
3 2044 097 719 918
Digitized by Google

F. LUCII FERRARIS

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA.

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI *, ORDINIS MINORUM REGULARIS OBSERVANTIÆ SANCTI FRANCISCI, LECTORIS JUBILATI, EXPROVINCIALIS EXAMINATORIS SYNODALIS AC SUI ORDINIS CONSULTORIS,

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA,

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA.

EDITIO NOVISSIMA, MENDIS EXPURGATA,

NOVIS AD SINGULAS FERE VOCES ADDITAMENTIS NOVISQUE ARTICULIS LOCUPLETATA, PECULIARIBUS SUMMARIIS INSTRUCTA, ADJECTA AD CALCEM CUJUSCUMQUE VOLUMINIS ABSOLUTISSIMA APPENDICE EX OMNIUM SS. CONGREGATIONUM DECRETIS, QUÆ VEL IN ANTEACTIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR, VEL DEINCEPS USQUE AD PRÆSENS LATA SUNT, JUXTA VOCUM HUJUSCE BIBLIOTHECÆ SERIEM DIGESTIS;

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS SANCTI BENEDICTI

ABBATIÆ MONTIS CASINI,

PATRONO ET AUSPICE VIRO EMINENTISSIMO

ALOISIO S. E. R. CARDINALI LAMBRUSCHINI

EPISCOPO SABINORUM,

SANCTISSIMI D. N. GREGORII XVI P. M.

A PUBLICIS NEGOTIIS ET A BREVIBUS, ETC., ETC.;

ACCURANTE RURSUM ET NOTIS NECNON SEXTUPLICI INDICE GENERALI MATERIARUM, AUCTORUM, CONSTITUTIONUM SUMMORUM PONTIFICUM, DECRETORUM CONCILIORUM ET SACRARUM CONGREGATIONUM TUM RITUUM TUM CONCILII,

LOCUPLETANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS SEXTUS.

P-R.

VENEUNT 8 VOLUMINA 60 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1861

* Solero est urbs exigua, prope Alexandriam, in Pedemontio, ubi natus est Ferraris.

For 17
F

Parisiis. — Ex Typis J.-P. MIGNE.

BIBLIOTHECA
F. LUCII FERRARIS.

P

PAPALIS BENEDICTIO.

Quid novissime statuerit Clemens XIII circa *Benedictionem*, quam vocant *Papalem*, cujus impertiendæ aliquoties infra annum facultatem patriarchis, primatibus, archiepiscopis, etc. (eam auferendo cæteris ecclesiasticis omnibus) tribuit, cum præscriptione ritus in casu servandi; *vide* t. I, verb. BENEDICERE, BENEDICTIO, art. 5, n. 63, ubi ad litteram adducuntur ea de re editæ laudati Pontificis *Apostolicæ Litteræ*.

PARAMENTA SACRA.

SUMMARIUM.

1. Paramenta sacra ex Glossa in cap. *Ad nuptiarum* 43, De consecratione, non debent fieri ex vestibus mulierum. — 2. At vero Barbosa, Lezana, Quarti, et alii sustinent contrarium. — 3. Paramenta ecclesiastica debent esse munda, honesta et proportionata usui et ministerio, ad quod accommodantur.—4. Paramenta ecclesiastica, et præsertim sacerdotalia debent esse benedicta. — 5. Unde celebrare sine vestibus, seu paramentis benedictis, aut cum antiquis non benedictis, regulariter sine justa causa est peccatum mortale.— 6. Qui possint paramenta ecclesiastica, et vestes sacerdotales benedicere? *remissive.* — 7. Quæ sint paramenta et ornamenta necessaria pro celebratione missæ? *remissive.*— 8. Paramenta sacra non possunt amplius converti in usus profanos.— 9. Nec ad alios usus, quam quibus dedicata sunt, transferri debent. — 10. Paramenta sacra, cum fuerint vetustate consumpta, incendio danda sunt, et cineres in baptisterio, vel alio loco honesto condi. — 11. Paramenta pretiosa nequeunt alienari sine justa causa, et debita solemnitate. — 12. Imo nequeunt hypothecari et oppignorari.— 13. Cum justa tamen causa et solemnitate debita possunt hypothecari, et oppignorari, et alienari. — 14. Quæ, et quot sint istæ causæ, et solemnitates? *remissive.* — 15. Paramenta sacra, quando urgente aliqua justa causa alienantur, oppignorantur vel hypothecantur, tunc non debent alienari, oppignorari vel hypothecari, nisi ad servitium, et ministerium alterius ecclesiæ, et altaris, et ad usus sacros et pios. — 16. Paramenta sacra, si absque necessitate vendantur, hypothecentur vel oppignorentur etiam ad usus sacros, et pios, et ad servitium alterius ecclesiæ, cum vendantur solum ratione materiæ, qua constant, et non quatenus sacra sunt, committitur quidem sacrilegium, sed non Simonia.— 17. Paramenta et vasa sacra, licet ex justis causis vendi possint etiam laicis, et ad usus profanos, tamen prius confracta, et conflata esse debent. — 18. Paramenta ecclesiastica, et sacra exsecrantur, et benedictionem amittunt, ac nova indigent, quando ita franguntur, et in eo statu ponuntur, ut non possint amplius decenter inservire usui sacro, cui fuerant deputata, aut non amplius priorem figuram retineant. — 19. Hinc stola facta de planeta benedicta debet iterum benedici. — 20. Secus autem si de stola fiat manipulus. — 21. Alba non indiget nova benedictione, si ad eam reficiendam aliqua adjungantur, quorum additione remanet adhuc prior figura, etiamsi quæ adduntur non sint benedicta. — 22. Si vero refectio fiat secundum majorem partem tam ipsius albæ, quam alterius paramenti, seu ornamenti, opus est nova benedictione. — 23. Paramenta non benedicuntur substantialiter per usum in sacrificio mala fide factum. — 24. An autem benedicantur per usum bona fide factum? *remissive.* — 25. Paramenta altaris, et celebrantis, et ministrorum debent esse coloris convenientis officio, et missæ diei secundum usum Romanæ Ecclesiæ, quæ quinque coloribus uti consuevit, albo, rubeo, viridi, violaceo, et nigro. — 26. Rubrica de coloribus paramentorum non est præceptiva, sed directiva, unde non inducit rigorosam obligationem. — 27. Potest tamen peccari venialiter, si absque rationabili causa varietur communis Ecclesiæ ritus circa colores : Imo etiam mortaliter, si ex circumstantiis timeatur grave scandalum. — 28. Color aureus, sive croceus æquivalet omni colori : non videtur tamen absolute substituendus pro colore nigro et violaceo. — 29. Paramenta a dignitatibus, et canonicis sumenda sunt juxta regulas libri cæremonialis in processionibus, et solemnitatibus pontificalibus; licet præbendæ non sint distinctæ.— 30. Paramenta nova et antiqua mutare possunt canonici absque consensu episcopi, etsi de aliis mobilibus adsit consuetudo, quod de consensu episcopi id fiat. — 31. Solis episcopis licet sumere paramenta de altari. — 32. Hinc neque abbates possunt sumere sacras vestes de altari, nisi pontificaliter divinis vacaturi. — 33. Episcopus tenetur providere de illis paramentis, quæ deserviunt pro sua persona, vel pro altari majori; sed pro aliis altaribus, et sacristia providebuntur decenter a capitulo. — 34. Sedes archiepiscopalis ære proprio archiepiscopi, non ex sacristiæ sacris vestibus ornanda est. — 35. Non potest episcopus uti paramentis cathedralis extra ipsam cathedralem. — 36. Omnia, et singula ornamenta, et paramenta capellarum prælatorum decedentium non faciunt spolium, sed pro rata dividuntur ecclesiis et monasteriis, quæ possidentur in titulum, vel commen-

dam. — 37. Paramenta et ornamenta pretiosa quando possint habere in eorum ecclesiis Fratres Minores Reformati? — 38. Sub excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, ac privationis vocis activæ et passivæ pœnis prohibetur, ne quisquam paramenta et ornamenta ecclesiastica extrahat ab ecclesiis Cœlestinorum ordinis S. Benedicti, ut commodentur aliis ecclesiis, nec ut id fiat, permittere audeat. — 39. Fratres Minores de Observantia sub gravissimis pœnis prohibentur aliis commodare paramenta, ornamenta, Vasa et hujusmodi suarum ecclesiarum. — 40. Fratres Minores de Observantia possunt habere paramenta et ornamenta pretiosa pro suis ecclesiis. — 41. Paramenta sacra, vestes et vasa ad ministerium divinorum consecrata non debent commodari ad usus laicales et profanos. — 42. Alia ad rem, *remissive*. — 43. Subnectuntur *Additiones ex aliena manu* ad n. 48.

(1. Paramenta sacra ex Glossa in c. *Ad nuptiarum* 43, De consecr., dist. 1, non debent fieri ex vestibus mulierum, ibi : « Ex veste alicujus dominæ, vel alterius non debet fieri casula, vel aliquis ornatus ecclesiæ, » et hanc glossam sequuntur Bacco in 4, dist. 11, q. 1, art. 5, et alii quos tacito nomine citant Barbosa, lib. III *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 2, n. 33, et Suarez, disp. 81, *De sacrificio*, sect. 8, § *Sed quæres*, et hujus opinionis videtur esse etiam Matthæucci *Officialis curiæ*, c. 7, n. 33, et alii : arg. cap. *Vestimenta* 42, et cit. cap. *Ad nuptiarum* 43, De consecrat., dist. 1, et cap. *Ad hæc* 4, De religiosis domibus. (2. At vero ipse Barbosa, *loc. cit.*, n. 33, tenet contrarium; dicit enim expresse : « Non prohibetur autem sacras vestes et alia ornamenta ecclesiæ ex materia profana, vel etiam muliebri veste fieri, quamvis aliqui per Gloss., in cap. *Ad nuptiarum*, De consecrat., dist. 1, et in c. *Ad hæc*, De religiosis domibus, contrarium senserint, quia per consecrationem episcopi sanctificantur, et templa idolorum in ecclesias convertuntur. » Idem expresse tenet Lezana, *Summa q. regularium*, t. IV, verb. *Paramenta sacra*, n. 3, ubi dicit, quod ornamenta, seu paramenta sacra possunt fieri ex materia etiam profana, vel etiam ex mulierum vestibus, non solum propter vivæ vocis oraculum Sixti IV, pro Minoribus, quod refert Casarubius, in *Compend. privileg. Mendicant.*, verb. *Ornamenta ecclesiastica*, n. 6, sed etiam jure communi; quia per benedictionem sanctificantur, et ex profanis fiunt sancta et sacra. Et idem absolute tenet Quarti, *Comm. in Rubr. Missalis*, part. I, tit. 19, dub. 4, ubi dicit, quod communis et vera sententia docet hoc licite fieri posse absque ullo scrupulo. Tum quia hoc nullibi reperitur prohibitum : tum quia ex communi usu fideles vestes pretiosas ecclesiis donant, ut ex illis conficiantur casulæ, et paramenta altaris; et præfecti ecclesiarum etiam doctissimi ita exsequuntur; tum etiam, quia constat ex praxi communes domos nonnunquam in templa converti, exemplo Marcelli Papæ, qui domum Lucinæ in ecclesiam consecravit, et Bonifacii IV, qui Pantheon templum idolorum consecravit in honorem omnium sanctorum. Imo id expresse concessit Sixtus IV Fratribus Minoribus, ut refert Casarubius, in *Compendio privilegiorum*, verb. *Ornamenta ecclesiastica*, n. 6.

(3. Paramenta ecclesiastica debent esse munda, honesta et proportionata usui et ministerio, ad quod accommodantur. C. *Vestimenta* 42, De consec., dist. 1, cap. *Relinqui* 2, De custodia Eucharistiæ. (4. Paramenta ecclesiastica, et præsertim vestes, quibus sacerdos utitur in missa, uti amictus, alba, et hujusmodi, debent esse benedicta, ut colligitur ex cit. c. *Vestimenta* 42, De consecrat., dist. 1, antiqua Ecclesiæ consuetudine, et benedictionibus pro hac re institutis et contentis in Cæremoniali Romano. (5. Unde celebrare sine vestibus seu paramentis benedictis, aut cum aliqua non benedicta, regulariter sine justa causa est peccatum mortale; quia est contra Ecclesiæ præceptum, et consuetudinem in re gravi. *Communis.*

(6. Qui autem possint paramenta ecclesiastica, et vestes sacerdotales benedicere, *Vide* verb. BENEDICERE, BENEDICTIO, art. 1, a n. 17 ad 21, et verb. VASA SACRA, n. 2 et 3.

(7. Quæ sint paramenta et ornamenta necessaria pro celebratione missæ? *Vid.* verb. MISSA, art. 10 per tot.

(8. Paramenta sacra non possunt amplius converti in usus profanos, quia semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum, textu expresso in c. *Semel* 51, De reg. juris in 6, et concordat c. *Quæ semel* 4, caus. 19, q. 3. (9. Nec ad alios usus, quam quibus dedicata sunt, transferri debent; c. *Vestimenta* 42, et cap. *Ad nuptiarum* 43, De consecrat., dist. 1. (10. Paramenta sacra, cum fuerint vetustate consumpta, incendio danda sunt, et cineres in baptisterio, vel alio loco abdito et honesto condi, ne forte trânseuntium pedibus conterantur; cap. *Altaris palla* 37, De consecrat., dist. 1. (11. Paramenta pretiosa nequeunt alienari sine justa causa et debita solemnitate; cap. final., *De rebus ecclesiast. non alienand.*, Clemen. 1, eod. tit. *Extravagant. ambitiosæ*, eod. tit. *Inter communes.*

(12. Imo non possunt hypothecari et oppignorari; cit. *Extravagant. ambitiosæ*, cum aliis juribus adductis sub verb. ALIENATIO, art. 2, n. 1. (13. Dicitur autem notanter *sine justa causa et debita solemnitate*; quia, istis intervenientibus et concurrentibus, possunt hypothecari, oppignorari et alienari, ut patet ex variis juribus adductis sub. verb. ALIENATIO, art. 2, n. 1 ad 9. (14. Quæ autem, et quot sint istæ causæ et solemnitates? *Vide* dict. verb. ALIENATIO, art. 2, a n. 2 ad 9.

(15. Paramenta sacra, quando urgente aliqua justa causa alienantur, oppignorantur vel hypothecantur, tunc non debent alienari, oppignorari vel hypothecari, nisi ad servitium et ministerium alterius ecclesiæ et altaris, et ad usus sacros et pios; c. *Ligna Ecclesiæ* 36, De consecr., dist. 1. (16. Paramenta sacra, si absque necessitate vendantur, hypothecentur vel oppignorentur, etiam

ad usus sacros et pios, et ad servitium alterius ecclesiæ, quamvis vendantur solum ratione materiæ, qua constant, et non quatenus sacra sunt, adhuc committitur sacrilegium propter irreverentiam, quæ fit rebus sacris, dum sine necessitate venales fiunt. Non tamen committitur Simonia, quia non venduntur, quatenus sacra sunt, pro pretio temporali. Covarruv., lib. III *Variar.*, cap. 16, n. 8; Molina, *De justitia*, tract. 2, disp. 240, vers. *Res item sacra;* Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 205; Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, c. 2, n. 47, et alii passim. (17. Paramenta et vasa sacra, licet ex justis causis vendi possint etiam laicis, et ad usus profanos, tamen prius confracta et conflata esse debent; cap. *Aurum* 69, caus. 12, qu. 2, cum ibi notatis; Sanchez, tom. II, *Consil. moral.*, lib. II, cap. 2, dub. 15, *Quarto dico;* Barbosa, *loc. cit.*, n. 48; Lezana, tom. IV, verb. *Vasa sacra*, n. 6, et alii passim.

(18. Paramenta ecclesiastica et sacra exsecrantur, et benedictionem amittunt, ac nova indigent, quando ita franguntur et in eo statu ponuntur, ut non possint amplius decenter inservire usui sacro, cui fuerant deputata, aut non amplius priorem figuram retineant. Barbosa, *loc. cit.*, n. 36; Lezana, *loc. cit.*, tom. IV, verb. *Paramenta sacra*, n. 3; Armilla, verb. *Benedicere*, n. 3; Angelus, verb. *Benedictio*, n. 3, et alii. (19. Hinc stola facta de planeta benedicta debet iterum benedici, quia ad ipsam est data particularis benedictio, et est mutata forma, quæ dabat esse rei. Paul. Fuschius, *De visit.*, lib. I, c. 25, n. 15; Ugol., *De potest. episcop.*, c. 32, § 1, n. 6; Barbosa, *l. cit.*, n. 48; Matthæuc., *loc. cit.*, n. 22, et alii. (20. Secus autem si de stola fiat manipulus. Antonel., *De regimin. eccles.*, lib. I, c. 17, n. 13; Matthæucc., *Official. curiæ cit.*, cap. 7, n. 22, et alii.

(21. Alba non indiget nova benedictione, si ad eam reficiendam aliqua adjungantur, quorum additione remanet adhuc prior figura, etiamsi quæ adduntur, non sint benedicta; arg. c. *Quod in dubiis* 3, De consecrat. eccles. vel altar. Accessorium enim naturam sequi congruit principalis, cap. *Accessorium* 42, De regul. juris in. 6; Barbosa, *loc. cit.*, n. 37; Armilla, Angelus, *loc. cit.*, et alii. (22. Si vero refectio fiat secundum majorem partem, tam ipsius albæ, quam alterius paramenti seu ornamenti, opus est nova benedictione, quia non retinet priorem figuram, et materia addita non benedicta est major priori materia benedicta; arg. cap. *Si Ecclesiam unic.*, De consecrat. eccles. in 6, addita ibi ratione: « Ne minus dignum majus, aut accessorium principale ad se trahere videantur. » *Vide* verb. ECCLESIA, art. 4, n. 25. (23. Paramenta non benedicuntur substantialiter per usum in sacrificio mala fide factum. La Croix, lib. VI, part. II, n. 252, cum pluribus ibi citatis. (24. An autem benedicantur per usum bona fide factum? *Vide* verb. CALIX, n. 20.

(25. Paramenta altaris, celebrantis et ministrorum debent esse coloris convenientis officio, et missæ diei secundum usum Romanæ Eccl., quæ quinque coloribus uti consuevit albo, rubro, viridi, violaceo et nigro; *communis* ex rubrica Missalis *de color. parament.* (26. Rubrica de coloribus paramentorum non est præceptiva, sed directiva, unde non inducit rigorosam obligationem; quia præceptum S. Pii V latum in bulla missalis, ex quo rubricæ vim obligandi habent, non se extendit ad hanc rubricam de coloribus. Quarti, *Comment. ad rubr. Missal.*, qu. procem., sect. 2, punct. *Colligitur*, 4, et par. I, tit. 18, dub. 1; Suarez, tom. III, in III part., disp. 82, sect. 2, § *Secundo est observandum;* Homobonus, in *Examine*, par. III, tract. 4, c. 15, qu. 144; Diana, par. I, tract. 14, resolut. 57; Aversa *De sacrificio*, quæst. 11, sect. 13, § *Rursus;* La Croix, lib. VI, part. III, n. 340, et alii notanter, quod neque etiam de materia, ex qua confici debent ipsa paramenta, aliquid reperitur statutum sub præcepto, quæ tamen majoris momenti est, quam sint colores, adeoque, etc.

(27. Potest tamen peccari venialiter, si absque rationabili causa, ex negligentia, v. g. vel simili motivo, varietur communis Ecclesiæ ritus circa colores. Imo si ex circumstantiis timeretur grave scandalum, v. g. si in die Paschatis quis celebraret in paramentis nigris in publica ecclesia, non excusaretur a peccato mortali. Quarti, cit. par. I, titul. 18, dub. 1; Gobat, in *Exper.*, tract. 3, num. 382; La Croix, *loc. cit.*, n. 340, et alii. (28. Color autem aureus, seu croceus æquivalet omni colori, quia omnes ad illum concurrunt. Lacroix, *loc. cit.*, n. 340, Quarti cit., par. I, tit. 18, dub. 2, qui tamen dicit, quod non videtur absolute substituendus pro colore nigro et violaceo in diebus jejuniorum et afflictionis.

(29. Paramenta a dignitatibus et canonicis sumenda sunt juxta regulas libri cæremonialis in processionibus et solemnitatibus pontificalibus, licet præbendæ non sint distinctæ. Sac. congreg. Rit., *in Alexandrina*, 17 Mart. 1608, in respons. ad dubium nonum, quam refert Aldan., in *Compend. canonic. resolut.*, lib. I, tit. 33, n. 50; et Barbosa, *Sum. Apostol. dec.*, verb. *Paramenta*, n. 1.

(30. Paramenta nova et antiqua mutare possunt canonici absque consensu episcopi, etsi de aliis mobilibus adsit consuetudo, quod de consensu episcopi id fiat. Sac. congr. Conc., *in Maxien.*, 23 Aug. 1631; apud Aldan., *loc. cit.*, n. 52, et Barbosam, *loc. cit.*, n. 2.

(31. Solis episcopis licet sumere paramenta de altari: sacr. congregat. Rit., 7 Jul. 1612; apud Gavant., in *Rubr. Missal.*, par. II, tit. 1, n. 2, in princip.; et apud Barb., *loc. cit.*, n. 3, ubi habetur, quod paramenta non debent poni in altari, nisi pro solis episcopis et cardinalibus.

(32. Hinc eadem sacra congreg. Rit. in decreto generali circa usum pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessorum

coram sanctissimo domino nostro Alexandro Papa VII, emanato die 27 Septembr. 1659, § 11, statuit, quod « sacras vestes ex altari non sumant, nisi pontificaliter divinis vacaturi, et ibidem § 21, statuit, quod in missis privatis quoad indumenta, cæremonias, ministros, altaris ornatum, et benedictionis largitionem, a simplici sacerdote non discrepent; ac proinde sacras vestes induant in sacristia, neque utantur cruce pectorali, unico sint contenti ministro, aquam cum pelvi, et urceolo argenteis sibi ministrari non sinant, duasque tantum candelas super altari adhibeant. » Et denuo die 20 Julii 1660, in declaratione prædicti decreti, « Ad § undecimum, quo sacras vestes ex altari sumere abbates privatim celebraturi prohibentur, asserentibus monachis, se hactenus tali privilegio gavisos esse, sacra congregatio censuit servandum esse decretum. Et ad § 21 quo in missis privatis prohibentur abbatibus quivis ritus, et prærogativæ ad episcopos privative spectantes, exponentibus monachis, abbates Casinenses hactenus in missis privatis adhibuisse quatuor candelas, ministros ad lotionem manuum, et duos assistentes cum cotta, etc. Sacr. congregat. censuit servandum esse decretum ». *Vide* verb. Abbas, n. 13, ubi per extensum datur totum decretum cum sua declaratione.

(33. Episcopus tenetur providere de illis paramentis, quæ deserviunt pro sua persona, vel pro altari majori; sed pro aliis altaribus et sacristia ea providebuntur decenter a capitulo. Sac. congregat Episcop., *in Maceraten.*, 9 Jun. 1583; apud Nicol., in *Lucubrat.*, tom. II, lib. I, tit. 26, n. 6.

(34. Sedes archiepiscopalis ære proprio archiepiscopi, non ex sacristia sacris vestibus ornanda est. Sac. congr. Conc., *in Messan.;* apud Nicol., in *Flosc.*, verb. *Sedes*, n. 3.

(35. Non potest episcopus uti paramentis cathedralis extra ipsam cathedralem. Sacr. congreg. episcop., *in Savonen.*, 3 Mart. 1579, et *in Fundana*, 2 Aug. 1652; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Episcopus*, n. 25.

(36. Omnia et singula ornamenta, et paramenta, ac vasa, necnon missalia, et gradualia, et cantus firmi, et musicæ, ac alii libri, et aliæ res sacræ, etiam auri et argenti, ac quæcunque alia bona per quoscunque abbates, seu commendatarios, et alios quoscunque, qualiacunque beneficia ecclesiastica etiam quorumvis ordinum regularia obtinentes ad usum, et cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus, et capellis, vel oratoriis destinata, tempore eorum obitus ex testamento, vel ab intestato relicta, sub quibusvis facultatibus testandi, et alias disponendi de bonis, non comprehendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas ecclesias, monasteria etiam conventu carentia, et beneficia hujusmodi (in quibus resederint, aut quibus præfuerint, seu quæ alias obtinuerint) omnino pertineant. Quod si aliquis ex prælatis abbatibus, seu commendatariis, et aliis beneficiatis, pluribus ecclesiis, seu monasteriis pro tempore simul, vel successive præfuerit, seu plura beneficia obtinuerit, ornamenta, et paramenta, ac res et bona prædicta ad illa omnia (habita ratione fructuum, et temporis, quo eadem beneficia possedit) spectent omnino, et proportionaliter inter ea dividantur. Pius V apud Cherubin., in *Bullar. Rom.*, tom. II, const. 42, quæ incip. *Romani*, et referunt etiam Quaranta, in *Sum. Bullar*, verb. *Spolia clericorum*, pag. *mihi* 482; Tamburin., *De Jure abbat.*, tom. III, disp. 16, quæs. 2, n. 2, pag. 268.

(37. In ecclesiis, quas nunc habent, et quas in posterum ædificabunt, vel quovis modo obtinebunt Fratres Minores ordinis Sancti Francisci de strictiori observantia, seu reformati, in quibus non sunt organa, vel paramenta, aut vasa ecclesiastica, non possint ea de novo facere nec etiamsi piorum eleemosynis, vel donatione, aut quovis alio titulo offerrentur, seu fierent, illa valeant acceptare, seu teneantur observare regulam, cum declarationibus Nicolai III et Clementis V ac VIII. In ecclesiis vero, quas nunc habent, vel in posterum habebunt et acceptabunt; sive fratrum de familia, sive quavis alia concessione obtinebunt, in quibus essent hujusmodi organa et paramenta, ac vasa eisdem ecclesiis applicata, conceditur, quod sine scrupulo aliquo, et conscientiæ onere possint ea tenere, et illis uti, donec duraverint. Clemens VIII, apud Cherubin., in *Bullar. Rom.*, tom. III, constit. 84, quæ incipit *Sanctissimus*.

(38. Sub excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) ac privationis vocis activæ et passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis interdicitur et prohibetur, ne quisquam vasa, calices, candelabra, lampades, et alia paramenta, et ornamenta ecclesiastica, aut quamcunque supellectilem sacram ad ecclesias Congregationis Cœlestinorum ordinis Sancti Benedicti spectantia, aliis ecclesiis, vel monasteriis, aut locis piis, seu quibusvis commodare, sive sub quovis quæsito colore ex quacunque dictarum congregationis hujusmodi ecclesiarum extrahere et asportare, vel ut commodentur, aut extrahantur et asportentur permittere, aut consentire audeat, seu præsumat. Alex. VII, in *Bullar. Roman.*, tom. V, constit. 40., quæ incip. *Conservationi*.

(39. Fratres Minores de Observantia sub gravissimis pœnis prohibentur aliis commodare paramenta, ornamenta, vasa, et hujusmodi suarum ecclesiarum, et ad id datur per extensum constitutio Innocentii XI, confirmativa decreti sacræ congreg. Episcop. et Regul.

Innocentius Papa XI, ad futuram rei memoriam : « Alias ad supplicationem tunc existentis commissarii generalis curiæ ord. Fratrum Min. S. Francisci de Observantia nuncupatorum, emanavit a congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus

episcoporum et regularium præposita, decretum tenoris, ut sequitur :

« Sac. congregatio eminentissimorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præposita, spectabili cultui et decoro ornatui ecclesiarum ordin. Fratrum Min. S. Francisci de Observantia provide consulens, injungendum censuit, prout præsentis decreti tenore injungit omnibus et singulis dicti ordinis superioribus provincialibus localibus, eorumque subditis, sub pœna privationis officiorum ordinis immediate incurrenda, ne ullo unquam tempore, quavis occasione vel prætextu ad instantiam et preces cujusvis indulgeant, aut consentiant, supellectilem, vasa, ornamenta, vestes, atque omnis generis res spectantes aliquo modo ad præfatas eorum ecclesias, capellas, oratoria, sacristias, extra illa ad usum vel officium cæterorum distrahi, asportari, seu alias ab ipsis minoribus observantibus commodari, quin prius accesserit consensus saltem ultra duas partes capituli cujuslibet respective conventus per secreta suffragia singulis vicibus præstandus, nec non a ministro provinciæ authentice confirmandus, et ita observari mandat. Non obstantibus, etc. Datum Romæ, 4 Martii 1680.

« Cum autem sicut dilectus filius Franciscus Diaz a S. Bonaventura, charissimi in Christo filii nostri Caroli Hispaniarum regis catholici concionator, et theologus, ac pro ultramontana familia Fratrum dicti ordinis vice-commissarius generalis Nobis exponi nuper fecit, eo quod ipse decretum hujusmodi (quo firmius subsistat, et servetur exactius) Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri desideret ; Nos ipsius Francisci vice-commissarii generalis votis hac in re (quantum cum Domino possumus) favorabiliter annuere volentes, et eum a quibusvis excommunicationis, suspensionis, interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, et pœnis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis (si quibus quomodolibet innodatus existit) ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine super hoc nobis humiliter porrectis inclinati, decretum præinsertum auctoritate apostolica tenore præsentium approbamus, et confirmamus, illique inviolabiliter apostolicæ firmitatis robur adjicimus, etc.

« Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 16 Septemb., anno 1685, Pontificatus nostri anno IX. »

(40. Leo X, constitution. incip. *Merentur*, declaravit et decrevit, quod Fratres Minores de Observantia sint tantum custodes, et non possessores paramentorum, et ornamentorum, ac vasorum, quæ ad ministerium sacramenti altaris habent : et propterea illis, etiam pretiosis, absque suæ professionis macula, aut violatione, uti, et potiri, libere et licite eos posse, cum deceat juxta solemnitatum celebritatem, decentioribus paramentis divinam honorare majestatem.

(41. Paramenta sacra, vestes et vasa ad ministerium divinum consecrata, non debent commodari ad usus laicales et profanos. C. *Ad nuptiarum* 43, De consecr., dist. 1, et communis doctorum.

Alia ad rem. *Vide* verb. UTENSILIA.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42. Usum paramentorum sacrorum ecclesiæ cathedralis deberi episcopo vulgo traditur. Sed ne in errores incidamus plures notandi sunt casus.

(43. Porro non est dubium, quin usus paramentorum sacrorum debeatur episcopo in ipsa ecclesia cathedrali celebranti, et quidem sive pontificaliter, sive private, ut respondit Rot., *in Spoletana paramentorum super exsecutione Brevis*, 22 Junii 1722, § *Quoniam*, et in confirmatoria 14 Maii 1723, § *Ex his autem, cor. bon. mem. Crispolto.*

(44. Idemque juris est, si episcopus celebret in capella palatii episcopalis, modo tamen inibi non private, sed pontificaliter celebret. Rot., *in dict. Spoletana, paramentorum super exsecutione Brevis*, 14 Maii 1723, § *Quo vero*, et rursus § *Inutiliter, cor. bon. mem. Crispolto.*

(45. Quod procedit, sive palatium episcopi sit finitimum, sive sit remotum ab ecclesia cathedrali, ut prosequitur Rot., *in dict. Spoletana, paramentorum super exsecutione Brevis*, 14 Maii 1722, § *Absque eo quod, cor. bon. mem. Crispolto*, et in terminis palatii episcopalis distantis ab ecclesia cathedrali 400 pass. rescripsit Congr. Particularis, *in Alben.*, 19 Septemb. 1710.

(46. Controversia vero est, an hic ipse usus debeatur episcopo pontificaliter celebranti extra ecclesiam cathedralem, tum extra capellam proprii palatii ? Et negative respondit Rot., *in dicta Spoletana, paramentorum super exsecutione Brevis*, 22 Junii 1722, § *Quoniam*, et *in confirmatoria*, 15 Maii 1723, § *Eoque fortius, cor. bon. mem. Crispolto*, et resolutum fuit a congregatione particulari, *in Casalen.*, 11 Martii 1708, tum ab altera congregatione particulari, *in dicta Alben.*, 19 Septembris 1710.

(47. Quinimo Rota, *in dicta Spoletana*, 22 Junii 1722, § *Et licet*, id admisit, tametsi ageretur de paramentis sacris non expensis capituli factis, sed comparatis ex legatis episcoporum antecessorum.

(48. Quid vero, si episcopus habere consueverit hunc usum extra ecclesiam cathedralem, capellamque proprii palatii ? In dubio usum hunc referendum esse ad meram conniventiam capituli, adeoque nullum ipsi episcopo præstare titulum, sensit Rota, *in dicta Spoletana, paramentorum super exsecutione Brevis*, 22 Junii 1722, § *Longe minus*, et *in confirmatoria*, 14 Maii 1723, § *Nec episcopo, coram bon. mem. Crispolto.*

PARENTES.

SUMMARIUM.

1. Parentes tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. — 2. Hinc parentes tenentur alere prolem suam. — 3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam. — 4. Mater tenetur alere prolem suam, primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. — 5. Mater tenetur proli suæ præbere solum lac, etsi alia alimenta subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre. — 6. Si mater nequeat ipsa lac præbere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere: si vero possit ipsamet, tenetur præbere, vel suis impensis nutricem conducere. — 7. In defectum patris tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentes; et in defectum ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem. — 8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, aliique ascendentes materni. — 9. Supradicta de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde unde se alat. — 10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integram legitimam nullo aggravatam onere. — 11. Quænam pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? — 12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi concurrat aliqua ex quatuordecim causis assignatis in jure. — 13. Parentes de rigore juris possunt relinquere extraneis id quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam. — 14. Attamen id non debent facere sine gravi et justa causa. — 15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco. — 16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa ex inordinato affectu erga liberos successionis inæqualitatem inter eos instituere, et assignantur ad id justæ causæ. — 17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, victus et status. — 18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem. — 19. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ. — 20. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam providentiam victus. — 21. Parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate, vel ex mero timore infamiæ, si adhibita cautione vitæ spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant. — 22. Si autem, nulla interveniente mera necessitate, nec ullo timore infamiæ, eos in viis publicis, aut publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio judicis sunt puniendi. — 23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercent, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponat, sive alius, eo consentiente, vel ratum habente. — 24. Nec pater ex eo, quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dotandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas. — 25. Parentes, si quando filios exposuerunt, erant vere pauperes, nec peccarunt, nec tenentur ad restitutionem. — 26. Si autem, quando filios exposuerunt, erant divites, quoad istos variæ sunt doctorum sententiæ. Et prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur. — 27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non teneantur restituere expensas hospitali de justitia, et jure stricto, sed solum ex æquitate. — 28. Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeti. — 29. Quarta sententia vult esse attendendam mentem fundatoris hospitalis, et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter expenderentur in alendis expositis, inspecta solum eorum præsenti necessitate absque aliqua consideratione ad parentes licet divites, ad nihil tenentur. — 30. Parentes divites exponentes filios in locis, qui aluntur expensis reipublicæ, seu communitatis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damna resarcienda. — 31. Item parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. — 32. Qui autem invenit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa tenetur facere expensas, non tenetur ad ipsas restituendas: imo aliquando id potest fieri etiam sine delicto. — 33. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam providentiam status. — 34. Assignatur, quando peccent parentes contra debitam filiis bonam educationem spiritualem. — 35. Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio deprehensas. — 36. Parentes nequeunt licite occidere filios suos bannitos, nisi aliter ab armis contra patriam averti non possint. — 37. Parentes in casu necessitatis, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis præjudicio. — 38. Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant præstantiores musici. — 39. Parentes dubitantes an proles adulterinæ, seu non legitimæ sint a se genitæ, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? — 40. Parentes an, et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter ad alios? — 41. Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exire de religione? — 42. Parentes quo jure, et in qua necessitate, possint vendere suos filios? — 43. Parentes quando, et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? — 44. Parentes spirituales an teneantur alere suos filios spirituales in defectum parentum naturalium? — 45. Parentes an, et ob quas causas possint filios exhæredare? — 46. Parentes contrahentes sponsalia pro liberis nedum septennibus invalide contrahunt, nisi liberi septennio majores approbaverint. — 47. Parentes etiam invalide contrahunt pro impuberibus septennio majoribus. — 48. Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii prolium suarum. — 49. In multis tamen casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt. — 50. Parentes, quamvis non teneantur benedicere filiis suis benedictione materiali, tenentur tamen eis benedicere benedictione formali. — 51. Hinc parentes maledicentes filiis suis maledictione formali peccant graviter, vel leviter juxta gravitatem mali filiis imprecati. — 52. Parentes maledicentes filiis solum materialiter, peccant tantum venialiter. — 53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob carcerationem clerici factam per ejus parentes. — 54. Subnect. *addit. ex alien. man.* ad n. 57.

(1. Parentes, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes; v. g. avus, proavus, etc., tenentur gravi obligatione juris naturalis conservationem et educationem liberorum curare. *Communis.* (2. Hinc parentes tenentur alere prolem suam, l. *Si quis a liberis* 5, De agnoscendis et alendis liberis; leg. *Unusquisque*, 2 cod. *De infantibus expositis.* (3. Non solum prolem legitimam, sed etiam spuriam, seu ex coitu

damnato ortam. *Vid.* verb. Filius filii num. 127.

(4. Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere prolem suam primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem. *Vide* dict. verb. Filius, num. 129. (5. Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu patris, et aliud respectu matris. Respectu enim matris intelligitur solum lac; plus enim quam lac non tenetur proli exhibere; unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre L. *Alimenta*, cod. *De negotiis gestis*, et cit. l. *Si quis a liberis* 5, ff. *De agnoscend. et alend. liberis*, § *Si mater alimenta.* (6. Si autem nequeat ipsa lac præbere proli, tenetur pater suis impensis nutricem conducere; si vero possit ipsamet, tenetur præbere, vel suis impensis nutricem conducere. *Vide* d. verb. Filius, num. 130.

(7. In defectu patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere prolem avus paternus, vel alii ascendentes, et in defectu ascendentium paternorum, hæc obligatio devolvitur ad matrem, uti colligitur ex cit. l. *Si quis a liberis* 5, ff. *De agnoscend. et alend. liberis*, § *Utrum autem*, et authent. *Si pater*, cod. *De divortio*, in fine. *Vide* dict. verb. Filius, n. 131. (8. Deficiente autem matre, tenetur prolem alere avus, aliique ascendentes materni. L. *Non quemadmodum* 8, ff. *De agnoscend. et alend. liberis*, et cit. l. *Si quis a liberis*, § 5, ff. eod. *Vide* dict. verb. Filius, num. 132. (9. Supradicta tamen de præstandis alimentis proli intelligi debent, si proles non possit habere aliunde, unde se alat; cit. l. *Si quis a liberis* 5, ff. *De agnoscend. et alend. liberis*, § 7. *Vide* d. verb. Filius, n. 135.

(10. Parentes tenentur filiis legitimis relinquere integram legitimam nullo aggravatam onere. *Comm. Vide* verbum Legitima. (11. Quænam autem pars, seu portio bonorum debeatur filiis pro legitima? *Vide* dict. verb. Legitima. (12. Parentes nequeunt filios legitimos privare legitima eis debita, nisi occurrat aliqua ex quatuordecim causis assignatis in jure, et adductis sub verb. Exhæredatio. *Vide ibi.* (13. Parentes, quamvis de rigore juris possint relinquere extraneis id, quod in suis bonis habent supra legitimam filiis debitam, ut tenent communiter doctores. (14. Tamen sine gravi, et justa causa non debent suam hæreditatem alienis seu extraneis relinquere, quia juxta monitum Spiritus sancti : (*Prov.* xiii. 22) : *Bonus relinquit hæredes filios et nepotes.*

Idem dicendum esset si pater gravi percitus odio contra matrem, relicta tantum legitima filio, eumdem reliqua hæreditate privet. Iniquum enim in jure reputatur, ut quis ob odium tertii prægravetur; ideoque hujusmodi testamentum, in quo filius ob odium matris in sola legitima institutus a patre sit, irritum remanet, et talis filius succedit patri in universa hæreditate tanquam ab intestato. Ita magistraliter Rota in terminis, *in Fulginaten. nullitatis Testam.*, Maii 1780, § 3, ibi : « Ex purissimis juris fontibus æquissima manet sententia illa, quæ monet contra leges prægravari filium, qui ex odio transversali in tertium in sola legitima a patre instituitur, proptereaque ejusmodi testamentum non valere *. »

(15. Imo nec debent totam hæreditatem suam relinquere ecclesiæ, seu pio loco, cap. *Quicunque* 43, caus. 17, quæst. 4, ibi : « Quicunque vult exhæredato filio, hæredem facere ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum, imo, Deo propitio, neminem inveniet. » Et in ejus summario expresse dicitur : « Non debet ecclesia suscipere, quæ, filio exhæredato, sibi offeruntur. » (16. Quinimo parentes neque licite possunt absque justa causa, ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituere : justæ autem causæ hujus inæqualitatis erunt merita, et majora obsequia : si pupilli magno sumptu in studiis ali debeant; si qui plus egere videantur, et hujusmodi. Diana, par. i, resolut. 83; Busemb., lib. iii, par. ii, c. 4, dub. 5, § *His adde;* La Croix, *ibid.*, et alii.

(17. Parentes universim tenentur filiis procurare educationem corporalem, scilicet providentiam vitæ, victus et status. *Communis.* (18. Et insuper strictissime tenentur procurare eis bonam educationem spiritualem, scilicet eos recte instruere per se, vel per alios in omnibus ad salutem animæ necessariis. *Communis.*

(19. Contra debitam educationem corporalem, et signanter contra debitam providentiam vitæ peccant parentes, et quidem graviter, si tempore menstrui, aut alias, impuris et importunis commistionibus vacant cum evidenti periculo abortus, aut prolis vitiatæ, et monstruosæ concipiendæ, vel generandæ. Item patres nimia sævitia proprias prægnantes uxores vexantes, et percutientes in gravissimum damnum fetus in utero existentis; item matres post conceptam prolem immoderate saltantes, currentes, nociva bibentes, aut comedentes, et hujusmodi cum præviso, vel prævideri debito periculo abortus : item peccant saltem venialiter matres illæ, quæ sine rationabili causa filios proprio lacte, seu per se non lactant, c. *Ad ejus* 4, dist. 5, ibi : « Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque ad nutriendum aliis mulieribus tradant, quod videlicet ex sola carnis incontinentia videtur fuisse inventum, quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt : » Si autem ad id moveat, seu concurrat rationabilis aliqua causa, v. gr. matris imbecillitas, mos patriæ, vel gentis (1), nullum erit peccatum.

(1) De causis legitimis, quibus matres a lactandis proprio lacte filiis excusantur, legi potest Daniel Concina, lib. vi in Decal. dissert. unic. *De honorandis parentibus*, cap. quæst. ix, ubi cum quæsivisset : « Levemne, an gravem culpam contrahant feminæ nobiles, quæ renuant lactare filios suos ? »

Item peccant graviter parentes, qui sine debito et sufficienti repagulo pueros suos tenellos cum probabili periculo suffocationis secum in lecto recumbendo retinent. Unde merito pluribus in diœcesibus est casus reservatus

(20. Contra debitam providentiam victus peccant graviter parentes, qui filiis in ætate infirma, aut alias gravi vel extrema necessitate pressis, victum, vestitum, aliaque necessaria denegant, nisi, filii aliunde se providere possint : item parentes, qui excessivis ludis, lusibus, comessationibus, donationibus superfluis et excessivis aliis expensis, omnia dilapidant, ita ut filii mendicare cogantur : item parentes, qui sine legitima causa filium aliquem exhæredant, vel dotem alicui filiæ negant : item parentes, qui, cum possint, filios captivos non redimunt : item parentes, qui, seclusa vera necessitate, in viis publicis, aut in hospitalibus publicis filios alendos exponunt.

(21. Circa hoc ultimum tamen est breviter advertendum; quod parentes, qui exponunt filios ex mera necessitate cum non habeant, unde eos alant, vel ex mero timore infamiæ, si adhibita cautione vitæ spiritualis et corporalis eos exponant, tunc non peccant, ut advertunt Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, par. III, alleg. 15, n. 147; Amostaz, *De causis piis*, lib. IV, cap. 11, n. 78; Monac., tom. II, tit. 13, formul. 7, n. 14; Sporer, tom. I, tract. 3, *in IV præcept. Decal.*, cap. 5, sect. 2, n. 41, et alii passim.

(22. Si autem nulla interveniente vera necessitate, nec ullo timore infamiæ, eos in viis publicis, aut in publicis hospitalibus exponant, ultra peccatum mortale, quod committunt, graviter arbitrio judicis sunt puniendi. L. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*; Menoch., *De arbitr.*, cas. 496; Vela, *De delict.*, cap. 9; Bossius, in *Praxi*, tit. *De homic.*, n. 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 144; Monacell., *loc. cit.*, n. 5; Amostaz, *De causis piis*, tom. I, lib. IV, cap. 11, n. 77. Quæ quidem pœna aliquando poterit extendi usque ad mortem, scilicet quando in expositione secuta est mors; dicuntur enim jure civili hujusmodi crudeles et feri parentes partum occidere, dum illum sic periculose exponunt; l. *Necare* 4, ff. *De cognoscendis et alendis liberis*, ibi : « Necare videtur non tantum is, qui partum præfocat; sed et is, qui abjicit, et qui alimoniam denegat, et is, qui publicis locis misericordiæ causa exponit, quam ipse non habet : » et concordat cit. l. *Sancimus* 4, cod. *De infantibus expositis*, ibi in fine : « Velut omni refertis inhumanitate et crudelitate, quæ tanto quovis homicidio pejor est, quanto miserioribus eam inferunt; » et cap. *Si expositus* 9, dist. 87; Decian., *Tract. crim.*, lib. IX, cap. 8, n. 9; Vallensis, in *Rubr. de infant.*, n. 1; Velasco, *De privileg. pauper.* 2, part. II, qu. 65, § 2. a n. 1; Amostaz, cit. n. 77, et alii.

(23. Parentes propter detestandam crudelitatem, quam in filios exercent, eos exponendo, privantur patria potestate, sive ipse pater filium exponendo, sive alius, eo consentiente, vel ratum habente. L. *Unusquisque* 2, cod. *De infantibus expositis*, et cap. *Si a patre unic. de infantibus et languidis expositis*, ibi : « Si a patre, sive alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus exstitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. » Non enim convenit, ut qui sic crudeliter et inhumaniter se gessit cum filio, adhuc in eo jura habeat. Sic doctores communiter.

(24. Nec pater, ex eo quod amittat patriam potestatem, eximitur ab onere dotandi v. g. filiam, aut alimentandi ipsam, vel filium, vel ab obligatione refundendi expensas, quia solum perdit patriam potestatem quoad ea, quæ sunt sibi utilia, non autem circa sibi onerosa, et damnum afferentia : « Ne videatur de sua malitia commodum reportare ; » ut de simili dicitur in cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, quia ut habetur in l. *Nemo ex tuo*, ff. *De regul. juris* : « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. » Gratianus, *Discept. forens.*, c. 267, a n. 54; Amostaz., *loc. cit.*, n. 78; Barbosa, *loc. cit.*, n. 146; Homobon., *De examine ecclesiastico*, p. 10, c. 4, q. 4, supp. 1, et alii.

(25. An autem parentes exponentes filios in hospitali, vel alio loco ad id erecto seu deputato, teneantur ad restitutionem expensarum pro ipsis alendis et vestiendis factarum? Respondetur cum distinctione. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant vere pauperes, vel divites : Si erant vere pauperes, nec peccarunt, ut dictum est supra num. 21, nec tenentur ad expensas, quia intentio fundatoris ea fuit, ut ibidem filii parentum pauperum alerentur. Unde parentes filios exponentes ob inopiam in hospitali, vel alio loco ad id destinato, ad nihil tenentur, quia id ex pietate concessum est similibus infantibus, ut de communi testantur Monacell., *loc. cit.*, num. 14; Amostaz, *loc. cit.*, num. 66; Lugo, tom. I, disput. 13, n. 4, et alii; arg. l. *Cum deditis* 1, cod. *De latina libertate tollenda*.

(26. Vel parentes, quando filios exposuerunt, erant divites, et quoad istos variæ sunt doctorum sententiæ. Prima sententia tenet, quod parentes, quantumvis divites, expensas restituere non teneantur, ex eo, quia hospitalia ista intuitu pietatis et misericordiæ alimenta expositis præbeant propter Dei amorem, et non animo repetendi. Sic Glossa in cap. *Si expositus* 9, dist. 87; Acunna, *ibidem*, n. 13; Diana, par. III, tract. 6, resol. 40, et alii.

(27. Secunda sententia docet, quod parentes divites non teneantur restituere expensas

respondet : « Culpam committere ejusmodi matres, mihi certum est · præcisum vero culpæ gradum penitus ignoro. Lethalem non esse communis theologorum sententia est. Inter venialia vero crimina reputatur grave. »

hospitali de justitia et jure stricto, sed solum ex æquitate, quatenus hospitale absque causa illas expendit, dum expositus patrem habet divitem, licet eas det, ne patres filios necent, aut aliud malum perpetrent. Sic Henriquez relatus a Bossio, *De alimentis*, c. 9, § 1, n. 606, et Amostaz, *De causis piis*, tom. I, lib. IV, cap. 11, num. 68.

(28. Tertia sententia communior defendit teneri parentes divites ad has expensas restituendas, ac posse ab hospitali repeti, quia horum hospitalium institutio est ad nutriendos pauperes expositos, qui non habent parentes divites, qui possint eos alere; adeoque parentes divites tenentur expensas restituere, et hospitale potest illas repetere. Sic Leoncillus, *De privileg. pauper.*, par. I, q. 3, n. 67; Trullench., in *Decalog.*, lib. IV, cap. 4, dub. 3, nu. 2; Layman, lib. III, tract. 3, part. III; lib. XIV, nu. 4; Carpio, *De exsecut.*, lib. III, cap. 12, n. 31; Bossius, cit., § 1, num. 607; Bonacina, *De contract.*, disput. 6, quaest. unic., punct. 6, § 1, proposit. 2, num. 6; Sanchez, *Consil.*, lib. I, cap. 6, dub. 4, num. 16; Villalobos, in *Summa*, part. II, tract. 41, difficult. 7, num. 10; La Croix, lib. III, part. II, num. 259; Lugo, tom. I, disp. 13, num. 4, ubi cum multis aliis dicit esse communem.

(29. Quarta sententia vult esse attendendam mentem fundatoris hospitalis; et dicit, quod si fundavit hospitale simpliciter absque aliqua expressione seu declaratione, parentes divites tenentur refundere expensas, quia præsumitur tantum fundasse pro egenis, utpote opus magis pium, et Deo gratius. Molina, *De justitia*, tract. 3, disp. 103, n. 4; Amostaz, *loc. cit.*, num. 70, et in hoc conveniunt omnes citati pro tertia sententia, aliique passim. Si autem fundator hospitalis expresserit, aut ex verbis ejus clare concipiatur voluisse, ut redditus illi liberaliter expenderentur in alendis expositis, inspecta solum eorum præsenti necessitate absque aliqua consideratione ad parentes, tunc parentes, licet divites ad nihil tenentur quia liberaliter expensæ illæ donatæ fuerunt expositis. Sic Villalobos, *loc. cit.*, difficult. 7, num. 10; Amostaz, *loc. cit.*, num. 70, ubi num. 71, subjungit, quod est gravis conjectura donandi liberaliter has expensas expositis, si hospitale fuerit ditissimum, quia compensatione non indiget. Layman, lib. III, *De justitia*, tract. 2, c. 14, n. 4, vers. *Dico* 3; Sporer, tom. I, tract. 3, *in IV præcept. Decalog.*, cap. 5, sect. 2, num. 41. Quod Lessius, *De justitia*, lib. II, cap. 19, dub. 2, n. 69, et alii admittunt, nisi expresse fundator dicat pro pauperibus fundare.

(30. Parentes divites exponentes filios in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ seu communitatis, tenentur omnino ad ipsas restituendas, et ad omnia damna resarcienda, quia parentes tenentur, quantum possunt sine aliorum gravamine providere filiis alimenta, et quæ necessaria sunt ad illorum educationem et disciplinam. L. *Si quis a liberis*, ff. *De agnoscendis et alendis liberis*, l. *Unusquisque* 2, cod. *De infantibus expositis*. Unde parentes divites tenentur omnino refundere expensas omnes, quas pro alendis et educandis suis filiis expositis fecit respublica seu communitas cum gravamine tot pupillorum, viduarum et aliorum innocentium ad ipsas expensas non obligatorum. *Communis*, et a fortiori omnes doctores citati supra pro tertia sententia *V.* verb. ADULTERIUM, art. 5, a num. 27 ad 30.

(31. Idem parentes divites exponentes filios ad ostium alterius, qui ideo facere debet expensas, tenentur ad ipsas restituendas. *Communis*. (32. Qui autem invenit infantem ante ostium suum, et illum ponit ad ostium alterius, qui ea de causa facere debet expensas, non tenetur ad ipsas expensas ipsi restituendas, quia non peccat contra justitiam, cum hunc non inducat in obligationem justitiæ ad providendum tali infanti, quia ad id non tenetur neque ex charitate, cum possit illum inde mittere ad publicum hospitale pro iis infantibus erectum, vel ad ecclesiæ cunabula, et licet teneretur ex charitate ei providere de alimentis, si non esset alius modus illi subveniendi, adhuc non peccaret contra justitiam, quia non est contra justitiam dare alteri occasionem, qua debeat opera charitatis ex necessitate exercere. Imo nec videtur peccare contra charitatem in illum, ad cujus ostium illum infantem exponit, sicut nec esset contra charitatem, si pauperem in extrema necessitate existentem ad illum mitteret ex industria, ut ipse ex charitate teneretur illi succurrere. Sanch., lib. I *Consil.*, c. 5, dub. 5, a num. 70; Bossius, *loc. cit.*, cap. 9, § 2 per tot; Lugo, tom. I, disp. 18, num. 114; La Croix, lib. III, part. II, n. 160; Amostaz, *loc. cit.*, num. 72, ubi dicit id præsertim posse fieri sine delicto, quando aliquis timet infamiam, ver. gr. si sit sacerdos aut altera persona gravis, quia pessimi et malitiosi dicerent filium ipsius esse, et idem dicendum, quando non haberet superfluum naturæ, sibi et suis.

(33. Contra debitam providentiam status peccant graviter parentes, si non adhibeant diligentiam, saltem mediocrem, secundum suam conditionem, ut acquirant, seu saltem conservent bona, quibus filii alantur, habeantque hæreditatem secundum suum statum. * Hinc, si parentum dolo, vel culpa damnum aliquod illatum sit filiis, actione utili in factum possunt parentes a filiis conveniri, quibus tamen, seclusa reverentia, qua filii tenentur colere parentes, competeret etiam actio de dolo malo. Cujac comment. in tit. ff. *De dolo malo*, ad leg. *Non debet* 11. * Item peccant graviter, si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honeste secundum suum statum educandos et dotandos. Item graviter peccant parentes si filios, vel filias invitos cogant ad ingrediendum religionem; vel statum clericalem assumendum. Unde merito a concilio *Tridentino*, sess. XXV, cap. 15, *De regularibus*, lata est sententia excommunicationis contra eos, qui feminas ad religionem coguut. Item graviter peccant, si filios vel filias

a religionis ingressu sine justa causa impediant. Item si filios vel filias absque justa causa compellant ad matrimonium ineundum, seu a matrimonio contrahendo impediant et abstinere cogant.

(34. Parentes, contra debitam filiis bonam educationem spiritualem graviter peccant, si filios in bonis moribus et necessariis ad salutem per se vel per alios instruere non curent; item, si occasiones peccandi ab ipsis non removeant, vel in locis, aut domibus suspectis et periculosis habitare permittant, aut alias peccaminosam vitam agere sinant. Item si consilio, aut malo exemplo eos ad peccata perducant. Item, si filios aut filias dissolutas pro posse non corrigant, et juxta exigentiam non puniant: in his enim parentes non tantum peccant contra virtutem charitatis, sicuti quivis alii proximum delinquentem corrigere negligentes, sed etiam contra virtutem justitiæ, quia parentes jure divino naturali obligantur filios educare ad bonum, et avertere a malo. Unde parentes catholici in illis regionibus, ubi Catholici contrahunt matrimonia cum Acatholicis, si moraliter possint, tenentur sub mortali curare, ut proles educentur catholice, ut ex aliis notant Busembaum, lib. II, cap. 4, dub. 3, num 7; La Croix, *ibidem*, num. 95 et 100.

(35. Parentes nequeunt licite occidere filias in adulterio deprehensas. *Vide* verb. ADULTERIUM, art. 2, a num. 10 usque ad finem.

(36. Parentes nequeunt licite occidere filios suos bannitos, nisi aliter ab armis contra patriam averti possint, quia in tali casu prævalet bonum universale patriæ, quæ est communis omnium mater. Ita Layman, lib. III, part. II, tract. 3, cap. 2, num. 2; La Croix, leg. 3, part. I, num. 792, et alii passim: arg. l. *Minime* 35, De relig. et sumpt. fun.

(37. Parentes in casu necessitatis, si nullus alius existat, possunt baptizare proprios filios sine solutione conjugii, seu absque debiti matrimonialis præjudicio. *Vid.* verb. BAPTISMUS, art. 4, num. 41.

(38. Parentes peccant graviter filios etiam consentientes castrando, ut evadant præstantiores musici; cum enim nemo sit dominus membrorum sui corporis, tanto minus erunt parentes domini membrorum corporum suorum filiorum, adeoque, etc. Sic Laym., Tanner., Bonac., Lezana, et alii quos affert, et sequitur Diana, part. VI, tract. 8, resol. 36; Quarti, *De sacris benedictionib.*, tit. 3, sect. 17, difficult. 4; Busemb., l. II, part. I, tr. 4, c. 1, dub. 1, resolut. 2, et alii passim.

(39. Parentes dubitantes, an proles adulterinæ, seu non legitimæ sint a se genitæ, vel ab aliis, quam obligationem contrahant? *Vid.* verb. ADULTERIUM, art. 5, a num. 20.

(40. Parentes an et in qua necessitate sint a suis filiis subveniendi præferenter quoad alios? *Vid.* verb. FILIUS, a num. 91 ad 99.

(41. Parentes ut subveniantur, in qua necessitate, et quomodo possint, vel debeant filii exire de religione? *Vide* d. verb. FILIUS, a num. 100 ad 104.

(42. Parentes, quo jure et in qua necessitate possint vendere suos filios? *Vid.* d. verb. FILIUS, a num. 112 ad. 105

(43. Parentes quando et quibus modis amittant patriam potestatem super filios? *Vid.* d. verb. FILIUS, a num. 118 ad 125.

(44. Parentes spirituales, an teneantur alere suos filios spirituales in defectu parentum naturalium? *Vid.* d. verb. FILIUS, num. 136.

(45. Parentes an et ob quas causas possint filios exhæredare? *Vide* verb. EXHÆREDATIO.

(46. Parentes contrahentes sponsalia pro liberis necdum septennibus invalide contrahunt, nisi liberi septennio majores approbaverint. Cap. unic. *De desponsat. impuber.* in 6. Sic. Communis doctor., teste La Croix, lib. VII, part. III, num. 118. (47. Parentes etiam invalide contrahunt pro impuberibus septennio majoribus; cit., c. unic. *De desponsat. impub.*, in 6; La Croix, *loc. cit.*, et alii communiter.

(48. Parentes possunt per se loquendo esse testes matrimonii prolium suarum. *Vid.* verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIMENTA, art. 2, num. 88. In multis autem casibus sunt suspecti, et munus testis implere non possunt;

(49 unde card. de Luca, *De matrimonio*, disc. 3, num. 16, citans Passer., Alex., Menoch., Mascard., docet, si verb. gr. pater agat pro valore matrimonii, ut salvet honorem filiæ, tunc talem patrem potius esse partem interessatam et principalem in causa; ideoque non posse implere munus testis. Hinc Joannes Kugrel, *De matrimonio et sponsalibus*, numer. 343; La Croix, lib. VI, part. IV, numer. 757, et alii dicunt parentes in multis casibus merito esse suspectos, nec sufficere.

* Quinimo parentibus omnino testimonium dicere pro filiis vel filiis pro parentibus omnino interdictum esse, tenet Cujac., *Comment.* in tit. ff. *De testibus*, in princ. *

(50. Parentes, quamvis non teneantur obligatione aliqua particulari benedicere propriis filiis benedictione materiali, id est expressa verbis et signis externis, cum hæc solum ex beneplacito, et in signum benevolentiæ soleat conferri a parentibus propriis filiis; tenentur tamen eis benedicere benedictione formali in ordine ad finem, ad quem dirigi solet, videlicet, ut bene sit filiis quoad animam et corpus, id est procurare, et a Deo precari bona, quæ sunt illis necessaria ad salutem animæ et corporis, quia jure naturali tenentur eorum curam habere, quoad eorum majus bonum spirituale et temporale. *Communis.* (51. Hinc peccant parentes maledicentes filiis suis maledictione formali, id est imprecantes eis vere ex animo malum sub ratione mali, cum vere desiderio, ut illud malum eis eveniat, adeoque tenentur parentes hanc circumstantiam in confessione explicare, quia in hoc casu maledictio continet specialem malitiam contra virtutem pietatis, quæ malitia erit mortalis, si malum filiis imprecatum sit

grave : et venialis, si malum imprecatum sit leve ratione parvitatis materiæ. Sic communis doctorum, cum S.Thoma, *Secund. secundæ*, quæstione 76, articulo 1.

(52. Si parentes maledicant filiis solum materialiter, id est non ex animo, ut malum aliquod illis eveniat, sed ex ira quadam et impatientia, peccant solum venialiter, quia tunc maledictio, ultra quam quod non est ex animo deliberato, non opponitur charitati, cujus obligatio gravis est, sed mansuetudini vel patientiæ, quæ virtutes levius obligant. Sic Molina, Navarr., et alii, quos affert, et sequitur Laym., lib. II, tract. 3, cap. 8 et alii passim (2).

* Quamvis parentes nequeant maledicere filiis possunt tamen eosdem cum convitio instituere, l. *His verbis* 48, § 1, ff. *De hæredibus instituendis*. Non enim prohibetur patri, quominus ipse in filium maledicta in ultimo elogio objiciat, licet hoc aliis interdictum sit. Cujac., *Comment.* in tit. ff. *De liber. et posthum. hæred.*, ad leg. *Quid sit* 1, et l. *Nominatim.*, circa med. Sed quod non licet parentibus contra filios, nec filiis contra parentes permissum est. Hinc si quis filius erga parentes non modo pietatis et obsequii neglexerit officia, sed aliquid contra pietatem commiserit, juxta naturam commissi varie coercetur. Si parentes *maleficos* appellet, militia indignus reputatur ex l. I, § ult. ff. *De obseq. parent. et patron. præstan.* Quod si eosdem contumeliis afficiat, vel impias in eos inferat manus, arbitrio præfecti urbis punitur, quin excusetur, etiamsi miles sit l. I, in princ., et § penult. ff. eod, l. *Si filius*. 3, l. *Congruentius* 4, cod. *De patria potestat.*; Anton. Matthæus, *De crimin.*, lib. XLVIII, lib. VI, cap. 2, nu. 16; Leeuwen, *Cons. for.*, part. I, lib. V, cap. 21, num. 14., in Voet., in *Pandect.*, lib. XXXVII, tit. 15 in fin. Etenim parentes omni genere pietatis, et obsequii a nobis colendi sunt, non modo quousque vivunt, sed etiamsi mortui sint, ut quædam Solonis lex statuit, « ut mortuis nullus impune malediceret, » et ita tenet Cujac., *Comment. in cod.*, lib. VI, tit. 6, *De obseq. patron. præstan.*, in fin.

(53. Datur episcopo facultas absolvendi pro suo arbitrio in forma privata ob carcerationem clerici factam per ejus parentes. Sacra congregatio Immunitatis, *in una Civitatis Ducalis*, 19 Februar. 1695, lib. II *Decret.* Valleman., pag. 171.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(54. De jure occidendi, vendendi, tum exponendi liberos secundum jus civile Romanorum, vide contraria inter se scripta Noodt in libro singulari *Julius Paulus*, sive *De partus expositione et nece apud veteres*; Bynckerhoek in opusculo, *De jure occidendi, vendendi et exponendi liberos apud veteres Romanos*; tum ejusdem Noodt in amica responsione ad difficultates *Julii Pauli*, sive libri *De partus expositione et nece*, nuper motas a viro amplissimo Cornelio Bynkersoek.

(55. Hoc ipsum argumentum illustravit etiam, et quidem accommodate tum ad theoriam, tum ad praxim A. Caranza, *De partu*, cap. 4 per tot, ubi de moribus modisque exponendi, de conditionibus expositorum, de pœnis exponentium, de cura in expositos adhibenda, de sumptuum in eosdem erogatorum causa, et repetitione, et demum de sanguinolentis tractat. Consule eum ubi res postulat.

* (56. Post tam anxie demandatam parentibus curam et sollicitudinem in alendis et educandis filiis, iisdem parentibus, qui hanc curam et sollicitudinem adhibuissent, jura nostra constituerunt præmia. Statutum quippe fuit, ut parentes filiis succederent satis reputando unicum etiam filium a parentibus usque ad pubertatem fuisse educatum. Quinimo licet nullos suscepissent filios, tamen impetrato jure liberorum, tot scilicet liberorum, quot sufficiunt capacitati assis, tamen illis jus liberorum inde sublatum fuit. Cujac., *Paratit. in cod.*, lib. VIII, Corvin., *ibid.*, tit. 58. Hinc parentes olim apud acta profitebantur natos. Cujac., *Comment. in cod.*, lib. IV, tit. 21, *De fide instrumen.*, in princ.

(57. Hic dubitari posset, an parentes, qui in bonis allodialibus succedunt liberis, succedant etiam in eorumdem feudis. In libris sane feudalibus nihil de hoc constitutum legitur, ideoque sicuti semper, deficiente jure particulari, ad jus commune et regulas generales confugimus, ita successionem feudalem a jure communi metientes, eamdem quoque concedere parentibus debere videremur, nisi tamen obstet consuetudo excludens parentes a successione in feudis filiorum, quæ cæterum fere utrobique viget. Ita tenent Marta, *De succes. regul.*, part. II, quæst. artic. 1, n. 18, et seq.; in *Comment. de feud.*, lib. II, in princ., tit. 1, *In digres. de feudis*, lib. XXXVIII, n. 57, ubi ponit etiam alios casus, in quibus pater succedere potest filio in feudis, ut si feudum refutatum sit a patre ; item si filius contemplatione patris acquisiverit feudum. Zues., *De feud.*, cap. 10, num. 38 ; Schraderus, *De feudis*, part. VII, cap. 6, num. 3, 4 et 5; Vultejus, *De feudis*, lib. I, cap. 9, num. 207 ; Gudelin., *De feudis*, part. III, cap. num. 3*.

PAROCHIA. PAROCHIALIS, PAROCHIANUS.

SUMMARIUM.

1. Parochia sumitur dupliciter, scilicet stricte, seu proprie, et large, seu improprie. — 2. Parochia large, et improprie sumpta quæ sit ? — 3. Parochia stricte et proprie sumpta quæ sit ? — 4. Parochia unde dicta ? — 5. Parochia vo-

(2) E. R. Etsi parentes materialiter filiis maledicant, possunt peccare mortaliter ratione scandali, seu mali exempli et pravi habitus.

catur etiam *paræcia*, et quid *paræcia* importet? — 6. Non primum parochia, sed parœcia est appellata. — 7. Parochiæ antiquitus non erant distinctæ. — 8. Dionysius Papa XXIV, post S. Petrum primo eas distinxit. — 9. Quamvis aliqui existimaverint ab ipsismet apostolis fuisse prius factam divisionem parochiarum. — 10. Parochias erigere et dividere, præter Papam, solus potest et debet episcopus. — 11. Ad constitutionem parochiæ, seu ad hoc, ut aliqua ecclesia dicatur, sit, et probetur parochialis, plura requiruntur, primo enim requiritur, ut auctoritate Papæ vel episcopi sit erecta. — 12. Secundo, requiritur certum territorium, seu certus locus, ac districtus cum certis limitibus ab episcopo determinatis. — 13. Tertio, requiritur quod in ipso designato loco, seu districtu sint saltem decem domus, aut familiæ.—14. Quarto, requiritur, ut unum solum, ac perpetuum rectorem, seu parochum habeat cum cura animarum, et potestate fori pœnitentialis ipsi soli competente. — 15. Quinto, requiritur, quod non facta aliqua electione sepulturæ per defunctos, et non existentibus sepulturis majorum in dicta ecclesia, corpora ibi sepeliantur tanquam in parochiali, in qua concurrentibus prædictis, defuncti debent sepeliri. — 16. Novæ parochiæ erectio, et antiquæ dismembratio quomodo, et quando, et quibus concurrentibus fieri possit, et debeat? *remissive.* — 17. Pluribus in locis adsunt parochiæ, quæ non distinguuntur per domos materiales, et per determinatos districtus locorum, sed per populos et familias, et istæ vocantur parochiæ gentilitiæ. — 18. Parochialis ecclesia dicitur, quæ habet jus consistens in cura animarum parochianorum, ipsis sacramenta ministrans, et proprium habens rectorem seu parochum; parochialitas enim nihil est, quam cura animarum. — 19. Parochialis ecclesia, ut probetur, non sufficit, quod rector administret sacramenta, nisi etiam ostendat, quod de necessitate administret, et populus ab eodem de necessitate recipiat. — 20. Parochialis ecclesia de jure non præsumitur, sed est probanda. — 21. Unde in dubio est plene, et concludenter probanda ab eo, qui talem esse asserit, et se fundat in ea. — 22. Jura parochialia ecclesiæ, et parocho competentia assignantur. — 23 Alias ad jura parochialia spectabat, quod parochiani diebus Dominicis, et festivis missam audirent in ecclesia parochiali; secus autem nunc. — 24. Alias ad jura parochialia spectabat etiam, quod parochiani semel in anno sua peccata proprio parocho confiterentur, secus autem nunc. — 25. An autem benedictiones et distributiones candelarum, cinerum et palmarum sint de juribus mere parochialibus? *remissive.* — 26. An benedictiones mulierum post partum, fontis baptism. ignis, seminis, ovorum et similium sint de juribus mere parochialibus? *remissive.* — 27. An functiones omnes hebdomadæ sanctæ sint de juribus mere parochialibus? *remissive.* — 28. An celebratio missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini sit de dictis juribus parochialibus? *remissive.* — 29. An prima pulsatio campanarum in Sabbato sancto sit de juribus parochialibus? *remissive.* — 30. An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus parochialibus? *remissive.* — 31. An expositio quadraginta Horarum, et benedictio, quæ fit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? *remissive.* — 32. An expositio, quæ fit cum reliquiis, vel sacris imaginibus, et benedictio, quæ fit cum eis super populum, sit de dictis juribus prochialibus? *remissive.* — 33. Parochianus alicujus parochiæ ut quis efficiatur, sufficit solum habitationis principium, nec requiritur, quod illibi pro majori anni parte habitaverit. — 34. Intellige tamen de eo, qui contrahit domicilium animo non redeundi, secus vero si de tali animo nullibi constet. — 35. Efficitur tamen parochianus illius parochiæ, qui ad habitandum in ea se contulit ad evitanda impedimenta, quæ parentes suo matrimonio præbere intendunt. — 36. Et quoad hoc habentur plures casus sic decisi a sacra congregatione concilii *remissive.* — 37. Quando quis habitat in confinio duarum ecclesiarum parochialium, censetur parochianus illius, in qua domus aditum magis frequentatum habet. — 38. Parochianus, si in una ecclesia solet audire missam, in altera vero recipere sacramenta, canonica portio debetur ei, a qua recipit sacramenta. — 39. Parochiani non sunt necessario vocandi in unione parochialium. — 40. Parochialitatis suppressio, et curæ translatio sustinetur, quando ex justa causa, et cum superioris permissione facta fuit. — 41. Parochianus ex justa causa eximi potest pro determinato tempore a jurisdictione sui parochi. — 42. Alia ad rem cum *addit. ex alien. man.*, ad n. 80.

(1. Parochia sumitur dupliciter, scilicet stricte, seu proprie, et large, seu improprie. *Communis.*

(2. Parochia large et improprie sumpta intelligitur pro tota diœcesi, ut clare patet ex c. *Si quis ordinatus* 5, dist. 92, ibi : « Si quis ordinatus episcopus ad parochiam, cujus est electus, etc. » : et ex cap. *Si quis episcopus* 5, ead. dist. 91, ibi : « Si quis episcopus ordinatus ad parochiam, cujus est electus, etc. » : et ex cap. *Si qui episcopi* 6, ead. dist. 92, ibi : « Si qui episcopi ordinati sunt, neque recepti ab alia parochia, in qua fuerant denominati ; » et ex cap. *Ad Apostolicæ Sedis regimen* 20, De decimis, ibi : « De parochia unius episcopi in diœcesi alterius transferatur, etc. » Unde etiam parochianus pro diœcesano sumitur in cap. *Nullus episcopus* 3, De parochis, ibi : « Nullus episcopus alterius parochianum judicare præsumat. »

3. Parochia stricte et proprie sumpta est certus territorii districtus per Papam, vel episcopum determinatus, habens unum rectorem stabilem, cum potestate populum ibidem existentem regendi et judicandi, eique sacramenta, aliaque divina administrandi : *Est in re communis.* (4. Parochia ita nuncupatur quasi partitio curæ : Rota rec., part. xv, dec. 39, num. 10 ; Abbas, in *Rubr. de parochiis*, num. 1, archidiaconus, in cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, qu. 2 ; Fagnan, in cap. *Litteræ* 1, De matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ, num. 12 ; Barbosa, *De officio et potest. parochi*, part. I, cap. 1, num. 16, cum pluribus ibi citatis : *Parochia* enim Græce, Latine *partitio* dicitur, Fagnan, *loc. cit.*, et alii. (5. Et sic parochia dicitur, quasi partitio curæ, quia parochus, seu rector ecclesiæ curam habere debet animarum totius populi intra limites ecclesiæ sibi assignatæ congregati. Cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, qu. 1 ; c. *In ecclesiis* 1, De capellis monachor., cap. *Cum singula* 32, De præbend. in 6, cum similibus. (6. Parochia vocatur etiam *paræcia*, hoc enim nomine usos fuisse antiquos Christianos demonstrat S. Augustinus, lib. XIV *De Civ. Dei*,

his verbis: « Fuit presbyter nomine Restitutus in parœcia Calamensis Ecclesiæ: » *Parœcia* autem Latine *accolarum conventus*, seu *habitatio*, aut *cura* dicitur: Barbosa, *l. c.*; Calvin., in *Magno lexico jurid.*, verb. *Parochia;* ubi ex aliis notat non primum *parochias*, sed *parœcias* appellatas esse.

(7. Parochiæ antiquitus non erant distinctæ, sed episcopus curam animarum totius diœcesis per sacerdotes pro suo libitu missos, et ad nutum amovibiles administrabat, assignatis cuilibet laboranti sacerdoti iis sustentationis mediis, quæ episcopus pro tali judicabat sufficientia, ut propterea tota diœcesis merito diceretur parochia: arg. cit. *Juribus*, sub num. 2. (8. Successu tamen temporis cum populus Christianus magis magisque in dies augeretur, Dionysius Papa XXIV, post S. Petrum, * secatis et partitis diœcesibus in plures ecclesias parochiales, seu parochias, singulas has parochias singulis sacerdotibus assignavit, ut unusquisque proprium haberet territorium, seu certum districtum, ab hac partitione, ut supra dictum fuit, appellatum *parochia*, intra cujus fines ac limites populum inibi existentem in spiritualibus debite pasceret ac regeret, nec unus alterius fines et limites ingrederetur, ut expresse habetur in cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, qu. 1, ubi dictus Papa Dionysius sic ait: « Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus, parochias, et cœmeteria eis divisimus, et unicuique jus proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus alterius parochiæ terminos, aut jus invadat, sed sit unusquisque suis terminis contentus, et taliter ecclesiam, et plebem sibi commissam custodiat. » Et quod prima parochiarum divisio facta fuerit a Dionysio Papa, habetur etiam in c. *Pastoralis* 9, De his quæ fiunt a prælatis sine consensu capituli, ibi: « Cum auctoritate Dionysii fuerint parochiæ limitatæ: » et testantur passim doctores, et signanter plurimi congesti a Barb., *De offic. et potest. episcop.*, cit. part. II, cap. 1, num. 18. (9. Quamvis, ut *ibi* ipse notat card. Baron., *Annal. eccles.*, tom. III, ad annum 325, vers. *Unde hic;* et Theoph., *Parochialis*, part. I, conc. *Paroch.*, art. 1, pag. 4, existimaverint ab ipsismet apostolis factam divisionem parochiarum.

* Liber pontificalis si inspiciatur, videtur hæc parochiarum divisio contigisse ann. 268, sedente adhuc Dionysio; Baronius enim dicti pontificalis verba ad dictum annum § 17, ita exponit: « Dionysii opus fuit parochias a decessoribus suis distinctas limitibus certis, presbyterisque divisas, quas persecutio Valeriani turbaverat, iterum dividere, ac pro ratione distribuere, cœmeteriisque singulis consignare. » *Vide* etiam Blanchinum in *Notis ad Anastasium Bibliothecarium*, tom. II, pag. 23 et 231. Sed si fides habenda est Murator., *Annal.*, tom. II, ad annum 268 contigisse, cum mortem pontificis Dionysii referat ad dictum annum 268. De parochiis tamen *vide* Thomassin., part. I, lib. I, cap. 21. *De beneficiis*, et laudatum Murator., dissert., *Sopra l'antichita Italiane*, tom. III, dissert. 74 (3).

(10. Parochias erigere et dividere, præter Papam, solus potest et debet episcopus. Cap. *Nullus omnino* 11, caus. 16, q. 7, et docet ibi Barbosa cum communi doctorum. Accedit concilii *Tridentini* dispositio in sess. XXI, *De reformat.*, cap. 4, et sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 13. (11. Ad constitutionem parochiæ, seu ad hoc, ut aliqua Ecclesia dicatur, sit, et probetur parochialis, plura requiruntur. Primo igitur requiritur, ut auctoritate Papæ vel episcopi sit erecta, ut patet ex dictis numero antecedenti; erecta tamen præsumitur auctoritate Papæ vel episcopi, ex lapsu temporis, quo rector ecclesiæ publice divina officia peregit, sacramenta administravit, ac reliqua parochialia præstitit et recepit. Barb., *loc. cit.*, num. 39, Afflict., decis. 368, num. 5; Lancell. *Gallia*, cons. 124, num. 6, vol. 1, et alii passim.

(12. Secundo requiritur certum territorium, seu certus locus, ac districtus eum certis limitibus ab episcopo determinatis. Arg. cit. c. *Ecclesias* 2, caus. 13, q. 1, et cit. sess. XXI *De reform.*, c. 4, et sess. XXIV *De refor.*, c. 13; Rota recent., part. II, dec. 228, num. 5 et seq., et part. XVIII, tom. I, dec. 32, num. 2 et seq.

(13. Tertio requiritur, quod in ipso designato loco, seu districtu sint saltem decem mancipia, seu, ut alii legunt, municipia, id est decem domus, aut familiæ: cap. 3 *Unio* 3, caus. 10, quæst. 3, ubi statuitur, « Ut ecclesia, quæ decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur ecclesiis. » Barbosa, *loc. cit.*, num. 20; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.* 28, num. 9; Carat., *De juribus paroch.*, titul. 3, cap. 3, in fin.; Pacian., *De probat.*, lib. II, cap. 31, num. 23, et alii cum Rota recentior, part. II, decis. 348, num. 38.

(14. Quarto requiritur, ut unum solum, ac perpetuum rectorem, seu parochum habeat cum cura animarum, et potestate fori pœnitentialis ipsi soli competente, ita ut jure ordinario nullus alius, sed solus ac unicus parochus prædictam habeat curam et potestatem. Conc. *Trid.*, sess. XXIV *De refor.*, cap. 13, ibi: « Cuicunque parochiæ suum perpetuum peculiaremque parochum assignet, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant. » C. *Cum non ignores* 15, De præbendis, ibi: « Cum non ignores, quod una ecclesia unius debeat esse sacerdotis, » et c. *Exstirpandæ* 30, eod. tit., § *Qui vero*, ibi: « Qui vero

(3) Sive ut apud Anastasium Bibliothecarium XXVI, de quo quidem in *Vitis Rom. Pontificum* Anastasio Bibliothecario attributis, edit. Rom. 1731, t. I, p. 21: « Hic presbyteris ecclesias divisit, et cœmeteria, parochias et diœceses instituit: » quæ verba qua ratione intelligenda sint, explicatur in *Notis* varior. ad illam sect. tom. II, part. II, pag. 228, seqq. Epistola autem Dionysii, ex qua testimonium hoc ipso numero affertur, supposititia est.

parochialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum illi deserviat, in ordine ad quem ipsius ecclesiæ cura requiritur, nisi forte dignitati, vel præbendæ parochialis ecclesia sit adnexa, in quo casu concedimus, ut qui talem habet præbendam, vel dignitatem, cum oporteat eum in majori ecclesia deservire, in ipsa ecclesia parochiali idoneum, et perpetuum habeat vicarium canonice institutum. » Rota rec., pag. 18, tom. I, dec. 32, num. 2, et seq. * Si tamen ob nimiam populi frequentiam rector electus nequeat ecclesiastica ministrare sacramenta, et impar sit divino cultui peragendo, tot sibi debet ad hoc munus perficiendum adjungere sacerdotes juxta dispositionem concilii *Tridentini*, sess. XXI, cap. 4, *De reformat.*; Barbos., *ibid.*, verb. *Ut unus rector*. 1; Leuren., *For. benefic.*, part. III, quæst. 958, num. 4. Cæterum, hac seclusa circumstantia, unico rectori inesse debet necessitas ministrandi sacramenta, et habitantibus eadem suscipiendi. Corrad., *Prax. benefic.*, lib. III, cap. 5, Barbos., jur. eccles., lib. I, cap. 20, num. 18. Qui vero hodie vocantur capellani, vel vice curati, non nomine proprio, prout opus est, sacramenta ministrant, sed alieno, nempe rectoris, ideo cooperatores, non rectores debent appellari, licet curam animarum exerceant; et quod dicitur unicum esse debere rectorem, intelligi debet de jurisdictione ordinaria, non delegata, qualis est jurisdictio capellani vel vicecurati. Si enim cum ordinaria jurisdictione duo vel plures alicui ecclesiæ præficiantur, curati vel rectores nequeunt appellari. Ricc., in *Prax. for. ecclesiast.*, resolut. 561; Leuren., *For. benefic.*, part. I, qu. 146*.

(15. Quinto requiritur, quod non facta aliqua electione sepulturæ per defunctos, et non existentibus sepulturis majorum in dicta ecclesia, corpora ibi sepeliantur tanquam in parochiali, in qua, concurrentibus prædictis, defuncti debent sepeliri. Cap. *Ex part.* 5, De sepulturis; Rota, *in Florentina parochialis*, 22 Maii 1630, *coram Coccino decano;* Barbosa, *loc. cit.*, num. 30, et alii.

(16. Novæ parochiæ erectio, et antiquæ dismembratio quomodo, et quando, et quibus concurrentibus fieri possit, et debeat? *Vide* verb. DISMEMBRATIO, a num. 10 usque in finem.

(17. Pluribus in locis adsunt parochiæ, quæ non distinguuntur per domos materiales, et per determinatos districtus locorum, sed per populos, seu familias, et istæ vocantur parochiæ gentilitiæ earumdem familiarum, ita ut etsi eædem familiæ commorentur in districtu alterius parochiæ, subsunt nihilominus jurisdictioni suæ parochiæ gentilitiæ, et has parochias non extendi ad alias familias diversas ab illis, pro quibus erectæ fuerunt, ad longum probat Ursaya, tom. VIII, part. II, discept. 24 per tot.

(18. Parochialis ecclesia dicitur, quæ habet jus consistens in cura animarum parochianorum, ipsis sacramenta ministrans, et proprium habens rectorem, seu parochum; parochialitas enim nihil aliud est quam cura animarum. Rota recent., part. XV, dec. 49, num. 3; Barbosa, *loc. cit*, num. 26; Abbas, in *Rub. de paroch.;* Carat., *De juribus paroch.*, tit. 1, cap. 3; Bellamer., consil. 38, num. 8; Guttier., alleg. 8, num. 6, et alii passim. (19. Parochialis ecclesia, ut probetur, non sufficit, quod rector administret sacramenta, nisi etiam ostendat, quod de necessitate administret, et populus ab eodem de necessitate recipiat. Glossa, in *Clementin.* Dudum, *De sepulturis*, verb. *Impendat*, et ibi Imola, num. 32; Gonzal., ad regul. 8; Cancell., gloss. 6, num. 36; Mantica, dec. 48, num. 5; P. Greg., decis. 387, num. 7; Barb., *loc. cit.*, n. 28, et alii cum Rota recent., part. II, dec. 228, n. 4, et part. IX, t. I, dec. 110, n. 21. (20. Parochialis ecclesia de jure non præsumitur, sed est probanda; Rota recent., part. II, dec. 228, n. 3, dec. 300, n. 5; Barbosa, *loc. cit.*, n. 36, cum pluribus ibi citatis. (21. Unde in dubio, est plene et concludenter probanda ab eo qui talem esse asserit, et se fundat in ea. Rota recent., part. II, dec. 228, nu. 3, part. XI, dec. 345, n. 9; part. XIII, decis. 37, n. 2; Barbosa, *loc. cit.*, n. 36, et alii plures apud ipsum. * Hinc si incidat quæstio, an in quadam ecclesia recipientes sacramenta ad id compellantur necessitate juris, tunc hæc sunt inspicienda: 1. Quod habeat populum sibi deputatum certis limitibus distinctum; 2. quod populus ibidem audiat missam diebus festis; 3. quod ibidem recipiat sacramenta; 4. quod ibi sepeliantur etiam non facta electione sepulturæ; 5. quod in ea ecclesia asservetur eucharistia, uti in parochialibus debet, et in aliis nequit, nisi ex Indulto Apostolico, quo pollent regulares. Clement. 1, *De privileg.*; Piasec. in *Prax. episc.*, part. II, cap. 3, n. 7; 6. quod ibi fiant oblationes; 7. quod recipiat decimas, Leuren., *For. benefic.*, part. I, qu. 150. Notandum tamen, quod jus baptizandi, decimandi, oblationes recipiendi et sepeliendi, non semper parochialem evincunt, cum hæc omnia alio titulo competere possint. Dec., in cap. *Ad aures*, num. 10; Corrad., *For. benefic*, lib. III, cap. 5, n. 5; Imol., in Clement. 1 *De baptis.;* Azor., part. II, lib. III, c. 12, quæst. 3.

Plures autem sunt parochialium ecclesiarum species. Aliæ alias habent inferiores ecclesias tanquam adjutrices; aliæ distinctos fines et populum habent; aliæ fines non habent distinctos, sed tantum familias; aliæ neglecta quacunque distinctione finium et familiarum, quælibet promiscue universo populo, et accedentibus sacramenta ministrant, quam tamen speciem reprobat, et episcopis mandat ut tollatur conc. *Tridentin.*, sess. XXIV, cap. 13, circ. fin., *De reformat.* Aliæ matrices, aliæ filiales appellantur, quæ tamen, ut plurimum æqualem habent jurisdictionem, et quoad curam animarum filiales, nullam habent a matricibus dependentiam, servata tantum matrici præeminentia quadam ad instar decani, et primæ

dignitatis in capitulo. Quod si filiales omnimode sint matricibus subordinatæ, tunc amplius dici non poterunt parochiales, sed tantum ecclesiæ adjutrices. Card. de Luc., *De paroch.*, dist. 32 et seq.; *De decimis*, dist. 12, n. 12; in *Miscell.*, disc. 1, n. 31; Leuren., *loc. cit.*, qu. 151*.

(22. Jura parochialia ecclesiæ, ut parocho competentia, ultra potestatem fori pœnitentialis, sunt sequentia : 1. Quod parochiani proles suas proprio parocho teneantur baptizandas offerre. Arg. conc. *Florent.*, in *Decreto Eugenii IV*, et tenet Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 18, n. 1; Layman., lib. V, tract. 2, cap. 7, n. 2; Reiffenstuel, lib. III *Decret.*, tit. 29, n. 9, et ipsis testibus, alii communiter : dicentes parochianum graviter peccasse, si absque licentia proprii parochi prolem suam baptizandam alieno offerat; intellige tamen ubi non reperitur specialis ecclesia baptismalis assignata pro omnibus baptizandis cujuscunque parochiæ : quia tunc presbyter ibi ad hoc deputatus habetur pro proprio omnium parocho quoad collationem baptismi. 2. Ut saltem in Paschate eucharistiæ sacramentum suscipiant in propria ecclesia parochiali; c. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitent. et remiss. Unde, si quis communicaret in ecclesiis regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfaceret, quia in canone *Omnis utriusque* præcipitur a proprio parocho eucharistiam sumi. Sacra congreg. Concilii, 23 Jan. 1588. Imo regulares non possunt in die Paschatis administrare sæcularibus eucharistiam, neque per modum devotionis, etiamsi tales personæ sæculares in alia die satisfecerint præcepto, ut respondit sac. congregat. Conc., *in Burdigalen.*, 9 Jun. 1644; *in Senonen.*, 11 Jun. 1650; et *in Mechlin.*, 31 Jan. 1682. 3. Ut solum a proprio parocho sacramentum extremæ unctionis percipiant. Clement. 1, *De privilegiis*, ubi etiam exemptis et privilegiatis regularibus sub pœna excommunicationis prohibetur, ne absque licentia parochi sacramentum hoc alicui parochiano administrent. 4. Quod mortui in parochiali ecclesia sepeliri debeant, nisi alibi sepulturam majorum habeant, vel propriam eligant. Arg. cap. *Nos instituta* 1, c. *Ex par.* 5, et cap. *In nostra* 10, De sepulturis, juncto c. 1 et 3, eod. in 6. Et si alibi sepulturam majorum habeant, vel propriam eligant, debent canonicam portionem, vulgo *Quartam funeralem parochiæ*, cit. cap. *Nos instituta* 1; cap. *Fraternitatem* 3, cap. *De his* 4, cap. *Cum supra* 8, cap. *Certificari* 9, cap. *In nostra* 10, De sepulturis, cum similibus. 5. Quod in ecclesia parochiali coram proprio parocho matrimonia solemni ritu celebrentur, c. 1 *De clandest. desponsat.*, cap. 1, caus. 30, quæst. 5, juncto conc. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform. matrim.*, cap. 1. 6. Quod parocho solvi debeant decimæ, primitiæ et oblationes. *V.* v. Decimæ, et v. Oblationes. *V.* Append. post art. 4, v. Parochus.

(23. Alias ad jura parochialia spectabat,

quod parochiani diebus Dominicis et Festivis missam audirent in ecclesia parochiali, c. *Ut Dominicis* 2, De parochiis. Nunc autem possunt parochiani missas audire in ecclesiis regularium, et aliis non parochialibus, et ibi satisfacere præcepto de audiendo missam, ut dictum est sub verb. Missa, art. 16, n. 9, 10 et 11.

(24. Alias ad jura parochialia spectabat etiam, quod parochiani semel in anno sua peccata proprio parocho confiterentur. Cap. *Omnis utriusque* 12, De pœnitent. et remiss., ibi : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata semel in anno proprio confiteatur sacerdoti; » nunc autem certo satisfaciunt, qui confitentur regularibus aliisque confessariis ab ordinario approbatis, ut patet ex Clement. Dudum 2, *De sepulturis*, § *Statuimus etiam*; Extrav. Joann. XXII, *Vas electionis, de hæreticis*; Extravagant. Bened. XI, *Inter cunctas de privilegiis*; ex Const. Leonis X, incip. : *Dum intra mentis arcana*, § 6, ex constitut. Pauli III, incip. : *Licet debitum*; ex constit. Clementis VIII, incip.: *Significatum fuit nobis*. Hinc dicentes nunc, quod confessi religiosis ab episcopo approbatis teneantur iterum eadem peccata proprio parocho confiteri, suspecti sunt de hæresi, et possunt per inquisitores puniri, quibus sunt denuntiandi; Diana, part. IV, tract. 8, resolut. 102; Nicol., in *Floscul.*, verb. *Confessio*, n. 7. Viva ad proposition. 21, ex damnatis ab Alexand. VIII, n. 1, ubi ex Joanne de La Cruz, *De statu religioso*, lib. II, cap. 6, advertit id fuisse statutum a Sixto IV.

(25. An autem benedictiones et distributiones candelarum, cinerum et palmarum sint de juribus mere parochialibus. *Vide* verb. Confraternitas, art. 2, n. 4, in responsione ad 5 dubium.

(26. An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum, et similium sit de juribus mere parochialibus. Vide *ibid.*, in responsione ad 6.

(27. An functiones omnes hebdomadæ sanctæ sint de juribus mere parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 7.

(28. An celebratio missæ solemnis feria quinta in Cœna Domini sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 8.

(29. An prima pulsatio campanarum in Sabbato sancto sit de juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 9.

(30. An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in resp. ad 10.

(31. An expositio quadraginta Horarum, et benedictio, quæ fit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in responsione ad 11.

(32. An expositio, quæ fit cum reliquiis, vel sacris imaginibus, et benedictio, quæ cum eis fit super populum, sit de dictis juribus parochialibus? Vide *ibid.*, in responsione ad 12.

(33. Parochianus alicujus parochiæ ut quis efficiatur, sufficit solum habitationis principium, nec requiritur, quod illibi pro majori anni parte habitaverit. Rota recentior., part. IV, decis. 629, n. 3 et 9; part. XV, decis. 252, n. 20; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. II, cap. 2, nu. 35 et seq., cum pluribus ibi citatis. (34. Intellige tamen de eo, qui contrahit domicilium animo non redeundi; secus vero, si de tali animo nullibi constet. Rota recent., part. IV, tom. III, decis. 629, nu. 3 et 9; part. XI, decis. 348, num. 3 et seq.; part. XI, decis. 162, num. 21.

(35. Efficitur tamen parochianus illius parochiæ, qui ad habitandum in ea se contulit ad evitanda impedimenta, quæ parentes suo matrimonio præbere intendunt. Rota rec., part. XV, decis. 60, n. 28. (36. Et quoad hoc habentur plures casus sic decisi a sacra congregatione concilii, et referuntur sub verb. MATRIMON. QUOAD IMPEDIM., art. 2, n. 77. Vide *ibid*. Plures aliæ quoad hoc resolutiones dictæ sacræ congregationis concilii referuntur a Barbosa, *De offic. et potestate parochi*, part. II, c. 21, et ab Ursaya, tom. II, p. I, disc. 10.

(37. Quando quis habitat in confinio duarum ecclesiarum parochialium, censetur parochianus illius, in qua domus aditum magis frequentatum habet. Aloysius Riccius, in *Praxi rerum fori ecclesiastic.*, decis. 333, in 1 edit, alias resolut. 510, in 2 edit.; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, part. II, cap. 21, num. 43; et *Offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 32, num. 71, et alii. (38. Parochianus, si in una ecclesia solet audire missam, in altera vero recipere sacramenta, canonica portio debetur ei, a qua recipit sacramenta, c. *Non instituta* 1, De sepultur.; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, part. III, cap. 25; Silvester, in *Summa*, verb. *Canonica portio*, num. 11; Fr. Emmanuel., *Qu. regul.*, tom. I, q. 39, art. 5, et alii.

(39. Parochiani non necessario sunt vocandi in unione parochialium. Sacra congregatio Concilii, *in Fulginatens.*, 30 Januar. 1723. (40. Parochialitatis suppressio, et curæ translatio sustinetur, quando ex justa causa, et cum superioris permissione facta fuit. Sacra congr. Concil., *in Cesenat.*, 31 Jul. 1723.

(41. Parochianus ex justa causa eximi potest pro determinato tempore a jurisdictione sui parochi. Sic *in una Romana*, 5 Apr. 1690, ut refert Ursaya, tom. I, part. I, decis. 10, a n. 90.

(42. Parochiales ecclesiæ dignioribus sunt conferendæ. Bened. XIV, constitut. 68, incip. *Cum illud*, § 1 et 7. (43. Parochialium ecclesiarum collatio, prævio concursu, et examine, fieri debet. Idem, *ib. Vide* tom. II, verb. CONCURSUS, et tom. III, verb. EXAMEN.

(44. In electione dignioris in parochialium provisione potest episcopus procedere ex informata conscientia. Idem, *ib.*, § 14 et 16.

(45. Si autem appellatum fuerit, causas sibi notas significabit judici superiori per litteras familiares. Idem, *ibid.* (46. Vel cardinali præfecto congregationis Concilii. Idem, *ib.*

(47. Quando parochialis collatio spectat ad Datariam Apostolicam, concursus ab ordinario indici, et compleri potest, non petita venia. Idem, *ibidem*, § 19. (48. Electio autem dignioris ab eo fieri potest, si agatur de beneficiis curatis reservatis ratione mensium; nec tenetur transmittere acta concursus, nisi postulata fuerint. Idem, *ibid.* (49. Si vero beneficium alia qualibet ex causa reservatum fuerit, acta transmittet, nec digniorem pronuntiabit. Idem, *ibidem.*

(50. Parochiales ecclesiæ conferri nequeunt canonicis regularibus Lateranensibus absque Indulto Apostolico. Idem, constit. 134, incip. *Quod inscrutabili*, per tot. *Vide* tom. II, verb. BENEFICIA, et ad verb. CANONICI REGULARES. (51. Nec presbyteris, sive clericis congregationis missionis. Idem, constit. 69, incip. *Quo magis*, § 4. *Vide* tom. V, verb. MISSIONARII.

(52. Frequentia populi ad ecclesiam parochialem turbari non debet per celebrationem solemnitatum in aliis ecclesiis. Idem, constitut. 42, incip. *Etsi minime*, § 15. (53. Ante missam parochialem celebrari non debent missæ in ecclesiis ruralibus parochiæ proximis. Idem, *ibid.*, § 14. (54. In remotioribus autem sacerdos celebrans doctrinam Christianam populo tradere debet. Idem, *ibid.* (55. Parochiali ecclesiæ vacanti vicarius ab episcopo deputari statim debet. Idem, constit. 68, incip. *Cum illud*, § 16.

(56. Parochiæ Græcorum committi debent iis qui in seminariis Italo-Græcorum, seu Albanensium trium ad minus annorum spatio versati sunt. Idem, constitut. 17, incip. *Etsi pastoralis*, § 5. (57. Possunt tamen ordinarii Latini alios presbyteros idoneos parochis Græcis velut coadjutores adjungere. Idem, *ibid.* (58. Nunquam tamen monachis Græcis, seu Calogeris animarum cura debet committi, nisi ex necessitate vel alia justa causa. Idem, *ibid.*, § 9.

(59. Parochiæ Italo-Græcorum committi non debent Italo-Græcis a Latino diœcesano episcopo Latine ordinatis, sed ipsis prælici debent Græci, vel Albanenses, catholici tamen, sive advenæ, sive indigenæ Græco ritu viventes. Idem, *ibid.*, § 9.

(60. Parochialia munia in Græcos Melchitas soli exercere possunt fratres ordinis Minorum Custodiæ Terræ Sanctæ in defectu parochi ritus Græci. Idem, constit. 87, incip. *Demandatam*, § 13. (61. Parochialia emolumenta jure percipiuntur a missionariis exercentibus curam animarum in defectu parochi catholici nationalis. Idem, *ibid.*

(62. Parochiales ecclesiæ regularium in Indiarum regionibus subsunt episcoporum jurisdictioni. Idem, tom. II, constit. 1, incip. *Quamvis.* (63. Parochi ecclesiarum regularium, sive regulares, sive sæculares sint, subsunt jurisdictioni episcopi in iis, quæ animarum curam respiciunt. Idem, *ibid.* (64. Parochi regulares curam ani-

marum assumere nequeunt, sine examine, approbatione et consensu episcopi. Idem, *ibid.*

(65. Ad vacantem ecclesiam parochialem tenetur patronus ecclesiasticus, etiam in foro externo, præsentare magis idoneum, seu digniorem ex approbatis ab examinatoribus; utrumque enim forum respiciunt verba conc. *Trid.*, cap. 18, sess. XXIV, ibi : « Quem patronus digniorem inter approbatos ab examinatoribus judicabit, episcopo præsentare teneatur. » Ben. XIV, *De synodo diœcesana*, lib. IV, c. 8, n. 8. (66. Episcopus debet judicio patroni acquiescere et instituere sic a patrono præsentatum, si ex approbatis ab examinatoribus nullus reclamet; cum concilium Tridentinum dixerit sine ulteriori indagine instituendum, quem patronus tanquam digniorem præsentaverit. (67. Sed si aliquis ex approbatis de judicio patroni conqueratur, et hac de causa ad episcopum provocet, debet episcopus judicis partes assumere, et diligenter inquirere, an rectum fuerit judicium a patrono latum, de sui præsentati meritorum supra reliquos ex approbatis præstantia. Idem, *ibid.* (68. Si quis appellet a sententia episcopi, cujus judicium sit conforme judicio patroni, appellatio est admittenda solum in devolutivo. (69. Si vero sit difforme, est admittenda etiam in suspensivo, et interim nullus est instituendus usque ad sententiam judicis appellationis, et parochialis est administranda ab œconomo. Idem, *ibid.* Quod totum statuit, tom. II *Bullar.*, constitut. 4, incip. *Redditæ.*

(70. Si parochialis ecclesia fuerit jurispatronatus laicorum, vel misti, admittendus est sine concursu præsentatus a patrono, et idoneus ab examinatoribus repertus. Conc. *Trid.*, *loc. cit.*, ibi : « Quod si juspatronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrono præsentatus erit, ab iisdem deputatis, ut supra examinari, et non nisi idoneus repertus fuerit, admitti. » Idem, *in citat.*, c. 8, n. 9, ubi subjungit, quod idem declaratum fuit a sac. congregatione Concilii, 5 Feb. 1628, de parochiali jurispatronatus misti, id est partim ecclesiastici, et partim laicalis, ne jura laici ob consortium cum ecclesiastico ulla ex parte læderentur. (71. Si autem ab uno, aut pluribus patronis laicis, gaudentibus æquali jure, plures ad vacantem parochialem sint nominati, et episcopo præsentati, neque ullus ex præsentatis retulerit a patronis plures voces, quam cæteri, tenetur episcopus indicere concursum inter eosdem præsentatos, atque illum eligere, quem ex approbatis ab examinatoribus synodalibus judicaverit magis idoneum, ut decrevit eadem sacra congreg. Concil., apud ipsum, *cit.* n. 9, et Barbosam, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 2, n. 130. (72. Episcopi jus eligendi digniorem in prædictis omnibus, sede episcopali vacante, transit ad capitulum, et ab hoc ad vicarium capitularem sine ulla penitus reservatione. Idem, *cit.*, cap. 8, n. 10, ex decreto sacræ congregationis Concil., *in Elven.*, 1 Decemb. 1726, et ex pluribus aliis jam ad id allatis tom. II, verb. CAPITULUM, art. 3, a n. 58 ad 64. *Vide ibi.*

(73. Parochiæ aliaque curata beneficia, et officia Indiarum Occidentalium, sublato asserto privativo jure regularium, sæcularibus sacerdotibus canonice conferuntur. Benedict. XIV, constit. incip. *Cum alias*, § 2, 3. Imo si ob defectum sacerdotum sæcularium iisdem præficiantur regulares, hi tanquam amovibiles ad nutum, possunt, nulla expressa causa, ab ordinario, vel etiam a superiore regulari removeri. Idem, *ibid.*, § 2. Et jam id statuerat ad instantiam regis catholici in alia sua constitutione incip. *Cum nuper*, confirmata et declarata in hac ultima *Cum alias.*

(74. Parochialibus ecclesiis basilicæ Assisiensi Sancti Francisci unitis, præficiendi sunt vicarii sæculares ad nutum amovibiles. Bened. XIV, const. incip. *Fidelis Dominus*, § 16.

(75. Canonici regulares Præmonstratenses possunt obtinere et retinere perpetuo sine apostolica dispensatione ecclesias parochiales, etiam sæculares, et vicarias; sic declaravit Benedictus XIV, die 1 Septembris 1750, constitution. incip. *Oneroso.*

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(76. De etymologia verborum *parochia*, *parochianus*, *parochus* non sum sollicitus. *Vide* de ea, si lubet, varias opiniones apud Bohemer., *Jur. paroc.*, sect. 1, c. 1, § 1 et plur. seq.

(77. Nec sum sollicitus de origine parochiarum, an ea Tito in Creta, an Evaristo, an Anacleto, an Dionysio sit attribuenda. *Confer* itidem Bohemer., *Jur. parochial.*, dict. sect. 1, c. 2 per tot.

(78. Parochia est « societas quædam publica ecclesiastica ex parochis et parochianis composita in certo districtu, constitutis et certis limitibus circumscriptis, vi cujus parochiani ecclesiæ in illo restrictu sitæ obligantur ad peragenda ibi sacra, et ad onera tum parocho, tum ecclesiæ præstanda, parochus vero ad illa, quæ sui officii sunt. » In parochia igitur considerari debent parochus, ecclesia parochialis, et parochiani.

(79. Facile autem est hinc dignoscere, quid requiratur, ut ecclesia dici queat parochialis. Sed *vide*, si materiæ plenam discussionem desideres, Rot., in Polycastren., *Jurium parochialium*, 10 Januarii 1729, *cor. clar. mem. Cincio*, et in Sabinen. *Jurium parochialium*, 8 Maii 1733, *cor. clar. mem. Calcagnin.*, et 8 Junii 1736, *cor. clar. mem. Millin.*

(80. At non ita facile est breviter tradere, quis dicendus sit parochianus ad omnes præsertim effectus, tum si una in civitate, de qua agitur sit parochia, tum et maxime si plures sint in ea parochiæ. *Adi* Bohemerum, *Juris parochial.*, sect. 3, c. 4 per tot, qui argumentum hoc illustravit.

PAROCHUS.

ARTICULUS I.

Parochus quoad ea, quæ concernunt ejus nomenclaturam, electionem atque approbationem.

SUMMARIUM.

1. Parochi apud ethnicos dicebantur illi, qui legatis publice Romam missis salem, et ligna præparabant. — 2. Parochi in Ecclesia sunt sacerdotes, auctoritate episcoporum ecclesiis præfecti, ut plebibus sive populis omnia necessaria ad pascendas animas subministrent. — 3 Parochus dictus est quasi parœcus ; parœcus autem Græcis est incola, sive habitator in loco. — 4. Parochus seu parœcus dicitur a *parochia*, seu *parœcia*, sicut et parochiani seu parœciani. — 5. Ex parochis aliqui vocantur *plebani*, qui videlicet curam exercent animarum in plebania habente sub se plures ecclesias vel capellas. — 6. Plebani sunt dicti sic a *plebe* vel *populo*, qui sub eorum cura regitur. — 7. Aliqui appellantur *rectores*, qui plebem et populum sibi commissum cum cura regunt, et eorum beneficium vocatur *rectoria*. — 8. Aliqui vocantur *capellani*, et sunt illi qui in ecclesia monachorum curam animarum exercent. — 9. Aliqui vocantur *sacerdotes proprii*. Sacerdos enim proprius vocatur cujuslibet parochiæ rector. — 10. Aliqui vocantur simpliciter *curati* sic dicti a *cura*, quam de regendis ovibus susceperunt, qui curati alicubi sunt insigniti nomine *archipresbyteri*, et alibi nomine *præpositi*, et hujusmodi. — 11. Pro parocho, quocunque nomine nuncupetur, eligi debet persona idonea, quæ in propria parochia residere, et per se ipsum animarum curam exercere valeat. — 12. Idonea persona in hac materia dicitur prædita ætatis maturitate, morum gravitate, et litterarum scientia. — 13. Hinc parochi debent eligi ad præscriptum concilii *Tridentini*, sess. XXIV, *De reform.*, cap. 18, et constit. S. Pii V, incip., *In conferendis beneficiis*.— 14. Nempe per examen, et concursum coram episcopo, vel ejus vicario generali, et saltem tribus examinatoribus synodalibus. — 15. Quomodo autem, quando, ubi, et a quibus sit indicendus concursus pro parochis eligendis? *remissive*. — 16. In parochos eligendi et promovendi sunt sub gravi culpa meliores, seu digniores.— 17. Parochus in ecclesia exempta animarum curam exercere intendens, prius approbandus et examinandus est ab episcopo. — 18. Examen et approbatio vicariorum ad curam animarum positorum in ecclesiis unitis ordini S. Joannis Hierosolymitani ad episcopum pertinet. — 19. Parochus pro cura animarum non potest deputari, nisi de consensu episcopi, et prævio examine.—20. Examinato et approbato in Urbe ad curam animarum non possunt ab episcopo ordines denegari sub prætextu insufficientis litteraturæ. — 21. An, et quatenus episcopus possit parochos rite, ac recte semel approbatos iterum ac pluries examinare? ad num. 28. — 29. Alia ad rem ad n. 37.

(1. Parochi apud ethnicos olim dicebantur illi, qui legatis publice Romam missis salem, et ligna præparabant, id est illi, qui omnia necessaria legatis regum, principum ac rerum publicarum hospitio receptis, suppeditabant, teste Acrone in illud Horatii, lib. I, *Serm. sat.*, 5, ibi :

> Proxima Campano ponti, quæ villula tectum
> Præbuit, et parochi, quæ debent ligna, salemque.

Et sic referunt Calvinus, in *Magno Lexico juridico*, tom. II, verb. *Parochus ;* Petrus Gregorius, *Syntag. juris*, lib. XXXVI, cap. 30, n. 9 ; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 1, n. 1, et alii. (2 Unde quidam censent ad instar istorum dictos esse parochos in Ecclesia catholica, eo quod sint sacerdotes auctoritate episcoporum ecclesiis præfecti, et plebibus, sive populis omnia necessaria ad pascendas animas subministrent. Alii vero existimant parochum dictum esse quasi parœcum. (3. Parœcus autem Græcis est incola, sive habitator in loco, ut habetur in. l. *Pupillus* 239, ff. *De verbor. significat.*, ibi : « Incola est qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quem Græci *parœcon* (id est *juxta habitantem*) appellant : » Ita Azorius, *Instit. moral.*, part. II, lib. II, cap. 12, q. 1 ; Barbosa, *loc. cit.*, n. 3, et alii.

(4. Parochus, seu parœcus dicitur a *parochia* seu *parœcia*, sicut et parochiani seu parœciani : Budæus, citatus et secutus a Barbosa, *loc. cit.*, n. 14; Calvin., *l. c.*, verb. *Parochia*. (5. Ex parochis aliqui vocantur *plebani*, ut in cap. *Scriptum est* 40, De elect., qui videlicet curam exercent animarum in plebania habente sub se plures ecclesias, vel capellas ; c. *Statutum* 1, Ne clerici, vel monachi in 6. (6. Et sunt sic dicti a plebe, vel populo, qui sub eorum cura regitur, et habet se plebanus cum cæteris curatis unius plebis, sicuti archiepiscopus cum suffraganeis suæ provinciæ: Barbosa, *loc. cit.*, n.5, et alii passim.

(7. Aliqui vero appellantur rectores, quia plebem, et populum sibi commissum cum cura regunt, juxta cap. *Ut quisque presbyter* 3, De vita et honestate clericor., et cap. *In ecclesiis* 1, De capellis monachor., et eorum beneficium vocatur rectoria, c. *Cum olim* 28, De præbend. (8. Aliqui vocantur capellani, et sunt illi, qui in ecclesia monachorum curam animarum exercent, ut in cap. *In ecclesiis* 1, De capellis monachorum. (9. Aliqui vocantur sacerdotes proprii ; sacerdos enim proprius vocatur cujuslibet parochiæ rector, c. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnit. et remiss. (10. Aliqui vocantur simpliciter curati sic dicti a *cura*, quam de regendis ovibus susceperunt : qui curati alicubi sunt insigniti nomine *archipresbyteri*, et alicubi nomine *præpositi*, et hujusmodi.

(11. Pro parocho, quocunque nomine nuncupetur, eligi debet persona idonea, quæ in propria parochia residere, et per se ipsum animarum curam exercere valeat, ut colligitur ex c. *In parochia* 31, causs. 16, q. 1 ; c. *Cum in cunctis* 7, De elect.; c. *Eam te decet* 4, De æt. et qualitat. ; cap. *Quia nonnulli* 3, De clericis non resident.; cap. *Grave nimis* 28, De præbend. ; cap. *Licet canon.* 14, De election. in 6, cum similibus, juncto conc. *Trident.*, sess. VII, *De reformat.*, cap. 3.

(12. Idonea persona in hac materia dicitur prædita ætatis maturitate, morum gravitate et litterarum scientia, cap. *Cum in cunctis* 8, De election., § *Inferiora*, ibi : « Alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipit, sed nec parochialis

ecclesiæ regimen, nisi qui cum 25 annum ætatis attigerit, et scientia, et moribus commendandus existat; » cum similibus.

(13. Hinc parochi debent eligi, et institui ad præscriptum concilii *Tridentini*, sess. XXIV, *De reform.*, cap. 18, et constit. S. Pii V, incip. *In conferendis beneficiis.* (14. Nempe per examen, et concursum coram episcopo, vel ejus vicario generali, et saltem tribus examinatoribus synodalibus, conc. *Trid.*, cit. sess. XXIV, cap. 18, *De reformat.*

(15. Quomodo autem, quando, ubi, et a quibus sit indicendus concursus pro parochis eligendis? *Vide* verb. BENEFICIA, art. 4, a n. 21, verb. CONCURSUS per tot.; verb. EXAMINATORES, a num. 25 usque in finem.

(16. In parochos eligendi et promovendi sunt sub gravi culpa meliores, seu digniores. *Vide* verb. ELECTIO, art. 3 per tot., et signanter n. 15.

(17. Parochus in ecclesia exempta animarum curam exercere intendens, prius approbandus et examinandus est ab episcopo juxta dispositionem cap. *Exemptionem*, De privileg. in 6: sacra congreg. Concilii, *in Caputaquen.*, 23 Junii 1639.

(18. Examen et approbatio vicariorum ad curam animarum positorum in ecclesiis unitis ordinis S. Joannis Hierosolymitani, ad episcopum pertinet: sacr. cong. Conc., *in Augustana*, 4 Dec. 1631.

(19. Parochus pro cura animarum non potest deputari, nisi de consensu episcopi, et prævio examine: sacr. congr. Conc., *in Pictavien.*, 4 Junii 1627.

(20. Examinato et approbato in Urbe ad curam animarum non possunt ab episcopo ordines denegari sub prætextu insufficientis litteraturæ: sac. congreg. Episc. et Regul., *in Sutrina*, 26 Januarii 1590.

(21. An, et quatenus episcopus possit parochos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac pluries examinare? Respondendum est cum distinctione: Aut enim agitur de parochis examin., et approbatis ab eod. episc. vel ab antecess. Si agatur de parochis examinatis et approbatis ab eodem episcopo, non potest idem episcopus eos iterum examinare, nisi novis supervenientibus vehementibus indiciis, etiam extrajudicialibus, de eorum imperitia, seu defectu necessariæ scientiæ ad suum obeundum, et adimplendum officium: Sic expresse Rota recent. 19, tom. I, decis. 257, nu. 1 et seq., cum pluribus ibi adductis, Monacell. tom. I, tit. 10, formul. 15, n. 2, cum Gonzalez, Garcia, Barbosa, et cardin. de Luca ibi allegatis; Pignatell., tom. I, consult. 133, num. 7 et seq. Et sic censuit sacr. congreg. Concilii, *in Pampilonensi*; apud Pignatell., *loc. c.*, n. 8, ubi cum quæreretur,

(22. Primo: « Utrum episcopus possit examinare parochos et rectores semel approbatos ad curam animarum exercendam, quando ex rationabili et legitima causa habetur vehemens suspicio de illorum imperitia ad sacramenta ministranda, et munus suum adimplendum; et clarius cognita illorum illitteratura, detur illi coadjutor bene meritus cum assignatione alicujus portionis fructuum pro ejus congrua sustentatione?

Secundo: « An possit hoc examen facere non solum in actu visitationis, sed etiam extra illam respectu alicujus parochi, de cujus imperitia habetur certa notitia?

Tertio: « An ad ejusmodi examen faciendum requiratur, quod imperitia talis parochi examinandi probetur juridice per testes deponentes; an vero sufficiat talem imperitiam constare episcopo extrajudicialiter, vel quia expositum fuit illi per personas fide dignas, quæ nolunt juridice deponere propter metum, respectum, vel aliam rationem, vel quia ipsemet episcopus ex aliquibus actionibus, quas videt et notat in ipso parocho, et ex verbis, quæ occurrunt, facit conjecturam fere evidentem de imperitia illius. His igitur scrupulis anxiatus supplicat pro declaratione, ut salutare pabulum suis ovibus præbere, suoque muneri satisfacere possit; »

Sacra congreg., etc., die 16 Januar. 1667, censuit ad omnia respondendum *affirmative.*

(23. Cumque ab eodem episcopo Pampilonensi iterum die 22 Septembris 1668, quæsitum fuisset, an in actu visitationis ordinario liceret examinare parochos, quamvis contra illos suspicio imperitiæ non urgeret; sacra congregatio absolute respondit *negative*: Sic Rota, *l. c.*, decis. 166, n. 1.

(24. Et sic etiam censuit eadem sac. congr. Concilii, *in Tridentina juris examinandi*, 18 Aprilis 1671. Consulta enim, « An possit idemmet ordinarius examinatos, et ad confessiones audiendas, ac curam animarum exercendam, ecclesiasque parochiales obtinendas idoneos repertos, et approbatos, ad novum examen vocare, quando nulla adest rationabilis suspicio de illorum imperitia? » Respondit, « servandam esse declarationem alias editam sub die 22 Septembris 1668, *in Pampilonensi*, » quæ non potest esse et intelligi nisi de episcopo approbante, de quo in Tridentina quærebatur, alias sacra congregatio ad eam non remisisset: Sic expresse Rota, *l. c.*, decis. 257, a n. 18.

(25. Et quod possit idem episcopus iterum examinare a se ipso jam examinatos et approbatos parochos, quos probabiliter judicaverit insufficientes, eo quod non vacaverint studio, et scientiam, quam prius habebant, deperdiderint, colligitur aperte ex concilio *Tridentino*, sess. XXI, c. 5, decernente, quod possit episcopus rectoribus parochialium illitteratis dare coadjutores; nam si non posset examinare, aut non posset dare coadjutores, sic redderetur inane dictum decretum Concilii; aut dando, fieri posset, quod iis quoque daret, quia revera essent litterati, et sufficientes; adeoque ad hæc inconvenientia evitanda, dicendum est, quod episcopus possit reexaminare a se ipso jam examinatos, et approbatos parochos, quos ex supervenientibus vehementibus indiciis vere probabiliter judicaverit illitteratos, et insufficientes, ex quo non

exculta scientia in ipsis defecerit : opinio enim insufficientiæ est veluti quædam accusatio, seu denuntiatio.

(26. Si autem agatur de parochis examinatis et approbatis ab episcopo antecessore, non solum potest episcopus successor eos examinare cum probabiliter ex vehementibus indiciis eos judicat illitteratos, ac insufficientes, sed etiam sine talibus indiciis pro sola quiete conscientiæ suæ : Sic Rota recent., part. XIX, tom. I, cit. decis. 258, a n. 3, cum pluribus ibi citatis; Solorz., *De jure Indiarum*, c. 17, n. 2, t. II, lib. III; Diana, part. IV, resol. 49; Barbastren., *De paroch.*, p. I, c. 2, n. 4, tract. 10, et alii. Et ratio est, quia episcopus tenetur ex munere suo curare, et attente prospicere, ut ecclesiæ sibi subditæ recte administrentur, et oves propriæ accurate pascantur; cap. *Qui autem episcopatum* 11, caus. 8, qu. 1; id autem præstare non potest, nisi per examen, inquirendo an parochi scientiam semel acquisitam amiserint, vel eam amplius excoluerint, ideoque eos examinare potest, et non alieno, sed proprio judicio deferre : Glossa ad cap. *Cum secundum Apostolum* 16, De præbend., verb. *Liceat*, ibi : « Sed successor potest, et ita semel approbatus iterum probatur, et reprobatur sicut medicus; » quod et ante notaverat ad cap. *Accepimus* 35, De ætate qualitat. et ordin. præficiend., verb. *Examinare*. Unde si in examine eos insufficientes, ac illitteratos reperiat, sufficientem eis coadjutorem assignare tenetur, ne oves suæ fame pereant. Quamobrem Christus ipse ecclesiasticos alloquens, præsertim parochos, *Matth.* V, dicit : *Vos estis sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras.* Et *Malachiæ* II, inquit Deus : *Labia sacerdotis, custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus; vos autem recessistis de via.* Et *Oseæ* IV, dicit : *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.*

(27. Enimvero S. Pius V, const. incip. *Rom. Pontificis*, ubi statuit, regulares confessiones sæcularium audire non posse, nisi prævio examine fuerint ab ordinario approbati; insuper addit *ibid.*, § 2 : « Volumus tamen eos, qui semel ab episcopo in civitate, vel diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem episcopo iterum non examinari; cæterum ab episcopo successore pro majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt, etiamsi sint lectores, et in theologia graduati. » Quæ sane verba nullam requirunt causam in successore, ut possit examinare regul. approbatos ab antecess. nisi ob solam propriæ conscientiæ quietem, ac proinde S. Pont. lectores et graduatos in theologia noluit excipere, in quibus suspicio imperitiæ facile considerari non potest, sed eos pro sola quiete conscientiæ suæ a successore examinari posse sancivit. Unde conficitur argumentum a multo magis authent. *Multo magis*, cod. *De sacrosanctis eccles.* Si enim successor episcopus regulares adeo a S. Sede privilegiatos, semel a prædecessore approbatos, licet lectores et graduatos in theologia, potest pro recta et tuta sacramenti Pœnitentiæ administratione ad examen vocare, multo magis poterit parochos a se nunquam examinatos examinare, ut experiatur, an exculta duret scientia, et peritia, de qua cognovit prædecessor, ut sic consulat quieti conscientiæ suæ; quam ratiocinationem induxit Capon., controv. 42, n. 8, post Joann. Sanchez, in *Select. sacrament.*, disp. 48, et sic censuit sacra congr. Concilii, *in Placentina*, 28 Augusti 1628, his verbis : « Examinare iterum potest episcopus, tam in Visitatione, quam extra super doctrina, et litteratura parochos approbatos ab antecessoribus tempore provisionis parochialium, » apud Barbosa, in *Summa Apostolic.*, decis. verb. *Examinare*, n. 11. Hactenus Rota cit., dec. 257, a n. 5 ad 17.

(28. Recte tamen concludit Monacell., *cit.* t. I, tit. 10, formul. 15, n. 3, quod episcopus sententiam hanc ad praxim non debet deducere, nisi raro, cum magna cautela, et non nisi præcedente diffamatione, seu conjectura imperitiæ parochi, ne bonam famam, quæ impinguat ossa (*Prov.* XV, 30), amittat. Imo Pignatell., *cit.*, tom. I, consult. 133, num. 12, absolute dicit, quod extra hos casus, nempe totæ imperitiæ, et illitteraturæ parochorum, seu erroris in administratione sacramentorum, non potest episcopus vocare ad examen parochos ; habent enim intentionem fundatam, ut ad exercitium curæ animarum, et ad sacramentorum administrationem admittantur; cum hoc veniat in consequentiam approbationis ab examinatoribus de eorum persona factæ, ut sacra congregatio resolvit *in Nucerina*, die 6 Octobris, et 10 Novemb. 1617. Quia cum eorum approbatio se habeat per modum sententiæ decernentis de idoneitate, quam de jure possidet, ideo non potest sine causa revocari in dubium ipsa possessio, sicuti revocaretur, si jam approbatus iterum ad examen vocaretur. Hactenus ipse, qui *ibid.*, num. 19, subjungit, quod tota difficultas reducitur, an tidendum sit arbitrio episcopi, qui prætextu inhabilitatis parochos divexare poterit ; et num. 20 concludit, se existimare proinde, quod constare debeat episcopo, examinandos vere esse illitteratos, vel quia tales fuerint antequam ad curam animarum admitterentur, vel propter aliam causam, quæ supervenire potuerit, juxta cap. *Accepimus* 15, de ætate, et qualitat., et ordin. præficiendor., ibi : « Nisi forte postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos ; » utque id constet, non debet attendi attestatio ejusdem episcopi, sed requiruntur necessario diligentes investigationes in scriptis reducendæ, juxta Felinum, in cap. *Ex litteris* 11, De constitutionibus, num. 7, ibi : *Per diligentiorem investigationem*, quæ licet fuerint extrajudiciales, attamen ex iis apparere poterit, an constet de illitteratura et imperitia. Quod sentire videtur Gonzalez, ad Regul. 8, *Cancellariæ gloss.* 4, num. 96. Idque, ut

possint superiores dignoscere, an episcopus jure, meritoque processerit, secundum Rotam, part. II, recent. decis. 25. Esto itaque, quod causa substiterit, ea deberet probari : ex l. *Cum hi* 8, § ultim. juncto princip. ff. *De transactionibus*. Vel ex eo maxime, quia revocatio pertinet ad forum externum, et versatur in adimendo jure quæsito. Hactenus ille (4).

(29. * Parochum regularem suo muneri deficientem potest punire episcopus cumulative cum superiore regulari ; ita tamen, ut si aliter statuat superior regularis, aliter episcopus, standum sit episcopi mandato. Ita statuit Benedictus XIV, in bulla *Firmandis*, *Bull.* tom. I, num. 109. Si removeri debeat, potest tam episcopus sine superiore, quam hic sine illo id præstare. *Ibid.*, § 11.

(30. Parochi jurisdictionem habent ordinariam in foro interno, non vero externo, quidquid alii censuerint, ut proinde nullam excommunicationis sententiam ferre possint, ut ex communiori, et in praxi recepta sententia. *De synod. diœces.*, lib. V, cap. 4, § 2.

(31. Episcopi successores ex rationabili causa extra visitationem possunt examinare parochos ad ecclesias parochiales alias approbatos, ut in decreto S. congr. Concil., *Institut. eccles.*, 9, § 16. Quin et hoc potest præstare pro libitu, et ex sola quiete animæ suæ, quamvis nihil habeat suspicionis; *ib.* *Vide adnotationem* sub n. 28 h. art.

(32. Si vero episcopus velit iterum examinare, quos ipse approbavit, requiritur saltem extrajudicialis infamatio de inscitia. Quamvis hoc non requiratur ab iis, quos laicus patronus nominavit ad beneficium curatum, cum probati non fuerint in concursu, ut ex S. Rota, et ex card. de Luca, *ibid.*

(33. Parochus habendus est, quoad crimen complicitatis, ille, qui peccat cum famula sua, quæ in ejus domo inhabitat, quamvis in alia parochia habeat paternam domum. Et reipsa quidem præceptum Paschale tenetur illa implere in parœcia, ubi famulatum habet, *Institut. eccl.* 82, § 22.

(34. Tolerari potest, ut parochus habeat in domo mulieres sibi conjunctas in primo et secundo gradu consanguinitatis, et etiam affines in primo gradu cum ancillis earum, quæ tamen minores non sint annis quadraginta. Ita decretum est a S. congregatione Concilii pro diœcesi Bononiensi. *Institut. eccles.* 82 per tot., quamvis hoc decretum respiciat famulas cum uno tantummodo parocho cohabitantes ; quæ vero munus suum præstant propinquis ejusdem parochi, minoris etiam ætatis permittuntur, dummodo tamen testimonium bonæ famæ suæ habeant. *Vid. secundam appendicem* post art. 4, v. PAROCHUS.

(35. * Dictum fuit supra, eam idoneam ad consequendas parochias esse personam, quæ sit ætatis maturitate prædita; sed quænam sit hæc ætas, neque a longe indicatum. S. *Trident.* concil. duo distinguit dignitatum genera, quæ animarum curam habent adnexam. Aliæ in ecclesiis præsertim cathe-

(4) Non abs re putamus afferre, quæ hac super re per Benedictum XIV, tradita sunt *in Synodo diœcesana*, lib. XIII, cap. 9, n. 21, suntque tenoris ut sequitur :

« Sæpe contingit, ut ii ipsi parochi, qui vel a patronis laicis nominati, examine facto, idonei et habiles ab episcopo reperti sunt, vel si parochialis ecclesiæ provisio per concursum facta est, in ipso concursu doctiores, aptioresque judicati, ideoque cæteris competitoribus prælati fuerunt, temporis decursu, indocti et inhabiles comperiantur, aut tales evadant, cum post adeptam animarum curam necessarium studii exercitium omnino reliquerint. De hoc actum fuit in dicta congr. Conc. dum nos illius secretarii officium gereremus, instantibus nonnullis episcopis, et præcipue Legionensi, in relatione status ecclesiæ suæ; cui, re discussa in congregatione diei 15 Decembris, anni 1725, responsum fuit, « observanda esse antiqua decreta ; » quæ quidem ad sequentia reducuntur.

« Nimirum, prudenti episcopo in re tam gravi non esse inconsiderate procedendum ; non esse præbendas nimis faciles aures fallacibus vulgi vocibus, clamantis, imperitum parochum esse, et administrandæ parœciæ ineptum ; si vero de ejusdem imperitia et ignorantia probabiles notitiæ, et gravia argumenta suppetant, tunc in potestate episcopi esse, etiam extra visitationem, omni judicii forma seclusa, hujusmodi parochum ad examen revocare, quamvis alias ab eodem episcopo in præcedenti examine approbatus fuerit.

« Ita olim sacra congregatio respondit episcopo Pampilonensi die 22 Septembris, anni 1668, sicuti legitur in libro *Decretorum* XXVI, pag. 108. « Cum sub die 15 Januarii 1667, ad instan- « tiam episcopi Pampilonen. ad hac sacra con- « gregatione resolutum fuerit, primo, posse episco- « pum examinare parochos et rectores semel ap- « probatos ad curam animarum, quando adest ve- « hemens suspicio de illorum imperitia ; secundo, « posse ad hujusmodi examen procedere etiam extra « visitationem ; tertio, ad dictum examen facien- « dum, haud necesse esse, ut judiciales probationes « imperitiæ præcedant ; nunc supplicat episcopus « ipse, per hanc sacram congregationem ulterius « declarari, an in actu visitationis diœcesis possit « episcopus examinare parochos, quotquot visitat ; « etiamsi contra illos, vel aliquem ipsorum, non « vigeat suspicio imperitiæ ; » et Congregatio respondit : *Negative*.

« Cumque ex vehementi suspicione, sive ex semiplena probatione imperitiæ, liceat episcopo ad examen revocare parochum illum, quem ipsemet olim ad animarum curam approbavit ; multo magis id agere poterit, si agatur de parochis in hujusmodi officio a prædecessoribus episcopis constitutis. Qua de re multa sunt congregationis responsa. Primum est diei 26 Augusti 1628, lib. XIII *Decretorum*, pag. 520, a terg. « Sacra, etc., censuit, episcopos suc- « cessores posse, superveniente rationabili causa, « iterum ex officio, etiam extra visitationem, exa- « minare parochos alias ad ecclesias parochiales « approbatos. » Secundum diei 13 Januarii 1634, lib. XV *Decretorum*, pag. 146, a terg. : « Sacra, « etc., respondit, episcopos successores, superve- « niente rationabili causa, posse etiam ex officio « iterum examinare tam in visitatione quam extra, « parochos, quamvis regulares, approbatos tem- « pore provisionis parochialium. » — Et in hoc sensu episc. potest parochos iterum ad examen vocare *sub pœna privationis* : S. C. Conc. *in una Lucerina*, 13 Jan. 1594, et *in una Interamnen*, 1 Oct. 1602 apud Pignat., t. I, cons. 135. (*Edit. Cas.*)

dralibus, in quibus ætatem viginti quinque annorum requirit sess. XXIV, cap. 12 *De refor.*, in princ., ibi : « Nemo igitur deinceps ad dignitates quascunque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vicesimum quintum suæ ætatis annum attigerit. » Ad cæteras vero minores dignitates in capitulo, quæ nullam habent curam animarum adnexam, minor sufficit ætas viginti duo annorum. Concil. *Trident.*, *loc. cit.* : « Ad cæteras autem dignitates, vel personatus quibus animarum cura nulla subest, clerici alioquin idonei, etc., *et* XXII *annis non minores asciscantur* ; » et hoc licet sermo sit de canonicatu, cui unita sit parochialis. Barbos., in dict. conc., *loc. cit.*, in verb. *et* XXII *annis*. Cum vero hæc ætas sufficiens non sit ad omnia parochialia munera implenda, hinc merito per canonicas sanctiones statutum est, ut ad parochiam promotus, vel ad aliam dignitatem in collegiata vel capitulo, debeat infra annum ad sacerdotium quoque promoveri. Sic expresse de parochis in capite *Licet*, et in capite *Cum ex eo de elect. in sext.* ; Rebuf., tit. *De non promotis infra annum*, in princ. ; Azor., part. II, lib. VI, cap. 8, quæst. 2. De obtinentibus vero in cathedrali vel collegiata sæculari, vel regulari quascunque dignitates, vel beneficia annexum habentia sacerdotium, vel alium ordinem tradit concil. *Trident.*, sess. XXII, cap. 4, *De refor.* ; Clement. *Ut ii* II *de ætat. et qualitat.* ; Navarr., *De ætat. et qualit.*, lib. I, consil. 45. De abbatibus et prælatis regularibus, ex non sacerdotibus forte promotis, in cap. *Cum in cunctis*, et cap. *Licet de electione*, in 6 ; Layman., in cap. *Commissa de electione*, num. 3 ; Navarr., Comment. 3 *De regularibus*, num. 23.

(36. Quod si ad parochias promoti negligant intra præfinitum tempus sacerdotium suscipere, ipso jure, nulla etiam præmissa interpellatione, parochia privati declarantur, a cit. c. *Licet de electione.* « Intra annum a sibi commissi regiminis tempore numerandum se faciat ad sacerdotium promoveri. Quod si intra idem tempus promotus non fuerit, ecclesia sibi commissa, nulla etiam præmissa monitione, sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. » Hic vero annus ex illo incipit tempore, quo regimen ecclesiæ commissum fuit rectori, ipsiusque pacificam nactus fuit possessionem, vel per eum stetit, quominus eam nancisceretur, dummodo non fuerit interea justo impedimento detentus. Cum enim pœnalis hæc constitutio sit, suum consequi effectum non debet, nisi termino præfinito penitus elapso. Layman, in cap. *Commissa*, num. 2, et in *Theologia morali*, lib. III, tract. 4, cap. 16, num. 12 ; Azor., part. II, lib. VI, cap. 8, quæst. 10. Quod si quis malitiose ecclesiam parochialem recipiat animo tantum recipiendi unius anni fructus, et inde renuat sacerdos ordinari, tunc non modo ecclesia privatur, sed condemnatur insuper ad integros restituendos fructus, quos fraudulenter percepit, et non restituendo peccat mortaliter. Castropal., part. II, tract. 13, dist. 14, part. VII, num. 6. quod extenditur etiam ad eos, qui cum dubio, vel conditionate cogitant suscipere infra annum sacerdotium. Castrop., *loc. cit.*, num. 5 ; Azor., part. II, lib. VI, cap. 9, quæst. 3 ; Pass., cap. 25, num. 397 et 400. Ad hoc etiam tenetur pro indemnitate ecclesiæ, qui eam contulit personæ, quam non credebat ad hujusmodi ordinem promovendam. C. *Commissa de electione in* 6. Ab hac tamen lege exemptas declarat text. in c. *Statutum* 22, De electione in 6 « Collegiatas ecclesias, etiamsi alias parochiales exstiterint, et assumptos ad earum regimen. » Item parochiales ecclesiæ dum in cathedrales eriguntur, decanatus, præpositura, archidiaconatus, ecclesiæ curatæ ; parochia unita principaliter beneficio simplici, parochus non habens curam fori pœnitentialis, sed solum contentiosi, parochus demum solum habitu, hoc est actu non habens parochianos. Sanch., lib. II *Opus.*, cap. 2, dub. 22, n. 7 et 8 ; Rebuf., *loc. cit.*, n. 24, 29 et 31 ; Leuren., *For. beneficial.*, part. I, quæst. 320, num. 1 et 4, cum seqq. ; vide etiam apud eumdem, *loc. cit.*, n. 2 et 3, ubi mirifice quæstionem expendit super restitutione fructuum, et casus distinguit, in quibus negligens, vel renuens suscipere sacerdotium mortaliter peccet, vel non, retinendo fructus indebite perceptos.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(37. De qualitatibus, quas sacri canones in parochis requirunt, plene tractant canonistæ ad tit. *De vit. et honest. clericor.*, sed cum primis adeundus est Daniel Hannibal Farottus, *De vit. et honest. clericor.* Confer etiam Barbos., *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 2, ubi plena manu totam hanc materiam sistit, quæ omnia sub examen revocare non lubet.

ARTICULUS II.

Parochus quoad ea, quæ concernunt ejus residentiam, præcedentiam et prædicationem.

SUMMARIUM.

1. Parochus tenetur de jure divino residere in parochia. — 2. Affertur ratio ex concilio Tridentino. — 3. Adducitur et solvitur objectio. — 4. Non est tamen explicite definitum a concilio Tridentino tanquam dogma fidei. — 5. Parochus residere tenetur, quamvis parochialem tenuem habeat. — 6. Item parochus residere tenetur, etiamsi in parochia remanserint tantum tres, vel quatuor incolæ. — 7. Parochus, si duas habet ecclesias unitas, residere tenetur in digniore. Si vero non constet, quæ sit dignior, in frequentiori. Sed si una fuerit extra et altera intra urbem, residere debet in ea, quæ est intra. — 8. Unde, si populus dividatur, et una pars habitet in civitate, et altera extra, parochus residere debet in civitate. — 9. Imo parochus residere debet prope ecclesiam in civitate, licet major pars parochianorum longe habitet in oppidis, succurrendo illis, qui longe habitant secundum loci antiquam consuetudinem. — 10. Parochus habens parochiales duas unitas perpetuo invicem æque principaliter, et non unam alteri accessorie, ambasque pares, ita ut una non sit dignior et principalior altera, potest, in

qua maluerit, residere. — 11. Parochus habens ex legitima dispensatione parochialem ecclesiam cum canonicatu, residere debet in parochiali. — 12. Unde parochus residens in parochiali, quæ non longe abest a collegiata, in qua canonicatum obtinet, diebus ferialibus ad ecclesiam collegiatam accedere, et in ea divinis inservire potest: dummodo omnibus diebus, et horis suis, et congruis parochiali inserviat, et nihil prorsus relinquat ex debito servitio ipsius parochialis. — 13. Parochus residere debet in loco, ubi sita est ecclesia parochialis, etiamsi ei esset datus coadjutor ratione infirmitatis. — 14. Parochus, qui non habet domum propriam in loco ubi residere tenetur, aliquam conducere debet. — 15. Parochus non excusatur, quin intra parochiam residere debeat, quamvis non adsit commoda domus parochialis, et sit magna aeris intemperies, et retineat capellanum in parochia, et ipse accedat singulis diebus festis. — 16. Parochus cogendus est habitare in domo ecclesiæ, vel si ecclesia eam non habeat, in propinquiori intra limites parochiæ; quod si non habitaverit, tenetur ad restitutionem fructuum, de quibus in *Decret. Tridentin.*, sess. XXIII, cap. 7, De reform. — 17. Parochus, parochiali domo relicta, poterit in paterna, vel cognatorum domo intra fines parochiæ habitare, si in ea possit residentiæ muneri satisfacere. Imo id poterit etiamsi talis domus sit extra fines parochiæ, dummodo parum distet. — 18. Parochus tenetur residere personaliter, nec satisfacit præcepto residentiæ, suæque conscientiæ, si totam curam relinquat capellano, nulla per se ipsum munia parochialia obeundo. — 19. Parochi cogendi sunt ad subeunda per se ipsos, et non per substitutos ea munia, ad quæ tenentur. Tolerandi autem, ut per substitutos suppleant in illis tantum casibus, in quibus expressis verbis canonum, et decretorum concilii, permissum est eis, ut per vicarios coadjutores possint officio suo fungi. — 20. Potest tamen parochus pro meliori cura animarum, atque officiorum parochialium executione, et aliquali sua quiete, unum, vel plures cooperatores habere; dummodo simul ipsemet parochus, cessante justo impedimento, aliqua etiam munia pastoralia, præsertim principaliora, personaliter præstare non intermittat. — 21. Parochi non possunt abesse a suis parochiis neque per duos menses ipsis a concilio concessos absque licentia episcopi; quamvis alii contrarium sentiant. — 22. At veritas nostræ conclusionis clare habetur ex verbis concilii, et ex declaratione sacræ congregationis ejusdem concilii. — 23. Imo ad hoc, ut parochi possint etiam per bimestre a concilio concessum abesse, non sufficit licentia petita, nisi etiam fuerit obtenta, et in scriptis data. — 24. Si autem parocho postulanti prælatus, seu episcopus renueret licentiam concedere, posset haberi recursus ad superiorem illius prælati, seu episcopi, et, subsistente rationabili causa, posset idem superior compellere prælatum inferiorem ad eam licentiam concedendam. — 25. Occurrente tamen causa aliqua gravi, et necessaria subito abscedendi, tunc parochus, relicto idoneo vicario, discedere poterit absque præhabita licentia ordinarii, dummodo, cum primum poterit, certioret ordinarium de tali suo discessu, atque necessitate urgente; nisi brevi sit reversurus. — 26. Parochus non potest abesse a sua parochia, etiam relicto in ea idoneo vicario approbato cum congrua mercede, ut doceat in civitate grammaticam, etiamsi non inveniretur alius idoneus ad legendum, et ipse singulis diebus festis ad suam ecclesiam accedere vellet. — 27. Parochus autem habens in civitate suam ecclesiam, potest inibi in publica universitate sacram Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum per ipsum exercenda nihil detrimenti patiatur. — 28. Parochus ex alio loco oriundus, non potest propter intemperiem aeris extra parochiam habitare, quamvis in ea relinquat vicarium approbatum. — 29. Parochi tempore pestis residere omnino tenentur in suis parochialibus; possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et pœnitentiæ; et si non resederint, contra eos procedendum est, servata forma c. 1, in fine sess. XXIII *De reform.* — 30. Parochus non potest per hebdomadam abesse a sua ecclesia, non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto vicario idoneo ab ipso ordinario approbato. — 31. Imo nec potest abesse ultra duos dies, si adsit constitutio episcopi prohibens parochis, ne ultra biduum sine sua licentia a propriis ecclesiis absint. — 32 Quinimo potest episcopus prohibere parochis sub pœna pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam non excedat, ne ultra biduum ab ecclesia sua possint abesse; non tamen id prohibere potest sub pœna excommunicationis latæ sententiæ. — 33. Ubi autem non adsit talis constitutio episcopi, potest parochus ex causa sibi visa legitima per unum, vel alterum diem abesse, dummodo interim idoneum vicarium ab ordinario approbatum relinquat. — 34. Imo Barbosa, et alii docent, posse parochum sine licentia episcopi, ex causa sibi legitima visa, abesse per sex, aut septem dies; dummodo interim idoneum vicarium in illo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum relinquat. — 35. Parochis possunt ordinarii aliquibus justis de causis, juxta Tridentini formam, licentiam concedere recedendi a parochiali ad aliquid tempus, modo ea stantur intra limites præscriptos a concilio *Tridentino*, sess. XXIII, cap. 1 *De reform.* — 36. Pro ordinariis, qui talem licentiam concedere possunt, veniunt etiam ordinarii episcopo inferiores, ut abbates, et alii similes habentes jurisdictionem et proprium territorium. — 37. Ordinarii possunt concedere parochis licentiam abessendi ad bimestre tempus ob quamcunque justam causam; veluti recreationis, aut visendi amicos, et hujusmodi. Ultra bimestre autem non possunt illam concedere, nisi ob aliquam gravem causam. — 38. Graves causæ, ob quas potest concedi parochis licentia abessendi ultra bimestre, sunt præcipue quatuor assignatæ a *Tridentino*, scilicet *Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens ecclesiæ, vel reipublicæ utilitas.* — 39. Quid intelligatur per *Christianam charitatem?* — 40. Quid per *urgentem necessitatem?* — 41. Quid per *debitam obedientiam?* — 42. Quid per *evidentem ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem?* — 43. Parochis non licet causa studiorum a suis parochialibus ecclesiis post concilium abesse, nec episcopus licentias ad id concedere potest; illæque, si concessæ fuerint, non suffragantur. — 44. Nec episcopus potest uti opera parochi in visitatione, vel alio servitio suæ ecclesiæ, nisi pro tempore duorum mensium a concilio *Tridentino* permissorum. — 45. Item non potest parochus per episcopum occupari in sui, vel ecclesiæ cathedralis servitio, ut nempe sit vicarius, visitator, secretarius, fiscalis, etc. *Vide* num. seq. — 46. Parochus habens curam animarum, an possit esse vicarius generalis episcopi, vel capituli sede vacante? — 47. Parochus non excusatur a residentia propter officium inquisitoris. — 48. Parochus justa de causa absens, sive cum superioris licentia, sive absque, per aliquot dies, semper tenetur relinquere idoneum vicarium. — 49. Abesse non potest parochus, si episcopus licentiam deneget judicans minus æquam causam, licet de facto sit vera, et sufficiens, sed tunc potest habere recursum ad superiorem. — 50. Parochus obtinens licentiam abessendi fingendo causam justam, quam revera non habet, peccat mortaliter, et tenetur restituere fructus in tali absentia perceptos. — 51. Parochus absque legitima causa, et licentia non residens in sua parochia, præter culpam mortalem, quam incurrit (nisi modicitas temporis eum excuset) pro rata absentiæ fructus non facit suos, et eos restituere tenetur. — 52. Restitutio hujusmodi fru-

etuum pro rata non factæ residentiæ amissorum, facienda est fabricæ ecclesiæ, vel pauperibus, nec obtineri potest compositio. — 53. Parochus restituere tenetur statim in conscientia hujusmodi fructus amissos ob non factam residentiam, etiam ante ullam judicis sententiam. — 54. Parochus juris remediis, etiam usque ad privationem, compelli potest ad residentiam. — 55. Parochus non residens, etiam monitus, non est hodie ipso jure privatus parochiali. — 56. Ad privationem parochi ob non residentiam non est necessarium, quod prius procedatur per alias pœnas, nempe per censuras ecclesiasticas, ac sequestrationem, et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, sed relinquitur arbitrio episcopi, qui potest procedere ad privationem, tametsi illa temporum intervalla non fuerint observata. — 57. Præcedentia inter ipsosmet parochos, seu curatos ecclesiarum parochialium, sive sint sæculares, sive regulares, datur secundum prærogativam regulæ. — 58. Parochus indutus superpelliceo in processionibus præcedit omnibus rectoribus et presbyteris. — 59. Parochus in funeralibus non præcedit canonicis cathedralis, sed bene omnibus aliis presbyteris, qui non sunt de cathedrali. — 60. Parochus, sive curatus, aut sacrista cathedralis, etiam quod sint amovibiles, quando intervenit capitulum dictæ cathedralis, debent præcedere proprio parocho defuncti. — 61. Parochus amovibilis cathedralis, in processionibus debet incedere cum capitulo dictæ cathedralis super priores, plebanos et curatos perpetuos beneficiatos. — 62. Præcedentia in funeralibus debetur archipresbytero parocho ratione stolæ, et non archidiacono primæ dignitatis. — 63. Canonicis collegiatarum ecclesiarum supra parochum semper, et ubique competit præcedentia, etiam in associandis funeribus defunctorum propriæ ipsius parochiæ. Jus tamen faciendi officium circa corpus defuncti ad parochum in sua parochiali ecclesia spectat, ad num. 65. — 66. Parochus locum habet in funeribus a canonicis sine propria cruce, et sine consensu capituli incedentibus. — 67. Vicarius foraneus sedet primus in illis, quas ipse facit, congregationibus. — 68. Vicarius foraneus nullam habet præcedentiam super alios ipso antiquiores in clero ratione hujus officii. — 69. Parochus, tanquam caput ecclesiæ parochialis, thurificandus est ante dominum loci. — 70. Parochi tenentur per seipsos vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascere prædicatione verbi Dei. — 71. Parochi, qui raro, aut nunquam concionem habent ad populum, peccant mortaliter etiam præcisa gravi populi necessitate. Et si populus graviter indigeat prædicatione, peccant toties contra divinum præceptum, quoties populus graviter indiget ipsa prædicatione. — 72. Hinc graviter peccant parochi, si tribus mensibus totius anni discontinuis per se vel per alios non concionentur. — 73. Nec parochi officio suo satisfaciunt quoad Deum, prædicationes totius anni aliis committentes. — 74. Quamvis dum prædicat episcopus, silere debeant alii concionatores, illisque possit præcipere, ut eo tempore a prædicatione se abstineant. — 75. Possunt tamen parochi per se ipsos inter missarum solemnia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. — 76. Parochi si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice, vel alio concionetur. — 77. Parocho per se ipsum concionanti minime licet prætextu cujuscunque paupertatis prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. — 78. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiamsi prædicare vellet aliquis episcopus. — 79. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto, et noto, etiam regulari, ut bis, vel ter concionetur in suis ecclesiis sine episcopi approbatione. — 80. Et a fortiori possunt, imo debent parochi concedere approbatis ab ordinario licentiam prædicandi in suis parochiis. — 81. Parochi non naturales Indiarum, sive sæculares, sive regulares sint, tenentur omnino habere apud se capellanum natalibus, et origine Indum pro confessionibus audiendis, et diebus festis hortationibus ad populum lingua vernacula habendis. — 82. Parochi in concionibus caveant ab allegatione doctorum et auctorum modernorum, præsertim viventium. — 83. Parochi utantur specialiter in concionibus catechismo Romano, maximasque utiles, et auditorum capacitati adæquatas simpliciter, et clare explicent, ut populus libenter audiat, frequenter concurrat, et fructuose discedat. — 84. Parochi an, et quando teneantur præstare alimenta prædicatoribus? *remissive*. — 85. Alia ad rem ad n. 94.

(1. Parochus tenetur de jure divino residere in sua parochia : colligitur aperte ex concilio *Trid.*, sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, ubi sic expresse habet : « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cætera munia pastoralia incumbere, quæ omnia nequaquam ab iis præstari, et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt, sacrosancta synodus eos admonet et hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis in judicio et veritate pascant et regant. » Per quæ verba licet concilium loquatur de episcopis, tamen *ibidem* subjungit, et vult eadem omnino esse intelligenda etiam de parochis, ibi : « Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, et pœnas de curatis inferioribus, et aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod curam animarum habens obtinent, sacrosancta synodus declarat, et decernit, » etc.

(2. Ex quibus verbis sic argumentari licet : Episcopi, et cæteri curati tenentur jure divino « oves suas agnoscere; » aliaque a concilio specificata munera obire ; sed hæc præstare nequeunt illi, « qui gregi suo non assistunt, » id est personaliter non resident, ut dicit ipsummet concilium, *loc. cit.*, ibi : « Quæ omnia nequaquam ab iis præstari, et impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt; » et sess. VI, *De reform.*, cap. 1, ibi : « Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant ; ergo, » etc. Et hanc sententiam tenent Garcias, part. III, *De beneficiis*, cap. 2, num. 16 ; Pirhing, lib. III *Decretal*, tit. IV, num. 11 ; Vallensis, *ibid.*, num. 1 ; Zœsius, *ibid.*, num. 2 ; Reiffenst., *ibid.*, num. 58 ; Bernardus Sannig, *De residentia parochor.*, cap. 1, num. 4 ; Navarrus, cap. 29, *Manual.*,

num. 121, vers. *Ex quo obiter;* Lessius, lib II *De justit. et jur.*, cap. 24, dubitat. 29, num. 153; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 53, num. 2, et *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 8, num. 1, et super concil. *Tridentin.*, sess. II; *De reform.*, cap. 1, num. 3, cum innumeris aliis citatis, Fagnan., lib. III *Decretal.*, in cap. *Ex parte* 8, De clericis non residentib., num. 25, ubi alios plurimos citat, et asserit hanc sententiam teneri ferme ab universa schola theologorum.

(3. Nec valet objicere, quod Papa sæpe sæpius dispensat in residentia episcoporum et parochorum, quod non posset facere, si eorum residentia esset de jure divino, cum Papa in iis, quæ sunt de jure divino, dispensare non possit, ex c. *Sunt quidam* 6, caus. 25, q. 1, cum similibus. Non valet, inquam, quia Papa in similibus casibus non dispensat proprie tollendo vinculum, quo episcopus seu parochus obstrictus est ad residentiam, sed justa et legitima existente causa, declarat vinculum illud cessare ob rationabilem causam, quæ supervenit, et parochum non teneri in aliquibus casibus residere, et Dei voluntatem esse, ut tunc non cogatur ad residentiam; et quando Pontifex id facit, Deus talem declarationem ita approbat, ut ab obligatione præcepti divini hominem ipso facto liberet. Unde Papa non dispensat, ut agens principale, sed ut agens instrumentale, seu ministeriale, quatenus ex officio, et cum auctoritate declarat esse justas causas, ob quas Deus relaxat obligationem; et ita Deus tunc, ut agens principale, tollit illam obligationem. *Vide* verb. DISPENSATIO, num. 20.

(4. Tum quia, ut notant Fagnanus, in cit. cap. *Ex parte*, num. 18 et 19; Pirhing., *loc. cit.*, num. 12; Reiffenst., *loc. cit.*, num. 11, et alii, concil. *Trid.*, *loc. cit.*, noluit definire hunc articulum, tanquam dogma fidei, alioquin enim disertis verbis eumdem posuisset inter canones ad dogmata fidei pertinentes, prout moris est, non autem inter decreta reformationis; unde, si quis de facto affirmaret etiam pertinaciter, præceptum residentiæ episcoporum et parochorum esse tantum de jure positivo ecclesiastico, ipse non condemnaretur ut hæreticus. Et de facto Ecclesia neminem hactenus condemnavit, ex quo docuerit, vel affirmaverit etiam cum pertinacia, residentiæ præceptum esse tantum de jure positivo ecclesiastico; et tamen secus esset, si ejusmodi articulus esset ab Ecclesia definitus. C. *Sicut* 1, dist. 15; c. *Cum Christus* 7, De hæreticis, et docet S. Th., *in* 2-2, q. 4, art. 3; Fagn., *loc. cit.*, num. 19.

(5. Parochus residere tenetur, quamvis parochialem tenuem habeat. Barb., *De offic. et potest. episc.*, part. III, alleg. 53, n. 70; et *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 8, n. 4; et super conc. *Trid.*, sess. XXIII, *De reform.*, c. 1, n. 26; Rebuf., in *Tract. nominat.*, q. 8, n. 27; Valer. Roginald., in *Praxi fori pœnit*, lib. XXX, n. 294, vers. *Si objices*, et alii passim.

(6. Item parochus residere tenetur, etiamsi in parochia remanserint tantum tres vel quatuor incolæ. Nicolaus Garcias, *De beneficiis*, part. III, c. 2, n. 179; Armendar., in *Addit. ad recapitula. legum Navarræ*, lib. II, tit. 23, lib. II, § 2, sub tit. *Sed an parochi debeant residere?* n. 142; Barbosa, *De offic. et potest. paroch.*, *loc. cit.*, n. 4; et super *Trid.*, n. 27, et alii.

(7. Parochus, si quas habeat ecclesias unitas, residere tenetur in digniore; si vero non constet quæ sit dignior, in frequentiori; sed si una fuerit extra, et altera intra urbem, residere debet in ea, quæ est intra. Sic decisum fuisse referunt Garcias, *loc. cit.*, n. 179, in declarat. 14; Armendar., *loc. cit.*, n. 143; Barb., *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 9.

(8. Unde, si populus dividatur, et una pars habitet in civitate, et altera extra, parochus residere debet in civitate. Garcias, *loc. cit.*, n. 179, in declaratione 15; Armendar, *loc. cit.*, n. 143; Barb., *loc. cit.*, n. 10. (9. Imo parochus tenetur residere prope ecclesiam in civitate, licet major pars parochianorum longe habitent in oppidis, succurrendo illis, qui longe habitant, secundum loci antiquam consuetudinem, per c. 4, sess. XXI. Sic decisum referunt Garc., *l. c.*, n. 179, in 20 declarat.; Armendar., *l. c.*, n. 248; Barbosa, in conc. *Trid.*, sess. XXIII, *De reform.*, c. 1, n. 46.

(10. Parochus habens parochiales duas unitas perpetuo invicem, æque principaliter, et non unam alteri accessorie, ambasque pares, ita ut una non sit dignior, et principalior altera, potest in qua maluerit, residere. Sic decisum referunt Garcias, *loc. cit.*, c. 2, n. 179, in 16 declarat.; Armendar., *loc. cit.*, n. 145; Barbosa, in conc. *Trid.*, sess. XXIII, c. 1, n. 39.

(11. Parochus habens ex legitima dispensatione parochialem ecclesiam cum canonicatu, residere debet in parochiali, cum prima, et præcipua debeat esse cura animarum, juxta constit. S. Pii V, incip. *Cupientes*, et percipere fructus præbendæ, solum ejus distributiones quotidianas perdit. Sic decisum fuisse referunt Armendar, *loc. cit.*, n. 135; et Barbosa, in conc. *Trid.*, *loc. cit.*, n. 40, subdentes, quod si canonicatus est in eodem loco, ubi parochialis est, potest utrique servire, et quotidianas distributiones percipere, citaturque Garc., *loc. cit.*, n. 179, in septima declaratione.

(12. Unde parochus residens in parochiali, quæ non longe abest a collegiata, in qua canonicatum obtinet, diebus ferialibus ad ecclesiam collegiatam accedere, et in ea divinis inservire potest, dummodo omnibus diebus, et horis suis, et congruis parochiali inserviat, et nihil prorsus relinquat ex debito servitio ipsius parochialis: sic decisum referunt Garc., *l. c.*, n. 179; in 8 declarat.; Armendar., *l. c.*, n. 136; Barb., in conc. *Trid.*, *loc. cit.*, n. 40.

(13. Parochus residere debet in loco, ubi sita

est ecclesia parochialis, etiamsi esset datus coadjutor ratione infirmitatis. Sacra. congr. Conc., apud Garciam, *loc. cit.*, n. 178, et Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. ***Parochus quoad residentiam***, n. 1.

(14. Parochus, qui non habet domum propriam in loco, ubi residere tenetur, aliquam conducere debet. Sac. cong. Conc. apud Garciam, *loc. cit.*, n. 179, et Barbosam. *loc. cit.*, n. 2.

(15. Parochus non excusatur, quin intra parochiam residere debeat, quamvis non adsit commoda domus parochialis, et sit magna aeris intemperies, et retineat capellanum in parochia, et ipse accedat singulis diebus festis. S. cong. Conc., *in Sarzanen.*, 13 Nov. 1627.

(16. Parochus cogendus est habitare in domo ecclesiæ, vel si ecclesia eam non habet, in propinquiori intra limites parochiæ. S. cong. Conc., *in Fulginaten.*, 19 *Novembris* 1718, et 13 Januarii 1720, in cujus casu nulla habita fuit ratio contrariæ observantiæ per annos 43, nec ætatis parochi, qui erat annor. 70. Quod si non habitaverit, tenetur ad restitutionem fructus de quibus in conc. *Trid.*, sess. XXIII, cap. 1, *De reform.* Sic Sac. congr. Conc., apud Garciam, *loc. cit.*, n. 4. *Vide* Fagnan., lib. III *Decretal.*, in cap. *Exstirpandæ*, § Qui vero, a n. 13 ad 16.

(17. Parochus, parochiali domo relicta, poterit in paterna, vel cognatorum domo intra fines parochiæ habitare, si ex ea poterit residentiæ muneri satisfacere. Possevin., tract. *De offic. curati*, c. 1, n. 7; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 37, et alii passim. Imo Beja, part. IV, casu 21 sub fin.; Maranta, *Controv. Jur.*, respons. 29, n. 2 ad fin.; Ventrigl., tom. I, adnot. 20, § 1, n. 2 et 4; Bonacina, tom. I, *De onere resident.*, n. 2 et 4; Ricc., part. IV, dec. 41 per tot; Diana, part. III, tract. 4, resol. 156 in fin.; La Croix, lib. III, part. I, n. 745, et alii plures id sustinent, etiamsi talis domus sit extra fines parochiæ, dummodo non distet ultra milliare Italicum.

(18. Parochus tenetur residere personaliter, et non alio modo satisfacit muneri suo, etiamsi populo per alium æque bene, et forte melius serviatur. Unde parochus non satisfacit præcepto residentiæ, suæque conscientiæ, si resideat quidem personaliter in parochiali, sed totam curam relinquat capellano, nulla per se ipsum munia parochialia obeundo. Barb., super *Trid.*, *loc. cit.*, n. 47, et *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 41, cum aliis ibi citatis; Possevin., *De offic. curati*, c. 1, n. 10; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 4, § 3, n. 85; Engel, *ibid.*, n. 15. et alii. (19. Parochi enim cogendi sunt ad subeunda per se ipsos, et non substitutos ea munia, ad quæ tenentur. Tolerandi autem, ut per substitutos suppleant in illis tantum casibus, in quibus expressis verbis canonum et decretorum concilii, permissum est eis, ut per vicarios coadjutores possint officio suo fungi. Sic censuit sac. cong. Conc., *in una Nullius*, 3 Jul. 1591, apud Garciam, *loc. cit.*, n. 53; Reif., *loc. cit.*, n. 85; Barb., in conc. *Trident.*, *loc. cit.*, n. 48. Residere enim, est ecclesiæ deservire per se ipsum. C. *Quia nonnulli* 3, et cap. *Relatum* 4, De clericis non residentibus. Unde in c. *Exstirpandæ* 30, De præbend., § Qui vero, expresse sic statuitur : « Qui vero parochialem habet ecclesiam, non per vicarium (capellanum sive cooperatorem), sed per se ipsum illi deserviat, in ordine, quem ipsius ecclesiæ cura requirit. » *Vide* Monacell., part. II, tit. 16, formul. 2, n. 2.

(20. Potest tamen parochus pro meliori cura animarum, atque officiorum parochialium exsecutione, et aliquali sua quiete unum, vel plures cooperatores habere, et ipsi, seu ipsis relinquere munera magis ardua, ut ire de nocte ad infirmos, peragere divina officia in ecclesiis filialibus distantibus, confessiones multas audire, et hujusmodi : dummodo simul ipsemet parochus, cessante justo impedimento, aliqua etiam munia pastoralia, præsertim principaliora, personaliter præstare non intermittat, et quando nominatim vocatur a parochianis, ad ipsos, præsertim infirmos, ire non recuset. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, *loc. c.*, n. 41, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, *loc. cit*, n. 86, et alii passim, docetque hoc recepta consuetudo, « quæ est optima legum interpres. » C. *Cum dilectus* 8, De consuetudine.

(21. Parochi non possunt abesse a suis parochiis, neque per duos menses ipsis a concilio concessos, absque licentia episcopi. Garcias, *l. cit.*, n. 23; Armendar., *loc. cit.*, n. 155; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 67; Barb., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. ***Parochus quoad residentiam***, n. 6; Fagnan., lib. III *Decretal.*, in c. *Relatum* 4, De clericis non resident., n. 32, qui omnes referunt, sacram congregationem Concilii censuisse, quod parochi non possunt sic abesse per duos menses, imo nec per hebdomadam absque licentia episcopi, quæ, causa cognita, et in scriptis concedenda est. Et sic tenet etiam Piasecius, part. II, *Prax. episcop.*, c. 3, art. 3, n. 55; Lessius, lib. II *De justitia et jure*, cap. 34, dubitat. 29, n. 259; Ugolin., *De offic. episcopor.*, c. 14, § 5, n. 2; Possevin., *loc. cit.*, c. 1, n. 11; Barbosa, *De offic. et potest. episcopi*, part. III, alleg. 53, n. 96, et *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, n. 55, et super conc. *Trid.*, sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, n. 67, cum aliis ibi citatis contra Navarr., in *Manual.*, cap. 25, n. 121, et alios apud Barbosam, *locis citatis*, existimantes in duobus mensibus a concilio concessis posse parochum ex justa causa abesse continue, vel divisim sine licentia episcopi.

(22. At veritas nostræ conclusionis clare patet ex verbis concil., in cit. sess. XXIII, *De reformat.*, cap. 1, ubi dicit, quod quandocunque eos abesse contigerit, debere causam esse prius cognitam et probatam per episcopum, ibi : « Quandocunque eos causa prius per episcopum cognita, et probata abesse contigerit .... discedendi autem li-

centiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant : » quæ verba satis clare indicant, etiam pro primo bimestri a concilio concesso, non posse abesse sine licentia episcopi. Et idipsum declarasse sacram congregat. Conc., ad cit. c. 1, sess. XXIII *De reform.*, refert Gar., *loc. cit.*, n. 23. Aliamque talem declarationem refert idem Garc., part. IX, *De beneficiis*, c. 2, n. 295, asserens quod cum episcopus Abulensis de anno 1693, dictam sac. congreg. inter alia consuluisset : « Secundo, an parochi possint abesse duos menses absque ordinarii licentia, ex causa, quæ sibi videtur justa ? » ut tradit Navarrus in *Manual.*, cap. 25, n. 121. Respondit : « Ad secundum, de licentia parochorum censuit congregatio eos minime abesse posse absque amplitudinis tuæ (sive episcopi) licentia. » Sic ex ipso refert etiam Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 68.

(23. Imo ad hoc, ut parochi possint, etiam per bimestre a concilio concessum abesse, non sufficit licentia petita, nisi etiam fuerit obtenta, et in scriptis data. Ita Abbas, in c. *Relatum* 4, De clericis non resident., n. 5; Fagnan. *ibid.*, num. 12; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 74; et alii id desumentes ex verbis concilii, *loc. cit.*, ibi : « Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, » etc., ex quibus patet, quod non sufficit licentiam illam duntaxat peti, sed oportet, eam etiam concedi, et quidem in scriptis.

(24. Si autem parocho postulanti prælatus seu episcopus renueret licentiam concedere, posset haberi recursus ad superiorem illius prælati, seu episcopi, et subsistente rationabili causa, posset idem superior compellere prælatum inferiorem ad eam licentiam concedendam, prout censuit sacr. congr. Conc., ut referunt ac tenent Fagnan., *loc. cit.*, n. 13; Reiffenst., *loc. c.*, n. 74; Garcias, part. III, *De beneficiis*, cap. 2, n. 37 et seq. ; et alii.

(25. Occurrente tamen causa aliqua gravi, et necessaria subito abscedendi, quæ tantam celeritatem requirat, ut non patiatur dilationem, seu sit periculum in mora petendi et exspectandi licentiam, tunc parochus, relicto idoneo vicario, discedere poterit absque præhabita licentia ordinarii, quia necessitas non habet legem. C. *Quoniam* 1, q. 7; c. *Sicut* 11, dist. 1, De consecrat. ; cap. *Consilium* 2, De observat. jejunior. ; c. *Omnes* 1, De feriis, c. *Consuluisti* 3, De celebrat. Missar. ; c. *Quod non est licitum* 4, De regul. jur. Ita tamen, ut hujusmodi parochus, quamprimum poterit, teneatur certiorare ordinarium de tali suo discessu, atque necessitate urgente, ut is de causa cognoscat, et licentiam concedat, nisi sit brevi reversurus. Abbas, *loc. cit.*, n. 6; Fagnan., *loc. cit.*, n. 14, 33 et 45; Garcias, *loc. cit.*, n. 34, et alii passim. Et sic declarasse sac. congregat. Conc. referunt Garcias, *loc. cit.*, n. 34; Barbosa, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Parochus quoad residentiam*, n. 9.

(26. Parochus non potest abesse a sua parochia, etiam relicto in ea idoneo vicario approbato cum congrua mercede, ut doceat in civitate grammaticam, etiamsi non inveniretur alius idoneus ad legendum, et ipse singulis diebus festis ad suam ecclesiam accedere vellet. Sacr. congregat. Conc., testibus Gonzalez, *Ad regul.* 8; *Cancellar.* gloss. 6, n. 255; Barbosa, *loc. cit.*, n. 12, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 53; n. 76; Armendar., *loc. cit.*, n. 134. (27. Parochus autem habens in civitate suam ecclesiam, potest inibi in publica universitate sacram Scripturam legere, ita tamen, ut cura animarum per ipsum excercenda nihil detrimenti patiatur. Sacr. cong. Conc., apud Sellium, in *Selectis canonic.*, c. 18, n. 25; et Barbosam, *loc. cit.*, in *Summa*, n. 17.

(28. Parochus ex alio loco oriundus non potest propter intemperiem aeris extra parochiam habitare, quamvis in ea relinquat vicarium approbatum. Sac. cong. Conc., testibus Zerola, in *Praxi episcop.*, part. I, verb. *Residentia*, § 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 13; Armendar., *loc. cit.*, n. 132. Nisi accedat ordinarii consensus ex justa causa, *ibid.*, n. 180.

(29. Parochi tempore pestis residere omnino tenentur in suis parochialibus; possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et pœnitentiæ, et si non resederint, contra eos procedendum est, servata forma, c. 1, in fine sess. XXIII, *De reform.*; Sac. congr. Concil., *in Mediolanen.*, 10 Octobr. 1576; apud Barbosam, *loc. cit.*, in *Summa*, n. 16; Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. XIII, c. 19, § 2, *nov. edit.*

(30. Parochus non potest per hebdomadam abesse a sua ecclesia, non petita, vel non obtenta licentia, etiam relicto vicario idoneo ab ipso ordinario approbato. Sacra congreg. Conc., apud Garciam, *loc. cit.*, n. 23, in tertia declarat.; Armendar., *loc. cit.*, n. 157; Barbosa, *loc. cit.*, in *Summa*, n. 11, et *De offic. et potest. parochi, loc. cit.*, n. 56.

(31. Imo nec potest abesse ultra duos dies, si adsit constitutio episcopi prohibens parochis, ne ultra biduum sine sua licentia a propriis ecclesiis absint; tunc enim parochi, etiam stante causa rationabili, et constituto idoneo vicario, non possunt ultra biduum abesse sine licentia ordinarii; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 84, et alii passim. Valet enim constitutio episcopi, ne parochi possint abesse ultra duos dies sine licentia, ut declaravit sacr. congr. Conc., apud Garc., *loc. cit.*, in n. 23, in 1 declaratione; Barbosam, *loc. cit.*, in *Summa*, n. 6, et *De offic. et potest. parochi, loc. cit.*, n. 57; Armendar., *loc. cit.*, n. 155. (32. Quinimo potest episcopus prohibere parochis sub pœna pecuniaria arbitraria, quæ tamen dimidiam non excedat, ne ultra biduum ab ecclesia sua possint abesse. Non tamen id prohibere potest sub pœna excommunicationis latæ sententiæ : sic declaravit sac. cong. Conc. ad cit. sess. XXIII, c. 1, *De reform.*, testibus Garc., *loc. cit.*, n. 23, in 2 declaratione ;

Barb., *loc. cit.*, in *Summa*, n. 7; Armendar., *loc. cit.*, n. 156, et sub pœna pecunaria esse permissum censuit, ead. sac. congreg. Conc., *in Trevirensi*, 11 Febr. 1628; apud Barb., *De offic. et potest. paroch.*, part. I, c. 8, n. 45, et apud alios mox citatos.

(33. Ubi autem non adsit talis constitutio episcopi, potest parochus ex causa, quæ sibi legitima videatur, per unum, vel alterum diem abesse sine licentia ordinarii; dummodo interim idoneum vicarium ab ordinario approbatum relinquat. *Communis*. Sic enim docet universalis recepta consuetudo, quæ est optima legum interpres, cap. *Cum dilectus* 8, De consuetudine. Nec immerito, « quoniam qui aliquantis per tantum absunt ex veterum canonum sententia, non videntur abesse, quia statim reversuri sunt,» uti loquitur idemmet ipsum conc. *Trid.*, cit. sess. XXIII, cap. 1, *De reform.* Unde in simili, « brevi reversa uxor nec divertisse videtur, » juxta textum expressum in l. *Quidquid in calore*, ff. *De regul. juris.* (34. Imo Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, *loc. cit.*, n. 52; et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 53, n. 106; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 79 et seq., et alii docent posse parochum sine licentia episcopi ex causa sibi legitima visa abesse per sex aut septem dies, dummodo interim idoneum vicarium in illo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum relinquat, ita, sicuti fatetur ibi Barbosa, declarante consuetudine universali.

(35. Parochis possunt ordinarii, aliquibus justis de causis, juxta conc. *Trident.* formam, licentiam concedere recedendi a parochiali ad aliquod tempus, modo ea utantur intra limites præscriptos a concilio, sess. XXIII, *De reform.*, c. 1, quia facultas hujusmodi non fuit ipsis ordinariis ablata per motum proprium S. Pii V, publicatum de mense Junii 1568, super residentia canonicorum habentium parochiales. Sac. cong. Concil., testibus Garcia, *loc. cit.*, n. 179; Armendar., *loc. cit.*, n. 87; Barbosa, *l. cit.*, in *Summa*, n. 16. (36. Et pro ordinariis, qui talem licentiam concedere possunt, veniunt etiam ordinarii episcopo inferiores, ut abbates, et alii similes habentes jurisdictionem, et proprium territorium, sicuti et capitulum, sede vacante. Sanctarell., *Variar. resolut.*, quæst. 5, n. 64; Azorius, part. II, lib. VI, cap. 10, quæst. 4; Possevin., *De offic. curati*, cap. 1, n. 28 et 29; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, part. I, cap. 8, n. 73, et alii.

(37. Ordinarii possunt concedere parochis licentiam abessendi ad bimestre tempus ob quamcunque justam causam, veluti recreationis, aut visendi amicos, et hujusmodi. Ultra bimestre autem non possunt illam concedere, nisi ob aliquam gravem causam. Colligitur clare ex conc. *Trident.*, c. sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, ibi : « Discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. » Garcias, cit. part. III, *De beneficiis*, c. 1, n. 22; Fagnan., in cit. cap. *Relatum*, n. 21 et 29; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, *loc. cit.*, n. 58, 59 et seq.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 77, et alii passim.

(38. Graves autem causæ, ob quas potest concedi parochis licentia abessendi ultra bimestre, sunt præcipue quatuor assignatæ a conc. *Trident.*, *l. c.*, scilicet « Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ vel reipublicæ utilitas; » Barbosa, *De officio et potest. parochi*, *loc. cit.*, a n. 45; La Croix, lib. III, part. I, n. 747, et alii passim.

(39. *Christiana charitas* intelligitur, cum quis abest ob proximorum utilitatem, ut ad juvandam aliquam ecclesiam in magno periculo hæresis versantem, ad dirimendas lites, controversias et odia; dummodo ex tali absentia in propria ecclesia non sequatur notabile detrimentum, quia esset contra ordinem charitatis. Sanctarell., *Variar. resolut.*, q. 2, n. 1; Molfesius, in *Summa theolog. moral.*, tract. 6, cap. 11, n. 29; Azorius, part. II, lib. VI, cap. 4; Barbosa, *De offic. et potestat. parochi*, *loc. cit.*, n. 47, et *De offic. et potestat. episcopi*, part. III, allegat. 53, n. 6, et in conc. *Trid.*, *loc. cit.*, n. 7; Reiffenstuel, *loc. cit.*, a n. 90; La Croix, *loc. cit.*, n. 747.

(40. *Urgens necessitas* intelligitur, cum quis abest ob morbum curandum, vel propter aliquam persecutionem, bellum, hostium incursus, pestem sævientem, aeris intemperiem, vel ob inimicitias, aut ob principis et populi furorem declinandum. Dummodo tamen non immineat detrimentum ovium in spiritualibus; nam si illud immineret, ex nulla causa posset abesse, quia bonus pastor animam suam pro ovibus ponit, ut habetur *Joan.* X. Ita citati doctores, et alii.

(41. *Debita obedientia* intelligitur, cum quis abest ex mandato Papæ, vel ut occupetur in servitio Sedis Apostolicæ et reipublicæ. Sic citati doctores, et alii.

42. *Evidens Ecclesiæ vel reipublicæ utilitas* intelligitur, cum quis abest ad synodum generalem, vel provincialem, aut diœcesanam rite et legitime vocatus. Vel cum quis abest pro tuendis juribus suæ ecclesiæ, aut pro obtinenda a superiore reformatione in variis emergentibus, vel ut, id exigente reipublicæ utilitate, fungatur legatione apud aliquem sæcularem principem. Ita citati doctores, et alii.

(43. Parochis non licet causa studiorum a suis parochialibus ecclesiis post conc. *Trident.* abesse, nec episcopus licentias ad id concedere potest, illæque, si concessæ fuerint, non suffragantur. Sac. cong. Conc., sub die 8 Maii 1595, apud Garc., *loc. cit.*, num. 1; Barb., *loc. cit.*, in *Summa*, num. 18.

* Licet antea liceret per quinquennium cap. ult. *De magistris*. Tunc enim propter presbyterorum deficientiam cum locus non esset electioni doctiorum, ita expediebat magis, ut animarum cura intermitteretur,

quam quod eadem esset indoctis presbyteris commissa.

(44. Nec episcopus potest uti opera parochi in visitatione vel alio servitio suæ ecclesiæ, nisi pro tempore duorum mensium a concilio *Trident.*, cit. sess. xxiii; cap. 1, *De reform. permissorum.* Sic declaravit sac. cong. Conc., testibus Gonz., *Ad regul.* 8; *Cancell.*, gloss. 6, num. 258; Pignatell., tom. VII, consult. 4, num. 3, et Garcias, *loc. cit.*, n. 42; Barbosa, *loc. cit.*, in *Summa*, nu. 21, et *De offic. et potest. episcopi*, alleg. 53, num. 86.

(45. Item non potest parochus per episcopum occupari in sui, vel ecclesiæ cathedralis servitio, ut nempe sit vicarius, visitator, secretarius, fiscalis, etc. Sic decrevisse sac. congregat. Concil. referunt Gonzal., *loc. cit.*, num. 258; Barbosa, *loc. cit.*, in *Summa*, num. 22, et cit. alleg. 53, n. 86 et 87; Garcias, *loc. cit.*, n. 42; Pignatell., *loc. cit.* *Vide* num. seq.

(46. Parochus habens curam animarum non potest esse vicarius episcopi, vel capituli sede vacante. Sac. cong. Conc., sub die 12 Maii 1629, apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, *loc. cit.*, num. 23; et Sellium, in *Select. canonic.*, c. 18, n. 26. Nam generaliter esse parochum et vicarium sunt officia male compatibilia in eadem persona. Sac. cong. Episcop. et Regul., *in Messana*, 19 Januarii 1603. Ex eo quod, ut quis bene exerceat alterum ex dictis officii, alteri necessario deesse cogitur. Ead. sac. cong. Episcop., verb. *Vicarius generalis*, num. 37. Hæc tamen decreta esse intelligenda de parocho rurali et extra civitatem, et non de parocho intra civitatem, respondisse sac. cong. Episcop., *in Orien.*, 19 Julii 1619, testatur, et tenet Monacell., tom. 1, tit. 10, formul. 18, num. 5. Et Nicolius, *loc. cit.*, ex decretis sacræ congregationis Episcopor. dicit, quod non potest parochus esse vicarius generalis, maxime si habet curam animarum extra civitatem, et multo magis, si extra diœcesim.

* Hactenus dictis consonat opinio Navar., *cons.* 15, *De cleric. non resid.*, ubi docet parochum, etiam post Tridentin. posse cum licentia sui ordinarii munus vicarii generalis, non modo proprii, sed etiam alterius episcopi obire (5), quod idem admittit Pirhing., *Comment. ad tit.*, De cleric. non resid., num. 41, dummodo alii ad hoc munus non reperiantur idonei, secus contrariam tuetur sententiam supra num. 16, quod nempe parochus nullimode possit eligi in vicarium generalem. Hæc sane verior videtur opinio juxta declarationes sacri conc. *Trident.* ad cap. 1, sess. xxiii, a congregatione ipsius concil. habitas quas ad verbum recitat Garcias *De benef.*, part. iii, cap. 2, num. 42, quarum prima sic habet: « Episcopus non potest uti opera parochi in visitatione vel alio servitio suæ diœcesis, nisi pro tempore duorum mensium a concilio permisso. » Altera vero prout infra: « Congregatio Concilii respondit, non licere episcopo suorum, vel etiam cathedralis ecclesiæ negotiorum causa permittere, ut curati extra ipsorum curam maneant, etiam constituto vicario idoneo. » Hanc eamdem sententiam sequitur concil. Bononien., tit. 6, *De resid.*, § *De causis excusantibus a residentia curatos*, vers. penult.; et concil. provinc. *Mediolanen.* v, part. iii, tit. *De resid.*, « neve ad seminarii quidem curam, vel ad vicarii munus, vel ad sanctæ etiam inquisitionis officium, nec vero ad aliud quidquam opera sacerdotis curam animarum gerentis episcopus ita utatur, ut ab ecclesia beneficiove in ejus curam tradito diutius absit, ac muneri debitæ residentiæ personalis desit. » Textus vero, et auctoritates, quæ in contrarium possunt adduci, non de parochis, sed de canonicis loquuntur tantum, qui eligi possunt in vicarium capitularem. Barbos., *Jur. eccles.*, lib. i, cap. 32, num. 38; Ventrigl., tom. II, ann. 15, num. 15; Pignatell., tom. VII, consult. 4, n. 6, et sac. congreg. præposita negotiis Episcop. et Regul., *in una Orien.*, 19 Maii 1619, apud Barbos., ideo extendendæ non sunt ad alios, maxime curatos cum agatur de re damnosa ecclesiis, et curæ animarum eo vel magis quia ipse Pignat., *loc. cit.*, num. 6 in fin., omnino tenet parochi et vicarii officia esse male compatibilia in eadem persona ex mente dictæ sacræ congregationis in supra allegata ab auctore Messana, 19 Jan. 1603. Cæterum super hac re vide Levren., *For. beneficial.*, quæst. 54 et 558, ubi refert interdum a sacr. congreg. concedi, ut parochus vicarii generalis munus exercere valeat, sed id tantum intelligi debere, quando parochia destituta parochianis est, adeo ut animarum cura nullo affici possit detrimento *.

(47. Parochus non excusatur a residentia propter officium inquisitoris. Sac. cong. Conc., apud Gonzal., *Ad reg.* 8, *Cancellar.*, gloss. 6, n. 275; Barbosa, *loc. cit.*, in *Summa*, num. 24.

(48. Parochus justa de causa absens, sive cum superioris licentia, sive absque ea per aliquot dies, semper tenetur relinquere idoneum vicarium in suo episcopatu admissum pro administratione sacramentorum qui interim pro se populo inserviat; sic expresse statuit concil. *Trid.*, cit. sess. xxiii, *De reformat.*, cap. 1, § *Eadem omnino*, ibi: « Quandocunque eos... abesse contigerit, vicarium idoneum ab ipso ordinario approbandum debita mercedis assignatione relinquant. »

(49. Parochus habens justam causam abessendi extra parochiam per duos, aut tres menses, non satisfacit suæ conscientiæ, si petat licentiam, jurans se habere gravem

(5) Cave credas, post Trident., parochos de licentia sui ordinarii vicarii gener. munus in aliena diœcesi obire posse. Quippe cum in c. 1, sess. xxiii, *De reform.*, eosdem stricte ad residentiam obligatos esse statuerit, non est putandum ordinarios in hujusmodi statuto conciliari posse dispensare. *V.* 4. *Append.*, post. v. Parochus. (*Edit. Casin.*)

causam, quam non expedit manifestare, ut sic petita licentia abesse possit, licet episcopus non concedat. Similiter abesse non potest in casu, quo causam rationabilem expresserit, sed rigidus prælatus minus æquam judicat, et licentiam denegat, vel quia movetur suspicione, quod ficta sit, cum tamen sit vera, sed tunc potest habere recursum ad superiorem. Sac. congr. Conc., apud Garc., *loc. cit.*, num. 57; Armendar., *loc. cit.*, n. 155; Barbosa, *l. cit.*, in *Summa*, n. 14.

(50. Parochus obtinens licentiam abessendi fingendo causam justam, quam revera non habet, peccat mortaliter, et tenetur restituere fructus in tali absentia perceptos; nam. conc., *l. cit.*, requirit duo ad justitiam absentiæ, scilicet causam justam, et ejus approbationem, ut acquirantur fructus in absentia; unde cum sit falsa prima, erit etiam inutilis secunda, maxime, cum tota ratio acquirendorum fructuum dependeat a justa causa. Sanctarell., *Var resol.*, quæst. 4, num. 15; Possevin., *De offic. curati*, c. 1, n. 24; Azorius, part. II, lib. VI, cap. 10, q. 5; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 53, n. 9, et *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, num. 60, et alii passim.

(51. Parochus absque legitima causa, et licentia non residens in sua parochia, præter culpam mortalem, quam incurrit (nisi modicitas temporis absentiæ eum excuset, uti limitat Fagnan., in cit. cap. *Relatum* 4, De clericis non residentibus, num. 41), pro rata absentiæ fructus non facit suos, et eos restituere tenetur; sic expresse statuit concilium Tridentinum, cit. sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, § *Si quis autem*, ibi: « Si quis autem (quod utinam nunquam eveniat) contra hujus decr. dispositionem abfuerit; statuit sacrosancta synodus præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III, impositas et innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse; sed teneri, aut ipso cessante, per superiorem ecclesiasticum illos fabricæ ecclesiarum aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventione vel compositione, quæ pro fructibus male perceptis appellantur, ex qua etiam prædicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur, non obstantibus quibuscunque privilegiis cuicunque loco, aut fabricæ concessis. »

Quæ dispositio licet loquatur de episcopis, eadem tamen statim extenditur etiam ad parochos, ut expresse subjungit concilium, ibi: « Eadem omnino etiam quoad culpam, amissionem fructuum et pœnas de curatis inferioribus, et aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animarum habens, obtinent, sacrosancta synodus declarat, et decernit. »

(52. Restitutio hujusmodi fructuum pro rata non factæ residentiæ amissorum, facienda est fabricæ ecclesiæ aut pauperibus; nec obtineri potest compositio, prout habetur expresse ex allatis verbis concilii, ibi: « Illos fabricæ ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventione, vel compositione. » Et sic decisum fuisse a sac. congregatione Concilii, referunt Garcias, *loc. cit.*, num. 27; Armendar., *loc. cit.*, num. 158; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. II, alleg. 52, num. 101.

(53. Parochus restituere tenetur statim in conscientia hujusmodi fructus amissos ob non factam residentiam, etiam ante ullam judicis sententiam; sic habetur expresse ex allatis verbis concilii, ibi: « Etiam declaratione non secuta: » nec ad id requiri citationem, vel monitionem. Sic decisum fuisse a sacra congreg. Concilii referunt Garcias, *loc. cit.*, num. 27; Armendar., *loc. cit.*, num. 259; Barbosa, *loc. cit.*, num. 102.

(54. Parochus juris remediis: etiam usque ad privationem, compelli potest ad residentiam. Sic expresse statuit concilium Tridentinum, *loc. cit.*, ibi: « Quod si per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult ordinariis per censuras ecclesiasticas, et sequestrationem, et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere. Nec exsecutionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exceptione, etiam ratione cujuscunque beneficii, pactione, statuto, etiam juramento, vel quacunque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est, sine appellatione aut inhibitione, etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ constitutionis suspendi posse. »

(55. Ex quo satis clare patet, quod parochus non residens, etiam monitus, non est hodie ipso jure privatus parochiali. Quamvis enim olim parochus non residens esset ipso jure privatus beneficio parochiali, ut patet ex cap. *Conquerente* 6, cap. *Ex p.* 8, De clericis non residentibus cum aliis similibus, et signanter cap. *Exstirpandæ* 30, § *Qui vero*, De præbendis, ibi: « Alioquin *non residens* illa (scilicet ecclesia parochiali) se sciat auctoritate hujus decreti privatum, libere alii conferenda. » Hodie tamen parochus non residens, etiam monitus, non est ipso jure privatus sua parochiali, alias enim statim procedendum esset ad declarandum illum privatum, et non esset in arbitrio episcopi, quo remedio ex relatis in d. c. 1, Tridentini uti vellet, quod non est dicendum; quia sacra congreg. Concilii apud Fagn., lib. III *Decretal.*, in cap. *Ex tuæ* 11, De clericis non residentib., num. 18, generaliter consulta: « An sit ad arbitrium episcopi, qua via et quo remedio uti voluerit contra non residentes, nempe vel censuris, vel sequestratione et subtractione fructuum, vel privatione? » Respondit ita esse. Et ita tenent Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 8, num. 72, et in concilio *Trid.*, cit. sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, num. 7; Garcias, *De beneficiis*, part. II, cap. 2, num. 139, referentes etiam ipsi sic declarasse sa-

cram congregationem Concilii, et sic alii passim.

(56. Ex quibus manifeste patet, quod ad privationem parochi ob non residentiam, non est necessarium, quod prius procedatur per alias pœnas, nempe per censuras ecclesiasticas, ac sequestrationem et subtractionem fructuum, aliaque juris remedia; nam licet id de jure communi requiri videretur, cap. *Ex tuæ devotionis* 11, De clericis non residentibus, cum similibus, tamen *Tridentinum*, cit. sess. XXIII *De reform.*, cap. 1, id relinquit arbitrio ordinarii, ibi : « Liberum esse vult ordinariis, » ut expresse etiam respondit sacr. congr. Concilii, adducta numero antecedenti. Et hoc modo Domini de Rota apud Manticam, dec. 66, num. 9, dixerunt intelligendum etiam esse idem concilium, sess. XXIV *De reformat.*, cap. 12, vers. *Præterea*. Quemadmodum per sacram congregationem concilii fuit declaratum, ut non afficiat episcopos, qui possunt procedere ad privationem ob non residentiam, tametsi illa temporum intervalla non fuerint observata. Sic refert et tenet Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, p. I, cap. 8, n. 74, et ita docent Fagnan., in cit. cap. *Ex tuæ devotionis*, num. 18; Garcias, *loc. cit*, n. 139; Flamin. Parisius, lib. I *De resignat. benefic.*, cap. 10, num. 61; Castropalao, tract. 3, *De benefic.*, disp. 5, punct. 3, num. 10; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 4, num. 64; Barbosa, in concil. *Trident.*, cit. sess. XXIII, cap. 1, num. 74, et alii contra alios volentes procedendum esse contra parochos non residentes, primo per censuras, secundo per sequestrationem et subtractionem fructuum, et postea, si hæc remedia non prosint, possit contra eos procedi per privationem, prout, dicunt ipsi, videtur declarasse sacram congregationem Concilii, die 6 Decembris 1565, dum asseruit, quod contra parochos tempore pestis non residentes, præmisso edicto seu monitione, sit procedendum, prout concilium mandat sess. XXIII, cap. 1, *De reform.* Sic refert Fagn., lib. III, decret. in cap. *Clericos* 17, De clericis non residentibus, num. 41 et seq. Qui tamen est contrariæ opinionis, ut clare docet, in cit. cap. *Ex tuæ devotionis* 11, De clericis non residentibus, num. 18, ubi dicit non obstare illam declarationem sacræ congregationis Concilii de die 6 Decembris 1565, quia ipsa loquitur de casu speciali, seu de parochis non residentibus tempore pestis, de quibus cum olim fuisset controversum inter theologos et canonistas, an eo tempore parochi personaliter residere tenerentur : noluit sacra congregatio statim contra absentes procedi posse per privationem beneficii, nisi prius aliæ pœnæ per ordinem præmitterentur. Verum extra illud tempus generaliter consulta eadem sacra congregatione : « An sit ad arbitrium episcopi, qua via, et quo remedio uti voluerit contra non residentes, nempe, vel censuris, vel sequestratione et subtractione fructuum, vel privatione ? » Respondit : « Ita esse. » Hactenus Fagnanus *ibi*.

(57. Præcedentia inter ipsosmet parochos, curatos ecclesiarum parochialium, sive sint sæculares, sive regulares, datur secundum prærogativam suarum ecclesiarum, et non secundum prærogativam regulæ. Sacra congreg. Rit., *in Asten.*, 21 Mart. 1609, apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. dec.*, verb. *Parochus quoad præcedentiam*. De præced. in funer. *Vid. addit.* in fin. h. art.

(58. Parochus indutus superpelliceo in processionibus præcedit omnibus rectoribus et presbyteris. Sacr. cong. Rit., *in Firmana Terræ-Sanctæ Victoriæ*, 31 Mart. 1618; apud Sellium, in *Selectis canonicis*, c. 59, n. 50; et Barbosa, *l. c.*, n. 2.

(59. Parochus in funeralibus non debet præcedere canonicis cathedralis, sed bene omnibus aliis presbyteris, qui non sunt de cathedrali. Sac. congr. Rit., *in Viterb.*, 25 Junii 1611; apud Sellium, *loc. cit*, et Barbosam, *loc. cit.*, num. 4 (6).

(6) « Canonici et presbyteri ecclesiæ cathedralis debent præcedere omnibus curatis parochialium ecclesiarum in omnibus processionibus et functionibus. » Sacra congreg. Rituum, *in Pisauren.*, 23 Maii 1603, et *in Sutrina*, 2 Augusti 1603, « etiam in propriis ipsorum curatorum ecclesiis, et procedit, licet curati cotta et stola induti sint : » ead. sac. congr. Rit., *in Ripana*, 30 Julii 1606, et *in Viterbien.*, 25 Jun. 1611. Apud Barbosam, *Summa Apost. decision.* V. *Canonici, quoad locum et præcedentiam*, num. 25.

Lubet per extensum referre citat. Decretum *in Viterbien.*, 25 Jun. 1611, in hæc verba :

« In sac. cong. expositum fuit, oriri differentias inter canonicos, et clerum cathedralis Viterbien. ex una, et ejusdem civitatis parochos ex alia partibus, dum simul ad funus alicujus defuncti associandum accedunt; prætendentibus parochis stola, et cotta indutis præcedentiam in casu proposito super universum ecclesiæ cathedralis clerum et capitulum, archidiacono et archipresbytero duntaxat exceptis, et econtra non convenire existimantibus dignitatibus, et canonicis ecclesiæ cathedralis, ut simplex parochus supra clerum et canonicos ecclesiæ cathedralis, qui simul cum archidiacono et archipresbytero unum corpus constituunt, locum obtineat. Quibus auditis, eadem sacra congreg. a decretis factis in similibus non esse recedendum censuit, nempe ut locus dignior in funeralibus semper relinquatur *capitulo et clero ecclesiæ cathedralis*. Parochum vero defuncti, vel parochum ecclesiæ, ad quam corpus defuncti defertur, digniorem locum obtinere debere et præcedere quibuscunque aliis presbyteris, non autem ecclesiæ cathedralis. In ecclesia vero, ubi corpus defuncti sepelitur, ad parochum ipsius ecclesiæ pertinere officium facere, et expresse declaratum fuit *in una Pisauren.*, sub die 20 Decembris 1603, et sic in civitate Viterbiæ servandum esse censuit, nisi alias immemorabilis consuetudo ad favorem parochorum legitime probetur, et ita declaravit die 25 Junii 1611. » Apud eumd. Barbosam, *De canonicis et dignitatibus*, cap. 18, num. 59 et seqq.

An vero a parocho in associando cadavere interveniente capitulo cathedralis, stola deferri possit, respond. « quod in defunctorum associatione, si capitulum cathedralis invitetur, ipsum solum, et non alia parochia defert crucem... neque stolam : non tantum ex eo, quia cathedralis dicitur parochia totius civitatis et diœcesis.., sed quia minor judex,

(60. Parochus, seu curatus, aut sacrista cathedralis, etiam quod sint amovibiles, quando intervenit capitulum dictæ cathedralis, debent præcedere proprio parocho defuncti. Sacra cong. Rituum, *in Pisaurien.*, 22 Martii 1631; apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 7.

(61. Parochus amovibilis cathedralis in processionibus debet incedere cum capitulo dictæ cathedralis super priores, plebanos et curatos perpetuos beneficiatos. Sacr. congr. Rit., *in Callien.*, 9 Aprilis; apud Barbos., *loc. cit.*, num. 6.

(62. Præcedentia in funeralibus debetur in archipresbytero parocho ratione stolæ, et non archidiacono primæ dignitati. Sac. congr. Rit., *in Nullius, seu Trojana*, 12 Martii 1612, et 4 Maii 1613, apud Jul. Lavorium *Variarum lucubration.*, tom. I, tit. 2, cap. 3, n. 211; et Barbosam, *loc. cit.*, verb. *Archidiaconus*, num. 13, et verb. *Archipresbyter*, num. 16.

(63. Canonicis collegiatarum ecclesiarum supra parochum semper, et ubique competit præcedentia, etiam in associandis funeribus defunctorum propriæ ipsius parochiæ. Jus tamen faciendi officium circa corpus defuncti ad parochum in sua parochiali ecclesia spectat. Sic pluries decrevit sacra congr. Rit., et signanter, *in Sutrina*, 30 Augusti 1602; et 2 Augusti 1603; et *in Meliten.*, 18 Novemb. 1606; et *in alia Ostien. Terræ Cori*, 9 Maii 1617; et *in alia Prænestina Cavarum*, 14 Augusti 1618; et sacr. cong. Concil., *in Derthonen.*, *in causa oppidi Novarum*, 3 Decembr. 1718, ad 10 dub. Et expresse, quod canonici hujusmodi præcedere debeant omnibus rectoribus, curatis, plebanis ac presbyteris ecclesiarum parochialium in publicis processionibus, et functionibus etiam synodalibus, censuit eadem sacr. congr., *in Verul.*, 11 Decembr. 1613, et *in Senogallien.*, 23 Martii 1619, 5 Aprilis 1620. Etiamsi ante erectionem in collegiatam mistim incederent cum dictis rectoribus, ut declaravit eadem sacr. congr., *in Syracusana*, 20 Decembris 1601, vel inferiores ecclesiæ essent antiquiores, et fuissent in quasi possessione præcedendi ante erectionem. Ead. sac. cong., *in Ilerden. præeminentiarum*, 26 Jun. 1602, ubi dicitur hoc procedere, etiamsi in erectione adsit clausula : « sine præjudicio alicujus. »

(64. Nec obstant contrariæ declarationes ejusdem sacræ congregationis, quæ ab aliquibus adducuntur, et signanter *in una S. Angeli Saxiferrati*, 24 Oct. 1609; *in Eugubina*, 15 Jul. 1614, et *in alia Prænestina Cavarum*, 13 Jul. 1619, ubi dicitur fuisse declaratum, quod parochus debeat præcedere canonicis collegiatæ ecclesiæ in associandis funeribus defunctorum propriæ ecclesiæ. Quibus concordare videtur Rituale Rom., tit. *De exsequiis*, pag. 150, ubi parochus in omnibus funeribus præcedit incedendo ante feretrum.

(65. Non obstant, inquam, quia omnes ipsas, quas adducit Barb., *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 9, num. 8, solvit infra sub num. 11, præcisis his verbis : « Ad illam *S. Angeli terræ Saxiferrati*, in qua videtur declaratum, illum presbyterum, seu curatum, aut priorem, qui defert stolam, et ad ejus ecclesiam funus defertur aliis omnibus præcedere debere, et sic etiam canonicis ecclesiæ collegiatæ; potest responderi, non loqui de præcedentia, quando funus defertur ad ecclesiam ejus, qui stolam defert, sed quando ab eo fit officium in sua ecclesia, in qua præcedentiam habere debet. Ad illam vero Eugubinam respondetur habere locum inter curatum cathedralis, et curatum S. Petri monachorum Olivetanorum, non autem inter capitulum collegiatarum. Ad Rituale Romanum respondetur, habere locum inter presbyteros ejusdem ordinis, et alios prærogativam non habentes, cujusmodi non sunt canonici collegiatarum Ecclesiarum in quibus terminis loquitur etiam Stephan. Gratian., *Discept. Forens.*, tom. II, c. 298, num. 83 et tom. III, c. 492. Et dico parochum debere præcedere ratione officii, quando est inter pares, non autem quando est inter majores. Item quod, dum incedit per viam, non videtur exercere officium, sed sociare una cum aliis. » Hactenus Barb., *loc. cit.*, num. 11. Et sic pluribus adductis tenet Panimoll., dec. 1, adnot. 9, a num. 14 ad. 20, ubi multa habet ad rem. Imo canonici collegiatæ debent præcedere etiam parocho ecclesiæ matricis, ut patet ex sequentibus ejusdem sac. Rituum congregation. allatis a Pignatell., tom. VI, cons. 84, sub num. 2 ibi :

1. « An parochus et clerici parochiali ecclesiæ matrici addicti sint præferendi capitulo et canonicis et collegiatæ?

2. « An parochus, uti protonotarius, possit uti almutia?

3. « An parochus protonotarius Apostolicus possit uti habitu prælatitio in processionibus et functionibus ecclesiasticis?

4. « An capitulum, quamvis non invitatum, interesse possit generalibus processionibus?

5. « An parochus matricis ecclesiæ possit ad suum libitum inchoare generales proces-

seu sacerdos non exercet officium et jurisdictionem præsente majore, nisi major assentiat...

« Verum cum stola concedatur parochis non tantum in signum jurisdictionis, sed ut discernantur ab aliis presbyteris.., sed etiam in signum parochialis dignitatis, quo etiam in aliena jurisdictione licet uti... non autem ad denotandam superioritatem; ideo posset concedi sine præjudicio, ut illam parochi deferre possent præsente capitulo, ne viderentur incedere uti simplices clerici... » Sic Baruffaldus, *ad Rituale Roman.*, tit. 36, n. 41, 42, 45, 46. Et S. cong. in allat. Decret. jam supponebat *de facto* parochos in funeribus, et aliis process. cum stola incedere.

Imo, ut docet Ventriglia : « Parochus non debet prohiberi intervenire funeri cum *stola et cruce*, etiam quod in illo interveniat capitulum ecclesiæ cathedralis, dummodo tamen omnis præcedentia detur ipsi capitulo. » *Prax. for. eccles.*, tom. II, adnot. 31, n. 41. *Vide* v. Crux, et v. Stola. (*Editores Casinenses*).

siones, non exspectatis canonicis collegiatæ; vel potius eligenda sit conveniens hora?

6. « An decreta alias per dict. sac. congreg. emanata, quod capitulum collegiatæ in omnibus sit præferendum archipresbytero matricis ecclesiæ, quamvis archipresbyteralis ecclesia sit unica parochialis, et collegiata animarum cura penitus careat; et cum capitulum invitatum fuerit ad levanda funera, debeant omnes tam sæculares quam regulares convenire in ecclesiam collegiatam, ut sub unica cruce capituli incedant; debeant servari etiam in processionibus generalibus, in quibus inceditur etiam sub cruce parochiali, et nullum afferri potest præjudicium juribus parochialibus et parocho; et quis debeat facere functiones benedicendi campis, et maledicendi animalia, et a quo debeat præscribi, et intimari hora hujusmodi processionum?

7. « An archipresbyter in propria parochia assistens tam in vesperis et missis decantatis, quam in concionibus uti possit habitu protonotarii?

8. « An dum capitulum fuerit invitatum ad funus, et illud renuat parochus levare, possit idem capitulum ab hæredibus requisitum illud levare, prævia tamen protestatione parocho facienda?

9. « An capitulum collegiatæ, dum non habet jus funerandi, et corpus est sepeliendum in ejus Ecclesia ex electione defuncti, possit erigere crucem intra limites parochiæ, cujus jurisdictio, et territorium spectat ad archipresbyterum?

10. « An officium faciendum in ecclesia archipresbyterali circa funus ad eamdem delatum pro sepultura spectet ad archipresbyterum; et capitulum postquam illud associavit ad portam ecclesiæ, teneatur recedere?

11. « An officium faciendum in collegiata circa funus ad eamdem delatum pro sepultura spectet ad parochum, vel potius ad dignitatem collegiatæ?

« Sacra Rituum congreg., anno 1666, mense Augusti respondit :

Ad 1. « Capitulum, et canonicos parocho matricis ecclesiæ in omnibus esse præferendos.

Ad 2. « Non posse.

Ad 3. « Non posse uti habitu prælatitio in processionibus ecclesiasticis.

Ad 4. « Non solum posse, sed etiam esse audandum.

Ad 5. « Non posse, sed spectare ad collegiatam; et indicenda est hora conveniens.

Ad 6. « Affirmative; et functiones benedicendi spectare ad parochum, et hora debet præscribi, et intimari a prima dignitate collegiatæ.

Ad 7. « Posse.

Ad 8. « Posse, requisito, et exspectato parocho, et renuente venire.

Ad 9. « Posse.

Ad 10. « Spectare ad archipresbyterum; capitulum vero posse exspectare vel recedere.

Ad 11. « Spectare ad dignitatem uti in propria ecclesia. »

(66. Parochus locum habet in funeribus a canonicis sine propria cruce, et sine consessu capituli incedentibus. S. cong. Rit., 20 Nov. 1603 ; apud Gavant., verb. *Præcedentia*, in *addit.*, num. 10.

(67. Vicarius foraneus sedeat primus in illis, quas ipse facit congregationibus. Sac. cong. Rit., 20 Decemb. 1603; apud Gavant., in *Manual.*, verb. *Vicarius foraneus*, num. 6.

(68. Vicarius foraneus nullam habet præcedentiam super alios ipso antiquiores in clero, ratione hujus officii. Sacra cong. Rit., 30 Junii 1620; apud Gavant., verb. *Vicarius foraneus*, num. 2.

(69. Parochus tanquam caput ecclesiæ parochialis thurificandus est ante Dominum loci. Sacra Rituum congregat., *in Turritana*, 14 Februarii 1672; apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, verb. *Parochus, quoad præcedentiam*, num. 8.

(70. Parochi tenentur per se ipsos vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascere prædicatione verbi. Sic expresse concilium *Tridentinum*, sess. v, *De reform.*, c. 2, ibi : « Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque parochiales, vel alias curam animarum habentes ecclesias quocunque modo obtinent, per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, et virtutes quas sectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, et cœlestem gloriam consequi valeant. Id vero, si quis eorum præstare negligat etiamsi ab episcopi jurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætenderet, etiamsi ecclesiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui monasterio etiam extra diœcesim existenti forsan adnexæ, vel unitæ, modo re ipsa in diœcesi sint, provida pastoralis episcoporum sollicitudo non desit; ne illud impleatur : *Parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis.* (*Thren.* IV, 4.) Itaque ubi ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias ad ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si ei sic expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens officium suum impleat. » Et idem repetit sess. XXII, *De sacrific. miss.*, c. 8, his verbis : « Quamobrem retento ubique cujusque ecclesiæ antiquo, et a sacra Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum matre, et magistra probato ritu, ne oves Christi esuriant neve parvuli panem petant, et non sit, qui frangat eis, mandat sancta synodus pastoribus, et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missarum celebrationem,

vel per se, vel per alios ex iis, quæ in missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus præsertim Dominicis et festis. » Atque idipsum in parte replicavit sess. XXIII, *De reform.*, cap. 1, in hæc verba : « Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, sacramentorum administratione, et bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in cætera munia pastoralia incumbere, » etc. Et licet ibi loquatur de episcopis, inferius tamen intelligit omnia etiam de curatis.

(71. Parochi, qui raro, aut nunquam concionem habeant ad populum, peccant mortaliter, etiam præcisa gravi populi necessitate; et si populus graviter indigeat prædicatione, peccant toties contra divinum præceptum, quoties populus graviter indigeat ipsa prædicatione; cum ex Dei præcepto teneantur oves suas verbi divini prædicatione pascere, ut expresse habet *Tridentinum*, sess. XXIII, *De reform.*, c. 1, per verba numero antecedenti adducta, ibi : «Cum præcepto divino mandatum sit,» etc. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 14, n. 8, et alii passim. (72. Hinc graviter peccant parochi, si tribus mensibus totius anni discontinuis, per se vel per alios non concionentur, cum sit materia gravis; conc. enim *Trid.*, sess. V, *De reform.*, c. 2, per verba adducta supra sub n. 69 decernit, parochos, si ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, cogendos esse per censuras, et alias pœnas. Unde concilium supponit saltem trium mensium spatium esse notabile, et gravem culpam, cum ecclesiasticæ censuræ imponi non soleant, nisi graviter peccantibus (7). Barbosa, *loc. cit.*, sub n. 8; et apud Bonacina, Trullench., et alii.

(73. Nec parochi officio suo satisfaciunt quoad Deum prædicationes totius anni aliis committentes; Barbosa, *loc. cit.*, n. 9, cum pluribus aliis ibi adductis. *Vide supra*, n. 18 et 19.

(74. Quamvis *in una Bituntina*, die 2 Maii 1629, sacra congreg. Concilii de mandato Urbani VIII, statuerit, quod dum prædicat episcopus, silere debeant alii concionatores, illisque possit præcipere, ut eo tempore a prædicatione se abstineant; (75. possunt tamen parochi sermonem habere inter missarum solemnia per se ipsos, etiam quando episcopus ipse prædicat. Sic censuit ead. sac. cong. Concilii, *in Terulen.*, 11 Junii 1631, ubi subdit id non intelligi respectu parochorum in ecclesia parochiali. Ita apud Barb., *De offic. et potest. parochi*, p. I, c. 14, n. 3.

(76. Parochi, si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. Sac. congreg. Conc., ad c. 2, sess. V, *De reformat.*, in hæc verba : « Si curatores animarum per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. » Sic refert Barbosa, *loc. cit.*, n. 5. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice, vel alia concionetur. Sacra congregat. Concilii, *in Florentina juris prædicandi*, 26 Januar. 1697, apud Monacell., tom. 1, tit. 10, form. 18, n. 4.

(77. Parocho per se ipsum concionanti minime licet prætextu cujuscunque paupertatis prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. Sacra congr. Concilii, *in Vestana*, 10 Martii 1621; apud Sellium, in *Select. canon.*, cap. 23, num. 18; et apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 7; et in *Summa Apostolic. decision.*, verb. *Parochus, quoad prædicationem*, n. 3, et in *Trid.*, sess. V, *De reform.*, c. 2, n. 15.

(78. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiamsi prædicare vellet aliquis episcopus. Et ita jam hodie nullus etiam a parocho invitatus prædicare poterit sine licentia episcopi, ut declarasse Clementem VIII, referunt Zip., in *Analytica postremi juris eccles. enarrat.*, lib. III, tit. *De parochis*, n. 3; Berti Lucens., in *Praxi crim. regular.*, cap. 34, *De visitat. eccles. parochial.*, num. 1, verb. *Regulares*; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, p. I, cap. 14, n. 8, in *Trident.*, sess. XXIV, n. 7.

(79. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto et noto, etiam regulari, ut bis vel ter concionetur in suis ecclesiis, sine episcopi (8) approbatione Navar., in *Manual.*, cap. 25, num. 141; Ugolin, *De officio episcopi*, cap. 42, § 1, num. 3; Hieronym. Rodriq., in *Compendio quæstion. Regular.*, resol. 112, num. 4; Berti Lucens., *loc. cit.*; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, *loc. cit.*, n. 8, et in *Trident.*, *loc. cit.*, n. 9, et alii. (80. Et a fortiori possunt, imo debent parochi concedere approbatis ab ordinario licentiam prædicandi in suis

(7) In editionibus Romanis hæc *not.* his verbis subjecta legitur : « Ecclesiasticæ censuræ non semper inducunt peccatum mortale, et viceversa mortale peccatum non semper censuris, aliisve pœnis ecclesiasticis coercetur. » Cæterum ex gravitate pœnarum, quæ constitutæ sunt in parochos, qui trium mensium spatio Dei verbum populo eorum curæ credito non annuntiant, illos graviter peccare Lucius noster recte intulit. Nam Ecclesia tam severe in eosdem animadvertendum esse non statuisset, si illa omissio levis esset, ut cuilibet rem ipsam consideranti patet.

(8) Cum in provincialibus, diœcesanisque synodis ex concilio Tridentino, ac Romanorum Pontificum constitutionibus cautum sit, ne cui verbum Dei prædicare liceat, cui episcopus prædicandi potestatem non fecerit, fas parocho non est, ulli, *sine episcopi approbatione*, in sua ecclesia concionandi *licentiam dare*. Hinc Giraldi ad Barbosæ *loc. cit. De offic. et potest. parochi*. « Attenta declaratione Clement. VIII, sive prædicator vir parocho notus, sive semel, vel bis prædicare velit, nunquam ei licebit sine licentia episcopi. »

parochiis. Sic decisum fuisse a sacra congreg. Concilii referunt Galet., in *Margarita casuum conscientiæ*, verb. *Parochus* 3; et Barbosa, in *Trident.*, sess. XXIV, *De reformat.*, c. 4, n. 8.

(81. Parochi non naturales Indiarum, sive sæculares, sive regulares sint, teneantur omnino habere apud se capellanum natalibus, et origine Indum, pro confessionibus audiendis, et diebus festis hortationibus ad populum lingua vernacula habendis, ne tali auxilio destituti, in ea, qua initiati sunt orthodoxa fide langueant, ac paulatim deficiant, iisque pro sustentatione, et labore, ubi populus ipse id sponte non pr - stiterit, congruum suppeditent stipendium. Clemens IX, constit. 38, incip. *In excelsa.*

(82. Parochi in concionibus caveant ab allegatione, doctorum et auctorum modernorum, præsertim viventium. Congreg. S. Officii, 27 Octobris 1649, apud Pittonum, *Const. et decis. ad parochos spectantes*, n. 559.

(83. Parochi utantur specialiter in concionibus catechismo Romano, maximasque utiles, et auditorum capacitati adæquatas, simpliciter et clare explicent, ut populus libenter audiat, frequenter concurrat et fructuose discedat. Clemens XI, die 16 Martii 1703, *in littera circulari ad Quintum.*

(84. Parochi an, et quando teneantur alimenta præstare prædicatoribus? *Vide* verb. ALIMENTA, a n. 114 ad 116.

(85. Attendendum est sequens decretum sacr. congreg. *super disciplina Regular.* quo officium prioratus conventus S. Marcelli de Urbe ord. Serv. B. M. V. declaratur incompatibile cum cura animarum ejusdem ecclesiæ; hincque statutum, duo prædicta munia, tanquam incompatibilia in omnibus conventibus cujuscunque ordinis, societatis, et Instituti seorsim, distinctisque personis fore demandanda.

« Mature discussa in sacra congregatione *super disciplina Regular.* habita sub die 28 Maii currentis anni 1715, causa incompatibilitatis prioratus conventus S. Marcelli de Urbe ord. Serv. B. M. V. et curæ animarum ejusdem ecclesiæ, unitim in persona P. Hieronymi Allegri, EE. PP. auditis partibus unanimiter censuerunt, prædicta duo munia esse inter se incompatibilia, et insuper nominationem præfati P. Allegri in priorem dicti conventus esse nullam. Mandantes insimul, sanctissimo Domino N. approbante, ut enuntiata duo officia seorsim provideantur in omnibus et singulis conventibus cujuscunque ordinis, societatis, aut Instituti, quibus cura animarum incumbit, aut incumbere contigerit. Et ita perpetuo, et inviolabiliter observetur, sub pœnis arbitrio ejusdem sac. congregationis.

« I. R. Card. imperialis præfectus.

« F. DE VICO, secretarius. »

(86. * Parochus ad residentiam materialem, et formalem obstringitur tempore pestis (ut supra traditum n. 29) etiam cum periculo morbi contrahendi, ut ex rescriptis sacr. congreg. a Gregorio XIII, approbatis. Idque verum est : licet sacerdotem idoneum provideat, ut se absente ejus vicibus fungatur. Bened. XIV, *De synodo diœces.*, l. XIII, cap. 19, § 2, nov. edit.

(87. Fas est equidem parocho propter inimicitias, et persecutiones a residentia recedere ex cap. *Ad supplication.*, De rescript., quia tunc periculum inimicitiarum soli parocho imminet; quare potest alium sacerdotem substituere, qui sine suo periculo ejus munus adimpleat (9). At in peste omnibus æque periculum imminet, ideoque convenientius est, ut id discriminis subeatur a parocho, quam ab alio sacerdote. *Ibid.* Quæ de parocho dicta hic sunt, valent etiam pro episcopo.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Complectitur hic articulus residentiam, et præcedentiam parochi, tum prædicationem ejusdem.

(88. Quod concernit residentiam, parochum debere habitare in ædibus parochialibus, præter allegatos ab auctore, n. 16, firmavit Rot., *in Tarraconen. Juris residendi*, 16 Martii 1734, § 3, *coram bon. mem. Harrach*, nec recipi potest opinio doctorum ab auctore, n. 17 allegatorum tenentium posse parochum domo parochiali deserta, in domo propria, vel paterna, vel conjunctorum habitare, si ex ea possit suo muneri satisfacere, ut rescripsit sacra congregatio Concilii interpres in *Pontis Curvi Residentiæ*, 20 Decembris 1755. Dubium enim ita erat conceptum : « An abbati curato Lucernari liceat habitare in domo paterna sita in regione Civita? » Et licet probatum fuerit, potuisse ex ea parochum onus suum implere, fuit tamen *negative* rescriptum.

(89. Quid, si in districtu parochiæ sit ecclesia aliqua filialis, in qua sacramenta administrentur, in eaque velit parochus habitare, deserta domo parochiali? Nec posse sensit Rota, in dicta *Tarraconen, Juris residendi*, § 7 et seq., et 11, et quidem etiamsi prope ecclesiam illam filialem habitet major pars parochianorum.

(9) Contrarium tamen ex declaratione, ut ait sac. congr. Episcop., tenet Paxiord. lib. x, tit. 40, num. 53, apud Leuren, *For. benef.*, part. I, quæst, 585, ubi utitur etiam ad hoc probandum auctoritate Zerol., in *Prax.*, part. I, verb. *Privatio;* Bonac. *De onere et oblig. beneficiat.*, part. V, num. 2. Imo ubi parochus non est populo, vel plebi acceptus, nec sit spes reconciliationis inter parochum et populum, tunc sponte renuntians parochus admitti debet ad renuntiationem parochiæ, et si renuntiare recuset, cogi debet ad renuntiandum, sed tamen ad aliam transferri debet ecclesiam, vel alio modo pro ecclesia compensari, Paris., lib. V, q. 3, n. 123, aliique plures apud Leuren., *For. benef.*, part. III, q. 405, n. 6. — Nullam contrariet. inter doctrin., sub n. 87, et præs. not. videmus (*Edit. Cas.*)

(90. Neque potest episcopus potestatem facere parocho extra domum parochialem habitandi, nisi *ad breve tempus*, et quidem dummodo hæc altera domus sit proxima domui parochiali, ut firmavit idem sacrum tribunal in dicta *Tarraconen. Juris residendi*, § 8 et 9. (91. Idque procedit, etiamsi pro aeris intemperie nequeat parochus in parochiali domo habitare; nam nec concurrente hac, vel alia causa, potest episcopus licentiam parocho dare extra domum parochialem *in perpetuum habitandi. Confer.* Rot., in dict. *Tarraconen. Juris residendi*, § 11.

(92. Quod vero attinet ad præcedentiam, parochus, exceptis his, quæ sunt sui officii, nullam regulariter præcedentiam, et præeminentiam habet, atque hinc est, quod parochus in choro locum altiorem et ornatiorem habere nequit, quam cæteri presbyteri inibi assistentes; Rota, *in Pampilonen. manutentionis*, 10 Maii 1707, *coram bon. mem. Cafarello*, ubi quod nec in sede, sed in scamno sedere debet, si cæteri in scamnis sedeant.

(93. Huc etiam pertinet, quod ait Rota, *in Alexanen.*, 28 Aprilis 1747, § 11, *coram reverendissimo Cortada.* « Nihilominus (sunt ejus verba) æquum haud erit, rectorem eo usque præeminere supra presbyteros, ut, seclusis diebus festis solemnioribus, non permittatur cœtui presbyterorum, absente parocho, inchoare per ipsorum hebdomadarium sacram psalmodiam, et celebrationem missæ postquam tinnierit signum æris campani, et congruum subinde effluxerit tempus; nam moderatio chori non habentis verum cum dignitate prælatum, ordinem mutuatur, et regulam a capitularibus, per organum hebdomadarii, sive alterius de gremio, prout fert consuetudo cujusque ecclesiæ. »

De prædicatione, *adi* Van-Espen., *Jur. eccles. univers.*, part. I, tit. 3, cap. 4, et plur. seq., ibique per tot.

RESPONSIO AUCTORIS ROMANIS ADDITORIBUS.

(94. Quoad residentiam, cui obligatur parochus, sententia mea, a qua non recedo, fuit a me tradita, n. 16, immediate antecedenti, ubi inter alia adduco ad id duo decreta sacr. congr. Conc. Opinio autem doctorum, n. 17, allegatorum adducitur a me ad eruditionem, et pro iis locis, in quibus ex immemorabili consuetudine, quæ est optima legum interpres. L. *Si de interpretatione* 37, ff. *De legibus*, c. *Cum dilectus* 8, De consuetudine, parochi, relicta domo parochiali, nullo contradicente, pacifice resident in domo propria, vel paterna, vel conjunctorum, et æque commode ex ea omnimode munus suum adimplent, ut pluribi adhuc in dies videtur, ut notum est, tacentibus, seu consentientibus, aut tolerantibus ordinariis, sine ullo detrimento et clamore parochianorum. Eo vel maxime, quod allatum decretum in *Pontis Curvi Residentiæ*, 23 Decemb. 1755, loquitur in casu, etc., ibi : « An abbati curato Lucernari liceat habitare in domo paterna sita in regione Civita, in casu, etc. *Negative.* In quo casu concurrerant circumstantiæ alibi non concurrentes, ut patet in expositione casus eminentissimi Furietti tunc S. C. secretarii, ubi inter alia sic exponit. Auditus episcopus, respondit (contra adversum assertum) limites esse parochiæ, neque defecturam domum parochialem, si eam lucernarius non alienasset nec illam cogeretur habitare, eamque ampliorem, et commodiorem facile a parocho reddi potuisse uberibus parochiæ redditibus, ni magno parochianorum detrimento maluisset in propria domo habitare, ex qua præsto esse nequit nocturno præsertim tempore parochianis suis, tum ob loci distantiam, tum ob difficultatem viarum. » Resolutio autem S. C. cum clausula *in casu de quo agitur*, non potest allegari pro aliis causis, in quibus ipsæ circumstantiæ non concurrunt; ut recte doctissimus Pitonius tradit p. IV, disc. 109, n. 8, sic expresse dicens, ut in puncto advertit Monacel., in *Form. for. ecclesiast.*, p. II, in epistola ad lectorem; ibi : « Quoties enim S. C. judicat suum decretum adaptari non posse, nec debere, nisi casui proposito, solet rescribere *negative* seu *affirmative in casu,* » etc. Hæc, inquam, sunt illa decreta, quæ allegari non possunt ad decisionem causarum, nisi concurrant ipsæ circumstantiæ, quæ referebantur in casu particulari proposito, nam decisio casus circumstantiati non est universalis, sed particularis in concreto illarum circumstantiarum, in quibus emanavit; card. de Luca, in *Adnotat. ad conc.*, discurs. 1, num. 11; Pignatel, consultat. 1, n. 18, tom. I, et *Ego scripsi* disceptat. eccl. 50, num. 19 et dixit Rota, *in Romana pensionis*, 15 Martii 1694, § *Non potest curam eminentissimo Priolo.* Sic expresse eruditissimus Franciscus Maria Pitonius, dict. part. IV, disceptat. 102, num. 8.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM

(Ad num. 57 h. art.)

In materia præcedentiæ paroch.

« Quoad præcedentiam unius parochi, in cujus Ecclesia quis est mortuus, respectu alterius parochi ecclesiæ, ad quam defunctus sepeliendus effertur, exstat optima dispositio inter acta Ecclesiæ Mediolanensis, p. II, Tit. *De funere ducendo*, vers. *Cum ex parochia*, pag. 286, ubi sic legitur : « Cum ex « parochia, cui sæcularis sacerdos præsit, « mortuus effertur, ut in parochiali ecclesia « sepeliatur, cui regularis sit præfectus, « vel econtra, tunc utrique parochi super- « pelliceo, et stola induti pares progre- « diantur, reliqui vero regulares eum lo- « cum teneant, quem in generalibus pro- « cessionibus tenere consueverunt, non « obstante quacunque consuetudine vel pa- « ctione, quam inter se fecerant.» Idem vidi Romæ servari, ubi quoque præcedentia datur parocho illius Ecclesiæ, ad quam defunctus defertur. » Sic in terminis Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 9, num. 8. Sed *vide tert. Append.* post. 4, art. v. PAROCHUS, ubi plura ad rem.

ARTICULUS III.

Parochus quoad ea, quæ concernunt missam, sacramenta, funeralia.

SUMMARIUM.

1. Parochus diebus festis missam celebrare debet in propria ecclesia, et non in alia, quacunque consuetudine in contrarium non obstante. — 2. Parocho concedere potest episcopus ob defectum sacerdotum, ut diebus festis, urgente necessitate, bis celebret. — 3. Regulares possunt in suis ecclesiis missas celebrare eodem tempore, quo parochi celebrant in suis. — 4. Regulares possunt pulsare campanas ad missam, antequam pulsetur campana majoris ecclesiæ, præterquam in die Sabbati sancti. — 5. Imo possunt regulares etiam celebrare missas priusquam parochi celebrent. — 6. Nec episcopi possunt illis prohibere, ne campanas pulsent, et missas celebrent in suis ecclesiis, ante pulsationem campanæ, et celebrationem missæ in ecclesia parochiali. — 7. Potest tamen episcopus decreto synodali statuere, ut diebus festis de præcepto missæ celebrari non debeant in oratoriis, et ecclesiis ruralibus, nisi celebrata missa in ecclesia parochiali. — 8. Maxime si oratoria et ecclesiæ rurales parum distent a parochiali ecclesia, quia alias adest decretum sac. cong. quo « parochus non potest prohibere, ut absque ejus licentia celebretur in capella ruri ædificata per laicum, antequam celebretur in parochiali, et matrice. » — 9. Servari debet decretum, ne in oratoriis confraternitatum celebretur in festis ante parochiam, dummodo parochus celebret hora competenti. — 10. Parochorum de consensu liberum est regularibus celebrare in eorum ecclesiis parochialibus, absque ordinarii loci licentia. — 11. Parochus non tenetur subministrare capellanis, seu presbyteris in suis ecclesiis parochialibus celebrare volentibus paramenta, et alia necessaria; nec ad id possunt per episcopos cogi, sed tantum hortari. — 12. Parochi an, et quando teneantur applicare sacrificium missæ pro suis parochianis? *remissive.* — 13. Sacramenta administrare non licet parocho cathedralis in alia parochia. — 14. Neque etiam licet parocho cathedralis ministrare sacramenta infirmis canonicis ejusdem cathedralis, sed hoc spectat ad parochum domicilii. — 15. Ad parochum spectat ministrare sacramenta famulis, et famulabus inservientibus monasteriis monialium, quamvis exemptarum, non autem ad confessarium earumdem monialium. — 16. Non debet ordinarius sine causa valde gravi. et relevanti auferre a propriis curatis celebrationem baptismorum, et matrimoniorum; eaque ipse ministrare, vel aliis delegare. — 17. Parochi non possunt accipere aliquid etiam a sponte dantibus pro administratione sacramentorum; possunt tamen accipere, quod sponte pro eleemosyna offertur. — 18. Unde parochus nihil petere debet pro administratione baptismi, nec antea investigare, quid sibi donare velint. — 19. Item parochus nihil potest percipere pro matrimonio contrahendo. — 20. Item parochus pro publicationibus matrimoniorum et ordinum nihil exigere potest; pro fide vero decimam partem unius scuti; nec potest parochus cogere parochianos, ut deferant pro matrimonio contrahendo solita munuscula. — 21. Parochus potest simplici sacerdoti licentiam concedere administrandi sacramenta in sua parochia, excepta pœnitentia. — 22. Curati regulares tenentur adesse benedictioni fontis baptismalis in Sabbato sancto, si alii teneantur. — 23. Curatus regularis debet juxta solitum accedere ad assistendum in matrice benedictioni fontis, indeque aquam accipere, projecta in sacrarium ea, quam ipse contra solitum benedixerat. — 24. Parochus nequit approbare confessarios non approbatos ab ordinario ad audiendas confessiones suorum parochianorum. — 25. Imo parochus ne quidem potest sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario. — 26. Parochus potest suorum parochianorum confessiones audire, etiam in aliena diœcesi, sine approbatione episcopi illius diœc. — 27. Pro hac conclusione facit resolutio S. congregat. Conc. *Vid. addit.* in fin. h. art. — 28. Parochus, dimisso beneficio parochiali, non potest absque nova approbatione confessiones audire. — 29. Parochus ex obligatione justitiæ tenetur ministrare sacramenta suis parochianis tempore gravis necessitatis, etiam cum certo periculo vitæ suæ. — 30. Principes, et magistratus non possunt impedire parochos et sacerdotes ministrare sacramenta tempore pestis. Poterunt tamen parochos, et alios ministrantes infectis prohibere a sanorum commercio. — 31. Imo potest episcopus tempore pestis præcipere parochis, etiam cum mortis periculo, ne a sua parochia discedant, et quod necessaria sacramenta petentibus administrent. — 32. Parocho ministranti viaticum etiam prætextu invaletudinis, neque de nocte, neque de die permitti debet pileolus. — 33. Parochum dolose cogentes ad assistendum matrimoniis excommunicantur ipso facto in septima synodo provinciali Mediolanensi, et in decima synodo diœcesana Beneventana. — 34. Alia de parocho quoad sacramentum matrimonii, *remissive.* — 35. Parochus violenter rapiens, et spolians funus, antequam veniat ad manus eorum, quibus debetur, perdit jus, quod habet, et quartam canonicam, teneturque restituere cum corpore quidquid accepit. — 36. Occasione funerationis cadaverum alterius diœcesis, aut parochiæ in ecclesiis regularium, potest proprius parochus defuncti ad effectum deferendi processionaliter cadavera ad dictas ecclesias, libere transire per quascunque diœceses, et parochias stola, et cruce elevata, etiam irrequisitis earumdem parochis. — 37. Parochus occasione transitus suam per parochiam cadaveris alterius parochiæ, et diœcesis nequit prætendere aliquam partem ceræ, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab hæredibus defuncti. — 38. Parochus consequi nequit, neque prætendere ab hæredibus defuncti, qui sepelitur in Ecclesiis regularium, duplicem quartam, seu aliquam portionem majorem solito. — 39. Hæredes defuncti in associando cadavere tam ad ecclesiam parochialem, quam ad aliam ecclesiam, possunt vocare majorem numerum regularium, quam sint sacerdotes sæculares. — 40. Adducitur ad id decr. Innoc. XI, nec non resolutio sacræ congregat. Episcoporum et Regularium. — 41. Hæredes defunctorum pro illis ad sepulturam associandis numerum ceræ sibi benevisum, quolibet contrario prætextu per parochum adducto non obstante, subministrare valent. — 42. Hæredes defunctorum possunt vocare numerum religiosorum sibi benevisum in deferendis cadaveribus ad ecclesias. — 43. Et tunc destinatos clericos ab eis, et non alios vocare debebit parochus. — 44. Si vero dicti hæredes nullos destinaverunt, tunc, et eo casu jus advocandi alios sacerdotes pro obeundis funeribus parocho competet. — 45. Parochus potest ad libitum vocare ad funus clericos, quos voluerit, nec cogitur vocare viciniores, nisi aliter disponant hæredes. — 46. Parochi contra voluntatem hæredum defunctorum nequeunt impedire regulares, aliosque clericos vocatos, ne veniant ad funus. — 47. Parochi non possunt cogere hæredes, seu exsecutores testamentarios, ut pro defunctis, qui tumulantur in ecclesiis regularium, in ecclesiis etiam parochialibus celebrari faciant officia, novennalia et anniversaria, prout celebrantur in ecclesiis regularium, in quibus cadavera sepeliuntur. — 48. Parochi licentia, seu interventus requiritur ad hoc, ut regulares possint defunctorum cadavera in ejus parochia levare, nisi ipse requisitus venire expresse omnino recuset. — 49. Vocato enim parocho, et ipso renuente interve-

nire, vel alterum mittere, tunc possunt regulares absque parocho deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda. — 50. Parochus proprius nullatenus est excludendus, quamvis ad sepeliendum cadaver regulares duntaxat a defuncto accersiri jubeantur. — 51. Ad parochum spectat declarare per quam viam sit exportandus defunctus, et facere omnia necessaria usque ad januam ecclesiæ regularium, ubi sepeliendus est. — 52. Vocati omnes ad funus debent convenire ad parochialem defuncti. Excipiuntur tamen canonici cathedralis capitulariter intervenientes. — 53. Regulares extra claustra decedentes possunt ad eorum ecclesias deferri inconsultis parochis. — 54. Parochus facere debet officium supra corpus defuncti, etiamsi adsint canonici cathedralis in sua parochiali ecclesia. — 55. Canonicus cathedralis decedens, non electa sibi sepultura, debet sepeliri in cathedrali, si in ea adsit sepulcrum proprium canonicorum : sin minus in sepulcro majorum. — 56. Pro sepultura canonicorum cathedralium debetur quarta funeralis parocho domicilii ; non vero parocho cathedralis, neque parocho, ubi adest sepulcrum suorum majorum. — 57. Ubi parochiæ distinctæ sunt per familias, administratio sacramentorum spectat ad proprium parochum dictarum familiarum etiam pro exteris ducentibus uxores de dictis familiis, et pro advenis famulatum præstantibus iisdem. — 58. An, et quando parochus incedere debeat sub cruce regularium in delatione cadaveris ad eorum ecclesiam ? — 59. Adducuntur varia quædam ulterius respectu parochi decisa, ad num. 65. — 66. An parochi possint cum stola et cruce elevata ingredi ecclesias regularium occasione associationis cadaverum ? ad num. 69. — 70. An confessarii approbati ab ordinario possint confessiones sacramentales excipere sine licentia parochorum in suis respective parœciis? ad num. 74. — 75. Parochi associantes funus nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur superioribus regularium; neque alii sacerdotes et canonici majorem illa, quæ datur regularibus. — 76. Afferuntur ad rem varia decreta sacræ congregationis Concilii. — 77. Attendenda est ad rem constitutio Innocentii XIII. — 78. Alia ad rem, *remissive*. — 79. Alia notanda *cum additionibus ex alien. manu* ad n. 104.

(1. Parochus diebus festis missam celebrare debet in propria ecclesia, et non in alia, quacunque consuetudine in contrarium non obstante. Sacr. congreg. Concilii, *in Lucana*, 16 Septembris, et 17 Novembris 1629, apud Sell., in *Selectis canonic.*, cap. 59, n. 34, et Barbosam, in *Summa Apost. dec.*, verb. *Parochus quoad missam.*

(2. Parocho concedere potest episcopus ob defectum sacerdotum, ut in diebus festis, urgente necessitate, bis celebret. Sacr. congr. Concilii, sub die 17 Augusti 1627, apud Sellium, *cit.* cap. 59, n. 30, et Barbosam, *loc. cit.*, n. 6. *Vide* verb. Missa, art. 5, a n. 24, et Barbos., *De offic. et potest. parochi*, ubi dicit de hac re melius esse eamdem sac. cong. consulere.

(3. Regulares possunt in suis ecclesiis missas celebrare eodem tempore, quo parochi celebrant in suis. *Vide* dict. verb. Missa, art. 5, n. 29.

(4. Regulares possunt pulsare campanas ad missam, antequam pulsetur campana majoris ecclesiæ, præterquam in die Sabbati sancti. *Vide ib.*, n. 30.

(5. Imo possunt regulares etiam celebrare missas, priusquam parochi celebrent. *Vide ib.*, n. 31.

(6. Nec episcopi possunt illis prohibere, ne campanas pulsent et missas celebrent in suis ecclesiis ante pulsationem campanæ, et celebrationem missæ in ecclesia parochiali. Sac. congr. Concilii, 2 Julii 1620; apud Pittonum, *Constitut. et decis. ad parochos spectantes*, n. 319. *Vide d.* verb. Missa. art. 5, n. 32.

(7. Potest tamen episcopus decreto synodali statuere, ut diebus festis de præcepto missæ celebrari non debeant in oratoriis et ecclesiis ruralibus, nisi celebrata missa in ecclesia parochiali. *Vide dict.* verb. Missa, art. 5, n. 33. (8. Maxime si oratoria et ecclesiæ rurales parum distent a parochiali ecclesia, quia alias adest Decretum sac. congregationis Concilii, *in Calaritana*, 18 Septembris 1627, ubi fuit decisum, quod « parochus non potest prohibere, ut absque ejus licentia celebretur in capella ruri ædificata per laicum, antequam celebretur in parochiali et matrice : » sic refert Barbosa, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus, quoad missam*, n. 3, et Sellius, *citat.*, c. 59, num. 36. Et adest etiam simile decretum sacræ congregationis Rituum, *in Capuana*, 31 Martii 1629, ubi fuit decisum, quod « non potest prohiberi celebratio missæ in oratorio ruri ædificato per laicum, ante celebrationem missæ parochialis. » Sic refert Pittonus, *loc. cit.*, n. 467; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. I, cap. 11, n. 23 ; Gavant., verb. *Missa parochial.*, in addit. (9. Servari debet decretum, ne in Oratoriis confraternitatum celebretur in festis ante parochialem, dummodo parochus celebret hora competenti. Sac. congr. Episcop., *in Senogallien.*, 29 Jan. 1613; apud Pitton., *l. c.*, n. 299.

(10. Parochorum de consensu liberum est regularibus celebrare in earum ecclesiis parochialibus absque ordinarii loci licentia. Sacr. congr. Episcop. et Regul., 10 Januarii 1617, apud Barbosam, *loc. cit.*, in *Summa*, n. 5.

* Hanc tamen licentiam parochi regularibus concedere nec debent, nec possunt, nisi ad normam decretorum sive constitutionum, *De sacerdotibus ignotis*, etc., ad sacrificii missæ celebrationem non admittendis : legumque synodalium diœcesis, ad quam pertinent. *

(11. Parochi non tenentur subministrare capellanis, seu presbyteris in suis ecclesiis parochialibus celebrare volentibus paramenta, et alia necessaria ; nec ad id possunt per episcopos cogi, sed tantum hortari. Sacra congreg. Episcopor. et Regular., *in Montis Alti*, 15 Maii 1699, non obstante solito; sacra congregat. Rituum, *in Eg.*, 10 Junii 1602, confirmata *in Suanen.*, 13 Maii 1698; apud Monacell., tom. 1, tit. 10, form. 18, n. 6.

(12. Parochi an et quando teneantur applicare sacrificium missæ pro suis parochianis. *Vide* verb. Missa, art. 3, a n. 1 ad 11.

(13. Sacramenta administrare non licet parocho cathedralis in aliena parochia. Sac. congr. Concilii, *in Eugubina*, 20 Sept. 1628; apud Barb., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus, quoad sacramenta*, num. 2, et Sellium, in *Selectis canonicis*, c. 59, n. 39.

(14. Neque etiam licet parocho cathedralis ministrare sacramenta infirmis canonicis ejusdem cathedralis, sed hoc spectat ad parochum domicilii. Sac. cong. Episc. et Regul., *in Tiburtina*, 12 Maii 1685, in responsione ad primum. *Vide* verb. CANONICUS, art. 8, num. 14, ubi refertur integrum decretum, et sic censuit etiam sacra cong. Concil., *in Novarien*, 17 Sept. 1695, et *in Narnien.*, 26 Sept. 1699; apud Monacell., tom. I, tit. 10, formul. 18, sub num. 4.

(15. Ad parochum spectat ministrare sacramenta famulis et famulab. inservientib. monasteriis monialium, quamvis exemptarum, non autem ad confessarium earumdem monialium, ut respondit sacra cong. Conc., *in una Lodien.*, 14 Apr. 1685, et *in alia Spoletana*, 19 Aprilis 1691, inter famulas monialium S. Matthæi congregationis Lateranens. quæ habitabant in domo exstructa intra cortile, sive atrium monasterii, et parochum S. Martini, intra cujus parochiæ limites monasterium existit; apud Monacell., tom. I, tit. 11, formul. 20, num. 2. Et iterum, *in Ulixbonen. Occidentalis*, 19 Sept. 1722; apud Ursayam, in *Miscellan. sacro et profano*, litt. M, num. 160.

(16. Non debet ordinarius sine causa valde gravi et relevanti auferre a propriis curatis celebrationem baptismi ac matrimoniorum, eaque ipse ministrare vel aliis delegare. Sacra congreg. Episcop. et Regul., *in Neapolit.*, 17 Sept. 1604; apud Pitton., *loc. cit.*, num. 267.

(17. Parochi non possunt accipere aliquid a sponte dantibus pro administratione sacramentorum; possunt tamen accipere quod sponte pro eleemosyna offertur. Sac. cong. Conc., sub die 5 Febr. 1593; apud Barbosam, *loc. cit.*, et Sellium, *cit.*, cap. 59, num. 31.

(18. Unde parochus nihil petere debet pro administratione baptismi, nec antea investigare, quod sibi donare velint. Sac. cong. Episc. et Regul., *in Tropien.*, 5 Junii 1582; apud Pitton., *l. c.*, n. 88.

(19. Item parochus nihil potest percipere pro matrimonio contrahendo. Sac. cong. Conc., 17 Mart. 1619; apud Barbos., *loc. cit.*, n. 7; et Sellium, *loc. cit.*, num. 33.

(20. Item parochus pro publicationibus matrimoniorum et ordinum nihil exigere potest. Pro fide vero decimam partem unius scuti. Nec potest parochus cogere parochianos, ut deferant pro matrimonio contrahendo solita munuscula, ut ad hæc respondit Sacr. congr. Episc. et Regul., *referente eminentissimo Acciajolo in Sanctæ Severinæ emolumentor.*, 6 Augusti 1700; apud Monacell., t. I, tit. 10, num. 8.

(21. Parochus potest simplici sacerdoti licentiam concedere administrandi sacramenta in sua parochia, excepta pœnitentia. Sac. cong. Episc. et Regul., *in Castellaneten.*, 20 Augusti 1602; apud Sellium, *cit.*, cap. 59, num. 32; et Barbos., *loc. cit.*, num. 4.

(22. Curati regulares tenentur adesse benedictioni fontis baptismalis in Sabbato sancto, si alii teneantur. Sac. cong. Episc. et Regul., 12 Decemb. 1595; apud Pitton., *loc. cit.*, num. 182.

(23. Curatus regularis debet juxta solitum accedere ad assistendum in matrice benedictioni fontis, indeque aquam accipere, projecta in sacrarium ea, quam ipse contra solitum benedixerat. Sacr. congr. Episc. et Regul., *in Ariminen.*, 6 Septembris 1625; apud Pitton., *loc. cit.*, num. 432.

(24. Parochus nequit approbare confessarios non approbatos ab ordinario ad audiendas confessiones suorum parochianorum. *Communis*, et colligitur ex concilio Tridentino, sess. XXIII, cap. 15, et expresse declaravit sac. cong. Episc. et Regul., 20 Augusti 1602. *Vide* verb. APPROB., art. 1, n. 25.

(25. Imo parochus nequidem potest sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario; nam Alexander VII, die 24 Septembris 1665, damnavit expresse hanc propositionem 16 in ordine: « Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario. »

(26. Parochus potest suorum parochianorum confessiones audire, etiam in aliena diœcesi sine approbatione episcopi illius diœcesis, quia in eos ordinariam habet jurisdictionem, et cum actus audiendi confessiones sit jurisdictionis voluntariæ, potest etiam in alieno territorio exerceri, lib. I, ff. *De offic. proconsul.*, Glossa, in cap. *Novit.*, De officio legati; Fagnan., lib. V *Decret.*, in cap. *Ne pro dilatione* 16, De pœnit. et remiss., num. 10, cum aliis ibi citatis; Piasec., *Prax. episc.*, part. II, c. 1, art. 2, num 5; Barbos., *in Trid.*, sess. XXIII, c. 15, num. 20, et *De offic. et potest. parochi*, part. II, cap. 19, et *De offic. et potest. episcop.*, part. II, alleg. 25, num. 18, cum plurimis ibi citatis, et alii contra Matthæum, c. *Officialis curiæ*, c. 6, n. 16, et *in Cautela confessarii*, lib. I, c. 9, proposit. 13, *ab Alex. VII*, etc., num. 4, et alios.

(27. Et pro nostra conclusione facit resolutio sacr. cong. Conc., 3 Decemb. 1707, *in una Posnanien.*, in qua fuerunt proposita et resoluta hæc dubia, ut sequitur:

1. « An curati unius diœcesis vocati a parochis alienæ diœcesis, possint in ista audire confessiones tam suorum subditorum quam alienorum absque licentia episcopi?

2. « An sacerdotes approbati ad confessiones audiendas in una diœcesi, vocati a parochis alterius diœcesis possint in ista audire confessiones quorumlibet absque approbatione episcopi loci? Et quatenus negative ad utrumque.

3. « An et quomodo in casibus prædictis sit consulendum, si agatur de magno concursu populi, et magna distantia adeun-

di pro approbatione episcopum diœcesanum? »

Quibus dicta die responsum fuit

Ad 1. « Affirmative quoad subditos; negative quoad alios.

Ad 2. « Negative.

Ad 3. « Arbitrio et prudentiæ ordinariorum? »

Sic refert et tenet Monacell., t. IV. *Supplem.* ad tom. I, num. 172 et seq. *Vide Addit.* in fin. h. art.

(28. Parochus, dimisso beneficio parochiali, non potest absque nova approbatione confessiones audire; facultas enim ad absolvendum est connexa cum assecutione parochiæ, adeoque, ista dimissa, facultas cessat, quia sicuti statim, ac consequitur beneficium parochiale, modo sit sacerdos, et non sit suspensus, consequitur etiam approbationem ad audiendas confessiones in sua parochia, ita statim dimissa parochia, desinit etiam approbatio et facultas: Barbosa, *in Trident.*, *loc. cit.*, n. 21, et *De offic. et potest. parochi*, cap. 19, num. 6, cum pluribus ibi citatis; Pinsec., *loc. cit.*, et alii passim.

(29. Parochus ex obligatione justitiæ tenetur ministrare sacramenta suis parochianis tempore gravis necessitatis, etiam cum certo periculo vitæ suæ. Ubi enim detrimentum ovium suarum imminet in spiritualibus, non potest nec propter pestem, nec alium morbum contagiosum, aut aeris intemperiem, seu ob inimicitias, aut principis, et populi furorem se excusare, nisi per alios idoneos ministros sufficienter id præstet. S. Thom., 2-2, q. 185, art. 5; Suarez, tom. III, in III part., disp. 72, sect. 3, col. 1; Fagundez, *in quinque Ecclesiæ præcepta*, lib. III, num. 1; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. II, cap. 17, num 12, et alii communiter.

(30. Principes et magistratus non possunt impedire parochos et sacerdotes administrare sacramenta tempore pestis; poterunt tamen parochos, et alios ministrantes infectis prohibere a sanorum commercio; Marta, *De jurisdictione*, part. IV, cas. 73; Barbosa, *loc. cit.*, n. 16, et alii passim. (31. Imo potest episcopus tempore pestis præcipere parochis etiam cum mortis periculo, ne a sua parochia discedant, et quod necessaria sacramenta petentibus administrent: Duard, in *Commentar. ad Bullam in Cœna Domini*, l. I, cap. 2, q. 2, conclus. 4; Chapeaville, *De administrat. sacrament. tempore pestis*, cap. 1, q. 4; Barbosa, *loc. cit.*, n. 17, ubi subjungit, quod de hac re sac. cong. Conc., instante S. Carolo Borromeo, sub die 10 Decembr. 1576, censuit, « parochos tempore pestis teneri omnino residere in suis parochialibus; posse tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et pœnitentiæ, et si non residerint, contra eos procedendum esse, servata forma, cap. 1, in fine sess. XXIII, *De reform.* »

(32. Parocho ministranti viaticum, etiam prætextu invaletudinis, neque de nocte, neque de die permitti debet pileolus, ut contra parochum ecclesiæ SS. Laurentii, et Damasi respondit S. cong. Rit., *in Romana*, 13 Augusti 1695, et 22 Januarii 1696; apud Monacell., t. IV, *ad Supplem.* ad tom. II, num. 10.

(33. Parochum dolose cogentes ad assistendum matrimoniis excommunicantur ipso facto *in septima synodo provinciali Mediolanens. et in decima synodo diœcesana Benevent.*, tit. 12, cap. 1, et de qua in *Synodic.*, part. I, fol. 194. Sic apud Ursayam, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, littera P, num. 35.

(34. Alia de parocho quoad sacramentum matrimonii, *Vide* verb. MATRIMONIUM, QUOAD IMPEDIMENTA, art. 6, a num. 59 usque ad num. 102.

(35. Parochus violenter rapiens, vel spolians funus, antequam veniat ad manus eorum, quibus debetur, perdit jus, quod habet ad quartam canonicam, teneturque restituere cum corpore, quidquid accepit. Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26, num. 27, cum aliis ibi citatis. Et sic pluries censuit sacra congregatio, et signanter sacra congreg. Rit., in *Bituntina*, 21 Julii 1607, et sacra congreg. Episcop. et Regul., *in Calaritana*, 12 Martii 1660, confirmata ab Alex. VII, die 30 Aprilis 1660; constit. incip. *Alias, pro parte*, et sac. cong. Concilii, *in Alexandrina restitutionis Cadaveris*, 27 Julii 1680. *Vide* verb. CADAVER, n. 11, ubi dictæ decisiones referuntur.

(36. Occasione funerationis cadaverum alterius diœcesis, aut parochiæ in ecclesiis regularium, potest proprius parochus defuncti ad effectum deferendi processionaliter cadaver ad dictas ecclesias libere transire per quascunque diœceses et parochias stola et cruce elevata, etiam irrequisitis earumdem parochis. Sic sac. cong. Episc. et Regul., *in Placentina*, 24 Novemb. 1713, in responsione ad primum, et pluries alibi.

(37. Parochus occasione transitus per suam parochiam cadaveris alterius parochiæ et diœcesis, nequit prætendere aliquam partem Ceræ, aut pecuniarum pro quarta funerali, aut alio titulo ab hæredibus defuncti. Eadem sac. cong., *in dicta Placentina*, in responsione ad secundum; et pluries alibi.

(38. Parochus consequi nequit, neque prætendere ab hæredibus defuncti, qui sepelitur in ecclesiis regularium duplicem quartam, seu aliquam portionem majorem solito. Ead. sac. cong., *in dicta Placentina*, in responsione ad tertium, et pluries alibi.

(39. Hæredes defuncti in associando cadavere ad ecclesiam parochialem, tam ad aliam ecclesiam possunt vocare majorem numerum regularium, quam sint sacerdotes sæculares. Ead. sac. cong., *in dicta Placentina*, in responsione ad quartum, et pluries alibi, et signanter *in Alexandrina*, 10 Septembris 1688. Quod decretum reperitur authenticum in archivio hujus conventus

S. Bernardini Alexandriæ, et refertur ad litt. sub. verb. *Hæres*, num. 36. *Vide* ibi, ubi insuper ad id citantur constitution. Alexandri VII et Bened. XIII, et anterius decretum in Albinganensi, non obstante synodo provinciali et concordia.

(40. Hinc ad confirmanda hucusque dicta, adducitur sequens decretum sac. cong. Conc. confirmatum ab Innocentio XI, ut sequitur:

« INNOCENTIUS PAPA XI.

« *Ad futuram rei memoriam.*

« Exponi Nobis nuper fecerunt dilecti filii fratres conventus loci de Binasco Papien. diœcesis, ordinis Minorum S. Francisci de Observantia reformatorum nuncupatorum, quod ipsi alias a congregatione tunc existentium sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium concilii Tridentini interpretum obtinuerunt decretum tenoris, qui sequitur videlicet: « Papien. funerum. Regulares minores stri« ctioris observantiæ S. Francisci diœcesis « Papien. ob aliqua inconvenientia orta oc« casione defunctorum, qui ad eorum ec« clesiam deferuntur, ubi habent proprias « sepulturas, supplicant declarari:

« Primo, « An curatus unius diœcesis, quæ« cunque sit, in transitu cadaveris, quod pro« cessionaliter defertur ad ecclesiam regu« larium ab alia diœcesi, transeundo per « propriam jurisdictionem et parochiam, « possit aliquam partem ceræ, et pecunia« rum ab hæredibus defuncti præten« dere. »

« Secundo, « An proprius parochus defun« cti transeundo per parochiam unius pa« rochi alterius cujuscunque diœcesis, ad « effectum referendi processionaliter cada« ver ad ecclesiam regularium, possit li« bere, et licite per eamdem cum stola, et « cruce elevata transire, etiam irrequisito « parocho? Die 28 Novembris 1671. »

« Sacra, etc., ad primum respondit *nega« tive;* ad secundum *affirmative.* In quorum « fidem, etc. Romæ, 14 Novembris 1676.

« J. M. Brancaccius,

« Episcopus Viterb. sacræ congregationis Concilii secretarius. »

« Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, dicti exponentes decretum hujusmodi, quo firmius subsistat et servetur exactius, apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri summopere desiderent; Nos specialem ipsis exponentibus gratiam facere volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis a jure vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, decretum præinsertum auctoritate apostolica, tenore præsentium approbamus et confirmamus, illique inviolabilis apostolicæ firmitatis robur adjicimus, salva tamen semper in præmissis auctoritate præfatæ congregationis cardinalium, decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, judicari et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 11 Decembris 1676, pontificatus nostri anno primo

« Juvat etiam adducere in terminis resolutionem sacræ congregationis Episcoporum et Regularium, *in d. Placentina*, 24 Novembris 1713. Quæ authentica pariter habetur in archivio hujus conventus S. Bernardini Alexandriæ, et est ut sequitur.

« In causa Placentina Funerum vertente, inter Fratres conventus Clastidii Min. Observ. S. Francisci ex una, et parochum dictæ Terræ Clastidii partibus ex altera, de, et super infrascriptis dubiis, nempe.

« Primo, « An occasione funerationis cada« verum alterius diœcesis, aut parochiæ in « ecclesia S. Mariæ angelorum Provinciæ « S. Didaci Minor. Observant. Terræ Cla« stidii possit proprius parochus defuncti ad « effectum deferendi processionaliter cada« ver ad dictam ecclesiam, libere per eam« dem parochiam Clastidii transire stola et « cruce elevata, etiam irrequisito parocho « Clastidii? »

« Secundo, « An dictus parochus Clastidii « occasione transitus cadaveris alterius pa« rochiæ et diœcesis possit aliquam partem « ceræ, aut pecuniarum prætendere pro « quarta funerali, aut alio titulo ab hære« dibus defuncti? »

« Tertio, « An dictus parochus consequi, « possit ab hæredibus defuncti, qui sepeli« tur in dicta ecclesia S. Mariæ Angelorum, « duplicem quartam, nempe duos philippos, « aut integram ceram, et unum philippum, « seu potius debeatur unica quarta unius « philippi, aut solius ceræ? »

« Quarto, « An hæredes ejusdem defuncti « in associando cadavere tam ecclesiam pa« rochialem, quam ad aliam ecclesiam pos« sint vocare majorem numerum regula« rium, quam sint sacerdotes sæculares in « casu, » etc.

« Sacra congregatio eminentissimorum et reverendissimorum S. R. E. cardinalium negotiis, et consultationibus episcoporum et regularium præposita, audita relatione episcopi Placentini, referente eminentissimo Grimaldo, censuit ad suprascripta dubia infrascriptum in modum respondendum videlicet.

« Ad primum *affirmative*, ad secundum et

tertium *negative;* ad quartum *affirmative.* Romæ 24 Novembris 1713.

« G. card. CARPINEUS.

« Loco ✠ Sigilli.

« F. A. NIZANUS, secret. »

(41. Hæredes defunctorum pro illis ad sepulturam associandis numerum ceræ sibi benevisum, quolibet contrario prætextu per parochum deducto non obstante, subministrare valent. Sac congr. Episcop. et Regul., *in Casanen.*, 5 Maii 1617; apud Barbos., *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26, num. 57.

(42. Hæredes defunctorum possunt vocare numerum religiosorum sibi benevisum in deferendis cadaveribus ad ecclesias. Sac. cong. Rit., *in Camerinen.*, 21 Novemb. 1627, et 14 Januarii 1649. (43. Et tunc destinatos clericos ab eis, et non alios vocare debebit parochus, ut censuit sac. congr. Rit., *in Lauden.*, 30 Augusti 1601. (44. Si vero dicti hæredes nullos destinaverunt, tunc, et eo casu jus convocandi alios sacerdotes pro obeundis funeribus parocho competet. Rota, in *Alexandrina Funeralium*, 1 Julii 1630, *coram Merlino*. (45. Et ideo dicta sac. congregatio Rit., *in una Ferrarien.*, 7 Septemb. 1631, censuit, parochum posse ad libitum vocare ad funus clericos, quos voluerit, nec cogitur vocare viciniores, nisi aliter disponant hæredes defuncti, quorum voluntas est servanda; apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 60.

(46. Parochi contra voluntatem hæredum defunctorum nequeunt impedire regulares, aliosque clericos vocatos, ut veniant ad funus. Sac. cong. Rit., sub die 23 April. 1633; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Parochus, quoad funeralia*, num. 14.

(47. Parochi non possunt cogere hæredes seu executores testamentarios, ut pro defunctis, qui tumulantur in ecclesiis regularium, in ecclesis etiam parochialibus celebrari faciant officia, novennalia et anniversaria, prout celebrantur in ecclesiis regularium, in quibus cadavera sepeliuntur. Eadem sac. cong. Rit., sub dicta die 23 Aprilis 1633; apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 15, et sacr. cong. Concil., *in Novarien.*, 15 Martii 1705, in responsione ad 7. *Vide* verb. *Quarta funeralis*, sub num. 32.

(48. Parochi licentia, seu interventus requiritur ad hoc, ut regulares possint defunctorum cadavera in ejus parochia levare, nisi ipse requisitus venire expresse omnino recuset. Sac. congr. Rit., *in Catanien. civitatis Platiæ*, 18 Octobris 1619, et *in Vercellen. Terra Crescentini*, 26 Februarii 1621; apud Sellium, in *Selectis canonic.*, cap. 69, num. 48, et Barbos., *loc. cit.*, num. 3. (49. Vocato enim parocho, et ipso renuente intervenire, vel alterum mittere, tunc possunt regulares absque parocho deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda. Sac. congreg. Rit., *in Senogallien.*, 22 Junii 1675, in responsione ad sextum; et sic fuit iterum decisum ab eadem sac. congregatione ad instantiam ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, die 13 Julii 1675. Et ita jam fuerat decisum a sac. congr. Episcop. et Regul., 14 Januar. 1639, quod decretum fuit confirmatum ab Alexandro VII, 30 Aprilis in constit. incip. *Alias pro parte.*

(50. Parochus proprius nullatenus est excludendus, quamvis ad sepeliendum cadaver Regulares duntaxat a defuncto accersiri jubeantur. Sac. cong. Episcopor. et Regular., *in una Montis pilosi de anno* 1581; apud Sellium, in *Selectis canonic.*, cap. 69, n. 51, et Barbosam, *loc. cit.*, n. 8.

(51. Ad parochum spectat declarare, per quam viam sit exportandus defunctus, et facere omnia necessaria usque ad januam ecclesiæ regularium, ubi sepeliendus est. Sacr. cong. Episcop. et Regul., *in Castellaneten.*, 3 Januarii 1594; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 9.

(52. Vocati omnes ad funus debent convenire ad parochialem defuncti. Sacr. congr. Rit., *in Bononien.*, 9 Decemb. 1617, et *in Tropien.*, 16 Februarii 1631; apud Barbosam *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 26 n. 63.

Excipiuntur tamen canonici cathedralis capitulariter intervenientes, pro quibus servanda est sequens dispositio sac. congr. Rit., *in Æsina*, ubi cum nomine capituli ejusdem cathedralis supplicatum fuisset pro declaratione infrascriptorum dubiorum.

« Primo : « An iidem regulares teneantur « accedere ad cathedralem ad levandum capi- « tulum pro associando cadavere defuncti se- « peliendi etiam in ecclesia regularium, licet « defunctus non sit de parochia cathe- « dralis? »

« Secundo : « An plebanus S. Petri, seu « curatus S. Nicolai d. Civitatis pro asso- « ciando cadavere sui proprii parochiani de- « functi, in alia tamen ecclesia, etiam re- « gularium, sepeliendi, teneatur pariter ac- « cedere ad ecclesiam cathedralem, quando « intervenerit capitulum ejusdem; et idem « servandum sit, si prædictum cadaver per « modum depositi existat in sua propria ec- « clesia parochiali, vel in alia sita intus, vel « extra dictam parochialem? »

« Tertio : « An dicti curati teneantur ac- « cedere ad d. cathedralem, quando capi- « tulum intervenit, si præfatum cadaver sit « sepeliendum in aliqua ex dictis parochia- « libus Sancti Petri et Sancti Nicolai. »

« His omnibus eadem sac. cong. *affirmative* respondit, ex declaratione in similibus facta proponente emin. Brancacci, *in Nicien.*, die 9 Augusti, quando capitulum cathedralis capitulariter intervenit, et ab ipso incipiendam esse processionem in præfatis omnibus casibus. Hac die 29 Januarii 1671.

« M. episcop. Portuen. cardin. GINETTUS.

« Loco ✠ Sigilli.

« Bernardinus CASALIUS, sacr. Rit. congregat. secret. »

Sic refert Joannes Baptista Bassi, in tractatu *De sodalitiis*, quæst. 5, sub numer. 19. impress. ad calcem Amostaz de causis piis.

(53. Regulares extra claustra decedentes possunt ad eorum ecclesias deferri inconsultis parochis, ut declaravit sac. cong. Conc., sub die 2 Julii 1620. Nec id iisdem regularibus prohiberi potest sub prætextu, quod debeant prius jus sepulturæ solvere, quia ab hujusmodi prætensionibus parochos abstinere debere mandavit sacr. congr. Episc. et Reg., *in Puteolana*, 22 Maii 1615.

(54. Parochus facere debet officium supra corpus defuncti, etiamsi adsint canonici cathedralis, in sua parochiali ecclesia. Sac. cong. Rit., *in Ostien. Ceren.*, 28 April. 1607, *in Viterbien.*, 25 Junii 1611, et *in Prænestina Cavarum*, 18 Augusti 1618; apud Barbos., *loc. cit.*, in *Summa*, num. 1; et Sellium, *loc. cit.*, cap. 69, num. 45.

(55. Canonicus cathedralis decedens, non electa sibi sepultura, debet sepeliri in cathedrali, si in ea adsit sepulcrum proprium canonicorum. Sin minus, in sepulcro majorum. Sacr. congr. Concilii, *in Tiburtina*, 14 Maii 1685 in respons. ad secundum.

(56. Pro sepultura canonicorum cathedralium debetur Quarta funeralis parocho domicilii, non vero parocho cathedralis, neque parocho, ubi adest sepulcrum suorum majorum. Ead. sac. congr. Concil., *in d. Tiburtina*, in respons. ad tertium. *Vide* verb. Canonicus, art. 8, a n. 11 ad 14, ubi refertur decretum ad litteram.

(57. Ubi parochiæ distinctæ sunt per determinatas familias, administratio baptismi, aliorumque sacramentorum spectat ad proprium dictarum familiarum parochum, et non ad archipresbyterum collegiatæ seu matricis. Sac. congr. Concil., *in Bojanen. Jurium parochialium*, 24 Maii 1732, in responsion. ad 7 dub. Et *ibid.* ad 8 dub. respondit, quod cæteri uxorem ducentes de familiis ecclesiarum rectoralium possint eligere ecclesiam rectoralem familiæ uxoris pro futura administratione sacramentorum, in exclusionem ecclesiæ archipresbyteralis. Item ad 9 dub. respondit, quod advenæ famulatum præstantes Oppidanis de familiis ecclesiarum rectoralium censeri debeant de iisdem familiis, ita ut subjaceant pro administratione sacramentorum ecclesiæ rectorali familiæ, cui inserviunt, privative quoad archipresbyterum. Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, sac. congr. Concil., tom. III, fol. 325 et 326, quæ resolutiones prostant Venetiis apud Joann. Baptistam Recurti.

(58. Parochus debet incedere sub cruce regularium si cadaver ad eorum ecclesiam deferatur; excepto casu, quo capitulum cathedralis, vel collegiatæ funeris associationi intersit; tunc enim inceditur sub cruce capituli. Sic pluries declaravit sac. congreg. Conc., et signanter *in Fossanen.*, 21 Julii 1645; *in Aretina*, 22 Decemb. 1697; *in Aquen. Jurium parochialium*, 9 Junii 1708, et 2 April. 1709, ad 3 dub.; *in Nullius Atinæ*, 7 Septembr. 1710, ad 2 dub., *in civitatis Castelli juris funerandi*, 16 Aprilis 1732, ad 5, dub.; *in Volaterrana*, 16 Martii 1726, et *in Sabinen.*, 20 Januar. 1735. Nisi tamen alicubi tam parochi quam regulares erigant propriam crucem ex legitima consuetudine, quæ est servanda; cum ipsa sit altera lex, et pro lege servari debeat, cap. *Dilecti* 4, De arbitris, l. *De quibus* 32, ff. *De legibus*, l. *Et ab antiquis* 31, cod. *De Testament.*, et ipsa sit optima legum interpres, textu expresso in cap. *Dilectus* 8, De consuetud., l. *Si interpretatione* 37, ff. *De legibus.*

(59. Parocho jus funerum cum cruce et stola non competit, sed privative ad confessarium monialium pertinet occasione delationis cadaverum ad ecclesiam exteriorem monialium. Sacr. congr. Conc., *in Novarien.*, 22 Aug. 1726, ad 1 dub.

(60. Parocho non licet in Sabbato sancto benedicere Collocutoriis, aut Januæ monasterii monialium. Sac. cong. Conc., *in d. Novarien.*, ad 3 dub.

(61. Parochus non potest in ecclesia monialium assistere matrimoniis, vel eorum denuntiationes facere, aut benedictiones mulierum post partum, vel similes impertiri. Sacr. congreg. Conc., *in d. Novarien.*, ad 4 dub.

(62. Parocho præstare non tenetur confraternitas eleemosynam, vel alteri per eum deputando missam celebranti, tam pro consecratione quam pro consummatione sanctissimi exponendi, occasione, qua exercitia spiritualia peraguntur. Sacr. cong. Concil., *in Bononien.*, 15 Maii 1728 ad 8 dubium.

(63. Parochus, qui dat benedictionem cum venerabili eucharistiæ sacramento in ecclesia confraternitatis, nihil omnino exigere potest, sed id gratis agere debet. Sac. cong. Conc., *in d. Bononien.*, ad 9 dub.

(64. Parocho cathedralis non licet ministrare sacramenta quibuscunque clericis et sacerdotibus infirmis, et in alienis parochiis commorantibus, sed id competit privative parochis domiciliariis. Sac. cong., *in Eugubina jurium parochialium*, 2 April. 1729.

(65. Parochus non tenetur invitare regulares ad officia, quæ in parochiali peraguntur. Sac. cong. Concil., *in Volaterrana*, 16 Mart. 1726, ad 8 dub.

(66. Non posse parochos cum stola et cruce elevata ingredi ecclesias regularium occasione associationis cadaverum ad illorum ecclesias, pluries fuit resolutum a sacris congregationibus tum concilii, tum episcoporum, et regularium, tum sacrorum rituum, et confirmatum a pluribus summis Pontificibus; et omissis, brevitatis gratia, antiquioribus resolutionibus dictarum sacrarum congregationum, sic expresse respondit sacra congregat. Concil., 22 April. 1625 apud Novar., in *Summa Bullar.*, part. I, commentar. 91, et in *Lauden.*, 2 Maii 1711, in respons. ad 1; apud Ursayam, tom. I, part. II, disceptat. 14, n. 137. Item sac. congregat. Episcop. et Regular., *in Placentina*, 16 Decembr. 1661, expresse confirmata a Clemente X, constit. incip. *Nuper* edita ad instantiam procuratoris generalis ordinis Minorum de Observantia, *in Sutrina*, die ultima Februarii 1708; *in Brictinorien.*, 16 Martii 1717. Item Sacr. Rit. congregat., *in Vaden.*, 3 Augusti 1698; *in Avenionen.*, 3 Dec. 1701,

in Camerinen, 1 Septembris 1708. Ita etiam per viam legis confirmando aliquas ex citatis, et quamplures alias dictarum sacrarum congregationum resolutiones, ad instantiam nostri ordinis Minorum regularis Observantiæ demandarunt Alexander VII, constitut. 95, incip. *Alias*, et Clemens X, constit. 57, incip. *Nuper*, et alia 58, incip. *Alias*. Et Innocent. XI, speciali Indulto concesso Carmelitis Excalceatis congregationis Italiæ, et relato ab Ursaya, tom. I, part. II, discept. 14, n. 4. *Vide infra*, n. 88.

(67. Econtra vero posse parochos cum stola et cruce elevata ingredi dictas regularium ecclesias, fuit etiam pluries resolutum ab iisdem sacris congregationibus, et signanter a sacr. congr. Episcop. et Regul., *in Firmana*, 29 Nov. 1641; *in Placentina*, 9 Nov. 1693, et 7 Dec. 1668, et *in Parmen.*, 21 Mart. 1720, et 5 Nov. 1721, apud Ursayam, tom. IV, part. II, discept. 6, n. 188. Item a sacr. congr. Rit., *in Eugubina*, 12 Maii et 5 Julii 1613; *in Placentina*, 23 Maii 1619; *in Catanien. civitatis platiæ*, 12 Oct. ejusd. anni 1619. Et *in Spoletana*, 1 Julii 1702, favore parochi Castri Vissi adversus PP. Minores conventuales, apud Ursayam, t. IV, part. I, discept. 11, n. 16, ibi: « An parocho Terræ Vissi liceat deferre stolam in ecclesiis regularium occasione cadaverum in casu, etc. Sacr. congreg. respondit, *affirmative*, dummodo non peragat officium. » Ita etiam per viam legis expresse statuit Benedictus XIII, constitut. incip. *Pretiosus*, derogando omnibus in contrarium facientibus, etiam consuetudinibus immemorabilibus, et declarando, ac decernendo, quod talis crucis erectio, stolæ delatio, et ingressus in ecclesias, nullam penitus jurisdictionem importet, aut minimum in aliquo præjudicium cuicunque irroget, aut quandocunque, et quomodocunque irrogare, et inferre possit. Quæ Benedictina sanctio esset utique ubique servanda, nisi videretur revocata a Clemente XII, constitut. incip. *Romanus Pontifex*, in qua dictam Benedicti XIII constitut. incip. *Pretiosus*, una cum variis aliis ad favorem diversarum religionum emanatis, moderatur, ac reducit ad terminos juris communis, concilii Tridentini, et constitut. Apostolicarum, statuendo quod dictæ Benedictinæ constitut. habendæ sint in omnibus judiciis, etiam in foro conscientiæ, perinde ac si illæ non emanassent.

(68. Quid autem, attentis tot allatis contrariis resolutionibus et decisionibus concludendum sit? mihi videtur standum esse cujusque loci legitimæ consuetudini, cum ipsa sit optima legum interpres, textu expresso in cap. *Dilectus* 8, De consuetudine; l. *Si de interpretatione* 37; ff. *De legibus*. Imo ipsa sit altera lex, et servari debeat, cap. *Dilecti* 4, De arbitris, l. *De quibus* 32; ff. *De legibus*, l. *Scævola* 26, ff. *De aqua et aquæ pluviæ arcendæ*, l. *Et ab antiquis* 31, cod. *De Testament.*, cum similibus: ac vel maxime, quod plures ex prædictis resolutionibus emanarunt cum addito *Salvo jure probandi immemorabilem consuetudinem*.

(69. Nisi tamen declaretur, ut satis probabile, et consonum est, quod Clemens XII, in dicta sua constitutione *Romanus Pontifex* revocaverit illas ad favorem regularium a Benedicto XIII emanatas, solum quo ad maxima privilegia, indulta, gratias, exemptiones et facultates in eis contenta et concessa, uti videtur colligi ex verbis ipsiusmet suæ constitut., § *Quamvis*, ibi: « Ita ut in posterum supradicti ordines regulares earumdem litterarum et constitutionum usu, commodo et effectu penitus carere debere intelligantur. » Non autem voluerit revocare dictam Benedic. XIII constitutionem *Pretiosus*, etiam quo ad hanc dispositionem et declarationem de ingressu parochorum cum stola et cruce elevata in ecclesias regularium, factam omnino provide, ac laudabiliter ad tollendum fidelium scandalum, et nimis frequentium controversiarum originem, ut loquitur ipsa constitutio, quæ proinde quo ad hoc est magis ad favorem, et commodum parochorum quam regularium, ut de se patet. Unde hoc stante, quod uti dicebam, satis probabile, et valde consonum est, cum ratio legis, sit anima legis, l. *Cum ratio* 7, De bonis damnatorum, possent parochi cum stola et cruce elevata libere ingredi in ecclesias regularium, non obstante quacunque in contrarium immemorabili consuetudine, cum Benedictus XIII, in dict. constitutione *Pretiosus*, § *Et ad tollendum* derogaverit omnibus in contrarium facientibus, et etiam consuetudinibus immemorabilibus.

(70. Parochi frustra repugnant, si episcopus dederit confessario absolutam facultatem audiendi confessiones suorum diœcesanorum. Confessarius enim, qui absolutam facultatem obtinuit ab episcopo audiendi confessiones in alterius parochia independenter a voluntate et consensu parochi, non indiget de rigore juris, sed solum ex quadam æquitate, consensu parochi. Et ratio est, quia singuli parochiani sunt subditi episcopo tanquam pastori universali omnium, etiam ipsorum parochorum: episcopus enim habet absolutam jurisdictionem in tota sua diœcesi independenter a parochis, et potest ipsis invitis saluti suarum ovium, prout melius sibi videbitur expedire, consulere. Ita Bonacina, tom. I, *De Pœnitentiæ sacramento*, disp. 5, q. 7, punct. 4, § 1, num. 17, ubi proposito hoc præciso quæsito: « Utrum sacerdos, qui fuit ab episcopo approbatus, ab eoque facultatem obtinuit audiendi confessiones, petere debeat novam licentiam a parochis, in quorum parochia vult confessiones, juxta facultatem sibi ab episcopo concessam, audire? » *Respondeo*, dicit ibi: *Negative*, nisi episcopus concesserit facultatem sub conditione, vel cum onere facultatis a parocho impetrandæ; ratio est, quia episcopus jurisdictionem habet concedendi facultatem dependenter et independenter a parocho. » Sic etiam Suarez, disp. 27; Henriquez, lib. III *De pœnitent.*, cap. 12; Reginald., lib. III, num. 46 et 67; Cronicb.,

disp. 8, dub. 4, num. 3 et 29; Zerola, in *Praxi*, cap. 15, q. 2; La Croix, lib. VI, part. II, num. 1513; Sayrus, *De pœnit.*, cap. 22, num. 1, ubi refert Panormitanum, et alios in contrarium, uti videtur sensisse, saltem quoad esse licitum, etiam Pontas, verb. *Approbatio*, casu 17.

(71. An autem posito, quod episcopus concedat approbationem pro confessionibus excipiendis cum supradicta conditione, scilicet *De licentia*, seu *consensu parochi*, possit confessarius ipsas valide excipere, tali licentia non requisita? Bonacina, *loc. cit.*, num. 18, cum aliis probabilius existimat posse dictum confessarium adhuc confessiones ipsas valide excipere sine licentia et consensu parochi; quia dicit ipse, sacerdos approbatus per dictum loquendi modum certior tantummodo fit de modo, quem debet saltem ex æquitate servare; nec obstat, quod dictus loquendi modus, ut volunt aliqui, tanquam ablativus absolutus, videatur importare conditionem ad aliquid valide agendum, sed aliquando connotat modum ad aliquid licite præstandum (10).

(72. Quod de sic approbatis confessariis regularibus absolute tenet cum multis aliis mox citandis Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. II, cap. 19, n. 22, expresse dicens, quod Fratres Minores, ex privilegio ab Alexand. IV sibi concesso, possunt confessiones audire, assensu parochorum minime requisito, ut refertur in *Compendio privilegiorum*, verb. *Absolutio*, *quoad sæculares* 2, § 2. Et idem alii posteriores pontifices concesserunt; sicque ipsos ac alios regulares cum eis in privilegiis communicantes posse parochis contradicentibus sæcularium confessiones audire. Ita F. Emmanuel in *Explicat. Bullæ Cruciatæ*, § 9, num. 145, et § 12, num. 4, et sequent., et *Quæstion. Regul.*, tom. 1, q. 60, art. 4; Miranda, in *Manual prælat.*, tom. 1, q. 44, art. 14, conclus. 2; Joannes a Cruce, *De statu relig.*, l. II, cap. 6, dub. 1, concl. 3; Fagundez, in *quinque Eccles. præcepta*, præcept. 2, lib. I, cap. 5; Tamburin., *De jure abbat.*, tom. II, disp. 7, quæst. 63, qui omnes asserunt procedere hanc resolutionem, etiamsi episcopi in licentiis regularibus concessis dicant, quod eis, parocho renitente, non utantur, quia ipsi ordinarii, dicunt ipsi, Summorum Pontificum hac in re concessa privilegia tollere aut limitare non possunt, arg. cap. *Inferior.* 4, dist. 21, c. *Cum inferior* 16, De majorit. et obedient.; Clement., *Ne Romani* 2, De elect. Hæc ille, *loc. cit.*, n. 22, qui num. 23, insuper addit, quod nec etiam parochi ipsi impedire possunt confessarios regulares, quo minus confessiones audire possint in domibus pœnitentium ægrotorum, quando ab eis vocantur, dummodo eorumdem infirmorum parochos de audita confessione eodem die certiores reddant, ut censuit sacra congr. *Visitationis apostolicæ;* apud Lezanam, in *Summa quæstion. Regular.*, cap. 10, n. 32; et sac. cong. Episcop. et Regul., 2 Julii 1587, 5 Julii 1606, et *in Senogallien*, 22 Januar. 1616, ac *in Anconitana*, 6 Octobr. 1640, et sæpissime alibi, et expresse statuit Clemens X, const. incip. *Superna.*

(73. At vero quoad illos confessarios sive sæculares, sive regulares, quibus ab episcopo concessa est solum conditionata facultas excipiendi sæcularium confessiones cum hac, vel simili conditione, « de licentia tamen rectorum in ecclesiis earum, seu solum consentiente rectore ecclesiæ, » ego sentio, nisi aliter constet de mente episcopi quoad vim istius conditionis, quod non possint dictas confessiones excipere in ecclesiis parochorum, nisi accedat eorum licentia, aut consensus, saltem tacitus, aut implicitus; quia conditio in tali concessione videtur apposita tanquam forma; et con-

(10) *Nota Romani theologi.* — Periculosa censoribus Romanis videtur Bonacinæ opinio, quando licentia episcopi sit conditionata, quare in praxi non est attendenda. Idem dicendum de confessariis regularibus. ' Neque vero his pontificiæ constitutiones sub initium num. 72 indicatæ suffragantur. Nam quæ ante concilium Tridentinum editæ fuerant, nunc præsidio esse regularibus non possunt, cum amplissima privilegia Mendicantibus concessa excipiendi ubique Christianorum hominum confessiones, non modo parochis repugnantibus, sed etiam facultate ab episcopis diœcesanis non impetrata, a Tridentinis Patribus sublata fuerint; in aliis autem Constitutionibus sermo fiat de regularibus illis, quibus episcopi confessionum excipiendarum veniam *absolute* fecerint. Hinc tenenda est sententia ab auctore nostro, num. 73, tradita. Jam vero quod attinet ad formulas concedendi facultatem confessionum excipiendarum *de licentia rectorum*, Romæ quidem in litteris patentibus, pro facultate audiendi confessiones, quæ regularibus dantur, hæc apponuntur : « Ut sacramentales omnium Christi fidelium..., non tamen monialium, oblatarum, puellarum, aliarumque in monasteriis, aut conservatoriis degentium neque in domibus privatis, nisi infirmorum duntaxat, sed in ecclesiis tui ordinis, et in aliis de licentia rectorum, confessiones, etc..., audire valeas. » In litteris autem patentibus pro sacerdotibus sæcularibus. « Ut confessiones sacramentales omnium Christi fidelium... non tamen monialium, oblatarum, puellarum, aliarumque in monasteriis, vel conservatoriis degentium, neque in domibus privatis, nisi infirmorum, et tunc de licentia parochi, sed tantum in... non autem in aliis ecclesiis etiam de consensu quorumcunque rectorum audire, etc. » Quamobrem *in Praxi secretariæ tribunalis eminentissimi cardinalis vicarii*, cap. 22, inter requisita, *quæ de stylo urbis prærequiruntur in iis qui ad audiendas confessiones petunt admitti*, num. 7, recensetur : « Ut obtinuerint deputationem, seu placitum illarum ecclesiarum, in quibus sacramentales confessiones audire velint. » Benedictus quoque XIV, instit. 86, num. 14, de confessariis et parochis Bononiensis diœcesis agens inquit : « Ea tamen conditio semper interveniat necesse est, ut confessarius rectorem ecclesiæ adire non prætermittat, ubi sacramentum pœnitentiæ administrare debet. Idem officium præstandum est a diœcesis parocho, si in urbe et a confessario urbano, si in diœcesi confessiones audire velint : hoc enim institutum, ac disciplina diuturna consuetudine in hac civitate ac diœcesi firmantur, eamque consuetudinem Clericatus testatur *De pœnitentia*, decis. 37, num. 12. »

ditionale nihil ponit in esse, nisi purificata conditione, arg., § *Sub conditione* 5, Institut. *De verbor. obligationibus*, l. *Legata sub condition*e 41, ff. *De conditionib. et demonstration.*, et l. *Unic.*, § *Sin autem*, cod. *De caducitat. tollendis*; suspenditur enim ejus valor usque ad eventum conditionis; l. *Is cui* 42, ff. *De actionib. et obligationib.*, et cit. l. *Legata sub conditione* 41, ff. *De conditionib. et demonstrationib.*, cum similibus. Tum quia ex *Tridentino*, sess. XXIII, cap. 15, *De reformat.*, nullus, qualumvis privilegiatus, potest confessiones sæcularium audire absque approbatione episcopi, ut fuit dictum sub verb. *Approbatio*, art. 1, n. 44 et sequent. Et ne quidem Romæ approbati, quicunque sint, possunt in aliis diœcesibus sine expressa approbatione suorum respective ordinariorum dictas confessiones recipere, ut expresse statuit Urbanus VIII, die 17 Septembr. 1628; constitut. incipient. *Cum sicut accepimus*. Dicti autem confessarii, ut supra, sic conditionate approbati, non censentur vero approbati, nisi sub tali conditione, nisi, ut dicebam, aliter constet de mente episcopi quoad vim illius conditionis, adeoque, etc.

(74. Parochi associantes funus sive una cum capitulo, sive non, nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur superiori regularium associato ab aliis suis religiosis. Sic expresse decrevit sac. Conc. cong., *in Novar.*, 15 Martii 1604, in responsion. ad 3; apud Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 1, sub. n. 92. Sicque neque alii sacerdotes, ac canonici, sive capitulariter, sive seorsim interveniant, nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur regularibus, ut expresse defendit D. Ursaya, tom. II, p. I, discep. 15, n. 13, ubi ad id adducit decreta ac doctores. Et ratio clara ac convincens est, quia si parochi, qui portant pondus diei et æstus, præstando omnimodam assistentiam, ac sacramenta suis parochianis toto tempore vitæ suæ, nequeunt prætendere candelam majorem illa, quæ datur superioribus regularibus, qui eis ordinarie non ministrant sacramenta, ac parvam, et interdum nullam assistentiam præstant, tanto minus canonici, ac alii sacerdotes poterunt illam prætendere majorem ea, quæ datur regularibus, cum ipsi parvam, et ordinarie nullam eis præstent assistentiam, ubi regulares indefesse ipsis assistunt, cum in eorum sacramentalibus confessionibus excipiendis, tum in eorum ultimo agone suas animas diu, noctuque Deo commendando.

(75. Et quoad canonicos et capitula varia ad rem sunt edita decreta a sacra congreg. Concilii, et signanter *in Trojana Funerum* 7 et 21 Mai 1701, ubi ad v. dubium. « An candela gestanda per canonicos in associatione funeris debeat esse ponderis ad minus quatuor librarum, vel arbitrio hæredum; et an canonici, ultra dictam candelam, prætendere possint unum ducatum regni pro quolibet canonico? dicta sac. cong. Conc. ad v. respondit, *negative* quoad primam partem, sed remittendum arbitrio hæredum; quo vero ad secundam partem, *negative*. » Item decrevit, quod capitulum, canonici et parochi nequeunt prætendere majorem portionem funeris, quando cadaver sepelitur in ecclesiis regularium extra civitatem ac extra parochiam, quamvis sita intra civitatem, quam acciperent, si cadaver in illorum ecclesia sepeliretur. Ead. sacra congr., *in d. Trojana*, in respons. ad 7. Item, quod capituli cruce interveniente in funere ducendo ad ecclesiam regularium una cum abbate vel alio sacerdote, capitulum nequit exigere emolumentum eo modo, quo exigeret, si totum capitulum interveniret. Eadem sacra congregat., *ibid.*, in respons. ad 8. Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, S. congr. Concil., anni 1740, tom. IX; ubi in fine dicti tomi referuntur etiam resolutiones ab anno 1700 ad an. 1718.

(76. Et *in Nullius seu Montis Casini*, die 26 Januarii 1726, fuerunt inter alia ab ead. S. cong. Concil. edita sequentia Decreta, ubi ad 8 dubium: « An hæredes defunctorum possint adhibere circa cadavera defunctorum quantitatem ceræ sibi benevisam, seu potius constet de aliqua consuetudine quoad quantitatem ceræ eaque sit servanda? » *Respondit*, ad 8, esse statuendam taxam ab ordinario, auditis interesse habentibus, et taxa ab eodem transmittatur ad sacram congregationem; et ad 9: « An liceat hæredibus defunctorum vocare, ultra parochum, presbyteros sibi benevisos, et excludere integrum capitulum ecclesiæ matricis ab associatione cadaverum tam in ipsa ecclesia matrice, quam in aliis ecclesiis, in quibus fuerit electa sepultura? » *Respondit*, Licere hæredibus defunctorum solum parochum vocare, sed quatenus alios presbyteros vocare velint, esse præferendos illos ecclesiæ matricis in numero ipsis hæredibus beneviso; et ad 10: « An, et quæ quantitas ceræ, et quod emolumentum cuilibet ex dictis presbyteris debeatur pro simplici et pura associatione cadaverum, tam ad alias ecclesias quam ad ecclesiam matricem? » *Respondit*, « Servetur quantitas præscripta in concordia. » Et ad 15: « An presbyteri dictæ ecclesiæ valeant prohibere sonum campanarum, tam de tempore obitus quam de tempore delationis cadaveris ad aliam ecclesiam, et quod emolumentum ab hæredibus defunctorum sacristiæ debeatur in casu, » etc.: *Respondit*, « *Negative* quoad tempus obitus, et pro sonitu nihil deberi; quoad tempus vero delationis cadaveris, pulsandas esse campanas, si hæredes velint, soluta competenti mercede taxanda ab ordinario. » Alia jam posita sunt n. 59 ad 65.

(77. Attendenda est ad rem constitutio Innocentii XIII, incip. *Emanarunt nuper*, edita 24 Augusti 1722, in qua confirmantur Decreta sacræ congregat. Episcoporum et Regularium, *super Quarta Funerali et ingressu parochorum*, cum stola et cruce in ecclesias regularium, absque tamen aliquo exercitio; et id in *Parmensi*, ubi aderat

consuetudo, ut vicissim possent regulares cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesias parochorum, et parochi in ecclesias regularium.

(78. Alia ad rem. *Vide* verb. QUARTA FUNERALIS, et verb. SEPULTURA.

(79. Parochi exercitiis spiritualibus quotannis vacare debent : Bened. XIV, tom. I, const. incip. *Ubi primum*, § 3. Parochi proprii assistentia in celebratione matrimoniorum non est temere omittenda. Idem, const. 85, incip. *Nimiam*, § 9. (80. Parochi missam applicare debent pro populo diebus festis. Idem, constitut. 103, incip. *Cum semper*. *Vide* tom. V, verb. MISSA, art. 3.

(81. Parochus duarum ecclesiarum unitarum curam exercens, quando missam eadem die iterare possit. *Vide dict.* verb. MISSA, ex declaratione ejusdem pontificis in constitut. 3, incip. *Declarasti*. (82. Parochus relinquere non potest animarum curam, inconsulto episcopo. Idem, constitut. 25, incip. *Ex quo*. (83. Quod si religionem ingredi voluerit, episcopus ipsi licentiam denegare nequit. Idem, *ibid.*

(84. Parochi aliique curam animarum habentes tradere debent doctrinam Christianam juxta dispositionem concilii Tridentini omnibus diebus festis. Idem, tom. I, constit. 42, incip. *Etsi minime*, § 3 et 4. (85. Quæ doctrina Christiana tradenda est etiam a sacerdotibus celebrantibus in ecclesiis ruralibus non parochialibus. *Ibid.*, § 14.

(86. Parochi ante vel post missam parochialem recitare debent elata voce actus fidei, spei et charitatis, populo verba iterante. Bened. XIV, constit. incip. *Cum religiosi*, § 4. (87. Parochi, etiam extra diœcesim, possunt audire confessiones suorum parochianorum. Idem, const. incip., *Apostolicum ministerium*, § 22. *Vide supra*, n. 26 et 27.

(88. Quoad dicta supra n. 66 et seqq. concludendum est, non amplius suffragari parochis pro ingressu cum cruce et stola in ecclesias regularium, constitut. Benedict. XIII, incip. *Pretiosus*, hæc enim revocata fuit a Clemente XII, constit. incip. *Romanus Pontifex*, quæ ad litteram adducitur infra verb. PRIVILEGIUM, art. 3, num. 64, ad cujus revocationis tramitem omnia urbis tribunalia hodie decidunt, ut videre est in celebri Baren., *Juris tumulandi*, *coram Aldrovando*, 12 Januarii 1723, et 29 Novemb. 1743, *coram Vajo*, ac in *Melevitana funerum coram Millino*, 23 Novembr. 1744, et novissime ita etiam decisum fuit 4 Februarii 1757, a cong. Episc. et Regul., *in Pientina funerum* pro Minoribus conventualibus, licet eorumd. conventus subesset jurisdictioni ordinarii ob defectum præscripti numeri religiosorum.

(89. * Parochi ecclesiarum filialium interesse tenentur benedictioni fontium diei Sabbati sancti, ex sæpe repetitis sacræ congregationis Concilii decretis, *Institut. eccles.* 1, § 2 et sequent.

(90. Parochi alienæ diœcesis non possunt in altera audire confessiones sine approbatione ordinarii illius loci, nisi tantum suorum subditorum. Ita ex decret. S. congreg. Concilii., *Institut. eccles.* 86, § 7.

(91. Parochi per concursum provisi censentur idonei ad audiendas confessiones in tota civitate, vel oppido, ubi parochi constituuntur, non vero in tota diœcesi episcopi approbantis, ut ex decretis S. congreg., *ibid.*, § 13. Ex consuetudine tamen parochi civitatis confessiones audiunt in diœcesi, et vice versa. *Ibid.*, § 13. Si parochus beneficium renuntiet, indiget nova facultate audiendi confessiones, ut ex communi doctorum. *Ibid.*

(92. Parochus habens redditus tenues et populum frequentem, ut per se sufficere nequeat audiendis confessionibus, tenetur sibi adjungere alium sacerdotem adjutorem, cui, si ipse nequeat, populus necessaria ad sustentationem subministrare tenetur. Ita ex decret. sac. congr. Concilii., *Inst. eccles.* 94, § 7.

(93. Parochus ex privata scientia noscens alterum ex sponsis matrimonium celebraturis hæreticæ sectæ occulte adhærere, assistere matrimonio non potest, quemadmodum nequit, si sciret impedimentum etiam impediens. *De synodo diœc.*, lib. VI, cap. 7, § 6 et 7.

(94. Parochus tempore pestis, et eo morbo infectis tenetur ministrare sacramenta baptismi et pœnitentiæ; imo et viaticum, ne tanto bono in illa necessitate parochiani priventur, nisi in eo rarissimo casu, in quo rarus esset sacerdos vel parochus; ex quo fieret, ut post administratum sacramentum Pœnitentiæ uni, non superesset spatium, ut aliis morituris pœnitentiæ sacramentum administraretur; vel si eo sacramento administrando mortem vitare non posset, et sic populus destitueretur sacerdotibus, ut ex doctrina Suarii, *De synodo diœces.*, lib. III, cap. 19, § 18, 19, nov. edit.

(95. In ordine ad extremam unctionem, ex doctrina ejusd. Suarii, tunc tenetur parochus illam administrare, quatenus valeat absque morali periculo. *Ibid.*

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(96. Mirum, quod auctor tametsi regularis n. 67. videatur sentire, quod ex constitutione Benedicti XIII, quæ incipit *Pretiosus*, fas sit parochis associantibus cadavera suorum parochianorum cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesias regularium. (97. Nulla enim potest amplius haberi ratio de mox dicta Benedict. constitutione, utpote quæ, non diffitente ipso auctore, num. 67, a Clemente XII, in constitutione, cui est initium *Romanus Pontifex*, fuit reducta ad terminos juris communis, concilii Tridentini et Apostolicarum Constitutionum. (98. Nec facit ad rem, quod revocata dici debet Benedictina constitutio, in quantum regularibus est favorabilis. Sciendum enim est, quod ubi constitutio statuit, ut fas esset pa-

rochis associantibus cadavera suorum parochianorum ingredi cum stola et cruce elevata in ecclesias regularium, ibi simul statuit, ut et vicissim fas esset regularibus invitatis ad funera cum cruce elevata ingredi in ecclesias parochiales. Nulla autem æqui bonique ratio patitur, ut, ea revocata, dicatur in favorabilibus regularibus, non item in favorabilibus parochis, quando unum alterius gratia concessum est.

(99. De hac igitur quæstione judicium ferendum est, seposita præfata constitutione Benedictina. Certum autem est, quod, ea seposita, ubi « agitur (sunt verba Rotæ, in *Valentina Funerum*, 7 Decembris 1731, § 4 et seq. *cor. feliciter regnante Summo Pontifice* inter impressas, dec. 30, n. 2 et plur. seq.) de cadaveribus tumulandis in ecclesia regularium ratione exemptionis, qua ipsi fere omnes peculiari sedis apostolicæ beneficio fruuntur in suis ecclesiis et monasteriis, quamvis intra limites parochiæ positis, rector pastorali jurisdictione, et præeminentia tam actu quam habitu adeo est destitutus, ut si velit in associatione cadaverum cum stola et cruce per dictas ecclesias incedere, vel exsequias ecclesiastico ritu celebrare, vel alios quoscunque actus ab officio et potestate parochiali simili modo dependentes ibidem exercere, positivam juris resistentiam potius habere dicatur, sitque omnino excludendus, etc. Sed teneatur terminare preces associatorias ante januam Ecclesiæ, ibique benedicere et dare ultimum vale. »

(100. Sensit vero Rota, in dicta *Valentina Funerum*, *loc. cit.*, quod ex immemorabili consuetudine, vel alio legitimo titulo, possint parochi jus acquirere ingrediendi ecclesias regularium, non obstante ipsarum exemptione, cum stola et cruce elevata, inibique faciendi officium funebre. (101. Adeoque sentit necessariam esse consuetudinem immemorabilem, ut in specie ejus causæ prodesse haud crediderit consuetudinem, propterea quod de ea testificati haud fuere testes cum notissimis requisitis *Glossæ*, in c. 1, verb. Memoria, De præscript. in 6.

(102. At non immerito dubitari de hac opinione potest; idque quia regulares nituntur tantummodo privilegiis exemptionis, et non dispositioni juris communis, contra vero parochi pro se habent assistentiam juris communis; immemorabilis autem, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato nunquam requiritur tunc cum agitur adversus eos, qui non dispositioni juris communis, sed privilegiis nituntur; præsertim si præscribentes habeant pro se juris communis assistentiam.

(103. Cæterum excludi parochi ab ingressu in ecclesias regularium nequeunt, si declarent « expeditum, ac privativum exercitium functionum funebrium illis (id est ecclesiis regularium) relicturos, ac insuper oblata conditione dimittendi propriam crucem, quæ ingressum præfatum longe faciliorem reddit, removetque obstaculum tam sacrarum congregationum, quam sacr. Rotæ obsistentium hujusmodi ingressui, quæ intelligendæ sunt in casu ingressus cum cruce elevata; secus ea inclinata; » sunt verba Rotæ, in *Melevitana Funerum super ingressu in ecclesias regularium*, 23 Nov. 1744, § 3, *cor. clar. mem. Millino*. Confer etiam Pignatell., *Consult. canon.*, tom. III, consult. 48, fer. per tot.

RESPONSIO AUCTORIS.

(104. Quid mirum, si nullius partis studio abreptus ego, *loc. cit.*, visus sum sentire, quod ex constitutione Benedicti XIII, incip. *Pretiosus*, fas sit parochis associantibus cadavera suorum parochianorum cum stola et cruce elevata ingredi in ecclesias regularium? Visus sum, inquam; nam quæ *ibi* adduco, dubitantis in modum adduco, ut legenti patet; sententiamque meam potius sub n. 68, in medium profero hisce verbis : Quid autem, attentis tot allatis contrariis resolutionibus et decisionibus, concludendum sit? Mihi videtur standum esse cujuscunque loci legitimæ consuetudini, cum ipsa sit optima legum interpres.... Nisi tamen (ut subjungo, *ibid.*, n. 69), declaretur, ut satis probabile, et consonum est, quod Clemens XII, in dicta sua constitut. *Romanus Pontifex* revocaverit illas ad favorem regularium emanatas solum quoad maxima privilegia, etc. Regularibus concessa, non autem quoad hanc dispositionem, etc., sed quidquid senserim, *cit. loc.*, nunc attendenda sunt quæ tradidi subsequenti n. 88, prout videre est supra in hoc eodem articulo.

ADDITIONES CASINENSES.

(Ad num. 27 h. art.)

« Dubitatur : An parochus vocatus ab alio parocho ejusdem diœcesis, possit in ejus parochia confessiones audire? Id affirmant Bonacina.... et Croix.... cum communiori, imo Palaus, et Mazzotta.... communem sententiam vocant. Sed oppositam sententiam tenent Barbosa, in *Trident.*, sess. XXIII, cap. 13, n. 19, cum Homobon. et Piasec.... ex declaratione sacr. congregat. Concilii, quam referunt Barbosa, *loc. cit.*, et Piasec.... ubi ad quæsitum : « An provisus de parochiali « per concursum censendus sit approbatus « idoneus minister ad audiendas confessio« nes in illa diœcesi, in qua illam parochia« lem obtinet? » Sacra congr. respondit : « Censeri ad audiendas confessiones dun« taxat in ea civitate vel oppido, ubi sita « sit parochialis, non autem passim per to« tam diœcesim. » Et ratio hujus sententiæ est, quia parochus non approbatur ab ecclesia pro ecclesia universali, sed tantum ab episcopo, juxta episcopi voluntatem; unde nisi constet aliunde de diversa voluntate episcopi, parochus censetur approbatus tantum pro parochia, ad quam eligitur; potest enim episcopus aliquem judicare idoneum pro uno loco et non pro alio. Recte vero dicunt Bonac. Clericat., *De pœnitent.*, dec. 37, n. 12, idque admittit Bene-

dict. XIV, in *Notificat.* 86, n. 613, quod sententia opposita locum habere potest in iis locis ubi talis adsit consuetudo, quæ jurisdictionem bene conferre valet. Imo Wigandt, tr. 3, n. 83, primam opinionem approbat, *ex praxi*, ut asserit, *variarum diœcesum.* » Ita in terminis D. de Ligorio, *Theol. moral.* De sacram. pœnitent., num. 544.

ARTICULUS IV.

Parochus, quoad ea, quæ concernunt immunitatem.

SUMMARIUM.

1. Parochus post delictum commissum confugiens ad propriam domum parochialem, gaudet immunitate. — 2. Parochus captus pro debito in propria domo parochiali, gaudet immunitate, et est restituendus, ad n. 3. — 4. Episcopus potest extrahere parochum a propria domo parochiali ad correctionem tantum. — 5. Parochus repertus in fragranti delicto cum muliere in domo parochiali, extrahi potuit per episcopum ad effectum correctionis, ad n. 9. — 10. Parochum conjectum in carceres nimis asperos sacra congregat. mandat episcopo, ut faciat charitative tractari, ad n. 14. — 15. Domus præpositurae contigua ecclesiæ gaudet immunitate. — 16. Domus parochialis gaudet immunitate, ad n. 20.

(1. Parochus post delictum commissum confugiens ad propriam domum parochialem gaudet immunitate sacr. cong., *in Mutin.*, 18 Febr. 1631; lib. II *Decr.* Paul., pag. 96.

(2. Parochus captus pro debito in propria domo parochiali gaudet immunitate eccles. et est restituendus. Ead. sac. congr., *in Ariminen.*, 2 Maii 1661, lib. *Decret.* Rocci, pag. 331.

(3. Parochus captus in propria domo parochiali, etiamsi distante ab ecclesia, gaudet immunitate; et restituenda ei sunt ablata, seu quæ solvit, ne deduceretur ad carceres. Ead. sacr. congregat., *in Portuen.*, 24 Maii 1672, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 692.

(4. Verum episcopus potest extrahere parochum a propria domo parochiali ad correctionem tantum. Eadem sac. congregat., *in Interamnen.*, 27 Maii 1640, lib. III *Decr.* Paul., p. 14.

(5. Sic parochus repertus in fragranti delicto cum muliere in domo parochiali, extrahi potuit per episcopum ad effectum correctionis. Eadem sacra congr., *in Aretina*, 31 Aug. 1648, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 86.

(6. Circa parochum inobedientem, iterato episcopi præcepto de dimittenda e domo sua parochiali muliere malæ famæ, cum de mandato ejusdem episcopi extractus fuisset e dicta domo simul cum muliere, et conjectus in carceres; sacra congregatio pronuntiavit, bene extractum fuisse ad correctionem et retinendum arbitrio episcopi ad eumdem effectum, nec dimittendum, nisi renovato præcepto de non conversando cum muliere. Ead. sacr. congr., *in Aretina*, 15 Novembris 1689, lib. *Decret.* Martelli, pag. 526.

(7. Attamen parochus nulliter extractus jussu provicarii per curiam laicam e domo parochiali, et successive detentus in carceribus a vicario generali nomine ecclesiæ est restituendus. Ead. sac. congr., *in Nonantulana*, 22 April. 1698, lib. II *Decret.* Vallem., p. 140.

(8. Aliquando datur episcopo facultas extrahendi cum debita decentia, et interventu personæ ecclesiasticæ ad formam bullæ e domo parochiali, tum parochum, tum mulierem, qua sub prætextu famulæ revera ut concubina utebatur, ad effectum retinendi in carceribus per aliquod tempus nomine sacr. congr. ad correctionem tantum. Eadem sac. congr., *in Feretrana*, 10 Dec. 1692, lib. I *Dec.* Vallem., pag. 9.

(9. Item datur facultas episcopo carcerandi in ecclesia, et quocunque loco immuni parochum pravæ, incorrigibilis et scandalosæ qualitatis, qui post barbaram occisionem sui pensionarii, qui ei resignavit curam, ac ejus servæ, fugitus e carceribus habitabat cum suis in domo parochiali, et celebrabat sacrum suo populo, et datur etiam facultas ejiciendi ab ecclesia et domo parochiali consanguineos ejusdem, et alias personas ibidem confugitas pro dicta causa. Ead. sac. cong., *in Asculano*, 26 Sept. 1679, lib. II *Decret.* Altoviti, pag. 1847.

(10. Parochum seu curatum conjectum in carceres nimis asperos sacr. congr. mandat episcopo, ut faciat charitative tractari. Ead. sac. cong., *in Pisana*, 19 Febr. 1695, lib. I *Decretor.* Vallemani, pag. 172.

(11. Quoad parochum suspensum ab episcopo in contumaciam, injungitur eidem episcopo, ut procedat ad reintegrationem bonorum, et suspensis censuris per duos menses, dictus parochus compareat coram episcopo, qui charitative recipiat, et nullo modo molestet. Ead. sac. congr., *in Aquen.*, 7 Jul. 1699, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 229.

(12. Eodem recusante comparere, ac denuo suspenso a curia episcopali, sacra congregatio decrevit, suspensa suspensione per tres menses, episcopus transmittat omnia acta. Ead. sac. cong., *in ead.*, 8 Jun. 1700, *ibid.*, p. 293.

(13. Extractus ab ecclesia ob violentiam illatam parocho jubetur restitui ecclesiæ, præstita idonea fidejussione de non offendendo eumdem parochum. Ead. sac. cong., *in Spoletana*, 9 Maii 1690, lib. *Decret.* Mart., pag. 610.

(14. Vicarius generalis ordinans carcerationem parochi in loco immuni, suspenditur arbitrio sacræ congregationis. Sic sac. cong. Immunit., *in Albanen.*, 12 Septembr. 1684, lib. III *Decretor.* Altoviti, pag. 363.

(15. Domus præpositurae contigua ecclesiæ gaudet immunitate, etiam respectu bonorum ibidem existentium, quamvis pars ejusdem domus sit laico locata. Sac. cong. Immun., *in una Castri Durantis sive Urban.*, 19 Aug. 1630, lib. II *Decret.* Paul., pag. 54.

(16. Domus parochialis gaudet immuni-

tate. Ead. sac. cong. Immunit., *in Comen.*, 25 Febr. 1698, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 138.

(17. Etiamsi ab ecclesia distans, modo non sit locata et inhabitata a laicis. Ead. sac. congreg. Immun., *in Cesenat.*, 17 Novemb. 1654, lib. V *Decret.* Paul., pag. 24.

(18. Attamen distans ab ecclesia parochiali spatio circiter tertiæ partis milliarii, non gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immun., *in una civitatis Castelli*, 4 Jul. 1673, lib. I *Decret.* Altoviti, p. 817.

(19. Domus, quæ habitatur a parocho, sed non est parochialis, id est de pertinentia parochiæ, non gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immun., *in Alatrina*, 5 Maii 1699, lib. II *Decret.* Vallemani, pag. 217.

(20. Domuncula de juribus ecclesiæ parochialis, ab ea tamen, et a domo parochi distans circa triginta passus, quæ solum inservit pro usu et servitio parochi, non gaudet immunitate. Ead. sac. cong. Immun., *in Feretrana*, 27 Jul. 1683 lib. III *Decret.* Altoviti, pag. 209.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

De juribus parochialibus.

(Ad n. 22, v. PAROCHIA, hic supra.)

(1. Opportunum ducimus functiones *privative* parochi, duce monacello, enumerare, qui sic habet :

« Verum hodie functiones privativæ, quæ ad parochos spectant, et quæ in viridi observantia sunt, ad pauca reducuntur, nempe primo, ad delationem stolæ in processionibus funeralibus. (2. Sac. congreg. Rituum ; apud Pignatell., consult. 73, n. 110, tom. VIII, sacr. congregat. Concilii, *in Ebrunden.*, in responsione ad 11, 25 Junii 1695.

(3. « Secundo, ad benedictionem domorum in Sabbato sancto. Barbos. et alii..., Romag., ad *Synod. Gerunden.*, lib. III, tit. 11, c. 6.

(4. « Tertio, ad perceptionem decimarum, cap. *Cum contingat*, cap. *Quoniam nobis*, De decim.

(5. « Quarto, ad administrationem sacramenti Eucharistiæ tempore Paschatis, c. *Omnis utriusque sexus*, De pœnit. et remiss. et infirmitatis, etiam canonicis cathedralis. Sac. congregat. Concil., *in Tiburtina*, 12 Maii, et *in Novarien.*, 17 Septemb. 1695, et *in Narnien.*, 26 Septemb. 1699.

(6. « Quinto, ad retentionem clavis tabernaculi, et rerum, quæ pertinent ad sacramenta, cap. 1. *De cust. Euchar.*; sacr. congregat. Concilii, *in Pignina præeminentiarum*, 18 Novembr. 1690, et 13 Januarii 1691, et *in Neapolitan.*, 11 Novemb. 1693.

(7. « Sexto, ad benedictionem sponsorum et cadaverum defunctorum antequam e domo leventur Lezana, *Oper. moral.*, tom. II, et verb. *Benedictio*, num. 18 ; Rota, *coram Zarat.*, decis. 45, num. 40 et seq ; sacr. congr. Concil., *in Bononien.*, 14 Februar. 1694.

(8. « Septimo, ad publicationem matrimoniorum, excommunicationum et indulgentiarum. Sacr. congregat. Episcop., *in Firmana*, 3 Julii 1615, in responsione ad 8.

(9. « Hæc, inquam, nonnisi a parocho, vel de ejus licentia exerceri et expleri non valent, ut firmant jura et decreta allegata. Adde benedictionem fontis baptismalis, et quod parochus tempore Quadragesimæ potest de mane in sua Ecclesia prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola ecclesia matrice, vel alia concionetur.» Sacr. cong. Concil., *in Florentina juris prædicandi*, 26 Januar. 1697. Hæc Monacellus, *Formul. legal. pract.*, tom. I, tit. 10, formul. 18, n. 4, p. 299.

(10. Functiones autem *non mere parochiales* sunt benedictio, ac distributio candelarum, cinerum et palmarum, benedictio fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum et similium, receptio mulierum ad purificationem post partum (11), functiones Hebdomadæ Sanctæ, celebratio solemnis missæ in feria V Cœnæ Domini, aliæque celebrationes missarum per annum, sive pro vivis, sive etiam pro defunctis, expositio quadraginta Horarum, sacrarum reliquiarum, aut imaginum, ac benedictio cum illis fieri solita super populo, nec non processiones intra ambitum Ecclesiæ. Hæc, inquam, omnia non sunt de juribus mere paroch. ut responsum fuit per sac. congreg. Rituum, 10 Decembris 1703, in responsionibus ad 5, 7, 8, 10, 11, 12, 21 dub.; de Fargna, *De jure patronatus*, part. I, can. 4, cas. 9, n. 4. Quod decretum d. cong. approbatum fuit a Summo Pontifice Clemente XI, quodque legere est per extensum in opere Lucii nostri *V.* CONFRATERNITAS, art. 2, n. 4.

(11. Hisce positis « parochus non potest impedire celebrationem missarum, et alia spiritualia in oratorio seu ecclesia (sita intra limites parochiæ), sub prætextu jurium parochialium, quia parochus, quoad missam et alia spiritualia obsequia omnibus communia, non habet jus prohibendi, ut resolvit sacra congregatio Concil., *in Savonen.*, 15 Decembris 1685; *Mutinen.*, 29 Novemb. 1687, et *in Fulginaten.*, oratorii, 1 Jul. 1696; de Fargna, *ibid.*, num. 13. »

Idem dic de aliis functionibus non mere parochialibus. *Vide* Decreta. sac. cong. Conc. infra adducenda.

(12. Atque ut rite procedamus, expendendum est, an ecclesia, aut oratorium patronale, sive liberum situm intra limites parochiæ sit sub dominio et subjectione parochi. 13. « Oratorium publicum seu ecclesiam sitam intra limites parochiæ, sive sit libera, sive de jure patronatus, habere quidem dependentiam a parochis quoad functiones,

(11) In Decreto S. Congregat. Rituum 10 decembris 1703, de quo fit mentio inferius in eod. n. 10, ad 6 dub « An benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, ignis, seminis, ovorum et similium sint de juribus mere parochialibus; » responsum fuit *negative;* additum vero : « Sed benedictiones mulierum, et fontis baptismalis fieri debere a parochis. »

seu jura parochialia, consistentem in eo, quod parochus possit prohibere, ne exerceantur in ea a capellano aut rectore jura parochialia; non vero quoad functiones non parochiales. Habemus enim constantem omnium doctorum opinionem unanimiter firmantium, quaslibet ecclesias, etsi sitas intra fines ecclesiæ parochialis, esse in functionibus non parochialibus a parocho omnino independentes, quia eidem nullatenus subjectas. » De Fargna, *loc. cit.*, num. 4.

« Ecclesiæ siquidem (ut optime ratiocinatur cardinalis de Luca) intra alicujus parochiæ limites fundatæ, non dicuntur ipsius parochiæ subditæ, neque ab ea aliquam habent dependentiam, *nisi ex lege fundationis, aut legitima consuetudine, seu alias* id specialiter probet. » *De parochis*, discurs. 31, num. 6.

Atque ita firmavit Rota, decis. 2089, num. 10 et 13, *coram Coccin*, et *in Civitatis plebis jurium parochialium*, 5 Jul. 1700, § *Sicuti*, coram reverendiss. Molines, et 6 Junii 1708, *coram R. A. Ansaldo;* apud eumdem de Fargna, *loc. et n. citat.*

(13. « Unde parochus ecclesiæ parochialis non potest benedicere candelas, cineres et palmas, facere benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis, seminis, ovorum, nec functiones Hebdomadæ Sanctæ, aliasque functiones non parochiales peragere in ecclesia patronali, sed istæ functiones non parochiales, si fiant a parocho, facienda sunt ab ipso in propria ecclesia parochiali.... Ita ut non ad parochos, sed ad dictarum ecclesiarum rectores spectet facere benedictiones ovorum, seminis palmarum, aquæ benedictæ, et alias functiones non parochiales peragere. » De Fargna, *ibidem*, n. 6 et 9.

(14. Et sic resolutum fuit ab eadem sacra Rota, *in Neapolitana jurium parochialium*, 13 Martii 1711, § *Ex abundanti, coram Ansaldo*. Apud d. de Fargna, *ib. cit.*, n. 9.

(15. Limita vero, ubi agatur de ecclesiis seu oratoriis fundatis, constructis aut dotatis ex bonis ecclesiæ parochialis, quippe in hac hypothesi eidem ecclesiæ parochiali subjecta merito censentur, unde in talibus ecclesiis et oratoriis, utpote recognoscentibus parochialem ecclesiam in matricem, atque idcirco filialibus nuncupatis, dominium et jurisdictionem libere exercere valent parochi. De Fargna, *loc. cit.*, num. 8.

(16. « Insuper parochus non potest quæstuare pro sanctissimo sacramento in ecclesia patronali sita intra limites parochiæ non subjecta, vel quæ habeat proprium rectorem, cui in titulum confertur, nec potest retinere capsulam eleemosynarum, sive claves ipsius ecclesiæ, vel ibi *privative* quoad rectores, benedicere mulieres post partum, *sive missam celebrare in diebus solemnibus, aut ferialibus, aut pacem populo dare*, ut fuit resolutum a s. congregat. Concil., *in Forolivien. jurium parochialium*, 18 Novembris 1684. Ubi propositis dubiis :

1. « An parocho ecclesiæ S. Joannis in Vico, *privative* quoad rectorem Ecclesiæ S. Mariæ de Populo, sitæ intra limites dictæ parochiæ liceat quæstuare, etc.

2. « An eidem parocho liceat retinere claves Capsulæ eleemosynarum existentis in d. Ecclesia S. Mariæ.

3..... «

4. « An in d. Ecclesia S. Mariæ solus parochus valeat missas celebrare in diebus solemnibus et ferialibus, et pacem populo dare. »

Sacra congreg. respondit : « Non competere parocho quæstuare in ecclesia S. Mariæ. » — « Ad 2. *Negative.* Ad. 4. *Negative.* » Apud de Fargna, *loc. cit.*, num. 12.

(17. Imo parocho non licet explere nequidem functiones parochiales in ecclesiis patronalibus, sitis intra limites parochiæ, ad sui libitum, independenter a patronis, et iis invitis, ut resolutum fuit per S. congregat. Concil., *in Cominen. jurium parochialium*, 9 Junii 1714, ubi ad 2 et 3. Dubium nempe.

2. « An liceat parocho dictæ ecclesiæ parochialis independenter a patronis explere functiones parochiales in ecclesia seu oratorio publico S. Joannis Bapt. de jure patronatus fratrum de Tricanis, ad sui libitum, iis invitis;

3. « An retentio clavis dicti oratorii spectet solum ad patronos, seu personam ab iis deputandam, vel potius patroni teneantur tradere alteram clavem parocho :

« Sacra congregatio respondit : « Ad secundum, *Negative.* » Ad tertium, « Clavem esse retinendam a capellano pro tempore, non autem a parocho, et amplius. » Apud Pitonium, *De controvers. patronorum*, allegat. 54, num. 50 in fin.

(18. Unde idem cl. scriptor sic habet : « Oratorium, vel ecclesia de jure patronatus fundata intra limites parochiæ non subjacet parocho, præterquam quoad jura parochialia..... Hæc autem subjectio quoad jura parochialia seu functiones parochiales, non intelligitur, ut parochus, invito patrono ecclesiæ sitæ intra suos limites, possit ibi docere doctrinam Christianam, sacramentare populum parochiæ, prædicare, tenere ibidem sanctissimum viaticum pro deferendo ad infirmos, et in summa occupare sibi usum illius Ecclesiæ pro explendis suis functionibus parochialibus; esset enim servitus, quæ, invito patrono, obtineri non potest. » *Cit.*, allegat. 54, num. 50 in fin.

(19. Quæ omnia sane obtinent pro aliis ecclesiis liberis et publicis oratoriis sitis intra limites ecclesiæ parochialis. Hinc sacr. congregat. Rit., cit. decr. 10 Decembris 1703, ad 17 dub. « An parochus, invitis confratribus, docere possit doctrinam Christianam in dictis ecclesiis et oratoriis publicis, vel privatis, et a parochiali divisis et separatis. Resp. *Negative.* »

(20. Lubet nunc sequentes S. congregat. Concilii Resolutiones afferre, utpote ad rem quam maxime facientes.

TELESINA ANNIVERSARII ET MISSÆ SOLEMNIS.

Die 9 *Februar*. 1732.

1. « An celebratio missæ solemnis pro defunctis cum anniversario in ecclesia S. Nicolai sita intra limites parochialis et Collegiatæ ecclesiæ S. Martini civitatis Cerreti, spectet ad archipr. et canonicos dictæ collegiatæ privative quoad omnes, sive potius ad capellanum dictæ ecclesiæ, cum facultate assumendi in dicta missa, et anniversario presbyteros sibi benevisos?

2. « An celebratio missæ solemnis cum primis et secundis Vesperis die festo S. Nicolai spectet ad dictum archipresbyterum, vel potius ad capellanum dictæ Ecclesiæ, independenter, et sine licentia parochi, et cum facultate assumendi presbyteros, quos voluerit in casu, etc.

« Sacr. congregat. respondit : Ad utrumque *negative* quoad primam partem, et *affirmative* quoad secundam, et amplius. » In *Thesaur. Resolut.*, S. C. Concil., tom. V, p. 212 et 222.

FIRMANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 2 *Junii* 1736.

1. « An sacerdotes deputandi ab asserta societate *Suffragii* possint solemniter canere missas in ecclesia seu oratorio sub titulo *suffragii* absque licentia parochi S. Mariæ, vel potius missæ solemnes, quatenus in dicta Ecclesia seu oratorio canendæ sint, celebrari debeant ab eodem parocho, etiam invitis confratribus :

2. « An in dicta ecclesia seu oratorio exponi possit sanctissimum Eucharistiæ sacramentum publicæ adorationi cum sola scientia ordinarii, sine interventu parochi prædicti? et quatenus *affirmative*.

3. « An eidem parocho S. Mariæ competat saltem jus benedicendi populum cum sanctissimo sacramento in dicta ecclesia seu oratorio, etiam invitis confratribus.

4. « An parochus SS. Joannis et Pauli, de consensu parochi S. Mariæ possint dictas functiones explere in dicta ecclesia seu oratorio, etiam invitis confratribus.

5. « An cadavera defunctorum tumulari possint in dicta ecclesia seu oratorio, invitis parochis, quatenus aliquis elegerit in eodem oratorio tumulari in casu, etc.

« Sac. congreg. respondit :

« Ad 1. *Affirmative*, quoad primam partem de licentia episcopi (12), et *negative* quoad secundam.

« Ad 2. *Affirmative*; ad 3 et 4 *negative*; ad 5 *Affirmative*, salvis juribus parochialibus. » — In *Thesaur. Resolut.*, ut supra, tom. VII, pag. 218 et seq.

HORTANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 5 *Julii* 1738.

1. « An in ecclesiis confraternitatum laicalium terræ Suriani expleri possint functiones non parochiales, et signanter celebrationis missarum cum assistentia diaconi et subdiaconi, independenter a parocho in solemnioribus earumdem ecclesiarum festivitatibus.

2. « An in dictis ecclesiis possint parochi peragere functiones tam parochiales quam non parochiales, irrequisitis officialibus et capellanis dd. ecclesiarum?

3. « An capellani dd. ecclesiarum recitare possint officium Defunctorum, et canere missam ad præscriptum Ritualis, antequam sepeliantur cadavera illata in dd. ecclesiis, seu potius privative id spectet ad parochos?

4. « An occasione tumulationis defunctorum in dd. ecclesiis debeantur parocho omnia intorticia, et ceræ, seu potius debeatur sola quarta funeris, in casu, etc. :

« Sacra congregatio respondit : Ad 1. *Affirmative*. Ad 2. *Negative*. Ad 3. *Affirmative* quoad primam partem, et *negative* quoad secundam (13). Ad 4. *Servetur* solitum ad formam const. San. mem. Benedicti XIII. » — In prædicto *Thesaur. Resolut.*, S. cong. Concilii., tom. VIII, part. II, pag. 104 et seq. 107 et seq.

HORTANA JURIUM PAROCHIALIUM,

die 1 *Augusti* 1739.

« Exoptantes præfecti plurium confraternitatum, quarum publica oratoria intra fines parochiæ oppidi Suriani erecta reperiuntur, plures dirimi controversias, quæ inter ipsos et rectores dictæ parochiæ in solidum, ut aiunt, animarum curam exercentes jam fuerunt exortæ, ac reliquas anteverti, quæ in posterum facile excitari possent, quatuor dubiorum decisionem ab hoc supremo consessu efflagitarunt.

1. « An in ecclesiis confraternitatum laicalium terræ Suriani expleri possint functiones non parochiales, et signanter celebrationis missarum cum assistentia diaconi et subdiaconi, independenter a parochis, in solemnioribus earumdem ecclesiarum festivitatibus ;

2. « An in dictis ecclesiis possint parochi peragere functiones tam parochiales quam non parochiales, irrequisitis officialibus et capellanis dictarum ecclesiarum :

3. « An capellani dictarum ecclesiarum recitare possint officium Defunctorum et canere missam ad præscriptum Ritualis, antequam sepeliantur cadavera illata in dictis ecclesiis, seu potius privative id spectet ad parochos (14)?

(12) Videtur hic agi non de missis solemnibus in festivitatibus solemnioribus ejusdem ecclesiæ vel oratorii publici, sed de aliis missis solemnibus per annum. Siquidem in supra laudat. Decreto S. congreg. Rit., 10 Decembris 1703. Ad 10 dub.: « An celebratio missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de juribus parochialibus? » Respondit : « *Negative* prout jacet : sed licere confratribus duntaxat in festivitatibus solemnioribus ejusdem eccles. vel oratorii. » V. Decr. subsequenti decreto.

(13) *Vide* notam sub subsequenti decreto.

(14) Quando tumulandus est subjectus parocho, intra cujus fines est ecclesia, vel oratorium, sed

4. « An occasione tumulationis defunctorum in dictis ecclesiis debeantur parochis omnia intorticia. et ceræ, seu potius debeatur sola quarta funeralis in casu? etc.

« Quibus propositis sub die 5 Julii superioris anni, rescriptum fuit.

« Ad 1. *Affirmative*. Ad 2. *Negative*. Ad 3. *Affirmative* quoad primam partem, et *Negative* quoad secundam. Ad 4. *Servetur* solitum ad formam constitution. S. M. Bened. XIII.

« Cum autem rectoribus antedictæ parochiæ facta postmodum fuerit potestas experiendi jura sua, quæ in anteacta causæ propositione neglexerunt adducere, oportet hodie, resumpto folio sub memoratum diem 5 Jul. distributo, perpensisque rationum momentis eorumdem rectorum nomine circumferendis respondere.

« An, et in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu? etc.

« Dilata, et scribatur episcopo juxta instructionem. » Ita in terminis in *præd. Thesaur. Resolut.*, S. Conc. tom. XI, pag. 83 et seq.

Nullum amplius prodiit responsum.

COMEN. FUNCTIONUM,

die 17 *Maii* 1749.

1. « ...?

2. « An ven. sacramentum exponi possit in dicta ecclesia (in ecclesia libera, et non subjecta parocho), sola impetrata licentia episcopi, et independenter ab eodem parocho?

3. « ...?

4. « ...?

5. « An ibidem de licentia episcopi, et independenter a parocho haberi possint panegyricæ conciones?

6. « An anniversaria et officia pro Defunctis ad libitum celebrari valeant independenter a parocho in eadem ecclesia?

7. « An, et cui competat jus peragendi exsequias, et officium funebre super cadaveribus, quæ tumulantur in sepulcro dictæ ecclesiæ?

« Sacra congr. Concilii respondit: Ad 2. *Affirmative*. Ad 5 et 6. *Affirmative*. Ad 7. *Competere parocho*. Apud Lucium Ferraris ad calcem t. VIII (*Edit. Barbiell.* 285) (15).

eumdem spectat facere officium funebre super cadaveribus sepeliendis. Sic memorat. Decret. S. cong. Rit., 10 Decemb. 1703, in resolut. ad 20, dub. Huic quidem conforme est Decretum Sacr. cong. Conc., *in comen. functionum*, 17 Mart. 1749, post hoc *in Hortana* in propria serie adducendo, ubi ad 7 dub. circa jus peragendi exsequias, et officium funebre super cadaveribus tumulandis in ecclesia intra limites parochiæ, dict. sacra congreg. respondit, hujusmodi jus competere parocho.

Hisce decretis adversari videtur Resolutio hic supra in 1. *Hortana*, ad dub. 4, et in 2 *Hortana* ad 3 dubium, ubi responsum fuit, recitare officium, et canere missam defunctorum, antequam sepeliantur cadavera illata in eccl. ejusm. intra limites parochiæ, non spectare privative ad parochos, sed ea a capellanis earumdem eccles. peragi posse.

Et de Fargna tenet: « Non esse de juribus parochialibus facere officium super cadaveribus, postquam ista sunt illata in ecclesiam existentem intra limites parochiæ. » *De jur. patronal.*, can. 4, cas. 9, num. 2 et 9. Citatque ad assumptum firmandum Rot. decis, 2089, n. 18 et 19, *coram Coccin;* et *in Neapolitana jurium parochialium*, 13 Mart. 1711, *coram Ansaldo, ibid.*, n. 10.

Nos citata decreta, et decisiones conciliaturi, in eam videmur ire posse sententiam, nempe, quoties tumulandus est subjectus parocho, tunc officium funebre per eumdem esse faciendum in d. ecclesiis intra ambitum parochiæ: competere vero ejusmodi jus capellano, seu rectori præd. Ecclesiarum, si tumulandus non esset parochi *filianus*.

(15) Pignatellus, tom. VI, consultat. 68, putavit, antiquioribus decretis S. congreg. Rituum innixus, parochos, seclusa legitima consuetudine vel privilegio apostolico, posse peragere functiones, etiam sacerdotales in ecclesiis et oratoriis publicis sitis intra limites suæ parochiæ. At vero de Fargna, *De jure patronatus*, can. 4, cas. 9, num. 7, hujusmodi Resolutiones a Pignatello allegatas applicat pro ecclesiis seu oratoriis non sejunctis et subjectis ecclesiæ parochiali, eo quod fundata et constructa, aut dotata fuerint ex ejus bonis, et redditibus, aut ei unita; minime vero pro ecclesiis et oratoriis sejunctis, et nullatenus subjectis ecclesiæ parochiali, quippe fundatis, constructis aut dotatis de bonis propriis laicorum.

Cæterum quo tempore scribebat Pignatellus, sæpius memorat. decretum S. congr. Rituum, 10 Decemb. 1703. Pontificia auctoritate roboratum, nequaquam prodierat, multoque minus alia posteriora decreta sac. congreg. Concil. a nobis hic supra allata, ex quorum norma res, de qua sermo est, dijudicanda venit.

Monacellus quidem autedictum decretum 1703, præ oculis habuit; illudque per extensum inseruit in suo opere *formul. legal.* pract., t. II, tit. 13, formul. 1, n. 46. At ibid., num. 54 et seqq., in eam ivit sententiam « quod præter jura mere parochialia, adsunt quoque functiones parochiales ita dictæ, quia ad parochum pertinent, vel propter affinitatem, connexionem et dependentiam, quam habent a juribus mere parochialibus, vel ratione officii pastoralis in regimine curæ animarum. » Hoc pacto cinerum, palmarum et candelarum solemnis benedictio, missæ celebratio in Cœna Domini, expositio publica Eucharistiæ, missarum solemnium celebratio, et aliæ similes functiones, etsi peragantur in ecclesiis confraternitatum, ex ejus sententia non nisi per parochos explenda sunt. *Cit.* num. 54 et 66, *ibid.*

« Attamen (inquit sapientissimus Benedictus XIV, *Instit. eccles.*, 105, n. 102) huic sententiæ adhærere nullo modo possumus, eo quod labefactare prorsus videtur decreta prudentissime confecta, et summa pontificis auctoritate confirmata (nempe sæpe laud. decret. S. cong. Rit. 1703). Equidem S. congregatio ea decreta promulganda censuit « ad debitum imponendum finem controver« siis, quæ inter parochos et confraternitates sæ« culares, earumque capellanos, et officiales super « juribus parochialibus, et functionibus ecclesia« sticis, nonnullisque præeminentiis, seu prærogativis frequenter exoriri solent. » Sed hæc utilitas minime sequeretur, nec ullum finem haberent dissidia, si postquam sacr. congr. constituit, « aliquid non esse de juribus parochialibus, » illud peragendum a capellanis sodalitatum non concederetur. »

APPENDIX ALTERA EDITORUM CASINENSIUM.

De parochis habitantibus cum mulieribus, vel consanguineis, vel servitio sibi addictis (16).

Cum in articulo 1, v. Parochus, n. 34, de famulabus parochorum breviori calamo agatur, placet institutionem 82. Bened. XIV, hic ex parte transcribere, ut hinc, quid hujus rei sit, lector exactius assequatur. Est porro hujusmodi.

« Commendandum procul dubio magis esset, si parochi nullis mulieribus suum domicilium commune esse permitterent, licet cognationis vinculo cunjungantur; tamen inhærentes recentiori disciplinæ, concedimus, ut in societatem contubernii recipiant eas mulieres tantum, cum quibus cognatio intercedit in primo et secundo gradu, nempe cum matre, avia, amita ac matertera, cum neptibus etiam, sive ex fratre, sive ex sorore; item cum mulieribus affinibus in primo gradu, nempe cum noverca, cum nuru et cum uxore fratris, sive ipse inter vivos agat, seu vita decesserit; tandem concedimus, ut iidem contubernium habeant cum mulieribus, cum quibus affinitatis secundus tantum gradus intervenit, *si alter alteri reverentiam debeat;* uti tradunt scriptores; inter has mulieres uxor defuncti avunculi annumeratur.

« Certissimum est non licere parochis vitam agere, nisi cum illis mulieribus, quas nuper indicavimus; cum tamen ea consuetudo invaluerit, ut famula pro obeundis ministeriis domi habeatur, ideo permittimus, ut non solum mulieres consanguineas, sed illarum quoque famulas in domicilium suum parochi accipiant. Quod si famulus etiam uxorem duxerit, et in parochi domo moretur, uxor etiam in iisdem parochi ædibus ex nostra facultate detineatur. Sin autem parochus nec mulieres consanguineas, nec ullum famulum secum habeat, unam, vel etiam duas famulas in domum recipiat, modo tamen has conditiones observet. Primum constet, opera famulæ alicujus ipsum necessario indigere. Neque enim novum, aut inusitatum videri debet, si opera sui consanguinei, vel consanguineæ domi utatur, vel etiam affinis, quæ gradus attingat, quos superius memoravimus; opus est etiam, ut parochus virtutis fama, ac præsertim honestatis erga famulas opinione palam commendetur; nec satis est ostendere vitæ anteactæ rationem, moresque ita immutatos, ut novam disciplinam, novumque vivendi institutum susceperit. Siquidem non decet, eam mulierem diutius in parochi domicilio retineri, de qua suspicio aliqua in populum pervasit. Neque ipsi facile permitti potest, ut novam famulam conducat, nisi prius ad tuendam parochi existimationem cautiones aliquæ adhibeantur.

« Honestæ pariter esse debent, et communi opinione probatæ mulieres, quæ consanguineis parochi inserviunt in ipsius domicilio; idem statuendum est de uxore famulorum, ac de ancillis parochi, quibus idem cum parocho contubernium permittitur. Ipsarum quoque ætas cognita sit, ita ut parochi famulæ, qui consanguineis careat, quadraginta saltem annos jam absolverint; aliter tamen decernendum est, si cum parocho etiam mulieres consanguineæ versentur, aut si famulæ servis in matrimonium datæ fuerint, aut tandem si aliqua ex parochi consanguineis curam domus gerat, si tamen iis gradibus cum parocho juncta fuerit, quos superius enumeravimus. Magnum sane discrimen interest, cum plures simul mulieres, aut mulier una cum viro suo, aut consanguinea cum parocho eadem domo continentur; diverso tamen modo se res habet, cum sola mulier, nulla sanguinis propinquitate, sed famulæ tantum conditione accita, cum parocho versatur, qui fortasse per hiemem longissimum noctis spatium non precibus, aut libris impendit, sed cum ipsa famula prope ignem vanis colloquiis insumit. Itaque necesse est, ut eædem mulieres testimonio sui parochi, cui subjectæ sunt, omnino commendentur; sin autem ad eumdem parochum spectent, qui ipsas mulieres famulas accersit, testimonium vicinioris parochi, aut vicarii foranei requiritur. Pro ætate illarum cognoscenda testimonium obsignatum baptismi proferatur.

« Qui disciplinam, et instituta ecclesiæ penitus non ignorat, facile intelligit, illud consilium a nobis haud susceptum esse, ut gravissimum jugum clero nostro superaddamus, sed potius, ut leviorem reddamus eam disciplinam, quam indicere constituimus, quæ nullam sane novitatem continet, sed usu recepta semper fuit, et posteriori hoc tempore solum negligi cœpit. Illud tamen expresse declaramus, si parochi mulieres consanguineæ infamia aliqua notentur, non licere eum ipsis in eodem domicilio vitam degere, irritasque facultates omnes, quas antea ob evulgatam mulierum honestatem obtinuerint. Idem sancimus de ancillis etiam plus quam quadragenariis, si rumor aliquis excitetur, qui ipsarum, vel parochi nomen offendat. Ingenue pariter fatemur, nullam a nobis rationem, vel excusationem probandam contra ea, quæ his litteris decernimus, cum de negotio agatur maximi momenti ac ponderis.

(16) « Nam parochi semper id impedire possent capellanis, ob eam causam, quod illud quidem non est *de juribus* mere *parochialibus*, sed tamen ascribitur inter functiones, quæ a solis parochis exerceri debent: idem prorsus contingeret, si post Decreta urbis et orbis anno 1703, liceret repetere contraria decreta, quæ ante illud tempus edita fuerunt, cum S. congregatio, post diuturnum et accuratum examen, aliqua ex ipsis penitus abrogaverit, alia vero confirmaverit, et alia nova condiderit, ut pristinis controversiis optatus finis, certaque in posterum norma super hac re statueretur. » Sic prælaud. Bened. XIV, *loc. cit.*

Sic prælaud. scriptor, *loc. cit.*

APPENDIX 3 EDITORUM CASINENSIUM.

(Addit. ad art. 2, v. PAROCHUS, in fine.)

De præcedentia parochi in respectu alterius parochi in funeralibus.

Liceat hic de præcedentia parochi in respectu alterius curati, sequentia scitu digna notare ex Benedict. XIV, *Inst. eccles.* 105, n. 24, 25, 26, 27, 53, 54. Ubi simul occasione consuetud. Bononiensis non pauca in materia funeralium exponuntur, et illustrantur, in hæc quidem verba :

« Cum ab ædibus (loquitur de consuetudine Bononiensi), sive ab ecclesia parochiali cadaver effertur, tot crucis vexilla præferuntur, quot accitæ fuerunt sodalitates, ut cadaver ipsum prosequantur. Ita omne sodalitium erigit vexillum suum, et singuli ordines Regularium crucis signum quoque deferunt eo prorsus modo, qui in publicis supplicationibus præscribitur. Idem institutum servatur, etiamsi capitulum hujus metropolitanæ accersitum fuerit. Singuli enim ordines crucem suam præferunt, at illa capituli, quam sequuntur canonici, locum propiorem cadaveri sibi sumit. Quod si ecclesia, ubi tumulus eligitur, inter parochiales annumeretur, tunc ipsius vexillum præfertur, non vero parochiæ, ad quam defunctus pertinebat. Uterque parochus crucem eamdem sequitur parochiæ, ubi cadaver sepulturæ committendum est, ita tamen, ut rector parochiæ *a qua*, dexterum latus obtineat, donec per ditionem parochiæ suæ incedit, vel etiam per alienas parochias, quæ interponuntur, usque ad confinia parochiæ *ad quam*, et statim ac eos terminos attigerit, locum suum rectori parochiæ, *ad quam*, concedit, et ipse latus sinistrum occupat.

« Si vero ecclesia tumulando cadaveri proposita nullo parochiæ titulo prædita sit, vexillo crucis non utitur, sed illud ecclesiæ parochialis *a qua* solum præfertur. Insuper, si ecclesia non parochialis, ubi cadaver sepeliri debet, addictum sibi proprium sacerdotem habeat, veluti præfectum regularis conventus, ubi defunctus tumulum sibi constituit, aut capellanum sodalitii, in cujus sacris ædibus cadaver condendum est, tunc sacerdotes ejusmodi proprium sibi locum desumunt, atque ita præfectus conventus incedit cum suis regularibus, si ipsi ad supplicationem funebrem interveniant; capellanus autem sodalitium suum prosequitur, si illud accitum fuerit, ut funebrem pompam comitetur; et tum rector parochiæ *a qua* reliquis omnibus solus anteponitur.

« Si hanc consuetudinem diligenter expendamus, nonnulla juri communi consentanea, alia vero prorsus aliena deprehenduntur. Ac primum juri cohæret, quod sodalitates, vel ordines regularium, quæ ad pompam funebrem vocantur, ad parochiam defuncti prius se conferant, et inde ad ipsius domicilium, sive ad eam ecclesiam, ubi cadaver expositum fuerit. Porro id contingit, cum defunctus ita jusserit, vel ipsius hæredes ita decernunt. Equidem sæpius constitutum ac sancitum fuit, haud opus esse, ut cadaver in ecclesia regularium, aut alia quacunque sepeliendum, in parochiali ecclesia prius deponatur, nisi forte defunctus ipse, sive hæredes id statuerint. Petitum fuit a sacra congregatione die 14 Martii anno 1722, *in Lucana funerum:* «An «cadavera defunctorum sepelienda in eccle« sia Patrum Minorum de Observantia terræ « Petræ Sanctæ, antequam ad eorum eccle« siam deferantur, debeant prius asportari « ad parochialem, et eorum ibidem debeat « fieri expositio usque ad horam sepulturæ ? « Sacra autem congregatio respondit *nega« tive.* » Lib. LXXII *Decretor.*, pag. 94. Eadem sententia die 16 Martii 1726; lib. LXXVI *Decretor.*, pag. 122, atque iterum die 6 Februarii anno 1734, in *Tolentina Funerum* confirmata fuit. Insuper ex jure communi desumitur, quod capellanus sodalitii, in cujus ecclesia tumulum sibi defunctus elegit, si ad pompam funebrem veniat, post sodales suos locum teneat. Bassius, *De sodalitiis*, quæst. 5, n. 9.

« Juri pariter valde accommodatum videtur, quod cadaver ab ædibus suis minime efferatur, neque ab ecclesia, ubi collocatum fuerit, nisi parochus intersit, ad cujus ditionem pertinet defunctus; nisi forte idem parochus accitus venire recusaverit, nec alios in locum suum sacerdotes sufficere velle declaraverit. Decreta super hac re Passarinus *De statu hominum*, tom. II, quæst. 187, art. 4, num. 153 et 154; Donatus, *Rer. regular.*, tom. III, tract. 10, quæst. 12 et 13; Lantusca, *in Theatro regularium* ad vocabulum *associatio cadaverum*, ac Pignatellus. *Consult.* 49. tom. III, fuse commemorant, et ob eadem decreta scriptores unanimes idem docent : Samuel *De sepulturis*, tract. 1, controv. 5, concl. 5; Pirhing. ad tit. *Decretal. de Sepultur.*, § 1, num. 34 et seqq.; Monacellus, in *Formular.* legali practico, tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 34 et seqq.; Ursaya, tom. II *Suarum discept.*, part. II, discept. 30, num. 84 et seqq.

« Sed abhoret a jure communi tot cruces deferri in pompa funebri, quot sodalitates vel ordines regularium accersiri contigerit; siquidem ecclesiæ ubi defunctus terræ mandatur, solum elevandum vexillum die 16 Martii an. 1726 sac. congregatio constituit, omissis aliis sententiis, quæ eadem congregatio haud dissimiles olim promulgavit. Siquidem, in *Volaterrana*, petitum fuit : « An archipresbyter associando cada« vera sepelienda in ecclesia Patrum con« ventualium, teneatur incedere sub illorum « cruce, seu potius valeat propriam crucem « elevare ? » Responsum est : « *Affirmative* « quoad primam, et negative quoad secun« dam partem. » Lib. LXXIX *Decretor.*, pag. 122.

« Congruit alia quoque sententia, quam die vicesima nona Januarii an. 1735. S. congreg. edidit, cum *Sabinensis causa funerum* pro-

posita fuisset. Sed alienum magis a jure videtur, quod sodalitia vel ordines regularium suas cruces præferant, cum metropolitanæ ecclesiæ capitulum ad funebrem pompam invitatur; nam ipsius solum vexillum tam elevandum est, et omnes, quid ad exsequias celebrandas acciti fuerunt, illud sequi debent, uti a sacris congregationibus Romæ toties decretum fuit. Monacellus, in *loco cit.*, n. 38 et 39; Ursaya, tom. VII *suarum Discept.*, part. I, discept. 6, n. 65 et seqq., et tom. IX, part. I, discept. 36, n. 79 et seqq.

« Cum ob antiquam consuetudinem in hac civitate, ac diœcesi minime id observetur, sed tot vexilla crucis ferantur, quot sodalitates vel ordines regularium pompæ funebri interfuerint, quemadmodum ab archiepiscopali cardinalis Gabrielis Palæoti, pag. 185, primi hujus urbis archiepiscopi deprehenditur, illis verbis : « Expresse præcipi« mus, ut omnes, et singuli statis horis simul « convenire debeant sub suis quique vexillis « et crucibus in locum, ubi defunctus erit, « ut sepeliri possit ; » quod institutum quidem tenetur, etiamsi capitulum metropolitanæ ecclesiæ accesserit : Hieronymus Prediera, *De funerib. associand* Ideo vetustatis gratia nihil novi statuendum volumus, et consuetudines a decessoribus nostris jam inductas permittemus, ea tamen conditione, ut aliæ quæcunque sodalitates, ordines regularium et capellani conductitii prius ad metropolim conveniant, quoties ejus capitulum funeribus associandis intervenerit, et in eo loco pompa funebris incipiat usque ad domicilium defuncti, sive ad ecclesiam, ubi cadaver fuerit expositum....

« Quæ cum ita sint, quoties cadaver ab urbe in diœcesim, vel a diœcesi in urbem transferri contigerit, nobis statuendum reservamus, an rector diœcesanus prælata cruce in urbem se conferre debeat, et an parochus urbanus prælata cruce a civitate proficisci. Quod si nemo pro re declaranda nos convenerit, decernimus, privatim a diœcesano parocho civitatem esse subeundam, qui deinde ædes defuncti, sive templum petat, ubi cadaver ipsius depositum est, consuetum officium urbano rectori persolvat, atque, prælata cruce, ambo induti superpelliceo, stolaque cadaver associent. Idem præcipimus urbano parocho, cum defunctus in diœcesi ad suam ecclesiam efferendus est ; quippe indecorum est sepulcro cadaver inferri, nisi vexillum crucis præferatur. Juri autem communi maxime consentaneum superius ostendimus, quod in funebri pompa crux ejus ecclesiæ sola præcedat, ubi defunctus sepelitur. Accedit, quod veteri consuetudine, institutoque hujus urbis ac diœcesis, vexillum illius tantum ecclesiæ deferri solet, ubi cadaver tumulo committitur, si tamen inter parochias recenseatur, non vero crux alterius parochiæ, ubi ægrotus vitam exspiravit.

« Parochus primum locum semper occupat, donec in sua ditione versetur, card. de Luca, *De præeminentiis*, disc. 16, num. 3 et 4. Quare urbanus parochus dextero incedet latere, donec parochi diœcesani limites attigerit. Tunc enim ipsi primum locum concedet. Eodem pacto, cum parochus urbanus cadaver efferre debebit ex diœcesi, tum rector diœcesanus in sua parochia dexterum latus occupabit, donec ad fines alterius diœcesis pervenerit. Hunc ordinem per urbem, ac diœcesim tenebunt, donec venerint ad ecclesiam, ubi defunctus sepulturæ mandatur. Aliquod sane discrimen intercedere cognoscimus in his officiis, quæ modo præscripsimus ; sed ita decernendum putamus, et aliquid urbanis parochis præ diœcesanis esse tribuendum. » Sic Bened. XIV *loc. et numer. citatis.*

APPENDIX 4, EDITORUM CASINENSIUM,

(Ad n. 46, art. 2, v. PAROCHUS.)

(De PAROCHO, *quoad residentiam.*)

In cit. art. 2, v. PAROCHUS, sub n. 46, notatum per nos fuit, contra id quod ibi sub d. n. asseritur, parochos nequaquam abesse posse de sola licentia proprii Ordinarii, ad obeundum munus vicarii generalis in aliena diœcesi, eo quod S. concil. Tridentinum eosdem stricte ad residentiam obligaverit. Neque illa est sententia Lucii nostri, sed additoris anonymi. Hic vero, pro sua opinione firmanda, provocat ad auctoritatem Navarri et Pirrhingii, qui postremus ad tit. ex. *De clericis non residentibus*, n. 41 (non in sensu indeterminato additoris) hæc tantummodo habet.

« Quæritur secundo : An sit sufficiens causa, ut parochus ab ecclesia sua ultra duos menses, adeoque etiam ad longum tempus absit, eo quod ipsi ab episcopo visitatoris, vel vicarii generalis, vel aliud officium in sua diœcesi sit demandatum. Negat Garc., cap. 2, n. 40 ; Piasec., in *Praxi episcop.*, part. II, cap. 3, art. 3, n. 27, sed contrarium tenet Navar., lib. III, consil. 15, h. t. Quia etiam jure antiquo licite potuit parochus ex justa et gravi causa abesse a sua ecclesia, etiam ad longum tempus ; non est autem recedendum a jure antiquo, nisi ei per novum jus contrarium, et expressum sit derogatum. Atqui concilium Trident., *cit.*, c. 1, sess. XXIII, *De ref.*, hoc jus antiquum non abrogavit, cum permittat, ut episcopus ex gravi causa, licentiam dare possit parocho discedendi a propria ecclesia ultra duos menses. Hujusmodi gravis causa occurrere potest, si in aliqua diœcesi ad aliquod tempus non adsint alii idonei, qui munere visitatoris, vel vicarii generalis, aut fiscalis fungantur, et sine detrimento ecclesiarum, loco parochorum, vicarii temporales constitui possint ; non enim mens concilii fuit velle impedire majus bonum cujusque diœcesis ; quamvis non facile, aut ob levem causam, parochi a suis ecclesiis avocari, et aliis diœcesis officiis applicari debeant, ita ut parochiæ interim per vicarios administrentur, si alii clerici ad ea munera idonei haberi possunt. »

Sed huic opinioni, etsi cum clausula *ad aliquod tempus*, nequaquam nos subscribimus. Enimvero « episcopus non potest re-

ctorem ecclesiæ parochialis extrahere a servitio parochialis, et illum occupare in servitio ipsius episcopi et ecclesiæ cathedralis, ut exerceat officium vicarii, visitatoris vel secretarii, seu in alio ministerio occupetur, ut censuit S. congr. Concil. » Ita Gonzalez, *super regul.* 8, cancell. gloss. 6, num. 258. « Unde hodie (addit is idem scriptor) non est securum consilium 15, Navarri. . . dum contrarium dixit. » *Loc. cit.*, n. 259.

« In tantum autem, ut prosequitur Piasecius, obligatur curatus ad residentiam, ut ne quidem pro servitio episcopi possit abesse ultra duos menses, quod in diversis casibus fuit declaratum a sac. congregatione Concilii. . . in hæc verba :

« An si episcopus judicaverit expedire uti « opera alicujus curati pro secretario, vel « pro vicario foraneo, possit abesse, vel ex- « cusetur a residentia, dummodo cura suæ « ecclesiæ diligenter exerceatur. Congrega- « tio censuit, *Non posse.* »

« Et iterum :

« Episcopus non potest uti opera parochi « in visitatione, vel alio servitio suæ diœ- « cesis, nisi pro tempore duorum mensium, « et idoneus vicarius deputetur. » Sic apud Piasec., *Prax. episc.*, part. II, cap. 3, num. 27.

Quæ eadem decreta referuntur in terminis a Barbosa, in *Summa Apostolic. decis.*, v. *Parochus quoad residentiam*, n. 21 et seqq.

Si igitur ex sac. congr. Concil. oraculo, episcopus non potest uti opera parochorum pro servitio suæ diœcesis, nisi pro tempore duorum mensium, nullo pacto concipere valemus, prædictum ordinarium posse veniam facere rectori hujusmodi animarum abessendi a propria ecclesia, gerendi causa munus vicarii in aliena diœcesi, utut *ad aliquod tempus*, juxta phrasim ipsius Pirrhingii ; quæ dictio importare procul dubio videtur temporis intervallum, non quidem paucorum dierum, aut unius, aut alterius mensis, sed aliquid ultra.

Verum quidem est, concil. Tridentinum, sess. XXIII, cap. 1, *De reformat.*, episcopis reliquisse, posse concedere licentiam parochis abessendi, etiam ultra duos menses, causa legitima intercedente ibi : « Discedendi autem licentiam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. » Sed hæc verba ex modo relatis sac. congreg. Decretis, cum limitationibus ut ibi, intelligenda veniunt. Præterea, necessitas, de qua loquitur Pirrhing, metaphysica potius quam realis censenda videtur ; quippe supponit veluti *extremum* necessitatis, quo casu, parochus alienæ diœcesis vicarii generalis officium penes alium episcopum impleat. At cum Romani Pontificis sit « pro suprema potestate sibi in ecclesia universali tradita, sollicitudo universæ Ecclesiæ ex muneris sui officio, » ut ex ipsissimis verbis Tridentini, *citat.*, sess. XIV, *De sacr. pœnit.*, cap. 7, sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 1, non videmus quare, concurrente necessitate in aliena diœcesi in sensu Pirrhingii, ordinarius veniam abessendi a propria ecclesia alicui curato diœcesano concedere valeat ; et non potius, et rectius, et verius Apostolica Sedes sit in tali casu consulenda, ab eaque licentia hujusmodi impetranda.

Illud vero hic monendum, ex dictis minime nos adversari velle sententiæ Monacelli, de qua apud Lucium nostrum v. Parochus, art. 2, n. 46, *vide ibi.* Quippe talis opinio, quam nos etiam sequimur, nil commune habet cum Navarri et Pirrhingii doctrina, a qua utique recedendum putamus, sac. congregat. Concilii Decretis, auctoritatique Fagnani, ad cap. *Relatum*, ex de clericis non residentibus, n. 21 et seqq.; Barbosæ, *De officio parochi*, cap. 8, n. 58 et seqq.; Garciæ, p. III, cap. 2, n. 21 et seqq., *De benefic.;* Zerolæ, Reiffenstuel, aliorumque, necnon gravioribus rationum momentis innixi. Cæterum additor ipse opinionem, quam prius plus quam genericam præmonstrabat, in fine suæ additionis coarctare, licet confuse, visus est.

PAROCHI PRÆSENTIA QUOAD MATRIMONIA.

Vide verb. Matrimonium, quoad impedimenta, art. 6, a n. 60 ad 113.

PARRICIDIUM.

De Parricidio, hæc sub seqq. num. notanda.

(1. Filius occidens proprium patrem naturæ crudelis, sæpe sæpius indiscrete percutientem ipsum filium bonæ indolis, restituitur ecclesiæ, a qua fuit extractus, nec condemnatur ad pœnam extraordinariam, ut petebatur. Sac. congreg. Immun., *in Fulginat.*, 18 Jul. 1690, lib. *Decret.* Martelli, pag. 636.

(2. In causa parricidii sanctissimus tribuit archiepiscopo Ravennæ licentiam consignandi curiæ legationis Urbini processum constitutum a notario subdito ejus jurisdictioni. Ead. sac. congreg. Immun., *in Pisauren.*, 21 April. 1694, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 117.

(3. Matricida extractus ab ecclesia gaudere debet immunitate ecclesiastica. Ead. sac. congreg. Immun., *in Ariaven.*, 15 Nov. 1661, lib. *Decret.* Rocci, pag. 267, * sed non amplius gaudet immunitate eccles. post constit. Bened. XIII, *Ex quo ;* Clem. XII : *In supremo*, et Bened. XIV, *Officii nostri ; vide* verb. Immunitas, art. 2, n. 90, 156, 157.

(4. Parricidii pœna quæ sit? *Vide* verb. Poena, art. 2, a n. 28 ad 133.

PARVULI.

SUMMARIUM.

1. Parvuli originale tantum peccatum habent. — 2 Parvuli utiliter baptizantur, licet non credant.— 3. Parvulis in baptismo fides aliorum sufficit, ad n. 4. — 5. Parvuli baptizati dicuntur fideles, non quia actu credunt, sed quia recipiunt sacramentum fidei, scilicet baptismum. — 6. Parvuli baptizati morientes salvantur. — 7. Sine baptismo enim non possunt salvari, sive moriantur nati, sive in utero matris. — 8. Quid de parvulis decedentibus sine baptismo? — 9. Parvulis baptizatis non est necessaria pœnitentia. — 10. Alia ad rem ad n. 12.

(1. Parvuli originale tantum peccatum habent. Cap. *Majores* 3, De baptismo, ibi : « Qui peccato tantum originali tenentur. »

(2. Parvuli utiliter baptizantur, licet non credant ; ipsis enim in baptismo deletur originale peccatum. *Cit.*, c. *Majores* 3, De baptismo.

(3. Parvulis in baptismo fides aliorum sufficit. Cap. *In ecclesia*, dist. 4, De consecrat., ibi : « In ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt ; » et in ejus summario expresse dicitur : « Aliorum fides in baptismate parvulos salvat. » (4. Fiunt enim fideles per fidem offerentium. Cap. *Parvuli fideles* 138, dist. 4, De consecrat., ibi : « Parvuli fideles recte vocantur, qui fidem per verba gestantium quodammodo confitentur : » et in ejus summario expresse dicitur : « Offerentium fides parvulos facit fideles. »

(5. Parvuli baptizati dicuntur fideles, non quia actu credunt, sed quia recipiunt sacramentum fidei, scilicet baptismum. Cap. *Nihil est aliud* 76, dist. 4, De consecr.

(6. Parvuli baptizati morientes salvantur. Cap. *Majores* 3, De baptismo.

(7. Sine baptismo enim non possunt salvari, sive moriantur nati, sive in utero matris. C. *Firmissime* 2, et c. *Nulla* 142, dist. 4, De consecr., ibi : « Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitus institutum, in credentium numerum non transeunt, in tenebris manent. »

(8. Parvuli decedentes sine baptismo, quomodo puniantur juxta sententiam S. Augustini, sive potius S. Fulgentii Ruspensis in canone *Firmissime tene*, 2, dist. 4, *De consecrat.*, *vide ibi* : At observa responsionem datam sub verb. Peccatum, n. 72.

(9. Parvulis baptizatis non est necessaria pœnitentia. Cap. *Tres sunt* 81, dist. 1, De pœnit.

(10. Parvuli carentes usu rationis non tenentur ad eucharistiam de necessitate salutis. Non tamen damnari debent patres antiqui, qui eam dabant. Conc. *Trid.*, sess. xxi, cap. 4, et canon. 4.

(11. Parvulorum sepulcrum ab aliis debet esse separatum. Sac. congr. Rit., *in una Civitatis Castellanæ*, 12 Decemb. 1620 ; apud Aldan., in *Compendio canonic. resolut.*, l. 1, titul. 36, num. 2, et Barbosa, in *Summa Apostol. decis.*, verb. Parochus, num. 1.

(12. Parvulorum corpora possunt sepeliri in ecclesia regularium, si ibi est sepulcrum majorum, vel si, concurrente consuetudine, pater ibi eligit sepulturam. Eadem sac. congr. Rit., in d. *causa Civitatis Castellanæ* 12 Decemb. 1620 ; apud eosdem, *loc. cit.*, et sacra congreg. Conc., *in Novarien.*, 15 Martii 1704, in respons. ad primum. *Vide* verb. Quarta funer., n. 32.

PASCHA, PASCHALIS COMMUNIO.

SUMMARIUM.

1. Pascha in uno die, et tempore per universam Ecclesiam celebrari debet. — 2. Pascha celebrari non potest ante æquinoctium vernale cum Judæis. Id faciens debet ejici ab Ecclesia. — 3. Pascha celebrari debet die Dominico post lunam 14. — 4. Datur præceptum, ut fideles omnes adepti usum rationis communicent singulis annis ad minus in Paschate. — 5. Ad satisfaciendum tali præcepto sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra Octavam Paschæ Resurrectionis. — 6. Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex episcopi, aut parochi dispensatione rationabili. — 7. Eucharistia pro adimplendo præcepto communionis Paschalis est sumenda in propria parochia. — 8. Communicans in ecclesiis regularium infra tempus paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfacit. — 9. An communicans in ecclesia cathedrali satisfaciat ? — 10. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali, ubicunque celebret missam, tamen, si non celebret, tenetur communicare in parochia. — 11. Vagi, peregrini et advenæ possunt ubilibet præcepto paschali satisfacere, etiam in ecclesiis regularium. — 12. Fratres et sorores Tertii Ordinis, necnon Mantellati, Corrigiati, Pinzochere, Cordellati, et alii similes quocunque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto ecclesiæ Paschali Eucharistiam recipere a proprio parocho, et non a regularibus. — 13. Famuli domestici, et continui commensales in monasteriis regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo eucharistiam ab ipsis regularibus. — 14. Hoc tamen privilegio non gaudent sæculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum sæcularibus exteris extra monasteria habitant. — 15. Nec hoc privilegio gaudent advenæ, qui in monasteriis regularium infirmantur. — 16. Regulares non possunt in die paschatis administrare sæcularibus eucharistiam. — 17. Etiamsi tales personæ in alia die satisfecerint præcepto. — 18. Per communionem sacrilegam non satisfit præcepto. — 19. Qui culpabiliter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. — 20. Ipse tamen non adimplens præceptum Paschale non est ipso jure interdictus, sed interdicendus ; unde si ante declarationem moriatur non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. — 21. Qui ex malitia, vel impotentia non communicavit in Paschate, probabilius, et in praxi debet statim post communicare cum primum poterit. Quod tamen varii alii negant. — 22. Affertur ratio nostræ conclusionis. — 23. Qui prævidet tempore Paschali se

impediendum, probabiliter non tenetur prævenire, si jam semel eo anno communicaverit, vel brevi post Pascha esset communicaturus. — 24. Qui tamen nec ante communicasset, nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto communionis annuæ. — 25. Qui tempore Paschalis Eucharistiam ex negligentia non suscipit, potest ab ordinario excommunicari. — 26. Imo potest etiam mulctari pœna pecuniaria alicui pio loco applicanda. — 27. Non expedit tamen, quod episcopus talium absolutionem sibi reservet. — 28. Excommunicati paulo ante Pascha, non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. — 29. Communio an, et quomodo possit dari pueris, mutis et surdis a nativitate, energumenis, epilepticis, semifatuis, stolidis, phreneticis et amentibus, aliisque infirmis. — 30. Studiosi scholas frequentantes extra parochiam satisfaciunt præcepto communionis paschalis communicando in ecclesiis regularium, et aliorum, apud quos scholas frequentant. Ubi tamen ordinarii et parochi contradicerent, essent mittendi studiosi singuli ad suas respective parœcias. —31. Qui fuerunt interdicti declarati ex eo, quod in Paschate non communicaverunt in parochia, si postea ibi communicant, debent absolvi, et Cedulones amoveri. — 32. Episcopus non debet procedere contra eos, qui in Paschate communicaverunt Romæ. — 33. Alia ad rem ad num. 35.

(1. Pascha in uno die, et tempore per universam Ecclesiam celebrari debet. *Conc. Roman.* sub Victore, l. cap. *Paschæ* 22, et cap. *De observatione Paschæ* 25, dist. 3, De consecr. (17).

(2. Pascha celebrari non potest ante æquinoctium vernale cum Judæis. Id faciens debet ejici ab Ecclesia. *Conc.* quod dicitur *Apostolor.*, c. 8, ubi sic habetur : « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum Paschæ diem ante vernalem æquinoctium celebraverit, abjiciatur. Lib. vi *Constitut. Apostol.*, c. 16, ubi sic statuitur : « Oportet ergo, fratres, ut qui pretioso Christi sanguine redempti estis, dies festos Paschæ accurate, et omni diligentia post æquinoctium celebretis... Neque amplius cum Judæis tempus celebrandi Pascha observetis; nulla enim nobis nunc cum eis communitas est (18).

(3. Pascha celebrari debet die Dominico post lunam 14, *Concilium Romanum*, sub Victore I, ubi sic habetur statutum : « Decretum est Pascha non decima quarta luna primi mensis, sed potius die Dominico post 14, lunam, et vernale æquinoctium occurrente, prout ab apostolis traditum est, celebrandum esse.» *Conc. Roman.* iii, sub Silvestro, c. 1, ibi : « Omnibus episcopis, et presbyteris præceptum est Paschæ observantiam custodire a luna 14 usque ad vicesimam primam, ita ut Dominicus dies coruscet. Et dixerunt episcopi, placet » Cap. *Nosse* 21, dist. 3, De consecr., ibi :« Nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominico annuis temporibus sit celebrandum; istis enim temporibus Hermes doctor fidei, et Scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die celebremus, quia tamen inde quidam dubitaverunt, ad corroborandas animas eorum eidem Hermeti angelus Domini apparuit in habitu pastoris, et præcepit ei, ut Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur; unde et nos Apostolica auctoritate instruimur omnes eadem servare debere, quia et nos eadem servamus; neque debetis a capite quoquo modo dissidere. »

(4. Datur præceptum, ut fideles omnes adepti usum rationis communicent singulis annis ad minus in paschate, cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœn. et remiss. Idem declarando statuit *Trident.*, sess. xiii, can. 9, sub v. Eucharistia, art. 1, n. 8.

(5. Ad satisfaciendum tali præcepto sufficit eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrect. *V.* v. Eucharistia, a. 1, n. 9.

(6. Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex episcopi aut parochi dispensatione rationabili. *Vide* d. verb. Eucharistia, ib., n. 10.

(7. Eucharistia pro adimplendo præcepto communionis Paschalis, est sumenda in propria parochia. *Vide* d. verb. Eucharistia, *cit.*, art. 1, n. 10.

(8. Communicans in ecclesiis regularium infra tempus paschale animo satisfaciendi præcepto ecclesiæ, non satisfacit. *Vide* d. v. Euchar., *ib.*, n. 12.

(9. An communicans in ecclesia cathedrali satisfaciat. *Vide* d. verb. Eucharistia, n. 13 et n. 90, ib.

« * Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra parochiam sine consensu pastoris communicat, ut habent Navar. Azor. et alii commun., nisi tamen communicet in cathedrali ecclesia; hunc enim satisfacere præcepto censet Bonacina; sed negat card. de Lugo, lib. i, Resp. *mor.*, nisi episcopus expresse vel tacite consentiat (sed opinio Bonacinæ nescio, an sit probabilis, nisi adsit in aliquo loco communis usus, qui consensum episcopi præsumere faciat; oves enim a proprio pastore agnosci debent).» Busembaum apud D. de Ligorio, *Theol. moral.*, De Eucharistia, n. 300 *.

(10. Sacerdos satisfacit pro communione Paschali ubicunque celebret missam; tamen, si non celebret, tenetur communicare in parochia. *Vide* d. verb. Eucharistia, *loc. cit.*, n. 14.

(17) Quæ ex Romano Victoris concilio auctor hausit, certius statui poterant Arelatensis synodi canone 1, et ex Nicæno concilio, cujus sanctionem etiam ad episcopos, qui non interfuerant, misit Constantinus imperator scripta ad eos epistola.

(18) Vide gravissimum hac de re Antiocheni concilii a 341, seu potius ex Balleriniorum sententia a. 332 celebrati decretum can. 1. Cæterum de Victoris Papæ cum Asianis episcopis controversia, cujus causa Romæ, ac late per diversas ecclesias habitas fuisse synodos ex Eusebio novimus liber v *Histor. eccles.*, cap. 23, licet horum conciliorum, quæ circumferuntur acta, dubiæ fidei sint, de illa, inquam, Victoris controversia, Legesis, Zaccariam diss. 1. *De jure Liturgico*, cap. 4, e n. 3, tom. I, ejus Bibliothecæ Ritualis præmissa.

(11. Vagi, peregrini et advenæ possunt ubilibet præcepto paschali satisfacere, etiam in ecclesiis regularium. *Vide* d. verb. EUCHAR., n. 15.

VOTA ROMANI THEOLOGI.

Debent semper vagi, peregrini et advenæ in ecclesia parochiali præcepto Paschalis communionis satisfacere.

RESPONSIO AUCTORIS.

Cum Paschalis communio debeat fieri in propria parochia, et vagi, peregrini et advenæ nullam habeant parochiam, stat mea conclusio suffulta, nedum classicis auctoribus, sed etiam constitutione Julii II, incip. *Dum ad sacrum*, § 37, relata a Lantusca, in *Theatro regularium*, verb. EUCHARISTIA, n. 6, edit. Rom., et novissime meam conclusionem defendit ut communissimam D. Alphonsus de Liguori, *Nell' Istruzione, e Pratica per li confessori*, italico idiomate, impressa Venetiis 1759, qui tom. I, cap. 12, punto 2, num. 42, sic expresse tradit : « I pellegrini, quali si trovano lungi dalla parrocchia propria, possono far la comunione in qualunque chiesa; nè sono tenuti a farla nella parrocchia del luogo, dove si trovano : cosi comunissimamente Gaet. Soto, Azor, Suarez, Lugo, Sanchez, Bonacina, Castropalao. Salm. contro Barbosa, Torn. e Roncaglia, La ragione è, perchè essi non hanno allora il proprio pastore, che debba riconoscerli, onde cessa affatto il fine di comunicarsi in parrocchia. »

(12. Fratres et sorores tertii ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pinzocheræ, Cordellati, et alii quocunque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes, debent, pro satisfaciendo præcepto paschali, eucharistiam recipere a proprio parocho et non a regularibus. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, cit. art. 1, num. 16.

(13. Famuli, domestici, et continui commensales in monasteriis regularium degentes, satisfaciunt præcepto paschali, recipiendo eucharistiam ab ipsis regularibus. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, n. 17.

(14. Hoc tamen privilegio non gaudent, sæculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum sæcularibus exteris extra monasteria habitant. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, num. 18.

(15. Nec hoc privilegio gaudent advenæ, qui in monasteriis regularium infirmantur. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, num. 19, *ibid.*

* Famuli famulæque communicare debent in parochia dominorum, penes quos habitant, Bened. XIV, *Inst. ecclesiast.*, 83, n. 22. Id quod pro solo implemento præcepti communionis in Paschate limitandum venit, cum cæteroquin a proprio parocho dependentiam habeant, v. g. in matrimonio contrahendo, in funeribus. *Ibid.*, *l. c.*, et *Inst. eccles.* 33, n. 17. *

(16. Regulares non possunt in die Paschatis administrare sæcularibus eucharistiam. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, num. 20, *eod.*

(17. Etiamsi tales personæ sæculares in alia die satisfecerint præcepto. *Vid.* v. verb. EUCHARIST., n. 21.

(18. Per communionem sacrilegam non satisfit præcepto. *Vid.* d. verb. EUCHARISTIA, num. 22.

(19. Qui culpabiliter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, n. 23, *l. cit*

(20. Ipse tamen non adimplens præceptum Paschale, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus; unde si ante declarationem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. *Vide* d. verb. EUCHARISTIA, num. 24.

(21. Qui ex malitia, vel impotentia non communicavit in Paschate, probabilius et in praxi debet statim post communicare, quam primum poterit. Ita S. Thomas, Navarr. Suarez, Vasquez, Azor. Coninch, Silvester, Fagund., Layman, Hurtadus, Lugo, Bernal., Avert, Illsung, Platel, citati, et secuti a La Croix, lib. VI, part. I, n. 644, et plures alii contra S. Antoninum, Victoriam, Tolet., Medin., Gran., Præposit., Valent., Henriq. aliosque cum Diana, part. III, tract. 4, resolut. 41, dicentes, non amplius ipsum obligari pro tali anno, quia communio videtur per præceptum fuisse alligata isti determinato tempori, uti obligatio audiendi missam alligatur certæ diei, qua transacta, non est amplius obligatio.

(22. At ratio pro nostra conclusione est, quia tempus Paschale est designatum, non ad terminandam, sed ad urgendam obligationem, quod colligitur ex verbis præcepti, nam cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnit. et remiss., dicit : « Ad minus in Paschate, » et concil. *Trid.*, sess. XIII, canon. 9, dicit : « Saltem in Paschate; » tum quia præceptum communionis Paschalis videtur esse virtualiter duplex, et continere in primis præceptum communicandi semel in anno, deinde communicandi circa Pascha ob venerationem festi, et commemorationem Cœnæ Domini; unde quamvis hoc posterius non possit amplius impleri, tamen prius, si nondum impletum est, adhuc impleri potest; adeoque etiam debet impleri, sicuti qui ex pœnitentia debet jejunare die Sabbati, si ex negligentia vel impotentia non jejunet tali die, tenetur jejunare tempore sequenti, et idem probat Carden., in 1 *Crisi*, d. 52, dicens esse moraliter certum.

(23. Qui prævidet tempore Paschali se impediendum, probabiliter non tenetur prævenire, si jam semel eo anno communicaverit, vel brevi post Pascha esset communicaturus. Suarez, Lugo, Castropal. Bernal., Burg. Platell. Illsung citati, et secuti a La Croix l. VI, part. I, num. 642, et alii plures. (24. Qui tamen nec ante communicasset, nec postea habiturus esset occasionem, teneretur prævenire, ut satisfaceret præcepto commu-

nionis annuæ. Omnes citati doctores, et alii.

(25. Qui tempore Paschatis eucharistiam ex negligentia non suscipit, potest ab ordinario excommunicari. Sac. cong. Concil., 28 Januarii 1587, in responsione ad primum.

(26. Imo potest etiam mulctari pœna pecuniaria alicui pio loco applicanda. Eadem sacra congreg. Concil., in responsione ad secundum.

(27. Non expedit tamen quod episcopus talium absolutionem sibi reservet. Ead. sac. cong., in responsione ad tertium. *Vide* verb. Euchar., n. 25, ubi afferuntur d. dubia cum respons. sac. congr.

(28. Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. *Vide* d. verb. Eucharistia, num. 26.

(29. Communio an, et quando possit dari pueris, mutis et surdis a nativitate, energumenis, epilepticis, semifatuis, stolidis, phreneticis et amentibus, aliisque infirmis. *Vide* d. verb. Eucharistia, a num. 30 ad 33.

(30. Studiosi scholas frequentantes extra propriam parochiam, satisfaciunt præcepto communionis Paschalis, communicando in ecclesiis regularium, et aliorum, apud quos scholas frequentant, Gobat. tom. I, tract. 4, num. 77 : « Consuetudine, inquit, fere ubique id obtinente. » La Croix, lib. vi, part. i, num 636, et alii dicentes, quod ideo conniveant prudenter ordinarii et parochi; quia professores longe facilius observant defectum, et ad confessionem et communionem urgent. Ubi tamen ordinarii et parochi contradicerent, essent mittendi studiosi singuli ad suas respective parœcias, quia ex supra adductis tenentur omnes pro satisfaciendo præcepto communionis Paschalis communicare in propria respective parochia, nisi alibi communicent ex dispensatione, vel permissione ordinarii seu parochi.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Falsa videtur hæc opinio censoribus, ordinario etiam, et parocho non contradicentibus (19).

RESPONSIO AUCTORIS.

Nescirem quomodo, si admittatur hæc opinio, seu censura *Romani theologi*, possunt sine gravi culpa ordinarii et parochi id scientes, talem gravem transgressionem tolerare, et nullimode contradicere, cum facile possent, et tenerentur. Unde ad ipsos, aliosque eximendos a gravi culpa, dicendum est, quod non contradicendo, sed id tolerando, accedat eorum, si non expressa, saltem tacita facultas, seu permissio; taciti autem, et expressi eadem est virtus, ac idem judicium. L. *Cum quid* 3, ff. *De rebus creditis*, cap. Ex part. ii, *De rescriptis*. Et frustra exprimitur, quod jam intelligitur. L. *Cornelius* 69, ff. *De hæredibus instituendis;* et l. *Hæc verba* 3, ff. *De legatis* 1. Habetur enim pro expresso, quod facile subintelligitur. L. *Fideicommissa* 11, ff. *De legatis* 3, § *Si filio;* maxime, ut inquit Gobat, tom. I, tract. 4, num. 67. « Consuetudine fere ubique id obtinente, » cum ipsa sit optima legum interpres. L. *Si interpretatione* 37, ff. *De legibus*, cap. *Cum dilectus* 8, De consuetudine; sicque, his stantibus, sistit in suo robore mea conclusio * ; consule notam. *

(31. Qui fuerint interdicti declarati ex eo quod tempore paschatis non communicaverunt in parochia, si postea ibi communicant, debent absolvi, et cedulones amoveri. Sac. congreg. Episcop., *in Trojana*, 30 Aprilis 1613.

(32. Episcopus non debet procedere contra eos, qui in paschate communicaverunt Romæ. S. congr. Episcop., *in Castrensi*, 24 Maii 1624.

(33. Paschale tempus pro communione Paschali a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis concluditur, nec potest ab episcopo prorogari, præsertim in sua synodo usque ad festum, v. g. Ascensionis Dominicæ, vel sanctissimæ Trinitatis, inconsulta sacra congregatione : Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. vii, cap. 69, nu. 9, ubi dicit, quod si ejusmodi synodalis constitutio ederetur, corrigenda foret, quia non decerneret, quod est a jure prætermissum, sed contra jus limites ampliaret, ab ipso jure jam præfinitos. (34. Quocirca cardinalis Cantelmus archiepiscop. Neapolitanus probe noscens sibi non competere facultatem prorogandi dictum tempus usque ad diem Ascensionis, illam sibi concedi petiit a sacra congregatione, quæ ob ingentem numerum populi Neapolitanam urbem incolentis, petitam prorogationem concessit die 20 Martii 1694, quam idem cardinalis in suam inseruit diœcesanam synod. eodem anno celebratam. Quod idem præstitum fuit ab ejus successore cardinali Pignatello in synodo ab ipso celebrata anno 1726. Hæc ille.

(35. Superiores regulares, et non parochi debent exquirere a suis familiaribus et continuis commensalibus, eisque actu inservientibus, an præcepto Paschalis communionis satisfecerint : sic S. cong. Conc. ex Bullario ordinis Prædicatorum, t. VII, p. 322, constit. 69.

PASCUA.

SUMMARIUM.

1. Pascua unde nomen deducant? — 2. Pro pascuis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, aliaque similia animalia pastum sumere solent. — 3. Pascua, et silvæ de jure communi spectant ad communitatem. — 4. Adeo ut communia sint omnibus pascua publica. — 5. Et sic dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pascua. — 6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad

(19) Rectius putamus studiosos hujusmodi in parochia penes quam degunt, communicare debere; colligitur ex *Inst. Eccles.* 82, Bened. XIV, n. 32. (*Edit. Casin.*)

pascua publica competere quidem domino loci, tanquam civi illius loci. — 7. Non autem tanquam domino. — 8. Hinc si ex causa publica per communitatem fuit prohibita pasculatio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari. — 9. Jus pascendi in bonis communibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universitatis esse censentur. — 10. Adeo ut hujusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. —11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi, et hujusmodi. — 12. Etiamsi domino loci per principem esset concessum expresse feudum cum nemoribus, silvis et forestis exemptum ab omni onere. — 13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri, vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. — 14. Dominus enim prohibere potest pastionem in suo. — 15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarciendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus. — 16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis, qui assignantur. — 17. Ad præscribendam servitutem juris pascendi requiritur immemorabilis, seu centenaria; vel requiritur, quod probetur quadragenaria cum titulo. — 18. Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem. — 19. Item, qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum datum. — 20. Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis non locatis alicui particulari, non peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut pluribi solet fieri de silvis singulis assignatis pro parte, quia tunc pascendo in pascuis assignatis aliis, graviter peccaret, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et teneretur ad restitutionem. — 21. Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cujus ipse non est pars, secundum aliquos non peccat, nec tenetur ad restitutionem, maxime si pascat in pascuis communitatis vicinæ. Opinio contraria est probabilior et communior. — 22. Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis. — 23. Recte tamen monent doctores, quoad ista attendendas esse consuetudines, et leges diversis provinciis ac locis proprias. — 24. Alia ad rem ad n. 32. — 33. Subnectuntur *Add. ex aliena manu* ad n. 41.

(1. Pascua nomen et originem ducunt a pascendo. *Communis.*

(2. Unde pro pascuis intelliguntur illa loca, in quibus pecora, aliaque similia animalia pastum sumere solent. *Communis.*

(3. Pascua, et silvæ de jure communi spectant ad communitatem, l. *Omnes* 12, cod. *De operibus publicis ;* l. *Omne territorium* 4, cod. *De censibus*, cum similibus, Rota, part. IV, recent., tom. I, decis. 275, num. 2. (4. Adeo ut communia sint omnibus pascua publica, l. *In tantum* 9, ff. *De divisione rerum*, § *Universitatis sunt ;* l. *Cum nulla* 1, et l. *Insignis* 2, cod. *De pascuis publicis ;* Rota, part. III, rec. dec. 433, num. 1. (5. Et sic Dominus loci potest et ipse sua animalia mittere ad pascua : Rota cit. dec. 433, num. 1. (6. Intellige tamen jus mittendi propria animalia ad pascua publica competere quidem domino loci tanquam civi illius loci. Rota, *loc. cit.*, num. 1. (7. Non autem tanquam domino, cum ratione dominii, et jurisdictionis nullum habeat jus in publicis pascuis. Rota, *loc. cit.*, num 1.

(8. Hinc sequitur, quod si ex causa publica per communitatem fuerit prohibita pasculatio, tunc nec ipse dominus loci potest mittere sua animalia in loco prohibito pasculari, cum talis pasculatio sibi non competat tanquam domino, sed tanquam civi, et propterea debet subjacere legibus aliorum civium. Unde cessat quod dicitur, leges inferiorum non ligare superiorem, quia hoc est intelligendum respectu illius, in quo est superior et dominus. Rota, cit. dec. 433, num. 2.

(9. Jus pascendi in bonis communalibus competit communitati, et dictum jus potest communitas exercere in iis tantum, quæ sub dominio universitatis esse censentur : Rota rec., part. II, dec. 300, num. 1. (10. Adeo ut hujusmodi jus prohiberi non possit a domino castri ratione jurisdictionis, quam in eo exercet. Rota, *loc. cit.*, n. 2.

(11. Dominus enim loci prohibere non potest incolis usum pascendi, lignandi et hujusmodi. Card. de Luca, *De servitut.*, disc. 42. per tot. et disc. 36, n. 11. (12. Etiamsi domino loci per principem expresse concessum esset feudum cum nemoribus, silvis et forestis exemptum ab omni onere. Card. de Luca, *cit.* disc. 42, n. 2.

(13. In aliis vero pascuis, quæ non sunt juris communitatis, sed ipsius domini castri; vel privatorum, communitas non potest, illis invitis, animalia ad pastum mittere. Rota, rec., *cit.* dec. 300, n. 3. (14. Dominus enim potest prohibere pastionem in suo : Rota, *loc. citat.*, num. 4, et communis doctorum. (15. Unde si alicujus animalia depascant in loco, in quo a domino fundi jus pascendi sit interdictum, ad resarciendum damnum inde emergens tenetur ipse animalium dominus, jure naturali id suadente, et juribus scriptis id demandantibus; textu expresso in l. *De his* 6, cod. *De lege Aquilia*, ibi : « De his, quæ per injuriam depasta contendis, ex sententia legis Aquiliæ agere minime prohiberis ; l. *Si Quadrupes* 1, ff. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, ibi : « Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, actio ex lege 12 tabularum descendit ; et concordant l. *Si quis* 1, cod. *De fundis et saltibus rei dominicæ ;* l. *Insignis* 2., et l. *Prata* 3, cod. *De pascuis publicis.*

(16. Jus pascendi potest acquiri quinque modis. Primo institutione, vel alia ultima voluntate, si jus pascendi relinquatur. Secundo, stipulatione, pactione, vel emptione, donatione, et simili contractu. Tertio, sententia. Quarto, lege, vel statuto. Quinto, præscriptione ; Cæpol, *De servit. rustic. præd.*, cap. 91, a n. 6 usque ad 31, ubi late de omnibus ; Panimol., dec. civil. *Moral. criminal.*, part. I, dec. 25, adnotat. 2, n. 2 ; et alii.

(17. Ad præscribendam tamen hanc ser-

vitutem juris pascendi requiritur usus immemorabilis. seu tantum tempus, cujus initii memoria non exstet in contrarium, seu centenaria. Cæpol., *loc. cit.*, nu. 32; Panimol., *loc. cit.*, n. 3; Rota rec., part. IX, t. II, dec. 320, n. 8, et part. IX, t. II, dec. 337, n. 17. Vel requiritur quod probetur quadragenaria cum titulo. Rota, part. IX, tom. I, *cit.*, dec. 300, n. 10.

(18. Qui sine ullo ex dictis quinque titulis animalia sua pascit in interdicto fundo alieno, peccat graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni causati, et tenetur ad restitutionem, siculi si in alia re damnificasset. *Communis.* (19. Item qui sua animalia pascit in pascuis communitatis elocatis alicui privato, tenetur restituere damnum datum, non aliter ac si ad personam privatam spectarent talia pascua, quia communitas illa locando dictæ personæ privatæ, transtulit totum suum jus in illam, non aliter ac si pro tempore vendidisset. *Communis.*

(20. Qui pascit animalia sua in pascuis communitatis ab ipsa non elocatis alicui personæ particulari, sed relictis communibus omnibus incolis et civibus, nullimode peccat, nisi fortasse essent pascua divisa, et assignata singulis pro parte, ut pluribi solet fieri de silvis ad ratam singulis assignatis pro parte, quia tunc non posset animalia sua pascere, nisi in pascuis sibi pro sua parte assignatis, et pascendo in pascuis assignatis aliis, peccaret graviter, vel leviter juxta gravitatem, vel levitatem damni dati, et teneretur ad restitutionem, ac si pasceret in interdicto fundo alieno, maxime si repartitio, et divisio talium pascuorum sit juste, et recte facta, quia quisque in parte sibi juste a communitate assignata habet jus strictum, tanquam in pascuis propriis. *Communis.*

(21. Qui pascit animalia sua in pascuis spectantibus ad communitatem, cujus ipse non est pars, secundum Dicastill. et alios cum Burg., centur. 3, caus. 77, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; quod admittunt Illsung, tom. IV, dec. 2, n. 284; Sanchez, *in consil.*, lib. I, cap. 5, dec. 1, n. 21 et 35, et alii, si pascat in pascuis communitatis vicinæ, quia talia damna mutuo compensantur in oppidanis vicinis; unde videntur ista licite per consuetudinem, aut saltem tantum sub pœna prohiberi, vel per pacta disjunctiva, ut vel non pascant, vel si pascant, et deprehendantur, solvant pœnam: opinio tamen contraria est probabilior, et communior cum Bonacina citat. et secuta a La Croix, lib. III, part. II, n. 255, quod nempe in hoc fiat injuria, possitque etiam peccari mortaliter, si attingatur materia gravis; nam quævis communitas habet ad sua pascua jus strictum contra alias communitates, neque scitur, quod adsint talia mutua pacta; neque potest dici, quod talia damna mutuo compensentur, quia, ut recte dicit Vasquez, cap. 5, *De restitutione*, § 4, dub. 1; compensatio debet fieri in bonis ejusdem, qui damnum intulit, et non in bonis alterius innocentis, prout in hoc casu frequenter fieret; cum non fiat ex bonis propriis ejus, qui damnum intulit, sed communibus aliorum, qui nihil debent.

(22. Quæ dicta sunt de pascuis, intelligenda sunt etiam de lignatione in silvis, ut tradunt communiter doctores. (23. Qui insuper docent, quoad ista attendendas esse consuetudines et leges, diversis provinciis ac locis proprias.

(24. Gabella imposita ab universitate super pascuis non comprehendit animalia ecclesiasticorum. Sac. congreg. Immun., 14 Sept. 1675, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 1146.

(25. Pro pasculatione animalium ecclesiasticorum nihil solvendum, si hucusque ita fuit observatum. Sac. cong. Immun., *in Laquedonen.*, 2 Jul. 1630, l. II *Decret.* Paul., pag. 51.

(26. Statutum laicorum prohibens moram, et ingressum animalibus in pascuis non comprehendit ecclesiasticos. Sacr. cong. Immun., *in una montis Falisci*, 24 Jan. 1646, l. III *Decret.* Paulucci, p. 243.

(27. Si territorium sit proprium communitatis, non intrat immunitas ecclesiasticorum circa pascua. Sac. cong. Immun., *in Amerina*, 7 Oct. 1631 lib. II *Decret.* Paul., pag. 92.

(28. Verum pascua provenientia non ex tenuta particulari communitatis, sed totius territorii proprii ecclesiarum, et particularium civium reduci debent ad pristinum statum libertatis, tam quoad laicos, quam quoad clericos. Sac. cong. Immun., *in Faventina*, 26 Jun. 1628, lib. II *Decret.* Paul., pag. 97.

(29. Laici pro belluis ab ecclesiasticis eis traditis sub specie cujusdam contractus nominati census revera transferentis dominium ipsarum belluarum in laicos, tenentur ad solutionem fidæ, seu pasculi, et in hoc decreto sacra Cong. recessit a jam decisis, quod non tenerentur. Sac. cong. Immun., *in Larinen.*, 24 Septemb. 1697, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 113.

(30. Circa edictum episcopi, an obliget clericos ad solvendum pro pascuis aliquam summam minorem, quam laici? Sac. congr. remittit causam ad A. C. Sac. cong. Immun., *in Marsicen.*, 7 Jul. 1699, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 113.

(31. Super controversiis inter abbatem commendatarium, et baronem loci Laterzæ, sacra congr. respondit : « Firma remanente restitutione Jacci, omnia quoad pascua, seu prætensam fidam remittuntur ad A. C. cum facultatibus sacræ congregationis. » Sacr. congr. Immun., *in Acheruntina* II, *Decret.* 1704, l. III *Decr.* Vallem., p. 632.

(32. Cum jus supra pascua animalium competat archiepiscopo Regien. ratione dominii temporalis, injungitur episcopo Boven. ut informet, et interim nihil innovet. Sac. congr. Immun., *in Boven.*, 3 Sept. 1695, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 213.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(33. De jure pascendi, et quando ipsum secum ferat prohibitionem immutandi cul-

turam, tum restringendi, non incongrue hic disquiritur.

(34. Potest jus pascendi competere vel in propriis agris aliis concessis ad percipiendos fructus duntaxat industriales, uti est tunc, cum competit *jure dominii fundiarii*, vel in agris alienis. (35. Priori sane casu non est dubitandum, quin possessores agrorum nequeant immutare culturam, et restringere cum dominium unde provenit libertas immutandi culturam et restringendi, non sit apud possessores agrorum, sed apud illum, qui jus habet pascendi. Cardinal. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 10; Capyc. Latr., consult. 83, num. 34, et plur. seq.

(36. At posteriori casu non semper eodem modo se res habet. Porro si jus pascendi in agris alienis competat *jure servitutis veræ et propriæ*, ut est dum ab uno prædio alteri prædio debetur, et sic talia pascantur animalia, quæ prædii vicini instrumento continentur, adeoque prædii accessoria sunt, in hoc pariter casu non est in arbitrio possessorum agrorum, quamvis dominorum, immutare culturam, et restringere. Surd., consil. 27, num. 10; Cæpoll., *De servit. rustic. præd.*, cap. 9, num. 40; Oter., *De pascuis*, cap. 16, num. 2; Antunez, *De donat. reg.*, tom. II, lib. III, c. 9, n. 78; Cohel., *De Bon. Regim.*, cap. 10, n. 198.

(37. Quod si jus pascendi in alienis agris competat *non jure servitutis veræ et propriæ, sed abusivæ et impropriæ*, prout est cum non prædio, sed personæ, et quidem indefinite et generaliter pro quibuscunque animalibus debetur, et in hoc disparato casu, si acquisitum ostendatur titulo expresso, eoque *oneroso*, nec in potestate est possessorum agrorum licet dominorum culturam immutare et restringere. Rot., *in Veliterna juris pascendi*, 9 Jun. 1755, § 4, *cor. eminentis. Bussio.*

(38. Sin autem acquisitum sit titulo quidem expresso, sed *liberalis concessionis*, puta *statuto*, *privilegio*, etc., liberum est possessoribus agrorum vi dominii immutare culturam, et restringere, cum concessum intelligendum sit, quandiu ipsi agri aperti remaneant, prout erant de tempore ipsius liberalis concessionis, ne alias propria cuique liberalitas noceat. Calcan., consil. 50, n. 4 seq.; Casanatt., concil. 22, n. 10; Capiblanc., *De Baron. pragm.* II, n. 115; Corradin., *De jur. prælat.*, q. 74, n. 17, et duob. seq.; Thomat., *Decis. Maceraten.* 234, n. 31 et 34; Rot., *coram Molin.*, decis. 774, n. 16 et seq.

(39. Idemque juris est, si acquisitum sit consuetudine, seu præscriptione. Cum consuetudo hæc, seu præscriptio proveniat « ex natura campestri, et aperta agrorum, tanquam ex cessante murorum, vel sepium, aut fovearum impedimento : » ut sunt verba card. de Luc., *De servit.*, discurs. 37, n. 6, et adamussim conveniunt Capiblanc., *De Baron. prag.* XI, n. 30; Antonell., *De tempor. legal.*, cap. 110., n. 4; Carol. Anton. de Luc., *ad de Franch.*, decis. 301, n. 6; Thomat., *Dec. Maceraten.* 234, n. 34. Hinc est, quod impediri haud valet, quominus possessores eorumdem agrorum, virtute dominii, culturam immutent et restringant, Rocc., *Disp. jur. select.*, c. 169, n. 23; Bonden., *ad Oter. de Pasc.*, cap. 16, n. 5; Panimoll., dec. 25, adnot. 2, n. 36; Rot., in *Prænestina herbarum*, 27 Junii 1736, § *Ast, cor. clar. mem. Calcagnino.*

(40. Idque procedit, etiamsi agatur de consuetudine, seu præscriptione immemorabili. Tametsi enim vigore consuetudinis, seu præscriptionis immemorabilis allegari regulariter queat quicunque titulus magis utilis; ea tamen in casu, uti habens *certam originem* ex mox dicta *natura campestri et aperta agrorum*, operari haud valet præsumptionem tituli utilis, adeoque inefficax est ad immutationem culturæ, et restrictum. Rot., *in Signina juris pascendi*, 25 Jun. 1725, § fin., *cor. clar. mem. Aldovr.*; in *Carpentoraten. Territorii super damnis*, 16 Junii 1747, § 2, et in *confirmatoria*, 2 Decemb. 1750, § 4, *cor. reverendis. Molin*, et in *Balneoregien. juris pascendi super bono jure*, 25 Januar. 1751, § 3, *cor. eminentiss. Bussio.*

(41. Solumque consuetudo, seu præscriptio immemorabilis efficax esse potest ad impediendam immutationem culturæ, et restrictum, si illi, qui ex ea acquisiverunt jus pascendi, simul prohibuerint, quominus possessores agrorum immutarent culturam, et restringerent, et hi acquieverint. Cæterum, secluso concursu talis prohibitionis, talisque acquiescentiæ, nequit consuetudo, seu præscriptio immemorabilis impedire immutationem culturæ, et restrictum, eo quia fieret transitus *ab affirmativo jure pascendi ad negativum*, illudque longe diversum *jus prohibendi* immutationem culturæ, et restrictum, qui sane transitus non permittitur. Rota, in *Balneoregien. juris pascendi super bono* 1751, 25 Januarii 1751, § 6, *coram eminentiss. Bussio*; in *Sutrina juris pascendi quoad facultatem faciendi restrictum super reservatis*, 27 Martii 1752, § 3 et 16 Martii 1753, § 3, *coram eminentis. Elephant.*, et in *Veliterna juris pascendi*, 9 Junii 1755, § 4 et seq., *cor. eminent. Bussio.*

PATER.

SUMMARIUM.

1. Pater, et filius dicuntur una persona. — 2. Dicuntur tamen una, et eadem persona non vere, sed ficte, seu juris fictione. — 3. Nomine patris venit etiam avus, et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neptum et proneptum, si fuerint sub potestate avi et proavi. — 4. Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu. — 5. Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. — 6. De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. — 7. Adducitur, et solvitur objectio de paritate matris. — 8. Pater non potest beneficium habere in una eccl., et filius in

alia, quando ambæ sunt sorores, v. n. 23. — 9. Pater, et filius possunt celebrare in eadem ecclesia. — 10. Pater legitimus nulla indiget dispensatione ad obtinendum immediate beneficium filii, licet filius, quamvis legitimus, dispensatione egeat ad obtinendum immediate beneficium patris. — 11. Pater enim non prohibetur obtinere immediate beneficium filii sui legitimi. — 12. Pater, reclamantibus filiis, etiam minoribus, uxore mortua, potest professionem in aliqua religione emittere. — 13. Pater, qui dormiens in lecto filium suffocavit, efficitur irregularis. — 14. Pater percutiens filium in sacris constit., excommunicat. incurrit: *Sed v. ibi *remissive* *. — 15. Immunitas duodecim filiorum non conceditur patri propter adoptivos. — 16. Talis immunitas non tollitur per emancipationem aliquorum ex filiis. — 17. Nec tollitur ex nuptiis filiarum. — 18. Nec tollitur per professionem aliquorum ex filiis in religione. — 19. Alia, *remissive*. — 20. Pater an, et quando teneatur ad restitutionem mutui sine suo consensu accepti a filio? — 21. An, et quo sensu patris iniquitas transfundatur in filium? Ad n. 22. — Subnect. *Addit. ex aliena manu* ad n. 30.

Sublata distinctione dominorum et servorum, præcipua personarum divisio ea est, quæ patresfamilias a filiisfamilias distinguit: « Nam civium Romanorum quidam sunt patresfamiliarum, alii filiifamiliarum, quædam matresfamiliarum, aliæ filiæfamiliarum. Patresfamiliarum sunt, qui sunt suæ potestatis, sive puberes, sive impuberes; simili modo matresfamiliarum, filiifamiliarum, et filiæ, quæ sunt in aliena potestate. » L. 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Non satis constat, quomodo Ulpianus matresfamiliarum eas simili modo appellet, quo patresfamiliarum. Nam paterfamilias tunc talis incipit vocari, cum a patria exiit potestate: at materfamilias non modo ea vocatur, quæ sui juris est, sed et ea, quæ in mariti manum venit, licet alterius potestati subjecta. L. 44, ff. *De adopt*. Etenim ut arbitratur Aulus Gel., *Noct. Att.*, lib. XVIII, c. 6, « probabilius est matremfamilias appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu, mancipioque, aut in ejus, in cujus maritus manu, mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, et in sui hæredis locum venisset; » quæ materfamilias mariti certe potestati subjecta est. Quare non alio modo allatus Ulpiani textus intelligi potest; nisi ibidem sermonem haberi de iis mulieribus, quæ postquam in mariti manum venerunt, defuncto viro, in ejus familia remanserunt, nullo alio superstite, in cujus potestate reversuræ sint. L. 20, 34, ff. *Solut. matrim.*, l. 5, ff. *De bonis damnat*. Notandum tamen, quod hæc distinctio in patres et filiosfamilias minime observatur, ubi agitur de publicis causis et muneribus: « Nam filiusfamilias in publicis causis loco patrisfamilias habetur, veluti ut magistratum gerat, vel tutor detur. » L. 9, ff. *De his, qui sui vel alieni juris*.

(1. Pater et filius dicuntur una persona, et habetur expresse in juribus, tam civilibus quam canonicis; in civilibus, in l. *Si quis duobus* 11, cap. *De impuberum et aliis substitutionibus*, ibi: « Cum et natura pater et filius eadem esse persona pene intelligantur, » et sæpe alibi. In canonicis in c. *Contradicimus* 21, caus. 35, q. 3, § 1, ibi: « Cum una caro probetur pater et filius, » et sæpe alibi. (2. Dicuntur pater et filius una, et eadem persona, non vere sed ficte, seu juris fictione, * ob quosdam juris effectus, ut in contractibus, successionibus, aliisque de quibus opportuno loco disputandum; profecto ita * statuunt Baldus, in l. *De tutela*, § *Si duo*, ff. *De legitim. tutel.*, et alii communiter.

(3. Nomine patris venit etiam avus et proavus paternus respectu nepotum et pronepotum, seu respectu neptum et proneptum, si fuerint sub potestate avi et proavi. L. *Cum oportet* 6, cod. *De bonis, quæ liberis in potestate*, etc., cum similibus. (4. Pater filius avi, vivente eodem avo, non habet jus in suos filios, nisi habitu, l. *Nam Civium* 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nam qui ex me et uxore mea nascuntur, in potestate mea sunt, item qui ex filio meo et uxore ejus, id est nepos meus et neptis æque in mea sunt potestate. » * Sed non solum liberi nostri patriæ nostræ potestati subjiciuntur; sed et nostræ uxores cum in manum nostram convenerunt, item nurus, et pronurus. Est enim talis uxor nobis loco filiæ: nurus autem, et pronurus sunt nobis loco neptis et proneptis. Hæc discimus ex lib. III *Instit. Caii*, qui apud collatorem Mosaicarum et Romanarum legum, tit. 16 *De legitima successione*, ita se habet: « Uxor quoque, quæ in manu ejus est, et sua hæres est, quia filiæ loco est, item nurus, quæ in filii manu est; nam et hæc neptis loco est. Sed ita demum erit sua hæres, si filius, cujus in manu erit, dum pater moritur in potestate ejus non sit. Idem dicimus et de ea, quæ in nepotis manu matrimonii causa sit, quia proneptis loco est. » * (5. Pater, decedente avo, acquirit actu potestatem in suos filios. L. *Nepotes* 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi: « Nepotes ex filio, mortuo avo, recidere solent in filii potestatem, hoc est patris sui. »

(6. De jure communi pater ob transitum ad secundas nuptias non privatur usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. Gomez ad leg. 48 *Tauri*, num. 1, in fine, Paschalis, *De viribus patr. potest.*, part. I, cap. 3, num. 37; Ascanius Clemens, *De patria potest.*, cap. 7 et sect. 2, num. 40, vers. *Amplia decimo tertio;* Castillus, *De usufructu*, cap. 3, num. 26; Sanchez, *Consil. moral.*, lib. I, cap. 2, dub. 28 in fine; Joannes Angelus Bossius, *De patr. potest.*, cap. 7, num. 170, et in tractat. *De contractu matrimonii*, cap. 11, num. 276 et 325, et innumeri alii ibi ab ipso citati. Et ratio est, quia filiifamilias ex priori matrimonio nati, per transitum patris ad secundas nuptias, non desinunt esse sub patria ipsius potestate, ut omnes concedunt, ergo nec eorum bona desinent esse sub ipsius administratione et usu-

fructu; jura etenim, quæ non diffidunt quoad personam, nec diffidere videntur quoad bona; hoc idem evincitur ex l. *Generaliter* 5 et l. *Hac edictali* 6, cod. *De secundis nuptiis*.

(7. Nec valet objicere, quod sicuti mater transiens ad secundas nuptias privatur jure educationis, et tutelæ filiorum prioris matrimonii, ita pater transiens ad secunda vota debet privari usufructu bonorum filiorum prioris matrimonii. Non valet, inquam, quia non currit paritas quoad hoc de matre et patre; mater enim nec habet filios sub sua patria potestate, nec gaudet usufructu in eorum bonis, sed solummodo exercet munus tutelæ, quod est quid diversum a munere patriæ potestatis, et cum ipsa quodammodo transeat sub potestate secundi mariti, non est æquum, quod filios prioris apud se retineat: quæ omnia considerari non possunt in patre transeunte ad secundas nuptias.

(8. Pater non potest beneficium habere in una ecclesia, et filius in alia, quando ambæ sunt sorores, ita ut residens in una censeatur in alia residere, quarum aliquæ reperiuntur in Hispania. Sac. congreg. Concil.; apud Nicol. Garciam, *De benefic.*, part. VII, in addit. ad c. 3, nu. 75; et Barbos., in *Summa Apost. dec.*, verb. *Pater*, n. 3. V. in fine, n. 23.

(9. Pater et filius possunt celebrare in eadem ecclesia. Sacr. congr. Concilii, sub die 31 Jan. 1603; apud Sellium, in *Selectis canonicis*, c. 92, n. 7; Barbosa, *loc. cit.*, n. 4.

(10. Pater legitimus nulla indiget dispensatione ad obtinendum immediate beneficium filii; licet filius, quamvis legitimus, dispensatione egeat ad obtinendum immediate beneficium patris. Sac. congregat. Concil., apud Nicol. Garciam, *Addit. ad dict.*, part. VII, c. 3, n. 29; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 5 et 6.

(11. Pater enim non prohibetur obtinere immediate beneficium filii sui legitimi. Sac. congr. Conc., sub die 30 Maii 1602, et in *Maceraten.*, 18 Novemb. 1628; apud Sellium, c. 92, n. 8; et Barbosam, *loc. cit.*, n. 7.

(12. Pater, reclamantibus filiis, etiam minoribus, uxore mortua, potest professionem in aliqua religione emittere. Sacra congregatio Concilii, *in Casalen. educationis filiorum*, 26 Augusti, et 26 Decembris 1719; de qua late Ursaya, tom. IV, part. I, discept. 15.

(13. Pater, qui dormiens in lecto, filium suffocavit, efficitur irregularis propter culpam vel negligentiam, quæ homicidium præcessit, ut est textus in cap. *Quæsitum*, et ibi DD. *De pœnit. et remiss.*; cap. *Consuluisti* 2, q. 5; cap. ult. cum ibi notatis, *De iis, qui filios occiderunt*; Fagnan., lib. V *Decret.*, in c. *Si constiterit* 12, *De accusationib.*, n. 39; Silvester in verb. *Homicidium*, n. 15, in 23 *Quæstion.*, et alii passim.

(14. Pater percutiens filium in sacris constitutum excommunicationem incurrit, ut efficaciter probat textus a contrario sensu, in c. *Cum voluntate*, § fin. *De sent. excommun.* Cum enim percutientes correctionis causa propinquos inferiorum graduum, id est minorum ordinum, in sententiam excommunicationis non incidant, ut ibi deciditur, utique a contrario sensu in hujusmodi excommunicationem incidunt, qui percutiunt propinquos superiorum graduum, id est in sacris constitutos, et ita videtur sentire ibi glossa final. et tenent expresse Hostiens., n. 13; Butrius, n. 25; et Abbas, n. 8, vers. *Item quoad percussionem*. Idem firmant Hostiens., in c. *Indecoram* 3, De ætat. et qualit., n. 8, vers. *Item quoad nimiam violentiam*; Jo. Andreas, n. 13, vers. *Item quoad violentiam*; Fagn., n. 48, et ipso teste, reliqui omnes.

* Sed vide *Addit. Casin.* ad v. MAGISTER.

(15. Immunitas duodecim filiorum non conceditur patri propter adoptivos; si enim per statutum, seu constitutionem dispositum sit, quod pater habens duodecim filios, gaudeat immunitate quoad onera communia, ut in statu Mediolanensi, et pluribus aliis provinciis habetur concessum, ne nimio gravamine in alendis tot liberis prematur pater, qui in procreatione tot liberorum sic favorabilis videtur reipublicæ, ut notatur per textum in leg. *Cum ratio naturalis* 7, et § *Si plures filios*, ff. *De bonis damnator.*, et leg. 2, c. *De indicta viduitate*; tunc si pater non habeat complementum filiorum duodecim, nisi computatis adoptivis, talis immunitas eidem non competit. Arg. leg. *Sextum* 2, ff. *De vacatione et excusatione munerum*, § *Adoptiv. filii*, ibi: « Adoptivi filii in numerum non proficiunt eorum liberorum, qui excusare parentes solent; » et Inst. *De excusationibus tutorum*, in princ., ibi: « Sed adoptivi liberi non prosunt; » Rosignol., *De patr. potest.* discept. 2, c. 10, n. 4, et alii communiter.

(16. Immunitas duodecim filiorum patri concessa non tollitur per emancipationem aliquorum ex filiis. Roland., cons. 52, n. 5, vol. 2; Menoch., consil. 486, n. 6; Rosignol., *loc. cit.*, discept. 6, cap. 23, n. 3, ubi pluribus adductis testatur de comm.

(17. Nec talis immunitas tollitur ex nuptiis filiarum, licet enim plures ex filiabus nubant, non cessat privilegium in patre duodecim liberorum, ut definivit « excellentissimus Mediolani senatus per litteras patentes in casu Joannis Petri de Mutina dicti Othonæ, » die 7 Maii 1552, teste Rosignolo, *loc. cit.*, n. 5.

(18. Item nec talis immunitas tollitur per professionem aliquorum ex filiis in religione. *Communis*, teste Rosignolo, *loc. cit.*, n. 6.

(19. Alia, *Vide* verb. FILIUS, PARENTES.

(20. Pater an et quando teneatur ad restitutionem mutui sine suo consensu accepti a filio? *Vide* verb. MUTUUM, a. n. 1 ad. 19

(21. Patris iniquitas transfundi potest in filium quoad pœnam seu punitionem temporalem, non quoad culpam seu defectum moralem; quoad pœnam quidem, ut expo-

nunt SS. Patres. *Exodi* c. xx, vers. 5: *Visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem;* et idem c. xxxiv, vers. 7, ac n. xiv, vers. 18, ut etiam multoties Deus propter unius peccatum populum totum punivit; ita lib. *II Reg.* xxiv, 15, propter Davidis peccatum pestem in populum Israeliticum immisit in tantum, quod tribus diebus septuaginta hominum millia mortui sunt; imo id etiam quandoque contigit propter privati hominis peccatum; sic *Josue*, vii, accidit propter furtum Acham filii Charmi in Jericho. Præfata tamen dubio procul a Deo præstita sunt, et præstantur sanctissime; siquidem pœna in insonte ordinatur in patientiæ exercitium, virtutumque excitamentum, atque incrementum; accedit, quod *Exodi* cap. xxxiv, 7, nullus apud Deum per se innocens est, proindeque pœna illa in proprii piaculi expiationem cedere potest.

(22. At patris iniquitatem transfundi non posse quoad culpam in filium, patet *Ezech.* xviii, 20: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii; justitia justi super eum erit, et impietas impii erit super eum;* et idem *Deuteron.* xxiv, 16; *Regum* lib. IV, xvi, 9; *Paralip.* lib. II, c. xxv, v. 4. Quod si filii Adam nedum malum pœnæ, sed etiam malum culpæ peccati originalis contraxerunt, *Psal.* L, 7: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum*, etc., et ad *Rom.* v, 12: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransivit, in quo omnes homines peccaverunt:* id sane, quia Dei infinita sapientia et voluntate æquissima, fuit Adamus totius generis humani caput creatus, tum physice, tum moraliter; ac omnium voluntates in protoparente, tanquam in capite, et principio totius posteritatis, repositæ fuerunt; sicque, ut justitia originalis participanda erat, si supremi Numinis mandatum observasset, ita contrahendum originale, quoties violasset; de quo tamen non plus æquo, et temere explorandum, sed potius firma mente incessanter volvendum, quod justa judicia Domini, et in seipsis justificata; atque non minus grato corde jugiter meditandum, hominem primum, ac in eo omnes peccavisse, et Filium Dei de cœlis descendisse, amictumque carne sanguinem et vitam in copiosam redemptionem profudisse.

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(23. Quod ait auctor, num. 8, scilicet non posse habere beneficium patrem in una ecclesia, et filium in altera ecclesia sororia, id intellige de filio illegitimo. (24. Cæterum filius legitimus non prohibetur habere beneficium non solum in ecclesia sororia, sed et in eadem ecclesia, in qua pater habet beneficium, solumque prohibetur immediate succedere in patris beneficium. *Confer* Murg., *De benefic.*, q. 3, subsect. 2, num. 649.

(25. Quænam vero ecclesiæ dicantur *sororiæ*, tum quid requiratur ut ecclesiæ possint esse sororiæ, tradit Rota, *in Cæsaraugustana canonicatus*, 2 Julii 1742, *coram eminentiss. Bussio*, (26. ubi quod si proponatur qualitas sororia ad omnes juris effectus, requiritur vel privilegium Apostolicum, vel consuetudo immemorabilis; secus vero, si ea proponatur ad simplicem illum effectum, (27. ut beneficiarii unius ecclesiæ possint promiscue interesse divinis officiis in altera.

(28. Ut autem prohibeatur filius illegitimus obtinere beneficium in ecclesia sororia, non est probanda qualitas sororia ad omnes effectus, sed satis eam probare ad effectum illum, ut possint beneficiati ecclesiæ, in qua pater habet beneficium, interesse divinis officiis in altera illa ecclesia. Rota, *in* d. *Cæsaraugustana canonicatus*, § 2 et 3.

(29. Quod si filius illegitimus jam obtinuerit beneficium in una ecclesia, tunc pater prohibetur obtinere, vel in eadem, vel in sororia ecclesia alterum beneficium. « Ratio hujus est (inquit Murg., *De benefic.*, quæst. 3, subsect. 1, num. 624), quia cum simul post concilium Tridentinum beneficia obtinere nequeant in eadem ecclesia, congruentius erit prohibere patrem, ne acquirat de novo, quam compellere filium ad dimittendum jam quæsitum et possessum. »

RESPONSIO AUCTORIS.

(30. Quod mea conclusio intelligenda sit de filio illegitimo, jam patet ex iis quæ tradidi in verb. FILIUS, num. 67, ubi sic expresse conclusi: Filius illegitimus nequit in ecclesia, ubi pater ejus beneficium habet, vel habuit, quodcunque beneficium obtinere; id probando ex sacris canonibus et concilio Tridentino, ut *ibi* videre est. Hic autem paucis refero sensum declaration. Sac. cong. Concil. prout refertur a Garcia, et Barbosa, *loc. cit.* Quod autem subjungitur hic ab *Additore*, num. 7, jam tradidi *ibi* num. 10 et 11. ex declaratione sac. cong. Concil.

PATRES (SS.)

SUMMARIUM.

1. Sanctorum Ecclesiæ Patrum nomine latius sumpto venire possunt quicunque primarii Ecclesiæ pastores, ac doctores, etc. — 2. At communi, probatoque Ecclesiæ usu, SS. Patrum nomine pressius accepto, intelliguntur ii, qui post apostolorum tempora, his tamen paulo saltem viciniores, aut eminentis doctrinæ, sanctitatisque fama magis celebres, Ecclesiam qua voce, qua libris ad posteros transmissis illustrarunt, ad n. 3. — 4. Scripta, quæ sub SS. Ecclesiæ Patrum nomine circumferuntur, triplicis sunt generis, ad n. 5.—6. De auctoritate rectoque usu Patrum ad n. 18.

(1. Sanctorum ecclesiæ Patrum nomine latius sumpto, venire possunt quicunque primarii Ecclesiæ pastores, ac doctores, qui speciali lumine a Deo perfusi, ac insi-

gni sanctitate conspicui, Ecclesiæ plantandæ vel salubri fidei, morumque doctrina irrigandæ, sedulam magis operam collocarunt. Quo in amplo significatu Ecclesiæ Patres dici possunt, tum ipsi apostoli, qui viventes in carne plantaverunt Ecclesiam, etiam sanguine suo; tum ipsorum successores episcopi quivis, sapientia, sanctimoniaque singulari illustres, qui suis scriptis eumdem in scopum impensius collimarunt, quibus S. Augustinus applicat verba Psalmistæ: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii* (*Psal.* XLIV, 17), id est, inquit S. Præsul, pro apostolis episcopi.

(2. Verum, quia priores illi clarioribus aliis titulis resplendent, et e posterioribus complures ab istorum ætate sunt remotiores, hinc communi, probatoque Ecclesiæ usu, SS. Patrum nomine pressius accepto, duntaxat intelliguntur ii, qui post apostolorum tempora, his tamen paulo saltem viciniores, aut eminentis doctrinæ, sanctitatisque fama magis celebres, Ecclesiam, qua voce, qua libris ad posteros transmissis illustrarunt: atque ita, exemplo apostol., filios quam plurimos in Christo Jesu per Evangelium, ejusque fidei, ac doctrinæ legitimam expositionem genuerunt.

(3. Iidem etiam Ecclesiæ doctores appellantur, neque privati duntaxat, sed universales, ac publici, inter illos proinde venerandi, quos Deus, post apostolos, posuit in Ecclesia doctores: quippe, qui Ecclesiam universam sapientiæ, sanctitatisque suæ radiis collustrarunt. Sunt tamen ex illis quidam, qui speciali etiam honoris prærogativa, præ cæteris nuncupantur Ecclesiæ doctores; eo quod, præter eminentem scientiam et virtutem, qua omnibus, qui in domo Dei sunt, præluxere, publico Ecclesiæ ipsius testimonio pro talibus agniti, ac declarati fuerint: cujusmodi ex antiquioribus Græcis quidem sunt: SS. Basilius, Athanasius, Gregor. Nazianz., Chrysostomus; e Latinis præcipue quatuor: SS. Gregorius M., Augustinus, Ambrosius et Hieronymus, quibus recentius accessere sanctus Bernardus, dictus doctor Mellifluus, div. Thomas Aquinas, et sanctus Bonaventura, hic seraphici, ille angelici doctoris titulo insignis. Doctoris quoque nomen in Ecclesiæ precibus obtinent SS. Anselmus, Isidorus Hispalensis, Petrus Chrysologus, etc.

(4. Scripta, quæ sub SS. Ecclesiæ Patrum nomine circumferuntur, triplicis sunt generis. 1. Etenim alia sunt certo genuina, seu eorum propria, quorum nomine inscribuntur. 2. Alia indubie spuria, vel ex toto, vel ex parte: quia vel librarii ignorantia, aut incuria unum nomen suppositum pro altero; vel ab illo, aut alio, auctore quamvis catholico, ad conciliandum operi pretium, sub nomine celebris alicujus Patris edita: vel denique fraude hæreticorum supposita, aut quibusdam, seu insertis, seu expunctis, corrupta, quibus suos errores tali patrocinio tuerentur, aut saltem obtegerent. 3. Alia sunt incerta, aut dubia; eaque iterum vel ejusmodi, ut, etsi non omnino constet esse genuina, verosimilius tamen habeantur pro talibus, vel istiusmodi, ut quanquam non certo constet esse spuria, sint tamen fidei admodum ambiguæ.

(5. In Sanctorum Patrum scriptis, etiam genuinis, duo in primis universim rerum genera occurrunt, de quibus tractant: aliæ enim sunt res sacræ, quæ maximam istarum lucubrationum partem occupant; aliæ profanæ, quas identidem, saltem obiter, in decursu immiscent; veluti sunt Quæstiones philosophicæ, vel mathematicæ, et aliæ, quæ solo naturali lumine investigari solent. De his posterioribus, utpote ab instituto nostro alienis, id duntaxat advertere sufficiat, quod licet e SS. Patribus plures naturalibus etiam disciplinis egregie fuerint exculti, quia tamen sublimioribus addicti toti, inferiores istas quæstiones, ubi nullam cum fidei, morumque doctrina connexionem habebant, ex proposito non tractarunt, eorum in his determinandis auctoritas fortius non suppeditat argumentum, quam ipsorum perspecta talium materiarum major, vel minor peritia, aut rationis, ab ipsis adductæ, robur persuaserit. Deinde, quæstionum sacrarum duæ rursum species sunt, quas versant SS. PP. Aliæ pertinent ad fidei morumve dogmata: aliæ materiam tangunt, salva fidei, morumque Christianorum puritate, inter ipsos orthodoxos controversam. Hujus discriminis meminit S. Augustin.: «Alia sunt, ait, in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulæ catholicæ defensores, salva fidei compage, non consonant; alia vero, quæ ad ipsa fidei pertinent fundamenta.» Est et hoc in SS. Patrum operibus observandum, alia reperiri ad erudiendos Christianos in fide et moribus aut revincendos convellendosque hæreticos presse rigideque prolata, alia ad populum dicta pro concione, subinde non sine aliqua exageratione oratoribus sat familiari.

(6. Duo committi solent, præcipue ab hæreticis, peccata contra SS. Patrum auctoritatem: alii, præsertim cum illos sibi manifestius adversantes experiuntur, eam nimium deprimunt, imo penitus contemnunt, uti facere solent Lutherici et Calvinistæ: quanquam sicubi specie tenus in aliqua, a contextu decerpta lacinia favere videantur, avide illam pro se arripiant, et cum triumpho ostentent. Ipsi adeo Sociniani, ut vel ipsas concilii Nicæni de Verbi divinitate decisiones infringant, vel eludant, vetustissimorum Patrum auctoritatem, velut illis contrariam, audacter obtendunt. Alii SS. Patrum auctoritatem nimium extollunt, adeo ut vel unum ex illis, velut irrefragabilem, ipsius etiam apertis Ecclesiæ definitionibus anteponant; uti faciunt Janseniani, qui S. Augustini auctoritati adeo tenaciter adhærent, ut ejus, uti prætendunt doctrinam, ab ipsis haud secus ac olim ab Adrumetinis quibusdam monachis, aliisve male intellectam, omnibus Pontifi-

eum decretis, etiam ab universa Ecclesia orthodoxa receptis, ante habeant.

(7. Quid hac in re catholicum virum sentire deceat, ut explicemus, primum, generatim loquendo, magna semper fuit in Ecclesia SS. Patrum quoad res ad fidem, moresque spectantes auctoritas. Primum, quia semper habiti sunt ab orthodoxis omnibus tanquam orbis magistri, qui propius e fonte fidei morumque dogmata hauserunt, coævi testes antiqui spiritus Ecclesiæ, ejusque doctrinæ ac disciplinæ; fidi custodes Apostolicarum traditionum, quas vel a majoribus, qui apostolorum temporibus viciniores fuere, acceperunt, vel in synodis, quibus interfuere, didicerunt. Deinde quia propterea CC. et SS. pontifices, quoties de traditione, aut Scripturarum expositione actum fuit, Patrum mentem ex ipsorum monumentis solerter indagarunt, ac, saltem ubi uniformis fuit, secundum illam, sententiam tulerunt. Sic *Ephesinum* : « In tali sensu, inquit, SS. PP. fuisse comperimus.» *Item:* « Sequentes itaque SS. Patrum confessiones, et intentioni eorum æquis vestigiis insistentes, profitemur, » etc. Et *Chalcedonense :* « Sequentes igitur SS. PP. docemus, » etc. *Iterum :* « Hæc est fides Patrum, » etc.; utque de cæteris conciliis nihil memorem, quæ in suis decretis formandis semper ad PP. eorumque effata respexere, Justinianus imp. in concil. *Constantinop* II : «Sequimur, inquit, in omnibus SS. PP. et doctores S. Dei Ecclesiæ, id est Athanasium, Hilarium, Basilium, » etc. Demum ipsimet SS. PP. posteriorum sæculorum in rebus fidei et morum soliti sunt anteriorum sententiam ex ipsorum scriptis sedulo explorare, et libenter sequi; probe memores illius sapientis Oraculi : « Sapientiam omnem antiquorum exquiret sapiens... narrationem virorum nominatorum conservabit. » Hinc merito sunt explodendi novatores illi, qui SS. illos doctores superbe fastidiunt, vel impie aspernantur; e quibus Lutherus, pro more suo, impudentissime effutire non erubuit: « Non curo mille Augustinos, mille Cyprianos, » etc. Contra SS. PP. etiam calamum effrenem strinxere Rivetus, et Dallæus Calvinianus, l. *De usu Patrum*, quem redarguit Natalis Alexander. Speciatim S. Augustin. petulantissime aggressus est, sub ementito nomine Joannis Phereponi latitans, Leclerc, quem egregie confutavit, pariter sub assumpto Lamindi Pritandi nomine tectus, Cl. Muratorius, l. *De ingen. moderat. in negot. religion.*

(8. Deinde singuli e SS. Patribus non habent irrefragabilem auctoritatem in quæstionibus fidei et morum dirimendis. 1. Quia nullibi legitur singulis appromissa S. Spiritus assistentia, neque necesse est, ad conservandum fidei depositum, eam cuivis illorum esse promissam. 2. Quia liquido constat ex Historia ecclesiastica, quosdam illorum nonnulla docuisse, quæ postea fuerunt improbata ab Ecclesia, uti jam sæpius diximus de opinione S. Cypriani, quoad rebaptizandos hæreticos ; idemque patet in quorumdam aliorum opinationibus de Millenario Christi in terris regno, et differenda sanctarum animarum beatitudine. 3. Quia ex ipsis SS. Patribus quidam expresse scribunt, nolle sibi irrefragabilem auctoritatem attribui ; nam, præter S. Hieronymum apud card. Gotti, S. Augustinus ad Hieronymum scribens, « Solis, inquit, iis Scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut, quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo vero putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi, vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. » *Et iterum :* « Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit : nam propterea nunc facio libros in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem. » Addit alibi, omnia episcoporum et doctorum scripta, sola excepta S. Scriptura, posse reprehendi, non tamen temere, et per quemlibet privatum doctorem; sed « per sermonem forte sapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, et per aliorum episcopor. graviorem auctoritatem, doctioremque prudentiam, et per concilia. »

(9. Ex his tria fluunt corollaria. Primum est, hallucinari Jansenianos, dum unius S. Augustini auctoritatem, quem, omnium fere hæreticorum more, a se stare perperam buccinant, ipsius Ecclesiæ auctoritati anteferendam prædicant; etenim recte quidem Vasquez ait S. Augustinum in materia de gratia et prædestinatione inter cæteros Ecclesiæ PP. non aliter quam sol inter minora sidera præfulgere. Et Suarez, ejus sententiam semper esse præferendam, nisi cum major Patrum, aut Ecclesiæ auctoritas obstare videtur, quod raro, vel nunquam continget. Attamen ejus auctoritas non est irrefragabilis, nisi quoad puncta a CC. et Pontificibus approbata ut vera, quæ habentur in Ep. Cœlestini I ad Epp. Galliæ; unde idem Pontifex ait se non asserere profundiores partes quæstionum, quas Augustinus, et alii pertractarunt, qui hæreticis restiterunt. Merito igitur damnata ab Alexandro VIII fuit hæc propositio : « Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam. »

(10. Alterum corollarium est, culpandos quoque merito esse novatores alios, qui ex humili illa S. Augustini, et aliorum Patrum, se errori obnoxios esse, candide agnoscentium confessione, ansam arripiunt, quælibet illorum scripta vel effata, novis suis erroribus adversantia, temere et impudenter carpendi, suggillandi, aspernandi. Audiant hi eumdem S. præsulem, cujus auctoritate, ad hanc ipsam spernendam improbe abutuntur, postquam humiliter dixisset, se in omnibus suis litteris non solum pium lectorem, sed

etiam liberum correctorem desiderare, ita mox disserentem : « Verumtamen, sicut lectorem meum nolo mihi esse deditum, ita correctorem nolo sibi. Ille me non amet amplius quam catholicam fidem, iste se non amet amplius quam catholicam veritatem. Sicut illi dico : Noli meis litteris, quasi Scripturis canonicis, inservire; sed in illis, et quod non credebas, cum inveneris, incunctanter crede; in istis autem, quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter retinere; ita illi dico : Noli meas litteras ex tua opinione vel contentione, sed ex divina lectione, vel inconcussa ratione corrigere. »

(11. Tertium corollarium est, uti Catholico cuivis omnino recedendum est a sententia unius, vel alterius Patris, quam quidem is innoxie ac impune docuit, cum nondum ab Ecclesia fuisset aperte saltem reprobata, uti postea fuit; cujusmodi sunt ea, quas paulo ante num. 166, retulimus; ita fas esse theologo orthodoxo, in quæstionibus nondum ab Ecclesia decisis, a quorumdam opinione discedere, præsertim, quæ singularis sit, et ab aliorum Patrum mente aliena. Sic piaculo sibi non ducunt plures dissentiri opinioni, quæ tribuitur M. Augustino, de pœna parvulorum absque baptismo decedentium; item ab ejusdem expositione libri *Geneseos*, ubi hujus mundi creationem uno die absolutam indicat, per ordinem ad diversam cognitionem angelicam, veluti septempliciter multiplicato.

(12. Interim viri catholici et probi, tres hic merito cautiones observant. Prima est, quam suggerit Facundus Hermianensis apud Petavium, ut videlicet errores Patrum intueantur veluti « luminarium defectus, quæ licet nonnunquam splendoris sui detrimenta sustineant, non tamen omittant luminaria esse, quod sunt. » Quapropter, etsi quidam in uno, vel altero etiam fidei puncto, præsertim innocue, decepti fuerint, nil eorum arbitrentur detractum auctoritati in cæteris, uti de S. Cypriano ostendit S. Augustinus. Altera cautio est, ut ne temere illos, ac nisi magno cum judicio notemus erroris, adeoque ubi privata Patris alicujus opinio apertus error non est, non facile illi aperte, ac rotunde contradicamus, minus proterve contemnamus, vel explodamus; sed, si quid minus consone dictum videtur, reverenter ac benigne interpretemur, si quid ambiguum, quod ex aliis eorum sententiis explicari, excusarique possit, excusemus potius, quam illis errorem ascribamus. Quemadmodum enim ut monet laudatus Facundus Herman. calumniantium hæreticorum est, ex dubiis et obscuris, quæ certa et manifesta sunt male interpretari (ut idem animadvertit in *Nestorianis*, qui clarissimos Ecclesiæ DD. suæ parti volentes applicare, et in suam detorquere sententiam, sententias eorum suo dogmati contrarias ex aliis minus apertis obscurare conabantur) : ita prudentiæ et pietatis est catholicæ, ex indubitatis atque evidentibus firmare ambigua, et latentia declarare, ac quæ dubia videntur in eorum dictis, melius interpretari ex his, quæ certa sunt, denique non tam secundum verborum sonos, quam secundum mentis intentionem dicta majorum judicare. Cautio tertia est ut sive ab erronea alicujus Patris sententia, sive a singulari aliqua ipsius opinione discedamus, id faciamus modeste, et non sine honorifica præfatione, salvaque, ut loquitur S. Augustinus, honorificentia quæ illis debetur hominibus. Hujus cautelæ exemplum nobis hic idem S. D. exhibuit, cum *adversus Donatistas* de opinione Cypriani circa rebaptizandos hæreticos disputans, nunquam nisi honorifice de eo loquitur; nec sine præfatione veniæ, non tam eum, quam opinionem ipsam, in quam incautus, ac nesciens impegerat, refellit et arguit : « Reddens, inquit, debitam reverentiam, dignumque honorem, quantum valeo, persolvens pacifico episcopo et glorioso martyri Cypriano, audeo tamen dicere, eum aliter sensisse de schismaticis, vel hæreticis baptizandis, quam postea veritas prodidit, » etc. Quanquam vero Patres ipsi, inter se disputantes, interdum paulo acrius se mutuo redarguerent, cujus exemplum nobis præbet longa illa contentio ipsum S. Augustinum inter et Hieronymum ad annos fere 14 propagata, observatione tamen dignum est quod notat Baronius « istos Deo dilectos filios pacis, Ecclesiæ magistros eo animo fuisse in altercando, ut inter ipsos verborum ictus verberibus graviores, se mutuo complecterentur petentque furtivis osculis charitatis. »

(13. Etsi vero auctoritas unius vel alterius Patris in iis quæstionibus, quæ circa fidem moresve versantur, sed nondum ab Ecclesia definitæ sunt, irrefragabilis non sit; magnum tamen pondus habet, præcipue si non fuerit plane singularis, neque a Patribus aliis communiter fuerit illi contradictum. Fundatur hoc principium tum in 1 supra stabilito; tum in insigni doctrina et sanctitate ejusmodi doctoris, quæ idonea utique est per se loquendo ad conciliandam fidem et extorquendum assensum propositioni ab ipso assertæ. Cæterum illud auctoritatis pondus neque in singulis Patribus est æquale, cum unus alteri, sicut sanctitate, sic et doctrina præstet; neque etiam par in singulis, quas pertractant, materiis. Hinc recte observat illustrissimus Du Plessis, eorum, quos Deus in sua Ecclesia posuit, ut catholicam doctrinam contra hæreses sui sæculi defenderent, maximam esse auctoritatem circa ea dogmata, quæ propugnanda suscepere; veluti Athanasii et Hilarii circa Verbi divinitatem, et cum Patre consubstantialitatem *contra Arianos*; S. Augustini circa liberum arbitrium, gratiam, et alia *contra Manichæos, Pelagianos, Donatistas*, etc.

(14. Auctoritas plurium SS. Patrum, imo majoris partis illorum, communi consensu aliquid in quæstionibus fidei vel morum adhuc inter orthodoxos libere controversis, ex instituto asserentium, aliis tamen, etsi paucis reclamantibus, quorum opinio nondum fuit improbata ab Ecclesia, multo gra-

vioris quidem ponderis est, sed nondum plane irrefragabilis. Prima pars liquet a fortiori ex præcedente principio; altera ex eo, quod opinio contraria, licet paucorum, quandiu non reprobatur ab Ecclesia possit remanere probabilis, imo firmioribus rationibus niti; consequenter illa communior plurium sententia non est omnino certa, saltem ea certitudine, quæ ad sphæram divinæ fidei pertingat, uti patet in iis sententiis, quæ adversantur quibusdam opinionibus singularibus S. Augustini supra indicatis.

(15. Unanimis SS. Patrum consensus in rebus ad fidem vel mores pertinentibus, saltem cum aliquam doctrinam aperte constanterque proferunt, tanquam communem Ecclesiæ fidem ab apostolis descendentem, aut contrariam, velut hæreticam impugnant, est auctoritatis prorsus irrefragabilis. Hoc principium jampridem expressit Vincentius Lyrin., dum, loquens de SS. Patribus, qui diversis licet temporibus et locis, in unius tamen Ecclesiæ catholicæ communione, ac fide permanserunt, aut, quidquid non unus, aut duo tantum, sed omnes pariter uno, eodemque consensu, aperte, frequenter, perseveranter tenuisse, scripsisse, docuisse, dignoscuntur, id nobis absque ulla dubitatione credendum esse. Stabilit hoc suum principium in concilio Ephesino, cui, inquit, divinitus placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas. Idem placuit aliis synodis œcumenicis, Chalcedonensi, synodo VI, VII, VIII, Florentinæ, item et Tridentinæ, quæ postrema speciatim cavit, ut nemo in rebus fidei et morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, contra unanimem consensum Patrum Scripturam S. interpretari audeat. Exemplo præivere eadem CC. et SS. pontifices, qui, quoties aliquid circa fidem occurrebat determinandum, diligenter præcedentium Patrum monumenta scrutari consueverunt; et ubi concordes illos invenerunt, secundum eorum sententiam definitionem protulerunt.

(16. Id ipsum ratione theologica fulcitur, eaque præcipue duplici. Prima est, quod viri illi sapientia ac sanctitate illustres, qui, diversis locis et temporibus viventes, in ejusdem dogmatis assertionem tam unanimiter omnes consenserunt, illudque tanquam dogma catholicum proposuerunt, non aliud sensisse prudenter credendi sint quam quod ipsa sentiebat, ac credebat catholica Ecclesia: « quod enim invenerunt in Ecclesia, » inquit S. August., « tenuerunt. » Quapropter esto consensus iste non sufficeret ad fidem ingenerandam *a priori*, super modum causæ; sufficit tamen ad minimum *a posteriori*, per modum signi et argumenti, ex quo colligimus id, quod omnes PP. velut dogma catholicum proponunt, reipsa doctrinam esse a Christo vel apostolis ejus nomine traditam Ecclesiæ.

(17. Altera ratio est, quia credibile non est, tot tantosque Patres, quos Deus posuit in Ecclesia doctores, tempore, locoque adeo dissitos, in unam eamdemque sententiam circa fidei, morumque dogmata fidelibus explananda, uno animo convenire potuisse, nisi Spiritu S. auctore. Maxime, cum si omnes in ejusmodi dogmate errassent, simul in eodem amplectendo errassent reliqui fideles, qui juxta *Ephesinum* id crederent, « quod sacra sibi consentiens SS. Patrum tenuit antiquitas. » Igitur errasset, adhucque erraret universa Christi Ecclesia. Quod cum, stantibus Christi promissis, sit adynaton, quid mirum, si ii, qui uniforme SS. Patrum sententiam in materia dogmatica contempsere, in turpissimos errores, manifestasque hæreses prolapsi sint, et pro hæreticis ab Ecclesia reputati? Ut de aliis nil hic commemorem, de Luthero, et Calvino supra diximus: de Abailardo queritur S. Bernardus, quod spernat communem Patrum sententiam, et glorietur se habere meliorem, non veritus contra præceptum Sapientis « transgredi terminos antiquos, quos posuerunt Patres nostri. » Eamdem viam ingressus pridem fuerat Paulus Samosatenus, teste Eusebio; eamdem Origenes, de quo Vinc. Lyrin. postquam ejus ingenium et eruditionem extulisset: « Hic idem, inquit, tantus ac talis, dum gratia Dei abutitur, dum ingenio suo nimium tribuit, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum ecclesiasticas traditiones et veterum magisteria contemnit, » etc. Nempe, ut Fulbertus Carnotensis pridem adnotavit, « dum ejusmodi superbi spiritus nolunt esse discipuli veritatis, fiunt magistri erroris. » Quamobrem verissime Augustin. dixit, eum, qui ab unanimi Patrum consensione discedit, ab universa Ecclesia recedere; ut vel inde patescat, cum idem S. D. scriptores quoscunque, exceptis canonicis, pronuntiat errori obnoxios, ipsum de singulis loqui, non de omnibus in unum aliquod fidei dogma uniformi sententia concordantibus: « Hos etenim, ut rursus Vinc. Lyrin., in Ecclesia Dei divinitus per tempora et loca dispensatos, quisquis in sensu catholici dogmatis unum aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum. »

(18. Patrum notitia haurienda præsertim ex aureo ven. card. Roberti Bellarmini libello *De scriptoribus ecclesiasticis*, præsertim collato cum P. Philippi Labbei dissertatione historica. Exstat etiam alius præclarus P. Caroli Sardagna liber Ratisbonæ editus an. 1772 hoc titulo: *Indiculus Patrum ac veterum Scriptorum ecclesiasticorum, qui a primordiis Christianæ religionis, ad tempora usque B. B. Thomæ Aquinatis, et Bonaventuræ Ecclesiam scriptis suis illustrarunt.* Qui plura voluerit, adeat Possevini *Apparatum*, et magnum opus D. Ceillieri Benedictini. Protestantes, Caveus, Oudinus, Joannes Albertus Fabricius, præter Rivetum, et Cocum, in eodem argumento versati sunt; sed parce legendi sunt, nec nisi ab illis, qui facultatem habeant, et doctrina satis polleant, ne erroribus, quibus horum libri

scatent, misere imbuantur. Du Pinium omisi; ejus enim lectio periculosior fit, quod cum catholicum se esse credi velit, ex hæreticorum fraudibus totus compositus sit, Patribus contumeliosus, totisque Ecclesiæ dogmatibus pessime meritus *.

PATRIA POTESTAS.

SUMMARIUM.

1. Patria potestas rigorose capta quid sit? — 2. Patria potestas radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina. — 3. Quoad modum autem, quo utimur, dicta patria potestas oritur a jure civili. — 4. Definitio tradita de patria potestate procedit solum de ipsa rigorose capta, quæ oritur ex vi naturalis et legitimæ generationis. Unde ipsa solum radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina. Quæ autem oritur per adoptionem vel per quid aliud, originem habet a jure civili. — 5. Ad acquirendam patriam potestatem rigorose captam, requiritur, ut proles procedat ex justis nuptiis. — 6. Patria potestas extenditur ad omnes filios legitimos, sive fuerint masculi, sive feminæ. — 7 Etiam ad conjugatos et senes, si adhuc eorum pater, seu avus vixerit. — 8. Filii, nepotes et pronepotes, quantumvis conjugati, dicuntur filiifamilias, et vivunt sub potestate avi seu proavi adhuc viventis. — 9. Pater, filius avi, vivente eodem avo, non habet patriam potestatem in suos filios, nisi habitu. — 10. Decedente autem avo, pater acquirit actu patriam potestatem in suos filios. — 11. Decedente vero proavo, et remanente avo, et ejus filio patre nepotum, tunc filii non recidunt actu in patriam potestatem sui patris, sed in potestatem avi primi descendentis. — 12. Patria potestas, mortuo patre, non transit in matrem. — 13. Mortuo filio soluto patria potestate, ejus filii non recidunt in potestatem avi. — 14. Filii nati ex filio illegitimo, sed ex legitimis nuptiis, non transeunt in patriam potestatem avi, qui non ex legitimis nuptiis, sed fornicarie genuit hunc patrem, sed transeunt immediate sub potestate patris sui, licet illegitimi. — 15. Patria potestas acquiritur non solum per procreationem ex justis nuptiis, sed de jure communi acquiritur etiam per legitimationem prolis, aut per adoptionem hominis liberi. — 16. Legitimatio prolis fit, vel per subsequens matrimonium inter parentes ejus legitime contractum, vel per rescriptum principis. — 17. Per quale subsequens matrimonium, et per quale rescriptum principis legitimatur proles? — 18. Adoptio quid sit? — 19. Adoptio est duplex, una propria et perfecta, quæ *adrogatio* dicitur, et alia impropria, et imperfecta, quæ *Adoptio simplex, et in specie* vocatur. — 20. Quænam sit utraque, et in quibus differant? — 21. Per simplicem, seu impropriam, et imperfectam adoptionem adoptans regulariter non acquirit patriam potestatem in adoptatum. — 22. Excipe tamen, nisi filius legitimus datus fuerit in adoptionem avo materno filii, vel etiam si ipse pater legitimus fuerit emancipatus a suo patre, et filium suum in adoptionem dederit suo patri, et respective avo sui filii paterno. — 23. Per adoptionem vero propriam et perfectam, seu per *adrogationem* adrogans patriam potestatem in adrogatum acquirit. — 24. Adoptare seu adrogare possunt solum mares, non autem feminæ, nisi ex speciali concessione principis. — 25. Adoptantes, seu adrogantes debent esse majores natu adrogatis, et ipsos decem et octo annis præcedere. — 26. Adoptantes seu adrogantes debent esse potentes saltem physice, et naturaliter ad generandum; unde castrati adoptare non possunt. — De jure communi, quamvis non possunt adoptare *castrati*, possunt tamen *spadones*. Et qui veniant nomine *spadonum*, et nomine *castratorum*? — 28. Sacerdotes et alii sacris ordinibus initiati possunt adoptare. — 29. Adoptantes seu adrogantes debent esse sui juris. — 30. Adoptari seu adrogari possunt tam masculi quam feminæ. — 31. Adoptari possunt solum legitimi et legitimæ. — 32. Adoptari possunt solum inferiores ætate saltem 18 annorum adoptante, seu adrogante. — 33. Patria potestas quando et quibus modis amittatur a patribus super filios; et qualis fuerit penes Romanos, et qualiter tollebatur? — 34. Alia ad rem ad n. 39. — 40. Subnect. *Addit. ex alien. man.* ad num. 41.

(1. Patria potestas, rigorose capta, est jus radicaliter a natura inditum et per jura civilia modificatum, quod habet pater in filios, eorumque bona ex vi legitimæ generationis; Rosign., *De patr. potest.*, c. 2, n. 3; Mising., *Instit.* lib. I, tit. *De patria potest.* in princip. n. 1; Sanchez, *Opuscul. moral.*, lib. I, c. 1, dub. 11, et in re alii passim. (2. Unde, ut vides, Patria potestas radicaliter oritur a jure naturæ corroborato lege divina, ut evincitur ex Aristotele, lib. I *Politicor.* cap. 8, ubi sic habet: « Naturæ lege, ac præcepto liberos parentum imperio subesse; quod enim procreavit, et genuit, id ut præsit, et amicitiæ ratio, et senectutis postulat: » et ex quarto Decalogi præcepto *Honora parentes*, quod præceptum doctores communiter asserunt esse juris naturalis corroboratum lege divina. (3. Quoad modum vero, quo utimur, dicta Patria potestas oritur a jure civili, ut evincitur ex § *Jus autem potestatis* 2 et § *Qui igitur* 3; Inst. *De patria potest. et leg.* Item 3, *De his, qui sui, vel alieni juris sunt*, ibi: « Item in potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus, quod jus proprium civium Romanorum est. »

(4. Dicta autem definitio tradita procedit de patria potestate, ut fuit dictum, *rigorose* capta, quatenus oritur ex vi naturalis, et legitimæ generationis; nam quæ oritur, vel per adoptionem, vel per quid aliud, non est proprie talis, sed solum per quamdam accommodationem, nec proprie habet originem a natura, sed solummodo a jure civili, per quod inducta est adoptio.

(5. Unde ad acquirendam patriam potestatem rigorose captam, prout oritur ex vi naturalis et legitimæ generationis, requiritur, ut proles procedat ex justis nuptiis, nempe ex masculo et femina conjunctis per verum et legitimum matrimonium, de quibus loquitur textus Inst. *De patria potest.*, in princ. (6 Hinc patria potestas extenditur ad omnes filios legitimos, sive fuerint masculi sive feminæ, ut colligitur expresse ex § *Qui igitur* 3, Inst. *De patria potest.*, ubi fit mentio æque de masculis, ac de feminis, ibi: « Nepos tuus, et neptis æque in tua sunt potestate, et pronepos et proneptis. » (7. Etiam ad conjugatos et senes, si adhuc eorum pater seu avus vixerit. Cit. § *Qui igitur* 3, Inst. *De patria potestate*, ibi: « Qui igitur ex te, et uxore tua nasci-

tur in tua potestate est. Item, qui ex filio tuo et uxore ejus nascitur, id est nepos tuus, et neptis æque in tua sunt potestate, et pronepos, et proneptis, et deinceps cæteri : et l. *Nam civium* 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*, ibi : « Nam qui ex me, et uxore mea nascuntur, in potestate mea sunt. Nam qui ex filio et uxore ejus, id est nepos meus, et neptis æque in mea sunt potestate. » (8. Filii enim, nepotes et pronepotes, quantumvis conjugati, dicuntur adhuc filiifamilias, et vivunt sub potestate avi, seu proavi adhuc viventis, nisi fuerint emancipati, cum avus et proavus habeant patriam potestatem in nepotes et pronepotes descendentes per lineam rectam masculinam, per textum in cit. § *Qui igitur* 3, Inst. *De patria potestate*, et l. *Si maritus* 7, cod. eod., ibi : « Si maritus tuus licet militans in patria potestate constitutus filium ex legitimis suscepit nuptiis, eum in potestate avi perseverasse non ambigitur. »

* Inopportunum hoc loco non est inquirere tempus, quod requiritur, ut justæ dici possint nuptiæ, ut patriæ potestatis effectus locum habeant. In dubium verti nequit, ad hoc requiri, ut justæ fuerint nuptiæ eo tempore, quo concepti sunt filii. Unde Paulus respondit : « Eum, qui, vivente patre et ignorante, de conjunctione filiæ conceptus est, licet post mortem avi natus sit, justum filium ei, ex quo conceptus est, esse non videri. » L. 11, ff. *De stat. hom.* Nam cum nuptiis non consensisset pater, prout jure Romanorum requirebatur, non erant justæ nuptiæ eo tempore, quo conceptus est, nec refert, quod cum natus est, fuerint justæ utpote mortuo avo, nam tempus conceptionis inspicitur.

(9. Unde pater filius avi, vivente eodem avo, non habet patriam potestatem in suos filios, nisi habitu, per textum in cit. § *Qui igitur* 8, Inst. *De patria potestate*, et cit. l. *Maritus* 7, cod. eod. et cit. l. *Num civium* 4, ff. *De his, qui sui vel juris sunt*, cum similibus.

(10. Decedente autem avo, pater acquirit actu patriam potestatem in suos filios, textu expresso in l. *Nepotes* 5, ff. *De his qui sui vel alieni juris sunt*, ibi : « Nepotes ex filio, mortuo avo, recidere solent in filii potestatem, hoc est patris sui. »

(11. Decedente vero proavo et remanente avo, et ejus filio patre nepotum, tunc filii non recidunt actu in patriam potestatem sui patris, sed in potestatem avi primi descendentis, § *Permissum est*, Institut. *De tutelis*, et cit., § *Qui igitur* 3, Instit. *De patria potestat.*, et cit. l. *Nepotes* 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Et ratio est, quia sicuti, mortuo proavo, pater ipse remanet in potestate avi, ita in ejusdem avi potestate remanere debent filii seu nepotes ex filio, cum non possit alios in sua potestate habere, qui non est suæ potestatis, textu expresso in l. *Sic evenient*, 21, ff. *Ad l. Juliam, De adulteriis*, ibi : « In sua enim potestate non videtur habere, qui non est suæ potestatis. »

(12. Patris potestas, mortuo patre, non transit in matrem ; evincitur expresse ex textu in § *Cæteri* 3, Instit. *De hæredum qualitate et differentia*, ibi : « Quia feminæ in potestate liberos non habent. » * Hujus rei rationem validiorem habes infra sub n. 40, novissime adjectam. * Et ex § *Feminæ* 10, Instit. *De adopt.*, ibi : « Feminæ quoque adoptare non possunt, quia nec naturales liberos in sua potestate habent. » Rota recent., part. v, tom. I, dec. 329, n. 15, et doctores passim.

(13. Mortuo filio soluto patria potestate, ejus filii non recidunt in potestatem avi, quia soluto patre a patria potestate sui patris, etiam ejus filii intelliguntur soluti ab ipsa, cum non ex alio capite subjiciantur nepotes patriæ potestati avi, nisi ex quo dictæ potestati remanet subjectus eorum pater, adeoque ipso ab ea soluto, solvuntur et ipsi, nec eo mortuo videntur in eamdem recidere, sed remanent sui juris absolute. Arg. l. *Nepotes* 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. Sic Glossa in d. l. *Nepotes*, verb. *In familia*; Sanchez, lib. I, *Consil. moral.*, cap. 1, dub. 12, n. 4; Joan. Angelus Bossius, *De patria potestat.*, c. 1, n. 34; Rosignol., *De patria potestat.*, discept. 4, c. 40, n. 1 et 3.

(14. Filii nati ex filio illegitimo, sed ex legitimis nuptiis, non transeunt in patriam potestatem avi, qui non ex legitimis nuptiis, sed fornicarie genuit hunc patrem, sed transeunt immediate sub potestate patris sui, licet illegitimi. *Communis*. Et ratio est, quia in tantum filii filiorum non transeunt in potestatem suorum patrum, sed avorum et ascendentium, in quantum et patres ipsorum non sunt sui juris, sed sub potestate patrum suorum, per jura adducta sup. n. 7 et seq., sed in hypothesi, de qua loquimur, patres istorum filiorum, utpote geniti fornicarie, non sunt sub potestate sui patris fornicarii, ad terminos Inst. *De patr. potest.*, in princ., ibi : « In potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus, et cit. § *Qui igitur*, 3, Inst. sub eodem *De patria potestate*, et cit. leg. *Nam civium* 4, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*; ergo nec filii istius transeunt in potestatem patris, illegitimi sui patris, sed immediate in potestatem sui patris, quamvis illegitimi, quia quamvis ipse sit illegitimus, legitime tamen eos genuit ex justis nuptiis, quas præcise requirunt supracitata jura ad inducendam patriam potestatem.

* Acquiritur etiam patria potestas in liberos cum in nostram potestatem recidunt, mortuo eo, cujus potestati eos quæsiveramus, si tamen pater in familia mansit, l. 5, ff. *De his, qui sui vel alieni juris sunt*. « Nam si pater filium, ex quo nepos illi est in potestate, emancipaverit, et postea eum adoptaverit, mortuo eo, nepos in patris non revertitur potestatem. Nec hic nepos in patris revertitur potestatem, quem avus retinuerit filio dato in adoptionem, quem denuo readoptaverit. » L. 41, ff. *De adopt. et emancip.* Nam hic filius, et nepos per eman-

cipationem passus est irrevocabilem deminutionem capitis, quod in familia habebat, et cum postea adoptatus est, factus est quidem filius hujus familiæ, sed novus filius, non idem qui erat ante. Novum jus in familia quæsivit, nec potuit hoc, quod ante habuerat, et per quod liberi ipsius in ejus potestatem recidissent, recuperare, cum fuerit irrevocabiliter amissum per emancipationem *.

(15. Patria potestas acquiritur, non solum per procreationem ex justis nuptiis, seu legitimo matrimonio, sed de jure communi acquiritur etiam per legitimationem prolis aut per adoptionem hominis liberi. *Communis* per jura infra adducenda.

(16. Legitimatio prolis fit, vel per subsequens matrimonium inter parentes ejus legitime contractum. C. *Conquestus* 1, et c. *Tanta* 6, Qui filii sint legitimi; l. *Divi Constantini* 5, l. *Nuper* 11, leg. *Cum quis* 18, c. *Natural. liber.*, cum similibus. Vel per rescriptum principis, § *Si quis sane non habens filios legitimos*, et § *Sit igitur licentia*, auth. *Quibus modis naturales efficiantur legitimi*, et auth. *Præterea*, et auth. *Item sine*, cod. *De naturalib. liber.*, c. *Per venerabilem* 13, *Qui filii sint legitimi*, cum similibus.

(17. Per quale autem subsequens matrimonium, et per quale rescriptum principis legitimetur proles? *Vide* verb. Filius, a n. 32 ad 56.

(18. Adoptio quid sit? *Vid.* verb. Matrim., quoad impedimenta, art. 1, n. 74.

(19. Adoptio est duplex, una propria, et perfecta, quæ *adrogatio* dicitur; et alia impropria, et imperfecta, quæ *adoptio simplex et in specie* vocatur. L. 1, *De adoption.*

(20. Quænam sit utraque? et in quibus differant? *Vid.* verb. Matrim., quoad impedimenta, art. 1, n. 7 et seq.

(21. Per simplicem, seu imperfectam et impropriam adoptionem adoptans regulariter non acquirit patriam potestatem in adoptatum. *Communis* per textum in § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*, ibi : « Sed hodie ex nostra constit. cum filiusfamilias a patre naturali extraneæ personæ in adoptionem datur, jura patris naturalis minime dissolvuntur, nec quidquam ad patrem adoptivum transit, nec in potestate ejus est. » Et ratio est clara, quia qui remanet sub alterius potestate, non potest transire sub potestate adoptantis, sed dum fit simplex adoptatio, adoptatus remanet adhuc sub potestate ejus, sub quo prius erat, ut patet ex ejus definitione, et ex § *Adoptio* 1, et cit. § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*; et l. *Generalis* 2, ff. *De adoptionibus*, ergo, etc.

(22. Excipe tamen, nisi filius naturalis et legitimus datus fuerit in adoptionem avo materno filii, vel etiam si ipse pater naturalis, et legitimus fuerit emancipatus a suo patre; et filium suum in adoptionem dederit suo patri, et respective avo sui filii paterno; tunc enim ipse avus maternus, et paternus respective ad casus propositos acquirerent in nepotem patriam potestatem, per textum in cit. § *Sed hodie* 2, Instit. *De adoptionibus*, et l. *Cum in adoptivis filii* 10, cod. *De adoptionibus*, addita ratione, quod in hoc casu copulantur jura naturalia.

(23. Per adoptionem vero propriam, et perfectam, seu per *adrogationem* adrogans acquirit patriam potestatem in adrogatum. *Communis*, per textum in § *Adoptio*. 1, Instit. *De adoptionibus*, et l. *Generalis* 2, ff. *eod. tit.* Cum enim sic adrogatus sit sui juris, vel ex eo quod ascendentes per lineam masculinam non habeat, vel ex eo quod sit emancipatus, si alia serventur, quæ ad legitimam et propriam adrogationem requiruntur, certum est, quod transeat in patriam potestatem adrogantis, per citata jura.

(24. Adoptare, seu adrogare possunt soli mares, seu masculi, nam feminæ adoptare non possunt, nisi ex speciali concessione principis. § *Feminæ* 10, Instit. *De adoptionibus*, ibi : « Feminæ quoque adoptare non possunt, quia nec naturales liberos in sua potestate habent, sed ex indulgentia principis ad solatium liberorum amissorum adoptare possunt. »

(25. Adoptantes, seu adrogantes, debent esse majores natu adrogatis, et ipsos decem, et octo annis præcedere, textu expresso in § *Minorem* 4, Instit. *De adoptionibus*, ibi : « Minorem natu, majorem non posse adoptare, placet; adoptio enim naturam imitatur, et pro monstro est, ut major sit filius quam pater; debet itaque is, qui sibi filium per adoptionem, vel adrogationem facit, plena pubertate, id est decem et octo annis præcedere. »

(26. Adoptantes seu adrogantes debent esse potentes saltem physice et naturaliter ad generandum; unde castrati adoptare non possunt : § *Sed et illud* 9, Instit. *De adoptionibus*, ibi : « Sed et illud utriusque adoptionis commune est, quod et ii, qui generare non possunt (quales sunt spadones), adoptare possunt, castrati autem non possunt. » (27. Ubi, ut vides, textus dicit, quod spadones possunt adrogare, non autem castrati; nomine autem spadonum, ut notat Glossa, *ibid.*, in verb. *Spadones*, veniunt ii, quibus testiculi vel genitalia abscissa sunt cultello, vel spatha; nomine vero castratorum veniunt ii, qui sic nati sunt, et ab origine sunt inepti ad generationem; ratio autem cur possint adoptare spadones, non autem castrati, ea est, quam adducit Glossa, *ib.*, quia scilicet naturæ fortius est impedimentum, quam accidentium, per textum in l. *Sed est quæsitum*, § 1 et 2, ff. *De liber. et posth.* Et sic tenent Mysingerius in d. § *Sed et illud*, 9, Instit. *De adoptionibus*; Piccardus in d. § *Minorem* 4, eod. tit., Rosignol. *De patria potest.*, disceptat. 2, cap. 1, num. 10, et alii. Vulgo tamen castrati, spadones et eunuchi pro synonymis solent accipi. Advertendum autem est quod sacri canones castrationem voluntariam expresse vetant, et sic castratos irregulares declarant. Cap. *Si quis* 4, cap. *Hi qui* 5, cap. *Qui partem* 6, cap. *Si evangelica* 13, dist. 55, cap. 1, *De*

cleric. pugnant. in duell., cap. ult. *De homicid.* in 6; Clem, unic., *eod. tit.* cum similibus. Rationes autem quare sacri canones castrationem detestentur, enumerat Pignatell., tom. VII, consult. 66, et Ursaya, *Inst. crim.*, lib. II, tit. 5, a num. 162. 1° Scilicet, quia pomorum amoris abscissio magno vitæ periculo peragitur; 2° quia vigor etiam mentis interit, et malignitas quædam, pusillitasque accedit, ipsaque corpora deteriora fiunt, quod in belluis experientia manifestum est; et 3° quia voluptatum voluntas nullatenus exscinditur, sed potius incrementum accipit, præcipue ex parte mulierum, ob remotionem periculorum graviditionis, juxta lepidum dictum Anton. abbat, *Nelle Frascher.*, fol. 198, ibi; et apud Ursayam, *loc. cit.*, n. 165. *Vide* ipsum *ibi*, ubi n. 223 et 224, aliqua refert lepida carmina.

(28. Sacerdotes et alii sacris ordinibus initiati possunt adoptare, quia isti non a natura, seu physice, sed per accidens, et moraliter tantum inhabiles sunt ad generandum. Abbas in cap. *Si qui* 1, De cognatione legali, n. 4; Hostiens., *ibid.*, n. 4; Rosign., *loc. cit.*, num. 11, et alii.

(29. Adoptantes seu adrogantes debent esse sui juris, et majores XXV annis, quia alias nondum habent administrationem suorum bonorum. Quæ omnia et alia habentur tot. titul. ff. et cod. *De adoptionibus*, et Institut., *eodem*.

(30. Adoptari seu adrogari possunt tam masculi, quam feminæ, textu expresso in § *Adoption.* 1, Institut. *De adoptionib.*, ibi: « Quaris est filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis. »

(31. Adoptari possunt solum legitimi et legitimæ; spurii enim, et etiam solum naturales excluduntur. L. *Legem* 7, vers. *In posterum*, cod. *De naturalibus liberis*, § *Oportet enim semper*, authent. *Quibus modis natural. efficiant. sui.* Sic Joann. Angelus Bossius, *De patria potest.*, cap. 1, n. 59; Ascanius Clemens, *De patria potest.*, cap. 1, n. 7; Decius, consil. 288, et alii.

(32. Adoptari possunt solum inferiores ætate, saltem XVIII annorum adoptante vel adrogante, textu expresso in § *Minorem* 4, Inst. *De adoptionibus*, per verba adducta n. 25.

(33. Patria potestas quando et quibus modis amittatur a patribus super filios: vide verb. FILIUS, a n. 121 ad 128. Hic autem ad uberiorem notitiam insuper accipe, quod patria potestas tanta erat apud cives Roman. quod lex XII Tab. sic præcipiebat: « In liberos suprema Patrum auctoritas esto: venundare, occidere liceto. » A patris autem potestate liber efficiebatur, ac sui juris, paterque familias filius constituebatur post triplicem venditionem mox declarandam. Leg. cit. « Si Pater filium ter venundedit, filius a patre liber esto. » Hinc præhabendum, emancipationem in jure Romano esse actum, quo pater e manu, seu mancipio, id est ex potestate et dominio filium etiam impuberem, et tutore indigentem dimittebat. Purch., part. II *Ethicæ*, cap. 19, ad tit. 9, *De patria potest.*, ubi etiam tradit apud Gal. emancipationem esse actum, quo minor XXV annis, altero vel utroque parente orbatus, ex consanguineorum consilio, auctoritate principis judicibus cognita tutoris potestate dimittitur, ut suorum bonorum usumfructum habeat sub curatoris auctoritate, donec completo anno XXV plenum habeat rerum suarum dominium.

Liberorum igitur emancipationes veteri jure Romano fiebant per tres imaginarias venditiones, et totidem manumissiones (est autem manumissio idem, ac de manu missio, sive datio libertatis, ut rigorose loquendo est respectu servorum, de quibus in verb. SERVITUS). Pater itaque naturalis adibat prætorem cum aliquo sibi amico, cui maxime fidebat, ac idcirco pater fiduciarius appellabatur. Huic vendebat seu mancipabat filium sic: Pater fiduciarius coram prætore, et quinque testibus, ac libripende, sic vocato, quod libram, seu stateram ferret, patri naturali dabat in similitudinem pretii unum vel duos nummos, quos ferebat libripens, sicque filius in illius transibat potestatem; illico tamen cum manumittebat, ac iterato in patris naturalis potestatem recidens, rursus ab eo mancipabatur, et a patre fiduciario manu mittebatur ut supra bis et tertio; quibus expletis, filius a patria potestate dimittebatur.

His successit 1° emancipatio Anastasiana, quæ fiebat ex rescripto principis, ut constituerat imperat. Anastasius, l. I, cod. *De emancipationibus* 72; Justinianæa, quæ fiebat coram magistratu, prout statuit Justinianus, l. 6 cod., *eod. tit.* Item patria potestas jure Rom. solvebatur per summam filii dignitatem, aut patris, et filii mortem civilem. Hæc autem erat capitis diminutio, id est status prioris mutatio, quæque triplex distinguitur, nempe minima, media et maxima: 1° est tantum familiæ mutatio, salva civitate et libertate, ut in adoptivis, qui in aliam transibant familiam; 2° est amissio civitatis, et consequenter familiæ, retenta tamen libertate, ut iis accidebat, quibus aqua et ignis interdicebantur, sive qui, ut postea mos obtinuit, ob maleficium in insulam deportabantur; quæ pœna major erat relegatione: deportati namque civitatem amittebant, et peregrini fiebant, retentis duntaxat iis quæ de jure gentium. Relegati vero cives Romani persistebant, juribus Rom. gaudebant, videlicet testamenti factione, jure connubii, patriæ potestatis, etc; 3° est amissio libertatis civitatis et familiæ, ut eveniebat iis, qui majores XX annis ad pretium participandum venundari patiebantur, vel qui servi pœnæ efficiebantur, id est qui ob maleficia ad metallum e fodinis eruendum damnabantur, aut bestiis subjiciebantur. Media et maxima capitis diminutione solvebatur patria potestas, non tamen minima, ut nec etiam solvebatur, sed solum suspendebatur per captivitatem patris propter jus postliminii, quo scilicet fingebatur patrem nunquam abfuisse, post-

liminio autem reversus dicebatur, qui ab hostibus captus ad patriam remeabat. Prælaud. Purch., *loc. cit.*

(34. Patria potestas neque divino, neque naturali, aut gentium jure inducta est, sed legibus Romanorum. Benedict. XIV, tom. II, constitut. incip. *Postremo mense*, § 9. (35. Ea ab imperatore Antonino ad omnes imperii Romani subditos ampliata est, et consequenter ad Judæorum nationem. Idem, *ibid.* (36. Et amittitur a parentibus, si liberos exponant, et abjiciant. Idem, *ibid.* (37. Patria potestas residet apud patrem, non vero apud matrem. Idem, *ib.*, § 15. (38. Ut tamen infidelium filius licite baptizetur, sufficit, quod a matre ad baptismum offeratur, etiam dissentiente patre. Idem, *ib.*, § 16. (39. Patria potestas non officit, quin baptizetur filius adultus, sive adolescens, qui sponte baptismum petit. Id., *ib.*, § 36.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(40. Jam in additionibus ad verbum *mater* dictum est, quod, inspecto jure naturæ, potestas in filios æque matri ac patri competit. Jure vero Romano competit solummodo patri, et quidem in immensum.

* Rationem affert Caius, ob quam jus patriæ potestatis solis masculis competat. « Nam feminarum liberos in familia earum non esse palam est; » (adeoque nec in potestate; in eos enim solos patriam acquirimus potestatem, qui in familia nostra nascuntur, aut per adoptionem nasci intelliguntur:) » quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntua. » Ita Caius, in l. 196, § 1, ff. *De verb. signif.* Quod si ex injusta conjunctione nascuntur, in nullius familia sunt, sed sunt suæ familiæ caput. *

(41. Num autem hodiernis moribus effectus omnes patriæ potestatis secundum jus Romanum obtineant, non inutilis est disquisitio. *Confer* tamen Stryk., *De usu modern. Pandect.*, lib. I, tit. 6 per tot, qui rem pro dignitate tractat, confutatis Groenvegg., Gudelin., Bugnyon, aliisque tenentibus omnes patriæ potestatis effectus hodie cessasse.

* Diximus supra olim consuevisse jus patriæ potestatis acquiri in uxores, nurus et pronurus, quam ob rem non abs re erit, hic breviter indicare modos, quibus hæc patria potestas acquirebatur. Acquirebat nempe vir jura patriæ potestatis tribus modis: scilicet farre seu confarreatione, coemptione et usu. Testem habemus Ciceronem, in *Oratione pro Flacco*, cap. 24. Et ut a confarreatione incipiamus, Ulpianus inquit *in Fragm.*, tit. 9: «Farre convenitur in manum certis verbis, et testibus decem præsentibus, et solemni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibitus. » Hic confarreatione ritus antiquissimus fuit, et diu viguit, sed sensim exolevit, et jam Tiberii tempore raro frequentabatur. Tacit., *Annal.*, lib. IV, cap. 16.

Diutius viguit coemptio, quæ sine ullo sacrificio adhibitis verbis solemnibus, nec non ære et libra fiebat : scilicet per mancipationem. Pater enim filiam suam viro mancipabat, de qua mancipatione alibi. Mulier vice versa sibi virum, virique lares coemebat, qua de causa « Asses tres ad maritum veniens solebat afferre, atque unum, quem in manu tenebat, marito dare ; alterum quem in pede habebat, in foco Larium familiarum ponere; tertium, quem in sacciperio condiderat, in compito vicinali resonare, » seu potius resignare. Ita Nonius, *De propriet.*, serm., lib. XII, cap. 50. Sacciperium erat crumena quædam, in qua reponebatur argentum. Quid autem *compitum vicinale?* Heinecius, *Antiquit. Rom.*, lib. I, tit. 10, arbitratur, fuisse maceriam horti, in quo sponsa domum deducenda aliquandiu commorabatur : ita ut tertio illo nummo quasi aditum sibi in domum mariti patefaceret.

Denique usu in manum mariti mulier deveniebat, quæ cum sine confarreatione et coemptione nupsisset, postea a viro usucapiebatur, nimirum si tutore auctore (nam veteri jure mulieres in perpetua tutela erant, nec poterant nubere, nisi tutore auctore, ut infra) cum viro annum unum confecerat, nec ante finem anni usurpatum iverat, id est tribus noctibus a viro non abfuerat; hæc enim absentia videbatur usurpatio, id est interruptio usus ac possessionis mariti. De hac re fusius Gell., *Noct. attic.*, lib. III, cap. 2. Sicut in uxores nostras, sic et in nurus, pronurusque cum his modis in manum liberorum, quos in potestate habemus conveniunt, jus patriæ potestatis acquirimus. Sed hæc attigisse sufficiat, cum hæc veteri tantum jure obtinerent, et postea paulatim exoleverint; nam jure Justinianeo nulla amplius uxor est in potestate mariti. *

ARTICULUS II,

De effectu patriæ potestatis.

Expenditur ex jure Romano patria potestas in liberos, eorumque bona, item potestas maritalis.

(1. Patria potestas Romanorum in liberos tanta jure antiquo erat, quanta dominorum in servos, liberique, respectu parentum non personæ habebantur, sed res, quarum dominium ex jure Quiritium parentes habebant. Hinc parentes eos directa actione in rem petere poterant, adjecta tamen hac causa ex jure Romano, ut videndum infra de rei vindicatione. Hujus potestatis duo sunt præcipui effectus, primus, ut pater de persona liberorum suorum posset tanquam de re sua ad arbitrium disponere, alter, ut quidquid liberi acquirerent, patri tanquam ex re sua profectum acquireretur.

(2. Quoad primum ex ipsius Romuli instituto pater potest jure suæ potestatis liberos in carcerem conjicere, flagris cædere, vinctos ad opus rusticum detinere, occidere, quin etiam eos vendere. Valerius Maximus ad hanc rem, lib. V, cap. 8, Cassii exemplum refert, qui judicio domestico filium verberari ac necari jussit; item Ful-

vii, qui filium in castra Catilinæ euntem necari imperavit. Similiter Quintilianus, declamat. 3, Fabii Eburni mentionem facit, qui filium impudicum, cognita causa, domi necavit. Hujus juris mentio est in lege XII Tabularum, tabula 4, c. 2. « Endo liberis jus vitæ, necis, venundandique potestas esto. » Videndus de hac re Dionys. Halicarnas., lib. II, cap. 4, qui fuse hoc idem describit, et insuper addit discrimina, quæ intercedebant inter patriam potestatem, quæ exercebatur a Romanis, et eam, quæ apud cæteras gentes in usu erat. Non eo tamen porrigebatur hoc jus venundandi liberos, quod habebat pater, ut eos venundando, posset in servilem conditionem detrudere, verum salvis ingenuitatis, civilisque libertatis juribus, ei cui venundati erant, servire tenebantur. Hinc Constantinus : « Libertati a majoribus tantum impensum est, ut patribus, quibus jus vitæ in liberis, necisque potestas olim erat permissa, libertatem eripere non liceret : » l. 10, cod. *De patr. potest.* Ab hoc jure Numa eos liberos exceperat, qui, nolente patre, uxores duxissent, ut refert idem Dionys. Halicar., *loc. cit.*

(3. Sed paulatim hoc jus venumdandi filios exolevit, nec, præter quam in casu extremæ necessitatis, parentibus servatum est. Et quidem « qui contemplatione extremæ necessitatis, aut alimentorum gratia filios suos vendiderint, statui ingenuitatis eorum non præjudicant : homo enim liber nullo pretio æstimatur. Idem nec pignori ab his aut fiduciæ dari possunt, ex quo facto sciens creditor deportatur : operæ tamen eorum locari possunt. » Paul., *Recept. sentent.*, lib. v, tit. 1, § 1. Extra hunc casum necessitatis « liberos a parentibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris jure, aut alio quolibet modo, nec sub prætextu ignorantiæ accipientis in alium transferri posse manifestissimi juris est : » l. 1, cod. *De patr. qui fil. suos.* Etiam in casu necessitatis Constantinus recens natorum duntaxat venditionem permittit. Ita ille : « Si quis propter nimiam paupertatem egestatemque, victus causa filium, filiamve sanguinolentos (id est recens natos adhuc a matre rubentes) vendiderit, venditionem in hoc tantummodo casu valente, emptor obtinendi ejus servitii habeat facultatem ; liceat autem ipsi, qui vendidit, vel qui alienatus est, aut cuilibet alii ad ingenuitatem eum propriam repetere, modo si aut pretium offerat, quod potest valere, aut mancipium pro ejusmodi præstet. » L. 2, cod. *eod. tit.*

(4. Modum etiam accepit jus, quod pater habebat occidendi liberos, et quidquid in eos sæviendi. Nam divus Adrianus fertur, « cum in venatione filium suum quidam necaverat, qui novercam adulterabat, in insulam eum deportasse, quod latronis magis, quam patris jure eum interfecit. Nam patria potestas in pietate debet non atrocitate consistere. » L. 5, ff. *Ad legem Pompei.* Ante Adrianum « Divus Trajanus filium, quem male contra pietatem pater afficiebat, coegit emancipare. » L. fin., ff. *Si a parente quis manumiss.* Deinde parentibus relicta est modica duntaxat castigatio liberorum. Si quid autem gravius commiserint, quod majori animadversione dignum esset, debet magistratus adiri, qui circa pœnam irrogandam obtemperabit, ut statuit Alexander, in l. III, cod. *De patria potest.*, et l. 2, ff. ad leg. *Cornel. de Sicar.* Constantinus denique parricidii pœna puniri voluit, qui aliquem ex liberis occidisset. L. unic., cod. *De his, qui parent. vel lib. occid.*

(5. Alter effectus patriæ potestatis est, ut quidquid filius acquirit, non sibi, sed ei, in cujus potestate est, acquirat. Ab eo jure sub imperatoribus exceptum est peculium castrense, id est quidquid occasione militiæ liberi acquisivissent. Postea ad instar peculii Castrensis factum est quidquid ex professione liberalium studiorum, et quidquid in ecclesiæ militia acquisivissent, quod peculium dictum est quasi castrense. De utroque peculio alibi fusius actum est.

(6. Aliam peculii speciem introduxit Constantinus ; voluit enim ut bonorum maternorum, quæ filio obvenirent, proprietas penes ipsum esset, usufructu tantum in his bonis patri servato. L. 1, cod. *De bon. matern.* Gratianus autem, Valentinianus, et Theodosius jus illud porrexerunt ad bona omnium cognatorum materni generis. L. 6, cod. Theod., *De bon. matern.* Idem jus postea ad lucra nuptialia et sponsalitia porrectum est legib. 1, 4, 5, cod., *De bon. quæ liberis.* Denique Justinianus hoc porrexit ad omnia, quæ liberi aliunde, quam ex re patris acquirerent. L. 6, eod. tit. Hoc peculium dictum est *adventitium*, et valde differt a castrensi, nam præterquam quod ususfructus in eo est patri servatus, liberi de eo testari non possunt, sicut possunt de Castrensi, ut infra notabimus de *testamentis*, ubi expendendæ erunt personæ, quæ testamentum facere possunt, et bona, de quibus quis testari potest. Præterea cum pater emanciparet liberos, tertiam olim hujus peculii adventitii partem retinebat. Ex constitutione autem Justiniani dimidiam solum usufructus retinet partem d. l. 6, § 3, cod. *De bon. quæ liber.*

(7. Diximus, patrem usumfructum habere bonorum adventitiorum : hoc ita intelligendum est, nisi fuerit donatum quid sub ea lege, ne pater usumfructum haberet ; quinimo ne administrationem quidem rerum sic donatarum pater habebit, si filius minor sit, sed is administrabit, quem donator designaverit, aut, si neminem designavit, is, quem prætor dederit curatorem. Novell. 117, cap. 1. Ex his liquet jus antiquum patri servatum esse in his duntaxat, quæ ab ipso patre ad liberos proficiscuntur, quod peculium profectitium dicitur.

(8. Quæ de potestate patris in liberos diximus, eadem de potestate mariti, quandiu hæc potestas in usu fuit, dicenda sunt. Sicut enim parentibus in liberos, ita maritis jus vitæ et necis in uxores, quæ in manum

ipsarum convenerant, competebat : judicio domestico de facinoribus earum una cum ejus propinquis cognoscebant, ut discimus ex Dion. Halicar., lib. XI, cap. 4. Hujus juris vestigium aliquod videre est apud Tacit., *Annal.*, lib. XIII, cap. 32, ubi refertur quædam Pomponia superstitionis externæ rea Plautii marili suo judicio permissa. Isque prisco instituto propinquis coram de capite, famaque conjugis cognovit, et insontem nuntiavit. Item quidquid habebant filiæ uxores, et bona earum quælibet, acquirebantur viro dotis nomine, etc., *in Topic.*, lib. IV. Et hæc est origo dominii dotis, quod marito competit. Vice versa uxor fiebat marito hæres sua, quasi loco filiæ. Hæc tamen omnia immutata sunt a juribus præcipue municipalibus, quæ cum varia sint ut plurimum, ita ea omittimus. In hoc omnes conveniunt, circa nempe dotes, et lucra dotalia in genere, cum in specie in hoc etiam varia sint pro varietate locorum*.

PATRIARCHA.

SUMMARIUM.

1. Quid patriarchæ nomen, ad n. 2. — 3. De numero patriarcharum in Ecclesia Christi, et quid amplius notandum ad rem, ad n. 7. — Vide insuper *Additiones Casinenses*, v. INDULGENTIA, tom. IV, pag. 384.

(1. Patriarcha non dicitur is, qui sit πατριᾶς ἔξαρχος, id est *rector diœcesis*, quod Salmasio visum est ; nec etiam ἐπαρχία, nec πατρία patriarchis nomen fecit, sed πατρία, hoc est *tribus, et familia*. Quis enim nesciat in sacris litteris eos, qui cujusque, aut tribus, aut familiæ principes erant, et quos Hebræi lingua sua *primos Patres* appellabant, a Græcis Interpretibus πατριάρχας, fuisse, et ἀρχιπατριώτας nuncupatos? Id sane ex veterum documentis compertum est, unde *I Paralip.* IX, legere est : οἱ ἄρχοντες πατριῶν πατριάρχαι.

(2. Primum igitur nomen illud datum est iis, a quibus populus Dei et propagatus est, et in lege tum naturali, tum Mosaica eruditus, deinde dum Christiana res adolesceret, Judaicæ sectæ principibus; erant enim post templi excidium, et Alexandriæ, si Vopisco credimus, et Tiberiade, ut auctores sunt Origenes apud Hieronymum, et Epiphanius, Judæorum patriarchæ, quorum hæc jura fuisse memoriæ proditum est : a Judæis ubi essent, aurum coronatum per apostolos exigere ; primates imponere provinciis ; de litibus inter Judæos ortis cognoscere, eamque dignitatem hæreditario jure transmittere ad posteros. Hi duo patriarchæ, sed Alexandrinus potissimum, spectabiles, clarissimi et illustres ab imperatoribus interdum vocitati ; donec anno Christi circiter 400, et a Theodosio Juniore in Oriente, et in Occidente ab Honorio potestas omnis sublata illis est, collectumque ab apostolis vectigal imperatoris ærario addictum.

(3. Ab illis Judæorum tum antiquis, tum recentioribus patriarchis in Ecclesiam vox illa *patriarchæ* deducta est; et ad illorum exemplum *patriarchæ* dicti sunt principes episcopi, earum in primis sedium, ex quibus ad cæteras Christiana religio propagata est, ut Romanæ, ut Antiochenæ, ut Alexandrinæ, quoniam inter Ecclesias olim, cur una alteri, aut præesset, aut subesset, hæc maxima ratio fuit. Summa enim religione servatum est, ut quæ ab aliis prima fidei semina susceperant, hæc illarum ductu regerentur, has illæ tanquam a se institutas suo sibi jure vindicarent. Hinc primatum et patriarcharum edita distinctio; inde Alexandrinus toti Ægypto præfuit, inde Antiochenus Orienti, et Occidenti universo Romanus.

(4. Hisce tribus patriarchis duo aliquanto post, Hierosolymitanus et Constantinopolitanus, additi ; illi tres Palæstinæ attributæ, huic tres diœceses, Pontica, Asiana et Thracica ; ut quemadmodum corpus humanum quinque sensuum organis, ita Ecclesia quinque patriarcharum auctoritate et nutu regeretur. Iis tamen nec idem honor habitus est, nec idem jus fuit, ut patriarchæ dicerentur : « Desideratis nosse, » inquit Nicolaus I, « quot sint veraciter patriarchæ : veraciter sunt illi patriarchæ, qui sedes Apostolicas per successiones Pontificum obtinent... Romanam videlicet, Alexandrinam, Antiochenam.... Constantinopolitanus autem, et Hierosolymitanus antistites, licet dicantur patriarchæ, non tantæ tamen auctoritatis, quantæ superiores existunt. »

(5. Duo illa, nisi falsus sum, requirit, ut quis, et dicatur, et sit verus patriarcha: unum, ut illius Sedes ab apostolis, vel eorum discipulis instituta sit; alterum, ut ipse vel uni præsit diœcesi, vel pluribus. Primum defuit Constantinopolitano præsuli, Hierosolymitano alterum. Integram obtinuit diœcesim patriarcha, tum Alexandrinus, tum Antiochenus ; ille Ægyptum, hic Orientem ; partem unius tantum Hierosolymitanus ; multas simul et Constantinopolitanus, et Romanus, qui eo longe præstat cæteris, quod regat et plures diœceses, ut patriarcha, et universam Ecclesiam ut Summus Pontifex. Unde in Chalcedonensi synodo sancto Leoni acclamatum, Leoni patriarchæ. Licet ii quinque sæpe vocarentur patriarchæ, usus tamen obtinuit apud Græcos, posterioribus potissimum sæculis, si Balsamoni credimus, ut Pontifex Romanus sæpius diceretur Papa ; Constantinopolitanus, patriarcha œcumenicus ; Antiochenus, patriarcha ; Alexandrinus, archiepiscopus. Horum quinque patriarcharum historiam qui nosse cupiat, præter Orientem Christianum P. Le Quien, adeat Bollandianorum opus, in quo Papebrochius Hierosolymitanorum, Sollerius Alexandrinorum, Boschius Antiochenorum, Cuperus Constantinopolitanorum patriarcharum historiam chronologicam dedit. Neque omisero histo-

riam Alexandrinorum patriarcharum a Renaudotio quoque editam fuisse.

(6. Non ita tamen peculiare fuit harum quinque Sedium episcopis *patriarchæ* nomen, quin aliis etiam interdum, sive primatibus, sive metropolitanis, tum apud Græcos, tum apud Latinos delatum sit; eaque notione, et a Socrate, et a Justiniano in *Novellis* usurpatur; quorum ille diœceses Ponticam, Asianam, Thracicam, πατριαρχίας; hic vero illorum primates πατριάρχας ἑκάστης διοικήσεως appellat, qui alludit, opinor, ad decretum illud Chalcedonensis synodi, quo jubentur πατριάρχαι ἑκάστης διοικήσεως unum, aut alterum sibi episcopum ex sua quisque diœcesi ad componendam fidei formulam asciscere. Idem de Armeniorum patriarchis dictum est, qui tamen, more apud aliquot Græcorum ecclesias recepto, *Catholici* vocari solent. Non eodem tamen illi jure, quo alii quinque, *patriarchæ* dicti sunt; quod Justinianus ipse tum ubique passim nos docet, tum maxime Novella 193, cap. 3 : « Jubemus, inquit, ut archiepiscopi et patriarchæ, hoc est senioris Romæ, et Constantinopolis, et Alexandriæ, et Theopolis, et Hierosolymorum, in ordinatione sua ea solum præbeant, quæ præberi mos est. » Illi etiam Gregorius Magnus consensisse videtur, dum de electione sua, ut moris erat, ad quatuor scribit *patriarchas*, præterea nemini.

(7. Apud Latinos *patriarchæ* nomen diu Romani episcopi proprium fuit; nobilium tandem civitatum metropolitani, quod tandem quam apud Græcos, et rarius et serius factum est, *patriarchæ* appellati sunt, ut Nicetius Lugdunensis a Gregorio Turonensi, ut Honoratus Mediolanensis, et Paulinus Aquileiensis a Paulo Diacono, ut Rodulphus Bituricensis a Nicolao I. Suppressus tamen fuit an. 1755 a Benedicto XIV patriarchatus Aquileiensis, in duosque archiepiscopatus dissectus, alterum Utini, quæ Forojulii Veneti princeps urbs est, alterum Goritiæ in Cæsarea ditione constitutum. Erepta tamen jam ab anno 1450 fuerat patriarchæ Aquileiensi Gradensis ecclesia, patriarchatus et ipsa nomine olim donata, atque a Nicolao V, Veneto episcopo cum patriarchæ titulo attributa. Novus quoque hoc sæculo patriarchatus in Occidente emersit, Ulyssiponensi sede in patriarchalem erecta. Cur vero nomen istud in Occidente aliis, quam Romano præsuli datum sit, duplex potissimum causa perhibetur : una, quod vim eamdem huic voci subesse, quæ *archiepiscopi* vocabulo, crederetur; altera, quod Isidorus in Decretalibus fictitiis Pontificum epistolis, *patriarcham* et *primatem* confundere visus sit, dum jubet, ut, qui pluribus præest provinciis, is vel *primas* vel *patriarcha* appelletur. Eo tamen nomine illis metropolitanis nihil aut potestatis, aut juris collatum est; quare non eadem eorum dignitas erat, quæ Græcorum quatuor, de quibus supra diximus : hi enim Romano Pontifici suberant tantum ut papæ; illi vero ut et papæ et patriarchæ.

PATRICIUS.

1. De dignitate et muniis patriciatus pro temporum diversitate.

(1. Patriciatus alia aliis temporibus et ratio fuit, et dignitas; cujus triplicem, vel gradum, vel ætatem assignare licet. Prima a Romulo ad Augustum pertinet; altera ab Augusto ad Constantinum; tertia a Constantino ad octavi sæculi finem. De prima agunt, qui de Romanorum antiquitatibus agunt, ut Cantelius, *De Romana republica*, lib. III, de secunda, et tertia hic disserendum.

(2. Augustus Cæsar jam senex, primum mensibus singulis senatores ascivit quindecim, quorum consilio in regenda publica re uteretur; deinde viginti, qui annui essent, a senatu petiit, ea conditione, ut quæ cum illis, cum consulibus, cum Tiberio, nepotibus, aliisque pro arbitrio evocandis, statuisset, ea proinde rata forent, ac si ab universo senatu essent decreta. Ii, quod et una cum principe de causis tum publicis, tum privatis cognoscerent, et soli in senatu dicerent sententiam, aliter ab aliis nuncupati sunt, *summi senatores, comites consistoriani, patricii*, quos Adrianus apud se habitare jussit; et Alexander Severus ad quinquaginta adhibuit in consilio, ut eorum sententiis senatusconsulta fierent.

(3. Ex his cuivis intelligere est, non institutam a Constantino patriciorum dignitatem, quod Zosimo visum est, sed multis auctam honoribus, ita ut post cæsares, vel ante præfectos prætorio loci prærogativa iis data sit; nulla tamen illis præcipua potestas permissa est, nullaque attributa jurisdictio; nisi quis forte ad regendas provincias mitteretur. Sed hic omnibus est a principe habitus honor, ut si bellum hostibus inferendum, si sanciendum fœdus, si quid, quod ad publicam imperii rem spectaret, gerendum esset; quæ eorum mens, quid darent consilii, diligenter exquireret; tantique fuit patricium esse, ut non a Romanis solum ea dignitas, sed ab exteris etiam principibus fuerit vehementer appetita. Ita Theodorico Gothorum regi datam legimus a Zenone, a quo edictum illud perhibetur, ne quis deinceps legeretur in patricium, nisi qui prius consul fuisset, aut magister militum, aut præfectus, sive prætorio, sive urbi.

(4. Patriciis, aut Justiniani tempore, aut aliquanto post, et pauperum, et Ecclesiæ tuendæ cura demandata est, quod nos docet ea, quam refert Paulus Diaconus, creandi patricii formula. Ubi enim dignitatis illius candidatus imperatoris pedes, genu, osque ipsum erat deosculatus, ipsum tanquam adjutorem regendi imperii eo nomine asciscì moris erat, ut ecclesiis et pauperibus le-

ges diceret, tum *mantum*, ut vocant, injectum humeris ab imperatore, in dextro indice insertus annulus, datum scriptum bombycinum, aureusque circulus impositus capiti; tum hæc verba profatus imperator, « Esto patricius misericors et justus, » illum dimittebat.

(5. Est tamen cur quis, nec immerito, dubitet an ista formula adversus patricios omnes usurpata sit, an in iis tantum, quibus una cum patriciatu data provinciæ regendæ potestas est. Usus enim diu fuit, ut patricii et provinciis præessent, et bellis; ita Ægidius et Aetius Galliis; Longinus Ravennæ exarchatui, et alii aliis provinciis præpositi. Unde apud historicos interdum legere est: « Patricius Italiæ, Siciliæ, Africæ, » quod ii, qui eas regebant provincias, essent patricii. Quin etiam qui clarissimis urbibus, ut Constantinopoli, ut Romæ, præfecti erant, ii ut plurimum patricii fuerunt; unde quivis intelligat, cum Pippino, cum Carolo Magno a Summis Pontificibus, populoque Romano patriciatus honos delatus est, iis nihil datum esse aliud, quam tuendi populi, hostis repellendi, et Ecclesiæ protegendæ potestatem.

(6. Hinc Adrianus (ep. 97, *al.* LXXXV) ad Carolum M. Romanæ ditionis patricium, exarchatus vero, ac pentapolis D. Petrum: « Honor, inquit, patriciatus vestri a nobis « irrefragabiliter conservatur, etiam, et « amplius honorifice honoratur; simili modo « ipse patriciatus B. Petri fautoris vestri tam « a S. Rec. domno Pippino magno rege genitore vestro in scriptis in integro con« cessus, et a nobis amplius confirmatus, ir« refragabili jure permaneat. » Quidnam vero hac comparatione patriciatus velit, per se patet, inquit Cl. Cennius (*Codic. Carol.*, t. I, pag. 294). Petrus enim in cœlis habitans, nonnisi protector, aut defensor sui successoris in administratione provinciarum esse poterat. Talemque fuisse Carolum Romæ, et ducatus immensa testium integerrimorum serie comprobari posset; satis tamen erunt duo apud Ducangium, in *Glossario* (v. *Patricius*); in *Capitulari* 1, an. 769, et *Aquisgran.*, an. 789 Carolus dicitur: « Rex, regnique Francorum rector, et de« votus S. Ecclesiæ defensor atque adjutor « in omnibus Apostolicæ Sedis. » Hugo Flaviacen. in *Chron.*, pag. 223: « Non debere « regem imperatoris filium, qui non sine « causa gladium portaret, qui Romanæ reip. « patricius, tutor et defensor esse deberet, « tantam pati Ecclesiæ Dei conculcationem. » Idcirco pontifex in laudata epistola eumdem honorem exigit a Carolo erga patriciatum D. Petri, quo ipse Caroli patriciatum prosequebatur. Deinde pergit dicere: « Quia « sicut nos semper vestros homines susci« pientes commonemus, ut in vera fide, « atque puritate cordis totis eorum viribus « in vestro maneant servitio, ita et vos si« mili modo quicunque ex nostris homi« nibus ad vos veniunt, » etc. Nam summam eamdem fidem, ac benevolentiam erga apostolorum Principem tutorem, et defensorem donationis Pippinianæ ab eo confirmatæ servandam esse ait a Carolo, quam ipse Carolo servabat tutori ac defensori Apostolicæ Sedis, ut perspicue Paulus I eum appellat: « Ecclesiæ tutorem » (ep. 27, *al.* XXXVII), et alibi passim protectorem ac defensorem.

(7. « Quod si forte aliquando Carolus quidquam juris sibi arrogari tentavit *pro sui patriciatus honore*, ut suggestum ei fuerat ab adversariis Apostolicæ Sedis, Pontifex suaviter restitit, suosque terminos patriciatum excedere non permisit. Rei exemplum suppetit ex iisdem Adriani epistolis (93, *al.* LXXI) suggerebatur Carolo, Ravennæ archiepiscopum eligi debere coram misso regio. Negat Pontifex et ad patriciatus honorem quod attinet: « Nullus homo, inquit, « esse videtur in mundo, qui plus pro ve« stræ regalis excellentiæ decertare moliatur « exaltatione, quam nostra Apostolica as« sidua deprecatio; et sicut in nostris præ« cordiis, nisibus totis ubique superomnes, « vos honoravimus, et honoramus; ita am« plius, ac amplius honorem regni vestri « præcellere omnibus, qui in mundo esse « noscuntur; verumtamen et de ipsa bene« volentia, quam in vestrum gerimus cul« men honoris, in universo innotuit mundo, « sicut nempe omnibus patet, quia die, « noctuque in confessione fautoris vestri « B. Petri non intermittimus fundere pre« ces. » Hujusmodi alia et in prædecessorum, et in Adriani epistolis multa inveniuntur. Quare evidens est, patriciatum, quem alibi videre est appellatum *vestram regalem tuitionem* (ep. 83, *al.* LXXXIV), in eo situm fuisse, ut S. sedes defenderetur spe præmii cœlestis (quod nostri ævi eruditis aliquot extra Italiam, terrena sapientibus, modicum videtur), et de adversariis victoriæ in hoc mundo per sancti apostolorum Principis adjutorium, assiduis publicisque Pontificis, et Romanorum precibus ante ejus confessionem imploratum. Hac una spe illectos Pippinum et Carolum Francorum reges longe lateque amplificasse apostolicæ Sedis ditionem invenio: at dominii quidquam sibi aut arrogasse, aut reservasse, præterquam in Spoleti, et Tusciæ ducatibus, nusquam legitur. »

(8. Diu apud Romanos in honorem fuit patricii, et appellatio, et dignitas; quæ et sublata sæpius, et restituta est. Quis enim non noverit celebratissima illa Alberici, Crescentis, Jordanis nomina, quorum frequens apud Hugonem Flaviacensem, Helinandum, Othonem Frisingensem, mentio est. Anno tandem 1152 ab Eugenio III, pax ea lege cum Romanis inita est, ut abrogato patriciatu, præfectus qui urbem regeret, revocaretur.

(9. A Romanis ad exteras etiam gentes patriciatus dignitas propagata est, maxime apud Francos, Burgundiones, Anglo-Saxones; unde Dynamius Galliarum patricius a Gregorio Magno dicitur, Mummolus a Gregorio Turonensi, et ab aliis alii. Patriciorum etiam meminit Charta regis Inæ, cujus

testamento principes, senatores, et patricii subscribunt. Ipsi etiam rerum gestarum gloria, et generis nobilitate insignes viri patricii nomen honoris ergo sibi asciscebant, ut Richardus ille, qui Normannorum se et ducem et patricium nuncupat.

PATRIMONIUM.

SUMMARIUM.

1. Ad titulum patrimonii vel pensionis ordinari posthac non possunt nisi illi quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum. — 2. Necessitas, vel saltem utilitas Ecclesiæ pro admittendo patrimonio, vel pensione regulariter concurrit, et alterum adesse censetur, quoties agitur de promovendo viro docto, vel nobili, seu potente, probatæ vitæ et integritatis. — 3. Patrimonium seu pensio debet vere et realiter ab ordinando pacifice obtineri; et debet esse sufficiens ad suam honestam sustentationem. — 4. Unde clericus suscipiens ordines sacros cum patrimonio ficto, sicuti etiam cum ficto beneficio, suspensionem incurrit. — 5. Non esset tamen suspensus ipse ordinatus si bona fide et sine ulla fraude, et dolo absque legitimo titulo ordinetur. — 6. Et sic ordinatus in subdiaconum ad titulum patrimonii ipsi a patre assignati, si postea habuit notitiam prioris obligationis dicti patrimonii, nullas incurrit pœnas statutas a Tridentino. — 7. Donans fraudulenter, vel ficte promittens patrimonium, deprehensa fraude, et constito, quod promissio patrimonii fuit ficta, vel donatio tantum verbalis, debet propter fraudem commissam contra Ecclesiam puniri per sententiam judicis amissione patrimonii. — 8. Unde patrimonium pro ordinando semel constitutum non potest amplius revocari prætextu, quod fuerit fictitie constitutum et donatum; nec admittitur constituens, aut donans ad allegandam et probandam fictionem, sed cogitur illud libere ordinato consignare. — 9. Patrimonium clerici non dicitur fictum, neque fiduciarium, neque insufficiens, si patri una cum fratribus insimul donantibus nihil remaneat pro eorum victu; dummodo donatio sit realis, firma, legitime facta, et tot bonorum, ut fructus ascendant ad summam præscriptam in diœcesi. — 10. Non potest tamen solus pater donare uni filio clerico pro patrimonio in præjudicium aliorum filiorum, non relicta eis legitima portione. — 11. Donatio patrimonii facta a patre filio, ut ad sacros ordines promoveri possit, non conferri debet, nec imputari in legitimam. — 12. Donatione facta, et secuta traditione bonorum donatorum pro patrimonio ad suscipiendos ordines sacros, si clericus moriatur ante susceptos ordines, non obstat Decretum concil. Trident., *cit.*, sess. XXI, c. 2, quin donans recuperet eadem bona, si, attento jure communi, restituenda forent. — 13. Non desunt tamen, qui tenent contrarium. — 14. Patrimonium donatum per parentes ea conditione, ut filius usumfructum habeat, donec beneficium aliquod, aut bona alia ad ejus congruam sustentationem sufficientia acquisierit, est sufficiens, et ad illius titulum potest ordinari. — 15. Talis autem clericus non spoliatur dicto patrimonio, quamvis beneficium, vel bona acquirat, sed viget patrimonium ut prius, non obstante dicta conditione, donec ab episcopo non fiat subrogatio. — 16. Tale patrimonium assignatum clerico a consanguineis cum clausula: *Donec fuerit de beneficio provisus*, non comprehendit officium organistæ et magistri capellæ. — 17. Patrimonium debet constitui super re immobili. — 18. Item patrimonium debet esse res certa et fructifera. — 19. Patrimonium pro ordinando clerico potest constitui super bonis emphyteuticis. — 20. Patrimonium constitui potest etiam in censibus, dummodo, etc. — 21. Patrimonium constitui non potest in bonis hypothecatis. — 22. Potest tamen in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando bona hypothecata, deductis oneribus, sufficiant ad congruam sustentationem. — 23. Item potest in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando donator vel assignator patrimonii aliis hypothecati promisit evictionem, et habet alia bona libera, de quibus eam præstare potest, et multo magis quando ipsa bona donata, vel assignata, sufficiunt ad congruam sustentationem. — 24. Patrimonii quantitas, ad quod quis promoveri possit, non taxatur, sed remittitur ad terminos concilii. — 25. Patrimonii examen pertinet ad episcopum privative quoad alios. — 26. Taxa patrimonii sacri extra urbem in summa scutorum quadraginta monetæ Romanæ non dicitur excessiva, nec est reducenda. — 27. Ultra taxam non possunt in patrimonium assignari alia bona. — 28. Impetrato beneficio, bona assignata in patrimonium redeunt ad primævum statum, etiam pro rata beneficii obtenti, facta tamen prius subrogatione per ordinarium. — 29. Patrimonium ordinandi inserviens solum pro supplemento defectus redditunm beneficii, non admittitur, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas id exigere episcopo videatur. — 30. Facilius tamen ordinandus admittitur ad hunc titulum, quam si haberet patrimonium simplex sine admistione beneficii. — 31. Obtinens breve extra tempora cum clausula: *Ut ad titulum patrimonii tui promoveri licite possis*, non censetur dispensatus super necessitate, vel commoditate Ecclesiæ a concilio Tridentino requisita ad hoc, ut quis ad titulum patrimonii possit ordinari. — 32. Episcopus non potest ordinare suum familiarem triennalem ad titulum patrimonii, vel pensionis ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ; sed requiritur beneficium. — 33. Patrimonium clerici, ad cujus titulum fuit ad sacros ordines promotus, non potest capi in exsecutionem ob illata vulnera alicui ad reficiendas curationis expensas a judice condemnatas, etiamsi nihil aliud præterea possideat. — 34. Sine patrimonio, aut beneficio non possunt promoveri ad sacros ordines clerici religiosi more regularium in communi viventes, qui nunquam, vel nonnisi ad certum tempus professionem emittunt, et interim ad sæculum redire possunt. — 35. Patrimonium, an tale sit, quod sufficiat, relinquitur arbitrio ordinarii propter diversitatem locorum, cum in uno loco sufficiat, quod in alio non erit sufficiens. — 36. Patrimonium, seu pensio, posthac sine licentia episcopi alienari, aut exstingui, vel remitti nullatenus potest, donec ordinati beneficium ecclesiasticum sufficiens suo statui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. — 37. Unde patrimonii titulus non exstinguitur, etiamsi ordinatus acquirat alia bona, donec ab episcopo loco patrimonii subrogentur. — 38. Neque ordinatus potest absque expressa licentia episcopi donare patrimonium libere constitutum, reservato sibi usufructu ad vitam. — 39. Neque potest absque dicta licentia episcopi illud in emphyteusim concedere, reservato desuper annuo canone fructibus correspondente. — 40. Neque patrimonium potest sine licentia episcopi alienari, etiamsi ordinatus consequatur beneficium. — 41. Prohibitio concilii Tridentini alienandi patrimonium extenditur ad fidejussionem ordinati, et quomodo in tali casu provideatur creditori? — 42. Venditio, hypothecatio, exstinctio patrimonii vel pensionis subsequens promotionem est invalida. — 43. Patrimonii sacri permutatio sine episcopi consensu nulla est. —

44. Ad uberiorem notitiam adducitur hic epistola encyclica sacræ congreg. Concilii super patrimonio ordinandorum. — **45.** Alia ad rem notabilia, cum *additionibus ex aliena manu*, ad num. 76.

(1. Ad titulum patrimonii vel pensionis ordinari posthac non possunt, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum. Sic expresse concil. *Trid.*, sess. XXI, *De reformat.*, cap. 2, ibi : « Patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum; » et novissime de mandato Innocentii XI, sacra congregat. Conc., 3 Mart. 1679.

(2. Necessitas autem, vel saltem utilitas Ecclesiæ pro admittendo patrimonio vel pensione regulariter concurrit, et utrumque adesse censetur, quoties agitur de promovendo viro docto, vel nobili seu potente, probatæ vitæ et integritatis, quibus valde indiget Eccclesia. Cap. *Super specula* 5, De magistris, cap. *Cum ex eo* 34, De electione. in 6; Riccius, *Prax. for. eccles.*, tom. III, resolut. 458, num. 3; Ventrigl., tom. I, adnotat. 44, § *Unico*, num. 29; Monacell., tom. I, tit. 3, formul. 17, num. 3, ubi addit : « Quod nota pro captando arbitrio episcoporum, qui non semel rerum cortici hærendo, excusatione deficientiæ beneficii, etiam hos ab ordinatione repellunt. » Et eod. t. I, in *Appendice ad litteram sac. cong. Concilii super patrimonio ordinandorum*, num. 7, ubi citat etiam Garciam.

(3. Patrimonium seu pensio debet vere et realiter ab ordinando pacifice obtineri, et debet esse sufficiens ad suam honestam sustentationem. Sic expresse concil. Trident., *cit.*; sess. XXI, cap. 2, ibi : « Eo quoque prius perspecto patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint. »

(4. Unde clericus suscipiens ordines sacros cum patrimonio ficto, sicuti etiam cum ficto beneficio, suspensionem incurrit. *Vid.* v. ORDO, art. 2, n. 90. (5. Ubi jura et decreta ad id adducuntur. Non esset tamen suspensus ipse ordinatus, si bona fide, et nulla fraude, et dolo absque legitimo titulo ordinaretur. *Vide* verb. ORDO, n. 91.

(6. Et sic ordinatus in subdiaconum ad titulum patrimonii ipsi a patre assignati, si postea habuit notitiam prioris obligationis dicti patrimonii, non incurrit pœnas statutas a Trident., *cit.*, sess. XXI, cap. 2, quia ab initio fuit in bona fide. Sic decisum fuisse a sacra cong. Concilii sub die 26 Junii 1621, referunt Sellius, in *Selectis canonic.*, cap. 3, n 17; et Barbosa in *concil. Trid.*, *loc. cit.*, num. 72.

(7. Donans fraudulenter vel ficte promittens patrimonium, deprehensa fraude, et constito, quod promissio patrimonii fuit ficta et donatio tantum verbalis, debet propter fraudem commissam contra Ecclesiam puniri per sententiam judicis amissione patrimonii. Nicol. Garcias, *De benefic.*, part. II, cap. 5, num. 152; Sanchez, *De matrimon.*, lib. VI, disp. 32, num. 8, ad. med.; Fr. Emmanuel, in *Summa*, tom. II, cap. 15, num. 7; Petrus de Ledesma, in *Summa*, part I, *De sacrament.*, ubi *de sacramento Ordinis*, cap. 7, conclus 6, definit. 5; Avila, *De censur.*, part. III, dist. 5, dub. 5, vers. *Tertia conclusio*. Rodericus a Cunha, in *Commentar.*, ad c. 1, num. 23, dist. 70; Barbosa, in *concil. Trident.*, *cit.*, sess. XXI, cap. 2, n. 70, et alii.

(8. Patrimonium pro ordinando semel constitutum non potest amplius revocari prætextu, quod fuerit fictitie constitutum, et donatum, nec admittitur constituens, aut donans ad allegandam et probandam fictionem, sed cogitur illud libere ordinato consignare. Sic respondit S. cong. Episc., in *una Januen.*, 6 Septemb. 1697, *proponente eminentissimo Colloredo*.

(9. Patrimonium clerici non dicitur fictum, neque fiduciarium, neque insufficiens, si patri una cum fratribus insimul donantibus, nihil remaneat pro eorum victu, dummodo donatio sit realis, firma, legitime facta, et tot bonorum, ut fructus ascendant ad summam præscriptam in diœcesi. Sacra congreg. Episcop., *in Aretina*, 10 Aprilis 1590, citat. et secut. a Nicolio, *Lucubrat. canonic.*, lib. I, tit. 1, post. n. 23, vers. *Et quod Patri*, et a Monacell., tom. I, titul. 3, formul. 13. n. 5. Tales autem donationes non debent recipi, nisi prius constet, parentes aliunde habere, unde honeste pro status qualitate sustentari queant. S. cong. Conc., *in Cæsenaten. synodi*, 26 Febr. 1695, apud. Monacell., tom. III, tit. 2, formul. 2, n. 4.

(10. Non potest tamen solus pater donare uni filio clerico pro patrimonio in præjudicium aliorum filiorum, non relicta eis legitima portione, sed tantum relicta debita portione aliis filiis, ita ut talis donatio in præjudicium aliorum filiorum, nec juramento firmetur. Gabriel, *De donationibus*, conclus. 4, n. 5; Marius Antonius de Macerata, *Variar. resolut.*, lib. I, resolut. 88, n. 9, vers. tertio; Nicolius, *Lucubrat. civil.*, lib. II, tit. 7, *De donat. inter virum et uxorem, et inter patrem et filium*, n. 15, vers. *Imo filius;* Monacell., tom. I, tit. 3, formul. 13, n. 6; Ventriglia, tom. I, adnotat. 42, § 1, n. 24, subdens, quod hinc bene servant nonnullæ curiæ ecclesiasticæ informationem capiendo super numero filiorum et bonis donantis.

(11. Donatio patrimonii facta a patre filio, ut ad sacros ordines promoveri possit, non conferri debet, nec imputari in legitimam, quia talis donatio non dicitur ob causam, cum non habeat necessitatem, ut est donatio causa dotis, nec respiciat commodum donantis; tum quia patrimonium non est libere assignatum, ut de illo possit clericus ad libitum disponere, cum non possit vendi, nec alienari, quod requiritur in legitima, adeoque, etc. Gratian., *Discept. Forens.*, cap. 159, n. 31; Squillant., *De privileg. cleric.*, cap. 12, n. 25; cum aliis ibi citatis. Ventriglia, *loc. cit.*, n. 22; Barbosa, *De offic. et*

potest. episcop., part. II, allegat. 19, a n. 64 ad 69. cum innumeris ibi citatis contra plures alios citatos, *ibid.*, n. 70.

(12. Donatione facta et secuta traditione bonorum donatorum pro patrimonio ad susceptionem ordines sacros, si clericus moriatur ante susceptos ordines, non obstat decretum concilii Trident., *cit.*, sess. XXI, cap. 2, quin donans recuperet eadem bona, si, attento jure communi, restituenda forent. Sic decisum fuisse a sac. cong. Concilii, *in Mutinen.*, 11 Junii 1631, referunt Sellius, in *Select. canon.*, cap. 3, n. 3; et Barbosa, *in concilii Trid.*, *loc. cit.*, n. 43. Ventriglia tamen, *loc. cit.*, n. 23, cum Riccio, Antonio de Marinis. (13. Donat. ibi adductis dicit, quod si hæc donatio facta pro suscipiendis sacris ordinibus non habuerit effectum suum, quia donatarius discesserit e vita ante susceptionem ordinum, adhuc donatio ad hæredes donatarii transit, et non ad donantem revertitur.

(14. Patrimonium donatum per parentes ea conditione, ut filius usumfructum habeat, donec beneficium aliquod, aut bona alia ad ejus congruam sustentationem sufficientia acquisierit, est sufficiens, et ad illius titulum potest ordinari. Sic decisum fuisse a sacr. congr. Episcop. et Regul., *in Eugubina*, 22 Maii 1590, referunt Sellius, *loc. cit.*, cap. 3, n. 2, et Barbosa, *loc. cit.*, n. 41. *Vide infra*, n. 28. (15. Talis autem clericus non spoliatur patrimonio, quamvis beneficium vel bona acquirat, sed viget patrimonium ut prius, non obstante dicta conditione, donec ab episcopo non fiat subrogatio. *Vide* verb. ORDO, art. 2, n. 93, ubi afferuntur ad id Decreta sacræ congregationis.

(16. Tale autem patrimonium assignatum clerico a consanguineis cum clausula : « Donec fuerit de beneficio provisus,» etc., non comprehendit officium organistæ et magistri capellæ. S. congregat. Concilii, 26 Jun. 1621; apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Patrimonium*, n. 10.

(17. Patrimonium super re immobili constitui debet. *Communis* cum Barbosa, in *concil. Trid.*, sess. XXI, cap. 2, n. 36, et *De offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 19, n. 55, cum pluribus ibi citatis.

(18. Item patrimonium debet esse res certa et fructifera. Sic decisum referunt Garcias, *De beneficiis*, part. II, cap. 5, n. 96, et Barbosa, in *Trid.*, *loc. cit.*, n. 37, et in *Summa*, *loc. cit.*, n. 4.

(19. Patrimonium pro ordinando clerico potest constitui super bonis Emphyteuticis. Sacr. congregat. Concilii, *in Lucana*, 7 Septembris 1630; apud Barbosam, in *Summa Apostolica decis.*, *loc. cit.*, n. 12.

(20. Patrimonium constitui potest etiam in censibus, dummodo constituentes tale patrimonium in forma juris valida se obligent, quod in casu redemptionis pro sufficienti ordinati victu providebunt, donec iterum investiantur. Sacra congr., *in Nullius*, 21 Junii 1629, l. XIII *Decretor.*, p. 109.

(21. Patrimonium constitui non potest in bonis hypothecatis, quia ordinatus non poterit ex illis bonis sustentari, si creditor de iis sibi satisfieri voluerit, nam transierunt cum onere hypothecæ. Sacra congr. Episcop., *in Ugentina*, 6 Octobris 1717. (22. Potest tamen in ipsis hypothecatis constitui, quando bona hypothecata, deductis oneribus sufficiunt ad congruam sustentationem. Eadem sacr. congreg. Episcop., *in Faventina*, 9 Martii 1614, et etiam sacr. congreg. Conc., apud Nicol., *Lucubrat canonic*, lib. I, tit. 11, n. 25, vers. *Quod tamen.* (23. Item potest in ipsis bonis hypothecatis constitui, quando donator vel assignator patrimonii aliis hypothecati promittit evictionem, et habet alia bona libera, de quibus eam præstare potest, quia tunc ratio cessat, et multo magis, quando ipsa bona donata vel assignata, deductis oneribus, sufficiunt ad congruam sustentationem. Eadem sacr. congreg. Episcop., *in dicta Faventina*, 9 Maii 1614; apud Nicol., *loc. cit.*, vers. *Limitandum* tertio.

(24. Patrimonii quantitas, ad quod quis promoveri possit, non taxatur, sed remittitur ad terminos concilii. Sacr. cong. Conc., penes Garciam, *De benefic.*, part. II, cap. 5, num. 113; et Barbos., in *Tridentin.*, sess. XXI, cap. 2, num. 37, et *Jur. Eccles. univers.*, lib. I, cap. 33, num. 155, et in *Summa*, *loc. cit.*, num. 3.

(25. Patrimonii examen pertinet ad episcopum privative quoad alios. Sacr. congr. Conc., *in Placentin.*, 16 Martii 1630; apud Barbos., in *Trid.*, *loc. cit.*, num 39, et in *Summa*, *loc. cit.*, num. 11, et *Jur. Eccles. univers.*, *loc. cit.*, num. 156.

(26. Taxa patrimonii sacri extra urbem in summa scutorum quadraginta monetæ Romanæ non dicitur excessiva; nec est reducenda. Sacra congregat. Concil., *in Senogallien. pro terra Rocchæ contradæ*, 20 Jun. 1705, in responsion. ad primum dubium.

(27. Ultra taxam non possunt in patrimonium assignari alia bona. Eadem sacr. cong. Concil., *in dicta Senogallien.*, in respons. ad tertium dubium.

(28. Impetrato beneficio, bona assignata in patrimonium redeunt ad primævum statum, etiam pro rata beneficii obtenti, facta tamen prius subrogatione per ordinarium. Eadem sacr. congr. Concil., *in dicta Senogallien.*, in responsione ad 4 et 5 dubium, juxta alia Decreta, *in Terracinen.*, 20 Julii 1619, et *in Tolentinaten.*, 10 Maii 1692, in quibus responsum fuit, titulum et privilegium patrimonii ordinati non exstingui, quamvis ordinatus acquirat beneficium, nisi fiat ab episcopo subrogatio.

(29. Patrimonium ordinandi inserviens solum pro supplemento defectus reddituum beneficii, non admittitur, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas id exigere episcopo videatur. Sacr. congr. Concil., *in Asculana*, 13 Martii 1693, l. XXIII *Decret.*, fol. 62, et *in Tridentina*, 1 Martii 1687.

(30. Facilius tamen ordinandus admittitur ad hunc titulum, quam si haberet patrimonium simplex sine admistione beneficii.

Monacell., tom. I, in *Appendic.* ad litteram sacræ congregationis Concilii, *De patrimon. ordinandorum*, num. 16, et tom. IV, *Supplement.* ad tom. III, num. 185; Quarant., in *Summ. bullar.*, verb. *Ordo*, vers. *Secundo extende;* Riccius, *Prax. for. eccles.*, tom. I, resolut. 458, n. 3, ubi declarationem sacræ congregationis affert.

(31. Obtinens breve extra tempora cum clausula : « Ut ad titulum patrimonii tui promoveri licite possis, » non censetur dispensatus super necessitate vel commoditate Ecclesiæ a conc. Tridentin. requisita ad hoc, ut quis ad titulum patrimonii possit ordinari. Sacr. congreg. Conc., *in Parmen.*, 10 Jun. 1648, et *in S. Agathæ Gothorum*, eodem die et anno.

(32. Episcopus non potest ordinare suum familiarem triennalem ad titulum patrimonii, vel pensionis ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ; sed requiritur beneficium, ut declaravit sacr. congreg. Conc., *in Tricaricen.*, 27 Julii 1697, in qua, proposito dubio : « An stante novissima constitutione sanctissimi D. N. possit episcopus familiarem triennalem ad titulum patrimonii promovere ad sacros ordines ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ, nullo collato ecclesiastico beneficio. Respondit *Negative.* » Et est contra Barbosam, in *Summa, loc. cit.*, n. 2; Gargiam, *De benefic.*, p. II, cap. 5, n. 81, et alios citantes antiquum sacr. congregat. decretum.

(33. Patrimonium clerici, ad cujus titulum fuit ad sacros ordines promotus, non potest capi in exsecutione ob illata vulnera alicui ad reficiendas curationis expensas a judice condemnatas, etiamsi nihil aliud præterea possideat, quia ejus alienatio interdicta est decreto concilii, cap. 2, sess. XXI, *De reform.;* Sacr. congreg. Concil., 5 Febr. 1604; apud Barbosam, in *Summa, loc. cit.*, num. 9, et libr. I *Juris Eccles. univers.*, cap. 33, num. 160.

(34. Sine patrimonio aut beneficio ad sacros ordines promoveri non possunt clerici religiosi more regularium in communi viventes, qui nunquam, vel nonnisi ad certum tempus professionem emittunt, et interim ad sæculum redire possunt. S. Pius V, constit. 75, incip.: *Romanus Pontifex.*

(35. Patrimonium an tale sit, quod sufficiat? relinquitur arbitrio ordinarii propter diversitatem locorum, cum in uno loco sufficiat, quod in alio non erit sufficiens. Sacr. congr. Conc., apud Barbosam, in *Summa, loc. cit.*, n. 2.

(36. Patrimonium seu pensio posthac sine licentia episcopi alienari, aut exstingui, vel remitti nullatenus potest, donec ordinati beneficium ecclesiasticum sufficiens suo statui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint. *Vide* verb. ORDO, art. 2, n. 92.

(37. Unde patrimonii titulus non exstinguitur, etiamsi ordinatus acquirat alia bona, donec ab episcopo loco patrimonii subrogentur. *Vide* dict. verb. ORDO, art. 2, n. 93.

(38. Neque ordinatus potest absque expressa licentia episcopi donare patrimonium libere constitutum, reservato sibi usufructu ad vitam. *Vide* dict. verb. ORDO, art. 2, n. 94.

(39. Neque potest absque licentia episcopi illud in Emphyteusim concedere, reservato desuper annuo canone fructibus correspondente. *Vide* d. verb. ORDO. art. 2, n. 95.

(40. Neque patrimonium potest sine licentia episcopi alienari, etiamsi ordinatus consequatur beneficium. *Vide* d. verb. ORDO, art. 2, n. 96.

(41. Prohibitio conc. Trid. alienandi patrimonium extenditur ad fidejussionem ordinati. Et quomodo in tali casu provideatur creditori. *Vide* d. verb. ORDO, n. 97.

(42. Venditio, hypothecatio, exstinctio patrimonii vel pensionis subsequens promotionem est invalida, quia dictio illa concilii : *Nullatenus possint*, importat nullitatem actus ipso jure. Barbosa, in *concil. Trident.*, *cit.* sess. XXI, cap 2, n. 60 et seq., cum pluribus ibi citatis, et alii communiter.

(43. Patrimonii sacri permutatio sine episcopi consensu nulla est. Sacr. congreg. Conc., *in Fanen. patrimonii sacri*, 2 August. 1717, ad primum dubium.

(44. Ad uberiorem notitiam juvat hic afferre epistolam encyclicam sacræ congregationis Concilii super patrimonio ordinandorum, quæ est ut sequitur :

« Etsi sacra congregatio Concilii Tridentini, c. 2, sess. XXI, *De reformat.*, diserte caveat, ne quis clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, et scientia, et ætate, ad sacros ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum *beneficium ecclesiasticum*, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere; patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari non possint, nisi illi, quos episcopus judicaverit assumendos pro necessitate ecclesiarum suarum; temporis tamen cursu animadversum est, nonnullos episcopos ab hac ordinandi norma, absque ullo discrimine deflexisse, passim quoscunque ad patrimonii titulum ad sacrum ministerium admittendo. Quantum ex hoc jacturæ in ecclesiastica disciplina acceptum fuerit, manifestum est. Quare sanctissimus Dominus Noster pro suo insigni zelo malis hujusmodi provide obviaturus, prædictæ dispositionis exactissimam observantiam in Urbe in primis instauravit, deinde per hasce circulares litteras ordinariis omnibus Tridentini decretum in memoriam reduci mandavit, quatenus omnes illud sancte custodiant, sciantque non aliter eum ordinandum ad titulum patrimonii et pensionis, nisi cum Ecclesiæ *necessitas*, vel *commoditas* ita exigat, qua in re prudens ordinarii, timoratorumque judicium versari debebit. Dominatio igitur tua sanctitatis suæ exemplo, et mandato sese conformare non omittat,

dum ei omnia prospera precamur a Domino.

« Romæ, 3 Maii 1679.

« Uti frater.

« F. card. Columna præfectus.

« S. archiepisc. Brancacius episcopus Viterb. secretarius. »

(45. Bona assignata in patrimonium clericorum pro ordinibus suscipiendis non sunt subjecta, nisi oneribus certis realibus et invariabilibus, quando tempore assignationis erant subjecta similibus oneribus. Sacra congregatio Immun., *in una Montis Regalis*, 11 Augusti 1638, lib. III *Decret.* Paul., pag. 69.

(46. Patrimonia, ad quorum titulum clerici sunt ordinati, sunt immunia ab impositionibus, et Gabellis. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Alban.*, 14 Septembris 1626; lib. I *Decret.* Paul., pag. 15, et *in Faventina*, 24 Martii 1627, *ibid.*, pag. 42.

(47. Limita tamen quoadusque clerici non obtineant beneficium legitime subrogatum loco patrimonii. Eadem sacra congreg. Immun., *in Fundana*, 25 Septembris 1627, *eodem l.*, pag. 66, 13 Nov. 1629; lib. II *Decret.* Paul., pag. 62; *in Aquilana*, 27 Apr. 1638, lib. III *Decret.* Paul., pag. 58; *in Lycien.*, 26 Augusti 1636, *ibid.*, pag. 12; *in Nucerina*, 23 Jan. 1674; lib. I *Decret.* Alt., pag. 891; *in Firmana*, 14 Maii 1675, d. lib. p. 1097.

(48. Licet patrimonia clericis sint assignata pro assumendis sacris ordinibus, non est permittendum gaudere exemptione patrimonii ecclesiastici, nisi post assumptionem sacrorum ordinum; gaudere tamen debent exemptione bonorum clericorum, si vere cum effectu fuerint in clericum translata. Eadem sacra congregat. Immunit., *in Aquilana*, 5 Martii 1641; lib. III *Decret.* Paul., pag. 138.

(49. Bona integre assignata clerico in patrimonium non gaudent Immunitate patrimonii sacri ab oneribus laicis, nisi a die suscepti ordinis sacri. Eadem sacra congreg. Immun., *in Aquilana*, 4 Augusti 1627, lib. I *Decret.* Paul., pag. 58; *in Aprutina*. 2 Julii 1630; lib. II *Decret.* Paul., pag. 47; *in Nazarena*, 2 Aprilis 1669; lib. I *Decret.* Altov., pag. 336; *in Neritonen.*, 12 Jul. 1689; lib. *Decret.* Martelli, pag. 493; *in Pedemontana*, 22 Novemb. 1692; lib. I *Decret.* Vallem., p. 4; *in Aquilana*, 11 Aprilis 1693, d. l. p. 36.

(50. Restituenda sunt quæcunque fuerunt a clerico indebite exacta per ministros laicos super bonis, ad quorum titulum fuit ordinatus. Ead. S. cong. Immun., *in Caputaquen.*, 30 Mart. 1694; lib. I *Decret.* Vallem., pag. 114.

(51. Amplia I. Etiamsi ille promotus fuisset ad ordines sacros, incepto jam semestri, in cujus fine collectæ solvendæ erant. Eadem sacr. congreg. Immun., *in Æsina*, 5 Octobris 1688; lib. *Decret.* Martelli, pag. 357, excipe tamen onera privilegiata, *ibid.*

(52. Amplia II. Etiam quoad collectas Camerales. Eadem sacra congr. Immun., *in Camerinen.*, 7 Octobris 1631, lib. II *Decret.* Paul., pag. 93; *in Forosempronien*, 13 Aug. 1647; lib. IV *Decret.* Paul., pag. 23; *in Montis alti*, 14 Octobris, 1630; lib. II *Decret.* Paul., pag. 62.

(53. Amplia III. Quod bona patrimonii clericalis sunt exempta ab onere subsidii triennalis. Eadem sac. congreg. Immun., *in Anagnina*, 13 Aug. 1632, lib. II *Decret.* Paul., pag. 166.

(54. Amplia IV. Quamvis in assignatione patrimonii apposita fuisset clausula : « Donec, et quousque obtinuerit beneficium ecclesiasticum, vel de aliis fructibus provisus fuerit, quibus se alere possit. » Eadem sac. congreg. Immun., *in una Civitatis Castelli*, 2 Martii 1700; lib. II *Decret.* Vallemani, pag. 275.

(55. Amplia V. Quod bona subrogata loco bonorum, ad quorum titulum quis fuit ordinatus, si subrogatio legitime facta fuerit, gaudent exemptione. Ead. sacr. congr. Immun., *in una S. Severini*, 26 Aug. 1636; lib. III *Decret.* Paul., pag. 13, et *in una S. Angeli in Vado*, 12 Julii 1686; lib. *Decret.* Martelli, pag. 495.

(56. Amplia VI. Quod etiam bona acquisita a clerico, et subrogata in patrimonium sunt exempta.

(57. Amplia VII. Quod bona assignata pro patrimonio clerici delenda sunt de Catastico laicorum, et describenda inter bona ecclesiastica. Eadem sacra congreg. Immun., *in Squillacen.*, 21 Jan. 1676, l. I *Decret.* Altov., pag. 1202.

(58. Amplia VIII. Nec possunt confiscari, et ideo restituenda sunt. Ead. sacr. congreg. Immun., *in Mutinen.*, 15 Junii 1638; lib. III *Decret.* Paul., p. 64 et 13 Junii 1640, d. lib. pag. 127.

(59. Amplia IX. Quod bona assignata in patrimonium ad sacros ordines suscipiendos gaudent exemptione a collectis impositis per æs, et libram pro eo tempore, quo ordinatus non habuit sufficiens beneficium. Ead. sacr. congr. Immun., *in una Civitatis Plebis*, 10 Novemb. 1674; lib. I *Decret.* Altov., pag. 1022.

(60. Amplia X. Quod etiam bona assignata pro supplemento patrimonii, juxta taxam factam in synodo, gaudent exemptione. Ead. sac. congr. Immun., *in Recinaten.*, 18 Decemb. 1668; lib. I *Decr.* Altoviti, pag. 300.

(61. Amplia XI. Quod bona assignata in patrimonium clerici sunt immunia a Bonatenentia; illa vero transeunt cum suis hypothecis, pro quarum liberatione clericus agere potest contra assignantem. Eadem S. cong. Immun., *in Sulmonen.*, 19 Novemb. 1630; lib. II *Decret.* Paul., pag. 66.

(62. Sacerdos, cui fuit evicta possessio, super qua erat constitutum patrimonium, si subrogavit aliam possessionem legitime cum auctoritate episcopi, gaudet pro subrogata exemptione a collectis. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Æsina*, 21 Januarii 1676; lib. I *Decret.* Altovit., pag. 1158.

(63. Injungitur episcopis status Sabaudiæ, ut circa assignationes pro patrimoniis clericorum obvient fraudibus, observando

sacros canones, concilia et constitutiones Apostolicas in illorum constitutione. Eadem S. congr. Immunit., *in Taurinen.*, 15 Martii 1650; l. XLIV *Decret.* Paul., pag. 101.

(64. Injungitur episcopis status Pedemontis, ut sedulo curent, ne fiant fraudes circa patrimonia assignanda clericis in præjudicium communitatum et ne eadem patrimonia excedant quantitatem sufficientem pro quolibet ordinandorum episcopi arbitrio juxta dispositionem sacri concilii Tridentini. Eadem S. congr. Immunit., *in Pedemontana*, 28 Februarii 1658; lib. *Decret.* Rocci, pag. 70.

(65. Verum quando pater habens plures filios assignat duobus omnia sua bona in patrimonium, episcopus provideat, ne subrepant fraudes et informet. Ead. S. congr. Immunit., *in Squillac.*, 9 Junii 1704; lib. III *Decret.* Vallem., pag. 592.

(66. Patrimonii loco ad suscipiendos ordines sacros a Græcis assignari nequit dos uxoris. Bened. XIV, t. I, constit. 57, incip. *Etsi pastoralis*, § 7.

(67. * Constitui non debet patrimonium in industria clerici, ut si sit musicus, ludimagister, etc., ut respondit sacra congregatio, *in una Segunt.*, mense Oct. 1589. Sicuti nec constitui potest in bonis mobilibus et semoventibus, ut respondit sac. c. Concil., 29 Nov. 1670, *Inst. eccles.*, 26, § 7.

(68. Patrimonium admissurum se profitetur Benedictus XVI, dum erat tantum archiepiscopus Bononien. in capellania amovibili, dummodo patronus obligasset fidem suam nunquam ab ordinato removendi illam capellaniam, quoadusque ille vixisset, vel quoadusque ordinandus non obtinuisset aliud sive beneficium, sive patrimonium, et idem patronus, vel alius se pariter obstrinxisset ad alimenta ordinato præstanda, si forte impediretur a celebratione missæ. *Ibid.*, § 11.

* Utique consensus patroni requiritur, ad effectum, ne ordinatus ad titulum capellaniæ amovibilis removeatur, eoque accedente, potest quis ad h. titulum ordinari; modo tamen juspatron. esset hæreditarium, nam alias, non posset episcopus ordinare, etiam accedente consensu patronorum, qui non possent ligare manus successorum in jure patr. gentilitio, nisi isti essent hæredes eorum, qui consensum dedissent ordinationi et promissioni de non removendo; quippe tunc ex juris principiis tenerentur præstare factum auctorum, cujus forent successores *. Amostaz., *De caus. piis.*, lib. III, cap. 1, n. 49; Piton., *De contrav. patron.*, allegat. 24, n. 33.

(69. Item admisit in censibus perpetuis, dummodo debitores census, si voluissent illum restituere, obligassent sese ad deponendam pecuniam in loco tuto, ad hoc ut in novis censibus vel stabilibus impenderetur. *Ib.*, § 12. Tunc autem curæ erit ordinato sub pœna suspens. de investienda pecunia.

(70. Si quis voluerit assignare de suo patrimonium sufficiens ordinando, dummodo hæc liberalitas sit vera, et alienabilis absque licentia ordinarii, id ubique admitti poterit ex variis responsis sacræ congregationis. *Ibid.*, § 13 Curandum est tamen ut bona illa adeo libera sint ab aliis oneribus, ut remaneant ex iis sufficientia alimenta ordinato. *Ibid.*, § 14. Dummodo etiam absit omnis pactio tacita, vel expressa extra instrumentum, ut possessio bonorum remaneat apud assignantem. Non valet assignatio patrimonii facta a patre respectu filii, cui in præjudicium legitimæ reliquorum filiorum omnia sua tribuit. Sicut nec admittitur, si pater transferat omnia sua in filium cum onere, ut se alat, nisi id expressum candide fuerit in instrumento patrimonii. *Ibid.*

(71. Si quis fictum patrimonium suum sciat et nihilo secius ordinationem recipiat, manet suspensus, ut ex can. *Neminem* et canon. *Cunctorum*, dist. 70, et ex decreto sacræ congregationis anni 1610. Si vero id nesciat, sciat autem ordinarius, et tamen ordinet, ordinarius quidem suspensionem non incurrit, tenetur tamen de suo ordinatum alere ex vi eorumdem canonum, et sensu sacræ congregationis Concilii. *Ibid.*, § 16.

(72. Patrimonii alienatio absque ordinarii licentia ipso jure nulla est, ut ex decretis sacræ congregationis. *Ibid.*, § 28. Nec commutari potest in alia bona, vel in aliud pariter beneficium sine facultate ordinarii, ut ex similibus decretis. *Ibid.*, § 29. Nec tandem obligari possunt bona patrimonii adeo ut si forte accidat, ut debitum solvendum sit, nulla fieri exsecutio poterit, nisi supra eorum bonorum partem, quæ alimentis ordinati superfluit. Fas est tamen creditori recipere in solutum, seu vendere jus, quod post mortem transiret ad hæredes. Ita ex decretis sacræ congregationis, *ibid.*, § 30.

(73. Denique ordinati ad titulum beneficii resignare illud nequeunt, nisi facta mentione tituli, qui beneficio resignando adjacet, et concludentibus probationibus demonstretur aliam suppetere resignanti viam, qua commode sibi de victu provideat. Ita ex decretis sacræ congregationis, *ibid.*, § 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(74. Ad titulum patrimonii non posse ordinari, nisi eos, qui necessarii, vel utiles sunt Ecclesiæ, communiter traditur. At non in eo omnes conveniunt, quinam dicendi sunt vel utiles, vel necessarii Ecclesiæ.

(75. « Stimo utili alla Chiesa (recte inquit auctor notarum *in novissima concordata inita S. Sedem inter et serenissimum regem Neapolis*, c. 4, art. 2, n. 2), quelli, i quali si promovono allo stato ecclesiastico chiamati dal Sign. non già per ambizione, o per altro rispetto, o vantaggio umano, e che fanno sperare, che col di loro buono esempio, e dottrina possano edificare i po-

poli, e servire i parochi, assistere ai vescovi, ed adempire alle parti, che sono proprie del loro istituto. Necessarj poi si considerano a riguardo del bisogno delle chiese, e del comodo de'popoli, accadendo che in un luogo, benchè numeroso di popoli, per mancanza di beneficj, capellanie, servizj di chiese, e simili, necessiti minor numero di ecclesiastici, e che all'incontro maggior numero si richiegga quantunque meno numeroso di popoli, e ciò per soddisfare al servizio delle chiese collegiali, cattedrali, ed altre chiese, che hanno bisogno del cotidiano servizio del coro, o per adempire all' obbligo delle messe, e simili fondazioni; e concorrendovi l'utilità delle chiese, i vescovi devono essere più facili, perchè mai fu superfluo, e molto meno odioso il numero di buoni, e santi ecclesiastici, ma piuttosto da nostri popoli desiderato. »

(76. Recteque idem auctor *ubi supra*, n. 4, monet, quod: « Basta che per detto effetto vi concorra l'una, o l'altra, cioè, la comodità, o sia l'utilità, o la necessità della chiesa; » idque quia disjunctive loquitur conc. Trident., sess. XXI; c. 2, *De Reform.*

PATRINUS.

Vide verb. Baptismus, art. 7, a n. 4 ad 43 (20).

PATRONUS PATRONATUS

MONITUM EDITORUM CASINENSIUM.

Sub v. Juspatronatus, polliciti sumus hic sub v. Patronatus, Patronus inserere de hac materia lucubrationem ad formam tractatus pluribus sectionibus distinctam. Sed cum moles addit. ea sit, ut unus, et alter *Fasciculus* ad id minime satis sit; idcirco, ne ab edendis Lucii nostri articulis nimium divertamus, disquisitiones ad rem post finem operis, tanquam in separato libello, collocabimus.

PATRONI BENEFICIORUM.

(1. Patronus ecclesiasticus tenetur præsentare ad beneficium curatum illum, quem digniorem putat inter approbatos ab examinatoribus, ex vi Tridentini, sess. XXIV, cap. 18, etiamsi de præelectione dignioris non fuerit ei facta interpellatio. Benedict. XIV, tom. II, *Bull.*, constitut. 4, incip. *Redditæ Nobis.*

(2. Patroni ecclesiastici judicium in electione dignioris sequi tenetur episcopus, si nemo adversus patroni judicium reclamet. Secus vero si inter approbatos ab examinatoribus sit, qui reclamet a præelectione patroni. Idem, *ibid. Vide infra* verb. Præsentatio.

(3.* Patronus laicus præsentare tenetur digniorem ad beneficium curatum, ut ex S. Thoma, 2.-2., q. 65, art. 2 ad 3, aliisque theologis firmatur, *Instit. eccles.* 7, §, 5, 8.

(4. Patronus, si promiserit conferre alicui beneficium ex motivo aliquo temporali, nempe quia sibi sit conjunctus sanguine, etc., non obligatur servare, quod spopondit, tum præsertim, cum nondum beneficium vacat. Ita ex S. Thoma, *Instit. eccles.* 23, § 28.

(5. Patroni præsentare possunt canonicos regulares Lateranenses, et SS. Salvatoris ad beneficia sæcularia curata et residentialia, cum præservatione Beneplaciti apostolici, aliisque conditionibus latius expressis, et per extensum positis a Benedicto XIV, t. I, constit. 135, incip. *Quod inscrutabili*, § 17 et 18. *Vide infra* verb. Præsentatio.

(6. Ex stylo Datariæ, si lis inter patronos intra tempus præfixum finiri nequeat, provisio beneficii reservata est Papæ, ex allegatis per Rigant., tom. III, pag. 279, n. 191, *in Regulam 42 Cancellariæ.*

(7. Si patronus beneficii rectorem interficiat, ipse, et omnes ad patronatum jus habentes illud amittunt, ex cap. *In quibusdam*, De pœnis; Ben. XIV, *De synodo diœc.*, lib. XIII, cap. 24, § 21. Sed *vide* libellum edit. Cas., *De jure patron.*, in fine h. operis.

(8. Alia ad rem, *vide* sub verb. Beneficia, art. 3, a n. 69, et art. 5, a n. 31, et verb. Juspatronatus per tot., et signanter art. 4.

PATRONI SANCTI.

SUMMARIUM.

1. Electio sanctorum in patronos facienda est juxta decretum a sacra congregatione Rit. editum de mandato Urbani VIII, die 23 Martii 1630. — 2. Hoc decretum est in viridi observantia. Recurrentibus enim ad sacram congregationem Rit. pro approbatione electionis in patronum alicujus sancti, solet rescribi, quod doceant de servato decreto Urbani VIII. — 3. Et si in electione requisita dicti decreti observaverint, et locus non sit celebris notæ, solet concedi approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem patronum seu protectorem non habeant.* — 4. Electio patroni non confirmatur a sacr. congreg. Rituum ex solo motivo devotionis, sed ex aliis causis hic recensitis. — 5. In electione sancti in patronum non debent fieri promissiones, et vota servandi diem festum ejusdem de præcepto, et jejunandi in ejus vigilia. — 6. Excipitur tamen festum unius ex principalioribus patronis in quocunque regno, sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacunque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit; nam tale festum est de præcepto observandum. — 7. Excipiuntur etiam electiones sanctorum

(20) Unum adde, patrinos olim sacris ministris lautum parasse convivium, quod coercuit Moguntinum concilium II, can. 16.

patronorum factæ ante emanationem supra allati decreti Urbani VIII. Tale enim decretum, licet irritet electiones postea factas vel faciendas, non irritat tamen electiones jam antea celebratas. — 8. Regulares tenentur celebrare festum et officium de patrono principali civitatis, et regni, aut provinciæ sub ritu duplici primæ classis, et sine octava. — 9. Ad officia vero de patronis minus principalibus, ac de sanctis diœcesum non tenentur, nisi sint descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu, quam ibi assignato. — 10. Ad hoc autem, ut regulares teneantur ad officia patronorum principalium, et clerici sæculares etiam ad officia patronorum minus principalium, debent esse electi in patronos juxta conditiones requisitas in dicto decreto Urbani VIII. — — 11. Regulares exempti, et utentes Breviario Romano an possint recitare officia de patronis minus principalibus, et de festis diœcesum solitis recitari a clero sæculari? — 12. Regulares sub ritu primæ classis, sed sine octava, tenentur recitare officium Sanctorum, qui provinciis ipsorum regularium præsunt tanquam eorum patroni seu titulares. — 13. Officium patroni principalis loci tenentur omnes recitare sub ritu duplici primæ classis; clerici quidem sæculares cum octava, regulares autem sine octava. — 14. Si in locis diœcesis nullus reperiatur electus patronus, tenetur diœcesis non solum ad festum de patrono civitatis, sed etiam ad octavam. — 15. In patronorum sive protectorum præcedentia servandus est ordo hierarchiæ Ecclesiæ, et inter ordinem hierarchicum, anterioritas in electione. — 16. Alia ad rem ad n. 18. — 19. Subnect. *Add. ex alien. man.* ad. n. 30.

(1. Electio sanctorum in patronos debet fieri juxta decretum a sacra congregatione Rituum editum de mandato Urbani VIII, quod ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic ad litteram datur:

DECRETUM

***Super electione sanctorum in patronos a Sacr. Rituum congr. de ordine S. D. N. Urbani PP. VIII, emanatum die* 23 *Mart.* 1630.**

« Sacra Rituum congregatio, annuente sanctiss. D. N. in electionem patronorum mandavit infrascripta in posterum servari debere, declarans quod aliter facta electio nulla sit ipso jure.

« Primo, quod eligi possint in patronos ii solum, qui ab Ecclesia universali titulo sanctorum coluntur, non autem beatorum duntaxat.

« Secundo, quod de patrono civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo, mediante consilio generali illius civitatis vel loci, non autem ab officialibus solum, et quod accedere debeat consensus episcopi et cleri illius loci.

« Idemque servari debeat in patrono regni qui pariter eligi debeat per secreta suffragia a populo singularum civitatum provinciæ.

« Et quod repræsentantibus regnum, civitatem vel provinciam nulla competat facultas eligendi patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, et ulterius interveniat consensus episcopi et cleri dictarum civitatum.

« Et tertio, quod causæ electionis novorum patronorum debeant in sacra congregatione deduci, et ab ea examinari, ac demum causa cognita, ab eadem congregatione approbari, et confirmari.

« Et ne præmissorum ignorantia ullo unquam tempore possit allegari, eadem sacr. Rituum congregatio supradictum decretum imprimi, et publicari mandavit. »

(2. Hoc decretum est in viridi observantia; nam recurrentibus universitatibus ad sacram congregationem Rituum pro approbatione electionis in patronum alicujus sancti, si preces dictis requisitis sunt destitutæ, rescribi solet: « Doceant de servato Decreto Urbani VIII; » prout non semel se vidisse testatur Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 10, n. 11, vel « Pro concessione, servata forma Decreti Urbani VIII. »

(3. Alias vero, qui in electione requisita Decreti observarunt, si locus non sit celebris notæ, solet concedi approbatio cum clausula: « Dummodo alium principalem patronum, seu protectorem non habeant, » *ut in una Mazzarien.*, 30 Martii 1697, *pro Universitate Castri Veterani*, *et in alia Lycien.*, 11 Julii 1699, *pro Universitate terræ Monteroni.*

(4. Hinc edoceri debet clerus et populus, quod electio sancti in patronum non debet fieri ex solo motivo devotionis, sed vel quia loci primus episcopus fuit, vel quia ibi corpus humatum reperitur, quia oriundus, et civis fuit, vel quia in necessitatibus mirabiliter populum protexit et adjuvit, vel tandem ob alias similes et congruentes causas, quæ in concilio Universitatis exprimi debent, prout expresse ex Gavant. notat Monacell., *l. c.*, num. 12, afferens insuper Decretum sacræ congregat. Rituum, *in Alessanen.*, 6 Septembr. 1698.

(5. Item edoceri expedit clerum et populum, quod in hujusmodi patronorum electione fieri non debent promissiones et vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus, servandi diem festum patroni electi tanquam de præcepto, ac jejunandi in ejus Vigilia : nam has promissiones, et vota sacra congregatio Rit. non admittit, nec approbat, sed rejicit, et tantum ex devotione servari posse concedit; ut respondit *in Theatina*, 15 Martii 1689, pro clero et populo nonnullorum oppidorum, ut refert Monacell., *loc. cit.*, num. 12, et d., tom. II, lit. 13, formul. 1, n. 15, ubi dicit, se pluries vidisse, supplices libellos hac in re sacræ congregationi Rituum porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum et votorum fuisse rejectos, et præcise *in Urbevetana*, 6 Octob. 1696; *in Messanen.*, *loci Milazzi*, 26 Januarii, et *in Alessanen.*, *terræ Corsani*, 6 Sept. 1698. Hactenus Monacell.

(6. Excipitur tamen festum unius ex principalioribus patronis in quocunque regno sive provincia, et alterius pariter principalioris in quacunque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit. Nam tale festum est de præcepto observandum, ut expresse statuit Urbanus VIII, constitution. incip. *Universa*, § 2.

(7. Excipiuntur etiam electiones sanctorum patronorum factæ ante emanationem

supra allati Decreti Urbani VIII, quia tale decretum, licet irritet electiones postea factas seu faciendas, non irritat tamen electiones jam antea celebratas, ut respondit sacra Rit. congregat., *in Trojanensi patronatus*, 15 Junii 1633, et *in Pampilonensi patronatus sancti Francisci Xaverii*, in qua fuit approbata electio facta in comitiis regni Navarræ; quæ resolutio tanquam juridica fuit per Rotam, proponente reverendissimo decano, approbata, considerato solum, quod ad evitandum præjudicium electionis antiquissimæ S. Firmini, debet uterque tanquam patronus coli, quod certo præsupponit validitatem electionis. Et in *Neapolitana patronatus ejusdem sancti Francisci*, sub die 16 Septemb. 1656. Et in terminis electionis patroni, qui ab Ecclesia universali titulo sancti nondum celebratur, post dictum decretum fuit observatum in admissione beati pro tunc et nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio anno 1620, atque adeo ante decretum editum, celebrata fuit, et deinde anno 1647, admissa, et solemni repositione statuæ in *Thesaurum Neapolitanum* comprobata.

(8. Regulares tenentur celebrare festum et officium de patrono principali loci conventus, ac de patrono seu protectore principali civitatis, regni aut provinciæ sub ritu duplici primæ classis, et sine octava. Sacra congregat. Rituum, 3 Junii 1682, et 20 Martii 1683, ut patet in *Rubricis particularibus nostri Breviarii Franciscani*, n. 78 et 80. (9. Ad officia vero de patronis minus principalibus, ac de sanctis diœcesum non tenentur, nisi sint descripta in Kalendario, et tunc non sub alio ritu, quam ibi assignato. Cit. *Rubr. particul.*, d. n. 78, ex decreto S. congregationis Rit. ibi adducto.

(10. Ad hoc autem, ut regulares teneantur ad officia patronorum principalium et clerici sæculares etiam ad officia patronorum minus principalium, debent esse electi in patronos juxta conditiones præscriptas in d. Decreto Urbani VIII adducto, *supra*, n. 1.

(11. Regulares exempti utentes Breviario Romano an possint recitare officia de patronis minus principalibus et de sanctis diœcesum, seu solitis recitari in diœcesibus in quibus existunt? *Vide* verb. OFFICIUM DIVINUM, art. 3, n. 86.

(12. Regulares sub ritu primæ classis, sed sine octava, tenentur recitare officium Sanctorum, qui provinciis ipsorum regularium præsunt, tanquam eorum patroni seu titulares. *Rubr. particular. nostri Breviarii Franciscani*, n. 77.

(13. Officium patroni principalis loci tenentur omnes recitare sub duplici primæ classis; clerici quidem sæculares cum octava, regulares autem sine octava. Sacr. cong. Rit., 27 Maii 1628, et pluries in aliis decretis.

(14. Si in locis diœcesis nullus reperiatur electus patronus, tenetur diœcesis non solum ad festum de patrono civitatis, sed etiam ad octavam. Sac. Rit. congreg., 28 Sept. 1658.

(15. In patronorum sive protectorum præcedentia servandus est ordo Hierarchiæ ecclesiæ, et inter ordinem hierarchicum anterioritas in electione. Sac. Rit. cong., 12 Martii 1690.

(16. Patronus civitatis, nationis, et hujusmodi non constituitur sanctus aliquis, nisi ab Ecclesia universa titulo sancti colatur. Benedict. XIV, tom. II, constit. 29, incip. *Jampridem*, § 22. (17. Patroni principales plures sancti, ad sedandas populorum controversias, interdum a Sede Apostolica conceduntur. Idem, *ibid.* (18. Patroni principales urbis Romæ denominandi sunt SS. apostoli Petrus et Paulus. Idem, in *Appendic.*, n. 4, pag. 29.

(19. Sacrum tribunal Rotæ, « *in Tarentina celebrationis festivitatis super processione, 26 Junii 1744*, § 6, *coram reverendiss. P. D. Canilliac Decano*, in medio reliquit; an approbatio, (sunt ejus verba) seu confirmatio Apostolica in electione S. patroni necessaria duntaxat sit ad certos principaliores effectus, ex. gr. vel ad effectum concedendi officium, et missam propriam, vel ad effectum recitandi officium sub ritu duplici secundæ classis, vel denique ad effectum determinandi festum de præcepto, quod alias non esset; non autem requiratur ad alios, et quoscunque effectus, licet minus principales, qualis reputatur ille celebrandi cum exteriori pompa et solemnitate diem a S. Sede in honorem ejusdem sancti consecratam, cum catholicæ gentis pietatem ac devotionem fovere quoquo modo deceat, ac nutrire. »

(20. Illud tamen ex mente ejusdem supremi auditorii in *d., Tarentina celebrationis festivitatis super processione*, § 6, certum est quod si actus electionis sancti in patronum præcesserit Decretum Urbani VIII, quo necessitas hæc approbationis sac. congregationis Rituum imposita est, ea non requiratur, tametsi actus ille post decretum hoc fuerit innovatus et confirmatus. Præsumitur itidem hæc approbatio S. congregationis Rituum ex centenaria observantia, ut firmavit idem Tribunal in *d. Tarentina celebrationis festivitatis super processione*, § 7 (21).

(21) Præter sanctos locorum patronos, de quibus hactenus auctor egit, sunt et alii plures sancti, quibus pietas Christiana præfecturas super certis vitæ generibus, et negotiis, vel etiam malis certis arcendis ascripsit. *Confer* Raynaudum, tom. VIII, operum, ubi *De titulis cultus sanctorum specialibus*, et si licet, Fabricii, *Bibliographiam antiquariam*, p. 362 seqq., ubi tamen protestantium more hujusmodi patronatus insectatur, et irridet. In his *quatuordecim* opitulatores, seu *auxiliatores* generales in quocunque calamitatis genere implorandi sunt, sancti Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius, alii Gregorium appellant, Cyriacus, Christophorus, Achatius, Eustochius, Ægidius, Sanctæque Barbara, Catharina et Margarita, de quibus Martinus Crusius in *Corona anni*, t. II, p. 280 seq.

PAUPERTAS.

Vide verb. Votum, art. 2, n. 43 ad 116.

PAX.

SUMMARIUM.

1. Pax est vinculum charitatis et spiritualis virtus. — 2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sed sufficit pro foro conscientiæ intus injuriam remittere. — 3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed osculo oris dandum est. — 4. Pacis osculum nulli etiam præsidenti, vel regio consiliario dandum est ante episcopum. — 5. Pax et thus debet dari Domino loci juxta formam libri cæremonialis. — 6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induto, non cum osculo, sed cum instrumento. — 7 Pax mulieribus non datur. Et aliquando an danda sit, remittitur arbitrio episcopi.

(1. Pax est vinculum charitatis, et spiritualis virtus, qua salvamur, et in bono pacis consistit universorum salus. Leo X, const. 20, incip. *Pastor*.

(2. Pacem cum alio facere nullus est compellendus, sufficit enim pro foro conscientiæ intus injuriam remittere. Sac. congr. Episcop. et Regular., *in Cajetana*, 15 Novemb. 1588; apud Sellium, in *Selectis canon.*, cap. 17, num. 24; et Barbosam, in *Summa Apostolicar. decision.*, verb. *Pax*, num. 2. Signis tamen externis animus remittentis ostendi debet, prout notavit Rom. Theol., in *Edit. Rom.*, 1768. Ego quidem retuli Decretum sac. cong. Episc. ad litteram prout jacet, *loc. cit.*, cæterum probe sciens cuique esse compertum, quod veniam legitime petenti, tenetur quilibet non tantum interius injuriam remittere, sed etiam externa remissionis signa ei ostendere. Videantur ad rem quæ tradidi sub. verb. Virtus, a num. 54 ad 59.

(3. Pacis osculum viris ecclesiasticis in choro sedentibus, non cum instrumento, sed cum osculo oris dandum est. Sac. cong. Rit., *in Messanen.*, 8 Julii 1620: apud Sellium, *loc. cit.*, num. 25; et Barbos., *loc. cit.*, num. 3.

(4. Pacis osculum nulli, etiam præsidenti vel regio consiliario dandum est ante episcopum. Sac. cong. Rit., *in Granaten.*, 9 Maii 1606; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 26, et Barb., *loc. cit.*, num. 4.

(5. Pax et thus debet dari domino loci, juxta formam libri cæremonialis. Sacr. congreg. Rit., *in Strongolen.*, 4 Martii 1606; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 29, et Barbosam, *loc. cit.*, num. 6.

(6. Pax non debet dari domino loci et aliis laicis, nisi post datam pacem omnibus de choro, et tunc debetur non a beneficiato, sed ab aliquo ministro cotta induto, non cum osculo, sed cum instrumento. S. Cong. Rit., *in Pacen.*, 21 Martii 1609, et *in Calagurit.*, 5 Jul. 1614; apud Sell., *loc. cit.*, num. 20 et Barbos, *loc. cit.*, num. 7.

(7. Pax mulieribus non datur. Sac. cong. Rit., *in Lucerin.*, 3 Junii 1617, et aliquando an danda sit? remittitur arbitrio episcopi. Eadem sacr. congreg. Rit., *in Pacen.*, 28 Januarii 1612; apud Sellium, *loc. cit.*, num. 11; et Barbos, *loc. cit.*, n. 8.

PAX RELIGIOSA.

Brevis expositio conventionum circa materias relig. cum protest. initarum.

(1. Anno 1517, Martinus Lutherus monasticæ vitæ et religionis catholicæ desertor, nova contra avitam fidem dogmata spargere cœpit, quem proin non solum Leo X, Summus Pontifex, sed etiam imperator Carolus V, per edictum Wormatiense anno 1521, die 8 Maii datum, « tanquam membrum ab Ecclesia Dei separatum, perniciosi schismatis auctorem, pertinacemque hæreticum damnavit. » Cui edicto cum imperator, et status imperii in sequentibus comitiis sæpius inhærerent, sectatores Lutheri, contra intentatas pœnas protestando, *Protestantium* nomen adepti sunt. Doctrinam eorum Philippus Melanchthon formula quadam complexus est, quæ a loco ubi, anno 1530, exhibita fuit, *Augustana confessio* dicitur, ab imperatore in publicis comitiis rejecta.

(2. Salutem hucusque novatores quærebant in mora, appellando identidem ad concilium generale, vel nationale; demum fortius præsidium in armis quærendum rati, fœdus Schmalcaldicum in finibus Thuringiæ inierunt. Carolus autem imperator multum remisit a primo suo zelo, quod testatur transactio Norimbergensis anno 1532, ejusque confirmatio in comitiis Ratisbonensibus. Sed ferociores inde expertus est confessionis augustanæ asseclas, aperto bello ab iis petitus. Duces præcipui erant Joannes Fridericus elector Saxoniæ, et Philippus landgravius Hassiæ; prior in pugna Mühlbergensi captus est; alter se ipsum spontanea deditione captivum stitit anno 1547.

(3. Mitius, quam rei opportunitas expetere nonnullis videbatur, victoria usus est Carolus. Unde sequenti anno 1548, in comitiis Augustanis processum est famosum illud *Interim*, seu Decretum per viginti sex articulos declarans quid in causa religionis interim tenendum sit, donec controversiæ per concilium generale finirentur, quod jam Tridenti anno 1545, initium sumpserat, sed anno 1547 Bononiam translatum, et demum per aliquot annos suspensum. Postquam vero illius reassumptio a Julio III, Pontifice, indicta fuerat, status imperii rursus controversiarum fidei decisionem concilio submittendam statuerunt.

(4. Sed mox novas turbas inopinato excitavit Mauritius Saxoniæ elector, ipso electoratu, aliisque plurimis beneficiis ab imperatore ornatus. Unde Ferdinandus, Romanorum rex nomine fratris sui Caroli imperatoris, aliis bellis distenti, interveniêntibus quibusdam principibus imperii, cum Mauritio, et Fœderatis *Transactionem Passavii* iniit 2 Augusti 1552. Ubi quantum ad rem nostram spectat, conventum fuit, ut intra semestre celebrarentur comitia, in quibus de via componendi dissidia religionis per concilium generale, aut nationale, etc., deliberaretur : interim confessioni Augustanæ addictis nulla in imperio molestia, violentia, aut contemptus propter religionem inferretur, sicut vicissim nec illis, qui veteri religioni adhærerent.

(5. Transactio ista demum anno 1555, confirmata fuit Augustæ Vindelicorum in publicis comitiis, *Pace religionis*, ut vulgo vocatur, 25 Septembris ibidem conclusa. En ejus capita ex Francisci Ignatii Wedekin dissertatione historica juridica, Fuldæ edita 1738, et a P. Schmidt in tomum X, sui *Thesauri juris ecclesiastici* illata p. 425.

I. Nullus status imperii propter Augustanam confessionem invadatur, lædatur, opprimatur, neque invitus ab illa, ejusque fide, ritibus, ordinationibus, quas instituerunt protestantes, vel instituturi sunt, in suis principatibus ac dominiis repellatur, gravetur aut contemnatur.

II. Vicissim status Augustanæ confessionis contra catholicos nihil attentent.

III. Controversa religio aliter, quam Christianis, amicis, ac pacificis viis et mediis non componatur.

IV. Qui alterutri harum religionum addicti non sunt, hac pace non comprehendantur.

V. Si archiepiscopus, episcopus, prælatus, aliusve quispiam ordinis ecclesiastici a catholica religione recesserit, ecclesias, ac beneficia cum fructibus absque mora quidem, sed sine detrimento honoris sui relinquat.

VI. Bona ecclesiastica, ante transactionem Passaviensem occupata, quæ ad immediatos imperii non pertinent, neque intra, neque extra judicium repetantur.

VII. Ecclesiastica jurisdictio adversus Augustanam confessionem, ejusque ministros, ritus, ordinationes, quas instituerunt, aut instituent, quiescere, atque suspensa esse, et manere debet.

VIII. Catholicis redditus, census, pensiones salvæ maneant, salvis juribus sæcularibus ejus status, in cujus territorio isthæc sita sunt; ecclesiarum quoque ministeriis, parochiis, scholis, eleemosynis, hospitalibus, ex iis bonis provideatur, non attento religionis discrimine.

IX. Si super his præstationibus lites oriantur, per arbitros componantur.

X. Nullus status alium, ejusque subditos ad suam religionem compellat, nec eos arte aliqua ad se attrahat, aut contra magistratum suum in tutelam suscipiat, aut ullatenus defendat.

XI. Si aliqui religionis ergo ex statuum, seu catholicorum, seu protestantium provinciis alio migrare velint, emigratio, bonorumque distractio consueto emigrantium tributo, et si mancipia fuerint, lytro persoluto, absque impedimento, et honoris, obligationumque præjudicio concedatur.

XII. Si compositio religionis in concilio generali, aut nationali, aut tractatione imperiali comitiorum non sequatur, nihilominus pax ista secundum omnes supra dictos articulos vigorem obtineat, usque ad finalem religionis compositionem, atque ita modo jam dicto, et alias undequaque constans, absoluta, sive inconditionata, et perpetua pax constituta, et decreta sit, ac maneat.

XIII. In hac pace libera quoque nobilitas Cæsari immediate subjecta comprehendatur.

XIV. In civitatibus imperii utraque religio, ubi aliquandiu viguit, etiam in posterum ita maneat; et neutra pars alterius religionem et ritus abroget, vel ad eam deserendam alios compellat, sed utraque pacifice et quiete cohabitet

XV. Constitutiones imperii, vel aliæ ordinationes contrariæ nihil huic paci derogent, neque declaratio in contrarium dari, impetrari, acceptari possit, data vero, impetrata, acceptata nullius sit roboris, sive in judicio, sive extra.

XVI. Hos articulos cæsar, rex, eorumque successores inviolate observabunt, nec contra, seu ex potestatis plenitudine, seu ex alio prætextu agent, neque suo nomine agi permittent; idem præstabunt principes, prælati, comites et civitates imperii, eorumque successores, et hæredes sub obligatione cæsareæ, regiæ et principalis dignitatis, fidei et fidelitatis in verbo veritatis, omni dolo secluso.

XVII. Ex utraque parte nec Cæsar, nec ullus status alterum quocunque modo per se, vel per alios gravet, opprimat, lædat. Si quis adversus hanc pacem alteri vim, aut molestiam intulerit, cæsar, aliique status, id faciendi non solum consilium, auxilium, patrocinium nullum præstabunt, sed contra alteram partem, auxilio et patrocinio juvabunt.

XVIII. Cameræ imperialis præses, et assessores secundum hanc pacem, non attenta religione, partibus jus dicant, neque contra hæc processum, aut mandatum decernant, vel alio modo, agant.

(6. In istis pacis articulis nullum confessionis Augustanæ dogma approbatur, aut discutitur; sed solummodo intenditur tranquillitas publica, *tractatu de religione in aliud opportunum tempus dilato*. Eventus autem docuit, occasione hujus pacis, errores latius esse sparsos, quietem imperii magis turbatam. Nam cum in conventione ista nihil statueretur de modo, quo status imperii in causa religionis erga subditos se

gerere debeant; hinc principes protestantes, et qui æquali cum principibus jurisdictione in imperio gaudent, ex jure reformandi, quod sibi competere credebant, opprimebant subditos suos Catholicos, occupabant ecclesias, monasteria, ejectis presbyteris, et religiosis; imo integros archiepiscopatus, episcopatus, ac immediatas abbatias ad se trahebant: et quidem sine ullo juris remedio; cum protestantes circa has causas nec in camera imperiali jus experiri, nec majoribus comitiorum votis stare vellent.

(7. Spes etiam componendi dissidia religionis omnino præcisa videbatur, dum protestantes generali concilio, ad quod antea sæpius provocarant, jam Tridenti congregato, se submittere renuebant. Agendum erat de causa religionis mediis amicalibus, pacificis; sed quibus? Rejecto, nisi ad præscriptum protestantium celebraretur, concilio generali, aliquando præplacuit via colloquii; mox ea inutilis ad intentum finem agnita. Certe concordia in dissidiis religionis identidem in aliud tempus rejecta fuit.

PAX WESTPHALICA.

Summaria expositio tract. Westphalici.

(1. Post pacem religiosam, de qua nuper, adeo compositæ res in Germania non fuere, ut bellum eruperit. Diviso enim in factiones imperio, Lutherani in *Unionem* Halæ Suevorum, Catholici in *Ligam* Herbipoli coeunt anno 1610. Accedunt tumultus Bohemici, electo in regem Frederico V, palatino contra Ferdinandum Austriacum: cumulum addidit fœdus protestantium cum Suecis, Gallis, Batavis, Anglis, etc. Res catholicorum eo perducta fuit, ut fere solus imperator, et elector Bavariæ vires aliquas possent opponere, contra tot hostes vix suffecturas. Ex catholicis principibus aliqui induciis, successione, singularibus pactis, aut medio statu, sive neutralitate rebus suis melius consultum credebant, alii hostilibus armis fracti, attriti, et pene subacti erant: aliis imminens Suecorum exercitus ultima quæque, si se moverent, minabatur. Hispani Gallico bello impediebantur: Italiæ principes a Cæsare de periculo Catholicæ religionis admoniti negabant auxilia ob motus Turcarum adversus Rempublicam Venetam.

(2. Igitur post tricennale bellum varia fortuna gestum, vastatis provinciis, exhaustis ærariis, exercitibus clade, lue, omnique malorum genere diminutis, demum anno 1648, pax concluditur in Westphalia a Ferdinando III, imperatore, et fœderatis, Osnabrugæ quidem cum Suecis, et conjunctis; Monasterii autem cum Gallis. Duplex igitur habemus pacis Westphalicæ instrumentum, scilicet Cæsareo-Suecicum et Cæsareo-Gallicum. Nostra solummodo interest, ut ea referamus, quæ juris canonici forum attingunt, et potissimum in articulo quinto instrumenti Cæsareo-Suecici continentur, omissis tamen iis, quæ jura religionis in privatis quibusdam civitatibus concernunt.

(3. Osnabrugæ igitur conventum, et transactum est:

I. Transactio Passaviensis, et pax religionis Augustanæ inviolabiliter observetur: præsens transactio pro perpetua dictæ pacis declaratione habeatur, donec per Dei gratiam de religione ipsa conventum fuerit; nec contra eam nulla jura, protestationes, transactiones, sententiæ, privilegia, aut aliæ quæcunque exceptiones unquam allegentur, audiantur, aut admittantur; si quid dubii incidat, de eo in conventibus imperii nonnisi amicabili *ratione* transigatur, non attenta votorum pluralitate.

II. Inter utriusque religionis status sit exacta æqualitas, ita ut quod uni parti justum est, alteri quoque sit justum. Præter Catholicos, et Augustanæ confessioni adhærentes, comprehendantur etiam reformati, seu Calviniani, ita ut, præter istas tres religiones, nulla alia in imperio recipiatur vel toleretur.

III. Prohibetur omnis violentia, aut via facti, pace profana ad materiam religionis extensa: nemo ob religionem suam despicatui habeatur, nec a mercatorum, opificum, etc., communione, multo minus publicis cœmeteriis, honoreve sepulturæ arceatur.

IV. Terminus *a quo* restitutionis in ecclesiasticis, sit dies prima Januarii anni 1624, fiatque reductio ad statum dicti anni et diei in omnibus, quoad prælaturas et beneficia immediata et mediata, jura, redditus, etc., item quoad numerum canonicorum, et exercitium religionis in ecclesiis mistis.

V. *Reservatum ecclesiasticum*, de quo in *Pace religionis*, extenditur etiam ad acatholicos, qui prælaturas ecclesiasticas obtinent. Jura eligendi, et postulandi illibata retineantur, ut tantum nihil contineant Augustanæ confessioni adversum: spondeantque electi, se prælaturas nequaquam hæreditario jure possessuros.

VI. Imperator per primarias preces præsentet ejusdem religionis consortem cum defuncto: investiat postulatos protestantes post præstita juramenta: nulla executio decernatur pro exactione Annatarum, etc.

VII. Statibus immediatis cum jure territorii competit jus reformandi exercitium religionis; subditi tamen retineant exercitium an. 1624, quacunque anni parte habitum. Qui dicto anno modernæ suæ religionis exercitium non habuerint, his conceditur jus emigrandi; si nec sua sponte emigrare voluerint, nec a territorii Domino jussi fuerint, patienter tolerentur conscientia libera domi devotioni suæ privatim vacare.

VIII. Jus diœcesanum et tota jurisdictio ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Augustanæ confessionis status, co-

rumque subditos suspensa esto, et intra terminos territorii cujusque se contineat.

IX. Inter ecclesias, quæ non ex possessione anni decretorii, sed ex aliis rationibus nominatim protestantibus traditæ sunt, præcipuæ sunt hæ. 1. Coronæ Suecicæ præter alia decernitur archiepiscopatus Bremensis, et episcopatus Verdensis. 2. Electori Brandeburgico archiepiscopatus Magdeburgicus, episcopatus Caminensis, Halberstadiensis, et Mindanus. 3. Megapolitano duci episcopatus Suerinensis, et Razenburgensis. 4. Domui Brunswicensi Alternativa cum Catholicis in episcopatu Osnabrugensi præter abbatiam Walckenried, et Groningen. 5. Domui Hasso-Casselanæ abbatia Hirschfeldensis. 6. Domui Wirtembergicæ restituuntur variæ ecclesiæ collegiatæ, abbatiæ, præpositura et monasteria.

(4. Hoc pacis instrumentum dictos, pluresque articulos continens, in proximis comitiis receptum, confirmatumque est tanquam lex fundamentalis imperii, et perpetua regula ac norma judicandi inviolabiliter observanda. Nec destiterunt protestantes, donec, quantum in suæ religionis favorem erat, rigorosa exsecutio fuerit secuta. Quasdam tamen provincias non omnibus pacis Westphalicæ constitutionibus subjacere experientia docuit.

(5. Quanto autem animi dolore tantam rei catholicæ stragem senserit Innocentius X, Romanus Pontifex, abunde constat ex ejusdem Bulla *Zelo Domus Dei*, data 20 Novembris 1648, in qua omnia transactionis Westphalicæ capita, quæ in præjudicium religionis et ecclesiarum vergunt, damnat, reprobat, irritat, cassat, annullat, viribusque et effectu evacuat, et contra illa, deque eorum nullitate coram Deo protestatur. His vestigiis insistunt Innocentii successores, uti videre est in Brevibus Clementis XI, quibus damnat, reprobat et annullat, tum recessum capituli Hildesiensis anno 1711, cum principe acatholico initum ; tum postulationem Ernesti Augusti Brunswicensis ducis in episcopum Osnabrugensem anno 1716, juxta instrumentum pacis celebratum.

(6. Non obstantibus his Pontificum constitutionibus, ut videre est apud P. Zech. in suis *Præcognitis juris canonici*, § 400, controvertitur inter doctores Germaniæ, an hæc pacta fuerint a statibus catholicis licite inita, eosdemque obligent ? Utut est, celebris liber Bar. de Ickstadt dissertationem vulgavit omnino legendam *De justa et efficaci Summi Pontificis protestatione adversus pacem religiosam et Westphalicam.* Hujus dissertationis compendium exhibuit P. Schmidt, t. I, sui *Thesauri juris ecclesiastici*, pag. 515 seqq., quem vide. Historiam hujusce pacis longe accuratissimam, ac perelegantem dedit Gallice Parisiis P. Bougeant.

PECCATUM.

SUMMARIUM.

1. Peccatum generalissime sumptum potest esse vel naturæ, vel artis, vel moris. — 2. Peccatum sic generalissime sumptum definitur, quod sit *transgressio legis.* — 3. In hoc sensu etiam natura dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra, aliaque naturaliter defectuosa et imperfecta, et appellatur *peccatum naturæ.* — 4. Item in hoc sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in operibus suis, illa non faciendo juxta regulas artis, et vocatur *peccatum artis.* — 5. In proposito autem non est sermo de peccato naturæ vel artis, sed solum de peccato moris, quod proprie dicitur culpa, in quantum est transgressio legis per carentiam rectitudinis debitæ inesse actibus moralibus. — 6. Peccatum moris interdum sumitur pro causa, vel effectu peccati Interdum sumitur pro materia, circa quam versatur peccatum. Interdum sumitur pro hostia in expiationem peccati ; hic autem nos agimus de peccato moris, sive morali stricte et rigorose sumpto. — 7. Peccatum moris, sive morale stricte et rigorose sumptum varie definitur a Patribus et Doctoribus, sed in re omnes conveniunt et adducuntur præcipuæ definitiones. — 8. Explicatur per singulas particulas illa tradita a divo Augustino, cum qua omnes aliæ in re conveniunt. — 9. Peccatum, ut sic, varie dividitur. Primo enim dividitur in peccatum originale et peccatum personale, et quid sit utrumque ? ac breviter de justitia originali, vulneribusque peccati originalis. — 10. Secundo peccatum personale subdividitur in actuale et habituale ; et quid sit utrumque ? — 11. Tertio peccatum personale actuale dividitur in peccatum commissionis et omissionis ; et quid sit utrumque ? — 12. Quarto peccatum personale dividitur in peccatum carnale, et spirituale, et quid sit utrumque ? — 13. Quinto peccatum personale dividitur in mortale et veniale ; et quid sit utrumque ? datur salutare monitum circa veniale. — 14. Sexto aliqui dividunt peccatum personale etiam in philosophicum et theologicum ; et quid sit utrumque. — 15. At revera non datur peccatum philosophicum re ipsa, et in praxi a theologico separatum. — 16. Et affertur ratio. — 17. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones, quæ assignantur. — 18. Item tria requiruntur potissimum ad peccatum mortale, quorum si unum desit, jam non erit peccatum mortale, sed ad summum veniale ; et assignantur, ac ubertim elucidantur, ad num. 23. — 24. Peccatum mortale potest esse triplex. Primo mortale *ex genere suo ;* secundo mortale *ex præcepto ;* tertio mortale *ex accidenti vel circumstantia ;* et quid sit unum quodque ? — 25. Peccatum veniale etiam triplex esse potest. Primo veniale *ex genere suo ;* secundo veniale *ex imperfectione actus ;* tertio veniale *ex parvitate materiæ*, et quid sit unumquodque ? — 26. Peccatum mortale ex genere suo fit veniale per accidens in individuo potissimum quatuor modis, qui assignantur. — 27. Peccatum veniale ex genere suo potest per accidens fieri mortale potissimum sex modis, qui assignantur. — 28. Peccatum formaliter acceptum non consistit in positivo, sed in privativo. — 29. Sic tenent aperte plurimi sancti Patres, qui adducuntur. — 30. Et affertur ratio. — 31. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones. — 32. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus, quibus privant. — 33. Unde ad distinctionem specificam moralem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponantur, vel opponantur eidem virtuti, secundum diversas specie honestates, et rectitudines. — 34. Distinctio numerica moralis peccatorum desumitur ex distin-

ctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum. — 35. Actus voluntatis interni quando moraliter interrumpi censeantur? — 36. Hinc resolves primo, quod peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus renovatur. — 37. Resolves secundo, quod peccata, quæ opere externo perpetrantur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipsi exteriores peccatum illud consummantes repetuntur. — 38. Resolves tertio, quando actus sunt ordinati ad unum numero actum, seu finem principalem, omnes illi actus non sunt tot peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum duntaxat peccatum. — 39. Resolves quarto, quod quando actus sunt disparati, ita ut unus non dependeat ab alio, nec ordinetur ad ipsum, tunc tot sunt numero peccata, quot sunt actus in se completi et consummati. — 40. Peccatum originale deletur in infantibus per solum baptismum in re susceptum. — 41. In adultis autem peccatum originale deletur per baptismum sive in re sive in voto. Imo in ipsis adultis per baptismum delentur insuper omnia peccata personalia ante ipsum baptismum commissa, non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam pœnam. — 42. Peccatum mortale post baptismum commissum remittitur solum per sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto. — 43. Unum autem peccatum mortale in hac providentia remitti non potest sine alio. — 44. Neque de facto unquam remittitur peccatum veniale sine remissione peccati mortalis. — 45. Potest tamen econtra remitti peccatum mortale, quin remittatur veniale. — 46. Peccatum veniale post baptismum commissum remittitur universim duobus modis. Primo ex opere operantis, secundo ex opere operato per sacramenta, et aliquatenus per sacramentalia. — 47. Ex opere operantis quomodo remittantur peccata venialia? ad num. 50. — 51. Ex opere operato quomodo remittantur peccata venialia? — 52. Per sacramentalia quomodo remittantur peccata venialia? — 53. Sacramentalia quare sic appellentur? — 54. Sacramentalia enumerantur et explicantur, ad num. 60. — 61. De pœna debita decedentibus cum solo peccato originali, quinque sunt diversæ sententiæ; et assignatur, quid sentiat prima. — 62. Assignatur, quid sentiat secunda. — 63. Assignatur, quid sentiat tertia. — 64. Assignatur, quid sentiat quarta. — 65. Assignatur, quid sentiat quinta. — 66. Ex enumeratis sententiis prima, et secunda, non solum falsæ, sed etiam sunt hæreticæ. — 67. Quarta sententia, licet non careat sua probabilitate, tamen a nobis non admittitur. — 68. Quinta sententia, licet non videatur aperte ab Ecclesia catholica reprobata, rejicitur tamen passim in scholis. — 69. Secundum tertiam sententiam, quam sequimur, pueri decedentes cum solo peccato originali nullam patiuntur pœnam sensus. Nec post diem judicii passuri sunt alias corporis afflictiones, sed tantum patiuntur, et patientur solam pœnam damni sine ullo dolore interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore vel tristitia de amissione beatitudinis. — 70. Probatur prima pars quod scilicet tales pueri nullam patiantur pœnam sensus, nec post diem judicii passuri sint alias corporis afflictiones. — 71. Probatur secunda pars, quod scilicet tales pueri patiantur, et passuri sint perpetuo pœnam damni, ad num. 72. — 73. Probatur tertia pars, quod scilicet tales pueri patiantur, et passuri sint perpetuo pœnam damni sine ullo dolore, interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore, vel tristitia de amissione beatitudinis. — 74. Affertur et solvitur prima objectio, ad num. 75. — 76. Affertur et solvitur secunda objectio, ad num. 77. — 78. Affertur et solvitur tertia objectio, ad num. 79. — 80. Adducitur distinctio locorum in quibus recipiuntur animæ ex hoc mundo decedentes. — 81. Pœna debita decedentibus cum peccato actuali mortali est pœna æterna, tam damni quam sensus. — 82. Pœna debita decedentibus cum solis peccatis venialibus non est æterna, sed solummodo temporalis. — 83. Peccatum veniale conjunctum cum mortali punitur in inferno pœna temporali. — 84. Affertur et solvitur instantia. — 85. Assignatur verus sensus illius catholici axiomatis, quod *in inferno nulla est redemptio*. — 86. Circumstantiæ peccati, *remissive*. — 87. Peccatum lethale mortua constituit bona opera, quæ in eo fiunt, et jam facta reddit mortificata, *remissive*. — 88. Alia ad rem ad n. 97.

(1. Peccatum generalissime sumptum potest esse vel naturæ, vel artis, vel moris. *Communis.*

(2. Peccatum sic generalissime sumptum definitur a S. Augustino, lib. II *De consensu evangelistarum*, cap. 3, dicendo : « Peccatum est transgressio legis. » (3. In hoc enim sensu etiam natura dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra, aliaque naturaliter defectuosa et imperfecta, et appellatur *peccatum naturæ*. (4. Item in hoc sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in operibus suis, illa non faciendo juxta regulas artis, et vocatur *peccatum artis*. (5. In proposito autem non est sermo de peccato naturæ vel artis, sed solum de peccato moris, quod proprie dicitur culpa, in quantum est transgressio legis per carentiam rectitudinis debitæ inesse actibus moralibus.

(6. Peccatum moris interdum sumitur pro causa, vel effectu peccati, uti ad *Romanos* VII, 17, ibi : *Quod habitat in me peccatum*, id est fomes peccati seu concupiscentia; interdum sumitur pro materia, circa quam versatur peccatum, uti *Deuteronom.* IX, 11, ibi : *Peccatum autem vestrum, quod feceratis, id est vitulum, arripiens igne consumpsi;* interdum sumitur pro hostia in expiationem peccati, uti *II ad Corinth.* V, 21, dicitur, quod Christus factus sit *pro nobis peccatum*, id est hostia pro nostro peccato. Hic autem nos agimus de peccato moris, sive morali, stricte et rigorose sumpto.

(7. Peccatum moris seu morale stricte et rigorose sumptum varie definitur a Patribus et doctoribus, sed in re omnes conveniunt. Sanctus enim Joannes apostolus, *in sua prima Epistola*, III, 4, dicit quod *peccatum est iniquitas*. S. Ambrosius, lib. *De paradiso*, cap. 8, sic habet : « Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis divinæ, et cœlestium inobedientia præceptorum? » S. Augustinus, lib. XXII *contra Faustum*, cap. 27, eumque secutus S. Thomas, 1-2, q. 71, art. 6, ita definiunt actuale peccatum, dicendo : « Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. » Scotus, in 2, dist. 37. q. 1, dicit, quod « Peccatum est carentia rectitudinis debitæ inesse actui. » Alii passim dicunt, quod « Peccatum est actio, vel omissio voluntaria contra legem divinam (22). »

(22) E. R. Verbum, quo utitur Joannes apostolus epistol. I, III, 4, significat *transgressionem legis*.

(8. Unde hic explicatur per singulas particulas definitio illa tradita a divo Augustino, cum qua omnes aliæ in re conveniunt. Dicitur autem primo: *Dictum*, vel *factum*, vel *concupitum* ad denotandum triplex peccatum, quod committi potest, scilicet cogitatione, verbo et opere; et quamvis talia videantur comprehendere sola peccata commissionis, et non omissionis, tamen, quia *affirmatio et negatio reducuntur ad idem genus*, ut notant communiter doctores, et constat etiam ex l. *Si mora* 9, juncta Glossa verb. *Facto*, ff. *Soluto matrimonio*, vere comprehendunt etiam peccata omissionis; per ly enim *dictum*, vel *factum*, etc, intelliguntur etiam horum negationes, scilicet *non dictum*, *non factum*, et sic peccata omissionis reducuntur ad peccata commissionis, ut expresse dicit D. Thomas, *De veritate*, q. 15, art. 4 ad 10, ibi: « Agere, et non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actus reducuntur, secundum quod peccatum omissionis ad peccatum actus reducitur. » Et idemmet S. Augustinus, *De perfec. just.*, cap. 3, dicit: « Duobus modis constat esse peccatum, si aut fiant illa, quæ prohibentur, aut illa non fiant, quæ jubentur. » Dicitur secundo, *contra legem*, in quo consistit formale peccati; est enim peccatum terminus concretus dicens pro materiali ipsam actionem vel omissionem, pro formali inobedientiam, seu actum contra legem. Dicitur tertio contra *legem Dei* simpliciter, quia peccans contra legem humanam, peccat saltem mediate contra divinam, cum transgressio legis humanæ, sive canonicæ, sive civilis, non aliter sit peccatum, nisi quia est contra legem Dei volentis ac præcipientis, ut nostris legitimis superioribus aliquid juste præcipientibus obediamus. *Ad Hebræos* enim XIII, 17, habetur expresse: *Obedite præpositis vestris, et subjacete eis, ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. Et *ad Rom.* XIII, 2, præcise dicitur: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*. Et sic sufficit, quod S. Augustinus posuerit in definitione verba illa *contra legem Dei*, nec fuit necesse addere contra legem humanam.

(9. Peccatum ut sic varie dividitur. Primo enim dividitur in peccatum originale, et peccatum personale. *Peccatum originale*, est carentia justitiæ originalis transfusa ab Adamo per virtutem seminalem, seu carnalem propagationem in posteros; siquidem juxta illud Apostoli *ad Romanos* v, 12: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*; quod de peccato originali est intelligendum, prout communiter docent SS. Patres, et theologi, et ipsum concilium Tridentinum, sess. v, *in Decret. de peccat. originali*. Ut autem peccati originalis descriptio perfecte percipiatur, ad mentem breviter revocandum est, per justitiam originalem dona illa omnia supernaturalia designari, per quæ homo rectus efficiebatur, per quæ scilicet portio, sive pars inferior hominis, videlicet appetitus sensitivus portioni, sive parti superiori, nempe rationi perfecte subjiciebatur; ast (proh dolor!) *Homo, cum in tanto honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*. (*Psal.* XLVIII, 13, 21.) Hinc ultra exclusionem a vita æterna, secum traxit originalia præcipua quatuor vulnera, quibus sæve sauciamur, et sunt ignorantia intellectus, malitia voluntatis, seu pronitas ad malum, concupiscentia carnis adversus spiritum, et infirmitas corporis aggravantis animam, ac voluntatis ad tentationes vincendas, et ad bonum arduum aggrediendum; et hæc vulnera neque per baptismum tolluntur, unde PP. et theologi docent, semper in nobis fomitem peccati manere, puta perduellionem appetitus sensitivi contra rationem, etc. *Peccatum personale* est illud, quod a propria cujusque voluntate contrahitur; atque a propria (ut ita dicam) cujusque persona committitur, unde et *personale* nuncupatur. *Communis.*

(10. Secundo, *peccatum personale* subdividitur in actuale et habituale. *Peccatum actuale* est actualis transgressio legis divinæ: et sic tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex divina, sive eliciendo actum ab ipsa prohibitum, sive omittendo actum ab ipsa præceptum. *Communis.* Peccatum habituale est macula relicta in anima de peccato actuali moraliter permanente; unde peccatum habituale nihil aliud est, quam peccatum actuale, cujus commissio physice jam præteriit, moraliter tamen permanet, donec per veram pœnitentiam expietur. *Communis.*

Tertio, peccatum personale actuale dividitur in peccatum commissionis, et omissionis. *Peccatum commissionis* est, quod fit id, quod a lege divina prohibetur. *Communis.* (11. *Peccatum omissionis* est, quo omittitur id, quod a lege divina præcipitur. *Communis.* Unde S. Augustinus, *De perfect. just.*, cap. 3, ad rem sic dicit: « Duobus modis constat esse peccatum: si aut fiant illa, quæ prohibentur, aut illa non fiant, quæ jubentur. »

(12. Quarto, peccatum personale dividitur in peccatum carnale et spirituale, juxta illud Apostoli *II ad Corinth.* VII: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus*. Peccatum carnale est illud, quod in concupiscentia carnis, seu in inordinata delectatione carnis consistit, uti sunt gula, et luxuria, et diversæ peccatorum species ad hæc duo peccata reducibiles. *Communis. Peccatum spirituale* est illud, quod in concupiscentia, seu in inordinata delectatione spirituali perficitur et consummatur, uti sunt superbia, inanis gloria, et hujusmodi. *Communis.* Quinimo S. Gregorius lib. XXXI *Moral.*, c. 31, dicit, quod capitalium vitio-

discrepantiam a lege. Est enim *anomia*, e *a* priv. et *nomos* lex. Ideoque definitiones Ambrosii, Augustini et Thomæ eodem recidunt.

rum quinque sunt spiritualia, scilicet superbia, invidia, avaritia, ira et acedia, duo vero carnalia, scilicet gula, et luxuria.

(13. Quinto, peccatum personale dividitur in mortale et veniale. *Peccatum mortale* est defectus contra legem, vel præceptum, cujus observantia necessaria est simpliciter ad consequendam gratiam et salutem finalem consequendam; unde dicitur *mortale*, quia ob sui gravitatem solvit penitus amicitiam et gratiam cum Deo, pœnamque meretur æternam, quæ est mors secunda; et de hoc dicitur *Sapient.* XVI : *Homo per malitiam occidit animam suam*(23). Et *Ezechiel.* XVIII : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et *ad Romanos* VI : *Stipendia peccati mors.* Et *Jacobi* I : *Peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem.* Peccatum veniale est defectus contra legem vel præceptum, cujus observantia non est simpliciter necessaria, sed tantum secundum quid, ad melius et citius salutem finalem consequendam; unde dicitur veniale, quia licet fervorem charitatis minuat, non tamen penitus amicitiam, et gratiam cum Deo solvit, nec meretur pœnam æternam, adeoque ob sui levitatem veniam facilius consequitur. Et de hoc intelligitur illud *Proverb.* XXIV : *Septies enim cadet justus, et resurget;* et *Jacob.* III : *In multis offendimus omnes,* et hujusmodi. Sic in re communis doctorum. Prætereundum autem non est commiserandum valde fore, quod multi parum timeant, aut nihil sibi a venialibus caveant; minime advertentes grandia mala, ad quæ paulatim disponunt; imo per venialia pedetentim non paucos in ruinam fuisse prolapsos; unde *Eccli* XIX, 1 : *Qui spernit modica, paulatim decidet; Eccles.* X, 18 : *In pigritiis humiliabitur contignatio, et in infirmitate manuum perstillabit domus; Apoc.* III, 16 : *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* D. Bern., *De ordin. vit. et morum instit.*, ait : « A minimis incipiunt, qui in maxima proruunt. » S. Chrys., hom. 87 *in Matth.* : « Mirabile quidem, et inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam non tanto studio magna videri esse peccata vitanda, quanto parva et vilia : illa enim ut aversemur ipsa peccati natura efficit; hæc autem hac ipsa re, quia parva sunt, desides reddunt; et dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generose insurgere : unde cito ex parvis maxima fiunt, negligentia nostra. » D. Bonavent., *De profect. relig.*, l. V, cap. 10 : « Ex minimis guttis multiplicatis inundationes aquarum fiunt, quæ etiam magna aliquando mœnia subruunt; per modicam rimam aqua latenter in navem influit, donec submergatur. » S. August., *in psalm.* XXXIX, 13 : « Præcavisti magna; de minutis quid agis? annon times minuta? projecisti molem, stude ne arena obruaris. Quare concludendum cum *Eccl.* VII, 19, *qui timet Deum, nihil negligit.* »

(14. Sexto, aliqui dividunt peccatum personale in philosophicum et theologicum. *Peccatum philosophicum*, dicunt ipsi, est actus humanus disconveniens tantum naturæ rationali, seu rationi. *Peccatum* vero *theologicum* est actus humanus Dei offensivus ut disconveniens ejus legi æternæ : unde primum dicitur philosophicum, quia consideratio rationis et virtutis moralis, naturalis est philosophi; secundum vero dicitur theologicum, quia consideratio Dei, ejusque legis æternæ, est theologi; hinc homicidium, v. g. innocentis consideratum ut contrarium naturæ rationali, seu principio naturali rationis. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* (*Tob.* IV, 4), dicitur peccatum philosophicum; consideratum autem ut contrarium voluntati Dei, et ejus legi æternæ dicitur peccatum theolog.

(15. Ast tamen revera, et ex natura rei idem peccatum, v. g. idem homicidium innocentis est simul philosophicum et theologicum, quia eo ipso, quod adversatur rationi naturali, indispensabiliter adversatur Deo, ejusque legi æternæ, adeoque est offensa Dei, et peccatum theologicum; cum quando attingitur peccatum, ut disconveniens naturæ rationali, attingatur impræcisibiliter, ut prohibitum a Deo, atque adeo ut Dei offensivum, ex quo in actibus ab intrinseco malis malitiæ philosophicæ sit naturaliter et inseparabiliter adnexa malitia theologica seu offensa Dei; unde non datur peccatum philosophicum ipsa re, et in praxi a theologico separatum; imo implicat peccatum, quod solum sit philosophicum, et non etiam theologicum.

(16. Et ratio est, quia peccatum de sua ratione adversatur formaliter dictamini rationis; implicat autem, quod rationis dictamini adversetur, et non adversetur simul legi æternæ, cum dictamen rationis sit veluti præco indicens nobis divinam voluntatem, sive præceptivam, sive prohibitivam, sive permissivam, ut docent doctores communissime ex S. Augustino, serm. 6, *De verbis Domini*, cum S. Thoma, part. III, q. 91, art. 2, ubi dicit lumen rationis nihil aliud esse quam impressionem divini luminis in nobis, juxta illud regii Psaltis in *psalm.* IV, qui cum interrogasset : *Quis ostendit nobis bona?* ut scilicet ea sequamur, statim respondet : *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Hinc Apostolus *ad Romanos* II, 14, scribit : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Et Cicero I, *De legibus*, legem naturalem definit, quod sit : « Ratio summa insita in natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. » Unde revera implicat peccatum, quod solum sit philosophicum, et non etiam simul theo-

(23) Sapientiæ c. XVI, v. 14, hæc habentur : *Homo... occidit quidem per malitiam, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam, quæ recepta est :* quemadmodum anima recepta revocari potest a Deo, de quo, *ibid.*, vers. 13 : *Tu es... Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem, et deducis ad portas mortis, et reducis.*

logicum, cum implicet, quod dari possit homo legis naturalis invincibiliter ignarus. Hinc merito ab Alexandro VIII, die 24 Augusti 1690, damnata fuit sequens propositio in ordine 2: « Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi; theologicum vero, et mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quamtumvis grave, in illo, qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœna æterna dignum. »

(17. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima est, ut sit voluntarium, id est, ut fiat a voluntate consentiente. Unde S. Augustinus, lib. *De vera religione*, c. 4, dicit: « Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. » Secunda est, ut sit liberum, id est, ut sit in potestate voluntatis illud facere, vel non facere; non enim sufficit libertas a coactione, sed requiritur libertas a necessitate, id est potentia indifferens, tum ad ponendum, tum ad omittendum actum; hinc ab Innocentio X, pridie Kalend. Junii anno 1653, damnata est sequens propositio Jansenii tertia in ordine: « Ad merendum, et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. » Nec etiam sufficit qualiscunque libertas in causa, seu mediata, sed peccatum debet dependere a propria libertate operantis. Unde ab Alexandro VIII, die 7 Decembris 1690, damnata fuit sequens propositio prima in ordine: « In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua peccato originali, et voluntate Adami peccantis. » Et quamvis damnatio dicat *ad peccatum mortale*, tamen eadem ratio est etiam de peccato veniali; hinc additur, et *demeritum*, quod etiam veniali convenit. Tertia conditio est, ut advertatur malitia peccati. *Communis*.

(18. Item tria requiruntur potissimum ad peccatum mortale, quorum si unum desit, jam non erit peccatum mortale, sed ad summum veniale. Primo igitur ex parte intellectus requiritur plena advertentia, et deliberatio; secundo ex parte voluntatis requiritur perfectus consensus. Tertio requiritur gravitas materiæ. *Communis*. Ad pleniorem autem horum captum est advertendum: (19. 1. Plenam, et perfectam advertentiam in eo consistere, quod intellectus per plenum et firmum judicium cum libero et expedito interiorum sensuum usu de malitia objecti deliberet expendendo singula; econtra vero esse semiplenam et imperfectam advertentiam ad mortale insufficientem; (20. 2. Plenum et perfectum voluntatis consensum situm esse in plena, et perfecta voluntatis approbatione plenam intellectus advertentiam præsupponente; econtra vero esse semiplenum et imperfectum consensum item ad lethale insufficientem; ex quibus consequens est cum plena advertentia compati posse imperfectum consensum, est enim voluntas semper libera; et cum imperfecta advertentia minime stare posse plenum consensum, nil namque volitum, quin præcognitum: atque adeo si objecti malitia sit imperfecte repræsentata, non potest esse perfecte volita. (21. 3. Quod tres in voluntate spectantur motus, videlicet primo primus, qui vel omnem rationis usum, et malitiæ advertentiam prævenit, vel ex vehementissima passione sensitiva et distractione rationem perturbante ita celer est, ut cohiberi non possit; unde motus primo primus libertate non potitur; 2. motus secundo primus, qui advertentiam supponit aliqualem, vel majorem, adhuc tamen ita imperfectam, ut solum semiplene liber haberi possit; denominantur autem præfati actus primo primus, et secundo primus respective ad plenam advertentiam, quam suo ordine præveniunt; 3. Motus perfectus, et plene deliberatus, est, qui supponit rationem plene expendentem singula, et non perturbatam, vel vehementissima passione libertatem simpliciter tollente, nec vehementi eam diminuente, proin est actus consensus perfecte liber.

(22. Ulterius magis, magisque dicta elucidantur adducendo juxta communes conjecturas, signa valde utilia imperfectæ advertentiæ, imperfectique consensus, per quæ quisque tute adjudicare potest se non habuisse plenum consensum, ac proinde memoriæ committendæ pro serenitate conscientiæ, ut advertit Fel. Pot, cap. 4, *De peccatis;* ex quo ut sequitur. Signa igitur imperfectæ advertentiæ sunt: 1. Si remisse, et ut ita dicam, ad similitudinem semidormientis rei malitiam apprehendis. 2. Si postea melius considerans, judicas te id non fuisse facturum, si apprehendisses. 3. Si vehementi passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut fere nescires quid ageres. * Confer Antoine in tractatu *De peccatis*, cap. 2, quæst. 5, ubi recensitis indiciis, quibus in dubio de consensu sufficienti ad mortale cognosci potest datum fuisse, vel non, subdit: « Cæterum cum hæ omnes conjecturæ veritatem non ostendant, est obligatio confitendi consensum illum dubium. » *

Signa imperfecti consensus sunt. 1. Si quando actionem alias graviter malam quis fecit, non fuit plene sui compos, sed quasi semidormiens, distractus, etc., ita ut judicet, se id non fuisse facturum, si plene vigilasset; imo addit Mastr., in *Theol. moral.*, disp. 15, *De peccatis*, quod si quis post factum dubitet, an id fecerit in somno, vel in vigilia, num esset sui compos, vel non? non est leve indicium id fecisse sine plena advertentia et sine pleno consensu: nam quæ cum plena advertentia fiunt, facilius sic facta cognoscuntur, quia plena advertentia præterita liberam permittit homini de suis actibus cognitionem, nisi forte temporis mora aliquam induxerit oblivionem. 2. Si

quis dubitet, an plene consenserit, et timoratæ sit conscientiæ, peccatum mortale abhorrens, eique dissentire solitus, præsumendus est non plene consensisse, licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit; secus est judicandum de viro perdito tentationibus succumbere solito: ratio utriusque est, quia ex juris peritis valida præsumptio, et probabilitas ex consuetis desumitur. 3. Si quis valde timide, et suspense se processisse meminit. 4. Si comperias te fuisse sub tali dispositione, talibusque circumstantiis ut faciliter potuisses peccatum exsequi, non tamen sis exsecutus, imo cum tui plene compos es, pro viribus respuis, præsumere potes, te non plene consensisse; quia non ita faciliter affectus deliberatus mutatur. Hinc ut advertit. Tamb., cap. 1, *De pecc.*, § 3, quando motus pravus tempore imperceptibili insurgit, et paulo post ut advertis curas expellere, est signum nullius, aut certe duntaxat imperfecti consensus præstiti 5. Si quis soleat ita esse affectus, ut animum firmum, et sæpe repetitum non committendi mortale habeat, præsumere potest non plene consensisse peccato, hic enim non consensit faciliter, et quod est multoties odio habitum, si postea plene ametur, facillime cognoscitur.

(23. Postremo circa gravitatem materiæ est eam agnosci, vel ex horrore rei, et gravi conscientiæ remorsu, vel ex eo quod deprehendatur rem esse contra legem graviter obligantem; legem vero graviter obligare dignoscitur, vel ex modo loquendi sac. Scripturæ, ut si pœnam æternam, v. g. comminetur, vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex communi sensu doctorum.

(24. Peccatum mortale potest esse triplex. Primo mortale *ex genere suo*, quod scilicet ex ipso objecto secundum se habet intrinsecam malitiam mortalem, seclusa prohibitione legis, ut blasphemia, adulterium, et hujusmodi. Secundo mortale *ex præcepto*, quod ideo solum mortale est, quia lege positiva prohibetur, ut comedere carnes diebus Veneris et Saturni, opera servilia facere diebus festis, et hujusmodi : tertio mortale *ex accidente*, vel *circumstantia*, quod licet secundum se, neque ex objecto, neque ex præcepto mortale sit, sed vel veniale, vel omnino indifferens, tamen ex accidente, vel circumstantia aliqua malitiam mortalem contrahit, ut ratione conscientiæ erroneæ, ratione mortalis finis adjuncti, ratione contemptus, *et hujusmodi*, ut clarius infra. Sic communis doctorum.

(25. Peccatum veniale etiam triplex esse potest. Primo, veniale *ex genere suo*, quod scilicet ex natura sua, et proprio objecto ita levis est malitiæ, ut, seclusa malitia alterius speciei, non possit excrescere in peccatum mortale, ut est verbum otiosum, mendacium jocosum vel officiosum, vana cogitatio et hujusmodi. Secundo, veniale *ex imperfectione actus*, quod scilicet, quamvis ex genere suo sit mortale, tamen ex defectu plenæ advertentiæ, et perfectæ deliberationis evadit hic et nunc in individuo veniale, ut est subitus, et non plene deliberatus motus odii, luxuriæ, superbiæ, invidiæ, et hujusmodi. Tertio, veniale *ex parvitate materiæ*, quod scilicet, quamvis ex genere suo sit mortale in sufficienti materia, evadit veniale ratione parvitatis, ut est furtum unius oboli, aut alterius rei levis, et hujusmodi. Sic doctores communiter.

(26. Peccatum mortale *ex suo genere* fit veniale *per accidens* in individuo potissimum quatuor modis. Primo, *ex conscientia erronea* (24), quando scilicet quis ex errore invincibili putat peccatum aliquod esse veniale tantum, quod revera mortale est, ut perjurium assertorium in re levi, tunc enim is solum venialiter peccat; secundo, *ex causa excusante*, quando scilicet, quamvis non adsit plena causa excusans a peccato in toto, adest tamen aliqualis causa excusans in modico sui defectu a mortali, et veniale constituens, ut ignorantia invincibilis excusat a toto peccato, ignorantia tamen aliqualiter vincibilis, et leviter culpabilis excusat a mortali, et constituit veniale; item metus gravioris morbi excusat omnino a jejunio, vel ab auditione sacri; metus autem morbi non ita gravis excusat a mortali, et venialem efficit transgressionem, et sic de similibus : tertio, *ex imperfectione actus*, quando scilicet, nec ex parte intellectus adest perfecta advertentia, nec ex parte voluntatis plenus consensus, quorum unum si desit, et adsit solum imperfecta advertentia, vel semiplenus consensus, erit solum peccatum veniale ex imperfectione actus in quacunque materia, lege seu præcepto; sic omnis actio de se mortaliter peccaminosa, quæ fit a semidormiente, semiebrio, distracto, vel turbato vehementi passione, ita ut ad id, quod agit, ejusque malitiam advertere plene non possit, nec plenum et perfectum consensum præbere ratione imperfectæ advertentiæ, et imperfecti, seu non pleni consensus, erit solum peccatum veniale; dummodo non fuerit mortale in causa; quarto, *ex parvitate materiæ*, quando scilicet aliquid, quod ex genere suo in sufficienti materia esset mortale, hic et nunc evadit veniale ratione parvitatis materiæ, ut furtum unius oboli, aut alterius levis rei, et hujusmodi. Sic communis doctorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Cave ne putes, metum levem quoque excusare hominem a mortali culpa, levis enim metus est vanus, ac lex aliunde obligat saltem, cum aliquo incommodo, etsi ecclesiastica sit. Hinc regula juris habet, *vani timoris justa excusatio non est.*

RESPONSIO AUCTORIS.

At hæc ipsa est mea opinio : etenim sub

(24) E. R. Animadvertas velim, mi Lector, perraro contingere, in præceptis præsertim divinis et naturalibus, peccatum mortale, *ex conscientia erronea*, veniale evadere. Hæc enim præcepta talia sunt, ut ignorantiam invincibilem a culpa excusantem haud facile admittant.

verb. METUS, n. 27, tradidi expresse, quod metus gravis cadens in constantem virum excusat a præcepto positivo, tam divino quam humano. *Vide ibi*, n. 27 et 28. Scio enim ego, quod *vani timoris justa excusatio non est*, per textum expressum in l. *Vani timoris* 184, ff. *De divers. regul. jur.* sine ullo numero allegata ab Antoine, a quo theologus noster ipsam sine citatione desumpsit.

(27. Peccatum *ex genere suo* veniale potest per accidens fieri mortale potissimum sex modis. Primo, *ex conscientia erronea*, quando scilicet quis ex errore invincibili credit peccatum aliquod esse mortale, licet de se revera non sit, nisi veniale, ut credens erronee, quod mendacium jocosum sit mortale, si jocose mentiatur cum tali errore invincibili, peccat mortaliter. Secundo, *ex fine mortaliter malo*, quando scilicet ratione finis mortalis adjuncti, quod est de se leve, evadit mortaliter grave, ut si quis leviter, vel officiose mentiatur, ut feminam inducat ad fornicationem vel adulterium, ipsum mendacium de se veniale fit mortale ratione talis pravi finis. Tertio, *ex contemptu*, quando scilicet transgressio aliqua, seu inobedientia de se venialis committitur ex formali contemptu legis vel legislatoris, tunc enim licet materia legis obligantis sub veniali sit levis, contêmptus tamen legis, seu legislatoris est gravis. Quarto, *ex scandalo*, quando scilicet ratione gravis scandali, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit ac debuit, aliqua sua actio venialis cedit directe in grave proximorum scandalum, seu ruinam spiritualem; sic levitates de se veniales religiosorum coram sæcularibus exinde graviter scandalizandis evadunt mortales. Quinto, *ex ultimo fine constituto*, quando scilicet ex nimio affectu ad aliquod peccatum de se veniale constituit quis in eo ultimum finem, ut si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, ad verba otiosa seu jocosa, ad lusum, et hujusmodi, ut propterea paratus sit potius quamcunque legem Dei transgredi, vel Deum quomodolibet offendere, et non raro transgrediatur, seu offendat, quam illis privari; tunc enim is graviter peccat, quia in ipsis peccatis de se venialibus constituit ultimum finem, cum plus creaturam, quam Deum diligat. Sexto, *ex periculo*, quando scilicet advertitur in aliqua actione de se veniali tantum, aut etiam indifferenti, adesse periculum proximum labendi in mortale, juxta illud *Ecclesiastici*, III, n. 27: *Qui amat periculum, in illo peribit.* Sic si quis excedendo in potu, etsi venialiter tantum, certo prævideat se inebriando in pollutionem aliudve peccatum lapsurum, si frequentando conversationes de se non mortaliter malas, certe ex experientia prævideat se mortaliter peccaturum, et hujusmodi, eo ipso peccat mortaliter.

(28. Peccatum formaliter acceptum non consistit in positivo, sed in privativo, id est in carentia, seu privatione debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem divinam. S. Bonaventura, *in* 2, dist. 37, art. 1, quæst. 2; Scotus *in* 2, dist. 37, q. 1, et Scotistæ passim cum plurimis aliis contra varios alios.

(29. Nostram tamen conclusionem videntur aperte tenere plurimi sancti Patres: sanctus enim Dionysius, sive potius auctor libri *De divinis nomin.*, c. 4, circa finem sic ait: « Relinquitur ergo, malum imbecillitatem, atque privationem boni esse. » S. Ambrosius, lib. *De fuga sæculi*, cap. 4, sic habet: « Non inveniet in me malitiam, quia malitia nihil est. » S. Augustinus, tract. 1, *in Joann.*, sic habet: « Peccatum nihil est, et nihil fiunt homines cum peccant. » S. Damascenus, lib. VII, *De fide*, cap. 4, sic expresse dicit: « Nihil aliud est malum, nisi boni privatio: » quæ verba habet etiam S. Fulgentius, lib. *De fide ad Petrum*, cap. 11. S. Anselmus, lib. *De concordia præscientiæ et prædestinationis*, cap. 1, aperte pronuntiat: « Non est injustitia qualitas, aut aliqua essentia, sed tantum absentia debitæ justitiæ. »

(30. Et probatur ratione, quia, si peccatum non consisteret in privativo, sed in positivo, haberet causam sui efficientem, sed non habet causam sui efficientem, ut expresse docet sanctus Augustinus, lib. VII *De civitate Dei*, cap. 7, ibi: « Nemo ergo quærat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens; quia nec illa effectio est, sed defectio, adeoque, » etc. Tum quia eodem modo se habet peccatum ad legem, sicut malitia moralis ac dictamen rationis; sed malitia moralis consistit formaliter in privatione conformitatis, seu convenientiæ ad dictamen rationis; ergo peccatum consistit in privatione rectitudinis, seu conformitatis ad legem; unde S. Thomas 1-2, quæst. 85, art. 4, dicit quod « ordinatio actus sit quoddam bonum, » et subdit: « Hujus privatio est essentialiter ipsum peccatum. » Tum etiam, quia si peccatum formaliter consisteret in positivo, sequeretur, quod Deus per se, et directe esset causa peccati, quia omne positivum per se, et immediate efficitur a Deo: *Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (*Joan.* I). Quod autem Deus per se, et directe sit causa peccati, est falsissimum, quia Deo, qui nihil odit eorum, quæ fecit, *odio sunt impius, et impietas ejus* (*Sap.* XIV), adeoque, etc.

(31. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones; unde omissiones illæ sunt peccata specie distincta, quæ privant actibus debitis secundum speciem moraliter distinctis. *Communis.* Hinc omissio missæ die festo audiendæ distinguitur specie ab omissione præcepti jejunii, quia auditio missæ, et observantia jejunii sunt actus debiti specie distincti; econtra omissio missæ in die Dominico, et omissio missæ in die festo non distinguuntur specie moraliter, quia neque actus præceptus auditionis missæ in prædictis distinguitur specie.

(32. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus, quibus privant. Sic Scotus, *in* 2, dist. 37, quæst. 1, et Scotistæ passim, aliique tenentes, peccatum actuale formaliter consistere in privativo, et non in positivo. Et ratio est, quia peccatum formaliter sumptum est privatio rectitudinis debitæ, seu debitæ conformitatis præcepto; ergo ubi reperitur diversitas specifica privationum, reperitur et diversitas specifica peccatorum, licet sit unicus actus, vel plures; atqui ubi actus privatur diversis specie rectitudinibus debitis, adsunt diversæ specie privationes, cum privationes specificentur a formis, quibus privant, ergo, etc.

(33. Dicitur autem notanter sub disjunctione *ex diversis specie virtutibus, seu diversis ejusdem virtutis rectitudinibus*, quia ad distinctionem specificam moralem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponantur, ut v. g. furtum et mollities, quorum prius opponitur virtuti justitiæ, et alterum virtuti castitatis; vel opponantur eidem virtuti secundum diversas specie honestates, et rectitudines, ut verb. gr. mollities, sodomia et bestialitas, quæ, non obstante, quod opponantur eidem virtuti castitatis, et eidem ipsimet naturæ, tamen quia ipsi opponuntur secundum diversas honestates et rectitudines, propterea distinguuntur specie, non solum in genere entis, sed etiam in genere moris; unde merito ab Alexandro VII, die 24 Septembris 1665, fuit damnata sequens propositio 24 in ordine: « Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem. »

(34. Distinctio numerica moralis peccatorum desumitur ex distinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum; unde tot sunt numero distincta peccata, quot sunt actus voluntatis moraliter interrupti et repetiti. *Communis.* Et ratio est, quia cum voluntas sit principium actuum moralium bonorum et malorum, nec ullum sit peccatum nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberata procedit, hinc sequitur, quod tot peccata numero distincta multiplicentur, quot actus pravi ipsius voluntatis moraliter interrupti repetuntur.

(35. Actus autem voluntatis interim moraliter interrumpi censentur, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant, id est quoties nullus effectus assignari potest, in quo virtualiter prior ejusmodi actus permanere censeatur. Et ita actus internus voluntatis moraliter interrumpitur per retractationem, seu voluntatem contrariam. Item moraliter interrumpitur actus internus voluntatis per cessationem ab illo voluntariam et liberam. Imo aliqui, inter quos Vasquez XII, disp. 15, cap. 3, Diana, et alii tenent actum internum peccaminosum moraliter interrumpi etiam per cessationem involuntariam et naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia.

(36. Hinc resolves primo, quod peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, ut odium Dei, vel proximi, hæresis, delectatio venerea morosa, et hujusmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus peccati renovatur, quia quilibet talis actus internus in se est completus, et posterior actus nullam habet dependentiam, vel connexionem cum priori. *Communis.*

(37. Resolves secundo, quod peccata, quæ opere externe perpetrantur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipsi exteriores peccatum illud consummantes repetuntur, quia interveniunt plures actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque cum ipso habet connexionem, cum quilibet eorum in se sit completus actus. *Communis.*

(38. Resolves tertio, quod quando actus sunt ordinati ad unum numero actum, seu finem principalem, omnes illi actus non sunt tot peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum duntaxat peccatum, quia unitatem numericam desumunt ab ipso actu principali et finali; unde oscula, tactus, verba impudica et alii actus copulam præcedentes, comitantes, et subsequentes unum numero peccatum integrant cum actu principali, seu finali, nempe cum copula; quæ sola est explicanda in confessione. *Communis.* * Generatim tamen eorum numerus exprimendus est, eo quod multum aggravant peccatum, « quod tanto gravius est, quanto plura concurrunt, » ut docet Antoine in tractatu *De peccatis*, cap. 1, in resp. ad quæst. 6, num. 4, ubi hæc addit: « Si quæ tamen circumstantiæ extraordinariæ per se malæ illis adjungerentur, speciatim explicandæ sunt, ut monet Suarez. Dixi, *similis malitiæ;* nam si media assumpta, vel actus habeant malitiam specie diversam a malitia finis, seu actus principalis, sunt plura specie peccata exprimenda. Delectationes vero morosæ, tactus et verba impudica, quæ subsequuntur copulam, sunt peccata inter se, et a copula distincta. Ita Suarez, Vasquez et alii. Quia sunt ex se inchoationes ac dispositiones ad novam copulam. Et quia actus subsequentes actum principalem, ac consummatum, neque sunt partes aut dispositiones, nec proprietates prioris actus, neque etiam ejus complementum, cum ipse actus sit consummatus, et ex se completus, neque in illo expresse intelliguntur, cum ei tantum per accidens ex malitia operantis adjungantur. »

(39. Resolves quarto, quod quando actus sunt disparati, ita ut unus non dependeat ab alio, nec ordinetur ad ipsum, tunc tot sunt numero peccata, quot sunt actus in se completi et consummati, quia quilibet actus habet terminum definitum et limitatum, in quo completur et terminatur, adeoque de se independenter ab alio est peccatum; unde qui plures homines successive occidit, plura commisit homicidia numero distincta; qui plures fornicationes commisit eadem nocte

etiam cum eadem muliere et voluntate continuata per totam noctem fornicandi, plura commisit peccata fornicationis numero distincta in confessione explicanda. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Etiamsi non successive, sed unica actione, seu ictu occideret, plura homicidia committeret numero distincta.

RESPONSIO AUCTORIS.

Hæc nota non percutit meum assertum. An autem plures occidens unica actione, seu ictu, plura revera homicidia committat, eorum teneo opinionem, qui affirmant, præsertim si unica actione, seu ictu plures intendat occidere, et revera occidat.

* Pariter ut scribit Antoine, *loc. cit.*, si actus similis malitiæ « subordinati non referantur per intentionem peccantis ad eumdem actum principalem, sunt multiplex peccatum. Quia tunc non uniuntur, nec in æstimatione prudenti censentur una moraliter actio, et ad actum subordinatum, et actum principalem requiritur duplex, etiam moraliter, deliberatio et determinatio. Sic si Petrus primo voluisset tantum vulnerare Paulum, et postea ex ira fervescente eum occideret, sunt duo peccata speciatim explicanda. Item si Titius oscula et tactus exercens non intendat copulam, sive hæc postea ob libidinem auctam sequatur, sive non, debet numerum tactuum et osculorum confiteri. Imo actus sibi subordinati, et ad eumdem finem ordinati, sunt plura moraliter peccata, si inter illos intercedat magna mora temporis; quia tunc censentur moraliter interrumpi nec continuari. » *

(40. Peccatum originale deletur in infantibus per solum baptismum in re susceptum. Cap. *Majores* 3, De baptismo; cap. *Firmissime* 2, et cap. *Nulla præter* 142, dist. 4, De consecr., ibi : « Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitus institutum, in credentium numerum non transeant, in tenebris manent ; » cum similibus juncto concilio Florentino, *in Decreto Eugenii*, § *Primum omnium*, et concilio Tridentino, sess. v, § 5, et sess. vi, cap. 14, et sess. xiv, cap. 8. * Nota, quod ubi noster auctor ait, *per solum baptismum in re susceptum*, loquitur de baptismo sive fluminis, sive sanguinis, ut cohæreat hæc doctrina cum iis, quæ alibi dicta sunt, verb. BAPTISMUS, art. 1, num. 16, et verb. MARTYRIUM, num. 13 et 14. *

(41. In adultis autem peccatum originale deletur per baptismum sive in re, sive in voto. Imo in ipsis adultis per baptismum delentur insuper omnia peccata personalia ante ipsum baptismum commissa; non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam pœnam; sic expresse concilium Florentinum, in citat. *Decret. Eugenii*, § *Primum omnium*, his verbis : « Hujus sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis et actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur; propterea baptizandis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum, et Dei visionem perveniunt. » Et hoc idem definivit concilium *Tridentinum*, sess. v, § 5, ubi docet, homines per baptismum renasci Deo innocentes, immaculatos, puros, innoxios, Deo dilectos, hæredes Dei et cohæredes Christi, « Ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur; » et expressius, sess. vi, cap. 14, ubi dicit, in sacramento Pœnitentiæ non semper totam pœnam remitti, ut in baptismo fit; quod latius repetit, sess. xiv, cap. 8, ubi in hoc constituit discrimen inter justificationem, quæ per baptismum et per sacramentum Pœnitentiæ fit.

(42. Peccatum mortale post baptismum commissum remittitur solum per sacramentum Pœnitentiæ in re vel in voto, id est per sacramentum Pœnitentiæ vere, et realiter susceptum, aut per contritionem cum voto tale sacramentum suscipiendi. Sic ultra varia sacræ Scripturæ testimonia, expresse sacrum concilium *Tridentinum*, sess. xiv, cap. 1, 2 et 4; et *ibidem*, can. 1, 2 et 3.

(43. Unum autem peccatum mortale in hac providentia remitti non potest sine alio ; expresse enim deducitur, tum ex sacra Scriptura, quæ nonnisi integram peccatorum remissionem promittit pro integra pœnitentia, ut patet *Ezechiel*, xviii, 21, ibi : *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est... omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Unde si pœnitens de uno solo peccato complacentiam haberet, jam esset prorsus indignus remissionis aliorum, juxta illud *Jacobi*, ii, 10 : *Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus;* tum ex doctrina concilii Tridentini, *De justificatione*, sess. vi, et *De pœnitentia*, sess. xiv, ubi justificationem declarat per modum vivificationis et liberationis a morte juxta modum loquendi sacræ Scripturæ. Hæc autem non habetur, nisi per integram omnium peccatorum mortalium remissionem, nam per unum solum peccatum mortale, quod in anima remaneret, homo non esset justus, sed impius; non esset vivus, sed mortuus spiritualiter, demum non esset in statu salutis, sed damnationis æternæ. Sic communis Catholicorum.

(44. Neque de facto unquam remittitur peccatum veniale sine remissione peccati mortalis. Communis Catholicorum cum S. Thoma, iii part., quæst. 87, art. 4. Et ratio est, quia nullum etiam veniale peccatum remittitur de facto sine infusione gratiæ sanctificantis; sed gratia sanctificans non potest de facto consistere cum peccato mortali, ergo, etc. Tum quia inconveniens et absurdum est, quod Deus reconcilietur in re levi illi, a quo manet graviter offensus, et cum quo graves adhuc gerit inimicitias, ut est peccator perseverans in peccato mortali.

(45. Potest tamen econtra remitti peccatum mortale, quin remittatur peccatum veniale, quia potest haberi dolor de mortali, quin habeatur dolor de veniali, imo adsit complacentia de ipso veniali, quod infusionem gratiæ sanctificantis non impedit. *Communis.*

(46. Peccatum veniale post baptismum commissum remittitur universim duobus modis, primo ex opere operantis, secundo ex opere operato per sacramenta, et aliquatenus per sacramentalia. *Communis.*

(47. Ex opere operantis remittuntur peccata venialia per contritionem, et quidem omnia quorum displicentiam continet, seu de quibus in genere saltem habetur contritio. Communis ac certa; cum enim contritio perfecta sufficiat ad tollenda peccata mortalia; multo magis sufficiet ad tollenda venialia. (48. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per attritionem de iisdem conceptam, utpote quod Deum offendendo venialiter, sit peccator pœnas purgatorii, aliasque pœnas temporales promeritus. Item privationis majoris gratiæ, gloriæ, etc. Suarez, part. III, tract. 4, disp. 11, sect. 3, n. 11; Mastrius, *Theol. moral.*, disp. 11, quæst. 4, n. 82, et ipso teste omnes Scotistæ, Coninch., dis. 2, dub. 4; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 3, *De peccatis*, dist. 1, quæst. 3, n. 28; Sporer, tom. III, *Theol. sacramental.*, part. III, cap. 2, sect. 4, n. 37, et plures alii contra Vasquez, et quosdam recentiores in homine justo ad deletionem venialium extra sacramentum requirentes contritionem formalem, vel saltem virtualem; et ratio nostræ conclusionis est, quia ex opposita sententia sequeretur quod magis vel æque rigorosa satisfactio exigeretur pro peccato levi seu veniali, ac pro peccato gravi seu mortali, quod non convenit justitiæ; sed contritio formalis, seu virtualis necessario extra sacramentum exigitur ad deletionem peccati mortalis, ergo talis satisfactio non necessario exigitur ad deletionem venialis, præsertim in homine justo, sed minor sufficiet, qualis est attritio, cum minor offensa sit venialis, quam mortalis.

(49. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per omne opus meritorium propter Deum factum in ordine ad deletionem peccatorum venialium, seu saltem in ordine ad deletionem omnium suorum peccatorum, ut sic a Deo ad talem finem acceptetur. Sic Scotus, *in* 4, dist. 21, q. 1, § *In ista quæstione;* Mastrius, *loc. cit.*, n. 83, et, ipso teste, Scotistæ omnes, Suarez, *loc. cit.* et plurimi alii: et ratio desumitur ex illa Salvatoris promissione *Luc.* VI: *Dimittite, et dimittemini*, quæ promissio habetur similiter de actibus aliarum virtutum, ac præsertim misericordiæ, sæpe sæpius in sacra Scriptura; tum quia concilium *Tridentinum*, sess. XIV, c. 5, dicit, quod peccata venialia multis aliis remediis expiari possunt, ibi: « Multisque aliis remediis expiari possunt; » unde S. Augustinus, aliique sancti Patres et doctores dicunt, quod peccatorum venialium remissionem a Deo consequimur per Orationem Dominicam, et alias preces ad Deum fusas continentes in se petitionem veniæ peccatorum, atque per omne opus bonum factum, et Deo ad talem finem oblatum.

(50. Item ex opere operantis peccata venialia delentur in homine justo per actum formalem amoris Dei super omnia, quo Deus præfertur omnibus omnino rebus ei displicitis, tam levibus quam gravibus; justus enim perfecto amoris actu se Deo absolute et penitus subjiciens, volens ipsi in omnibus actionibus placere et obtemperare, eo ipso implicite saltem, et virtualiter detestatur omnia peccata, non solum mortalia, sed etiam venialia, quatenus omnia Deo displicent, adeoque talis actus perfecti amoris semper ad omnia, etiam venialia se extendit, atque omnia delet secundum culpæ reatum. *Communis.*

(51. Ex opere operato peccata venialia remittuntur per omnia sacramenta novæ legis cum debita dispositione suscepta; dummodo ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Sic S. Thomas, III part, quæst. 87, art. 3; Mastrius, *loc. citat.*, n. 85, et, ipso teste, communis sanctorum Patrum et doctorum. Et ratio est, quia omnia sacramenta novæ legis instituta sunt ad sanctificandas animas nostras ex opere operato, easque perfecte disponendas ad gloriæ consecutionem, et consequenter ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo possunt a gloriæ consecutione impedire: unde cum peccata venialia nos retardent a consecutione gloriæ, debent per sacramenta digne suscepta remitti.

(52. Per sacramentalia remittuntur peccata venialia ex opere operato, remote tamen, et mediate, quatenus nempe per preces Ecclesiæ junctas rebus sacramentalibus, dum iis pie utimur, movetur Deus (etsi non infallibiliter), ut in nobis excitet pios illos motus, quibus adnexa est remissio venialium, partim ex opere operantis, quatenus homo iis sacramentalibus pie utitur in remedium, ac remissionem peccatorum suorum cum piis motibus displicentiæ peccatorum, conversionis in Deum, amoris, adorationis, et hujusmodi: et hæc videtur esse mens D. Thomæ, III part. q. 87, part. III, ubi habet hæc verba: « Triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum; uno modo in quantum eis infunditur gratia, quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata, ut supra dictum est; et hoc modo per eucharistiam et extremam unctionem, et universaliter per omnia sacramenta novæ legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur: secundo in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum; et hoc modo confessio generalis, tunsio pectoris, Oratio Dominica operantur ad remissionem peccatorum venialium. Nam in Oratione Dominica petimus: *Dimitte nobis debita nostra.* Tertio modo in quantum sunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum, et ad res divinas. Et hoc modo benedictio episcopi (* et qui-

dem etiam sacerdotis in missa, et præsertim cum venerabili sacramento*), aspersio aquæ benedictæ, quælibet sacramentalis unctio, oratio in Ecclesia dedicata, et si quæ alia sunt hujusmodi, operantur ad remissionem venialium peccatorum. » Hactenus S. doctor relatus et secutus a Spor., t. III, *Theol. sacram.*, part. III, c. 1, sect. 4, n. 45. Et videtur idem sentire Scot., *in* 4, dist. 21, q. 1, idem sentit Reiffenst., *loc. c.*, n. 31 et seq. et com. DD.

(53. Sacramentalia autem sic appellantur, vel ex eo quod soleant adhiberi ad sacramenta efficienda, vel ministranda, ut efformatio crucis, benedictiones, orationes Ecclesiæ; vel ex eo, quod aliqualem sequantur, et imitentur virtutem sacramentorum, ut aspersio aquæ lustralis, usus rerum benedictarum ab Ecclesia, confessio generalis, tunsio pectoris, et hujusmodi. (54. Et communiter enumerantur sex, ad quæ cæteræ reducuntur, et continentur sequenti versiculo :

Orans, Tinctus, Edens, Confessus, Dans, Benedicens.

(55. Per ly *Orans* denotatur quotidiana oratio fidelium, ac præsertim *Pater noster*, de quo dicitur cap. *De quotidianis*, De Pœnit., diss. 3 : « De quotidianis, brevioribus levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit; eorum est enim dicere *Pater noster, qui es in cœlis*, etc. Delet omnino hæc oratio minima et quotidiana peccata : » huc reducitur tunsio pectoris.

(56. Per ly *Tinctus* significatur aspersio aquæ benedictæ, de qua c. *Aquam*, De consec., dist. 4, sic legitur : « Nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populum sanctificabat et mundabat, multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat atque mundat. » Huc reducitur unctio cæremonialis in regem, et similes unctiones; item propositio cineris benedicti.

(57. Per ly *Edens* intelligunt aliqui dignam sacrosanctæ eucharistiæ, imo cujuslibet sacramenti susceptionem ; verum hoc non tam videtur spectare ad sacramentalia, quam ad ipsa sacramenta, et hinc alii per ly *Edens* intelligunt devotam manducationem panis benedicti, et hujusmodi.

(58. Per ly *Confessus* communiter intelligitur confessio generalis, quæ in hunc finem ab Ecclesia est instituta, ut dicatur in principio missæ, atque sub prima, et completorio.

(59. Per ly *Dans* denotatur elargitio eleemosynæ, juxta illud *Tob.* IV : *Eleemosyna ab omni peccato liberat.*; Daniel. IV : *Peccata tua eleemosynis redime*, et alibi. Huc reducuntur alia opera misericordiæ, tum corporalia, tum spiritualia.

(60. Tandem per ly *Benedicens* designatur benedictio episcopi vel abbatis consecrati alios benedicentis, prout explicat Bonacina, tom. I, disp. 5, quæst. 6, sect. 2, punct. 2, citans plures alios, et tenet Glossa, *in Proœmio sexti Decretalium*, vers. *Benedictionem*, ubi inquit : « Per benedictionem prælati devote susceptam venialia remittuntur, » atque ad hoc allegat cap. *Dictum est*, cap. *Maledicam*, cap. *Intra* 1, quæst. 1, quamvis non adeo clare id habeant. Hæc ad litteram P. Reiffenst., *Theol. moral.*, tract. 3, dist. 2, q. 3, a n. 34 ad 39.

(61. Pœna debita decedentibus cum solo peccato originali non una et eadem ab omnibus assignatur : quinque enim de infantibus non baptizatis referuntur auctorum sententiæ a Bellarmino, tom. III, *De controversiis*, lib. VI *De statu peccati*, cap. 1, ubi sic habet : Prima sententia fuit eorum, qui regnum cœlorum infantibus non baptizatis promittere audebant, etiamsi non negarent eos in peccato originali conceptos et natos. Ita sensit quidam Vincentius, quem refellit S. Augustinus, in lib. I, *De origine animæ*, cap. 9, et lib. III, cap. 13. Idem sensit Zuinglius, in *declarat. De peccato originali ad Urbanum Regium*, ubi docet probabile esse per Christum universam naturam humanam ita esse restitutam, ut etiam filii infidelium sine baptismo decedentes salventur. Et id censet non solum probabile, sed etiam certum, de filiis fidelium; quem errorem, quod attinet ad filios fidelium, sequuntur multi sectatorum, ut Bucerus, Martyr, Calvinus, et alii.

(62. Secunda sententia paulo quidem minus liberalis, sed tamen valde mitis, fuit eorum qui parvulos non baptizatos excludebant a regno cœlorum, et vita beata sanctis promissa, tamen eis dabant vitam æternam, et naturalem beatitudinem sine ulla molestia, aut dolore extra regnum beatorum, et procul a carcere damnatorum, hoc est in loco medio inter gehennam et cœlum, qualis locus vix potest fingi alius quam terræ convexum; ita sensisse olim Pelagianos docet S. Augustinus, in lib. *De hæresibus*, c. 88 : « Nam, inquit, etiamsi non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, sed tamen æternam, et beatam quamdam vitam suam. » Ad quem errorem proxime accessisse videntur Ambrosius Catharinus in lib. *De statu puerorum sine baptismo decedentium;* Albertus Pighius, in *Prima controversia*, et Hieronymus Savonarola in l. *De triumpho crucis;* docent enim ipsi (et alii), infantes sine baptismo morientes futuros post judicium beatos naturali beatitudine, et in quodam veluti paradiso terrestri perpetuo, feliciterque victuros.

(63. Tertia sententia jam aliquanto severior, docet parvulos sine baptismo decedentes damnari apud inferos æterna morte, sed tamen sic puniri carentia visionis Dei, quæ dicitur pœna damni, ut nullum patiantur omnino dolorem, neque internum neque externum. Ita docet S. Thom., in q. 5. *De malo*, art. 1, 2 et 3, et tum ipse, tum alii aliquot scholastici doctores in I *Sententiar.*, dist. 33.

(64. Quarta sententia superiore adhuc severior liberat quidem parvulos ejusmodi a cruciatu ignis et vermis, de quo legimus

Marci IX : *Vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur*, quæ proprie dicitur pœna sensus, sed non eos liberat ab interno dolore, qui sequitur ex amissa beatitudine sempiternæ felicitatis; ita docet Petrus Lombardus in II *Sententiar.*, dist. 33, litt. E, eumque nonnulli alii secuti sunt, ut referunt S. Thomas, S. Bonaventura, Gregorius Ariminensis, et alii in *Commentar.* ejusdem, *loc. cit.*

(65. Quinta sententia severissima atque extrema docet, parvulos propter originale peccatum utroque pœnæ genere, damni scilicet, et sensus in gehenna perpetuo cruciari. In hanc sententiam satis aperte propendet Gregorius Ariminensis, in 2 *Sententiar.*, dist. 33, q. 3, et Joannes Driedo in 1, lib. *De gratia et libero arbitr.*, tract. 3, cap. 2. Hactenus doctissimus Bellarminus, *loc. cit.*, et hanc sententiam sequitur novissime Pontius, disp. 8, quæst. 6, et alii.

(66. Ex enumeratis sententiis, prima et secunda non solum falsæ, sed etiam hæreticæ existimandæ sunt (25). Et contra, fide catholica tenendum est parvulos sine baptismo decedentes absolute esse damnatos, et non solum cœlesti, sed etiam naturali beatitudine perpetuo carituros. Sic expresse Bellarminus, *loc. cit.*, cap. 2.

(67. Quarta sententia licet non careat sua probabilitate, eamque sequatur idem Bellarminus *l. cit.*, c. 6, citans pro ipsa varios SS. Patres et theologos ; tamen a nobis non admittitur, cum, ut infra patebit, teneamus, quod quamvis pueri decedentes sine baptismo, sint passuri re ipsa pœnam damni, non tamen de illa ullum habituri sunt dolorem vel tristitiam.

(68. Quinta sententia, licet non videatur aperte ab Ecclesia catholica reprobata, rejicitur tamen passim in scholis, ut testatur idem Bellarminus, *loc. cit.*, c. 4. Unde sicut ipsi, ita et nobis improbabilis esse videtur; unde tertiæ sententiæ adhærentes, concludimus, quod :

(69. Pueri decedentes cum solo originali peccato, secundum tertiam sententiam, quam sequimur, nullam patiuntur pœnam sensus, nec post diem judicii passuri sunt alias corporis afflictiones ; sed tantum patiuntur et patientur solam pœnam damni sine ullo dolore interno et externo, seu sine ullo prorsus dolore, vel tristitia de amissione beatitudinis. Sic. S. Thomas, et Bonaventura, et Scotus in II *Sententiar.*, dist. 33, aliique scholastici. Et pro hac nostra sententia citatur etiam Nyssenus, oratione *De infantibus*, et S. Augustinus, lib. *De peccatorum meritis et remissione*, cap. 27, asserens infantes in limbo non tristari, nec dolorem pati ; idem tenent Vasquez, Suarez, Salas, Lessius, Becanus, Arriaga, Turrianus, Aversa, Oviedus, Amicus, et late Mastrius in II *Sententiar.*, disput. 4, quæst. 6, *De peccato originali*, artic. 1 et 3. et *in Theolog. moral.*, disp. 28, q. 3, num. 67, ubi testatur esse hanc sententiam omnium recentiorum.

(70. Probatur igitur prima pars nostræ conclusionis, scilicet quod pueri decedentes cum solo originali peccato nullam patiantur pœnam sensus ; nec post diem judicii passuri sint corporis afflictiones; quam sententiam S. Bonaventura dicit omnes magistros magis approbare communiter, et Scotus hanc sententiam magistrorum appellat, teste ipsomet Mastrio, in II *Sententiar.*, disput. 4, quæst. 5, art. 1, num. 159. Et ratio est, quia, ut dicunt Scotus et S. Bonaventura, *loc. cit.*, acerbitas pœnæ correspondet quantitati delectationis juxta illud *Apocalypsis*, XVIII, 7 : *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum ;* sed parvuli nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec in spiritu, nec in carne, ergo non debent ullum tormentum et pœnam sensus pati. Tum quia, quod pœna sensus et afflictio corporis soli peccato actuali ac delectationi illud consequenti correspondeat, habetur ex variis aliis sacræ Scripturæ consimilibus locis, ut *Deuteronom.* XXIV : *Pro mensura peccati erit et plagarum modus; Apocalyp.* XXII : *Ecce venio cito... reddere unicuique juxta opera sua;* et *Matthæi* XXV : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo , et angelis ejus ; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare : sitivi, et non dedistis mihi potum*, etc., et *ad Romanos* II : *Qui reddet unicuique secundum opera ejus*, et *II ad Corinth.* V, 10 : *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum ;* ex quibus et similibus locis aperte desumitur, pœnam ignis seu corporis afflictivam soli correspondere peccato actuali, quod cum pueri decedentes sine baptismo non habuerint, tali pœnæ obnoxii esse non debent.

(71. Probatur secunda pars nostræ conclusionis, quod scilicet pueri decedentes sine baptismo patiantur, et passuri sint perpetuo pœnam damni, id est visione Dei perpetuo sint carituri, et primo ex illo *Joan.* III : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, et secundo ex cap. *Majores* 3, De

(25) Cardinalis Bellarminus, tom. IV *Controver.* lib. VI, cap. 2, opinionem Catharini, quæ fuit etiam Alph. Salmeron., Ludovici Molinæ, Gregorii Martinez, aliorumque (non minus quam alteram Pelagianorum), non solum *falsam, sed etiam hæreticam existimandam esse* pronuntiat. « Cui Bellarminianæ censuræ (inquit Gazzanica in *Prælect. theol.*, tom. IV, dissert. 3, sect. 3, cap. 8, num. 253) equidem subscribere non possum... Reipsa (sic idem in nota ibid.) ii theologi, sive veteres, sive recentiores, qui eam adoptarunt, in Ecclesia tolerati sunt, ac tolerantur : quod nullo modo fieret, si possent hæresis accusari, ut Bellarminus contendit.— Libentissime tamen (prosequitur auted. Gazzanica) subscribo P. Thomæ Lemosio, qui tract. 1, *De læsione liber. arbitr. per pec. orig.*, cap. 22, eam probat esse falsissimam, *quia in parvulis peccatum originale veram culpam esse non confitetur.* » — (*Editores Casinenses.*)

baptismo, ubi Innocentius III dicit: « Pœnam peccati originalis esse carentiam divinæ visionis, actualis vero perpetuæ gehennæ cruciatum, » et idem habetur c. *Nulla* 142, dist. 4, De consecrat., his verbis: « Nulla præter baptismum Christi salus promittitur infantibus, quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitus institutum, in credentium numerum non transeant, profecto in tenebris manent; » id est divina visione carent, qua illuminarentur. Item ex conc. Flor. sub Eugenio IV, in litteris Unionis asserente: « Decedentes in mortali, vel originali mox in infernum descendere, » hoc est in inferiores terræ partes, ut teste Mastrio, *locis citatis*, exponunt communiter doctores, sed *pœnis inæqualibus puniendos*, quam inæqualitatem in eo consistere dicit, quod originali sola pœna damni respondet, actuali autem utraque, scilicet et pœna damni, et pœna sensus.

(72. Tum quia, absolute loquendo, non est futurus aliquis medius status inter beatos et damnatos, in quo quis feliciter et beate vivat, ut definitum est in *concilio Arausicano*, post canon. 77, tom. I *Conciliorum*, ubi dicitur: « Si quis dicat, ideo dixisse Dominum, *in domo Patris mei mansiones multæ sunt*, ut intelligatur, quia in regno cœlorum erit aliquis medius, aut alius, aut alicubi locus, ubi beate vivant parvuli, qui sine baptismo ex hac vita migrarunt, anathema sit. » Plures etiam Patrum auctoritates refert Salmeron, in cap. 5 *ad Romanos*, disput. 43, apud ipsum videndas, quibus permotus Angles merito inquit, oppositam sententiam tenentes parvulorum tortores vocari, et propterea illam tanquam duram esse ab omnibus exclusam, quam etiam valde duram appellat S. Bonav., dist. 33, part. III, quæst. 1.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Vide ea quæ disputavimus de pœna parvulorum sine baptismo decedentium in appendice nostra *De inferno*.

RESPONSIO AUCTORIS.

Videat igitur benignus lector *ibi* tradita a theologo, et simul meam responsionem ad dict. verb. INFERNUS; nec non in hoc verb. PECCATUM, a n. 65 ad 81, inclusive a me exposita, et pro sua æquitate pronuntiet.

(73. Probatur tertia pars nostræ conclusionis, scilicet, quod licet pueri patiantur, et reipsa passuri sint pœnam damni, sine ullo tamen erunt dolore interno, et externo de illa, seu sine ullo prorsus dolore, vel tristitia de amissione beatitudinis; quia, ut discurrunt S. Bonaventura, et Scotus, *loc. cit.*, si infantes de tali privatione beatitudinis tristarentur, cum tristitia secundum S. Augustinum sit de his quæ nobis invitis accidunt, ipsi involuntarie sustinerent suum statum, et vellent oppositum ad divinam voluntatem et dispositionem, qua *Ecclesiast.*, XI, 3, statutum est, quod *ubicunque ceciderit lignum, ibi erit;* sed quod tales infantes velint oppositum ad divinam voluntatem, et dispositionem nullo modo est dicendum, cum isti nullam inordinatam volitionem habuerint in isto statu: ergo nullam etiam habebunt inordinatam volitionem in alio statu, et consequenter neque ullam tristitiam interiorem habebunt. Tum quia, si tristarentur de carentia visionis Dei, cum desperent de ea, haberent pœnam gravissimam inter pœnas omnium damnatorum, scilicet tristitiam ex desperatione. Hoc autem non est dicendum, adeoque, etc. Tum etiam, quia tales infantes, ut probatum est supra, sub n. 65, ex fere communi omnium Patrum et theologorum, non habebunt pœnam sensus ab extrinseco, ergo tanto minus habebunt pœnam interiorem, scilicet tristitiam spiritus, cum longe major sit dolor et pœna spiritus, quam dolor et pœna sensus. Sic in re discurrit Scotus, *cit.*, dist. 33.

(74. Objiciunt tamen primo adversarii contra nostram conclusionem dicentes, quod cum Dominus juxta cap. XXV *Matthæi* ad judicandum venerit, duæ tantum assignabuntur hominum classes, una eorum, qui a dextris erunt, et ibunt in vitam æternam, et altera eorum, qui a sinistris erunt, et ibunt in ignem æternum; atqui parvuli non erunt a dextris neque ibunt in vitam æternam, ut omnes fere fatentur: ergo erunt a sinistris, et ibunt in ignem æternum.

(75. Respondetur, quod ibi est sermo solum de adultis damnatis ob proprias culpas actuales, ut ex ipsomet textu clare habetur; reddens enim ibi Christus Dominus causam, cur, qui sunt a sinistris, in ignem æternum sint ituri, inquit: *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*, etc. Unde ex hoc potius nostra confirmatur sententia, quod pro solis actualibus et personalibus peccatis infligenda sit omnis positiva pœna sensus, universaliter nomine æterni ignis significata. Tum quia, ut talem textum exponit S. Augustinus, lib. VI *contra Donatistas*, post collationem, cap. 4, ibi, dicit S. doctor, exprimitur forma, qua judicabuntur fideles in Ecclesia existentes; comparantur enim boni et mali ovibus, et hædis ejusdem pastoris et ovilis. Certum autem est parvulos ante baptismum ad ovile Ecclesiæ non pertinere. Et sic etiam explicandi sunt alii consimiles textus, qui solent adduci ab adversariis, quod nempe in eis sermo sit de adultis puniendis propter peccata sua personalia et actualia, ut communiter exponunt sacri interpretes; vel de fidelibus intra gremium Ecclesiæ, ut dicebat S. Augustinus.

(76. Objiciunt secundo dicentes, quod S. Augustinus, serm. 24 *De verb. apostol.*, satis aperte scribit: Parvulos decedentes sine baptismo igne sempiterno esse cruciandos, et idem S. Augustinus (seu, ut alii volunt, S. Fulgentius sub nomine Augustini, quatenus opus illud S. Augustino olim ascriptum fuit) *De fide ad Petrum Diaconum*, cap. 17, relatus in cap. *Firmissime tene* 3, dist. 4, De consecration., sic expresse dicit: « Firmissime tene, non solum homines ratione utentes, verum etiam parvulos, qui

sive in uteris matrum vivere incipiunt, et ibi moriuntur, sive jam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, sempiterno igne puniendos; quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habeant, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex nativitate traxerunt. »

(77. Respondetur, quod ibi S. Augustinus et S. Fulgentius sub nomine Augustini, loquuntur metaphorice, et nomine ignis pœnam damni significant, ut docent S. Thomas, q. 5, *De malo*, et in 2, dist. 33, q. 2, art. 1, ad 1; S. Bonaventura, *ead.* dist. 33, q. 1 ad 1; et glossa in c. *Nulla* 143, *De consecr.*, dist. 4. Nomine enim *ignis* quælibet pœna designatur, ut patet ex illo *psalm.* LXV: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium*, quod expresse tradit ipsemet S. Augustinus, q. 9 *in Josue*. Et quod sic veniat intelligendus S. Augustinus aperte constat, ex quo suum intentum erat contra Pelagianos probare, quod parvuli decessi sine baptismo non essent æternæ felicitate donandi; quod satis convincitur dicendo ipsos passuros esse pœnam damni, cum qua nequit conjungi æterna felicitas; tum quia S. Augustinus (seu ut alii volunt, S. Fulgentius sub nomine Augustini) in cit. canone *Firmissime tene*, asserit pertinere ad fidem, quod tales parvuli sint sempiterno igne puniendi. Nemo autem audebit dicere, dogma fidei esse, quod tales parvuli sint cruciandi æterna pœna sensus, sed solum, quod sint damnati et puniendi æterna pœna damni; adeoque S. Augustinus, seu S. Fulgentius sub nomine S. Augustini, nomine *ignis* pœnam damni ibi significare intendit; unde Glossa supracitata in dicto canone *Nulla*, sic ait: « Carentia visionis Dei est pœna ignis, de qua intelligendus est canon *Firmissime tene*. »

(78. Objiciunt tertio dicentes, quod pueri passuri saltem sint tristitiam ob amissionem gloriæ consequentem, quia, ut arguit Bellarminus, *loc. cit.*, cap. 6, ubi hanc defendit opinionem, ex apprehensione privationis æternæ felicitatis naturaliter sequitur aliqua tristitia; sed tales infantes cognoscunt, seu cognoscent se privatos esse æterna felicitate, quia quamvis nunc fortasse nesciant, se propter peccatum originale excludi a regno Dei, scient tamen in die judicii, in quo hoc mysterium eis revelabitur; ergo, etc.

(79. Respondetur cum Scoto, *loc. cit.*, quod, relictis variis aliis responsionibus ab aliis datis, et videndis apud Mastrium, *loc. cit.*, num 174 et 175, tales infantes non sunt tristaturi de amissione æternæ felicitatis, quia erunt contenti de statu suo, scientes Deum de se ita disposuisse; nec suo actu id aliquando demeruisse. Tum quia, ut dicit S. Bonav., dist. 33, art. 3, q. 2, tales infantes non sunt habituri tristitiam de dicta amissione felicitatis, seu gloriæ æternæ, quia causas solatii habebunt, quæ eamdem impediant, v. g. quod non peccaverint peccato actionis ex una parte, et quod non patiantur pœnam ignis, ut damnati in inferno, ex alia; pro quo rationem satis idoneam affert S. doctor, quia nimirum infantes constituti sunt a Deo in statu quodam medio inter beatos et damnatos; quare opus fuit, ut ex una parte beatitudine carerent, sicut damnati, et ex altera nullum haberent dolorem, sicut beati; ex quo fit, ut licet agnoscant, se carere beatitudine, ad quam fuerant ordinati, et ex hac parte magnam habeant tristitiæ occasionem, quia tamen simul agnoscunt se evasisse gravissimas inferni pœnas, et peccata mortalia, quasi in æquilibrio sunt constituti, ut non doleant de ea beatitudinis amissione, sed potius gaudeant de pœnarum inferni evasione, quam rationem cæteris probabiliorem existimat Arriaga, d. 52, sect. 3.

(80. Hic juvat adducere distinctionem locorum, in quibus recipiuntur animæ ex hoc mundo decedentes, ut optime declarat S. Bonav., in 4, dist. 45, art. 1, q. 1 et 2, ubi ait, quod loca animarum sunt in duplici differentia; est enim locus gloriæ, scilicet cœlum, et quia charitas, quæ meretur gloriam, est unius speciei, ideo iste locus non subdividitur; alius autem est locus pœnæ, qui dicitur infernus, generaliter accipiendo nomen inferni; est autem locus iste pœnalis dupliciter, scilicet secundum pœnam damni, et secundum pœnam sensus, et utrumque membrum dividitur. Illi enim, qui puniuntur pœna damni, aut simpliciter, et æternaliter puniuntur, et sic locus iste dicitur limbus puerorum cum solo originali decedentium; aut ad tempus, et sic locus illorum est superior, qui dicitur sinus Abrahæ. Similiter illi, qui puniuntur pœna sensus, aut puniuntur æternaliter, et sic istorum locus est infernus proprie dictus inferior aliis; aut ad tempus, et sic istorum locus est purgatorium, quod est locus aliis superior secundum legem communem et ordinariam; et subdit tandem S. Bonav., *loc. cit.*, q. 2, quod post Christi adventum, vel in paradiso, vel in inferno, vel in limbo, vel in purgatorio, animæ defunctorum recipiuntur, ergo secundum veriorem et probabiliorem sententiam animæ puerorum cum solo originali decedentium in limbo recipiuntur et detinentur, non autem in inferno, etiam post diem judicii, et in perpetuum; unde auctoritates Scripturæ et SS. Patrum, quæ dicunt animas puerorum cum solo originali decedentium in infernum descendere, vel in inferno detineri, non sunt intelligendæ de inferno proprie dicto, qui est locus damnatorum, sed de inferno generaliter sumpto, ut significet quemlibet locum inferiorem in visceribus terræ existentem; sicuti aliæ quoque auctoritates Scripturæ et Patrum, quæ locum, in quo purgantur animæ justorum, appellant infernum, quæ tamen de tali inferno proprie dicto, qui est locus damnatorum, non sunt intelligendæ, ut magis ostenditur sub verb. PURGATORIUM. Sic ex divo Bonaven-

tura habet expresse Mastrius, *Theolog. moral.*, disput. 28, q. 3, num. 69.

(81. Pœna debita decedentibus cum peccato actuali mortali, est pœna æterna, tam damni quam sensus; et quidem de pœna damni, quæ in beatificæ visionis privatione consistit, satis constat ex illo *Matthæi* VIII, ubi de reprobis et peccatoribus dicitur, quod *ejicientur in tenebras exteriores;* de pœna vero sensus habetur ex *Matthæi* XXV, ibi : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus;* et sic de variis aliis similibus, quæ non juvat hic in longum adducere; cum hoc sit de fide.

(82. Pœna debita decedentibus cum solis peccatis venialibus non est æterna, sed solummodo temporalis. Communis et de fide. Difficultas solum est de peccatis illis venialibus, cum quibus decedunt etiam peccato mortali obnoxii; an scilicet peccatum veniale conjunctum peccato mortali puniatur in inferno pœna æterna vel temporali?

(83. Thomistæ cum D. Thoma III part., q. 87, art. 4, ad 3, tenent tale peccatum veniale puniri pœna æterna, cum in inferno nullus, neque remissioni, neque redemptioni sit locus. Scotistæ vero cum Scoto in 4, distinct. 21, quæstion. 1, asserunt peccatum veniale, sive in hac vita remissum quoad culpam, sive non, sola temporali pœna etiam in inferno remitti posse, nedum quoad pœnam, sed etiam quoad culpam. Et quidem de peccato veniali in hac vita remisso quoad culpam, non vero quoad pœnam, est ratio evidens, quia qui solvit rem, quam debet, a debito illius omnino liberatur, adeoque damnatus, qui totam temporalem pœnam veniali correspondentem patitur in inferno, vere liberatur debito illius pœnæ, cum passione illius solvat, et patiatur totum id quod solvere et pati debebat. Idem dicendum est etiam de peccato veniali non remisso in hac vita quoad culpam, quia peccatum veniale, quamvis non remissum quoad culpam, tantum est dignum pœna temporali, et determinata, quam vere solvit, qui patitur in inferno, et passione illius temporalis pœnæ exstinguitur debitum illius pœnæ.

(84. Nec valet dicere quod damnatus in inferno existat in peccato mortali, adeoque non possit solvere debitum pro culpa neque veniali. Non valet, inquam, quia, licet damnatus in inferno existat in peccato mortali, adhuc vere solvit debitum pro culpa veniali, quæ est solum digna pœna temporali, sive jam ipsa culpa venialis fuerit remissa in hac vita, sive non; Deus enim semper punit citra condignum, et esto quod secundum rigorem justitiæ puniret ad condignum, omnino injustum esset æternam pœnam infligere pro peccato veniali, cui secundum se solum pœna temporalis debeatur. *Vide* Mastrium, in II *Sent.*, disp. 6, De peccatis, quæst. 8 per tot, et in *Theol. moral.*, disp. 25, num. 53 et 54, ubi multa ad rem.

(85. Sensus autem illius catholici axiomatis, quod « in inferno nulla est redemptio, » est solum, quod nulla sit spes inde evadendi, juxta illud *Lucæ* XVI, num. 26, ibi : *Hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Unde nihil facit, sive ibi aliquod veniale remitti possit, aut aliqua pœna venialis, vel etiam mortalis jam hic dimissi, sive non. *Vide* Mastrium, *cit.*, q. 8, num. 222 et 223, et *cit.*, disp. 52, num. 54.

* Quid vero ad hæc reponant Thomistæ, et quibus fundamentis eorum sententia nitatur, vide apud cardinalem Gotti in Tractatu *De vitiis et peccatis*, quæst. 7, dub. 4, et alios, ex quibus Gotti duplicem propositionem statuit, primam : « Peccatum veniale non remissum quoad culpam in hac vita, et conjunctum cum mortali per accidens punietur in inferno pœna æterna, quamvis ex se pœna solum temporali puniendum esset; » alteram : « Valde probabile est, peccatum, sive mortale, sive veniale, remissum quoad culpam in hac vita non puniri in inferno pœna æterna, sed temporali tantum. » *

(86. Circumstantiæ peccati. *Vide* verb. POENITENTIÆ SACRAMENTUM, art. 2, num. 100.

(87. Peccatum lethale mortua constituit bona opera, quæ in eo fiunt, et jam facta reddit mortificata. *Vide* verb. POENITENTIA, art. 3, num. 8.

ADDITIONES ROMANI THEOLOGI.

(88. Circa advertentiam ad malitiam peccati, quæ num. 17 et sequentibus, plena a P. Lucio desideratur, ut homo mortalis culpæ sit reus, notare necesse est atque distinguere : « Primum posse esse peccatum mortale imputabile sine advertentia actuali malitiæ. » Nam falsum omnino est, nunquam graviter peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ut per plenum et firmum judicium intellectus de malitia objecti deliberet, ac vitandi peccati desiderio exstimuletur. Hæc doctrina firmissimis argumentis ex Scriptura depromptis fulcitur. Primo, absurdum enim est a peccato excusare persecutores apostolorum, qui tamen præviam mentis illustrationem circa illius peccati malitiam non habebant, nec illud vitandi desiderio stimulabantur : cum potius hac in persecutione obsequium se præstare Deo arbitrarentur juxta illud Christi discipulos alloquentis oraculum (*Joan.* XVI, 2) : *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo : et hoc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Secundo, Apostolus, dum persequebatur Ecclesiam, procul dubio graviter peccabat, ut ipse fatetur *I ad Timotheum* I : *Fui blasphemus*, inquit, *et persecutor, et contumeliosus.* Sed præviam illam animi illustrationem, et attentionem ad actionis pravitatem non habebat, imo potius se laude dignum ob illud facinus existimabat, dum se abundantius supra coætaneos suos paternarum traditionum æmulatorem agnoscebat, juxta illud Epistolæ *ad Galatas*, I, 13 : *Audistis conversa-*

tionem meam aliquando in Judaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Judaismo, supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Non ergo necesse est ad peccatum, ut attendat peccator ad actionis pravitatem. Tertio, idem probat Christi Domini pro suis crucifixoribus oratio, *Luc.* XXIII : *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* At tantum abest, ut se prave agere arbitrarentur, quin potius justitiam se adimplere existimabant, cum Christum seductorem et malefactorem haberent, non Dominum gloriæ cognoscerent. Quarto, illos peccare certum est, quos Deus *dimisit vias suas ingredi*, quosque *tradidit in desideria cordis eorum:* at illi non modo ad actionis pravitatem non attendunt, nec desiderii ab ea abstinendi stimulis agitantur; quin potius cum gaudio et ostentatione quadam, nefaria perpetrant facinora. Non est igitur necesse ad imputationem peccati, ut homo ad ejus pravitatem attendat, ejusque vitandi desiderio moveatur. His omnibus expletis S. Bernardus, in tractatu *ad Hugonem a S. Victore* probat in magnis ignorantiæ tenebris eos versari, qui peccari posse per ignorantiam non agnoscunt. Adde illa Psalmorum oracula (*Psalm.* IX, 3) : *Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt illius viæ in omni tempore. Auferuntur judicia tua a facie ejus.* (*Psalm.* XLIX, 22) : *Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum, nequando rapiat, et non sit qui eripiat.* (*Psalm.* LXXVIII, 6) : *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.*

(89. Confirmatur ex S. Augustino, lib. I *Retractationum*, cap. 15 : « Nam et qui nesciens peccavit, inquit, non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis et ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit; ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum. Quæ voluntas utique sicut definita est, animi motus fuit, nullo cogente, ad aliquid vel non admittendum, vel apiciendum. Quod enim si noluisset, non fecisset, non coactus est facere. Quia voluit, ergo fecit, etiamsi non quia voluit, peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit : ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fuit : hoc enim factum est, quod fieri non debuit. » At si necessaria esset attentio ad actionis pravitatem, nunquam peccaret, qui nescit peccatum esse, quod facit, neque sola facti voluntate, sed etiam voluntate peccati, quodlibet peccatum esset voluntarium.

(90. Iterum confirmatur ex eodem S. doctore. Manichæis affingebat Julianus Pelagianus errorem illum, quod a peccato immunem esse dicerent eum qui flagitium aliquod perpetraverit ad malitiam ejus non attendens, nec repugnante conscientia illud committens, imo exsultante id perpetrans audacia, et quasi se bene agere existimans. Quid ad hæc S. Augustinus? De Manichæis ipsis id credere refugit, cæterum assertionem horret ut catholicæ fidei repugnantem, libro IV *contra Julianum Pelagianum*, cap. 8 : « Quid autem ad nos pertinet, quia Manichæos dicere affirmas, si quis homicidium conscientia formidante commiserit, reus est, quia timuit; si autem aliquod facinus exsultans perpetrarit audacia, velut credens se ex fide facere, quod male facit, evasit culpam? Quod quidem nunquam audivi dicere Manichæos. Sed quid ad nos, sive dicant, sive etiam ipsis calumnieris; cum hoc catholica fides non dicat, quam tenemus, et cujus te pondere urgemus? » Præterea, hanc propositionem : « Nunquam peccatur, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio exstimuletur : » plerique Galliarum episcopi et Parisiensis academia « Falsam esse, et viam aperire ad excusandas excusationes in peccatis » olim pronuntiarunt. Non minus erronea est illa propositio : « Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi. Theologicum vero, et mortale est transgressio libera divinæ legis; philosophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.» Quæ propositio atheos et infideles omnes et peccata quantumvis gravia perpetrantes, nec non Christianos excæcatos et obduratos, a peccato absolvit, a pœna immunes facit; ut felicior illorum conditio hac ex parte videatur, quam fidelium, qui Deum noverunt, et nondum in illam cæcitatis abyssum prolapsi sunt. At vero, paganos in ignorantiæ tenebris sedentes, peccata nihilominus æterna pœna digna commisisse testatur Apostolus *ad Ephesios* IV.

(91. Ostendi potest etiam ex aliis absurdis. Superflua certe diceretur paterna Dei erga nos sollicitudo, inutilis charitatis divinæ Filium unigenitum pro salute hominum dantis commendatio censeretur, labores Apostolici pro revocandis ab errore hominibus, ut vani abjicerentur, si prava illa opinio recepta esset. Ad quid enim verbi divini prædicatores in regiones remotissimas proficiscuntur, si gentes Christianorum dogmatum insciæ nullatenus Deum offendant, nec peccata mortalia et æterna pœna digna committant; imo in salutis discrimen vocentur documentis et adhortationibus concionatorum, qui illos ad cogitandum de Deo et de lege divina excitant, quam alias sine mortalis peccati et æternæ pœnæ reatu violarent, ut peccati philosophici inventoribus aut propugnatoribus visum est? Non esset, cur parentes de sua filiorumque salute solliciti, tam sedulam in illorum institutione operam collocarent; cur pastores e sacris pulpitis verbum, legemque Dei tam accurate exponerent. Siquidem homines in ignorantia Dei, legumque divinarum relicti, voluptatibus tranquillo servirent animo et

absque peccati formidine. Denique tam exiguus non esset electorum numerus, tam *arcta* non esset *via, quæ ducit ad vitam*. Non diceret Propheta (*Ps* cxviii. 155): *Longe a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non exquisierunt*. Quæ verba sanctus Hilarius expendens *in psalmum* cxviii, littera 20: « Non habet veniam, inquit, ignoratio voluntatis, quia sub scientiæ facultate nescire, repudiatæ magis, quam non repertæ scientiæ est reatus. Ob id enim longe a peccatoribus salus est, quia non exquisierunt justificationes Dei; cum non utique ob aliud consignatæ litteris maneant, quam ut ad universorum scientiam notionemque defluerent. »

(92. Merito itaque Alexander VIII Pontifex maximus distinctiunculam illam peccati philosophici et theologici, et opinionem, quæ hoc veluti cardine nitebatur, damnavit ut *scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam et erroneam;* excommunicationem ipso facto incurrendam, Sedique Apostolicæ reservatam tulit in eos omnes, qui hanc propositionem atque opinionem docuerint, defenderint, ediderint, aut de ea etiam disputaverint publice, seu privatim (nisi forsan impugnando) tractaverint. In virtute denique sanctæ obedientiæ, et sub interminatione divini judicii omnibus Christi fidelibus prohibuit, ne damnatam propositionem ad praxim deducant, decreto edito die vicesima quarta Augusti, anno Domini 1690.

(93. Deinde ne ex Luciana doctrina decipiaris, præter ea, quæ ex sententia Alexandrina hactenus recensuimus, placet etiam hæc alia ex P. Antoine subnectere, quo facilius valeas gravia peccata distinguere ac declinare. Ait itaque: « Ad mortale, etiam secundum se imputabile, sufficit advertentia virtualis et interpretativa malitiæ aut periculi illius, consistens in eo, quod quis possit, ac debeat advertere malitiam, vel ejus periculum, nec tamen advertat. Quia 1, malitia actus secundum se ei merito imputatur, qui debuit et potuit illum advertere et vitare actum, cui annexa est. Nam ei malitia satis voluntaria est, et libera, cum potuerit et debuerit ab eo vitari. Ut malitia secundum se imputetur, ex communi sententia sufficit consensus voluntatis interpretativus, cum scilicet voluntas potest et debet repudiare objectum malum, et non repudiat. Ergo etiam sufficit advertentia interpretativa; nam ad peccatum imputabile non minus requiritur consensus voluntatis, quam advertentia rationis. 2. Peccatum mortale est libera transgressio præcepti graviter obligantis; sed ad talem transgressionem sufficit advertentia virtualis interpretativa; nam talis transgressio est libera hoc ipso, quod posita est ex defectu advertentiæ actualis, quæ potuit et debuit haberi; hoc ipso enim talis transgressio ita posita est, ut potuerit non poni a voluntate. Advertentia virtualis et interpretativa est ea, quæ quidem non habetur, sed haberi potest ac debet. Sed qui legem violat, quam potuit, ac debuit cognoscere, perinde se habet moraliter, et in æstimatione prudenti, in ordine ad imputabilitatem etiam moralem (licet non tantam, quando inadvertentia non est affectata), ac si eam actu cognosceret; ac proinde non excusatur a peccato etiam mortali. » Paulo aliter: « Advertentia interpretativa est ea, cujus privatio est culpabilis, cum ipsa potuerit, ac debuerit haberi, ac proinde non excusat a peccato actiones, et omissiones secutas contra legem, cum ipsa sit culpabilis; nec tollat voluntarium indirectum, ac interpretativum sufficiens ad culpam, nec culpa possit quemquam excusare. Igitur malitia actus merito imputatur voluntati, hoc ipso, quod actus malus procedit a voluntate libere et scienter, vel cum vincibili ac culpabili ignorantia, aut inadvertentia agente. 3. Vincibilis ignorantia, seu carentia cognitionis habitualis, non excusat a peccato. Ergo multo minus excusat inconsideratio et inadvertentia vincibilis; nam, ut ait Suarez, « ignorantia non refertur ad voluntarium, vel involuntarium ratione habitualis scientiæ, qua privat, sed proxime et immediate ratione actualis considerationis, quam tollit; quia voluntas non movetur proxime, et immediate ab habituali cognitione, sed ab actuali. » Inadvertentia autem erit vincibilis et voluntaria, hoc ipso quod potuit, et debuit pelli per advertentiam, sicut ignorantia habitualis est vincibilis et voluntaria, hoc ipso quod potuit et debuit depelli per inquisitionem veritatis.

(94. « Equidem nihil est volitum, quin præcognitum; et voluntarium est id, quod est a principio intrinseco cum cognitione; sed cum cognitione, vel actuali, et virtuali, et interpretativa. Nam ad voluntarium indirectum, et interpretativum sufficit cognitio virtualis et interpretativa. Item cum actus moralis definitur actus, qui libere fit cum advertentia ad regulam morum, intelligi debet advertentia vel actualis, vel virtualis, et interpretativa, alioqui definitio mala est, cum non conveniat omni actui morali, nempe peccato commisso ex ignorantia, vel inadvertentia vincibili.

(95. « Advertentia virtualis et interpretativa adest, cum quis potest et debet advertere ad præceptum, seu obligationem, vel malitiam actus, et tamen non advertit. Potest tamen advertere, quando ex aliqua conditione præsenti ejusdem vel alterius objecti, aut circumstantiæ, prudenter ac circumspective agendo, deveniret in cognitionem malitiæ, quam novit quidem habitu, sed actu non advertit. Tunc enim habet sufficiens principium discurrendi et considerandi, an actus sit licitus vel illicitus. Et si hoc non cognoscit aut considerat, male consultat et imprudenter agit; unde merito illi imputatur peccatum, quod inde sequitur. Nam in omni deliberatione humana primo considerandum est utrum res liceat, nec ne; eodem enim præcepto, quo tenemur vitare peccatum et servare legem, tenemur

adhibere advertentiam et considerationem, cum sine ea lex observari nequeat.

(96. « Hinc in iis, quæ intrinsece mala sunt, et contra legem naturalem, ad virtualem advertentiam malitiæ moralis habitualiter notæ sufficit, ut consideretur ipsa actio secundum se, seu ut quis mere advertat quid agat. Nam hoc ipso facillime excitari potest actualis cognitio malitiæ, utpote habentis cum illa intrinsecam connexionem, si considerate et sine præcipitatione agatur, ut notat Suarez. In iis vero, quæ non sunt per se mala, sed vetita solo jure positivo, quamvis semper sufficiat consideratio ipsarum actionum secundum se, cum non habeant intrinsecam connexionem; tamen si quis non laboret ulla ignorantia habituali præcepti, regulariter sufficit ad excitandam cognitionem malitiæ, si, qua par est, consideratione et mora in agendo procedatur. Possunt et alia principia deliberandi in talibus rebus occurrere, ut si quis non cogitans de die abstinentiæ, videat alios vesci cibis quadragesimalibus; vel die festo nihil cogitans de sacro, audiat festivum campanarum pulsum, aut videat populum ad templum accurrentem. Ex his, aut similibus excitari potest cogitatio præcepti; quæ tamen, si, adhibita sufficienti attentione et consideratione, non habeatur, tunc inadvertentia erit naturalis et invincibilis, qualis esse solet in timoratis et ex circumspectione agentibus; in aliis autem plerumque est vincibilis et culpabilis. Quod si malitia non sit habitualiter nota, tunc actus est culpabilis, si ignorantia sit vincibilis, quia hæc non excusat a peccato. » Sic Antoine, *De peccat.*, cap. 2, q. 4.

RESPONSIO AUCTORIS.

(97. Circa ea, quæ hic notat et tradit theologus, quoad plenam advertentiam a me desideratam, ut homo mortalis culpæ sit reus, sufficit mihi, ultra ad id probandum adducta *ibi* argumenta, et allegatos classicos auctores, superaddere, quæ recol. mem. Benedictus XIII, in *Appendice ad concilium Rom.*, in Instructione in forma dialogi inter confessarium et pœnitentem, tradit, part. I, sic expresse, ibi : « *Pænit.* : Come ho da conoscere, se il peccato è mortale, o veniale? *Confess.* : Se l' offesa è contro la carità di Dio, o del prossimo in cosa grave, e l' avete fatta con piena avvertenza, e deliberata volontà, il peccato è mortale; ma se l' offesa è in cosa leggiera, (eccettuati alcuni casi, nei quali la leggerezza della materia non iscusa da colpa grave), o benchè sia in cosa grave, se l' avete fatta senza la piena avvertenza, o senza la piena deliberazione, è peccato veniale. » Quid, quæso, clarius ?

* Nihil quidem clarius, ut evincatur, ad peccatum mortale requiri, ut aliquis plane ad actionem, quam elicit, advertat; non autem ut evincatur requiri, ut plane advertat actu ad malitiam illius actionis; aliter nullus peccatis ex ignorantia vincibili profectis locus est.

PECCATUM CONTRA NATURAM.

Vide verb. Luxuria, a n. 33 ad 70.

PECCATA CAPITALIA.

(1. Peccata capitalia communiter cum S. Greg. lib. III *Moral.*, c. 31, enumerantur septem, indicata hac dictione, *Saligia*, singulis litteris ordine indicantibus litteras initiales peccatorum: Superbia, avaritia, luxuria, ira, gula, invidia, acedia. (2. Dicuntur autem capitalia, vulgo etiam mortalia, non quod de se semper mortalia sint, sed quia ab istis alia peccata oriuntur, et instar capitis, quod fluit in membra, ipsa influunt in alia peccata, ut inquit S. Greg., *loc. cit.* Siquidem ex his septem capitalibus peccatis frequentius cætera peccata oriuntur secundum rationem causæ finalis; quamvis nonnulla ex illis causis interdum non oriantur. Quid autem, et quale peccatum sit quodlibet ipsorum ? *Vide* sub proprio cujuscunque verbo, scilicet sub verb. Superbia, verb. Avaritia, verb. Luxuria, verb. Invidia, verb. Gula, verb. Ira, verb. Acedia.

PECULATUS.

SUMMARIUM.

1. Peculatus quid sit.—2. Quando ex publica pecunia aliquid aufertur, occupatur, et quomodolibet defraudatur, committi dicitur peculatus.—3. Committitur peculatus tam a judicibus et officialibus publicis de tempore suæ administrationis publicas pecunias subripientibus, vel eas ab aliis subministratas subtrahentibus, quam ab aliis personis privatis non administrantibus subripientibus. — 4. Peculatus committitur primo, si quis per semetipsum pecuniam publicam quomodolibet auferat, intercipiat et exportet. — 5. Secundo, si mandet, ut quis auferat et intercipiat. — 6. Tertio, si quis ex metallis cæsarianis ad publicam monetam cudendam, vel ad alium publicum opus destinatis, furatus fuerit.—7. Quarto, si quis prædam ab hostibus captam subripuerit.— 8. Quinto, si quis muros publicos perfoderit ad pecuniam, vel aliquid pretiosum furandum. — 9. Sexto, si quis publicam tabulam continentem formam, et fines agrorum publicorum, et latitudinem, et mensuram viarum publicarum, et curiarum refinxerit, et aliquid inde immutaverit, vel deleverit. — 10. Septimo, si quis etiam privatam pecuniam subripuerit, quæ tamen publica evadere debebat. — 11. Octavo, si quis pecuniam sacram religiosam, et quidquid donatum Deo abstulerit et interceperit.—12. Si crimen peculatus committatur a judicibus vel aliis officialibus durante tempore suæ administrationis, hi capitali pœna puniuntur.—13. Si committatur ab aliis personis privatis subripientibus pecunias ab aliis administratas, patiuntur *civiliter* pœna pecuniaria, seu quadrupli, et *criminaliter* pœna judicis arbitraria seu deportationis. — 14. Quando idem crimen est pluries rei-

teratum, tunc devenitur ad pœnam mortis. — 15. Quando eum peculatu concurrit falsitas, a quibuscunque personis committatur, semper intrat pœna mortis. — 16. Reus delicti peculatus confugitus gaudet immunitate. — 17. Ex gratia speciali sanctissimus annuit pro retentione nulliter extracti ex causa peculatus, etc. — 18. Datur facultas archiepiscopo extrahendi thesaurarium, et alios debitores ærarii ducalis, et aliorum interesse habentium, uti reos peculatus, etc. — 19. Depositarius in alios usus convertens pecunias publicas, non tenetur pœna peculatus. — 20. Subnectuntur *Addit. ex alien. manu* ad n. 25.

(1. Peculatus est species furti, quo vel pecunia ad ærarium publicum, aut fiscum principis pertinens, vel pecunia sacra aut religiosa subripitur ab eo, cujus fidei non est commissa, l. *Lege Julia peculatus* 1, l. *Lege Julia peculatus* 4, § 1 et 7, l. *Sacrilegii* 9, § 2, ff. *ad legem Juliam peculatus*, et § 9 Instit. *De publicis judiciis*. (2. Et sic quando ex publica pecunia aliquid aufertur, occultatur, et quomodolibet defraudatur, committi dicitur peculatus. Ludov. Gilleausen, in *Arbor. judicior. crimin.*, cap. 29, num. 7; Valenz., cons. 10; Sanfelic., dec. 285, n. 5, 29 et seqq.; Bugiot., *Inst. crimin.*, l. II, tit. 19, num. 1; Ursaya, *Inst. crimin.*, lib. II, tit. 3, num. 2, et alii.

(3. Committitur autem tam a judicibus et officialibus publicis de tempore suæ administrationis, et in administratione ipsa publicas pecunias subripientibus, vel eas ab aliis administratas subtrahentibus, quam ab aliis personis privatis non administrantibus subripientibus. § 9 Instit. *De publicis judiciis*, et l. *Judices* 1, c. *De crimine peculatus*; Farinac., quæst. 171, n. 64 et seqq.; Galeot., *Respons. Fiscal.* 22, n. 15 et seqq.: Raynald., tom. II, cap. 14, § 21, num. 29 et seqq.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 3 et 4, et alii.

(4. Peculatus committitur multis modis juxta casus enumeratos a Raynald., tom. II, cap. 14, § 21, a n. 28 usque ad 42; et ab Ursaya, *loc. cit.*. a n. 11. Et primo, si quis per semetipsum pecuniam publicam quomodolibet auferat, intercipiat et exportet. L. *Lege Julia peculatus* 1, *ad legem Juliam peculatus*. (5. Secundo, si mandet, ut quis auferat, et intercipiat. Cit. l. *Lege Julia peculatus*, ibi: « Neve faciat quo quis auferat, intercipiat.» (6. Tertio, si quis ex metallis cæsarianis, id est ex virgis aureis et argenteis, quæ sunt Cæsaris, et ad publicam monetam cudendam, vel ad aliud publicum opus destinatis, furatus fuerit, l. *Sacrilegii* 6, § 2, ff. *ad legem Juliam peculatus*. (7. Quarto, si quis prædam ab hostibus captam subripuerit L. *Is qui prædam* 13, ff. *ad legem Juliam peculatus*. (8. Quinto, si quis muros publicos perfoderit, et inde aliquid abstulerit, puta pecuniam, metalla vel alia pretiosa, vel de materia ipsa murorum aliquid exemerit et abstulerit. L. *Qui perforaverit* 11, ff. *ad legem Juliam peculatus*. (9. Sexto, si quis publicam tabulam continentem formam et fines agrorum publicorum et latitudinem, et mensuram viarum publicarum, et curiarum refinxerit, et aliquid inde commutaverit vel deleverit. L. *Qui tabulam* 8, ff. *ad legem Juliam peculatus*. (10. Septimo, si quis etiam privatam pecuniam subripuerit, quæ tamen publica evadere debebat; veluti si quis, quod fisco debetur, simulans se fisci creditorem, acceperit. L. *Sacrilegii* 9, § 3, ff. *ad legem Juliam peculatus*. (11. Octavo, si quis pecuniam sacram, religiosam, et quidquid donatum Deo abstulerit, interceperit. L. *Lege Julia peculatus* 4, ff. *ad legem Juliam peculatus*.

(12. Pœna criminis peculatus est a lege diversimode taxata juxta diversitatem personarum ipsum committentium; si enim committatur a judicibus, vel aliis officialibus durante tempore suæ administrationis, hi capitali pœna puniuntur. L. *Judices*, et verb. *Publicas*; Decian., lib. VIII, c. 28, n. 29, c. 39; n. 6; Berlich., conclus. 57, n. 3, lib. V; Rovit., cons. 60, n. 4, lib. IV; Raynald., tom. II, c. 14, § 21, n. 42; Ursaya, *loc. cit.*, n. 23, et alii.

(13. Si committatur ab aliis personis privatis, subripientibus pecunias ab aliis administratas, puniuntur civiliter et criminaliter. *Civiliter*, hoc est pœna pecuniaria seu quadrupli; dummodo lis contestata, vel inquisitio formata sit, vivente ipso delinquente, alias secus. Anell. Amat., cons. 55 per tot; card. de Luca, *De regularibus*, disc. 119, n. 25; Ursaya, *l. c.*, n. 25, et alii. *Criminaliter* vero pœna judicis arbitraria, seu deportationis. L. *Peculatus pœna* 3, ff. *ad legem Juliam peculatus*, cum aliis apud Farin., q. 171, n. 8; et Rovit, con. 60, lib. V, n. 3. (14. Ubi quod quando idem crimen est pluries reiteratum, tunc devenitur ad pœnam mortis, quod admittit etiam Cabal., *Resolut. crim.*, cas. 99, n. 4. (15. Quando vero cum peculatu concurrit falsitas, a quibuscunque personis committatur, semper intrat pœna mortis. L. *Sciant omnes*, c. *De his, qui ex publicis rationibus*. Ibique Glossa, verb. *Omnibus*; Rovit., cons. 60, n. 6, lib. III; Ursaya, *loc. cit.*, num. 28, et alii.

(16. Reus delicti peculatus confugitus gaudet immunitate, cum non sit de exceptis in Bulla Greg. XIII (adde nec in bulla Bened. XIII). Sacr. cong. Immun., *in Neapolitana*, 24 Martii 1627; lib. I *Decret.* Paul., pag. 43, et die 31 Januar. 1628, *eod lib.*, pag. 82.

(17. Ex gratia speciali sanctissimus annuit pro retentione nulliter extracti ex causa peculatus ab archiepiscopo, attento, quod princeps suspendit acceptare sententiam archiepiscopi, usquedum audiret sensum sacræ congregationis. Sacr. congr. Immun., *in Taurinen.*, 8 Febr. 1667, l. I *Decret.* Altoviti, p. 84.

(18. Datur facultas archiepiscopo extrahendi thesaurarium, et alios debitores ærarii ducalis, et aliorum interesse habentium, uti reos peculatus, modo constet summarie de veritate facti, et retinendi in carceribus Eccles. ad dispositionem sacræ congregationis, et etiam perquirendi et extrahendi eorum bona in quocunque loco immuni, exceptis monasteriis monialium, et conser-

vatoriis, et consignandi. Sacr. congreg. Immun., *in Taurinen.*, 14 Junii 1698, lib. II *Decret.* Altar., pag. 157.

(19. Depositarius in alios usus convertens pecunias publicas non tenetur pœna peculatus, quia pecuniæ, quæ penes depositarium sunt, ejus periculo subsunt. Ad hoc autem, ut peculatus verificetur, debet fieri pecuniarum furtum ab eo, cujus periculo non sunt. Ursaya, *loc. cit.*, num. 34, cum aliis ibi citatis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(20. Interdum, tametsi publica pecunia intervertatur, minime tamen peculatus admittitur; ut si illi interverterint, ad quorum periculum pecunia pertinebat, æditui scilicet, et qui trajiciendam pecuniam acceperunt. L. 9, ff. *ad l. Jul. peculat.*, idque, quia eo ipso, quod periculum pecuniæ suscipiunt, de accusatione peculatus quasi cum ipsis deciditur.

(21. Objici potest, quod arcarii, et qui ærario præsunt, peculatum committunt, si vel mutuo dederint pecuniam fidei suæ commissam. L. 1 et 2, *De his qui ex public. ration.*, quanto igitur magis si interverterint? Cum etiam capite eo casu plectantur, ex l. unic., c. *De crimine peculat.* (22. Tum quod absurdum sit, extra pœnam eos esse, quorum fidei et periculo pecuniæ publicæ sunt commissæ, quive eas administrant, cum his major peccandi, quam cæteris facultas sit, eo autem gravius punienda delicta, quo major peccantibus delinquendi facultas, atque copia patet.

(23. At videndum, ne male confundantur exactores, arcarii, ærario præfecti, judices denique, et administratores pecuniarum publicarum, cum iis denique, quorum periculo ipsæ sunt. Illi administrant quidem, cogunt, curant, non tamen suo periculo; ideoque si quid interceperint, rei fiunt peculatus: hi autem, quorum periculo sunt pecuniæ, peculatus rei non fiunt, propterea quod, ut dictum mox est, periculo imposito de crimine cum eis decidi videtur, ita ut eam pecuniam, si interverterint, tanquam privati debitores reipublicæ debeant, non tanquam criminis rei.

(24. Publica pecunia, cujus subtractio locum facit peculatui, est pecunia populi Romani, non item pecunia civitatum, secundum Papinianum, in l. 81, *De furtis*, ita ut, subtracta pecunia hac civitatum, furti, non peculatus actio competat. At imperatores Trajanus et Adrianus etiam ad pecunias civitatum accusationem peculatus produxerunt. L. IV, § ult. ff. *ad l. Jul. peculat.*, quo jure utimur.

(25. Pœna peculatus ex lege Julia erat aquæ, et ignis interdictio: constitutionibus vero principum capite plectitur, qui peculatum committit. L. unic., c. *Hoc tit.* Et frustra hanc pœnam, ut duram, improbavit Leo, novell. 105. Defenditur enim rigor utilitate publica, quæ tanta est, ut nisi peculatores severissime puniantur, nunquam defuturæ sint hirundines, quæ corpus reipublicæ sanguine et nervis destitutum relicturæ sunt.

PECUNIA.

Vide verb. EMPTIO, art. 1, num. 8 et 9.

PEDAGIUM, SEU GUIDAGIUM.

Vide verb. GABELLA, num. 9.

PEDOMANTIA.

Vide verb. SUPERSTITIO, num. 23.

PENSIO, PENSIONARIUS.

SUMMARIUM.

1. Pensio unde sit dicta? — 2. Pensio dividitur in laicalem et clericalem, et quæ utraque sit? — 3. Pensio clericalis subdividitur in duas species, una est, quæ assignatur in titulum beneficii ecclesiastici, et demonstratur quæ sit. — 4. Alia autem est pensio, quæ nomine pensionis communiter intelligitur, et demonstratur quæ sit. — 5. Affertur definitio pensionis sic acceptæ. — 6. Pensio clericalis primo modo accepta et collata in titulum, est vere, et proprie dictum beneficium ecclesiasticum. — 7. Nec refert, quod appelletur pensio, cum ipsi integre conveniat definitio beneficii. — 8. Pensio clericalis secundo modo accepta in materia odiosa non venit nomine beneficii, bene vero in materia favorabili. — 9. Pensio hujusmodi potest imponi, vel personæ beneficiarii, vel beneficio, et assignatur, quando imponatur uni, et quando imponatur alteri. — 10. Papa potest ex rationabili motivo omnibus præfatis modis pensionem beneficii imponere. — 11. Hinc papa potest pensionem super quocunque beneficio imponere, etiam nulla causa expressa. — 12. Unde papa potest etiam imponere pensionem super beneficio patronato, facta mentione hujus qualitatis. — 13. Excepto beneficio de Jure patronatus regio, cui papa derogare non solet. — 14. Episcopus, et quicunque alius collator Papa inferior non potest novum censum, vel pensionem perpetuam imponere, neque antiquum censum, seu pensionem augere. — 15. Regulariter loquendo episcopus nequit conferre beneficium sub reservatione pensionis cuipiam persolvendæ. — 16. Potest tamen episcopus ex causa rationabili pensionem imponere saltem duraturam ad vitam beneficiarii gravati, atque in eam consentientis, cum quo exstinguatur pensio. — 17. Talis autem pensio non potest constitui ab episcopo incerta quota redditumn, sed in certa quantitate fructuum seu redditum. — 18. Assignantur justæ et rationabiles causæ, propter quas potest episcopus pensionem in certa quantitate redditum imponere personæ beneficiatæ ad ejus solam vitam duraturam. — 19. Justa causa, ut episcopus reservet pensionem, est quoque amor erga suum ex fratre nepotem, vel ut commodius

sacræ theologiæ, sacris canonibus, seu sacræ Scripturæ operam dare possit. — 20. Episcopus non potest propter prædictas causas beneficio imponere pensionem transmissibilem ad successorem. — 21. Contrarium tamen sustinent aliqui, sed minus probabiliter. — 22. Episcopus in collatione beneficii convenire non potest, ut pensio solvatur sibi. — 23. Simoniaca est pactio inter partes sine judice, ut una pars cedat liti super beneficio, et recipiat pensionem annuatim ab altera, si pars cedens habeat jus in causa, alias secus. — 24. Potest episcopus, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare, quod recipiens beneficium pinguius solvat aliquam pensionem suo tempore duraturam ad coæquandos fructus utriusque beneficii. — 25. Quamvis de jure illicitum sit, atque Simoniacum resignare beneficium cum pacto, seu conditione apposita parti solvendi pensionem; tamen ex justa et gravi causa potest episcopus resignanti pensionem constituere ipsi solvendam ad vitam beneficiati gravati, seu consentientis in eam. — 26. Imo resignans, existente rationabili causa pro reservanda sibi moderata pensione, ut securior sit, potest ante suam resignationem episcopo supplicare. — 27. Insuper possunt partes prius inter se tractare, atque resignans super aliqua pensione sibi danda cum successore amicabiliter componere, non quidem absolute, et quasi per se ipsos illam concludendo, sed sub conditione relata in consensum superioris seu episcopi, in cujus manibus beneficium resignatur, ac sese omnimode submittendo ejus liberæ dispositioni. — 28. Episcopus, et quicunque collator Papa inferior nequit imponere pensionem super parochialibus, et affertur ad id novissima constitutio Benedicti XIII. — 29. Vicarius episcopi non potest vi officii sui imponere pensionem. — 30. Legatus a latere potest idem circa impositionem pensionum, quod potest episcopus. — 31. Collatores inferiores, item compromissarii et judices non possunt pensionem imponere, nisi auctoritate episcopi. — 32. Superiores regularium possunt pensionem imponere in beneficiis suæ religionis manualibus et amovibilibus, seu incorporatis suis monasteriis, et per vicarios administratis. — 33. Præceptor generalis militarium potest imponere pensionem in commendis suæ religionis spectantibus ad favorem religiosorum, sive equitum ejusdem religionis. — 34. Laicus de jure est capax pensionis temporalis. — 35. Imo de jure communi est capax etiam pensionis ecclesiasticæ, quando non confertur in titulum. — 36. Ex stylo tamen, et observantia curiæ non conceduntur pensiones, nisi clericis cum exercitio seu privilegio clericali. — 37. Sicuti laici non sunt capaces pensionis ecclesiasticæ, ita neque illius commoditatis seu perceptionis fructuum. — 38. Papa vero potest pensionem etiam laico reservare. — 39. Prout eidem laico concedi potest facultas retinendi pensionem. — 40. Quinimo ubi pensio ecclesiastica concedatur alicui tanquam laico, tunc si sit bigamus, non eget alia dispensatione. — 41. Pensio conferri potest puero septennali. — 42. Filii clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, non possunt obtinere pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent vel obtinuerant. — 43. Filius autem legitimus potest obtinere pensionem super beneficio, quod pater obtinet de præsenti, non obstante concilio Trident., sess. XXV, c. 15, *De reformat.* — 44. Pater clericus, habens facultatem pensionem, quam possidet, transferendi, illam transferre potest in filium clericum, etiam illegitimum, dispensatum simpliciter ad beneficia et pensiones. — 45. Milites Lauretani ex privilegio peculiari possunt retinere pensionem ecclesiasticam usque ad summam ducentorum ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contrahendo et bigamia. — 46. Milites SS. Mauritii et Lazari, etiamsi contrahant matrimonium, dummodo cum unica tantum, et virgine, remanent capaces retinendi pensiones usque ad summam ducatorum CD auri de camera. — 47. Milites S. Stephani retinent pensiones usque ad summam CD ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contracto, et bigamia. — 48. Milites etiam bigami militiæ Christianæ possunt recipere pensionem usque ad summam ducatorum CCC. — 49. Equites Hierosolymitani, seu Melitenses capaces sunt pensionis super commendis et beneficiis suæ religionis, et magnus Magister habet amplissimam facultatem a statuto imponendi tales pensiones. — 50. Sunt autem incapaces pensionis beneficio ecclesiastico sæculari impositæ, nisi accedat dispensatio Apostolica, qua mediante, fiunt capaces, sicuti et alii regulares. — 51. Regulares non possunt obtinere pensionem super beneficiis ecclesiasticis sæcularibus, et vacant per professionem regularem. — 52. Nisi præcesserit gratia Apostolica, et dispensatio retinendi pensionem, etiam emissa professione. — 53. Religiosi Societatis Jesu post professionem trium votorum, et ante professionem quarti voti possunt retinere pensiones ecclesiasticas super beneficiis ecclesiasticis sæcularibus, quarum regulares professi sunt incapaces. — 54. Illegitimus sicuti est incapax beneficii ecclesiastici, ita est etiam incapax pensionis ecclesiasticæ. — 55. Illegitimus prævia dispensatione ordinatus eo ipso censetur, et efficitur capax pensionis absque particulari dispensatione. — 56. Excommunicatus, suspensus, interdictus est incapax pensionis. — 57. Irregularis an sit, vel non capax obtinendæ et retinendæ pensionis. — 58. Filii et nepotes hæreticorum, et a fortiori ipsi hæretici, sicuti sunt inhabiles ad beneficia obtinenda, ita etiam inhabiles sunt ad obtinendas pensiones. — 59. Militiæ sæculari operam dantes, sicuti sunt incapaces beneficii, imo ipsum amittunt statim, ac declarantur milites, ita etiam incapaces evadunt pensionis, eamque statim amittunt, si habeant, etiamsi re integra, antequam pugnent, militiam deserant, et primævum statum reassumant. — 60. Sicuti per matrimonium a clerico contractum vacant ejus beneficia, ita vacant ejus pensiones. — 61. Nisi pensio fuerit reservata alicui, non tanquam clerico, sed tanquam benemerito pro servitiis præstitis. — 62. Vel nisi dispensatio Apostolica intercesserit, aut privilegium Apostolicum juxta dicta supra a num. 45 ad 50, de militibus Lauretanis, SS. Mauritii et Lazari, etc. — 63. Sicuti per professionem regularem in religione approbata vacant beneficia, ita vacant etiam pensiones. — 64. Potest tamen regularis professus obtinere pensionem super beneficio regulari ad nutum superioris amovibilem, non obstante voto paupertatis, et præcipue, si inservire debeat ad sublevandam religionem ab oneribus, quibus alias religio gravaretur. — 65. Sicut vacant beneficia per promotionem ad episcopatum, ita etiam vacant pensiones datæ in titulum clericalem, nisi concedatur a Papa retentio. — 66. Facultas autem retinendi pensionem concessa promoto ad episcopatum, non intelligitur cum facultate transferendi, quæ ante promotionem competebat, nisi fuerit expressa. — 67. Non vacant tamen pensiones per promotionem ad episcopatum titularem, seu in partibus infidelium. — 68. Neque vacant per promotionem ad episcopatum cardinalitium non obligantem ad residentiam. — 69. Per promotionem autem ad episcopatum non vacant pensiones, nisi secuta consecratione et adepta possessione. — 70. Pensio non exstinguitur per promotionem ad cardinalatum. — 71. Neque etiam exstinguitur pensio per assumptionem cardinalis ad papatum. — 72. Pensio excedens summam scutorum LX de camera exstinguitur eo ipso sine ulla monitione, citatione, judicis decreto, aut ministerio, si pen-

sionarius non deferat habitum et tonsuram clericalem tanto tempore, ut ab omnibus reputetur laicus. — 73. Si pensio sit reservata in persona unius ad commodum tamen, et utilitatem alterius, tunc exstinguitur per mortem cujuslibet ex his duobus, nisi tamen qui præmoritur, in alium ante mortem transtulerit. — 74. Pensio potest transferri cum legitima facultate ab una in aliam personam. — 75. Et tunc ad vitam pensionarii constituitur novum jus ad pensionem. — 76. Pensionis translatio fieri potest etiam in articulo mortis. — 77. Indultum autem, vel facultas transferendi pensionem, seu concedendi pensionem cum facultate illam transferendi in alium, potest concedi a solo summo pontifice. — 78. Pro transferenda in alium pensione, est sub pœna nullitatis servanda forma translationi præscripta a Papa in Indulto.—79. Formula talis indulti traditur a card. de Luca. — 80. In dicto Indulto apponitur clausula: *Servata tamen forma Constitutionis Innocentii XI super translationibus pensionum editæ*. Unde, ut ab omnibus præ oculis haberi possit, hic ad litteram datur. — 81. In qua, ut vides, translatio pensionis ab habentibus Indultum fieri non potest, nisi pro medietate. — 82. Si tamen Indultarius pensionem transferret ultra medietatem, et summam permissam, translatio non esset nulla, sed solum maneret vitiata in excessu. — 83. Item per translationem invalidam non remanet consumpta facultas transferendi. — 84. Translatio pensionis potest fieri coram omnibus in dignitate ecclesiastica constitutis. — 85. Non habentes ad id speciale privilegium, debent pro translatione pensionis exhibere executoris Indultum. — 86. Tale autem privilegium transferendi pensiones sine exhibitione Indulti habent omnes cardinales, et etiam milites Sancti Petri. — 87. Translatio autem pensionis debet fieri in clericum, qui talis sit tempore translationis, et qui capax esset primo recipiendi pensionem, nisi in Indulto habeatur aliud speciale privilegium. — 88. Facultas transferendi pensionem exerceri potest etiam per procuratorem Indultarii: dummodo persona, in quam est transferenda, sit certa, et nominata ab Indultario. — 89. Pensio translata est eadem pensio cum prima, et transit in translatarium cum eisdem privilegiis, quibus utebatur transferens. — 90. Ad translationem pensionis requiritur consensus titularis seu beneficiati. — 91. Adeoque translatio ab initio facta absque consensu titularis est nulla. — 92. Quandoque tamen sufficiens reputatur, quod consensus superveniat. — 93. Nisi aliter habeatur ex mandato Papæ. — 94. Papa tamen potest absque alicujus consensu ex mera ejus liberalitate transferre pensionem, et concedendo facultatem illam transferendi, dicitur supplere consensum titularis. — 95. Intellige tamen hoc verum solum respectu consensus requisiti juxta Regulas cancellariæ, non autem requisiti vigore pacti inter titularem et pensionarium initi. — 96. Papa enim in facultate translationis pensionis derogando simpliciter consensui titularis, non censetur derogasse speciali consensui illius virtute pacti acquisito. — 97. Unde mentio specifica requiritur pro derogatione pacti inter partes initi et acceptati, alias subreptio committitur. si in indulto translationis pensionis non fuerit narratum Papæ, quod in litteris reservationis fuit expresse prohibita translatio etiam vigore Indulti. — 98. Qui non habet indultum transferendi pensionem, potest illam in toto, vel in parte quoad commoditatem ipsam percipiendi, gratuito, libere, et sine ullo pacto, et pecunia, sive anticipata solutione cedere et remittere ad favorem titularis, donec naturaliter vixerit, etiam sine beneplacito Apostolico.— 99. Pensio secundum se non potest sine beneplacito Apostolico redimi pecuniis, licet istæ dicantur esse veluti anticipatæ aliquot annorum solutiones. — 100. Vendere fructus pensionis, retento adhuc titulo, an sit Simonia? — 101. Etiam dato, quod vendere fructus pensionis, retento adhuc titulo, non sit Simonia, tamen hæc venditio non potest ad totam vitam, et pro longo tempore fieri sine beneplacito Apostolico. — 102. Pensio debet esse ita moderata, ut congrua sustentatio adhuc remaneat beneficiato. — 103. Et ideo Papa solet reservare pensiones; dummodo remaneant pro titulari seu beneficiato duæ tertiæ partes fructuum. Aliquando tamen reservatur usque ad dimidiam partem fructuum. Et sane juxta stylum Datariæ beneficia solent gravari pensione ascendente ad medietatem fructuum. Ultra tertiam vero, aut dimidiam partem reservari non solent pensiones. — 104. Ita ut pensio reservata ultra medietatem fructuum sit nulla, et corruat tota. — 105. Hinc clausula solita apponi: *Dummodo pensio tertiam partem, seu medietatem fructuum non excedat*, operatur, ut pensionarius non possit agere ad pensionem, nisi prius eamdem clausulam verificaverit et justificaverit dictum non excessum, etiamsi titularis consenserit pensioni; pensio enim reservata cum dicta clausula nullatenus sustinetur, nisi prius verificata fuerit ab ipso pensionario, ad quem spectat onus probandi, et qua non verificata, corruit reservatio pensionis. — 106. In impetratione ab impositione pensionis facienda est mentio, quod beneficium sit alia pensione gravatum. — 107. Pensio autem reservata, nulla facta mentione primæ antecedenter impositæ super eodem beneficio, dicitur subreptitia, et nulla. Et quidem nulla est ipso jure, non ope exceptionis, adeo ut nec reviviscat, ubi prima pensio cesset, etiamsi secunda pensio motu proprio fuerit reservata : imo corruit in totum. — 108. Pensio legitime imposita est a beneficiato sub mortali solvenda. — 109. Si pensiones non sint solutæ a prioro beneficiato, tenentur ejus hæredes; et si hi non possint, et pensionarius probet se fecisse debitas diligentias pro obtinenda pensione suis temporibus, tenetur successor in beneficio solvere ipsas pensiones decursas non solutas ab antecessore, et ad id datur actio pensionario contra ipsum. — 110. Pensionario moriente ante terminum solvendæ pensionis, beneficiarius tenetur solvere hæredibus pro rata fructuum perceptorum vivente pensionario; et idem servandum est, quando camera Apostolica defuncto succedit in spolio; debetur enim cameræ, ubi adest usus spoliorum. — 111. Annus pro solvenda pensione incipit currere a die constitutæ pensionis, et terminat eadem die sequentis anni. — 112. Locus, in quo solvi debet pensio, ordinarie est, ubi situm est beneficium, et ubi fructus percipiuntur, nisi aliter in litteris reservationis sit dispositum. — 113. Pensio imposita in pecunia, solvenda est in pecunia debita, nec beneficiatus liberatur solvendo aliam. — 114. Esset tamen admittenda solutio in alia specie pecuniæ, quando esset penuria qualitatis promissæ, et debitæ, et pensionarius in æquivalenti servaretur indemnis. — 115. Pensio simpliciter et indistincte constituta, et reservata in ducatis et in scutis, nulla facta mentione, an sint ducati de camera, vel monetæ usualis, an sint scuti aurei, vel argentei, solvenda est in ducatis, seu scutis monetæ usualis regionis, et exiguioribus, et minus gravantibus beneficiatum? — 116. Si autem ex usu vel ex regione, vel ex contextu litterarum reservationis possit haberi interpretatio, de qua specie Summus Pontifex intellexerit, tunc in illa specie facienda est solutio. — 117. Pensio reservata in ducatis cameræ, si solvatur in curia, debet solvi in ducatis auri de camera, et pro eis scuta aurea in auro cum additione unius Julii; si autem solvatur extra urbem in aliis regionibus, ubi difficulter reperiuntur aurea, sufficit, quod fiat solutio in alia moneta valoris æquivalentis. — 118. Aurea autem de camera æstimantur in ratione Juliorum quatuordecim, nec ab

eorum valutatione recedendum est de tempore gratiæ. — 119. Quomodo solvenda sit pensio, quando valor monetæ, qui erat tempore reservationis pensionis, fuit alteratus et mutatus? *remissive.* — 120. Pensio exigi non potest ante expeditionem litterarum Apostolicarum; et si ante fuerit exacta, redditur nulla, stante decreto in reservatione poni solito: *Vigore litterarum Apostolicarum desuper conficiendarum, nec ante, alias præsens reservatio sit nulla.* — 121. Dicuntur autem litteræ expeditæ, quando sunt plumbatæ. — 122. Pensio post expeditas litteras est solvenda a die reservationis, non autem a die expeditionis earum litterarum, quamvis expeditio sit in conditione posita. — 123. Pensionarius sub onere non faciendi fructus suos, sed eos restituendi, tenetur quotidie recitare officium B. Mariæ Virginis. — 124. Satisfacit tamen pensionarius, si recitet officium divinum, et omittat officium Beatæ Mariæ Virginis. — 125. Insuper clericus in sacris, vel habens beneficium, et pensionem, satisfacit suæ obligationi unica recitatione divini officii, etiamsi omittat officium parvum B. M. V. — 126. Pensionarius, cui auctoritate Apostolica est redempta pensio in totum, non obligatur amplius ad officium B. M. V. — 127. Secus autem, si auctoritate propria admittat tantum aliquas anticipatas solutiones. — 128. Quando pensio est reservata in capite, seu persona unius in commodum, et utilitatem alterius, ille duntaxat ad recitationem officii obligatur, in cujus commodum pensio reservata est. — 129. Pensionarius ex redditibus pensionis impositæ super beneficio tenetur pro rata concurrere ad ecclesiæ reparationem, sicuti tenetur ipse beneficiatus, nisi pensio ita imposita fuerit, ut ab omni prorsus onere libera solvatur. — 130. Nisi enim Papa eximeret pensionarium a quibuslibet oneribus et impositionibus, tenetur pensionarius ad onera, quæ in dies imponuntur super beneficiis. — 131. Imo, ubi agatur de pensionibus super beneficiis religionis Hierosolymitanæ impositis, pensionarius, etiamsi sit cardinalis, tenetur ad onera ejusdem religionis. — 132. Prout in casu contributionis tenetur pensionarius contribuere pro rata pensionis, adeoque tenetur ad solutionem decimarum et onerum præstandam principi, nisi fuerit specialiter derogatum. — 133. Unde generaliter tenetur pensionarius pro rata pensionis contribuere ad omnia onera beneficii, nisi Papa addiderit, quod pensio sit omnino libera, immunis et exempta. — 134. Pensionarius habens pensionem ad ra valorem LX ducatorum auri de camera tenetur deferre vestes clericales talares sub pœna privationis. — 135. Pensionarius habens pensionem solitam concedi clerico gaudet privilegio fori, etiamsi non deferat habitum et tonsuram. — 136. Contrarium tamen defendunt alii. — 137. Pensionarius, qui habet indultum retinendi pensionem, etiamsi non incedat in habitu et tonsura clericali, et matrimonium contrahat, non censetur dispensatus ad militiam, ad quam si transeat, amittit statim pensionem, etiamsi, re integra, antequam sæva exerceat, militiam deserat, et primævum statum reassumat. — 138. Item pensionario pro retinenda pensione obstat officium militis levis armaturæ. — 139. An, et quando teneatur, vel non, pensionem minuere, seu remittere? *remissive.* — 140. An pensionarius teneatur eodem modo ac beneficiatus superfluos fructus pensionum in pios usus expendere? — 141. Alia ad rem *cum add. ex al. man.* ad num. 150.

(1. Pensio est ita dicta, vel quia penditur, id est solvitur, nam et quælibet annua solutio dicitur pensio, et ipsius pensionis solutio dicitur pensatio, ut cum multis notat Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastici univers.*, cap. 1, num. 2. Vel dicitur pensio a *pendeo*, quia dependet formaliter a beneficio, a quo detrahitur, sicut ususfructus a proprietate, ut notant card., in *Clementin.* 1, *De supplend. negligent. prælator.*; Barbosa, *loc. cit.*, et expresse Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Ad audientiam* 35, De rescriptis, num. 49, per text. in cap. *Quicunque* 12, qu. 2, cap. *Possessiones* 16, qu. 1, cap. *Final.*, De pignoribus, et cap. *Quamvis* 4, De præbend. in 6.

(2. Pensio dividitur in laicalem, et clericalem. *Communis.* Pensio laicalis est quæ datur ob ministerium temporale, aut aliam temporalem causam: et ista convenire potest nedum clericis, sed etiam laicis, ut, v. g. œconomis Ecclesiæ, cantoribus, organistis, æditius, et aliis hujusmodi. Pensio clericalis seu ecclesiastica econtra est, quæ clericis auctoritate superioris ecclesiastici justis de causis constituitur, ipsisque solis competere potest. Et de hac sola clericali in præsenti est sermo, et non de laicali.

(3. Pensio clericalis subdividitur in duas species: una est, quæ assignatur in titulum beneficii ecclesiastici, prout accidit cum ecclesia redditibus abundat, et caret suffragio ministri, et auctoritate superioris statuitur, ut ibi sit unum beneficium perpetuum, v. gr. perpetua vicaria pro clerico, cui assignetur pensio, seu portio fructuum ejusdem ecclesiæ annuatim percipienda, ut habetur cap. *Conquerente* 6, De cleric. non resident., et docent Abbas in cit. cap. *Conquerenté*, num. 1 et 6; Anton. de Butrio, in 1 *Notabil.*; Petr. de Ancharan., num. 2, et Joann. de Imol., in 1 *Notabil.*; Fagnan., in cit. cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 42 et seq.; Reiffenst., lib. III *Decretal.*, tit. 5, num. 86 et 87, dicentes expresse, quod, cessante fraude, super fructibus Ecclesiæ potest constitui certa pensio nomine beneficii, et sic potest super uno beneficio creari aliud; dummodo primo rectori remaneat tantum, unde honeste sustentari valeat, et dummodo id non fiat in fraudem, quo casu est locus prohibitioni concilii generalis in cap. *Exstirpandæ* 30, § fin., *De præbend.*, ubi statuitur: « Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii sacerdotis, pensionem alicui quasi pro beneficio conferre præsumat. »

(4. Alia est pensio, quæ nomine pensionis communiter intelligitur, et ea est, quæ simpliciter constituitur ad tempus de fructibus alicujus beneficii, justaque de causa cuipiam assignatur auctoritate superioris.

(5. Et pensio sic accepta definitur, quod sit « Jus percipiendi partem fructuum ex alieno beneficio auctoritate superioris ecclesiastici cuipiam clerico justa de causa constitutum: est in re communis. »

(6. Pensio clericalis primo modo accepta, et collata in titulum est vere, et proprie dictum beneficium ecclesiasticum, ut probatur in cit. cap. *Conquerente* 6, De cler. non resid., et tenent expresse Covarruvias, *Pract. quæst.*, cap. 36, num. 10, vers. *Quarto quo-*

ties; Cardinal in *Clementin.*, 1, § *Eadem*, num. 4, vers. *Sed qualenus est beneficium*, De supplend. negligent. prælat.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 90; Fagnan., *loc. cit.*, num. 44 et 46, ubi cum aliis ibi citatis indubitanter infert, quod de tali pensione facienda est mentio in rescriptis beneficialibus, perinde ac de beneficio.

(7. Nec refert quod appelletur pensio, quia non est vis in nomine, quando constat de re; tali enim pensioni, utpote datæ in titulum, atque tribuenti jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis integre convenit definitio beneficii. Ancharan., in cap. 1, n. 5, vers. *Si igitur prædictæ conditiones*, De regul. juris in 6; Abbas, consil. 46, incip. *Illud de jure quæritur*, vers. *Quartum consideretur*, lib. II; Caccialup., *De pensionibus*, quæst. 12; Gigas, *De pensionibus*, quæst. 1, num. 1, et quæst. 28, num. 20, et quæst. 96, num. 23; Redoan., *De Simonia*, II part., cap. 14, num. 11; Cardinal., *loc. cit.*; Ancharan., *loc. cit.*; Abbas, *loc. cit.*; Covarruv., *loc. cit.*, Fagnan., *loc. cit.*; Reiffenstuel., *loc. cit.*, num. 91, et alii.

(8. Pensio clericalis secundo modo accepta, scilicet constituta ad tempus in materia odiosa, non venit nomine beneficii, bene tamen in materia favorabili: sic expresse Fagnan., *in cit.*, cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, a num. 117, ubi cum fusissime præmisisset contrarias doctorum opiniones, tandem num. 117 et seq., easdem hac ratione conciliat, et addit num. 120 et 134, quod hanc distinctionem inter materiam odiosam et favorabilem sæpius probaverit sacr. cong. Conc., quod ipsum repetit in cap. *Cum in cunctis* 7, De electione, num. 103 et seq., et Gregor. XIII, proposito sibi dubio a sacra congregatione die 19 Jul. 1577, respondit in materia favorabili, ut est illa privilegii fori, appellatione beneficii venire pensionem. Unde die 8 Augusti ejusdem anni 1577. Congregatio generalis, cum essent sibi hæc relata, dixit servandam esse hanc distinctionem, et ita rescribendum, prout refert idem Fagnan., *in cit.*, cap. *Ad audientiam*, num. 134; et Reiffenstuel., *loc. cit.*, a num. 92 ad 98, ad longum variis adductis id probans.

(9. Pensio hujusmodi potest imponi, vel personæ beneficiarii, vel beneficio. Pensio tunc imponitur personæ beneficiarii, quando ea imponitur soli personæ clerici gravati, ita ut talis obligatio solvendi non transeat in successorem ipsius in beneficio, sed cum se ipso solo exstinguatur, ut est casus in c. *Nisi essent* 21, De præbend. Tunc autem pensio imponitur ipsi beneficio, quando imponitur ad vitam pensionarii, ita ut transeat etiam ad successores ejus in beneficio, quandiu vixerit ille, cui pensio constituta fuit. *Communis*.

(10. Papa potest ex rationabili motivo, ac dispensando in jure communi, omnibus præfatis modis pensionem beneficiis imponere. *Communis* per text., in c. *Licet* 2, De præb. in 6, ubi habetur, quod « ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur pontificem pertinere; » et Clementin. *Si duobus* 1. *Ut lite pendente*, § final., ibi: « Salva tamen in præmissis omnibus Romani Pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena et libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere. »

(11. Hinc Papa potest pensionem super quocunque beneficio imponere, etiam nulla causa expressa, cum in beneficiis plenissimam habeat potestatem per *citatos textus*, et de jure possit secundum plenitudinem potestatis supra jus dispensare, cap. *Proposuit* 4, De concessione præbend., ibi: « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possimus supra jus dispensare: » Fagnan., *in cit.*, cap. *Nisi essent* 21, De præbend. in 6; Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 55, et alii passim.

(12. Unde Papa potest etiam imponere pensionem super beneficio patronato, facta mentione hujus qualitatis; card de Luca, *De jur. patr.*, discurs. 66, num. 14. (13. Excepto beneficio de jurepatronatus regio, cui Papa derogare non solet; card. de Luca, *loc. cit.*, num. 15, cum super beneficio de jurepatronus regio imponi non soleat pensio sine consensu patroni. Card de Luca, *De jure patr.*, disc. 66, n. 15, et *De pensionibus*, disc. 58, num. 3, et disc. 94, num. 5 et 8.

(14. Episcopus, et quicunque alius collator Papa inferior non potest novum censum vel pensionem perpetuo beneficio imponere, neque antiquum censum seu pensionem augere, textu expresso, in cap. *Prohibemus* 7, De censibus, ibi: « Prohibemus, ne ab abbatibus, episcopis, vel ab aliis prælatis novi census imponantur ecclesiis, nec veteres augeantur..... Si quis vero aliter fecerit, irritum, quod egerit, habeatur. » Et concordant cap. *Scientes* 3, eodem, et clementin. 1, § *Eadem quoque*, De supplenda negligent. prælator. Ita Abbas, *in cit.*, cap. *Prohibemus*, n. 2, De censibus; Fagnan., in cap. *Nisi essent* 21, De præbend., num. 46; Pirrhing., lib. III *Decretal.*, tit. 39, num. 8; Engel, *ibidem*, num. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 8, et tit. 12, num. 87; Barbosa, in cit., cap. *Prohibemus* 7, De censibus, num. 2 et part. III *De offic. et potest. episcop.*, allegat. 85, num. 1, citans alios et communem doctorum.

(15. Regulariter loquendo episcopus nequit conferre beneficium sub reservatione pensionis cuipiam persolvendæ. Communis, ac certa ex Rubrica, et textu tituli 12 libri III *Decretalium*, ubi pro Regula ponitur: « Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, » cum similibus.

(16. Potest tamen episcopus ex causa rationabili pensionem imponere saltem duraturam ad vitam beneficiarii gravati, atque in eam consentientis, cum quo exstinguatur pensio. *Glossa*, in cap. *Audivimus*, verb. *Pensionem*, De collusion. detegend.; Innocentius, in cap. *De cætero*, num. 7, et Abbas,

ibidem, num. 2, De transactionibus; Navarr., consil. 43, num. 4, *De Simonia;* Garcias, part. I *De benefic.*, cap. 5, num. 295 et 296; Gonzalez, *ad regul.* 8 *cancellar.*, gloss. 5, § 7, num. 27, citans Rotam, *in una Melitens. canonicatus*, 6 Mart. 1596, *coram Millino*, et alias sæpius; Fagnan, in cap. *Nisi essent* 21, De præbend., num. 28, ubi cum pluribus aliis dicit receptissimam sententiam esse, episcopum jure suo ordinario posse imponere pensionem ad vitam titularis gravati. Reiffenstuel., *cit.*, lib. III *Decretal.*, tit. 12, n. 89, et tit. 39, num. 9; Engel, *ibid.*, num. 3; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 85, num. 11, et in cap. *Prohibemus* 7, De censibus, num. 3, atque ibi Joan. Andr., num. 1; card. de Luca, *De pensionibus*, discurs. 40, num. 2 et 3, citans plures alios, et Rotam apud Millin., dec. 104, dec. 166, num. 5, part. II, recent., ubi in specie de pensione reservata ad favorem pauperis nepotis studiis operam dantis, et dec. 386, num. 3, part. V, decis. 94, num. 6, part. 6; Monacell., part. II, tit. 14, formul. 7, num. 5. Et conclusio nostra desumitur clare ex cap. *Nisi essent.* 21, De præbend., ubi pensio quadraginta librarum alteri litigantium, eo quod dignitati prioratus cesserit, per indices compromissarios fuit pro *bono pacis et utilitatis* ordinata, eidem per priorem confirmatum annuatim porrigenda, quam etiam Papa toleravit ac confirmavit, ibi : « Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas prioratus, sed persona prioris maneat onerata. Ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio prioratus, ita quod, priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur. » Accedit alius notabilis textus in cap. *De cœtero* 5, De transactionibus, ibi : « Si compositio non est juri contraria, non est a loci episcopo reprobanda, sed census absque episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiæ sub hoc prætextu solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedit.

(17. Talis autem pensio non potest constitui ab episcopo in certa quota reddituum (puta in dimidia, vel tertia), ne videatur facta sectio beneficii, contra expressam prohibitionem in cap. *Majoribus*, 2, et cap. *Tuæ* 20, De præbend., sed in certa quantitate fructuum seu reddituum. Sic Abbas in citat. cap. *De cœtero* 5, De transactionibus, n. 2, cum aliis ibi citatis; Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., n. 37, cum aliis ibi adductis; Reiffenstuel, *loc. cit.*, tit. 12, n. 98; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 40, n. 2, et discurs. 41, n. 12, et alii passim.

(18. Justæ causæ, propter quas potest episcopus pensionem in certa quantitate reddituum imponere personæ beneficiatæ ad ejus solam vitam duraturam, sunt pro bono pacis, pro aliqua lite componenda, pro studio alicujus scholaris pauperis, pro utilitate Ecclesiæ, pro pauperibus et egenis, pro benemeritis, pro usu pio, pro renuntiantibus ex causa renuntiationis loco alimentorum in quantitate moderata et non ex pactione partium. Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, cit. allegat. 85, n. 11, et lib. III *Jur. eccles. univers.*, cap. 11, n. 56, cum aliis ibi citatis; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 49, n. 3, et alii passim, teste Barbosa, *loc. cit.*

(19. Justa causa, ut episcopus reservet pensionem, est quoque amor, quo ille suum ex fratre nepotem prosequitur, vel ut commodius sacræ theologiæ et sacris canonibus, seu sacræ Scripturæ operam dare possit. Barbosa, *citat.*, lib. III *Jur. eccles. univers.*, cap. 11, num. 57, ad textum in cap. *Dilectio* 25, De præbend., ubi, ipso teste, id notant doctores, et expresse Rota, part. II, recentior., decis. 166, num. 4; quam citat et sequitur etiam card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 40, n. 3; Rebuff., *De pacific. possess.*, num. 23, et alii. Justam similiter causam reputat eadem Rota, *in una Meliten. canonicatus*, 9 Martii 1596, *coram card. Millino* impressa per Marchesan., *De commissionibus*, part. I, § 1, pag. 611, quia ille, ad cujus favorem episcopus pensionem imposuerat, originarius Melitensis erat, et in urbe sacris litteris operam dabat, quæ causa respicit utilitatem, non solum illius particularis ecclesiæ, sed etiam universalis, quæ ad suum regimen viris litteratis maxime indiget, cum ab ipsis regatur et sustineatur, cap. *Super specula*, De præbend. cap. *Cum ex eo*, De election. in 6, cum similibus, et notant doctores communiter cum Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. II, allegat. 46, num. 1 et seq.

(20. Episcopus non potest propter prædictas causas beneficio imponere pensionem transmissibilem ad successorem, seu ad vitam ipsius pensionarii, ita ut post mortem beneficiarii transeat onus pensionis præstandæ ad successorem ipsius in beneficio. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 40, num. 4; Navarr., consil. 8, num. 9, *De jurepatronat.*, et consil. 43, num. 4, *De Simonia;* Flamin. Parisius, *De confidentiis beneficial.*, q. 28, num. 120; Azorius, part. II, lib. VIII, c. 6, quæst. 11; Lessius, lib. II *De justit. et jur.*, cap. 32, num 206; Sanchez, lib. VIII *in Decalog.*, cap. 29, num. 99; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 12, num. 92; Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, num. 40 et seq., De præbend., ubi ex professo, ac fusissime hanc sententiam propugnat et multipliciter probat, scilicet episcopum ordinaria sua potestate non posse pensionem imponere transmissibilem ad successores in beneficio. Et ratio hujus nostræ conclusionis desumitur clare ex cit. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., ubi Innocentius III Papa expresse decernit, quod pensio pro bono pacis ex jussione judicum delegatorum super prioratu constituta, non debeat vitam ejus, qui solverit, excedere, neque successorem ad ejus præstationem ullo modo obligari, ne forte circa proventus ipsius prioratus aliqua videatur facta sectio illius explicitis verbis adductis *supra* num. 16.

(21. Contrarium tamen, scilicet, quod ex gravi causa possit episcopus pensionem constituere transmissibilem ad successorem, seu ad vitam ipsius pensionarii; ita ut post mortem beneficiarii gravati transeat onus præstandæ ad successorem ipsius in beneficio, tenet Felinus, in c. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 2, conc. 2; Gigas, *De pensionibus*, quæst. 6, num. 4; Garcias, *De benefic.*, part. I, c. 5, num. 339; Layman, l. IV *Theolog. moral.*, tract. 2, cap. 18, num. 3, citans alios adducentes pro sua ratione cap. *De cætero* 5, De transactionibus, ubi dicitur: « Sed census absque episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiæ sub hoc prætextu solutus, vitam ejus, qui solverit non excedat: » ex quibus verbis, argumento a sensu contrario desumpto, inferunt, auctoritate episcopi posse excedere. *Vide* Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., a num. 40, et signanter num. 63; et Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, cit. tit. 12, a num. 61 ad 97, ubi ad longum istam sententiam cum suis fundamentis rejiciunt et enervant.

(22. Episcopus in collatione beneficii convenire non potest, ut pensio solvatur sibi: hoc enim est Simoniacum, quia omne pactum, et omnis modus, et conditio, quæ jure non inest adjecta collationi beneficii, efficit eam Simoniacam, ut cap. *Quam pio* 1, quæst. 2 et cap. final. *De pactis*, et in hac specie respondit Navarrus, consil. 4, *An committatur Simonia, si episcopus de Simonia*, et cum multis probat Fagnan., in cit. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., num. 5 et 18, per textum ibi: « Non ex pactione partium, sed ex jussione judicum. »

(23. Simoniaca est pactio inter partes sine judice, ut una pars cedat liti super beneficio, et recipiat pensionem annuatim ab altera, si pars cedens habeat jus in causa, alias secus; quia, si altera pars jus non haberet, non esset aliqua Simonia, sed pars potius redimeret vexationem suam, ut dicit Glossa, in capit. *Cum pridem*, verb. *Illicitæ pactionis*, De pactis, et pluribus adductis Fagn., in cit. cap. *Nisi essent* 21.

(24. Potest episcopus, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare, quod recipiens beneficium pinguius solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coæquandos fructus utriusque beneficii. Rota, part. IV, recent., decis. 165, num. 4, et *Melitens. canonicatus*, 9 Martii 1596, *coram card. Millino*, et *in Albinganen. confidentiæ*, 9 Martii 1606, *coram card. Marquemontio*; Ancharan., consil. 279. *Quæstio proponitur*, vers. *Ex qua causa*, num. 1; Flamin. Parisius, *De confident. benefic.*, quæst. 28, num. 120, in princip. et in fine, vers. *Ad coæquandum*; Redoan., *De Simonia*, part. II, cap. 21, num. 34 et seq.; Stephan. Gratian., *Discept. forens.*, part. VI, cap. 18, num. 1 et 2; Camill. Curt., *De pensionibus*, in princip.; Paulus Roman., *De pension.*, cap. 4, num. 10; Caccialup., *De pensionib.*, q. 13, num. 4; Gambarupt., *De offic. legati*, lib. VI, num. 77; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 85, num 11, et lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 58, et alii contra alios citatos et secutos a La Croix, lib. IV, num. 1104. *Vide ibi.*

(25. Quamvis de jure illicitum sit, atque Simoniacum resignare beneficium cum pacto seu conditione apposita parti solvendi pensionem, tamen ex justa et gravi causa (puta si resignans est ætate decrepitus, vel infirmus, aut quia pro bono pacis fit resignatio beneficii litigiosi, et hujusmodi) potest episcopus resignanti pensionem constituere solvendam ipsi ad vitam clerici gravati, seu consentientis in eam. Colligitur ex citat. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., et tradit Barbosa, *ibidem*, num. 8; Fagnan., *ibidem*, num. 28; abbas in cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 6; Felinus, *ibidem*, num. 2; Navarr., cons. 5, num. 1 et 2, *De Simonia*, Piasec., in *Prax. episcopal.*, part. II, cap. 5, num. 64; Garcias, part. I, *De beneficiis*, cap. 5, num. 295 et seq.; Reiffenstuel, lib. III *Decr.*, tit. 12, num. 102; Rota recent. part. V, tom. I, decis. 386, num. 10.

(26. Imo resignans existente rationabili causa pro reservanda sibi moderata pensione, ut securior sit, potest ante suam resignationem episcopo supplicare. Colligitur ex cap. *Tua nos* 34, De Simonia, ibi: « Rogans humiliter, » et docent Engel, lib. III *Decretal.*, tit. 12, num. 10; Reiffenstuel, *ibid.*, 105, et alii.

(27. Insuper possunt partes prius inter se tractare, atque resignans super aliqua pensione sibi danda cum successore amicabiliter componere, non quidem absolute, et quasi per se ipsos illam concludendo (hoc enim esset Simoniacum, cap. *Quam pio* 1, q. 2, c. *Final.*, De pactis, et cap. *Quæsitum* 3, De rerum permutat, cum similibus); sed sub conditione relata in consensum superioris seu episcopi, in cujus manibus beneficium resignatur, ac sese omnimode submittendo ejus liberæ dispositioni. Glossa, in *Clement.* unica verb. *Volentibus*, De rerum perm. Abbas, in cit. cap. *Quæsitum*, num. 10, eodem hanc opinionem appellans veriorem; Navarrus, consil. 18, num. 1, *De Simonia*; Layman, lib. IV *Theol. moral.*, tr. 10, c. ult., § 5, num. 50; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 106; Suarez, Silvester, et alii plures. Cavendum tamen est, ne in his committatur Simonia, cum compositiones et conventiones pro beneficiis ad hoc, ut a Simonia excusentur, debeant capere principium ab auctoritate superioris, et non a pactione, seu a conventione saltem absoluta partium. Arg. cap. *Nisi essent* 21, De præbend., ibi: « Non ex pactione partium, sed ex jussione judicum, » et notant Fagnan., *ibid.*, num. 5; et Garcias, *cit.*, part. I, *De benefic.*, cap. 5, num. 340 et 343.

(28. Episcopus, et quicunque collator Papa inferior nequit imponere pensionem super parochialibus. Sic declaravit per speciale edictum Innocentius XII, die 11 Novembris 1692, et per specialem constitutionem

confirmavit et innotavit novissime Benedictus XIII, VIII Idus Septembris 1724. Quæ constitutio, ut scitu summopere necessaria, hic ad litteram datur.

Constitutio qua edictum fel. record. Innocentii Papæ XII, de parochialibus ecclesiis pensionum onere non gravandis confirmatur, perpetuisque futuris temporibus observari mandatur.

« BENEDICTUS episcopus, etc.

« Quanta pastoribus animarum, quas Redemptor noster Jesus Christus pretiosissimo cruore suo acquisivit, in crediti sibi gregis regimine adhibenda sit vigilantia, exacti muneris ratio ab ipsis supremo pastorum principi districte reddenda aperte Nos docet, dum commissarum ovium sanguinem quæ ex custodum fortasse incuria peribunt, extremi examinis die de illorum manibus severus judex requiret. Porro inter cætera, quæ animarum rectoribus divino præcepto mandata sunt, quemadmodum sancta Tridentina synodus recte admonet, illud esse dignoscitur, ut ipsi pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerant; hoc est illis qui inopia laborant, præsertim vero viduis atque virginibus, orphanis, pupillis et infirmis, non modo spiritualia debitæ pietatis et charitatis officia tribuant, verum etiam more boni patrisfamilias, eorum necessitatibus pro viribus subveniant, et quæcunque possunt, temporalia subsidia conferre non prætermittant. Nec sane minorem, imo forte potiorem iidem animarum rectores adhibere tenentur curam et diligentiam, ut parochiales cujusque ipsorum Ecclesiæ, quas maxima decet sanctitudo, quoties necessitas exigit, a temporis injuriis vindicentur, ac insuper omni cultu, ornatu, atque decore præfulgeant. Quæ quidem omnia a plerisque parochis, præsertim in Italia (ut diuturno quinquaginta annorum in episcopatu, licet infeliciter a nobis transactorum, experimento satis novimus) præstari et impleri non possunt, quoniam parochialia, quæ obtinent beneficia, gravibus adeo pensionibus, fructuum reservationibus, aliisque oneribus, ut plurimum, obnoxia sunt, ut ipsis interdum proprio victui necessaria vix supersint, et quia altari serviunt de altari vivere aliquando non valeant.

« § 1. Gravem ejusmodi pensionum, onerumque abusum animo secum reputans fel. record. Innocentius Papa XII, prædecessor Noster, pro eximio zelo suo a sancta Dei Ecclesia eum submovere curavit, et re ipsa toto pontificatus sui tempore submovit ac e medio sustulit, saluberrimo desuper promulgato, typisque edito edicto tenoris sequentis, videlicet: « Bandino del titolo di « San Pancrazio, prete cardinale Panciatichi, e della santità di Nostro signore Prodatario. Volendo la santità di Nostro Signore con la sua paterna carità, e zelo « eccitare li parochi alla maggiore vigilanza « dell' anime alla di loro cura commesse, « e facilitargli il modo di sovvenire alle « necessità delle medesime con più abbondanti elemosine. Quindi è, che per ordine « datoci a bocca dalla Santità Sua comandiamo, ed ordiniamo, che per l'avvenire « non s' abbiano da aggravare le parochiali, « etiam di juspadronato laicale, di pensioni, « e che ciò debba osservarsi ancora dagli « ordinarj nelle proviste, che essi saranno « per farne. Inoltre che non si ammettino « rassegne, o permute di parochiali con riserva di pensioni a favore di chi si sia, e « sotto qualsivoglia titolo, etiam di prestazione di alimenti, e che molto meno si « riservino pensioni sopra le medesime parochiali, *sine causa beneficio pleno* di consenso de' possessori per qualsivoglia causa, e titolo. Dalla Dataria questo dì 11 « Novembre 1692. Bandino cardinal prodatario. » Quod quidem edictum, tanquam æquitati, justitiæ sacrisque sanctionibus maxime consentaneum, ut omnibus innotesceret, et ab omnibus etiam, quemadmodum par erat, observaretur; Nos, qui tunc præter cardinalatus honorem, metropolitanæ Ecclesiæ Beneventanæ regimini præeramus, in prima nostra provinciali synodo ejusdem Ecclesiæ habita anno 1693, tit. 22, cap. 2, expresse memoravimus, ejusque præterea integrum tenorem in Appendice retulimus.

« § 2. Verum postquam antedictus Innocentius prædecessor viam universæ carnis ingressus fuit, præfatum edictum, utpote temporarium, in desuetudinem abiit, omnique penitus effectu caruit, et parochiales Ecclesiæ iisdem, ut antea, pensionibus, aliisque oneribus prægravari cœperunt; quin etiam, sicut accepimus, atque diuturno pastoralis muneris exercitio abunde comperimus, quorumdam patronorum laicorum, quibus jus præsentandi seu nominandi rectorem pro tempore earumdem parochialium ecclesiarum, occurrente illarum vacatione, cæteroqui legitime competit, impudentia, ac effrenis avaritia, quæ idolorum servitus est, alicubi eo usque processit, ut ejusmodi præsentationem, seu nominationem velut sub hasta ponere, et (quod dolentes dicimus) licitatori ampliorem pensionem offerenti polliceri, et addicere non erubuerint.

« § 3. Hinc igitur est, quod Nos detestandæ huic beneficiorum ecclesiasticorum nundinationi aliisque præmissis pro pastoralis officii nostri debito consulere, ac simul opportune providere volentes, ut antedictis animarum pastoribus de cætero commodior suppetat modus, nedum suas parochiales ecclesias, quotiescunque oportuerit, reparandi, ornandi, sacrisque supellectilibus, ad divinum cultum necessariis instruendi, sed etiam subveniendi pauperum, aliarumque miserabilium personarum præfatarum indigentiis ex eo, quod honestæ et congruæ ipsorum sustentationi supererit, ac insuper ipsis incitamentum præbere cupientes, ut suscepti ministerii labores et incommoda libentius perferant, et gregi alacrius atten-

dant, in quo positi sunt regere plebem Dei; motu proprio, ac ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, deque apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione præinsertum laudatissimi prædecessoris edictum, omniaque, et singula in eo contenta amplissime confirmamus et approbamus, illisque perpetuæ ac irrefragabilis Apostolicæ firmitatis vim, robur et munimen adjicimus, omnesque et singulos juris et facti, ac alios defectus, si qui forsan intervenerint, in eisdem supplemus, atque illud, et illas, quatenus opus sit, innovamus, ac instauramus, et ab omnibus, ad quos spectat, ac de cætero quomodolibet spectabit, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter et inconcusse observari volumus, statuimus et mandamus. Reservata tamen Nobis, et Romano Pontifici pro tempore existenti facultate ac auctoritate imponendi antedictis parochialibus ecclesiis eas pensiones, quas beneficiorum proventus et locorum, personarumque conditio imponi permiserint, in favorem duntaxat, et commodum fabricæ earumdem ecclesiarum, ad hoc ut illæ ejusmodi certo subsidio promptius reparari, opportune manuteneri, et congruis etiam ornamentis, ut præfertur, augeri possint et valeant.

« § 4. Decernentes, præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque etiam ex eo, quod in præmissis jus, vel interesse habentes, aut habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati, ac auditi, causæ, propter quas eædem præsentes emanarunt, verificatæ, seu alias sufficienter, aut etiam in aliquo justificatæ non fuerint, vel in aliis quibusvis de causis quantumvis urgentibus, ullo unquam tempore a quoquam de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis Nostræ, vel alio quolibet, quantumvis magno, formali et substantiali defectu, notari, impugnari, retardari, invalidari, aut ex quovis quæsito prætextu, vel colore in controversiam vocari, ad terminos juris reduci, seu adversus illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudve quodcunque juris, vel gratiæ remedium impetrari, aut quempiam impetrato, seu etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, concesso, uti nullatenus posse, sed easdem præsentes litteras semper et perpetuo validas, firmas et efficaces existere, ac fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri ac obtinere, necnon memoratis animarum rectoribus plenissime suffragari; sicque, et non aliter in præmissis omnibus, et singulis per quoscunque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, etiam de latere legatos ac nuntios, et quosvis alios qualibet auctoritate, præeminentia et potestate fungentes, et quandocunque functuros in qualibet causa, et instantia, sublata eis et eorum cuilibet in quocunque judicio aliter judicandi ac interpretandi facultate, judicari et definiri debere, irritumque, inane, nulliusque roboris vel momenti, quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

« § 5. Non obstantibus, quatenus opus sit, de jure quæsito non tollendo, aliisque nostris, et cancellariæ Apostolicæ Regulis, necnon aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus et ordinationibus quibuscunque, ac illa præsertim fel. recordat. Pii IV de gratiis qualecunque interesse cameræ nostræ Apostolicæ concernentibus intra certum inibi expressum tempus exhibendis et registrandis, ita ut easdem præsentes litteras ibidem exhiberi, et registrari nunquam necesse sit; aliisque quibuscunque Apostolicis, et in provincialibus, ac synodalibus conciliis editis, ac edendis specialibus, vel generalibus constitutionibus, statutisque, decretis, et consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac privilegiis, indultis et litteris apostolicis sub quibusvis tenoribus et formis, etiam motu simili, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, et cum quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisve efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, confirmatis et approbatis, ac pluries, et quantiscunque vicibus innovatis. Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quælibet alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, formas, causas et occasiones præsentibus pro plene, et sufficienter ac exactissime expressis, insertis, servatis et specificatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, et expresse, ac plenissime, et amplissime derogamus, et derogatum esse volumus, et mandamus; cæterisque contrariis quibuscunque.

« § 6. Volumus autem, etc

« § 7. Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1724, VIII Idus Septembris pontificatus Nostri anno primo.

« P. M. card. prodatarius.

« F. card. OLIVERIUS. »

Vide Append. h. tom. sub. v. PENSIO.*

(29. Vicarius episcopi non potest vi sui officii imponere pensiones. Garcias, Sbroz, Bero, Leurenius citati, et secuti a La Croix, lib. IV, n. 1123.

(30. Legatus a latere potest idem circa impositionem pensionum, quod potest episcopus. Azorius, Garcias, Filliuc., Castropal., Leurenius citati, et secuti a La Croix, *loc. cit.*, n. 1123.

(31. Collatores inferiores, item compro-

missarii et judices non possunt, nisi auctoritate episcopi. Garcias, Leurenius citati, et secuti a La Croix, *l. c.*, n. 1123.

(32. Superiores regularium possunt pensionem imponere in beneficiis suæ religionis manualibus, amovibilibus seu incorporatis suis monasteriis, et per vicarios administratis. Barb., l. III *Juris eccles. univers.*, c. 11, n. 61; Abbas, in c. *Nisi essent* 21, De præb., n. 12; La Croix, *loc. cit.*, num. 1123, et alii; Rota, *in Trojana pensionis*, 24 Junii 1610, *coram Pirovano*.

(33. Præceptor generalis militarium potest imponere pensionem in commendis suæ religionis spectantibus ad ipsum ad favorem religionis. Rota, *in una Montis Falisci pensionis*, 10 Junii 1630, *coram Pirovano*; Barb., *loc. cit.*, n. 62, et in specie, quod magnus magister religionis Hierosolymitanæ possit illam reservare super commendis vel dignitatibus. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 42 per totum.

(34. Laicus de jure est capax pensionis temporalis. Rota recent. part. v, tom. I, decis. 50, n. 22, et communis doctorum. (35. Imo de jure communi est capax etiam pensionis ecclesiasticæ, quando non confertur in titulum. Rota recent. part. v, tom. II, decis. 450, n. 3; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 10, n. 5; disc. 78, n. 10; disc. 81, n. 25; disc. 95, n. 3, et alii.

(36. Ex stylo tamen, et observantia curiæ non conceduntur pensiones, nisi clericis cum exercitio seu privilegio clericali. Rota recentior. part. v, t. II, decis. 450, n. 20, 21, 31 et 34; et decis. 450, n. 4; et decis. 539, n. 6; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 2, sub n. 3, disc. 78, n. 11, disc. 81, n. 21, disc. 82, n. 9 et 10, *De benefic.*, disc. 94, n. 2; Annot. *ad concil.*, disc. 12, n. 5. Sanctus enim Pius V, expresse statuit, quod pensiones ecclesiasticæ non possint concedi laicis. Sic in constitut. 73, incip. *Sacrosanctum*.

(37. Sicuti laici non sunt capaces pensionis ecclesiasticæ, ita neque illius commoditatis seu perceptionis fructuum. Rota recent. part. v, tom. II, decis. 539, n. 17 et 19. (38. Papa vero potest pensiones etiam laico reservare. Rota, part. IV, tom. I, decis. 12, sub n. 3. (39. Prout eidem laico concedi potest facultas retinendi pensionem. Rota, part. v, t. II, decis. 450, n. 25. (40. Quinimo ubi pensio ecclesiastica concedatur alicui tanquam laico, tunc si sit bigamus, non eget alia dispensatione. Rota, part. v, t. I, dec. 12, n. 39.

(41. Pensio conferri potest puero septennali. Sacra congregat. Conc., *in Nullius*, 24 Martii 1624, lib. XIII *Decret.*, fol. 123; Ursaya, in 1 *Miscellan. sacr. et profan.*, litt. P, n. 137, qui *ibi* n. 144, subjungit, quod pensionis capax est puer annorum septem: *Imolen. Pensionis*, anni 1694, de qua in tom. III, part. I, discept. 32, ubi ad rem plura habet per totam; Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, n. 3, et multi alii citati a Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, n. 42, et a Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 1, n. 28, ubi testantur ex stylo Datariæ sufficere septem annorum ætatem ad obtinendam pensionem.

(42. Filii clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, non possunt obtinere pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent vel obtinuerunt. Concil. *Trident.*, sess. XXV *De reform.*, cap. 15, ibi: « Nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere. » Rota recent. part. II, decis. 549, n. 4, et fuit dictum *in Melilen. pensionis*, 14 Martii 1604, *coram Buratto*, et tenent expresso Barbos., *supra conc.*, *l. c.*, n. 32, et *De offic. et potest. episc.*, part. III, alleg. 65, n. 26, et lib. III *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 11, n. 64, et plures alii ibi citati.

(43. Filius autem legitimus potest obtinere pensionem super beneficio, quod pater obtinet de præsenti, non obstante conc. Trident., *c.* sess. XXV, c. 15, *De reform.* Sic sacra congreg. Conc., die 11 Januar. 1601; apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. PENSIO, n. 5, et *in conc. Trid.*, *loc. cit.*, n. 33.

(44. Pater clericus habens facultatem, pensionem, quam possidet, transferendi, illam transferre potest in filium clericum, etiam illegitimum, dispensatum simpliciter ad beneficia et pensiones, quia concil. Trident., *loc. cit.*, loquitur de pensione reservata super beneficio, quod habuit pater. Gonzales, *ad Regul.* 8 *cancellar*, gloss. 5, n. 22 et 23; Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastic. univers.*, cap. 11, n. 66, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 65, num. 27, et in *Tridentin.*, *loc. cit.*, num. 35, cum pluribus ibi citatis, ubi refert, quod sacra congregatio Concilii, *in Zamorensi*, 9 Novembr. 1619, censuit clericum reservatarium pensionis annuæ scutorum cc, super ecclesia, quam ipse nunquam obtinuit, posse transferre medietatem ad favorem sui filii illegitimi, et sic etiam in alia sub die 15 Septembris 1629, ut refert etiam in *Summa, loc. cit.*, num. 6, et in *Trident.*, *loc. cit.*, num. 25.

(45. Milites Lauretani ex peculiari privilegio possunt retinere pensionem ecclesiasticam usque ad summam ducentorum ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contrahendo, et bigamia. Sixtus V, constitut. incip. *Postquam divina clementia*, et alia incipient. *Ad exsequendum*, et alia incipient: *Solet Apostolicæ Sedis*; Rota, *in Hieracensi pensionis*, 21 Junii 1631, *coram Verospio*, cujus dispositio vindicat sibi locum, non solum super beneficiis liberæ collationis, sed etiam juris patronatus, etiam principum, et regum; Rota, *in Terulensi pensionis*, 15 septembr. 1600, *cor. card. Sacrato*.

(46. Milites SS. Mauritii et Lazari, etiamsi contrahant matrimonium, dummodo cum unica tantum et virgine, remanent capaces retinendi pensiones usque ad summam ducatorum CD, auri de camera; Clemens VIII, constit. incip. *Decet*; ubi ad id moderatur, limitat et reducit facultatem

retinendi pensiones pro summa ducatorum DLXXX auri eis prius concessam a Pio IV, constitut. 95, § 48.

(47. Milites sancti Stephani retinent pensiones usque ad summam CD ducatorum auri de camera, non obstante matrimonio contracto, et bigamia; Paulus V, constitut. incip. *Dum generos.*

(48. Milites etiam bigami militiæ Christianæ possunt recipere pensiones usque ad summam scutorum CCC, Urbanus VIII, constitut. incip. *Incrustabiles.*

(49. Equites Hierosolymitani, seu Melitenses capaces sunt pensionis super commendis et beneficiis suæ religionis, et magnus magister habet amplissimam facultatem a statuto imponendi tales pensiones. Rota recent. part. XVI, decis. 152, num. 13, et patet ex dictis supra num. 33. (50. Sunt autem incapaces pensionis beneficio sæculari impositæ. Lotter., Leurenius citati, et secuti a La Croix, lib. IV, num. 1145, *vide* verb. HIEROSOLYMITANI MILITES, num. 16, ubi fuit probatum, equites Melitenses sine dispensatione pontificia non esse capaces pensionis super beneficia ecclesiastica, sicuti nec capaces beneficii sæcularis, et mediante Pontificia dispensatione fieri capaces, sicuti alios regulares.

(51. Regulares non possunt obtinere pensionem super beneficiis ecclesiasticis sæcularibus et vacantibus per professionem. Rota, part. IV, tom. II, decis. 246, num. 2 et 6, et part. XII, decis. 121, num. 1; card. de Luca, *De beneficiis*, disc. 64, num. 3, 5 et 6; *De pensionibus*, disc. 44, num. 2, et *Adnotat. ad concil.*, disc. 13, num. 2, et communis aliorum. (52. Nisi præcesserit gratia Apostolica, et dispensatio retinendi pensionem, etiam emissa professione, cum dispensatio præservet pensionem, et removeat omne impedimentum, et incapacitatem ex futura professione contrahendam, et regularis, media ipsa dispensatione apostolica, fiat capax pensionis super beneficio sæculari. Doctores communiter, in cap. *Cum de beneficio*, De præbend. in 6; Rota, part. XII, decis. 121, num. 2 et 3.

(53. Religiosi Societatis Jesu post professionem trium votorum, et ante professionem quarti voti possunt retinere pensiones ecclesiasticas super beneficiis sæcularibus, quarum regulares professi sunt incapaces. Card. de Luca, *De renuntiat.*, discur. 17, num. 7; *De regularibus*, discurs. 62, num. 12; *Adnotat. ad concil.*, discurs. 13, num. 6; Ventriglia, tom. II; adnotat. 11, § 3, num. 23, et alii passim.

(54. Illegitimus, sicuti est incapax beneficii ecclesiastici, ex cap. 1, *De filiis presbyter.* in 6, cum similibus, est etiam incapax pensionis ecclesiasticæ. Barbosa, lib. III *Juris eccles. univers.*, cap. 11, num. 26, cum pluribus ibi citatis, et alii communiter.

(55. Illegitimus prævia dispensatione ordinatus, eo ipso censetur, et efficitur capax pensionis, absque particulari dispensatione. Rota, *in Veneta pensionis*, 10 Decembris 1572, *coram Robusterio : in Cæsaraugustana pensionis*, 19 Februarii 1595, *coram Gypsio: in Melitensi pensionis*, 14 Maii 1614, *coram Buratt.*, et sæpe alibi; Barbosa, *loc. cit.*, n. 28, et communis aliorum.

(56. Excommunicatus, suspensus, interdictus est incapax pensionis; ideo enim præmittitur absolutio pensionarii ab his censuris. Leurenius, *in Foro beneficiali*, part. III, q. 624; La Croix, lib. IV, n. 1149, et alii passim.

(57. Irregularis, quod sit incapax obtinendæ et retinendæ pensionis, tenent Barbosa, *loc. citat.*, num. 46; Ugolin. Zerola, Castropal. Sayrus, Avila ibi citati; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 1, num. 20, cum pluribus ibi citatis, et alii. At quod irregularitas non causet amissionem pensionis, tenet expresse card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 47, num. 11, dicens, quod neque homicidium voluntarium, vel aliud crimen, quantumvis majoris irregularitatis inductivum, hujusmodi effectum producit, citans ad id Rotam, *in Perusina*, 29 Januarii 1663, *coram Cerro.* Et de facto Fagnan., l. I *Decret.*, in cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 134, refert, sacram congregationem Concilii, die 11 Julii 1577, et iterum de mente sanctissimi, die 8. Augusti, eodem an. 1577, quod clericus homicida voluntarius, ejusque socius obtinere, et obtentas retinere potest pensiones absque dispensatione, non obstante cap. 7, sess. XIV, concilii Tridentini. *Vide* verb. HOMICIDIUM, num. 66, et sic tenent Leurenius, *in Foro beneficiali*, part. III, q. 640; La Croix, lib. IV, num. 1175, et alii.

(58. Filii et nepotes hæreticorum, et a fortiori ipsi hæretici, sicuti sunt inhabiles ad beneficia obtinenda, ex cap. 2, § *Hæretici*, De hæret. in 6, ita etiam inhabiles sunt ad obtinendas pensiones. Barbosa, *loc. cit.*, num. 43, et alii communiter.

(59. Militiæ sæculari operam dantes sicuti sunt incapaces beneficii, imo ipsum amittunt statim ac declarantur milites, ex cap. final. *De cleric. conjugat.*, cum similibus; ita etiam incapaces evadunt pensionis, ipsamque amittunt, si habeant; Barbosa, *loc. cit.*, num. 50; Rota, *coram Celso*, decis. 69, num. 16 et 17, ubi ampliat num. 22, locum habere, etiamsi, re integra, antequam pugnent, militiam deserant, et primævum statum reassumant, et sic respondit quoque sac. cong. Conc., *in Niciensi*, 19 Decemb. 1648.

(60. Sicuti per matrimonium a clerico contractum vacant ejus beneficia, ex cap. 1, *De clericis conjugat.*, ita vacant ejus pensiones. Barbos., *loc. cit.*, n. 30, et alii communiter. Rota recent. part. V, t. I, decis. 50, n. 10, part. VIII, decis. 33, n. 1. Cessat enim pensio ipso jure, et est incompatibilis cum matrimonio sive matrimonium fuerit contractum cum virgine, sive cum vidua. Rota, part. V, tom. II, decis. 450, n. 6, part. XVIII, t. I, decis. 126, num. 12. (61. Nisi pensio fuerit reservata alicui, non tanquam clerico, sed tanquam benemerito pro servitiis

præstitis. Rota, part. II, decis. 387, num. 3. (62. Vel nisi dispensatio Apostolica intercesserit. Rota, part. v, tom. I, decis. 50, n. 10 et seq. Aut privilegium Apostolicum juxta dicta *supra*, a n. 45 ad 48, de militibus Lauretanis, SS. Mauritii et Lazari, et S. Stephani, et militiæ Christianæ.

(63. Sicut per professionem regularem in religione approbata vacant beneficia, in cap. *Beneficium* 4, De Regularibus in 6, ita vacant etiam pensiones. Barbosa, *loc. cit.*, n. 39, cum communi aliorum. Rota recent. part. IV, t. I, decis. 246, n. 2 et 6, part. XII, decis. 121, n. 1, et patet ex dictis *supra*, n. 51 et seq. (64. Potest tamen regularis professus obtinere pensionem super beneficio regulari ad nutum superioris amovibilem, non obstante voto paupertatis, et præcipue si inservire debeat ad sublevandum religionem ab oneribus, quibus alias religio gravaretur. Rot. rec., part. II, decis. 302, n. 2 et 3.

(65. Siculi vacant beneficia per promotionem ad episcopatum, ita etiam vacant pensiones datæ in titulum clericalem. Barbosa, *loc. cit.*, n. 38, et alii communiter. Rota, part. II, decis. 143, n. 1, pag. 18, tom. I, decis. 126, n. 11. (66. Nisi concedatur a Papa retentio. Rota, *ibid.*, num. 11. Facultas autem retinendi pensionem concessa promoto ad episcopatum non intelligitur cum facultate transferendi, quæ ante promotionem competebat, nisi fuerit expressa. Rota, part. II, decis. 143, num. 1; Barbosa, *loc. cit.*, et alii passim.

(67. Non vacant tamen pensiones per promotionem ad episcopatum titularem, seu in partibus infidelium. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 43, n. 3; disc. 58, sub n. 11; disc. 75, n. 2; La Croix, lib. IV, n. 1177, et alii passim. (68. Neque vacant per promotionem ad episcopatum cardinalitium non obligantem ad residentiam. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 58, n. 19; disc. 75, n. 6, et alii.

(69. Per promotionem autem ad episcopatum non vacant pensiones, nisi secuta consecratione et adepta possessione. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 43, n. 2, circa finem; Gratian., *Disceptat. forens.*, cap. 296, n. 1 et seq.; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 8, n. 32; Seraphin., decis. 210, ubi de fine concludit, Rotam voluisse ad inducendam exstinctionem pensionis, et vacationem beneficiorum, requiri utrumque, scilicet consecrationem et adeptionem possessionis.

(70. Pensio non exstinguitur per promotionem ad cardinalatum. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 75, n. 4, 5 et 9; La Croix, *loc. cit.*, n. 1177, et alii passim. Amplia, ut reservata ad favorem cardinalis duret, etiam dimisso cardinalatu. Cardin. de Luca, *De benefic.*, disc. 2, n. 3; *De pensionibus*, disc. 2, n. 4.

(71. Neque etiam exstinguitur pensio per assumptionem seu auspicationem cardinalis ad Papatum; Lotter, *De re benefic.*, lib. I, q. 41, n. 1 et seq., ubi id non solum de jure comprobat, sed servatum fuisse in praxi in multis casibus refert, et tenet Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 3, n. 26; La Croix, *loc. cit.*, n. 1177, et alii contra Gabriel., consil. 200, n. 2, l. 2; et Gratian., *Disceptat. forens.*, cap. 296, n. 11 et seq.

(72. Pensio excedens summam scutorum LX de camera exstinguitur eo ipso sine ulla monitione, citatione, judicis decreto aut ministerio, si pensionarius non deferat habitum et tonsuram clericalem tanto tempore, ut ab omnibus reputetur laicus. Sic expresse Sixtus V, constit. incip. *Pastoralis*; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 48, num. 7; Laurenius, in *Foro beneficial.*, part. III, q. 642; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 3, n. 28; Barbosa, *loc. cit.*, num. 49; La Croix, *loc. cit.*, n. 1176, et alii communiter.

(73. Si pensio sit reservata in persona unius, ad commodum tamen et utilitatem alterius, prout servatur in locis, in quibus viget *pragmatica*, *ne pensiones reserventur ad favorem exterorum*, tunc exstinguitur per mortem unius ex his duobus, scilicet, tam per mortem personæ contemplatæ, si præmoriatur, ita ut cum ea remaneant exstinctæ omnes obligationes, quam etiam per mortem reservatarii, in quo actio formaliter radicatur, nisi tamen, qui præmoritur, in alium ante mortem transtulerit. Seraphin., decis. 1088; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 15; Lotter., *De re beneficiar.*, lib. I, q. 36, n. 98 et seq.; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, n. 266; La Croix, *loc. cit.*, n. 1179, cum aliis ibi citatis.

(74. Pensio potest transferri cum legitima facultate ab una in aliam personam. Leurenius, in *Foro beneficial.*, part. III, q. 607, cum communi aliorum. Et tunc ad vitam pensionarii constituitur novum jus ad pensionem. Leurenius, *loc. cit.*, et alii communiter. (75. Pensionis translatio fieri potest etiam in articulo mortis. (76. Neque hic locum habet Regula cancellariæ de infirmis intra viginti dies morientibus; Leurenius, *loc. cit.*, q. 616 et 622; La Croix, l. IV, n. 1170, et alii passim, patetque ex verbis Indulti concedi soliti.

(77. Indultum autem, vel facultas transferendi pensionem, seu concedendi pensionem, cum facultate illam transferendi in alium, potest concedi a solo Summo Pontifice. Leurenius, *loc. cit.*, quæst. 613; La Croix, *loc. cit.*, num. 1170; Parisius, Gamb. Garcias, Castropal, Lotterius ibi citati, et alii passim. (78. Pro transferenda in alium pensione est sub pœna nullitatis servanda forma translationis præscripta a Papa in Indulto. Leurenius, *loc. cit.*, q. 660; La Croix, *loc. cit.*, num. 1170; Corrad. Lotter. et alii passim. (79. Formula talis Indulti traditur a card. de Luca « post tractatum *De pensionibus ad ornatum constitutionis Innocentii XI*, de non transferendis pensionibus ultra medietatem illarum. » *Vide ibi*. (80. In quo Indulto apponitur clau-

sula : « Servata tamen forma constitutionis « Innocentii XI, super translationibus pen- « sionum editæ. » Unde ut ab omnibus præ oculis haberi possit, hic ad litteram datur.

CONSTITUTIO,

Ut nemini liceat pensiones, vel fructus ecclesiasticos transferre ultra illorum medietatem.

« INNOCENTIUS PP. XI, etc.

« § I. Circumspecta Sedis Apostolicæ providentia Christi fidelium commodis jugiter invigilans, ea, quæ alias pro ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum exoneratione optimo quidem constituta fuere consilio, si optatus inde effectus minime proveniat, sed gravia potius exoriantur incommoda, in melius commutare atque reformare studet, sicuti magistra rerum experientia faciendum suadet, ac æqui bonique ratio, nec non ecclesiarum et beneficiorum ipsorum utilitas et Christifidelium pax, et tranquillitas noscuntur postulare.

« § II. Cum itaque dudum fel. rec. Urbanus PP. VIII, prædecessor noster omnes et singulas facultates, Indulta et Privilegia transferendi quascunque pensiones annuas super patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium et abbatialium mensarum, et quorumvis ecclesiasticorum, tam sæcularium quam regularium beneficiorum, quomodocunque qualificatorum, fructibus, tam certis quam incertis, ac etiam distributionibus quotidianis reservatas, quæ tamen per extractionem integrarum pensionum hujusmodi ab ipsis translatariis factam realem et actualem effectum sortita non essent, pro summa, quæ medietatem veri annui valoris fructuum mensæ, seu beneficii, super quibus pensio transferenda, seu translata reperiretur, excederet, quibusvis personis, etiam abbatiali, episcopali, archiepiscopali, patriarchali, vel alia quavis dignitate, etiam cardinalatus honore fulgentibus, sive etiam ad favorem quorumcunque locorum piorum, et collegiorum, quovis intuitu et consideratione, etiam motu proprio, ac ex certa scientia, et de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac cum quibusvis clausulis, et decretis; tam per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores suos, quam ipsum Urbanum prædecessorem concessa eatenus revocaverit, cassaverit, et annullaverit, ac viribus, et affectu evacuaverit, ita tamen, ut facultates transferendi pensiones hujusmodi pro ea parte, quæ medietatem fructuum, etiam incertorum, vel distributionum, quatenus super illis essent impositæ, non excederent, firmæ et illæsæ remanerent: et insuper voluerit et ordinaverit, eos, qui prætextu excessus medietatis fructuum seu distributionum, hujusmodi partem pensionum translatarum solvere recusarent, ad excessum ipsum probandum teneri, nec interim illius dispositionis prætextu processum exsecutivum, aut solutionem integræ pensionis, quatenus alias illis locus esset, impediri aut retardari debere, et alias, prout in ejusdem Urbani prædecessoris constitutione desuper edita, et in cancellaria Apostolica anno Incarnationis Dominicæ 1624 die 24 Januarii publicata, cujus tenorem præsentibus pro plene et sufficienter expresso et inserto haberi volumus, uberius continetur.

« § III. Verum cum quotidiano experimento compertum sit, prænarratam constitutionis hujusmodi dispositionem ecclesiis et beneficiis, pensionum hujusmodi onere gravatis, illasque obtinentibus, qui excessum medietatis fructuum iisdem pensionibus gravatorum probare, et interea, donec rei judicatæ, effectum desuper obtinuerint pensiones ipsas solvere tenentur, parum esse proficuam, et e converso tam transferentibus quam translatariis pensionum hujusmodi non modicum afferre incommodum; illis quidem quod propter ignorantiam, cum veri valoris annui fructuum et distributionum, tum quantitatis aliarum pensionum desuper reservatarum, frequentissime, ac fere semper dubii sint, et incerti, quas pensiones transferre possint, his vero, quod lites super pensionibus in eos translatis, quas ecclesiarum et beneficiorum hujusmodi possessores, sub prætextu excessus prædicti impugnant, sustinere et prosequi cogantur; ita ut ejusmodi litibus discutiendis ac decidendis tribunalia assidue fatigentur, partes vero ærumnosis dispendiis prægraventur,

« § IV. Hinc est, quod Nos litibus, et dispendiis hujusmodi ansam præcidere, ac tam ecclesiarum et beneficiorum prædictorum exonerationi, quam alias, et illa obtinentium, nec non eorum, quibus ejusmodi facultates transferendi pensiones ab hac S. Sede concessæ sunt, et in posterum concedentur, ac illorum, in quos pensiones ipsæ transferentur, commoditati, securitati et indemnitati, quantum Nobis ex alto conceditur, providere cupientes, ac quorumcunque privilegiorum, indultorum et facultatum transferendi pensiones hujusmodi; seu illarum loco fructus, redditus et proventus ecclesiasticos reservandos, quibusvis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis, præeminentiæ, et dignitatis existentibus, etiam cardinalatus honore fulgentibus, seu alias specifica et individua mentione, et expressione dignis, etiam motu proprio, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac cum quibusvis clausulis, derogationibus et decretis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores Nostros, ac etiam per Nos, et Sedem prædictam hactenus quomodolibet concessorum, litterarumque Apostolicarum, tam sub plumbo quam in simili forma brevis, cedularum motus proprii desuper expeditarum et chirographorum cujusvis Romani Pontificis manu subscriptorum tenores, etiam veriores, et datas, aliaque omnia, et singula, etiam specialem et individuam mentionem, et expressionem requirentia, præsentibus pari-

ter pro plene et sufficienter expressis, et insertis, exactissime et accuratissime specificatis habentes : motu proprio, non ad cujusquam Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia et matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, ut de cætero omnes, et singuli etiam S. R. E. cardinales seu quavis alia præeminentia et dignitate præditi, et alias quomodolibet qualificati, seu specificam et individuam mentionem requirentes, quibus ejusmodi indulta, privilegia et facultates transferendi pensiones annuas super fructibus, et redditibus, et proventibus, juribus, obventionibus, et emolumentis undecunque provenientibus, et in quibuscunque rebus consistentibus, ac distributionibus etiam quotidianis, et manualibus, patriarchalium, metropolitanarum, cathedralium, abbatialium, aliarumve mensarum, ac dignitatum etiam majorum, et principalium personatuum, officiorum, præpositurarum, præpositatuum, canonicatuum et præbendarum, aliorumve quorumlibet cum cura, et sine cura, sæcularium, et cujusvis ordinis, congregationis, et instituti regularium beneficiorum reservatas, seu illarum loco fructus, redditus et proventus hujusmodi reservatos, sive per viam cassationis, et novæ reservationis, sive simplicis translationis, seu alias quomodolibet hactenus a Sede Apostolica concessæ sunt, et in futurum tam per Nos, quam per Romanos Pontifices successores nostros, et Sedem prædictam concedentur, eorumdem privilegiorum, indultorum, et facultatum vigore dimidiam duntaxat, seu dimidia minorem partem ipsarum pensionum, seu fructuum, reddituum et proventuum illarum loco reservatorum hujusmodi; quas, et quos vigore primæ reservationis, seu in eos factæ translationis de præsenti percipiunt, et pro tempore percipient, seu legitime percipere possunt, et poterunt respective, transferre valeant, ita tamen, ut ejusmodi translationes, si, servata cæteroquin dictorum privilegiorum, indultorum et facultatum, ac præsertim quoad quantitatem pensionum et fructuum transferendorum in eis expressam, forma, et dispositione, factæ fuerint, tametsi fructus, redditus, proventus, jura, obventiones et emolumenta, ac distributiones, etiam quotidianæ, et manuales mensarum, aliorumque beneficiorum hujusmodi pensionum, et fructuum reservatorum oneribus ultra eorum medietatem adhuc gravata remanerent, nihilominus validæ, firmæ et efficaces existant, nec ex capite excessus medietatis fructuum, aliorumque prædictorum, in vim prædictæ constitutionis Urbani prædecessoris, quam hac in parte quoad futuras translationes nullius roboris, et momenti fore decernimus, ullo modo impugnari possint, tenore præsentis perpetuo statuimus, et ordinamus.

« § V. Decernentes easdem præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque, etc.

« § VI. Non obstantibus facultatibus, privilegiis indultis, aliisque præmissis, etc.

« § VII. Ut autem præsentes litteræ omnibus facilius innotescant, etc.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 7 Febr. 1677 pontificatus nostri anno secundo.

« J. G. Slusius. »

(81. In qua, ut vides, translatio pensionis ab habentibus Indultum fieri non potest, nisi pro medietate : Innocentius XI, *ibi*. (82. Si tamen indultarius pensionem transferret ultra medietatem et summam permissam, translatio non esset nulla, sed solum maneret vitiata in excessu, quia cum sit materia dividua, utile per inutile non vitiatur. Card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 66, n. 66; Lotter., *De re benefic.*, lib. I, quæst. 40, num. 74; Tondut., *De pensionibus*, cap. 23, num. 14; Adden., *ad Buratt.*, decis. 12, litt. F; Monacell. tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 7. (83. Item per translationem invalidam non remanet consumpta facultas transferendi. Garcias, *De beneficiis*, part. I, cap. 5, num. 249; Monacell., *loc. cit.*, num. 7, et alii passim.

(84. Translatio pensionis potest fieri coram omnibus in dignitate ecclesiastica constitutis, id est non solum coram episcopis, aut aliis dignitatibus sed etiam coram canonicis cathedralium, qui ad hoc dicuntur in dignitate constituti, ut patet ex verbis ipsis indulti, ibi : « Ut quicunque loci ordinarius, vel canonicus metropolitanæ, aut alterius cathedralis ecclesiæ, vel alia persona in dignitate ecclesiastica constituta a te quomodocunque eligendi vel eligenda. » Tondut., *De pensionibus*, cap. 28, num. 30; Monacell., *loc. cit.*, num. 1, et alii communiter.

(85. Non habentes ad id speciale privilegium debent pro translatione pensionis exhibere executori Indultum. Rota recent. part. V, tom. I, decis. 113, num. 8, part. XIII, decis. 142, num. 4; La Croix, lib. IV, num. 1170; Leurenius, et alii passim. (86. Tale autem privilegium transferendi pensiones sine exhibitione indulti habent omnes cardinales, ut patet ex verbis indulti soliti ipsis concedi, et relati a card. de Luca, post dict. tract. *De pensionibus*, in quo hæc præcisa verba leguntur : « Seu si tibi magis placuerit, et ita volueris, etiam præsentibus litteris non exhibitis, vel præsentatis pensionem seu pensiones pro summa et quantitate, etc., in unam, vel plures personas, et alias saltem charactere clericali insignitas, etc., quandocunque tibi placuerit, etiam in mortis articulo nominandas, etiam coram solo notario et testibus, transferre possis, concedimus et indulgemus, etc. » Quod privilegium habere etiam milites Sancti Petri, testantur Tondutus, *De pensionibus*, cap. 28, num. 31, et Monacell., *loc. cit.*, num. 2

(87. Translatio autem pensionis debet fieri in clericum, qui talis sit tempore translationis, et qui capax esset primo recipiendi pensionem, nisi in indulto haben-

tur aliud speciale privilegium. *Communis*, et patet ex citatis verbis consueti indulti, *et alias saltem charactere clericali insignitus*.

(88. Facultas transferendi pensionem exerceri potest etiam per procuratorem indultarii; dummodo persona, in quam est transferenda, sit certa et nominata ab indultario, Rota, *coram Dunozett.*, Jun. decis. 208, num. 2, 11, 50, 53, 62, et per tot.; Garcias *De benefic.*, part. I, cap. 5, n. 246; Tondut., *De pensionibus*, cap. 39, num. 5 et 6; Monacell., *loc. cit.*, num. 5, et alii passim.

(89. Pensio translata, est eadem pensio cum prima, et transit in translatarium cum iisdem privilegiis, quibus utebatur transferens. Rota, part. I, recent., decis. 122, num. 10; Lotter., *De re beneficiaria*, part. I, quæst. 40, num. 346. Unde etiam illius favore vigent, et intactæ remanent obligationes factæ, et fidejussiones datæ in pensionis reservatione. Addend. *ad Greg.*, dec. 445, n. 9, idem *ad Burat.*, decis. 638, num. 13; Tondut., *De pensionibus*, cap. 30, num. 32; Monacell., *loc. cit.*, num. 15, et alii.

(90. Ad translationem pensionis requiritur consensus titularis, seu beneficiati. Rota recent., part. XIII, dec. 142, num. 5. (91. Adeoque translatio ab initio facta absque consensu titularis est nulla. Rota, *ibid.*, num. 9. (92. Quandoque tamen sufficiens reputatur, quod consensus superveniat. Rota, part. XIII, dec. 299, num. 6 et 7. (93. Nisi aliter habeatur ex mandato Papæ, *ibid.*, num. 8.

(94. Papa tamen potest absque alicujus consensu ex mera ejus liberalitate transferre pensionem, et concedendo facultatem illam transferendi dicitur supplere consensum titularis. Rota, part. XI, dec. 247, num. 18 et 23. (95. Intellige tamen hoc verum solum respectu consensus requisiti juxta regulas cancellariæ, non autem requisiti vigore pacti inter titularem et pensionarium initi, quia facultas transferendi pensionem non suffragatur, quando illius translatio est prohibita ratione pacti in illius reservatione appositi. Rota, dec. 689, num. 1, part. IV, divers., et part. V, rec., tom. I, dec. 153, num. 1, et part. XI, dec. 247, num. 17 et 24. (96. Papa enim in facultate translationis pensionis, derogando simpliciter consensui titularis, non censetur derogasse speciali consensui illius virtute pacti acquisito, cum derogatio, tanquam odiosa, non debeat extendi ad alios casus. Arg. cap. *Odia*, 15, De regul. juris in 6, et pluribus adductis sic expresse tenet Rota, part. XI, dec. 247, num. 25 et 26. (97. Unde mentio specifica requiritur pro derogatione pacti inter partes initi et acceptati, alias subreptio committitur, si in indulto translationis pensionis non fuerit narratum Papæ, quod in litteris reservationis fuerit expresse prohibita translatio, etiam vigore indulti. Rota, part. XI, rec., dec. 147, a num. 12 ad 17.

(98. Qui non habet indultum transferendi pensionem, potest illam in totum, vel in parte, quoad commoditatem ipsam percipiendi, gratuito, libere, et sine ullo pacto, et pecunia, sive anticipata solutione, cedere et remittere ad favorem titularis, donec naturaliter vixerit, etiam sine beneplacito Apostolico. Sic expresse Rota recent. part. XII, dec. 397, num. 3, 19 et 20; card. de Luca, *De pensionibus*, discurs. 68, num. 6, et *De regalibus*, disc. 37, sub num. 9 in fine; Lotter., *De re beneficiar.*, lib. III, quæst. 39, num. 86 et seq.; Tondut., *De pensionibus*, cap. 17, num. 25 et seq.; Ventriglia, tom. II, adnot. 12, § 3, num. 38; Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 10, et apud ipsum S. cong. conc., *in Nullius*, 27 Maii 1645, lib. XVII, decr., pag. 480.

(99. Pensio secundum se non potest sine beneplacito Apostolico redimi pecuniis, licet istæ dicantur esse veluti anticipatæ aliquot annorum solutiones. Navarr., Gigas, Parisius, Azorius, Garcias, Bonacina, Barbosa, Lotterius, Leurenius citati, et seculi a La Croix, lib. IV, num. 1183; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 6, num. 3, disc. 11, n. 10, disc. 80, num. 5, dicens expresse, quod exstinctio pensionis facta gratis non exigit beneplacitum, secus mediante pretio. Ventriglia, tom. I, adnot. 11, § 3, num. 42, ubi dicit expresse, quod de stylo curiæ, qui facit legem, et vigore constitutionis S. Pii V, incip. *Ex proximo*, non potest pensio vendi aut redimi sine auctoritate Summi Pontificis, alias incurritur crimen Simoniæ, ut post Azorium, Reginald. Suarez, Filliuc. Layman, Bonacinam, et alios advertit Barbosa lib. III *Jur. eccles. univers.*, cap. 11, num. 20 et seq.

(100. Attamen ipse Barbosa, *loc. cit.*, num. 25, cum Bonacina per eum adducto, dicit, absolute pensionarium absque Simoniæ labe posse alteri vendere vel donare fructus suæ pensionis etiam ad totam vitam, modo illius titulum retineat. Quod et videtur tenere etiam Rota, part. XII, recent., decis. 397, num. 19, expresse dicens, quod « pensionis commoditas exigendæ cadit in commercio, recipit hypothecam, et potest libere vendi : » et ad id citat aliam Rotæ decisionem 834, num. 11, *coram Burall.* Azorium, Suarez, Bonacinam et Lauream. In tali enim casu cessio, seu venditio, aut donatio pensionis comprehendit solam commoditatem, et jus casuale ejusdem pensionis, non autem titulum et jus formale, cum talis titulus, et jus formale pensionis remaneat semper penes cedentem, ut advertit eadem Rota recent. part. XV, decis. 8, num. 2. Et probabilius cum plurimis aliis tenet La Croix, lib. IV, num. 1184, ubi contra Henriq. Layman, Garciam, Tondut. Lotter, Lucam apud Leuren., *loc. cit.*, quæst. 668, tenentes redemptionem pensionis propria auctoritate factam esse absolute Simoniacam, dicit, quod probabilius tenent plurimi cum Diana, part. XII, tract. 5, resol. 5; Hann., *De justitia*, t. VI, tract. 2, num. 564, nullo modo esse Simoniacam; imo Cajetan., Valent., Tolet., Suarez, Rayin., Less., Castropal., Pirrhing dicunt nullum esse peccatum, pensionem jam antecedenter constitutam

redimere anticipate solvendo, quia dicunt, ibi tantum emitur immunitas ab obligatione quotannis solvendi pensionem, quæ immunitas est quid mere temporale. Idem etiam tenet Felix Potestas, t. II, part. II, n. 1381, cum Castrop., Tancr., Ant. a Spiritu sancto contra Nav. Sotum, et alios, quia, dicit ipse, redemptio pensionis non est emptio alicujus juris spiritualis, sed exstinctio debiti temporalis; imo est quædam anticipata solutio, per quam non tollitur, nec dissolvitur jus, quod pensionarius habet ad recipiendos fructus, sed perficitur et completur; adeoque, qui pensionem redimit, non emit jus pensionarii ad fructus, sed anticipate ei fructus, ad quos habet jus, solvit. *Hæc ille.*

(101. Ast dato etiam, quod vendere fructus pensionis, retento adhuc titulo, non sit Simonia, tamen hæc venditio non potest ad totam vitam, et pro longo tempore fieri sine beneplacito Apostolico, cum de stylo curiæ, qui facit legem, et vigore constitutionis S. Pii V, incip. *Ex proximo*, non possit pensio vendi, aut redimi sine auctoritate Papæ, et sit contra *Extravagan. Ambitiosæ*, De reb. eccles. non alienand., cujus vigore fructus pensionis non posse vendi vel locari ultra triennium defendunt Navarr., consil. 11, *De rebus eccles.;* Lessius, *De just. et jur.*, lib. II, cap. 35, num. 122 ad finem; Garcias, *De benefic.*, part. II, cap. 1, n. 37; Ventriglia, tom. I, adnotat. 1, num. 29 et t. II, adnotat. 11, § 3, n. 42, et alii. Unde tenentes fructus pensionis, et commoditatem posse vendi, intelligendi sunt, et admittendi solum per triennium, et non ultra, secundum dicta per Garciam, *loc. cit.*, cap. 5, n. 26 et seq., et per Ventrigliam, *l. c.*, n. 42, et per alios.

(102. Pensio debet esse ita moderata, ut congrua sustentatio adhuc remaneat beneficiato. Rota recent., part. v, t. I, decis. 187, num. 13. (103. Et ideo Papa solet reservare pensiones, dummodo remaneant pro titulari, seu beneficiato duæ tertiæ partes fructuum. Rota recent. part. XI, decis. 11, num. 15. Quandoque tamen pensio reservatur usque ad dimidiam partem fructuum, Rota, part. IV, tom. III, decis. 536, num. 6. Ultra tertiam vero, aut dimidiam partem reservari non solent pensiones. Rota, part. II, decis. 444, n. 1. (104. Ita ut pensio reservata ultra medietatem fructuum sit nulla, et pro nulla declarari debeat. Rota, part. XVI, dec. 342, num. 2; Gigas, Barbosa, Lotter., Ventriglia, Leurenius, *loc. cit.*, q. 484; apud La Croix, *l. c.*, n. 1133, dicentes pensionem excedentem determinatam quantitatem corruere totam.

(105. Hinc clausula solita apponi : *Dummodo pensio tertiam partem, seu medietatem fructuum non excedat*, operatur, ut pensionarius non possit agere ad pensionem, nisi prius eamdem clausulam verificaverit, etiamsi titularis consenserit pensioni. Rota, part. XI, dec. 288, num. 4 et 5, part. 8, dec. 24, num. 2 et 3, part. XVII, dec. 24, n. 33 et 34. Quia dicta clausula qualificat reservationem pensionis, ita ut non mereatur exsecutionem, antequam eadem qualitas fuerit justificata, seu pensio possit exigi, donec a pensionario non fuerit justificatus non excessus. Rota, part. X, dec. 3, num. 5, 7 et 8. Dicta enim clausula in reservatione pensionis apposita reddit illam conditionalem. Rota, part. XVII, dec. 41, num. 11. Imo non solum reddit illam conditionalem, sed etiam onus probandi transmittit in pensionarium. Rota, part. III, dec. 747, num. 1. Et sic pensio reservata cum dicta clausula nullatenus sustinetur, nisi prius illa verificata fuerit. Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 155, num. 1. Qua non verificata, corruit reservatio pensionis. Rota, part. XI, dec. 187, num. 10.

(106. In impetratione et impositione pensionis facienda est mentio, quod beneficium sit alia pensione gravatum. Rota, part. V, tom. I, decis. 49, num. 7. Reservatio enim pensionis super beneficio alia pensione gravato plerumque denegatur, vel difficiliter conceditur a Papa. Rota, part. XVI, dec. 69. num. 4. (107. Pensio autem reservata, nulla facta mentione primæ antecedenter impositæ super eodem beneficio, dicitur subreptitia, et nulla. Rota, part. II, decis. 666, num. 2 et dec. 739, n. 1, part. IV, tom. I, dec. 119, num. 2, part. VII, dec. 169, num. 1, part. X, dec. 107, num. 15, part. XVI, dec. 69, num. 4, et sæpe alibi; Panimol., dec. 136, num. 54, cum aliis ibi citatis. Et quidem nulla est ipso jure, non ope exceptionis, adeo ut nec reviviscat, ubi prima pensio cesset, etiamsi secunda pensio motu proprio fuerit reservata. Rota, part. VII, dec. 169, num. 1, 2 et 3. Imo corruit in totum. Rota, part. VII, *cit.*, dec. 169, num. 1, part. XVII, dec. 279, num. 15; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, num. 561; Parisius, *Resignat. benefic.*, lib. VI, q. 2, num. 4; Caputaquen., decis. 312, num. 3 et 4, part. II; Panimol., dec. 136, num. 54. et alii passim.

(108. Pensio legitime imposita est a beneficiato sub mortali solvenda, quia acceptando beneficium pensione gravatum, censetur contraxisse cum pensionario, et se obligasse ad solutionem. Rotà recent. part I, dec. 176, num. 1; part. III, dec. 110, n. 14; Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastic. univers.*, c. 11, num. 70, cum pluribus ibi citatis; Leurenius, in *Foro beneficial.*, part. III, quæst. 544; La Croix, lib. IV, num. 1159, cum Azor., Garcia, Barbosa, Castropal., ibi citat. et alii passim.

(109. Si pensiones non sint solutæ a proprio beneficiato, tenentur ejus hæredes, et si hi non possint, et pensionarius probet se fecisse debitas diligentias pro obtinenda pensione suis temporibus, tenetur successor in beneficio solvere ipsas pensiones decursas, non solutas ab antecessore, et ad id datur actio pensionario contra ipsum. Rota, *in una Canariensi pensionis*, 15 Jan. 1597; *cor. Gypsio ; in Hispalensi pensionis*, 16 Decemb. 1577, *coram card. Blanchetto*, et *in Oscensi, et Barbastrensi pensionis*, 19 April. 1609, *coram card. Lancellot*, et sæpissime in

aliis citatis, *in Neritonensi pensionis*, 10 Jun. 1611, *coram Gregorio XV*, impressa per Farinac., dec. 352, num. 2, part. II, recent., et per Bellamer., dec. 507, num. 1, et per Campanil., *in divers. jur. canon.*, rubric. 11, cap. 24, num. 20, et sic tenent Gratian., *Discept. Florens.* cap. 9, num 59; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, num. 199; Panimoll., dec. 134, num. 33 et seqq.; Barbosa, *loc. cit*, num. 72; card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 19, num. 5 et 14, disc. 31, num. 8, disc. 33, num. 4, disc. 87, num. 2 et 7; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 2, a num. 42, cum plurimis ibi adductis, et alii passim. Et ratio est quia onus solvendi pensionem videtur esse impositum non hujus, vel illius anni fructibus, sed quibuscumque usquedum solvatur pensio. Tum quia Papa videtur ab initio ad hoc obligasse beneficiatum et successores in beneficio gravato. Et sic successores tenentur ad solutionem pensionis decursæ, non tanquam debitum proprium, sed tanquam debitum beneficii. Rota recent. part. XVI, dec. 231, num. 14.

(110. Pensionario moriente ante terminum solvendæ pensionis, beneficiarius tenetur solvere hæredibus pro rata fructuum perceptorum, vivente pensionario. Rota apud Coccin., dec. 327, num. 1; et apud Cavaler., dec. 129; Panimol., dec. 134, num. 25 et seqq.; Riccius, in *Praxi*, part. III, resol. 468, num. 1; Bellet., *Disquisit. cleric.*, part. I, tit. *De bonis clericor.*, § 18; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 3, num. 7 et 8; card. de Luca, *De benefic.*, disc. 81, num. 23, disc. 138; num. 10, *De pensionib.*, disc. 28, num. 3 et 4, et alii passim, dicentes hoc idem servandum esse, quando camera Apostolica, mediante spolio, defuncto succedit; debetur enim cameræ, ubi adest usus spoliorum; Panimol., dec. 134, num. 32.

(111. Annus pro solvenda pensione incipit currere a die constitutæ pensionis, terminat eadem die sequentis anni. Rota, part. XV, recent., decis. 356, num. 3; Leurenius, *loc. cit.*, quæst. 561; La Croix, *loc. cit.*, num. 1164, et alii communiter. (112. Locus, in quo solvi debet pensio, est ordinarie, ubi situm est beneficium, et ubi fructus percipiuntur, nisi aliter in litteris reservationis sit dispositum. Leurenius, *loc. cit.*, qu. 562; Bartol., Garcias, Corrad., Castrop. citati, et secuti La Croix, *loc. cit.*, num. 1164, et alii passim.

(113. Pensio imposita in pecunia, solvenda est in pecunia debita, nec beneficiatus liberatur solvendo aliam, per textum in l. 2, § *Mutui datio*, ad fin., ff. *Si certum petatur;* ubicunque enim deducta est qualitas in stipulationem, ea est præstanda; nec potest solutio fieri in diversa, per textum in l. *Cum quid*, ff. *Si certum petatur*, per Baldum in d. l. 2, § *Mutui datio*, n. 3, et in terminis Lotter., *De re beneficiar.*, lib. I, q. 39, n. 172 et seq.; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 2, n. 26, et alii passim. *Vide* verb. MONETA, n. 19.

(114 Esset tamen admittenda solutio in alia specie pecuniæ, quando esset penuria qualitatis monetæ promissæ, et debitæ, et quando pensionarius nullum damnum reportaret ex mutatione, sed omnino conservaretur indemnis Rota, *in una Cremonensi pensionis*, 15 Jul. 1589, *coram D. Orano*, arg. cap. *Olim*. 20, et cap. *Cum canonicis* 25. De censibus; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 26; Lotter., *loc. cit.*, n. 174.

(115. Pensio simpliciter, et distincte constituta, et reservata in ducatis, aut in scutis, nulla facta mentione, an sint ducati de camera, vel monetæ usualis, an sint scuta auri, vel argenti, solvenda est in ducatis, seu scutis monetæ usualis regionis, et exiguioribus, et minus gravantibus beneficiatum, per textum in leg. *Nummis indistincte legatis* 75, ff. *De legatis* 3, ibi : « Nummis indistincte legatis, hoc receptum est, ut exiguiores legati videantur, si neque ex consuetudine patrisfamiliæ, neque regionis, unde fuit, neque ex contextu testamenti possit apparere; » leg. *Semper in obscuris de regul. juris*, ubi in obscuris, quod minimum est, debetur; et in dubio semper pro debitore judicandum est, l. 1, § *Cui certum*, ff. *De aur. et argent. legat.* (116. Si autem ex usu, vel ex regione, vel ex contextu litterarum reservationis possit haberi interpretatio, de qua specie Summus Pontifex intellexit, tunc in illa specie facienda est solutio, per textum expressum in cit. leg. *Nummis* 75, De legatis 3 *Communis* cum Ventriglia, loc. cit., n. 28. *Vide* ipsum ibi multa adducentem ad rem sub n. 29 et 30.

(117. Pensio reservata in ducatis cameræ, si solvatur in curia, debet solvi in ducatis auri de camera, et pro eis scuta auri in auro cum additione unius Julii juxta formam litterarum Apostolicarum; si autem solvatur extra urbem in aliis regionibus, ubi difficulter reperiuntur aurea, sufficit quod fiat solutio in alia moneta valoris æquivalentis. Rota, part. IV, tom. I, decis. 430, n. 1, et sæpe alibi; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 27, et alii passim. *Vide* verb. MONETA n. 20. (118. Aurea autem de camera æstimantur in ratione Juliorum quatuordecim, nec ab eorum valutatione recedendum est de tempore gratiæ. Rota, part. IV, tom. II, decis. 488, n. 1. (119. Quomodo autem solvenda sit pensio, quando valor monetæ, qui erat tempore reservationis pensionis, fuit alteratus, et mutatus? *Vide* dicta sub verb. MONETA, a n. 13 ad 17.

(120. Pensio exigi non potest ante expeditionem litterarum Apostolicarum; et si ante fuerit exacta, redditur nulla, stante decreto in reservatione apponi solito : « Vigore litterarum Apostolicarum desuper conficiendarum, nec ante; alias præsens reservatio sit nulla. » Barbosa, lib. III *Juris ecclesiastic. citat.*, cap. 11, n. 98; La Croix, lib. IV, n. 1168; card. de Luca, *De pension.*, disc. 22, n. 3, disc. 29, n. 3, disc. 30, n. 9, disc. 40, n. 7, disc. 44, n. 9. *De benefic.*, disc. 64, n. 10, et comm. aliorum. Rota, part. II, recent. decis. 392, n. 1, part. III, decis. 78, n. 4, et sæpe alibi. (121. Dicuntur autem litteræ expeditæ, quando sunt plumbatæ. Rota,

part. III, decis. 68, sub n. 4, et sæpe alibi; Barbosa, *loc. cit.*, n. 100, cum pluribus ibi citatis. (122. Debita tamen pensio post expeditas litteras, est solvenda a die reservationis, non autem a die expeditionis ipsarum litterarum, quamvis expeditio sit in conditione posita. Rota recent., part. v, tom. II, dec. 539, n. 16; Leurenius, *loc. cit.*, q. 585; card. de Luca, et alii.

(123. Pensionarius, sub onere non faciendi fructus suos, sed restituendi, tenetur quotidie recitare officium B. M. V. ex constitutione 135 S. Pii V, incip. *Ex proximo;* Barbosa, *loc. cit.*, n. 11, cum pluribus ibi citatis; Ventriglia, tom. II, § 2, n. 86, et alii communiter, dicentes pensionarios teneri ad recitationem officii B. M. V. sub eadem pœna, sub qua beneficiati tenentur ad recitationem officii divini. (124. Satisfacit tamen pensionarius, si recitet officium divinum, et omittat officium B. M. V. Barbosa, *loc. cit.*, num. 13; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 86; Bonacina, *De horis canonicis*, disput. 1, quæst. 2, punct. 4, num. 10, et alii passim. (125. Insuper clericus in sacris, vel habens beneficium, et pensionem, satisfacit suæ obligationi unica recitatione divini officii, etiamsi omittat officium parvum B. M. V. Barbosa, Ventriglia, Bonacina, *locis citatis*, et alii passim. (126. Pensionarius, cujus auctoritate Apostolica est redempta pensio in totum, non obligatur ad officium B. M. V. quia S. Pius obligat solos pensionarios, qualis hic non est, cum dimiserit totaliter jus pensionis auctoritate legitima Papæ Bonacina, *loc. citat.*, num. 11; La Croix, lib. IV, numer. 1156; Barbosa, *loc. cit.*, sub num. 14, et alii. (127. Secus autem, si auctoritate propria admittat tantum aliquas anticipatas solutiones, quia hic revera remanet adhuc pensionarius, cum adhuc retineat jus pensionis. La Croix, *loc. cit.*, num. 1156, et alii passim.

(128. Quando pensio est reservata in capite, seu persona unius in commodum, et utilitatem alterius, ille duntaxat ad officii recitationem obligatur, in cujus commodum pensio reservata est. Barbosa, *loc. citat.*, numer. 12; Bonacina, *loc. citat.*, numer. 7; Ventriglia, *loc. citat.*, numer. 86, et alii passim.

(129. Pensionarius ex redditibus pensionis impositæ super beneficio tenetur pro rata concurrere ad Ecclesiæ reparationem, sicuti tenetur ipse titularis, seu beneficiatus; nisi pensio ita imposita fuerit, ut ab omni prorsus onere libera solvatur. Panimoll., decis. 6, adnotat. 8, num. 53; Navarr., *Consil. unico de Eccles. ædificand.*, relat. per Barbos., *De offic. et potest. episcop.*, allegat. 64, n. 18; Ventriglia, tom. II, adnotat. 11, § 2, num. 1 et seq., cum pluribus ibi citatis. Rota recent., part. IX, tom. II, decis. 343, num. 32. (130. Nisi enim Papa exemerit pensionem a quibuslibet oneribus et impositionibus, tenetur pensionarius ad onera, quæ in dies imponuntur super beneficiis. Rota recent., part. III, decis. 407, num. 3. (131. Imo ubi agatur de pensionibus super beneficiis religionis Hierosolymitanæ impositis, pensionarius, etiamsi sit cardinalis, tenetur ad onera ejusdem religionis. Rota, *ibid.*, n. 16. (132. Prout in casu contributionis tenetur pensionarius contribuere pro rata pensionis. Rota, part. v, tom. I, decis. 23, n. 4. Adeoque tenetur ad solutionem decimarum, et onerum præstandam principi, nisi fuerit specialiter derogatum. Rota, part. v, tom. I, dict. decis. 23, n. 31. Atque etiam concurrere debet ad necessarias impensas reparationum. Rota, part. XIX, tom. II, decis. 343, n. 32. (133. Unde generaliter tenetur pensionarius pro rata pensionis contribuere ad omnia onera beneficii, nisi Papa addiderit, quod pensio sit omnino libera, immunis, et exempta. Azor., Barbosa, Lotter., Leuren., citati et secuti a La Croix, lib. 4, n. 1158.

(134. Pensionarius habens pensionem ultra valorem LX ducatorum auri de camera, tenetur deferre vestes clericales talares, sub pœna privationis; Sixtus V, constitut. 92, incip. *Sacrosanctam.*

(135. Pensionarius habens pensionem solitam concedi clerico, gaudet privilegio fori, etiamsi non deferat habitum et tonsuram. Sic Barbosa, *De offic. et potest. episc.*, part. II, allegat. 12, n. 8, cum pluribus aliis ibi citatis, asserens id decidisse sac. congregationem Concilii, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 57, n. 151, ubi affert præcisum decretum sacræ congregationis Concilii, et testatur, se vidisse et legisse ejus originale, et in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Pensio*, num. 4, ubi expresse dicit, quod pensionem obtinens habetur pro clerico beneficiato ad effectum privilegii, et fori exemptionis, et refert sic decidisse sacram congregationem Concilii, sub die 18 Decembris 1595, et item, *in Portugallien.*, 10 Aprilis 1622; Sperell., decis. 66, num. 34, ubi etiam ipse asserit, sic decrevisse sacram congregationem Concilii, ob quam decisionem varii sentientes contrarium se retractarunt, et novissime D. Riccius, *in sua Synopsi Decretorum sacræ congregationis Immunitat.*, verb. *Pensionarius*, num. 1, præcisis his verbis asserens decretum ejusdem congregationis, ibi : « Pensionarius censetur beneficiatus ad effectum fruendi privilegio fori, etiamsi non incedat in habitu et tonsura; » *Perusina*, 20 Febr. 1652, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 175. (136. Contrarium tamen, scilicet non gaudere privilegio fori pensionarium, nisi deferat habitum et tonsuram, sustinent Azeved., lib. I, num. 5, vers. *Sed an pensio*, tit. 4, lib. I, novæ recopil.; Flamin., *De resignationibus*, lib. I, q. 11, num. 70; Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 5, num. 70; Gonzalez, *ad Regul. 8 Cancellar.*, gloss. 5, num. 6, et alia apud Barbosam, *in cit.*, allegat. 12, num. 8, afferentes etiam pro se aliam decisionem sacræ congregationis, et novissime Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 14, ubi dicit, sic decrevisse sacr. congreg. Concil., 6 Jun. 1622, et late idem Monacell., tom. IV *supplement.* ad d. tom. II a num. 150

ad 154, ubi etiam pro se allegat plures doctores, inter quos Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 232, dicens ibi adducere ad id declarationem sacræ congregationis Concilii; qui tamen Fagnanus, si ibi attente legatur cum declaratione dictæ sacræ congregationis, imo et cum declaratione sanctissimi, aperte favet nostræ sententiæ, ipsamque tuetur contra sententiam oppositam defensam a Monacell. et ab aliis supracitatis, ut ubi videri potest, et ea, quæ diximus supra num. 8, adeoque, etc.

(137. Pensionarius, qui habet indultum retinendi pensionem, etiamsi non incedat in habitu et tonsura clericali, et matrimonium contrahat, non censetur dispensatus ad militiam, ad quam si transeat, amittit pensionem, quia talis dispensatio nequit supplere defectum provenientem ex militia, quæ est in diversa specie impedimenti, nempe illius, per quod exercentur, seu exerceri possunt sæva, unde indiget sua speciali dispensatione, alias statim ac afficitur miles, beneficium et pensionem amittit. Rota, *coram Celso*, decis. 69, num. 16 et 17, et num. 22, ubi ampliat locum habere, etiam re integra, antequam sæva exerceat, militiam deserat, et primævum statum reassumat; ita respondit quoque sacra congreg. Concil., *Niciensi*, 19 Decembr. 1648, 18, pag. 563, et tenent card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 46, num. 3; Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 7, num. 11, et alii passim.

(138. Item pensionario pro obtinenda pensione obstat officium militis levis armaturæ. Sac. cong. Concil., *in Romana Indulti*, 7 Decembr. 1720, ad quem effectum concedi non solet sanatoria. Sacr. cong. Concil., d. die ad 2 dub., quam deinde concessit die 22 Mart. 1721. Sic refert Ursaya, I *Miscellan. sacro et profano*, lit. P, num. 245.

(139. An, et quando pensionarius teneatur, vel non, pensionem minuere, seu remittere? *Vide* verb. LOCATIO, a num. 37 ad 47, et sicuti ibi de locatore, discurre hic, salva proportione, de pensionario.

(140. An pensionarius teneatur eodem modo ac beneficiatus, superfluos fructus pensionum in pios usus expendere? Variant doctores. Negat absolute La Croix, l. IV, num. 1157, cum Covarruv., Menoch., Fusc., Vasquez, Ricc., Nald., Gallet., Lugo, Binsf., Redoan., Azor., Reginald., Gigant., Trullench, Vallens., Tabern., Leurenio, ibi citatis. At Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 14, num. 77; Thom. Hurtad., *Respons. moral.*, lib. II, num. 649; Molina, tom. I, *De justitia et jure*, tract. 2, disp. 145, et plures alii affirmant valde probabiliter ad id obligari (26).

(141. Advertendum est, quod pensio reservata clerico habitum, et tonsuram clericalem non deferenti, et etiam carnales nuptias cum pluribus successive, aut cum vidua ineunti, amittitur ob transitum ad sæcularem militiam. Sic expresse sacra congregat. Conc., *in Ulixbonen. Orientalis pensionis*, 23 Novemb. 1737. (142. Quod procedit etiam in terminis equitum levis armaturæ custodiæ corporis Summi Pontificis destinatorum, ut resolvit eadem sacra congreg., *in Romana Indulti*, 7 Decemb. 1720. (143. Ad hoc enim, ut pensio retineatur post assumptam sæcularem militiam, necesse est, ut ad id, ultra supradictum indultum, specifica dispensatio obtineatur, ut declaravit eadem sac. congregatio, *in Niciensi*, 19 Decembris 1648, et coram Celso, decis. 69, num. 16, 17, 19 et 22. Nec ad id solet concedi sanatoria. Eadem sacra congregatio, *in d. Romana Indulti*, 7 Decemb. 1720, ad 2 dub., pro equite levis armaturæ, quamvis ipsi postea ex speciali gratia fuerit concessa, die 22 Martii 1621. *Vide Thesaurum Resolutionum S. cong. Conc.*, ad annum 1737, *in d. Ulixbonen. Orientalis pensionis*, ubi ab eminentissimo card. Cavalchino, tunc ejusdem secretario plurima sapientissime ac eruditissime suo more adducuntur ad rem.

(144. Pensionum abolendarum pacta contemporanea resignationi beneficiorum, et earumdem pensionum reservationibus damnantur et annullantur. Bened. XIV, tom. I, constit. 30, incip. *In sublimi*, § 3. (145. Pensionum abolitiones, et cassationes obtentæ intra sex menses a die captæ possessionis beneficii annullantur. Idem, *ibidem*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(146. Per promotionem ad episcopatum non modo cessant pensiones, sed et evanescit indultum eas transferendi. Rota, *in Tricaricen. pensionis*, 8 Junii 1735, § 4, *coram eminentiss. Crescent.*, inter impressas, decis. 234, n. 3, et *in Imolen. pensionis*, 21 Junii 1748, § 7, *cor. bon. mem. vicecomit.*

(147. Quod si in Indulto dictum sit: « *Decernentes* prædicta omnia, et singula, præsentesque litteras, etc., nec non quæ in præmissis facta sunt, aut fieri contigerit, etc., nec etiam per promotionem ad ecclesiam cathedralem, etiam metropolitanam, aut translationem, vel aliam status et personæ vestræ mutationem; » intelligitur Papa fecisse potestatem indultario transferendi pensiones, non obstante promotione ad episcopatum. Rota, *in Imolen. pensionis*, 22 Junii 1748, § 8, *coram bon. mem. vicecomite*.

(148. Quid, si promoto indultario ad episcopatum, in decreto consistoriali dictum sit: « Pensiones annuas quoad viveres obtinere, retinere et percipere, et de illis disponere libere et licite valeres? » Prævaluit opinio, quod his verbis tributa intelligatur facultas retinendi, non item trans-

(26) Cum pensiones ex redditibus bonorum ecclesiasticorum, quæ sunt vota fidelium, bona pauperum, patrimonium Christi, pensionariis obveniant, dubitari non potest, quin illi, quod ipsis superest, in pios usus erogare teneantur.

ferendi pensiones. *Vide* Rotam, *in d. Triearicen. pensionis*, 8 Junii 1735, § 4, et plus. sequent., *coram eminentiss. Crescent.*, inter impressas, decis. 134, num. 4, et plur. sequent.

(149. Votantes signaturæ justitiæ fruuntur indulto transferendi pensiones. Num autem hoc indulto frui possit aliquis de votantibus signaturæ justitiæ, qui sententia judicis ob crimina fuerit relegatus, privatus advocatia consistoriali et clericatu cameræ, ad quem ascenderat, et de quo vivæ vocis oraculo dictum fuerit, *ut in futurum non describeretur in albo prælatorum?* Affirmat Rota, *in Romana pensionis*, 7 Junii 1743, *coram clar. mem. Tanario*, inter impressa, decis. 168, idque ex ea potissimum ratione, quod ille haud desierit esse prælatus.

(150. De eo etiam quæri solet, an sustineatur translatio pensionis ab indultario facta, si pridem is titulari promiserit, se non esse translaturum? *Confer*. Rot., *in Aretina pensionis*, 16 Junii 1721 et 2 Martii 1722, *coram bon. mem. Gamaches*.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

Hæc insuper in hac materia notasse expediat.

(1. Ac primum, episcopum quod attinet in imponenda pensione, hæc potissimum, ut recte ab illo constituatur, concurrant necesse est.

I. Ut adsit justa causa (pro pensione imponenda) quippe, illa deficiente, invalida haberetur hujusmodi impositio. Garc., *De benef.*, p. I, cap. 5, n. 296 et 322; Clericat., *De pension.*, discord. 1, n. 14; Vallens., ad Titul. ex. *Ut ecclesiast. benef.*, etc., num. 3; Schmalzgrueber, ad tit. cit., n. 12 (27). Debetque hæc causa exprimi, si non aliunde appareat, eaque probari, alias pensio in fraudem imposita beneficio præsumetur. Schmalzgrueber, *loc. et n. cit.* Hinc card. de Luca, *De pensionibus*, disc. 40, n. 4: « Justa vero causa, inquit, justificanda est aliunde per extrinsecas probationes, neque in hoc defertur ipsius ordinarii assertioni, ex generali propositione, de qua apud Rot., decis. 224, p. 10, recent. *ut prohibitus facere, dicatur etiam prohibitus confiteri*, seu asserere. » Idemque astruit Tondut., *De pension.*, cap. 1, n. 19, in hæc sane verba: « Nec creditur episcopo dicenti, se pensionem reservare ex justa causa; quia quando aliquid fieri non potest sine causa, non creditur asserenti, nisi aliunde causa probetur, ex Regula generali, quod in prohibitis, quando non adest causa, non probatur, causam adfuisse ex sola prohibiti assertione. »

II. Quod pensionem reservet clerico, non autem laico; siquidem solus Papa potest conferre pensiones laicis non habentibus primam tonsuram. Sic in terminis Clericatus, *De pension.*, discord. 1, n. 25, et communiter DD. Unde de Luca « quamvis, ait, pensio temporale jus super fructibus potius, quam spirituale super beneficio importet, ideoque beneficii substantiam non tangat, neque pensionario in beneficio, ejusque administratione jus tribuat, ac de consequenti laici ex juris communis dispositione vel intentione illius capaces existant; quia tamen ipse Papa de stylo non solet pensiones reservare, nisi pro clericis, talisque in dubio est præsumptio, ubi contrarium expresse non dicat, dictusque stylus per constitutionem S. Pii V in legem positivam transiit, cui dispensare oportet; hinc proinde dictis etiam requisitis concurrentibus, ex quibus episcoporum, aliorumque facultas resultet, non nisi pro clericis id concedendum est, ut inferiores a superiore normam accipiant. » *De pension.*, in *Summa*, num. 5 et 6.

Adeo ut nunc (ut prosequitur Clericatus, *ibid.*, num. 27), « eadem capacitas exigatur in obtinenda pensione, quæ requiritur pro simplici beneficio obtinendo... et per consequens, cum episcopus non possit laico conferre beneficium, ita neque laico valet reservare pensionem. »

III. Ut episcopus in constituenda pensione, consensum ad id beneficiati, seu titularis prærequirat, quippe de jure necessarius. Neque juri pontificio, quo hic consensus requiritur, derogare ullo pacto potest. Cacialup., *De pension.*, q. 5; Gigas, *De pension.*, q. 15; Azor., p. II, l. VIII, cap. 8, q. 6. Hinc Garcias discrimen ponendo inter Papam (nullius consensu indigente), et inferiores collatores beneficiorum, addit, quod « inferior a Papa non possit pensionem imponere sine consensu rectoris beneficii. » *De benefic.*, p. I, cap. 5, n. 319, et est *Comm.* Sufficit autem consensus tacitus, qualis præsumitur ex diuturna observantia factæ solutionis. Leuren., *Forum benefic.*, p. III, q. 461; Schmalzgrueber, *loc. cit.*, num. 14.

Casu vero, quo beneficium rectorem non habet, inter se DD. dissident., Garcias., l. et num. *cit.*, putat eo casu pensionem posse imponi, absque eo quod tunc consensus aliquis requiratur (28). Sed Azor., *loc. cit.*; Leuren., *ibid.*, q. 458; Pirrhing ad cit. Titul. ut *Ecclesiast. benefic.*, etc., n. 15, et communis aliorum vult, tunc constituendum

(27) Et quidem, Fagnano docente, « hæc est differentia inter Papam et episcopum, quia Papa potest reservare pensionem absque eo, quod ullam exprimat causam, cum sit supra omne jus humanum, positivum, et in beneficialibus plenissimam habeat potestatem... episcopus vero hoc non potest sine justa causa, et concernente utilitatem Ecclesiæ; » ad cap. *Nisi essent*, De præben., n. 16 et 17.

(28) Ex doctrina Fagnani « super fructibus beneficii vacantis minime potest, episcopus pensionem alteri reservare, quia non est ibi rector, qui possit consentire, ac proinde non potest jus reale ibi constitui... et quod, Ecclesia vacante, fructus minui non possunt. » In cap. *Nisi essent*, De præb., num. 25. Quod idem confirmat, *ib.*, sub. n. 53, afferens ad id Rotæ decisionem. Verum communiter canonistæ tenent contrarium.

beneficio defensorem, qui loco beneficiarii consentiat pensioni: et suadet hoc etiam ratio; quia licet pensionis impositio alienatio proprie non sit, ejus tamen speciem refert, et naturam imitatur. Igitur sicut vacanti beneficio constituendus est defensor, qui consentiat in alienationem, ita constituendus defensor, qui consentiat in constitutionem pensionis in beneficio vacante. Schmalzgrueber 1, et num. cit.

Amplius « si beneficium sit patronatum, episcopus in eo pensionem constituere nequit sine consensu patroni (29): in quo tamen distinguendum videtur inter pensionem, quæ imponitur beneficiario, et ad successorem non transit, et inter eam, quæ imponitur beneficio, et transit ad successorem. Ad primam imponendam, spectato jure communi, et secluso speciali privilegio vel consuetudine, episcopus consensu patroni opus non habet, nisi immoderata sit, et nimis onerosa; tunc enim patronus petere posset, ut exstinguatur, vel ad debitam quantitatem redigatur. Secundam (* *admisso, quod episcopus hujusmodi pensionem constituere possit : vide supra*, num. 20 et 21*), ut rite imponat, consensus patroni eidem est necessarius, nisi forte casu, quo hic ab episcopo requisitus consentire irrationabiliter renuit, et ecclesiæ magna utilitas ita exigit. Ratio est, quia per impositionem pensionis ad vitam beneficiarii duraturæ, solus gravatur beneficiarius, non beneficium, quod proinde æstimabilitatem suam priorem retinet, consequenter nullum patrono fit præjudicium. Contra per impositionem pensionis transituræ ad successorem, oneratur ipsum beneficium, quod proinde, quandiu onus pensionis sibi annexum habet, minus est æstimabile; consequenter patrono fit præjudicium, quippe qui ab eo, quem ad beneficium sic oneratum præsentaverit, gratitudinem minorem sperare potest; atqui opus est consensum exquiri ejus, de cujus præjudicio agitur; igitur in secundo, non primo casu patroni consensus requiri ab episcopo pensionem constituturo debet. » Schmalzgrueber, *loc. cit.*, num. 15.

Illud hic notandum quod « episcopus non potest, etiam cum consensu sui capituli imponere pensiones beneficiis, easque applicare mensæ suæ aut capitulari; quia sic applicando, auctoritatem præstaret in facto proprio, et suam utilitatem spectante, quod pugnat cum textu Clem. 2, *De reb. eccles. non alienand.* » Schmalzgrueber, *ibid.*, n. 16 (30).

IV. « Ut episcopus reservando pensionem in collatione beneficii, et de ea solvenda consensum exigendo a proviso, eidem exprimat, ac nominet personam, ad cujus favorem facit ipsius pensionis reservationem; siquidem si illam non exprimeret, sed diceret, se eam reservare pro persona sibi benevisa, ac quandocunque nominanda, reservatio esset invalida, tanquam expresse prohibita, et comprehensa sub casibus Simoniæ confidentialis, de quibus, *in Const.* 85 S. Pii V, incip. *Intolerabilis*, in qua § 2, damnatur hujusmodi pensionis reservatio, his verbis: « Itidem, si ordinarius, vel « alius collator contulerit antehac, aut con- « ferat in futurum beneficium ecclesiast. « quovis modo vacans, ea conditione tacita, « vel expressa, etc., ut pensionem illi, vel « illis, quem, vel quos idem collator..... « scripto aut verbo jusserit, seu significa- « verit, persolvat. » Idcirco ab omnibus episcopis esse omnino abstinendum a reservatione pensionum pro personis nominandis; sed in actu reservationis personam esse exprimendam, advertunt Fagnanus: in cap. *Nisi essent præb.*, n. 36 et 37; Tondut., *De pens.*, cap. 1, num. 16; Garc., *loc. cit.*, num. 314. » Ita Clericatus, *De pens.*, discord. 1, num. 31.

(2. Porro reservatio pensionis fieri potest, tum ante collationem beneficii, tum postquam collatum est; frequentius tamen fieri solet in ipsa collatione. Si imponatur postquam beneficium collatum est, fieri id debet cum consensu ejus, cui collatum est, quia habet jus in beneficio; quippe post collationem beneficium non amplius vacat. Schmalzgrueber, *l. c.*, n. 18.

(3. Illud vero in reservatione pensionis advertas licet « quod sive reservetur in pecunia, sive in quota fructuum super fructibus canonicatus simplicis, non dicitur reservata super distributionibus quotidianis, et proinde pensio imposita in quota, non est solvenda de distributionibus, nam appellatione fructuum non veniunt distributiones quotidianæ, cap. *Licet de præb.*, nec imputantur in valore beneficii, aut veniunt sub nomine fructuum beneficii... (unde) condemnatus in fructibus, non censetur condemnatus in distributionibus.

(4. « Fallit proposita conclusio, quando omnes fructus canonicatus consistunt in distributionibus quotidianis; tunc pensio reservata super fructibus, debetur ex distributionibus... Hæc sententia valide in jure fundatur, sed hodie non servatur in praxi,

(29) Quoties de Summo Pontifice res est « Consensus patronorum in reservatione pensionis super beneficio de jure patronatus facta per eumdem (per Papam) non est necessarius... de stylo tamen curiæ, licet non ad validitatem pensionis, sed ad illius durationem, exigitur consensus patronorum, ea ratione, ne patronus ad egestatem deventus, petens alimenta improbet pensionem, prout advertit Lotter., lib. I, q. 35, num. 90 et seqq. post Gig. Item in reservatione pensionis super beneficio de jure patronatus, licet necessario non requiratur consensus patronorum, requiritur tamen, quod fiat mentio de jure patronatus laicorum, requiritur enim hæc scientia in Papa, cum difficilius soleat hæc beneficia gravare: fuit resolutum *in Romana pensionis*, 4 Jul. 1601, *coram D. Pamphilio.* » Ita Ventriglia, *Prax. for. eccles.*, part. II, adnotat. 11, § 1, num. 11.

(30) « Episcopus cum majori parte capituli, et contradicente minori parte, potest statuere, ut quilibet canonicus de suis præbendis conferat alicui pauperi scholari studenti certam quantitatem singulis annis in subsidium. » Abbas, in cap. ult. n. 2, *De iis quæ fiunt a prælat.*, etc. Rebuff., *De privileg. Scholar.*, privileg. 41. Sic Barbosa, *Jus eccles. univ.*, lib. III, cap. 11, n. 59.

nam etiam, quod omnes fructus consistant in distributionibus quotidianis, adhuc nullo casu intelligitur reservata pensio super distributionibus, nisi de illis sit facta expressa mentio in reservatione. » Ventriglia, *Prax. for. eccles.*, part. II, adnot. 11, § 2, n. 18, 19; Lott., *De re benef.*, lib. I, q. 39, n. 30 et 31.

(5. « Adde ad supradicta, nempe, quod pensio simpliciter imposita super quota fructuum canonicatus, non se extendat ad distributiones... Quod si pensionarius in hoc casu agit ad executionem suæ gratiæ, tenetur pro justificatione illius probare, quod exstant tales, ac tales fructus, qui non sunt distributiones quotidianæ, nec ad illas pertinent. » Lott., *l. c.*, n. 35; Ventriglia, *ibid.*, n. 21.

(6. Ulterius pensio imposita super fructibus et redditibus beneficii, non solum non censetur imposita super distributionibus, sed nec super omnibus aliis fructibus incertis, nisi de his fiat expressa mentio. Garc., *De benef.*, part. I, cap. 5, n. 339 et seqq.; Ventriglia, *l. cit.*, n. 22. Neq. comprehenduntur fructus incerti, etsi pensio imponatur superproventibus et emolum. universis. Ventriglia, *ib.*

(7. Jam porro controversiam est « pensionem legitime impositam esse omnino solvendam a beneficiato; pro qua consequenda jura multis modis favent pensionario. Primo, dicunt, pensionem esse *onus reale*, ita communiter DD. Rota, in rec. decis. 176, n. 3, p. 3, et pensionario competere hypothecariam..., sed hoc intelligendum est, pensionarium non obtinere hypothecam super ecclesiam, seu beneficium, vel illius prædia; hæc enim vel sunt extra nostrum commercium, vel per titularem aut per Papam minime obligantur. Sed hypothecam istam solum dici constitutam super fructibus beneficii. » Ventriglia, *l. cit.*, n. 34.

(8. Hic notandum est, quando dicatur pensionarius in quasi possessione exigendi pensionem, ad finem, ut omnino, etiam pendente lite, non possit impediri, quin pensiones exigat; et quidem tunc est, quando alias exegit, etiam si semel; per unicum enim actum exactionis inducitur hæc quasi possessio, sicut, et in aliis actibus incorporalibus... » Rota; decis. 396, n. 2, p. I, divers., et *in Regien. pensionis*, 26 Jul. 1598, *coram Ubaldo, in Cons. pens*, 4 Maii 1619, *cor. D. Ubaldo*. Ventrig., *ib.*, n. 56.

(9. « Ampliatur supraposita sententia, ut per unicum actum solutionis acquiratur quasi possessio exigendi pensionem, id procedere, etiamsi solutio facta fuisset metu censurarum. Rota, divers. p. I, decis. 196, n. 3; Garc., *De benefic.*, part. I, c. 5, n. 450, qui post allegatas Rotæ decisiones advertit, quod solutio facta metu censurarum, præmissa protestatione, illam fieri metu prædicto, non constituit pensionarium in quasi possessione prædicta... Unde si illa (protestatio) non concurrat, quocunque præcedente mandato judicis, etiam sub pœna censurarum, sive justo, sive injusto, sive sequantur, sive non censuræ, quia præsumitur ob dandi voluntas, merito dicitur acquisita hæc quasi possessio.

(10. « Ampliatur quoque proposita sententia, ut per unicum actum solutionis dicatur pensionarius in quasi possessione exigendi pensionem, id procedere, etiamsi pensionarius esset in quasi possessione exigendi partem pensionis, adhuc censetur esse in quasi possessione respectu totius, et quoad totam pensionem, ea potissimum ratione, quia solvens partem debiti, dicitur agnoscere totum debitum... ut fuit dictum *in Pampilonen. pensionis*, 16 Jan. 1613, *coram D. Sacrato*... Hoc tamen declaratur communiter habere locum, quando sumus in dubio; secus tamen, si clare constet, titularem voluisse agnoscere debitum pensionis, tantum pro parte soluta; tunc enim pensionarius solum pro eadem parte dicitur in quasi possessione exigendi. » Rota, decis. 547, num. 8, p. I, in recent.

(11. « Ampliatur etiam, induci quasi possessionem exigendi pensionem per unicam solutionem, etiamsi illa fuerit facta a prædecessore titulari, et non ab ipso possessore, contra quem agitur: decisum per Rotam apud Ludov., decis. 275, et ex aliis relatis per Beltram. » Ventriglia, *l. c.*, n. 59.

(12. Monendum denique, ad hoc ut unica solutio constituat pensionarium in quasi possessione exigendi, de illa debere clare constare, et concludenter probari per plenas probationes, maxime si agitur contra successorem, et qui pensioni non consensit. Ventriglia, *ib.*, n. 63.

(13. Jam vero probationes de pens. solutis per instrumenta, per cedulam Bancariam, nec non per testes fieri possunt. De Luca, *De pens.*, disc. 7, n. 6 et 7. « Quatenus vero testes (nullam exceptionem patientes) bene concluderent, tunc eis deferendum esset, quoniam necesse non est, hujusmodi solutionem (pensionis) justificari per scripturam præcise, sed sequi potest etiam per testes. » De Luca, *loc. cit.*, num. 8.

(14. « Quando titularis amisit omnes fructus unius anni ob incursionem hostium, vel ob sterilitatem, grandines, siccitatem, et similia, si præcedentibus annis habuit uberes redditus, non potest se excusare a solutione, quia debet sterilitatem cum ubertate compensare... Rota, divers. p. I, decis. 757, n. 3 (31). Prædicta intellige quando fructus beneficii deficiunt ad tempus; quando vero

(31) Clericatus, in tract. *De pension.*, discord. 2, num. 6 et seqq., tenet contrarium, nempe quod compensatio, de qua hic supra, minime locum habeat. « Nec est verum, sic ille, quod detur compensatio sterilitatis unius anni cum ubertate annorum antecedentium in fructibus beneficiorum, ob triplicem causam. Una est, quod fructus Ecclesiæ deputati sunt, ut de anno in annum serviant pro sustentatione rectoris : ideo de præteritis annis nullus potest ab eo petere compensationem, cum factus fuerit dominus ipsorum, et illos vel consumpserit, vel de eis libere disposuerit... Altera ratio est, quia pensio est pars fructuum uniuscujusque anni, et quocunque anno

sunt perpetuo diminuti ex post in tanta quantitate, ut, soluta pensione, deficiat congrua titulari, diminui debet etiam quantitas ipsius pensionis... Item reduci debet pensio, quando fuit evictum beneficiario aliquid insigne prædium beneficii; dummodo probetur, fructus exstantes non sufficere pro congrua Titularis, Rota, *in Aquen. pensionis*, 4 Maii 1697, *coram D. Lancelloto*, in qua etiam sub die 10 Martii 1610, fuit decisum, probato fructus defecisse, esse omnino reducendam pensionem.

(15. « (Porro), in his terminis reductionis notandum est, in casu diminutionis fructuum pensionem esse reducendam usque ad eam quantitatem, ut remaneat titulari *integre congrua si ab initio constituta*, ita ut nullam diminutionem patiatur, prout indubitatum est. » Ventriglia, *loc. cit.*, § 3, n. 12 et seq.

(16. Amplius notandum « quod licet plura beneficia inducant incompatibilitatem, id tamen non procedit in pensionibus, quæ si plures sint, nec cum beneficiis inducunt incompatibilitatem aliquam, nec etiam sub eodem tecto, nisi pensio data fuisset in titulum beneficii. » Ventriglia, *ib.*, § 2, n. 87.

(17. Quæritur hic, an impetratione pensionis necessarium sit, ut pensionarius declaret, se possidere alias pensiones, et alia beneficia, si quas, vel quæ habeat?

Affirmativa videretur desumi ex eo, quod de jure qui impetrat a Papa aliquod beneficium, tenetur exprimere omnia alia beneficia per eum ante obtenta cum eorum vero valore; alias impetratio est nulla et subreptitia cap. *Ad aures*, cap. *Cum adeo;* cap. *Pastoralis*, De rescriptis; cap. *Si motu proprio*, De præb. in 6; Barbosa, in cap. *Ad audientiam* 31, De rescript.; Monald., cons. 92, n. 1; qui id esse necessarium advertunt, quamvis beneficia essent modici valoris... Ergo in impetratione pensionis beneficia prius obtenta sunt exprimenda; quæ si non exprimantur, reservatio pensionis est nulla.

Multo magis aliæ pensiones prius obtentæ sunt ab impetrante exprimendæ, quia et ipsæ sapiunt naturam beneficii; et cum Papa reservet pensionem clerico, ut commodius vivere valeat, necesse videtur narrare eidem Papæ, quas et quantas pensiones clericus habeat, ut sciat, an ulterioribus promissionibus egeat.

Ultimo, quia talis est consuetudo, et stylus Curiæ Romanæ, ut in impetratione pensionis, narrentur et exprimantur Papæ beneficia et aliæ pensiones, quæ possidentur ab impetrante. Garc., *l. cit.*, n. 87 et seqq.; Gigas, *De pension.*, q. 67, n. 3; Hojeda, *De benef.*, p. II, cap. 7, n. 1; Menoch., *De arbitr. judic.*, cap. 201, n. 51, aliique.

« His tamen minime obstantibus (inquit Clericatus).. verior opinio DD. est, quod in impetratione pensionis super aliquo beneficio, ea sola pensio est Papæ exprimenda, quæ antea imposita fuerat, et adhuc durat super eodem beneficio. Tondut., *De pens.*, cap. 44, n. 1; Rota, *in Florentina pensionis*, 24 Januar. 1696, *coram R. S. D. dell'Olmo*... Verum aliæ pensiones, quas impetrans possidet super fructibus Ecclesiarum aliarum, seu beneficia, quibus alibi ditatus est, non est necesse, ut in impetratione narrentur, ut constanter tenent. Tondut. qq. *Benef.* t. I, part. II, c. 1, § 4, n. 93, et *De pens.*, c. 64, n. 7 et 8; Lotter., *De re benef.*, lib. I, q. 45, n. 1 et seqq.; Gonzalez, *ad Regul.* 9 *Cancell.*, gloss. 5, § 5, n. 18.... ubi relatis contrariis opinionibus Garc. et aliorum, ita subjungit : « Cæterum quidquid omnes supradicti teneant, verius est, quod de pensione non est necesse facere mentionem; quia cum ex suprad. appareat non esse beneficium ecclesiast., et jura solummodo disponant, quod narrentur obtenta beneficia, non igitur opus est narrare pensionem, cum beneficium non sit, et ita servat Rota (ut ab iisdem DD. auditoribus audivi), quod sufficit ad omnem prorsus resecandam difficultatem. Prout etiam pari ratione contraria, in gratia pensionis, non est necesse narrare beneficia obtenta, cum talis gratia non sit beneficialis, et ita praxis observat. » Constat itaque (prosequitur Clericatus) quod quando quis impetrat novam pensionem a Papa, non est obligatus narrare beneficia, vel pensiones, quas alibi possidet). » Hæc ille, *De pension.*, discord. 15, n. 5 et seqq.

(18. Quæres, an pensio non soluta longo tempore, intelligatur exstincta? R. « Irrefragabilis est juris Regula, quam legistæ, canonistæ ac theologi admittunt, quod in præscribendis annuis præstationibus requiruntur anni triginta; et tunc non censetur, exstinctum totum annuum debitum, seu tota annua præstatio; sed tantummodo summa unius anni, ita ut pro aliis XXIX annis semper est locus petitioni, ut firmat Antonellus, *De temp. legali*, lib. II, cap. 68, n. 75, ubi Rotæ decisiones allegat, ex quibus inducit, quod licet pensio non fuerit petita per annos XXX, per hoc non dicitur exstincta, sed semper peti potest a pensionario pro annis XXIX, quod post longam disputationem tenet Gigas, *De pension.*, q. 83, in qua addit., n. 9 et 10, duas alias rationes, scilicet, quia pensio comparatur usufructui annuo atque alimentis; et in his præscriptio solutionis non factæ per annos triginta nihil præjudicat, unde concludit, d. q. 83, « erit ergo conclusio, quod pensio non soluta per annos triginta, non erit præscripta, nisi pro illa prima rata, a cujus decursione effluxere anni triginta. » Hanc Gi-

« occurrat diminutio fructuum beneficii vel ob inundationem aquarum, vel alia infortunia, pensio est diminuenda... Tertia ratio, quia assignata est pensio pensionariis pro eorum alimentis, ergo jure alimentorum est regulanda... Sed alimenta ob anni sterilitatem diminuuntur...; igitur etiam pensiones in casu sunt diminuendæ. » At sententia, quam Ventriglia tenet, fortasse in Foro prævalet.

gantis doctrinam, quam pluries Rota amplexa est, sequitur etiam card. de Luca, *De pens.*, disc. 67, n. 6, ita scribens : « Verum facilis erat responsio, quoniam aut « dictum silentium deducebatur in ordine « ad præscriptionem, et illa non intrabat, « cum ageretur de annuo debito conditio« nali, in quo receptum est, etiam tricen« nalem præscriptionem non sufficere, nisi « pro annualitatibus decursis.. » Hæc habet Clericatus, *De pension.*, discord. 18, num. 17 et num. 18.

(19. Haud vero omittendum, quod legitur in contrarium penes eumdem clericatum, *loc. cit.*, n. 7, nempe, quod ex omissione exactionis pensionis, præsumatur ejus nullitas, vel exstinctio, ut inquit Rota, *coram Boratto*, decis. 591, n. 9, ubi id admittit ex non soluta pensione per quinquennium; eadem Rota, *coram Priolo*, decis. 266, n. 22, nec non part. XVI, recent. decis. 152, in fine, ubi quod pensio non exacta per decennium censetur exstincta. Concordat etiam doctrina Martæ, *De clausulis*, claus. 165, n. 25, p. 1, et Marescotti, *Var. Resol.*, lib. I, cap. 21, n. 15, qui agentes de clausula, *non retardata solutione pensionis*, etc., inquiunt, eam non concedi, quando pensionarius per longum tempus pensionem non petiit, et subdunt hanc rationem; quia quando pensionarius potuit agere, et neglexit, præsumitur pensio exstincta. Sic in terminis apud eumdem Clericatum, licet sub n. 18, contrariam opinionem sequatur.

(20. Verum quidem est, quod si ex juris Romani principiis, ubi de annuo legato res est, argumentari velimus neutiquam ex pensionibus non solutis, easdem esse exstinctas autumabimus, quippe argumento desumpto ab hujus annuo legato,« præscriptio non in totum fiat, sed tantum respectu anni cujusque separatim; adeo ut annorum triginta petitio supersit, et tantum præscripti censeantur anni tricesimum excedentes; eo quod annua præstatio hæc non est accessio quædam alicujus legati principalis, seu sortis, sed ipse principale legatum constituit. » Ita Voet., *Comment. ad lib.* XXXIII, ff. tit. 1, *De ann. legat*, etc., n. 1.

(21. Et ad tit. 2, ff. *De usu et usufr.*, etc., sub n. 4, sic habet : « Sciendum est, totum quidem annui redditus legatum prescriptione tolli non posse; cum annua redditus præstatio nullam proprie sortem, seu rem principalem habeat, cujus velut accessio esset, et cum qua ex jure accessionis suum principale sequentis tolli posset, uti in usurarum obligatione receptum est.., sed potius præstationes hæc redditaum annuæ sint res principales, in quarum præscriptione facienda, tempus non ab exordio ipsius obligationis; sed ab initio cujusque anni computari, manifestum ait imperator, *l. Cum notissimi* 7, § ult. cod. *De præscr.* XXX, vel XL annorum. Cui consequens est, ut illorum quidem redditaum annuorum, qui excedunt annum tricesimum præscriptio admittatur; eorum vero, qui intra tricesimum cœperant annum deberi, exactio supersit, longeque magis eorum, quorum dies necdum venit, petitio pro tempore legatario integra sit. »

(22. Adeoque is idem cl. scriptor, *ibid.*, quantum ad præscriptionem exstinctivam sic concludat : « Plane si immemoriali tempore redditus nullus annuus præstitus fuerit, totam annui redditus obligationem peremptam esse, facilius quis admiserit; uti et illud, quod triginta annorum, aut trientis sæculi decursu tota redditus obligatio præscribi possit, si quis ad redditum solvendum interpellatus, recusaverit solutionem, et se redditus debitorem esse negaverit, eoque ex tempore, illud annorum spatium præterlapsum sit. » Quæ sane doctrina in materia pensionis appolicari potest.

(23. Quæritur (addendo iis quæ ab auctore sub n. 99 et seqq. h. articuli dicta fuerunt); utrum sit licitum pensionariis absque beneplacito Apostolico pensiones suas anticipatis solutionibus exstinguere ? Audiamus in hac re eumd. Clericat. ita disserentem : « De exstinctione pensionis mediante pecunia, vel solutis terminis anticipatis, Tondut., *De pens.*, cap. 17, n. 29 et seqq., sic scribit : « Magna est inter DD. controver« sia, utrum sit licitum, et absque vitio Si« moniæ; » (et opinioni neganti adhæret). Nihilominus (prosequitur Clericatus) ipsemet Tondut ,d. c. 17, *De pens.*, n. 23, subdit, quod contrariam sententiam plurimi non infimæ notæ doctores veriorem esse censuerunt, ea ratione moti, quod subjectum pensionis nullum aliud est, quam fructus beneficii, prout sunt distincti, et separati ab ipso beneficio, et sic est res mere temporalis ; non enim datur pro ministerio spirituali, nec titulo spirituali, sed tantum ad sustentationem illius, in cujus favorem reservatur; et sic *Clericatus*, et *Ordo sacer* considerantur tantum per accidens, et concomitanter, quod vel ex eo patet, quia pensiones regulariter non solvuntur in fructibus beneficii, sed in pecunia. Hinc semper Rota consideravit pensiones tanquam quid temporale et separatum a titulo beneficii, nihil habens spiritualitatis, nec connexionis cum ipso titulo beneficii...; et hanc opinionem, tanquam veriorem et probabiliorem ait (ipse Tondut., *l. cit.*,) amplexam esse a Sanchezio, in *Cons. Moral.*, lib. II, cap. 3, dub. 46, num. 13 et seqq., et a Lotterio lib. III, q. 29, n 78..., et eorum dicta (nempe Sanchezii, et Lotterii) prævalent (ita idem Clericat.) in praxi harum regionum, in quibus pensionarii absque scrupulo exstinguunt sæpe sæpius pensiones anticipatis solutionibus octo, vel decem annorum, juxta magis juvenilem, vel senilem eorum ætatem, prout ego vidi (sunt verba ejusdem Clericat.) fieri a diversis tum prælatis, tum canonicis, tum aliis clericis, qui possidebant pensiones; ipsi enim ad effugiendas discordias cum titularibus non prompte solventibus, mediante certa summa pecuniæ conventa, absque alio beneplacito Apostolico, easdem suas pensiones affrancarunt, et exstinxerunt, et hanc praxim, et opinionem tuetur novissime Giballinus, *De Simonia*, q. 20, consect. 11 per tot, ubi

hanc quæstionem plene examinat, et concludit, licitam esse affrancationem, et citat n. 5, pro hac opinione Cajet., Less., Valent., et alios... Quapropter respondi (concludit Clericatus).... prævalere opinionem tenentem non esse illicitum redimere pensiones anticipatis solutionibus absque beneplacito Apostolico, intelligendo de pensionibus reservatis ad favorem clericorum, vel aliarum particularium personarum; et « exceptis semper pensionibus assignatis in titulum beneficii, ac illis, super quibus initum esset pactum eas affrancandi, antequam reservatæ fuissent. » *De pension.*, discord. 16, num. 9 et seqq.

(24. Quæritur adhuc, an cessante paupertate pensionarii, cessare debeat pensio, saltem ea imposita ab ordinario ? Affirmativam tuetur de Luca (quoad pensionem nempe ab ordinario constitutam) in hæc sane verba : « Cumque dicta facultas habeat causam præcisam necessitatis providendi, idcirco, quamvis tunc non reperiissem auctoritatem, quæ specialiter descenderet ad hos terminos (*scilicet ad casum in quæstione*), neque occasio præbuerit id formiter disputare, adhuc tamen dixi, contra pensionarium probabilius respondendum videri, ut, *cessante necessitate*, cesset pensio ex regula *cum cessante*, » etc. *De pension.*, disc. 40, n. 6.

(25. Id quidem evinci videtur ex Rota, *in Melevitan. contributionis*, 21 Aprilis 1660, *coram Cerro*, apud prælaud., card. de Luca, *l. c.*, disc. 77, n. 2, ubi ponitur, contributionem injunctam ex beneficiis et redditibus ecclesiasticis pro sustentatione collegii noviter erecti, cessare debere, postquam aliunde idem collegium de congrua dote provisum fuerat, unde propterea cessabat ratio, seu causa finalis assignationis. Secus vero tenendum, docet idem clar. scriptor, quoties de pensione per Summum Pontificem constituta sermo est : « Siquidem de potestate Papæ in beneficialibus absoluta dubitandum non est gravandi ecclesias, etiam perpetuis pensionibus. » Dis. *cit.*, n. 4.

(26. Tandem disquirendo super quibus beneficiis pensio imponi possit. (27. Illud tene, super abbatiis consistorialibus pensiones ab ordinariis minime imponi posse. Leuren., *Forum benef.*, p. III, cap. 4, q. 469. (28. Nec super beneficiis simplicibus non excedentibus XXIV ducatos de camera; Azor., p. II, l. VIII, cap. 8, q. 7; Ventriglia, tom. II, adnot. 11, § 1, num. 39; Leuren., *loc. cit.*, q. 470. (29. Nec super canonicatibus et dignitatibus non excedentibus valorem centum ducatorum. Paris., lib. VI, q. 2, num. 28. (30. Leur., *l. et num. cit.*, et non nisi pro parte hujus, excessus gravare hujusm. beneficia pensione solet Pontifex. Leuren., *ibid*, num. 3.

(31. Nec super præbendis theologalibus, quippe hanc esse indolem talis præbendæ ut nullius pensionis onere gravari possit. Tondut., *Qq. benef.*, p. II, c. 1, § 4, n. 51; Leuren., *l. cit.*, quæst. 471.

(32. Bene vero super abbatiis, aliisque beneficiis in perpetuum commendatis pensio imponi potest. Leur., *ib.*, n. 472

Sed hæc satis.

PERCUSSIO.

Vide verb. EXCOMMUNICATIO, art. 12, a n. 2 ad 6.

PEREGRINI.

Vide verb. LEX, art. 3, an. 18 ad num. 51.

PERJURIUM.

Vide verb. ACCUSATUS, a num. 31 ad 43, *verb.* JURAMENTUM, art. 1, a n. 13 usque in finem, *verb.* MENDACIUM, a n. 17 ad 21, *verb.* POENA, art. 2, a num. 176, *verb.* RESTRICTIO MENTALIS per tot., *verb.* REUS, n. 26.

PERMUTATIO BENEFICIORUM.

Vide verb. RESIGNATIO, seu RENUNTIATIO BENEFICIORUM.

PERQUISITIO.

SUMMARIUM.

1. De perquisitione juxta varios casus; *vide* ut sequitur.

(1. Perquisitio frumenti ecclesiasticorum in locis immunibus a nuntio demandata ministro laico improbatur; et injungitur, ut deputet personam ecclesiasticam non diffidentem ministris abundantiæ. Sacra congregatio Immunit., *in Florentina*, 9 Februar. 1694, lib. II *Decret.* Paul., pag. 71.

(2. Perquisitio in molendinis et in aliis locis commendæ religionis Hierosolymitanæ, Appaltatoribus non est licita, nisi mediante ministerio curiæ ecclesiasticæ habentis facultatem a sac. congregatione. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Auximana*, 25 Julii 1643, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 18.

(3. Perquisitiones scripturarum et rerum factæ a fiscali nuntiaturæ in conventu, seu cella regularis prætensi monetarii, sunt nullæ, et agendum cum sanctissimo pro facultate nuntio utendi rebus, et scripturis sic extractis, et prosequendi processum

etiam super asserta moneta contra d. Regularem carceratum a curia laica, et statim remissum in carceribus nuntiaturæ. Ead. sac. congregat. Immunit., *in Neapolitana*, 29 Maii 1696, lib. II *Decr.* Valleman., pag. 26.

(4. Vigore litterarum perquisitionis rerum furatarum vicarius non consignet judici sæculari res et pecunias, quæ non sunt expressæ et indicatæ inter res furatas, sed ipsas consignet cui de jure. Eadem sacra congregatio Immunitat., *in Neapolitana*, 15 Junii 1677, lib. *Decret.* Martel., pagina 306.

(5. Permittitur perquisitio furti pecuniarum comissi a ministris domus Sanctissimæ Annuntiatæ, ut prætenditur, absconditi in monasterio monialium; facienda tamen per episcopum, vel aliam personam ecclesiasticam. Ead sacr. congregat. Immunit., *in Trojana*, 11 Januar. 1626, lib. *Scripturarum veterum*, pag. 91.

(6. Datur facultas perquirendi thesaurum in ecclesia ad effectum consignandi cui de jure, facta tamen obligatione de reducendo omnia in pristinum. Ead. S. congreg. Immun., *in Capuana*, 6 Maii 1664, lib. *Decret.* Rocci, pag. 553.

(7. Datur facultas perquirendi et extrahendi instrumenta ad usum conficiendi aleas in locis immunibus, etiam in monasteriis regularium, non tamen mulierum. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Romana*, 12 Junii 1678, lib. II *Decret.* Aldov., pag. 1612.

(8. Datur facultas episcopis status Mediolan. perquirendi fraudes, et res repositas in locis immunibus in præjudicium Appaltatorum in forma, etiam in domibus regularium, et illius vigore procedant, et provideant per viam præcepti tantum, non autem per viam edicti. Eadem sac. congreg. Immun., *in Mediol.*, 23 Sept. 1659, lib. *Decret.* Rocci, pag. 210.

(9. De mandato Sanctissimi datur eminentissimo archiepiscopo facultas ad annum perquirendi res furatas; res uti dicitur *di contrabbando*, res dolose decoctorum, et res administratorum substantiæ pupillorum in locis immunibus quibuscunque (exceptis monasteriis monialium, et conservatoriis), et consignandi judici sæculari, ut de ipsis disponat, prout de jure, recepta promissione prius, et juramento non utendi rebus sic extractis pro corpore delicti. Eadem sacra congreg. Immun., *in Mediol.*, 13 Aug. 1696, lib. II *Decret.* Vall., pag. 168.

(10. Datur facultas, annuente sanctissimo, perquirendi eminentiss. legato in omnibus locis immunibus (exceptis monasteriis monialium) fraudes contra Appaltatores Tabacchi; dummodo in faciendis istis perquisitionibus utatur ministerio personæ ecclesiasticæ cum solitis cautelis. Ead. sacra cong. Immun., *in Ferrarien.*, 14 April. 1693, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 39.

(11. Conceditur facultas perquirendi in locis immunibus bona spectantia ad spolium, et extrahendi in forma. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Ferent.*, 7 Maii 1659. lib. *Decret.* Rocci, pag. 86.

(12. Dantur A. C. litteræ perquisitionis in forma contra bona episcopi debitoris pensionis, excepta cathedrali et palatio episcopali. Ead. sac. cong. Immun., *in Callien.*, 31 Jul. 1674, lib. I *Decret.* Altov., pag. 977.

(13. Dantur litteræ perquisitionis in forma A. C. pro rebus seu frumentis, ac penoribus episcopi ad favorem pensionarii dicti episcopi. Eadem S. congr. Immun., *in Romana, seu Nolana*, 21 Octobr. 1679, lib. II *Decret.* Altov., pag. 1863.

(14. Dantur A. C. litteræ perquisitionis in forma contra episcopum, qui fraudulenter transtulerit omnia sua bona in locis immunibus ad effectum non satisfaciendi eminentissimo cardinali creditori pensionis. Eadem sacra congreg. Immun., *in Terracinen.*, 8 Septemb. 1675, lib. I *Decret.* Altov., pag. 1144.

(15. In casu, quo parochus debitor cujusdam sacerdotis conservabat omnia omnino bona sua in domo parochiali, conceduntur episcopo litteræ perquisitionis et extractionis ad favorem creditoris, attento, quod jam obtinuerat mandatum executivum contra parochum. Eadem sac. congr. Immun., *in Tyburtina*, 19 Septemb. 1708, lib. *Dec.* Marefusci.

(16. Contra debitores, qui fraudulenter transtulerunt omnia bona sua in diversis locis immunibus, conceditur episcopo, ut possit perquirere et extrahere ea ad effectum consignandi, facto inventario, judici competenti, ut de iis disponat, prout de jure. Eadem sacra congregatio Immunit., *in Catacen.*, 6 Octobr. 1708; lib. III *Decret.* Marefusci, *in Neapolitana*, 19 Septembris d. A. et lib.

(17. Censurati ob perquisitiones eorum jussu factas in ædibus canonicalibus absolvuntur in forma privata; qui vero illas fecerunt, quatenus petant, absolvuntur in forma Ecclesiæ. Ead. sacra cong. Immun., *in Florentina*, 9 Feb. 1694, lib. II *Decret.* Altoviti, pag. 103.

PERSONATUS.

Vide verb. Beneficium, art. 1, num. 27.

PESTIS.

SUMMARIUM.

1. Quid in variis casibus pestis; ad num. 13. — 14. Quoad administrationem sacramentorum tempore pestis, ad num. 19.

(1. Jubente sanctissimo, injungitur archiepiscopo Neapolitano publicare edictum pœnale, ne aliqua persona ecclesiastica sæcularis et regularis audeat tempore suspi-

cionis pestis ingredi civitatem Neapolitanam, absque speciali licentia ejusdem archiepiscopi gratis concedenda. S. cong. Immun., *in Neapolitana*, 20 Jun. 1606, lib. v *Decret.* Paul., pag. 100, apud Riccium, verb. EDICTA ECCLESIASTICA, num. 10.

(2. Et injungitur nuntio, ut quinque canonicos Lateranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non abbatem, qui illos recepit. Eadem sacra cong. Immun., *ib.*

(3. Datur facultas extrahendi personas, et res suspectas morbo pestilentiali. Unde fuit prorogata ad decennium talis facultas extrahendi personas, et res suspectas morbo pestilentiali. Ead. S. congreg. Immun., *in Meliten.*, 26 Mart. 1695, lib. I *Decret.* Valleman., pag. 179.

(4. Regulares, qui tempore pestis absque beneplacito Apostolico solvunt scuta duo millia pro construendis Lazaretis, incidunt in pœnas contentas in decreto de rebus Ecclesiæ non alienandis. Eadem sacra congregatio Immunitat., *in Florentina*, 21 Januar. 1631, lib. II *Decret.* Paul., pag. 71.

(5. Similiter regulares, qui sine dicta facultate tempore pestis concedunt vel consentiunt concessioni conventuum pro usu Lazareti, incidunt in excommunicationem. Eadem sacra congreg. Immun., apud Riccium, verb. *Pestis.*

(6. Quomodo episcopi residere et ministrare sacramenta debeant, et possint tempore pestis. *Vide* verb. EPISCOPUS, art. 3, num. 12 et seq.

(7. Parochi tempore pestis residere omnino teneantur in suis parochialibus; possunt tamen per alium idoneum ministrare parochianis suis peste infectis sacramenta baptismi et pœnitentiæ, et si non resederint, contra eos procedendum est, servata forma concilii Tridentini, cap. 1, in fine sess. XXIII, *De reform.*, sac. congregat. Conc., *in Mediol.*, 10 Octob. 1576; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dec.*, verb. PAROCHUS QUOAD RESIDENTIAM, n. 16.

(8. Parochi tempore pestis an teneantur etiam ministrare Eucharistiam Peste infectis? Variant doctores. Molfesius enim, Major, et alii apud Dianam, part. III, tract. 4, resol. 174, et part. v, tract. 3, resol. 53; Lohner, *in Instruct.* 6, part. III, *De Eucharistia*, art. 3, quæst. 5; Gobat, tract. 4, num. 414, et alii, docent, parochum tempore pestis non teneri ministrare Eucharistiam, quia cum ejus vita requiratur ad alia sacramenta magis necessaria, etiam aliis conferenda, non videtur esse propter aliquos exponenda tanto periculo in administratione sacramenti, utilis quidem, sed minus necessarii. Econtra Suarez, Fagundez, Tolet., Navarr., Sotus, Herinq., Villalob., Filliuc. Sylvester, Nugnus, Marchant., Mancin., Tabiena, Sa, Castropal., Lugo, Busemb., Aversa, Cardenas, Verivys apud La Croix, lib. VI, part. I, num. 484, dicunt, parochum teneri, sive per se, sive per alium, Eucharistiam ministrare omnibus licite petentibus, etiam peste infectis, quia peste infecti habent jus illam petendi, et sunt in gravi necessitate spirituali illam suscipiendi, licet forte sacramentum pœnitentiæ susceperunt; cum nihilominus valde infestentur a dæmone, indigeantque viribus spiritualibus, quas hoc sacramentum causat; possetque ipsis etiam per accidens causare primam gratiam, si non haberent; unde revera saltem per alium, si possit haberi, tenerentur parochi Eucharistiam ministrare peste infectis; si vero in aliquo loco non adesset alius sacerdos, qui in defectum parochi posset substitui, tunc ipse parochus ad id non tenetur, quia non deberet, ministrando aliquibus Eucharistiam, exponere se periculo destituendi totum populum, eumque relinquendi sine aliis magis necessariis sacramentis; nam necessitas communitatis prævalet necessitati privatæ, et inter duo mala majus est evitandum et minus eligendum. Cap. *Duo mala* 1, dist. 13.

(9. Idem pariter est dicendum de obligatione parochorum administrandi peste infectis extremam unctionem, sive per se, sive per alios, quando possint haberi; secus autem non, uti mox dictum est de eucharistia. *Vide* verb. EXTREMA UNCTIO, num. 43 et 44.

(10. Pestis causa qui abfuerunt, quotidianæ distributiones illis non debentur, nisi probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi darentur absentibus ex justa causa. Sac. congr. Conc., apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dec.*, verb. PESTIS, num. 2.

(11. Pestis occasione canonicus absens non lucratur distributiones quotidianas, nisi pestis grassetur, et probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi dari consueverunt absentibus ex justa causa;

(12. Quando autem dicatur pestis grassari, ut sit justa causa absentiæ, relinquendum est arbitrio episcopi. S. cong. Conc., *in Mediol.*, 9 Novembris 1630, apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 3 et 4.

(13. Cautelæ adhibendæ a parochis, et eorum vicariis pro se conservandis in administratione sacramentorum tempore pestis, traduntur a Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 4, num. 106. *Vide ibi.*

(14. Pestis tempore quid agi liceat, vel secus, circa administrationem sacramenti confirmationis, pœnitentiæ, extremæ unctionis, *vide* in singulis eorum articulis.

(15. Num liceat dimidiare confessionem mortalium ex timore contrahendi morbi, quæstio est anceps inter doctores, in qua nihil certe decernitur. *De synodo diœces.*, lib. XIII, cap. 19, § 19, nov. edit.

(16. In ordine ad ministrandam Eucharistiam non esse omnem Ecclesiæ ritum servandum, qui modo ab Ecclesia præscribitur, docet immortalis memoriæ vir Muratorius, *Tract. de Peste*, sed ab episcopi judicio expetendum esse quid a singulis præstari posset, ut minus periculose, sed decenter ministretur, quod etiam rescriptum fuit ad postulata vicarii apostolici Juliæ Cæsareæ. *De synod. diœcesan.*, ibidem, § 26.

(17. Tuto posset episcopus judicare tem-

pore pestis, quod Eucharistia laicis porrigeretur suis manibus accipienda, ut ipsi per se ori illam inducerent. *Ibid.*, § 27.

(18. Extrema unctio erga peste infectos conferri potest inungendo organum illius sensus, qui unctioni magis expositum se offert, ita formam proferendo, quomodo fieri solet cum unus tantummodo sensus inungitur. *Ibid.*, § 29.

(19. Licet autem judicio episcopi in eo casu inungere ægrotum adhibita oblonga virga, cujus in extrema parte sit gossipium oleo sacro imbutum. *Ibid.*, § 30.

PHYSIOGNOMIA.

Vide verb. SUPERSTITIO, num. 24.

PIGNUS.

Quæ vendi non possunt, nec possunt in pignus dari. L. *Pupillus*, § *Eam rem*, ff. *Quæ res pignori.* Quare res Ecclesiæ, et etiam mobilia pretiosa, non nisi concurrente legitima causa, et accedente licentia Sedis Apostolicæ, vel episcopi respectu mobilium minoris pretii, vendi possunt. *Instit. Eccles.* 69, § 5.

Alia. *Vide* verb. HYPOTHECA per tot.

PILEOLUS.

SUMMARIUM.

1. Pileoli usus in missa, etiam extra canonem, concedi non potest ab episcopo, sed solum a Papa. — 2. Nullus etiam episcopus pileolo uti potest in missa sine Sedis Apostolicæ licentia. — 3. Qui assistit in choro missæ conventuali non potest portare pileolum per totam missam; in aliis vero divinis officiis uti potest. — 4. Pileolo uti non possunt parochi, tam de die quam de nocte ministrantes infirmis sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, neque prætextu invaletudinis. — 5. Alia *vide* v. BIRRETUM. — 6. Agitur de coma fictitia, ad num. 10.

(1. Pileoli usus in missa, etiam extra canonem concedi non potest ab Episcopo, sed solum a Papa. Sac. congr. Episcop. et Regul., 3 Jan. 1590, et die 17 Jun. 1595; et sacr. cong. Rit., 24 April. 1626, et colligitur ex c. *Nullus* 56, De consecr., dist. 1.

(2. Nullus etiam episcopus pileolo uti potest in missa sine Sedis Apostolicæ licentia. Sacra congreg. Rit., 3 Januar, et 24 April 1616, apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Pileolus*, num. 1.

(3. Qui assistit in choro missæ conventuali non potest portare pileolum per totum canonem; in aliis vero divinis officiis uti potest. Sac. congr. Episcop. et Regul., *in una S. Angeli*, 5 Novemb. 1602; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pileolus*, num. 2. Alii vero dicunt hoc decretum esse sacræ congregationis Rituum, ut videre est apud La Croix, lib. VI, parte II, num. 1055, decret. 55.

(4. Pileolo uti non possunt parochi, tam de die quam de nocte ministrantes infirmis sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, neque prætextu invaletudinis. Sic respondit sac. congr. Rit., *in Romana*, 13 Aug. 1695, et 2 Januar. 1696, parocho Sancti Laurentii in Damaso apud Monacell., tom. IV *Supplement.* ad III tom., num. 9 et 10.

(5. Alia. *Vide* verb. BIRRETUM.

(6. Imo neque in choro potest portari coma fictitia, seu, ut vulgo dicitur, *Perucca*. Sac. congreg. Conc., *in una Bergamensi*, 9 Dec. 1690, lib. V *Decret.*, fol. 765, ubi rejecit instantiam abbatis Petri Nigroni, canonici cathedralis deferendi comam fictitiam in choro sub prætextu frigiditatis et subtilitatis aeris, apud Monacell., tom. IV, *Supplement.*, ad tom. I, num. 261.

(7. Et tanto minus coma fictitia, seu capillitium ascititium potest deferri et retineri in actu celebrationis missæ, ut expresse prohibuit Innocentius XI, ut patet ex decreto de ejus mandato publicato in *Diœcesi Colon.*, die 21 Mart. 1689, quod refertur sub verb. *Missa*, art. 9, n. 4. *Vide ibi*, et apud Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 1, n. 93, ubi refertur consimile decretum publicatum de mandato Innoc. XII, die 18 Sept. 1692.

(8. Quinimo clerici deferentes comam fictitiam, vulgo *Perucca*, possunt excommunicari, si sint beneficiati, vel in ordinibus sacris constituti, ut habetur in concil. III Constantinopolitano, canon. 96. Et hanc pœnam excommunicationis ferendæ sententiæ contra beneficiatos, et in sacris constitutos deferentes comam fictitiam, sustinendam et imponendam esse declaravit sacra congregatio nonnullorum cardinalium specialiter a Papa deputata *in Vigilien. synodi*, 18 Maii 1695, in responsione ad 21. Contra vero cæteros clericos minorum ordinum esse procedendum juxta dispositionem concilii, sess. XXI, cap. 6, *De reform.*, apud Monacell., tom. I, *in Appendic. adnotat. ad litter.* « Encyclicam sacræ congregationis Episcoporum et Regularium super exercitiis indecentibus ecclesiasticorum, n. 20. »

(9. Et quod capillitium ascititium permittendum non ecclesiasticis personis, decrevit novissime sacra congreg. Conc., *in Melphit.*, 8 Aug. 1722, quod fuit expresse pariter prohibitum in Urbe de mense Februarii 1725, de mandato sanctissimi D. N. Benedicti XIII, ut refert Ursaya, in *Miscellan. sacro et profano* I, litt. C, n. 52, et habetur

in concilio Romano ab eodem Summo Pontifice celebrato anno 1724, sub tit. 16, *De vita et honestate clericor.*, cap. 3, ubi expresse statuitur, quod « comam fictitiam, vulgo *perucca*, aut cerchietti nunquam adhibeant. »

(10. Alia ad rem. *Vide* verb. Coma fictitia per tot., et verb. Missa, art. 2, a n. 2 ad 4.

PLACITUM REGIUM.

In placitum regium animadversiones sequentes ponuntur.

(1. Mira sunt quæ de placiti regii necessitate, ut Apostolicæ quævis litteræ vim habeant, post Stockmansium, et Van Espenium Kaperus quidam celebris scriptor tradidit. Sed rem a Zallwein Benedictino Germano, ab aliisque nostro ævo diligenter perpensam non multis explicabimus. Utar autem statim Zallweinii verbis, qui t. I, *Principior jur. eccles.*, p. 377, ait : « Quantum ad illud placitum regium, si rem bene examinemus, comperiemus, quod omnes discordiæ circa receptionem bullarum et decretorum exortæ inde suam trahant originem, quod sciant et doctores, et magnates, hoc *placitum regium* ex suggestione politicorum esse susceptum. Ex hoc ipso enim audaciores fiunt, ut omnia decreta, quæ suo palatui non sapiunt, suggillare, carpere et vilipendere non curent. Certe in illis provinciis, in quibus *placiti regii* usus non viget, nihil tale unquam, aut raro fuit auditum. Fœtus politicorum est istud *placitum regium*, qui adulandi, placendi, atque jurisdictionis et propriæ, et suorum principalium amplianda studio, et fortassis occulto livore, invidia et odio, quo in auctoritatem ecclesiasticam feruntur, nescio quæ pericula, præjudicia et damna bono publico metuenda fingunt, et suis principibus sub speciosissimis rationibus ante oculos ponunt. »

(2. Hæc, ne perperam dicta videantur, sunt a nobis uberius explicanda ac confirmanda. *Fœtum politicorum* auctor *placitum regium* dixit; sed addere omnino debuit extremis tantum sæculis editum. Stockmansius eo loci, in quo tantum *boni sensus* Febronius deprehendit, egregie fallitur, dum *populum* placiti regii *moribus ab omni memoria assuetum* vocat. Feralis ejus schismatis, quod ab Urbano VI ad *Constantiense* concilium Ecclesiam crudelissime dilaceravit, tempore vetustior non est isthæc *memoria*. Indicent Stockmansius, Van Espenius, et cæteri id genus regiæ dignitatis assentatores, vel unum ex tot imperatoribus, principibusque rerum ante illud schisma potitis, indicent, qui Apostolicas litteras suo, ut evulgarentur, consensu indigere contenderit. Quæ lex, aut rei, de qua agebatur, natura, aut tumultuum, qui inde timere poterant, causa cum reipublicæ statu conjunctior, quam *Siriciana* illa, qua majores clerici ab uxoribus abstinere jubebantur : *Ab omni ecclesiastico honore*, ni parerent, *Apostolicæ Sedis auctoritate dejecti*, atque a *venerandis attrectandis mysteriis* perpetuo prohibiti (32)? Neque tamen cuiquam in mentem venit, principis, ut ea promulgaretur, exspectandum assensum. Idem de cæteris Pontificum ac conciliorum legibus dicas, quæ ad Urbanum VI prodierunt. Sed quo gravius est, in magnis illis, quæ a nono sæculo ad quartidecimi initia Romanis Pontificibus cum imperatoribus regibusque fuere dissidiis, Apostolicas in hos constitutiones in ipso eorum imperio, regnisque promulgatas novimus, quin de regio placito ad illas infirmandas cogitaretur (33). Philippus quidem Pulcher in maxima illa cum Bonifacio VIII controversia cavit, ne ullæ ejus pontificis litteræ in regnum deveherentur, *custodibus ubique appositis*, uti in Spondani Annalibus legimus (34), non autem promulgari illas in Galliis absque suo assensu non posse dixit. Idem a 1164, cum Alexandro III gesserat Henricus Angliæ rex, non enim ejus litteras nullius futuras roboris, nisi sibi, aut proceribus suis probarentur, arbitratus est, sed sævissimis, » ut idem Spondanus ait (35), « edicta per omnes sibi subjectas provincias promulgavit, nempe ut omnes portus diligentissime custodirentur, ne litteræ interdictionis Summi Pontificis » in Angliam « deferrentur. » Quanto facilius, regio negato assensu, pontificias Constitutiones eludere reges ii potuissent! Sed nondum res politica ad eam absolutionem perducta erat, quam posterioribus tandem sæculis obtinuit.

(3. Nempe suborto Clementis VII adversus Urbanum VI, schismate, quod deinde ad Martinum V in *Constantiensi* synodo electum perduravit, ne ab antipapis, eorumque asseclis fraudes impune admitterentur, ipsi Urbano visum fuit per necessarium, ut de Constitutionibus Apostolicis, an legitimæ forent, atque a vero Pontifice proficiscerentur, episcopi ante judicarent, quam executioni demandarentur. Principes quoque, ne populi a pseudo-Pontifice deciperentur, cavendum sibi duxerunt bullarum examine. Quamobrem, ut in *Vita Caroli VI, Galliarum regis* narrat Joannes Juvenalis Ursinius, cum an. 1381 Rector Parisiensis academiæ ad professorum cæterorumque conventum quasdam Urbani VI, litteras legendas detulisset, dux Andegavensis ob pupillarem Caroli ætatem procurator regni, qui Clementis VII partes sequebatur, graviter rectori indignatus eum comprehendi jussit, non fuisse prætexens ab illo Urbani litteras regi antea exhibitas ; quod ipsum tamen histo-

(32) Ep. I, *ad Himer. Terrac.*
(33) Confer opus supra indicatum, cui titulus : *Ragioni della Sede Apostolica*, etc., t. I, p. II, pag. xci et seqq.
(34) Ad ann. 1301, n. 7.
(35) Ad ann. 1164, n. 10.

rius *ducis in Academiæ rectorem violentiæ* assignat. Adeo explorata res erat, non potuisse ob hanc causam in rectorem, veluti sontem, jure animadverti. Eadem de causa apud Lusitanos, teste Garcia de Resende in *Chronico Joannis regis*, moribus inductum tunc fuit, ut de brevibus cæterisque Romanis litteris ab archicancellario cognosceretur. * Cap. 66 : « Costumavasi anticamente in questi regni, che tutti i brevi, e rescritti, lettere, e bolle, che venivano da Roma, non si facesse di esse cosa alcuna, se non erano prima vedute, ed esaminate dal cancelliere maggiore, et quelle, che trovava esser vere, e direttamente spedite, dava licenza, che si pubblicassero, e che avessero esecuzione, e questo era con sano, e buon rispetto, per isfuggire la falsità, di modo che le parti non ricevessero dolosamente perdita, e danno. E principalmente perchè in tempo di scisma essendovi più di un Papa, come molte volte si vidde, non si aveva da obbedire in questi regni, se non al Padre Santo di Roma ; » Ita ille *.

14. Exstincto tamen schismate ubique ad antiquam consuetudinem paulatim reditum fuit. Nam non solum episcopis Martinus V quam Urbanus VI ipsis indulserat, de Constitutionibus Apostolicis cognoscendi facultatem eripuit, sed etiam Carolus VII, Galliarum rex apud Feuretum (36) a. 1424, edicto sanxit, ut Romano Pontifici deinceps sua uti liceret potestate, « tam in beneficiorum collatione, quam in jurisdictionis Apostolicæ executione, modo et forma, quibus fel. mem. Clementis VII et Benedicti XIII temporibus usus fuerat, et aliis quibuscunque usibus et mandatis. » In Hispania vero idem fuisse servatum in dubio argumento est Alexandri VI constitutio, quæ a. 1493, Ferdinando V et Isabella petentibus indulgentias, omnes cum antea concessas, tum postea concedendas suspendit : « donec per loci ordinarium, in cujus civitate et diœcesi pro tempore publicabuntur, prius et deinde per nostrum, et Sedis Apostolicæ prædictæ nuntium in partibus illis tunc existentem ac capellanum majorem eorumdem regis et reginæ consilio existentem per eos ad id deputandum, bene et diligenter, an sint veræ litteræ Apostolicæ, visæ et inspectæ fuerint. » Si enim Hispaniarum regibus in more positum fuisset, ut Apostolicas Constitutiones suo examini subjicerent, nunquam id ab Alexandro postulassent, sed suo jure quemadmodum in aliis, ita in his quoque Apostolicæ Sedis litteris usi fuissent ; multoque minus in legibus, quas de hujusmodi indulgentiis ediderunt, earum cognitionem *vi Alexandrinæ Constitutionis* præcepissent (37). Lusitani quidem consuetudinis, quæ in schismate obtinuerat, retinentiores fuere ; sed posteaquam Innocentius VIII, a. 1486, Joannem regem de illa abolenda graviter monuit.* Ipsas Innocentii ad regem litteras accipe.

« Joanni Portugalliæ regi illustri.— Innocentius, etc.

« Charissime, etc.

« Olim fel. record. Sixtus Papa IV, prædecessor noster immediatus per suum nuntium, deinde per proprium cursorem, celsitudinem tuam monuit, ut revocaret quædam statuta, quibus nonnulli reges Portugalliæ jamdudum contra libertatem ecclesiasticam usi fuerant, ipsaque Celsitudo tua tunc utebatur : cui cum Majestas tua respondisset, missuram se super his ad eum, supersedit in ulteriore provisione prædecessor noster prædictus. Post paucos postea dies diem clausit extremum. Nos vero, quibus in ea re nulla alia excusatione, aut informatione opus erat, quippe qui statuta prædicta, dum in minoribus essemus, experti fuimus, causam sanctumque propositum prædecessoris nostri præfati, audito adventu oratorum tuorum, ex quibus statuta prædicta jam revocata fuisse intelligere sperabamus, prosequi ac continuare distulimus.

« Cum vero coram Nobis oratores præfati fuere, nihilque in mandatis ad Nos a te in hoc se habere dixerunt, doluimus profecto pro gravitate rei, pro conscientia tua, pro exspectatione nostra ; doluit ipsum quoque sacrum Romanorum cardinalium collegium. Neque potuimus (credat Nobis Majestas tua) sine difficultate ipsum collegium adducere, ut differremus in re tam aperta contra ecclesiasticam libertatem pro hujus Sanctæ Sedis, ac nostro honore providere, quod oratores præfati ad tuam Serenitatem reverterentur, ipsam de nostra ac sacri collegii prædicti mente, justitia atque honestate verbo plenissime informaturi, qui interfuerunt et audiverunt in secreto nostro consistorio, quam gravia et detestanda statuta hæc ipsi collegio visa sunt : Neque possumus, fili charissime, satis mirari, quod reges Portugalliæ, quorum plurima exstant pro fide Christi egregie gesta, qui inter alios Catholici appellari volunt, non formident censuras ac pœnas in Bulla, quæ *in Cœna Domini* in eos, qui talia audent, publice, ne quis ignorantiam prætendere possit, legi consuevit, contentas. Quia vero ideo Nos Deus, licet immeritos, Ecclesiæ suæ sanctæ, ac huic Sanctæ Sedi præfecit, ut ejus honorem dignitatemque tueamur, vigilemusque super commissum nobis gregem : hortamur Serenitatem tuam, quam ex corde diligimus, monemus atque requirimus (jam enim non dolemus solum, sed compatimur tot afflictis, qui ad Nos clamant, quod litteræ Apostolicæ in cancellaria tua retinentur) districteque (quoniam ignorantiam Majestas tua allegare minime potest) in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut statutum illud, quod continetur, ne quis tabellio, aut notarius etiam Apostolicus cuique judici, aut personæ ullas litteras Apostolicas, publicare, intimare aut præsentare, nisi primo impetrata a tua Celsi-

(36) *Traité de l'abus*, lib. 1, cap. 4.
(37) *Vide* ipsam legem apud Alphonsum Azevedum, t. I, lib. III, tit. 6, leg. 37.

tudine licentia, audeat, addita pœna, si instrumentum, quod eas præsentaverit parti, ad quam spectat, quovis modo dederit; aliud præterea, cujus vigore officiales tui litteras (quas vulgo *tuitivas* appellant) in causis beneficialibus concedere, ac de dictis causis se intromittere præsumunt, revocet, casset, irritet et annullet. Ut autem intelligamus, quid oratorum tuorum reditus, quid monita nostra profuerint, sciamusque quid acturi sumus, tuamque, cujus etiam rationem reddituri sumus, conscientiam spectet, volumus, ut infra sex mensium spatium a die, quo oratores prædicti ad tuam Celsitudinem redierint, computandum absque ulla dilatione, aut mora Nos per litteras, aut nuntium certiores tua Majestas reddat, quod dicta statuta revocaverit, ac cassaverit, ut præfertur; sin minus causa jamdiu commissa est; pendet adhuc; fuit sæpe tua Celsitudo monita : Exspectamus plus fortasse, quam debemus : prout de jure procedere et providere necesse Nobis erit.

« Datum Romæ apud Sanctum Petrum, etc., die 3 Februarii 1486, anno secundo *.

« Piissimus rex, » ut ait in ejus Chronico Garcias de Resende, « per ubbidirli come principe cattolico, e per compiacerli fece tutto, come lo mandarono a chiedere. Di che il Papa, ed i cardinali ebbero molto piacere, e molto contento, e con molte lodi li mandarono a render molte grazie, e di poi sino al presente si è fatto così *. » Hinc intelligis, qua fide hæc omnia Febronius dissimulaverit, dum ait (t. 1, p. 741) :— « Cum anno 1486, Joannes II, Lusitaniæ rex ad instantiam Romani Pontificis usum videndi et examinandi litteras Apostolicas abolere proposuisset, status regni sese opposuere, remonstrantes « non licere regi tale jus a se abdicare in præjudicium regni et subditorum ; » ita referente Augustino Manuel in *Vita Joannis II*, lib. IV. — Regni quidem proceres *sese opposuere;* sed frustra; quod Febronius callido silentio præteriit *.

Politicorum deinde artibus effectum est, ut quod ob schismatis causam cœptum erat, eo deinde sublato intermissum, apud multas gentes revocaretur. Hæc regii placiti initia sunt, obscura illa quidem, nec satis gloriosa ; ea tamen, ut nisi cæci omnino esse velimus, nihil illud ad regiæ dignitatis constitutionem spectare videamus. Quis enim sibi unquam persuadeat, sæculo primum quarto decimo inclinante, iterumque, labente sæculo XVI, alibi etiam serius, reges principesque sua jura cognovisse; cæteros præteritorum sæculorum imperatores, reges, aulicos, tam bardos fuisse, ut quod præcipuum quoddam Majestatis decus, atque adeo præsidium esset, aut ignoraverint aut etiam neglexerint? Sed ad Zallweinium redeamus.

(5. « Res profecto mira, quod solæ leges ecclesiasticæ, et bullæ Pontificiæ tam sint periculosæ, ut *placito regio*, et judicio politicorum subjacere debeant, qui bonum Ecclesiæ parvi habentes, solum bonum politicum ex principiis non raro pseudo-Christianis, et rationibus futilibus, sæpe sæpius a sinistra passione agitati ob oculos habent. Quæso, si imperatores ecclesiastici, quos *posuit Christus regere Ecclesiam Dei*, suum quoque *placitum* urgerent, quoties decreta emanant politica, quæ non raro statui ecclesiastico sunt præjudiciosa, libertatibus Ecclesiæ inimica, jurisdictioni Pontificum et episcoporum adversa, imo aliquoties ipsa Sancta sanctorum invadunt, quid dicturi forent ? » Quod hic Zallweinius pseudopoliticis objicit, multo ante illum animadverterat insignis apud Lusitanos canonum doctor Oliva, cujus hæc sunt (38) : « Etiam Summus Pontifex posset per constitutionem generalem præcipere, ut nullum rescriptum gratiæ impetratum a principe sæculari exsecutioni demandaretur, nisi prius apud episcopos præsentetur et examinetur, utrum contra ecclesias, seu jura earum, vel Sedis Apostolicæ, aut in præjudicium spiritualis potestatis, aliquid contineat, quia non minor, sed major est ejus potestas ad hoc, quam principis sæcularis ad illud. Verum heu! pergit Zallwein. quidquid contradicant episcopi, reclament Pontifices, cedendum est præpotentiæ magnatum. Sola *ratio status politici* instar imperiosæ Saræ dominatur; dum econtra *ratio status ecclesiastici*, velut humilis Agar servire cogitur. »

(6. Sed ne quis Zellweinium Romanis partibus hac saltem in re nimis addictum fuisse obganniat, in medium afferam quæ celebres duo Belgæ doctores de eodem argumento tradiderunt. Primus prodeat Franciscus Zypæus (39). Quærit ille, an « Constitutiones Apostolicæ in Belgio effectum habere non possint, nisi prævio principum placito? » Quid autem respondet ? « Profecto, inquit, si res, ut se habet, examinetur, ad nullius Constitutionis legisve ecclesiasticæ promulgationem placito principali opus esse judicabit, qui non ex præjudicata aliqua opinione, sed ex vero statuere volet; nulla enim edicta id mandant quoad leges constitutionesve Apostolicas, sed quoad rescripta tantum privatis data, eaque non omnia, sed beneficialia tantum. Quæ enim reperiuntur in libro edictorum sub rubrica *De causa beneficiali*, omnia tam narrativis verbis, quæ impulsivam et finalem causam earum constitutionum continent, quam dispositivis, sonant de provisionibus beneficialibus. » Quam in rem edicta suæ regionis, pragmaticasque sanctiones accuratissime percenset. Addit mox : « Saltem ex his liquidum est, edicta ea omnia nonnisi ad beneficialia, et abusus circa ea porrigi, non vero ad cursum impediendum Constitutionum Apostolicarum, quæ pro salubri regimine Ecclesiæ matu-

(38) *De for. eccles.*, part. I, q. 22, n. 19.
(39) *Analys. Jur. Pontif.*, lib. I, tit. constit., tom. II.

ris et repetitis deliberationibus ad tollendos abusus cum magno decore domus Dei, incremento politiæ Ecclesiæ et augmento justitiæ sæcularis promulgantur. Beneficialia porro diplomata subreptione, gratia et sordibus sæpe obtinentur, ut incommoda in his frequentia esse possint, non in illis, adeoque dispar de utrisque est ratio judicandi. Sic qui historias nostras scripserunt, de inhibitionibus hujusmodi circa beneficialia meminerunt, neque ulterius. In rescriptis sane justitiæ, quæ nec complectitur edictum anni 1574, dispensationibus matrimonialibus super ætate, aliisque ordinum sacrorum impedimentis, et similibus, nec usus quidem, seu petendi placiti praxis obtinuit, ut sit hactenus post integrum sæculum a primis edictis lapsum, et amplius ne quidem in consilio Brabantiæ esse videtur formulare placiti aliud, quam pro bullis Beneficialibus. » — Pergit Zypæus : — « At vero nonnemo dicet; usus habet, ut placitum pro quocunque diplomate petatur. Jam in principio dixi, me seponere præjudicatum hunc, si non errorem, at opinionem. Et disputare, an edictum aliquod sit, quod hunc usum firmet, et non esse demonstravi. Sed quod plerique, qui Roma aliquid accipiunt, placitum petant, fit, quia ad nomen Fisci, et minas ingentium mulctarum omnes privatim horrent, nec ob sumptum paucorum aureorum, quo placitum petatur, evitandum, vult aliquis quæstionem universalem, seu omnium, sui privatam solius facere ; disputare, inquam, num egeat placito, an non ? Sed hæc singulorum in re sua agendi ratio ipsi universæ jurisdictioni Ecclesiæ præjudicium inferre non potest : ut et tota petendi placiti ratio, si non fit in gratiam, non præjudicium Ecclesiæ atque Reipublicæ, omni jure, ratione atque potestate destituitur.— En igitur, ut exigendi regii placiti ratio in Belgio non innitatur sacræ auri fami, quam recentiores quidam in Romana Curia tantopere exsecrantur*. » Equidem scio aliter Van-Espenio visum fuisse. Ita enim ait (*De promulg. leg.*, p. II, cap. 1, § 1) — « Unius vero regii placiti usus super diplomatibus, bullis et rescriptis e curia Romana emanantibus, adeo notorius jampridem apud Belgas fuit, ut et exteri scriptores de hoc, tanquam de re notoria, scribant : atque inter alios Ludovicus Gucciardinus nobilis Florentinus in *Descriptione Belgii*, de hoc usu ita scribit : quod ad res ecclesiasticas attinet, easdem fere habet cum Pontifice Maximo princeps in hac ditione conventiones, quas in regno Galliarum rex; nec beneficium ullum, nec gratiam potest conferre, aut expedire in hanc terram diplomata, aut quid aliud tale, quod effectum sortiatur absque principis vel consiliorum ejus placito atque consensu.— Idque etiam Huberti Lœns, et Bertrandi Loth testimonio confirmat. » — Verum mendacia mendaciis Espenius agglomerat; Loensius enim, et Lothius nonnisi de beneficialibus diplomatibus, quemadmodum Zypæus, loquuntur; ipse contra, ad omnes Apostolicas constitutiones regio placito subjiciendas, eorum utitur auctoritate. Conventionem deinde indicat, quæ nulla unquam fuit, nec esse potuit. Quis enim Romanos Pontifices tanta sibi fingat animi imbecillitate, ut generale ejusmodi privilegium, quo omnes plane Apostolicæ Sedis constitutiones, ne dogmaticis quidem exceptis, a regiis ministris examinentur in maximam ejusdem Sedis contemptionem, disciplinæ infirmationem, fidei ipsius periculum, indulgeant? Deinde si id conventione pactum, quid ergo ex regio jure idem Placitum Van-Espenius accersit? Tandem quid factum, ut Guicciardinium hujus rei testem appellet, quem falli incompertum habere non potuit? Easdem fere habere Belgii principem cum Pontifice Maximo conventiones Guicciardinius ait, quas in regno Galliarum, etc.; tum addit, nec beneficium ullum, nec gratiam potest (Pontifex) conferre, etc. Atqui beneficialia diplomata ea cum primis sunt, quæ in Galliis a regio placito immunia esse ac semper fuisse constat ; exstantque ea de re diserta Parisiensis senatus decreta 9, Maii, a. 1703. *Confer* Hericourtium, *Leg. eccles. Gallic.*, t. I. cap. 15, § 7, et opus antea indicatum, inscriptumque *Ragioni della Sede Apostolica*, etc., tom. I, part. II, pag. CXII, vel ergo non eædem sunt conventiones, vel (quod Belgæ negant) beneficia poterit Pontifex in Belgio quoque, quemadmodum in Galliis, conferre, quin placitum principis ad munienda illorum diplomata postuletur. Viden ? quas in ambages consulta quædam temeritas, ac Romanæ Sedis proculcandæ libido Van-Espenium conjecerit? Sed ut Van-Espenius manifestius refellatur, libet exscribere, quæ Eustachius Jansenius in Epistola altera ad Jo. Christianum Erkelium Coloniæ a. 1713, edita hanc in rem accurate congessit (cap. XVII, pag. 274 et seqq.) :

« Imploratum est, inquit, aliquando auxilium brachii sæcularis ad coercendos refractarios bullarum dogmaticarum, sed non requisitum placitum, ad earum promulgationem, ita Morillonius ad cardinalem Granvellanum scripsit 21 Decemb. 1567, agens de bulla Pii V, contra Bajum : « *J'*. « *en ay parlé à M. des Bavon, à fin qu'il soit* « *prevenu, si d' avanture* opus esset brachio, « *n' estant aurement besoin* in iis, quæ sunt « justitiæ *d'aucun placet.* »

« Episcopus Tornacensis, 7 Jan., ad internuntium ita scripsit : « Decreta sacr. congr. « spectantia ad librorum prohibitionem, sem- « per fuisse continuo publicata, et in lucem « edita, nunquam viso placito regio. »

« Archiep. Camer., 9 Octobr. 1643 : « De- « cretum (ait) Sedis Apostolicæ, quo errores « D. Michaelis Bay olim condemnati sunt, « fuit sine litteris placiti regii publicatum. »

« Engelbertus episcopus Namurcensis anno 1643, 8 Octobr., hæc ad internuntium scripsit : — « Ad hanc diem *semper vidi li-* « *bere publicari* bullas absque placito, quæ « Apostolicas beneficiorum provisiones non

concernunt. Non capio, qui nonnulli velint, vel possint sustinere opus esse placito pro publicatione bullarum, quæ mere dogmata fidei continent, quas certum est hactenus indiscriminatim, et sine contradictione fuisse per totum Belgium publicatas, receptas, uti fuere Piana et Gregoriana, de quibus est sermo —. »

« Archidiac. Namurc., 26 Julii 1658 : *La Bulle contre Jansenius a icy eté publiée avant aucun placet.* »

« Antonius Triest episcopus Gandavensis 1653, ad Leopoldum archiducem scripsit : *Le placet ne doit avoir lieu, si non es provisions beneficiales.* »

« Unde consilium status in consultatione, 29 Octobris 1647, signata Boisschot vidit, ita habet : « Respectu placiti sua Majestas a duobus circiter annis decidit Matriti hanc difficultatem, cum matura causæ cognitione et postquam jussisset videri, et examinari consultationes horum consiliorum (privati et Brabantini) super illa re declarando quod pro hac bulla (Urb. VIII, *in Eminenti*, in qua prohibetur liber Jansenii) concernente pure articulos fidei et religionis, non foret opus placito. »

« Difficultate iterum mota circa publicationem Decreti die 6 Sept. 1657, supra relati : « Rex catholicus Philippus IV ad Marchionem de Caracena, tum Belgii præfectum rescripsit his verbis : « *Mon Cousin : ayant veu votre lettre du 3 d'Auril dernierement passé responsive à la mienne du 1 Fevrier antecedant, sur les plaintes du nonce de Sa Sainteté, concernant la publication d'un edict de Sa dite Sainteté prohibitif des certains livres et ecrits de la doctrine condamnée de Jansenius avec les deux consultes Des conseils privé, et de Brabant jointes à votre dite lettre, et le tout bien consideré, attendu même, que la matiere, dont il s'agit est purement dogmatique, n'estants les placets requis, qu'en matiere beneficiale et litigieuse entre parties, j'ay bien voulu faire cette, a fin que sans sortir du stile, de ce que par de la s'est accoutumé de faire en autres occasions de semblables matieres, vous permetties, que le dit edict soit publié, de la même sorte, que par mon ordre ont eté publiées les autres Bulles de Sa Sainteté touchant les livres de Jansenius. A tant mon Cousin, Dieu vous ait en sa sainte garde. De Madrid, le* 13 *de Juin* 1659. »

« Quid adhuc quæritur ?

« Hæc declaratio, in qua non recte dicitur (quod regi catholico fuerit obreptum) prorsus peremptoria est. « Supremus monarcha declarat, placita non requiri, nisi in materia beneficiali, et litigiosa inter partes; idque non leviter, sed prævia consultatione concilii privati et Brabantini, et præmissa matura deliberatione *le tout bien consideré;* insuper rationem addit : *Attendu que la matiere, dont il s'agit, est purement dogmatique.* Ex quo conficitur, non solas definitiones fidei, sed et prohibitiones librorum (quale hoc decretum erat) ex declaratione regis censeri bullas dogmaticas et exemptas a placito. Denique decernit, ut permittatur decretum, 5 Septembr. 1657, publicari; *de la même sorte, que par mon ordre ont été publiées les autres bulles de Sa Sainteté touchant les livres de Jansenius.* Adeoque ejus defensoribus nullum ex hac parte superesse effugium. »

« Iterato rex Philippus scripsit anno sequenti, 12 Augusti 1660, ad eumdem Belgii gubernatorem : « Cum tibi scripsissemus, 31 Julii anni proxime elapsi ad instantiam ejusdem nuntii, probare me, ne impediretur publicatio dictæ bullæ, eo quod esset in materia dogmatica, in qua materia censui opus non esse placito, atque ut dicto internuntio, et favorem, et operam impenderes, qua publicatio opus haberet. »

« Porro Belgii gubernator ad consilia ita scripsit : « Visis, ac per suam Majestatem examinatis, quæ ex opinione vestra exhibuistis de publicatione constitutionis Suæ Sanctitatis, qua prohibentur nonnulla Folia, tractatus, et scripta spectantia ad quinque propositiones damnatas ex doctrina episcopi Jansenii : Significamus intentionem suæ Majestatis non esse, ut ipse expressis verbis suis nobis scripsit, ut velit ad publicationem constitutionum dogmaticarum a Sua Sanctitate emanatarum necessarium esse litteras placiti obtinere. Quare cum sufficienter appareat, dictam constitutionem dogmaticam esse, ordinamus nomine, et ex parte suæ Majestatis, ne moveatis aut interponatis difficultatem quamcunque adversus publicationem illius constitutionis, aut aliarum, quæ ejusdem naturæ se possent offerre, cum visæ et cognitæ fuerint esse tales : atque interea, etc. Bruxellis, 10 Decem. 1659. »

« Propter hanc postremam clausulam : Cum visæ et cognitæ fuerint esse tales, *vuës, et reconnuées être telles* (quæ tamen non habetur in ipso decreto regio supra relato, sed hic in Belgio addita est) usus habet, ut bullæ Pontificiæ exhibeantur ministris regiis, qui dispiciant, an aliquid contineant juribus regiis, aut patriæ privilegiis adversum, quo cognito, absque ulla signatura de *visa*, aut alio diplomate, quod proprie *Placetum* vocant libere publicantur.

« Multum autem interest inter *inspectionem*, et *placetationem :* ista nullam in ipsam bullam auctoritatem tribuit, sed meram ingerit notitiam; sic inspiciuntur officialium institutiones, legatorum credentiales adventantium, seu transeuntium patentes, vel salviconductus, etsi inspicientes nullam de illis scriptis dispositionem habeant. Placetum vero est quasi confirmatio decreti, quæ et dependeret a voluntate placetantis, et sine qua decretum nullius foret roboris, quod in dogmaticis locum habere non potest. »

Stochmansium nunc, et Van-Espinium, per me licet, Febronius appellet, nihil equidem illorum bono sensu movebor, quos mendacii tot monumenta redarguunt.

(7. Alter Belga Peckius est, insignis olim in magno Belgii consilio consiliarius : acrius ille in hanc consuetudinem invenitur his verbis : « Quam consuetudinem et multas alias ejusdem farinæ non posse jure satis defendi puto, et quæ libertati ecclesiasticæ plurimum adversantur, et proinde non valent apud justos et catholicos judices « qui timorem Domini habent, licet forte valeant apud eos, apud quos quidquid lubet, licet, et qui Ecclesiam oderunt, eamque principibus sæcularibus libenter in omnibus subjicerent, confusionem passuri (arrigant hic aures adversarii, et totis artubus contremiscant) in magno illo die, cum ad judicandum eos veniet, cujus sponsam hic contempserunt, et injuria affecerunt. » Hinc vel ipsi celebriores apud Hispanos regiorum jurium propugnatores Franciscus Salgado, et Didacus Covarruvias eam consuetudinem emollire student, cavendumque summopere aiunt, ne, nisi arctissimis circumscribatur limitibus, in maximum cedat animarum discrimen (40). Imo *Cenedo*, etsi placitum regium reipublicæ utilissimum prædicet, non tamen illud in regia jura referre audet, sed optimum fore ait, si principes ab Apostolica Sede *privilegium* impetrarent, ut *litteræ, citationes et aliæ omnes bullæ obtentæ a Romano Pontifice*, antequam executioni mandentur in partibus, examinentur a regis tribunalibus (41).

(8. Neque adversarii tantam istorum in regio placito non tam circumscribendo, quam metuendo consensionem contemnant. Romanum enim Pontificem in omnibus christiani Orbis ditionibus, atque provinciis jus pascendi gregem sibi a Christo creditum exercere liberrime posse, quin politicæ jurisdictioni obnoxius sit, inficiabitur nemo, qui divini primatus finem perspectum habeat. An Petro dictum a Christo : « *Pasce oves meas*, quo loco et quoad tibi per principes, eorumque magistratus licuerit? » Minime vero. Nulli hic limites *Pasce oves meas*. Num Petro dictum : *Quodcunque*, principibus eorumque administris indulgentibus, *ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis?* Nihil minus : *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis;* generatim et indefinite dictum. Neque vero aliter fieri potuit, quam id bono unitatis fuerit constitutum. At si Apostolicæ constitutiones non ante vim, effectumque sortiri possent, quam a principibus probarentur, ubi illa gregis Christiani pascendi libertas? Ubi illa *quodcunque ligandi* potestas, quam Christus in Petro Romanis Pontificibus contulit, asseruitque? Præterea quis non intelligat, posita hujus placiti necessitate, ecclesiasticam potestatem politicæ subdi? Cum tamen politicam potius in iis, quæ ad spirituale regimen spectant, ecclesiasticæ obnoxiam esse, quæ superiore capite attulimus, Patrum, Pontificumque testimonia doceant, et ratio ipsa consentiat? Sed et ipsa imperantium in placito regio exigendo dissensio quantis sacram potestatem angustiis premit. Altero in regno beneficialia diplomata principis consensum præstolantur : in altero immunia hæc sunt, non alia; apud Gallos ex regio edicto a. 1639. Pontificia diplomata episcopis exhiberi deberent, qui ad regem de illis intra triduum referrent; in Hispaniis regio prætori, ita tamen, ut si hujus auctoritate eorum executio quandoque differtur ac suspenditur, « Maximus Christi vicarius, Covarruvia teste (42), interim certior fiat, quot et quantis afficiatur incommodis, et gravaminibus respublica ista propter multa, quæ ab ipso falsis precibus et suggestionibus impetrantur, quæ minime Sanctissimus Pontifex esset concessurus. » Sæpe sæpius regum administri quasi vadum tentaturi, exiguum quid juris sibi deposcunt, ad summa mox convolant. * Huc spectat, quod a. 1596 ad Olivarium Neapoli proregem Clemens VIII scribebat : « Esser tanto lontano dal vero, che l'*exsequatur* sia immemorabile, che si sa benissimo il principio, e quando fu principiato, che colore gli fu dato, e con che occasione. Si sa, che il principio fu per le chiese cattedrali sole; si sa, che prima non si notava : si sa quando si cominciò a notare, prima in una cartuccia, e poi como si sia andato dilatando da' ministri, e da' consigli, i quali se avessero l' occhio solo a quello, che conviene, e non a dilatare sempre le fimbrie in pregiudizio della giurisdizione ecclesiastica, *non laboraremus*. * » — Quid interim in tanta morum diversitate agant Romani Pontifices? Quam ineant viam, ut Apostolico muneri satisfaciant? Et credemus Christum Ecclesiæ suæ regimen plane incertum non tam Pontificum quam laicorum hominum voluntati dimisisse? Male enimvero de Christo, ejusque in Ecclesiam suam studio sentiat, oportet, qui secum ita statuat. At Christo rei quoque publicæ tranquillitas cordi esse debuit. Quis negat ? Verum quid illa periclitetur, nisi in Apostolicas constitutiones imperium principes exerceant? Annon satis illi consultum, si imperantibus liceat, quemadmodum certe licet, si quid discriminis jure metueatur, episcopos in consilium vocare, auditisque illorum sententiis, Romanum Pontificem de iis, quæ timentur, incommodis certiorem facere, atque ab illo exspectare præsidium?

(9. Sed nimirum, ut cum Zallweinio hanc disputationem concludam (43) — « si tantum haberent curæ zelantes isti pro decretis politicis, ne in bonum publicum impingant, quantum pro decretis ecclesiasticis, longo

(40) Adi Salgadum, *De supplic. ad Sanctiss.*, par. I, cap. 2, num. 27 seqq., et 111, itemque *De reg. protect.*, par. II, cap 2, num. 15. *Didacum vero Covarruvium in quæstion. pratic.*, q. 35, num. 6.

(41) In collect. n. v. de decretal.

(42) *Quæst. pratic.*, q. 35, n. 6.

(43) Lib. I, p. 378.

melius consultum feret *rationi status politici.* Si modo aliqui politici, de quibus pene certi sumus, quod in nulla alia re tantum curæ et diligentiæ impendant, quantum in excogitandis rationibus externe speciosis, interne occulto veneno plenis; quatenus hoc modo potestas ecclesiastica infringatur, et econtra politica amplietur, hanc vel illam legem ecclesiasticam, decretum et prohibitionem pontificiam in rationem status politici impingere asserant, satis est, ut ipsorum judicium velut oraculum Delphicum adoretur. »

(10. De his plura vide in opere sæpius citato, quod prænotatur — *Ragioni della Sede Apostolica,* t. I, p. 1. — tum etiam apud cardinalem Althan in opusculo inscripto: « Rappresentanza alla M. C. e C. di Carlo IV, sopra la moderna pretensione del regio collaterale di voler esaminare, e dare il regio EXSEQUATUR ad ogni genere di bolle, e lettere della Sede Apostolica. » — Et illustrissimum Bellugam in libello supplici ad Philippum V, Hispaniarum regem (§ 4, n. 53 seqq.). Quibus addi potest Braschius de libertate Ecclesiæ (t. II, cap. 37 seqq.) et Zachariæ Antifebronius vindicatus. (T. IV, diss. 12, cap. 2.)

PLAGIUM.

SUMMARIUM.

1. Plagium quidquid sit? — 2. Qui tale crimen committunt, plagiarii appellantur. — 3. Plagiarii unde dicti? — 4. Tale crimen, si homo, qui subripitur, sit sui juris: non est proprie furtum. — 5. Si autem persona, quæ subripitur, est adhuc sub patria potestate constituta, verum furtum est. — 6. Et inde patri actio furti competit. — 7. Talis autem actio furti non competit matri. — 8. Pœna plagii olim erat pecuniaria. — 9. Hodierno autem jure est pœna mortis. — 10. Plagii crimen committunt illi, qui modica pecunia data, vel fraudulentis suasionibus incautos alliciunt juvenes ad se ascribendum militiæ. — 11. Subnect. *Addit. ex al. man.,* ad n. 15.

(1. Plagium est crimen publicum, quo quis dolose subripit hominem liberum, vel servum alienum, sive detineat illum vinctum, aut celet, vel ei suadeat, ut a patre, vel domino suo aufugiat, sive vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo dominium rerum transfertur, aliis tradat, l. 1, cum seq. ff. et cod. ad l. *Fabiam,* De plagiariis.

(2. Hinc, qui tale crimen committunt, plagiarii appellantur, cit. l. 1 cum seq., ff. et cod. ad leg. *Fabiam,* De plagiariis. (3. Et plagiarii dicti sunt *a plaga*, quia patri et domino magna plaga infligitur, dum ipsis liberi et servi subtrahuntur, et subripiuntur, quo casu committi dicitur furtum, et plagium, juxta text. in § *Interdum,* Institut. *De obligat. quæ ex delict. nascuntur,* et observat Cotta, in *Memor.*, verb. *Plagiarius,* fol. 450; Ursaya, *Instit. criminal.*, l. II, tit. 8, n. 216.

(4. Tale crimen, si homo, qui subripitur, sit sui juris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominio. L. *Item juris,* Institut. *De inutil. stipulat.* (5. Si autem persona, quæ subripitur, est adhuc sub patria potestate constituta, verum furtum est, § Institut. *De obligat, quæ ex delict. nascuntur.* (6. Et inde patri actio furti competit. L. *Eum qui* 14, § *Si filiusfamilias* 13, ff. *De furtis,* ibi: « Si filiusfamilias subreptus sit, patrem habere furti actionem, palam est; » et idem repetitur l. 37, ff. *eodem.*

(7. Talis autem actio furti non competit matri, utpote potestate in prolem carenti. L. *Mater filii* 38, ff. *eod.*, De furt., ibi: « Mater filii subrepti furti actionem non habet. »

(8. Pœna plagii olim erat pœna pecuniaria. L. final., ff. *ad leg. Fabiam,* De plagiariis. Hodierno autem jure est pœna mortis, cap. *Qui furatur* 1, De furtis, ibi: « Qui furatur hominem, et vendiderit, convictus, morte moriatur, » juxta l. *Quoniam* 7, et l. final. cod. *Ad leg. Fabiam,* De plagiariis. (10. Plagii crimen committunt illi, qui modica, pecunia data, vel fraudulentis suasionibus incautos alliciunt juvenes ad se ascribendum militiæ, ut observat Amenus, *De delictis et pœnis,* tit. 3, § 6, n. 36, ubi, quod id practicari vidit in Urbe pro cujusdam principis servitio, sed seditione facta, opus fuit ad illam sopiendam captos pristinæ libertati restituere, et refert etiam Ursaya, *loc. cit.*, n. 219. Quod, et novissime accidisse anno 1738 refertur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(11. Ridiculus fere semper auctor est, dum etymon nominis tradit; at maxime hic ridiculus est, qui « plagiarii, inquit, dicti sunt a plaga, quia patri et domino magna plaga infligitur, dum ipsis liberi et servi subtrahuntur. » Vide, si lubet de etymologia hujus vocis Antonium Matthæum, *De crimin.*, tit. *De leg. Fabia,* De plagiar., cap. 1, n. 2.

(12. Illud hic non omittendum, quod is, cujus consilio plagium commissum est, plagii non tenetur. Non adversatur, quod qui plagiario in aliqua re socius est, et ipse plagiarius sit. Leg. penult., § ultim., ff. *De leg. Fab.*, De plagiar.: « Socium enim (ut recte inquit Antonius Matthæus, ubi *supra.* n. 4) intelligere debemus, non qui consilium duntaxat dedit, aut scalas forte commodavit, sed qui societatem sceleris contraxit, et in ipsa suppressione socius fuit. »

(13. Nec refragatur, quod plagiarius sit, qui servo alieno persuasit, ut a Domino fugiat; dum enim dicimus, plagii non teneri eum, cujus consilio plagium commissum est, intelligimus, si consilium datum tertio sit, non item si consilium servo datum sit. Anton. Matth., *ibid.*

RESPONSIO AUCTORIS.

(14. Oh! si adhuc in vivis degeret celeberrimus advocatus Ursaya, ex quo dictam etymologiam desumpsi, certe pro sui defensione ostenderet, quinam magis dicendus esset ridiculus, an ipse, seu potius, qui aliorum placita carpit, et injuriosis verbis auctores ipsos lacessit. (15. Mihi tantum liceat repetere hic, quod immortalis memoriæ Pontifex Benedictus XIV, contra hujusmodi conviciatores habet in Præfatione, tom. I, *De synodo diœcesana*, § *Porro*; ibi: « Nihil contumeliose jacientes in alios, quantumvis ab opinione nostra longe dissentiant. Id enim homini christiano indignum, et honesto viro indecens existimamus, neque vero minus valide unumquemque sententiam suam tueri posse censemus, si ab aliorum contemptu, ac injuria abstineat. » Sed et audiatur laudatus Pontifex in sua constitutione incip. *Sollicita ac provida*, § 23, sic præcipiens: « Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut aiebat S. Augustinus lib. XII. *Confes.*, cap. 25, num. 33, sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est, aliorum opiniones, non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant atque traducunt. »

POENA.

ARTICULUS I.

De pœnis in genere.

SUMMARIUM.

1. Pœna quid sit? — 2. Pœna est mensura culpæ. — 3. Regulariter sine culpa nemo punitur. — 4. Interdum tamen ob publicum bonum punitur quis sine propria culpa.— 5. Pœna et multa quomodo distinguantur pœna et pœnitentia? —7. Pœna alia est civilis, alia criminalis, alia legalis, alia judicialis, et quæ singulæ sint. — 8. Pœna criminalis subdividitur in capitalem, et non capitalem, et quæ utraque sit? — 9. Pœna criminalis alia est corporalis, seu corporis afflictiva, alia pecuniaria, alia temporalis, et alia perpetua. — 10. Pœna in genere alia est ordinaria, et alia extraordinaria, et quæ utraque sit? — 11. Item alia est latæ, et alia ferendæ sententiæ, et quæ utraque sit? — 12. Assignantur quinque regulæ ad cognoscendum, an pœna sit latæ, vel ferendæ sententiæ. — 13. An quando lex utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, sit latæ, vel ferendæ sententiæ; multi volunt, quod sit latæ. — 14. Plurimi alii tamen sustinent, quod sit solum sententiæ ferendæ. — 15. Affertur responsio ad auctoritates pro prima opinione adductas. — 16. Pœna, seu lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam judicis. — 17. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam executionem externam non requirunt, obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis. — 18. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt, non obligat in conscientia ante judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso, nisi lex in specie addat clausulam: *Alia etiam declaratione non secuta.*— 19. Imo secundum plurimos, etiamsi lex addat talem clausulam: *Alia etiam declaratione non secuta*, vel simile, non obligat ante declaratoriam judicis de crimine commisso, nisi in aliquibus pœnis, quæ assignantur. — 20. Declaratoria de crimine commisso requirit citationem partis, et ab ea dari potest appellatio. — 21. Adducitur et solvitur instantia. — 22. Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam et declaratoriam. — 23. Assignatur quomodo, non obstante clausula: *Ipso facto incurrenda*, adhuc requiratur sententia declaratoria judicis. — 24. Assignatur quomodo, non obstante clausula: *Absque alia declaratione*, adhuc requiratur talis sententia declaratoria judicis.—25. Transgressores legis incurrunt pœnam illius, etiamsi talem pœnam ignorent, exceptis tamen censuris. — 26. Judex inferior, regulariter loquendo non potest augere vel minuere pœnas a jure statutas. — 27. Id tamen potest princeps supremus. — 28. Et ex justis causis id potest interdum etiam judex inferior.—29. Assignantur justæ præcipuæ causæ, ex quibus reorum pœnæ a judice inferiori augeri possunt, ad num. 37. — 38. Assignantur justæ præcipuæ causæ, ex quibus dictæ pœnæ minui possunt, ad num. 45. — 46. In pœnis arbitrariis debet judex procedere juxta qualitatem delicti, ut sic pœna crimini commensuretur. — 47. Stante autem dubio, aut diversa juris intelligentia, judex debet semper in mitiorem partem declinare. — 48. Cum hoc tamen, quod circa reos in gravioribus criminibus legitime convictos, non debet judex uti nimia clementia.— 49. Pœna unius metus est multorum. — 50. Pœna imposita in foro conscientiæ non liberat a pœna imponenda in foro fori. — 51. Pœnas pecuniarias, seu multas tenetur episcopus applicare locis et usibus piis. — 52. Pœnæ pecuniariæ non sunt applicandæ fabricæ, vel sacristiæ ecclesiæ. — 53. Nec possunt applicari pro reparatione Palatii episcopalis, aut domus vicarii generalis. — 54. Nec ulla eorum portio potest ab episcopo assignari depositario earumdem, nec restaurationi carcerum episcopalium, nec pro supplemento salarii musicorum ecclesiæ cathedralis. — 55. Nec applicari possunt pro vicario curiæ episcopalis, aut salario notarii et ministrorum. — 56. Nec pro procuratore fiscali, executoribus ac ministris curiæ.— 57. Nec pro birruariis curiæ episcopalis. — 58. Nec pro expensis tribunalis.— 59. Nec potest episcopus, etiamsi pauper, eas sibi applicare, non obstante contraria consuetudine. — 60. Unde episcopus vere pauper debet recurrere ad sacram congr. pro gratia talis applicationis.— 61. Et episcopus in his transgressor non est immunis a culpa mortali.— 62. Si concedatur episcopo applicatio pœnæ pecuniariæ pro episcopatu et sacrario, quid intelligatur nomine ipsorum? —63. Pœnæ pecuniariæ delinquentium in una ex duabus diœcesibus unitis applicandæ sunt piis locis diœcesis, cujus sunt delinquentes, et in pari necessitate pauperibus loci, ubi habitant ipsi delinquentes. — 64. Si multæ non fuerint per episcopum in vita applicatæ, non possunt ad minorem summam reduci per vicarium capitularem. — 65. Pro multis retinendis debet ab episcopo fieri depositarius ipsarum. — 66. Et talis multarum depositarius debet esse aliquis de capitulo. — 67. Debetque cautionem præstare de bene administrando, et reddenda ratione in fine anni eorum ordinario, ut duobus capitularibus. — 68. Quorum canonicorum alter debet eligi ab episcopo, et alter a capitulo. — 69. Pecunia multarum nullo modo retineri potest ab ordinario. — 70. Unde depositarius multarum non debet deputari pro forma, sed ut vere et realiter mulctæ apud eum deponantur. — 71. Pœnæ, et multæ non observantium dies festos pro tertia parte applicari debent accusatori et pro quarta executoribus. — 72. Pœna et multa interficientis presbyterum applicanda est pro medietate ecclesiæ, cui præfuit, et pro alia medietate

distribuenda est in pauperes pro anima mortui. — 73. Ordinarius abstinere debet a pœnis pecuniariis contra regulares. — 74. Subnect. *Addition. ex al. man.*, ad num. 83

(1. Pœna, ut expresse habetur in l. *Aliud* 131, ff. *De verbor. signif.*, est noxæ vindicta, ibi : « Pœna est noxæ vindicta, » id est et delictorum, sive criminum coercitio, seu vindicta in emendationem hominum constituta. L. *Si pœna* 26, De pœnis, ibi : « Pœna constituitur in emendationem hominum : »

(2. pœna enim est mensura culpæ, juxta illud *Deuteronomii* xxv : *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*, et cap. *Sane* 11, De officio delegat., cum similibus. (3. Et regulariter sine culpa nemo punitur. L. *Sancimus* 22, cod. *De pœnis*, c. *Joannes* 23, et cap. *Quidam* 25; De homicid., cap. *Sine culpa* 23, De regul. juris, ibi : « Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. » (4. Quamvis interdum ob publicum bonum puniatur quis sine propria culpa, ut fit in crimine læsæ majestatis, ratione cujus filii etiam innocentes puniuntur in detestationem tanti paterni criminis. L. *Quisquis* 5, § 1, cod. *ad leg. Jul. Majestat.*; et in aliquibus aliis casibus, ubi subest justa causa puniendi etiam innocentes ad cæterorum terrorem; unde in citat. cap. *Sine culpa* 23, De regul. juris, merito dicitur, quod sine culpa non est aliquis puniendus, *nisi subsit causa*.

(5. Pœna differt a multa, ut patet ex l. *Aliud* 131, ff. *De verbor. significat.*, ibi: « Inter multam autem, et pœnam multum interest. » Pœna enim nomen est generale conveniens cuilibet criminis coercitioni; multa vero nomen est speciale conveniens tantum pœnæ pecuniariæ, ibi : « Cum pœna generale sit nomen omnium delictorum coercitio, multa specialis peccati, cujus animadversio hodie pecuniaria est; pœna autem non tantum pecuniaria, verum capitis, et existimationis irrogari solet. » Item pœna a lege decernitur, multa vero arbitrarie a judice datur, ibi : « Multa quidem ex arbitrio ejus venit, qui multam dicit, pœna non irrogatur, nisi quæ quaque lege, vel quo alio jure specialiter huic delicto imposita est; quinimo multa ibi dicitur, ubi specialis pœna non est imposita. »

(6. Pœna differt etiam a pœnitentia, quia hæc imponitur, ut satisfiat Deo in foro interno; pœna autem ut satisfiat reipublicæ in foro externo, et ideo pœnitentia non liberat a pœna, ut recte notant abbas, in cap. *De his*, n. 3, De accusat.; Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 1, *proœmial.*, § 4, n. 4, et alii, unde excommunicatus denuntiatus, ut absolvatur a censura, debet subire pœnitentiam sibi injunctam ab absolvente ad satisfaciendum Ecclesiæ offensæ, et pœnam inflictam a judice ad satisfaciendum pro delicto commisso in cæterorum exemplum et terrorem. Item pœna infligitur invito independenter, et contra rei voluntatem; pœnitentia autem indiget acceptatione et consensu pœnitentis, ut recte observant Thesaurus, *De pœn.*, part. II, vers. secundo, *Pœna;* Amenus, *loc. cit.*, n. 6, et alii passim.

(7. Pœna in genere alia est civilis, et alia criminalis. Pœna criminalis est, quæ tendit ad vindictam publicam, estque definita *supra*, n. 1. Pœna civilis est, quæ non tendit ad vindictam publicam, sed ad privatum commodum partis læsæ, quæ tamen, rigorose loquendo, non est pœna proprie dicta, sed solum minus proprie talis. Hæc pœna subdividitur in conventionalem, legalem et judicialem. Pœna conventionalis est, quæ imponitur, et præstari debet ex conventione partium, si aliquid v. g. datum vel factum non fuerit, ut pact. in cap. *Constitutus* 7, De pœnis. Pœna legalis est, quæ imponitur a lege, vel pro reparatione damni illati, vel propter contumaciam aut contemptum. Pœna judicialis est, quæ a judice infligitur.

(8. * Pœna criminalis subdividitur primo in duas species : aliæ quippe vitam adimunt, aliæ æstimationem vel minuunt, vel etiam omnino consumunt. Has pœnas explicat Callistratus, in l. 5, § 1, 2, 3, ff. *De extraord. cognit* *. Deinde pœna criminalis subdividitur in capitalem, et non capitalem. Pœna capitalis est, per quam infertur mors naturalis, vel civilis per mediam vel maximam capitis diminutionem, adimendo libertatem, vel jus civitatis, sicque pœnæ capitales sunt tres, scilicet ultimum supplicium, quæ vocatur maxima ; damnatio ad metallum, quæ dicitur media, et deportatio ad insulam, quæ appellatur minima, l. *Rei capitalis* 2, et l. *Capitalium pœnarum* 28, De pœnis, et l. *Licet* 103, ff. *De verbor. significat.* Pœna non capitalis est, qua quis, salva vita naturali et civili, coercetur, uti est pœna relegationis, fustigationis, amputationis alicujus membri, stigmatis, seu bullationis, et hujusmodi. Cit. l. *Capitalium* 28, § 1, ff. *De pœnis.*

(9. Pœna criminalis alia est corporalis, seu corporis afflictiva, et alia pecuniaria. Item alia temporalis, et alia perpetua, patentque omnes ex terminis *. Hæc diversarum pœnarum genera paucis complectitur Ulpianus, in l. 6, § 2, ff. *De pœnis*. Sunt pœnæ, quæ aut vitam adimunt, aut servitutem injungunt, aut civitatem auferunt, aut exsilium, aut coercitionem corporis continent, et l. 8, ff. *eod.* Aut damnum cum infamia, aut dignitatis aliquam depositionem, aut alicujus actus prohibitionem.

(10. Pœna in genere alia est ordinaria, et alia extraordinaria, seu arbitraria. Pœna ordinaria, seu legalis est, quam lex, seu princeps expresse, et determinate statuit, aut consuetudo induxit, seu præscripsit. Extraordinaria autem, seu arbitraria est, quæ nulla lege, statuto, aut consuetudine est definita, sed extra ordinem a judice imponitur juxta prudens ac justum ejus arbitrium pro varia delictorum qualitate. Sic in re communis doctorum.

(11. Item pœna in genere alia est latæ, et

alia ferendæ sententiæ. Pœna *latæ sententiæ* est, quæ ipso facto, seu criminis perpetratione, et legis, seu mandati transgressione incurritur absque sententia condemnatoria. Pœna *ferendæ sententiæ* est, quæ a delinquente non statim ipso facto, seu legis, aut mandati transgressione incurritur, sed requirit sententiam judicis condemnatoriam, debetque primum a judice infligi. Sic in re doctores communiter.

(12. Ad cognoscendum, an pœna sit latæ, vel ferendæ sententiæ, traduntur quinque regulæ, quæ assignantur sub verb. **Lex**, art. 2, a n. 28 ad 35. Vide *ibi*.

(13. An, quando lex utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, sit latæ, vel ferendæ sententiæ? multi volunt, quod sit latæ sententiæ. *Vide* d. verb. **Lex**, art. 2, n. 32.

(14. Plurimi tamen alii tenent, quod sit solum sententiæ ferendæ. Vide, *ibid.*, n. 33.

(15. Respondetur ad auctoritates pro prima opinione adductas. Vide, *ibid.*, n. 34.

(16. Pœna, seu lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam judicis. Vide, *ibid.*, n. 36.

(17. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam exsecutionem externam non requirunt, obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis. Vide, *ibid.*, n. 37.

(18. Pœna, seu lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam exsecutionem requirunt, non obligat in conscientia ante judicis sententiam declaratoriam de crimine commisso, nisi lex in specie addat clausulam. « Alia etiam declaratione non secuta. » Vide, *ibid.*, n. 38.

(19. Imo, secundum plurimos, etiamsi lex addat talem clausulam, « Alia etiam declaratione non secuta, » vel simile, non obligat ante declaratoriam judicis de crimine commisso, nisi in aliquibus specialibus pœnis, quæ assignantur. Vide, *ibid.*, num. 38.

(20. Declaratoria de crimine commisso requirit citationem partis, et ab ea dari potest appellatio. Vide, *ibid.*, num. 40.

(21. Adducitur et solvitur instantia. Vide, *ibid.*, num. 41.

(22. Assignatur notabilis differentia inter sententiam condemnatoriam et declaratoriam. Vide, *ibid.*, num. 42.

(23. Assignatur quomodo, non obstante clausula « ipso facto incurrenda,» adhuc requiratur sententia declaratoria judicis. Vide, *ibid.*, n. 43, ubi complura notabilia invenies ad rem.

(24. Assignatur quomodo, non obstante clausula « absque alia declaratione, » adhuc requiratur talis sententia declaratoria judicis. Vide, *ibid.*, num. 44, et ibi nonnulla notatu digna videre est.

(25. Transgressores legis incurrunt pœnam illius, etiamsi talem pœnam ignorent, exceptis tamen censuris. *Communis.* Et ratio est, quia ignorantia solius pœnæ non tollit causam pœnæ, adeoque nec effectum; seu ipsam pœnam; tum quia ex praxi omnium tribunalium rei, et legum transgressores puniuntur variis pœnis, v. g. patibuli, gladii, combustionis, rotæ, et hujusmodi, quamvis invincibiliter ignoraverint delicta a se committenda, et commissa pœnis hujusmodi subjacere

(26. Judex inferior, regulariter loquendo, non potest augere vel minuere pœnas a jure statutas. *Communis.* Et ratio est, quia judex tenetur servare æquitatem legalem, debetque, non de legibus, sed secundum leges judicare. C. *In istis* 3, d. 4, ibi : « In istis temporalibus legibus, cum fuerint institutæ et confirmatæ, non licebit judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas, et concordant. *Summopere* 70, caus. 11, q. 3, et l. *Accusatorum* 1, ff. *Ad senatusconsultum Turpillianum*, ibi : « Facti quidem quæstio in arbitrio judicantis est, pœnæ vero prosecutio non ejus voluntati mandatur, sed legis auctoritati reservatur. »

(27. Id tamen potest princeps supremus: *Communis.* Et ratio est, quia cum ipse lege humana superior censeatur, leg. *Princeps* 31, ff. *De legibus*, potest licite reo pœnam aut minuere, vel omnino remittere, aut augere, quod et interdum expedit, præsertim in delictis enormibus et atrocibus, aliisque frequentatis, cum majorum pœnarum metu delinquentes facilius a delictis abstineant ; « ut quos timor Dei a peccatis non revocat, saltem coerceat severitas disciplinæ ; » textu expresso in c. *Cum in cunctis* 7, § *Clerici sane*, De election. Unde princeps uti non debet lenitate contra delinquentes, sed potius severitate, per lenitatem enim rex contemnitur, lex despicitur, et grex inficitur : econtra vero per severitatem rex honoratur, lex servatur et grex salvatur, ut observant Luc. de Penna, in l. 3, cod. *De his, qui ex publicat., collect.*, et Gaballus, *Resolut. crimin.* 99, n. 102, ac alii.

(28. Et ex justis causis id potest interdum etiam judex inferior ; ipse enim ob speciales circumstantias potest pœnas ordinarias, et a lege præscriptas imminuere, aut aggravare. *Communis*, per text. in l. *Aut facta* 16, ff. *De pœnis*, ubi inter alia dicitur, quod quantum ad hoc delicta « consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. »

(29. Justæ autem causæ, ex quibus eorum pœnæ judice inferiori augeri possunt, sunt præsertim sequentes. Prima, est ratione qualitatis personæ delinquentis. L. *Aut facta* 16, § 3, ff. *De pœnis ;* quæ si ob rationem sui status obligetur ad evitanda delicta, et tamen delinquat, gravius evadit ejus delictum, graviusque est puniendum, juxta illud S. Gregorii homilia 9, *in Evangelia*, ibi : « Lectio sancti Evangelii, fratres charissimi, sollicite considerare Nos admonet, ne Nos, qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi gravius inde judicemur. »

(30. Secunda, ratione objecti, seu personæ offensæ. Cit. l. *Aut facta*, § 3, gravius est enim offendere Deum, quam hominem, cap. *Sicut qui Ecclesiam* 17, quæst. 4, cap. *Ver-*

gentis, De hæretic., authent., *Catharos*, eod. tit., et gravitas delicti contra hominem commissi mensuratur a dignitate personæ offensæ. Clementin. 1, § *Nec super*, De pœnis.

(31. Tertia, ratione causæ. Cit. l. *Aut facta*, § 2, ubi enim nulla, aut debilis est causa delinquendi, gravius evadit delictum, quia in tali casu major arguitur perversitas voluntatis in delinquente; unde gravius puniuntur homicidia sine ulla, aut debili causa commissa; quam cum aliqua gravi causa patrata, cap. *Sicut dignum* 6, De homicid.

(32. Quarta, ratione advertentiæ, gravius enim delinquit, qui advertenter, et pensate delictum committit, quam qui ex perturbatione mentis ab ira, amore, furore et hujusmodi cit. l *Aut facta*, § 2, ut patet de graviori punitione homicidii appensati, quam casualis, cap. *Sicut dignum* 6, De homicid., et cap. *Lator*. 9, tit. eodem.

(33. Quinta, ratione consuetudinis delinquendi, quia ob talem consuetudinem censetur delinquens magis deliberato animo, et iniquiori voluntate delinquere. L. *Capitalium* 28, § 3 et 10, ff. *De pœnis*. L. *Nemo deinceps* 3, cod. *De episcopali audientia*, c. *Sicut dignum* 6, De homicid.

(34. Sexta, ratione loci, cit. l. *Aut facta*, § 4, gravius enim evadit crimen commissum in palatio, aut præsentia principis, quam alibi, juxta illud *Esther*. VII, 8, ibi : *Etiam reginam vult opprimere me præsente in domo mea.* Et universaliter locus majori reverentia dignus auget delictum in eo commissum. Arg. c. 1, *De pœnit.*, dist. 5, l. *Sed est quæstionis*, in princip. ff. *De injuriis*, § *Atrox*, inst., *eod. tit.*, l. *Aut facta*, § 4, ff. *De pœnis*, l. *Prætor edixit*, § *Atrocem*, ff. *De injuriis*.

(35. Septima, ratione temporis, cit., l. *Aut facta*, § 5 et cit. cap. *Sicut dignum.* Sic omnia delicta commissa tempore nocturno graviora evadunt ratione talis temporis, ut patet de furto, quod ratione nocturni temporis gravius reputatur omni jure divino, ecclesiastico et civili. *Exodi* XXII, 22, capite : *Si perfodiens* 3, *De homicidiis*, l. 4, § 1, ff. *ad leg. Aquil.*, leg. 9, ff. *ad leg. Cornel.*, De sicariis ; l. *Sacrilegii*, vers. *Cæterum*, ff. *ad leg. Jul. peculatus*, et sic etiam graviora sunt delicta commissa temporibus pœnitentiæ, jejuniorum, festivitatum et divinorum officiorum, et hujusmodi.

(36. Octava, ratione modi, cit. l. *Aut facta*, § 6, cit. cap. *Sicut dignum ;* gravius enim delictum est hominem repetitis tormentis, ac lenta morte perimere, quam simpliciter necare ; et gravius est homicidium proditorium quam aperta aggressione commissum, l. *Plus est* 1, c. *De maleficis et mathemat.*, ibi : « Plus est hominem exstinguere veneno, quam occidere gladio : » cum similibus.

(37. Nona, ratione scandali; cum enim scandalum ex se grave peccatum sit, juxta illud Matthæi, XVIII, 6 : *Qui scandalizaverit unum ex his pusillis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris ;* si adjungatur alicui delicto, ex tali adjectione gravius redditur crimen. Unde jure merito leges tum civiles, tum canonicæ talia scandalosa crimina maxime aversantur. L. *Si quis filio* 6, § 7 et 8, ff. *De injusto, rupto, irrito facto Testament.*, l. *Qui eadem* 16, ff. *ad Leg. Cornel.*, De sicariis, cap. *Consideravimus*, 10, De election, cap. *Super eo*, 1, De sent. excom., cum similibus. Aliæ adhuc justæ causæ augendi reorum pœnas possent adduci, sed brevitatis gratia videndæ apud criminalistas relinquuntur, et ad justas causas dictas minuendi, et temperandi pœnas transeamus.

(38. Prima igitur justa causa minuendi pœnas, est credulitas, et opinio non delinquendi, mitius enim punitur, qui delinquendo credit, se non delinquere. sed licite agere. L. *Igitur*, vers. *Et generaliter*, ff. *De liber. caus.*, l. *Clam possidere*, ff. *De acquirend. possess.*, c. *Sicut dignum* 6, De homicid., cum similibus.

(39. Secunda, est ætas delinquentis, sive tenella et imbecillis, ut in pueris, sive ingravescens, ut in senibus; minores enim, et senes delinquentes mitius puniri consuetum est. L. *Fere omnibus*, ff. *De regul. juris*, l. *Aut facta* 6, § 3 in fine, ff. *De pœnis*, cap. 1 et 2, *De delictis puer.*, c. *Sicut dignum* 6, De homic., cap. *Fraternitatis*, dist. 34, c. *Tanta nequitia*, dist. 86, cum similibus.

(40. Tertia, est iracundia ; delictum enim ex ira commissum mitius puniri debet. L. *Aut facta* 16, § 2 *De pœnis*, l. *Abolitio* 2, cod. *De abolitionibus*, cap. *Si quis iratus*, 2, q. 3, cum similibus.

(41. Quarta, est sexus fragilitas; mitius enim puniri debent feminæ quam viri, cum in pœnis infligendis sexus ratio habenda sit, text. expresso in cit. c. *Sicut dignum* 6, De homicid., et in c. *Indignanter* 4, caus. 32, q. 6.

(42. Quinta, est præstantia, et nobilitas personæ delinquentis ; nobiles enim, et digniores mitius puniri debent, quam ignobiles, et minus digni. L. *Podius*, § 1 et l. final. *De incendio, ruina et naufragio*, l. *Aut damnum*, § *In ministerium*, ff. *De pœnis*, l. *Sacrilegii*, § 1, ff. *Ad leg. Jul. peculatus*, l. *Annorum*, § *Pœna*, ff. *De sepulcro violato*, c. final. *De pœnis*, et c. *Pastoralis*, De officio delegat.

(43. Sexta, est insignis peritia delinquentis. Excellens enim, et unicus in arte non debet mori ; et propter ejus excellens artificium, et eximiam industriam ei minuitur, vel in totum pœna remittitur. L. *Ad bestias* 31, ff. *De pœnis*.

(44. Septima, est ebrietas : omne enim delictum, quamvis grave, et atrox, durante ebrietate commissum, non rigorosa pœna ordinaria, sed mitiori extraordinaria punitur. L. *Omne delictum* 2, § 7, verb. *Per vinum*, ff. *De re militari*, c. *Sane*, et c. *Inebriaverunt* 25, q. 1.

(45. Octava, est diuturnitas temporis lapsi a die commissi delicti. Qui enim jam a multo tempore delictum commisit, non ri-

gorosa pœna ordinaria, uti de recenti delinquentes, sed mitiori extraordinaria puniendi sunt, text. expresso in l. *Si diutino tempore* 25, ff. *De pœnis*. Variæ aliæ adhuc justæ causæ minuendi reorum pœnas essent hic adducendæ, sed istæ etiam apud criminalistas videndæ relinquuntur, notando solum, quod omnes illæ adductæ, si adsint, augent reorum culpam et pœnam; si absint, ipsam minorant.

(46. In pœnis arbitrariis debet judex procedere juxta qualitatem delicti, ut sic pœna crimini commensuretur. C. *Sane* 11, De officio delegati, cap. *Sicut dignum* 6, De homic. Quantum enim quis peccavit, tantum puniri debet, juxta illud *Deuteronomii*, xxv, 3 : *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*, et aliud *Apocalyps*., xviii, 7 : *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*. Et ratio conclusionis est, quia arbitrium judici relictum non sumitur pro arbitrio libero et absoluto, ac pleno suæ voluntatis, sed pro arbitrio regulato a jure et recta ratione, sive pro arbitrio boni viri. Arg. l. *Non possunt* 12, ff. *De legibus*, l. *Si societatem* 6, et l. *Societatem* 76, ff. *Pro socio*.

(47. Stante autem dubio, aut diversa juris intelligentia, judex debet semper in mitiorem partem declinare, cap. *In obscuris* 30, De regul. jur. in 6, ibi : « In obscuris minimum est sequendum, » cap. *In pœnis* 49, eod. in 6, ibi : « In pœnis benignior est interpetratio facienda, » l. *Factum* 155, § 2, ff. De regul. juris, ibi : « In pœnalibus causis benignius interpretandum est. » Ex capite enim *Alligant* 12, caus. 26, q. 7, expresse habetur, quod « melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem, » et in ejus summario dicitur : « Melius est errare in misericordia remittendi, quam in severitate ulciscendi. »

(48. Cum hoc tamen, quod circa reos in gravioribus criminibus legitime convictos, non debet uti nimia clementia, juxta illud *Exodi* xxii : *Maleficos non patieris vivere*, ne inde malefactores spe clementiæ, et ulterioris veniæ sensim multiplicentur in grave reipublicæ detrimentum, sed cum istis juxta legum severitatem cum aliquo temperamento benignitatis procedat, prout statuitur in l. *Respiciendum* 21, ff. *De pœnis*, ad hoc ut cæteri punitorum exemplo edocti, ad crimina perpetranda non prosiliant, ut *unius pœna metus possit esse multorum*, textu expresso in l. *Ut unius* 1, c. *ad leg. Jul. Repetundarum*. Unde ad rem Seneca, *De clementia*, lib. i, c. 22, in princ. sic habet : (49. « In vindicandis injuriis tria lex secuta est, quæ princeps quoque sequi debet; aut ut eum, quem punit, emendet; aut, ut pœna ejus cæteros meliores reddat, aut, ut, sublatis malis, securiores cæteri vivant. »

(50. Pœna imposita in foro conscientiæ non liberat a pœna imponenda, in foro fori. Clar., quæst. 16, n. 5, et quæst. 60, n. 21 ; Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 8, § 6, n. 69, et alii passim.

(51. Pœnas pecuniarias, seu multas tenetur episcopus applicare locis et usibus piis, tum ex dispositione juris, in c. *Presbyteri* 2, De pœnis, tum ex præcepto concil. Tridentin., cap. 1, sess. vi ; cap. 1, sess. xxiii, et cap. 3, sess. xxv, *De reform*., ut pluries decrevit sacra congregatio Concil. ac Episc. et Regul.; apud Barbosam, *De offic. et potest. epi cop*., part. iii, allegat. 107, a n. 19; Dianam, part. x, tract. 9, resolut. 2, § *Ad hæc ;* Quarant., in *Summa bullar*., verb. *Pœnæ pecuniariæ ;* Nicol., *Lucubrat. canon*., lib. v, tit. 37 per tot.; Fagnan., lib. i *Decretal*., in cap. *Presbyteri* 2, De pœnis, per tot ; et tenent Reiffenstuel, lib. v *Decretal*., tit. 37, n. 101; Conciol., *Resolut. criminal*., verb. *Episcopus*, resolut. 1, n. 10; Monacell., tom. I, formul. 13, n. 1; Ursaya, *Instit. criminal*., lib. iv, tit. 5, numero 196, et alii passim. *Vide* verb. Episcop.; artic. 6, a n. 63.

(52. Pœnæ omnes, et multæ, sive ex constitutionibus synodalibus, sive ex præceptis, sive ex decretis episcopi vel vicarii proveniant, sive ex stipulatione prætoria descendant, sunt piis locis, non autem fabricæ, vel sacristiæ Ecclesiæ applicandæ. Sacra congregatio Concil., *in Messanen*., apud Fagnan., *loc. cit*., n. 32; et Barbosam, in *Summa Apostol. decis*., verb. *Pœna criminalis pecuniaria*, num. 2.

(53. Pœnæ pecuniariæ non possunt erogari in reparationem Palatii episcopalis, aut domus vicarii generalis. Sacra congregatio Concil., apud Fagn., *loc. cit*., num. 38, et sac. cong. Episc. et Regul., *in Anversana*, 22 Jan. 1591 ; apud Barbosam, *loc. citat*., n. 3.

(54. Pœnarum, seu multarum nulla portio potest ab episcopo assignari depositario earumdem pœnarum, nec restaurationi carcerum episcopalium, nec pro vestiendis apostolis, quibus lavantur pedes in die Cœnæ Domini, nec pro supplemento salarii musicorum ecclesiæ cathedrali inservientium. Sac. cong. Concilii, *in Firmana*, 16 Aprilis 1633, apud Barbos., *loc. cit*., num. 9.

(55. Nec potest episcopus applicare pœnas pecuniarias pro vicario curiæ episcopalis, aut salario notarii et ministrorum. Sacra congregatio Con., *in Albanen*., 5 Feb. 1618 ; apud Barbosam, *loc. cit*., n. 7.

(56. Nec eas pro aliqua parte applicare potest procuratori fiscali, exsecutoribus ac ministris curiæ. Sacra congregatio Concilii, *in una Montis Alcini*, 10 Julii 1610; apud Fagnan., *loc. citat*., numer. 30.

(57. Nec eas assignare potest pro Birruariis curiæ episcopalis. Sacra congregatio Concilii, *in Januen*., 5 Junii 1632; apud Barbosam, *loc. citat*., n. 8.

(58. Nec eas applicare potest pro expensis tribunalis, quia hæc causa non potest dici pia : tum quia cum expensæ hujusmodi spectent ad episcopum, cap. *Militare* 5, caus. 23, quæst. 1, et notatur in cap. *Cum ab omni* 10, De vita et honestate clericor., talis applicatio cederet in episcopi utilitatem, quo casu nec ipsi ecclesiæ, vel sacristiæ fieri potest earum applicatio, ut respondit S. congr., teste Fagn., *l. c*., n. 31 et 37.

(59. Nec potest episcopus, etiam pauper, eas sibi, seu cameræ suæ episcopali applicare, non obstante contraria consuetudine. Sacra congregatio Concil., apud Quarant., in *Summa Bullar.*, verb. *Pœnæ pecuniariæ;* Piasec., in *Praxi episc.*, part. II, cap. 4, n. 97; Barbos., *loc. citat.*, n. 5; Monacell., *loc. citat.*, n. 2 et seq.; Ursayam, *loc. cit.*, num. 196.

(60. Unde si episcopus vere sit pauper, vereque indigeat, debet recurrere ad sacram congregationem Concilii pro gratia applicationis dictarum multarum, quæ solet illas ad tempus permittere episcopis vere pauperibus, vereque indigentibus, vel pro sua, et familiæ necessitate, vel pro episcopalis Palatii refectione, et similibus, ut pluries fuisse decisum refert Zaul., tom. I, lib. IV, rubr. 20, n. 57, et resolvit d. sac. cong. Conc., *in Ravellen.*, 13 Jan. 1646; et *in Civitatis Ducalis*, 27 Maii 1656, ac *in Narnien.*, 6 Feb. 1700; apud Ursayam, *l. cit.*, num. 198.

(61. Et episcopus multas pecuniarias locis et usibus piis non assignans, sed sibi, aut suis officialibus et ministris applicans sine facultate sacræ congregationis, non est immunis a culpa mortali, ut multis probat Monacell., *loc. cit.*, num. 3, et sequitur Ursaya, *loc. cit.*, num. 197, et alii; talis enim episcopus contemnit in re gravi sacros canones, ac concilium Tridentinum, quod sess. XXV, *De reform.*, cap. 3, non hortatur, neque obiter decernit, sed imperative omnibus episcopis tam pauperibus, quam divitibus præcipit, quod multæ pecuniariæ *locis piis assignentur*, adeoque transgressio ex sui natura erit mortalis cum decreta Apostolica et conciliaria obligandi vim habeant etiam sub reatu peccati mortalis, C. *Nulli fas* 5, dist. 19, cap. *De his* 6, distinct. 5, cap. *Quia* 6, dist. 64, c. *Violatores* 5, caus. 25, q. 1, et tenet Fagnan., in cap. *Quoniam* 13, De constitut., n. 22, cum archidiacon. Geminian., Felin., et aliis ibi citatis, et in cap. *A crapula* 14, De vita et honest. cleric., n. 21, cum aliis ibi allegatis.

(62. Si concedatur episcopo applicatio pœnæ pecuniariæ pro episcopatu et sacrario, sub nomine episcopatus intelligitur ecclesia cathedralis, palatium episcopale, et omnes fabricæ, quibus episcopus providere tenetur; sub nomine vero sacrarii, non solum supellex, quæ inservit pro ecclesia cathedrali, sed etiam quælibet alia necessaria pro aliis ecclesiis, oratoriis, vel capellis ab ipso episcopatu, vel cathedrali dependentibus. Sac. congregat. Episcopor. et Regular., *in Assisien.*, 17 Maii 1592, et *in una Montis Pelusii*, 17 Novembris 1593; apud Pitton., *Constitut. ad episcopos*, num. 27.

(63. Pœnæ, et multæ delinquentium in una ex duabus diœcesibus unitis applicandæ sunt piis locis diœcesis, cujus sunt delinquentes, et in pari necessitate pauperibus loci, ubi habitant ipsi delinquentes. Sacra congregatio Episcop. et Regular., *in Venusina*, 21 Novembr. 1600; apud Pitton., *loc. cit.*, n. 376; Barbos., *loc. cit.*, n. 4; et eadem sac. congr., *in Squillac.*, 6 Mart. 1618; apud Monacell., *loc. cit.*, n. 6.

(64. Si multæ non fuerint per episcopum in vita applicatæ, non possunt ad minorem summam reduci per vicarium capitularem. Sic respondit sacra congregatio Concilii, *in Ripana*, 18 Aprilis 1654, lib. XIX *Decretor.*, fol. 387; apud Ursayam, *loc. citat.*, n. 199.

(65. Pro multis retinendis debet ab episcopo fieri depositarius ipsarum. S. congreg. Episc., *in Ostunen.*, 3 Septembr. 1577; *in Spoletana*, 25 Octob. 1580; *in Ananien.*, 5 Augusti 1602, et 17 Februarii 1645; et sac. congr. Conc.; apud Fagnan., *loc. citat.*, n. 32 et seq.

(66. Et talis multarum depositarius debet esse aliquis de capitulo. Sacra congregatio, *in Messanen.;* apud Fagnan., *loc. cit.*, n. 7. (67. Debetque cautionem præstare de bene administrando, expendendo cum mandato subscripto ab ordinario, et reddenda ratione in fine anni coram ordinario et duobus capitularibus. Sacra congregatio Episcop. et Regul., *in Cathucen.*, 17 Febr. 1645; et *in Minerbien.*, 6 Septembris 1652. (68. Quorum canonicorum alter debet eligi ab episcopo, et alter a capitulo. Sacra congregatio Episcopor., in *Terracinen.*, 20 Novembris 1654.

(69. Pecunia multarum nullo modo retineri potest ab ordinario. Sacra congregatio Episcopor. et Regul., *in Andrien.*, 10 Septembris 1596; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pœna*, n. 6, et sic videtur voluisse etiam sacra congregatio Concil., *in Messanen.;* apud Fagnan., *loc. citat.*, n. 32, dum archiepiscopo Messanensi injunxit, ut pœnarum pecuniariarum depositarium aliquem ex capitulo constitueret. (70. Unde depositarius multarum non debet deputari pro forma, sed ut vere et realiter multæ apud eum deponantur. Monacell, *loc. citat.*, n. 9, et alii id colligentes ex allatis decretis.

(71. Pœnæ, et multæ non observantium dies festos pro tertia parte applicari debent accusatori, et pro quarta executoribus. S. Pius V, constitut. incip. *Cum primum;* Fagnan, *loc. citat.*, n. 34.

(72. Pœna, et multa interficientis presbyterum applicanda est pro medietate ecclesiæ, cui præfuit, et pro alia medietate distribuenda est in pauperes pro anima mortui, textu expresso, in cap. *Presbyteris*, De pœnis, et ibi canonistæ communiter.

(73. Ordinarius abstinere debet a pœnis pecuniariis contra regulares. S. congr. Episc. et Regul., *in una Conventualium*, 29 Sept. 1645; apud Nicol., *loc. cit.*, n. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(74. Quædam sunt crimina, in quibus minor ætas non minuit pœnam. Hujusmodi sunt furtum hostiæ, ex constitutione Innocentii XI. *Ad nostri apostolatus*, confirmata a feliciter regnante Summo Pontifice, in constitutione *Gravissimum.* (75. Celebratio missæ facta a non promoto ad presbyteratus ordinem, ex constitutione Urbani VIII, *Apostolatus officium*, confirmata a san. mem. Benedicto XIV, in constitutione *Sacerdos in*

æternum. (76. Idemque obtinet, si quis non promotus ad ordinem presbyteratus confessiones fidelium audiverit, *ut ex iisdem constitutionibus*.

(77. Adverte tamen id procedere, dummodo reus vicesimum annum compleverit. Quod si infra annum vicesimum fuerit, locus est diminutioni pœnæ, ut habetur *in mox citatis constitutionibus*.

(78. Quinimo, attentis *iisdem constitutionibus*, aliud singulare in delictis hisce occurrit, quod scilicet confessio, quam vocant *de plano*, facta scilicet a reo in primo generali interrogatorio nec etiam suffragatur ad pœnam minuendam.

(79. De episcopo quæri solet, an valeat is componere delicta clericorum, convertendo pœnam in multam aliquam pecuniariam. Varias doctorum opiniones refert Rosa, *De resid. episc.*, tit. 4, sect. ult., n. 57, et plur. seqq., qui tamen pro affirmativa est. *Confer* etiam Romagner., *ad synodal. Gerunden.*, lib. III, tit. 2, cap. 3, n. 11.

(80. Cæterum non debet temere, et sine causa episcopus ad compositionem devenire: « Episcopus (inquit Rosa ubi supra) debet multa observare, præsertim, ut eam tunc faciat, quando pars est concordata, et habita fuit remissio, seu exculpatio a parte offensa, etc. Secundo, ut fiat ante sententiam latam, licet nunc in praxi utatur illa clausula: « Salva potestate minuendi, aggratiandi, etc. Qua attenta, etiam post sententiam latam a vicario potest episcopus facere compositionem, etc. Et sic episcopus compositionem facere debet, quando hæc pecuniaria plus juvaret, quam alia, etc. Divitibus autem cum magna cautela, et prudentia imponenda est pœna hæc pecuniaria, quia nullam reus prætermittit culpam, quam redimere potest auro, etc. Et docent etiam hujusmodi doctores, quod tantum facere potest hanc compositionem, quando venit imponenda pœna extraordinaria, et ubi pœna non est a jure taxata; secus autem si esset statuta, vel in gravioribus criminibus, vel manifestis, etc. Tandem compositionem facere debet gratia correctionis pro corrigendis excessibus, et charitatis ardore, etc. In visitationibus autem ab hujusmodi compositionibus abstinere debet. » *Consule* etiam Squillant., *De privileg. episcop.*, p. V, cap. 28, n. 16, et plur. sequent.

(81. De applicatione pœnæ pecuniariæ facienda ab episcopo, *vide* distinctiones, cum quibus procedunt, apud Rosa, *loc. cit.*, et Fagnanum, in cap. *Presbyteri*, De pœnis.

(82. Illud vero non est hic prætereundum, quod episcopus pœnas a sacris canonibus impositas, non potest remittere, nisi in casibus expressis. Romagner., *ad synodal. Gerunden.*, lib. I, *De summa Trinit.*, n. 87.

RESPONSIO AUCTORIS.

(83. Omnes Pontificiæ constitutiones, quæ in his *Additionibus* adducuntur, jam allegatæ fuerunt a me, id est illa Innocentii XI, *Ad nostri apostolatus*, tom. III, verb. *Furtum*, n. 77 illa Urbani VIII, *Apostolatus officium*, tom. V, verb. *Missa*, art. 6, n. 2 et 3, ubi insuper ad id allatæ fuerunt constitut. Gregorii XIII, *Officii nostri;* et Clementis VIII, *Etsi alias*, illa Benedicti XIV: *Sacerdos in æternum*, in verb. *Approbatio*, et verb. in *Missa*, n. 10 ad 14, et in verb. *Subripientes*, n. 1 ad 4, ubi ad id allata fuit alia ejusdem Bened. XIV, incip. *Ab augustissimo;* et illa *Gravissimum* feliciter regnantis Summi Pontificis Clementis XIII, in verb. *Subripientes*, in qua ad id confirmat constitutiones Innocentii XI, Alexandri VIII et Benedicti XIV. Quæ omnia debuerat saltem adnotare D. additor, ne videretur repetere jam tradita a me, et addere de non suo.

ARTICULUS II.

De pœnis in specie, et variorum delictorum.

SUMMARIUM.

1. Amputationis alicujus membri pœna quid sit? cum quibus soleat practicari? — 2. Berlinæ pœna quid sit? — 3. Bullationis, seu stigmatis pœna quid sit? — 4. Carceris pœna quid sit? — 5. Catenæ infamis pœna quid sit? — 6. Confiscationis bonorum pœna quid sit? — 7. Fiscus quid sit? — 8. Pœna confiscationis bonorum clerici quoque imponi potest. — 9. Damnationis in metallum pœna quid? — 10. Degradationis pœna quid? — 11. Deportationis pœna quid? — 12. Detrusionis in arctum monasterium pœna quid? — 13. Exsilii pœna quid? — 14. Fustigationis pœna quid? — 15 Ictuum funis, seu torturæ pœna quid? — 16. Immurationis pœna quid? — 17. Infamiæ pœna quid? — 18. Inhabilitatis ad beneficia pœna quid? — 19. Mitræ pœna quid? — 20. Pecuniaria pœna quid? — 21. Privationis beneficiorum pœna quid? — 22. Relegationis pœna quid? — 23. Stigmatis, seu bullationis pœna quid? — 24. Talionis pœna quid? — 25. Triremium pœna quid? — 26. Verberationis seu flagellationis pœna quid? — 27. Ultimi supplicii pœna quid? — 28. Pœna ultimi supplicii dividitur in tres species, quæ assignantur. — 29. Delictorum pœnæ variæ pro varietate criminum hic subnectuntur. Et primo assignatur abigeatus pœna. — 30. Abortus pœnæ quæ? — 31. Abusus in baptismo pœna quæ? ad num. 32. — 33. Abusus in confessione pœna quæ? ad num. 36. — 37. Abusus in Eucharistia pœna quæ? ad num. 41. — 42. Abusus in matrimonio pœna quæ? ad num. 43. — 44. Abusus in ordine pœna quæ? ad num. 48. — 49. Abusus sacræ Scripturæ pœnæ quæ? — 50. Adulterii pœnæ quæ? — 51. Alchymistarum pœna quæ? — 52. Alienationis bonorum ecclesiasticorum pœna quæ? — 53. Ambitus pœna quæ? — 54. Annonæ fraudatæ pœna quæ? — 55. Apostasiæ pœna quæ? — 56. Appellationis malæ pœna quæ? ad num. 59. — 60. Arma prohibita deferentium pœna quæ? ad num. 61. — 62. Assassinii pœna quæ? — 63. Astrologiam judiciariam profitentium pœna quæ? — 64. Bestialitatem committentium pœna quæ? — 66. Blasphemias loquentium pœna quæ? — 67. Calumniatorum pœna quæ? ad num. 69. — 70. Collusionis, seu prævaricationis pœna quæ, et quid sit collusio et prævaricatio? ad num. 73. — 74. Concubinatus pœna quæ? ad num. 80. — 81. Concubinariorum clericorum pœnæ quæ? — 82. Concussionis pœna quæ, et quid sit concussio? ad num. 85. — 86. Consortii suspecti pœnæ in clericis quæ? ad num. 88. — 89. Conspirantium pœnæ quæ? ad num. 92. — 93. Dilapidationis pœnæ quæ? ad num. 96. — 97. Duellantium pœna quæ? — 98. Expilatæ hæreditatis pœna quæ, et quid sit crimen expilatæ hæreditatis? ad num. 99. — 100. Falsariorum pœnæ

quæ? — 101. Falsificantium monetas pœnæ quæ. — 102. Fornicationis pœna quæ? ad num. 103. — 104. Furti pœnæ quæ? ad num. 121. — 122. Hæreticorum pœnæ quæ? — 123. Homicidii pœnæ quæ? ad num. 136. — 137. Incendiariorum pœnæ quæ? — 138. Incestus pœnæ quæ? — ad num. 144. — 145. Injuriantium pœnæ quæ? ad num. 146. — 147. Largitionis et receptionis munerum in regularibus, et aliis pœnæ quæ? — 148. Læsæ majestatis pœnæ quæ? ad num. 155. — 156. Libellos famosos componentium, dictantium et vulgantium pœnæ quæ? — 157. Litteras alienas aperientium, lacerantium, et intercipientium pœnæ quæ? — 158. Litteras apostolicas, aliasque falsificantium pœnæ quæ? — 159. Magiæ pœnæ quæ? — 160. Maledicorum pœnæ quæ? — ad num. 164. — 165. Monopolii pœna quæ? — 166. Omittentium sacramentalem confessionem, et communionem in Paschate pœnæ quæ? — 167. Omittentium recitationem horarum canonicarum pœna quæ? — 168. Osculantis feminam invitam pœnæ quæ? ad num. 170. — 171. Osculantis monialem, et ulterius copulam carnalem cum ipsa habentis pœnæ quæ? ad num. 172. — 173. Parricidii pœnæ quæ? — 174. Partus suppositi pœnæ quæ? — 175. Peculatus pœna quæ? — 176. Perjurii pœna quæ? — 177. Plagii pœna quæ? — 178. Polygamiæ pœna quæ? — 179. Prævaricationis pœna quæ? — 180. Rapinæ pœna quæ? ad num. 181. — 182. Raptus pœna quæ? — 183. Repetundarum criminis pœna quæ, ad num. 185. — 186. De residuis criminis pœna quæ, et quid sit crimen de residuis? ad num. 187. — 188. Revelationis secretorum pœna quæ? ad num. 194. — 195. Revelantium audita in confessione sacramentali pœnæ quæ? — 196. Sacrilegorum pœnæ quæ? — 197. Schismaticorum pœnæ quæ? — 198. Sepulcri violati pœna quæ, et quid sit sepulcri violati crimen? — 199. Simoniacorum pœnæ quæ? — 200. Sodomitarum pœnæ quæ? — 201. Sollicitantium ad turpia extra confessionem pœnæ quæ? — 202. Sollicitantium ad turpia in confessione sacramentali pœna quæ? — 203. Sortilegiorum pœna quæ? — 204. Stellionatus pœna, et quid sit crimen stellionatus; ad num. 205. — 206. Stupri pœna quæ, ad num. 207. — 208. Subornationis testium ad dicendam falsitatem pœna quæ? — 209. Subornantium vocales regulares pœnæ quæ? — 210. Tergiversationis pœna quæ? — 211. Termini moti pœna quæ, et quid sit crimen termini moti? ad num. 212. — 213. Truffatorum pœnæ quæ; et quid sit truffa, et truffator? ad num. 214. — 215. Vis publicæ pœnæ quæ? ad num. 218. — 219. Vis privatæ pœnæ quæ? — 220. Quæ differentia intercedat inter vim publicam et privatam. — 221. Usurariorum pœnæ quæ? — 222. Alia ad rem, *remissive*. — 223. Alia ad rem *cum addit. ex aliena man.*, ad num. 236.

(1. *Amputationis alicujus membri*, puta manus, aurium, narium, etc., pœna est, quæ solet infligi in delictis atrocibus, et præsertim quando agitur de falsantibus scripturas, armata manu insurgentibus in officiales majores, ipsosque ferientibus, ac occidentibus, et hujusmodi. Sic solet manus abscindi notariis falsa instrumenta conficientibus, scribis scripturas falsas, libellos famosos contra principes componentibus, militibusque suos majores officiales ferientibus, ac occidentibus; sicque aliis propter gravia ignominiosa facinora, nares, seu aures ad eorum perpetuum dedecus solent abscindi. Ursaya, *Institut. criminal.*, lib. IV, tit. 5, n. 166, cum aliis ibi citatis.

(2. *Berlinæ*, seu ut alii dicunt, Catenæ infamis pœna, est species punitionis dari solitæ malefactoribus, eos publicæ derisioni et ludibrio exponendo in loco, qui vulgo *Berlina* vocatur, et hæc irrogari solet furibus, incisoribus bursarum, truffatoribus, falsis testibus, meretricibus, et similibus vilibus personis. Farinac., *Prax. crimin.*, qu. 19, n. 28; Gandin., in *Praxi*, tit. *De pœnis reorum*, q. 16; Ursaya, *loc. cit.*, n. 176.

(3. *Bullationis*, seu *stigmatis pœna* est species punitionis, qua antiquitus bullabantur rei in facie, sed hæc sublata fuit per Constantinum imperatorem in leg. *Si quis in metallum* 17, cod. *De pœnis;* et quidem pia et sancta ratione, quia, ut ibi dicitur, facies hominis ad Dei similitudinem est efformata, ideo fœdari non debet, ibi : « Facies quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minime maculetur. » Farinac., *loc. cit.*, q. 18, n. 97 et seq.; Ursaya, *loc. c.*, n. 182 et seq., et alii.

(4. *Carceris pœna* possunt rei puniri juxta eorum delicta perpetuo, vel ad tempus. Quamvis enim inventio carceris facta fuerit ad reorum custodiam, et non ad pœnam; ex recepta tamen communi hodierna praxi, formalis carcer tam perpetuus quam temporalis pro pœna reis infligitur. Cap. *Excommunicamus* 15, § final. *De hæreticis*, cap. *Quamvis* 3, De pœnis in 6, ibi : « Quamvis ad reorum custodiam, non ad pœnam, carcer specialiter deputatus esse noscatur, non improbamus, si subjectos tibi clericos confessos de criminibus, vel convictos (eorum excessibus, personis, cæterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam. »

(5. *Catenæ infamis* pœna est eadem, ac illa *Berlinæ*. *Vide* supra, n. 2.

(6. Confiscationis bonorum pœna est auctio universalis omnium bonorum, vel alicujus quotæ ad fiscum, ita ut idem sit dicere confiscatio, ac applicatio, ut notat Cassan., *ad consuet. Burg. rubr.* 2, De confiscat., n. 2; Ursaya, *loc. cit.*, tit. 6, n. 2, 4 et 5, cum aliis ibi citatis.

(7. Fiscus autem qui saccus male ablatorum vocatur, a De rubeis, in disc. *ad scient.*; Amat., in prin., tom. III, recent. n. 412, dicitur bursa publica in qua pecunia publica reponitur illumque describit Guazzin., *De confiscat.*, concl. 1, n. 3, ut sit vir parum placidus, omnibus invisus, Deo odiosus, et nihil in se æquitatis habens. Bajard. vero *ad Clar.*, quæst. 3, n. 4, asserit fiscum nihil aliud esse, quam subditorum calamitatem, et late Peregr., *De jure fisc.*, n. 1, ubi quod primo loco fiscus erat bursa, seu crumena publica, deinde transivit in saccum, et tandem in domum seu cameram, indeque appellatur *Camera;* sic expresse Ursaya, *loc. cit.*, num. 6 et 7. (8. Pœna confiscationis bonorum clericis quoque imponi potest. C. *Vergentis* 10, De hæreticis; cap. *Cum secundum* 19, eod. in 6, cap. *Super* 25, De verbor. significat., ita tamen ut bona confiscata appli-

centur ecclesiæ, in qua clericus beneficium habuit. Cap. *Excommunicamus* 13, § *Damnati*, De hæreticis, ibi : « Si vero clerici, applicentur (bona) ecclesiis, a quibus stipendia receperunt. » Si autem clericus nullum beneficium habuit, bona illius confiscata veniunt ad fiscum ecclesiæ, vel episcopi convertenda in pios usus. Farin., *Prax., crimin.*, quæst. 190, a n. 154, et alii passim juxta dicta *supra*, art. 1, n. 50 ad 62.

(9. Damnationis in metallum, seu in opus metalli pœna erat antiquitus multum in usu, et per ipsam, licet rei vitam non amitterent, amittebant tamen libertatem et civitatem, juxta text., in leg. *Aut damnum* 8, ff. *De pœnis* cum aliis Alciat, lib. I *Parergon*, cap. 39. At hodie illius loco pœna triremium subrogata est, vulgo *Galera*, ubi rei asperis catenis vinciuntur, et ad opus remigandi damnantur. Jul. Clar., in *Praxi*, quæst. 67 et 79; Ursaya, *loc. cit.*, n. 132 et sequ., et alii passim.

(10. Degradationis pœna quid sit, et in quibus casibus locum habeat? *Vid.* verb. Degradatio per tot.

(11. Deportationis pœna antiquitus satis frequens consistebat in amissione civitatis retentis vita et libertate. Leg. *Relegati* 4, et leg. *Inter pœnas* 6, ff. *De interdictis et relegatis*. Hodie tamen in ejus locum successit bannum, seu exsilium. Farinac., *loc. cit.*, quæst. 19, n. 15 et 16.; Clar., in *Prax.*, quæst. 67, n. 155, et alii.

(12. Detrusionis in arctum monasterium pœna antiquo jure infligi solita, cap. *Pervenit* 2, De adulter.: cap. *Inter* 10, De purgat. canonic.; cap. *Tuæ* 6, De pœnis, cum similibus, hodie in desuetudinem abiit, et loco illius vel triremes, vel carceres perpetui infliguntur. Farinac., *Prax. crimin.*, q. 119, n. 53; Ursaya, *loc. cit.*, 5, a n. 90 ad 94; Fagnan., in cap. *Cum non ab homine* 10, n. 104, *De judiciis;* Reiffenst., l. V *Decretal.*, tit. 37, num. 111, et alii.

(13. Exsilii pœna est ejectio a civitate et interdum etiam a tota ditione seu statu, quæ in præsentes dicitur *exsilium*, in absentes vero, *bannum:* Scann., *De visit. carcer.*, lib. I, cap. 3, n. 15; Ursaya, *loc. cit.*, n. 156, et alii passim. *Vide*, verb. Bannitus, Bannum.

(14. Fustigationis pœna de se clara ex ipsomet nomine est, quæ irrogari solet furibus, incisoribus bursarum, truffatoribus, falsis testibus, et similibus vilibus personis. Scann., *De visitat. carcer.*, lib. I, cap. 3, n. 12; Ursaya, *loc cit.*, n. 174; Farin., *loc. cit.*, quæst. 19, n. 29; Gandin., in *Prax.*, tit. *De pœn. reor.*, quæst. 16. De hac fit sermo in leg. *Ictus fustium* 22, ff. *De his, qui notantur infamia*, et in leg. *Fustibus* 16, cod. *Ex quibus causis nimia irrogatur.* Vide *infra*, num. 22, *De verberationis pœna.*

(15. Ictuum funis, seu torturæ pœna est, quæ infligitur in delictorum vindictam, et sæpe sæpius in publico loco etiam pro levibus delictis hac pœna torquentur viles personæ, ut pro ludis vetitis, pro delatione armorum, et similibus. Ursaya, *l. c.*, n. 179, et alii passim.

(16. Immurationis pœna est, qua rei clauduntur intra cellam, muro obstructa porta, et relicta tantum parva fenestra ad recipiendum lumen, et altera, per quam eis subministrari possint necessaria ad victum, qua pœna puniendi sunt religiosi hæretici. Cap. *Accusatus* 8, § final. *De hæreticis* in 6, et moniales ob delicta carnis consummata et scandalosa. Sacra congregatio Episcopor. et Regularium, *in Ragusina*, 16 Martii 1620; Nicol., in *Floscul.*, verb. *Pœna*, num. 2; Ursaya, *loc. citat.*, num. 162, et alii.

(17. Infamiæ pœna quid sit, et quos pariat effectus? *Vide* verb. Infamia per tot.

(18. Inhabilitatis ad beneficia pœna, est, qua quis inhabilis et ineptus redditur ad valide recipiendum beneficium, dignitatem et officium ecclesiasticum, ita ut collatio ipso facto, et ante omnem sententiam sit nulla. *Communis*, et patet ex dictis sub verb. Lex, art. 2, num. 27, ubi fuit dictum quod pœna, seu lex pœnalis latæ sententiæ in his, quæ nullam exsecutionem requirunt, sed potius in negatione, et carentia, seu abstinentia consistunt, obligant statim in conscientia ante sententiam judicis. Quinam autem inhabiles sint ad obtinenda beneficia? *Vide* verb. Beneficia, art. 5, a n. 65 ad 90.

(19. Mitræ pœna est, cum qua reus mitratus producitur in publicum, dum fustigatur, idque pro majori ignominia, et judices hanc pœnam infligere solent lenonibus, ut observant Vulpin., *De delictis carnis*, quæst. 144 per tot; Peguer., *Decis. crimin.*, 14; Sabell., in *Prax. universal.*, § *Ruffiani*, n. 1; Ursaya, *loc. cit.*, 5, n. 178, referens hac pœna punitos fuisse publice per urbem, die 16 Septembris 1711. Maritum et uxorem ob lenocinium ejusdem mariti cum sua uxore.

(20. Pecuniaria pœna in hoc consistens, quod delinquens loco alterius pœnæ, vel una simul cum alia, certam summam pecuniariam solvere debeat, licite et valide etiam a judicibus ecclesiasticis imponi potest. *Communis.* Arg. c. *Statuimus* 54, caus. 16, q. 1; cap. *Dilectus* 6, De offic. ordinar.; cap. *Postulasti* 14, De Judæis, ibi : « Ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia temporali, ita tamen, ut regulariter loquendo, non ipsi judici, sed causis piis debeat applicari, juxta dicta art. antecedenti a num. 50 ad 62.

(21. Privationis beneficiorum pœna est, qua quis privatur beneficiis, dignitatibus, vel officiis ecclesiasticis rite obtentis. *Communis.* Quot autem modis, et ex quibus causis proveniat talis pœna? *Vide* verb. Beneficia, art. 7 per tot.

(22. Relegationis pœna, quæ confunditur cum exsilio, seu banno cum hac differentia, quod relegatio restricta est ad certam civitatem et locum; exsilium autem, seu bannum non sic; potest et solet etiam adhiberi

ab episcopis contra clericos delinquentes, ipsos relegando in aliquem certum locum suæ diœcesis, vel etiam in exsilium mittendo extra diœcesim. *Communis*, per text. in c. *Cum fortius* 1, De calumniatoribus, c. *Cum beatus* 8, dist. 45, cum similibus.

(23. Stigmatis seu bullationis pœna quid sit et quare sublata fuerit? *Vide* supra. n. 3.

(24. Talionis pœna est, quæ indicta est contra calumniatores, seu falsi criminis accusatores a S. Damaso Papa, epist. 4, cap. 7, et ab Adriano I, *Ep. Decret.*, cap. 24, relat. in cap. *Calumniator* 2, et cap. *Qui non probaverit* 3, caus. 2, q. 3, leg. *Quisquis* 18, cod. *De calumniatoribus;* et est, ut calumniator, seu falsi criminis accusator subire teneatur eas pœnas, quas de jure subire debuisset accusatus, si concludenter probatus fuisset delinquens; et quamvis hæc pœna videatur hisce nostris temporibus abiisse in desuetudinem, ejus tamen vim innovavit S. Pius V, constitut. incipient. *Cum primum;* unde adhuc omnino pœna talionis infligenda est in illis locis et religionibus, in quibus justis de causis per suas peculiares leges præcipitur observari, ut præcipitur observari in nostra religione Minorum de Observantia : *Statut. Vallisolet.* cap. 7, tit. *De pœna talionis;* Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 5, § 4, verb. *Calumniator*, num. 17; *Compend. sanctorum*, verb. *Accusatio*, *Accusator*, num. 5, 6, 8 et 9, verb. *Talionis pœna;* Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 1, num. 17.

* Talionis pœna antiquissima est, in legibus XII tabularum sancita : verum de qua talionis pœna hic disserat auctor, non ausim affirmare. Putat sumi consuevisse a calumniatoribus; ego tamen in corpore juris civilis non invenio, quod hujusmodi pœna calumniatoribus fuerit inflicta. De hac ita Festus, in verb. *Talionis :* « Talionis mentionem fieri in XII tabulis, ait Verrius, hoc modo : Si membrum rupserit, ni cum eo pacit, talio esto. Neque id quid significet indicet : puto, quia notum est; permittit enim lex parem vindictam. » Legis enim hic sensus est, ut eamdem pœnam quis a judice patiatur, quam ultro intulit, ejusdem membri amissione multetur quod ipse alteri rupit, quemadmodum et in lege divina *Exod.*, XX, 24, 25 : *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.*

Addit lex, *ni cum eo pacit*, id est nisi de injuria dicendo, pactione scilicet, vel satisfactione pœnam redemerit. Cujus exceptionis humanitate legis severitas mirum in modum mitigatur, quasi lex ipsa videatur eum, qui offensus est, invitare ad veniam, aut ad id saltem, ut injuriam deprecari a se permittat. Unde merito Cæcilius apud Aulum Gellium, lib. XX, cap. 1. Favorinum de atroci talionis hujus, ut vocat, acerbitate male disserentem ita reprehendit : « Sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœnæ putas, quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris ? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, et non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. »

Longe severior fuerat lex Solonis, qui, ut refert Laertius, ambos oculos erui præceperat ei, qui oculum alteri excussisset *.

(25. Triremium pœna, vulgo dicta *galera*, est qua rei catenis asperis et durissimis vinciuntur, et ad opus remigandi damnatur. Raynald., tom. II, ad cap. 19, § 4, n. 8; Ursaya, *loc. cit.*, tit. 5, n. 33, et alii passim.

(26. Verberationis seu flagellationis pœna, quamvis plerisque in locis in desuetudinem abierit, et clerici præsertim verberari non consueverint, teste Claro, § final. quæst. 71, n. 2, tamen de jure adhuc infligi potest; dummodo absque sanguinis effusione, et non enormiter, sed moderate fiat : clericus enim alium clericum calumniose accusans, beneficio et officio privari, et verberibus castigatus in exsilium mitti potest, textu expresso in cap. *Cum fortius* 1, De calumniatoribus, ibi : « Subdiaconus, quo indignus fungitur, privari officio et verberibus publice castigatum in exsilium deportari. » — C. *In archiep.* 4, De raptoribus : « Pecuniaria poteris pœna multare, et etiam flagellis afficere, moderatione adhibita, quæ flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. » Clar., *loc. cit.;* Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 2, n. 10, et tit. 37, n. 104, et alii passim.

(27. Ultimi supplicii pœna consistit in separatione animæ a corpore. L. *Ultimum supplicium* 21, ff. *De pœnis*, ibi : « Ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur. » Dicitur etiam Capitale, l. *Præsenti* 6, cod. *De his, qui ad Ecclesiam confugiunt*, ibi : « Capitali et ultimi supplicii animadversione plectendis. » Et etiam capitis, l. *Relegati* 4, ff. *De pœnis*, ibi : « Pœna capitis. » Item vocatur *Pœna gladii*, l. *Si quis* 20, cod. *De his, qui accusare non possunt*, ibi : « Ultore gladio feriatur. » Item appellatur simpliciter *supplicium* sine aliquo addito; per antonomasiam enim intelligitur pœna mortis. L. *Qui cum major natu* 14, § 3, ff. *De bonis libertorum*, ibi : « Supplicium habuit. » l. *Frater* 2, ff. *De lege Pompeia*, De parricidiis, ibi : « Supplicio affectus. »

(28. Pœnam hanc ultimi supplicii, seu mortis naturalis, in tres dividit species Carena, *De offic. inquis.*, part. III, tit. 13, n. 1 et seq. In quarum prima ponit illam, quæ sequitur ex concrematione, ab excoriatione et sectione per terram, ex dissectione in partes, ex objectione bestiis ad dilaniandum, ex reptatione et laceratione per spinas et tribulos, ex perpetuis vigiliis, ex lapidatione, et ex inedia. In secunda ponit illam, quæ sequitur ex furca, et ex præcipitatione. In tertia ponit illam, quæ sequitur ex capitis amputatione, et ex sanguinis per venas paulatim, et non copiose facta emissione; sic litteraliter Ursaya, *loc. cit.*, lib. IV, tit. 1, a n. 105 ad 107.

* Hæc omnia luculentius explicantur a Callistrato, qui pœnarum capitalium gra-

dus distinguit. Ita ille: « Capitalium pœnarum fere isti gradus sunt. Summum supplicium esse videtur ad furcam damnatio; item vivi crematio, quod quanquam summi supplicii appellatione merito contineretur, tamen (eo quod postea id genus pœnæ adinventum est) posterius primo visum est, item capitis amputatio. Deinde proxima morti pœna, metalli coercitio. Post deinde in insulam deportatio. » L. 28 ff. *De pœnis.*

Quanquam ultimum supplicium esse mortem solam interpretemur, ut inquit Ulpianus, *supra* a nostro auctore allegatus, nihilominus cum multis modis inferatur et olim inferretur, ita a nostri instituti ratione alienum non erit, ut pauca etiam attingamus super variis ultimi supplicii speciebus quæ apud Romanos antiquis temporibus in usu erant, omissis illis, quæ hodie in usu sunt, cum omnibus innotescant, et satis a nostro auctore exponantur, eo vel maxime, quia pleræque parum antiquioribus dissimiles reperiuntur. Prima igitur species erat suspendium in arbore infelici. Hujus supplicii mentionem videmus jam sub rege Tullo Hostilio in lege, qua creati duumviri, qui Horatio propter cædem sororis perduellionem judicarent. Ita autem lex scripta erat: « Duumviri perduellionem judicent. Si a duumviris provocavit, provocatione certato, si vincent, caput obnubito, infelici arbore reste suspendito; » ut testatur Livius, lib. I, cap. 26. Erant autem infelices arbores, damnatæque religione, quæ nec seruntur, nec fructum ferunt, quales populus, alnus, ulnus: Plin., *Hist. natur.*, lib. XXVI. Hanc animadversionem præcedebat verberatio, ut patet ex eodem loco Livii: « Lictor, colliga manus, verberato, vel intra Pomœrium, vel extra Pomœrium caput obnubito, » etc.

Secunda species erat furca, quæ eadem fere pœna fuisse videtur ac superior. Alio nomine dicitur *patibulum*. Hanc præcedebat quoque verberatio, ut testatur Cic., *De divin.*, § 126, de servo quodam, qui per circum, cum virgis cæderetur, furcam ferens ductus est.

Tertia species erat crux, cujus gravior pœna, quam patibuli reputabatur. « Nam patibulum appensos statim exanimat, crux autem affixos diu cruciat, » inquit Isidorus, *Orig.*, lib. v, cap. 27. « Hoc supplicium aliquando in carcere sumendum triumviro capitali committebatur, » ut refert Valerius Maxim., lib. VIII, cap. 4, n. 2, de Alexandro quodam Fannii servo, qui sexies tortus et a judicibus damnatus, a L. Calpurnio triumviro in crucem actus est. Sed etiam foras hoc supplicium quandoque sumebatur ad summam ignominiam: unde Cicero *pro Rabirio*, n. 4 et 10, queritur, quod Labienus adversus quem defensionem Rabirii suscipit, in Campo Martio crucem ad supplicium civium defigi jubeat.

Quarta species recensetur præcipitatio. Hæc pœna jam in usu fuit sub Romulo, qui, teste Dionys. Halicarnass. 5, lib. II, cives non obscuros latrocinii convictos e rupe dejici jussit. Postea hanc pœnam statuit lex XII tabularum in eos, qui falsum testimonium dixissent, item in servos furti manifesti convictos; de qua re videndi interpretes ad leges XII tabularum tabula 2, cap. 4 et tab. 7, cap. 10. Manlius quoque criminis affectati regni condemnatus, a rupe Tarpeia præcipitatus est, ut testatur Livius, lib. VI, cap. 20. Hujus pœnæ meminit etiam Appianus, *De bello civili*, lib. III, ubi refert, orta seditione occasione alicujus Amatii (qui cum aram Cæsari in loco ubi crematus erat, posuisset, plebemque contra senatum concitasset, in dicta causa necatus est), quosdam ex seditiosis comprehensos, ex quibus, quotquot servi erant, suspensos fuisse, ingenuos vero e rupe præcipitatos. Refert pariter Cicero, *Philip.* 1, et ad *Atticum* 13, Dolabellam in servos, et nefarios liberos cruce, et saxo animadvertisse. Præcipitatio igitur fiebat ex rupe Tarpeia, ut adhuc ex Gellio discimus, *Noct. attic.*, lib. XX, cap. 1. Fiebat tamen interdum et ex illo carceris loco, qui *Robus* dicebatur, ut de familia Gracchorum refert Valerius Maximus.

Quinta species est decollatio. Hæc pœna affecti nobiles illi adolescentes fuerunt, qui de Tarquinio reducendo conspiraverant, de quibus ita Liv., lib. II, cap. 5: « Stabant deligati ad palum nobilissimi juvenes... Consules in sedem processere suam, missique lictores ad sumendum supplicium, nudatos virgis cædunt, securique feriunt. » Idem de campanis refertur apud eumdem Liv., lib. XXV, cap. 15.

Sexta erat strangulatio in carcere. Hanc pœnam prætor exsequendam committebat triumviris, penes quos cura et summa carceris erat. Insigne eam in rem testimonium simul, et exemplum pietatis in parentes habemus apud Valer. Max., lib. V, cap. 4, n. 7, ubi mulierem quamdam damnatam prætor triumviro necandam in carcere tradiderat; cum autem custos carceris eam misericordia motus non protinus strangulasset, putans inedia facile perituram, hæc lacte filiæ suæ (cui diligenter prius excussæ aditus ad ipsam permittebatur) deprehensa sustentari, pœnæ remissionem meruit. Sallustius quoque refert Lentulo Catilinæ conjurationis socio, in ea parte carceris, quæ Tullianum dicitur, judices capitalium rerum quibus præceptum erat, laqueo gulam fregisse.

Septima species est fustigatio usque ad internecionem, quæ pœna fuit famosorum carminum ex lege XII tabularum: « Carmen ne liceret fieri ad alterius injuriam leges sanxerunt, » inquit Cicero, *Tusculanarum quæstionum* lib. IV. Hanc ipsam legem refert, et laudat D. August., *De civit. Dei*, lib. II, cap. 9, Romanorum mores de cohibenda poetica licentia comparans moribus Græcorum. *Vide* etiam ad hanc leg. Gothofred. Putat Marcilius hanc pœnam fustuariam duplicis generis fuisse, unam non capitalem, alteram, qua damnatus ad interne-

cionem usque cæderetur. An hæc distinctio fuerit usque ab initio, non satis constat. Certum quidem est, quod Ulpianus testatur, in l. 8, § 1 et 3, ff. *De pœnis*, « nec ea quidem pœna damnari quem oportere, ut verberibus necetur. » Econtra apud Suetonium legimus perduellium « corpus virgis ad necem cædi; » Sueton., in *Neron.*, cap. 49, quod etiam patet ex Livio, lib. x; Cic., *pro Rabirio*, et Sallustio, in *Catilin.*

Octava species fuit pœna culei, qua plectebantur parricidæ. Apud Romanos parentes non occidere solum, sed et pulsare capitale fuit, ex vetustissima Servii Tullii lege, quam ita exhibet Festus in verb. *Plorare.* — « Si parentem puer verberit... puer divis parentum sacer esto. » Diis enim semel devoti, seu ob aliquod facinus sacri facti, a quolibet impune occidi poterant, tanquam diis criminis ejus ultoribus victima illa mactaretur. Hanc legem de pulsatione parentis denuo sancire decemviri insuper habuerunt, maxime cum Livius auctor sit lib. VI. Regias quoque leges separatim Romæ habitas, servatasque in multis etiam, præter illa, quæ in duodecim tabulis cauta fuerant. De hac re *vide* Valer. Maxim., lib. I, cap. 1, n. 13; Festum, in verbo *Nuptias*, auctor, *ad Herennium*, lib. I. Hac parricidii pœna primus affectus fuit Maleulas quidam anno circiter ab Urbe condita 650, ut habetur ex eodem, lib. LXVIII. Omittendus super hac lege non est elegantissimus Ciceronis locus in oratione *pro Roscio Amerino*, num. 26.

Anno V. C. 654. Lex Porcia a Marco Porcio Catone tribuno plebis lata, Valerio et Apuleio Coss. cives Romanos ab his pœnis vindicaverat, sub gravissima pœna prohibens, ne quis magistratus civem Romanum virgis verberaret aut necaret, sed damnato exsilium permitteret. Liv., lib. x; Cic., *pro Rabir.*; Sallust., in *Catilin.* Sed hæc lex, vergente republica, minus observari cœpit, et sub imperatoribus exolevit. Sub his igitur et jure pandectarum « summa supplicia sunt, crux, crematio, decollatio, » ut his verbis testatur Paulus, *Recept. sentent.*, lib. v, tit. 14, § 19. Constantinus cruci substituit furcam. Item « capitis pœna est, bestiis objici, vel alias similes pœnas pati, vel animadverti. » L. 11, § 3, ff. *De pœnis.* Hoc quoque ultimi supplicii genus imperatores Titus et Trajanus delatoribus inflixerunt, ut vetustissimæ navi impositi mari ac ventis committerentur. Sueton., in *Tit.*, n. 28; Plin., *Panegyric.*, n. 34, quam pœnam minitabatur etiam Julius Cæsar militibus suis. Sueton., in *Jul.*, n. 26. Verum extra ordinem hoc supplicium decretum est, nec inter ordinarias pœnas referendum.

Pœnæ vero non capitales sunt relegatio ad tempus, vel in perpetuum, vel in insulam, vel cum in opus quis publicum datur, vel cum fustium ictui subjicitur. L. 28, § 1, ff. *De pœnis.* Præcipua hæc sunt, quæ ad hunc de pœnis articulum addere existimavimus. Neque enim singula, quæ de pœnis ad Pandectarum jura pertinent, recensentes, congruos additionum limites teneremus.*

(29. Delictorum pœnæ variæ pro varietate criminum hic subnectuntur. Et primo, Abigeatus pœna de jure communi varia est pro varietate circumstantiarum delicti et personæ, ita ut aliquando ad bestias damnentur, et aliquando relegentur. L. *De abigeis puniendis* 1, l. *Abigeatus* 2, et l. *Oves* 3, ff. *De abigeis.* Hodierna autem consuetudine puniri solent ut fures, prout ad citatas leges magis declarant doctores.

(30. Abortus pœnæ quæ sint. *Vide* verb. ABORTUS per tot.

(31. Abusus in baptismo, si committatur malitiose ex parte materiæ, aut formæ, aut intentionis, et judicialiter posset probari, aliquem sic abusum fuisse ad positivum finem non conferendi sacramentum, quamvis pœna pro tali crudeli delicto non reperiatur in jure expressa, esset tamen ultimi supplicii, quia, si tali pœna puniendus est injustus homicida corporis, ut dicetur de pœna homicidii, a fortiori tali pœna puniendus esset homicida animæ. Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 8, § 1, verb. 6, *Abusus in baptismo*, num. 13 et 14. (32. Si abusus committatur in voluntaria, et malitiosa reiteratione baptismi, de jure civili est mors tam in conferente, quam in malitiose suscipiente, textu expresso in l. *Si quis* 2, cod. *Ne sanctum baptisma iteretur.* Et de jure canonico talis rebaptizans et rebaptizatus, etiam occulte, sunt irregulares. Cap. *Confirmandum* 65, dist. 50, cap. *Afris* 3, dist. 98, cap. *Qui in quolibet* 10, caus. 1, quæst. 7, cap. *Qui in his* 117, et c. *Eos* 118, De consecrat., dist. 4, cum similibus.

(33. Abusus in confessione, si committatur a non sacerdote excipiente sacramentales confessiones, prima pœna est irregularitas. Cap. 1 et 2, *De cleric. non ordinat. ministrant.* Secunda pœna est, quod taliter absolvens puniatur tanquam vehementer suspectus de hæresi, ut statuit Gregorius XIII, constit. incip. *Officii nostri.* Tertia pœna est traditio in manus judicis laici, qui reum ultimo supplicio afficiat, ut statuit Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alia*, et quamvis minor ætas salvet reos ab ultimo supplicio, tamen si reus hujus delicti superet annos XX, licet non compleverit annos XXV, adhuc est morte plectendus, ut decrevit Urbanus VIII, const. incip. *Apostolatus officium.* (34. Si committatur a sacerdote absolvente pœnitentes absque jurisdictione, est suspensio ex sententia judicis. Cap. *Placuit* 9, q. 2, cap. *Placuit*, De pœnit., dist. 6, cum talis se gerat ut confessarius et confessarius non sit : potest insuper puniri pœna falsi. Arg. l. *Eos qui diversa*, § final., ff. *Ad leg. Cornel.*, De fals.; Amen., *loc. cit.*, tit. 8, § 4, num. 29, et alii. (35. Si committatur a sacerdote absolvente a censuris et casibus reservatis sine jurisdictione, est excommunicatio, privatio officiorum, dignitatum et beneficiorum, ac inhabilitas ad ipsa, ut jussu Clementis VIII, statuit sacra congr., 26 Novembr. 1602, contra omnes sacerdotes,

sæculares, aut regulares præsumentes absolvere extra mortis articulum ubique a casibus contentis in bulla *Cœnæ*, aut a quinque casibus Clementinis Papæ reservatis extra Urbem et intra Italiam. (36. Si committatur a sacerdote frangente sigillum confessionis, quas pœnas incurrat. *Vide* verb. SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSIONIS, a num. 55.

(37. Abusus in eucharistia, si contumeliose et sacrilege committatur, eam pedibus conculcando, brutis comedendam projiciendo, in sterquilinium, aut ignem injiciendo, aut cultro, seu pugionibus dilacerando, et hujusmodi, est mors qualificata juxta modum et gravitatem contemptus, et quidem severior ea, quæ debetur pro crimine læsæ majestatis humanæ, cum longe gravius sit tale crimen læsæ majestatis divinæ. (38. Si committatur per sacrilegum furtum ipsius, ut furans ea utatur ad superstitiones, incantationes, aliaque sortilegia, seu illam de manu sacerdotis ore accipiat communicare fingens, et deinde ad dictos superstitiosos et sortilegos fines conservet, atque adhibeat, est etiam mors qualificata juxta gravitatem contemptus; sicuti si furans sacram pyxidem, indigne projiciat SS. sacramentum in terram. *Vide* verb. FUR., num. 7. (39. Item si furans sacram pyxidem ad eam conflandam ac vendendam, et occasionaliter etiam eucharistiam asportet, ultimo supplicio punitur, uti etiam morte punitur furans sacram pyxidem, et sacras particulas relinquens in ciborio, altari, aut in terra. Amen., *loc. cit.*, tit. 8, § 2, a num. 13 ad 15. *Vide* verb. FUR, a num. 65. *Vide infra*, num. 115. Si committatur abusus per vomitum Eucharistiæ causatum ex ebrietate, seu voracitate, si talis abutens sit laicus, debet pœnitere per XL dies; si est clericus vel monachus per LXX, si vero episcopus per XCVI dies. Cap. *Si per ebrietatem*, De consecrat., dist. 2. (40. Si autem abusus committatur in negligenti, seu minus decenti ipsius Eucharistiæ custodia, ita ut ob talem negligentiam Eucharistia aliqua injuria afficiatur, is, cui demandata est talis custodia, debet per trimestre a proprio officio suspendi, textu expresso, in cap. *Statuimus*, 1, De custodia Eucharistiæ. « Et si per ejus incuriam aliquid nefandi inde contigerit » (ut videlicet Eucharistia fuerit a muribus corrosa, aut temeraria manu furto sublata) « ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda..... graviori subjacere debet ultioni, » arbitrio nempe superioris infligendæ, textu expresso in cit. cap. *Statuimus*. (41. Si tandem abusus committatur a sacerdote, qui sine aqua, et candelis accensis, vel in pane fermentato, vel vaso ligneo sacrificet, tunc officio et beneficio privatur; textu expresso in cap. *Litteras* 14, De celebratione missarum.

(42. Abusus in matrimonio, si committatur a clerico in sacris contrahente matrimonium, pœna est excommunicatio et irregularitas. *Vide* verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIM., art. 2, num. 6 et 7, insuper tanquam suspectus de hæresi potest puniri in sancta inquisitione pœna arbitraria sacræ congregationis supremæ inquisitionis, quæ pœna aliquando ex circumstantiis facti extenditur usque ad damnationem ad triremes. Amenus, *loc. cit.*, tit. 8. § 5, num. 29. (43. Si autem committatur polygamia, variæ pro varietate abusus sunt pœnæ. *Vide* verb. POLYGAMIA, a n. 27 ad 33.

(44. Abusus in ordine, si committatur, ex quo conferatur et suscipiatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora, aut sine litteris dimissoriis, seu sine legitimo titulo, aut sine celebratione missæ, vel ex quo eidem conferantur duo sacri ordines eodem die, aut non exspectatis interstitiis, variæ pro varietate abusus sunt pœnæ. *Vide* verb. ORDO, ORDINARE, artic. 4 per tot. (45. Si committatur, ex quo ordines sint furtive suscepti, sic ordinatus non potest ministrare in taliter susceptis, nec ad superiores ordines promoveri. Et si episcopus protulit excommunicationem contra furtive accedentes, solus Papa dispensare potest. Si autem religionem ingrediatur, et in ea laudabiliter vivat, potest episcopus, aut ejus prælatus dispensare. Quod si episcopus nullam excommunicationem interminavit, potest episcopus cum illo dispensare, peracta pœnitentia imposita. C. *Veniens* 1, c. *Cum collator.* 2, c. *Innotuit* 3, De eo, qui ordinem furtive suscepit; Amenus, *loc. cit.*, tit. 8, § 3, num. 19. (46. Si committatur abusus, ex quo quis per saltum ordinem suscipiat, ipse est suspensus ab ordine per saltum suscepto, et non potest sine dispensatione ad alios ordines promoveri; et ab ipsa suspensione, si promotus non ministravit in ordine male suscepto, dispensare potest illius episcopus, etiam cum scienter male promoto, et etiam in casu publico, ut ex Trid., sess. XXIII, cap. 14, *De ref.*, ubi Barbosa, num. 9. Si autem ministravit, indiget dispensatione Apostolica, ut firmant Majol., Salzed., Filliuc., Riccius, Homobon., Bonacin.; apud Barbosa, *loc. cit.*, num. 7; Amen., *loc. cit.*, num. 22, et alii. (47. Si committatur abusus, ex quo clericus aut laicus ministret in ordine sacro, quem non habet, ipse est irregularis respectu ordinum suscipiendorum, et respectu ordinum susceptorum manet suspensus arbitrio episcopi, qui potest (imposita prius pœnitentia, et ea in parte a reo adimpleta) illam tollere. C. *Ex litteris* 2, De clerico non ordinato ministrante. (48. Non promotus autem ad sacerdotium attentans missam celebrare, aut sacramentales confessiones excipere (post abjurationem de vehementi, et si clericus sit, degradationem) tradendus est curiæ sæculari ultimo supplicio perimendus. Greg. XIII, const. incip. *Officii nostri;* Clemens VIII, constit. incip. *Etsi alias;* Urbanus VIII, constit. incip. *Apostolatus officium. Vide supra*, num. 33. Si tandem committatur abusus, ex quo sacerdos absque privilegio vel necessitate plures missas celebret eadem die, tunc talis sacerdos fit irregularis. Sac. congregatio Concil., *in*

Placen., 11 Jan. 1710, ad primum dub. *Vide* verb. MISSA, artic. 5. Addit Casinenses; et a n. 18 ad 27, ubi assignantur sufficientes necessitates celebrandi plures missas eadem die. Et si plures missas celebret propter solam avaritiam, et non jejunus, peccat mortaliter, et est puniendus pœna arbitraria juxta circumstantias delicti, temporis, loci et personæ, cum id sit contra multos canones. Cap. *Ut jejuni*, dist. 5, cap. *Nihil* 7, q. 1, cap. *Sufficit*, et cap. *Consuluisti* 3, cap. *Te referente* 12, De celebr. missarum, cum simil. *V.* Amen., *loc. cit.*, *Vide* Append. in fin. h. tom. v. POENA.

(49. Abusus sacræ Scripturæ variæ sunt pœnæ pro varietate multiplicis abusus. Potest enim abusus committi in usurpatione verborum sacræ Scripturæ ad ostendendum acumen ingenii in re lubrica, aut scurrili, aut proximi contumeliosa. Vel ad irridendam simplicitatem phrasis sacræ Scripturæ, aut mysterium aliquod fidei, aut Ecclesiæ institutionem. Vel ad docendum ex verbis Scripturæ perverse detortis errorem manifestum in fide seu moribus. Vel tandem ad producendos malos effectus per sortilegia, incantationes, etc. Hinc juxta majorem, vel minorem gravitatem abusus, attentis circumstantiis loci, temporis, personæ, consuetudinis scandalosæ, et mali effectus, majori vel minori gravitate pœnarum est puniendus, ut sic pœna criminis commensuretur. Cap. *Sane* 11, De offic. delegat.; cap. *Sicut dignum* 6, De homicid.; *Deuter.* XXV, 3, et *Apocalyp.*, XIX, 7. *Vide* art. antec., n. 45, cum hac semper advertentia, quod si abusus sacræ Scripturæ sit ad inducendam, vel defendendam hæresim, debet puniri pœna hæreticorum.

(50. Adulterii pœna. *Vide* verb. ADULTERIUM, art. 2 per tot, et art. 3, 4 et 5.

(51. Alchymistarum pœna, ut vult Amenus, *loc. cit.*, tit. 6, num. 10, est de jure Cæsareo, quod si reus sit ingenuus, deportetur, et omnia ipsius bona publicentur; si autem servus, ultimo supplicio afficiatur, et allegat. Leg. 1, § final. *ad leg. Cornel.*, De fals. Et si aurum adulteratum signetur in monetam, delinquens declaratur reus læsæ majestatis, et igne comburendus decernitur. L. *Si quis nummos* 2, cod. De falsa moneta. Concludit tamen, quod circa hoc crimen diversificantur pœnæ juxta statuta municipalia, seu consuetudines regionum. Quæ autem sit eorum pœna de jure canonico? *Vide* verb. ALCHYMIA, n. 2 et seq.

(52. Alienationis bonorum Eccles. pœna. *Vide* verb. ALIENATIO 6 per tot., et verb. LIBRI, a n. 15 ad 23.

(53. Ambitus pœna, cum a laicis committitur, vi aut pecunia pro obtinendis publicis officiis ac dignitatibus sæcularibus, est, ut convictus de hoc crimine uti vis publicæ reus, in insulam deportetur. L. *Nullus omnino*, cod. *ad Leg. Jul.*, De ambitu, et ut puniatur in quadruplum ejus, quod dedit pro assumendo magistratu, vel pro illo dando accepit. L. *Sancimus* 6, cod. *ad Leg. Jul.*, Repetundar., et ut sit infamis; l. *Hæc lex* 1, ff. *De leg. Jul.*, *Ambitus*; Ursaya, *Instit. crim.*, lib. III, tit. 2, a n. 78 ad 82. Si autem clericus circa officia et dignitates Eccles. reus sit hujus criminis, puniri debet pœna Simoniacorum, quæ infra assignabitur, sub n. 197.

(54. Annonæ fraudatæ pœna est, quod qui aliquid facit, quo annona charius vendatur, vel impedit quominus annona in civitatem deferatur, multa XX aureorum puniatur. L. *Lege Julia* 2, ff. *Ad Leg. Jul.*, De Annona. Item pœna XX aureorum puniuntur, qui monopolium faciunt, ut annona carior evadat; l. *Jubemus* 1, cod. *De monopoliis*. Item pœna criminis stellionatus puniuntur, qui publice emunt annonam pluris quam valeat, ut cæteri ad emendam eodem pretio incitentur, et sic rerum pretium augeatur; l. *Stellionatus* 3, ff. *De crimine stellionatus*. Item pœna extraordinaria puniuntur, qui totam annonam emunt, quam reperiunt in provinciis, ut soli possint eo pretio, quo volunt, eam deinde vendere; et si sint negotiatores ac mercatores, interdicitur eis negotiatio, et interdum relegantur, si sint nobiliores; si autem humilioris status personæ, damnantur in opus publicum. L. *Annonam* 6, ff. *De extraordinariis criminibus*; Ursaya, *l. c.*, lib. II, tit. 4, n. 36.

(55. Apostasiæ, seu apostatarum pœna. *Vide* verb. APOSTASIA, APOSTATA per tot.

(56. Appellationis malæ pœna, si sit appellantium a Papa ad futurum concilium, est excommunicatio Papæ reservata ipso facto incurrenda, quæ incurritur non solum ab appellantibus principaliter, sed etiam a dantibus circa hoc consilium, auxilium, seu favorem. Bull. *Cœnæ excommunicat.*

(57. Si sit trahentium causam ecclesiasticam ad forum laicum, appellando scilicet a sententia lata, aut obtinendo a judicibus laicis prohibitiones, aut mandata contra judices ecclesiasticos ordinarios aut delegatos, aut impediendo exsecutionem Decretorum Romanæ sedis, aut quorumcunque ipsorum judicum, est pariter excommunicatio Papæ reservata ipso facto incurrenda, quam incurrunt non tantum principales, sed etiam dantes consilium, patrocinium et favorem. Bull. *Cœnæ excommun.* 16. (58. Si sit regularium temere appellantium ad tribunal sæculare, ultra dictam excommunicationem latam in Bulla *Cœnæ* contra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica, regulares sic appellantes incurrunt particulares excommunicationes Pontificum, qui fere omnibus ordinibus specialibus sub simili censura vetuerunt hujusmodi appellationes, ut videre est in compendio privilegiorum Mendicantium, et non Mendicantium, et proprio cujusque ordinis. Et nobis Minoribus de Observantia specialiter id prohibuit inter alios Gregorius XIII, const. incip. *Quoniam nostro*, sub pœna excommunicationis Papæ reservata ipso facto incurrenda, privationis vocis activæ et passivæ omnium officiorum ordinis, et perpetuæ inhabilitatis ad illa; quas pœ-

nas incurrunt etiam omnes quomodocunque directe, vel indirecte per consilium, auxilium aut favorem ad talem appellationem concurrentes. (59. Et dictas Gregorii pœnas incurrunt etiam appellantes ad tribunal episcopi, cum constitutio seu breve Gregorii loquatur *De tribunalibus sæcularibus*, quale est tribunal episcoporum, quod non est regulare, sed sæculare. cum clerus, alius sit sæcularis, et alius regularis. Sanctor., *De pœnis*, cap. 18, q. 3, vers. *Respondeo* 3; Amenus, *loc. cit.*, tit. 2, § 3, n. 35, qui n. 36 subdit, quod appellantes ad tribunal episcopi, licet incurrant pœnas latas a Pontificibus contra appellantes ad tribunalia sæcularia, non tamen incurrunt excommunicationem latam in bulla *Cœnæ* contra trahentes causas ecclesiasticas ad tribunalia laica, cum tribunal episcopi, licet sit sæculare, tamen non sit laicum.

(60. Arma prohibita deferentium pœna quoad laicos dependet a dispositione statutorum ac edictorum principum, quæ edicta seu statuta aliquando mulctas pecuniarias, aliquando pœnas corporales, etiam ultimi supplicii cum bonorum confiscatione pro diversitate armorum indicunt. Universaliter autem prima pœna est amissio eorumdem armorum, quamvis de hac pœna nihil loquantur statuta et edicta, ut cum aliis notat Ripa, *De nocturno temp.*, cap. 8, n. 62 et 69; Amenus, *loc. cit.* tit. 7, § 1, n. 17, qui ante n. 7 dicit, quod in statu ecclesiastico deferentes, seu etiam domi retinentes archibusillos breviores duobus palmis, vulgo *mazzagatti*, furcis suspendendi sanciuntur, vocanturque rei criminis læsæ majestatis et rebellionis a Pio IV, constitut. 49, incip. *Cum vices ejus*, et hanc Pii IV constitutionem confirmavit et ampliavit ad arma breviora tribus palmis, ut pugiones, stylos et cultellos, exceptis cultellis, ad frangendum panem, S. Pius V, constitut. 45, incip. *Cum vices*. (61. Quas autem pœnas incurrant clerici et regulares deferentes, et retinentes arma, et an quoad hæc subjaceant bannimentis laicalibus, possintque a curia sæculari ipsis spoliari? *Vide* verb. Arma per tot.

(62. Assassinii pœna. *Vide* verb. Assassinus, Assassinium per tot.

(63. Astrologiam judiciariam profitentium pœna. *Vide* verb. Astrologia, Astrologus, et verb. Superstitio, a n. 40.

(64. Bestialitatem committentium pœna. *Vide* verb. Luxuria, n. 69.

(65. Blasphemias loquentium pœna. *Vide* verb. Blasphemia, art. 2 per tot.

(66. Calumniatorum pœna est, quod in primis teneatur calumniator reo refundere expensas litis, et resarcire omne damnum eidem secutum Farin., in *Prax. crim.*, q. 16, a n. 10; Clarus, q. 62, n. 4; Reiffenstuel, lib. v., *Decret.*, tit. 2, n. 6 et communis aliorum; arg. l. *Eum quem* 79, ff. *De judiciis*, l. *Properandum* 13, cod. cap. *Finem* 5, De dolo, cum similibus. Item calumniator evadit infamis infamia juris. C. *Si quis* 1, caus. 2, quæst. 3, l. *Prætoris* verba 1, et l. 1, *Athletas* 4. § 4. ff. *De his qui notantur infamia*, l. *Nostris* 8. c. *De calumniatorib.*, cum similibus. (67. Unde incurrit etiam irregularitatem; ita ut neque ordines suscipere, neque susceptos exercere valeat, cap. *Qui aliquo crimine* 5, dist. 5, cap. *Infames* 17, caus. 6, q. 1, ac fit inhabilis ad beneficia et dignitates ecclesiasticas, arg. cap. *Inter* 11, De excessibus prælat., cum similibus. (68. Item incurrit pœnam talionis. C. *Calumniator*. 2, et c. *Qui non probaverit* 3, caus. 2, q. 3; l. *Quisquis* 10, cod. *De calumniator*. *Vide supra*, n. 24. (69. Item clericus alium clericum calumniose accusans, beneficio et officio suo privari, et verberibus castigatus in exsilium mitti potest, cap. *Cum fortius* 1, De calumniatoribus, cum similibus. *Vide supra*, n. 62.

(70. Collusionis seu prævaricationis pœna, quamvis sit arbitraria, seu extraordinaria pro diversitate circumstantiarum imponenda. L. *Sciendum* 2, ff. *De prævaricatione*, ibi: « Sciendum est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pœna injungitur extraordinaria; » juncta l. *Accusatorum* 1, § 7, ac l. *Et in privatis* 3, ff. *Ad senatusconsultum Turpillianum*; tamen prævaricator etiam pœnam infamiæ in specie incurrit; l. *Si is* 4, ff. *De prævaricatione*. (71. Si autem collusio fiat super beneficio ecclesiastico (uti casus habetur in cap. *Audivimus* 3, De collusione detegenda) uterque colludentium privari debet ipso beneficio, tum ne fraus, et dolus alicui patrocinetur, cit. cap. *Audivimus*, cum similibus; tum ne delicta maneant impunita, contra l. *Ita vulneratus*, ff. *Ad leg. Aquil.*, cap. *Ut famæ* 35, De sentent. excomm., ibi: « Cum publicæ communitatis intersit, ne crimina maneant impunita. »

(72. Et hic adverte, quod « Collusio est inter actorem et reum, latens et fraudulenta conventio, qua interveniente, aliquando delicta manent impunita, vel etiam committuntur, ut explicat *Glossa*, in cit. cap. *Audivimus*, verb. *Collusione*. Unde actor seu accusator in judicio dicitur colludere cum reo convento seu accusato, si ejus partes adjuvet celando vel dissimulando veras probationes, et falsas defensiones, seu exceptiones admittendo, vel ab accusatione omnino desistendo, ut reus absolvatur, et pœnam ipsi infligendam evitet, ac judicium publicum reddatur illusorium. Arg. c. *Scripta* 1, c. *Audivimus* 3, c. *In tantum* 1, De collusione detegenda. Hæc autem collusio a civilistis vocatur *prævaricatio*, quæ est verorum criminum palliatio: prævaricari enim est vera crimina abscondere et palliare, ad hoc ut veritas non appareat, l. *Accusatorum* 1, § *Calumniari*, *Ad Sen. C. Turpillianum*. Ille enim prævaricator dicitur, qui aliquem de vero crimine accusat, sed veras probationes omittit, et fictitias solum adducit, ut ex eis nihil contra accusatum concludi possit. Leg. *Prævaricator* 1, ibique *Glossa*, ff. *De prævaricatione*. (73. Item collusio a civilistis vocatur *tergiversatio*, quæ nihil aliud est quam accusationis desertio, dum nempe accusator ab accu-

satione jam cœpta omnino desistit. Tergiversari enim in universum ab accusatione desistere est. Leg. *Accusatorum* 1, ff. *Ad S. C. Turpillianum. Vide* n. 208.

(74. Concubinatus pœna, quamvis olim de jure civili nulla ordinaria et determinata fuerit expresse statuta. L. *In concubinatu* 3, § 1 *De concubinis*, et leg. *Unic.*, cod. *De concubinis*, tamen hisce temporibus, etiam in foro sæculari punitur, et quidem gravius, quam simplex fornicatio, scilicet pœna extraordinaria et arbitraria judicis, Clarus, in *Praxi*, § *Fornicatio*, sub num. 6; Decian. lib. VI, cap. 21, n. 38; Panimol., decis. 19, n. 28; Reiffenstuel, lib. V *Decretal.*, tit. 16, n. 62; Engel, *ibid.*, n. 22, et alii passim.

(75. De jure autem canonico concubinatus semper fuit prohibitus, et specialibus pœnis punitus, tam respectu laicorum quam clericorum, ut patet ex concilio Tolet. I, c. 17; concil. *Aurelian.* III, c. 9; conc. *Turon.*, IV, c. 10; concil. *Triburiens.* I, cap. 49; concil. *Roman.*, *sub Nicolao II*, cap. 13; concil. *Mediolanen.* II, tit. 1, decret. 29; concil. *Lateran.* V, sess. IX, *in Bulla reform. Curiæ*, et ex cap. *Audite* 6, dist. 33; cap. *Concubinæ* 5, caus. 32, q. 2; cap. *Nemo* 4; c. *Dicat* 9, caus. 32, quæst. 4; cap. *Cum dilectus* 20, De accusationibus; cap. *Si concubinæ* 55, De sent. excomm., cum similibus, et specialiter conc. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, ubi contra concubinarios laicos sic præcise statuitur : « Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, et in hujus magni sacramenti singulare contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere et retinere. Quare, ut huic tanto malo S. synodus opportunis remediis provideat, statuit, hujusmodi concubinarios, tam solutos quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis et conditionis existant, si postquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos per ordinarios severe pro qualitate criminis procedatur : mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab ordinario locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpæ puniantur, et extra oppidum vel diœcesim, si id eisdem ordinariis videtur, invocato, si opus fuerit, brachio sæculari, ejiciantur, aliis pœnis contra adulteros, et concubinarios inflictis in suo robore permanentibus. »

(76. Ad hoc, ut ordinarius possit ferre sententiam excommunicationis contra concubinarios, præcedere debent tres monitiones distinctæ et separatæ, ex quibus eorum vera contumacia eliciatur non resipiscendi a peccato. Si autem episcopus velit eos punire pœnis pecuniariis, aut aliis a jure communi, vel a synodo statutis, non requiritur talis trina prævia monitio, sed, probato concludenter crimine, potest pœnam infligere, ut declaravit sacr. cong. Conc., cujus declarationem refert Gabriel Pereira, *De manu regia*, part. II, cap. 34, n. 12, in fine, vers. *Quare*, relat. a Barbosa in conc. Trident., cit. sess. XXIV, cap. 8, n. 4, his verbis : « Ad quartum respondetur, trinam monitionem tunc tantum esse necessariam, cum ad excommunicationem contra concubinarios proceditur; quod si aliis pœnis a jure communi, vel a synodo statutis episcopus afficere velit hujusmodi delinquentes, utique trinam monitionem minime requiri. »

« (77. Episcopus potest punire concubinarios, non solum pœna pecuniaria, sed etiam pœnis corporalibus, nempe carceris, fustigationis, et hujusmodi, maxime si sint personæ viles et infimæ plebis, cum ratione concubinatus reddantur infames, et ut tales repellantur ab accusando et testificando, arg. cap. *Cum dilectus* 29, De accusationibus, juncta Glossa, *ibid.*, verb. *Concubinarius*; Amenus, *loc. cit.*, tit. 4, § 3, num. 17. (78. Concubinatus crimen est misti fori, ut tenent Barbosa, in *Conc.*, sess. XXIV, *De reform. matrimon.*, cap. 8, num 5, cum pluribus ibi citatis; Amenus, *loc. cit.*, num. 14, cum multis ibi allegatis, et alii plures. (79. Unde sæcularis concubinarius punitus de hoc crimine a judice laico, potest iterum puniri ab ecclesiastico, et sic viceversa, quia judex laicus procedit ad solam punitionem hujus delicti, ne crimina maneant impunita, ecclesiasticus autem procedit ad correctionem morum pro salute animæ. Hinc cum diversi sint fines judicum in ferenda pœna, unus post alium potest procedere et punire, ut tradunt Pereira, *loc. cit.*, num. 22; Amenus, *loc. cit*, num. 14; Barbosa, *loc. cit.*, num. 6, et alii. (80. Concubinarius, si moriatur in concubinatu, nullo dato signo pœnitentiæ, carere debet ecclesiastica sepultura, et si sine pœnitentiæ signo in loco sacro fuerit sepultus, debet exhumari, et in loco profano sepeliri. Cap. *Sacris* 12, De sepulturis; Clementin. 1, *De sepultur.*; Amenus, *l. cit.*, num. 18, cum pluribus ibi allegatis. Farinac., *loc. cit.*, q. 138, num. 68 et seq.; Panimol., dec. 59, a num. 11; Ursaya, *loc. cit.*, lib. III, tit. 5, n. 220, et alii.

(81. Clericorum concubinariorum pœnæ sunt, quod ab ipsis nullus missam audire, aut sacramenta recipere debeat, excepto baptismo, pœnitentia et sacro viatico, cap. *Nullus*, cap. *Præter*, dist. 32. Item, quod, si moniti non resipiscant, sint ab officio et beneficio suspensi. Cap. *Sicut* 4, De cohabitat. clericor. et mulier., cap. *Quæsitum*, cap. *Vestra*, tit. eod. c. *A multis* 9, De ætat. et qualit. præficiend., cap. *Decernimus*, cap. *De his*, c. *Presbyter*, distinct. 28, cap. *Erubescant*, distinct. 32, cum similibus; concil. *Tridentin.*, sess. XXV, cap. 14, *De reformat.*, et quod clerici concubinarii notorie, et publici tales sint ipso jure suspensi ab officio

ei b neficio, ita quod si celebrent, incurrant irregularitatem, decisum referunt Belletus, *Disquis. cleric.*, part. II, tit. *De disciplin. cleric.*, § 5, num. 45; Nicol. Garcias, *De benefic.*, p. VII, cap. 14, num. 11 et 15; Barbosa, in *conc. Trid.*, sess. XXV, *De reformat.*, cap. 14, num. 17, et alii; arg. cap. *Is cui* 20, De sent. excomm. in 6. Item si adhuc contumaciter in concubinatu persistant, sunt excommunicandi : cap. *Si quispiam* 2, cap. *Clericos* 3, De cohabit. clericor. et mulier.; concil. *Trident.*, sess. XXV *De reform.*, cap. 14, vers. *Sed si postquam*. Et si adhuc non se corrigant, perpetuo deponantur, textu expresso, in c. *Sicut* 4, et cap. *Si autem* 6, De cohabit. clericor. et mulier. Item efficiuntur infames et inhabiles ad beneficia et dignitates obtinendas. C. *Infames* 6, q. 1; concil. *Lateranense* V, sess. IX, *Bulla de reform. curiæ*, cap. 3; Leo X, const. incip., *Supernæ*. Clerici concubinarii non habentes beneficia debent ab episcopo puniri pœna carceris, suspensione ab ordine ac inhabilitate ad beneficia, aliisque modis juxta sacros canones. Sic expresse conc. *Trid. cit.*, cap. 14, vers. *Clerici vero*. Et tandem omnes clerici concubinarii, si moriantur in concubinatu sine signo pœnitentiæ, carere debent sepultura ecclesiastica, et si sine pœnitentiæ signo in loco sacro fuerint sepulti, debent exhumari, et in loco profano sepeliri, cap. *Sacris* 12, De sepultur., Clementin. 1, *De sepultur. Vide supra*, num. 80.

(82. Concussionis pœna de jure communi est extraordinaria, et pro modo et qualitate delicti infligenda. Glossa, in l. *Si simulato* 1 verb. *Coercet*, ubi Bartholus, et Salicet. ff. *De concussione;* Raynald. lib. II *Observat. criminal.*, cap. 14, n. 92, cum pluribus ibi citatis, ubi ex aliis refert, concussores aliquando fuisse flagellatos seu fustigatos, aliquando ad triremes transmissos, aliquando in exsilium extra provinciam, aliquando ad privationem officii damnatos. Ursaya, lib. II, tit. 2, a n. 104, ubi dicit concussores posse puniri civiliter et criminaliter. Civiliter mediante pecuniæ restitutione cum concussione extortæ, per text., in l. *Si simulato* 1, ff. *De concussione*, et *Gloss.*, *ibid.*, verb. *Ablatum*. Criminaliter vero pœna extraordinaria.

(83. Hic autem adverte, quod concussio nihil aliud est, quam extorsio pecuniarum facta per vim vel metum, et dicitur quasi intimoratio, quia terror et timor incutitur ad extorquendum ab aliquo pecuniam. L. *Simulato* 1, et l. *Concussionis* 2, ff. *De concussione;* Raynald., *loc. cit.*, num. 88, cum aliis ibi allegatis, diciturque concussio, quasi timoris incussio ; Ursaya, *loc. cit.*, num. 73; Brugiot, *Institut. crim.*, lib. XII, t. 19, num. 30 et seq. (84. Et quamvis concussio soleat committi a persona habente officium, ut quando officialis, seu judex indebite aliquem vexando, pecuniam ab eo invito extorquet. L. *Quod evitandi* 3, cod. *De condition. ob turpem caus.*, veluti si judex minetur honestæ mulieri processum de crimine adulterii, nisi ei pecuniam det, juxta exemplum Jodoch., in *Prax. crimin.*, cap. 129; *De concuss.*, num. 5, tamen potest committi a quavis alia persona, ut innuit *Glossa* in l. *Si simulato* 1, verb. *Oblatum*, ubi Bartol., ff. *De concussione*, et Farinac., quæst. 111, num. 46; Raynald., *loc. cit.*, num. 98, veluti si non judex, sed quivis alter privatus, alicui minetur, se illum accusaturum de crimine aliquo non commisso, nisi sibi pecuniam det, et ideo ab ipso pecuniam extorqueat. L. *Si simulato* 1, et l. *Concussionis* 2, ff. *De concussione;* Decian, lib. VIII, c. 35, num. 24; Ursaya, *loc. cit.*, num. 76.

(85. Adverte hic etiam, quod quamvis hæc tria, scilicet *concutere*, *compellere* et *superchiare* videantur esse synonyma, ac unum et idem significare, tamen, ponderata vi et natura cujuslibet horum, intercedit inter ipsa aliqua differentia. Nam *concutere* dicitur is qui metum infert, et, eo illato, alium invitum inducit ad faciendum, quod non vult. Amad., *De syndic.*, n. 165; Raynald., l. I *Observ.* ad cap. 12, § 2 ad 4, num. 22; Ursaya, *loc. cit.*, lib. II, tit. 5, num. 242; Farinac., q. 211, num. 42 et 45, ubi explicat verb. *Concutere*, hoc est *intimorare*, quod significat actum intrinsecus animum perstringentem, juxta text. in l. *Sæculari*, § *Sunt quædam*, ff. *De extraordin. criminibus*. *Compellere* autem dicitur is, qui per vim aliquem repugnantem inducit ad aliquid faciendum argumento eorum, quæ dicit Farinac., q. 109, num. 76; Raynald., *loc. cit.*, numer. 21. *Compellere* significat actum extrinsecus personam attingentem. Arg. l. *In eadem lege*, verb. *Dejecerit*, ff. *Ad leg. Jul.*, De vi pub. *Superchiare* dicitur is qui recurrit ad favorem potentis vel alicujus factionarii ad hoc ut ope et auxilio ejusdem inducat aliquem ad contrahendum, vel distrahendum, seu *superchiare* dicitur is qui ad perterrefaciendum adversarium, ad hoc ut desistat a lite, vel aliud faciat, superimponit domui inscriptionem alicujus potentis, vel in actis asserit domum seu fundum esse alicujus potentis. L. *Unic.* « De iis, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt; » et *superchiare* significat utrumque actum, scilicet intrinsecus et extrinsecus personam attingentem, nam et incutit timorem intrinsecus, et inducit compulsionem extrinsecus. Raynald., *loc. cit.*, num. 25 et 30; Ursaya, *loc. cit.*, num. 241, et alii.

(86. Consortii suspecti pœnæ in clericis, ex decreto conc. *Trid.*, sess. XXV, *De reform.*, c. 14, prohibente clericis non solum concubinatum, sed etiam consortium suspectum, ibi : « Prohibet sancta synodus quibuscumque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra retinere, aut cum illis consuetudinem habere audeant; » sunt sequentes, nempe, quod si moniti a superioribus non desistant a tali suspecto consortio « pro prima vice priventur tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque, et pensionum ipso facto; » si secundæ monitioni non paruerint,

« Fructus beneficiorum ex integro amittant; » et si post tertiam monitionem adhuc perseverent « priventur beneficiis; et si postquam eas dimiserint, semel intermissum consortium repetere, aut alias scandalosas mulieres sibi adjungere ausi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicentur; » sic expresse concil. *Tridentin.*, *loc. cit.*

(87. Quoad pœnas clericis beneficia et pensiones non habentibus, et hujus criminis reis debitas, sic statuit concilium, *loc. cit.*, ibi : « Clerici vero beneficia ecclesiastica aut pensiones non habentes, juxta delicti et contumaciæ perseverantiam et qualitatem, ab ipso episcopo carceris pœna, suspensione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis juxta sacros canones puniantur. »

(88. Pœna lata pro frequentantibus monasteria monialium, sicque reis quodammodo suspecti consortii, si sint clerici, est depositio, si autem laici, est excommunicatio, si, non obstante canonica monitione, non desistant, textu expresso in cap. *Monasteria* 8. De vita et honestat. clericor. Si vero sint regulares, variis aliis subjiciuntur pœnis. *Vide* verb. MONIALES, art. 4, a num. 12 usque in finem.

(89. Conspirantium pœnæ, si conspiratio facta sit in principem supremum, sunt ipsæmet statutæ pro reis læsæ majestatis, quæ adducentur *infra* num. 148. (90. Si conspiratio facta sit contra episcopum aut clericum a clericis seu monachis, debent deponi; si a laicis, debent excommunicari, et omnes declarari infames, ac pœna carceris puniri. Cap. *Conjurationum* 20, c. *Conspirationum* 21, c. *Si qui clerici* 22, cap. *Si clerici* 23, cap. *Si qui clericorum* 24, caus. 11, q. 2.

(91. Si conspiratio facta sit a laicis contra privatam personam, est pœna arbitraria. L. *Hodie* 13, ff. *De pœnis;* Amenus, *loc. cit.*, tit. 2, § 4, num. 8. (92. Si conspiratio facta sit a regularibus contra superiorem vel aliquem particularem religiosum, attendi debent pœnæ statutæ a suis specialibus respective constitutionibus.

(93. Dilapidationis pœna, si dilapidatio facta sit a laico habente administrationem communis pecuniæ, et bonorum alicujus communitatis, collegii, societatis et hujusmodi, et contra istos tanquam dolo malo delinquentes in dilapidatione procedatur, talis damnandus est ad compensationem damni, et pro qualitate culpæ puniendus pœna peculatus. Amenus, *loc. cit.*, tit. 3, § 7, num. 20 et 21. *Vide* verb. PECULATUS per tot. (94. Si dilapidatio facta sit a prælato sæculari absque dolo, sed sola incuria, imprudentia aut inhabilitate ipsius, dandus est ei coadjutor, sine quo nihil agere possit, et prohibenda est utrique omnis alienatio. Cap. *Venerabili* 37, De offic. delegat., et ibi Abbas, num. 6 et 11, ac alii passim. (95. Si autem facta sit ex dolo, debet deponi, cap. *Apostolicas* 13, et c. *Monemus* 58, caus. 12, q. 2. Et idem dicendum est de quolibet clerico beneficiato bona beneficii sui dilapidante. Bernardus Diaz, *Pract. crimin. canon.*, c. 71; Amenus, *loc. cit.*, num. 22.

(96. Et si dilapidatio facta sit a clerico officiali amovibili, ut syndico aut procuratore capituli, si probetur reus dolosus, puniendus est pœna peculatus arbitrio judicis. Amenus, *loc. cit.*, num. 22. *Vide* verb. PECULATUS per tot. Regulares tandem dilapidatores bonorum conventus et religionis puniendi sunt juxta proprii ordinis statuta et constitutiones.

(97. Duellantium pœnæ. *Vide* verb. DUELLUM, art. 2 per tot.

(98. Expilatæ hæreditatis pœna est arbitraria, juxta facti et personarum qualitatem. L. 1 et 3, ff. *Expilatæ hæreditatis;* card. de Luca, in *Summa, De hæreditat.*, n. 13; Ursaya, *Instit. crim.*, lib. II, tit. 10; num. 54; cum aliis ibi citatis. (99. Pro intelligentia autem criminis expilatæ hæreditatis advertendum est, quod hærede non adeunte hæreditatem, hæreditas dicitur jacens, et nullum dominum habere dicitur. L. 1, §. *Scevola*, ff. *Si quis testam. liber. esse*, et consequenter, si aliqua res hæreditaria sublata fuerit, non est proprie furtum, sed ab ipso actu expilationis et diminutionis hæreditatis crimen exspoliatæ hæreditatis appellatur, et eas res auferens, non fur, sed expilator hæreditatis dicitur. L. *Si expilatæ hæreditatis* 2, ff. *Expilatæ hæreditatis;* Ursaya, *loc. c.*, n. 54; Brugiot., *Instit. crim.*, lib. III, tit. 8, n. 2, ubi quod expilator hæreditatis dicitur improbior fure.

(100. Falsariorum pœna. *Vide* verb. FALSARIUS.

(101. Falsificantium monetas pœna. *Vide* verb. MONETA.

(102. Fornicationis pœna, quamvis olim de jure civili nulla fuerit constituta. L. *Si uxor* 13, § 2, ff. *Ad l. Jul.*, De adul., et l. *Quæ adulterium* 29, cod. eod. Tamen hodie laici fornicatores, nedum in foro ecclesiastico et de jure canonico, sed etiam in foro civili, pro diversitate personarum et circumstantiarum, puniri solent pœna arbitraria. Reiffenstuel., lib. V *Decret.*, tit. 16, n. 55; Ursaya, *l. c.*, lib. III, tit. 5, n. 221; Panimol., decis. 38, et alii apud Farinac. q. 137, n. 36. (103. Clericorum fornicantium pœnæ ex antiquis canonibus variæ erant, ut patet ex canone 24 *Apostolorum*, c. *Presbyter et diaconus*, dist. 81, cap. *Si quis episcopus*, ead. dist. 81, c. *Presbyter* 31, dist. 82, cap. *Attendendum* 57, q. 4, cap. *Sicut* 4, cap. *Si autem* 6, De cohabit. cler. et mulier., cap. *Clericorum* 13, De vita et honest. clericorum. Ast hodie ex communi praxi pœna clericorum fornicantium est arbitraria, et ad pecuniariam reduci solet, et juxta qualitates personarum, et circumstantias delicti, quandoque extenditur ad carcerationem, et potest extendi etiam ad suspensionem et privationem beneficii, si fornicatio fuerit notoria et scandalosa. Abbas, in cap. *At si clerici*, n. 35, De judic.; Farin., q. 137, num. 17 et 24; Fagn., in cap. *Non debet*, n. 8, De consanguin. et affin.; Panimol., dec. 38, n. 6; Reiffenst., lib. III *Decr.*,

tit. 2, a num. 49, et lib. v, tit. 16, n. 58 et seq.; Amenus, *l. c.*, tit. 4, § 3; n. 13, ubi observat, quod pœna ab antiquis canonibus statuta jam abierit in desuetudinem.

(104. Furti pœna pecuniaria est, ut, si sit furti manifesti, præter rem furto ablatam, solvatur quadruplum; et si sit furti non manifesti, solvatur duplum, textu expresso, § *Pœnam* 5, Inst. *De obligationibus, quæ ex delicto nascuntur*, ibi : « Pœna manifesti furti quadrupli est... non manifesti, dupli. » Et concordat § *Furti actio* 19, *Instit.* eod., et § *Ex maleficis* 18, Inst. *De actionibus*. (105. Pœnæ autem criminales furti, præter solutionem quadrupli vel dupli sunt, quod in primis furti condemnatus sit infamis. L. *Athletas* 4, § fin. ff. *De his qui infamia notantur*. (106. Deinde, si criminaliter agitur contra fures, vi juris antiqui puniuntur pœna arbitraria, vel pecuniæ fisco applicandæ vel fustigationis, vel carceris, vel exsilii, et hujusmodi, pro diversitate criminum, personarum, et aliarum qualitatum ac circumstantiarum. L. *Meminisse* 92, ff. *De furtis*; l. *Fures* 1 et l. *Sed si*, ff. *De furibus balneariis*; l. *De his* 1 et l. *Inter* 2, ff. *De effractoribus et expilatoribus*, *Sed novo jure*, cod. *De servis fugitiv.* Novella, *Ut nulli judicum* 134, cap. 13, vers. *Pro furto*. (107. Ita tamen, quod pro simplici furto vetitum fuerit aliquem puniri pœna mortis aut mutilationis, textu expresso in cit. authent. *Sed novo jure*, et cit. Novella *Ut nulli judicum*.

(108. Jure autem novo Cæsareo Friderici I et Caroli V, pro furtis pœnæ graviores, etiam mutilationis, et mortis sunt statutæ : dictus enim Fridericus I, lib. II *Feudor.*, tit. 27, § 8, sic expresse statuit : « Si quis quinque solidos valens, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur; si minus, scopis et forcipe excorietur et tondeatur. » Et Carolus V, in *Constitutione crim.*, de pœnis furti ubique recepta, teste Reiffenstuel, lib. v *Decret.*, tit. 18, n. 37, sic statuit, nempe quod furtum primum, seu prima vice commissum, si sit parvum, id est quinque solidos non attingens et simplex, id est tale, quod in solo furandi actu sine concurrentia alterius delicti consistat, et non sit manifestum, puniatur pœna dupli, si fur est solvendo; si non, pœna carceris, ac debeat rem ablatam restituere; art. 157. Si vero hujusmodi primum simplex, et parvum furtum sit manifestum, et fur honestæ conditionis existat, spesque emendationis appareat, punitur pœna quadrupli, si est solvendo; sin minus, pœna carceris corporalis. Si autem fur vilis conditionis sit, ad numellas virgis damnatur et relegatur, ita tamen quod uterque prius restituat rem ablatam, vel æstimationem ejus; art. 158. Si tamen furtum primum simplex, et magnum sit, id est quinque solidos adæquans, vel excedens, arbitrio judicis puniendus relinquitur; art. 160.

(109. Furtum secundum, seu secunda vice commissum, si utriusque valor quinque solidos non adæquat, hanc pœnam secum trahit, videlicet positionem pro numellis, relegationem et continationem; si vero quinque dictos solidos excedat, pœna judicis arbitrio imponitur; art. 161.

(110. Furtum tertium, seu tertia vice commissum, etiam simplex, nulla attenta quantitate et valore rei ablatæ, pœnam capitalem habet, ita ut mas laqueo, femina autem suffocatione aquæ, vel alia simili mortis pœna, gladii v. g. perimatur; art. 162.

(111. Furtum violentum vero, id est quod cum ædium effractione, vel cum telo, et armis fit, quod etiam furtum periculosum vocatur, pœna capitali, vel si circumstantiæ aliud suadent, non capitali punitur; art. 159. Sic Reif. litteraliter, l. citat. n. 37 ad 41.

(112. Ex dicta constitutione Carolina sub n. 108 relata patet, quod furti, etiam parvi, tertia vice commissi pœna est mors; quod tenent Clarus, § *Furtum*, n. 14; Bajard., ad Clar. in § *Furtum*, n. 28, 29 et 38; Reiffenst., *l. c.*, n. 40; Mascard., *De probation.*, lib. II, concl. 838, n. 6; Menoch., *De arbit. judic.*, l. II, caus. 205, n. 17; Gram., vol. 9, n. 25 et vol. 17, n. 25; Jodoch., in *Practic. crim.*, c. 110 : *Rubr. de furt.*, n. 35; Pirhing., l. v *Decret.*, tit. 8, n. 22 et seq.; Amenus, *l. c.*, tit. 3, § 8, a n. 18 ad 20, et alii plures tenentes, quod tria furta, etiam parva, pœnam mortis importent; dummodo sint non solum re, sed etiam loco, tempore et intentione distincta.

(113. Et ex citata constitutione Frederici I, allata sub n. 108 colligitur, quod pœna mortis possit infligi etiam propter unicum simplex furtum magnum, quod et innuere videtur etiam constitutio Caroli V, allata *supra*, n. 108, in fine, ubi dum pro uno simplici furto magno relinquit pœnam arbitrio judicis, videretur statuere, quod si furtum tam magnum sit, ut arbitrio judicis pœnam mortis mereatur, eam imponere possit, et sic tenent Baldus, in *Authentic. Sed novo jure*, n. 5, cod. *De servis fugitiv.*; Covarruv., lib. II *Variar. resol.*, cap. 5, n. 8; Menochius, *De arbitr. judic.*, cas. 293, num. 9; Reiffenst., *l. c.*, n. 43; Amenus, *l. c.*, tit. 3, § 6, a n. 23; Caballus, *Resolut. crim.*, centur. 5, cas. 18, n. 6, cum pluribus aliis ibi citatis contra varios alios.

(114. Si furtum sit sacrilegum, variis punitur pœnis pro varietate rerum, personarum, circumstantiarum, modi, temporis, ætatis et sexus, textu expresso in l. *Sacrilegii* 6, ff. *ad leg. Jul. Peculatus*. (115. Hinc furtum sacræ hostiæ, vel unius, vel plurium particularum consecratarum cum sacra pyxide, vel sine illa, punitur pœna mortis, ut tradunt communiter doctores, et statuit Carolus V, *Const. crimin.*, art. 172, decernens, quod hujusmodi fures vivi comburantur, et Innocentius XI, constit. incip. *Ad nostri apostolatus auditum*, decrevit, quod tales fures confessi aut convicti, etiam pro prima vice, a curia ecclesiastica, seu sancti officii, cui hujus criminis spectat cognitio, traduntur curiæ sæculari condignis pœnis pro criminis atrocitate puniendi, non obstante minori ætate, dummodo xx annum attingant. Vide *supra*, n. 38. (116. Si fur

vas aureum vel argenteum cum vel sine reliquiis, aut calicem, vel patenam abstulerit, vel ecclesiam, seu sacristiam, aut gazophylacium, seu cippum, vel capsam eleemosynarum animo furandi effregerit, aut dolosis instrumentis aperuerit, pœna corporali vel capitali exasperata, vel mitigata pro diversitate circumstantiarum est puniendus, ut statuit Carolus V, cit. sua *Constit. criminal.*, art. 172 et 173; et concordat l. *Sacrilegii* 9 et leg. *Hac lege* 10, ff. *ad l. Jul. Peculatus*, l. *Si quis* 10, authent., *De episc. et clericis*.

(117. De jure canonico furti sacrilegi pœna, si sit factum cum fractura muri, portæ, aut sacræ ecclesiæ, aut hujusmodi, est excommunicatio latæ sententiæ, cap. *Canonica* 107, caus. 11, q. 3, cap. *Omnes* 5, caus. 17, q. 4, cap. *Quisquis* 21, eadem caus. et qu. et cap. *Conquesti* 22, De sent. excommun. Quæ excommunicatio post denuntiationem ab episcopo factam, a Papa solum potest absolvi, cap. *Conquesti* 22, De sentent. excommun., juncto ejus summario sic dicente : « Qui cum effractione spoliant ecclesias, excommunicati sunt, et per Papam tantum post denuntiationem absolvuntur : » Amenus, *loc. cit.*, n. 34. (118. Si autem furtum sacrilegum commissum fuit sine ulla effractione, ejus pœna est quidem excommunicatio, sed solum ferendæ sent. text. expresso in cap. *Conquestus* 16, De foro competent.

(119. Clericus fur notorius, aut furti condemnatus, est infamis, cap. *Infames* 17; caus. 9, q. 1, et consequenter etiam irregularis, adeo ut ad sacros ordines promoveri, vel in jam susceptis ministrare non valeat. Abbas, in cap. fin. *De furtis*, n. 8 et 14; Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 204; Suarez, *De censuris*, disp. 48, sect 2, n. 2; Pirrhing., lib. v *Decret.*, tit. 18, n. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 50, et alii; cap. *Qui in aliquo* 5, dist. 51, cum similibus. (120. Imo, præter pœnam infamiæ et irregularitatis clericus fur notorius ab officio et ordine clericali deponi debet, cap. *Presbyter.* 12, dist. 81 et cap. *Cum ab homine* 10, De judiciis. Et si non resipiscat, debet excommunicari, et tandem, si incorrigibilis evadat, curiæ sæculari tradi debet, textu expresso in cit. c. *Cum non ab homine* 10, De judiciis. (121. Regulares autem fures puniendi sunt juxta proprii ordinis statuta ac constitutiones.

(122. Hæreticorum pœnæ. *Vide* verb. Hæreticus.

(123. Homicidii simplicis voluntarii injusti pœna est mors, tam de lege divina, quam civili humana; *Genesis* enim cap. IX, n. 6 habetur: *Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius ; Levit.* XXIV, 17: *Qui percusserit, et occiderit hominem, morte moriatur. Matth.* XXVI, 52: *Qui acceperint gladium* (eoque percusserint) *gladio peribunt ; Apoc.* XIII, 10: *Qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi*; et hæc pœna mortis in homicidas voluntarios injustos statuitur pluribus legibus in jure civili, et signanter § *Item, Lex Cornelia* 5, Instit., *De publ. jud.*, l. *Quoniam* 6, cod. *De vi publica*, l. unic. vers. *Et merito*, C. *De raptu virg.*, constit. crim. Caroli V, art. 37 et 137.

(124. Si autem homicidium voluntarium injustum non sit simplex, sed qualificatum, pœna mortis exasperatur pro diversitate atrocitatis et malæ qualitatis admistæ, ita ut gladius augeatur in furcam, rotam, truncationem membrorum, rogum, adustionem per ferrum candens, etc., juxta cit. constit. crim. Caroli V.

(125. Homicidium proditorium, ultra exasperationem pœnæ ordinariæ, privat etiam jure asyli. *Vide* verb. Immunitas, art. 2, a n. 109 ad 116.

(126. Homicidium assassinum, ultra exasperationem pœnæ ordinariæ, et excommunicationem, ac depositionem ab officio et beneficio ipso facto, et diffidationem perpetuam a toto populo Christiano, juxta cap. 1 *De homicid.* in 6. privat etiam jure asyli. *Vide* d. verb. Immunitas, art. 2, a n. 117 ad 125.

(127. Homicidium sacrilegum ratione personæ occisæ, præter exasperationem pœnæ ordinariæ, inducit etiam excommunicationem majorem ipso facto, juxta cap. *Si quis suadente* 29, caus. 17, q. 4. Sacrilegium vero ratione loci sacri, in quo committitur, secum trahit etiam privationem asyli. *Vide* v. Immunitas, art. 2, a n. 102 ad 107.

(128. Pœna parricidii proprie talis de jure civili olim erat, ut parricida virgis sanguineis verberatus in corio insueretur et includeretur cum cane, gallo gallinaceo, vipera et simia, et in profundum maris, et si mare longe distet, in flumen, vel lacum projiceretur. § *Alia deinde* 6, instit. *De publicis judic.*, l. *Pœna parricidii* 9, ff. *Ad leg. Pompeiam*, De parricidiis, l. unic. cod., *De his qui parentes vel liberos occiderunt.*

(129. Verum hæc pœna ob nimiam ejus crudelitatem recessit ab aula criminali, et in ejus locum imponitur pœna ultimi supplicii pro diversitate circumstantiarum arbitrio judicis, et consuetudine locorum, ac legum municipalium exasperanda vel mitiganda, ut tradunt communiter criminalistæ, et signanter Ursaya, l. II, tit. 5, *Instit. crim.* num. 475; Julius Clarus, verb. *Parricidium*, num. 5.

(130. Pœna parricidii improprie talis, de jure civili est ordinarium homicidii supplicium; § *Alia deinde* 6, Instit. *De publ. judic.*, l. *Lege Pompeia* 2, et l. *Pœna parricidii* 9, ff. *Ad leg. Pompeiam*, De parricid., cum hoc tamen, quod juxta diversas circumstantias, et locorum consuetudines pœna hæc exasperetur vel mitigetur.

(131. Parricidium autem proprie tale est homicidium, quo proles, parentem, avum aut aviam, vel parens prolem occidit, l. unic., cod. *De his qui parentes vel liberos occiderunt*, l. *Lege Pompeia* 1, et l. *Pœna parricidii* 9, ff. *ad leg. Pompeiam*, De parricid.

(132. Parricidium vero improprie tale ac

largo sumptum est quodvis homicidium cujusvis consanguinei, etiam collateralis, aut etiam affinis et conjugis, citat. l. *Lege Pompeia* 1, ff. *Ad leg. Pompeiam*, De parricidiis, et insuper homicidium novercæ et sponsæ vel sponsi, l. *Sed sciendum* 3, ff. *ad Legem Pompeiam*, De parricidiis.

(133. De jure canonico parricidæ olim puniebantur variis illis pœnis, quæ recensentur in cap. *Latorem* 15, caus. 33, q. 2 et toto tit. *De his qui filios occiderunt*. Verum tales pœnæ recesserunt ab aula: unde in casu parricidii judices ecclesiastici remittere debent laicos parricidas judicibus sæcularibus pœnis legis civilis puniendos. Clericos vero prius juxta præscriptum canonis deponere debent, ac degradare, sicque degradatos curiæ sæculari consignare debita pœna puniendos, ut tradunt Pirrhing., lib. v *Decretal.*, tit. 10, n. 7; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 10, et alii.

(134. Quibus pœnis subjaceant parentes et alii procurantes abortum? *Vide* verb. Abortus per tot.

(135. Parentes sine debita cautela infantes noctu in lecto cum ipsis tenentes, ac ex culpabili negligentia ipsos suffocantes aut opprimentes, tanquam rei homicidii seu infanticidii, licet moderatius sunt puniendi, cap. *Consuluisti* 20, caus. 2, q. 4, ibi: « Monendi sunt namque, et protestandi parentes ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur aut opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur... Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio, quia, si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit? » Et concordat cap. *De infantibus* 3, De his qui filios occiderunt; ubi statuitur, quod parentes contra prohibitionem infantes tenellos secum in lecto tenentes, ac ipsos ex negligentia suffocantes aut opprimentes, trium annorum pœnitentiam, et quidem uno integro in pane et aqua transigere debeant. *Vide* verb. Mater, n. 16.

(136. De jure canonico homicidæ injusti voluntarii subjacent excommunicationi sententiæ ferendæ, nisi pœnitentiæ satisfactione commissum homicidii crimen deleverint et diluerint. C. *Itaque* 20, cas. 24, q. 3. Et si fuerint clerici, sunt ab ordine et officio deponendi, cap. *Si episcopus* 7, dist. 50, cap. *Inquisitionis* 21, De accusationibus, cap. *Siculi* 6, § final. *De homic.*, cap. *Tuæ* 6, De pœnis, cum similibus, juncto concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 7, *De refor.*, et in arctum monasterium sunt detrudendi; cit. cap. *Si episcopus*, et cit. cap. *Tuæ*, quæ pœna detrusionis jam abiit in desuetudinem, et mutata est in pœnam perpetui carceris, aut condemnationis ad triremes, ut observat Farinac., *Prax. crim.*, qu. 119, n. 149 et 155. Item incurrunt ipso facto irregularitatem a solo Summo Pontifice dispensabilem. Cap. *Miror* 4, cap. *Clericum* 5, dist. 50, cap. *Sicut* 6, § *Clericos*, De homicid., et cap. *De cætero* 7, eod. Clement. unic. eod., juncto concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 7, et sess. xxiv, cap. 8 *De reform.* Item perpetuo inhabiles sunt ad omnia beneficia et officia ecclesiastica, concil. *Trident. cit.*, sess. xiv, cap. 7, *De reform.* Ac insuper privandi sunt beneficiis prius rite obtentis. Cap. *Si episcopus* 7, dist. 50; cap. *Inquisitionis* 21, De accusat.; cap. *Sicut* 6, § *Clericos*, De homicid.; cap. *Tuæ* 6, De pœnis; cap. *Clericis* 5, Ne clerici vel monachi; cap. *Ex litteris* 10, De excessibus prælator. Tandem, si clerici homicidium iterent, gravius plectuntur, et si incorrigibiles sunt, etiam anathematizandi, degradandi, et curiæ sæculari tradendi, cap. *Cum non ab homine* 10, De judiciis, et ibi doctores communiter.

(137. Incendiariorum pœnæ. *Vide* verb. Incendiarius.

(138. Incestus simplicis sine matrimonio commissi pœna, pro foro sæculari est ultimum supplicium, si committatur inter ascendentes et descendentes. Argum. l. *Si adulterii* 38, § 2, ff. *Ad leg. Jul.*, De adulter., et ibi *Glossa*, verb. *Gentium*; Farinac., q. 146, n. 14 et 16; Monac., *De arbitr. judic.*, caus. 502, a n. 1; Bajard., *ad Clarum*, § *Incestus*, n. 3. Item, si committatur inter collaterales in primo gradu, v. g. inter fratrem et sororem. Menoch., *loc. cit.*, a n. 14; Haunoldus, *De justit. et jur.*, tom. IX, tract. 2, n. 347; Reiffenstuel, lib. iv *Decretal.*, tit. 16, n. 7. Item, quando cum incestu conjunctum est adulterium. Clarus, § *Incestus*, n. 2; Haunoldus, *loc. cit.* n. 245; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 70.

(139. Incestuosum matrimonium scienter contrahentes incurrunt de jure civili confiscationem omnium bonorum, tam dotalium quam patrimonialium, exsilium, spoliationem cinguli militaris, id est privationem dignitatis et administrationis; et si rei viles sint, etiam verberationem, textu expresso in authen., *Incestus*, cod. *Ad leg. Jul.*, De incest. nupt.

(140. De jure canonico laici incestum simplicem sine matrimonio committentes, sunt excommunicandi, cap. *De his, qui incesti* 9, caus. 35, q. 2. Et si aliquis ex conjugibus incestum committat cum consanguineo, aut consanguinea alterius conjugis, privatur jure petendi conjugale debitum, c. *Si quis* 1, et cap. *Transmissæ* 4, De eo, qui cognovit consanguin. uxor. (141. Si autem cum matrimonio seu incestuosas contrahendo nuptias, ipsum committant, sunt ipso facto excommunicati, Clementin. unic., *De consanguin. et affinit.* Nec possunt amplius cum alia persona matrimonium licite contrahere, nisi ignoranter contraxerint, cap. *Qui propinquam* 4, caus. 45, q. 2. (142. Laici incestuosi de jure canonico sunt infames ipso jure et facto, cap. *Consanguineorum* 4, caus. 3, quæst. 4, et cap. *Conjunctiones* 2, caus. 15, q. 2; Amenus, *De delictis et pœnis*, tit. 4, § 6 num. 17.

(143. Clerici incestum committentes de-

ponuntur, et beneficiis privantur. Argum. cap. *Si quis* 20 et seq., dist. 8, et cap. *Si adulterium* 11, caus. 32, q. 7; Farinac., *Prax. crimin.*, q. 149, num. 35; Pirrhing., lib. v *Decretal.*, tit. 16, num. 66; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 74. (144. Ac item procedit, etiamsi agatur de incestu minus proprie dicto, proveniente ex cognatione spirituali, puta quia clericus rem habuit cum filia spirituali, quam e baptismo levavit, aut tenuit in confirmatione, aut audivit, ac absolvit in confessione sacramentali, aut commatrem, seu illius matrem cognovit. Argum. cap. *Omnes*, et cap. *Si quis* 9; et cap. *Non debet* 10, caus. 30, q. 1; Farinac., *loc. cit.*, num. 53 et seq.; Menoch., *loc. cit.*, caus. 502, num. 27; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 75; Pignatell., tom. I, consult. 116; Ursaya, *Instit. criminal.*, lib. III, tit. 5, num. 130.

(145. Injuriantium pœnæ de jure communi sunt extraordinariæ et arbitrariæ judicibus, § *In summa* 10, Institut., *De injuriis*, et l. *De injuria* 45, ff. *De injuriis*. Unde pro diversitate injuriarum indici debet injurianti satisfactio erga injuriatum, quæ regulanda est juxta atrocitatem aut levitatem injuriæ, attentis circumstantiis personarum, locorum et temporum. (146. Condemnati actione injuriarum pœnali, sive hæc civilis, sive criminalis sit, incurrunt infamiam juris, tum de jure canonico, tum de jure civili. Cap. *Cum te* 23, De sent. et re judicata, l. *Athletas* 4, § final., ff. *De his qui notantur infamia*. Dummodo tamen injuria, de qua condemnati sunt, fuerit atrox, ut cum communi docet Clarus, § *Injuria*, vers. *Item condemnatus*. Vide *supra*, num. 66, verb. CALUMNIATORUM POENÆ, et *infra* verb. LIBELLOS FAMOSOS COMPONENTIUM POENA, et verb. MALEDICORUM POENÆ.

(147. Largitionis et receptionis munerum in regularibus, et aliis pœnæ. *Vide* verb. DONATIO, art. 2, a num. 34, verb. MONIALES, art. 2, a num. 62, verb. *Regulares*, art. 1, a num. 68 et verb. XENIA.

(148. Læsæ majestatis pœnæ (si reus criminis sit vivens ac præsens in manibus curiæ, et crimen commissum sit in primo capite) sunt multæ. Prima igitur est perpetua infamia. Cap. *Felicis* 4, De pœnis in 6; Farinac., qu. 116, § 1, num. 4; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 1, num. 145 et 169. Secunda est deletio armorum et insignium ipsius rei, atque agnationis; Gigas, *De crimin. læsæ majestat.*, lib. I, tit. *De proditor.*, q. 8, num. 2; Ursaya, *loc. cit.*, num. 147; Amenus, *De delictis et pœnis*, cit. tit. 2, § 5, num. 40, argum. l. *Forum*, ff. *De pœnis*. Tertia est confiscatio omnium bonorum, leg. *Quisquis* 5, cod. *ad leg. Jul. majestatis*, et authent. *Bona damnatorum*, final., cod. *De bonis proscriptor*. Quarta est privatio omnium beneficiorum ac privilegiorum reo a jure civili competentium. L. *Amissione*, § 1, ff. *De capitis diminut.*, l. 1, ff. *De jurisdict. omnium judic.*; extravagant. *Qui sint rebelles?* ibique Bartholus, verb. *Rebellanda*, num. 13, 19 et 20; Farinac., q. 116, § 2, num. 92; Amenus, *loc. cit.*, nu. 41; Ursaya, *loc. cit.*, num. 149. Quinta est devastatio et demolitio ejus domus a fundamentis, ita quod non remaneant ejus vestigia, et amplius reædificari non possit. C. *Felicis* 5, De pœnis in 6; Ursaya, *loc. cit.*, num. 152 et 169; Raynald., tom. I, cap. 2, § 1, num. 109. Sexta est ultimum supplicium. L. *Quisquis* 5, cod. *Ad legem Juliam majestatis*; Ursaya, *loc. cit.*, num. 160 et 169; Raynald., *loc. cit.*, num. 49; Amenus, *loc. cit.*, num. 39, ubi quod mortis genus est per ignem, vel per dissectionem in frusta, vel per aliam atrociorem formam, et testatur Farinacius, *cit.*, q. 116, n. 2.

(149. Insuper filii talis rei evadunt infames, amittunt beneficia juris civilis, arma et insignia domus, privantur omni hæreditate et successione sibi ex testamento, aut ab intestato obveniente. L. *Quisquis* 3, § *Filiis*, cod. *Ad legem Juliam majestatis*, leg. *Quando*, cod. *De bonis proscriptor.*; novella 134, cap. fin.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 170; Amenus, *loc. cit.*, num. 42.

(150. Excipiuntur tamen a supradictis pœnis filii emancipati ante crimen patris, ut defendit *Glossa*, in cap. *Si quis cum militibus*, in verb. *Filii vero*, caus. 6, quæst. 1, communiter approbata, teste Ameno, *loc. cit.*, n. 45, adducens pro ratione, quod filius emancipatus desinit esse de familia, leg. *Quin etiam*, § final., *De ritu nuptiar.*, et ex aliis subdens, quod a dictis pœnis excipiuntur etiam filii adoptivi, nepotes et filii clerici, et filiæ. Imo dictas pœnas, citat. leg. *Quisquis*, ex laudabili consuetudine hodie non extendi ad filios, testantur Angelus, in leg. *Fallaciter*, num. 4, cod. *De abol.*; Gigas, *De crimin. læsæ majestatis*, lib. III, rubr. *De pœnis quas filii incurrunt*, quæst. 23, n. 3; Decian., lib. VII, cap. 41, num. 38, teste Ursaya, *loc. cit.*, num. 172, ubi ipse ex aliis habet, quod dictæ pœnæ non comprehendunt filios natos, antequam pater commisisset tale delictum.

(151. Si autem crimen commissum sit solum in secundo capite, tunc talis reus punitur pœna ultimi supplicii et confiscationis omnium bonorum. Farinac., quæst. 116, § 1, num. 23 et 24; Ursaya, *loc. cit.*, num. 173. At pœna devastationis domus non habebit locum, minusque aliæ tangentes filiorum præjudicium. *Glossa*, in leg. *Eorum*, ff. *Ad legem Juliam majestatis*; Farinacius, quæst. 116, num. 123 et sequent.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 173 et sequent.

(152. Si reus hujus criminis sit absens, nec haberi possit in potestate curiæ, depingitur ejus effigies in tabella, capite ad terram verso, et pedibus furcæ suspensis cum inscriptione proditorem, et læsæ majestatis reum indicante. Decianus, lib. VII, cap. 31, num. 15, et cap. 30, num. 27, cum aliis ibi citatis; Ursaya, *loc. cit.*, num. 147 et 175; Amenus, *loc. cit.*, num. 40. Et qui talem imaginem delet seu aufert, pœna quingentorum aureorum tenetur. Leg. *Si quis id.* 7, ff. *De jurisdictione*.

(153. Si reus talis criminis sit prædefunctus, et crimen commissum sit in primo ca-

pite, tunc ejus memoria damnatur, declaratur infamis, ejusque bona confiscantur, atque ab illius hæredibus adimuntur. L. *Majestatis* 6, l. *Meminisse* 7, et l. *Post. D. Marci* 8, cod. *Ad legem Juliam majestatis;* l. *Is qui* 11, ff. eod.; Ursaya, *loc. cit.*, num. 164 et seq.; Amenus, *loc. cit.*, num. 4.

(154. Si vero crimen commissum sit in secundo capite, tunc post mortem delinquentis non potest agi, nec memoria defuncti damnari, vel aliter cognosci, aut procedi contra illum. Cit. leg. *Is qui* 11, ff. *Ad legem Juliam majestatis;* Decianus, lib. VII, cap. 39, num. 37 et 38; Amenus, *loc. cit.*, num. 40; Ursaya, *loc. cit.*, num. 166; *Glossa*, in cit. leg. *Meminisse*, verb. *Meminisse*, cod. *ad legem Juliam majestatis*.

(155. Qua autem pœna, et a quo judice puniendi sint clerici et religiosi rei hujus criminis, seu potius proditionis, ut volunt Clarus, q. 36, n. 27; Farinac., q. 111, n. 261, et Pignatell., tom. I, consult. 124, n. 3, ac alii, dissentiunt doctores; Pignatell. enim cit. consult. 124, sub n. 1 et per tot. pluribus adductis contendit, clericos offendentes suum principem naturalem seu temporalem non esse reos læsæ majestatis, nec posse ab eo puniri per varios sacros canones, et signanter per cap. *At si clerici de judic.*, cap. *Significantibus*, De offic. delegati, cap. *Si diligenti*, De foro competent., c. *Si imperator*, dist. 96, cum similibus referens, *ibid.*, sub n. 42, ex Tappia, Riccio, Genuens., Diana, et aliis, sub Clemente VIII, in quadam rebellione fuisse processum contra clericos et monachos ex delegatione Summi Pontificis per judicem laicum clericali charactere insignitum insimul cum judice ecclesiastico. Gigas vero, tract. *De crimin. læsæ majestatis*, rubr. *Qualiter et a quibus crimen læsæ majestatis committ.*, q. 63; Decian., *Prax. crim.*, lib. VII, cap. 8, n. 6, et alii plures sustinent, tales clericos ac religiosos evadere reos læsæ majestatis, et posse puniri a judice laico, per text. in cap. *Hac constitutione* 13, vers. *Nec aliquis*, De offic. delegat., in 6, in cap. *Perpendimus* 23, De sentent. excommun., et in cap. *Si quis laicus* 19, caus. 22, q. 5; Ursaya, *loc. cit.*, n. 176, expresse habet, quod quia hoc crimen committi potest a clericis, a judice ecclesiastico in hoc casu privari debent beneficiis, atque degradari, juxta textum in cap. *Si quis laicus* 19, caus. 22, quæst. 5, quem textum notabilem dicit Abbas in cap. *At si clerici*, in princip. *De judic.;* Amenus autem, *loc. cit.*, n. 49, concludit, quod quidquid sit de jure, scit princeps de facto in casus contingentia, maxime si lædatur majestas in primo capite, procedere per suos judices, et ultimo supplicio reos afficere. An autem bene, vel male procedant, non hominum, sed Dei judicio dimittit. Unde in tanta doctorum diversitate concluderem pro tutiori cautela, posse, consulto Summo Pontifice, similes clericos et religiosos degradari et tradi curiæ sæculari puniendos, prout de jure, ut etiam teste Pignatello, *loc. cit.*, n. 6, admittunt doctores, ut videre est apud Farinac., in *Prax*, q. 8, n. 81, Episcop. Scalens., *De irregularit.*, c. 14; Felician., *De censur.*, c. 14; Delbene, *De immun. ecclesiast.*, c. 5, dub. 5, sect. 3, n. 17.

(156. Libellos famosos componentium, dictantium et vulgantium pœnæ. *Vide* verb. LIBELLUS FAMOSUS per tot.

(157. Litteras alienas aperientium, lacerantium et intercipientium pœna varia est juxta varietatem personarum, quarum litteræ aperiuntur, lacerantur aut intercipiuntur, et etiam juxta diversitatem finis, quem intendit aperiens, lacerans aut intercipiens. Unde quia aliquando id potest esse crimen læsæ majestatis, aliquando crimen falsi, aliquando stellionatus, aliquando injuriarum, ideo reus puniendus est aliquando pœnis læsæ majestatis, aliquando falsi, aliquando stellionatus, et aliquando injuriarum. Hinc videndæ sunt pœnæ assignatæ sub propriis dictis verbis.

(158. Litteras Apostolicas, aliasque falsificantium pœnæ. *Vide* verb. FALSARIUS.

(159. Magiæ pœnæ eædem sunt ac maleficii et sortilegii. Unde, *vide* verb. SUPERSTITIO, n. 70 et seq., ac 78.

(160. Maledicorum pœna, si maledictum sit in personam privatam commissum, est quod præter reatum peccati, et obligationem restituendi famam, maledicens sit obnoxius actioni injuriarum, et palinodiæ seu recantationi. Arg. leg. *Item* 15, § 27, ff. *De injuriis et famosis libellis;* Reiffenstuel, lib. V *Decret.*, tit. 26, n. 5. Si maledictum commissum sit in principem supremum, quamvis olim ejus pœna fuerit eadem cum pœna criminis læsæ majestatis, teste Arnobio, lib. *Adversus gentes*, hodie tamen de jure communi nulli certæ et determinatæ pœnæ, sed soli arbitrariæ pœnæ, ipsius principis subest. Leg. unic., cod. *Si quis imperatori maledixerit.* Si autem maledictum sit in ipsum officium principis, aut circumstantiæ aliud suadeant, tunc ad terrorem aliorum graviter puniri debet. Argument. cap. 1, *De maledicis;* Menoch., *De arbitr. judic.*, caus. 377, num. 7 et seq.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 6 et 7.

(161. Item, quamvis consultum sit, ut Papa, exemplo mansuetudinis Christi, remittat maledicta in solam suam personam illata. Arg. c. *Inter querelas* 57, caus. 22, quæst. 4, et leg. *Si quis* 10, cod. *De episcop. et cleric.*, juncta, cit. l. unic., cod. *Si quis imperatori maledixerit*, et ut practicavit S. Pius V, testibus Barbosa, in cit., cap. 1, n. 2, *De maledicis*, et Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 8. Tamen gravi et exemplari pœna ad terrorem aliorum punienda sunt maledicta prolata contra ipsam Sedem Apostolicam, seu officium et primatum ipsius, textu expresso in cit., c. 1 *De maledicis*, ut tradunt ibi doctores communiter.

(162. Sic quamvis episcopus punire non debeat maledictum contra solam suam personam prolatum, ut tradit *Glossa* communiter recepta, in cit. cap. *Inter querelas*,

arg. cit. l. *Si quis* 10, cod. *De episcopis et clericis*, ibi : « Cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit; » tamen arbitrio alterius judicis pro qualitate injuriæ puniendum est, ut tradunt Hostiens., in *Summa*, tit. *De maledicis*, § *Alii maledicunt ;* Farinac., *Prax. crim.*, q. 105, n. 402; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 11. (163. Clerici maledici pœna est, quæ statuitur in c. *Clericus* 5, dist. 46, his verbis : « Clericus maledicus (maxime in sacerdotibus) cogatur ad postulandam veniam; si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur. »

(164. Religiosi autem aliquem ecclesiæ prælatum maledicto offendentes, aut eidem detrahentes, de jure communi debent per duos menses subjacere illis pœnis, quæ juxta regulas seu statuta eorum ob gravia crimina sunt impositæ, textu expresso in Clementin. 1, § *Quibus etiam*, De privil.

(165. Monopolii pœna est, quod hujus criminis rei puniantur perpetuo exsilio et confiscatione bonorum, textu expresso in leg. unic., cod. *De monopol.;* Ursaya, *Institut. crim.*, lib. II, tit. 4, n. 12, cum pluribus ibi citatis.

(166. Omittentium sacramentalem confessionem et communionem in Paschate, pœna est interdictum ab ingressu ecclesiæ, et si in hoc peccato decesserint absque signo contritionis, est privatio ecclesiasticæ sepulturæ, textu expresso in c. *Omnis utriusque sexus*, De pœnitent. et remissionibus. Tale autem interdictum est solum sententiæ ferendæ; unde talis censura non incurritur, nisi a judice competente in reum contumacem per sententiam feratur : privatio tamen sepulturæ ecclesiasticæ est pœna latæ sententiæ, ut patet ex verbis citati canonis : « Christiana careat sepultura. » Amenus, *loc. cit.*, tit. 5, § 1, num. 11 et 12.

(167. Omittentium recitationem Horarum canonicarum, si beneficiati sint, seu officii Beatæ Mariæ Virginis, si tantum pensionarii ecclesiastici sint, pœna est obligatio ad restituendum fructus beneficii, sive pensionis pro omissionibus; et talis pœna subiri debet in conscientia ante quamvis judicis sententiam. Concil. *Lateranense sub Leone X*, sess. IX, § *Statuimus ;* S. Pius V, constit. incip. *Ex primo;* Amenus, *l. c.*, n. 13. *Vide* verb. OFFICIUM DIVINUM, art. 1, a n. 29.

(168. Osculantis feminam invitam pœna est extraordinaria et arbitraria judici pro qualitate personæ, loci et intentionis. Farinac., q. 142, n. 161; Amenus, *l. c.*, tit. 4, § 2, n. 40. Et si osculum fiat in publico ad finem injuriandi feminam invitam osculatam, vel ejus illustrem familiam, aut aliæ adsint gravantes circumstantiæ, potest extendi pœna etiam ad ultimum supplicium, quo revera punitus fuit quidam nobilis Gallus, qui osculum rapuerat Susannæ Trivultiæ illustri feminæ nuptæ, ut refert Bossius, tit. *De extraordinar. crim.*, n. 3, et ex ipso Amenus, *l. c.*, n. 40, ubi subdit, quod, deficiente publicitate loci, ac malo exemplo, temperatur pœna.

(169. Osculans ob œstrum amoris puellam in publico, puniendus est exsilio et pœna pecuniaria. Giurba, *Consil. crim.*, 47, n. 16.; Amenus, *loc. cit.*, n. 41; Afflict., Farinac., Decian., Menoch. et Caball., ab ipsis citati. (170. Osculans in publico puellam invitam, ut ducat in uxorem contemplatione dotis pinguis, et hoc modo impediatur matrimonium cum alio, puniendus est pœna extraordinaria triremium. Raynaldus, *Syntax. crim.*, lib. I, c. 11, § 6, n. 3; cum Bartol., Boss., Farinac., et aliis ibi citatis; Amenus, *loc. cit.*, n. 42.

* (171. Osculantis obiter monialem pœna est extraordinaria. Farinac., q. 146, n. 33; Decian., *Tract. crim.*, lib. VI, cap. 20, num. 16 ; Amenus, *loc. cit.*, tit. 4, § 9, n. 17 et 18, ubi subdit graviori pœna extraordinaria puniendum esse talem sacrilegum, si post osculum ad alios impudicos et lascivos actus cum ipsa moniali procederet. Et si carnalem copulam cum moniali habeat, vel matrimonium cum ea contrahere attentaverit, de jure civili punitur pœna mortis, et bona delinquentis jubentur applicari monasterio, in quo monialis degebat. Menoch., *De arbitr. judic.*, casu 389, n. 27 ; Reiffenstuel, lib. V *Decretal.*, tit. 16, num. 78, per text., in *Novella* 123, cap. 43, et leg. *Si quis* 5, cod. *De episcopis et clericis*, et concordat cap. *Si quis rapuerit* 30, caus. 27, q. 1, et cap. *Si quis non dicat* 3, caus. 36, q. 2. Advertit tamen Farinac., q. 146, n. 1, quod licet pœna capitali adhuc puniatur tale sacrilegum crimen cum moniali committens, tamen bona illius non monasterio monialis, sed delinquentis hæredibus applicari solent, juncta authent. *Bona damnator.*, cod. *De bonis proscriptor.*, nisi raptus, aut violentia in monialem intervenerit. (172. De jure autem canonico sic peccans cum moniali, si sit laicus, excommunicatur, si sit clericus, non solum beneficio privatur, sed etiam ab ordine depositus in monasterium ad pœnitentiam agendam detruditur. Menoch, *De arbitr. judic.*, casu 189, n. 24 ; Farinac., *loc. cit.*, n. 4 et 46 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 80, cap. *Si quis episcopus* 6, cap. *Virginibus*, cap. 14 et cap. *Si quæ monacharum* 28, caus. 27, q. 1. Monialis autem, quæ ad tale sacrilegium libere consensit, ad agendam pœnitentiam in arctius monasterium detrudi jubetur. Cap. *Si quæ monacharum* 28, et cap. *Si quis rapuerit* 30, caus. 27, q. 1, juncta novella 123, q. 43. Vel, quod convenientius est, ad perpetuos carceres sui proprii monasterii condemnanda est. Cap. *Impudicas* 11, caus. 27, quæst. 1 ; Menochius, *loc. cit.*, num. 12; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 81.

(173. Parricidii pœnæ. Vide *supra*, a num. 128 ad num. 134.

(174. Partus suppositi (id est cum aliqua sterilis femina fetum tanquam ex se natum supponit, cum revera alterius feminæ sit; ut ex leg. *Si partus subject.* 1, et leg. *Cum suppositi partus* 10, cod. *ad legem Cornel.*, De

falsis, et ex cap. *Officii* 9, De pœnitentiis et remission.) ex cit. leg. *Si partus subjecti*, existimat Piguer., *Decis. crim.* 80, n. 8, esse pœnam capitalem. Basilius autem, decis. 7, n. 11, dicit id esse arbitrio judicis remittendum, qui vel pœnam minuat vel augeat usque ad mortem pro diversitate circumstantiarum, pœna vero partus suppositi hoc modo, si nutrix, v. g., aliqua, quæ infantem opprimat alienum, eique mortuo proprium supponat, ut habetur *III Regum* IV, de litigio duarum meretricum ante tribunal Salomonis, secundum opinionem Alexandri, cons. 50, vers. tertio *Per id*, vol. 1, citantis ad hoc l. *Quoniam* 7, et leg. *Plagiarii* 16, cod. *ad legem Fabiam*, De plagiariis, et leg. 1 ac penult, ff. eod. tit. est ultimi supplicii; et concordat Bossius, *Tract. crim.*, tit. *De plag.*, allegans ad id statutum Mediolani imponens plagiariis pœnam capitalem. Quod tamen intelligendum esse de consuetis in hoc delicto, dicit Clarus, q. 68, n. 31, et sequitur Amenus, *loc. cit.*, tit. 3, § 6, n. 39, concludens quod citra mortem puniri deberet nutrix, quæ infantem, ut præmissum est, subriperet.

(175. Peculatus pœna. *Vide* verb. PECULATUS.

(176. Perjurii pœna olim de jure civili erat, tanquam de crimine læsæ majestatis, si sponte et deliberate quis pejerasset. Leg. 2, cod. *ad leg. Jul. majestatis*, et sic perjuri ultimo supplicio afficiebantur, cap. *Rex debet*, caus. 23, quæst. 5. Sed hodie dictæ pœnæ abierunt in desuetudinem, et redactæ sunt ad pœnam judicis arbitrariam, et regulariter imponitur pro perjurio pœna exsilii ultra refectionem damni, et interesse faciendam illi, contra quem quis pejeravit. Glossa, in. l. final. verb. *Lucrum*, cod. *De jurejurando*, cum aliis; apud Decianum, lib. VI, cap. 27; Farinac., q. 161, n. 36; Raynald., tom. II, cap. 20, § unic., n. 20 et seq.; Amen., *loc. cit.*, tit. 5, § 7, n. 31; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. III, n. 17. De jure canonico perjurus, si sit laicus, efficitur infamis, et consequenter irregularitatem incurrit. C. *Infames* 18, causa 6, quæst. 1. Si vero sit clericus, deponendus est ab ordine. Cap. *Cum. non ab homine* 10, De judiciis; Privandus est beneficiis. Cap. *Querelam* 19, et cap. *Tua* 11, De jurejurando; atque efficitur inhabilis ad alia obtinenda, cit. cap. *Querelam* 19, De jurejurando. Et si fuerit episcopus, privandus et deponendus est. Cap. *Si quis*, causa 22, q. 5, et cap. *Cum quidam* 1, De jurejurando; Ursaya, *loc. cit.*, a n. 56 ad 62, cum pluribus ibi citatis.

(177. Plagii pœna. *Vid.* verb. PLAGIUM.

(178. Polygamiæ pœna. *Vid.* verb. POLYGAMIA.

(179. Prævaricationis pœna. Vide *supra*, a num. 70 ad 72.

(180. Rapinæ pœna, si agatur civiliter, est restitutio in quadruplum, ita ut præter rem ablatam, eamdem in triplo adhuc pretii vel æstimationis compensare, post annum vero, non nisi ipsam rem rapina ablatam, vel æstimationem illius una cum refusione lucri cessantis et damni emergentis restituere debeat, princip. inst. *De vi bonorum raptor.*, et concordat l. 1 et 2, ff. eod. Si autem agatur criminaliter, et rapina commissa sit cum armis, raptor pœnam capitalem incurrit. L. penult. *ad leg. Jul.*, De vi public. et ordin. Caroli V, art. 126. Et si commissa sit sine armis, pœna illius est amissio tertiæ partis bonorum, dignitatis, item et honoris cum infamia, § item *Lex Julia* 8, Instit., *De public. jud.* l. 1 in princip., ff. *De vi privata*, juncta l. 2, cod. eod.

(181. De jure canonico pœna raptorum est excommunicatio infligenda ab episcopo loci, ubi rapina committitur, et si raptor sit alterius diœcesis, a qua nequit absolvi a proprio episcopo diœcesano, nec recipi ab eo, sed ad episcopum excommunicantem remitti debet, nisi plene satisfecerit. Cap. *De illis* 1, De raptoribus. Et si raptor in ipsa rapina moriatur, vel satisfacere nolens decedat, tanquam in peccato mortali defunctus caret ecclesiastica sepultura. C. *Super eo* 2, De raptoribus, et c. *Fures* 2, De furtis.

(182. Raptus pœna. *Vide* verb. MATRIMONIUM QUOAD IMPEDIMENTA, art. 5, a. n. 184.

(183. Repetundarum criminis pœna est varia pro varietate hujus delicti. Vel hoc crimen commissum est a judice corrupto in causa criminali capitali, accipiendo pecuniam, vel aliam rem a sponte dantibus, ut hominem innocentem condemnaret ad mortem, et mors de facto est secuta, et tunc punitur pœna capitis. L. *Lex Julia* 7, § final., ff. *ad leg. Jul. Repetundar.*, et insuper confiscatione bonorum; authent. *Novo jure*, cod. *De pœna judicis qui male judicavit*, cum aliis Farinac., quæst. 111, num. 61 et seq. Et si causa criminalis non sit capitalis, punitur talis corruptus judex pœna relegationis. Decian., lib. VIII, cap. 39, num 15 et 19; Ursaya, *Instit. criminal.*, lib. II, tit. 2, num. 85. Vel hoc crimen commissum est a judice pecunia corrupto in causa civili, et tunc punitur civiliter et criminaliter. Civiliter condemnatur ad expensas et damna passa per litigatorem propter ejus corruptionem. L. *De eo* 2, cod. *De pœna jud. qui male judicavit*, et ultra damnum, et interesse tenetur ad restituendum quadruplum ejus, quod accepit. L. *Ut unius* 1, in fine, cod. *ad legem Jul. Repetundar.* (Quamvis juxta authent. *Novo jure*, § 1, cod. *De pœna judic. qui male judicavit*, sit restricta talis pœna ad triplum dati, et respective, recepti, ad duplum vero simpliciter promissi, ut ex Farinac., et aliis notat Ursaya, *loc. cit.*, n. 90. Criminaliter autem talis judex privatur dignitate, qua erat insignitus, et redditur inhabilis ad judicandum in futurum, ac efficitur infamis, citat. authent. *Novo jure*, et l. *Judices*, cod. *De dignitatibus*, ac l. *Eadem lege*, 6, § 1, ff. *ad leg. Jul.*, *Repetundar.*, ac insuper punitur pœna extraordinaria, quæ solet esse exsilii, vel durior, aut mitior juxta delicti qualitatem. Glossa, in leg. *Lex Julia*, § *Hodie*, verb. *Extra ordinem*, ff. *ad leg. Jul.*, *Re-*

petundar.; Ursaya, *loc. cit.*, n. 94; cum aliis ibi allegatis.

(184. Si vero hoc crimen commissum sit ab aliquo, qui pecuniam sponte dedit, ut judicem corrumperet, et in suam voluntatem traheret, tunc iste, tam in civilibus quam in criminalibus tenetur eadem pœna judicis corrupti, et insuper si reus hujus criminis sit actor, punitur amissione causæ et actionis. L. *Constit.* 1, cod. *De pœna jud. qui male judicavit.* Et si sit reus, amittit jus se defendendi, et sic etiam ipse pro suo jure, et interesse causam amittit. Glossa, in cit. leg. *Constitut.*, verb. *Amittat;* Farinac., q. 111, tit. 3, n. 125 et 129; Ursaya, *loc. cit.*, n. 100 et seq. Nisi tamen agatur de causa criminali sanguinis, quia tunc licitum est reo sanguinem suum, et vexationem quoquo modo redimere. L. *Transigere* 18, cod. *De transact.;* Ursaya, *loc. cit.*, n. 103, cum aliis ibi allegatis.

(185. Si autem pecunia non a sponte dantibus, sed per violentiam et concussionem recipiatur a judice, vel ab alio officiali, qui minetur alicui crimen, et capitale judicium, ut sub hoc prætextu pecuniam ab illo extorqueat, seu recipiatur talis pecunia ab aliquo privato minante alicui, se illum accusaturum de crimine aliquo non commisso, et ideo ab eo pecuniam extorsit, tunc punitur pœna concussionis. Vide *supra*, a n. 82. Conspirantes enim in accusationem et condemnationem innocentum, et pecuniam accipientes ad non accusandum, vel non condemnandum, tenentur *Lege Cornelia*, De sicariis, quæ est publici judicii, lib. 1, ff. *ad leg. Cornel.*, De falsis; et insuper *Lege Julia, Repetundar.*, quæ etiam est publici judicii; l. *Eadem lege* 6, ff. *ad legem Jul.*, *Repetundar.*

(186. De residuis criminis pœna est, quod, præter restitutionem pecuniæ inique detentæ, vel non debitæ erogatæ, solvat adhuc triplum, seu tertiam partem, ita ut qui xc duplas male erogavit, ccxx duplas restituere teneatur. L. *Lege Julia* 4, ff. *ad legem Juliam, Peculatus.* Et insuper reus hujus criminis incurrit infamiam cunctis criminibus publicis debitam. L. *Infamem* 7, ff. *De public. judic.* Et ulterius puniri debet criminaliter pœna arbitraria graviori, quam puniatur simplex furtum. Ursaya, *Instit crim.*, lib. II, tit. 3, n. 31 et seq., cum aliis ibi citatis. (187. Crimen autem de residuis est delictum publicum, quo pecunia ad certum debitum usum non erogatur, sed vel retinetur, vel in alium usum convertitur. L. *Lege Julia* 4, § 3, 4, ff. *ad legem Juliam, Peculatus.*

(188. Revelationis secretorum pœnæ variæ sunt pro varietate revelantium. Si revelans sit persona privata, quæ secretum amici sibi communicatum revelet dolo malo ad perniciem ipsius amici, est pœna falsi. Arg. leg., *Pœna* 1, § 4 et 6, ff. *Ad legem Cornel.*, De falsis; Amenus, tit. 5, § 6, n. 32, cum aliis ibi citatis. Hujusmodi enim proditores amicitiæ falsarii sunt, et juxta Scotum, in 4, dist. 21, q. 2, art. 1, sunt infames.

(189. Consiliarius, seu alius revelans secreta principis sibi commissa pœnas perjurii subire debet, ut ex aliis tradit Amenus, *loc. cit.*, n. 34. Et si illa panderet hostibus principis, de jure canonico anathema esset. Cap. *Si quis laicus* 23, quæst. 5. Et si esset clericus, deberet degradari. De jure vero civili tanquam reus criminis læsæ majestatis debet ultimo supplicio affici. Leg. *Omne delictum* 6, ff. 4, ff. *De re militari*, et leg. *Si quis* 38, § *De pœnis*, ubi habetur, quod hujusmodi rei aut vivi exuruntur, aut furcæ suspenduntur.

(190. Testes propalantes propria testimonia in judicio sub juramento deposita, antequam auctoritate judicis publicentur, puniuntur pœna judici arbitraria juxta damnum sua propalatione partium, vel fisco causatum. Leg. *Qui*, ff. *De testibus.* (191. Notarius seu secretarius, qui secreta judicis partibus, vel secreta unius partis alteri adversariæ indicat, incurrit pœnam falsi. Leg. *Pœna* 1, § 6, ff. *ad legem Cornel.*, De falsis. Et eamdem pœnam incurrit causidicus, qui secretum instrumentum unius partis alteri ostendit. Cit. l. *Pœna* 1, § 6. Senatores autem, et qui præsident alicui universitati, si revelant, quod pro bono Universitatis in senatu aut consilio tractatum est sub secreto, privari debent officio. Amenus, *l. c.*, n. 35, cum aliis ibi allegatis.

(192. Qui per se vel per alios, de rebus Christianæ reipublicæ Turcas ac hæreticos certiores faciunt, ac secreta revelant, incurrunt excommunicationem in bulla *Cœnæ* Papæ reservatam. Bulla *Cœnæ*, excommunicat. 7.

(193. Auditores Rotæ, ac eorum locatenentes, et coadjutores revelantes vota seu suffragia in causis, quæ in eorum auditorio discutiuntur, aut suffragantium, et non suffragantium nomina, incurrunt pœnam perjurii, et excommunicationem Papæ reservatam. Urban. VIII, in *Appendice Bullarii*, const. 57, alias 167, incip. *Exponi.*

(194. Revelantes, quæ secrete tractantur cum Papa, pœnis maximis afficiendi sunt, et confiscanda eorum bona, et aliquando ultimo supplicio puniendi. S. Pius V, constitut. 147, incip. *Romani.*

(195. Revelantes audita in sacramentali confessione subjacent gravissimis pœnis. *Vide* verb. SIGILLUM SACRAMENTALIS CONFESSIONIS, a n. 25.

(196. Sacrilegorum pœnæ. *Vide supra*, a n. 31 ad 50, n. 103, a n. 114 ad 118, n. 127, 143 et seq., n. 170, et infra, n. 205 et n. 214, et verb. ECCLESIA, art. 4; verb. EXCOMMUNICATIO, art. 10, 11 et 12; verb. FURTUM.

(197. Schismaticorum pœnæ. *Vide* verb. SCHISMATICI, a n. 14.

(198. Sepulcri violati pœna est præter infamiam, quam incurrit hujus criminis reus, textu expresso, in cap. *Sepulcri violati* 1, ff. *De sepulcro violato*, arbitraria, et subinde etiam capitalis, præsertim si corpora vel ossa eruantur. L. *Prætor ait* 2, l. *Sepulcri violati* 6, et l. *Rei sepulcrorum* 11,

ff. *De sepulcro violato*. Sepulcri autem violati crimen est, quo quis sepulcrum non tantum violat, sed etiam inde monumenta, vel alia aufert, vel cadavera effodit et spoliat. L. *Si sepulcrum* 2, et l. *Prætor ait* 3, ff. *De sepulcro violato*.

(199. Simoniacorum pœnæ. *Vide* verb. SIMONIA, art. 3, a n. 4.

(200. Sodomitarum pœnæ. *Vide* verb. LUXURIA, a n. 60 ad 63.

(201. Sollicitantium ad turpia extra confessionem pœnæ sunt arbitrariæ pro qualitate et diversitate circumstantiarum. L. *Sollicitatores* 1, ff. *De extraordinariis crim.*, et cap. *Sollicitatores* 15, dist. 1, *De pœnitentia*; Amenus, tit. 4, § 2, a num. 35, varia ad rem adducens.

(202. Sollicitantium ad turpia in confessione sacramentali pœnæ. *Vide* verb. SOLLICITATIO AD TURPIA IN CONFESSIONE.

(203. Sortilegorum pœnæ. *Vide* verb. SUPERSTITIO, a n. 40.

(204. Stellionatus pœna est extraordinaria et arbitraria. L. *Stellionatus* 2, et l. *Stellionatus accusatio* 3, § 2, ff. *Stellionatus*.

(205. Stellionatus autem est quoddam crimen irregulare, vagum atque incertum; nam quandocunque in aliqua actione hominis injuste et dolose facta, et quæ meretur pœnalem animadversionem, deficit titulus criminis, illic stellionatus crimen objicitur, textu expresso in leg. *Stellionatus accusatio* 3, § 1, ff. *Stellionatus*. Et hoc crimen fuit appellatum stellionatus ob suam varietatem, et instabilem, atque irregularem naturam, sumpta similitudine ab animali quod vocatur stellio, quo nullum aliud animal fraudulentius homini invidere observat Plin., lib. IV, cap. 10. Animal hoc tergum habet lucentibus quibusdam guttis depictum ad modum stellarum, est varii et diversi coloris, et ut cœlum stellis, ita intuentium oculis apparet variis stellulis diversi coloris tinctum et transpersum, ut tradit *Glossa*, in cit. leg. *Stellionatus accusatio* 3, ff. *Stellionatus*, et doctores communiter, teste Ursaya, *Inst. crim.*, l. 2, tit. 10, n. 123. Duo inter alia hujus criminis afferuntur exempla in cit. c. *Stellionatus accusatio*. Primum est, si quis rem alteri obligatam, dissimulata obligatione in alium, per calliditatem distraxerit et alienaverit, vel cum alia re permutaverit, aut alteri creditori in solutum dederit. Secundum, si quis merces jam debitori obligatas avertit, quia scilicet bonas jam antea obligatas non tradiderat, postea vero ei tradit malas et viliores, dicens eas esse illas, quas ei obligaverat. Cabal., *Resolut. crimin.*, caus. 66, n. 1 et 3; Ursaya, *loc. cit.*, n. 125; Rota, part. XIX; recent. decis., 263, n. 16, ubi de cedente creditum jam exactum.

(206. Stupri pœna est, quod si quis vilioris conditionis stuprum sine vi committit, fustigetur ac relegetur; si vero stuprator sit melioris ac considerabilioris conditionis publicatione dimidiæ partis bonorum puniatur, § *Item*, lex 2, vers. *Pœnam*, institut. *De public. judic.* Si autem quis vi, seu violenter non tantum invitam virginem violaverit, sed etiam honestam viduam, aut maritatam, punitur pœna capitis. L. *Sollicitatores* 1, § 2, ff. *De extraordin. criminib.*, *Constit. crimin. Caroli V*, art. 119; Clarus, § *Stuprum* 3, ad finem; Farinac., *Prax. crimin.*, quæst. 147, n. 6; *Glossa*, in cap. *Pervenit* 2, verb. *Plectendus*, De adulteriis et stupro, et ibi Abbas, num. 5; Reiffenstuel, lib. V *Decret.*, tit. 16, § 2, num. 48, et alii.

(207. De jure canonico qua pœna stuprator puniri debeat? *Vide* verb. STUPRATOR, num. 6, et verb. DOS, art. 2, a num. 14 ad 38. Addo tamen, quod si stuprator sit clericus, præter dotationem debitam, jubetur deponi, maxime si cum vi stuprum commiserit. Clarus, verb. *Adulterium*, num. 3; Abbas, in cap. *Si seduxerit* 1, num. 4, De adulteriis et stupro; et in cap. *At si clerici* 4, De judic., n. 35; Farinac., *Prax. criminal.*, q. 147, numer. 62; Pirrhing, lib. V *Decretal.*, tit. 16, num. 43; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 52, et, teste Claro, communis aliorum, arg. cap. *Presbyter aut diaconus* 12, et cap. *Si quis episcopus* 13, dist. 81, cum similibus. Menoch. tamen, *De arbitr. jud.*, cas. 288, num. 6; Vallensis, tit. *De stupro*, § 2, num. 2, et etiam Farinac., *loc. cit.*, num. 65, et alii, censent stupratorem clericum posse a judice puniri pœna arbitraria; videlicet quandoque pœna pecuniaria, vel carceris, quandoque pœna suspensionis, depositionis vel privationis beneficii, prout circumstantiæ personarum, et delicti suaserint.

(208. Subornationis testium ad dicendam falsitatem pœnæ variæ sunt pro varietate subornationum. Si subornatus sit testis ad offensam, et ejus falsa testificatio sortita sit suum effectum, tunc sicut pœna testis falsi est pœna talionis, L. *Lege Cornelia* 1, § 1, ff. *ad legem Corneliam*, De sicariis, ita pœna inducentis ad testificandum falsum est ad similitudinem ejus, quæ ipsi testi falso debetur. Ita Clarus, Bertazzin, Menoch., Farinac. et Caball. citati, et secuti ab Ameno, tit. 5, § 8, n. 31. Si autem effectus non sit secutus, eo quia falso accusatus se defendit probando falsitatem testimonii, tunc et falsus testis, et subornator puniuntur pœna arbitraria. Farinac., quæst. 67, num. 9, 10, 14, 17 et 21; Guazzin., defens. 28, c. 18, num. 3; Amen., *loc. cit.*, num. 31. Item pœna arbitraria seu extraordinaria punitur testis falsus, et subornans, si subornatio, et falsa testificatio fuit ad defensam. Clarus, Farinac., Bertazzin, et alii citati, et secuti ab Ameno, *loc. cit.*, num. 31. Intellige tamen hoc, quando subornatio, et falsa testificatio est ad puram defensam rei, contra fiscum, non autem quando est ad defensam rei contra accusatorem, quia tunc probando reum innocentem, probat accusatorem ex consequenti calumniosum, et perinde est ac si testis examinaretur ad offensam accusatoris: unde in casu tam subornator quam falsus testis puniendus esset, ut supra dictum est, pœna talionis, ut recte advertit Amenus, *loc. cit.*, num. 32.

(209. Regulares subornantes electores pro consequendis officiis regularibus incurrunt excommunicationem latæ sententiæ reservatam Summo Pontifici, et privationem perpetuam vocis activæ et passivæ, ex constitut. 138, S. Pii V, incip. *Pastoralis officii*, quæ tamen excommunicatio modo potest absolvi a superioribus generalibus, ubi agitur de electione superiorum inferiorum ex declaratione Gregorii XIII, constitut. incip. *Consuevit*, edit. 8 Septemb. 1573, et dictæ constitutiones, quamvis editæ sint pro ordine Minorum de Observantia, afficiunt tamen omnes regulares, ut docent Pellizar., *Manual. regular.*, tom. II, tract. 9, cap. 2, num. 181, vers. *Cum autem*, et n. 182; Amenus, *loc. cit.*, num. 34, et alii. Et præsertim, quia Pianam constitutionem confirmavit Clemens VIII, in decretis pro reformatione omnium regularium constit. incip. *Nullus omnino*, § 35, et innovavit Urbanus VIII, decreto edito a sac. congr. Conc. in constitut. 26, ejusdem pontificis, ut tradit etiam Justus Redn., tom. II, p. II, tit. 6, num. 16.

(210. Tergiversationis pœna est extraordinaria et arbitraria. Ursaya, *Inst. crim.*, lib. II, tit. 10, num. 121, cum aliis ibi allegatis per text., in l. *Accusatorum* 1, § 7, et in l. *Si quis* 7, in fine, ff. *ad senatusconsultum Turpillianum*. Vide *supra*, numer. 73.

(211. Termini moti pœna est vel pecuniaria L aureorum, l. *lege Agraria* 3, ff. *De termino moto*, vel etiam relegatio, aut fustigatio illorum, qui occupandorum aliorum finium causa id fecerint, l. *divus Adrianus* 2, ff. eod. (212. Termini autem moti crimen est, quo quis terminos, vel lapides finales dolose eruit, aufert aut mutat, vel ut præcise noceat alteri, vel ut eidem de fundo aliquid detrahat, et suo adjiciat, l. 1, et tot. tit. ff. *De termino moto*; Ursaya, *Inst. crim.*, l. II, tit. 10, num. 55 et seq., ubi multa ad rem; Reiffenstuel, lib. V *Decret.*, tit. 18, num. 68.

(213. Truffatorum pœna varia est et regulatur a qualitatibus et circumstantiis truffæ: aliquando enim est fustigatio, ut notat Bajard., *ad Clarum*, quæst. 70, num. 5, quandoque est pœna relegationis, et aliquando triremium, ut advertit Sanfel., dec. 42, et interdum est extraordinaria, ut observat Corrad. decis. 106, num. 62; apud Ursayam, *Instit. crim.*, lib. II, tit. 8, num. 146. (214. Truffa autem generaliter sumpta idem sonat, ac deceptio, fraus seu dolose gestum, Cyriac., controvers. 76, num. 1 et 2; Rota, part. XIX, rec. decis. 473, num. 1, ubi quod idem est truffare ac decipere; specialiter vero importat furtum improprium. Unde truffam committere dicitur, qui non restituit id, quod ei ad aliquem finem consignatum fuit, et etiam truffam committit, et truffator dicitur, qui sub colore, seu prætextu mutui, commodati, conducti vel depositi rem sibi traditam in ejus usum distrahit. Et generaliter quod, qui utitur re ad alium usum, quam destinatum, dicatur truffator, advertunt multi allegati ab Ursaya, *loc. cit.*, a n. 142 ad 145, ubi sub num. 146, refert ad id aliquos casus.

(215. Vis publicæ pœna varia est pro varietate casuum, in quibus committitur; si enim committatur in latrocinio et grassatione a latronibus et grassatoribus simplicibus, est pœna damnationis ad metallum, vel relegationis in insulam, l. *Capitalium* 28, § *Grassatores*, ff. *De pœnis*. Si vero commissa sit a latronibus et grassatoribus famosis, est pœna ultimi supplicii et furcæ: cit. l. *Capitalium* 28, § *Famosos*, ff. *De pœnis*. Et si clericus sit hujus criminis reus, degradatur, et in arctum monasterium detruditur. Cap. *Tuæ* 6, De pœnis; Farinac., in *Fragm.*, verb. *Clericus*, num. 314 et 318; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 7, a num. 138, et alii.

(216. Si committatur in raptu, tunc tam raptores quam auxiliatores et fautores, si fuerint laici, puniuntur ultimo supplicio, § *Si autem per vim*, Instit. *De publicis judiciis*, et l. 1, cod. *De raptu virgin.*, et l. *Si quis*, cod. *De episcop. et cleric.*, qui licet loquatur de rapientibus moniales, ex communi tamen DD. opinione extenditur etiam contra rapientes mulieres non sacratas. Insuper raptores perdunt omnia bona applicanda raptæ mulieri, si illa sit laicalis conditionis. L. 1, § *Et si*, et seq., cod. *De raptu virgin.*, ubi *Glossa*, verb. *Diminutionem*, et verb. *Transferantur*. Si autem sit monialis, applicanda ipsimet raptæ quoad usumfructum, donec vixerit, post mortem vero monasterio ipsius monialis. L. *Raptores*, § *Bona*, cod. *De episcop. et cler.*; Ursaya, *loc. cit.*, a num. 142, cum aliis ibi allegatis. Si vero raptores fuerint ecclesiastici, deponuntur ab eorum officiis, nec eis imponitur pœna degradationis, et multo minus mortis, etiamsi agatur de raptu monialium, sed alia judicis arbitraria regulanda a circumstantiis casus, ut late probat Bertachin. *Vot.*, dec. 504 per tot. ubi quod die 4 Septemb. 1696. Sacra consulta, cui S. M. Innocentius XII, commisit causam cujusdam sacerdotis religiosi, qui invitis parentibus rapuerat puellam honestæ conditionis, resolvit, eumdem religiosum esse perpetuo suspendendum a divinis, et relegandum in arctum ergastulum per decennium. Sic litteraliter Ursaya, *loc. cit.*, num. 146 et seq.

(217. Si vis publica committatur in stupro virginis invitæ, punitur hujus criminis reus pœna capitis. L. *Sollicitatores* 1, § 2, ff. *De extraord. crimin. Constitut. crimin. Caroli V*, art. 119. Vide *supra*, num. 204.

(218. Si vis publica committatur, ædes vel villas alienas cum turba armata expugnando, expilando, et bona ibidem existentia rapiendo, rei capite plectuntur. L. *Hi qui ædes* 11, ff. *ad leg. Jul.*, De vi publica. Item, qui ad aliquem expellendum de possessione domus, agri, navis, et hujusmodi accedunt cum armatis hominibus, propter quam causam homicidia secuta sunt, capite puniuntur. L. *Quoniam* 9, cod. *ad leg. Jul.*, De vi publica. Item pœna capitis puniuntur rei, quoties cum vi publica reperitur conjuncta

causa læsæ majestatis, veluti seditio, tumultus, rebellio, et hujusmodi, ut tradunt communiter DD. per text. in tot. tit. ff. et cod. *ad leg. Jul. majestatis*. Vide *supra*, a num. 248. In aliis autem casibus hodie usus, et praxis obtinuit, ut pro vi publica rei hujus criminis extraordinaria et arbitraria pœna puniantur, ut testantur Decian., lib. VIII, cap. 18, n. 29; Ursaya, *loc. cit.*, n. 150, et alii.

(219. Vis privatæ pœna est, quod hujus criminis rei puniantur publicatione tertiæ partis bonorum. § *Item lex Julia* 8, Institut. *De public. judic.* Usus tamen, et praxis hodie obtinuit, quod pro ea imponatur pœna arbitraria, ut observant Decian., *loc. cit.*, et Ursaya, *loc. cit.*, num. 156.

(220. Intercedit autem hæc differentia inter vim privatam et publicam, quod vis publica sit cum armis, privata vero sine illis. § *Item lex Julia* 8, Institut. *De publicis judiciis;* Raynal., tom. II, cap. 23, § 1, num. 3; Ursaya, *loc. cit.*, num. 2, et alii.

(221. Usurariorum pœnæ. *Vide* verb. Usura, a n. 88 usque in finem.

(222. Alia de variis delictorum pœnis brevitatis gratia relinquuntur videnda apud criminalistas de ipsis ex professo tractantes. Sicuti et pœnæ impositæ pro delinquentibus regularibus videndæ relinquuntur apud suas cujusque religionis peculiares constitutiones.

(223. Pœna adversus baptizantes Hebræorum filios illicito modo, et sine consensu parentum, est, quod mulctentur pro judicis arbitrio et prudentia, pœna scilicet aut mitiori, aut severiori juxta circumstantias. Benedict. XIV, tom. II, const. 28, incip. *Postremo mense*, § 31.

(224. Pœnæ contra confessarios exquirentes a pœnitentibus complicum nomina, cum denegatione absolutionis, sunt, quod puniantur uti tradentes et tuentes opiniones scandalosas et perniciosas, uti tales a Sede apostolica condemnatas, et in eos pro criminum qualitate et circumstantiis, suspensionis ab officio confessiones audiendi, vel etiam ab exsecutione ordinis, privationis beneficiorum, dignitatum ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, et si fuerint regulares, vocis activæ et passivæ, aliæve pœnæ decernuntur. Idem, constitut. 8, incip. *Ubi primum*. *Vide* tom. II, ad verb. Confessarius.

(225. Pœnæ contra impedientes libertatem mutui commercii inter subditos ditionis ecclesiasticæ, seu contravenientes constitutioni hac de re editæ sunt, quod incurrant omnes pœnas inflictas a Pio IV, Pio V, Gregorio XIII, Clemente VIII, Gregorio XV, Urbano VIII et Innocentio X, contra extrahentes triticum, et aliud genus prohibitum extrahi extra statum, et insuper in pœnam D aureorum toties quoties contrafecerint. Idem, constit. 53, incip. *Quo die*, ubi plura ad id.

(226. Pœnæ adversus episcopos in propria diœcesi non residentes sunt omnes et singulæ comminatæ a Tridentino et Constitutionibus Apostolicis, amissionis scilicet quartæ partis fructuum unius anni, si sex mensibus continuis abfuerint, et aliæ quartæ partis, si absentia ad alios sex menses pertrahatur, incursus etiam in peccat. mortale, et obligationis restituendi fructus in absentia perceptos absque prævia declaratione. Idem, const. 18, incip. *Ad universæ*, ubi multa alia ad rem merito observanda.

(227. Pœnæ contra imprimentes, aut publicantes libros, scripturas, et hujusmodi circa imminutionem dierum festorum de præcepto, sunt quod contravenientes, præter librorum et operum prohibitionem, si laici, excommunicationem latæ sententiæ, Papæ reservatam incurrant, si ecclesiastici usque ad sacerdotalem gradum pœnam suspensionis a divinis, in superioribus vero gradibus constituti suspensionis a Pontificalibus, et a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, atque pensionum, quarum pœnarum relaxatio, et respective rehabilitatio Papæ reservatur. Idem, const. 53, incip. *Non multi menses*, ubi multa alia merito observanda.

(228. Pœnæ jam statutæ in presbyteros sacrificio missæ ad sortilegia abutentes, confirmantur, iisque additur perpetua inhabilitatio ad ipsius missæ celebrationem. Idem, in *Appendic.*, n. 8, pag. 46.

(229. Pœnæ in presbyteros, qui vigore Indulti Pontificii plures missas in die commemorationis omnium fidelium defunctorum celebrantes, aliquid plus eleemosynæ loco acceperint, quam pro unica missa, juxta locorum consuetudines, aut leges synodales percipi solitas, sunt, quod contrafacientes, pœnam suspensionis a divinis Papæ reservatæ ipso facto incurrant; qua tamen episcopi jure delegato relaxare poterunt, facta prius restitutione eleemosynæ perceptæ in pios usus ab episcop. erogandæ; et si dicti sacerdotes post incursam præfatam suspensionem celebraverint, incurrant irregularitatem omnino Papæ reservatam. Id., const. 61, incip. *Quod expensis*, ubi varia alia scitu necessaria.

(230. Pœnæ in eos, qui ad sacerdotium non promoti missas celebrant, aut fidelium confessiones excipiunt, statutæ recensentur, reprobataque benigniori praxi, Apostolicarum constitutionum vigor restituitur a Bened. XIV, constitut. incip. *Quam grave*, et constit. incip. *Divinarum*, in cujus summario sic expresse habetur : « Celebrantibus, aut fidelium confessiones excipientibus, sine sacerdotali charactere, sincera criminis confessio facta in primo interrogatorio generali nihil suffragatura decernitur ad evadendam pœnam traditionis brachio sæculari, indictam a constitutionibus Apostolicis. » *Vide* ad id jam tradita a nobis verb. Missa, art. 6, n. 12, 13; et verb. Sacerdos, num. 5, ubi assignantur pœnæ statutæ etiam contra sacerdotes, abutentes sacrificio missæ ad sortilegia, vel in sacramentali confessione sollicitantes ad turpia, juxta decretum universalis Inquisitionis coram Benedicto XIV

editum, et a nobis ad litteram jam adductum in verb. CONFESSARIUS.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(231. Agere de singulis singulorum delictorum pœnis immensi esset laboris. *Vide* tamen, ubi res postulat, de pœnis delictorum ecclesiasticorum Thesaurum, *De pœnis ecclesiasticis*, illustratum tamen a clarissimo P. Giraldi scholarum piarum, qui tum pœnas omissas ab ipso Thesauro supplevit, tum vel postmodum mutatas, vel omnino novas addidit.

(232. Hic vero prætorire haud possumus, male auctorem, n. 184, secutum Ursayam, per text. in l. 18, c. *De transact.* asseruisse, licere reo in casu criminali, cui pœna sanguinis imposita sit, corrumpere judicem, ex ratione illa, quod *licet reo sanguinem suum et vexationem quoquo modo redimere.*

(233. In mox allegata enim leg. 18, cod. *De transact.* habetur, quod accusatus de crimine capitali, excepto adulterio, transigere et pacisci potest impune, ut non habeatur pro confesso; idque quia cum agatur de vita hominis non præsumitur reus fateri delictum, sed periculi gravitate propter dubium litis eventum compulsus.

(234. Non videmus autem quomodo inferri ex hac lege possit, quod valeat reus in causa criminali, cui imposita sit pœna sanguinis, judices corrumpere.

(235. Aliud enim est transactio, aliud est corruptio judicis. Transactio enim nil turpe in se continet, adeoque permitti potest, corruptio vero judicis mala in se est, adeoque nunquam permittenda.

RESPONSIO AUCTORIS.

(236. Quomodocunque intelligatur cit. lex, illam cum Ursaya sic intelligunt et explicant Bossius, in *Praxi*, tit. *De offic. pecun. corrupt.*, n. 1; Bellegard, in *Meth. rer. crimin.*, tract. 4, quæst. 32, n. 6, et Rainald., tom. I, cap. 4, § 6, n. 5, ubi sic expresse tradit : nam in *causa capitali, licitum est reo sanguinem suum et vexationem* quoquo modo redimere; l. *Transigere*, cod. *De transaction.* « Unde in causa capitali satis est, quod amittat id omne, quod dedit : » hinc non male dicendum est, me esse secutum, tam celebres, et in his rebus versatissimos auctores

POENITENTIÆ SACRAMENTUM.

ARTICULUS I.

Quoad ea quæ concernunt pœnitentiæ naturam, materiam, formam et ministrum.

SUMMARIUM.

1. Pœnitentia unde dicta? — 2. Pœnitentia dupliciter sumitur, nempe ut est virtus, et ut est sacramentum. — 3. Pœnitentia ut virtus quid sit? — 4. Pœnitentia ut sacramentum quid sit? — 5. Pœnitentia sic sumpta est verum, et proprie dictum novæ legis sacramentum. — 6. Pœnitentiæ sacramentum est immediate institutum a Christo Domino inchoative adhuc vivente in carne mortali, simpliciter tamen, et absolute in effectu post resurrectionem. — 7. Sacramentum Pœnitentiæ est omnibus post baptismum in peccatum mortale lapsis omnino necessarium ad salutem in re, vel saltem in voto. — 8. Materia sacramenti Pœnitentiæ est duplex, scilicet proxima et remota. — 9. Materia proxima quæ sit? — 10. Actus pœnitentis quare dicantur materia proxima? — 11. Materia remota quæ sit? — 12. Peccata quare dicantur materia remota? — 13. Peccatum originale, et peccata actualia ante baptismum commissa non sunt materia apta sacramenti Pœnitentiæ. — 14. Hinc si Judæus seu gentilis de recenti baptizatus sola peccata ante baptismum commissa vellet confiteri, ipse non posset absolvi. — 15. Materia remota sacramenti pœnitentiæ est duplex, videlicet necessaria, et sufficiens, et quæ sit necessaria? — 16. Et quæ sufficiens. — 17. Peccata jam rite confessa et absoluta esse materiam sufficientem sacramenti Pœnitentiæ, et esse fructuosum, et salubre denuo confiteri, ostenditur. — 18. Adducitur et solvitur instantia. — 19. Dictæ materiæ necessariæ, et sufficienti solet addi tertia materia remota, scilicet materia *necessaria*, sed *non sufficiens*, ut sunt peccata mortalia dubia. — 20. Forma sacramenti Pœnitentiæ quæ sit? — 21. Licet speculative loquendo sola illa duo verba *Absolvo te*, vel æquivalentia sint de essentia formæ absolutionis, ac necessario exprimenda necessitate sacramenti. — 22. In praxi tamen tutius tenendum est requiri tanquam de essentia formæ sacramentalis etiam illa verba a *peccatis tuis*, vel saltem a *peccatis*. — 23. Aliter confessarius peccaret mortaliter, et exponeret sacramentum probabili periculo nullitatis sine necessitate, et contra justissimam voluntatem pœnitentis. — 24. Absolutio est valida, sed illicita, si detur aliis verbis, quæ tamen non mutent sensum formæ ordinariæ, nec actum judicii, et afferuntur variæ similes formæ. — 25. Omnes dictæ, et similes formæ sunt validæ. — 26. Sunt tamen illicitæ. — 27. Absolutio data his verbis : *Ego te mundo a peccatis*, vel aliis verbis consimilibus a pluribus censetur insufficiens, et qui eam daret sub similibus verbis, peccaret mortaliter, sicuti mortaliter peccaret, qui extra casum necessitatis voluntarie relinqueret *Ego, et, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* — 28. Omissio vero aliarum precum, si fiat aliqua rationabili causa, non est ne quidem peccatum veniale. — 29. Urgente aliqua necessitate, v. g. periculo mortis instantis, potest confessarius breviter dicere : *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.* — 30. Absolutionis verba non præcise et nude indicant, et declarant pœnitentem esse a Deo absolutum, sed vere, et per modum sententiæ judicialis, important absolutionem pœnitentis a peccatis loco Dei a confessario, velut a judice pronuntiatam. — 31. Absolutio non est valida, si proferatur modo de precativo. — 32. Alia, *remissive.* — 33. Absolutio a quibus et de quibus dari possit, vel non? *remissive.* — 34. Absolutio quibus dari possit, vel non? *remissive.* — 35. Minister sacramenti Pœnitentiæ est solus sacerdos. — 36. Non tamen quicunque sacerdos est talis, sed solum ille, qui præter potestatem ordinis, habet etiam potestatem jurisdictionis. — 37. Quæ requirantur in ministro sacramenti Pœnitentiæ ad valide et rite ejus officium exercendum? *remissive.* — 38. Ea, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiæ quoad ejus approbationem; *remissive.* — 39. Ea, quæ concernunt ministri sacramenti Pœnitentiæ facultatem quoad absolutionem; *remissive.* — 40. Varia alia, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiæ; *remissive.* — 41. De Pœnit. sacr. tempestis, ibi.

(1. Pœnitentia ex divo Isidoro l. VI *Etymologiar.*, c. ult., dicta est a nomine *pœna*, et

a verbo *teneo*, quasi idem sit *pœnitere*, ac *pœnam tenere*. Unde pœnitens est *pœnam tenens*, et pœnitentia est *pœnæ tenentia*, ut semper quis puniat in se ulciscendo quod commisit peccando. Sic in re omnes Catholici.

(2. Pœnitentia dupliciter sumitur, nempe ut est virtus, et ut est sacramentum. *Communis.* (3. Pœnitentia ut virtus, « est detestatio ac dolor animi de peccato quatenus est offensa et injuria Dei, cum intentione eam delendi, ac vindicandi, seu compensandi. » Estque in re ipsa contritio generatim sumpta, de qua *infra*. Sic in re communis. (4. Pœnitentia ut sacramentum, est « absolutio hominis pœnitentis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a sacerdote jurisdictionem habente ex institutione divina efficaciter significantibus absolutionem animæ a peccato. » Sic Scotus, in 4, dist. 14. Seu, quod idem est, et captu facilius, « Est sacramentum novæ legis, quo homo vere pœnitens, et confessus a sacerdote legitimo, certa verborum forma a peccatis absolvitur. Sic in re communis

(5. Pœnitentia sic sumpta est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum. Est de fide certa inter Catholicos; habetur enim *Matth.* XVI : *Tibi dabo claves regni cœlorum et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis* ; et *Matth.* XVIII : *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis, et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis;* et est expresse definitum in pluribus conciliis, et novissime in *Trid.*, sess. XIV, can. 1 : « Si quis dixerit, in catholica Ecclesia pœnitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis a Christo Domino institutum, anathema sit. »

(6. Unde patet, quod sacramentum Pœnitentiæ est immediate institutum a Christo Domino. Est de fide certum ex mox adducto canone 1, sess. XIV, conc. *Trid.* Et quidem potestas absolvendi prædicta et promissa apostolis, adeoque sacramentum Pœnitentiæ inchoative institutum est a Christo adhuc vivente vita mortali, citat. c. XVIII Matth.; simpliciter tamen et absolute in effectu institutum est post resurrectionem, Joan. XX, quando Christus apostolis dixit : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt.* Sic conc. *Trid.*, sess. XIV, c. 1, dicens : « Dominus autem sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos dicens : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Quo tam insigni facto et verbis tam perspicuis potestatem remittendi et retinendi peccata ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos apostolis, et eorum legitimis successoribus, fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit. »

(7. Sacramentum Pœnitentiæ est omnibus post baptismum in peccatum mortale lapsis omnino necessarium ad salutem in re, vel saltem in voto, eliciendo actum contritionis. Est certa, et indubitata inter Catholicos : habetur expresse in concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 1, ibi : « Est autem hoc sacramentum Pœnitentiæ lapsis post baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse baptismus. » Unde sacramentum pœnitentiæ rectissime appellatur a sanctis Patribus *Secunda post naufragium tabula* naufragis præparata, prout habetur in cap. *Secunda post naufragium tabula*, De pœnitentia, dist. 1, et a concilio *Tridentino*, cit. sess. XIV, canon. 2, ibi : « Si quis sacramenta confundens ipsum baptismum sacramentum Pœnitentiæ dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit. »

(8. Materia sacramenti Pœnitentiæ est duplex, scilicet proxima et remota. *Communis.* (9. Materia proxima sunt actus pœnitentis, videlicet contritio, confessio et satisfactio, de quibus infra. *Communis.* (10. Et hi actus pœnitentis dicuntur materia proxima, quia proxime applicant materiam remotam, scilicet peccata, sacris clavibus, ut per absolutionem remitti possint; in omni enim sacramento materia proxima dicitur id, quo materia remota proxime applicatur, ut, accedente forma, sacramentum proxime et immediate perficiatur, ut ablutio aquæ in baptismo, unctio chrismatis in confirmatione, traditio calicis, et cujuslibet respectivæ materiæ in ordine seu ordinibus, etc. (11. Materia remota sunt peccata actualia post baptismum commissa. *Communis.* (12. Et hæc peccata dicuntur materia remota, quia non sunt proxime, et immediate remissibilia, nisi mediantibus actibus pœnitentis proxime applicentur sacris clavibus, ut per absolutionem remitti possint. *Communis.*

(13. Dicitur autem notanter, materiam remotam esse *peccata actualia post baptismum commissa*, quia peccatum originale, et peccata actualia ante baptismum commissa, non sunt materia apta sacramenti Pœnitentiæ, cum ipsa omnia deleantur per baptismum; et sacramentum Pœnitentiæ tanquam secunda post naufragium tabula institutum sit a Christo ad delenda peccata post baptismum commissa, ut docet Scotus in 4, dist. 4, q. 5, cum communi Catholicorum, et expresse definivit concilium *Tridentinum*, sess. XIV, canon. 1, ibi : « Si quis dixerit, in catholica Ecclesia pœnitentiam non esse vere, et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum, anathema sit; » et ibidem canon. 2, ubi definit : « Pœnitentiam appellari secundam post naufragium tabulam, » per verba adducta *supra*, n. 7. (14. Hinc si Judæus seu gentilis de recenti baptizatus sola peccata ante baptismum commissa vellet confiteri, ipse non posset absolvi, quia non afferret materiam aptam

hujus sacramenti Pœnitentiæ. *Communis.*

* An autem peccata mortalia commissa in ipsa susceptione baptismi, sive peccatum fictionis, ut vocant theologi (quod est illud quo quis adultus sine debito dolore peccatorum a se commissorum ad baptismum forte accedit, vel accedit cum voluntate aliquod peccatum mortale committendi) sit etiam materia hujus sacramenti pœnitentiæ, adeoque in confessione sacramentali explicanda, non audet affirmare Ligorius, lib. VI, n. 427, sed pro parte affirmativa staut mordicus Tamburinus, lib. V, cap. 1, n. 2; Felix Potestas, in *Exam. confess.*, tom. 1, part. IV, n. 3039; Suarez, aliique multi cum S. Bonaventura, D. Thoma, et S. Augustino, apud Ligorium, *loc. cit.**

(15. Materia remota sacramenti pœnitentiæ est duplex, videlicet necessaria, et sufficiens. Materia remota *necessaria* est omne peccatum mortale post baptismum commissum, et nunquam legitime confessum et absolutum. *Communis.* (16. Materia remota *sufficiens* est omne peccatum veniale, vel mortale jam rite confessum et absolutum. *Communis.*

(17. Quod peccata jam rite confessa et absoluta sint materia sufficiens sacramenti Pœnitentiæ, possintque denuo fructuose confiteri, et subjici clavibus Ecclesiæ, ultra praxim communem piorum hominum sæpe sæpius peragentium confessiones, tum generales, tum certorum particularium peccatorum jam rite confessorum, et absolutorum, habetur expresse in Extravaganti *Inter communes,* incip. *Inter cunctas,* § *Cæterum,* De privilegiis, ibi : « Cæterum licet, sicut prædicitur, de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen, quia propter erubescentiam,quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre. »

(18. Non valet dicere, quod peccata jam rite confessa, et absoluta, et consequenter remissa non possunt iterum confiteri, ut absolvantur seu remittantur, cum non amplius exstet, quid absolvatur et remittatur. Non valet, inquam, quia de ratione sacramenti per se remissivi peccatorum, et collativi gratiæ, non est quod actu semper remittat peccata, sed quod per se conferat gratiam sanctificantem, quæ ex natura sua est remissiva peccati, si nondum fuisset remissum, ut patet in peccatore jam ante confessionem sanctificato per veram contritionem, ubi, licet sacramentum Pœnitentiæ tunc nihil remittat, confert tamen gratiam natura sua remissivam peccati, si nondum remissum esset; et tale peccatum mortale jam ante confessionem deletum per veram contritionem, adhuc est materia non solum sufficiens, sed etiam necessaria sacramenti Pœnitentiæ secundum omnes; adeoque a fortiori peccatum mortale jam rite confessum et remissum erit materia sufficiens remota, si nova accedat materia proxima, nempe nova dispositio pœnitentis, scilicet novus dolor, et nova confessio ejusdem : et sic, quamvis sacramentum Pœnitentiæ non sit in tali casu remissivum peccati, cum non adsit; nec collativum primæ gratiæ sanctificantis, cum jam adsit; est tamen remissivum peccati, si adesset, et collativum gratiæ secundæ, seu augmenti prioris gratiæ jam receptæ, et remissivum pœnæ temporalis debitæ peccatis jam antea remissis; idque ex opere operato, et virtute sacramenti, et non solum ex opere operantis, seu novæ dispositionis, doloris, erubescentiæ, aliorumque actuum pœnitentis, per quos justus meretur gratiæ augmentum, et remissionem pœnæ temporalis. Sic communis doctorum cum S. Tho., in 4, dist. 17, qu. 3, art. 3.

(19. Dictæ materiæ necessariæ et sufficienti solet addi tertia materia remota, scilicet materia *necessaria, sed non sufficiens;* et pro tali materia assignantur peccata mortalia dubia, quæ quidem sunt materia *necessaria*, quia sunt necessario aperienda in confessione, at non sunt materia *sufficiens*, quia sola peccata dubia sine additione materiæ certæ non sufficiunt pro obtinenda absolutione absoluta. Unde si daretur casus quod aliquis non haberet materiam certam præteritam, nec jam confessam et absolutam, quam adderet, tunc posset solum ei impendi absolutio conditionata, cum non possit dari sententia absoluta et certa pro peccato dubio, sed solum dicta absolutio conditionata, quia sic consuleretur et saluti animæ pœnitentis et reverentiæ sacramenti, cujus vitaretur irreverentia, quæ posset oriri ex periculo quod pœnitens careret materia supra quam caderet absolutio sacramentalis : et sic sacramentum esset nullum (44).

(20. Forma sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis a sacerdote prolata, scilicet illa : *Ego te absolvo a peccatis tuis*, vel alia æquipollentia actum judicialem sententiæ absolventis sufficienter exprimentia; habetur ex Concilio *Florentino* , *in decreto Unionis*, ubi dicit : « Forma hujus sacramenti est : *Ego te absolvo*, » etc., et ex Tridentino, sess. XIV, c. 3, ubi dicit: « Docet præterea sancta synodus, sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipua ejus vis sita est, in illis ministri verbis positam esse : *Ego te absolvo*, » etc. Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur ; ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariæ.

(21. Licet speculative loquendo sola illa duo verba *Absolvo te*, vel æquivalentia, sint de essentia formæ absolutionis, ac necessario exprimenda necessitate sacramenti. *Vide* verb. ABSOLUTIO, art. 3, num. 2.

(44) E. R. Si peccata mortalia dubia non includant certum peccatum veniale : scilicet si peccata dubia sint tam in ratione peccati mortalis, quam in ratione peccati venialis, tunc recte procedit doctrina auctoris. Verum si dubium sit tantum de mortali, non item de veniali incluso et inhærenti, tunc locum habet doctrina posita sub n. 16.

(22. In praxi tamen tutius tenendum est, requiri tanquam de essentia formæ sacramentalis etiam illa verba *a peccatis tuis*, vel saltem *a peccatis*. Vide *ibid.*, n. 3.

(23. Aliter confessarius peccaret mortaliter, et exponeret sacramentum probabili periculo nullitatis sine necessitate, et contra justissimam voluntatem pœnitentis. Vide *ibid.*, n. 4.

(24. Absolutio est valida, sed illicita, si detur aliis verbis, quæ tamen non mutent sensum formæ ordinariæ, nec actum judicii; et afferuntur variæ similes formæ. Vide *ibid.*, n. 5.

(25. Omnes dictæ et similes formæ sunt validæ. Vide *ibid.*, n. 6.

(26. Sunt tamen illicitæ. Vide *ibid.*, num. 7.

(27. Absolutio data his verbis: *Ego te mundo a peccatis*, vel aliis verbis consimilibus, a pluribus censetur insufficiens; et qui eam daret sub similibus verbis, peccaret mortaliter, sicuti peccaret mortaliter, qui extra casum necessitatis voluntarie relinqueret: *Ego*, et *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Vide *ibid.*, n. 8.

(28. Omissio vero aliarum precum, si fiat aliqua rationabili causa, non est ne quidem veniale. Vide *ibid.*, n. 9.

(29. Urgente aliqua gravi necessitate, v. g. periculo mortis instantis, potest confessarius breviter dicere: « Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. » Vide *ibid.*, n. 11.

(30. Absolutionis verba non præcise et nude indicant, et declarant pœnitentem esse a Deo absolutum, sed vere et per modum sententiæ judicialis important absolutionem pœnitentis a peccatis loco Dei a confessario, veluti a judice pronuntiatam. Vide *ibid.*, n. 12.

(31. Absolutio non est valida, si proferatur modo deprecativo. Vide *ibid.*, n. 13.

(32. Alia. Vide *ibid.* usque in finem.

(33. Absolutio a quibus et de quibus dari possit, vel non possit? *Vide* d. verb. Absolutio, art. 1 per totum.

(34. Absolutio quibus dari possit, vel non? *Vide* d. verb. Absolutio, art. 2, *per totum*.

(35. Minister sacramenti Pœnitentiæ est solus sacerdos. Communis inter Catholicos, et habetur expresse ex pluribus conciliis, et signanter ex concil. *Trid.*, sess. xiv, cap. 6, et canon. 10, et ex illo *Joan.* xx, ubi Christus solis apostolis jam antea in ultima cœna in sacerdotes ordinatis postquam a mortuis resurrexerat, dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*.

(36. Licet autem solus sacerdos sit legitimus sacramenti Pœnitentiæ minister, non tamen quicunque sacerdos est talis, sed solum ille qui, præter potestatem ordinis, habet etiam potestatem jurisdictionis, id est legitimam jurisdictionem, vel ordinariam, vel saltem delegatam. Communis inter Catholicos; et clare patet ex perpetua traditione ac sensu Ecclesiæ, et pluribus conciliis, et præsertim ex *Trid.*, citat. sess. xiv, cap. 7, ubi expresse dicit: « Persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. »

(37. Quæ autem requirantur in ministro sacramenti Pœnitentiæ ad valide et rite ejus officium exercendum? *Vide* verb. Confessarius, art. 1 per totum.

(38. Ea, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiæ quoad ejus approbationem. *Vide* verb. Approbatio per totum.

(39. Ea quæ concernunt ministri sacramenti pœnitentiæ facultatem quoad absolutionem. *Vide* verb. Absolutio per totum.

(40. Varia alia, quæ concernunt ministrum sacramenti Pœnitentiæ. *Vide* verb. Confessarius, art. 4, per totum, et verb. Sigillum.

(41. * Pœnitentiæ sacramentum iis qui morbo pestis infecti sunt non tenetur per se præstare episcopus, cum ille agat per parochos, ut causa universalis per particulares; sed parochus omnino tenetur, quod et ratio suadet, et Decreta sac. congregationis approbata a Gregorio XIII declarant; quanquam administrare illud possit aut directe per se, aut adhibita opera alicujus sacerdotis ab ordinario approbati; nam si parochus omnino per se id agere deberet, cæteri parochiani morbo non affecti nollent tunc a parocho recipere sacramenta, eo quod sibi metuerent. *De synodo diœces.* lib. xiii, cap. 19, § 7, nov. edit.

ARTICULUS II.

Quoad ea quæ concernunt contritionem et confessionem.

SUMMARIUM

1. Contritio in communi, prout est genus ad attritionem et contritionem, quid sit? — 2. Contritio sic generatim et in communi sumpta dividitur in contritionem perfectam et in contritionem imperfectam, seu attritionem. — 3. Contritio perfecta, quæ est contritio simpliciter, et absolute dicta, quid sit? — 4. Quare dicatur contritio, et de hac in articulo mortis, *remissive*. — 5. Contritio imperfecta, seu attritio, quid sit? — 6. Quare dicatur attritio? — 7. Assignatur differentia inter contritionem et attritionem. — 8. An in attritione, ut pœnitens sufficienter ad gratiam sacramenti pœnitentiæ percipiendam sit dispositus, aliquis Dei amor sit necessarius? ad num. 10. — 11. Attritio in sacramento pœnitentiæ quomodo dicatur fieri contritio et attritus fieri contritus. — 12. Ut attritio cum sacramento in re sufficiat ad justificationem peccatoris, requiritur quod procedat ex aliquo motivo supernaturali. — 13. Sufficit tamen dolor de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum vel immittendarum. — 14. Et a fortiori sufficit attritio, seu dolor de peccatis ob metum gehennæ. — 15. Item sufficit attritio ob turpitudinem peccati supernaturaliter, seu ex fide cognitam. — 16. Item sufficit ille dolor, quo quis dolet se non dolere de peccatis, sicut deberet, si per hoc judicet quod de suis peccatis vere dolet, sed non tam vehementi dolore ac deberet. — 17. Non sufficit ta-

men dolor ille, quo quis dolet se non dolere de suis peccatis, si per hoc judicet se carere vera detestatione et displicentia peccatorum. — 18. Attritio, etiam cognita ut talis, sufficit cum sacramento ad salutem et justificationem. — 19. Attritio putata, et æstimata tantum etiam invincibiliter, quæ secundum se non sit reipsa vera attritio, sicuti non est sufficiens ad fructuosam susceptionem sacramenti pœnitentiæ, ita neque est sufficiens ad validam ejus susceptionem : seu quod idem est : Non potest dari sacramentum pœnitentiæ validum et informe. — 20. Adducitur ratio, ad num. 21. — 22. Affertur et solvitur objectio, ad num. 23. — 24. Affertur et solvitur alia objectio, ad num. 25. — 26. Affertur et solvitur adhuc alia objectio, ad num. 27. — 28. Affertur et solvitur instantia de supposita adultera matre Gratiani, Petri Lombardi et Petri Comestoris, ad num. 30. — 31. Ad valorem sacramenti requiritur dolor supernaturalis, et universalis saltem virtualiter respectu omnium peccatorum mortalium. — 32. Secus autem est de peccatis venialibus. — 33. Dolor de peccatis mortalibus commissis debet esse summus non intensive, sed appretiative. — 34. Dolor requisitus ad sacramentum pœnitentiæ consulto et utilissime præmittitur confessioni, non debet tamen necessario confessionem præcedere, sed sufficit ut eliciatur in ipsomet confessionis actu. — 35. Debet tamen talis dolor necessario præcedere absolutionem, nec sufficit, si eliciatur post ipsam absolutionem. — 36. Non est autem necesse, quod dolor, seu attritio, eliciatur immediate ante absolutionem vel confessionem, sed sufficit, quod sit elicitus ante, et non sit retractatus. — 37. Qui in confessione oblitus est alicujus peccati mortalis, de quo antea explicite et formaliter non doluit, potest paulo post datam absolutionem illud confiteri, absque eo quod habeat novum dolorem. — 38. Item si propter imminens mortis periculum absolvatur moribundus, audito tantum uno vel altero peccato, potest postea, auditis reliquis, secundo absolvi ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis, absque eo quod novum eliciat dolorem. — 39. Dolor ad hoc, ut sufficiat pro valore sacramenti, debet esse conjunctus cum proposito non peccandi de cætero. — 40. Propositum non peccandi de cætero, quamvis per se loquendo debeat esse formale, et expressum, tamen sufficit etiam quod sit implicitum, et virtuale. — 41. Propositum debet esse absolutum, firmum, efficax et universale, se extendens ad omnia mortalia in posterum evitanda. — 42. Quamvis autem propositum debeat esse absolutum, firmum, efficax et universale, non requiritur tamen credulitas, seu existimatio, vel persuasio certa ex parte intellectus, quod quis deinceps non amplius sit relapsurus. — 43. Circa sola peccata venialia, sicuti in sacramento pœnitentiæ requiritur supernaturalis dolor et detestatio eorum ; ita requiritur propositum absolutum saltem virtuale et implicitum vitandi ipsa venialia confessa, vel saltem unum, aut alterum ipsorum. — 44. Affertur prima hæresis exorta circa confessionem sacramentalem. — 45. Talis hæresis evincitur ex sacra Scriptura. — 46. Evincitur etiam ex conciliis. — 47. Affertur secunda hæresis circa confessionem sacramentalem. — 48. Talis hæresis evincitur ex Scriptura et conciliis. — 49. Adducitur et solvitur objectio ex facto Nectarii patriarchæ Constantinopolitani, et S. Joannis Chrysostomi, ad num. 50. — 51. Affertur tertia hæresis circa confessionem sacramentalem. — 52. Talis hæresis evincitur ex concilio Tridentino, et ex ipsa ratione. — 53. Confessio sacramentalis quid sit? — 54. Ad constituendam seu faciendam legitimam et perfectam sacramentalem confessionem, sexdecim communiter assignantur qualitates, seu conditiones, quæ afferuntur. — 55. Prima conditio, seu qualitas, scilicet quod sit *simplex*, quid importet? — 56. Secunda, quod sit *humilis*, quid importet? — 57. Tertia, quod sit *pura*, quid importet? — 58. Quarta, quod sit *fidelis*, quid importet? — 59. Quinta, quod sit *frequens*, quid importet? — 60. Sexta, quod sit *nuda*, quid importet? — 61. Septima, quod sit *discreta*, quid importet? — 62. Octava, quod sit *libens*, quid importet? — 63. Nona, quod sit *verecunda*, quid importet? — 64. Decima, quod sit *integra*, quid importet? — 65. Undecima, quod sit *secreta*, quid importet? — 66. Non esset tamen invalida confessio, si ex aliqua necessitate, aut alia de causa, publice seu aliis audientibus fieret. — 67. Duodecima, quod sit *lacrymabilis*, quid importet? — 68. Tertia decima, quod sit *accelerata*, quid importet? — 69. Quarta decima, quod sit *fortis*, quid importet? — 70. Quinta decima, quod sit *accusans*, quid importet? — 71. Sexta decima, quod sit *parere parata*, quid importet? — 72. Ex supradictis sexdecim conditionibus seu qualitatibus bonæ et perfectæ confessionis, solæ tres sunt necessariæ ad valorem sacramenti, nempe fidelitas, dolor et integritas, aliæ autem pertinent solum ad modum et perfectionem ipsius. — 73. Quoad fidelitatem et dolorem nihil remanet addendum. — 74. Quoad integritatem autem varia adhuc remanent addenda, et præsertim quod ipsa integritas est duplex, scilicet materialis et formalis. — 75. Integritas materialis in quo consistat? — 76. Integritas formalis in quo consistat. — 77. Confessio ut sit valida, debet semper esse integra, saltem integritate formali. — 78. Item per se, ac regulariter loquendo confessio debet semper esse integra integritate materiali. — 79. Per accidens autem, et in quodam casu extraordinaria confessio potest esse valida cum sola integritate formali absque integritate materiali. — 80. Causæ excusantes ab integritate materiali confessionis generatim tres assignantur, scilicet inculpata ignorantia, seu oblivio, impotentia physica et impotentia moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale, alioquin secuturum. — 81. Ratione inculpatæ ignorantiæ seu oblivionis excusantur omnes illi, qui præmisso sufficienti examine, non recordantur alicujus peccati mortalis, aut ignorantia invicibili penitus ignorant illud esse grave peccatum. — 82. Ratione impotentiæ physicæ excusantur omnes illi, qui aliqua impotentia physica omnino impediuntur ad integre confitendum, sive impotentia oriatur ex parte confessarii, sive ex parte pœnitentis, et assignantur casus. — 83. Item ab integritate materiali confessionis excusatur mutus, qui uno vel altero peccato explicato per nutus, vel si neque hoc facere possit, signo doloris de suis peccatis edito, absolvi potest; si tamen scribere sciat, expedit, ut sua peccata integre in scriptis confessario exhibeat, ad quod probabilius et tutius tenetur. — 84. Item ab integritate materiali confessionis excusatur vir ignarus idiomatis non habens confessarium peritum suæ linguæ. — 85. Is autem, quamvis urgente præcepto ecclesiastico annuæ confessionis, non teneatur confiteri per interpretem ; tamen in periculo mortis, si dubitet non posse verum contritionis actum elicere, tenetur non quidem præcepto divino, sed ex præcepto charitatis erga seipsum per interpretem confiteri. — 86. Ratione impotentiæ moralis ob damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale, alioquin secuturum excusantur ab integritate materiali omnes illi, qui ex confessione omnium peccatorum rationabiliter et prudenter timent sibi, aut confessario, vel tertiæ personæ aliquod grave damnum corporale vel spirituale ; et assignantur casus ad num. 87. — 88. Non excusat tamen ab integritate materiali confessionis magnus pœnitentium concursus, ob quam non licet facere dimidiatam confessionem. — 89. Quantum ad peccata, quæ propter supradictas causas licite in confessione reticentur, non requiritur dolor contri-

tionis ad eorum remissionem, sed sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia. — 90. Ea tamen peccata, quæ antea ob justam causam, seu impotentiam non potuit quis confiteri, debet postea, data opportunitate, in proxima confessione exprimere, et directe clavibus Ecclesiæ subjicere, ut ab ipsis directe absolvatur. — 91. Pœnitens habens mortalia et venialia non peccat contra confessionis integritatem, si prius confiteatur uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti nimia verecundia affectus confiteatur sola venialia. — 92. Ab integritate materiali confessionis non excusat infamia propria, aut complicis apud solum confessarium. — 93. Adducitur et solvitur instantia. — 94. Pœnitens habens peccata reservata, si in urgente necessitate celebrandi vel communicandi non habeat copiam confessarii valentis a reservatis absolvere, tenetur pro servanda integritate confessionis ipsa peccata reservata una cum non reservatis confiteri confessario inferiori, etiam non habenti facultatem absolvendi a reservatis. — 95. Non potest superior sine urgente causa absolvere tantum a reservatis, et quoad reliqua remittere pœnitentem ad inferiorem. — 96. Pœnitens sic absolutus in urgente causa, seu casu a reservatis a superiore, adeundo confessarium inferiorem pro absolutione directa a non reservatis, probabilius non tenetur reconfiteri cum ipsis etiam reservata jam confessa et absoluta. — 97. Adducitur et solvitur instantia. — 98. Sicuti etiam, qui justa de causa in aliquo casu urgentis necessitatis, non exstante confessario approbato pro reservatis, fuit absolutus a confessario non approbato pro reservatis, non tenetur denuo reconfiteri confessario approbato pro reservatis etiam peccata non reservata jam confessa et absoluta. — 99. Ad integritatem confessionis requiritur, ut pœnitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie. — 100. Unde autem oriatur distinctio specifica et numerica peccatorum? *remissive*. — 101. Pœnitens igitur in confessione debet exprimere numerum omnium suorum mortalium peccatorum, de quibus post diligens examen recordatur: si autem certus numerus non occurrat, debet exprimere numerum verisimilem. — 102. Item ad integritatem confessionis requiritur, ut pœnitens confiteatur, non solum omnia peccata mortalia, tam quoad speciem, quam quoad num., etc., sed etiam circumstantias speciem peccati mutantes. — 103. Circumstantiæ peccati quid sint? — 104. Circumstantiæ peccati septem enumerantur in hoc vulgari versu contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

— 105. Quid denotetur per ly *Quis ?* — 106. Quid denotetur per ly *Quid?* — 107. Quid denotetur per ly *Ubi ?* — 108. Quid denotetur per ly *Quibus auxiliis ?* — 109. Quid denotetur per ly *Cur?* — 110. Quid denotetur per ly *Quomodo ?* — 111. Quid denotetur per ly *Quando ?* — 112. Tales circumstantiæ, aliæ sunt mutantes speciem, et aliæ simpliciter aggravantes intra eamden speciem. — 113. Quæ sint circumstantiæ mutantes speciem ? — 114. Quæ sint circumstantiæ simpliciter aggravantes intra eamdem speciem ? — 115. Circumstantiæ aggravantes, aliæ sunt notabiliter aggravantes, et aliæ parum seu leviter aggravantes. — 116. Circumstantiæ notabiliter aggravantes quæ sint, hisque adduntur aggravantes in infinitum, et explicantur. — 117. Circumstantiæ parum seu leviter aggravantes quæ sint ? — 118. Ex supradictis circumstantiis sunt necessario confitendæ illæ, quæ mutant speciem, et aggravantes in infinitum. — 119. Non sunt necessario confitendæ circumstantiæ, parum seu leviter tantum aggravantes. — 120. Circumstantiæ notabiliter aggravantes an sint necessario confitendæ? ad n. 122, ubi resolvitur probabilius et tutius pro affirmativa. — 123. Afferuntur probationes pro nostra affirmativa conclusione, ad num. 125. — 126. Respondetur ad rationem opinionis contrariæ. — 127. Circumstantia consuetudinis, quamvis per se loquendo non sit necessario confitenda, tamen interdum per accidens obligatur pœnitens ad talem circumstantiam aperiendam et signanter, quando a confessario ad id interrogatur. — 128. Peccata mortalia dubia sunt necessario confitenda, sub dubio tamen. — 129. Qui confessus est peccatum aliquod mortale, ut dubium, si postea reperiat illud certum, tenetur illud denuo ut certum confiteri. — 130. Qui confessus est peccatum mortale tanquam certum, quale tunc putabat esse, quamvis postea judicet dubium, non tenetur iterum confiteri ut dubium. — 131. Item qui confessus est peccatum integre, prout commissum est, et prout erat in sua conscientia tempore confessionis, quamvis pro tunc, et ipse confessarius dubitaverit, an esset mortale vel veniale, non tenetur illud iterum confiteri, licet postea ipse, vel confessarius comperiat, seu agnoscat fuisse mortale. — 132. Pœnitens non potest licite nec valide confiteri confessario absenti per litteras, aut nuntium, et ab eo absolvi, etiamsi reperiatur in articulo mortis. — 133. Sic etiam invalida esset absolutio, si confessarius pœnitentem præsentem audiret, et postea per litteras eum absentem absolveret. — 134. Valida autem est confessio, si per litteras pœnitens mittat peccata confessario absenti, qui ea legat, et huic factus præsens dicat : *Accuso me de peccatis illis, quæ tibi scripsi , et peto absolvi*, sicuti etiam si præsens peccata scripta det confessario legenda, et postea dicat : *De istis peccatis scriptis me accuso, et peto absolvi :* non est tamen hoc faciendum sine rationabili causa. — 135. Imo volunt multi, hoc extra casum necessitatis esse illicitum. — 136. Confessio ex traditione, consuetudine et usu Ecclesiæ debet regulariter et ordinarie esse vocalis. — 137. Unde graviter peccaret qui, sine justa causa signis vel nutibus solum confiteretur. — 138. Si perpetuo mutus possit scribere; aut si hoc non possit, possit autem saltem nutibus et signis sua peccata in particulari aperire, cessetque periculum publicationis, tenetur ista scripto, nutibus vel signis confiteri, non tantum ex præcepto divino, in articulo mortis, sed etiam ex præcepto ecclesiastico semel in anno; quamvis tamen extra articulum mortis non pauci id negent. — 139. Confessio est necessario iteranda, quoties est invalida; quod ex duplici capite accidere potest, scilicet ex parte confessarii et ex parte pœnitentis. — 140. Assignatur quando confessio sit invalida et iteranda ex parte confessarii. — 141. Assignatur, quando confessio sit invalida et iteranda ex parte pœnitentis. — 142. Valida est et non iteranda confessio bona fide facta confessario, quantumvis indocto et ignaro, etiamsi inter mortale et veniale discernere nequeat; imo, etiamsi putasset aliquod peccatum esse veniale, quod tamen est mortale. — 143. Invalida tamen, et iteranda esset confessio, si scienter, et ex malitia fiat cum eo, ut peccata discernere nequeat, et pœnitenti mederi, ut oportet, non possit. — 144. Item valida est et non iteranda confessio bona fide facta confessario surdastro, semidormienti seu distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non intellexit sine omni culpa pœnitentis: quod si pœnitens postea advertat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetere, quæ probabiliter judicat aut cognoscet non fuisse audita aut percepta. — 145. Si autem nesciat quænam peccata mortalia confessarius non audivit aut non percepit, tenetur tunc repetere totam confessionem, si illa sit brevis, quia tunc dubitare potest quod nulla intellexerit; si autem fuit prolixa, tunc non tenetur, sed tantum se accusare in communi de illis peccatis mortalibus

quæ confessarius non audivit aut percepit, determinando materiam, quantum fieri potest. — 146. Qui culpabiliter in confessione aliquod peccatum mortale tacuit, et postea in aliis confessionibus subsequentibus inculpabiliter est oblitus illius sacrilegii, non tenetur ad omnes istas subsequentes confessiones iterandas, quando recordatur talis sacrilegii, sed solum tenetur ad iterandam illam, in qua per culpabilem reticentiam illius mortalis peccati sacrilegium commisit. — 147. Qui certus de mortali in confessione omisso negative dubitat, an illud omiserit ex verecundia an ex justa causa, tenetur cum illo reliquorum mortalium confessionem repetere. — 148. Qui inculpabiliter omisit in confessione aliquam circumstantiam etiam speciem mutantem; si talis circumstantia seorsim sufficienter declarari possit, non tenetur repetere totum peccatum, et multo minus totam confessionem præteritam. — 149. Qui culpabiliter fecit confessionem invalidam, undecunque provenerit invaliditas, tenetur repetere confessionem. — 150. Si talis confessio invalida et sacrilega reiteretur apud confessarium diversum a primo, tunc debent necessario repeti apud hunc omnia et singula mortalia distincte et in particulari, ac si nunquam fuissent confessa exprimendo sacrilegium quod fecit. — 151. Si autem confessio invalida repetatur apud eumdem confessarium, et hic habeat adhuc distinctam memoriam peccatorum sibi confessorum, satis est, si pœnitens defectum confessionis aperiat, et in genere addat: *Etiam me accuso de omnibus peccatis in tali confessione sacrilega tibi confessis.* — 152. Imo id verum est, etiamsi confessarius eorum peccatorum singillatim in specie et numero non recordetur: dummodo saltem confuse recordetur status pœnitentis, ut convenientem pœnitentiam, medicinam ac remedia præscribere possit. — 153. Item verum hoc est, et sufficiens in repetendis multis et plurimis confessionibus invalide factis apud eumdem confessarium, sive invaliditas proveniat ex defectu doloris, sive ex defectu integritatis, sive ex aliis capitibus; sufficit enim, quod confessarius recordetur in confuso, et in communi status, ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat, et quod pœnitens in compendio, et generatim de omnibus se accuset, et defectum corrigat; dicendo v. g.: « Accuso me de omnibus illis peccatis, quæ tibi confessus sum in cunctis sacrilegis confessionibus tribus abhinc annis, usque ad hanc, a quo tempore bis ordinarie omni mense sacril. confess. sum, et communicavi, quia reticueram malitiose istud peccatum, vel non habui verum dolorem, et propositum, » et hujusmodi. — 154. Si vero confessarius, nequidem in confuso et in communi recordetur status ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat, aut pœnitentiæ a se ei impositæ, tunc pœnitens tenetur saltem ea distincte repetere peccata in aliis confessionibus confessa, ut ex ipsis, et aliis modo confessis possit confessarius iterum formare judicium saltem confusum de statu pœnitentis, et ipsi congruam injungere pœnitentiam. — 155. Præceptum confessionis tum divinum, tum ecclesiasticum obligat omnes fideles peccato mortali obnoxios, adeoque etiam hæreticos, et pueros doli capaces. — 156. Præceptum divinum confessionis obligat per se potissimum in articulo mortis, ac quolibet ejus morali periculo. — 157. Per accidens autem præceptum divinum de habenda confessione sacramentali obligat, quando sumendum est aliud sacramentum, respectu eorum, qui sibi conscii sunt peccati mortalis, et præsertim quoties sumendum est sacramen. eucharistiæ. — 158. Præceptum confessionis ecclesiasticum obligat omnes fideles, etiam hæreticos et pueros doli capaces ad semel saltem in anno confitenda omnia sua peccata mortalia. — 159. Nullum datur præceptum, nec ecclesiasticum quidem, obligans omnes fideles ad confessionem peccatorum venialium. — 160. Quamvis autem non habentes ullum peccatum mortale nullo præcepto obligentur per se ad confessionem annuam venialium, tamen possunt per accidens obligari ad ipsam ratione scandali. — 161. Qui pluries in anno confessus est peccata sola venialia, si die ultima anni peccet mortaliter, vel recordetur peccati mortalis non confessi, tenetur ille ultima die confiteri ad satisfaciendum præcepto, cui necdum satisfecit. — 162. Qui tamen mortale peccatum anno præcedente commissum, et per oblivionem omissum, hoc anno confessus est, satisfecit præcepto. — 163. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit præcepto, nec tenetur iterum confiteri, quamvis postea incidat in mortale certum. — 164. Annus pro implendo hoc præcepto, secundum aliquos computandus est a die prima Januarii usque ad ultimam Decembris. Communius autem, et ecclesiasticæ consuetudini conformius secundum alios computandus est a Paschate ad alterum Pascha. — 165. Præceptum annuæ confessionis potest per se adimpleri in quocunque anni tempore. Nec obligat per se tempore Paschali, sed solum per accidens ratione communionis paschalis. — 166. Affertur et solvitur instantia. — 167. Si quis, sive culpabiliter, sive ob legitimum impedimentum in Paschate non est confessus, is tenetur postea per anni decursum confiteri. — 168. Qui toto anno non confitetur sine justa causa, peccat mortaliter. — 169. Insuper qui culpabiliter non confitetur semel in anno, vivens interdicitur ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. — 170. Ipse tamen non adimplens præceptum annuæ confessionis non est ipso jure interdictus, sed interdicendus. — 171. Qui sive justa, sive injusta de causa confessionem annuam omisit, tenetur postea confiteri cum primum commode poterit. — 172. Quo quis diutius differt confessionem ultra annum, probabilius est eo gravius peccare: dilatio tamen illa probabilius est unicum peccatum continuatum. — 173. Qui pluribus annis jam elapsis, non est confessus, confitendo prima, vel secunda, vel alia die hujus currentis anni, valet hæc sua unica confessio, tam pro hoc anno quam pro omnibus annis præteritis. — 174. Si autem adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabilius obligaretur ad iterum confitendum hoc anno. — 175. Præcepto ecclesiastico annuæ confessionis non satisfit per confessionem voluntarie nullam, et scienter invalidam et sacrilegam. — 176. Præcepto annuæ confessionis potest satisfieri confitendo, cum proprio parocho, tum aliis confessariis legitime approbatis, sive sæcularibus, sive regularibus. — 177. Non sufficit tamen confessio facta regulari, qui pro approbatione se præsentavit episcopo, et fuit injuste reprobatus. — 178. Alia ad rem, ad n. 181.

(1. Contritio in communi, prout est genus ad attritionem et contritionem: « Est dolor animi ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. » Sic expresse concilium *Tridentinum*, sess. XIV, c. 4.

(2. Contritio sic generatim, et in communi sumpta dividitur in contritionem perfectam (3. et in contritionem imperfectam, seu attritionem. Communis Catholicorum cum *Tridentino, loc. cit.* (4. Contritio perfecta quæ est contritio simpliciter et absolute dicta, est « dolor animi ac detestatio peccati propter Deum summe dilectum, et super omnia, cum firmo proposito non peccandi de cætero. » *Communis.* Et dicitur contritio,

quia peccatorem perfecte et proxime disponit ad gratiam sanctificantem, ipsumque peccatum omnino delet, ac veluti conterit. *Communis;* et de hac in articulo mortis, *Vide* verb. MORIBUNDUS, n. 30. (5. Contritio imperfecta sive attritio, « est dolor animi ac detestatio peccati contra Deum commissi propter turpitudinem peccati, vel metum inferni, vel alterius mali, conceptus cum firmo proposito non peccandi de cætero. » *Communis.* (6. Et dicitur attritio, quia peccatorem non penitus disponit ad ipsam gratiam sanctificantem, sed solum ita disponit, ut cum sacramento pœnitentiæ capax sit gratiæ sanctificantis, ipsumque per se non delet, vel conterit (« tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. » *Trid.*, *l. c.*, num. 4); sed solum quasi *atterit*, et ita applicat, ut per sacramentum remissibile fiat. *Communis.*

(7. Unde contritio et attritio conveniunt in hoc, quod utraque est dolor supernaturalis cum proposito non peccandi de cætero, sed differunt inter se, et ratione motivi, et ratione effectus. Ratione *motivi* differunt, quia contritio fit ex motivo charitatis erga Deum, id est ex motivo objecti, nempe Dei summe, et super omnia diligendi, ipsumque Deum respicit quatenus in se absolute bonum atque perfectum; attritio vero ex motivo charitatis erga seipsum, seu ex motivo timoris inferni, vel alterius mali, quibus Deus castigare solet peccata, ac in Deum tendit, quatenus nobis bonus est et nostra beatitudo. Ratione *effectus* differunt, quia contritio per se remittit peccata et justificat extra sacramentum in re quamvis non sine voto sacramenti Pœnitentiæ. Unde contritus tenetur sub mortali suo tempore confiteri. Attritio vero quantumvis supernaturalis, per se non sufficit ad justificationem et remissionem peccati mortalis sine sacramento Pœnitentiæ in re. Sic doctores communiter juncto concilio *Tridentino*, sess. XIV, c. 4.

(8. Difficultas autem est, an attritio, ut ad sacramentum Pœnitentiæ, gratiamque per ipsum percipiendam sufficiat, debeat esse cum aliquo Dei amore conjuncta, et quidem hac de re multa est lis inter theologos varie sentientes ut infra; prius tamen animadvertendum necesse arbitror hoc in puncto ad hæc usque tempora nil Ecclesiam definisse, litemque adhuc sub judice fore. Porro nihil decretorie pronuntiavit in primis conc. *Tridentin.* ut fuse ac perdocte ostendit inter alios Tournely, in *Prælectionibus de sacramento Pœnitent.*, q. 5, art. 2, siquidem ex locis in quibus S. synodus circa dispositiones ad justificationis gratiam obtinendam necessarias mentem suam aperit, nulla extenditur definitio, nullumque decretum controversiam præmissam dirimens; quippe procul dubio in locis præsignatis, vel nullam de dilectione facit mentionem, vel si de dilectione verba facit, non est respectu attritionis ad confessionem, vel non constat, an de dispositionibus agat necessariis ad justitiam obtinendam in sacramento Pœnitentiæ, vel extra: imo dum de attritione generatim, vel attritione in ordine ad sacramentum Pœnitentiæ peragit, amor non exprimitur, ut singula percensenti fit obvium, nec inter canones, in quibus dogmaticæ definiuntur veritates, est ullus, qui expresse statuat amorem Dei necessariam esse dispositionem ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ percipiendam. Rem plene comprobat Alexandri VII auctoritas, siquidem nil ea in re definitum fuisse in conc. *Trid.* supponit, dum de anno 1667, die 5 Maii ad exortas inter scholæ theologos dissentsiones exstinguendas, pacemque eos inter fovendam conceptis verbis prohibuit, « ne quis audeat alicujus theologicæ censuræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ nota taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis in præfata attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac Sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum: » igitur, etc. Secundo nec tempestate posteriori aliquid ab Ecclesia definitum est, siquidem nulla prostat assignabilis determinatio circa controversiam: imo in præsentiarum adversi inter se theologi permittuntur contrarie opinari. Hinc nemo inficias ibit, quidquid a theologis in diversa abeuntibus ex Trident. vel ex Eccl. ingeritur de dilectionis actu in attritione respectu sacramenti Pœnitentiæ, id mere opinative, et ex ratiocinio theologico proficisci.

(9. Proclamant igitur aliqui, quod ut pœnitens sufficienter dispositus exstet ad sacramenti Pœnitentiæ gratiam obtinendam, nullum necesse est expostulare in attritione amorem Dei; ac attritionis notionem non nisi esse juxta sess. XIV *Trid.*, cap. 4, quod sit animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ metu conceptus; et hæc est, quam inter scholasticos suo tempore communiorem supra testatus est Alex. VII. Alii opinavere, attritionem talem haberi debere, ut bona fide contritio existimetur. Alii contendunt, et quidem communius hisce temporibus, attritionem, ut sufficiens sit ad sacramentum, requirere Dei amorem, non sane contritionis perfectæ ex motivo charitatis, et amicitiæ tendentis in Deum ut in se summum bonum, sed ex motivo spei et amoris concupiscentiæ terminantis in Deum, quatenus nobis bonus, nostra beatitudo et finis ultimus. Uno verbo: Necessarium in attritione astruunt aliquem Dei amorem imperfectum, quem initialem et inchoatum nuncupatum habent, quo pœnitens incipiat et inchoet diligere Deum tanquam fontem totius justitiæ, phrase accepta ex sess. VI, ubi sacra synod. præter actus fidei et spei, requirit in catechumenis ad baptismum, ut Deum tanquam totius justitiæ fontem diligere incipiant, ac propterea moveantur adversus peccata per

odium aliquod et detestationem. Alii nota non minus conspicui, tum ante, tum post Trident. ferventius quidem, sed rigidius censuerunt, ad sacramentum Pœnitentiæ necessariam contritionem perfectam; cumque *Trident.*, sess. XIV, c. 4, de contritione imperfecta doceat, quod quamvis extra sacr. Pœnit. ad justificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacramento disponat, reponunt, qui post Trident. scripsere, contritionem imperfectam admittendam esse tanquam remotam dispositionem; cæterum proximam et immediatam fatendam esse contritionem perfectam. Verum isti ex Trident. et Eccl. minus potius sortiuntur præsidium, quam attritionis amore initiali informatæ patroni; enim vero licet *Trident.*, can. 4, inter actus pœnitentis, quos quasi materiam sacramenti Pœnit. definit, contritionem enumeret, non exprimit tamen se perfectam intelligere, et alibi ne verbum quidem habet concil. de necessitate contritionis perfectæ ad sacrament. Pœnitentiæ, ut legenti fit palam: imo haud obscure oppositum patet ex allatis verb., sess. XIV, pluries cit. Nec magis eis favet Ecclesia, siquidem nedum pro ipsis nullam protulit sententiam, sed ex ejusdem praxi, ut jam alibi monuimus, moraliter certum est attritionem ad sacram. sufficere; imo aliqui post Tridentinum, sententiam exigentem perfectam contritionem erroneitatis nota inurunt, tamen nunquam satis laudatum et commendatum se in actibus contritionis perfectæ exercere, atque ad id singulariter sub munimen summi Dei divitis in omnes, qui invocant illum, confugere.

(10. Ut autem, quid circa difficultatem mea fert opinio, exploratum habeas, meminisse oportet quæ de attritione sacros. synod., sess. XIV, c. 4, tradidit adversus veritatis hostes, nempe attritionem non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, sed esse donum Dei, impulsum Spiritus sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; et quamvis extra sacramentum ad justificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacram. disponit; quibus positis, opinor non scrupulizandum, et ipsumet supernaturalem attritionis actum ex sui natura vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem; movetur enim pœnitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque ille supernaturalis dolor de peccatis, eo quia ipsis, quatenus Dei offensa, debita est pœna, atque ideo ad dolendum movetur pœnitens de peccatis, prout sunt offensa Dei, cum proposito observandi deinceps illius mandata, et similia; hæc autem non videntur posse concipi absque aliquo Dei amore explicito vel implicito formali seu virtuali, ac quin vehant secum dilectionem in Deum, ut avertat a pœnis, et se misericordem ostendat; unde juxta D. Aug., lib. XIV *De Civ. Dei*, cap. 7, et S. Thomam, in *Supplem.*, q. 3, art. 1, dolor in amore fundatur rei illius, de cujus jactura dolemus, igitur, etc., nec non in præfato sensu varia infra posita veniunt intelligenda.

* Attritio de peccatis sufficit quidem ex mente Tridentini ad disponendum pœnitentem, ut Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ obtineat, sed quænam sit attritio non satis liquet; potest enim esse cum aliquo Dei amore conjuncta, sed debili, tenui ac remisso. Potest etiam esse dolor propter Deum, non quatenus est summe bonus, sed quatenus est bonus nobis; potest insuper esse dolor de peccatis unice conceptus propter eorum turpitudinem, aut solum metum pœnarum et gehennæ absque ulla Dei dilectione. Hæc tamen postrema attritio potest etiam excitari ex metu gehennæ, ut conjungatur cum aliquo Dei amore initiali, quatenus ita peccata odio habentur propter supplicia, ut simul animus feratur in Deum ut objectum diligibile. Quæstio est anceps inter theologos, num sufficiat attritio servilis, quæ elicitur ex unico metu gehennæ et pœnarum, nullo vel initiali Dei amore adjuncto; vel requiratur saltem conjunctus amor Dei initialis. In hac quæstione nihil decidendum ab episcopo monet sapientissimus Pontifex Benedictus XIV; suadet tamen, ut doceantur confessarii æquum esse hortari pœnitentes, ad veram et perfectam contritionem, quod et in Rituali jussu Pauli V edito monetur. *De synodo diœces.*, lib. VII, cap. 13 per totum. *

(11. Attritio in sacramento Pœnitentiæ dicitur fieri contritio, et attritus fieri contritus, non formaliter, quia non variatur objectum seu motivum, cum adhuc attritio sit ex motivo timoris inferni, vel alterius mali, quibus Deus castigare solet peccata, sed solum effective et æquivalenter, quatenus attritio cum sacramento in re justificat peccatorem, sicuti contritio cum sacramento in voto. *Communis* cum S. Thoma, in *Supplement.*, q. 1, art. 2; et Scoto, in 4, dist. 14, qu. 4, ad 2; Sporer, t. III, part. III, cap. 2, sect. 3, q. 3, n. 277 et seqq.

(12. Ut autem attritio cum sacramento in re sufficiat ad justificationem peccatoris, requiritur, quod procedat ex aliquo motivo supernaturali; unde dolor mere naturalis non sufficit. Sic non sufficit dolor de peccato, eo quod propter ipsum peccator publicam infamiam incurrerit, pœna pecuniaria mulctatus fuerit, et hujusmodi. Habetur clare ex concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 4, ubi docet, quod attritio, quæ ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit, debet esse donum Dei et Spiritus sancti impulsus, qualis non est attritio naturalis ex motivo pure humano et naturali. Hinc Innocentius XI, die 2 Martii 1679, damnavit sequentem propositionem in ordine 57, ibi: « Probabile est sufficere attritionem modo honestam. »

(13. Sufficit tamen dolor de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum vel immittendarum, v. g.: Si quis doleat de peccatis propter morbum, famem,

sterilitatem, bellum, aliasque similes pœnas temporales, ut a Deo inflictas vel infligendas propter ipsa peccata; nam talis dolor non elicitur ex motivo mere humano et naturali, sed respicit Deum, ut justum vindicem peccati, et ultorem ejus per pœnas etiam temporales; adeoque cum sic sit elicitus ex motivo supernaturali, est dolor supernaturalis et sufficiens. Communior inter doctores, et probabilissima. Sic La Croix, lib. II, part. II, n. 884, cum plurimis ibi citatis; Anaclet., *Theol. moral.*, tract. 14, *De sacramentis*, dist. 6, q. 4, n. 42; Sporer, *loc. cit.*, n. 243 et seq.; Felix Potestas, t. I, part. IV, n. 3063; Rosignol., *De pœnitentia*, p. I, q. 3, art. 12, n. 9 et seq.; Viva, ad propos. 57, *Ex damnat. ab Innocentio XI*, n. 1, alii passim, et colligitur ex concilio *Trident.*, sess. XIV, ubi dicit, attritionem supernaturalem concipi, aut ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennæ et pœnarum metu; et insuper addit exemplum de Ninivitis, qui timore subversionis civitatis, et mortis quæ erat pœna temporalis, pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt, ibi: « Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. » Unde merito ab Alexandro VIII, die 7 Decembris 1690, damnata fuit sequens propositio 15 in ordine ibi: « Attritio, quæ gehennæ et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus metus ac supernaturalis. »

(14. Et a fortiori sufficit attritio, seu dolor de peccatis ob metum gehennæ. *Communis.* Habetur enim clare ex concilio *Trident.*, sess. VI, can. 8, ibi: « Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit: » et sess. XIV, cap. 4, ibi: « Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. » Hinc Alexander VIII, d. die 7 Decembris 1690, merito damnavit sequentem propositionem 14, in ordine ibi: « Timor gehennæ non est supernaturalis. »

(15. Item sufficit attritio ob turpitudinem peccati supernaturaliter, seu ex fide cognitam. *Communis.* Habetur ex concilio *Tridentino*, cit. sess. XIV, cap. 4, per hæc verba relata numero antecedenti, « Vel ex turpitudinis peccati consideratione, » ubi subdit, Attritionem ex tali consideratione conceptam « verum donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsum » Unde merito ab Alexandro VIII, die 7 Dec. 1690, fuit damnata sequens propositio inter alias: « Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, et disconvenientiam cum natura rationali sine ullo ad Deum offensum respectu. »

(16. Item sufficit ille dolor, quo quis dolet, se non dolere de peccatis, sicuti deberet, si per hoc judicet, quod de suis peccatis vere dolet, sed non tam vehementi dolore ac deberet, quia cum sacramento pœnitentiæ sufficit ad justificationem etiam remississimus dolor, si nihil aliud desit, quam intensio, et dummodo sit verus dolor de peccatis conceptus ex motivo supernaturali cum absoluto proposito non peccandi de cætero. Gobat, tract. 6, n. 111; Lessius in *Auctario*, verb. *Confessio*, cas. 2, et alii passim.

(17. Non sufficit tamen dolor ille, quo quis dolet, se non dolere de suis peccatis, si per hoc judicet se carere vera detestatione et displicentia peccatorum, et potius sentire complacentiam de illis, quam odium, ac proinde dolere, quod hanc complacentiam et affectum jam nequeat superare; et ratio est, quia hic non est dolor, sed carentia doloris peccatorum, et venia peccatorum, seu justificatio non acquiritur per dolorem solummodo concupitum, sed per re ipsa existentem dolorem de peccatis. Gobat, *loc. cit.*; Felix Potestas, t. I, p. IV, n. 3068, et alii communiter.

(18. Attritio etiam cognita ut talis sufficit cum sacramento ad salutem et justificationem. Est communis. Et ratio est, quia concilium *Tridentinum*, sess. XIV, c. 4, dogmatice loquens per verba adducta *supra*, n. 11, absolute et simpliciter dicit, attritionem cum sacramento disponere ad gratiam, adeoque sufficit attritio etiam cognita ut talis, quando scilicet pœnitens certo scit, ac cognoscit se esse duntaxat attritum: alias sacramentum Pœnitentiæ non esset sacramentum mortuorum, id est per se, ac primario a Christo Domino institutum ad remissionem peccati mortalis, et collationem primæ gratiæ sanctificantis, si virtute ejus nunquam conferretur prima gratia, sed mediante contritione perfecta, semper supponeretur jam ante confessionem collata, et remissio peccatorum concessa.

(19. Attritio putata et æstimata tantum etiam invincibiliter, quæ secundum se non sit reipsa vera attritio, sicuti non est sufficiens ad fructuosam susceptionem sacramenti Pœnitentiæ, ut testantur omnes, ita neque est sufficiens ad validam ejus susceptionem; seu, quod idem est, non potest dari sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ, ut docent Scotus, in. 4, dist. 1, q. 5, § *Contra istam opinionem in fine*; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, n. 135; Sporer, tom. III, part. II, cap. 2, sect. 3, n. 263, cum sequentibus, et 275 cum

seq.; Felix Potestas, tom. I, par. iv, n. 3081, et alii Scotistæ; Gabr., in 4, dist. 17, q. 1, art. 1, dub. 2, et ibi major q. 9; Vega, lib. xiii *in Trid.*, cap. 26 et 34; Vasquez, q. 92, art. 2; Coninch, disp. 4, dub. 5 et 11; Turrian., disp. 28, dub. 1; Layman, lib. v, tract. 6, cap. 9, n. 2 et seq.; Arriaga, tom. VII, *De sacram. in genere*, disp. 11, sect. 1, 2 et 3; Madernus, tract. 4, *De virtut. et sacram. Pœnitent.*, q. 4, art. 12, n. 1; Rosignol., *De sacrament. Pœnitent.*, par. i, q. 5, art. 14, n. 2 et seq.; Joannes Medina, Adrianus Amicus, Emmanuel Sa, Fagundez, et alii plures contra Thomistas, et Suarez, Lugo, Valent., Avers., Caspens., Henriquez, Navarr., Dianam, Bonacinam, et alios moralistas.

(20. Et ratio nostræ conclusionis est, quia et concilium *Florentinum, in decreto Unionis*, et *Tridentinum, cit.*, sess. xiv, cap. 4, requirunt ad hoc sacramentum attritionem veram, et non æstimatam vel putatam tantum; nam attritio putata tantum etiam invincibiliter non est vera attritio, sicut homo pictus non est verus homo, quamvis etiam invincibiliter æstimetur, et putetur talis: nec talis attritio æstimata vel putata, v. g. inefficax, naturalis tantum, etc., est donum Dei, vel impulsus Spiritus sancti, cum non sit concepta veris motivis a concilio, *loc. cit.*, assignatis, nec habeat alias conditiones et perfectiones, quas *ibi* concilium attribuit attritioni sufficienti in sacramento ad justificationem.

(21. Hinc clare patet, quod sacramentum Pœnitentiæ non potest esse validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ, quia deficiente aliqua parte substantiali et essentiali, sacramentum ipsum est invalidum; atqui attritio vera supernaturalis est pars substantialis et essentialis sacramenti, et non mera dispositio; ergo non existente vera attritione supernaturali, non potest existere validum sacramentum. Major est infallibilis, admissa ab omnibus, etiam adversariis; minor patet ex conc. *Trid.*, c. sess. xiv, c. 4, ubi inter partes essentiales sacramenti Pœnitent. assignat ipsam attritionem veram et supernaturalem.

(22. Nec valet objicere, quod, quamvis deficiat hujusmodi attritio secundum suum esse verum et reale, existat tamen secundum existimationem et apprehensionem pœnitentis confitentis; non valet, inquam, quia attritio requiritur secundum suum esse verum et reale, non autem secundum meram existimationem et apprehensionem pœnitentis confitentis; quia, siculi a pari, si in sacramento Eucharistiæ adhiberetur hostia, quæ etiam invincibiliter reputaretur triticea, et talis secundum suum verum esse reale non esset, non validum conficeretur sacramentum, quia secundum verum esse reale deficeret pars essentialis materialis; ita si in sacramento Pœnitentiæ adhiberetur attritio, quæ etiam invincibiliter existimaretur et reputaretur sufficiens, et secundum suum verum esse reale non esset talis, non conficeretur validum sacramentum; cum attritio secundum suum verum esse reale non minus sit pars essentialis sacramenti Pœnitentiæ, ac hostia triticea secundum suum verum esse reale sit pars essentialis materialis sacramenti Eucharistiæ, adeoque, etc.

(23. Tum quia sacramentum Pœnitentiæ validum, est sacramentum verum et perfectum includens omnes suas partes essentiales cum debita intentione ministri, adeoque est signum verum efficax practicum gratiæ ex institutione Christi, et acceptatione, ac promissione Dei, qui est infallibilis veritas; atqui implicat tale signum verum efficax practicum gratiæ sine suo signato, scilicet sine suo effectu gratiæ: ergo implicat sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ. Major est de se clara et minor patet, quia alias tale sacramentum non esset signum verum efficax, practicum gratiæ ex institutione Christi, et acceptatione ac promissione Dei infallibilis veritatis, quod non est dicendum.

(24. Nec valet dicere, quod siculi alia quædam sacramenta possunt esse valida quoad essentiam, et informia quoad effectum, scilicet carere effectu gratiæ ob indispositionem suscipientis, ut præsertim asseritur communiter de baptismo, ad quem si adultus sine debita dispositione accedat, scilicet ficte sine dolore et fide, hic recipit baptismum validum quoad essentiam, et informem quoad effectum gratiæ, quam pro tunc ratione indispositionis seu fictionis non recipit, sed solum recipit ex post, recedente fictione, ex vi baptismi præteriti.

(25. Non valet, inquam, paritas adducta de aliis sacramentis, et de sacramento Pœnitentiæ, quia magna est disparitas et differentia inter hoc et alia sacramenta, quia in aliis sacramentis dispositio necessaria ad effectum distinguitur ab omnibus iis, quæ ad eorum essentiam requiruntur; at in hoc sacramento Pœnitentiæ idem actus, qui est dispositio necessaria ad ipsius effectum, est etiam ipsius pars essentialis, cum dolor sit ejus materia proxima; unde alia sacramenta, cum non includant ut partem essentialem ipsam suscipientis dispositionem, possunt esse valida quoad essentiam, et informia quoad effectum gratiæ, quia omnia essentialia includere possunt, etiamsi debitam suscipientis dispositionem non includant in ordine ad effectum gratiæ. At non sic sacramentum Pœnitentiæ, quod cum ipsam pœnitentis dispositionem includat, ut partem essentialem, quoties eam includit, non solum est validum quoad essentiam, sed etiam efficax, et formatum quoad effectum gratiæ; et quoties eam non includit, non solum est inefficax et informe quoad effectum gratiæ, sed etiam invalidum quoad essentiam.

(26. Item nec valet dicere quod sacramentum Pœnitentiæ potest esse validum et informe ex defectu doloris extensive, quia potest dari casus, quo quis habens tantum duo peccata mortalia disparata, v. g. mollitiei et homicidii, invincibiliter oblitus

peccati mollitiei, eliciat actum doloris tantum de peccato homicidii, ex speciali motivo et peculiari turpitudine illius peccati in specie, illudque confiteatur; atqui in hoc casu sacramentum esset validum et informe; ergo, etc. Major est clara, cum casus non sit impossibilis; minor autem ostenditur, quia in tali casu sacramentum esset validum, cum ibi adessent omnes partes essentiales, scilicet sufficiens dolor et confessio de peccatis memoriæ occurrentibus, de quibus tantummodo tenetur pœnitens dolere et ea solum confiteri, cum nemo ad impossibile possit obligari, textu expresso, in l. *Impossibilium* 185, ff. *De regul. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, De reg. juris in 6. Esset autem informe, scilicet sine effectu gratiæ, quia in tali casu peccatum mollitiei oblitum non esset remissum; nec directe, ut de se patet, cum non esset confessum, nec indirecte ex vi absolutionis peccati homicidii confessi, quia nullum peccatum remitti potest sine ullo dolore formali, aut saltem virtuali supra ipsum cadente, et in dicto casu non caderet supra peccatum mollitiei dolor formalis, ut supponitur, nec dolor virtualis, quia dolor peccati homicidii, cum supponatur habitus ex solo speciali motivo et ex sola peculiari turpitudine peccati homicidii, non potest virtualiter extendi ad peccatum mollitiei penitus diversæ rationis et speciei, cum non possit comprehendi sub illa speciali turpitudine. Unde cum in tali casu neque esset remissum peccatum homicidii confessum, ex quo, ut omnes fatentur, non possit unum peccatum mortale remitti sine alio, tunc daretur sacramentum validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiæ.

(27. Non valet, inquam, quia etiam admissa majori, negatur absolute minor, scilicet quod tunc sacramentum esset validum et informe, quia vel talis dolor esset sufficiens ad valorem sacramenti, vel non; si esset sufficiens ad valorem sacramenti, esset etiam sufficiens ad effectum et fructum sacramenti, quia non potest esse dolor sufficiens ad valorem sacramenti, nisi sit dolor reconciliativus cum Deo : concilium enim *Tridentinum*, sess. XXIV, cap. 3, dicit : « Sane vero res, et effectus hujus sacramenti, quantum ad ejus vim, et efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo ; » et dolor reconciliativus cum Deo continet implicite et virtualiter detestationem omnium mortalium, sicuti patet de actu perfectæ charitatis, qui virtualiter continet detestationem omnium peccatorum mortalium, quamvis homo eorum omnium non recordetur, quia actus ille stare non potest cum affectu ad aliquod peccatum mortale : et sic cum talis dolor de homicidio contineret in dicto casu etiam implicite, et virtualiter dolorem et detestationem mollitiei, sacramentum non solum esset validum quoad essentiam, sed etiam formatum quoad effectum gratiæ. Si autem non esset dolor sufficiens, tunc sacramentum non solum esset informe, sed etiam invalidum, et nullum ob defectum materiæ proximæ necessariæ, qui est dolor reconciliativus cum Deo, continens saltem implicite et virtualiter detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter et inculpabiliter oblitorum.

(28. Nec valet instare, quod potest dari casus, quo quis vere doleat de aliis suis peccatis mortalibus, et ipsa confiteatur; at de alio non doleat, nec ipsum confiteatur, credens et firmiter tenens ex aliquo sibi viso rationabili motivo non obligari ad dolorem et confessionem dicti peccati, ut fertur de adultera matre illorum trium insignium fratrum, videlicet Gratiani celeberrimi compilatoris Decreti, Petri Lombardi, vulgo Magistri sententiarum, et Petri Comestoris Historiæ Ecclesiasticæ eximii collectoris, quæ cum dictos tres suos filios ex adulterio procreasset, et postea videns et audiens quanta nominis celebritate dicti sui filii in Orbe florerent, quantumque commodum, et utilitatem universæ Ecclesiæ attulissent, ita gavisa fuit de tali conceptione liberorum, ut crederet stulte se acturam, si doleret de peccato, quo tantos viros pepererat; unde vere ipsa dolente de aliis peccatis, eaque confitente, de tali autem adulterina conceptione non dolente, nec ipsam confitente, ratione talis inculpabilis credulitatis, fuit sacramentum vere quidem validum, sed informe, ex quo fuit sine remissione etiam illorum peccatorum, quæ cum vero dolore in confessione aperuit, quamvis ipsa ratione talis inculpabilis credulitatis non peccaverit.

(29. Non valet, inquam, quia in primis dictus casus est fabulosus, ut testantur Bellarminus, in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, verb. *Petrus Lombardus;* Gobat, tract. 6, num. 171, cum sequentibus, pluresque alii, et novissime docet P. Ignatius Hyacinthus Amat. de Graveson, in sua *Historia*, tom. IV, part. II, fol. 644, primæ impressionis Romanæ, his præcisis verbis : « Fertur, Petrum Lombardum, Gratianum, et Petrum Comestorem germanos fratres fuisse ex adulterio procreatos, quorum mater de peccato, quo tantos viros pepererat, vix dolere potuerit; sed hæc historiola inter aniles fabulas reponenda est, cum certissime constet, Petrum Lombardum Insubrem fuisse, et patria Novariensem, Gratianum ex Etruria in oppido Clusio oriundum, Petrum vero Comestorem natione Gallum, patria Trecensem. Qui igitur fieri potuit, ut tres illi insignes viri nationibus adeo diversis ejusdem matris ex utero prodiderint? apage fabulam. » Hactenus ille. Et in vita Gratiani apposita ad calcem sui Decreti in veteribus exemplaribus habetur sic præcise : « Alii tamen fatentur eos nec germanos, nec contemporaneos fuisse, etsi tempore vicinos; claruit enim Gratianus temporibus Henrici V, anno Domini 1120, Petrus Lombardus sub Conrado imperatore III, anno Domini 1140, et Petrus Comestor sub Friderico imperatore primo, anno Domini 1160. » Hæc ibi.

(30. Ast dato etiam, et non concesso pro vero dicto casu, cum illum referant plures scriptores, ut habetur in dicta vita Gratiani his verbis : « Et a quibusdam prædicatur in populis, hos tres, Gratianum videlicet, Petrum Lombardum, et Petrum Comestorem fuisse germanos ex adulterio natos. Quorum mater cum in extremis peccatum suum confiteretur, et confessor redargueret crimen perpetrati adulterii, quia valde grave esset, et ideo multum deberet dolere et pœnitentiam agere ; respondit illa : Pater, scio quod adulterium peccatum magnum est, sed considerans quantum boni secutum est, cum isti filii mei sint lumina magna in Ecclesia, ego non valeo pœnitere. Et confessor ad eam : Quod tui filii sint notabiles viri, et opera utilia fecerint Ecclesiæ Dei, non ex te, sed ex dono Dei est. Ex te autem adulterium crimen magnum, et de hoc doleas. Et si non habes tantum dolorem, quantum exigit tam horrendum scelus, de hoc tamen doleas, quod non potes dolere. » Hæc ibi. Et referunt etiam Tiraquell., *De nobilitate*, cap. 15, n. 52 ; Caramuel, in *Theologia fundamentali*, et alii plures. Dato igitur, et non concesso pro vero dicto casu, respondetur, quod si dicta mater in dolore formali de aliis suis peccatis mortalibus non habuit etiam dolorem saltem implicitum et virtualem de ipso suo adulterio, sed potius eum exclusit, sacramentum nedum fuit informe et infructuosum, sed etiam omnino invalidum, quia non habuit dolorem requisitum et sufficientem ad valorem sacramenti. (31. Ad valorem enim sacramenti requiritur dolor supernaturalis et universalis saltem virtualiter respectu omnium peccatorum mortalium. Unde si de uno solo mortali scienter non habeatur, nec scienter velit haberi dolor, peccatur gravissime, et nullum redditur sacramentum, quia deficit materia proxima necessaria, quæ est dolor reconciliativus cum Deo, qui saltem implicite et virtualiter debet includere detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter oblitorum, aut inculpabiliter ignoratorum.

(32. Dicitur autem notanter *respectu omnium peccatorum mortalium ;* nam secus est de peccatis venialibus, ad quorum confessionem licet requiratur aliquis dolor, ac propositum eadem evitandi, tamen potest haberi dolor, et remissio de uno, etiamsi non habeatur dolor, et remissio de aliis, quia venialia, cum non sint materia necessaria, sed solum sufficiens, possunt omnia, vel alia eorum in confessione etiam voluntarie omitti sine ullo peccato, ut expresse habetur ex concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 5, ibi : « Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis modis expiari possunt. »

(33. Dolor de peccatis mortalibus commissis debet esse summus, non intensive, sed appretiative, ita ut pœnitens nihil magis detestetur, quam peccatum, et velit potius omnia mala mundi perpeti, quam mortaliter Deum offendere. *Communis*.

(34. Dolor requisitus ad sacramentum Pœnitentiæ consulto, et utilissime præmittitur confessioni, non debet tamen necessario confessionem præcedere, sed sufficit, ut eliciatur in ipsomet confessionis actu ; ut patet ex communi sensu fidelium, et recepta praxi confessariorum, qui post auditam confessionem solent exhortari pœnitentes ad eliciendum dolorem, quem de facto ipsi pœnitentes amplius pro tunc elicere curant. Sic doctores communiter.

(35. Debet tamen talis dolor necessario præcedere absolutionem, nec sufficit, si eliciatur post ipsam absolutionem ; alias confessio non esset accusatio, sed simplex peccatorum narratio ; et absolutio non datur, nisi pœnitentibus, sed de suis peccatis cum dolore et firmo proposito accusantibus. *Communis*.

(36. Non est autem necesse quod dolor seu attritio eliciatur immediate ante absolutionem vel confessionem, sed sufficit quod dolor sit elicitus mane, et actu non retractato pœnitens confiteatur post quatuor, quinque et sex horas. *Communis*. Imo sufficit etiam, si quis vesperi examinans suam conscientiam eliciat actum doloris pro habenda confessione in crastinum ; hoc enim actu non retractato poterit sequenti mane valide confiteri sine novo actu doloris. *Communis*. Quinimo Tamburinus, in *Methodo expeditæ confessionis*, lib. I, c. 2, § 4 ; Gobat, tr. 6, n. 159, et alii, dicunt valere actum doloris elicitum non solum præcedenti vesperi, sed etiam præcedenti die, dummodo relate ad confessionem habendam, et actus non sit retractatus, cum adhuc moraliter et virtualiter perseverat (45).

(37. Qui in confessione oblitus est alicujus peccati mortalis, de quo ante explicite et formaliter non doluit, potest paulo post datam absolutionem illud confiteri, absque eo quod habeat novum dolorem, cum dolor prior virtualiter et moraliter se extendat etiam ad peccata oblita, et perseveret, ac valeat, ac si esset novus dolor de solis peccatis oblitis. Diana, part. IX, tract. 3, resol. 50 et 51 ; Lugo, disp. 14, *De pœnit.*, sect. 3 ; Gobat, tract. 6, n. 165, ubi cum Dicastillo, diso. 2, dub. 12, testatur de communi.

(45) E. R. Doloris actus materia proxima est sacramenti Pœnitentiæ. Materiam sacramentorum proximam, seu applicationem materiæ remotæ (quod idem est) debere moraliter formæ conjungi, ut unum cum ipsa constituat, atque sacramentum inde coalescat, sententia est certissima penes omnes theologos. Qui igitur fieri potest, ut juxta Tamburianam et Gobatianam hypothesim, qua doloris actum hesterna die elicuisse sufficit, idem actus doloris moraliter formæ conjungatur unumque cum ipsa constituat ? Hinc hujusmodi sententiam, atque alias huic affines eodem in numero relatas, nullatenus esse ad praxim deducendas, certo certius tenendum est.

(38. Item si propter imminens mortis periculum absolvatur moribundus, audito tantum uno vel altero peccato, potest postea, auditis reliquis, secundo absolvi ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis, absque eo quod novum eliciat dolorem. Citati doctores, et alii passim.

(39. Dolor ad hoc, ut sufficiat pro valore sacramenti, debet esse conjunctus cum proposito non peccandi de cætero. *Communis* ex *Tridentino*, sess. xiv, cap. 4. (40. Propositum non peccandi de cætero, quamvis per se loquendo debeat esse formale et expressum, ut tenet communior theologorum, tamen sufficit etiam, quod sit implicitum et virtuale, quia verus dolor reconciliativus animæ cum Deo est incompatibilis cum proposito peccandi, unde includitur virtualiter propositum de non peccandi de cætero, adeoque sufficit propositum virtuale et implicitum. Scotus in 4, dist. 14, q. 4, § *Ad primum argumentum*, dist. 17, q. unic., in *Solut. principalium*, et alibi; Felix Potestas, tom. I, part. iv, n. 3072; Leand., tract. 5, disp. 7, q. 22, et alibi passim (46).

(41. Propositum debet esse absolutum, firmum, efficax et universale, se extendens ad omnia mortalia in posterum evitanda. *Communis.* (42. Quamvis autem propositum debeat esse absolutum, firmum, efficax et universale, non requiritur tamen credulitas, seu existimatio, vel persuasio certa ex parte intellectus, quod quis deinceps non amplius sit relapsurus. Layman, lib. v, tract. 6, c. 4, num. 8; Petrus Marchantius, t. I, *Tribunalis*, tract. 4, tit. 3, q. 3; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 6, q. 4, num. 52; Sporer, tom. III, p. iii, cap. 2, sect. 4, n. 310, ubi testatur de communi; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3073, ubi dicit esse communem. Et ratio est; quia dolere de peccatis et proponere de cætero non peccare, est actus voluntatis; existimare autem, seu credere, vel sibi persuadere, quod non amplius sit relapsurus, sed servaturus propositum voluntatis præsentis, est actus intellectus, qui ob cognitam humanæ conditionis fragilitatem, nostræque voluntatis mutabilitatem, et plurimas hinc inde peccandi occasiones, ex dicto dolore et proposito voluntatis non necessario consequitur; potest enim quis vere dolere et detestari peccatum, ac vere et absolute proponere se de cætero non peccaturum, et nihilominus timere aut existimare, imo certe credere, se ob dictas rationes non omnia mortalia evitaturum, sed in hoc, vel illud peccati genus iterum relapsurum. Unde si pœnitens dicat: « Omnino quidem doleo ac firmiter propono in posterum abstinere, interim tamen scio, quod iterum faciam, iterum labar, jam toties expertus, » etc., is tanquam bene dispositus, præmissa confirmatione et consolatione debita, absolvendus est, quia sensus verbi *iterum faciam* est tantum indicativus, seu enumerativus ex parte intellectus; secus autem, si sensus esset optativus ex parte voluntatis, significans scilicet actualem aliquem affectum voluntatis ad peccatum in futuro, quod valde notandum est, ut ex communi expresse notat et docet Sporer, *loc. cit*, n. 310 (47).

(43. Circa sola peccata venialia, sicuti in sacramento Pœnitentiæ requiritur supernaturalis dolor et detestatio eorum, ita requiritur propositum absolutum saltem virtuale et implicitum vitandi ipsa venialia confessa, vel saltem unum, vel alterum ipsorum, quia pœnitens debet habere voluntatem efficacem absolute vitandi id omne, de quo sperat absolutionem, alioquin non esset vere pœnitens. Dicitur autem notanter *Vel saltem unum, vel alterum ipsorum*, quia licet peccet venialiter qui confitetur alia venialia, de quibus non habet verum dolorem et propositum sufficiens, si tamen de illo uno vel altero vere pœnitens proponat efficaciter illud vitare, valet sacramentum secundum communiorem doctorum, quamvis aliqui defendant contrarium.

(44. Quantum ad confessionem sacramentalem plures exortæ sunt hæreses, et præcipue tres hic adducuntur et confutantur. Prima docet, confessionem sacramentalem non esse a Deo institutam, sed esse merum humanum inventum. Auctor hujus falsitatis fuit quidam Petrus Hispanus Oxomensis in Salmantina Universitate theologiæ professor, qui postea hanc hæresim, et alias, quas evomuerat, retractavit. Ad hunc inter alios accessit Calvinus, qui libro iii *Institutionum*, cap. 4, § 7, sic expresse habet: « Miror qua fronte ausint contendere confessionem, de qua loquuntur, juris esse divini, cujus equidem justissimum esse usum fatentur, sed quem possumus evincere olim fuisse liberum; certe nullam de ea statutam fuisse legem aut constitutionem ante Innocentii III tempora, eorum quoque Annales narrant. » Et infra: « Itaque ipsis testibus, nondum elapsi sunt anni trecenti, ex quo injectus est ab Innocentio III laqueus, et imposita confitendi necessitas; atque ut de tempore taceam, sola verborum barbaries fidem legi abrogat; nam quod jubent boni patres, omnem utriusque sexus quotannis semel proprio sacerdoti confiteri omnia peccata, faceti homines lepide excipiunt, hoc præcepto teneri solos hermaphroditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel

(46) E. R. Huic sententiæ opponimus auctoritatem et verba card. Bellarmini, lib. ii, *De pœniten.*, cap. 6, ubi necessitatem propositi formalis, et explicit astruit per totum: « Sed nobis, inquit, communis, ac trita a veteribus via semper visa est tutior et commodior; (*utinam ejus semitas casuistæ calcassent.*) Probatur igitur, ad contritionem requiri explicitum ac formale propositum vitæ melioris. »

(47) E. R. Laxissimæ doctrinæ hoc in numero traditæ Apostoli verba oppono, *ad Rom.* xiii, scribentis: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.*

femina. » Et in suo Tridentini supra omne venenum pestifero antidoto dicit, nullum post annos mille a Christo nato fuisse in Ecclesia confessionis usum, donec, inquit, « Innocentius III cum pauculis Cornutis bestiis (hoc nomine appellat sacros antistites in concilio Lateranensi congregatos) laqueum hunc populo Christiano induxit, quem Tridentini Patres astringunt. »

(45. Ast hæc hæresis facile evincitur ut manifesta falsitas, tum ex variis sacræ Scripturæ locis, tum ex conciliis. Fuisse enim sacramentalem confessionem a Christo Domino institutam, habetur expresse ex illo *Joan.* XX : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt;* ex quibus verbis stat clarum, præcepto divino ordinatam esse confessionem sacramentalem, cum non possint peccata remitti, nisi ea cognoscantur, et judicialiter subjiciantur clavibus seu confessioni sacramentali, ut advertit concilium *Tridentinum*, sess. XIV, cap. 5. Et quod semper fuit in usu usque de tempore apostolorum, habetur ex ipsis Actibus Apostolicis, XIX, ibi : *Multi credentium veniebant confitentes, et annuntiantes actus suos.* Item ex *II Cor.* V, ibi : *Dedit nobis ministerium reconciliationis, et posuit in nobis verbum reconciliationis : pro Christo ergo legatione fungimur*, etc. Item ex *Epistola catholica Jacobi apostoli* V, ibi : *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Item ex *Epistola prima Joannis apostoli*, I, ibi : *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra, et mundet nos ab omni iniquitate.*

(46. Evincitur falsitas talis hæresis etiam ex conciliis, et signanter ex concilio Laodiceno, can. 2, ibi : « His, qui diversorum peccatorum lapsus incurrunt et instant orationi, confessioni ac pœnitentiæ, malorum suorum perfectam conversionem demonstrantes, pro qualitate peccati tempus pœnitentiæ tribuendum est. » Item ex canone 102 *Quinisextæ syn.*, ibi : « Oportet autem eos, qui solvendi et ligandi potestatem a Deo accepere, peccati qualitatem considerare, et ejus qui peccavit, ad eam conversationem promptum studium, et sic morbo convenientem afferre medicinam. » Item ex canone 8 concilii I *Cabilonensis*, ibi : « Ut pœnitentibus a sacerdotibus, facta confessione, indicatur pœnitentia, universitas sacerdotum noscitur convenire. » Item ex can. 32 concilii II *Cabilonensis*, ibi : « Sed et hoc emendatione indigere perspeximus, quod quidam, dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plene id faciunt; quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet, et corpore, et interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio, scilicet ut et ea confiteantur, quæ per corpus gesta sunt, et ea, quibus in sola cogitatione delinquitur. » Consimiliter habetur ex plurimis aliis conciliis et præsertim ex conciliis generalibus, Lateranensi sub Innocentio III, cap. 21; Constantiensi, sess. 8; Florentino, *in Instructione Armenorum*, et *Tridentino*, sess. XIV, cap. 5, ibi : « Ex institutione sacramenti Pœnitentiæ jam explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere. » Et infra circa finem subjungit : « Neque enim per Lateranense concilium Ecclesia statuit, ut Christifideles confiterentur, quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. » Et eadem sess. XIV, canon. 6, definit sic : « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit, et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit.

(47. Secunda hæresis est Montani et Novati cum aliis docentium, « quod lapsis a Deo venia petenda, et non ab Ecclesiæ sacerdotibus venia speranda sit; » ut refert Sozomenus, lib. I, cap. 21; et Layman., lib. V, cap. 7, sub num. 1, § *Tertium.* Et hæc hæresis, quod non sit necessarium confiteri peccata sacerdoti, sed soli Deo, a quamplurimis etiam modernioribus hæreticis, ut Lutheranis, Calvinistis, et aliis secuta fuit, et sequitur in dies. Ast facillime evincitur, quia ex quo *Joannis* XX.

(48. Christus tradiderit sacerdotibus facultatem remittendi et retinendi peccata peccatoribus, hoc ipso implicite obligavit peccatores ad iisdem subjicienda propria peccata; alias frustranea esset talis potestas, si non esset obligatio peccatorum peccata sua iisdem subjiciendi; cum sacerdotes hoc interioris fori judicium lapsis necessarium, incognita causa, sive incognitis criminibus, a reo particulatim non explicatis, exercere nequaquam possint. Alia enim ratione sacerdotes cognoscere nequeunt, quænam peccata sint remittenda, et quæ retinenda : unde concilium *Tridentinum*, sess. IV, cap. 5, dixit : « Quia Dominus noster Jesus Christus e terris ascensurus ad cœlos, sacerdotes, sui ipsius vicarios reliquit, tanquam præsides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie, ac singillatim sua ipsi peccata declarassent; » et canon. 3, ejusdem ses. XIV, definit sic : « Si quis dixerit verba illa Salvatoris : *Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta*

sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi, et retinendi peccata in sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia catholica semper intellexit; detorserit autem contra institutionem hujus sacramenti ad auctoritatem prædicandi Evangelium, anathema sit: » et canon. 6, sic: « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, » etc. *Vide* reliqua verba *supra*, n. 46.

(49. Nec valet objicere, quod Nectarius patriarcha Constantinopolitanus, et S. Joannes Chrysostomus ejus successor absolute docent, confessionem non esse faciendam sacerdoti, sed soli Deo; imo ipse Nectarius confessionem fieri solitam sacerdoti penitus abrogavit ob scandalum ortum ex confessione nobilis cujusdam feminæ, quæ se accusaverat patrati cum diacono sacrilegii in ecclesia, ubi Domino supplicatura diutius morabatur ex pœnitentiarii mandato, ut referunt Socrates, lib. v, cap. 19; Sozomenus; lib. vii, cap. 16; Nicephorus, lib. xii *Histor.*, cap. 28, et ex ipsis alii passim.

(50. Non valet, inquam, quia Nectarius abrogavit solum confessionem peccatorum occultorum publicam, non autem confessionem sacramentalem auricularem, secretam. Cum enim tunc pœnitentiarius, audita secreto peccatorum confessione quorumdam, interdum publicationem consuleret in satisfactionem, ubi consentirent pœnitentes, ut expresse insinuat Origenes, homil. 2, *in psal.* xxxvii, ibi: « Circumspice, inquit, diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum... si intellexeris talem esse languorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat, » etc., hanc tantum peccatorum publicam expositionem, seu manifestationem sustulit Nectarius ut sic auferret causam dicti scandali, quod a confessione non auriculari et secreta, ut patet, sed a publica ortum fuerat; hocque evidenter ostendit Socrates, *cit.*, lib. v, cap. 19, ibi: « Mulier, inquit, longius in confitendo progressa, alterius culpæ seipsam insimulat, docet, diaconum Ecclesiæ cum ipsa dormivisse, ob quod facinus hoc modo patefactum (adeoque per confessionem publicam) diaconus ab Ecclesia ejectus est, tumultus inde in populi multitudine excitatus. » Et sic quemadmodum Nectarius non confessionem sacramentalem privatam et auricularem, sed publicam abrogavit; etiam S. Chrysostomus passim confessionem publicam carpit, privatam autem, et auricularem nusquam reprehendit, ut late ex propriis ipsius verbis ostendit doctissimus cardinalis Bellarminus, t. III *Controvers. de pœnit.*, l. iv, c. 15 per tot. *Vide* ipsum *ibi*, et cap. antecedenti, ubi abunde satisfit objectionibus, quæ adducuntur ab hæreticis de facto Nectarii, et dictis S. Joannis Chrysostomi.

(51. * Confer Natalem Alexandrum dissert. 14, in *Hist. eccl.*, sæc. xiii et xiv, quem Joannes Guill. Janus in animadversionibus ad *Historiam confessionis auricularis*, Wittembergæ anno 1716, editis frustra refellere conatus est, Jacobum Boileau, in *Historiam confessionis auricularis*, Parisiis anno 1683, vulgata, Dionysium Sammarthanum in libro Gallice scripto, cui titulus *Traité de la confession*, ibidem anno 1685, impresso, et Hieronymum Benedictum Portam in Opusculo Italice inscripto: *Della confessione auricolare, osia sagramentale, dissertazione teologica, dommatica, storica, critica*, in Venezia 1780. De facto autem Nectarii legi possunt, *Sententia venerabilis domini Joannis Hasselani sacræ Theologiæ in Academia Lovaniensi quondam professoris super facto Nectarii episcopi Constantinopolitani circo sublationem confessionis præsidentibus concilii Tridentini exhibita*, tom. XX, *Collect. conciliorum* ed. Venetæ, an. 1733, col. 397 seqq. Joannis Dominici Mansi, *De confessione auriculari ex facto Nectarii non improbanda*, et Francisci Antonii Zachariæ, *De pœnitentia Constantinopoli sublata a Nectario*, Diatribæ *Thesauri theologici*, tom. XI, Venet. anno 1763, pag. 286 seqq. Quod demum spectat ad S. Joannis Chrysostomi testimonia, quibus hæretici abutuntur, illud hic unum a me esse animadvertendum censeo a Frontone Ducæo et Montfauconio ostendi homilias duas *in psal.* l, ex quarum altera verba quædam nobis adversarii opponunt, S. Joanni Chrysostomo non esse tribuendas. *Vide* Montfauconii Monitum in easd. homil., tom. V Opp. Chrysostomi, pag. 570 et seq. *

(52. Tertia hæresis docet, quod quamvis admitteretur necessitas confessionis sacramentalis, adhuc tamen ante ipsam confessionem non esset necessaria conscientiæ discussio, et omnium suorum peccatorum examinatio, et hanc docuit Lutherus cum aliis, et sequuntur hæretici passim. (53. Ast hæc hæresis aperte evellitur ex concilio *Tridentino cit.*, sess. xiv, cap. 4, ubi dicit: « Oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri: » et ibidem canon. 7, ubi necessitas talis discussionis seu examinationis indicatur, ibi: « Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, et singula peccata, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur... anathema sit. » Insuper hæc hæresis evincitur etiam ratione, quia de jure divino debemus confiteri omnia peccata mortalia, non solum secundum diversitatem specificam, sed etiam secundum numericam, et circumstantias mutantes speciem, ut definivit concilium *Tridentinum cit.*, can. 7, sess. xiv, sed hoc non possumus præstare, nisi præmittamus diligentem discussionem et examinationem propriæ nostræ conscientiæ, et peccatorum in quæ lapsi sumus; ergo, etc.

(54. Confessio sacramentalis, ut supra a Christo instituta, et necessaria peccatoribus ad justificationem et salutem recte sic definitur: « Est legitima et sacramentalis accusatio de propriis peccatis facta coram

sacerdote legitimo ad eorum remissionem obtinendam per absolutionem. » Sic in re com.

(55. Ad constituendam seu faciendam legitimam et perfectam sacramentalem confessionem sexdecim communiter assignantur qualitates, seu conditiones, quarum aliquæ pertinent ad substantiam, et aliæ ad modum, et perfectionem, quæ omnes his versiculis continentur:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, et discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta et lacrymabilis, accelerata,
Fortis, et accusans, et sit parere parata.

(56. Prima igitur conditio, seu qualitas est, quod sit *simplex*, id est quod non sit composita ex inutilibus, et impertinentibus verbis, seu historiis, sed simpliciter veritatem, et statum conscientiæ uti vere est, aperiat.

(57. Secunda, quod sit *humilis*, id est sine audacia et jactantia, ita ut pœnitens non solum interne coram Deo cognoscendo sua crimina se humiliet veniam suppliciter impetraturus, sed etiam externe coram confessario humiliter explicans eadem peccata, absolutionem ab ipso accepturus.

(58. Tertia, quod sit *pura*, id est nullo pravo fine effecta, sed cum animi puritate et sola intentione consequendi finem sacramenti, nempe recuperandi Dei amicitiam et propriam justificationem.

(59. Quarta, quod sit *fidelis*, id est sincera, sine ulla deceptione et mendacio, referens certa pro certis, et dubia pro dubiis, prout vere sunt, et pœnitens ipsa cognoscit.

(60. Quinta, quod sit *frequens*, id est ut frequenter quis confiteatur, quæ conditio requiritur tantum ex consilio, et ad melius et perfectius esse, nam circa hanc nullum adest præceptum (48), nisi de confessione annua, de qua infra (49).

(61. Sexta, quod sit *nuda*, id est non palliata et vestita certis verborum ambagibus, quibus peccata obscurentur, ne eorum gravitas a confessario plene percipiatur, sed sit clara, et distincte peccata explicans sine ulla diminutione et æquivocatione.

(62. Septima, quod sit *discreta*, id est fiat verbis discretis et honestis apud discretum et prudentem confessarium, qui sciat discernere inter lepram et lepram, ac debita remedia et consilia præbere.

(63. Octava, quod sit *libens*, id est voluntaria ex proprio animo; ita ut non coacte, sed sponte fiat cum animo vere confitendi ac recipiendi sacramentum.

(64. Nona, quod sit *verecunda*, id est cum pudore, ita ut pœnitens corde et ore debeat præferre verecundiam, ne sicut fabulam, aut historiam impudenter narret peccata sua.

(65. Decima, quod sit *integra*, id est quod omnia peccata mortalia, quæ memoriæ occurrunt, prius non confessa, tam in specie et numero, quam quoad omnes circumstantias mutantes speciem aperiantur, ut expresse habetur ex concilio *Trid.*, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7.

(66. Undecima, quod sit *secreta*, id est sine teste, et coram solo sacerdote, quæ propterea dicitur confessio *auricularis*, quæ ordinarie fit ad aures sacerdotis, ne quid ab aliis percipiatur, quamvis possit aliter fieri, modo quia sit solus cum solo. Et quod debeat esse secreta, habetur ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionibus, et *Trident.*, sess. XIV, cap. 5, ibi : « Secreto apud solum sacerdotem, » et canon. 6, ibi : « Secrete soli sacerdoti. »

(67. Non esset tamen invalida confessio, si ex aliqua necessitate, aut alia de causa publice, seu aliis audientibus fieret, quia, ex institutione Christi, confessio secreta ita est præcepta, ut publica nec sit præcepta, nec prohibita, ut habetur ex concilio *Tridentino, cit.*, sess. XIV, cap. 5, ibi : « Cæterum quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta secreta, publica essent confessione aperienda. »

(68. Duodecima, quod sit *lacrymabilis*, id est saltem cum lacrymis cordis, videlicet cum vera displicentia, atque interno dolore de peccatis, cum firmo proposito saltem virtuali non peccandi de cætero, unde *lacrymabilis* hic idem importat ac *dolorosa*.

(69. Tertiadecima, quod sit *accelerata*, id est quod post commissum peccatum non diu differatur ipsius confessio, si commode fieri potest; quamvis hoc sit solum consilium, et non præceptum, cum nullum præceptum inveniatur circa tempus confessionis faciendæ, nisi divinum pro tempore mortis (50) et ecclesiasticum de ipsa facienda semel in anno.

(70. Quartadecima, quod sit *fortis*, id est cum animi constantia ; ita ut nullo motivo humano sinat pœnitens se retrahere a confessione omnium suorum peccatorum, sed vincat omnes tentationes, superet omnes difficultates, et timorem, seu pudorem retrahentem a confessione penitus destruat et exstirpet.

(48) E. R. Adest quidem præceptum diutius non permanendi in statu lethalis culpæ, seseque ad Deum quantocius convertendi. Si quis autem gratiam recuperare non posset, nisi per pœnitentiæ sacramentum, defectu perfectæ contritionis, quæ hominem ante sacramenti susceptionem justificet, nonne pro isto verum adesset præceptum confitendi frequentius, quam semel in anno?

(49) *Vide* novas additiones ad hunc articulum.

(50) *Vide* nostras additiones ad hunc articulum.

(71. Quintadecima, quod sit *accusans*, id est, quod pœnitens sibi imputet peccata sua, et se solum reum accuset, non autem inaniter se excuset alteri ea imputando, v. g. dæmoni, malis sociis, complexioni, cœlo, fato, et hujusmodi.

(72. Sextadecima, quod sit *parere parata*, id est, quod pœnitens accedat cum animo obediendi confessario in omnibus iis, in quibus tenetur ipsi obedire, videlicet in ordine ad evitandas proximas peccatorum occasiones, ad faciendas debitas restitutiones, et hujusmodi, nec non ad acceptandam et implendam pœnitentiam.

(73. Ex supradictis sexdecim conditionibus, seu qualitatibus bonæ et perfectæ confessionis, solæ tres sunt necessariæ ad valorem sacramenti, nempe fidelitas, dolor et integritas; aliæ autem pertinent solum ad modum, et perfectionem ipsius. *Communis.*

(74. Quoad fidelitatem et dolorem nihil remanet addendum, cum de se satis pateant, et satis de ipsis, et præsertim de dolore sit dictum supra. (75. Quoad integritatem autem varia adhuc remanent addenda, et præsertim, quod ipsa integritas est duplex, scilicet materialis et formalis. *Communis.* (76. Integritas materialis in eo consistit, quod pœnitens declaret omnia omnino mortalia secundum numerum, speciem et circumstantias, ita ut nullum ex mortalibus nondum confessis remaneat aperiendum. *Communis.* (77. Integritas formalis in eo consistit, quod pœnitens omnia illa peccata mortalia exprimat, quæ hic et nunc potest et tenetur exprimere, licet aliquod ex necessitate vel impedimento non exprimat cum voluntate illud postea exprimendi, necessitate aut impedimento cessante. *Communis.*

(78. Confessio, ut sit valida, debet semper esse integra, saltem integritate formali, adeoque, qui vel unicum mortale sponte, et sine justa causa omittit in confessione, committit grave sacrilegium, et sacramentum non suscipit, cum talis confessio sit invalida. *Communis*, et patet ex concil. *Trident.*, sess. XIV, cap. 5, ubi expresse dicit: « Qui vero secus faciunt, et scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt; si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicinam non curat: » et canon. 7, per verba mox adducenda.

(79. Item per se, ac regulariter loquendo confessio debet semper esse integra integritate materiali. *Communis*, et patet ex concil. *Trid.*, *cit.*, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7, ibi: « Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta et circumstantias, quæ peccati speciem mutant... anathema sit. »

80. Dicitur autem notanter *per se et regulariter loquendo*, quia per accidens, et in quodam casu extraordinario confessio potest esse valida cum sola integritate formali absque integritate materiali. *Communis.* Præceptum enim divinum de facienda confessione peccatorum integra, integritate materiali, non obligat cum impotentia physica vel morali, cum ad impossibile nemo obligetur, textu expresso, in l. *Impossibilium* 185, ff. *De regul. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, De regul. juris in 6.

(81. Causæ excusantes ab integritate materiali confessionis generatim tres assignantur, scilicet inculpata ignorantia seu oblivio, impotentia physica et impotentia moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale alioquin secuturum. *Communis.*

(82. Ratione inculpatæ ignorantiæ, seu oblivionis excusantur omnes illi, qui, præmisso sufficienti examine, non recordantur alicujus peccati mortalis, aut ignorantia invincibili penitus ignorant illud esse grave peccatum. *Communis.*

(83. Ratione impotentiæ physicæ excusantur omnes illi, qui aliqua impotentia physica omnino impediuntur ad integre confitendum, sive impotentia oriatur ex parte confessarii, sive ex parte pœnitentis, ut si immineat periculum mortis pœnitentis, et per hoc non habeat tempus confitendi integre omnia sua peccata. Vel periculum sit, ne confessarius amittat usum loquelæ ante integram omnium peccatorum confessionem. Item si in periculo naufragii, grassantis pestis, subiti prælii, incendii, et hujusmodi immineat multitudo moribundorum, qui nequeant singuli integre confiteri, sufficit illis aliqua peccata breviter aperire. Imo in hujusmodi casibus, quando periculum imminens aliud non permittit, possunt omnes simul absolvi cum illa formula: *Ego vos absolvo*, etc. Quinimo si aliter fieri non possit, sufficit in simili casu dicere in genere *se esse peccatores*, aut etiam signo aliquo exteriori pœnitentiam suorum peccatorum ostendere, et absolutionem sacramentalem petere, ut fit in repentinis præliis, ubi milites jamjam præliaturi, vel genuflexione, vel manuum conjunctione, vel pectoris tunsione pœnitentiam ostendentes, et absolutionem petentes, a confessario omnes simul absolvuntur sub hac forma: *Ego vos absolvo a peccatis vestris*, etc.

(84. Item ab integritate materiali confessionis excusatur mutus, qui uno vel altero peccato explicato per nutus vel si neque hoc facere possit, signo doloris de suis peccatis, v. g. percutiendo pectus, edito, absolvi potest; si tamen scribere sciat, expedit, ut sua peccata in scriptis confessario exhibeat, ad quod teneri probabilius et tutius dicunt doctores magis communiter.

* Ex his est S. Thomas, qui lib. IV *Sententiar.*, dist. 17, quæst. 3, art. 4, quæstiunc. 3, in respons. ad secundum scribit: « In eo, qui usum linguæ non habet, sicut mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit, quod per scriptum, aut nutum, aut inter-

pretem confiteatur, quia non exigitur ab homine plus quam possit: quamvis homo non debeat baptismum accipere, nisi in aqua, quia aqua est omnino ab exteriori, et nobis ab alio exhibetur; sed actus confessionis est a nobis, et ideo quando non possumus uno modo, debemus, secundum quod possumus confiteri. » *

(85. Item ab integritate materiali confessionis excusatur vir ignarus idiomatis, non habens confessarium peritum suæ linguæ; is enim tempore præcepti, aut alterius necessitatis posset absolvi, quamvis non integre percipiatur, cum ipse faciat quod moraliter potest. (86. Is autem, quamvis urgente præcepto ecclesiastico annuæ confessionis, non teneatur confiteri per interpretem, et excusetur tunc ab observatione dicti præcepti ecclesiastici, ex quo Ecclesia non præcipiat nisi confessionem secretam, nec velit obligare ad confessionem per interpretem cum tanto incommodo, et jactura aliquali propriæ famæ, ut docet Scotus, in 4, dist. 17, quæst. 1, art. 4; Cajetanus in *Summa*, verb. *Confessio*, condit. 11; Navarrus, in cap. *Fratres*, n. 86, dist. 5, De pœnitent.; Toletus, lib. III, cap. 6, n. 4; Valentia, disp. 7, q. 11, p. 1; Layman, lib. V, tr. 6, c. 6, n. 5; Bonacina, *De sacram. Pœnitent.*, disp. 5, q. 5, sect. 2, punct., § 2, proposit. 11, n. 22; Rosignol., *De sacrament. Pœnitent.*, par. I, q. 4, art. 6, num 6; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 14, dist. 7, q. 1, n. 23, et alii passim: tamen in periculo mortis, si dubitet non posse verum contritionis actum elicere, tenetur, non quidem præcepto divino, sed ex præcepto charitatis erga seipsum per interpretem confiteri, ut sic una cum attritione et sacramento Pœnitentiæ evitet æternam damnationem, et procuret salutem animæ suæ. Sanning, dist. 19, *De confession.*, qu. 2, n. 6 et 7, allegans Scotum in 4, dist. 17, qu. unic.; Henric., disp. 3, *De confessione*, q. 7, n. 91; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 23; Canus prælection. 6, *De pœnitent.*; Suarez, disp. 21, sect. 3; Henriquez, lib. IV, cap. 4, n. 4; Layman., lib. V, tract. 6, cap. 6, n. 5; Bonacina, *loc. cit.*, n. 23, vers. *Addo fieri posse*; Rosignol., *loc. cit.*, n. 7, et alii.

*Vide testimonium S. Thomæ in *Addit.* ad n. 83, relatum, ex quo eruitur, juxta S. doctorem non in solo mortis articulo peccatorem ad id teneri, sed etiam aliis temporibus, et præcipue ne diu versetur in statu culpæ lethalis, ut animadvertit Cunilati, De sacram. Pœnitentiæ, § 4, n. 16*.

(87. Ratione impotentiæ moralis ob grave damnum proprium vel alienum, tam corporale quam spirituale alioquin secuturum, excusantur ab integritate materiali confessionis omnes illi, qui ex confessione omnium peccatorum rationabiliter et prudenter timent sibi, aut confessario, vel tertiæ personæ aliquod grave damnum corporale vel spirituale: sic quando pœnitens rationabiliter timet aliquod suum peccatum a confessario fore revelandum, aut tali scientia contra se esse usurum in grave ipsius præjudicium spirituale vel corporale, tunc potest alia peccata confiteri, dicto peccato prætermisso, alteri confessario postea aperiendo, quia pro tunc censetur moraliter impotens ad tale peccatum confitendum, cum præceptum divinum positivum confitendi integre non obliget cum tanto incommodo, sed cedat præcepto legis naturæ de conservanda propria fama, et avertendis propriis damnis, et periculis gravibus spiritualibus et corporalibus. Item si femina ex jam expertis, vel aliis probabilibus causis, ex peccati carnis confessione rationabiliter timet fore sollicitandam a confessario juvene, non bonæ famæ, et hujusmodi, tunc, si non habeat copiam alterius confessarii, potest illud peccatum omittere, et alia confiteri *.

Item ob damnum alienum, nempe ipsius confessarii, vel *corporale*, ut si ex mora confessionis integræ audiendæ timeat probabiliter esse inficiendum tempore pestis, occidendum, vel male tractandum ab infidelibus, aut hæreticis tempore persecutionis, comburendum tempore subiti incendii, naufragandum tempore naufragii, et hujusmodi; tunc, audito uno vel altero peccato, abrupta confessione, potest confessarius pœnitentem absolvere ab omnibus peccatis. Vel etiam ob damnum *spirituale*, ut si ex confessione alicujus peccati carnis prudenter timeatur confessario periculum ruinæ spiritualis, seu si ipsemet confessarius nequeat alteri confessario confiteri aliquod suum peccatum absque læsione sigilli sacramentalis, uti si invalide culpabiliter absolvisset aliquem Simoniacum, incestuosum, et hujusmodi, et non potest confiteri, nisi illi, qui facile cognoscat quisnam sit ille Simoniacus, incestuosus, etc., tunc potest illud peccatum prætermitti alteri confessario aperiendum.

* Verum circa prædictas causas cum P. Billuart in compendio Theologiæ, *De sacram. Pœnitentiæ*, dissert. 6, § 1, tom. III, pag. *mihi* 285, « est observandum 1, ut in his casibus licite fiat celatio peccati, hæc quatuor debere concurrere. Primum, quod periculum scandali, vel impotentiæ sit grave, et bene fundatum. Secundum quod non possit haberi alius confessarius, cui absque periculo seu damno possit pœnitens integre confiteri. Tertium, quod confessio non possit commode differri, puta quia urget præceptum confessionis seu communionis annuæ, vel quia non potest omitti missa seu communio sine scandalo, vel etiamsi pœnitens peccato mortali gravatus deberet diu a confessione abstinere. Quartum, quod illud vel illa sola peccata omittat, quæ judicaverit illi periculo vitando necessaria: unde si timeat damnum ex confessione fornicationis, et non intentionis, accuset intentionem, omisso actu externo. Observandum 2, peccata ex justa causa celata, cessante causa, debere accusari in sequenti confessione, ut satisfiat præcepto divino de confessione

omnium peccatorum mortalium (51). »

(88. Non excusat tamen ab integritate materiali confessionis magnus pœnitentium concursus, ob quem non licet facere dimidiatam confessionem; unde Innocentius XI, die 2 Maii 1679, inter alias merito damnavit sequentem propositionem 50, in ordine, ibi: « Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis, v. g., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ. »

(89. Quantum ad peccata, quæ propter supradictas causas licite in confessione retinentur, non requiritur dolor contritionis ad eorum remissionem, sed sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia, quia per directam sacramentalem absolutionem cadentem supra peccata confessa, jam indirecte pœnitens absolvitur etiam a non confessis ob justam causam. *Communis.* (90. Dicitur autem notanter, quod « sufficit dolor attritionis, et propositum illa confitendi, cessante causa seu impotentia, » quia ea peccata, quæ antea ob justam causam, seu impotentiam non potuit quis confiteri, debet postea data opportunitate in proxima confessione exprimere, et directe clavibus Ecclesiæ subjicere, ut ab ipsis directe absolvatur. Hinc Alexander VII, die 24 Septembris 1665, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 11 in ordine, ibi: « Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere. »

(91. Pœnitens habens mortalia et venialia, non peccat contra confessionis integritatem, si prius confiteatur uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti nimia verecundia affectus confiteatur sola venialia; peccata enim venialia non sunt materia necessaria, unde pœnitens non tenebatur ad integrandam confessionem ipsa confiteri primo confessario; ut expresse docet concilium *Tridentinum*, sess. XIV, cap. 6, ibi: « Taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt; » et mortalia respectu posterioris confessarii, cum supponantur rite confessa et absoluta a priori, pariter non sunt materia necessaria, sed solum sufficiens, quæ citra culpam reticeri potest. Sic Bonacina, Leander, Arsdekin citati, et secuti a Felice Potest., t. I, p. IV, n. 3106, et alii passim.

(92. Ab integritate materiali confessionis non excusat infamia propria, aut complicis apud solum confessarium: quoad primam partem est *Communis;* quoad secundam autem, quamvis Diana, part. I, tract. 7, resol. 49; Volpi, resol. 130, n. 7; Navar., in *Manual.*, cap. 7, num. 3, et alii plures dicant, excusare ab integritate materiali confessionis infamiam complicis apud confessarium, adeoque teneri pœnitentem tacere illud peccatum ad servandam famam proximi cum proposito illud postea confitendi, habita copia alterius confessarii, cui ignotus sit complex, quia, dicunt, præceptum de servanda fama proximi, cum sit juris divini naturalis fundatum in illo principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* (*Tob.* IV, 4), magis urget, quam præceptum de integritate materiali confessionis, cum sit juris divini positivi, tamen contrarium est tenendum, scilicet non debere pœnitentem illud peccatum tacere, sed confiteri, si, non exstante alio confessario, qui complicem ignoret, non possit ipse aliter peccatum, vel circumstantiam mutantem speciem explicare, quin complicem manifestet. Sic expresse docet S. Bernardus, in opusculo *De formula vitæ honestæ* (sive auctor ejus Opusculi S. Bernardo perperam tributi; tit. *Varia et brevia documenta pie et religiose vivendi*, n. 1), ibi: « De nullo prorsus sinistre loquaris quantumcunque sit verum, vel manifestum, nisi in confessione, et hoc, ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum. » Et sic tenet Scotus, in 4, dist. 21, q. 2, litt. L; S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Alensis, Gerson, Suarez, Vasquez, Coninch, Filliucius, aliique relati a Layman, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 12; Lugo, disp. 16, sect. 8, n. 394; Tamburin., *Opuscul. exped. confes.*, lib II, cap. 9, § 2; Sporer, tom. II, p. III, cap. 3, sect. 1, n. 471; Henno, tom. II, tract. *De pœnitent.*, disp. 5, quæst. 9, concl. 8; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3111; Leander, *De pœnitentia*, tract. 5, d. 5, q. 61; Durandus, Paludanus, Major, Almainus, Becanus, Amicus, Aversa, Caspensis, et alii citati, et secuti a Mastrio, *Theol. moral.*, disp. 21, q. 7, art. 4, n. 181, ubi dicit hanc esse communiorem et probabiliorem opinionem quam de facto defendunt plurimi alii, et recentiores passim. Et ratio est, quia si non teneremur confiteri peccatum hoc unico timore infamandi complicem apud illum confessarium, sequeretur, quod conjugati non tenerentur ad confitenda peccata commissa in casu matrimonii, quando uterque est confessario notus, hoc autem non est dicendum, adeoque, etc.

(93. Nec valet adductum fundamentum pro opinione contraria ab adversariis, quod nempe sit præceptum juris divini naturalis de non infamando proximo, adeoque non posse violari ob servandum præceptum de integritate materiali confessionis, quod est solum juris divini positivi. Non valet, inquam, quia occultum proximi peccatum alteri manifestari est solum contra præceptum juris divini naturalis in duobus casibus, ut recte notant Becanus, cap. 36, q. 2; Mastrius, *loc. c.*, n. 185, et alii, nempe quando fit sine rationabili causa, et quando fit ex intentione infamandi proximum; in nostro autem casu nulla adest intentio infa-

(51) E. R. Excusat impotentia moralis tunc tantum, quando urget necessitas emittendæ confessionis.

mandi proximum manifestando complicem, sed hoc fit sola justa intentione, et causa integre confitendi, quia Deus obligat ad manifestandum peccatum in specie, quæ exprimi nequit sine manifestatione personæ complicis; tum quia ratione sigilli, quo confessarius obstringitur, et ratione obligationis pœnitentis integre confitendi, nulla sequitur infamatio complicis apud confessarium per talem directam ipsius manifestationem factam solummodo ad proprium peccatum exprimendum, quod etiam innuit Scotus in 4, dist. 21, q. 2, litt. L, ut notat Mastrius, *loc. cit.*, adeoque, etc.

(94. Pœnitens habens peccata reservata, si in urgente necessitate celebrandi vel communicandi non habeat copiam confessarii valentis* a reservatis absolvere, tenetur pro servanda integritate confessionis ipsa peccata reservata una cum non reservatis confiteri confessario inferiori, etiam non habenti facultatem absolvendi a reservatis. Sic expresse S. Thomas, q. 9, *Supplem.*, art. 2 ad 4, ubi dicit: « Etiamsi sacerdos non possit de omnibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei omnia confiteri. » Henno, *loc. cit.*, conclus. 6, ubi dicit hanc esse communem opinionem inter doctores, Volpi, resolut. 63, n. 11; Felix Potestas, tom. I, part. IV, n. 3121; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, q. 9, art. 3, n. 241; et apud ipsum Suarez, Lugo, Coninch., Amicus, Aversa, Bonacina, Pontius et alii recentiores, et Summistæ passim, dicentes sacerdotem peccatis reservatis obstrictum, si necessitatem habeat celebrandi, nec copiam habeat confessarii approbati pro reservatis, posse et debere confessario non approbato pro reservatis omnia peccata sua confiteri, ut directe a non reservatis, indirecte vero et consecutive a reservatis absolvatur cum onere et obligatione adeundi postea superiorem pro absolutione directa reservatorum; non desunt tamen, qui contrarium sentiant.

* Quemadmodum traditur in *Addit.* ad *Theolog. moral.* P. Cuniliati tract 14, pag. *mihi* 86, seq.: « Tres sunt circa hanc difficultatem inter theologos opiniones. Prima eorum est, qui putant, confitenda esse confessario communi cætera præter reservatum peccata, quæ dum directe absolvantur, reservatum absolvetur indirecte. Secunda docet, tunc confitendum esse peccatum reservatum cum aliis sive venialibus, sive mortalibus, vel nondum remissis, si quibusdam forte gravatur pœnitens, vel jam remissis, si alia non habeat, ut sic absolvatur, directe quidem a non reservatis, indirecte vero a reservatis, nisi, aiunt aliqui, hæc annexam habeant censuram. Tertia demum vult, ut eo in casu pœnitens se gerat perinde ac qui confessarii copiam non habet; proinde ut acrem contritionis actum præmittat, et absque confessione celebret. Prima opinio, cui Alexander adhæsit, quæque Majori, et Soto probabilis visa est, communiter rejicitur a theologis, et dubio procul est contra mentem D. Thomæ, qui in *Suppl.*, q. 9, art. 2, ad 4, asserit quod, « si sacerdos non possit « de omnibus absolvere, tamen tenetur pœ- « nitens ei omnia confiteri, ut quantitatem « totius culpæ cognoscat, » etc. Secunda placuit Suaresio, aliisque pluribus, quos secutus est Fromagen., cas. 2, n. 4, p. 495. Hi has præsertim afferunt rationes, 1. cum quilibet sibi peccati mortalis conscius teneatur confessionem præmittere communioni, credibile non est Ecclesiam sic instituisse reservationem, ut tunc a peccatis absolvi nequeat, directe quidem a non reservatis, et indirecte a reservatis, malleque eum cum incerta contritione non confessum celebrare, quam confessionem communioni præmittere; 2. quia ad valorem sacramenti necesse non est, ut confessor jurisdictionem habeat in omnia peccata mortalia, quibus reipsa ligatus est pœnitens, cum constet eum qui non reservata quædam confessus est, et reservatum aliquod ex inculpata oblivione retinuit, ab omnibus valide absolvi, cum nemo propter invincibilem ignorantiam reprobari possit. Tertiam demum amplexati sunt Sylvius, in *Supplem.*, q. 20, art. 2; *Ethicæ amoris* auctor, lib. IV, n. 2730; Pontas, v. *Cas. reserv.*, n. 21; et Collator Andeg., tom. I, pag. 356. Et huic etiam auctor subscripsit tum in prima, tum in tertia editione, ut videre est infra, nempe cap. 4, § 4, n. 11. Præcipua autem hujusce opinionis momenta in medium affert Contin., *Prælect. theolog.*; Honorati Tournely, tractatu *De pœnit.*, part. II, cap. 8, sect. 6, n. 570 et seqq. Et hæc sunt: 1. quia si posset pœnitens cuipiam pro reservatis non approbato, propter gravem aliquam celebrandi vel communicandi necessitatem confiteri, ei etiam, qui nullatenus approbatus erit, in eodem casu poterit confiteri. Quidni enim pia mater Ecclesia in uno non secus ac in alio casu jurisdictionem conferre dicatur? Profecto ubi de sola præsumptione agetur, quæ quisque pro priori casu afferet, hæc alius pro posteriori merito sibi afferre videbitur. Atqui tamen postrema hæc præsumptio citra grave periculum admitti non potest. 2. Generatim decernit synodus *Trident.*, sess. XIV, cap. 7: « Nullius momenti absolutionem eam esse « debere, quam sacerdos in eum profert, in « quem ordinariam, aut subdelegatam ju- « risdictionem non habet; » quod quidem quantum ad reservatos casus attinet, « non « tantum in externa politia, sed etiam co- « ram Deo, » vim habere declarat. Atqui sacerdos in præsenti casu nullam etiam subdelegatam jurisdictionem habet. Non ab homine; cum supponamus nihil hoc in puncto a superioribus fuisse constitutum. Non a jure, cum jus, Tridentinum scilicet, quo nullum in ista materia clarius habetur, solum a generali regula casum mortis excipiendo, cæteros casus omnes in eadem regula inclusisse censeri debeat. En, subdit, præcipua hujusce opinionis momenta, quæ præcedentis sententiæ rationes adæquant vel excedunt. Prima enim, quæ e pia Ecclesiæ voluntate deducitur, non magis

pro præsenti casu probat, quam pro similibus prope innumeris, in quibus nativa quadam commiseratione id factum esse velimus, quod nec Christus, nec Ecclesia factum voluerunt. Secunda vero evincit quidem in hoc nostro casu fieri potuisse, quod in casu oblivionis inculpatæ factum est; at non probat, id reipsa factum esse. Et sic utrumque opinionis fundamentum satis convellitur, ut ea tranquillo animo teneri vix possit. Legatur etiam, *Instit. Th.*, t. V, tract. *De pœnit.*, cap. 9, § 2, q. 3, ubi asserit optandum esse, ut superiores in eo casu reservationem suspendant, cum id possint, neque hinc periclitetur disciplina. Et revera non paucos episcopos ita se gerere postea refert. Tertiæ ex his opinionibus P. Cuniliati in prima theologiæ suæ editione adhæsit in tractatu *De sacramentis* in particulari *De pœnitentia*, § 4; iterumque in tertia editione rejecta moderatione, qua in secunda illam proposuerat. Causam porro cur moderationem illam rejecerit hanc affert § cit., n. 11, pag. *mihi* 161, scribens: « Cum deinde perpenderim decretum Clementis VIII, in quo jubetur, ut in nullo casu absolvat a casibus reservatis, qui caret tali facultate. « In nullo casu etiam necessitatis, vel impedimenti, nisi in articulo « mortis, » idque vetetur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, si quis absolvat; propterea corrigo in hac tertia editione, quod emendaveram in secunda; et confirmo standum esse doctrinæ supradictæ in prima editione scriptæ. Accedit id quod asserit illustrissimus et doctissimus vir Nicolaus Terzagus, episcopus Narniensis, in suo Opere Italico, cui titulus: *Istruzione pratica sopra l'amministrazione del sagramento della Penitenza*, editionis Venetæ, p. 343, qui, dum esset Romæ, vidit idem approbari in sacra pœnitentiaria, quæ sustinuit confessarium, qui sine facultate super reservatis absolveret pœnitentem, ad evitandum scandalum, vel ob aliud motivum aut impedimenti aut necessitatis; sustinuit, inquam, ipsum incurrisse in excommunicationem Papæ reservatam, et si celebrasset, incurrisse irregularitatem. Quo præclaro testimonio confirmatur validius doctrina data in prima nostra editione, et exploditur emendatio facta in secunda. * »

(95. Non potest superior sine urgente causa absolvere tantum a reservatis, et quo ad reliqua remittere pœnitentem ad inferiorem; ita Sylvester, Victoria, Canus, Suarez, Vasquez, Coninchius, Becanus, Carpensis, Amicus, Bonacina, Brancatus, Faber et alii recentiores passim citati, et secuti a Mastrio, *loc. cit.*, n. 238, contra Cajetanum, Navarrum, Sotum, Valentiam et alios; et ratio est, quia integritas confessionis est de jure divino, quod omnino servandum est, nisi aliter permittat urgens et rationabilis causa, v. g. periculi mortis, amissionis loquelæ, damni notabilis, et similium, quæ non minus ex parte absolventis contingere possunt, quam ex parte pœnitentis; et in his casibus tantum, aliisque similibus assignatis *supra*, a n. 77, quæ deobligent ab integritate confessionis, potest superior dimidiare confessionem absolvendo solum a reservatis directe et indirecte a non reservatis cum obligatione pœnitentis adeundi, cum possit, confessarium inferiorem, ut etiam directe absolvatur ab aliis non reservatis.

* Huc accedit, quod si superior hic et nunc audire integram confessionem non potest, potest reservationem auferre, et facultatem inferiori confessario a reservatis absolvendi impertiri *.

(96. An autem pœnitens, sic absolutus a reservatis a superiore, adeundo confessarium inferiorem pro absolutione directa a non reservatis, debeat reconfiteri cum ipsis etiam reservata jam confessa et absoluta, variant doctores. Cajetanus enim, Navarrus, Sotus, Valentia et alii dicunt teneri talem pœnitentem reconfiteri etiam reservata jam dimissa; at probabilius id negant et defendunt contrarium Mastrius, *loc. cit.*, n. 239, et omnes auctores numero antecedenti citati, et ab ipso seculi pro nostra sententia; et ratio est, quia sicuti quando pœnitens ex oblivione inculpabili vel ignorantia invincibili, aut alia justa de causa ex enumeratis *supra*, a n. 76, aliquod peccatum in confessione omittit, non tenetur simul cum illo etiam alia jam directe confessa et absoluta reconfiteri, cum datur opportunitas alterius confessionis, quia ipsa jam supponuntur rite confessa, nec cadunt sub voto alterius confessionis, sicuti illud omissum ex dicta oblivione seu ignorantia, aut justa causa, ita a pari non tenetur talis pœnitens in confessione non reservatorum apud confessarium inferiorem reconfiteri etiam reservata jam absoluta a superiore, cum ipsa supponantur vere et rite confessa et absoluta.

(97. Nec valet objicere cum adversariis, quod ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionibus, omnia peccata sunt integre confitenda, saltem uni sacerdoti, adeoque etiam reservata jam dimissa a superiore deberi cum non reservatis reconfiteri a tali pœnitente apud confessarium inferiorem, ut sic omnia peccata sint integre confessa uni sacerdoti. Non valet, inquam, quia auctoritas allata ex cap. *Omnis utriusque sexus*, debet intelligi de integritate materiali, alioquin semper cum oblitis, et ex justa causa non confessis essent etiam reconfitenda jam rite confessa et absoluta, quod non est dicendum; unde confessio facta superiori de solis reservatis est integra materialiter ob justam aliquam causam, et tunc absolutio est valide directe dimittens peccata reservata, adeoque in nostro casu talis pœnitens absolutus a reservatis a superiore, non tenetur postea inferiori confessori reconfiteri etiam ipsa reservata jam confessa, et absoluta directe, cum non reservatis solum indirecte, et nondum directe absolutis.

(98. Sicuti etiam qui justa de causa in aliquo casu urgentis necessitatis, v. g. tuen-

di famam, vitandi scandalum, et hujusmodi, non exstante confessario approbato pro reservatis, fuit absolutus a confessario non approbato pro reservatis, directe a peccatis non reservatis, et indirecte, et consecutive a reservatis juxta dicta *supra*, n. 91; non tenetur denuo confiteri confessario pro reservatis etiam peccata non reservata, a quibus fuit directe absolutus a confessario approbato pro reservatis, sed tantummodo tenetur reconfiteri peccata reservata, a quibus fuit absolutus solum indirecte, ut sic etiam reservata directe subjiciantur clavibus Ecclesiæ, ut directe absolvantur; et ratio est, quia peccata non reservata jam fuerunt directe confessa et absoluta, nec adest obligatio bis directe subjiciendi eadem peccata confessioni; sic Mastrius, *loc. cit.*, n. 239, *in fine*, et n. 241, cum omnibus adductis, *supra*, n. 91; contra Vasquez et alios citatos ab ipso Mastrio, *loc. cit.*, n. 240.

* *Vide additiones* ad n. 94, atque ad illa, quæ in ipsa ex Clementis VIII decreto constituta sunt, quæ numero hoc, et duobus superioribus ab auctore nostro ex Mastrio docentur, exige *.

(99. Ad integritatem confessionis requiritur, ut pœnitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie. *Communis;* et habetur expresse a concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7, ubi anathematizantur tenentes contrarium; (100. Unde autem sumatur distinctio specifica et numerica peccatorum. *Vide* verb. PECCATUM, a n. 26 ad 34.

(101. Pœnitens igitur debet in confessione exprimere numerum omnium suórum mortalium peccatorum, de quibus post diligens examen recordatur, dicendo, v. g. toties sum furatus, fornicatus, mentitus, et hujusmodi; si autem certus numerus non occurrat, debet exprimere numerum verisimilem, dicendo v. g. se quinquies, sexies aut septies, vel circiter plus minusve, tale peccatum commisisse, seu in tali peccato continuasse tanto tempore, illud committendo tot vel tot circiter vicibus, plus minusve per mensem, hebdomadam vel diem.

(102. Item, ad integritatem confessionis requiritur, ut pœnitens confiteatur, non solum omnia peccata mortalia, tam quoad speciem, quam quoad numerum in eadem specie, sed etiam circumstantias speciem peccati mutantes. *Communis*, et habetur expresse a concilio *Tridentino*, cit. sess. XIV, cap. 5 et canon. 7, ibi : « Si quis dixerit in sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, et singula peccata mortalia, quorum memoria, cum debita et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta et circumstantias, quæ peccati speciem mutant..... anathema sit. »

(103. An autem sint a pœnitente necessario explicandæ et confitendæ etiam circumstantiæ solum aggravantes? Variant doctores: at hic pro clariori resolutione notandum est, quod circumstantiæ peccati dicuntur ejusdem peccati particulares, et accidentales conditiones et affectiones, eo quod vel actum peccati, vel ejus objectum accidentaliter afficiant, et quasi circumstent. Sic in re communis. (104. Circumstantiæ septem enumerantur in hoc vulgari versu contentæ.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

(105. Ubi, ut vides, per ly *Quis*, denotatur qualitas seu conditio personæ, v. g. in peccato fornicationis an sit persona libera, an conjugata, an voto castitatis ligata; in peccato furti an sit pauper, vel dives, et hujusmodi.

(106. Per ly *Quid*, denotatur res, circa quam, seu objectum, circa quod fit peccatum, v. g. in furto an sit multum, an parum, an res sacra vel profana; in percussione, seu occisione an percussus, seu occisus sit clericus, sit pater, vel mater; et hujusmodi.

(107. Per ly *Ubi*, denotatur locus, in quo fuit commissum peccatum, v. g. in peccato carnis an sit commissum in loco sacro vel profano, an in loco privato vel publico, et hujusmodi.

(108. Per ly *Quibus auxiliis*, denotantur concomitantia seu coadjuvantia ad peccatum; vel instrumenta, et media ad ipsum, v. g. in provocanda ad malum muliere, an quis sit usus mediis magicis, instrumentis prohibitis, personis innocentibus sic ad malitiam edoctis, et hujusmodi.

(109. Per ly *Cur*, denotatur finis peccantis, v. gr. in furto, an sit quis furatus ad malum finem, ut ad fornicandum, ad se inebriandum, ad ludendum vel ad sublevandam suam paupertatem, et hujusmodi.

(110. Per ly *Quomodo*, denotatur modus, quo commissum fuit peccatum, v. g. in furto, an violenter, an dolose, an palam, an occulte, an effractione, an falsa clavi, et hujusmodi.

(111. Per ly *Quando*, denotatur tempus, quo commissum est peccatum, v. g. in furto, an sit factum tempore belli, famis, necessitatis, an sit factum quando quis erat dives vel pauper, an in gravi, an in extrema necessitate, et hujusmodi.

(112. Tales circumstantiæ aliæ sunt mutantes speciem, et aliæ simpliciter aggravantes intra eamdem speciem. *Communis.*

(113. Circumstantiæ mutantes speciem sunt illæ, quæ actui novam et diversam speciem malitiæ contra aliam virtutem afferunt, quando scilicet circumstantia addita actui ex se habet propriam specialem malitiam, ac deformitatem distinctam a malitia propria specifica ipsius actus peccati, et sic transfert actum ex materia unius vitii et peccati in materiam alterius vitii et peccati, ut claro patet in peccato carnis, quod si committatur inter personas solutas, est simplex fornicatio contra virtutem castitatis tantum; si committatur a persona, vel cum persona conjugata, est adulterium contra virtutem justitiæ; si committatur a

persona, vel cum persona sacra, est sacrilegium contra virtutem religionis; si committatur inter personas consanguineas, vel affines, est incestus contra virtutem pietatis; et sic de aliis. *Communis*. Circumstantiæ simpliciter aggravantes inter eamdem speciem sunt illæ, quæ non transferunt malitiam peccati ad aliam speciem, sed solum intra eamdem speciem eam augent vel minuunt, uti sunt major vel minor intensio actus peccaminosi, major vel minor quantitas materiæ, et hujusmodi, ut patet clare in peccato furti, qui enim heri furatus est decem, et hodie centum, ejusdem speciei peccatum furti committit; at hodie gravius furtum committit, quam heri, et sic est circumstantia solum aggravans, et non mutans speciem. *Communis*.

(114. Circumstantiæ aggravantes, aliæ sunt notabiliter aggravantes, et aliæ parum seu leviter aggravantes. *Communis*. (115. Circumstantiæ notabiliter aggravantes sunt illæ, quæ secundum communem conceptum augent notabiliter gravitatem peccati, v. g. in peccato furti addit quis circumstantiam notabiliter aggravantem, si furetur supra quantitatem requisitam ad peccatum mortale aliam quantitatem simul, et semel considerabilem æquivalentem pluribus peccatis mortalibus intra eamdem speciem in gravitate, ut si non solum furetur decem scuta, sed etiam mille, et bis mille. *Communis*. (116. Et his addi possunt aggravantes in infinitum, quæ scilicet materiam venialem transferunt in mortalem: sic esset mendacium cum gravi damno proximi; et dicuntur aggravantes in infinitum, eo quod lethalis gravitas quasi infinite distat a peccato veniali. (117. Circumstantiæ parum, vel leviter aggravantes sunt illæ, quæ secundum communem conceptum non nisi modice, et parum augent gravitatem peccati, ut si furto pervenienti ad mortale addatur solum modica quantitas, v. gr. unus solus julius, unus solus obolus, et hujusmodi. *Communis*.

(118. Ex supradictis circumstantiis sunt necessario confitendæ illæ, quæ mutant speciem, ut certum est apud omnes, et jam resolutum est supra, nec non aggravantes in infinitum, ut de se patet. (119. Item certum est apud omnes, quod non sunt necessario confitendæ circumstantiæ parum seu leviter aggravantes. De circumstantiis autem notabiliter aggravantibus variant, ut supra dictum est, doctores. (120. Non esse tales circumstantias necessario confitendas tenent S. Thomas, in 4, dist. 16, q. 3, art. 2, quæstiuncul. 5, in corpore et dist. 41, quæst. 1, art. 4, in corpore; S. Bonaventura, S. Antoninus, aliique probatissimi auctores plus quam 45, quos refert, et sequitur Diana, part. I, tract. 7, resol. 1; part. III, tract. 4, resolut. 67; Lugo, *De pœnitent.*, disp. 16, sect. 3; Sporer, t. III, part. III, cap. 3, sect. 1, n. 407, ubi dicit hanc opinionem esse satis tutam, et valde probabilem, citatque pro hac plurimos alios doctores, inter quos Scotum, in 4, dist. 17; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 7, q. 3, nu. 49, ubi dicit, quod Scotus, in 4, dist. 17, § *De secundo*, libertatem suis reliquit hanc, vel contrariam sententiam tuendi, Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, n. 174 et 175, citans plurimos alios; Rosignolus, *De pœnitent.*, part. I, quæst. 4, art. 14, n. 1, cum aliis ibi citatis; Stoz, lib. I, part. I, a n. 83, citans etiam plurimos alios, Moya, Discatill., Bonacina, Albertus Magnus, Durandus, Caspensis, Vasquez, et alii plures.

(121. Et ratio potissima pro hac sententia est, quia conc. *Trid.*, sess. XIV, cap. 5, et canon. 7, ubi exacte tradit et docet, quid confitendum sit, solummodo meminit obligationis confitendi omnia et singula peccata mortalia, *et circumstantias quæ speciem peccati mutant*; ergo sufficienter innuit non esse necessario confitendas circumstantias solum aggravantes, alioquin non processisset doctrinaliter, sed valde mance; sicuti, inquit Lugo, *De pœnitent.*, dist. 16, n.108, qui doctrinaliter procederet, explicaret necessitatem confitendi peccata, et semper adderet quæ mortalia sunt, sufficienter doceret venialia non necessario esse confitenda, adeoque, etc. Tum quia *Tridentinum*, *cit.*, cap. 4, expresse subjungit: « Nihil aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi. »

(122. Tales circumstantias esse necessario confitendas defendunt alii auctores gravissimi, quorum 25 referunt Diana, part. I, tract. 7, resol. 1; part. III, tract. 4, resol. 67; et Aversa, quæst. 10, sect. 8; et apud Mastrium, *loc. cit.*, n. 174, idem tenent Alensis, Altisiodorensis, Major, Marsilius, Suarez, Coninchius, Nugnus, Sanchez, Fagundez, Henriquez, Amicus, Abellius, et recentiores alii; et ex Scotistis Hiquæus, Faber, Aretinus, Henno, tom. II, tract. *De pœnit.*, disp. 5, qu. 6, concl. 3; Felix Potestas, tom. I, part. IV, cap. 4, nu. 3143; ubi citat Scotum in 4, dist. 17, quæst. unic. de 2, art., litt. N, his verbis: « Nec solum peccata, sed circumstantias peccatorum notabiliter aggravantes includit dictum præceptum, » quamvis ab aliis Scotus citetur in contrarium, qui tamen revera talis non est, sed vere dubius, ut patet ex præcisis suis verbis, in 4, dist. 17, n. 20, ibi: « Non est ita certum, quod oporteat illas, » scilicet circumstantias aggravantes, « confiteri, tamen tutum et utile id fieri, » et sic tenent plures alii Scotistæ, Sanchez, in *Decal.*, lib. II, cap. 32, nu. 39, vocat hanc verissimam sententiam, Bonæ spei, *De peccatis*, d. 4, a n. 85, ubi n. 122, dicit sententiam hanc non esse quidem de fide, attamen, attentis locutionibus Tridentini, videri manifeste induci ex principiis fidei, oppositam autem infirmis valde et parum Tridentino consonis inniti fundamentis; sic apud La Croix, lib. VI, part. II, num. 977, ubi hanc sententiam fuse propugnat, citatque pro ista plurimos alios doctores, et solvit argumenta, quæ adducuntur pro contraria sententia: et hanc uti probabiliorem, communiorem et tutiorem amplectimur, præsertim si circumstantiæ notabiliter aggravantes ad ma-

litiam substantialem actus concurrant ratione materiæ majoris, aut objecti multiplicati, ut tenent etiam Sporer, *loc. c.*, n. 109, cum sequent.; Petrus Marchant., *Tribun.*, part. 1, tract. 2, tit. 3, q. 4; Suarez, *De pœnitent.*, disp. 12, sect. 3; Layman, l. 1, tract. 2, cap. 10, num. 3; Esparsa, qu. 9, artic. 4 ad 8, et alii plures apud ipsos.

(123. Et ratio nostræ conclusionis est, quia illæ peccatorum circumstantiæ sunt necessario confitendæ, quæ notabiliter alterant judicium sacramentale; quibus scilicet cognitis, aliter agere debet judex sacramentalis, quam si ignotæ sint, cum peccata in confessione ita sint explicanda confessario, ut is de eorum qualitate et quantitate possit recte judicare, et convenientem pœnitentiam et medicinam, ac obligationem præscribere, ut insinuat conc. *Trid.*, *cit.* sess. XIV, c. 5; ubi statuens necessario confitendas esse circumstantias, quæ peccati speciem mutant, hanc ipsam dat rationem præcisis his verbis : « Quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, neque judicibus innotescant, et fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, et pœnam, quam oportet, imponere. » Atqui dictæ circumstantiæ notabiliter aggravantes eodem modo, et sæpe multo magis, quam circumstantiæ speciem mutantes, alterant et immutant judicium sacramentale, ut « sine illis neque peccata ipsa a pœnitentibus integre exponantur, » nec a judice sacramentali rite judicari possint; ergo tales circumstantiæ sunt necessario confitendæ, cum Tridentinum, licet explicite et aperte solum exprimat circumstantias speciem mutantes, tamen per ipsam allegatam rationem innuit implicite voluisse comprehendere etiam dictas circumstantias notabiliter aggravantes. Major est certa, et admittitur ab omnibus. Probatur minor, quia dictæ circumstantiæ notabiliter augent malitiam, ideoque etiam notabiliter alterant et mutant judicium confessarii; imo sæpe multo magis, quam circumstantiæ speciem mutantes; clare enim patet quod major est malitia, et magis alterat judicium sacramentale furari, v. g. mille Florenos extra locum sacrum, quam furari solum decem in loco sacro, licet hæc circumstantia furandi solum decem *in loco sacro* mutet speciem, et illa furandi mille *extra locum sacrum* aggravet tantum. Item major est malitia, et magis alterat judicium judicis sacramentalis furari mille aureos, quam furari capsulam exigui valoris, quamvis circumstantia furti capsulæ, utpote rei sacræ, mutet speciem, et circumstantia furti mille aureorum solum notabiliter aggravet. Item major est malitia, et magis alterat, et mutat judicium judicis sacramentalis priusquam homo occidatur, ipsi amputare brachia, oculos effodere, nasum comburere, ventrem aperire, etc., et postea ipsum occidere, quam unico solo ictu gladii ipsum occidere in ecclesia, licet circumstantia occisionis cum priori amputatione brachiorum et pedum, oculorum effossione, nasi combustione, ventris apertione, etc., solum notabiliter aggravantes sunt necessario confitendæ, tum ut recte et integre percipiantur peccata a judice sacramentali; tum ut juxta eorum gravitatem imponatur ab ipso debita et proportionata pœnitentia, seu satisfactio peccatoribus, uti patet etiam ex canonibus pœnitentialibus, qui habentur in fine decreti Gratiani, et dantur art. seq. n. 49, in quibus designantur notabiliter diversæ pœnitentiæ pro peccatis ejusdem speciei ob solas diversas circumstantias, ut patet in casu 21, 22, 37, 38, et al.

(124. Tum quia, si circumstantiæ sic notabiliter aggravantes non essent necessario confitendæ, sequeretur quod confessarius non posset injungere majorem pœnitentiam majoribus peccatoribus quam minoribus; sed hoc non est dicendum; ergo, etc. Minor de se patet : Major autem clare ostenditur, quia in tali casu confessarius non posset imponere majorem pœnitentiam furi unius millionis aureorum, quam furi unius aurei; incendiario villæ integræ, quam incendiario paucarum segetum; foventi odium, vindictam, desiderium impurum per quindecim annos, quam illi adhærenti per solum quadrantem, cum possent eodem modo peccatum suum exprimere dicendo in primo casu *commisi furtum mortale*, in secundo, *nocui proximo notabiliter*, et in tertio, *habui odium grave, desiderium impurum*, et hujusmodi, quæ omnia, ut vides, sunt absurda, adeoque, etc.

(125. Confirmatur nostra conclusio auctoritate catechismi Romani jussu S. Pii V conscripti, et ex Decreto concilii Tridentini editi, qui c. 9 *De pœnitentia* sic præcise habet: « Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, et pravitatem valde augent vel minuunt; » et infra subjicit: « Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt; quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt; » et concordat c. *Considerent* 1, De pœnitent., dist. 5, ubi inter alia dicitur, quod pœnitens debet considerare qualitatem criminis, quantum in eo perseveraverit, et ut agnoscat augmentum peccati, consideret cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ, etc., « quia, inquit, omnis ista varietas confitenda est. »

(126. Ad rationem autem pro opinione contraria adductam *supra* num. 118, respondetur quod, licet concilium citat., sess. XIV, cap. 5, expresse mentionem fecerit solum de obligatione confitendi circumstantias mutantes speciem; implicite tamen satis indicavit esse necessario confitendas etiam circumstantias notabiliter aggravantes, ut patet ex ipsamet allegata ratione ab eodem concilio per sua præcisa verba adducta *supra* num. 123. Ex confirmatione, in fin. num. 121, nihil sequitur ad rem, quia ibi concilium, ut patet ex contextu, et observant Lugo, La Croix, *loc. cit.*, et alii, solum dicit, nihil exigi præter confessionem mortalium, quæ pœnitens agnoverit post diligens

examen, nec ibi ullum habet sermonem de circumstantiis mutantibus speciem.

* Postremo, ne quem auctoritas S. Thomæ pro opposita opinione citati commoveat, adeatur Daniel Concina, Theologiæ Christianæ to .IX, *De sacram. Pœnitentiæ* lib. I, dissert. 4, cap. 6, ubi ostendit S. Thomam adversariis non favere. Etenim in lib. IV *Sent.*, dist. 16, quæst. 111, art. 2, in resp. ad quæstiunc. 5, recitata opinione illorum, qui statuebant, « quod non sint de necessitate confitendæ nisi circumstantiæ, quæ ad aliud genus peccati trahunt, » e vestigio subdit : « et hoc probabilius est, sed addendum est, quæ ad aliam speciem mortalis trahunt, cujus ratio est, quod venialia non sunt de necessitate confessionis, sed solum mortalia, quæ quantitatem infinitam quodammodo habent. Et quia circumstantiæ quæ aliam peccato speciem non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem, sed non peccati mortalis, non sunt de necessitate confessionis, tamen easdem confiteri perfectionis est, sicut et de venialibus dictum est. » De S. Antonino quoque Petrus Ballerinius, in III parte *Summæ theologicæ* ejusd. tit. 14, cap. 9, not. 10. « Tandem S. Antoninus, tit. 17, § 4, hanc, quam nunc statuimus, obligationem confitendi circumstantias multum aggravantes aperte defendit, cum confessorem « debere interrogare non « solum de mortalibus, sed etiam de circum- « stantiis, quæ eos gravant, vel alleviant, » aliquot auctoritatibus statuit. »

(127. Circumstantia consuetudinis, quamvis per se loquendo non sit necessario aperienda (52) in confessione, ut recte docent Suarez, Vasquez, Regin., Bonacina, Aversa, Lugo citati, et secuti a La Croix, lib. VI, part. II, n. 968; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 17, dist. 7, q. 3, num. 53, et alii; tamen interdum per accidens obligatur pœnitens ad talem circumstantiam consuetudinis aperiendam, et signanter, quando a confessario, ut rectum judicium formare valeat de dispositione ipsius pœnitentis interrogatur; unde Innoc. XI, die 2 Mart. 1679, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 58 in ordine, ibi : « Non tenetur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. »

(128. Peccata mortalia dubia sunt necessario confitenda, sub dubio tamen. S. Thomas, in 4, dist. 1, q. 2 ad 3; S. Bonaventura, *ibid.*, part. II, art. 1, q. 2; Alensis, part. IV, q. 77, membr. 2, art. 5; Sporer, *loc. cit.*, num. 392; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 54 et seq.; Felix Potestas, tom. 1, part. IV, cap. 3, numer. 3040, et satis *Communis* contra paucos. Et ratio est, quia ex conc. *Trid.*, *cit.*, sess. XIV, cap. 5, confitenda sunt, prout sunt in conscientia, sed prout occurrunt memoriæ, adeoque sicuti peccata certa confitenda sunt necessario ut certa, quia sic occurrunt memoriæ pœnitentis, ita dubia propter eamdem rationem, alias pœnitens se exponeret periculo peccandi et errandi circa integritatem confessionis.

(129. Qui confessus est peccatum aliquod mortale, ut dubium, si postea reperiat illud certum, seu certo illud commisisse, tenetur illud denuo ut certum confiteri. Sic communior doctorum ; adeo ut Dicastillus, disp. 9, dub. 2, num. 141, dicat oppositum esse inauditum in Ecclesia Dei : Sanch., in *Decal.*, lib. I, c. 10, num. 69; Carden., in *Crisi* disp. 51, num. 6; Moya, tom. IV, disp. 1, q. 6, num. 1, dicunt hanc opinionem esse certam, et communi praxi totius Ecclesiæ conformem, et absolute tenent Mendo., d. 10, num. 70, et plurimi alii apud ipsum, Lugo, disp. 16, a num. 77, ubi postquam pro utraque parte rationes attulit, concludit, se ab hac, utpote communi, nolle recedere, Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3045; Henno, *loc. cit.*, disp. 5, q. 8, concl. 2; Turrian., *De pœnit.*, q. 9, art. 2, disp. 26, dub. 6; Hurtad., *De sacram.*, disp. 9; *De pœn.*, diffic. 7; Diana, part. II, tract. 4, resol. 91; Rosign., *De pœnit.*, part. I, q. 2, art. 1, num. 21; La Croix, lib. VI, part. II, a num. 615, cum pluribus ibi citatis, ubi solvit insuper argumenta contraria, et plurimi alii contra Arriagam, disp. 31, *De pœnit.*, sect. 6; Spor, *loc. cit.*, num. 397, et alios ab ipso citatos, et adductos a la Croix, *loc. cit.* Et ratio nostræ conclusionis est, quia ex Trid, *cit.*, sess. XIV, cap. 5, peccata debent sic exponi confessario, ut de ipsis possit efformare rectum judicium, et peccatori congruentem imponere pœnitentiam seu satisfactionem : atqui confessarius diversum efformat judicium circa peccatum certum, ac circa peccatum omnino dubium, ergo, etc. Tum quia peccata sunt confitenda, uti sunt in conscientia pœnitentis; ex eodem conc. *Trid.*, *loc. cit.* Dictum autem peccatum confessum solum ut dubium jam nunc est certum in conscientia pœnitentis, nec ut certum est adhuc confessum, adeoque ut tale debet iterum confiteri, quamvis jam fuerit confessum ut dubium.

(130. Qui confessus est peccatum mortale tanquam certum, quale tunc putabat esse, quamvis postea judicet esse dubium, non tenetur iterum confiteri tanquam dubium, quia qui absolvitur a peccato certo, magis absolvitur a peccato dubio, cum sententia lata in illud ut certum afficiat, et exæquet totam rationem dubii quodammodo inclusam et superatam in ratione certitudinis. *Communis*. (131. Item qui confessus est peccatum integre prout commissum est, et prout erat in sua conscientia tempore confessionis, quamvis pro tunc, et ipse, et confessarius dubitaverit, an esset mortale vel veniale; non tenetur illud iterum confiteri, licet postea ipse, vel confessarius comperiat, seu agnoscat fuisse mortale, quia jam integre suum manifestavit peccatum, nec ex modo confitendi determinavit confessarium ad falso judicandum ; nec est necesse ad confessionis valorem, quod pœnitens

(52) Vide Append., num. 58.

vel confessarius sciat determinate peccatum confessum esse mortale vel veniale : unde quamvis per accidens judicetur esse veniale, quando est mortale, adhuc valida est confessio; dummodo pœnitens dixerit factum peccaminosum, siculi tunc in conscientia novit. Stoz., lib. I, part. V, num. 170; La Croix, *loc. cit.*, num. 619; Tamburin., *De confessione*, lib. II, cap. 1, num. 26; Sanchez, in *Decalog.*, lib. I, cap. 10, num. 68; Dicastill., d. 10, num. 248; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3044; Bosco, d. 7, sect. 8, num. 147, ubi dicit esse communem.

(132. Pœnitens non potest, nec licite, nec valide confiteri confessario absenti per litteras, aut nuntium, et ab eo absolvi, etiamsi reperiatur in articulo mortis, vel impotens ad accedendum ad illum. Scotus, in 4, dist. 17, quæst. unic., litt. Z, et communis aliorum, et colligitur ex cap. *Quem pœnitet* 88, De pœnitent., dist. 1, et expresse ex Clemente VIII, const. incip. *Sanctissimus. Vide* verb. ABSENS, art. 4, num. 1.

(133. Sic etiam invalida esset absolutio, si confessarius pœnitentem præsentem audiret, et postea per litteras eum absentem absolveret. *Vide* d. verb. ABSENS, n. 2.

(134. Valida autem est confessio, si per litteras pœnitens mittat peccata confessario absenti, qui ea legat, et huic factus præsens dicat : «Accuso me de peccatis illis, quæ scripsi, et peto absolvi; » sicuti etiam, si præsens peccata scripta det confessario legenda, et postea dicat, « de istis peccatis hic scriptis me accuso, et peto absolvi. » Non est tamen hoc faciendum sine rationabili causa (53). *Vide* dict. verb. ABSENS, num. 3.

(135. Imo volunt multi hoc extra casum necessitatis esse illicitum. *Vide* dict. verb. ABSENS, num. 4. * Confer num. 7 et 8, cum *nostris adnotationibus*. *

(136. Confessio ex traditione, consuetudine et usu Ecclesiæ debet regulariter, et ordinarie, esse vocalis. *Communis* ex concilio *Florentino, in Decreto Eugenii IV ad Armenos,* ex Extravagant. *Inter cunctas*, De privilegiis, ubi habetur : « Nisi articulus necessitatis occurrat, sacerdoti facienda est oris confessio, prout scriptum est : corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem, » et ex cap. *Quem poenitet* 88 De pœnitent., dist. 1, ibi : « Præcepit Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda, (quia si) per vos peccatis, per vos erubescatis; erubescentia enim ipsa partem habet remissionis. »

(137. Unde graviter peccaret, qui sine justa causa signis vel nutibus solum confiteretur. *Communis* cum Sporer, *loc. citat.*, numer. 489. (138. Si perpetuo mutus possit scribere, aut si hoc non possit, possit saltem nutibus et signis sua peccata in particulari aperire, cesselque periculum publicationis, tenetur ista scripto, nutibus vel signis confiteri non tantum ex præcepto divino in articulo mortis, sed etiam ex præcepto ecclesiastico semel in anno. *Communis*, cum Sporer., *loc. cit.*, num. 491; quamvis tamen extra articulum mortis non pauci id negent.* Repugnante tamen S. Thoma, cujus locum in *Addit.* ad num. 84 attulimus.*

(139. Confessio est necessario reiteranda, quoties est invalida, quod ex duplici capite accidere potest, scilicet ex parte confessarii et ex parte pœnitentis. *Communis.*

(140. Ex parte confessarii invalida est et reiteranda confessio : 1. Si confessarius formam omisit, aut substantialiter vitiavit, vel intentionem actualem, aut virtualem absolvendi non habuit; 2. Si confessarius non habeat jurisdictionem; 3. Si confessarius habeat jurisdictionem impeditam per censuram, utpote si fuit excommunicatus vitandus, quatenus est publice denuntiatus, vel notorius percussor clerici; 4. Si nullum prorsus peccatum intellexit, quia tunc practice non habuit materiam, quam absolveret. *Communis* (54).

(141. Ex parte pœnitentis est invalida et reiteranda confessio : 1. Si pœnitens confessus est sine dolore requisito, aut cum defectu alterius partis essentialis; 2. Si pœnitens confessus est sine vero proposito se emendandi, seu cum voluntate adhuc peccandi mortaliter; 3. Si pœnitens voluntarie et culpabiliter tacuit in confessione aliquod peccatum mortale, aut in re gravi et necessaria mentitus fuit, verum negando, aut falsum dicendo; 4. Si pœnitens in ipsa confessione peccavit mortaliter, ut si eam fecit ad finem mortaliter malum cum injusta infamatione vel detractione proximi, et hujusmodi; 5. Si pœnitens mortaliter negligens fuit in examinanda sua conscientia de commissis peccatis. *Communis.*

(142. Valida est (55), et non iteranda confessio bona fide facta confessario quantumvis indocto et ignaro, etiamsi inter mortale et veniale discernere nequeat, imo etiamsi putasset aliquod peccatum esse veniale, quod tamen est mortale; quia ad valorem confessionis sufficit notitia peccati in communi, seu confuso, videlicet quod pœnitens habeat peccatum. Diana, part. III, tract. 4, resolut. 121; Leander, tractat. 9, disc. 5, quæst. 74; Tamburin., lib. II, cap. 10, § 4; Sporer, *loc. cit.*, num. 495, cum Suarez, Sanchez, Layman ibi citatis, et alii passim. (143. Invalida tamen, et iteranda esset confessio, si scienter, et ex malitia fiat cum eo, ut peccata discernere nesciat, et pœnitenti mederi, ut oportet,

(53) E. R. *Vide* adnotationem adjectam verbo ABSENS.

(54) E. R. Adderem V. Si confessarius ea, quæ ad pœnitentiæ sacramenti administrationem necessaria sunt, penitus ignoraverit. Etenim S. Carolus, in *Instructionibus confessorum*, inter ea, quæ confessiones nullas, atque iterandas constituunt, reponit ex parte confessarii. « Si, quæ sunt ad hoc sacramentum ministrandum necessaria, penitus ignoraverit. »

(55) De opinionibus ab auctore nostro numero hoc, proximisque propositis, *vide Appendicem*, num. 57.

non possit, quia tunc confessio, ratione indispositionis et malitiæ pœnitentis, fuisset mortaliter mala et sacrilega, adeoque tota repetenda esset. Citati doctores, et alii communiter.

(144. Item valida est, et non iteranda confessio bona fide facta confessario surdastro, semidormienti vel distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non intellexit sine omni culpa pœnitentis, quia essentia, et effectus sacramenti consistere potest absque integra et specifica explicatione peccatorum, si ea absque ulla culpa pœnitentis vere dispositi omittatur. Quod si pœnitens postea advertat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetere, quæ probabiliter judicat aut cognoscit non fuisse audita et percepta. Sporer, *loc. cit.*, n. 497, cum supracitatis, Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3173, et alii passim.

(145. Si autem pœnitens post talem confessionem nesciat, quænam sint illa peccata, quæ confessarius non audivit vel non percepit, tenetur tunc repetere totam confessionem, si illa sit brevis, et paucorum peccatorum, quia tunc prudenter debet, et potest dubitare, quod nulla intellexerit, aut perceperit. Si autem confessio fuit prolixa, et multorum peccatorum, tunc non tenetur omnia repetere, sed satis erit se accusare in communi de illis peccatis mortalibus, quæ confessarius non audivit, seu non percepit, quia in tanta multitudine peccatorum non potest prudenter dubitare, quod nulla intellexerit aut perceperit. Diana, part. IV, tract. 4, resol. 198; Leander, tract. 5, diput. 5, quæst. 86; Lugo, disp. 16, a num. 607; Illsung, num. 149; Sporer, *loc. citat.*, num. 497; Tamburin., *loc. citat.*, cap. 10, § 3, num. 5; Felix Potestas, *loc. citat.*, num. 3174, cum sequentibus, ubi sub num. 3176, recte subjungit, quod pœnitens tunc debet determinare materiam, quantum fieri potest, v. g. dicendo : « Scio vel dubito, an confessarius audierit unum meum grave peccatum, vel aliqua gravia peccata, et nescio quale vel qualia fuerint, sed tempore illo solebam confiteri tales vel tales species peccatorum.

(146. Qui culpabiliter in confessione aliquod peccatum mortale tacuit, et postea in aliis subsequentibus confessionibus inculpabiliter est oblitus illius sacrilegii, non tenetur ad omnes istas subsequentes confessiones iterandas, quando talis sacrilegii, seu sacrilege factæ confessionis recordatur, sed solum tenetur ad iterandam illam, in qua per culpabilem reticentiam illius mortalis peccati sacrilegium commisit, quia aliæ confessiones bona fide factæ post confessionem illam sacrilegam et invalidam, ratione bonæ fidei, et inculpabilis oblivionis illius sacrilegii jam fuerunt validæ et fructuosæ. *Communis.*

(147. Qui certus de mortali in confessione omisso negative dubitat, an illud omiserit ex verecundia, an ex justa causa, tenetur cum illo reliquorum mortalium confessionem repetere, quia certus est de præcepto confitendi hæc peccata, et dubitat de adimpletione, cum dubitet de valore confessionis; debito autem certo non satisfit per solutionem ita incertam, cum possessio stet pro debito; Moya, d. 1, quæst. 8, num. 17; La Croix, lib. VI, part. II, num. 1212, et alii plures contra paucos alios oppositum sentientes.

(148. Qui inculpabiliter omisit in confessione aliquam circumstantiam, etiam speciem mutantem, si talis circumstantia seorsim sufficienter declarari possit, non tenetur repetere totum peccatum et multo minus totam confessionem præteritam; La Croix, *loc. cit.*, num. 1209, cum communi aliorum.

(149. Qui culpabiliter fecit confessionem invalidam, undecunque provenerit invaliditas, tenetur totam confessionem repetere. *Communis.* (150. Si talis confessio invalida et sacrilega reiteretur apud confessarium diversum a primo, tunc debent necessario repeti apud hunc omnia et singula mortalia distincte, et in particulari, ac si nunquam fuissent confessa, exprimendo sacrilegium quod fecit. *Communis.*

(151. Si autem confessio invalida repetatur apud eumdem confessarium, et hic adhuc habeat distinctam memoriam peccatorum sibi confessorum, satis est, si pœnitens defectum confessionis aperiat, et in genere addat : « Etiam me accuso de omnibus peccatis in tali confessione sacrilega tibi confessis. » Communis doctorum. (152. Imo id verum est, etiamsi confessarius eorum peccatorum singillatim in specie et numero non recordetur; dummodo saltem confuse recordetur status pœnitentis, ut convenientem pœnitentiam, medicinam, ac remedia præscribere possit. Sic satis communis sententia cum S. Antonino, Navarro, Toleto, Emanuele Sa, Vasquez, aliisque citatis; Layman, cap. 9, num. 6; Sporer, *loc. cit.*, num. 103; La Croix, *loc. cit.*, num. 1216; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3168; Mastrius, *Theol. moral.*, disp. 1, q. 8, num. 198, cum pluribus aliis citatis, et alii passim.

(153. Item hoc verum est, et sufficiens in repetendis multis, et plurimis confessionibus invalide factis apud eumdem confessarium, sive invaliditas proveniat ex defectu doloris sive ex defectu integritatis, sive ex aliis capitibus : non enim opus est, ut confessarius distincte, et in specie recordetur omnium illorum peccatorum sibi confessorum in dictis omnibus confessionibus; sed sufficit, quod recordetur in confuso et in communi status, ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat. Nec est necesse, quod pœnitens omnia peccata repetat distincte et singillatim, sed sufficit quod in compendio et generatim de omnibus se accuset, et defectus corrigat, dicendo verb. gr. : « Accuso me de omnibus illis peccatis, quæ tibi confessus sum in cunctis sacrilegis confessionibus tribus abhinc annis usque ad hanc, a quo tempore bis ordinarie omni mense sacrilege confessus sum, et communicavi, quia reticueram malitiose istud peccatum, vel non habui verum dolorem et propositum, » et hujusmo-

di : sic enim confessio adhuc erit formaliter integra, et confessarius, ut supponimus, sufficientem notitiam habet, ac memoriam peccatorum, quæ absolutioni sacramentali modo subjiciuntur. Ita Navar., Silvester, Vasq., Valentia, Henriquez, Toletus, Bonacina, Reginaldus, Layman, Caspensis, Aversa, et alii passim citati et secuti a Mastrio, *loc. cit.*, num. 198; Sporer, *loc. cit.*, num. 503; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3170; La Croix, *loc. citat.*, a num. 1216; cum pluribus aliis.

(154. Si vero confessarius nequidem in confuso et in communi recordetur status, ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat, aut pœnitentiæ a se ipsi impositæ, tunc pœnitens tenetur saltem ita distincte repetere peccata in aliis confessionibus confessa, ut ex ipsis, et aliis modo confessis possit iterum formare judicium saltem confusum de statu pœnitentis, et ipsi congruam injungere pœnitentiam. Lugo, disput. 16, num. 642; Aversa, quæst. 10, sect. 20; La Croix, *loc. cit.*, n. 1218; Felix Potestas, *loc. citat.*, num. 3168, cum divo Th. Mastrio, Bonacina, Navarr., et aliis ibi citatis.

(155. Præceptum confessionis tum divinum, tum ecclesiasticum obligat omnes fideles peccato mortali obnoxios, adeoque etiam hæreticos, et pueros doli capaces. *Communis.*

(156 Præceptum divinum confessionis obligat per se potissimum in articulo mortis, ac quolibet ejus morali periculo, id est quando quis infirmus est infirmitate mortali, vel est adjudicatus morti, vel ingreditur periculosum mortale bellum, aut periculosam navigationem; seu quando mulier tenera est proxime paritura, vel alias est jam experta habere partus difficiles et periculosos, et hujusmodi. *Communis.* Et ratio est, quia non est assignabile aliud tempus, in quo hoc divinum præceptum potius obliget, quam in mortis articulo seu periculo, a quo pendet nostra æterna salus, propter quam sacramentalis confessio instituta est, et præcepta, juxta concil. *Trident.*, sess. XXIV, canon. 6, ibi : « Si quis negaverit confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum, anathema sit : » tum quia nisi tunc saltem homo peccato mortali obnoxius confiteatur, nunquam implebitur præceptum, aut certe homo exponet se periculo certo, vel probabili nunquam implendi hoc divinum præceptum, cum, secuta morte, amplius adimpleri non possit, adeoque, etc.

(157. Per accidens autem præceptum divinum de habenda confessione sacramentali obligat, quando sumendum est aliud sacramentum respectu eorum, qui sibi conscii sunt peccati mortalis, et præsertim quoties sumendum est sacramentum Eucharistiæ, juxta illud Apostoli *I ad Corinth.* XI, 28, ibi : *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat.* Unde quandoque etiam per vitæ decursum, atque extra articulum, et periculum mortis obligare divinum præceptum confessionis sacramentalis colligitur ex concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 5, ubi sic habet : « Unde cum a sanctissimis et antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, inventum humanum esse, atque a Patribus in concilio Lateranensi congregatis initium habuisse dicere non verentur. Neque enim per Lateranense concilium Ecclesia statuit, ut Christifideles confiterentur, quod jure divino necessarium, et institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. » Ex quibus verbis clare colligitur, quod Ecclesia semper intellexerit, præceptum confessionis, quandoque extra mortis articulum, et periculum obligare jure divino, et cum tempus illud non fuerit præcise et expresse determinatum a Christo Domino, illud designavit Ecclesia, statuendo, « quod omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti. » Sic expresse in cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis, et remissionibus. Sic Mastrius, *Theolog. moral.*, disput. 21, quæst. 8, art. 1, num. 160, cum pluribus ibi citatis; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 10, dist. 3, quæst. 1, num. 11 et 12 ; La Croix, lib. VI, part. II, n. 2023, et alii passim.

(158. Præceptum confessionis ecclesiasticum obligat omnes fideles, etiam hæreticos et pueros doli capaces ad semel saltem in anno confitenda omnia peccata sua mortalia. *Communis*, et habetur expresse ex concilio generali Lateranensi sub Innocentio III celebrato et relato in cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionibus, ibi : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, et injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum. » Et definivit concilium *Tridentinum*, sess. XIV, canon. 8, ibi : « Si quis dixerit confessionem peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem et traditionem humanam a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, et singulos utriusque sexus Christifideles juxta magni concilii Lateranensis constitutionem semel in anno, et ob id suadendum esse Christifidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit. »

(159. Dicitur notanter in conclusione, *omnia peccata sua mortalia*, quia nullum datur præceptum, ne ecclesiasticum quidem, *obli-*

gans omnes fideles ad confessionem peccatorum venialium. *Communis* cum Sporer, *loc. cit.*, num. 371, contra aliquos antiquos, et habetur clare ex concil. *Trident.*. sess. XIV, cap. 5, ibi : « Venialia, quibus a Dei gratia non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. » (160. Quamvis autem non habentes ullum peccatum mortale nullo præcepto obligentur per se ad confessionem annuam venialium, tamen, quia qui sub prætextu carentiæ peccati mortalis, omitterent penitus confessionem, non leve præberent fundamentum sinistræ suspicionis, censentur per accidens ad ipsam obligari ratione scandali, quod semper fere timendum esset. Sic Escobar, et alii apud Sporer, *loc. cit.*, num. 527, eo vel maxime, quod. S. Bonaventura, Abulensis, Richardus, Nugnus, Rhod. aliique apud Avers., quæst. 15, sect. 3, dicunt, habentes tantum venialia nihilominus obligari ad confessionem annuam, quia Ecclesia absolute præcipit confessionem, adeoque, si non habeant mortalia, tenebuntur ad confitenda venialia, quam sententiam vocat probabilem Gobat, in *Experient.*, tract. 4, n. 340.

* Huc pertinent, quæ habet S. Thomas in lib. IV, *Sent.*, dist. 17, quæst. 21, art. 1, quæstiunc. 3 ad 3, scribens : « Dicendum, quod ex vi sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia quæ confiteatur. Vel potest dici secundum quosdam, quod ex decretali prædicta non obligantur, nisi illi, qui habent peccata mortalia, quod patet ex hoc, quod dicit, quod debent omnia peccata confiteri, quod de venialibus intelligi non potest, quia nullus omnia confiteri potest : et secundum hoc etiam ille, qui non habet mortalia, non teneretur ad confessionem venialium, sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implendum, ut se sacerdoti repræsentet, et se ostendat absque conscientia mortalis esse, et hoc ei pro confessione reputatur *. »

(161. Qui pluries in anno confessus est peccata sola venialia, si die ultima anni peccet mortaliter, vel recordetur peccati mortalis non confessi, tenetur illa ultima die confiteri ad satisfaciendum præcepto, cui necdum satisfecit, cum confessio venialium non sit materia præcepti. Vasquez, Reginaldus, Layman, Bonacina, Lugo, Arriaga, Aversa, Castropalaus, cum La Croix, l. VI, part II, d. 2040, et alii passim contra paucos. (162. Qui tamen mortale peccatum anno præcedente commissum, et per oblivionem omissum, hoc anno confessus est, satisfecit præcepto, quia, licet tale peccatum remissum esset indirecte, adhuc tamen erat materia necessaria hujus confessionis, ut remitteretur directe. La Croix, *loc. cit.*, num. 2041, et alii passim. (163. Qui per annum saltem semel confessus est mortale dubium cum venialibus, satisfecit præcepto, nec tenetur iterum confiteri, quamvis postea incidat in mortale certum, quia erat obligatio confitendi illud peccatum dubium, adeoque posuit materiam præcepti. Lugo, disp. 15, num. 169 ; Dicastill., dist. 7, num. 135 ; La Croix, *loc. cit.*, et alii passim.

(164. Annus pro implendo hoc præcepto, secundum Vasquez, Nugnum, Silv., Castrop., Lug., Rhod., Dicastill., Gorm., Bosc., et alios cum Diana, part. III, tract. 4, resol. 81, computandus est a die prima Januarii usque ad ultimam Decemb., quia nomine anni per præceptum expressi in communi acceptione intelligitur illud tempus, quod a prima die Januarii decurrit usque ad ultimam diem Decembris; secundum autem Sotum, Navarrum, Suarez, Coninch, Layman, Fagundez, Bonacinam, Arriag., Avers., Tannerum, et alios, computandus est a Paschate ad alterum Pascha, ita ut, qui post Paschalem hanc confessionem in peccatum mortale lapsus est, ejus confessionem usque ad sequens Pascha differre possit, et non amplius, citra peccatum mortale. Et hæc opinio est communior et ecclesiasticæ consuetudini conformior, ut recte notant Suarez, disp. 36, sect. 3 ; Coninch, disp. 5, dub. 6 ; Tannerus, disp. 6, q. 7 ; Layman, cap. 5, n. 8 ; Sporer, *loc. cit.*, n. 534, et alii. Et de facto id confirmat praxis Ecclesiæ, siquidem eo solo tempore pastores a fidelibus suis confessionem peccatorum intra annum commissorum exigere solent. Arg. Extravagant. *Vices illius*, De tregua et pace, ubi dicitur, *De jure* (id est cap. *Omnis utriusque* 12, De pœnitentiis et remissionibus) *tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri sacerdoti*.

(165. Præceptum annuæ confessionis potest per se adimpleri in quocunque anni tempore, nec obligat per se tempore paschali, sed solum per accidens, ratione communionis paschalis, quam confessio peccatorum mortalium necessario præcedere debet. Sic communior et probabilior sententia cum Soto, Victor, Henriq., Sa, Vasquez, Valentia, Coninch, Bonacina, Layman, Filliuc., Castropal., Lug., Dicastill., Arriag., Tamburin., Bosc., Gorm. citatis et secutis a La Croix, *loc. cit.*, nu. 2042 ; Sporer, *loc. cit.*, nu. 533, cum aliis ibi citatis ; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 10, dist. 3, quæst. 2, nu. 15 et 16, et alii passim contra P. Sot., Suarez, Fagund., et alios ; et ratio est, quia concilium *Lateranense*, in cit. cap. *Omnis utriusque sexus*, aliter statuit de annua confessione, et aliter de sacra communione : de sacra enim communione statuit, quod ad minus in Pascha suscipiatur : « suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum ; » de annua confessione vero, quod saltem semel in anno habeatur : « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur : » quæ verba nisi ad alienum sensum torqueantur, satis clare significant tempus præcepti pro confessione esse totum annum; ut recte intelli-

gunt La Croix, *loc. cit.;* Reiffenstuel, *loc. cit.*, aliique supracitati.

(166. Nec obstat communis consuetudo confitendi in Paschate, et quod tunc pastores soleant a suis fidelibus parochianis exigere testimonium confessionis, et quod in cit. Extravagant. *Vices illius*, De tregua et pace, dicatur quod « de jure tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri sacerdoti, » quia legenti contextum patet, mentem Pontificis fuisse tantum dicere, quod saltem semel in anno debeat parochianus recognoscere parochum, quod si alias non fecerit, debeat in Paschate de quo ideo specialiter meminit, quia tunc solent omnes confiteri, et qui est in mortali, per accidens tenetur ratione communionis, cujus dignæ perceptioni, habita copia confessarii, præmittenda est confessio sacramentalis; nec sufficit sola contritio de commisso peccato mortali, prout declaravit concilium *Trident.*, sess. XIII, cap. 7.

(167. Unde si quis sive culpabiliter, sive ob legitimum impedimentum in Paschate non est confessus, is tenetur postea per anni decursum confiteri, quia hoc præceptum urget toto anno. Sic doctores citati.

(168. Qui toto anno non confitetur sine justa causa, peccat mortaliter, quia transgreditur præceptum in re gravissima. *Communis.* (169. Insuper qui culpabiliter non confitetur semel in anno, vivens interdicitur ingressu ecclesiæ, et moriens privatur ecclesiastica sepultura, cit. cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionibus. (170. Ipse tamen non adimplens præceptum annuæ confessionis non est ipso jure interdictus, sed interdicendus. Unde, si ante declarationem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. *Vide* verb. EUCHARISTIA, num. 24, et verb. PASCHA, num. 19 et 20.

(171. Qui sive justa, sive injusta de causa confessionem annuam omisit, tenetur postea confiteri, cum primum commode poterit. Sic Sporer, *loc. cit.*, num. 536, ubi dicit esse hanc communiorem, et sibi omnino veram sententiam cum Navarro, Suar., Coninch., Layman, Gobat., et aliis, quam ut probabiliorem defendit etiam La Croix, lib. VI, p. II, num. 2046, cum plurimis ibi citatis contra S. Antoninum, Silvestrum, et alios non paucos. *Vide* verb. PASCHA, num. 21 et 22.

(172. Quo quis diutius differt confessionem ultra annum, probabilius est eo gravius peccare, quia longius recedit ab intentione præcepti jubentis confessionem fieri saltem semel quolibet anno; dilationem tamen illam esse unicum peccatum continuatum, tenent Valentia, Coninch., Nugnus, Laym., Diana, Silvest., et alii cum Aversa apud La Croix, *loc. cit.*, num. 2044; Sporer, *loc. cit.*, num. 536, et plures alii contra Bonacinam, Vasq., Suarez, et alios volentes, talem peccare toties mortaliter, quoties occasionem commodam confitendi oblatam negligit.

(173. Qui pluribus annis jam elapsis non

est confessus, confitendo prima, vel secunda die, vel alia hujus currentis anni, valet hæc sua unica confessio, tam pro hoc anno quam pro omnibus annis præteritis, quia per unicam hanc confessionem obtinet finem præcepti, qui est reconciliatio cum Deo per confessionem omnium mortalium eo usque commissorum. La Croix, *loc. cit.*, num. 2047, cum Aversa, Bosco, Gorm., ibi citatis; Sporer, *loc. cit.*, num. 533; Lugo, disput. 15, num. 180, et alii. (174. Si autem adhuc ante finem hujus anni relaberetur in mortale, probabilius obligaretur ad iterum confitendum hoc anno, quia priori confessione censetur satisfecisse obligationi præcedentis anni, cujus obligatio necdum erat sublata; adeoque, si iterum peccaret mortaliter, cum nova adveniret obligatio per novum peccatum, iterum confiteri obligabitur. La Croix, *loc. cit.*, num. 2047, cum Suarez, Nugn., Coninch, Hurtad., Filliuc., Bonacina, Laym., Aversa, ibi citatis, Sporer, *loc. cit.*, num. 536, ubi cum Coninch et Layman omnino certam putat hanc sententiam, quidquid negent alii.

(175. Præcepto ecclesiastico annuæ confessionis non satisfit per confessionem voluntarie nullam, et scienter invalidam, et sacrilegam. Unde Alexander VII, die 24 Septembr. 1665, inter alias merito damnavit sequentem propositionem 14, in ordine, ibi : « Qui facit confessionem voluntarie, nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ. »

(176. Præcepto annuæ confessionis potest satisfieri confitendo, tum proprio parocho, tum aliis confessariis, legitime approbatis, sive sæcularibus, sive regularibus. *Communis.* Quamvis enim esset olim obligatio confitendi proprio parocho, ex quo concilium *Lateranense* relat., in cap. *Omnis utriusque sexus* dicat, « confiteatur proprio sacerdoti, » tamen nunc certo satisfaciunt, qui confitentur regularibus legitime approbatis, ut patet ex Bulla 22 Leonis X, incip. *Dum intra mentis arcana*, § 6; bulla 48 Pauli III, incip. *Licet debitum ;* item ex Extravag. Joan. XXII, incip. *Vas electionis*, De hæreticis; item ex Extravag. Bened. XI, incip. *Inter cunctas*, De privilegiis; item ex constitutione Clementis VII; incip. *Significatum fuit nobis*, cum similibus. Unde Alexander VIII, die 21 Augusti 1690, merito damnavit sequentem propositionem 24, in ordine, ibi : « Confessiones apud religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ. » (177. Non sufficit tamen confessio facta regulari, qui pro approbatione se præsentavit episcopo, et fuit injuste reprobatus, ut expresse habetur ex sequenti propositione 13, in ordine, inter merito damnatas ab Alexandro VII, die 24 Septembr. 1665, ibi : « Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato. »

(178. Alia. *Vide* verb. ABSOLUTIO, verb. APPROBATIO, verb. CONFESSARIUS, verb. SIGILLUM.

(179.* Moriturum, qui antequam incidat subitus ægritudinis gravis casus, signa

contritionis exhibuit, et postquam supervenit confessarius nullo signo hanc voluntatem ostendit, adhuc tamen absolvi posse multo verior et tuta est opinio. Neque hic locum habet controversia, num absolutio conferenda sit sub conditione, an absolute; hæc enim tantum valet in casu, quo moriturus dubia prorsus, et ambigua contritionis signa præbuit. *De synodo diœc.*, lib. VII, cap. 15, § 8, nov. edit.

(180. Si vero ex nullo testimonio constet, illum ante casum mortalis illius morbi signa doloris exhibuisse et petiisse confessionem, adhuc tamen multo verior est opinio contendentium, ut absolvatur sub conditione, dummodo moriturus christiane vixerit; nam acta Christianæ vitæ totidem sunt voces, quibus miser ille absolutionem sibi dari petierit et contritionem exhibuerit; et nisi sint præsentes actus pœnitentis, per vitam illam antea christiane actam præcessisse dicendi essent, et tunc pro præsentibus haberi, quemadmodum præsens censetur contritio ante subitum mortis casum præmissa. *De synodo diœces.*, lib. VII, cap. 15, § 10, nov. edit.

(181. Sunt etiam qui velint, neque iis negandam absolutionem sub conditione, qui licet male vixerint, tamen catholicam fidem retinuerunt, et pro catholicis se gesserunt, quorum tamen sententia nimis laxior videtur. *Ibid.*, § 13.

ARTICULUS III.

Quoad ea quæ concernunt satisfactionem sacramentalem seu pœnitentiam

SUMMARIUM.

1. Satisfactio sacramentalis quid sit? — 2. Effectus satisfactionis sacramentalis est remissio pœnæ temporalis. — 3. An satisfactio sacramentalis remittat totam pœnam temporalem, ita ut nihil remaneat luendum in purgatorio? Quidam tenent sententiam affirmativam. — 4. At contraria negativa tanquam probabilior et communior defenditur. — 5. Unde dicendum est, quod per satisfactionem sacramentalem eo major vel minor pœna remittitur, quo major vel minor fuerit satisfactio, et quo majori vel minori dispositione fuerit adimpleta. — 6. An satisfactio sacramentalis, ut effectum suum sortiatur, debet necessario adimpleri a pœnitente in statu gratiæ; tres sunt doctorum sententiæ, quæ assignantur, et eligitur tertia docens, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum, bene vero sortiatur, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ. — 7. Probatur specialiter, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum. — 8. Item probatur specialiter, quod, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ, satisfactio sacramentalis sortiatur suum effectum, et reviviscant opera mortua et mortificata. — 9. Satisfactio, seu pœnitentia sacramentalis adimpleta, seu peracta in statu peccati mortalis sufficit ad integritatem sacramenti, et ad implendum præceptum confessarii de persolvenda pœnitentia. — 10. Confessarius per se loquendo tenetur sub gravi injungere pœnitenti aliquam satisfactionem, seu pœnitentiam. — 11. Et quidem licet satisfactio in esse exhibito, seu in actuali executione posita, sit solum pars integralis sacramenti pœnitentiæ, satisfactio tamen in voto, id est propositum saltem implicitum satisfaciendi, potest dici pars essentialis ipsius. — 12. Hinc pœnitens sub gravi obligatione ex genere suo mortali tenetur acceptare et implere pœnitentiam rationabilem obligatorie impositam a confessario, ita ut, qui nullam penitus acceptare vellet, non posset absolvi. — 13. Probatur conclusio ex concilio Tridentino. — 14. Adducitur et solvitur objectio ex Scoto. — 15. Potest tamen pœnitens ex aliqua rationabili causa licite hanc, vel illam in particulari pœnitentiam respuere. — 16. Pœnitens tenetur satisfactionem, seu pœnitentiam acceptatam adimplere, et quidem sub gravi peccato, si sit gravis, et pro gravibus peccatis; sub levi autem, si sit levis, pro peccatis venialibus aut mortalibus jam antea confessis et remissis. — 17. Pœnitens tenetur adimplere pœnitentiam tempore vel termino sibi a confessario præfixo. — 18. Potest tamen termini dilatio facile excusari a mortali, et assignantur casus. — 19. Si terminus a confessario præfixus non sit, tenetur pœnitens pœnitentiam implere quam primum commode moraliter potest. — 20. Unde quamvis sit leve peccatum ipsam adimpletionem pœnitentiæ differre ad duos, vel tres, aut quatuor, vel quinque dies, plus minusve; tamen grave peccatum erit, si nimium, et ad longum tempus differatur, præsertim si prævideatur impotentia, seu oblivio eam adimplendi, aut si pœnitentia implenda ipsa dilatione minuatur. — 21. Pœnitens potest adimplere pœnitentiam, quando adimplet aliud opus præceptum, modo pœnitentia, et aliud opus se invicem non excludant. — 22. Pœnitens satisfacit pœnitentiæ sibi injunctæ, ita ut nihil repetere teneatur, si rem injunctam integre adimpleat, quamvis non intendat, imo nec cogitet tunc implere pœnitentiam et satisfacere suæ obligationi. — 23. Pœnitens tenetur per seipsum pœnitentiam adimplere, ita ut non auctoritate propria, nec confessarii possit eam adimplere per alium. — 24. Pœnitens non tenetur adimplere pœnitentiam ante absolutionem aut communionem. — 25. Quando pœnitens, sive inculpabiliter, sive culpabiliter oblitus est pœnitentiæ sibi impositæ, quandiu non recordatur, nec memorem confessarium consulere potest, tunc cessat ejus obligatio illam adimplendi, nec tenetur confessionem repetere, ut aliam pœnitentiam recipiat; consultum tamen est in sequenti confessione petere sibi imponi aliam congruam peccatis, quæ confiteri solet. — 26. Pœnitens invalide absolutus non tenetur adimplere pœnitentiam. — 27. Pœnitentiæ injungendæ debent esse aliquo modo proportionatæ delictis, salutares, convenientes pœnitentium dispositioni, facultati et utilitati. — 28. Unde graviter peccant confessarii, qui absque ulla justa causa ex mera convenientia, affectu vel respectu humano levissimas injungunt pœnitentias pro gravibus peccatis; et si tali conniventia ansam præbeant licentius peccandi, eorum peccatorum participes fiunt. — 29. In pœnitentiis injungendis debent confessarii præ oculis semper habere duos fines, qui assignantur. — 30. Confessarii dictos fines præ oculis habentes possunt quandoque etiam leviores pœnitentias pro qualitate, dispositione et statu pœnitentium imponere. — 31. Assignantur hic in specie præcipuæ aliquæ causæ, propter quas levior pœnitentia, quam alioquin peccata mereantur, possit licite a confessariis imponi. — 32. Opera pro pœnitentia sacramentali regulariter injungenda consistunt generice *in jejunio*, *oratione et eleemosyna*; et quæ sub ipsis comprehendantur? — 33. Pro satisfactione, seu pœnitentia sacramentali potest nedum injungi opus bonum externum, sed interdum, considerato pœnitentis statu, etiam opus bonum internum. — 34. — Pro pœnitentia imponi potest etiam opus aliunde præceptum. — 35. Et tunc in illud cadet duplex obligatio, cujus utriusque circumstantia in casu omissionis erit in confessione aperienda. — 36. Ordinarie tamen, cessante justa causa, non

sunt imponenda pro pœnitentia opera aliunde jam præcepta et debita, sed opera supererogatoria, et aliunde indebita. — 37. Potest confessarius interdum, modica pœnitentia imposita, etiam reliqua pœnitentis opera, tam debita quam libera determinato aliquo tempore facienda, auctoritate clavium elevare, et imponere in pœnitentiam sacramentalem, imo hoc quandoque valde expedit magnis peccatoribus. — 38. Potest pro pœnitentia injungi oratio, eleemosyna, vel aliud opus bonum applicandum pro animabus purgatorii. — 39. Pœnitentia regulariter imponenda est post audita peccata ante datam absolutionem. — 40. Cæterum potest etiam imponi pœnitentia post datam absolutionem, non solum quando confessarius est oblitus eam imponere ante, sed etiam aliquando ex studio et voluntate. — 41. Pœnitentiam sibi a confessario impositam non potest pœnitens commutare in aliud opus etiam evidenter melius. — 42. Pœnitentiam commutare potest non solum ille confessarius, qui eam imposuit, sed etiam quicunque alius æqualem potestatem habens. — 43. Confessarius autem non habens potestatem in casus reservatos non potest commutare pœnitentiam ab alio pro reservatis impositam; alii autem probabiliter sustinent contrarium. — 44. Commutatio pœnitentiæ, si fiat ab eodem confessario, qui illam imposuit, potest etiam fieri extra confessionem; dummodo duret adhuc sacramentum moraliter, id est dummodo confessarius adhuc habeat notitiam saltem confusam confessionis et status pœnitentis. — 45. Si autem confessarius oblitus esset omnino confessionis, et nullam penitus retineret notitiam status pœnitentis, non posset pœnitentiam commutare, nisi repeteretur confessio, seu saltem pœnitens rememoraret in confuso sua peccata. Alii tamen probabiliter sustinent contrarium. — 46. Si commutatio pœnitentæ fiat a confessario diverso ab illo, qui illam imposuit, debet necessario fieri in confessione. — 47. An ad hoc, ut posterior confessarius possit in nova confessione commutare pœnitentiam prius ab alio impositam, necesse sit, quod ipsi repetantur, et explicentur illa peccata, ob quæ prior pœnitentia fuit imposita? Multi tenent negativam sententiam. — 48. Affirmativa tamen sententia, quod nempe necesse sit repetere dicta præterita peccata, est communior, probabilior et tutior. — 49. Adducuntur canones pœnitentiales. — 50. Subnectitur hic pœnitentia solita imponi ob violatam immunitatem ecclesiasticam, ad n. 73. — 74. Alia ad rem ad n. 77.

(1. Satisfactio sacramentalis est solutio seu compensatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam consistens in operibus bonis et pœnalibus a confessario taxatis in sacramento Pœnitentiæ. Est in re communis.

(2. Effectus satisfactionis sacramentalis est remissio pœnæ temporalis, quia ipsa præter generalem virtutem satisfactoriam cujuscunque boni operis in gratia facti ex opere operantis, habet virtutem specialem ex opere operato compensandi et delendi partem pœnæ temporalis peccatis debitæ, quam non haberet, si illud opus esset voluntarie assumptum, aut aliunde impositum. *Communis*, ex concil. *Trident.*, sess. XIV, cap. 3 et 8, et canon. 12, 13, 14 et 15. Cum enim sit pars integralis sacramenti a Christo specialiter instituta ad satisfactionem pœnæ, debet virtute sacramentali habere aliquem effectum ex opere operato, quem alias non haberet.

(3. An autem satisfactio sacramentalis a confessario imposita remittat totam pœnam temporalem peccatis debitam, ita ut, satisfactione peracta, nihil amplius remaneat pœnitenti luendum in purgatorio? Variant doctores. Affirmativam sententiam tenent Major, Sotus, Medina, Hurtadus, et alii apud Mastrium, in *Theol. moral.*, disp. 21, num. 267. (4. Oppositam negativam sententiam tanquam probabiliorem et communiorem defendunt Suarez, Vasquez, Lugo, Bonacina, Aversa, Meratius, Valentia, Nugnus, Reginaldus, Caspensis, et ex Scotistis Aretinus, et alii passim citati et secuti ab ipso Mastrio, *loc. cit.*, numer. 267. Et ratio hujus nostræ probabilioris et communioris sententiæ est, quia, admissa contraria sententia, sequeretur quod quicunque decederet ex hac vita paulo post confessionem, pœnitentia peracta, nullas omnino pœnas luere deberet in purgatorio, quod est alienum a communi sensu Ecclesiæ; sic enim negligerentur penitus indulgentiæ, et alia opera bona; tum quia nullus confessarius quantumvis prudens et doctus certo scit, qua mensura puniantur peccata in purgatorio, et quanta pœna cuicunque peccato correspondeat, et qualis satisfactio sacramentalis correspondeat tantæ pœnæ purgatorii, adeoque, ut recte argumentatur Mastrius, *loc. cit.*, non potest inferri, ut prætendunt adversarii, quod per satisfactionem a confessario taxatam etiam prudenti judicio juxta peccatorum gravitatem, tollatur omnis pœna peccato debita, ita ut pœnitenti, peracta satisfactione, nihil in purgatorio luendum remaneat.

(5. Unde dicendum est, quod per satisfactionem sacramentalem non remittitur tota pœna temporalis, sed eo major vel minor pœna remittitur, quo major vel minor fuerit satisfactio, et quo majori vel minori dispositione fuerit adimpleta. Sic Mastrius, *loc. cit.*, num. 268; Henno, tom. II, tract. *De pœnitent.*, disp. 6, quæst. 5, conclus. 3; Lugo, disput. 25, num. 26 et 27; La Croix, lib. VI, part. II, num. 1237, et alii. Et ratio primæ partis est, quia, si parva satisfactio remittit ex opere operato aliquid pœnæ temporalis, quia virtute clavium est ad id elevata, plus sine dubio remittet satisfactio major, cum sit etiam secundum se totam elevata. Ratio autem secundæ partis est, quia, sicut idem sacramentum cum majori dispositione susceptum plus de gratia confert, ut expresse docet concil. *Trident.*, sess. VI, cap. 7, ubi loquens de adultorum justificatione per sacramenta, dicit illos justitiam recipere « secundum propriam cujusque dispositionem et cooperationem; » ita et hæc pars sacramenti plus de pœna remittit, quando fit cum majori dispositione; et econtra minus remittit, quando fit seu adimpletur cum minori dispositione; est enim discurrendum de effectu satisfactionis sacramentalis proportionate ad effectum sacramentorum.

(6. An vero satisfactio sacramentalis, ut effectum suum sortiatur, debeat necessario adimpleri a pœnitente in statu gratiæ, vel etiam sufficiat ad talem effectum, quamvis

adimpleatur in statu peccati mortalis? Tres sunt doctorum sententiæ. Prima absolute negat satisfactionem sacramentalem in statu peccati adimpletam suum sortiri effectum, non solum pro eo tunc, sed nec etiam postea remoto obice peccati, et succedente statu gratiæ, et pro hac citantur D. Thom. Richardus, Capreolus, Adrianus, Valentia, Ledesma, Hurtadus, et alii quamplures apud Mastrium, *loc. cit.*, num 276, et apud La Croix, lib. VI, par. II, num. 1245. Secunda absolute affirmat satisfactionem sacramentalem in statu peccati mortalis adimpletam etiam tunc suum sortiri effectum, remittendo scilicet pœnam illi proportionatam, non obstante tali statu peccati mortalis, in quo adimpletur. Sic Scotus, in 4, dist. 15, q. 1, num. 26, quem secuti sunt, non solum Scotistæ omnes, tam veteres quam recentiores, sed etiam Gabriel, Marsilius, Medina, Navarrus, Vasquez, Diana, Amicus, et alii quamplures apud Mastr., *loc. cit.*, num. 276 et seq., ubi hanc late propugnat, et apud La Croix, *loc. cit.* Tertia, media via procedens, negat quidem satisfactionem sacramentalem in statu peccati mortalis adimpletam sortiri suum effectum, nempe remissionem pœnæ pro tunc, scilicet statu peccati mortalis; at vero affirmat talem suum effectum sortiri postea, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ. Sic Cajetanus, Petrus Soto, Henriquez, Suarez, Coninchius, Lugo, Aversa, et alii recentiores apud Mastrium, *loc. cit.*, num. 276; Layman, lib. v, tr. 6, cap. 15, num. 15, cum aliis ibi citatis, Rosignolus, *De pœnitentia*, part. I, quæst. 5, art. 11, num. 7 et 9, cum aliis ibi citatis; Viva, *ad prop.* 18 *Alexand. VIII*, num. 14, et alii plures, et ex Scotistis Sporer, tom. III, part. III, cap. 4, quæst. 1, num. 140 et seq.; Felix Potestas, tom. I, part. IV, num. 2190 et sequent. Et hæc opinio videtur jam communior et probabilior.

7. Unde probatur specialiter, quod, durante statu peccati mortalis, satisfactio sacramentalis non sortiatur suum effectum, quia effectus primarius satisfactionis sacramentalis est remissio pœnæ temporalis; sed existens in peccato mortali pro eo tempore, quo in eodem existit, non potest mereri talem remissionem, ergo, etc. Major est certa. Probatur minor, quia, qui dignus est pœna æterna, non est dignus, ut obtineat remissionem pœnæ temporalis, cum non possit remitti temporalis, nisi prius remissa culpa mortali, pœna æterna ipsi debita commutata sit in pœnam temporalem, et sic sola ipsa pœna temporalis luenda supersit, adeoque, etc. Tum quia remissio pœnæ temporalis est effectus secundarius sacramenti, ideoque pendere videtur a permanentia effectus principalis ac primarii, qui est remissio culpæ mortalis per infusionem gratiæ sanctificantis.

8. Item probatur specialiter, quod, ablato obice peccati mortalis, seu recuperato statu gratiæ, satisfactio sacramentalis sortiatur suum effectum, quia satisfactio injuncta a confessario virtute clavium, ut definitur a concilio *Tridentino*, sess. XIV, cap. 3, est pars sacramenti pœnitentiæ, et confert ad perfectam peccatorum remissionem in ordine ad pœnam temporalem pro eisdem debitam; sed sacramenta, quæ suum producunt effectum ex opere operato, si illud non obtinent, exstante obice, obtinent postea, eodem obice ablato et remoto: ergo hoc idem dicendum est de satisfactione sacramentali, quæ ut pars sacramenti operatur virtute clavium, et ex opere operato, adeoque licet satisfactio sacramentalis adimpleta in statu peccati mortalis non potuerit pro tunc sortiri suum effectum, stante obice peccati mortalis: ipsum tamen suum effectum sortietur, recedente seu remoto obice dicti peccati mortalis; alias non causaret dictam remissionem pœnæ temporalis ex opere operato. Ex occasione autem num. 7 et 8, non omittendum, bona opera ratione peccati lethalis alia esse mortua et alia mortificata. Prima sunt, quæ fiunt in peccato mortali, quod est mors animæ; unde dicuntur nasci mortua, et reviviscere impossibilia. Secunda sunt, quæ facta fuerunt in gratia, quæ est vita animæ; iis tamen accessit peccatum mortale, ob quod rationem meriti ad vitam deperdunt æternam, utpote tamen nata viva, recedente lethali, reviviscunt. Hinc prodiere versus:

Illa reviviscunt, quæ mortificata fuere.
Vivere non possunt, quæ mortua nata fuere

Bona autem opera mortua, licet non prosint ad vitam æternam, nec per pœnitentiam reviviscant, juvant tamen ad alia, juxta versus Glossæ, cap. *Quod quidam* 5, De pœnitentiis et remiss., verb. *Pœnitentia.*

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ;
Cor faciunt humile, et minuunt tormenta gehennæ.

9. Satisfactio seu pœnitentia sacramentalis adimpleta, seu peracta in statu peccati mortalis sufficit ad integritatem sacramenti, et ad implendum præceptum confessarii de persolvenda pœnitentia. *Communis.* Et ratio est, quia confessarius præcipit opus, et non modum, et ipse pœnitens illud implet quoad substantiam, cum ponat totum opus præceptum. Tum quia talis est communis sensus, et praxis fidelium, qui nec solent pœnitentias in statu peccati peractas repetere, nec a confessariis obligari ad ipsas repetendas.

10. Confessarius per se loquendo tenetur sub gravi injungere pœnitenti aliquam satisfactionem seu pœnitentiam. *Communis*, et patet ex verbis præceptivis concilii *Tridentini*, sess. XI, cap. 8, ibi: « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus, et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate salutares, et convenientes satisfactiones injungere. » Unde idem concilium, *cit.*, sess. XIV, cap. 3, et canon. 4, enumerat satisfactionem inter partes sacramenti Pœnitentiæ.

11. Et quidem, licet satisfactio in esse exhibito, seu in actuali exsecutione posita, sit solum pars integralis sacramenti Pœnitentiæ; satisfactio tamen in voto, id est pro-

positum saltem implicitum satisfaciendi, potest dici pars essentialis ipsius se tenens ex parte materiæ proximæ, in quantum, hoc sublato (id est si pœnitens tale propositum saltem implicitum non haberet, sed contrariam voluntatem), non conficeretur sacramentum, cum qui contritus vel attritus confitetur, debeat habere etiam votum et propositum satisfaciendi, id est solvendi pœnam post absolutionem remanentem; nam si peccator tale propositum saltem implicitum non haberet, sed potius voluntatem contrariam, sacramentum non conficeretur. Scotus, in 4, dist. 16, quæst. 1, litt. E; Mastrius, in *Theolog. moral.*, disp. 21, quæst. 11, art. 1, num. 264, et in 4, disp. 5, num. 569, cum aliis; Felix Potestas, t. I, par. IV, num. 3180, et alii.

(12. Hinc pœnitens sub gravi obligatione ex genere suo mortali tenetur acceptare et implere pœnitentiam rationabilem obligatorie impositam a confessario, ita ut, qui nullam penitus acceptare vellet, non posset absolvi, quia non esset dispositus, nec verum dolorem haberet. Sic communissima doctorum sententia omnino vera, conciliis conformis, et in praxi omnimode tenenda: teste Sporer, *loc. cit.*, num. 547, contra Medinam, Sotum, Cajetanum, Silvestrum, Armillam, Navarrum, et paucos alios.

(13. Probatur nostra conclusio ex concilio *Trident.*, sess. XIV, cap. 8, ubi ex verbis Christi, *Matth.* XVIII, 18: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis*; et *Joannis* XX, 23: *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt*; concludit in confessariis esse potestatem ligandi, non tantum ad infirmitatis medicamentum, sed etiam ad peccati commissi vindictam, ac satisfactionem, ibi: « Habeant præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam in præteritorum peccatorum vindictam et castigationem; nam claves sacerdotum, non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum concessas antiqui Patres, et credunt, et docent; » ex quibus verbis clare patet, non posse pœnitentes rationabilem pœnitentiam respuere, cum in judice potestas imponendi supponat in reo obligationem acceptandi. Unde hæc veritas temerarie jam negaretur, inquit Suarez; imo Victoria, et quidam alii volunt esse de fide, ob cit. concil. *Trident.* textum, ut notat Henno, tom. II, tract. *De pœnitentia*, disp. 6, quæst. 2, concl. 1.

(14. Nec valet objicere, quod etiam Scotus, in 4, dist. 15, q. 1, § *De secundo principali*, et dist. 19, § *Ad quæstionem*, litt. D, uti a pluribus etiam Scotistis intelligitur et citatur, teneat, pœnitentem posse pœnitentiam non acceptare et absolvi, si dicat velle pœnam solvere in purgatorio. Non valet, quia Scotus tantum vult absolvendum esse ex charitate pœnitentem, qui ex nimia animi fragilitate respueret omnem pœnitentiam peccatis condignam, si aliunde esset dispositus, ubi non vult *omnem pœnitentiam simpliciter*, sed *omnem pœnitentiam condignam*, ut satis explicat in *Reportat. Col.*, dist. 19, q. 1, num. 14, indicans, quod alibi loqueretur de eo, qui nollet recipere pœnitentiam *ullam, de quacunque imposita, quæ esset condigna*, ut expresse notant Henno, *loc. cit.*, conc. 1, et Herincx, disp. 4, *De satisfact.*, num. 15; Sanning, dist. 12, quæst. 2, num. 10 et 11; Reiffenstuel, tract. 14, distinct 10, quæst. 1, nu. 12, et alii; tum quia, ut recte observat Mastrius, in *Theolog. moral.*, disp. 21, qu. 11, art. 3, num. 282, certum est, etiam de mente Scoti, simpliciter et absolute loquendo, pœnitentem obligari ad acceptandam et implendam pœnitentiam sibi rationabiliter a confessario impositam; nec posse licite illam respuere; et satisfactionem in purgatorio implendam reservare, quia *cit.*, dist. 19 Scotus dicit pœnitentem teneri pœnitentiam acceptatam adimplere sub pœna peccati; quæ obligatio nulla esset, nisi potestas ligandi obligationem induceret, in qua potestate fundatur hæc obligatio ex parte pœnitentis, non autem in sola ipsius acceptatione, ut innuit Scotus illis verbis: « Tunc enim obligatur præcepto Ecclesiæ, cui se voluntarie submisit; » quibus verbis significat, hanc obligationem oriri ex impositione ipsa, et jussione confessarii, ne dicatur potestas confessarii coarctata et subjecta ad consensum ipsius pœnitentis, ut solum possit obligare, quando alter vult obligari. Hæc Mastrius, *loc. cit.*, num. 282.

(15. Potest tamen pœnitens ex aliqua rationabili causa, v. g. quia ipse commode secundum suum statum et conditionem peragere nequit, licite hanc vel illam in particulari pœnitentiam respuere, veluti sibi non convenientem ac rogare confessarium, ut aliam mitiorem, sibique convenientiorem imponat, ut docet Scotus, in 4, dist. 15, qu. 1, litt. M, et communis doctorum, quia ex *Tridentino, cit.*, sess. XIV, cap. 8. Pœnitentiæ a confessario injungendæ debent esse salutares, et convenientes statui, seu facultati pœnitentium, ibi: « Pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutares et convenientes pœnitentias injungere. »

(16. Pœnitens tenetur satisfactionem seu pœnitentiam acceptatam adimplere, et quidem sub gravi peccato, si sit gravis, et pro gravibus peccatis, sub levi autem, si sit levis et pro peccatis venialibus aut mortalibus jam antea confessis et remissis. *Communis.* Et quidem prima pars de gravi obligatione eam adimplendi, si pœnitentia sit gravis et pro gravibus peccatis imposita, patet ex cap. *Omnis utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionibus, ubi cuilibet pœnitenti præcipitur, quod injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere. Et ratio est, quia cum pœnitentia gravis sit quid notabile, tum ex parte materiæ, tum ex radice impositionis, quæ sunt gravia peccata, tum etiam ex parte confessarii imponentis; qui censetur velle obligationem proportionare materiæ, stat certum, quod pœnitens ad eam graviter obligatur: secunda autem pars de levi obligatione eam adimplendi, si

pœnitentia sit levis, et pro peccatis venialibus, aut mortalibus jam antea confessis, et remissis imposita, de se patet, quia cum pœnitentia ex omni assignato capite sit levis, non est unde graviter obliget, cum etiam hic levitas materiæ excuset a mortali.

* *Vide Appendicem*, n. 60. Quæ pariter proximis numeris traduntur, ad probatiorum theologorum dogmata exigi omnino debent. *

(17. Pœnitens tenetur implere pœnitentiam tempore, vel termino sibi a confessario præfixo et determinato. *Communis.*

(18. Potest tamen talis termini dilatio facile excusari a mortali, quia plerumque præceptum confessarii cadit magis in rem ipsam præstandam, quam in tempus præfixum et determinatum : hinc doctores recte a mortali excusant eum, qui jussus a confessario jejunare hac die Veneris, v. gr. differt in diem Veneris sequentem ; item si jussus communicare singulis mensibus mense finito, differt ad sex vel octo dies, præsertim ex causa, quamvis levi. Diana, par. IX, tract. 7, resol. 57; Sporer, *loc. cit.*, nu. 577, et alii passim.

(19. Si terminus a confessario præfixus non sit, tenetur pœnitens pœnitentiam implere quam primum commode moraliter potest. *Communis*, quia cum adimpletio, seu exsecutio pœnitentiæ sit pars integralis, non potest sine justa causa diutius differri; (20. Unde quamvis sit leve peccatum ipsam adimpletionem pœnitentiæ differre ad duos, vel tres, aut quatuor, vel quinque dies plus minusve, tamen peccatum grave erit, si nimium, et ad longum tempus differatur, præsertim si prævideatur impotentia seu oblivio eam adimplendi, aut si pœnitentia implenda ipsa dilatione minuatur, uti esset, si alicui essent pro pœnitentia impositæ certæ quotidianæ perpetuæ preces, ut quinque pater, corona, rosarium, et hujusmodi; tunc enim ad octiduum sine justa causa a mortali excusant plerique apud Spor., *loc. cit.*, num. 578, ubi addit, quod ipse aliquid amplius concederet, reprobatque Dianam dicentem, *loc. cit.* Pœnitentiam sine mortali differri posse usque ad annum, quod tamen ultra Dianam tenent etiam Leander, Escobar, Henricq., Fernand., et alii apud Felicem Potest., *loc. cit.*, num. 3188.

(21. Pœnitens potest adimplere pœnitentiam, quando adimplet aliud opus præceptum, modo pœnitentia, et aliud opus se invicem non excludant : unde dum quis, v. gr. audit missam de præcepto, potest recitare certas preces sibi pro pœnitentia injunctas, quia hæc invicem se non excludunt, cum dictæ preces, seu rosarium, vel officium etiam libere, et non pro pœnitentia recte recitentur, dum auditur missa de præcepto. *Communis* ex universali praxi fidelium.

(22. Pœnitens satisfacit pœnitentiæ sibi injunctæ, ita ut nihil repetere teneatur, si eam injunctam integre adimpleat, quamvis non intendat, imo nec cogitet tunc implere pœnitentiam, et satisfacere suæ obligationi ; Sporer, *loc. cit.*, num. 180, cum aliis ibi citatis. *Vide* verb. OFFICIUM DIVINUM, art. 2, num. 17 et seq.

(23. Pœnitens tenetur per seipsum pœnitentiam implere, ita ut nec auctoritate propria, nec confessarii possit eam implere per alium, Mastrius, in *Theolog. moral.*, dis. 21, n. 387, et apud ipsum Vasquez, Coninch, Lugo, Amicus, Aversa, Bonac., et alii passim. Et quidem, quod propria auctoritate id facere nequeat, habetur ex propositione 16, inter merito damnatas ab Alex. VII, die 24 Septembris 1665, ibi : « Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat. » Quod autem neque id facere possit auctoritate confessarii, colligitur clare ex *Tridentino*, sess. XIV, cap. 3, ubi pro materia proxima hujus sacramenti statuuntur tres actus, contritio, confessio et satisfactio pœnitentis solum, et non alterius, ibi : « Sunt autem quasi materia hujus sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio ; qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque, et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur. »

(24. Pœnitens non tenetur adimplere pœnitentiam ante absolutionem aut communionem. *Communis.* Unde merito Alexander VIII, die 4 Decembris 1690, damnavit inter alias propositionem 16, in ordine, ibi : « Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, et præscriptio natura rei idipsum quodammodo dictante. » Item damnavit propositionem 17, in ordine, ibi : « Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus. » Item damnavit propositionem 22, in ordine, ibi : « Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint. »

(25. Quando pœnitens sive inculpabiliter, sive culpabiliter oblitus est pœnitentiæ sibi impositæ, quandiu non recordatur, nec memorem confessarium consulere potest, tunc cessat ejus obligatio illam adimplendi, nec tenetur confessionem repetere, ut aliam pœnitentiam recipiat. Unde si culpabiliter oblitus sit, v. g. ob voluntariam nimiam dilationem in ipsa adimplenda, satis erit confiteri dictam culpabilem oblivionem, ut contra Richardum, Silvestrum, et quosdam alios docent Paludan., in 4, d. 17, q. 5, art. 3, in fine ; Cajetanus, verb. *Confessio iteranda*, verb. *Ex parte satisfactionis ;* Coninc., disp. 10, dub. 6, n. 86 ; Layman, lib. V, tract. 6, c. 15, nu. 17, verb. *Sed quid?* Vasquez, Lugo, et alii communiter cum Sporer, *loc. cit.*, num. 552. Et ratio est, quia præceptum confessarii non plus obligat, quam aliæ leges et præcepta, quæ dum ignorantur, obligare nequeunt ; merito tamen consulunt citati doctores expedire, ut pœnitens, qui sive inculpabiliter sive culpabiliter oblitus

est pœnitentiæ, in sequenti confessione petat sibi imponi aliam congruam peccatis, quæ confiteri solet. Longe enim melius est satisfacere in hac vita, quam in alia. * *Vide Appendicem* citatam n. 63 *.

(26. Pœnitens invalide absolutus non tenetur pœnitentiam adimplere, quia tenetur postea confessionem repetere, et inde novam pœnitentiam peragere.

(27. Pœnitentiæ injungendæ debent esse aliquo modo proportionatæ delictis, salutares et convenientes pœnitentium dispositioni, facultati et utilitati. *Communis* ex concilio *Tridentino*, sess. xiv, cap. 8; ibi : « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et pœnitentium facultate, salutares et convenientes pœnitentias injungere. »

(28. Unde graviter peccant confessarii, qui absque ulla justa causa ex mera conniventia, affectu vel respectu humano levissimas, seu nimis leves injungunt pœnitentias pro gravibus peccatis, v. g. pro peccatis carnalibus aliquot *Pater* et *Ave;* et si tali conniventia ansam præbeant licentius peccandi, eorum peccatorum participes fiunt, ut expresse habetur ex *Tridentino, loc. cit.*, ubi sic præcise prosequitur : « Ne si forte indulgentius cum pœnitentibus egerint, levissima quædam opera pro gravissimis delictis imponendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. »

(29. In pœnitentiis injungendis hos duos fines præ oculis semper habere debent confessarii; primo nempe ut, quantum fieri potest, pœnitentia injuncta sit ad aliquam saltem castigationem et vindictam peccatorum, et secundo, ut aliquo modo conducat ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis contra relapsus medicamentum, ut expresse præscribit *Tridentinum, loc. cit.*, his verbis : « Habeant præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam et infirmitatis medicamentum, sed etiam in præteritorum peccatorum vindictam et castigationem. »

(30. Confessarii dictos duos fines præ oculis habentes possunt quandoque etiam leviores pœnitentias pro qualitate, dispositione et statu pœnitentium imponere, quia, ut loquitur idem *Tridentinum*, *cit.*, sess. xiv, cap. 8. Tribunal pœnitentiæ non est forum iræ vel pœnarum, ibi : « Nec propterea existimarunt sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ vel pœnarum. » Et S. Joan. Chrysost., homil. 43, in cap. xxiii *Matthæi* relat. in cap. *Alligant*. 14, caus. 26, quæst. 7, sic expresse dicit : « Si erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam reddere rationem, quam propter crudelitatem? Ubi pater largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, cur sacerdos austerus? Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa aliorum benignus; audiant te homines parva mandantem, et gravia facientem. » Et S. Greg. Nazianz., oration. 26, sic habet : « Hanc rationem tene, ut partim illum corrigas, idque leviter et humane, non ut hostis, neque ut durus et rigorosus medicus. » Sanctus Franciscus Salesius agens de pœnitentiis imponendis, sic dicit : « Confessarius melleis, et consolatoriis verbis imponere debet pœnitentias ... et petere semper debet ab eo, an pœnitentiam injunctam libenter faciat? Quia, si videret eum angustiari, rectius faceret, aliam ei leviorem imponendo. » S. Carolus Borrhomæus, in *Instruc. pœn.*, par. iv, pag. 523, sic docet : « Si ita expedire videret, illum interroget, an possit anve dubitet pœnitentiam sibi injunctam peragere? alioquin eam mutabit aut minuet. » S. Antoninus, part. iii, tit. 17, cap. 20, sic hortatur : « Confessor nullo modo debet permittere peccatorem desperatum recedere a se, sed potius imponat ei unum Pater, et aliud Ave. » Unde ibidem dicit : « Si sacerdos non possit gaudere de omnimoda purgatione ejus, saltem gaudeat, quod liberatum a gehenna transmittat ad purgatorium. » Et Gerson., part. ii *Operum in regul. moral.*, sic recte concludit : « Tutius est cum parva pœnitentia, quæ sponte suscipitur, et verisimiliter adimpletur, ducere confessos ad purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum. »

(31. Unde hic assignantur in specie præcipuæ aliquæ causæ, propter quas levior pœnitentia, quam alioquin peccata mereantur, possit licite a confessariis imponi. Prima est infirma pœnitentis dispositio et fragilitas, sive corporis, sive animi, ob quam prudenter timetur, majorem, etsi justissimam, non impleturum. Secunda est, quando in pœnitente apparet extraordinaria magna contritio, qua jam multum expunxit de debitis pœnis, quippe quæ per seipsam potest sola totam abolere pœnam. Tertia est, quando pœnitens lucratur jubilæum vel aliam indulgentiam plenariam; tunc enim non cogitur pœnitens, nisi leviorem acceptare pœnitentiam, quæ se habeat per modum medicinæ ad tollendas peccatorum reliquias. Henriq., lib. vii, c. 17, n. 2; Suar., disp. 38, sect. 10, n. 10; disp. 59, sect. 2, n. 7; Laym., lib. v, tr. 6, c. 15, n. 12; Spor., *l. c.*, n. 545, qui n. 538, addit justam causam diminuendi pœnitentiam esse etiam, quando pœnitens lucratur, vel lucrari solet indulgentias, etiam non plenarias (*vide Append.*, n. 64). Quarta est gravis infirmitas pœnitentis, ob quam, si jam desperata sit ejus salus, et plus ab ipso exigi non possit, expedit ei saltem injungere, ut sacrosanctum Jesu nomen ter, vel quinquies ore proferat; vel si non possit ore proferre, saltem corde concipiat, et invocet, et inde moneatur, ut pœnitentiæ loco ipsam suam infirmitatem et mortem impendentem Deo offerat in satisfactionem pro peccatis suis idque in unione passionis et mortis Christi; item moneatur, ut de bonis suis eleemosynas largiatur, missas celebrari curet; si autem non sit desperata ejus salus, est ei imponenda congrua pœnitentia, quæ si forte pro gravitate criminum gravior esse

debeat, injungi ei debet, præstanda postquam convaluerit.

(32. Opera pro pœnitentia sacramentali regulariter injungenda consistunt generice in jejunio, oratione et eleemosyna, sicut etiam peccatum in genere distinguitur in tria membra, scilicet in peccatum, seu concupiscentiam carnis, in concupiscentiam oculorum et superbiam vitæ; *I Joan.* II. Hinc Scotus in 4, dist. 15, q. 1, recte notat quod singulis peccatis sic in genere distinctis correspondeant de congruo propriæ satisfactiones in genere, scilicet peccato carnis jejunium, sub quo comprehenduntur omnes pœnalitates, ac afflictiones, seu mortificationes corporales, disciplinæ, cilicia, humi cubationes, peregrinationes, et hujusmodi : peccato superbiæ, et cæteris spiritualibus; Oratio, quæ et humiliat spiritum Deo, et roborat contra peccata; et sub oratione comprehenduntur omnes actus religionis, ac virtutum theologicarum, ut actus fidei, spei et charitatis seu amoris Dei, contritionis, laudis divinæ, adorationes, genuflexiones, ecclesiarum visitationes, et hujusmodi : peccato circa concupiscentiam temporalium, scilicet avaritiæ, et hujusmodi, eleemosyna; sub qua comprehenduntur omnia opera misericordiæ corporalia et spiritualia, omnesque actus charitatis erga proximum. Idipsum habet Rituale Romanum, tit., *De sacramento Pœnitentiæ*, ibi : « Quare curet (minister), quantum fieri potest, ut contrarias peccatis pœnitentias injungat, veluti avaris eleemosynas, libidinosis jejunia, vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia, » etc.

(33. Pro satisfactione seu pœnitentia sacramentali, potest nedum injungi opus bonum externum, sed interdum, considerato pœnitentis statu, etiam opus bonum internum, v. g. actus fidei, spei, charitatis, oratio mentalis, meditatio mortis, judicii, inferni, passionis Christi, et hujusmodi, quia ex una parte hi actus in ordine ad sacramentum satis sensibiles fiunt per externam injunctionem confessarii, et acceptationem pœnitentis, et plerumque se sensibiliter produnt signis et motibus sensibilibus; et ex altera parte sunt opus aptum ad satisfaciendum, et plurimum utile pœnitenti; imo sæpissime multo magis, quam opera externa, ut docet experientia. Est fere communis contra paucos.

(34. Pro pœnitentia imponi potest etiam opus aliunde præceptum, v. g. jejunium in Quadragesima. *Communis.* Et ratio est, quia tale opus, ultra quam quod potest esse meritorium gratiæ, potest etiam esse satisfactorium pœnæ, cum, non obstante priori præcepto, adhuc sit liberum, et consequenter virtute clavium elevari potest ad satisfactionem sacramentalem. (35. Et tunc in illud cadet duplex obligatio, una præcepti, alia sacramenti. Unde tale opus omittens, v. g., jejunium in Quadragesima, deberet utriusque præcepti circumstantiam confiteri, quia contraheret duas malitias specie distinctas; transgrederetur enim præceptum intendens obedientiam, seu temperantiam, et præceptum confessarii intendens satisfactionem, et sic justitiam. *Communis.*

(36. Ordinarie tamen, cessante justa causa, non sunt imponenda pro pœnitentia opera aliunde jam præcepta et debita, sed opera supererogatoria, et aliunde indebita. Unde, si confessarius aliud non exprimat, aut ex ejus verbis, aut aliis circumstantiis contrarium non appareat, semper est intelligenda pœnitentia de opere non præcepto, et aliunde indebito, adeoque, si injungat auditionem missæ in die festo, tenetur pœnitens audire duas. *Communis.*

(37. Potest confessarius interdum, modica pœnitentia imposita, etiam reliqua pœnitentis opera, tam debita quam libera determinato aliquo tempore facienda, v. gr. toto hoc mense, tota hac Quadragesima, toto hoc anno auctoritate clavium elevare et imponere in pœnitentiam sacramentalem. Imo hoc quandoque expedit magnis peccatoribus, quibus propter fragilitatem vel occupationes condigna pro peccatis pœnitentia imponi non potest; Marchant., *Trib.*, part. I, tract. 4, tit. 7; Sporer, *loc. cit.*, num. 567 et seq., et ipsis testibus. Communis aliorum. Et ratio est, quia sicuti potest confessarius imponere pœnitentiam totius anni in certo opere debito vel indebito, ita etiam potest imponere in pluribus atque omnibus bonis operibus, quæ pœnitens tali tempore facturus est, v. gr. elevare in satisfactionem sacramentalem omnia jejunia totius Adventus, totius Quadragesimæ, officium divinum totius anni, omnes eleemosynas fieri solitas, omnes auditiones missarum fieri consuetas, et hujusmodi.

(38. Potest pro pœnitentia injungi oratio, eleemosyna, vel aliud opus bonum applicandum pro animabus purgatorii. Lugo, disp. 25, sect. 4, num. 62; Sporer, *loc. cit.*, num. 570; Diana, part. III, tract. 24, resol. 54; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 30; Henno, *loc. cit.*, q. 7; petes 5; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3194, et communior aliorum cum catechismo Romano, p. II, c. 5, q. 63, contra paucos alios. Et ratio est, quia talis charitativa applicatio operis boni in suffragium defunctorum habet rationem satisfactionis ex duplici capite. 1. Quantum est ex opere operato illius operis per sacramentum elevati in applicationem ipsius pœnitentis. 2. Quantum est ex opere operantis applicantis fructum satisfactorium et impetratorium dictis animabus, ut proinde ea obligatio sic applicandi non impediat, sed merito charitatis et misericordiæ etiam augeat satisfactionem propriam pœnitentis. Tum quia, si confessarius potest imponere pro satisfactione eleemosynam corporalem dandam pauperibus hujus sæculi, cur non potest eleemosynam spiritualem pauperibus et animabus purgatorii?

(39. Pœnitentia regulariter imponenda est post audita peccata ante datam absolutionem, quia sic ordo judicii et justitiæ vindicativæ melius servatur, et omnes partes

materiales sacramenti subjiciuntur sacerdotis absolutioni tanquam parti formali sacramenti. Sic communis doctorum, et universalis praxis Ecclesiæ. (40. Cæterum fatentur omnes posse etiam imponi pœnitentiam post datam absolutionem, non solum quando confessarius est oblitus eam imponere ante absolutionem, sed etiam aliquando ex studio et voluntate, quia talis ordinis nulla apparet necessitas vel obligatio; tum quia satisfactio imposita paulo post absolutionem censetur moraliter fieri in ipso sacramento, sicuti imposita ante absolutionem; in jure enim, quæ incontinenti fiunt, simul esse videntur.

(41. Pœnitentiam sibi a confessario impositam non potest pœnitens commutare in aliud opus etiam evidenter melius, quia inferior nunquam potest commutare in melius opus a superiore præceptum: pœnitens autem judicio confessarii tanquam superioris se subjecit: adeoque tenetur stare ejus sententiæ. *Communis* contra paucos.

(42. Pœnitentiam commutare potest, non solum ille confessarius, qui ipsam imposuit, sed etiam quicunque alius æqualem potestatem habens, quia idem est tribunal, idem judicium ejusdem potestatis; et quamvis diversi in individuo sint ministri, eorum tamen potestas est ejusdem rationis in omnibus, cum secundus confessarius se habeat ut successor prioris in eodem tribunali. *Communis.*

(43. Dicitur autem notanter *æqualem potestatem* habens, quia confessarius non habens potestatem in casus reservatos non potest commutare pœnitentiam pro reservatis ab alio impositam, quia non potest confessarius commutare pœnitentiam, quam non potest imponere; sed non potest imponere pœnitentiam pro reservatis, cum non possit ab illis absolvere; ergo nec potest talem pœnitentiam commutare. Sic communior et probabilior sententia doctorum contra Vasquez, Henriquez, Fernandez, Navarrum, Bonacinam, et quosdam alios probabiliter tenentes contrarium, ex quo reservatio illorum peccatorum per primam absolutionem sit jam ablata, adeoque alius inferior confessarius respectu illius pœnitentis jam habeat sufficientem jurisdictionem in illa peccata.

(44. Commutatio pœnitentiæ, si fiat ab eodem confessario, qui illam posuit, potest etiam fieri extra confessionem; dummodo duret adhuc sacramentum moraliter, id est dummodo confessarius adhuc habeat notitiam saltem confusam confessionis et status pœnitentis. *Communis.* Et ratio est, quia quandiu durat moraliter sacramentum, commutatio censetur ad idem judicium pertinere, et intra illud fieri; confessarius enim ex peracto judicio adhuc memor confessionis et status pœnitentis virtualiter retinet potestatem mitigandi et commutandi pœnam ad petitionem et preces ipsius pœnitentis.

(45. Si autem confessarius omnino oblitus esset confessionis et nullam penitus retineret notitiam status pœnitentis, non posset pœnitentiam commutare, nisi repeteretur confessio, seu saltem pœnitens rememoraret in confuso sua peccata, quia confessarius non potest sententiam ferre, nisi cognita causa. Sic communior et tutior sententia Henno, Scoti, Valentiæ, Sporer, Suarez, Coninch. et aliorum cum Layman, lib. v, tract. 6, cap. 14, num. 16, ubi addit, quod secundum hanc probabiliorem sententiam repetenda sit quoque confessio penes eumdem confessarium adhuc retinentem memoriam peccatorum, seu status pœnitentis, si commutatio postuletur, elapso longo tempore a peracta confessione, v. gr. trium vel quatuor dierum intervallo, quia cum prioris sacramentalis confessionis judicium legitime absolutum fuerit, et cum eo posterior pœnitentiæ impositio ob temporis intervallum nullum ordinem gerat, sequitur non fore hanc pœnitentiam sacramentalem, seu pertinentem ad sacramentum pœnitentiæ, nisi de novo sacramentalis confessionis, et absolutionis judicium instituatur. Sic sane probabilissime Layman tutiora suadens, ut fatetur etiam Sporer, *loc. cit.*, num. 586, quamvis ipse cum aliis contrariam sententiam, ut probabilem et tutam teneat et defendat, uti tenet et defendit etiam Lugo, disp. 25, n. 112, et alii plures.

(46. Si commutatio pœnitentiæ fiat a confessario diverso ab illo, qui illam imposuit, debet necessario fieri in confessione, alias, si fieret extra confessionem, non esset sacramentalis, et consequenter nulla, quia confessarius nullam habet jurisdictionem sacramentalem in pœnitentem, nisi dum sedet ut judex in tribunali pœnitentiæ. *Communis*, et certa.

(47. An autem ad hoc, ut posterior confessarius possit in nova confessione commutare pœnitentiam prius ab alio impositam, necesse sit, quod ipsi repetantur et explicentur a pœnitente illa præterita peccata jam confessa, ob quæ prior pœnitentia fuit imposita? Variant doctores; Navarrus enim, in *Manual.*, cap. 6, num. 22; Tamburin., Tolet., Henriquez, Rodriguez, Emmanuel Sa, et quatuordecim citati a Diana, part. III, tract. 4, resolut. 53, et p. IV, resolut. 241; Sporer, *loc. cit.*, num. 580, et alii tenent, probabile esse, posse posteriorem confessarium in nova confessione commutare illam pœnitentiam, etiam non auditis præteritis peccatis, ob quæ fuit imposita; quia posterior confessarius cum sit judex et medicus, potest de tota causa simul judicare juxta præsentem statum et dispositionem pœnitentis, prout magis videbitur expedire; de tota autem simul causa sufficienter judicat, quando, etiam non repetita pristina confessione, judicat hic et nunc pœnitenti non expedire talem pœnitentiam, sed magis expedire aliam.

(48. Communior tamen, et sine dubio probabilior et tutior sententia, teste ipsomet Sporer, *loc cit.*, num. 588, cum Suarez, Coninch, Layman, et aliis tenet, non posse confessarium posteriorem commutare pœnitentiam, nisi auditis saltem in confuso peccatis prioribus. Sic etiam Lugo, disp.

25, num. 107, cum illis ibi citatis, recte notans etiam, quod ex auctoribus, qui pro prima sententia afferuntur multi non eam docent universaliter, sed solum, quando subest aliqua gravis et rationabilis causa. Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, num. 295; Reiffenstuel. *Theol. moral.*, tract. 14, dist. 10, quæst. 1, num. 17; Felix Potestas, *loc. cit.*, qu. 3, conclus. 2, verb. *Hic autem controvertitur*, et plurimi alii; et ratio nostræ conclusionis est, quia confessarius, ut judex, non potest ferre sententiam, nisi cognita causa; in nova autem confessione quamvis cognoscat causam præsentem, non cognoscit tamen causam præteritam; adeoque non potest disponere de sententia præterita, nisi notitiam, saltem in confuso, habeat causæ præteritæ. Tum quia pœnitentia, quam posterior confessarius imponit pro prioribus peccatis, est sacramentalis, ergo debet esse pars sacramenti; sed non potest esse pars sacramenti, ergo, etc. Probatur minor subsumpta, quia non potest esse pars hujus sacramenti secundi, cum non possit esse pars hujus sacramenti ea satisfactio, quæ non imponitur pro peccatis confessis in hoc sacramento, et quorum non datur absolutio; nam satisfactio sequitur confessionem et absolutionem; neque potest esse pars prioris sacramenti, quia non est ex præcepto et impositione primi confessarii, qui fuit ejus minister, sed ex præcepto et impositione secundi, seu posterioris confessarii, qui in dicto casu non est minister prioris sacramenti; ergo ea satisfactio imposita a secundo seu posteriore confessario, non est pars illius prioris sacramenti, adeoque, etc. * Hinc adversa opinio probabilis censeri non potest. *

149. Adducuntur hic canones pœnitentiales, quorum notitia viris ecclesiasticis est valde necessaria. « Sunt enim quædam regulæ directivæ ad pœnitentias delinquentibus imponendas. »

Considerandum est de canonibus pœnitentialibus; ad quorum intelligentiam prænotandum est, quod sicut est in scientiis practicis, quæ versantur circa opera, quod sermo in universali est incertus et dubius, sed cum applicatur ad singularia, incipit quodammodo habere certitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares, potius deviet, quam se rectificet, ut patet in medicina et scientia morali; sic est intelligendum in proposito, quod canones instruunt in generali, quomodo est pœnitentia imponenda; sed descensum ad singularia presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attendentes ad canones, sicut ad regulas directivas, quia si contra canones imponant, non recte imponunt. Nulli ergo presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obviare, dist. 38, *Nullius*. In canonibus autem maxime determinatur pœnitentia quoad tempus, et magis quam quoad modum; quia illa determinatio est certior et communior; hæc Bonaventura. Ut ergo scias qualiter deceat procedere arbitrium presbyteri, nota regulariter sicut dictum est supra; septennis est pro peccato mortali pœnitentia imponenda, et hoc non tantum propter temporis diuturnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysis lepra percussa separata fuit extra castra VII diebus, Num. 12. Maria significat pœnitentem: interpretatur enim *amarum mare*. Hanc pœnituit VII diebus, sed nunc pœnitet VII annis, quod significatum est *Ezech.* IV, 6: *Diem pro anno dedi tibi.*

Si quæratur quare pœnitentia sit aggravata, cum lex nova sit lex misericordiæ? Respond. quod hic est major ingratitudo propter majorem gratiam, et major contemptus propter majorem dignitatem novæ legis, in qua Christi sanguis est effusus et gravius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et ulterius satisfactio in lege nova debet esse perfecta, ut in pristinum statum reducat; et quia sol in una die non redit in idem punctum, sed in anno, ideo dies conversus est in annum. Rursum, quia perfectum remedium est in lege nova, ideo annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritus sancti recuperanda, et propter septem dotes, scilicet tres animæ, et quatuor corporis obtinendas. Hujusmodi autem pœnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda, sed est insinuanda, ut cognoscatur, quam gravis est culpa. Hæc Bonaventura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis pœnitentia, debet tamen imponi magis vel minus aspera, prout majoritas vel minoritas criminis cum cæteris circumstantiis hoc exposcit, ut in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia major, aliquando etiam ex variis causis minor. Ad hoc ergo, quod presbyter circa pœnitentias disponendo cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ pœnitentiæ imponuntur, quos scilicet canones tenetur presbyter scire, ut dictum est supra. Sunt autem isti.

Primus est, quod si presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam X annorum faciat hoc modo, scilicet quod sit inclusus, sive a cæteris in aliquo loco remotus, sacco indutus, et humi prostratus misericordiam Dei jugiter implorans, primis tribus mensibus a vespere in vespera pane et aqua utatur, exceptis Dominicis diebus et festis præcipuis, in quibus modico vino, pisciculis et leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus, de illo exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quod de publico crimine loquatur: post hoc, resumptis viribus aliquantulum, unum annum, et dimidium in pane et aqua expleat, exceptis Dominicis et aliis præcipuis festis, in quibus vino, sagimine, ovis et caseo poterit uti: finito sic primo anno, et dimidio, particeps sit corporis Domini, et ad pacem

veniat, et ad psalmos cum aliis fratribus canendos in choro ultimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat, sed minorum ordinum tantum officia gerat, deinde usque ad completionem septimi anni tres legitimas ferias, scilicet secundam, quartam et sextam, exceptis diebus Paschalibus, qui sunt quinquaginta, in pane et aqua jejunet. Secundam tamen feriam uno psalterio vel denario, si sit operarius, redimere poterit. Et sic cum septimum annum compleverit, potest eum episcopus ad gradum pristinum revocare; ita tamen, quod in tribus annis sequentibus sine ulla redemptione omni sexta feria in pane et aqua jejunet. Et eadem pœnitentia imponenda est presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ depositionem inducunt. Probantur autem hæc omnia 82, dist. *Presbyter, si fornicationem;* quod intelligunt quidam de simplici fornicatione, alii forte melius secundum Rayn. de adulterio vel incestu; puta, quia cognovit conjugatam, consanguineam vel affinem.

Secundus casus est, si presbyter cognovit filiam suam spiritualem, quam scilicet baptizavit, vel in baptismo, vel in confirmatione tenuit, vel quæ sibi confessa fuit, debet pœnitentiam agere XII annis, et etiam debet deponi, si crimen sit manifestum, et peregrinando XV annis pœniteat et postea monasterium intret, tota vita sua moraturus ibidem. Episcopus vero, qui talia commisit, pœniteat XV annis. Ipsa vero mulier debet omnia relinquere, et res suas pauperibus dare, et conversa usque ad mortem in monasterio Deo servire, 30, qu. 1, *Si quis sacerdos*, et cap. *Non debet.*

Tertius est, quod quicunque filiam suam spiritualem vel matrem cognoscit, septem annis pœniteat, et similiter ei consentientes, 30, q. 3 *Non oportet.*

Quartus est, quod qui contrahit cum aliqua alii desponsata per verba de præsenti, ipsa dimissa, XL diebus jejunet in pane et aqua, et sequentibus septem annis pœniteat. *De sponsa duorum; Accepisti.*

Quintus est, quod qui cognoscit duas commatres, vel sorores, sive uxor vivat, sive non, ad minus VII annis pœniteat, licet plus deberet, 30, q. 4, *Si Pater.*

Sextus est quod qui cognoverit monialem, sive devotam, X annis pœniteat, et similiter ipsa secundum formam traditam XXVII, qu. 1, *De filia*, et cap. *Devotam*, in quorum 1, c. dicitur, quod si filia episcopi vel presbyteri, vel diaconi post votum solemne contraxerit matrimonium, non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto pœnitentiam egerit, si autem eo vivente decesserit, et pœnitentiam egerit, et communionem petierit, tantum in fine vitæ recipiet eam; in 2 c. dicitur, quod devota peccans non est recipienda in ecclesia, nisi peccare desierit, et desinens egerit pœnitentiam X annis, postea recipiatur ad communionem, et antequam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat.

Septimus est de eo, qui ignoranter cognoscit duas sorores, vel matrem et filiam, vel amitam et neptem, pœniteat VII annis, si autem scienter, perpetuo privetur conjugio, 34, q. 1. *Si quis cum duabus.*

Octavus est, quod qui duxit in uxorem eam, quam polluit per adulterium, pœniteat V annis, 31 q. 1. *Si qua fuerit vidua.*

Nonus est, quod qui contra naturam peccavit, si sit clericus, debet deponi vel religioni tradi, si corrigibilis appareat, ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si vero sit laicus, a cœtu fidelium usque ad condignam satisfactionem debet fieri alienus, *De excess. prælat. clerici.* Hoc enim vitium majus est, quam cognoscere matrem, 32 q. 7 *Adulterii;* et hæc August.: «Adulterii, inquit, malum vincit fornicationem, vincitur autem ab incestu fornicatio. Pejus enim est cum matre, quam cum aliena uxore concumbere, sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit uti.» Hæc Aug. Quocunque autem modo tale factum exerceatur, præter quam inter virum et feminam ordinate, et in vase debito, vitium contra naturam, et sodomiticum judicatur, ut dicit Rayn.

Decimus est, quod qui coierit cum brutis, pœniteat plus quam VII annis, et similiter pro incestu, 32 q. 2. *Hoc ipsum.*

Undecimus est quod presbyter, qui interest clandestinis nuptiis, triennio suspendatur, et si culpa exegerit, gravius puniatur. *De cland. despons. Cum inhibitio.*

Duodecimus est, quod qui votum simplex violaverit, pœniteat III ann. dist. 27, *Si vir* 3.

Decimus tertius est, quod qui excommunicatus celebraverit, debeat triennio pœnitere, et per 2, 4 et 6 feriam a vino et carnibus abstinere, 11, q. 3, *De his.* De pœna vero degradati celebrantis habetur, dist. 50, *Accedens.*

Decimus quartus est, quod homicida voluntarius sine spe restitutionis deponatur, et pœniteat VII annis, dist. 50, *Miror.*

Decimus quintus est, quod homicida casualis, pœniteat V ann. et hoc secundum Rayn. si culpa casum præcessit, aliter non, nisi forte ad cautelam, dist. 50. *Eos, et duobus*, cap. seqq.

Decimus sextus est, quod si quis fecerit homicidium propter necessitatem evitabilem pœniteat II ann., dist. 50, cap. *De his clericis*, quæ licet si inevitabilis esset, in nullo sibi imputaretur, dist. 50, *Quia te.* Quod verum est quoad culpam, sed bonum esset, quod pœniteret quoad cautelam et innocentiam suam Ecclesiæ ostendendam, *De homicid.*, cap. 2, § ult. Et secundum Rayn. forte distingui potest in homicidio necessario, sicut in casuali, et utrum culpa præcesserit necessitatem, vel non. Arg. dist. 50, *De his, De homicid. Interfecisti.* Sed si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur, 3 quæst. 9 *Judicas;* quia etiam, qui intuitu disciplinæ incaute percutiendo occiderit, deponitur, *De homic. Presbyterum* 15, quæst. 1, *Si quis non iratus.* Sed qui ligatum latronem interficit, deponitur, *De*

homic. Suscepimus. Qui autem latronem occultum occidit, cum vivum comprehendere potuit, XL diebus non intret ecclesiam, et alias pœnitere debet, *De homicidio, Interfecisti.* Qui vero paganum vel Judæum occidit, pœniteat XL diebus, dist. 50, c. *Qui vere odii.*

Decimus septimus est, quod matricida pœniteat X ann. secundum formam satis aperte traditam 33, quæst. 2, *Latorem.* Uxoricidæ vero gravior pœnitentia debet imponi. Talis enim, et qui dominum occidit, nunquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit usque ad X ann. carnes non comedit, nec vinum bibit, et alia, quæ habentur 33, quæst. 2, *Admonere,* et cap. *Quicunque.* Imponitur autem pœnitentia major uxoricidæ, non quia illud peccatum sit gravius isto, sed quia homines proniores sunt ad occidendum uxores, quam matres; majus enim peccatum est occidere matrem quam uxorem occidere, ut dicit Bonaventura in 4, *Sent.*, et communiter omnes doctores. Guliel. vero Durand. tenet contrarium in *Repertor.* pro eo quod uxoricidæ imponitur pœnitentia major. Mihi autem magis placet sententia aliorum; sed qualem pœnitentiam agere debent, qui filios occidunt? Resp. Aut est certum, quod ipsimet interfecerunt, et sic debet eis imponi pœnitentia major, quam pro alio homicidio. Arg. *De his qui filios occiderunt*, cap. ult. in text. et gl. et *De homicid. Cum juramento, De pœn.*, dist. 1, *Aut facta.* In hoc tamen casu vir uxorem recuperat, quam coactus abjuraverat, et ipsa pœnitentiam agit secundum arbitrium episcopi, ita quod si habet alios filios, pacifice gubernare possit eos uxor, c. *Intelleximus*, eod. tit., quod si virum non habet, induci debet, ut intret religionem, ad quod si non potest induci, tutius est ei dare licentiam nubendi, ut eod. tit. c. *Veniens.* Et hoc, quando timetur de incontinentia, alias non, ut patet 33, quæst. 1, *In adolescentia.* Et si pater sit clericus, ab officio altaris debet perpetuo abstinere, et ei gravior quam laico, non tamen publica (nisi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi, *De pœn. Quæsitum.* Aut certum est, quod non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit; et sic de stricto jure in nullo tenentur. Arg. *De homicid. Ex litteris* 2, c. *Joannes*, et c. ult. Nisi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præsumitur, quod non hoc ex certa scientia, sed potius ex incuria provenerit; *De præsumpt. Afferte.* Aut certum est, quod non exhibuerunt omnem diligentiam, quam potuerunt et debuerunt, et sic culpa præcessit casum. Et si sit gravis culpa, ut si posuit puerum in medio utriusque, secundum arbitrium pœnitentiarii imponitur pœnitentia V vel VII ann. L, dist. *Si qua femina*, et cap. seq. et cap. *Si quis sponte*, occulta, si sit occultum; publica, si sit publicum; et major si in lecto suffocetur, quam si in cunis, et major presbytero Græco quam Latino, ut habetur *De pœnit. Quæsitum*, et licet dispensetur quoad pœnitentiam, quæ est arbitraria, ut dicitur *ibidem*, non tamen quoad ordines propter homicidium, quod est delictum enorme et indispensabile, dist. 50, *Miror.* Si autem culpa, quæ præcessit casum, sit levis, ut si posuit puerum in eodem lecto, longe tamen a se, imponitur pœnitentia III ann. Secundum hoc intellige illud cap. *De infantibus*, De his qui filios occiderunt; monendi ergo sunt parentes, quod tam tenellos secum in uno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interveniente opprimantur et suffocentur, ut 2, quæst. 5, *Consuluisti.* Et hoc modo distinguit Host. Ber. cap. *De infant.*, De his qui filios occiderunt. Quid de illis qui filios vel servos suos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt? id est extra se ponunt ante ecclesias, ut aliqui moti misericordia colligant eos? Resp. Tales graviter peccant, quia cum ignoretur sæpe consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea; ideo exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, et est puniendus, sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur. *De pœnitent. officii*, secundum Host. Talis enim secundum Rayn. est tanquam homicida judicandus, qui hominem sibi ita conjunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis, et utrum ob hoc mors secuta fuerit vel non fuerit, pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares secundum Rayn. si mors inde sit secuta, quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando; tamen secundum Rom. si in nulla culpa fuissent, quia forte nec eleemosynas quærendo, nec aliter eos alere possent, irregulares non essent, nec peccarent.

Decimus octavus est, quod qui presbyterum interfecit, pœniteat XII ann. *De pœnitent. et rem*, cap. 2. De pœnitentia vero ejus, qui occidit monachum vel clericum, subdiaconum vel diaconum, habetur 17, quæst. 4, *Qui occiderit.* De pœnitentia autem ejus, qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen ejus, habetur 23, quæst. ult. cap. *Si quis.*

Decimus nonus est, quod qui injuste alium ad mortem accusat XL diebus in pane et aqua per VII ann. jejunet, et hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantum membrum perdiderit, triennio pœnitet, *De accus. Accusasti.* Host. vero, et Joan. de Deo in jejunando intellexerunt, quod primus pœniteat per VII ann. quolibet anno jejunando XL diebus in pane et aqua, secundus vero per tres ann. Guil. vero Duran. intellexit, prout littera magis sonat, scilicet, quod primus jejunabit XL diebus in pane et aqua, sive continue, sive interpolate, et per VII ann. jejunabit, et pœnitebit, non tamen in pane et aqua, sed ad arbitrium presbyteri; secundus vero per tres quadragesimas, prima ante Natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante S. Joannem, has enim instituit B. Petrus, ut habetur in Chronicis; jejunabit autem tunc in pane et aqua; probantur

hæc secundum Host. 22, quæst. 5, cap. 1 2 et 3.

Vicesimus est, quod perjurus XL diebus in pane et aqua jejunet, et VII ann. seqq. pœniteat, et semper debeat esse in pœnitentia, scilicet interiori; 6 quæst. 1, *Quicunque*.

Vicesimus primus est, quod qui compulsus conditionaliter a domino scienter pejerat, si liber sit, XL diebus in pane et aqua, et hoc secundum Gl. intellige vel continue, vel interpolate, pœniteat VII ann. seq., non tamen in pane et aqua, ut dicit Gl. Si vero servus sit ejus, qui eum coegerit, tribus quadragesimis et legitimis feriis, scilicet 2, 4 et 6, 22, quæst. 5, *Qui compulsus*.

Vicesimus secundus est, quod qui pejerat in manu episcopi, vel in cruce consecrata, pœniteat III ann. Si vero in cruce non consecrata, uno anno. Qui vero coactus et ignorans ignorantia juris, et postea cognoscit, pœniteat tribus quadragesimis; 22, quæst. 5, c. 2. Qui vero coactus pro vita redimenda, vel qualibet causa, vel necessitate pejerat (quia corpus plus quam animam dilexit) tribus quadragesimis pœniteat, ead. qu. 5, cap. *Si quis coactus*. Alii inducunt III ann. et unum ex his in pane et aqua.

Vicesimus tertius est, quod qui falsum scienter jurat, vel alium jurare cogit, diebus XL pœniteat in pane et aqua et VII seq. ann. nunquam sit sine pœnitentia, scilicet interiori. Alii etiam si conscii fuerint, similiter pœniteant; 22, q. 5, *Si quis convictus*.

Vicesimus quartus est, quod qui mensurat in falsa mensura, XXX diebus in pane et aqua jejunet: *De contrah. empt. Ut mensuræ*. De pœna vero falsarii litterarum habetur extr. cap. *Ad audientiam*, c. *Ad falsariorum*, et de verb. sign. *Novimus*.

Vicesimus quintus est, quod qui frangunt pœnitentiam solemnem, sive redeundo ad crimina pejora vel similia, sive redeundo ad negotiationem, vel militiam sæcularem, quæ sibi fuerint interdicta, sola inter Ecclesiam fidelibus oratione junguntur, a communione suspenduntur, a Catholicorum conviviis separantur, et pœnitere debent X ann. et communicent in fine, 33, quæst. 2, *De his vero, et de pœnitent.*, distin. 5, *Si quis vero*.

Vicesimus sextus est, quod qui canit missam, et non communicat, debet uno anno pœnitere, et interim missas non cantare. *De cons.*, dist. 2, *Relatum*.

Vicesimus septimus est, quod presbyter, qui mortuum clericum involvit in palla altaris, pœniteat X annis et mensibus V. Diaconus vero triennio et dimidio. *De consec.*, d. 1. *Nemo per ignorantiam*.

Vicesimus octavus est, quod qui committit sacrilegium ecclesiam violando, vel chrisma, sive calicem sacrum pollutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit, pœniteat VII annis. Primo anno extra cœmeterium, quod violavit, consistat. Secundo anno ante fores ecclesiæ. Tertio in ecclesia, et in hoc triennio carnes non comedat, vinum non bibat, nisi in Pascha vel Natali, non offerat, nec communionem accipiat. Quarto anno communicabit, et in illo, et in V et VI, et in VII, tribus feriis a carnibus et vino abstineat jejunando. 12, qu. 2, *De viro*. Comburens autem ecclesiam, XV annis pœniteat, et eam restituat, 17, q. 4, cap. *Si quis*. De pœna vero raptoris, sive furis rei ecclesiasticæ, et de pœna furis et effractoris tam clerici quam laici, habetur, cap. *Pecunia*, et cap. *Si quis clericus*, ead. caus. 17, q. 4.

Vicesimus nonus est, quod si parentes frangunt sponsalia filiorum, a communione triennio separentur, et similiter filii, si sint in culpa. Si tamen filii secundum promissionem factam contraxerint, excusantur utique, scilicet quoad pœnam ecclesiæ, sed non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium, 31, qu. 3, *Si quis parentes*, arg. *De pœn.* dist. 1, *Si cui*.

Tricesimus est, quod qui blasphemaverit publice Deum, vel aliquem sanctorum, et maxime beatissimam virginem Mariam, illi debet episcopus hanc pœnitentiam injungere, scilicet, ut VII diebus Dominicis pro foribus ecclesiæ in manifesto, dum missa cantatur, existat, et ultimo illorum dierum Dominicorum pallium, et calceamenta deponat, et corrigiam ligatam circa collum habeat, et septem præcedentibus sextis feriis in pane et aqua jejunet, ecclesiam nullatenus ingressurus; et quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel saltem unum reficiat, si potest, et si non potest, hæc pœna in aliam commutetur; quod si renuerit agere omnia supradicta, interdicatur sibi ecclesia, et in morte privetur ecclesiastica sepultura. *De maled. Statuimus*. Item blasphemus, si dives fuerit, XL, alioquin XXX vel XX, et si ad hoc non sufficit, quinque solidorum usualis monetæ pœna multetur, nullamque misericordiam in hoc habiturus, ut dicitur, *ibidem*, scilicet quin solvat quinque solidos, quos si non habet, currat per civitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna solvetur ei, qui condemnat, id est potestati sæculari: hanc enim pœnam temporalem præcepit Papa imponi per potestatem temporalem; quod si neglexerit, per episcopum præcipitur cogi. Hæc Host. Habet autem prædicta pœna locum secundum Gof. cum quis blasphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia, quia tunc cum eo mitius ageretur, 2, q. 3. *Si quis iratus*. Secundum vero Host. hæc pœna est specialiter inducta contra eos, qui Deum blasphemant ex ira; non enim aliquis de levi blasphemat Deum, nisi iratus. Tanta tamen posset esse iracundia, quod æquiparetur dementiæ, et tunc illud, quod dicit Gof. locum posset habere. Hæc Host.

Quod si quis juret per caput vel per ventrem vel capillum; resp. Host. quod si faciat hoc affirmando vel jurando, non habet locum hæc pœna: secus est, si faciat hoc detestando vel vituperando, licet iratus. Item secundum Gof. et Host. hæc, quæ di-

cuntur de pœna temporali, fiunt judice pro tribunali sedente. In judicio autem animæ presbyter discretus molliendo rigorem dispensare poterit ex causa circa pœnam spiritualem superiorem, 29, q. 7. *Pœnitent.* Hæc Host. Item blasphemus clericus, maxime presbyter, cogatur ad veniam postulandam; quod si noluerit, degradetur, d. 46, *Cler.*

Notandum vero quod blasphemus secundum leges est decapitandus, ut in Auth. *Ut non lux contra nat. circa med.* coll. 6. Secundum vero canonem antiquum clericus erat degradandus, et laicus excommunicandus, 22, qu. *Si quis per capillum.* Hodie vero laicus aget pœnitentiam supradictam, scilicet illius canonis *Statuimus*, et hoc si publice blasphemavit. Si enim occulte, non pœnitebit publice, ut puto : clericus vero hodie est corrigendus pœna arbitraria et occulta, non illa, quæ est publica. Clericus enim publice non debet pœnitere. Si autem rebellis fuerit, vel sæpius hoc commiserit, locum habet pœna legis; scilicet ut laicus decapitetur in foro civili, et in canonico anathematizetur, id est ingressus ecclesiæ sibi interdicatur, et in morte privetur ecclesiastica sepultura. Clericus vero degradetur. Hæc utique habet Hostiensis, titulo *De maled.*

Tricesimus primus est de presbytero, qui revelat confessionem, quod de jure antiquo debet deponi, et omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinari. *De pœnit.*, dist. 6, *Sacerdos.*

Tricesimus secundus est, quod qui in dicendis Horis canonicis, et aliis officiis divinis discrepat a consuetudine propriæ metropolitanæ ecclesiæ, VI mensibus privatur communione, si hoc accidat ex contemptu 12, d. *De his.*

Tricesimus tertius est, quod episcopus, qui ordinat sine justa causa clericum invitum, aut reclamantem, vel penitus invitum, absolute suspenditur uno anno, 74 dist. *Episcopus.*

Tricesimus quartus est, quod episcopus, qui correctionem de venditione ministeriorum dissimulat, II mensibus, presbyter 4, diaconus 3, subdiaconus, et cæteri ad arbitrium judicis pœnitere debent, 1, quæst. 1, *Quidquid invisibilis.*

Tricesimus quintus est, quod sortilegus XL diebus pœniteat. *De sortil. In tabulis.*

Tricesimus sextus est, quod qui videt in astrolabio, pœniteat II ann. *De sort. Ex tuarum.*

Tricesimus septimus est de stilla sanguinis altaris cadentis super terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, debet presbyter pœnitere XL diebus; si cecidit super pallio altaris, pœniteat IV diebus, *De cons.*, dist. 2, cap. *Si per negligentiam.*

Tricesimus octavus est, quod si aliquis evomit Eucharistiam propter ebrietatem et voracitatem : si laicus, pœniteat XL diebus; si clericus, vel monachus, vel presbyter, vel diaconus, pœniteat LXX diebus ; si episcopus, pœniteat XC diebus; et debet evomitura comburi, et juxta altare collocari. Si vero causa infirmitatis evomuerit, VII diebus pœniteat. *De cons.*, dist. 2, *Si per ebrietatem.*

Tricesimus nonus est, quando mus corrodit vel comedit corpus Christi; de pœnitentia hujus casus, *vide* cap. *Qui bene* 94, dist. 2, De consecrat.

Quadragesimus est, quod qui domum vel aream voluntarie succendit, sublata vel incensa omnia restituat, et III ann. pœniteat. *De injur. Si quis domum.* Canon tamen dicit, quod si ex odio vel injuria hoc fecerit, excommunicari debet, nec absolvi, donec satisfecerit et juraverit quod ignem de cætero non apponet. Imponitur autem sibi, ut Hierosolymam vel in Hispaniam vadat in Dei servitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem archiepiscopus vel episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, et ab officio episcopali per annum abstineat, 23, quæst. 8, *Pessimam.* Hodie autem, postquam sunt denuntiati, non possunt, nisi per Sedem Apostolicam absolvi Tit. *De sent. excom. Tua nos.* Imo text. loquitur de incendiariis indistincte, postquam sunt publicati, et Ber. hoc idem dicit expresse, et Gratian., ex. *De sent. excom.* in 6, *Quicunque*, et Gof. licet Rom. contrarium dicat. Secundum autem leges, qui in civitate data opera incendium fecerit, si sit humilis, subjicitur bestiis; si sit in aliquo gradu, decapitatur, vel in insulam relegatur, ff. *De incend. ruin. naufrag.*, l. fin. Qui vero alibi, ut villis vel castris remissis ibidem ædes positas combusserit, si hoc dolo fecerit, comburitur. Et hoc intelligendum cum Host. si sit humilis. Si autem hoc ex sua negligentia contigerit, resarciet damnum, vel si minus idoneus sit, parum vel leviter castigetur, et nomine ædium omne ædificium continetur, et ibidem dicitur : *Qui ædes.*

Quadragesimus primus est, quod qui dederit vel acceperit communionem ab hæretico, et nesciverit hoc esse prohibitum ab Ecclesia, et postea intelligit, pœniteat uno anno; si autem scivit et neglexit, pœniteat X ann., vel secundum quosdam 6, vel secundum alios 5. Qui vero permittit hæreticum missam celebrare in Ecclesia catholica per ignorantiam juris, pœniteat XL diebus; si pro damnatione Ecclesiæ catholicæ, et pro consuetudine Romanorum, projiciatur ab ecclesia sicut hæreticus, si sit impœnitens; alioquin pœniteat X ann. Si autem relicta Ecclesia ad hæreticos transierit, et alios ad hoc induxerit, pœniteat XII ann., III extra ecclesiam, VII inter audientes, II extra communionem, et sic XII anno communionem sive oblationem percipiat, 24, qu. 1, *Si quis dederit.*

Quadragesimus secundus est, quod patronus, qui res ecclesiæ dilapidat, uno anno pœniteat, 16, q. 7, cap. *Filiis.*

Quadragesimus tertius est, quod qui domum suam magiis et incantationibus lustrat, vel aliud facit, et qui ei hoc consuluit, au-

nis v pœniteat, 26, qu. 5, *Qui divinationes*, et c. *Non liceat*.

Quadragesimus quartus est, quod qui pacem cum proximo suo non facere jurat, anno uno pœniteat, et ad pacem redeat, 22, q. 4, *Qui sacram*.

Quadragesimus quintus est, quod pro perjurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentia regulariter vii anni, et similiter pro fornicatione, licet non ita aspera pœnitentia injungitur, 22, q. 1, *Prædicandum* 33, q. 2, *Hoc ipsum*.

Quadragesimus sextus est, quod qui scienter rebaptizatur, vii ann. pœniteat, et feria iv et vi in pane et aqua jejunando, tres quadragesimas faciat, et hoc si fecit pro hæresi introducenda. Si autem pro munditia, 1, pro salute corporis obtinenda, tract. *De apost*. cap. 2, tribus annis pœniteat. *De cons*., dist. 4, *Qui his*, et talis, qui bis baptizatur vel confirmatur, fit de foro Ecclesiæ, et cogitur fieri irregularis, dist. 84. *Dictum est*. De pœna autem talium habetur *De cons*., dist. 4, *Eos*, cujus capituli sententiam prætermitto gratia brevitatis.

Quadragesimus septimus est, quod qui uxorem adulteram cognoscit, antequam pœniteat, iii ann. pœniteat, cap. *Si quis*, 6, caus. 32, q. 1. Qui vero cognoscit eam pœnitentem, ante pœnitentiam peractam, pœniteat ii ann., cap. *Si quis* 4, caus. 32, q. 1. Quomodo vero pœnitentia injungenda sit mulieri partum alterius supponenti, vel etiam de non suo viro concipienti, habetur *De pœnit. et rem. officii*.

Ad regulas igitur prædictas inspiciendo, potest studiosus indagator procedere ad pœnitentias pro diversis criminibus secundum canones imponendas, et ex causa consideratis circumstantiis, ut dictum est supra, moderari poterit eas, et licet ab ipso omnes circumstantiæ sint diligenter attendendæ, principaliter tamen qualitates personæ, et præcipue utrum sit persona obnoxia alicui aliquo vinculo servitutis. Nam circa tales personas cavere debet pro posse presbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat, per quam illis, quibus sunt astrictæ, præjudicium fiat, maxime circa conjugatos; unde si servus sit, et amore peccaverit, obediens domino suo in atrocioribus, est mitius puniendus 22, q. 5, *Qui compulsus*, obedire tamen non tenebatur in talibus, 11, q. 3, *Si dominus*. Si autem voluntarie peccaverit, corpore punietur, etiam acrius, quam alius, 24, q. 1. *Qui contra pacem*. Nec est servo injungenda peregrinatio, per quam dominus ejus, qui non est in culpa, illius servitio defraudetur. *De sent excomm. Relatum*. Si vero liber sit, tota pœnitentia canonis, si potest facere, debet imponi, 26, q. 7, *Sacerdos pœnitentiam;* sed ex causa poterit eam presbyter moderari.

Considerandum etiam erit, utrum sit persona nova in fide, quia novis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi, *De pœnitent. et rem. Deus qui*. Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circumstantiæ, de quibus ad præsens supersedeo gratia brevitatis.

Sciendum autem, quod in foro pœnitentiali dicuntur legitimæ feriæ 2, 4 et 6, dist. 82, *Presbyter*, de consec., dist. 3, *Jejunia*. Aliqui tamen ut dicit Rom. pro secunda feria ponunt Sabbatum.

Insuper notandum est, quod si pœnitentia in pane et aqua imponatur non habenti panem, potest loco panis leguminibus et pisciculis vesci, et etiam aliis, si necessitas illud requirat, *De pœnitent. et rem*. Licet in text. et gl. alias non licet.

Notandum etiam secundum Joan. Si pœnitentia sit imposita a canone, liberatur quis a jejunio dando denarium, vel legendo psalterium propria auctoritate. Innoc. vero dicit quod jejunia necessaria, ut Quatuor Temporum, et hujusmodi, non possunt redimi, nisi subsit rationabilis causa, voluntaria vero redimi possunt etiam sine auctoritate superioris.

Ad hoc etiam nota, quod ubi imponitur pœnitentia aliquot annorum, sive quadragesimarum, nec additur quomodo quis debeat pœnitere, hoc relinquitur arbitrio presbyteri, cum pœnitentiæ sint arbitrariæ, ut dictum est supra. Ipse enim presbyter arbitrabitur eam per ferias legitimas faciendam, secundum can. 50, dist. *De his clericis*, De hom., cap. 2, in multis aliis jur. et sic intelligitur illud, *De accus. Accusasti et de spons. Dilectus*, et similia. *Expliciunt canones pœnitentiales*.

(50. Subnectitur hic pœnitentia solita imponi ob violatam immunitatem ecclesiasticam, prout habetur ex variis decretis ejusdem sacræ congreg. collectis a D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi, verb. *Pœnitentia*.

(51. Quando ecclesia violata non potest reintegrari, vel quia extractus fuit occisus, vel quia reus in ecclesia ipsa fuit occisus, vel ex alio actu irretractabili, in absolutione a censuris imponitur pro pœnitentia eleemosyna facienda ecclesiæ violatæ, convertenda vel in vas sacrum, vel in lampadem argenteam, vel in supellectilem ad perpetuam rei memoriam. Sacra congregatio Immunitat., *in Salernitana*, 28 Octobris 1628, lib. i *Decret*. Paul., pag. 110; *in Rossanen*., 26 Maii 1632, lib. ii *Decret*. Paul., pag. 128, *in Mutinen*., 17 Januarii 1640, lib. iii *Decret*. Paul., pag. 118; *in Neapolitana*, 5 Martii 1641; d. lib. pag. 140; *in Pinnen*., 16 Decemb. 1664; lib. *Decret*. Rocci., pag. 607; *in Vicana*, 16 Junii 1673, in lib. i *Decret*. Alt., pag. 813; *in Meliten*., 16 Februar. 1676; ibi pag. 1064; *in Papien*., 5 Martii 1675; ibi pag. 1071; *in Chelmen. in Polonia*, 29 Maii 1696, lib. ii *Decret*. Vallem., pag. 25.

(52. Sic occidentes existentem in campanili ecclesiæ absolvuntur, facta prius eleemosyna ecclesiæ violatæ. Eadem sacra congreg. Immun., *in Feretrana*, 3 Octobris 1673; lib. i *Decret*. Alt., pag. 851.

(53. In absolutione a censuris ob extractionem dolosam imponitur salutaris pœnitentia, sed non in enumerata pecunia, data

jam reintegratione ecclesiæ et satisfactione partis. Eadem sacra congr. Immun., *in Hydruntina*, 22 Octobris 1692; lib. *Decret.* Griminaldi, pag. 213.

(54. Prævia eleemosyna ecclesiæ spoliatæ in summa arbitrio archiepiscopi, et præcepto de non accedendo saltem per quinque annos ad Terram Longobucis, archiepiscopi arbitrio milites Campaneæ absolvuntur publice præ foribus ecclesiæ, impositis gravibus et publicis pœnitentiis. Eadem sacra congreg. Immun., *in Rossanen.*, 2 Octob. 1703, *Decret.* Vall., pag. 524.

(55. Rex catholicus pro reparatione immunitatis ecclesiæ S. Laurentii Excurialis violatæ per extractionem violentam marchionis de Valensuele elargitur, intuitu omnium culpabilium ad hoc, ut possint obtinere absolutionem a censuris incursis, eleemosynam viginti quatuor mille *Pezze da otto*, ut dicitur, applicandam in confectione reliquiarii pro reliquiis S. Laurentii apponendi in dict. ecclesia ad publicam et perpetuam rei memoriam. Ead. sac. congr. Immun., *in Toletana*, 18 Febr. 1677, lib. II *Decret.* Alt., pag. 1533.

(56. Ad complacendum simpliciter majestati regis catholici instantis apud sanctissimum, quod gubernator, et alii declarati excommunicati ob extractionem violentam mulieris ab ecclesia, et deinde fustigatæ per civitatem, sanctissimus permittit, ut possint absolvi, non adimpletis conditionibus seu pœnitentiis appositis in facultate eos absolvendi, nempe quod gubernator abstineret per unum mensem ab exercitio suorum officiorum, ut se gereret tanquam excommunicatum, ut solveret ecclesiæ violatæ centum duplas, et alii aliam summam, solum quod ad pœnam pecuniariam remisit ad arbitrium omnino episcopi. Eadem sac. congreg. Immunit, *in Placentina*, 20 Martii 1700, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 275.

(57. Aliquando violatori immunitatis ecclesiast. in absolutione a censuris imponitur pœnitentia visitandi septem ecclesias urbis. Eadem sac. congreg. Immun., *in Beneventana*, 7 Maii 1630, lib. II *Decret.* Paul., pag. 39.

(58. Aliquando imponitur pœnitentia gubernatori in absolutione a censuris habens tractum succesivum ratione exempli. Eadem sacr. congr. Immun., *in Aprutina*, 9 August. 1639, l. III *Decret.* Paul., pag. 39.

(59. Ministri et satellites regiæ audientiæ absolvuntur in forma publica, et impositis gravibus pœnitentiis salutaribus ob extractionem. Eadem sac. cong. Immun., *in Beneventana*, 13 Decemb. 1692, lib. I *Decr.* Vall., part. X, *in Cosentina*, 28 Maii 1695, d. l. p. 192, et alibi.

(60. Attento accessu ad Urbem remittitur censuratus ordinario, ut absolvat impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sac. congreg. Immun., *in Avers.*, 19 Aprilis d. A. et l. p. 183; *in Alben.*, 4 Maii 1700, lib. II *Decret.* Vall., pag. 285.

(61. Prævio consensu partis et obligatione de parendo mandatis Ecclesiæ super restitutione extracti facta alteri ecclesiæ, tanquam spoliatæ, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. et præstita obligatione jurata de non amplius incurrendo in similia ob extractionem confugiti factam ab ecclesia parochiali, absolvitur potestas oppidi N. privato, sed servata forma, alii vero in forma consueta, et publice. Eadem sacr. congreg. Immun., *in Regien.*, 3 Sept. 1695, l. I *Decr.* Vall., p. 214.

(62. Arbitrio emin. episcopi, prævia erogatione eleemosynæ ecclesiæ spoliatæ in summa ab eodem eminentissimo arbitranda, servata forma et impositis gravibus pœnitentiis salutaribus, absolvitur gubernator ob extractionem. Eadem sac. cong. Immun., *in Aversana*, 17 Maii 1693, l. I *Decr.* Vall., p. 191.

(63. Prævia cautione quatenus possit dari per oratorem, attenta ejus paupertate, sin minus, prævia obligatione de reficiendis damnis, absolvitur in forma consueta ob extractionem confugiti ab ecclesia, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Ead. sacra congreg. Immun., *in Sab.*, 16 Nov. 1695, d. l. p. 157.

(64. Injungitur episcopo, qui vigore facultatis absolverat judicem censuratum ob violatam Immunitatem, cum pœnitentia salutari, ut removeat pœnam privationis officii, uti improportionatam. Eadem sacra congreg., *in Balneor.*, 16 Dec. 1630, l. II *Dec.* Paul., pag. 57.

(65. Censurati ob attentatam extractionem ab ecclesia absolvuntur impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congr. Immun., *in Minerbin.*, 26 Decemb. 1693, lib. I *Dec.* Vall., pag. 96; *in Sutrina*, 20 Augusti 1695, d. lib. p. 210.

(66. Baroncellus, et socii exsecutores curiæ laicæ ob dolosam extractionem absolvuntur, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congreg. Immun., *in Hydruntina*, 22 Oct. 1692; lib. *Decr.* Grim., pag. 213; *in Spoletana*, 20 Februar. 1694, lib. I *Decret.* Vall., pag. 106; *in Nucerina*, 22 Junii, dict. ann. et lib., pag. 130.

(67. Officiales regiæ audientiæ Salerni absolvuntur arbitrio episcopi in forma Ecclesiæ, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus ob carcerationem exempti. Eadem sacra congreg. Immun., *in Caputaquen.*, 24 Julii 1684; lib. I *Decret.* Vall., pag. 136.

(68. Item afficturarii et exsecutores curiæ laicalis, qui carceraverant operarios cujusdam parochi. Eadem sacra congreg. Immun., *in Theanen.*, 1 Martii 1694, *ibi* pag. 170; *in Urb.*, 12 Decembr. 1693, d. lib. pag. 93, *in Theanen.*, 4 Sept. 1703; lib. III *Decr.* Vall., p. 512; *in Milit.*, 20 Febr. 1694; lib. I *Decr.* Vall., pag. 106.

(69. Notarius, qui scribendo processum, cooperatus est ad carcerationem sacerdotis factam de ordine judicis laici, absolvitur, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congr. Immun., *in Placentin.*, *in Hispania*, 24 Februar. 1694; d. lib., pag.

107; *in Egitanien.*, 23 Januar. 1694; *ibi* pag. 101.

(70. In forma Ecclesiæ impositis gravibus pœnitentiis salutaribus exsecutores curiæ laicæ ob tentatam carcerationem cursoris curiæ episcopalis absolvuntur. Eadem sacra congregat. Immunitat., *in Anglon.*, 19 Jul. 1695, d. lib. pag. 203.

(71. Satellites regiæ audientiæ ob vexationes clerico illatas absolvuntur in forma publica, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congreg. Immun., *in Cosentina*, 28 Maii 1695, lib. I *Decr.* Vall., pag. 192.

(72. Ministri et officiales curiæ laicæ ob recognitionem corporis delicti, etsi ignoranter, ut asserunt, factam super sacerdote occiso, absolvuntur, impositis gravibus pœnitentiis salutaribus. Eadem sacra congr. Immun., *in Alatrina*, 13 April. 1696, d. lib. pag. 182.

(73. Birruarius percutiens religiosum absolvitur, impositis gravibus, et publicis pœnitentiis salutaribus in forma ecclesiæ arbitrio episcopi, et adimpletis conditionibus expressis in litteris sub die 23 Decembris præteriti. Eadem sacra congr. Immun., *in Brundesina*, 7 Aprilis 1694, lib. I *Decr.* Vallemani, pag. 115.

(74. In casu necessitatis presbyteri Græci catholici possunt Latinos absolvere, debent tamen uti forma absolutionis in concilio generali Florentino præscripta. Bened. XIV, t. I, constitut. 57, incipient. *Et si pastoralis*, § 5. (75. Extra necessitatis casum prudentiæ, et arbitrio ordinariorum relinquitur, ut presbyteri Græci Albanenses Latinorum etiam confessiones excipere valeant. Idem, *ibid.* (76. Sacerdotes Græci conjugati possunt, et curam suscipere parochiarum, et parochianorum suorum confessiones audire. Idem, *ibid.*

(77. In pœnitentiæ sacramenti administratione damnatur et prohibetur sub gravissimis pœnis perversa praxis introducta exquirendi a pœnitentibus complicum nomina et denegandi absolutionem, nisi illa manifestent. Idem, tom. II, constitut. incip. *Ubi primum. Vide*, tom. II, verb. CONFESSARIUS, et verb. COMPLEX.

APPENDIX,

Sive novus de pœnitentia articulus Romani theologi.

(1. Novum, amice Lector, tibi offero de pœnitentia articulum, ne nimium distrahi cogaris notulis et animadversionibus, quas variis secundi et tertii articuli locis, subjiciendas monuere censores; et ut per certa, ac peritioribus theologis nostris probata principia, securiorem ac veram de hominis per pœnitentiam reconciliatione, doctrinam, proponam et explicem. Si quæ vero a Lucio nostro asserta aut falsa, aut minus tuta pronuntio, ne putes, me probo atque docto viro, fratrique meo dilectissimo detractum quidpiam voluisse. Moveor enim ad ita scribendum, cum ut censorum jussa faciam, tum etiam indito quoque mihi veritatis amore ac studio quodam, quo ferri me sentio ad vulgandam, ac omnibus, quoad fieri possit, explicandam puriorem ethicam Christianam, ac tutam æternæ salutis viam: et opiniones, quas noto, non Patris Lucii sunt, sed Lacroixii, Vivæ, Tamburini, Sporerii, aliorumque hujus furfuris auctorum, quorum ipse opiniones fideliter recenset. Ut autem ad rem veniam, primum de dolore, deinde de confessionis integritate, ac demum de satisfactione disputabo.

(2. I. Ut autem intelligas, quinam et qualis esse debeat dolor necessarius ad obtinendam per pœnitentiam remissionem peccatorum, operæ pretium duxi perspicue exponere, in quo virtus pœnitentiæ consistat, quæ, teste Tridentina synodo, sess. XIV, cap. 4, ad impetrandam veniam peccatorum quovis tempore necessaria fuit; et quæ necessariam illam dispositionem constituit, quæ in pœnitente desideratur, ut per absolutionem sacramentalem justificationem obtineat. Est itaque virtus pœnitentiæ, « sincera hominis ad Deum conversio, qua peccata commissa detestatur, et odio habet propter Deum, cum gravi animi dolore et cum firmo proposito deinceps non peccandi, sed malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendandi, et spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. » (3. Dubitari non potest, quin pœnitentia virtus sit proprie dicta; quæ enim divina lege præcipiuntur, ad virtutem proprie dictam pertinent. Nil vero frequentius in sacris litteris præcipitur, quam de perpetratis flagitiis pœnitentia. *Ezechielis* XVIII habetur: *Convertimini*, ait Dominus Deus, *et agite pœnitentiam de omnibus iniquitatibus vestris; Matthæi* III: *Pœnitentiam agite..... facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et, ut alia mittam, *Lucæ* VI, legitur: *Cœpit Jesus prædicare et dicere: Agite pœnitentiam.* Deinde dolor de peccatis eo modo, et fine conceptus, ut extrema declinet, nequit esse virtutis actus, ut inquit S. Thomas, III part., qu. 85, art. 1, qui enim lætantur, cum male fecerint, peccant, ac peccant itidem, qui ita dolent, ut in desperationem se conjiciant, ut Cain et Judas. Dolor ergo ad leges æquitatis, et Christianæ moderationis mensuram conceptus, actus virtutis est. Virtus autem hæc non generalis, sed peculiaris est, et revocatur ad justitiam commutantem. Nam pœnitentia dolet de malo commisso, quatenus est offensa Dei, cujus læsum jus reparare conatur, violati vero alterius juris compensatio, ad justitiam commutantem attinet. Cum vero pro illata Deo injuria ad æqualitatem satisfacere, atque compensare peccator nequeat, cum sit incapax ac debeat tantum, quantum potest, ac Deus exigit, compensare, ideo a theologis non pars subjectiva, sed potentialis tantum justitiæ commutantis appellatur.

(4. II. Virtus autem hæc non acquisita est humanis actibus, ut justitia, fortitudo, etc., sed gratuito infusa a Deo est, ut sunt

virtutes theologicæ, fides, spes et charitas. Hæc enim veritas aperte revelata in Scripturis est. *Jerem.* XXXI dicitur : *Converte me, et convertar : quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam; Ezechiel* sic Deum loquentem inducit : *Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri... et dabo vobis cor carneum... et faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Hinc concil. *Trident.*, sess. VI, can. 8, hanc veritatem definivit : « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. » Illa enim virtus infusa dicitur, inquit S. Thomas, III part., qu. 85, art. 5, quam Deus in nobis sine nobis, non tamen sine nobis dispositive cooperantibus, in primis producit. Ejusmodi est habitus pœnitentiæ, ut ex Scripturarum testimoniis constat.

(5. III. Pœnitentia hæc necessaria est necessitate medii, et necessitate divini præcepti, ut ex divinis Scripturis patet; *Matth.* IV, inquit : *Cæpit Jesus prædicare et dicere : Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum.* Item Lucas, *Act.* III : *Pœnitemini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra;* iterum Lucas in *Evang.* XIII, inquit : *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.*

(6. Adducta testimonia, et alia plurima, quæ brevitatis studio omitto, necessitatem tum medii, tum præcepti evincunt. Nam illud dicitur necessarium necessitate medii, sine quo obtineri finis nequit. Porro æterna salus, quæ est hominis finis, ita a pœnitentia pendet, ut sine ea haberi non possit. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.* Hanc veritatem definivit concilium *Trident.*, sess. XIV, cap. 1, his verbis : « Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui baptismi sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta et emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio et animi dolore detestarentur. » Pœnitentia igitur ante omnem legem scriptam fuit peccatoribus necessaria ad salutem, atque adeo necessaria necessitate medii, et quidem intrinseci, cum sit natura sua cum fine conjuncta. Quamobrem Tertullianus, lib. *De pœnit.*, cap. 11, ait : « Deus post tot ac tanta delicta humanæ temeritatis a principe generis humani auspicata, post condemnatum hominem, post ejectum e paradiso, mortique subjectum, cum rursus ad suam misericordiam maturavisset, jam inde in semetipso pœnitentiam dedicasset. » Accedit etiam evidens ex ipsa naturæ lege depromptum argumentum. Nam homo per peccatum fit a Deo aversus; Deum injuria afficit; legis transgressione Deum ipsum contemnit; ac secundum incommutabiles Providentiæ ac justitiæ leges, fit iræ ac divinæ vindictæ obnoxius. Ergo, ut Deo reconcilietur, converti per pœnitentiam ad ipsum debet, compensare quantum potest illatam injuriam, sese paratum exhibere ad legem, et Dei voluntatem faciendam, ac punire in semetipso peccatum, per quod divinæ justitiæ iram, atque vindictam subire oportebat. Idem enim exigunt incommutabiles divinæ Providentiæ et justitiæ leges, secundum quas homo, hominisque voluntas divinæ voluntati perfecte subjecta esse debet, ac summum Deo honorem deferre.

(7. IV. Gradus, per quos pervenimus ad pœnitentiæ virtutem, sex a theologis designantur cum S. Thoma, III part., qu. 85, art. 4, ubi hæc habet : « Dicendum, quod de pœnitentia loqui possumus dupliciter. Uno modo quantum ad habitum; et sic immediate a Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositive cooperantibus per aliquos actus. Alio modo possumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur. Quorum actuum primum principium est Dei operatio convertentis cor, secundum illud *Thren.* ult. *Converte nos, Domine, ad te, et convertemur.* Secundus actus est motus fidei; tertius est motus timoris servilis, quo quis timore suppliciorum a peccatis retrahitur; quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emendandi; quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundum seipsum, et non jam propter supplicia; sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert. » Eamdem doctrinam confirmat *Tridentina* synodus, sess. VI, c. 6, atque facile sacrarum Scripturarum oraculis comprobamus. Nam *Joannis* XV, Christus ait : *Sine me nihil potestis facere,* et c. IV : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* quamobrem concil. *Trident.*, sess. VI, can. 3, ita definivit : « Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. » (8. Dogma itaque catholicum est, veram pœnitentiam a Dei operatione, sive sancti Spiritus impulsu initium sumere. Secundo huic succedit fidei motus. (9. Ad *Hebræos* enim XI, Paulus scribit : *Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* Est enim fides virtutum omnium fundamentum, religionis principium, conversionis peccatoris initium, ac prima justificationis radix. (10. Hæc præcedit pœnitentiam, non vero constituit, nec ejusdem pars est, ut perperam commenti sunt novatores. (11. Fidem sequitur timor servilis; cum enim per fidem Deus exhibeatur remunerator bonorum ac malorum vindex, qui iis paravit æterna supplicia, fide posita, terror in peccatore oritur æternorum suppliciorum; quo terrore utiliter concuti-

tur, ut ait Tridentina synodus, et a peccatis trahitur. (12. Timorem hunc non esse malum, sed utilem adversus hæreticos facile demonstramus, nam a superno fidei motu oritur, atque a peccato hominem revocat; quamobrem in sacris litteris commendatur atque præcipitur. Nam *Ecclesiastici* I habetur : ***Timor Domini expellit peccatum : nam qui sine timore est, non poterit justificari.*** Et Christus Dominus Matthæi x, 28, hunc timorem præcipit : *Timete eum*, inquiens, *qui potest, et animam, et corpus perdere in gehennam.* (13. Quartus gradus est motus spei ; quam concipimus, dum servili illo timore concussi ad divinam misericordiam confugientes, confidimus Deum nobis propter Christum propitium fore : qua spe erecti vitam, et mores emendare constituimus.

(14. Quintus motus est charitatis, quo peccatum displicet pœnitenti secundum seipsum, et quatenus Dei summe boni offensa est, vel propter suam turpitudinem, non suppliciorum metu : « Sicque Deum tanquam justitiæ fontem diligere incipit, » ut loquitur Tridentinum. Pœnitens enim superna illa spe erectus, ad peccati turpitudinem, ac summam Dei bonitatem attendens, peccatum detestatur, quod Dei offensa est, et ob propriam turpitudinem, « quod ad charitatem pertinet, » ut ait S. Thomas, III p., quæst. 85, art. 4, ad 1. (15. Atque hinc sextus oritur gradus, qui motus timoris filialis appellatur, quo pœnitens Deum tanquam patrem optimum revereri incipit, atque ob reverentiam erga beneficentissimum parentem offensæ illatæ satisfactionem offert, atque in seipso peccatum punire constituit.

(16. V. Motus isti, quos ex Tridentino, et S. Thoma descripsi, non sunt omnes ita absolute necessarii, ut omnes explicite et formaliter requirantur ; sed posito gratiæ prævenientis motu, qui semper est formaliter necessarius, cæteri in unico formali actu comprehendi valent. Potest enim unico instanti peccator converti, ut patet in conversione sancti Pauli apostoli. Ideo autem Tridentinum, et sanctus Thomas post alios Patres ejusmodi actus in œconomia pœnitentiæ enumerant, quia juxta consuetum divinæ Providentiæ cursum hoc ordine concurrunt ad justificationem. Motus isti veri meriti rationem ad justificationem obtinendam non habent, prout præcedunt justificationem : nam gratia ipsa justificans est principium meriti : porro motus isti, qui justificationis gratiam præcedunt, sunt dispositiones veluti materiales, quæ nobis consentientibus, et per Dei gratiam operantibus, in animam introducuntur, et iisdem ad justificationis gratiam per merita Christi Jesu obtinendam præparamur. Quæ doctrina traditur a synodo Tridentina, sess. VI, capit. 8, his verbis : « Cum vero Apostolus dicit justificari hominem per fidem, et gratis ; ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ catholicæ consensus tenuit et expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis ; *sine* qua ***impossibile est placere Deo***, et ad filiorum ejus consortium pervenire : gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur : si enim gratia est, jam non ex operibus ; alioquin, ut idem Apostolus inquit, gratia jam non est gratia. »

(17. VI. Hactenus de pœnitentiæ virtute hominibus in mortale aliquod peccatum lapsis quovis tempore necessaria, ut ex dictis liquet, atque ex definitione concilii *Tridentini*, sess. XIV, c. 1. (18. Nunc de pœnitentiæ sacramento agendum est, quod a Christo Domino institutum est, ut per juridicam sacerdotis absolutionem homini contrito et confesso remittantur peccata post baptismum commissa. Singulari hoc beneficio, quo Ecclesiam suam Christus Dominus ornavit atque munivit, potestatem faciendo sacerdotibus remittendi per absolutionem sacramentalem peccata, homines peccatores a virtutis pœnitentiæ exercitio non liberantur, sed novo potius titulo, novoque incitamento ad illam exercendam ferventius stimulantur. Tum quia sacramenta ad perficiendas, non ad infirmandas virtutes destinata sunt ; tum quia, hæc peculiaria beneficia cum sint, homines astringere debent ad gratum quoque animum ob nova suscepta beneficia exhibendum per ferventius virtutis exercitium ; tum demum, quia, cum in pœnitentiæ sacramento ad alios virtutis actus, per quos homo ad reconciliationem disponitur, addita sit peccatorum confessio, quæ effectu verecundiæ, atque confusione inde orta, plurimum confert ad detestationem peccati, facile intelligere est, Christum Dominum voluisse, ut institutum a se sacramentum pœnitentiæ, novos stimulos afferret ad detestanda peccata, ac ferventius exercendam pœnitentiæ virtutem. (19. Sacramentum ergo pœnitentiæ institutum a Christo Domino fuit ad fovendam, perficiendamque virtutem pœnitentiæ, non vero ad attenuandam, et ad supplendum per virtutem clavium perfectæ contritionis defectum. Audiantur verba catechismi conc. *Trid.*, part. II, *De pœnit.*, § 36. *Quantum*, ibi : « Ut enim hoc concedamus, inquit, contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit ? » Hæc est contritio charitate perfecta, qua justificatur peccator absque actuali sacramenti susceptione, cum solo illius voto. De imperfecta vero subdit, § 37 : « At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret, quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni cœlestis Ecclesiæ tradidit. Etenim ex fidei catholicæ doctrina, omnibus credendum, et constanter affirman-

dum est : si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari : ut merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ clavibus aditum in cœlum aperiri ; de quo nemini dubitare fas est, cum a Florentino concilio decretum legamus, pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis. » Vides ergo, sacramentum Pœnitentiæ fovere atque perficere virtutem, atque virtutis conatus augere potius quam infirmare debere, in eo vero ipsius beneficium repositum esse, ut vehementis, acris, intensæque contritionis defectum suppleat, conferendo absolutionis beneficio justificationem etiam illi, qui non vehementem, acrem et intensam, sed remissam et imperfectam contritionem habeat. Hac ratione faciliorem reddit communitati credentium remissionem peccatorum, cum valde difficile sit vehementem, acrem intensumque illum contritionis motum concipere, quo extra sacramentum homines justificentur. (20. Hæc notata ac fusius explicata sunt, ut videas, quam inepte philosophentur, qui pro extollenda clavium virtute ac efficacia sacramenti, obligationem ineundæ pœnitentiæ ita in peccatoribus minuunt, ut disponi illos posse credant ad absolutionem recipiendam sine illo divini amoris actu, quo se a creaturis aversi et conversi ad Deum profiteantur.

(21. Sacramentum Pœnitentiæ suam, ut sacramenta reliqua, materiam habet. Hæc vero duplex est, remota et proxima, materia remota sunt peccata detestanda et destruenda; nam sicut ligna ignis materiam dicimus, quia igni consumenda subjiciuntur, ita theologi peccata, quæ clavium virtuti ac pœnitentiæ sacramento supponuntur, ut deleantur, materiam sacramenti pœnitentiæ appellant. Peccata vero, quæ post baptismum committuntur, proprie materiam sacramenti Pœnitentiæ constituunt; mortalia materiam necessariam, venialia vero materiam tantum sufficientem; cum absque confessione sacramentali, aut ejus voto, atque sacerdotis absolutione remitti possint. Media autem, quibus remissio peccatorum venialium confertur, sunt fervor charitatis, sacramenta vivorum et sacramentalia, quatenus sint cum motu detestationis peccatorum conjuncta, ut confessio generalis, tunsio pectoris, et oratio Dominica; vel cum motu reverentiæ in Deum, resque divinas, ut benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, oratio in ecclesia consecrata, et alia hujusmodi. Dixi *cum detestatione peccatorum conjuncta*, quia remitti nunquam possunt peccata etiam venialia, quandiu voluntas illis adhæret; quamobrem ait S. Thomas, ne martyrium quidem venialia peccata delere : « Si actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem. » Sacramentalia ergo, ac vivorum sacramenta ad venialium remissionem conducunt, quatenus « inclinant, » inquit idem doctor angelicus, « animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum, implicite vel explicite. »

(22. VIII. Materia proxima hujus sacramenti vocantur actus pœnitentis, per quos delenda peccata subjiciuntur potestati clavium, ac satisfactione puniuntur; sunt autem hujusmodi actus, cordis contritio, oris confessio atque operis satisfactio, primum de contritione, deinceps de confessione, ac demum de satisfactione dicemus. Hic tamen obiter notare juvat, tres antedictos actus a Florentina synodo non materiam, sed *quasi materiam* appellari, quia Scotistæ, aliique theologi, ac viri gravissimi, aiunt quidem, tres illos actus necessario in sacramento Pœnitentiæ requiri, ut sacramentum ex effectu sit integrum, sive esse materiam, circa quam proxime et objective pœnitentia occupatur; sed negant ad integritatem substantialem pertinere, aut intrinsece sacramentum ipsum componere; doctor enim subtilis, in 5, dis. 14, q. 4, et dis. 17, q. 1, hujus sacramenti essentiam in sola absolutione reposuit, ita ut, quatenus ritus sensibilis est, pro materia, quatenus vero remissionem peccatorum significat, haberi pro forma debeat. Nec opinio hæc fuit unquam ab Ecclesia improbata aut censura ulla notari potest.

(23. IX. Contritio, inquit Trid. syn., sess. XIV, c. 4, quæ primum locum inter actus pœnitentis habet: « Animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, et in homine post baptismum lapso, ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, et voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. » Declarat igitur S. synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato, et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere. Perpende, quæso, concilii declarationem. Ait, contritionem, quæ necessaria est ad præparandum hominem in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum, detestationem peccatorum, propositum non peccandi *sive novæ vitæ propositum et inchoationem* continere atque exprimere. (24. *Vide* ergo 1 num sustineri possit illa probabilistarum opinio, quæ ait, non requiri in pœnitente propositum expressum de non peccando de cætero, sed implicitum sufficere, illud scilicet, quod dolor ipse, ac detestatio peccatorum in se involvit. Nam concilium duo hæc expresse postulat, ut pœnitens detestetur peccatum, et propositum habeat non peccandi de cætero; cessationem a peccato; et vitæ novæ propositum. Satis ergo, superque declarat, necessariam in pœnitente esse expressam peccati detestationem, ac expressum quoque propositum non peccandi de cætero, quod novæ vitæ inchoationem contineat. Concilii ergo menti repugnat benigna illa casuistarum opi-

nio, quæ solum implicitum propositum sufficere affirmat. (25. 2. Num novæ vitæ propositum, et inchoatio haberi possit sine charitatis initio, cum enim charitas et amor Dei vita hominis spiritualis sit, cujus privatio mors spiritualis hominis nuncupatur, non videtur hominem pœnitentem novam inchoare posse vitam, quin aliquem in se Dei amorem atque charitatis initium habeat; et quin primum, omnium maximum Dei mandatum servare incipiat. Sed de iis paulo infra.

(26. X. Contritio ab eodem concilio, cap. citato, dividitur in perfectam et imperfectam. (27. Perfectam vocat, quæ ex charitate perfecta concipitur, quæ etsi hominem Deo reconciliet priusquam etiam hoc sacramentum actu suscipiat, declarat tamen reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti voto non esse ascribendam: (28. imperfectam vero, quæ attritio dicitur, eam, quæ « vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et pœnarum metu communiter concipitur; » hæc, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, non solum non facit hominem hypocritam et magis peccatorem, sed etiam donum Dei est, et Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. (29. Ad imperfectam contritionem sive attritionem quod attinet, observare necesse est primum, attritionem naturalem, id est quam rationes mere naturales excitant, et quæ solis naturæ viribus concipitur, non sufficere, etiam cum sacramento Pœnitentiæ, ad hominem Deo reconciliandum; opposita enim opinio damnata fuit ab Innocentio XI. (30. Deinde nequidem attritionem illam sufficere, qua quis doleat de peccato, quatenus offensa Dei, etc., si peccandi voluntatem et peccati affectum non excludat; attritio enim necessariam ad reconciliandum hominem in sacramento Pœnitentiæ detestationem secum ferre debet de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, ac vitæ veteris odium et vitæ novæ propositum et inchoationem: ubi vero peccandi voluntas, et peccati affectus non excludatur, verum non peccandi propositum deest, verum peccati odium desideratur, nec efficax propositum adest, neque efficax novæ vitæ inchoatio, ut consideranti patet. (31. Denique observare est, attritionem ex turpitudinis peccati consideratione, atque ex gehennæ et pœnarum metu conceptam, utilem esse, atque ad justificationem disponere, ut est a concilio Tridentino adversus Lutheranos definitum. Idque constat etiam ex iis quæ supra nos de timore disputavimus. At aliud est, utilem esse, atque disponere ad justificationem, et aliud sufficientem esse. Nam fides utilis sane est, atque disponit, sola vero non sufficit; spes quoque inter utiles dispositiones recensetur, sed nec hæc etiam cum fide conjuncta sufficit. Etsi ergo dolor ex metu illo conceptus utilis sit atque disponat, non inde perspicue sequitur, dolorem hujusmodi cum ipsa fide et spe conjunctum sufficientem esse ad hominem Deo reconciliandum in sacramento. Quamobrem jure meritoque disputant theologi, num attritio necessaria in sacramento Pœnitentiæ, sine Dei amore saltem inchoato sufficiens sit ad justificationem obtinendam.

(32. XI. Supervacaneum existimo disputare, num in sacramento requiratur contritio perfecta: falsam enim opinionem id asserentem communiter omnes theologi existimant. (33. At neque in concilio Tridentino, neque alio Ecclesiæ decreto hæc sententia proscripta unquam fuit. Præfatam sententiam gravissimi theologi ante concilium Tridentinum propugnarunt: Hugo a S. Victore, lib. II *De sacram.*, part. XV, cap. 8; Richardus Victorinus, lib. *De potest. absolvend.*, cap. 7; Robertus Pullus, *De sacram.*, p. V, c. 13; Innocentius III, *in psalm.* II *pœnit.*; Guillelmus Antissiodorensis, in *Sum.*; Albertus Magnus, in 4 *Sent.*, distinct. 17 et 18; Alexander Alensis, part. IV, *Sum.*, q. 8, memb. 1; S. Raymundus, lib. IV, *De pœnitent.*, § 8; Vincentius Bellovacensis, lib. VIII *Specul. histor.*, cap. 34; S. Bonaventura, in 4, dist. 81, part. I, art. 2, q. 1; S. Bernardinus Senensis, tom. II, serm. 27, *De confes.*; Gabriel Biel, in 4, dist. 14, q. 11, art. 2; Alphonsus Tostatus, cap. 5 *Defensorii*; Guillelmus Pepinus, serm. 5, *in Cœna Domini*, inquit: « Regula generalis theologorum est, quod confessor neminem debet absolvere, quem non credit verisimiliter a Deo absolutum. » Nemo theologorum tribus integris sæculis ante Tridentinum notam hæresis huic sententiæ impendit, neque in conciliis Lateranensi IV, Lugdunensi II, Viennensi, Constantiensi, Basileensi, Florentino de eadem querela aliqua mota fuit. Imo nec ipsum concilium Tridentinum aliquam in eamdem censuram tulit, ut testatur cardinalis Pallavicinus, lib. IV *Hist.*, cap. 10, atque gravissimi theologi, qui eidem concilio interfuere, Andreas Vega, lib. XIII, in *conc. Trid.*, 33; Richardus Tapperus, ut colligitur ex historia *conc. Trid.* 3, cap. 10; Dominicus Soto, in 4, dist. 18, quæst. 3, artic. 2. (34. Relata sententia de perfecta contritione, quæ culpam deleat, non ita facile cum potestate clavium componi valet; quamvis hæc duo variis viis consociare illius auctores studeant. Idcirco omnes theologi jure nunc hanc sententiam rejiciunt, non quod sit ab Ecclesia peculiari decreto proscripta; sed quia reipsa falsa est, et clavium potestati derogare videtur. Si plura hac de re cupis, legas P. Drue, tom. II, lib. II, cap. 3.

(35. XII. Hæc præmittenda duximus, ut facilius lectores intelligant, quænam cavenda, ac aliqua reprehensione digna habeantur, in 2 et 3 articulo *De pœnitentia*. (36. Itaque numero 12, secundi articuli exponitur atque probatur eorum opinio, qui cum

Lacroixio, aliisque benignioribus theologis tuentur, « sufficere in pœnitentia dolorem de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum vel immittendarum ; » qui ergo de peccato ea unice de causa doleat, quia timet, vel morbum gallicum, vel carcerem, vel famem, vel infamiam, vel gravem infirmitatem, quam peccati causa a Deo inflictam vel infligendam credat, satis superque paratus est ad obtinendam in sacramento Pœnitentiæ justificationem. Itane, mi Luci, fideles pœnitentes instruendos putas? Nihil aliud ab homine exposces, qui ad te peccata manifestaturus accedat? At Innocentii XI decreto sancitum est, non licere, ubi de valore sacramenti agitur, sequi opinionem probabilissimam, relicta tutiori. Igitur cum, te fatente, probabilitatis lineam non excedat assertio de sufficientia hujus timoris, ut pontificio decreto obsequaris, cogeris obligare pœnitentem ad novum et perfectiorem dolorem concipiendum. Sed quid, si levissima etiam sit probabilitas? Nam graviores theologi opinionem istam pro laxa atque falsa omnino habent. Et quidem jure atque merito ita opinari videntur. Primum, quia concilium Tridentinum, utilem attritionem describens ex metu pœnarum conceptam, ait *ex gehennæ et pœnarum metu.* Alias ergo pœnas cum gehenna conjungit, hoc est cum pœna æterna, quæ propria peccati mortalis pœna est, quæque per fidem unice proponitur, non vero per sensus, perque rerum sensibilium amorem, quo ad aversanda et timenda mala temporalia trahimur. Deinde concilium Tridentinum dolorem disponentem ad justificationem in sacramento ex supernaturali motivo atque ex superno S. Spiritus impulsu, concipi oportere declarat. Supernus vero divini Spiritus impulsus, hominem a terrenis et temporalibus retrahit, atque ad cœlestia et æterna vocat et dirigit. Id adeo certum est, ut in controversiam revocari nequeat. Dum ergo homo detestando peccatum, sistit in timore, vel carceris, vel infamiæ, vel morbi gallici, aut etiam temporariæ mortis, qua se a Deo punitum iri metuat, dubitari prudenter poterit timorem illum non esse ex impulsu supernæ gratiæ, sed ex proprio potius, et humano illo amore, quo natura hominis impetu quodam mala hæc refugit et aversatur. Atque hæc nostra conjectura consona est Christi Domini sententiæ, qui Matthæi x simul discipulis suis timorem demonstrans, inquit : *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Monet itaque Servator noster, ne timorem illum concipiamus, qui pro objecto habeat mala temporalia, quorum mors extremum est, sed illum metum, quo a gehenna et æterna pœna retrahimur. Quorsum vero hoc, nisi quia timor ille infirmæ semper, aut ferme semper humanitatis est motus ; hic vero superni illius Spiritus, qui per fidem æternas pœnas demonstrat, et quo ad cœlestia et æterna dirigimur? Et sane debita peccato mortali pœna æterna est, non temporaria ; qua de causa apposite concilium Tridentinum pœnarum metum cum metu gehennæ copulavit ; scilicet, ut intelligeremus, primarium hominis peccatoris objectum timoris, æternas esse pœnas, pœnas vero reliquas, veluti illius consectaria. Non diffiteor, utilem esse posse hujusmodi timorem, cum retrahere aliquo modo hominem a peccato possit, ac excitare illum ad æternas pœnas considerandas, quarum timore intimius atque validius concutitur. Sed hunc tantum timorem sufficere, probare nullo modo possumus. Distinguat ergo Lucius inter *utilem* et *sufficientem ;* non enim quæcunque utilia sunt, ea sufficiunt ad justificationem obtinendam. Nec ad rem facit Ninivitarum, quod ipse affert, exemplum ; ii enim utiliter timore concussi dicuntur a concilio Tridentino ; sed quis dicat, timorem tantum pœnæ temporalis concepisse, cum Jonas civitatis exterminium, mortem ac divinam illis minitatus fuerit vindictam, et cum ex iis concepto timore utiliter concussi fuerint? Videndum etiam qua ratione utiliter concussi fuerint. Non alia sane ratione nisi quia ex hujusmodi timore moti sunt ad considerandam divinam misericordiam, in qua spem veniæ collocaverunt, et ad considerandam divinam justitiam, cujus deinceps amore conversi sunt de via sua mala, hoc est facti sunt aversi a creatura, et conversi ad Creatorem, qua unice via obtinere tunc poterant justificationem. Accedit etiam, quod de Ninivitis legatur (*Jon.* III, 10) : *Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala*, etc. Deus porro nullam rationem habet operum in ordine ad justificationem, nisi procedant ex fide, quæ per dilectionem operatur. Ut enim ait S. August., serm. 88, alias 50, *De verbis Domini*, c. 2. « Adde charitatem, prosunt omnia ; detrahe charitatem, nihil prosunt cætera. »

(37. XIII. Non solum dolorem ob metum pœnæ temporariæ insufficientem habemus ad justificationem obtinendam, sed dubitamus etiam de sufficientia doloris ex solo metu gehennæ concepti, aut ex turpitudinis peccati consideratione, si initialis ille amor non accedat, quo homo aversus a peccato, et creatura, et conversus ad Deum esse incipiat, et quo novam illam vitam inchoet, quam a Tridentina synodo commemoratam diximus. Et cum in sacramentis conficiendis, tutam sectari teneamur viam post laudatum Innocentii XI decretum, contendimus, teneri confessarios ad hortandos pœnitentes, ut conentur, ex aliquo saltem initiali Dei amore, dolorem de peccatis concipere. Si opinio hæc asserens probabilis sit, nemo dubitat ad id teneri. Quid vero, si probabilior quoque sit? At ita se res habet, ut facile quisque intelliget, dum serio attendat ad vera atque solida theologiæ principia. Nos hic pauca primum dicemus de servili timore gehennæ, ac de dolore ex turpitudinis peccati consideratione, deinde de initialis amoris necessitate.

(38. XIV. Jam diximus, servilem gehennæ timorem bonum atque utilem esse motum, quo scilicet homines utiliter concutiuntur, ac retrahuntur a peccatis. (39. Ostendendum nunc est, utilem hujusmodi timorem ad justificandum hominem cum sacramento neutiquam sufficere. Id autem ostenditur primo, quia nova est, nec duobus sæculis vetustior doctrina, quæ asserit sufficientem esse hujusmodi timorem, ut docet Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. VII, c. 12, num. 6, inquiens : «Quamvis ante Tridentinum communiter theologi docuerint, ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ obtinendam satis esse contritionem imperfectam, quam jam tum attritionem nuncupabant, attritionis tamen nomine nunquam dolorem intellexerunt de peccatis aliunde excitatum, quam ex motivo charitatis, seu omnino sejunctum ab aliquo saltem remisso, tenui, debili seu initiali amore benevolo Dei. » Si nova est in theologia doctrina de sufficientia timoris servilis ; ergo suspecta, et minus tuta ; cum vera doctrina sit ea, quam per manus Patrum ex apostolis a Christo Domino deductam, Ecclesia, atque antiquiores theologi acceperunt. Deinde dolor disponens ad justificationem ex concilio Tridentino loco supra citato debet excludere voluntatem peccandi ; cum voluntate enim peccandi vera virtus pœnitentiæ consistere nequit ; atqui dolor ex metu gehennæ, sive gehennæ timor, quod idem est, voluntatem peccandi non excludit, timor enim, ut pluries docuit Augustinus, ac alii tradidere Patres *manum cohibet, non animum*. En verba Augustini, concione 25, *in psalm.* CXVIII. « Timor, quo non amatur justitia, sed timetur pœna, servilis est, et ideo non crucifigit carnem. Vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas. » Similia habent Gregorius Magnus, in lib. X *Moral.*, cap. 27, atque alibi, S. Bernardus, epist. 11, aliique Patres. Ex theologis sufficienter S. Thomas et S. Bonaventura : doctor enim angelicus, 2.-2., q. 19, art. 9, ait : « Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus S., licet sit a Spiritu S., quia, ut Augustin. dicit in lib. *De natura et gratia*, c. 57, potest habere annexam voluntatem peccandi ; dona autem Spiritus S. non possunt esse cum voluntate peccandi, quia non sunt sine charitate. » S. Bonaventura 3 *Sententiarum*, dist. 34, qu. 1, *De timore*, n. 59, affirmat, « metu suppliciorum æternorum et divinæ justitiæ, hominem cessare a peccatorum perpetratione, sed non omnino a voluntate : » et quæst. 2, n. 65, expresse ait, « manere voluntatem peccandi in habitu et radice in eo, qui a peccato abstineat ob timorem pœnæ. » (40. Timor ergo hujusmodi voluntatem peccandi non excludit. (41. Denique dolor, quo homo ad pœnitentiam et justificationem præparatur, cordis conversionem secum ferre debet ; ut enim per peccatum fit homo aversus a Deo, et conversus ad creaturam, ita per pœnitentiam aversus a peccato et a creatura fieri debet, et conversus ad Deum : « Offensa peccati mortalis (inquit S. Thomas, III part., quæst. 86, art. 2) procedit ex hoc, quod voluntas hominis est aversa a Deo per conversionem ad aliquod bonum commutabile, unde requiritur ad remissionem divinæ offensæ, quod voluntas hominis sic immutetur, ut convertatur ad Deum cum detestatione conversionis prædictæ, et proposito emendæ. » Atqui conversio hæc solo timore gehennæ fieri non potest, tum quia conversio hæc debet esse motus contrarius conversioni ad creaturam ; motus autem huic conversioni contrarius non est nisi conversio ad Deum per amorem : hinc S. Thomas, lib. IV *contra Gentes*, c. 71 : « Mens nostra, inquit, debite ad Deum converti non potest sine charitate ; » tum etiam quia non habetur vera ad Deum conversio, quin illi restituatur, quod per injuriam ablatum fuit. Itaque cum homo peccando debitum Deo amorem creaturis tribuerit ; manifestum est, non posse ad reconciliationem disponi, nisi avertendo se a creaturis, ac se convertendo per amorem ad ipsum Deum. Et sane perridicula res videtur, hominem, qui peccavit detrahendo Deo debitum amorem, reconciliationem cum eo per pœnitentiam exposcere, et ne quidem amoris initium reddere eidem oportere. Tum demum quia impossibile est converti hominem ad Deum posse, quandiu in ipso homine prædominans creaturæ amor incalescat, hic enim amor malus cum sit, nequit cum vera ad Deum conversione componi, et cum hujusmodi conversio aliqualem a creatura aversionem et debitam humanæ voluntatis Deo subjectionem secum ferre debeat, manifestum est, cum prædominante sui ipsius amore conciliari in homine non posse ; atqui quandiu ex solo gehennæ metu homo de peccato dolet, in se ipso creaturæ, ac sui ipsius prædominantem amorem gerit ; nam sine amore, qui vita cordis est, esse homo non potest, ut auctor libri *De substantia dilectionis*, et S. Fulgentius, lib. I, *ad Monim.*, aperte tradunt. Ergo cum in homine amor Dei non statuatur, necesse est, ut creaturæ amor prævaleat. Et sane, undenam metus mali in homine oritur, nisi ex prædominante sui ipsius amore, quo quidquid ei malum exhibetur, aversatur et fugit? (41*. Ex quo apparet, hominem per timorem retrahi potius a Deo, quam eidem per debitam obedientiam subjici, ac per actum voluntatis ad ipsum converti. Opus ergo est dilectione aliqua, qua amare incipiat divinam bonitatem atque justitiam, ut homo ad Deum conversus dicatur. Audiat ergo Lucius noster Alexandrum Alensem, qui in 4, qu. 17, art. 6, hæc de servili timore habet. « Dico quod timor est principium remotum (pœnitentiæ), quia ex hoc quod pœnam timet, desistit ab actione peccati, sed nondum justificatur. Sed post incipit (pœnitens) moveri in Deum per amorem, et sic timor est principium remotum, amor vero propinquum. » Et in *Speculo animæ* :

« Timor, inquit, semper cum mortali peccato est, scilicet cum quis dimittit peccatum facere solummodo ratione pœnæ. » Et in libro *De 7 donis Spiritus S.*, cap. 1 : « Timor servilis non mutat voluntatem in bonum, licet criminis impediat exsecutionem (56). » Disponit itaque timor, sed non sufficit ad justificationem obtinendam, sicut fides et spes disponunt, sed non sufficiunt.

(42. XV. Venio nunc ad attritionem ex turpitudine peccati conceptam. Triplex in peccato turpitudo concipitur, 1. in eo consistit, quod peccatum, v. g. furti res sit in humana societate probrosa et ignominia plena. 2. Peccato ipsi intima est, in quantum peccatum natura difforme est, et honestati, ac rationi, animæque nostræ pulchritudini contrarium, atque ita furtum turpe sua natura est. 3. Denique peccati turpitudo in oppositione consistit peccati cum justitia et sanctitate Dei; dubitari enim non potest quin turpe sit, quod Dei sanctitati, ejusque æternæ legi contrarium est. Jam vero, si quis de peccato doleat, quia sibi propriæque æstimationi noxium est, non peccatum, sed propriæ famæ jacturam detestatur et gemit. Itaque conversus ad Deum dici nequit. Item qui peccatum detestatur, quia honestati repugnat, ac propriæ animæ pulchritudinem deformat, nec alio altiori motivo de patratis iniquitatibus affligitur, is constituit in se ipso finem suum, ideoque vere pœnitens dici nequit; imo novum peccatis suis superbiæ crimen addit. Audi Augustinum, lib. v *De civitate Dei*, cap. 20 : « Cum anima, inquit, in se delectatur, nondum re incommutabili delectatur et ideo adhuc superba est, quia se pro summo habet, cum superior sit Deus. » Superest ergo, ut solus ille dolor vere ad justificationem in sacramento obtinendam disponat, qui ex turpitudinis peccati consideratione concipitur, quatenus Deo, fonti sanctitatis infinitæ, displicet, ejusque incommutabili justitiæ contrarium est. Non potest vero hic dolor esse sine aliquo Dei amore, imo ex amore ipso, velut ex causa ac principio nascitur, quod erit ex iis, quæ dicenda supersunt, certissimum.

(43. XVI. Contritio ergo imperfecta, sive attritio, quæ hominem proxime disponit ad justificationem in sacramento Pœnitentiæ amorem Dei, sive charitatem initialem, qua Deum diligere incipiat veluti omnis justitiæ fontem, necessario ferre secum debet. Ne a sodalium meorum doctrina recessisse videar, præter Alensis, et S. Bonaventuræ auctoritates, supra recensitas, in medium hic afferre duxi, primum S. *Bernardini* Senensis, deinde doctoris subtilis sententias; ille itaque ait : « Qui conteritur principaliter propter timorem inferni et non propter amorem Dei non est in statu salutis, quia non dolet amore Dei, sed amore sui, ut si cessaret damnatio ex propria culpa, cessaret et contritio illa. Licet ad veram contritionem concurrat dolor humilians, debet tamen concurrere amor inflammans; unde, etsi in peccatore initiet timor pœnæ, superveniens tamen amor talem timorem debet repellere. » Scotus vero in 4, *Sententiar.*, distinct. 18 : « Contritio ad hoc, ut sit dispositio ex congruo ad receptionem gratiæ, oportet, quod sit voluntaria detestatio et debita circumstantia finis : quod homo pœniteat, non solum propter timorem pœnæ, sed timore filiali. » Et *ibidem*, dist. 20, quæst. unica, inquit : « Ad hoc, quod displicentia valeat, et sit ordinata, oportet, quod sit debite circumstantiata, et maxime circumstantia finis et principii active principalis, ut scilicet sit voluntaria propter Deum. . . oportet non solum timere judicem, sed diligere : ut enim delere possit commissa, (judex Deus) arbitrii libertatem quærit, non necessitatem, charitatem, non timorem. » (44. In hanc opinionem propensos fuisse Tridentinos Patres facile patet; licet enim controversiam hanc definire noluerint, ut habemus ex ejusdem concilii historia, tamen præferre voluisse videntur opinionem astruentem necessariam esse aliquam Dei dilectionem, ut homines proxime ad justificationem disponantur, habent enim, sess. vi, cap. 6, homines adultos justificari, « Dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandum Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, et detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. » Si hæc desiderantur in baptismo, quanto magis in pœnitentia, quæ a Tridentinis laboriosus baptismus nuncupatur? Atque hinc apparet, injuria auctorem Bibliothecæ nu. 14 secundi articuli concludere ex Tridentino, sufficientem esse timorem servilem in sacramento Pœnitentiæ, quia Patres dixerant, per hunc peccatorem *utiliter concuti* : qua enim ratione utiliter concutietur, expositi concilii verbis declaratur. Fides Deum veluti supremum judicem exhibet peccatori, qui per æterna supplicia puniri velit homines lethali culpa gravatos; hæc repræsentatio timorem in homine excitat suppliciorum, per quem a peccato eorumdem causa retrahitur, et qui amorem in homine excitat concupiscentiæ, quo Deum sibi propitium ac bonum fore optat; tum spes sequitur, quæ amori concupiscentiæ, sive desiderio antedicto juxta doctrinam S. Thomæ 1.-2, qu. 25, art. 2, « addit quemdam conatum, et quamdam elevationem animi ad consequendum bonum arduum, » quo sensu concilium dixit, in spem eriguntur, fidentes, Deum si-

(56) Hactenus allata S. Augustini ac theologorum testimonia de timore illo servili sunt, qui *serviliter servilis* dicitur, quo pœna tanquam principale malum timetur, atque adeo, qui illo percellitur, ita est comparatus, ut si nulla sibi peccanti pœna immineret, a peccato non abstineret.

bi per Christum propitium fore: elevato denique in spem animo, Deus summe bonus et summe justus exhibetur, quo fit, ut contritus homo, diligere divinam bonitatem et justitiam incipiat, Deum nempe veluti totius rectitudinis, sive justitiæ fontem, et hujusmodi amor est novæ vitæ inchoatio, de qua Tridentinum loquitur, et efficax novæ vitæ propositum, quod consistere in homine sine Dei summe boni dilectione non potest.

45. XVII. Ex his facile liquet, quam æqua sit censura cleri Gallicani, dum hanc propositionem proscripsit in comitiis generalibus anno 1700 celebratis: « Attritio ex gehennæ metu sufficit etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu, quia talis honesta et supernaturalis; » ait enim: « Hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, et in hæresim inducit: » deinde vero suam doctrinam ita explicat: « Post absolutas propositionum censuras, supersunt quædam pro rei gravitate enucleatius exponenda, et ab ipsis principiis in apertum lucem deducenda.

« Et quidem de dilectione Dei sicut ad sacramentum baptismi in adultis, ita ad sacramentum pœnitentiæ, quæ est laboriosus baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus; hæc duo in primis ex sacrosancta synodo Tridentina monenda et docenda esse duximus.

« Primum, ne quis putet, in utroque sacramento requiri ut præviam contritionem eam, quæ fit charitate perfecta, antequam actu suscipiatur; hominemque Deo reconciliet; alterum, ne quis putet, in utroque sacramento securum se esse, si præter fidei et spei actus, non incipiat diligere Deum, tanquam omnis justitiæ fontem.

« Neque vero satis adimpleri potest utrique sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illud exsequendum, divina opitulante gratia, sese excitet ac provocet.

« Placet etiam caveri a sacramenti Pœnitentiæ administris, ne in hoc Pœnitentiæ sacramento, aliisque sacramentis conferendis, sequantur opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore: neque pœnitentes ipsorum fidei animam suam committentes admonere cessent, ut in pœnitendo inchoatæ saltem dilectionis Dei ineant viam, quæ sola secura sit: graviter peccaturi in hoc salutis discrimine, vel eo solo, quod certis incerta præponant. »

46. XVIII. Afferendæ hic essent ad id magis comprobandum Scripturæ ac Patrum auctoritates; at eas de industria omittimus, cum legere quisque illas possit apud satis obvios auctores, qui easdem colligere. Videantur Carolus Witasse, Laurentius Berti, auctor de re sacramentaria, Daniel Concina, aliique doctissimi recentiores, qui hanc controversiam in suis operibus theologicis fusim pertractant. Nobis enim sat est argumenta indicare, quæ Patres antiquioresque theologi suggerunt.

47. Primum itaque sit: lex ipsa naturæ postulat, ut homo, qui peccando pervertit divinæ Providentiæ ordinem, Deum offendit, ejusque inimicus evadit, dum eidem Deo reconciliari desiderat, ita in se ipsum redeat, ut serio atque efficaciter proponat, restitutum velle turbatum per ipsum divinæ Providentiæ ordinem, compensatam Deo illatam injuriam ac conciliatam iterum sibi Dei amicitiam. Quis enim dicat, conversum ad Deum peccatorem esse, si servatum nolit stabilitum a divina justitia ordinem, si compensare pro illata injuria recuset, si denique inire cum Deo amicitiam enixe non optet? At efficaciter non vult servatum constitutum ordinem, qui amare saltem non incipit Deum tanquam totius justitiæ fontem, scilicet tanquam eum, per quem totius rectitudinis ordo constitutus est; si non incipiat diligere ipsum tanquam summum bonum, cum rectus ordo exposcat, ut Deus super omnia toto corde diligatur; neque pro illata Deo injuria vult efficaciter compensare, qui sublatum Deo debitum amorem a creaturis tributum, eidem Deo iterum restituere efficaciter non constituat; qui vero Deum amare non incipit, qua summum bonum est, non vult profecto efficaciter eidem debitum restituere amorem; nec demum inire cum Deo amicitiam efficaciter desiderat, qui eum initiali saltem amore amicitiæ non diligit. Deinde, Scripturæ in homine pœnitente exigunt: *Ut revertatur ad Deum in universo corde suo et tota anima sua, III Regum* VIII, atque *I Joannis* III aiunt: *Eum, qui non diligit, manere in morte.* Quomodo vero in universo corde suo et in tota anima sua reversus ad Deum homo dici potest, si saltem amare ipsum non incipiat? Scimus enim, nonnisi per amorem cor et animam hominis ad Deum reverti. Quomodo deinde novam vitam inchoasse dicetur, ut concilium Tridentinum in pœnitente postulat, qui non diligendo maneat in morte, si saltem per initium charitatis non incipiat diligere Deum? Reliqua facile patent ex dictis.

48. XIX. Ex iis, quæ dicta sunt, facile colliges, amorem, qui requiritur in pœnitente, secundum Tridentini definitionem, non esse amorem concupiscentiæ et spei, sed amorem amicitiæ ac saltem charitatis initium. Id enim cum ex eo constat, quod amor concupiscentiæ spem præcedat, ut diximus, et quod concilium præter fidem et spem, alium virtutis actum exposcat: « Quo diligere incipiat Deum tanquam omnis justitiæ fontem; » tum etiam ex eo, quod propositum novæ ineundæ vitæ involvere secum debeat efficax desiderium servandi primum et maximum mandatum, diligendi scilicet Deum super omnia. Efficax autem hujusmodi desiderium, aut dilectionis initium est, aut dilectionem ipsam secum necessario trahit, per quam homo di-

citur novam inchoare vitam. Non est ergo audiendus Honoratus Tournely, qui de amore concupiscentiæ et spei locutos fuisse Tridentinos Patres affirmat, nec etiam P. Gabriel Antoine, qui postquam probavit necessitatem initii charitatis, ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, concludit, sufficere amorem, quo Deus diligatur « præcise ex motivo spei seu concupiscentiæ. »

(49. XX. At inquiunt, in sacramento Pœnitentiæ *hominem ex attrito fieri contritum*, ut universim theologi affirmant; id vero dici non posset, si ex motivo charitatis concipi deberet dolor prærequisitus; tunc enim ante absolutionem contritus homo esset. At audiant doctissimum theologum Alphonsum Vivaldum, qui in *Candelabro aureo*, tit. *De attritione*, q. 8, rem ita exponit: « Quotiescunque invenitur in doctoribus, quod attritio fit contritio, vel attritus cum sacramento fit contritus, intelligendum est de attritione perfecta, de illa nimirum, qua propter Deum pure dolemus de peccatis; sed non ita fervide, et super omnia, ut par erat. Audiant Joannem Vignerium, Instit. *De sacram. Pœnit.*, cap. 16, § 4, tit. *De contritione* : « Si attritio dicatur dolor de peccatis voluntarie assumptus propter timorem servilem. . . . ut scilicet sit detestatio peccatorum propter metum pœnæ, vel propter Deum non summe dilectum; tunc attritio nunquam fit contritio, nec ex attrito aliquis fit contritus, nisi ad hunc sensum, quod post attritionem venit contritio; sicut dicimus, ex mane fit meridies, et ex injusto fit justus consecutive; sic postquam aliquis fuit attritus, fit contritus, attritione desinente propter aliud principium sive objectum superveniens, quod est timor filialis, vel Deus summe dilectus: et hæc fuit opinio S. Thomæ in 4. Si vero attritio dicatur dolor voluntarie assumptus propter Deum summe dilectum, sed non cum sufficienti, et requisita intentione sive gradu, puta quia non est ex toto corde et ex tota mente, etc., sicut cum motus naturalis a principio fit remissus, et in fine velocissimus; et tamen est idem motus, qui successive perficitur: sic attritio ista per continuationem, vel applicationem absolutionis fit contritio; et sic intelligitur id, quod a doctoribus communiter dicitur, quod virtute clavium ex attrito fit contritus. »

(50. XXI. Sed iterum aiunt, qui Deum amat, spiritualiter vivit: præmisso ergo amore Dei super omnia, quid sacramentum præstabit? Qua ratione pœnitentia vere dici sacramentum mortuorum poterit? Respondet auctor Summæ Alexandrinæ, varios esse vitæ spiritualis gradus: « Habet illa exordium suum, progressum, perfectionem. Amor vita cordis est, amor inchoatus est initium vitæ spiritualis; amor provectus est progressus vitæ spiritualis, secundum illud S. Augustini: « Inchoata charitas inchoata justitia est; perfecta charitas perfecta justitia est. » Peccator itaque imperfecte contritus sive attritus, Deumque, ut omnis justitiæ fontem, diligere incipiens, vivit vita inchoata, quæ dispositio est ad vitam perfectam, ex charitate perfecta, et a sacramento ipsam conferente procedentem. Duplicis hujus vitæ distinctionem approbavit Pius Quintus sanctissimus pontifex, cum Michaelis Baii propositionem sexagesimam tertiam his verbis conceptam inter alias damnavit: « Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator dum ei pœnitenti, et vitæ novæ propositum, et inchoatio per gratiam inspiratur : alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmes vivus in Christo rite efficitur, commentitia est, et Scripturis minime conveniens judicatur. » Et quamvis ante susceptionem sacramenti, seu ante absolutionem sacramentalem vivat pœnitens, seu vita inchoata et imperfecta, cum imperfecte contritus est, seu vita perfecta, cum perfectam contritionem habet; pœnitentia nihilominus sacramentum est mortuorum, quia peccatores vivificat per dispositiones, vel partes sibi prævias, sibique connexas, quæ etiam efficaciam ab ipsa mutuantur. »

(51. XXII. Cum itaque valde probabile sit, hominem ex motivo charitatis dolere oportere de peccatis, ut sufficienter dispositus sit ad justificationem obtinendam in sacramento Pœnitentiæ, et cum hæc tutior sit via, quæ ad salutem peccatores perducit, manifestum est, post Innocentii XI decretum, confessores omnes teneri ad hortandos pœnitentes suos, ut pro viribus conentur dolorem ex hoc motivo concipere antequam absolutionem recipiant, secundum monitum S. Caroli Borrhomæi in edita pro confessariis instructione. (52. Ad tollendos vero hac de re scrupulos, animadvertendum duximus, ex motivo charitatis detestari peccata etiam illos, qui doleant ex eo, quod a Deo separari timeant, ejusque beatifica visione privari. Ii enim Deum tanquam omnis justitiæ fontem gratis amore casto diligunt, ut docet S. Augustinus, serm. 78, alias 19, *De verbis Apostoli*, c. x quia, qui amant videre Deum suum, timentque hac visione privari, divinam justitiam amant, sive Deum tanquam omnis justitiæ fontem. Item, qui Deum diligunt ut bonum suum, ac æternam suam beatitudinem, illum amicitiæ, non concupiscentiæ desiderio expetunt; nam non deprimunt Deum ad commodum suum, quod amoris concupiscentiæ proprium est; sed eum ita diligunt, ut se illi omnino subjiciant, illi obediant, et in illo tanquam in suo ultimo fine requiescant. Idem etiam constat ex S Augustino, *in Psalm.* xxxiv, ubi ait : « Exigit a te, ut eum gratis colas, non quia dat temporalia, sed quia præstat æterna. » Hinc S. Bernardus serm. 8, *De diversis* invicte probat, mercenarium non esse hominem, qui Deum diligat ut finem suæ beatitudinis, « qui paternæ inhiat hæreditati, eamque toto affectu expetit et exspectat, quam nimirum filii mercedem esse, non mercenarii, Propheta testatur, inquiens (*Psal.* cxxvi, 3) : *Cum dederit* [illegible]

lectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, filii merces, etc. Nam anima Dei amore, sive charitate mota, tota, inquit, pergit in Deum, unicumque ei, ac perfectum desiderium est, ut introducat eam rex in cubiculum suum, ut ipsi adhæreat, ipso fruatur. » Et Hugo a S. Victore, l. II *De sacram.*, cap. 8, perspicue demonstrat, purum Dei amorem non excludere desiderium Dei, quatenus beatitudo nostra est, sed necessario hujusmodi desiderium involvere, quia diligere nil aliud est quam illud velle habere, quod diligimus. Item, qui dolent, quod Deum, ut par est, non diligant, ac magis ipsum diligere cupiunt, jam Deum, ut omnis justitiæ fontem diligere incipiunt; ac proinde sufficienter contriti censendi sunt ad absolutionem sacramentalem recipiendam. Nam desiderium amoris initium amoris est. Hinc Guillelmus Parisiensis, l. *De sacram. pœnit.*, cap. 6, inquit: « Qui quærit amare Deum, utique jam amat Deum, licet nondum ex amore, quem quærit. Cum enim quærat amare Deum, utique desiderat amare Deum; qui autem desiderat, amat. Amat ergo amare Deum, et non amat illud, nisi propter Deum. » Tandem, qui firmum et efficax propositum habeant non peccandi de cætero, etiam ii Deum amare firmo proposito secum ipsi constituunt. Proponunt enim servare maximum mandatum, amandi scilicet Dominum Deum ex toto corde: illum igitur amare incipiunt. Nonne enim vero fur est, quisquis gerit furandi propositum? Nonne adulter est, quisquis firmum adulterandi propositum concepit? Nonne avarus, sive amator pecuniæ est, quisquis firmo proposito decrevit pecuniam amare? Eadem igitur ratione Dei amator est, quisquis firmo proposito decrevit Deum amare. Quisquis autem peccatum sincere detestatur, et deinceps non peccare decrevit, Deum amare sincere desiderat ac firmiter decernit. Quomodo enim illum veteris amoris pœniteret, qui novo amore succendi non inciperet? Quomodo creaturarum cupiditatem detestaretur, qui cor suum non devoveret Creatori? Quomodo diceret, *Iniquitatem odio habui, et abominatus sum*, qui una non diceret, *Legem autem tuam dilexi?* (*Psal.* CXVIII, 163.)

(53. XXIII. Hæc quantum ad cordis contritionem, quibus unum addendum superest, ut recte lectores intelligant, quæ minus tuta in secundo articulo reputantur, n. 16. Auctor ex Gobat et Lessio ait, sufficere ad justificationem in hoc sacramento etiam remississimum dolorem, dummodo verus dolor sit ex motivo supernaturali. Si dolor hujusmodi peccati affectum excludat, non dubito, quin sufficiat; cum quandoque sensibilis apparere possit dolor *remississimus*, quia motivum remotissimum apparet nocumento sensibili, re tamen vera talem potest in animo, et ratione dispositionem habere, quæ peccati affectum excludat. At non adeo facile probanda in usu est hujusmodi doctrina, cum gravem Tridentini Patres dolorem exposcant, cumque peccatum mortale, quod maximum malorum est, gravissimum in sui detestationem dolorem requirat. Quamobrem opinio illa de remississimo dolore suspecta esse potest.

(54. XXIV. In eod. art. n. 91, ait auctor, « non peccare pœnitentem contra integritatem confessionis, si uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti, nimia verecundia affectus, confiteatur sola venialia. » Stat utique confessionis integritas, sed cum hac via pœnitens graviter peccandi periculo se exponat, hujus doctrinæ usus non probandus, sed damnandus est. Audiatur auctor summæ Alexandrinæ, *De sacram. pœnit.*, n. 102, ubi ait: « Hypocrisis est, et periculo peccandi mortaliter se exponit, qui duos eligit confessarios, quorum uni venialia duntaxat, alteri vero lethalia peccata aperiat. » Peccat enim ille contra sinceritatem Pœnitentiæ sacramento debitam; et inanis gloriæ studio inflammatus, suæ potius famæ et existimationi, quam animæ saluti et gloriæ Dei consulit; ac præterea exponit se periculo frequentioris prolapsionis in peccata mortalia, si confessarium adeat, vel imperitum, vel cui est ignotus, qui proinde opportuna pœnitentiæ et satisfactionis remedia non applicet; can. *Consideret*, dist. *De pœnitent.* Qui autem ita est affectus, ut confessario suo mortale peccatum non aperiret, si alterius confessarii copiam non haberet, procul dubio peccat lethaliter.

(55. XXV. Num. 127, probat auctor P. Vivæ, aliorumque opinionem, qui aiunt, circumstantiam consuetudinis per se loquendo aperiendam in confessione non esse, sed per accidens tantum, dum scilicet de ea pœnitens a confessario interrogetur. At doctrina hæc falsa visa est nostris theologis, ac omnino improbanda. Hæc enim circumstantia peccati gravitatem plurimum auget. Nam Christus Dominus Lucæ XI, de recidivo loquens ait: *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*, et S. Thomas 1-2, q. 98, art. 2, probat eum, qui peccat ex habitu et consuetudine, « peccare ex certa malitia; » et in 4, dist. 22, q. 1, art. 3, refellens contrariam opinionem, inquit: « Sed ex hac opinione videtur relinqui, quod non possit plene recidivantis morbo remedium adhiberi; multa enim expediunt ad spiritualem salutem recidivantis, quæ non sunt necessaria innocenti; ut scilicet circa eum major cautela adhibeatur. » Et sane annon pœnitens ad sacrum ministrum accedere tenetur, tanquam ad doctorem, ad judicem, ad medicum? Quomodo ergo muneri satisfaciet suo, si consuetudinis vitium non aperiat doctori, qui salutariter instruat; judici, qui æquam de eo sententiam ferat; medico, qui salutarem medicinam præscribat? Nisi enim pœnitentiæ ministro status pœnitentis apprime sit cognitus, is antedicta officia rite et salutariter exercere non potest. Vitiosa ergo consuetudo ad statum peccatoris aperiendum necessario manifestanda est; quod innuere procul dubio voluit Innocent. XI, dum hanc propositionem damnavit: « Non

tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem; » ac clarius constat ex nota, quam eidem affinxit clerus Gallicanus anno 1700, per hæc verba : « Falsa est, temeraria, in errorem inducit, sacrilegis favet, Christianæ simplicitati, ministrorum Christi judiciariæ potestati, confessionis integritati, atque ipsius sacramenti institutioni ac fini derogat. » Eccur, quæso, interroganti peccandi consuetudinem fateri pœnitens cogitur, nisi quia consuetudo hæc certam malitiam habet, » ut loquitur S. Thomas, nisi quia peccatum est Ecclesiæ clavibus subjiciendum, nisi quia morbus est animi, cui medicus spiritualis apte medicinam designare ac tribuere debeat? Nam quæ peccata non sunt, nec pœnitens manifestare tenetur, nec adigi ad ea confitenda a confessario potest. (56. Quoniam hic de circumstantia agimus, placet etiam adnotare et refellere, quod num. 148 scribit, de eo qui circumstantiam speciem mutantem inculpabiliter omiserit, quam ita debeat postea in alia confessione aperire, ut non teneatur fateri peccatum, si sola declarari circumstantia possit. Quis namque sanæ mentis homo concipiat fieri id rite posse? Quin enim iterum peccatum dicatur, quodnam judicium de circumstantia ferri potest? Et quomodo circumstantia peccati malitiam explicabit, cui sit satisfactio injungenda, nisi peccatum ipsum declaretur?

(57. XXVI. De confessionis integritate periculo non carent, quæ num. 143 ejusdem secundi articuli exposita, atque probata sunt; nempe dum scripsit; « non iterandam confessionem bona fide factam; vel confessario ita ignaro et indocto, ut inter veniale et mortale peccatum discernere nequiverit; imo etsi existimarit veniale, quod mortale peccatum esset; vel confessario surdastro, semidormienti et distracto, qui aliqua peccata etiam mortalia non audierit, modo in eo nulla pœnitentis culpa intercesserit. » Nolo hic cum Lucio disputare de speculatione, et num theorice sustineri hæc doctrina possit. Usum doctrinæ perniciosum assero, ac non modo non consulendam, sed ne scribendam quidem fuisse ab auctoribus arbitror, ne apud imperitos vulgata pravam illorum consuetudinem foveret, qui de industria imperitos, aut surdastros confessarios adeunt, ut minori cum verecundia peccata fateantur; ut facilius, et quin de dispositionibus necessariis interrogentur, absolutionem obtineant; et ut etiam minima injungatur ipsis pro satisfactione pœnitentia. Hæc sane, indicia cum sint, pœnitentes aut dispositos non esse, aut saltem parum de dispositione sollicitos, periculi plena sunt. At hæc sunt, quæ expositam numeris illis doctrinam fovent. Quamobrem illis in casibus prudentem confessarium consulere oportere aio pœnitentes, ad iterandam confessionem. Nam quis sanæ mentis homo, qui cum doctorem adierit pro rei suæ familiaris instructione obtinenda, atque hunc omnino ea de re imperitum repererit, alium peritum et doctum non quærat? Quis est, qui postquam judicem adierit pro domesticæ rei causa expedienda, illumque adeo ignarum repererit, ut quæ ipsius causa sit, non intelligat, alium judicem non inquirat, si liceat, qui, causa cognita, pro justitia decernat? Quis denique erit, qui gravi morbo pressus, dum medicum advocaverit, qui nec morbum agnoscat, nec præscribere aptam medicinam sciat, alium non accersat medicum peritum et doctum, qui pro morbi qualitate decernat? At pœnitentes ad sacros ministros accedere tenentur veluti ad doctores, qui eosdem instruant et moneant; veluti ad judices, qui eorumdem cognita de æterna salute causa, æquam sententiam ferant, ac debitam satisfactionem decernant; veluti denique ad medicos, qui adversus animi morbos, salutares atque aptissimas medicinas præscribant. Quæ cum ita se habeant, quis hominem pœnitentem, qui ad eum accesserit ministrum, quem ineptum omnino norit ad salutarem instructionem, ad rectum justumque judicium ferendum, atque ad debitam ei medicinam designandam, non moneat et consulat, ut doctum adeat, et peritum ministrum, ut ab eo exposcat salutarem, juxta miseram sui conditionem, instructionem, rectum de patratis a se peccatis judicium, ac proficuas pro istis deinceps præcavendis medicinas? Deinde, dum pœnitens se a confessario deceptum agnovit, annon alium adire tenetur, qui ipsum recte instruat? Dum vero tam ignaro ministro confessus sit peccata sua, ut mortale pro veniali peccato habuerit, jam scit se in hoc fuisse deceptum, ac prudenter existimat, se in reliquis quoque deceptum fuisse. Ad surdastros vero, semidormientes et distractos quod spectat, si pœnitens dubitet plura non audivisse peccata, fatentibus omnibus, iterare confessionem debet. At hæc dubitatio non adeo facile excludi potest, ut consideranti patet, quamobrem non adeo facile vulgata est probanda auctoris assertio, eum admodum difficile sit pœnitenti scire, quodnam sit peccatum, quod non audierit; et cum facile opinio hæc ansam præbere possit minus fervidis hominibus adeundi suspectos hujusmodi confessarios. Hactenus de his, quæ secundo articulo continentur. Pauca nunc addemus circa tertium articulum, qui est *De satisfactione*.

(58. XXVII. Satisfactio voluntaria est pœnæ perpessio ad compensandam injuriam Deo illatam, ipsumque placandum, cum firmo proposito peccata in posterum omni studio vitandi. Hanc injungere pœnitentibus tenetur sacerdos; pro viribus enim conari debet, ut integrum sit pœnitentiæ sacramentum, quod sine satisfactione integrum procul dubio non esset. Concilium *Tridentinum*, sess. XIV, c. 8, hæc habet : « Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus, et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravis-

simis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. » Et S. Carolus Borrhomæus, in Instructionibus sacramenti Pœnitentiæ: « Injunget, inquit, pœnitentiam pro culpæ et personæ ratione; ita ut superbis humilitatis opera: carnis voluptatem sectantibus, jejunia, abstinentiam, cilicii gestationem, aliamque corporis macerationem pro peccati gravitate indicat; in oratione negligentibus, ut singulis diebus mane saltem, et vespere orationi vacent: feria secunda, et aliis certis feriis pro defunctis orent; certis item definitisque diebus devote visitent stationales et præcipuæ devotionis ecclesias et altaria, præsertim in Quadragesima et in Adventu: mundi pompas, choreas, aliaque opera Satanæ consectantibus, eam pœnitentiam imponant, ut in hebdomada mane certis diebus (id quod in singulos dies etiam faciendum esse gravissime beatus Chrysostomus monet) sancta meditatione sibi proposita, solemnem illam sponsionem, quam per compatres in baptismo sancte fecerunt, redintegrent, intime Deum precando; in qua precatione firmo stabilique animi proposito statuant, se Christo Domino adhærere, renuntiareque iterum atque iterum sæculi pompis, operibus tenebrarum, et diabolo in primis, cui se adversarios esse, et professi sunt, et profitentur perpetuo. »

(59. XXVIII. Hæc autem pœnitentiæ sunt genera a sanctis viris accepta et ecclesiasticæ disciplinæ interpretibus, quæ pro peccatorum ratione adhiberi etiam nunc poterunt, attenta etiam personarum qualitate.

« Ut pœnitens vestium sericarum usu, auri ornamento, conviviorum apparatu, venatione aliquo certo tempore abstineat.

« Ut egentibus hominibus cibum suppeditet ac ministret, pedes item lavet.

« Ut peregrinos pro facultatum ratione hospitio excipiat.

« Ut in publica domo hospitali, locove pio aliquot dies operam navet.

« Ut visitet, qui in carcere sunt, eosdem consoletur, et, cum per facultates potest, alat certo præscripto tempore.

« Ut se per aliquot dies in monasterium aliquod, aliumve remotum locum abdat, ubi pœnitens vivat.

« Ut aliquot diebus carne aut vino item abstineat.

« Ut certis diebus, præsertim feria quarta, sexta et Sabbato jejunet; vel etiam vescatur solum pane et aquæ potu utatur.

« Ut certo aliquo tempore non equitet.

« Ut, si facultates suppetant, certam pecuniæ, aut frumenti, aut vini quantitatem in eleemosynam pauperibus Christi conferat.

« Ut genibus flexis, aut etiam brachiis extentis in modum crucis, certo tempore et hora præfinita, ante crucem, aliamve sacram imaginem in Ecclesia oret.

« Ut humi aliquandiu jaceat cubetve.

« Ut flagella certis præscriptis diebus adhibeat.

« Ut cilicium aliquot dies induat.

« Ut religiosam aliquam peregrinationem suscipiat sancteque conficiat.

« Ut statos Psalmos Pœnitentiales, aliasque pœnitentiales preces pie recitet aliquot dierum spatio.

« Ut certas ecclesias, puta stationales, vel præcipuæ devotionis visitet. »

(60. XXIX. Satisfactio itaque pars integralis sacramenti est, ac suscipienda a pœnitente est, ut peccatum in se puniendo Deo satisfaciat. Si pars integralis est sacramenti, facile patet, non posse a pœnitente sine gravi culpa omitti, etiamsi levis sit, vel pro levi culpa a confessario injuncta. Licet enim venialia peccata vel mortalia jam confessa non necessaria, sed tantum sufficiens materia sint hujus sacramenti, tamen posito, quod confiteri ea pœnitens velit, et sacramentum suscipere, partes, quas sacramentum requirit, sub gravi culpa adimplere tenetur. Sunt vero satisfactiones partes sacramenti. Gravitas vero illius obligationis, non a levi vel gravi satisfactionis materia, sed a sacramenti natura repetitur, ut observat optime Elizalde. Quamobrem corrigendus Ferraris est n. 16, oppositum asserens, et ob eamdem rationem improbandum videtur, quod n. 22, asseritur de eo, qui sine animo satisfaciendi pro injuncta pœnitentia opera illa fecerit, quæ injuncta a confessario fuerant. Nam qui animo non contendit satisfacere oneri a sacro ministro injuncto, atque ita integrum perficere sacramentum, opus efficit, quod nulla ratione ad sacramentum refertur; sola enim facientis voluntate ad illud refertur; ergo opus illud integra pars sacramenti haberi non potest; præsertim cum præsumatur alia de causa ab homine factum, qui secum ipse constituerit alio voluisse tempore pro injuncta pœnitentia opus illud suscipere.

(61. XXX. Ac multo minus ferri potest, quod num. 34 astruitur, scilicet imponi posse pro pœnitentia opus aliunde præceptum. Audiatur Gabriel Antoine, *De pœnitent.*, art. 3, q. 3, ubi ait, non posse hæc opera licite imponi, si pœnitens possit alia præstare. Quia ex concilio *Trid.*, sess. XIV, cap. 8: « Satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum vindictam et castigationem. » At opera jam aliunde præcepta nequeunt esse ad vindictam et castigationem peccatorum præteritorum; nam etiamsi nulla peccata commisisset pœnitens, teneretur illa præstare, nec illis iterum impositis puniri censetur. Idcirco restitutio injuriæ et damni compensatio, ac fuga occasionis peccandi non sunt satisfactiones vindicativæ.

(62. Porro confessarius censendus est imposuisse opus non aliunde præceptum, nisi aliud exprimat, vel ex circumstantia colligi queat, nam hæc est rationabilis ejus intentio. Quare si simpliciter imponat jejunium, pœnitens non satisfacit jejunando

uno die, in quo ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto tenetur.

(63. XXXI. Duo quoque alia in articulo de satisfactione supersunt animadversione digna. Primum occurrit in num. 15, ubi eximitur ab onere iterandæ confessionis pœnitens, qui inculpabiliter vel culpabiliter injunctæ pœnitentiæ oblitus, eamdem prætermiserit; sed sufficere asseritur, « ut in alia confessione petat sibi imponi aliam congruam pœnitentiam pro peccatis, quæ confiteri solet. » Nam quanam ratione poterit congruam pro peccatis pœnitentiam recipere, nisi peccata sua confessario manifestet? Et quomodo confessarius causa cognita pœnitentiam præscribet, ut jubet Tridentina synodus, si peccata ipsi non ostendantur per eorumdem confessionem? Tenetur ergo pœnitens ille iterare confessionem; sicuti etiam iterare confessionem debet, qui pœnitentiam commutari velit ab alio confessario rationabili de causa, cum hic non possit judicium ferre, nisi causa cognita, cumque debitam pro peccatis vindictam decernere, atque aptam medicinam præscribere nequeat, quin cognita per confessionem peccata sint, ac status pœnitentis exploratus; quamobrem dum ab eodem confessario quoque pœnitentiæ commutatio exquiritur, si hic confusam saltem peccatorum memoriam, ac status pœnitentis notitiam non servet, etiam ipse cogere pœnitentem debet ad confessionem iterandam. (64. Alterum occurrit n. 51, ubi inter causas minuendi pœnitentiam, jubilæum, et indulgentia recensetur; id vero jam refutatum est in nostra de indulgentia appendice. Ac refelli quoque ex eo potest, quia Seraphicus patriarcha Franciscus, lumine cœlesti perfusus, intellexit ex 24 millibus hominum Assisium confluentium, quatuor aut sex, ni fallor, lucratos fuisse indulgentiam illam plenariam. Debitum satisfactionis exhibendæ Deo certum et liquidum est, et jure divino solvendum; indulgentiarum assecutio incertissima: et pauci sunt, qui eas assequantur: debitum autem certum solutione incerta non exstinguitur. Rogo ergo benignos nostros theologos, ut observent et intelligant, clavium potestatem, sacramenta et indulgentias non ad extenuandas virtutes, nec ad impediendum virtutis exercitium, sed in subsidium imbecillitatis nostræ et ad fovendam, roborandam, perficiendamque virtutem fuisse a Christo Domino hominibus concessa.

Ad præfatum articulum animadversiones auctoris.

(1. In hoc articulo R. Theologus inter alia carpit sub n. 36, eorum opinionem, qui cum Lacroixio, aliisque benignioribus theologis tuentur, sufficere in pœnitente dolorem de peccatis ob metum pœnarum temporalium, ut a Deo immissarum, vel *immittendarum;* et progrediens asserit, ad rem non facere allatum a me Ninivitarum exemplum. Ast tamen Ninivitarum exemplum ad id affertur ab ipsomet conc. *Trid.*, sess. XIV, c. 4, et a Ben. XIV, *De syn. diœc*, l. 7, c. 13, num. 3, et a theologis passim, quos inter illud affert practicissimus Monacell., in *Formular. legal. pract.*, part. II, tit. 16, formul. 2, n. 15, editionis Romanæ ann. 1706, ubi sub n. 13, dicit, quod dicta sententia est tuta, et sub n. 16, allegatis pro ipsa S. Thoma, Scoto, Suarez, aliisque pluribus magni nominis theologis, subjungit: « Et tandem eam probat et admittit Ecclesia, quod non permitteret, si tuta non esset, exponendo periculo invaliditatis sacramentum cum damno tot animarum, adeoque non includitur (ut falso prætendit noster theologus) in propositione prima ex damnatis ab Innocentio XI, quæ dicit: « Non est illicitum in sacramentis, relicta tutiore, » etc., quia decretum loquitur de propositionibus mere probabilibus, et non de nostra quæstione, super qua adest specificum decretum Alexandri VII, supra relatum, quo præcipit, quod nullus audeat illam censura ecclesiastica taxare, donec a S. Sede hac in re aliquod fuerit definitum. » Hæc ad litteram ille, qui egregium suum opus satis, superque probatum absque ulla minima censura Romæ typis tradidit. Decretum autem Alexandri VII, quod jam fuit allatum supra n. 8, a me, refertur etiam a Benedicto XIV, *l. c.*, n. 9, ubi subjungit: « Caveant proinde episcopi, ne in suis synodis, aut instructione sacerdotum, quam synodis quandoque attexunt, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum Pœnitentiæ sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate: adhuc quippe sub judice lis est, adhuc impune pro una et altera sententia dimicatur. » Et deinde refert card. Gottum non requirentem in pœnitente amorem Dei, ne initialem quidem ad justificationis gratiam in sacramento Pœnitentiæ assequendam, et Claudium Frassen, opera et cura Patris Caroli Jacobi Romilli ordinis Minorum Conventualium generalis ministri Romæ typis recusum, strenue defendentem, attritionem ex solo metu pœnarum et gehennæ atque ex amore concupiscentiæ, seu affectu spei conceptam, modo supernaturalis sit, omnemque excludat voluntatem peccandi, esse sufficientem dispositionem ad sacrament. Pœnitentiæ fructum in se derivandum: relatisque aliis, in cit. cap. 3, hinc inde diversa sentientibus, sic sub dict. n. 19 expresse concludit: « Hinc recte intulit Berti theologia, t. VII, lib. XXXIV, cap. 5, nihil hactenus a Sede Apostolica de hac quæstione decisum, sed libertatem cuique datam ex præfatis opinionibus eam eligendi ac docendi, quam maluerit. » Et tamen theologus noster indebite hic arguit me, quamvis ego *supra* n. 10, sic expresse tradam: « Quibus positis, opinor, non scrupulizandum, et ipsummet supernaturalem attritionis actum ex sui natura, vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem: » movetur enim pœnitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque illi supernaturalis dolor de pecca-

tis, eo quia ipsis, quatenus Dei offensa, debita est pœna, atque adeo ad dolendum movetur pœnitens de peccatis, prout sunt offensa Dei, cum proposito observandi deinceps illius mandata, et similia. Hæc autem non videntur posse concipi absque aliquo Dei amore explicito vel implicito, formali seu virtuali, ac quin vehant secum dilectionem in Deum, ut avertat a pœnis, et se misericordem ostendat; unde juxta D. August., lib. XIV *De Civitate Dei*, cap. 7, et S. Thomam in *suppl.*, quæst. 2, art. 1, dolor in amore fundatur rei illius, de cujus jactura dolemus. Igitur, etc. Necnon in præfato sensu varia infra posita intelligenda sunt. Quæ omnia, si attente et integre, ut debuerat, percurrisset theologus, ut juste pro similibus mandat Benedictus XIV, in constit. *Sollicita ac provida*, § 18, a dicta injusta censura se abstinere debuisset. Insuper Benedictus XIII, *in Appendic. ad concilium Romanum*, Instruct. part. III, *Del dolore* sic expresse tradit : interrogat pœnitens : « Quale di questi due dolori è necessario per la confessione ? »

Respond. confess. « Il sentimento oggi commune è, che il dolore, o contrizione perfetta è buona, ma non necessaria per la confessione; bastando il dolore imperfetto, cioè l'attrizione, o pura già spiegata di sopra, o al più quella, che è congiunta con qualche amor benevolo verso Dio; il che rimane ancora indeciso sin'ora dalla Santa Sede. »

(2. Circa autem id, quod ibi sub num. 43, allegat theologus ex Scoto, in 4, dist. 18 et 20, quæst. unica; videatur celeberrimus noster Mastrius fidelissimus Scoti interpres in 4, disp. 5, quæst. 6, art. 1, num. 137 et seq., et art. 2 fere per tot., et signanter sub num. 134 dicti primi articuli, ubi sic expresse tradit. Et hic notandum est, sub nomine pœnarum non solum comprehendi pœnam æternam inferni, sed etiam pœnas temporales purgatorii et hujus vitæ, v. g. pestis, famis et belli, vel alterius damni, quo Deus sæpe punit peccata etiam in hac vita, et quidem Deus minatur, et pœnas æternas, et temporales hujus vitæ ad homines deterrendos; ut ex metu pœnæ fugiant culpam, ac proinde timor hujusmodi laudabilis est, ac honestus, etiam metus pœnæ temporalis; hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem terroribus plenam, pœnitentiam egerunt; ubi tamen advertendum est, pœnam hujusmodi metuendam, ut « a Deo inflictam vel infligendam, » prout expresse trado ego per verba supra adducta, art. 3, num. 10, ubi in fine sic insuper concludo : Nec non « in præfato sensu varia infra posita veniunt intelligenda. » Quæ omnia si attente observasset, ut debuerat theologus, non potuisset indebite et injuste redarguere me sic dicendo : « Itane, mi Luci, fideles pœnitentes instruendos putas? » cum ego non sic instruendos fideles pœnitentes putem, ut falso putat theologus dicendo : « Qui ergo de peccato ea unica de causa doleat, quia timet, » etc. Ego enim non ea unica de causa admitto sufficientiam illius doloris, sed volo, quod insuper includat aliquem Dei amorem, saltem initialem, ut patet ex præcisis verbis supra relatis, non obstante, quod dictum amorem Dei initialem negent requiri clarissimi auctores, ut card. Gottus, Frassen. noster supra relati, Henno noster, et plurimi alii, ut eruditis, omnibusque satis superque, compertum est; et Bened. XIV vetet episcopis aliquid decernere, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum Pœnitentiæ sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate, etc.; et clarissimus Pater Berti asserat libertatem cuique datam ex præfatis opinionibus eam eligendi et docendi, quam maluerit. Et en, en, mi theologe, quomodo ego Lucius fideles pœnitentes instruendos putem; quod a me sic traditum, si attente, et totum in omnibus, ut debueras, observasses, certe non sic indebite, immerito ac injuste censurasses. Insuper quoad Scotum pro se allegatum a nostro theologo, videatur classicus noster Scotista Henno, tom. II, tr. *De pœnitentia*, disp. 4, q. 6, art. 6, ubi diversimode, ac theologus, Scotum adducit, et per propria verba ipsum explicat. Et quoad id, quod sub dict. num. 43, subjungit theologus, nempe : « In hanc opinionem pronensos fuisse Tridentinos Patres facile patet, » contrarium sentit ac refert Henno, *loc. cit.*, art. 4, conclus. unica, ibi : Probatur tertio sic ex *Historia Tridentina* Pallavicini, lib. XII, cap. 10, ubi refert, postquam formatum fuisset decretum, ubi de attritione dicebatur : « Cum sine aliquo dilectionis motu esse vix queat, » reformatum esse ad instantiam episcopi Tudetani, qui monuit, « falso dici, hujusmodi dolorem sine amore vix concipi posse; » ergo evidens est ex mente Tridentini, non includi aliquem Dei amorem in præfata attritione. Hæc ille, qui in art. 5 seq., adducendo cum sua solutione objectionem ex eodem card. Pallavicino productam sic prosequitur.

(3. Dices ex Pallavicino supra num. 26, Tridentinos Patres jussisse expungi ex cap. 4, hæc verba : « verum etiam sufficere, » scilicet attritionem, « ad sacramenti hujus institutionem, » et hoc ad instantiam episcopi Tudetani monentis, circa sufficientiam attritionis non convenire doctores : ergo signum est, quod non crediderunt, esse dispositionem proximam.

(4. Resp. 1. Pallavicinum solam instantiam illius episcopi referre tanquam causam motivam illius deletionis, quia illa sola favebat suæ opinioni, quæ ultra attritionem, aliquem Dei amorem requirebat. Verisimilius est tamen, motos fuisse Patres maxime a rationibus sequentibus, ac primo, quod modus ille loquendi esset improprius, cum pars non dicatur proprie sufficere ad constitutionem totius. Secundo et præsertim, ne fieret præjudicium sententiæ doctoris subtilis admittentis, in sola absolutione consistere totam essentiam hujus sacramenti : quod colligo ex eodem Palla-

vicino num. 27, ubi tradit, diligenter examinatum fuisse, quibus verbis actus pœnitentis declararentur partes hujus sacramenti sine præjudicio opinionis Scoti, quam Florentinum reliquerat intactam, et tandem resolutum est, quod dicerentur *quasi materia*. Quidni etiam illa verba exponi curaverunt, ut salva maneret ejusdem doctoris sententia, alias condemnanda.

(5. Resp. 2. Quis melius potuit nosse Tridentini mentem, an Pallavicinus, qui ex actis mortuis 120 annis a concilio celebrato suam texuit historiam, an illi, qui Tridentino interfuerunt, materiam proposuerunt, discusserunt, ventilarunt, resolverunt? Ecce tamen ex his nonnulli, qui tantum abest, ut dicant, concilium abstraxisse per illam expunctionem a difficultate hic agitata, ut ex Pallavicino colligunt Vanroy, Henricus a S. Ignatio, et alii, quin econtra fortiter sustineant, doctrinam suam, quæ nostra est, doctrinam esse concilii : imo adhuc viventibus Tridentinis Patribus, docuerunt Paulus a Palatio circa ann. 1564, Michael a Palatio, frater ejus circa ann. 1579, Molina circa ann. 1584, conclusionem nostram esse a Tridentino definitam : « Alii a Tridentino esse approbatam, Tridentino consonam, a Tridentino determinatam, contrariam autem repugnare Tridentino. » Mirum autem esset, conciliii Patres superstites videntes serpere hanc nostræ conclusionis doctrinam, ut concilii auctoritate munitam per omnes Europæ Academias (verba sunt P. Notau), et tamen nullus dixerit, falso Tridentini auctoritate muniri, nullus, concilium indecisam reliquisse hanc controversiam. Fierine potuit, ut nullus se objecerit torrenti scriptorum abutentium auctoritate concilii in re tanti momenti? Nunquid prævidere poterant, quod ex eorum silentio dicturi essent aliqui (quod de facto accidit) « hanc doctrinam esse evidentem, practice tutam, practice veram, doctorum fere unanimem, certam inter auctores catholicos, » etc. Unde

(6. Concludo, quod etsi Patres illi non crederent forte decisam, sciebant tamen, fuisse in concilio ita communem, ita receptam, ac tanti momenti et ponderis, ut non crederent, fere universali scriptorum multitudini esse contradicendum; alias prorsus inexcusabiles fuissent. Unus quippe, aut alter eorum, qui concilio interfuerunt, sustinuerant etiam postea alicujus amoris necessitatem, sed cum viderent Patres superstites, hoc nullatenus obstare torrenti doctrinam suam in doctrina concilii fundanti, occurrere debebant errori, manifestando, materiam præsentem nihil ex doctrina Tridentini habere roboris : quod tamen ne unus quidem eorum fecit. Imo, ut jam dicemus, catechismos imprimi curarunt, quibus attritionem sufficere declarabatur.

(7. Probatur secundo conclusio ex eodem concilio, sess. XIV, c. 4. Contritio in genere est pars hujus sacramenti; ergo et attritio; quod enim convenit generi, convenit et speciei.

(8. Probatur tertio ex catechismo concilii, seu Romano *ad veram contritionem* tantum requirente conditiones sequentes, scilicet detestationem et dolorem peccatorum commissorum, voluntatem sinceram peccata confitendi, et pro eis satisfaciendi, firmum melioris vitæ propositum, desiderium obediendi Dei mandatis, voluntatem restituendi, denique injuriarum condonationem ; atqui vere attritus sine amore Dei, cujus non meminit catechismus, præstat illa omnia ; ergo, etc.

(9. Et postea addit, quod licet parochi possint alia exigere, puta amorem Dei, etc., quibus efficiant, ut « contritio sit magis perfecta et absoluta, verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ et salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit. » Hujus catechismi auctoritas magni facienda est, cum ex commissione Tridentini compositus fuerit ab iis, qui eidem interfuerant, quique ejus mentem optime noverant, et quidem longe melius, quam omnes alii historici, qui nonnisi ex aliorum auditu et relatu de rebus in eo gestis scripserunt. Videatur insuper celeberrimus. P. Liberius in tract. *De pænitent.*, ubi diffusissime totum probat solvitque omnes objectiones.

(10. In eod. articulo *De pænitentia*, n. 48, asserit Theologus : Non est ergo audiendus Honoratus Tournely, qui de amore concupiscentiæ et spei locutos fuisse Tridentinos Patres affirmat. Nec etiam Gabriel Antoine, qui postquam probavit necessitatem initii charitatis, ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, concludit, sufficere amorem, quo Deus diligitur *præcise ex motivo spei, seu concupiscentiæ*. Bone Deus! Theologus hic jam bis, anno scilicet 1752 et 1757, Theologiam moralem celeberrimi Patris Gabrielis Antoine Romæ cum debitis approbationibus, sine ulla sua censura quoad hæc, typis tradiderat, ipsum sequens in omnibus; modo in editione promptæ meæ Bibliothecæ (quod ad eum non pertinebat), vult, Antoine non esse audiendum, dum concludit, sufficere amorem, quo Deus diligitur *præcise ex motivo spei seu concupiscentiæ*, non reflectens, quod sic militat contra se ipsum, qui cum eadem ipsissima conclusione bis Romæ typis tradiderat ipsam Antoine theologiam, adeoque volendo, non esse in hoc audiendum Antoine, vult implicite nec audiendum esse seipsum, qui jam bis, tanquam factam suam ipsam conclusionem sine ulla censura probaverit, typis ipsam tradendo, ut jacet. Et a fortiori non est ipse theologus audiendus, cum dicit, Antoine sic conclusisse ad declinandam fortasse aliquorum invidiam, quod non parum detrahit nedum aliis, sed et ipsimet Antoine, quasi ad declinandam aliquorum invidiam voluerit ipse contra propriam conscientiam a veritate declinare, cum ipse tamen potius suam conclusionem censuerit magis veram, quam illam adversariorum, sciendo, suam

esse suffultam tum ratione intrinseca, tum extrinseca tot classicorum auctorum Romæ, et alibi cum debitis approbationibus sine ulla censura impressorum, a laudato Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. VII, cap. 3, allegatorum, et passim ab aliis, quamvis non desint contrarium sentientes; eo vel maxime quod nullorum invidiam poterat sic concludendo incurrere, cum inniteretur decreto Alexandri VII dicentis, talem conclusionem hodie inter scholasticos communiorem videri, et vetantis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ neutram ex contrariis circa id sententiis aliqua censura, injuria, aut contumeliæ nota taxare, donec a S. Sede fuerit aliquid in hac re definitum.

(11. Ibidem n. 53 notat et asserit theologus. Auctor n. 16 ex Gobat, et Lessio ait, sufficere ad justificationem in hoc sacramento etiam remississimum dolorem, dummodo verus dolor sit ex motivo supernaturali. Si dolor hujusmodi peccati affectum excludat; non dubito, quin sufficiat, cum quandoque sensibilis apparere possit dolor remississimus. Sed ad quid hæc nota theologi, cum sit hæc ipsissima mea conclusio dicendo ibi sic: « Si nihil aliud desit, quam intensio, et dummodo sit verus dolor de peccatis conceptus ex motivo supernaturali cum absoluto proposito non peccandi de cætero: » nonne clarissime ego ostendo, dolorem hujusmodi debere excludere affectum peccandi?

(12. Ibidem, nu. 54, notat et censurat theologus, quod auctor, n. 95, dicat, non peccare pœnitentem contra integritatem confessionis, si uni confessario mortalia, et postea alteri bonam opinionem de ipso habenti nimia verecundia affectus confiteatur sola venialia, etc. Ast hæc mea conclusio, prout jacet, id est non peccare pœnitentem præcise contra integritatem confessionis, est suffulta auctoritate concilii Tridentini; peccata enim venialia non sunt materia necessaria; unde pœnitens non tenetur, ad integrandam confessionem, ipsa confiteri primo confessario, ut expresse docet dictum Trid., sess. XIV, c. 5, ibi: « Taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. » Vide tradita a me ibi, et auctores a me allegatos, ultra quos id tenent etiam Suarez, Layman, Enriquez, Raynaud., Lugo, Castrop., Dicastill., Diana, Burg., Gormaz, et reliqui omnes, teste Arriaga, dist. 31, n. 23; et La Croix, lib. VI, part. II, num. 1186, et etiam Pontas, verb. *Confessio*, casu 26, adducens ad id Tridentinum a me citatum.

(13. Ibidem, num. 55, notat et asserit theologus. Probat auctor, num. 127, Pat. Vivæ, aliorumque opinionem, qui aiunt, circumstantiam consuetudinis, per se loquendo, aperiendam in confessione non esse, sed per accidens tantum, dum scilicet de ea pœnitens a confessario interrogatur: et dicit *ibi* theologus, quod est manifestanda necessario talis consuetudo: quod innuere procul dubio voluit Innocentius XI, cum hanc propositionem damnavit: « Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem. » Ast, si ut prætendit theologus, id innuere procul dubio voluerit Innocentius XI, in damnata propositione, certe dictam sententiam non amplius tradidissent tot celebres auctores, qui adhuc post dictam damnationem eam defendunt, ac propugnant, sciente et non contradicente S. Sede, ut præter recensitos in conclusione, pergunt adhuc eam libere sustinere celeberrimi Salmanticenses, tr. 1, cap. 8, punct. 4, num. 67, citantes insuper Castropalaum, Dianam; Liberius, *De sacram. pœnit.*, tract. 5, disput. 5, § 4, num. 78, cum plurimis aliis; et alii passim, ut revera id propugnant adhuc plures classici theologi, ut eruditis compertum. Eo vel maxime, quod Ego dico, quod quamvis circumstantia consuetudinis, per se loquendo, non sit necessario aperienda in confessione, tamen interdum per accidens obligatur pœnitens ad talem circumstantiam consuetudinis aperiendam, quæ obligatio præsertim urgere potest, cum pœnitens cognoscit, quod confessarius ex reticita tali circumstantia consuetudinis, non satis percipiat suum statum pro formande recto judicio de sua dispositione ad obtinendam absolutionem.

(14. Ibidem, num. 56, notat et ait theologus. Placet notare ac refellere quod auctor num. 148, scribit de eo, qui circumstantiam speciem mutantem inculpabiliter omiserit, quam ita debeat postea in alia confessione aperire, et non teneatur fateri peccatum, si sola declarari circumstantia possit. Quis namque sanæ mentis homo concipiat, quod fieri id rite possit? Ast nedum quis, sed quilibet homo sanæ mentis concipere potest, fieri id rite posse. Si enim quis voto castitatis obstrictus heri confitens, et inculpabiliter non reflectens ad circumstantiam sui voti, dixisset: « Fui fornicatus, » satisfaceret hodie dicendo, « se graviter peccasse contra votum castitatis, » quia jam expressit utramque malitiam, et una potest sine altera intelligi, ut sic posse intelligi tradunt Henno, *De pœnit.*, disp. 5, q. 9, conclus. 2; Sporer, tom. III, cap. 3, num. 406; Clericatus, *De pœnit.*, dec. 26, num. 20, cum plurimis aliis, Navarr., Enriq., Sanchez, Bonac., Arriaga, Bosco cum La Croix, lib. VI, part. II, num. 1135, et cit. num. 1209, testans insuper de communi, quos tam sanæ mentis fuisse puto, ac possit esse noster theologus.

(15. Ibidem, num. 57, notat et dicit theologus. De confessionis integritate periculo non carent, quæ num. 142 et 143 ejusdem articuli secundi exposita atque probata sunt, nempe dum scripsit: « non iterandam confessionem bona fide factam vel confessario ita ignaro et indocto, ut inter mortale et veniale discernere nequeat, vel factam confessario surdastro, semidormienti vel distracto, qui aliqua peccata, etiam mortalia non intellexit sine omni culpa pœnitentis. » Sed ad quid aliud tenetur pœnitens

pro integritate confessionis, quam cum omnimoda prævia requisita dispositione omnia sua peccata bona fide confiteri? Quilibet enim confessarius approbatus censendus est idoneus, nisi certo constet de opposito, quod in casu præsenti nullimode constat pœnitenti bona fide tali confessario confesso, sicuti etiam ei non constat, quod confessarius fuerit surdastrus, semidormiens vel distractus, dum, ut cantat mea conclusio, pœnitens est ei bona fide confessus; aliter, stante theologi opinione, ponerentur inter non paucas angustias pœnitentes, qui possent dubitare semper de sufficienti scientia confessarii, aut de ejus distractione, semidormitione, aut semisurditate. Staret quidem theologi opinio, si id pœnitens mala fide egisset, prout jam ego expresse conclusi, *ibid.*, n. 143, falso a theologo notatus, fortasse ex errore typographi loco 144, ubi ego insuper sic subjungo: quod si pœnitens postea advertat, tenetur in sequenti confessione ea sola repetere, quæ probabiliter judicat aut cognoscit non fuisse audita, cognita ac percepta, et n. seq. 145, alia superaddo ad rem ibi videnda et observanda.

(16. Ibidem, nu. 60, notat et ait theologus. Circa tertium articulum de satisfactione, quemadmodum corrigendus Ferraris est nu. 16, asserens oppositum, et ob eamdem rationem improbandum videtur, quod n. 22, asseritur de eo, qui sine animo satisfaciendi pro injuncta pœnitentia, opera illa fecerit, quæ injuncta a confessario fuerant. Ast quod improbandum videtur nostro theologo, approbatur et traditur expresse ab innumeris fere theologis classicis auctoribus, ut patet ex a me adductis *ibi* et sub verb. *Intentio*, a n. 50 ad 54, et ex traditis novissime ab eruditissimo D. Alfonso de Liguori nell'istruzione, e pratica per li confessori italico idiomate impressa in Venezia 1759, nella Stamperia Remondini, ubi c. 6, punto 3, § 1, *Dell' obbligo di sentir la messa*, nu. 27, sic expresse concludit: « Inoltre basta l'aver l'intenzione di adempire l' opera comandata, e non importa, che non s'abbia intenzione di soddisfare al precetto : onde chi già avesse ascoltata la messa, ben ha soddisfatto, benchè non avesse saputo, esser quello giorno di festa (e lo stesso dicesi de' voti, giuramenti, e penitenza sagramentale, purchè l' opera promessa nel voto, o ingionta per penitenza non si applichi per altro fine) anzi soddisfa, sebbene avesse avuta espressa intenzione di non voler adempire il precetto, secondo la sentenza comunissima, e più probabile del Suarez, Lessio, Sanchez, Castrop. Tournely, Bontas, Valenza, Vasquez, La Croix, Salmaticensi. La ragione è, perchè chi volontariamente adempie l'opera comandata, necessariamente ancora già soddisfa al precetto : ed ivi scioglie anche l'obbiezione. » Et idem etiam expresse concludit *nell' Appendice* 3, art. 3, § 2, n. 75, ibi « Communissime autem, et probabilius cum Suarez, Castropal., Lessio, Tournely, Pontas, Vasquez, et La Croix cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi; imo recitans, implet, etiamsi positive intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cum satisfactio non pendeat a sua, sed a voluntate legis ecclesiasticæ. »

(17. Ibidem, n. 61, notat et subjungit theologus, ac multo minus ferri potest, quod n. 34, astruitur, scilicet imponi posse pro pœnitentia opus aliunde præscriptum; audiatur Gabriel Antoine, *De pænit.*, art. 5, q. 3. — Ast audiantur, et videantur etiam plurimi alii classici auctores aliter sentientes, et signanter Petrus Colet., *De satisfactione*, c. 7, § 3, conclus. 4; qui licet non mollioris ethices auctor, sic expresse concludit: « Potest minister opera aliunde præcepta in satisfactione injungere : Clericatus, *De sacram. Pænit.*, dec. 34, n. 10, dicens primo, quod possunt imponi opera, quantumvis alias debita ex præcepto, ut auditio missæ die festo, jejunium in Quadragesima : Henno, tract. *De pænit.*, disp. 6, quæst. 7, ibi : « Petes 3. An possit imponi opus aliunde præceptum? Resp. *affirmative* cum theologis communiter : » Reiffenstuel, t. II, tract. 14, dist. 10, quæst. 2, n. 28; Felix Potestas, tom. I, part. IV, *De pænit.*, cap. 4, n. 3192, ibi : « Potest imponi pro pœnitentia opus alias debitum ex præcepto, voto, v. g. jejunium in Quadragesima; » Mastrius, *Theolog. moral.*, dist. 21, quæst. 11, n. 172. Aretinus, Poncius, et alii Scotistæ; Roncaglia, Lugo, Amicus, Aversa, Liberius, Suarez, Busembaum, Sporer, et novissime laudatus Alfonso de Liguori, *loc. cit.*, cap. 16, punt. 4, n. 53, ibi : « Può bene anche darsi in penitenza qualch'opera, alla quale il penitente è già obbligato, come di sentir la messa nella festa, digiunare nelle vigilie, secondo anche comunemente dice Soto, Layman, Sanchez, Valent. perchè tal' opera essendo soddisfatoria, allora si eleva per mezzo del sacramento al merito di soddisfazione sacramentale; » et sic alii communiter in sensu meæ conclusionis; legantur enim attente, quæ ego trado ibi n. 34, 35 et 36, ubi sic concludo : « Ordinarie tamen, cessante justa causa, non sunt imponenda pro pœnitentia opera aliunde jam præcepta et debita, sed opera supererogatoria, et aliunde indebita. » Hinc censeant eruditi lectores, an id fieri possit, ac debeat a nostro theologo.

(18. Ibidem, n. 63, notat et asserit Theologus. Animadversionis digna occurrunt : primum, num. 25, ubi eximitur ab onere iterandæ confessionis pœnitens, qui inculpabiliter vel culpabiliter injunctæ pœnitentiæ oblitus, eamdem prætermisit, sed sufficere asseritur, « ut in alia confessione petat, sibi imponi aliam congruam pœnitentiam pro peccatis, quæ confiteri solet. » Alterum occurrit n. 31, ubi inter causas minuendi pœnitentiam, jubilæum et indulgentia recensentur. Id vero jam refutatum est in nostra de indulgentia appendice. —

Ast dignetur benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. n. 25 allatos, pluresque alios idem sentientes, et signanter cit. D. Alfons. de Liguori, qui in suo opere italice impresso novissime, ann. 1759, c. 6, punto 4, § 1, nu. 59, sic tradit expresse : « Si dimanda per 2 A che sia tenuto il penitente, che si ha dimenticata la penitenza? Altri, come Bonac. S. Antonin., etc., vogliono che sia tenuto a ripetere la confessione per far intiero il sagramento. Ma comunemente e molto, e forsi più probabilmente lo negano Suarez, Vasquez, Layman, Castropal, ed altri, e ciò ancorchè colpevolmente se ne fosse scordato, come dicono Soto, Nav., Lugo, Salm., La Croix, Holam., etc., perchè in tal caso da una parte la penitenza si è renduta impossibile, è dall' altra è molto dubbia la legge, se debbano ripetersi i peccati già una volta direttamente assoluti, affin di dare intiero il sagramento; » dignetur que etiam benignus et eruditus Lector ponderare rationes, et auctores a me sub dict. num. 31 allatos, et a me tradita sub verb. INDULGENTIA, artic. 3, num. 4 ad 8, inclusive cum S. Thoma, S. Bonavent. aliisque plurimis classicis doctoribus ibi allegatis; et omnibus attentis, atque integre perpensis, pronuntiet, an animadversione digna sint ibi a me tradita cum tot celeberrimis auctoribus; vel potius a theologo notata? Eo vel maxime, quod eruditissimus P. Ubaldus Giraldi cum suo Maschat, *Institutionis canonicæ*, editionis Romanæ 1757, tom. II, lib. v, tit. 38, num. 5, sic expresse concludit : « Pœnitentia minor imponi potest, si eo die occurrat aliqua indulgentia, præsertim plenaria, dummodo pœnitens ad eam lucrandam necessaria præstet. » Quamvis ipse, quod mirum est, unus ex revisoribus probaverit indebitam censuram nostri theologi.

(19. * Hic subjicere juvat, quæ Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. vii, cap. 13 habet. Igitur cum ipse num. 9 cavendum episcopis esse dixisset, « ne in suis synodis, aut in instructione sacerdotum, quam synodis quandoque attexunt, aliquid decernant, aut de attritionis mere servilis ad sacramentum pœnitentiæ sufficientia, aut de amoris saltem initialis necessitate, » quem ejus locum Ferraris num. 1 attulit, num. 10 subdit : « Non ideo prohibentur episcopi confessarios monere, ut pœnitens ad veram et perfectam contritionem hortentur et excitent; id siquidem faciendum suadent etiam præcipui auctores, qui pro sufficientia doloris ex solo metu gehennæ, steterunt, uti Suarez, Gammachæus, Comitulus, quorum testimonia supra retulimus. Et, quod magis est, ita fieri præcipit *Rituale Romanum* jussu Pauli V editum tit. 18 Confessario injungens, ut, audita pœnitentis sacramentali confessione, ejusque peccatis diligenter expensis, « opportunas correptio- « nes, ac monitiones, prout opus esse vi- « derit, paterna charitate adhibeat, et ad « dolorem et contritionem efficacibus ver- « bis adducere conetur; » cui consonat *Rituale Argentinense*, editum a cardinali de Rohan, tit. *De pœnit.*, § 1, ubi hæc habentur : « Cæterum pœnitentes suos admonere « non cessent confessarii, ne se putent secu- « ros in sacramenti Pœnitentiæ perceptione, « si, præter fidei et spei actus, non incipiant « diligere Deum, tanquam omnis justitiæ « fontem, ut loquitur sacrosancta synodus « Tridentina. » Quoniam vero Ferraris noster num. 13, ut evincat, ex propositione n. 58 inter damnatas a Ven. Innocentio XI, minime educi, circumstantiam consuetudinis a pœnitente semper esse manifestandam, confugit ad auctores, qui adhuc post dictam damnationem, illam opinionem tuentur, eamque ab ipsis, *sciente et non contradicente S. Sede*, propugnari animadvertit, in lectorum memoriam revocandam esse ducimus propositionem num. 27, ex damnatis ab Alexandro VII : « Si liber sit alicujus junioris et moderni; debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem, » referendaque verba, quæ in Decreto Ven. Innocentii XI auctoritate edito die 2 Martii anno 1679, leguntur nempe : « Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, et Sanctitati Suæ quomodolibet, et ex quacunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare. » Ex his enim plane efficitur, traditas a theologis opiniones non eo præcise tutas censeri posse, quod ipsas Apostolica Sedes non damnaverit. Tanti quoque facienda non est recentiorum theologorum, ac præsertim illorum, qui probabilismi systema propugnant ac sequuntur, auctoritas, ut traditas ab illis opiniones, licet ab aliis gravioribus et auctoritatis et rationis momentis oppugnentur, amplectamur ac tueamur. Hæc si præ oculis lectores habuerint, facile perspicient, quæ pro se auctor noster a n. 14, affert, infirma esse, ac opiniones, quas confirmare nititur, jure a Romano theologo notatas fuisse et reprehensas *.

POENITENTIA PUBLICA.

De pœnitentia publica sequentia notasse expediat.

(1. Initium solemnis hujus pœnitentiæ repetendum videtur ab ipsis apostolis, cum jam Paulus *I Cor.* v, legatur incestuosum quemdam Corinthium tradidisse *Satanæ in carnis interitum*, quod excommunicationis quoddam, et publicæ pœnitentiæ genus fuisse veteres existimant. De usu certe ejus sæculo ii et iii dubitari nequit; adeo clara sunt testimonia Irenæi, l. ii, c. 9, Tertulliani, l. *De pœnit.*, c. 9, et Cypriani, ep. 52, *ad Antonianum*. Neque tamen statim a principio eadem, quæ deinceps invaluit, fuit

disciplina, seu rigorem, seu diuturnitatem pœnitentiæ attendas. Etenim sæc. I, paulo ante memoratus Corinthius, vix anno pœnitentiæ evoluto, Ecclesiæ communioni est restitutus, ut constat ex c. II ep. *II ad Corinth.*, quam post annum ab *epist.* 1 elapsum Paulus scripsit. Et (Irenæo teste l. III, c. 4) Cerdo hæresiarcha sæc. II, pluries a sua apostasia reconciliationem obtinuit. Nathalius etiam episcopus, ab hæreticis ad defectionem inductus, ut primum sacco indutus, et cinere conspersus ad pedes Zephyrini sub initium sæculi III Papæ, se provolvit, continuo pacem et communionem recepit, quod refert Eusebius, l. VI, *Hist.*, c. ult.

(2. Severitatis hujus canonicæ disciplina non prius, quam sub medium sæculi III, inducta est, ut colligitur ex Cypriani ep. 52, in qua scribit, communi episcoporum suffragio constitutum, « ut nec in totum spes communicationis et pacis lapsis denegaretur..., sed traheretur diu pœnitentia. » In hunc finem, cum antea pœnitentiæ tempus, et modus episcopi arbitrio definirentur, institutæ sunt solemnes pœnitentium stationes, ac singulis attributa laboriosæ satisfactionis opera; idque tum ad fideles in officio vitæ Christianæ continendos; tum ad occurrendum Montanistarum et Novatianorum criminationibus, quibus catholicos de nimia in lapsos facilitate incusabant. Cæterum hæc ipsa pœnitentiæ solemnitas circa finem sæculi IV, primum quidem Constantinopoli a Nectario, haud multo post dein in plerisque etiam aliis Orientalibus Ecclesiis, in Occidente vero non prius quam sæc. VII abrogata est; hinc sequentibus sæculis, tametsi quandoque pro publicis delictis publica imponeretur pœnitentia, prior attamen ille quoad temporis diuturnitatem et stationes canonicas rigor integre observatus non legitur.

(3. Erat solemni huic pœnitentiæ illud peculiare, quod non a quolibet, nec quibusvis peccatoribus injungi posset. Nimirum 1, a solo episcopo vel presbytero speciatim ad id muneris deputato imponebatur pœnitentia publica, et quidem solemni ritu, neque nisi in capite *Jejunii*, seu feria *Cinerum;* unde et mos eo die cineres accipiendi profluxit. Ritum hunc videre est apud Martene, *De antiqua Eccl. discipl.*, c. 17, ubi ex compluriurn ecclesiarum manuscriptis codicibus varios ejus ordines describit. Id. refertur in *Pontificali Rom.* Clementis VIII, tit. *De expuls. publice pœnitentium.* Præcipua autem ejus capita, hæc fere sunt. Pœnitentibus templum ingressis, et coram episcopo prostratis, ac peccatum suum palam confitentibus primum imponebatur cinis cum dicto : ***Memento homo, quia pulvis es, et age pœnitentiam, ut habeas vitam æternam.*** Aspersi dein aqua lustrali, post manuum impositionem, ciliciis benedictis induebantur; tum, recitatis prius Psalmis Pœnitentialibus, et compluribus aliis precibus, ad fores ecclesiæ deductos ejiciebat episcopus dicens : ***Ecce ejicimini vos hodie a liminibus S. Matris Ecclesiæ***, etc., respondente choro : ***In sudore vultus tui vesceris pane***, etc. Postremo jam ejectos, et extra ecclesiam genibus flexis gementes commonebat episcopus de pœnitentiæ operibus, de misericordia Dei, utque non prius, quam feria V in Cœna Domini, ad ecclesiam redirent; quo sermone finito, ac episcopo cum reliquis fidelibus in ecclesiam revertente, mox ejus valvæ ante oculos pœnitentium claudebantur.

(4. Quod vero ad personas pœnitentiæ huic subjectas attinet : in primis clerici majores (quales sunt episcopi, presbyteri et diaconi) saltem a sæculo IV, ei non erant obnoxii, ut colligitur ex conc. Carthaginensi an. 398, can. 11, item Leonis M. *Epist. ad Rusticum Narbon.*, et Isidoro, l. II, *De eccl. offic.*, c. 16. Num autem antea subjecti fuerint, controversum est, nec certi quidquam statui potest. Perinde de clericis minoribus aliqui controvertunt : tametsi eos Felix III, sub finem sæculi V, pontifex in ep. 7, solemni pœnitentiæ subjiciat; iisdem nihilominus a conc. Toletano IV, an. 633, can. 29, eadem cum clericis majoribus pœna dictatur. Ego existimo, uti in aliis, sic et in hoc non eamdem fuisse in omnibus ecclesiis disciplinam, hancque ipsam apud eosdem progressu temporis non raro variatam. Illud ex laud. can. Toletano est certius : saltem sub initium sæculi VII constitutum fuisse, ut quilibet clericus a solemni pœnitentia exemptus, in locum ejus « ab honore dignitatis depositus monasterii pœnam excipiat, ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissum luat. »

(5. Sed nec fidelibus reliquis omnia promiscue peccata, quantumvis gravia, solemni hac satisfactione expianda erant. Non certe occulta; nam Innocentius I, in *Ep. ad Exuperium* diserte ait : « Non habent latentia peccata vindictam, » intellige publicam. Idem colligitur ex S. Cæsarii hom. 1, *in Quadrag.;* item concilii *Neocæsariensis* ann. 314, can. 4, cum primis autem Augustino. Verba sancti doctoris sunt serm. 16, *De verb. Dom.* « Novit nescio quem homicidam episcopus, et alius illum nemo novit..., prorsus non prodo, nec negligo, corripio in secreto,» etc., et ibid. infra : « Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant; aliquando nobis produntur,... nos non prodimus malum, sed in secrete arguimus. » Unde hom. ult. inter 50, in peccatore publicæ pœnitentiæ subjiciendo requirit delictum, quod « non solum sit in gravi malo, sed etiam in scandalo aliorum, » proinde publicum. Nec tamen etiam gravia quælibet publica delicta solemni hac pœnitentia castigabantur; verum, certa duntaxat, et quidem communiter idololatria, homicidium et adulterium; reliqua fere arbitrio episcoporum designabantur, ut adeo in hoc quoque pro ecclesiarum varietate variam fuisse disciplinam fateri oporteat. Quodcunque interim peccatum fuerit, propter quod pœnitentia publica acta est, pœnitentes hujusmodi a clericorum ordine in perpetuum

arcebantur, ut constat ex Siricii Papæ ep. 1, c. 14. Cui pœnæ num etiam illi, qui vel demissionis studio, aut ad vindicandas occultas culpas (quod legimus a quibusdam factum) publicis pœnitentibus se sponte, ac ultro adjunxerunt, subjecti fuerint? certi quod dicam, nihil reperio.

(6. Tria vero in ritu publicæ pœnitentiæ observatu digna sunt : pœnitentium stationes, tempus singulis præfinitum, et pœnæ intra hoc tempus usitatæ. I. Ac stationes quidem, seu gradus pœnitentia solemnis complectebatur quatuor : fletum videlicet, auditionem, substrationem et consistentiam ; hinc pro varietate eorum pœnitentes alii dicti flentes, audientes alii, vel substrati, aut demum consistentes. Qui in prima flentium statione versabantur, pro foribus templi manebant prostrati, ibique, sacco induti, et cinere conspersi, delictum suum coram episcopo, vel alio pœnitentiario, imo et fidelibus omnibus palam confitebantur ; quin etiam, templum ingredientium pedibus multo cum gemitu advoluti, eorum preces et suffragia exposcebant. Isthinc vero colligas : confessionem publicam repetitis vicibus fieri consuevisse ; primum videlicet in impositione pœnitentiæ, ac rursum in hoc flentium gradu. Audientium statio fuit in narthece, seu templi vestibulo, ubi cum catechumenis et infidelibus audiebant Psalmorum cantus, Scripturæ lectionem et sermones episcopi, quo per hæc ad veram pœnitudinem disponerentur; missæ autem catechumenorum interesse non permittebantur. Substratis in ipso templi ambitu a porta usque ad ambonem locus erat ; hic inter gemitus et suspiria flentes subjiciebantur manuum impositioni, quam episcopus cum clero faciebat, orans simul pro illis, eisque benedicens ; dum denique, peracta catechumenorum missa, ante offertorium e templo ejicerentur. Atque hic pœnitentium gradus omnium erat laboriosissimus ; in eo quippe plurima pœnitentiæ opera obeunda erant : unde etiam hujus gradus pœnitentes potissimum absoluto pœnitentium nomine veniebant. Consistentes demum intra ambonem et cancellos in templo locum occupabant, ac integro missæ sacrificio, et reliquis communibus precibus intererant ; a panis tamen et vini oblatione, ac etiam Eucharistiæ participatione excludebantur, dum solemniter reconciliarentur.

(7. Uti universim toti pœnitentiæ, sic et stationibus non erat lege communi certum præfinitum tempus, ut constat ex conc. *Carthaginensi* III, quod can. 3, statuit : « Ut pœnitentibus, secundum peccatorum differentiam, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. » Inde non raro factum, ut alii uno, alii duobus, imo et pluribus annis in quavis statione detinerentur ; aliquando autem ab una statione, prætermissa media, ad aliam transferrentur. Singulare severitatis exemplum est ex Basilio, qui *in Ep. ad Amphiloch.*, can. 76, *De homicidæ pœnitentia* ita decrevit : « Qui sua sponte interfecit, et post pœnitentia ductus est, viginti annis sacramento non communicabit. Viginti autem anni sic in eo dispensentur. Debet quator annis deflere stans extra fores oratorii, et fideles ingredientes rogans, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntians. Post quatuor autem annos inter auditores recipietur ; et quinque annis cum ipsis egredietur. Septem annis cum iis, qui in substratione orant, egredietur. In quatuor autem annis solum stabit cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps ; tum demum, iis expletis, erit sacramentorum particeps. »

(8. Quodcunque interim hoc tempus fuerit, intra illud variis pœnitentiæ operibus vacandum erat. Præter peculiares autem illas pœnas, quæ singulis pro gravitate delicti ab episcopo imponebantur, communes omnibus fuisse leguntur sequentes : Confessio publica, privatio Eucharistiæ, attonsio capitis, et pullæ vestis, ac cilicii gestatio ; orationum, humiliationis, jejuniorum, et aliarum corporis afflictationum frequentatio ; abstinentia a conviviis et balneis ; a clero et ordinibus in perpetuum exclusio. His, imo in quibusdam Ecclesiis (præsertim Romana, Gallicana et Africana) etiam aliæ adjungebantur pœnæ ; cum videlicet publice pœnitentes a contrahendo matrimonio, aut jam conjugati ab ejus usu prohiberentur ; arcerentur a militia sæculari, quo magis Deo et pœnitentiæ vacarent ; agere susceptores in baptismo et confirmatione vetarentur, etc.

(9. Pœnitentiam solemnem integre peractam sequebatur solemnis reconciliatio, cui ex veterum disciplina suus specialim erat minister, certumque præfinitum tempus et peculiaris cæremonia. Et ad ministrum quod attinet, quamvis, urgente necessitate (hoc est in articulo mortis), sacerdoti cuilibet fas fuerit publice pœnitentes reconciliare ; regulariter attamen id a solo episcopo præstabatur. Certe publica illa reconciliatio, quæ solemni ritu in Ecclesia fiebat, ita episcopo fuit propria, ut a nemine alio, nisi forte ad id muneris peculiariter delegato unquam ministrari potuerit. I. Cap. Sed nec tempus ejus erat arbitrarium. In Ecclesia Romana ad id designatam fuisse Maj. hebd. feriam V constat ex Innocentii I *Ep. ad Decent.*, c. 7, Sacramentario Gregorii, et Ordine Rom. Eumdem diem observatum in Gallia juxta præscriptum conc. *Cabilonensis*, can. 47, item in Anglia, Germania, plurimisque provinciis aliis docent ordines Missalium, ab erud. Martene relati, *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, et passim ritualia ac pontificalia. Unde peculiare id erat Ecclesiæ Mediolanensi et Hispanicæ, quod reconciliationem hanc in Parasceve Sabbati sancti peragerent, ut ex S. Ambrosii epist. 33, et conc. Toletani IV, can. 70, colligitur ; quanquam et in hoc subinde variaverint.

(10. Porro solemnis hujus reconciliationis ritus copiose describitur in *Not. et Observ.* a Cl. Menardo factis ad sacramentarium Gregorii Magni ; item apud Cl. Mar-

tene, l. 1, *De ant. Eccl. Rit.*, c. 6, art. 4, ac rursum apud eumdem in tract. *De ant. Eccl. discipl.*, c. 22, § 2, in compluribus ordinibus, *De reconcil. pœnit.* Nos præcipua duntaxat ejus capita referemus ex Clementis VIII Pontificali Romano, et quidem retentis, quoad licet, ejusdem verbis. Juxta hoc igitur tit. *De reconcil. pœnit.*, in feria v Cœnæ Domini. I. Pontifice cum clero coram altari Psalmos Pœnitentiales et Litanias recitante, pœnitentes ante fores ecclesiæ nudis pedibus ad terram prostrati manent, tenentes in manibus cereos exstinctos. Sub litaniis ipsis ad verba, *Omnes SS. patriarchæ*, etc. Item, *Omnes SS. martyres*, etc., duo subdiaconi cereos accensos deferentes egrediuntur ad pœnitentes, ac primum dicunt : *Vivo ego, dicit Dominus : nolo mortem*, etc., vice altera autem : *Dicit Dominus : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum;* hisque dictis, exstinguunt cereos, et revertuntur. Rursum ante verba, *Agnus Dei*, etc., egreditur diaconus cum majore cereo accenso, et in ostio templi ad pœnitentes conversus canit antiphonam : *Levate capita vestra : ecce appropinquavit redemptio vestra.* Tum ex diaconi cereo accenduntur pœnitentium candelæ, diaconoque cum illuminato cereo revertente, dicitur : *Agnus Dei*, etc. II. Litaniis terminatis, episcopo in faldistorio considenti archidiaconus ab ostio templi præsentat et commendat pœnitentes; quos subinde cum toto clero accedens episcopus, primum exhortatur de divina clementia, de veniæ promissione, etc., dein, finito sermone, canit antiphonam : *Venite, venite filii*, etc. Mox pœnitentes ostium ecclesiæ ingressi prosternuntur ad pedes episcopi, nec multo post ab eodem deducuntur in ecclesiam, archipresbytero interim nomine pœnitentium dicente : *Iniquitates meas ego cognosco*, etc. Episcopo autem concludente : *Dico vobis, gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* III. Ad medium ecclesiæ deducti pœnitentes flectunt continuo genua, episcopus vero ad illos conversus inchoat antiphonam : *Oportet te, fili, gaudere, quia frater tuus mortuus fuerat, et revixit*, etc., recitatisque dein psalmis quibusdam et orationibus compluribus, aspergit eos aqua lustrali, et incensat dicens : *Exsurgite, qui dormitis, exsurgite a mortuis, et illuminabit vos Christus.* Postremum, data singulis indulgentia, omnes simul solemni absolutione reconciliat, et elevatis manibus benedicit. In quibusdam præterea Missalium ordinibus a Cl. Martene relatis legitur episcopum singulis reconciliatis manum imposuisse, ac etiam pacis osculum dedisse cum dicto : *Pax tecum.* Peracta solemni hac cæremonia, crines et barbam, quam, durante pœnitentia, nutrire moris erat, deposuerunt reconciliati, sacco item et cilicio dimisso, cultioribus et mundioribus vestibus induti sunt; quin etiam in quibusdam ecclesiis hoc die apud episcopum lautiore cœna excipiebantur, ut notat Martene ex antiquo Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis.

POENITENTIARIA APOSTOLICA.

POENITENTIARIUS MAJOR.

SUMMARIUM.

1. De pœnitentiariæ Apostolicæ facultatibus, ad num. 3. — 4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales. — 5. De hujusmodi officialibus quædam notanda ad num. 10. — 11. Pœnitentiariæ expeditiones omnes secreto, et gratis fiunt, ad num. 13. — 14. De pœnitentiariæ archivio. — 15. De pœnitentiario majori quid notandum, ad num. 36. — 37. Quoad pœnitentiarios minores, *vide ibi*, ad num. 40; alia ad rem. *v.* verb. DISPENSATIO, a num. 68.

(1. Pœnitentiariæ facultates late traduntur a Benedict. XIV, tom. I, constit. 95, incipient. *Pastor bonus.* (2. Pœnitentiariæ Apostolicæ facultates Sede vacante absolvendi a quibuslibet censuris, et dispensandi in foro conscientiæ, et ad tempus perseverant juxta disposita ab eodem, *ibidem*, § 51. (3. Pro foro tamen externo conquiescit, præterquam quoad regulares et moniales, et quoad absolutiones cum reincidentia. Idem, *ibid.*, § 53.

(4. Pœnitentiariæ Apostolicæ officiales sunt major pœnitentiarius, regens, theologus, datarius, canonista, corrector, sigillator, procuratores, seu secretarii tres et scriptores ordinarii itidem tres cum additione unius procuratoris, et unius scriptoris. Idem constitut. 66, incip. *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, § 2 per tot.; ubi assignantur eorum qualitates, munera et emolumenta, et alia eos concernentia. (5. Et § 21, statuit de signatura pœnitentiariæ, interessentia officialium, methodoque in ea servanda.

(6. Ad pœnitentiariæ Apostolicæ scriptorum officium non debent admitti, qui alienis servitiis, vel alteri incompatibili officio addicti sint. Idem, tom. II, constitut. 41, incip. *Quamvis.* (7. Iisdem injungitur, ut procuratorum, seu secretariorum officia frequentent. Idem, *ibidem.* (8. Pœnitentiariæ Apostolicæ secretarii, seu procuratores, ipsius officii praxim didicisse debent in prævia exsecutione muneris scriptoris. Idem, *ibid.* (9. Tam procuratores quam scriptores, per concursum eligendi sunt. Idem, *ibid.* (10 Pœnitentiario majori R. E. card. injungitur præmissorum exsecutio. Idem, *ibid.*

(11. Pœnitentiariæ expeditiones omnes secreto, et gratis fiunt. Idem, *cit.* constit. incip. *In Apostolicæ*, § 22.

(12. Pœnitentiariæ emolumenta unde sumenda, et quomodo administranda, assignat idem, *ibid.*, § 29 et seq. (13. Superflua applicantur hospitio pauperum invalidorum de Urbe. Idem, *ibid.*, § 33. (14. Pœniten-

tiariæ archivium publicum et secretum, omni diligentia disponendum, et custodiendum constituitur. Idem, *ibid.*, § 37 et seq.

(15. Major pœnitentiarius unus ex S. R. E. cardinalibus debet esse presbyter, et in theologia magister, seu decretorum doctor a solo Romano Pontifice per litteras eligendus. Ipso e vita discedente tempore sedis vacantis, tunc a majore numero cardinalium per secreta suffragia eligendus est alius cardinalis propœnitentiarius ad ejusdem sedis vacantis tempus. Idem, *ibidem*, § 3 et 4.

(16. Præcipuum majoris pœnitentiarii munus consistit in recto ac prudenti exercitio facultatum sibi concessarum. Et in quatuor diebus majoris hebdomadæ, Dominica quidem Palmarum in basilica Sancti Joannis in Laterano, feria vero quarta in Basilica S. Mariæ Majoris, et quinta, et sextis feriis in Basilica Vaticana S. Petri fidelium confessiones in Sede ad id constituta excipere, nec non capita pie sese submittentium virga pœnitentiarii tangere; indulgentiam centum dierum ipsis impartiendo, juxta facultatem eidem concessam in alia constit., incip. *Pastor bonus*. (17. Præterea tribus anni diebus, videlicet feria quarta Cinerum (qua die ipse cineres capiti Summi Pontificis, cardinalium cæterorumque assistentium inspergit), et mane feriæ sextæ in Parasceve, et die commemorationis fidelium defunctorum, solemni ritu rem divinam in Pontificia capella peragere. (18. Et ad hæc Romano Pontifici in supremo vitæ agone constituto ad spiritualem eidem in tali articulo ferendam opem, assistere. Idem, *ibid.*, § 5.

(19. Major pœnitentiarius minores pœnitentiarios in tribus basilicis Urbis, in Ecclesia Lauretana, ac pro anni Sancti tempore in basilica S. Pauli, aliisque Urbis ecclesiis deputat, *ibid.*, § 6. (20. Majori pœnitentiario assignantur emolumenta centum scutorum auri pro quolibet mense, et aliorum cc annuorum monetæ e superfluis pœnitentiariæ emolumentis. Idem, *ibidem*, § 8 et 9.

21. Pœnitentiarius major potest consulere Papam etiam in prohibitis, et ei de vivæ vocis oraculo asserenti est fides habenda. Idem, in *cit.*, constitut. 95, incip. *Pastor bonus*, § 5. (22. Pœnitentiarii majoris facultates a pluribus Pontificibus concessæ colliguntur et ordinantur ab eodem per tot. dict. *Constitutionem*. (23. Absolvit enim a peccatis et censuris. Idem, *ibid.*, § 16. (24. Dispensat super irregularitate. Idem, *ibidem*, § 17. (25. Convalidat titulos beneficiorum condonando seu componendo quoad fructus male perceptos. Idem, *ibid.*, § 20. (26. Remittit seu condonat alia male percepta, et habilitat ad percipiendum. Idem, *ibidem*, § 25. (27. Relaxat seu commutat juramenta, vota et onera. Idem, *ib.*, § 28. (28. Regulares habilitat, absolvit et transitus eisdem concedit de una ad aliam religionem. Idem, *ibidem*, § 31. (29. Et eadem respectu monialium. Idem, *ibidem*, § 36. (30. Dispensat in matrimonialibus super impedimentis impedientibus occultis, revalidat dispensationes male obtentas etiam legitimando prolem. Idem, *ibidem*, § 39. (31. Dat facultatem minoribus pœnitentiariis. Idem, *ibid.*, § 47. (32. Concedit indulgentiam centum dierum in tactu virgæ. Idem, *ibidem*, § 50. (33. Commissiones majoris pœnitentiarii vel propœnitentiarii non expirant, eo decedente vel ab officio cessante. Idem, *ibidem*, § 49. (34. Pœnitentiarii minores in basilicis Urbis, et in æde Lauretana deputantur a cardinali majori pœnitentiario cum facultatibus ipsius arbitrio. Idem, *cit.* constit. 66, incip. *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, § 6. *Vide* dictas duas constitutiones *Pastor bonus*, et *In Apostolicæ pœnitentiariæ*, ubi declarantur supradictæ facultates, et plurima alia statuuntur ad rem.

(35. Ad pœnitentiarium majorem pertinet supplere negligentiam, tam ordinariorum locorum quam regularium superiorum monialium, in deputationibus confessariorum in casibus a concilio Tridentino præscriptis, aliisque recensitis in constitutione 66, incip. *Pastoralis*. Idem, *citat.* constitut. incip. *Quamvis*. (36. Pœnitentiarius major, etiam vacante Apostolica Sede, monialibus deputare nequit confessarios, qui ab ordinariis locorum pro monialibus expresse probati non fuerint. Idem, *ibidem*.

(37. Pœnitentiariis minoribus basilicæ Lateranensis ordinis Minorum Reformatorum, inopia laborantibus, annui redditus augentur in scutis ducentis, ex officio sigillatoris pœnitentiariæ Apostolicæ dismembratis. Idem constit. 39, incip. *Laborantibus*. (38. Item in aliis scutis centum ex redditibus pœnitentiariæ arbitrio pœnitentiarii majoris alias permissis. Idem, *ibidem*. (39. Præterea eorum collegio assignantur mulctæ ejusdem officii pœnitentiariæ. Idem, *ibidem*. (40. Hujusmodi assignatio declaratur, quod facta fuerit eorum collegio per modum eleemosynæ. Idem, constitut. 31, incipient. *Decet*.

Alia ad rem, *vide* verb. DISPENSATIO, a num. 68 ad fin.

POENITENTIARIUS.

Vide verb. CANONICUS, *art.* 9, *n.* 45 *ad* 49.

POLLUTIO.

Vide verb. LUXURIA, *a num.* 35 *ad* 45.

POLYGAMIA.

SUMMARIUM.

1. Polygamia seu uxorum pluralitas duplex esse potest, scilicet successiva et simultanea. — 2. Polygamia successiva quæ sit? — 3. Qui duas uxores

successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*; et sic de aliis. — 4. Polygamia simultanea quæ sit? — 5. Hæc simultanea pluralitas uxorum est vera, et propria polygamia, de qua in præsenti est sermo. — 6. Et quidem pluralitas successiva uxorum valida est et licita. — 7. Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est jure divino prohibita. — 8. In lege veteri polygamia seu pluralitas uxorum fuit licita et permissa. —9. Polygamia autem, seu potius *polyviria* plurium virorum simul cum una uxore nunquam, nec in lege veteri fuit licita et permissa. — 10. An potuerit Deus in lege veteri; et possit nunc dispensare in hac polygamia seu *polyviria*, multi negativam sententiam defendunt. — 11. Affirmativa autem sententia est communior et probabilior. — 12. Circa polygamiam seu pluralitatem simultaneam uxorum, sicuti de facto Deus dispensavit in lege veteri, ita posset, si vellet, dispensare etiam nunc in lege evangelica. — 13. Nullus autem homo, neque Summus Pontifex dispensare potest circa utramque polygamiam, scilicet tam viri cum multis uxoribus simul, quam uxoris cum multis simul viris. — 14. Ad evitandam polygamiam et contrahendum secundum matrimonium ob mortem alterius conjugis requiritur, et sufficit certitudo saltem moralis de morte ejusdem conjugis. — 15. Probatur prima pars, quod scilicet requiratur certitudo, et non sufficiat solum dubium, aut probabilis opinio de morte alterius conjugis, nec ejus absentia plurium annorum. — 16. Probatur secunda pars; quod scilicet sufficiat certitudo moralis. — 17. Notitia sufficiens, et certitudo moralis de morte alterius conjugis habetur: primo, si de ea testetur parochus. — 18. Secundo, si adsit attestatio publica vel authentica. — 19. Tertio, si adsint duo testes de visu. — 20. In similibus casibus etiam consanguinei, et affines possunt esse testes; excipiuntur tamen ad id interesse habentes, uti sunt ipsimet conjuges superstites. — 21. Quarto, si cum uno teste de visu, aut cum fama, aut cum pluribus testibus de auditu concurrant verisimilia indicia et conjecturæ. — 22. Imo multi volunt sufficere etiam unicum testem de visu. — 23. Et probabilius non sufficit unus testis, nisi concurrant aliqua adminicula et indicia. — 24. Item non sufficit sola fama sine aliquo ex dictis indiciis et conjecturis. — 25. Item sine aliquo ex dictis indiciis, seu adminiculis, et conjecturis, nec sufficit absentia alterius conjugis per multos annos. — 26. Quandonam ex supradictis habeatur sufficiens certitudo moralis de morte conjugis, spectat ad judicem ecclesiasticum suo prudenti judicio, attentis omnibus circumstantiis locorum, temporum et personarum, judicare. — 27. Polygami in jure civili, etiam ab imperatoribus gentilibus infamiæ nota, aliisque pœnis afficiuntur. — 28. Polygami, nedum in jure civili, sed potissimum in jure canonico infames declarantur. — 29. Polygami condemnantur ad triremes per quinquennium; vel si falsos produxerunt testes ad probandam mortem prioris conjugis, ad septennium. — 30. Quinimo ii, qui, mentito nomine vel cognomine, prima uxore vivente, secundam ducunt, damnantur ad triremes in perpetuum; et si fuerint inhabiles, fustigantur, et ad carceres perpetuos damnantur, et si pro atrocitate criminis majores pœnas meruerint, traduntur etiam curiæ sæculari. — 31. Polygami debent abjurare de levi vel de vehementi, prout fuerint, vel leviter vel graviter de hæresi suspecti. — 32. Unde crimen polygamiæ spectat ad forum ecclesiasticum, sive ad inquisitores hæreticæ pravitatis privative quoad judices sæculares. — 33. Polygamus, qui polygamiæ pœnitentiam, seu pœnam triremium jam explevit, non potest cum secunda uxore denuo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit, nisi habeat dispensationem Apostolicam. — 34. Subnectuntur *Addit. ex aliena manu*, ad n. 42.

(1. Polygamia seu uxorum pluralitas duplex esse potest, scilicet successiva et simultanea. *Communis.* (2. Polygamia successiva est, quando quis successive plures habet uxores. *Communis.* (3. Et hic si duas successive habuit, dicitur *bigamus*; si tres, dicitur *trigamus*; si quinque, dicitur *quintogamus*; si octo, dicitur *octogamus*, et sic loquendo de aliis, textu expresso in cap. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 1. (4. Polygamia simultanea est, quando quis simul plures habet uxores. *Communis.* (5. Et hæc simultanea pluralitas uxorum est vera et propria polygamia, de qua in præsenti est sermo. (6. Et quidem pluralitatem uxorum successivam validam esse et licitam, altero conjugum mortuo, est communis Catholicorum sensus contra Montanistas et Novatianos olim secundas nuptias damnantes, et expresse habetur ex *I ad Corinth.* VII, ibi: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et *I ad Timoth.* V, vult Apostolus *Viduas juniores nubere.* Et c. *Aperiant* 11, caus. 31, qu. 1 dicitur expresse: « Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, et ita licere quinto et sexto, et ultra; quomodo et secundo marito recte nubere. » Et hoc supponitur pro certo et indubitato, tot. tit. *De secundis nuptiis* 21, lib. IV *Decret.*

(7. Polygamia seu pluralitas simultanea uxorum est jure divino prohibita. Est certa de fide; et qui contrarium assereret esse hæreticus reputandus. Sic Catholici omnes ex canon. 48 *Apostolorum;* ex concilio *Nicæno* I, c. 25 et 27. Ex Innocent. I, epistola 37; ex Syricio, epistola 1, cap. 4, ut in cap. *De conjugali* 27, quæst. 2; ex Cælestino I, in cap. *Videtur nobis* 35, quæst. 6; ex concilio *Toletano* I, cap. 17; ex Alexandro III, in *Append.*, cap. 15 et 25; ex Nicolao I, *Ad consulta Bulgarorum*, cap. 15; ex Innocentio III, in cap. *Gaudemus* 8, De divortiis, ubi ad hoc dicit unam tantum costam in unam tantum feminam conversam fuisse, et non plures in plures; ex concilio *Florentino*, in *Dec. pro Armenis;* ex concil. *Coloniensi sub Paul. III*, part. I, cap. 41; ex concilio *Moguntino sub eadem*, in *Decretis fidei*, cap. 36; et ex concilio *Tridentino*, sess. XXIV, can. 2, ubi sic est definitum: « Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit. » Et hoc aperte colligitur ex verbis ipsius Christi, *Matth.* XIX et *Marc.* X, ubi expresso docet, esse adulterum eum qui, *dimissa uxore*, ducit aliam; quod non esset, si, vivente priori, alia quoque esset uxor ejus legitima (57).

(57) Accedat vel ipsorum Protestantium principum severitas adversus impium Theophili Aletei,

(8. In lege veteri polygamia seu pluralitas uxorum, fuit licita et permissa divina dispensatione ab ipso Deo indicata primis aliquot patribus, deinde illorum verbo aut exemplo ad cæteros perventa. *Communis* cum Scoto, in 4, dist. 33, quæst. 1, art. 2. S. Thoma et S. Bonaventura, *ibid.*; Bellarmino, t. I *De matrim.* c. 11, proposition. quarta, et aliis passim. Et probat Scotus, *ex Genes.* XVI et XXV de Abrahamo, qui habuit uxores Saram, Agar et Ceturam; de Jacob, qui habuit uxores Rachelem et Liam; et de David *II Reg.* V, qui plures habuit uxores. Credibile autem non est, quod hi sancti Patres ducendo plures simul uxores fecerint aliquid illicitum, sed potius credendum est, quod illas non accepissent, nisi fuisset illis divina dispensatione seu inspiratione concessum, et in casu paucitatis fidelium procreantium prolem, ut hoc modo plures mulieres ab uno fecundarentur, et sic proles ad divinum cultum propagaretur et multiplicaretur. Et de facto Moyses, in *Deuteronomio* XXI, tanquam de re nota et passim licita loquitur, dicens: *Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, altera odiosa* (58).

(9. Polygamia autem, seu potius *polyviria* plurium virorum cum una uxore nunquam nec in lege veteri fuit licita et permissa. *Communis* cum sancto Augustino, lib. III *De doctrina Christiana*, cap. 12, et lib. *De bono conjugator.*, cap. 17; S. Thoma in 4, dist. 33, quæst. 1, art. 1 ad 7; Scoto, in 4, dist. 17 et 26; Bellarm., *loc. cit.* Et ratio est, quia hæc polygamia, seu potius *polyviria*, adversatur fini primario matrimonii, qui est propagatio prolis, et educatio ejusdem, et ex plurium virorum concubitu cum eadem muliere, vel nunquam proles progignitur, vel non nisi rarissime, ut notavit S. Augustinus, in lib. *De bono conjug.*, c. 17, et docet experientia de meretricibus.

(10. An autem potuerit Deus in lege veteri, et possit nunc dispensare in hac polygamia, seu *polyviria*, nempe plurium virorum cum una uxore? Variant doctores; negativam sententiam defendunt Bellarminus, *cit.* l. I *De matr.*, cap. 11, proposit. 2; Rosignol., *in universas de matrim. controversias contract.* XV *De matrim.* 11, prænot. 15, n. 5, citans ibi S. Augustin., l. III *De doctrina christiana*, cap. 12, et lib. *De bono conjugator.*, cap. 17; S. Thomam, in 4, dist. 33, q. 1, art. 1 ad septimum, et sic tenent plures alii, ex eo quia hæc polygamia seu *polyviria* plurium virorum cum una uxore, sit contra prima principia juris naturæ, nec per ullam mutationem circumstantiarum possit fieri bona, cum repugnet omnibus finibus matrimonii: in iis autem, quæ sunt contra principia juris naturæ, non potest Deus dispensare; secus non essent prima principia juris naturæ, adeoque, etc.

(11. Affirmativam sententiam, nempe posse Deum in hac polygamia seu *polyviria* dispensare, tenent communius et probabilius doctores, ut tenet et testatur Mastrius, in *Theol. mor.*, disp. 20, quæst. 3, n. 53. Et ratio est, quia Deus dispensare potest in aliis quoque præceptis juris naturæ, ut in fornicatione, furto, homicidio et similibus, ut docet Scotus, in 3, dist. 36, adeoque etiam in hoc dispensare posset, cum non sit præceptum urgentius istis; tum quia Deus in tali casu posset res ita disponere, ut ex hujusmodi polygamia seu *polyviria*, non sequerentur illa inconvenientia, ob quæ a lege naturæ est prohibita, atque ideo tali dispositione facta lex naturæ non obligaret; tum quia, quod sit contra jus naturale, non obstat, quin Deus id concedere possit, quia non est contra jus naturale stricte sumptum, et primario, sed tantum late sumptum, et secundario, ut distinguit ipsum jus naturale Scotus, in 4, dist. 17 et dist. 26, et repetit dist. 33, quæst. 1; Mastrius, *l. cit.*, n. 52, et alii plures; tum etiam quia, ut docet Scotus, in 3, dist. 36, et sequitur Hurtad., disp. 9, dis. 2, cum pluribus aliis recentioribus, ipsius Dei concessione et dispensatione, quæ est juris declaratio, desinit esse contra jus naturæ, quia desinit esse contra jus mariti, cum Deus ut supremus corporum Dominus possit uxori facultatem concedere, ut valide et absque injustitia in maritum, aliis quoque maritis suum tradat corpus; sicuti etiam concessione divina facta alicui, ut alterum occidat, vel ejus bona accipiat, occisio illius, et bonorum acceptio desinit esse injusta, et contra jus naturæ, quia Deus est supremus Dominus bonorum et vitæ omnium. Arg. cap. *Gaudemus* 8, De divortiis.

(12. Circa polygamiam seu pluralitatem simultaneam uxorum, sicuti de facto Deus in lege veteri dispensavit, ut satis ostensum fuit supra n. 8, ita posset, si vellet, dispensare etiam nunc in lege evangelica. *Communis* cum S. Thoma, in 4, dist. 73, qu. 1, art. 2, in corpore; Scoto, *loc. cit.*; Rosignol., n. 5, et alii passim: unde non indiget probatione.

(13. Nullus autem homo, neque Summus Pontifex dispensare potest circa utramque polygamiam, scilicet tam viri cum multis uxoribus simul, quam uxoris cum multis simul viris. *Communis*. Et ratio est, quia polygamia est jure divino prohibita, ut patet ex dictis, supra n. 7, sed nullus homo dispensare potest in lege Dei, cum inferior nequeat dispensare in lege superioris, cap.

seu Liseri, librum inscriptum *Polygamia triumphatrix*. Nam non modo Brunsmanus Danus eum acerrime confutavit, edito a. 1661 libro *Monogamiæ victricis*, sed etiam Danorum rex Cristiernus V, præter execrabilis operis damnationem, illius quoque auctorem a toto suo regno exsulare jussit.

(58) An autem etiam ante diluvium ob eamdem propagandi humani generis necessitatem, quæ post diluvium polygamiam, dispensante Deo, induxit, Deus patriarchis, aliisque polygamiam permiserit, ut Mersennius docuit *in Gen.*, *vide* cl. P. Merlin. dissertationem a Patribus Trevoltiensibus excusam in suis a. 1736 *Ephemeridibus*, mense Julio, p. 11, 25, 80.

Inferior 4, dist. 21, cap. *Cum inferior* 16, De major. et obedient. Clement. *Ne Romani*, De electione, adeoque, etc. (59).

(14. Ad evitandam polygamiam et contrahendum secundum matrimonium ob mortem alterius conjugis requiritur, et sufficit certitudo saltem moralis de morte ejusdem conjugis. Barbosa, in cap. *In præsentia* 19, De spons., n. 7; Abbas, *ibid.*, n. 6; Alexander de Nevo, n. 22; Mascard., *De probationibus, conclus.* 1074; Guttierez, pract. l. II, quæst. 8, n. 4 et seq; Reiffenstuel, lib. IV *Decret.*, tit. 21, n. 7; Rosignol., *loc. cit.*, n. 6, cum aliis ibi citatis; Bosco, disp. 22, sect. 12, concl. 2, n. 22; Sanchez, *De matrimonio*, lib. II, disp. 46, n. 6, cum pluribus ibi citatis; Layman. lib. V, tractat. 10, part. III, cap. 3, num. 1 et 2, ubi testatur de communissima aliorum.

(15. Probatur igitur prima pars, quod requiratur certitudo, et non sufficiat solum dubium, aut probabilis opinio de morte alterius conjugis, nec ejus absentia plurium annorum, ex cap. *Dominus* 2, De secundis nuptiis, ubi Lucius III universis Christianis in captivitate Saracenorum positis sic respondit: « Sane super matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus a modo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus. » Et ex cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, ubi Clemens III sic respondit Cæsaraugustano episcopo: « In præsentia nostra quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolatæ fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem, et pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis nequeunt continere; petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi ergo tuæ taliter respondemus, quod quantocunque annorum numero ita remaneant viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare. Nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. » Ex quibus sacris canonibus clare constat, requiri certitudinem ad secundas nuptias celebrandas, seu secundum matrimonium contrahendum.

(16. Probatur secunda pars, quod scilicet sufficiat certitudo moralis, ut tenent omnes doctores citati numero antecedenti, Scotus in 4, distinct. 22, qu. unic., art. 5; Valentia, tom. IV, disput. 10, quæst. 2, junct. 2, et alii passim; arg. cap. *Cum jam bellicam* 1, caus. 34, qu. 2, ibi: « Nec tamen culpabilis judicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit, » ubi ly non esse existimabatur, vero et realiter non plus importat, quam certitudinem moralem, et cap. final. § *Porro ut lite non contestata*, ibi: « Tandiu alteruter conjugum exspectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur. » ubi ly verisimiliter præsumatur, plus sane non significat, quam certitudinem moralem. Et colligitur etiam ex « Instructione pro examine illorum, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in curia eminentissimi domini card. Urbis vicarii, quam in aliis curiis cæterorum ordinariorum, » relata a Monacell. tom. III, *Append. ad Formular.*, instructione 6, ubi n. 12, in fine sic habetur: « Si tamen hujusmodi testimonia haberi non possunt, sacra congregatio non intendit excludere alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti; dummodo sint legitimæ, et sufficientes. »

(17. Probatio autem legitima, et sufficiens, seu moralis certitudo de morte conjugis habetur: primo, si de ea testetur parochus, quia hujus testimonium ex libro baptismi, matrimoniorum et mortuorum sufficienter probat; ex præscripto enim, et auctoritate concilii *Tridentini*, sess. XXIV, cap. 1, et 1 *De reform. matrimon.* industria, et fides parochi est electa ad conscribendum talem librum, adeoque indubitanter fides tali libro adhibenda est. Mascard., *De probationibus*, conclus. 673, n. 1 et seq., allegans plurimos alios; Pax Jordanus, tom. III, tit. *De fide instrument.*, n. 48, citans Rotam, dec. 321, n. 3, part. I, novis.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 10, et alii passim.

(18. Secundo, si constet de tali morte publice et authentice, id est per attestationem, aut instrumentum publicum vel authenticum a magistratu ecclesiastico, politico aut militari datum, vel a notario publico, vel alia persona in publica auctoritate constituta confectum. Hæc omnia plene probant, ut docet Mascardus, *De probationibus*, conclus. 1101, nu. 5; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 11, et communis aliorum.

(19. Tertio, si adsint duo testes de visu; isti enim ordinarie plene probant, ex l. *Ubi numerus*, ff. *De testibus*, quæ canonizata est in cap. *Si testes*, § *Ubi*, n. 4, quæst. 3, quo utroque in loco dicitur: « Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficiunt; » concordat textus, in c. *Licet universis* 23, De testibus, ubi Papa Alexander III sic expresse dicit: « Mandamus, si inter vos... emerserit quæstio... non minus, quam duorum, vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, et fidelis conversationis testimonium admittatis, juxta illud Dominicum (*Matth.* XVIII, et *Luc.* XVII): *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum;* quia licet quædam sint causæ, quæ plures quam duos exigant testes, nulla

(59) Videant ergo, qui Socratis auctoritate ducti legem a Valentiniano I editam ferunt, « ut cuicunque volenti liceret uxores duas habere legitimas; » videant, inquam, quam fidem ea Socratis narratio mereatur. Confer P. Nicolai *Lection. et dissert. Biblicarum*, t. III, p. 170 et seqq., ubi etiam disputat, an ethnicis quoque veteris legis tempore licuerit ex divina dispensatione plures simul uxores legitimas habere.

est tamen causa, quæ unius testimonio quamvis legitimo terminetur; » et quid simile habetur in c. *In omni negotio* 4, De testibus; ubi expresse dicitur: « quod duorum hominum testimonium verum est. » Censentur autem ad præsens testes de visu, non solum, qui conjugis morti vere præsentes fuerunt, vel illum mortuum viderunt propriis oculis, sed etiam qui ejusdem sepulturæ, aut exsequiis die tertia, septima et tricesima interfuerunt, et consanguineos illius viderunt, et audierunt talem conjugem mortuum, sepultum et hujusmodi, etc. Mascardus, *De probationibus*, conclus. 1077; Gobat, tract. 9, n. 312; Reiffenstuel, *l. cit.*, n. 12.

(20. In similibus casibus etiam parentes, consanguinei et affines sufficiens testimonium ferre possunt, utpote ordinarie, magis quam alii, conscii de morte suorum conjunctorum. Arg. l. *De tutela*, cod. *De in integrum restitutione.* Sic post Jo. Andream Mascard., *loc. cit.*, n. 8; Reiff., *l. c.*, n. 13, et alii passim; exceptis tamen ad id interesse habentibus, uti sunt ipsimet conjuges superstites, quia in propria causa nemo idoneum testimonium ferre potest. L. *Nullus*, ff. *De testibus*, et l. *Omnibus*, c. eod.; Gobat, *loc. cit.*, n. 310; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 13, et alii.

(21. Quarto, si cum uno teste de visu, aut cum fama, et rumore, vel cum pluribus testibus de auditu concurrant alia verisimilia indicia, et conjecturæ de morte conjugis, v. g. si casu e ponte, muro vel navi in flumen deciderit, nec amplius apparuerit, et quamvis diligenter in tali flumine inquisitus, minime repertus fuerit; si periculosam navigationem, aut prælium ingressus, vel in loco, ubi pestis, aut fames grassabatur, diu moratus, jam a longo tempore non compareat, et interim scitur in talibus occasionibus plures naufragio, gladio, contagiosa lue, aut penuria periisse, et hujusmodi; per ipsa enim, et similia fit sufficiens probatio. Arg. l. ult. cod. *De probation.*, l. *Indicia certa*, cod. *De rei vindic.* l. 3, § *Ejusdem*, ff. *De testibus*, l. *Hæredes palam*, § *Sed si notam*, ff. *De testamentis*, l. *Cum proponeretur*, ff. *De legatis* 1, l. 1, § final., ff. *De verbor. obligat.*, cum similibus, cap. *Si testes*, § *Sæpe* 4, quæst. 3, cap. 1. *De appellationibus*, c. *Præterea* 27. De testibus, cap. *Illud quoque* 11, De præsumptionibus, cum similibus; ea in specie tenent Gobat, *loc. cit.*, nu. 314; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 14; Guttierez, *De matrimonio*, c. 51, n. 2, et alii plures.

(22. Imo Abbas, in cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, nu. 6, et ibi Hostiensis in fine, Angelus, Veracrux, et alii volunt, etiam unicum testem de visu facere sufficientem probationem de morte conjugis. Arg. cit. cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, ubi statuitur, quod mulieres nequeant contrahere aliud matrimonium, *donec certum nuntium recipiant de morte virorum*, ubi per ly *certum nuntium*, videtur designari unum testem de visu deponentem; quod admittit etiam Farinac., in *Praxi criminal.*, part. v, quæst. 140, n. 73, casu, quo conjux obierit in loco ita distanti, ut facile nequeant aliæ probationes haberi, quod cum hac limitatione recipit etiam Sanchez, *citat.*, disput. 46, n. 12.

(23. At id. Sanchez, *ib.*, cum Bartolo, Emmanuele Sa, et aliis docet, probabilius non valere unicum testem, nisi concurrant aliqua adminicula, aut conjecturæ ex recensitis, *supra* n. 21. Quod et tenent Rosignol., *loc. cit.*, n. 6 et in fine cum aliis ibi citatis; Guttierez, *De matrimonio*, cap. 51, n. 2; Reiffenstuel, *loc. cit.*, nu. 15, Barbosa, in cit. cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, nu. 3, et alii recte intelligentes dicta verba *certum nuntium* non in masculino, sed in genere neutro, ita ut significent *certa nova*, seu certam relationem, non autem certam personam, quia una sola persona, quantumvis legitima et idonea, relationem de jure certam non facit, nec sufficienter probat. L. *Jurisjurandi*, cod. *De testibus*, ibi : « Manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiatur, etiamsi præclaræ curæ honore præfulgeat, » ubi proinde summarium refert illud vulgatum *Vox unius, vox nullius*. Concordant c. *Si testes*, § *Jurisjurandi* 4, quæst. 3, cap. *Admonere* 33, quæst. 1, ubi Stephanus Papa V, generaliter inquit : « Nec Evangelium, nec ulla divina humanaque lex unius testimonio quempiam condemnat, vel justificat. » Cap. *Veniens* 10, De testibus, ibi : « Nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus. » C. *Licet universis* 23, eod., ibi : « Nulla est tamen causa, quæ unius testimonio, quamvis legitimo, terminetur. »

(24. Item nec sufficit sola fama ad probandam mortem conjugis sine aliquo ex indiciis, adminiculis aut conjecturis relatis *supra* n. 21, quia sola fama sine adminiculis et indiciis non facit plenam probationem : fama enim sæpe est fallax, teste experientia, nam *dictum unius facile sequitur multitudo*, ut dicit expresse Innocentius III, in. c. *Cum in juventute* 12, De purgatione canonica; et tenet Barbosa, in cit. cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, n. 3, cum plurimis ibi citatis; Sanchez, *cit.*, disp. 46, n. 15; Rosignol., *loc. cit.*, n. 6; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 18; Glossa, in cap. *Si testes*. 4, quæst. 3, verb. *Fama;* Mascharдus, *De probationibus*, conclusion. 754, ubi testatur de communi.

(25. Item nec sufficit sine aliquo ex dictis adminiculis aut conjecturis absentia alterius conjugis ad multos annos. Sanchez, *cit.* disp. 46; Guttierez, *loc. cit.*, n. 4; Silvester, verb. *Matrimonium* 8, quæst. 13; Navarr., c. 22, n. 53; Rosignol., *loc. cit.*, n. 6, et alii passim, per textum *cit.*, cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus relat., *supra* n. 15, ibi : « Absentes ultra septennium.... Quantocunque annorum numero ita remaneant. »

(26. Quandonam autem ex supradictis habeatur sufficiens certitudo moralis de morte

conjugis? spectat ad judicem ecclesiasticum suo prudenti judicio, attentis omnibus circumstantiis locorum, et temporum, et personarum, judicare. Sanchez, lib. II, *De matrim.*, disp. 47, n. 7; Guttierez, l. II, pract. qq., quæst. 8, n. 9; Layman, l. v, tract. 10, cap. 3, n. 1; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 9; Abbas, in cap. *In præsentia* 19, De sponsalibus, n. 6, et alii passim per textum in l. III, § *Ejusdem*, ff. *De testibus*. Quæ lex canonizata est in cap. *Si testes* 3, caus. 4, quæst. 3, ibi : « Sæpe sine publicis monumentis cujusque rei veritas deprehenditur, alias numerus testium, alias dignitas et auctoritas, alias veluti consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Hoc ergo solum tibi rescribere possum summatim (alloquitur judicem imperator) non utique ad unam probationis speciem cognitionem statim alligare debere, sed ex sententia animi tui te existimare oportere quid aut credas, aut parum probatum tibi opinaris. » Et cit. cap. *Si testes* 3, caus. 4. qu. 3, ibi : « Confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis et testimoniis, quæ rei aptiora, et veritati proximiora esse compererit. » Et cap. *Præterea* 27, De testibus, ibi : « Etenim circumspectus judex, atque discretus motum animi sui ex argumentis et testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit. »

(27. Polygami in jure civili, etiam ab imperatoribus gentilibus, infamiæ nota, aliisque pœnis afficiuntur. L. *Prætoris verb.* 1, ff. *De his qui notantur infamia*, l. *Neminem* 2, cod. *De incestis et inutilibus nuptiis*; Bellarmin., lib. I *De matrim.*, cap. 10, in fine, et alii passim.

(28. Polygami, nedum in jure civili, sed potissimum in jure canonico infames declarantur, textu expresso in cap. *Nuper* 4, De bigamis non ordinandis; ibi : « Unde illum comitatur infamia, qui duas simul uxores habet. »

(29. Polygami condemnantur ad triremes per quinquennium; vel si falsos produxerunt testes ad probandam mortem prioris conjugis, ad septennium, prout late docet Carena, part. II, *De polygamis*, tit. 5, § 12, cum plurimis aliis; Rosignol., *loc. c.*, n. 11.

(30. Quinimo Urban. VIII, die 20 Jul. 1627, const. incip. *Magnum in Christo*, decrevit quod ii, qui, mentito nomine vel cognomine, prima uxore vivente, secundam ducunt; præter pœnas, quas ordinarie incurrunt polygami, damnentur ad triremes in perpetuum, et si fuerint ignobiles, fustigentur et ad carceres perpetuos damnentur; si vero pro qualitate et enormitate criminis majores pœnas meruerint, etiam curiæ sæculari arbitrio sacræ congregationis cardinalium generalium inquisitorum puniendi tradantur.

(31. Polygami, tanquam suspecti de hæresi, debent abjurare de levi vel de vehementi, prout fuerint, vel leviter, vel vehementer, de hæresi suspecti; Carena, *loc. cit.*, § 11 per tot.; Rosignol., *loc. c.*, n. 11, et alii passim. (32. Unde crimen polygamiæ spectat ad forum ecclesiasticum, sive ad inquisitores hæreticæ pravitatis, privative quoad judices sæculares. Rosignol., *loc. cit.*, n. 11, cum aliis ibi citatis; et late Pignatell., tom. I, consult. 113 per tot., et præsertim n. 3, ubi dicit, quod generatim "observatur per totam Italiam et Europam, ac ubicunque sunt inquisitores fidei, quod ex hujusmodi hæresis suspicione officium S. Inquisitionis procedat contra ducentes secundam uxorem, vivente prima; quod ab anno 1625 usque ad hanc diem semper in suprema et universali inquisitione fuit habitum pro constante, ita ut contra judices laicos prætendentes causam polygamiæ ad se spectare, privative, quoad ordinarios et inquisitores, processerit tanquam contra impedientes S. Officium, præsertim die 18 Jan. 1601, et die 30 Sept. 1604.

(33. Polygamus, qui polygamiæ pœnitentiam, seu pœnam triremium jam explevit, non potest cum secunda uxore denuo matrimonium contrahere, quamvis prima legitima uxor decesserit, nisi habeat dispensationem Apostolicam, quia obstat et impedimentum criminis. Sac. cong. Conc., *in S. Severi*, 10 Jun. 1704, ut refert Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 2, n. 30; et Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, litt. P, n. 227.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(34. Quomodo sit probanda mors conjugis, ut permittantur secundæ nuptiæ, non male hic expendit Auctor. Sed confer etiam Naural, *De vita et morte hominis*, theorem. 50 per tot.; tum Albic., *De inconstant. in fid.* cap. 36, n. 90 et plur. seq.

(35. Polygamia non esse delictum misti fori, sed unice pertinere ad judicium ecclesiasticum, vel tribunal inquisitionis, vel ordinarium, pluribus probat Albic., *De inconstantia in fide*, dict. cap. 36, a num. 1 ad plur. seq.

(36. Quid autem, si polygamus in tribunal inquisitionis exceptionem opponat nullitatis prioris matrimonii a se contracti, an remittenda sit causa ad ordinarium, ita ut prius de exceptione hac sit cognoscendum ?

(37. Varias doctorum opiniones, tum praxim supremæ inquisitionis affert Albic., *De inconstant. in fide*, dict. cap. 36, n. 108 et plur. seq.

(38. Gravior quæstio est, an puniri in S. Officio possit, qui pendente lite super validitate primi matrimonii, contraxit secundum matrimonium.

(39. At consule etiam de hac quæstione eumdem Albic., *De inconstant. in fid.*, cap. 36, nu. 118 et seq.

(40. Ex constitutione Urbani VIII, cui initium est, *Magnum*, polygami, qui falsis testibus deceperunt curiam ecclesiasticam ad obtinendam licentiam contrahendi secundum matrimonium, damnandi sunt ad triremes in perpetuum, vel si sunt inhabiles, publice sunt fustigandi et damnandi in perpetuum quoque sunt ad carceres; quinimo ex circumstantiis possunt arbitrio supremæ

congregationis universalis tradi brachio seculari.

(41. Verum hanc constitutionem emanasse ad terrorem inde liquet, quod vix elapsis decem annis ab ejus promulgatione, suprema congregatio archiepiscopo Beneventano rescripsit, polygamos, qui ad suum statum liberum probandum usi haud fuerunt falsis testibus, damnandos esse ad trimeres per quinquennium; polygamos vero, qui usi sunt falsis testibus ad probandum suum liberum statum, ad triremes per septennium esse damnandos, et falsos testes damnandos esse ad triremes ad quinquennium, vel brevius tempus pro varietate circumstantiarum. Et ita semper postea servatum est.

(42. Non immerito dubitari potest, an hæc pœna obtineat contra polygamos, qui non falsis testibus, sed falsis scripturis usi sunt?

PONTIFICALIA.

SUMMARIUM.

1. Pontificalia exercere, et pontificaliter celebrare de jure potest episcopus in locis exemptis suæ diœcesis. — 2. Pontificalia exercens in ecclesiis regularium baldachinum erigere potest. — 3. Pontificalia exercens episcopus extra cathedralem, non presbyteros simplices, sed canonicos cathedralis inservientes adhibere debet. — 4. Pontificalia exercere in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii prohibitum est archiepiscopo per conc. Trident. — 5. Pontificalia exercere non potest suffraganeus datus episcopo post illius mortem, sede vacante, capitulo contradicente. — 6. De exercitio pontificalium et de collatione ordinum in aliena diœcesi, etc., ad n. 8.— 9. Alia ad rem vid. verb. Episcopus, art. 4 et 7. — 10. Quid amplius ad rem notandum, vide ibi ad n. 14.

(1. Pontificalia exercere et pontificaliter celebrare de jure potest episcopus in locis exemptis suæ diœcesis. Sac. congr. Rit., *in Ferrarien.*, 20 Jun. 1600, teste Aldan., in *Compendio canon. resol.*, lib. II, tit. 8, n. 15.

(2. Pontificalia exercens episcopus in ecclesiis regularium baldachinum erigere potest. Sacr. cong. Episc. et Reg., die 10 Jun. 1603.

(3. Pontificalia exercens episcopus extra cathedralem, non presbyteros simplices, sed canonicos cathedralis inservientes adhibere debet. Sac. congr. Rit., die 2 Aug. 1631, penes Aldan., d. lib. II, tit. 8, n. 16. *Vide* tamen verb. Assistentia, n. 25.

(4. Pontificalia exercere in ecclesiis suffraganeorum absque licentia episcopi ordinarii prohibitum est archiepiscopo per concil. *Trident.*, sess. VI, *De reformat.*, c. 5, S. C. Episcop. et Regul., die 18 April. 1599; apud Aldan., d. l. II, tit. 8, n. 17.

(5. Pontificalia exercere non potest suffraganeus datus episcopo post illius mortem, sede vacante, capitulo contradicente. Sacr. congr. Conc., *in Vilnen.*, 22 Febr. 1631, referente Sellio, in *Selectis canon.*, c. 22, n. 3.

(6. Pontificalia exercens episcopus in aliena diœcesi de ordinarii loci expressa licentia potest ordines conferre, etiam suis propriis diœcesanis, non obstante conc., c. 5, sess. VI, *De reform.* Sac. congr. Conc., de qua Sell., d. c. 21, n. 5.

(7. Pontificalia exercere in loco exempto, et jurisdictionis non episcopi, sed inferioris, non potest episcopus vocatus etiam ab ipso inferiore, sine licentia episcopi, intra cujus diœcesis fines esset locus ille, etiamsi ille inferior prætenderet ratione exemptionis vocare episcopum, quem maluerit, ad administrandum sacramentum confirmationis; dummodo locus ipsius exempti sit intra fines diœcesis alicujus, ita ut non sit nullius, quia tunc posset. Sac. cong. Conc., cujus meminit Armend., in add. ad recup. leg. *Navarræ*, l. I, tit. 18, l. VII, *De episc.*, n. 68; apud Barbosam, in *Summ. Apost. dec.*, verb. *Pontificalia*, n. 7.

(8. Pontificalia exercere non potest alienus episcopus de licentia patriarchæ in diœcesi alicujus episcopi suffraganei sine ipsius licentia. Sac. cong. Conc., apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.* verb. *Pontificalia*, n. 8.

(9. Alia. *Vide* verb. Episcopus, art. 4 et art. 7.

(10. Episcopus et præpositus militiæ S. Georgii M. in Bavaria pontificalia exercere solummodo possunt in ecclesia, in ædibus ducalibus et electoralibus sita, et militum equitum dicti ordinis conventui assignata, et exempta, atque immuni ab omni ordinarii episcopi loci jurisdictione. (11. In quibuscunque autem aliis ecclesiis, nullo pacto, nisi de ordinarii locorum permissu, toties quoties occasio postulaverit, sub pœnis juxta canonicas sanctiones inflictis exercere valent. Bened. XIV, tom. I, const. 32, incip. *Militares*, § 6.

(12. Pontificalium usus, quo quis ex privilegio gaudeat, non probat illius exemptionem ab ordinaria jurisdictione. Idem, tom. II, constitution. 40, incip. *Causarum.* (13. Ideo in cap. *Ut Apostolicæ*, De privileg. in 6, distinctio fit inter prælatos pontificalibus utentes, qui exempti sunt, et eos, qui non sunt exempti. Idem, *ibid.*

* ADDITIO NOVA.

(14. Quæ pertinent ad usum Pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessorum, habes verb. Abbas, num. 31, in quo refertur Decretum a S. Rituum congregatione circa usum istum emanatum die 27 Septembris 1659, et declaratio ejusdem decreti pro congregatione Casinensium die 20 Julii 1660. Itaque hic tantum subjiciemus Epistolam encyclicam, quæ inter constitutiones Selectas Benedicti XIV, part. I, est num. 31.

Innovatio decreti Alexandri PP. VII, circa usum pontificalium prælatis episcopo inferioribus concessorum.

« Reverendis. domine uti frater : sanctissimus dominus noster pro diuturno, quo gubernat Ecclesiam, zelo ac sollicitudine, animo reputans, quod ea, quæ a longo tempore fuerunt statuta, quanquam opportunissima et necessaria, ita tamen decursu temporis in desuetudinem abeant, et in oblivionem, ut penitus tandem negligantur : ac proinde varios abusus animadvertens inolevisse adversus decreta a San. Mem. Alexandro VII constituta, præsertim circa usum pontificalium; in congregatione ordinaria Sacrorum Rituum habita coram eodem pontifice anno 1659, idem sanctissimus dominus Noster nedum opportunum, sed plane necessarium duxit præscribere, sicut reapse præscripsit, quod non solum fieret nova prædictorum decretorum in memorata congregatione editorum impressio, sed etiam quod ad omnes locorum ordinarios eorum exemplaria transmitterentur (quorum unum etiam amplitudo tua hisce adnexum recipiet); ad hoc, ut pro munere, quod ipsis incumbit, ac pro peculiari studio, quo in res sacras easdem affectos esse decet, exactam eorumdem decretorum observantiam urgeant et compleant; eoque magis, quod asserentibus tunc temporis monachis Casinensibus, etiam pro aliena ecclesia Apostolico indulto eis licitum esse ecclesiasticam supellectilem benedicere; et sacra congregatio mandavit usque ab anno 1660, tale indultum authenticum ex archivio Apostolico desumptum exhiberi, et interim abstinere, nunquam huc usque fuit ostensum ; et diu felix ac incolumis vivat.

« Romæ 31 Martii 1744, Amplitudinis Tuæ.

« Uti frater

« C. card., De Marinis, præfectus.

« T. Cervini, patriarcha Hierosolymitanus. »

PONTIUS PILATUS.

(1. Pilatus, quis et unde esset, variant auctores. Quidam ipsum dicunt Romanum, et alii Italum. Petrus Comestor sustinet fuisse Gallum a Delphinatu. et Theophylactus natum in Ponto. Calmet in *Dictionario*, verb. *Pilatus*, hæc habet : (60) Pontius Pilatus, cujus genus, et patria latent; quamvis Romanus, vel saltem Italus vulgo credatur, vir erat ingenio fervido et pervicaci, et (Philon. teste) avarus, insatiab., sententias venditans, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes, sævissim. crudelit., etiam contra innocentes exercens. Is cum sederet pro tribunali in examine causæ Domini Nostri Jesu Christi, per internuntium a sua uxore monitus fuit, ne se in causa justi illius hominis immisceret : *Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens : Nihil tibi, et justo illi; multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* (*Matth.* xxvii, 19.)

(2. De hoc somnio uxori Pilati immisso an divinitus, vel a diabolo, non conveniunt doctores. S. Ignatius martyr, epist. 8, *ad Philipp.*, vult, somnium illud a diabolo fuisse immissum, quia metuebat, ne Christi morte regnum suum everteretur ibi : « Cacodemon terrebat mulierculam uxorem Pilati, turbans eamdem in somnis, et ut a crucifigendo cessaret, moliebatur, quia sentiebat suam perniciem. » Et idem sentit Beda, *in Matth.* At Origenes, Theophylactus, Euthimius, Ambrosius, Augustinus et Chrysostomus tenent, somnium illud divinitus immissum fuisse, ut antequam injustissima Christus damnaretur sententia, hoc quoque somnio illum esse innocentem aperte constaret. Sic apud card. Lambertin., deinde Benedictum XIV, in opere *De festis D. N. J. C.*, num. 242, ubi etiam refert, quod dicta uxor Pilati vocaretur, ut tradunt aliqui, *Claudia Procula ;* et Cornelius a Lapide testatur, quod apud Græcos sit in sanctorum numero ascripta. (3. Pilatus autem suorum scelerum pœnas luit; damnatus enim ad perpetuum carcerem Viennæ in Gallia, quam urbem popularis Viennensium traditio fert, suam fuisse patriam, in tantas angustias redactus, eo furoris devenit, ut necem sibi consciscerel. Eusebius, lib. ii, cap. 7; Orosius, lib. vii, cap. 5; apud Calmet, *l. c.;* Ado Vienn. episc., in *Chron.;* apud Lambertin., *loc. cit.**; S. Ignat. non est auctor *Epist. ad Philip.*

PORTA.

SUMMARIUM.

1. Episcopus facit claudere portas habentes immediate aditum ad ecclesiam. — 2. Janua domus positæ super sacristiam locatæ laicis, si habeat aditum ad ipsam sacristiam, claudenda est. — 2. Cætera ad rem. ad n. 11.

(1. Episcopus facit claudere portas habentes aditum immediate ad ecclesiam. Sacr. congr. Immun., 20 Novembr. 1640, lib. iii *Decret.* Paul., pag. 133.

(2. Janua domus positæ super sacristiam locatæ laicis, si habeat aditum ad ipsam sacristiam, claudenda est. Sacra congreg. Immun., *in Reatina*, 4 Decemb. 1628, lib. i *Decret.* Paulucci, pag. 115.

(3. Injungitur ordinario, ut faciat claudere

(60) Sunt qui velint Arretii exstare antiquam Pilati domum. Fabulæ hujus origines explicat P. Bernardinus Vestrinius, Scholarum piarum, t. II suarum *Epistolarum theologicarum*, ep. 37. Confer Zaccariam, in *Historia litteraria Italiæ*, t. II, p. 11

januam apertam a debitore, per quam sibi aditum aperuit ad ecclesiam in fraudem creditorum. Sacr. congr. Immun., *in Cosentina*, 26 Febr. 1636, l. II *Decret.* Paul., pag. 243

(4. Injungitur episcopo, ut januam domus laici tendentem ad ecclesiam claudere faciat ad vitandam inconvenientiam ob confugium male viventium. Sacr. congr. Immun., *in Urbevetana*, 7 Maii 1658, lib. *Decret.* Rocci, pag. 89; *in Theanen.*, 30 Mart. 1677; lib. II *Decretor.* Alt., pag. 1581; *in Bojanen.*, 15 Jul. 1679; lib. cit. pag. 1699.

(5. Similiter janua e monasterio habens ingressum ad molendinum, a quo patet aditus ad viam publicam, est claudenda ad fraudes vitandas. Sacra congr. Immun., *in una Civitatis Castelli*, 14 Mart. 1663, libr. *Decretor.* Rocci, pag. 464

(6. Janua domus ecclesiæ commendæ equitum Hierosolymitanorum, per quam patet aditus ad ipsam ecclesiam, quatenus locetur laicis, claudatur. Sacra congregat. Immunit., *in Asculana*, 17 Septembr. 1680; lib. II *Decretor.* Alt., pag. 2049.

(7. Claudatur janua sacristiæ, per quam habetur exitus extra civitatem. Sac. cong. Imm., *in Sorana*, 3 Jun. 1693; lib. *Decret.* Vallemani, pag. 51.

(8. Episcopus mandet claudi aditum ad cœmeterium, et, eo clauso, declaret domum contiguam ecclesiæ et cœmeterio non gaudere Immunitate. Sacra congregat. Immun., *in Alatrina*, 1 Martii 1700; lib. III *Decretor.* Vallemani, pag. 276.

(9. Episcopus absque facultate Apostolica nulliter absolvens ab excommunicatione effractores januæ ecclesiæ, tenetur illis notificare, se absque facultate absolvisse. Sacr. cong. Immun., *in Bobien.*, 2 Mart. 1700, ibi pag. 275.

(10. Injungitur episcopo, ut cryptas, et aditus subterraneos a domibus privatorum ad ecclesias et loca immunia claudere faciat. Sacra cong. Imm., *in Aquilana*, 9 Mart. 1632; lib. II *Decret.* Paul., pag. 115; apud D. Riccium, in sua *Synopsi*, verb. *Episcopus quoad Immunitatem*, n. 50.

(11. Janua, per quam habetur aditus ad ecclesiam, claudenda est. S. C. C., *in Eugubina*, 2 Jun. et 4 Augusti 1736, non obstante transactione et concordia cum quadam societate lanariorum facta a dominis de Tundis. Sic apud *Thesaurum Resol. S. C. C.*, tom. VII.

PORTIO, PORTIONARII CATHEDRALIUM.

SUMMARIUM.

1. Portio, quæ sit in ecclesia, erigi non potest in præbendam pœnitentialem. — 2. De portionibus perpetuo unitis dignitatibus, ibi. — 3. Portionarii et dimidii portionarii vocem in capitulo habentes sunt capitulares, sub conditionibus ut ibi. — 4. Portionarii repræsentant beneficiatos seu mansionarios; et ad quæ teneantur. — 5. Alia notabilia ad rem, ad n. 21.

(1. Portio, quæ sit in ecclesia, erigi non potest in præbendam pœnitentialem, sed præbenda canonicalis; at si non essent præbendæ, sed fructus omnes in distributionibus quotidianis consisterent, tunc distributiones habebuntur pro præbenda. Sac. congr. Conc., teste Nicolao Garc., *De benefic.*, part. v, cap. 4, n. 127.

(2. Portiones, si perpetuo unitæ sint dignitatibus, ita ut portionum titulo suppresso, effectum sit unum duntaxat beneficium, non tenentur ii, qui tales obtinent dignitates, ad aliud servitium, quam suarum dignitatum. Quod si absque suppressione tituli portiones unitæ sint dignitatibus ad vitam obtinentium, et alias uti duo beneficia obtineantur, utriusque beneficii servitia præstanda sunt. Sacr. congr. Conc., referente Nicol., Garc., *De benef.*, part. III, cap. 2, n. 509.

(3. Portionarii et dimidii portionarii vocem in capitulo habentes sunt capitulares; sed tunc inter capitulares censendi sunt, cum ex Apostolico privilegio, vel ex consuetudine, aut Ecclesiæ statuto inter capitulares connumerantur; si autem ipsi talibus facultatibus non potiantur, episcopus poterit contra eos absque adjunctis procedere. Sac. congreg. Concil., penes Nicol. Garc., in addit. ad suum tract. *De benefic.*, part. XI, cap. 1, n. 219; et Rotam, decis. 296, nu. 1, part. II *Diversor.*, et decis. 708, part. II, recent.; et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Portio, Portionarii cathedralium*, n. 3.

(4. Portionarii repræsentant beneficiatos seu mansionarios, et tenentur ad omnia sicut beneficiati. Sacr. congr. Rit., *in Hispalen.*, die 5 Jul. 1603, quam refert Sellius, in *Selectis canon.*, cap. 35, n. 48.

(5. Portionarii et alii beneficiati, si in omnibus sint æquales canonicis, duplici ductu, sicut canonici, thurificandi sunt, non obstante libro cæremonialis, quia intelligitur, quando presbyteri non sunt æquales canonicis. Sac. congreg. Rit., *in Cæsaraugustana de Daroca*, 21 Mart. 1615, penes Sell., d. c. 35, n. 47.

(6. Portionarii ecclesiæ cathedralis etiam animarum curam habentes, debent in processionibus incedere post canonicos, et tanquam membra non debent a corpore separari per interpositionem rectorum aliarum ecclesiarum. Sacra congr. Rit., *in Turritana*, 1 Jun. 1601, et 27 Julii ejusdem anni, et *in Terulen.*, 20 Decemb. 1601; apud Sellium, dict. cap. 35, n. 48.

(7. Portionarii perpetui ecclesiarum parochialium præcedere debent portionariis amovibilibus ecclesiæ cathedralis in processionibus, in quibus dantur distributiones ex redditibus capituli cathedralis. S. cong. Rit., *in Terulen.*, 17 Decemb. 1695, quam citat Sellius d. c. 35, n. 49.

(8. Portionarii non debent quidquam al-

terare et æquiparare se canonicis in vestibus. Sacr. cong. Rit., *in Segobien.*, 7 Julii 1612, de qua Sellius, d. c. 35, n. 50.

(9. Portionarii non comprehenduntur sub c. 6, sess. xxv, *De reform.*, si solum vocem in capitulo habeant, et ideo potest episcopus sine adjunctis capitularibus ad correctionem et punitionem eorum procedere. Sac. congr. Concil., quam adducit Sellius, d. c. 35, n. 51.

(10. Portionariis et beneficiatis Ecclesiæ Toletanæ prohibetur uti habitu concesso canonicis, sed ut antiquum habitum retinere debeant, declarat sac. cong. Rit., *in Toletana*, 17 Dec. 1605; apud Sell., dict. c. 35, n. 52.

(11. Portionarii Ecclesiæ Terulen., uti de corpore illius Ecclesiæ, debent insimul cum canonicis, et aliis ministris incedere et præcedere portionarios et vicarios aliarum Ecclesiarum parochialium illius civitatis. Sac. cong. Rit., *in Terulen.*, 15 Mart. 1603, et 16 Sept. 1606, et 12 Maii 1612, ut per Sell. d. cap. 35, n. 53.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(12. Sunt in cathedralibus et collegiatis beneficiarii, qui alibi portionarii, alibi mansionarii, alibi hebdomadarii, et alibi aliter nuncupantur. Videsis Ayrer, *De beneficior. assis.* (13. Eorum institutio exeunte sæculo decimotertio Romæ primum facta est in basilica S. Petri a Joanne XXI, de anno 1277, ut ex ejus bulla relata in collectione *Bullarum S. Basilicæ Vaticanæ* 1, ad annum 1227. (14. Primis enim illis temporibus, quibus in cathedralibus ecclesiis capitula inducta fuere, uni canonici, si clericos ministeriales excipias, divina officia in choro persolvebant, majori vel minori frequentia pro cathedralium diversitate. (15. At, ex quo canonici residentiæ leges violare cœperunt, ne ipsa divina officia penitus in ecclesiis cathedralibus, desererentur, instituti fuere hi beneficiarii, ut vice canonicorum eademmet divina officia persolverent, cum plena tamen ad ipsos canonicos subjectione, servitiumque cathedralis habitum fuit pro titulo beneficii eorumdem, ut colligitur ex dicta *Bulla Joannis XXI*, tum ex altera *Nicolai III*, anni 1279. (16. Confer etiam Ayrer, *ubi supra*. Atque exinde ea differentia nata est inter canonicos capitulorum cathedralium, et hosce beneficiarios, quod illi pro titulo habent ecclesiam ipsam, cui *incardinati* sunt, hi vero habent pro titulo non quidem ecclesiam ipsam, sed ejusdem servitium ab ipsis in illius choro præstandum, *ut patet ex mox citatis bullis*.

(17. Ex hac ipsa ratione, quod assumpti hi beneficiarii sunt ad supplendas vices canonicorum non residentium, facile colligi potest, cur secus ac canonici ipsi, quippe quibus longe facilius absentia indulgetur, ad assiduam præsentiam et perpetuam residentiam, neque illam otiosam et desidiosam, sed laboriosam, qualem canones volunt, teneantur.

(18. Qua beneficiorum chori recenti origine spectata, mirandum haud est, si nulla eorum fiat mentio in Decretalibus Gregorii IX, et propterea dum de hujusmodi beneficiariis disserendum occurrit, loco textus, qui sane deest, allegatur communiter celebris Glossa in cap. penultimo, verbo *Assisios*, De cleric. non residen., quæ Glossa post tempora Joannis XXI et Nicolai III scripta fuit, et quod a dictis Pontificibus in dictis bullis traditum est de dictis beneficiariis, applicat Assisiis, in dict. cap. penultimo memoratis, vocatosque Assisios vult, quasi assiduos, scilicet ex eo quod in ipso assiduum et quotidianum chori servitium rejecerint canonici, rariori assistentia ob dignitatem sibi reservata; quod etsi verum vocis illius etymon non sit (verum enim profert Ducange), ad rem tamen alludit.

(19. Hi beneficiarii non veniunt nomine capituli, neque stallum in choro, neque vocem in capitulo habent. Adi Anton. Fabricium Blenyan., in *Prax. beneficial.*, titul. *De reliq. stipend. eccles.*, fere per tot.

(20. Eadem tamen haud est horum beneficiariorum conditio in omnibus ecclesiis. Idem auctor, *ubi supra*. Quinimo hi beneficiarii in aliquibus ecclesiis jure collegii gaudent, et sic peragunt suas peculiares congregationes, habent proprium, illudque distinctum archivium, arcam communem, peculiare sigillum, stallum in choro, tum pro capite dignitatem. Sed hinc non sequitur, quod corpus efforment a canonicis distinctum. (21. Jus enim collegii solummodo tribuere iis valet facultatem se congregandi pro negotiis propriis, et de iis statuendi sine dependentia a capitulo, tum cætera mox dicta; non item efformationem corporis distincti, quæ in una eademque ecclesia repugnat. (22. Quocirca et hi beneficiarii gaudentes jure collegii, in reliquis capitulo obedire debent. Confer. Rot., in *Gerunden. Servitutum super bono jure*, 15 Februar. 1731, § *Siquidem*, *cor. clar. mem. Cincio*

(23. Nec ulla in ecclesia sunt hi beneficiarii in omnibus æquales canonicis, et propterea thurificandi duplici ductu non secus ac ipsi canonici, ut vult auctor, num. 5; allegata ex Sellio Resolutione sacræ congregationis Rituum, *in Cæsaraugustana de Daroca*, 21 Mart. 1615. (24. Possunt sane ex inveterata consuetudine esse hi beneficiarii, qui perinde ac canonici thurificentur duplici ductu, at non inde sequitur, quod sint et esse possint ii in omnibus canonicis æquales, contra ipsorum institutionem. Et in his terminis accipienda est dicta resolutio sac. congreg. Rituum, si vera est; nam Sellius hic inter apocryphos auctores recensendus est, observante Ursaya, tom. II, part. II, discept. 17, n. 37.

PORTIO CONGRUA.

De portione congrua parocho, aut vicario, vel seminario constituenda, sequentia notasse satis sit.

(1. Portio congrua assignanda parocho ex causa debiti pensionum carcerato censeri debet summa scutorum centum argenti illarum partium. Sac. cong. Concil., *in Albiganen.*, 26 Junii 1626, teste Aldan., *in Compend. can. res.*, lib. III, num. 4.

(2. Portio congrua vicario præstanda interim, dum parochialis de idoneo rectore provideatur, est duorum aureorum pro singulis mensibus. Sac. congreg. Concil., referente Nicol. Garc., *De benefic.*, part. IX, c. 2, num. 14.

(3. Portio congrua assignanda vicario est arbitraria episcopo, pensata qualitate personæ, beneficii et loci. Sacra congregatio Concil., juxta Nicol. Garc. d. p. IX, c. 2, num. 15, et Massobr., in *Praxi habendi concursum*, req. 1, dub. 25, et apud Barbosam, in *Summa Apostol. decis.*, verb. *Portio congrua*, num. 3.

(4. Portio fructuum parochialium ecclesiarum vacantium constituenda vicario curam exercenti, quousque ad novam institutionem deveniatur, referenda est ad congruam portionem et stipendium arbitrio ordinarii ex fructibus percipiendis, nisi aliquæ personæ sint jure obligatæ ad supplendum aliunde. S. cong. Conc., teste Nicol., Garc. d. c. 2, num. 15.

(5. Portio non detrahitur ex distributionibus quotidianis pro constructione et sustentatione seminarii. Sacr. congr. Conc., *in Lucana*, 5 Jul. 1628, in respons. ad 2, penes Aldan., dict. lib. III, tit. 3, num. 6.

(6. Portio debita seminario ratione beneficiorum exigi potest post unionem ejusdem beneficii factam regularibus, qui Mendicantium privilegiis gaudent. Sac. congr. Conc., die 21 Jul. 1629; apud Aldan., dict. lib. III, tit. 3, n. 7.

(7. Alia ad rem. *Vide* verb. CONGRUA, verb. VICARIUS PAROCHIALIS.

PORTORIUM.

Vide verb. GABELLA, *num.* 8.

POSSESSIO

Hæc porro quæ sequuntur de possessione adnotare operæ pretium sit, ubi etiam de possessione immemoriali.

(1. Possessione sua nemo inauditus est spoliandus, quamvis illa dicatur injusta. Sacra cong. Rit., *in Elven.*, 10 Jan. 1604, de qua Sell., in *Selectis canon.*, c. 43, num. 26.

(2. Possessionis exercendi suas functiones manutentionem debet habere ille, qui per decennium præteritum illas exercuit, donec in petitorio aliter declaretur. Sacra congregatio Rituum, *in Asten.*, 16 Julii 1605, teste Sellio, dict. cap. 43, n. 22.

3. Possessionem quadragenariam cum titulo, seu privilegio sustulit omnino concil. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform.*, c. 20, vers. *Ad hæc;* sacr. congr. Concil., *in Theatina*, 22 Jul. 1613, referente Sellio, d. c. 43, num. 25.

(4. Possessio capta a coadjutore, vivente coadjuto, non suffragatur post mortem coadjuti, nisi de novo capiatur. Sacr. congr. Rit., *in Colimbr.*, 16 Sept. 1606, et in *Patavina*, 30 Jan. 1616, penes Sellium, d. c. 43, num. 26.

5. Possessio ab obitu condjuti numeranda est, quamvis prior possessio per coadjutorem capta accederet ad annos viginti. Sac. cong. Rit., *in Bergom.*, 7 Aug. 1627; apud Sellium, d. c. 43, num. 27, et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Possessio*, num. 5.

(6. Alia. *Vide* verb. DOMINIUM, art. 1, a num. 21 usque in finem.

(7. Possessio immemorabilis tribuit prælato inferiori jurisdictionem intra episcopi diœcesim. Bened. XIV, tom. I, constit. 76, incip. *Apostolicæ*, § 2. (8. Non idem dicendum est de possessione quadragenaria cum titulo colorato. Idem, *ibid.*, § 3. (9. Possessio immemorabilis solo labefactatur rumore. Idem, *ib.*, § 4.

(10. Possessio beneficiorum resignatorum capienda est intra sex menses a data concessionis gratiæ, si beneficia sint citra montes; vel intra novem, si ultra; idem, tom. II, constit. 10, incip. *Ecclesiastica ministeria.*

DE POSSESSIONE IMMEMORIALI ADDITIONES CASINENSES.

(1. « Possessio immemorialis, quamvis legitime sit probata, non suffragatur, si constaret de injusto, et invalido titulo ac infecto principio. » Sacra congregat. Concil.; apud Barbosam, *Summa Apostolic. decis.* V. *Possessio immemorialis*, n. 1.

(2. Idipsum docuerat cl. Hieron. Gonzalez, *super Regul.* 8, *Cancell.*, gloss. 18, n. 48, in hæc sane verba : « Non tamen omitto, quod si constaret de injusto, et invalido titulo, et infecto principio, tunc quidem non suffragaretur immemorabilis, quamvis legitime sit probata, ut censuit sacr. concilii Tridentini congregatio, 2 Aprilis 1572..... Ratio est (prosequitur Gonzalez, *ibid.*, n. 48) quia cum constet de veritate infecti principii, et sic simus in claris, cessat præ-

sumptio, quæ ex immemorabili resultat præscriptione... » Rota, decis. 731, ex nu. 18, p. I, *divers.*

(3. (Hoc pacto) « Jus patronatus ex privilegio episcopi (61) concessum, in cujus pacifica possessione exstiterunt prætensi patroni per CXL annos, non prodest; cum enim constet de titulo ex privilegio invalido, centenaria possessio prodesse non potest ob malam fidem. » Sac. congr. Concil., 2 Aprilis 1572; apud Garciam, *De benefic.*, p. V, cap. 9, n. 128.

(4. « Juspatronatus (sic pariter Barbosa) ex privilegio episcopi concessum, in cujus pacifica possessione exstiterunt prætensi patroni per CXL annos; non prodest, cum enim constet de titulo ex privilegio invalido, centenaria possessio prodesse non potest ob malam fidem. » In *Trident.*, sess. XXV, *De reformat.*, cap. 9, num. 18.

(5. « Possessio immemorabilis probata super cultu et veneratione alicujus sancti non canonizati, nec beatificati, non suffragatur ad effectum, quod de illo concedi possit missa, vel officium, sed in specie et in illo loco est probanda immemorialis quoad cultum cum missa et officio. Sacra congreg. Rit., die 20 Novemb. 1628; apud Barbosam, *Summa Apost. decis. V. Possess. immemorialis*, n. 3.

POSSESSOR BONÆ ET MALÆ FIDEI.

SUMMARIUM.

1. Possessor bonæ fidei quis dicatur? — 2. Possessor malæ fidei quis dicatur? — 3. Possessor bonæ fidei tempore a jure statuto potest præscribere, et sibi acquirere, et rem possessam, et fructus inde perceptos. — 4. Et quidem res mobiles cum titulo possessor bonæ fidei præscribit, et sibi acquirit triennio, res vero immobiles per longi temporis possessionem, id est inter præsentes decennio, et inter absentes viginti annis. — 5. Possessor autem malæ fidei nullo tempore potest præscribere et acquirere sibi rem possessam, et fructus inde perceptos. — 6. Fructus rei alii sunt naturales, alii industriales, et alii misti, et assignantur omnes. — 7. Alii quartam speciem fructuum addunt, quos *civiles* appellant. — 8. Item fructus alii sunt percipiendi, et adhuc pendentes, et alii jam percepti. — 9. Fructus percipiendi, et adhuc pendentes qui sint? — 10. Fructus percepti qui sint? — 11. Fructus percepti, alii non amplius exstantes, et jam consumpti, et qui sint? — 12. Expensæ, quæ solent fieri a possessore tum bonæ, tum malæ fidei, sunt triplicis generis, scilicet vel necessariæ, vel utiles, vel voluptuosæ, et assignantur quæ sint. — 13. Res aliena apud possessorem sive bonæ, sive malæ fidei potest crescere et decrescere dupliciter, scilicet *intrinsece* et *extrinsece*, et assignatur quomodo. — 14. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem mala fide possessam, si adhuc exstet, aut si non exstet, quantum ex illa factus est ditior. — 15. Item possessor malæ fidei tenetur restituere etiam omnes fructus naturales ex re aliena perceptos, sive adhuc exstent, sive jam consumpti sint. — 16. Item tenetur restituere, non solum fructus perceptos, sed etiam qui a Domino honeste percipi potuissent. — 17. Possessor malæ fidei non tenetur restituere fructus mere industriales. — 18. Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus quoad illam partem, quæ respondet naturæ rei, non autem quoad illam partem, quæ respondet suæ industriæ. — 19. Idem dicendum est de fructibus civilibus. — 20. Item pariter est dicendum de eo, qui mala fide possidens alienum torquem aureum, ipsum elocavit pro pretio. — 21. Possessor malæ fidei potest in restitutione deducere expensas necessarias factas circa rem et fructus. — 22. Item potest in restitutione deducere etiam expensas utiles. — 23. Item potest in restitutione deducere etiam expensas voluptuarias factas in ornatum separabilem a re mala fide possessa. — 24. An deducere possit eas, etiamsi sine damno rei separari nequeant? — 25. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem alienam cum omni suo incremento, tam intrinseco quam extrinseco. — 26. Si res aliena apud possessorem malæ fidei aucta sit augmento intrinseco, debet fieri restitutio secundum optimum statum, quem in manu ejus habuit, quamvis fortasse augmentum illud apud suum dominum habitura non fuisset. — 27. Econtra si talis res apud dominum suum manens incrementum multum intrinsecum recepisset, quod de facto apud possessorem malæ fidei non recepit ob suam culpabilem negligentiam, tenetur possessor malæ fidei reddere æstimationem talis augmenti. — 28. Si res aliena apud possessorem malæ fidei aucta sit augmento, seu valore solum extrinseco, debet fieri restitutio secundum valorem majorem, quo ipsi domino valuisset, si ei injuste ablata aut detenta non fuisset. — 29. Item possessor malæ fidei tenetur restituere illum summum valorem, si dominus ex quo tempore currentis talis summi valoris carendo sua re injuste a possessore malæ fidei retenta, debuit emere aliam illo summo valore. — 30. Item tenetur possessor malæ fidei restituere illum summum valorem, quamvis dominus rei non fuisset illam venditurus, nec aliam sibi empturus tempore dicti summi valoris, sed eo tempore ipse consumpsisset vel donasset amico. — 31. Si dominus rei consumpturus vel alienaturus erat rem suam eodem tempore, quo possessor malæ fidei eam consumpsit, tunc possessor malæ fidei tenetur solum restituere tantum, quanti pro eo tunc valebat ipsa res. — 32. Quamvis dominus consumpturus vel alienaturus fuisset rem suam tempore minoris valoris, ante tempus majoris valoris, quo ipsam consumpsit, vel alienavit possessor malæ fidei, adhuc ipse possessor malæ fidei tenetur restituere ipsum totum pretium majus currens tempore, quo eam consumpsit. — 33. Item quamvis dominus conservaturus fuisset rem suam usque in tempus, quo minus valeret, possessor malæ fidei adhuc teneretur restituere totum pretium, seu illum majorem valorem currentem pro tempore, quo ipse injuste rem consumpsisset, vel alienasset. — 34 Si dubitetur ad quodnam tempus, scilicet majoris vel minoris valoris dominus rem suam fuisset servaturus, nisi a possessore malæ fidei fuisset inique detenta et consumpta, probabilius est restituendum pro ratione dubii secundum judicium prudentum. — 35.

(61) Episcopus non potest ex privilegio facere patronum ecclesiæ aliquem, qui non fundaverit, construxerit vel dotaverit ecclesiam ipsam; cum non nisi summus pontifex, ex *privilegio*, alicui de ecclesia benemerito, vel ob aliam causam, hujusmodi patronatum concedere valeat. Quod etiam intellige de *privilegio* post tempora concil. *Trident.* concesso, et cum *clausula derogatoria* sacrorum canonum, ac præsertim decretorum concilii *Tridentini*; Barbosa, *De officio et potest. episcop.*, allegat. 70, n. 25; cardinal. de Luca, *De jurepatron.*, disc. 11, num. 1; Reiffenst., *De jurepat.*, § 1, n. 12.

Adducitur et solvitur instantia. — 36. Imo possessor malæ fidei nec tenetur credere domino se rem suam fuisse servaturum, seu vendilurum tempore majoris valoris, nisi accedant aliæ circumstantiæ, et conjecturæ, quibus certo cognosci possit talis veritas. — 37. Possessor malæ fidei tenetur compensare omne damnum emergens, et lucrum cessans domino ex iniqua detentione rei suæ. — 38. Possessor malæ fidei debet suis expensis restituere rem mala fide possessam in loco, ubi dominus eam haberet, si inique detenta aut destructa non fuisset. — 39. Possessor bonæ fidei tenetur restituere rem bona fide possessam, statim ac cognoscit esse alienam, et quam primum commode fieri potest. — 40. Possessor bonæ fidei tenetur rem bona fide possessam restituere ipsi domino, etiamsi eam non repetat ob ignorantiam vel aliam causam, quæ non denotet implicitam remissionem. — 41. Et probabilius tenetur eam restituere ipsi domino, et non furi, seu alteri possessori malæ fidei, quamvis aliter suum pretium datum pro ea recuperare non possit. — 42. Revera tamen est etiam probabilis contraria opinio. — 43. Nec talis possessor bonæ fidei restituendo talem rem domino potest ab ipso repetere expensum pro ea. — 44. Possessor bonæ fidei incipiens dubitare solum per leves rationes, seu per leves conjecturas, an res sit sua, vel aliena, non tenetur examinare veritatem, sed tuto pergit possidere. — 45. Si autem possessor bonæ fidei incipiat dubitare ob graves et probabiles rationes occurrentes, tenetur omnino inquirere et examinare veritatem, adhibita diligentia humana, ordinaria, majori vel minori, prout res possessa incipiens esse dubia, majoris vel minoris fuerit momenti. — 46. Quod si post factam talem inquisitionem nequeat reperire veritatem, et deponere tale dubium, tunc possessor potest ipsam rem possessam licite et juste retinere, ut suam. — 47. Si, facta debita diligentia, adhuc perseveret possessor bonæ fidei in tali dubio, et interim compareat dominus, tenetur ei restituere rem exstantem; si autem rem jam consumpserit vel alienaverit, et postea compareat dominus, tenetur solum restituere quantum inde factus est ditior. — 48. Unde si quis alius talem rem dubiam a dicto possessore bona fide possessam æque dubitet, vel probabiliter putet esse suam, non potest eam sine judicis auctoritate auferre; et si auferat, injustum ei damnum infert, et ad integram restitutionem tenetur. — 49. Possessor bonæ fidei, qui, bona fide durante, ita rem alienam consumpsit, ut nihil omnino remanserit, in quo factus sit ditior, nihil restituere tenetur. — 50. Si vero possessor bonæ fidei non ita in totum rem alienam consumpserit, quin remaneat aliquid, in quo factus sit ditior, id restituere tenetur, quam primum advertit sibi provenisse ex re aliena, et non ex sua industria. — 51. Possessor bonæ fidei cognoscens rem esse alienam, non tantum ipsam, sed etiam fructus rei naturales, et mistos, quoad eam partem, quæ respondet naturæ rei, restituere tenetur, solum tamen adhuc exstantes. — 52. Unde, si, bona fide durante, eos consumpsit, vel donavit, vel perdidit, ad nihil tenetur ratione absumptionis, nisi in quantum factus est ditior. — 53. Possessor bonæ fidei non tenetur restituere dictos fructus naturales, sive adhuc exstent, sive eos consumpserit, et ex ipsis factus sit ditior, si eos possedit bona fide per integrum triennium antequam a vero domino una cum fundo repeterentur. — 54. Bonæ fidei possessor semper, etiam sine titulo, facit suos fructus industriales. — 55. Si autem habeat titulum, tunc omnes fructus, etiam naturales, non consumptos, facit suos. — 56. Possessor bonæ fidei, etiam sine titulo, facit suos fructus civiles, quos, facto, provisione seu diligentia sua percipit, eo quod ipse laboravit, et ei solvens liberatur. — 57. Possessor bonæ fidei non tenetur restituere ullos fructus ante litem contestatam consumptos si ex eis non sit factus ditior. — 58. Possessor bonæ fidei, re per dominum evicta, tenetur restituere universos fructus post litem contestatam consumptos. — 59. Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus naturales ante litis contestationem consumptos quoad excessum locupletationis, seu in quantum inde factus est locupletior, deductis prius omnibus factis expensis. — 60. Quoad fructus industriales et civiles probabilior, communior et tutior opinio docet, quod possessor bonæ fidei teneatur eos ante litis contestationem consumptos restituere, in quantum ex eis factus est ditior. — 61. Est tamen satis probabilis etiam contraria sententia docens, quod eos restituere non teneatur, quamvis ex eis factus sit ditior. — 62. Possessor partim bonæ, partim malæ fidei, si, bona fide superveniente, consumpsit, tenetur ex re accepta restituere pro tempore bonæ fidei, sed a tempore malæ fidei tenetur etiam ex injusta acceptione ad omnia damna. — 63. Possessor partim bonæ, partim malæ fidei, qui prius mala fide possedit, et consumpsit partem rei mala fide possessæ, et postea cum titulo apparenter justo bona fide consumpsit reliquum; si inde cognoscat, se verum jus non habuisse, tenetur ex injusta acceptione ad restitutionem pro tempore malæ fidei, et a tempore bonæ fidei tenetur tantum ex re accepta. — 64. Qui prius percepit et possedit, mala fide, sed nihil consumpsit, nisi postquam supervenit bona fides, non tenetur restituere, nisi ex re accepta quantum factus est ditior. — 65. Qui bona fide percepit fructus, si supervenit mala fides antequam consumantur, vel quandiu ex illis manet ditior, jam extunc tenetur restituere id totum domino; et si non restituat, tenebitur postea ratione injustæ detentionis ad totum damnum inde vero domino postea secutum. — 66. Successor possessoris malæ fidei, si succedat ut hæres immediatus, et rem ab hoc acceptam consumat etiam bona fide, neque inde factus sit ditior, tenetur adhuc restituere ex injusta acceptione sui antecessoris rem, et fructus, et compensare omnia damna et lucra cessantia ex mala fide antecessoris orta, quantum vires hæreditatis patiuntur. — 67. Et hoc totum verum est probabilius etiam de hæredibus mediatis. — 68. Si successor possessoris malæ fidei succedat ei, non ut hæres, sed alio nomine, v. g. ut legatarius, emptor, et hujusmodi, non tenetur ex injusta acceptione, sed tantum ex re accepta. — 69. Alia ad rem *remissive*. — 70. Subnect. *addit. ex al. man.* ad n. 82.

(1. Possessor bonæ fidei dicitur ille, qui detinet rem alienam bona fide, id est nesciens talem rem esse alienam, et probe existimans ejusmodi rem esse suam. *Communis*, per textum in leg. *Possideri* 3, § 21 et 22, et cap. *Si virgo* 5, caus. 34, q. 2, et similibus.

(2. Possessor autem malæ fidei econtra dicitur ille, qui detinet rem alienam mala fide, id est certo sciens talem rem esse alienam, et non suam, prout fur detinet rem furtivam. *Communis*, per text., in cit. cap. *Possideri*, et cit. cap. *Si virgo*, cum similibus.

(3. Possessor bonæ fidei tempore a jure statuto potest præscribere et sibi acquirere, et rem possessam, et fructus inde perceptos. *Communis*, per text. in l. *Bonæ fidei*, § 1, ff. *De acquir. rerum domin.*, in l. *Item venial*, § *Præter hæredit.*, Instit. *De usucapionibus et longi temporis præscriptionibus in prin.*

cip., cum similibus. (4. Et quidem res mobiles cum titulo possessor bonæ fidei præscribit, et sibi acquirit triennio; res vero immobiles per longi temporis possessionem. Cit. Instit. *De usucapionibus, et longi temporis præscriptionibus*, in princip., ibi : « Jure civili constitutum fuerat, ut qui bona fide ab eo, qui dominus non erat, cum crederet eum dominum esse, rem emerit, vel ex donatione, aliave quavis justa causa acceperit. » Ubi vides, quod fit mentio de bona fide et justo titulo, atque ibidem loquendo de rebus taliter acquisitis atque possessis, subjungitur : « Constitutionem super hoc promulgavimus, qua cautum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero per longi temporis possessionem (id est inter præsentes decennio, inter absentes viginti annis) usucapiantur; » et concordat l. *Cum nostri*, unic. cod. *De usucapione transformanda.* (5. Possessor autem malæ fidei nullo tempore potest præscribere et sibi acquirere rem possessam, et fructus inde perceptos. *Communis*, per text. in cap. *Vigilanti* 5, De præscriptionibus, ibi : « Vigilanti studio cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis, quoniam nulla antiquorum dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem ; » et cap. *Quoniam* 20, eod., ibi : « Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam civilis. » Hinc cap. *Possessor* 2, *Regul. juris in* 6, absolute dicitur, « Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. » (6. Ut recte percipiatur qualis sit obligatio possessoris, tam bonæ quam malæ fidei, restituendi cum re possessa etiam fructus, advertendum est quod fructus rei, alii sunt naturales, alii industriales et alii misti. Fructus *naturales* sunt illi, quos res ipsa ex natura sua sponte producit, nullo, seu vix ullo humano labore vel industria cooperante, ut sunt fetus animalium, herbæ pratorum, silvæ cæduæ, et hujusmodi. L. *Fructus* 45, De usuris. Fructus *industriales* sunt illi, quos sola humana industria profert, et nullo modo natura rei ex se producit, quamvis concurrat ut instrumentum hominis industrii operantis vel negotiantis, uti est stipendium, quod quis accipit, dum ipsemet ad aliquod opus, seu artefactum utitur alieno instrumento, item lucrum, quod quis reportat ex pecunia, vino, frumento, et hujusmodi ad negotiationem positis. L. *Bonæ fidei*, ff. *De acquirend. rerum domin.*, l. *Si ejus*, ff. *De rei vindicat.* Fructus *misti* sunt illi, ad quos producendos notabiliter concurrunt tam natura rei, quam industria hominis, uti sunt segetes, uvæ, omnesque fructus serendo et colendo producti, vinum, oleum, caseus, et hujusmodi, quia hæc producit quidem natura rei, at debet industria hominis ad ipsa notabiliter concurrere.

(7. Alii quartam speciem fructuum addunt, quos *fructus civiles* appellant, uti sunt pensiones domorum et navium vecturæ, mercedes, salaria, usuræ, pretia rerum elocatarum et hujusmodi, quæ omnia in foro civili habentur veluti fructus; non quia proprie fructus sint, sed quia ad similitudinem fructuum jure civili sunt constituta, ut habetur. L. *Prædiorum* 36, ff. *De usuris.*

(8. Item advertendum est, quod fructus alii sunt percipiendi, et adhuc pendentes, et alii jam percepti. *Communis.* (9. Fructus percipiendi, et adhuc pendentes sunt illi, qui nondum sunt collecti, sed in rebus, e quibus nascuntur, adhuc existunt et pendent; et tales fundo cedunt, fundumque sequuntur, ac proinde una cum fundo (deductis tamen expensis) restituendi sunt; nam *fructus pendentes pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus, in leg. *Fructus pendentes* 45, *De rei vindicat.* (10. Fructus percepti sunt illi, qui jam perfecte collecti sunt, et in horreis vel cellariis jam reconditi. Imo etiam illi, qui industria hominis sunt a solo separati, licet nondum sint in horreis vel cellariis reconditi. Leg. *Si usufructuarius*, ff. *Quibus modis usufructus vel usus amittitur*, ubi expresse dicitur : « Fructum percipi spica, aut feno cæso, aut uva adempta, aut excussa olea, quamvis nondum tritum frumentum, aut oleum factum, vel vindemia coacta sit. »

(11. Fructus percepti, alii sunt adhuc exstantes, et nondum consumpti, et alii non amplius exstantes, et jam consumpti. Fructus adhuc exstantes, et nondum consumpti sunt illi, qui adhuc existunt, et nondum a possessore conversi sunt in suos usus. Fructus non amplius exstantes, et jam consumpti econtra sunt illi, qui non amplius existunt, et jam a possessore conversi sunt in suos usus. *Communis.*

(12. A possessore rei alienæ, tum bonæ, tum malæ fidei, sæpe sæpius fiunt expensæ, vel pro ipsa melioranda, aut pro fructibus ex ea percipiendis. Et tales expensæ possunt esse triplicis generis, scilicet vel necessariæ, vel utiles, vel voluntariæ, et voluptuosæ. Expensæ *necessariæ* sunt illæ, quæ necessario fiunt ad conservat. rei alienæ, quæ sine ipsis, vel omnino periret, vel notabiliter deterior efficeretur, aut nullos, seu non ordinarios fructus afferret, ut reficere domum, agrum vel vineam e tribulis mundare, fruges sub tecto conservare, et hujusmodi. Expensæ *utiles* sunt illæ, quæ fiunt ad rem utiliorem reddendam, seu ut plures fructus afferat, quam afferret, si fierent solum expensæ necessariæ, uti esset, v. g. agros et vineas ampliare, extraordinarie meliorare, novas arbores plantare, et hujusmodi. Expensæ *voluntariæ et voluptuosæ* sunt illæ, quæ fiunt tantum ad voluptatem vel ad ornatum, aut ad delicias, ut sunt fontes, viridaria, statuæ, et hujusmodi, quibus licet res reddatur pretiosior et æstimabilior, tamen non ideo affert majores fructus; unde tales expensæ non sunt, nec necessariæ, nec utiles, sed voluntariæ et voluptuosæ.

(13. Res aliena apud possessorem, sive bonæ, sive malæ fidei, potest crescere et

decrescere dupliciter, videlicet, aut *intrinsece*, et in se et secundum suam substantiam, ut si vitulus fiat bos, pullus equinus fiat equus, bos seu equus de macro fiat pinguis, et sic plus valeat; vel econtra de pingui fiat macer, et de juvene robusto et forti, fiat senex et debilis, et sic minus valeat. Aut *extrincese* quoad solum valorem, ut si modius tritici modo valeat quatuor scutis, deinde ob penuriam vel multitudinem ementium valeat sex seu octo, deinde propter abundantiam vel paucitatem ementium valeat solum quatuor seu quinque. *Communis*.

(14. His notatis et bene perceptis, resolvitur, quod possessor malæ fidei tenetur restituere rem mala fide possessam, si adhuc exstet, aut si non exstet, quantum ex illa factus est ditior. *Communis* ac certa.

(15. Item possessor malæ fidei tenetur restituere etiam omnes fructus naturales ex re aliena perceptos, sive adhuc exstent, sive jam consumpti sint. *Communis*, per textum in leg. *Si fundum* 17, cod. *De rei vindicatione*, ibi : « Tam fundum vestrum... quam fructus, quos cum mala fide percepisse fuerit probatum, aditus præses provinciæ restitui jubebit. » Leg. *Certum est* 22, cod. eod., ibi : « Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare ; » et concordat textus, in § *Si quis a non domino* 45, instit. *De rerum divisione*, ibi : « Qui alienum fundum sciens possederit... cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere. » (16. Insuper possessor malæ fidei tenetur restituere, non solum perceptos, sed etiam qui a domino honeste percipi potuissent. *Communis*, per textum in leg. *Fructus non modo percepti* 33, *De rei vindicatione;* et l. *Si de possessione* 4, cod. *Unde vi*, ibi : «Reum causam omnem præstare oportet, in qua fructus etiam, quos vetus possessor percipere potuit, non tantum, quos prædo percepit, venire non ambigitur; » et cap. *Gravis* 11, De restitutione spoliator., ubi Papa loquens de restitutione fructuum percipiendorum, clarissime id ipsum insinuat his præcisis verbis : « Sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem. »

(17. Possessor malæ fidei non tenetur restituere fructus mere industriales. *Communis*. Et ratio est, quia ad eum spectant fructus, cujus est causa fructificans ; sed fructus mere industriales non sunt effectus rei alienæ, utpote omnino sterilis, ut supponitur, sed solius hominis industrii operantis vel negotiantis : ergo fructus mere industriales ex re aliena non sunt restituendi a possessore malæ fidei, cum isti non sint fructus suæ malæ fidei et iniquitatis, sed solius suæ industriæ : hinc, qui mala fide possidens pecuniam alienam, exponit eam cum lucro ad ludum, ad negotiationem, ad censum, etc., non tenetur hoc lucrum restituere, quia pecunia est res de se sterilis, et lucrum inde acquisitum est mere industriale. Si autem dominus pecuniæ, si ipsam habuisset, et ipsa usurus fuisset ad lucrum quærendum, tenebitur quidem possessor malæ fidei compensare lucrum speratum, at non per modum fructus, sed per modum interesse et lucri cessantis, ut fatentur omnes.

(18. Possessor malæ fidei tenetur restituere fructus mistos quoad illam partem, quæ respondet naturæ, non autem quoad illam partem, quæ respondet suæ industriæ; seu, quod idem est, possessor malæ fidei tenetur restituere fructus mistos, sed detractis expensis, et æstimatione suæ industriæ. *Communis*. Et ratio est, quia fructus rei sequuntur rem, et fructus industriæ sequuntur industriam tanquam suam causam ; adeoque cum fructus omni jure spectent ad eum, cujus est causa fructificans, et causa fructificans fructus mistos partim sit natura rei, et partim industria hominis, sunt pro rata concursus dividendi inter dominum rei et possessorem industrium.

(19. Idem per eamdem dictam rationem dicendum est de fructibus vocatis, ut supra, civilibus. Si qui enim mala fide possidens alienam navim, domum seu alienum equum, camelum et similia, ea locavit pro pretio, pretium istud spectat ad dominum rei, detractis tamen, si quæ factæ sint a possessore malæ fidei, expensis. *Communis*.

(20. Idem pariter est dicendum de eo, qui mala fide possidens alienum torquem aureum, ipsum elocavit pro pretio; hoc enim pretium restituendum est domino torquis, cum non sit fructus industriæ locantis, quia torques non habet se veluti instrumentum, per quod operetur industria ipsius malæ fidei possessoris, seu veluti domus, quæ elocatur; adeoque sicuti tenetur restituere pretium acceptum pro elocatione domus alienæ mala fide possessæ, ita etiam tenetur restituere pretium acceptum pro elocatione torquis mala fide possessi. *Communis*, teste Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 2, sect. 2, n. 78.

(21. Possessor malæ fidei potest in restitutione deducere expensas necessarias factas circa rem et fructus. *Communis*, textu expresso in l. *Domum*, cod. *De rei vindic.* Et ratio est, quia dominus ipse dictas expensas facere debuisset. Tum quia fructus non habent rationem fructus, nisi deductis his expensis, l. 36, § final., ff. *De hæredit. petit.*, adeoque, etc.

(22. Item possessor malæ fidei potest in restitutione deducere etiam expensas utiles. *Communis* cum Sporer, *loc. cit.*, n. 82. Quamvis enim, in l. *Adeo* 7, § *Ex diverso*, ff. *De acquirendo rerum dominio*, possessori malæ fidei negetur actio ad illas repetendas, tamen est lex pœnalis, quæ non obligat in conscientia ante sententiam judicis ; tum quia rigor illius legis mitigatus est per leg. *Plane* 18, *De hæreditatis petitione*, ibi : « Sed benignius est in hujus quoque persona (scilicet malæ fidei) haberi rationem impensarum; non enim debet petitor ex aliena jactura lucrum facere. Plane potest

in eo differentia esse, ut bonæ fidei quidem possessor omnimode impensas deducat, licet res non exstet, in quam fecit, sicut tutor vel curator consequuntur; prædo autem non aliter, quam si res melior sit. » Unde etiam in leg. *Fundus* 51, ff. *Familiæ herciscundæ*, absolute dicitur : « Nullus casus intervenire potest, qui hoc genus deductionis (scilicet expensarum) impediat. » Et ratio est, quia tales expensæ cesserunt in commodum et utilitatem domini rei, adeoque, quamvis possessor malæ fidei cum utilitate rem domini gesserit, ex æquitate juris naturalis etiam ipsi compensandæ sunt dictæ utiles expensæ.

(23. Item possessor malæ fidei potest in restitutione deducere expensas voluntarias seu voluptuarias factas in ornatum separabilem a re mala fide possessa. Quæ enim ab ipsa re sine sui damno separari possunt, ut portæ, fenestræ, statuæ, horologia, insignia, et hujusmodi alienis ædibus seu prædiis affixa, licite auferuntur, etiam a possessore malæ fidei, ut omnes concedunt, teste Spor., *loc. cit.*, num. 85.

(24. Si autem sine damno rei separari nequeant, Molina, Lessius, Sayr., et alii; apud La Croix, lib. III, p. II, num. 22, dicunt, in foro conscientiæ posse deduci etiam tales expensas voluntarias et voluptuarias factas in dictum ornatum, non separabilem; quia res per illas facta est pretiosior, potestque pluris vendi. Unde videtur iniquum, ut quis ditescat ex damno alterius contra jura in l. *Jure naturæ* 206, ff. *De reg. juris*, ibi : « Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem, » et in cap. *Locupletari* 48, De reg. jur. in 6, ibi : « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura. » Sanchez tamen, Layman, Rebell., Castropal., et alii apud eumdem, *ibidem*, tenent, deduci non posse tales expensas voluntarias et voluptuarias factas in ornatum non separabilem, quia dominus injuste cogeretur ornatum illum emere.

« * Neque obstat, ut inquit Cuniliati, tract. 9, *De* VII *Decal. præcepto*, cap. 5, § 6, num. 2, tom. I, pag. 382 seq., quod illa melioramenta voluptuosa reddant rem æstimabiliorem et pluris valituram, si vendatur a domino; quia in primis iniquus possessor hæc volens fecit, et prævidere poterat, se in restituendo illa esse amissurum; unde ipse voluit esse sui damni causa. Secundo, quia cum hujusmodi melioramenta non raro multas expensas requirant, teneretur dominus contra suam voluntatem subjici notabili bonorum suorum jacturæ, si re esset compensandus, vel pro magna portione emeret rem suam, si solvere pro melioramentis deberet. Tertio, quia per accidens est, quod rem illam melioratam vendere velit, ut utilitatem ex melioramentis reportet : imo evenire potest, quod neque illam vendere, neque locare possit, et interea suis bonis privetur. Proinde non est discedendum ab opinione communiori et probabiliori, cum fundamenta adversæ opinionis nil aliud concludere valeant, nisi conveniens esse, ut dominus aliquid remittat iniquo possessori pro dictis melioramentis; quod et nos fatemur : si vero nolit, nihil omnino possessor ille sibi retinere poterit; quippe quod, ut dixi, ipse solus sit sui damni totalis causa. »

(25. Possessor malæ fidei tenetur restituere rem alienam cum omni suo incremento, tam intrinseco quam extrinseco. *Communis*. Et ratio est, quia quando res crescit, suo domino crescit, adeoque cum possessor malæ fidei non sit dominus rei alienæ mala fide possessæ, non potest esse dominus ejus augmenti vel majoris valoris, et consequenter tota res aliena, quomodocunque creverit, est ita restituenda domino vero et proprio. Sic, v. g., si apud possessorem malæ fidei pullus equinus seu vitulus juvenis jam adolevit et crevit, vel impinguatus est, si vinea meliorata, si in agro, in viridario multæ adauctæ sint plantæ arborum, et hujusmodi. Item si interim pretium rei alienæ, v. g. frumenti, vini, equi, bovis, etc., propter raritatem similium et multitudinem emptorum creverit, quantumcunque creverit, totum spectat ad dominum, ut docent omnes communiter.

(26. Si res aliena apud possessorem malæ fidei aucta sit augmento intrinseco, debet fieri restitutio secundum optimum statum, quem in manu ejus habuit, quamvis fortasse augmentum illud apud suum dominum habitura non fuisset. *Communis*, textu expresso in l. *In re furtiva* 8, *De conditione furtiva*, § 3, ibi : « Si ex causa furtiva res condicatur, cujus temporis æstimatio fiat, quæritur. Placet tamen id tempus spectandum, quo res unquam plurimi fuit, maxime cum deteriorem factam fur dando non liberetur, semper enim moram fur facere videtur. » Sic, v. g. qui furatus vitulum, seu bovem macrum, et postea factum bovem adultum, seu pinguem consumpsit, vendidit, vel sua culpa perire, aut deteriorari permisit, tenetur restituere pretium, vel æstimationem bovis adulti seu pinguis secundum optimum statum, quem talis bos habuit apud ipsum furem, seu possessorem malæ fidei, quamvis fortasse apud suum dominum manens bos ille nunquam accepisset illud augmentum, nec illum dominus deduxisset ad illum optimum statum, sed antea consumpsisset, perdidisset, vendidisset. Et ratio est clara, quia talis bos, quando fuit in illo optimo statu apud possessorem malæ fidei, erat res domini sui, ergo secundum illum optimum statum spectabat ad dominum, cum totum incrementum intrinsecum, et optimus status rei inhærens una cum ipsa re ad dominum spectet, adeoque possessor malæ fidei tenetur restituere pretium, vel æstimationem bovis adulti, seu pinguis secundum illum optimum statum, quem semel talis bos habuit apud ipsum possessorem malæ fidei, quamvis fortasse manens apud suum domi-

num nunquam ad tale intrinsecum incrementum, seu optimum statum pervenisset.

(27. Econtra autem, si talis vitulus, seu bos macer apud dominum suum manens adolevisset, seu impinguatus fuisset, sicque incrementum multum intrinsecum recepisset, quod de facto apud possessorem malæ fidei non recepit ob ejus negligentiam culpabilem, vel quia statim adhuc vitulum, seu bovem macrum consumpsit seu vendidit, tenetur possessor malæ fidei reddere æstimationem secundum summum illum valorem, ad quem dominus dictum vitulum seu bovem macrum certo, vel probabilius deduxisset seu vendidisset, et hoc ratione damni emergentis et lucri cessantis. *Communis.*

(28. Si res aliena apud possessorem malæ fidei aucta sit augmento, seu valore solum extrinseco, debet fieri restitutio secundum valorem majorem, quo ipsi Domino valuisset, si ei injuste ablata aut detenta non fuisset. *Communis.* Sic v. g. si dominus fuisset rem suam venditurus tempore, quo summum valorem habebat, tunc clare patet furem seu possessorem malæ fidei teneri restituere summum illum valorem, quia in summo illo valore damnificavit dominum. (29. Item fur seu possessor malæ fidei tenetur restituere illum summum valorem, si dominus ex quo tempore currentis talis summi valoris carendo sua re injuste a possessore malæ fidei possessa, v. gr. tritico, debuit emere aliud illo summo valore, quia sic malæ fidei possessor fuit causa, quod tantum damnum injuste emersit domino rei, adeoque totum compensare debet. *Communis.* (30. Item tenetur fur seu possessor malæ fidei restituere illum valorem, quamvis dominus rei, v. g. tritici, non fuisset venditurus triticum, nec aliud sibi empturus tempore dicti summi valoris, sed eo tempore ipse consumpsisset vel donasset amico, qui fuit injusta causa, ne dominus re sua, scilicet *suo tritico*, eo tempore uteretur; dominus enim non solum passus est carentiam *tritici*, sed etiam passus est damnum carendo *tritico*, ejusque usu, quando usus erat majoris æstimationis, sive pro se, sive pro aliis; adeoque possessor malæ fidei debet reddere tantum, quantum tunc valebat ille usus, nec satisfacit reddendo nunc simile *triticum*. Sic Lugo, disp. 18, sect. 6, num. 123; Tambur., lib. VIII, tract. 3, cap. 2, § 7, num. 9; Illsung, t. IV, d. 3, num. 164; Pelschacher, *De restitutione*, part. 221; Sporer, *loc. cit.*, n. 151; La Croix, lib. III, part. II, num. 234, et alii contra Vasquez, Turrian., et alios.

(31. Si dominus rei consumpturus vel alienaturus erat rem suam eodem tempore, quo fur seu possessor malæ fidei eam consumpsit, tunc possessor malæ fidei seu fur, tenetur solum restituere tantum, quanti pro eo tunc valebat ipsa res, quia dominus plus non est damnificatus, quam in valore, qui tunc erat. *Communis.* (32. Quamvis dominus consumpturus vel alienaturus fuisset rem suam tempore minoris valoris, ante tempus majoris valoris, quo ipsam consumpsit vel alienavit possessor malæ fidei, adhuc ipse possessor malæ fidei tenetur restituere ipsum totum pretium majus, currens tempore, quo eam consumpsit. *Communis*, et certa cum Tamburin., *loc. cit.*, num. 153. Et ratio clara est, quia res adhuc existens illo tempore aucti valoris, est adhuc domini sui et non possessoris malæ fidei, et consequenter in valore crevit domino et non possessori malæ fidei, cum res domino crescat, adeoque, si illo tempore majoris aucti valoris injuste a possessore malæ fidei consumatur vel vendatur, totum illud pretium majoris est ab ipso restituendum domino rei, etsi non ratione damni majoris, tamen ratione juris dominii. (33. Item quamvis dominus conservaturus fuisset rem suam usque in tempus, quo minus valeret, possessor malæ fidei adhuc teneretur restituere totum pretium, seu illum majorem valorem currentem pro tempore, quo ipse injuste rem consumpsisset vel alienasset. Sic Lugo, *loc. cit.*, num. 126, cum aliis ibi allegatis; Sporer, *loc. cit.*, num. 165; La Croix, *l. cit.*, num. 223; Petschacher, *De rest.*, pag. 223; Tamburin., *loc. cit.*, num. 13, ubi hanc docet verissimam, licet oppositam sententiam teneat Lessius, lib. II, cap. 12, dub. 16, n. 105, et ex illo Layman, l. III, tract. 2, cap. 4, num. 6, et alii. Et ratio nostra satis urgens a priori est hæc, quam affert Sporer, *loc. cit.*, quia, dicit, quando possessor malæ fidei, seu fur rem alienam consumpsit injuste, tunc statim absque mora ratione injustæ consumptionis tenebatur ex justitia restituere totum valorem seu pretium, quantum eo tempore res valebat, et non quantum valitura erat postea, decrescente ejus pretio; res enim tunc in toto suo valore erat domini et non possessoris malæ fidei, seu furis, et postea jam absumpta non poterat amplius decrescere domino, imo nulli, adeoque possessor malæ fidei semper restituere debebit eumdem valorem majorem illius temporis, quo rem consumpsit vel alienavit; tum quia, si possessor malæ fidei seu fur posset sibi retinere excessum illum majoris pretii, reportaret lucrum, et ditesceret ex duplici suo delicto, scilicet ex furto, seu injusta detentione et ex injusta rei alienæ consumptione, quod nullimode potest dici secundum justitiam et rectam rationem, quia, ut habetur in l. *Non fraudatur* 134, § 1, ff. *De reg. juris*, ibi : « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. » Ne, ut dicitur in cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, « Ne videatur de sua malitia commodum reportare. »

(34. Si dubitetur ad quodnam tempus, scilicet majoris vel minoris valoris dominus rem suam fuisset servaturus, nisi a possessore malæ fidei fuisset inique detenta et consumpta? Vasquez, Azorius Reb., et alii censent, esse tunc judicandum in favorem domini, et totum valorem majorem esse ipsi restituendum, eo quod inclinandum sit in favorem innocentis, cujus conditio melior est. At Lugo, disp. 19, num. 133;

Lessius, *loc. cit.*, num. 109; Tamburin., *loc. cit.*, num. 7; Petschacher, *loc. cit.*, p. 227; Illsung., *loc. cit.*, num. 165; Dicastill., d. 2, num. 17; La Croix, *loc. cit.*, num. 576; Sporer, *loc. cit.*, num. 159; et alii probabilius docent media via esse incedendum, et ratione dubii esse restituendum secundum judicium prudentum, quia pro damno incerto non debet restitui tantum, quantum pro damno certo; dubietas enim et incertitudo imminuit æstimationem lucri et damni.

(35. Nec valet dicere, quod in dubio est judicandum in favorem innocentis, adeoque totum valorem majorem esse restituendum domino innocenti. Non valet, inquam. quia hoc verum est solum, quando adest possessio pro innocente, quæ in hoc casu non adest, cum necdum exstiterit major valor. Vel quando res dividi non potest, neque utrique parti satisfieri, quod utique in hoc casu potest.

(36. Imo possessor malæ fidei nec tenetur credere domino, se rem suam fuisse servaturum seu venditurum tempore majoris valoris, nisi accedant aliæ circumstantiæ et conjecturæ, quibus certo cognosci possit talis veritas: unde si certitudo haberi non possit, et adhuc res maneat dubia, erit adhuc restituendum solum secundum proportionem dubii et majoris vel minoris apparentis veritatis. Sic Sporer, *loc. cit.*, n. 160; et Diana, Lugo, Tamburin., Lessius, Turrian., Petschacher citati et secuti a La Croix, *loc. cit.*, n. 576.

(37. Possessor malæ fidei tenetur compensare omne damnum emergens et lucrum cessans domino ex iniqua detentione rei suæ. *Communis.* Possessor enim malæ fidei tenetur restituere ad æqualitatem arithmeticam justitiæ commutativæ, ita ut dominus tantum recipiat et habeat quantum habuisset, si res sua injuste detenta non fuisset; ad hoc autem requiritur, ut de se patet, compensatio omnis damni emergentis et lucri cessantis.

(38. Possessor malæ fidei debet suis expensis restituere rem mala fide possessam in loco, ubi dominus eam haberet, si inique detenta aut destructa non fuisset. *Communis.* Per restitutionem enim creditor debet reduci ad æqualitatem, ita ut nullum patiatur damnum aut gravamen ex injusta detentione aut destructione rei suæ; ad hoc autem requiritur, ut sine ulla expensa rem suam recipiat in loco, ubi eam haberet, si inique detenta aut destructa non fuisset, alias per restitutionem non reduceretur ad æqualitatem.

(39. Possessor bonæ fidei tenetur restituere rem bona fide possessam statim ac cognoscit esse alienam, et quamprimum commode fieri potest. *Communis*, ac certa. (40. Possessor bonæ fidei tenetur rem bona fide possessam restituere ipsi domino, etiamsi non repetat ob ignorantiam, vel aliam causam, quæ non denotet implicitam remissionem. *Communis;* quia cum sciat rem esse alienam, et cujus sit, jam eum urget præceptum restitutionis. (41. Et probabilius tenetur eam rem restituere ipsi domino, et non furi, seu alteri possessori malæ fidei, quamvis aliter suum pretium datum pro ejus, ver. grat., emptione recuperare non possit. Sporer, *loc. cit.*, num. 120, cum plurimis ibi adductis. *Vide* verb. *Contr. empt.*, art. 2, num. 6 (62). (42. Revera tamen est etiam probabile, quod talis possessor bonæ fidei possit talem rem reddere furi aut alteri possessori malæ fidei ad pretium suum recuperandum, seque indemnem servandum; Sporer, *loc. cit.*, n. 121, cum plurimis ibi citatis. *Vide* verb. *Contr. emp.*, art. 2, num. 7. (43. Nec talis possessor bonæ fidei restituendo talem rem domino potest ab ipso repetere expensum pro ea, textu expresso in l. *Mater* 3, cod. *De rei vindic.*, ibi: « Rem tuam a possessore, etiam non oblato pretio, vindicare poteris. » *Vide* d. v. *Contr. empt.*, art. 2, n. 22 et n. 10 et resolve ut *ibi*.

(44. Possessor bonæ fidei incipiens dubitare solum per leves rationes, vel leves conjecturas, an res sit sua vel aliena, non tenetur examinare veritatem, sed tuto pergit possidere, quia nemo tenetur inquisitionem contra se ipsum instituere ex levibus solum rationibus et conjecturis. Sic expresse Sporer, *loc. cit.*, num. 91, addita ratione, quod sicut ipse superior non tenetur, et forte non potest ex levibus conjecturis moveri ad inquirendum contra te, v. g., sic multo minus nec tu contra te ipsum; perge ergo in possessione tua. Hæc ille.

(45. Si autem possessor bonæ fidei incipiat dubitare ob graves et probabiles rationes occurrentes; tenetur omnino inquirere et examinare veritatem, adhibita diligentia humana, morali, ordinaria, majori vel minori prout res possessa incipiens esse dubia majoris vel minoris fuerit momenti. *Communis.* Et ratio est, quia dubitans ob graves et probabiles rationes, an res sit sua vel aliena, si omittat inquirere veritatem, desinit esse possessor bonæ fidei, cum prudenter timere debeat, ne sua possessio sit injusta, forte talis sibi apparitura post factam debitam inquisitionem ad indagandam veritatem, adeoque, ne se exponat periculo detinendi injuste rem alienam, sicque peccandi peccato injustitiæ pergendo possidere cum conscientia practice dubia de validi-

(62) In addit. ad cit. num. Lectores ad illa, quæ P. Cuniliati docet cap. cit. in Addit. ad num. 25, hujus articuli § IV, num. 5, rejecimus. Hic vero iisdem, quo rectius de controversia ista judicare possint, auctores sumus, ut legant quæ tradit Antoine de justitia, et jure cap. 5, quæst. 14, resp. 3, ubi demonstrandum sibi proponit, illum, *qui rem furtivam emit bona fide nesciens, nec dubitans ex furtivam*, teneri *eam restituere domino etiam non repetenti, nec* posse *reddere furi, ut pretium datum recipiat, nisi certo sciat ab eo rem domino restitutum iri*, ostenditque, ab homine, qui furi rem emptam reddat, illam in pejori statu poni, cum eamdem privet *statu intermedio meliore, quem acquisiverat, qui indecunque proveniat, spectat ad rem, proindeque dominum rei.*

tate et honestate suæ possessionis, debet omnino inquirere et examinare veritatem pro deponendo tali practico dubio, ut sic inde licite et tute possideat, si repererit rem possessam esse vere suam; vel restituat, si compererit esse alienam.

146. Quod si post factam talem inquisitionem nequeat reperire veritatem, et deponere tale dubium, tunc potest ipsam rem possessam licite et juste retinere uti suam. *Communis* per textum in l. *Nemo* 126, § 2, ff. *De regul. juris*, ibi : « Cum de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis. » L. *In pari causa* 128, ff. eod., ibi : « In pari causa possessor potior haberi debet. » Cap. *Quod autem* 5 De jurepatronat., ibi : « Melior est conditio possidentis, » c. *In pari* 65, De reg. juris in 6, ibi : « In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis. »

147. Si facta debita diligentia, adhuc perseveret possessor bonæ fidei in tali dubio, et interim compareat dominus, tenetur ei restituere rem exstantem; si autem rem jam consumpserit, vel alienaverit, et postea compareat dominus, tenetur solum restituere, quantum inde factus est ditior. Sic ex communi Covar., *Reg. possessor*, part. II, § 5, et *Reg. peccatum*, p. III, princ., num. 4; Vasquez, disp. 66, c. 7; Silvester, verb. *Restitutio* 3, q. 7, dicto 3 ; Suarez, t. V, disp. 40, sect. 5, num. 14; Molina, t. I, art. 2, disp. 25 et 36; Layman, lib. I, tract. 1, cap. 5, num. 21; Sanchez, l. II, *De matr.*, disp. 41, num. 12; Sporer, *loc. cit.*, n. 95, et alii passim.

148. Unde si quis alius talem rem dubiam a dicto possessore bona fide possessam æque dubitet vel probabiliter putet esse suam, non potest eam sine judicis auctoritate auferre, et si auferat, injustum ei damnum infert, et ad integram restitutionem tenetur. Sanchez, lib. II, *De matrimonio*, disp. 41, num. 26; Navarr., cap. 17, num. 117; Layman, *loc. cit.*, num. 21; Sporer, *loc. cit.*, num. 94, et alii. Et ratio est quia, dum res incerta est, seu partium jura obscura sunt, interim ordinarie loquendo est præsumptio pro possessore ex juris dispositione, uti clare constat ex § *Retinendæ possessionis* 4, Instit. *De interdictis*, ibi : « Commodum autem possidendi in eo est, quod etiamsi ejus res non sit, qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet in suo loco possessio, propter quam causam, cum obscura sunt utriusque jura, contra petitorem judicari solet. »

149. Possessor bonæ fidei, qui, bona fide durante, ita rem alienam consumpsit, ut nihil omnino remanserit, in quo factus sit ditior, nihil restituere tenetur. *Communis*, per textum in l. *Bona fides* 136, ff. *De reg. juris*, ibi : « Bona fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est;» cum enim talis res, durante bona fide, consumpta, sine ulla culpa contra justitiam fuerit consumpta, non est unde oriatur obligatio restitutionis. Vide verb. *Contr. empt.*, art. 2, num. 4.

150. Si vero possessor bonæ fidei non ita in totum rem alienam consumpserit, quin remaneat aliquid in quo factus sit ditior, id restituere tenetur, quamprimum advertit sibi provenisse præcise ex re aliena et non ex industria. *Communis*, per textum in l. *Item veniunt* 20, § 6, ff. *de hæreditatis petitione*, ibi : « Eos autem qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque adeo duntaxat quo locupletiores ex ea re facti essent (condemnandos), » scilicet ad restitutionem, ubi glossa ait : « Hanc esse optimam regulam, qua nulla verior in jure, ut bonæ fidei possessor ad id tantum, quod ad se pervenerit, teneatur. »

151. Possessor bonæ fidei cognoscens rem esse alienam, non tantum ipsam, sed etiam fructus rei naturales, et mistos quoad eam partem, quæ respondet naturæ rei, restituere tenetur, solum tamen adhuc exstantes. *Communis* textu expresso in l. *Certum est* 22, cod. *De rei vindicatione*, ibi : « Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare; bonæ fidei vero, exstantes. » Concordat l. *Fructus percipiendo* 45, *De usuris*, ibi : « Fructus percipiendo uxor, vel vir, ex re sibi donata suos facit, illos tamen quos sui operis acquisierit (veluti serendo), nam si pomum decerpserit, vel ex silva ceciderit, non fit ejus, sicut nec cujuslibet bonæ fidei possessoris, quia non ex facto ejus is fructus nascitur. »

152. Dicitur autem notanter *solum tamen adhuc exstantes*, quia si, bona fide durante, eos consumpsit, vel donavit, vel perdidit, ad nihil tenetur, ratione absumptionis, nisi in quantum inde factus sit ditior. L. *Senatusconsultum* 1, cod. *De petitione hæreditatis*, ibi : « Fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores exstiterint. » L. *Sed et si lege* 25, ff. *De hæreditatis petitione*, § 11, ibi : « Consuluit senatus bonæ fidei possessoribus, ne in totum damno afficiantur, sed in id duntaxat teneantur, in quo locupletiores facti sunt. » L. *Illud* 40, § 1, ff. eodem, ibi : « In bonæ fidei autem possessore hi tantum veniunt in restitutione, quasi augmenta hæreditatis, per quos locupletior factus est. »

153. Possessor bonæ fidei non tenetur restituere dictos fructus naturales, sive adhuc exstent, sive eos consumpserit, et ex ipsis factus sit ditior, si eos bona fide possedit per integrum triennium, antequam a vero domino una cum fundo repeterentur, quia censetur eos præscripsisse. Instit. *De usucapionibus et longi temporis præscriptionibus*, in princip., ibi : « Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium... usucapiantur, » et concordat l. *Sequitur* 4, § *Fructus*, ff. *De usurpationibus et usucapionibus*, et l. *Cum nostri unic.*, cod. *De usucapione transformanda;* Covarruv., lib. I *Variar. resolut.*, cap. 3, n. 7; Menoch. *De recuperand. possess. remed.* 15, n. 588; Reiffenstuel, l. II *Decr.*, t. III, num. 14, et alii passim.

154. Bonæ fidei possessor semper, etiam

sine titulo, facit suos fructus industriales, *cit. loc. Fructus percipiendo* 45, ff. *De usuris*, § 35, Inst. *De rerum division.*, ibi : « Si quis a non domino, quem dominum esse crediderit, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliaque qualibet justa causa æque bona fide acceperit; naturali ratione placuit, fructus quos percepit, ejus esse pro cultura et cura. Et ideo si postea dominus supervenerit, et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest; » sic expresse Fagnan., lib. II *Decret.*, in cap. *Gravis* 11, De restitutione spoliat., num. 45, cum triplici glossa ibi citata, et plurimis aliis adductis; (55. ubi num. 56, addit quod, si habeat titulum, tunc fructus omnes, etiam naturales non consumptos facit suos: et ita intelligi debet textus, in l. *Bonæ fidei emptor* 46, ff. *De acquir. rerum dominio*, ubi dicitur: « Bonæ fidei emptor non dubie percipiendo fructus ex aliena re, suos interim facit, non tantum eos, qui diligentia et opera ejus provenerunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet, loco domini pene est; » et plurimis adductis dicit sic hodie communiter sentire modernos, nec obstare textum in l. *Fructus percipiendo* 45, ff. *De usuris*, jam adductum *supra*, n. 51, quia, inquit, textus ille intelligi debet de fructibus naturalibus exstantibus, quos bonæ fidei possessor etiam cum titulo, facit suos, non autem de consumptis; producitque rationem. *Vide* ipsum *ibid.*, et Reiffenstuel, lib. II *Decretal.*, tit. 13, a num. 135 ad 141, ubi dictos textus in l. *Bonæ fidei emptor* 46, ff. *De acquirend. rerum domin.*, et in l. *Fructus percipiendo* 45, ff. *De usuris*, explicat et conciliat.

(57. Possessor bonæ fidei, etiam sine titulo, facit suos fructus civiles, quos facto, provisione seu diligentia sua percepit, eo quod ipse laboravit, et ei solvens liberatur, ut in l. *Si urbana prædia* 55, *De conditione indebiti*; Innocent., in c. *In lit.* 5, De restit. spol., num. 8 in fine, vers. *Nisi forte;* Bartolus, in l. *Ex divers.*, ff. *De rei vindicat.*, n. 5; Fagnan., *loc. cit.*, num. 49; Butrius, Ancharan. et Bero apud ipsum a fortiori id concludentes : nam si malæ fidei possessor tales fructus civiles facit suos, licet revocabiliter, quia tandem tenetur illos restituere : ergo multo magis bonæ fidei possessor sine titulo.

(58. Possessor bonæ fidei non tenetur restituere ullos fructus ante litem contestatam consumptos, si ex eis non sit factus ditior. Glossa, in cit. cap. *Gravis* 11, De restitutione spoliator., verb. *Fructus;* abbas, *ibid.*, n. 6; Barbosa, *ib.*, num. 8; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 142; et, ipso teste, communis aliorum, per textum in l. *Sed et loci* 4, § 2, ff. *Finium regundorum*, ubi generaliter, et absque distinctione inter fructus industriales et naturales, vel inter bonæ fidei possessorem cum titulo aut sine titulo expresse dicitur : « Aut enim bona fide percepit, et lucrari eum oportet, aut mala fide, et condici oportet; » concordant textus in l. *Senatusconsultum* 1, cod. *De petitione hæreditat.*, l. *Sed et si lege* 25, ff. *De hæreditatis petitione*; l. *Illud* 40, ff. eodem, adducti *supra* num. 52, quibus, ut patet, statuitur, possessores bonæ fidei de fructibus consumptis teneri solum restituere id, in quo ditiores facti sunt; unde a sensu contrario recte infertur, eos ad nihil teneri, quando non sunt facti ditiores; ut colligitur ex l. *Utrum autem* 23, ff. *De hæreditatis petitione*, ubi expresse deciditur, quod bonæ fidei possessores nec teneantur ad pretium, nisi quatenus facti sunt locupletiores.

(59. Possessor bonæ fidei, re per dominum evicta, tenetur restituere universos fructus ejus post litem contestatam consumptos. *Communis*, per expressum textum in l. *Certum est* 22, cod. *De rei vindicatione*, ubi dicitur quod possessor bonæ fidei fructus ante litis contestationem perceptos soleat cum ipsa re præstare exstantes; post litis autem contestationem universos; ibi : « Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare : bonæ fidei vero, exstantes; post litis autem contestationem universos; » et ratio est, quia talis possessor quoad fructus post litem contestatam perceptos et consumptos incipit esse possessor malæ fidei, et concordat textus in l. *Et ex diverso* 35, § 1, ff. *De rei vindicat.*, l. *Ædiles etiam* 25, § 8, ff. *De ædilitio edicto*, et § *Et si in re* 2, Institut. *De officio judicis*, ubi expresse dicitur : « Post inchoatam autem petitionem, etiam illorum fructuum ratio habetur, qui culpa possessoris percepti non sunt, vel percepti, consumpti sunt. »

(60. An autem possessor bonæ fidei teneatur ad restituendos omnes fructus ante litis contestationem consumptos, quando ex eis factus est ditior? Conveniunt doctores, quod teneatur ad restitutionem fructuum naturalium quoad excessum factæ locupletationis, deductis prius omnibus factis expensis : et id satis patet ex dictis *supra* n. 53 et 57, et magis patebit ex mox dicendis.

(61. Quantum autem ad fructus industriales, et civiles discrepant doctores inter se. Plurimi enim, et quidem probabilius, communius et tutius docent, quod possessor bonæ fidei teneatur restituere fructus, etiam industriales et civiles ante litis contestationem consumptos, in quantum ex iis factus est ditior. Sic Bartolus, in l. *Et ex diverso* 35, *De rei vindicatione*, n. 6 et 7; Antonius Butrius, in cit. cap. *Gravis* 11, De restitutione spoliatorum, n. 12, col. 3, circa med. vers. *Bartolus dicit;* abbas, *ibid.*, n. 6; Fagnan., *ib.*, n. 57; Covarruv., lib. I *Variar. resolut.*, cap. 3, n. 6, conclus. 3; Alexander, consil. 21, n. 10, l. IV; Jason, l. *Si me et Titium*, n. 1, ff. *Si certum petatur*, allegans alios; Sanchez, l. II in *Decal.*, cap. 23, n. 76 et seq.; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 153; Pontas, *in suo Dictionario*, verb. *Restitutio casu* 9, et plures alii, per text. in l. *Item veniunt*, § 6, ff. *De hæredit. petit.*, ibi : « Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea

re facti essent, condemnandos esse. » L. *Si et rem et pretium* 22, l. *Utrum autem* 23, l. *Sed et si lege* 25, ff. *De hæreditatis petitione*, l. *Nam hoc natura* 14, ff. *De conditione indebiti*, cum similibus. Et ratio est, quia possessor bonæ fidei tenetur vero domino comparenti restituere fructus, etiam industriales adhuc exstantes; ut habetur, ex cit. l. *Certum est* 22, ff. *De rei vindicatione*, ibi : « Bonæ fidei vero exstantes, » cum similibus. Atqui fructus illi, ex quibus possessor bonæ fidei factus est ditior, licet secundum se, ac substantiam suam, sint consumpti, nihilominus adhuc exstant et perseverant in illo augmento, per quod possessor factus est ditior, ergo tale augmentum (deductis prius expensis) reddi debet vero domino rei, cum quælibet res domino fructificet; tum quia, « Nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem, » ut expresse dicitur in l. *Nam hoc naturæ* 14, ff. *De condictione indebiti*, et in l. *Jure naturæ* 206, ff. *De regul. juris*, ibi : « Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem : » et c. *Locupletari* 49, *De regul. juris* in 6, ibi : « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura; » unde cum leges dicunt possessorem bonæ fidei non obligari ad restitutionem hujusmodi fructuum, quando eos consumpsit, istud intelligendum est secundum hanc opinionem de iis fructibus, qui sic consumpti sunt, ut neque in natura sua, neque in pretio suo ullatenus perseverent.

(62. Multi autem alii satis probabiliter tenent, non obligari possessorem bonæ fidei ad restituendos fructus industriales et civiles ante litis contestationem consumptos, quamvis ex eis factus sit ditior. Sic Glossa, in l. *Et ex diverso* 35, *De rei vindicatione*, vers. *De consumptis*, dicens expresse, quod bonæ fidei possessor « de fructibus consumptis nullo modo tenetur, quia lucrifacit eos pro cultura et cura, » et hujus glossæ doctrinæ communiter acquiescere doctores fatetur Bartolus, *ibid.*, § *Sequitur in Glossa*, quamvis ipse postea teneat oppositum, Joannes Garcias, tom. XVII *Tractatuum*, tract. *De expensis*, c. 23, n. 40; Cynus, in l. *Non est*, cod. *Familiæ Herciscundæ;* Baldus in l. II, cod. *De usur. et fructib. legat.*; Angelus, et Imola in l. *Sequitur*, § 1, ff. *De usurpationibus et usucapionibus*, et plures alii, quos pro hac sententia citat Joann. Garcias, *loc. c.*; et Sanchez, *loc. c.*, ubi appellat hanc sententiam valde probabilem, uti eam censent etiam abbas, in cit. cap. *Gravis*, n. 7; Pontas, *loc. cit.*, casu 9; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 151 et seq. per text. in l. *Fructus percipiendo* 5, ff. *De usuris*, ibi : « Fructus percipiendo uxor vel vir ex re sibi donata suos facit, illos tamen, quos suis operibus acquisierit (veluti serendo), nam, si pomum decerpserit, vel ex silva ceciderit, non fit ejus, sicut nec cujuslibet bonæ fidei possessoris, quia non ex facto ejus is fructus nascitur, » quibus verbis satis evidenter videtur ostendi, quod possessor bonæ fidei suos omnimode faciat fructus industriales, seu civiles, tanquam debitos ipsius industriæ, labori ac diligentiæ : « Illos tamen quos suis operibus acquisierit, veluti serendo. » Econtra autem suos non faciat fructus mere naturales, quia non sunt fructus de ejus labore, industria ac diligentia : « Quia non ex facto ejus is fructus nascitur; » item per textum in § 35, Instit. *De rerum division.*, ibi : « Si quis a non domino, quem dominum esse crediderit, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa causa æque bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura et cura; et ideo si postea dominus supervenerit, et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest; » quibus verbis satis indicatur naturali ratione possessorem bonæ fidei sibi totaliter acquirere fructus industriales seu civiles pro ejus erga ipsos adhibita cultura et cura, nec eos debere restituere domino comparenti, si ipsis consumptis, inde factus sit ditior; et leges numero antecedenti pro contraria opinione adductæ et aliæ consimiles, quæ videntur dicere possessorem bonæ fidei teneri restituere id, in quo ex fructibus ante litis contestationem consumptis, factus est ditior, intelligendæ sunt solum de fructibus naturalibus, et nullatenus de industrialibus, uti notat ipsamet Glossa, in cit. § 35, Institut. *De rerum divisione*, verb. *Fructus*.

(63. Possessor partim bonæ, partim malæ fidei, si bona fide cepit, sed mala fide superveniente consumpsit, tenetur ex re accepta restituere pro tempore bonæ fidei; sed a tempore malæ fidei tenetur etiam ex injusta acceptione ad omnia damna. *Communis*, per textum in l. *Qui bona fide* 23, ff. *De acquirendo rerum dominio*, § 1, cap. *Si virgo* 5, caus. 34, q. 2.

(64. Possessor partim bonæ, partim malæ fidei, qui prius mala fide possedit et consumpsit partem rei mala fide possessæ, et postea cum titulo apparenter justo bona fide consumpsit reliquum, si inde cognoscat se verum jus non habuisse, tenetur ex injusta acceptione ad restitutionem pro tempore malæ fidei, et a tempore bonæ fidei tenetur tantum ex re accepta, quia mala fides præcedens non fuit causa posterioris damni, seu consumptionis reliqui factæ tempore bonæ fidei, cum dicta mala fides fuerit jam purgata per hanc supervenientem bonam fidem; unde nunc dominus non patitur damnum ob iniquam perceptionem, sed ob consumptionem bona fide subsecutam, et sic in ordine ad posterius tempus bonæ fidei idem est moraliter, ac si non præcessisset mala fides.

(65. Qui prius percepit et possedit mala fide, sed nihil consumpsit, nisi postquam supervenit bona fides, non tenetur restituere nisi ex re accepta quantum factus est ditior, quia influxus perceptionis et possessionis iniquæ in damnum domini interruptus fuit per bonam fidem supervenientem, qua juste fructus illos retinuit, et inde

consumpsit, quæ bona fides et justa retentio fuit causa, quod illi fructus consumerentur, et quod dominus patiatur damnum non ex injusta perceptione, sed ex justa retentione, bona fide subsecuta. Unde, juxta dicta numero antecedenti, dominus nunc non patitur damnum ob iniquam perceptionem, sed ob consumptionem bona fide subsecutam, adeoque, etc.

(66. Qui bona fide percepit fructus, si supervenit mala fides, antequam consumantur, vel quandiu ex illis manet ditior, jam extunc tenetur restituere id totum domino : et si non restituat, tenebitur postea ratione injustæ detentionis ad totum damnum inde vero domino postea secutum.

(67. Successor possessoris malæ fidei, si succedat ut hæres immediatus, et rem ab hoc acceptam consumat etiam bona fide, neque inde factus sit ditior, tenetur adhuc restituere ex injusta acceptione non sua, sed sui antecessoris rem, et fructus, et compensare omnia damna, et lucra cessantia ex mala fide antecessoris orta quantum vires hæreditatis patiuntur. Sic Afflict., decis. 240, n. 10, ubi refert quemdam hæredem a concilio Neapolitano condemnatum fuisse ad restitutionem fructuum ad exonerandam conscientiam defuncti. Fagnan, l. II *Decretal.*, in c. *Gravis* 11, *De restitutione spoliator.*, a n. 130 ad 134; cum Bartol., abbat., Bero, Ruin., Socin ibi citatis, et alii passim; et ratio est, quia tunc bona fides hæredis non sibi prodest, quia, cum succedat in jus omne defuncti, et in omnibus ejus personam repræsentet, ut in authent. *De jurejurand. a morient. præstit.*, sequitur, ut succedat quoque in vitium, ac malam fidem defuncti, quæ propterea sibi etiam nocet, ut habetur in l. *Litigator* 2, cod. *De fructibus et litium expensis*, ubi postquam statutum est possessorem post litem contestatam teneri de fructibus perceptis et percipiendis, statim subjungitur : « Hæredis quoque succedentis in vitium par habenda fortuna est, » et in l. *Cum hæres* 11, ff. *De diversis temporalibus præscriptionibus*, ubi expresse habetur : « Cum hæres in jus omne defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit; » et in fine subjungitur : « Neque enim recte defendetur, cum exordium ei bonæ fidei ratio non tueatur; » et in terminis docet glossa in l. *Sequitur*, § *Fructus*, in verb. *Non fuerit*, ff. *De usurpationibus et usucapionibus*, reddens rationem, quia hæres vitiorum, et culpæ defuncti est successor. L. *Si ego emi* 11, § 2, ff. *De publiciana in rem action.*, et cit. l. *Cum hæres* 11, ff. *De diversis temporalibus præscript.* (68. Et totum hoc etiam verum esse de hæredibus mediatis probabilius docent Lugo, et alii cum La Croix, lib. III, part. III, n. 490.

(69. Si successor possessoris malæ fidei succedat ei, non ut hæres, sed alio nomine, v. g. ut legatarius, donatarius, emptor et hujusmodi, non tenetur ex injusta acceptione, sed tantum ex re accepta. Si quis enim a malæ fidei possessore emerit, aut dono acceperit bona fide, tunc talis bona fides in successore prodest ad fructuum acquisitionem, potestque ipse successor cum bona fide præscribere, quia non facit unam cum illo personam, et censetur succedere tantum in juribus realibus, non autem in vitiis personalibus, unde non est inspiciendum exordium personæ, a qua causam habuit, quia in illius vitium non succedit, ut colligitur ex d. l. *Si ego emi* 11, § 2, ff. *De publiciana in rem actione*, ubi textus constituit differentiam inter successorem singularem et universalem, et ibi hoc tenuit Glossa in verb. *Sed hæres;* abbas, in cit. cap. *Gravis*, 11, *De restitut. spoliator.*, n. 10; Bero, *ibidem*, n. 38; Fagnan, *ibidem*, n. 135; Menoch. *De recuperand. posses. remed.* 15, n. 120; La Croix, lib. III, part. II, n. 238 et alii passim.

(70. Alia. *Vide* verb. DOMINIUM, verb. CONTR. EMPT., verb. RESTITUTIO.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(71. Possessor bonæ ne, an malæ fidei præsumi debeat, utilis disquisitio est. (71. Possessorem autem tametsi titulo destitutum bonæ fidei esse præsumendum, si jus commune non contradicat, nec alius appareat antiquior possessor, communis est sententia, ut videre est apud Vasquium, *Controvers. illustr.*, lib. II, cap. 79, n. 15, et cap. 81, n. 8.

(72. At Fachineus, *Controvers. jur.*, lib. VIII, cap. 42, communem hanc sententiam impugnat: tenetque bonæ fidei possessorem præsumi eum haud posse, qui titulo careat; idque quia « omnes scire debent, quod suum non est, ad alios modis omnibus pertinere. » L. ultim., c. *Unde vi.*

(73. De possessore autem bonæ fidei notissima est regula illa juris : « Bona fides tantum possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. » L. 135, ff. *De reg. jur.*

(74. Et sane quidem par est bonæ fidei possessoris et domini ratio in actionibus excipiendis, quæ est et in actionibus exercendis. Amissa possessione, uti dominus rei vindicatione, ita et possessor bonæ fidei publiciana actione adversus tertium agit. L. I, ff. *De publician.*

(75. Par ratio est, etsi de utilitate rei disseratur : possessor enim bonæ fidei, non secus ac dominus, de re disponere potest. L. 25, § 1, ff. *De usur.*; l. 48, ff. *De acquir. rerum domin. Si quis a non domino*, Instit. *De rer. divis.* (76. Immobilium demum, sive possessor bonæ fidei, sive dominus, judicio sisti, damnique infecti satisdare non cogitur. L. penult., § 7, ff. *Qui satisd. cog.*; l. 9, § penult. ff. *De damn. infect.*

(77. Modus vero huic exæquationi positus est verbis illis : *Quoties lex impedimento non est.* Non una vero est interpretum sententia de *hoc modo*. Vide eas apud Jacobum Gothofredum in comment. ad hanc leg. 137, ff. *De regul. jur.*, qui ita de eo sentit : « Primo igitur, inquit, ponamus exemplum in Sen. Cons. Syloniano, eoque odioso :

Ibi scilicet domini appellatio non continetur, qui servum bona fide possedit non magis, quam usumfructum solum habuit. Leg. 1, § 3, *De senat. consulto Sylonian.* Secundo ponamus in actione ex dicto de servo corrupto, quæ utique bonæ fidei possessori non competit, seu hoc edicto agere non potest, ut idem Ulpianus istud edictum interpretans definit leg. 1, *De serv. corrupt.*, quæ potissimum species hic mihi placet una cum sequenti. Tertio ponamus, et in edicto *De religiosis*, ad quod pertinent tres proxime sequentes regulæ, et de quo Paulus egit lib. XXVII. Id edictum diserte domino dat actionem in eum, qui mortuum in locum alienum intulit, vel inferre curavit, non vero bonæ fidei possessori. T. II, § 1, *De religios.* »

(78. Sed nec male exemplum meo judicio in fructibus poni potest. In fructuum enim ratione non semper bona fides tantum præstat, quantum veritas. Quare caute idem jurisconsultus Paulus, in l. 38, ff. *De acquirend. rer. dom.*, scripsit : « Quod ad fructus attinet, bonæ fidei emptorem loco domini PENE esse. »

Exempli grat. bonæ fidei possessor restituere cogitur domino supervenienti fructus exstantes, necdum consumptos. Sed, et quidquid Paulus addat itidem de fructibus naturalibus, Pomponius tamen in leg. 45, ff. *De usur.*, et hos denegare videtur bonæ fidei possessori.

(79. Latissimus hic se offert campus disserendi de fructibus, quos suos facit bonæ fidei possessor ; sed ne nimius sim, vide, qui rem pro dignitate tractant, Stryk, in *Usu modern.*, lib. VI, tit. 1, § 12, et plur. seq. (80. Ubi de eo etiam discutit, an judex possit ex officio adjudicare fructus ab auctore non petitos, et Bohemer., *Introduct. in jus digestor.*, lib. VI, tit. 1, § 11 et seq.

(81. De possessore bonæ fidei quoad recuperationem impensarum, adi quoque Stryk., in *Usu modern. pandect.*, lib. V, tit. 1, § 16 et seq.

(82. Et demum quando possessor bonæ fidei, talis esse desinat, tradit idem Stryk., in *Usu modern. pandect.*, lib. IX, tit. 5, § 14.

POSTLIMINIUM

SUMMARIUM.

1. Postliminium quid sit? — 2. Postliminii jus non habet locum in officiis minoribus regularium. — 3. Habet tamen locum in prælaturis electivis, etiamsi non sint perpetuæ, sed ad certum tempus. — 4. Et de facto postliminium habet etiam locum in officiis ad certum tempus solum duraturis, ut patet de tutore, qui licet captus ab hostibus desinat esse tutor, tamen reversus recipit tutelam jure postliminii. — 5. Quo postliminii jure quicunque reversus statum recuperat pristinum, et munia etiam civilia et cuncta ei incolumia servantur. — 6. Postliminii jus secundum canones locum non habet quantum ad hoc, ut Christiani capti ab hostibus servi eorum efficiantur, sed bene quantum ad hoc, ut reversi a captivitate, omnia quæ habebant recuperent. — 7. Et ad hoc datur casus Patris Joannis Cheron provincialis Carmelitarum, qui a Turcis captus, ac postea liberatus, a sacra congregatione Episcopor. et Regular. jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitium reintegrari, cassata alterius provincialis electione. — 8. Imo etiam secundum leges civiles capti a piratis, vel latronibus liberi permanent, et retinent omnia jura sua, nec est eis necessarium postliminium. — 9. Subnectuntur *Additiones alienæ manus.*

(1. Postliminium est jus amissæ rei recuperandæ ab extraneo, et in statum pristinum restaurandæ. Sic in re communis, per textum in l. *Postliminium* 19, ff. *De captivis et postliminio reversis et redemptis ab hostibus.*

(2. Postliminii jus non habet locum in officiis minoribus regularium, ad quæ regulares non assumuntur per electionem canonicam, sed sunt obedientiarii, et ad nutum superiorum amovibiles. *Communis* per textum in cap. *Cum ad monasterium*, § *Tales*, vers. *Nec alicui committatur aliq. obedient. de statu monachor.* (3. Habet tamen locum postliminii jus in prælaturis electivis, etiamsi non sint perpetuæ, sed ad certum tempus, puta ad biennium, triennium et sexennium, quia prælati sic canonice electi, eo tempore durante, juris ordine non servato, et sine justa et rationabili causa removeri non possunt ; textu expresso cap. *Monachi*, § *Priores, De statu monachorum.*

(4. Et de facto postliminium habet etiam locum in officiis ad certum tempus solum duraturis, ut patet in officio tutelæ ; licet enim officium tutoris non sit perpetuum, sed temporale, et finiatur pubertate; *ab hostibus* tamen reversus recipit tutelam jure postliminii, ut expresse dicitur in Instit. *De Atiliano tutore*, § *Ab hostibus*, ibi : « Nam reversus recipiebat tutelam jure postliminii. » (5. Quo jure alia quoque omnia recuperat, ut ibi notat Glossa, in verb. *Jure postliminii*, sicuti quilibet alius reversus ab hostibus, ut est textus expressus in l. *Postliminii*, 5, ff. *De captivis, et postliminio*, § 1, ibi : « Omnia restituuntur ei jura, ac si captus ab hostibus non esset. » L. *Cum duæ* 14, ff. eodem, ibi : « Cum duæ species postliminii sint, ut aut nos revertamur, aut aliquod recipiamus, cum filius revertatur, duplicem in eo causam esse oportet postliminii, et quod pater eum reciperet, et ipse jus suum. » L. *Hostes*, 24, eodem, ibi : « Ab hostibus autem captus... postliminio statum pristinum recuperat, » et Institut. *Quibus modis jus patriæ potestatis solvitur*, § *Si ab hostibus* : unde et munia civilia recuperat. L. *Liber captus* 17, cod. *De postliminio reversis*, l. *Libertus* 17, ff. *Ad municipalem*, § 6, et incolumia cuncta ei servanda sunt. L. *Diversarum*, 20,

cod. *De postliminio reversis*, vers. *Reddantur*, ibi : « Quibus jure postliminii etiam veterum responsis incolumia euncta servanda sunt. »

(6. Postliminii jus secundum canones locum non habet quantum ad hoc, ut Christiani capti ab hostibus eorum servi efficiantur, ut erat cautum de jure civili, ut § *Servi*, Instit. *De jure personar.*, sed bene quantum ad hoc, ut recuperent omnia, quæ prius habebant, ut clare constat ex cap. *Prima actione*, 14, caus. 16, q. 4, et cap. *Cum per bellicam*, 1, caus. 34, quæst. 1, et tenent communiter doctores, et sic semper fuit judicatum. (7. Et signanter in casu Patris Joannis Cheron provincialis Carmelitarum Vasconiæ, qui rediens a capitulo generali in urbe celebrato, die 31 Maii 1648, fuit in mari captus a Turcis, et cum generalis ordinis de illius captivitate certior factus fuisset, creavit vicarium provincialem, sed eo conquerente, quod vicario nomine non posset provinciam gubernare, et regularis observantia multum periclitaretur, cumque nulla spes subesset redemptionis patris Cheron, comitia provincialia indixit, in quibus die 8 Maii 1650, idem vicarius in provincialem electus est; sed die 16 Aprilis immediate præcedentis antiquus provincialis præter spem redemptus Romam perrexit, et postulavit sibi reddi provincialatum, sed generali renitente, recursum habuit ad sanctissimum D.N., reque a Sanctitate Sua ad sacram congregationem Episcop. et Regular. delata, tametsi nonnulli regulares contenderent, electionem secundi provincialis fuisse legitimam, nec provincialem redemptum posse provincialatum repetere, ut in specie P. Lezana in suis Consultationibus, consult. 42, nihilominus sacr. congregat. mandavit generali ordinis, ut Patrem Cheron in possessione provincialatus manuteneret, et ad liberum illius exercitium restitueret et reintegraret, electionem novi provincialis cum omnibus inde secutis cassando et annullando, contrariis non obstantibus. Die 12 August. 1650. Sic refert Fagnan., lib. v *Decretal.*, in cap. Per tuas, 32, De Simonia, num. 46. » (8. Imo etiam secundum leges civiles, capti a piratis vel latronibus liberi permanent, ut expresse habetur in cit. leg. *Postliminium*, 19, ff. *De captivis et postliminio*, § 2, ibi : « A piratis aut latronibus capti, liberi permanent, » et ideo retinent omnia sua jura, et postliminium non est illis necessarium, ut expresse dicit textus in cit. l. *Hostes*, 24, ff. eodem, ibi : « Et ideo qui a latronibus captus est, servus latronum non est, nec postliminium illi necessarium est. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9. Num dictio juris postliminii, tum legis Corneliæ hodie obtineat; vide apud Styk, in *Usu modern. pandect.*, lib. XLIX, tit. 15, § 1.

POSTULATIO PRÆLATORUM.

SUMMARIUM.

1. Postulatio proprie dicta, et quantum ad propositum quid sit? — 2. Postulatio est de persona aliquo impedimento, aut defectu laborante, ratione cujus non est eligibilis, ac propterea opus habet dispensatione. — 3. Postulatio potissimum differt ab electione, quia electio est personæ habilis sine dispensatione ad dignitatem; postulatio autem est personæ inhabilis sine dispensatione ad ipsam dignitatem. — 4. Proinde postulatio innititur gratiæ; electio vero juri seu justitiæ. — 5. Postulatio est duplex, scilicet solemnis, et non solemnis; et quæ utraque sit? — 6. Postulare possunt omnes illi, qui possunt eligere. — 7. Postulari possunt, generatim loquendo, soli illi, qui propter aliquem dispensabilem canonicum defectum eligi non possunt, et cum dispensatione habiles sunt ad promoveri.— 8. Duplex est defectus, seu inhabilitas, scilicet dispensabilis et indispensabilis, et quæ utraque sit? — 9. In postulatione oportet exprimere omnes hujusmodi defectus, seu inhabilitates, alioquin postulatio erit irrita. — 10. Episcopus consecratus, imo solum confirmatus, nequit eligi ad alium episcopatum, sed solum potest postulari. — 11. Potest tamen eligi episcopus nominatus, seu electus ante factam suam confirmationem.—12. Item episcopus qui renuntiavit episcopatui, eligi potest ad aliam ecclesiam, nec debet postulari. — 13. Item episcopi titulares non sunt eligendi, sed postulandi, ut cæteri alii episcopi.— 14. Item cardinales episcopi non possunt eligi ad alium episcopatum, sed solum postulari. — 15. Cardinales autem non episcopi, uti sunt cardinales presbyteri, et diaconi, eligi possunt ad episcopatum, non vero postulari postulatione solemni, quamvis debeant postulari postulatione non solemni seu simplici. — 16. Prælati, aliique clerici et religiosi episcopo inferiores eligi possunt ad alterius ecclesiæ similem, seu superiorem dignitatem, aut prælaturam, et etiam ad episcopatum; dummodo accedat postulatio simplex, et non solemnis.—17. Postulantes non possunt amplius variare postulationem, seu ab illa recedere, postquam postulatio est eorum subscriptionibus roborata, et superiori jam præsentata. — 18. Possent tamen postulantes variare postulat., seu ab illa recedere, si superior cum ipsis ad id consentiret, non obstante tali præsentat. facta, nec non contradictione postulati. — 19. Item postulantes possunt variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis jam fuerit publicata, vel etiam ad superiorem destinata; dummodo ipsi necdum actualiter fuerit præsentata. — 20. Imo possunt postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis talis postulatio jam fuerit ipsi postulato præsentata, et ab eo etiam præstitus conditionatus consensus; dummodo necdum fuerit præsentata superiori.—21. Non possunt tamen postulantes in foro conscientiæ variare postulationem, seu ab illa recedere absque gravi et justa causa, unde si postulatus de consensu postulantium fecisset aliquas expensas, tenentur illi ad earum restitutionem.— 22. Postulantes ad prælaturam scienter indignam, seu laborantem defectu indispensabili, pro ea vice sunt ipso jure privati potestate postulandi seu eligendi. — 23. Item ipso jure sunt pro ea vice privati potestate postulandi seu eligendi, qui postulationem vitio personæ cassatam denuo innovare præsumunt. — 24. Postulantes ad episcopatum minorem viginti septem annis saltem inceptis, aut regularem cujusvis ordinis Mendicantium non solum sunt ipso jure privati pro ea vice potestate postulandi et eligendi, sed etiam beneficiis, quæ obtinent in illa

Ecclesia, ad quam postulant, suspensi per triennium declarantur. — 25. In similibus casibus, quando postulantes privati sunt ipso jure potestate postulandi et eligendi, ea potestas devolvitur ad alios capitulares, licet numero pauciores, qui in tales indignas, seu defectuosas postulationes non consenserunt, sed expresse contradixerunt. — 26. Imo, si unus tantum e capitularibus innocens supersit, aliis omnibus mortuis vel privatis, ille solus prælatum eligere, vel postulare poterit. — 27. Si postulatio non concurrat cum electione alterius in discordia, sed sola fiat, parte una capitularium postulante unum, et parte altera postulante alium, tunc sufficit ad ejus validitatem, et ut admitti possit a superiore, quod sit facta a majori parte capituli, etiam penitus invita parte minori. — 28. Si autem postulatio concurrat cum electione alterius in discordia, id est, si una pars capitularium unum postulet, et altera pars alium eligat, tunc requiritur, quod postulantium numerus sit duplo major, quam numerus eligentium. — 29. Si vero in concursu electionis cum postulatione numerus postulantium non sit duplo major, tunc rejecta postulatione, electio ab alia parte, quamvis minore, celebrata valet, et confirmari debet; dummodo hæc pars eligentium superat unum tertium omnium suffragantium saltem per unicum votum, et aliunde electus sit idoneus. — 30. Et de facto fuit sic novissime observatum in Coloniensi. — 31. Postulatio fieri debet, et admitti potest ab eo superiore, ad quem alias spectat prælati confirmatio; dummodo habeat potestatem dispensandi super impedimento et defectu electionis.—32. Affertur exemplum de postulatione in meo Seraphico Franciscano Minorum de Observantia ordine. — 33. Item generatim, si quis legitime postulatur ad aliquam ecclesiam, seu dignitatem episcopatu inferiorem, talis postulatio admitti potest ab episcopis, aliisque prælatis, quibus competit potestas confirmandi electos ad talem ecclesiam, seu dignitatem, et qui possunt dispensare super defectu, ob quem fit postulatio.—34. Item postulatio unius episcopi ad alium episcopatum admitti potest a solo summo Pontifice. — 35. Superior, absolute loquendo, non tenetur ex obligatione justitiæ stricte sumptæ admittere postulationem, etiamsi sit facta a capitularibus unanimiter de persona idonea, sed potest postulationem rejicere absque cujusque injuria. — 36. Tenetur tamen superior ex debito sui officii admittere postulationem rite celebratam et factam ob urgentem necessitatem, vel magnam utilitatem Ecclesiæ. — 37. Unde, si prælatus inferior habens potestatem dispensandi in defectu, seu impedimento, dictam legitimam postulationem rejiciat, et nolit admittere, possunt postulantes superioris prælati officium implorare, ut recusantem compellat admittere.—38. Postulantes tenentur postulationem præsentare postulato quam citius commode poterunt; et si ipsi fuerint negligentes, non præsentando infra octo dies, puniuntur, ut electores. — 39. Postulatus autem post factam sibi præsentationem postulationis, tenetur intra mensem, si velit acceptare prælaturam, præstare consensum conditionatum.—40. Pro facienda postulatione solemni tutius est observare formam scrutinii. — 41. Nihilominus non est absolute necessarium pro postulatione facienda observare dictam formam scrutinii. — 42. Pro facienda postulatione invalidæ sunt sequentes formulæ, nempe *Eligo postulando*, et *postulo eligendo*, aut *eligo postulandum*, *seu postulo*. — 43. Item invalidæ sunt istæ : *Eligo in postulandum*, vel *postulo eligendum*. — 44. Item invalida est etiam ista, *eligo et postulo, prout potest melius de jure valere*. — 45. Excipitur tamen casus, quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus. — 46. Affertur notabilis advertentia. — 47. Postulatus consensum præstare debet intra mensem post præsentationem sibi factam.— 48. Alia ad rem, *remissive*.

(1. Postulatio proprie dicta, et quantum ad propositum, est alicujus personæ ad prælaturam, seu dignitatem ecclesiasticam erga superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur. Est in re communis; (2. unde, ut vides, postulatio est de persona aliquo impedimento aut defectu laborante, ratione cujus non est eligibilis ; ac propterea opus habet dispensatione, ut si quis non sit procreatus de legitimo matrimonio, cap. *Innotuit*. 20, De electione, vel quia non habet legitimam ætatem, aut similem defectum patiatur, quem superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam quandoque movetur ex gratia. Cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælatorum, et Glossa *ibi*, verb. *Gratia*.

(3. Hinc postulatio potissimum differt ab electione, quia electio est personæ habilis sine dispensatione ad dignitatem, ut patet ex ejus definitione tradita sub verb. ELECTIO, art. 3, num. 8. Postulatio vero est personæ aliquo defectu vel impedimento laborantis, ratione cujus non est eligibilis sine dispensatione; (4. ac proinde postulatio innititur gratiæ, electio juri, ut notat Glossa communiter recepta in cap. unico, verb. *Eligo postulando*, *De postulatione prælat.* in 6. Postulatio enim nullum tribuit jus postulato, utpote ex aliquo defectu inhabili, quem superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ex gratia, cap. *Bonæ memoriæ* 3, *De postulatione prælatorum*, juncta Glossa, *ibidem*, verb. *Gratia*. Electio autem, si sit canonice celebrata, et ab electo acceptata, tribuit jus ipsi electo ad prælaturam, seu dignitatem, et ei, si dignus et idoneus sit, ut supponitur, ex justitia debetur, cap. *Postquam* 3, De electione, et docet communiter recepta Glossa ad Rubricam tituli *De postulatione prælatorum*, in 6.

(5. Postulatio est duplex, scilicet solemnis et non solemnis. Postulatio solemnis est, quando postulatur quis ab eo superiore, qui potest in impedimento, seu defectu postulati dispensare, et de hac procedit tradita superius definitio postulationis : postulatio non solemnis, seu simplex, est, quando quis postulatur ab eo superiore, qui non potest dispensare super impedimento seu defectu postulati, sed solum licentiam, seu consensum concedere potest ad postulati promotionem, ex quo postulatus subsit ejus jurisdictioni, nec possit sine ejus licentia, aut consensu promoveri; ut si religiosus a capitulo, seu canonicis eligatur in episcopum, debet simpliciter, seu non solemniter postulari a suo prælato, seu superiore regulari pro habenda ejus licentia, ut religiosus electus, seu eligendus possit in sui electionem consentire et sic transire de monasterio ad episcopatum, quod sine dicta sui superioris licentia, seu consensu religiosus nullimode potest, cap. *Si religiosus*

27, cap. *Si abbatem* 36, De election. in 6.

(6. Postulare possunt omnes illi, qui possunt eligere, *Communis* per text. in cap. *Ad hæc* 1, § *Licet*, De postulat. prælator., cap. *Bonæ memoriæ* 3, § *Mandantes*, tit. eod. cap. *Bonæ memoriæ* 4, § *Cæterum*, tit. eod. cap. *Innotuit* 20, De electione, ubi electio et postulatio quoad jus suffragandi æquiparantur, et qui eligere possunt, etiam postulare permittuntur.

(7. Postulari possunt, generatim loquendo, soli illi, qui propter aliquem dispensabilem canonicum defectum eligi non possunt, et cum dispensatione habiles sunt ad promoveri. *Communis*, per textum, in cap. unico, *De postulatione prælatorum* in 6. Postulatio enim est inventa in subsidium electionis, ut sic illi, qui secundum canones eligi non possunt, saltem postulari, atque ex superioris gratia dispensative promoveri valeant, quando cæteroquin Ecclesiæ utiles esse futuri dignoscuntur; unde quando potest fieri electio, nequit fieri postulatio, cum hæc duo sibi invicem adversentur. Cap. *Unic.*, De postulat. prælat. in 6, et ibi Glossa communiter recepta in verb. *Eligo postulando.*

(8. Dicitur autem notanter *propter aliquem dispensabilem canonicum defectum eligi non possunt*, quia duplex datur defectus, seu inhabilitas, scilicet dispensabilis et indispensabilis : defectus, seu inhabilitas dispensabilis est ille, seu illa, in quo, seu in qua superior potest, et solet dispensare, ut est defectus natalium in illegitime natis, cap. *Innotuit* 20, De electione ; item defectus sacri ordinis ad prælaturam requisiti. Cap. *Dudum* 22, De electione ; item defectus ætatis, Extravag. unic. *De postulation. prælator.*, Vinculum etiam alterius episcopatus, cap. *Etsi unanimiter* 6, De postulat. prælatorum, et hujusmodi alii defectus dispensabiles, qui non impediunt, quominus postulatus possit cum utilitate et ædificatione populi præfici, et prælati munus obire, de quibus late Joan. Andreas in cit. cap. *Etsi unanimiter* 6, De postulatione prælatorum, n. 4 et seqq. Defectus seu inhabilitas indispensabilis est ille, seu illa in quo, seu in qua superior non potest vel non solet dispensare ad prælaturam obtinendam, ut est morum infamia, hæresis, insordescentia in excommunicatione, suspensione seu interdicto, ut in cap. *Ad hæc* 1, De postulatione prælatorum; item si defectus seu inhabilitas sit talis, in quo seu in qua dispensari non solet, ut si quis sit bigamus, spurius, aut ex damnato coitu procreatus ut colligitur ex cap. *Nisi cum pridem* 10, § *Personæ vero*, *De renuntiat.*

(9. In postulatione ad superiorem directa oportet exprimere omnes hujusmodi defectus seu inhabilitates, etsi dispensabiles in postulato existentes ; alioquin postulatio erit irrita, ut colligitur ex citat. cap. *Innotuit* 20, De electione ; si enim taceatur unus solus defectus, dispensatio veluti subreptitia corruit in totum. Arg. cap. 1, *De ætat. et qualitat.*, in 6, et tenent doctores communiter.

(10. Episcopus consecratus, imo episcopus solum confirmatus, licet nondum consecratus, nequit eligi ad alium episcopatum, sed solum potest postulari. *Communis* per textum expressum in cit. cap. *Etsi unanimiter* 6, De postulatione prælatorum, ibi : « Cum eligi nullo jure potuerit, sed potius postulari : » episcopus enim, licet solum confirmatus, cum contraxerit spirituale matrimonium cum sua ecclesia, cap. *Inter corporalia* 2, cap. *Licet* 4, De translatione episcopi, non potest ad aliam ecclesiam sine Papæ auctoritate transferri, aut propria temeritate transire. Cap. *Cum ex illo* 1, cap. *Inter corporalia* 2, cap. *Quanto* 3, cap. *Licet* 4, De translatione episcopi. (11. Potest tamen eligi episcopus nominatus, seu electus ante factam suam confirmationem ; quia licet fœdus conjugii spiritualis inter episcopum, et Ecclesiam in electione sit initiatum, adhuc tamen nondum est ratum, seu perfecte contractum, cum rarum primo fiat in ejus confirmatione ; per textum in cit. cap. *Licet* 4, De translatione episcopi. (12. Item episcopus, qui renuntiavit episcopatui, eligi potest ad aliam episcopalem ecclesiam, nec debet postulari, quia talis non est amplius alligatus alicui ecclesiæ, cum vinculum prioris Ecclesiæ per renuntiationem legitime factam et acceptatam, sit jam penitus dissolutum. *Communis.*

(13. De episcopis titularibus est pariformiter discurrendum, ac de cæteris aliis episcopis ; unde dicti episcopi titulares non sunt eligendi, sed postulandi, uti alii episcopi, cum sint veri episcopi, sicuti alii. Arg. cap. *Legimus*, § *Ubicunque*, dist. 93, cap. *Pastoralis* 7, quæst. 1, cum similibus, et etiam inter ipsos et ecclesias, ad quas consecrantur, intercedat fœdus conjugii spiritualis. Cap. *Inter corporalia* 2, De translatione episcopi ; adeoque dispositio loquens simpliciter de episcopis comprehendat etiam episcopos titulares ; quia ubi eadem ratio, eadem est legis dispositio. L. *Illud*, ff. *Ad legem Aquiliam*, et cit. cap. *Inter corporalia* 2, De translatione episcopi (63).

(63) Negat tamen episcopos titulares postulari debere Georgius Chrystophorus Neller in dissertatione *De postulatione prælatorum* apud Antonium Schmidt, t. II *Thesauri ecclesiastici juris*, pag. 744; quia titularis episcopus non est *actu*, neque *habitu* suæ desponsatus Ecclesiæ, utpote quæ *non ens est*, neque scit aliquid de titulari episcopo, multo minus in eum consentit : non intelligitur autem conjugium sine sponsa *existente*, *sciente*, *consentiente*. Neque locus desponsatur cum episcopo, sed *Ecclesia viva*, quæ est in tali loco, ut sumitur ex cap. 21 *De elect*. Unde est tantum *desponsatus potentia*, *destinatione et effectu suo*, et Romani Pontificis ; neutiquam *actu* vel *effectu*. Sola autem providentia et destinatio Papæ non facit spirituale conjugium, ne dicamus, hoc contrahi mox cum quacunque Ecclesia, cui, etiam renitenti, Papa præficeret episcopum. Fatemur equidem, episcopos titulares esse *veros episcopos*, *vere consecratos*, *dignitate episcopis actualibus pares*, *habere votum decisivum in con-*

(14. Item per eamdem rationem cardinales episcopi non possunt eligi ad alium episcopatum, sed solum postulari, cum hoc generale sit de omnibus et singulis episcopis per superius dicta. *Communis.*

(15. Cardinales autem non episcopi, uti sunt cardinales presbyteri et diaconi, possunt eligi ad episcopatum, non vero postulari postulatione solemni, quamvis debeant postulari postulatione non solemni, seu simplici pro obtinenda licentia Papæ, ut possint discedere a curia Romana, et a suis respective titulis, et transire ad sibi destinatos episcopatus; ita abbas, Panormit. in c. *Cum ecclesia vestra* 57, De electione, num. 15; Fagnan., in cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælatorum, num. 18; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 5, n. 11 Reiffenstuel, *ibidem*, num. 55, et alii passim, per textum in cap. *Ecclesia vestra* 57, De electione, ubi legitur quemdam presbyterum cardinalem fuisse electum in episcopum; et ratio est, quia in cardinalibus non episcopis cessat ratio spiritualis conjugii, ob quod episcopi non possunt eligi, sed solum postulari ad alium episcopatum; unde doctores dicentes, cardinales non episcopos postulandos esse ad episcopatum, per textum in cit. cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælatorum, intelligendi sunt, sicuti et ipse textus cap. *Bonæ memoriæ*, De postulatione simplici et minus solemni, quæ reipsa est electio; quam postulationem simplicem et minus solemnem esse necessariam in electione cardinalium non episcoporum ad episcopatum, et nos ultro fatemur, ut patet supra in conclusione, cum cardinales habeant alas ligatas, nec possint sine licentia Papæ discedere ab Ecclesia Romana, et sui tituli, ubi residere tenentur. Cap. 2, *Ex gestis*, De clericis non residentibus, et si moniti non resideant, seu discessi non redeant ad residentiam, privandi sunt, ut de facto fuit privatus cardinalis Anastasius a Leone IV, in concilio Romano, prout refertur in cit. capit. *Ex gestis*, ibi: « In synodo Anastasius presbyter cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus: eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, et in alienis usque hodie demoratur. »

(16. Prælati, aliique clerici, et religiosi episcopo inferiores eligi possunt ad alterius ecclesiæ similem seu superiorem dignitatem aut prælaturam, et etiam ad episcopatum; dummodo accedat postulatio simplex et non solemnis, seu licentia suorum respective superiorum. *Communis*, per textum in cap. *Cum inter* 21, cap. *Dudum* 12, De electione, cap. *Si religiosus* 27, cap. *Nullus* 28, cap. *Si abbatem* 36, De electione in 6. Dicti enim sacri canones, aliique similes permittunt, ut alii prælati et clerici, seu religiosi episcopo inferiores ad alias dignitates, seu prælaturas, et etiam ad episcopatus eligi possint: dummodo accedat licentia seu consensus suorum respective superiorum, sine qua vel sine quo in electionem de se factam nequeunt consentire. C. *Quorumdam* 24, c. *Si religiosus* 27, De electione in 6.

(17. Postulantes non possunt amplius variare postulationem, seu ab illa recedere, postquam postulatio est eorum subscriptionibus roborata, et superiori, v. gr. Papæ, est jam tradita, seu præsentata. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Bonæ memoriæ* 4, De postulatione prælatorum, § *Nec obstabat*, ibi: « Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur et præsentatur Summo Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes. » Nobis, inquit Innocentius III, Papa, frequenter illuderent, et judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur. »

(18. Possent tamen postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, si superior cum ipsis ad id consentiret, non obstante tali præsentatione facta, nec non contradictione postulati. Arg. cit. cap. *Bonæ memoriæ* 4, De postulat. prælat., ac notant abbas, *ibid.*, num. 12; Fagnan., *ib.*, n. 50, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, *ib.*, I *Decretal.*, tit. 5, num. 21, et alii passim, quia tunc cessaret ratio illudendi superiori, nec postulatus haberet, unde juste conquereretur cum nullum adhuc esset ipsi jus quæsitum.

(19. Item postulantes possunt variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis jam fuerit publicata, vel etiam ad superiorem destinata; dummodo ipsi actualiter, nec dum fuerit tradita, vel *præsentata*: colligitur ex cit. cap. *Bonæ memoriæ* 4, § *Nec obstabat.*, De postulat. prælatorum, et tenent *ibi* abbas, num. 11; Barbosa, *ibidem*, num. 14, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 14, et alii passim; per dictam rationem, quod postulatus non habet, unde juste conqueratur, cum per dictam postulationem, nullum adhuc jus acquisierit ratione suæ inhabilitatis nondum a superiore dispensatæ.

(20. Imo per eamdem rationem possunt postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere, quamvis talis postulatio fuerit jam ipsi postulato præsentata, et ab eo jam præstitus fuerit conditionatus consensus; si tamen necdum fuerit præsentata et tradita superiori. Engel., lib. I *Decretal.*, tit. 5, num. 4; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 18; Passerinus; c. 24, *De election.*, q. 9, num. 17; Baldus, in c. *Postulationem* 5, De postulat. prælat., num. 2, insuper addens hoc ipsum esse verum, quamvis promiserint, se non variaturos.

(21. Non possunt tamen in foro conscientiæ postulantes variare postulationem, seu ab illa recedere absque gravi et justa causa, quia talis variatio seu recessio, ultra quam quod solet parere graves discordias et inimicitias, cedit in præjudicium honoris et reputationis postulati, habetque in se con-

cilio generali: negamus eos esse *in vero spirituali conjugio*, cum careant *clero et subditis Christianis*, ut loquitur Clem. 5, *De elect.*, adeoque sponsa. Postulationis autem necessitatem non inducit *veritas ordinis et characteris episcopalis*, sed *veritatis conjugii spiritualis*.

tumeliam. Arg. l. *Si vero*, § final. ff. *Qui satis dare cogantur*, et notant Baldus, in cap. *Publicato* 58, De electione, num. 19; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 19; Passerin., *loc. cit.*, q. 9, num. 19 et 20 recte addens, quod si postulatus de consensu postulantium fecerit aliquas expensas, teneantur ad earum restitutionem, si sic injuste varient postulationem, cum sit penitus illicitum variare seu mutare cum alterius detrimento. Cap. *Mutare* 33, De regul. juris in 6, ibi: « Mutare quis consilium non potest in alterius detrimentum. »

(22. Postulantes ad prælaturas scienter indignum, seu laborantem defectu indispensabili, pro ea vice sunt ipso jure privati potestate postulandi seu eligendi. *Communis*, per textum in cap. *Ad hæc* 1, § *Licet*, De postulatione prælator., cap. *Gratum*. 2, eod. cap. *Scriptum est* 40, § *Si vero*, De electione, cum similibus.

(23. Item ipso jure sunt pro ea vice privati potestate postulandi seu eligendi, qui postulationem vitio personæ cassatam, denuo innovare præsumunt. *Communis*, textu expresso in c. *Gratum* 2, De postulatione prælator.

(24. Postulantes ad episcopatum minorem viginti septem annis saltem inceptis, aut regularem cujusvis ordinis mendicantium, non solum sunt ipso jure privati pro ea vice potestate postulandi et eligendi, sed etiam beneficiis, quæ obinent in illa Ecclesia, ad quam illam postulant, suspensi per triennium declarantur. *Communis*, textu expresso in Extravag. *Unica, De postulatione prælat.*, inter communes.

(25. In similibus casibus, quando postulantes privati sunt ipso jure potestate postulandi et eligendi, ea potestas devolvitur ad alios capitulares licet numero pauciores, qui in tales indignas seu defectuosas postulationes non consenserunt, sed expresse contradixerunt. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Gratum* 2, De postulatione prælator. et concordat cap. *Bonæ memoriæ* 3, et cap. *Cum Vintoniensis* 25, De electione.

(26. Imo si unus tantum e capitularibus innocens supersit, aliis omnibus mortuis vel privatis, ille solus prælatum eligere, vel postulare poterit, ut tradit Glossa communiter recepta in cit. cap. *Gratum*, verb. *Pauciores*, et habetur clare ex l. *Sicut* 7, ff. *Quod cujuscunque Universitatis nomine*, § 2, ubi statuitur quod jus, et nomen universitatis stet, et conservetur etiam in uno, ibi: « Cum jus omnium iu unum reciderit, et stet nomen Universitatis. » Gloss. *ib.*, verb. *Nomen universitatis*, et communis doctorum. *Vide* verb. Electio, art. 2, num. 5, et art. 4, a num. 23 ad 25.

(27. Si postulatio non concurrat eum electione alterius in discordia, sed sola fiat, parte una capitularium postulante unum, et parte altera postulante alium, tunc sufficit ad ejus validitatem, et ut admitti possit a superiore, quod sit facta, a majori parte capituli, etiam penitus invita parte minori. Abbas, in cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælatorum, num. 12; Layman, *ibid.*, num. 5; Pirrhing, l. I *Decretal.*, tit. 5, num. 18; Reiffenstuel, *ibidem*, num. 22, et alii passim; et ratio est, quia ordinarie ad gesta capituli sufficit, quod concurrat major pars capitularium suffragantium, per textum in cap. *Cum in cunctis* 1, De his, quæ fiunt a majori parte capituli, cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulat. prælator., cap. *Dudum* 22, cap. *Auditis* 29, cap. *Coram* 35, cap. *Quia propter* 42, cap. *Ecclesia* 48, cap. *Cumana* 50, *In Genesi* 55, De electione, cap. *Quoniam* 3, De jurepatronat, cap. *Hoc ipsum* 11, caus. 33, q. 2 et l. *Quod major*, ff. *Ad municipalem*.

(28. Si autem postulatio concurrat cum electione alterius in discordia, id est si una pars capitularium unum postulet, et altera pars alium eligat, tunc requiritur, quod postulantium numerus sit duplo major, quam numerus eligentium, ita ut duæ partes, seu duæ tertiæ capitularium in postulationem personæ idoneæ concurrant, seu consentiant, quibus duabus partibus concurrentibus, admittitur postulatio unius, et rejicitur electio alterius. *Communis*, textu expresso in cap. *Scriptum est* 40, § *Et si partes*, De electione, juncto ejus summario, in quo sic præcise habetur, ibi: « Si postulatio cum electione concurrit, et numerus postulantium est duplo major, et postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejecta electione.

(29. Si vero in concursu electionis cum postulatione, numerus postulantium non sit duplo major, tunc, rejecta postulatione, electione alia parte, quamvis minore, celebrata valet, et confirmari debet; dummodo hæc pars eligentium superet unam tertiam omnium suffragantium, saltem per unicum votum, et aliunde electus sit idoneus. Colligitur clare ex cit. c. *Scriptum est*, 40, De electione, ubi postquam Papa decrevit, quod, rejecta electione, admittatur postulatio, si postulantium numerus fuerit duplo major eligentium, statim in § *Quod si*, subjungit, oppositum esse observandum, quando postulantium numerus non reperiretur duplo major, neque eligentes excederent unam tertiam saltem per unum votum, ibi: « Quod si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti (scilicet postulantes) minime sufficerent, sive dignus, sive indignus fuerit postulatus; tunc, postulatione repulsa, electionem plebani auctoritate nostra confirmes: dummodo nihil obsistat eidem, quod tanto præsulatu reddat indignum; » et sic tenent in d. cap. *Scriptum est*, Innocentius, et abbas, num. 13 et 14; Barbosa, *ib.*, num. 1; Hostiensis, in *Summa*, De postulat. prælator., num. 13, § final.; Reiffenstuel, lib. I *Decretal.*, tit. 6, n. 154, et alii plures; (30. et de facto fuit sic novissime observatum in famosa controversia inter serenissimum Josephum Clementem e ducibus Bavariæ, et eminentissimum cardinalem de Furstemberg, episcopum Argentinensem pro electione, et postulatione de eis respective facta ad archiepiscopatum Coloniensem de ann. 1688. Cum enim dictus serenissimus et reverendissimus princeps,

Josephus Clemens episcopus tunc Frisingensis et Ratisbonensis (obtento prius eligibilitatis suæ Indulto Apostolico) ex convenientibus viginti quatuor capitularibus per novem vota electus fuisset in archiepiscopum Coloniensem, ejusdem electio per sacram congregationem rebus consistorialibus præpositam fuit tanquam canonica et legitima declarata, die 15 Septem. 1688, et per Summum Pontificem Innocentium XI, confirmata fuit die 20 Septembris ejusdem anni 1688, non obstante concursu postulationis, per quam dictus eminentissimus cardinalis de Furstemberg episcopus Argentinensis tredecim votis (nam alia duo vota dispersa erant) ad prædictum archiepiscopatum postulatus fuisset: quæ postulatio, omnibus mature perpensis, et luculenter discussis, fuit rejecta, et repulsa tum a dicta sacra congregatione, tum a præfato Summo Pontifice, ut videre est apud P. Justum Redn., tom. I *Operis canonico-politici*, tit. 2, sect. 4, nu. 133, ubi litteram refert, et decretum sacræ congregationis, et breve Summi Pontificis, et late per totum dictum articulum secundum refert integre præfatam celebrem controversiam digne ibi animadvertendam.

(31. Postulatio fieri debet et admitti potest ab eo superiore, ad quem alias spectat prælati confirmatio, dummodo habeat potestatem dispensandi super impedimento et defectu electionis; nam admissio postulationis vim confirmationis habet. *Communis.*

(32. Sic in meo Seraphico Franciscano Minorum de Observantia ordine, si pro una Provincia, et alia per provinciale capitulum legitime celebratum postuletur pater aliquis in ministrum provincialem, cujus alias electio irrita esset, et nulla ob canonicum extraneitatis impedimentum juxta nostra statuta per Summum Pontificem approbata, cap. 8, § 37, num. 3, admissio hujus postulationis pertinet ad ministrum generalem, cum ad eumdem pertineat confirmatio electionum provincialium. Clementin., *Exivi*, De verbor. significatione; et ita est discurrendum pariformiter de aliis regularibus habentibus consimiles quoad hoc constitutiones.

(33. Item generatim, si quis legitime postuletur ad ecclesiam, seu dignitatem episcopatu inferiorem, talis postulatio admitti potest ab episcopis, aliisque prælatis, quibus competit potestas confirmandi electos ad talem ecclesiam, seu dignitatem, et qui possunt dispensare super defectu, ob quem fit postulatio; nam qui dispensare non potest, nec potest postulationem admittere, cum in illa requiratur dispensatio, ut patet ex ejus definitione tradita n. 1, et declaratione data n. 2. Unde si minor XX annis juxta cap. *Permittimus unic.*, De ætat. et qualitat. in 6, vel minor XXII annis juxta concil. *Trid.*, sess. XXIV, cap. 11, *De reform.* ad dignitatem, cui cura animarum non est annexa, v. g. decanatum, archidiaconatum, fuerit postulatus, non potest episcopus talem postulationem admittere, quia ipse non potest dispensare in defectu ætatis jure communi canonico requisitæ ad ordines vel beneficia, ut desumitur clare ex citato cap. *Permittimus, unic.*, De ætat. et qualitat. in 6; et concil. *Trid.*, *cit.*, sess. XXIV, cap. 2, *De reform.*

(34. Item postulatio unius episcopi ad alium episcopatum admitti potest a solo Summo Pontifice, cum cessio et translatio episcoporum numeretur inter causas majores seu graviores, quæ soli Summo Pontifici sunt reservatæ. Cap. *Quod translationem* 4, De offic. legat., cap. *Majores* 3, De baptismo, cap. *Ut debitus* 59, in fine, De appellation., cap. *Cum ex illo* 1, De translatione episcop., cum similibus.

(35. Superior absolute loquendo, non tenetur ex obligatione justitiæ stricte sumptæ admittere postulationem, etiamsi sit facta a capitularibus unanimiter de persona idonea, sed potest postulationem rejicere absque cujusquam injuria; colligitur clare ex cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælatorum, vers. *Attendentes*, ibi : « Cum enim quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia quam ex gratia moveatur, » scilicet Apostolica Sedes, et ex cap. *Postulationem* 5, tit. eodem, ibi: « Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam. » Sic tenent Glossa, in cit. cap. *Bonæ memoriæ*, verb. *Gratia;* Hostiens, in *Summa* De postulatione prælator., num. 12; Gregor. Tolosan., tract. *De election.*, cap. 2, num. 11; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 5, num. 15; Justus Redn., tom. I *Oper. canonico-politic.*, tit. 2, numer. 129; et alii contra alios. Et ratio nostræ conclusionis est, quia tota admissio postulationis nititur gratiæ superioris, ut patet ex cit. cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælator., ubi subjungitur : *Non tam ex justitia quam ex gratia*, et concordat. cit. cap. *Postulationem* 5, cit. eodem, ubi dicitur, quod « per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulatio possit repelli ; » adeoque, etc. Tum quia admissio postulationis continet dispensationem, cum in postulato semper sit impedimentum, seu inhabilitas ad prælaturam obtinendam, in quo seu in qua superior dispensare debet : atqui omnis dispensatio superioris in impedimento, vel inhabilitate, non ex justitiæ debito proprie, sed ex gratia procedit, cum jure inhabilis ad rem aliquam non habeat jus exigendi illam tanquam sibi debitam, cap. *Litteras* 14, dist. 63, ergo per postulationem nullum acquiritur jus, postulato, et consequenter nulla etiam illi irrogatur injuria, seu præjudicium etiamsi repellatur quævis postulatio a superiore ; adeoque superior non tenetur ex debito justitiæ stricte illam admittere, cum nemo invitus de suo cogatur facere beneficium textu expresso in capit. *Precariæ* 4, caus. 10, quæstion. 2.

(36. Quamvis tamen non teneatur supe-

rior admittere talem postulationem, ut dicebatur, absolute loquendo et ex obligatione justitiæ stricte sumptæ; tamen ex debito sui officii tenetur superior admittere postulationem, rite celebratam, et factam ob urgentem necessitatem vel magnam utilitatem Ecclesiæ, v. g. si postulatus esset necessarius, vel valde utilis Ecclesiæ seu bono communi, et hujusmodi; glossa notabilis in cap. *Cupientes*, § *Denique*, verb. *Gratia*, De election. in 6, id a simili probans ex l. 1, § penult., ff. *De aqua quotid.*, alia Glossa, in cap. *Ut constituetur* 25, verb. *Detrahendum*, dist. 50; Abbas, in cap. *Postulationem* 5, De postulatione prælator., nu. 2, post Joan. Andream, et Hostiensem in capit. *Cum ad monasterium*, De electione; Alexander, consil. 80, num. 12, l. 1; Fagnan., in cit. cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælator., num. 66; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 5, sub nu. 15· Reiffenstuel, *ibid.*, num. 72; Justus Redn., *loc. cit.*, num. 131, et alii passim; et ratio est, quia superior ex vi sui officii tenetur necessitatibus et utilitatibus commissæ sibi Ecclesiæ, et boni communis providere et non impedire; et si ad id quandoque necessaria sit aliqua dispensatio propter urgentem justamque rationem, atque majorem utilitatem, erit ab ipso concedenda; concil. Trident., sess. XXV, *De reform.*, cap. 18, ibi: « Quod si urgens justaque ratio, et major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis a quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum: » ergo superior in dictis casibus tenetur talem postulationem dispensative admittere, alias si ipsam non admitteret, injustitiam committeret contra Ecclesiam, ut videtur colligi ex cap. *Postulationem* 5, in fin. De postulatione prælator., ubi Pontifex quoad controversam postulationem, citat ad sui præsentiam utramque contendentem partem sic concludens: « Quatenus (utraque parte præsente) quod justum fuerit, decernamus; » superior enim Ecclesiæ sibi commissæ omni meliori modo ex justitia mutua providere tenetur, c. *Ne pro defectu* 41, De election. Imo superior non admittendo talem legitimam postulationem, ultra injuriam, quam faceret postulantibus, faceret injuriam etiam ipsi postulato, si aliunde, ut supponitur, idoneus esset. Arg. cap. *Pastoralis* 29, De jurepatron., ubi episcopus condemnatur ad providendum de beneficio competenti, clerico præsentato legitime a patronis, et ab ipso injuste repulso, ibi: « Verumtamen constituimus, ut episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur, quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse. »

(37. Unde si prælatus inferior habens potestatem dispensandi in defectu, seu impedimento, dictam legitimam postulationem rejiciat, et nolit admittere, possunt postulantes superioris prælati officium implorare, ut recusantem compellat admittere. Glossa, in cit. cap. *Bonæ memoriæ* 3, De postulatione prælator., verb. *Gratia*; Layman, *ib.*, n. 7; Abbas, *ib.*, n. 13; Pirrhing, *loc. citat.*, sub. n. 16; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 73 et alii.

(38. Postulantes tenentur postulationem præsentare postulato quam citius commode poterunt; et si fuerint negligentes, non præsentando infra octo dies, puniuntur, ut electores: colligitur ex cap. *Quam sit ecclesiis* 6; De election. in 6, et cap. *Cupientes* 16, § *Cæterum*, et § *Denique*, eod. in 6, et Glossa, in d. § *Denique*, verb. *Consensum*, ubi sic expresse habet: « Et si postulantes negligentes fuerint in præsentando, punientur ut electores; » electores autem sub gravissimis pœnis statutis in cit. cap. *Cupientes* 16, De election. in 6, § *Cæterum*, tenentur electum præsentare infra octo dies, postquam commode poterunt, ibi: « Cæterum si eligentes electiones ipsas concorditer, vel in discordia celebratas infra octo dies, postquam commode poterunt, electum præsentare distulerint, ipsos, qui culpabiles in hoc exstiterint, » etc.

(39. Postulatus autem post factam sibi præsentationem postulationis tenetur intra mensem, si velit acceptare prælaturam, præstare consensum conditionatum, aut saltem dicere quod non dissentiat, sed in hoc voluntati domini Papæ se submittat. Arg. cit. c. *Quam sit ecclesiis*, § *Electus*, ibi: « Intra mensem a tempore præsentationis, » et cit. cap. *Cupientes* 16, De election. in 6, § 1, ibi: « Infra unum mensem, » et § *Denique*, ibi: « Si non dissenserint, » et Glossa, *ib.*, verb. *Consensum*, ubi sic expresse habet: « Episcopus postulatus ad ecclesiam sic debet respondere: nec consentio, nec dissentio; sed in hoc me voluntati domini Papæ suppono.. » C. *Ad hoc*, c. *in Scripturis* 9, caus. 8, q. 1, ibi: « Quod infra mensem facere debet. »

(40. Pro facienda postulatione solemni tutius seu securius est observare formam scrutinii, qualis pro facienda electione præscribitur in cap. *Quia propter* 42, De electione. Cum enim Abbas Panormitan., in. cit. cap. *Quia propter* 42, De electione, nu. 9, qu. 2; Innocentius, in cap. *In causis* 30, De election.; Gregor. Tholosan., tract. *De elect.*, cap. 2, n. 11; Baldus, *ad Rubricam de election.*, num. 4; Layman, in qq. *De prælat. election.*, q. 80, et varii alii teneant, etiam in solemni postulatione necessario observandam esse dictam formam scrutinii, tutius est illam observare. Arg. cap. *Si quis autem* 4, De pœnitent., dist. 7; ubi ex verbis S. Augustini dicitur: « Ergo tene certum, dimitte incertum. »

(41. Nihilominus non esse absolute necessarium pro postulatione facienda observare dictam formam scrutinii tenent Hostiensis, in *Summa*, tit. *De postulation.*, nu. 10; Fag., in cap. *Publicato*, nu. 50, De election.; Franchus, in cap. *Unico*, n. 3, De postulat., in 6; Layman, *ib.*, n. 5; Sylvester, verb. *Postulatio*, quæst. 1; Passerinus, *cit.* c. 24, quæst. 5, num. 9; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 5. num. 59 et seq., et alii plures; et ratio

est, quia si eadem forma scrutinii requireretur ad postulationem, sicuti ad electionem, sequeretur, quod sicuti publicato scrutinio, non possunt variare electores, ita nec possent variare postulantes; hoc autem est falsum, ut patet ex dictis supra num. 19 et 20, adeoque, etc. Tum quia nullibi in jure reperitur expresse requisita talis forma scrutinii pro facienda postulatione, sicuti pro facienda electione reperitur expresse requisita in cit. cap. *Quia propter*, De elect. Et jure merito requiritur pro electione et non pro postulatione, quia per electionem acquiritur jus electo, c. *Postquam* 2, De election., cum similibus; per postulationem autem nullum jus acquiritur postulato; cap. *Bonæ memoriæ* 3, et cap. *Postulationem* 5, De postulatione prælatorum per verba adducta *supra* num. 35. Unde non mirum, quod pro electione requirantur majores solemnitates, quam pro postulatione; sicuti ad testamentum, quia perfectior est actus, requiruntur plures solemnitates, quam ad codicillum, utpote actum minus perfectum, adeoque, etc.

(42. Pro facienda postulatione prohibitæ sunt et reprobatæ a jure canonico sequentes formulæ, nempe: « Eligo postulando, et postulo eligendo, » aut « Eligo postulandum, seu postulo eligendum; » Sic textu expresso in cap. *Unic.*, De postulatione prælatorum in 6; addita *ibi* hac ratione, « cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur. » (43. Item reprobantur istæ formulæ: « Eligo in postulandum, vel postulo in eligendum, » textu expresso in cit. cap. *Unico*, addita *ibi* hac ratione: « Cum rem imperfectam significare noscantur. » (44. Item reprobatur etiam ista formula: « Eligo, et postulo, prout potest melius de jure valere, » textu expresso *ibidem*, addita hac ratione: « Cum incertitudinem contineat. » (45. Excipitur tamen casus, quando « probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus, quo casu is, qui sic postulatus fuerit, et electus, consensus tempore, viam electionis, vel postulationis, ne incerto vagetur, eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta. » Sic præcise Bonif. VIII, in c. c. *Unic.*, De postul. prælat. in 6.

(46. Ubi, ut vides, in tali casu debet sic postulatus, seu electus tempore consensus, eligere viam electionis vel postulationis, ne vagetur in incerto; et una harum electa, non poterit redire ad alteram, id est, si elegerit viam elect., non poterit amplius redire ad viam postulat., et si elegerit viam postulat, non poterit amplius redire ad viam election. (47. Consensum autem præstare debet intra mensem post præsentationem sibi factam, ex citatis juribus, et Gloss., *supra* n. 39, addita Glos., in cit. c. *Unico*, De postul. præl. in 6, verb. *Consensus*, ubi sic expresse dicit: « Quem infra mensem post præsentationem sibi factam exhibere tenetur. »

(48. Alia ad rem. *Vide* verb. EPISCOPUS, art. 2 et 3.

PRÆBENDA.

SUMMARIUM.

1. Præbenda suppressa, ut fructus assignentur theologo, qui legat et prædicet, clerico sæculari et non regulari assignandi sunt. — 2. Præbenda quæ mutat statum; et de diaconali effecta est presbyteralis, debet gerere habitum presbyteralem, non autem diaconalem. — 3. Præbenda presbyterali vacante, poterit episcopus eam conferre illi, qui diaconalem seu subdiaconalem habet, etc. — 4. Præbenda in mensibus reservatis Sedi Apostolicæ vacans non potest erigi in præbendam pœnitentialem. — 5. Præbenda post concilium primo vacans, si non fuit in pœnitentialem erecta, potest optari; sed si ante optionem episcopus erexit, erectio prævalet, etiamsi postea optaretur.

(1. Præbenda suppressa, ut fructus assignentur theologo, qui legat et prædicet, clerico sæculari et non regulari assignandi sunt. Sacr. cong. Rituum, *in Illerden.*, 15 Novembr. 1502, quam refert Sellius, in *Selectis canon.*, cap. 52, nu. 11; et Barbosa, in *Summ. Apostolic. decision.*, verb. *Præbenda*, n. 1.

(2. Præbenda, quæ mutat statum, et de diaconali effecta est presbyteralis, debet gerere habitum presbyteralem, non autem diaconalem. Sacra congr. Rit., *in Januen.*, 24 Martii 1612, teste Sellio, d. cap. 42, num. 12; Barbosa, *loc. cit.*, num. 3.

(3. Præbenda presbyterali vacante, poterit episcopus eam conferre illi, qui diaconalem seu subdiaconalem habet, et has uni, qui ætatem habeat pro his obtinendis. Sacr. cong. Conc., penes Nic. Garc., *De ben.*, pag. 7, cap. 4, num. 26; Barbosa, *loc. cit.*, num. 3.

(4. Præbenda in mensibus reservatis Sedi Apostolicæ vacans non potest erigi in præbendam pœnitentialem. Sacra congreg. Conc., apud Nicol. Garc., *De benefic.*, p. v, cap. 4, num. 127; Barbos., *loc. cit.*, num. 5.

(5. Præbenda post concilium primo vacans, si non fuit in pœnitentialem erecta, potest optari; sed si ante optionem episcopus erexit, erectio prævalet, etiamsi postea optaretur. Sacr. congr. Conc., apud Nicol.; Garc., *De benefic.*, part. v, c. 4, num. 129, et apud Barb., in d. *Summ. Apost. decis.*, verb. *Præbenda*, n. 4 (64).

(64) T. III *Thesauri jur. eccl.*, ab Antonio Schmidt collecti exstat p. 224 seq. erudita ipsius collectoris Schmidt dissertatio *De varietate præbendarum in ecclesiis Germanicis*, ubi multa habes apud nos minus obvia, c. 6, *De præbendis protestanticis*, itemque c. 7, *De præbendis laicis*, quarum aliquæ imperatorum beneficio, hodieque per *Litteras dictas panis panis*, a laicis obtinentur. Agitur ibi etiam de præbendis regiis. Verum cum hujusmodi præbendas *regias* appellari nonnulli velint, quod reges et

PRÆBENDA THEOLOGALIS ET POENITENTIALIS.

SUMMARIUM.

1. Deputatio actualis requiritur ad erectionem præbendæ theologalis. — 2. Erectio præbendæ theologalis. — Erectio præbendæ theologalis non habet locum in ea, quæ vigore statuti a sequenti canonico optatur. — 3. Deputatio præbendæ theologalis non habet locum in ecclesiis regularibus. — 4. Collatio præbendæ theologalis erectæ post concil. spectat ad eum, ad quem ante concil. spectabat. — 5. Regulari conferri non potest præbenda theologalis ecclesiæ cathedralis. — 6. Præsens in choro habendus est ille, qui habet præbendam theologalem, pro diebus quibus legit, et qualiter? — 7. Canonicus præbendæ theologalis, si legere nolit, quomodo ab episcopo compellendus? — 8. Canonici antiquiores præcedunt illi, qui habet præbendam theologalem. — 9. Optari non potest præbenda, quæ erecta fuit in theologalem. — 10. Optioni non subjacet præbenda theologalis, postquam est effectum sortita. — 11. Optandi ad jus competens canonicis non est admittendus canonicus theologalis. — 12. Optare aliam præbendam ad instar aliorum canonicorum non potest obtinens præbendam theologalem. — 13. Theologus et pœnitentiarius canonicus non est admittendus ad jus optandi. — 14. Episcopus, dum præbenda theologalis vacat, potest fructus applicare personæ, quæ suppleat. — 15. Præbenda primo debet prius per episcopum assignari pro theologo quam pro pœnitentiario. — 16. Collatio præbendæ uniendæ officio pœnitentiarii ab illis fieri debet, ad quos antea spectabat. — 17. Alia ad rem, *remissive*. — 18. Subnect. *Addit. Casinenses*, ad n. 22.

(1. Præbendæ theologalis ad erectionem requiritur actualis deputatio, et ideo si in provisione præbendæ non fuit facta actualis deputatio, non potest provisus compelli obire munus lecturæ. Sacr. congreg. Conc., teste Nicol., Garc., *De benefic.*, p. v, cap. 4, num. 155; et apud Barbos., in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Præbenda theologalis*, num. 1.

(2. Præbendæ theologalis erectio locum non habet in ea, quæ vigore statuti a sequenti canonico optatur, sed illa præbenda, quam dimittere canonicus novissime optat, huic muneri unita et affecta remaneat. Sacr. congr. Concil., *in Savonen.*, 6 Junii 1592, penes Nicol. Garc., in *Addit. ad suum tract. De benefic.*, part. v, cap. 4, num. 130; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 2.

(3. Præbendæ theologalis deputatio non habet locum in ecclesiis regularibus, ubi ecclesiæ non sunt distinctæ, nec ecclesiæ numeratæ, prout est ecclesia cathedralis Pampilonensis, sed cogendi sunt monachi, ut provideant de lectore idoneo theologiæ, qui publice legat, non solum ipsis monachis, sed omnibus aliis audire volentibus. Sacr. congreg. Conc., in Pampilon., 9 Septemb. 1753; apud Barb., *loc. cit.*, num. 3.

(4. Præbendæ theologalis collatio erectæ post concilium spectat ad eum ad quem ante concilium spectabat, scilicet ad capitulum, et institutio ad episcopum. Sacra cong. Conc., *in Toletana*, 24 Septembris 1592; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 5.

(5. Præbenda theologalis ecclesiæ cathedralis conferri regulari non potest. Sacr. congr. Episcop. et Regul., 28 Jun. 1583, quam refert Sell., in *Select. canon.*, c. 16, n. 42.

(6. Præbendam theologalem habens, diebus quibus legit, habendus est tanquam præsens in choro, non modo pro illis Horis matutinis et missa solemni, sed etiam pro tota die, ac distributiones quotidianas percipere debet. Sacra. congr. Conc., testibus Armendar., *in addit. ad recup. legum Navarræ*, lib. II, tit. 23, l. 2, § 2, *De resident. can.*, n. 68; Nicol. Garg., *De benefic.*, part. III, cap. 2, n. 218; apud Barb., *l. c.*, n. 6.

(7. Præbendam theologalem obtinens, si legere ullo modo nolit, poterit episcopus illum cogere comminationibus pœnarum, sequestrationibus fructuum, assignatione portionis de iisdem fructibus, alteri qui ipsius loco legat: demum, crescente contumacia, ad alias pœnas etiam privationis devenire poterit, factaque privatione ad corroborandum concilii decretum episcopus declarare debet, talem præbendam, et canonicatum affectum fuisse, et esse ex concilio pro sacræ Scripturæ lectore: tunc eligat personam idoneam, quæ id munus per se ipsam exsequi valeat, et illi per ordinarium collatorem hujusmodi præbenda conferatur. Sacr. cong. Concil., *in Majoricen.*; apud Sellium, in *Sel. can.*, cap. 8, n. 12, et Barb., *loc. cit.*, n. 7.

(8. Præbenda theologalis non est dignitas, et ideo primum locum eam obtinens relinquere debet antiquioribus canonicis: Sacr. congreg. Conc., *in Mediol.*; apud Barb., *loc. cit.*, n. 8.

(9. Præbenda optari non potest, quæ fuit erecta et deputata in theologalem pro theologo a sequenti canon. Sac. cong. Conc., teste Nicol. Garc., *De benefic.*, p. v, c. 4, n. 132.

(10. Præbenda tam theologi quam pœnitentiarii, etiam postquam est effectum sortita, non subjacet optioni. Sac. congr. Conc., 12 Februar. 1601, quam cit. Nicol. Garcia, *De benefic.*, in addit., p. v, cap. 4, n. 132.

(11. Præbendam theologalem obtinens non est admittendus ad jus optandi competens canonicis. Sacr. congr. Conc., quam adducit Nicol. Garc., in add. ad p. v, c. 4, n. 134.

peratores in præcipuis olim ecclesiis ipsi in numerum canonicorum allecti fuerint, ut reges Hispaniæ et Angliæ, atque imperatores in Italia quoque nostra, ut in Romanis basilicis S. Joannis et S. Petri; Henricus VII, a. 1311, et Carolus V, a. 1530, conferri poterit tomo V ejusdem *Thesauri Schmitidiani*, pag. 89, Nelleri dissertatio *De imperatoribus præbendatis et regiis*, de quibus tamen a. 1738 egerat Buderus in *Historia canonicatuum imperialium, regumque Germaniæ, sive præbendæ regiæ*

(12. Præbendam theologalem obtinens non potest illam dimittere, et aliam optare ad instar aliorum canonicorum. Sac. cong. Conc., die 7 Jun. 1601; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 12.

(13. Præbenda theologalis vel pœnitentiarii, sicut non potest ab aliquo canonico optari, cum detur per electionem, prævio examine, ita theologus, vel pœnitentiarius non est admittendus ad jus optandi. Sac. cong. Conc., die 12 Febr. 1601, quam refert Sell., d. cap. 8, n. 13.

(14. Præbenda theologalis, dum vacat, potest episcopus fructus applicare alicui personæ, quæ suppleat munus legendi. Sacr. cong. Episcop. et Regul., *in camer.*, 8 Febr. 1594, penes Sellium, d. cap. 8, n. 15; et Barb., *loc. c.*, n. 14.

(15. Pœnitentiarium providere de prima præbenda non est optione episcopi, licet ratione curæ animarum videatur esse magis necessarium, sed potius de ipso providere debet prius theologum propter verba concilii, sess. v, cap. 1, *De reform.* Verum si magis expediens in aliquo loco particulari fuerit judicatum, ut prius de pœnitentiario provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam. Sac. congreg. Conc., *in Civitatis Castellanæ*, 17 Novembr. 1629, quam refert Sellius, in *Select. canon.*, c. 26, n. 40.

(16. Collatio præbendæ uniendæ officio pœnitentiarii ab illis fieri debet, ad quos antea spectabat: unde si contingat in mense Apostolico officii pœnitentiarii, et unitæ præbendæ vacatio, vel alias præbenda esset reservata, vel affecta, electio personæ hujusmodi pœnitentiarii pertinet ad Papam. Sacr. congr. Conc., teste Nicol. Garcia, *De benefic.*, par. v, c. 4, n. 144.

(17. Alia ad rem *Vide* tom. II, verb. CANONICUS, art. 1, 2, 4.

ADDITIONES CASINENSES.

(18. Sub v. CANONICATUS, CANONICUS b. Ferrarianæ Biblioth., art. 9, *De canonico theologo, pœnitentiario*, etc., in *additionibus ex aliena manu*, sub n. 123, traditur sequens doctrina: « electio personæ (ad canonicatum theologalem * *idem videretur de canonic. pœnitent.* *) post dictam constitutionem (nempe constitut. Benedicti XIII, incip. *Pastoralis officii*) non amplius pertinet ad episcopum, sed *ad ipsos examinatores*, ut resolvit sacra congregatio Concilii interpres *in Salernitana canonicatus pœnitentiarii*, 1 Septemb. 1753. »

(19. Sed quidquid sit de hujusmodi resolutione, quæ revera, attentis particularibus circumstantiis, edita fuit, ut videre est in tomo XXII *Thesaur. Resolut. S. C. Concil.*, pag. 35, 38, 51, nunc ex ejusdem sacr. congregationis Concilii oraculo illud utique tenendum est, in supramemoratis canonicatibus (theologali et pœnitent.) conferendis, idem jus esse episcopo, ac in ecclesiarum parochialium provisione, nempe eligendi quem cæteris magis *idoneum* inter approbatos ab examinatoribus judicaverit.

(20. Et quamvis in cit. constit. prælaud. Bened. XIII, hæc habeantur: « Volumus, ut præbendæ theologales (* *id. dic. De canonicatu pœnitentiali, ut ex d. const. in fine* *)... conferri semper debeant *magis idoneo*, in formali concursu ab examinatoribus *renuntiato;* » non ita tamen hæc verba accipienda sunt, ac si in hujusmodi præbendar. theologal. vel pœnitent. provisione, præter judicium approbationis, jus etiam sit examinatoribus decernere *comparative* super majori approbatorum idoneitate; quod judicium unice ad episcopum spectare, quippe qui *præ omnibus instructus* præsumitur de moribus et vita gregis sibi commissi, ex ecclesiasticæ disciplinæ regulis haud indubie colligas licet. Id quod non obscure ex eadem cit. constit. eruitur; siquidem post modo relata verba *magis idoneo.. ab examinatoribus renuntiato*, statim ibidem subjungitur, *eodem plane modo, quo parochiales ecclesiæ conferuntur;* ita ut concludi bene posse videatur, Pontificis mentem fuisse, ut eadem episcopi potestate pollerent in parochiarum ac in canonicatuum memoratorum provisione.

(21. Et revera *in Aversana canonicatus pœnitentiarii*, 21 Decembris 1829, ad dubium: « An episcopus polleat jure eum eligendi ad præbendam theologalem et pœnitent. quem ipse inter approbatos in formali concursu digniorem judicaverit; seu potius *illum* eligere teneatur, quem magis idoneum in eodem concursu examinatores renuntiaverint, » Sacra congregatio Concilii respondit, *affirmative* ad primam partem; *negative* ad secundam.

(22. Adeo ut exinde sancitum undequaque fuerit jus episcopi eligendi inter approbatos, qui magis idoneus ad præbendam, vel theologalem, vel pœnitentialem, non secus ac in collatione parochiarum, ab ipso fuerit agnitus ac judicatus.

Id quod in animadversionem supra relatæ doctrinæ sub antedic. n. 123, cit. art. 9, v. CANONICATUS, etc., dictum sit.

PRÆCEDENTIA.

SUMMARIUM.

1. Episcopus brevi manu, summarie, et de plano componere potest præcedentiarum controversias in processionibus et funeralibus exortas. — 2. Dignioribus semper danda est præcedentia. — 3. Episcopi præcedunt inter se secundum tempus electionis seu provisionis. — 4. Episcoporum in conciliis provincialibus præcedentia statuitur juxta tempus ordinationis, non secundum dignitatem ecclesiarum. — 5. Canonici ecclesiæ cathedralis præcedunt canonicis collegiatæ. — 6. Canonicis ecclesiæ cathedralis danda est præcedentia in processionibus et funeralibus. — 7. Canonici collegiatarum an habeant præcedentiam supra collegium parochorum? — 8. Parochi ecclesiarum quomodo inter se præcedant. — 9. Clero sæculari supra regulares præcedentia

debetur. — 10. Sacerdotes ex antianitate ordinis, non ex gradu doctoratus, inter se præcedunt.—11. Antianitatis præcedentia inter ejusdem, et non diversi ordinis milites servanda. — 12. Balivi capitulares et milites magnæ crucis religionis Hierosolymitanæ inter se præcedunt per antianitatem. — 13. Advocatorum consistorialium præcedentia ante alios advocatos Rom. curiæ. — 14. Canonicorum sæcularium Ecclesiæ Lateran. præcedentia est ante canonicos basilicæ S. Petri. — 15. Canonici S. Georgii in Alga præcedunt canonicis cong. Lateran. — 16. Canonici regulares Lateran. præcedunt monachis Casinensibus. — 17. Fratres prædicatores præcedunt aliis Fratribus Mendicantibus, et non Mendicantibus. — 18. Præcedentia inter regulares in territorio Romano servanda est sicut in ipsa Urbe. — 19. Monachi præcedentiam servant juxta bullam Gregorii XIII. — 20. Cistercienses Reformati præcedant Mendicantibus. — 21. Fratres Mendicantes semper, et ubique tribuere debent præcedentiam monachis. — 22. Fratres Minores de Observantia præcedunt Fratribus Minoribus Conventualibus. — 23. Fratres Observantes et Tertiarii S. Francisci præcedunt inter se juxta bullam Greg. XIII. — 24. Præcedentia inter simplices presbyteros debetur antianis, nisi presbyteri Minores suppleant vices et munus parochi. — 25. Protonotarius ratione hujus dignitatis non præcedit in choro, et functionibus aliis presbyteris antianis, quamvis in Ecclesia non adsint distributiones. — 26. Declara quatenus non incedat in habitu protonotarii. — 27. In processionibus, quæ fiunt cum interventu capituli cathedralis, beneficiati illius præcedunt supra parochos. — 28. Præcedentia, quæ debetur parochis perpetuis, debetur etiam curatis amovibilibus. — 29. Quod procedit etiam in eorum substitutis et subrogatis. — 30. Præcedentia inter regulares utriusque sexus incipit a die professionis, non habitus, non obstante quolibet prætextu et contraria consuetudine. — 31. Si duo profiterentur eodem prorsus temporis momento, et eodem quoque tempore fuissent vestiti, data paritate professionis, præcedit qui prius acceptatus fuit, licet in eodem capitulo.— 32. Etiamsi professio facta fuisset in alio monasterio. — 33. Licet quis cedere vellet juri suo. — 34. Non obstante qualibet contraria consuetudine, quæ declaratur abusus. — 35. Qui professionem nulliter emissam ratificavit, nonnisi in tempore ratificatæ professionis præcedentiam metitur. — 36. Ex gratia concessa fuit præcedentia a sacra congregatione a die completi anni novitiatus, dum per novitium non steterat, quominus professionem emitteret. — 37. Præcedentia in professis ante tempus bona fine incipit a fine XVI annorum.— 38. In laicis factis clericis per breve incipit a die professionis clericalis. — 39. In novitiis, durante novitiatu, præcedentia desumitur a die habitus. — 40. Novitii clerici in ordine Minorum de Observantia non præcedunt laicos professos; bene vero in ordine Minimorum, et aliis. — 41. Clerici et choristæ præcedunt conversis, licet professione antiquioribus. 42. Clerici religionis Ministrantium infirmis, in quibusvis actibus, laicis ejusdem ordinis etiam antiquioribus professione præferuntur. — 43. Præcedentia fratribus Minoribus de Observantia de una ad aliam provinciam incorporatis debetur a die incorporationis; quod currit etiamsi religiosus incorporatus in alia provincia denuo redeat ad suam primam, ibique, ubi primo habitum sumpserat, reincorporetur. — 44. Regulares inter se præcedunt secundum ordinem præscriptum in bulla Gregorii XIII, quæ quantum ad præsens hic affertur. — 45. Insuper affertur ad hoc alia consimilis constituti Urbani VIII. Confirmans decreta sac. congregationis, utpote ad mentem dictæ constitutionis Gregorii XIII. — 46. Constitutio Gregorii comprehendit etiam PP. ordin. Prædicatorum. — 47. Item comprehendit etiam monachos. — 48. Regulares conventus de recenti fundati in loco, quo adest alter ejusdem ordinis conventus, gaudent eadem præcedentia, qua gaudent fratres illius antiquioris sui ordinis conventus. — 49. Et hoc non solum, quando fratres modernioris conventus incedunt simul sub cruce antiquioris conventus, sed etiam quando incedunt soli sub propria cruce. — 50. Item regulares succedentes de recenti in conventum eis cessum ab aliis religiosis ejusdem ordinis gaudent præcedentia, qua super alios gaudebant religiosi primo ipsum inhabitantes. — 51. Religiosi diversorum conventuum ejusdem ordinis præcedunt inter se juxta anterioritatem conventuum : Minores tamen de Observantia ubique, et in omnibus gaudent præcedentia super Reformatos. — 52. Regulares conventus conatu, seu violentia Turcarum, aut hæreticorum, vel hostili furore suppressi, et postea ipsis restituti, gaudent pristina præcedentia, et recuperant omnia primæva jura. — 53. Secus autem, si fuerit motu proprio Papæ suppressus, et postea ex mera gratia a S. Sede restitutus, nisi in litteris Pontificiis aliud exprimatur. — 54. Regulares in processionibus incedunt post confraternitates laicorum. — 55. Regulares in suburbiis et territorio Romano servant præcedentiam sicut in ipsa Urbe. — 56. Clerum sæcularem in processionibus anteire debent regulares, nec cum eo possunt mistim incedere. — 57. Præcedentiam prætendere non possunt regulares super parochum regularem quando inter alios parochos præcedit in processionibus. — 58. Clero sæculari in processionibus digniorem locum cedere debent regulares, licet prior regularium deferat reliquiam : præcedentia enim debetur solis regularibus paratis. — 59. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam episcoporum, *remissive*. — 60. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii generalis, *remissive*. — 61. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam canonicorum, *remissive*. — 62. Quoad ea, quæ concernunt præcedentiam coadjutorum, *remissive*. — 63. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii foranei, *remissive*. — 64. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam confraternitatum, *remissive*. — 65. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam magistratuum, *remissive*. — 66. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam generatim, *remissive*. — 67. Assignatur, quibus danda sit præcedentia in disputationibus publicis. — 68. Canonici clerici, ubi præbendæ non sunt distinctæ in presbyterales, diaconales et subdiaconales, cum promoventur ad sacerdotium, non recuperant præcedentiam, quam prius cesserant canonicis presbyteris possessione posterioribus. — 69. Canonici collegiatæ in omnibus præcedunt parochis etiam ecclesiæ matricis. — 70. Quæ præcedentia debeatur missionariis de Observantia pro Sanctis Locis, et aliis? *remissive*. — 71. Canonici regulares Lateran. præcedunt omnibus regularibus in processionibus. — 72. Affertur dispositio Innocentii XIII, quoad præcedentiam inter clericos et laicos Reformatos, et tertii Ordinis. — 73. Alia ad rem *cum addit. ex alien. man.* ad num. 96.

1. Præcedentiarum controversias in funeralibus et processionibus componere potest episcopus brevi manu, summarie, et de plano, ac sine strepitu, et figura judicii. Sac. congregatio Conc., testibus Franc. Leone, in *Thesaur. fori eccles.*, part. I, cap. 8, n. 18; Campan., in *Diversorio juris can.*, rub. 12, cap. 13, n. 120; Armend., in *addit. ad recup. legum Navarræ*, lib. I, tit. 14, l. 24, § 31, *De process.*, n. 10; Modern. Hisp.,

De regia protect., tom. I, p. II, cap. 9, num. 15; Lezana, in *Summ. qu. Regul.*, tom. III, verb. *Episcopus quoad regulares*, num. 13; et Barbosa, in *Summ. Apostol. dec.*, verb. *Præcedentia*, n. 1.

(2. Præcedentia semper dignioribus danda est. Sac. cong. Rit., *in Sancti Severini*, 1 Sept. 1607, quam refert Sellius, in *Selectis canon.*, cap. 47, n. 5; et Barbosa, *loc. cit.*, n. 2.

(3. Præcedentia inter episcopos nulla ratione regulatur, nisi electionis seu provisionis, ut qui prius electus seu provisus fuit de aliquo episcopatu, alteri postea electo, seu promoto præcedat. Sacra congregatio Rituum, *in Segobien.*, 31 Martii 1609, penes Sellium, d. cap. 46, n. 6. Et de præcedentia inter episcopos et protonotarios participantes, Pius II, const. 4, incip.: *Cum servare*, pridie Id. Jun. 1459; apud Laert. Cherub., *in Bullar.*, tom. I, p. 316.

(4. Præcedentia episcoporum in conciliis provincialibus statuenda est juxta tempus ordinationis, non autem secundum dignitatem Ecclesiarum. Sacra congregatio Conc., die 9 Aprilis 1595, referente Sellio, d. cap. 46, n. 7; et Barbosa, *l. c.*, n. 4.

(5. Præcedentia semper debetur canonicis ecclesiæ cathedralis supra canonicos ecclesiæ collegiatæ, etiam in associandis funeribus propriæ ipsius collegiatæ parochiæ. Sacr. congr. Rit., *in Prænestina Cavarum*, 28 Aug. 1618, de qua Aldan., *in Compendio canon. res.*, lib. III, tit. 6, n. 3; et Barbosa, *loc. cit.*, n. 5.

(6. Præcedentia in processionibus et funeralibus danda est canonicis ecclesiæ cathedralis. Sacra congregatio Rit., *in Ripana*, 30 Julii 1616; apud Aldan., dict. tit. 6, n. 4, et Barbosa, *loc. cit.*, n. 6.

(7. Præcedendia debetur canonicis ecclesiæ collegiatæ supra collegium parochorum et aliorum presbyterorum etiam ipsius civitatis, dum occasione synodi, vel alterius similis causæ simul conveniunt. Sac. congr. Rit., *in Faventina Brisiguellæ*, 12 Mart. 1616, attestante Sellio, d. cap. 47, n. 8; et Barb., *loc. cit.*, n. 7.

(8. Præcedentia inter curatos ecclesiarum parochialium non ratione regulæ, sed ratione antianitatis, seu prærogativæ ecclesiæ parochialis, curatis danda est. Sacr. congr. Rit., *in Asten.*, 21 Martii 1609, teste Sellio, d. cap. 47, n. 9; et Barbosa, *loc. cit.*, n. 8.

(9. Præcedentia semper debetur clero sæculari supra regulares, etiam in ipsorum regularium Ecclesiis. Cap. *Alia* 6, caus. 16, quæst. 1, cum similibus. Sac. cong. Rit., *in Firmana Terræ Sanctæ Victoriæ*, 31 Martii 1618, cujus meminit Joan. Maria Novar., *in Lucerna Reg.*, verb. *Præcedentia*, n. 4 et 5. Hinc eadem sacra congreg. Rit., die 3 Augusti 1601 decrevit et ordinavit, ut in generalibus processionibus fratres seu monachi, vel ordines regulares antecedant, et presbyteri, seu clerici sæculares subsequantur, et ultimum locum teneant, nec mistim cum regularibus incedant, et Clemens VIII, in sua constit. incip. *Quæ ad removendum*, 5 Novembris 1603, ex voto ejusdem sacræ congregationis declaravit clerum sæcularem in omnibus locis, etiam in propriis ecclesiis, conventibus Patrum, monachorum et religiosorum quorumcunque in universo regno Castellæ et Legionis præferendum esse, et præcedere debere, quam Clementis VIII, constitutionem observari mandavit Greg. XV, in sua constit., incip. *Alias a felicis*, die 3 Aug. 1622, quæ reperiuntur impressæ apud recollectionem Apostolicarum constitutionum, quam imprimi curavit status ecclesiasticus regnorum Castellæ et Legionis. Sic apud Barbos., *loc. c.*, n. 9.

ADDITIONES CASINENSES.

(Ad n. 5 et 9. h. edit.)

Nota quod in associatione funeris, capitulum cathedrale gaudeat prærogativa, ut omnes funus associantes incedant sua cruce (**vid. adnotationem* sub v. PAROCHUS, art. 2 ad n. 59 *) incessu et progressu processionis usque ad ecclesiam tumulantem inclusive: sed post ingressum ecclesiæ, præsertim regularium, non potest assistere funeri cum cruce, sed adhibenda est crux ecclesiæ tumulantis, prout, partibus informantibus, censuit sac. congregat. Rituum, *in Aretina*, 13 Jul. 1697, in qua proposito dubio: « An in associatione cadaverum sepeliendorum in ecclesiis quorumcunque regularium, et præcipue Casinensium, liceat capitulo et canonicis cathedralis ad associationem invitatis ecclesiam eorumdem regularium ingredi cum cappa et rocchetto, et in eadem sic assistere usque ad humationem cadaveris, sola cruce dicti capituli erecta, et non alia? Sacra congregat., etc., referente claræ memoriæ cardin. Petrucci, respondit *affirmative*, ita tamen, ut *in absolutione funeris sola adhibeatur crux ecclesiæ tumulantis.*» Apud Monacell., *Formul. leg. pract.*, tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 39.

Ad parochos quod spectat, ad dubium: « An in ecclesiam restituto funere, in qua capitulum cathedralis nullam habet parochialem jurisdict. ad primam capituli dignitatem spectet funeris officium peragere, seu exsequias celebrare cadaveris sibi non subjecti, sive potius ad parochum, intra cujus parochiæ fines sita est ecclesia, in qua cadaver eidem parocho, ratione domicilii subjectum est, tumulandum in casu? etc. *Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam. » S. Rit. congr., 22 Januar. 1803, *in Tiburtina*.

Amplius eadem S. Rit. congregat. juxta alias resoluta, respondit: « Officium super cadaveribus in ecclesiis regularium per ipsos regulares, non autem per parochos defunctorum peragi debere. » Die 9 Decemb. 1638, *in Albanensi*.

Sacr. eadem congregat. audito prius voto unius ex apostolicarum cæremoniarum magistris, respondendum censuit: « Quando ecclesia tumulans est a parochiali diversa, ducto funere ad ecclesiam, non parochus, sed alius sacerdos ejusdem ecclesiæ, ad quam cadaver delatum est, indutus cotta et

stola, vel etiam pluviali nigri coloris prosequatur officium a Rituali Romano præscriptum; et sic S. Rit. C. servandum esse censuit in Ecclesia PP. congregationis Oratorii S. Philippi Nerii in civitate Mexicana..., die 3 Septemb. 1746 *in Mexicana in Indiis Occidentalibus.* » (*Vide* insuper *Additiones Casinenses* sub v. PAROCHUS, ubi decreta sacr. congreg. Concilii, nempe, *in Hortana jur. paroch.*, ad rem reperies).

(Supradicta decreta habentur in *Manuale ecclesiasticorum*, seu in *collectione decr. authent.* S. R. C. Romæ primum edit. deinde Neapoli 1847, sub titul. *De sepulturis*, num. 280, 275-292.)

« Item non potest parochus (nisi adsit consuetudo) occasione funerum ingredi ecclesiam Regularium cum stola et cruce.. ut respondit sacr. congreg. Rituum, *in Vadens. juris funerandi*, 2 August. 1693, referente eminentissimo Noris; et sacr. congregat. Concil., *in Ebrunden. jur. paroch.*, 25 Jun. 1695, in responsione ad decimum, *Potest tamen parochus assistere functioni tanquam unus de populo.* » Sac. Rit. cong., *in Mantuana funerum*, 21 Nov. 1699, apud Monacell., *Form. legal. pract.*, tom. I, tit. 10, form. 18, n. 13.

« Parochi defunctorum (sic pariter Barbosa) in regularium ecclesiis humandorum possunt eorum corpora usque ad easdem ecclesias associare, ac etiam in illis permanere, absque tamen eo, quod in officio decantando nullatenus se intromittant, nisi (*nota*) contraria adsit consuetudo. » Sacr. congregat. Episcop. et Regularium, *in Nicoteren.*, 6 Jun. 1614. In *Summa Apostol. decis.*, v. *Parochus quoad funeralia*, n. 7.

Unde « potest parochus permanere in ecclesiis regular. tanquam persona privata, et sicut cæteri de populo... Limita si ex *consuetudine immemorabili* reperiretur in quasi possessione peragendi funeralia etiam intus ecclesiam regularium, aqua scilicet benedicta cadavera aspergendi, pluviale indutus absolutionem dandi, antiphonas inchoandi, psalmos, responsoria, orationes, preces recitandi, et alia munia exercendi, quæ in hujusmodi ministerio adhiberi solent; secus autem, *si consuetudo immemorabilis legitime non probetur*, nam hoc casu parocho non competit manutentio, ut declaravit sac. congr. Rituum, *in Adrien*, 12 Feb. et 2 Mart. 1629 et 5 Jul. 1631, ad relationem eminentiss. cardinal. Sancti Georgii respondit, *immemorabilem per capitulum Adrien. prætensam*, non esse probatam, et officium super cadaveribus in Ecclesia S. Mariæ Veteris ordinis Fratrum Minorum de Observantia ad ipsos spectare... Hæc habet clar. Panimolle, *For. ecclesiast. decis.* 1, adnotat. 10, n. 22 et 23.

Verum « ad parochum spectat officium facere supra corpus defuncti *domi*, et per viam, et non ad regulares, quamvis in eorum ecclesiis sepeliri debeat. » Sac. congregat. Concil., in *Catanien. Civitatis Platiæ*, 12 Octob. 1619.

« Limit. ut parochus hoc casu funeralia tantum ducere, et prosequi debeat usque ad ecclesiam regularium, in cujus foribus defuncti cadaver dimittere, benedicere et dare ultimum vale tenetur; officia vero, et alia munia, quæ in hujusmodi ministeriis adhiberi solent, ab ipsis tantum regularibus peragenda sunt, non autem a parocho, nec a clero sæculari. » Sacr. congregat. Rit., *in Eugubina*, 12 Martii 1612 et 5 Julii 1614; *in Placentina et Lycien.*, 23 Maii 1619, in *Sulmonen.*, 8 Augusti 1629. » Apud Panimolle, *l. c.*, n. 17 et 18. Quæ eadem in terminis traduntur apud Barbosam, *Summa Apostolic. decis.*, v. *Officium defunctorum*, n. 3 et 4. *Vide* insuper Lucium nostrum, v. CADAVER per tot.

(10. Præcedentia inter presbyteros sumitur ex antianitate ordinis, non ex gradu doctoratus, quia presbyteratus ordo longo dignior est, quam gradus doctoratus. Sac. congregat. Rit., *in Mediolanen.*, 27 Nov. 1603, et *in Messanen. Taurinen.*, 20 Jun. 1609, et *in Panormit.*, 15 Maii 1610, et *in Terræ Coniglionis in Sicilia*, 19 Mart. 1611, et *in Fanen. Sancti Constantii*, 4 Jul. 1615, et *in Catanien.*, 30 Januarii 1616, et *in Nucerina Terræ Gualdi*, 19 Januar. 1619, et *in Cephaluden. ac Catanien.*, eadem die, et *in Messanen. Terræ Gagliani*, 20 April. 1618, et *in Catanien.*, 22 Aug. 1620, et *in Cephaluden.*, 30 Mart. 1621, quarum meminit Sellius, dict. cap. 47, num. 10. Beneficiatus in ecclesia sui beneficii præcedentiam habere debet supra alios beneficiatos in eadem ecclesia non sacerdotes. Sacra congregat. Rit., *in Nullius Provinc. Florentinæ*, de mense Januar. 1633, quam refert Bonfadin., in *Thesaur. eccles. dec.*, resol. 32, num. 10; et Barbosa, *loc. cit.*, n. 10.

(11. Præcedentia antianitatis inter ejusdem ordinis milites servanda est, non autem inter milites diversi ordinis. Sac. cong. Rit, *in Meliten.*, 9 Maii 1609, penes Aldan., d. tit. 6, num. 7; Barbosa, *l. cit.*, num. 11.

(12. Præcedentia inter Balivos capitulares, et milites Magnæ Crucis religionis Hierosolymitanæ per antianitatem, et non per aliam rationem est discutienda. Sacr. congregat. Rit., *in Meliten.*, 12 Aug. 1608, test. Aldan., d. tit. 6, num. 8, et Barbosa, *loc. cit.*, num. 12.

(13. Præcedentia advocatorum consistorialium est ante alios advocatos Romanæ curiæ. Sixtus V, constit. 62, incip. *Sacri*, 10 Kal. Sept. 1587; apud Laert. Cherub., in *Bullario*, tom. II, pag. 588; alias pag. 477; in noviss. impress., et Barbosa, *loc. cit.*, num. 13.

(14. Præcedentia canonicorum sæcularium Ecclesiæ Lateranensis est ante canonicos S. Petri de Urbe. S. Pius V, constitut. 94, incip. *Infirma*, 12 Kal. Januar. 1596; apud Laert. Cherub., tom. II, pag. 296, alias pag. 223, in noviss. impress., et Barbosa, *loc. cit.*, num. 14.

(15. Præcedentiam habent canonici S. Georgii in Alga quoad canonicos congregationis Lateranensis. S. Pius V, constitut. 127, incip. *Cum alias*, 11 Kalend. Junii 1571;

apud Laert. Cherub., d. tom. I, pag. 340, alias pag. 255; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 15.

(16. Præcedentiam habent canonici regulares Lateranenses quoad monachos Casinenses. S. Pius V, const. 75, incip. *Romanus*, pridie Idus Octob. 1658; apud Laert. Cherub., d. tom. II, pag. 272. Imo etiam ante omnes alios regulares post clerum sæcularem; idem S. Pius V, const. incip. *Cum ex Ordinum*, 19 Kal. Jan. 1570; apud Laert. Cherub., d. tom II, pag. 342. alias pag. 243, in noviss. impress.; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 16.

(17. Præcedentiam Fratrum Prædicatorum quoad alios Fratres Mendicantes', et etiam non Mendicantes post clerum sæcularem, et antiquos ordines monachales statuit S. Pius V, constitut. 75, incip. *Divina*, 27 Augusti 1578; apud Laert. Cherub., dict. tom. II, pag. 267; Clemens VIII, constit. 13, incip. *Inter cætera*, 25 Sept. 1592, referente Joann. Maria Novar, *Lucerna Regul.*, verb. *Præcedentia*, num. 16, et illarum meminere Fr. Emman., Q. *Reg.*, tom. I, quæst. 35, art. 1; Piasec., in *Praxi episcop.*, part. III, cap. 3, pag. 210; Scortia, in *Relect. Summorum Pontificum const*, epist. 156, theorem. 393; Michaël Ferrus. *De præcedent. ecclesiast.*, q. 45, n. 8; et Barb., *loc. cit.*, n. 17.

(18. Præcedentia inter regulares de suburbiis et territorio Romano servatur sicut in ipsa Urbe. Sacr. congregat. Rit., *in Tusculana*, 2 Mart. 1631; de qua Sellius, d. cap. 47, n. 21. Nam ad tollendas omnes lites et controversias in materia præcedentiarum debet servari id, quod in Alma urbe omnium Magistra servatur. S. congr. Episc. et Regul., 26 et 30 Aug. 1593, referente R. P. D. Sperello, in dec. *for. ecclesiast.*, dec. 76, n. 16; et Barbos., *loc. c.*, num. 18.

(19. Præcedentia inter monachos servatur juxta bullam Gregorii XIII. Sacr. congregat. Rit., *in Saxoferraten. Nucerinæ diœcesis*, 16 Maii 1614, penes Aldan., dict. tit. 6, n. 10; et Barbosam, *loc. citat.*, num. 19.

(20. Præcedentiam habent monachi Cistercienses Reformati ordinis B. Mariæ Pulien. ante ordines Mendicantes. Clemens VIII, constitut. 56, incip. *Regis*, Non. Feb. 1598; apud Laert. Cherub., in *Bullar.*, tom. III, pag. 72, alias pag. 53, et illius meminit Mich. Ferr., *De præcedent. ecclesiast.*, q. 4, n. 5; et Barbos., *loc. c.*, n. 20.

(21. Præcedentiam monachis semper et ubique tribuere debent Fratres Mendicantes. Sacra congregat. Rituum, *in Monopolitana*, 23 Mar. 1619, teste Aldan., d. tit. 6, num. 12; et Barbosa, *loc. citat.*, num. 21.

(22. Præcedentiam habent Fratres Minores S. Francisci de Observantia ante Fratres Minores conventuales. Leo X, constitut. 26, incip. *Licet*, 7 Decemb. 1517; apud Laert. Cherub., in *Bullar.*, tom. I, pag. 520; alias pag. 429, in noviss. impress.. et Barbosa, *loc. cit.*, num. 22.

(23. Præcedentia inter Fratres etiam Observantes, et Tertiarios S. Francisci servatur juxta bullam Gregorii XIII, ut ii præferantur, qui prius in loco Controversiæ monasterium et locum obtinuerunt. Sacra congregat. Rituum, *in causa Montis Feltri*, 3 Octobr. 1613; et *in Cosentina*, 1 Mart. 1614, et *in Terracin.*, 3 Septembris ejusdem anni, et *in Rossanen. Terræ, novæ*, 14 Februarii 1615, et *in Agrigentinæ Terræ Mari*, 4 Aprilis ejusdem anni, et *in Meliten*, 15 Julii 1617, et *in Spoletana*, 7 Augusti 1618, et *in Oritana Terræ Frattæ*, 28 Septemb. 1619, et *in Tudertina Terræ Altaris* 1620. De quibus Aldan., d. tit. 6, num. 13; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 23.

(24. Præcedentia inter simplices presbyteros debetur antianis, nisi presbyteri minores suppleant vices et munus parochi. Sacra congregatio Rituum, *in Prænestina Præcedentiæ*, 12 Augusti 1701; apud Monacell., tom. IV, *Supplement. ad tertium tom.*, num. 100.

(25. Protonarius ratione hujus dignitatis non præcedit in choro et functionibus aliis presbyteris antianis, quamvis in Ecclesia non adsint distributiones. Sac. congr. Rit., *in Nullius Phasani Præcedentiæ*, 24 Januar. 1688; apud Monacell., *loc. cit.*, num. 101.

(26. Secus tamen si incederet in habitu protonotarii, ut declaravit eadem sacra congregatio, *in alia Ventimilien.*, 13 Sept. 1670; apud Monacell., *loc. cit.*, num. 301.

(27. In processionibus, quæ fiunt cum interventu capituli cathedralis, præcedentia debetur beneficiatis ejusdem supra parochos. Sac. cong. Rit., *in Taurinen.*, 2 Octob. 1683. Et licet contrarium decisum reperiatur, *in alia Bituntina*, 21 Aug. 1688, in qua præcedentia data fuit parochis supra beneficiatos cathedralis, hoc venit, quia parochi Bituntini habent stallum in choro, et sunt de gremio illius capituli, ut positive se recognovisse testatur Monacell., *loc. cit.*, num. 104.

(28. Præcedentia, quæ debetur parochis perpetuis, eadem debetur parochis et curatis amovibilibus ad nutum, quia etiam hi gaudent prærogativis parochorum perpetuorum, ut respondit S. C. Conc., *in una Comensi*, 27 Mart. 1706.

(29. Et hoc procedit etiam in eorum substitutis et subrogatis. Sac. cong. Rit., 20 Jan. 1691; apud Monacell., *loc. cit.*, n. 106.

(30. Præcedentia inter regulares utriusque sexus incipit a die professionis, non habitus, non obstante quolibet prætextu et contraria consuetudine. Sacra congregat. Episcop. et Regul., *in Ravennatensi*, 12 Septembr. 1588; *in Augustinian. Lombardiæ*, 7 Januarii 1650; et *in alia Observantium*, 21 Augusti 1654; apud Nicolium, *in Flosculis*, verb. *Præcedentia*, num. 15. Et pro monialibus est decretum a sacra congregat. Concil., *in Paduana*, de anno 1680; apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Præcedentia*, n. 29. Quod scilicet præcedentia inter moniales a die professionis, non autem receptionis habitus regularis, debetur; quatenus vero duæ insimul professionem emitterent, illa, quæ prius admissa fuerit,

præcedere debet, et si eodem tempore ad habitum admissæ fuerint, data etiam professionis paritate, quæ prius in capitulo acceptata fuerit præcedere debet. Hæc ibi.

(31. Si duo profiterentur eodem prorsus temporis momento, et eodem quoque tempore fuissent vestiti, data paritate professionis, præcedit qui prius acceptatus fuit, licet in eodem capitulo. Sacra congregatio Episcoporum et Regul., *in Assisiensi*, 13 Mart. 1603; apud Nicol., *loc. cit.*, sub n. 15.

(32. Etiamsi professio facta fuisset in alio monasterio. Sacr. congreg. Episcop. et Regul., *in Mexicana*, 3 Januar. 1594; apud Nicol., *loc. cit.*, sub num. 15.

(33. Licet quis vellet cedere juri suo. S. C. Episc. et Regul., *in Assis.*, 30 Octob. 1600; apud Nicol., *loc. cit.*, sub num. 15.

(34. Non obstante qualibet contraria consuetudine, quæ declaratur abusus. Sacra congregatio Episcopor. et Regular., *in Neapol.*, 23 Nov. 1592; *in Anconitana*, 14 Jun. 1595; apud Nicol., *loc. cit.*, sub num. 15.

(35. Qui professionem nulliter emissam ratificavit, non nisi a tempore ratificatæ professionis præcedentiam metitur, prout declaravit et censuit S. cong. Conc., 1 Oct. 1672; *in dubio præcedentiæ*. Quod decretum refert card. Petra, in *Comment. ad constit. Apostol.*, tom. IV, circa constit. 8 Eugen. IV, sub num 17.

(36. Ex gratia concessa fuit præcedentia a sacra congregatione a die completi anni novitiatus, dum per novitium non steterat, quominus professionem emitteret. Sac. cong. Episcop. et Regul., *in una Vallisumbrosianor.*, 14 nov. 1657, et *in una Augustinianor.*, 24 Julii 1654; apud Nicol., *loc. cit.*, sub num. 17.

(37. Præcedentia in professis ante tempus bona fide incipit a fine XVI annorum. Sac. cong. Episc. et Reg., *in una Basilianensium*, 13 Novemb. 1647; apud Nicol., *loc. cit.*, num. 16.

(38. In laicis factis clericis per breve, incipit a die professionis clericalis. S. C. Episcop. et Regul., 26 Febr. 1649; apud Nicol., *loc. cit.*, num. 16, et Lantusch., *Theatr. Reg.*, verb. *Præcedentia*, n. 3, ubi affert decretum ad litteram.

(39. In novitiis, durante novitiatu, præcedentia desumitur a die habitus. Sac. cong. Episc. et Regul., *in Forosempronien.*, 1 Januar. 1601; apud Nicol., *loc. cit.*, n. 17.

(40. Novitii clerici in ordine Minorum de Observantia et Reformatorum non præcedunt laicos professos. Sic sac. congregat. Episcop. et Regul., 8 Augusti 1663; apud Lantuch., *in theatro Regular.*, verb. *Præcedentia*, num. 1, his verbis: « Sacra congregatio S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcopor. et regular. præposita, audito commissario generali ordinis hujusmodi, statuit atque decrevit, dictis novitiis quousque professionem emiserint, tam in publicis quam in privatis functionibus ultimum locum deberi.

« Romæ, 8 Augusti 1653.

« M. card.

« Ginettus H., archiepiscop. Patracen., secretarius. »

Et refert etiam Matthæucc., *loc. cit.*, num. 10. Quoad novitios tamen Minimorum refert Pignatell., tom. II, consultat. 56, n. 8 et 9, quod relata in sacrorum Rituum congregatione per cardinalem Franciottum controversia a fratribus conversis, et oblatis professis ordinis Minimorum excitata, ex quo ipsi præcedentiam sibi deberi præsumerent supra novitios clericos, qui nondum professionem emiserant: « Eminentissimi domini, visis ac mature perpensis partium juribus, censuerunt præcedentiam deberi novitiis clericis supra laicos juxta dispositionem juris communis, et constitutiones editas a capitulis generalibus Romano et Massiliensi, et ita ubique, et in toto orbe servandum esse mandarunt sub pœnis in contravenientes vel non acquiescentes per regulæ constitutiones decretis, aliisque arbitrio sacræ congregationis.

« Die 25 Sept. 1615.

« Julius episcopus Sabinensis cardinalis Sachetus.

« Franciscus Maria Phebæus, congregationis sacr. Rit. secretarius. »

(41. Clerici et choristæ præcedunt conversis, licet professione antiquioribus. Sacra congregat. Episc. et Regul., *in Fulginaten.*, 19 Octobr. 1622; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Præcedentia*, sub num. 15. Et expresse Urbanus VIII in suo brevi incipiente *Cum sicut*, in quo sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda prohibetur, ne laici ordinis Minorum, etiam ratione antiquioris receptionis ad habitum vel professionis primo emissæ, clericos, tam in publicis quam in privatis ejusdem ordinis functionibus præcedere audeant; qua censura ligantur quoque superiores id permittentes. *Vide* apud Lantusch., in *Theatro regular.*, verb. *Præcedentia*, num. 2, ubi per extensum refert totum dictum Urbani VIII. Breve dat. 16 Novembris 1642.

(42. Clerici religionis ministrantium infirmis in quibusvis actibus, laicis ejusdem ordinis etiam antiquioribus professione præferuntur, ut expresse statuit Alexander VII, in suo brevi, incip. *Alias emanavit*, dat. 5 Decemb. 1662, relat. per extensum a Lantuscha in additione *ad theatrum regul.*, verb. *Præcedentia*, n. 2.

(43. Præcedentia fratribus Minoribus de Observantia de una ad aliam provinciam incorporatis debetur a die tantum suæ incorporationis; sic expresse statutum est in capitulo generali de ann. 1625, tit. *Pro Cismontana familia*, ibi: « Qui sua sponte, licet obtenta prius licentia, ad alienam provinciam transierunt, fratres tam incorporati quam incorporandi, in ea locum, ordinem et præcedentiam a die tantum incorporationis suæ, non autem a die receptionis habitus, aut emissæ professionis teneant et habeant: » quæ statuta fuerunt

in forma specifica confirmata ab Urbano VIII, const. 49, incip. *Sacrosanctum.* Et hoc est intelligendum, etiamsi religiosus incorporatus in alia provincia denuo redeat ad suam primam, ibique, ubi primum habitum sumpserat, reincorporetur. Sic expresse, multis adductis, docet Pignatell., tom. X, consult. 62 per tot., et ex ipso Matthæuc., *Officialis Curiæ ultimæ impressionis Venetæ*, cap. 37, n. 9, per textum in c. *Mandamus* 2, caus. 19, q. 2, ibi: « Mandamus, et universaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus monachus efficiatur: quod si decreto nostro contrarie præsumens agere tentaverit, ad ordinem canonicum, præcipimus, ut redeat.. Et ultimus in choro maneat. » Et cap. *Intelleximus* 12, De ætate et qualitate, ibi: « Ne quis canonicus regularis...... efficiatur monachus, et si factus fuerit, ad canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo. » Hinc non poterit definitorium provinciæ, in qua ipse primo habitum sumpserat, illum reincorporare cum privilegio præcedentiæ a die susceptionis habitus, cum sit contra dictum statutum a Summo Pontifice confirmatum, in quo nullus inferior Romano Pontifice dispensare potest. C. *Inferior.* 4, dist. 21, c. *Cum inferior* 16, De majorit. et obedient.; Clementin., *Ne Romani*, De electione. Sic cit. doctores, et alii.

(44. Regulares inter se præcedunt secundum ordinem præscriptum in bulla Gregorii XIII, quæ quantum ad præsens hic affertur.

Tenor igitur dictæ constitutionis est: Exposcit, et infra: « De Nobis attributæ potestatis plenitudine volumus, et Apostolica auctoritate decernimus, quod quicunque ex dictis fratribus Mendicantibus, inter se de præcedentia hujusmodi contendentibus, aut confratribus confraternitatum prædictarum, inter quos lites et causæ præmissorum occasione ortæ jam sint, seu oriri contigerit in futurum, qui in quasi possessione præcedentiæ, ac juris præcedendi sunt positi, quibuscunque reclamationibus, appellationibus et aliis subterfugiis prorsus remotis, et cessantibus, et postpositis in processionibus, tam publicis quam privatis præcedere debeant.

« Quando vero non probetur, aut non constet de quasi possessione præcedentiæ hujusmodi inter fratres quidem Mendicantes, ii, qui antiquiores in loco controversiæ, confratres vero inter se litigantes, ii, qui prius saccis usi sunt, in processionibus tam publicis quam privatis præcedere debeant, ita ut si contigerit nova monasteria, aut domus alicujus ordinis mendicantium fundari in loco, in quo alterius ordinis ex dictis mendicantibus monasteria, aut domus, prius erecta et instituta sint, ille ordo, qui prius monasterium, seu domum in loco habuerit, præcedat.

« Præterea, quia inter prædictos ordines plerumque alia in processionibus, et alia in conciliis generalibus, et aliis actibus publicis, sive privatis, ratio circa modum præcedendi servatur, nolumus per præsentes prærogativis dictorum ordinum quoad præcedentias hujusmodi, quæ propriis ordinibus, præterquam in processionibus prædictis debentur, præjudicium generare. Sicque per quoscunque, etc., non obstantibus, etc.

« Romæ, 25 Julii 1583. »

(45. Insuper affertur ad hoc alia consimilis constitutio Urbani VIII, confirmans decreta sacræ congregationis, utpote ad mentem dictæ constitutionis Gregorii XIII.

« Nuper pro parte dilecti filii Blasii a Cherisio, procuratoris generalis fratrum ordinis minorum Sancti Francisci, conventualium nuncupatorum, Nobis expositum fuit, quod dictus ordo gravatur admodum litibus occasione præcedentiæ cum aliis aliarum religionum regularibus in processionibus, ex quo etiamsi alias a venerabilibus fratribus S. R. E. cardinalibus negotiis regularium præpositis, diversis in præfata materia præcedentiæ litteris emanatis, unam videlicet contra ejusdem ordinis de Observantia nuncupatos Arbenses, aliam contra servorum B. Mariæ virginis Soanen., nec non duas litteras contra prædicatorum respective ordinum Fratres Cassanen. et Ferentinos, obtinuerit tenoris subsequentis videlicet: « Arbi all'arcivescovo:

« Pare, che sia nata differenza della precedenza tra cotesti Frati di San Francesco « conventuali ed osservanti, allegando ogn'uno di loro alcune ragioni, per le quali « si persuadono di dover precedere agli « altri, le quali essendosi diligentemente « considerate nella congregatione di questi « miei illustrissimi signori preposti da « nostro signore sopra le cose de' vescovi, « e regolari, s' è risoluto, etiam con il « parere degl' illustrissimi protettori di « tutte due le religioni, di far scrivere a « V. S. che occorrendo più simili differenze, « le termini senza alcuna eccezione nell' « istesso modo, che quel convento tenga « il primo, e più degno luogo, che è più « antico nella città, secondo che si è fatto « sin'ora, per quanto si presuppone. Imperciocchè questo mezzo usato altrove è « stato tale, che ha finito ogni contro« versia, come si spera, che farà anche « così per mezzo della prudenza, e destrezza « di V. S. Die, etc.

« Roma, 6 Marzo 1582. »

« Al vescovo di Soana, o suo vicario.

« Avendo inteso questi miei signori illustrissimi, che in cotesta città sono in dis« parere di precedenza li frati de' Servi con « quelli di S. Francesco conventuali, hanno « voluto, che io faccia sapere a V. S. che « nella precedenza di questi mendicanti, « secondo il parere di Nostro Signore, s'at« tende solamente l'antichità de' loro conventi, « cioè, che precedano quelli, che prima hanno « ottenuto i monasteri de' luoghi, ove è nata « la differenza e perciò ella potrà dichiara« re, che quelli precedano, li quali prima « sono venuti ad abitare in cotesta città, « che sarà appunto conforme a quello, che s'è

« risoluto, ed osservato in altri luoghi, etc.
« Roma, li 24 Maggio 1583. »
« Al vescovo di Cassano.
« Fu dato in congregazione un memo« riale dal procuratore generale dei Frati « conventuali di S. Francesco a nome del « suddetto monastero di Castrovillari di co« testa diocesi, nel qual si doleva, che alcu« ni, Padri di S. Domenico, che poco fa hanno « pigliate luogo nella medesima terra, pre« tendevano nelle azioni pubbliche di pre« cedergli, non ostante, che già siano 350 « anni che quel monastero di S. Francesco « è fondato, e sapendosi, che Nostro Si« gnore altre volte aveva dichiarato, come « si doveva procedere in simili casi, questi « miei signori illustrissimi vollero, che se « ne dasse conto a Sua Beatitudine, la quale « ha commesso, che si scriva a V. S. che « faccia avere la prerogativa, ove nascano « queste novità, alle religioni, che sono « più antiche nel luogo, il che farà V. S. « intendere a'detti Padri di S. Domenico, ed « opererà, che cosi s'eseguisca.
« Roma, li 24 Maggio 1583. »
« Ferentino al vescovo.
« Nella differenza, che verte tra cotesti « Frati di S. Domenico, e quelli di San « Francesco per conto della precedenza, la « sacra congregazione vuole, che s'osservi « per l'avvenire quello, che è stato osservato « tra loro per lo passato, sin tanto che non « sia destinato altro, ed inclina, che con« forme al moto proprio di Gregorio XIII, « di fel. mem. debbano precedere quelli, « che prima anno avuto il luogo nella Cit« tà; ed i decreti, che si allegano per parte « de' Frati di S. Domenico in contrario, non « sono stati fatti per derogare generalmente « al moto proprio di Gregorio XIII, oltre « che in quelle occasioni militavano altre « ragioni da quelle, che possono militare « costi. Questa è la mente di questi illu« strissimi miei signori, ed ella doverà ese« guire, e Dio, etc.
« Roma, il 1 Giugno 1604.»
« Attamen in casibus occurrentibus eædem litteræ reputantur provisiones particulares, non autem declarationes generales; dictique fratres conventuales nova semper judicia iisdem de rebus subire coguntur. Quare d. Blasius procurator generalis, Nobis humiliter supplicare fecit, ut circa prædictarum litterarum observantiam per aliquod opportunum declarationis nostræ ministerium providere, ac alias, et infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, etc., præinsertas litteras ab eisdem card. alias utcunque in casibus particularibus emanatas, cum innitantur justitiæ motus proprii Gregorii XIII, hac de re editi, et sint conformes declarationibus sac. conc. Trid. ac Rituum congregationum, ut qui sunt in possessione præcedentiæ, præcedant, et ubi non probatur aut non constat de possessione, præcedant ii, qui sunt antiquiores in loco controversiæ, esse generaliter observandas, ubicunque contigerit de eadem præcedentia dubitari, Apostolica auctoritate tenore præsentium præcipimus et mandamus
« Decernentes, etc., non obstantibus, etc., 18 Decembris 1639. »
(46. Constitutio Gregorii XIII comprehendit etiam PP. ordinis Prædicatorum, adeo ut in materia præcedentiæ in processionibus, etiam quoad ipsos sit procedendum ad præscriptum dictæ Gregorianæ, cum etiam respectu dictorum fratrum vigeat motivum, propter quod Gregorius XIII edidit dictam constitutionem, nempe ob sedandas lites et controversias, quæ in dies oriebantur occasione præcedentiæ, vel jure præcedendi in processionibus, ut innuitur in procemio dictæ constitutionis. Tum quia etiam ex mox adducta const. Urb. VIII, constat expresse, etiam contra ipsos fuisse editam sine ullo dubio constitutionem Gregor. XIII, et revera comprehendere etiam PP. undequaque dignissimos prædicatores, seu Dominicans, et dictas const. Greg. XIII et Urb. VIII, moderari quoad hoc const. S. Pii V, inc. *Divina*, et const. Clementis VIII inc. *Int. cæt.* restringi ad loca Aragoniæ, Valentiæ et Cataloniæ; ut plurimis adductis late probat Pignatell., t. I, cons. 138 per tot; et Matthæuc., *loc. cit.*, n. 3, et alii. Hinc sacra congregatio deinceps, ubicunque casus evenit, respondit juxta dispositionem dictæ constitutionis Gregorianæ, et præsertim, *in una Arben*, die 13 Mart. 1482, *in Cassanen.*, 24 Maii 1583; *in una Ferentina*, die 1 Junii 1704; *in una Jesuitarum*, die 15 Julii 1616; *in una Conventualium*, die 13 Novembr. 1637; *in una Augustinianorum*, die 8 Octobris 1645; ut observat Pignatell., *loc. cit.*, n. 14, et idem confirmavit Urbanus VIII in allata constitutione *supra* n. 47, et utriusque Pontificis litteras expresse servari mandavit dicta sacra cong. Episcopor. et Regular., die 6 Octobris 1635, his verbis: « Sacra congregatio censuit servandas esse litteras Greg. XIII et Urbani VIII, ea de re editas. ut qui sunt in possessione præcedentiæ, præcedant; et ubi non constat de possessione, præcedant ii qui sunt antiquiores in loco controversiæ, et ita ab his, ad quos spectat, servari mandat et præcipit;» et sic refert Lantuscha, *loc. cit.*, n. 10 et Matthæucci, *loc. cit.*, sub n. 3, ubi subjungit: « Cæterum ubi est consuetudo, quod regulares præcedant inter se, ratio originis religionis, et non fundationis conventus est servanda, ut respondit sac. congr. Episcop et Regul., *in Forolivien.*, 23 Febr. 1693.
(47. Item dicta constitutio comprehendit etiam monachos, nempe quod monachi præcedant inter se secundum ordinem præscriptum in bulla Gregorii XIII, incip. *Exposcit*, et adducta *supra* n. 44; sic sac. congr. Rit., *in Saxoferrat. Nucerinæ diæcesis*, 19 Maii 1614, *et in alia causa monachorum*, 29 Novembris 1618, et idem pluries declaravit sac. congr. Episc. et Regul., ut referunt Pignatell., *loc. cit.*, n. 22; et Barb., lib. I *Juris ecclesiast. Univ.*, c. 43, a n. 183, ubi varias ejusdem congregationis in casibus occurrentibus datas declarationes ad litteram adducit.

(48. Regulares conventus de recenti fundati in loco, in quo adest alter ejusdem ordinis conventus, gaudent eadem præcedentia, qua gaudent fratres illius antiquioris sui ordinis conventus; sic expresse habetur ex declaratione et responsione sac. Rit. congreg. ad sequens dubium ei propositum his verbis :

« Pro parte procuratoris generalis ordinis Minorum Observantiæ sac. Rit. congregationi expositum fuit, quod cum in pluribus locis et civitatibus orbis inveniantur duo, et aliquando plura monasteria ejusdem ordinis Minorum regularis Observantiæ, et in publicis et privatis processionibus circa modum præcedendi, dubitetur, quo loco incedere debeant fratres monasterii novissime fundati in eodem loco seu civitate? An in ultimo loco, ut aliqui opinantur, juxta tempus fundationis sui monasterii, disjuncti et separati a fratribus ejusdem ordinis antiquioribus, qui ab antiquo monasterium habuerunt in eodem loco, seu civitate, vel potius uniti et conjuncti cum fratribus ejusdem ordinis incedere et procedere in publicis et privatis processionibus debeant? »

« Audita relatione illustrissimi et reverendissimi card. de Monte, cui hæc causa commissa fuerat, eadem sac. congregatio respondit et declaravit juxta constit. fel. rec. Greg. XIII, quæ incipit : *Exposcit*, etc. Præcedentiam dandam esse ordini, qui prius in loco monasterium habuit, et non tantum illi monasterio, ita ut in illo loco per fundationem primi monasterii acquiratur anterioratus ejusdem, sed etiam cuilibet alii posterius fundato ejusdem ordinis. Idem quoque servandum, quando præcedentia competit ex quasi possessione et jure præcedendi in terminis dictæ constitutionis, et quando concurrant ad processiones, tam publicas quam privatas omnes ejusdem ordinis fratres uniti, et non divisim debere procedere, ita ut post crucem fratres strictioris Observantiæ, sive Discalceati, seu Recollecti, vel Reformati uniti immediate incedant, et post illos Fratres de Observantia dicti, si juxta regularia ordinis statuta, vel ex quasi possessione, et jure præcedentiam habent. Alioquin in præcedentia servetur etiam inter ejusdem ordinis Fratres anterioritas fundationis monasterii cujuscunque. Neque monasteria alterius ordinis debere, neque posse impedire frui dicto jure præcedendi, neque ordinem incedendi pervertere, et ita in causa prædicta eadem sac. Rit. congr. declaravit, et servari mandavit.

« Die 3 Jun. 1617.

« M. MAR. episcop. Hostien. card. GALLUS. »

(49. Et hoc procedit non solum quando fratres modernioris conventus incedunt simul sub cruce antiquioris conventus; sed etiam quando incedunt soli sub propria cruce. Sic expresse decrevit sac. Rit. congr. ut infra :

Salernitana præcedentiæ.

« Orta alias controversia inter Fratres Reformatos ex una, et nonnullos regulares civitatis Salernitanæ partibus ex altera, de et super præcedendi jure in publicis processionibus ac funeralibus, quando Reformati non incedunt cum familia Min. Observ. » Sac. Rit. congr., die 10 Dec. 1629, respondit « Præcedentiam semper dandam esse fratribus Reformatis, sive soli de per se et sub propria cruce, sive cum familia et sub cruce Minor. Observantium processionaliter, sive in funeribus incedant, et ita ubique servari mandavit : Cui decreto non acquiescentes Patres S. Augustini, B. Mariæ de Carmelo, S. Francisci de Paula, et B. Petri de Pisis, ac B. Joannis Dei litis consortes existentes in civitate Salerni, quotiescunque incedant sub propria cruce, et sine Fratribus Observantibus de Familia, adiverunt sacr. cong. Rit. ut declarare dignaretur, cui danda sit præcedentia et proposita iterum causa die 21 Apr. 1640, per emin. D. card. Rondinium, pluries citatis et auditis in jure et in facto procuratoribus generalibus Ordinum ambarum partium, eminentiss. Patres sac. Rit. congregationi præpositi confirmandum esse prædictum decretum 1629 censuerunt, sed cum Patres S. Aug. et litis consortes, ut denuo revideretur hujusmodi quæstio, instanter supplicassent, placuit eminentissimis dominis novam audientiam eis concedere, unde tertia vice proposita præfata causa per eumdemmet eminentiss. D. card. Rondinium, et acerrime utraque parte informante, sacr. Rit. congr. stetit in decisis.

« Die 16 Decembris 1646.

« A. A. card. CAPPONIUS. »

Item aliud consimile in materia dictæ præcedentiæ emanavit novissime decretum a sacra Rit. congregatione, die 8 Martii 1700, quod fuit confirmatum ab Innocentio XII, die 4 Junii 1700, ut infra :

« Emanavit nuper a congregatione venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. card. sacris ritibus præpositorum in causa præcedentiæ inter dilectos filios Fratres provinciæ S. Didaci novæ Hispaniæ in Indiis ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia Discalceatorum nuncupatorum ex una, et Fratres Provinciæ Sanctissimi Nominis Jesu ordinis Eremitarum S. Augustini ex altera, partibus, vertente, decretum tenoris, qui sequitur, videlicet :

« Mexicana præcedentiæ. Cum sub die 13 « Martii proxime effluxi in causa præcedentiæ inter Patres Discalceatos strictioris « Observantiæ Sancti Francisci provinciæ « S. Didaci ex una, et Patres Augustinianos « provinciæ sanctissimi Domini Jesu ex « altera partibus, super executione decretorum sacræ Rituum congregationis diversis temporibus ad favorem eorumdem « Patrum Discalceatorum S. Francisci alias « editorum, et signanter lati sub die 3 Junii « 1676, et per litteras in forma brevis datas « 19 Junii ejusdem anni a san. mem. Clem. « PP. X, approbati ac confirmati in regno « Mexicano ultimo loco agitata ; sacra eadem

« Rituum congregatio super infra scripto « dubio ab eminentissimo et reverendissi- « mo domino cardinali Petruccio relato, vi- « delicet:

An Fratribus Discalceatis strictioris Observantiæ ordinis Sancti Francisci, non solum processionibus solis, et sub propria cruce, sed etiam in concionibus, disputationibus, concurrentia prælatorum, aliisque actibus, tam publicis quam privatis, interveniente vel non interveniente familia de Observantia, competat præcedentia supra Fratres S. August. tam in voce quam in scriptis, partibus acerrime informantibus auditis, responderit : in casu, de quo agitur, præcedentiam competere Patribus Discalceatis S. Francisci, ac amplius dubium proponi vetuerit : « Et nihilominus non acquie- « scentes Patres Augustiniani institerint « præter ordinem pro declaratione supra- « dicti rescripti : sacra eadem Rituum congr., « die 8 Maii currentis 1700, partibus audi- « tis, referente eminentissimo et reveren- « dissimo cardinali Petruccio, respondit, « Fratres Augustiniani pareant, et perpetuo « acquiescant, et ita decrevit, et servari, ac « exsequi mandavit.

« Alderanus, card. Cibo. »

« Cum autem, sicut dilectus pariter filius « Josephus Montoro prædicti ordinis Fra- « trum de Observantia Discalceatorum pro- « fessor, ac sacræ theologiæ lector, necnon « tribunalis sac. Inquisitionis qualificator, « ac dictæ provinciæ Sancti Didaci custos et « procurator, nomine dilectorum etiam fi- « liorum ministri provincialis, et definito- « rum ejusdem provinciæ Nobis subinde ex- « poni fecit ipse, decretum hujusmodi, quo « firmius subsistat, et servetur exactius, « Apostolicæ confirmationis nostræ patro- « cinio communiri, perpetuumque desuper « Fratribus ordinis Eremitarum S. Augu- « stini supradictis silentium imponi, ac tan- « dem ejusmodi diuturnam controversiam « finiri summopere desideret, Nos ipsis, etc., « supplicationibus eorum nomine Nobis su- « per hoc humiliter porrectis inclinati, de- « cretum præinsertum auctoritate Aposto- « lica tenore præsentium confirmamus et « approbamus, illique inviolabilis Aposto- « licæ firmitatis robur adjicimus, ac perpe- « tuum prædictis Fratribus ordinis Eremi- « tarum S. Aug. silentium super præmissis « imponimus. Decernentes, etc.; sicque, etc.; « irritum, etc.; non obstantibus, etc.

« Romæ, 4 Junii 1700. »

Unde, ut vides, præcedentia debetur Fratribus Minoribus Discalceatis, Recollectis et Reformatis, aliisque de corpore Observantium, etiamsi sint posteriores in loco controversiæ; dummodo in eo loco priores ad alios regulares, et in possessione præcedenti fuerint Observantes; quoties enim in eadem civitate, seu oppido existunt plures ejusdem ordinis conventus diversis temporibus fundati, antiquioritas unius influit, et communicat præcedentiam omnibus aliis ejusdem ordinis quomodolibet posterioribus, ut præcisis verbis consuit Rota, die 21 Aprilis 1690, *in Hispalen. Præcedentiæ coram Emerix decano*, decis. 16, n. 4, ex impressis apud Monacell., part. II *Append.*, addens quod sic expresse disponit eadem Bulla Gregorii XIII, § *Quando vero*, ibi : « Si contigerit nova monasteria, aut domus alicujus ordinis Mendicantium fundari in loco, in quo alterius ordinis ex dictis Mendicantibus monasteria, aut domus prius erecta et instituta sunt, ille ordo, qui monasterium, seu domum in loco habuerit, præcedat : » et inhærendo illius bullæ dispositioni tradunt card. de Luca, *De præeminent.*, disc. 25; Lantuscha, in *Theatro regular.*, verb. *Præcedentia*, num. 11 et in fine; Novarius, in *Summa Bullar.*, comment. 96, numer. 11; Bordon, *Opera moral. in Theat. præcedentia*, num. 478. Ac respondit sac. Rit. cong., *in Salernitana præcedentiar.*, sub die 3 Jun. 1617. Et summa quidem ratione, nam alias scinderetur unitas ordinis, ac non levia scandala orirentur in populo, ut advertit card. de Luca, d. disc. 15 *De præeminent.* Sic expresse Rota, *loc. cit.*

Quæ Rota, decis. 7, n. 8, inter impressas apud eumdem Monacell., *loc. cit.*, enervat insuper objectionem et paritatem adductam in exemplis PP. Carmelitarum et Augustinianorum Discalceatorum præcedentiam desumentium solum a fundatione propriorum conventuum, quamvis sint ejusdem ordinis cum aliis Carmelitis et Augustinianis : rectissime enim ibi respondet Rota, quod Patres Carmelitæ et Augustiniani Discalceati sunt quidem ejusdem ordinis, sed non ejusdem corporis cum aliis Carmelitis et Augustinianis Calceatis, cum semper incedant separati ab illis sub propria cruce, et regantur a diversis superioribus, nec eligi possint ad munera aliorum Carmelitarum et Augustiniarum Calceatorum; at Fratres Discalceati, Recollecti et Reformati, non solum sunt ejusdem ordinis, sed etiam absolute faciunt unum corpus cum Observantibus, cum incedant sub illorum cruce, recognoscant eumdem superiorem generalem, et eosdem definitores generales, etc. *Vide* apud Monacell., *loc. cit.*, decis. 16, *Hispalen. Præcedentiæ, coram Emerix decano*, decis. 17; *eadem, coram Caprara*, dec. 19; *eadem, coram Emmanuel.*, dec. 20; *eadem, coram Molines*, in quibus omnia ad rem optime resolvuntur.

(50. Item regulares succedentes de recenti in conventum eis cessum ab aliis religiosis ejusdem ordinis gaudent præcedentia, qua super alios gaudebant religiosi primo ipsum inhabitantes. Sic late probant Ursaya, tom. II, part. III, discept. 11 per tot., referens plures Rotæ decisiones, et decreta sacræ Rituum congregationis, et signanter decretum emanatum per viam legis die 17 Junii 1627, relat. *ibi*, num. 24, sub his verbis : « Procuratore enim M. O. R. narrante eidem sacræ congregationi Fratres Observantes Reformatos pati controversiam circa præcedentiam quasi nuper ascitos in civitate; cum tamen ingressi sint, et habi-

tent in monasteriis Familiæ, ideo supplicavit provideri, et sacra congregatio Rituum, referente cardinali Millino, mandavit dari omnino præcedentiam dictis Reformatis. » Et concordat Pignatell., tom. IV, consultat. 19, num. 13, ubi postquam probavit quod, quando antiquior conventus conceditur aliis regularibus, in istos transferuntur omnes prærogativæ antiqui conventus, ait : « Et in hac specie admisit sacr. congr. Rit. declarando præcedentiam deberi Fratribus Minoribus strictioris Observantiæ ratione conventuum eisdem cessorum per Fratres Minores Observantes. » Et ipse Ursaya, qui *loc. cit.*, discept. 11, *in Pennen. præcedentiæ pro PP. Reformatis Terræ Laureti cum PP. Capuccinis ejusdem oppidi*, dixerat causam pendere adhuc indecisam, postea *in Miscellaneo sacro et profano*, litt. P., num. 258, a sacra congregatione Episcopor. et Regular., ponente card. Casono, resoluta fuit contra Capuccinos.

(51. Religiosi diversorum conventuum ejusdem ordinis præcedunt inter se juxta auctoritatem conventuum, quando quilibet conventus erigit propriam crucem juxta decretum sacr. congregationis Rituum adduct., *supra* n. 48. Et sic Rota, 21 Aprilis 1690, in d. *Hispalen. præcedentiæ coram Emerix decano*, § *Neque;* Lantuscha, *loc. cit.*, n. 11; Matthæucci, *loc. cit.*, sub n. 7; et alii passim, Minores tamen de Observantia ubique, et in omnibus gaudent præcedentia super omnes Reformatos, ut novissime statuit Benedictus XIII, constit. incip. *Pastoralis officii*, quæ hic ad litteram datur :

« Benedictus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Pastoralis officii nobis divinitus injuncti sollicitudo Nos admonet, ut omni cura ac studio ad ea jugiter intendamus, per quæ Christifidelium sub suavi arctioris religionis jugo mancipatorum, uberesque bonorum operum fructus, benedicente Domino, proferre jugiter satagentium quieti et tranquillitati consulitur, et quæ religiosum eorum propositum turbare possunt, removeantur, ut nulla re præpediti, ac sublatis animorum dissidiis et æmulationibus juxta Regularia suorum ordinum Instituta in pacis amœnitate gratum Altissimo impendant famulatum, felicioribusque in dies in via Domini proficiant incrementis. Cum itaque, sicut accepimus, tametsi Fratres ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia, Excalceati, Recollecti ac Reformati respective nuncupati cum corpus religionis ac ordinem insimul constituant, atque sub uno eodemque capite et ministro generali, etsi sub diversis constitutionibus in Ecclesia Dei militent, antiquus tamen usus ac generalis prope consuetudo invaluit, ut ipsi Fratres de Observantia ubique nedum in Galliarum, Hispaniarum, Port. et Algarbiorum regnis, ac universa Germania, verum et in hac Alma urbe nostra, ac reliqua passim Italia, ubi fel rec. Gregorii XIII Prædecessoris nostri constitutio super præcedentia edita maxime viget, eosdem Fratres Excalceatos, Recollectos et Reformatos in processionibus, aliisque tum publicis actibus et functionibus quibuscunque, nulla habita ratione majoris vel minoris antiquitatis suorum conventuum, præcedant; solumque aliquot ab hinc annis, pro parte dictorum Fratrum Reformatorum nonnullæ quæstiones super ejusmodi præcedentia memoratis Fratribus de Observantia in quibusdam Italiæ provinciis motæ fuerunt sub obtentu, quod quidam eorum conventuum tempore et fundatione illis Fratrum de Observantia forent priores, licet in reliquis ejusdem Italiæ Provinciis Fratres de Observantia prædicti præcedentiam præfatam pacifice obtineant, etiamsi eorum conventus post alios Fratrum Reformatorum inibi erecti reperiantur; Nos considerantes ejusmodi controversias inter Fratres dicti ordinis, qui vota sua in spiritu humilitatis et paupertatis Domino exhibere profitentur, minime decere, ac turbas in eumdem ordinem non sine scandalo, ac mutuæ inter eos charitatis detrimento invehere posse, adeoque illas omni ratione recidere, unamque, ac certam hac in re formam ab omnibus Fratribus Reformatis prædictis servandam præscribere volentes, nec non Gregorii prædecessoris litterarum prædictarum tenorem, et alia quæcunque etiam specificam et individuam mentionem, et expressionem requirentia præsentibus pro plene et sufficienter expressis, et exacte specificatis habentes, motu proprio et ex certa scientia, maturaque deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, quascunque causas, lites seu controversias inter Fratres de Observantia, et reformatos prædictos super præcedentia præfata ubilibet, et coram quibusvis judicibus quomodolibet motas, ac pendentes ad Nos harum serie avocamus illasque penitus, et omnino exstinguimus, ac supprimimus, et perpetuum desuper silentium imponimus; utque deinceps idem usus, ac mos, qui in Urbe præfata, ac alibi inter Fratres de Observantia, et Reformatos servatur ac retinetur, in universa Italia observari et retineri debeat, quod scilicet dicti Fratres de Observantia ubique in processionibus aliisque actibus, tam publicis quam privatis, digniorem et honorabiliorem locum obtineant, ac ipsos Fratres Reformatos præcedant, motu, scientia et potestatis plenitudine paribus, tenore præsentium statuimus et ordinamus. Districte in virtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis majoris latæ sententiæ eo ipso per contrafacientes incurrenda pœna omnibus, et singulis Fratribus Reformatis ordinis prædicti nunc, et pro tempore existentibus inhibentes, ne deinceps super præmissis, eorumve occasione Fratres de Observantia hujusmodi molestare, inquietare, perturbare aut quoquomodo impedire audeant vel præsumant. Sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, etiam de Latere legatos, et

alios quoslibet quacunque auctoritate et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, ubique judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Quocirca venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis et dilectis filiis locorum ordinariis per præsentes, motu simili mandamus, quatenus ipsi, vel eorum quilibet per se vel alium seu alios, ubi et quando opus fuerit, et quoties pro parte dictorum Fratrum de Observantia fuerint requisiti, eis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra præmissa juxta præsentium continentiam et dispositionem observari : contradictores quoslibet, et rebelles, ac præmissis non parentes, per sententias, censuras et pœnas ecclesiasticas, aliaque opportuna juris, et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus dictis Gregorii prædecessoris, litteris ac nostra, et cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque, quibusvis constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, nec non ordinis, ac Fratrum Reformatorum prædictorum, illorumque conventuum, domorum et locorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis sub quibuscunque verborum tenoribus et formis, ac cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam per modum statuti perpetui, etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis et innovatis; quibus omnibus et singulis, etiamsi pro eorum sufficienti derogatione illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, individua et expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata exprimerentur et insererentur, præsentibus pro plene et sufficienter expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque; aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam, et expressam, et de verbo, etc.

« Volumus autem, quod præsentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus ubique fides tam in judicio quam extra illud adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XIV Febr. 1726, pontificatus Nostri anno secundo.

« F. cardinalius OLIVERIUS.

« Locus ✠ annuli Piscatoris. »

(52. Regulares conventus conatu seu violentia Turcarum vel hæreticorum, aut hostili furore suppressi, et postea ipsis restituti, gaudent pristina præcedentia, et recuperant omnia primæva jura; sic enim in facti contingentia fuit resolutum a sacra Rit. congregatione, die 6 Decembris 1645, *in Augustana præcedentiæ*, inter Minores conventuales, quorum conventus fuerat ab hæreticis Lutheranis Augustæ suppressus, et Fratres Minores de Observantia, qui post conventualium expulsionem conventum in dicta civitate obtinuerant; et fuit decretum, præcedentiam tam in processionibus publicis, quam in eis, quæ fiunt in tumulandis cadaveribus defunctorum, et in sessionibus, aliisque similibus, deberi conventualibus postea restitutis. Et quidem merito, quia cum dictus conventus fuerit injuste et violenter suppressus, nunquam conventuales fuerunt privati sua legitima possessione præcedendi, licet per aliquod tempus caruerint exercitio, adeoque ex capite Justitiæ illam recuperare potuerunt. L. *Final*, cod. *Si per vim*; et l. *Clam possidere*, § *Qui ad nundinas*, ff. *De acquirend. vel amittend. possess.* In similibus enim casibus redintegratio retrotrahitur ad tempus primæ erectionis, cum currat in istis natura postliminii, quod rem in pristinum statum reponit, ut patet ex dictis verb. *Postliminium*, per tot., et signanter n. 7, ubi Pat. Joannes Cheron Provincialis Carmelitarum a Turcis captus, et postea liberatus, et decreto sacræ congregationis Episcoporum et Regularium fuit manutentus in possessione sui provincialatus, cassata alterius provincialis electione. Et sic tenet Rota, *coram Merlino*, decis. 302, n. 2; Pignatell., tom. IX, consult. 183, n. 12; Menoch., *De recuperand. possess.*, remed. 10, n. 111; Gratian., discept. 1545, n. 9 et sequent.; Sapon., disceptat. 345, tom. V, et alii passim.

(53. Secus autem si fuerit motu proprio Papæ suppressus, et postea ex mera gratia a Sancta Sede restitutus; tunc enim præcedentia in processionibus, et aliis actibus debetur Regularibus præexistentibus, quia talis restitutio habetur pro nova fundatione. Sic sac. congreg. Rit., *in Senogallien.*, 21 Januarii, et 1 Septembris 1696; apud Monacell., part. I, tit. 6, formul. 19, n. 14. Nisi restitutio fiat plenarie quoad omnia, de quo textus in cap. *Quamvis* 8, De rescriptis in 6, alias nequaquam, ut ibi in littera : « Cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni : » quia, licet dicti regu-

lares sint primi ratione conventus, ad quem restituti fuerunt, sunt tamen secundi respectu ad restitutionem, et novam gratiam, adeoque, nisi Pontifex in litteris restitutionis expresserit eos restituere etiam quoad præcedentiam, non possunt præcedentiam prætendere, ut ponderat gloss. in cit. cap. *Quamvis*, verb. *Præsupponatur* in fine, ibi : « Nisi aliud Papa diceret in restitutione, videlicet, quod me restituit ad datam et prioritatem temporis, et vult gratiam meam valere perinde ac si revocata non fuisset, etiam quoad prioritatem temporis. » Pignatel., tom. IX, consult. 183, n. 10 et seq., et alii passim.

(54. Regulares in processionibus incedunt post confraternitates laicorum, et post eos in digniore loco clerus sæcularis. Sac. congr. Rituum, *in Messanen.*, 7 Augusti 1621; apud Sellium, in *Select. canonic.*, cap. 25, n. 17; Barbosa, *Summ. Apostolic. decis.*, verbor. *Regulares quoad præcedentiam*, num. 5.

(55. Regulares in suburbiis et territorio Romano servant præcedentiam, siculi in ipsa urbe. Sac. cong. Rit., *in Tusculana*, 2 Mart. 1613, et *in Anagnina*, 20 Jun. 1626; apud Lantusch., in *Theat. Regul.*, verb. *Præcedentia*, ubi per extensum refert dicta decreta.

(56. Regulares in processionibus debent clerum sæcularem anteire, nec cum clero sæculari misti incedere valent. Sacra congregatio Rituum, *in causa Castellæ et Legionis*, 30 Augusti 1592; et *in Legionen.*, 24 Septembris 1605, et *in Neapolitana*, 7 Julii 1612; apud Barbosam, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Regulares quoad præcedentiam*, num. 7.

(57. Regulares non possunt prætendere præcedentiam super parochum regularem, quando inter alios parochos procedit in processionibus. Sacr. congreg. Rit., *in Asten.*, 23 Novembris 1602, apud Sellium, cit. cap. 25, num. 18; et Barbosa, *loc. cit.*, num. 8.

(58. Regulares debent locum digniorem in processionibus, cedere clero sæculari, licet prior regularium deferat in processione reliquiam. Sacra congregat. Rit., *in Senogallien. Montis Bodii*, 24 Septembr. 1605 et 23 Januar. 1610; apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 9. Præcedentia enim supra clerum sæcularem debetur solis regularibus paratis deferentibus in processione reliquias, non tamen cæteris non paratis. Sacr. congregat. Episcop., *in Juvenacen.*, 4 Septemb. 1693; apud Monacell., tom. 1, tit. 5, n. 32.

(59. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam episcop. nec non episc. titularium et administratorum. *Vide* verb. EPISCOPUS, art. 4 et 7.

(60. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii generalis. *Vide* v. VICARIUS GENERALIS, art. 3.

(61. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam canonicorum. *Vide* verb. CANON., art. 7 et 8.

(62. Quoad ea, quæ concernunt præcedentiam coadjutorum. *Vide* verb. CANONICUS, art. 10, et verb. COADJUTOR.

(63. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam vicarii foranei. *Vide* verb. VICARIUS FORANEUS.

(64. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam confraternitatum. *Vide* verb. CONFRATERNITAS, art. 6.

(65. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam magistratus. *Vide* verb. MAGISTRATUS.

(66. Quoad ea quæ concernunt præcedentiam generatim. *Vide* Pignatell., tom. V, consult. 12 per tot., ubi n. 81, habet ut infra.

* Præstat hic adnotare, quod anted. Pignatell., *ib.*, sub num. 83, tradit in hæc verba: « Præ cæteris (in materia præcedentiæ) juvat transactio, quæ observanda est. Cum enim fiat pro bono pacis, præsertim inter ecclesiasticos, super hujusmodi præeminentiis, servari omnino debet, ut... semel, ac iterum firmavit Rota apud Seraph., decis. 22 et 81 per tot. Qua obligantur etiam successores, quando apparet initam fuisse bona fide super re quam maxime dubia, et ad extinguendas gravissimas lites... et canonici et dignitates successores ligantur concordia inita per antecessores, quamvis *confirmatio Papæ non intervenerit*. Quod etiam firmavit Rota, *in Cosentina præcedentiæ*, 6 Jun. 1618, *coram Dunozetto*. Præsertim si fuerit longo tempore observata, ut in specie concordiæ observatæ per spatium viginti trium annorum tradit Rota, decis. 88, num. 5 et seqq., p. VI, recent. Per observantiam enim inducitur approbatio... ex qua vel dicitur præscriptum jus alterius, vel saltem per spatium decem annorum inducta consuetudo, Rot., *in Cordubensi*, decis. 28 Jun. 1628, *coram Ubaldo*... Cui concordiæ per quæcunque rescripta non censetur unquam derogatum nisi de ea fiat specifica mentio. *»

(67. In disputationibus publicis Romæ observatur fere semper hic præcedentiæ ordo. Si inter invitatos ad arguendum aliquis sit prælatus, hic ratione dignitatis est primus argumentator. Secundus, regularis Thomista. Tertius, regularis Scotista, vel alterius religionis aut sæcularis. Si vero prælatus nullus arguat, serventur privilegia concessa a Summis Pontificibus, præsertim Thomistis et Scotistis repræsentantibus propriam scholam. Unde primus arguens est regularis Thomista; secundus, regularis Scotista; tertius ad libitum, nisi forte tam prælatus quam Thomista et Scotista velit resumere tertium argumentum, quod reputatur specialis honor; doctores autem sæculares, etiam actu legentes, cum non repræsentent propriam scholam, cedere debent Thomistis et Scotistis.

(68. His adde quod canonici clerici, ubi præbendæ non sunt distinctæ in presbyterales, diaconales ac subdiaconales, quamvis antiquiores receptione, non sunt præferendi canonicis presbyteris, etiam postquam ipsi canonici clerici fuerint effecti sacerdotes, et tunc nec ipsis competit reinte-

gratio seu præcedentia adversus canonicos sacerdotes et posteriores receptione; cum jus semel adeptum ex sacerdotio nunquam amittatur, non obstante immemorabili in contrarium consuetudine, quam abusum imperceptibilem declaravit sacr. congr. Rit., *in Sutrina præcedentiæ*, die 27 Augusti 1707, et alibi sæpissime, ut refert Scarfantonus ad Ceccoperium, part. I in *Animadv.* ad tit. 11, sub n. 16, et refert etiam Monacell., part. IV, in *Supplement. ad tomum III*, n. 109; et Pitton., *De sacris Rit.*, tom. II, n. 1632.

(69. Canonici collegiatæ capitulariter incedentes in omnibus sunt præferendi parochis, et etiam parocho Ecclesiæ Matricis: sic expresse sacra Rit. congregatio anno 1666, mense Augusti in respons. ad 1 dub. apud Pignatell., tom. VI, consult. 74, et novissime, *in Januensi*, 19 Jul. 1710, ubi cum parochi Urbani prætenderent præcedentiam supra collegiatam insignem S. Mariæ Vinearum, proposito dubio: « An canonicis dictæ collegiatæ debeatur præcedentia adversus parochos urbanos? » sacra Rituum congregat. ad relationem eminentissimi Barberini sub die 19 Julii 1710, ad 3 dub. respondit: *Affirmative*, ut refert Ursaya, qui in hac causa egregie scripsit ad favorem ejusdem collegiatæ, tom. I, pag. 1, discept. 6, sub n. 192. Et iterum confirmavit stando *in Decisis* anno 1716, 19 Julii, ut refert eruditissimus Nicolaus Coleti in additione ad Ughellum, in *Italia sacra*, tom. IV, provinc. 8, *De Januens. episcop.*, pag. 836. Et pluries firmavit etiam sacra Rota, et signanter, part. XVII, recent. decis. 87; in *Burgen. præeminentiar.*, *coram Rondinino*, num. 4, ubi plura adducit merito videnda.

(70. Quæ præcedentia debeatur missionariis Ord. Min. de Observantia pro Sanctis Locis, et aliis. *Vide* verb. PRIVILEGIUM, art. 1, n. 31.

(71. Attendenda est hic constitutio Bened. XIII, incip. *Militantis Ecclesiæ*, edita 25 Junii 1727, in qua confirmatur constitutio S. Pii V super præcedentia canonicorum Regularium congregationis Lateranensis ordinis S. Augustini in processionibus, et aliis actibus publicis et privatis, statuendo, quod ipsi, ubi interesse contigerit, statim ipsum clerum sæcularem non exemptum subsequi, dum ipsi subsequendo præcedunt, dum vero præcedendo præcedunt, illum immediate sequi debeant.

(72. Observanda est constitutio Innocent. XIII, incip. *Dudum*, edita 5 Julii 1725, qua statuitur, ut Fratres laici de Observant. Reform. ac Tertii Ordinis in regno Siciliæ præstent juramentum, vel votum emittant coram testibus cedendi clericis præcedentiam, nec superiores ordinis prædicti possint in posterum laicos seu conversos quoscunque ad professionem admittere, nisi prius ab ipsis emisso tali voto vel juramento: injuncta superioribus contrafacientibus privationis officii et vocis activæ et passivæ pœna ipso facto incurrenda, laicis vero seu conversis sine prædicto voto, seu juramento profitentibus, nullitatis professionis. Et interim superiores ejusmodi laicos seu conversos compellant ad observantiam litterarum Urbani VIII, hac de re emanatarum 16 Novembris 1642, in quibus statuit præcedentiam deberi clericis sub pœna excommunicationis contra ipsos et superiores contrafacientes circa dictam præcedentiam, et non obstante quocunque prætextu anterioritatis vestitionis, et professionis, et consuetudinis.

(73. Præcedentiæ non semper a personali dignitate desumuntur; abbates enim simplices aliquando præcedere possunt superioribus generalibus sui ordinis, præsertim extra actus monasticos. Benedict. XIV, tom. I, constitut. 98, incip. *Inter plures*, § 16, ubi affert exempla promiscuæ præcedentiæ. (74. Nempe, inter canonicos basilicarum Urbis, cum aliqui sint episcopali dignitate insigniti, hi quidem reliquos omnes canonicos præcedunt: vicarius autem repræsentans personam cardinalis archipresbyteri, qui basilicæ caput est, quamvis idem simplex prælatus sit absque ordine episcopali; tamen in choro et in omnibus actibus capitularibus, prædictos canonicos episcopos præcedit. Extra chorum vero et extra actus capitulares, infra eosdem incedit et sedet. (75. Idem pariter procedit in collegio advocatorum consistorialium inter advocatos episcopali dignitate insignitos, et decanum collegii, qui uti caput, quamvis plerumque simplex clericus existat, in actibus collegialibus ipsi præcedit, extra vero in omnibus decedit.

(76. Præcedentiæ inter Græcos et Latinos desumuntur ab ordine, antianitate aut dignitate personali. Idem constitut. 57, incip. *Et si pastoralis*, § 9. (77. Præcedentia inter episcopos et gubernatores prælatos aut vicelegatos ditionis ecclesiasticæ stabilitæ sunt ab eodem Pontifice constitut. 18, incip. *Quod Apostolus*, et in *Appendic.*, tom. II, nu. 2, pag. 6. *Vide. ibi* late de omnibus. (78. Præcedentiæ ordo inter votantes signaturæ justitiæ et gratiæ servandus præscribitur ab eodem Pontifice tom. II, constitut. 9, incip. *Militantis Ecclesiæ*, nempe, quod votans, prius in suo respective tribunali admissus, alteri in suo posterius admisso præcedat. (79. Et si contigerit, ambos alterius signaturæ votantes eodem die in suo respective tribunali admissos fuisse, præcedentia detur illi, qui in prælatura quacunque antiquior et prior reperitur. Verum cum aliquis votans alterius tribunalis hujusmodi sive episcopali charactere insignitus, sive protonotarii apostolici dignitate ornatus, sive quocunque alio ejusdem Romanæ curiæ munere vel officio decoratus reperiatur, præcipit ut nulla habita signaturæ justitiæ, aut gratiæ votantis ratione, illa duntaxat præcedentia illæsa remaneat, quæ votanti alias debetur. (80. Et denique statuit, hujusmodi præcedentiam, cum quivis votans in utroque signaturæ justitiæ et gratiæ tribunali ascriptus fuerit, a primæva ipsius votantis in altero utriusque signa-

turæ tribunali admissione esse repetendam et definiendam.

(81. Quoad præcedentiam hic juvat adducere, quæ tradit eruditissimus Franciscus Maria Pitonius advocatus Romanus, episcopus Imeriæ, et Benedicti XIII. Auditor, *in parte tertia* disceptat. 57, n. 14, ubi in Summario sic præcise habet: « Parochus regularis ecclesiæ matricis præcedit parocho ecclesiæ sæcularis eidem subditæ, et sic etiam clerus regularis ecclesiæ cathedralis quoad clerum sæcularem ecclesiarum inferiorum, » et in corpore, sub eodem num. 54, ita pariter præcise: « Ex quo principio decisam habemus illam quæstionem, an parochus regularis ecclesiæ matricis præcedere debeat parocho ecclesiæ sæcularis in quibuscunque processionibus et functionibus publicis; licet enim de jure præcedentia competat parocho et clero sæculari supra regularem; id tamen procedit, ubi uterque clerus et parochus interveniunt tanquam personæ de ordine et hierarchia ecclesiastica in genere inter se coæquales, secus autem ubi parochus et clerus regularis interveniat tanquam repræsentans ecclesiam superiorem, nempe aut cathedralem, aut matricem: hoc enim casu non intrat ratio ordinis hierarchici circa præcedentiam clerici sæcularis supra regularem, sed ratio superioritatis et respective subjectionis, ne detur absurdum, quod subditus præcedat superiorem, dum tali casu regularis dicitur intervenire in figura et repræsentantia superioris, et sic præcedit, ut, quidquid dixerit Pignat., consult. 26, tom. IV, bene firmavit cardin. de Luca, *De præeminent.*, discurs. 51, numer. 20; Ansald., in *Adnotat.* ad decis. 55, num. 17, et ego obtinui *in una Melevitana præeminentiarum* in sac. congregat. Rituum, 27 Februarii 1723, in respon. ad dub. *secundum ad relat. eminent. D. card. Gualterii*, ubi scribendo pro PP. Dominicanis ecclesiæ parochialis B. Mariæ de Portu Salvo civitatis Valletæ, obtinui resolutionem, quod parocho regulari supradictæ ecclesiæ regularis tanquam matricis competeret præcedentia supra parochum ecclesiæ parochialis sæcularis Sancti Pauli in quibuscunque processionibus generalibus et functionibus episcoporum, juxta quam resolutionem, me scribente, judicavit etiam Rota, *in nullius Calaguritana juris ingrediendi chorum*, super manutentione 10 Maii 1723, § *Aut vero, coram reverend. Patre domino Cerro.* »

(82. Et revera sapientissimus et practicissimus cardin. de Luca loco ab ipso citato sic præcise habet: « His ita constitutis, de consequenti nimium planam esse dicebam responsionem ad objectum præcedentiæ debitæ clericis sæcularibus supra regulares ex deductis supra dict. discurs. 24, et alibi, quod scilicet conclusio sit in suo casu verissima, sed male ad rem applicata: procedit etenim, quando clerici sæculares et regulares diversarum ecclesiarum inferiorum æque subditarum in functionibus interveniunt, adeo ut aliam non faciant figuram, nisi illam, quam propr. ordo, propriæque eccles. qualitas præbeat, cum tunc dicta distinctio hierarchica intret. Secus autem, ubi aliqui regulares interveniant tanquam repræsentantes corpus cathedraticum, ut sequitur in illis cathedralibus vel metropolitanis, quæ sunt regulares, juxta recensitas supra dict. discurs. 2 et sequent., sive tanquam repræsentantes ecclesiam superiorem, et constituentes unum corpus cum prælato regulari, ut in istis ecclesiis monasterialibus contingit; quoniam tunc non intrat d. ratio ordinis hierarchici, sed intrat altera superioritatis et subjectionis respective, et ne detur absurdum, quod subditus præcedat superiorem, quodque membra inferiora præcedant caput. Ideoque monachi Benedictini seu Casinenses, vel canonici regulares Lateranenses hodie in Urbe occupant suum locum in ratione antiquitatis, sed quando erant canonici Ecclesiæ Lateranensis, occupabant primum locum supra universum clerum Romanum cum similibus, atque in hoc versantur adeo frequentia modernorum æquivocæ, quæ eorum cibus quotidianus esse videntur, intelligendi et practicandi conclusiones in abstracto, sive in littera, non reflectendo ad hujusmodi distinctiones et circumstantias, ex quibus applicatio pendet, in qua totum est punctum.

(83. Præcedentia inter parochos debetur illi, qui prior fuit assumptus ad regimen suæ parochialis: de jure enim is præcedit, qui in labore est antiquior instar militiæ. L. *Nemo* 2, *De officio magistri officior.*, l. *Tirones* 5, cod. *De tironib.*; Cyriac., controvers. 201, num. 44; Seraphin., decis. 326, num. 3; Pignatell., tom. VI, consultat. 67, nu. 1, ubi refert quod id resolvit sac. Rit. congregatio, *in Maceratensi præcedentiæ*, referente eminentiss. Sacchetto, atque habetur in statuto cleri Romani capit. 2, § 6.

(84. Quilibet autem parochus in propria ecclesia omnibus aliis parochis præcedit, excepto capitulo cathedralis, quia secluso hoc casu de interventu capituli cathedralis respectu præcedentiæ, quilibet in domo sua regulariter dicitur major. L. *Nihil omnino* 4, et ibi Glossa final., cod. *De palatinis sacrar. largition.*, et expresse cum aliis Rota, recent., par. I, decis. 616, num. 3. Rectores autem ecclesiarum in propriis ecclesiis dicuntur esse in propria domo cap. *Duo* 23, quæst. 4; abbas, in cap. *Venerabilem*, De election., num. 19, cum aliis relatis per Gonzalez ad regul. 8, gloss. num. 102.

(85. Quinimo in ea sunt reges et imperatores: unde etiam rex existens in aliena domo, debet cedere domino, ut notat Decian., consil. 67, num. 12 et 13, volum. 2; Solorzan., *in allegat. pro supremo concil. Indiar. super præcedent.*, num. 92; Besold., dissert. *De præcedent.*, cap. 3, num. 15, et expresse Pignatell., tom. III, consultat. 17, num. 14. *Vide* in *Appendice*, Decreta sacr. congr. Conc., *in Maceraten. Jurium parochial.*, in respons. ad 6 et 7 dub.

(86. Prior enim in propria ecclesia, etiam-

si sit aliis parochis inferior, dicitur pro se habere juris assistentiam in præcedendo cæteris aliis, ad text. in cit. l. *Nihil omnino*, cod. *De palat. sacr. largit.*, et ibi etiam glossa final. Decian., consil. 63, num. 12 et sequent., vol. 2, et Rota, *in Calaguritana præeminentiarum de victoria*, 16 Novembr. 1591; *coram Penia;* abbas, in cap. *Postulastis*, n. 8, *De concess. præbend.;* Geminian., in cap. *A collatione*, num. 7; *De appellat.;* Put., decis. 104, nu. 4, 5 et 6, lib. III, *in correct.* allegat a Rota recent., part. V, tom. I, dec. 3, num. 6 et 27; et ita expresse resolvit sac. Rit. congregatio, *in Asculana*, 23 Maii 1641; apud Pignatell., tom. VII, consultat. 46, num. 6; ubi expresse dicit, quod prædicta eo magis locum habent in ecclesia propria, etiamsi parochus alter sit dignior, citans ad id, Abbatem, Gonzalez. et Gratian., et asserens id sæpius declarasse eamdem sac. cong. Rit. Et ad hoc facit etiam, quod nec episcopo extra suam ecclesiam et diœcesim conveniunt ea, quæ proprio episcopo in sua ecclesia et diœcesi debentur, ut declaravit ead. sac. Rituum congregatio *in Policastren.*, 21 Augusti 1694, his verbis : « Episcopo extra suam diœcesim, et in loco, in quo non habet jurisdictionem, non conveniunt ea, quæ proprio episcopo in sua ecclesia et diœcesi debentur. » Sic apud Pignatell. tom. III, consult. 54, num. 3.

(87. Attendenda tamen semper in his legitima consuetudo, quæ in materia præcedentiæ inducitur per decem annos, eaque præscribitur. Cyriac., controv. 201, n. 169; Pignatell., tom. VI, consult. 67, n. 5, cum pluribus ibi allegatis; Rota, *in Mutinensi præcedentiæ*, 25 Junii 1683, et part. V recentior decis. 483, numer. 1. Etiamsi sit contraria juris dispositioni, cum ipsa habeatur pro jure et prævaleat etiam ipsi juri. Cyriac., *loc. cit.*, n. 171; Seraphin., decis. 694, num. 1; Gregor., decis. 224, num. 2; Sperell., decis. 36, num. 4; Pignatell., *l. cit.*, num. 3. Et Rota, *in dict. Mutinens.*, accedente præsertim scientia et patientia adversarii; Greg., decis. 417, num. 2; Coccin., decis. 26, num. 3 et decis. 31, n. 6; apud Post., *De manutenent.;* Pignatell., *l. cit.*, n. 3; Rota recent., part. II, decis. 716, num. 3, quæ consuetudo nec interrumpitur per reclamationem, in qua quis succubuit. Rota recent. part. IV, tom. II, decis. 214, n. 2 et 3, et part. XXIX, tom. I, decis. 99, n. 10 et sequent. Et actus quamvis unicus tribuit quasi possessionem manutenibilem in materia præcedentiæ. Rota recent., part. XI, dec. 320, n. 14, et part. XIV, decis. 148, n. 8. Præsertim constito de bono jure : Rota recent., part. XVII, decis. 156, n. 13. Licet secus sit, ubi actus sit æquivocus; Rota recent., part. XI, decis. 320, numer. 32.

(88. * Parochus loci, ubi quis obiit, cadaver associans semper habet præcedentiam supra alios, quoadusque est intra limites parœciæ suæ. *Instit. ecclesias.* 105, § 54.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(89. Consuetudinem utramque paginam facere in subjecta materia præcedentiæ, proverbii loco dici solet.

(90. Nihilo tamen minus gravis est quæstio, an sit servanda consuetudo, per quam minus dignus præfertur magis digno? (91. Varii in varias abierunt sententias; Rota vero processit hac cum distinctione, ut si agatur de præferendo minus digno *in omnibus actibus*, stari minime debeat huic consuetudini, sin vero res sit de prælatione minus digni magis digno *in aliquibus tantummodo actibus*, recedi haud possit ab hac consuetudine. *Vide* Decisiones *in Capuana* seu *Casertana processionum super præcedentia*, 10 Martii 1743, § 8, *cor. bon. mem. de Vais*, et 17 Junii 1746, § 8, *cor. eminentiss. elephant.* (92. Quod procedit, tum si triginta vel quadraginta annorum, tum et maxime si centenaria, vel immemorabilis sit consuetudo.

(93. Sed dubitari non immerito potest, an hæc distinctio locum sibi vindicare queat, ubi ex dispositione expressa ritualis vel cæremonialis episcoporum, magis dignus obtinere debeat præcedentiam supra minus dignum in actu particulari? (94. Sacrum tribunal Rotæ etiam in hoc casu admittere videtur mox dictam distinctionem, in mox allegatis decisionibus; sed præter causæ illius necessitatem : nam ut habet *Decisio diei* 17 Junii 1746, § 7, præcedentia in illo casu non descendebat ex Rituali vel Cæremoniali. (95. Magis arridet sententia eorum, qui hoc in casu tenent, servandam haud esse consuetudinem, ex decreto irritante, quo munitæ sunt constitutiones confirmatoriæ Ritualis et Cæremonialis. Sperell., decis. 179, num. 34, et plur. sequent.; confer. et Clericat., *De benefic.*, disc. 68, num. 6, et plur. sequent.

(96. De præcedentia, ubi res postulat, consule Jacobum Gothofredum, *De jure præcedentiæ*, qui accuratissime de ea agit.

ADDITIONES CASINENSES.

Liceat insuper sequentia sac. Rit. congregationis decreta afferre, in *Addit.* ad n. 6, h. art. *quoad præcedentiam capituli cathedralis.*

« Contendente rectore ecclesiæ paroch. S. Silvestri civitatis Sutrinæ in funeribus sui parochiani, in processionibus et aliis functionibus ecclesiasticis, præsentibus capitulo et archipresbytero ecclesiæ cathedralis ejusdem civitatis, sibi competere nonnullas præeminentias : hinc super eisdem controversiis exortis, capitulum una cum archipresbytero pro declaratione infrascript. dubiorum humiliter supplicavit. »

« Primo : « An parochus S. Silvestri te-
« neatur accedere ad cathedralem ad levan-
« dum capitulum cathedralis pro associando
« cadavere sui parochiani defuncti tumu-
« landi in paroch. vel in quacunque alia
« Ecclesia, etiam regularium, quando capi-
« tulum interveniat in associatione? » Resp.
« *Affirmative.* »

« Secundo : « An etiam regulares in casi-
« bus prædictis teneantur prius accedere

« ad cathedralem ad levandum capitulum, « non autem ad parochialem S. Silvestri? » Resp. « *Affirmative.* »

« Tertio : « An capitulum et canonici non « solum in via, sed etiam in propria eccle- « sia parochiali præcedere debeant ipsi paro- « cho in funeribus et aliis functionibus, « non obstante prætensa contraria consue- « tudine? » Resp. « *Affirmative*, præterquam « in actu faciendi officium, quoad spectat « ad parochum. »

« Quarto : « An parocho prædicto, tam in « via quam in ecclesia parochiali, quando « associat cadavera suorum parochianorum, « prohibita sit erectio propriæ crucis præ- « sente capitulo cathedralis? » Resp. « *Af-* « *firmative*, præter quam in actu peragendi « officium (65). »

« Quinto : « An liceat dicto parocho oc- « casione processionum discedere a sua pa- « rochia, accedere et transire per parochiam « cathedralis cum stola et cruce erecta, et « simili modo redire ad suam parochiam, « vel potius debeat in cathedrali erigere et « deponere crucem et stolam? » Resp. « *Af-* « *firmative* quoad primam partem, *Negat.* « quoad secundam. »

« Sexto : « An deceat capitulum et cano- « nicos assistere prædicto parocho solem- « niter celebranti in festivitatibus SS. An- « næ et Silvestri, quando invitantur ad ec- « clesiam parochialem : an vero unus de « capitulo debeat missam cantare? » Resp. « *Affirmative* quoad primam partem, *Nega-* « *tive* quoad secundam. »

« Septimo : « An liceat archipresbytero « cathedralis in associatione cadaverum, « aliisque processionibus ingredi ecclesiam « parochialem cum stola, an vero debeat « illam in janua deponere? » Resp. « *Affir-* « *mative* quoad primam partem, *Negative* « quoad secundam. » Et ita declaravit et servari mandavit S. Rit. congregat. partibus informantibus auditis, die 28 Aprilis 1703, *in Sutrina præeminentiarum.* Apud *Manuale decretorum authent.*, S. Rit. congreg. primum Romæ, deinde Neapoli, edit. an. 1747, n. 277.

Item. Ad dub. « An in funere defuncti alterius parochiæ interveniente capitulo, liceat primæ dignitati cathedralis, sive, ea absente, alteri de capitulo in ordine digniori incedere cum pluviali et stola nigri coloris? *Affirmative, et amplius.* » S. Rit. cong., in *Cajetana* 16 Jul. 1757 cit. *Manual.* num. 278.

PRÆCEPTUM

Vide verb. Lex, art. 1, a n. 16 ad 19.

PRÆDICARE, PRÆDICATOR.

SUMMARIUM.

1. Prædicare tenentur episcopi, et hoc est præcipuum eorum munus, ac per se, vel per alios in casu legitimi impedimenti id facere debent. — 2. Item prædicare tenentur parochi per se vel per alios. — 3. Imo parochi, si ab episcopo moniti trium mensium spatio suo prædicandi muneri defuerint, possunt ad id per censuras compelli, seu per alias pœnas arbitrio ipsius episcopi, et etiam per subtractionem fructuum beneficii, alteri, qui id præstet, persolvendorum.—4. Prædicandum est per annum saltem omnibus Dominicis et solemnibus diebus festis; tempore autem jejuniorum, Quadragesimæ et Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint episcopi. Et prædicator dicit Salutationem angelicam semper. Non vero *Regina cœli*, etiam tempore paschali. — 5. Per ly *Tempore jejuniorum* intelligitur solummodo tempus Quadragesimæ et Adventus, non autem tempus vigiliarum.—6. Relinquitur arbitrio episcoporum, an tempore Quadragesimæ et Adventus quotidie vel tribus diebus in hebdomada, vel minus illis tribus diebus prædicetur. — 7. Prædicationis tempore in ecclesiis separanda sunt loca virorum et mulierum saltem per velum. — 8. Concionandum est Judæis semel in hebdomada, qui tenentur ad concionem accedere. — 9. Prædicationem in ecclesia omnes possunt audire, gentiles, Judæi, et hæretici. — 10. Prædicationis tempore interesse tenentur episcopi non impediti, clerici, et alii ejusdem Ecclesiæ. — 11. Unde potest episcopus statuere, ne canonici, et alii de capitulo discedant ab Ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint. — 12. Prædicationis tempore non potest in ecclesia dici missa. — 13. Prædicationis tempore prohibiti sunt populi stare otiosi in foro seu in platea.— 14. Non est prædicandum de nocte, sed tempore præscripto ab ordinariis; unde nulla concio, neque passionis Dominicæ debet fieri de nocte. — 15. Si concio habeatur tempore missæ, debet haberi statim post *Evangelium*, vel post *Credo*, si in dicta missa tali die dicatur; quod si celebrans ipse concionetur, deposita casula et manipulo, sedet ad cornu evangelii, vel ascendit cathedram : Si quis tempore missæ sit concionaturus coram episcopo loci circa initium evangelii genuflexus petit ab illo benedictionem per *Jube, domne, Benedicere* osculata episcopi manu, postmodum cathedram ascendit, et de more concionatur. — 16. Prædicator, si concionetur, dum est expositum SS. Sacramentum, stat nudo capite. — 17. Prædicare non possunt laici cujuscunque sint ordinis et professionis.—18. Imo laici prædicantes subjaceant excommunicationi, et nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna sunt plectendi. — 19. Et a fortiori prædicare nequeunt mulieres.— 20. Potest tamen prædicationis munus ab episcopo committi etiam clerico, qui non sit in sacris ordinibus constitutus. — 21. Regulariter vero facultas prædicandi non conceditur, nisi sacerdotibus; vel saltem constitutis in ordine diaconatus. — 22. Episcopus potest prædicare in quacunque ecclesia, etiam regulari suæ diœcesis, nec ab ullo potest impediri aut prohiberi. — 23. Non potest tamen prædicare extra diœcesim suam sine licentia ordinarii loci. — 24. Episcopo prædicanti per se

(65) Intellige dummodo secus non obtineat consuetudo. *Vid.* Lucium nostr. v. Parochus quoad resid. præcedentiam, etc., n. 59, et *Addit.Casinenses*, ibi, et in *Append.* 3, post art. v. Paroch. (nec non v. Crux, num. 37.)

ipsum in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet etiam prætextu paupertatis, prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. — 25. Quando ipsemet episcopus prædicat, silere debent alii concionatores, illisque poterit præcipere, ut eo tempore a prædicatione se abstineant. — 26. Possunt tamen parochi per se ipsos inter missarum solemnia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. — 27. Parochi, si per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. — 28. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice vel alia ecclesia concionetur. — 29. Parocho per se ipsum concionanti in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet prætextu cujuscunque paupertatis prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab universitate electis. — 30. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiamsi prædicare vellet aliquis episcopus. — 31. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto et noto etiam regulari, ut bis vel ter concionetur in suis ecclesiis sine episcopi approbatione. — 32. Et a fortiori possunt, imo debent parochi, concedere approbatis ab ordinario licentiam prædicandi in suis parochiis. — 33. Approbare prædicatores spectat ad episcopum, licet electio spectaret ad alios. — 34. Unde prælatus exemptus inferior episcopo, qui non habet territorium separatum cum vera qualitate *Nullius*, non dat licentiam, neque benedictionem prædicatoribus, qui prædicare debent in locis suæ jurisdictionis, sed ista facultas spectat ad episcopum, in cujus diœcesi locus exemptus existit.— 35. Hinc ad episcopum spectat dare benedictionem concionatori, qui prædicare debet in ecclesia conventuali ordinis militaris Sancti Stephani. — 36. Item ad episcopum diœcesanum spectat dare licentiam, et benedictionem prædicatoribus, qui debent prædicare in ecclesiis prioratuum religionis Hierosolymitanæ non habentium territorium separatum cum jurisdictione quasi episcopali, et vera qualitate *Nullius*. — 37. Ordinarius debet eligere prædicatores, nisi in contrarium sit consuetudo ab immemorabili. — 38. Electio tamen prædicatoris in sua cathedrali spectat ad solum episcopum, nulla habita ratione consuetudinis, etiam immemorabilis, quæ competeret capitulo, seu episcopo cum capitulo, vel de consilio capituli. — 39. Unde capitulum in electione prædicatoris pro ecclesia cathedrali nihil potest. — 40. Si civitas seu universitas sit in possessione nominandi prædicatorem pro cathedrali cum onere solvendi eleemosynam, debet manuteneri in tali possessione; at si episcopus vellet jus nominandi sibi vindicare (prout vere potest) non posset eamdem ad solutionem cogere, sed teneretur de proprio expensas, et eleemosynam subministrare. — 41. Nec in tali casu pensionarii mensæ episcopalis contribuere tenentur ad dictam eleemosynæ taxam, seu prædicatoris manutentionis expensas.— 42. Et dato, quod episcopus ab exercitio jurisdictionis pro aliquo tempore suspendatur, et detur ei vicarius Apostolicus, adhuc retinet jus talis electionis. — 43. Consuetudo immemorabilis nominandi vel præsentandi prædicatorem episcopo pro ecclesiis inferioribus non est sublata: unde si communitas vel dominus loci temporalis nominat prædicatorem, et solvit eleemosynam, consuetudo hujusmodi servanda est. — 44. Item si episcopus consuevit eligere et communitas solvere, talis consuetudo servanda est. — 45. Si autem communitas, vel dominus loci temporalis nominat, et non solvit eleemosynam, tunc nisi consuetudo esset immemorabilis, et probata, posset et deberet episcopus hoc jus impugnare, et sibi vindicare deputando prædicatorem pro libito. — 46. Communitas dare debet prædicatoribus mercedem dari solitam, nec potest ipsam imminuere et reducere ad certam parvam quantitatem. Et an et quando teneatur eis alimenta præstare? — 47. Episcopus prætendens communitatem teneri præstare eleemosynam pro prædicatore cathedralis, tenetur ipse probare consuetudinem immemorabilem. — 48. Habentes jus nominandi prædicatorem Quadragesimalem, debent illum nominare et præsentare episcopo in termino a synodo diœcesana præscripto; scilicet vel ante festum Nativitatis D. N. J. C. vel duobus mensibus ante Quadragesimam, vel intra mensem Novembris; et si præsentatus fuerit rejectus, alium per totum mensem Decembris nominare et præsentare, alias pro illa vice jus amitterent, et ad episcopum devolveretur, et solitam eleemosynam adhuc cogerentur solvere. — 49. Si tamen nominatio et præsentatio prædicatoris fiat, re integra, paulo post terminum elapsum, admitti debet saltem ex gratia. — 50. Item quando habentes jus nominandi nominaverunt, et præsentaverunt in tempore, si nominatus et electus postea non vult, vel non potest illuc ire, non idcirco debent privari jure suo sine culpa. — 51. Nisi accideret in ultimis diebus ante Quadragesimam, quia tunc providebit episcopus, nec universitates habentes dictum jus recusare poterunt prædicatorem, vel ei eleemosynam solitam denegare. — 52. Universitates seu alii habentes jus nominandi prædicatorem non possunt in suis patentibus litteris uti verbis *Eligimus et deputamus, ac electum et deputatum declaramus*, sed debent uti verbis *Nominamus et præsentamus*. — 53. Hæc regula etiam procedit, quamvis nominatio prædicatoris ad generalem alicujus religionis pertineret, quotiescunque non pro religione, sed pro commoditate universitatis, quæ eleemosynam solvat, in ecclesia regulari concio habenda sit. — 54. Prædicator destinatus ab episcopo defuncto, vel electus a rectoribus antiquis, prædicare debet; nec successores possunt alium eligere. — 55. Turnus seu circulus concionum, ubi est in usu, debet observari. — 56. Licet alternativa esset inter universitatem et regulares. — 57. At ubi non est in usu, non debet introduci. — 58. Quando partes non sunt concordes, seu vertitur lis inter episcopum et communitatem, sacra congr. solet eligere prædicatorem vel præcipere, ut jam electus prosequatur sine præjudicio partium. — 59. In quo casu tenetur communitas, seu universitas eleemosynam erogare. — 60. Casu, quo parochus velit per se ipsum prædicare, debet id intimare et notificare iis, qui jus nominandi prædicatorem habent ante tempus præfixum ad faciendam nominationem; alias habentes tale jus possunt juxta consuetum libere nominare, et eorum nominatio et præsentatio esset executioni demandanda. — 61. Ubi adest consuetudo, quod non prædicetur, nisi in cathedrali vel matrice, episcopus potest prohibere, ne prædicetur in aliis ecclesiis, etiam regularium. — 62. Excipiuntur tamen ecclesiæ parochiales, in quibus prædicatio Verbi Dei prohiberi non potest, si parochus per se ipsum hoc munus adimpleat cum ad id parochus teneatur ex suo officio. — 63. Episcopus prohibere potest regularibus, ne aliquo die concionentur, ut totus populus conveniat ad cathedralem. — 64. Absque licentia episcopi prædicatores non possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus commendare in pulpito pauperes et miserabiles personas. — 65. Prædicatores, etiam regulares tenentur emittere professionem fidei, si ab episcopo exigatur. — 66. Episcopus examinare potest prædicatores, etiam regulares prædicare volentes in ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt. — 67. Et episcopus licentiam prædicandi semel iisdem regularibus concessam, ob rationabiles causas licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere potest. — 68. Non potest tamen episcopus generatim prohibere re-

gularibus quin in ecclesiis suorum ordinum prædicent. — 69. Prædicatores regulares non possunt prædicare, nequidem in ecclesiis sui ordinis, nisi prius a suis superioribus regularibus fuerint examinati et approbati, et ab eis licentiam obtinuerint. — 70. Insuper prædicatores regulares, ut prædicent etiam in ecclesiis sui ordinis, debent prius petere benedictionem ab ordinario. — 71. Sufficit tamen, ut regulares in ecclesiis sui ordinis prædicare possint quod benedictionem ab ordinario petierint, quamvis illam non obtinuerint. — 72. Dummodo tamen episcopus expresse non contradixerit. — 73. Nec episcopus tenetur significare regularibus causam, ob quam contradicat eis, ne prædicent. — 74. Prædicatores regulares tenentur petere benedictionem ab ordinario, etiam quando in quibusvis oratoriis sui ordinis sermonem coram populo vel in ecclesiis, aut ad crates monasteriorum monialium sibi subjectarum, licet clausis janius, nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. — 75. Hinc non possunt regulares in propriis oratoriis, vel in propriis ecclesiis, ne quidem unum sermonem in eorum festis, etiam extra tempus Adventus et Quadragesimæ habere coram populo sine benedictione ordinarii. — 76. Item regulares, qui occasione recitandi rosarium in suis ecclesiis exponunt sacra mysteria, et faciunt pias exhortationes, tenentur petere benedictionem ab ordinario loci. — 77. Tempore Quadragesimæ, Adventus, et hujusmodi longi temporis continuate prædicandi, non est necesse, quod prædicatores regulares singulis diebus pro singulis concionibus petant ab ordinario benedictionem, sed sufficit, quod illam petant et obtineant in principio. — 78. Regulares ad prædicandum in Ecclesiis non suorum ordinum, nedum indigent benedictione, sed etiam licentia episcopi ultra licentiam suorum superiorum. — 79. Et episcopi gratis concedere debent licentiam prædicandi. — 80. In locis diœcesis distantibus, et difficilis itineris, debet episcopus aliquem deputare, qui det approbationem et benedictionem. — 81. Regulares prædicare volentes in ecclesiis suorum ordinum non spectat ad ordinarium examinare, sed ad eorum superiores. — 82. Secus autem, si prædicator sit clericus sæcularis etiam electus a regularibus, vel si regularis prædicare velit in ecclesiis aliorum ordinum, etiam ab ipsis regularibus electus. — 83. Regulares nequidem in propriis ecclesiis possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus in pulpito pauperes, et miserabiles personas absque licentia episcopi commendare. — 84. Possunt tamen commendare propria monasteria. — 85. Ac etiam possunt, dum prædicant in suis ecclesiis, recipere et distribuere eleemosynas arbitrio suo et commendare quemcunque locum pium ex iis, quæ episcopus edixerit. At extra suas ecclesias, prout episcopus voluerit. Ad commendandum vero familias, seu personas particulares indistincte necessaria est licentia episcopi.—86. Ad prædicandum monialibus mitti potest quilibet regularis, modo non alloquatur seorsim aliquam ex ipsis. — 87. Etiam pro sermonibus spiritualibus ad crates. — 88. Vel ad conferendum cum monialibus sermonem de rebus spiritualibus, sive ad crates, sive ad collocutorium. — 89. Regulares vero missi ad crates monialium pro munere prædicationis obeundo peccant mortaliter, et incurrunt censuras et pœnas, si sine expressa licentia ad colloquendum immediate post concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus immisceant sermones cum quæstionibus vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius concionis. — 90. Prædicatores regulares non acquirunt stipendium sibi, sed immediate monasterio. — 91. Prædicatores non possunt allegare doctores et auctores modernos, præsertim viventes. — 92. Prædicatores non possunt publicare Indulgentias non publicatas per ordinarios locorum. — 93. Protonotarii extra numerum possunt concionari cum mantelletta et rochetto.— 94. Prædicatores debent salutare prius capitulum, quam magistratum. — 95. Item prædicatores debent salutare prius canonicos, quam gubernatorem civitatis, sive absente, sive præsente episcopo. — 96. Prædicatores institui non debent, nisi sint ætatis triginta annorum, sintque graves, maturi et docti. — 97. Prædicatores tenentur prædicare sacram Scripturam receptam a S. Ecclesia et a doctoribus ecclesiæ approbatis, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. — 98. Prædicatores deviantes a communi sensu Patrum in exponendis sacris Scripturis, sunt ab ordinario corripiendi et a ministerio abjiciendi. — 99. Prædicatores non debent obloqui de magistratu vel de episcopo. Unde prædicatores, etiam regulares, obloquentes de ordinario in sermonibus, quæ habent in oratoriis, vel in propriis ecclesiis, possunt ab eodem ordinario puniri. — 100. Prædicatores non possunt redarguere aliquem expresso nomine in actu prædicandi sub pœna excommunicationis papæ reservatæ. — 101. Prædicatores prædicantes scandala, aut errores in qualibet ecclesia debent ab episcopo removeri ab officio prædicandi, etiamsi sint exempti; et contra ipsos potest procedere prout de jure. — 102. Prædicatores non debent proponere quæstiones difficiles populo rudi. — 103. Prædicari non potest tempus determinatum futurorum, ut Antichristi vel judicii, nec vanæ revelationes de his vel aliis, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. — 104. Prædicari non possunt novæ inspirationes vel revelationes, nisi a Papa, vel loci episcopo sint examinatæ et approbatæ sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. — 105. Prædicari non possunt dubia pro certis, neque apocrypha, neque comica, neque anilia, fabulæ, obscœnitates, aut quæ risum movent, sed quæ lacrymas. — 106. Prædicari non possunt miracula nova nisi per episcopum sint approbata. — 107. Prædicari aut imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ miracula, gratiæ, beneficia, etc., quæ præsumuntur recepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione sanctitatis, nisi fuerit canonizatus vel beatificatus. — 108. Prædicari non possunt miracula, gratiæ, etc., talis mortui non canonizati, nec beatificati, sine tali licentia Sedis Apostolicæ, sub pœnis clericis sæcularibus privationis officiorum, suspensionis a divinis, et administrationis sacramentorum: regularibus vero omnium officiorum, nec non vocis activæ et passivæ. — 109. Nobiles feminæ vulgo *Dames* prohibentur quæstuare in civitatibus eleemosynam pro concionatoribus. — 110. Canonicus theologus petita et obtenta licentia a capitulo potest concionari per alium. — 111. Alia ad rem ad n. 120. — 121. Subnect. *Addit. ex al. man.* ad n. 136.

(1. Prædicare tenentur episcopi, et hoc est præcipuum eorum munus, ac per se vel per alios in casu legitimi impedimenti id facere debent. Concil. Trid., sess. v, cap. 2, *De reform.*, ibi : « Quia vero Christianæ reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Evangelii, quam lectio, et hoc est præcipuum episcoporum munus, statuit et decrevit eadem sancta synodus, omnes episcopos, archiepiscopos, primates et omnes alios ecclesiarum prælatos teneri per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium ; si vero contigerit episcopos, et alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam concilii, viros idoneos assu-

mere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exsequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtæ subjaceat ultioni. » Et sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 4, ibi : « Prædicationis munus, quod episcoporum præcipuum est, » etc. Concil. Mediol., part. I, *De prædicat. verbi Dei*, ubi post multa de gravi obligatione episcoporum prædicandi verbi Dei, subjungit : « Quod si levi de causa, quodam animi languore impediti non fecerint, sciant sibi prætermissi necessarii officii judici Deo præcipue rationem esse reddendam; sin autem se interdum vere impeditos cognoverint, per viros idoneos ex præscripto ejusdem concilii deligendos hoc munus studiosissime populo præstent. » Unde in episcopali consecratione cuilibet episcopo dicitur: *Accipe Evangelium, vade, prædica populo tibi commisso.* Et ideo Apostolus hanc strictam et gravem prædicandi in episcopis obligationem agnoscens, tremens *I ad Corinth.* VI, scribit : *Væ enim mihi, si non evangelizavero !*

(2. Item prædicare tenentur parochi per se vel per alios, concil. *Tridentin., cit.*, sess. V *De reform.*, cap. 2, ibi : « Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque parochiales, vel alias curam animarum habentes, ecclesias quocunque modo obtinent, per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis et Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, » etc. Concil. *Mediolanense, loc. cit.* (3. Imo parochi, si ab episcopo moniti, trium mensium spatio suo prædicandi muneri defuerint, possunt ad id per censuras compelli, seu per alias pœnas arbitrio ipsius episcopi, et etiam per subtractionem fructuum beneficii alteri, qui id præstet, persolvendorum, textu expresso in concilio *Trid., cit.*, sess. V, cap. 2, ibi : « Itaque ubi ab episcopo moniti, trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias ad ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si ei sic expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens officium suum impleat. » Quomodo autem, et quando peccent parochi in hoc deficientes ? *Vide* verb. PAROCHUS, art. 2, num. 71, 72 et 73.

(4. Prædicandum est per annum saltem omnibus Dominicis et solemnibus diebus festis : tempore autem jejuniorum Quadragesimæ, Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint episcopi. » Sic expresse concil. *Trident., citat.*, sess. XXIV. *De reform.*, cap. 4. Et prædicator dicit Salutationem angelicam semper, non vero *Regina cœli*, etiam tempore Paschali. Ita *Cæremon. episcop.*, lib. I, cap. 22, § 3; Merati, tom. I, pag. 2, tit. 6, num. 38, vers. *Postquam.*

(5. Per ly *Tempore jejuniorum* intelligitur solummodo tempus Quadragesimæ et Adventus, non autem tempus Vigiliarum. (6. Sic decisum refert Barb., *ad concilium Trid., cit.*, sess. XXIV, *De reform.*, cap. 4, numer. 14, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 76, num. 30, ubi insuper addit decisum fuisse per dictum cap. 4 concilii *Trid.* relinqui arbitrio episcoporum, an tempore Quadragesimæ et Adventus quotidie, vel tribus diebus in hebdomada, vel minus illis tribus diebus prædicetur; dicit enim concilium : « Si ita oportere duxerint. » Et de facto tempore Adventus solis Dominicis et festivis diebus prædicari solet, ut etiam Romæ practicatur, et tempore Quadragesimæ pluribus in locis solet prædicari solum tribus diebus in hebdomada, etiam in ecclesiis majoribus et cathedralibus, et teste Barbosa, *cit.*, alleg. 76, num. 30; in regno Portugalliæ singulis diebus per loci ecclesias distributis in Quadragesima, excepto Sabbato, prædicatur.

(7. Prædicationis tempore in ecclesiis separata seu distincta sint loca virorum et mulierum. Concil. Mediolanense I, p. I, tit. *De prædicatione verbi Dei*; ibi : « Concionis audiendæ causa loca virorum et mulierum, si fieri potest, episcopi cura distinguantur; qui ad id exsequendum idoneos aliquot viros adhibeat, et a sæcularibus magistratibus, si opus erit, auxilium petat. » Unde omnes etiam regulares tenere debent in concionibus velum divisivum mulierum a viris. Sacra congreg. Episc. et Regul., *in Fanensi*, 22 Maii 1609; apud Nicol., *in Floscul.*, verb. *Prædicator*, num. 20, et apud Pignatell., t. IV, consul. 206, num. 72.

(8. Concionandum est Judæis semel in hebdomada, qui tenentur ad concionem accedere. Gregor. XIII, constit. 92, incip. *Sancta Mater*.

(9. Prædicationem in Ecclesia omnes possunt audire, gentiles, Judæi et hæretici. Conc. *Carthag.* IV, c. 48.

(10. Prædicationis tempore interesse tenentur episcopi non impediti, clerici, et alii ejusdem ecclesiæ. Conc. *Mediolanens.* I, part. I, tit. *De prædicatione verbi Dei* ; (11. unde potest episcopus statuere, ne canonici et alii de capitulo discedant ab ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint. Sacra congr. Episcop., *in Comens.*, 16 Maii 1580, *in Castellaneten.*, 20 Aug. 1602, et sac. congreg. Concil., *in Nicien.*, 18 Novembris 1628.

(12. Prædicationis tempore non potest in Ecclesia dici Missa. Conc. Coloniens. III, tit. *Censuræ*, c. 19, concil. *Mediolan.*, part. I, tit. *De prædicat. verbi Dei.* (13. Prædicationis tempore prohibendi sunt populi stare otiosi in foro seu in platea. Concil. *Treviren.*, cap. 10.

(14. Non est prædicandum de nocte, sed tempore præscripto ab ordinariis. Concil. *Mediolanens.* I, p. I, tit. *De prædicatione verbi Dei;* unde nulla concio, neque passionis Dominicæ, debet fieri de nocte. Sacr. congreg. Episc. et Regul., *in Castrensi*, 20 Martii 1629; apud Nicol., in *Floscul.*, verb.

Prædicator, num. 17; et apud Pignatell., t. IV, consul. 205, num. 72.

(15. Si concio habeatur tempore missæ, debet haberi statim post evangelium, vel post *Credo*, si in dicta missa tali die dicatur; rubricæ enim vetant, ne habeatur post oblationem. Quod si celebrans ipse concionetur, deposita casula et manipulo, sedet ad cornu evangelii, vel ascendit cathedram. Si quis tempore missæ sit concionaturus coram episcopo loci, circa initium evangelii genuflexus petit ab illo benedictionem per *Jube, domne, benedicere*, osculata episcopi manu, postmodum cathedram ascendit, et de more concionatur. (16. Prædicator, si concionetur, dum est expositum SS. sacramentum, stat nudo capite, ex decreto sacræ congregat. Rit., 16 Febr. 1630, ibi : « Ne fiat concio coram SS. Sacramento in altari exposito capite tecto, » et habetur in instructione edita de mandato Clementis XI, ab eminentissimo Urbis vicario die 20 Jan. 1705, pro observandis in oratione 40 Horarum cum expositione SS. Sacr. n. 22, quæ refertur v. EUCH., n. 64. * De benedict. ad prædic. v. in fin. h. art. *

(17. Prædicare non possunt laici cujuscunque sint ordinis et professionis; textu expresso in cap. *Sicut* 14, De hæreticis, ibi: « Cum igitur nonnulli laici prædicare præsumant, et verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent : Nos attendentes, quod doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus, quatenus cum alios Dominus apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdic. laicis universis cujuscunque ordinis censeatur, usurpare offic. prædicandi, » et concordat c. *Cum ex injuncto* 11, eod. conc. *Carth.* IV, c. 68; conc. *Trev.* II, c. 2. (18. Imo laici prædicantes subjacent excom. et nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna sunt plectendi; textu expresso in cap. *Excommunicamus* 13, De hæreticis, § *Quia vero*, ibi : « Quia vero nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat, »Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?»omnes, qui prohibiti, vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica Sede, vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur, et nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur; et concordat concil. *Constantiens.*, sess. ultim. *in Constitutione Martini V* circa finem, et sic expresse decrevit sacra congreg. Conc., die 23 Jun. 1580; apud Fagnan., in c. *Responso* 43, De sentent. excommun., n. 19.

(19. Et a fortiori prædicare nequeunt mulieres, l. III *Constit. apostolor.*, cap. 6, ibi : « Igitur mulieribus, ut in Ecclesia doceant, non concedimus, sed tantum ut precationes faciant et audiant doctores : noster enim magister ac Dominus Jesus Christus, cum nos duodecim ad docendum populum et gentes misit, nusquam mulieres ad prædicandum misit, tametsi non deerant. Erant enim nobiscum mater Domini, et sorores ejus præterea.... Sane quidem si necesse fuisset, ut mulieres docerent, ipse primus iis quoque mulieribus, quæ nobiscum erant, populum erudire præcepisset. Si enim vir caput mulieris est, non est æquum corpus capiti præesse; » et concordat cap. *Mulier* 29, dist. 23. Concil. *Carthaginens.* IV, cap. 68; concil. *Constantiens.*, sess. ult. in *constit. Martini V*, circa finem.

(20. Potest tamen prædicationis munus ab episcopo committi etiam clerico, qui non sit in sacris ordinibus constitutus. Sac. cong. C., die 23 Junii 1580; apud Fagnan., in cap. *Responsio* 43, De sentent. excom., n. 19; apud Barbos., in *Summa Apostol. dec.*, verb. *Prædicator*, n. 6 et *De offi. et potest. Episcop.*, p. III, alleg. 76, n. 45, et ad con. *Trid.*, sess. V, *De reform.*, cap. 2, n. 4; Possevin., *De offic. curati*, cap. 3, num. 14.

(21. Regulariter vero facultas prædicandi non conceditur, nisi sacerdotibus, vel saltem constitutis in ordine diaconatus; unde sac. cong., *in una Caputaquen.*, 14 Decembris 1666, cuidam clerico Andreæ Sanson ætatis annorum viginti unius licentiato in philosophia et theologia prædicare volenti tempore Quadragesimæ in uno ex locis dictæ diœcesis, et contra episcopum ei talem licentiam denegantem ad dictam sacram congregationem pro facultate recurrenti respondit *Relata*. Et quod talis facultas non sit concedenda, nisi saltem constitutis in ordine diaconatus, fuit expresse ordinatum in edicto de mandato Clementis XI publicato, die 20 Januar. 1705, ibi : « Quello poi dovrà sermoneggiare, sarà almeno constituito nell' ordine diaconale. »

(22. Episcopus potest prædicare in quacunque Ecclesia, etiam regulari, suæ diœcesis, nec ab ullo potest impediri et prohiberi. Sac. cong. Episc. et Regul, die 17 Januar. 1583; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dec.*, verb., *Prædicare*, n. 1, et ad concil. *Trident.*, sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 4, n. 3; apud Lezan., in *Summ. qq. Regular.*, tom III, verb. *Concionari*, n. 12; et apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Prædicator*, n. 14. (23. Non potest tamen prædicare extra suam diœcesim sine licentia ordinarii loci. Sac. cong. Episcop. et Regular., *in Theatina*, 12 Decembr. 1614; apud Nicol., *loc. cit.*

(24. Episcopo prædicanti per se ipsum in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet, etiam ex prætextu paupertatis, prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus electis ab Universitate. Sacr. con. Episcop. et Regul., *in Vestana*, 20 Martii 1621; apud Sellium, in *Selectis canon.*, cap. 23, n. 18; et Barbos., *ad conc. Trid. cit.*, sess. XXIV, cap 5, n. 4., et Gavant., in *Manual. episcop* verb. *Concio sacra*, num. 2.

(25. Quando ipsemet episcopus prædicat, silere debent alii concionatores, illisque poterit præcipere ut eo tempore a prædicatione se abstineant. Sic de mandato Urbani VIII

statuit sac. cong. Con., *in Bituntina*, 2 Maii 1629. *Vide* verb. PAROCHUS, art. 3, num. 74.

ADDITIONES CASINENSES,

Quoad tradita sub allata n. 25.

« Quo tempore episcopus concionem habet, nemo alius, neque regularis, concionetur. » Concil. *Mediolan.* IV, et ex *Decr. Clement. V.*

« Imo, si episcopus ex causa publica, convocatis magistratu, clero et populo, coram se prædicare faciat, potest præcipere regularibus, ut a prædicando abstineant. » Sac. congr. Concil., 10 Martii 1645; apud Gavantum, in *Manual. episcopor.* V. *Concio*, n. 3.

Præstat insuper hic, quæ sequuntur, exscribere ex Benedicto XIV. « Jam vero (sic ille) nulla unquam in sacra congregatione Concilii fuit difficultas circa prohibitionem factam regularibus, ne ea hora in suis ecclesiis conciones habeant, qua episcopus per semetipsum prædicat; sed semper et firmiter censuit, ejusmodi prohibitionem in suo robore permanere, atque ad unguem esse servandam. Ita quippe respondit in *Pacen.*, 26 Aprilis 1687 ad 4 dub. lib. LXXXIX, *Positionum*, pag. 170, *in Bituntina*, 17 Februar. 1629; lib. XIV *Decretor.*, pag. 32; *Brundusina*, 10 Martii 1645; lib. XXVII, pag. 445: quin imo eadem congregatio semper fuit in sententia, licere episcopo concionem habere ad populum in qualibet suæ diœcesis Ecclesia, etiamsi ad regulares pertineat, juxta ea, quæ congesta leguntur tom. VIII. *Bullarii ord. Prædicatorum*, editi ab Antonio Bremond, nunc ejusdem ordinis generali magistro, tit. 5, quæst. 1, num. 37. Sed sæpius quæstio agitata est super secunda prohibitionis parte, qua interdicitur regularibus, ne prædicent, quando episcopus *coram se solemniter prædicare facit;* quoniam, etsi eadem congregatio olim respondisset, hanc quoque prohibitionem sustineri, attamen Gregorius XIII, vehementer dubitavit, an id esset usu receptum; sicuti adnotatum reperimus in cit. lib. LXXXIX *Positionum*, pag. 171. Enimvero, cum soleant episcopi concionibus in sua cathedrali interesse tempore Adventus et Quadragesimæ, si prædicta prohibitio vigeret deberent regulares ab habendis in suis ecclesiis concionibus abstinere eo potissimum tempore, quo fideles illas audire solent, et hac de causa eorumdem regularium ecclesias frequentant. Hæc autem ratio tantæ efficacitatis visa est sacræ congregationi Concilii, ut in allegata causa *Pacen.*, 26 Aprilis 1607, dixerit, nulli quidem fas esse concionari, quando episcopus ipse per semetipsum ad suum populum verba facit, sed nequaquam impediri posse regulares, ne in propriis ecclesiis conciones habeant, quando episcopus *coram se solemniter prædicare facit;* at postmodum, eadem quæstione novo examini subjecta, in citata causa *Brundusina*, 10 Martii 1645; eadem congregatio mentem suam clarius explicans, declaravit id esse intelligendum, cum episcopus consuetis concionibus interest, quæ per annum fieri solent; sed, si idem episcopus *ex causa publica, convocatis clero, magistratu et populo, coram se prædicare faciat*, tunc illi licere dixit, præcipere regularibus, ut a prædicando abstineant, atque inobedientes pœnis etiam censurarum coercere. Equidem omnes prædictæ rerum circumstantiæ videntur efficere illam solemnitatem, quam jura requirunt, ut non liceat eodem tempore regularibus prædicare; secus vero accidit, cum, tempore Adventus et Quadragesimæ, episcopus concioni adest; tunc quippe non videtur episcopus *facere coram se solemniter prædicare*, sed potius concionem audire, quæ etiam eo absente haberetur. » *De syn. Diœces.*, l. IX, cap. 17, n. 7.

(26. Possunt tamen parochi per se ipsos inter missarum solemnia sermonem habere, etiam quando episcopus ipse prædicat. Sic censuit eadem sacr. Con., *in Terulen.*, 11 Junii 1731, ubi subdit, id non intelligi respectu parochorum in sua ecclesia parochiali. Ita apud Barb., *De offic. et potest. parochi*, part. I, c. 14, n. 3.

(27. Parochi, si per se velint munus prædicationis obire,non debent impediri. Sac. cong. Con. ad cap. 2, sess. V *De ref.*, in hæc verba: « Si curatores animarum per se velint munus prædicationis obire, non debent impediri. » Sic refert Barb., *l. c.*, n. 5.

(28. Imo tempore Quadragesimæ possunt de mane in suis ecclesiis prædicare, non obstante consuetudine, quod in sola matrice vel alia ecclesia concionetur. Sac. cong. Conc., *in Florentina Juris prædicandi*, 26 Januarii 1697; apud Monacell., part. I, tit. 10, form. 19, n. 4.

(29. Parocho per se ipsum concionanti in sua ecclesia, cum ex proprio munere ad id teneatur, minime licet prætextu cujuscunque paupertatis prætendere sibi præstari eleemosynam solitam dari prædicatoribus ab Universitate electis. *Vide* verb. PAROCHUS, art. 2, num. 77.

(30. Parochi prohibentur in suis ecclesiis admittere concionatores ab ordinario non approbatos, etiamsi prædicare vellet aliquis episcopus. *Vide* d. verb. PAROCHUS, art. 2, n. 78.

(31. Possunt tamen parochi dare licentiam alicui viro docto et noto, etiam regulari, ut bis vel ter concionetur in suis ecclesiis sine episcopi approbatione. *Vide* d. verb. PAROCHUS, art. 2, nu. 79.

(32. Et a fortiori possunt, imo debent parochi concedere approbatis ab ordinario licentiam prædicandi in suis parochiis. *Vide* d. verb. PAROCHUS, art. 2, num. 80.

(33. Approbare prædicatores spectat ad episcopum, licet electio spectaret ad alios. Sacra cong. Episcop. et Regul., *in Aquensi*, 8 Aprilis 1603; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Prædicator*, n. 15. (34. Unde prælatus exemptus inferior episcopo, qui non habet territorium separatum cum vera qualitate *Nullius*, non dat licentiam neque benedictionem prædicatoribus, qui prædicare de-

bent in locis suæ jurisdictionis, sed ista facultas spectat ad episcopum, in cujus diœcesi locus exemptus existit. Sac. cong. Conc., 21 Novemb. 1596; Pign., 10. cons. 151, num. 16 et 17; card. Petra, t. IV *Commentar., ad const.* 5 *Calisti III*, sect. 2, n. 57 et seq., ubi adducit plures S. C. C. et Rotæ decisiones.

(35. Hinc ad episcopum spectat dare benedictionem concionatori, qui prædicare debet in ecclesia conventuali ordinis militaris S. Stephani, ut declaravit sac. congr. Con., *in Pisana jurisdictionis*, 21 Februarii 1688, in responsione ad 18. (36. Item ad episcopum diœcesanum spectat dare licentiam et benedictionem prædicatoribus, qui debent prædicare in ecclesiis prioratuum religionis Hierosolymitanæ non habentium territorium separatum cum jurisdictione quasi episcopali, et vera qualitate *Nullius*. Sic sac. cong. Conc., *in Vulturariensi*, apud card. Petram, *loc. cit.*, nu. 58, ubi refert totum decretum, et etiam plures decisiones sacræ Rotæ Romanæ.

(37. Ordinarius debet eligere prædicatores, nisi in contrarium sit consuetudo ab immemorabili tempore. Sac. cong. Conc., apud Zerol., in *Praxi episcop.*, part. I, verb. *Prædicatio*, § 7; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 76, nu. 5, et in *Summ. Apostolic. decision.*, verb. *Prædicator*, nu. 12, et supra concil. *Trid.*, sess. V, cap. 2, num. 5. (38. Electio tamen, et deputatio prædicatoris in sua cathedrali spectat ad solum episcopum, nulla habita ratione consuetudinis etiam immemorabilis, quæ competeret capitulo, seu episcopo cum capitulo, vel de consilio capituli. S. C. C., *in Abulens.*, 3 Augusti 1686; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. dec.*, verb. *Prædicator*, n. 11, et supra concil. cit., num. 6 et seq., et cit. allegat. 77, n. 6; et Pignatell., tom. IV, consult. 206, nu. 41. (39. Unde capitulum in electione prædicatoris pro ecclesia cathedrali nihil potest. Sic sac. congreg. Conc., apud Barbosam, in *Summa, loc. cit.*, n. 8, et supra conc., *loc. cit.*, num. 8, et cit. alleg. 76, nu. 7. Addenda sunt sequentia resoluta dubia a sac. congr. Conc., die 5 Sept. 1705; *in Urgellen., juris concionandi*, videlicet:

Primo : « An concionator deputatus ab episcopo ad prædicandum in cathedrali, aliisque ecclesiis in ejus ambitu existentibus, teneatur exhibere litteras Patentales capitulo in casu, » etc.

Secundo : « An liceat capitulo seu ejus decano retinere clavem pulpiti ejusdem ecclesiæ cathedralis? »

Tertio : « An episcopus procedere possit per censuras in casu, quo decanus et canonici se opponant in casu, etc., non obstante quod capitulum se tuetur observantia sibi favorabili, ac prætensione ordinariæ jurisdictionis super ecclesia cathedrali, ejusque ambitu? »

« Sacra congregat. die qua supra, respondit : Quoad primum et secundum, *Negative.* Ad tertium, *Affirmative*, et amplius in omnibus. » Sic apud Scarfanton., part. III, addit. 18, num. 11 per tot, ubi multa alia adducit ad rem.

(40. Si civitas seu universitas sit in possessione nominandi et præsentandi prædicatorem pro cathedrali cum onere solvendi eleemosynam, debet manuteneri in tali possessione; at si episcopus vellet jus nominandi sibi vindicare (prout vere potest), non posset eamdem ad solutionem cogere, sed teneretur de proprio expensas et eleemosynam subministrare. Sic pluries respondit sac. congreg. Conc., apud Pignatell., tom. IV, consult. 206, num. 41; et apud Monacell., part. I, tit. 11, formul. 7, num. 14, et signanter 11 Junii 1596. Decreto tenoris sequentis : « Sacr. congr. Conc. censuit esse in electione episcopi, vel deputare in sua cathedrali prædicatorem, etiam quod populus illum ab immemorabili tempore eligere consuevisset; vel prædictam nominationem ipsi populo relinquere, ita ut si episcopus prædicatorem eligat, populum ad eleemosynas prædicatori erogandas non compellet. Verum si populum prædicta facultate eligendi prædicatorem uti permiserit, tunc populum ad solitas eleemosynas præstandas cogere poterit; » et *in Urbinaten.*, 7 Junii 1698; *in Æsina*, 30 Septembr. 1702; *in Neocastren.*, 6 Octobr. 1703; apud Monacell., part. II, tit. 3, formul. 8, num. 3, et sic pluries respondit etiam sac. cong. Episcop.; apud Pignatell., *loc. cit.*; et Monacell., part. I, *loc. cit.*, num. 14.

(41. Nec in tali casu pensionarii mensæ episcopalis contribuere teneantur ad dictam eleemosynæ taxam, seu prædicatoris manutentionis expensas. Sac. congr. Conc., *in Nullius*, 29 Maii 1649, in qua sic habetur : « Sacra congregatio Concilii censuit, pensionarios mensæ episcopalis non teneri contribuere pro rata expensis, quas episcopus annuatim solvit ex fructibus mensæ, prædicatori in cathedrali concionanti, lib. XVIII *Decret.*, p. 624.

(42. Et dato, quod episcopus ab exercitio jurisdictionis pro aliquo tempore suspendatur et detur ei vicarius Apostolicus, adhuc retinet jus talis electionis, quia si ipse solvit, debet prædicatorem in cathedrali eligere, et non vicarius Apostolicus, ut respondit sac. cong. Episcop., *in Scrana*, 13 Febr. 1699.

(43. Consuetudo immemorabilis nominandi vel præsentandi prædicatorem episcopo pro ecclesiis inferioribus non est sublata, ut decisum fuisse refert Barbosa, supra Concil. cit., sess. V, cap. 2, n. 16, et Pignatell., tom. IV, consult. 206, num. 26. Unde si communitas vel dominus loci temporalis nominat prædicatorem, et solvit eleemosynam, consuetudo hujusmodi servanda est. Sac. cong. Episcop., *in Aprutina seu Theramen.*, 7 Febr. 1615, S. C. Conc., *in Aquilan.*, 1 Junii 1696.

(44. Item si episcopus consueverit eligere, et communitas solvere, talis consuetudo servanda est; absque eo quod universitas seu communitas possit prætendere

nominationem. Sac. congr. Conc., *in Ostunen.*, 15 Novembr. 1692; et *in Bovinen.*, 20 Jun. 1693.

(45. Si autem communitas, seu universitas, vel dominus loci temporalis nominat, et non solvit eleemosynam, tunc nisi consuetudo esset immemorabilis et probata, posset et deberet episcopus hoc jus impugnare, et sibi vindicare deputando prædicatorem pro libito; in hoc enim casu nulla concurrit æquitas, neque adest correspectivitas nominationis ad eleemosynam, ut docent cardinal. de Luca, *Adnotat. ad concil.*, discurs. 4, num. 6; Monacell., part. I, tit. 11, formul. 7, num. 13.

(46. Communitas dare debet prædicatoribus mercedem dari solitam, nec potest ipsam imminuere et reducere ad certam parvam quantitatem. Sac. congreg. Concil., *in Viterbien. Civitatis Vetulæ de mense Septemb.* 1620; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Prædicator*, num. 13, et pluries sac. cong. Episcop. et Regul.; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Prædicator*, num. 21, et nuper *in Tyburtina contra universitatem terræ Poli*, 4 Julii 1694, referente eminent. card. de Judice, et recurrente P. Bucciarello monacho Silvestrino. *Vide* verb. ALIMENTA, a n. 114 ad 116, ubi de alimentis prædicatori debitis.

(47. Episcopus prætendens, communitatem teneri præstare eleemosynam pro prædicatore cathedralis, tenetur ipse probare consuetudinem immemorabilem. Sac. cong. Conc., *in Sutrina*, 10 Mart. 1618, et 10 Julii 1617; apud Barbosam, in *Summa apostol. dec.*, verb. *Prædicator*, n. 10, et apud Sell., in *Selectis canonic.*, cap. 8, n. 11.

(48. Habentes jus nominandi prædicatorem Quadragesimalem, debent illum nominare et præsentare episcopo in termino a synodo diœcesana præscripto, vel ante festum Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, vel duobus mensibus ante Quadragesimam, alias nominatio devolvitur ad episcopum. Sacra congregat. Concil., *in Narnien.*, 24 Februar. 1625, lib. posit. fol. 383 et 446, et *in Theanen.*, 14 Aprilis 1685; apud Monacell., part. IV, *ad supplement. ad* tom. II, num. 110. Vel ut habet idem Monacell., part. I, tit. 1, formul. 7, num. 1, debent præsentare episcopo intra mensem Novembris Quadragesimæ præcedentem; et si præsentatus fuerit rejectus, alium per totum mensem Decemb. nominare et præsentare, alias pro illa vice jus amitterent, et ad episcopum devolveretur, et solitam eleemosynam adhuc cogerentur solvere, ut pluries decrevit sacr. congregat. Episcop. et Regul.; apud Pignatell., tom. IV, cons. 206, num. 54; et Nicol., *in Flosculis*, verb. *Prædicator*, num. 1, et signanter *in Rossanen.*, 10 Decembr. 1591: in *Marsicensi*, 13 April. 1612; *in Milevitana*, 21 Jun. 1612; *Cassanen.*, 11 Jun. 1627, et nuper teste ipso Monacell., cit. num. 1, declaravit sacr. congregat. Conc., *in Trojana*, 14 Augusti 1700, et novissime eadem sacr. congregat. Conc., *in Theanen.* 1728, ad 2 dub., respondit, quod communitas tenetur exhibere episcopo nominationem prædicatoris per duos menses ante initium Quadragesimæ. Sic apud *Thesaur. Resolut.*, sacræ congregationis Concil., tom. IV.

(49. Si tamen nominatio et præsentatio prædicatoris fiat re integra, paulo post terminum elapsum, admitti debet, saltem ex gratia. Ead. sacr. congr. Episcop., *in Nucerina*, 29 Jan. 1627; apud Pignatell., *l. c.*, num. 54.

(50. Item quando habentes jus nominandi nominaverunt, et præsentaverunt in tempore, si nominatus, et electus postea non vult, vel non potest illuc ire, non idcirco debent privari jure suo sine culpa. Eadem sacr. congreg. Episc., *in Narniensi*, 24 Febr. 1612; apud Pignatell., *l. c.* num. 54; et Nicol., *l. c.*, num. 3, et eadem sac. congreg., *in Ariminen.*, 8 Februar. 1686; apud Monacell., part. II, tit. 12, formul. 8, n. 4.

(51. Nisi acciderit in ultimis diebus ante Quadragesimam, quia tunc providebit episcopus; nec universitates habentes dictum jus recusare poterunt prædicatorem vel ei eleemosynam solitam denegare. Eadem sac. congregat. Episcop., *in Montis Falisci*, 18 Septemb. 1648; apud Pignatell. et Nicol., *loc. cit.*

(52. Universitates seu alii habentes jus nominandi prædicatorem, non possunt in suis patentibus litteris uti verbis: « Eligimus et deputamus, ac electum et deputatum declaramus; » sed debent uti verbis: *Nominamus et præsentamus*, uti pluries declaravit sacra congregatio Episcoporum et Regular.; apud Pignatell., *loc. cit.*, num. 54 et sequent., et signanter *in Cæsenatensi* die 17 Septemb. 1655, et nuper sacr. congregat. Concil., *in Sutrina*, 8 Maii 1686, et *in Urbinaten.*, 7 Jun. 1698, et 10 Januar. 1699; apud Monacell., part. I, tit. 11, formul. 6, num. 3.

(53. Ubi sub num. 4 subjungit, quod hæc Regula etiam procedit, quamvis nominatio prædicatoris ad generalem alicujus religionis pertineret, quotiescunque, non pro religione, sed pro commoditate universitatis, quæ eleemosynam solvat, in ecclesia regulari concio habenda sit, prout censuit sacr. congregat. Episcop. et Regul., *in Alatrina*, 3 Jul. 1693, proponente eminentis. card. de Judice.

(54. Prædicator destinatus ab episcopo defuncto vel electus a rectoribus antiquis, prædicare debet, nec successores possunt alium eligere. Sacr. congreg. Episcop., *in Acheruntina*, 2 April. 1601 et 17 Februar. 1645, et antea *in Mazariensi*, 15 Dec. 1687, apud Pignatell., *loc. cit.*, num. 57; et apud Nicol., *l. c.*, num. 4.

(55. Turnus seu circulus concionum, ubi est in usu, debet observari. Sacr. cong. Episcop., *in Sutrina*, 4 Februar. 1611; et *in Senogalliensi*, 3 Novemb. 1612; apud Pignatell., *loc. cit.*, num. 56; et apud Nicol., *loc. cit.*, num. 7. Licet alternativa esset inter universitatem et regulares. (56. Sacra congregat. Episcopor. et Regular., *in una*

Augustinianorum, 22 Jul. 1646; apud Pignatell., *l. c.*, num. 56. At ubi non est in usu, non debet introduci. (57. Sacra congregat. Episcop. et Regul., *in Firmana*, 24 Januar. 1617; apud Pignatell., *l. c.*, n. 56; et Nicol., *l. c.*, num. 7.

(58. Quando partes non sunt concordes, seu vertitur lis inter episcopum et communitatem, sacra congregatio solet eligere prædicatorem, vel præcipere, ut jam electus prosequatur sine præjudicio partium. Ita sæpe sacra congregat. Episcop. et Regular., et signanter *in Dertonensi*, 10 Novembris 1645, et *in Montis Falisci*, 5 Martii 1648, et alibi frequenter apud Pignatell., *l. c.*, num. 57. (59. In quo casu tenetur communitas, seu universitas eleemosynam erogare. Sacra congreg. Episcop. et Regul., *in una Civitatis Plebis*, 24 Februar. 1617; apud Pignatell., *loc. cit.*, num. 57; et Nicol., *loc. cit.*, num. 6.

(60. Casu, quo parochus velit per se ipsum prædicare, debet id intimare et notificare iis, qui jus nominandi prædicatorem habent, ante tempus præfixum ad faciendam nominationem; alias habentes tale jus possent juxta consuetum libere nominare, et eorum nominatio et præsentatio valeret, essetque exsecutioni demandanda. Sacra cong. Episcop. et Regul., *in Senogall. inter parochum Matthæum Fabri et Universitatem Montis Novi*, 16 Mart. 1690.

(61. Ubi adest consuetudo, quod non prædicetur nisi in ecclesia cathedrali vel matrice, episcopus potest prohibere, ne prædicetur in aliis ecclesiis, etiam regularium. Sacra congregat. Episcop. et Regular., *in Dertonen.*, 10 Februar., et *in Asten.*, 6 Sept. 1604; apud Monacell., part. II, tit. 13, formul. 8, num. 5. (62. Excipiuntur tamen ecclesiæ parochiales, in quibus prædicatio verbi Dei prohiberi non potest, si parochus per se ipsum hoc munus adimpleat, cum ad id parochus teneatur ex suo officio. *Vide supra* num. 26, 27, 28.

(63. Episcopus prohibere potest regularibus, ne aliquo die concionentur, ut totus populus conveniat ad cathedralem. Sacra cong. Conc.; apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Prædicator*, n. 19; et Lezanam, in *Summa quæst. Reg.*, verb. *Concionari*, n. 13; et Gavant., in *Manual. Episc.*, verb. *Concio sacra*, num. 51.

(64. Absque licentia episcopi prædicatores non possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus commendare in pulpito pauperes et miserabiles personas. Sac. cong. Episcop. et Regul., *in Placentina*, 20 Jul. 1619; apud Barbosam, *loc. cit.*, num. 17.

(65. Prædicatores etiam regulares tenentur emittere professionem fidei, si ab episcopo exigatur. *Vide* verb. Fidei professio, n. 4 et 22.

(66. Episcopus examinare potest prædicatores etiam regulares prædicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt. Sac. congr. Conc., *in Ugentin.*, 22 Januar. 1628; Clemens X, constit. incip. *Superna*, ibi: « Posse episcopum licentiam concessurum regularibus in ecclesiis, quæ suorum ordinum non sunt, prædicare volentibus, illos, quamvis ab universitatibus aut magistratibus laicis nominatos, etiamsi episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare; si ita ipsius arbitrio, quod moderatum et discretum esse debet, visum fuerit. »

(67. Et episcopus licentiam prædicandi semel iisdem regularibus concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere potest. Sic præcise Clemens X, in dicta constitut. *Superna*, ibi: « Et licentiam prædicandi semel iisdem concessam, ob rationabiles causas, licet occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere. »

(68. Non potest tamen episcopus generatim prohibere regularibus, quin in Ecclesiis suorum ordinum prædicent. Sic expresse Clem. X, in d. const. *Superna*, ibi: « Non posse tamen episcopum generatim prohibere regularibus, quin in ecclesiis suorum ordinum prædicent. »

(69. Prædicatores regulares non possunt prædicare, ne quidem in ecclesiis sui ordinis, nisi prius a suis superioribus regularibus fuerint examinati, et approbati, et ab eis licentiam obtinuerint. Sic expresse concil. *Tridentin.*, sess. v, *De reform.*, cap. 2, ibi: « Regulares vero cujuscunque ordinis, nisi a suis superioribus de vita, moribus et scientia examinati et approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in ecclesiis suorum ordinum prædicare non possint. »

(70. Insuper prædicatores regulares, ut prædicent etiam in ecclesiis sui ordinis, debent prius petere benedictionem ab ordinario. Sic expresse concil. *Tridentin.*, *loc. citat.*, ibi: « Cum qua licentia personaliter se coram episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant. » Idem statuit Gregorius XV, const. incip. *Inscrutabili*, et Clemens X, constitut. incip. *Superna*, ibi: « Regulares, qui in ecclesiis sui ordinis prædicare voluerint, teneri ab episcopo diœcesano benedictionem petere. »

(71. Sufficit autem, ut regulares in ecclesiis sui ordinis prædicare possint, quod benedictionem ab ordinario petierint, quamvis illam non obtinuerint. Sic expresse Clemens X, in d. const. *Superna*, ibi: « Prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. »

(72. Dummodo tamen episcopus expresse non contradixerit, quia si episcopus nedum non concesserit benedictionem, sed etiam contradixerit, tunc regulares nequeunt prædicare nequidem in ecclesiis sui ordinis. Sic expresse Clemens X, in dicta constit. *Superna*, ibi: « Quod si episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, ne in prædictis quidem ecclesiis licere regularibus prædicare eosque controvenientes ab illo, tanquam Sedis

Apostolicæ delegato, censuris aliisque pœnis ecclesiasticis in vim constitutionis fel. rec. Gregorii XV, prædecessoris Nostri incip. *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri et puniri posse; episcopum tamen absque justa et rationabili causa contradicere non debere. » Et videtur sic prius statuisse concilium *Tridentinum*, sess. XXIV, *Reformat.*, cap. 4, ibi : « Nullus autem sæcularis, sive regularis, etiam in ecclesiis suorum ordinum, contradicente episcopo, prædicare præsumat : » et sic declaravit sacra congr. Concil., *in una Foroliv.*, 4 Febr. 1647, ad cap. 4, sess. XXIV, *De reform.;* apud Pignatell., tom. I, consult. 325, ubi reprobat Peyrinum, Dianam, Mirandam, Villalobum, et alios, quos minus recte dicit secutum esse Barbos., *De pot. episcop.*, part. III, alleg. 76, num. 20. *Vide* ipsum Barbos., *ibi*, et supra concil. cit. sess. XXIV, cap. 4, *De reform.*, n. 23, ubi ad id affert litteras Urbani VIII, in forma Brevis directas emin. card. de Sandoval episcopo Giennensi sub dat. 30 Jan. 1629.

(73. Nec episcopus tenetur significare regularibus causam, ob quam contradicat eis, ne prædicent. Sic decrevisse sacram congregationem Concilii refert cum aliis Barbos., *sup. concil. citat.*, sess. XXIV, cap. 4, num. 22; et Pignat., tom. IV, consultat. 206, num. 68. Et videtur esse juxta mentem dictæ constitutionis *Superna;* in qua § 5 statuitur, episcopum non teneri significare regularibus causam ob quam confessarios a se simpliciter approbatos ad confessiones sæcularium, ab iisdem audiendis suspendat, ibi : « Nec eam teneri episcopum ipsis regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ duntaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit. » Sic cum aliis Anton., *De regimine Ecclesiæ*, lib. VII, cap. 13, sub n. 9; Matthæucci, *Official. curiæ*, c. 12, n. 5 et alii.

(74. Prædicatores regulares tenentur petere benedictionem ab ordinario, etiam quando in quibusvis oratoriis sui ordinis sermonem coram populo, vel in ecclesiis, aut ad crates monasteriorum monialium sibi subjectarum, licet clausis januis, et nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. Sic expresse Clemens X, in dicta constitut. incip. *Superna*, ibi : « Et hujusmodi benedictionem teneri etiam regulares petere, si in quibuscunque oratoriis sui ordinis sermonem coram populo, vel in ecclesiis, aut ad crates monasteriorum sanctimonialium eorum jurisdictioni subjectarum, licet clausis januis, et nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. »

(75. Hinc non possunt regulares in propriis oratoriis vel in propriis ecclesiis nequidem unum sermonem in eorum festis, etiam extra tempus Adventus et Quadragesimæ, habere coram populo sine benedictione ordinarii, ut colligitur ex citatis verbis constitutionis *Superna*, et expresse jam declaraverat sac. cong. Conc., *in Vercellensi*, die 21 Mart. 1643; et *Tridentin.*, cap. 2, sess. XXV, et cap. 4, sess. XXIV, *De reform.;* apud Pignatell., tom. I, consultat. 266. (76. Item regulares, qui occasione recitandi rosarium in suis ecclesiis exponunt sacra mysteria, et faciunt pias exhortationes, tenentur petere benedictionem ab ordinario loci. Sic declaravit sacra congregat. Concil., *in una N.*, die 14 Aug. 1643; apud Pignatell., tom. I, consultatione 407.

(77. Tempore Quadragesimæ, Adventus, et hujusmodi longi temporis continuate prædicandi, non est necesse quod prædicatores regulares singulis diebus pro singulis concionibus petant ab ordinario benedictionem, sed sufficit, quod illam petant et obtineant in principio, ut aperte colligitur ex concilio *Tridentino, cit.*, sess. IV, *De reform.*, cap. 2, ibi : « Antequam prædicare incipiant; » et pro certo tenet Matthæuc., *Official. cur.*, cap. 12, nu. 15, et alii.

(78. Regulares ad prædicandum in ecclesiis non suorum ordinum, nedum indigent benedictione, sed etiam licentia episcopi, ultra licentiam suorum superiorum. Sic expresse concil. *Tridentin.*, sess. V, cap. 2, ibi : « In ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum etiam episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis ecclesiis non suorum ordinum nullo modo prædicare possint; ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant. » Quod confirmavit Gregorius XV, cit. constitut. incip. *Inscrutabili.* (79. Unde nota quod episcopi gratis concedere debent licentiam prædicandi, ibi : « Ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant. » Quod et expresse mandatur in *Taxa Innocentiana*, § *Si dichiara*, ibi : « Si dichiara anche illecito ogni emolumento diretto, o indiretto, e per conseguenza se ne proibisce al vescovo o prelato, vicario, e cancelliere, ed ogni altro ministro, e Famigliare, ogni esazione sotto qualsivoglia pretesto, anche di mancia, e donativo, nell' infrascritte cose, cioè per la licenza, o patente di predicare, cosi nella Quaresima, o nell' Avvento, come in tutti li altri tempi, ed in qualsivoglia luogo. » *Vide* verb. TAXA.

(80. In locis diœcesis distantibus, et difficilis itineris debet episcopus aliquem deputare, qui det approbationem et benedictionem. Sac. congregat. Episcop. et Regul., 20 Septembris 1583 et sacra congregat. 10 Maii 1635, quæ scripsit litteras hortatorias ad episcopos, qui peramplas habent diœceses, ut regularibus longe distantibus benedictionem, vel licentiam prædicandi concedant per litteras patentes, vel per suos vicarios foraneos, apud Pignatell., tom. IV, consultat. 206, numer. 76.

(81. Regulares prædicare volentes in ecclesiis suorum ordinum non spectat ad ordinarium eos examinare, sed ad eorum superiores. Sac. conc. Episcop. et Regul., *in Salernitana*, 19 Decemb. 1610. (82. Secus autem si prædicator sit clericus sæcularis, etiam electus a regularibus, vel si regularis prædicare velit in ecclesiis aliorum ordinum etiam ab ipsis regularibus electus. Sac. cong. Episcop. et Regul., *in Cajetana*, 15

dec. 1607; apud Pignatell., cit. consult. 206, num. 66.

(83. Regulares nequidem in propriis ecclesiis possunt tempore Quadragesimæ et Adventus, aliisque temporibus in pulpito pauperes et miserabiles personas absque licentia episcopi commendare. Sacra congregat. Episc. et Regular., *in Placentina*, 20 Jul. 1619. (84. Possunt tamen commendare propria monasteria. Sacra congreg. Episcop. et Regul., 8 Maii 1602. (85. Ac etiam possunt, dum prædicant in suis ecclesiis, recipere ac distribuere eleemosynas arbitrio suo, et commendare quemcunque locum pium ex iis, quæ episcopus edixerit; at extra suas ecclesias prout episcopus voluerit. Ad commendandum vero familias, seu personas particulares indistincte necessaria est licentia episcopi. Sacra congregatio Consil., *in Paduana*, 27 Nov. 1626. Sic expresse apud Pignatell., consult. 206, num. 69.

(86. Ad prædicandum monialibus mitti potest quilibet regularis, modo non alloquatur seorsim aliquam ex ipsis. Sacr. congr. Episcop. et Regular., *in Montisfalisci*, 25 Mart. 1591, et *in Hieracens.*, 2 Martii 1592. (87. Etiam pro sermonibus spiritualibus ad crates. Ead. sacr. congr. Episcop. et Regul., *in Interamnensi*, 8 Jun. 1563, et *in Teracinensi*, 5 Martii 1608. (88. Vel ad conferendum cum monialibus sermonem de rebus spiritualibus, sive ad crates, sive ad collocutorium. Eadem sacra congreg. Episc. et Regul., 2 Jun. et 14 Novemb. 1601, apud Pignatell., *loc. cit.* num. 71.

(89. Regulares vero missi ad crates monialium pro munere prædicationis obeundo peccant mortaliter, et incurrunt censuras et pœnas, si sine expressa licentia, ad colloquendum immediate post concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus, immisceant sermones cum quæstionibus vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius concionis. Sacr. congr. Conc., die 21 Maii 1678. *Vide* verb. Moniales, art. 4, n. 20 et 21.

(90. Prædicatores regulares non acquirunt stipendium sibi, sed immediate monasterio. Donat., *Prax. rerum Reg.*, part. II, tr. 11, quæst. 3; Matthæucci, *Offic. curiæ*, cap. 12, et communis aliorum. Quidquid enim acquirit monachus, acquirit monasterio. C. *Statutum* 1, caus. 18, quæst. 1, cap. *Abbates* 17, caus. 18, qu. 2; *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, quæst. 3; cap. *In præsentia* 8, De probationibus; cap. *Cum ad monaster.* 6, De statu monach.; cap. *Dixit in* 6, De verbor. significatione, § *Ne alium*, cum similibus; Fagnan., lib. III *Decret.*, in cap. *Monachi* 2, De statu monachor., num. 11, et alii passim. Et expresse concil. *Tridentin.*, sess. XXV. *De regularibus et monialibus*, cap. 2, ibi: « Nemini igitur regularium, tam virorum quam mulierum, liceat bona immobilia vel mobilia cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine conventus possidere vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, et conventui incorporentur. » Et expressius decr. Clement. VIII, pro reformatione regul. incip. *Nullus omnino*, § 3. *Vide* verb. Legatum, a num. 88 ad num. 94, et verb. Monialis, art. 2, a num. 64 usque ad finem.

(91. Die 7 Octobris 1649 Sac. congr. S. Officii mandavit, ut superioribus religionum notificetur, quod prædicatoribus significent, ut caveant ab allegatione doctorum et auctorum modernorum, præsertim viventium, apud Nicol., in *Flosculis*, v. *Prædicator*, num. 28.

(92. Prædicatores non possunt publicare indulgentias non publicatas per ordinarios locorum. Concil. *Trid.*, sess. XXI, cap. 9.

(93. Protonotarii extra numerum possunt concionari cum amiculo brevi, passim mantelletta et carbasina præsulari, vulgo rochetto. Sic probat Pignatell., tom. IV, consult. 22, adducens ad id decretum sac. cong. Rit., *in una Maxariensi*, die 28 Septembris 1630.

(94. Prædicatores debent salutare prius capitulum quam magistratum; in causa enim Capuana fuerunt proposita et resoluta sequentia dubia:

I. « An capitulo ecclesiæ metropolitanæ debeatur præcedentia super magistratum sæcularem ejusdem civitatis in omnibus functionibus ecclesiasticis?

II. « An concionator debeat salutare prius capitulum vel magistratum?

III. « An absente archiepiscopo, magistratus debeat salutari cum titulo illustrissimi et capitulum cum titulo reverendissimi?

« Sacra congregatio Rit. 23 Januarii 1700, respondit:

« Ad I. *Deberi.*

« Ad II. *Affirmative.*

« Ad III. *Negative in casu proposito.* »

(95. Et jam *in alia Vercellensi*, 2 Augusti 1691, declaraverat quod concionator debet prius salutare canonicos quam gubernatorem civitatis. Sic apud Monacell., par. IV, *supplem. ad* I tom., num. 19, 20 et 21. Et in eadem Vercellensi cum sub die 11 Augusti 1691, Sacrorum Rituum congregatio ad instantiam canonicorum cathedralis Vercellensis declaraverit, a concionatore salutandos esse prius canonicos dictæ cathedralis in apparatu chorali, absente episcopo, capitulariter sedentes, et deinde gubernatorem; modo exortum fuit dubium, an hoc procedere debeat, etiam præsente episcopo? Et eadem sacra congregatio respondit *In decisis, etiam præsente episcopo*, die 24 Januar. 1693. Quæ decreta videntur intelligenda, ubi gubernator est laicus; secus, si prælatus, prout esse solet in provinciis et civitatibus status ecclesiastici. Sic Joann. Baptista Bassi, tract. *De sodalitiis*, q. 19, sub num. 15.

(96. Prædicatores institui non debent, nisi sint ætatis XXX annorum sintque graves, maturi et docti. Concil. *Ravennatens.* II, sub Clemente V, cap. 13; conc. Senonens.,

in Decret. morum, cap. 35, Extravagant. *De privil.*, cap. 35. *Inter cunctas.*

(97. Prædicatores tenentur prædicare sacram Scripturam receptam a sancta Ecclesia et a doctoribus Ecclesiæ approbatis, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Coloniens.* II, part. VI, cap. 20, concil. *Lateranens.* V, sess. 11, constitut. 1.

(98. Prædicatores deviantes a communi sensu patrum in exponendis sacris Scripturis sunt ab ordinario corripiendi et a ministerio abjiciendi. Conc. *Mog.* IV, c. 50.

(99. Prædicatores prohibentur obloqui de magistratu vel de episcopo coram populo. Clem. I, *De privilegiis;* concil. *Mediolan.* I, tit. *De prædicatione verbi Dei;* unde prædicatores etiam regulares obloquentes de ordinario in suis sermonibus, quos habent in oratoriis vel in propriis ecclesiis, possunt ab eodem ordinario puniri. Sacra congregatio. Concil., *in Vercellen.*, die 21 Martii 1643; ex cap. 3, sess. V, apud Pignatell., tom. I, consult. 268.

(100. Prædicatores non possunt redarguere aliquem expresso nomine in actu prædicandi, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. Conc. *Lateran.* V, sess. XI, const. 5.

(101. Prædicatores prædicantes scandala aut errores in qualibet ecclesia, debent ab episcopo removeri ab officio prædicandi, etiamsi sint exempti, et contra ipsos potest procedere prout de jure. Concil. *Tridentin.*, sess. V, *De reformat.*, c. 2.

(102. Prædicatores non debent proponere quæstiones difficiles populo rudi. Conc. *Trid.*, sess. XXIV, *De refor.*, cap. 4.

(103. Prædicari non potest determinatum tempus futurorum, ut Antichristi vel judicii; neque vanæ revelationes de his vel aliis, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. Conc. *Lateranens.* V, sess. XI, const. 1.

(104. Prædicari non possunt novæ inspirationes vel revelationes, nisi a Papa, vel loci episcopo sint examinatæ et approbatæ, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. Concil. *Lateranens.* V, cit. sess. XI, const. 1.

(105. Prædicari non possunt dubia pro certis, neque apocrypha, neque comica, neque anilia, fabulæ, obscœnitates, aut quæ risum movent, sed quæ lacrymas. Conc. *Trevirense* II, cap. 4, conc. *Trident.*, sess. XXIV, *De reform.*, cap. 4.

(106. Prædicari non possunt miracula nova, nisi per episcopum sint approbata. Concil. *Senon. in Decret. mor.* c. 4; conc. *Trid.*, sess. XXV, dec. *De invoc. sanctorum.*

(107. Prædicari et imprimi non possunt sine sedis Apostolicæ licentia miracula, gratiæ, beneficia, etc., quæ præsumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione sanctitatis, nisi fuerit canonizatus vel beatificatus. Urban. VIII, const. 37, incip. *Sanctissimus.*

(108. Prædicari non possunt miracula, gratiæ, etc., talis mortui non canonizati, nec beatificati sine tali licentia Sedis Apostolicæ, sub pœnis clericis sæcularibus privationis officiorum, suspensionis a divinis et administrationis sacramentorum; regularibus vero omnium officiorum, nec non vocis activæ et passivæ. Urb. VIII, cit., const. 37 incip. *Sanctissimus.*

(109. De mandato SS. injungitur episcopo, ut prohibeat nobiles feminas vulgo *Dames* quæstuare eleemosynam pro concionatoribus in civitate Casalen., juxta edictum ab eodem episcopo nuper publicatum, et in casu inobedientiæ suspendat concionatorem, et prohibeat, ne concionetur in ea ecclesia. S. C. Imm., *in Casal.*, 17 Jan. 1703, l. III *Decr.* Vall., p. 468.

(110. Canonicus theologus, petita et obtenta licentia a capitulo, potest concionari per alium. Sacra congregatio Conc., *in Urgellen.*, 15 Decembris 1725, ubi ad 11 dubium, «An canonicus theologalis concionari possit per alium in casu?» respondit «posse, petita licentia a capitulo.» Et reproposita causa die 28 Septembris 1726, ad 2 dubium: «An canonicus theologalis concionari possit per alium, et quatenus id facere possit petita licentia a capitulo, sufficiat quod eam petat, vel ulterius necessarium sit, quod obtineat?» respondit: «Quoad secundum teneri petere, et obtinere licentiam a capitulo, salvo recursu ad episcopum.» Sic apud d. *Thes. Resol. sac. congreg. Conc.* tom. III.

(111. Conciones in ecclesiis de die haberi debent; Bened. XIV, tom. I, constit. 137, incip. *Singularem*, § 3. (112. Conciones in capella Pontificia, et in basilica Vaticana habentur inter missarum solemnia. Idem; *ibid.*, § 9. (113. Concionatoris Apostolici munus ordini Fratrum Minorum S. Francisci Capuccinorum perpetuo addicitur. Idem, constitut. 75, incip. *Inclytum.*

(114. Dum episcopus per semetipsum prædicat, alii, neque regul. in propriis ecclesiis prædicare nequeunt, nisi ipse episcopus permittat. Bened. XIV, *De synodo diœcesana*, lib. IX, cap. 17, num. 6 et 7, ex Decret. sacr. congreg. Concil., *in Pacen.*, 26 Aprilis 1607, ad 4, *in Brundusina*, 10 Martii 1645. (115. Possunt tamen, si episcopus alios coram se prædicare jubeat. Idem, *ibid.*, num. 7, ex cit. Decret. *in Pacen.*, 16 Aprilis 1607. Quod si idipsum ex causa publica, convocatis clero, magistratu et populo faciat, potest episcopus præcipere regularibus, etiam sub censuris, ut a prædicando abstineant. Idem, *ibid.*, num. 7, ex cit. Decret., *in Brundusina*, 10 Martii 1645. (116. Non expedit tamen ad præcavendas lites et discordias inter episcopum et regulares, ut id generali constitutione statuat. Idem, *ibidem*, num. 8, ex decreto sacræ congregationis Concilii, 2 Julii 1687, quæ ad evitandas dictas lites et discordias, censuit posse quidem episcopum in peculiaribus eventibus, in quibus opportunum reputet solemnem indicere concionem coram se ab alio habendam, inhibere regularibus,

ne ea ipsa hora in suis ecclesiis prædicent; minime tamen expedire, ut constitutione seu edicto illis generatim prædicare prohibeat, quotiescunque ipse coram se solemniter prædicare faciet. V. *Add. Cas.*, sub. n. 26 hic supra.

(117. * Parochi singuli tenentur concionem habere in suis ecclesiis, nec excusantur ex consuetudine etiam immemorabili, sive quod in aliis ecclesiis conciones habeantur, sive ex infrequenti auditorum numero. Ita Innocentius XIII, in sua constitutione pro reformanda disciplina regnorum Hispaniæ, quam Benedictus XIII confirmavit, ut esset norma cæteris ordinariis. *Institut. Eccles.*, 10, § 3.

(118. Sufficit tamen pro concione allocutio pia, singulis festis, ut respondit S. congregatio, die 8 Augusti 1732.

(119. Concionem proprii parochi, quam in parochiali ecclesia diebus festis habet, auscultare parochiani non tenentur, præcipiente licet Tridentino, cujus sanctionem contraria modo consuetudo abrogavit. *De synodo diœc.*, lib. XI, cap. 14, § 13.

(120. Concionatores si per scurrilitatem « Verbum Dei, veluti in scenam adducant, non levem culpam committunt, sed grande piaculum; » ita ex verbis encyclicæ sac. congregationis Concilii sub Innocentio XI, datæ 6 Julii 1686 *Institut. Eccles.*, 27, § 15.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(121. Præcipuum episcoporum munus esse prædicare, et quidem per se ipsos, pluribus monstrant Van Espen., *Jur. eccles. univ.*, part. I, tit. 16, c. 7, fer. per tot., ubi quod nulla consuetudo episcopos ab hac obligatione eximere valeat, et *Rousseaud de La Combe*, in sua *Jurisprud. canonic.*, verb. *Prædicator*, sect. 1, n. 1 et 2.

(122. Atque hinc descendit, quod nemo regulariter prædicare potest, dissentiente episcopo: *Rousseaud de La Combe ubi supra* n. 3. Confer etiam Ducass., *De jurisdict. ecclesiast.*, cap. 7, sect. 4, num. 1. Et jure meritoque; repugnat enim ut quis vices alterius gerat, eo contradicente.

(123. Quod attinet ad regulares, in conc. *Trid.* diu, multumque disputatum est, an et ii huic legi obstricti esse deberent. Causam disputationi dederunt privilegia, quibus regulares a S. Sede donati sunt, Consule Pallavicin., *Histor. Conc. Tr.*, lib. VII, c. 7.

(124. At sess. V, c. 2, *De reform.*, placuit distinguere ecclesias suorum ordinum inter, ac ecclesias non suorum ordinum. In his, ultra licentiam suorum superiorum necessaria quoque fuit existimata licentia episcopi. In illis vero sufficere visa est simplex benedictio episcopi cum licentia suorum superiorum.

(125. Decretum hoc; in quantum permittit regularibus prædicare in ecclesiis suorum ordinum de licentia suorum superiorum, et vix petita (66) benedictione ab episcopo, valde displicuit nonnullis Patribus Tridentinis, et præsertim Brachio Martello episcopo Fesulano. « *Acerbe se angi* (inquit in cœtu Patrum super discussione hujus decreti instituta 15 April. 1546), quod liberum esset regularibus, neque missis, neque vocatis, suis in cœnobiis per episcoporum diœceses concionari. Quod, *exclamavit*, quidnam aliud est, nisi permittere, ut lupi non per ostium, sed aliunde ingressi ovile perturbent? »

(126. Deinde in congregatione generali habita 10 Maii denuo oratione satis prolixa coram Patribus id ipsum urgere, et quidem vehementissime perrexit. Atque hoc in causa fuit, ut sess. XXIV, c. 4, *De reformat.*, habita die 11 Nov. 1563, cum jam numerus episcoporum esset frequentior, et temporum conditio convenientior, decretum fuerit, ut, « Nullus etiam in ecclesiis suorum ordinum, contradicente episcopo, prædicare præsumat. » Nec diversum statuit Clem. X, const., quæ incip. *Superna*, si serio perpendatur.

(127. Quo respiciens *Rousseaud de la Combe, loc. cit.*, § 2, 5, ait, regulares sine permissione episcopi, vix prædicare posse in eorum capitulis, aliisque locis monasteriorum fratribus suis, non item populo

(128. Sine episcopi licentia prædicare et regulares posse monialibus subjectis, iisque solis et clausis januis, rescripsit sac. congr. Conc. interpres, *in Conversana jurisd.*, 8 Maii 1751, ad dubium decimum tertium. Conceptum enim fuerat hoc dubium: « An ad crates ecclesiæ, seu collocutorii, aut alibi, liceat commissario monasterii sermonem, aut conciones habere ad moniales sine episcopi licentia? Et responsum fuit *Affirmative* pro solis monialibus et clausis januis. » Videtur autem hac resolutione recessum a mox d. const. Clem. X (67).

(129. Quod vero concernit clericos sæculares, a mox dicta lege excipiendi sunt parochi, tum canonici theologi, qui vi propriorum munerum prædicare possunt et tenentur, quin opus habeant licentiam episcopi impetrare. (130. Cæterum si vel parochus, vel canonicus theologus impeditus sit prædicare por se ipsum, nequit alium substituere sine

(66) Nescio qua fide Additionum auctor τὸ *vix* in hunc locum intruserit. Gravius autem peccat, cum virulentas Brachii Martelli episcopi Fesulani in Tridentinis cœtibus 15 Aprilis, et 10 Maii habitis declamationes commemorat, quin lectores moneat, episcopum illum, non modo a plerisque Patribus improbatum ac refutatum; sed etiam a concilii legato die 18 Maii gravi oratione castigatum, « obortis lacrymis » contestatum esse, « haud suæ fuisse mentis, in synodum vel sedem apostolicam quidquam obloqui; quod si quædam ambigua verba exciderant, Patres obtestari, ut in saniorem significationem acciperent; » ut narrat cardinalis Pallavicinus *Historiæ concilii Tridentini* lib. VII, cap. 4, num. 3 et seqq.

(67) Nullo modo S. congr. Concilii in edenda recitata resolutione a Clementis X const. *Superna* recessit. Nam in resolutione de commissario, qui monialium superior est, non de aliis religiosis agitur.

approbatione episcopi, Rousseaud de la Combe, *eod. loc.*, sect. 3, num. 1, et sect. 5, num. 5.

(131. Quod si vel unus, vel alter negligat prædicare, potest episcopus alium substituere impensis negligentis; secus vero si prædicare velit; idem auctor, *ubi supra*.

(132. Notabile est, quod episcopus potest, ubi ita existimat, non approbare clericum vel sæcularem, vel regularem ad prædicandum, nec tenetur causam aperire cur illum non approbet. (133. Sin autem ipse episcopus causam manifestaverit, cur illum non approbaverit, eaque minus legitima sit, non prohibetur recursus ad superiores. Rousseaud de la Combe, *ibid.*, sect. 3, num. 4.

(134. Quamvis autem episcopi munus præcipuum sit prædicare: nominatio tamen prædicatorum potest pertinere ad alios, reservata episcopo approbatione sed confer Rousseaud de la Combe, *loc. c.*, sect. 7, num. 6, de hac nominatione.

(135. De qualitatibus requisitis in prædicatore, *vide* Ducasse, *De jurisd. eccles.*, c. 7, sect. 4, num. 2. Illud vero non est hic omittendum, necesse haud esse, quod prædicator sit sacerdos, vel in sacris ordinibus constitutus, sed satis esse, quod sit clericus, Ducasse, *ubi supra*. Consule etiam Fagnan., in c. *responso*, num. 14 et plur. seq., *De sent. excomm.*, ubi quod ita resolvit sacr. congr. Conc. interpres.

(136. De iis, quæ episcopus prædicatoribus injungere debeat, consule *Acta eccles. Mediolan.*, tit. *De concionator.* Confer itidem Ducasse, *loc. cit.*, n. 3.

ADDITIONES CASINENSES.

(Ad n. 16 h. articuli, quoad benedict. episcop. ad prædic.)

« Ad dubium propositum in S. Rit. congr. pro parte illustris. et reverendiss. D. card. Aquaviva, civitatis Neapolitanæ archiepiscopi: « An scilicet conveniat, ut quando ali- « quis episcopus in eadem civitate Neapoli- « tana, ipso illustris. D. card. archiepiscopo « præsente, sermonem vel concionem habue- « rit, antequam pulpitum, vel ambonem as- « cendat, petat ab ipso archiepiscopo benedi- « ctionem, sicut cæteri concionatores non « episcopi facere solent? » Eadem sacr. congregatio respondit: « Ob supremum ordi- « nem, et dignitatem episcopalem non con- « venire, ut episcopus concionaturus ab « ordinario etiam cardinali ante concionem « benedictionem petat. » Et ita censuit, et declaravit, die 28 Aprilis 1607, *in Neapolitana* apud *Manuale ecclesiast.*, edit. Neapol. an. 1847, n. 612.

PRÆDICATORUM ORDO.

De ordine FF. Prædicatorum hæc, quæ sequuntur, præstat adnotare.

(1. Prædicatorum nomen præclarissimo ordini Dominicanorum ab Innocentio III concessum est. Sic in Bullario dicti ordinis in *Indice rerum*, tom. VIII, pag. 771, ubi citatur ad id tom. I, pag. 5, const. 3, n. 3, in quo sic expresse: Prædicatorum quo tempore nomen illud nobis fuerit inditum, docet Stephanus Salanchus auctor coævus in tract. *De glorioso nomine Prædicatorum*, cap. 1: « Celebrato siquidem conc. Lateranensi, an. 1216, Summus Pontifex (Innocentium III) ordinans quædam circa negotium fidei in partibus Tholosanis agenda, et decernens super his scribere B. Dominico, et iis, qui cum eo erant, accito notario, dixit ei: Sede, scribe super his fratri Dominico, et sociis suis in hæc verba.... et stans paululum: Noli scribere, inquit sic; sed hoc modo: Fratri Dominico, et cum eo prædicantibus in partibus Tholosanis.... statimque aliquandiu considerans, plus, sic inquit, scribe: Magistro Dominico et fratribus Prædicatoribus, etc., et surrexit. Sic dixit Dominus, scripsit notarius. Nutu Dei præsens tunc Romæ aderat Pater sanctus, qui audito verbo Domini totius mundi vicarii J. C. gavisus est gaudio magno valde: nam deinceps in curia, et ubique, ipse, et filii ejus cœperunt se *Fratres Prædicatores* vocare, cœperuntque in curia, et ubique ab omnibus sic vocari. »

(2. Qua de causa hoc præclaro nomine prædicatorum fuerint insigniti, tradit Benedictus XIII, in constit. incip. *Pretiosus*, § 29, ibi: « Memores porro quantum ex prædicatione verbi Dei catholica religio incrementum reportaverit, et quantum proinde meritum sibi comparaverint fratres hujus ordinis, quos proinde Sedes Apostolica ab incunabulis ejusdem ordinis præclaro nomine Prædicatorum insignivit, » etc.

(3. Ast nedum ex prædicatione verbi Dei, sed etiam ex eorum scholastica doctrina catholica religio maximum incrementum reportavit, ut jure merito sanctissimi eorum angelici doctoris doctrina, nedum a Summis Pontificibus, omnibusque aliis usque ad sidera commendetur, sed et ab ipsomet Christo fuerit semel, bis et ter commendata præcisis his verbis: « Bene de me, Thoma, scripsisti; » ut proin Sixtus V effigiem S. Thomæ pingi jusserit sinistra manu Ecclesiam gestantis, dextera vero, qua scribit, magnum luminis splendorem in eam effundentis; hac addita epigraphe: *S. Thomæ de Christo scripta, a Christo crucifixo probantur.* Unde ad id juvat afferre, quæ traduntur in laudato *Bullario*, tom. V, pag. 157, num. 6, ibi: Factum referunt antiqui scriptores laudatis in notis ad constit. XL, Joannis dicti XXII. Ejusdem meminere Summi Pontifices, quorum diplomata postea transcribentur. Ex ipsis Clemens VIII, alloquens Neapolitanos, hæc habet: « Pie prudenterque cogitatis de novo civitati patrono asciscendo, cive vestro, divinæ voluntatis angelico interprete, vitæ sanctitate et miraculis claro, Thoma Aquinate, cujus doctrinæ fuit tantum tributum, ut Christianæ eruditionis suæ divinum etiam illud habeat testimonium: *Bene de me, Thoma, scripsisti.* » In

alio autem diplomate sic loquitur idem Clemens : « Doctrinæ (S. Thomæ) testis est ingens librorum numerus, quos ille brevissimo tempore in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit. In quibus conscribendis interdum sanctos apostolos Petrum et Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei jussu enarrantes habuit. Quos deinde conscriptos expressa Christi Domini voce comprobatos audivit. Id perenni monumento posteris persuasum esse voluit Sixtus V, prudentissimus Pontifex, cum in Bibliotheca Vaticana S. Thomæ pingi jussit effigiem sinistra manu Ecclesiam gestantis, dextera vero, qua scripsit, magnum luminis splendorem in eam effundentis, addita epigraphe : *S. Thomæ de Christo scripta, a Christo crucifixo probantur*. Hac de re legendus Angelus Rocca de Bibliotheca Vaticana. Notat Joannes Diestemius Blærus S. Jacobi Leodiensis prior ordinis S. Benedicti, art. 8. *Commentarii de institutione festi Corporis Christi* anno 1296 conscripti, quod in foribus ecclesiæ Bolsenæ... depictus... est B. Thomas sedens, ac scribens tanquam doctor in cathedra, circumstante curia : depictus est insuper Crucifixus, alloquens S. Thomam, coram se super genua adorantem, et dicens : *Bene scripsisti de me, Thoma.* Ter a Christo Domino commendatam fuisse doctrinam S. Thomæ, referunt auctores.

(4. Hinc Benedictus XIII, const. incip. *Demissas preces*, retundit calumnias adversus doctrinam SS. Augustini et Thomæ intentatas, uti et fecit Clemens XII, constit. incip. *Apostolicæ providentiæ*, retundens calumnias eorum, qui asserebant, censuris constitutionis *Unigenitus* doctrinam SS. Augustini et Thomæ Aquinatis de divinæ gratiæ efficacia esse perstrictam ; laudesque, quibus SS. Augustini et Thomæ doctrina celebratur, confirmat, ne quis eamdem calumnietur, cavet, et scholarum catholicarum paci consulit. Videatur etiam constitutio Sixti V, incip. *Triumphantis Jerusalem*, in qua doctrinam SS. Thomæ Aquinatis et Bonaventuræ egregiis laudibus ornat, asseritque expresse : « Hi enim sunt duæ olivæ et duo candelabra in domo Dei lucentia, qui et charitatis pinguedine et scientiæ luce Ecclesiam collustrant. Hi singulari Dei providentia eodem tempore tanquam duæ stellæ exorientes ex duabus clarissimis regularium familiis prodierunt, quæ sanctæ Ecclesiæ ad catholicam religionem propugnandam maxime utiles, et ad omnes labores, et pericula pro orthodoxa fide subeunda paratæ semper existunt, ex quibus tanquam ex fertili, et bene culto solo quotidie per Dei gratiam fecundæ et fructuosæ plantæ procreantur, hoc est viri doctrina et sanctitate præstantes, qui Petri naviculæ tot fluctibus agitatæ, et Romano Pontifici ejus clavum non sine magna sollicitudine tenenti, fortem et fidelem operam navant. »

(5. Crucis obviæ retro incedentibus ubique terrarum (68) PP. Prædicatoribus familiaris est gestatio ; ex laudato suo Bullario, tom. VIII, *in Indice rerum*, pag. 320 et 637, n. 13, ubi traditur, quod ad dubium inter alia quintum : « an liceat dictis Patribus in eisdem processionibus gerere crucem obviam retro incedentibus ? » Sac. congreg. Rituum, die 10 Martii 1736, respondit : ad V «quoad gestationem crucis obviæ retro incedentibus, licere, » etc. Sic ubique terrarum Fratribus Prædicatoribus solemne, ut in publicis supplicationibus, seu processionibus ut loquuntur, imaginem crucifixi deferant ad ipsos fratres conversam. *Vide* etiam ejusdem *Bullarii*, tom. VII, pag. 392 et seq., ubi cum ipso quinto dubio referuntur alia septem proposita, et a dicta sacr. congr. resoluta, die qua supra.

PRÆDICTIONES DETERMINATI TEMPORIS FUTURORUM.

Vide verb. Prædicare, n. 103, *et verb.* Astrologia per tot.

PRÆFATIO.

Hæc porro ad hanc vocem notare satis sit.

(1. Missæ præfationes novem pro diversitate temporum et festivitatum secundum Romanum ritum ab omnibus sacerdotibus recitandæ, fuerunt comprobatæ et mandatæ a Pelagio II, in concilio Romano ad id anno 590 celebrato, ut constat ex Epistola ejusdem Pelagii II ad episcopos Germaniæ et Galliæ penes Labbe, tom. III, fol. 913, *Cum in Dei*, etc. (69), et referunt Baronius, ad ann. 590, num. 5 et seq.; Battaglinus, t. I, *Histor. universal. concilior.*, ad ann. 590, fol. 310 ; et alii ; et tales præfationes enumerantur in cap. *Invenimus* 71, distinct. 1 De consecrat., ibi : « Invenimus has novem præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retro vetustas in Romana Ecclesia hactenus servavit, id est unam in Albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de Sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de jejunio in Quadragesima tantummodo recitandam ; has præfationes tenet, et

(68) Ritus iste nec Romæ, nec in pluribus Italiæ urbibus, a PP. ordinis Prædicatorum modo servatur.

(69) Ea Pelagii II epistola spuria est. Dicendum igitur, præfationes ad novem fuisse circa XII sæculum a Romana Ecclesia redactas. Additæ illis postea duæ fuerunt, altera communis antiquiss. quæ Gelas. seu Gregorii esse creditur ; altera de B. Virgine ab Urbano II instituta. Cæterum præfationum antiquitatem evincunt Cyprianus in lib. *De orat.* Augustinus ep. 57, 120, 156, aliisque in locis, et concilium *Milevitanum*, can. 12.

custodit sancta Romana Ecclesia; has tenendas vobis mandamus ». Et de his fit mentio etiam in cap. *Sanctorum*, dist. 70 (70).

(2. Dictis novem præfationibus addita est decima de B. M. V. ab Urbano II in concilio Placentino celebrato anno 1095, ipsam canendo, dum missam celebrabat in ecclesia Beatæ Mariæ Virginis ejusdem civitatis Placentiæ vulgo nuncupatæ, *Madonna di campagna*, nunc a nostratibus cum magnifico conventu inhabitatæ, nec antea compositam, sed ex improviso in illo actu celebrationis missæ sibi cœlitus inspiratam ac revelatam, ut refert Battaglinus, *loc. cit.*, fol. 302. Et additio talis præfationis habetur expresse in cap. *Sanctorum* 2, dist. 70, ibi : « In eodem etiam concilio antiquo novem præfationibus decima addita est, quæ ita se habet : *Æquum et salutare : Et te in veneratione vel Assumptione B. V. M. collaudare, benedicere et prædicare. Quæ et Unigenitum tuum sancti Spiritus obumbratione concepit, et virginitatis gloria permanente lumen æternum mundo effudit Jesum Christum Dominum nostrum.* »

(3. Præfatio missæ Sancti Patris nostri Francisci composita a nostro Beato Joanne ab Alvernia, ut refert P. Petrus Antonius a Venetiis, *nel Giardino Serafico*, tom. II, part. v, c. 5, quæque recitatur a Nostratibus in solemnitate et tota Octava ejusdem Seraphici Patris, recitari potest, et debet in festo Omnium Sanctorum nostri ordinis. Sac. cong. Rit., 22 August. 1722. *Vide* inter *Resolut. sac. congr.*, in Appendice h. tom.

(4. In missa feriæ quartæ Quatuor Temporum occurrentis in die Octava Nativitatis B. Virginis Mariæ, dicenda est præfatio communis, non vero de B. M. V. Sac. Rit. congregat., 12 Decemb. 1626.

(5. Si festa SS. Apostolorum Philippi et Jacobi, ac Inventionis Sanctæ Crucis occurrerint infra Octavam Ascensionis, præfatio in missa erit de Apostolis, vel de Cruce, ac *Communicantes* de Ascensione. Sacr. Rit. congreg., 28 Aug. 1627. Idem dicendum est de aliis festis ac de missis votivis propriam habentibus præfationem, et infra eamdem Octavam celebrandis. Non sic autem de festis occurrentibus infra Octavam Nativitatis Dominicæ, in quibus non solum semper dicitur *Communicantes*, ejusdem Nativitatis, sed etiam præfatio, licet missa occurrens propriam habeat præfationem, ut clare patet ex missa Sancti Joannis Evangelistæ, in qua recitatur præfatio Nativitatis, non vero Apostolorum. *Vide* inter *Resolutiones sacrarum congregat.*, in cit. *Append.*

(6. * Præfationem SS. Trinitatis singulis Dominicis diebus, quibus præfationes propriæ per rubricas non sunt assignatæ, recitandam decrevit Clemens XIII, die 3 Januar. 1759, cujus decretum habes inter decreta S. R. C. sub in fine h. tom.

Nota **. Illustriss. ac reverendiss. D. Alphonsus de Ligorio in sua Instructione practica pro confessariis Italice scripta, tom. II, cap. 15, n. 88, hæc in proposito relati decreti subjungit : « Si avverta quì di più, che il nostro presente Pontefice Clemente XIII, ha ordinato, che in tutte le Domeniche il prefazio nella messa sia *de Trinitate*, purchè non vi sia prefazio proprio di quel giorno. Si è dubitato poi, se dentro la Quaresima, o dentro l'Ottava (per esempio) della B. Vergine, o degli Apostoli, e simili, debbasi dire il prefazio proprio, o della Trinità. Sin tanto che dalla sacra congregazione de' Riti ciò non si dichiarerà, io stimo, che dentro le Ottave debbasi dire il prefazio della Ottava, perchè quello è prefazio proprio del giorno, ma dentro la Quaresima debbasi dire il prefazio *de Trinitate*, perchè quello della Quaresima non è proprio del giorno, ma del tempo. » Hæc auctor doctissimus æque ac piissimus, cujus ratio, quando subsistat, valebit etiam pro tempore Paschali **.

PRÆLATUS REGULARIS.

Vide verb. Regularis, Prælatus.

PRÆSCRIPTIO.

Vide verb. Usucapio.

PRÆSENTATIO, PRÆSENTATUS AD BENEFICIUM.

SUMMARIUM.

1. Præsentatio, quando competit vigore Turni, non dicitur consumpta in primo præsentato, si hic post acceptatam præsentationem renuntiavit, vel alias institutio effectum non habuit. — 2. Præsentantes aut nominantes ad episcopatus, digniorem promovere tenentur. — 3. Alia ad materiam præsentationis ad num. 6.

(1. Præsentatio, quando competit vigore Turni, non dicitur consumpta in primo præsentato, si hic post acceptatam præsentationem renuntiavit, vel alias institutio

(70) E. R. cardinalis Bona, *Rer. Liturgic.*, l. II, c. 10, epist. Pelagii II ad episcopos Germaniæ et Galliæ refert, subditque : « Hoc ipsum decretum in antiquis editionibus Gratiani, *De consecr.*, dist. 1, cap. *Invenimus*, Gelasio ascribitur. Sed hanc epistolam, dum attentius considero, hac suspicione vehementer perculsus sum, ne alterius forte Pontificis recentioris sit, et Pelagio per errorem tributa. Si enim ætate Pelagii illis tantum præfationibus Romana Ecclesia tanquam dudum in ea receptis et approbatis utebatur, quomodo Gregorius ejus immediatus successor, sacrorumque rituum tenacissimus custos, alias novas instituit?..... De epistola Pelagii silent scriptores illius, et aliquot sequentium sæcu-

effectum non habuit, ut respondit sacra congreg. Conc., *in Bononien.*, 10 April. 1680 seu 1681 apud Monacell., part. II, tit. 15, formul. 1, n. 12, et facit cap. *Si electio* 25, De election. in 6, ac tenet ibi Barbosa, n. 2 et 3, citans Rotam, et alios.

(2. Præsentantes aut nominantes ad episcopatus, digniores promovere tenentur. Benedict. XIV, t. 1, constitut. 5, incip. *Ad Apostolicæ*, § 7. (3. Præsentatio ad beneficia de jurepatronatus ecclesiastici, in mense Apostolicæ Sedi non reservato, fieri debet coram Ordinario. Idem tom. II, constit. 32, incip. *Deum universi*. (4. Si autem patronus sit S. R. E. cardinalis habens indultum conferendi beneficia, etiam reservata, quando præsentat vigore indulti, præsentatio fieri debet coram Pontifice. Idem, *ibid.*

(5. Circa præsentationem ad parochialem notanda sunt responsa Benedicti XIV ad dubia sibi proposita ab archiepiscopo Florentino in epistola incip. *Reddita Nobis*, 9 April. 1746. I. Patronum ecclesiasticum teneri in foro externo præsentare ad beneficium curatum magis idoneum, et magis dignum inter approbatos ab examinatoribus. II. Episcopum debere beneficium conferre præsentato a patrono absque eo, quod inquirat de illius judicio, si inter examinatos nemo de hoc queratur; si vero sit qui queratur, teneri in dictum judicium inquirere. III. Admittendam esse appellationem in devolutivo tantum, interpositam ab eo qui se digniorem existimat, et postbabitus est, non retardata possessione præsentati, si episcopi et patroni judicium de magis digno conveniat. Si vero non conveniat, tunc si quis ex approbatis ab examinatoribus, et tanquam magis dignus præelectus a patrono, putet se gravatum esse ab episcopo, et ideo appellat, ejus appellationem operari debere ad effectum suspensionis, et interim ecclesiam parochialem remanere sub œconomo, donec lis finiatur.

(6. Alia ad rem. *Vide* verb. BENEFICIA, art. 3, a n. 69, et art. 5, a num. 31, tum verb. JUSPATRONATUS, art. 3, a num. 36, art. 4, a n. 5 ad n. 103.

PRÆSTIMONIUM.

SUMMARIUM.

1. Præstimonium vi nominis idem est ac præstans munium. — 2. Definitio propria præstimonii. — 3. Præstimonia, cum dantur solummodo ad certum tempus in vitæ subsidium, non sunt beneficium ecclesiasticum proprie dictum. — 4. Si vero conferantur in titulum, atque in perpetuum, tunc connumerantur inter beneficia proprie dicta. — 5. Alia ad rem, ad num. 7. — Subnectuntur *Additiones ex aliena manu*, a n. 25 ad 34.

(1. Præstimonium vi nominis idem est *ac præstans munium*, sic Hostiensis in c. *Postulasti*, De rescriptis; Menochius, l. II *De arbitr. judic.*, cas. 20, n. 56, et alii. (2. Prout autem præstimonium sumitur pro *portione præstimoniali*, nihil aliud est quam stipendium, quod ab ecclesiasticis redditibus abstractum dari solet canonicis vel aliis clericis in vitæ subsidium, præsertim ubi litteris seu studiis vacant. Menochius, *loc. cit.*, num. 56; Layman., lib. IV *Theol. moral.*, tract. 2, cap. 5, num. 5 et 6, et alii passim.

(3. Præstimonia seu portiones præstimoniales, cum dantur solummodo ad certum tempus in vitæ subsidium, v. g. durante tempore studiorum, non sunt beneficium ecclesiasticum proprie dictum. Menochius, *loc. cit.*, num. 57 et 60; Layman., *loc. cit.*, n. 5 et 6; Azorius, part. II, *Instit. moral.*, cap. 7, q. 1, testans de communi; et ratio est clara, quia de ratione beneficii proprie dicti est tribuere jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ; adeoque, cum præstimonia dantur solummodo ad certum studiorum, non sunt beneficium proprie dictum.

(4. Si autem præstimonia conferantur in titulum, atque in perpetuum, ita ut cum obitu illius, qui accepit, vacent (prout in Hispaniis communiter dari talia præstimonia testantur Garcias, *De benefic.*, part. I, cap. 2, n. 218; et Fagnan., in cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, num. 62; Gonzalez, ad reg. 8, *Canc.* gloss. 5, § 2, et alii), tunc connumerantur inter beneficia proprie dicta, ut tenent Menoch., *loc. cit.*, c. 58 et 59; Azorius, *loc. cit.*, cap. 7, qu. 2; Garcias, *loc.*, n. 117, et alii passim per text. in cap. ultim. *De concession. præbend.* in 6, ubi præstimonia aperte connumerantur inter beneficia, ibi: « Concessiones super canonicatibus, dignitatibus, præstimoniis, et aliis quibuscunque beneficiis ecclesiasticis: » in tali enim casu nihil ipsis deficit ex requisitis ad beneficium ecclesiasticum.

(5. Talia præstimonia in titulum perpetuum beneficii data seu collata, quamvis habeant annexum onus spirituale recitandi Horas Canonicas; ex sua tamen institutione nullum servitium in Ecclesia habere solent. Garcias, *De beneficiis*, part. I, cap. 2, num. 116, cum aliis ibi citatis; Azorius, part. II, *Instit. moral.*, cap. 7, quæst. 1. *In hac controver.*, ubi expresse dicit, quod « qui præstimonia nunc habent, liberi sint ab onere, obligatione et præcepto residendi in ecclesiis, quarum sunt præstimonia, ita

lorum. Quod si mea suspicio æquo lectori non placet, hoc saltem negare non poterit... Decretum de novem præfationibus nullibi receptum, nec exsecutioni mandatum, nisi sæculo X vel XI. Evidens enim est in libris antiquis Sacramentorum, qui Romanæ Ecclesiæ titulum præ se ferunt, plures reperiri præfationes, vixque ulla missa est, cui propria et peculiaris non assignetur. » Hactenus bona, qui § 2, *Biblioth. eccles.*, part. II, laudat librum, in quo sunt ducentæ quadraginta præfationes propriæ.

ut nec per se, nec per alios in sui locum suffectos, inservire ullo jure cogantur, quod certe horum beneficiorum est proprium.»

(6. Præstimonia autem data solummodo ad tempus; v. g. durante tempore studiorum, cum ex dictis *supra* num. 3, non sint proprie beneficia, habent solum sæpe adjunctum onus orandi quotidie quinquies *Pater* et *Ave*. Sic refert La Croix, lib. IV, num. 217.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(7. Præstimonia licet antiquis temporibus nihil aliud essent, quam certæ portiones fructuum, quæ a capitulis Ecclesiarum præstabantur iis qui litteris operam navarent, deinde tamen inter ecclesiastica beneficia enumerata sunt, et tanquam beneficia ecclesiastica conferri consueverunt fere ubique, et præsertim in Hispania, ita ut obnoxia sint Apostolicis reservationibus. Confer Rot., *in Aurien. beneficii de Serboi*, 12 Mart. 1725, § *Non relevante*, *cor. bon. mem. Ratt.*, et 25 Febr. 1726, § *Posita*, *cor. bon. mem. Cerr.*, et 12 April. 1728, § *Hujusmodi*, *cor. mox dicto bon. mem. Ratt.*

PRÆSUMPTIO.

SUMMARIUM.

1. Definitio præsumptionis ad num. 4. — 5. Præsumptio alia est *juris*, et alia *ab homine*, ad num. 8. — Præsumptio juris subdividitur in præsumptionem *juris* tantum, et in præsumptionem *juris*, et *de jure* ad n. 11. — 12. Præsumptio *hominis* quomodo subdistinguatur, ad num. 20. — 21. Alia ad rem ad num. 25.

(1. Præsumptio generatim sumpta alia est, quæ dicitur filia superbiæ, et alia, quæ est quoddam probationis genus. *Commun.* (2. Præsumptio filia superbiæ est appetitus temere aliquid aggrediendi supra vires, seu contra jus; sic cum homo vult temere facere, seu tentare aliquid supra id quod potest, seu contra jus, dicitur *præsumptuosus;* unde præsumptio, prout importat temere tentare seu facere aliquid contra jus, habetur in jure non semel expressa, et signanter in cap. *Sed nec* 4, Ne clerici vel monachi, ibi: « Nec..... clericorum quisquam exercere præsumat; et clementin. 1, *De privilegiis*, ibi: « Religiosi qui.... a pœna et culpa absolvere quemquam præsumpserint; » et sæpe alibi. (3. Præsumptio autem, ut est quoddam probationis genus, definitur, quod sit rationabilis conjectura (vel probatio) rei dubiæ collecta ex argumentis et indiciis, quæ per rerum circumstantias frequenter eveniunt. Sic in re communis; et de præsumptione sic sumpta erit hic sermo.

(4. Præsumptio igitur sic sumpta ex vi nominis idem est ac *ante* et *sumptio*, hoc est *antesumptio*, quia videlicet ante legitimas probationes aliquid sumit pro vero. Ita Simanca, l. *Cath. Inst.*, t. L, *De præs.*; Men., l. I *De præs.* q. 7, n. 4; Reiff., l. II *Decr.*, t. XXIII, n. 2, et alii.

(5. Præsumptio alia est juris, alia est hominis. *Com.*

(6. Præsumptio *juris* est, quæ ex juris auctoritate ac præcepto procedit, quando scilicet lex ipsa ex aliquo indicio rem dubiam colligit; sive quæ in ipso jure est scripta, vel a lege approbata. Sic in re communis. (7. Præsumptio *hominis* econtra est, quæ nullo jure reperitur, sed juxta rerum circumstantiarumque exigentiam, et varietatem ex variis verisimilibus conjecturis seu indiciis prudentis hominis, scilicet judicis arbitrio, concipitur seu formatur. Sic in re communis.

(8. Præsumptio juris subdividitur in præsumptionem juris tantum, et in præsumptionem *Juris*, et *de Jure*. *Communis.* (9. Præsumptio juris tantum est illa, cui jus tamdiu innititur, donec contrarium probetur; contra hanc enim præsumptionem probatio in contrarium admittitur. Sic in re communis. Hinc de jure quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus; ut c. *Mandata* 6, De præsumptionibus, ibi: « Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus; » et cap. *Dudum* 16, eodem, ibi: « Cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur. » Et contra ex cap. *Semel malus* 8, De regul. juris, in 6, ibi: « Semel malus semper præsumitur esse malus, » intellige tamen in eodem genere mali; ut explicat Glossa, *ibid.*, in casu, et nisi de emendatione appareat; cap. *Ferrum* 18, dist. 50. Item hac præsumptione juris vicinus præsumitur scire ea quæ facta sunt in vicinia; cap. *Quasdam* 7, De præsumptionibus, in cujus summario sic expresse habet: « Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini; » et concordat c. *Quanto* 8, eodem; in cujus summario sic præcise notatur: « Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto. » Item præsumitur filius ex uxore natus, cum qua vir cohabitavit. L. *Filium* 6, ff. *De his qui sui vel alieni juris sunt*, item si chirographum debitoris sit cancellatum vel deletum, præsumitur debitori esse satisfactum. L. *Si chirographum* 24, ff. *De probationibus.* Et sic de plurimis similibus.

(10. Præsumptio *juris et de jure* est illa, cui jus adeo fortiter innititur, ut eam plene pro veritate habendam decernat; unde hæc præsumptio in foro judiciali tantum operatur, quantum veritas. Et contra hanc præsumptionem regulariter non admittitur probatio in contrarium, textu expresso in cap. *Is qui fidem* 30, De sponsalibus: « Contra præsumptionem hujusmodi non est probatio admittenda. » (11. Nisi de contraria veritate aperte constet, quia tunc omnis præsumptio cessat, et cedit veritati. Arg. c. *Super hoc* 5, De renuntiat., l. *Continuus* 137, ff. *De verb. significat.*, l. ultim., ff. *Quod metus causa*, l. *Imperatores*, ff. *De probationibus.* Et sic in re communis doctorum. Et de hac præsumptione *juris et de jure* plena

exempla habentur in utroque jure; sic in cit. cap. *Is, qui fidem* 30, De spons., cognoscens sponsam de futuro præsumitur in matrimonium consensisse, ita ut non admittatur probatio in contrarium; hodie tamen tale matrimonium præsumptum propter subsecutam copulam carnalem, tanquam clandestinum est reprobatum et irritatum per concil. *Trid.*, sess. XXIV, c. 1, *De ref. matr.* Item in Clement. litteris, *De probat.*, contra litteras Summi Pontificis de facto proprio attestantis non admittitur probatio in contrarium; item in l. ult. cod. *Arbitrium tut.* præsumitur, quod res in inventario a tutore descriptæ vere fuerint in bonis defuncti, nec regulariter admittitur idem tutor ad probandum oppositum, et sic plura alia habentur in jure consimilia exempla, quæ adducit glossa final. in citat. c. *Is, qui fidem* 30, verb *Contra præsumptionem*, De spons.

(12. Præsumptio hominis subdividitur in vehementem seu violentam, in probabilem et in levem, seu temerariam. *Communis.*

(13. Præsumptio *vehemens*, seu *violenta*, est, quæ per urgentes conjecturas vehementer movet, et quasi violenter trahit animum judicis ad credendum. Sic in re communis; et exemplum hujus vehementis, seu violentæ præsumptionis est, si mulier undecimo mense post mortem mariti peperit; præsumitur enim tunc ex fornicatione peperisse, et sic de similibus. (14. Præsumptio *probabilis* est, quæ oritur ex probabilibus et minus urgentibus conjecturis et indiciis. Sic in re communis. Et exemplum hujus probabilis præsumptionis est, quod non sit virgo illa femina, quæ sæpe in obscuris et remotis locis sola cum juvenibus et uxoratis versatur, et sic de similibus.

(15. Præsumptio *levis* seu *temeraria* est, quæ ex levibus et minus probabilibus, ac proinde insufficientibus conjecturis et indiciis oritur, vel ex factis æque in bonam et in malam partem referibilibus concipitur. Sic in re communis. Et exemplum hujus levis seu temerariæ præsumptionis est, si quis v. g. suspicetur Petrum esse adulterum, quia interdum conversatur cum alterius uxore, etsi non in loco suspecto, et sic de similibus.

(16. Præsumptio levis seu temeraria nihil penitus probat, sed est omnino repellenda. *Communis* per text. in cap. *Primo semper* 13, caus. 2, q. 1, cap. *Oves* 9, caus. 6, q. 1, et capit. *Inquisitioni tuæ* 44, § in secundo *De sentent. excomm.*, ubi expresse statuitur conscientiam levis et temerariæ credulitatis esse expellendam, ibi: « Conscientia levis, et temerariæ credulitatis explosa. »

(17. Præsumptio probabilis se sola probat tantum semiplene; colligitur clare ex cit. c. *Inquisitioni tuæ* 44, § final. *De sentent. excomm.*, et ex cap. *Tertio loco* 14, De præsumptionib., in quo habita tali præsumptione probabili, defertur partibus juramentum suppletorium; illud enim deferri non potuisset, si præsumptio illa semiplene non probasset. Arg. l. *In bonæ fidei*, cod. *De rebus credit.*, neque potuisset exigi, si dicta præsumptio plene probasset. Cap. *Sicut* 2, De probationibus. Et sic tenent passim doctores.

(18. Si autem præsumptio probabilis adjuvetur publica fama, vel aliis adminiculis, potest etiam facere plenam probationem; colligitur clare ex cap. *Illud* 11, De præsumptionibus, juncto ejus summario, ubi dicitur, quod per cohabitationem diutinam et famam de matrimonio, aliaque adminicula, probatur matrimonium; et ex citat. capit. *Tertio loc.* 13, *eodem*, juncta Glossa, et DD., *ibidem*.

(19. Præsumptio *vehemens* seu *violenta* facit plenam probationem, adeo ut ad condemnationem sufficiat saltem in causis civilibus non nimium arduis. *Communis*, per textum in cap. *Afferte* 2, De præsumptionibus, ubi refertur, quod Salomon regum sapientissimus ex hujusmodi violenta præsumptione tulerit definitivam sententiam inter duas feminas de filio vivente coram eo litigantes, et in ejus summario expresse dicitur: « Ex violenta præsumptione fertur definitiva. »

(20. Dicitur autem notanter: « Adeo ut ad condemnationem sufficiat saltem in causis civilibus non nimium arduis; » quia an in causis criminalibus (quibus æquiparantur causæ civiles arduæ et magni momenti) reus ex præsumptionibus etiam vehementibus seu violentis condemnari possit, multum variant doctores. Aliqui enim affirmant, et alii negant: alii autem, mediam viam tenentes, dicunt condemnari quidem posse reum ex præsumptionibus vehementibus et violentis, attamen ad pœnam solum mitiorem, seu extraordinariam, uti notant et referunt Menochius, l. I *De præsumptionibus*, q. 97, numer. 19 et seq.; Engel, l. II *Decretal.*, tit. 23, n. 3; Fachin., lib. I *Controvers. jur.*, cap. 29, et alii. In hac igitur opinionum varietate concludendum est, quod ex solis præsumptionibus etiam vehementibus et violentis nemo in causa criminali criminaliter mota condemnandus est, nisi tamen indicia sint indubitata, et luce clariora, seu talia, quæ evidentiam rei inducant. Sic Engel, l. II *Decr.*, tit. 23, n. 4 et seq.; Pirrhing., *ibid.*, n. 49; Reiff., *ib.*, n. 63; Fachin., *l. c.*, *jur.*, c. 29; Mascard., *De probat.*, conclus. 1128, n. 73 et seq., cum aliis ibi citatis per text. express. in c. *Litteras vestras*, 14, De præsump., ibi: « Propter solam suspicionem, quamvis vehementem, nolumus illum de tali gravi crimine condemnari; » juncto ejus summario, ubi sic expresse habetur: « Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari; » et sic ibi abbas, n. 5, et alii canonistæ communiter, teste Pirrhing, *loc. c.* Et ratio est, quia in causis criminalibus criminaliter motis, ut possit reus condemnari, requiruntur probationes indubitatæ, et luce meridiana clariores. L. ultim. cod. *De probationibus*, ibi: « Instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, et luce clarioribus expedita; » alioquin enim præstat nocentem dimittere,

quam innocentem condemnare. L. *Absentem* 5, De pœnis: Tum quia, si in civilibus causis regulariter favorabiliores sunt partes rei quam actoris, et proniores debemus esse ad absolvendum, quam ad condemnandum, cum promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, textu expresso in cap. *Ex litteris* 3, De probationibus, l. *Arianus* 45. ff. *De obligationibus et action.*, cum similibus multo magis id debet verificari in criminalibus, cum multo plus sit alicui eripere vitam et sanguinem, quam pecunias et modica temporalia.

(21. Merito autem fuit addita in conclusione illa limitatio: « Nisi tamen indicia sint indubitata et luce clariora, seu talia, quæ evidentiam rei inducant, » ut v. g. Si marito per annum absente, interim uxor prægnans inveniatur: Si vir cum femina in eodem lecto nudus cum nuda deprehendatur, et hujusmodi; quia cum talia indicia sint indubitata, evidentia, et luce meridiana clariora, sufficientem probationem constituunt, adeoque in conclusione expresse excipiuntur; et sic tenent citati doctores, et alii passim; et hoc modo facile solvuntur argumenta, quæ ab adversariis afferri solent; et signanter ad objectionem, quam afferunt ex l. ult. cod. *De probationibus*, ubi dicitur, etiam indicia sufficere posse ad condemnationem in causa criminali. Item ex c. *Litteris* 12, cap. *Tertio loco* 13, De præsumptionibus, ubi habentur solæ præsumptiones, et tamen ex illis lata est sententia. Respondetur enim, quod textus in cit. l. ult. loquitur duntaxat de indiciis indubitatis, et luce clarioribus, ut patet ex verbis ipsius numero antecedenti relatis; Ad c. *Ex litteris*, et cap. *Tertio loco*, respondetur, quod ibi intervenerunt indicia indubitata carnis, ut legenti patet; imo indicia in citat. capit. *Tertio loco* relata manifestam facti evidentiam induxerunt, ut ibi fatetur ipsemet Pontifex, qui ex ipsis sententiam tulit, ibi: « Nos autem, quæ dicta sunt, intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur a pluribus manifestum. »

(22. Præsumens prudenter restitutionem faciendam, sibi liberaliter condonandam esse, si debitum suum manifestaret vel rogaret dominum, non tenetur ad restitutionem, quia tunc adest voluntas præsumpta domini sufficiens, ut retentio non fiat illo quoad substantiam invito. Quod si revera dominum invitum postea resciret, ad eam teneretur. Molina, tom. III, d. 68, num. 3; Berg., centur. 3, cas. 85; Lugo, disput. 21, a num. 53; La Croix, lib. III, p. II, numer. 462, cum Less. Reginald. Sa ibi citatis, et alii passim.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Nimis periculosa hæc opinio est, adeoque falsa, et in praxi rejicienda.

RESPONSIO AUCTORIS.

Notet theologus, quod mea, aliorumque conclusio dicit: præsumens prudenter restitutionem faciendam, sibi liberaliter condonandam esse, si debitum suum manifestaret vel rogaret dominum, etc. Id enim prudenter præsumens præsumit cum valido fundamento attentis omnibus circumstantiis, v. g. parentelæ, amicitiæ, liberalitatis, divitiarum domini, seu creditoris, ejusdem commiserationis paupertati debitoris, ac hujusmodi, quibus vere intervenientibus, non est falsa, nec in praxi rejicienda dicta conclusio: præsertim quia Ego, *ibi*, concludo: « Quod si revera dominum invitum postea debitor resciret, ad restitutionem teneretur. »

(23. Inventus mortuus non est præsumendus a seipso, vel dæmone occisus, nisi signa certa adsint, v. g. si inveniatur in laqueo mortuus, si caput plane in tergum sit obtortum, et hujusmodi; unde non ideo statim privari debet sepultura ecclesiastica, quia talis non sufficienter probatur esse malus, cum potius præsumi debeat mortuus morte naturali: præsumendum est enim semper pro cujusque innocentia, cum de jure quilibet præsumatur bonus, donec probetur malus, cap. *In cunctis* 52, caus. 11, qu. 3, cap. *Mandata* 6, et cap. *Dudum* 16, De præsumpt. La Croix, l. IV, n. 1477, et alii.

(24. Præsumptio concessionis Apostolicæ non admittitur in iis, quæ nunquam a Sede Apostolica concedi solent. Bened. XIV, tom. II, constit. 3, incip. *Declarasti.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(25. Probatio inartificialis instruitur ex præsumptione; est autem præsumptio, « conjectura probabilis desumpta ex circumstantiis ejusmodi, quæ probabilitatem animo ingenerare possunt. »

(26. Dividitur præsumptio in præsumptionem *juris* et præsumptionem *hominis*. Vulgo creditur omnem præsumptionem, quæ in jure reperitur expressa, *juris* esse; eam vero præsumptionem, quæ in jure non exprimitur, esse *hominis*. At male. (27. Potest enim esse præsumptio juris, tametsi in jure non expressa. Cum enim is, qui jurisdictionibus præest, debeat procedere ad similia. L. 12, ff. *De legib.*, omnis præsumptio; ex qua aliquid legitime infertur, esset dicenda *juris*, quia licet expresse in legibus non contineretur, sufficere tamen posset, quod legibus præeuntibus, ita ad similes casus fieret extensio. Confer Bohemer., in *Dissert. de collis. præsumpt.*, cap. 1, § 9.

(28. Contra vero non omnis præsumptio in jure expressa est *juris*, paritque effectus præsumptionis juris. Aut (recte inquit *Andreol.*, controvers. 104, in fin.) lex habet hujusmodi præsumptionem pro vera, adeo ut faciat plenam probationem, tunc semper transfundit onus probandi in eum contra quem stat præsumptio. Aut lex tantum eam habet pro adjuvante veritatem, non pro fundante, tunc non sufficit ad transferendum onus probandi contrarium, sed solum confirmat probationem probantis minus plenam. »

(29. Quoad effectus differunt inter se præsumptio juris et præsumptio hominis. I. Præsumptio juris liberat a probando, non vero hominis, quæ probantem solum adjuvat. II. Illam sequitur judex in dubio in causis civilibus, et pro eo pronuntiat, pro quo est præsumptio, nequaquam vero hanc, utpote quæ vim probandi plenam non habet. III. Illa rejicit onus probandi in adversarium, non item hæc, quia alioquin actor, qui onus probandi subire debet, leves quasdam præsumptiones pro se afferre, et ita urgere posset reum contrarium probare debere, id quod tamen praxi repugnat. Qui probare tenetur, non nudis conjecturis incedere debet. IV. Illa vim probationis habet ; non hæc, quæ aliquando, vel purgatorio, vel suppletorio facit locum, cum præsumptio juris adjumento nullo indigeat. Consule Coccejum, *De direct. probat. negativ.*, cap. 3, § 8 et 9.

(30. Præsumptio juris dividitur in præsumptionem *juris tantum*, et præsumptionem *juris et de jure*. Hæc adeo fortis reputatur, ut probationem in contrarium haud admittat. At admittere probationem in contrarium et præsumptionem hanc juris et de jure demonstrare nituntur Coccejus, in diss. *De probat. negat.*, cap. 3 fere per tot ; Bohemer., in diss. *De collis probat.*, cap. 1, § 4 et plur. sequent.

(31. Fundantur præsumptiones rationibus naturalibus, quæ ut plurimum locum habere, et in vita communi contingere solent, ex quibus subinde variæ speciales conclusiones derivantur. Prima, eaque generalis Regula est, quod *naturalia inesse subjecto præsumantur*. (32. Altera Regula est : *Mutatio non præsumitur*. Tertia Regula : *Præsumptio facienda in meliorem partem*. Vide conclusiones speciales ex his regulis derivatas apud Bohemer., in *Decretal.*, lib. II, tit. 23, § 4 et plur. sequent.

(33. Aliquando utrinque præsumptiones concurrunt ita ut collisio oriatur. Judicio propterea limato opus est, ut attendatur quænam sint fortiores, probabiliores et specialiores, utpote quæ debiliores enervant, tolluntque ut pro veritate amplius haberi nequeant.

(34. Meo judicio Bohemer., in cit. diss. *De collis. præsumpt.*, c. 2 per tot, rejectis regulis a Menochio aliisque traditis, alias suggessit huic rei maxime inservientes. Adi ipsum, ubi e re tua sit materiam hanc discutere.

PRÆVENTIO JURISDICTIONIS.

SUMMARIUM.

1. Præventio jurisdictionis est illa, per quam unus judex jurisdictionem alterius judicis cæteroquin etiam competentis præoccupat. — 2. Præventio jurisdictionis quomodo contingere possit, ad num. 3. — 4. Quomodo inducatur, ad num. 10. — 11. In delictis misti fori, qui prævenit in captura reali, procedat, præter quam in censuris. — 12. Alia ad rem, ad num. 24.

(1. Præventio jurisdictionis est illa, per quam unus judex jurisdictionem alterius judicis cæteroquin etiam competentis prævenit seu præoccupat, ita ut iste amplius causæ præventæ se nequeat intromittere. Sic in re communis.

(2. Præventio jurisdictionis potest contingere tripliciter. Primo in causis misti fori, quæ scilicet in utroque foro tam ecclesiastico quam civili tractari possunt, ita ut præventioni locus sit ; sic desumitur, ex cap. *Sicut quædam* 38, caus. 23, quæst. 5, et cap. *De offic. ordin.*, ac notavit sacra congregatio Immunitatis sæpe sæpius, et signanter *in Sorana*, 18 Februarii 1631 ; apud Pignatell., tom. V, consult. 2, num. 57 ; et in Decretis, quæ infra a num. 11. (3. Secundo in reo mutante domicilium, postquam a judice prioris loci jam citatus, sicque præventus fuit cap. *Proposuisti* 19, *De foro competenti*. Tertio in pluribus delegatis in solidum ; nam tunc uno eorum causam commissam seu delegatam inchoante, alii se nequeunt intromittere, cap. *Cum plures* 8, De officio delegati, in 6.

(4. Præventio fori seu jurisdictionis inducitur per citationem legitime interpositam. *Communis*, per textum in cit. cap. *Proposuisti* 18, De foro competenti, juncto *ejus summario* ; cap. *Non injuste* 14, De procur., cap. *Si quis justo* 46, § 1, *De elect.* in 6, l. *Si quis posteaquam* 7, l. *Qui appellat.* 29 et l. *Ubi acceptum* 30, ff. *De judiciis*, cum similibus.

(5. Ut præventio per citationem inducatur, requiritur, quod fuerit legitime facta. Citat. cap. *Proposuisti* 19, De foro competenti ; alias esset invalida ; et citatio invalida seu facta a judice incompetente vel a jure reprobata, non arctat citatum. Cap. *Bonæ memoriæ* 39, De electione, juncta ibi glossa finali communiter recepta ; nec perpetuat jurisdictionem citantis. Arg. cit. c. *Proposuisti* 19, De foro competenti, juncta glossa, *ibidem*, et DD.

(6. Ut per citationem inducatur præventio, atque perpetuetur jurisdictio judicis citantis, requiritur, quod dicta citatio emanaverit auctoritate judicis ad petitionem partis ; unde ubi agitur ad utilitatem privatam, non sufficit, quod judex motu proprio aliquem citaverit, aut quis extrajudicialiter alicui litem denuntiaverit, ut recte notant Abbas, in cit. cap. *Proposuisti*, num. 3 ; Barb., *ibid.*, num. 2 et 3 ; Bartolus, in l. *Ad peremptorium*, ff. *De judiciis*, et alii, arg. cit. cap. *Proposuisti*, ibi : « Ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam. »

(7. Sufficit tamen citatio facta a judice motu proprio, quando procedit ex officio ad utilitatem publicam, uti fit in judicio inquisitionis. Arg. cap. *Qualiter et quando* 24, De accusationibus ; et sic Abbas, *loc. cit.*, n. 3 ;

Eng., l. II *Decret.*, tit. 2, n. 52, et alii passim.

(8. Sufficit citatio unica et simplex ad notitiam citati perventa, sive sit verbalis, sive sit realis, seu facta per capturam. Mascardus, *De probationibus*, conclus. 1233, num. 7 et 8, et alii passim.

(9. Citatio autem realis fortior est ac præfertur citationi verbali etiam anteriori. Fagnan., l. v *Decret.*, in cap. *Pervenit* 2, De adulteriis, num. 40, ubi cum Bartol., in l. *Sepultura*, ff. *De sepulcr. violat.*, et aliis ibi citatis, docet, quod si in crimine misti fori, judex ecclesiasticus præveniat in citatione, laicus autem judex præveniat in capturam criminosi, adhuc præventio realis, seu captura facta a judice laico præfertur præventioni verbali, licet anteriori factæ a judice ecclesiastico, et idem tenet etiam Farinac., lib. I *Prax. crimin.*, tit. 1, *De inquisitione*, q. 7, num. 55, cum aliis ibi citatis; Reiffenstuel, lib. II *Decretal.*, tit. 2, num. 174, et alii; et id sentire videtur sacr. congreg. Immunit., *in sequent. decret.*

(10. In delictis misti fori, qui prævenit in captura reali, procedat, præterquam in censuris, nam super his solus judex ecclesiasticus procedere potest. S. C. Imm., *in Senogall.*, 9 Octob. 1640, lib. III *Decret.* Paul., p. 133.

(11. Judex, qui prævenit realiter, cognoscere debet causam misti fori, et in contumaciam uterque judex procedere potest. Sacra congregatio Immun., *in Cæsenaten.*, 11 Julii 1626, lib. I *Decret.* Paul., pag. 9.

(12. In dubio de præventione utriusque curiæ, causa stupri cognoscenda est ab episcopo. S. congr. Immunit., *in Anagnina*, 30 Martii 1666, lib. *Decret.* Borrom., pag. 146.

(13. Attenta præventione in causa vulnerum clerico inflictorum a laico spectat ad curiam episcopalem, non ad gubernatorem. Sacra congregat. Immunit., *in Senogallien.*, 11 Augusti 1631, lib. II *Decret.* Paul., pag. 87.

(14. Quando laicus dedit causam rixæ cum clerico a se invicem vulnerato, attendenda est præventio judicis laici. Sacra congregatio Immunitatis, *in Æsina*, 10 Januarii 1639, libr. III *Decret.* Paul., pag. 83.

(15. Data præventione per curiam ecclesiasticam in cognitione causæ criminis nefandi, et facta assignatione domus pro carcere, reus postea carceratus formiter per curiam sæcularem, restituendus est curiæ archiepiscopali in formalibus carceribus, inde non dimittendus, nisi consulta sacra congregatione. Sacra congregat. Immunit., *in Bononien*, 13 Martii 1683, lib. III *Decret.* Altoviti, pag. 153.

(16. Posita præventione curiæ laicæ super delicto misti fori, v. gr. stupri, curia, ecclesiastica abstineat a procedendo. Sacra congregatio Immunit., *in Nucerina*, 8 Julii 1687, lib. *Decret.* Martell., pag. 130.

(17. Amplia. Quamvis præcipitanter, et absque sufficientibus probationibus reus fuerit absolutus. Sac. cong. Immun., *ibid.*

(18. In dubio an testis laicus pro falsitate examinis commissa coram judice ecclesiastico puniri possit a judice laico, vel potius ab eodem judice ecclesiastico privative, non obstante præventione fori laici, congregatio censuit locum esse præventioni, nisi adsit contraria consuetudo. S. cong. Immun., *in Lycien.*, 11 Jan. 1665, lib. I *Decret.* Vall., pag. 166.

(19. Non obstante præventione fori ecclesiastici in causa furti sacrilegi sanctissimus avocat causam a curia ecclesiastica, et illam committit eminentissimo legato. Sacra congregatio Immunitatis, *in Urbinaten.*, 21 Septembris 1697, libr. II *Decret.* Vallemani 113, etiamsi fures sint coloni commendæ religionis Hierosolymitanæ. Eadem sacra congregatio Immun., *in Senogallien.*, 25 Febr. 1698, pag. 139.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(20. Gravissima hic se offert quæstio, an præventio locum sibi vindicet per citationem, ex l. *Diffamari*, c. *De ingen. et manumiss.*

(21. Præventionem, et litis pendentiam per citationem hanc induci non tam respectu judicii diffamatorii, sed et respectu ipsius causæ principalis, tradunt Ægid. Boss., *De crimin.*, tit. *De for. compet.*, n. 107; Blarer., ad l. *Diffamari*, c. 4, n. 4; adde etiam Mynd., ad eamdem l. *Diffamari*, cap. 5, § 1, num. 37 et sequent.

(22. At negant Brunemann. ad l. *Diffamari* fere per tot. c. *De ingen. et manumiss.*; Carpzov. lib. II, respons. 34, num. 10 et seq.; Zanger., *De exceptione*, part. II, cap. 13, num 31; Mev., decis. 108 fere per tot. par. I. Diffamatus enim, ut mox laudati auctores aiunt, non agit, sed per citationem alterum ad agendum invitat. Atque hinc inferunt quod ejus citatio nullam litis pendentiam, seu præventionem inducere potest.

(23. Alii distinguunt judicium diffamationis inter et causam principalem; tenentque induci præventionem quoad diffamationem, non item quoad causam principalem, cum sint separata judicia, quorum diversi sunt fines, Gall., lib. I, observat. 11, n. 6; Græv., lib. I, conclus. 11, n. 4.

PRAGMATICA SANCTIO GALLORUM.

Attexitur brevis historia de pragmatica sanctione, ejusque fatis.

(1. Cum Basileense concilium varia decreta contra Romanos Pontifices eorumque jura ac privilegia condidisset, 38, ejusdem canones in catalogum relati, Carolo VII, Francorum regi fuerunt a concilio missi. Rex in quodam conventu Bituricensi anno 1438,

eosdem canones concilii Basileensis recepit, ac famosa illa Gallorum *Sanctione Pragmatica* firmavit, in senatu Parisiensi promulgata. Cui deinceps Romani Pontifices acriter se opposuerunt. Juvat summatim illius articulos adducere.

(2. Sunt hi 1. Papa singulis decenniis concilium celebret. Si negligat, Patres suppleant. 2. Basileensis concilii auctoritas sit perpetua 3. Prælaturas electivas Papa non reservet, neque canonicatus, nisi in casibus in jure scripto expressis. 4. Electiones sint omnino liberæ. 5. Electionis forma observetur; et electus a prælatis confirmetur. 6. Papa huic sanctioni non deroget. Si faciat, deferatur ad generale concilium. 7. Si electio sit irrita, electoribus altera relinquatur. Electus ab immediate superiore confirmetur. 8. Generali synodo etiam Papa obediat, quatenus fides et schismatum abolitio postulat. 9. Concilii decreta a Christo protinus auctoritatem obtinent. 10. Ecclesiis digni præficiantur. 11. Exspectativis gratiis non sit locus. 12. Beneficia vivo rectore nemini reserventur. 13. In qualibet Ecclesia episcopali constituatur theologus. 14. In beneficiis conferendis præferantur graduati. 15. Graduati nomina sua offerant. 16. Collatio prima aliis facta, est nulla. 17. Nemo, quatuor dierum itinere Roma distans, in jus vocetur Romam, nisi in majoribus causis. 18. Appellatio fiat ad immediate superiorem. Exemptorum vero causam Papa judici regionis committat. 19. Qui inaniter ante sententiam appellat, 15 Florenos pendat, præter litis expensas. 20. Triennalis possessio quieta non amplius turbetur, nisi impedimentum justum obstiterit, quo minus potuerit possessor impeti. 21. Cardinales sint tantum 24, docti, xxx annorum, legitimis natalibus. 22. De dignitatibus ac beneficiis ecclesiasticis nihil prorsus, neque annatam, neque primitias Pontifex exigat. Secus irrita est provisio: et pœna Simoniacis debita infligatur. Scribis tantum et notariis merces solvatur. 23. Res divina sancte ac devote peragatur. 24. Qui tantum in aliqua horarum est præsens, non fruatur distributione quotidiana. 25. Hoc etiam ad decanum et præpositum extendendum. 26. Idem de garrientibus, aut deambulantibus in ecclesia. 27. Insuper unius mensis stipendiis priventur. 28. Tabula officiorum hebdomadalium in choro sit appensa. 29. Symbolum integrum canatur. 30. Camœnæ vulgi in ecclesia ne canantur. 31. Missa non celebretur sine ministro, illaque alta voce legatur. 32. Canonici debita non solventes statuto tempore, interdicuntur divinis et trimestri stipendio ecclesiæ. 33. Solemnibus diebus nullum celebretur capitulum. 34. Profana facessant ab ecclesia. 35. Clericus concubinarius post secundam sanctionis istius promulgationem non resipiscens, tribus mensibus fructibus beneficii careat. 36. Hæretici non denuntiati non sunt vitandi. 37. Nulli communitati sacris interdicatur, nisi per se ipsam, aut per magistratus suos deliquerit. 38. Non credendum litteris, quibus scribitur, quempiam beneficio suo se abdicasse, nisi testibus id, aut documentis idoneis comprobetur.

(3. Hæc sunt capitula *Sanctionis Pragmaticæ Gallicanæ*, ex concilio Basileensi prognata. Quamvis autem rex Carolus ista reciperet ac promulgaret, quoad ea tamen, quæ conciliabulum egit in deponendo Eugenio Pontifice, noluit consentire, quinimo ad disturbandum ibid conventiculum Ludovicum Filium ad fines Basileensium misit, qui cruento prælio Helvetiorum copias fudit. Porro successor Caroli VII, Ludovicus XI, rescidit quidem anno 1462 Sanctionem istam Pragmaticam (tanquam seditionis et schismatis tempore latam ad infringendam Sedis Apostolicæ auctoritatem), urgente Pio II, cui Ludovicus illam rescissionem promiserat, si quiete ad regnum perveniret.

(4. Verum cum Galli sanctionem regno admodum utilem dicerent, propter abolitionem appellationum, reservationum beneficialium, gratiarum exspectativarum, ac præsertim annatarum, per quas multum pecuniæ e regno esset exportatum, quoties minus ipsis cum Pontifice conveniebat, eamdem rursus instaurarunt. Donec anno 1516, illa in Lateranensi concilio abrogata inter Leonem X et Franciscum I. Bononiæ statutum est *Concordatum;* quo, sublata electionum libertate, concessum est regi jus præsentandi ad episcopatus et prælaturas Galliæ, Pontifici vero reservatæ annatæ, controversiæ ecclesiasticæ, ac jus confirmandi episcopos et prælatos sibi a rege legitime præsentatos.

(5. Ægre hoc concordatum clerus Gallicanus habuit, eo quod per illud capitulis sit adempta eligendi potestas, et electis impositum annatarum onus. Sed neque ipsi reges concordatum, quantumcunque sibi favens, integrum semper reliquerunt: quin ultra Sanctionem Pragmaticam, et Basileensis decreta est progressus Ludovicus XIV, dum cum Innocentio XI collisus, anno 1675, beneficiorum ecclesiasticorum collationem ac perceptionem fructuum ex beneficiis vacantibus, tanquam *jus regale* ac majestaticum prætendit. Unde magnæ illæ *Regaliarum* controversiæ, de quibus infra. V. REGALIA. His tandem sopitis, restitutum in integrum fuit *Concordatum*, agnitumque jus præsentandi ab ecclesiastica potestate esse concessum, permissæque Pontifici annatæ.

(6. Circumfertur præterea quædam antiquior Sancti Ludovici Galliarum regis sanctio pragmatica, quam anno 1268, vel, ut aliis placet, 1269 statuisse dicitur, ut ecclesiarum prælatis, patronis, et beneficiorum collatoribus ordinariis jura sua integra serventur ut liberæ sint ecclesiarum electiones, Simonia eliminetur. Provisiones beneficiales secundum juris communis dispositionem fiant. Libertates ac privilegia ecclesiis et monasteriis concessa, rata firmaque maneant. Additurque articulus, quo vetatur, ne curia Romana exactiones pecuniæ in Ecclesia Gallicana faciat.

(7. Verum S. Ludovici regis constitutio-

nem anno 1228, præcipue adversus hæreticos latam noveramus ab Innocentio IV, in litteris ad reginam Franciæ anno 1250 scriptis, atque a Baluzio in *Appendice conciliorum Galliæ*, tit. 20 editis laudatam. Sed quod ad sanctionem illam ann. 1268 spectat, eam plures eruditi viri, ut Thomassinus, Bollandiani, P. Roncaglia in Notis ad Natalis Alexandri *Historiam ecclesiasticam*, ac Diarii, ecclesiastici Romani auctores, et quod mireris magis, Bohemerus in suis ad Petri de Marca librum IV, cap. 9, observationibus, non immerito supposititiam habent. Profecto præterquam quod aliter ejus editiones maxime discrepant, ut vel Cabassutii *Notitiam ecclesiast.*, ad ann. 1268; cum Richerii *Historia concil. general.* l. XI, c. 7, conferenti constabit; qui vitam et gesta S. Ludovici scripserunt, nullam hujus pragmaticæ mentionem subjiciunt; quin potius Guillelmus ipsius capellanus in libro *De illius vita et miraculis* insignem erga Sedem Romanam devotionem et obedientiam prædicat ut, *admodum improbabile inde evadat*, inquit citatus Bohemerus, « regem hanc talem sanctionem obedientiæ, venerationi huic contrariam unquam condidisse. » Equidem pro vindicanda hac sanctione Natalis Alexander (ad sæc. XIII, cap. 10, art. 3) adducit notabilem quemdam locum ex Matthæi Parisii *Historia Anglicana* ad annum 1247. Verum quæ ibi Parisius tradit, eodem Bohemero judice, « vix trahi possunt ad Pragmaticam hanc sanctionem, quæ demum anno 1268, et sic longe post viginti annos lata fertur, atque inde vel occasio, vel causa hujus edicti promulgandi desumi haud potuit. » Monet præterea P. Biner in suo *Apparatu eruditionis* (p. VI, cap. 1, art. 4, § 1, pag. 15) notum esse, quam modica adhibenda sit fides Parisio in Romanos Pontifices scribenti, ac præterea articulum sextum de prohibitione exactionum, ad quem Parisii locum nonnulli trahunt, alienum esse a temporis illius usu, cum pro Terræ Sanctæ necessitatibus plures per Galliam, et quidem rege ipso consentiente, sint factæ. Sed quoniam ineptus quidam scribillator nuper hanc sanctionem Romanæ Sedi objicere ausus est, brevi habebunt lectores mei commentariolum, quo anonymi illius tam inconsulta temeritas, atque inscitia pro meritis castigabitur.

PRECARIUM, PRECARIÆ.

SUMMARIUM.

1. Precarii definitio, ad num. 2. — 3. Precarium differt a donatione, nec non a commodato, ad num. 7. — 8. Quomodo precarium exspiret, ad num. 10. — 11. Precaria quid sit, et quomodo a PRECARIO differat, ad num. 17. — 18. Precaria quo modo exspiret. — 19. Alia ad rem ad num. 22.

(1. Precarium est, quod « precibus petenti utendum conceditur tandiu quandiu is, qui concessit, patitur. » Sic expresse definitur in l. *Precarium* 1, ff. *De precario*, et concordat cap. *Precarium* 3, De precariis, ibi : « Precarium utendum conceditur, quandiu patitur qui concessit. »

(2. Precarium est species quædam liberalitatis, adeoque contractus gratuitus; textu expresso in citat. leg. *Precarium*, § 1, ff. *De precario*, ibi : « Quod genus liberalitatis ex jure gentium descendit. »

(3. Precarium differt a donatione per hoc, quia qui donat, sic dat, ne amplius recipiat; qui autem precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere seu revocare, textu expresso in citat. leg. *Precarium*, § 2, ibi : « Et distat a donatione, eo quod qui donat, sic dat, ne recipiat; at qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit precarium solvere. »

(4. Precarium quamvis ex cit. l. *Precarium*, § 3, simile sit commodato, quantum ad hoc quia, etiamsi, qui commodat alteri rem suam, sic commodat, ut eam non faciat recipientis, sed post certum tempus, aut completum usum ab eo recipiat, ibi : « Et est simile commodato, nam et qui commodat rem, sic commodat, ut non faciat rem accipientis, sed ut ei uti re commodata permittat. » Nihilominus differt a commodato in pluribus aliis. Sic communis doctorum.

(5. Primo igitur differt precarium a commodato, quia qui rem commodatam recipit, nec civiliter, nec naturaliter possidet, cum rei commodatæ possessionem retineat ipsemet commodatus. Leg. *Rei commodatæ* 8, ff. *Commodati*, ibi : « Rei commodatæ, et possessionem, et proprietatem retinemus; » et concordat § *Possidere*, Instit. *De interdictis;* at vero is, qui precario rem accepit, naturaliter eam possidet, remanente possessione solum civili penes dominum concedentem. L. *Et habet* 15, § 4, ff. *De precario*, et *ibi* Glossa, verb. *Corpore*, et verb. *A possessione*, et Glossa; in cap. *Precarium* 3, De precario, verb. *Precarium:* Azor., part. III, lib. VII, c. 2, quæst. 4; Pirrhing., lib. III *Decretal.*, tit. 14, sub num. 6, verb. *Secundo differunt;* Reiffenstuel, *ibid.*, num. 8, et alii passim.

(6. Secundo differt precarium a commodato, quia commodatum conceditur utendum ad certum, et specialem usum et ad certum tempus expressum, vel tacitum, ut si alicui commodetur equus ad faciendum iter, ad quod certum tempus requiritur, videlicet quantum ad commode faciendum tale iter sufficit et exigitur. L. *Interdum* 73, in princip., et l. *Continuus* 137, § *Cum ita*, de verb. *Obligat.* Precarium autem non datur ad certum determinatum usum, neque ad certum tempus, sed quandiu concedens permiserit, sive precarium non revocaverit. Cit. l. *Precarium* 1, ff. *De precario*, et cit. cap. 3 *Precarium*, De precario; imo etiamsi precarium concedatur ad certum tempus, v. g. ad Kalendas Julias, ut in leg. *Cum precario* 12, ff. *De precario;* tamen eo

pacto conceditur, ut semper liberum sit concedenti revocare rem precario concessam, etiam ante tempus illud finitum; textu expresso in cit. leg. *Cum precario*, ff. *De precario*, et concordat citat. lex *Precarium*, et cit. cap. *Precarium*, juncta Glossa, *ibidem* verb. *Per conventionem*, et tenent Abbas, *ibidem*, n. 11 et 12; Pirrhing., *loc. citat*, num. 6; Reiffenstuel, *loc. citat.*, num. 6 et 7, et alii communiter.

(7. Tertio differt precarium a commodato, quia qui rem precario accepit, tenetur duntaxat ex dolo et culpa lata, quæ dolo in jure æquiparatur, non tamen ex culpa levi et levissima. L. *Quæsitum* 8, § 3, ff. *De precario*; l. *Contractus*, 22 ff. *De regul. juris*. Qui autem commodatum accepit tenetur etiam ex culpa levi et levissima, cit. leg. *Quæsitum* 8, § 3, ff. *De precario*; ubi etiam ratio affertur, quia precarium totum procedit ex mera liberalitate concedentis, qui potest illud revocare quandocunque voluerit, et ideo sibi imputare debet, si ipsum non revocaverit antequam accipiens commisisset culpam levem in ejus custodia; secus autem est dicendum de commodato, quia ipsum non potest revocari ante completum usum, sive tempus determinatum : unde commodatarius tenetur adhibere in custodia rei sibi commodatæ majorem diligentiam, quam is, qui precario accepit in custodia rei precario acceptæ. Sic Glossa, in citat. leg. *Quæsitum*, § 3, verb. *Ex liberalitate*; Abbas, in citat. cap. *Precarium*, n. 15: Pirrhing., *loc. citat.*, num. 6, verb. *Tertio differt*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 9, et alii passim.

(8. Precarium exspirat per revocationem concedentis. *Com.* per text. in l. *Precarium* 1, et l. *Ait prætor* 2, De precario, et c. *Precarium* 3, De precariis, ibi : « Precarium utendum conceditur, quandiu patitur qui concessit: » uti expresse etiam dicitur in cit. l. *Precarium*, per verb. adducta sup. num. 1.

(9. Item precarium exspirat moriente illo, cui concessum est, non item morte illius, qui concessit. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, De precariis, ibi : « Solvitur quoque obitu ejus cui concessum est, non etiam concedentis.» Licet enim exspiret per obitum ejus, cui concessum est, ex quo precarium sit beneficium personale ipsi precanti concessum, et beneficium personale sequatur personam, et cum ipsa exstinguatur, textu expresso in c. *Privilegium* 7, De regul. juris in 6, ibi : « Privilegium personale personam sequitur, et exstinguitur cum persona. » Tamen non exspirat per obitum ejus, qui concessit, sed transit ad ejus hæredem; textu expresso in l. *Quæsitum* 8, § 1, et l. *Cum precario* 12, § 1, ff. *De precario*, ibi : « Precarii rogatio et ad hæredem ejus, qui concessit, transit; ad hæredem autem ejus, qui precario rogavit, non transit, quippe ipsi duntaxat, non etiam hæredi concessa possessio est. »

(10. Item precarium exspirat, si istud concedens, rem precario concessam alienaverit; tunc enim emptor eam revocare potest, et sic per ejus revocationem exspirat, et tollitur precarium. *Communis*, textu expresso in cit. c. *Precarium* 3, De precariis, ubi dicitur, quod solvitur precarium : «Aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti, quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. »

(11. Precariæ seu *precaria* in singulari numero, est contractus jure canonico introductus, quo alicui ad preces, et plerumque causa remunerationis ususfructus alicujus prædii vel alterius rei ecclesiasticæ immobilis ad dies vitæ, vel ad aliud tempus conceditur, ea lege, ut singulis quinquenniis renovatio hujus concessionis, seu contractus petatur. Sic in re communis, per text. in c. *Ea etiam* 2, c. *Precariæ nomine* 3, c. *Precariæ*, De quinquennio 4, et c. *De precariis* 5, caus. 10, q. 2 et c. *Precariæ* 1, et c. *De precariis* 2, De precariis.

(12. Contractus precariæ seu precarium multum differt a contractu precarii : primo enim differt, quia precario concedi possunt tam res mobiles quam res immobiles: item jura et servitutes, v. g. iter, vel actus per fundum alterius; l. *Prætor* 2, § l. *In rebus* 4, in princip. ff. *De precario;* precariæ autem locum solum habent in possessionibus seu rebus immobilibus. C. *Ea etiam* 2, § *Si œconomus*, et cap. *Precaria a nemine* 3, caus. 10, q. 2. Et sic notant Pirrhing., l. III *Decretal.*, tit. 14, n. 10; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 11, et alii.

(13. Secundo differt contractus precariæ, seu precariarum a contractu precarii, quia precarium ordinarie ad certum et determinatum tempus non conceditur, sed solum tandiu quandiu placuerit concedenti. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, c. *Precarium* 3, De precariis; precariæ autem concedi possunt, vel ad dies vitæ, vel ad aliud certum tempus, quamvis de quinquennio in quinquennium renovari debeant. C. *Precariæ* 1, et c. *Precarium* 3, De precario, c. *Precaria de quinquennio* 4, caus. 10, q. 2.

(14. Tertio differt contractus precariæ, seu precarium a contractu precarii, quia precarium potest semper revocari pro arbitrio concedentis. L. *Precarium* 1, ff. *De precario*, capit. *Precarium* 3, § 1, De precariis; precariæ autem revocari non possunt, antequam tempus concessionis sit elapsum, textu expresso in c. *Precarium* 3, § final. *De precariis*, ibi : « Porro precariæ, quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ. »

(15. Dummodo tamen precariæ de rebus Ecclesiæ non sint irrationabiliter, seu in grave damnum Ecclesiæ factæ; nam in tali casu revocari possent ac deberent a successore concedentis; textu expresso in cap. *De precariis* 2, De precariis juncta glossa communiter recepta, *ibid.*, verb. *Ab eo;* ubi insuper adductis variis juribus, dicit posse et debere etiam revocari ab ipsomet concedente, et sic tenent Engel., l. IV *Decretal.*, tit. 14, n. 5; Reiffenstuel, *ib.*, n. 14, et alii passim.

(16. Et ratio est clara, quia ad alienationem quamcunque rerum ecclesiasticarum, imo etiam ad locationem ultra triennium requiruntur solemnitates juris; textu expresso Extravag. *Ambitiosæ*, De rebus eccles. non alienand. Unde cum precariæ contineant hujusmodi alienationem similem locationi ultra triennium, ex quo, ut patet ex dictis per illas precarias concedatur ususfructus rei ecclesiasticæ immobilis ad dies vitæ, vel ad certum tempus, si concedantur, ut fieri solet, ultra triennium, requiruntur solemnitates juris, quæ si non adhibitæ fuerint, tales precariæ, utpote nullæ, ipso jure revocari possunt, ac debent, nedum a successore, sed etiam ab ipsomet concedente, seu alienante. (17. Secus autem, si precariæ essent concessæ ad solum triennium, seu infra triennium, quia tunc cum non requirantur solemnitates juris, sicuti nec requiruntur ad locationem (cui assimilantur) non excedentem triennium ex citat. Extravagant. *Ambitiosæ*, De reb. eccles. non alienand., si rationabiliter, et sine gravi damno Ecclesiæ sint concessæ, revocari non debent, nec possunt, nec a successore, nec ab ipsomet concedente, ut patet ex dictis verb. Alienatio, et verb. Locatio.

(18. Precariæ exspirant, quando ipsæ fuerunt concessæ ad longum tempus, et elapso quinquennio, is, qui eas accepit, non petiit renovationem earum, ut colligitur ex c. *Precariæ*, De quinquennio 4, caus. 10, q. 2, et c. *Precariæ* 1, De precariis; ubi expresse præcipitur, quod « precariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem et antiquam consuetudinem renoventur ; » adeoque qui negligunt sic renovare, cadunt jure suo, sicuti cadit suo jure vassallus non petens renovationem investituræ a novo domino intra legitimum tempus, ut recte probant Abbas, in cit. cap. *Precariæ* 1, De precariis, num. 1 ; Pirrhing., *loc. cit.*, num. 14; Reiffenstuel., *loc. cit.*, n. 21, et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(19. Varias a variis adductas rationes, cur in precario præstetur dolus, et, quæ in civilibus nomine doli venit, *culpa lata*, et in commodato præstetur culpa etiam levissima, affert, et una confutat Jacob. Gothofred., in l. 23, ff. *De regul. jur.*

(20. Meo judicio : « Ulpiani rationi (recte inquit idem Jacobus Gothofred., ubi supra) adhærendum est in d. leg. 14, § 11, *De furt.*, quæ huic conjungenda est, ut et secundæ, quæ ab interpretibus redditur, sed quas ita evolvo. In precario ideo dolus duntaxat præstatur, eo quod hæc liberalitas sit, seu donatio, qua scilicet possessio rei datur, donatur, leg. 15, § *Eum, qui de precar. conceditur* (qua quidem in re concedendi vox propria est leg. 1, in princip. § 2, leg. 4, in fin. leg. 6, § 4, leg. 7, 8, § 3, leg. 12, § 1, *De precar.*, l. 1, § 11, *De itinere actuque privat.*, l. 163 infr.) etsi non perpetuo jure habenda (precario enim id opponitur) attamen proprio interim quodam jure precarium conceditur possidendum, fideique rogantis committitur, sic ut re tanquam sua, qui precario habet, interim utatur, eamque possideat. Quare ab eo culpa exigi non debet, nec potest, cum res ejus sit interim quodammodo ; sed dolus tantum, quia rèddendi conditio ei inest; nam, etsi rogantis arbitrio res utenda, possidenda conceditur, tamen ex fide bona oritur precarium, l. 2, § 2, ff. *De precar.*, quæ in omnibus contractibus, quibus vitæ societas continetur, præstanda est. Neque is, qui precario rogavit, eo animo possessionem nanciscitur, ut credat se dominum esse, leg. 13, § 1, ff. *De publician.* Eadem proinde hic ratio, quæ in deposito, quod in utroque res in totum fidei, arbitrioque accipientis deposita, vel precario data committatur, concedatur, »

(21. Titulus *Precariæ* olim denotavit « concessionem ad preces factam ex largitate episcoporum, qua ostendebatur res tales mansisse in dominio Ecclesiæ, et redditus tantum detentori attributos fuisse. » Ea de causa antiquitus priusquam beneficia ecclesiastica ita ut hodie ordinata fuissent, clerici ab episcopo nonnunquam bona ecclesiastica in vicem salarii fruenda hoc titulo occuparunt, ut docet concilium *Toletanum* vi, cap. 5, relatum in cap. 14, caus. 12, quæst. 2.

(22. Laici quoque nonnunquam per preces ab episcopis obtinebant, ut rerum ecclesiasticarum redditus usque ad vitam suam perciperent, maxime qui valde pauperes erant, idque quia ex penu Ecclesiæ alendi erant omnes pauperes. Confer. de precariis, Bohemer., in *Decretal.*, l. III, t. XIV per tot.

PRECES PUBLICÆ.

* Principes sæculares, si petant ab episcopo, ut preces publicæ indicantur pro necessitate status, id utique potest, et debet. Nonnisi vero summa abusio esset, si etiam ex consuetudine principes, episcopali auctoritate neglecta, indicere illas vellent. Benedictus XIV, constitut. *Bull.*, tom. 1, num. 82, incip. *Quemadmodum preces*. V. *addit. Cass.* v. Oratio, sub n. 33

PRESBYTERATUS.

Vide verb. Ordo, a n. 48 ad 50.

PRESBYTERIUM.

Lubet de presbyterio sequentia tradere.

(1. Cum multa presbyterium significare possit, id præsertim considerandum, quod ad ecclesiarum regimen spectat, hoc nomine a dignioribus, qui in clero sunt, nempe pre-

sbyteris, sumpto, totius cleri cœtum significari. Nimirum presbyterorum, præsertim, sed et diaconorum, imo universi cleri consilia adhibebant episcopi, sive de ordinandis clericis, sive de recipiendis pœnitentibus, sive de hæresibus condemnandis, sive de alio quopiam gravi negotio ecclesiastico ageretur. Hoc quod hic presbyterium dicimus, alii veterum senatum Ecclesiæ appellant.

(2. Certe ad Carthaginensem Ecclesiam quod spectat, ex pluribus Cypriani testimoniis manifeste liquet, ejusmodi morem in ea perpetuo servatum, ut nil grave episcopus sine cleri sui consilio perageret. Et sane ep. XXIII, *al.* XXXVIII, De clericorum ordinationibus hæc habet: « In ordinandis clericis solemus vos ante consulere, et mores, ac merita singulorum communi consilio ponderare. » Et generatim de universo ecclesiastico regimine, epist. VI, *al.* XIV, scribit: « Ut ea, quæ circa Ecclesiæ gubernaculum utilitas communis exposcit, tractare simul, et plurimorum consilio examinata limare possimus. »

(3. De universis Africanis Ecclesiis conc. Carthag. IV, can. 18, sic decrevit: « Ut episcopus nullius causam audiat absque præsentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia episcopi, nisi clericorum præsentia confirmetur. »

(4. Eamdem regulam tum Ephesi in condemnando Noeto, tum Alexandriæ in prima Arii ejectione fuisse servatam, testatur Epiphanius. Tum Cotelerius in suis adnotationibus ad constitutiones sic dictas Apostolicas formulam quamdam depositionis Arii ex antiquo quodam manuscripto erutam evulgavit, quæ æque episcopos diœceseos Ægyptiacæ, ac presbyteros Alexandrinos Arii depositioni suffragatos exhibet.

(5. Idem quoque in Origenis condemnatione obtinuisse testatur Pamphilus, qui lib. XI *Apolog. pro Origene apud Photium*, c. CXVIII, narrat *synodum episcoporum et presbyterorum adversus Origenem* fuisse habitam, cujus decreto Alexandria ejiciendum sancitum est, nec ipsi permittendum, ut ibi vel doceret, vel habitaret.

(6. Antiochiam quoque ad Pauli Samosateni causam discutiendam, eumdemque deponendum plurimos quoque presbyteros cum episcopis convenisse testatur Eusebius, lib. VI, cap. 28.

(7. Neque aliud a primis usque temporibus Romani Pontifices servarunt. Plura exempla dabit Selvaggius *Antiquit. Christianar.*, lib. I, cap. 16, pag. 9. Paucis contentus ero. S. Cornelius a. 251 Cypriano scribens, qua demum ratione ad ejurandum schisma perducti fuerint Maximus presbyter, Urbanus et Sidonius, ait: « Omni igitur actu (eorum) ad me perlato, placuit contrahi presbyterium (adfuerunt etiam episcopi quinque, qui et hodie præsentes fuerunt), ut, firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statueretur. » Coegit etiam a. 385, Siricius presbyterium adversus Jovinianum hæreticum, ut ipsemet scribit ep. VII, in eoque « omnium nostrum tam presbyterorum et diaconorum, quam etiam totius cleri (en quid presbyterium fuerit) unam scitote fuisse sententiam, Jovinianum sociosque damnandos esse. » Hinc intelligere est quid omne *Presbyterium Romanæ Ecclesiæ* fuerit, quod Liberius, ep. 11, *ad Ursacium*, etc., *testes* appellabat, etiam S. Innocentius I, *Consessum presbyterii;* id est cleri Romani, et acta in eo confecta urget, ep. 3.

(8. Quod hi *presbyterium* vocarunt, Zosimus, ep. 8, *Sedis Apostolicæ cœtum* dixit. Bonifacius quoque *presbyterio universo* litteras se prælegisse, quibus Thessalonicensem episcopum in vicaria Sedis Apostolicæ delegatione confirmaverat, testatur ep. 15. Huic vero presbyterio, quod Romanæ Ecclesiæ synodum diœcesanam non immerito dicas, aderant quoque episcopi, quos in Urbe esse contigisset; ut vel Cornelii recitatus locus ostendit.

PRETATICUM.

Vide verb. HEBRÆUS, n. 7.

PRIMÆ PRECES IMPERATORIS.

Vide verb. BENEFICIA, art. 12 per totum.

PRIMATES.

De primatum jurisdictione, et præeminentia sequentia delibasse juvet.

(1. Qui apud Græcos *exarchi* dicti sunt, *primates* apud Latinos fuere. Ut autem apud Græcos exarchorum, ita etiam apud Latinos diversa primatum, et acceptio fuit, et potestas: alii enim jam a primis temporibus integram regebant diœcesim, ut et Romanus Italiam, et Carthaginensis Africam, et multo post Hispaniam Toletanus. Alii vero diœcesis tantum parti præerant; ut Lugdunensis et Bituricensis certis quibusdam Galliæ provinciis: et ætate nostra, quod antea factitatum nusquam legitur, *primates* dicuntur multi, quorum jurisdictio tum primatialis, tum metropolitana iisdem est terminata finibus. Sed illorum dispar est ratio, sunt enim qui nullis unquam præfuerint metropolitanis, ut Rothomagensis: sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *officiales;* quorum alter metropolitani jure, alter primatis judicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis: apud alios vero idem est judex primatis, qui metropolitæ.

(2. In Africa tot erant *primates*, quot provinciæ; provinciam quisque suam admini-

strabat: Carthaginensi parebant omnes. Illorum jura eadem fuerunt, quæ apud alias gentes metropolitanorum. Inter illos tamen et metropolitas hoc intererat, quod metropoles statæ et fixæ semper erant; primæ autem sedes in Africa desultoriæ, et nunquam fere eædem, sed nunc hæ, nunc illæ; cum metropolitanum ipsa metropolis faceret, primam sedem ipse episcopus: nec enim urbi, si Carthaginem exceperis, sed ætati, et ordinationis prærogativæ addicta fuit primatis dignitas; quo quisque antiquior in provincia episcopus, is eo primatui vicinior; ille demum *primas*, qui omnium antiquissimus.

(3. Olim in synodis generalibus post patriarchas, primatum, ut potior auctoritas, ita honestior locus erat: ii erant omnino tres, Thraciæ Heracleensis, Ephesinus Asiæ, Ponti Cæsareensis. Illis proximus erat Thessalonicensis vicarius, qui jussu Romani præsulis toti Illyrico præerat. Huic assidebat episcopus Carthaginensis, ut ex quinta synodo intelligere licet.

(4. Si generalis synodus hoc tempore habenda foret, hæc fere esset, si Jacobatio aliisque credimus, considendi ratio. Primum locum, ut par est, obtinet Summus Pontifex, princeps et moderator totius concilii; secundum Ostiensis episcopus, cujus est consecrare Romanum antistitem; tertium Constantinopolitanus patriarcha, qui Innocentii III, conciliique Lateranensis suffragio prælatus est cæteris; quartum Alexandrinus; quintum et sextum reliqui duo, Antiochenus et Hierosolymitanus. Hos excipiunt Occidentis patriarchæ, aliis nomine quidem pares, re tamen et dignitate inferiores multo, Bituricensis, Venetus, Cantuariensis, quibus, ut nonnullis placet, Pisanus additur. Deinde sedent primates, ut Lugdunensis, ut Toletanus, etc.

PRIMICERIUS.

Hæc quæ sequuntur, de primicerio notasse expediat.

(1. Primicerius, generaliter loquendo, dicitur ille qui primus juxta antiquorum consuetudinem erat scriptus in ordine ceræ seu scripturæ. Mos enim erat antiquis in tabulis ceratis et pugillaribus scribere, et hinc quicunque in quolibet hominum ordine primo loco scriptus erat in albo, seu tabula cerata, *primicerius* appellabatur; et qui secundo loco *secundocerius*, et qui tertio, *tertiocerius*, ut colligitur ex l. *Primicerius* 2, et l. *Lege pragmatica* 4, De domesticis et protectoribus; sic *in Rubrica*, cod. *De primicerio*, lib. XII. Primus notariorum appellatur *primicerius*, eo quod in matricula notariorum primo loco sit scriptus, ut explicat Glossa, *ibidem*. Similiter l. *Primicerium* 2, cod. *De Fabricensibus*; primus Fabricensium vocatur *primicerius*, ut tradunt Gregor. Tholosan., lib. XV *Syntagm. jur.*, cap. 22, num. 5 et sequent.; Azorius, part. II, lib. III, cap. 16, quæst. 1; Pirrhing., lib. I *Decret.*, tit. 25, numer. 1; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 1, et alii passim.

(2. Quoad præsens autem *primicerius* dicitur *primus cantor*, seu primus in cantu seu choro, qui alio nomine appellatur *præcentor*, ut patet ex cap. *Cum olim* 6, De consuetud., et qui secundum locum post ipsum tenet, ejusque absentis vices gerit, vocatur *succentor*, ut cap. *Inter dilectos* 11, De excessibus prælator., sive *vicecantor*; Azor., *cit.*, part. 2, lib. III, c. 22, q. 2; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 1, et alii; et alicubi vocatur, *Magister scholarium*, seu *Scholasticus*. Sic notat Hostiensis, in *Summar.*, n. 1, tit. *De primicerio*; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 1; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 1 et alii.

(3. Primicerii officium describitur, in cap. *Perlectis* 1, § *Ad primicerium*, dist. 25, et c. *Unic.*, De officio primicerii, quod sit præesse diaconis et reliquis clericis in docendo ordinem, et modum psallendi et canendi in choro pro diversitate et solemnitate temporum, et ad ipsum spectet divinum officium ordinare, psalmos, lectiones, responsoria, et alia hujusmodi assignare, quæ quisque clericorum dicere debeat, ipsumque chorum regere et operam dare, ut omnes ab ipso, vel a quo ipse jusserit, instruantur, et disciplina inter eos observetur, tanquam pro iis rationem coram Deo redditurus, alioquin enim tenebitur de negligentia in officio suo commissa.

(4. Primicerius, cantor seu præcentor in illis locis, seu ecclesiis, in quibus ratione sui officii præcedit aliis canonicis, censetur constitutus in dignitate seu personatu, ibique primiceriatus est dignitas, seu personatus, ut constat ex cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus, et cap. *Cum olim* 6, De consuetud. Ubi vero nullam præeminentiam, seu præcedentiam inter alios canonicos habet, non censetur in dignitate seu personatu constitutus, sed ibi nudum officium, seu administrationem habet. (5. Et idem dicendum est de thesaurario sacrista et custode. Azorius, *loc. cit.*, cap. 16, qu. 3, et cap. 22, q. 1; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 2; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 4; Layman., in cit. cap. *Unic.*, De officio primicerii, et alii passim.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(6. Vicarii *nati* episcopi primitus fuere *archidiaconus et archipresbyter*. Additus postmodum fuit in ecclesiis cathedralibus *primicerius*, qui ex delegata potestate episcopi præerat clero inferiori seu minori. (7. Primis temporibus hæc potestas archidiacono demandata erat ab episcopo, ut omni clero, etiam presbyteris et archipresbyteris præesset, ut ejus quasi esset administrator, et vicarius generalis. Cum vero hic potissimum auctoritatem suam in clerum majorem et superiorem extendisset, substitutus est ei alius vicarius, a quo clerus inferior regeretur. Thomassin., *Vet. et nov. Eccles. disc.*, t. 1, lib. II, c. 103, § 10. (8. Factum

est inde, ut in absentia episcopi his tribus vicariis *archidiacono*, *archipresbytero* et *primicerio* gubernacula Ecclesiæ demandarentur : ut mox laudatus auctor, *loco citato*, § 3, ex Epistola Papæ Martini ostendit.

(9. Plene officium primicerii in cathedralibus describit Isidorus, in c. 1, d. 25 : « Ad primicerium, inquit, pertinent acolythi, exorcistæ, psalmistæ atque lectores. » Pergit vero : « Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate et officio meditandi et peragendi sollicite lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium et responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque, et modus psallendi in choro pro solemnitate temporum, ordinatio quoque pro luminibus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum, quæ sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus jejuniorum parochianis ipse per ostiarios dirigit; clericos, quos delinquere cognoscit, ipse distinguat. Quos vero emendare non valet, eorum excessus ad cognitionem episcopi deferat. Basilicanos ipse constituat, et matriculam ipse disponat. » Plenius hoc declaratur in c. unic. *De offic. primicer.*, ubi additur, quod præsit diaconis et reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis, quamvis sub archidiacono constitutus sit, et ejus sub-officialis esse videatur.

(10. De primicerio juxta hodiernam disciplinam consule Corvin., *De person. et benefic. eccles.*, tit. *De primic.*

(11. Alias constat primicerium vocari antesignanum cujuscunque officii civilis et sacri. Fit hoc sensu in antiquis monumentis mentio « primicerii notariorum, palatii, aulæ, sacri cubiculi, sacrarum largitionum, defensorum, judicum, lectorum, silentiorum, » etc. Ducange, in *Glossar. ad script. med. et infim. Latinit.*, voce *Primicer.* Confer. etiam Jacob. Gothofred., *ad l.* 19, C. *Theodos.*, De palatin. sac. larg.; Brisson., *De verb. signific.*; voce *Primicerius*. (12 Sicuti itaque qui primum locum tenebant, *primicerii* appellabantur ; ita qui secundum et tertium locum, dicebantur *secundicerii*, *tertiocerii* ; Brisson, *ubi supra* (71).

PRIMITIÆ.

SUMMARIUM.

1. Primitiæ quid importent, ad num. 4. — 5. Primitiæ lege veteri debebantur jure divino positivo. — 6. Quid juris sub lege nova, ad num. 7 — 8. Quænam differentia intercedat inter primitias, decimas et oblationes ? — 9. Alia ad rem, ad num. 19.

(1. Primitiæ sunt primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, arborum, et hujusmodi. *Communis*, et colligitur aperte ex lib. *Exodi* XXIII, 16 et 19, ex lib. *Num* XVIII, 12, et ex lib. *Deuteronom.* XVI, 2. (2. Vocantur autem *primitiæ*, quia sunt primi fructus. *Communis*, per text. in lib. *Num.* XVIII, 12 et 13, ibi : *Quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi, universa frugum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedant in usus tuos.* Insuper Barbosa, in *Rubric.*, De primitiis, n. 6; Sylvester, verb. *Decimæ*, n. 1 in fine; Reiffenst., lib. III *Decretal.*, tit. 30, 171, addunt vocari *primitias*, quia sunt fructus optimi, sive primi in bonitate, per text. in cit. lib. *Num.* XVIII, 12, ibi : *Omnem medullam olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino,* » etc. Quod negant Suarez, lib. I *De divino cultu*, cap. 8, num. 2; Pirrhing., lib. III *Decretal.*, tit. 30, num. 169, et alii dicentes, quod significantur hic nomine primitiarum primi fructus tempore, non bonitate, id est optimi, ut colligitur in citat. lib. *Numer.* XVIII, 13, ibi : *Universa frugum initia* (id est primitias), *quas gignit humus*, etc.

(3. Per primitias non intelliguntur, nec olim intelligebantur, omnes primi fructus alicujus terræ, agri, verbi gratia, aut vineæ, nec erat quantitas certa et determinata; postea vero fuit determinata hæc quantitas, scilicet, quod nemo plus quam quadragesimam partem dare teneretur, et nemo minus quam sexagesimam dare posset de primis fructibus, textu expresso in cap. *Decimam partem* 4, De decimis, primitiis et oblationibus, § *At vero*, ibi : « At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ; traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inditam; quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus, qui minimum, sexagesimam ; inter quadragesimam et sexagesimam licebat quodcunque voluissent offerre; quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter definitur propter sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis. »

(4. Ad primitias reducuntur omnia primogenita, id est primi partus, tam de hominibus quam de animalibus, qui Deo specialiter offerri et sacrificari debebant, juxta cap. XIII *Exodi*, vers. 2, ibi : *Sanctifica mihi omnem primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus quam de jumentis*, et cap. XVIII *Num.*, ibi : *Quidquid primum erumpit e vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino*,

(71) *Vide* hac de re disserentem cum primis illustriss. Cyrenensium episcopum Aloysium Galletum in egregio opere, quod *De primicerio*, edidit : ubi et illud pag. 26, animadvertit, inter primicerios, qui Romæ erant, *primicerium notariorum eminuisse*, huncque illum fuisse, qui vel *primicerius* absolute appellabatur, vel *primicerius sanctæ Sedis Apostolicæ*, vel *primus primicerius*, vel etiam *primicerius judicum*.

sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit, ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias.

(5. Primitiæ in lege veteri debebantur jure divino positivo. *Communis*, per text. in cap. XXIII, vers. 19 *Exod.;* c. XVIII, vers. 12 *Num.;* c. XVI, vers. 2 *Deuteron.*, cum similibus.

(6. Primitiæ secundum substantiam, quatenus videlicet spectent ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ etiam in lege nova adhuc debentur de jure divino; formaliter vero sumptæ, seu pro certa quantitate, debentur solum jure humano. Prima pars colligitur ex cap. *Revertimini* 65, caus. 16, quæst. 1, ubi decimæ ac primitiæ quoad substantiam jure divino obligari supponunt, et capit. *Tua* 26, De decimis, primitiis et oblationibus, ubi expresse habetur : « Nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas et primitias asseverans, etc., diminui valeant. » Et tenent Glossa, in cap. *Ecclesias* 1, caus. 13, q. 1, verb. *Primitias ;* Guttierez, *Canonic. qq.*, lib II, cap. 21, num. 6; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 27, numer. 5; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 175; Didac., et alii. Secunda autem pars clare patet ex cap. *Revertimini* 65, cap. 16, quæst. 2, et cap. *Decimas* 1, ead. caus. 16, quæst. 7, ibi : « Oportet autem... primitias, quas jure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere; » cap. *Præter* 6, dist. 32 in fine, ibi : « Primitiæ.... fideliter reddantur a laicis.

(7. Primitiæ formaliter sumptæ non amplius debentur, ubi non adest consuetudo eas solvendi. *Communis,* ut patet ex fere universali praxi eas non solvendi. Cum enim primitiæ formaliter sumptæ, id est secundum specificam et determinatam quantitatem, sint introductæ sola lege humana, potuit huic derogare consuetudo legitime præscripta; textu expresso in cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine.

(8. Inter primitias, decimas et oblationes hæc adest differentia, quod primitiæ solvuntur semel tantum de primis fructibus novalium agrorum, vinearum, arborum et animalium in signum gratitudinis erga Deum; decimæ solvuntur singulis annis in recognitionem universalis Dei dominii de omnibus fructibus; oblationes solvuntur sine determinatione temporis, qualitatis aut quantitatis ex causa devotionis. Sic expresse Engel., lib. III *Decret.*, tit. 30, num. 60, et alii. *Vide* verb. DECIMÆ, et verb. OBLATIONES.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(9. Primitiæ dicuntur primæ fructuum obventiones, ut primi animalium fetus, primi fructus de terra ad culturam redacta, et denique prima de fructibus singulorum annorum commoda.

(10. Antiquissimi sane fuit instituti, eas Deo consecrare fonti omnis boni, et omnium commodorum largitori. (11. Tenebantur hac etiam devotione gentiles. Consule Samuel. Pitisc., in *Lexic. antiq. Roman.*, voce *Primitiæ.;* Spencer., *De leg. Hebræor.*, *Ritual.* lib. III, diss. 1, cap. 6; Guther., *De vet. jur. Pontif.*, lib. IV.

(12. Male vero Spencerus inde colligit institutum primitiarum ex religione gentilium esse petendum. Prima ejus vestigia inter eos, qui verum Deum colebant, deprehendimus e sacra Scriptura, exemplo Abelis id corroborante. (*Genes.* IV, 4.)

(13. Nulla in Ecclesia nascente erat lex de primitiis solvendis. Quod enim in can. 4 *Apostolorum*, apud Harduin., tom. 1, *Concil.*, p. 10, et p. 33 de primitiis traditur, non est Apostolicum institutum, sed sæculorum subsequentium usus; pseudo-Clemens ait : « Omnis autem fructus domum mittatur. Primitiæ episcopis et presbyteris. Clarum est quod episcopi et presbyteri diaconis et reliquis distribuant. Canone præcedente 3, apostoli finguntur indulsisse, ut tantum legumina nova tempore opportuno ad altare deferantur, quod eo tempore inter non entia relatum est. Qui mensas agapis destinatas altaria fuisse asserunt, nec graviter errant, ut eruditi docuerunt. »

(14. Si canones Arabici Nicæni genuini forent, jam sæculo IV fuisset lex de solvendis primitiis. Siquidem cap. 1, constitutum apud Harduinum, tom. I, *Conc.*, p. 510, fingitur : « Item exigit a vobis Deus, ut offeratis primitias frugum vestrarum et primitias fructuum vinearum et jumentorum vestrorum ecclesiis, ut ex iis alantur sacerdotes et ecclesiæ ministri. » Hanc vero legem ignorant canones Nicæni genuini, ignorant canones synodorum reliquarum hujus sæculi.

(15. Posterioribus vero temporibus legem de solvendis primitiis in Ecclesia fuisse indictam, tenent nonnulli præsertim ex can. 7 *Conc. a S. Gregorio VII*, *Romæ in Laterano*, anno 1078 habiti, quod relatum est in can. 1, q. 7. (16. At alii censent potius contineri adhortationem, et consilium, quam jussum. Sed quidquid hujus rei sit, si spectes usum, primitiæ non sunt sub obligatione.

(17. Duobus vero casibus adhuc debentur. Primo, si parochorum facultates adeo angustæ sint, ut congruæ ipsorum sustentationi haud sufficiant. Secundo, si solvi alicubi consueverunt. (18. Et, quod mirum est, Jacobus la Laude, in *Rubric.*, ad tit. *Decret. de decim.*, censet oblationes consuetudine quantumvis vetustissima haud evadere obligatorias, primitias vero consuetudine obligatorias evadere. (19. Rationem vero diversitatis his verbis nititur dare : « Oblationes, inquit, ex pietatis officio, et mera donantium voluntate proficiscuntur, et nullo jure cogente præstari debent, juxta id quod ait sacer textus : *Voluntarie sacrificabo tibi;* et illud *Exodi* XXXV : *Omnes viri, et mulieres mente devota, obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ jusserat Dominus per manum Moysi : cuncti filii Israel voluntaria donaria Domino dedicaverunt* Can. 6 concilii Cabilon. Aliud obtinet circa primitias, propterea quod specialis sit ratio eas præstandi, nimirum in recognitionem

divinæ liberalitatis ob fructus concessos, quæ cum temporis diuturnitate concurrit, atque ita primitiæ duobus casibus obligationis nexu continentur, si populus usu longævo eas rependere solitus sit, vel si sacerdotes indigeant, quibus intervenientibus, sunt in mandato, et primitias renuentes possunt excommunicari. » Canon. *Præter hoc*, dist. 32. (20. Sed et oblationes consuetudine obligatorias evadere, monstravimus in addit. ad verb. OBLATIONES.

PRIVATIO VOCIS ACTIVÆ ET PASSIVÆ, ET OFFICII VEL BENEFICII.

Vide verb. LEX, *art.* 2, *a n.* 27 *ad* 44.

PRIVILEGIUM.

ARTICULUS I.

Quod ea, quæ concernunt privilegiorum naturam, divisionem, concessionem, acquisitionem et communicationem.

SUMMARIUM.

1. Privilegium quid importet; quidve ad substantiam ejus requiratur, ad num. 2. — 3. Divisio privilegii, ad num. 13. — 14. Quis privilegium concedere valeat, et quinam ejusdem capaces sint; ad num. 16. — 17. Ut concessio privilegii sit licita, requiritur justa causa, ad n. 19. — Privilegium acquiri potest præscriptione. — 21. Item privilegium acquiritur per communicationem ad n. 22. — 23. Regulares Mendicantes habet inter se plenissimam communicationem privilegiorum, ad num. 24. — 25. Adducuntur ad rem duæ constitutiones Clementis VIII, ad num. 26.— 27. Regulares Mendicantes communicant in omnibus privilegiis Societatis Jesu, etiam in quibus apposita reperitur clausula, *ne illis per communicationem fruantur cæteri mendicantes*, ad num. 28. — 29. Alia ad rem ad num. 30. – 31. Afferuntur duæ constitutiones, quarum una est Clementis XI, altera Innocentii XII, ad num. 32.—De privilegio personali et de privilegio reali, ad num. 47.

(1. Privilegium proprie sumptum est supremi principis constitutio specialem favorem concedens; unde privilegium dici solet lex privata, contra vel præter jus, aliquid concedens, cap. *Privilegia* 3, dist. 3, et cap. *Abbate* 25, De verbor. signific., ibi : « Cum privilegium sit lex privata, nec esset privata, nisi aliquid specialitor indulgeret. » Sic in re *Communis*.

(2. Ad substantiam privilegii non requiritur quod sit scriptum, cap. *Institutionis* 7, caus. 25, qu. 2, et ibi Glossa, verb. *Præsentia, Clementin.* 2, § *Nos enim*, De sepulturis, ibi : « Universa privilegia gratias, indulgentias, verbo seu scripto concessa, » etc., et Glossa ibidem, v. Verbo. Et *Extravag.* ultim. post initium, *De pœnit. et remissionib. inter communes*, ibi : « Facultatum per nos concessarum, tam verbo quam in scriptis, confectis exinde litteris, vel non. » Et sic doctores communiter.

(3. Privilegium dividitur primo in privilegium contra jus et privilegium ultra vel præter jus. Privilegium *contra jus* est, quo juri communi derogatur, ut exemplo a solvendis decimis, vel a jurisdictione ordinarii, et hujusmodi, quæ conceduntur contra jus commune; privilegium *ultra vel præter jus* est, cujus actus, vel materia non est quidem jure prohibita, sed tamen non nisi certis personis concessa, ut potestas absolvendi a reservatis, vel dispensandi, et hujusmodi.

(4. Secundo, privilegium dividitur in privilegium clausum in corpore juris, et in privilegium extra corpus juris, seu datum per speciale rescriptum principis. Privilegium *clausum in corpore juris* est, quod inter alia jura, seu alias leges corpori juris insertum est, ut sunt privilegia ecclesiarum et ecclesiasticorum, quæ habentur passim, tum in jure canonico, tum etiam civili in codic. titulo, *De SS. Eccles.*, et cod. *De episcop. et cleric.* Item privilegia pupillorum, minorennium, studiosorum, militum, fisci, creditorum et similia, quæ passim habentur in utroque jure. Privilegium *extra corpus juris* est illud, quod per speciale rescriptum principis, seu per speciales litteras, vel per bullam, diploma seu indultum alicui personæ, communitati vel loco est concessum, et necdum juri communi est insertum.

(5. Tertio, privilegium dividitur in reale, personale et mistum. Privilegium *reale* est illud, quod proxime, immediate et directe confertur rei, loco, muneri, dignitati et hujusmodi, v. g. prædio, ecclesiæ, monasterio, prælaturæ, et consequenter etiam, et ultimate personis, quæ talem rem, locum, prælaturam, dignitatem vel officium habent. Privilegium *personale* est illud, quod proxime, immediate et directe confertur personæ ratione illius personæ sine contemplatione rei. Arg. cap. *Mandata* 6, De præsumpt., ibi : « Quas non loco tribuimus, sed personæ. » Privilegium *mistum*, id est partim personale, et partim reale est illud, quod conceditur certo personarum generi, seu qualitati, ut privilegium restitutionis in integrum concessum minoribus XXV annis, quod etiam ad hæredes transit. L. *Non solum* 6, ff. *De in integrum restitut.* Item privilegium S. C. Vellejani concessum feminis, ne ex fidejussione obligentur; item privilegium S. C. Macedoniani concessum filiisfamilias, ne ex mutuo sine consensu patris accepto obligentur. Item privilegia clericorum, studiosorum, militum et hujusmodi ; talia enim privilegia dicuntur mista, quia conceduntur non mere respectu personæ nec mere respectu rei, sed miste, et respectu personæ, et respectu rei, videlicet intervenientis læsionis, vel ratione status, dignitatis, officii aut conditionis ipsis adhærentis, ideoque etiam perpetua sunt, et trans-

eunt ad personas succedentes in dignitate officioque, et sic etiam realia privilegia censentur.

(6. Quarto, privilegium dividitur in privilegium remuneratorium et in privilegium mere gratiosum. Privilegium *remuneratorium* est illud, quod conceditur intuitu meritorum, v. g. laborum, molestiarum, fidelitatis, servitiorum, expensarum et hujusmodi, in conversione infidelium, hæreticorum, rebellium, schismaticorum, in bello, et hujusmodi exhibitorum et præstitorum; sicque hoc privilegium censetur datum seu concessum tanquam in præmium et quamdam remunerationem seu compensationem. Privilegium *mere gratiosum* est illud, quod ex mera concedentis gratia et benevolentia, non intuitu meritorum, aut in illorum compensationem conceditur.

(7. Quinto, privilegium dividitur in scriptum et non scriptum. Privilegium *scriptum* est illud, quod per scripturam, seu rescriptum principis conceditur. Privilegium *non scriptum* est illud, quod princeps oretenus duntaxat sine scriptura concedit, et dicitur privilegium *vivæ vocis oraculo concessum*, de quo fuse sub verb. ORACULA VIVÆ VOCIS.

(8. Sexto, privilegium dividitur in perpetuum et temporale. Privilegium *perpetuum* est illud, quod conceditur absque limitatione temporis, vel adhæret rei de se perpetuo duraturæ. Privilegium *temporale* est illud, quod conceditur pro determinato et limitato tempore.

(9. Septimo, privilegium dividitur in commune, seu communitatis, et in privatum, seu privatorum. Privilegium *commune* seu *communitatis* est, quod primario conceditur communitati seu universitati, et per se respicit bonum communitatis, cui est concessum, quamvis etiam redundet in membra ejus, ut est privilegium fori et canonis concessum toti statui clericali. Privilegium *privatum* seu *privatorum*, est, quod primario conceditur personis particularibus, et per se respicit bonum personarum particularium, quamvis mediate redundet etiam in bonum commune, ut est privilegium restitutionis in integrum minoribus XXV annis concessum, et hujusmodi.

(10. Octavo, privilegium dividitur in purum, et in conventionale. Privilegium *purum* est illud, quod sine aliqua conventione, seu reciproca obligatione conceditur. Privilegium *conventionale* est illud, quod conceditur cum conventione et obligatione aliquid dandi aut faciendi, et hujusmodi; unde hoc privilegium quodammodo emitur, seu per contractum onerosum acquiritur.

(11. Nono, privilegium dividitur in privilegium pro foro conscientiæ tantum, et pro foro externo. Privilegium *pro foro conscientiæ* est, quod solum prodest, ut quis, salva conscientia, illo uti possit, non vero, ut quis exterius, et in foro contentioso pro privilegiato agnoscatur. Privilegium *pro foro externo* est, quod non tantum prodest in conscientia sed etiam in judicio externo.

(12. Decimo, privilegium dividitur in privilegium concessum ex motu proprio concedentis, et in privilegium concessum ad preces, seu supplicationem privilegiati. Privilegium concessum *ex motu proprio* est illud, quod in litteris privilegii insertam habet clausulam *Motu proprio*, etiamsi forte privilegiatus per se vel per alium pro eo supplicaverit; textus, et Glossa communiter recepta, in c. *Si motu proprio* 23, De præbend. in 6. Unde idem operatur motus proprius ad instantiam partis concessus ac motus proprius ex mera principis liberalitate procedens. Barbosa, clausul. 79, num. 6, et alii passim. Privilegium concessum *ad preces*, seu *supplicationem privilegiati*, est illud, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur.

(13. Inter utrumque hoc privilegium notabilis intercedit differentia, quod scilicet privilegium *motu proprio* concessum, non tantum sit altero favorabilius, et plenissimæ interpretationis. C. *Quamvis* 4, cum ibi notatis per glossam, in verb. *Plenissimæ*, De præbend. in 6, sed etiam non possit argui de subreptione, cit. cap. *Si motu proprio* 23, De præbend. in 6. Econtra vero privilegium, quod sine dicta clausula simpliciter ad preces seu supplicationem conceditur, corruit per falsa narrata, vel tacitam veritatem, quæ de jure aut stylo curiæ exprimi debuisset; semper enim intelligitur illa tacita conditio: « Si preces veritate nitantur, » textu expresso in cap. *Ex parte* 3, De rescriptis, ibi: « In hujusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur: si preces veritate nitantur. »

(14. Privilegium concedere potest solus ille, qui legem condere potest. *Communis*. Privilegium enim, vel est *contra jus*, et tunc clarum stat, quod soli legislatori, vel ejus successori, vel utriusque superiori competit facultas concedendi tale privilegium, cum includat dispensationem et derogationem legis. Vel est privilegium *ultra*, seu *præter jus* commune vel municipale, et tunc etiam clare patet, quod solus legislator, vel successor, seu superior utriusque potest ipsum concedere, cum solus ipse obligare possit saltem suos subditos, ne impediant privilegiatum in usu sui privilegii.

(15. Privilegium *contra jus*, non potest concedi nisi aliquo modo subditis. *Communis*. Per tale enim privilegium eximitur privilegiatus a lege seu jure, cui subdi debet; aut exercetur aliquis actus jurisdictionis, qui exerceri non potest, nisi in aliquo modo subditos.

(16. Privilegium autem *ultra*, seu *præter jus* potest concedi etiam non subditis. *Communis*. Concessio enim talis privilegii non est tam actus jurisdictionis, quam cujusdam donationis et dominii illius rei vel juris, quod per privilegium datur: videmus enim in dies principes concedere sibi benemeritis forensibus et extraneis privilegium, ut in suis ditionibus liberi sint a præstandis vectigalibus, ut possint extrahere frumentum, merces, arma, milites et hujusmodi.

(17. Ut concessio privilegii sit licita, requiritur justa causa. *Communis.* Justitia enim distributiva et legalis requirit ut nullus absque rationabili causa eximatur a lege communi, et sic ne concedatur alicui privilegium contra jus : imo neque privilegium *ultra*, seu *præter jus*, quia, si sine justa causa id princeps concederet, argueretur prodigalitatis et acceptionis personarum, daretque occasionem invidiæ et perturbationis aliis non privilegiatis.

(18. Potest tamen concessio privilegii esse valida, quamvis sit facta sine justa causa. *Communis.* Valor enim privilegii, sive *contra jus*, sive *ultra*, seu *præter jus*, pendet omnino a voluntate concedentis ipsum privilegium. Unde sicut ipse potest absque ulla causa tollere valide hujusmodi jus, seu legem ex toto ; ita a fortiori ex parte unam, vel aliam personam per speciale privilegium ab ejus obligatione eximendo saltem valide.

(19. Privilegium acquiri potest ex concessione principis, sive facta motu proprio ex ultronea ipsius liberalitate, sive facta ad preces et supplicationem privilegiati. Qui tamen privilegiatus ad hoc, ut valide et licite privilegium acquirat, debet in supplicatione evitare obreptionem et subreptionem ; necessario enim debet fideliter exprimere ea omnia, quæ verisimiliter retrahere possent animum a concessione privilegii. Sic notant passim doctores post Clarum, § final., q. 59, verb. *Debes advertere.*

(20. Item privilegium acquiri potest præscriptione seu consuetudine legitime præscripta. *Communis,* per textum, in cap. *Novit.* 13, De judiciis, et cap. *Super quibusdam* 26, De verborum significat. Consuetudo enim legitime præscripta habet vim privilegii, et inducit jus. Arg. citat. cap. *Novit* 13, De judiciis, ibi : « Nisi forte jure communi per speciale privilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum. » Ubi Glossa communiter recepta, verb. *Consuetudinem,* sic dicit : « Nota quod consuetudo parificatur privilegio ; » cap. *Conquestus* 8, caus. 9, quæst. 3, cap. *Quia sancta* 28, dist. 63, cap. *Quia per ambitionem* 6, dist. 64. Unde per consuetudinem legitime præscriptam acquiritur jurisdictio, cap. *Duo simul* 9, et ibi Glossa, verb. *Consuetudo,* De offic. judic. ordinar., cap. *Cum contingat* 13, in fine, De foro competenti. Item per ipsam acquiritur jus exigendi tributa et pedagia, cap. *Super quibusdam* 26, § *Præterea,* et ibi Glossa, verb. *Non exstat memoria,* De verborum significatione. Item per ipsam acquiritur exemptio a decimis, a funeralibus, et similibus. Cap. *De quarta* 4, et cap. *Cum olim* 18, De præscriptionibus, cum similibus.

(21. Item privilegium acquiritur per communicationem. *Communis.*

(22. Communicatio autem, seu communicare idem est, ac commune facere et conferre alicui, quod prius jam alteri fuerat concessum : unde communicatio privilegiorum consistit in participatione et concessione quadam privilegii, quod superior, postquam illud uni simpliciter concesserat, etiam ad alium extendit. Arg. cap. *Cum de diversis* 2, De privilegiis in 6.

(23. Regulares mendicantes habent plenissimam inter se communicationem privilegiorum ; imo communicant etiam privilegiis concessis aliis ordinibus non mendicantibus. Sic Herincx, disput. 4, *De legibus,* quæst. 6, num. 73 ; Sannig., dist. 2, *De privileg. regular.*, quæst. 4 ; Cassaing., *De privileg. regular.*, tract. 1, cap. 3, præposit. 1 ; Portel., verb. *Communicatio privilegiorum* ; Casarubios, *eodem verbo* ; Rodriquez, tom. I, quæst. *Regular.*, quæst. 55 ; Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 33, num. 55 et seq., et alii communiter. Et id clare patet ex variis Summorum Pontificum constitutionibus, et signanter Sixti IV, Alexandri VI, Julii II, Leonis X, Clementis VII, Pii IV, S. Pii V, Gregorii XIII, Sixti V, Clementis VIII, Pauli V, pluriumque aliorum, quos enumerat, et adducit novissime Benedictus XIII, constitut. incip. *Summe decet,* et constitut. incip. *Pretiosus,* et in aliis constitutionibus specificatis et moderatis a Clemente XII, constitut. incip. *Romanus Pontifex.*

(24. Et quoad hanc privilegiorum communicationem mea religio Fratrum Minorum regularium Observantiæ inter alias amplissimam concessionem obtinuit a Clemente VII, constitut. incip. *Dum fructus uberes,* quæ bulla fuit postea confirmata a Paulo IV, Pio IV, Gregorio XIII, Sixto V, et aliis pontificibus, et specialiter a Clemente VIII, constit. incip. *Ratio pastoralis,* et a Benedicto XIII, constit. incip. *Summe decet* ; quæ tamen Benedicti XIII Constitutio quoad maximas ampliationes, et ingentes novas concessiones una cum aliis ab eodem emanatis pro aliis ordinibus regularibus, fuit moderata a Clemente XII, d. constit. incip. *Romanus Pontifex.*

(25. Unde hic juvat adducere dictam constitutionem Clement. VII, quæ est, ut sequitur :

« CLEMENS Papa VII.

« Dum fructus uberes, quos ordo sacer dilectorum Fratrum Minorum regularis Observantiæ in agro militantis Ecclesiæ cum propagatione religionis, ac defensione et augmento fidei catholicæ, ac salute Christifidelium produxit hactenus, et in dies producit, diligenter attendimus, dignum, quin potius debitum putamus (ut ejus statum prosperum et tranquillum omni diligentia procuremus), illius religiosas personas specialibus favoribus et gratiis prosequi. Hinc est, quod Nos motu proprio et ex certa nostra scientia, tenore præsentium, omnia et singula privilegia, immunitates, exemptiones, præsertim de non solvendo clericis sæcularibus Quartam funeralium, quoad fratres in possessione non solvendi quartam hujusmodi existentes, ac omnia et singula indulta, indulgentias, peccatorum remissiones et gratias dicto Minorum, ac S. Claræ, ac tertio de Pœnitentia nuncupato ordinibus, illorumque fratribus, monialibus, so-

roribus, et utriusque sexus personis, atque monasteriis, domibus, ecclesiis et locis quibuscunque, etiam per modum extensionis, seu communicationis, et per alias quomodolibet, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac per Nos et Sedem prædictam concessa, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, et innovamus, et perpetuæ firmitatis robur obtinere, et inviolabiliter observari debere, ipsosque fratres, moniales, sorores, personas, monasteria, domus, ecclesias, et alia loca hujusmodi omnibus, et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, concessionibus, indultis, indulgentiis, peccatorum remissionibus, et gratiis, quibusvis congregationibus dictorum ordinum, aliorumque ordinum Mendicantium quomodolibet concessis et concedendis, nec non etiam quibusvis facultatibus et gratiis suæ possessioni regularis Observantiæ non contrariis, aliis ordinibus quibuscunque non Mendicantibus quomodolibet concessis et concedendis, uti, frui et gaudere posse, atque debere in omnibus, et per omnia perinde ac si eis specialiter concessa fuissent; et constitutiones in ultimo capitulo generali dicti ordinis Minorum regularis observantiæ, in provincia Burgensi regni Castellæ factas pleno robore firmitatem obtinere, et ab omnibus, quandiu per capitulum aliud generale dicti ordinis mutatæ non fuerint, inviolabiliter observari debere, nec non regulam ipsam per sanctum Franciscum pro fratribus Minoribus institutam, observabilem, meritoriam, etc. Cum omnibus clausulis revocativis.

«Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die 30 Maii, anno 1525, Pontificatus nostri anno secundo. »

Hæc bulla videri potest in compendio privilegiorum nostrorum P Alphonsi Casarubios in fine.

(26. Adducitur etiam alia dicta constitutio Clementis VIII, quæ est, ut sequitur:

« CLEMENS Papa VIII.

« Ratio pastoralis officii nostri exigit, atque efflagitat, ut quorum religionem ac virtutem Sedi Apostolicæ, totique Ecclesiæ non modo illustrem et præclaram, sed utilem etiam ac necessariam esse animadvertimus, eosdem nostris, et ejus Sedis Apostolicæ honoribus, ac beneficiis libenter prosequamur. Cum vero ex bonis et commodis spiritualibus ordinum Mendicantium, ea longe lateque pateant, semperque patuerint, quæ a sacro ordine fratrum Minorum de Observantia, ab ipsis fundatæ religionis initiis, in omnes Christianæ Reipublicæ provincias profluxerunt, quotidieque profluunt et promanant, faciendum nobis esse statuimus, ut in eodem ordine, nostris, et Sedis Apostolicæ gratiis, atque muneribus honestando, nihil Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum benignitati ac studio concedamus.

§ 1. «Cum igitur pro parte dilecti filii Joannis Baptistæ Moles commissarii generalis in Romana Curia ultramontanæ familiæ prædicti ordinis de Observantia nobis expositum fuerit, ex ipsius Sedis benigna dignatione provenire, ut Romanus Pontifex quandoque prædecessorum suorum Romanorum Pontificum gesta innovet, ac Apostolica auctoritate innovata, et restaurata muniat, et fulciat, et in pristinum statum reponat, ac reducat, nec non propterea nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri quasdam gratias, concessiones, indulgentias, et peccatorum remissiones, absolutiones, etiam plenarias, libertates, prærogativas, favores, immunitates, exemptiones, declarationes, facultates, multaque alia privilegia et indulta, tam prædictis fratrum Minorum, quam S. Claræ, ac tertio de pœnitentia nuncupato ordinibus, illorumque superioribus, fratribus, monialibus et sororibus, ac utriusque sexus personis, et monasteriis, domibus, ecclesiis, et locis quibuscunque dictorum ordinum nunc, et pro tempore existentibus in genere vel in specie etiam per modum communicationis, sive extensionis privilegiorum aliis ordinibus, domibus, ecclesiis, et utriusque sexus personis ordinum Mendicantium et non Mendicantium existentibus concessorum concesserunt, aut jam concessa confirmarunt, prout in singulis concessionibus, declarationibus et litteris eorumdem prædecessorum expeditis plenius dicitur contineri :

§ 2. « Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, illa, quæ sæpius Apostolica auctoritate prædicta, munita existunt, majorem obtineant roboris firmitatem, pro parte prædicti Joannis Baptistæ Moles nobis fuit humiliter supplicatum, ut prædictis privilegiis, immunitatibus, favoribus, conservatoriis, declarationibus, facultatibus, dispensationibus, gratiis, concessionibus, indulgentiis et indultis, pro illorum observantia, nostræ approbationis robur adjicere, aliasque in præmissis opportune providere, benignitate Apostolica dignaremur.

§ 3. « Nos igitur, qui omnium votis, præsertimque illorum, qui sub suavi religionis jugo divinis laudibus, et Christianæ religionis augmento incumbentium personarum tranquillitati et commoditati consulunt, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis, hujusmodi supplicationibus inclinati, quæcunque præmissa, ac omnia singula alia privilegia, immunitates, exemptiones, libertates, prærogativas, favores, conservatorias, declarationes, facultates, dispensationes, gratias, concessiones, indulgentias et indulta spiritualia et temporalia, etiam per modum communicationis et extensionis inter se, et cum aliis ordinibus Mendicantibus, et non Mendicantibus ejusdem fratrum Minorum regularis Observantiæ, et S. Claræ, et de pœnitentia tertio ordinibus, etiam in congregatione sub trium votorum substantialium professione, et eorumdem superiorum ordinis Minorum regularis Observantiæ hujusmodi obedientia

degentibus : ipsorumque superiorum fratribus, monialibus, sororibus, ac utriusque sexus etiam singularibus personis, nec non monasteriis, domibus, ecclesiis, et locis quibuscunque in genere et in specie, etiam per solam signaturam, etiam vivæ vocis oraculo, ut præfertur, aut alias per eosdem Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, et Sedem prædictam, sub quacunque forma, et expressione verborum concessa ac etiam iteratis vicibus approbata, nec non omnibus et singulis, in eis forsan contentis clausulis, decretis et declarationibus quibuscunque, ac singulis desuper etiam pluribus vicibus confectas litteras, et in eis contenta, et inde secuta quæcunque illorum omnium tenores, et formas datas, effectus, et decreta in illis apposita, ac si de verbo ad verbum insererentur, et in his essent inserta, præsentibus pro sufficienter expressis habentes, dicta auctoritate Apostolica, tenore præsentium, ex certa scientia (in his omnibus, in quibus decretis concilii Tridentini non adversantur, salvis etiam decretis a nobis in favorem fratrum Reformatorum concessis), approbamus, et confirmamus, ac innovamus, perpetuamque roboris firmitatem obtinere, et firmiter observare, nec non ordinibus fratrum Minorum regularis Observantiæ, et Sanctæ Claræ, ac tertio de Pœnitentia nuncupato, etiam in congregatione sub obedientia fratrum Minorum de Observantia hujusmodi degentibus superioribus, fratribus, monialibus, etiam tertiariis nuncupatis, sororibus, personis, monasteriis, domibus et ecclesiis, et locis prædictis, etiam per modum communicationis, et extensionis hujusmodi suffragari, illisque frui, uti, et gaudere, et quando, et quoties opus fuerit, posse et debere, in judicio, et extra, ac etiam in foro conscientiæ, in omnibus, et per omnia, ac si specialiter et expresse eisdem fratrum Minorum, et S. Claræ, et tertio de pœnitentia ordinibus per nos concessa fuissent, decernimus; supplentes omnes et singulos juris et facti, ac solemnitatum etiam de juris necessitate, aut alias quomodolibet requisitarum forsan omissarum, et alios quoscunque defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem.

§ 4. « Quocirca venerabilibus fratribus Mantuan. et Canarien. episcopis, ac dilecto filio causarum curiæ cameræ Apostolicæ generali auditori per easdem præsentes committimus, et mandamus, quatenus ipsi, vel duo, vel unus eorum per se, vel alium, seu alios faciant auctoritate nostra præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque, plenum eorum effectum sortiri, illisque omnes, quos concernunt, pacifice frui et gaudere. Non permittentes quemquam desuper contra præsentium tenorem sub quovis prætextu et causa, etiam defectu intentionis nostræ per quoscunque quomodolibet indebite molestari : quinimo quidquid contrarium attentari vel fieri continget, omnia semper in pristinum reponi; contradictores quoslibet et rebelles, etiam per quascunque pœnas ecclesiasticas, et alia opportuna juris, et facti remedia, appellatione quacunque postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis processibus, etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Sicque per quoscunque judices et commissarios, ac S. R. E. cardinales, nec non Sacri Palatii apostolici causarum auditores, sublata eis quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, judicari et definiri debere.

§ 5. « Non obstantibus præmissis, ac piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII, etiam prædecessoris nostri de una, et in concilio generali de duabus diætis; dummodo ultra tres diætas aliquis præsentium vigore ad judicium non trahatur, aliisque Apostolicis constitutionibus, ac provincialibus, et capitularibus statutis, et constitutionibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis, etiam in forma brevis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam Nos, et Sedem prædictam, et motu proprio, ac scientia, et potestatis plenitudine similibus, ac cum quibusvis irritativis, annullativis, restrictivis, reservativis, exceptivis, restitutivis, declarativis, mentis attestativis, ac derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis, quomodolibet, etiam pluries concessis, firmatis et innovatis. Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, earumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, et non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, etiam, quod in eis caveatur expresse, quod illis nullatenus, aut non nisi sub certis modo et forma derogari posset, tenoris hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso et forma in illis tradita, observata inserti forent, præsentibus pro sufficienter expressis, et insertis habentes, motu, scientia et auctoritate similibus derogamus. Aut si aliquibus communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas; non facientes plenam, et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, cæterisque contrariis quibuscunque.

§ 6. « Verum, quia difficile foret, præsentes litteras ad singula quæque loca, in quibus forte opus esset, deferri, volumus, et pariter Apostolica auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu alicujus ex secretariis cujusvis prædictorum prælatorum, generalium ac Romanæ Curiæ commissarii, et suorum successorum, aut notarii publici subscriptis, et sigillo officii alterius eorumdem, aut alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, seu curiæ ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in judicio,

et extra illud adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die vigesima Dec. 1595, pontificatus nostri anno sexto. »

Hæc bulla habetur in *Bullario Cherubini*, tom. III, pag. 66.

(27. Regulares Mendicantes communicant in omnibus privilegiis Societatis Jesu, etiam in quibus apposita est sequens, seu similis clausula (72): « Ne illis per communicationem fruantur cæteri Mendicantes. » Sic Diana, part. III, tract. 2, resol. 81; Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, quæst. 55, art. 7; Herincx, disp. 4, *De legibus*, quæst. 6, num. 75; Donatus, tom. I, part. I, tract. 7, quæst. 8; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. III, quæst. 46, art. 5, conclus. 2; Reiffenst., lib. V *Decretal.*, titul. 3, num. 64; Kazenberger, in *Supplement. Theol. moral.*; P. Sporer, cap. 1, sect. 4, § 2, num. 225, et alii. Et ratio est, quia pontifices successores Gregori XIII (qui talem clausulam prohibitivam communicationis apposuit), in constitutione incip. *Pium et utile*, de novo absque tali, seu simili clausula prohibitiva communicationis amplissimam concesserunt Mendicantibus, et confirmarunt communicationem privilegiorum, quorum pontificum potestati derogare non statuit, imo non potuit ullus antecessor, quia par in parem non habet imperium. Cap. *Innotuit* 20, De electione, § *Quamvis*, et cap. *Exiit* 3, § *Cæterum sanctæ memoriæ*, De verbor. signific. in 6.

(28. Quod autem sine tali, seu simili clausula prohibitiva communicationis concesserint, seu confirmarint successores Pontifices, patet ex variis eorum bullis, et signanter ex bulla Pii IV, incip. *Circumspecta*, confirmata per S. Pium V constit. incip. *Etsi cuncta*, et per ipsummet Gregorium XIII, constit. incip. *Quo magis*, et per Sixtum V, const. incip. *Etsi*, et per Gregorium XV, constit. incip. *Quanta Christianæ*, et per Clement. VIII, const. incip. *Pastoralis*. Quibus accedunt constitut. Clementis VIII, incip. *Ratio pastoralis* adducta *supra* num. 24, in qua ordini nostro Minorum de Observantia, et singula privilegia, quibuscunque, et quomodocunque concessa, « non obstantibus quibusvis clausulis irritativis, annullativis, cassativis etiam privilegiorum, earum revocativis et restrictivis, etc., prout amplius potest videri in dicta bulla, § 5. Item constitutio Gregorii XIV, incip. *Illius qui*, in qua concessit Cisterciensibus et Cruciferis præter cuncta alia privilegia, etiam in specie privilegia Societatis Jesu; item constitutio Bened. XIII, incip. *Summe decet*, emanata pro nostro ordine Minorum de Observantia, et alia incip. *Pretiosus*, emanata pro præclarissimo Prædicatorum ordine, in quibus præter omnia alia summa privilegia concedit eis in specie sine ulla limitatione cuncta privilegia præstantissimæ Societatis Jesu, quamvis dictæ Benedicti XIII constitutiones, quoad maximas ampliationes et ingentes novas concessiones, una cum aliis ab ipso pariter editis pro diversis aliis ordinibus regularibus fuerint moderatæ a Clemente XII, constit. incip. *Romanus Pontifex*. Et jam amplissimam privilegiorum confirmationem, extensionem et innovationem sine superius dicta limitatione, aut simili restrictione concesserant nostro Minorum ordini de Observantia varii Summi Pontifices, et signanter ipsemet Gregorius XIII, constit. incip. *Ex benigna;* Clemens VIII, constit. incip. *Ratio pastoralis;* Paulus V, constit. incip. *Injuncti nobis;* Urbanus VIII, constit. incip. *In plenitudinem*, quæ omnes et aliæ confirmatoriæ bullæ privilegiorum nostrorum de novo fuerunt plenissime et amplissime confirmatæ sine tali aut simili clausula prohibitiva communicationis ab Innocentio XI, constit. incip. *Exponi nobis*; unde, ut concludunt Reiffenstuel., *loc. cit.*, num. 65; Kazenberger, *loc. cit.*, num. 425, et alii, nullum prorsus dubium superest, quin cæteri Mendicantes, et præsertim fratres Minores, gaudeant quoque privilegiis Societatis Jesu, etiam cum clausula: « Ne illis per communicationem fruantur cæteri Mendicantes, » aut alia simili concessis.

(29. Si privilegium alteri religioni communicatum, apud primam religionem privilegiatam restringatur, vel usu contrario penitus aboleatur seu abrogetur, id non nocet dictæ secundæ religioni privilegiatæ per communicationem. Sic Engel, lib. V *Decret.*, tit. 33, num. 1; Suarez, *De legibus*, cap. 15; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 69, et ipso teste, alii passim. Et ratio est, quia, licet tale privilegium dependeat a priore privilegiata religione in productione, non dependet tamen ab ipsa in conservatione, sed a secunda privilegiata per communicationem, cum statim ac privilegium est concessum uni religioni, efficiatur etiam proprium alterius religionis habentis communicationem cum illa, adeoque quamvis prima religio privilegiata per non usum seu revocationem illud amiserit, adhuc reservatur in secunda religione, cui fuit communicatum, potestque ipsa illo libere uti, cum eidem jus fuerit jam acquisitum ante illius cessationem seu revocationem.

(30. Communicantes privilegiis aliorum possunt illis uti contra eosdem. Unde regulares *communicantes* in privilegiis aliorum possunt regularium illis uti in judicio contra eosdem regulares, quibus ea primitus fuerunt concessa; dummodo regulares *communicantes* sint rei, vel agant de damno vitando; facta enim semel privilegiorum *communicatione*, quælibet religio æqualiter, et independenter ab alia gaudet talibus privilegiis. *Communis*, teste Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 70 et seq.

(72) E. R. Nota. Nisi aliunde constet de communicatione, et quidem expresse, id falsum est.

131. APPROBATIO,

Et confirmatio regularum collegii seu seminarii Missionariorum in conventu S. Bartholomæi in Insula de Urbe ordini Fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum destinati.

« CLEMENS Papa XI, etc.

« Commissi Nobis divinitus sacrosancti apostolatus officii ratio postulat, ut illis, quæ provido consilio pro collegiorum seu seminariorum, in quibus religiosi viri ad christianam fidem, et catholicam religionem propagandam mittendi opportune instituantur, salubri directione, feliciqne progressu constituta esse noscuntur, quo firmius subsistant, et serventur exactius, Apostolici muniminis adjungamus firmitatem.

§ 1. « Alias siquidem Nos juxta decretum, quod prius, nempe in congregatione venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium negotiis propagandæ fidei præpositorum die tertia Octob. 1707, coram Nobis habita edideramus, dilectis filiis quorumdam religiosorum ordinum superioribus præcepimus, ut omnino, ac quamprimum suo cuique in ordine conventum aliquem, veluti pro seminario Missionariorum, ad instar seminariorum seu collegiorum in S. Pancratii, prope, et extra muros Urbis ordinis Fratrum B. M. Virginis de Monte Carmelo Discalceatorum nuncupatorum, ac S. Petri in Monte aureo de eadem Urbe ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci de Observantia Reformatorum etiam nuncupatorum conventibus respective institutorum deputarent, in quo diu ac diligenter vocatio, et spiritus eorum, qui missionibus destinarentur, probaretur, ipsique etiam ibidem de omnibus, quæ ad hoc Apostolicum ministerium cum laude et fructu exercendum utilia ac necessaria forent plene instruerentur; quatenus vero in aliquo ordine conventus hujusmodi destinatio ad hunc effectum tantum non tam cito fieri posset, donec ea fieret, ea omnia in aliquo conventu, vel domo ejusdem ordinis, ubi regularis Observantia magis vigeret, exsecutioni mandarentur.

§ 2. « Porro in præmissorum implementum sicut præfati cardinales Nobis nuper exposuerunt, novissime in conventu S. Bartholomæi in Insula de Urbe præfata ordinis fratrum Minorum S Francisci de Observantia nuncupatorum novum collegium seu seminarium pro missionariis hujusmodi erectum seu destinatum, nec non dormitorium pro duodecim religiosis ad loca Terræ Sanctæ, et alias missiones expediendis assignatus fuit, et insimul nonnullæ regulæ pro novo collegio seu seminario hujusmodi confectæ, illæque ipsis cardinalibus, ut ab iis confirmarentur, exhibitæ fuerunt tenoris, ut sequitur, videlicet : « Regulæ et « provisiones pro novo collegio seu semina- « rio Minorum Observantium erecto in con- « ventu S. Bartholomæi in Insula ejusdem « ordinis a sacra congregatione generali de « Propaganda fide confirmandæ. »

I. « Cum a congregatione particulari habita die duodecima Septemb. 1709 resolutum fuerit esse destinandum locum, seu dormitorium in dicto conventu pro duodecim religiosis expediendis ad loca sancta, et respective ad alias missiones, et Pater Cœlestinus a Mediolano vice-commissarius generalis assignaverit dormitorium, e conspectu palatii dominorum de Sabellis continens duodecim cellas, et alias contiguas pro lectoribus juxta numerum inferius præfigendum, confirmanda videtur dicta assignatio, et ponenda in principio dormitorii, vel in loco aptiori inscriptio :

« *Collegium, seu seminarium pro missionibus sanctorum, et aliorum locorum.*

II. « Ut missionum munus, quod vere Apostolicum est, per viros undequaque idoneos omni cura, et fervore, ac cum fructu exerceatur, incumbat superior generalis eligere religiosos regulari disciplina, probitate morum ac zelo gloriæ Dei præditos, et ad animarum salutem eximia charitate accensos, qui veluti candelabra super montium jugis sita, ad tenebras tam infidelitatis, quam hæreseos pro viribus dissolvendas sint apti, quique nec minores sint annis viginti quinque, nec tricesimo quinto majores, exceptis tamen lectoribus jubilatis, et sexennalibus sacræ theologiæ ad has missiones divinitus vocatis, dummodo tamen quadragesimum annum non excedant, robusta quoque corporis valetudine polleant ad jugiter laborandum in vinea Domini, et quidem indistincte, tam pro locis Terræ Sanctæ, quam pro aliis missionibus : theologiæ pariter cursum expleverint, ac lectores, seu concionatores fuerint, aut saltem in morali theologia bene versati, illosque non ex sola Italia, sed ex omnibus provinciis advocare curet, et plures etiam ex una provincia, dummodo sic electi prædictas habeant qualitates, moneatque insuper provinciales, guardianos, aliosque, si opus fuerit, religiosos, ne accedere volentes ullo modo retrahant, et contra tales dissuadentes, ac male consulentes, pœnas comminetur privationis vocis activæ et passivæ, aliasque arbitrio sacræ congregationis.

III. « In ipso ingressu singuli exercitia spiritualia peragant per decem, aut saltem octo dies, cum omne donum perfectum desursum sit, descendens a Patre luminum, et deinde immediate in manibus dicti Patris superioris generalis Cismontani, aut, eo absente, alterius ab eo deputandi, juramentum juxta infrascriptam formulam præstent, illudque ad sacram congregationem transmittatur. Formula juramenti talis est :

« Ego Frater N. professus in conventu N. « provinciæ N. ordinis S. Franc. de Obser- « vantia, juro et promitto in manibus Pater- « nitatis vestræ reverendiss. N. sive supe- « rioris delegati, me ab hoc seminario non « discessurum, neque discedere procuratu- « rum, mediate vel immediate per interpo- « sitam personam, nisi ex legitima causa « admittenda a paternitate vestra reveren- « dissima, vel a vestris successoribus cano-

« nice intrantibus, et non alias, insuper « pro fidei catholicæ propagandæ causa, ac « salute infidelium procuranda ad loca « Terræ Sanctæ, aut aliam quamcunque « provinciam vel regnum, sine aliqua repu- « gnantia et exceptione, quandocunque itu- « rum, et ad illam partem ex dictis locis, « aut provinciis, ad quam a paternitate ve- « stra reverendissima ero destinatus et « missus; sic me Deus adjuvet, et hæc san- « cta Dei Evangelia: Ego N. N. affirmo, ut « supra, manu propria. »

IV. « In dicto seminario permaneant spatio duorum annorum, et non ultra, nisi fortasse cum aliquo ob insignis spem profectus, vel ex alia legitima causa censuerint lectores protrahendam esse moram ad triennium, idque cum dispensatione in scriptis Patris superioris generalis Cismontani, et sacræ congregationis.

V. « In omnibus collegiales subsint, prout etiam lectores, obedientiæ guardiani et superiorum ordinis respective, sicut cæteri fratres et lectores de familia, ac de iis habeatur, dum in seminario permanserint, eadem ratio, ac si hujus provinciæ fratres essent, tum circa præcedentiam juxta susceptionem habitus, cum hac tamen declaratione respectu lectorum jubilatorum, et sexennalium, ut, dum actu sunt collegiales, præcedentia, et præeminentiis ipsis competentibus secundum statuta ordinis fruantur; et si sexennales in propria provincia locum non haberent, sint immediate post ultimum aggregatum de numero; tum etiam circa reliqua eorum religiosis necessitatibus convenientia, exceptis his, quæ sequuntur hoc modo, nempe vestiarium cuique ex dictis studentibus subministretur a singulis respective eorum provinciis, juxta morem in religione observatum, ac practicatum erga alios studentes. Quo vero ad lectores actu legentes, vestiarium subministretur ex pecuniis Terræ Sanctæ, mediante syndico Apostolico, eisdemque lectoribus, prout etiam sex studentibus ex eisdem pecuniis subministrentur cæteræ, quæ in religione vocantur necessitates. Quo vero ad alios sex, subministrentur a guardiano dicti conventus, et dominus secretarius sacræ congregationis supplicabit sanctissimo pro eleemosyna missarum in dicta ecclesia S. Bartholomæi celebrandarum pro sex ad minus dictorum religiosorum, ne pro habenda dicta eleemosyna, ad alias ecclesias divagentur.

VI. « Duo semper in hoc seminario ad minus pro nunc adsint lectores, alter controversiarum, et alter pro lingua Arabica; et si possibile sit, addatur tertius, pro lingua Illyrica, et remittitur prudentiæ Patris superioris generalis Cismontani invenire lectorem, qui utramque ex dictis linguis calleat, et non admittantur nisi prævio examine et confirmatione sacræ congregationis, iisdemque serio injungatur sedulitas et assiduitas in lectionibus, repetitionibus et exercitiis, ac dicti lectores dum actu legunt, habeant præcedentiam modo quo sequitur, nempe lector controversiarum, si fuerit lector jubilatus de non numero, inter lectores jubilatos de numero ultimo tamen loco; si fuerit solum sexennalis, omnes ex-definitores: lectores linguæ Arabicæ, si fuerint jubilati, vel sexennales, eo modo, quo lector controversiarum; si tantum instituti lectores theologi, inter ex-definitores juxta antiquitatem habitus: si non sint lectores theologi, et tricesimum annum compleverint, immediate post vicarium; si non compleverint tricesimum annum, inter lectores artium cum prærogativis secundum morem et statuta ordinis respective competentibus præcedant, incedant et potiantur.

VII. « Præfatus lector controversiarum binas ad minus singulis hebdomadis tradat in scriptis lectiones utiles locis Terræ Sanctæ, ac aliis respective locis, ubi religio missiones habeat, et post vesperas earumdem agat conferentiam, frequentibusque exercitiis studentes instituat, singulis vero mensibus traditæ doctrinæ disputationes habeantur intervenientibus etiam aliis lectoribus, et religiosis ejusdem conventus. Alii autem lectores linguarum ter in hebdomada legant, et rerum, quas docuerint, repetitionem a studentibus exigant singulis diebus, quibus legere tenentur, per horam post vesperas auditores suos exercendo.

VIII. « Prohibetur æque lectoribus, ac studentibus, diebus lectionum a conventu egredi quacunque causa, nisi expletis integre lectionibus ac exercitiis ea die, qua fieri debebunt, et in hoc guardianus diligenter incumbat, et si theses eadem die habeantur, si ita expediens videbitur, absolute licentiam deneget.

IX. « Interdicitur pariter æque lectoribus ac collegialibus quadragesimalium concionum cursus aggredi, et solummodo permittatur studentibus sermonem aliquem, aut concionem interdum infra annum habere ob aliquam occurrentem festivitatem, aut quadraginta horarum, et similiter in mensa, aut in conventu, ad hoc ut prompti sint ad hujusmodi exercitium subeundum tempore missionum, dummodo per id a studiis prædictis nulla penitus distractio sequatur.

X. « A lectionibus, repetitionibus ac exercitiis utriusque studii, nemo prorsus ex studentibus quocunque titulo aut colore eximatur, aut unquam permittatur abesse, et si quis neglexerit, a guardiano corrigatur; idemque fiat, si aliquem negligentem in exscribendis lectionibus, aut in dictis studiis desidiosum reperiat, et tam lectores, quam guardianus de omnibus superiorem generalem, ac etiam sac. congr. certiorent.

XI. « Senis quibuscunque mensibus theses theologiæ, seu controversiarum Arabico, Latino, et quatenus fieri possit, Illyrico idiomate habeantur, quibus guardianus interesse teneatur ad dignoscendum eos qui proficiunt; et monere debeat Patrem superiorem generalem de iis, qui forsan studio hujusmodi minus vacaverint,

ut valeant, illis submotis, alios subrogare.

XI. « Curet superior generalis aliquem religiosum deputare, qui ad ipsos studentes singulis mensibus magno zelo ac fervore concionem habeat de missionariorum muneris præstantia, deque peculiaribus ejusdem functionibus, quo spiritus Apostolicus in eis succendatur ac perseveret, erudianturque in iis omnibus, quæ ad illud congrue, et cum Dei gloria peragendum pertinent.

XIII. « Superior generalis familiæ Cismontanæ, vel alter ab eo delegatus singulis saltem quatuor mensibus studium istud visitet, et si studentem aliquem minime proficientem invenerit, aliqua pœnitentia injuncta, qua alii ab assumpto munere negligendo deterreantur, eum ad propriam provinciam redire jubeat, et eamdem sacram congregationem de remotione moneat, aliumque in remoti locum quamprimum subroget. Ultra vero præfatam Patris superioris generalis visitationem, secretarius itidem sacræ congregationis idem collegium bis visitet in anno absque superiorum interventu, ut liberius queat statum et necessitates collegii exponere; adhibito secum duntaxat aliquo Arabicæ linguæ perito, per quem possit alumnos examinare, et de eorum progressu certiorare.

XIV. « Singulis diebus Dominicis et aliis festivis de præcepto, præfati collegiales in loco per superiorem Cismontanum in conventu destinando post vesperas serio, et cum opportunis observationibus explicent religiosis sacerdotibus, clericis et laicis catechismum Romanum, unusquisque turnarie continuet per mensem, quousque compleatur, et deinde de novo per ordinem incipiatur ad hoc, ut aptiores evadant, tempore, quo in missionibus permansuri erunt.

XV. « Completo biennio, singuli collegiales, juxta decretum die tertia Octobris 1707 emanatum, in congregatione coram sanctitate sua examinentur, præsente quoque eminentissimo protectore ordinis, qui cum superiore generali eligat illos ad sancta loca mittendos, et alios pro cæteris missionibus eidem eminentissimo benevisis, et referre dignabitur sacræ congregationi, et si nullus tunc temporis in promptu sit Terræ Sanctæ, vel missionis locus, aut saltem non pro omnibus collegialibus, a patre superiore generali destinentur, ut inferius, in aliquibus conventibus, quousque advenerit occasio juxta indigentiam et opportunitatem transmittendi, et sacram congregationem certioret, et si aliquis ad locum destinatum renueret aut accedere negligeret, arbitrio sacræ congregationis plectetur, et advenientibus novis collegialibus, præmissis exercitiis spiritualibus, factoque juramento, illud ad sacram congregationem transmittat.

XVI. « Ut autem dicti ordinis collegiales aliquo etiam temporali præmio alliciantur, animosque libentius intendant ad sacrum missionum ministerium, ac consequenter studiis præfatis, veluti ad missiones ipsas directis, infra dicendis privilegiis gaudeant et potiantur.

XVII. « Donec completo studio sese obtulerit occasio ad loca sancta, vel alias missiones accedendi, Pater superior generalis illos ad proprias revocet, collocetque in aliquo principali provinciæ conventu iisdem grato, ex quo ipso generali superiore Cismontano inconsulto, dimoveri nequeant.

XVIII. « Iis vero, qui in missione aliqua præfecti munere per sexennium laudabiliter perfuncti fuerint, liceat in reditu aliquem ex principalibus propriæ provinciæ conventibus sibi deligere, ac inter lectores jubilatos de numero præcedentiam habere juxta antiquitatem institutionis, cum omnibus præeminentiis per constitutionem san. mem. Urbani VIII, concessis : et si jam iidem præfecti fuerint lectores jubilati instituti, sive de numero sive de non numero, potiantur præcedentia et loco immediato ad ultimum ex-ministrum provincialem in propria provincia, nec non præeminentiis eorumdem ex-ministrorum provincialium in propria provincia, ac si officio ministeriatus hujusmodi functi fuissent.

XIX. « Liceat pariter iis, qui laudabiliter duodecim annorum spatio sacræ congregationi in missionibus, vel in locis sanctis inservierint, post reditum unum ex principalibus propriæ provinciæ conventibus sibi deligere, eorumque locus sit (si jam non fuerint instituti lectores jubilati, vel lectores sexennales) immediate post actuales definitores supra quoscunque alios; si vero jam fuerint instituti lectores jubilati, vel sexennales, et inservierint, ut supra, per octo annos post reditum ad propriam provinciam, potiantur præcedentia et præeminentiis lectoribus jubilatis de numero concessis, servando inter se anterioritatem institutionis; et si discedentes ex missionibus pro negotiis earumdem missionum ad Urbem se conferant de licentia sac. congregationis, maneant in dicto conventu S. Bartholomæi si commode recipi possint, vel in alio conventu B. Mariæ de Aracœli, et interim habeantur, ac si essent de familia, quousque per sacram congregationem expediantur.

XX. « Utque similiter tam lectores controversiarum, quam lectores, seu magistri linguarum, qui laudabiliter, et cum approbatione Patris superioris generalis Cismontani in prædictis se gesserint, aliquod præmium pro eorum laboribus consequantur, conceditur, ut si lectores jubilati de non numero per quadriennium, sexennales per octennium, et lectores theologi tantum instituti per decennium legerint; non instituti vero theologi, linguas per quinquennium docuerint, redeuntes ad propriam provinciam, potiantur eadem præcedentia et præeminentiis, quibus gaudent lectores jubilati de numero, servata pariter inter eos anterioritate institutionis.

XXI. « Studeat superior generalis Cismontanus deputare procuratorem pro missionibus, qui vel in Sancti Bartholomæi, vel in Aracœlitano conventibus commoretur, et unum socium gratum habeat, qui in gerendis negotiis missionum eum coadjuvet, et petita solita benedictione a superiore locali, e conventu exeat, qui quidem procurator, vel per sexennium completum fuerit præfectus, aut officialis locorum Terræ Sanctæ, vel per decennium missionarius, aut servitio Terræ Sanctæ per idem tempus permanserit. In his omnibus sacra congregatio conscientiam superiorum ordinis Familiæ Cismontanæ oneratam esse voluit, eorumque arbitrio reliquit Regulas (supradictis tamen firmis remanentibus) tum exactam regularem disciplinam, tum studiorum præfectum respicientes, et per eamdem sacram congregationem approbandas.

§ 3. « Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, memorati cardinales, facta sibi per dilectum filium secretarium prædictæ congregationis omnium et singularum regularum hujusmodi distincta relatione, unanimi consensu illas approbantes, confirmandas esse censuerint : hinc est, quod nos inviolabili earumdem regularum robori et efficaciæ providere volentes, supplicationibus eorumdem cardinalium nobis super hoc humiliter porrectis benigne inclinati, easdem præinsertas regulas cum omnibus et singulis in eis contentis auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus et approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, et singulos juris, et facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus : salva tamen semper in præmissis auctoritate præfatæ congregationis cardinalium.

§ 4. « Decernentes easdem præsentes litteras ac regulas hujusmodi, semper firmas, validas et efficaces existere et fore ; suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit in omnibus, et per omnia plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac quatenus opus sit, præfati conventus S. Bartholomæi, et illius ordinis, aliisve quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, stabilimentis et usibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, innovatis. Quibus omnibus et singulis, illorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 21 Januarii 1710, pontificatus nostri anno decimo.

« P. Oliverius. »

(32. *Concessio Indulgentiæ plenariæ missionariis ord. Min. de Observantia, et Christifidelibus, ad quos missi fuerint.*

« INNOCENTIUS Papa XII.

« Universis Christifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, et Apostolicam benedictionem.

« Cœlestium munerum thesauros, quorum dispensatores esse Nos voluit Altissimus, libenter iis impertimur, quos pro sua in Deum, et proximos charitate, et Christianæ Religionis zelo animarum salutem omni studio procurare intelligimus. Quo in genere cum fratres Minores ordinis Sancti Francisci de Observantia habeamus, eosque in primis, quos dilecti filii eorumdem fratrum superiores ob hanc causam hoc ipso, et consequentibus annis in diversas provincias Christianæ Reipublicæ mittere constituerunt : Nos sane eorumdem fratrum pietatem, ac operam, eorumque, ad quos illi mittendi erunt, religionem et devotionem spiritualibus gratiis confovere, atque augere cupientes, supplicationibus dilecti filii Matthæi a Sancto Stephano dicti ordinis ministri generalis Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, piamque illius deliberationem, quantum cum Domino possumus, promovere volentes, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis fratribus dicti ordinis tam reformatis quam non reformatis, ministro generali ejusdem ordinis subjectis, ad missiones in quibusvis locis de ordinariorum licentia respective exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt missionarii congregationis de propaganda fide), et aliis utriusque sexus Christifidelibus, ad quos ipsi mittendi accesserint, nostram et Apostolicam benedictionem per præsentes impertimur : nec non iisdem vere pœnitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui pro sanctæ Romanæ Ecclesiæ exaltatione, principum Christianorum unione, infidelium conversione, hæresium exstirpatione, prout unicuique suggeret devotio, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino

auctoritate Apostolica tenore præsentium pro una vice duntaxat pro unaquaque missione de ordinariorum locorum licentia respective facienda concedimus et elargimur. Hortantes venerabiles fratres, patriarchas, primates, archiepiscopos, episcopos et alios ecclesiarum prælatos et rectores, ac verbi Dei prædicatores ut in suis quisque ecclesiis, cum populus frequentior fuerit, præsentes litteras, et omnia in eis contenta publicent, et publicari faciant, ac omnem eisdem fratribus, tam reformatis quam non reformatis, favorem et auxilium in præmissis præstent : volumus autem ut præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 20 Aug. 1699, pontificatus nostri anno nono.

« J. F. Cardinalis Albanus. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(33. De privilegio personali, tum de reali, de quo frequenter in foro disputari solet, non male paulo latius hic agitur.

(34. Personale privilegium dicitur, quod personæ concessum, cum ea exstinguitur, nec ad hæredes transit. Reale vero, quod rei cohæret, et ad hæredes aliosque successores transmittitur. L. 3, § 1, l. 4, § 3, ff. *De censib.*, l. 4, ff. *De jur. immunitat.*, l. 7, § 1, ff. *De except.*, l. 196, ff. *De regul. jur.*

(35. At privilegium personale non est tantum, quod uni certæ personæ datur, sed et quod uni generi certarum personarum lege generali conceditur. (36. Sic quondam pupillis pro administratione tutelæ, uxori pro recuperatione dotis, privilegium inter tutorum ac maritorum creditores tributum, ipsis solis, non item hæredibus prælationem tribuebat. L. 19, ff. *De reb. auctor. jud. possid.* L. unic. C. *De privileg. Dot.*, § *Fuerat*, 29, Instit. *De action.* (37. Pariter solis maritis conventis de dote, uti et cæteris, quibus competentiæ beneficium a lege datum, id ipsum prodest, nequaquam hæredibus; l. *Maritum*, et l. seq. ff. *Solut. matrim.*, l. 24, § 1 et l. seq. ff. *De re judic. leg.* 7, princip. ff. *De except.* (38. Reale quoque privilegium non rei, seu causæ tantum singulari, sed et generaliter conceditur. (39. Actioni enim judicati contra condemnatos intentandæ privilegium dilationis quatuor mensium additum est, non ipsis solummodo condemnatis, sed et hæredibus, et aliis in locum eorum succedentibus profuturum, l. 29, ff. *De re judic.* (40. Et actioni funerariæ cohærens privilegium religionis favore, non funeranti tantum, sed et hæredi ejus agenti utile est.

(41. Privilegium personale uti ad hæredes non transit, ita nec cessione juris, aut actionis in aliam personam transferri potest; idque quia hac ratione personam egrederetur contra concedentis intentionem, l. 42, ff. *De admin. et peric. tutor.* Contra reale privilegium cessione transit, l. 68, *De reg. jur.* (42. Licetque fortassis extra materiam privilegiorum non universaliter verum sit illud, omne, quod ad hæredes transire valet, etiam posse cessione transferri; tamen cum reale privilegium dicatur ex eo, quod rei, seu causæ ipsi adsit et insit, æquum est, ut quemadmodum ipsa causa, seu actio recte ceditur, ita et inhærens ei privilegium cedendo censeatur translatum, Confer Anton. Matth., *De auction.*, lib. II, c. 5, n. 3 et seq.

(43. Quod si de concesso privilegio non satis constet, utrum personale an reale sit, illud ex onerosa, vel gratuita concessione dijudicari oportere censent Gail. L. 2, observ. 2, n. 13 et seq.; Ant. Matthæi, *De auction.*, lib. II, c. 7, num. 50. (44. Sic ut gratis datum, putent in dubio personale; ex contractu oneroso impetratum, reale esse. (45. At cum causa onerosa impedire haud debeat restrictionem ejus, quod odiosum est, maxime si per modum privilegii concessum sit, ac gratuitam concessionem non raro præcedant benemerita, principis benevolentiam non minus provocantia, quam ex contractu numeratum pretium; ideo inspiciendum potius, utrum in privilegio id comprehensum sit, quod est favorabile et publicam utilitatem, et jus tertii non lædit, an contra odiosum in præjudicium reipublicæ, aut juris tertio quæsiti datum. (46. Priori casu privilegium personale, posteriori vero reale consendum est; Zoes., in *Commentar. ad Pandect.*, lib. I, tit. 4, num. 18. Consule etiam Enenkel, *De privileg.*, l. III, c. 1, num. 25; Klock., *De contrib.*, c. 16, num. 51 et seq.; Mev., part. V, dec. 182, n. 8; Christin., vol. 5, dec. 47, nu. 37.

(47. Negandum vero haud est, quod ex variis personarum, rerumque circumstantiis aliis, utrum privilegium personale, an reale sit, quandoque sit judicandum, uti id pluribus tractant Menoch., *De præsumpt.*, l. III, præsumpt. 103; Klock., *De contribut.*, c. 16, num. 75 et sequent.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt privilegiorum confirmationem, extensionem et interpretationem.

SUMMARIUM.

1. Confirmatio privilegiorum quid sit? — 2. Confirmatio est duplex; una in forma communi, seu simplici, et ordinaria, et alia in forma speciali, seu ex certa scientia.—3. Confirmatio in forma communi, seu simplici, et ordinaria quæ sit? — 4. Confirmatio in forma communi nullum jus novum tribuit. — 5. Confirmatio in forma speciali, seu ex certa scientia quæ sit.—6. Unde cognoscatur, confirmationem esse factam in forma speciali, et non solum in forma communi. — 7. Confirmatio privilegiorum alia censetur utilis, et alia inutilis. — 8. Quæ censeatur confirmatio utilis? — 9. Quæ censeatur inutilis?— 10. Regularium privilegia pluries sunt a Summis Pontificibus concessa, innovata et confirmata, non tantum in forma communi, sed etiam in forma speciali, et sic non confirmatione inutili, sed confirmatione utili. — 11. Et hoc clare

patet ex plurimis constitutionibus et concessionibus Pontificiis favore signanter fratrum Minorum emanatis. — 12. Ex quibus colligitur privilegia fratrum Minorum etiam nunc valere, quibusdam exceptis. — 13. Idem dicendum est de privilegiis aliorum regularium. — 14. Dum privilegia sæpius confirmantur, et in una bulla confirmatoria quædam omittuntur, quæ in alia ponuntur, non censentur esse revocata, quæ fuerunt omissa. — 15. Quomodo sit intelligenda clausula: *Quatenus*, vel *Dummodo sint in usu*. — 16. Quomodo clausula: *Dummodo sacris canonibus, et decretis concilii Tridentini non adversentur*. — 17. Per clausulam: *Dummodo decretis concilii Tridentini non adversentur*, secundum aliquos classicos doctores a confirmatione eximuntur illa duntaxat privilegia, quæ a concilio Tridentino expresse sunt revocata. — 18. Quomodo intelligatur clausula: *Quatenus*, vel *dummodo non sint revocata*, vel *sub aliqua revocatione comprehensa?* — 19. Extensio et interpretatio privilegiorum est duplex, una proprie dicta, quæ dicitur *extensiva*, seu interpretatio *per extensionem:* alia improprie dicta, quæ dicitur *comprehensiva*, seu interpretatio *per comprehensionem*. — 20. Interpretatio *per extensionem*, seu *extensio extensiva* quæ sit? — 21. Interpretatio *per comprehensionem*, seu *extensio comprehensiva* quæ sit? — 22. Interpretatio alia est auctoritativa, seu authentica, et alia doctrinalis, seu magisterialis, et quæ utraque sit? — 23. Interpretatio privilegiorum authentica, seu auctoritativa fieri potest a solo concedente privilegium, vel ejus successore, aut superiore. — 24. Interpretatio doctrinalis et magisterialis potest fieri etiam a doctoribus et magistris, aliisque viris doctis, et in jure versatis. — 25. Ubi verba sunt clara, nulla admittitur interpretatio. — 26. Privilegium non est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam; nec ab uno casu ad alium. — 27. Privilegia, quæ non sunt contra jus commune, sed solum præter, vel ultra jus, nec cedunt in præjudicium alterius, sunt late interpretanda. — 28. Privilegia autem, quæ sunt contra jus commune, et cedunt in præjudicium alterius, sunt stricte interpretanda. — 29. Alia ad rem, ad n. 34. — 35. Subnectuntur *Addit. ex alien. man.* ad n. 43.

(1. Confirmatio, seu innovatio privilegiorum est *privilegii prius legitime habiti per legitimum superiorem facta corroboratio*. Est in re *Communis*.

(2. Confirmatio est duplex, una in forma communi, seu simplici et ordinaria, et alia in forma speciali, seu ex certa scientia. *Communis*. (3. Confirmatio *in forma communi*, quæ et confirmatio simplex et ordinaria appellatur, ea est, qua jus seu privilegium, prout hic et nunc reperitur, non præcedente alia cognitione causæ, corroboratur, seu confirmatur, relinquendo ipsum in eodem statu, in quo prius fuerat. *Communis*, per textus mox adducendos. Notanter autem additur: « Relinquendo ipsum in eodem statu, in quo prius fuerat; » (4. quia confirmatio in forma communi nullum jus novum, neque valorem tribuit illi, cui accedit, sed supponit privilegium jam validum, approbatque illud sicuti reperitur validum; nec tamen facit privilegium de novo validum; si prius reperiebatur invalidum, ut clare habetur ex cap. *Cum dilecta* 4, De confirmatione utili vel inutili, ubi Pontifex in simili confirmatione sic loquitur: « Nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur; » et cap. *Quia diversitatem* 5, De concession. præbend., ubi sic dicitur: « Non obstante confirmatione a Sede Apostolica obtenta sub forma communi, quæ confirmat beneficia et præbendas, sicuti juste et pacifice possidentur, et concordat id, quod habetur in capit. *Præceptis* 2, dist. 12, ibi: « Non novum aliquid præsenti jussione præcipimus, sed illa, quæ olim videntur indulta, confirmamus. »

(5. Confirmatio *in forma speciali*, seu *ex certa scientia* ea est, quæ fit cum perfecta notitia totius negotii, seu privilegii, et omnium circumstantiarum, novumque jus tribuit, ita ut non solum valida corroboret, sed insuper revalidet, et de novo concedat *privilegia* etiam revocata. *Communis*. Argum. cap. *Sicut grave* 1, De transactionibus; et ratio est clara, quia confirmatio in forma speciali, seu ex certa scientia non est nuda et simplex confirmatio, sed potius est in re et effectu nova concessio, adeoque vim habet privilegia cæteroquin nulla et invalida reddendi valida.

(6. Quod confirmatio facta sit in forma speciali, et non solum in forma communi, colligitur ex variis signis, videlicet si in ipsa confirmatione apponatur clausula *Ex certa scientia*, seu clausula *Ex plenitudine potestatis*, aut clausula *Non obstante quacunque lege, consuetudine in contrarium*, vel clausula *Supplentes omnes juris et facti defectus*, seu clausula *Sublata*, etc., aut in litteris confirmationis inseratur tenor totius privilegii aut instrumenti. Sic passim doctores.

(7. Confirmatio privilegiorum alia censetur utilis, et alia inutilis. *Communis*. (8. Confirmatio utilis tunc censetur, quando est valida, et tali judex inferior nequit contravenire, nec de ea judicare potest. Cap. *Si quis* 1, et cap. *De confirmationibus* 2, De confirmatione utili vel inutili. (9. Confirmatio inutilis tunc censetur, quando ipsa nullius est valoris, ut si obreptitie vel subreptitie fuit obtenta, narrato scilicet falso, aut suppresso, et rejecto vero, quod de jure exprimi debuisset, cap. *Bonæ memoriæ* 3, cap. *Ad nostram* 5, capit. *Porrecta* 6, et capit. *Examinata* 7, De confirmatione utili vel inutili, et cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, cum similibus.

(10. Regularium privilegia pluries sunt a Summis Pontificibus concessa, innovata et confirmata, non tantum in forma communi, sed etiam in forma speciali, seu ex certa scientia, et sic non confirmatione inutili, ut patet ex variis Summorum Pontificum constitutionibus, et signanter editis pro nostro ordine Minorum, quas ad 120 enumerat, et initiative adducit una cum aliis favorabilibus Decretis Benedict. XIII, constitut. incip. *Summe decet*.

(11. Et ad hæc habentur plurimæ aliæ pontificiæ concessiones, innovationes, confirmationes, ampliationes et extensiones, et communicationes in nostro compendio privilegiorum fratrum Minorum, omni cum

debita reverentia et obedientia erga S. Sedem juxta dec. concilii Tridentini, et aliarum constitutionum reformato, et sic reformato edito, adeo ut nullum in illo reperiatur privilegium a concilio Tridentino, vel aliqua constitutione usque ad Clementem VIII (sub quo reformatum fuit) renovatum, seu abrogatum, ut testantur Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 33, num. 235; Kazenberger, *loc. cit.*, sub num. 441, vers. *Quantum ad privilegia.*

(12. Unde ex his colligitur quod privilegia nostra etiam per communicationem cum aliis tam Mendicantibus, quam non Mendicantibus, vel alia ratione nobis competentia omnino adhuc valere et firma subsistere, solis illis exceptis, quæ constitutionibus Apostolicis post allegatas bullas, et dictum reformatum privilegiorum compendium emanatis expresse fuere derogata, et quæ sacri conc. Tridentini decretis aut regularibus nostri ordinis Institutis adversantur. Sic expresse Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 87; Kazenberger, *loc. cit.*, num. 441, et alii.

(13. Idem dicendum est de privilegiis aliorum regularium a variis Summis Pontificibus eis concessis, confirmatis et communicatis, et in pontificiis Constitutionibus, atque in suorum privilegiorum reformatis compendiis contentis.

(14. Dum privilegia sæpius confirmantur, et in una bulla confirmatoria quædam omittuntur, quæ in alia ponuntur, non censentur esse revocata, quæ fuerunt omissa, sed relinquuntur in suo vigore, quem pro tunc habent; unde plene adhuc valent, nisi sint revocata ab aliqua posteriore constitutione, aut sacris canonibus, et decretis concil. Tridentini adversentur: Pontifex enim per constitutiones confirmatorias non intendit, nec solet aliqua privilegia revocare, nisi id exprimat. *Communis.*

(15. Clausula: *Quatenus*, vel, *Dummodo sint in usu* (quæ in constitutionibus confirmatoriis privilegiorum solet apponi) significat, quod Papa nolit de novo confirmare, seu confirmando de novo revalidare illa privilegia, quæ per non usum, vel usum contrarium jam cessarunt, seu amissa fuere, et consequenter non amplius sunt in usu. Sic Donatus, tom. 1, part. I, tr. 11, q. 13; Rodrig., tom. I, *Qu. regular.*, q. 8, art. 3; Peyrin., in *Declarat. privileg. Ordin. Minimor.*, tom. II, constit. 1; *Gregorii XIII*, num. 1; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 108, et alii passim.

(16. Clausula: « Dummodo sacris canonibus et decretis concilii Tridentini non adversentur, » facit solum hunc sensum; « Dummodo sacris canonibus concilii Tridentini et decretis concilii Tridentini non adversentur. » Non enim per illa verba sacris canonibus, intelliguntur sacri canones in corpore juris clausi, seu contenti, alias nulla, et otiosa, sibique contradictoria esset omnis confirmatio privilegiorum, cum omnia regularium privilegia proprie dicta adversentur juri communi: privilegium enim dicitur lex privata contra vel præter jus aliquid concedens; cap. *Privilegia* 3, dist. 3, c. *Abbates* 25, De verb. signification. Et sic illam clausulam intelligit communis doctorum, teste Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 113 (73).

(17. Per clausulam: « Dummodo decretis concilii Tridentini non adversentur, » Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 116 et n. 139 usque ad 146, cum Suarez, Miranda, Rodriquez ibi citatis, et pluribus rationibus adductis, contrariisque argumentis solutis, dicit et docet, quod probabilissime a confirmatione eximuntur illa duntaxat privilegia, quæ a concilio Tridentino sunt revocata, qualia sunt omnia, quæ contraria sunt decretis, sess. xxv, *De regularibus*, sicut, et illa, quæ adversantur præcedentium sessionum decretis positis cum clausula, « Non obstantibus privilegiis, » seu alia simili clausula privilegiorum derogatoria seu revocatoria. Alia vero privilegia, quæ contraria sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. xxv, *De regularibus*) et clausulam privilegiorum derogatoriam expressam non habentibus, docet non censeri revocata ab eodem concilio, nec eximia confirmatione per illam clausulam: « Dummodo decretis concilii Tridentini non adversentur. » *Vide* ipsum, *loc. cit.*, ubi multa ad rem. *Vide* tamen dicta infra n. 31 (74).

(18. Clausula: « Quatenus, vel dummodo non sint revocata, vel sub aliqua revocatione comprehensa, » significat aperte, quod Pontifex nolit confirmare illa privilegia, quæ per legem, constitutionem, vel decretum generale aut speciale, expresse vel tacite fuerunt revocata, et de novo non amplius concessa vel confirmata. *Communis*, ac certa.

(19. Extensio et interpretatio privilegiorum est duplex, una proprie dicta, quam aliqui *extensivam* vocant; et alia improprie dicta, seu *comprehensiva;* seu ut loquitur Fagnanus, in c. *Quod nonnullis* 25, De privileg., num. 26 et 28, duplex est interpretatio, una per *extensionem*, seu *extensiva*, et alia per *comprehensionem*, seu *comprehensiva.*

(20. Interpretatio *per extensionem*, seu interpr. *extensiva* est illa, per quam legis alicujus decisio transfertur seu extenditur ad alium casum, vel personas, tum ultra verba legis, quam ultra mentem legislatoris,

(73) E. R. Nimis deflectit a sensu istorum verborum: « Dummodo sacris canonibus, et decretis concilii Tridentini non adversetur, » explicatio ab auctore tradita. Canones Tridentini fidem duntaxat spectant. Numquid præsumendum est Pontificem concedere velle privilegium fidei contrarium? Igitur verba illa: « Sacris canonibus, » denotant canones in corpore juris contentos, quibus Papa derogare minime intendit per privilegiorum confirmationem, nisi alias privilegium aliquod speciale concesserit ipsis contrarium.

(74) E R. Nota. Hæc opinio regularibus nimium indulget, proptereaque non videtur in omnibus probanda.

quamvis non contra mentem ipsius arg. cap. *Cum dilecta* 4, § *Nos igitur*, De confirmation. utili vel inutili.

(21. Interpretatio per *comprehensionem*, et declarationem, seu *extensio comprehensiva* est illa, quæ fit ultra verba legis, sed non ultra mentem legislatoris; et hæc tunc intervenit, quando decisio legis transfertur seu extenditur ad alium casum, seu personam non comprehensam sub verbis legis, comprehensam tamen sub mente legislatoris, juxta quod l. *Scire oportet* 13, § 2, *De excusationibus*, dicitur : « Sed etsi maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult. » Interpretatio enim potius menti, quam verbis legis convenire debet. Cap. *Humanæ aures* 11, caus. 22, quæst. 5, ibi : « Non debet aliquis verba considerare » (intellige nude et simpliciter), « sed voluntatem et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. » Unde l. *Scire* 16, ff. *De legibus*, dicitur : « Scire leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem; » et cap. *Certum est* 88, De regulis juris in 6, expresse habetur : « Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem. » Idem dicitur in l. *Non dubium*, 6, cod. *De legibus*, ibi : « Non dubium est, in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. »

(22. Interpretatio, alia est *auctoritativa*, seu *authentica*, vel *definitiva*, ac *judicialis*, et alia *doctrinalis*, seu *magisterialis*. Prima est illa, quæ fit a principe privilegium concedente, seu ejus successore, et ipsi standum est, tam in, quam extra judicium, arg. l. *Inter æquitatem* 1, l. *Leges* 9, l. *Si imperialis* 12, cod. *De legibus*, ibi : « Si enim in præsenti leges condere soli imperatori concessum est,et leges interpretari solo dignum imperio esse oportet, » juncto ejus summario, in quo præcise dicitur : « Ejus est legem interpretari, cujus est condere ; » et capit. *Inter alia* 31, De sententia excomm., ibi : « Unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat. » Secunda, scilicet *doctrinalis*, seu *magisterialis* est illa, quæ a magistris seu doctoribus dari potest, et solet l. unic. cod. *De professoribus urbis Constantinop*.

(23. Hinc interpretatio privilegiorum *authentica*, seu *auctoritativa*, vel *definitiva*, ac *judicialis* fieri potest a solo concedente privilegium, vel ejus successore seu superiore arg. cit. l. *Inter æquitatem* 1, l. *Leges* 9, l. *Si imperiali* 12, cod. *De legibus*, cap. *Cum venissent*. 12, De judiciis, ibi : « Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari, » juncto ejus summario, ibi : « Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ Sedis, et non inferior : » et concordat citat. cap. *Inter alia* 31, *De sent. excomm.*

(24. Interpretatio autem *doctrinalis*, seu *magisterialis* privilegiorum potest fieri etiam a doctoribus, seu magistris, aliisque viris doctis, et in jure versatis, cit. l. unic. cod. *De professoribus urbis Constantinopolit.*, quæ tamen interpretatio probabilitatem duntaxat affert, non autem necessitatem, sicuti prima *auctoritativa*, seu *authentica*, vel *definitiva* ac *judicialis*.

(25. Ubi verba sunt clara, nulla admittitur interpretatio. L. *Licet imperator*, ff. *De legatis* 1, et l. *Ille, aut illa*, ff. *De legatis* 3, cap. *Ad audientiam* 12, De decimis, cap. *Porro* 7, De privileg., ibi : « Quod totum inspectione privilegiorum suorum plenius advertere potes, et secundum quod inveneris, ita observes; » capit. *Recepimus* 8, eod., ibi : « Inspicienda sunt ergo privilegia, et ipsorum tenor est diligentius attendendus. » Unde glossa communiter recepta in capit. *Cum dilectus* 8, De consuetudin., verb. *Nec juri communi*, in fine, sic expresse habet : « Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi, sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio.

(26. Privilegium non est extendendum ab una persona, cui concessum est, ad aliam non expressam, et sic nec ab uno casu ad alium. *Communis*, per text. in cap *Sane* 9, De privileg., ibi : « Temerarium est, et indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere, et cap. *Quod alicui* 74, De reg. juris in 6, ibi : « Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum. » Rota recent., part. XIII, decis. 70, num. 43; part. XIV, dec. 238, num. 12; part. XVIII, tom. II, dec. 741, num. 10, et sæpe alibi.

(27. Privilegia, quæ non sunt contra jus commune, sed solum præter vel ultra jus, nec cedunt in præjudicium alterius, cum sint meræ gratiæ, seu beneficia principis, sunt late interpretanda. *Communis*, per text. in c. *Cum olim* 16, De verbor. significat., ubi dicitur : « Cum beneficia principum sint interpretanda latissime, » et l. *Beneficium* 3, ff. *De constitutionib. princip.*, ibi : « Beneficium imperatoris, quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus. » Cap. *Quia circa* 22, De privileg., ibi : « Ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda; » Cap. *Odia* 15, De regul. juris in 6, ibi : « Odia restringi, et favores convenit ampliari. »

(28. Privilegia autem, quæ sunt contra jus commune, et quæ cedunt in præjudicium alterius, sunt stricte interpretanda. *Comm.* Et quidem quoad primam partem ratio est clara, quia omnis recessus a jure communi censetur odiosus. Cap. *Is qui* 1, et cap. *Si quis* 2, De filiis presbyt. in 6. Odiosa autem sunt restringenda. Cap. *Odia* 15, De reg. juris in 6, ibi : « Odia restringi, et favores convenit ampliari, » et cap. *Quæ a jure* 28, De leg. juris in 6, ibi : « Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. » Quoad secundam autem partem clare desumitur ex cap. *Super eo* 15, De officio delegati, ibi : « Non tamen est nostræ intentionis diœcesano episcopo præjudicium generare ; » et concordant cap. *Li-*

cet 12, De offic. ordinar.; cap. *Cum capella* 16, cap. *Pastoralis* 19, et cap. *Dudum* 31, De privileg., juncta glossa, et DD. inde inferentibus, quod Pontifex nullius juri intendat derogare, nisi fortasse hoc expresserit, adeoque privilegium cedens in præjudicium alterius, si in ipso aliud non sit expressum, est stricte interpretandum.

(29. Privilegia non attenduntur, nisi de eorum veritate doceatur. Bened. XIV, t. II, constitut. incip. *Causarum*. (30. Privilegia regularium a Gregorio XIII redacta fuerunt ad terminos juris. Idem constitut. 27, incip. *Impositi nobis*. (31. Privilegia recipiendi ordines a quocunque abolita fuerunt in concilio Tridentino, ideoque, nisi post confirmationem ipsius concilii ex integro concessa fuerint, minime suffragantur. Idem constitut. 40, incip. *Causarum*. *Vide* supra, verb. Ordo, Ordinare, art. 3, et add. Cas. ibi.

(32. Privilegia honoris non inducunt exemptionem ab ordinaria episcopi jurisdictione. Idem constitut. 40, incip. *Causarum*. (33. Privilegium, ne locus, aut personæ ecclesiasticis censuris subjiciantur sine mandato Sedis Apostolicæ, non probat loci aut personarum exemptionem ab ordinaria episcopi jurisdictione. Idem, *ib*. (34. Hujusmodi privilegia, præterquam regibus, reginis, eorumque filiis, aut ordinibus regularibus universim concessa ad ordinariorum sententias, et processus non extenduntur. Idem., *ib*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(35. Valde interest dignoscere, utrum confirmatio privilegii facta sit in *forma communi*, an in *forma specifica*. Duas inter alias solent doctores afferre conjecturas, quibus confirmationem in *forma specifica* esse credunt.

(36. Prima est, si tenor privilegii confirmationis fuerit insertus, quod colligitur ex c. 8, *De confirmat. util. vel inutil.* (37. At Bohemer., in *Decretal.*, lib. II, tit. 30, § 4 et seq., postquam ostendere conatus est, textum hunc minime primam hanc conjecturam suppeditare, « In privilegiis (ait) ubique praxis obtinet, ut confirmationibus tenor privilegiorum plene inseratur, unde tamen majorem vim haud accipiunt; insertio siquidem privilegiorum docet scientiam ejus confirmantem habuisse, ast quod certam et solidam scientiam habuerit, inde non liquet, quam aliter habere nequit, nisi matura, plena et solida causæ cognitio, et dubiorum excussio deliberata accesserit. » (38. Quidquid vero dicat Bohemer., confirmatio in forma specifica dicenda est semper ac totus tenor privilegii confirmati fuit confirmationi insertus, ut probat Rot., *cor. Coccin.*, decis. 1573, a numer. 15 ad plur. seq., *cor. Falconer.*, decis. 9, num. 24, *De offic. ordinar. et territ. separat.*

(39. Altera est, si confirmationi apposita sit clausula : « Ex certa scientia, vel ex plenitudine potestatis, vel non obstante quacunque lege, statuto, et consuetudine, quæ sint in contrarium. » (40. Hanc vero conjecturam ab *auctore* traditam num. 6, non male rejiciunt inter alios, Bohemer., in *Decretal.*, lib. XXI, tit. 39, § 6 et seq.; Stryk, *Juridic. dissert.*, vol. 1, disp. 2, cap. 1, § 5. (41. Idque quia clausulæ hodie plerumque fere apponuntur potius de stylo, quam ea mente, ut singulare quid ex principis intentione operari debeant.

(42. Præcipua autem differentia confirmationem *in forma communi* inter et confirmationem *in forma specifica* quod attinet ad privilegia, est, quod ex illa probatum haud remanet ipsum privilegium confirmatum, ex hac vero privilegium confirmatum remanet probatum. Stryk, *Juridic. dissert.*, vol. 11, disp. 2, c. 1, § 28.

(43. De interpretatione privilegiorum, de qua pariter in hoc articulo agit auctor, consule Stryck, *Juridicar. dissertat.*, volum. 4, disp. 24, *De privilegiorum interpretatione*, qui septem integris capitulis materiam hanc tractat, et quidem accuratissime. Primo enim capitulo agit *De sensu rubricæ*; secundo, *De privilegiorum interprete*; tertio, *De modo interpretandi privilegia in genere*; quarto, *De authentica et in specie de simplici privilegiorum interpretatione*; quinto, *De extensiva privilegiorum interpretatione*; sexto, *De respectiva privilegiorum interpretatione*, et septimo, *De correctiva privilegiorum interpretatione*.

ARTICULUS III.

Quoad ea quæ concernunt modos, quibus privilegia cessant, seu amittuntur.

SUMMARIUM.

1. Privilegium singulariter personale cessat per mortem personæ privilegiatæ. — 2. Non cessat tamen privilegium per mortem seu depositionem ab officio ipsius privilegiantis, seu concedentis privilegium absolute et sine limitatione. — 3. Si autem privilegium non sit absolute et sine limitatione concessum, sed cum aliqua conditione aut limitatione ad certum tempus, dicendo v. g. *usque ad beneplacitum nostrum*, tunc ipso facto cessat per mortem concedentis. —4. Si vero privilegium concessum sit sub clausula « usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, » aut hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel ipsius successore revocetur, neque cessat morte ipsius concedentis. — 5. Item non cessat morte concedentis privilegium concessum sub clausula : « Donec revocavero. » — 6. Privilegium reale cessat, et exstinguitur, exstincta re, cui inhæret. — 7. Intellige tamen si ipsa res privilegiata exstinguatur sine spe restitutionis. — 8. Si autem res privilegiata exstinguatur cum spe restitutionis, tunc conservantur omnia ejus privilegia et jura. — 9. Sed tamen cum hoc discrimine, quod si privilegia, seu jura sint concessa ipsi loco seu pavimento, eique adhæreant, tunc semper remanent et conservantur. — 10. Si vero privilegia loci sint concessa principaliter ipsi ædificio aut ecclesiæ, altari, et hujusmodi; tunc vel privilegia sunt talia, ut eorum usus præcise requirat illum locum; et hoc casu quamvis privilegia illa non omnino exstinguantur, suspenduntur tamen, donec reædificetur talis ecclesia, seu tale altare. — 11. Vel privilegia sunt talia, ut etiam extra illum locum exerceri possint, et tunc privilegia nequidem suspenduntur pro illo tempore. — 12. Sic si superioris auctoritate ecclesia, monasterium seu conventus,

civitas vel oppidum transferantur ad alium locum, vel alteri uniantur, tunc non cessant ejus privilegia. — 13. Privilegium cessat etiam, et perditur per abusum. — 14. Privilegium autem non semper ipso jure, et facto amittitur per abusum, sed per sententiam et revocationem est auferendum, nisi in jure aliud exprimatur. — 15. Privilegium revocari potest saltem per sententiam, si incipit cedere in grave præjudicium aliorum, seu communitatis. — 16. Privilegium cessat etiam cessante causa, ob quam datum est.—17. Hoc tamen intelligendum est solummodo de causa finali, non autem de causa duntaxat impulsiva.—18. Item est hoc intelligendum solum de privilegio, quod *derogat juri communi, vel alterius tertii;* secus autem est de privilegio *præter*, vel *ultra jus commune.* — 19. Privilegium cessat etiam lapsu temporis, ad quod duntaxat fuit concessum et restrictum. — 20. Idem dicendum est de privilegio concesso sub conditione. — 21. Privilegium cessat etiam per renuntiationem liberam et expressam alicujus personæ particularis, si in ejus solius favorem sit privilegium concessum. — 22. Si autem privilegium sit principaliter concessum in favorem alicujus communitatis, dignitatis vel loci, non potest ei renuntiari a personis particularibus illius communitatis vel loci. — 23. Unde clerici, nec volentes possunt renuntiare privilegio *fori.* — 24. Neque possunt renuntiare privilegio *canonis.* — 25. Item nec religiosi possunt renuntiare privilegiis suæ religioni concessis. — 26. Possunt tamen prælati regulares limitare, restringere, imo etiam tollere suis subditis usum quorumcunque privilegiorum, etiam a Sede Apostolica concessorum, ita ut nequeant talibus privilegiis uti. — 27. Sic tota potest aliqua communitas renuntiare privilegio sibi concesso, quod eidem, vel non est utile, vel est indifferens. — 28. Secus autem, si talis renuntiatio cederet in præjudicium ecclesiæ vel communitatis, in quo casu etiam unus solus de capitulo contradicens impedire potest renuntiationem. — 29. Si vero privilegium incipiat esse nocivum, per se cessat, ita ut observari non debeat. — 30. Privilegia *affirmativa* concessa cum gravamine aliorum amittuntur *per non usum* via præscriptionis, *si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen eo usus non fuerit privilegiatus scienter, sponte, ac voluntarie, et per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum.* — 31. Unde ad id requiritur, quod privilegiatus habuerit occasionem utendi privilegio. — 32. Item, quod habuerit notitiam illius. — 33. Item, quod sponte ac voluntarie, id est sine ulla coactione aut impedimento ullo uti omiserit. — 34. Et hoc per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum respective cujusvis privilegii in specie ad instar cujusvis respective in specie rei, juris, actionis et servitutis. — 35. Privilegia *affirmativa*, quæ sunt meræ gratiæ, atque in nullius gravamen cedunt, *per merum non usum*, nunquam amittuntur. — 36. Similiter per eamdem rationem privilegia *negativa* mere gratiosa nunquam amittuntur *per usum contrarium.* — 37. Econtra autem privilegia *negativa* cum onere aliorum concessa amitti possunt *per usum contrarium.* — 38. Ut dicta privilegia *negativa* amittantur *per usum contrarium*, requiritur tantum temporis, quantum requiritur ad præscriptionem.—39. Privilegium cessat, seu amittitur per revocationem concedentis, successoris vel superioris. —40. Revocatio privilegiorum est duplex, una expressa et alia tacita. — 41. Revocatio expressa subdividitur in generalem et specialem, et quæ sit utraque? — 42. Revocatio generalis alia est communis, et alia extraordinaria, et quæ sit utraque. — 43. Per clausulam communem generalem: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » in posteriore privilegio positam absque alia expressa, et specifica mentione non revocantur privilegia clausa in corpore juris, et certis personis concessa. — 44. Per dictam clausulam communem generalem: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » nec revocantur privilegia extra corpus juris existentia, si fuerint concessa cum clausula, quod revocata non censeantur, nisi expresse eorum mentio fiat. — 45. Dicta tamen privilegia revocata censentur per clausulam: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quacunque verborum forma concessis. » Vel sic: « Etiamsi de verbo ad verbum deberet de ipsis fieri mentio, » et hujusmodi. — 46. Per nullam ex prædictis clausulis generalibus censentur revocata privilegia per modum contractus concessa, vel remunerationem meritorum, et obsequiorum præstitorum, nisi saltem in genere addatur clausula: « Etiamsi per modum contractus fuerint concessa; vel etiam meritorum intuitu. » — 47. Tacita privilegii revocatio quomodo fiat? — 48. Circa tacitam privilegiorum revocationem traduntur communiter sequentes regulæ; et assignatur prima. — 49. Assignatur secunda. — 50. Assignatur tertia. — 51. Privilegium mere gratiosum subdito concessum potest ex justa causa revocari a concedente, vel ejus successore, seu superiore valide et licite; sine justa causa autem valide quidem, sed illicite. — 52. Si autem privilegium mere gratiosum sit concessum non subdito, nequit amplius revocari. — 53. Hinc privilegia, quæ imperatores, aliique principes concesserunt ecclesiis, nequeunt amplius revocari. — 54. Privilegia remuneratoria, vel per modum pacti, seu contractus onerosi concessa etiam subdito nequeunt amplius revocari, nisi ex gravi causa spectante ad bonum commune, et cum compensatione aliqua juris ablati.— 55. Privilegia regularium non sunt omnia a conc. Tridentino revocata, sed plurima ab eodem sunt confirmata. — 56. Omnia, et singula privilegia regularium ante concilium Tridentinum eis concessa, quæ adversantur decretis in sess. xxv, *De regularibus et monialibus*, sunt revocata ab eodem concilio. — 57. Item revocata sunt privilegia illa regularium ante Tridentinum eis concessa, quæ adversantur præcedentium sessionum decretis habentibus supradictam, vel similem clausulam privilegiorum revocatoriam: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » etc. — 58. An revocata censeantur non solum illa regularium privilegia, quæ adversantur alicui ex decretis conc. Tridentini, cit. sess. xxv, *De regularibus*, vel alicui ex decretis præcedentium sessionum habentibus supradictam expressam clausulam privilegiorum revocatoriam: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » sed illa quoque, quæ adversantur decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. xxv, *De regularibus*), et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus. — 59. Regulares non possunt nec in foro conscientiæ, uti suis privilegiis, quæ sunt expresse revocata a concilio Tridentino. — 60. Imo regulares non possunt in foro conscientiæ uti suis privilegiis a concilio Tridentino expresse revocatis, nec in locis, ubi Tridentinum concil. non est receptum. — 61. Nec secundum communiorem sententiam possunt regulares in foro conscientiæ uti suis privilegiis solum implicite a Tridentino revocatis. — 62. Quamvis multa regularium privilegia, tum per concilium Tridentinum, tum per varias pontificias constitutiones fuerint vere revocata, adhuc tamen multa et plurima alia existunt, quæ non sunt revocata. — 63. Alia de privilegiis, *remissive.* — 64. Affertur constitutio Clem. XII, sedulo attendenda, per quam moderantur nonnulla regul. et Mendicantibus a Bened. XIII concessa. — 65. Subnect. *add. ex al. man.*, ad n. 75.

(1. Privilegium singulariter personale cessat per mortem personæ privilegiatæ. *Communis* per text. in c. *Privilegium* 7, De

regul. juris in 6, ibi : « Privilegium personale personam sequitur, et exstinguitur cum persona, » et concordat l. *In omnibus causis* 68, et l. *Privilegia quædam* 196, ff. *De regul. jur.*

(2. Nec cessat tamen privilegium per mortem, seu depositionem ab officio ipsius privilegiantis, seu concedentis privilegium absoluto, et sine limitatione; regula enim generalis est, et communiter recepta, quod gratia, uti est privilegium, absolute concessa, et acceptata non cesset per mortem, aut depositionem ab officio ipsius concedentis, cap. *Si super gratia* 9, De officio jud. delegat. in 6 et cap. *Si cui*, De præbend. in 6.

(3. Si autem privilegium non sit absolute et sine limitatione concessum, sed cum aliqua conditione aut limitatione ad certum tempus, dicendo v. g. *Usque ad beneplacitum nostrum*, tunc ipso facto cessat per mortem concedentis; per mortem enim concedentis omnino etiam exstinguitur ipsius beneplacitum. *Communis*, textu expresso in c. *Si gratiose* 5, De rescriptis in 6, ibi : « Hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino exstinguitur, eo ipso exspirat. »

(4. Si vero privilegium concessum sit sub clausula : «Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, » aut hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel ipsius successore revocetur, neque cessat morte ipsius concedentis. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Si gratiose* 5, De rescriptis in 6, ibi : « Secus autem, si usque ad Apostolicæ Sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta; tunc enim, quia sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. »

(5. Item non cessat morte concedentis privilegium concessum sub clausula : « Donec revocavero;» Suarez, lib. VIII *De legibus*, cap 32, num. 2 et seq.; Layman., lib. I, tract. 4, cap. 23, num. 11; post Navarrum, Covarruviam, et alios; Pirrhing, lib. V *Decretal.*, tit. 33, num. 172; Reiffenstuel, *ib.*, num. 170, et lib. I *Decret.*, tit. 3, num. 262, ubi testatur de communi; Barbosa, clausula 53, num. 12; Menochius, *De arbitr. judic.*, lib. I, quæst. 63, n. 12, citans communem aliorum contra Bartolum. Et ratio est, quia ad revocationem requiritur actus novus positivus contrarius, qualis non habetur per solam mortem concedentis; nam, ut recte argumentatur Menochius, consil. 360, num. 9, cum aliis, aliud est voluntatem cessare, et aliud eam revocare; voluntatis cessatio fit per mortem, quia morte finitur voluntas hominis. L. *Locatio* 4, ff. *Locati*, voluntatis vero revocatio requirit factum quoddam, nempe expressionem ipsius revocationis.

(6. Privilegium reale cessat et exstinguitur exstincta re, cui inhæret. *Communis*, per text. in c. *Accessorium* 42, De regul. juris in 6, ibi : « Accessorium naturam sequi congruit principalis. »

(7. Intellige tamen cum hac distinctione, nempe quod privilegium reale cesset per exstinctionem rei, cui inhæret, si ipsa res privilegiata exstinguatur sine spe restitutionis, prout contingit, si res, ecclesia vel alius locus destruatur superioris auctoritate absque ulla spe restitutionis aut reparationis ; tunc enim exstinguuntur etiam, et perduntur omnia privilegia ei cohærentia, tanquam sublata in perpetuum a fundamento, cui inhærent, nec amplius dici possunt illius ecclesiæ clerici, aut illius oppidi cives vel municipes, ut colligitur ex cap. *Placuit* 26, dist. 1, De consecrat., et cap. *Et hoc diximus* 9, caus. 16, q. 7. Sic Glossa communiter recepta in cap. *Privilegium* 7, De reg. jur. in 6; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 198; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 171 et 172, et communis aliorum.

(8. Si autem res privilegiata exstinguatur cum spe restitutionis, prout contingit, si res, ecclesia vel alius locus ab hostibus destruatur, aut occupetur, seu casu fortuito comburatur cum spe refectionis, aut reædificationis, tunc conservantur omnia ejus privilegia et jura, ut colligitur ex cap. *Pastoralis* 24, caus. 7, quæst. 1, et cap. *Quæ semel* 4, caus. 19, quæst. 3. (9. Sed tamen cum hoc discrimine, quod, si privilegia seu jura sint concessa ipsi loco seu pavimento, eique adhæreant, ut est consecratio et benedictio loci sacri, et privilegia inde provenientia, nempe quod locus ille non possit vendi, nec converti in usus profanos, et hujusmodi, tunc semper remanent et conservantur, quia eorum fundamentum non est destructum. L. *Æde sacra* 73, ff. *De contrahenda emptione*, ibi : « Æde sacra terræmotu diruta, locus ædificii non est profanus ; » Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 173; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 199; Suarez, lib. VIII *De legibus*, cap. 5, num. 6, et alii passim.

(10. Si vero privilegia loci sint concessa principaliter ipsi ædificio, aut ecclesiæ, altari, et hujusmodi, tunc, vel privilegia sunt talia, ut eorum usus præcise requirat illum locum v. g. ut intra talem ecclesiam, seu ad tale altare fiat, ut indulgentia concessa visitantibus talem ecclesiam, indultum pro celebrantibus ad tale altare privilegiatum; et hoc casu, quamvis privilegia illa non omnino exstinguantur, suspenduntur tamen, donec reædificetur talis ecclesia, seu tale altare. Arg. cap. *Pastoralis* 24, caus. 7, quæst. 1, et leg. *Cum loca* 36, ff. *De religios. et sumptib. funer.*; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 199; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 164; Suarez, *loc. cit*, num. 6; Zoesius, lib. V *Decretal.*, tit. 13, De privileg., num. 53, et alii communiter. (11. Vel privilegia sunt talia, ut etiam extra illum locum, v. gr. extra illam ecclesiam alibi exerceri possint, et tunc privilegia ne quidem suspenduntur, pro illo tempore, quia manent in personis, quæ uti possunt talibus privilegiis loci; sic episcopus vel canonicus alicujus ecclesiæ occupatæ vel destructæ ab infidelibus seu hæreticis adhuc retinet denominationem ab illa ecclesia, quamvis extra illam

resideat et gaudet privilegiis ipsi concessis ratione episcopatus, vel canonicatus talis loci, ut patet de episcopo Gebennensi, seu Genevensi, qui cum suis canonicis fruitur titulo et privilegiis ecclesiæ Gebennensis, seu Genevensis, quamvis cum ipsis resideat Annesii in Sabaudia, et sic de aliis. Pirrhing, *loc. cit.*, num. 199; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 6, et alii passim.

(12. Sic si superioris auctoritate ecclesia, monasterium seu conventus, civitas vel oppidum transferatur ad alium locum, vel alteri unitur, tunc non cessant ejus privilegia, sed una cum ecclesia, monasterio seu conventu, civitate vel oppido transferuntur, quando non sunt concessa ratione situs; sed directe ipsi ecclesiæ, monasterio seu conventui civitati vel oppido, ejusque nomine; colligitur ex cap. *Et temporis* 48, et cap. *Postquam* 49, caus. 16, q. 1, et cap. *Quia monasterium* 2, De religiosis domibus; ita Glossa communiter recepta in cit. cap. *Privilegium*, De regul. juris in 6; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 168; Suar., *loc. cit.*, n. 4 et seq.; Azorius, part. I, l. V, cap. 22, q. 11, et alii communiter.

(13. Privilegium cessat etiam, et perditur per abusum, textu expresso in c. *Ubi ista* 7, dist. 84, ibi : « Nam privilegium dignitatis meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. » Cap. *Privilegium* 63, caus. 11, quæst. 4, ibi : «Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, et cap. *Ut privilegia* 13, De privilegiis, ibi : « Quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. »

(14. Privilegium autem non semper ipso jure et facto amittitur per abusum, sed per sententiam et revocationem est auferendum, nisi in jure aliud exprimatur. Zoesius, lib. V *Decret.*, tit. 33, *De privileg.*, num. 38; Reiffenstuel, *ibidem*, num. 179; Suarez, et alii, per text. in cit. cap. *Ut privilegia* 24, De privileg. , ibi : « Quædam in eisdem privilegiis duximus declarare, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint merito revocari. »

(15. Privilegium revocari potest saltem per sententiam, si incipit cedere in grave præjudicium aliorum, seu communitatis : colligitur ex c. *Suggestum* 9, De decimis; ubi summarium sic expresse habet : « Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter esse nocivum, » et cap. *Cum ad hoc sint* 16, De clericis non residentibus, in cujus summario sic expresse dicitur : « Si ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. »

(16. Privilegium cessat etiam, cessante causa, ob quam datum est : *communis*, per textum in cap. *Cum cessante* 60, De appellation., ibi : « Cum cessante causa, cesset effectus. »

(17. Hoc tamen intelligendum est solummodo de causa finali, quæ est principalis causa privilegii, sine qua princeps privilegium nullo modo concessisset, et a quo valor privilegii pendet in fieri et conservari; non autem de causa duntaxat impulsiva, quæ secundario solum movet principem ad concessionem privilegii, adeoque, ipsa cessante, non cessat privilegium, cum in ea non nitatur. Abbas in cap. *Suggestum* 9, De decimis, num. 5; Suarez, lib. VIII *De legibus*, cap. 30, num. 1, cum aliis ibi citatis; Reiffenst., *loc. cit.*, num. 184; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 168, et alii passim.

(18. Item est hoc intelligendum solum de privilegio, quod *derogat juri communi vel alterius tertii*, ad cujus etiam conservationem requiritur causa. Secus autem est de privilegio *præter*, vel *ultra jus commune*, seu quod continet merum beneficium principis; et ad sui conservationem non requirit aliam causam præter liberalem principis concessionem; tale enim privilegium perseverat, etiamsi causa, ob quam concessum fuit, cessaverit. Suarez, *loc. cit.*, num. 169; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 185; Zoesius, *loc. cit.*, num. 32, et alii per text. in cap. *Decret.* 16, De regul. juris in 6, ibi : « Decet concessum a principe beneficium esse mansurum; » juncta glossa, *ib.*, verb. *Decet*, cum pluribus juribus ab ipsa adductis.

(19. Privilegium cessat etiam lapsu temporis, ad quod duntaxat fuit concessum et restrictum, quod verificatur solummodo in privilegio temporali, et non in perpetuo. *Communis.* Arg. cap. *De causis* 4, De offic. judic. delegat. (20. Item dicendum est de privilegio concesso sub conditione. Nam ipsum est solum concessum pro tanto tempore quanto duraverit ipsa conditio, adeoque, cessante conditione, cessat etiam privilegium, cum sit finitum tempus, pro quo fuit concessum. *Communis.*

(21. Privilegium cessat etiam per renuntiationem liberam et expressam alicujus personæ particularis, si in ejus solius favorem sit privilegium concessum. *Communis*, textu expresso in cap. *Si de terra* 6, De privilegiis, ibi : « Cum liberum sit unicuique juri suo renuntiare, » et l. *Si quis* 29, cod. *De pactis*, ibi : « Regula est juris antiqui, omnes licentiam habere, iis, quæ pro se introducta sunt, renuntiare. »

(22. Si autem privilegium sit principaliter concessum in favorem alicujus communitatis, dignitatis, loci, v. g. civitatis, ecclesiæ vel monasterii, non potest ei renuntiari a personis particularibus illius communitatis vel loci. *Communis*, textu expresso in cap. *Si diligenti* 12, De foro competent., ibi : « Cum non sit beneficium hoc personale, cui renuntiari valeat, sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indultum, cui privatorum pactio derogare non potest. »

(23. Unde clerici nec volentes possunt renuntiare privilegio fori. *Communis*, per text. in cit. cap. *Si diligenti* 12, De foro compet. (24. Neque possunt renuntiare privilegio *canonis*. *Communis*, textu expresso in cap. *Contingit* 36, De sententia excom-

mun., ibi : « Cum ille canon non tam in favorem clerici ordinati, quam in favorem ordinis clericalis fuerit promulgatus. »

(25. Item nec religiosi possunt renuntiare privilegiis suæ religioni concessis, ut privilegio exemptionis, sine consensu Papæ, qui eos ab aliorum ordinariorum jurisdictione exemit, et suæ gubernationi ac protectioni immediatæ subjecit. Arg. cap. *Cum tempore* 5, De arbitrio n. 2; Suarez, lib. VIII *De legibus*, cap. 53, n. 2; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 174; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 193.

(26. Possunt tamen prælati regulares limitare, restringere, imo etiam tollere suis subditis usum quorumcunque privilegiorum etiam a Sede Apostolica concessorum, ita ut nequeant talibus privilegiis uti; sic concessit Leo X Minoribus et Augustinianis, Clemens VII Cisterciensibus, et Gregorius XIII Societati Jesu : *Compend. privilegior. Mendicant.*, verb. *Privilegia Fratrum*, § 26; Miranda, in *Manual.*, tom. II, quæst. 43, art. 4; Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, qu. 9, art. 2; Tamburin., *De jure abbatum*, tom. I, disput. 16, quæst. 9; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 199 et 200; Lezana, in *Summa qu. Regular.*, tom. II, cap. 18, num 56, et alii; et ad hoc faciunt cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus, cap. *Per illorum* 22, De præbend. Et ad hoc locum habet regula, quod favori suo ii, quibus competit, renuntiare possunt; arg. l. *Si quis* 39, cod. *De pactis*, c. *Si de terra* 6, De privilegiis; et quod nemo beneficio sibi concesso uti cogitur. Arg. l. *Invito*, ff. *De regul. jur.*

(27. Sic potest tota aliqua communitas, v. g. civitas, prælatus cum capitulo, et hujusmodi renuntiare privilegio sic concesso, quod eidem vel non est utile vel est indifferens. Per citat. cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus, cap. *Pro illorum* 22, De præbend., cap. *Si de terra* 6, De privileg., l. *Si quis* 19, cod. *De pactis*, l. *Invito*, ff. *De regul. juris*.

(28. Secus autem, si talis renuntiatio cederet in præjudicium ecclesiæ vel communitatis, in quo casu etiam unus solus de capitulo contradicens impedire potest renuntiationem. Innocent., in cap. *Accedentibus* 15, De privilegiis, et Glossator, Abbas, Alexander de Nevo, *ibidem in additionibus;* Pirrhing, *loc. cit.*, n. 174; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 196, et alii passim.

(29. Si vero privilegium incipiat esse nocivum, per se cessat, ita ut observari non debeat. *Communis*, per tex. in cap. *Quod ob gratiam* 61, De regul. juris in 6, ibi : « Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. »

(30. Privilegia *affirmativa* concessa cum gravamine aliorum, v. gr. exigendi decimas, imponendi tributum, et hujusmodi, amittuntur *per non usum* via præscriptionis, si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen eo usus non fuerit privilegiatus « scienter, sponte, ac voluntarie, et per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum. » *Communis*, per text. in cap. *Cum super* 23, De offic. delegat., ibi : « Cum noluerit, quod potuerit, » et leg. *Nundinis* 1, ff. *De nundinis*, ibi: « Nundinis impetratis a principe non utendo, qui meruit, decennii tempore usum amittit; » et cap. *Si de terra* 6, De privileg., ibi : « De privilegio tamen indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis, cum liberum sit unicuique suo juri renuntiare, eoque modo non potestis vos in hac parte tueri. »

(31. Dicitur tamen notanter : « Si interim fuit occasio utendi privilegio, et tamen eo usus non fuerit privilegiatus, » quia, si occasio utendi privilegio nunquam se offerat, per *non usum* non amittitur, quamvis per mille annos nullus exerceatur usus privilegii. *Communis*, arg. l. *Et Atilicinus*, ff. *De servitut. rust. prædior.*

(32. Item notanter dicitur *scienter*, quod quis sciat se habere tale privilegium, et tamen, oblata sibi favorabili occasione, eo uti omittat; quia qui ignorat se habere tale privilegium, illud non amittit, si eo uti omittat. *Communis*, arg. l. *Is qui usumfructum* 20, ff. *Quibus modis ususfructus, vel usus amittitur.*

(33. Item notanter dicitur *sponte, ac voluntarie*, quia, si quis violenter, aut ob infirmitatem, vel absentiam *ab usu* impeditur, privilegium non amittit. *Communis* cum glossa in cap. *Ut privilegia* 24, De privilegiis, verb. *Semel in anno*.

(34. Item notanter dicitur : « Et per tempus requisitum ad præscriptionem pro qualitate privilegiorum ; » quia tempus ad præscriptionem requisitum est varium pro diversitate rerum, jurium, actionum et servitutum, ut patet ex dictis sub verb. *Usucapio*, § 6. Unde cum jura, actiones, privilegia, et similia veniant nomine rerum immobilium, ex dictis sub dict. verb. *Usucapio*, § 5, n. 3 et 4. Et res immobiles privatorum cum titulo et bona fide præscribantur decennio inter præsentes, et XX annis inter absentes, ex dictis *ibidem*, n. 1, sine titulo autem, sed cum bona fide præscribantur triginta annis, ex dictis, *ibidem*, n. 12. Et res immobiles Ecclesiæ Romanæ præscribantur duntaxat spatio C annorum, ex dictis *ibidem*, n. 12. Et res immobiles aliarum ecclesiarum inferiorum, et aliorum locorum piorum, seu causarum piarum præscribantur spatio XL annorum, ex dictis, *ibidem*, n. 15. Et res immobiles ordinum et monasteriorum regularium præscribantur sola centenaria, ex dictis, *ibidem*, n. 16. Sic pariformiter est discurrendum de tempore requisito ad præscriptionem cujusvis respective privilegii in specie. *Communis*.

(35. Privilegia *affirmativa*, quæ sunt meræ gratiæ, atque in nullius gravamen cadunt, v. g. celebrandi ante auroram, absolvendi, dispensandi, et hujusmodi, per *merum non usum* nunquam amittuntur; glossa in cap. *Ut privilegia* 24, De privileg., verb. *Semel in anno ;* Engel, lib. V *Decretal.*, tit. 22, n. 19; Pirrhing, *ibidem*, nu. 176; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 787; Bassæus, verb. *Pri-*

vilegium 3, n, 16; Suarez, Layman, Bonacina, Rodriguez, et alii passim; et ratio est, quia *merus non usus est* actus liberæ facultatis, qui non inducit præscriptionem seu renuntiationem. In facultativis enim non datur præscriptio, ex dictis sub verb. USUCAPIO, § 2, n. 17.

(36. Similiter per eamdem rationem privilegia *negativa* mere gratiosa, v. gr. non jejunandi, nunquam amittuntur *per usum contrarium*; Suarez, lib. VIII, *De legibus*, cap. 25, n. 22; Pontius, lib. VIII, *De matrimonio*, cap. 18, n. 25; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 183; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 212, cum communi aliorum.

(37. Econtra autem privilegia *negativa* cum onere aliorum concessa, v. gr. non solvendi decimas seu tributum, amitti possunt *per usum contrarium*. Suarez, *loc. cit.*, cap. 34, n. 20 et cap. 35, n. 1 et 2; Layman, lib. I, tract. 9, c. 23, n. 23; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 178; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 213, cum communi et certa aliorum. Arg. cap. *Cum accessissent* 8, De constitutionibus.

(38. Ut dicta privilegia *negativa*, quæ in non faciendo consistunt, et aliis onerosa sunt, ut est privilegium immunitatis a solvendis decimis, vel tributis, privilegium exemptionis a jurisdictione ordinarii, amittantur *per usum contrarium*, v. g. voluntarie, libere ac sponte solvendo decimas, vel tributa, sistendo se tribunali, seu jurisdictioni ordinarii sine protestatione, requiritur tantum temporis, quantum requiritur ad præscriptionem, juxta dicta *supra*, n. 34.

(39. Privilegium cessat, seu amittitur per revocationem concedentis, successoris vel superioris. *Communissima.* (40. Revocatio autem privilegii duobus modis fieri potest, scilicet expresse vel tacite; seu duplex est revocatio, una *expressa*, et alia *tacita*. *Communis.* (41. Revocatio expressa subdividitur in specialem et generalem. *Specialis est*, quando istud, vel illud privilegium in specie revocatur. *Generalis est*, quando in genere revocantur omnia privilegia alicui constitutioni et decreto contraria. Sic doctores communiter. (42. revocatio generalis, alia est communis, et alia extraordinaria; revocatio generalis *communis* est, quæ fit per clausulam generalem communem, dicendo, v. gr. « Non obstantibus quibuscunque privilegiis; » revocatio generalis *extraordinaria* est, quæ fit per clausulam generalem extraordinariam, et fortiorem, dicendo v. gr.: « Non obstantibus privilegiis quibuscunque sub quacunque verborum forma concessis. » Vel sic: « Etiamsi de verbo ad verbum deberet de ipsis fieri mentio, » et hujusmodi. *Communis.*

(43. Per clausulam communem generalem, « Non obstantibus quibuscunque privilegiis » in posteriore privilegio positam absque alia expressa et specifica mentione non revocantur privilegia clausa in corpore juris, et certis personis concessa. *Communis.* Et ratio est, quia correctio jurium est evitanda, quantum fieri potest, nec est facile præsumenda, nisi clare exprimatur. Arg. cap. *Cum expediat*, De election. in 6, adeoque per generalem derogationem, nisi clare exprimatur, non censetur tolli jus speciale prius habens rationem specialem; si enim hoc princeps voluisset, expressisset. Arg. cap. *Inter corporalia* 2, De translatione episcopi, § *Sed neque istud*, cap. *Ad audientiam* 12, De decimis, et cap. *Quia circa* 21, De privileg.

(44. Per dictam clausulam communem generalem, « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » nec revocantur privilegia extra corpus juris existentia, si fuerint concessa cum clausula, quod revocata non censeantur, nisi expresse eorum mentio fiat. *Communis.* (45. Dicta tamen privilegia revocata censentur per clausulam: « Non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quacunque verborum forma concessis. » Vel sic: « Etiamsi de verbo ad verbum deberet de ipsis fieri mentio; » et hujusmodi. *Communis*, et clare patet ex ipsismet verbis clausularum.

(46. Per nullam ex prædictis clausulis generalibus censentur revocata privilegia per modum contractus concessa, vel in remunerationem meritorum, et obsequiorum præstitorum, nisi saltem in genere addatur clausula: « Etiamsi per modum contractus fuerint concessa, vel etiam meritorum intuitu. » *Communis.* Et ratio est, quia talis revocatio cedit in præjudicium tertii, auferendo ei *jus quæsitum*, adeoque non præsumitur in principe voluntas revocandi, nisi exprimatur; tum quia talia privilegia ordinarie revocari non possunt, nisi ex causa gravi ad bonum publicum pertinente, adeoque revocata censeri non debent, nisi specialiter exprimatur.

(47. Tacita autem privilegii revocatio fit per actum principis directe contrarium privilegio, seu qui non potest subsistere vel non habere effectum intentum sine revocatione privilegii antea concessi; dummodo possit præsumi eum scire privilegium antea concessum, illiusque recordari. *Communis*, arg. l. *Idem Ulpianus*, ff. *De excusationibus tutorum*, etc.

(48. Unde circa hanc etiam privilegiorum revocationem traduntur communiter sequentes regulæ. Prima est: per legem generalem, et quæ non expresse revocat privilegia, censentur tacite revocata privilegia in corpore juris contenta; non autem censentur revocata privilegia extra corpus juris existentia, nisi eorum mentio specialis fiat. Et ratio primæ partis est, quia cum privilegia in corpore juris contenta pertineant ad legem universalem, præsumitur legislatorem ea scire, adeoque revocare legem priorem continentem privilegium juris communis, quamvis in posteriore lege non exprimat. Ratio autem secundæ partis est, quia cum privilegia extra corpus juris existentia contineant jus privatum, et particulare factum, legislator vero non præ-

sumatur scire jura privata aut particularia facta, cap. *Licet* 1, De constitut. in 6, sequitur aperte, quod non censeatur ea velle revocare, nisi ea exprimat.

(49. Secunda regula est : privilegium prius concessum non tollitur, nec tacite revocatur per privilegium posterius priori contrarium, nisi illius prioris fiat mentio specialis ; cum enim privilegium sit jus privatum et particulare, præsumitur, quod princeps concesserit privilegium secundum ex ignorantia primi, si de illo nullam mentionem fecit ; adeoque secundum concessum privilegium censetur subreptitium et invalidum. Argum. cap. *Cum ordinem* 6, De rescriptis, cap. *Ex parte* 12, De offic. delegat., cap. *Veniens* 19, De præscriptionibus, cap. *Licet* 1, De constitut. in 6, et lata id declarat glossa, in cap. *Sicut* 1, De rescriptis, verb. *Mandatum*.

(50. Tertia regula : Per sententiam latam contra privilegium a principe, qui potuit privilegium concedere, non revocatur privilegium tacite ; sed potius reprobatur, id est tanquam defectuosum, seu invalidum rejicitur, et sic non tanquam prius validum aufertur, seu tacite revocatur. Arg. c. *Suborta* 21, De sent. et re judicat.

(51. Privilegium mere gratiosum subdito concessum potest ex justa causa revocari a concedente, vel ejus successore, seu superiore valide et licite ; sine justa autem causa valide quidem, sed illicite. Communissima, et satis clara, unde non indiget probatione.

(52. Si autem privilegium mere gratiosum sit concessum non subdito, nequit amplius revocari. *Communis* cum Pirrhing, *loc. cit.*, num. 186; Suarez, lib. VIII, *De legibus*, cap. 37, num. 2; Reiffenstuel, *loc. cit.*, nu. 121. Et ratio est, quia , postquam privilegium fuit acceptatum, transit in pactum seu contractum, quo proprie dictum jus acquiritur privilegiato, quod non subdito auferri nequit ; tale enim privilegium concessum non subdito, quamvis ab initio sit contractus voluntarius, ex post facto tamen est necessitatis, ut dicit Glossa, in cap. *Decet* 16, De regul. juris in 6, verb. *Nota ulterius* in fine, juxta illud vulgatum : « Quod a principio est voluntatis, expost fit necessitatis; » arg. l. *Sicut* 5, cod. *De obligat. et actionib.*

(53. Hinc per dictam rationem privilegia, quæ imperatores, aliique principes concesserunt ecclesiis, nequeunt amplius revocari. Sic expresse Glossa, in cit. cap. *Decet;* Pirrhing, *loc. cit.*, num. 186; Reiffenst., *loc. cit.*, num. 122; Layman, *loc. cit.*, c. 23, nu. 25, et alii passim.

(54. Privilegia remuneratoria, vel per modum pacti, seu contractus onerosi concessa etiam subdito, nequeunt amplius revocari, nisi ex gravi causa spectante ad bonum commune, et cum compensatione aliqua juris ablati. Pirrhing, *loc. cit.*, num. 187 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 122 ; Engel, *loc. cit.*, num. 22 ; Suarez, *loc. cit.*, cap. 37, num. 5 et seqq., et alii passim ; et ratio est, quia etiam princeps tenetur servare pacta, præsertim onerosa, inita cum subditis. Arg. cap. 1, *De probationibus*, adeo ut ab eis recedere non possit, etiam de plenitudine potestatis, ut notat Fagnanus, in cap. *Antigonus*, num 7, De pactis. Et ratio est, quia princeps ex pacto præsertim oneroso obligatur jure naturali, ac divino, cui et Papa, et imperator subjiciuntur ; et licet ob publicam necessitatem possit rescindere contractum cum subdito initum, non tamen potest juste illum omnino privare re sua sine ulla compensatione, cum princeps non sit absolutus dominus rerum subditi.

(55. Privilegia regularium non sunt omnia a concilio Tridentino revocata, sed plurima ab eodem sunt confirmata. *Communis* textu expresso in eodem concilio, sess. XXV, *De regular.*, cap. 20, ad finem, ubi in plurimis privilegia regularium firma et illæsa asserens, ac denuo confirmans, sic expresse habet : « In cæteris omnibus præfatorum ordinum privilegia et facultates, quæ ipsorum personas, loca et jura concernunt, firma sint et illæsa. ».

(56. Omnia, et singula privilegia regularium ante concilium Tridentinum eis concessa, quæ adversantur decretis, in sess. XXV, *De regul. et monialib.*, sunt revocata ab eodem concilio. *Communis*, per text. ejusdem concilii *cit.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 22, ubi ab omnibus regularibus « omnia et singula in superioribus decretis contenta observari præcipit, » etc. « Non obstantibus eorum omnium et singulorum privilegiis sub quibuscunque verborum formulis conceptis, ac mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non constitutionibus et regulis etiam juratis, atque etiam consuetudinibus , vel præscriptionibus , etiam immemorabilibus, » etc.

(57. Item revocata sunt privilegia illa regularium ante Tridentinum eis concessa, quæ adversantur præcedentium sessionum decretis habentibus supradictam, vel similem clausulam privilegiorum revocatoria : « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » etc. *Communis*. Et ratio est, quia, ubi adest expressa clausula privilegiorum revocatoria, de revocatione dubitare non licet ; in claris enim, et expressis non datur interpretatio, vel voluntatis conjectura. L. *Licet imperator*, ff. *De legatis* 1, et l. *Ille, aut illa*, ff. *De legatis* 3. Unde Glossa communiter recepta in cap. *Cum dilectis* 8, De consuetudine, verb. *Nec juri communi*, sic expresse habet : « Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi, sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio ; » et concordat c. *Ad audientiam* 12, *De decimis*, et cap. *Porro* 7, De privilegiis.

(58. An autem revocata censeantur non solum illa regularium privilegia, quæ adversantur alicui ex decretis concilii Tridentini *cit.*, sess. XXV, *De regularibus*, vel alicui ex decretis præcedentium sessionum habentibus supradictam expressam clausulam privilegiorum revocatoriam : « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, » etc., sed illa quoque, quæ adversantur, seu con-

traria sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. xxv, *De regularibus*) et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus, ita ut per bullas confirmatorias privilegiorum regularium nunquam censeantur confirmari, sed potius pro invalidis declarari per illam clausulam : « Dummodo sacris canonibus et decretis concilii Tridentini non adversentur ? » Non conveniunt doctores ; Donatus enim tom. I, part. I, tract. 11, quæst. 15, a num. 4 ; Peyrin., in *Declarat. privilegior*, tom. II, *in Constit.* 1 *Gregorii XIII*, num. 3, et alii, tenent sententiam affirmativam. Suarez autem lib. VIII *De legibus*, cap. 18, in fine ; Rodriguez, tom. I *Qu. regular.*, quæst. 6, art. 7 ; Miranda, *Manual. prælat.*, tom. II, quæst. 8, art. 3, vers. *Sed alii*, et plures alii, signanterque Reiffenstuel, lib. v *Decretal.*, tit. 33, a num. 116 ad num. 118, et a num. 139 ad 146, defendunt sententiam negativam, dicentes quod illa regularium privilegia, quæ adversantur, seu contraria sunt decretis aliarum sessionum (excepta dicta sess. xxv, *De regularibus*), et clausulam privilegiorum revocatoriam expressam non habentibus, probabilissime non censentur revocata ab eodem concilio, nec eximuntur a confirmatione per illam clausulam, « Dummodo sacris canonibus, et decretis conc. Trid. non adversentur. » *Vide* ipsum Reiffenstuel, *loc. cit.*, ubi pluribus rationibus, et juribus adductis, contrariisque argumentis solutis, solide et fuse hanc sententiam propugnat.

(59. Regulares non possunt nec in foro conscientiæ uti suis privilegiis, quæ sunt expresse revocata a concilio Tridentino. *Communis*, ac certa ; sententia enim contraria fuit expresse damnata ab Alexandro VII, die 18 Martii 1666, propositione 36, in ordine, ibi : « Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per concilium Tridentinum. » (60. Imo regulares non possunt in foro conscientiæ uti suis privilegiis a concilio Tridentino expresse revocatis, nec in locis, ubi Tridentinum concilium non est receptum. Sic cum aliis solide probat Viva ad dictam propositionem 36, num. 10. (61. Qui, *ibidem*, num. 11, ex communiori dicit, neque posse regulares in foro conscientiæ uti suis privilegiis solum implicite a Tridentino revocatis ; quia Tridentinum condendo legem in contrarium, illam revocavit implicite ; et in bullis confirmatoriis privilegiorum regularium addi solet clausula illa, « Dummodo decretis concil. Tridentin. non adversentur, » adeoque neque iis possunt regulares uti in foro conscientiæ, quidquid in contrarium docuerit Rodriguez cum Miranda et Portello, quos postea cum aliis secutus est Reiffenstuel, *loc. supra cit.*

(62. Quamvis multa regularium privilegia, tum per concilium Tridentinum, tum per varias pontificias constitutiones fuerint vere revocata ; adhuc tamen multa, et plurima alia existunt, quæ nec dicto concilio Tridentino, nec dictis constitutionibus pontificiis adversantur, seu contraria sunt, et consequenter non sunt ab eis revocata, uti clare patet in compendiis privilegiorum regularium recentor editis, et juxta decreta conc. Trident. et aliarum Pontificiarum constitutionum reformatis, et signanter « in nostro privilegiorum compendio primitus, compilato ab Alphonso de Casarubios Hispano ; » et postea *per Hieronymum a Sorbo* omni debita cum reverentia, et obedientia erga Sedem Apostolicam juxta decreta conc. Trid. et aliarum Pontificiarum constitutionum reformato, in quo nullum privilegium a conc. Trident. vel aliqua Pontificia constitutione usque ad Clementem VIII (sub quo reformatum fuit) reperitur revocatum, et tamen plurima in illo reperiuntur privilegia etiam nulli posteriori constitutioni pontificiæ contraria, nec « per usum contrarium, vel non usum, renuntiationem, præscriptionem, » vel aliam viam amissa. Sic Reiffenstuel, *loc. cit.*, a num. 323 ; Kazenberger, *loc. cit.*, n. 441, et alii

(63. Alia, *vide* verb. ORACULA VIVÆ VOCIS per tot, hic autem pro complemento tandem sit.

Constitutio Clementis XII, in qua nonnullas Apostolicas litteras ordinibus regularibus et mendicantibus a piæ mem. Benedicto Papa XIII concessa moderatur, ac reducit ad terminos juris communis, concilii Tridentini et constitutionum Apostolicarum.

« CLEMENS, episcopus, etc.

« Romanus Pontifex, quem cœlestis paterfamilias vineæ suæ custodiendæ præposuit, diu noctuque operarios impigre in ea laborantes, circumspicit, congruam, imo amplam mercedem eis largiturus, ut vinea, probis agricolis hoc pacto ad eam alacrius excolendam incumbentibus, uberiori proventu fructificare possit.

« Sane fel. record. prædecessor noster Benedictus Papa XIII, strenuas ordinum Regularium et Mendicantium cohortes, hanc Domini vineam, atque agrum Ecclesiæ indesinenter colere conspicatus, ac paterno erga eos animo affectus, quo etiam Nos ipsi utique afficimur, plura eis privilegia concessit, ratus ea pari voluntate universim excipienda : quod tamen secus evenisse, Nos ad supremi sacerdotii apicem, disponente Domino, evecti, ægre intelleximus ; inde nimirum præter omnem exspectationem Nostram variis litibus et controversiis exortis, ac nisi opportune occurratur, fortasse in posterum exorituris. Quare nonnullis ex hujusmodi litteris et constitutionibus Apostolicis mature perpensis ad sedandos rumores propterea excitatos, mutuamque, et vere Christianam inter episcopos et regulares familias, ac etiam sæculares ordines et sodalitates, publicasque universitates benevolentiam et pacem ubique in ecclesia servandam, de consilio nonnullorum ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus in hanc sententiam devenimus, ut subsequentibus litteris et constitutionibus

eodem Pontifice Benedicto sedente vulgatis, moderationem aliquam auctoritate nostra adhibendam esse decerneremus. Litteræ vero ipsæ et constitutiones ordinibus regularibus pridem concessæ hæ sunt.

« Editæ IV Idus Dec. an. 1725, quæ incipiunt : *Paterna*.

« Aliæ IX Kal. Jun. an. 1726, quæ incipiunt : *Ratio Apostolici ministerii*.

« Aliæ III Nonas Julias ejusdem anni, quæ incipiunt : *Singularis devotio*.

« Aliæ VIII Augusti ejusdem anni, quæ incipiunt : *Exponi nobis nuper fecerunt*.

« Aliæ Kalendis Septembris ejusdem anni, quæ incipiunt : *Vitæ et morum integritas*.

« Aliæ Kal. Jan. anni 1727, quæ incipiunt : *Libenter*.

« Aliæ V Nonas Martias ejusdem anni, quæ incipiunt : *Loca sancta*.

« Aliæ Kalendis Aprilis ejusdem anni, quæ incipiunt : *Ex quo sedes*.

« Aliæ V Nonas Aprilis ejusdem anni, quæ incipiunt : *Summe decet*.

« Aliæ VII Kal. Junias ejusdem anni, quæ incipiunt : *Pretiosus*, cum declarationibus sub die XXVIII Septembris anni 1728, ab eodem Pontifice factis super quibusdam dubiis circa intelligentiam rerum in ipsa constitutione contentarum exortis.

« Aliæ XXI Mart. anni 1729, quæ incipiunt : *Exponi nobis fecit*.

« Aliæ demum VII Kalend. Apr. ejusdem anni 1729, quæ incipiunt : *In sede*.

« Quamvis autem hæc omnia et singula ex ejusdem recolendæ memoriæ Benedicti pia, et laudabili erga regularium familias voluntate profecta fuerint, quos ipse ob eorum zelum de salute animarum, religionis fervorem, doctrinam, et regularis disciplinæ observantiam, magna ac vere paterna dilectione prosequebatur, concessa, extensa, decreta, confirmata et declarata fuerint; Nos, tamen, qui post varias altercationes et difficultates de eisdem litteris et constitutionibus excitatas, et optatam sanctæ Dei Ecclesiæ tranquillitatem præ oculis habemus, volentes, ut universis Dominici gregis pastoribus, ac præsertim venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis in partem sollicitudinis nostræ vocatis, liberum jurium suorum, quæ summi Dei gloriam et animarum salutem respiciunt, in illorum diœcesibus exercitium servetur, quæque illud quomodocunque impedire et lædere fortasse possunt, pro virili nostra penitus amovere cupientes, quemadmodum alias Romani Pontifices antecessores nostri sæpius egerunt; Nos quoque ad præservandum iisdem patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac quibuscunque aliis ordinibus, ac cœtibus ecclesiasticis, et sæcularibus suorum jurium exercitium et possessionem, amovendamque quarumque dissensionum, et litium occasionem, ex concessa nobis divinitus Apostolicæ potestatis plenitudine, eorumdem antecessorum nostrorum Pontificum Romanorum vestigiis inhærentes, statuimus et decernimus de omnibus et singulis prædictis litteris et constitutionibus, quæ ab eodem antecessore nostro Benedicto prodierunt, nec non de omnibus privilegiis, gratiis, favoribus, indultis, exemptionibus, facultatibus et declarationibus in iisdem contentis, eam deinceps decisionem ac judicium, etiam in foro conscientiæ habendum, quod sive ex jure communi, sive ex decretis et constitutionibus Apostolicis, sive alias, legitime habebatur, antequam eædem litteræ, et declarationes ab eodem Benedicto concessæ fuissent, perinde scilicet ac si illæ non emanassent; ad quam dispositionem, ejusque pristinum statum, ac terminum, omnia superius enuntiata omnino reducimus, et reducta esse volumus, ita ut in posterum supradicti ordines regulares earumdem litterarum et constitutionum usu, commodo et effectu penitus carere debere intelligantur.

« Hinc ad præmissorum effectum pro nullis, et infectis haberi volumus omnia decreta irritantia prohibitiones, declarationes, mandata, et quæcunque in litteris et constitutionibus prædictis quomodolibet apposita, atque alia eorumdem occasione facta, huic reductioni, decreto et voluntati nostræ quomodocunque adversantia, quibuscunque ea essent concepta formulis, ac præservationibus, declarationibus, modificationibus, restrictionibus, explicationibus, derogatoriarum derogatoriis, aliisque validissimis, efficacissimis et inviolabilibus clausulis, præsertim, quod semper in data cuicunque constitutioni illarum revocatoriæ, in posterum edendæ, posteriores censeantur; etiam motu proprio, et potestatis pari plenitudine, ac ex certa scientia; etiam consistorialiter, etiam pro conservatione status regularis, etiam in vim contractus et stipulationis inter Sedem Apostolicam, et ordines prædictos initæ, quam ad hujusmodi effectum rescindimus, et ex nunc rescissam, nulliusque roboris, et momenti esse volumus et decernimus; ideoque omnes dissensiones, altercationes et lites coram quibuscunque judicibus ordinariis, extraordinariis et commissariis, etiam a causarum Palatii nostri auditoribus, et S. R. E. cardinalibus, etiam de latere legatis nec non quacunque eorumdem cardinalium congregatione, prædictarum litterarum et constitutionum occasione, jam motas, necdum decisas, aut finitas, vel etiam, quæ jam decisæ essent, si modo tractum habeant successivum, easque rursus in posterum excitari contingat, juxta juris communis, conc. Trid. decretorum et constitutionum Apostolicarum, ac præsentem hanc nostram dispositionem, nec aliter decidendas esse præcipimus. Futura vero dubia et difficultates ubicunque, et quandocunque oriantur, ad Nos et Sedem Apostolicam, ad quam Pontificiarum constitutionum, atque ecclesiasticarum sanctionum interpretatio pertinet, referenda esse decernimus.

« Itaque omnia et singula hactenus memorata, nec non præsentes, etiam ex eo quod causæ, ob quas emanaverint, compro-

batæ, expressæ et verificatæ, aut in præmissis interesse habentes vel prætendentes, ad hoc vocati, citati et auditi non fuerint, neque eisdem consenserint, vel alias ex quocunque capite, prætextu, colore, ingenio vel causa, de subreptionis vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis nostræ, sive alio quovis defectu notari et impugnari, argui, infringi, retractari, in jus vel controversiam vocari, ad terminos juris reduci, aut contra eas quodvis gratiæ, vel justitiæ remedium impetrari, seu concedi nullatenus posse ; sed eas, ac omnia, et singula in eis contenta semper, et perpetuo valida, firma et efficacia esse, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab omnibus et singulis, ad quos spectat, et pro tempore quomodolibet spectabit, inviolabiliter observari, omnino statuimus; sicque, et non alias per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii nostri auditores, ac prædictæ S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, vicelegatos, dictæque Sedis nuntios, quavis auctoritate fungentes, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, definiendi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari, definiri et interpretari debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus et decretum esse volumus; non obstantibus præmissis, nec non nostra, et cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, nec non omnibus, et singulis prædicti Benedicti prædecessoris, declarationibus super dubiis, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, nec non omnium et singulorum ordinum prædictorum, ac eorum cuilibet, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, etiam mare magnum, vel alias quomodolibet nuncupatis, litterisque Apostolicis sub quibuscunque tenoribus et formis, cum quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, ac irritantibus, aliisque decretis in genere, vel in specie, etiam motu proprio, et consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum, concessis, confirmatis et pluries innovatis : quibus, omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu, quævis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret : eorum omnium et singulorum tenores, iisdem præsentibus pro plene et sufficienter expressis, et de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, latissime et plenissime hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, cæterisque quomodolibet contrariis quibuscunque.

« Volumus autem, etc.

« Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud S. Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1732, III Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno secundo.»

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(64. De singulis modis, quibus privilegia amittuntur, agere pro dignitate, immensi esset laboris. Vide de iis, ubi necessitas postulet, Greuebr, *De privileg. religios.*, tract. 1, disp. 5 per tot. (65. Paucis disserendum de revocatione tantummodo privilegiorum.

(66. Et quoad revocationem privilegiorum, adhiberi solet distinctio, utrum subdito, an non subdito privilegium concessum sit, sic ut illo quidem casu revocatio sæpe principi permissa sit, hoc non item; Gail., observ., l. III, observ. 60, n. ult.; Merul., in *Prax.*, tit. 4, cap. 3, n. 33. (67. Ast cum non magis subjecti fraudandi sint suis commodis, quam hisce fides ex jure gentium servanda certe sit, nulla sufficiens ratio apparet talis distinctionis, sive quæstio sit de privilegiis indultis ex mero beneplacito principis, sive de istis, quæ descendunt ex præcedenti quodam contractu seu causa.

(68. Rectius meo judicio sentiunt, qui principi tribuunt facultatem revocandi in iis privilegiis, quæ profluxerunt ex mera ejus liberalitate, non præcedente vel subsequente conventione, et obligatione, quæque ipse indefinite sine ulla temporis adjectione concessit, aut (quod non infrequens) circa quæ tempore concessionis sibi potestatem revocandi, mutandi, diminuendive nominatim reservavit; eo quod hæc non alio, quam precarii jure, videri possunt haberi, atque possideri ab illis, quibus sunt acquisita; nec ullam inferre dici potest injuriam, qui repetit concessa precario, aut utitur jure sibi reservato, et quidem tametsi nulla penitus causa revocandi subesset. Besold., *Delibat. Jur. ad Pandect.*, lib. I, n. 12; Anton. Matth., *De Auction.*, l. II, c. 7, num. 51.

(69. Sin autem mediante contractu interveniente causa onerosa ob factum aliquod impletum, vel implendum, aut dationem præsentem, vel futuram constet, privilegia concessa vel ob benemerita talia, et operas navatas, quæ sæpe tanti valent, quanti pecunia : nonnisi ex causis justis legitimis, et satis gravibus de novo emergentibus ea jure revocat princeps. Besol., *ubi supra ;* Zoes., in *Comment. ad Pandect.*, l. I, tit. 7, n. 30.

(70. Nec aliter dijudicandum est de privilegiis illis, quæ cum ex mera benevolentia principum indulta essent, jurejurando tanquam leges fundamentales tempore suscepti imperii fuerunt a successore firmata. Besold., *eod. loc*

(71. Quod si privilegia, vel ad certum numerum annorum, vel in perpetuum impetrata ita sint, ut manifesto constet obreptum concedenti, vel veritate suppressa, vel suggesto mendacio ; impetrationis ef-

fectu quantocius privari a principe possunt tales precatores.

(72. Justa itidem revocationis causa erit, si probatum sit, artifices, opifices, aliosve similes privilegio sibi concesso contra intentionem principis concedentis in fraudem aliorum subjectorum abuti; Zoes., *ibid.*, n. 9; Jacob. Coren., observat. 27, n. 57. (73. Uti si obtentu privilegii sibi ipsi jus dicant, factis magis, et violentiis, ac armis de privilegio contendentes, quam implorato judicis competentis auxilio. Iidem auctores, *iisdem locis.*

(74. At nota, hæc procedere, si tota illa societas artificum sic privilegio sit abusa. Si enim, cum universitati indultum esset, per membra quædam ejus singularia sine ipsius universitatis assensu sub velamento privilegii peccatum fuerit; iniquum erit, ex paucorum forte facto, insontes quoque cæteros, atque ipsam universitatem quæsito jure fraudari. Gayl., *Observat.* l. II, observ. 60, num. 15.

ARTICULUS IV.

Quoad ea quæ concernunt privilegia vivæ vocis oraculo concessa.

Vide verb. Oracula vivæ vocis *per tot.*

—

ARTICULUS V.

Quoad ea quæ concernunt privilegium fori et privilegium canonis.

Vide verb. Clericus, *art.* 2 *per tot.*

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

De privilegii natura, ejusque usu, atque extensione.

(1. Privilegium est lex privata, speciale aliquod beneficium aut favorem, contra vel præter jus concedens. Ita *S. Anton.*, p. I, tit. 19, c. 1; Suar., Pirrhing, aliiq. comm. Hinc de ratione privilegii est, ut concedat aliquid speciale, quod jure communi concessum non erat; « neque enim privilegia aliquibus concederentur, si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. » Ex can. fin., § *Si ergo*, caus. 25, q. 1.

(2. Privilegium differt a lege: 1. quia privilegium immediate spectat bonum personæ aut loci, collegii seu universitatis privatæ: lex immediate intendit bonum totius multitudinis; 2. lex semper astringit ad sui observantiam eos, in quos fertur; non ita obligat ad sui usum privilegium illos, quibus collatum est, cum *invito beneficium non detur*, juxta *Reg. invito* 69, ff. (v. *infra*); 3. per legem constituitur jus; per privilegium privilegiatus eximitur a jure. Vasquez, *D.* 115, c. 1, n. 2 et 3, aliiq.

(3. Differt a dispensatione: 1. quia dispensatio semper est adversa legi, in qua dispensat; privilegium vero, etsi aliquando sit contra legem, aliquando tamen etiam est præter legem; 2. dispensatio fere sine du ratione aut notabili stabilitate conceditur; privilegium contra datur cum stabilitate aliqua ad modum legis; 3. dispensatio plerumque ad unum duntaxat actum, v. g. ad matrimonium contrahendum, ad ordinem suscipiendum, etc., datur; privilegium autem ad actus plures. Suarez, lib. VIII *De leg.* c. 2, n. 10; Layman, Schmalgrueber, aliique.

(4. Differt a *gratia* vel *beneficio;* quippe beneficia, gratiæ, etc., ad unum solummodo se possunt extendere; sic absolutio ab excommunicatione incursa, est gratia et beneficium, non tamen privilegii rationem habet, cum per se nullum jus, vel facultatem tribuat; econtra de ratione privilegii est, ut ad omnem actum generis privilegiati immunitatem concedat illi, cui datum est, quasi legis permissionem obtinuisset. Suarez, *l. c.*

(5. Quæres, an quando dubitatur, an privilegium sit concessivum, an vero declarativum tantum, id intelligendum sit de concessivo, an solum de declarative? Resp. intelligendum de concessivo, ita abbas, Felin., Azor., Salas., Suar., apud Schmalzgrueberium, *ad tit. ex de privileg.*, § 1, n. 11. Ita, si episcopo concedatur facultas et privilegium, ut testari possit, intelligi illud debet non de bonis patrimonialibus, de quibus jure communi testari potest, sed de ecclesiasticis, quæ acquisivit ratione ecclesiæ, cui præest; sic, si detur privilegium, ut procedatur in causa, appellatione remota, intelligitur de justa appellatione nam si injusta sit appellatio, ea semota, procedere quilibet judex potest.

Idem dicendum de aliis casibus; et ratio horum omnium est, quia alias privilegium nihil speciale concederet, et verba gratiam continentia, cæteris paribus, continent tantum, quantum possunt. Schmalzgrueber, *ib.*, n. 11.

(6. Quæres amplius: utrum ad valorem privilegii requiratur justa causa? dicendum concessionem privilegii, etiam sine causa factam, validam esse, *modo nil aliud obstet.* Ita Suarez l. VIII *De leg.*, c. 21, n. 4; Pirrhing, *ad tit. ex de privileg.*, n. 12; Reiffenst., *ad tit. cit.*, n. 36; Schmalzgrueber, *l. c.*, n. 17, aliique communiter.

(7. Addidimus, *modo nil aliud obstet;* quippe non valet privilegium datum contra jus naturale, vel divinum. Can. lege, 1, dist. 10, quidquid enim bonis moribus adversatur, invalidum est. Nec etiam valet datum in magnum universitatis damnum, vel contra manifestam ejus utilitatem, *L. Jubemus* 16, *De sacr. Eccles.*; Schmalzgrueber, n. 6.

(8. Similiter « Pontifex non solet concedere privilegia adversus se, quatenus imminuant ejus dignitatem, utpote quam non potest dividere vel diminuere; neque illa, quæ sunt ecclesiasticæ gubernationi contraria, quod foret abusus suæ potestatis et prodigalitas, quæ in Pontifice non præsumitur. Nec etiam valent data in grave damnum tertii, nisi bonum, quod ex privilegio dato speratur eliciendum, multo sit melius. » Schmalzgrueber, *cit.*, n. 19.

(9. Illud hic haud omittendum, nempe ut *licite* conferantur privilegia, semper requiri justam causam. Suarez, Palao, Pirrhing,

Reiffenst. apud cit. Schmalzgrueberium (*ib.*, n. 18). Siquidem « privilegium vel est contra jus, vel præter jus concessum. *Si primum*, repugnat justitiæ distributivæ, quæ exigit, ut a communi obligatione sine causa nemo eximatur. *Si secundum*, concessio talis sapit acceptionem personarum, et introducit improportionem inter membra communitatis, sicque aliis non privilegiatis dat occasionem invidiæ et perturbationis. » Ita in terminis Schmalzgrueber, *l. c.*, n. 18.

(10. Privilegium potest esse vel derogatorium juris communis vel tertii. Posteriori casu, nempe si sit contrarium juri tertii vel consuetudini, aut statuto speciali, ut vim habeat privilegium hujusmodi, addi debet clausula derogatoria hujus juris, consuetudinis aut statuti, etiam tum, quando motu proprio, conceditur. Suar. l. 8, *De leg.*, c. 14, n. 8, et c. 22, n. 11, aliique siquidem concedens tale privilegium nunquam præsumitur, specialibus juribus derogare, nisi illorum mentionem faciat, eo quod præsumatur illa ignorare. Schmalzgrueber, *ib.*, n. 20.

(11. At si privilegium juri communi deroget, probabilius sufficit ipsa concessio privilegii, sine *adjecta clausula derogatoria juris communis*; quippe concedens « non præsumitur ignorare jus commune, sed potius illud scire (c. *Licet*. 1, De constitut. in 6); ergo dum privilegium concedit, quod derogat juri communi, præsumitur per privilegium velle eidem derogare; alias nihil omnino concederet et efficeret actionem inutilem. » Idem, *l. c.*, n. 21. Procedit hoc etiam de privilegio concesso adversus aliud privilegium insertum corpori juris communis; hoc ipso enim, quod juri communi insertum sit, præsumitur non ignorari a concedente, consequenter, dum privilegium adversus illud concedit, velle illi derogare. Idem Schmalzgrueber, n. c.

(12. « Bene tamen huic doctrinæ limitationem addit Palao... *dummodo jus commune non resistat*; nam si jus commune resistit derogando, vel revocando hujusmodi privilegia, debet privilegio tali, ut effectum habeat, addi clausula derogatoria juris communis, alias nullius valoris erit; et ratio est, quia lex sic fortificata derogat omni privilegio non munito clausula illius legis derogatoria; igitur nisi efficacia clausulæ sic fortificantis tollatur per aliam ejus derogatoriam, privilegium adversus jus commune datum habere effectum nequit. » Idem, n. 22.

(13. « Dubitatur : quando concessio privilegii effectum habeat ? Resp. cum distinctione, vel enim privilegium concessum est *motu proprio* concedentis, vel ad instantiam privilegiati per litteras, vel procuratorem facta. Si *motu proprio* (idem dicendum, si ad instantiam alicujus tertii, sine mandato tamen privilegiati) concessum est privilegium, regulariter effectum non habet ante acceptationem, et consequenter ante notitiam sufficientem privilegii dati (75). At si privilegiatus ipse *per litteras aut procuratorem* pro eo antea supplicavit, effectum per se habet a die concessionis illius et expeditionis, seu a die *datæ*, ut aiunt, et non primum a die *præsentatæ*. » Idem, n. 29.

Excipitur priori casu, quando per se, ac motu proprio concedens privilegium, vult illud statim habere effectum suum a die concessionis. Accedit, quia nonnulla privilegia auferunt aliquod onus á privilegiato, v. g. solvendi pœnam, decimas, etc., proindeque non est ratio, cur ea non possint habere effectum suum illico a die concessionis, dummodo ex post facto acceptentur a privilegiato; sicut a pari legatum in testamento relictum, secuta ex post facto acceptatione, cedit seu debetur legatario a die mortis testatoris. L. *Si tibi* 86, § *Cum servus*, 2, ff. *De legat*. 1. Idem, n. 30.

(14. Privilegii usum quoad spectat: quær. utrum privilegiatus teneatur uti suo privilegio? R. Distinguendo inter privilegium commune et singulare, privilegio communi, tenetur uti quilibet, qui est de communitate, cui illud concessum est, quia si non uteretur, saltem pro illo actu, quo ipse non utitur, censeretur eidem renuntiare: quod fieri nequit, quippe privilegio communi renuntiare privatus non potest. (*Vid.* dicta a Lucio nostro sub num. 12 et seq., art. 3, h. Rubricæ.)

(15. Econtra privilegio privato, et quod ipsi privilegiato proprium, ac specialiter concessum est, *per se loquendo*, nemo tenetur uti: Suarez, Palao, Pirrhing, aliique apud Schmalzgrueberium, *loc. cit.*, num. 98. Ratio est, quia quod in favorem alicujus factum est, non debet in gravamen ejus retorqueri, *Reg*. 61, in 6, esset autem magnum gravamen, si privilegiatus teneretur uti suo privilegio etiam contra suam voluntatem.

(16. Diximus *per se loquendo*; nam per accidens privilegiatus potest aliquando obligari ad privilegii sui usum: potest quippe contingere, ut privilegium removeat obicem, quo remoto, privilegiatum afficit obligatio juris communis; ut fit in eo, qui privilegium habet audiendi missam tempore interdicti; tunc enim die festo tenetur audire missam ex præcepto Ecclesiæ, quod obligat omnes non impeditos. Suarez, l. VIII *De legib.*, c. 23, n. 8; Schmalzgrueber, n. 99.

(17. « Dub. utrum privilegiatus uti possit privilegio suo adversus alium pariter privilegiatum? Duobus modis dici possunt duo pariter privilegiati : 1. quia æqualia privilegia habent, et in re simili; ut si exemptus es a decimis solvendis, et alter similiter exemptus; 2. respective, et cum mutua oppositione in ordine ad usum ejusdem privilegii, ita ut si concurrant, sibi invicem opponantur; ut si exemptus es a solvendis decimis, alter privilegium habeat percipiendi decimas a quocunque, qui in territorio suo existit; item, si tu habens privilegium,

(75) « Ex quo sequitur, privilegiatum (in hoc casu) regulariter ante notitiam privilegii sibi dati, nec valide, nec licite illo uti. » Schmalzgrueber, *loc. uti supra cit.*, num. 30.

ne ob debita tua possis vinculis alligari, alter privilegium habeat comprehendendi quemcunque sibi debitorem.

« Si *primum*, est affirmativa responsio, quod scilicet privilegiatus possit uti privilegio suo contra alium pariter privilegiatum; Suar., Palao, Zoes., Pirrhing... Ratio est, quia in hoc casu nullius privilegium derogat alteri, neque per hoc, quod unus habeat simile privilegium, potest illum alter impedire ab usu.

« Si *secundum*, videndum est, an unum ex his privilegiis sit generale, alterum speciale; vel an utrumque sit æque generale, aut æque speciale. Nam *in primo casu* præferendus est ille, qui habet privilegium speciale, quia species derogat generi, *Reg.* 34, in 6; Covarr., Suar., Palao. *In secundo casu*, si vere contraria inter se sint, prævalebit, quod fortius, scilicet antiquius, vel a potestate superiore concessum est. Suarez, Palao, Haun., Wiest. Sic enim si unus ordo religiosus gaudeat privilegio prohibendi alterius ædificationem prope sua monasteria inter certas cannas, id, quod antiquius, vel a Papa concessum est, prævalebit ei, quod recentius, aut ab episcopo impetratum est. Rodrig., tom. I, *Regul.*, qu. 90, art. 11.

(18. « Si vero non vere, sed quoad speciem solum contraria sunt privilegia, prævalebit id, quod magis est absolutum, illud autem, quod conditionem imbibitam habet, respectu prioris manebit suspensum. Et hinc 1. si una ecclesia habeat privilegium non solvendi decimas, altera exigendi, non potest hæc priorem cogere, ut decimas sibi solvat; quia privilegium illius censetur conditionatum, nisi alter habeat exemptionem a decimis persolvendis; 2. si unus privilegium habet, ut intra certum tempus cogi non possit ad solvendum debitum, alter vero, ut cogere possit quemlibet debitorem, non potest creditor contra ejusmodi debitorem uti privilegio suo; quia censetur ipsi permissa coactio tantum illius, qui privilegio non est exemptus; 3. si filiusfamilias mutuum accepit a minore, non potest uti S. C. Macedoniano, quia magis habetur ratio ætatis, quam senatusconsulti 1. *Verum* 11, § fin., ff. *De minor.*, et sic de cæteris. » Schmalzgrueber, *l. cit.*, num. 100 et seqq.

(19. Quæres: quam vim, et efficaciam in ordine ad usum privilegii habeant verba *ex certa scientia*, quæ sæpe in confirmatione privilegiorum adduntur? R. Confirmationem ejusmodi habere vim et efficaciam renovandi privilegium, si forte usu, vel alia via amissum fuisset; quippe confirmans sic privilegium vel cognoscit defectum, et nullitatem privilegii confirmandi, et tamen illud confirmat, et tunc ne frustra videatur agere, talis confirmatio censeri debet æquivalere novæ concessioni; vel non cognovit nullitatem privilegii, et adhuc censendus est vim dare privilegio, ne cogamur dicere inutiliter ipsum addidisse ea verba *ex certa scientia*. Schmalzgrueber, n. 114.

(20. Duæ tamen faciendæ sunt exceptiones, in quibus privilegia, his verbis (*ex certa scientia*) additis, non confirmantur: 1. namque excipiuntur privilegia subreptitia, quia hæc nulla sunt, confirmans autem vult jam concessa firmare; 2. excipiuntur ea, quæ generali concilio revocata sunt; quia non præsumitur talis confirmans velle legi a concilio stabilitæ derogare ob concessionem ita generaliter factam. Idem, num. 119.

(21. Tandem ut de privilegii extensione quædam dicamus, illud præmonendum, extensionem privilegii tunc fieri, quando scilicet constet, legislatorem privilegia concedentem, per verba privilegii non intendisse alias personas vel casus eximere, quam quæ personæ, et casus per verba privilegii clare exprimuntur. *Namque* ubi similis casus, et ratio adsit, privilegium sic concessum etiam ad istum porrigetur. Schmalzgrueber, n. 130.

(22. Nunc vero disquirendum, an, et quale privilegium, et quibus casibus, item ad quos possit extendi? Resp. cum distinctione, « si privilegium odiosum sit (76), extendi illud non debet, nec potest; qui *Odia sunt restringenda;* Regul. *Odia* 15 in 6. Si favorabile sit, extendi potest ad personas et casus virtualiter saltem in privilegii forma comprehensos. Sed hæc non est vera extensio, sed tantum interpretatio comprehensiva; ita communiter DD. » Idem, *l. c.*, n. 131.

(23. Hoc pacto « privilegium concessum religiosis, etiam sub nomine masculino, extendi debet etiam ad feminas religiosas ejusdem ordinis, modo hæ privilegii capaces sint. Rodrig., tom. I *Regul.*, q. 13, n. 22; Suar., l. VIII, *De leg.*, cap. 10, n. 7; Bonacina..., Palao... Ratio est, quia in illo privilegio jam satis exprimuntur, cum ibi potius attendatur qualitas quam sexus. *Excipitur*, nisi in privilegio adderetur *viris religiosis;* nam ea adjectione censeri debent feminæ potius exclusæ quam inclusæ in privilegio » Idem, *ibid.*, n. 132.

(24. Sic quoque « privilegium concessum filiis potest extendi etiam ad feminas (Suar., *loc. cit.*) quia nomine *filii* etiam filiæ intelligendæ sunt. » L. *Cognoscere* 56, l. *Filii* 84, l. *Justa* 201, ff. *De V. S.*— (25. Pariterque « privilegium concessum fratribus, etiam commune est sororibus, nisi aliunde appareat restrictio; quia sub nomine *fratrum* etiam sorores intelligendæ veniunt; l. *Tres fratres* 35, ff. *De pact.*, l. *Lucius* 95, § *Quæsitum* 3, De legat. 3. ».

(26 « Non tamen privilegium concessum *filiis* etiam extendendum est ad *nepotes;*

(76) Privilegium *odiosum* dicitur, quod ita favet privilegiato, ut simul alteri afferat præjudicium; tale est e. g. privilegium, quo aliquis eximitur a decimis solvendis; nocet enim illi, cui decimæ debebantur, etsi prosit habenti hanc exemptionem. Dicitur econtra privilegium *favorabile*, quod ita favorem continet, ut nemini incommodum afferat; tale v. g. est privilegium vescendi lacticiniis et carnibus in quadragesima, etc. Schmalzgrueber, ad tit. hic *supra cit. De privileg*, num. 63, 64.

Petr. Barbosa in l. *Maritum*, 12. ff. *Solut. matrim.*, n. 80. Ratio est, quia, etsi benigna juris interpretatione, nomine *filiorum* sæpe etiam *nepotes* veniant, regulariter tamen, et juxta verborum proprietatem non continentur. § fin., Inst. *Qui test. tutor. dar.*, l. *Quid, si nepotes* 6, ff. *De testam. tutel.* Unde aliter de mente concedentis constare debet, ut etiam ad istos privilegium extendi possit, alias procedet regula communis, quod privilegia personalia non egrediantur personas, ad quas diriguntur nec extendantur ultra verborum proprietatem. »

(27. Pari modo: « Nec socius privilegiati gaudet privilegio socii, nisi huic privilegium aut inutile, aut grave fieret, si socius eo uti non posset. Hinc si quis ob debilitatem oculorum privilegium habeat, una vel altera hora post prandium recitandi matutinum pro crastino, posset illud etiam cum eo recitare socius, nec tenebitur hic dein repetere; et ratio est, quia intelligitur datum eo modo, quo communiter recitari potest et solet; potest autem recitari cum socio, quem tamen non facile inveniret sic privilegiatus, si socius sic recitando non etiam ipsi satisfaceret; ne igitur cum magno suo incommodo cogatur solus recitare, aut privilegium fiat inutile, dicendum est, hoc casu illud etiam extendi ad socium. » Schmalzgrueber, *loc. cit.*, num. 133, 134, 135, 136.

(28. Quæritur hic : An privilegium extendi possit etiam ad personas non expressas in forma privilegii? Dicendum non extendi, nisi ad personas vel formaliter vel virtualiter saltem expressas in privilegio. Ita Rodrig., Suar., Bonac., Pirrhing, Reiffenst., Fagn., aliique. Ratio est, quia tota efficacia privilegii pendet ex intentione concedentis, quæ intentio significatur verbis; et hinc est, quod communiter dicitur, *privilegia valere tantum, quantum sonant.* Item quia, quæ per privilegium conceduntur, non debent trahi ab aliis auctoritate, vel potius temeritate propria in exemplum; *non enim quod uni singillatim conceditur, statim omnibus convenit*, prout habetur can. *Hinc est*, 39, caus. 16, q. 1, ubi Glossa v. *Singillatim*, ait quod privilegium concessum uni non extendatur ad alios et privilegia singulorum communem legem facere non possint. His accedit, quod privilegium est jus singulare, sequiturque personam privilegiatam, cumque illa exstinguitur, adeoque ab una persona ad aliam non transit, juxta Regul. *Privilegium* 7, in 6; Schmalzgrueber, *ibid.*, num. 139.

(29. Quæres adhuc : An privilegium ad casus, loca et personas in privilegii forma non expressas extendatur saltem tunc, quando similis vel efficacior pro his adsit ratio? Resp. Negative : Siquidem tota efficacia privilegii nonnisi ex voluntate concedentis per verba privilegii concessi significata, pendet; adeoque licet fortasse eadem sit utrobique ratio, si tamen verba casum vel personam similem non comprehendant, ad illos privilegium extendi non debet; quippe privilegium est lex privata alicui concessa ob specialem rationem; hinc etiamsi eadem, vel etiam efficacior ratio sit in alio, non propterea inferri potest, tali privilegio frui posse. His adde quod si ob similitudinem rationis liceret extendere privilegia, nihil esset in privilegiis firmum, et plures frui privilegio possent, ultra quam concedens intenderet. Schmalzgrueber, *ibid.*, num. 143.

(30. « Et hæ rationes (prosequitur idem cl. canonista, *loc. cit.*, num. 144) probant non tantum in odiosis, ubi jus ipsum jubet restrictionem, sed etiam in favorabilibus, imo etiamsi sit causa pia; alioquin privilegia concessa uni religioni possent extendi ad aliam æqualem vel strictiorem, ob solam paritatem rationis, quod est falsum, cum nemo possit talem extensionem facere, nisi Papa communicationem privilegiorum concesserit (77). Neque obstat, quod ratio in his expressa reperiatur etiam in aliis personis vel casibus; quia si hoc sufficeret ad privilegii extensionem, sequeretur, quod casu, quo dispensatum est cum Titio ad plura beneficia ob ejus merita, hoc ipso etiam dispensatum esset cum Caio, habente similia vel majora merita : » quod nemo sanæ mentis admittet.

PROBATIO.

SUMMARIUM.

1. Probatio quid sit et quomodo dividatur, ad n. 5. — 6. Probationum species reducuntur ad novem, et assignantur, ad num. 7. — 8. Probatio debet esse clara et certa, non dubia seu æquivoca, ad n. 9. — 10. Probatio judicialis debet fieri secundum formam libelli et regulariter debet esse plena et concludens, ad n. 12. — 13. Assignantur casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, ad num. 19. — 20. In concursu contrariarum probationum, plenior, fortior seu efficacior prævalere debet, et minor, sive minus plena habetur pro non facta. — 21. Item probatio clara et magis distincta prævalet probationi præsumptivæ, obscuræ et minus distinctæ. — 22. Item probatio certa et concludens superat probationem æquivocam, et imperfectam. — 23. Item probatio specialis prævalet probationi generali. — 24. Probatio per aspectum corporis præfertur probationi per attestationem juratam in contrarium. — 25. Probatio per evidentiam facti, seu per inspectionem ocularem, vel per instrumentum, vel per rem judicatam, vel per confessionem partis superat quamcumque aliam probationem. — 26. Sic nulla alia datur major pro-

(77) Hinc concludi bene posse videtur cum Suar., *De leg.*, cap. 17, num. 3, quæ est etiam doctrina Schmalzgrueberii, *loc. hic supr. cit.*, num. 89, nempe ut privilegia, de quibus cavetur, ne aliis communicentur, concessa per communicationem censeantur aliis, necessariam esse specialem clausulam, quæ huic prohibitioni deroget, alias non censebuntur communicata. Id quod in animadversionem ejus, quod tradit Lucius auctor sub n. 27, art. 1, h. Rubr. dictum sit.

batio quam ea quæ fit ex proprii oris confessione. — 27. In æqualitate probationum favetur reo. — 28. Item in æqualitate probationum favetur possessori. — 29. Excipiuntur tamen hinc quatuor causæ favorabiles, quæ assignantur. — 30. Plures probationes semiplenæ possunt conjungi ad faciendam, seu constituendam plenam probationem; dummodo quælibet de per se, et in suo genere sit perfecta, et tendat ad eumdem finem. — 31. Si autem probationes semiplenæ in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjunguntur ad constituendam plenam probationem. — 32. Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, et non per possibile. — 33. Probatio plena et concludentissima requiritur in materia objectiva, et quæ sapiat delictum, præsertim ubi agitur de magno præjudicio. — 34. Unde probatio ex solis præsumptionibus, etiam vehementibus, nemo in causis criminalibus criminaliter motis (quibus æquiparantur causæ civiles arduæ, et magni momenti) condemnandus est; nisi tamen indicia sint indubitata, et luce clariora, seu talia, quæ evidentiam rei inducant. — 35. Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur. — 36. Secus autem, si intentio Papæ super eis non fundetur. — 37. Hinc si Papa suis litteris Apostolicis salutat excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere. — 38. Imo quamvis Papa scienter excommunicato participet litteris, verbis, osculo aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret velle per hoc ipsum absolvere. — 39. Similiter si Papa quempiam sub titulo cujuslibet dignitatis nominet, honoret, tractet, et hujusmodi, non per hoc in dignitate illa ipsum approbare intelligitur. — 40. Quando intentio Papæ fundatur super facto alieno a se narrato, tunc narratio seu assertio Papæ facit quidem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium. — 41. Enuntiativæ Papæ matura consideratione emissæ omnino probant. — 42. Unde enuntiativæ Papæ motu proprio emanatæ plene Probant etiam de facto alieno. — 43. Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit. — 44. Item enuntiativæ antiquissimæ Pontificis probant qualitatem ecclesiæ. — 45. Item probant etiam dominium possessionis. — 46. Item probant ecclesiam esse in uno potius territorio, quam in alio. — 47. Limitentur prædicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem vel suggestionem partis sunt emissæ, quo casu, licet sint antiquæ, contra tertium non probant. — 48. Quod procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ. — 49. Assignatur differentia inter *narrativas et enuntiativas*. — 50. Probatio est facienda judici, et non adversario, vel alteri. — 51. Potest tamen judex alium deputare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes. — 52. Probationes ex testium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, etsi venire noluerit, præsente adversario, alioquin nihil valent. — 53. Probationes judiciales debent fieri judici in præsentia publici notarii aut duorum virorum idoneorum, qui præter cætera acta judicii, diligenter easdem conscribant. — 54. Probationes generatim loquendo faciendæ sunt ab eo qui dicit, non ab eo qui negat. — 55. Probatio seu onus probandi regulariter incumbit actori. — 56. Quandoque tamen onus probandi incumbit ipsi reo, et signanter, si is excipiendo aliquid affirmet, quod deinde in replicatione ab actore negatur. — 57. Item reo incumbit onus probandi, quotiescumque præsumptio juris stat pro actore. — 58. Item etiam reo incumbit probatio in judiciis duplicibus, seu communibus. — 59. Hujusmodi judicia duplicia, seu communia assignantur. — 60. Item etiam reo incumbit probatio in interdictis duplicibus, quæ assignantur. — 61. Reus non tenetur regulariter suas scripturas, et instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tradere, seu consignare alteri, nec ipse actor potest ipsa petere. — 62. Tenetur tamen reus tradere actori petenti instrumenta communia. — 63. Probationes post publicationem attestationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii testes super eisdem articulis vel directe contrariis produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in causa. — 64. Post conclusionem in causa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt testes, neque admittendæ novæ probationes per instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata et probata. — 65. Possunt tamen admitti aliæ probationes super novis articulis, etiamsi pendeant ex veteribus aut ex illis oriantur. — 66. Quamvis præmissæ conclusiones regulariter procedant; nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestationum, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa. — 67. Sic inprimis casibus, ubi agitur de valore matrimonii. — 68. Item in causis beneficialibus. — 69. Item in causis criminalibus, præsertim capitalibus. — 70. Item dantur alii consimiles casus videndi apud assignatos auctores. — 71. Alia ad rem, *cum additionibus ex aliena manu*. ad n. 82.

(1. Probatio ut sic, est rei dubiæ, seu controversæ per legitima argumenta facta ostensio. Mascard., *De probationibus*, volum. 1, q. 2, *Proœmial.*, n. 3; abbas, *ad Rub. de probationib.*, num. 1; Hostiens., in *Summa de probationib.*, num. 2; Reiffenstuel, lib. II *Decret.*, tit. 19, num. 2, et alii passim. (2. Probatio judicialis est judici rei dubiæ apud eum controversæ per legitimos modos facta ostensio. Mascard., *loc. c.*, n. 17; Engel, l. III *Decret.*, tit. 19, n. 1; Vallens., *ib.*, § 4; Sannig, *ib.*, c. 1; Reiffenst., *ib.*, n. 5, et alii.

(3. Probatio generatim sumpta dividitur in judicialem et extrajudicialem. *Judicialis* est illa, quæ fit in judicio; *extrajudicialis* est illa, quæ fit extra judicium, ut sunt probationes, quæ solent adhiberi inter homines privatos in contractibus civilibus. Sic in re communis . . . . .

(4. Insuper probatio dividitur in plenam et semiplenam. *Plena* est illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad definiendas controversias sufficit; ut est probatio, quæ fit per duos testes omni exceptione majores, per instrumenta authentica, per confessionem propriam, et hujusmodi. *Semiplena* est illa, quæ facit quidem aliquam fidem rei gestæ, sed non tantam, quæ sufficiat ad definiendas controversias, ut est probatio per unum testem, per confessionem extrajudicialem, per scripturam privatam, per fugam rei, qui debuisset respondere, per famam, et hujusmodi. Sic in re communis.

(5. Probatio plena subdividitur ab aliquibus in plenam, pleniorem et plenissimam, seu in evidentissimam, claram, et minus evidentem. *Probatio evidentissima* censetur illa, quæ fit per privilegia et instrumenta indubitata, ut notant Mascard., *l. cit.*, q. 4,

n. 5; abbas, in c. *Licet*, n. 11, De probationibus; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 12; et alii. Et huc accedunt probationes apertissimæ, prout appellantur in c. *Pia*, *de exceptionibus in 6*; et l. *Sciant*, cod. *De probation.*, et istæ probationes *apertissimæ*, seu *plenissimæ*, atque luce clariores habentur per facti evidentiam, et aliis modis indubitatis. *Probatio clara* est illa, quæ fit per testes, et hujusmodi. *Probatio minus evidens*, quæ alio nomine dicitur *probatio præsumptiva*, est, illa, quæ fit per conjecturas et præsumptiones, ut cap. *Afferte* 2, De præsumptionibus.

(6. Probationum species quamvis alii assignent duodecim, alii decem, commode tamen reducuntur ad novem, prout assignantur ab Hostiensi, in *Summa*, tit. *De probationibus*, num. 6; Engel., *loc. c.*, n. 7; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 18; et ab aliis, quæ in sequentibus versiculis breviter continentur:

Aspectus, sculptum, testis, notoria, scriptum,
Jurans, confessus, præsumptio, fama probavit.

(7. Per ly autem *aspectus* indicatur probatio per *inspectionem ocularem*. Per ly *sculptum* indicatur probatio per antiquas *scripturas* in lapidibus marmoreis impressas. Per ly *testis* indicatur probatio, quæ fit *per testes*. Per ly *notoria* indicatur probatio, quæ fit *per evidentiam rei*, seu per *notorietatem*. Per ly *scriptum* indicatur probatio, quæ fit *per instrumenta*. Per ly *jurans* indicatur probatio, quæ fit *per juramentum*. Per ly *confessus* indicatur probatio, quæ fit per propriam confessionem. Per ly *præsumptio* indicatur probatio, quæ fit *per præsumptionem*. Per ly *fama* indicatur probatio, quæ fit *per famam*. Ad quas novem præcipuas probationum species, ut vides, cæteræ aliæ possunt commode reduci.

(8. Probatio debet esse clara, et certa. *Communis*, per text. in c. *In præsentia* 8, De probationibus, juncta Glossa, in casu ad cit. c. *In præsentia*, ubi expresse dicit, quod *clara et certa debet esse probatio et non dubia*. (9. Unde probatio dubia seu æquivoca, id est quæ potest referri ad unum et ad alium, non relevat probantem, sed rejici debet, cum nihil concludat, nec ullum probationis gradum constituat. Rota recent., part. III, dec. 176, n. 8; dec. 232, n. 9; dec. 311, nu. 2; dec. 509, nu. 5; dec. 511, n. 3; part. IV, tom. I, dec. 263, num. 3; part. IV, tom II; dec. 254, num. 22; dec. 335, n. 5; dec. 487, num. 11, part. VI, dec. 121, num. 22, et sæpissime alibi cum communi doctorum. Nam juxta illud vulgatum: « Non probat hoc esse, quod ad hoc, quandoque contigit abesse, » prout loquitur summarium in l. *Neque Natales*, cod. *De probationibus*, et probat text., *ibid.*, et l. *Non hoc*, cod. *Unde vi*, et Rota rec., part. XIX, t. I, dec. 469, num. 15.

(10. Probatio judicialis debet fieri secundum formam libelli, cap. *Cum dilectus*, § *Sed quoniam*, De ordin. cognition. Est enim pronuntiandum secundum formam libelli. Clementin. *Sæpe contingit*, § *Verum quia*, De verbor. significat. Et ideo illa solummodo sunt probanda, quæ mediante libello in judicium deducta fuerunt, ac desuper lis movetur, sive directe, sive in modum exsecutionis vel replicationis, ut cap. *De testibus* 29, titul. *De testibus*, et leg. *Ad probationem dominii*, cod. *De probationibus*. Unde si per testes probatur aliud, quam quod est deductum per libellum in judicium, non valet dictum eorum super illo, leg. 1, § *Divus Antoninus*, ff. *De quæstionibus*, junctis juribus proxime allegatis; Hostiens., in *Summa*, tit. *De probationibus*, numer. 5; Mascard., *De probationibus*, quæst. 17, n. 17; Speculator, tit. *De teste*, § num. 62; Reiffenstuel, *loc. c.*, nu. 56 et alii passim.

(11. Probatio judicialis regulariter debet esse plena et concludens. Rota recent., part. I, dec. 160, n. 1, et dec. 568, n. 5, et sæpe alibi, et communis doctorum, per textum in cit. cap. *In præsentia* 8, De probationibus, cap. *Recipimus* 18, De privileg., et ex l. *Judices*, cod. *De judiciis*, ibi: « Judices oportet in primis rei veritatem plena inquisitione discutere. »

(12. Quænam autem probatio hic et nunc sit plena et concludens, ut plurimum judicis arbitrio relinquitur. Rota recent., part. III, dec. 466, sub n. 4; part. IV, tom. II, dec. 53, n. 13; part. XVIII, t. I, dec. 146, num. 19, et sæpe alibi, et doctores communiter, per text. in l. 3, § *Ideoque divus*, ff. *De testibus*, cap. *In nostra* 33, De testibus.

(13. Dantur tamen plures casus, in quibus non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena, vel alia ex conjecturis deprompta, ut sunt casus, in quibus sententia lata facit modicum præjudicium. Rota recentior., part. XV, dec. 190, nu. 15; et communis doctorum, per text. in l. 3, § *Causæ*, ff. *De carbonian. edict.*, et l. 4, § *Sciendum*, ff. *Ad exhibendum*.

(14. Sic probatio plena non requiritur, sed sufficit semiplena et præsumptiva in materia difficilis probationis. Rota, part. IV, tom. III; dec. 619, n. 4, part. XIII; dec. 537, n. 9. Et doctores communiter per text. in c. *Cum dilectus* 32, De election., cap. *Præterea* 27, De testibus, l. *Filium*, ff. *De his qui sui vel alieni juris*, etc.

(15. Item sufficit probatio semiplena, et ex conjecturis seu indiciis in rebus antiquis, præsertim si excedant c annos. Rota rec., part. II, dec. 556, nu. 3; part. IV, tom. II, dec. 254, num. 48; part. X, dec. 234, nu. 10; p. XIX, t. I, dec. 44, nu. 17, et dec. 270, num. 8, et sæpe alibi. Et doctores passim per text. in l. *Census et monumenta*, ff. *De probationib.*, l. *Qui ex liberis*, ff. *De bonorum possessione secundum tabul.*, capit. *Cum causam* 13, De probation.; cap. *Cum olim* 19, De censibus, juncta glossa, *ibid.*, verb. *Antiquis*.

(16. Item sufficit probatio semiplena, et unius testis depositio in iis, quæ nemini nocent, et alteri prosunt. *Communis*, per text. in c. *Parvulus*, et cap. *Itaque*, dist. 4, De consecrat.

(17. Item sufficit probatio semiplena in judicio manutentionis interdicto retinendæ. *Communis* cum Rota recent., part. II, dec. 147, n. 1; part. X, decis. 11, n. 2; part. XXIV, dec. 494, n. 8.

(18. Item sufficit probatio semiplena in materia de sui natura verisimili. *Communis* cum Rota, part. XVIII, t. I, dec. 92, num. 7. Et quando agitur de aliqua re incidenter. Rota, part. XIV, dec. 361, numer. 6.

(19. Tandem sufficit probatio semiplena in causis summariis, ubi agitur de rebus modicis, et quasi nullius præjudicii. *Communis* cum Rota, part. XV, dec. 190, num. 14, per textum in cap. *Ex litteris*, De in integrum restitution., cap. *Cum Bertholdus* 18, De sentent. et re judicat., l. 3, § *Causæ* ff. *De carbonian. edict.*, et l. 4, § *Sciendum*, ff. *Ad exhibendum*, cum similibus.

(20. In concursu contrariarum probationum plenior, fortior seu efficacior prævalere debet, et minor, seu minus plena habetur pro non facta. *Communis* cum Rota recent., part. I, dec. 303, nu. 13, dec. 494, n. 11, dec. 509, n. 9; part. II, dec. 44, n. 6; part. VII, dec. 203, n. 12; part. VIII, dec. 212, num. 10; part. XII, dec. 336, num. 34, et sæpe alibi, per text. in cap. *Cum Ecclesia* 3, § *Partibus, de causa posses*; c. *Licet causam* 9, § final. *De probat.*, l. *Nam et iis*, ff. *De inofficios. testament.*, cum similibus.

(21. Item probatio clara et magis distincta prævalet probationi præsumptivæ, obscuræ et minus distinctæ. *Communis* cum Rota, part. VII, dec. 269, num. 12; part. XIV, dec. 520, num. 80; part. XV, dec. 323, num. 5, per text. in l. *Imperatores*, ff. *De probationib.*, l. *In rebus*, cod. *De jure dotium*, cum similibus.

(22. Item probatio certa et concludens superat probationem æquivocam et imperfectam. *Communis*, cum Rota, part. V, t. I, dec. 313, num. 6; part. V, tom. II, dec. 430, num. 104; part. XVII, dec. 208, nu. 17, per text. in cap. *Per totas, Qui filii sint legitimi*, et l. 1 et seq., cod. *Plus valere quod*, etc., et l. *Ob carnem*, § final., ff. *De testibus*.

(23. Item probatio specialis prævalet probationi generali. *Communis*, cum Rota, par. I, dec. 246, n. 5; part. II, dec. 299; part. III, dec. 556, nu. 3; part. IV, dec. 447, num. 3; part. VII, dec. 272, nu. 7; part. XI, dec. 305, n. 8, et sæpe alibi, per text. in c. *Generi* 34, De reg. juris in 6, cum similibus.

(24. Probatio per aspectum corporis præfertur probationi per attestationem juratam in contrarium. *Communis*, per text. in cap. *Proposuisti* 4, De probationibus, juncta Gloss., *ibid.*, verb. *Puellæ*.

(25. Probatio per evidentiam facti, seu per inspectionem ocularem vel per instrumentum, vel per rem judicatam, vel per confessionem partis superat quamcunque aliam probationem. *Communis*, cum Rota, part. IV, tom. I, decis. 568, n. 7; per text. in c. *Evidentia* 9, De accusationibus, cap. ult. *De cohabit. cleric.*, c. *Cum olim* 24, De verbor. signific., l. *Cum te*, cod. *De transactionibus*, l. *Generaliter*, cod. *De non numerand. pecun.*, cum similibus.

(26. Sic nulla alia datur major probatio, quam ea, quæ fit ex proprii oris confessione. *Communis*, cum Rota, part. IX, tom. I, dec. 98, n. 4; per text. in cap. *Per tuas* 10, De probationib., l. *Cum te*, cod. *De transact.*, l. *Generaliter*, cod. *De non numerand. pecun.*

(27. In æqualitate probationum favetur reo. *Communis*, per text. in c. *Ex litteris* 3, De probationib., c. ultim. *De sent. et re judicat.*, c. *Cum sunt* 11, De reg. juris in 6, juncta glossa, *ib.*, verb. *Cum sunt*, cum pluribus ab ipsa citatis.

(28. Item in æqualitate probationum favetur possessori. *Communis*, per text. in c. *In pari* 65, De regul. juris in 6, et l. *In pari*, ff. *De regul. jur.*

(29. Excipe tamen hic causas favorabiles, quales sunt quatuor; scilicet pro matrimonio, pro libertate, pro dote ac pro testamento; nam si in istis utriusque partis probationes fuerint æquales, non pro possessore, sed pro valore matrimonii; sive pro libertate vel pro dote, aut testamento profertur sententia; istæ enim quatuor causæ propter favorem excipiuntur. *Communis*, per text. in c. *Ex litteris* 3, De probationibus, etc., ultim. *De sent. et re judicat.*; Gloss., *ibid.*, verb. *Proferentibus*, in fine; ubi allegat sequentes vulgatos versiculos :

Stat testamentum, libertas, conjugium, dos,
Si sint æquales, qui producuntur utrinque.

(30. Plures probationes semiplenæ possunt conjungi ad faciendam seu constituendam plenam probationem; dummodo quælibet de per se, et in suo genere sit perfecta, et tendat ad eumdem finem. *Communis*, cum Rota, part. II, dec. 519, num. 7; part. III, dec. 526, nu. 10, et sæpe alibi per text. in cap. *Cum causam* 13, De probationib., c. *Per tuas* 32, De Simonia, l. *Instrumenta*, cod. *De probationibus*, cum similibus. (31. Si autem probationes semiplenæ in suo genere sint imperfectæ, licet plures, non conjunguntur ad constituendam plenam probationem. *Communis* cum Rota, part. III, dec. 117, num. 3; part. IV, tom. II, dec. 391, nu. 34; part. XII, dec. 8, nu. 29; part. XVII, dec. 172, num. 26, et sæpe alibi.

(32. Ubi probationes concludentes requiruntur, debent illæ per necesse concludere, et non per possibile. *Communis*, cum Rota, part. IV, t. II, dec. 173, num. 13, et adnotat. ad dec. 131, num. 50 et seq.; part. VIII, per text. in l. *Non hoc*, cod. *Unde legitimi*, l. *Neque natales* 10, et l. *Ad probationem* 22, De probationibus.

(33. Probatio plena et concludentissima requiritur in materia objectiva, et quæ sapiat delictum, præsertim ubi agitur de magno præjudicio. *Communis*, cum Rota, part. III, dec. 179, num. 3; part. III, dec. 117, n. 11; part. X, dec. 51, nu. 30; part. XI, dec. 229, n. 7, art. 12, dec. 347, nu. 26, et sæpissime alibi, per text. in cap. *Per litteras vestras* 14, De præsumptionibus, l. ult. cod. *De probationibus*; cum similibus.

(34. Unde probatio ex solis præsumptionibus etiam vehementibus, nemo in causis criminalibus criminaliter motis (quibus

æquiparantur causæ civiles arduæ, et magni momenti) condemnandus est. Nisi tamen indicia sint indubitata, et luce clariora seu talia, quæ evidentiam rei inducant. *Vide* verb. PRÆSUMPTIO, a n. 19 ad 21.

(35. Verba narrativa Papæ, quibus in suis Apostolicis litteris proprium factum narrat, plenam probationem faciunt, si super illis intentio ipsius fundetur. *Communis*, cum Rota part. I, dec. 416, n. 1, part. IV, tom. I, dec. 307, num. 12, part. XII, dec. 357, n. 26, part. XVIII, tom. I, dec. 159, nu. 9, per text. in Clem. un. *De prob.*, juncto summ., *ibidem*, in quo sic expresse habetur: « Verba litterarum Apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia, vel intentio Papæ fundetur. »

(36. Si autem intentio Papæ super eis non fundetur, tunc verba narrativa Papæ, seu litterarum Apostolicarum nihil probant. Glossa communiter recepta in citat. Clement. *Unica*, verb. *Fundatur*; Abbas, *ibid.*, num. 1; Mascard., *De probationibus*, conclus. 236, num. 25 et 29; Reiffenstuel, lib. II, *Decretal.*, tit. 19, num. 108, et alii passim, Arg. cap. *Si aliquando* 41, De sent. excomm. Clementin., *Si summus* 4, De sent. excommun.

(37. Hinc si Papa suis litteris Apostolicis salutat excommunicatum, non per hoc censetur eum absolvere, quia intentio Papæ litteras illas dantis super impertienda tali absolutione se non fundabat. *Communis*, textu expresso in citat. cap. *Si aliquando* 41, De sentent, excomm., ibi: « Si aliquando forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subjecti, nostræ litteræ cum salutationis alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata. Dum per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per subreptionem (tacendo videlicet quod quis sit excommunicatus) contingat hujusmodi litteras impetrari. » Et ibi summarium expresse habet: « Si Papa suis litteris excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit. »

(38. Imo quamvis Papa scienter excommunicato participet litteris, verbis, osculo aut quovis alio modo, non idcirco censetur eum absolvere, nisi expresse se declaret velle per hoc ipsum absolvere. *Communis*, textu expresso in Clementin. *Si summus* 4, *De sent. excom.*, ibi: « Si Summus Pontifex scienter etiam excommunicato participet litteris, verbo vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi; » juncto ejus summario sic expresse habente: « Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat, hoc se velle. »

(39. Similiter si Papa quempiam sub titulo cujuslibet dignitatis nominet, honoret, tractet, et hujusmodi, non per hoc in dignitate illa ipsum approbare intelligitur. *Communis*, textu expresso in cit. Clementin. *Si summus* 4, De sent. excomm. ibi: « Similiter quoque, si quem sub titulo cujuslibet dignitatis ex certa etiam scientia, verbo, constitutione vel litteris nominet, honoret, seu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris; » juncto summario, *ibidem*, sic expresse dicente: « Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. » Et ratio est quia super talibus verbis, signis vel factis non fundatur intentio Papæ, seu talia non sunt ad conferendam, vel approbandam dignitatem illam, sed incidenter solum similia narrantur aut fiunt, et ita dicendum est de similibus.

(40. Quando intentio Papæ fundatur supra facto alieno a se narrato, tunc narratio, seu assertio Papæ facit quidem plenam fidem, si nihil opponatur; sed tamen admittitur probatio in contrarium: Rota, part. II, dec. 580, n. 6, part. V, dec. 510, num. 1, et sæpe alibi glossa in cit. Clement. unica, *De probat.*, verb. *Fecisse narramus*; Abbas, *ib.*, num. 2; Barbosa, num. 6; Pirrhing, lib. II *Decret.*, tit. 19, num. 61; Mascard., *De probat.*, conclus. 139, num. 21 et 22, cum pluribus aliis docens, quod attestationi Papæ de facto alieno statur, donec probetur contrarium; cum enim ob falsam aliorum relationem seu informationem possit Papa in narrativa facti alieni errare, c. *Lator* 7, De sent. et re judicata, et c. *A nobis* 28, De sent. excomm., merito relinquitur locus probationi in contrarium. Unde Rota, part. II, dec. 46, num. 2, dicit, quod narrativa Papæ facta per verba *Ut accepimus*, non probat, sed debet a parte justificari.

(41. Enuntiativæ Papæ matura consideratione emissæ omnino probant. Rota, part. XVIII, tom. I, dec. 192, num. 13, præsertim si sint antiquæ et motu proprio emanatæ. Rota, part. I, dec. 312, num. 18, part. V, tom. I, dec. 288, num. 7, part. XVII, tom. I, dec. 754, num. 6. (42. Unde enuntiativæ Papæ motu proprio emanatæ plene probant etiam de facto alieno. Rota, part. I, dec. 212, num. 18. (43. Item etiam unica in antiquissimis probationem constituit. Rota, part. I, dec. 22, num. 2. (44. Item enuntiativæ antiquissimæ Pontificis probant qualitatem ecclesiæ. Rota, part. IV, tom. I, dec. 120, sub num. 6. (45. Item probant etiam dominium possessionis. Rota, part. V, tom. I, dec. 93, num. 21. (46. Item probant etiam Ecclesiam esse in uno potius territorio, quam in alio. Rota, part. I, dec. 432, num. 2.

(47. Limitantur prædicta tamen, quando non motu proprio, sed ad instantiam, supplicationem vel suggestionem partis sunt emissæ, quo casu licet sint antiquæ, contra tertium non probant. Rota, part. I, dec. 25, num. 3; part. IV, tom. III, dec. 722, num. 9; part. V, tom. I, dec. 353, nu. 95; part. X, dec. 147, num. 20; part. XII, dec. 336, num. 11; part. XIII, dec. 432, num. 11;

part. XVIII, tom. II, dec. 628, num. 14, et sæpissime alibi.

(48. Quod procedit, etiamsi in illis fundetur intentio Papæ. Rota, part. XIX, tom. II, dec. 494, num. 21, præsertim ubi de illis certiorem notitiam verisimiliter non habebat. Rota, part. V, tom. I, dec. 353, num. 95; part. X, dec. 347, num. 30.

(49. Hinc inter *narrativas et enuntiativas* colligitur esse hanc differentiam, quod per *verba narrativa* dicatur quis loqui, quando narrat factum aliquod, v. g. quod talis commiserit adulterium, prout accidit, si Papa dicat: « Multorum clamor ad nos pervenit, quod talis commiserit adulterium, » etc. At vero per *verba enuntiativa* dicitur quis loqui, quando loquitur hoc modo: « Quia constat nobis talem commisisse adulterium, » etc. Ita Abbas in c. *Cum oporteat*, num. 7, De accusationib.; Mascard., *De probationib.*, conclus. 622, num. 1, et conclus. 754, num. 35, cum aliis a se citatis; Petrus Duennas, regul. 229, limit. 18, Reiffenstuel, lib. II *Decretal.*, tit. 19, nu. 103, et alii.

(50. Probatio est facienda judici et non adversario, vel alteri. Glossa communiter recepta in l. *Quinquaginta*, verb. *Judici*, ff. *De probationib.*; Rota recent., part. VI, dec. 8, n. 3; Mascard., *De probationib.*, quæst. 2, *proœmial.* n. 24; Hostiens., in *Summa*, tit. *De probationib.*, n. 3; Abbas, in cap. *Ex litteris* 3, De probationib., n. 7, et alii passim, per text. in cit. l. *Quinquaginta*, De probationib. in cit. c. *Ex litteris* 3, De probationib., cap. *In nostra* 32, De testibus, cum similibus. (51. Potest tamen judex alium deputare ad recipiendos testes, depositiones, aliasque probationes. *Communis* ex praxi universali.

(52. Probationes ex testium depositionibus recipi non possunt, nisi citato, et si venire voluerit, præsente adversario, alioquin non valent. *Communis*, textu expresso in c. *In nomine Domini* 22, De testibus, juncto ejus summario sic dicente: « Nulla est receptio testium facta contra non citatum, » et concordat authentic. *De testibus*, § *Et hæc vero*, collat. 7.

(53. Probationes judiciales debent fieri judici in præsentia publici notarii aut duorum virorum idoneorum, qui præter cætera acta judicii diligenter easdem conscribant. *Communis*, textu expresso in cap. *Quoniam* 11, De probationib., juncto Summario, *ibidem*, sic expresse habente: « Judex debet habere notarium vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii; alias si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur. Nec credetur ei super processum, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit. »

(54. Probationes generatim loquendo faciendæ sunt ab eo qui dicit, non ab eo qui negat. *Communis*, textu expresso, in l. *Et incumbit* 2, ff. *De probationibus*, ibi: « Et incumbit probatio, qui dicit, non qui negat. » Et hoc jure merito, quia *negantis factum per rerum naturam nulla est directa probatio*, ut expresse dicitur in cap. *Bonæ memoriæ* 23, *De election.*, cap. *Accusator* 6, q. 5, l. *Actor* 22, cod. *De probationib.*, cum similibus.

(55. Probatio seu onus probandi regulariter incumbit actori. Ad ipsum enim spectat illud, quod proposuerit, probare, si reus id neget; alioquin, ipso non probante, reus absolvetur ab ejus impetitione. *Communis*, textu expresso in cap. *Cum Ecclesia* 3, fin. De causa possession., et l. *Qui accusare* 4, cod. *De edendo*, ibi: « Actore non probante, qui convenitur, et si nihil ipse præstiterit, obtinebit; » et concordat textus in cit. cap. *Accusator* 6, q. 5, et l. *Actor* 23, cod. *De probationib.*, ibi: « Actor (seu accusator), quod asseverat, probare se non posse profitendo reum necessitate monstrandi contrarium non astringit, cum per rerum naturam factum negantis probatio nulla sit. »

(56. Dicitur autem notanter, quod onus probandi incumbit actori *regulariter*, quia quandoque transfertur onus probandi in reum, et signanter ipsi reo incumbit onus probandi, si is excipiendo aliquid affirmat, quod deinde in replicatione ab actore negatur, textu expresso in l. 1, ff. *De exceptionibus*, ibi: « Agere etiam is videtur, qui exceptione utitur. Nam reus in exceptione actor est; » et l. *In exceptionibus* 19, ff. *De probationibus*, ibi: « In exceptionibus dicendum est, reum partibus actoris fungi oportere, ipsumque exceptionem velut intentionem implere, ut puta si pacti conventi exceptione utatur, docere debet pactum conventum factum esse. »

(57. Item reo incumbit probatio, quotiescunque præsumptio juris stat pro actore: hinc si parochus petat decimas intra fines suæ parochiæ existentes, nihil probare tenetur; sed reus tenetur ostendere, quo jure ad ipsum decimæ pertineant; parochus enim habet fundatam intentionem in jure, quod decimæ ad se pertineant, nisi contrarium ostendatur. *Communis*, textu expresso in cap. *Ad decimas* 2, De restitut. spoliator. in 6.

(58. Item etiam reo incumbit probatio in judiciis duplicibus seu communibus, quia in ipsis utraque pars litigantium vicem duorum sustinet, scilicet actoris et rei, cap. *Ex litteris* 3, De probationib. l. *Judicium* 10, ff. *Finium regundorum*; et l. *Inter cohæredes*, § *Qui familiæ*, ff. *Familiæ erciscundæ*, in quibus juribus habetur, quod in judiciis duplicibus utrique parti incumbat onus probandi, et quæ melius suam intentionem probaverit, obtineat. (59. Hujusmodi autem judicia duplicia seu communia sunt tria, videlicet judicium *communi dividundo*, quo agitur ad communium rerum divisionem; judicium *familiæ erciscundæ*, id est hæreditatis inter cohæredes dividendæ; et judicium *finium regundorum*, quod datur inter eos, qui agros et confines habent, et prædia ad horum fines dirimendos, textu expresso in l. *In tribus* 14, De judiciis, ibi: « In tribus istis judiciis familiæ erci-

scundæ, communi dividundo et finium regundorum, quæritur quis actor intelligatur, quia par causa omnium videtur? Sed magis placuit, eum videri actorem, qui ad judicium provocasset. L. *Judicium* 10, ff. *Finium regundorum*, ibi: « Judicium communi dividundo, familiæ erciscundæ, finium regundorum, tale est, ut in eo singulæ personæ duplex jus habeant, agentis, et ejus, cum quo agitur. »

(60. Item etiam reo incumbit probatio in interdictis duplicibus, qualia sunt, interdictum *Uti possidetis*, et interdictum *Utrubi*, quorum priore certatur de retinenda possessione rei immobilis v. g. fundi, ædium, et hujusmodi; posteriore vero, seu interdicto *Utrubi* contenditur de rerum mobilium possessione, textu expresso in § *Retinendæ* 4, institut. *De interdictis*, ibi: « Sed interdicto quidem *Uti possidetis*, de fundi vel ædium possessione contenditur; *Utrubi* vero interdicto, de rerum mobilium possessione; » et § *Tertia divisio* 7, institut. eod., ibi: « Duplicia sunt, veluti *Uti possidetis* interdictum, et *Utrubi*; ideo autem duplicia vocantur, quia par utriusque litigatoris in his conditio est, nec quisquam præcipue reus vel actor intelligitur, sed unusquisque tam rei quam actoris partes sustinet. » Quibus interdictis accedit etiam interdictum, *De superficiebus*, nam et hoc duplex est exemplo interdicti *Uti possidetis*, prout desumitur ex l. 1, § *Proponitur*, ff. *De superficiebus*. In hujusmodi enim judiciis, atque interdictis duplicibus, cum uterque litigans, tam actoris quam rei partes sustineat, cap. *Ex litteris* 2, De probat., l. *Si duo*, ff. *Uti possidetis*, l. *Judicium* 10, ff. *Finium regundor.*, et § *Tertia divisio* 7, instit. *De interdictis*, proinde utrique parti incumbit onus probandi, et quæ melius probaverit suam intentionem, obtinebit. Arg. cit. *Juribus*.

(61. Actor non potest regulariter petere, ut scripturæ et instrumenta propria rei sibi ab ipso tradantur ad probandam suam intentionem; nec reus suas scripturas et instrumenta, quibus in judicio non est usurus, tenetur tradere seu consignare ipsi actori. *Communis*, per text. in c. 1, *De probationibus*, juncto ejus summario, in quo expresse dicitur: *Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur*, et l. *Qui accusare* 4, cod. *De edendo*; non enim juris aut æquitatis ratio permittit, ut quis invitus arma, quibus impugnetur, adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur, leg. *Nimis grave*, cod. *De testibus*.

(62. Tenetur tamen reus tradere actori petenti instrumenta communia; et si judex parti petenti non faciat tradi instrumenta communia, licite ab ipso appellatur, et quidquid post appellationem attentatum fuerit, non valet. *Communis*, textu expresso in cap. *C. Perpetuus vicarius* 12, De fide instrumentor., juncta glossa, *ibid.*, verb. *Instrumentorum communium*, cum pluribus juribus ibi a se adductis.

(63. Probationes post publicationem attestationum regulariter non possunt amplius fieri, seu alii testes supra eisdem articulis, vel directe contrariis produci, quamvis possint produci nova instrumenta usque ad conclusionem in causa. Sic Glossa communiter recepta in c. *Cum dilectus* 7, *De fide instrumentor.*, verb. *Post publicationem*; Mascard., *De probationib.*, quæst. proœmial. 5, n. 45 et q. 6, n. 130; Speculator, tit. *De testib.*, verb. *Satis utiliter*, nu. 3, et tit. *De instrumentorum editione*, § *Nunc dicamus*, n. 1; Farinac., tit. 8, *De testibus*, q. 75, n. 68 et seq., et alii passim per text. in cap. *Fraternitatis* 17, cap. *Intimavit* 18, cap. *Ex tenore* 35, De testibus, cap. *Cum dilectus* 9, De fide instrumentor., authentic. De testibus, § *Quia vero*, verb. *Illud tamen*, collat. 7, et authent. *Qui semel*, cod. *De probationibus*.

(64. Post conclusionem in causa non amplius super eisdem articulis examinandi sunt testes, neque admittendæ novæ probationes per instrumenta, vel hujusmodi, sed est ferenda sententia super allegata et probata. Ita Glossa, communiter recepta in cap. *Cum dilectus* 9 *De fide instrumentor.*, verb. *Conclusum*; Abbas, *ibid.*, nu. 8; Menoch., part. vi, *Speculi aurei*, tit. *De instrumentor. productione*, n. 47, et alii passim, per tex. in cap. *Juravit*. 6, De probationib., cap. *Cum dilectus* 9, De fide instrum. Et ratio est clara ex ipsamet significatione hujus verbi *conclusio in causa*, cum per ipsam, ut ipsiusmet nomen importat, partes sive expresse, sive tacite ulteriori probationi renuntient, seque ad sententiam submittant, id quod extra controversiam tenendum.

(65. Dicitur autem notanter *super eisdem articulis*, quia super novis articulis, etiamsi pendeant ex veteribus, aut ex illis oriantur, bene possunt aliæ probationes admitti, arg. cap. *Fraternitatis* 17, et cap. *Ex tenore* 35, De testibus, cap. *Cum Joannes* 10, § penultim. *De fide instrumentor.*, juncta Glossa communiter recepta in cit. cap. *Fraternitatis*, verb. *Nobis*, et in citat. cap. *Cum Joannes*, verb. *Postquam*.

(66. Quamvis autem præmissæ conclusiones sub n. 63 et 64 regulariter procedant, nihilominus dantur plures casus, in quibus possunt adhuc produci novi testes, etiam super eisdem articulis post publicationem attestationum, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa. *Communis*, et ostenditur inductione.

(67. Sic in primis post publicatas attestationes possunt adhuc produci novi testes super eisdem articulis, et admitti novæ probationes post conclusionem in causa in casibus, ubi agitur de valore matrimonii; nam in his ob periculum animarum, seu ne conjuges legitime copulati separentur, etiam post publicatas attestationes, et conclusionem in causa, debent admitti novi testes, et novæ probationes pro valore matrimonii jam contracti militantes. Imo etiam ipsamet sententia contra matrimonium contractum lata, nunquam transit in rem judicatam, sed potest quocunque tempore revocari, osten-

sa per novas attestationes et probationes ejusdem falsitate. C. *Lator* 7, et c. *Consanguinei* 11, De sent. et re judicat.

(68. Item possunt adhuc produci novi testes, et admitti novæ probationes in causis beneficialibus: idque propter dictum periculum animarum, et ne quis per subreptionem ad dignitatem ecclesiasticam ascendat. Mascard., *De probationib.*, q. 17, procemial., num. 47, allegans Rotam, dec. 1, et dec. 2, *De testibus in novis;* Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 164, et alii passim.

(69. Item in causis criminalibus, præsertim capitalibus; ubi enim agitur de causis criminalibus capitalibus, possunt ad defensionem rei etiam post publicationem attestationum produci novi testes et post conclusionem in causa admitti novæ probationes ad ejus innocentiam detegendam et vitam conservandam, ne reus subitis accusatorum criminibus opprimatur et injuste condemnetur. *Communis*, textu expresso in l. *Unius facinoris* 18, § 9, ff. *De quæstionibus*, ibi: « Ne hi, qui defendendi sunt, subitis accusatorum criminibus opprimantur, defensionem quocunque tempore, postulante reo, negari non oportet. »

(70. Alii plures consimiles casus referuntur passim ab auctoribus, et signanter ab abbate in cap. *Fraternitatis* 17, De testibus, n. 4; Farinac., tit. 8, *De testib.*, q. 75; a n. 98 usque ad n. 255; Speculator, tit. *De testib.*, § *Satis utiliter*, n. 8 et sequent., qui brevitatis gratia relinquuntur videndi apud ipsos.

(71. Nominis identitas personarum identitatem non probat. Benedict. XIV, constitut. incip. *Inter cætera*, § 11, ubi affert exempla, quibus non semel contingit, ut uno nomine, et sanctus, et hæreticus designarentur; ex Raymundis enim Lullis, unus martyrii fama prædicatur, at non alter, qui infelicem vitam ac mortem sortitus est; unus pariter Joannes Cantius Beati nomine insignitur, alter vero hæresi inquinatus exsecratur, et sic de aliis.

(72. Alia ad rem. *Vide* verb. FAMA, verb. SCRIPTURÆ INSTRUMENTA, verb. SENTENTIA, et verb. TESTIS, art. 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(73. Negativam directo haud posse probari, communis fere est sententia. Causam huic sententiæ dederunt textus nonnulli, tum juris civilis, tum juris canonici, quibus asseri videtur, negantem probare nec posse, nec debere. Confer l. 103, c. *De probat.*; l. 10, c. *De non numerat. pecun.*, c. 11 et 12, eod. tit. *De probat.*

(74. Quoniam vero ex multis aliis textibus apparet, negativam et probari posse, et aliquando debere, ut ipse Pontifex in cap. 5, in fin., *De renunt.*, non diffitetur; (75. hinc est, quod multi post Glossam in cap. 13, *De elect.*, excogitarunt tres species negativæ, *juris, facti et qualitatis;* negativam *juris* probari posse et debere censent, ut si quis impugnet testamentum, quod rite haud sit conditum; (76. Idem affirmant de negativa *qualitatis*, quando scilicet negatur qualitas inesse, quæ communiter et regulariter inesse solet. (77. Circa vero negativam *facti*, distinguunt, utrum sit *facti definiti*, an *indefiniti;* hanc probari directo posse negant, illius autem probationem saltem per indirectum admittunt. (78. Hoc etiam concedunt, si negativa prægnans est, quæ propositionem affirmantem implicite in se contineat. *Vide* Grananien. in c. 11, n. 3, *De probationib.;* Wiestner, in *Decretal.*, lib. II, tit. 19, n. 11 et seq. (79. Alia via processit Herculanus, in tract. *De proband. negat.* Primo enim Regulam præmittit: « Negativam ab eo probandam esse, qui in ipsa se fundat, » at n. 27 et seq., plures subdit limitationes, quæ fere destruunt Regulam.

(80. Ostendit vero et quidem solidissime Coccejus in dissertatione *De directa probatione negativæ*, negativam non tantum directo probari posse, sed etiam probari debere ab eo, qui in ea se fundat, sive is sit actor sive sit reus: ut non sit necesse ad distinctiones illas confugere, quas mox attulimus. *Consule* etiam Zoes., in tract. *De except. non numerat. pecun.*, thes. 4, § 12.

(81. Patet autem hinc male ex sententia illa, quæ negativam haud probari posse tenebat, olim non fuisse admissas *positiones negativas*, vitiosos fuisse reputatos *articulos negativos*, et non probandos esse ab eo, qui judici ipsos offert.

(82. De collisione probationum, materia in foro frequentissima, agendum hic quoque esset. Sed ne nimius sim, *vide* Bohemer., in *Exercit. Pandect.*, lib. XXII *Pandect.*, tit. 3, exercit. 65.

PROCESSIONES.

SUMMARIUM.

1. Processiones unde dicantur? — 2. Processiones dicuntur chori ambulantes. — 3. Processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia etiam a primordiis illius. — 4. Processiones publicas indicere, dirigere et ordinare spectat ad episcopum privative quoad alios. — 5. Et hoc non obstante, quod capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones vel præscribendi modum, quomodo, et quo sint dirigendæ. — 6. Et non obstante etiam immemorabili consuetudine. — 7. Requiritur tamen ad id consilium, non autem consensus capituli. — 8. Ita ut episcopus solus sine consilio capituli eas indicere et dirigere minime valeat. — 9. Processionis hora indicenda est arbitrio episcopi, cui magistratus, et omnes debent obedire. — 10. Processiones ex devotione populi et confratrum introductæ, possunt ex causa ab episcopo prohiberi. — 11. Quamvis processiones solitæ privatæ, quæ fiunt a parochis in parochia, et a capitulo in cathedrali, fiant sine licentia episcopi, adhuc tamen, si transferantur, exigitur episcopi approbatio. Nec ipse parochus sine licentia episcopi potest processiones extraordinarias facere. — 12. Processiones publicas indicere et dirigere, absente episcopo, spectat ad vicarium generalem cum con-

silio capituli. — 13. Processionibus generalibus indictis pro causa, bono vel honore publico, tam clerici sæculares beneficia vel officia ecclesiastica habentes, quam regulares invitati, omnes interesse tenentur, et adesse compelluntur juris remediis.— 14. Processiones, ad quas accedere tenentur regulares, assignantur. — 15. Processiones, quæ referuntur ad causam, bonum et honorem publicum, demonstrantur. — 16. Istæ processiones ad effectum obligandi regulares ad interessendum, non sunt renovandæ annuatim, et perpetuandæ, nisi nova motiva, et novæ causæ concurrant. — 17. Nec possunt episcopi obligare regulares ad interessendum cum clero sæculari processioni indictæ occasione suæ primæ visitationis. — 18. Nec possunt episcopi cogere ad interessendum processionibus publicis regulares distantes a civitate vel oppido per dimidium milliare. — 19. Ubi tamen viget contraria consuetudo, est servanda. — 20. Regulares ad processiones, ad quas tenentur accedere, sufficit, quod invitentur per edictum; ubi autem adesset legitima praxis in contrarium esset servanda. — 21. Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum cruce et numero duorum tantum religiosorum. — 22. Neque etiam laici deferentes crucem in processionibus vel candelabra, debent uti alba, seu dalmatica, vel pluviali. — 23. Regulares in processionibus deferre non debent galerum sive pileum, non obstante prætenso solito, et contumaces cogi possunt ad deponendum etiam censuris. — 24. Crux in processionibus deferenda est a regularibus cum velo pendente seu pallio. — 25. Regulares accedentes ad publicas processiones non debent, processione terminata, statim a loco recedere, sed tenentur ibi precibus, seu benedictionibus assistere usque in finem. — 26. Regulares in processionibus, quas ipsi faciunt extra claustra, egent licentia episcopi vel respectivi parochi, non obstante quacunque consuetudine in contrarium; nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale privilegium — 27. Episcopi autem et parochi non debent denegare talem licentiam regularibus. — 28. Regulares omnes nulla indigent licentia, nec episcoporum nec parochorum pro faciendis processionibus SS. sacramenti in quacunque die infra Octavam corporis Christi. — 29. Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones a diversis regularibus, dummodo fiant distinctis horis. — 30. Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime a S. C. Episcop. et Regul. cum præciso rescripto : *Affirmative:* « Dummodo fiant processiones distinctis horis. » — 31. Item speciale privilegium habet præstantissima prædicatorum religio pro facienda sine prædicta licentia processione SS. Rosarii. — 32. Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine licentia, tenentur incedere per viam semel electam. — 33. Regulares possunt in suis processionibus uti pluviali. Nec talis usus est signum seu testimonium jurisdictionis in utente sacerdote. — 34. Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere puellas habitu fictitio angelorum neque bizzocheras. — 35. Regulares non possunt processiones in monialium ecclesias quamvis eorum regimini subjectarum inferre et introducere, licet adesset consuetudo. — 36. Intra clausuram monialium fieri non debent ab exteris processiones, neque cum sanctissimo sacramento. — 37. Imaginem B. V. cum baldachino et intortitiis in processione deferri non est prohibendum. — 38. Idem dicendum est de imaginibus sive statuis sanct. — 39. Regularibus paratis et deferentibus in processione reliquias, debetur præcedentia (non tamen cæteris non paratis) supra clerum sæcularem. — 40. Quomodo regulanda sit præcedentia regularium inter se et inter alios in processiones? *remissive.* — 41. Processio SS. sacramenti inchoari non debet ab ecclesia inferiori, non attenta immemorabili consuetudine. — 42. Item processio SS. sacramenti terminari debet in illa Ecclesia, a qua incœpit. — 43. Processio SS. corporis Christi cur Sede plena fiat in Ecclesia Vaticana, et Sede vacante in ecclesia S. Joannis Lateranensis? — 44. Processiones in festo corporis Christi facere non licet aliis ecclesiis, sed soli episcopo seu ecclesiæ cathedrali. — 45. Processio SS. sacramenti in ejus festo debet inchoari a cathedrali et in ea terminari. — 46. In festo corporis Christi non est deferenda in processione eucharistia sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. — 47. In festo corporis Christi eucharistia non est deferenda per vias Hebræorum. — 48. In festo corporis Christi debet deferri eucharistia a celebrante, et in vesperis diei octavæ, si fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit vesperas, modo saltem sit canonicus in collegiatis. — 49. Non convenit quod prima dignitas celebret missam ante processionem SS. sacramenti, et deinde altera dignitas minor gestet illud in processione. — 50. Si episcopus in festo corporis Christi non deferat eucharistiam, canonici tamen debent induere sacras vestes. — 51. Canonici ecclesiæ collegiatæ non debent in processionibus incedere parati sicut canonici cathedralis. — 52. In festo corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. — 53. In festo corporis Christi non est facienda processio sine pluviali. – 54. In processionibus, quæ fiunt cum SS. sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu et transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo illud videant. — 55. In processione solemni corporis Christi, quando processio sistit, sacerdos celebrans, subdiaconus et diaconus non debent sedere, neque in scamno, neque in sedibus. — 56. In processione, in qua defertur SS. sacramentum vel lignum SS. crucis, tam clerici sæculares quam regulares, omnesque laici incedere debent detecto capite; in aliis vero processionibus clerici deferentes reliquias et omnes sæculares comitantes incedere debent detecto capite, alii vero clerici tecto capite cum bireto. — 57. Episcopus vero deferens reliquiam SS. crucis in Pontificalibus poterit incedere cum mitra. — 58. Occurrente festo S. Antonii de Padua in Dominica infra octavam corporis Christi, quamvis PP. Dominicani in dicta die peragant processionem SS. sacramenti; nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto sancto; dummodo fiat diversa hora et data prælatione temporis PP. Dominicanis de mane vel de vespere. — 59. In processionibus non sunt deferendæ reliquiæ beatorum. — 60. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. — 61. Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum bireto in capite. — 62. Dum fiunt processiones intra ecclesiam sine sacramento non est pulsanda campanula ad elevationem SS. sacramenti in missa privata; quod si pulsetur et advertatur elevatio, tunc genuflectendum est utroque genu a transeuntibus ante altare, ubi missa celebratur, et deposito SS. sacramento progrediendum. — 63. Processiones facere de nocte cum SS. sacramento feria quinta et sexta majoris hebdomadæ non convenit, et repugnat mysteriis Ecclesiæ, et est abusus omnino tollendus. — 64. Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio episcopi conceditur. — 65. Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri in ecclesiis monialium. — 66. Patres Capuccini non possunt retinere et processionaliter deferre imagines S. Antonii et S. Francisci cum inscriptione, quod dictus habitus capuccini sit verior forma habitus ipsius S. Francisci, sed moniti debent illam delere et cancellare. — 67. Episcopus potest cogere clericos beneficiatos ad interessendum processionibus publicis. — 68. Item processionibus publicis interesse etiam tenen-

tur clerici sæculares alicujus ecclesiæ, quamvis in fundatione illius exempti sint a jurisdictione ordinarii intra cujus diœcesim existunt. — 69. Item processionibus publicis interesse cogi possunt sacerdotes inservientes ecclesiis religionis Hierosolymitanæ. — 70. Non sunt tamen ab episcopo compellendi interesse processionibus publicis sacerdotes nullum officium aut beneficium ecclesiasticum in civitate vel diœcesi obtinentes. — 71. Processiones publicas comitari cogere non potest episcopus clericos, qui sunt nullius diœcesis. — 72. Processionibus publicis ab episcopo cogendi non sunt interesse degentes extra civitatem in locis, in quibus habent plebem. — 73. Processionibus publicis cogi non possunt interesse clerici regulares Societatis Jesu. — 74. Processionibus publicis interesse cogi non possunt clerici regulares congregationis S. Pauli Decollati. — 75. Item nec clerici regulares Matris Dei Scholarum piarum. — 76. Item nec canonici regulares congregationis Lateranensis ultra solitum. — 77. Item nec monachi Casinenses, nisi ad processionem SS. sacramenti. — 78. Item nec monachi Olivetani. — 79. Item nec monachi S. Hieronymi. — 80. Item nec monachi sanctissimæ Trinitatis Caven. — 81. Item nec Carmelitæ Discalceati, ac plures alii regulares. — 82. Episcopus cogere non potest canonicos ad interessendum processioni, quæ fit in tertia Dominica mensis. — 83. Processiones fieri possunt a canonicis cathedralis, etiam per limites parochiarum sine licentia curati. — 84. Episcopus sub pœnis compellere potest confratres, ut conveniant solitis processionibus. — 85. Processiones debent fieri ordinatim et successive absque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant. — 86. Edictum episcopi prohibens explodi tormenta bellica per vias, dum fiebant processiones, sustinetur. Econtra edictum curiæ laicæ permissivum post peractam processionem refellitur, prout de jure. — 87. Si ratione alicujus solemnis processionis omnes religiosi egrediantur a monasterio, nequeunt feminæ tunc ingredi clausuram dicti conventus. — 88. Alia ad rem, *remissive*. — 89. Quid amplius notandum in hac materia, ad num. 104.

(1. Processiones a *procedendo* et *eundo* dicuntur (78): nam convocato et procedente clero cum crucibus, vexillis et cereis, ac sequente populo fiunt. Ita Petrus Gregor., lib. I *Partition. juris canonici*, tit. 20, cap. 4; Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 78, n. 1 et alii. (2. Unde processiones dicuntur chori ambulantes, ut ex aliis notat Ursaya, tom. I, part. II, discept. 26, n. 38, vers. *Quin obstet*, et tom. II, part. II, disceptat. 23, n. 50.

(3. Processiones semper fuerunt in usu in Ecclesia, etiam a primordiis illius. Card. Baronius, in *Notis ad martyr. Roman.*, 7 *Kalendas Maii;* Durand., *De ritibus Eccles.*, lib. II, cap. 10; Rota recent., part. XVII, decis. 87, n. 13. Fuerunt enim adumbratæ etiam in Veteri Testamento, *Esdræ* c. XII, ubi habetur, quod, instaurata Jerosolyma post captivitatem Babylonicam, indicta fuit solemnis processio cum interventu sacerdotum, levitarum, et populi ad reddendas in gratiarum actionem pro tanto beneficio cum choris canentium debitas Deo laudes. *Josue* VI, refertur quod in obsidione civitatis Jericho celebrata fuit, Dei monitu, veluti quædam processio circumeundo per septem dies dictam civitatem cum delatione arcæ fœderis omnes sacerdotes, levitas, milites ac reliquum populum buccinis clangentes ac concrepantes. *II Reg.* VI et *III Reg.* IX, etiam innuuntur quædam nostrarum processionum figuræ occasione translationis arcæ fœderis ex uno in alium locum indictæ a David et Salomone. In Novo autem Testamento cœptas quodammodo fuisse a Christo Domino processiones habetur *Matthæi* XXI, ubi ipse ascensurus in Jerusalem ad perficienda mysteria nostræ redemptionis veluti processionaliter solemni ritu voluit ingredi in sanctam civitatem, turbis præcedentibus, ac sequentibus, clamantibusque : *Hosanna Filio David, benedictus, qui venit in nomine Domini;* a qua originem desumpsisse nostras processiones certius tenent Gavantus et Merati, p. I, tit. 19, litt. E, ubi sic expresse habent : « Cujus, id est processionis, origo an a purificatione B. M. Virginis cum Josepho, Simeone et Anna; vel certius ex Historia evangelica a turbis in die Palmarum, » etc. Hinc patet usum sacrarum processionum esse antiquissimum, et post promulgationem Evangelii dicendum est, manasse ex doctrina et traditione Apostolica. Et quamvis tempore apostolorum ob sævitiem persecutionum non potuerint, sicuti nunc, palam et publice fieri, credibile tamen est, etiam a primordiis Ecclesiæ celebratas fuisse sacras processiones in cryptis et speluncis ad memorias martyrum ibi quiescentium. Et tandem cessata sævitie persecutionum tempore Constantini Magni imperatoris, et S. Silvestri Papæ, juxta doctrinam et traditionem Apostolicam tempore opportuno exsequendam, statim cœpit frequens usus publicarum processionum, cum interventu utriusque cleri et populi, ut variis adductis exemplis referunt Baronius, tom. V *Annalium*, et in *Adnotationibus ad Martyrologium Romanum*, sub die 25 Aprilis, Gulielmus Durandus, in suo *Rationali*, lib. IV, cap. 6; Stephanus Durandus, *De ritibus Eccles.*, lib. II, cap. 10, et alii. Et sic tenent expresse Gretserus, *De sacris processionibus*, lib. I, cap. 1; Quarti, *De processionibus in genere*, sect. punct. 3, et alii (79).

(4. Processiones publicas indicere, dirigere et ordinare spectat ad episcopum privative quoad alios. Sic sæpius decrevit sacra congregatio Rituum, et signanter, *in Trullen.*, 17 Decembris 1602, *in Elbor.*, 14 Januarii 1617, et 28 Martii 1628, et *in Squil-*

(78) De hujus nominis etymo, variaque significatione nonnulla attigit Zaccharia, in *Onomastico Rituali*, t. II, pag. 106.

(79) Quos inter nominandi Nicolaus Serarius, cujus *De sacris Ecclesiæ catholicæ processionibus* libri duo ann. 1607, Coloniæ prodierunt, Nicolaus Sanderus in auctariolo ad Serarium Gretserumque *De ritu catholicorum processionum*, Ipris 1640; Christianus Lupus dissertatione 9, *De sacris processionibus*, Bruxellis 1690; et Vatar in Gallico libro, *Des processions de l'Eglise, de leurs antiquités, utilités*, etc., Parisiis 1705.

lacen. Processionum, 9 Maii 1693. (5. Et hoc, non obstante, quod capitulum, vel alii sint per longum tempus in possessione indicendi publicas processiones, vel præscribendi quomodo et quo sint dirigendæ. Sacr. congreg. Concil., sub die 16 Februarii 1619. (6. Et non obstante etiam immemorabili consuetudine. Sacra congreg. Rit., *in Camerinensi*, 24 Augusti 1619.

(7. Requiritur tamen ad id consilium, non autem consensus capituli. Sacr. congreg. Rit., *in Elboren.*, 28 Martii 1628. Et expresse quod consilium requiratur, declaravit sac. cong. Conc., *in Comensi*, 7 Februar. 1632.

(8. Ita ut episcopus solus sine consilio capituli eas indicere et dirigere minime valeat, ut decisum fuisse ab eadem sacra congregatione referunt Francis. Leo, in *Thesauro fori ecclesiastic.*, part. IV, cap. 2, num. 145; Armendar, in *Addit. ad compil. legum Navarræ*, l. 2, tit. 14, § 1, *De processionib.*, num. 4; Aloysius Ricc., *Neapolit.*, decis. p. IV, decis. 379, num. 4; Valenzuel., consil. 184, n. 23, volum. 1, et num. 31 et 32; Barbos., *Supra conc. Trident.*, sess. XXV, *De regul.*, cap. 13, n. 41, et part. III, *De offic. et potest. episc.*, allegat. 78, n. 4, et in *Summ. Apostol. decis.*, verb. *Processio*, num. 3.

(9. Processionis hora indicenda est arbitrio episcopi cui magistratus et omnes debent obedire. Sacra congregatio Rituum, *in Urbevetana*, 17 Junii 1606; apud Barbos., in *Summ. Apostolic. dec.*, verb. *Processio*, num. 9.

(10. Processiones ex devotione populi et confratrum introductæ possunt ex causa ab episcopo prohiberi. Sac. cong. Rit., *in Elbor.*, 14 Januar. 1617; apud Barbos., *loc. cit.*, n. 10.

(11. Quamvis processiones solitæ privatæ quæ fiunt a parochis in parochia, et a capitulo in cathedrali, fiant sine licentia episcopi, adhuc tamen si transferantur, exigitur episcopi approbatio, ut, partibus informantibus, fuit decisum a sacra congreg. Rituum, *in Hispalen.*, 3 Septemb. 1595, et 21 Jul. 1696, et *in Asten.*, 31 Januar. ejusdem anni, apud Monacell., tom. I, tit. 5, form. 7, n. 22. Nec ipse parochus sine licentia episcopi potest processiones extraordinarias facere. Sac. congreg. Conc., 13 Jul. 1636, in qua fuit dictum, non sufficere licentiam vicarii foranei.

(12. Processiones publicas indicere et dirigere, absente episcopo, spectat ad vicarium generalem cum consilio capituli, prout posset episcopus, si præsens esset. Sacra cong. Rit., *in Vigilien.*, 28 Septemb. 1630, *in Bituntina*, 3 Aprilis 1632 et *in Cassan.*, 3 Martii 1633; apud Barbos., in *Summar. Apostolicar. decis.*, *loc. cit.*, num. 7 et 8, *super concilium Tridentinum*, *loc. citat.*, num. 42, et citat. alleg. 78, num. 5.

(13. Processionibus generalibus indictis pro causa, bono vel honore publico, tam clerici sæculares beneficia vel officia ecclesiastica habentes, quam regulares invitati, omnes interesse tenentur et adesse compelluntur juris remediis, juxta dispositionem concil. *Trid.*, sess. XXV, cap. 13, *De regular.*; sacr. congreg. Episcop., *in Cajetana*, 25 Oct. 1602, confirmat, 7 Apr. 1690, et novissime sacr. cong. Concil. *in Neapolitana processionum*, 3 Augusti 1709, et *in alia Neapolitana processioni*, 11 Novemb. 1724, ubi fuit resolutum, quod ad processiones generales tenentur accedere exempti, et illi recusantes intervenire, excommunicationis pœna puniri possunt, teste Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano* 1, l. P, num. 32.

(14. Tales autem processiones, ad quas tenentur accedere regulares, sunt solum illæ, de quibus fuit dispositum in congregatione particulari de ordine Urbani VIII, celebrata sub die 27 Julii 1628 et 21 Augusti, ac 19 Septembr. ejusdem anni, apud Pignat., t. I, consult. 122, ut infra: « Auditis procuratoribus ordinum, negotioque mature discusso, unanimiter censuerunt posse episcopos pœnis sibi benevisis compellere quoscunque regulares recusantes, etiamsi monachos, et quomodolibet exemptos, ad infrascriptas processiones accedere, atque illis interesse, exceptis duntaxat in strictiori clausura viventibus et monasteriis ultra medium milliare a civitate distantibus, nempe in die festo SS. corporis Christi, in litaniis majoribus, in Rogationibus, ac in quibuscunque aliis publicis et consuetis, vel pro bono, causa aut honore publico, ab episcopis indictis processionibus, non obstantibus quibuscunque privilegiis, consuetudinibus vel præscriptionibus etiam immemorabilibus, privilegiis tantum Apostolicis S. conc. *Tridentini* posterioribus contrarium desuper disponentibus minime sublatis. »

(15. Processiones vero, quæ referuntur ad causam, bonum et honorem publicum, sunt illæ quæ fiunt et indicuntur pro gratiarum actione de re gravi, pro pace inter catholicos principes, vel victoria impetranda contra infideles, pro electione Romani Pontificis, pro lucrando jubilæo, pro placando Deo occasione pestis, famis, belli, sterilitatis, terræmotus et similium, ut tradunt Pax Jordan., *Lucubrat.*, tom. II, lib. XI, tit. 2, num. 4; Passerin., *De statibus homin.*, t. III, quæst. 189, num. 996, et alii passim.

(16. Istæ tamen processiones ad effectum obligandi regulares ad interessendum, non sunt renovandæ annuatim, et perpetuandæ, nisi motiva et novæ causæ concurrant. Sic censuit sacr. cong. Rit., *in Bitecten.*, 19 Januar. 1697, *ad relationem cardinal. Petrucci*, in qua declaratum fuit *edictum episcopi* (quo astringebantur regulares sub pœna suspensionis et interdicti Ecclesiæ ipso facto incurrenda ad interessendum processioni indictæ pro obtinenda liberatione a terræmotu semel jam factæ anno præcedenti, et postea renovatæ) *non sustineri cum omnibus inde secutis*. Sic refert Monacell., tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 25.

(17. Nec possunt episcopi obligare regulares ad interessendum cum clero sæculari processioni indictæ occasione suæ primæ

visitationis, ut expresse censuit sacr. cong. Concil., *in Anagnina processionis*, 9 Decemb. 1662. Decreto *ut infra:*

In Anagnina processionis.

« Occasione suæ primæ visitationis, primique ingressus in terram Carpineti dominus episcopus Anagninus plenariam indulgentiam ex auctoritate S. D. N. publicare intendens, edictum tenoris sequentis promulgavit. Omissis, etc.

« Di qui è, che abbiamo risoluto di fare una pubblica generale, e generalissima processione per solennizzare con la dovuta decenza dette sacre azioni per eccitamento maggiore de' fedeli alla divozione, e pietà; che perciò invitiamo tutto il popolo, comandando a detto effetto a tutti gli ecclesiastici, così secolari, come regolari di detta terra, che debbano intervenirvi personalmente, sotto pena a detti ecclesiastici di scommunica *latæ sententiæ* da incorrersi *ipso tunc*, che non saranno intervenuti, ed altre pene a nostro arbitrio, etc.

« Conqueruntur fratres Ordinis strictioris Observantiæ, se immerito, atque injuste compelli ad hujusmodi processionem; econtra vero conqueritur D. episcopus, dictos fratres præfatum edictum non sine populi scandalo contemnentes dictæ processioni non interfuisse, et non obstantibus censuris ob eorum contumaciam ipso facto incursis, a celebratione divinorum officiorum non abstinuisse; quare præsuppositis iis, quæ ab utraque parte informante deducuntur:

« Quæritur, an dicti fratres potuerint ad prænominatam processionem ab episcopo compelli.

« Die 9 Decembris, 1662.

« Sacra congregatio eminentissimorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium concilii Tridentini interpretum censuit non potuisse.

« F. episc. Sabinen. card. SACCHETTUS. »

(18. Nec possunt episcopi cogere ad interessendum processionibus publicis regulares, qui distant a civitate vel oppido per dimidium milliare; sic decisum fuisse a sacra congr. Concil. referunt Pissec., Armendar., Lezana, Idelphons. a Jesu Maria apud Barbos., in *Summa Apostolic. decis.*, collectan. 607, num. 17, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 78, num. 21, et expresse patet etiam in decreto allato *supra* num. 14.

(19. Ubi tamen viget consuetudo, quod regulares, vel etiam confraternitates laicorum non obstante distantia unius milliarii, conveniant ad processiones, est servanda, et convenire tenentur. Passerin., *De stat. homin.*, tom. III, qu. 189, art. 10, inspect. 10, num. 100; Monacell., *loc. cit.*, num. 30, et novissime censuit sacra congreg. Rit., *in Nucerina paganorum*, 12 Sept. 1699, *ad relationem card. Francisci Barberini.*

(20. Regulares ad processiones, ad quas tenentur accedere, sufficit quod invitentur per edictum. Monacell., tom. I, tit. 5, formul. 7, num. 23, et tom. III, tit. 3, formul. 6, num. 3, ubi tradit formulam edicti, et docet quomodo regulares et exempti sint in edicto invitandi et monendi; et sic multis in locis servat praxis; ubi autem adesset legitima praxis in contrarium, esset servanda. Arg. cap. *Cum tanto* 11, De consuetud., cum similibus.

(21. Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum cruce et numero duorum tantum religiosorum. Sac. congr. Conc., *in Aquen.*, 9 Jun. 1708, *in responsion.* ad 2. (22. Neque eorum laici deferentes crucem in processionibus vel candelabra debent uti alba vel dalmatica seu pluviali, ut respondit sacra congreg. Rit., *in Cæsenat.* ad 6, et quod talis usus non sit permittendus, declaraverat 10 Maii 1659; apud Monac., tom. IV *Supplem.* ad tom. I, n. 78.

(23. Regulares in processionibus deferre non debent galerum sive pileum, non obstante prætenso solito. Sacr. congr. Rit., 30 Augusti 1664, cum facultate data episcopis illos cogendi ad deponendum etiam censuris; quod decretum eadem congregatio innovavit et servari mandavit *in Aquipendii*, 26 April. 1662, contra PP. Augustinianos et minores conventuales.

(24. Crux in processionibus deferenda est a regularibus cum velo pendente seu pallio. Sac. congr. Rit., 14 Januarii 1617.

(25. Regulares accedentes ad publicas processiones, non debent, processione terminata, statim a loco recedere, sed tenentur tam in accessu quam in reditu ecclesiam ex qua, et in qua functio incipit, vel terminatur, ingredi, ibique precibus, seu benedictioni assistere usque in finem. Sic decrevit sacr. congr. Rit., *in Syracusana*, 6 Sept. 1636, et *in Pisaurensi*, 7 Mart. 1648; apud Pignat., tom. III, consult. 46, a n. 32, ubi docet id haberi etiam ex *Rituali Romano*, tit. *De procession. corporis Christi*, *et ex cæremoniali episcop.*, lib. II, cap. 32 et seq., *et ex decreto sacræ congregationis Episcop. et Regular.*

(26. Regulares in processionibus, quas ipsi faciunt extra claustra, egent licentia episcopi vel respectivi parochi, non obstante quacunque consuetudine in contrarium; nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale privilegium; sic pluries decrevisse sacram congreg. Concilii et Rituum referunt Riccius, Lauret., de Franch., Donat., Ventriglia, Romaguerra apud Monacell., t. I, tit. 5, formul. 7, n. 26.

(27. Episcopi autem et parochi non debent denegare talem licentiam regularibus, alioquin si denegetur, recurritur ad Sedem Apostolicam, a qua vel rescribitur episcopo, ut licentiam concedat, prout rescripsit sac. cong. Episcop., *in Papien.*, 11 Maii 1696. Vel *servetur solitum*, ut ab eadem sac. cong. Episc. fuit rescriptum, *in Savon.*, 4 Sept. 1693, et a sacr. congr. Rit., *in Ferentina*, 21 Nov. 1696. Et sac. cong. Concilii, *in Aquen.*, 6 Junii 1708, ad 7 *Dubium*, ibi: « An Patribus Carmelitis *loci Insisæ* liceat extra propria claustra, et districtum, per loca consueta facere processionem B. M. V de Monte Carmelo, occasione suæ festivita-

tis, petita tamen licentia a parocho, licet non obtenta? » respondit, *Affirmative.* Et die 27 Aprilis 1709, reclamante parocho, stetit *in decisis.*

(28. Notanter autem *supra* n. 26, fuit dictum: « Nisi pro aliquibus processionibus habeant speciale privilegium, » quia pro ipsis nulla indigent licentia, nec episcoporum, nec parochorum, ut pro faciendis processionibus sanctissimi sacramenti in quacunque die infra Octavam corporis Christi habent regulares omnes privilegium cum amplissimis derogatoriis sibi concessum a Gregorio XIII, constitutione 10, incipiente *Cum interdum*, tom. XII, Bullar. in cujus § 2 sic expresse habetur: « Universis et singulis clero et clericis, ac personis ecclesiasticis, tam sæcularibus, quam ordinum, religionum ac militiarum regularibus, ac etiam, etc., liceat ipsis, tam die ipsa Dominica infra Octavam corporis Christi, quam aliis totius Octavæ prædictæ diebus, processiones suas celebrare, etc. Nec super eo tam ab ordinis prædicatorum hujusmodi, quam aliis quibuscunque personis, etc., quomodolibet molestari, inquietari vel perturbari, etc., tenore præsentium concedimus et permittimus; » quam late examinat et propugnat D. Ursaya, tom. II, part. I, discept. 4, in cujus summario seu argumento sic expresse habet: « Vigore constitutionis 10, sanctæ memoriæ Gregorii XIII, absque ulla ordinariorum vel parochorum licentia possunt omnes, tam de clero sæculari quam regulari etiam extra eorum claustra facere processiones in die Octavæ SS. corporis Christi, et in aliis diebus ejusdem festivitatis. » Et pluries id novissime statuit sacra congregatio Episcoporum et Regular., et signanter, *in Tricaricen. processionis*, 18 Aprilis 1714, et 4 Martii 1717, et *in Potentina Processionis*, 13 Martii 1718.

(29. Et quidem eadem die possunt plures fieri processiones a diversis regularibus, dummodo fiant distinctis horis, prout Innocentius XI disposuit in causa vertente inter fratres ordin. Minor. et PP. ordin. prædicat. in Indiis constit. incip. *Sua nobis*, in qua sic expresse habetur:

« Cum sacra Rituum congreg. sub die decima mensis Februarii de anno Domini 1605 decrevisset, competere PP. Dominicanis jus peragendi processionem sanctissimi corporis Christi Dominica infra Octavam illius, privative ad PP. Minores de Observantia, et signanter in civitate Quiten., ita tamen, ut liceret eisdem PP. Minoribus eadem die Dominica infra Octavam facere processiones intra claustra eorum conventus.

« Pro parte eorumdem PP. Dominicanorum provinciæ Quiten. habitus recursus ad sanctæ memoriæ Innocentium Papam XI, prædecessorem nostrum, ad obtinendam specificam confirmationem præmemorati decreti, quam eis idem Innocentius prædecessor benigne impertitus est per litteras in forma brevis incipientes *Emanavit*, sub die vicesima sexta Martii ejusdem anni 1686 expeditas.

« Verum causa hujusmodi, cum juribus extunc ad Urbem pro Patribus Franciscanis allatis, iterum coram eadem sacra congreg. ad plenum discussa, ipsamet congregatio decretum edidit, quo præscripsit, quid tandem observandum sit ab utraque parte circa prædictam processionem, tenoris sequentis, videlicet: In causa Quiten. inter PP. ordinis Minorum Familiæ Ultramontanæ, conventus civitatis Quiten. ex una, et PP. Dominicanos ejusdem civitatis ex altera partibus a dilecto filio nostro cardinali Pamphilio reproposita duntaxat super dubio processionis sanctissimi corporis Christi, eadem sacra congreg. auditis utriusque partibus, tam in voce quam in scriptis informantibus, censuit, recedendum a decisis et in casu, de quo agitur, licere Patribus Franciscanis facere processionem die Dominica infra Octavam sanctissimi corporis Christi: sed PP. ordinis Prædicatorum de mane; Patribus vero Minoribus de sero, et ita decrevit, et servari mandavit die 24 Martii 1696.

« Attamen non acquiescentibus prædictis PP. ordinis Minor. familiæ Ultramontanæ conventus Quiten. hujusmodi decreto in ea tantum parte, in qua hora peragendi processionem ipsi præscribitur, reproposito ab eodem cardinali Pamphilio in sacra Rituum congregatione hujusmodi dubio, eadem congregatio PP. Dominicanis licet citatis non informantibus: in decisis super negotio principali, et licere PP. Franciscanis facere processionem etiam de mane, distinctis tamen horis ab episcopo præscribendis, censuit, et ita servari mandavit die 7 Aprilis 1696.

« Sed ab hujusmodi decreto reclamantibus Patrib. Dominicanis, proposita iterum causa per præfatum cardinalem Pamphilium, utraque parte informante, juribus hinc inde discussis, sacra congreg. prædicta rescribendum censuit; in decisis super negotio principali et licere Patrib. Franciscanis facere processionem extra claustra per loca solita, etiam de mane, distinctis tamen horis, ab episcopo præscribendis, et data electione horæ Patribus Dominicanis, a qua semel electa, non liceat amplius recedere, et ita decrevit, et servari mandavit die prima Septembris 1696.

« Verum, quia, sicut eadem petitio subjungebat, dicti Patres Franciscani dubitant, ne exsecutio, et observatio decreti hujusmodi a dictis Patribus Dominicanis forsan impugnari possit, et in simili eventu idem decretum suo frustretur effectu; ideo prædictus frater Nicolaus ad Nos recurrit humiliter supplicando, quatenus tibi, ut ad exsecutionem dicti decreti juxta illius tenorem et formam procedas, Apostolica auctoritate committere, aliasque sibi in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur statum et merita causæ hujusmodi præsentibus, » etc. Deinde committit episcopo Quitensi ut

contradictores ad exsequendum decretum omnibus juris remediis, et facti compellat, ut ibi late, *non obstantibus*, etc. Romæ 5 Kal. Martii 1696.

(30. Et sic expresse fuit resolutum etiam novissime a sacr. cong. Episcop. et Regul., *in Tricaricensi processionis*, die 17 Aprilis 1714, et 4 Martii 1717, cum præciso rescripto: *Affirmative, dummodo fiant processiones distinctis horis*.

(31. Item speciale privilegium habet præstantissima prædicatorum religio pro facienda sine prædicta licentia processione SS. Rosarii, uti inter alios refert eminennentissimus card. Petra, tom. V *Commentariorum ad constit.* 18 *Sixti IV*, n. 15 et 16 his verbis: « Adsunt tamen resolutiones SS. congregationum favorabiles dictæ processioni Rosarii, ut sine licentia aliqua celebretur, sed concurrente consuetudine celebrationis, ut in Baren. resolvit sacra congreg. Rituum, 11 Martii 1690, et sacra congreg. Concilii, *in Ripana Confraternitatis*, 30 Mart. 1715, in qua causa aderat consuetudo, et ad rem fuerunt inter alia proposita plura dubia respicientia controversias inter confratres sanctissimi Rosarii, Patres Prædicatores, et episcopum, quæ possunt videri in Regesto congregationis pro opportunitate, et integrum referendum puto ad rem infrascriptum dubium 8: An liceat fratribus sine licentia episcopi peragere per civitatem processiones tam in prima Dominica Octobris, quam aliis temporibus, in casu, etc. Sacra congreg. censuit ad 8 *negative*, exceptis processionibus sanctissimi corporis Christi, et Rosarii in prima Dominica Octobris; verum sanctissimus dominus noster Benedictus XIII, in re edidit novissime litteras Apostolicas in forma brevis sub die 10 Aprilis 1725, anno primo pontificatus, in quibus fratribus Prædicatoribus indulsit, ut ipsi de cætero processionem præfatam sanctissimi Rosarii, qualibet prima Dominica mensis Octobris, ingrediendo limites cujuscunque parochiæ, ordinarii licentia minime requisita, et absque assistentia parochi, ac cum omni pompa peragere libere et licite possint. »

(32. Regulares, qui gaudent speciali privilegio faciendi dictas processiones extra claustra sine ulla licentia, tenentur incedere per viam semel electam. Sac. cong. Rit., *in Pisauren.*, 3 Novembr. 1013, *in Materan.*, 15 Maii 1632; *in Belcastren.*, 28 April. 1690, *ad relat. cardin. Petrucci*, et *in Quiten. processionis*, 1 Septembris 1696, *referente card. Pamphilio*.

(33. Regulares possunt in suis processionibus uti pluviali; nec talis usus est signum seu testimonium jurisdictionis in utente sacerdote, ut patet ex resolutione et responsione sacræ cong. Rit. ad sequentia dubia.

« Supplicante humiliter P. procuratore generali ordinis Minorum Observantium S. Francisci a sacra Rituum congregatione declarari infrascripta dubia.

« Primum: An guardiani ordinis Minorum Observ. S. Francisci provinciarum regni Neapolis, obtenta ab ordinariis locorum oretenus, vel in scriptis licentia faciendi solemnes processiones per civitates, vel oppida extra limites conventuum suæ religionis cum statua aut reliquia alicujus sancti, possint religiosi sui ordinis uti pluviali, licet in licentia obtenta non fuerit expressus usus pluvialis?

« Secundum: An usus pluvialis in processionibus solemnibus sit testimonium, et signum jurisdictionis in utente sacerdote?

« Sacra eadem Rituum congregat. censuit respondendum.

« Ad primum *Affirmative*.

« Ad secundum *Negative*, et ita declaravit, die 21 Martii 1699. »

(34. Regulares in suis processionibus non possunt, nec debent ducere puellas habitu fictitio angelorum neque bizzocheras, ut declaravit sacra congreg. Episcop. et Regul., *in Ebredun.*, 19 Januar. 1691; apud Monac., t. 1, tit. 5, formul. 7, n. 33. Et jam decreverat *in Placentina*, 4 Septemb. 1602, et *in Mutinen.*, 14 Jun. 1619, quod in dictis processionibus, nec intermisceantur pueri, puellæ, vel etiam viri cum extraordinariis habitibus, puta angelos vel dæmones referentibus; puellæ vero neque cum suis vestibus ordinariis, nisi in loco solito aliarum mulierum, cum facultate ordinario procedendi contra regulares cujuscunque ordinis inobedientes, ut *in Cremon.*, 6 Septembr. 1604, apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Processio*, n. 8.

(35. Regulares non possunt processiones in monialium ecclesias, quamvis eorum regimini subjectarum, inferre et introducere, licet adesset consuetudo. Sic sac. congregat. Episcop. et Regul., *in Olivetanorum*, 27 Mart. 1602, et *in Pisauren.*, 24 Novembr. 1617, *in una Dominicanorum*, his verbis: « Cum sacræ congregationi innotuisset, nonnullos ordinis S. Dominici regulares occasione processionum per eosdem diebus Dominicis, post vesperas celebrari solitarum processionaliter in monialium eorum regimini subjectarum ecclesiis ingredi consuevisse, illustrissimi ejusdem congregationis Patres episcopo Pisauren. litteras dari mandarunt, ut præfatum abusum omnino tollat, provideatque, ut præfati regulares, quovis prætextu processionum per ipsos fieri solitarum, in dictarum monialium ecclesias in posterum nullatenus ingrediantur. »

(36. Intra clausuram monialium fieri non debent ab exteris processiones neque cum sanctissimo Sacramento. Sacra congregat. Episcop. et Regul., *in Neapolitana*, 19 Januar. 1596; apud Nicol., *loc. citat.*, num. 18.

(37. Imaginem beatissimæ Virginis cum baldachino, et intortitiis in processione deferri non est prohibendum. Sac. congregat. Episcop. et Regul., *in Cremon.*, 11 Mart. 1579, *in Patavina*, 20 Decemb. 1609, et *in una Servitarum Perusiæ*, 20 Julii 1621. Mo-

do petatur ab ordinario licentia, ut occurri possit abusibus. Eadem sacra congregatio, *in Taurinen.*, 12 Martii 1623.

(38. Idem dicendum est de imaginibus sive statuis sanctorum. Eadem sacra cong., 19 Julii 1647.

(39. Regularibus paratis et deferentibus in processione reliquias debetur præcedentia (non tamen cæteris non paratis) supra clerum sæcularem. Sac. congregat Episcop. et Regul., *in Juvenac.*, 4 Septembris 1693.

(40. Quomodo regulanda sit præcedentia regularium inter se et inter alios in processionibus? *Vide* verb. PRÆCEDENTIA, a n. 44 ad 48.

(41. Processio SS. corporis Christi inchoari non debet ab ecclesia inferiori, non attenta immemorabili consuetudine. Sacr. congr. Conc., *in Sarnen.*, 7 Augusti, 1683.

(42. Item processio SS. corporis Christi terminari debet in illa ecclesia, a qua incœpit. Sac. congr. Rit., *in Nolana processionis*, 1 Sept. 1718; apud Ursayam, tom. III, part. I, disceptat. 26, num. 45 et 46.

(43. Processio SS. corporis Christi, Sede plena, ob commodum Papæ fit in basilica Vaticana. At, Sede vacante, quia cessat dicta ratio, fit in ecclesia S. Joannis Lateranensis, ut evenit tempore Sedis vacantis per obitum Alexandri VIII, anno 1691, cum ipsa sit major ecclesia. Rota, part. XIX, tom. II, recent. decis. 479, num. 64; card. Petra, tom. IV, *Comment. ad constitut. 1 Gregorii XI*, num. 18 et 19.

(44. Processiones in festo corporis Christi facere non licet aliis ecclesiis, sed soli episcopo seu ecclesiæ cathedrali. Sacra Rit. congregat., *in Pisana*, 22 Maii 1615. (45. Processio sanctissimi sacramenti in ejus festo debet inchoari a cathedrali, et in ea terminari. Sacr. Rit. congr., *in Tuscan.*, 29 Augusti 1519.

(46. In festo corporis Christi non est deferenda in processione eucharistia sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus. Sacra Rituum congregat., 2 Jun. 1618.

(47. In festo corporis Christi eucharistia non est deferenda per vias Hebræorum. Sacr. congr. Rit., 22 Febr. 1593.

(48. In festo corporis Christi debet deferri eucharistia a celebrante; et in Vesperis diei Octavæ, si fiat processio, debet deferri ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit canonicus in collegiatis. Sacr. Rit. congregat., 12 Junii 1637 et 23 Maii 1709, in respons. ad 4, teste Ursaya, tom. II, p. I, num. 59.

(49. Non convenit, quod prima dignitas celebret missam ante processionem SS. sacramenti, et deinde altera dignitas minor gestet illud in processione. Sacra congregat. Rit., 31 Jun. 1632 et 13 Mart. 1700, in respons. ad 5, test. Ursaya, *loc. citat.*, num. 60.

(50. Si episcopus in festo corporis Christi non deferat eucharistiam, canonici tamen debent induere sacras vestes. Sacra congregat. Rituum, 17 Mart. 1628.

(51. Canonici ecclesiæ collegiatæ non debent in processionibus incedere parati sicut canonici cathedralis. Sac. Rit. cong., 17 Maii 1607.

(52. In festo corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone. Sac. Rit. congreg., 21 Mart. 1609.

(53. In festo SS. corporis Christi non est facienda processio sine pluviali. Sacra rit. congr., 21 Januar. 1701.

(54. In processionibus, quæ fiunt cum sanctissimo sacramento, qui incedunt ante illud, in occursu et transitu a latere ejusdem debent facere genuflexionem, dummodo videant prædictum sanctissimum sacramentum. Sacr. Rit. congreg., 1 Martii 1681.

(55. In processione solemni corporis Christi, quando processio sistit, sacerdos celebrans, subdiaconus et diaconus non debent sedere, neque in scamno, neque in sedibus. Sacra congregatio Rituum, *in Hispalen.*, 21 Januarii 1690, in responsione ad 4.

(56. In processione, in qua defertur SS. sacramentum vel lignum sanctissimæ Crucis, tam clerici regulares quam sæculares, omnesque laici incedere debent detecto capite; in aliis vero processionibus clerici deferentes reliquias et omnes sæculares comitantes incedere debent detecto capite, alii vero clerici tecto capite cum bireto. Sac. congr. Rit., *in Cajetana*, 2 Septembris 1690. (57. Episcopus vero deferens reliquiam ligni sanctissimæ Crucis in Pontificalibus poterit incedere cum mitra. Sacra congregat. Rit., *in Maceraten.*, 14 Junii 1692.

(58. Occurrente festo S. Antonii de Padua in Dominica infra Octavam corporis Christi, quamvis PP. Dominicani in dicta die peragant processionem SS. sacramenti; nihilominus potest a Franciscanis fieri processio de dicto sancto; dummodo fiat diversa hora et data prælatione temporis PP. Dominicanis de mane vel de vespere. Sacra congreg. Rit., *in Placentina*, 30 April. 1701, et *in Aliphana*, 18 Mart. 1702.

(59. In processionibus non sunt deferendæ reliquiæ beatorum. Sacra Rituum congregat., 27 Septembris 1659.

(60. Abusus antiqui in processionibus tollendi sunt cum magna cautela, ne majora scandala sequantur. Sac. cong. Rit., 13 Maii 1603.

(61. Canonici in processione intra ecclesiam debent incedere capite detecto, et extra eam cum bireto in capite. Sacra Rituum congregat., 30 Martii 1633.

(62. In processionibus candelarum, palmarum et similium, quæ fiunt intra ecclesiam sine sacramento, non est pulsanda campanula ad elevationem SS. corporis Christi in missa privata; quod si pulsetur et advertatur elevatio, tunc genuflectendum est utroque genu a transeuntibus ante altare, ubi missa celebratur, et deposito SS. sacramento, progrediendum; similiter si aliqui transeant in elevatione calicis. Sac. Rit. congregat., 1 Mart. 1681.

(63. Processiones facere de nocte cum SS. sacramento feria quinta et sexta majoris hebdomadæ non convenit et repugnat mysteriis Ecclesiæ, et est abusus omnino tollendus. Sacr. cong. Rit., *in Mantuana*, 18 Aug. 1606; apud Barbos., in *Summ. Apost. dec.*, verb. *Processio*, num. 12.

(64. Processiones, ut de nocte fieri possint feria sexta majoris hebdomadæ, arbitrio episcopi conceditur. Sac. cong. Rit., *in causa Indiarum*, 20 Jul. 1600; apud Barb., *loc. cit.*, num. 13.

(65. Si autem aliqua processio fiat de nocte, non debet inferri in ecclesiis monialium. Sacr. congr. Episc. et Regul., 6 Sept. 1709

(66. Licet PP. Capuccini possint retinere, et processionaliter etiam deferre imagines S. Antonii Patavini et S. Francisci in habitu capuccini, non possunt tamen subtus imagines S. Antonii, vel S. Francisci de Assisio depictas, sculptas vel impressas cum eodem habitu apponere et retinere inscriptiones indicantes illas esse effigies dictorum sanctorum cum veriori forma habitus ipsius S. Franscisci, sed moniti debent illas delere et cancellare, ut jussit sac. cong. Rit., *in Neocastren.*, 22 Jan. 1707.

(67. Episcopus potest cogere clericos beneficiatos ad interessendum processionibus publicis. Sacr. cong. Concil., *in Nullius Altamuræ*, 26 Mart. 1678, etiam censuris, quamvis non probetur consuetudo accedendi; dummodo censuræ sint comminatoriæ, ferendæ sententiæ, et in subsidium. Ead. sac. Cong., *in Surrentina*, 6 Aug. 1689.

(68. Item processionibus publicis interesse etiam tenentur clerici sæculares alicujus ecclesiæ, quamvis in fundatione illius exempti sint a jurisdictione ordinarii, intra cujus diœcesim existunt. Sac. cong. Conc., 21 Mart. 1702.

(69. In processionibus publicis interesse cogi possunt sacerdotes inservientes ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ. Sac. cong. Conc., apud Barb., in *Summ. Apostol. decis.*, collect. 607, num. 3.

(70. Non sunt tamen ab episcopo compellendi interesse processionibus publicis sacerdotes nullum officium aut beneficium ecclesiasticum in civitate vel diœcesi obtinentes. Sac. cong. Conc., 9 Maii 1597; apud Barbos., *loc. cit.*, num. 5, et Bened. XIV. *Instit. Eccles.*, 21, § 2.

(71. Processiones publicas comitari cogere non potest episcopus clericos, qui sunt nullius diœcesis. Sac. congregat. Concil.; apud Barbos., *loc cit.*, num. 6.

(72. Processionibus publicis ab episcopo cogendi non sunt interesse degentes extra civitatem in locis, in quibus habent plebem, quia cum illa plebe debent facere processionem. Sacra congreg. Conc.; apud Campanil., in *Diversor. jur. canonic.*, rub. 12, c. 33, n. 117; Barbos., *loc. c.*, n. 7.

(73. Processionibus publicis cogi non possunt interesse clerici regulares Societatis Jesu. Gregorius XIII, constit. incip. *Quæcunque.*

(74. Processionibus publicis interesse ab episcopo compelli non possunt clerici regulares congregationis S. Pauli Decollati. Sixtus V, constit. incip. *Rationi.*

(75. Processionibus publicis interesse cogi non possunt clerici regulares Matris Dei Scholarum Piarum : Urbanus VIII, constitut. incipient. *Debitum.*

(76. Processionibus publicis ultra solitum cogendi non sunt interesse canonici regulares congregationis Lateranensis. Sac. cong. Rit., *in causa Canonic. Regular. Lateran.*, 30 Jul. 1616.

(77. Processionibus publicis interesse non sunt ullo modo cogendi monachi congregationis Casinensis, nisi ad processionem SS. sacramenti, juxta eorum antiquam consuetudinem. Sac. cong. Rit., *in Placentina*, 10 Junii 1602.

(78. Processionibus interesse cogi non debent monachi Olivetani. Sac. cong. Rit., apud Joan. Mariam Novar., *in Lucerna Regul.*, verb. *Processio*, n. 11, et Barbos., *loc. c.*, n. 13.

(79. Processionibus publicis interesse non sunt cogendi monachi S. Hieronymi. Sac. cong. Conc., apud Joan. Mariam Novar., *loc. cit.*, et Barbos., *l. c.*, n. 14.

(80. Processionibus publicis interesse compelli non possunt monachi SS. Trinitatis Caven. quorum monasterium est immediate subjectum Sedi Apostolicæ. Sac. cong. Conc., 13 Aug. 1579.

(81. Processionibus publicis interesse cogi non possunt Carmelitæ Discalceati. Clemens VIII, constitut. incip. *Religiosorum*. Et sic etiam plures alii regulares, uti constat ex eorum respectivis privilegiis.

(82. Episcopus cogere non potest canonicos ad interessendum processioni, quæ fit in tertia Dominica mensis. Sac. cong. Conc., *in Sarnen.*, 27 Junii 1705, in responsione ad 7.

(83. Processiones fieri possunt a canonicis cathedralis etiam per limites parochiarum sine licentia curati. Sac. cong. Rit., *in Thelesina*, 28 August. 1615, et 15 Jun. 1615, et 15 Jun. 1619.

(84. Processionibus solitis, ut confratres conveniant, compellere potest episcopus sub pœnis arbitrio illius, maxime stante possessione illos vocandi per edicta. Sac. cong. Conc., 21 Januar. 1622, et 8 Maii 1627.

(85. Processiones debent fieri ordinatim et successive absque aliqua divisione, tam quando incedunt, quam quando stant. Sac cong. Rit., *in Toletana*, 15 Maii 1612.

(86. Edictum episcopi prohibens explodi tormenta bellica per vias, dum fiebant processiones, sustinetur; econtra edictum curiæ laicæ permissivum post peractam processionem refellitur, prout de jure. Sac. cong. Immun., 2 Decembr. 1698, lib. II, *Decret.* Vall., p. 190.

(87. Si ratione alicujus solemnis processionis seu alterius urgentis necessitatis religiosi omnes egrediantur a conventu, feminæ tunc illum ingredientes, graviter pec-

cant, et pœnis ingredientium afficiuntur. Sic expresse Bonacina, tom. I, tract. *De clausura*, quæst. 5, punct. 2, num. 7; Donatus, *Prax. Regular.*, tom. I, tract. 5, quæst. 16, et alii. Et ratio est, quia in tali casu facerent contra legem, quæ sub gravissimis pœnis prohibet feminas introire in conventus virorum. Nec obstat, quod pro tunc cesset finis legis, nempe regulares perturbari vel incitari ad peccandum, cum, ut supponitur, in conventu nullus existat; quia per accidens est, finem legis in aliquo raro casu non violari; lex autem respicit id quod est per se, et sæpius accidit, non autem id quod est per accidens, et raro contingit; l. *Ex his* 4, et l. *Nam ad ea*, ff. *De legib.*, authent. *Ut sine prohibitione matres*, cum similibus.

Nec valet dicere, quod, cessante causa prohibitionis, cessat ipsa prohibitio, cap. *Cum cessante* 60, De appellationib., leg. *Cum ancillam* 6, cod. *De condictione ob causam*, et Glossa final., *ibidem*, cum similibus: non valet, inquam, quia id procedit quando causa cessat per se; secus autem si ex aliquo accidenti, ut in nostro casu. Et id quod dicitur de ingressu feminarum in conventus religiosorum, venit dicendum etiam de ingressu virorum in monasteria monialium, si ex aliquo accidentali casu ad breve tempus omnes egrediantur a monasterio. Et a fortiori si aliquis religiosus vel aliqua monialis remaneat in conventu, et respective monasterio ad custodiam, vel ob aliam causam pro illo brevi tempore; maxime cum novissime editæ sint a Bened. XIV, duæ constitutiones rigidissime prohibentes quemcunque ingressum in clausuram religiosorum, una quæ incipit: *Regularis disciplina*; et altera ingressum in clausuram monialium, quæ incipit: *Salutare in catholica Ecclesia institutum.*

(88. Alia ad rem. *Vide* verb. Crux.

(89. Processio generalis in solemnitate corporis Christi, Sede Apostolica vacante, de more celebrari jubetur, cum præscriptione ritus et personarum, quæ interesse debent. Bened. XIV, tom. I, constitut. 112, incip. *Pastoralis sollicitudinis.* (90. Et præscribit, quod celebretur apud basilicam Vaticanam. Idem, *ibid.*, § 3 (91. Electio antistitis, qui deferat sanctissimum sacramentum, tribuitur collegio cardinalium. Idem, *ibid.*, § 5.

(92. Processiones confraternitatum singulis diebus per Octavam sanctorum apostolorum Petri et Pauli in Urbe habendæ statuuntur ad diversas et designatas ecclesias. Idem, constit. 83, incip. *Admirabilis*, § 11. *Vide* supra, ad verb. Capella, a num. 65, ubi assignantur ecclesiæ et indulgentiæ.

(93. Regularibus liberum est pro processionibus peragendis extra claustra licentiam petere vel ab episcopo vel a parocho; imo, habita licentia ab episcopo, qui est parochus parochorum, etiam contradicente parocho, possunt processiones ipsas extra claustra peragere. Sacra congregat. Concil., *in Nepesina*, 3 August. 1686, et *in Volaterrana*, 16 Mart. 1625, ad decimum, ut refertur *in Thesauro Resolutionum sacræ congreg. Conc.*, tom. IV, *in dicta Volaterrana.*

(94. Processio Kalendis Augusti ab ecclesia S. Francisci Assisien. ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, ad formam veterum indultorum approbata et confirmata fuit a Benedicto XIV, constitut. incip. *Fidelis Dominus*, § 10.

(95. Processionibus publicis, quocunque jure seu auctoritate indictis ab archiepiscopo Neapolitano, interesse non tenentur rector, aliique clerici, seu presbyteri actu inservientes in Hospitali S. Angeli a Nido Neapolitanæ civitatis. Benedict. XIV, constit. incip. *Præclarum*, § 15.

(96. Processiones prius fieri debent, dein missa solemniter cantanda ex rubrica Missalis Romani: *Institut. eccles.* 68, p. 12. Nisi tamen aliter ob gravem causam episcopo vel clero videatur., *ibid.*, ex ead.

(97. Processio in festo Sancti Marci, si incidat in ipsam Paschæ Resurrectionis diem, transferenda est ad tertiam diem Paschæ, ex decreto sacræ congregat. Rit., die 25 Septembris 1734. *Institut. eccles.*, 28, § 3.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(98. Non obstante concilio *Tridentino*, sess. xxv, cap. 23, *De regular.*, obligante regulares, tametsi exemptos, ad publicas processiones, possunt adhuc ii, vel ex privilegio vel ex præscriptione non teneri iis intervenire.

(99. Quod attinet vero ad privilegium, nota hoc debere esse *recta* concessum, minimeque venire in generali privilegiorum communicatione, ne ex ea, quam fere omnes religiones habent, communicatione privilegiorum, regularibus orbatæ remaneant publicæ processiones contra mentem concili *Tridentini*: Pellizar., in *Manual. regular.*, tract. 5, c. 2, qu. 4; Pasqualig., *ad Lauret.*, *de Franch.*, *De process.*, qu. 2, n. 63; Quarti, *De process.*, sect. 2, punct. 1, quæsit. 4, in fin.; P. Gaudent. a Janua, *De visitat.*, c. 4, dub. 10, sect. 4, n. 63; Rota, in *Meliten. processionum*, 24 Januar. 1758, § 6, *cor. R. P. D. Paraccian.*, et 14 Febru. 1759, § 2, *coram R. P. D. Herreros.*

(100. De privilegio concesso a S. M. Pio V, in Bulla: *Et si mendicantium*, collegiis studiorum non interveniendi in publicis processionibus, quæri solet, an revocatum illud fuerit a Gregorio XIII, in Bulla, *In tanta?* Affirmavit autem Rota, in d. *Meliten. processionum*, 23 Januar. 1757, § 3, et 14 Februarii 1759, § 3.

(101. Cæterum, attenta bulla *Etsi mendicantium*, non omnia collegia studiorum, sed Mendicantium tantum, non item monachorum, et quidem ea, in quibus fratres sub arctiori custodia degunt, ita ut nec in choro cantent, nec ad mortuos accedant, sed tantum studiis et lectionibus vacent, gaudent privilegio non interveniendi in publicis processionibus. Rot., in d. *Meliten. processionum*, 24 Januar. 1757, § 4, et 14 Febr. 1759, § 3.

(102. Quod vero concernit præscriptionem, ea non aliter potest opponi, quam si regulares vocati, per tempus legitimum non intervenerunt in publicis processionibus.

(103. Cæterum regulares non vocati, tam etsi per diuturnum tempus non intervenerint in publicis processionibus, præscriptionem opponere nequeunt, idque quia ubi quæstio est de præscriptione juris negativi cum iis, qui ante interpellationem nulla tenentur obligatione, ea non incipit nisi a die, qua interpellati contradixerint, et sic possidere cœperint, Peyrin., *ad constitut.* 2 *Sixti IV*, § 11, nu. 57.; Maron., respons. 12, nu. 3 et 35; Pellizar., in *Manual. regular.*, tract. 1, cap. 11, num. 13; Bordon, *Variar. resolut.* part. II, resolut. 7, num. 142; Lezan., in *Summ.*, tom. I, cap. 9, num. 47; Rot. *in dicta Meliten. processionum*, 24 Januar 1757, § 15, et 14 Febr. 1746, § 10.

(104. Quantum vero tempus requiratur ad hanc præscriptionem, variant doctores. At si ponderetur, quod singulis decretis concilii Tridentini inest *decretum irritans* ex constitutione S. M. Pii IV, ejusdem concilii Tridentini confirmatoria, quæ in radice submovet quamlibet contrariam consuetudinem in futurum, vim nullam habere poterit quadragenaria. Ursaya, *Discept. eccles.*, tom. VI, part. II, discept. 19, num. 105 et plur. seq.; Rot., in d. *Meliten. processionum*, 24 Jan. 1757, § 14 et 14 Februarii 1750, § 10.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

(1. Processio in sua ecclesiastica significatione desumpta, *est publica supplicatio facta Deo a communi cœtu fidelium, certo cum ordine disposito, et procedente e loco sacro in sacrum;* Quarti apud Baruffaldum, in *Comment. ad Ritual.*, tom., tit. 76, n. 4.

(2. Dicitur *supplicatio*, quia forma cujuslibet processionis consistit in supplicationibus et precibus, quæ ad Deum funduntur certo cum ordine atque ritu particulari; proindeque omnes processiones sunt ejusdem speciei moralis, quatenus omnes conveniunt in certis ritibus et precibus. Quarti apud eumdem Baruffaldum, *l. c.*, n. 20.

(3. Porro « dividuntur processiones in publicas et privatas. Privatis nullus præfigitur ritus ab Ecclesia, cum fiant inter privatas ædes, puta monasteriorum et parochiæ, seu a personis privatis, cœtum universalem Ecclesiæ non convocando; quæ personæ proprium ritum habent, et illarum institutionis præscriptum in suis processionalibus libris, quorum usus est præcipue apud monachos et fratres Mendicantes. » Idem, Baruff., *ibid.*, num. 7 et 8 (80).

(4. Publicæ vero processiones, vel ita appellantur, quia palam fiunt et publico apparent, vel quia cunctis licet illis interesse; imo ad illas convocantur quicunque ordines regulares et confratriæ, ut intersint, et ea comitentur ordine præscripto. Baruffaldus, *l. c.*, n. 10.

(5. Hinc « Processionibus generalibus indictis pro causa, bono vel honore publico, tam clerici sæculares beneficia vel officia ecclesiastica obtinentes quam regulares invitati, omnes interesse tenentur et adesse compelluntur juris remediis, juxta dispositionem concil., sess. XXV, cap. 13, *De regular.* S. cong. Episcop., *in Cajetana*, 25 Oct. 1602, confirmata 7 Apr. 1690. » Ita Monacellus, t. 1, tit. 5, form. 7, n. 23. Qui idem cl. scriptor in tom. III, tit. 3, form. 6, n. 13, hæc addit: « Quod autem regulares et alii exempti renuentes accedere ad publicas processiones possint ab episcopo censuris compelli et puniri, hodie planum est: cum enim subjiciantur hac in re suæ jurisdictioni absque pœnæ determinatione, valet illos coercere pœna canonica sibi benevisa, ut communiter tradunt Riccius, Leo, Pax Jord., Ventriglia, Pignatell., cardin. de Luca, et ingenue fatetur Passerinus, *De stat. hom.*, tom. III, q. 189, art. 10, n. 768, his verbis: « Sed ubi episcopis datur facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi; et si v. g. sess. XXV, cap. 13, datur episcopis facultas compellendi eos ad processiones, datur etiam facultas compellendi per censuras: » cujus doctrina (subjungit Monacell., *ibid.*) notanda est (81). »

(6. Et revera « sacra congregatio Concilii

(80) Illud vero notandum, quod quamvis istæ processiones privatæ fiant sine episcopi licentia, nihilominus sine ejusdem licentia transferri non possunt, prout, partibus informantibus, fuit decisum a S. congr. Rit., *in Hispalen.*, 3 Septembris 1695; apud Monacell., tom. 1, tit. 5, form. 7, num. 22, cujus etiam Lucius noster hic supra num. 11, meminit; quem etiam videsis, *ibid.*, num. 26 et 93.

(81) Porro formula edicti seu intimationis processionis habetur apud Monacellum in hæc sane verba...... (præmisso præambulo processionis indicendæ): « Idcirco enixe hortamur, et paterna charitate monemus omnes et singulos utriusque sexus Christi fideles ad interessendum, clericis autem officia aut beneficia obtinentibus, tam sæcularibus quam regularibus omnibus, et aliis etiam exemptis, et in strictiori clausura non degentibus, nec non confraternitatibus accedere solitis, præcipimus, eosque vocamus et monemus, ut die et hora, ut supra præscripta omnino in d. nostra cathedrali conveniant, et processioni, ut moris est, interveniant, sub pœna interdicti Ecclesiæ, aliisque censuris et pœnis arbitrio: quod si ante statutum terminum justi impedimenti excusatio deducta non fuerit, absque alia monitione contra contumaces et inobedientes non interessentes ad comminatas pœnas procedetur. Volumus autem quod præsens indictionis edictum vim habeat et arctet, ac si singulis supra vocatis personaliter fuisset intimatum. » Tom. III, tit. 3, form. 6.

In casu inobedientiæ pronuntiatur, ut sequitur: « Con autorità a Noi delegata dal sacro concilio di Trento si denuncia sottoposta all' ecclesiastico interdetto la chiesa N. dei PP. dell' ordine N. perchè chiamati, ed intimati ad intervenire alla processione generale indetta, e convocata da Noi per causa ecc. con ammirazione, e scandalo del popolo hanno ricusato d'intervenire. » Apud eumdem Monacell., *loc. cit.*, formul. 5.

Vel Latine: — « Auctoritate Nobis a S. concilio Tridentino delegata, denuntiatur supposita ecclesiastico interdicto Ecclesia N. PP. ordin. N. ex eo,

sæpius declaravit quoad omnes regulares (* *si modo excipias per Lucium nostrum denotatos hic supra*, n. 73 et seq. *) etiam monachos non viventes sub strictiori clausura, et non distantes ultra medium milliare (* *Vid.* eumd. Ferrar., *ib.*, n. 19 *), eos teneri indistincte accedere ad publicas processiones, et ad id compelli posse, etiam per censuras, ut in specie die 27 Julii 1627, in hunc modum : Negotio mature discusso, S. congregatio censuit, posse episcopos pœnis sibi benevisis, etiam censurarum, compellere quoscunque regulares recusantes, etiam monachos, et quomodolibet exemptos, ad infrascriptas processiones accedere, atque illis interesse... nempe in die festo sanctissimi corporis Christi, etc., *ac in quibuscunque aliis publicis et consuetis*. Non obstantibus, etc.

« Et *in unâ Mediolanen.*, 3 Augusti 1658, Sacra, etc., censuit, regulares ad processiones corporis Christi, etc., nec non ad alias quascunque *pro bono publico aut honore indictas*, teneri accedere, ubi vocati fuerint... Et quatenus accedere noluerint, compellendos per censuras vel alias pœnas episcopo bene visas. » Apud Pignatellum, tom. III, consultat. 46, num. 11, 12, 13, qui plura alia decr. d. S. cong. affert ad rem.

Insuper « regula generalis supra firmata, quod nempe omnes regulares ad processiones indictas pro causa, bono vel honore publico intervenire teneantur, habet locum etiam in illis conventibus, in quibus degit minor numerus religiosorum, quam duodecim, quia nulla indecentia est, quod pro paucis vexillum crucis erigatur. » Monacell., tom. I, tit. 5, form. 7, n. 29. (Limita si tantum duo religiosi adessent, prout tradit Lucius noster hic *supra*, num. 21).

« Et hoc intelligitur non solum de processionibus publicis, quæ fiunt in civitate, et ubi episcopus residet sed etiam de illis, quæ fiunt in aliis locis et plebibus, ubi regulares habent monasteria, juxta decretum S. congr. Concilii, quod ex Lezana refert Barbosa, in *Summ. decis. apost.*, collect. 604, n. 23, ibi : « Lezana ait, sac. cong. Conc. declarasse, publicas processiones, ad quas regulares compelli possunt per ordinarios, esse, quæ fiunt in festo corporis Christi, in Litaniis et Jubilæis publicis faciendis in plebibus, in quibus ipsi habent monasteria. » Ita Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 11.

(7. « Non est (tamen) apud ordinarios locorum facultas compellendi regulares ad interessendum processionibus ab iisdem indictis *non pro bono publico* ut notavit Peyrin., *De privileg. regular. ad const. 2 Jul. II*, § 25, num. 68. » Apud Matthæucci, *Official. curiæ eccl.*, cap. 40, n. 4. *Vid.* Lucium nostrum hic *supra*, n. 17.

Si quæ vero controversiæ de præcedentia forte obortæ fuerint, ad episcopum spectare eas dirimere, statuit Tridentinum per hæc verba : « Controversias omnes de præcedentia, quæ persæpe cum scandalo oriuntur, inter ecclesiasticas personas, tam sæculares quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus... episcopus, amota omni appellatione, et non obstantibus quibuscunque, componat. » Sess. xxv *De regular.*, cap. 13.

« Hic advertendum quod sac. congregatio Concilii (teste Campanili, in *Divers. jur. can.*, rubr. 12, cap. 13, n. 122,) vigore harum claus. *amota appellatione et non obstantibus quibuscunque*, declaravit, in his causis debere episcopum procedere brevi manu, summarie et de plano, ac sine strepitu, et figura judicii. Nec vigore dictæ clausulæ *amota appellatione*, censetur sublata appellatio quoad *effectum devolutivum*, sed tantum quoad *effectum suspensivum* (82). » Sic Ventriglia, *Prax. for. eccles.*, tom. I, adnotat. 12, n. 14.

Illud denique notandum, quod « quamvis episcopus, adhibito consilio capituli, præfigat, dirigat ac transferat processiones, non tamen potest pervertere et immutare ritum processionum præscriptum a cæremoniali et Rituali Romano, neque de consensu capituli. » Sac. Rituum congregatio, *in Cajetana*, 26 Januarii 1698. Monacell., tom. IV, *Supplem. ad tit.* 5, form. 7, tom. I, n. 76.

PROCESSUS CURIÆ LAICÆ LÆSIV. IMMUNITATIS.

In hac rubrica sequentia notanda veniunt.

(1. Processui laicorum post confugium facto nulla adhiberi potest fides per judicem ecclesiasticum; quo vero ad probationum relevantiam remittitur judicio episcopi. Sacra congr. Immun., *in Lauden.*, 13 Decemb. 1633, l. IV *Decret.* Paul., pag. 179.

(2. Imo injungitur episcopo, ut non recipiat processus fabricatos in curia laica post extractionem confugitorum. Ead sac. cong. Immun., *in Pennen.*, 2 Junii 1624, *ex Regesto Scripturarum veterum*, pag. 26.

(3. Processibus curiæ laicæ super delictis eorum, qui fuerunt ab Ecclesia postea extracti, episcopus potest adhibere fidem, si

quia vocati ad interessendum processioni generali a Nobis pro causa et bono publico indictæ, cum admiratione, et populi scandalo accedere renuerunt. »

(82) Hoc idem docuerat clar. Barbosa, *Collect. DD. in Trid.*, sess. xxv, *De regular.*, c. 13, n. 9, littera B, ubi ad illa verb. d. conc. *Episcopus, amota omni appellatione*, etc., hæc habet : « Procedere quoad effectum suspensivum duntaxat, asserit resolutum Salgado.. et Armend... et hoc decretum non tollere appellationem devolutivam censuit Rota, *in Colonien. præcedent.*, 9 Jun. 1627, *coram Ubaldo*, vers. *Non obstat, quod in concil.* »

ante extractionem fuerint fabricati, vel ante confugium. Eadem sacra cong. Immun., *in Caputaquen.*, 15 Jul. 1636, l. III *Decret.* Paul., p. 9, *in Syracusana*, 13 Jul. 1626, l. I *Decr.* Paul., p. 8.

(4. Processus originalis cum omnibus actis contra clericum per judicem laicum est ab ipso transmittendus judici ecclesiastico, ut aboleatur et igni tradatur. Eadem sacra congregatio Immunitatis, *in Nepesina*, 27 Aprilis 1638, l. III *Decret.* Paul., p. 6, *Civitatis Plebis*, 31 Maii 1639, dict. l. pag. 92.

(5. Quatenus sit impossibilis laceratio processus in ea parte, quæ concernit ecclesiasticum, vel cassatio nominis ipsius ecclesiastici, facta prius declaratione per judicem, qui confecit dictum processum, irritante ipsum cum omnibus actis contra ecclesiasticum, uti invalidum defectu jurisdictionis, datur facultas absolvendi censuratos, tam nominatos quam innominatos in cedulonibus. Ead. sac. cong. Immun., *in Aquilana*, 27 Jan. 1634, l. III *Decr.* Paul., p. 194.

(6. Processus et alii actus curiæ laicæ contra equites Hierosolymitanos sunt prorsus invalidi. Eadem S. C. Immun., *in Messanen.*, 18 Nov. 1653, l. V *Decr.* Paul., p. 25.

(7. Officiales et ministri curiæ laicæ conficientes processum contra clericum, excommunicationem incurrunt. Eadem sacra congreg. Immunit., *in Ricineten.*, 27 Julii 1683, l. III *Decret.* Altoviti, pag. 211.

PROCESSUS CURIÆ ECCLESIASTICÆ.

SUMMARIUM.

1. Processus curiæ ecclesiasticæ non sunt consignandi judici laico. — 2. In confectione processus super immunitate non est permittenda a ministris episcopi assistentia judicis laici. — 3. In fabricatione processus contra personas ecclesiasticas caveat episcopus, ne utatur ministerio laicalium ministrorum. — 4. De modo fabricandi processus; et quid amplius attendendum in hac materia ad n. 38.

(1. Processus curiæ ecclesiasticæ non sunt consignandi judici laico. Sacra congreg. Immun., *in Terracinen.*, 18 Febr. 1631, l. II *Decr.* Paul., pag. 97.

(2. In confectione processus super Immunitate non est permittenda a ministris episcopi assistentia judicis laici. Sac. cong. Immun., *in Ariminen.*, 6 Maii 1631, ibi p. 76.

3. In fabricatione processus contra personas ecclesiasticas caveat episcopus, ne utatur ministerio laicalium ministrorum. Sacra congreg. Immunitat., *in Pientina*, 30 Jun. 1700, leg. *Decret.* Vall., pag. 297.

(4. Episcopus conficiat processum ad formam bullæ super delicto prætenso exceptuato, observans quod nullus habendus est respectus ad processum fabricatum in tribunali laico pro probatione juridica delicti, sed solum permissum est uti processu curiæ laicæ pro simplici instructione animi. Sacr. congr. Immunit., *in Alexandrina*, 17 April. 1700, ibi pag. 282.

(5. Aliquando injungitur vicario, ut abstineat ab ulteriori processu super delictis extractorum, attenta eorum restitutione ad ecclesiam. Sac. cong. Immun., *in S. Severin.*, 18 Augusti 1663, l. *Decret.* Fani, p. 10.

(6. Cum curia legationis peteret sibi communicari processus fabricatos in curia ecclesiastica contra extractos, sacra congregatio respondit : Communicatio processus non est facienda, nisi comprehensis in monitoriis. Sac. congregat. Immunit., *in Bononien.*, 19 Julii 1695, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 201.

(7. Processus occasione Immunitatis factus a curia ecclesiastica ex stylo sacræ congregationis non consignatur partibus. Sacr. congregat. Immunit., *in Januen.*, 23 Julii 1632, libr. II *Decret.* Paul., pag. 133.

(8. Confectio processus super loco capturæ ad effectum declarandi, an quis gaudeat, nec ne Immunitate? spectat ad episcopum. Sac. cong. Immun., *in Neritonen.*, 1 Septemb. 1643, l. III *Decr.* Paul., pag. 208.

(9. Episcopus Mantuanus supplicat sac. congreg. pro resolutione infrascriptorum dubiorum, scilicet : aliqui sacerdotes cum aliis laicis prætensi monetarii carcerati fuere a curia sæculari, et adhuc detinentur in carceribus laicis pro tuta custodia, sed nomine episcopi, qui quærit:

I. An possit episcopus circa ecclesiasticos conficere processum conjunctim cum curia laica ob laicos complices?

II. An ad conficiendum processum possit delegare usque ad sententiam exclusive judicem laicum?

III. An facto processu in curia episcopali, possint communicari indicia resultantia ab ipso curiæ sæculari contra laicos?

IV. An dato, quod curia sæcularis perseveret in denegatione communicationis sui processus curiæ episcopali in parte tangente ecclesiasticos, si vicissim curia episcopalis non communicet curiæ sæculari indicia, quæ resultabant ex dicto suo processu, debeat episcopus dimittere sacerdotes, cum contra ipsos, nec indicia, nec corpus delicti habeat?

Sacra congregatio respondit :

Ad I. Episcopum non posse conjunctim procedere, et ad ipsum spectare integram cognitionem causæ.

Ad II. Eumdem episcopum non posse delegare judicem laicum.

Ad III. Non posse processum communicare.

Ad IV. Non posse de rigore juris proce-

dere, sed facere debere diligentias pro habendo processu et corpore delicti; quod si non habuerit, dimittat carceratos cum cautione de se præsentando. S. C. Immun., *in Mantuana*, 18 Julii 1651, l. IV *Decr.* Paul., p. 154.

(10. Episcopus formet processum contra eos, qui in actis produxerunt, episcopum non esse judicem competentem immunitatis ecclesiasticæ, neque sac. cong., sed solum regiam cameram. Sac. congreg. Immun., *in Orien.*, 29 Decemb. 1625, l. *Scripturarum veterum*, pag. 80.

(11. Pendente fabricatione processus super requisitis clericatus, episcopus faciat sibi consignare clericum a curia sæculari, et caute in suis carceribus custodiat. Sacr. cong. Immun., *in Aquin.*, 18 Febr. 1673, lib. I *Decr.* Altov., p. 771.

(12. Processus fabricatus a clerico conjugato uti subdelegato a delegato Papæ contra personas ecclesiasticas, est nullus, eo quia subdelegatio virtute facultatis Pontificiæ solum concedi solet clericis simpliciter. Sacra congregatio Immunit., *in Viterbien.*, 13 Septembris 1679, lib. II *Decret.* Altov., pag. 1833.

(13. Processus fabricatus a clerico conjugato de ordine sacræ consultæ ex facultate habita a sanctissimo, in qua tamen non erat expressum, processum fieri posse a clerico conjugato, non sustinetur. Sacra congregat. Immunit., *in Interamn.*, 20 Decemb. 1702, lib. III *Decr.* Vallem., p. 46.

(14. Processus confectus a bigamo absque expressione bigamiæ in facultate concessa a sanctissimo procedendi contra clericum, non sustinetur. Sac. cong. Immun., *in Montis Falisci*, 19 Decemb. 1702, *ibi* pag. 462.

(15. Processus curiæ episcopalis, et condemnatio ad triremes clerici dolose extracti ab Ecclesia per capitaneum di *Campagna*, ut dicitur, est omnino abolendus. Sac. congr. Immun., *in Casanen.*, 10 Martii 1693, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 29.

(16. Cum episcopus suffraganeus in confectione processus contra canonicum prætensum reum homicidii proditorii commiserit plurimos defectus, ad eos vitandos sacr. congr. ordinat, ut prævia consignatione canonici carcerati metropolitano, idem conficiat novum processum juxta instructionem faciendam per D. Ponentem. Sacr. congreg. Immun., *in Oppiden.*, 17 Februarii 1693, lib. I *Decr.* Vallem., p. 24.

(17. Processus fabricatus a vicario gener. contra perturbatores libertatis eccles. cum subscriptionibus dedita opera falsis et datis dierum pariter falsis, impedit validitatem censurarum, et episcopus procedat contra falsarios. Sacr. congreg. Immun., *in Caven.*, 24 Augusti 1694, *ibid.*, pag. 141.

(18. Confectio processus super extractione parochi a propria domo parochiali propter causam civilem committitur episcopo viciniori, quando episcopus diœcesanus parochi est suspectus extracto, imo allegatur ut ordinans talem extractionem. Sac. cong. Immun., *in Oppiden.*, 21 Januarii 1687, lib. *Decret.* Martelli, pag. 42.

(19. Assignandus est terminus duorum mensium fisco, et adhærentibus pro legitimatione processus, quo elapso et nihil justificato, restituantur Ecclesiæ extracti. Sacr. congreg. Immun., *in Squilac.*, 25 Maii 1655, lib. V *Decret.* Paul., p. 66, *in una Marsorum*, 9 Maii 1656, *ibid.*, pag. 94.

(20. Aliquando in causis particularis attentionis injungitur episcopo, ut per se ipsum conficiat processum. Sacr. cong. Immun., *in Tudertina*, 17 April. 1675, lib. I *Decret.* Altov., pag. 1087.

(21. Impinguatio processus committitur metropolitano, quando episcopus non agit viriliter circa ordines sacr. congreg. pro reparatione Immunitatis. Sacr. congr. Immun., *in una S. Agathæ Got.*, 27 Maii 1687, l. *Decret.* Martelli, pag. 108.

(22. Injungitur judici ecclesiastico, ut in construendo processu utatur cancellario idoneo, et examinare faciat testes de visu inductos. Sacr. congr. Immun., *in Viterbien.*, 3 Martii 1694, l. I *Decret.* Vallem., p. 107.

(23. Aliquando, ut utatur alio cancellario ecclesiastico partibus secreto. Sac. congreg. Immun., *in Meliten.*, 7 Julii 1699, l. II *Decret.* Vallem., pag. 230, et in locum assessoris deputet alium partibus non suspectum. Sac. cong. Immun., *in eadem*, 9 Februarii 1700, *ibi*, pag. 270.

(24. Quoad processum formatum in curia episcopali, solvenda est merces duntaxat copistæ. Sacr. congreg. Immun., *in Balneoregien.*, 6 Julii 1694, l. II *Decret.* Vallem., p. 132.

(25. Aliquando transmittitur processus absque solutione, donec cognoscatur de asserta paupertate partis. Sac. cong. Immun., *in Trojana*, 6 Decemb. 1692, d. l. pag. 9.

(26. Aliquando, prævia cautione personæ eccles. ab episcopo approbandæ solvendi cancellario episcopali summam taxandam a sacr. congregat. Ead. sacr. congr. Immun., *in Theanen.*, 13 Nov. 1694, d. l. pag. 156, et *Nullius Atini*, 11 Decemb. d. anni, et l. pag. 161.

(27. Sæpe sacr. congreg. injungit judici ecclesiastico, ut conficiat processum, et transmittat ac informet. Sac. congreg. Immunitat., *in Terracinen.*, 13 Maii 1693, l. II *Decret.* Vallem., pag. 154, et alibi.

(28. Aliquando jussu sacr. congreg. per D. Ponentem, vel D. secretarium datur instructio judicii eccles., sive episcopo, seu vicario Apostolico, seu capitulari, seu generali, seu nuntio pro conficiendo vel impugnando, et etiam ulterius impugnando processu. Sacr. congr. Immun., *in Perusina*, 14 Jan. 1689, d. l. pag. 135, *in Sorana*, 8 Jul. d. anni, et l. p. 162, et *in eadem*, 13 Januarii 1699, lib. II *Decret.* Vall., pag. 197, et alibi.

(29. Pro sanatione præteritorum processuum agendum cum sanctissimo. Sac. cong. Immun., *in Urbevetana*, 16 Januar. 1691, l. *Decret.* Martell., p. 719.

(30. Sanantur, annuente Sanctissimo, processus facti contra reum assassinii extractum, tam ob nullitatem provenientem ex eo quod judices subdelegati auctoritate apostolica processerunt in constitutione rei, et in aliis actibus, non conjunctim juxta eorum deputationem, sed divisim; tum ob nullitatem provenientem ex eo quod ad efficiendos complices contumaces recepta fuit ratificatio extracti in tormentis absque speciali facultate Apostolica. Sacr. congr. Immun., *in Bonon.*, 16 Apr. 1669, l. II *Decret.* Vall., p. 86.

(31. Processus fabricatus a curia episcopali super delicta extracti auctoritate laicali, est nullus, sed, annuente sanctissimo, sanatur. Sacr. congreg. Immun., *in Asten.*, 11 Martii 1681, lib. II *Decret.* Altov., pag. 2165.

(32. Sæpe injungitur judici ecclesiastico, ut, legitimato processu, assignet defensiones, et transmittat. Sacr. congreg. Immun., *in Capuana seu Neapolitana*, 12 Julii 1698, lib. *Decret.* Martelli, pag. 491, *in Anglonen.*, 2 Junii 1699, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 223.

(33. Item ut impinguet processum, eum legitimet et assignet defensiones, ac transmittat. Sacr. congreg. Immun., *in Nullius Atini*, 16 Sept. 1698, t. II *Decret.* Vallem., pag. 176.

(34. Sæpe ex commissione sanctissimi vel sacr. congreg. Curia ecclesiastica processum a se factum consignat curiæ laicali. Sacr. congreg. Immun., *in Pisaur.*, 21 Apr. 1694, lib I *Decret.* Vallem., p. 178, et alibi *in Senogallien.*, 17 Dec. 1658, lib. *Decret.* Rocci, pag. 143.

(35. Modus fabricandi processus, brevitatis gratia, videndus relinquitur apud Farinacium, Julium Clarum, Gomez, Raynaldum, Passerinum, Sanctorium, Reiffenstuel, de Bictis, aliosque similes classicos auctores.

PROCURATIO.

SUMMARIUM.

1. Procuratio ad præsens quid sit? — 2. Sub nomine procurationis quæ veniunt? — 3. Omnia, quæ veniunt sub nomine procurationis debent subministrari episcopo, seu visitatori, a clericis et ecclesiis visitatis. — 4. Non potest tamen episcopus seu visitator ordinarius exigere pro equitaturis, seu vecturis neque pro aliis expensis faciendis extra victum. — 5. Si autem visitator sit delegatus Apostolicus, ultra victum, sunt etiam ei solvendæ expensæ pro equis, seu victura et itinere de loco ad locum necessariæ. — 6. Ordinarie loquendo ad procurationem præstandam visitatoribus tenentur omnes ecclesiæ visitationi subjectæ, nisi privilegio vel legitima consuetudine sint exemptæ. — 7. Unde ecclesiæ, quæ speciali privilegio Pontificio sunt exemptæ, ad eam præstandam non tenentur. — 8. Sicuti etiam non tenentur ecclesiæ illæ quæ legitimam consuetudinem habent eam non præstandi. — 9. Sic non potest episcopus visitans parvos conventus sibi subjectos aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus. — 10. Item non potest episcopus procurationem exigere pro visitatione oratorii privati. — 11. Item episcopus non potest procurationem exigere ab ecclesiis et beneficiatis pauperibus sufficientes redditus non habentibus ad ipsam visitatoribus præstandam. — 12. Item episcopus non potest procurationem exigere ab hospitalibus, leprosariis et aliis piis locis pro pauperibus aut infirmis deputatis, etiamsi amplissimos habeant redditus. — 13. Item non potest episcopus post concilium Tridentinum procurationem exigere ab ecclesia sua cathedrali, aut aliis ecclesiis, seu locis piis, et clero civitatis, in qua sedem habet: imo etiamsi ipse episcopus moretur in alio oppido diœcesis. — 14. Episcopus, quando vadit per diœcesim extra visitationis occasionem, vel sacramentum confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro equis, neque pro victualibus. — 15. Procuratio non debetur episcopo, cum per alium visitat, sed ipsi visitanti. — 16. Visitatores contenti esse debent modesto equitatu famulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint. — 17. Unde non debet episcopus secum ducere plus quam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno solo ferculo contentus erat. — 18. Vicarius autem capitularis, seu vicarius generalis, vel alius substitutus, qui non sit episcopus, non potest exigere nisi medietatem procurationis dari solitæ episcopo. — 19. Quod procedit etiam respectu vicarii Apostolici visitantis. — 20. Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus munus visitationis impenditur. — 21. Unde, si visitator una die plures ecclesias visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam procurationem pro tali unica die, quamvis quælibet Ecclesia de per se sufficiat ad integram procurationem præstandam. — 22. Nullam tamen procurationem exigere potest ordinarius pro visitatione parochialium unitarum religioni Hierosolymitanæ. — 23. Visitator hospitatus a laicis non potest exigere procurationem a clericis dummodo isti victualia non recusaverint. — 24. Laici, nisi velint sponte solvere, non debent cogi censuris, ut solvant procurationem, non obstante solito. — 25. Visitator potest nunc licite recipere procurationem in pecunia, si visitati velint eam sponte solvere, quamvis olim id fuerit prohibitum. — 26. Intuitu procurationis non potest visitator, sive ejus secretarius, sive quivis alius de suo comitatu aliquod munus, etiam gratis oblatum recipere, et hoc sub gravibus pœnis quæ assignantur. — 27. Alia ad rem *cum addit. ex alien. man.* ad n. 58.

(1. Procuratio, quamvis generatim varia significet, ad præsens tamen nihil est aliud, quam contributio sumptuum et expensarum necessariarum pro victu et honesta sustentatione tempore visitationis præstanda illis, qui ecclesias diœcesis visitant. Sic in re communis, arg. cap. *Procurationes* 23, De censibus, et conc. Trid., sess. XXIV *De reform.*, cap. 3.

(2. Sub procuratione comprehenduntur omnia, quæ sunt necessaria pro victu, nempe cibus, potus et habitatio ipsius visitatoris et honesti comitatus ejusdem. Idem pabulum pro equis et jumentis necessariis. *Communis.* Omnia enim supradicta veniunt nomine victus. L. *Verbo victus* 43, l. *Et cætera* 44, et l. *In stratum* 45, De verb. significat. (3. Unde supradicta omnia debent

subministrari episcopo seu visitatori a clericis et ecclesiis visitatis. *Communis* per text. in c. *Procurationes* 33, c. *Venerabili* 24, et fere per tot., tit. De censibus, et conc. Trid., sess. XXIII, *De reform.*, cap. 3.

(4. Non potest tamen episcopus seu visitator ordinarius exigere procurationem pro equitaturis et vecturis, neque pro aliis expensis faciendis extra victum, quia ad ista et alia (solo victu excepto) tenetur de suo. Sac. congr. Episcop. et Regul., *in Vintimiliens.*, 21 Augusti 1606, *in Cajacen*, 20 Martii 1615, et sacr. congreg. Concil., *in Larinen.*, 12 April. 1698, et *in Amalphit.*, 18 Julii 1699. Et sic communis doctorum.

(5. Si autem visitator sit delegatus Apostolicus, ultra victum, sunt etiam ei solvendæ expensæ pro equis, seu vectura, et itinere de loco ad locum necessariæ. *Communis*, ex decreto sacr. congr., 10 Junii 1627, relato per extensum a Nicol., in *Flosculis*, verb. *Visitatio*, num. 15, ubi recte advertit quod ea, quæ statuit conc. Trid., *cit.* sess. XXIV, cap. 4, non intelliguntur nisi de visitatione ordinarii, non autem de Apostolica, quæ ad relationem sacræ congregationis destinari solet a Summo Pontifice sub forma ibi a se adducta.

(6. Ordinarie loquendo ad procurationem præstandam visitatoribus tenentur omnes ecclesiæ visitationi subjectæ, nisi privilegio vel legitima consuetudine sint exemptæ. *Communis.* Arg. cap. *Conquerente* 16, De offic. ordinar., cap. *Ex offic.* 16, De præscript., cap. *Procurationes* 23, De censibus, cum similibus, juncto concilio *Trid. cit.*, sess. XXIV, *De reform.*, cap. 3.

(7. Dicitur autem notanter : « Nisi privilegio, vel legitima consuetudine sint exemptæ, » quia ecclesiæ, quæ speciali privilegio Pontificio sunt exemptæ, ad eam præstandam non tenentur, textu expresso, in cap. *Cum instantia* 17, De censibus. (8. Sicuti etiam non tenentur ecclesiæ illæ, quæ legitimam consuetudinem habent eam non præstandi, textu expresso in conc. *Trid. cit.* sess. XXIV, *De reform.*, cap. 3, ibi : « In iis vero locis, seu provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. »

(9. Sic non potest episcopus visitans parvos conventus sibi suppositos seu subjectos aliquod accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus, ut expresse declaravit sacr. congr. super statu Regularium, 25 Junii 1665, Papa approbante decretum, ut sequitur.

« Cum sacra congregatio super statu regularium alias consulta : An episcopus visitans parvos conventus suæ jurisdictioni suppositos, aut personas in eis degentes ad præscriptum Decreti san. mem. Innocentii X, quod incipit, *Ut in parvis*, etc., possit a visitatis procurationem exigere in victualibus vel in pecunia, duxerit expedire, ut sanctissimus D. N. decernat et declaret non licere episcopo tales conventus visitanti quidquam accipere procurationis nomine; Sanctitas Sua congregationis sententia audita, eam expresse approbavit, noluitque licere episcopis hujusmodi conventus visitantibus aliquid accipere procurationis nomine, seu in pecunia, seu in victualibus : et ita observari præcipit, non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, etiam in corpore juris clausis, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Datum Rom., die 23 Junii 1665.

« Marcus Antonius card. FRANCIOTTUS. »

(10. Item non potest episcopus procurationem exigere pro visitatione oratorii privati. *Communis* textu expresso in cap. *Auctoritate* 27, De censibus, juncto ejus summario, in quo sic præcise habetur : « Propter privatum oratorium procuratio ratione visitationis non debetur. »

(11. Item episcopus non potest procurationem exigere ab ecclesiis et beneficiatis pauperibus sufficientes redditus non habentibus ad ipsam præstandam. *Communis.* Arg. c. *Cavendum* 7, caus. 10, qu. 3, c. *Statutum* 21, § *Insuper. de rescript. in* 6, ibi : « Ubi notabiliter fuerint pauperes, etiam pro expensis nihil prorsus exigatur ab eis c. *Placuit* 1, q. 2, ibi : « Si autem paupertas, aut necessitas illum retinet, nihil exigatur ab eo c. *Cum instantia* 17, De censibus ; et *ibi* Glossa verb. *Indebite prægravari*, ubi ait : « Imo a paupere non debet exigere, quia nec judex exigit sportulas a pauperibus. » Novell. 17, c. 3.

(12. Item non potest episcopus procurationem exigere ab hospitalibus, leprosariis et aliis piis locis pro pauperibus, aut infirmis deputatis, etiamsi amplissimos habeant redditus : redditus enim talium locorum omnes, quantumvis ampli, applicari debent in usus pauperum. Clement. *Quia contingit*, De religiosis domibus ; unde si quid ab eis exigeretur, pauperibus præjudicaretur, utpote qui ad victualia præstanda non tenentur. Arg. c. *Licet multum* 4, De censibus ; et sic expresse declarasse sacr. congregationem Concil. testatur Fagnan., l. III *Decretal.*, in cap. *Venerabili* 24, De censibus, num. 34.

(13. Item non potest episcopus post concilium Tridentinum procurationem exigere ab ecclesia sua cathedrali, aut aliis ecclesiis seu locis piis et clero civitatis, in qua sedem habet. *Communis* ; et sic expresse pluries declaravit sac. cong. Episcop., apud Nicol., verb. *Visitatio*, num. 10, amplia 1, et sac. cong. Conc., ex c. 3, sess. XXIV, teste Fagnano, *loc. cit.*, num. 15 et 38. Imo, etiamsi ipse episcopus moretur in alio oppido diœcesis. Sacr. congr. Conc., *in Aliphana*, 19 Jul. 1705 ; apud Monacell. l. IV *Supplement. ad tom. III*, n. 78.

(14. Episcopus, quando vadit per diœcesim extra visitationis occasionem, licet ad consecrandam vel reconciliandam ecclesiam, vel sacramentum confirmationis administrandum, neminem cogere potest ad subministrandas expensas, neque pro equis,

neque pro victualibus. Sacr. congreg. Episcopor. et Regular., *in Ajacen.*, 14 Novem. 1581; *in Albinganen.*, 18 Januar, et *in Florentina*, 25 Jun. 1627, apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Visitatio limit*, num. 10, 12, et S. congreg. Conc., *in Amalphitana*, 18 Jul. 1699, in responsione ad secundum; apud Monacell., tom. I, tit. 5, fol. 1, a num. 29 ad 23, ubi, plurimis adductis, testatur de communi, et Fagnan., *loc. cit.*, num. 19.

(15. Procuratio non debetur episcopo, cum per alium visitat, sed ipsi visitanti. *Communis*, per text. in c. 6, *Si episcopus*, De offic. ordinarii in 6, juncto summario, *ibi;* et concil. *Trid. cit.*, sess. xxiv, cap. 3, et expresse declaravit S. cong. Conc., *in Elven.*, 23 Nov. 1613; apud Fagnan., in cap. *Procurationes* 23, De censibus, num. 14.

(16. Visitatores contenti esse debent modesto equitatu, famulatuque, ne scilicet inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint. *Communis*, per text. in c. *Cum Apostolus* 6, c. *Procurationes* 23, De censibus, cap. *Conquerente* 19, De offic. ordinarii, et conc. Trid. cit., sess. xxiv, cap. 3, ibi: « Exceptis tantum victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter ac moderate pro temporis tantum necessitate, et non ultra erunt ministranda. » Unde in cap. *Cum Apostolus* 6, De censibus, expresse prohibetur « ne visitatores cum canibus venatoriis et avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur; nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant quod honeste et competenter eis fuerit ministratum. »

(17. Unde non debet episcopus secum ducere plus quam ad summum octo personas, ut observabat S. Carolus, qui etiam pro sua mensa uno ferculo contentus erat. Sacr. congr. Episc., *in Camerinen.*, 26 Aug. 1575; apud Nicol., *loc. cit.*, num. 10, limit. 1.

(18. Vicarius autem capitularis, seu vicarius generalis, vel alius substitutus, qui non sit episcopus, non potest exigere, nisi medietatem procurationis dari solitæ episcopo. Sic pluries decrevit sac. congregat. Episcop.; apud Nicol. *loc. cit.*, n. 19, limitat. 9, et novissime sacr. congregat. Conc., *in Amalphitana*, 18 Jul. 1699, in responsione ad 4, confirmata auditis partibus, 6 Febr. 1700, et *in Nullius Provinciæ Hispalen. excessum*, 11 Septemb. 1706 ad 5; apud Monacell., tom. III, tit. 3, formul. 3, n. 3, et eadem sacr. congregat. Concil., *in Ostien.*, 28 Jul. 1708, in responsione ad 5; apud Monacell., tom. IV *Supplement. ad tom. III*, num. 79. (19. Ubi num. 80, ex aliis resolvit, quod hoc procedat etiam respectu vicarii Apostolici visitantis, cum et ipse visitet tanquam vicarius capitularis, adeoque tractandus est tanquam inferior episcopo.

(20. Procurationum numerus commensurandus est numero dierum, in quibus munus visitationis impenditur. *Communis;* textu expresso in cit. c. *Procurationes* 23, De censibus, ibi: « Ita quod numerus procurationum numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat. » Fagn., *ibid.*, num. 19. Et concordat c. *Inter cætera* 8, caus. 10, qu. 3, ubi ad evitanda gravamina ecclesiarum ordinatur, ut nisi necessitas aliquid exigat: « Cum episcopus diœcesim visitat... amplius, quam una die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. »

(21. Unde si visitator una die plures ecclesias visitando absolvat, non licet ei accipere ab omnibus ipsis simul, nisi unam procurationem pro tali unica die, quamvis quælibet ecclesia de per se sufficiat ad integram procurationem præstandam. *Communis*, textu expresso in cap. *Felicis* 3, De censibus in 6, ibi: « Adjicientes, quod non licet visitanti, nisi unam procurationem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura: etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationem integram persolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis pro diebus quibus eis spiritualia subministrat. » Et in tali casu illæ plures ecclesiæ, una die visitatæ debent inter se proportionaliter dividere solas expensas necessarias pro tali unica procuratione seu honesta sustentatione unius diei ipsius visitatoris et comitatus ejusdem, et nihil amplius; ut notant communiter doctores.

(22. Nullam tamen procurationem exigere potest ordinarius pro visitatione parochialium unitarum religioni Hierosolymitanæ, nisi ipse ordinarius, quando concessit ecclesiam illi religioni, sibi et successoribus suis jus procurationis expresse reservasset. S. Pius V, constit. 136, incip. *Exposcit*, et sæpius declaravit sac. cong. Episcop., et signanter, *in Perusina*, 11 Jan., et *in Senensi*, 8 Mart. 1578, et *in Elven.*, 20 Jun. 1604.

(23. Visitator hospitatus a laicis non potest exigere procurationem a clericis, dummodo isti victualia non recusaverint. Barbosa, *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 73, n. 66, et in cap. *Felicis* 3, De censibus in 6, num. 3; Graff., *Dec. aur.*, part. II, c. 27, n. 90, lib. III; Monacell., tom. III, tit. 2, form. 4, n. 6, et alii passim. Arg. c. *Procurationes* 23, De censibus, et citat. capit. *Felicis* 3, eodem in 6, cum similibus.

(24. Laici nisi velint sponte solvere, non debent cogi censuris, ut solvant procurationem, non obstante solito. Glossa, in cap. *Cavendum* 7, caus. 10, quæst. 3; Glossa, in citat. capit. *Felicis* 3, De censibus in 6, verb. *Laicos;* Monacell., *loc. cit*, n. 4, Pignatell., tom. I, consult. 47 per tot., et tom. IX, consultat. 146, n. 30, ubi ad id plura decreta affert.

(25. Visitator non potest prætendere victualia in pecunia præcise, quamvis antea visitati soliti fuissent solvere tantam pecuniæ summam loco victualium, sed est in optione eorum, qui visitantur, an malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia subministrare, textu expresso in conc. *Trid. cit.*, sess. xiv, *De re-*

form., cap. 3, ibi : « Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere, id quod erat ab ipsis ante solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero prædicta victualia subministrare. » Et concordat cap. *Felicis* 3, De censibus in 6, ubi conceditur facultas visitatoribus accipiendi procurationem in pecunia a volentibus illam solvere; ibi : « Concedimus, ut episcopi, et alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus ecclesiarum et locorum visitatorum rectoribus, seu personis pecuniam libere accipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus, quibus visitationis officium personaliter exercebunt. » Non obstante, quod olim id, scilicet pretium moderatæ *procurationis*, in pecunia accipere prohibitum fuerit, in c. *Relata* 9, caus. 10, quæst. 1, cap. *Romana* 1, § *Procurationes*, et c. *Exigit* 2, De censibus in 6.

(26. Intuitu procurationis non potest visitator, sive ejus secretarius, sive quis alius de suo comitatu aliquod munus, etiam gratis oblatum, accipere, etiam quovis prætextu, seu quæsito colore, puta pro equis ferrandis, seu pro xeniis famulorum, seu qualitercunque; et hoc sub pœna maledictionis, a quo non liberetur, nisi duplum restituat; textu expres. in cit. c. *Romana* 1, De censibus in 6, § *Procurationes*, ibi : « Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquod munus, quodcunque sit, et qualitercunque offeratur, præsumat recipere : ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu Christi. Quod si fuerit contra præscriptum recipiens, maledictionem incurrat, a qua nunquam, nisi duplum restituat, liberetur. Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari. » Insuper si duplum ejus, quod receperit, intra mensem non restituerit, si sit episcopus vel superior, est ipso facto interdictus ab ingressu ecclesiæ; si vero sit inferior, ipso facto est suspensus ab officio et beneficio, quousque de duplo hujusmodi gravatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendat, nulla ei in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura. Et præterea aliis pœnis absque ulla spe veniæ arbitrio synodi provincialis puniri debet. *Communis*, per text. in cap. *Exigit* 2, De censibus, in 6, et conc. *Trid. cit.*, sess. XXIV, cap. 3, *De reform.*

(27. Addendæ sunt ad rem sequentes resolutiones S. C. Conc., prout habentur in *Thesauro Resolutionum*, tom. VI, *S. Marci Visitationis*, ibi : « Anno 1708, clerus oppidi Belvederii ejusdem diœcesis Sancti Marci alias quæstiones adversus episcopum prædecessorem proposuit circa modum et quantitatem procurationis. Disceptatum quippe fuit :

I. « An sit in libertate cleri terræ Belvederii solvere episcopo S. Marci visitanti procurationem in pecunia, vel subministrare victualia? Et quatenus in pecunia.

II. « An, et in qua summa sint taxanda?

III. « An, et per quot dies liceat episcopo visitanti protrahere visitationem?

IV. « An, et quot personas possit secum ducere episcopus occasione dictæ visitationis?

V. « An clerus teneatur quidquam solvere ministris, aliisque officialibus episcopi visitantis?

VI. « An idem clerus teneatur solvere episcopo visitanti vecturas equorum. »

Die vero 7 Julii rescriptum fuit : Danda esse decreta alias edita, et signanter ad I. *in Tyrasonen.*, Junii 1586, lib. IV *Decret.*, pag. 146, et *in Potentina procurationis*, 24 Jan. 1705, ad primum dubium, lib. V *Decret.*, pag. 23; ad II, *in eadem Potentina*, ad secundum dubium; ad III, *in Turritana*, 25 Novembris 1704, ad sextum dubium lib. XIV *Decretor.*, pag. 415; ad IV, *in Forosempronien.*, Novembris 1587, lib. V *Decret.*, pag. 64; ad V *in Amalphitana*, 18 Julii 1699; ad tertium dubium, lib. XLIX *Decret.*, pag. 252; ad VI, *in Aprutina*, Dec. 1584, lib. IV *Decret.*, pag. 10.

Sensus autem, qui hujusmodi responsis inest, ex vi aliorum decretorum, quæ ibi indicantur, est hic, videlicet. Ad I, *Affirmative;* ad II, in summa moderata ad formam concilii; ad III, arbitrio et conscientiæ ordinarii ad formam concilii; ad IV, episcopum modesto equitatu et famulatu oportere contentum esse; ad V, deberi victualia tantum ad formam concilii; ad VI, *Negative.*

(28. Rursus in alia causa Sancti Marci, die 16 Jan. 1723, proposita fuerunt hæc quæ sequuntur dubia.

I. « An episcopus S. Marci possit per se ipsum quotannis visitare omnes ecclesias, omniaque loca suæ diœcesis, et an intra annum possit plures facere visitationes?

II. « An dicto episcopo visitanti per se ipsum debeatur integra solita procuratio, seu potius sit servanda alternativa?

III. « An prædicta integra solita procuratio sit solvenda in illa solita quantitate pecuniæ juxta morem cujuscunque loci visitandi, et in tribus prandiis dandis episcopo, ejusque comitatui in vecturis, habitatione, et utensilibus necessariis juxta prætensam antiquissimam consuetudinem?

IV. « An episcopo ejusque comitatui debeantur cibaria, aliaque necessaria toto tempore permanentiæ in visitatione?

V. « An eidem episcopo visitanti possit præfigi numerus personarum ejus comitatus?

VI. « An eidem episcopo visitanti possit præfigi numerus dierum, quibus permanere debet in visitatione loci visitandi? »

Rescriptum vero sic fuit : « Ad I, *Affirmative* quoad primam et secundam partem pariter affirmative, sed absque ulla procuratione; ad II, servandam esse alternativam; ad III, esse in optione visitandorum solvere procurationem vel in victualibus, vel in pecunia, exclusis tribus prandiis in casu solutionis pecuniæ, et quoad vecturam equorum detur decretum 7 Julii 1708,

in S. Marci ad sextum: ad IV, provisum in tertio; ad V et VI, arbitrio et conscientiæ episcopi ad formam concilii et ad mentem, ut in lib. LXXIII *Decret.*, pag. 4.

(29. *In Ferentina*, in qua proposito inter alia hoc secundo dubio: « II. An, et in qua summa, seu specie sit taxanda procuratio solvenda seu subministranda episcopo visitanti? S. cong. Concil., die 26 Mart. 1735, respondit: Ad secundum, taxandum esse in scutis septem, qualenus visitandi nolint præstare victualia danda in quantitate moderata ad formam conc. » Sic apud *Thesaurum Resolutionum*, tom. VII, in d. *Ferentina*.

(30. Quæ autem summa aliquando augenda decernitur, cum paupertas intervenit episcopi, ac multiplicantur dies in visitatione necessarii, attentis ecclesiis pluribus, et locis piis non adeo perfunctorie, et per solam apparentiam visitandis, ut resolutum fuit in *Juvenacen.*, sub die 3 Septembris 1740, in qua proposito dubio: « An, et in qua summa seu quantitate debeatur episcopo Juvenacen. procuratio pro visitationibus ecclesiarum et locorum piorum oppidi Terlitii expletis absque solutione per tres vices, scilicet annis elapsis 1734, 1735 et 1737: » eadem sac. congregatio Concil. die qua supra, auditis partibus discussisque earum rationibus, respondit « contra capitulum collegiatæ oppidi Terlitii, deberi pro utraque visitatione in ducatis biscentum, non comprehensis ducatis septemdecim jam solutis. » Et reproposita causa sub die 20 Januar. 1742, ead. sac. cong. respondit in decisis, et amplius, ut apud *Thes. Resolution.* dictorum annorum.

(31. Episcopus procurationem exigere nequit nedum ab ecclesiis et clero civitatis suæ ordinariæ residentiæ, sed neque ab ecclesiis et clero oppidi, in quo aliqua parte anni resideat, ut resolvit sac. congreg. Concil., *in Policastren. Procurationis*, 4 Junii 1737. In qua inter alia propositis quatuor sequentibus dubiis, « I. An episcopus in actu visitationis possit exigere ab archipresbytero et clericis participantibus ecclesiæ S. Nicolai terræ Laureæ procurationem in casu, etc., et quatenus affirmative; II. An dictus episcopus possit exigere ab eodem archipresbytero et clericis ultra procurationem ducatorum XV in pecunia, victualia et vecturas equorum pro se, et familia in casu, etc.; III. An idem episcopus, non completo anno ab ultima visitatione, possit iterum eamdem ecclesiam visitare, et aliam procurationem a visitandis exigere, et quatenus in omnibus negative; IV. An præfatus episcopus teneatur restituere hucusque exactum. Eadem sacr. congr Conc. die qua supra, respondit: ad primum *Negative*, quatenus episcopus resideat aliqua parte anni in terra Laureæ; ad secundum *Negative;* ad tertium *Affirmative*, quoad primam partem, et *Negative* quoad secundam; ad quartum *ad mentem.*»

(32. Et cum nihilominus episcopus, posthabita dicta resolutione, procurationem singulis annis adhuc voluisset exigere, propositis duobus sequentibus dubiis: «I. An constet de exactione procurationum contra formam resolutionis sacræ congregationis die 1 Junii 1737, in casu, etc., et quatenus *affirmative;* II. An episcopus Policastren. incurrerit pœnas contentas in cap. *Exigit de censib.* in 6, et cap. 3, sess. XXIV, *De reformat.* Sac. concil. Tridentin., *in casu*, etc. Eadem sacra congregatio, die 7 Aprilis 1742 respondit: *Affirmative* ad utrumque. Sic apud *Thesaurum Resolut.* dictorum annorum. »

(33. Et eadem sacra congregatio, si quando aliquid exactum fuit supra quam exigi debuisset, jussit restitui, ut *in Nullius Provinciæ Hispalen.*, 11 Septembris 1706; *in Brictinorien.*, 27 Aug. 1712, lib. LXI *Decret.*, p. 326; *in Florentina*, 7 Junii 1727; lib. LXXVII *Decret.*, p. 342, et *in Pacen.*, 29 Jan. 1729; lib. LXXIX *Decret.*, p. 35, ut apud *Thesaur. Resolution.*, tom. VI, *in causa S. Marci visitationis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(34. Quæstio, de qua auctor, n. 13, agit, an episcopus exigere valeat procurationem ab ecclesiis in civitate positis, si ad tramites juris resolvenda sit, non negative, ut sentit ipse auctor, sed affirmative resolvi debet. In textu enim in c. 24, *De censib.* Honorius III statuit, ut et ecclesiæ positæ in civitate oneri procurationis subjectæ esse debeant, ut patet ex ejus verbis, et tradunt Gonzalez, *in Commentar.* ad d. c. 24, n. 2, et Nicolaus le Maistre, *De bon. et posses. ecclesiar.*, lib. II, c. 1, fol. 174, edit. Parisiensis, anni 1636.

(35. Cæterum in foro prævaluit opinio, quod non tenentur ad procurationem ecclesiæ in civitate positæ. (36. Quinimo et receptum est, ut episcopus exigere nec valeat procurationem visitando clerum et oppidum suæ diœcesis, si aliqua parte anni resideret, rescripsit S. cong. Conc. interpres *in Polycastren. Procurationis*, 1 Junii 1637. *Vid.* n. 31 et seqq.

(37. Pariter quæstio illa, an episcopus iterando eodem anno visitationem, possit iterum procurationem exigere: attenta dispositione juris in cap. 21, *De censib.* pro ipso episcopo esset decidenda. At et contrarium in praxi servatur. Quo fortassis respiciens S. cong. Conc. interpres resolvit, episcopo eodem anno iteranti visitationem non deberi iteratam procurationem, ut *in S. Marci*, 23 Jan. 1723, et *in alia Polycastren.*, 18 Maii 1737. *Vide* n. 28 et 31.

(38. De summa, in qua præstari debeant procurationes, quatenus non subministrentur victualia, vide Resolutiones S. congregationis Concilii interpretis relatas a P. Gaudentio a Janua, *De visitat.*, dub. 6, prœmial. n. 6, easque varias pro varietate locorum.

ADDITIONES CASINENSES.

(39. Circa exactionem procurationis visitantium, tria attendenda sunt. Primum, quod recipiantur solum a locis visitatis (*ex-*

ceptis excipiendis secundum tradita a Lucio nostro hic supra num. 9 et seqq.*). Secundo, quod (recipiantur) limitative, nempe quatenus opus sunt pro victu, non pro aliis expensis. Tertio, quod visitantes, et eorum familiares munera non recipiant (83). Monacell. tom. III, tit. 2, form. 4, n. 2.

(40. Hinc episcopis et aliis visitatoribus præcipitur, ne inutilibus et sumptuosis itinerum impedimentis visitationem obeant, sed cum apparatu et comitatu moderato, prout præscribitur, cap. *Cum Apostolus* 6, tit. ex. *De censibus*, etc. Item, ut procurationes secundum ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum facultates, frugales et moderatas exigant. C. *Conquerente* 16, De offic. ordinar.; Schmalzgrueber, ad d. tit. *De cens.*, n. 104.

(41. Quæritur: An procurationes ab episcopo remitti possint? Etsi episcopus et visitatores alii, quando actu visitant, procurationem ob id debitam remittere possint in speciali, quippe nullum inde præjudicium successori obvenit, non tamen remittere eas possunt generaliter, et ita, ut hujusmodi remissione subditus omnino eximatur ab onere solvendi procurationes etiam in futurum. Ita Abbas, Azor., Pirrhing, aliiq., et patet ex cap. *Cum venerabilis* 21, tit. cit. *De censibus*, etc. Idem, *l. cit.*, n. 109 et seqq.

(42. Quæres amplius: An procurationes, ratione visitationis debitæ, contra prælatum præscribi possint a subditis tempore saltem immemorabili? Felinus, Azorius, Barbosa (*Jus Eccl. univer.*, c. 22, num. 23), Vallens., Pirrhing (*De præscr.*, n. 24) tenent negativam, eique tantum tribuit Fagnan., in cap. *Cum venerabilis*, cit. tit. *De censib.*, etc., n. 28, ut inter hanc et affirmativam hæsitando, suadeat recursum ad S. congreg. Conc. Sumi negativa videtur ex cap. *Cum ex officii* 16, De præscr., ubi cum Abbas et alii assererent se non meminisse, quod procurationem archiepiscopis visitantibus solverint, hoc tamen immemoriali tempore non obstante, præscriptio generaliter et indistincte fuit reprobata.

(43. « Sed non improbabiliter dici adhuc potest, præscriptione immemoriali procurationibus ratione visitationis debitis derogari posse. Ratio est, quia immunitas hæc acquiri potest privilegio Apostolico; sed præscriptio immemorialis, si præscribens sit capax possessionis, et jus commune ei non resistat, æquivalet privilegio; ergo, » etc. Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 115.

Amplius, cum ex *Trident.*, sess. XXIV, *De reformat.*, procuratio ex consuetudine tolli possit, inde inferas licet, consuetudinem illam, quæ ibi permittitur, proprie præscriptionem esse, quippe cum per eam jus prælati tollatur, et per quasi possessionem tempore legibus definito continuatam, subditis acquiratur immunitas ab onere procurationes istas solvendi. Schmalzgrueber, *ibid.*, num. 116.

Hæc pariter est doctrina Piasecii, tenoris ut sequitur: « Insuper etiamsi de jure communi procuratio præscribi non possit, c. *Cum ex officii*, De præscr., hodie tamen ex nova dispositione concil. Trid. (sess. XXIV, c. 3, *De reformat.*) præscribitur, nec peti potest, ubi illam non dandi viget consuetudo, propter illa verba concil., *ibid.*: « In illis « vero locis, seu provinciis, ubi consuetudo « est, ut nec victualia, nec pecunia, nec « quidquam aliud a visitatoribus accipiatur, « sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.» Part. II, cap. 3, *De visitat. quorumvis exempt.*, in fin., num 65, vers. *Insuper*.

(44. Nota etiam, quod quamvis Barbosa, in *Jur. Eccl. univ.*, *loc. sup. cit.*, attento jure communi, in eam iverit opinionem, procurationes præscribi non posse, attamen, spectato conc. Trid. præscriptionem utique admisit per hæc verba: « Etsi jure communi procuratio præscribi non possit, cap. *Cum ex officii*, De præscr, hodie tamen ex nova dispositione conc. Trid. præscribitur, nec peti potest, ubi illam non dandi viget consuetudo. » *De officio et potest. Episc.*, allegat. 73, n. 48.

(45. Liceat adhuc sequentia ex Schmalzgrueberio exscribere: « Præscriptioni locus est quoad procurationum exhibendarum modum, ut observant DD.* *Vide* Lucium nostrum *hic supra* n. 25.* — 2. Præscribi potest, (super) procurationibus præteritis, non præstitis pro tempore; quia in hoc nullum vertitur præjudicium visitationis, sed visitantis tantum. (DD. comm.) — 3. Præscribi potest, ut, cum duæ Ecclesiæ eadem die visitantur, ad procurationes præstandas obligetur tantum una abundans redditibus. » *L. c.*, n. 113.

PROCURATOR.

SUMMARIUM.

1. Procurator quid sit. — 2. Procurator, alius est procurator ad judicia, seu judicialis, et alius procurator ad negotia, seu extrajudicialis, et qualis

(83) Invitis S. canonibus agerent, si dona seu munera visitatores recepisse in visitatione constaret; nisi essent esculenta et poculenta in parva quantitate, quæ in loco visitationis absumpta fuissent, non autem si alio asportata, et quando procuratio daretur in victualibus; secus si in pecunia, nam tunc nec esculenta absumenda accipi debent. Imo etiam si procuratio detur in victualibus, tutius est, nec esculenta absumenda recipere, quia concilium Trid. omne munus tempore visitationis excludit absolute per illa verba, *nec munus, quodcunque sit, recipiatur*: ex quo Pirrhing in tit. ex. *De censibus*, etc., deducit, quod munera ista non possint recipi sine peccato; et concordat Barbosa, in c. 1. cit tit. *De censibus*, etc., in 6, num. 23. Nam, ut dicit Sapiens, *Xenia et dona excæcant oculos judicum, et quasi mutos in ore avertit correptiones eorum.* (*Eccli.*, XX, 31.) Hæc Monacell., tom. III, tit. 2, form. 4, n. 9.

Porro Barbosa, *loc. cit.*, scribit in hæc verba: « Et quod munera qualiacunque, etiam comestibilia, non possit episcopus a visitatis ratione visitationis accipere, resolvunt Piasec., in *Prax. episc.*, p. II, cap. 3, n. 73; Marc. Ant. Genuensis, *Prax. arch.* cap. 21, n. 13. »

sit uterque. — 3. Item procurator, alius est generalis, et alius specialis, et qualis sit uterque. — 4. Item procurator generalis, alius est constitutus adjecta clausula *cum libera*, et alius sine tali clausula, et quid importet talis clausula. — 5. Item procurator, alius est datus in rem alienam, et alius datus in rem suam, et qualis sit uterque. — 6. Item procurator, alius est verus et alius falsus, et qualis sit uterque. — 7. Item procuratores, alii sunt simpliciter constituti, et alii in solidum, et quales sint utrique. — 8. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procuratorem constituere. — 9. In jure autem prohibetur constituere procuratorem pupillus seu minor habens curatorem, nisi adsit tutoris seu curatoris auctoritas. — 10. Item filiusfamilias non aliter constituit procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest. — 11. Item capti ab hostibus nequeunt dare vel habere procuratorem. — 12. Item excommunicati excommunicatione majori non possunt constituere procuratorem ad agendum. — 13. Possunt tamen excommunicati procuratorem constituere ad defendendum, seu quando ab aliis in judicio conveniuntur. — 14. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procurator constitui. — 15. In jure autem prohibentur esse procuratores excommunicati excommunicatione majori. — 16. Item procuratores constitui in foro laicali prohibentur clerici beneficiati seu in sacris constituti. — 17. Item prohibentur esse procuratores religiosi, nisi cum licentia sui prælati et pro utilitate sui monasterii, vel suæ religionis. — 18. Fratres autem minores, nedum non possunt esse procuratores et advocati, sed neque possunt personaliter assistere procuratoribus et advocatis ad eosdem instigandos, quando ipsorum negotia pro rebus temporalibus agitantur in curiis. — 19. Item prohibentur esse procuratores omnes impuberes. — 20. Item etiam minores septemdecim annis non possunt esse procuratores, ne quidem ad negotia, et minores viginti quinque annis nequeunt esse procuratores ad judicia. — 21. Item prohibentur, et ab officio procuratoris excluduntur feminæ. — 22 Item prohibentur esse procuratores in alienis negotiis milites, quamvis possent esse in propriis et in negotiis suæ cohortis. — 23. Item potentiores prohibentur esse procuratores ad lites. — 24. Item jure canonico prohibentur esse procuratores omnes infames, quamvis jure civili non prohibeantur. — 25. Procurator judicialis post litem contestatam potest alium substituere. — 26. Et a fortiori potest alium libere substituere procurator extrajudicialis. — 27. Procurator non præjudicat domino, si extra fines mandati aliquid egerit. — 28. Procuratoris generalis omnium rerum factum, seu negligentia, vel dolus nocet domino. — 29. Poterit tamen Dominus *actione mandati directa* agere contra talem procuratorem de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. — 30. Item nocet Domino etiam factum, seu negligentia, vel dolus procuratoris specialis, qui fines mandati non excessit — 31. Et contra hunc etiam procuratorem poterit Dominus *actione mandati directa* agere de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi allato. — 32. Procuratoris tamen specialis factum, seu negligentia, vel dolus non nocet Domino, si fines mandati excesserit. — 33. Procuratoris officium finitur quinque potissimum modis. Et primo finitur *revocatione*. Et quidem re integra potest procurator revocari etiam sine causa: re autem non amplius integra revocari potest solum cum justa et rationabili causa. — 34. Recensentur causæ justæ et rationabiles revocandi procuratorem, etiam re non amplius integra. — 35. Secundo finitur *renuntiatione*, seu mutuo consensu principalium. — 36. Tertio finitur *finita instantia judicii*, id est post latam sententiam definitivam. — 37. Quarto finitur *per mortem Domini ipsum constituentis*, si moriatur re integra, alias secus. — 38. Quinto finitur *per mortem ipsiusmet procuratoris*. — 39. Patrini in baptismo esse non possunt duo viri, vel duæ mulieres; bene tamen possunt esse procuratores — 40. Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti. — 41. Procurator pro contrahendo cum absente matrimonio potest esse diversi sexus ab illo, cujus nomine contrahit. — 42. Nec requiritur, quod procurator sit certæ ætatis, cum possit esse etiam impubes. — 43. Procurator cum suscepta ad baptismum contrahere potest matrimonium. — 44. Procurator generalis Observantiam debet præcedere in capella Pontificia procuratori Patrum conventualium. — 45. De procuratoribus monasteriorum monialium quoad durationem ad n. 46. — 47. Alia ad rem ad n. 51.

(1. Procurator ex nominis etymologia idem est, ac *pro alio curator*, nempe pro Domino, cujus loco et nomine res, seu negotia sua gerit et administrat; unde « Procurator est, qui aliena negotia mandato Domini, administrat; » sic expresse definitur in l. *Procurator* 1, ff. *De procuratoribus*.

(2. Procurator alius est procurator ad judicia, seu judicialis, et alius procurator ad negotia, seu extrajudicialis. *Communis*, ex jur. et DD. Procurator *ad judicia, seu judicialis*, est ille, qui alterius vices in sustinendis judiciis gerit, atque in his alieno nomine lites prosequitur*; jure vetustissimo paucis casibus admittebatur, ut quis alieno nomine experiretur, vetante regula, *nemo alieno nomine lege agere potest.*, l. 123, ff. *De reg. jur.*, quæ regula licet quoad judicia in desuetudinem abierit, tamen obtinere perrexit circa cæteras legis actiones. Hæc regula consentanea erat alteri regulæ juris, *per extraneam personam nihil acquiri posse*. Hinc aut judicati actionem, aut rei judicatæ exceptionem procurator acquirere non posse videbatur; præterea legis actiones, quo in numero erant actiones, nec diem, nec procuratorem recipiebant ex vulgata regula. Repugnabat etiam solemnis conceptio formularum, quæ ita conceptæ erant, ut quisque, quod suum esset peteret: « Aio hanc rem meam esse: aio te mihi dare oportere, » nec nulla erat prodita, qua quod alteri dari oporteret peteretur. Tamen, necessitate suadente, receptum fuerat ut, cum populus et servus ipsi pro se agere non possent, posset agi alieno nomine pro populo, et pro libertate, et pro pupillo, cujus quis tutor esset. Permissum etiam fuit lege Hostilia agere *furti* pro iis, qui absentes Reipublicæ causa, aut captivi essent. Hæc omnia videre est in Instit. tit. *De iis, per quos agere possumus*. Tandem paulatim invaluit in quibuscumque causis procuratorum usus, sed ut subtilitas juris servetur, fingitur dominium litis in eos procuratores transire, cujus fictionis effectus plurimos, si otium erit, in decursu indicabimus. Hac de causa post mortem principalis citationes non fiunt nomine hæredum, sed nomine procuratoris *tanquam dominum litis effectum*.

Hinc Ulpianus inquit: « Usus procuratoris, perquam necessarius est, ut qui rebus suis ipsi superesse, vel nolunt, vel non possunt, per alios possint vel agere vel conveniri. » L. 1, § 2, ff. hoc tit. Quidam procuratores dicebantur cognitores, quidam simpliciter procuratores. « Cognitor est, qui litem alterius suscipit coram eo cui datus est. Procurator autem absentis nomine actor fit. » Festus in verbo *Cognitor*. Qui reum defendit, speciali nomine vocatur defensor. Justiniani ævo cognitoris appellatio exsoleverat *. Procurator *ad Negotia seu extrajudicialis* est ille, cui negotia extra judicium gerenda committuntur seu demandantur. Sic in re communis.

(3. Item procurator alius est generalis et alius specialis. Procurator *generalis* est ille, cui universorum bonorum seu negotiorum administratio commissa est. L. *Procurator* 1, § 1 et l. *Procurator totorum bonorum* 63, ff. *De procuratoribus*, et c. *Dilectus* 11, juncta Glossa verb. *Generalis*, De procuratoribus. Et sic etiam procurator *generalis ad judicia, seu lites* est ille, qui ad omnes lites, tum præsentes, tum futuras sui principalis prosequendas constitutus est. Procurator *specialis* econtra est ille, qui ad certum duntaxat negotium, aut ad certam duntaxat litem expediendam constitutus est. L. *Procurator* 1, § 1, ff. *De procuratoribus*. Et sic in re communis.

(4. Item procurator generalis, alius est constitutus adjecta clausula *cum libera*, hoc est cum plena et libera potestate administrandi omnia quæ domini sunt; ut l. *Procurator cui* 58, De procuratoribus; et alius simpliciter constitutus sine adjecta tali clausula *cum libera*, ut fit in cit. leg. *Procurator totorum bonorum* 63, ff. *De procuratoribus* *. Hæc tamen distinctio minime placet Duareno et Vinnio, qui nullum putant discrimen intercedere inter eum, cui totorum bonorum simpliciter, et eum cui libera administratio bonorum concessa est. Si lubet, de ea re consule Vinnium, quæst. lib. 1, cap. 9. Displicet non minus Heineccio, quem vide ad hunc titulum, § 430, in suo commentario ad Pandectas *.

(5. Item procurator alius est datus in rem alienam, et alius datus in rem suam. Procurator *datus in rem alienam* est ille, qui aliena negotia de mandato domini administrat in ejus utilitatem, et talis est proprie dictus procurator. Procurator *datus in rem suam* est ille, qui aliena negotia de mandato domini administrat, sed in propriam suam utilitatem sive commodum; ut si pater filio, vel dominus extraneo cedat omnia sua jura et bona, et eum constituat procuratorem in talia jura et bona, et talis dicitur procurator solum improprie. Sic in re communis. »

(6. Item procurator alius est verus et alius falsus. Procurator *verus* est ille, qui legitimum habet mandatum procuratorium. Procurator *falsus* est ille, qui vel nullum habet mandatum procuratorium: vel si habet, non est legitimum, nec sufficiens; ut si habeat solum mandatum generale, ubi requiritur speciale; vel habet mandatum impertinens ad causam pendentem vel mandatum jam revocatum. Sic in re communis.

(7. Item procuratores alii sunt simpliciter constituti, et alii in solidum. Procuratores *simpliciter constituti*, sunt illi, qui plures simul constituuntur, non adjecta clausula *in solidum*, adeo ut unus sine alio non debeat admitti, nec negotium, sive causam ejusmodi solus possit expedire; sed necesse sit, ut simul intersint, et quisque eorum pro sua concurrant. Cap *Si duo* 6, De procuratoribus in 6, cap. *Causam matrimonii* 116, De offic. delegat., et l. *Duo ex tribus*, ff. *De re judicat.* Procuratores *in solidum constituti*, sunt illi, qui plures simul constituuntur, adjecta hac clausula *in solidum*, hoc est in totum, adeo ut quilibet eorum ex se solo possit negotium, sive causam ejusmodi expedire; cum hoc tamen, quod postquam unus primo per litis contestationem negotium, seu causam occupavit, alii penitus excludantur, nisi forsan in constitutione talium procuratorum fuerit adjectum, quod, primo occupante causam non prosequente, nec alium substituente, alter admittatur; textu expresso in cit. cap. *Si duo* 6, De procuratoribus in 6, ibi: « Si duo procuratores, simul, non adjecto in solidum, deputentur, unus sine altero non debebit admitti; secus si sint in solidum constituti, sed tunc illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primitus occupabit: post occupationem autem, aut hujusmodi, alter se intromittere nequibit ulterius, cum ille litis Dominus sit effectus; nisi dictum in constitutione fuisset, quod non fieret melior conditio occupantis: tunc enim, si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari vel alias impediri contingat, aut si qui prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus; nam si sit, is præferri debebit eidem; » juncto summario, et Glossa, *ibid.*, communiter recepta.

(8. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procuratorem constituere. *Communis*, per text. in l. *Mutus* 43, § 1, ff. *De procurator.*

(9. In jure autem prohibetur constituere procuratorem pupillus vel minor habens curatorem, nisi adsit tutoris seu curatoris auctoritas. L. *Neque tutore* 11, cod. *De procurator.*

(10. Item filiusfamilias non aliter constituit procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest. L. *Filiusfamilias* 8, ff. *De procurator.*

(11. Item capti ab hostibus nequeunt dare vel habere procuratorem, quia quandiu sunt in potestate hostium, non sunt sui juris, nec rerum suarum domini. L. *Ab hostibus*, ff. *Ex quibus causis majores*, etc. Et sic de aliis similibus.

(12. Item excommunicati excom. majori non possunt constituere procuratorem ad

agendum. *Comm.*, arg. c. ult. *De procuratoribus.* (13. Possunt tamen excommunicati procuratorem constituere ad defendendum, seu quando ab aliis in judicio conveniuntur. *Communis*, textu expresso in c. *Intelleximus* 7, De judiciis, ibi: « Quia postulasti a nobis, utrum excommunicatus in judicio stare possit? respondemus, quod conveniri potest; et debet per alium respondere in judicio, ne videatur de sua malitia commodum reportare. »

(14. Generatim loquendo quilibet, qui non reperitur in jure prohibitus, potest procurator constitui. *Communis*, per text. in cap. *Non indiscrete* 1, § 1, *De procuratoribus in* 6, et l. *Mutus* 43, § 1, ff. eod.

(15. In jure autem prohibentur esse procuratores excommunicati excommunicatione majori. *Communis*, arg. cap. ult. *De procurat.*, et c. *Intelleximus* 7, De judiciis.

(16. Item procuratores constitui in foro laicali prohibentur clerici beneficiati, seu in sacris constituti. *Communis*, per text. in authent. *De sacr. Episcop.*, § *Deo autem*, cap. *Quia episcopus* 5, q. 3; cap. *Nullus* 11, quæst. 1, cap. *Credo* 21, quæst. 3; cap. *Clerici* 1. De postulando; cap. *Multa sunt negotia* 1, cap. *Sacerdotibus* 2, et cap. *Sed nec* 4, Ne clerici vel monachi. *Vide* verb. CLERICUS, art. 3, n. 59 et seq.

(17. Item prohibentur esse procuratores religiosi, nisi cum licentia sui prælati, et pro utilitate sui monasterii vel suæ religionis. *Communis*, per text. in Clementin. *Religiosus de procuratoribus*, cap. 2, *De postulando*, cap. *De præsentium*, et cap. *Monachi* 16, q. 1, cum similibus.

(18. Fratres autem Minores, nedum non possunt esse procuratores et advocati, sed neque possunt personaliter assistere procuratoribus et advocatis ad eosdem instigandos, quando ipsorum negotia pro rebus temporalibus agitantur in curiis. *Communis*, per text. in Clementin. *Exivi*, § *Proinde*, De verbor. significat. Ubi adducitur ratio, quia fratres Minores nihil habent proprium, ne quidem in communi, sicuti habent alii regulares; atque « ex talibus assistentiis in curiis et instigationibus, cum de rebus agitur in ipsorum modum convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quæ foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus Fratres assistentes aliquid quærere tanquam suum; » prout argumentatur Pontifex, *ibidem*, adeoque nullo modo debent hoc facere, « ut et testimonium habeant ab his qui foris sunt, et puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum pusillorum; » ut *ibidem* subjungit Pontifex.

(19. Item prohibentur esse procuratores omnes impuberes. L. *Feminæ* 2, De regul. juris.

(20. Imo etiam minores septemdecim annis non possunt esse procuratores, nequidem ad negotia et minores viginti quinque annis nequeunt esse procuratores ad judicia. C. *Qui generaliter*, § fin. *De procuratoribus* in 6, et l. *Minores* 51, ff. eod.

(21. Item prohibentur et ab officio procuratoris excluduntur feminæ. L. *Alienam*, cod. *De probationibus*, et cit. leg. *Feminæ* 2, ff. De regul. juris; exceptis necessitatibus suorum parentum, pro quibus, alio non existente procuratore, possunt feminæ procuratoris obire officium, textu expresso in l. *Feminas* 41, ff. *De procurator.*, ibi: « Feminas pro parentibus agere interdum permittetur causa cognita, si forte parentes morbus, aut ætas impediat, nec quemquam, qui agat, habeant. »

(22. Item prohibentur esse procuratores in alienis negotiis milites, leg. *Neque feminæ* 54, De procuratoribus; ipsi enim, quia armis, et non privatis negotiis occupari debent, nec pro conjunctis personis, v. g. patre, matre vel uxore, procuratoris vices agere possunt. L. *Militem* 7, cod. *De procuratoribus.* Possunt tamen milites esse procuratores in propriis causis et negotiis. L. *Qui stipendia* 9, cod. *De procuratoribus.* Sicut et in negotiis suæ cohortis. L. *Filiusfamilias*, § *Veterani*, ff. *De procuratoribus.*

(23. Item potentiores prohibentur esse procuratores ad lites. L. *Divini admodum* 1, cod. *Ne liceat potentioribus.* Et idem dicendum est de redemptoribus alienarum litium. Arg. l. *Litem* 15, De procuratoribus.

(24. Item jure canonico prohibentur esse procuratores omnes infames, textu expresso in cap. *Infamis* 1, caus. 3, q. 7, ibi: « Infamis persona nec procurator esse potest, » c. *Infames* 2, ead. caus. 3, q. 7, ibi: « Infames non possunt esse procuratores vel patroni causarum; » cum similibus. Dicitur autem notanter *jure canonico;* nam, spectato jure civili, infames non prohibentur esse procuratores, § final. institut. *De exceptionibus.*

(25. Procurator judicialis, seu ad judicia post litem contestatam potest alium substituere; tunc enim dominus litis jam effectus est. *Communis*, textu expresso in cap. *Non indiscrete* 1, § *Licet a procuratoribus* in 6, et l. *Nulla*, cod. eod., cum similibus.

(26. Et a fortiori potest alium libere substituere procurator extrajudicialis, seu ad negotia. *Communis*, textu expresso in cit. cap. *Non indiscrete* 1, § *Procurator*, De procuratoribus in 6. Cum enim in negotiis non agatur de tam gravi præjudicio, sicut in judicialibus, si potest alium substituere procurator judicialis, seu ad judicia, vel ad lites; a fortiori poterit alium substituere procurator extrajudicialis, seu ad negotia.

(27. Procurator non præjudicat domino, si extra fines mandati aliquid egerit. *Communis*, per text. in l. *Si procurator* 19, cod. *De procuratoribus.* Talis enim procurator fines mandati excedens, aliud agit, quam sibi fuerat injunctum. L. *Diligenter*, ff. *Mandati*, adeoque non præjudicat domino, ne quis alieno facto oneretur. *In causa* 27, ff. *De procuratoribus.*

(28. Procuratoris generalis omnium rerum factum, seu negligentia, vel dolus no-

cet domino. *Communis*, per text. in l. *Procuratoris*, ff. *De tributor. action.* Dominus enim debet sibi imputare, quod negligentem aut dolosum procuratorem, præsertim generalem omnium suarum rerum, constituerit. L. *Cum mandato*, ff. *De minoribus*. (29. Poterit tamen dominus *actione mandati directa* agere contra talem procuratorem de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. L. *Si procurator* 10, l. *Licet in popularibus* 42, § *Ea obligatio*, cod. *De procuratoribus*, l. *Si procuratorem* 8, § final., ff. *Mandati*, et l. *Procuratorem*, cod eod., cum similibus.

(30. Item nocet Domino etiam factum, seu negligentia, vel dolus procuratoris specialis, qui fines mandati non excessit. *Communis*, per text. in l. *Procurator* 10, cod. *De procuratorib.*, l. *Eum qui res*, cod. eod., l. *Quoties*, cod. *De dignitat.*, capit. *Cum olim abbas* 32, De offic. delegat., cap. *Cum olim* 7, De causa possess. et proprietat., cum similibus. (31. Et contra hunc etiam procuratorem poterit dominus, *actione mandati directa*, agere de omni damno, et interesse per ejus dolum, culpam aut negligentiam sibi illato. *Commun.* per citata jura sub num. 29.

(32. Procuratoris tamen specialis factum, seu negligentia, vel dolus non nocet domino, si fines mandati excesserit. *Communis*, per text. in l. *Si procurator* 10, cod. *De procuratoribus*, ibi : « Si procurator ad unam speciem constitutus officium mandati egressus est, id, quod gessit, nullum domino præjudicium facere potuit; » et patet ex dictis supra num. 27.

* Ut quis alterius nomine valeat cum effectu et rite agere, omnino præcedat oportet mandatum. Regulariter enim non admittitur quis ad agendum alieno nomine, nisi de mandato doceat. Cæterum qui ad aliquam actionem mandatum habet, et ad ea, per quæ ad hanc actionem pervenitur, mandatum habere intelligitur. L. 56, l. 57, leg. 72 et leg. 78, § 1, ff. hoc tit. Quædam nihilominus personæ sunt, quæ cum naturali affectione ad agendum pro aliquo inviteniur, etiam sine mandato admittuntur. Talis primo est maritus pro uxore, l. 21, cod. hoc. tit. Secundo idem dicendum de liberis, qui pro parentibus agerent, et vice versa, l. 35, ff. hoc. tit., l. 51, l. 56, § 1, ff. *De verb. sign.* Tertio admittuntur etiam fratres et affines, puta socer, si agat pro nuru, l. 50, ff. eod.

Quisquis autem ille sit, qui alieno nomine experiatur, hæc ab eo exiguntur, nimirum « ait prætor : Cujus nomine quis actionem dari sibi postulabit, is eum viri boni arbitratu defendat, et ei quo nomine aget, id ratum habere eum, ad quem ea res pertinet boni viri arbitratu satisdet. » L. 33, § 3, ff. hoc tit. *

(33. Procuratoris officium finitur quinque potissimum modis. Et primo, finitur *revocatione* : procurator enim, tum judicialis, tum extrajudicialis, re integra, potest libere a domino revocari etiam sine causa, cap. *Quamvis* 2, De procuratoribus in 6, l. *Si procuratorem*, § *Recte*, Institut. *De mandato*. Re autem non integra, seu post litem contestatam aut inceptum negotium, revocari potest solum cum justa et rationabili causa, cit. c. *Quamvis*, De procuratoribus in 6, l. *Post litem* 17, ff. *De procuratoribus*.

(34. Causæ autem justæ et rationabiles revocandi procuratorem, etiam re non amplius integra, recensentur in cit. cap. *Quamvis* 2, De procuratoribus in 6, ubi postquam Pontifex dixit : « Quamvis procurator possit ante litem contestatam, etiam sine causa, libere a domino revocari, » statim subjungit : « Postea tamen ipso nolente nequibit, nisi eum cum domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine, aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. »

(35. Secundo, finitur *renuntiatione*, seu mutuo consensu principalium, scilicet domini constituentis, et procuratoris constituti. L. *Mutari* 24, ff. *De procuratoribus*, juncta Glossa, *ibidem* communiter recepta, et cap. *Omnis res* 1, De regul. juris, ibi : « Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. »

(36. Tertio, finitur *finita instantia judicii*, id est post latam sententiam definitivam; tunc enim licet possit et debeat procurator a tali sententia appellare, vel saltem statim dominum admonere, ut ipse, si velit, appellare possit, tamen non tenetur appellationem prosequi invitus, adeoque censetur extunc exspirare ejus officium. C. *Non injuste* 14, De procuratorib., et l. *Invitus* 17, cod. eodem.

(37. Quarto finitur *per mortem Domini ipsum constituentis*, si moriatur re integra, alias secus, § *Item* 10, Institut. *De mandato*, l. *Inter causas* 26, ff. *Mandati*, ibi : « Inter causas amittendi mandati etiam mors mandatoris est, nam mandatum solvitur morte : si tamen per ignorantiam impletum est, competere actionem utilitatis causa dicit. » Ne scilicet justa ignorantia cuipiam damnum afferat, ut dicitur in citat. § *Item*, ibi : « Alioquin justa et probabilis ignorantia tibi damnum afferret. »

(38. Quinto, finitur *per mortem ipsiusmet procuratoris*; tale enim officium non transit ad hæredes, cum censeatur electa industria personæ. L. *Si quis alicui* 37, § 3, ibi : « Morte quoque ejus, cui mandatum est, si is, integro adhuc mandato, decesserit, solvitur mandatum, et ob id hæres ejus, licet exsecutus fuerit mandatum, non habet mandati actionem; » et concordat cit. § *Item* 10, Institut. *De mandato*.

(39. Procurator unus, qui sit viri, et alter, qui sit procurator mulieris, baptizatum de sacro fonte suscipere possunt, sed non duo viri, nec duæ mulieres, unusquisque tamen proprio nomine, vir loco mulieris, vel mulier loco viri. Sacr. congr. Conc.,

apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Procurator*, n. 1.

(40. Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti. Sacra congregat. Concil., *in Tridentina*, 16 Maii 1630; Barbos., *loc. cit.*, num. 4.

(41. Procurator pro contrahendo cum absente matrimonio potest esse diversi sexus ab illo, cujus nomine contrahit; unde potest femina contrahere pro viro, et econtra vir pro femina: agit enim non suo, sed alterius nomine. *Vide* verb. MATRIMON., art. 1, n. 36.

(42. Nec requiritur, quod procurator sit certæ ætatis; quamvis enim c. *Qui generaliter*, ff. fin. *De procuratorib.* in 6, et l. *Minor* 51, ff. eod., juxta dicta *supra* num. 20, dicatur, procuratores ad negotia debere esse XVII annorum, tamen id non requiritur in matrimonio, in quo non exigitur industria procuratoris, sed tantum manifestatio consensus: unde sufficit, quod sit in ætate sufficiente ad manifestandum sui principalis consensum, quamvis nec dum esset pubes. *Vide* d. verb. MATRIMONIUM, n. 37.

(43. Impedimentum cognationis spiritualis procuratoris, qui puellam ad baptismum suscepit, non obstare, quo minus matrimonium contrahere valeat cum puella suscepta, respondit sac. congreg. Conc., *in Theatina matrimonii*, 23 Aug., et 18 Sept. 1721; apud *Thesaurum Resolutionum sacræ congreg. Conc.*

(44. Procurator generalis Observantium debet præcedere in capella Pontificia procuratori Patrum Conventualium. Sac. cong. Rit., 26 Nov. 1593, et 11 Jan. 1692, approbante sanctissimo, ut patet ex decreto ad litteram relato a Lantusca, in *Theat. regul.*, verbo *Procurator*, num. 6, ut infra.

« Viso memoriali pro procuratore generali ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia sanctissimo domino Nostro porrecto, et a Sanctitate Sua congregationi sacrorum Rituum transmisso super præcedentia eidem procuratori in capella Sanctissimi ante procuratorem generalem ejusdem ordinis conventualium competenti ac decreto alias sub die 26 Nov. 1593, ad ejusdem procuratoris de Observantia favorem facto:

« Congregatio die 21 Jan. 1602, stetit in decisis, factaque eidem sanctissimo domino Nostro (juxta ejusdem sanctissimi rescriptum) de præmissis relatione, Sanctitas Sua dicta decreta approbavit, et ab his, ad quos spectat, observari mandavit.

« P. H. card. com. »

(45. Procuratores seu officiales deputati monasteriorum monialium durare debent per triennium, et non ultra, seu de triennio in triennium mutari debent. Sacra congr. Episcop. et Regul., *in Orien.*, 16 Jul. 1615; apud Barbos., in *Summa Apost. decis*, verb. *Procurator*, n. 3; et Monac., t. 1, tit. 11, formul. 14, n. 8. (46. Imo si episcopus animadvertat non esse utiles, parumque propensos et diligentes servitio, etiam durante triennio, poterit eos removere. Eadem sacra congregat., *in Surrentina*, 12 Maii 1617; apud Monac., *loc. cit.*, n. 8.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(47. Procurator contrahendo, etsi regulariter non propriam, sed personam obliget mandantis, plures tamen sunt casus, in quibus propriam obligat personam.

(48. Primus casus est, si sine legitimis facultatibus contraxerit. Dicitur autem contrahere sine legitimis facultatibus, si mandato contrahendi caruerit, ut respondit Rota, *in Milevitana redditionis rationis super indemnitate*, 24 Aprilis 1740, § 3, *cor. reverendiss. Molin.* (49. Idem est, si mandatum fuerit revocatum, nec juvatur ambiguitate revocationis, et credulitate ratificationis, et vanum est dicere *putabam*, ut firmavit idem sacrum Tribunal, *in Romana frumenti super reservatis*, 7 Mart. 1742, *cor. eodem.*

(50. Alter casus est, si procurator habeat mandatum, sed mandans sit *exterus, et ignoti nominis;* Rota, *dict. Romana frumenti super reservatis*, 7 Mart. 1742, *cor. eodem.*

(51. Tertius casus est, si substituerit, et substitutus male se gesserit. Et nota id locum sibi vindicare, etiamsi procurator facultate substituendi donatus fuerit, modo facultas substituendi non sit directa in certam personam. Confer Rot., *in Romana pecuniaria*, 9 Decemb. 1743, *cor. reverend P. D. Canilliac decano*, ubi quando procurator non teneatur pro male gestis a substituto.

* Multa sunt onera defensorum, quæ hic non recensentur, sed unusquisque per se videt, procuratorem in re aliena se gerere debere, ac si de re propria ageretur. Sed si procurator officio functus sit vel defecerit, tum ipsi, tum domino competit actio. « Siquidem ea obligatio, quæ inter dominum et procuratorem consistere solet, mandati actionem parit. L. 42, § 2, ff. hoc tit. Unde procurator ut in cæteris quoque negotiis gerendis, ita et in litibus bona fide rationem reddere debet. Itaque quod ex lite consecutus erit, sive principaliter ipsius rei nomine, sive extrinsecus ob eam rem debet mandati judicio restituere, usque adeo ut etsi per errorem, aut injuriam judicis non debitum consecutus fuerit, id quoque reddere debeat l. 46, § 4, ff. eod. Item contra, quod ob rem judicatam procurator solverit, contrario mandati judicio recuperare debet d. l., § 5. Nam litis impendia bona fide facta, vel ab actoris procuratore, vel a rei debere ei restitui æquitas suadet d. l., § 6. Pœnam autem quam ex suo delicto præstitit recuperare non debet, *ibid.*, § 8. »

« Aliquando tamen non contrahitur obligatio mandati sicut evenit, cum in rem suam procuratorem præstamus, eoque nomine judicatum solvi promittimus. Nam si ex ea promissione aliquid præstiterimus, non mandati, sed ex vendito, si hæreditatem vendidimus (finge: hæres vendidit hæreditatem, deinde is hæres conventus a

creditore hæreditario emptorem dedit procuratorem pro quo *judicatum solvi* promisit) vel ex pristina causa mandati agere debemus, ut fit cum fidejussor reum procuratorem dedit. » L. 42, § 2, vers. *Aliquando*, ff. hoc tit. Id est ex illo pristino mandato, quod contractum est cum reus mandavit fidejussori, ut pro ipso fidejuberet, non ex illo mandato, quo fidejussor mandavit reo, ut ipsum adversus creditorem defenderet*.

PRODIGALITAS.

Vid. tom. I, verb. Avaritia, *n.* 13 *et* 14.

PROFESSIO FIDEI.

Vide verb. Fidei professio.

PROFESSIO REGULARIS.

Vide verb. Regularis professio.

PROPOSITIONES DAMNATÆ.

(1. *Propositiones damnatæ in conciliis Carthaginensi et Milevitano annis* 411 *et* 416 *in causa Pelagianorum, habitis ex capite secundo Appendicis* De damnatis propositionibus theologiæ moralis *P. Gabrielis Antoine a P. Philippo a Carboneano subjectæ.*

1. Naturaliter potest implere legem, qui vult, et Deus legem ad adjutorium dedit.

2. Ad perficiendam justitiam, et Dei mandata complenda, sola humana sufficere potest natura.

3. Parvuli propter salutem, quæ per Salvatorem Christum datur, baptizandi non sunt.

4. Potest homo in hac vita, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem justitiæ sine adjutorio gratiæ Salvatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium pervenire, ut etiam non sit necessarium dicere : *Dimitte nobis debita nostra.*

5. Illud, *et ne nos inferas in tentationem*, non ita intelligendum, tanquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus, quoniam hoc in nostra positum est potestate, et ad hoc implendum sola sufficit hominis voluntas.

6. Non est orandus Deus ut contra peccati malum, et ad operandam justitiam sit noster adjutor.

7. Non opitulatur parvulis ad consequendam vitam æternam Christianæ gratiæ sacramentum.

(2. *Propositio abbatis Joachim*, De unione divinæ Trinitatis in natura, *damnata in concilio Lateranensi* IV, *sub Innocentio III, anno* 1215. Collect. concilior.. *edit. Venetæ, anno* 1730, *tom. XIII, col.* 929 *seqq.*

1. Unitas divinarum personarum in natura non est vera et propria, sed quasi collectiva et similitudinaria, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, et multi fideles una Ecclesia.

(3. *Propositiones duæ, altera* De usuris, *altera* De anima rationali, *a Clemente V, in concilio generali Viennensi, anno* 1311, *damnatæ; illa* Clementinar, *lib.* I, *tit., cap.* 1, Fidei catholicæ, *hæc lib.* V, tit. 5, *cap. unic.* Ex gravi.

1. Exercere usuras non est peccatum.

2. Anima rationalis non est vere et proprie forma corporis humani.

(4. *Propositiones Beguardorum et Beguinarum ab eodem Pontifice in eodem concilio damnatæ*, Clementinarum *lib.* V, *tit.* 3, *cap.* 3, Ad Nostrum.

1. Homo in vita præsenti tantum, et talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddatur penitus impeccabilis, et amplius in gratia proficere non valebit. Nam (ut dicitur) si quis potest semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.

2. Jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradus perfectionis hujusmodi fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita spiritui et rationi subjecta, quod homo potest libere concedere corpori quidquid placet.

3. Illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis et spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur. Quia (ut asserunt) *ubi spiritus Domini, ibi libertas* (*II Cor.* III, 17.)

4. Homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam obtinebit in vita beata.

5. Quælibet intellectualis creatura in seipsa naturaliter est beata, et anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, et eo beate fruendum.

6. Se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, et perfecta anima licentiat a se virtutes.

7. Mulieris osculum (cum ad hoc natura non inclinet) est peccatum mortale; actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maxime cum tentatur exercens.

8. In elevatione corporis Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis ejusdem, si a puritate et altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent.

(5. *Propositiones Joannis de Poliaco docto-*

ris Parisiensis damnatæ a Joanne XXII, constit. Vas electionis, *Extravag. Commun., lib.* V, *tit.* De hæreticis, *cap.* 11, *et* Collect. concilior., *edit. citatæ* 1731, *tom. XV, col.* 156 *seqq.*

1. Confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti.

2. Stante *omnis utriusque sexus* edicto in concilio generali, Romanus Pontifex non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri (quem dicit esse parochianum curatum). Imo nec Deus posset hoc facere, quia (ut dicebat) implicat contradictionem.

3. Papa non potest dare licentiam generalem audiendi confessiones, imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum.

(6. *Propositio de paupertate Christi et apostolorum, ab eodem Joanne XXII damnata, ut hæretica, in Extravag.* Cum inter nonnullos, *et* Quia quorumdam. *Extravag. Joannis XXII, tit.* 15, De verbor. signif., *cap.* 4 *et* 5.

1. Christus et apostoli, in iis quæ habuisse leguntur, tantum habuerunt absque jure aliquo simplicem usum facti.

(7. *Propositiones quinque Marsilii Patavini et Joannis de Janduno ab eodem Joanne XXII damnatæ const.* Licet juxta. *Apud Odoricum Raynaldum, in* Annalibus ecclesiasticis, *ad annum Christi* 1327, *n.* 28 *seqq.*

1. Illud, quod de Christo legitur in Evangelio beati Matthæi, quod ipse solvit tributum Cæsari, quando staterem sumptum ex ore piscis, illis, qui petebant didrachma, jussit dari, hoc fecit non condescensive, et liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus.

2. Beatus Petrus apostolus non fuit plus caput Ecclesiæ, quam quilibet aliorum apostolorum; nec habuit plus auctoritatis, quam habuerunt alii apostoli, et Christus nullum caput reliquit Ecclesiæ, et nullum fecit vicarium suum.

3. Ad imperatorem spectat corrigere Papam et punire, ac instituere et destituere.

4. Omnes sacerdotes, sive sit Papa, sive archiepiscopus, sive sacerdos simplex quicunque, sunt æqualis auctoritatis et jurisdictionis ex institutione Christi; sed quod unus habet plus alio, hoc est secundum quod imperator concessit plus, vel minus, et sicut concessit, revocare potest.

5. Papa vel tota Ecclesia simul sumpta, nullum hominem, quantumcunque sceleratum, potest punire punitione coactiva, nisi imperator daret eis auctoritatem.

(8. *Articuli* 45 *Joannis Wicleff a synodo Constantiensi damnati sess.* VIII, Collect. concilior., *cit. edit., tom. XVI, col.* 119 *seqq., tum a Martino V, const.* Inter cunctas, *tom. eod., col.* 751 *et seqq.*

1. Substantia panis materialis, et similiter substantia vini materialis remanent in sacramento altaris.

2. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento.

3. Christus non est in eodem sacramento identice, et realiter in propria præsentia corporali.

4. Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, nec consecrat, non conficit, non baptizat.

5. Non est fundatum in Evangelio, quod Christus missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire diabolo.

7. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis.

8. Si Papa sit præscitus et malus, et per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte a Cæsare.

9. Post Urbanum VI, non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

10. Contra Scripturam sacram est, quod viri ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus prælatus debet aliquem excommunicare; nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo, et qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.

12. Prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem, vel ad consilium regni, eo ipso traditor est regis et regni.

13. Illi, qui dimittunt prædicare, sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, et in Dei judicio traditores Christi habebuntur.

14. Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicæ sive episcopi catholici.

15. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, id est ex habitu, non solum actu delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18. Decimæ sunt puræ eleemosynæ, et possunt parochiani propter peccata suorum prælatorum ad libitum suum eas auferre.

19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem, quam generales cæteris paribus.

20. Conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus eo facto.

21. Si aliquis ingreditur religionem privatam qualemcunque, tam possessionatorum quam Mendicantium, redditur ineptior et inhabilior ad observationem mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes religiones privatas sic instituendo peccaverunt.

23. Religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

24. Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, et non per mendicitatem.

25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur Papæ et episcopis propter cupiditatem lucri temporalis et honoris.

29. Universitates, studia, collegia, graduationes et magisteria, quæ in eisdem sunt vana gentilitate introducta, tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30. Excommunicatio Papæ vel cujuscunque prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31. Peccant fundantes claustra, et ingredientes sunt viri diabolici.

32. Ditare clerum est contra regulam Christi.

33. Sylvester Papa et Constantinus imperator errarunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de ordine Mendicantium sunt hæretici, et dantes eis eleemosynas excommunicati.

35. Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad observanda divina præcepta, et per consequens ad perveniendum ad regnum cœlorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessiones habent, et consentientes eis, omnes videlicet domini sæculares, et cæteri laici.

37. Ecclesia Romana est synagoga Satanæ, nec Papa est proximus et immediatus vicarius Christi et apostolorum.

38. Decretales epistolæ sunt apocryphæ, et seducunt a fide Christi, et clerici sunt stulti, qui student eis.

39. Imperator, et domini sæculares sunt seducti a diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ a cardinalibus, a diabolo est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ et episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus et commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc quod habuerunt possessiones, et instituerunt, et intraverunt religiones, et sic a Papa usque ad ultimum religiosum omnes sunt hæretici.

45. Omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo.

(9. *Articuli 30 Joannis Hus damnati ab eadem synodo*, *sess.* XV, *tom. cit.* Collect. concilior., *col.* 284 *et seq.*, *et a Martino V*, *const.* Inter cunctas, *tom. eod. col.* 758 *seqq.*

1. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas.

2. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cum nulla pars ejus similiter excidat ab ea, eo quod prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidat.

4. Duæ naturæ divinitas et humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquando est in gratia secundum præsentem justitiam; tamen nunquam est pars Sanctæ Ecclesiæ, et prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, sive fuerint in gratia, sive non, secundum præsentem justitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7. Petrus non est nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes sacerdotii polluunt potestatem, et sicut filii infideles sentiunt infideliter de 7 sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, officiis, censuris, moribus, cæremoniis et sacris rebus Ecclesiæ, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus.

9. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, et Papæ perfectio et institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ particularis.

11. Non oportet credere quod iste, quicunque est, Romanus Pontifex, sit caput cujuscunque particularis Ecclesiæ sanctæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicariatus requiritur, et morum conformitas et instituentis auctoritas.

13. Papa non est verus et manifestus successor apostolorum principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro; et si quærit avaritiam, tunc est vicarius Judæ Iscariot. Et pari evidentia, cardinales non sunt veri et manifesti successores collegii aliorum apostolorum Christi, nisi vixerint more apostolorum, servantes mandata et consilia Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, sæculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, scribas et Pharisæos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes: *Nobis non licet interficere quemquam* (*Joan.* XVIII, 31), ipsum sæculari judicio

tradiderunt, et quod tales sint homicidæ graviores quam Pilatus.

15. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam auctoritatem Scripturæ.

16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa, vel vitiosa, quia si homo est vitiosus et agit quidquam, tunc agit vitiose; et si est virtuosus et agit quidquam, tunc agit virtuose, quia sicut vitium quod crimen dicitur, seu mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

17. Sacerdotes Christi viventes secundum legem ejus, et habentes Scripturæ notitiam et affectum ad ædificandum populum debent prædicare, non obstante prætensa excommunicatione. Quod si Papa vel aliquis prælatus mandat sacerdoti sic disposito non prædicare, non debet subditus obedire.

18. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud mandatum debet exsequi, prætensa excommunicatione non obstante.

19. Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis et interdicti ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, et viam præparat Antichristo; signum autem evidens est, quod ab Antichristo tales procedunt censuræ, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus clerus principalissime procedit contra illos qui denudant nequitiam Antichristi, qui clerum pro se maxime usurpabit.

20. Si Papa est malus, et præsertim si est præscitus, tunc ut Judas apostolus est diaboli, fur et filius perditionis, et non est caput sanctæ militantis Ecclesiæ, cum nec sit membrum ejus

21. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ, et quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti insolubiliter.

22. Papa vel prælatus malus et præscitus est æquivoce pastor, et vere fur et latro.

23. Papa non debet dici sanctissimus, etiam secundum officium, quia alias rex deberet etiam dici sanctissimus secundum officium, et tortores et præcones dicerentur sancti; imo etiam diabolus deberet dici sanctus, cum sit officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Christo contrarie, etiamsi ascenderet per ritam et legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem a Deo principaliter factam : nam Judas Iscariotes rite et legitime est electus a Deo Christo Jesu ad episcopatum, et tamen ascendit aliunde ad ovile ovium.

25. Condemnatio 45 articul. Joannis Wicleff per doctores facta est irrationabilis, et iniqua, et male facta, et ficta est causa per eos allegata, videlicet ex eo quod nullus eorum sit catholicus, sed quilibet eorum aut est hæreticus, aut erroneus, aut scandalosus.

26. Non eo ipso, quo electores, vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa, vel eo ipso est verus, et manifestus successor, vel vicarius Petri apostoli, vel alterius apostoli in officio ecclesiastico; unde sive electores bene vel male elegerint, operibus electi debemus credere, nam eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum Ecclesiæ, habet a Deo ad hoc copiosius facultatem.

27. Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum Ecclesia ipsa militante conversetur et conservetur.

28. Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum melius suam Ecclesiam regularet.

29. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret introductum : sic facerent, deficiente per summe possibile Papa, usque ad diem judicii.

30. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

(10. *Propositio de occisione tyranni damnata a synodo Constantiensi., sess.* XV, *tom. eod. collect. cit. col.* 262, *quam condemnationem innovavit, et quatenus opus esset, approbavit et confirmavit .Paulus V, const.* Cura Dominici gregis, *Bullarii Romani edit. Roman.; Mainard., tom. V, part.* IV, *pag.* 170.

Quilibet tyrannus potest et debet licite et meritorie occidi per quemcunque vassallum suum vel subditum, etiam per clanculares insidias et subtiles blanditias, vel adulationes; non obstante quocunque præstito juramento seu confœderatione factis cum eo, non exspectata sententia vel mandato judicis cujuscunque.

(11. *Propositiones* 17 *Nicolai Serurarii ex propositionibus ejusdem damnatis a Martino V, const.* Ad hoc præcipue, *Bullar. Rom., edit. cit., tom. III, part.* II, *pag.* 435 *et seq.*

1. Charitas est ad Deum, et proximum, et non ad se ipsum.

2. Deus non remisit, nec remittere potest culpam absque prævia contritione.

3. Presbyteri publici concubinarii non habent auctoritatem seu potestatem absolvendi peccatorem, et peccator confessus sacerdoti publico concubinario recedit absque absolutione.

4. Orationes et preces missales talium sacerdotum publicorum concubinariorum sunt nullius valoris, et missæ per tales concubinarios celebratæ pro defunctis aut vivis sunt nullius valoris.

5. Oratio non debet dirigi nisi ad Deum solummodo, et non ad sanctos.

6. Curati dicunt parochianis suis, quod

saltem semel in anno parochianus tenetur confiteri suo proprio curato.

7. Religiosi sunt proprii sacerdotes et veri curati.

8. Curati impediunt parochianos suos, ne dent, nec faciant eleemosynas, dona, aut legata mendicantibus, et ne dicti parochiani eligant sepulturas in domibus eorumdem mendicantium.

9. Mendicantibus præsentatis, ipsis confessus licite potest recipere corpus Christi, et non potest, nec debet curatus confessor mendicantibus præfatis denegare corpus Christi; quod si deneget, dictus curatus peccat mortaliter, et est excommunicatus.

10. Statim mortali peccato commisso, peccator sub pœna peccati mortalis debet illud confiteri, antequam obliviscatur.

11. Non est mulieri opus purificari, quin imo hoc, scilicet purificari, est judaizare.

12. Presbyteri publici concubinarii sunt pejores Juda, qui de loculis apostolorum nutrivit suam concubinam et suas proles.

13. Presbyteri concubinarii sunt excommunicati, et sanctum publice scienter participantes.

14. Plures sacerdotes a modico tempore citra licentiaverunt suas concubinas, ficte, inquam, quia occulte bibunt et comedunt cum suis concubinis, quod nullus debet pati, imo cum iisdem sacerdotibus concubinariis publicis conversantes et eos favorizantes sunt in pari peccato, et peccant, qui eos nituntur excusare falsis glossis.

15. Si parochiani alicujus curati concubinarii publici bene Deum diligerent, deberent inhibere suo curato publico concubinario, ne missam, aut aliud divinum officium coram eis parochianis celebraret.

16. Facientes celebrare missam per sacerdotes concubinarios publicos peccant mortaliter.

17. Audientes scienter missas sacerdotum concubinariorum peccant mortaliter.

(12. *Propositiones decerptæ ex libro Augustini de Roma archiepiscopi Nazareni damnatæ in synodo Basileensi*, *sess.* XXII, *anno* 1435, Concilior., *edit. citat. tom. XVII*, *col.* 322.

1. Christus quotidie peccat, et ex quo fuit Christus, quotidie peccavit, quamvis de capite Ecclesiæ Christo Jesu Salvatore nostro dicat se non intelligere, sed ad membra sua, quæ cum Christo capite unum esse Christum asseruit, intelligentiam ejus esse referendam dicat.

2. Non omnes fideles justificati sunt membra Christi, sed soli electi finaliter in perpetuum regnaturi cum Christo.

3. Secundum ineffabilem præscientiam Dei sumuntur membra Christi, ex quibus constat Ecclesia, quæ tamen non constat nisi ex eis, qui secundum propositum electionis vocati sunt.

4. Non sufficit Christo uniri vinculo charitatis, ut aliqui efficiantur membra Christi, sed requiritur alia unio.

5. Humana natura in Christo vere est Christus.

6. Humana natura in Christo est persona Christi.

7. Ratio suppositalis determinans humanam naturam in Christo non realiter distinguitur ab ipsa natura determinata.

8. Natura humana in Christo procul dubio est persona Verbi: et Verbum in Christo, natura assumpta, est realiter persona assumens.

9. Natura humana assumpta a Verbo ex unione personali, est veraciter Deus personalis et proprius.

10. Christus secundum voluntatem creatam tantum diligit naturam humanam unitam personæ Verbi, quantum diligit naturam divinam.

11. Sicut duæ personæ in divinis sunt æqualiter diligibiles, ita duæ naturæ in Christo, humana et divina, sunt æqualiter diligibiles propter personam communem.

12. Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt se ipsum.

(13. *Propositiones Magistri Petri de Osma damnatæ in congregatione Complutensi, quarum condemnationem Sixtus IV confirmavit auctoritate Apostolica*, *anno* 1489, *const.* Licet ea, *Collect. concilior.*, *edit. citat.*, *tom. XIX*, *col.* 378 *seqq.*

1. Peccata mortalia, quatenus ad culpam, et pœnam alterius sæculi, delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claves.

2. Confessio de peccatis in specie fuit ex aliquo statuto utilis Ecclesiæ, non de jure divino.

3. Pravæ cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claves.

4. Confessio debet esse secreta, id est de peccatis secretis, non de manifestis.

5. Non sunt absolvendi pœnitentes, nisi peracta prius pœnitentia eis injuncta.

6. Papa non potest indulgere alicui vivo pœnam purgatorii.

7. Ecclesia urbis Romæ errare potest.

8. Papa non potest dispensare in statutis universalis Ecclesiæ.

9. Sacramentum Pœnitentiæ, quantum ad collationem gratiæ sacramentalis, naturæ est, non alicujus institutionis Veteris vel Novi Testamenti.

(14. *Propositiones duæ* De anima rationali *damnatæ a Leone X*, *sacro approbante concilio*, *constit.* Apostolici regiminis, *edita sess*, VIII, *concilii Lateranensis* v. Collect. concil., *edit. citat.*, *tom. eod.*, *col.* 842.

1. Anima intellectiva mortalis est, saltem secundum philosophiam.

2. Anima intellectiva est unica in cunctis hominibus.

(15. *Articuli 41 Martini Lutheri*, *anno* 1520, *damnati ab eodem Leone X*, *constit. incip.* Exsurge, Domine.

1. Hæretica sententia est, sed usitata, sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post baptismum negare re-

manens peccatum, est Paulum et Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cœli.

4. Imperfecta charitas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui ex se solo satis est facere pœnam purgatorii, et impedit introitum regni.

5. Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem et satisfactionem, non est fundatum in S. Scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

6. Contritio, quæ paratur per discussionem, collationem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem et fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.

7. Verissimum est proverbium, et omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cætero non facere, summas pœnitentias; optima pœnitentia nova vita.

8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut omnia peccata mortalia cognoscas; unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

9. Dum volumus omnia pure confiteri nihil aliud facimus, quam quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti: imo peccatum maneret, nisi remissum crederet; non enim sufficit remissio peccati et gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi: *Quodcunque solveris*, etc. (*Matth.* XVI, 19). Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, et crede fortiter te absolutum, et absolutus vere eris, quidquid sit de contritione.

12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

13. In sacramento Pœnitentiæ ac remissione culpæ non plus facit Papa aut episcopus, quam infimus sacerdos, imo ubi non est sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset.

14. Nullus debet sacerdoti respondere se esse contritum, nec sacerdos requirere.

15. Magnus est error eorum, qui ad sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod non sint sibi conscii alicujus peccati mortalis: quod præmiserint orationes suas et præparatoria; omnes illi judicium sibi manducant et bibunt; sed si credant et confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros et dignos.

16. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi concilio statueret laicos sub utraque specie communicandos: nec Bohemi sub utraque specie communicantes sunt hæretici, sed schismatici.

17. Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, etc.

18. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, et remissiones bonorum operum, et sunt de numero eorum, quæ licent, et non de numero eorum, quæ expediunt

19. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam.

20. Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, et ad fructum spiritus utiles.

21. Indulgentiæ necessariæ sunt solum publicis criminibus, et proprie conceduntur duris solummodo et impatientibus

22. Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles; videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina; his qui crimina commiserunt, sed non publica; his qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

24. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro institutus.

26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcunque solveris super terram*, etc., extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

27. Certum est, in manu Papæ aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos fidei, imo nec leges morum seu bonorum operum.

28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem conciliorum, et libere contradicendi eorum gestis, et judicandi eorum decreta, et confitendi quidquid verum videtur sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocunque concilio.

30. Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in concil. Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi et evangelici, quos nec universalis Ecclesia posset damnare.

31. In omni opere bono justus peccat.

32. Opus bonum optime factum est veniale peccatum.

33. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus sancti.

34. Præliari adversus Turcas est repu-

gnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

35. Nemo est certus se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, et dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

37. Purgatorium non potest probari ex sacra Scriptura, quæ sit in canone.

38. Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute saltem omnes, nec probatum est ullis, aut rationibus, aut Scripturis, ipsas esse extra statum merendi aut augendæ charitatis.

39. Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quandiu quærunt requiem et horrent pœnas.

40. Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis, minus beantur, quam si per se satisfecissent.

41. Prælati ecclesiastici, et principes sæculares non male facerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

(16. *Propositiones* 79 *Michaelis Baii et aliorum, quas damnavit S. Pius V, die* 1 *Octobris anno* 1567, *const.* Ex omnibus; *quam damnationem confirmarunt Gregorius XIII, die* 29 *Januarii anno* 1579, *const.* Provisionis nostræ, *et Urbanus VIII, die* 6 *Martii, anno* 1641, *const.* In eminenti, *Bullar. Roman., edit. citat., tom* IV, *part.* III, *pag.* 426 *seqq., et tom.* VI, *part.* II, *pag.* 270 *seqq.*

1. Nec angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, et non gratia.

4. Vita æterna homini integro, et angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta, et angelo, et primo homini, continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacræ non recte vocantur gratia, quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

9. Dona concessa homini integro et angelo forsitan non improbanda ratione possunt dici gratia, sed quia secundum usum sacræ Scripturæ nomine gratiæ tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male meritis et indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio pœnæ temporalis, quæ, peccato dimisso, sæpe remanet, et corporis resurrectio proprie non nisi meritis Christi ascribenda est.

11. Quod pie et juste in hac vita mortali usque in finem conversati vitam consequimur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12. Pelagii sententia est : Opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorium.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.

14. Opera bona justorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam, et inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi.

16. Non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.

17. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera catechumenorum, ut fides et pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera justitiæ et temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, et exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad *Rom.* II : *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt,* intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali et gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe et charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis et otiosis hominibus secundum insipientiam philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad pelagianismum rejicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus, et ad Dei Filium adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures iis sunt et latrones, qui Christum viam, et ostium veritatis, et vitæ negant; sed etiam quicunque aliunde, quam per ipsum, in viam justitiæ (hoc est ad aliquam justitiam) conscendi posse docent.

30. Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sicut in eam non inducatur ac ab ea non superetur.

31. Charitas perfecta et sincera, quæ est de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta (*I Tim.* I, 5), tam in catechumenis quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis (*Rom.* XIII, 10), non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus juste, et recte, et sancte vivit, et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in baptismi lavacro demum percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ, et gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est, et commentitia, et ad illudendum sacris litteris et plurimis veterum testimoniis, excogitata.

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis doctoribus.

37. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.

39. Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis; sed solum nomen libertatis a peccato.

42. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, et secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus, deinceps bene vivere et Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus, ante sacramentum absolutionis, et in catechumenis ante baptismum, est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

44. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et vera legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium missæ, non alia ratione est sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut sancte societate Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem et definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ et originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

47. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem a qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, et habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit ut parvulus decedens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet et legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, et quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces* (*Exod.* XX).

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, et omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

54. Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus et reatus; transeunte autem actu, nihil manet, nisi reatus sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in sacramento baptismi, aut sa-

cerdotis absolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, et ministerium sacerdotum solum liberat a reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui pœnitentiam suggerens et inspirans vivificat eum, et resuscitat; ministerio autem sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus saltem ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur.

60. Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur, et ut digni simus qui pretio sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Celebris illa doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, et explodenda.

62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, et omnibus circumstantiis rectum est, et bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt), vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit a vivo Christi membro per Spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed et illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, et in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item et illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentiæ, et vitæ novæ propositum, et inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, et palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, et Scripturis minime congruens.

65. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, et gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit et docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali,

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necesssario facit.

68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est,

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem et inspirationem gratiæ, quæ per eam justificatos facit implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, et charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, et cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Unde et Job, et martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali: hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum: omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut et aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupisces*. Unde homo eos sentiens et non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupisces*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo* (*Deut.* VI, 5; *Matth.* XXII, 37).

77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam conditionatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est doctorum sententia primum hominem potuisse a Deo creari et institui sine justitia naturali.

(17. *Declaratio, quod liceat per litteras, seu internuntium confessario absenti, peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere: et prohibitio hanc propositionem defendendi facta a congregatione S. Romanæ et universalis inquisitionis, die* 20 *Julii* 1602, *decreto incip.* Sanctissimus, *a Clemente VIII approbato, quod inter ejus constitut. est* 87, *et reperitur* Bullarii Romani, *edit. cit., tom. V, part.* II, *pag.* 460.

« Sanctissimus D. N. D. Clemens Papa VIII, etc., auditis votis Patrum theologorum, et re cum illustriss. et reverendiss. dominis cardinal. contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus mature ac diligenter considerata.

§ 1. « Hanc propositionem, scilicet licere per litteras, seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit ac prohibuit.

§ 2. « Præcepitque, ne deinceps ista pro-

positio in publicis privatisque lectionibus, concionibus et congressibus doceatur, neve unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur; quod si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative tractaverit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directe seu indirecte deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ, quam ipso facto incurrat, et a qua non possit (præter quam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, etiam S. R. E. majori pœnitentiario, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis infligendis subjaceat.

« In generali congregatione sanctæ Roman. et universalis Inquisitionis habita in palatio Apostolico in Monte Quirinali, die 20 mensis Julii 1602. »

(18. *Decretum Innocentii X adversus libros continentes propositionem, qua asseritur æqualitas SS. Petri et Pauli, in Indice decretorum subjecto indici librorum prohibitorum Alexandri VIII, jussu edito, pag.* 357.

Feria v, *die* 24 *Januarii* 1647. *In Congregatione generali S. Romanæ et universalis inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctiss. D. N. D. Innocentio divina Providentia, Papa X, ac eminentissimis et reverendissimis DD. S. R. E. cardinalibus in universa republica Christiana adversus hæreticam pravitatem inquisitoribus generalibus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

« Editus est anno 1654. Liber Gallico idiomate impressus, cui titulus : *De l'autorité de S. Pierre et de S. Paul, qui réside dans le Pape successeur de ces deux apôtres*, absque nomine auctoris et impressionis loco. Hujus libri evulgationem subsecuta editio est alterius libri anonymi eodem idiomate impressi, cui titulus : *La Grandeur de l'Eglise Romaine établie sur l'autorité de S. Pierre et de S. Paul*, necnon epistolæ ejusdem argumenti Latino idiomate conscriptæ, ac typis excusæ, plurimis adductis atque congestis sanctorum Patrum, Summorum Pontificum, sacrorum conciliorum et doctorum locis.

« Quocirca, ne in re tanti ponderis error aliquibus mentibus Christifidelium irreperet, libris prædictis de mandato sanctissimi mature examinatis locisque adductis diligenter inspectis ac ponderatis.

« Sanctissimus, relata unanimi theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, et auditis votis eminentissimorum et reverendissimorum DD. cardinalium generalium inquisitorum, propositionem hanc : S. Petrus et S. Paulus sunt duo Ecclesiæ principes, qui unicum efficiunt. Vel sunt duo Ecclesiæ catholicæ coryphæi ac supremi duces summa inter se unitate conjuncti. Vel sunt geminus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coaluerunt. Vel sunt duo Ecclesiæ summi pastores ac præsides, qui unicum caput constituunt, ita explicatam, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum et S. Paulum sine subordinatione et subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema et regimine universalis Ecclesiæ, hæreticam censuit et declaravit. »

« Epistolam vero, ac libros prædictos, aliosque, in quibus propositio, ut supra, explicata et damnata asseritur et defenditur, tam impressos quam imprimendos, quocunque idiomate, aut quomodolibet, etiam in scriptis evulgatos vel in posterum evulgandos, Sanctitas Sua omnino damnatos et prohibitos esse voluit, prout præsenti decreto damnat et prohibet.

« Mandans, ut nemo cujuscunque gradus et conditionis existat, etiam speciali seu specialissima nota dignus, libros prædictos, aut aliquem ex illis apud se retineat aut legat, nec imprimere aut imprimi curare audeat, sub censuris et pœnis contra hujusmodi delinquentes statutis ; sed statim a præsentis decreti notitia quicunque illos habuerit, locorum ordinariis seu inquisitoribus consignare teneatur.

(19. *Propositiones quinque Jansenii, et designatio quorumdam locorum, e quibus desumptæ sunt.*

Propositio 1. Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

Jansenius in suo *Augustino*, tom. III, l. III, cap. 13, sic habet : « Ex hac indubitata doctrina quædam non parvi momenti ad hanc rem spectantia inferuntur et clarescunt : 1. Quidem esse quædam homini præcepta secundum statum et vires in quibus constitutus est, impossibilia ; 2. Non adesse semper gratiam, qua possimus, hoc est, qua illa eadem præcepta implere sufficiamus. 3. Hanc impotentiam reperiri non solum in excæcatis, obduratis et infidelibus, sed etiam fidelibus et justis, qui et fidem Christi, et charitatem justitiæ, susceperunt. 4. Hanc impossibilitatem fidelibus accidere, non tantum quando nolunt præcepta facere, sed etiam quando volunt. . . Hæc igitur omnia plenissime, planissimeque demonstrant nihil esse in S. Augustini doctrina certius ac fundatius, quam esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantum infidelibus excæcatis et obduratis, sed fidelibus quoque, et justis volentibus, conantibus, secundum præsentes, quas habent, vires sunt impossibilia, deesse quoque gratiam, qua fiant possibilia. » Hanc eamdem propositionem inculcat toto illo libro, exceptis duobus ultimis capitibus.

Propositio 2. Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Jansenius, tom. III, l. II, cap. 24, ait : « Gratiam Dei Augustinus ita victricem statuit, ut non raro dicat hominem operanti Deo per gratiam non posse resistere, » cap. 25. *Quod est perinde ac si apertissime diceret : Nunquam illa caret effectu suo* ; capit. 29. « Docent ipsimet recentiores cum omnibus istis gratiis optime consistere posse, ut voluntas iis excitata et suasa, atque prolecta

noll', quod certissimum est, illi gratiæ medicinali repugnare, quam Augustinus lapsis hominibus dari tradit. » Tom. III, l. III, cap. 1, pro titulo habet : « Nullum dari post lapsum Adami adjutorium sufficiens, quin simul sit efficax. » Et totus secundus liber fuit pro ea propositione firmanda.

Propositio 3. Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

Jansenius, tom. III, l. VI, cap. 6, ait : « Quod sola necessitas coactionis adimat libertatem. . . : demonstrari potest, » l. VIII, cap. 19, ait : « Nulla necessitas actibus voluntatis liberis formidanda est, sed sola vis, coactio et necessitas violentiæ. » Tot. l. VI, VII et VIII, non continent, nisi unam illam propositionem, prout etiam tituli ostendunt manifeste.

Propositio 4. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

Jansenius, tom. I, l. VIII, c. 6, ait : « Certum esse et indubitatum esse debere sentio, quod Massilienses præter prædicationem atque naturam, veram etiam, atque internam et actualem gratiam ad ipsam etiam fidem, quam humanæ voluntatis ac libertatis ascribunt viribus, necessariam esse fatentur. » Idem docet c. 7, 8 et seqq., eodem c., ait : « In hoc ergo proprie Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo sicut Adam, si voluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem credere posset, si vellet ; neuter tamen absque interiori gratiæ adjutorio, cujus usus, vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio et potestate ; » capit. 15 dicit : errorem Massiliensium fuisse, « quod initium fidei, orationem, gemitus et desideria, et hujusmodi ex nobis, hoc est, ex libero arbitrio prodire senserunt, et tamen gratiam etiam actualem in eorum opinione fuisse ad istos actus necessariam, cujus influxus in eorum libero relinqueretur arbitrio ; » et hic est scopus omnium librorum de hæresi Pelagiana.

Propositio 5. Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.

Jansenius, tom. III, l. III, c. 21 : « Respondetur et ad hoc argumentum, quod Christus sit Redemptor omnium, pro omnibus crucifixus et mortuus ; sicut etiam præcedentia jam olim ad nauseam usque a Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit, recentiores tanto studio trita hæreticorum arma colligere, et obsoleta recudere. » Ibidem ait : « Juxta doctrinam antiquiorum respiciendum tanquam errorem a fide catholica abhorrentem, quod Christus pro omnibus omnino passus, aut mortuus, aut pro omnibus tam generaliter sanguinem fudit. . . . Vanum est et stultum pro eo irritando vel avertendo rogare Deum, quod immutabili decreto sancitum et prædeterminatum esse jam nosti : vanum etiam pro talibus salvandis pati, mori, vanum pro talibus a perditione decreta liberandis offerre Patri vota, preces, mortem et sanguinem suum. . . Quæ sane cum in August. doctrina perspicua certaque sint, nullo modo principiis ejus consentaneum est, ut Christus Dominus pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium æterna salute mortuum esse, sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur, ex quo factum est, ut juxta summum doctorem non magis Patrem pro æterna salute ipsorum, quam pro diaboli deprecatus fuerit. » Postrema capita hujus libri III non sunt nisi hæc quinta propositio repetita.

(20. Unde dantur hic bullæ Pontificum, et modus quo singulæ hæ propositiones damnatæ sunt.

Sanctissimi D. N. Clementis XI confirmatio, et innovatio constitutionum Innocentii X et Alexandri VII, adversus Jansenianam hæresim editarum cum nonnullis declarationibus pro debita illarum observantia adjectis. Bullarii Romani, *edit. cit., tom. X, part.* I, *pag.* 145 *seqq.*

« Vineam Domini Sabaoth, quæ est catholica Ecclesia, pro commisso Nobis divinitus Apostolicæ servitutis munere custodire, atque excolere omni studio, atque industria jugiter satagentes, ea quæ a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris ad succrescentes in illa perniciosarum novitatum vepres radicitus evellendos, prudenti salubrique consilio constituta esse noscuntur, ut quibuscunque inimici hominis molitionibus dejectis, firmius semper atque exactius observentur, Apostolici muniminis nostri præsidio libenter roboramus ; atque alias desuper sollicitudinis et providentiæ nostræ partes interponimus sicut omnibus maturæ considerationis trutina perpensis ad fidelem ac tutam orthodoxæ veritatis custodiam, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii Domini nostri Jesu Christi sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

« Sane postquam fel. rec. Innocentius Papa X, prædecessor Noster per quamdam suam desuper editam constitutionem quinque famosas propositiones ex libro Cornelii Jansenii episcopi Iprensis, cui titulus Augustinus excerptas Apostolici censura judicii rite confixerat ; rec. mem. Alexander Papa VIII, etiam prædecessor Noster ad ejusmodi jam damnatos errores a Christifidelium mentibus prorsus abolendos, publicæque tranquillitatis perturbatorum subtili tectas calliditate machinationes penitus evertendas, prædictam Innocentii prædecessoris constitutionem toto illius inserto tenore, confirmavit, novarumque declarationum accessione constabilivit, sua in id pariter edita constitutione tenoris, qui sequitur, videlicet :

(21. « ALEXANDER episcopus, servus servo-

rum Dei, universis Christifidelibus salutem et Apostolicam benedictionem.

« Ad Sanctam B. Petri Sedem, et universalis Ecclesiæ regimen, inscrutabili divinæ Providentiæ dispositione, nullis nostris suffragantibus meritis, evecti, nihil Nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quam ut sanctæ fidei nostræ ac sacrorum dogmatum integritati, tradita Nobis a Deo potestate, opportune consuleremus.

« Ac licet ea, quæ Apostolicis constitutionibus abunde fuerunt definita, novæ decisionis, sive declarationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicæ tranquillitatis perturbatores illa in dubium revocare, vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iste latius divagetur, promptum Apostolicæ auctoritatis remedium censuimus non esse differendum.

« Emanavit siquidem a fel. rec. Innocentio Papa X, prædecessore Nostro constitutio et definitio tenoris, qui sequitur, videlicet :

(22. « INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, universis Christifidelibus salutem et Apostolicam benedictionem.

« Cum occasione impressionis libri, cui titulus *Augustinus* Cornelii Jansenii episcopi Iprensis, inter alias ejus opiniones orta fuerit, præsertim in Galliis, controversia super quinque ex illis, complures Galliarum episcopi apud Nos instituerunt, ut easdem propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam et perspicuam feramus sententiam : tenor vero præfatarum propositionum est prout sequitur : Prima : « Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant. » Secunda : « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. » Tertia : « Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. » Quarta : « Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei : et in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare. » Quinta : « Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino mortuum esse aut sanguinem fudisse. »

« Nos, quibus inter multiplices curas quæ animum nostrum assiduo pulsant, illa in primis cordi est, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, et tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus ac procellis, secure navigare, et ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate coram aliquibus S. R. E. card. ad id specialiter sæpius congregatis, ac pluribus in Sac. Theol. magistris, easdem quinque propositiones, ut supra, Nobis oblatas fecimus singillatim diligenter examinari, eorumque suffragia, tum voce, tum scripto relata mature consideravimus, eosdemque magistros variis cor. Nobis actis congregationibus prolixe super eisdem, ac super earum qualibet disserentes audivimus.

« Cum autem ab initio hujusmodi discussionis, ad divinum implorandum auxilium, multorum Christifidelium preces, tum privatim, tum publice indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventius, ac per Nos sollicite implorata sancti Spiritus assistentia, tandem divino numine favente ad infrascriptam devenimus declarationem et definitionem.

« Primam prædictarum propositionum : « Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus et conantibus secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant, » temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Secundam : « Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur, » hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Tertiam : « Ad merendum et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione, » hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Quartam : « Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiæ talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare, » falsam et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Quintam : « Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse, » falsam, temerariam, scandalosam et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, et hæreticam declaramus, et uti talem damnamus.

« Mandamus igitur omnibus Christifidelibus utriusque sexus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac præsenti nostra declaratione et definitione continetur, sub censuris et pœnis contra hæreticos, et eorum fautores in jure expressis.

« Præcipimus pariter omnibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis aliisque locorum ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscunque per censuras et pœnas prædictas, cæteraque juris, et facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, omnino coerceant et compescant.

« Non intendentes tamen per hanc declarationem et definitionem super prædictis quinque propositionibus factam, approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Jansenii.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1654, 31 Maii. »

« Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filii prædictas quinque propositiones, vel in libro prædicto ejusdem Cornelii Jansenii non reperiri, sed ficte, et pro arbitrio compositas esse, vel in sensu ab eodem intento non damnatas fuisse, asserere magno cum Christifidelium scandalo non reformident.

« Nos, qui omnia, quæ in hac re gesta sunt sufficienter et attente perspeximus, utpote qui ejusdem Innocentii prædecessoris jussu, dum adhuc in Minoribus constituti cardinalis munere fungeremur, omnibus illis congressibus interfuimus, in quibus Apostolica auctoritate eadem causa discussa est, ea profecto diligentia, qua major desiderari non posset, quamcunque dubitationem super præmissis in posterum auferre volentes, ut omnes Christifideles in ejus fidei unitate sese contineant, ex debito nostri pastoralis officii, ac matura deliberatione præinsertam Innocentii prædecessoris nostri constitutionem, declarationem et definitionem, harum serie confirmamus, approbamus et innovamus, et quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelii Jansenii episcopi Iprensis, cui titulus est *Augustinus*, excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio Jansenio intento damnatas fuisse declaramus et definimus, ac uti tales, inusta scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta declaratione et definitione unicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamus, ac eumdem librum sæpe dicti Cornelii Jansenii, cui titulus *Augustinus*, omnesque alios, tam manuscriptos quam typis editos, et si quos forsan in posterum edi contigerit, in quibus prædicta ejusdem Cornelii Jansenii doctrina, ut supra, damnata defenditur vel astruitur, aut defendetur vel astruetur, damnamus itidem, atque prohibemus : mandantes omnibus Christifidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo vel scripto exponant, vel interpretentur, publice vel privatim palam vel occulte imprimant, sub pœnis et censuris contra hæreticos in jure expressis ipso facto absque alia declaratione incurrendis.

« Præcipimus igitur omnibus venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, primatibus, metropolitanis, archiepiscopis, episcopis, cæterisque locorum ordinariis, ac hæreticæ pravitatis inquisitoribus, judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet, ut præinsertam ejusdem Innocentii prædecessoris constitutionem, declarationem ac definitionem, juxta præsentem nostram determinationem ab omnibus observari faciant, ac inobedientes, et rebelles prædictis pœnis, aliisque juris et facti remediis, invocato etiam, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant.

« Dat. Romæ, apud S. Mariam Majorem anno Incarn. Dom. 1656, 16 Octob. »

« Subinde vero, quo omnis Apostolicarum definitionum eludendarum aditus intercluderetur, memoratus Alexander prædecessor priscum Ecclesiæ morem secutus certam edidit formulam ab omnibus ecclesiastici ordinis, tam sæcularibus quam regularibus personis subscribendam per aliam suam hac in re promulgatam constitutionem tenoris sequentis, videlicet :

(23. « Alexander episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Regiminis Apostolici divina Providentia Nobis, quamvis immeritis, commissi ratio postulat, ut ad ea potissimum, quæ catholicæ religionis integritati et propagationi, animarumque saluti et fidelium tranquillitati consulere apta et idonea esse judicantur, animum et curam omnem, quantum licet, in Domino applicemus ; quamobrem Cornelii Jansenii hæresim in Gallia præsertim serpentem ab Innoc. X, fel. rec. prædecessore nostro fere oppressam, ad instar colubri tortuosi, cujus caput attritum est in varios gyros, et cavillationum deflexus euntem, singulari constitutione ad hunc finem edita altero assumptionis nostræ anno, exstinguere conati fuimus.

« Sed, ut multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plene consequi potuimus, ut omnes errantes in viam salutis redirent, qui tamen unicus erat votorum et curarum nostrarum scopus, quibus operam et industriam suam egregio sane studio venerabiles fratres nostri archiepiscopi et episcopi regni Galliæ, earumdem constitutionum Apostolicarum executioni præcipue intenti contulerunt, et charissimus in Christo filius noster rex christianissimus singulari pietate auxilliarem dexteram strenuo ac constantissimo animo porrexit.

« Cum autem præfatus rex christianissimus eodem religionis zelo ductus per suum in Urbe oratorem Nobis significari exponique curaverit, nullum aliud opportunius remedium pestiferæ hujus contagionis reliquiis exstirpandis adhiberi posse, quam si omnes certam formulam subscriberent nostra auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelii libro, cui titulus *Augustinus*, excerptas sincere damnarent, ac proinde illam a Nobis quantocius expediri ad quælibet effugia præcidenda, omnesque removendos obtentus, flagitaverit.

« Nos tam piis dicti regis christianissimi votis benigne annuendum esse ducentes, formulam infrascriptam ab omnibus ecclesiasticis, etiam venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis et episcopis, nec non aliis quibuscunque ecclesiastici ordinis, tam regularibus quam sæcularibus, etiam monialibus, doctoribus et licentiatis, aliisque collegiorum rectoribus atque magistris subscribi districte mandamus, idque intra tres menses a die publicationis seu notificationis præsentium, alias contra eos, qui intra terminum prædictum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus, juxta canonicas constitutiones et conciliorum decreta.

Formula a supradictis subscribenda.

« Ego N. constitutioni Apostolicæ Innocentii X, datæ die 31 Maii 1653, et constitut. Alex. VII, datæ die 16 Oct. 1656 Summorum Pontificum me subjicio, et quinque propositiones e Cornelii Jansenii libro, cui nomen *Augustinus*, excerptas, et in sensu ab eodem auctore intento, prout illas per dictas constitutiones Sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, et ita juro; sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Evangelia.

« Decernentes insuper, præsentes litteras semper, et perpetuo validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenos, et integros effectus sortiri et obtinere; sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos ubique judicari et definiri debere, sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate; ac irritum et inane, si secus super his a quocunque quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopis, aliisque locorum ordinariis committimus et mandamus, ut singuli in suis diœcesibus ac locis suæ jurisdictioni subjectis, præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque exsequantur, et exsecutioni mandari et observari ab omnibus curent, et inobedientes quoscunque per sententias et pœnas, aliaque juris et facti remedia, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino compellant.

« Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, manu notarii publici subscriptis et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram constitutionem et ordinationem infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno 1664, 15 Februarii. »

« Sic equidem causa finita est; non tamen sic, ut par erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus: neque enim defuere, nec adhuc desunt homines veritati non acquiescentes, et nunquam Ecclesiæ contradicendi finem facientes, qui variis distinctionibus, seu potius effugiis ad circumventionem erroris excogitatis, Ecclesiam ipsam turbare, eamque interminatis quæstionibus, quantum in ipsis est, involvere et implicare conantur, quodque deterius est, ipsamet Apostolicæ Sedis decreta redarguendis eorum pravis sensibus condita, ac præsertim quasdam piæ mem. Clementis Papæ IX, die 19 Januarii 1669, ad quatuor Galliæ episcopos, nec non binas similis mem. Innocentii Papæ XII etiam prædecessorum nostrorum, die 6 Feb. 1694, et die 24 Novembris 1696, ad episcopos Belgii in forma brevis respective datas litteras in erroris sui patrocinium advocare, temerario plane ausu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens prædecessor, qui eisdem suis litteris se Innocentii X et Alexandri VIII prædecessorum constitutionibus supradictis firmissime inhærere, ac a dictis quatuor episcopis veram et totalem obedientiam, adeoque formulæ a præfato Alexandro prædecessore, sicut præmittitur, editæ sincere per eos subscribi voluisse declaravit, aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem, quam nullam prorsus se unquam admissurum fuisse protestatus fuit, re ipsa admisisset; dictus vero Innocentius XII, prædecessor, dum sapienter ac provide prædictas quinque propositiones ex memorato libro Jansenii excerptas in sensu obvio, quem ipsamet propositionum verba exhibent ac præseferunt, damnatas esse pronuntiavit, non eo ipsomet obvio sensu, quem in Jansenii libro habent, quive ab eodem Jansenio intentus ac a præfatis Innocentio X et Alexandro VII prædecessoribus damnatus fuit, sed de alio quopiam diverso sensu cogitasset, dictasque Innocentii X et Alexandri VII prædecessorum constitutiones temperare, refringere, aut alio quovis modo immutare voluisset, iisdem ipsis litteris, quibus eas in suo robore fuisse et esse, seque illis firmiter inhærere verbis apertissimis asserebat.

« Præterea iidem inquieti homines, sparsis undequaque scriptionibus ac libellis exquisita ad fallendum arte compositis, non sine gravi Apostolicæ Sedis injuria, maximoque totius Ecclesiæ scandalo docere non sunt veriti, ad obedientiam præfatis Apostol. constitutionibus debitam non requiri, ut quis prædicti Janseniani libri sensum in antedictis quinque propositionibus, sicut præmittitur, damnatum, interius ut hæreticum damnet, sed satis esse, si ea de re obsequiosum (ut ipsi vocant) silentium teneatur. Quæ quidem assertio, quam absurda sit, et animabus fidelium perniciosa, satis apparet, dum fallacis hujus doctrinæ pallio non deponitur error, sed absconditur, vulnus tegitur, non curatur, Ecclesiæ illuditur, non paretur: et lata demum filiis inobedientiæ via sternitur ad fovendam silentio hæresim, dum ipsam Jansenii doctrinam, quam ab Apostolica Sede damnatam Ecclesia universalis exhorruit, adhuc interius abjicere, et corde improbare detrectent.

« Quin etiam eo impudentiæ nonnullos devenisse compertum est, ut veluti naturalis honestatis, nedum Christianæ sinceritatis obliti asserere non dubitaverint, præfatæ formulæ a memorato Alexandro prædecessore præscriptæ subscribi licite posse etiam ab iis, qui interius non judicant prædicto Jansenii libro doctrinam hæreticam contineri; quasi vero contra quam scriptum est: *Qui loquitur veritatem in corde suo* (*Psal.* XIV, 3). Et: *Qui jurat proximo suo, et*

non decipit (*Ibid.* 4); hujusmodi erroris sectatoribus liceat Ecclesiam ipsam jurejurando decipere, simul Apostolicæ Sedis providentiam fallere, dum ejusdem formulæ conceptis verbis loquuntur quod Ecclesia loquitur, quod tamen sentit ipsa, non sentiunt: seque parere constitutionibus Apostolicis profitentur, quibus animo contradicunt.

« Hinc est, quod Nos ad opportunum et efficax tam exitiali morbo, qui ut cancer serpit, et quotidie in deterius vergit, remedium adhibendum, non minus demandatæ Nobis omnium Ecclesiarum sollicitudinis debito, quam plurimorum venerabilium fratrum nostrorum diversarum partium, ac præsertim regni Galliarum, episcoporum zelo ac precibus excitati, ne hujusmodi pravi homines catholicæ Ecclesiæ pacem subvertere impune pergant, et simplicium, ac pusillorum mentibus imponere, docentes quæ non oportet; neve ullus apud eos quoque, qui bona, ut aiunt, fide ac falsis rumoribus decipi se fortasse patiuntur, de mente ac sententia Apostolicæ Sedis amplius ambigendi supersit locus, divino prius tam privatis nostris, quam publice indictis precibus implorato præsidio, ac re mature discussa, de nonnullorum venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, auditisque complurium in sacra theologia magistrorum suffragiis, primo quidem præinsertas Innocentii X et Alexandri VII prædecessorum constitutiones, omniaque, et singula in iis contenta, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus et innovamus.

« Ac insuper, ut quævis in posterum erroris occasio penitus præcidatur, atque omnes catholicæ Ecclesiæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solum (nam et impii in tenebris conticescunt), sed et interius obsequendo quæ vera est orthodoxi hominis obedientia, condiscant, hac nostra perpetuo valitura constitutione, obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ut præfertur, ab omnibus Christifidelibus, ut hæreticum, non ore solum, sed corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo, credulitate supradictæ formulæ subscribi licite posse, ita ut, qui secus, aut contra quoad hæc omnia et singula senserint, prædicaverint, verbo vel scripto docuerint aut asseruerint, tanquam præfatarum Apostolicarum constitutionum transgressores omnibus et singulis illarum censuris et pœnis omnino subjaceant, eadem auctoritate Apostolica decernimus, declaramus, statuimus et ordinamus.

« Decernentes pariter easdem præsentes et præinsertas litteras semper, et perpetuo validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere; sicque per quoscunque judices ordinarios et delegatos, ubique judicari et definiri debere, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Quocirca venerabilibus fratribus archiepiscopis, aliisque locorum ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis inquisitoribus et judicibus ecclesiasticis, ad quos pertinet, committimus et mandamus, ut singuli in suis respective diœcesibus ac locis suæ jurisdictioni subjectis, ipsas præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque exsequantur, et exsecutioni mandari et observari ab omnibus curent et inobedientes, et rebelles quoscunque per censuras et pœnas præfatas, aliaque juris et facti remedia, appellatione postposita, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

« Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, decreti, declarationis, statuti et ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem, anno 1705, 16 Julii. »

(24. *Decretum SS. D. N. Alexandri VII, de propositionibus* 6, *a regularibus Mendicantibus diœcesis Andegavensis Apostolicæ Sedi oblatis fer.* v, *die* 30 *Januar.* 1659.

In congregatione generali S. Romanæ et universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo domino nostro domino Alexandro divina Providentia Papa VII; ac eminentis. et reverendissimis DD. S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in universa republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum nuper a regularibus Mendicantibus diœcesis Andegaven., judicio Sedis Apostolicæ (ad quam duntaxat controversias fidei ac morum universalis Ecclesiæ pertinet definire) infra insertæ propositiones fuerint oblatæ, de mandato sanctissimi domini nostri domini Alexandri divina Providentia Papæ VII, plurium theologorum et canonistarum a Sanctitate Sua ad id specialiter deputatorum examini sunt commissæ, quo peracto, et relata Sanctitati Suæ unanimi eorumdem theologorum, atque canonistarum censura, idem sanctissimus, auditis votis eminentissimorum et reverendissimorum DD. cardinalium generalium inquisitorum, easdem propositiones, prout infra qualificatas, auctoritate Apostolica decla-

ratas decrevit, et tales ab omnibus haberi præcepit.

1. Conc. Trident. non obligat regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab episcopis, ut sæcularium confessiones audire possint, neque ex illius concilii auctoritate privilegia regularium restringi possunt, cum in Gallia receptum non sit, præterquam in decisionibus fidei, neque etiam bulla Pii IV, pro confirmatione illius concilii promulgata.

Est falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim et schisma inducens, sacro concilio Tridentino et Sedi Apostolicæ injuriosa.

2. Ubi concilium Tridentinum est receptum, non possunt episcopi restringere vel limitare approbationes, quas regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque illas ulla ex causa revocare. Quin imo ordinum Mendicantium religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur; etsi ab episcopis religiosi non probentur, rejectio illa tantumdem valet, ac si approbatio concessa fuisset.

Complexe accepta est falsa, temeraria, scandalosa et erronea.

3. Regulares ordinum Mendicantium semel approbati ab uno episcopo ad confessiones audiendas in sua diœcesi, habentur pro approbatis in aliis diœcesibus, nec nova episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi a peccatis episcopo reservatis, etiamsi ab episcopis auctoritas ipsis indulta non fuerit.

Quoad primam partem est falsa, et saluti animarum perniciosa; quoad secundam partem est falsa, auctoritati episcoporum et sedis apostolicæ injuriosa.

4. Nullus in foro conscientiæ parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam confessionem, nec ad missas parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catechesibus annuntiantur et docentur.

Quoad primam et secundam partem simpliciter accepta est erronea et temeraria; suppositis vero privilegiis apostolicis, nullam meretur censuram. Et quoad tertiam partem de auditione verbi Dei servetur dispositio sacri concilii Tridentini.

5. Talem legem in hac materia nec episcopi, nec concilia provinciarum vel nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis aut ecclesiasticis censuris mulctare possunt.

Suppositis itidem privilegiis apostolicis, nullam meretur censuram; verum ista non est prædicanda, nec publice docenda, prout nec præcedens quarta.

6. Regulares mendicantes petere possunt licite a judicibus sæcularibus, ut injungant episcopis, quatenus ipsis mandata concedant ad prædicandum in Adventu et Quadragesima. Quod si renuant facere episcopi, decretum judicum sæcularium tantumdem valet, ac si permissio dictis religiosis concessa fuisset.

Est falsa, erronea et in hæresim ac schisma inducens.

Hanc ergo qualificationem et declarationem a cunctis tenendam, sequendam, et in praxi observandam esse, Sanctitas Sua declaravit et mandavit sub pœnis contra schismaticos, temerarios, seditiosos, ac de hæresi suspectos respective impositis. Contrariis quibuscunque non obstantibus, etc.

(25. *Alexandri divina Providentia Papæ VII, decretum adversus propositiones 28 scandalosas et perniciosas in praxi.*

Feria v, *die* 24 *Septembris* 1665, *in congregatione generali sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis*, etc.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, et animarum perniciem inferentes partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, et summam illam luxuriantium ingeniorum licentias in dies excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab evangelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, et quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa lataque, per quam itur ad perditionem, via pro pastorali sollicitudine in rectam semitam avocaret, earumdem opinionum examen pluribus in sacra theologia magistris, et deinde eminentissimis et reverendissimis DD. cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus serio commisit; qui tantum negotium strenue aggressi, eique sedulo incumbentes, et mature discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, bullam *Cœnæ* solum prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Julii in consistorio sacræ congregationis eminent. cardinalium visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali con-

fessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.

9. Post decretum Urbani potest sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopis reservatis non obtenta ad id episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari, episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario.

17. Est licitum religioso vel clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni publice, et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio a S. Pio V, imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quod sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens : Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat rejectam esse a Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.

« Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenditur, interea idem sanctissimus, re mature considerata statuit et decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet, ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

« Insuper districte in virtute sanctæ obedientiæ et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac status etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant. »

(26. *Alexandri divina Providentia Papæ VII decretum adversus propositiones alias scandalosas et in praxi perniciosas.*

Feria v, die 18 *Martii* 1666, *in generali congregatione sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis*, etc.

Sanctissimus D. N. post latum decretum die 24 Septemb. proxime elapsi, quo viginti octo propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo et accurate usque ad hanc diem, infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in sacra theologia magistros, ac per eminentissimos et reverendissimos DD. cardinales adversus hæreticam pravitatem generales inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea beneficiatus de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ regularibus, et revocatæ a Paulo V, hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo *regalo*, dum, deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum, adhibita diligentia, corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem sanctissimus statuit ac decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet; ita ut quicunque illas, etc., *ut in priori decreto*.

Insuper districte in virtute S. Obedientiæ, etc., *ut in priori decreto*.

(27. ***Innocentii divina Providentia Papæ XI, decretum contra propositiones* 65, *scandalosas, et in praxi perniciosas*.**

Feria v, *die* 2 *Martii* 1679, *in generali congregatione sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis*, etc.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI, prædictus, ovium sibi a Deo creditarum saluti sedulo incumbens et salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis a fel. record. Alexandro VII., prædecessore suo inchoatum, prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, et partim noviter adinventas, theologorum plurium examini, et deinde eminentissimis et reverendissimis dominis cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus subjecit : Quibus propositionibus sedulo et accurate sæpius discussis, eorumdem eminentissimorum cardinal. et theol. votis per Sanctitatem Suam auditis : Idem sanctiss. D. N. re postea mature considerata, statuit et decrevit pro nunc sequentes propositiones, et unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum, tanquam scandalosas, in praxi perniciosas esse damnandas, sicuti eas damnat et prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, et Sanctitati Suæ quomodolibet, et ex quacunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem, de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui, et ita vix ali-

quis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocunque alio fine, juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi quam legatario contra injuste impedientem, ne vel hæreditas adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut et jus habenti in cathedram vel præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fetum, quandiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulæ domesticæ possunt occulte heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam et falso crimine elidere.

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat: et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias promovent, concilium, vel primo videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdictam, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, ideoque sufficit in confessione dicere se fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens confessio et communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi, versatur, quam potest et non vult omittere, quinimo directe, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, status, et dignitatis illas, vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative, publice aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute sanctæ Obedientiæ et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus doctores seu scholastici, aut alii quicunque in posterum se abstineant, et ut paci et charitati consulatur, idem sanctissimus in virtute sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censura et nota, nec non a quibuscunque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos hinc inde controvertuntur, donec a S. Sede super iisdem propositionibus judicium proferatur.

(28. *Condemnatio duarum thesium de omnipotentia donata et subjecta creaturæ, feria* v, *die* 23 *Novembris* 1679.

In congregatione generali sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostol. Montis Quirinalis coram S. S. D. N. Innoc. div. Prov. P. P. XI, ac emin. et rev. dominis S. R. E. cardinalibus, in tota rep. Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum supradictis emin. et reverendis. D. D. delatæ fuerint hæ duæ propositiones:

1. Deus donat nobis omnipotentiam suam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam aut librum.

2. Deus subjicit nobis suam omnipotentiam.

« Eorumdem jussu per theologos ad id specialiter deputatos S. S. D. N. relatæ, et coram Sua Sanctitate propositæ una cum votis emin. et rev. S. R. E. cardinalium, Sanctitas Sua decrevit et mandavit, ut ambæ propositiones prohiberentur, sicut eas præsenti decreto damnat et prohibet, ut temerarias ad minimum, et novas, mandatque, ne quis deinceps cujuscunque sit gradus, ordinis aut conditionis, illas vel illarum alterutram audeat imprimere vel imprimi facere, sive scriptis, sive etiam oretenus docere vel asserere, sub pœnis et censuris in indice librorum prohibitorum contentis, aliisque Sanctitati Suæ bene visis. »

(29. *Prohibitio de usu scientiæ ex confessione acquisitæ. Feria* IV, *die* 18 *Novembris* 1682.

«In generali congregatione S. Romanæ et universalis Inquisitionis habita in conventu S. Mariæ supra Minervam coram eminentis. et reverendis. D. D. S. R. E. cardinalibus, in tota Repub. Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

« Prævia matura consultatione dominorum consultorum facta fuit discussio sequentis propositionis. »

Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione et gravamine pœnitentis, nisi aliud multo majus ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur.

« Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisita cum gravamine pœnitentis, seclusa quacunque revelatione atque in casu, quo multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur, statuerunt dictam propositionem, quatenus admittit usum dictæ scientiæ cum gravamine pœnitentis omnino prohibendam esse, etiam cum dicta explicatione, sive limitatione, et præsenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice aut privatim docere, aut defendere, sub pœnis arbitrio sacræ congregationis infligendis; mandantes etiam universis sacramenti Pœnitentiæ ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant. »

(30. *Constitutio Innocentii XI, proscribentis octo et sexaginta theses, quæ prætextu orationis Quietis a Michaele de Molinos docebantur*, Bullarii Romani, *edit. cit.*, *tom. VIII*, *pag.* 441.

INNOCENTIUS, episcopus, etc.

Cœlestis pastor Christus Dominus, ut jacentem in tenebris mundum, variisque gentium erroribus involutum a potestate diaboli, sub qua misere post lapsum primi parentis tenebatur, sua ineffabili miseratione liberaret, carnem sumere, et in ligno crucis chirographo redemptionis nostræ affixo, in testimonium suæ in nos charitatis, sese hostiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus est, mox rediturus in cœlum, Ecclesiam catholicam sponsam suam, tanquam novam civitatem sanctam Hierusalem descendentem de cœlo non habentem rugam, neque maculam, unam, sanctamque in terris relinquens, armis potentiæ suæ contra portas inferi circumvallatam, Petro apostolorum principi et successoribus ejus regendam tradidit, ut doctrinam ab ipsius ore haustam, sartam tectamque custodirent, ne oves pretioso sanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue beato Petro mandasse sacræ litteræ docent : cui enim apostolorum, nisi Petro, dixit : *Pasce oves meas*, et rursus : *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos?* (*Luc.* XXII, 32.) Quare Nobis, qui non nostris meritis, sed inscrutabili Dei omnipotentis consilio in ejusdem Petri cathedra, pari potestate sedemus, semper fixum in animo fuit, ut populus Christianus eam sectaretur fidem, quæ a Christo Domino per apostolos suos perpetue, et nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipse usque ad sæculi consummationem permansuram esse promisit.

Cum igitur ad apostolatum nostrum relatum fuisset, quemdam Michaelem de Molinos prava dogmata, tum verbo, tum scripto docuisse, et in praxim deduxisse, quæ prætextu orationis quietis, contra doctrinam et usum a sanctis Patribus ab ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis receptum, fideles a vera religione et a Christianæ pietatis puritate in maximos errores, et turpissima quæque inducebant : Nos, cui cordi semper fuit ut fidelium animæ Nobis ex alto commissæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum salutis portum tuto pervenire possint legitimis præcedentibus indiciis, prædictum Michaelem de Molinos carceribus mancipari mandavimus. Deinde coram Nobis et venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus in tota Republica Christiana generalibus inquisitoribus Apostolica auctoritate specialiter deputatis, auditis pluribus in sacra theologia magistris, eorumque suffragiis, tum voce, tum scripto susceptis, matureque perpensis, implorata etiam sancti Spiritus assistentia, cum prædictorum fratrum nostrorum unanimi voto ad damnationem infrascriptarum propositionum ejusdem Michaelis de Molinos, a quo fuerunt pro suis recognitæ, et de quibus propositionibus tanquam a se dictatis, scriptis, communicatis et creditis, ipse convictus, respective confessus fuerat, ut latius in processu et decreto de mandato nostro lato die 28 Augusti præsentis anni 1687, devenire, ut infra, decrevimus.

Propositiones 68.

1. Oportet hominem suas potentias annihilare ; et hæc est via interna.

2. Velle operari active, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus Agens ; et ideo

opus est, seipsum in Deo totum, et totaliter derelinquere, et postea permanere velut corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo sunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis est gratiæ inimica, impeditque Dei operationes et veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis sine nobis.

5. Nihil operando anima se annihilat, et ad ipsum principium redit, et ad suam originem, quæ est essentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizata, et Deus tunc in se ipso remanet, quia tunc non sunt amplius duæ res unitæ, sed una tantum, et hac ratione Deus vivit et regnat in nobis, et anima se ipsam annihilat in esse operativo.

6. Via interna est illa, qua non cognoscitur nec lumen, nec amor, nec resignatio, et non oportet Deum cognoscere, et hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare nec de præmio, nec de punitione, nec de paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de æternitate.

8. Non debet velle scire, an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate resignata maneat, nec ne, nec opus est ut velit cognoscere suum statum, nec proprium nihil, sed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet anima reminisci, nec sui, nec Dei, nec cujuscunque rei; et in via interna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones, et ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios scandalizet, non est necessarium reflectere, dummodo non adsit voluntas scandalizandi, et ad proprios defectus non posse reflectere gratia Dei est.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur, nec ne, non est opus reflectere.

12. Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de paradiso, nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem expurgare debet.

13. Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio, et cura de omni re nostra, et relinquere, ut faciat in nobis suam divinam voluntatem.

14. Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat, quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis et electionis, et est velle, quod divina voluntas nostræ conformetur, et non quod nostra divinæ. Et illud Evangelii: *Petite, et accipietis* (*Joan.* XVI, 24), non est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujusmodi animæ eo perveniunt, ut non possint a Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, quia utrumque est actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita, quia melius est divinæ justitiæ satisfacere, quam divinam misericordiam quærere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit, et istud ab amore nostri interessato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, et eidem relicta cura et cognitione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria, et si natura commovetur, oportet sinere, ut commoveatur, quia est natura.

18 Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus et propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu et veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat vere Deum.

20. Asserere, quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, et per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur, ejus locutio est operatio et semper in anima operatur, quando hæc suis discursibus, cogitationibus et operationibus eum non impedit.

21. In oratione opus est manere in fide obscura et universali cum quiete et oblivione cujuscunque cogitationis particularis ac distinctæ attributorum Dei, ac Trinitatis, et sic in Dei præsentia manere ad illum adorandum et amandum, eique inserviendum, sed absque productione actuum; quia Deus in his sibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non est actus a creatura productus, sed est cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura se habere non cognoscit, nec postea cognoscit illam se habuisse, et idem dicitur de amore.

23. Mystici cum S. Bernardo in Scala claustralium distinguunt quatuor gradus, lectionem et meditationem, orationem et contemplationem infusam; qui semper in primo sistit, nunquam ad secundum pertransit; qui semper in secundo persistit, nunquam ad tertium pervenit, quia est nostra contemplatio acquisita, in qua per totam vitam persistendum est; dummodo Deus animam non trahat, absque eo quod ipsa id exspectet, ad contemplationem infusam: et hac cessante, anima regredi debet ad tertium gradum, et in ipso permanere, absque eo quod amplius redeat ad secundum aut primum.

24. Qua'escunque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, sanctos, fidem et sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia et resignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei: imo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis divinæ voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus, et dormiatur, nihilominus fit oratio et contemplatio actualis; quia oratio et resignatio.

resignatio et oratio idem sunt, et dum resignatio perdurat, perdurat et oratio.

26. Tres illæ viæ, purgativa, illuminativa et unitiva sunt absurdum maximum, quod dictum fuerit in mystica, cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat et amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quærit Deum, sed seipsum, et male agit, cum eam desiderat, et eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris quam in diebus solemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est, siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo et virtute, et frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30. Totum sensibile, quod experimur in vita spirituali, est abominabile, spurcum et immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a sensibus cognosci. Opus est amittere virtutes.

32. Nec ante, nec post communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro istis animabus internis) quam permanentia in solita resignatione passiva, quæ modo perfectiore supplet omnes actus virtutum, qui fieri possunt, et fiunt in via ordinaria; et si hac occasione communionis insurgunt motus humiliationis, aut gratiarum actionis, reprimendi sunt, quoties non dignoscatur eos esse ex impulsu speciali Dei; alias sunt impulsus naturæ nondum mortuæ.

33. Male agit anima, quæ procedit per hanc viam internam, si in diebus solemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in se devotum aliquem sensum; quoniam animæ internæ omnes dies sunt æquales, omnes festivi; et idem dicitur de locis sacris, quia hujusmodi animabus omnia loca æqualia sunt.

34. Verbis et lingua gratias agere Deo non est pro animabus internis, quæ in silentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; et quo magis Deo se resignant, et experiuntur se non posse orationem Dominicam, seu *Pater noster* recitare.

35. Non convenit animabus hujus viæ internæ, quod faciant operationes etiam virtuosas ex propria electione et activitate, alias non essent mortuæ; nec debent elicere actus amoris erga B. V. sanctos aut humanitatem Christi, quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa.

36. Nulla creatura, nec B. V. nec sancti sedere debent in nostro corde, quia solus Deus vult illud occupare et possidere.

37. In occasione tentationum etiam furiosarum non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum, sed debet in supradicto amore et resignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave est et infructuosum, ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera et pœnitentiæ, quas peregerunt sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæsionem.

40. B. Virgo nullum unquam opus exterius peregit, et tamen fuit sanctis omnibus sanctior; igitur ad sanctitatem perveniri potest absque opere exteriori.

41. Deus permittit et vult ad nos humiliandos et ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, dæmon violentiam inferat earum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia et sine mentis offuscatione, movendo physice illarum manus, et alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata, quia his non adest consensus.

42. Potest dari casus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum personarum, scilicet maris et feminæ, et ex parte utriusque sequatur actus.

43. Deus præteritis sæculis sanctos efficiebat tyrannorum ministerio, nunc vero eos efficit sanctos ministerio dæmonis, qui causando in eis prædictas violentias, facit, ut illi se ipsos magis despiciant, atque annihilent, et se Deo resignent.

44. Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex dæmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi dæmonis violentiam in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, hoc facio* (*Rom.* VII, 15.)

46. Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, et eam ad veram transformationem et unionem perducendam, nec alia superest via facilior et tutior.

47. Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo, et etiamsi sequantur pollutiones et actus obsceni propriis manibus, et etiam pejora, non opus est se ipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia et timores, quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, et acquiritur sancta libertas; et præ omnibus non opus est hæc confiteri, et sanctissime fit non confitendo, quia hoc pacto superatur dæmon, et acquiritur thesaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, suadet deinde gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur, unde ad ejus vires enervandas melius est ea non confiteri, quia non sunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia dæmonis se propriis manibus polluebat eodem tempore, quo mundas habebat ad Deum preces (sic interpretando locum ex cap. XVI *Job*).

50. David, Jeremias, et multi ex sanctis prophetis hujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In sacra Scriptura multa sunt exempla

violentiarum ad actus externos peccaminosos, ut illud de Samsone, qui per violentiam se ipsum occidit cum Philistæis, conjugium iniit cum alienigena, et cum Dalila meretrice fornicatus est, quæ alias etiam prohibita et peccata fuissent: de Juditha, quæ Holopherni mentita fuit; de Eliseo, qui pueris maledixit; de Elia, qui combussit duces cum turmis regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel dæmonum ministerio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ etiam impuræ absque mentis offuscatione accidunt, tunc anima Deo potest uniri, et de facto semper magis unitur.

53. Ad cognoscendum in praxi, an aliqua operatio in aliis personis fuerit violenta, regula, quam de hoc habeo, nedum sunt protestationes animarum illarum, quæ protestantur se dictis violentiis non consensisse, aut jurare non posse, quod in iis consenserint, et videre quod sint animæ, quæ proficiunt in via interna; sed regulam sumerem a lumine quodam actuali cognitione humana, ac theologica superiore, quod me certo cognoscere facit cum interna certitudine, quod talis operatio est violenta, et certus sum, quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, et mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo, quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando, eodem tempore animam certam reddit, quod ipse sit, qui revelat, et anima in contrarium non potest dubitare.

54. Spirituales viæ ordinariæ in hora mortis se delusos invenient, et confusos, et cum omnibus passionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etsi multa cum sufferentia, ad purgandas et exstinguendas omnes passiones, ita quod nihil amplius sentitur, nihil; nec ulla sentitur inquietudo, sicut corpus mortuum, nec anima se amplius commoveri sinit.

56. Duæ leges, duæ cupiditates, animæ una, et amoris proprii altera, tandiu perdurant, quandiu perdurat amor proprius: unde quando hic purgatus est, et mortuus, ut fit per viam internam, non adsunt amplius illæ duæ leges, et cupiditates, nec alterius lapsus aliquid incurritur, nec aliquid sentitur amplius, nequidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquisitam pervenitur ad statum non faciendi amplius peccata mortalia nec venialia.

58. Ad hujusmodi statum pervenitur non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna sejuncta est a confessione, a confessariis et a casibus conscientiæ, a theologia et philosophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt et eo perveniunt, ut sint mortuæ, Deus confessionem aliquando efficit impossibilem, et supplet ipse tanta gratia præservante, quantam in sacramento reciperent, et ideo hujusmodi animabus non est bonum in tali casu ad sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia id est illis impossibile.

61. Anima cum ad mortem mysticam pervenit, non potest amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, et Deus illi eam abstulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum statum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem sensuum: quinimo signum, quod quis in statu nihilitatis maneat, id est mortis mysticæ, est si sensus exteriores non repræsentent amplius res sensibiles, unde sint, ac si non essent, quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus se ad eas applicet.

64. Theologus minorem dispositionem habet, quam homo rudis ad statum contemplativi. Primo, quia non habet fidem adeo puram; secundo, quia non est adeo humilis; tertio, quia non adeo curat propriam salutem; quarto, quia caput refertum habet phantasmatibus, speciebus, opinionibus et speculationibus, et non potest in illum ingredi verum lumen.

65. Præpositis obediendum est in exteriore, et latitudo voti obedientiæ religiosum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter se habet, quo solus Deus et director intrant.

66. Risu digna est nova quædam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab episcopo: quod si episcopus non sit capax, anima ipsum cum suo directore adeat; novam dico doctrinam, quia, nec sacra Scriptura, nec canones, nec bullæ, nec sancti, nec auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt, quia Ecclesia non judicat de occultis, et anima jus habet eligendi quemcunque sibi benevisum.

67. Dicere quod internum manifestandum est exteriori tribunali præpositorum, et quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis et propriis animabus præjudicant his deceptionibus et simulationibus.

68. In mundo non est facultas, nec jurisdictio ad præcipiendum, ut manifestentur epistolæ directoris quoad internum animæ, et ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus Satanæ.

Quas quidem propositiones tanquam hæreticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianæ disciplinæ relaxativas et eversivas, et seditiosas respective: ac quæcunque super iis verbo, scripto, typis emissa, pariter cum voto eorumdem fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium et inquisitorum generalium damnavimus, circumscripsimus, et abolevimus: deque eisdem, et similibus omnibus, et singulis posthac quoquo modo loquendi, scribendi, disputandi, easque credendi, tenendi, do-

cendi, aut in praxim reducendi, facultatem quibuscunque interdiximus et contrafacientes omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, officiis ipso facto perpetuo privavimus, et inhabiles ad quæcunque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipso innodavimus, quo nonnisi a nobis et a Romanis Pontificibus successoribus nostris valeant absolvi; præterea eodem nostro decreto prohibuimus et damnavimus omnes libros, omniaque opera, quocunque loco, et idiomate impressa, nec non omnia manuscripta ejusdem Michaelis de Molinos, vetuimusque, ne quis cujuscunque gradus, conditionis, vel status, etiam speciali nota dignus, audeat sub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, sive sub eisdem verbis, sive sub æqualibus aut æquipollentibus, sive absque nomine, seu ficto, aut alieno nomine ea imprimi facere, neque impressa, seu manuscripta legere, vel apud se retinere, sed ordinariis locorum aut hæreticæ pravitatis inquisitoribus statim tradere et consignare teneantur sub eisdem pœnis superius inflictis, qui ordinarii et inquisitores statim ea igni comburi faciant. Tandem ut prædictus Michael de Molinos ob hæreses, errores et turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum, et ipsius emendationem plecteretur, lecto in eadem nostra congregatione toto processu, et auditis dilectis filiis consultoribus nostræ sanctæ Inquisitionis officii, in sacra theologia et in jure Pontificio magistris, cum eorumdem venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium unanimi voto, dictum Michaelem de Molinos tanquam reum convictum et confessum respective, et uti hæreticum formalem, licet pœnitentem, in pœnam arcti et perpetui carceris, et ad peragendas alias pœnitentias salutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipsum emittenda, servato juris ordine, damnavimus, mandantes, ut die et hora præfigendis in ecclesia Sanctæ Mariæ supra Minervam hujus almæ Urbis, præsentibus omnibus venerabilibus fratribus nostris, S. R. E. cardinalibus, et Romæ curiæ nostræ prælatis, universoque populo ad id etiam per concessionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor processus, stante in suggestu eodem Michaele de Molinos, una cum sententia inde secuta legeretur, et postquam idem de Molinos, habitu pœnitentiæ indutus, prædictos errores, et hæreses publice abjurasset, facultatem dedimus dilecto filio nostro sancti officii commissario, ut eum a censuris, quibus innodatus erat, in forma Ecclesiæ consueta absolveret; quæ omnia in exsecutionem dictæ nostræ ordinationis die 3 Septembris labentis anni solemniter adimpleta sunt.

Et licet supernarratum decretum de mandato Nostro latum ad majorem fidelium cautelam typis editum publicis locis affixum et divulgatum fuerit; nihilominus ne hujus Apostolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri possit, utque populus Christianus catholica veritate instructior per viam salutis incedere valeat, prædecessorum nostrorum Summorum Pontificum vestigiis inhærentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione supradictum decretum denuo approbamus, confirmamus, et debitæ exsecutioni tradi mandamus, iterum supradictas propositiones definitive damnantes et reprobantes, librosque, et manuscripta ejusdem Michaelis de Molinos prohibentes et interdicentes sub eisdem pœnis et censuris contra transgressores latis et inflictis.

Decernentes, etc. Nulli ergo omnino hominum, etc.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1687, XII Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno duodecimo.

(31. *Alexandri divina providentia Papæ VIII decretum contra duas propositiones*. Bullarii Romani, *edit. cit.*, *tom. IX*, *pag.* 96. *Feria* V, *die* 24 *Augusti* 1690.

Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII, non sine magno animi sui mœrore audivit duas theses, seu propositiones, unam denuo, et in majorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere, et cum sui pastoralis officii munus sit oves sibi creditas a noxiis pascuis avertere, et ad salutaria semper dirigere, dictarum thesium sive propositionum examen pluribus in sacra theologia magistris, et deinde eminentiss. et reverendiss. DD. cardinalibus inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries, re mature discussa, infrascriptis thesibus seu propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative; « hinc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis. »

2. Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali et rectæ rationi; theologicum vero et mortale est transgressio libera divinæ legis; philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis sanctissimus omnibus plene et mature consideratis, primam thesim seu propositionem declaravit hæreticam, et uti talem damnandam et prohibendam esse, sicuti damnat et prohibet sub censuris et pœnis contra hæreticos et eorum fautores in jure expressis. Secundam thesim seu propositionem declaravit scandalosam, temerariam et piarum aurium offensivam, et erroneam, et uti talem damnandam et prohibendam esse, sicuti damnat et prohibet, ita ut quicunque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputa-

verit publice, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictam thesim seu propositionem ad praxim deducant.

(32. *Decretum S. D. N. Alexandri VIII, contra propositiones* 31, *tom. eod., pag.* 96 *seq. Feria v, die* 7 *Decembris* 1690.

Sanctissimus D. N. Alexander divina Providentia Papa VIII prædictus pro pastorali cura ovium a Christo Domino sibi commissa, de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, et pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta propositionum examen pluribus in sacra theologia magistris, deinde eminentissimis et reverendissimis cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, atque sedulo, ac pluries incumbentes super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem 31 *sunt infrascriptæ, videlicet :*

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali et voluntate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ; hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et solis fidelibus.

5. Pagani, Judæi, hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum, adeoque hinc recte inferes in illis esse voluntatem nudam et inermem sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere : *A gratia sufficienti libera nos, Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necesse est infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem et disconvenientiam cum natura sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum, mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, et etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, et pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex et præscriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet; nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi et incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mistionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat a B. M. V. die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, et quod Filius, qui offerebatur etiam macula Matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus : *In nomine Patris*, etc., prætermissis illis : *Ego te baptizo.*

28. Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit : *Non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis, et toties convulsa est assertio

de Pontificis Romani supra concilium œcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendi infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam.

31. Bulla Urbani VIII *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus mature consideratis, idem sanctissimus statuit et decrevit 31 supradictas propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, erroneas, schismaticas et hæreticas respective, esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat et prohibet, ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute S. Obedientiæ et sub interminatione divini judicii, prohibet omnibus Christifidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen S. Sua per hoc decretum alias propositiones in majori numero, ultra supradictas 31 jam exhibitas, et in hoc decreto non expressas, approbare. »

(33. *Breve Innocentii XII, proscribentis tres et viginti theses, quæ prætextu amoris erga Deum purissimi in Galliis docebantur*, Bullar. Roman., *edit. citat., tom. IX, pag.* 499 *seqq.*

INNOCENTIUS Papa XII, etc.

Cum alias ad Apostolatus nostri notitiam pervenerit, in lucem prodiisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus : *Explication des Maximes des Saints sur la vie intérieure par Messire François de Salignac Fénelon, archevêque-duc de Cambrai, précepteur de Messeigneurs les ducs de Bourgogne, d'Anjou et de Berry : A Paris chez Pierre Anbovin, Pierre Emery, Charles Clousier*, 1697, ingens vero subinde de non sana libri hujusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit; nos eum librum nonnullis ex venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, aliisque in sacra theologia magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum commisimus. Porro hi mandatis nostris obsequentes, postquam in quamplurimis congregat. varias propositiones ex eodem libro excerptas, diuturno accuratoque examine discusserant, quid super earum singulis sibi videretur, tam voce quam scripto Nobis exposuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis desuper actis congregationibus memoratorum cardinalium, et in sacra theologia magistrorum sententiis, Dominici gregis Nobis ab æterno pastore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio ac ex certa scientia et matura deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, librum prædictum, ubicunque et quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hucusque impressum, aut in posterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, et usu fideles sensim in errores ab Ecclesia catholica damnatos induci possent, ac insuper tanquam continentem propositiones, sive in obvio earum verborum sensu, sive attenta sententiarum connexione, temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective, tenore præsentium damnamus et reprobamus, ipsiusque libri impressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, et usum omnibus, et singulis Christifidelibus, etiam specifica et individua mentione et expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes, ipso facto absque ulla declaratione incurrenda interdicimus et prohibemus. Volentes, et Apostolica auctoritate mandantes, ut quicunque supradictum librum penes se habuerint, illum statim atque præsentes litteræ eis innotuerint, locorum ordinariis, vel hæreticæ pravitatis inquisitoribus tradere, ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque, etc. Cæterum propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura judicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in Latinum versæ, sunt tenoris, qui sequitur, videlicet :

1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura et sine ulla mistione motivi proprii interesse. Neque timor pœnarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem; non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando.

2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ omittitur omne motivum interessatum timoris et spei

3. Id, quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione et subtilitate : oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, et nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, et adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria et deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus toti suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus; nihil volumus, ut simus perfecti et beati propter in-

teresse proprium, sed omnem perfectionem ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena ut gloriam, et beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quam nos vult velle propter ipsum.

7. Derelictio non est nisi abnegatio, seu sui ipsius renuntiatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam externa omnia reliquerimus : ita nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quoad interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei ostendendo perfugium, neque ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

8. Omnia sacrificia, quæ fieri solent ab animabus quam maxime desinteressatis circa earum æternam beatitudinem sunt conditionalia ; sed hoc sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario ; in uno extremarum probationum casu hoc sacrificium fit aliquo modo absolutum.

9. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se juste reprobatam esse a Deo.

10. Tunc anima divisa a semetipsa exspirat cum Christo in cruce dicens : *Deus, Deus meus utquid dereliquisti me?* (*Matth.* XXVII, 46.) In hac involuntaria impressione desperationis conficit sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

11. In hoc statu anima amittit omnem spem sui proprii interesse, sed nunquam amittit in parte superiori ; id est in suis actibus directis, et intimis spem perfectam, quæ est desiderium disinteressatum promissionum.

12. Director tunc potest huic animæ permittere, ut simpliciter acquiescat jacturæ sui proprii interesse, et justæ condemnationi, quam sibi a Deo indictam credit.

13. Inferior Christi pars in cruce non communicavit superiori suas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam separatio partis superioris animæ ab inferiori. In ista separatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, et involuntaria perturbatione : nam totum, quod est involuntarium et intellectuale, est partis superioris.

15. Meditatio constat discursivis actibus, qui a se invicem facile distinguuntur. Ista compositio actuum discursivorum et reflexorum est propria exercitatio amoris interessati.

16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, sua oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili et reflexo Jesu Christi duobus temporibus diversis ; primo, in fervore nascente earum contemplationis ; secundo, anima amittit intuitum Jesu Christi in extremis probationibus.

18. In statu passivo exercentur omnes virtutes distincte, non cogitando, quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, et amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

19. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, et desinteressata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, et sua felicitas, sed solum quatenus est id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari et condemnare se, et desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem, et liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, et vult nos velle propter suam gloriam.

21. Sancti mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (de puro amore) esset pura et simplex perfectio evangelica in universa traditione designata, antiqui pastores non proponebant passim multitudini justorum, nisi exercitationem amoris interessati, eorum gratiæ proportionatam.

23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, et tunc evadit unicum principium, et unicum motivum omnium actuum, qui deliberati et meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam propositionum hujusmodi reprobationem, alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præsentes litteræ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, et auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas basilicæ principis Apostolorum, ac cancellariæ Apostolicæ, nec non curiæ generalis in Monte Citatorio, et in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur ; ita ut sic publicatæ, omnes et singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ et intimatæ fuissent : utque ipsarum præsentium litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ mu-

niis, eadem prorsus fides, tam in judicio quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 12 Martii 1699, Pontificatus nostri anno octavo. »

(34. *Sanctissimi D. N. Clementis divina Providentia Papæ XI damnatio quamplurium propositionum excerptarum ex libro Gallico idiomate impresso, et in plures tomos distributo sub titulo:* Le Nouveau Testament en Francois avec des reflexions morales sur chaque verset, etc. A Paris 1699. *Ac aliter:* Abregé de la morale de l'Evangile, des Actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, et de l'Apocalypse, ou Pensees Chretiennes sur le texte de ces livres sacrez, etc. A Paris 1694.

Cum prohibitione ejusdem libri, et aliorum quorumcunque in ejus defensionem, tam hactenus editorum quam in posterum edendorum. Bullar. Rom., *edit. cit., tom. X, part.* III, *pag.* 340 *seqq.*

CLEMENS, episcopus, etc.

Unigenitus Dei Filius pro nostra et totius mundi salute Filius hominis factus, dum discipulos suos doctrina veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in apostolis erudiret, præsentia disponens, et futura prospiciens, præclaro ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falsis prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur magistri illi mendaces, et in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine sanctitatis; utque facilius incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, et sese divinæ legis sententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolventes, sanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipsius Novi Testamenti verbis, quæ multipliciter in suam, aliorumque, perditionem depravant, nequiter abutuntur, antiqui scilicet, a quo progeniti sunt mendacii parentis exemplo ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum prætendatur auctoritas.

His Nos vere divinis monitis instructi, ubi primum, non sine intima cordis nostri amaritudine accepimus, librum quemdam Gallico idiomate olim impressum, et in plures tomos distributum sub titulo:

Le Nouveau Testament en Francois, avec des reflexions morales sur chaque verset, etc. *A Paris* 1699. Aliter vero: *Abregé de la morale de l'Evangile, des Actes des Apostres, des Epistres de S. Paul, des Epistres Canoniques, et de l'Apocalypse, ou Pensees chretiennes sur le texte de ces Livres Sacrez*, etc. *A Paris* 1693 *et* 1694;

Tametsi alias a Nobis damnatum, ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christifidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio, et opera studiose nimis quaquaversum disseminari, etiam Latine redditum, ut perniciosæ institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem, et de regno ad populum alterum: versutis hujusmodi seductionibus, atque fallaciis creditum Nobis Dominicum gregem in viam perditionis sensim adduci summopere doluimus: adeoque pastoralis non minus curæ nostræ stimulis, quam frequentibus orthodoxæ fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium venerabilium fratrum, præsertim Galliæ episcoporum litteris, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quæque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus summam hujusmodi libri perniciem ideo potissimum progredi et invalescere, quod eadem intus lateat, et velut improba sanies, nonnisi secto ulcere foras erumpat, cum liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat; molliti enim sunt sermones ejus super oleum, sed ipsi sunt jacula, et quidem intento arcu ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari a Nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem libri doctrinam generatim solummodo a Nobis hactenus indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis propositionibus, distinctius et apertius explicaremus, atque universis Christifidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis, et quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque tum pridem damnatis, tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam, manifestæque veritati cedere compellantur.

Id ipsum maxime e re catholica futurum sedandis præsertim in florentissimo Galliæ regno exortis ingeniorum varie opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium dissidiis apprime proficuum: conscientiarum denique tranquillitati perutile et propemodum necessarium non modo præfati episcopi, sed et ipse in primis charissimus in Christo filius noster Ludovicus Francorum rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholicæ fidei puritate, exstirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus, repetitis propterea vere piis et Christianissimo rege dignis officiis, ardentibus votis a Nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolata quantocius Apostolici censura judicii consuleremus.

Hinc aspirante Domino, ejusque cœlesti ope confisi, salutare opus sedulo diligen-

terque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto libro, juxta super recensitas respective editiones, fideliter extractas, et cum Gallico, tum Latino idiomate expressas propositiones a compluribus in sacra theologia magistris, primo quidem coram duobus ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus accurate discuti : deinde vero coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium cardinalium consilio, quam maxima diligentia ac maturitate singularum insuper propositionum cum ipsomet libri textu exactissime facta collatione, pluries iteratis congregationibus expendi, et examinari mandavimus. Hujusmodi autem propositiones sunt, quæ sequuntur videlicet:

1. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum et peccati consecutiones, superba paupertas et segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, et orationem, et ad omne opus bonum ?

2. Jesu Christi gratia, principium efficax boni cujuscunque generis, necessaria est ad omne opus bonum ; absque illa, non solum nihil fit, sed nec fieri potest.

3. In vanum, Domine, præcipis, si tu ipse non das, quod præcipis.

4. Ita Domine : Omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes et gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.

6. Discrimen inter fœdus Judaicum et Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati et implementum legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia ; in isto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum sua gratia purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem ? Quæ vero felicitas non est, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit a nobis ?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Christum non possumus, et cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei jubentis et facientis quod jubet.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, et eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcunque remotus a salute sit peccator obstinatus, quando Jesus se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet et adoret Salvatorem suum.

15. Quando Deus mandatum suum et suam æternam locutionem comitatur unctione sui Spiritus, et interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nullæ sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jesum Christum ; quicunque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus a Patre.

18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum.

19. Dei gratia nihil aliud est quam ejus omnipotens voluntas : hæc est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea est, quod Deus vult sibi a nobis obediri, et obeditur ; imperat, et omnia fiunt, loquitur tanquam Dominus, et omnia sibi submissa sunt.

21. Gratia Jesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela et imitatio operationis Dei incarnantis et resuscitantis Filium suum.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu demonstratur illico nobis in Incarnatione, veluti in fonte atque archetypo omnium aliarum operationum misericordiæ et gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes a Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio.

23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, qua creaturas a nihilo producit, et mortuis reddit vitam.

24. Justa idea, quam centurio habet de omnipotentia Dei et Jesu Christi in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus a cupiditate.

25. Deus illuminat animam, et eam sanat æque ac corpus sola sua voluntate ; jubet, et ipsi obtemperatur

26. Nullæ dantur gratiæ nisi per fidem.

27. Fides est prima gratia et fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32. Jesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est, electos de manu angeli exterminatoris

33. Proh ! quantum oportet bonis terre-

nis, et sibimetipsi renuntiasse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, et ita dicam, appropriandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem et mysteria, ut fecit S. Paulus dicens : *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me* (*Gal.* II, 20).

34. Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.

35. Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturæ sanæ et integræ.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, et status innocentiæ, ac gratiam Christianam est, quod primam unusquisque in propria persona recepisset ; ista vero non recipitur, nisi in persona Jesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso erat illi proportionata ; gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo est omnipotens, et digna Filio Dei.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia liberatoris.

39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum ; ardoris, nisi ad se præcipitandum ; virium, nisi ad se vulnerandum ; est capax omnis mali et incapax ad omne bonum.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in philosophis ethnicis, non potest venire nisi a Deo et sine gratia non producit nisi præsumptionem, vanitatem et oppositionem ad ipsum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis et amoris.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei ; sine hoc nihil nisi impuritas, nihil nisi indignitas.

43. Primus effectus gratiæ baptismalis est facere, ut moriamur peccato, adeo ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt nisi duo amores, unde volitiones et actiones omnes nostræ nascuntur ; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remunerat ; et amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, et propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas aut charitas usum sensuum bonum vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte ; et hic fons est charitas : quando Dei amor est illius principium interius, et Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius ; alioquin non est, nisi hypocrisis aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio et nisi peccatum, sine fidei lumine, sine Christo et sine charitate ?

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.

50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus charitatis non est ille qui clamat.

51. Fides justificat, quando operatur, sed ipsa non operatur nisi per charitatem.

52. Omnia alia salutis media continentur in fide tanquam in suo germine et semine, sed hæc fides non est absque amore et fiducia.

53. Sola charitas Christiano modo fecit (actiones Christianas) per relationem ad Deum et Jesum Christum.

54. Sola charitas est, quæ Deo loquitur ; eam solam Deus audit.

55. Deus non coronat, nisi charitatem, qui currit ex alio impulsu et ex alio motivo, in vanum currit.

56. Deus non remunerat, nisi charitatem, quoniam charitas sola Deum honorat.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, et non est spes in Deo. ubi non est amor Dei.

58. Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.

59. Oratio impiorum est novum peccatum, et quod Deus illis concedit, est novum in eos judicium.

60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. Timor nonnisi manum cohibet, cor autem tandiu peccato addicitur, quandiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui a malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo.

63. Baptizatus adhuc est sub lege, sicut Judæus, si legem non adimpleat aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando.

65. Moyses, prophetæ, sacerdotes et doctores legis mortui sunt absque eo quod ullum Deo dederint filium ; cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiæ, sed per fidem et per amorem sicuti filii.

67. Timor servilis non sibi repræsentat Deum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intractabilem.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in fide et precibus.

69. Fidei usus, augmentum et præmium fidei totum est donum puræ liberalitatis Dei.

70. Nunquam Deus affligit innocentes et afflictiones semper serviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandos peccatores.

71 Homo ob sui conservationem potest se dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quod sit catholica, comprehendens et omnes an-

gelos cœli et omnes electos, et justos terræ et omnium sæculorum.

73. Quid est Ecclesia, nisi cœtus filiorum Dei manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christum, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, et exspectantium gratiam futuri sæculi.

74. Ecclesia, sive integer Christus, incarnatum Verbum habet ut caput, omnes vero sanctos ut membra.

75. Ecclesia est unus solus homo compositus ex pluribus membris, quorum Christus est caput, vita, subsistentia et persona : unus solus Christus compositus ex pluribus sanctis, quorum est sanctificator.

76. Nihil spatiosius Ecclesia Dei, quia omnes electi et justi omnium sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei et membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre et Christum pro capite.

78. Separatur quis a populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, et caput est Jesus Christus tam non vivendo secundum Evangelium, quam non credendo Evangelio.

79. Utile et necessarium est omni tempore, omni loco et omni personarum generi studere et cognoscere spiritum, pietatem et mysteria sacræ Scripturæ.

80. Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus.

81. Obscuritas sancta verbi Dei non est laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, et super omnia sanctarum Scripturarum; damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio sibi persuadere, quod notitia mysteriorum religionis non debeat communicari feminis lectione sacrorum librorum; non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est Scripturarum abusus, et natæ sunt hæreses.

84. Abripere a Christianorum manibus Novum Testamentum seu eis illud clausum tenere auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, et facere ut patiantur speciem quamdam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ et intentioni Dei.

87. Modus plenus sapientia, lumine et charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate, et sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilietur.

88. Ignoramus quid sit peccatum et vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem.

89. Quartusdecimus gradus conversionis peccatoris est, quod cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi sacrificio Ecclesiæ.

90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores de consensu, saltem præsumpto, totius corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro. Nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Jesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ par charitatem affixi sumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, et anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem aut scindere unitatem.

93. Jesus quandoque sanat vulnera, quæ præceps primorum pastorum festinatio infligit sine ipsius mandato; Jesus restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, et foveri divisiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua peregrina quasi plerisque Christianis; modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum, adeo remotus est a simplicitate apostolorum, et supra communem captum fidelium; neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus senectutis Ecclesiæ, et iræ Dei in filios suos.

96. Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi divinæ gratiæ.

97. Nimis sæpe contingit, membra illa, quæ magis sancte ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata; sed *justus vivit ex fide* (*Rom.* I, 17), et non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis et pœnarum, quas quis tolerat, tanquam hæreticus, flagitiosus et impius, ultima plerumque probatio est, et maxime meritoria, utpote quæ facit hominem conformem Jesu Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla, etc.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem, ejusque discipulos, tempus hoc advenit... haberi, et tractari a religionis ministris, tanquam impium, et indignum omni com-

mercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior; frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate et zelo quodam religionis, persequendo flamma, ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare; frequenter credimus sacrificare Deo impium, et sacrificamus diabolo Dei servum.

101. Nihil spiritui Dei et doctrinæ Jesu Christi magis opponitur, quam communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis et idiotis, et efficere, ut nomen et veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum.

Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum cardinalium, aliorumque theologorum suffragiis, divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio, omnes et singulas propositiones præinsertas, tanquam falsas, et captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ et ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis et hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, et potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, et quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeste innovantes, respective, hac nostra perpetuo valitura constitutione, declaramus, damnamus et reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexus Christifidelibus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac eadem nostra constitutione continetur, ita ut quicunque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputative publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ecclesiasticis censuris aliisque contra similia perpetrantes a jure statutis pœnis, ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterum per expressam præfatarum propositionum reprobationem, alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, cum præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ, ut supra, damnatæ fuerunt, consimiles et affines, iisdemque erroribus imbutas, nec sane paucas sub imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam et pervicaciam nutrientes, easque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes, quas propterea singulatim recensere, et nimis longum esse duximus, et minime necessarium · ac demum quod intolerabilius est, sacrum ipsum Novi Testamenti textum damnabiliter vitiatum comperimus, et alteri dudum reprobatæ versioni Gallicæ Montensi in multis conformem; a Vulgata vero editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem et aberrantem, pluriesque in alienos, exoticos, et ac sæpe noxios sensus non sine maxima perversitate detortum.

Eumdem propterea librum, utpote per dulces sermones et benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis innocentium cordibus longe accommodatum, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicunque et quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit!) imprimendum, auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes et singulos in ejus defensionem, tam scriptos quam typis editos, seu forsan (quod Deus avertat!) edendos libros seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem, et usum omnibus, et singulis Christifidelibus sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, prohibemus pariter, et interdicimus.

Præcipimus insuper venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, aliisque locorum ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscunque per censuras et pœnas præfatas, aliaque juris et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

Volumus autem, etc.

Nulli ergo omnino hominum, etc.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ 1713, VI Idus Septembris, pontificatus nostri anno decimo tertio.

J. card. prodatarius.

(35. Constitutionem sanctissimi domini Nostri Benedicti XIV, incip. *Detestabilem*, qua anno 1752, IV Idus Novembris, damnavit atque prohibuit quinque propositiones duellorum abusui faventes, jam protulimus ad litteram tom. II, in verb. DUELLUM, quam, ne alibi dicta repetantur, *vide ibi*.

Decretum autem sac. congregationis Inquisitionis Rom. quo novissime damnatæ sunt quædam theses circa usum opinionis probabilis, allatum est supra verb. OPINIO PROBABILIS. *

(36. Qua censura notandus sit, qui propositiones a Pontifice loquente ex cathedra damnatas amplectitur adhuc, ut probabiles seu veras; non omnes in omnibus conveniunt doctores. (37. Quamvis enim omnes communiter conveniant in hoc, quod propositiones damnatæ, ut *hæreticæ*, non possint citra hæresim negari tales, nempe quod sint *hæreticæ et falsæ*, utpote immediate oppositæ doctrinæ fidei essentialiter veræ

ab Ecclesia definitæ: tamen circa propositiones alia censura notatas, nempe quod sint *scandalosæ*, *temerariæ*, *erroneæ*, *seditiosæ*, *blasphemæ*, et hujusmodi, valde discrepant inter se doctores; Bannes enim quæst. 11, *De fide*, art. 2 in fine; Turrianus, *De fide*, disp. 55, dub. 5, § *Deinde in aliis*; Lugo, *De virtute fidei*, disp. 20, sect. 3, a n. 108, citati a Viva, ad *Proposit. damnat.*, quæst. *Prodoma*, num. 18, et alii putant solum esse errorem aut errori proximum negare, quod aliqua talis propositio mereatur notam, qua inuritur a Sancta Sede, ipse tamen Viva, *cit.* q. *Prodroma*, ad *Propositiones damnatas*, num. 18, cum Maldero, Coninch. et aliis dicit, quod licet propositio alia censura notata, v. gr. quod sit *scandalosa*, citra hæresim negari non possit, quod sit *scandalosa*, prout ea definitur a Pontifice loquente ex cathedra; nihilominus negare, quod ea sit falsa, in omnium sententia, non continet hæresim, sed solum errorem, cum non definiatur a Sancta Sede immediate ejus falsitas, sed solum per illationem certam descendat falsitas ex eo quod sit *scandalosa*; unde secundum hanc veriorem sententiam, qui docet et tenet propositionem *scandalosam* non est formaliter et proprie, seu rigorose *hæreticus*, sed solum formaliter, et rigorose *scandalosus*, et sic *temerarius*, qui docet et tenet *temerariam*, *seditiosus*, qui *seditiosam*, et similiter de aliis.

(38.* In opere inscripto: *Pontificiarum constitutionum in Bullario Magno et Romano contentarum, et aliunde desumptarum Epitome, et secundum materias dispositio cum Indicibus locupletissimis opera et studio Aloysii Guerra S. T. D., Venetiis* 1772, tom. II, tit. 20, *qui est de hæresibus, libris, propositionibus*, recensentur constitutiones Romanorum Pontificum et decreta eorum auctoritate edita, a S. Leone I usque ad Clementem XIV, quibus hæreses, propositiones ac libri damnantur. De erroribus autem, *qui ab initio duodecimi sæculi post Incarnationem Verbi usque ad annum* 1713, *in Ecclesia proscripti sunt et notati*, pluribus agit Carolus du Plessis d'Argentré in opere cui titulus: *Collectio judiciorum de novis erroribus; Lutetiæ Parisiorum* 1724. Theologiæ quoque morali P. Gabrielis Antoine P. Philippus a Carboneano Appendicem addidit: *De damnatis ab Ecclesia propositionibus*, cum opportunis ad earum plerasque adnotationibus et explicationibus ac censuris, monitoque *ad Ecclesiæ pastores et confessarios circa eorum vitium ac detestandum peccatum, qui orthodoxas scholas, theologosque catholicos invidioso Bajanismi ac Jansenianismi nomine traducunt*, et expositione doctrinæ: *De variis hominis ad ultimum finem comparandi statibus, De libertate, deque Christi gratia; ubi ea potissimum declarantur, quæ ad explicanda Lutheri, Baii, Jansenii, Quesnellique systemata, atque vindicandas ab omni nota Catholicorum opiniones necessaria videntur*. Quod quidem monitum et expositionem in duabus Appendicibus, verb. *Gratia ut est donum Dei*, ab eodem P. Philippo a Carboneano subjectis in Romana Bibliothecæ hujus editione anno 1757 curata, et cæteris quæ eam sunt consecutæ, legere quisque potest. Latius in hoc argumenti genere versati sunt, qui vel omnes et singulas propositiones, quas Romani Pontifices ab anno 1567 ad annum usque 1713 damnarunt, vel aliquas tantum, v. gr. proscriptas ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII sive a Clemente XI expendendas refutandasque data opera susceperunt. Ex his illos, quorum mihi opera nunc succurrunt, indicabo. Sunt autem, Dominicus Viva, in *Damnatarum thesium theologica trutina*, in qua *Theses ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII, necnon Jansenii et Quesnelli ad theologicam trutinam revocantur, ac Michaelis Baii, Michaelis de Molinos aliæque theses superiore sæculo profligatæ in calce operis* (nempe in Appendice ad part. III alterius editionis) *recensentur, et nonnullæ discutiuntur*, Patavii 1709 et Beneventi 1716 qui tamen non sine cautione est legendus: Franciscus Vanrast, cujus Opuscula duo exstant sæpius typis excusa, primum ita inscriptum: *Veritas in medio, seu D. Thomas doctor angelicus propositiones omnes circa theoriam et praxim, rigorem et laxitatem versantes a Bajanis usque ad Quesnellianas* 101 *inclusive per tutissima et inconcussa, atque ab omni extremo remota dogmata prædamnans: inserta est vita Baii, Jansenii, aliaque gesta historica: accessit responsio brevis ad P. Quesnel.*; alterum hoc titulo: *Historia hæreticorum et hæresum antea inscripta lux fidei, seu D. Thomas doctor angelicus omnium errorum ante vitam, in vita et post vitam ad hæc usque tempora ab incunabulis Ecclesiæ exortorum tenebras e litteris sacris profligans ac prædebellans, cujuslibet sæculi erroribus præfigitur errorum vita historice deducta: accessit singularis dissertatio adversus modernos sectarios*; Ludovicus Vincentius Massius de Casavallibus Valentinus ordinis prædicatorum in opere, quod inscribitur: *Propositionum canonice damnatarum prædamnatio Augustino Thomistica, sive propositiones a S. Pio V, successoribusque Romanis Pontificibus usque ad præsens proscriptæ*, etc., *in duos tomos distributa, Valentiæ apud Josephum Stephanum Dolz* 1761; Pius Thomas Milante, qui Neapoli ex typographia Januarii et Vincentii Mutio annis 1738, et duobus proximis, tomis tribus in 4. *Exercitationes dogmatico-morales in propositiones proscriptas a SS. PP. Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII*, edidit; De La Fontaine cujus est titulus: *SS. D. N. Clementis PP. XI constitutio* Unigenitus, *Theologice propugnata cum synopsi, auctore Chrystophoro Jacobi Paderbornensi, Romæ typis Jo. M. Salvioni, et Mainardi* 1717; Gregorius Selleri in opere, cui titulus: *Propositiones a SS. D. N. Clemente Papa XI damnatæ in Bulla* Unigenitus Dei Filius, *quas in sententia SS. Ecclesiæ DD. Augustini et Thomæ Aquinatis Apostolici judicii censura merito confixas fuisse ostendit*

frater Gregorius Selleri ord. Præd. S. P. A. magister, Romæ 1718, *typographia reverendæ Cameræ Apostolicæ;* Fulgentius Bellelli cujus opus inscriptum : *Mens Augustini de modo reparationis humanæ naturæ post lapsum, adversus Bajanam et Jansenianam hæresim juxta Apostolicas constitutiones exposita. Pars prima, quæ est refutationis propositionum damnatarum Quesnelli prodromus; pars altera Quesnelli theses confutatas exhibens, Romæ typis Rocchi Bernabo, anno* 1737, prodiit.

(39. Hinc ad uberiorem notitiam juvat hic recensere præcipua censurarum genera, quibus notari possunt propositiones referentes doctrinam fidei catholicæ et Christianis moribus nocivam seu noxiam, a quibus eædem propositiones denominationem sortiuntur.

(40. *Hæretica* propositio est illa, quæ formaliter opponitur veritati a Deo revelatæ et per Ecclesiam definitæ, seu cujus contradictoria est de fide.

(41. *Sapiens hæresim* est illa, cujus contradictoria non est quidem expresse definita, sed tamen sic communiter recipitur in Ecclesia ac si esset de fide, ideoque præbet judicium, saltem probabile, judicandi, quod in defensore illius lateat hæresis.

(42. *Suspecta de hæresi* est illa, quæ in rigore grammatico vera esse potest; attamen ex quibusdam circumstantiis personæ, loci et temporis innuere videtur latentem hæresim.

(43. *Hæresi proxima* ea est, quæ est contradictoria illi, quæ vel a plerisque habetur tanquam de fide vel per evidentem consequentiam infertur ex una de fide et altera indubitata.

(44. *Schismatica* est illa, quæ aperit viam divisioni corporis mystici Christi, id est separat seu retrahit Ecclesiam, seu fideles a suo capite, seu Romano Pontifice.

(45. *Judaica* est illa, quæ de Christo sentit cum Judæis, asserens v. gr. Christum seu Messiam nondum advenisse, sed adhuc esse venturum.

(46. *Pagana* est illa, quæ cum paganis plures deos admittit.

(47. *Athea* est illa, quæ cum atheis Deum esse negat.

(48. *Blasphema* est illa, quæ continet injuriam et irreverentiam contra Deum, vel Deiparam, vel sanctos

(49. *Impia* est illa, qua verus cultus Deo vel Deiparæ, vel sanctis debitus evertitur vel minuitur.

(50. *Erronea* est illa, quæ contradicit conclusioni theologicæ, sive deductæ ex una de fide et altera evidente.

(51. *Errori proxima* est illa, quæ contradicit tali conclusioni, quæ a plerisque, non tamen ab omnibus habetur tanquam theologica.

(52. *Sapiens errorem* vel *suspecta erroris* est illa, quæ licet in rigore sermonis non contradicat alicui conclusioni theologicæ, tamen ex circumstantiis personæ, loci et temporis, gravem adjunctam habet erroris suspicionem.

(53. *Scandalosa* est illa, quæ immediate et de se præbet alii occasionem ruinæ spiritualis circa doctrinam morum et fidei.

(54. *Temeraria* positive est illa, quæ contra se habet firmissimas rationes, et gravissimorum doctorum auctoritates, et pro se nullam firmam, et gravem. *Temeraria* negative est illa, quæ nec pro se, nec contra se habet ullam rationem et auctoritatem.

(55. *Seditiosa* est illa, quæ inducit divisionem in populo, seu concitat tumultum contra superiores in Ecclesia vel Republica.

(56. *Male sonans* est illa, quæ abutitur vocibus contra communem sensum fidelium, et licet habeat duos sensus, unum fidei congruum, alterum non congruum; sæpe tamen ab audientibus sumitur in malam partem.

(57. *Piarum aurium offensiva* est illa, quæ nedum male sonat, sed aliquid insuper indignum, seu indecens in materia religionis pronuntiat.

(58. *Laxa* est illa, quæ multum favet conscientiæ libertati, et in materia morum est nimis licentiosa.

(59. *Simplicium seductiva* est illa, quæ sub specie pietatis vel boni prætextu errorem tegens, apta est simplicium mentes seducere.

(60. *Insana, fabulosa et mendosa* est illa, quæ nec ratione, nec auctoritate constat, neque aliqua verisimilitudine nititur.

(61. *Apocrypha* est illa, cujus auctor incognitus aut incertus est; vel de qua non constat, quod sit canonica vel divina.

(62. *Antiquata* est illa, quæ antiquitus admittebatur tanquam probabilis, quia nondum erat cognitum principium certum; sed jam licet non sit expresse damnata, est tamen incompossibilis cum novo decreto Romanæ cathedræ.

(63. *Improbabilis* est illa, quæ nititur motivo fallibili non gravi, sed simpliciter indigno, propter quod fiat assensus.

NOVA ADDITIO.

(64. De variis errorum gradibus, notisque propositionum plura tibi dabunt, Melchior Canus, *De locis theologicis*, lib. XII, cap. 8 et seqq.; Petrus Annatus, in *Methodico ad positivam theologiam apparatu*, lib. I, art. 5; cardinalis Gotti, in *Theologia scholastico-dogmatica*, tractatu 1 Isagogico, quæst. 1, dub. 5, § 1 et seqq.; P. Philippus a Carboneano, in Appendice citata : *De propositionibus damnatis*, cap. 2, et alii, a quibus indicandis supersedeo

PROSPECTUS.

SUMMARIUM.

1. Moniales non possunt habere et retinere prospectum in Ecclesia sæcularium seu regularium virorum. — 2. Injungitur episcopo, ut cryptas, et aditus subterraneos a domibus privatorum ad ecclesias et loca immunia claudere faciat. — 3. Alia ad rem, *remissive.*

(1. Nullo modo debet ab episcopo permitti, quod in fundatione monasterii, nec postea, moniales habeant prospectum, vel retineant crates correspondentes in ecclesia presbyterorum sæcularium, sive regularium pro audienda missa sub prætextu, quod non possint ob illarum paupertatem manutenere capellanum; sed ubi inveniat adesse et retineri, omnino debet mandare removeri: prout ita fieri jussit sacr. cong. Episc., *in Trojana adversus moniales annuntiatæ Foggiæ ad relationem card. Petrucc.*, 27 Febr. 1693, quæ cum parere distulissent variis excusationibus, iterum recurrentibus canonicis collegiatæ, in quorum ecclesia prospectus in vim concordiæ retinebatur, Ead. sac. cong., 16 Nov. 1696, rescripsit: « Episcopus omnino intra mensem decreta sacræ congregationis exsequatur, et procedat ad destructionem transitus. » Sic apud Monac., tom. I, tit. 6, formul. 16, n. 35.

(2. Injungitur episcopo, ut cryptas et aditus subterraneos a domibus privatorum ad ecclesias et loca immunia claudere faciat. Sacra congregat. Immunitat., 9 Martii 1632, lib. II *Decretor*. Paulucci, pag. 115; apud Riccium, in *sua Synopsi*, verb. *Episcopus quoad immunitatem*, n. 30.

(3. Alia ad rem. *Vide* verb. FENESTRÆ, verb. ECCLESIA, art. 5, et verb. PORTA.

PROTONOTARII DE NUMERO PARTICIPANTIUM.

SUMMARIUM

1. Protonotarii unde sint dicti? — 2. In litteris Apostolicis appellantur simpliciter notarii; cum adjecto tamen de numero participantium, et quare? — 3. Isti protonotarii seu notarii Sedis Apostolicæ numero septem fuerunt instituti in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, et ad quid? — 4. Hoc septem notariorum Sedis Apostolicæ collegium, fuit postea ampliatum ad numerum duodecim; et maximis privilegiis decoratum; quæ assignantur. — 5. Officium protonotariorum Apostolicorum est venale. — 6. Hoc protonotariorum collegium fuit semper in maxima veneratione. — 7. Olim isti protonotarii habebant præcedentiam super episcopos. Nunc vero non, nisi in consistoriis publicis, et solemnibus equitationibus, ad num. 8. — 9. Isti protonotarii præcedunt alios prælatos curiæ. — 10. Item præcedunt sacristam Papæ, si non sit episcopus. — 11. Item præcedunt præceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, Archimandritam Messanensem, abbates mitratos et correctorem cancellariæ. — 12. Item præcedunt canonicos patriarchalium Urbis. — 13. Isti protonotarii quas vestes induant? — 14. Refertur decretum congregationis particularis quoad usum permissum istis protonotariis victæ rosacei coloris, aliarumque præeminentiarum in pileo. — 15. In capella Pontificia utuntur cappis. — 16. Unus istorum protonotariorum semper intervenit in congregatione de Propaganda fide ac sacrorum Rituum, et in confectione processuum beatificationum et canonizationum. — 17. Collegium horum protonotariorum tenere solet capellas. — 18. Alia ad rem cum *addit. ex aliena manu*, ad num. 23

(1. Protonotarii dicti sunt a verbo Græco *protos*, quod Latine idem est ac *primus*. Unde S. Stephanus protomartyr dicitur, quia primus pro Christi nomine martyrio coronatus fuit, sicque est primus martyr, ut declarat Glossa, in authentic., *De tabellionibus*, § *Illud quoque*, *collat*. 4.

(2. Hinc protonotarii sunt primi notarii Sedis Apostolicæ; hæc tamen in bullis aliisque Pontificiis litteris illos nominat simpliciter *notarios*, ut notant Chassan., in *Catalog. gloriæ mundi*, par. IV, considerat. 28; card. Petra, *Commentar. ad Constit. Apostolic.*, tom. *in constit.* 4 *Pii II*, nu. 2; Barbosa, lib. I *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 23, n. 4, et alii passim. Quamvis in regulis cancellariæ ponatur illud nomen ad majorem excellentiam; in litteris tamen Apostolicis isti, qui collegium prælatorum in curia constituunt, appellantur cum adjecto *de numero participantium*, ut ita distinguantur ab aliis simplicibus, ut tradunt card. de Luca in *Relat. Romanæ curiæ*, discurs. 44, num. 2, card. Petra, *loc. cit.*, num. 2, et alii; potestque addi quod sic appellentur ex quo præ aliis participent et habeant quotidie panem honoris, et vestes in coronatione et morte Pontificis, et locum in Cavalcatis Pontificalibus; ex constitut. Sixti V, incip. *Romanus Pontifex*.

(3. Dicti protonotarii seu notarii Sedis Apostolicæ fuerunt numero septem, instituti a primordiis Ecclesiæ, a SS. Clemente I, Anthero etiam I, et Julio similiter I, ad res martyrum, et quæcunque ad Ecclesiam pertinerent fideliter describenda, et descripta scriniis Ecclesiæ recondenda, ut dicit Sixtus V, in cit. constitut. *Romanus Pontifex*. Ideoque præcipuum eorum munus versatur in processibus, qui fiunt super canonizationibus, seu beatificationibus servorum Dei, et in registrando acta Summorum Pontificum, et Ecclesiæ. Card. de Luca, *loc. cit.*, num. 2; card. Baronius, ad annum 238, num. 1, et alii.

(4. Istud collegium septem notariorum Sedis Apostolicæ fuit ampliatum ad numerum duodecim a Sixto V, constitut. incip. *Romanus Pontifex;* maximisque privilegiis fuit decoratum ab eodem Sixto V, in cit. et alia constitut. incip. *Laudabilis*. Et in primis § 3, doctorandi facultatem concedit; et § 4, notarios creandi; et § 5, spurios legitimandi ad successionem bonorum etiam ecclesiasticorum; et § 6, statuta pro collegio condendi; et § 7, familiares Papæ et prælati domestici declarantur; et § 8, concedit ut panem honoris quotidie, et vestes in coronatione et morte Papæ, et locum in Cavalcatis Pontificalibus habeant; et § 9, ut litteræ Apostolicæ gratis pro eis expediantur; et § 10, ut emolumenta illis assignata nusquam eis diminuantur; et § 11, licentiam dat deferendi arma pro ipsis, et eorum familiaribus; et § 12, facultatem eis concedit testandi, etiam de acquisitis ex bonis ecclesiasticis pro ducatis duobus mille; et § 13, eos eximit et totaliter liberat a quorumcunque ordinariorum lo-

eorum, et aliorum omnium judicum jurisdictione, potestate, superioritate et dominio, ac Sedis Apostolicæ jurisdictioni et potestati duntaxat immediate subjicit; et § 14, facultatem concedit creandi quolibet anno unum notarium seu protonotarium titularem, non participantem; et § 15, locum eis designat in signaturis; et § 16, pariter in actibus publicis consistorii; et § 17, canonizationibusque sanctorum; et § 18, consistoriis quoque publicis et capellis; et § 19, concedit ut habeant monetas argenteas et aureas coronationis; et § 20, constituit, quando Papæ serviant; et § 21, quando utantur Pontificalibus; et § 22, altarique portatili.

(5. Officium protonotariorum Apostolicorum participantium est venale ratione emolumentorum valoris scutorum duodecim mille circiter, magis, vel minus juxta diversas temporum contingentias, ex quibus emolumenta crescere, vel decrescere solent. Card. de Luca, *loc. cit.*, n. 2; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 29, ubi dicit esse in pretio scutorum xiv mille circiter.

(6. Hoc protonotariorum collegium fuit semper in maxima veneratione, et in illud admitti non solent, nisi nobilissimi, et undequaque ornatissimi viri; unde ex illorum numero quamplurimi ad cardinalatum, et multi etiam ad Summum Pontificatum promoti fuerunt, ut tradunt card. Petra, *loc. cit.* n. 22; Barbosa, *l. c.*, n. 7, et alii passim.

(7. Olim isti protonotarii habebant præcedentiam super episcopos, ac consequenter super omnes prælatos, ut inter alios tradit cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 3. At Pius II, const. incip. *Cum servare*, præcedentiam episcopis, etiam electis, super notarios Papæ, vulgo protonotarios nuncupatos, deberi statuit ubique in curia, et extra.

(8. In consistoriis vero publicis quatuor notarios assistere decrevit proximiores Solio Pontificio honorabiliori loco, ut videri potest in d. constitutione. In ipsis enim publicis consistoriis, ubi de rebus, quæ geruntur, authentica conficiant instrumenta rogari consueverunt, quatuor ex eis, qui *numerati* dicuntur, aut ipsis absentibus, totidem ex aliis secundum institutionem eorum seniores, juxta gradum Apostolici Solii honorabiliorem occupant locum, Sedique Pontificiæ proximiores assident; sicque isti protonotarii in equitationibus solemnibus, quæ fiunt occasione possessionis Romani Pontificis apud Ecclesiam Lateranensem, in ingressu regum et magnorum principum, ac hujusmodi, præcedentiam habent super episcopos et archiepiscopos non assistentes; tunc enim primum locum occupant episcopi assistentes capellæ Pontificiæ, deinde protonotarii, et post eos accedunt archiepiscopi et episcopi non assistentes, aliique prælati juxta eorum ordinem. Sic cardin. de Luca, *loc. cit.*, n. 3; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 10; Barbosa, *loc. cit.*, n. 3, et alii passim.

(9. Protonotarii Apostolici in capella Pontificia, aliisque actibus distinctis a mox dictis præcedunt quoscunque alios prælatos non episcopos; sicque præcedunt auditores Rotæ, clericos Cameræ, aliosque inferiores prælatos ac generales religionum; cardin. de Luca, *loc. cit.*, n. 2; cardin. Petra, *loc. cit.*, n. 13, et alii communiter; et colligitur ex cit. const. Pii II, incip. *Cum servare*; ubi statuitur, quod ubique habeant locum post episcopos.

(10. Item præcedunt sacristam Papæ, si non sit episcopus. Sac. Rit. congreg., 11 Febr. 1598 et 13 Januar. 1601; cardin. Petra, *loc. citat.*, n. 14, et alii communiter innixi dictæ const. Pii II, *Cum servare*.

(11. Insuper præcedunt præceptorem Hospitalis S. Spiritus Urbis, archimandritam Messanensem, et abbates usum mitræ habentes ac correctorem Cancellariæ. Sic expresse sac. Rit. congr., 13 Julii 1601; apud Barb., *loc. cit.*, num. 8; card. Petra, *loc. cit.*, num. 15, et alii passim per cit. const. Pii II, *Cum servare*.

(12. Item præcedunt omnes canonicos patriarchalium Urbis, tam in ipsis patriarchalibus quam in quibuscunque cathedralibus extra Urbem; sic servari mandavit sac. Rit. cong. cum oraculo Pauli V, sub die 4 Maii 1613; testibus Barb., *loc. cit.*, num. 10; card. Petra, *loc. citat.*, num. 21, et Nov., in *Summa Bullar.*, tit. *De protonotariis*, n. 8.

(13. Protonotarii participantes induunt vestem et mantellettam violaceam cum usu rochetti in publicis functionibus, et habent in pileo privative quoad alios prælatos floccum rosacei coloris, nec non pileum prælatitium nigrum cordulis violaceis circumdatum cum floccis dicti coloris rosacei. Sac. Rit. congr., *in causa Urbis protonotariorum*, 17 Febr. 1617; apud Barb., *loc. cit.*, nu. 7, et tradit expresse card. Petra, *loc. cit.*, num. 23, qui immediate sub num. 24, sic subjungit.

(14. Quoad pileos usuales fuit habita congregatio quædam particularis; die 6 August. 1674, in causa vittæ protonotarii; et inter positiones card. Casanate reperitur sequens adnotatio:

Die 6 August. 1674, vittæ protonotariorum.

« In congregatione particulari habita in ædibus eminentissimi Brancatii, in qua interfuerunt idem eminentissimus, nec non eminentiss. D. D. cardinales Rasponus, de Maximis, Carpineus et Casanate, in præsentia a secretis congregat. Rituum, fuit propositum votum, an collegio D. D. protonotariorum participantium concedenda sit facultas vittæ argenteæ in pileo, attento, quod vitta violacea ex concessione Apostolica fuit concessa auditoribus Rotæ et clericis Cameræ Apostolicæ. Eminentissimus Brancatius dixit, posse concedi; eminentiss. de Maximis non esse concedendum, quia metalla sunt promiscua, et talis concessio forsan esset injuriosa sacro collegio. Eminentissimus Carpineus dixit, posse concedi vittam coloris rosacei, nec non tintinnabula in cingulo. Eminentiss. Casanate in voto eminentiss. Carpinei. Omnes tandem con-

venere in voto eminentissimi Carpinei quoad vitam tantum. »

(15. In capella Pontificia protonotarii participantes utuntur cappis juxta morem aliorum prælatorum, nunquam tamen cottis super rochettum, uti utuntur auditores Rotæ, clerici cameræ, et alii inferiores prælati in processionibus, et certis aliis actibus; isti enim protonotarii semper incedunt cum cappis. Sic expresse cardin. Petra, *loc. cit.*, num 25.

(16. Unus istorum protonotariorum participantium semper intervenit in congregatione de propaganda fide, in congregatione sacrorum Rituum et in confectione processuum canonizationum seu beatificationum servorum Dei, cardin. de Luca, in *Relatione Romanæ curiæ*, discurs. 18, num. 14, et disc. 44, nu. 4; card. Petra, *loc. cit.*, n. 27. *Vide* supra num. 5, § 17, constitutionem Sixti V.

(17. Collegium protonotariorum participantium tenere solet capellas, prout quolibet anno eam tenent in Ecclesia S. Andreæ de Valle clericorum regularium, in festivitate S. Cajetani, qui de eodem collegio fuit, teste cardin. Petra, *loc. cit.*, numer. 26.

(18. Protonotarii Apostolici participantes nequeunt promovere absentes ad gradus doctoratus. Bened. XIV, tom. I, const. 106, incip. *Inter conspicuos*, § 23. (19. Præsentes vero in Urbe, nonnisi sex in singulos annos servatis servandis, et cum conditionibus præscriptis. Idem, *ibid.*, § 25. (20. Protonotariorum non participantium numerus immerito incusatur. Idem const. incip. *Quamvis*, § 1 et 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(21. De origine protonotariorum *vide*, si lubet, Macri, in *Hierolexic.*, verb. *Protonotarius;* cardinal. Jacobat., *De concil.*, lib. III, art. 5; Felic. Anton. Guarner., *De Eccles. militant.*, l. IV, c. 7.

(22. Duo vero hic non sunt omittenda. Alterum est, quod ex constitutione S. M. Benedicti XIV, data IV Kalendas Septembris 1745, de qua meminit etiam auctor *supra* n. 18 et 19. Collegio protonotariorum de numero participantium non licet hodie ad doctoratus gradum absentes promovere, prævio examine in partibus explendo, sed solum conceditur sex personas singulis annis in Urbe vere et realiter præsentes prævio rigoroso examine personaliter et collegialiter per ipsos protonotarios faciendo promovere. Et numerus dictorum sex doctorum quavis de causa uno anno non completus haud potest subsequentibus annis suppleri. Qui vero ita ab hoc collegio in Urbe ad doctoratus gradum promoventur, iisdem gaudent privilegiis, quibus gaudent promoti ab archigymnasio sapientiæ etiam ad effectum assequendi ecclesias cathedrales.

(23. Alterum, quod hic expendere necessarium est, an vacato per contractum matrimonii protonotariatu, reservatarius decreti amittat pretium? Rationes hinc inde affert Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, regul. 58, a num. 87 ad plur. sequent., et pro affirmativa opinione de rigore juris concludit; æquitatem vero habere subdit opinionem negativam: « Et æquitatem hanc secutus, inquit, S. M. Clemens. XI, cum anno 1705, per matrimonium contractum a principe Hieronymo Pamphilio vacasset protonotariatus per ipsum obtentus, pro cujus pretio et emolumentis reservatum erat decretum favore clar. mem. principis Joannis Baptistæ Patris, mandavit ex gratia protonotariatus pretium eidem principi Patris restitui. »

PROTONOTARIUS TITULARIS, SEU EXTRA NUMERUM.

SUMMARIUM.

1. Protonotarius titularis, seu extra numerum potest in ecclesia et functionibus ecclesiasticis deferre habitum prælatitium. — 2. Protonotarius titularis præcedit canonicis cathedralium uti singulis, non autem collegialiter. — 3. Protonotarius titularis non debet ratione sui protonotariatus munera aliis de jure seu de consuetudine spectantia sibi vindicare. — 4. Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest. — 5. Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro missa ab altari, sed in sacristia, sicut cæteri. — 6. Protonotarii titulares post abbates, et non supra sedere debent. — 7. Protonotarii titulares locum digniorem cedere debent officialibus episcopi et dignitatibus cathedralium. —8. Protonotarii titulares neque supra, neque inter canonicos locum habere debent. — 9. Protonotarii titulares in conservatores deputari possunt. — 10. Protonotarius titularis gaudet fori privilegio in civilibus et criminalibus causis.— 11. Protonotarius titularis qualiter sit exemptus a jurisdictione ordinarii. — 12. Protonotarius ut dignitas non potest abacum præparare, dum celebrat more prælatorum. — 13. Protonotarius titularis potest apponere pileum super insignibus, et habere annulum, dum celebrat, dummodo non cum gemma. — 14. Unde quamvis protonotarii titulares non possunt in missa gestare annulum cum gemma.—15. Possunt tamen ipsi, sicut et canonici in missa gestare illum sine gemma et sine aliqua effigie. — 16. Protonotarii titulares possunt concionari cum mantelletta et rochetto. — 17. Canonicus protonotarius incedere potest cum habitu prælatitio, et summum retinet locum in choro. — 18. Alia ad rem, remissive. — 19. Subnect. *addit. ex al. man.* ad n. 25.

(1. Protonotarius titularis, seu extra numerum, non potest prohiberi deferre habitum prælatitium, nempe rochettum cum mantelletta coloris violacei, et in ecclesiis, et functionibus ecclesiasticis cum eodem habitu incedere, et sedere juxta dispositionem cæremonialis, lib. I, cap. 13, sac. cong. Rit., in *Mazarien.*, 28 Sept. 1630, et in *Catanien.*, 5 Julii 1631.

(2. Protonotarius titularis præcedit canonicis cathedralium uti singulis, non autem collegialiter. Sacr. congr. Rit., *in Concord.*, 16 Maii 1601, et 12 Julii 1603.

(3. Protonotarius titularis non debet ra-

tione sui protonotariatus munera aliis de jure seu de consuetudine spectantia, sibi vindicare. Sac. congr. Rit., in *Caputaquen*., 16 Maii 1601.

(4. Protonotarius titularis paramenta benedicere non potest. Sacr. congregat. Rituum, die 27 Julii 1627.

(5. Protonotarius titularis non potest paramenta sumere pro missa de altari; sed in sacristia ut cæteri. Sac. congregr Rit., *in Asculana in Apulia*, 6 Mart. 1610.

(6. Protonotarii titulares post abbates, et non supra, sedere debent. Sacr. congregatio Rituum, *in dicta Asculana in Apulia*, 6 Martii 1610.

(7. Protonotarii titulares tam in sessionibus in Ecclesia, quam in processionibus debent cedere locum digniorem officialibus episcopi et dignitates obtinentibus, et canonicis ecclesiarum cathedralium. Sacr. congreg. Rit., *in causa Castellæ et Legionis*, 30 Aprilis 1604; Clemens VIII, constitut. incip. *Decet Romanum*.

(8. Protonotarii titulares neque supra, neque inter canonicos locum habere debent. Sacra congregatio, *in Spoletana Terræ Casciæ*, 23 Martii 1619.

(9. Protonotarii titulares in conservatores deputari possunt. Sacr. cong. Conc., de anno 1630, apud Barbosam, in *Summa const. Apost.*, verb. *Protonotarius titularis*, num. 18.

(10. Protonotarius titularis in habitu clericali incedens, tam in civilibus quam in criminalibus causis fori privilegio gaudet, quamvis non sit ascriptus servitio alicujus ecclesiæ. Sacra congr. Concilii, *in Toletana*, 27 Mart. 1632.

(11. Protonotarius titularis ex privilegio in civilibus est exemptus a jurisdictione ordinarii quoad causas excedentes summam XXV ducatorum, Leo X, const. 10, incip. *Regimini;* concil. Lateranen. V, sess. XXIV, *De reformat.*, cap. 11, non derogavit privilegiis protonotariorum, nisi in causis criminalibus, prout declaravit sacr. cong. ejusdem Concilii, *in Papien.*, 14 Decembris 1630; apud Barbosam, supra conc. Trid., *loc. cit.*, num. 2, et in *Summa, loc. cit.*, num. 3.

(12. Protonotarius ut dignitas non potest præparare abacum, dum celebrat more prælatorum. Sac. cong. Rit., *in Comaclen. et Neocastren.*, 21 Augusti 1601.

(13. Protonotarius titularis non participans potest apponere pileum super insigniis, et habere annulum, dum celebrat, dummodo non cum Gemma. Sacr. congreg. Rit., *in d. Comacl. et Neocastren.*, 21 Augusti 1601; apud Cordubam, in *Prax. dispens. Apostolicar.*, lib. V, cap. 6, num. 52; Barbosa, in *Summa decis. Apostol.*, verb. *Protonotarius titularis*, num. 6; Pitton., *Constitut. et decis. ad canonicos*, num. 119.

(14. Unde quamvis protonotarii titulares non possint in missa gestare annulum cum Gemma, ut censuit sac. cong. Rit., *in d. Comaclen. et Neocastren.*, et alias, die 13 Februarii 1625, et 20 Novembr. 1620; apud Pitton., *loc. cit.*, num. 459; ex Gavant., his verbis: « Annuli usus prohibetur protonotariis non participantibus, doctoribus quibuscunque, canonicis cathedralium; » tamen die 4 Augusti 1663. (15. Ead. sacr. cong. Rit.; apud eumdem Pitton., *loc. cit.*, num. 722, ex eodem Gavant. statuit, ut sequitur: « Possunt canonici missam celebrare cum annulo aureo, et de rigore uti, sed sine gemma et sine aliqua effigie. »

(16. Protonotarii titulares possunt concionari cum mantelletta et rochetto. *Vide* verb. PRÆDICATOR, num. 93.

(17. Protonotarius incedere potest cum habitu prælatitio, et suum retinere locum in choro. Sacr. cong. Rit., *in burgi Sancti Sepulcri*, 22 Aug. 1722, teste Ursaya, in *Miscell.*, primo littera C, n. 36.

(18. Alia, quæ concernunt protonotarios canonicos. *Vide* verb. CANONICUS, art. 9, a num. 81 ad 90, ad *Resolutiones sacr. cong.*, in nostro relatas tom. VIII.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(19. Protonotarii de quibus hic agitur, creari possunt non solum a Papa, sed et a legatis de latere, aliisque, quos recenset Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, regul. 1, § 4, numer. 45, et quidem etiam in Urbe, cum agatur de actu voluntariæ jurisdictionis, qui ubique locorum etiam in Urbe, Summo Pontifice non absente, exerceri potest; Ventriglia, in *Prax.*, part. I, adnot. 26, n. 15; Rota, *cor. Puteo*, decis. 162, lib. I. Confer etiam Rigant., *ib.*, n. 137 et seq.

(20. Omnium autem horum protonotariorum beneficia sunt reservata vigore Extravagantis, *Ad regimen et Regulæ prim. cancellar.* Confer Rigant., *ubi supra*, num. 46 et plur. sequent., ubi quid in Germania, tum quid in Polonia servetur, quoad reservationem hanc.

(21. Ut autem locum sibi vindicet hæc reservatio, debet protonotariatus probari, et quidem *plene et concludenter*, sive agatur de ea probanda favore S. Sedis, sive favore protonotarii. Præsertim si ex capite protonotariatus induci prætendatur reservatio contra reum et possessorem beneficii, atque in ea per provisum Apostolicum reponatur principale fundamentum gratiæ tendentis ad irritam declarandam præcedentem collationem ordinarii; Riganti, *loco citato*, num. 61 et plur. sequent., ubi et de concludentibus modis ipsum probandi agit examinatque, an per testes probari ipse valeat.

(22. Quæstionis etiam est, an necessaria sit acceptio protonotariatus, ad effectum reservationis. *Vide* et de ea eumdem Riganti, *eodem loc.*, a n. 75 ad plur. seq.

(23. Convenit vero inter omnes, quod beneficia protonotariorum sint reservata, etiamsi ii fidei professionem, et fidelitatis juramentum non emiserint, tum propria insignia non assumpserint. Rot., *cor. Caprar.*, decis. 131, n. 10 et seq., et *in Segobien*,

Beneficii, *cor. Lancett.*, decis. 1292, n. 8, *cor. Crisp.*, § *Quinto*.

(24. Quinimo, et reservata sunt beneficia illius qui fuit protonotarius *de facto* et non *de jure;* maxime si publice et palam se gesserit uti protonotarius, nam sicuti sustinentur actus ab eo gesti, ita illius beneficia sunt reservata. Rigant., *loco toties memorato*, n. 123 et plur. seq.

(25. Protonotariatus vero, qui concedi solet comitibus domus Sfortiæ, reservationem non inducit. Nec eum admittit secretaria brevium.

PRUDENTIA.

Vide verb. Virtus, *n.* 96.

PSALMUS, PSALTERIUM.

SUMMARIUM.

1. Psalmus quid sit? — 2. Psalterium quid sit. — 3. Psalterium ad quid antiquitus inservierit, et ad quem usum fuerit, deinde translatum? — 4. Apud ecclesiasticos pro psalterio intelligitur liber psalmorum. — 5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebræos tamen sunt versus metrici ex pedibus lyricis. — 6. Quisnam fuerit psalmorum auctor? ad num. 10. — 11. Liber Psalmorum seu Psalterium constat ex CL psalmis, cujus numeri assignantur mysticæ rationes. — 12. Psalmorum alii sunt invitatoriales, alii pœnitentiales, et alii graduales. Invitatorialis est unicus. — 13. Pœnitentiales sunt septem maxima utilitate a pœnitentibus lecti seu recitati. — 14. Cur psalmi pœnitentiales sint septem? — 15. Graduales numero sunt 15, et cur dicantur graduales. — 16. Psalmorum et hymnorum cantus fuit in usu a tempore apostolorum. — 17. An jam etiam a tempore apostolorum fuerit in usu alternus psalmorum cantus? Et quis inter Latinos invexerit in Ecclesiam alternum eorum cantum? — 18. Sanctus Damasus Papa decreto generali firmavit alternum psalmorum cantum et communem fecit toti Ecclesiæ, statuens insuper, ut in finem cujuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, etc. — 19. Psalmi uti modo recitantur in divino officio, a quo fuerint sic partiti et distributi? — 20. Cur decem, et octo psalmi sint constituti et distributi in Matutinis Dominicarum? — 21. Cur duodecim constituti et distributi in Matutinis feriarum. — 22. Cur novem constituti et distributi in Matutinis festorum Domini et Matutinis de sanctis? — 23. Cur quinque in Laudibus: et quare dicantur quinque, licet vere sint octo? — 24. Psalmi Laudum dicuntur quinque, licet quartus sit proprie canticum, et cur? — 25. Ex dictis quinque Laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive et cur? — 26. In Laudibus ferialis officii per annum cur primus psalmus sit *Miserere*, et varietur secundus? — 27. In Laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, et cur? — 28. Canticum quid significet? — 29. Laudes cur sic dictæ: et cur canticum in ipsis sumatur pro psalmo? — 30. Psalmus quid sit? — 31. Canticum quid sit? — 32. In prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur quatuor psalmi, et cur? — 33. In festis autem totius anni et Dominicis tempore paschali recitantur tantum tres, et cur? — 34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur tres psalmi, et cur? Et quare pro Prima, Tertia, Sexta et Nona simul recitentur psalmi duodecim. — 35. Dicti divinarum Horarum psalmi a *Beati immaculati in via* usque ad *Principes persecuti sunt me gratis*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unicus tantum psalmus distributus in plures partes, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta, et cur? — 36. In Vesperis quinque recitantur psalmi, et cur? — 37. In completorio quatuor recitantur psalmi, et cur? — 38. Si dividantur omnes psalterii psalmi per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada 91; ad Laudes 13; ad Vesperas 35; ad alias horas 11; qui omnes simul faciunt CL quibus constat Psalterium. — 39. Psalterium, quo utitur Romana Ecclesia, est ex translatione S. Hieronymi, et differt a psalterio translationis LXX interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S. Petri. — 40. Unde psalterium exceptum ab officio divino a S. P. N. Francisco est illud translationis LXX Interpretum. — 41. Ultra supradictos CL psalmos habentur in Breviario septem cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, et assignantur. — 42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe *Magnificat* pro Vesperis, *Benedictus* pro Laudibus, et *Nunc dimittis* pro Completorio. — 43. Etiam varii psalmi prænotantur in psalterio cum titulo *Cantici*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*. — 44. Assignatur in quibus differant psalmus canticum, psalmus cantici, canticum psalmi et hymnus? — 45. Psallendi ordo sequendus quem tenet Ecclesia metropolitana. — 46. Psalmi vulgares non possunt in ecclesia recitari. — 47. Psalterium B. M. V. constans ex CL *Ave Maria* est cum indulgentiis concessum a Sixto IV. — 48. Psallendi debitum omnibus in choro incumbit.

(1. Psalmus vox est Hebræa, significans *cantum*, *oden*, *hymnum;* Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, litt. E. Unde apud ecclesiasticos scriptores psalmus intelligitur carmen sacrum, sive Dei laus metrice scripta, sive solo ore, sive instrumento decantata. Quamvis psalmus generice captus etiam de profanis cantionibus, et quæ ad quodcunque musicum instrumentum recitantur, accipiatur. Idem, *ibidem*

(2. Psalterium dicitur *Vas musicum decem chordarum*. Tostat., *Comment. in I Paralipom.*, pag. 297, col. 1. Unde Scriptura sæpius Psalterii decem chordarum meminit. Hoc decachordum Psalterium pulsatur a parte inferiori, et reddit sonum a superiori; et Hebraice vocatur *nablum et psalterium;* Græce *organa*. Tostat., in *Genes.*, fol. 44, col. 2.

(3. Psalterium, ut opinatur Euthymius apud Beyerlinck, *loc. cit.*, antiquitus mulcendo gregi serviebat. At David ejus usum sapienter ad Dei cultum transtulit, cantoresque instituit, quod primum fecit in translatione arcæ ex domo Obededom, *I Paralipom.* xv. (4. Unde usus invaluit, quod apud ecclesiasticos pro Psalterio intelligatur liber Psalmorum, juxta illud *Lucæ* xx, 42 : *David dicit in libro Psalmorum*, et illud

Actor. I, 20 : *Scriptum est enim in libro Psalmorum.*

(5. Psalterii versus, etsi in nostra lingua sine metro procedant, apud Hebræos tamen versus metrici sunt ex pedibus lyricis, juxta illud :

Psalterium lyrici composuere pedes.

Et dicuntur pedes lyrici, quia ad lyram concinentem dicebantur, scilicet citharis, organis et musicis instrumentis. Tostat., in *Genes.*, fol. 44, col. 1.

(6. Quoad Psalmorum auctorem seu auctores, varii varia sentiunt. Ludovicus enim Vives, in cap. 14, lib. XVII, *De civitat.*, asserit ante Origenem nullum fuisse dubium apud Judæos, Davidem omnium Psalmorum esse auctorem. Postquam vero Origenes summa sua eruditione cœpit ostendere quæcunque in prophetis, maxime in Psalmis contenta, ad Christum jam natum pertinere, Judæi talibus convicti fortissimis argumentis ad novas opiniones veteribus suorum magistrorum contrarias confugerunt : alii solum illorum Psalmorum, qui ejus nomine inscribuntur, auctorem Davidem asserentes; alii novem solummodo ab eo conscriptos, cæteros vero ab illis, quorum nominibus prænotantur, fuisse dictatos, sustinentes : inde factum est, ut etiam sacri interpretes Christiani in varias abierint sententias. Sanctus enim Augustinus, Theophylact., Euthymius, et hos secuti Emmanuel Sa, Mariana, et alii apud Tirinum, præf. *in l. Psalmorum*, volunt solum Davidem omnium Psalmorum fuisse auctorem. Et de facto sanctus Augustinus, l. XIV, *De Civitate Dei*, cap. 17, sic expresse dicit : « Mihi credibilius videntur existimare, qui omnes illos centum quinquaginta Psalmos Davidis operi tribuunt. » Et quamvis ipse sanctus Augustinus, t. IX *impressionis Lugdunensis de anno* 1664, *in expositione tituli primi Psalmi* dicat, « Non enim omnes psalmi a David editi sunt. . . . David ergo solus novem psalmos ore proprio cecinit : » hæc aliena manu in textum Augustini irrepsisse eruditi animadvertunt, ut notat Calmet, in *Dictionario sacræ Scripturæ*, verb. *Psalmi*, vers. *Hæc pro Davide.* Et quod solus David omnium sit auctor Psalmorum deducit Cassiodorus, Præf. *in Psalm.* ex constanti usu et traditione Ecclesiæ, ibi : « Usus Ecclesiæ catholicæ Spiritus sancti inspiratione generaliter, et immobiliter tenet, ut quicunque eorum cantandus fuerit, lector aliud prædicare non audeat, nisi psalmos David. » Quod et tenet Theodoretus, Chrysostomus, et alii Præfat. *in Psalm.*, et Gavant. tom. II, sect. 5, cap. 8, n. 4, vocat sententiam hanc communiorem. Imo S. Philastrius, hæresi 126, inter hæreticos reputat, qui secus senserit.

(7. Et hanc sententiam de solo Davide omnium auctore Psalmorum colligunt supradicti ex variis Scripturæ locis, et in primis ex *II Regum*, XXIII, 1, ubi David ipse hæc de se prodit : *Dixit David filius Isai... egregius Psaltes : Spiritus Domini locutus est per me.* Item ex *II Paralipomenon*, VII, 6, ubi expresse dicitur : *Sacerdotes autem stabant in officiis suis et levitæ in organis carminum, quæ fecit David ad laudandum Dominum, quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas.* Et variis aliis Veteris Testamenti relictis textibus, in Testamento Novo *Lucæ*, XX, 42, aperte dicitur : *David dicit in libro Psalmorum*, et concordant *Matth.* XXII, 43, et Marc. XII, 36.

(8. Contrariam sententiam, nempe non omnium psalmorum auctorem esse Davidem, defendunt sanctus Hieronymus, Hilarius, Tostatus, Tirinus, et alii plures dicentes varios psalmos a variis prophetis compositos fuisse, iis nempe, qui in Titulis subinde prænotantur, v. g. Asaph, Moyse, Ethan, Eman, Idithun, et tribus filiis Core, sed plures a Davide; quos deinde Esdras simul omnes in unum volumen compegit et incepit esse liber Psalmorum. Et revera sanctus Hieronymus, *Epist. ad Cyprianum* diserte pronuntiat : « Scimus errare eos, qui psalmos omnes David arbitrantur, et non eorum, quorum nominibus inscripti sunt. » Et distinctius *Epist. ad Sophronium* scribit : « Psalmos omnes eorum testamur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph et Idithun filiorum Core, Eman, Esraitæ, Moysis et Salomonis, et reliquorum, quos Esdras primo volumine comprehendit. » Et sanctus Hilarius, Præfat. *in psalm. et comment. in psalm.* CXXXI, expresse dicit : « Absurdum est palmos David dicere vel nominare, cum ibi auctores eorum ipsis inscriptionum titulis commendantur ; » et Tostatus, Præfat. in lib. *Regum*, q. 20, vers. *Respondendum est de psalmis*, ait : « Quanquam David fecerit quosdam psalmos, tamen non omnes, feruntur enim fuisse decem auctores Psalmorum. » Quod et clarius dicit in cap. XXII *Matth.*, q. 340. Et Tirinus, Præfat. in lib. *Psalm.*, probabiliorem hanc vocat sententiam, quia in fine psalmi LXXI, desinere dicuntur psalmi Davidis, ibi : *Defecerunt laudes filii Jesse*, et mox subnectuntur psalmi Asaph prophetæ, ut patet in titulo psalmi LXXII. Et *II Paralipomen.* XXIX, 30, præcepit Ezechias levitis, ut canteut psalmos non modo Davidis sed etiam Asaph : *Præcepitque Ezechias et principes levitis ut laudarent Dominum sermonibus David et Asaph videntis.*

(9. Unde quamvis difficile sit in hac ancipiti materia quidquam certi statuere, tamen probabilius est, Davidem solum non omnium psalmorum esse auctorem, sed et alios, qui in eorum titulis prænotantur. Hinc ad Scripturas et auctoritates pro prima sententia adductas, quibus videtur innui Davidem unicum esse psalmographum, respondetur, quod ipsi totum Psalterium videtur tribui, eo quod ipse plures ediderit psalmos, quam aliquis aliorum auctorum, imo quam omnes alii simul, ut vult Tostatus, *in Matth.* XXII, q. 346. Quemadmodum Ciceronianarum Epistolarum volumen, etsi aliorum plurimorum Epistolis ad eum scriptis constet, uni tamen Ciceroni, cujus est ma-

jor Epistolarum pars, tribuitur. Vel ideo omnium Psalmorum auctor unus David innuitur ac dicitur, quia nedum ipse solus plurimos edidit, sed et editos ab aliis ipse recensuit, et modulationi, ac musicis instrumentis aptavit. Unde notabile est illud *Ecclesiastici*, XLVII, 10, 11, ubi dicitur, quod *David de omni corde suo laudavit Dominum. . . . Et stare fecit cantores contra altare, et in sono eorum dulces fecit modos.* Hanc sententiam, ultra recensitos numero immediate antecedenti tuentur etiam Eusebius Cæsariensis, Præfat. *in Psalm. et in Inscript. psalm. et in psalm.* XLI, LX et LXII. S. Athanasius, in *Psalm.*, p. LXX, tom. II, nov. edit. *Collect. Græcor. PP.*, et auctor *Synopsis*, quæ ipsi sancto Athanasio tribuitur, in qua synopsi, ut notat Calmet, in *Dictionario sacræ Scripturæ*, verb. *Psalmi*, vers. *Nec Patres Græci*, psalmi quidam auctoribus, Idithun, Asaph, filiis Core, Aggæo, Zachariæ, Eman, quidam vero quibus *Alleluia* inscribitur hisce omnibus simul tribuuntur: « quod autem (ait ejus libri auctor) Psalterium Davidis nomen exhibeat, ipse David in causa fuit, qui primus psalmorum inventor habetur, et quorumdam psalmographorum munera et tempora direxit. » Hæc ille. Sic etiam Frassen, *Disquisition. biblic.*, § 11, *De libro Psalmorum*, num. 9; Cajetanus, aliique plures. *Vide* Cantipratensem, 4, *Hypotyposeon*, cap. ultim., et Bellarminum, in Præfat. *ad explanat. in Psalmos*, ubi eos vocat Davidis, qui carent titulo, et eos item, qui nomen David in titulo præferunt quocunque casu, sive genitivo seu dativo.

(10. Hinc fidem adhibendo titulis nostrorum bibliorum, sub Davidis nomine 72 psalmi producuntur, nullo inscripti nomine 40, quos tamen ad præcedentis psalmi auctores Rabbini referendos censent. Hanc Judæorum traditionem probant S. Hieronymus, in *Malachiam*, et *Epist. ad Cyprian.*; sanctus Hilarius. Proleg. *in Psalm.*; sanctus Athanasius, Præfat. *in Psalm.*, t. II, nov. edit., et Eusebius, in *psalm.* XXV; filii Core auctores laudantur psalmorum XLI, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, LXXXIII, LXXXIV, LXXXVI, LXXXVII. Salomoni ascribitur psalmus LXXI : *Deus judicium tuum*, et psalm. CXXVI : *Nisi Dominus*; Ethan, psal. LXXXVIII : *Misericordias Domini*; Idithun, psal. LXXVI : *Voce mea*; Moysi, psalm. LXXXIX : *Domine, refugium*; Asaph, psalm. XLVI : *Deus deorum Dominus*; psalm. LXXII : *Quam bonus Israel Deus*; psalm. LXXIII : *Utquid Deus*; psalm. LXXIV : *Confitebimur tibi, Deus*. Item psalmi a LXXV usque ad totum LXXXIII. Adamo psalm. XCI : *Bonum est confiteri Domino*; Melchisedecho psalm. CIX : *Dixit Dominus Domino meo*; Jeremiæ et Ezechieli psalm. LXIV : *Te decet hymnus*; Jeremiæ psal. CXXXVI : *Super flumina Babylonis*, qui etiam Davidi tribuitur. Aggæo et Zachariæ psal. CXI : *Beatus vir qui timet Dominum*; psalm. CXLV : *Lauda anima mea Dominum*. Sic expresse Calmet, *loc. cit.*, vers. *Si titulis*.

(11. Liber Psalmorum aut Psalterium constat ex centum et quinquaginta psalmis (84) cujus numeri mysticas assignant causas doctores, ut Trinitatis ob tres quinquagenarios Hieronymus, Augustinus, Remigius, Lombardus; ob fidem, spem et charitatem, per quas obtinemus jubilæum, Rupertus; ob status pœnitentium, justorum et beatorum, B. Thomas. Sic Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, § *Numerus*. Vel ob tres gradus vitæ seu viæ spiritualis, nempe purgativæ, illuminativæ et unitivæ. Frassen, *l. c.*, num. 6, et alii.

(12. Psalmorum alii sunt invitatoriales, alii pœnitentiales et alii graduales. Invitatorialis unicus est, scilicet XCIV : *Venite exsultemus*, quem Ecclesia quotidie, paucis diebus exceptis, legit initio Matutini, ut per ipsum animæ devotæ invitentur ad Deo in corde cantandum, ejus inspirationibus prompte assentiendum, et ejus auxilium implorandum. Beyerlinck, *loc. cit.*, § *Partitio et varietas*.

(13. Pœnitentiales sunt septem, qui a pœnitentibus maxima utilitate leguntur seu recitantur, cum exemplo Davidis eorumdem auctoris ad pœnitentiam, et culpæ detestationem excitent, Deum ad veniam et misericordiam incitent, eumque propitium reddant: unde solent Litaniæ sanctorum illis addi, ut pœnitentes, multiplicatis intercessoribus, apud Deum ab ipso facilius veniam peccatorum consequantur, juxta illud Ecclesiæ in oratione festi Omnium Sanctorum : *Ut desideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus largiaris.*

(14. Cur autem Psalmi Pœnitentiales sint septem? Varias rationes assignat doctissimus Tostatus, in *Genesim*, c. 17, q. 606, quarum præcipuæ sunt. Primo, quia inter omnes psalmos solos istos septem invenimus, qui aperte loquantur de pœnitentia; secundo, quia nos facimus pœnitentiam de peccatis præcipue mortalibus, quæ sunt septem; tertio, quia numerus septenarius convenit remissioni peccatorum, et etiam pœnis peccatorum; unde Ecclesia septem assignavit Psalmos Pœnitentiales, ut per ipsos significet nos petere veniam de peccatis, et pœnam non inferri pro peccatis, cum utrumque Scriptura per septenarium significet. De remissione enim peccatorum, quod significetur per numerum septenarium, patet *Matth.* XVIII, 21 et 22, ubi dicit Petrus ad Jesum : *Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies? Dicit illi Jesus, non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies*; in qui-

(84) Hebræorum tamen numerus, qui a nostro et Græco differt, uno psalmo ad centesimum decimum tertium nos superat; psalmum enim nonum *Confitebor* duas in partes dividunt, ac decimo psalmo initium dant a versu 22 : *Utquid, Domine, recessisti longe?* Verum iidem Hebræi nobiscum subinde conveniunt circa psalmorum numerum, centesimum decimum quartum et centesimum decimum quintum, uti et centesimum quadragesimum sextum, et sequentem simul conjungentes. Neoterici hæretici eorum divisionem amplectuntur, Catholicis LXX Interpretum partitioni adhærentibus.

bus per dictum numerum septenarium designatur remissio universorum delictorum. De pœnis autem patet *Gen.* IV, 16, ubi dixit Deus: *Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur*, et infra 24: *Septuplum ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies*, ubi tota pœna signata fuit per septem, adeoque conveniens fuit septem esse Psalmos Pœnitentiales.

(15. Graduales numero sunt 15 a psalmo CXIX usque ad CXXXIV. Dicuntur autem graduales, quod veluti ad templum Salomonis ascendebatur XV gradibus canendo ipsos XV psalmos, ita etiam anima devota XV his psalmis velut gradibus ad Deum mente conscendat, et quæ sursum sunt, sapiat. Unde psalmi graduales, appellantur in textu hebræo *canticum ascensionum*. Calmet, *loc. c.*, vers. *Psalmi graduales*, et vers. *Unde autem*, ubi testatur quod sic vulgo censent interpretes.

(16. Psalmorum et hymnorum cantus fuit jam in usu a tempore apostolorum, ut patet ex Epist. B. Pauli *ad Ephesios* V, 19, ibi: *Loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis, et canticis spiritualibus in gratia cantantes et psallentes*, et *ad Colossen.* III, 16, ibi: *Docentes, et commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus in gratia cantantes.* (17. Et etiam jam tempore apostolorum fuisse in usu alterum psalmorum cantum probabile censet Beyerlinck, in *Theatro vitæ humanæ*, verb. *Psalmus*, vers. *Est tamen probabile.* Nam, dicit ipse, Philo scribit ab Alexandrinis suis religiosis viris id esse factum. Inter Græcos videtur Dionysius, *De cœlesti hierarchia* 3, hunc innuere alternum cantum. Item Basilius, epist. 43, qui testatur de ritu communi omnibus ecclesiis exemplo sumpto a cantu antiphonarum Ignatiano; Ignatius enim Antiochenus ex Cassiodoro, in *Tripartita*, lib. X, cap. 9, post quamdam visionem angelorum unum ad alterum cantantium *Sanctus, Sanctus*, præscripsit alternum cantum in Ecclesia Antiochena. (18. Inter Latinos autem S. Ambrosius Græcos imitatus ex Isidoro lib. I, *De offic.*, cap. 7, et teste Augustino, lib. IX *Confession.*, cap. 6, primus invexit in Ecclesiam alternum cantum, quem S. Damasus Papa decreto generali firmavit, et communem toti Ecclesiæ fecit, ut habetur in Breviario, lect. 6 ejus festi; qui ut patet ibid. etiam statuit, ut in fine cujuslibet psalmi diceretur *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto*, etc.

(19. Psalmi, uti modo recitantur in divino officio, fuerunt partiti et distributi a S. Hieronymo (85), qui 18 constituit in matutinis Dominicarum, 12 in matutinis feriarum, 9 in matutinis festorum, et ad Horas Ambrosium secutus distribuit in plures partes psalm. CXVIII *Beati immaculati*, quo ordine recitari præcepit S. Damasus ex Baronio anno 60; Gavant., *Comment. in Rubric. Breviarii*, tom. II, sect. 5, cap. 8, num. 8, et aliis. Et de hoc habetur decretum Gregorii VII, in c. *In die* 14, De consecrat., dist. 5, ibi: « In die resurrectionis usque ad Sabbatum in Albis, et in die Pentecostes usque in Sabbatum ejusdem tres psalmos tantum ad nocturnos, tresque lectiones antique more canimus et legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festum est, novem psalmos et novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus 12 psalmos, et tres lectiones recitamus. In Dominicis vero diebus 18 psalmos, (excepto die Paschæ et Pentecostes) et novem lectiones celebramus. »

(20. Decem et octo psalmi in matutinis Dominicarum ita sunt constituti et distributi, ut primi 12 per quaternos divisi significent patriarcharum 12, et apostolorum totidem cultum erga sanctissimam Trinitatem per quatuor virtutes cardinales. Reliqui tres in secundo et tertio Nocturno significant electos sub lege et sub gratia cum eodem cultu SS. Trinitatis. Amalarius, lib. IV *De divinis officiis*, cap. 9; Gavant., *l. c.*, sect. 4, n. 11.

(21. Duodecim psalmi in Matutinis feriarum ideo sunt sic constituti et distributi, quia duodecim sunt horæ noctis, et cuilibet horæ Psalmus unus respondet. Amalarius, *loc. cit.*, c. 11; Gavant., *loc. cit.*, nu. 12, qui dicuntur bini ad charitatem excitandam ex Hugon. Victor., *Specul. Eccles.*, c. 3; Gavant., *loc. c.*, n. 12.

(22. Novem psalmi in Matutinis festorum Domini ideo sunt sic ordinati, ut per ipsos gratias agamus Deo de descensu ejusdem propter nos sub novem choris angelorum. Et in Matutinis festorum de Sanctis, eo quod sint ipsi facti digni ascendere usque ad altitudinem cœli, ubi habitant iidem chori novem angelorum. Amalarius, *loc. c.*; Gavant., *loc. c.*, n. 10. Vel ter tria cantamus cum angelis. Durandus, in *Rational.*, lib. V, c. 3; Gavant., *l. cit.*, n. 10.

(23. Psalmi quinque recitantur in Laudibus ad muniendos quinque corporis sensus, ut dicit Hugo Victorin., in *Specul. Eccles.*, c. 3, qui notat præterea eos esse octo vere ad significandos octo ordines electorum, sed dicuntur quinque, quia tertius et quartus sub una conclusione terminantur, ad denotandum ex Amalario, *De ordin. Antiphonarii*, c. 5, geminam dilectionem Dei et proximi. Vel ex eodem, lib. IV *De divinis officiis*, cap. 10, unionem Ecclesiæ ex Ju-

(85) Psalmorum antiquissima Latina versio fuit ante Hieronymum, vulgo *Italica*. Hanc, Damaso Papa petente, Hieronymus juxta veterem LXX Interpretum editionem primum emendavit, sed *cursim*, ut ipse ait; aliam deinde novam eorumdem Psalmorum editionem S. Doctor aggressus fuit, quam verisimillimum est, nostram esse *vulgatam*. Romanum Psalterium secundum LXX versionem abolitum a S. Pio V fuit, illudque præscriptum, quod S. Hieronymus secundis curis exhibuit, licet a pluribus postea librariorum mendis rursus expurgatum et correctum. In Vaticana tamen Basilica, in Mediolanensi et Veneta S. Marci Ecclesia vetus Italica Psalterii versio etiamnum perdurat, licet nonnulla inter se discrimine. Eadem antiqua Romana editione Mozarabes usi sunt, atque in nonnullis Toletanæ urbis ecclesiis, ubi idem Mozarabum ritus hodieque servatur, utuntur.

dæis et gentilibus. Item sextus, septimus et octavus unam habent conclusionem ad significandum ex Amalario, *loc. cit.*, cap. 1. Fidem, spem et charitatem, unitas et junctas erga Deum (inquit cap. 5) Trinum et Unum, Gavant., *loc. cit.*, cap. 2, num. 6, seu ex Durand., in *Rational. divinor. officior.*, lib. v, cap. 4, ad denotandum triumphum de mundo, carne et diabolo, et quoniam unum sine altero non habetur, ideo merito conjunguntur.

(24. Dictum autem est, psalmos Laudum esse quinque, quia licet quartus sit proprie canticum, abusive tamen appellatur psalmus, cum, ut infra n. 30 et 44, videbimus, parum differat canticum a psalmo; Gavant., *l. cit.*, n. 7.

(25. Ex dictis laudum psalmis duo mutantur in Dominicis a Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive, vice quorum dicuntur psalmi *Miserere* et *Confitemini* ad timorem et spem eo tempore excitand. timorem ob peccata in psalmo *Miserere*, et spem ex bonitate Dei in psalmo *Confitemini*. Et quia non est tempus lætitiæ, quam exprimunt illi duo psalmi *Dominus regnavit*, et *Jubilate*. Amalarius, lib. iv *De divin. offic.*, cap. 18; Gavant., *loc. cit.*, n. 9. Psalmus autem *Dominus regnavit* dicitur tunc in Prima, ne in tota hebdomada omittatur psalmus ullus de psalterio, et ideo psalmus *Jubilate* ponitur in Matutino Sabbati. Amalarius, Gavant., *loc. cit.*

(26. In Laudibus ferialis officii per annum primus psalmus est pœnitentialis *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ. Hugo Victorin., lib. ii *De offic.*, cap. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 10, subdens, quod tunc variatur 2, ut expleatur psalterium.

(27. In laudibus qualibet die hebdomadæ loco quarti psalmi ponitur unum canticum, quia canticum laudem divinam et gratiarum actionem significat, ex Durand., in *Rational.*, lib. v, cap. 4. (28. Et laudes dictæ sunt ex Hugon., lib. ii *De offic.*, c. 10, eo quod laudem aperte sonant divinam, quod repetit in *Specul. Eccles.*, cap. 3. (29. Et canticum ibi sumitur pro psalmo, cum parum differant inter se. (30. Psalmus enim est carmen, seu canticum instrumento Psalterii. (31. Et canticum est vox musica cum harmonia ore solo prolata, ut ex Euthymio notat Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, cap. 9, n. 1.

(32. In Prima Dominicis diebus per annum, et feriis, Sabbato excepto, recitantur iv psalmi, ne de Psalterio quidquam supersit. Unde in Sabbato recitantur tantum iii quia nullus superest, qui ipsi assignari possit. Et talis quaternarius psalmorum numerus denotat, quod in quatuor mundi partibus doctrina iv evangelistarum laudatur. Durand., in *Rational. divin. offic.*, lib. v, c. 5; Gavant., *loc. cit.*, sect. 4, cap 3, n. 5.

(33. In festis autem totius anni, et Dominicis tempore Paschali dicuntur tantum tres psalmi ob temporis jucunditatem, quæ laborem multa canendi excludit, ex Radulpho proposit. 10; Gavant., *loc. c.*, n. 7, ubi subdit quod Amalarius, lib. iii *De offic.*, c. 3; tres ideo dici putat, quia pro tribus horis a Prima ad Tertiam laudandus est Deus Trinus, et armandi sumus contra tres hostes.

(34. In Tertia, Sexta et Nona recitantur iii psalmi propter eamdem supradictam rationem, quia iii psalmi protegunt nos in tribus horis seqq. cum quælibet ex tribus horis tres contineat temporis horas. Amalarius, lib. iv *De offic.*, c. 2; Gavant., *loc. c.*, sect. 4, cap. 4, n. 3. Imo, ut subdit ipse Gavant., *ib.*, et Amalar., cap. 1, *ibid.*, in Prima, Tertia, Sexta et Nona xii canimus Psalmos (in festis) pro numero xii horarum diei, ut Deo præsentes simus omnibus horis.

(35. Advertendum tamen hic est, quod dd. divinarum Horarum Psalmi a *Beati immaculati* usque ad *Principes persecuti sunt*, non sunt revera distincti psalmi, sed potius unicus tantum Psalterii psalmus in ordine cxviii in plures partes distributus, quarum quælibet ex 16 versibus est constituta (ut in dd. divinis Horis patet) ad significandos xvi prophetas, xii minores, et iv majores, seu ad designandos xii apostolos, et iv evangelistas, ut sic ostendatur, quod ea, quæ xii prophetæ minores, et iv majores; sive xii apostoli, et iv evangelistæ dixerunt, scripserunt ac docuerunt, pro posse observare debemus. Sic Durand., in *Rational.*, lib. v, c. 5.

(36. In Vesperis 5 recitantur psalmi, quia 5 vulnera Christi recolenda monent, quorum ultimum vulnus hora vespertina fuit sacro lateri illatum. Gemma, lib. ii, c. 62; Gavant., *cit.* sect. 4, cap. 5, n. 5. Item quia sicuti quinque sensibus quotidiano affectu tendimus ad tenebras, ita necesse est ut initio noctis pro eis veniam precemur. Amalarius, lib. iv *De offic.*, cap. 7; Gavant., *loc. cit.* Item recitamus in Vesperis quinque psalmos, ut quasi quinque evangelicæ prudentes virgines quinque lampadibus oleo bonorum operum plenis, veniente nocte, Domino obviam eamus. Amalarius, *De ordin. Antiphonarii*, c. 6; Gavant., *loc. cit.*, n. 5.

(37. In Completorio quatuor psalmi recitantur, quia per ipsos quatuor elementa corporis nostri Domino commendamus: in primo enim psalmo cum Christo quietem poscimus: *In pace in idipsum dormiam et requiescam.* In secundo ad ea verba, quæ protulit Christus in extremo vitæ: *In manus tuas*, etc., optamus mori cum eo. In tertio et quarto contra tentationes nocturnas armamur. Amalar., lib. iv *De offic.*, c. 8, et *De ordin. Antiph.*, c. 7; Gavant., *cit.*, sect. 4, c. 6, n. 7, et alii.

(38. Hinc habes, quod si dividas omnes Psalterii psalmos per horas, ad Matutinum recitantur in tota hebdomada xci, ad Laudes xiii, ad Vesperas xxxv, ad alias horas xi, qui omnes faciunt summam cl, quibus constat Psalterium. Gav., *loc. cit.*, sect. 5, c. 8, n. 7.

(39. Psalterium autem, quo Romana Ecclesia utitur, est ex translatione Romana S. Hieronymi teste Radulph., propos. 8, et differt a Psalterio translationis Septuaginta

Interpretum, quod adhibetur Romæ in Æde Vaticana S. Petri, quo etiam utuntur Ambrosiani (86). Gavant., *cit.* sect. 5, cap. 7, n. 2. (40. Unde S. P. N. Seraphicus Franciscus in c. 3 suæ Regulæ, ubi excipit ab officio divino Psalterium, intelligit de dicto Psalterio translationis Septuaginta Interpretum, quod in Vaticana Sancti Petri est in usu antiquissimo. Gavant., *cit.*, sect. 5, cap. 8, n. 2. S. Bonaventura citatus et secutus a Petro Marchant., in *Expositione dictæ Regulæ*, cap. 3, qu. 4.

(41. Ultra supradictos centum quinquaginta psalmos habentur in Breviario ex sacris Litteris Cantica distributa et posita in unaquaque die hebdomadæ loco quarti psalmi Laudum, nempe die Dominica canticum *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod est trium puerorum *Daniel.* III; feria II, canticum *Confitebor tibi, Domine*, quod est *Isaiæ* XII; feria III, canticum *Ego dixi*, quod est Ezechiæ regis, *Isaiæ* XXXVIII; feria IV, canticum *Exsultavit cor meum*, quod est Annæ matris Samuelis, *I Regum* II; feria V, canticum *Cantemus Domino*, quod est Moysis, *Exodi* XV; feria VI canticum *Domine, audivi*, quod est Habacuc, *Habacuc* III; sabbat., canticum *Audite, cœli*, quod est Moysis, *Deut.* XXXII.

(42. Ex Evangelio habentur in Breviario alia tria cantica, nempe canticum *Magnificat*, quod est B. M. V. *Luc.* I, et recitatur seu canitur in Vesperis. Canticum *Benedictus Dominus Deus Israel*, quod est Zachariæ, patris S. Joannis Baptistæ, *Luc.* II, et recitatur seu canitur ad Laudes.

(43. Etiam varii psalmi prænotantur in Psalterio cum titulo cantici, ut *Canticum psalmi*, et alii cum titulo *Psalmus cantici*.

(44. Unde ad pleniorem intelligentiam notandum est, quod hoc interest inter psalmum, canticum, psalmum cantici, canticum psalmi et hymnum, quod *Psalmus* est carmen cum instrumento psalterii : *canticum* est vox musica cum harmonia ore solo prolata ; *psalmus cantici* dicitur, dum cantore præcinente, organi modulatio subsequitur, *canticum psalmi* econtra, cum vox humana concentum sequitur organi ; *hymnus* autem est sermo in Dei laudem metrice compositus, sive ore, sive humana voce, sive instrumento musico recitatus. Sic colligitur ex sanctis Hilario et Chrysostomo, in *Prolog. Psalm.*; Frassen, *Disquis. Biblicæ*, § 11, *De libro Psalm.* n. 2 ; Euthymio citato et secuto a Gavant., *loc. cit.*, sect. 5, c. 9, n. 1, et alii.

(45. Psallendi ordo sequendus, quem tenet Ecclesia metropolitana, cap. *De his* 13, dist. 12, ex concilio *Toletano* 11, c. 3.

(46. Psalmi vulgares non possunt in Ecclesia recitari. Conc. *Bracharen.* II, c. 67.

(47. Psalterium B. M. V. quod ex 150 *Ave Maria* constat ad instantiam ducis Britanniæ recitari concessit cum indulgentiis Sixtus IV, const. 18, incip. *De quæ*.

Psallendi debitum omnibus in choro incumbit, etiam dignitatibus et canonicis, quacunque contraria consuetudine, aut præsumpto privilegio non suffragante. Benedict. XIV, tom. I, constit. incip. *Cum semper*, § 24.

PUBERTAS.

Vide verb. MATRIMONIUM, *art.* 2, *a n.* 31 *ad* 37.

PUBLICA HONESTAS.

Vide verb. MATRIM. QUOAD IMPEDIMENTA, *art.* 2, *a n.* 20 *ad* 27.

PUNCTATOR, PUNCTATURA.

SUMMARIUM.

1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicunque postulanti. — 2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. — 3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes. — 4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. — 5. Punctatores conniventer prætermittentes punctare punctandos, graviter peccant, et tenentur de proprio restituere distributiones, quæ accrescerent interessentibus. — 6. Pœna censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similium. — 7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex Decreto episcopi applicanda essent aliis piis usibus. — 8. Distributiones amissæ a canonicis absentibus accrescunt inservientibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. — 9. Salarium debetur punctatoribus. — 10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. — 11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari.

(86) E. R. S. Hieronymus, ter circa Psalterium insudasse, communior sententia est inter eruditos. De versione Psalterii ex Hebraico fonte non loquor, cum nunquam in usu fuerit, vel apud Ecclesiam Romanam, vel penes aliam quamcunque Ecclesiam. De emendatione igitur Psalmorum juxta Septuaginta Interpretum versionem est sermo, in qua elaboranda bis S. Doctor suum impendit laborem. Hujusmodi emendationes sub nomine *Psalterii Romani, et Psalterii Gallicani* vulgo recensentur. De utraque sermonem habet S. doctor in *Præfatione*, seu *Prologo in Librum Psalmorum*. Psalterium Romanum adhuc in usu est in Vaticana Basilica. Gallicano Psalterio utimur in Romano Breviario, atque illud est, quod insertum habemus in vulgata Latina editione. Hæc tria sunt. Hinc constat quantum a vero abhorret auctor noster hocce in loco. ' Legesis Dissertationem P. D. Augustini Calmet in textum et veteres Psalmorum versiones, art. 3.

— 12. Canonici non possunt exire a choro, nisi petita venia a majori seu præsidente sub pœna punctationis. — 13. Episcopus potest augere punctationes, quando servitium Ecclesiæ minuitur. — 14. Canonici in choro vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo debent punctari. — 15. Novem menses, quibus canonici residere tenentur quolibet anno, non numerandi ex collectione punctaturarum, sed ex collectione dierum residentiæ, et servitii.

(1. Punctator retinere debet librum in loco publico, ibique deficientes adnotare, ac librum ostendere cuicunque postulanti. Sacra congreg. Episcopor., *in Pisaurien.*, 19 Nov. 1649.

(2. Contrapunctator ejusdem Ecclesiæ eligendus, ut confrontatione, si opus sit, possint detegi fraudes. Sacr. congreg. Episcopor., *in Fundana*, 15 Februar. 1503, et *in Licien.*, 18 Februar. 1602.

(3. Compelli possunt punctatores ad exhibendum librum ordinario, non vero ad oretenus eidem quotidie significandum deficientes. Sacra congreg. Episcopor., *in Castellaneten.*, 20 August. 1692.

(4. Potest episcopus cogere canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in choro. Sac. cong. Conc., 17 Mart. 1619; apud Barb., *De canonicis*, cap. 34, n. 20.

(5. Punctatores, quorum electio spectat ad capitulum, ut decrevit sacr. congr. Conc., *in Conversanen.*, 4 Decemb. 1706, admonendi sunt, quod si conniventer prætermittant punctare eos qui juxta ecclesiæ et collegii statuta punctandi sunt, tenentur de proprio restituere distributiones quæ accrescerent interessentibus; et ulterius, graviter peccant, prout illos monendo, tradit episcopus Gravinen., in suo Tractatu, *L'Ecclesiastico in Coro*, cap. 27, n. 33, his verbis : « Or se nondimeno i puntatori per riguardi umani d'affetto, timore, speranza, o qual altro sia, tralasciano di puntare i difettanti, vengono ad essere ladri sfacciati, perchè levando palesemente l'emolumento a chi tocca per ragione di accrescimento, o per altro titolo, lo danno a chi per legge non tocca; oltre di che si rendono egli stessi rei del disservigio di Dio sul punto geloso del divino suo pubblico culto, ed il loro peccato viene a contrarre certo che del grande coram Deo cotanto da lui detestato in quei suoi ministri, i quali retrahebant homines a sacrificio Domini. » Sic apud Monacell., tom. IV, *Supplement.* ad 1, t. n. 148.

(6. Pœna censurarum imponi non debet non restituenti damnum ex omissione punctandi, sed carceris ad triennium, et similium. Sacr, congreg. Episcopor., *in Castellaneten.*, 21 Augusti 1602; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Punctator*, n. 6.

(7. Punctaturæ dari debent interessentibus, licet ex decreto episcopi applicandæ essent aliis usibus, nisi adesset statutum in contrarium. Sacr. congreg. Episcop., 16 Junii 1617; apud Nicol., *loc. cit.*, n. 7, et sæpe alibi, ut refert idem Nicol., in *Flosculis*, verb. *Distributiones*, sub n. 6.

(8. Distributiones enim amissæ a canonicis absentibus accrescunt inservientibus, quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, non obstante. Sacr. congreg. Concil., *in Civitatis Castellanæ*, 30 Apr. 1623, et *in Nicien.*, 18 Novemb. 1628, et sæpe alibi apud Nicol., *cit.*, verb. *Distributiones*, sub num. 6.

(9. Salarium debetur punctatoribus. Sacr. congreg. Episc., *in Meliten.*, 16 April. 1602; apud Nicol., *loc. cit.*, num. 5.

(10. Canonici confabulantes in choro sunt punctandi et privandi distributionibus tanquam absentes. Sacr. congreg. Episcop., *in Nucerina*, 7 Sept. 1591.

(11. Canonici non interessentes concioni tempore Quadragesimæ possunt punctari, quia est defectus gravis et mali exempli. Sacr. congreg. Episcop., *in Comensi*, 10 Maii 1580, et *in Castellaneten.*, 20 Aug. 1602, et alibi, ut refert Pignatell., tom. V, consultat. 206, num. 61.

(12. Canonici non possunt exire a choro, nisi petita venia archidiacono sive præsidenti per salutationem, sub pœna punctationis. Sacr. congreg. Episcop., *in Aprutina*, 18 April. 1616, et sacr. congreg. Conc., *in Lunen. Sarzanen.*, 3 Junii 1702, ad 1.

(13. Episcopus potest augere punctaturas, quando servitium Ecclesiæ negligitur. Sacr. congr. Conc., *in Civitatis Castellanæ* 25, 1697; apud Monacell., tom. 1, tit. 2, formul. 4, n. 4.

(14. Canonici in choro, vel in Ecclesia divinis officiis interessentes sine habitu canonicali et superpelliceo, debent punctari. Sacr. congreg. Rit., *in Lunen. Sarzanen.*, 3 Mart. 1633.

(15. Ad colligendum servitium novem mensium, quibus residere tenentur canonici quolibet anno, non sunt colligendæ punctaturæ, quasi ii, qui novem partes punctaturarum ex duodecim habuerint, servitium novem mensium, debeant satisfacere, sed ipsi dies residentiæ et servitii, sive continui fuerint, sive interpolati, numerandi sunt ad complementum dictorum novem mensium. Sacr. congreg. Episcop., *in Aquilana*, 25 Septemb. 1584; apud Barbos., *De canonic.*, cap. 26, num. 14.

PURGATORIUM.

SUMMARIUM.

1. Purgatorium quid sit? — 2. Dari purgatorium est de fide, et habetur ex *II Machabæorum*, cap. XII. — 3. Item habetur ex IV *Tobiæ*. — 4. Item ex IV *Isaiæ*. — 5. Item ex VII *Michææ*. — 6. Item ex III *Malachiæ*. — 7. Item ex cap. V *Matthæi*, et XII *Lucæ*. — 8. Item ex ipsius Matthæi cap. XII. — 9. Item ex *I ad Corinth.* III. — 10. Item ex *I ad Corinth.* XV. — 11. Alia plura Scripturæ loca brevitatis gratia relinquuntur videnda cum variis conciliis, pluribus sanctis Patribus, et solidis rationibus apud graves auctores, qui assignantur. — 12. Purgatorii locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, et inferno

conjunctus. — 13. Secundum autem legem Dei particularem et dispensationem divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro purgatorio aliquis locus particularis. — 14. Purgatorium non est æternum, sed temporale. — 15. Purgatorium non est ultra diem Judicii universalis duraturum. — 16. Animæ in purgatorio plene purgatæ recipiuntur in beatitudine ante diem judicii. — 17. Quanto tempore unaquæque anima in purgatorio detineatur? — 18. Animæ in purgatorio cruciantur vero igne corporeo, et ejusdem speciei cum nostro elementari. — 19. Animæ in purgatorio non torquentur a dæmonibus. — 20. Nec obstant visiones et apparitiones, quæ id videntur ostendere. — 21. An animæ in purgatorio existentes possint pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? et an miracula facere possint? cum plurimis aliis ad rem, *remissive*. — 22. Alia ad rem ad num. 24.

(1. Purgatorium est quidam locus, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ, quæ in hac non plene purgatæ fuerunt, ut nimirum sic purgatæ in cœlum ingredi valeant, in quod nihil coinquinatum introire potest. Est in re communis inter Catholicos.

(2. Dari purgatorium est de fide. Communis inter Catholicos ex conc. Trid., sess. VI, canon. 30, sess. XXII, cap. 2, et canon. 3, et sess. XXV, *in Decreto de Purgatorio*, et habetur ex pluribus sacræ Scripturæ locis tum Veteris, tum Novi Testamenti; et quidem ex Veteri Testamento habetur *II Machabæorum* cap. XII, ubi expresse dicitur: « Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur: » quæ verba cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi possint, sequitur necessario intelligenda esse de illis, qui in gratia Dei ab hac vita decedentes non plene satisfecerint, et adhuc aliqua vincula habeant, a quibus post mortem solvi queant fidelium suffragiis, et potissimum acceptabili altaris sacrificio, ut dicit concilium Tridentinum sess. XXV, *in Decreto de Purgatorio;* et proinde dari purgatorium, et sacrificia, et orationes vivorum prodesse defunctis illis, qui inibi pro plena purgatione et satisfactione detinentur: « Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio juvari, » sunt verba concilii Tridentini.

(3. Item habetur ex cap. IV *Tobiæ*, ibi: *Pone panem tuum et vinum super sepulturam justi constitue*, quod sacri expositores intelligunt de pane et vino, quod Deo in sacrificium pro animabus justis offertur, et de illo quod elargitur in sustentationem pauperum, et religiosorum, et sacerdotum, ut pro ipsis defunctis orent, ut dicunt Turrianus, lib. IV, *pro Epist. Pont.*, cap. 14; Mastrius, in *Theol. Moral.*, disp. 24, qu. 1, art. 1, num. 4; Bellarmin., *De purgatorio*, lib. I, cap. 3, litt. B, et alii. Unde sanct. Joann. Chrysost., hom. 32, in *Matth.*, sic habet: « Cur, inquit, post mortem tuorum pauperes convocas? cur presbyteros ut pro eis velint orare, obsecras? »

(4. Item habetur ex cap. IV *Isaiæ*, ibi: *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus in spiritu judicii, et spiritu ardoris*, ubi alii legunt: *Purgabit Dominus sordes filiarum Sion et sanguinem mundabit de medio earum in spiritu judicii et spiritu ardoris:* quem locum de animabus et pœnis purgatorii intelligunt S. Augustinus, lib. XX, *De Civitate Dei*, cap. 25; Bellarmin., *loc. cit.*, litt. E; Mastrius, *loc. cit.*, num. 4, et alii.

(5. Item ex cap. VII *Michææ*, ibi: *Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est; iram Domini portabo; quoniam peccavi ei: donec causam meam judicet, et faciat judicium meum, educet me in lucem, justitiam ejus videbo.* Quem locum afferri solitum pro purgatorio docet S. Hieronymus in cap. ult. *Isaiæ*, et Glossa ordinaria exponit: *Iram Domini portabo hic, vel in purgatorio.*

(6. Item ex cap. III *Malachiæ*, ibi: *Ipse enim quasi ignis conflans; et quasi herba fullonum, et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos*, etc. Quem locum exponunt de pœna purgatorii Origenes, hom. 6, in *Exod.;* S. Ambrosius, in *psalm.* XXXVI; S. Augustinus, lib. XX, *De Civitate Dei*, cap. 25, et S. Hieronymus, *in hunc locum*, et Bellarminus, *loc. cit.*, cap. 3, in fine, ubi dicit ex illa pœna purgatoria viventium recte inferri pœnam purgatoriam seu purgatorium defunctorum.

(7. In Novo autem Testamento habetur ex cap. V *Matthæi*, vers. 26, ibi: *Esto consentiens adversario tuo, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Et concordat cap. XII *Lucæ*, vers. 58, ibi: *Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via, da operam liberari ab illo: ne forte tradat te ad judicem, et judex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem, dico tibi non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.* Quæ loca passim ad probandum purgatorium adducuntur a Patribus, et signanter a S. Augustino, in c. V *Matthæi*, et homil. 1, *De verbis Domini.*, homil. 4, in l. L *Homiliarum*, et in lib. *De decem chordis*, cap. 8; S. Ambrosius, S. Bonaventura et Beda, in cit. cap. XII *Lucæ;* S. Gregorius, homil. 39; S. Bernardus, serm. 85, in *Cantica;* S. Anselmus, in cit. cap. V *Matthæi;* Bellarmin., *loc. cit.*, cap. 7, vers. *Est ergo verissima expositio*, et alii dicentes pro adversario in dictis locis intelligi legem Dei, quatenus præcipit contraria carni, sive conscientiam, quæ Dei legem semper objicit peccanti: lex enim Dei et conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper adversantur nostris pravis desideriis, iisque utilissimum est cito consentire, et ab eorum inimicitia liberari, et denique accusatores, et testes

erunt contra nos in judicio, ut recte observat Bellarmin., *loc. cit.*

(8. Item ex cap. XII *Matthæi*, vers. 32, ubi Dominus dicit esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, ibi : *Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Ubi, ut vides, clare supponitur et demonstratur, quædam peccata remitti in futuro sæculo, id est post hanc vitam per orationes et suffragia Ecclesiæ, ut exponunt. S. Gregorius, lib. IV *Dialogorum*, cap. 39; S. Augustinus, lib. XXI, *De Civitate Dei*, cap. 24, et lib. VI in *Julianum*, cap. 5; S. Bernardus, homil. 65, in *Cantica*, et alii passim.

(9. Item ex *I ad Corinth.* cap. v, vers. 15, ibi : *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, quem locum Sotus, in 4, dist. 21, q. 1, litt. A, et communiter alii Patres, quos fuse adducit Faber, disp. 36 *De Purgatorio*, cap. 1, intelligunt de purgatorio.

(10. Item ex *I ad Corinth.* XV, 29, ibi : *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Utquid et baptizantur pro illis?* Ubi Patres, et signanter Dionysius, Hugo, Gagnæus, et alii in hunc locum, Ephræm, in *suo Testamento*; Petrus Cluniacensis, in lib. *Contra Petrobrusianos*; Bellarmin., *loc. cit.*, cap. 6, vers. *Et igitur*, dicunt et exponunt quod Apostolus ibi loquitur de baptismo lacrymarum et pœnitentiæ, qui suscipitur orando, jejunando, eleemosynas faciendo, se affligendo, et hujusmodi, ita ut sensus sit : *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Id est quid facient, qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgunt? Et revera vox *baptizari* passim in Scriptura accipitur pro *pati* et *affligi*, ut *Marc.* X : *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? Luc.* XII, ibi : *Baptismo habeo baptizari;* unde Patres passim vocant pœnitentiæ afflictionem baptismum laboriosum et secundam tabulam, S. Cyprianus, in sermone *De cœna Domini* : « Lacrymis, inquit, se baptizat; » S. Gregorius Nazianzenus, in oratione *De Epiphania* : « Scio, inquit, quartum baptisma, quod per martyrium et sanguinem fit, scio et quintum lacrymarum, et pœnitentiæ, » et consimiliter alii passim.

(11. Alia plura Scripturæ loca brevitatis gratia relinquuntur videnda cum variis conciliis, plurimis sanctis Patribus, et solidis rationibus apud Brancatium, t. IV *De omnibus novissimis*, disp. 26, art. 2, §1 ; Bellarm., *De purgatorio*, lib. I per tot.; Patrem Antonium a Venetiis, *In Ecclesia Jesu Christi contra Piceninum*, tom. II, cap. 16, art. 8 per tot.; Panigarolam et alios (87).

(12. Purgatorii locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei est in ipsis terræ visceribus, et inferno conjunctus. Sic communis cum S. Thoma, in 4, dist. 20; S. Bonaventura, *ibidem*, part. I, qu. 6; Bellarmin., *De purgatorio*, lib. II, cap. 6, litt. B; Mastrio, in *Theolog. Moral.*, disp. 24, q. 1, art. 1, n. 9. Et colligitur ex variis Scripturæ locis, et signanter ex cap. II *Actorum*, ibi : *Solutis doloribus inferni*: quæ verba S. Augustinus, epist. 99, intelligit de pœnis purgatorii. Idem ex cap. II *ad Philippenses*, ibi : *In nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum*, ubi per ly *infernorum* intelliguntur solum animæ purgatorii; cum nequeant intelligi animæ in inferno damnatæ, quæ tantum abest, ut Christo genuflectant, quod potius illum continuo blasphement, juxta illud *psalm.* LXXV, 23 : *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Item ex illo *psalm.* CXIII, ibi : *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum;* quæ verba indicant etiam aliquos, qui descendunt in infernum, id est, in inferiores terræ partes, Deum laudare; quod cum nequeat intelligi de damnatis in inferno, qui ex dictis Deum semper blasphemant, intelligi debet de existentibus in purgatorio, ut communiter Patres exponunt. Item ex cap. V *Apocalyp.*, ibi : *Nemo inventus est dignus aperire librum neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram.* Ubi cum apostolus Joannes non enumeret, nisi justos, aperte indicat etiam sub terra esse justos, id est animas purgatorii; unde etiam Ecclesia in Missa de defunctis dicit : *Libera, Domine, animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni et de profundo lacu;* et id confirmatur ex visione, quam refert Beda, lib. V, cap. 13 *Historiæ*, ubi aperte visum est purgatorium inferno damnatorum contiguum.

(13. Dicitur autem notanter *purgatorii locus communis secundum legem communem et ordinariam Dei*, quia secundum legem Dei particularem, et dispensationem divinam interdum aliquibus animabus destinatur pro purgatorio aliquis locus particularis, vel quia in ipso peccaverunt, vel propter nostram instructionem, ut aliquando recogitemus, magnam post hanc vitam pœnam infligi peccantibus, vel propter earum celeriorem liberationem, ut possint aliis suam indigentiam revelare, vel propter alicujus sancti impetrationem, sicut legitur quod S. Patricius impetravit cuidam, quod puniretur in quodam loco in terra. Sic expresse docet S. Bonaventura in 4, dist. 20, par. I, q. 6, quem dicendi modum sequuntur omnes recentiores, teste Mastrio, *loc. cit.*, num. 9 in fine, et ad id referuntur plurima exempla a Patribus et scriptoribus, et signanter a S. Gregorio, l. IV *Dialogorum*, cap. 49 et 55, qui refert animam Paschasii, et cujusdam al-

(87) Nominandi tamen mihi duo sunt, P. Scheffmacher celeberrimarum quas 1732, primum Argentorati edidit *Polemicarum Epistolarum*, tom. II, ep. 5, et eminentissimus Josephus Castallius mihi nunquam sine laudis præfatione memorandus, in præclara, quam anno 1770 typis, Romanis vulgavit, de purgatorio dissertatione.

terius in balneis quibusdam fuisse purgatas, a S. Petro Damiano, epist. 13, *ad Desiderium*, cap. 7, *De miraculis sui temporis*, ubi describit visionem de purgatione animæ S. Severini in quodam flumine; a Dionys. Carthusian., in *Dialogo de judicio particulari*, art. 31; ab Hugone de S. Victore, lib. II *De sacrament.*, part. XVI, cap. 4, et ab aliis passim.

(14. Purgatorium non est æternum, sed temporale: *communis*, et clare habetur ex *I ad Corinth.* III, ibi: *Salvus erit, sic tamen quasi per ignem*; quibus verbis significat animas purgatorii ab illis pœnis tandem evasuras. (15. Unde purgatorium non est ultra diem judicii universalis, et finalis duraturum; *Communis*, et aperte habetur ex cap. XXV *Matthæi*, ubi expresse dicitur, quod omnes adulti secundum opera eorum judicabuntur, et boni in cœlum, mali autem in infernum finaliter deputabuntur.

(16. Animæ in purgatorio plene purgatæ recipiuntur in beatitudine ante diem judicii. *Communis*, estque definita a Benedicto XII, constit. incip. *Benedictus Deus* contra illos, qui dicebant animas in gratia decendentes, non recipi in beatitudine nisi post diem judicii.

(17. Quantonam tempore unaquæque anima in purgatorio detineatur, nulla certa habetur definitio. Sotus, in 4, *Sentent.*, dist. 19, q. 3, art. 2, dicit, neminem manere in purgatorio ad decem annos; nam dicit ipse, cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contritio ejus, et post Christum passum sacramenta, et suffragia, et bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt; in summa non est credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Deus brevius inde potuit, temporis prolixitate detineat. Hæc ipse, *loc. citat.* At vero communis doctorum sententia docet, quam plures animas in pœnis purgatorii longe majori tempore detineri, ac proinde terminum assignari non posse, ultra quem purgatorii pœna non duret: huic communi sententiæ contra Sotum et paucos alios favet Ecclesiæ praxis, et universalis consuetudo, quæ anniversaria sacra celebrat pro defunctis, etiamsi constet eos ante centum vel ducentos annos esse mortuos; quod certe non fieret, si Ecclesia crederet non puniri animas ultra decem annos: tum quia plurimæ revelationes, visiones, et ecclesiasticæ historiæ ostendunt plures animas diutius in purgatorio detineri, uti referunt; S. Bernardus, in *Vita S. Malachiæ*; Carthusianus, in *Dialogo de judicio particulari*, art. 31; Beda, lib. V *Historiarum*, cap. 13; Henriquez, lib. VII, cap. 16, litt. I, ubi ex Surio notat de Innocentio Papa III, quod esset usque in diem judicii in Purgatorio detinendus, Viva ad proposition. 43, *Ex damnat. ab Alexandro VII*, n. 7, referens, quod paucis abhinc annis in quodam conventu prope Neapolim apparuit religiosus, qui fere centum abhinc annis decesserat, et suffragia postulavit: et similiter de pluribus aliis referunt passim scriptores; unde merito a d. Alexandro VII, die 18 Martii 1666, fuit inter alias damnata sequens propositio 43, in ordine ibi: « Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam decem annos. »

(18. Animæ in purgatorio cruciantur vero igne corporeo, et ejusdem speciei cum nostro elementari: *Communis*, et clare desumitur ex *I ad Corinth.* III, 15, ibi: « Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem: » nec obstat illa particula *quasi*, quia, ut advertit Faber, disp. 36, cap. 4, cum pluribus aliis, et Mastrius, *loc. cit.*, q. 2, art. 1, n. 23, illa particula non est diminuens veritatem ignis, sed explicat modum, quo illi salvantur et liberantur, qui est mediante illo instrumento ignis, ita ut sensus sit, quod ille ignis est quasi causa salutis earum, quamvis non sit causa principalis, est tamen causa instrumentalis cum in medio illo igne purgentur, et sic liberentur ab illo carcere.

* Potest etiam dici, quod illa particula *quasi* signum sit veritatis, non similitudinis; ut Joan. c. I, n. 14: *Vidimus gloriam ejus gloriam quasi Unigeniti*; quem locum sic explicat Euthymius: « Gloriam, non qualis est sanctorum beatorum vel angelorum, sed gloriam vere Unigeniti, nam hic dictio ὡς (*tanquam*) idem significat quod *vere*. *

(19. Animæ in purgatorio non torquentur a dæmonibus tanquam divinæ justitiæ ministris, sed ab ipsa divina justitia immediate per ignem tanquam per instrumentum obedientiale puniuntur, et purgantur. Sic communis theologorum cum S. Thoma, in 4, dist. 20, art. 5; S. Bonaventura, *ibidem*; Richard, *ibidem*; Mastrio, *loc. cit.*, quæst. 2, art. 1, n. 24; Coninck, *De purgatorio*, disp. 11, dub. 3 in fine, et aliis passim contra paucos tenentes contrarium per hoc quod aliquæ visiones et apparitiones videantur ostendere, quod animæ purgatorii torqueantur a dæmonibus; et ratio nostra est, quod omnes animæ purgatorii in ultimo conflictu dæmones superarunt; ergo non decet divinam justitiam, ut sinat eas cruciari in purgatorio ab hostibus, quos ipsæ in hoc mundo vicerunt: tum quia indecens est, ut Deus utatur dæmonibus tanquam ordinariis ministris ad amicos suos puniendos, cum id non facerent in divinæ justitiæ executionem, sed potius ex odio in genus humanum, et pessima voluntate, ut faciunt in inferno. (20. Nec obstant visiones et apparitiones, quæ id videntur ostendere, et signanter illa, quæ refertur in *Vita S. Bernardi*, lib. I, c. 10, in qua dicitur quemdam religiosum illi apparuisse cum quatuor, qui ipsum dilaniabant, et postea fuisse liberatum precibus ejusdem sancti, et aliæ similes, quas referunt Beda, lib. III *Histor. Anglic.*, c. 19; Dionysius Carthusianus, lib. *De quatuor novissimis*, et alii. Non obstant, inquam, quia, ut recte advertit Mastrius, *loc. cit.*, n. 24, et alii, tales visiones et apparitiones sunt symbolicæ et allegoricæ, et a sanctis et scriptoribus narratæ hoc modo ad ostendendam pœnarum illarum acerbitatem, quæ a nobis intelligi nequeunt, nisi per exempla nobis connaturalia.

(21. An animæ in purgatorio existentes possint pro nobis orare, et aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare? et an miracula facere possint, cum plurimis aliis ad rem. *Vide* verb. Anima per tot.

(22. De purgatorio catholicum dogma est, quod qui vere pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, de commissis et omissis satisfecerint, eorum animæ pœnis purgatorii post mortem purgari debeant. (23. Et ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta, probat Benedict. XIV, tom. I, constitut. 17, incip. *Etsi pastoralis*, § 1.

(24. Hic juvat refutare falsam opinionem vulgarem de existentia putei, seu purgatorii, vulgo dicti S. Patricii, quæ opinio a pluribus sæculis adeo invaluit, ut etiam in Breviariis aliquarum particularium Ecclesiarum fuerit commemorata existentia dicti putei, seu purgatorii Sancti Patricii, et signanter in Breviario Ecclesiæ Parisiensis edito anno 1622, ibi : « Antrum vero pœnitentiale etiamnum visitur, quod de ejus nomine puteus seu purgatorium Sancti Patricii vocatur. » Et in Breviario Venetiis anno 1522, per Antonium de Giunta impresso, habebantur lectiones totæ fere de puteo seu purgatorio. Ast biennio postquam prodierunt, ab ipso Breviario, Pontificio mandato fuerunt expunctæ, ut patet ex iterata ejusdem Breviarii impressione per eumdem Giuntam anno 1524 facta. Uti etiam Romana Sedes negavit, hanc Historiam de puteo seu purgatorio prætenso Sancti Patricii inserendam, ut petebant, in Breviario Romano. Videantur ad rem eruditissimi Bollandistæ ad diem decimam septimam Maii, in *Legenda Sancti Patricii*, § 5, 6, ubi omnia a variis scriptoribus de hoc prætenso puteo seu purgatorio fuse recensent, referuntque, quod serio exploratis omnibus, quæ de hoc asserto puteo seu purgatorio circumferebantur, et comperta ad integrum ejus existentiæ falsitate, fuisse de mandato Alexandri VI, fossam illam pro dicto puteo seu purgatorio falso prædicatam, habitam et creditam, penitus obstructam, uti et refert exactissimus Petrus Le Brun, *Nella Storia critica delle pratiche superstiziose*, tomo terzo, italico sermone edita, *nella dissertazione sopra il Purgatorio di San Patrizio ;* ubi subjungit sic : « Convengono assai bene queste circostanze con cio, che è detto dal Vareo nelle sue antichità d'Irlanda, che nel mille quattrocento novanta sette un guardiano dell'Ordine di S. Francesco fece demolire esso luogo per autorità del Papa Alessandro VI, » ubi in finem insuper addit : « non recherà noja il leggerne i propri termini, con cui ce n'erudisce il signor Girado Boato *nella Storia naturale d'Irlanda*, alla pag. 137, ivi.

« Nel lago di Dirg, il quale è nel numero di que' della mezzana spezie, sta piantata una di esse Isolette, che è stata in gran grido in tutta la Christianità per più secoli, perchè si era fatto credere al mondo, che in quel luogo si trovassero i sobborghi del purgatorio, e che coloro, che aveano il coraggio d'entrarvi, e di dimorarvi il tempo prefisso, vedesservi, e vi notassero terribili, e straordinarie cose. Ha durato una tal opinione sino al nostro tempo ; ma finalmente si è discoperto, ciò non essere, che una pura illusione. Avvenne questa discoperta sotto il governo di Riccardo Boile conte di Cork, e di Adamo Losso visconte di Eli, cancelliere d'Irlanda, il quale governava quel paese negli anni ultimi del Re Jacopo. Indotti dalla curiosità di rilevare il vero d' un tal affare, spedirono essi signori sopra luogo alcune persone di probità per praticarne un ricercamento esatto. Esaminate che ebbero appuntino le cose tutte, rinvennero dette persone, che la pretesa miracolosa caverna, che davasi ad intendere, calare fino nel purgatorio e nell' inferno, non era altro, che una celletta scavata in un fondo di rupe, senza finestra, e senza apertura, e sì tenebrosa, che quando n' era serrato l' uscio non entravavi qual che fosse raggio menomo di luce : del restante sì bassa, che appena poteva un uomo di alta statura introdurvisi in piedi, et sì picciola, che contener non potea, se non sei persone, o sette al più. Qualora capitava in quell' isola taluno invogliato di fare il viaggio del purgatorio, alcuni pochi monaci, che d' ordinario soggiornavano quivi presso, digiunar il facevano, e vegghiare estraordinariamente, trattenendolo per tutto quel tempo nelle terribili cose, ch' egli vedrebbe nel suo viaggio sotterraneo ; e dopo averlo così preparato, lo rinserravano in quell' oscura, e tenebrosa buca, donde qualche tempo dopo ritiravanlo per modo stordito, che il viaggiatore meschino senza essersi punto mosso dalla prima sua situazione, dicea d' essere penetrato assai dentro la terra, e narrava strane avventure vedute, all' asserir di lui, nel suo cammino, conformi a quelle idee, ed impressioni, che gliene avevano formate i monaci prima di metterlo in essa buca ; e di cui empiuto aveano il vuoto di lui cerebro affievolito dalle lunghe vigilie, e dagli anteriori eccessivi sofferti digiuni, valevoli a stemprare un intelletto anche meglio composto.

« Per impedire in avvenire siffatte furberie, ed imposture, i prefati signori costrinsero i monaci ad atterrare le loro abitazioni, e a distruggere quella celletta, la quale da quel tempo inanzi rimase discoperta, ed esposta alla vista di tutti ; cosicchè di poi più non si è udito parlare del viaggio del purgatorio.

« Per dar credito a questo viaggio del purgatorio, si era dato ad intendere al popolo idiota, e superstizioso, che S. Patrizio, da cui gli Irlandesi furono convertiti al cristianesimo, quattrocent' anni, o a un dipresso dopo il nascimento del N. S. Gesù Cristo, l' avea ottenuto da Dio per mezzo delle sue orazioni, e istituito per convin-

cere coloro, che non credeano l' immortalità dell' anima, nè le pene ingiunte per punizion de' malvaggi dopo morte. Quindi li fu imposto il nome di purgatorio di S. Patrizio; ma egli è cosa fuor d' ogni dubbio, che in vita d' esso Santo non aveasene conoscenza veruna in Irlanda, e che non se n' è ragionato, che di là a lunghissimo tempo; essendo la verità, che è stata questa un' invenzione de' secoli posteriori, autorizata dall' ignoranza, che allora correa, e che di molto favoreggiava gli autori di somiglianti imposture, i quali introdussero ovunque la superstizione, e valsersi scaltramente della divozione del popolo, per rendere soddisfatta l' infame, e sordida loro avarizia. »

Hæc ad convincendam, et penitus eliminandam erroneam, falsam, ac superstitiosam opinionem, et credulitatem penes idiotas, nec non aliquos etiam prætensos eruditos adhuc in dies vigentem, ut non semel egometipse audivi, impulsus sum his additionibus adnectere.

PYROMANTIA.

Vide verb. Superstitio, *num.* 19.

PYTHONIA.

Vide ibidem, num. 27.

—

QUADRAGESIMA.

SUMMARIUM.

1. Quadragesima quid sit? — 2. Quadragesima unde sit dicta?—3. Quadraginta dies, et plures, nec pauciores deputati sunt pro abstinentia, et jejunio, ut imitemur quadragenarium numerum jejunii Christi Domini, et ut sic anni decimas Deo solvemus.— 4. Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum, fuit ab apostolis observatum, et universæ Ecclesiæ traditum. — 5. Quadragesima ratione jejunii est de jure divino; ratione temporis ex traditione apostolorum. —6. Quadragesima Christi fuit a sexta die Januarii usque ad quartam decimam Februarii, Nostra autem non semper est eodem tempore. — 7. Quadragesima in Ecclesia Orientali continet septem hebdomadas, et incipit in Quinquagesima, ex quo Orientales non jejunent nec Dominicis, nec Sabbatis. — 8. In Ecclesia vero Romana Quadragesima continet sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor, alii dies præcedentes ad complendum numerum quadragenarium jejunii a Christo consecrati. — 9. A clericis autem olim Quadragesima servabatur per septem integras hebdomadas eam incipiendo a Quinquagesima. — 10. Quadragesimæ jejunium in Ecclesia Romana incipit a feria IV Cinerum. — 11. Excepta Ecclesia Mediolanensi Ambrosiana, in qua non jejunatur quatuor primis diebus, sed in diebus Rogationum. — 12. In Quadragesima non est prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum. — 13. Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio. — 14. Non sic tamen est dispensatus a jejunio, qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejunales sunt ei nocivi, seu nauseales. — 15. Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam, et jejunium. — 16. Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, seu jam incepta est Quadragesima, se transfert ad locum ubi non jejunatur, seu nondum incepta est Quadragesima, peccat graviter. — 17. Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transit ad loca seu per loca, ubi non jejunatur, non tenetur jejunare. — 18. Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa de loco proprii domicilii, ubi nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incepta Quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschæ ad complendam Quadragesimam. — 19. Econtra vero, si talis in loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies. —20. Episcopus in sua diœcesi concedere debet facultatem etiam vicariis foraneis et archipresbyteris, ut de consilio medicorum impertiri possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetitis, quæ debet dari omnino gratis. — 21. In Quadragesima non est venandum. — 22. Item non sunt facienda judicia criminalia, nec aliquis morti est addicendus. — 23. Item non est vacandum jocis. — 24. Item non est præliandum, nisi urgente necessitate. — 25. Item fieri non possunt nuptiæ, neque convivia. — 26. Item fieri non debent consilia seu placita populorum. — 27. In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomada. — 28. Dominicis Quadragesimæ fideles olim vescebantur carnibus; at nunc non. — 29. An concionatores in Quadragesima excusentur a jejunio, et abstinentia a carnibus? ad num. 32.— 33. Quid dicendum sit de coquis parantibus in Quadragesima cibos religiosis? ad num. 34. — 35. Alia ad rem ad num. 40.

(1. Quadragesima est religiosa in Ecclesia recepta abstinentia ante solemnitatem Paschæ instituta ab apostolis et a successoribus eorum ad nostra usque tempora observata, adjunctum habens ciborum delectum, et ad alia pœnitentiæ, et virtutum opera incitans. Est in re Communis. (2. Dicitur autem Quadragesima a numero quadraginta dierum quibus durat; quadragenarium enim est, quod continet in se quadraginta.

(3. Quadraginta autem dies, et non plures, nec pauciores deputati sunt pro abstinentia et jejunio, ut imitemur numerum quadraginta dierum, quem Salvator noster suo sa-

cro jejunio consecravit, et ut sic anni decimas Deo solvamus; cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, De consecratione, ibi: « A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur quarum videlicet dies quadraginta et duo fiunt; ex quibus, dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta et sex dies remanent. Verbi gratia, si per 366 dies annus volvitur, et nos per triginta et sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus; sed ut sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est quarta feria, quæ caput jejunii subnotatur, et quinta feria sequens, et sexta, et Sabbatum: nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adjunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. » Et Glossa, *ibidem*, vers. *Casus*, sic expresse habet: « Quæsitum fuit in concilio Gregorii Papæ, quare quadraginta dies abstinentiæ et jejunio deputentur, et non plures, vel pauciores, et responsum, ideo fit, quia jubemur dare decimas omnium bonorum nostrorum, et XXXVI dies sunt decimæ totius anni, quibus quatuor additi sunt, ut adimpleatur quadragenarius, quem Dominus suo sacro jejunio consecravit. »

(4. Unde Quadragesimæ jejunium a Christo consecratum, fuit ab apostolis observatum, et universæ Ecclesiæ traditum. Concil. *Senonens.*, cap. 7, ibi: « Quæ res apostolos impulit, ut Quadragesimale jejunium sanctificarent, quo Christifideles, non tam Moysen aut Eliam, quam Christum imitati totius anni decimæ exsolverent, » ut habetur in canone 68 ipsorum apostolorum, ibi: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram Quadragesimam Paschæ, aut quartam feriam, aut Parascevem non jejunaverit, deponitor, præterquam si imbecillitate impediatur corporis; si laicus sit, communione deponitor: » et concordat concil. *Coloniens.* II, part. IX, cap. 6, traduntque communiter Patres.

(5. Hinc Quadragesimam ratione jejunii esse de jure divino, ratione temporis esse ex traditione apostolorum per multos canones antiquos, et dicta SS. Patrum docet Martin. Ajala, *De tradit.*, part. III *De jejunio et Quadragesim.*; et card., Varmiensis, *De cærem. a tempore sumptis*, cap. 1, et sequitur Fagnan., lib. III *Decret.*, in cap. 1, *Explicat.* 3, De observatione jejuniorum, num. 31.

(6. Quadragesima Christi fuit a sexta die Januarii usque ad decimam quartam Februarii. Nos autem ut plurimum eam incipimus, ubi ipse desiit; nostra enim non semper est eodem tempore. Sic Bellarm., tom. III, lib. II *De bonis operibus*, cap. 16, litt. C, ubi ad quæsitum fieri solitum, quare si Quadragesima jejunii Christi imitatio est, non jejunemus eo tempore, quo ipse jejunavit, dicit, quod facilis est responsio; primum enim maluit Ecclesia post Dominum, quam cum ipso Domino jejunare, ut vere ejus vestigia sequeretur: deinde par erat, ut jejunium celeberrimum cum festo celeberrimo jungeretur: « in qua parte anni (inquit S. Augustinus, in Epistol. 119, cap. 15), congruentius observantia Quadragesimæ constitueretur, nisi confinis, atque contigua Dominicæ passioni? » insuper nunquam magis sunt necessaria arma jejunii, quam ineunte vere, quo tempore, crescentibus humoribus, acriores tentationes existere solent. Hæc ille, qui alias subjungit congruentias.

(7. Quadragesima in Ecclesia Orientali continet septem hebdomadas, et incipit in Quinquagesima, ex quo Orientales non jejunent Sabbato, et sic subtrahunt abstinentiæ septem dies Dominicos, et sex dies Sabbati. Cassianus, collatione 21, cap. 27; Fagnan., *loc. cit.*, num. 33 et seq.; Bellarm., *loc. cit.*, cap. 15, et alii (88). (8. In Ecclesia vero Romana Quadragesima continet sex hebdomadas, quibus additi sunt quatuor alii præcedentes dies ad complendum numerum quadragenarium jejunii a Christo consecrati, ex quo ab ipsis sex hebdomadis subtrahuntur abstinentiæ, et jejunii sex dies Dominici; textu expresso in cit. cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, De consecratione, adduct. *supra* num. 3, docetque expresse S. Gregor., hom. 16; Fagn., *loc. cit.*, num. 34; Bellarm., *loc. cit.*, et alii passim (89).

(9. A clericis autem Quadragesima olim de mandato Telesphori servabatur per septem integras hebdomadas. C. *Statuimus* 4, c. *Quadragesima* 5, et c. *Denique* 6, dist. 4; Bellarm., *loc. cit.*, c. 14, et alii passim.

(10. Quadragesimæ jejunium in Ecclesia Romana incipit a feria quarta Cinerum, textu expresso in cit. cap. *Quadragesima* 16, dist. 5, De consecratione, ibi: « Id est feria quarta, quæ cap. jejunii subnotatur (90). » (11. Excepto tamen Mediolano, et locis aliis, in quibus Ambrosiano ritu officium celebratur, ubi ex quo non jejunetur quatuor primis diebus, jejunatur in diebus Rogationum. Concil. *Mediolanens.* I, part. II, tit. *De jejunio* (91).

(88) Apud Gotho-Hispanos et Gallos Quadragesimæ initium erat die Dominico, qui prima Dominica Quadragesimæ dicitur, jejunii vero feria II proxima subsequente.

(89) Socrates igitur procul dubio hallucinatus est lib. V *Hist.*, cap. 22, cum dixit, Romæ jejunari tres tantum hebdomadas ante Pascha.

(90) Romæ sub octavi sæculi finem Quadragesimæ initium a feria II post Dominicam primam putabatur, ut ex Leonis III ad Carolum Augustum epistola ann. 808, arguit Cennius, t. II, cod. *Carol.*, page 57. Quatuor tamen ante hanc primam Dominicam diebus jejunium ad plenum XL dierum numerum extra Quadragesimam multo ante S. Gregorium M. fuisse institutum contra Menardum evicit card. Thomasius, t. VII, *Oper.* pag. 187.

(91) Varia etiam fuit in hoc jejunio nonnullarum Ecclesiarum disciplina; qua de re *vide* Zachariam *Onomast. ritual.*, t. II, p. 115.

(12. In Quadragesima non est prandendum ante recitationem saltem publicam Vesperarum, cap. *Solent* 49, dist. 1, De consecrat. *Vide* verb. Officium divinum, art. 4, num. 16 et seq., et verb. Jejunium, art. 1, num. 47.

(13. Dispensatus circa esum carnium ob debilitatem virium, et ad eas recuperandas, est etiam dispensatus a jejunio. *Vide* verb. Jejunium, art. 1, n. 30.

(14. Non sic tamen est dispensatus a jejunio, qui est dispensatus circa esum carnium, quia cibi Quadragesimales, seu jejunales sunt ei nocivi seu nauseales. *Vide* a n. 31 ad 34.

(15. Ad quem spectet dispensare circa Quadragesimam et jejunium? *Vide* verb. Jejunium, art. 2, n. 14, et hic infra n. 26.

(16. Qui in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, seu jam incepta est Quadragesima, se transfert ad locum, ubi non jejunatur, seu nondum incepta est Quadragesima, peccat graviter. *Vide* verb. Jejunium, art. 2, num. 29 et 30.

(17. Qui autem de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide transit ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenetur jejunare. Vide, *ibid.*, n. 31.

(18. Si quis non in fraudem jejunii, sed negotiorum causa, de loco proprii domicilii, ubi nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est jam incepta Quadragesima, non tenetur jejunare illic per octo alios dies Paschæ ad complendam Quadragesimam. Vide, *ibid.*, n. 32.

(19. Econtra vero, si talis in loco sui domicilii complesset Quadragesimam, non tenetur postea alibi observare illos octo dies. Vide, *ibid.*, n. 33.

(20. Episcopus in sua diœcesi concedere debet facultatem etiam vicariis foraneis et archipresbyteris, ut de consilio medicorum impertiri possint indigentibus licentiam vescendi cibis vetitis, quæ detur omnino gratis, ita ut nec pro scriptura quidquam accipere liceat. Sacra congreg. Episcopor., *in Hydruntina*, 20 Augusti 1591.

(21. In Quadragesima non est venandum. Nicolaus I, *ad consulta Bulgar.*, cap. 44. (22. Item non sunt facienda judicia criminalia, nec aliquis morti est addicendus: Nicolaus I, *ibidem*, cap. 45. (23. Item non est vacandum jocis, Nicolaus I, *ibid.*, cap. 47. (24. Item non præliandum, nisi urgente necessitate, Nicolaus I, *ibid.*, cap. 46, et *in Decreto titul. de bellis*, cap. 4. (25. Item fieri non possunt nuptiæ neque convivia, Nicolaus I, *ib.*, cap. 48, et *in Decreto*, tit. *De matrimon.*, cap. 9. (26. Item fieri non debent consilia seu placita populorum, cap. *Placita* 2, caus. 15, quæst. 4.

(27. In Quadragesima prædicandum est omni die, vel saltem ter in hebdomada. Conc. *Trident.*, sess. xxiv, cap. 4.

(28. Dominicis Quadragesimæ olim ex antiqua consuetudine fideles vescebantur carnibus, et ultra modum se ingurgitabant per totas noctes carnibus vescentes. Quod valde detestabatur sanctus Gregorius, ut patet in cap. *Denique* 6, dist. 4. At nunc ablata est illa consuetudo. Et Ecclesia, ut excessum in esu carnium auferret, totaliter carnes illis diebus abstulit. Dies tamen non fecit jejunabiles, quia Dominici erant. Sic Tostatus, tom. XX, *in tertiam partem Matthæi*, cap. 6, q. 25, edit. Venetæ 1728.

(29. An concionatores in Quadragesima excusentur a jejunio et abstinentia a carnibus, variant doctores. De concionatore, qui per integram Quadragesimam continuo prædicat cum valde gravi suo incommodo et studio, seu multas eodem die conciones habet, et pagos peragrat verbum Dei nuntiaturus, si commode ob id jejunare et abstinere a carnibus non possit, absolute concedunt Natalis Alexander, *Theol. dogmatic. et moral.*, tom. II, lib. iv, articul. 7, regula 5, *De Decalogo*, vers. *Necessitas denique;* Lessius, Navarrus, Filliucius, Leyman, et alii cum Sporer, tom. I, appendic. 3, *ad præcept. Decalog.*, sect. 4, n. 63. Diana coordinat., tom. IV, tract. 6, resolut. 24, cum. Joan. de la Cruz, Tabiena, Azorio, Graff. Fernandez, Reginald., Sylvio, et aliis ibi allegatis, Reiffenstuel, *Theologiæ moral.*, tractat. 10, distinct. 2, num. 67; Felix Potestas, tom. I, tractat. *De peccatis actualibus*, disput. 1, quæst. 8, articul. 4, conclus. 2, resolut. 2; Busemb., lib. iii, part. i, cap. 2, dub. 2, n. 4, cum aliis ibi citatis, et alii plurimi. Negant autem ipsi, et alii communiter, ut et nos docuimus sub verb. Jejunium, art. 1, n. 34, de concionatore, qui ob conciones alibi repetitas, vel ob suæ memoriæ facilitatem non indigeat longo studio et labore, seu qui unam tantum, vel alteram concionem in hebdomada habeat; cum in ipso cesset causa exemptionis, nempe labor notabilis et grave incommodum. Arg. cap. *Cum cessante* 60, De appellat. L. *Cum ancillam* 6, ff. *De condition. ob causam;* l. *Adigere* 6, § 2, ff. *De jurepatronat.*

(30. Alii autem cum distinctione respondent; aut enim ipse concionator prædicat ex officio, puta ex voto seu obedientia superioris, ejusque concio propter imperitiam et carentiam aliorum ad idem ministerium, est populo valde utilis et necessaria, et tunc, si non obstante sua cognita impotentia ad simul jejunandum et concionandum, adhuc ex justa et rationabili causa a superiore ad concionandum mittitur, a jejunio excusatur, quia jejunium præcipitur ut promotivum ad bonum, et non impeditivum majoris boni, in casu, et ut diximus sub verb. Jejunium, *loc. cit.*; aut talis concionator voluntarie prædicat, et non missus, seu ideo missus, quia vult, aut mitti quærit ob mercedem et lucrum, nec sua prædicatio est ita necessaria, quin alii sint, qui æque bene, vel melius supplere possint, et tunc jejunare, et abstinere a carnibus tenetur, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Ad *Rom.* iii, 8, cap. *Non est probanda* 27, caus. 1, quæst. 1, c. *Super eo* 4, De usuris, c. *Ex tuarum* 2, De sacri-

leg., cum ipse in fraudem jejunii voluntarie, sine necessitate et obedientia, quærendo, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, exponendo se ad prædicandum propter mercedem et lucrum, se culpabiliter reddat impotentem ad præceptum Ecclesiæ servandum, possitque merito ipsi objici illud Apostoli ad *Rom.* II, 21: *Qui prædicas non furandum, furaris*, prædicas non violandum jejunium et violas; et illud *Michææ* III, 4: *Sacerdotes ejus in mercede docebant et prophetæ ejus in pecunia divinabant.* Sic Silvester, verb. *Jejunium*, q. 9, n. 2, et ex ipso et Cajetano Binsfeldius, in *Enchirid. theolog.*, part. III, cap. 33, conclus. 2; Matthæuc., *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 22, n. 7. Et idem videntur docere Philiarch., *De offi. sac.*, tom. II, part. II, lib. III, cap. 25; Toletus, lib. VI, cap. 5; Fernandez, in *Examin. theolog.*, t. II, c. 8, § 2, nu. 12; Fagundez, *Præcept.* 4, lib. I, cap. 19, et alii plures, qui tunc solum excusant concionatores a jejunio, quando concionarentur ex officio, nempe ex voto, seu obedientia, aut eorum conciones essent populo valde utiles et necessariæ. Navarrus autem, in *Manual.*, cap. 21, n. 17, et post illum Graffius, part. I, lib. II, cap. 37, n. 14; et Reginaldus, in *Praxi*, tom. I, lib. IV, cap. 17, n. 219, et alii putant hanc sententiam esse veram, quando talis concionator prædicaret principaliter propter mercedem et lucrum; secus vero, si minus principaliter ob necessitatem se sustentandi, in quo sensu dicimus esse intelligendum id, quod ex aliis asseruimus sub verb. JEJUNIUM, art. 2, n. 23 in fine.

(31. Quamvis tamen Bonacina, tract. *De præcept. Eccles.*, disp. ultim., part. I, punct. ultim., n. 13; Diana, *Coord.*, tom. IV, resolut. 25, nu. 3; Filliuc., in *Praxi*, tom. III, tract. 37, p. II, cap. 6, n. 124; Lessius, l. IV, c. 2, dub. 6, n. 44; Sporer, *loc. cit.*, sect. 4, n. 19 et 63; Busemb., *loc. cit.*, cum aliis ibi allegatis, et plures alii velint, quod absolute excusentur tales prædicatores a jejunio: etiamsi conciones suscipiant ob mercedem, putantes quod non sit necesse contra supracitatos ut prædicatio efficiatur ex voto vel officio.

(32. At vero in praxi tanquam probabilior, ac magis tuta, pia, ac rationi consentanea, sequenda est sententia dicentium non excusari ab obligatione jejunii et abstinentiæ a carnibus prædicatores illos, qui voluntarie et sponte prædicant principaliter propter mercedem et lucrum; et solum posse excusari, si prædicent ex officio, nempe voto aut obedientia, ac propter mercedem minus principaliter, ob solam nempe necessitatem se sustentandi; unde semper commendabilis remanet recolendæ memoriæ Benedict. XIII, qui, cum esset archiepiscopus Beneventanus, nullum in sua archidiœcesi concionari sinebat, qui in cibis Quadragesimalibus Quadragesimam non servaret, probe sciens quod magis movent exempla quam verba, et efficacius est vitæ quam linguæ testimonium, ac longum iter per præcepta, breve et efficax per exempla, cum homines amplius oculo quam auribus credant. Et tanto magis est hæc nostra sententia tenenda hisce diebus post tria in ævum commendabilia pro debita jejunii observantia a fel. rec. Benedict. XIV, edita brevia, primum nempe incipiens, *Non ambigimus*: secundum, *In suprema*; ac tertium *Libentissime*, ex quibus clare insuper habetur, quod qui juxta prædicta excusantur simpliciter a lege jejunii, non remanent liberi ab abstinentia a carnibus: et econtra qui simpliciter excusantur ab abstinentia a carnibus, non remanent liberi a lege jejunii; cum diversa sint præcepta, et a diversis non fiat illatio. L. *Sed si ante* 17, ff. *De except.*; l. *Papinianus* 20, ff. *De minorib.*; l. *Si maritus* 10, in fine, cod. *De donat. inter vir. et uxor.*, cap. *Ad audientiam* 12, De decimis, cum similibus: Quæ utinam pro sua æterna salute ab omnibus plene et integre observarentur.

(33. Coqui religiosorum peccant parando religiosis in Quadragesima, aliisque jejuniorum diebus cibos in quantitate et qualitate sufficientes ad fractionem jejunii, præsertim si sciant aliquos ob id jejunium vere fracturos. Sic explicite Matthæuc., in *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 22, n. 11, et alii plures implicite. Et ratio est, quia ex suo officio tenentur parare et ministrare solum eam ciborum quantitatem et qualitatem, quæ ab Ecclesia, et propria regula est permissa seu tolerata alias sic ponendo aliquos in occasione frangendi jejunium, fierent participes peccati eorum, juxta illud Apostoli *ad Romanos* II, 31: « Digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus; » et juxta regulam Nicolai I, in c. *Notum* 19, caus. 2, q. 1, *Facientem et consentientem par pœna constringit*: sicut enim, uti dicitur in verb. TABERNARIUS, ex communi doctorum, caupones seu tabernarii peccant, si alteram refectionem, seu cibos vetitos apponant illis, quos certo sciunt ad jejunium obligari, et ab illis cibis teneri abstinere, nisi rationabiliter timeant ex tali denegatione sibi obventurum gravissimum malum seu damnum, quia alias participes fierent eorum peccati; ita et in nostro, ac simili casu; nam de similibus idem est judicium. L. *Non possunt* 12, et l. *Nam ait Pædius* 13, ff. *De legibus*.

(34. Nec valent se excusare, quod superiores sic eis præcipiant quia in tali casu eis in hoc obedire non tenerentur, imo prohiberentur, cum sit res ab Ecclesia seu regula prohibita, sicque contra mentem præcepti, et ex *Actibus apostolor.*, V, 29: *Obedire oportet Deo*, et Ecclesiæ, seu Regulæ, *magis quam hominibus*. Unde S. P. N. Franciscus, in c. 10 *Regulæ* sic expresse mandat: « Firmiter præcipio eis, ut obediant suis ministris in omnibus, quæ promiserunt Domino observare, et non sunt contraria animæ suæ et regulæ nostræ. » Hinc tanto magis peccarent superiores, si qui essent, qui ob avaritiam non sufficiens ad jejunandum præstarent subditis prandium, et ob id subditi cogerentur vespertinam refertiunculam

quasi in cœnam convertere, contra præscriptum a Benedicto XIV, recolend. mem. in novissimo suo Brevi incipient. *Libentissime*, ubi ad secundum hoc dubium : « An ii, quibus concessum est vesci carnibus, possint in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci, quæ jejunantibus permittitur? » Respondit : « Non licere, sed opus habere eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines jejunantes rectæ meticulosæ conscientiæ. » Cum enim ipsi sua detestanda avaritia essent causa, cur subditi non haberent sufficientem refectionem ad jejunandum, essent consequenter culpabilis causa fractionis eorum jejunii ; nam quod est causa causæ est etiam causa causati, per text. in leg. *Manumissiones* 4, ff. *De justit. et jure*, et arg. cap. *Ad audientiam* 12, De homicid., ac cap. *Si culpa* 9, De injuriis, cum similibus. Caveant igitur hujusmodi superiores, si qui sint, ut nedum propriis, sed et alienis onerentur peccatis, et præmisso ad id opportuno remedio, contriti dicant cum regio Psalte : *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, et ab alienis parce servo tuo* (*Psal.* XVIII, 14).

(35. Quadragesimæ tempus cum cæteris jejunii temporibus et diebus exæquatur in eo quod respicit observantiam legum a SS. Domino Nostro statutarum : Benedict XIV, tom. I, constitut. 99, incip. *Si fraternitas*, § 1. (36. In Quadragesima diebus Dominicis non licet epulas licitas cum vetitis permiscere. Idem, *ibid.*

(37. Quadragesimæ diebus permittitur militibus S. Januarii esus lacticiniorum, et cum opus fuerit, etiam carnium. Idem, constitut. 24, incip. *Romanæ Ecclesiæ*, § 6. (38. Quadragesimæ jejunium juxta Kalendarium Romanum ab Italo Græcis est observandum. Idem, constitut. 57, incip. *Etsi pastoralis*, § 8.

(39. Quadragesimali tempore pisces non edunt, nec vinum bibunt Maronitæ; veterum enim jejunii disciplinam iisdem Maronitis, seu Syris, Armenisque catholicis relaxari nunquam passa est Apostolica Sedes, ideoque rejecta tanquam minus legitima causa ad facultatem dispensandi obtinendam a missionariis allata, jejunii lex servari præcipitur : Benedictus XIV, constitut. incip. *Allatæ sunt*, § 47, in cujus summario sic præcise habetur : « A Syriacis et Armenis in Latinorum Ecclesiis sacrum peragentibus proprium ritum servari præcipitur : missionariis denegatur facultas dispensandi eosdem Syros et Armenos super abstinentia a piscibus jejunii tempore ; omnes denique Græcos et Orientales ritus conservandos esse decernitur; monenturque missionarii, ut in Orientalibus convertendis, eos ab erroribus et schismate revocent, non a suis approbatis ritibus avertant. »

(40. Quoad quadragesimalis jejunii debitam observantiam, *vide* novissimam Encyclicam Clementis XIII, incip. *Appetente*, allatam jam tom. IV, verb. *Jejunium*, art. 1, n. 90.

QUARTA FUNERALIS.

SUMMARIUM.

1. Quarta funeralis seu canonica portio est jure canonico inducta ob sacramenta, quæ suis parochianis parochus ipse administrat. — 2. Talis canonica portio de legitima et rationabili consuetudine potest induci, ut sit medietas, vel tertia pars; unde attendenda est cujusque loci legitima consuetudo. — 3. Quarta funeralis, seu portio canonica usque ad quartam exclusive potest præscribi spatio decem annorum absque titulo; ad hoc autem, ut præscribatur infra quartam, vel ut nihil solvatur, requiritur consuetudo XL annorum cum titulo aut immemorabilis. — 4. Quarta funeralis debetur ecclesiæ, in qua parochianus consuevit audire divina et recipere sacramenta. — 5. Et sic de jure debetur proprio parocho, seu vicario, vel sacerdoti habenti curam parochianorum. — 6. Si parochianus in una ecclesia solet audire divina, et in altera recipere sacramenta, quarta debetur ei, a qua recepit sacramenta. — 7. Quarta funeralis debetur parochiæ, ubi quis habet domicilium, licet propter bellum, aut pestem, seu animi levandi gratia in villam, seu alium locum se contulerit animo redeundi; et ibi obierit. — 8. Quarta funeralis debetur ecclesiæ parochiali, etiamsi quis ægrotus ad aliam parochiam deferri se fecerit, et ibi obierit. — 9. Quartam funeralem ecclesiæ parochiali debet, qui in egritudine constitutus se cum suis bonis ad religionem in aliam ecclesiam transtulerit : secus vero si annus bona sua monasterio aut alteri ecclesiæ dederit. — 10. Sepultura electa apud ecclesiam, ubi majores defuncti solent ab antiquo sepeliri, quarta funeralis non debetur ei, sed ecclesiæ parochiali.— 11. Quarta funeralis pro sepultura canonicorum cathedralium debetur parocho domicilii, non vero parocho cathedralis, neque parocho parochiæ ubi adest sepultura suorum majorum. — 12. Servanda est consuetudo, quod eadem intortitia, quæ fuerunt accensa in associatione cadaveris, deserviant et reaccendantur circa feretrum in ecclesia, in qua sepeliendum est cadaver. — 13. Quarta funeralis non debetur parocho, intra cujus limites viator retentus pro delicto, et habilitatus cum cautione decedit, stante consuetudine in civitate, quod jus sepeliendi peregrinos et viatores spectat ad cathedralem. — 14. Quarta parochialis debetur ecclesiæ cathedrali, vel præscriptione, vel ex eo, quod illam sibi reservavit, quando parochiæ fuerunt erectæ in signum superioritatis. — 15. Curatus unius diœcesis (quæcunque sit), in transitu cadaveris, quod processionaliter defertur ad ecclesiam regularium ab alia diœcesi transeundo per propriam parochiam et jurisdictionem, non potest aliquam partem ceræ et pecuniarum prætendere. — 16. Quarta funeralis debetur de iis, quæ ratione funeris præbentur ab hæredibus defuncti. — 17. Funeralia de jure communi quæ dicantur? — 18. Quarta de quibus debeatur juxta novissimam dispositionem Benedicti XIII. — 19. Quarta debetur, etiamsi funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longum tempus differatur. — 20. Quarta non debetur de intortitiis et candelis, quas sacerdotes etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres funus associantes manualiter per viam deferunt. — 21. Item quarta funeralis non debetur demissis, legatis, anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem Ecclesiæ tumulantis a defuncto dispositis. — 22. Vela, sudariola, et similes panni, non solum non peti, sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a parochis. — 23. Regulares olim quartam funeralem

solvere tenebantur solum in illis conventibus seu monasteriis, quæ eam solvere consueverant quadraginta annis ante concil. Tridentinum : secus vero in aliis ex post ædificatis, et quæ in dies ædificabantur. — 24. At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII. — 25. Affertur ad id ejus constitutio. — 26. Parochi prætendere non possunt ab hæredibus defunctorum, qui sepeliuntur in ecclesiis regularium, duplicem quartam seu portionem majorem solitam dari pro illis qui sepeliuntur in propria parochiali. — 27. Affertur ad id constitutio Clementis X. — 28. Et novissime fuit iterum resolutum a sacra congregat. Episcoporum ad favorem Minorum de Observantia contra parochum Terræ Clastidii Placentinæ diœcesis. — 29. Dantur hic varia decreta sacræ congregat. Episcoporum in Placentina pro causa inter clerum sæcularem Placentiæ, et monachos Casinenses ejusdem civitatis. — 30. Item dantur decreta sacræ congregationis Rit. in Senogallien. pro causa inter curatos Corinalti Senogalliensis diœcesis, et PP. Minores conventuales et Augustinianos. — 31. Item referuntur alia decreta ejusdem sacræ congregationis Rit. in Vaden. pro causa inter parochos et regulares ejusdem civitatis. — 32. Item adducuntur decreta sacr. congregat. Concil. in Novarien. pro causa inter parochos, et PP. Reformatos, oppidi Varalli ejusdem diœcesis Novariensis. — 33. Parochis pro associandis et tumulandis cadaveribus eorum, qui repentina vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem quartam, seu majus emolumentum eo quod exigi, seu præstari solet ab eo qui testamentum condidit. — 34. Item non licet parochis exigere majorem quartam, seu majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a civibus. — 35. Pro exactione quartæ funeralis non gravatur hæres, sed lis agitur inter parochum et ecclesiam tumulantem. — 36. Quarta funeralis solvitur in quantitate solita, et præscripta juxta consuetudinem regionis et loco-rum. — 37. Confraternitates, quæ habent jus sepulturæ, debent sepelire sine præjudicio quartæ funeralis, aliorumque emolumentorum, quæ spectant ad capitulum vel parochum. — 38. Quarta funeralis pro sepultura educandarum ac mulierum sæcularium in monasteriis monialium decedentium, *remissive*. — 39. Alia ad rem, *remissive*. — 40. Alia ad rem *cum add. ex al. man.* ad num. 46.

(1. Quarta funeralis seu canonica portio est jure canonico inducta ob sacramenta, quæ suis parochianis parochus ipse administrat, et ideo illi de jure debetur. C. *Nos instituta* 1, cap. *Relatum* 2, cap. *De his* 4, cap. *Cum super* 8, De sepulturis, et Clementin. *Dudum de sepulturis*.

(2. Talis canonica portio de legitima et rationabili consuetudine potest induci, ut sit medietas, vel tertia pars. C. *Antiquos* 10, q. 1, cap. *Explicari* 9, De sepulturis. Unde attendenda est cujusque provinciæ, et loci legitima et rationabilis consuetudo. *Communis*, per text. in cit. cap. *Explicari*, et cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine. Et sic expresse decrevit sac. congreg. Conc., *in Ebredunen.*, 15 Julii in responsion. ad 12, et *in Mantuana*, 18 Julii 1699.

(3. Quarta funeralis seu portio canonica usque ad quartam exclusive potest præscribi spatio decem annorum absque titulo; ad hoc autem ut præscribatur infra quartam, vel ut nihil solvatur, requiritur consuetudo XL annorum cum titulo, aut immemorabilis : Alexander, consil. 196, n. 15, vers. *De præscriptione*, lib. II; Silvester, verb. *Canonica portio*, n. 2 et 4; Molina, *De justitia et jure*, tract. 2, disp. 215, n. 7; Lupus, *De canonica portione*, c. 2, n. 64 et 65; Barbosa, *De offic. et potest. parochi*, part. III, cap. 25, n. 16; Samuel, *De sepulturis*, tract. 1, controvers. 9, conclus. 5, et alii passim.

(4. Quarta funeralis debetur ecclesiæ in qua parochianus consuevit missam audire, et divina, et recipere sacramenta. Cap. *Cum quis* 2, De sepulturis in 6; Rota, part. I, recentior., decis. 376, n. 1. (5. Et sic de jure debetur proprio parocho, seu vicario, vel sacerdoti habenti curam parochianorum, cap. *Requisivisti*, De testament., cap. *Cum ex eo*, De election. Clementin. *Dudum*, § *Verum*, De sepulturis; Rota, *in Mediolanens. Quartæ funeralium*, 14 Mart. 1622, *coram Merlino*; Barbos., *loc. cit.*, n. 19 et 20; Samuel, *loco cit.*, conclus. 8, et alii communiter.

(6. Si parochianus in una ecclesia solet audire divina, et in altera recipere sacramenta, quarta debetur ei; a qua solet recipere sacramenta, cap. *Nos instituta* 1, De sepulturis; Silvester, verb. *Canonica portio*, nu. 11; Barbos., *loc. cit.*, concl. 11, et alii.

(7. Quarta funeralis debetur parochiæ, ubi quis habet domicilium, licet propter bellum, aut pestem, seu animi levandi gratia, in villam seu alium locum se contulerit animo redeundi, et ibi obierit; Abbas, in c. *De his* 4, De sepulturis; Barbosa, *loc. cit.*, n. 26; Samuel, *loc. cit.*, concl. 15; Rodrig., tom. III, *Quæst. regular.*, q. 46, artic. 9, conclus. 2, et alii passim.

(8. Quarta funeralis debetur ecclesiæ parochiali, etiamsi quis ægrotus ad aliam parochiam deferri se fecerit, et ibi obierit, cum ob domicilii mutationem in tali casu ecclesia sua parochialis non perdat jus quartæ funeralis, ex Clement. *Dudum*, De sepulturis; Barbosa, *loc. cit.*, n. 27; Samuel, *loc. cit.*, conclus. 14; Abbas, in cit. cap. *De his* 4, De sepulturis; Silvester, in *Summa*, verb. *Canonica* 15, cum multis aliis.

(9. Quartam funeralem ecclesiæ parochiali debet, qui in ægritudine constitutus, se cum bonis suis ad religionem in aliam ecclesiam transtulerit : secus vero est dicendum, si sanus bona sua monasterio, aut alteri ecclesiæ dederit. Cap. *De his* 4, De sepultur.; Barbosa, *loc. cit.*, n. 28; Samuel, *loc. cit.*, conclus. 15; Miranda, *loc. cit.*, qu. 48, art. 9, conclus. 3, et alii passim.

(10. Sepultura electa apud ecclesiam, ubi majores defuncti solent ab antiquo sepeliri, quarta funeralis non debetur ei, sed ecclesiæ suæ parochiali, in qua consuevit audire divina et recipere sacramenta. Cap. *Cum quis* 2, De sepultur. in 6; Barbosa, *loc. cit.*, num. 29; Miranda, *loc. cit.*, art. 9, conclus. 4; Samuel, *loc. cit.*, conclus. 16, et communis aliorum.

(11. Quarta funeralis pro sepultura canonicorum cathedralium debetur parocho domicilii, non vero parocho cathedralis, neque

parocho parochiæ, ubi adest sepultura suorum majorum. Sic expresse decrevit sacr. congreg. Concil., *in Tiburtina*, 12 Maii 1685, in responsion. ad 3, et *in Narnien.*, 26 Septembr. 1699. *Vide* verb. CANONIC., art. 8, n. 14.

(12. Servanda est consuetudo, quod in funeralibus eædem faculæ, seu intortitia, quæ fuerunt accensa in associatione cadaveris, deserviant et reaccendantur circa feretrum in ecclesia, in qua sepeliendum est cadaver. Sic expresse decrevit sac. congr. Concil., *in Tiburtina*, 12 Maii 1685, in responsione ad 4.

(13. Quarta funeralis non debetur parocho, intra cujus limites viator retentus pro delicto, et habilitatus cum cautione, decedit, stante consuetudine in civitate, quod jus sepeliendi peregrinos et viatores spectet ad ecclesiam cathedralem. Sacr. cong. Conc., *in Pisauren.*, 22 Januar. 1628.

(14. Quarta parochialis debetur ecclesiæ cathedrali, vel præscriptione, vel ex eo, quod illam sibi reservavit, quando parochiæ fuerunt erectæ in signum superioritatis. Rota, part. I, recentior., decision. 376, n. 2 et 3; Barbosa, *loc. cit.*, nu. 22; Samuel, *loc. cit.*, conclus. 9; Riccius, resolut. 299, n. 4 et alii.

(15. Curatus unius diœcesis (quæcunque sit), in transitu cadaveris, quod processionaliter defertur ad ecclesiam regularium ab alia diœcesi, transeundo per propriam parochiam et jurisdictionem, non potest aliquam partem ceræ et pecuniarum prætendere. Sacr. congregat. Episc. et Regular., 15 Novemb. 1675, et ead. sacr. cong. Episcop., *novissime in Placentina pro Terra Clastidii*, 24 Novembr. 1712, in respons. ad 2. *Vide* verb. PAROCHUS, art. 3, a n. 37.

(16. Quarta funeralis seu canonica portio debetur de iis quæ ratione funeris præbentur ab hæredibus defuncti, cap. *Inter cunctos* 1, De privileg. inter Extravagant. communes. Sixtus IV, constit. incip. *Etsi Mendicantium;* Barbosa, *loc. cit.*, controvers. 10, conclus. 1, et plures alii apud ipsos.

(17. Funeralia de jure communi dicuntur, quæ ratione sepulturæ obveniunt, et quacunque occasione funerum ad ecclesiam perveniunt cum defuncti corpore, cap. *Cum liberum* 5, et cap. *In nostra* 10, De sepulturis; Barbosa, *l. citat.*, n. 37; Samuel, *loc. cit.*, conclus. 2; Portell., in dub. regular., verb. *Canonica portio*, num. 5, et alii plurimi apud ipsos.

(18. Quarta debetur de omnibus intortitiis et candelis, quibus defuncti cadaver in itinere ad ecclesiam tumulantem associatur, nec non de omnibus intortitiis et candelis, quæ in eadem ecclesia circa cadaver, vel etiam in altaribus in die funeris accenduntur: sic expresse statuit novissime Benedictus XIII, constitut. incip. *Romanus Pontifex*, unde ubi adest consuetudo, quod in ecclesia circa cadaver diversa accendantur intortitia ab illis, quæ fuerunt accensa in associatione cadaveris in itinere ad ecclesiam tumulantem, debetur quarta de omnibus. *Vide supra*, n. 12.

(19. Etiamsi funus non fiat in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differatur, debetur nihilominus parocho quarta de omnibus intortitiis et candelis, quæ circa cenotaphium, seu tumulum honorarium, et in altaribus ejusdem ecclesiæ accenduntur. Sic expresse Benedictus XIII, in cit. constit. incip. *Romanus Pontifex*, et jam alias declaraverat sacr. congregat. Episcop. et Regul., *in Senensi*, 3 Augusti 1621.

(20. Quarta autem non debetur in intortitiis et candelis, quas sacerdotes, etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres funus associantes manualiter per viam deferunt: sic expresse Benedictus XIII, *ibidem*, et jam pluries fuerat declaratum a sacr. congregat. Episcop. et Regular., et signanter, 28 Novembris 1588, et *in Firmana*, 5 Martii 1596.

(21. Item quarta funeralis non debetur de missis, legatis, anniversariis, hisque similibus piis relictis ad favorem ecclesiæ tumulantis, vel exponentis a defuncto dispositis: sic expresse Benedictus XIII, *ibidem*, et jam fuerat declaratum a S. Pio V, const. incipient. *Etsi Mendicantium.*

(22. Vela, sudariola, et similes panni, non solum non peti, sed neque etiam a sponte dantibus occasione funerum accipi possunt a parochis: Die enim 13 Augusti 1718, *in una Terræ Massæ Tudertinæ diœcesis*, proposito dubio in sacra congregatione concilii: « An sub quarta comprehendantur frumentum, pannum, sudariolum et cera, quæ accenditur et exstinguitur ante ecclesiam fratrum? » Responsum fuit: « Comprehendi sub quarta funerali frumentum et ceram, non autem pannum et sudariolum, et quoad sudariolum sacra congregatio mandavit illud amplius non auferri cum cadavere, nec ab hæredibus parocho consignari. » Sic refert Ursaya, to. IV, p. I, n. 13. In Tudertina funerum pro Patribus Tertii Ordinis S. Francisci Terræ Massæ cum archipresbytero ejusdem loci, ubi multa docet ad rem.

(23. Regulares olim quartam funeralem solvere tenebantur solum in illis conventibus seu monasteriis, quæ eam solvere consueverant XL annis ante concilium Tridentinum; secus vero in aliis ex post ædificatis, et quæ in dies ædificabantur, ut patet ex ipso concilio *Trident.*, sess. XXV, cap. 13, *De reform.*, et declaraverat S. Pius V, constit. incip. *Etsi Mendicantium;* et pluries sacra cong. Concilii, *ut in Pampilon.*, 22 Septembr. 1591, *in Meliten.*, 2 Augusti, 1607, in *Asculana*, 2 Septembr. 1679, *in Lauden.*, 2 Maii 1711. Et sacr. congr. Episcopor. et Regular., 17 Novembris 1673, *in Senogallien.*, 23 Decemb. 1707, *in Brictinorien.*, 16 Mart. 1717, et sæpe alibi.

(24. At novissime contrarium determinavit Benedictus XIII, constitut. incip. *Romanus Pontifex;* qua decernitur et mandatur, ut in Italia, eique adjacentibus insulis paro-

chis defunctorum, qui in ecclesiis quorumcunque regularium de cætero tumulabuntur, quarta funeralis persolvatur, præservando favore parochorum consuetudines legitimas pro illis locis, in quibus vigent, percipiendi portionem majorem quarta, cum aliis ordinationibus et derogationibus opportunis; et in concilio Romano, tit. 8, *De officio judicis ordinarii*, c. 5, mandat episcopis, ut ipsam publicari curent, atque pro illius observantia invigilent, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati. Unde, ut ejus dispositio ab omnibus plene percipiatur, hic ad litteram datur.

« BENEDICTUS, episcopus, etc.

(25. « Romanus Pontifex æqui bonique supremus assertor, auctoritatem a Christo per beatum Petrum, apostolorum culmen, sibi traditam intelligens, ut ex agro Dominico pro temporum necessitate noxia evellat et destruat, utiliaque plantet ac ædificet, ea interdum, quæ a prædecessoribus suis ob rationabiles et justas causas olim sancita fuerunt, ubi in grave aliorum præjudicium et detrimentum redundare cognoscit, atque dissidiis et contentionibus fomentum præbere animadvertit, maxime inter Dei et Ecclesiæ ministros, quorum est evangelizare pacem, et quibus a Domino non aliud frequentius, neque enixius commendatur, quam ut pacem ac unitatem diligant, moderari et immutare, aliasque pastoralis officii sui partes desuper interponere solet, prout rerum, locorum, temporumque circumstantiis mature pensatis, discordiarum exstinctioni, ecclesiasticorum ministrorum quieti, fidelium animarum saluti, divinoque cultui conspicit salubriter expedire.

« Sane quamplures Romani Pontifices prædecessores nostri multiplicia, ac plane insignia considerantes merita ordinum regularium, qui militantem in terris Ecclesiam fortissimis omni tempore auxerunt præsidiis, viris nempe vitæ sanctitate, doctrinæ laude, ac orthodoxæ religionis zelo præstantibus, eidemque in cœlis triumphanti eximii fulgoris lumina addiderunt, ipsos ordines, eorumque professores, plurimis satis amplis indultis et privilegiis benigne decorarunt; ac inter alia iis illud concesserunt, ut canonicam portionem seu quartam funeralium emolumentorum partem pro personis, quæ in eorum ecclesiis sepulturam sibi eligerent, parochis persolvere minime tenerentur, ac ad majorem ejusmodi privilegii firmitatem, sanctioni etiam a fel. rec. Clemente V, prædecessore Nostro editæ in concilio Viennensi, et relatæ in Clementina, *Dudum*, De sepulturis, nec non concilii Tridentini decreto relato in c. 13, sess. xxv, *De reform.*, prædictam quartam funeralem parocho aperte reservantibus non semel amplissime derogarunt; unde non acerbæ modo parochorum querelæ, sed innumeræ etiam contentiones, atque lites inter eos et regulares super solutione ejusdem quartæ diversis temporibus excitatæ fuerunt, quæ coram ordinariis locorum, et deinde in variis quoque almæ Urbis nostræ tribunalibus, præsertim vero in auditorio Palatii nostri Apostolici, et in congregatione venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, præfati concilii Tridentini interpretum, magno partium studio, nec minori sumptuum incommodo discussæ, sicut accepimus, aliquando ad favorem parochorum, aliquando autem ad favorem regularium pro diversis causarum circumstantiis, atque vario judicantium sensu, decisæ ac definitæ fuerunt. Hæc porro judicatorum, sententiarumque diversitas, cum nullam certam ac determinatam constituerit regulam, in evenientibus casibus observandam, magnum plane fomentum et ansam relinquit, imo et latam sternit viam ulterioribus inter prædictos regulares et parochos litibus et controversiis, ex quibus ipsi, qui in domo Dei ambulare debent cum consensu, novis de cætero perturbari dissidiis, novisque prægravari dispendiis possunt cum divini cultus detrimento et scandalo plurimorum.

« Quocirca Nos maxime expedire censentes, ut ejusmodi controversiæ et lites ab Ecclesia Dei penitus arceantur, ac insuper, licet universos ordines regulares, in quibus nempe in ordine fratrum Prædicatorum, Nos ipsi plurium annorum spatio versati sumus, speciali paternæ charitatis affectu prosequamur, eosque, uti de Ecclesia, catholica fide et Sede Apostolica optime meritos præcipuo semper in honore ac pretio habuerimus et habeamus; nihilominus considerantes exemptionem a solutione quartæ funeralis, præfatis ordinibus a dicta Apostolica Sede concessam modo vergere in maximum parochorum præjudicium, tum propter multiplicationem conventuum et monasteriorum regularium, tum etiam propter auctam devotionem et consuetudinem fidelium sepulturam eligendi in ecclesiis prædictorum regularium, ac proinde non modo consentaneum, sed etiam necessarium arbitrantes ut eorumdem parochorum, quibus cæteroquin sacri canones, et prisca Ecclesiæ disciplina aperte suffragantur, indemnitati opportune consulatur et antedicta Apostolica privilegia ad æquitatis limites reducantur : hinc igitur est, quod Nos omnia, et singula memorata privilegia exemptiva a solutione quartæ funeralis, quibusvis ordinibus, congregationibus ac institutis regularibus ab Apostolica Sede, ut præfertur, quandocunque, et quomodocunque concessa, præsentibus, pro plene et sufficienter expressis habentes, ac de eorum tenore et substantia satis superque instructi, de nonnullorum venerabilium fratrum Nostrorum S. R. E. cardinalium, et aliquot etiam Romanæ curiæ prælatorum a Nobis ad id specialiter deputatorum consilio, suadentibus etiam episcopis et aliis ecclesiarum prælatis, in præsenti sacro concilio congregatis, ac insuper motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione, præmissa omnia privilegia quoad quartam funeralem, tantum pro locis infra

exprimendis, moderamur, reformamus, ad viam juris reducimus, et quatenus opus sit, etiam revocamus et abrogamus, neque cuipiam deinceps suffragari posse vel debere decernimus.

« Præterea motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus sancimus, et statuimus, et mandamus, ut in Italia, eique adjacentibus insulis, a die publicationis præsentis constitutionis in futurum, parochis defunctorum, qui in ecclesiis quorumcunque regularium prædictorum tumulabuntur, persolvatur, et cum effectu tradatur quarta pars omnium intortitiorum et candelarum, quibus defuncti cadaver in itinere ad ecclesiam tumulantem associabitur nec non omnium intortitiorum et candelarum, quæ in eadem ecclesia circa cadaver, vel etiam in altaribus in die funeris accendentur; a prædicta tamen quarta funerali exceptæ intelligantur, et sint candelæ, quas sacerdotes, etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres, funus associantes, manualiter per viam accensas deferent. Quod si funus non fieret in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differretur, parocho nihilominus assignetur quarta pars omnium intortitiorum et candelarum, quæ ipsamet peracti funeris die in Ecclesia, ubi defunctus humatus fuit, circa cœnotaphium, seu tumulum honorarium, atque etiam in altaribus ejusdem ecclesiæ accensa fuerint. Hæc porro omnia locum habeant, et exacte in posterum observentur, quotiescunque defunctus extra suam parochialem ecclesiam tumuletur vel exponatur, sive in Ecclesia tumulante, vel exponente beneficium obtinuerit, sive quia ibidem sepulcrum habuerit gentilitium, sive tandem quia in ea sepulturam elegerit. Sub prædicta quarta funerali comprehendi non intendimus, imo expresse ab ea excipimus legata missarum et anniversariorum, hisque similia pia relicta ad favorem Ecclesiæ tumulantis vel exponentis a defuncto deposita : circa quæ, ac omnia, et singula alia, de quibus in præsenti constitutione mentio facta non fuit, privilegia prædictis regularibus ordinibus ab Apostolica Sede concessa, salva prorsus, et illæsa, ac inviolata perpetuo permanere, et ab omnibus, ad quos spectat, et pro tempore, quandocunque spectabit, inconcusse et irrefragabiliter observari debere volumus, decernimus et mandamus. Ubi vero consuetudines legitime probatæ, conventiones, concordiæ, vel statuta vigerent, quæ præfatis parochis magis faverent, illisque pinguiorem prædicta quarta emolumentorum funeralium portionem assignarent, ea in iis, in quibus vigent, locis inconcusse ab omnibus observari motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus sancimus, præcipimus et jubemus.

« Decernentes pariter præsentes litteras, et in eis contenta quæcunque, etiam ex eo, quod prædictorum ordinum regularium superiores, et quicunque alii in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati et auditi, seu causæ, propter quas præsentes emanarint, adductæ, verificatæ, seu alias justificatæ fuerint, vel etiam enormis, enormissimæ, et totalis læsionis, aut alio quovis prætextu, et ex quocunque capite, colore et causa, etiam necessario exprimenda, de subreptionis vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis Nostræ, vel alio quopiam defectu notari, impugnari, in toto, vel in parte rescindi, retractari, invalidari, in jus, vel controversiam revocari, ad terminos juris reduci, seu adversus illa restitutionis in integrum, aperitionis oris, aut quodcunque aliud juris vel facti, gratiæ vel justitiæ remedium impetrari, seu eo impetrato quemquam uti, seu juvare in judicio, vel extra nullatenus posse, sed eas semper validas, firmas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, ac obtinere, et ab omnibus, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, inviolabiliter et inconcusse observari debere. Sicque, et non aliter in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos etiam causarum dicti Palatii Apostolici auditores, et S. R. E. card. etiam de latere legatos et nuntios, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Non obstantibus, quatenus opus sit, Nostra et Cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Apostolicis, ac in universalibus, provincialibusque et synodalibus editis, generalibus vel specialibus constitutionibus, nec non quorumvis ordinum prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros eisdem ordinibus, ut præfertur, illorumque superioribus et professoribus quibuscunque sub quibusvis verborum tenoribus, et formis, ac cum quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis et aliis efficacioribus, et insolitis clausulis, et decretis irritantibus, etiam motu simili, et consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis et innovatis ; quibus omnibus et singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, et singulorum tenores, formas et occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plene et sufficienter expressis, insertis ac servatis respective habentes, hac vice duntaxat, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter et expresse derogamus, et

derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Ut autem præsentes litteræ, etc.

« Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1725, IV Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno primo.

« P. M. card. prodat.

« F. card. OLIVERIUS. »

(26. Parochi consequi non possunt, neque prætendere ab hæredibus defunctorum, qui sepeliuntur in ecclesiis regularium, duplicem quartam, seu portionem majorem solita dari pro illis, qui sepeliuntur in propria parochia. Sic expresse declaravit sacr. congreg. Episcop. et Regul., *in Brundusina*, 7 Decemb. 1640, quod cum aliis decretis confirmavit Clemens X, constit. incip. *Alias*, quæ ut ab omnibus in promptu habeatur, hic, prout jacet, subnectitur :

« CLEMENS, Papa, etc.

(27. « Alias pro parte tunc existentis commissarii curiæ fratrum ordinis Minorum Sancti Francisci de Observantia nuncupatorum, congregationi tunc existentium S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præpositæ supplicato, ut prohiberetur parochis et clericis Terræ Leverano Brundusinæ diœcesis, omnibusque aliis parochis et presbyteris, ne auderent accipere majorem eleemosynam pro defunctis, qui sepelirentur in ecclesiis dictorum Fratrum, quam accipiebant pro iis, qui in ipsorum parochorum et presbyterorum sæcularium ecclesiis sepeliebantur, emanavit die 7 Decembr. 1640, ab eadem congregatione decretum tenoris sequentis, videlicet :

« Sacra congregatio eminentissimorum S. « R. E. cardinalium, negotiis et consulta« tionibus Episcoporum et Regularium præ« posita, ad tollendas indebitas exactiones, « quæ, ut proponitur, in tumulandis de« functorum corporibus fieri solent, cen« suit injungendum, prout præsentis de« creti tenore injunxit archiepiscopo Brun« dusino, cæterisque locorum ordinariis, ne « permittant, ut parochi, aliique de clero « sæculari, majorem post hanc eleemosynam « sibi attribui faciant ab hæredibus defun« ctorum, qui in ecclesiis regularium præ« dictorum sepulturam sibi elegerint, quam « percipere possent, si in parochiali, seu « alia ipsius cleri sæcularis Ecclesia sepe« liri voluissent, contrariis quibuscunque « non obstantibus, etc., die 7 Decembris « 1640. Et subinde cum tunc existentes « fratres Provinciæ Dalmatiæ dicti ordinis « congregationi præfatæ exposuissent, fun« ctiones funerales defunctorum, quorum ca« davera in eorum ecclesiis sepulturæ man« darentur, facere ad eos, non autem ad pa« rochos, spectare ; congregatio præfata die « 31 Augusti 1657, aliud decretum edidit « tenoris, qui sequitur, videlicet : Sac. « congreg. eminentiss. S. R. E. card. nego« tiis et consultationibus episcoporum et « regularium præposita, attentis narratis, « juxta alias resoluta, censuit, functiones « funeralium super cadavera defunctorum, « quæ in ecclesiis regularium contingit se« peliri, postquam ad easdem ecclesias per« venerint, ad ipsos regulares, non ad paro« chos pertinere, ac proinde ita in Oratorum « ecclesiis circa præmissa servandum esse, « prout servari mandat, et præcipit, contra« riis non obstantibus quibuscunque. Die « 31 Augusti 1657.

« Cum autem sicut pro parte dilecti filii « Francisci Mariæ a Castro S. Petri de Bo« nonia procuratoris generalis ordinis præ« fati, Nobis nuper expositum fuit, ipse « decreta hujusmodi pro firmiori illorum « subsistentia Apostolicæ confirmationis « Nostræ patrocinio communiri summopere « desideret : Nos specialem ipsi Francisco « Mariæ procuratori generali gratiam facere « volentes, eumque a quibusvis excommu« nicationis, suspensionis et interdicti, « aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris « et pœnis a jure, vel ab homine, quavis « occasione vel causa latis, si quibus quo« modolibet innodatus existit, ad effectum « præsentium duntaxat consequendum ha« rum serie absolventes, et absolutum fore « censentes ; supplicationibus ejus nomine « Nobis super hoc humiliter porrectis in« clinati, decreta præinserta auctoritate « Apostolica tenore præsentium approba« mus et confirmamus, illisque salva tamen « semper in præmissis auctoritate memo« ratæ congregationis cardinalium, invio« labilis Apostolicæ firmitatis robur adjici« mus. Decernentes, easdem præsentes lit« teras semper firmas, validas et efficaces « existere et fore, suosque plenarios et « integros effectus sortiri, et obtinere, ac « illis, ad quos spectat, et pro tempore « spectabit, plenissime suffragari, et ab eis « respective inviolabiliter observari, sicque « in præmissis per quoscunque judices or« dinarios et delegatos, etiam causarum « Palatii Apostolici auditores, judicari et « definiri debere, ac irritum et inane, si « secus super his a quoquam quavis au« ctoritate scienter vel ignoranter contigerit « attentari : non obstantibus constitutio« nibus et ordinationibus Apostolicis, cæte« risque contrariis quibuscunque.

« Datum Romæ apud Sanctam Mariam « Majorem sub annulo Piscatoris, die 18 « Januarii 1672, Pontificatus nostri anno « secundo. »

(28. Et novissime fuit iterum resolutum a sac. congregatione Episcoporum et Regularium, 24 Novembris 1713, in respons. ad 3, *in causa Placentina funerum vertente inter Fratres Conventus Clastidii Min. Observ. S. Francisci ex una, et parochum dictæ Terræ Clastidii partibus ex altera, de et super infrascriptis dubiis*, etc. *Vide* verb. PAROCHUS, art. 3, n. 40, ubi decretum adest et responsio sacræ congregationis ad singula dubia.

(29. Dantur hic alia decreta sacræ congregationis Episcoporum, *in una Placentina*,

16 Decem. 1661, edita pro causa inter clerum sæcularem Placentiæ, et monachos Casinenses ejusdem civitatis ecclesiæ S. Sixti ad relationem eminentiss. cardin. Pallottæ, apud impressores camerales tenores sequentis :

« Eminentissimi e reverendissimi signori.

« Per occasioni di mortorj, e funerali sono nate tra li monaci Cassinesi di S. Sisto di Piacenza umilissimi oratori dell' EE.VV. ed i parrochi della stessa Città alcune differenze, che in sostanza si riducono a tre.

« Primo, se i monaci suddetti, quando sono invitati, e vanno alli mortorj, siano obbligati convenire alla chiesa parrocchiale.

« Secondo, se possano quei, che fanno li mortorj, ed esequie, dar maggior quantità di candele, e cera alli detti monaci, di quello che diano al parroco, o parrochi, ed al clero secolare.

« Terzo, se portandosi a seppelire i morti nelle chiese delli monaci sia lecito alli parrochi entrare nelle dette chiese, o pure siano obbligati a lasciare i cadaveri su la porta, ed ivi dare l'ultimo vale?

« Per terminazione di queste differenze è piaciuto all' E. E. V. V. dar per Ponente l'eminentissim. Pallotta, ed avendo l'eminenza sua riferendo, e le parti informato hinc inde in facto et in jure, vengono ora l'E. E. V. V. umilmente supplicate a dare la risoluzione, e tutto, etc. Quam Deus, » etc.

« Sacra congregatio eminentissimorum S. R. E. cardinalium, negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præposita, attentis narratis, causaque, auditis partibus, eminentissimo Pallotta referente, mature discussa et examinata, censuit quoad primum : monachos hujusmodi accedentes ad funeralia defunctorum in aliena parochia, convenire debere in ecclesia parochiali cum aliis pariter accessuris, et deinde omnes una cum parocho ad domum defuncti efferendi ritualiter procedere.

« Circa secundum, distributionem candelarum, quoad differentiam quantitatis, pendere ab arbitrio hæredum, aut aliorum distribui mandantium.

« Et demum circa tertium, servanda esse decreta et declarationes alias factas, scilicet parochis in associatione sive occasione associationis cadaverum non licere ingredi ecclesiam monachorum prædictorum, sed teneri dimittere cadavera ad januam ecclesiarum, ibique solum posse benedicere, et dare ultimum vale; officia vero, et alia munia, quæ in hujusmodi ministeriis adhiberi solent, ab ipsis monachis peragi debere, non autem a parochis. Atque ita in præmissis omnino deinceps fieri, et exsequi præsentium vigore mandat ac præcipit contrariis quibuscunque non obstantibus. »

« Romæ 16 Decembris 1661.

« M. card. Ginettus. »

130. Item dantur decreta sacræ congr. Rit., *in una Senogallien*, 13 Julii 1675, edita pro causa inter archipresbyterum, canonicos et curatos parochialis et collegiatæ S. Petri Corinalti Senogalliensis diœcesis ex una, et conventus, et P. P. Augustinianos et Minores conventuales dictæ Terræ Corinalti ex altera, partibus auditis, eminent. et reverendiss. card. Casanate referente, infrascripta dubia proposita et resoluta fuerunt una cum aliis.

« I. An hæredes defunctorum sint cogendi ad retinendum domi cadavera usque ad tempus sepeliendi? An vero eisdem hæredibus liceat pro libito asportare dicta cadavera e propriis dominibus ad quamcunque aliam ecclesiam per modum depositi usque ad horam illa tumulandi; etiamsi sepelienda essent in ecclesiis regularium, non obstante dissensu parochi, seu prohibitione ab eodem facta uti vicario foraneo?

« II. An illatis cadaveribus private ab hæredibus ad aliquam tertiam ecclesiam per modum depositi, regulares convenire et congregari debeant in dicta tertia ecclesia, aut in parochiali, ad effectum illa associandi ad ecclesiam, ubi sunt tumulanda?

« III. An cadavera sepelienda in ecclesiis regularium, antequam ad eorum ecclesiam deferantur, debeant prius asportari ad parochialem, et in ea permanere per aliquod tempus?

« IV. An regulares possint cogi ad associanda cadavera in eorum ecclesiis tumulanda? An vero possint exspectare in dictis propriis eorum ecclesiis? Et an in casu, quo regulares non accedant ad associandum dicta cadavera, amittere debeant intortitia, uti parochus prætendit?

« V. An parochus teneatur associare cadavera in ecclesiis regularium sepelienda, usque ad januas ejusdem ecclesiæ, etiam ipsis regularibus non associantibus; et an parocho associanti liceat ingredi ecclesias regularium cum stola et cruce?

« VI. An, si parochus requisitus intervenire recuset funeralibus defunctorum in ecclesiis regularium sepeliendorum, possint hæredes, imo et ipsi regulares, asportare cadavera ad ecclesiam sepulturæ electæ, parocho non interveniente, ac prædicti regulares eadem cadavera sepulturæ tradere? Et an parochus in funeralibus dictorum defunctorum majorem eleemosynam solito prætendere possit?

« Ad primum, sacra congregatio respondit quoad tempus humationis cadaverum servandam esse synodum; et in reliquis, petita, et etiam non obtenta licentia, posse cadavera deponi arbitrio hæredum in qualibet ecclesia usque ad tempus illa processionaliter deferendi ad ecclesiam sepulturæ.

« Ad secundum, sacra congregatio inhærendo aliis decretis respondit : regulares debere congregari in illa ecclesia tertia, ubi cadaver fuit depositum, ut supra.

« Ad tertium, sac. congr. respondit *Negative*.

« Ad quartum, sacra congregatio respon-

dit : Regulares non posse cogi ad exeundum a propriis ecclesiis ad effectum associandi cadavera in eisdem sepelienda, sed sufficere quod illa exspectent ad januas; quo vero ad intortitia remisit causam ad judices suos.

« Ad quintum, sacra congr. respondit parochum teneri associare cadavera in ecclesiis regularium sepelienda; quo vero ad ingressum parochi cum stola et cruce distulit resolutionem; eam videas inferius n. 31.

« Ad sextum, sacra congr. respondit, vocato parocho, et ipso renuente intervenire, vel alterum mittere, tunc regularibus licere absque parocho deferre cadavera in eorum ecclesiis sepelienda; quo vero ad emolumenta per parochum prætensa, nihil dandum ultra solitum. Et id denuo declaravit, et servari mandavit, hac die 13 Julii 1675. »

(31. Item referuntur alia decreta ejusdem sacræ cong. Rituum, *in una Vaden.*, ad dubia eidem proposita, die 2 August. 1698, ut sequitur : « Prætendentibus parochis seu mansionariis ecclesiæ cathedralis civitatis Vaden. in associatione defunctorum, qui sepulturam sibi eligunt, sive alio quovis modo in ecclesia regularium sunt tumulandi, ab eorumdem hæredibus, una cum proprio parocho defuncti, omnes esse invitandos : ecclesias regularium ingredi cum stola et cruce : ibique functiones et officium circa cadaver peragere, ac insuper pinguiorem eleemosynam pro associandis seu tumulandis forensium, seu externorum cadaveribus in ecclesiis prædictis regularium quam a civibus, posse exigere, si in ipsis parochialibus sepelirentur. Deducta coram reverendissimo episcopo Vaden. controversia, et ab eo postquam plurimas comparitiones pro declaratione ad sacram Rituum congregationem remissa : exinde eminentissimo et reverendissimo domino cardinali de Noris commissa, et ab eodem propositis infrascriptis dubiis, videlicet :

« I. An in associatione cadaverum ad ecclesias regularium sint vocandi omnes mansionarii præter parochum ?

« II. An parochus ingredi possit ecclesias regularium cum stola et cruce, ibique officium et functiones peragere ?

« III. An liceat parocho exigere majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a civibus ?

« Sac. eadem Rit. congr. utraque parte tam voce quam in scriptis, prius audita, *Negative* in omnibus respondit, et ita declaravit, et servari mandavit die 2 Aug. 1698. »

(32. Item adducuntur decreta sacræ congregationis Conc., *in una Novarien. Funerum*, 15 Mart. 1704, edita pro causa inter parochos et PP. Reformatos oppidi Varalli ejusdem diœcesis Novariensis, in qua, propositis dubiis sequentibus, nempe :

« I. An cadavera impuberum oppidi Varalli debeant ex aliqua speciali consuetudine sepeliri in sepultura designata existente in ecclesia parochiali, vel potius licitum sit parentibus, tam ante quam post mortem illorum pro eis sepulturam eligere eaque tumulari facere in proprio sepulcro majorum in Ecclesia PP. reformatorum existente, et quatenus affirmative quoad secundam partem.

« II. An dicta cadavera deferri possint ad dictum sepulcrum majorum absque associatione parochorum et cleri sæcularis post eorum monitionem ad interveniendum funeri et recusantium ?

« III. An parochis intervenientibus, sive associatis, sive non, ab aliis canonicis ejusdem parochiæ, distribui debeat candela major illa, quæ datur superiori regularium associato ab aliis fratribus ?

« IV. An dicta cadavera deferri valeant ad ecclesiam in quacunque hora diei, et an de nocte absque expressa licentia ordinarii.

« V. An parochi sub aliqua et quacunque prætensione possint differre vel impedire, ne tempore debito cadavera ad sepeliendum deferantur, et quatenus *Negative?*

« VI. An parochis impedientibus, licitum sit hæredi post exspectatum triduum a morte defuncti ducere funus, etiam de nocte ad ecclesiam, in qua cadaver est sepeliendum ?

« VII. An parochi cogere possint hæredes ad peragendum in ecclesia parochiali omnes functiones missæ solemnis accensis luminibus in singulis altaribus anniversariorum, quæ fiunt in ecclesia Reformatorum occasione funerum ?

« VIII. An dicti parochi possint cogere hæredes, ut celebrare faciant missas pro defuncto singulis sacerdotibus sæcularibus funus associantibus ?

« IX. An in prætensa associatione cadaverum sint per hæredem defuncti in æquali numero convocandi tot sacerdotes sæculares, quot convocantur fratres Reformati ?

« X. An in casu, de quo agitur, episcopus Novarien. habuerit jurisdictionem in supradictos fratres reformatos prætensos delinquentes extra claustra, seu turbantes jura parochorum.

« XI. An interdictum, de quo agitur, sustineatur in casu ?

« Die 15 Mart. 1704, respondit prout infra :

« Ad I. *Negative* quoad primam partem; *affirmative* quoad secundam.

« Ad II. *Affirmative.*

« Ad III. *Negative.*

« Ad IV. *Affirmative* de die ; de nocte *Negative*, nisi de licentia ordinarii.

« Ad V. *Negative.*

« Ad VI. *Affirmative* præterquam de nocte ut supra.

« Ad reliqua dubia *negative* singillatim responsum fuit. »

(33. Parochis pro associandis et tumulandis cadaveribus eorum qui repentina, vel violenta morte decedunt, non licet exigere majorem quartam, seu majus emolumen-

tum eo quod exigi, seu præstari solet ab eo qui testamentum condidit. Sacra congr. Concil., 24 August. 1669, lib. VI *Decret.*, fol. 283.

(34. Item nec licet parochis exigere majorem quartam seu majorem eleemosynam ab exteris tumulandis in ecclesiis regularium, quam a civibus, ut respondit sacr. congreg. Rit., *in Vaden.*, 2 August. 1689, in respons. ad 3, ut patet *supra* numer. 31.

(35. Pro exactione quartæ funeralis non gravatur hæres, sed lis agitur inter parochum et ecclesiam tumulantem. Sacr. congreg. Episcop. et Regular., *in una civitatis Castelli*, 14 April. 1615; Nicol., *Lucubrat. civil.*, lib. IV, tit. *De interdict.*, num. 26, limit. 10, ubi decretum sacræ congr. Conc. refert, Monacell., tom. II, tit. 14, formul. 1, n. 14.

(36. Quarta funeralis solvitur in quantitate juxta consuetudinem regionis et locorum solita et præscripta. Sacra congr. Conc., *in Ebredunen.*, 21 Jul. 1695, in respons. ad 12, et *in Mantuana*, 18 Jun. 1699; apud. Monacell., *loc. cit.*, n. 14.

(37. Confraternitates, quæ habent jus sepulturæ, debent sepelire sine præjudicio quartæ funeralis, aliorumque emolumentorum, quæ spectant ad capitulum vel parochum. Sacr. congregat. Episcop., *in una Anconitana*, 19 Decembr. 1608; apud Nicol., in *Flosculis*, verb. *Confraternitas*, n. 22; et apud Pitton., *Constit. ad parochos*, n. 290.

(38. Quarta funeralis pro sepultura educandarum ac mulierum sæcularium in monasteriis monialium decedentium cui debeatur. *Vide* verb. MONIALES, art. 1, a n. 61 ad 63.

(39. Alia ad rem *vide* verb. PAROCHUS, art. 3, et verb. SEPULTURA.

(40. Addenda sunt ad rem sequentia decreta, quod, attenta consuetudine diœcesis, debeatur episcopo quarta, tum decimarum, tum funeralium. *In Anglonen. cathedratici, decimarum et quartæ funeralis*, propositis sequentibus dubiis :

« I. An episcopo debeatur cathedraticum in casu, etc.

« II. An eidem debeatur quarta decimarum in casu, etc.

« III. An eidem debeatur quarta funeralium in casu, etc. Sacra congregat. Concil., 30 Januar. 1723, respondit : ad primum, secundum et tertium, *Affirmative*. Sic apud *Thesaurum Resolution.* 7, in d. *Anglonen.* »

(41. In Cassanen. quartæ decimarum, proposito dubio, « An clerus ecclesiæ parochialis Marathææ continuare debeat in annua præstatione modiorum, seu tumulorum L, frumenti pro quarta decimarum debita episcopo in casu, » etc. Sacra congr. Conc., die 27 Septemb. 1738, respondit, *affirmative*. Et proposita causa in ead. *Cassanen. quartæ decimarum sub dubiis :* « I. An sit standum, vel recedendum a decisis in casu? II. An episcopus Cassanensis pro quarta decimarum teneatur contribuere expensis ac sumptibus litis motæ per communitatem Marathææ super exactione ipsarum decimarum in casu, » etc. Sacr. congr. Conc., die 4 Jul. 1739 respondit, ad primum in decisis, et amplius; ad secundum *Negative*. Sic apud *Thesaurum Resolution.*, dictor. annorum.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42. Extra Italiam insulasque adjacentes, ad quas vires suas haud porrexit constitutio S. M. Benedicti XIII, incip. *Romanus Pontifex*, de qua auctor, num. 24, servatur quoad solutionem quartæ funeralis a regularibus faciendam concilium *Tridentinum*, sess. XXV, cap. 13, *De reformat.*, demandans, ut regulares non aliter sint exempti a solutione quartæ funeralis, quam si per quadraginta annos ante ipsum concilium eam non solverint. *Vide* ultra allegatos ab auctore, num. 23, Rotam, *in Vilnen. quartæ funeralis*, 6 Jun. 1746, § 2 et 23 Januar. 1750, § 2, *cor. R. P. D. Canilliac. decano.*

(43. Quæstionis autem est, utrum ad regulares an ad parochos spectet probare, quod ipsi regulares per quadraginta annos ante *Tridentinum* concilium quartam funerariam haud solverint. Spectare ad parochos resolvit sacra congregatio Concilii Interpres in una *Minorum Observantiæ Provinciæ Poloniæ*, 14 Novembr. 1682, et allegata hac resolutione, firmant Matthæucc., *in suo officiali curiæ ecclesiast.*, c. 41, num. 9; Rot. *in Calaguritana quartæ funeralis*, 2 Jul. 1728, § 8, *cor. bon. mem. Ratt.*, inter impressas, dec. 214, num. 5, in d. *Vilnen. quartæ funeralis*, 6 Junii 1749, § 11, et 23 Januar. 1750, § 17, *cor. R. P. D. Canilliac. decano.*

(44. Differt ecclesia cathedralis ab aliis ecclesiis quoad acquirendam præscriptione exemptionem a solutione quartæ funerariæ; cathedralis enim ecclesia quadragenaria acquirit exemptionem a solutione quartæ funerariæ; cæteræ vero ecclesiæ indigent immemorabili, vel centenaria ad hanc acquirendam exemptionem. Rota, *in Barchinonen. jurium parochialium super quarta, et oblationibus*, 9 Julii 1732, § 4, *cor. clar mem. Aldrovand.*

(45. Quoad quantitatem quartæ funerariæ standum consuetudini, ut innuit auctor, num. 2. At notabile est, quod si ea prætendatur infra medietatem, sufficit præscriptio decem annorum; si autem ultra medietatem prætendatur, necessaria est præscriptio quadraginta annorum. Rota, *in Florentina quartæ funeralis*, 6 Martii 1711, fere per tot., *cor. bon. mem. Cafarell.*

(46. Reliquum est, ut notetur, quartam funerariam peti haud posse ab hæredibus defuncti, sed ab ecclesia, ubi ille tumulatur. Rota, *in Calaguritana quartæ funeralis super bono jure*, 2 Julii 1728, § 5, *cor. bon. mem. Ratt.*, inter impressas decis. 214, num 1.

QUATUOR TEMPORA.

SUMMARIUM.

1. Jejunium Quatuor Temporum a quibus institutum? — 2. Assignatur mysterium et causa, cur in unoquoque istorum temporum fuerint instituti tres dies jejunii. — 3. Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes. Tertium in mense Septembris post Exaltationem Sanctæ Crucis; quartum in mense Decembris, ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis. — 4. Dantur ad id quatuor versus Glossæ. — 5. Datur ad id facilior vulgaris versus. — 6. Et adhuc dantur alii duo versus

(1. Jejunium Quatuor Temporum, id est veris, æstatis, autumni et hiemis, quamvis multi per text. in cap. *Jejunium* 1, dist. 85, existiment institutum fuisse a S. Callisto Papa et martyre, qui creatus fuit Summus Pontifex die 2 Sept. anni 221. Baronius tamen et Spondanus, ad ann. Domin. 57, num. 62, ad ann. 226, num. 1, auctoritate SS. Patrum et antiquorum scriptorum tenent, jejunium Quatuor Temporum institutum fuisse ab apostolis, ex quo jam observaretur a fidelibus primo et secundo sæculo Ecclesiæ. et sic plus quam ducentis annis ante S. Callistum Papam et martyrem, qui tamen hujus obligationis jejunandi dictis temporibus admonuit aliquos populos, qui illud negligebant, ut notant dicti Baronius et Spondanus, *locis citatis*, et sequitur Clericatus, *Nelle sue spighe raccolte*, verb. *Quattro tempora*, num. 500, et alii plures, et concordat lectio 4, in festo ipsius S. Callisti, die 14 Octobris, ibi: « Constituit Quatuor anni Tempora, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur, ubi nota ly ex Apostolica traditione; et ly ab omnibus servaretur (92). »

(2. Mysterium autem, et causa, cur in unoquoque istorum Temporum fuerint instituti tres dies jejunii? est quia, sicut Dominus in lege veteri præcipiebat, ut suæ divinæ Majestati in recognitionem sui supremi dominii offerrentur omnium primitiæ, ut *Exodi* XIII, et alibi, ita in lege nova seu evangelica, ut renovaretur talis recognitio seu confessio supremi dominii Dei super omnia nostra, statuerunt sancti apostoli, ut Christifideles jejunarent in unoquoque Quatuor Temporum, *veris* scilicet, *æstatis*, *autumni et hiemis* tribus diebus, id est die *Mercurii*, *Veneris et Saturni;* cum enim omnia simul duodecim sint jejunia, correspondent duodecim mensibus anni, symbolizantque, quod omni mense offerimus divinæ Majestati primam diem, tanquam *primitiam* totius illius mensis et anni, sicque talibus jejuniis recognoscimus, et confitemur Deum ipsum tanquam absolutum supremum Dominum nostrum. Unde doctissimus Carolus Macri, in *suo Hierolexico*, verb. *Jejunium*, sic expresse habet: « Jejunium Quatuor Temporum tanquam primitias (apostoli) instituentes, in quibus duodecim dies tanquam primitiæ duodecim mensium observantur; » sic etiam tenet Clericatus, *loc. cit.*, num. 501, et alii: et concordat cap. *Jejunium* 1, dist. 76, ibi: « Ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic et nos quaternum solemne agamus jejunium per anni quatuor tempora; » quamvis tamen in ipso cap. *Jejunium* dicatur, quod tale jejunium prius celebrabatur solum ter in anno, ibi: « Jejunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus. »

(3. Primum jejunium Quatuor Temporum celebratur in prima hebdomada Quadragesimæ; secundum, in hebdomada Pentecostes; tertium, in mense Septembris post Exaltationem Sanctæ Crucis; quartum, in mense Decembris ultima hebdomada completa ante Vigiliam Nativitatis, cap. *Constituimus* 2, cap. *De jejunio* 3, et cap. *Statuimus* 4, dist. 76, in quo ultimo cap. sic expresse habetur: « Statuimus etiam, ut jejunium Quatuor Temporum hoc ordine celebretur: primum, in initio Quadragesimæ, secundum, in hebdomada Pentecostes; tertium vero in Septembri; quartum in Decembri more solito fiat (93). »

(4. Unde Glossa, in citat. cap. *De jejunio* 3, dist. 79, verb. *In Decembri*, habet hos versus:

Prima Quadragenæ servet jejunia veris;
Pneumatis hebdomada servare secunda juberis;
Tertia Septembris cultum fert Mercurii istum;
Sabbata jejunent vigilem præeuntia Christum.

(5. Et facilior vulgaris versus indicat talia Tempora his verbis:

Post Cen, et post Pen, post Cru, et post Lu.

Post *Cen*, id est prima hebdomada post *Cineres;* post *Pen*, id est post festum Pentecostes; post *Cru*, id est post festum Exaltationis Sanctæ Crucis in mense Septembris; post *Lu*, id est post festum S. Luciæ in mense Decembris.

(6. Et circa hæc Quatuor anni Tempora dantur etiam sequentes versus, quos refert Ursaya, in *Miscellaneo sacro et profano primo*, litt. Q, num. 8.

Dat Clemens hiemem, dat Petrus ver cathedratus.
Æstuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

(92) De horum temporum jejunio, ejusque antiquitate, atque adeo Apostolica origine, præter Thomassinum, et P. de l'Isle, erudite disseruerunt Muratorius et Sbaralea, quorum dissertationes habes a Zaccharia illatas in tomum I *Disciplinæ populi Dei Fleurianæ*.

(93) Antiquior S. Leo M. eadem tempora diserte indicat serm. 8 decimi mensis, his verbis: « Siquidem jejunium vernum in Quadragesima, æstivum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hiemale in hoc, qui est decimus, celebramus. »

QUÆSTUARE. QUÆSTUARII SEU QUÆSTORES.

SUMMARIUM.

1. Quæstuarii seu quæstores eleemosynarum non sunt admittendi, nisi habeant litteras diœcesani vel Papæ.— 2. Talis licentia concedi non potest a principibus vel magistratibus sæcularibus, sed obtinenda est a Papa vel episcopo.—3. Pro licentia quæstuandi pro locis piis juxta solitum exigi solum possunt oboli quinque ad mercedem notarii.— 4. Quæstores eleemosynarum non debent permitti ab episcopis prædicare. — 5. Quæstores, qui indulgentias publicant et eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri et prohiberi. — 6. Quæstores eleemosynarum nihil possunt populis proponere præter id quod in litteris seu licentiis continetur. — 7. Quæstores eleemosynarum non possunt gestare habitum falsæ religionis, neque versari in tabernis aliisque locis indecentibus. — 8. Quæstores eleemosynarum sub falso nomine crucesignatorum, si sunt laici excommunicantur, si clerici suspenduntur ab officio et beneficio. — 9. Quæstores contra præmissa et alia delinquentes puniri debent per episcopos, non obstantibus privilegiis. — 10. Eleemosynæ repertæ penes quæstuarios delinquentes, si dari non possint eidem loco, cujus contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt monasteriis monialium, quæ magis egent. —11. Quæstores eleemosynarum in statu ecclesiastico deputari possunt a ministris confraternitatis Confalonis pro colligendis eleemosynis ad redimendos captivos ejusdem status.—12. Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia generalis vel capituli religionis S. Antonii, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ. — 13. Nec patentati seu commissarii talis abbatis generalis S. Antonii Viennensis possunt quæstuare sine licentia in scriptis ordinarii loci, non obstantibus privilegiis. — 14. Et si ipsi commissarii quæstuantes circa id committant excessus et falsitates, seu quomodocunque delinquant, debent ab episcopis carcerari, eorumque pecuniæ, scripturæ, resque aliæ sequestrari. — 15. Confraternitatibus et aliis locis piis, quæ hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi. — 16. Ordinarii prohibere non possunt regularibus, ne quæstuent ante confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. — 17. Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim quærere, nec prohiberi possunt fideles, ne eas conferant sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda. — 18. Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos et assignatos propriis conventibus.— 19. Et sic novissime statuit iterum sacra congregatio Episcop. et Reg., *in Lauden.* Quæstuationis in causa vertente inter PP. Minores de Observantia loci S. Columbani, et PP. Reformatos loci Codunei ejusdem diœcesis. — 20. Item sic novissime iterum statuit eadem sacra congregat., *in Vintimilien.* Quæstuationes in causa PP. Capuccinorum cum PP. Reformatis, et sæpe similiter alibi.—21. Regulares vero Mendicantes non tenentur petere licentiam ab ordinario, in cujus diœcesi situm est eorum monasterium.— 22. Nec tenentur regulares vere mendicantes ostendere ordinariis licentiam suorum superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis, ubi existunt conventus, sed solum, si eas velint colligere extra ipsa. — 23. Si tamen extra diœcesim, in qua erecti sunt conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab ordinario illius diœcesis. — 24. Fratres Mendicantes eleemosynas quærere nequeunt per alios, quam per sui ordinis religiosos vel oblatos. — 25. Quæstores regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre et consignare debent monasterio. Nec superiores locales possunt Quæstuationes locare suis oblatis, seu conversis : et sic facientes graviter peccant, et tenentur ad restitutionem, et possunt coerceri ab ordinariis. — 26. Quæstuatio pro monasteriis monialium non est facienda per mulieres conversas etiam non professas, sed per deputatos ab ordinariis locorum. — 27. Alia ad rem *cum Addit. ex ul. manu* ad n. 30.

(1. Quæstuarii seu quæstores eleemosynarum non sunt admittendi, nisi habeant litteras diœcesani vel Papæ. Conc. *Lateranens.* IV, cap. 62. *Cum ex eo* 14, De pœnit. et remissionibus; Clementin., *Abusionibus* 2, De pœnitentiis et remissionibus.

(2. Unde licentia concedi non potest a principibus vel magistratibus sæcularibus, sed obtinenda est a Papa vel episcopo. Clementin., *Abusionibus* 2, De pœnitent. et remissionib., et declaravit sac. cong. Conc., *in Regien.*, 9 Jan. 1572, et *in Aversana* 22 Febr. 1610. (3. Pro licentia quæstuandi pro locis piis juxta solitum exigi solum possunt oboli quinque ad mercedem notarii. Sac. cong. Episc., *in una civit. Castelli*, 14 April. 1615.

(4. Quæstores eleemosynarum non debent permitti ab episcopis prædicare. Conc. *Trident.*, sess. V, *De reform.*, c. 2. (5. Quæstores, qui indulgentias publicant et eleemosynas colligunt, debent omnino aboleri et prohiberi. Concil. *Trident.*, sess. XXI, *De reform.*, c. 9.

(6. Quæstores eleemosynarum nihil possunt populis proponere præter id quod in litteris seu licentiis continetur. Concil. *Lateranen.* IV, cap. 62, cap. *Cum ex eo* 14, De pœnit. et remissionibus. Clementin. Abusionibus 2, De pœnit. et remissionib.

(7. Quæstores eleemosynarum non possunt gestare habitum falsæ religionis, neque versari in tabernis aliisque locis indecentibus. Conc. *Lateranen.* IV, c. 62, cap. *Cum ex eo* 14, De pœnitent. et remissionibus.

(8. Quæstores eleemosynarum sub falso nomine crucesignatorum, si sunt laici, excommunicantur, et clerici suspenduntur ab officiis et beneficiis : cap. *Tuarum* 11, De privilegiis.

(9. Quæstores contra præmissa et alia delinquentes puniri debent per episcopos, non obstantibus privilegiis. Clement. *Abusionibus* 2, De pœnitent. et remissionibus, § *Quæstores*, et sæpe declaravit sac. cong. Episcop., et signanter in *Spoletana*, 16 Septemb. 1596, 18 Dec. 1600, et 3 Decem. 1601 ; *in Lancianen.*, 5 Febr. 1602, et 5 Mart. ejusdem anni, et *in Pistorien.*, 7 Jun. 1605.

(10. Eleemosynæ repertæ penes quæstuarios delinquentes, si dari non possint eidem loco, cujus contemplatione fuerunt factæ, distribuendæ sunt monasteriis monialium, quæ magis egent. Sacra cong. Episcop., *in Baren.*, 20 Augusti 1596 ; *in Urbinaten.*, 4 Septemb. ejusdem anni ; *in Vintimilien.*, 3 Jun. 1597 ; *in Aquensi*, 13 Jul. 1605.

(11. Quæstores eleemosynarum in statu ecclesiastico deputari possunt a ministris confraternitatis Confalonis pro colligendis eloemosynis ad redimendos captivos ejusdem status. Sixt. V, const. 38, incip. *Cum benigna*.

(12. Quæstuare nullus potest pro eleemosynis S. Antonii de Vienna sine licentia generalis vel capituli religionis S. Antonii, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ: Clemens VIII, const. 2, incip. *Rationi*.

(13. Nec patentati seu commissarii talis abbatis generalis S. Antonii Viennensis possunt quæstuare sine licentia in scriptis ordinarii loci, non obstantibus eorum privilegiis. Sac. cong. Conc., *in Theanen.*, 30 April. 1678, in qua, utraque parte informante, censuit, non posse a prædictis commissariis quæstuari, nisi ad formam sacri concilii Tridentini, cap. 9, sess. XXI, *De reform.*, et bullæ Gregorianæ, incip. *Romanum*, et iterum, *in Cajacen.*, 28 Augusti 1683, in qua censuit danda et servanda esse decreta edita in dicta *Theanen.* (14. Et si ipsi commissarii quæstuantes circa id committant excessus et falsitates, seu quomodocunque delinquant, debent ab episcopis carcerari, eorumque pecuniæ, scripturæ, resque aliæ sequestrari. Sac. cong. Episcop., *in Regiensi*, 15 Jun. 1613.

(15. Confraternitatibus et aliis locis piis, quæ hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quæstuandi. *Vide* verb. Eleemosyna, n. 41.

(16. Ordinarii prohibere non possunt regularibus, ne quæstuent ante confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. Vide, *ibidem*, n. 42.

(17. Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim quærere, nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsis conferant; unde si aliqui ordinariorum, vel alii impediant per vim vel dolum, aut consulant ne eleemosynæ dentur regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurrunt. *Vide* d. verb. Eleemosyna, n. 32.

(18. Non possunt tamen quæstuare extra districtus consuetos et assignatos propriis conventibus, *ibid.*, n. 33.

(19. Et sic novissime statuit iterum sacra congreg. Episcop., *in Lauden.* Quæstuationis in causa vertente inter P. P. Minores de Observantia loci Sancti Columbani, et P. P. Reformatos loci Codunei ejusdem diœcesis, ubi quærebatur, an P. P. Reformati possent quæstuare in illis locis, in quibus quæstuare solent P. P. Observantes, tam respectu vini quam aliorum comestibilium, et an possint habere privatum hospitium in illis civitatibus et oppidis, in quibus moram facere possunt in conventibus P. P. Observantium. Unde die 5 Sept. 1710, propositis in sacra congregatione Episcopor. et Regular. Ponente card. de Abdua tribus sequentibus dubiis, resoluta fuerunt ut infra:

« I. An liceat P. P. Reformatis loci Codunei quæstuare in loco Sancti Columbani, ejusque districtu?

« II. An liceat eisdem P. P. Reformatis habere hospitium proprium in dicto loco S. Columbani, seu potius debeant hospitari in conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in dicto loco S. Columbani?

« III. An, et in quas pœnas dicti P. P. Reformati inciderint ob aperitionem prætensi Oratorii publici in dicto loco S. Columbani absque licentia ordinarii?

« Ad I. Responsum fuit *negative*, præterquam quoad quæstuationem vini tantum tempore vindemiarum, et semel post Pascha juxta solitum.

« Ad II. *Negative*, quoad primam partem; *affirmative*, quoad secundam.

« Ad III. Remaneant suspensi ab officio, donec petierint ab episcopo, a quo benigne recipiantur. »

Sic refert D. Ursaya, tom. VIII, part. I, discept. 40, ubi per tot. multa habet ad rem.

(20. Item sic novissime iterum statuit eadem sac. congr. Episcop. et Regul., *in Ventimilien.* Quæstuationis in causa P. P. Capuccinorum cum P. P. Reformatis. *Vide* dict. verb. Eleemosyna, n. 34.

(21. Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab ordinario, in cujus diœcesi situm est eorum monasterium. Vide, *ibid.*, n. 35.

(22. Nec tenentur regulares vere Mendicantes ostendere ordinariis licentiam suorum superiorum, dum eleemosynas quærunt in locis, ubi existunt conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa. Vide, *ibid.*, n. 36.

(23. Si autem extra diœcesim, in qua erecti sunt conventus, quæritare voluerint, debent obtinere consensum ab ordinario illius diœcesis. Vide, *ibid.*, n. 37.

(24. Fratres Mendicantes quærere nequeunt per alios quam per sui ordinis religiosos vel oblatos. Vide, *ibid.*, n. 38.

(25. Quæstores regulares non possunt retinere sibi partem eleemosynæ, sed totam deferre et consignare debent monasterio. Con. *Trevirense*, c. 12. Nec superiores locales possunt quæstuationes locare suis oblatis seu conversis; et sic facientes graviter peccant et tenentur ad restitutionem, quia sic tanquam ficti pauperes avaritiæ student et injuste auferunt eleemosynas aliis pauperibus vere indigentibus, et regularibus ex sola mendicitate viventibus. *Vide* dict. verb. Eleemosyna, n. 25. Et tales superfluæ quæstuationes impediri et prohiberi possunt ab ordinario, et contrafacientes coerceri. Genuens., *Prax.*, cap. 57, num. 11; Donat., *Prax.*, tom. I, tract. 13, qu. 32, num. 11; Monacell., tom. I, tit. 1, formul. 6, num. 8; Matthæuc., cap. 43 *Officialis quoad quæstus*, n. 8, et alii.

(26. Quæstuatio pro monasteriis monialium indigentium non est facienda per mulieres conversas, etiam non professas, sed per deputatos ab ordinariis locorum, ut ad tollenda pericula violandæ honestatis, statuit expresse Gregorius XIII, constitut. incip. *Deo sacris*, et recte observant Tambur., *De jure abbatissar.*, disp. 18, qu. 2, n. 4; Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 6, n. 4, et alii.

(27. * Græci quantumvis exhibentes testimoniales de adhæsione sua Romanæ Ecclesiæ, adhuc tamen, ex decreto Innocentii XI, prohibentur quæstuare, et facultatem ea de re obtentam a quocunque, vel ab ipsa pariter congregatione jubentur episcopi ad se recipere, et ad eamdem congregationem de Propaganda Fide transmittere. Insuper Clemens XII, in suo Brevi mandavit, pecuniam ita a Græcis collectam, ac alicubi depositam sequestrari ab episcopo, et ad eamdem congregationem transmitti. *Institut. ecclesiast.* 75, § 1. *

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(28. Quomodo in quæstuatione se gerere debeant religiosi Mendicantes, tradit Van-Espen., *Jur. eccl. univ.*, part. I, tit. 29, c. 4, fer. per tot., ubi n. 43, ita concludit: « Denique, ait, in hac quæstuatione se ita exhibere debent, ut suo modesto et religioso agendi modo ab otioso illo quæstuosorum hominum genere a concilio Trident. abolito se plane distinguant, non minis, aut fraudibus inducant fideles ad eleemosynas, non petant tanquam debitum aut solitum, neque ulla arte, etiam prætextu dicendi aliquas orationes, aut lucrandi certas indulgentias, aut aliter extorqueant pecunias, aut alia bona, sed simpliciter, pie et modeste petendo eleemosynam pro sustentatione fratrum, accipiant tantum, quod sibi sponte offertur, nec super iis eleemosynis ullam quovis nomine conventionem faciant, etiam in utilitatem ipsorum conventuum, quemadmodum Pius V et Gregorius XIII, ex sententia sacr. congregationis concilii Tridentini in simili quoad collectionem eleemosynarum, ac intertentionem hospitalium responderunt, ut refert Fagnanus, ad c. *Cum eo de pœnit. et remiss.*, num. 21, 22 et 23.

(29. Quod ait auctor hic num. 17, tum verbo Eleemosyna, num. 32: Ordinarios quoquo modo impedientes, quo minus religiosi mendicantes quæstuent, ipso facto excommunicationem incurrere, absolute verum haud est. Perpensa enim ipsa constitut. incip. *Sacri* a Sixto IV favore ordinum Prædicatorum et Minorum edita allegata, ordinarii, ut supra, impedientes, interdictum ingressus ecclesiæ, suspensionem a regimine et administratione suarum ecclesiarum, alii vero inferiores excommunicationem incurrunt. Sed nec statim, verum *nisi pœnituerint*, sunt verba constitutionis, § 8 *et persuasiones, et inhibitiones, et prædicta revocaverint infra triduum, postquam desuper requisiti fuerint.*

RESPONSIO AUCTORIS.

(30. Quoad ea quæ hic adducuntur sub n. 2. Revera stando præcise dispositioni dictæ constitutionis Sixti IV, ipsa solummodo tradit, quæ fideliter ex ejus verbis refert D. Additor. Sed mea conclusio desumpta est etiam ex aliis Pontificiis constitutionibus, allegatis ab aliis classicis auctoribus, et signanter ab eruditissimo D. Francisco Amostazo, lib. VII *De causis piis*, c. 12 *De eleemosyna*, ubi sic expresse concludit: « Præterea si aliquis ordinariorum, aut alii impediant per vim aut dolum ne eleemosynæ dentur religiosis, tum ipso facto excommunicationem incurrunt, ut ex bullis tradidit Crux, dict. c. 3, concl. 2; Trullencho, d. c. 5, dub. 8, n. 22. Et Alphonsus de Casarubius in compendio privilegiorum Mendicantium, verb. *Eleemosyna*, n. 8, sic præcise referentes, ibi: « Idem Sixtus IV voluit, quod ordinarii seu quicunque alii prohibentes, ne fratribus Carmelitis eleemosynæ fiant, ipso facto sint excommunicati: et contra tales possint rectores ordinum Mendicantium, et auditor C. A. ac inquisitores hæreticæ pravitatis sicut contra hæreticos procedere. »

* Cæterum, cum in Pontificiis constitutionibus citandis plerumque scriptores minori, quam oporteret, diligentia versentur, ipsas constitutiones, quas Casarubius, aliique a Lucio appellati laudant, lector per se consulat, nec illis fidat. *

QUINQUAGESIMA.

Hæc quæ sequuntur, de Quinquagesima notasse juvet.

(1. Quinquagesima a sancto Thelesphoro Papa fuit instituta; cap. *Quadragesima* 5, distinct. 4.

(2. In Quinquagesima olim clerici tenebantur ad jejunium, ex S. Telesphoro Papa, in cap. *Statuimus* 4, dist. 4, et S. Gregorio Papa, in c. *Denique* 6, ead. dist. 4 (94).

(3. Advertendum est, quod nostra S. Mater Ecclesia nos disponit ad sanctam Quadragesimam tribus antecedentibus Dominicis, nempe Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ, sic nuncupatis, eo quod cum præcedant Dominicam Quadragesimæ sic dictam a numero subsequentium quadraginta dierum jejunii, conveniebat nuncupare remotiorem ex ipsis *Septuagesimam*, intermediam sexagesimam et ultimam *Quinquagesimam*, ut respondit Carolus Magnus Alcuino, deindeque docuit idem Alcuinus, et tradunt moderni antiquitatis ecclesiasticæ studiosi apud Bailiet., *in Historia festorum mobilium*, tom. IV, *De vitis sanctorum*, § 2, num. 4. (4. Quamvis aliqui attribuant nomenclaturam *Septua-*

(94) Falsa hæc opinio de Telesphoro Quinquagesimæ auctore a falsis Isidori decretalibus orta est. Quinquagesimæ nomen quadringentis post Telesphorum annis invectum est, imo et plus quam centum post S. Ambrosium, quod sufficit, ut falsitatis arguatur sermo 21, qui sub ejus nomine de *Quinquagesima* inscribitur. Legitur hoc nomen in primo an 511, Aurelianensi concilio, a quo *Quinquagesima* indicitur.

gesimæ memoriæ septuaginta annorum captivitatis populi Hebraici, apud Raynaud. *Oper.*, tom. I, pag. 492, teste toties laudato eruditissimo cardin. Lambert. deinde Summo Pont. Benedicto XIV, volum. 1, notificat. 14, recte advertente, quod stante horum opinione, non haberi posset sufficiens fundamentum nuncupandi aliam *Sexagesimam*, aliamque *Quinquagesimam*.

(5. In istis tribus Dominicis suadet Ecclesia suis fidelibus majoris pietatis ac devotionis exercitia, ut tradit Thomassin., lib. II, cap. 13, num 4, ibi : « Satis constat tres istos Dominicos dies majoris pietatis studio colendos esse. » Et concil. provincial *Mediolanen.* III, tit. *De festorum dierum cultu*, sic expresse habet : « Studeat episcopus, ut quo tempore in Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ hebdomadis Ecclesia Mater, et Officiorum ritu, et hymnis, canticisque fidelium mentes ad mœstitiam atque ad pœnitentiam excitantibus, et omni denique tum vestimentorum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit ac præparat, tot ante diebus ad sancte recolendam Christi Domini passionem et crucem, eo potissimum tempore fideles sibi in curam traditos, spectacula, ludos scenicos, et alia, quæ gentilitatis speciem præseferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa tanquam a sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia omnino fugientes ad pietatis Christianæ studia, et ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione. »

(6. Ab istis Dominicæ diebus primitivis temporibus incipiebant ecclesiastica jejunia, ut habetur in sermone 13 ascripto Petro Blesensi, quamvis ab aliis alii attributo, ut notat dict. cardin. Lambertin., *loc. cit.*, ibi : « Jejunium Quadragesimale regulares cœnobitæ incipiunt a Septuagesima, Græci vero a Sexagesima, clerici nostri, auctore Telesphoro, a Quinquagesima. Universus exercitus Christianæ militiæ, juvenes et virgines, senes cum junioribus ab hac Quadragesima. » Et quod clerici olim tenerentur incipere jejunia a Quinquagesima, habetur expresse ex cap. *Statuimus* 4, et capit. *Denique* 6, dist. 4. Sanctus enim Telesphorus Papa addidit Quadragesimæ septimam hebdomadam, quæ vocatur *Quinquagesima*, textu expresso in cap. *Quadragesima* 5, distin. 4, ibi : « Quadragesima sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam, et vocatum est hoc tempus Quinquagesima. » (95) Ast dicta antiqua jejunii observantia fere penes omnes abiit in desuetudinem, ut docet universalis praxis, et solum remansit apud quasdam castigatiores et observantiores regulares familias; Ecclesia tamen ob dictam jejuniorum anticipationem harum trium hebdomadarum nomenclaturam retinuit.

(7. Quando in Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ et Quinquagesimæ occurrit festum Purificationis B. M. V. in ecclesiis eidem sub alio titulo dicatis, scilicet Annuntiationis, etc. Missa debet cantari de Dominica tantum, nec facienda est commemoratio Purificationis B. M. V. Sacr. Rit. cong., 23 Aug., et 13 Sept. 1704, *in Catanien.*, et 15 Sept. 1736, *in Toletana.*

R

RAPINA.

Vide verb. Furtum.

RAPTOR, RAPTUS.

Præstat hæc expendere.

(1. Raptor virginis, et violenter ipsam stuprans, non committit delictum exceptum in bulla Gregor. XIV, incip. *Cum alias* (nec consequenter exceptum in bulla Bened. XIII, incip. *Ex quo*); sic sacr. cong. Immunitatis, *in Theatina*, 9 Octobris 1628, lib. I *Decret.* Pauluc., pag. 108.

(2. Non censetur casus exceptus raptus puellæ ita ut raptor possit sola episcopi auctoritate extrahi e domo canonicali immuni : attamen recurritur ad sanctissimum pro confectione et transmissione processus super asserto raptu et qualitate delinquentis ; et episcopus informet an et quomodo possit commode provideri in posterum super canonica? Sac. cong. Imm., *in Mantuana*, 8 Decemb. 1703, l. III *Decret.* Vall., pag. 540.

(3. Alia *Vide* verb. Matrimon. quoad impedimenta, art. 2, a num. 103 ad num. 117.

RATIONIS USUS.

(1. Rationis usus circa septennium inchoari solet. Benedict. XIV, tom. II, const. 28, incip. *Postremo mense*, § 32. (2. Et reprobatur sententia Nattæ et Bursati, qui re-

(95) Certiora hujus consuetudinis, qua clerici a Quinquagesima jejunare jubebantur, documenta suppeditant Vita S. Udalrici sæculo circiter decimo Augustani episcopi, concilium Claromontanum ann. 1095, sub Urbano II, synodus Andegavensis ann. 1270. Salisburgense vero concilium an 1281, ad idem religiosos omnes astrinxit.

quirunt ætatem duodecim annorum. Idem, *ibid.* (3. Imo quandoque contingit ut ante septennium quis ratione præditus inveniatur. Idem, *ib.*

RECOGNITIO CORPORIS DELICTI.

Lubet sequentia expendere.

(1. Recognitionem cadaveris permittat episcopus etiam post humationem in casibus permissis, servatis servandis. Sac. cong. Immun., *in Signina*, 24 Mart. 1627, lib. I *Decret.* Paul., pag. 43.

(2. Ita datur facultas exhumandi cadaver pro recognitione corporis delicti. Sacr. congregat. Immun., *in civitatis Castellanæ*, 1 Febr. 1673, lib. I *Decret.* Alt., pag. 763.

(3. Datur facultas episcopo pro aliquibus casibus faciendi recognitionem cadaverum, ad effectum procedendi etiam in ecclesiis et conventibus regularium. Sacr. cong. Immun., *in Fanen.*, 20 Aprilis 1649, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 76.

(4. Aliquando conceditur vicario generali facultas pro quinque casibus dandi licentiam pro sua prudentia, ut vulnerati, vel cadavera existentia in locis immunibus transferantur serv. serv. in locum vicinum et opportunum pro recognitione corporis delicti. Sacr. congreg. Immun., *in Prænestina*, 19 Januar. 1669, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 306.

(5. Aliquando conceditur facultas archiepiscopo consignandi arma extractorum curiæ sæculari pro recognitione corporis delicti cum præservatione ab irregularitate, facta protestatione ad formam cap. *Prælatis*, De homicid. in 6. Sac. cong. Imm., *in Beneventana*, 15 Augusti 1668, l. II *Decret.* Altoviti, pag. 252.

(6. Ministri excommunicantur, si propria auctoritate faciant extrahere ab ecclesia cadaver pro facienda recognitione. Sacra congregat. Immun., *in Portuen.*, 21 Novemb. 1693, lib. I *Decret.* Vall., pag. 87.

(7. Non absolvuntur, nisi petita venia, atque deleta recognitione corporis delicti. Sac. cong. Immun., *in Hydruntina*, 29 Dec. 1625; *ex Regesto Script. veterum* pag. 80; *in Eugubina*, 22 Januarii 1673, lib. I *Decr.* Altoviti, pag. 763.

(8. Constat, recognitionem corporis delicti factam fuisse in loco immuni, quando cadaver ab eo fuit extractum de mandato judicis laici. Sacra cong. Immun., *in Oritana*, 30 Sept. 1704, lib. III *Decret.* Vallem., pag. 618.

(9. Et præfatus judex incurrit excommunicationem et acta gesta per d. judicem concernentia recognitionem corporis delicti nulla sunt, quamvis non præcesserit declaratoria excommunicationis incursæ. Sac. cong. Immun., *ibid.*

(10. Judex eccles. non potest de se tribuere licentiam gubernatori seu curiæ sæculari faciendi hujusmodi receptionem.

(11. Ministri curiæ laicæ, quamvis requisiti ab abbate ad faciendas recognitiones judiciales in monasterio contra collegiales collegii Borromæi, excommunicantur. Sacra congregat. Immun., *in Papien.*, 15 Novemb. 1689, lib. *Decretor.* Mart., pag. 530.

(12. Curia sæcularis non potest absque facultate Apostolica facere hujusmodi recognitionem in persona exempta, ut in Colono partiario mensæ episcopalis vulnerato. Sacr. cong. Immun., *in Fanen.*, 12 Jul. 1689, l. lib. p. 491.

(13. Qui in sacerdote occiso id egerint, incidunt in censuras. Sacr. cong. Immun., *in Feretrana*, 3 Julii 1674, lib. *Decr.* Altoviti, pag. 962.

(14. Recognitionem personalem regularis offensi degentis in monasterio non est admittendum fieri per curiam sæcularem, quæ tamen poterit ab eadem curia fieri, mediante persona medici, chirurgi et testium. Sac. congr. Immun., *in una Burgi S. Sepulcri*, 13 Novembr. 1629, lib. I *Decret.* Pauluc., p. 12.

(15. Recognitio cadaveris facta a curia laica, petita, sed non exspectata licentia ordinarii, in domo sæculari, ad quam per confratres sodalitii delatum fuerat cadaver in solamen parentum, non lædit immunitatem. Sacra congregat. Immun., *in Sutrina*, 13 Novembris 1691, lib. *Decr.* Martelli, pag. 38.

(16. Secus dicendum de recognitione eadem facta a curia laica, dum defertur a parocho ad sepulturam. Sac. congreg. Immun., *in Nullius S. Ruffi d. die ibidem*

(17. Pro simplici recognitione corporis cadaveris tertiariæ extra locum immunem non incurritur excommunicatio. Sacra congreg. Immun., *in Maceraten.*, 1 Maii 1677, lib. II *Decret.* Altov., p. 1387.

(18. Non constat de læsione Immunitatis, quando curia laica processit ad recognitionem corporis delicti, habita solum, ut dicitur, Denuntia Baronçelli contra laicum ob attentatum furtum in domo laici, quamvis ante d. recognitionem, et in actu illius fuerit datus pro suspecto ejusdem furti quidam sacerdos. Sacr. congreg. Immun., *in una S. Severin.*, 11 Decemb. 1703, l. III *Decr.* Valleman., p. 541.

(19. Ex recognitione corporis cadaveris parochi sepulti in ecclesia parochiali commendæ religionis Hierosolymitanæ, a qua parochi d. ecclesiæ nominantur, facta auctoritate et cum interventu equitis dict. religionis, non constat de læsione Immunitatis. Sacr. congr. Immuni., *Papien.*, 24 Maii 1701, *ibi* pag. 354.

(20. Valida est recognitio corporis delicti, facta in domo et in cadavere personæ exemptæ a curia laica, quæ primo impedivit transferri cadaver ad locum immunem, sed habito præcepto a ministro ecclesiastico de non impediendo, amplius non obstitit, et tunc censuras non incurrit. Sac. cong.

Immun., *in Terracinen.*, 20 Jun. 1690, lib. *Decret.* Martelli, pag. 625.

(21. Aliquando cum facultate apostolica episcopus potest communicare, vel etiam consignare corpus delicti, et etiam acta facta pro recognitione ejusdem. Sacra congreg. Immun., *in Fulginaten.*, 16 Jul. 1658, lib. *Decret.* Rocci, pag. 104, *in Nepesina*, 30 Octob. 1694, *ibi*, pag. 154, *in Clusina*, 2 Aug. 1695, *ibi*, pag. 106, et *in Imolen.*, 30 Novemb. dict. an. et lib. p. 231, et alibi.

RECURSUS.

Hæc porro, quæ sequuntur, attendenda veniunt.

(1. Pro incurrendis censuris sufficit recursus ad judicem laicum contra jurisdictionem ecclesiastic. Sac. congr. Immun., *in Clusina*, 5 Jul. 1639, lib. III *Decr.* Paul., pag. 94.

(2. Ob recursum ad hanc sacram congregationem archiepiscopus abstineat a molestiis. Sac. congr. Immun., *in Regien.*, 14 Decembr. 1660, lib. *Decr.* Rocci, pag. 305.

(3. Ob recursum habitum pro bono pacis ad magistratum sæcularem ecclesiastici non incidunt in censuras. Sac. congr. Immun., *in Assisien.*, 12 Septemb. 1673, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 839.

(4. Ob recursum ad judices laicos pro impediendo, ne curia ecclesiastica posset vocare laicos ad comparendum personaliter pro examine, ordinarius procedat. Sacra congreg. Immun., *in Montis Casini*, 20 Novemb. 1696, lib. II *Decret.* Vallem., pag. 59.

(5. Contra superiorem regularem, qui habuit recursum ad judicem laicum contra confugitum in suo conventu, qui pluries percussit fratrem laicum, unde judex laicus misit birruarios in conventum, archiepiscopus procedat, et quatenus confugitus sit extractus, restituat Ecclesiæ sibi benevisæ. Sac. congreg. Immun., *in Theanen.*, 27 Mart. 1685, lib. III *Decr.* Altov., pag. 427.

(6. Religiosi incidunt in censuras, et sunt puniendi ob recursum ad ministros laicos ad effectum, ut milites hospitarentur in bonis abbatis commendatarii. Sacr. congreg. Immun., *in Mediolanen.*, 7 Octobris 1631, lib. II *Decret.* Paulucci, pag. 93.

(7. Qui habuit recursum ad forum laicum contra clericum, antequam absolvatur, debet renuntiare judicio intentato in tribunali laico. Sacr. cong. Immun., *in Aversana*, 10 Januarii 1693, lib. I *Decret.* Vallemani, pag. 15.

(8. Recurrens ad judicem laicum contra clericos, et obtinens sequestrum super bona donata eisdem clericis, consulat conscientiæ suæ. Sac. congreg. Immun., *in Nullius Altamuræ*, 1 Septembr. 1639, ibi pag. 72.

(9. Sacerdos, qui auxilio brachii sæcularis capit possessionem beneficii, incurrit excommunicationem. Sacra cong. Immun., *in Alatrina*, 29 Aprilis 1704, lib. *Decret.* Vallem., pag. 576.

(10. Recurrentes ad ministros regios contra auctoritatem seu jurisdictionem ecclesiast. censuras incurrunt. Sacra congreg. Immun., *in S. Severi*, 8 Julii 1687, lib. *Decret.* Mart., pag. 131, et 16 Novembris 1688, *ibi* pag. 380, *in Boven.*, 18 Martii 1698, lib. *Decret.* Vallem., pag. 142.

(11. Committitur ordinario, ut procedat contra ecclesiasticum ad censuras et alias pœnas, juxta sac. can. ob recursus habitos ad judices laicos. Sac. cong. Immun., *in Papien.*, 24 Julii 1628, lib. I *Decret.* Paul., pag. 101, *in Neapolitana*, 9 Maii 1693, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 44.

(12. Item vicarius generalis procedat prout de jure contra sacerdotem ex causa recursus habiti ad judicem laicum contra clericum. Sac. congregat. Immun., *in Hydruntina*, 30 Septemb. 1704, l. III *Decret.* Vallemani, pag. 618.

(13. Constito de renuntiatione, et revocatione recursus ad potestatem laicam, et obligatione de se abstinendo a similibus, datur facultas absolvendi censuratum ob ipsos recursus. Sacra congreg. Immun., *in Theatina*, 27 Junii 1699, lib. II *Decret.* Vallem., pag 228, *in Venusina*, 2 Septemb. d. A. et lib. pag. 247, *in Cosentina*, seu *S. Joannis in Flore*, 9 Augusti 1701, lib. III *Decret.* Vallem., pag. 371.

(14. Et si oriatur controversia super refectione damnorum, absolvitur cum reincidentia post duos menses. Sacra congreg. Immun., *in Aquilana.*, 15 Novembr. 1704, lib. III *Decret.* Vallem., pag. 627.

(15. Suspensis censuris, et facta per baronem N. renuntiatione recursibus ad judicem laicum, judex ecclesiasticus competens procedat super negotio principali. Sacr. congreg. Immun., *in Insulana*, 25 Februarii 1689, lib. II *Decret.* Vallemani, pag. 138.

(16. Prævia renuntiatione recursibus et dimissa possessione domus, ac præstita refectione damnorum, episcopus procedat in causa, cui datur facultas absolvendi. Sac. congreg. Immun., *in Ostunen.*, 22 April. d. anni et lib. p. 149 et 19 Aug. dict. anni, et lib. pag. 170.

(17. Attenta renuntiatione recursibus, absolvuntur etiam in forma privata censurati, qui executi fuerunt bullas ecclesiasticorum. Sacr. congreg. Immun., *in Policastren.*, 12 Januar. 1700, lib. II *Decret.* Vallemani. pag. 266.

(18. Regulares habentes recursum, seu recurrentes ad personas extra ordinem pro obtinendis dignitatibus, officiis, gratiis seu pœnarum remissionibus, incurrunt privationem vocis activæ et passivæ, et perpetuam inhabilitatem ad omnes dignitates, gradus, honores, officia et munia sui ordinis. Et easdem pœnas incurrunt etiam superiores aliquas gratias suis subditis concedentes, seu pœnas aliquas remittentes ad instantiam, et requisitionem quarumcunque personarum, tam laicarum quam ecclesiasticarum extra ordinem existentium,

Imo regulares neque ad hunc effectum recipere possunt favores sæcularium etiam sponte oblatos, aut ab eis minime procuratos. Sic sæpe sæpius plures Summi Pontifices pro diversis ordinibus. (19. Et signanter Gregorius XIII, die 17 Aprilis 1574, constitut. 66, incip. ***Nihil in unaquaque***, pro Casinensibus, quam confirmavit Urbanus VIII, die 11 Maii 1638, constitut. 248, incip. ***Alias***. (20. Idem Gregorius XIII, die 1 Junii 1580, constit. 62, incip. ***Cum nihil magis***, pro Dominicanis, quam confirmavit Clemens VIII, die 23 Maii 1592, constit. 7, incip. ***Religiosos viros***, et Paulus V, die 7 Januarii 1608, const. 39, incip. ***Admonemur***. (21. Clemens VIII, die 8 Junii 1592, constitut. incip. ***Religiosorum***, pro congregatione Cisterciensi S. Mariæ de Alcobatia in regnis Portugalliæ. (22. Idem Clemens VIII, die 14 April. 1593, constit. 21, incip. ***Quæ ad prosperam***, pro congregatione eremitarum S. Hieronymi de Observantia. (23. Idem Clemens VIII, die 21 Maii 1593. constitut. 23, incip. ***Quoniam***, pro Carmelitanis. (24. Idem Clemens VIII, die 3 Septembris 1596, constit. 43, incip. ***Ambitiosam***, pro Camaldulensibus. (25. Idem Clemens VIII, die 23 Decembris 1600, constitut. incipient. ***Ambitiosam***, pro congregatione B. Petri de Pisis. (26. Idem Clemens VIII, die 23 Julii 1604, constitut. 109, incip. ***Quoniam***, pro Cruciferis. (27. Idem Clemens VIII, die 1 Decemb. 1604, constitut. 114, incip. ***Quoniam***, pro Augustinianis, quam constitutionem confirmavit Paulus V, die 4 Julii 1608, constitut. 31, incip. ***Admonemur***, et Alexander VII, die 1 Julii 1661, constitut. 113, incip. ***Admonet***. (28. Paulus V, die 22 Septemb. 1607, constitut. 35, incip. ***Quoniam***, pro congregatione S. Salvatoris. (29. Idem Paulus V, die 30 Martii 1613, constitut. 79, incip. ***Alias per Nos***, pro Cisterciensibus Italiæ. (30. Idem Paulus V, die 27 Augusti 1616, constitut. 98, incip. ***Quoniam***, pro Cœlestinis, quam confirmavit Alexander VII, die 5 Julii 1655, constit. 3, incip. ***Alias***. (31. Idem Paulus V, die 18 April. 1619, constit. 114, incip. ***Admonemur***, pro Minoribus de Observantia, quam constitutionem confirmavit Urbanus VIII, die 29 Julii 1639, constitut. 271, incip. ***Admonemur***, et novissime Benedictus XIII, die 16 Novembris 1724, constitut. 6, incip. ***Universalis Ecclesiæ regimini***. (32. Idem Paulus V, die 4 Septembris 1619, constitut. 116, incip. ***Admonemur*** pro Minoribus Conventualibus. (33. Idem Paulus V, die 6 Septembris 1619, constitut. 117, incip. ***Admonemur***, pro Minimis. (34. Urbanus VIII, die 15 Februarii 1639, constitut. 258, incip. ***Quoniam***, pro congregatione Fesulana S. Hieronymi. (35. Alexander VII, die 27 Junii 1656, constitut. 12, incip. ***Sacrosancti***, pro congregatione Montis Virginis de ordine S. Benedicti. (36. Clemens X, die 27 Februarii 1671, constitut. 31, incip. ***Exponi Nobis fecit***, pro congregatione Montis Oliveti monachorum ordinis S. Benedicti, in qua confirmat alias constitutiones Pii IV et Gregorii XIII, ad id emanatas. (37. Idem Clemens X, die 2 Octobris 1671, constit. 46, incip. ***Ex injuncto***, pro Capuccinis, ubi id prohibetur etiam sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, et comprehenduntur omnes religiosi recurrentes ad quascunque personas extra dictum ordinem existentes pro obtinendis obedientiis seu permissionibus visitandi eorum parentes seu propinquos, aut loca sacra quæcunque, vel ut ad dignitates, sive officia quælibet ejusdem ordinis, aut ut ad studia promoveantur, sive ut ab uno loco ad alium locum transire, vel in aliquo particulari conventu permanere eis liceat, vel ut cum eis dispensetur, ut ante peractum septennale studium in concionatores assumi, aut ut ante completum in eodem ordine septennium ad sacrum presbyteratus ordinem promoveri valeant, sive ad alia similia consequenda, tam pro se quam pro aliis ejusdem ordinis Fratribus. *Vide* D. Ursayam, t. II, part. I, discept. 37 per tot., a num. 11 usque ad num. 332, ubi egregie plurima resolvit ad rem scitu dignissima. *Vide* etiam infra, num. 41.

(38. Censuris aliisque ecclesiasticis pœnis punire debet episcopus clericos recursum habentes ad judices laicos. Sacra congreg. Concil., *in Derthonen.*, 6 Julii 1726, ad 1 dub., apud ***Thesaurum Resolutionum sacræ congreg. Concil.***, tom. III, pag. 344.

(39. Recurrentes ad Sedem Apostolicam, eorumque procuratores offendi prohibentur, sub pœna excommunicationis in Bulla Cœnæ. Bened. XIV, tom. I, const. 14, incip. ***Pastoralis Romani***, § 12. (40. Recurrentes a sententiis vel decretis judicum ecclesiasticorum ad tribunalia laica, excommunicantur. Idem, *ibid.*

(41. Ad dicta supra post. n. 37, addenda est novissima dispositio ejusdem Pontificis in constit. incip. ***Sacrosancti Apostolatus***, in qua sub dat. 11 Augusti 1748, memoratis variis Summorum Pontificum constitutionibus, variis pro religiosis ordinibus ad id emanatis, et decreto pro omnibus regularibus a particulari congregatione a Sixto V, deputata anno 1587, edito ac confirmato, nunc denuo confirmat ac renovat pro ordine Fratrum Minorum sub obedientia ministri generalis totius ordinis degentium, Pontificias constitutiones, ac sacrarum congregationum resolutiones ipsis inhibentes recursus ad sæculares, vel alias personas extra dictum proprium ordinem pro obtinenda intra præfatum ordinem gratia vel vitanda pœna. (42. Nec non præcipit generalibus, vel provincialibus, cæterisque ordinis hujusmodi superioribus cujusvis status, gradus et qualitatis, nunc, et pro tempore itidem existentibus, ne ipsi ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum, tam laicalium quam ecclesiasticarum extra dictum ordinem constitutarum, etiam cardinalatus honore, ac quacunque sæculari dignitate et præeminentia ducali et imperiali fulgentium, cuicunque ipsius ordinis professori ullam gratiam, ullumque gradum,

sint dignitates, vel officia et administrationes concedere, vel pœnam aliquam remittere et condonare audeant quovis modo respective, seu præsumant, sub excommunicationis pœna eo ipso absque alia declaratione incurrenda.

(43. « Præterea (sunt præcisa verba dictæ constitut.), præterea in casibus, in quibus fratribus dicti ordinis de jure, vel juxta illius constitutiones appellare, aut recursus habere licet, id non aliter deinceps fieri posse, auctoritate et tenore præsentis statuimus et ordinamus, quam ut gradatim, a gravamine scilicet guardiani ad provincialem, a provinciali ad commissarium generalem familiæ (si de negotio et causa agatur familiam dicti commissarii concernente, alias immediate ad generalem), et ab isto ad ministrum generalem, ita ut causæ appellationis hujusmodi, antequam ab eodem ministro generali cognitæ et definitæ fuerint, extra dictum ordinem deferri et agitari nequeant. Quam quidem legem non solum in appellationibus, sed in quibuscunque recursibus, et querelis, aut causis inter dictos ordinis hujusmodi professores quoquomodo agitandis inviolabiliter observari, sub pœnis per memoratas ejusdem ordinis constitutiones præscriptis et in illis contentis ipso facto absque alia pariter declaratione incurrendis. (44. Demum omnibus Romanæ curiæ tribunalibus, ac judicibus, et quibusvis venerabilium fratrum S. R. E. præfatæ cardinalium congregationibus, nec non Sedis Apostolicæ nuntiis nunc, et pro tempore existentibus, ne fratrum dicti ordinis recursus, aut appellationes super cujuscunque causæ cognitione admittant, causasque ipsas cognoscant, nisi prius eis legitime constiterit, illas juxta præsens decretum per dictos superiores præscripto ordine servato cognitas, et definitas fuisse, sub pœna nullitatis actorum inde secutorum, auctoritate et tenore præsentis itidem harum serie interdicimus ; ac omnibus, et singulis ordinis præfati professoribus sub pœnis in supradictis Gregorii prædecessoris litteris contentis, et contra inobedientes inflictis eo ipso irremissibiliter incurrendis, ne ipsi ad sæcularia tribunalia, ea quæ a dicti ordinis superioribus, vel ab hac Sancta Sede acta, aut decreta fuerint, sub quovis prætextu appellare, aut quovis modo recurrere audeant quoque, seu præsumant, seu per interpositas personas præmissa peragere curent et faciant, dicta auctoritate prohibemus. » *Vide* tamen verb. Appellatio, art. 3, n. 29.

REFERENDARII CURIÆ ROMANÆ.

SUMMARIUM

1. Referendarii utriusque signaturæ Papæ nobilitatis veræ privilegio decorantur. — 2. Comites Palatini creantur. — 3. Insigniis Pontificiis, vel Pontificalibus, si abbates fuerint, in eorum ecclesiis uti possunt. — 4. Beneficia ubique existentia obtinere et retinere possunt. — 5. Studii occasione absentes fructus suorum beneficiorum percipiunt.— 6. Horas canonicas postpositis horis recitare valent. — 7. Litterarum Apostolicarum pro expeditione nihil solvunt referendarii, et eorum duo familiares. — 8. Testari possunt de bonis acquisitis ex beneficiis. — 9. Exempti sunt a jurisdictione ordinariorum, ipsi, et eorum familiares. — 10. Referendarii officium est perpetuum. — 11. Antiani præcedunt aliis, etiamsi isti essent episcopi. — 12. Referendarii quas materias proponere possint in signaturis, et quas non ? — 13. Referendarii signaturæ quales debent esse? — 14. Centum debent esse signaturæ justitiæ, et non plures? Et ex his septuaginta tantum signaturæ gratiæ. — 15. Referendarii signaturæ gratiæ et justitiæ in causarum expeditionibus ad quid teneantur et ad quid possint se extendere? — 16. Referendarius extra ecclesiam præcedere debet canonicis et dignitatibus, non tamen intra eam. — 17. Referendarii cedunt præcedentiam auditori confidentiarum.

(1. Referendarii utriusque signaturæ Papæ nobilitatis veræ privilegio decorantur. Paul. III, const. 23, incip. *Debita consideratione ;* Sixtus V, const. 41, incip. *Quemadmodum.*

(2. Comites Palatini creantur. Paul. III et Sixtus V, in *citatis constitutionibus.*

(3. Insigniis Pontificiis vel Pontificalibus, si abbates fuerint, in eorum ecclesiis, uti possunt. Paulus III et Sixtus V, in *citat. constitutionibus.*

(4. Beneficia ubique existentia obtinere et retinere possunt. Paul. III et Sixt. V, in *cit. constitutionibus.*

(5. Studii occasione absentes, fructus suorum beneficiorum percipiunt. Paul. III et Sixt. V, in *citat. constitution.*

(6. Horas canonicas postpositis horis recitare valent. Paul. III et Sixt. V, *in citat. constitut.*

(7. Illi, et duo eorum familiares nihil solvunt pro expeditione litterarum Apostolicarum. Paulus III et Sixtus V, in *cit. constitution.*

(8. Testari possunt de bonis acquisitis ex beneficiis. Paul. III et Sixtus V, in *cit. constit.*

(9. Exempti sunt a jurisdictione ordinariorum ipsi, et eorum familiares. Paul. III et Sixt. V, in *cit. constit.*

(10. Referendarii officium est perpetuum. Paul. III et Sixtus V, in *cit. const.*

(11. Antiani præcedunt aliis, etiamsi isti essent episcopi. Paul. III et Sixtus V, in *cit. constitut.*

(12. Referendarii quas materias proponere possint in signaturis, et quas non? Quando manus apponere, et quando non? In commissionibus quas causas possint ordinariis committere, quomodo debeant abbreviare lites ? etc. Statuit Pius IV, const. 53, incip. *Cum nuper.*

(13. Referendarii utriusque signaturæ quales debeant esse ? statuit Sixtus V, constit. 41, incip. *Quemadmodum*.

(14. Centum debent esse signaturæ justitiæ, et non plures ; et ex his septuaginta tantum signaturæ gratiæ. Sixtus V, in citat. constit. incip. *Quemadmodum*.

(15. Referendarii signaturæ gratiæ et justitiæ in causarum expeditionibus ad quid non teneantur et ad quid possint se extendere ? omnia distincte statuit Paulus V, const. 71, incip. *Universi*, tit. *De signatura gratiæ et justitiæ*.

(16. Referendarius extra ecclesiam præcedere debet canonicis et dignitatibus, non tamen intra eam. Sacr. congregat. Rit., *in Veronen.*, 6 Junii, et 4 Julii 1626.

(17. Referendarii cedunt præcedentiam auditori confidentiarum. Sacra congreg. Rit., 6 Decembr. 1621.

REFRACTARII.

Refractarii bullæ *Unigenitus*, an et quando sint a sacra Eucharistia et viatico repellendi ? Vide tom. VIII, verb. VIATICUM, ubi ad litteram affertur novissima constitutio Bened. XIV, id declarans cum pluribus aliis ad rem facientibus.

REGALIA, EJUSQUE JUS.

Hæc specialim de regalia.

(1. Regalia jus est et facultas regibus concessa, fructus et proventus vacantis episcopatus (cujus electio ad regem pertineat) percipiendi, et beneficia, ac præbendas curæ animarum expertes, interim conferendi.

(2. Unam ex præcipuis causis, quæ S. Thomæ Cantuariensi exsilium, mortemque attulit, regaliam fuisse certum est, Henrico II Angliæ rege fructus vacantium ecclesiarum usurpante, novasque electiones, quo diutius frui posset, in longum trahente : quem abusum, cum S. Thomas non ferret, gratia, loco et vita excidit.

(3. In Galliis nonnisi sub undecimi sæculi finem regalia irrepsit ; sed abusus in dies crevere, nec concilium Lugdunense œcumenicum anni 1274, satis illos coercuit can. 12, imo eo tandem deventum, ut (quod frustra aliquoties a regiis ministris tentatum fuerat, adversante semper, et vincente clero), jus regaliæ ad omnes Gallici imperii provincias, a Ludovico XIV tribus edictis a. 1673 et 1674 extenderetur.

(4. Innocentius XI nihil eorum, quæ Pontificiam Majestatem studiumque vindicandorum canonum decerent, omisit, ut tanto malo occurreret. Episcopi tamen metu adacti (si duos excipias, Alectensem et Apamiensem, qui sancto Pontifici adhæserant ut ei insidias struerent, et Jansenianæ sectæ, cui addicti quam maxime erant, illum, fieri si posset, conciliarent); episcopi, inquam, metu adacti, licet faterentur, « Regaliam ex tolerantia Ecclesiæ, non jure aliquo regio provenire ; esse servitutem canonicæ et naturali ecclesiarum libertati oppositam, et ideo a concilio Lugdunensi ad loca, ubi hactenus inoleverat restrictam, nec extendi a regibus posse, sed solo Ecclesiæ consensu, » sibi cedendum existimarunt, repugnante Pontifice.

(5. Præter Maimburgum, qui nonnulla de regalia sparsim in postremis, quos edidit, libris attigit, Natalis Alexander dissertationem octavam ad sæculum XIII et XIV Regaliæ defendendæ destinavit. Utrumque eminent. Cœlestinus Sfondrati in *Gallia vindicata* confutavit. Nec tamen omittendæ P. Roncagliæ in eam Natalis dissertationem animadversiones.

REGIMEN.

SUMMARIUM.

1. Triplex est regendi forma, scilicet monastica, œconomica et politica. — 2. Quæ sit monastica ? — 3. Quæ œconomica ? — 4. Quæ sit politica ? — 5. Forma regendi politica est triplex, scilicet monarchica, aristocratica et democratica. — 6. Quæ sit forma regendi monarchica, seu regimen monarchicum. — 7. Quæ sit forma regendi aristocratica, seu regimen aristocraticum ? — 8. Quæ sit forma regendi democratica, seu regimen democraticum ? — 9. Quidquid sentiant alii, regimen monarchicum est cæteris præstantius. — 10. Adducitur probatio. — 11. Affertur et solvitur objectio. — 12. Jus regis prædictum a Samuele Israeliti, intelligendum est de usurpato et injusto. — 13. Forma regendi politica secundum aliquos est quintuplex. — 14. Regimen Ecclesiæ est monarchicum sine permistione aristocratiæ et democratiæ ; et affertur probatio, ad n. 15. — 16. Adducitur et solvitur objectio, ad n. 17. — 18. Afferuntur plurima a Romanis Pontificibus sine concilio definita, et præcepta, quæ a tota Ecclesia prout ab eis fuerunt ordinata recepta et observata sunt, et in dies recipiuntur et observantur, ad n. 20. — Subnectuntur *Addit. ex aliena manu*, a n. 21 ad n. 27.

(1. Triplex est regendi forma, scilicet monastica, œconomica et politica. Prima circa privatæ personæ mores instituendos ; secunda circa regendam familiam, tertia circa Rempublicam gubernandam occupatur. *Communis*.

(2. Monastica igitur est, qua quilibet se, suosque personales mores ad regulam rectæ rationis componit. Monastica enim docet qualiter quævis privata persona suos personales actus recte ac juste moderetur, rebellem portionem inferiorem superiori subjiciendo, omnesque suas actiones ad rectum rationis dictamen componendo et hu-

jusmodi. (3. Œconomica est, qua caput et rector domus et familiæ, suos liberos ac subditos recte gubernat : œconomia enim instruit quomodo in familia sit honeste ac probe vivendum; ad quod teneantur genitores, liberi, superiores, subditi, servi et hujusmodi. (4. Politica est, qua populus,seu Respublica gubernatur ; politica enim demonstrat quomodo regenda sit civitas et provincia, quæ spectent ad principem, quæ ad subditos, quæ sint leges condendæ, quæ artes et professiones sint excolendæ, quæ præmia probis, quæ improbis supplicia debeantur pro bona ac pacifica Reipublicæ conservatione. Sic in re communissima.

(5. Politica forma regendi Rempublicam est triplex, scilicet monarchica, aristocratica et democratica. In politica enim aut unus tantum regit cæteros, et hoc regimen dicitur *monarchia*, cujus contrarium vitium est tyrannis; aut pauci, iique optimates ac divites, et est *aristocratia*, cui opponitur *oligarchia*, hoc est factio paucorum ; aut denique omnes nobiles, et plebei, seu saltem plures nobiles, et plebei ex populi electione promiscue imperant, et est *democratia*, hoc est populi totius imperium, cui adversatur ochlocratia, quæ populi confusionem significat. *Communis*.

(6. Regimen ergo monarchicum seu forma regendi monarchica, est, cum tota regendi potestas residet apud unum; monarchia enim est illa, in qua summum imperium sine superioris, aut æqualis, vel alterius principis consortio exercetur, ut in Gallia, etc. (7. Regimen aristocraticum, seu forma regendi aristocratica est, cum pauci, et ipsi optimates, ac divites regunt; aristocratia enim illa dicitur, in qua nobilior pars Reipublicæ supremam potestatem in illa habens, imperium absolutum exercet in cæteros, ut apud Venetos, Januenses, etc. (8. Regimen democraticum, seu forma regendi democratica est, cum totus populus regimen habet; aut saltem aliqui tum ex nobilibus, tum ex plebeis ex populi electione, seu est illa, in qua tota jurisdictio formaliter, et subjective residet in tota communitate; ministerialiter vero, et quoad executionem ex arbitrio ipsius communitatis particularibus ministris convenit ministerium, et potestatis executio, ut quondam Athenis, et nunc in Batavia. Sic in re communis.

(9. Quænam vero ex supradictis regendi formis melior ac utilior sit? magna est controversia. Plures enim, præsertim hæretici, inter quos signanter Calvinus, lib. IV, *Institut.*, cap. 6, § 9, et cap. 20, § 8, ad impugnandam ecclesiasticam monarchiam, volunt ex tribus dictis formis meliorem ac perfectiorem esse aristocraticam, et omnium deteriorem esse formam regendi monarchicam, præsertim in toto Orbe terrarum, aut in universa Ecclesia constitutam. Nos vero absolute concludimus, quod ex dictis tribus formis nobilior, perfectior et præstantior sit forma regendi monarchica. Sic teste eruditissimo Bellarmino, tom. I, *De Romano Pontifice*, cap. 2, (96) veteres omnes scriptores Hebræi, Græci, Latini, theologi, philosophi, oratores, historici ac poetæ, quos ibi ad longum adducit, et nos brevitatis gratia apud ipsum videndos relinquimus, breviterque rationes pro nostra sententia adducimus.

(10. Probatur igitur nostra conclusio, quia regimen monarchicum perfectissimum Dei regimen imitatur : sicut enim omnia solius Dei regimini, et imperio subjacent, sic in monarchia omnes subditi principis monarchici legibus obtemperant. Tum quia hanc monarchicam regiminis formam Deus ipse constituit in populo Judaico, apud quem uti monarchici principes imperarunt primo patriarchæ, ut Abraham, Jacob, Judas, et cæteri alii ; deinde duces, ut Moyses, Josue et alii ; tum judices, ut Samuel, Samson et alii; postea reges, ut Saul, David, Salomon; postremo iterum duces, ut Zorobabel et Machabæi. Abraham enim *Genes.* XIV, sine alicujus senatus aut magistratus dependentia bellum gessit adversus quatuor reges. Judas, *Genes.*, XXXVIII, de se solo nurum suam, quæ stupri fuerat accusata, igni adjudicavit. Moyses *Exodi* XXXII, ut verus et summus princeps populi Hebraici una die occidi jussit illa tot millia Hebræorum, qui erexerunt vitulum aureum ; sicque dici potest idem omnino de judicibus, qui de se sine ulla ab aliis dependentia, et bella gerebant, et reos morti adjudicabant, uti patet *Judic.* VIII de Gedeon, qui post victoriam de Madianitis occidit septuaginta viros urbis Socoth, et turrim Phanuel subvertit. Tum etiam, quia monarcha respicit bonum regni, tanquam suum proprium, sicque omnes suas vires et curas impendit ad illud defendendum, ac recte justeque regendum; in regimine autem aristocratico et democratico, ubi multi regunt, nascitur ambitiosa contentio inter ipsos, ita ut alii alios impediant, aut saltem alii alios respicientes, in collegas suos onus regiminis rejiciant, sicque nemo bono communi serio intendat, ac quisque quærat, quæ sua sunt, non quæ reipublicæ, ut non pauca exempla demonstrant, adeoque stat vera nostra conclusio, quod forma regendi monarchica perfectior, ac præstantior sit forma regendi aristocratica et democratica.

(11. Nec valet objicere, quod Israelitæ lib. *I Reg.* VIII, petentes sibi dari regem, *Constitue nobis regem . . . . . da nobis regem*, fuerint a Samuele propheta ex parte Dei acriter reprehensi, adeoque regimen monarchicum debeat potius censeri damnandum quam aliis præferendum. Non valet, inquam, quia non fuerunt reprehensi Israelitæ regem petentes, quasi regis regimen esset culpandum, cum ipsemet Deus Regis regum nomen sibi vindicet; sed idcirco reprehensi fuerunt, quia ablegato Dei regimine per duces et judices, nullo modo a populo sibi subjecto, sed a solo nutu

(96) Et Zaccharia, t. I, *Antifebr. Italici* diss. I, cap. 3.

regis Dei pendentes exercito petebant dari sibi regem, qualem universæ habent nationes, *ibi* n. 5, *Constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes*, id est qui populum regat, non ex nutu Dei, sed pro suo beneplacito et peregrinis aliis institutis, quæ, auctore diabolo, barbaræ et idololatræ habent nationes, atque usurpant; ut clare colligitur ex ipsamet Domini ad Samuelem responsione : *Dixit autem Dominus ad Samuelem : Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi : non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Hinc jubet Deus Samueli, ut narret cæco populo quale jus usurpaturus sit rex (97), quem similem regibus aliarum nationum petebant, *Prædic eis jus regis*, etc. (12. Quod jus in tali loco non est intelligendum de vero ac justo, sed de usurpatitio et injusto, ut optime docet sanctus Thomas, lib. III *De regimine principum*, cap. 11 (98), et 1-2, q. 105, vers. 1 et 2, et teste Tirino in cit. cap. 8. Sanctus Gregorius, Cajetanus, Abulensis et Vatablus, ac alii passim; jus enim verum et justum regum regulandum est juxta leges ab eis observandas præscriptas *Deuteronomii* cap. XVII.

(13. Forma regendi politica per aliquos quintuplex distinguitur, adjectis videlicet despotica et mista. Regimen despoticum seu forma regendi despotica est, cum tota regendi potestas nedum apud unum residet, sed insuper ita dominatrix est, ut inter imperantem et subditos se habeat velut dominus ad mancipia, et plane arbitra de substantiis, ac vita subditorum, ceu penes Turcarum imperatorem. Regimen mistum seu forma regendi mista est, cum plures potentiæ non subordinatæ necesse conveniunt ad efformandas vel mutandas leges, ut in Germania; seu potius est, cum regendi potestas participare quasi videtur de monarchico, aristocratico et democratico, ut in Anglia, ubi adest rex et duplex senatus, seu consilium, superius unum, inferius aliud. Num vero hæc ad præfata sint satius reducenda vel specie secernenda, non est multi momenti hic ad trutinam ponere.

(14. Regimen Ecclesiæ catholicæ est monarchicum sine permistione aristocratiæ et democratiæ : ita Octavius Tudertinus episcopus Assiensis, *Introduc. ad lectur. offic.*, disp. 2, art. 1; Boyvin, *Theolog. Scoti*, t. IV, disp. 2, *De Summo Pontifice*, q. 2 et 3; Matthæuc., in *Opere dogmatic. controvers.* 4, c. 3, cum plurimis aliis. Sicque sentire videtur Pius II, constitut. incip. *In minoribus*, § 10, ubi sic habet : « Inter cætera gubernationum genera communis philosophorum sententia est, præstare monarchiam. » Et infra : « Liquet igitur unum in Ecclesia caput esse, et unum principem, quia pax populi ex uno rectore dependet, et pluralitas principum discordiam parit; Christus Ecclesiæ suæ in ultimo Testamento pacem reliquit, et pacem multis verbis commendavit. Dedit ergo et regimen pacis amicum, id est *monarchicum*, sub B. Petro et successoribus ejus, administrari cuncta præcipiens clavibus illi commissis, et cura gregis demandata. » Si igitur inter cætera gubernationum genera ex Pontificio testimonio, et ut nos supra ostendimus, communiter tenetur, optimum, perfectissimum et præstantissimum esse regimen monarchicum, nemo inficiari potest, Ecclesiæ regimen debere esse monarchicum; cum pro certo tenendum sit, quod Christus Ecclesiæ suæ sponsæ, pro qua mortuus est, melius, perfectius et præstantius inter tria gubernationum genera, reliquerit ac tradiderit. Hinc in sacra Scriptura Ecclesia nuncupatur variis nominibus, quæ monarchiam redolent. *Cant.* VI vocatur *Exercitus ordinatus; Matthæi* XIII, *regnum; Joan.* X, *ovile; I ad Corinth.* XII, *corpus; I ad Timoth.* III, *domus; I Petri* III, *navis*. Unde sicut exercitus bene ordinatus ab uno duce regitur, regnum ab uno rege, ovile ab uno pastore, corpus ab uno patrefamilias, navis ab uno gubernatore : ita Ecclesia ab uno solo supremo moderatore regi et gubernari debet; alias, si plures supremi rectores essent, confusio et divisio oriretur, juxta illud divi Augustini, serm. 15, *De verbis Domini*, ibi : « Da unum, et populus est; tolle unum, et turba est; quid est enim turba, nisi multitudo turbata? »

(15. Confirmatur ex doctoribus Parisiensibus, quorum aliqui, licet supremam Ecclesiæ auctoritatem constituant in concilio, alii tamen ipsam in Summo Pontifice recognoscunt, ut cardinalis Alliacensis, qui Tractat. *de origine ecclesiasticæ potestat.*, conclus. 2, sic expresse fatetur : « Ideo Dominus prævidens schisma et dissensionem contulit Petro et successoribus suis auctoritatem disponendi ministros Ecclesiæ, et determinandi eorum jurisdictionem, dicens, *Pasce oves meas*, sis rector et prælatus generalis, ad quem pertineat regimen regale ovium et ovilis. » Gerson cancellarius Parisiensis, *Lib. de auferibilitate Papæ*, considerat. 8, sic expresse dicit : « Nullam politiam in Ecclesia instituit Christus, præter monarchicam, et quodammodo regalem : et oppositum sentientes, quod videlicet fas est dicere plures Papas, aut quilibet episcopus in sua diœcesi est Papa, vel pastor supremus æqualis Papæ Romano, errat in fide et unitate contra articulum hunc, *Et Unam Sanctam Ecclesiam*; et si pertinaces maneant, judicandi sunt hæretici, sicut Marsilius de Padua, et quidam alii. » Almainus, *De suprema potest. ecclesiast.*, c. 1, sic expresse habet : « Christus fuit sapientissimus, quia plenus sapientia, et quod instituerit optimam politiam; et quod optima politia

(97) Seu potius ad regem pertineret. Bossuet, admonit. 5, *ad Protest.*, n. 38, ubi verum jus regis hic describi evidenter ostendit.

(98) Animadvertend. cum doctiss. Echardo, *Bibliotk. Script. ordin. præd.*, tertium et quartum librum de regimine principum, fetum non esse sancti Thomæ. Ita ille; tom. I, pag. 336.

debet regi regimine regali, ut dicit Aristoteles, in *Polit.*, ita ut unus sit, qui in quemque habeat potestatem, et nemo in eum; » ergo dicendum est, quod Christus instituit in Ecclesia formam regendi monarchicam sine permistione aristocratiæ et democratiæ, non temperatam ipsa aristocratia, ut est in regno Poloniæ, ubi rex non habet plenam et absolutam potestatem circa omnia, sed necesse est ut accedat optimatum auctoritas; nec temperatam ipsa democratia, ut est in regno Angliæ, ubi rex de se solo nihil disponere potest, nisi dependenter a parlamentis nobilium et plebeiorum, vulgo nuncupati, *Parlamento alto, e Parlamento basso*.

(16. Dices: Romanus Pontifex pro definiendis rebus fidei, morum et disciplinæ, aliisque gravibus dubiis congregat concilia, tum generalia, tum provincialia episcoporum (99), ut patet ex innumeris sic congregatis conciliis: ergo Romanus Pontifex non habet supremam et absolutam independentem auctoritatem, sed solam dependentem ab episcoporum judicio et auctoritate, adeoque ejus Ecclesiæ regimen non est pure monarchicum, sed aristocratia temperatum.

(17. Respondetur, quod licet a Romanis Pontificibus plura fuerint convocata concilia, tum generalia, tum provincialia, id solum fuit de solemnitate et congruentia, ut nempe definitiones Pontificiæ solemniores essent, facilius exsecutioni mandarentur, et convocatis ex omni, seu majori natione Patribus, et inspectis cujusque nationis consuetudinibus et indigentiis, facilius et convenientius leges communes et municipales cujusque provinciæ commodius disponi et approbari possent. Non autem id factum est de necessitate, quasi Papa sine concilio non possit de sola sua suprema monarchica auctoritate infallibiliter definire. An quia rex, v. g. Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Sardiniæ, et hujusmodi, ad condendas commode et provide leges, suos magistratus, jurisque peritos in comitiis regni convocat, suprema et absoluta auctoritas ferendi leges, non in solo rege, sed etiam in subordinatis magistratibus ac ministris reperitur? Nemo sanæ mentis, quantumvis minimæ cognitionis, id diceret. Si ergo nemo auderet hanc negare regi monarchicam auctoritatem in suo regno temporali, quis audebit hanc monarchicam jurisdictionem negare Romano Pontifici supremo totius Ecclesiæ principi in S. Petro ab ipso Christo Domino instituto? *Matthæi* XVI, *ibi: Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni cælorum, et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in cœlis;* et Joann. ultimo, ibi: *Pasce oves meas.* Vid. tom. V, verb. PAPA.

(18. Tum quia innumera a Romanis Pontificibus sine conciliis, et absque ullo interventu episcoporum, fuerunt definita præcepta, et ordinata, quæ a tota Ecclesia, prout ab eis fuerunt statuta, et recepta et observata sunt, ac in dies recipiuntur et observantur. In tribus enim primis sæculis nullum habitum fuit concilium, et tamen Romani Pontifices sola sua suprema monarchica auctoritate plures hæresiarchas condemnarunt. Sic Cerdon damnatus fuit ab Higino, Marcion ab Eleuthero, Theodorus Coriarius a Victore, Pelagiani, Valentiniani, Novatiani, et multi alii ab aliis Summis Pontificibus; et horum omnium hæreses tanquam sufficienter damnatas illico tenuit universalis Ecclesia.

(19. Item sine concilio Joan. XXII, constitut. incip. *Vas electionis*, plures damnavit propositiones, quæ in ipsa referuntur. Benedictus XII, constitution. incip. *Benedictus Deus*, definivit, animas decedentes in gratia, et non egentes purgatione aliqua, vel ea peracta, si egeant, statim gaudere ante judicium universale Dei visione faciali, et intuitiva, et animas decedentes in peccato mortali statim ad pœnas infernales descendere. Martinus V, constitut. *Inter cuncta* damnavit 48 articulos Joannis Wicleff, et alios 30 Joannis Huss. Eugenius IV, constitution. incip. *Lætentur*, et alia incip. *Exsultate*, ac alia incip. *Cantate*, varios articulos ad fidem catholicam spectantes definivit et explicavit. Sixtus IV, constitut. incip. *Licet*, proscripsit varios errores Petri de Osma. Leo X, constitut. incip. *Pastor* damnavit pragmaticam sanctionem adversus facultatem, potestatem et dignitatem Romani Pontificis; et constitut. incip. *Exsurge* proscripsit 41 errores Lutheri, eumque cum suis sequacibus damnavit et excommunicavit constitut. incip. *Decet*. Paulus V, constitut. incip. *Quorumdam*, declaravit hæreticos negantes trinitatem Personarum in divinis in unitate divinæ essentiæ, aut divinitatem Jesu Christi, etc. S. Pius V, constitut. incip. *Ex omnibus*, damnavit LXXIX propositiones Michaelis Baii. Sixtus V, constitut. incip. *Cœli et terra*, condemnavit astrologiam judiciariam. Clemens VIII, constitut. incip. *Sanctissimus*, damnavit sententiam docentem licere confiteri per litteras confessario absenti. Urbanus VIII, constitut. incip. *In eminenti*, prohibuit librum, cui titulus *Augustinus Cornelii Jansenii, olim episcopi Iprensis*. Innocentius X, constitut. incip. *Cum occasione*, ut hæreticas proscripsit quinque propositiones d. Jansenii. Item per decretum congregationis Sancti Officii sub die 29 Januar. 1647, ut hæreticam damnavit propositionem asserentem, Paulum non fuisse subjectum Petro, sed in primatu æqualem. Alexander VII, constitut. incip. *Ad sanctam*, definivit prædictas quinque Jansenii propositiones reperiri in libro Jansenii, et in sensu ab eodem Jansenio intento damnatas fuisse. Item duobus aliis decretis die sub 24 Septembr. 1665, et 18 Martii 1666 respective damnavit XLV propositiones ad materiam moralem spectantes. Innocent. XI, sub die 2 Martii

(99) *Confer* eumdem Zachariam, t. I, *Antifebr. Latini*, diss. 2, cap. 4.

1679, proscripsit LXV propositiones circa eamdem materiam: et constitut. incip. *Ad abolendam*, damnavit LXVIII propositiones Michaelis de Molinos. Alexander VIII, die 24 Augusti 1690, duas propositiones proscripsit, et alias XXXI, sub die 7 Decembris ejusdem anni. Innocent. XII, constitut. incip. *Cum alias*, damnavit XXIII propositiones archiepiscopi Cameracensis. Clemens XI, constitut. incip. *Vineam Domini*, declaravit, « Obedientiæ, quæ præinsertis Apostolicis constitutionibus (Innocentii X et Alexandri VII, editis adversus propositiones Jansenii) debetur, obsequioso silentio non satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Jansenii libri sensum, quem illarum verba præseferunt, ab omnibus Christifidelibus, ut hæreticum, non ore solum, sed et corde rejici, ac damnari debere. » Item constitut. incip. *Unigenitus*, damnavit CI propositiones excerptas ex libro Gallico idiomate impresso. Quorum omnium Pontificum decreta et statuta licet extra concilia, fuerunt statim a tota Ecclesia recepta et fideliter observata, prout in dies prompte recipiuntur et fideliter observantur.

(20. Unde concludendum est Romanum Pontificem habere totius Ecclesiæ regimen pure monarchicum, nec indigere aliqua concilii convocatione pro definiendis rebus fidei, morum et disciplinæ, aliisque gravibus dubiis, prout expresse pro damnandis etiam hæresibus necessitas conciliorum excluditur a S. Augustino, lib. IV *contra duas Epistolas Pelagianorum*, cap. 12, ibi: « An vero congregatione synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur, quasi nulla hæresis aliquando, nisi synodi congregatione damnata sit, cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis exstiterit? » Et a S. meo Bernardino Senensi, *in Mariali*, p. 3, sermon. 3, expresse dicente, quod magis est standum sententiæ Summi Pontificis, quam sententiæ totius mundi, ibi: « Cum Papa sit Christi vicarius, et gerat vicem Dei in terris: ex quo sequitur, quod habeat plenitudinem potestatis; et illud quod facit, præsumitur facere auctoritate Dei; ideo ipso approbante aliquid, et nos debemus approbare; imo ipsius sententiæ est magis standum quam sententiæ totius mundi. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(21. Monarchia, aristocratia et democratia modi sunt simplices regiminis. At omnes hi regiminis modi ultro citroque misceri possunt, et quidem tripliciter. (22. Vel enim dividuntur majestatis jura, ut v. g. quædam princeps exercet, quædam senatus; vel eadem communicantur, cum rex quædam sine nobilitatis vel populi arbitrio exsequi nequit, vel denique summum imperium certis conditionibus astringitur.

(23. Exhibet Sparta exemplum primi generis, ubi hoc modo omnes status contemperati fuerunt, potissimum cum ephori fuerunt instituti. Adeoque auctor est Justinus, Lycurgum, in fundanda æquo jure Sparta, sic distribuisse vim majestatis, ut regibus auctoritas esset gerendi belli, senatui tutela regum, magistratibus judicia, et demum electio magistratuum populo. Mistum quoque ad hunc fere modum Germanici imperii statum nonnulli tenent.

(24. Apparet secunda species mistionis in regno Poloniæ, ubi sine arbitrio nobilitatis jura condere, abrogare aut mutare regi permissum non est. Idemque fere censendum de cæteris imperiis, ubi ordines sunt, quos vulgo *status* appellamus, præsertim si suo jure convenire valeant.

(25. Tertia species constituit regnum legitimum, non quia et alias rex non promiscue legibus sit solutus, sed quia nequidem potestas ex usu et ratione flectendi mutandique leges tunc soli regi sit, sed pariter ordinibus: nam et hi fere, ut assertores privilegiorum legumque, sub quibus rex recipitur, constitui solent. Sic quibusdam in rebuspublicis in hanc legem adigi novus rex solet, ne sine consensu populi bellum aut fœdus faciat, neve militiæ muniis (nisi pro defensione patriæ) invitos implicet.

(26. Variis quoque sanctionibus hæ leges solent muniri. Aliquando enim (sed periculoso exemplo) subditis exuendi obsequium jus datur, si pactis, legibusque non stetur; usitatissimum est religione jurisjurandi eos astringi, quos illos admoneat poetæ versus:

> Si genus humanum, et mortalia spernitis arma,
> At sperate deos memores fandi atque nefandi.

(27. Porro generale juramentum e Republica, et justitia gubernandi non efficit statum mistum. Quæ enim, inquit Papinianus, dubitationis tollendæ causa contractibus inferuntur, jus commune non lædunt. Sed tunc demum, cum certis capitulis modum, finesque summæ potestatis præscribit arctiores, quam jure suo haberet. Hoc juramentum prior princeps obire debet, antequam nempe subditi obsequium jurent, quia, cum ad id sub conditione obligati sint, prius conditio impleri debet juramento principis. At vero diversum est circa commune illud principis jusjurandum. Ante enim cives suo juramento obstringere obsequii fidem debent.

REGULARIS PRÆLATUS.

SUMMARIUM.

1. Prælati nomen unde dictum? — 2. Prælatura quid sit? — 3. Prælati regulares supremi sunt generales, medii sunt provinciales et infimi sunt superiores locales. — 4. Prælati et superiores religiosorum non solum habent potestatem dominativam, qualem habent patresfamilias in suos, sed etiam spiritualem jurisdictionem, quæ in ipsis est ordinaria et non delegata. — 5. Pro eligendis prælatis regularibus est attendenda forma in unaquaque religione præscripta, consueta: et talis forma electionis potest esse triplex, scilicet forma scrutinii, com-

prælati et inspirationis. — 6. Quoad illos, qui possunt eligere, vel eligi in prælatos, *remissive.* — 7. Quoad obligationem, quam habent electores eligendi digniores in prælatos, et ipsi prælati, si indigni sint, renuntiandi, *remissive.* — 8. Prælati putativi gesta regulariter sunt valida, si talis reputetur communi errore cum titulo colorato. — 9. Et hæc conclusio habet locum etiam quoad spiritualia et pertinentia ad forum conscientiæ. — 10. Ad validitatem eorum, quæ fiunt a prælato putativo requiritur, quod error communis sit facti, non autem juris. — 11. Gesta per prælatum putativum valent, quandiu toleratur; secus si esset notorium, eum esse suspensum. — 12. Unde prælato putativo est obediendum, quandiu est in pacifica possessione, et toleratur, dummodo concurrat titulus putatæ legitimæ electionis, aut auctoritas superioris, et tunc subditus ei non obediens, graviter peccat. — 13. Prælati regulares, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, non possunt ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum extra ordines suos existentium, etiam cardinalium, ducum, regum et imperatoris alicui religioso aliquod officium, aut dignitatem concedere, vel pœnas remittere. — 14. Prælati regulares, uti generales et provinciales possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos diœcesanos. — 15. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in Bulla Cœnæ contentis, quinque solum exceptis. — 16. Quinimo ex amplissima concessione S. Pii V, possunt suos subditos absolvere ab omnibus casibus, excepto homicidio voluntario injusto et mutilatione commissa post ingressum in religionem. — 17. Unde majorem et ampliorem facultatem absolvendi et dispensandi habent prælati regulares in suos subditos quam prælati sæculares in suos diœcesanos. — 18. Nec ista tam ampla privilegia prælatorum regularium sunt revocata. — 19. Imo Julius II expresse declaravit, quod non obstante Bulla Cœnæ, possint prælati regulares absolvere suos subditos juxta sua privilegia. — 20. Et sacra congregatio episcoporum et regularium, facto verbo cum Clemente VIII, absolute decrevit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis sunt intelligenda solum in ordine ad sæculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. — 21. Nec officit, quod de stylo curiæ seu sacræ pœnitentiariæ, soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolvi, et dispensari super aliquos ex casibus Papæ reservatis. — 22. Nec per hoc, quod sacra Pœnitentiaria absolvat et dispenset regulares, si qui ad ipsam recurrant, sequitur, quod non sit in prælatis regularibus talis potestas. — 23. Adducitur et solvitur instantia ex decreto sacræ cong. Episc. et Reg. approbato ab Urbano VIII. — 24. Datur hic ad litteram tale decretum. — 25. Tale decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similium jussu Clementis VIII et Pauli V editorum, quæ referuntur in decreto responsali ejusdem sac. congr. ad card. Filomarinum. — 26. Datur hic ad litteram tale decretum responsale. — 27. Ex quibus decretis clare patet, non loqui ibi Pontifices de prælatis, seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, sed solum de ipsis confessariis regularibus, adeoque intelligi debent in ordine ad sæculares, et non in ordine ad regulares. — 28. Et eo magis hoc patet ex declaratione sac. cong. Episc. et Regul. facto verbo cum Summo Pontifice Clemente VIII. — 29. Et ad hoc multum confert declaratio Alex. VII, qua damnavit inter alias propositionem 4, in ordine, quæ hic affertur. — 30. Ast tamen, si verum esset, quod sacra congr. declaraverit, non posse prælatos regulares absolvere ab hæresi occulta, ut referunt aliqui, non esset a tali sententia recedendum; eo vel maxime, quod plurimi doctores classici, qui hic afferuntur, etiam independenter a tali declaratione sacræ congregationis, sic expresse tenent, innixi præsertim textui ejusdem Bullæ Cœnæ, qui textus revera multum urget: unde in praxi suadeo hanc opinionem tanquam tutiorem tenendam. — 31. Prælati regulares an possint suos subditos et novitios absolvere ab excommunicatione contracta ob quamcunque percussionem, etiam enormem? — 32. Prælati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi ab irregularitate concessam episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum. — 33. Refertur ad id amplissimum privilegium concessum prælatis regularibus. — 34. Nec hoc privilegium videtur revocatum per concilium Tridentinum. — 35. Istæ tamen tam amplæ facultates non sunt de facili deducendæ ad praxim; imo per varios graves doctores nequeunt prælati regulares dispensare cum suis subditis, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, et aliis, qui enumerantur. — 36. Prælati regulares, et de eorum licentia sui religiosi confessarii possunt dispensare super impedimento petendi debitum ratione affinitatis contractæ ex copula post contractum matrimonium cum aliquo vel aliqua sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo, vel secundo gradu. — 37. Quando autem possint dispensare confessarii regulares super impedimento petendi debitum conjugale sine speciali commissione, seu licentia prælati generalis vel provincialis, *remissive.* — 38. Prælati regulares ingredientes extra necessitatem monasteria monialium sibi subjectarum ligantur excommunicatione majori, et privantur omnibus officiis et dignitatibus. — 39. Non possunt prælati regulares ordinarie ingredi monasteria monialium, *nisi ex causa visitationis localis, et hoc semel tantum in anno, ita ut eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alius superior a visitatione hujusmodi se omnino abstineat.* — 40. Prælatus regularis, si fuerit generalis, potest secum introducere duos socios sui ordinis: si fuerit alius a generali potest introducere secum unum tantum socium sui ordinis. — 41. Nec ipse visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectionem. — 42. Si ob clausuram, aut aliam urgentem et necessariam causam oportuerit prælatum regularem eodem anno pluries ingredi septa monasterii, tunc non aliter ingredi potest, quam cum præsentia episcopi diœcesani, vel alterius personæ ecclesiasticæ sæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis ab ipso episcopo ad hoc specialiter deputatæ. — 43. Si prælatus regularis supradictis contrafecerit, ipso facto pœnam excommunicationis, et privationem omnium officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ et passivæ absque alia declaratione incurrit, potestque puniri ab ordinario tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato. — 44. Prælatus regularis quando et quomodo possit concedere licentiam ingrediendi clausuram monialium sibi subjectarum? *remissive.* — 45. Prælati regulares quoad absolutionem ab excommunicatione violatæ clausuræ gaudent respectu suorum subjectorum eadem facultate, qua gaudent episcopi respectu suorum. — 46. A pœnis privationis officiorum et dignitatum, et inhabilitatis latis a S. Pio V, in violantes clausuram, possunt prælati regulares absolvere suos subditos pro utroque foro. — 47. Prælati regulares, etiamsi sint generales, nequeunt sine approbatione episcopi audire confessiones monialium sibi subjectarum. — 48. Prælati regulares nequeunt jure proprio et ordinario concedere indulgentias suis subditis. — 49. Possunt tamen jure delegato, et ex speciali commissione. — 50. Monitoria concedere pro suis subditis possunt solum prælati generales, eorumque visitatores et provinciales, non vero superiores locales. — 51. Posse autem superiores locales mo-

nitoria edere in suis conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, vel subtractis, sed pro aliis delictis tenent multi. — 52. Prælati regulares in quibus votis, et juramentis possint dispensare, seu ipsa irritare respectu suorum subditorum? — 53. Prælati regulares, puta generales et provinciales undecim tantum casus reservare possunt, et non plures sine consensu capituli generalis pro tota religione, vel capituli provincialis pro provincia, et affertur ad id decretum Clementis VIII. — 54. Præfatum decretum confirmavit Urbanus VIII, cum aliquibus declarationibus. — 55. Supradictum decretum super qualitate casuum comprehendit etiam prohibitionem annectendi aliquibus peccatis in ipso non contentis excommunicationem, ejusdemque absolutionem sibi reservandi. — 56. Soli prælati auctoritatem quasi episcopalem habentes, nempe generales, provinciales et abbates, possunt in religionibus reservare casus, et nullatenus superiores locales. — 57. Imo superiores locales sine facultate a generali, vel provinciali obtenta, seu de consuetudine sibi commissa et delegata, nequeunt absolvere a dictis casibus reservatis. — 58. Affertur ad id decretum congr. visitationis Apostolicæ. — 59. Superiores locales nequeunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem non approbatum a generali vel provinciali. — 60. Regularis, qui, inscio vel invito prælato sui ordinis, approbatur ab ordinario loci ad audiendas confessiones in sua diœcesi, an valide eas excipiat? *remissive*. — 61. Prælati regularium possunt suos subditos a se vel a suis prædecessoribus, vel aliis quibuscunque superioribus ad audiendas confessiones approbatos ab eisdem confessionibus audiendis suspendere, etiam ex causa occulta, et extrajudicialiter. — 62. Prælati regulares possunt religiosos sibi subditos in notarios creare et deputare. — 63. Prælati regulares possunt dispensare cum suis religiosis illegitimis ad officia et prælatias ordinis obtinenda. — 64. Prælati regulares habentes, ut supra, facultatem dispensandi cum subditis religiosis illegitimis, quoties scientes esse tales, conferunt illis aliquam prælaturam, vel officium, censentur saltem in foro conscientiæ cum illis dispensare.—65. Prælatus regularis, sicut quilibet alius captus a Turcis, vel Saracenis, seu ab aliis hostibus, non est ipso jure privatus sua dignitate, nec privandus per sententiam, sed interim deputandus est vicarius, qui, durante captivitate, provinciam seu monasterium regat, et ipse ex captivitate reversus pristinam dignitatem et prælatiam recuperat. — 66. Unde P. Joannes Cheron provincialis Carmelitarum a barbaris captus, ac postea liberatus a sacra congreg. Episcop. et Regul. jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitium reintegrari, cassata alterius provincialis electione. — 67. Assignatur, quid importent absolutiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis. — 68. Enixe deprecantur et serio monentur prælati omnes regulares ad has generales absolutiones suis subditis impertiendas diebus omnibus et festivitatibus, quibus id eis est a Sede Apostolica per specialia privilegia concessum, ne tanto spiritualia bono fraudentur, et tales dies, et festivitates assignantur cum suis respective formulis absolutionum, *remissive*. — 69. Idem, quod de absolutionibus generalibus a prælatis regularibus dari consuetis, currit de absolutionibus cum indulgentia in articulo mortis dari solitis infirmis moribundis. — 70. Absolutio, quæ datur a prælato seu præsidente ante electionem capitularem, quid importet?—71. Si quis religiosus esset ligatus aliqua censura, a qua prælatus seu præses capituli non posset absolvere : tunc ipse non esset absolutus, et sic non posset in dicta capitulari electione eligere. — 72. Item talis absolutio non prodest absentibus. — 73. Talis absolutio secundum multos est cum reincidentia. — 74. Prælati regulares possunt concedere specialibus benefactoribus suæ respectivæ religionis filiantias seu litteras filiationis, eis communicando suffragia, indulgentias, orationes et bona spiritualia tanquam filiis propriæ religionis. — 75. Prælati regulares an et quando teneantur applicare missam pro ovibus suis? *remissive*. — 76. Alia ad rem ad n. 80.

(1. Prælati generatim dicuntur illi, qui aliis cum honore, et jurisdictione præferuntur, seu præficiuntur. Sic in re communis. (2. Prælatura enim est gradus honorificus cum jurisdictione in subditos. Est etiam in re communis. (3. Prælati inter regulares, supremi sunt generales, medii sunt provinciales, et infimi sunt superiores locales, videlicet priores, rectores, guardiani, et hujusmodi, et vicarii in capite, scilicet non habentes in suis conventibus superiorem; isti enim omnes sunt vere prælati, cum habeant in suos subditos jurisdictionem quasi episcopalem, ut tradunt communiter doctores in Clem. 1, *De rebus Eccles. non alienand.*, verb. *Proprii*, et sumitur ex c. *Abbates* 3, De privilegiis in 6.

(4. Tales prælati et superiores religiosorum, non solum habent potestatem dominativam, qualem habent patresfamilias in suos, sed etiam spiritualem jurisdictionem, cum utrumque sit necessarium ad rectam gubernationem, ac œconomiam spiritualem, et temporalem religiosorum suæ curæ commissorum, et in ipsis talis jurisdictio est ordinaria et non delegata, cum ipsis competat virtute legis, et non virtute commissionis, saltem temporalis, ut tradunt communiter doctores.

(5. Pro eligendis prælatis regularibus est attendenda forma in unaquaque religione præscripta et consueta; et talis forma electionis potest esse triplex, scilicet forma scrutinii, compromissi et inspirationis. *Vide* verb. Elect., art. 1, a nu. 20 usque in finem.

(6. Quoad illos, qui possunt eligere vel eligi in prælatos. *Vide* d. verb. Electio, n. 2 per tot.

(7. Quoad obligationem, quam habent electores eligendi digniores in prælatos, et ipsi prælati, si indigni sint, renuntiandi. *Vide* d. verb. Electio, art. 2 et 4, ubi multa ad rem attente ibi legenda.

(8. Prælati putativi gesta regulariter sunt valida, si talis reputetur communi errore cum titulo colorato. *Communis*, per textum in l. *Barbarius*, ff. *De offic. prætor.*, et cap. *Infamis* 1, caus. 3, quæst. 7, cum similibus: Quamvis enim quis ratione alicujus positivi impedimenti non sit legitimus prælatus seu superior, adhuc omnia ejus gesta sunt valida, quia error communis cum titulo colorato seu putativo dat jurisdictionem ; ecclesia enim ob bonum commune ad vitanda gravia incommoda, quæ alias sequerentur, dat ei auctoritatem et valorem, et supplet in eo defectum veræ juris-

dictionis, tollitque omne impedimentum juris humani, seu a jure positivo proveniens.

(9. Et hæc conclusio habet locum etiam quoad spiritualia et pertinentia ad forum conscientiæ. Sic Hostiensis, Innocet. card. et alii in cap. *Nihil*, De electione; *Navarr.*, in c. *Placuit*, De pœn. d. 6, n. 177; Silvester, verb. conf. 2, n. 15; Fagn., lib. v *Decret.*, in cap. *Super eo* 2, De crimine falsi, et alii passim.

(10. Ad validitatem eorum, quæ fiunt a prælato putativo, requiritur, quod error communis sit facti non autem juris; nam in d. l. *Barbarius*, ff. *De offic. prætoris*, ille servus credebatur liber, et sic factum servitutis ignorabatur; idem patet in cap. *Infamis*, vers. *Verumtamen* 2, qu. 7, ibi: « Servus, cum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit. » Fagn., l. v *Decretal.*, in c. *Quod a prædecessore* 1, De schismaticis, n. 135; Federic. de Senis, consil. 137. *Viso et examinato sub nū.* 2, vers. *Hoc salvo*, et alii passim.

(11. Gesta per prælatum putativum valent, quandiu toleratur. Secus si esset notorium, eum esse suspensum; per textum in c. *Veritatis, de dolo et contumac.*, cap. *Ad probandum*, De re judicat., et cap. *Verum*, dist. 32, cum similibus; Fagnan., *loc. cit.*, n. 130, et alii communiter.

(12. Unde prælato putativo est obediendum, quandiu est in pacifica possessione et toleratur, dummodo concurrat titulus putatæ legitimæ electionis, aut auctoritas superioris; et subditus ei non obediens graviter peccat. Sic communis doctorum, ut ex aliis testantur Fagnanus, l. v *Decr.*, cit. cap. *Super eo* 2, De crimine falsi, n. 12; Matthæucci, *Officialis curiæ*, cap. 38, numer. 31; Sanchez, Peyrin., et alii.

(13. Prælati regulares, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, non possunt ad instantiam et requisitionem quarumcunque personarum extra ordines suos existentium, etiam cardinalium, ducum, regum et imperatoris, alicui religioso suæ religionis aliquod officium, vel dignitatem concedere, aut pœnas remittere. Sic expresse pro Minoribus de Observantia Urbanus VIII, constit. incip. *Admonemur*. Benedictus tamen XIII, constit. incip. *Universalis Ecclesiæ regimini*, id prohibet in virtute S. Obedientiæ, et solum sub pœna privationis officiorum arbitrio Romani Pontificis superioribus generalibus ejusdem ordinis; provincialibus vero, et reliquis dicti ordinis prælatis arbitrio ipsorum superiorum generalium. Item sub pœna excomm. latæ sententiæ id prohibuit Carmelitarum prælatis Clemens VIII, constit. incip. *Quia nemo*. Item in virtute S. Obedientiæ prælatis ordinis prædicatorum id prohibuit Gregorius XIII, constit. incip. *Cum nihil*; quod etiam confirmavit Clemens VIII, const. incip. *Religiosos viros*. Item id prohibuit Augustinianorum prælatis Clemens VIII, constit. incip. *Admonemur*. Et idem pariter est prohibitum fere cunctis prælatis omnium religionum; unde quisque consulat constitutiones Apostolicas hac de re pro sua respective religione editas.

(14. Prælati regulares, uti generales et provinciales, possunt absolvere suos subditos ab omnibus casibus, a quibus possunt episcopi absolvere suos diœcesanos. *Vide* verb. Absolvere, Absolutio, num. 29.

(15. Imo possunt absolvere suos subditos etiam ab omnibus casibus in Bulla Cœnæ contentis, quinque solum exceptis, qui assignantur. *Vid.* d. verb. Absolvere, num. 30.

(16. Quinimo ex amplissima concessione S. Pii V possunt suos subditos absolvere ab omnibus casibus, excepto homicidio voluntario injusto et mutilatione commissa post ingressum in religionem. *Vid.* d. verb. Absolvere, num. 31.

(17. Unde majorem et ampliorem facultatem absolvendi, et dispensandi habent prælati regulares in suos subditos quam prælati sæculares in suos diœcesanos. *Vide* d. verb. Absolvere, n. 32.

(18. Nec ista tam ampla privilegia prælatorum regularium sunt revocata. *Vide* d. verb. Absolvere, num. 33 usque ad 35.

(19. Imo Julius II expresse declaravit, quod, non obstante Bulla Cœnæ, possint prælati regulares absolvere suos subditos juxta sua privilegia. *Vid.* d. verb. Absolvere, num. 36.

(20. Et sac. cong. Episc. et Regul. facto verbo cum Clemente VIII absolute decrevit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad sæculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. *Vid.* d. verb. Absolvere, n. 37 (100).

(21. Nec officit, quod de stylo curiæ seu

Nota Rom. theologi.

(100) Privilegia prælatis regularibus a P. Lucio asserta, ab aliis quoque auctoribus etiam ex professo hac de re disputantibus, recensentur atque probantur. Videatur P. Gaudentius a Janua in suo opere *De visitatione*, tom. II, dubitat. 16, ubi plura de hujusmodi privilegiis disserit, eorumque originem exponit. Nos vero hic lectores monemus, pios doctosque regulares nec uti, nec usuros esse privilegiis, nisi ea certo sint expressa, et ita cognita, ut in constitutionibus Pontificiis exstent, nec sint revocata: ii enim regulares nunquam absolutionem frustrationis periculo exponent. Caveant ergo regularium confessarii, ne obtentu privilegiorum absolvant sæculares a votis, a debiti petitione in conjugibus, etc., nisi certo iis constet habere revera hujusmodi privilegia. Videantur hac de re P. Daniel Concina, tom. X, pag. 345, num. 10 et Angelus Franzoja, lib. vi, cap. 3. *De sacramentis animad.*, 31. Quoad subditos vero, illud certum videtur, non habere majorem facultatem prælatos regularium, quam episcopi in suos subditos habent. Episcopos ab hæresi manifesta, ac etiam occulta absolvere suos subditos non posse, bulla, quæ in Cœna Domini legi solet, satis aperte indicat, ut verba ejusdem Bullæ a P. Lucio, num. 30 relata manifeste demonstrant. Circa enormem quoque clerici percussionem, irregularitatem, aliasque censuras Romano Pontifici reservatas non adeo facile absolvere suos subditos debent regulares, nisi perspecta ex conces-

sacræ Pœnitentiariæ, soleant quandoque regulares recurrentes ab ipsa absolvi et dispensari super aliquos ex casibus Papæ reservatis. *Vide* d. verb. Absolvere, num. 38.

(22. Nec per hoc, quod sacra Pœnitentiaria absolvat et dispenset regulares, si qui ad ipsam recurrant, sequitur, quod non sit in prælatis regularibus talis potestas. *Vide* d. verb. Absolvere, num. 39. Et supradictas conclusiones a num. 14 ad hunc num. 22 tenent et defendunt Suarez, *De religione*, tom. IV, tract. 9, lib. II, cap. 20; Peyrint., *De privil. regular. in constit. Sixti IV*, num. 35; Coriolanus, *De casibus reservatis*, part. I, sect. 1, art. 23, num. 6; Baunius, in *Theologia morali de censuris*, part. II, dis. 3, tract. 2, q. 26; Torranus, a pag. 22 ad 35; Amendolia, tom. II, *in edition. de anno* 1698. Ubi se retractat a sententia negativa, quam in priori editione tenebat; Habsensis, in *Sum. q. regular.*, verb. *Absolutio quoad fratres*, uterque Rodriguez, Portell., Villalobos, Baunes, Sousa apud Melphi, in *Comment.*, cap. 2, statut. 4. Insuper statuta nostri ordinis, cap. 7, § 4, n. 1; Donatus, tom. I, part. I, tractat. 13, quæst. 17 et 18; Felix Potestas, tom. I, part. IV, a numer. 3375 ad num. 3424, ubi ex supradictis late et solide plurimis adductis, hanc sententiam propugnat, et fundamenta contrariæ opinionis solvit, dicitque, quod ex rationibus et fundamentis adductis a supracitatis sectatoribus hujus sententiæ evidenter concluditur recensitum jus prælatorum regularium in suos subditos esse certum; revocationem vero nedum esse dubiam, sed potius clare constare nullam adesse, ac proinde hanc sententiam remanere moraliter certam. *Vide* ipsum et sapientissimum P. Donatum, *loc. citat.*, ubi non solum id docet et resolvit de aliis casibus Bullæ Cœnæ et de hæresi, sed etiam de relapsu in hæresim, ex privilegio Gregorii XIII, 10 Martii 1584, quo conceditur generali Societatis Jesu suos subditos absolvere ab hæresi et relapsu in hæresim.

(23. Nec obstat decretum sacr. congr. Episcopor. et Regular., sub die 17 Novemb. 1628, expresse approbatum, et servari mandatum ab Urbano VIII, in quo ab adversariis prætenditur fuisse declaratum, non posse prælatos regulares absolvere suos subditos a casibus Bullæ Cœnæ, et præsertim ab hæresi occulta. Non obstat, inquam, quia tale decretum, ut illud legenti patet, censuit solum exstincta esse privilegia, si quæ regulares habebant, absolvendi a casibus ordinario loci reservatis, et a casibus in Bulla Cœnæ contentis, adeoque regulares, nec extra Italiam posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ contentis, aut ordinario loci reservatis. Decretum ipsum referunt Diana, part. VIII, tract. 7, resol. 50; Donatus, tom. II, part. I, tract. 11, q. 17, n. 6, et ex ipsis Felix Potestas, tom I, part. IV, n. 3414, et est, ut sequitur:

(24. « Sacra congregatio S. R. E. cardinalium negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præposita censuit per confirmationes privilegiorum, quas regulares a Sede Apostolica post sacrum concil. Tridentin. obtinuerunt, neququam revixisse privilegia prius ab eodem concilio, ac deinde etiam ipsius congregationis decretis sublata atque exstincta, si quæ habebant, absolvendi a casibus ordinario loci reservatis. Quemadmodum nec indulta absolvendi a casibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, utpote sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires, aut robur acquisivisse ex subsequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proinde regulares cujusvis ordinis, congregationis, societatis, et instituti etiam necessario exprimendi, nec intra, nec extra Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationum ejusmodi, quas vel hactenus obtinuerunt, vel deinceps forte obtinebunt, posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ, aut ordinario loci reservatis. Ac si secus egerint, absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore. Ab aliis vero casibus, et censuris Sedi Apostolicæ reservatis siquidem regulares habent a Sede Apostolica absolvendi facultatem, illam extra Italiam minime sublatam fuisse iisdem sacræ congregationis decretis hac de re editis jussu sanct. memor. Clementis VIII.

« Quam sacræ congregat. sententiam Sanctitas Sua ad se relatam approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari.

« Romæ, 17 Novembr. 1628.

« F. A. cardinalis S. Honuphr. »

(25. Quod decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similium jussu Clementis VIII et Pauli V editorum, quæ referuntur in decreto responsali ejusdem sacræ congregationis de die 7 Decembris 1646 ad cardinalem Filomarinum, quod refert Donatus, tom. I, part. I, tract. 13, quæst. 17, post n. 26, et est, ut sequitur:

(26. « Ascanio per la Div misericordia del titolo S. Maria Aracœli della S. R. chiesa prete cardinale Filomarino, arcivescovo di Napoli, e delegato Appostolico. Avendo la sacra congregazione sopra i negozj dei vescovi e regolari drizzata a Noi lettera del tenor seguente vid. *A foris :* all' eminentissimo e reverendissimo signor mio osservandissimo, il signor cardinale Filomarino arcivescovo di Napoli. Locus † sigilli. » Intus vero: « Eminentissimo e reverendissimo signor mio Osservandissimo. Questa sacra congregazione ha più volte dichiarato con ordini espressi di Clemente ottavo, di Gennaro, e Novembre 1602, di Paolo quinto, di

sione Pontificia privilegia habeant, quæ revocata non sint. Vide etiam P. Matthæucci *Officialis curiæ*, cap. 38, num. 24, ubi ostendit, prælatos regulares subditos suos absolvere non posse a casibus Bullæ Cœnæ, nec ab excommunicatione propter admissionem mulierum intra clausuram conventus, nec ingredientes sine licentia clausuram monialium, nec moniales sibi subditas ob violationem clausuræ.

Gennaro 1617, e di Urbano ottavo, santa memoria, di Novembre 1628, che tutte le facoltà d'assolvere da' casi riservati, o riservandi da gli ordinarj, ovvero compresi, o da comprendersi nella bolla in Cœna Domini implicite, vel explicite, ed altri riservati solamente alla Santa Sede nel medesimo decreto di Novembre 1602, concesse a secolari, o regolari, congregazioni, o confraternità di qualunque prerogativa, o specialità etiam necessario exprimenda, sono state annullate, ed estinte, così dal sacro concilio di Trento, come dalle suddette constituzioni. E che in vigore delle confermazioni, estensioni, o comunicazioni, ottenute dopo, o da ottenersi per l'avvenire sotto qualsivogliano amplissime clausule, non s' intenda mai rinnovata la suddetta facoltà, riservando solo gl' indulti concessi specialmente fuori d'Italia, o dentro Roma, quanto alli casi riservati alla Santa Sede, non compresi nella suddetta bolla: onde venendo rappresentato alla Santità di Nostro signore da vostra eminenza con sua lettera de 4 di Agosto precedente, che in cotesta Città, e sua diocesi alcuni confessori secolari e regolari, senza giustificare, con quali facoltà assolvano de facto dalle censure, e casi suddetti; ed innoltre disseminando opinioni erronee, asseriscono, che per poter assolvere validamente dalli casi riservati all' ordinario, basti aver domandato al medesimo la facoltà, ancorchè ricusi di concederla. Questi eminentissimi miei signori di commissione espressa di Sua Beatitudine, mi hanno imposto di scriverle, che coll' autorità, che a tal effetto se le comunica, in virtù delle presenti, e sotto le pene, che giudicherà espedienti, faccia intendere a tutti i confessori di costì, siano quanto si vogliano privilegiati, ed esenti, che omninamente si conformino con i suddetti decreti, e non ardiscano di contravenire sotto qualsivoglia pretesto, o caso, etiam di precisa necessità, fuorchè in articulo mortis, con reincidenza, si convaluerint. Dichiari similmente annullati tutti gli Oracoli, e indulti Appostolici ottenuti in voce da detto tempo in qua, e agli altri, che pretendano averne breve, o bolla in forma specifica dopo l'ultima costituzione d' Urbano, prefigga un termine perentorio di tre mesi ad esibirle a questa sacra congregazione: altrimente vuole, e dichiara Nostro Signore, che s' intendano decaduti, e privati di essi eo ipso senza altra intimazione. E finalmente, che dopo aver fatto notificar costì, e come stimerà esser di bisogno, che quelli, che dimandano all' ordinarie la facoltà d' assolvere, e non l' ottengono, non possono valersene; ella dichiari incorrere nella sospensione dall' udir le confessioni sacramentali quelli, che pubblicamente difenderanno la dottrina suddetta, o pure presumeranno temerariamente di assolvere, ancorchè loro sia stata denegata, o non concessa la facoltà dagli ordinarj, così V. Eminenza resti servita di fare, che puntualmente si eseguisca, con dar quà distinto avviso dell' operato. Ed io le bacio umilmente le mani. Di Roma 7 Dicembre 1646. Di V. E. umilissimo e affezionatissimo servitore. M. cardinale Ginnetti. G. arcivescovo di Patrasso, secretario. Napoli, sig. card. arcivescovo sopra li confessori. — Per l'autorità a Noi concessa a tal effetto in virtù di detta lettera ordiniamo, e comandiamo a tutti i confessori regolari, secolari, omnibusque in exsecutione præsentium nominan. et cognominan. di questa nostra Città e diocesi, siano quanto si vogliano privilegiati, ed esenti, sotto pena della rivocazione della facoltà d' udir le confessioni sacramentali, eo ipso, che contraverranno, carceri formali, ed altre a nostro arbitrio, che omninamente debbano ad unguem osservare il contenuto in detta preinserta lettera, prefiggendo agli altri, che pretendono averne breve o bolla in forma specifica dopo l' ultima costituzione della felice memoria d' Urbano ottavo, per termine perentorio tre mesi dal dì della notificazione della presente, ad esibirle alla medesima sacra congregazione, dichiarando incorrere nella sospensione dall' udir le confessioni sacramentali, quelli che pubblicamente difenderanno la dottrina suddetta, ovvero presumeranno temerariamente d' assolvere, ancorchè loro sia stata denegata, o non concessa da Noi la facoltà. Ed acciò da nessuno si possi allegare causa d' ignoranza, ordiniamo, che la copia della presente sia personalmente intimata alli superiori detti regolari, quali debbano fra due giorni quella notificare in pubblico capitolo a' detti suoi regolari; volendo, che dopo detta notificazione astringa tutti, come se fosse stata a ciascheduno personalmente intimata. Data dal nostro palazzo arcivescovale il di 26 Febb. 1647. Ascanio card. Filomarino arcivescovo di Napoli, e delegato Apostolico. D. Bartholomæus de Neapol. Actorum Mag. Sancti Officii. »

(27. Ex quibus decretis clare patet, non loqui ibi Pontifices de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, sed solum de ipsis confessariis regularibus, adeoque intelligi debent in ordine ad sæculares, et non in ordine ad regulares; et aperte indicat idem eminentissimus cardinalis Filomarinus archiepiscopus Neapolitanus in ordinatione facta confessariis regularibus et sæcularibus dictæ suæ civitatis et diœcesis in virtute dictæ epistolæ cum præinsertis decretis sibi transmissæ; ibi: « Per l' autorità a Noi concessa a tal effetto in virtù di detta lettera ordiniamo, e comandiamo a tutti i confessori regolari, secolari, » etc: ubi, ut vides, ipsemet expresse loquitur solum de confessariis regularibus in ordine ad sæculares, et non de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, qui non indigent facultate ordinarii ad suos subditos absolvendos. Et revera cum dicta decreta loquantur indiscriminatim et unitim de reservatis ordinario et de reservatis Papæ in Bulla Cœnæ, et iisdem, quibus prohibent absolutionem a reservatis ordinariis locorum, prohibeant

absolutionem a reservatis Papæ in Bulla Cœnæ, manifeste patet, quod loquantur solum de ipsis confessariis in ordine ad sæculares, et minime de prælatis seu superioribus regularibus in ordine ad suos subditos, quia isti non subjacent casibus reservatis ordinariis locorum.

(28. Tum quia, ut *supra* n. 20 dictum est, ut ex Peregrino et Naldo refert Peyrinus, in *Constitut.* 6 *Jul. II*, n. 21, et Felix Potestas, *loc. c.*, num. 3417. Sac. cong. Episcop. et Regul. facto verbo cum Clemente VIII, expresse declaravit, quod omnes bullæ et decreta derogatoria privilegiorum regularium, quantum ad facultatem absolvendi a casibus Papæ reservatis, sunt intelligenda solum in ordine ad sæculares, non autem in ordine ad suos subditos regulares. (29. Et ad hoc multum confert declaratio Alexandri VII, sub die 25 Septemb. 1665, qua damnavit sequentem propositionem 4 in ordine ibi : « Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursa : » ubi, ut vides, Pontifex damnat solum dictam absolutionem in ordine ad sæculares, ibi : « Absolvere quoscunque sæculares. »

(30. Ast tamen, si verum esset quod sacra congregatio declaraverit, non posse prælatos regulares absolvere ab hæresi occulta, ut ex Mendo (101) refert Viva, *ad propos. 4 Alexandri VII*; Rosignol., *De pœnitentia*, part. I, qu. 9, art. 19, sect. 5, n. 19; et alii, non esset a tali sententia recedendum; eo vel maxime, quod sic expresse tenent plurimi classici doctores, etiam independenter a tali declaratione sacræ congreg. innixi præsertim textui ejusdem bullæ Cœnæ, quæ § *Cæterum* utitur universali negativa, qua omnes excluduntur, ibi : « Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem... absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, et indultorum, quibuscunque personis ecclesiasticis sæcularibus, et quorumvis ordinum etiam Mendicantium ac Militarium regularibus.... Per Nos, et dictam Sedem, ac cujusvis concilii decreto verbo, litteris, aut alia, quacunque scriptura in genere vel in specie concessorum et innovatorum, aut concedendorum et innovandorum; » qui textus revera multum urget; unde in praxi suadeo hanc opinionem tanquam tutiorem tenendam, uti eam expresse tenent Tamburin., t. II *De jure abbat.*, disp. 12, qu. 2; Sigismundus a Bononia, Bartholomæus de Vecchis, et alii apud ipsum, Casar., *Compend. privil. Fratrum. Minor.*, verb. *Absolutio ord. quoad fratres*, n. 9; Confectius, *Summa priv. Mendic.*, tit. 17, c. 7; Diana, part. I, tr. 5, resol. 6, par. III, tract. 2, resol. 122; par. VI, tract. 7, resol. 63; par. VIII, tract. 7, resol. 70; La Croix, lib. VII, par. II, n. 1622, cum aliis ibi citatis, Matthæucc., *Official. curiæ*, c. 38, n. 24; cum pluribus ibi citatis, ubi *usque ad* n. 28 late probat; Mendo, d. 1, qu. 3, dicens sententiam Bonagratiæ, Habsensis, et aliorum ipsam tenentium non amplius esse probabilem.

(31. Prælati regulares (pro quibus in hoc non veniunt superiores locales conventuum ex decreto visitationis Apostolicæ 13 Maii 1601, relato infra n. 48) possunt suos subditos et novitios absolvere ab excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem et mediocrem, sed etiam ab excommunicatione contracta ob percussionem enormem. *Vide* verb. EXCOMMUNICATIO, art. 11, a n. 15 ad 17. Id tamen possunt etiam superiores locales, si a generali vel provinciali habeant, ut communiter solent habere, in suos reservatos casus jurisdictionem delegatam; Matthæucc., *Official. cur.*, c. 39, nu. 21, et alii. Imo Roncaglia, tom. I, tr. 4, cap. 2; citans Paulum, Bordonum et alios, absolute dicit, posse superiores locales, et in eorum absentia eorum vicarios absolvere suos subditos ab excommunicatione contracta ob quamcunque percussionem vel alterius religiosi vel clerici etiam sæcularis, ex concessione Bonif. VIII et Clementis VII. *Vide* verb. EXCOMMUNICATIO, art. 12, a n. 15 ad 17.

(32. Prælati regulares, licet a Tridentino non habeant facultatem dispensandi ab irregularitate concessam episcopis, eamdem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum. *Vide* verb. IRREGULARITAS, art. 3, n. 17.

(33. Refertur ad id amplissimum privilegium concessum prælatis regularibus. *Vide* d. verb. IRREGUL., art. 3, n. 18.

(34. Nec hoc privilegium videtur revocatum per concil. Trid. Vide, *ib.*, n. 19.

(35. Istæ tamen tam amplæ facultates non sunt de facili deducendæ ad praxim : imo per varios graves doctores nequeunt prælati regulares dispensare cum suis subditis furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, et aliis, qui enumerantur. Vide, *ibidem*, n. 20. *Vide* verb. ABSOLUTIO, art. 2, a n. 29 ad 40. (36. Prælati regulares, et de eorum licentia sui religiosi confessarii, possunt dispensare super impedimento petendi debitum affinitatis contractæ ex copula post contractum matrimonium cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in primo vel secundo gradu. *Vide* verb. MATRIMONIUM QUOAD DEBITUM CONJUGALE, art. 2, n. 20.

(37. Quando autem possint dispensare confessarii regulares super impedimento petendi debitum conjugale sine speciali commissione seu licentia prælati generalis aut provincialis? Vide *ib.*, a n. 12 usque in finem.

(38. Prælati regulares ingredientes extra necessitatem monasteria monialium sibi

(101) Declaratio, ad quam Mendo provocat, est decretum 8. Congregationis num. 24, ab auctore nostro descriptum, in quo de regularium confessariis *in ordine ad sæculares*, non de prælatis regularium *in ordine ad suos subditos* sermo fit.

subjectarum ligantur excommunicatione majori, et priventur omnibus officiis et dignitatibus. *Vide* verb. MONIALES, art. 3, n. 73.

(39. Nec possunt prælati regulares ordinarie ingredi monasteria monialium, « nisi ex causa visitationis localis, et hoc semel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alius superior a visitatione hujusmodi se omnino abstineat. » Vide, *ibidem*, n. 74.

(40. Prælatus regularis, si fuerit generalis, potest secum introducere duos socios sui ordinis; si fuerit alius a generali, potest introducere secum unum tantum socium sui ordinis. Vide, *ib.*, n. 75.

(41. Nec ipse visitator, nec ejus socii possunt sumere intra clausuram ullam refectionem. Vide, *ib.*, n. 76.

(42. Si ob clausuram, aut aliam urgentem, ac necessariam causam oportuerit prælatum regularem eodem anno pluries ingredi septa monasterii, tunc non aliter ingredi potest, quam cum præsentia episcopi diœcesani, vel alterius personæ ecclesiasticæ sæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis ab ipso episcopo ad hoc specialiter deputatæ. Vide, *ib.*, n. 77.

(43. Si prælatus regularis supradictis contrafecerit, ipso facto pœnam excommunicationis, et privationem omnium officiorum quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ et passivæ absque alia declaratione incurrit; et nihilominus nullis privilegiis et exemptionibus tueri se potest, quominus ab episcopo loci, tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato, quoties et quando opus fuerit, corrigi et puniri valeat. Vide, *ibid.*, n. 78.

(44. Prælatus regularis quando et quomodo possit concedere licentiam ingrediendi clausuram monialium sibi subjectarum. Vide, *ib.*, a num. 88 ad 93.

(45. Prælati regulares quoad absolutionem ab excommunicatione violatæ clausuræ gaudent respectu suorum subditorum eadem facultate, qua gaudent episcopi respectu suorum. Vide, *ib.*, n. 12.

(46. A pœnis privationis officiorum et dignitatum, et inhabilitatis latis a S. Pio V in violantes clausuram possunt prælati regulares absolvere suos subditos pro utroque foro. Vide, *ib.*, n. 24 et 25.

(47. Prælati regulares, etiamsi sint generales, nequeunt sine approbatione episcopi audire confessiones monialium sibi subjectarum. *Vide* verb. MONIALES, art. 5, n. 8.

(48. Prælati regulares jure nequeunt proprio et ordinario concedere indulgentias suis subditis. *Vide* verb. INDULGENTIA, n. 27, art. 2.

(49. Possunt tamen jure delegato et ex speciali concessione. Vide, *ib.*, n. 28.

(50. Monitoria concedere pro suis subditis possunt solum prælati generales, eorumque visitatores et provinciales, non vero superiores locales. *Vide* verb. MONITORIUM, n. 10.

(51. Posse autem superiores locales monitoria edere in suis conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus aut scripturis deperditis vel subtractis, sed pro aliis delictis, tenent multi. Vide, *ib.*, n. 11.

(52. Prælati regulares in quibus votis et juramentis possint dispensare seu ipsa irritare respectu suorum subditorum? *Vide* verb. JURAMENTUM, art. 3, n. 30, et verb. VOTUM.

(53. Prælati regulares, puta generales et provinciales, undecim tantum casus reservare possunt, et non plures sine consensu capituli generalis pro tota religione vel capituli provincialis pro provincia. Sic expresse decrevit Clemens VIII, decreto tenoris sequentis.

« Sanctiss. D. N. jam pridem accurate perpendit, et re ipsa comperit, quod reservatio facultatis absolvendi religiosos pœnitentes a peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodum prudenter ac moderate illa utantur, nonnullos infirmiores, qui interdum superiori suo conscientiæ maculas detegere formidant, adducere posset in æternæ damnationis periculum, et spiritualis remedii desperationem;

Quocirca, ut huic malo Sanctitas Sua opportune provideret, decrevit ut nemo ex regularium superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverit.

I. Veneficia, incantationes, sortilegia.

II. Apostasia a religione sive habitu dimisso, sive retento, quando ea provenerit, ut extra septa monasterii seu conventus fiat egressio.

III. Nocturna et furtiva e monasterio seu conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.

IV. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.

V. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo.

VI. Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum post animatum fetum, etiam effectu non secuto.

VII. Falsificatio manus, aut sigilli officialium monasterii aut conventus.

VIII. Furtum de rebus monasterii seu conventus in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.

IX. Lapsus carnis opere consummatus.

X. Occisio aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ.

XI. Malitiosum impedimentum aut retardatio, aut aperitio litterarum a superioribus ad inferiores, et ab inferioribus ad superiores.

Si quod aliquid peccatum grave pro religionis conservatione, aut pro conscientiæ puritate reservandum videtur, id non aliter fiat, quam generalis capituli in toto ordine aut provincialis in provincia, matura discussione et consensu : « Superiores in singulis domibus deputent duos, tres aut « plures confessarios pro subditorum nu- « mero majori vel minori, etc., qui a non

« reservatis eos absolvant, et quibus « etiam reservatorum absolutio com« mittatur, quando casus occurrerit, etc.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, 26 Maii 1593. »

(54. Præfatum Decretum confirmavit Urb. VIII, per decr. sacr. congr. Conc., die 21 Sept. 1624, addens quod sequitur :

« Sanctitas Sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi regularium confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus superior dare noluerit, possint nihilominus confessarii illa vice pœnitentes regulares, etiam non obtenta a superiore facultate, absolvere. »

(55. Super dict. Dec. Clem. VIII, dubitatum, ut infra, fuit :

An in Dec. Clem. Papæ VIII, de ann. 1593, 26 Maii super qualitate casuum ab eorumdem regularium superioribus reservandorum edito censuræ etiam comprehenderentur; ita ut iisdem superioribus absque capituli generalis, aut provincialis consensu, aliquibus peccatis in decreto hujusmodi non contentis, excommunicationem adnectere, ejusdemque absolutionem sibi reservare liceat?

Sacra congr. card. negotiis regularium præposita, illustrissimo Bandino referente, censuras in supradicto decreto comprehendi censuit. Romæ, 7 Jul. 1616.

(56. Soli prælati auctoritatem quasi episc. habentes, nempe generales et provinciales, possunt in religionibus reservare casus; et nullatenus superiores locales. *Communis*, et clare patet ex adductis decretis. Unde in nostra religione adest statutum capituli generalis celebrati Assisii de anno 1526, quo expresse ordinatur et mandatur auctoritate Apostolica, et totius capituli generalis, quod nullus guardianus possit sibi reservare aliquem casum.

(57. Imo guardiani, et cæteri superiores locales quocunque nomine nuncupati, sine facultate a generali vel provinciali obtenta, seu de consuetudine sibi commissa et delegata, nequeunt absolvere a dictis casibus in suis respective religionibus vel provinciis reservatis, cum soli generales, provinciales, et nullatenus superiores locales habeant ad id jurisdictionem et auctoritatem ordinariam, ut expresse decrevit sacra congreg. Visitationis Apostolicæ de mandato Sanctissimi die 13 Martii 1601, decreto ut infra:

(58. « In congregatione adm. illustrium RR. DD. prælatorum visitationis Apostolicæ de mandato sanctiss. D. N. Papæ, die 13 Mart. 1601. Inter alia: « Al memoriale del P. custode de reformati di San Francesco la Santità Sua dichiara, che il decreto suo sopra la reservazione de' casi de' religiosi fatto alli 26 di Maggio 1593, non dispone, nè determina a chi spetti l'autorità d'assolvere da' detti casi, rimettendosi in questo alle costituzioni, uso, ed osservanze comune delle religioni, che il generale e provinciale abbiano quest' autorità ordinaria, e non li guardiani, e priori superiori immediati de conventi; dovranno però detti provinciali e generali comunicare detta facoltà in ciaschedun convento a persona discreta, et intelligente per assolvere i religiosi di quel convento, che faranno ricorso, ovvero nelli casi particolari, che occorreranno, concedere la facoltà a ciascuno confessore deputato in detto convento, quando esso confessore ne faccia instanza, e giudica espediente, se gli conceda, nel qual caso li superiori, anco delegati, dovranno prontamente concederla, conforme al detto decreto Pontificio, perchè, negandosi, la Santità Sua intende, che il confessore possa assolvere da detto caso. » *Orb. Seraph.*, tom. IV.

(59. Hinc superiores locales, ut priores, doctores, guardiani, et hujusmodi nequeunt in suis conventibus sibi eligere in confessarium simplicem religiosum sacerdotem sibi subditum non approbatum a generali vel provinciali; superiores enim locales in suis conventibus sunt veluti parochi in suis parochiis : parochi autem nequeunt sibi in confessarium eligere sacerdotem non approbatum ab ordinario, ut est certissimum post decretum Alexandri VII, qui die 24 Septembr. 1665, inter alias merito damnavit sequentem propositionem 16 in ordine, ibi: « Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab ordinario; » ergo neque superiores locales possunt sibi in confessarium eligere simplicem sacerdotem non approbatum a generali vel provinciali; cum enim nequeant ipsum approbare pro aliis, neque possunt approbare pro se. Matthæucci, *Officialis curiæ*, cap. 32, et alii passim.

(60. Regularis, qui, inscio vel invito prælato sui ordinis, approbatur ab ordinario loci ad audiendas confessiones in sua diœcesi, an valide eas excipiat. *Vide* verb. Approbatio, art. 1, n. 18 et 19.

(61. Prælati possunt suos subditos a se vel suis prædecessoribus, vel aliis quibuscunque superioribus ad audiendas confessiones approbatos, ab eisdem confessionibus audiendis suspendere, etiam ex causa occulta, et extrajudicialiter, ut declaravit sac. congr. Episcop. et Reg., *in una Theatinorum*, 2 Jul. 1617. Vide, *ibidem*, n. 20.

(62. Prælati regulares, nempe generales et provinciales possunt religiosos sibi subditos in notarios creare et deputare. Sic S. Pius V, constitut. incip. *Debitum*, concessit expresse prælatis ordin. Prædicatorum, de quo privilegio participant cæteri regulares communicantes cum ipsis in privilegiis. *Vide* verb. Notarius.

(63. Prælati regulares, puta generales et provinciales, possunt cum generali seu provinciali, seu intermedio capitulo dispensare cum suis religiosis illegitimis ad officia et prælatias ordinis obtinenda. Quamvis enim privilegia ad id concessa religionibus,

et relata a Rodriguez, tom. I, *Quæst. regular.*, quæst. 13; art. 9; et Peyrin., tom. I, *Privileg. Minim. in constitut.* 2 *Julii II*, § 29, n. 93, fuerint abrogata a Sixto V, constitut. incip. *Cum de omnibus*, et alia incip. *Ad Romanum Pontificem;* tamen ex post Gregorius XIV, constitut. 3, incip. *Circumspecta Romani Pontificis Providentia*, § 4, moderans prædictas Sixti V constitutiones, id eis iterum concessit, statuendo « Licere generali aut provinciali singulorum ordinum aut congregationum, aut hospitalium, ad quos dicta dispensatio spectat, juxta tenorem privilegiorum et indultorum Apostolicorum eis concessorum, quæ dummodo usu recepta, nec alias sub ullis revocationibus comprehensa sint, ut præfertur, in hac parte revalidamus, cum illegitimis, quos alias dictus generalis aut provincialis cum generali, provinciali, seu intermedio capitulo, et non alias suffragantibus meritis, dignos judicaverint, ad honores, gradus et dignitates obtinendas dispensare, ac dispensationes hujusmodi ita factas, et inde secuta quæcunque, ut antea, valere ac tenere perinde ac si dictæ constitutiones non emanassent. » Miranda, in *Manual.*, tom. II, quæst. 2, art. 3; Matthæucci, *Official. curiæ*, cap. 38, n. 39; Lezana, *Summa quæst. regul.*, tom. I, cap. 18, n. 60; Peyrin., tom. I, *Privilegior. Minimor. in constitut.* 2 *Julii II*, § 29, a n. 95, et alii passim. Et idem sub ampliori forma concessit postea ipsemet Pontifex Gregorius XIV, in privilegio dato congregationi clericorum regularium ministrantium infirmis constitut. 18, incip. *Illius*, § 29, his verbis : « An dicto præfecto generali pro tempore existenti, seu de illius licentia præfectis inferioribus aliorum locorum, seu provincialibus dictæ congregationis pro tempore existentibus, et illorum vicariis, ac loca tenentibus, ut cum ejusdem congregationis personis defectum natalium etiam ex adulterio, sacrilegio, incestu, et quovis alio nefario, et illicito, ac prohibito, et damnato coitu provenientem patientibus, postquam in dicta congregatione vota emiserint, ut defectu hujusmodi non obstante, ad quoscunque sacros, etiam presbyteratus, ordines promoveri, et in illis etiam in altaris ministerio ministrare, nec non ad quascunque administrationes, personatus, præeminentias et officia dictæ congregationis eligi, admitti et assumi illaque gerere et exercere. »

(64. Prælati regulares habentes, ut supra, facultatem dispensandi cum subditis religiosis illegitimis, quoties scientes esse tales, conferunt illis aliquam prælatiam vel officium, censentur saltem in foro conscientiæ cum illis dispensare; talis enim prælatiæ vel officii collatio est quædam virtualis dispensatio : Rodriguez, tom. I, *Quæstion. Regular.*, quæst. 13, art. 16; Navarr., in *Manuali*, cap. 24, n. 74; Lezana, *loc. cit.*, cap. 18, n. 63, et alii.

(65. Prælatus regularis, sicuti et quilibet alius captus a Turcis vel Saracenis, seu ab aliis hostibus, non est ipso jure privatus sua dignitate, nec privandus per sententiam, sed interim deputandus est vicarius, qui, durante captivitate, provinciam seu monasterium regat, et ipse ex captivitate reversus pristinam dignitatem et prælatiam recuperat; c. *Si episcopus*, De supplend. neglig. Prælat. in 6. Captivitas enim non est delictum, et ubi delictum non est, ibi non debet esse pœna, c. *Cognoscentes*, De constitutionibus, et glossa communiter recepta in c. *Si beneficia*, vers. *Sine culpa*, De præbend. in 6. Tum quia nimia crudelitas esset talem affligere, cui potius est misereundum, cap. *Licet*, De censibus, et ibi glossa communiter recepta verb. MISERERI, et facit textus in c. *Cum percussio* 7, q. 1, ibi : « Non debet a Nobis addi flagellatis afflictio, » in cap. *Ex parte*, De cleric. ægrotant., ibi : « Nec afflictio afflicto sit addenda, » cap. *At si clerici*, De judiciis, § *De adulteriis*, ibi : « Nec duplici debeas ipsum contritione conterere, » et in l. *Navi onustæ*, § *Cum autem*, ff. *ad leg. Rhod. de jactu*, ibi : « Quia non debet duplici damno onerari, » cum similibus.

(66. Unde P. Joannes Cheron provincialis Carmelitarum a barbaris captus, ac postea liberatus, a sacra congregatione Episcop. et Regul. jubetur in possessione provincialatus manuteneri, et ad liberum illius exercitium reintegrari, cassata alterius provincialis electione. *Vide* verb. POSTLIMINIUM 1, 7, ubi refertur casus.

(67. Assignatur, quid importent absolutiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis, quæ absolutiones cadunt super excommunicationibus, suspensionibus et irregularitatibus, quas subditi forte ignoranter contraxerunt, vel obliti sunt, ita ut, si postea recordentur et cognoscant se aliquam censuram, vel pœnam reservatam incurrisse, non teneantur amplius pro absolutione ab illis censuris, vel pœnis recurrere ad superiorem habentem facultatem, sed sufficiat, quod confiteantur communi confessario peccata, ob quæ illas incurrerunt; nam illa peccata, ut supponitur, erant solum reservata ratione censuræ, qua sublata, cessat reservatio peccati. Illæ tamen absolutiones non sunt *sacramentales*, nec per eas quis absolvitur a culpa peccati, cum tunc non fiat confessio specifica peccatorum, sed sunt quædam absolutiones deprecativæ, per quas subditi absolvuntur « ab omnibus censuris, etc., et a pœna debita pro peccatis jam quoad culpam dimissis, adhuc in hac, vel altera vita exsolvenda. » Unde cum in talibus absolutionibus dicitur: *Absolvo vos ab omnibus peccatis vestris*, idem est ac *ab omnibus pœnis debitis pro iisdem*, juxta illud *II Machabæorum* XII : *Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur;* ubi peccata sumuntur, ut vides, pro pœnis debitis pro iisdem. Sic Rodriguez, tom. I, quæst. 29, artic. 26; Kerchove, in *Statuta generalia*, cap. 9, §

22, art. 161; Kazenberger, *Supplem. Theol. sacrament. P.*, Sporer, cap. 3, sect. 2, quæst. 3, n. 142, fol. 260, et alii passim. *Vide* verb. INDULGENTIA, art. 2, n. 28, artic. 4, n. 11, et artic. 5, n. 65 ad 69.

(68. Unde enixe deprecantur et serio monentur prælati omnes regulares ad has generales absolutiones suis subditis impertiendas diebus omnibus et festivitatibus, quibus id eis est a Sede Apostolica per specialia privilegia concessum, ne tanto spirituali bono fraudentur. Dies autem, et festivitates, in quibus est eis concessum, assignantur cum suis respectivis formulis absolutionum sub verb. INDULGENTIA, artic. 4, n. 55 ad 60. Vide *ibi*.

(69. Idem, quod de absolutionibus generalibus a prælatis regularibus dari consuetis, dicendum est de absolutionibus cum indulgentia in articulo mortis dari solitis infirmis moribundis, quibus dari possunt etiamsi eas non petierint, et jam sint sensibus destituti; nihilque percipiant, aut sciant de tali indulgentia. Doctores citati.

(70. Absolutio, quæ datur a prælato seu præside ante electionem capitularem, cadit super censuras et irregularitates, quæ possunt esse impedimentum inhabilitatis ad eligi et eligere; et patet expresse ex sequenti formula uti consueta: « Misereatur vestri, etc. Indulgentiam, etc. Si tenemini aliquo vinculo excommunicationis majoris vel minoris, interdicti vel suspensionis, in quantum se extendunt gratiæ et privilegia ordini nostro concessa, vos omnes auctoritate beatorum Petri et Pauli, ac sanctæ Sedis Apost. mihi in hac parte commissa, et vobis concessa, ad effectum electionis (vel electionum), canonice ac rite per vos faciendæ (vel faciendarum) absolvo. Item, eadem auctoritate, et ad eumdem effectum dispenso vobiscum super omni irregularitate, si quam contraxistis, quatenus opus sit, et indigetis, vos habilito exsecutioni ordinum et officiorum vestrorum. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. »

(71. Si quis religiosus esset ligatus aliqua censura, a qua prælatus, seu præses capituli non posset absolvere, tunc ipse non esset absolutus, et sic non posset in dicta capitulari electione eligi aut eligere; hoc enim videtur expressum in hac clausula dictæ absolutionis: « In quantum se extendunt privilegia, et gratiæ ordini nostro concessæ. » Sic Peyrin., *De prælat.*, q. 2, c. 5, num. 9, cum quo transeunt doctores, teste Matthæucci, *Officialis curiæ* cap. 38, num. 18.

(72. Item talis absolutio non prodest absentibus; quamvis enim absolutio ab excommunicatione dari possit etiam absentibus per litteras, ut tradunt communiter doctores, hæc tamen solum ad præsentes dirigitur, ut demonstrat aperte illud pronomen demonstrativum *Vos*, quod electores præsentes exigit, ut de beneficio talis absolutionis participent. (73. Sic expresse Matthæucc., *loc. cit.*, n. 18. Qui c. 19, num. 58 et sequent., ex multis probat contra Sanctorium, quod talis absolutio sit cum reincidentia, cum sit data ad cautelam, ne ex titulo censurarum possit postea electio, alias valida, impugnari: unde cum non absolute detur, sed restricte *ad effectum electionis faciendæ*, completa electione, capitulares, qui aliqua censura erant irretiti, in eamdem reincidunt, et sic, ut electus possit deinde officium exercere, debet absolutionem petere a sacra pœnitentiaria. Nam absolutio, quæ a præside præstatur, solum operatur, ut possit canonice eligi, non vero quod valeat exercere; sed hic opus est puro et absoluto absolutionis beneficio. Hæc ille. Vide, *ibi*.

(74. Prælati regulares possunt concedere specialibus benefactoribus suæ respectivæ religionis filiantias seu litteras filiationis, eis communicando suffragia, indulgentias, orationes, et bona spiritualia tanquam filiis propriæ religionis, ex concessione Urbani V, facta prælatis totius ordinis Minorum prout refertur *in compendio privilegiorum*, verb. INDULGENTIA QUOAD SÆCULARES, c. quarto, n. 6, ibi: « Urbanus V concessit, ut generalis et provincialis totius ordinis Minorum possint communicare suffragia, indulgentias, orationes et bona spiritualia benefactoribus ordinis: » per quæ, quid intelligatur et veniat, patet ex ipsis litteris filiationis, quæ ipsis benefactoribus passim dantur, in quibus omnia ad longum clare exprimuntur.

(75. Prælati regulares, an et quando teneantur applicare missam pro ovibus suis? *Vide* verb. MISSA, art. 3, sub n. 11 circa finem.

(76. Prælati inferiores jurisdictionem quasi episcopalem exercentes, tenentur statutis temporibus visitare limina apostolorum et ecclesiarum statum exponere; Benedict. XIV, tom. I, constitut. 7, incip. *Quod sancta*, § 5. *Vide* tom. IV, verb. LIMINA APOSTOLORUM.

(77. Prælato inferiori acquiritur jurisdictio intra episcopi diœcesim, vel ex privilegio, vel ex consuetudine immemorabili. Idem constitut. 76, incip. *Apostolicæ servitutis*, § 2. (78. Non vero ex possessione quadragenaria ex titulo colorato. Idem, *ibid.*, § 3. *Vide* tom IV, ad verb. JURISDICTIO

(79. Prælatis inferioribus jurisdictionem habentibus in clerum et populum, conceditur facultas impertiendi benedictionem cum indulgentia plenaria in articulo mortis. Idem, tom. II, constitut. 34, incipient. *Pia mater*. *Vide* tom. V, verb. MORIBUNDUS, n. 38 et 39, ubi datur etiam formula eam impertiendi.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(80. De privilegiis prælati regularis, tum de potestate ejusdem in suos subditos, plene agit Gracher., *De privileg. religios.*,

De privilegiis, tract. 2 per tot, et de potestate, tractat. 3 per tot., Consule et eum, *locis citatis*, De privilegiis et potestate abbatis commendatarii.

REGULARIS PROFESSIO.

SUMMARIUM.

1. Professio regularis quid sit? — 2. Professio regularis est duplex; una expressa, et alia tacita, et quæ utraque sit? — 3. Ad valorem professionis requiritur ætas annorum sexdecim completorum. — 4. Anni XVI ad professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum; unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum XVI ætatis, est nulla. — 5. Ætas incipit a die nativitatis, et non a die baptismi. — 6. Item ad valorem professionis prærequiritur annus probationis completus. — 7. Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno, etiam per modicum tempus, esset nulla. — 8. Imo ita debet esse completus et integer annus probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur. — 9. Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut novitius annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum novitiatus. — 10. Et talis annus probationis debet necessario peragi cum habitu regulari, et non cum habitu sæculari. — 11. Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno novitiatus non completo, dummodo novitius seu novitia habeat legitimam ætatem. — 12. Si tamen hujusmodi novitius vel novitia convaluerit, debet iterum profiteri. — 13. Talis professio emissa in articulo mortis anno novitiatus nondum completo, non suffragatur nisi quoad acquisitionem indulgentiarum favore profitentis; non autem, quoad acquisitionem dotis favore monasterii. — 14. An autem professio emissa in articulo mortis, anno probationis jam integre completo, prosit monasterio quoad acquisitionem bonorum? *remissive*. — 15. Professio facta post XVI annum, sed ante decimum octavum requisitum a statuto ordinis Minorum non annullante aut irritante, valida est. — 16. Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem concilii Tridentini, id est post completum 16 annum sunt validæ, quamvis in constitutionibus religionis SS. Trinitatis Redemptionis captivorum auctoritate apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea religione aliquis non recipiatur, antequam annum vicesimum videatur complevisse. — 17. Professio potest per superiorem prolongari lapso tempore novitiatus in his qui non bene adhuc didicerunt, et aliquantulum inhabiles reperiuntur, dummodo habeat spem probabilem, quod effic. habiles infra sex menses. — 18. Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam causam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica. — 19. Item ad valorem professionis requiritur, quod tam novitiatus quam ipsa professio fiat in conventibus designatis. — 20. Viri recepti et professi in conventibus non designatis tenentur nullitatem suæ professionis deducere coram sacra congr. Concilii. Quod si non fecerint, et recedere a monasteriis præsumpserint, tanquam apostatæ sunt puniendi. Et superiores, qui in cognitione causæ se ingesserint, vel professos ejecerint, censuras latæ sententiæ incurrunt. — 21. Adducitur ad id decretum Urbani VIII. — 22. Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur novitiatum reiterare, nec novum consensum capituli requirere, sed sufficit quod ratificatio, seu nova professio fiat in manibus prælati. — 23. Adducitur ad id constitutio Urbani VIII. — 24. Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libero consensu profitentis absque metu gravi, sive cadente in constantem virum ab extrinseco injuste incusso fiat. — 25. Metus levis non reddit professionem invalidam. — 26. Sic etiam metus proveniens ab intrinseco et causis naturalibus non invalidat professionem. — 27. Solus metus mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem. — 28. Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Nec metus mortis accidentalis casualis. — 29. Cur professionem inficiat timor mortis violentus incussus a causa libera extrinseca, et non timor mortis naturalis vel accidentalis casualis? — 30. Metus mortis violentæ, ad hoc, ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus, et ordinatus ad ipsam professionem extorquendam. — 31. Secus autem non invalidat. — 32. Metus reverentialis, si præcesserint minæ vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat professionem. — 33. Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis aut verberibus a Patre allatis sine expresso præcepto. — 34. Insuper volunt multi sufficere solum metum reverentialem absque minis. — 35. In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invalidandam professionem. — 36. Alia de metu, *remissive*. — 37. Professio emissa per vim et metum, et ante annum 16 a Tridentino præscriptum, est nulla. — 38. Item nulla est professio per vim et metum emissa, et novitiatu interrupto. — 39. Item nulla est professio emissa ob metum interversionis status et denegationis alimentorum. — 40. Item ad valorem professionis requiritur consensus, et acceptatio illius vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere. — 41. Ad quem autem spectet novitios ad professionem recipere, recurrendum est ad consuetudines legitimas, constitutiones et privilegia cujuscunque ordinis. — 42. Unde in illis religionibus, in quibus receptio ad professionem spectat ad prælatum cum consensu et suffragio religiosorum conventus, non potest prælatus solus sine tali consensu et suffragio aliquem ad professionem recipere; aliter, si non concurrat saltem major pars capituli, talis professio erit nulla. — 43. Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum prælatum sine consensu et suffragio, aut consilio religiosorum conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec prælato defuncto, aut absente, poterit a conventu aliquis ad professionem valide admitti. — 44. Poterit tamen conventus ad professionem valide admittere, prælato defuncto, ubi receptio ad professionem spectat insimul ad utrumque. — 45. In ordine fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit generalibus et provincialibus privative quoad alios. — 46. Ut tamen valide possit generalis et provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus, et suffragium majoris partis religiosorum in conventu novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium; et in paritate votorum, dum tertia vice feruntur, potest provincialis dare votum decisivum. — 47. Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo novitios ad professionem recipiant. — 48. Ad valorem *Professionis expressæ* non requiritur certa verborum forma, sed sufficit quælibet quibuscunque sit verbis concepta: dummodo profitens per ea ad vota et certam regulam se astringere revera intendat. — 49. Valde tamen expedit, et omnino convenit, ut adhibeatur propria et consueta cujusque religionis formula. — 50. Professio expressa potest valide fieri, non solum expressis verbis seu scriptis,

sed etiam signis et nutibus.—51. Professio expressa potest etiam fieri per procuratorem.— 52. Professio tacita non est revocata, seu ablata per concilium Tridentinum, sed adhuc in suo pristino valore manet, si ad ipsam concurrant ea, quæ a concilio præscribuntur. — 53. Hinc si quis, expleto anno 16 annoque probationis finito, exerceat actus ad solos professos pertinentes, tacite profiteri censetur. — 54. Ad hoc ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones, quæ assignantur. — 55. Alia ad rem, *remissive.* — 56. An professus ignoranter ante 16 ætatis annum ex errore fidei baptismalis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri, censendus sit tacite professus. — 57. Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in monasterio sexus in ipso prævalentis.—58. Hinc sacra congregatio Concilii decrevit, quod hermaphrodita mulier recepta in aliquo monasterio non est recipienda ad professionem, etiamsi sexus femineus prævaleat.—59. Imo hermaphrodita si fiat monialis, professio irrita est. — 60. Religiosus professus non potest a religione ejici sub prætextu, quod laboret morbo gallico, lepra vel alio morbo incurabili reticito tempore professionis. — 61. Nisi tamen adesset speciale statutum religionis a Papa ad id expresse confirmatum.—62. Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat post professionem. — 63. Professus per simulationem in monasterio monialium ex inhonesta causa, licet non sit monachus, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam delicti commissi; sicuti etiam professa per simulationem in conventu virorum ex inhonesta causa, licet non sit monialis, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam delicti commissi. — 64. Novitius, qui post completum annum probationis exiit e Monasterio de licentia superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi religionis, aut personæ conditio sit immutata. — 65. Quicunque nulliter professus potest reclamare contra nullam suam professionem, ex quacunque causa sit nulla. — 66. Ad legitimam reclamationem contra nullitatem professionis tres potissimum conditiones sunt necessariæ, quarum una si negligatur aut omittatur, reclamans non auditur sed ad monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur. — 67. *Prima conditio* est, quod reclamans ante deductionem et probationem nullitatis suæ professionis coram legitimo judice faciendam, habitum non deponat, nec etiam absque licentia superioris cum habitu propria auctoritate a monasterio discedat. — 68. Etiamsi egressi vellent transire ad aliam religionem. — 69. Imo etsi tanquam incorrigibiles, servata forma constitutionum Apostolicarum, fuissent ejecti. —70. Si tamen aliquis religiosus vel religiosa, non temere, sed ex aliqua justa causa, cum, vel sine habitu a monasterio aufugeret, et ad urbem accederet, seu ad majorem superiorem vel ordinarium aut ad alium monasterium se transferret, tunc posset, reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri. — 71. *Secunda conditio* est, quod reclamans causam nullitatis professionis ante egressum coram superiore suo et loci ordinario legitime deducat et probet. — 72. Pro *superiore suo* hinc intelligitur superior localis: nisi aliud habeant religionum constitutiones et legitimæ consuetudines, ut hujusmodi causæ deducantur coram provinciali. — 73. Pro *ordinario* intelligitur episcopus diœcesis illius in qua existit conventus sèu monasterium nulliter professi aut professæ. — 74. Reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere, et probare coram superiore religionis, et ordinario conjunctim, seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis. — 75. Et hæc facultas cognoscendi causam nullitatis professionis conjunctim cum episcopo competit superioribus etiam in casu, quo religio se opponat et contradicat.—76. Ad quos spectet declaratoria nullitatis professionis? — 77. *Tertia conditio* est, quod reclamans proponat causam nullitatis intra quinquennium a die professionis. — 78. Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiamsi alleget quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis suæ; vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. — 79. Unde, qui vult reclamare post quinquennium elapsum debet obtinere restitutionem in integrum a Papa.—80. Vir professus in monasterio monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii. — 81. Nulliter professus certe sciens coram Deo et conscientia ex aliquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere; dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac præjudicio abire possit.— 82. Si autem nulliter professus absque scandalo aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat; et interim, absque scandali periculo, non tenetur ad vota et regulam ordinis, etc. — 83. Nulliter professus, si dubitet, an tacite vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in religione. — 84. Nulliter professus potest professionem suam ratificare, sive tacite, sive expresse. — 85. Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum. — 86. Nulliter professus necessario scire debet suam professionem fuisse nullam ad hoc, ut eam valide ratificet, et sic de irrita fiat valida. — 87. Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu superioris seu capituli regularis. — 88. Receptus pro laico seu converso, si in novitiatu de licentia quorum interest, transeat ad statum clericalem, et subinde anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus professio. Attende tamen ibi subjuncta. — 89. Si tamen professionem emiserit in statu laicorum seu conversorum, non potest de sola licentia prælati regularis, et definitorii transire ad statum clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica. — 90. Professus in una religione non potest transire ad aliam sine licentia Sedis Apostolicæ. — 91. Et transiens de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem religionem, etiam ejusdem ordinis, tenetur in secunda religione novum annum probationis peragere, et ibi professionem emittere. — 92. Excommunicantur omnes, qui quomodocunque virginem, vel viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad religionem et professionem. — 93. Item consilium, aut auxilium, vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere quoquomodo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. — 94. Non excommunicantur tamen ii qui per vim inductivam, non coactivam coegerint virginem monasterium ingredi. — 95. Excommunicantur et ii, qui sanctas virgines, vel alias mulieres veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint. — 96. Dictam excommunicationem latam a conc. Trid. contra cogentes ad professionem, seu ab ea retrahentes mulieres, non incurrunt sic cogentes aut retrahentes viros. — 97. Attamen sic cogentes, vel retrahentes viros graviter peccant, et possunt ab ordinariis puniri censuris. — 98. Professio regularis varios habet et sortitur effectus. Et primo, per religiosam professionem confertur professo perfectissima remissio omnium peccatorum.

tam quoad culpam, quam quoad pœnam. Et hæc indulgentia acquiritur præsertim a minoribus per renovationem professionis quotannis fieri solitam. — 99. Secundo, professio religiosa exstinguit omnia vota prius emissa. — 100. Et hoc etiamsi quis voverit aliam religionem etiam strictiorem intrare. — 101. Tertio, aufert irregularitatem ex natalium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos sacros ordines; secus in ordine ad prælaturas vel dignitates ecclesiasticas. — 102. Aliæ autem irregularitates non auferuntur per professionem religiosam. — 103. Quarto, professio religiosa dirimit, non solum sponsalia, sed etiam matrimonium jam contractum et nondum consummatum. — 104. Et in hoc votum solemne professionis differt a voto solemni ordinis sacri, cum hoc dirimat solum matrimonium contrahendum, et nullatenus matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum. — 105. Quinto, professio religiosa tollit maculam quoad actus temporales. — 106. Sexto, professio religiosa liberat professum a patria potestate. — 107. Septimo, tollit filii ingratitudinem erga parentes. — 108. Regularis non tenetur ratificare suam professionem coram episcopis ante susceptionem subdiaconatus ad n. 109. — 110. Additur ad rem notabilis resolutio S. cong. Conc., n. 111. — 112. Alia ad rem, *remissive*. — 113. Quid amplius notand. v. ad n. 136.

(1. Professio regularis seu religiosa est promissio libere facta, et legitime accepta, qua quis in debita ætate constitutus post annum probationis expletum se astringit certæ religioni ab Ecclesia approbatæ. Est in re communis.

(2. Professio regularis seu religiosa est duplex, una expressa et alia tacita. *Professio expressa* est illa, quæ fit verbo, vel scripto, vel utroque simul; vel etiam nutu aut signis in manibus legitimi superioris, juxta formam religionis professæ. *Professio tacita* est illa, quæ fit sine verbo vel scripto, et mentem suam obligandi se ad tria vota et certam religionem signo, vel facto alio externo satis manifestat. Ita in re communis.

(3. Ad valorem professionis requiritur ætas annorum sexdecim, completorum. *Communis*, textu expresso in conc. *Trident.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 15, ibi : « In quacunque religione tam virorum quam mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum expletum.. .. Professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus regulæ, vel religionis, vel ordinis observationem, aut alios quoscunque effectus. »

(4. Anni sexdecim ad professionem requisiti debent esse completi de momento ad momentum; unde si professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum decimum sextum ætatis, est nulla. *Vide* verb. ANNUS PROBATIONIS, a n. 25, et verb. MONIALES, art. 1, n. 88 et 90. (5. Ætas autem incipit a die nativitatis, non a die baptismi : sacr. congregat. Concil., *in Cortonen.*, 4 Decembr. 1827.

(6. Item ad valorem professionis prærequiritur annus probationis completus. *Communis*, textu expresso in concil. Trident., *loc. cit.*, ibi : « Nec qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur, professio autem antea facta sit nulla, » etc. (7. Et quidem hic annus debet esse completus de momento in momentum, adeo ut professio facta nondum completo anno, etiam per modicum tempus, esset nulla. *Vide* d. verb. ANNUS PROBATIONIS, n. 26. (8. Imo ita debet esse completus et integer annus novitiatus seu probationis, ut anno bissextili debeat necessario computari lapsus diei, qui tunc de novo additur, cum illi duo dies pro uno computentur. *Vide d. verb.* ANNUS PROBATIONIS, n. 27 et 28. (9. Insuper hic annus probationis debet esse continuus, ita ut novitius annum probationis animo religionem deserendi interrumpens, licet per duas solas horas, teneatur incipere de novo annum novitiatus. *Vide d.* verb. ANNUS PROBATIONIS, a n. 10 ad 24. (10. Et talis annus probationis debet necessario peragi cum habitu regulari et non cum habitu sæculari. *Vide* d. verb. ANNUS PROBATIONIS, n. 3 et 4.

(11. Professio potest in articulo mortis emitti, etiam anno novitiatus non completo; dummodo novitius seu novitia habeat legitimam ætatem. *Vide* verb. MONIALES, art. 1, n. 96. (12. Si tamen hujusmodi novitius vel novitia convaluerit, debet iterum profiteri. Vide, *ibidem*, n. 79. (13. Talis autem professio emissa in articulo mortis, anno novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem indulgentiarum favore profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis hæredibus. Vide, *ibid.*, n. 98, et *vide* etiam varia decreta ab Ursaya, tom. II, part. II, discept. 24 citata. (14. An autem professio emissa in articulo mortis, anno probationis jam integre completo, prosit monasterio quoad acquisitionem bonorum. Vide, *ibidem*, n. 99 et 100.

(15. Professio facta post decimum sextum annum, sed ante decimum octavum requisitum a statuto ordinis Minimorum non annullante, aut irritante, valida est. Sac. congr. Conc., 2 Novembr. 1581, apud Barbosam, in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Professio Regularis*, n. 9. (16. Sic etiam professiones emissæ juxta dispositionem concilii Tridentini, id est post completum XVI annum, sunt validæ, quamvis in constitutionibus religionis sanctissimæ Trinitatis redemptionis captivorum, auctoritate Apostolica confirmatis cautum sit, quod in ea religione aliquis non recipiatur antequam annum vicesimum videatur complevisse. Sacra congreg. Conc., 2 Augusti 1631, et 24 Aprilis 1632, apud Barbos., *loc. cit.*, n. 10. Et sic dicendum est de professionibus emissis ante ætatem requisitam a constitutionibus aliarum religionum; dummodo servetur ætas requisita a concilio Tridentino, et non requiratur major ætas sub clausula annullante et irritante confirmata expresse a Sede Apostolica.

(17. Professio potest per superiorem prolongari, lapso tempore novitiatus, in his

qui non bene adhuc didicerunt, et aliquantulum inhabiles reperiuntur; dummodo habeant spem probabilem, quod efficientur habiles infra sex menses. Sacra congreg. Conc., 8 Novembr. 1596; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 6. (18. Si tamen propter aliquam pertinacem infirmitatem, vel aliam causam esset protrahenda professio ultra sex menses, tunc pro facultate esset adeunda Sedes Apostolica. *Vide* verb. Annus probationis, a n. 29 ad 35.

(19. Item ad valorem professionis requiritur, quod tam novitiatus quam ipsa professio fiat in conventibus designatis. Fagnan, l. iv, tit. 6 *Decretal.*, cap. *Insinuante* 7, Qui cleric., vel voventes, a n. 42; Pignatell., tom. IX, consult. 173, n. 56, et consult. 175, a n. 24; Ursaya, tom. VIII, part. i, discept. 33, n. 34; Donatus, tom. II, part. ii, tractat. 8, qu. 2 et 4; ubi ad id adducit decreta Clementis VIII, et decretum sacræ congregationis jussu Urbani VIII editum 21 Septembr. 1624, et constitutionem ejusdem Urbani VIII, incip. *Religiosos viros*, ubi sic expresse habet : « Cum itaque, sicut accepimus, quamplures ordinum, congregationum et institutorum regularium professores ad habitum regularem recepti, probationis annum in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatis minime fecerint; proindeque juxta constitutionem fel. recordat. Clement. VIII, prædecessoris Nostri desuper editam, professio per eos subinde emissa invalida existat....» Ubi (nota hæc ultima verba) : « Professio per eos subinde emissa invalida existat; » et ista, quæ infra subjungit : « Eosdemque, postquam professionem de novo, ut præfertur, emiserint, » etc. ex quibus clare et expresse constat, quod ad valorem professionis requiritur, quod tam novitiatus quam professio fiat in conventibus designatis. Et tenent etiam Corrad., *Prax. dispen.*, lib. v, n. 9, vers. *Nec non decret.*, Matthæucc., *Offic. cur.*, cap. 34, n. 20, et alii plures, et consentire videntur card. Petra, *loc. infra cit.*; Monacell., tom. III, tit. 1, form. 36, n. 4. *Vide* verb. Annus probationis, a n. 30 ad 40.

(20. Viri recepti et professi in conventibus non designatis tenentur nullitatem suæ professionis deducere coram sacra congregat. Conc. Quod si non fecerint, et recedere a monasteriis præsumpserint, tanquam apostatæ sunt puniendi. Et superiores, qui in cognitione causæ se ingesserint, vel professos ejecerint, censuras latæ sententiæ incurrunt, ut habetur ex decreto Urbani VIII, quod per extensum referunt Donatus, tom. II, part. ii, tract. 8, *De domibus novitiorum*, quæst. 9, n. 9; Corrad., *Prax. dispensat.*, lib. v, cap. 13, n. 11; Peyrin., in *suo Formular.*, litt. P, cap. 20; Bordon., tom. I *Variar. resolut.*, qu. 13, n. 7; et alii, prout sequitur.

(21. « Sanctissimus D. N. Urbanus divina providentia Papa VIII, ad occurrendum motibus, qui possint in religionibus oriri occasione receptionis novitiorum et professionis per eos emissæ in conventibus non designatis, contra formam decretorum san. mem. Clementis VIII, de novitiis ad habitum regularem et professionem non admittendis, nisi in conventibus designatis, audita super hoc sententia sacræ congreg. Conc. declaravit et decrevit hujusmodi receptos ac professos contra formam ipsorum decretorum, allegantes propterea nullitatem receptionis et professionis, non posse super hujusmodi nullitate post lapsum quinquennii quoquo modo audiri.

« Quod si aliqui contra formam prædictorum decretorum recepti et professi e religione infra quinquennium exire, vel superiores extra respective illos ejicere voluerint, eadem Sua Sanctitas declaravit, ut tam ipsi professi quam superiores respective teneantur jura, quæ sibi favere visa fuerint, prius deducere coram sacra congregatione, quæ ex speciali etiam Suæ Sanctitatis facultate super hoc concessa, providebit.

« Inhibendo propterea primatibus, patriarchis, archiepiscopis, abbatibus, ac quibuscunque judicibus ordinariis et delegatis, etiam causarum Palatii Apostolici auditoribus, et S. R. E. cardinalibus, etiam de latere legatis, Sedisque Apostolicæ nuntiis, ne in posterum in hoc quoquomodo se ingerant absque speciali ejusdem Sanctitatis commissione, sub pœna ipso facto incurrenda, quoad episcopos, archiepiscopos, patriarchas et primates, interdicti ab ingressu Ecclesiæ; quoad abbates, inferiores et alios judices prædictos, excommunicationis latæ sententiæ : quo vero ad nuntios, et S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, indignationis Suæ Sanctitatis, et pœnarum arbitrio imponendarum.

« Si vero iidem recepti, ut supra, et professi juribus suis minime deductis coram sacra congregatione ausi fuerint recedere, ipsi recepti et professi tanquam apostatæ puniantur, et pro talibus habeantur, nec non contra eosdem juxta formam decret. de Regular. Apostat. et Ejectis, ejusdem Sanctitatis Suæ jussu ab eadem congregatione sub die 21 Septembris 1634, editi procedatur, et superiores, qui ejecerint, pœnas suspensionis a divinis, nec non privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, ac perpetuæ inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, vocisque activæ, et passivæ ipso facto; et absque alia declaratione incurrant.

« Datum Romæ, die 4 Januar. 1638.

« Fr. card. Derospius. »

« Concordat cum originali. Ita est, Antonius de Episcopis cancellarius illustriss. et reverendiss. domini nuntii Apostolici Venetiarum. » Et sic etiam refert card. Petra, tom. IV *Comm. ad Constitut.* 9 *Sixti IV*, n. 23.

(22. Ratificare volentes professionem nullam ob loci designati defectum, non tenentur novitiatum reiterare, nec novum consensum capituli exquirere, sed sufficit, quod ratificatio, seu nova professio fiat in mani-

bus prælati, et talis nova professio eis suffragatur in omnibus, et per omnia, tam in foro interno quam externo, ac si ab initio valide professi fuissent. Sic expresse statuit et declaravit Urbanus VIII, constitut. incip. *Alias ;* quæ hic per extensum ad uberiorem notitiam adducitur.

« URBANUS, Papa VIII, etc.

(23. « Alias per Nos accepto, quod quamplures ordinum, congregationum et institutorum regularium professores, ad habitum regularem recepti, probationis annum in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, vel ab Apostolica Sede approbatis minime fecerunt, perindeque juxta const. fel. record. Clem. Papæ VIII, prædecessoris nostri desuper editam, professio per eos subinde emissa invalida existebat ; Nos motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, bon. mem. Scipioni episcopo Sabinensi cardinali Burghesio nuncupato, majori pœnitentiario, vel venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis, cæterisque ordinariis locorum, in quibus eorumdem religiosorum monasteria, domus seu conventus, aliaque regularia loca consistebant, sive ipsorum religiosorum præfectis vel superioribus generalibus per nostras in simili forma brevis sub die 11 Aprilis 1631, expeditas litteras, commisimus et mandavimus, quatenus omnes et singulos religiosos prædictos, qui ad habitum regularem alias canonice recepti, annum probationis in monasteriis seu domibus regularibus ad id designatis, minime fecerant ; subindeque professionem denuo, servatis alias servandis emittendam, quæ sic emissa illis, et eorum cuilibet, tam in foro interiori quam exteriori, suffragari deberet, absque novo probationis anno, ex speciali hujus Sanctæ Sedis benignitate, auctoritate nostra Apostolica reciperent et admitterent, eosdemque postquam professionem denuo, ut præfertur, emisissent, ad omnes gradus, honores, dignitates, præeminentias atque habilitates, quas, si ab initio valide professi essent, legitime obtinerent, eadem auctoritate restituerent, ac restitutos eo ipso esse et censeri declararent, ita ut haberent eumdem locum, sessionem et votum, prout haberent, si priores professiones validæ fuissent : et nondum promoti ad omnes, etiam sacros et presbyteratus ordines, servatis alias servandis, promoveri, et tam ipsi quam alii ad eosdem ordines jam recte promoti in susceptis ordinibus hujusmodi, etiam in altaris ministerio ministrare licite et libere valerent, nec non omnes actus, sive contractus, quos contraxerant, et legitime contraxissent, vel cum laicis, vel cum aliis monasteriis, seu alterius religionis viris, si nullum aliud paterentur vitium vel defectum, nisi ex eo solum, quia initi aut contracti erant invalide ab iis, qui contra dictam constitutionem in domibus non designatis, sive ab eadem Sede non approbatis, professi erant, auctoritate nostra prædicta confirmarent et approbarent, ac validos omnino declararent, super quibus omnibus et singulis plenam et amplam facultatem dicta auctoritate tribuimus et impartiti sumus, et alias, prout in dictis litteris, quarum tenores, præsentibus pro expressis haberi volumus, plenius continentur. Cum autem, sicut dilectus filius procurator generalis Fratrum ordinis Prædicatorum Nobis supra exponi fecit, in nonnullis dicti ordinis provinciis, novæ oriantur difficultates, quæ conscientias multorum sollicitas habent, Nobis propterea humiliter supplicari fecit dictus procurator generalis, ut super præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur ; Nos igitur omnem in præmissis ambigendi seu dubitandi materiam e medio tollere, dictorumque Fratrum quieti, quantum cum Domino possumus, consulere, ac procuratorem generalem prædictum specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, De venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium negotiis regularium præpositorum consilio, Apostolica auctoritate prædicta, tenore præsentium statuimus atque ordinamus, quod in ratificationibus, sive novis professionibus, faciendis in manibus prælati nova fratrum vocalium acceptatio nullatenus requiratur ; sed statim professus intelligatur, et filius ejus conventus, in quo professionem fecerat, supplendo cum simplici ratificatione, seu nova professione qualecunque requisitum, quod de jure requireretur, seu de facto occurreret, cum retentione eorum graduum, officiorum, honorum, dignitatum vel præeminentiarum quibus ad præsens gaudent : ita tamen, ut qui de facto habitum regularem dimiserint, recipiantur salva ordinis disciplina. Decernentes præsentes litteras validas, firmas et efficaces fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac omnibus, et singulis, quos illæ concernunt, plenissime suffragari, irritumque, et inane quidquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac omnibus illis, quæ in dictis litteris volumus non obstare, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris die 31 Januarii 1635, Pontificatus nostri anno duodecimo. »

(24. Item ad valorem professionis requiritur, quod omnino libere libero consensu profitentis absque metu gravi sive cadente in virum constantem ab extrinseco injuste incusso fiat. *Communis,* per text. in cap. 1 *De regularibus,* c. 1 *De his, quæ vi metusve causa fiunt,* c. *Præsens* 4, caus. 20, q. 3, juncto concil. Trid., sess. XXV *De regula-*

ribus, cap. 15, ubi inter causas reclamandi contra professionem prima ponitur ; *Si quis per vim vel metum inductus est.*

(25. Dicitur autem notanter : *absque metu gravi, seu cadente in constantem virum;* quia metus levis non reddit professionem invalidam, ut docet communis doctorum. Arg. l. *Metus autem* 3, ff. *Ex quibus causis majores*, etc., ibi : « Sed non sufficit quolibet terrore abductum timuisse. »

(26. Sic etiam notanter dicitur : *ab extrinseco injuste incusso*, quia metus proveniens ab intrinseco et causis naturalibus non invalidat professionem, ut patet de ægroto, qui metu imminentis mortis, aut timore inferni, completo anno probationis, emittit professionem, quam alias non esset emissurus, textu expresso, in capit. *Sicut nobis* 17, De regularibus, et concordat cap. *Perlatum est*, De his, quæ vi metusve causa fiunt; unde Fagnanus, lib. III *Decretal.*, in cap. *Si quis* 2, De regularibus, n. 82, refert, fuisse a sacra congregatione Concilii, articulo diligenter discusso, declaratum, quod si quis, ut evadat ultimum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, religionem profiteatur, nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professus non fuisset.

(27. Hinc tenendum est quod solus metus mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat professionem. *Vide* verb. METUS, n. 14.

(28. Non invalidat autem dictam professionem metus mortis naturalis, seu ab intrinseco. Vide, *ibidem*, n. 15. Nec dictam professionem invalidat metus mortis accidentalis casualis. Vide, *ibid.*, n. 16.

(29. Cur professionem inficiat timor mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca, et non timor mortis naturalis vel accidentalis causalis ? Vide, *ibidem*, num. 7.

(30. Metus mortis violentæ ad hoc ut invalidet professionem, debet esse ab homine incussus et ordinatus ad ipsam professionem extorquendam. Vide, *ibidem*, n. 18.

(31. Secus autem non invalidat. Vide, *ibidem*, n. 19.

(32. Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut pater sit terribilis, annullat professionem. Vide, *ibidem*, n. 20.

(33. Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis aut verberibus a patre illatis, etiam sine expresso præcepto. Vide, *ibid*, n. 21.

(34. Insuper volunt sufficere solum metum reverentialem absque minis. Vide, *ibidem*, n. 22.

(35. In praxi tamen tenendum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam seu invalidandam professionem. Vide, *ibidem*, n. 23.

(36. Alia de metu. Vide, *ibidem*, per tot. et verb. MATRIMONIUM QUOAD IMPEDIMENTA, art. 1, a num. 98 ad 107.

(37. Quibus adde quod professio emissa per vim et metum, et ante annum XVI a concilio Trident. præscriptum, nulla declarata est a sacra congregatione Conc., *in Veneta seu Mantuana Nullitatis Professionis*, 18 Augusti 1697, de qua Ursaya, tom. I, part. II, disceptat. 3. (38. Item professio per vim et metum emissa, et novitiatu interrupto, nulla declarata est ab ead. sacr. congregat. Concil., *in Prænestina Nullitatis professionis*, 17 Julii, et 12 Novembr. 1717, de qua Ursaya, tom. III, part. I, discept. 7. (39. Item professio emissa ob metum interversionis status, et denegationis alimentorum fuit nulla declarata ab eadem sacra congregat. Concil., *in Romana Nullitatis professionis*, 1 Octobris 1720, et 11 Januar. 1721, de qua Ursaya, tom. IV, par. I, disceptat. 1.

(40. Item ad valorem professionis requiritur consensus, et acceptatio illius vel illorum, ad quos spectat aliquem ad professionem recipere. *Communis.* Arg. cap. *Porrectum* 13, De regularib., ibi : « Et recipitur ab abbate; » cap. *Ad Apostolicam* 16, eodem, ibi : « Abbate per se vel per alium professionem recipiente. » Et ratio est, quia cum professio sit contractus ultro citroque obligatorius, professum quidem obligans ad observantiam regularem, religionem vero ad eumdem alendum, et juxta ordinis constitutiones tractandum, requiritur necessario ad ipsam consensus utriusque partis, sicut in aliis contractibus reciprocis. Arg. l. *In omnibus* 55, De obligat et action.

(41. Ad quem autem spectet novitios ad professionem recipere? recurrendum est ad consuetudines legitimas, constitutiones et privilegia cujuscunque ordinis, ut in cap. *Si ad solum* 6, De regularibus in 6, ubi id notat Glossa verb. *Pertineat;* Fagnan., in cap. *Porrectum* 13, De regularibus, n. 84, cum archidiacono, Jo., Andr., Ancharan., Geminian., Fran., Abbat., Navarr., ibi citatis.

(42. Unde in illis religionibus, in quibus receptio ad professionem spectat ad prælatum cum consensu et suffragio religiosorum conventus, non potest prælatus solus sine tali consensu et suffragio aliquem ad professionem recipere: aliter, si non concurrat saltem major pars capituli, talis professio erit nulla. *Communis*, per text. in cap. *Ea noscitur* 7, De his quæ fiunt a prælato sine consensu capituli, ibi : « Quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem : » et concordant cap. *Novit* 4, et cap. *Quanto* 5, eod.

(43. Ubi autem receptio ad professionem spectat ad solum prælatum sine consensu, suffragio aut consilio religiosorum conventus, tunc professio ab ipso solo, alias legitime recepta, erit valida. Nec, prælato defuncto aut absente, poterit a conventu aliquis ad professionem valide admitti : *Communis*, per text. in cap. *Si ad solum* 6, De regularibus in 6, ibi : « Si ad solum abbatem pertineat creatio monachorum, eo defuncto, nequibit novus monachus a conventu creari. » (44. Poterit tamen conventus valide ad professionem admittere, prælato defuncto, ubi receptio ad professionem spectat insimul ad utrumque, textu expr. in cit. cap. *Si ad so-*

lum, ibi : « Alias poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utrumque.»

(45. In ordine nostro fratrum Minorum de Observantia talis facultas competit generalibus et provincialibus privative quoad alios, c. 4 *Regul. S. Francisci*, relat. et confirmat. ab Honorio III, constitut. incip. *Solet*, et expressius habetur in c. *Exiit*, *De verbor. signific.* in 6, § *Sed quoniam*, ibi : « Concedimus, et præsenti statuto firmamus licere non solum generali, sed etiam provincialibus ministris personas fugientes a sæculo in fratres recipere, quæ ministrorum provincialium licentia per ipsum generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. Vicarii vero provincialium ministrorum ex officio vicariæ licentiam hanc sibi viderint interdictam, nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere vicariis et aliis licere decernimus) hoc ipsis vicariis specialiter committatur. » Ubi nota quod per vicarios, quibus Pontifex dicit licentiam hanc admittendi ad professionem esse interdictam, intelliguntur solum vicarii illi, seu commissarii provinciales, qui in absentia dictorum provinc. relinquuntur ad provinciarum gubernium. Non autem illi vicarii provinciales, qui, secuta morte vel legitima renuntiatione, ministri provinc. eliguntur : nam istis competit talis facultas ex officio, sicuti competit ipsismet provincialibus, cum in re ab ipsis non differant, ut recte observat Matthæucc., *Official. curiæ*, cap. 41, *Officialis quoad professionem*, n. 4.

(46. Ut autem valide possit generalis vel provincialis ad professionem recipere, requiritur consensus et suffragium majoris partis religiosorum in conventu novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium, ut statuit Innocentius X, constitut. incip. *Ad propagandam*, § 3, ibi : « Qui postea quarto quoque mense a communitate fratrum conventus ipsius novitiatus a duobus saltem mensibus ibi actu de familia existentium per secreta majoris partis suffragia habiles inventi fuerint, elapso anno post susceptum habitum ad professionem admittat. » *Vide* ipsam constitutionem relatam a Lantusca, in *Theatr. Regular.*, verb. *Novitius*, n. 4. In novissimo capitulo generali totius nostri ordinis celebrato Mediolani 1729, die 3 Junii in conventu S. Angeli (cui interfui et ego, dum ministrum provincialem, licet immerito, agerem) *in statuto pro Cismontana Familia*, n. 48, fuit dispositum ut infra : « In paritate votorum, dum tertia vice feruntur pro novitiis ad professionem admittendis, statuitur, ut absque ulla ulteriori computatione novitius expellatur, nisi aliter in Domino censuerit P. provincialis, qui in hoc votum decisivum habere, vel aliam computationem imponere valeat. »

(47. Prælatus potest aliis committere, ut nomine suo novitios ad professionem recipiant. *Communis*, arg. cap. *Ad Apostolicam* 16, De regularibus, ibi : « Abbate per se vel per alium professionem recipiente. » Et ratio est quia, ut expresse dicitur in cap. *Potest* 68, De regul. juris in 6, ibi : « Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.»

(48. Ad valorem *professionis expressæ* non requiritur certa verborum forma, sed sufficit qualibet, quibuscunque sit verbis concepta; dummodo profitens per ea, ad tria vota et certam regulam se astringere revera intendat. *Communis*, arg. cap. *Porrectum* 13, De regularibus; et ratio est, quia, ut dicitur in cap. *Nihil obstat* 7, De verbor. significat, « Nihil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur, » et in ejus summario expresse habetur : « Non vitiat factum vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur. » (49. Valde tamen expedit et omnino convenit, ut adhibeatur propria et consueta cujusque religionis formula. *Communis*.

(50. Professio expressa potest valide fieri, non solum expressis verbis seu scriptis, sed etiam signis et nutibus, ut si prælatus dicat : Visne tu vovere, seu profiteri religionem nostram? Et novitius annuat capite vel alio claro signo, vel nutu indicet, se de facto talem religionem, seu regulam profiteri. Pirrhing., lib. III *Decret.*, tit. 32, n. 96 et seq.; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 174; Miranda, tom. I, q. 24, art. 1; Donatus, tom. II, part. II, tract. 10, q. 4; Sanchez, lib. V, *Mor.*, cap. 3, n. 2; Layman, lib. IV, tract. 5, n. 1, et alii passim; nullibi enim in jure reperitur, quod ad valorem professionis requiratur, quod fiat verbis vel scriptis.

(51. Professio expressa potest etiam fieri per procuratorem. Pirrhing, *loc. cit.*, n. 101; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 174; Donat., *loc. cit.*, q. 3; Rodriguez, tom. III, q. 17, art. 13, et alii communiter; sicut enim potest fieri per procuratorem matrimonium carnale, ita et matrimonium spirituale, cum valeat argumentum a matrimonio carnali ad spirituale. Arg. cap. *Inter corporalia* 2, De translatione Episcop., et cap. *Quoniam frequenter*, § *Porro*, Ut lite non contestata.

(52. Professio tacita non est revocata seu ablata per concilium *Trid.*, *cit.*, sess. XXV, cap. 15, *De regularib.* Sed adhuc in suo pristino valore manet, et fieri valide censetur, si ad ipsam concurrant ea, quæ a *Trident.*, *loc. cit.*, præscribuntur, scilicet quod novitius annum 16 jam compleverit, et per annum integrum in probatione seu novitiatu steterit. *Communis*, ac certa; sic enim expresse declaravit sacra congreg. Concilii, apud Fagnan., lib. III *Decretal.* Ad nostram S. de regularibus, n. 8; Barbos., in *Summa Apostolic.*, *decis.*, verb. *Professio regular.*, n. 13; Novar., in *Lucerna regular.*, verb. *Professio*, n. 14; Donat., tom. II, part. II, tract. 10, quæst. 21.

(53. Hinc si quis, expleto anno decimo sexto, annoque probationis finito, exerceat actus qui ad solos professos pertinent, uti est deferre patenter eorum habitum, promoveri ad sacros ordines, eligi vel eligere in capitulo, et similia, tacite profiteri censetur. Cap. *Vidua* 4, et cap. *Porrectum* 13, De regularibus, cap. *Nullus*, De elect. in 6, Clementin. *Eos qui* 2, De regularibus, et sæ-

pius declaravit S. C. C., apud Fagnan., l. III *Decretal.*, in cap. *Ad nostram.* 8, De regularibus, n. 8.

(54. Ad hoc autem, ut professio tacita sit valida, requiruntur quinque potissimum conditiones. Prima, quod novitius exercens actum ad solos professos spectantes sciat quod per talem actum inducitur professio tacita; secus si ignoraret, quia ignorans et errans non consentit. L. *Non idcirco* 9, cod. *De Jur. et facti ignorantia*, ibi : « Cum nullus sit errantis consensus, » l. *Si per errorem* 15, ff. *De jurisdict.*, ibi : « Cum, ut Julianus scribit, non consentiant, qui errant. Quid enim tam contrarium consensui, quam error? » Secunda est, quod ad talem professionem concurrat consensus illius, qui potest ad professionem recipere; arg. c. *Porrectum* 13, et c. *Ad apostolicam* 16, De regul., et patet ex dictis *supra*, n. 40. Tertia est, quod fiat sponte et libere, sine vi et metu; arg. cap. 1, et cap. 4, *De regularibus*, cap. 1. *De his, quæ vi metusve causa fiunt*, c. *Præsens* 4, caus. 20, qu. 3, juncto conc. *Trid.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 15, et patet ex dictis *supra*, n. 24 et seq. Quarta est, quod novitius tales actus ad solos professos spectantes exercens habeat animum tacite profitendi, arg. cap. 1, *De regularibus*; actus enim agentium non operatur ultra voluntatem eorum; leg. *Non omnis* 19, ff. *Si certum petatur*. Quinta, quod sit in legitima ætate constitutus, et completo probationis anno ad præscriptum concilii *Trid.*, sess. XXV, *De regularibus*, et juxta declarationem sacræ congregationis Concilii, apud Fagnan., l. III *Decretal.*, in cap. *Nullus* 2, De regular., sub n. 8, vers. *Et hanc sententiam*, ibi : « Nam cum dubitatum esset, an tacita professio, quæ non est exclusa decreto concilii, inciperet completo decimo sexto anno, et an statim post dictum tempus emissa censeretur? Sacr. congreg. respondit, tacitam professionem incipere a prima hora post perfectum annum decimum sextum, et finire anno decimo septimo. » Et eamdem sacræ congreg. declarationem refert in cap. *Ad nostram* 8, De regularibus, n. 30, ubi eam conciliat cum ejusdem congregationis declaratione, et concludit, quod annus decimus septimus debet esse completus ex eadem sacr. congregat. quæ dixit tacitam professionem induci post annum et diem, juxta text. in c. *Puellam* 2, caus. 20, qu. 2, ibi : « At si per annum, et diem. » *Vide* ipsum *ibi*, quem sequitur Matthæucc., cap. 41, *Officialis quoad professionem*, n. 6.

(55. Alia ad rem, *vide* verb. ANNUS PROBATIONIS, verb. HABITUS, verb. MONIALIS, art. 1, verb. NOVITIUS.

(56. An professus ignoranter ante XVI ætatis annum ex errore fidei baptismalis, si exerceat postea actus solitos a professis fieri, censendus sit tacite professus? Variant doctores. Negativam enim sententiam tenent plures cum Rota, *in Mediolanensi Nullitatis professionis*, 3 Martii 1690, *coram Emerix*, pro qua XVIII theologos et XVII juristas cumulat, ac recenset sæpius fuisse ab eadem Rota resolutum, ut videri potest in ipsa Rotæ decisione, quæ est XIV inter impressas apud Monacell., tom. II, *in Appendic.* Quam opinionem Matthæucci, *loc. cit.*, n. 7, dicit videri communiorem, et in puncto juris veriorem, ipsamque sequitur, Monacell., *loc. cit.*, et revera videtur in praxi sequenda. Affirmativam autem sententiam defendunt Fagnanus, lib. III *Decr.*, in cap. *Significatum* 11, De regular., a n. 19 usque in finem; Pignatell., tom. I, consult. 85, n. 5, et consult. 146, n. 53; Antonell., *De tempor. legal.*, l. II, c. 63; Ventrigl., *Prax.*, tom. I, adnot 47, § unic., n. 30; Barbos., Panimol., Diana, et alii plures citati a Rota, *in dicta Mediolan.*, n. 4, referentes sic pluries fuisse resolutum a sacra congreg. Conc., *ut in Romana*, 28 Maii 1578, *in Nullius*, 13 Januarii 1618, *in Neapolitana*, 3 April. 1621, *in alia Romana*, 28 Augusti 1621, *et in Camerinen.*, 14 Dec. 1724. Quas sacræ congregationis resolutiones vivæ vocis oraculo laudavit et approbavit san. mem. Urbanus VIII, ut testatur bon. mem. card. Paulutius, tunc ipsius sacræ congr. a secretis, in ejus voto recensito in liberculo particulariter dato. Sic Rota, *in dicta Mediolan.*, n. 3. Quæ tamen, *ibid.*, n. 11, clare demonstrat, prædicta decreta congr. Concilii, ut præfertur, Apostolico oraculo roborata, non esse applicabilia ad præsentem casum. Unde, hoc stante, videtur in praxi esse sequendam dictæ Rotæ sententiam. Vide *ibi*.

(57. Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in monasterio sexus in ipso prævalentis. *Vide* verb. HERMAPHRODITUS, n. 18.

(58. Hinc sacra congregat. Concil. decrevit quod hermaphrodita mulier recepta in aliquo monasterio non est admittenda ad professionem, etiam si sexus femineus prævaleat. Vide, *ibidem*, n. 19.

(59. Imo hermaphrodita, si fiat monialis, professio irrita est. Vide, *ibidem*, n. 10.

(60. Religiosus professus non potest a religione ejici sub prætextu quod laboret morbo gallico, lepra vel alio morbo incurabili reticito tempore professionis, quia de jure communi nulla est ægritudo, etiam mortifera, quæ annullet professionem; Donat., *De regul.*, tom. IV, part. II, tr. 3, *De qualitat. recipiend.*, q. 25, n. 6 et seq.; Monacell., t. I, *in Append. adnot. ad Decret. de ejectis*, n. 4, et alii; et quod proinde talis ejectio sit nulla declaravit nuper sacra cong. Conc., *in Syracusana Ejectionis*, 1 Septemb., et *in Cameracen. Ejectionis*, 22 Dec. 1691.

(61. Nisi tamen adesset speciale statutum religionis a Papa ad id confirmatum, quod asserunt habere PP. Capucc. Passerin., *De statib. homin.*, t. III, q. 189, art. 10, insp. 4, n. 155 et tribus seq.; Monacell., *l. cit.*, n. 4, et novissime sacr. congreg. Concil., *in provinciæ Romanæ Capuccinorum*, 1 Jul. 1724, de professione emissa a religioso, qui tacuit morbum habitualem.

(62. Statutum tamen hujusmodi non suffragatur, si morbus incurabilis superveniat

post professionem, quia tunc nec religiosus ita infirmus posset e claustris egredi, nec religio illum dimittere, ut respondit sacra congr. Episcopor. et Regular., *in una Capuccinorum*, 5 Septembr. 1692, pro fratre Secundo a S. Damiano, qui cum diu profugus a religione vagasset, et declarari se non teneri ad religionem redire, neque religionem illum recipere (ex quo morbo gallico incurabili laboraret) petiisset, sub dicta die prodiit rescriptum : « Teneri redire et superiores teneri recipere. » Sic præcise apud Monacell., *loc. cit.*, n. 5.

(63. Professus per simulationem in monasterio monialium ex inhonesta causâ, licet non sit monachus, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam commissi delicti : sicut etiam professa per simulationem in conventu virorum ex inhonesta causa, licet non sit monialis, tamen cogitur in alio monasterio manere in pœnam commissi delicti; cap. *Quod interrogasti* 6, dist. 17; Fagn., lib. IV *Decretal.*, in cap. *Consuluit* 4, Qui clerici vel voventes, n. 25, cum pluribus aliis ibi citatis, arg. c. *Si quis clericus* 10, cap. *Romanus* 11, dist. 81, c. *Si qua monacharum* 28, caus. 27, quæst. 1.

(64. Novitius, qui post annum probationis exit e monasterio de licentia superiorum, inde ad triennium reversus potest statim profiteri, nisi religionis, aut personæ conditio sit immutata. Sic expresse censuit sacra congregat. Concil., apud Fagn., lib. III *Decret.*, in cap. *Ad Apostolicam* 16, *De regularibus*, n. 43, ibi : « Cum olim dubitatum esset in sacra congregatione Concilii, an is qui, habitu regulari suscepto, annum integrum mansit in religione, eoque elapso, gravi morbo correptus, et propterea professione nequaquam emissa, permissu superiorum ad sæculum rediit, posset inde ad triennium morbo liberatus, et ad monasterium reversus, protinus emittere professionem exspectato alio probationis anno, vel potius per alium annum stare in probatione teneretur ? Sacra congregatio censuit posse statim emittere professionem, non exspectato alio probationis anno, nisi religionis, aut personæ conditio sit immutata. »

(65. Quicunque nulliter professus potest reclamare contra suam nullam professionem, ex quacunque causa sit nulla, dummodo servet dispositionem concilii Trid. *Communis;* per text. in ipso concilio *Trident.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 15, ibi : « Quicunque regularis prætendat, se per vim, vel metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacunque de causa aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis; et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostata puniatur, interim vero nullo privilegio sui ordinis juvetur. »

(66. Ad legitimam reclamationem contra nullitatem professionis tres potissimum conditiones sunt necessariæ, quarum una si negligatur aut omittatur, reclamans non auditur, sed ad monasterium redire cogitur, vel nondum egressus ibidem manere compellitur. *Communis.*

(67. *Prima* igitur conditio est, quod reclamans ante deductionem et probationem nullitatis suæ professionis coram legitimo judice faciendam, habitum non deponat, nec etiam absque licentia superioris cum habitu propria auctoritate a monasterio discedat; textu expresso in concil. Trident. per verba adducta *supra* n. 65. Et sæpius respondit sacr. congr.Conc., et signanter, *in Bononien.*, 4 Jun. 1689, *in Claromontan.*, 29 Novemb. 1692, *in Bituntina*, 23 Mart. 1697, *in Mantuana*, 15 Jun. ejusdem anni 1697, *in Giennensi*, 9 Aprilis 1701, et alibi frequenter rescribendo contra illos, qui propria auctoritate deposuerunt habitum et a monasterio discesserunt, et petunt audiri : « Reassumat habitum, redeat ad claustra, et postea supplicet.» (68. Etiamsi egressi vellent transire ad aliam religionem, ut declaravit sacr. congreg. Episcop., *in Provincia Bætica*, 30 April. 1700. (69. Imo etsi tanquam incorrigibiles, servata forma constit. Apostolicarum, fuissent ejecti. Sacra cong. Conc., *in Papien. Restitut. in integrum*, 15 Mart. 1690.

(70. Si tamen aliquis religiosus vel religiosa non temere, sed ex aliqua justa causa, vel sine habitu a monasterio aufugeret, et ad urbem accederet, seu ad majorem superiorem, vel ordinarium, seu aliud monasterium se transferret, quia v. g. non posset a superiore licentiam adeundi obtinere, vel prohiberetur coram ordinario causam nullitatis proponere, seu procuratorem ad reclamandum constituere, et hujusmodi; tunc posset, reassumpto habitu, etiam extra claustra audiri, prout plures auditos fuisse tempore suo testatur Navarrus, *Comment.* 4, *De regularibus*, n. 78, et tenent Sanchez, l. VII, *De matrimonio*, disp. 37, n. 3; Pirrhing, lib. III *Decret.*, tit. 31, n. 152; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 196; Monac., t. IV, tit. 1, form. 36, n. 2, et alii communiter.

(71. *Secunda* conditio est, quod reclamans causam nullitatis professionis ante egressum coram superiore suo, et loci ordinario legitime deducat et probet. *Communis*, textu expresso in concil. *Trid.*, *loc. cit.*, ibi : « Et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario.» (72. Pro *superiore suo* hic intelligitur superior localis, seu conventus, aut monasterii, v. gr. prior, guardianus, abbas, rector, et hujusmodi, et non supremus ordinis vel provinciæ, ut communiter tradunt doctores, et censuit S. C. Conc., *in Meten. et Romana*, 7 April 1629; apud Barb., in *Summa Apostolic. dec.*, verb. *Professio regularis*, n. 12, et supra *Trid.*, sess. XXV, *cit.*, cap. 19, n. 12. Nisi aliud habeant

religionum constitutiones et legitimæ consuetudines, ut hujusmodi causæ deducantur coram provinciali, uti docent Bordon., tract. *De profess.*, c. 7, num. 29; Pellizar., tom. I, tract. 3, c. 6, n. 25; Reiffenstuel, *loc. cit.* n. 197, et alii. (73. Et pro *Ordinario* intelligitur episcopus diœcesis illius, in qua existit conventus seu monasterium nulliter professi aut professæ. *Communis*, et censuit sac. cong. Conc., 1 Decembr. 1593 et 12 Decemb. 1665.

(74. Reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere et probare coram superiore religionis, et ordinario conjunctim seu copulative, etiamsi agatur de nullitate ratione morbi, seu alterius defectus naturalis, ut respondit sac. cong. Concil., 1 Decembr. 1593, et 12 Decembr. 1665; apud Monacell., tom. II, *in Appendic. adnotat. ad decis.* 15, n. 1. (75. Et hæc facultas cognoscendi causam nullitatis professionis conjunctim cum episcopo competit superioribus, etiam in casu, quo religio se opponat et contradicat, ut declaravit eadem S. congr. Conc., *in Olomucen.*, 10 Jun. 1684; apud Monacell., *loc. cit.*, n. 2.

(76. Reclamans autem pro nullitate suæ professionis, eo quod eam, et novitiatum peregerit in conv. non designato, tenetur etiam infra quinquennium causam deducere immediate coram sacra congregatione Concilii: non enim potest nullitatem suæ professionis provenientem ex hoc capite deducere coram suo superiore et loci ordinario. Et sic resolvit novissime sacr. cong. Conc., die 24 Septemb. 1740, et confirmavit Bened. XIV, 28 Septemb. ejusdem anni 1740, ut patet infra in fine hujus n. 76. Nec ipsi in hoc se possunt ingerere sub gravissimis pœnis, ut patet ex decreto Urbani VIII, adducto *supra* sub n. 21. An autem hoc Urbani VIII decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi coram sacra congreg. Conc. comprehendat etiam dispositionem concilii *Trident.*, c. 19, sess. xxv, *De regularibus*, ita ut nullitas professionis proveniens etiam ex aliis capitibus nequeat hodie, sicut poterat prius, ex dicta conciliari dispositione cognosci et declarari per superiorem regularem et loci ordinarium? Variant doctores. Plurimi enim communius sustinent negativam sententiam, nempe, non obstante dicto Urbani decreto, posse adhuc hodie ab ordinario loci et superiore regulari, sicuti prius, cognosci et declarari nullitatem professionis provenientem ex vi, metu vel alio capite, præterquam enumeratis in dicto Urbani decreto, id est novitiatu et professione peractis in conventu non designato, quia dictum Urbani VIII decretum loquitur solum de iis qui se prætendunt nulliter professos, eo quod novitiatum peregerint, et professionem emiserint in conventu non designato, et contra formam decreti Clementis VIII, non autem de iis qui prætendunt suam professionem nullam, eo quod illam emiserint per vim, aut metum, ante requisitam ætatem, aut novitiatu non integre completo, et hujusmodi: unde, non obstante dicto Urbani decreto, manet adhuc in suo robore conciliaris dispositio, in d. cap. 19, sess. xxv, *De regularibus*, quoad nullitatem professionis ex aliis capitibus provenientem cognoscendam et declarandam a superiore regulari et loci ordinario. Sic Pellizzarius, tract. 5, cap. 5, sess. II, n. 37; et cap. 1, eod. tract., sub n. 60, ubi ait secum ita sensisse alios viros doctos; Pignat., t. IX, consult. 176, num. 32; Moronus, *Resp. mor.* 82, n. 184; Panim., d. 42, n. 13; card. de Luca, *De regularibus*, disc. 41, n. 8, disc. 42, n. 8, et *Adnot. ad conc.*, discurs. 41, n. 2; Ventriglia, tom. I, adnot. 47, n. 26; Barbosa, in *Conc. Trident.*, cit. sess. xxv, *De regularibus*, c. 19. n. 21, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 164, n. 12; Fr. Emmanuel, tom I, q. 36, art. 3; Ludov. Beja, *Respons. casuum conscientiæ*, part. IV, casu 18; Novarius, in *Lucerna Regular.*, verb. *Nullitas* 1, pag. 177; Tamburin., *De jure abbat.*, tom. III, disp. 6, q. 26, n. 4; Bonacina, *De clausura et pœnis eam violantibus impositis*, q. 2, punct. 10, diffic. 3, n. 3; Aloysius Riccius, in *Praxi aurea*, resolut. 20; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 31, n. 151; Reiffenst., *ibidem*, n. 197, et innumeri alii absolute dicentes, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debeat causam deducere coram superiore suo et loci ordinario, juxta claram et expressam dispositionem concilii, *loc. cit.*, ibi: « Et tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario. »

Affirmativam autem sententiam, nempe dictum Urbani VIII decretum de non reclamando etiam infra quinquennium, nisi in sacra congr. Concilii, comprehendere etiam dispositionem concilii *Trident.*, sess. xxv, *De regularibus*, cap. 19, tuentur varii alii, et signanter doctissimus Donatus, *Prax. rerum regul.*, tom. II, tractat. 17, quæst. 28 per tot.; Remigius Scropha, in *Moral.*, quæst. 8, art. 10; Pyrrhus Corradus, in *Praxi dispensat. Apostolic.*, lib. V, cap. 14, num. 11; Matthæuc., *Official. curiæ*, cap. 41, num. 17, expresse dicens, quod « declaratoria nullitatis ex stylo curiæ est de reservatis sacræ congregat. Concil. adeo ut ante ipsam, licet prius causæ nullitatis coram ordinario et superiore fuerint productæ, non dicatur legitime et authentice de ipsa nullitate constare. » Et id colligunt ex illis verbis decreti Urbani VIII, ibi: « Ad occurrendum motibus, qui possent in religionibus oriri: » quæ verba, cum sint generalia, includunt omnes casus, et generaliter sunt intelligenda, arg. cap. *Quia circa* 22, De privilegiis, cum similibus. Item ex illis: « Inhibendo, etc., ne in posterum in hoc quoquo modo se ingerant absque speciali ejusdem sanctitatis commissione. » Quæ dictio, cum sit pariter universalis, continet omnes modos etiam improprios, ex leg. *Quidam*, § 1, *ibid.*; Gloss., ff. *De fideicommiss. liber.*, et notat Menoch., *Consil.*, num. 19, ubi ait quod includit modos majores expressis, et facit aliqua

comprehendere, quæ alias minime comprehenderentur. Sic Donatus, *cit.*, qu. 28, ubi n. 8, expresse subjungit : « Nec dices decretum prædictum loqui tantum de prætendentibus reclamare super nullitate professionis orta ex defectu novitiatus facti in loco non designato : secus autem in aliis, quia in dicto decreto nulla reperitur dictio taxativa. Unde etsi occasio reclamandi fuerit desumpta ex novitiatu indebite facto, provisio tamen facta est universaliter in favorem religionis et ad occurrendum motibus omnibus volentium reclamare super nullitate professionum undecunque et quomodocunque prætensa, et hoc pro communi quiete Religiosorum. » Cui consonat Remigius Scropha, citat. q. 8, art. 10, sic expresse ad rem dicens : « Imo rigorosius procedit contra istos, nam virtute concilii infra quinquennium poterat nulliter professus prætendere nullitatem coram superiore suo et ordinario. Modo hoc non sat est, non enim potest coram superiore litigare, sed oportet ire ad sacram congregationem. » Et peritissimus practicus de his materiis Pyrrhus Corradus, in cit. *Praxi dispensation. Apostolic.*, lib. v, cap. 14, n. 11 in fine, sic expresse concludit : « Quinimo licet antea de stylo introductum videretur, ut etiam intra quinquennium pro hujusmodi irritanda professione ad Romanam curiam, ejusque signaturam recurreretur, per quam ejusdem nullitatis declaratio committi consueverat eo item modo, quo ab ipso concilio statutum est, nimirum ordinario loci et superiori domus cum clausula, « dummodo quinquennium lapsum non sit ; » ac indubitanter adhuc etiam potuisse eosdem superiores absque speciali rescripto intra dictum tempus super hujusmodi nullitate pronuntiare, ex quo contrarium colligi non potest ex contextu prædicti concilii. Attamen hodie omnis prorsus difficultas sublata est, cum sacra congregatio Conc. tam super hoc quam aliis capitibus circa hujusmodi professionem quid de cætero observandum sit, statuerit, dum præcipit, quod etiam infra quinquennium requiratur specialis Summi Pontificis commissio. Cujus quidem decreti tenorem, cum etiam quoad alios casus satis inconcusse servetur, hic adnectere visum est : » et adducit ipsum decretum a nobis jam adductum *supra* n. 11. Vide *ibi*.

Unde si verum sit, quod dicti decreti tenor etiam quoad alios casus satis inconcusse servetur, et ut dicit Matthæucc., *loc. cit.*, declaratoria nullitatis professionis ex stylo curiæ sit de reservatis sacræ congregationis Concilii, non est ab hac sententia recedendum ; quia stylus curiæ facit jus, sicut lex canonica, aut constitutio Papalis, text. in c. *Quam gravi* 6, De crimine falsi, et expresse docent Pitonius, part. II, discept. 47, n. 14 ; Gomez, in *Regul. de subrogand.*, quæst. 15, n. 4 in fine, et *in Regul. de Triennal.*, q. 7, n. 3 ; Ursaya, tom. IV, part. II, discept. 19, num. 133 et seq., et alii passim. Stylus enim curiæ dicitur interpres voluntatis principis. Card. de Luca, *De judic.*, discurs. 3, n. 20. Tum quia dictum Urbani decretum editum est « ad occurrendum motibus, qui possent in religionibus oriri, » ut in ipso expresse dicitur : dicti autem motus possunt in religionibus oriri, non solum in reclamationibus pro nullitate professionum emissarum in conventibus non designatis, sed etiam in reclamationibus pro nullitate professionum proveniente ex aliis capitibus. Unde videtur dictum decretum observandum esse in omnibus reclamationibus pro nullitate professionum ex quocunque capite proveniente, cum ubi eadem est ratio, eadem sit legis dispositio. L. *Ideo* 27, ff. *De legibus*, l. *Illud* 32, ff. *Ad legem Aquiliam*, etc. *Inter corporalia* 2, De translatione episcopi. Si autem talis non sit tenor, et stylus curiæ, tenenda est prima sententia propter nimis claram dispositionem concilii Tridentini, *cit.* sess. XXV, *De regularibus*, cap. 19, expresse statuentis, quod reclamans pro nullitate suæ professionis debet causam deducere coram superiore suo et loci ordinario nullum aliud tribunal nominando et requirendo. Tum quia dictum Urbani decretum solum disponit, recurrendum esse ad sacram congregationem Concilii pro nullitate professionis orta ex defectu novitiatus et professionis emissæ in conventu non designato : ne verbum quidem facit de nullitatibus professionum provenientibus ex aliis capitibus. Unde non est facienda extensio de casu ad casum ; quia quod voluit, expressit, et si quid aliud voluisset, expressisset. Arg. c. *Inter corporalia* 2, De translatione episcopi, § *Sed neque istud ;* cap. *Quia circa* 22, De privilegiis, et c. *Ad audientiam* 12, De decimis. Et de facto pro prima sententia resolvit novissime sacra congreg. Concil., 24 Septembr. 1740, et confirmavit Benedict. XIV, 28 Septembr. ejusdem anni 1740, dummodo causa nullitatis professionis proponatur cor. ordinario et superiore regulari conjunctim, et intra quinquennium a die professionis, quo elapso, recurrendum est omnino ad Sedem Apostolicam. Sic apud *Thesaur. sac. congr. Conc.*, d. ann. 1740.

77. *Tertia* conditio est, quod reclamans proponat causam nullitatis intra quinquennium a die professionis. *Communis*, textu expresso in concil. *Trident.*, *loc. cit.*, ibi : « Non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis.... causas, quas prætenderit, deduxerit. »

78. Hinc via ordinaria post quinquennium in foro externo non amplius audiendus est reclamans contra professionem, etiamsi alleget, quod intra quinquennium ignoraverit nullitatem professionis suæ, vel alias absque culpa sua a reclamando impeditus fuerit. Sic pluries declarasse sacram congregationem Concil., refert Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Perlatum est* 1, De his, quæ vi metusve causa fiunt, n. 40, his verbis : « Professi per vim et metum, elapso quinquennio a die professionis, non sunt audiendi, nisi infra quinquennium recla-

maverint, etiamsi prætendant vim et metum semper durasse, ut olim, articulo sæpius discusso, respondit sacra congr. Conc. cujus sententiam Gregorius XIII, ad se relatam approbavit; » et idem tenet et refert Pignatell., tom. III, consult. 37, his verbis : « Felicis recordationis Gregorius XIII, ex sententia congr. Conc. declaravit, eos, qui per vim vel metum se ad religionem prætenderent (fuisse adductos), nisi intra quinquennium reclamaverint, eo elapso, non esse audiendos, tametsi allegent vim et metum semper durasse : » et sic tenent Donatus, tom. I, tract. 12, quæst. 13, n. 4; Pellizzar., tom. I, tract. 3, cap. 5, n. 45; Sanchez, *De matrimon.*, lib. VII, disp. 37, n. 18; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 202, et alii passim, arg. conc. Trident., *loc. cit.*, ubi expresse dicit, quod quinquennium durat a die professionis tantum, ibi : « Nisi intra quinquennium tantum a die professionis ; » quæ particula *tantum* est exclusiva, affirmans id quod ponit, et negans omnes alios casus præter expressos. L. *Ob æs alienum* 12, cod. *De prædiis et aliis rebus Minorum*, l. *Contractus* 23, ff. *De regul. juris*, cum similibus; tum quia concilium statuit, quinquennium ad reclamandum concessum incipiendum esse a die professionis, et non a die notitiæ nullitatis professionis, vel cessantis impedimenti. Et quod quinquennium ad reclamandum incipiat a die professionis, et non a die sublati impedimenti vel impotentiæ reclamandi, declaravit novissime sacra congregat. Concil., *in Milevitan. Nullitatis professionis*, 17 Maii 1723, teste Ursaya, in *Miscellan*. 1, litt. Q, n. 19.

(79. Unde qui vult reclamare post quinquennium elapsum, debet obtinere restitutionem in integrum a Papa, cum ordinarius post elapsum quinquennium a die emissæ professionis non possit amplius se ingerere, ut disponit Tridentinum *cit.*, sess. XXV, cap. 19, *De regularib.*, et ad obtinendam dictam restitutionem in integrum debet in supplici libello saltem summarie exprimere causas nullitatis suæ professionis una cum causa, ob quam non potuit intra quinquennium reclamare; tunc enim solet a Papa, seu a sacra congregatione Concilii vel Episcoporum et Regul. concedi restitutio in integrum, constito de nullitate et impedimento reclamandi intra quinquennium. Barbos., in Trident. *cit.*, sess. XXV, cap. 19, n. 9, cum aliis ibi citatis; Sanchez, *loc. cit.*, n. 22; Donatus, *loc. cit.*, quæst. 14, et tom. IV, tract. 12, *De profession. monialium*, qu. 30, n. 2; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 204; Monac., tom. III, tit. 1, formul. 36, n. 3, et alii passim; et sic sæpius respondit sacra congreg. Conc., et signanter *in Colimbr.*, 24 April. 1630; *in Mantuana*, 16 Maii 1697, *in Milevitana restitutionis in integrum*, 15 Dec. 1703, *in Neapolitana restitutionis in integrum*, 7 Septemb. 1718, *in Ceneten. restitutionis in integrum*, 16 Mart. 1720, et sæpe alibi. Religiosus tamen recurrens intra quinquennium, et post ipsum reassumens instantiam non indiget restitutione in integrum, ut fuit resolutum a sacra congreg. Concil., *in Ceneten.*, 16 Martii 1729.

(80. Vir professus in monasterio monialium est illico ejiciendus, non obstante lapsu quinquennii, ut, pluribus adductis, probat Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Perlatum est* 1, De his, quæ vi metusve causa fiunt, n. 41. Vide *supra* n. 63.

(81. Nulliter professus certo sciens coram Deo, et in conscientia ex aliquo essentiali defectu suam professionem esse nullam, si nolit eam ratificare, potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere; dummodo tamen sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, aut præjudicio abire possit. Navarr., lib. III, consil. 89, *De regularibus;* Sanchez, lib. VII *De matrim.*, disp. 37, n. 11; Layman, lib. IV, tract. 5, cap. 5, n. 7; Donatus, tom. II, tract. 12, q. 21; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 31, n. 184; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 207, et, ipso teste, communis aliorum.

(82. Si autem nulliter professus absque scandalo aut alio majori incommodo, vel gravi præjudicio religionis occulte discedere nequeat, nec in foro externo possit propter aliquod impedimentum probare certam nullitatem suæ professionis, debet manere in religione, donec commoda occasio sine scandalo occulte fugiendi se offerat, et interim, absente scandali periculo, non tenetur ad vota, et Regulam ordinis, cum, sua professione exstante certo nulla, non adsit titulus, unde in conscientia obligetur; debet tamen saltem in publico, ad evitandum scandalum, Regulam ordinis observare, et consueta religioni servitia præstare in compensationem alimentationis et sustentationis interim a monasterio receptæ. Sanchez, *loc. cit.*, n. 38; Pellizzar., tom. I, tract. 3, cap. 1, n. 48, et c. 3, n. 56; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 208 et seq., et alii passim.

(83. Nulliter professus, si dubitet an tacite vel expresse ratificaverit suam professionem, postquam scivit certo esse nullam, si nondum sit elapsum quinquennium a die professionis, potest adhuc reclamare; si autem sit jam elapsum quinquennium, tenetur perseverare in religione, nec potest per viam restitutionis in integrum reclamare, quia in dubio recurrendum est ad præsumptionem. Præsumptio autem ante quinquennium stat pro novitio, ut post quinquennium stat pro religione, arg. concil. *Trid. cit.*, sess. XXV, cap. 19. Sic expresse Donatus, t. II, tract. 12, q. 9; Faustus, *De relig. statu*, lib. V, quæst. 87 in fine; Barbos., *ad Tridentin.*, sess. XXV, cap. 19, n. 13; Sanctarel., *Variar. resolut.*, part. I, qu. 48, n. 46; Merol., tom. I, disp. 3, cap. 3, num. 283; Diana, part. IV, tract. 3, *De conscientia dubia*, resolut. 40; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 212, et alii passim.

(84. Nulliter professus potest professionem suam ratificare sive tacite sive expresse. Communis, ac certa, nec indiget probatione. (85. Nisi tamen habeat perpetuum impedimentum, quia talis nunquam potest ratificare professionem, nec tacite, nec ex-

presse, sed tenetur, quocunque tempore decurso, reclamare vel occulte discedere. Nemo enim sanæ mentis dicet quod vir v. g. in monasterio monialium mentito sexu professus, vel mulier mentito sexu professa in conventu religiosorum, lapso quinquennio, non possit ex illo exire, sed ibidem teneantur remanere. Barbosa, *ad concil. Trident.*, sess. xxv, cap. 19, n. 19; Navarr., consil. 26, num 12, et ultim. *De regularib.*; Donatus, tom. II, tract. 2, quæst. 10, et, ipso teste, communis aliorum.

(86. Nulliter professus necessario scire debet, suam professionem fuisse nullam ad hoc, ut eam valide ratificet, et sic de irrita fiat valida. Barbosa, *ad conc. Trid.*, cit. sess. xxv, cap. 19, n. 18; Navarr., lib. III, tit. *De regularib.*, consil. 5, n. 15 et 28, et consil. 39, n. 4; Pellizzar., tom. III, tract. 3, c. 5, n. 57; Sanchez, *De matrimon.*, lib. VII, disp. 37, n. 59; Layman, *loc cit.*, n. 9; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 149; Reiffenstuel, *loc. cit.*, nu. 215; et, ipso teste, communis aliorum.

(87. Nulliter professus potest valide suam ratificare professionem absque novo consensu superioris, seu capituli regularis. Barbosa, *ad concil. Trident.*, citat. sess. xxv, cap. 19, n. 17, cum aliis ibi citatis; Fagn., l. III *Decretal.*, in cap. *Significatum est* 11, De regularibus, n. 47; Navarr., consil. 35, n. 3; et consil. 46, n. 2; *De regularibus*, in prima editione, et consil. 27, n. 2; et consil. 28, n. 3, in secunda editione; Rodrig., tom. III, *Qq. regul.*, quæst. 17, art. 3; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 140; Reiffenstuel, *loc. cit.*, a n. 219; Matthæuc., cap. 41, *Officialis quoad professionem*, sub. n. 17, vers. *Nota*, et alii passim, per text. in cap. *Cum virum* 12, De regularibus, ibi: « Præsertim, si ratihabitione secuta; » cap. *Is, qui monasterium* 1, De regularibus in 6, ibi: « Seu professionem a se prius factam ratam expresse habeat, » cap. *Perlatum est* 1, De his, quæ vi metusve causa fiunt, ibi: « Si legitime probatum fuerit.... ipsam mulierem..... quod fecit postmodum ratum habuisse; ipsam ad monasterium redire, et habitum depositum reassumere censura ecclesiastica compellatis. » Quæ jura satis demonstrant, solam ratihabitionem professi desiderari ad hoc, ut professio nulliter facta efficiatur valida, nec prælati, seu religionis requiri novum consensum, cum hujus consensus jam interfuerit a principio validus, ut supponitur, et perdurare præsumatur; et quatenus requireretur, tamen Summi Pontifices, tanquam suprema ordinum regularium capita; cap. *Exiit*, § *Ad hæc cum fratres*, De verbor. significat. in 6, ut religionum paci et tranquillitati consulerent, voluerunt illum supplere, admittendo professionem illam de irrita fieri validam per solam ratificationem seu ratihabitionem professi. Tum quia hoc indicat clausula rescriptorum, quæ in curia dari solent illis, qui post quinquennium ex aliqua justa causa reclamantes contra suam professionem restituuntur in integrum; in his enim rescriptis, teste Hyacintho Donato, tom. II, tract. 12, quæst. 14, n. 14; ordinarie inseritur clausula: « Dummodo professionem tacite vel expresse non ratificaverit; » qua Pontifex clare indicat professionem per solam profitentis ratihabitionem absque nulla nova acceptatione, aut consensu superiorum valide ratificari posse, cum, uti supponitur, superiores ignorent professionem fuisse invalidam, et consequenter in tali casu novum consensum non præstent, cum ignorantis nullus sit consensus; l. *Non idcirco* 9, cod. *De jur. et fact. ignorant.*, l. *Si per errorem* 15, ff. *De jurisdiction.*

(88. Receptus pro laico, seu converso, si in novitiatu de licentia, quorum interest, transeat ad statum clericalem, et subinde, anno probationis integre peracto, profiteatur, valida est ejus professio; tunc enim, si a provinciali et definitorio examinatus, reperiatur instructus sufficienti litteratura, aliisque ad Clericatum requisitis, non videtur eis a decretis Clementis VIII prohibitum, quin possint illum ad clericorum statum transferre, cum pro eo tempore non sit adhuc irrevocabiliter in statu conversorum. Sanctorus, in *Statut*, cap. 2, statut. 24. verb. *Alia difficultas;* Matthæuc., cap. 41, *Officialis quoad professionem*, n. 21, et alii. *Vide* tamen ipsa Decreta, § 23, ubi id expresse prohibetur; et sic tenet Donatus, tom. II, tract. 14, quæst. 14. *Vide* ibi, et verb. TRANSITUS, n. 5.

(89. Si tamen jam professionem emiserit in statu laicorum seu conversorum, non potest de sola licentia prælati regularis, et definitorii transire ad statum clericorum, sed talis licentia obtineri debet a Sede Apostolica, quæ ad id solet expedire brevia cum clausula: « De licentia tamen suorum superiorum, » quæ debet intelligi copulative de illa generalis et provincialis simul, prout expresse declaravit sacra congreg. Episcop. et Regul., *De mandato Urbani VIII*, die 2 Augusti 1630; apud Peyrin, *De prælat.*, q. 3, c. 1, § 5, n. 149, nempe clausulam: « De licentia superiorum, » in brevibus prædictis appositam, esse intelligendam de generali ordinis, et provinciali oblatorum hujusmodi, ita ut pro eorumdem exsecutione requiratur utriusque licentia et consensus. *Vide* verb. NOVITIUS, num. 98, et § 23, dict. Decretor. Clement VIII, et Donatum, *Prax. regular.*, tom. III, tract. 14, quæst. 14 et 15; ubi recte ad rem, et verb. TRANSITUS, n. 6 et 7.

(90. Professus in una religione non potest transire ad aliam, etiam strictiorem, sine licentia Sedis Apostolicæ. *Communis*, ex praxi et stylo curiæ. (91. Et transiens de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem religionem, etiam ejusdem ordinis, tenetur in secunda religione novum annum probationis peragere, et ibi professionem emittere. Sic sacra congreg. Conc., quæ apud Fagnan., l. III *Decr.*, in c. *Ad Apostolicam* 16, De regularibus, n. 67, respondit: « Transeuntem de licentia Sedis Apostolicæ ad laxiorem

religionem, etiam ejusdem ordinis, teneri in secunda religione novum annum probationis peragere. »

(92. Excommunicantur omnes, qui quandocunque virginem, vel viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum monasterium, vel habitum suscipiendum religionis, vel ad professionem emittendam. Conc. Trid., sess. xxv, *De regular.*, c. 18. (93. Item, qui consilium, auxilium, favorem dederint, quique scientes, eam non sponte facere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint: concil. Trident., *ibid.* (94. Non excomunicantur tamen ii, qui per vim inductivam, non coactivam, coegerint virginem monasterium ingredi. Sic decisum refert Barbos., *De offic. et potest. Episcop.*, p. III, alleg. 104, n. 2, et *in Concil. Trid. cit.*, sess. xxv, c. 18, n. 5. (95. Excommunicantur et ii, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impedierint. Conc. Trident, *l. c.*

(96. Dictam tamen excommunicationem latam a concilio Trident., *cit.* sess. xxv, cap. 18, contra cogentes ad religionem vel ad professionem emittendam, seu ab ipsa retrahentes mulieres, non incurrunt sic cogentes aut retrahentes viros, ut de communi tradunt Barbos., in dicta sess. xxv, c. 18, n. 6; Bonac., tom. I, *De excomm.*, disp. 2, quæst. 6, punct. 2, n. 15; Passerin., *De statib. hom*, tom. III, quæst. 189, art. 9, n. 24; Don., tom. II, p. II, tract. 1, *De recipiend. ad habitum*, qu. 12, n. 4; Monac., tom. III, tit. 1, form. 36, n. 9; Sanchez, tom. I, decal. l. IV, c. 4; Suar., tom. V, *De censur.*, disp. 23, sect. 7, n. 8; Rodriguez, tom. III, *Qq. regular.*, q. 14, art. 3, et alii passim. (97. Attamen sic cogentes vel retrahentes viros, graviter peccant, et possunt ab ordinariis puniri juris remediis, id est censuris, ut pluries respondit sacra congr. Concilii, et signanter in Hispalen., 23 Septembris 1690, ibi: « Archiepiscopus procedat ad censuras contra Patrem, si adhuc vivat; » 26 Septembris 1690, ibi: « Archiepiscopus procedat contra matrem cogentem prout de jure; » *in Mediolanen.*, 7 Februar. 1700, ibi: « Ordinarius procedat juris remediis contra Patrem cogentem. »

(98. Professio regularis varios habet, et sortitur effectus respectu religiosor. eam emittentium. Primo, per religiosam professionem confertur professo perfectissima remissio omnium peccatorum, tam quoad culpam, quam quoad pœnam; dummodo tamen profitens sit in statu gratiæ. *Communis*, cum S. Thoma, 2.-2., q. 189, art. 3, ad tertium; Rodrig., tom. II, q. 88, art. 1; Layman, lib. IV, tr. 5, cap. 11, n. 1; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 187; Miranda, tom. I, q. 25, art. 8, arg. c. *Quis aliquando* 87, § *His auctoritatibus*, d. 1. *De pœnitentia;* ubi dicitur, quod ingredientes religionem nulla amplius pro commissis criminibus pœnitentia sit injungenda; et concordat *Novell.* 5, ubi Justinianus imperator in princip., sic expresse dicit: « Conversationis monachalis vita sic est honesta, sic commendare novit Deo ad hoc venientem hominem, ut omnem humanam ejus maculam detergat: » ubi Glossa, verb. *Maculam* explicat, id est *purgat a peccatis.* Unde Sancti Patres, ut S. Hieronymus, epistol. 8 et 25; S. Bernardus, lib. *De præcepto et dispens.*, ad finem, professionem communiter vocare solent *secundum baptisma;* et Paulus V, inter alios Summos Pontifices, constit. incip. *Romanus Pontifex*, expresse concessit indulgentiam plenariam omnibus regularem professionem emittentibus. Imo S. Bernardinus Senensis, in *Quadragesim.*, tract. 2, serm. 24, art. 1; Pellizzarius, tom. I, tract. 3, c. 4, n. 12; Sa, verb. *Religio*, n. 17; Carthus., in *Opuscul. de profession. mon.;* Paulus Mezeger, tract. 8, disp. 39, art. 5, n. 4, et alii, contra Sanchez, addunt hanc plenariam omnium peccatorum remissionem obtineri, quoties religiosus professionem suam renovat, etiam privatim. Et novissime Clemens XII, die 30 Martii 1735, constit. incip. *Cum sicut*, expresse concessit indulgentiam plenariam omnibus religiosis nostri Franciscani ordinis, qui confessi, et Sacra communione refecti professionem suam quomodocunque renovaverint quotannis die 16 Aprilis, in qua S. P. N. Franciscus una cum sociis suis anno 1209 Professionem emisit in manibus Innocentii III, et dicta constitutio, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

Indulgentia plenaria perpetua pro omnibus religiosis, qui die 16 Aprilis professionem suam renovaverint.

« CLEMENS, Papa XII, ad perpetuam rei memoriam.

« Cum, sicut dilectus filius Josephus Maria ab Ebora commissarius generalis Fratrum ordinis Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum, Nobis nuper exponi fecit, Fratres quorumcunque conventuum dicti ordinis professionem regularem die 16 Mensis Aprilis, qua die S. Franciscus de Assisio ejusdem ordinis fundator, una cum suis sociis professionem hujusmodi in manibus fel. record. Innocentii III, prædecessoris Nostri, ut fertur, emisit, quomodolibet singulis annis renovare consueverint: Nos, ut opus tam pium majori cum fructu fiat, et ad augendam eorumdem fratrum devotionem, et animarum salutem, cœlestibus Ecclesiæ thesauris pia charitate intenti, omnibus et singulis quarumcunque conventuum fratribus ordinis præfati præsentibus, et futuris vere pœnitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui prædicta die 16 mensis Aprilis professionem præfatam quomodolibet renovaverint, ut præfertur, ac pro Christianorum principum concordia, hæresum exstirpatione, ac S. matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volu-

mus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 30 Martii 1753, Pontificatus nostri anno 5.

« F. card. Oliverius. »

(99. Secundo, professio religiosa exstinguit omnia vota prius emissa : *Communis*, textu expresso in cap. *Scriptura* 4, De voto et voti redemptione, ibi : « Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare. » (100. Et hoc, etiamsi quis voverit aliam religionem etiam strictiorem intrare, textu expresso in cap. *Qui post votum* 5, De regularibus in 6, ubi etiam assignatur ratio, ibi : « Qui post votum a se de certa religione intranda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur et profitetur in ipsa, potest (voto non obstante cui tanquam simplici per votum solemne noscitur derogatum) manere licite in eadem; pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda. »

(101. Tertio, professio religiosa aufert irregularitatem ex natalium defectu provenientem in ordine ad suscipiendos sacros ordines, ita ut etiam spurii in religione aliqua professi ad sacros ordines, absque alia dispensatione promoveri possint. Non possunt tamen absque Sedis Apostolicæ dispensatione promoveri ad prælaturas, vel dignitates ecclesiasticas : *Communis*, textu expresso in cap. *Ut filiis* 1, De filiis presbyterorum, ibi : « Ut filii presbyterorum, et cæteri in fornicatione nati ad sacros ordines non promoveantur, nisi aut monachi fiant, vel in congregatione canonica regulari viventes; prælationem vero nullatenus habeant. » (102. Aliæ autem irregularitates non auferuntur per professionem religiosam, ut cum communiori et probabiliori docent Rodriguez, tom. 1, quæst. 13, art. 3; Layman, *loc. cit.*; Sanchez, lib. v *Mor.*, cap. 5, n. 9; Pelizzar., *loc. cit.*, n. 33; Reiffenst., *l. c.*, num. 189; Rebuffus, Navarrus, Henriquez, Suarez et alii; textus enim in cit. cap. *Ut filii presbyterorum*, loquitur de illa sola et nulla alia, et quidem ad solum effectum suscipiendi sacros ordines. Si enim voluisset extendere etiam ad alias irregularitates, expressisset : quod enim voluit, expressit, arg. cap. *Inter corporalia* 2, De translatione episcop., § *Sed neque istud*, c. *Quia circa* 22, De privileg., et cap. *Ad audientiam* 12, De decimis. Unde cum jura ad alias non extendant, neque nos cum jurium correctione extendere debemus; arg. c. *Quæ a jure* 28, De regul. juris in 6, ibi : « Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. »

(103. Quarto, professio religiosa dirimit non solum sponsalia, sed etiam matrimonium jam contractum, et nondum consummatum. *Communis*, textu expresso in cap. *Verum* 2, cap. *Ex publico* 7, et capit. *Ex parte* 14, De conversione conjuratorum.

(104. « Estque definitum a concilio Tridentino, sess. XXIV, *De matrimonio*, canon. 6, ibi : « Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit. » Et in hoc votum solemne professionis differt a voto solemni ordinis sacri; cum hoc dirimat solum matrimonium contrahendum, seu sponsalia, et nullatenus matrimonium jam contractum, licet nondum consummatum : *Communis*, ob claram dispositionem Joann. XXII, in Extravagant. « Antiquæ concertationi, Unic. de voto et voti redemptione; ibi : « Antiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus edicto, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis quantum ad impediendum matrim. contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum; ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum; cum nec jure divino, nec per sacros canones reperiatur hoc statutum, invalidum est censendum. »

(105. Quinto, professio religiosa tollit maculam quoad actus temporales, ita ut, qui ante professionem ratione perjurii, furti, et hujusmodi ineptus erat ad ferendum testimonium in judicio, per professionem rehabilitetur, et aptus reddatur ad ipsos, et similes actus ut colligitur ex *Novell.* 5, ubi Justinianus imperator sic expresse dicit : « Conversationis monachalis vita sic est honesta.... ut omnem humanam maculam detergat. » Idque docet Glossa communiter recepta in cap. *Cum deputati* 16, De judiciis, verb. *Nationis*, in fine; abbas, *ibidem*, in fine; Sanchez, *loc. cit.*, n. 27; Layman, *loc. cit.*, n. 4; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 192, et alii passim.

(106. Sexto, professio religiosa liberat professum a patria potestate. Glossa communiter recepta in l. *Si ex causa* 9, § 4 *De Minoribus*; Pirrhing, l. III *Decretal.*, tit. 31, n. 141; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 191; Sanchez, lib. v *Moral.*, c. 5, n. 20; Layman, lib. IV, tract. 5, cap. 10, n. 5, et alii passim. Professus enim a die professionis transit omnino in potestatem superiorum regularium et consequenter a patria potestate eximitur; non tamen in iis, quæ in damnum religiosi cedere possunt, quia, ut habetur in c. *Quod ob gratiam* 16, De regul. juris in 6, ibi : « Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum; » unde professus retinet jura suitatis, et successionis, et si post professionem filio bona obveniant, ad peculium quasi castrense reducuntur. Authentic. *Presbyteros*, cod. *De episcop. et cleric.*

(107. Septimo, professio religiosa tollit filii ingratitudinem erga parentes, ita ut, si proles post datam exhæredationis causam monasterium ingrediatur, et in ipso profiteatur, ipso jure exhæredatio cesset quamvis reconciliatio subsecuta non sit, prout docent Covarruvias, *De testament.*, cap. 16, n. 28; Abbas, volum. 2, consil. 7; Felinus, in cap. *Rodulphus*, De rescriptis; Glossa, in l. *Deo nobis*, cod. *De episc. et cler.*, arg. cap. *Non liceat* 10, caus. 19, qu. 3, ibi: « Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint; » Novel. 123, cap. 41, ibi : « Nullam vero licentiam damus, aut parentibus filios aut filiis parentes sæcularem vitam sectantes et relinquentes, velut ingratos a sua excludere hæreditate, monasterium aut monasticam vitam subsecutos. »

(108. Regulares non tenentur ratificare suam professionem coram episcopo ante susceptionem sacrorum ordinum; non obstante, quod id fuerit demandatum in pluribus conciliis provincialibus et synodis diœcesanis; cum enim in concil. Rom. sub recolendæ memoriæ Benedicto XIII, anno 1725, celebrato, fuerit quæsitum aliquod medium ad retrahendos regulares ab impugnatione propriarum professionum, circa quas in forensibus judiciis sæpissime succumbunt; re mature perpensa a particulari congregatione, non fuit approbatum temperamentum istud, ut obligarentur religiosi ante susceptionem sacrorum ordinum ad ratificandas eorum professiones, mediante formula impressa in Appendice ad synodum Fulginatens. Episcopi Baptistelli fol. 153 vel alia simili forma, ut refertur in folio congregationis concil. in Policastren., 24 Augusti 1726, his verbis : « Qua potissimum de causa in ultima synodo Romana non fuit determinatum, quod regulares ante receptionem sacrorum ordinum professionem ratificarent; licet in plerisque synodis, et signanter Mediolanensibus sub S. Carolo Borrhomæo, id fuerit statutum; et in contradictorio partium admissum fuerit a congregatione particulari super examine ultimæ synodi Fulginatensis. Sic apud Ursayam, tom. VI, part. II, disceptat. 32, n. 114, qui tom. I, part. I, discept. 1, a n. 55 ad 58, et discept. 4, n. 42, plura refert decreta.

(109. Et hoc omni fundamento rationis et juris; quia cum talis ratificatio professionis esset præcise facta, ut imperata ad suscipiendos sacros ordines, non esset voluntaria, sed necessaria, et strangulatoria, adeoque nullam haberet vim validandi invalidam professionem, ut in fortioribus terminis constitutionum diversarum religionum a Summis Pontificibus approbatarum et præcipientium annualem ratificationem seu renovationem professionis, pluries resolvit sac. cong. Concil., et signanter, *in Lingonien*, 12 Aprilis et 30 Decemb. 1698, ubi adducta fuit eadem ratio his verbis : « Perchè essendo detta ratifica necessaria, e di Regola, non può dirsi approvazione volontaria, » prout ad valorem professionis requiritur. Et sic etiam *in Cephaluden.*, 4 Feb. 1669; *in Mantuana*, 9 Julii 1701; *in Milevit.*, 8 Augusti 1701, et *in Viennen.*, 26 Jan. 1721, et 8 Feb. ac 12 Septemb. 1721, apud *Thesaurum Resolution. sac. cong. Concilii*, tom. II. Unde in supradicto concilio Romano, tit. 21, *De regularibus*, cap. 1, fuit solum statutum, quod regulares ad subdiaconatum promovendi, authenticum episcopis testimonium de solemni emissa professione, et exercitiis spiritualibus factis exhibeant, ibi : « Antiqua eum sit ecclesiæ consuetudine inductum, et Apostolicis constitutionibus probatum, ut regulares tantummodo, quibus gloriosum est mendicare, non alio, quam paupertatis, seu professæ ab eis approbatæ religionis titulo, sacris possint ordinibus initiari, attendant episcopi, ne regularium quempiam ad subdiaconatus ordinem promoveant, si initiandus ipse, ut exploratius de requisito valeat ordinationis titulo constare, expressam de solemni per eum emissa regulari professione, proprii non secum attulerit fidem superioris, deque præviis exercitiis spiritualibus peractis attestationem non exhibuerit, una postmodum cum dimissoriis litteris servandam in archivio episcopali. »

(110. Additur attendenda sequens resolutio.

« Decretum editum in Sicula restitutionis integrum, et nullitatis professionum. »

Cum plures religiosi regularium ordinum regni, et provinciæ Siciliæ a religione egressi vigore sententiarum super nullitate eorum professionis minus legitime obtentarum, sacræ huic congregationi Concilii preces direxerint pro facultate missam celebrandi, quippe qui suspensionis pœna obstricti remanserunt ex defectu congrui patrimonii, tria hac occasione in quibusdam Siciliæ diœcesibus ex ipsis etiam ejusdem regni ordinariorum relationibus contra sacri concilii Tridentini præscriptum nulliter et vitiose peragi detectum fuit. Primum est, quod ordinarii locorum de asserta professionis nullitate post elapsum quinquennium, præcipue si recurrentes ad reclamandum intra idem quinquennium legitimo impedimento detenti non fuerint, non indulta ab Apostolica Sede restitutione in integrum, quorumdam doctorum opinionibus, alioquin reprobatis, innixi, præsumunt agnoscere, sententiam de illa ferentes, et inter eos, præsertim episcopus Cataniensis, asserto quodam privilegio, sive immemorabili illius curiæ consuetudine suffultus, prætendit, sententiam nullitatis professionis dicere posse tum intra, tum post elapsum quinquennium ab ejus emissione, et sive regulares ab illa reclamantes vota emiserint in ejus diœcesi, sive in aliena, dummodo in aliquo ejusdem diœcesis loco et conventu, dum reclamant, ex obedientia fuerint constituti. Secundum, quod ab eisdem ordinariis, tam exacto jam quin-

quennio, quam illo adhuc decurrente, eduntur sententiæ invalidam declarantes professionem, superioribus conventuum, in quibus professio emissa fuit, non auditis. Et tertium denique, quod ipsi etiam superiores regulares super asserta nullitate professionis, nec habito, nec requisito ordinarii loci judicio, aliquando sententiam pronuntiant. Quæ quidem omnia cum aperte repugnent non solum notissimæ Tridentinorum Patrum dispositioni sub cap. 19, sess. xxv, *De regular.*, verum etiam iteratis sacræ hujus congregationis resolutionibus, idcirco ne deinceps tot consultissima decreta amplius violentur, eminentiis VV. deliberandum proponitur.

An. et quomodo sit providendum in casu, etc.

Die 24 Septembris 1740, sacra congregatio eminentissimorum S.R. E. cardinalium concilii Trident. interpretum censuit: «Providendum juxta modum a domino secretario explicandum, facto verbo cum sanctissimo.»

(111. Modus autem est, quod scribatur episcopo Cataniensi aliisque præsulibus provinciæ Siculæ, nullum episcopum sive ordinarium, inaudito superiore regulari conventus, in quo fuit emissa professio, neque ullum superiorum regularem independenter ab episcopo vel ordinario posse, sub pœna privationis officii, et vocis activæ et passivæ ipso facto incurrenda, causas nullitatis professionis cognoscere, sed eas conjunctim ab iisdem episcopo vel ordinario loci ac superiore regulari esse decidendas, sive professionis invaliditas a religiosis, sive ab ipsa religione ex quocunque capite proponatur. Restitutionem vero in integrum adversus lapsum quinquennii, quod a die professionis decurrit, etiamsi perduraverit causa metus, aut aliquod aliud impedimentum fuerit ad reclamandum interjectum, a S. Sede omnino esse impetrandam juxta decreta alias edita, non obstante quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, et quolibet asserto privilegio. Religiosos autem de quibus agitur, et quorum professio contra formam sacri concilii declarata fuit invalida, teneri intra terminum unius anni resumere habitum, et ad claustra redire, tam pro obtinenda a S. Sede restitutione in integrum, quatenus illa indigeant, quam pro instituendo judicio servatis servandis super nullitate suæ professionis, quatenus hanc velint deducere, eoque termino elapso, si non paruerint, habendos esse tanquam apostatas; et tandem quoad licentias ab ipsis petitas celebrandi, firma pro nunc manente eorum suspensione, seorsim deinceps providebitur, juxta singulorum preces et circumstantias. Hanc vero resolutionem significandam esse procuratoribus generalibus ordinum, qui superiores locales de illa moneant, et sacram congregationem de exsecutione certiorem reddant: factaque de præmissis per infrascriptum secretarium relatione sanctissimo Sanctitas Sua prædictam sacræ congregationis sententiam in omnibus approbavit die 28 Septembris 1740. Sic expresse habetur ad calcem tomi IX *Thesauri resolutionum sacræ congregationis Concilii*, quæ exaratæ fuere ab undequaque dignissimo eminentissimo et reverendissimo cardinali Cavalchino, tunc ejusdem S. cong. secretario, qui eruditissime suo more in dicta *Sicula* pag. 35 ad 45, ibidem impressa, plurima ad rem egregia documenta et decreta adducit merito ibi videnda.

(112. Alia ad rem. *Vide* verb., Habitus, Metus, Moniales, art. 1, Novitius.

(113. Professio in ordine regulari strictiore emissa ab eo, qui antea in laxiori professus fuerat, pendente judiciali oppositione priorum superiorum, valida aut invalida censenda erit, prout sententia pro una aut altera parte emanaverit. Benedictus XIV, tom. II, constitution. 25, incip. *Ex quo*.

(114. Pro impugnanda validitate professionis regularis attendenda est ejusdem Pontificis novissima constitutio 47, incip. *Si datam*, in qua varia statuit. (115. Primo, quod reclamatio adversus professionem factam per vim et metum, aut ante debitam ætatem, fiat intra quinquennium tantum a die professionis coram superiore suo et ordinario juxta decretum concilii Tridentini, et hoc sive agatur de professione regularium, sive monialium: quod æque procedit in casu actionis intentatæ ex parte religionis. (116. Secundo, quod actio serio intentata intra quinquennium, licet deserta, adhuc post elapsum dictum quinquennium, judicanda sit ab ordinario et superiore regulari; et superior regularis sit superior localis illius monasterii, in quo reclamans professionem emisit, et quidem actualis, quo tempore causa super nullitate professionis in judicium deducitur, et quoad moniales superior sit ille, cui concreditum est monasterii regimen, non autem confessarius; et pro monialibus ordinario subjectis, solus ipse intra quinquennium de professione reclamantium judicet. (117. Tertio, quod si superior regularis tale judicium assumere nolit aut non possit, vices suas delegare valeat alteri, vel regulari, vel etiam ecclesiastico sæculari juris canonici perito, qui una cum ordinario judicis partes exerceat, nec possit jus suum dedere ordinario loci, ut solus procedat. Et quod disceptantibus inter se judicibus, causa censeatur ad Sedem Apostolicam devoluta. (118. Quarto, quod ad eamdem Sedem Apostolicam, seu sacram congregationem Concilii privative spectet causa professionis emissæ extra conventus pro novitiatu assignatos. (119. Quinto, quod nullus regularis adversus suam professionem reclamare possit, nisi intra religionis suæ claustra existat, et habitu regulari reassumpto, si ipsum antea deposuerit. (120. Sexto, quod sub pœna nullitatis judicium inniti debeat rigorosis probationibus ac processibus judicialibus, et testes examinandi sint, et super articulis a

reclamante exhibitis, et juxta interrogatoria danda ab altera parte, nec non citentur defensores monasterii, in quo fuit professio emissa, et omnes interesse habentes.

(121. Septimo, quod in singulis diœcesibus deputetur ab ordinario aliquis probitate et doctrina commendatus, sive regularis, sive ecclesiasticus sæcularis, juxta disposita pro defensore matrimonii, cui *Defensoris professionum* munus imponat, ac ei pro honorario, aut mercede, et pro expensis ad id necessariis assignet, quod judex prudenter arbitratus fuerit exsolvendum ex bonis a professo renuntiatis in religionis ingressu, si quæ habuerit, aut in defectu, id suppleat ipsa religio, si sit bona temporalia possidens. Si autem non adsint bona renuntiata, nec ipsa religio bona possideat, tunc defensori professionis satisfiat ex pecuniis mulctarum illius tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, prout statuit de matrimonii defensore in constit. incip. *Dei miseratione*. (122. Octavo, quod lata sententia a superiore regulari et ab ordinario loci, si ipsa pro validitate professionis fuerit, nec professus ad judicium secundæ instantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem causa retractanda fuerit in omnibus hisce judiciis mandat, defensorem professionis ex officio deputatum semper adesse, et a prima sententia pro nullitate lata semper appellare debere, prout statuit de defensore matrimonii. (123. Nono, quod sicuti constituit legitimas pœnas adversus eos, qui post unicam sententiam pro prioris matrimonii nullitate, sive pendente appellatione, sive ea per incuriam aut fraudem defensoris non interposita, ausi fuissent novas nuptias contrahere, atque decrevit nemini licere ad altera vota transire, nisi duæ saltem sententiæ conformes pro nullitate prioris matrimonii emanaverint; ita si quis professus post unicam sententiam pro nullitate suæ professionis pronuntiata, sive pendente, sive omissa culpabiliter appellatione a religione exire, ac habitum regularem abjicere præsumpserit, statuit eum subjacere omnibus pœnis atque censuris a sacris canonibus, et a constitutionibus Apostolicis latis atque sancitis, decernendo nunquam posse professum a religione discedere, nisi duas saltem sententias conformes pro nullitate suæ professionis obtinuerit.

(124. Decimo, quod, sicuti supra dictum est, judices primæ instantiæ super validitate professionum intra quinquennium judicialiter impugnatarum esse debeant superior regularis, simulque ordinarius loci: si vero eædem causæ in secunda, aut ulteriori instantia sint discutiendæ, devolvantur ad quos de jure ab ordinariorum sententiis appellatur, ita tamen, ut hi quoque judices procedere et judicare debeant una cum superiore regulari, non quidem illius monasterii, in quo reclamans professus est, sed alterius monasterii ejusdem ordinis in eorum civitate aut diœcesi existentis, vel eo non existente, cum superiore viciniotis monasterii ejusdem pariter ordinis seu cum alia persona ecclesiastica, cui juxta præmissa superior ille, ad quem pertinet, suas vices ad hunc effectum delegaverit. Si autem hujusmodi causæ in secunda aut ulteriori instantia ad Sedem Apostolicam devolvantur, et a prædicta congregatione Concilii, sive ab altera Episcoporum et Regularium, aut denique ab auditoribus Rotæ, ut respective assolet, discutiendæ fuerint, nullus sit locus ad judicandum superiori regulari, qui neque tunc ad ferendam sententiam admittitur, cum, ut supra dictum est, agitur, etiam intra quinquennium de professione emissa in monasterio pro novitiatu minime designato. (125. Undecimo, quod præmissa locum habeant etiam in curia eminentissimi cardinalis vicarii pro tempore in urbe ejusque districtu.

(126. Duodecimo, quod elapso quinquennio, remedium restitutionis in integrum ad Sedem Apostolicam privative pertineat, sive ex parte professi, sive ex parte religionis hujusmodi instantia proponatur; si autem quandoque a Sede Apostolica ejus concessio inferioribus judicibus delegetur, ii non nisi prævio processu et maturo examine cum assistentia defensoris professionis in utroque ad id procedere debeant, nec una eorum resolutio favorabilis pro restitutione in integrum sufficiat, nisi ea per secundam conformem, iterato causæ examine, auditoque semper defensore professionis, confirmata fuerit, et reclamans remanere debeat in religione, donec prævis duabus conformibus resolutionibus pro restitutione in integrum sententia super nullitate professionis ab ipsis, ut supra delegatis superiore regulari, et ordinario loci legitime lata fuerit. Reprobando interim praxim illorum superiorum, qui reclamantibus adversus professionem sive intra quinquennium, sive post ejus decursum, contradictores se non exhibeant, aut etiam aperte suffragentur. (127. Tertiodecimo, quod episcopi justis gravibusque pœnis procedant contra inferentes vim, et metum, et ad id consilium, auxilium vel favorem dantes; et quod judices ad exactam justitiæ lancem omnia ad id facientia expendant, ac numerum, et qualitatem testium, aliasque omnes circumstantias sedulo animadvertant, eis districte præcipiendo, ut in cunctis ad eorum officia pertinentibus, a justitiæ tramite, et a præscriptis sibi legibus ne minimum quidem discedant; ac meminerint omnium, quæcunque gesserint, severissimam sibi rationem tum apud divinum judicem, tum apud homines fore reddendam.

ADDITIONES CASINENSES.

Operæ pretium facturos esse ducimus, si memoratam hic supra Benedicti XIV, constitut. incip. *Si datam*, super nullitate professionis regularium, hic ad litteram afferamus; estque porro hujusmodi:

De ordine servando in causis super nullitate professionis regularis.

« BENEDICTUS episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

« Si datam hominibus fidem frangere, conventionesque eas, quæ ab humanis legibus robur accipiunt, abrumpere ac violare non licet; multo magis necesse est obligatum Deo mentis propositum immutabiliter servari, Nosque præsertim, utpote sacrarum legum custodes a Deo constitutos, oportet earum pactionum, quæ divino et ecclesiastico jure indissolubiles sunt, perpetuam firmitatem et observantiam asserere. Eam ob rem jam usque ab anno Incarnationis Dominicæ 1741, Pontificatus nostri II, Apostolicas litteras dedimus, incipientes, *Dei miseratione*, in Bullario nostro deinde editas tom. I, n. 33, quibus certum præscripsimus ordinem in tribunalibus ecclesiasticis servandum, cum in ipsis discuti et definiri deberent causæ, in quibus de nullitate alicujus matrimonii contracti ageretur; non eo quidem consilio, ut si quod forte matrimonium cum impedimento aliquo dirimente initum fuisset, de illius nullitate judicium postulari aut fieri prohiberemus; sed ut in hoc gravissimo judicii genere, in quo de sacro connubiorum fœdere agitur, pleniori veritatis elucidationi consuleremus; utque judices, non sine certissima cognitione omnium, quæ ad rem maxime conducunt, hujusmodi vinculum ex tot rationibus insolubile, sententiis suis, tanquam irritum ab initio, dissolverent. Cujus quidem constitutionis utilitas, Deo favente, ad hunc diem aperte comprobatur; cum ex eo tempore neque tot causæ super prætensa matrimoniorum nullitate in tribunalibus pendeant; nec tam frequenter, ut antea, Nobis exhibeantur preces pro obtinendis dispensationibus super matrimonio rato, et nondum consummato; dum scilicet ante omnium oculos propositæ sunt difficultates paulo quidem majores, sed omnino justæ, quæ et novo ordine a Nobis statuto, cuilibet superandæ se offerent, antequam optatum finem assequatur.

« Quemadmodum itaque pro matrimoniis carnalibus a Nobis provisum fuit, ita nunc de spiritualibus animarum nexibus, de religiosis videlicet utriusque sexus regularium professionibus, pari ratione statuere decrevimus: nimirum certam normam, ac methodum tradere, quam observare debeant judices ecclesiastici, quoties judicia super nullitate professionum in aliquo ordine regulari a Sede Apostolica approbato factarum, coram ipsis agitari contingat; neque id quidem ad hunc finem, ut aditus intercludatur iis qui justis de causis hujusmodi actiones intentare velint, ac postulent, professionem a se factam ex capite nullitatis, irritam declarari; sed ut ipsi judices rerum veritatem in specie dignoscere, suasque sententias indubiis fundamentis innixas proferre valeant; ac ne unquam ex ignorantia factorum, aliquem decernant solutum vinculo, dum is forte, valida solemnium votorum professione emissa, religioso ordini, cui nomen dedit, reipsa maneat astrictus. Qua ex methodo a Nobis tradendi hunc fructum similiter obventurum speramus, ut et rariores in posterum in tribunalibus futuræ sint causæ super prætensa professionum nullitate; et qui deinceps hujusmodi nullitatis declarationem in foro externo obtinuerint, et consequenter a religione discesserint, non amplius anxia, aut male tuta conscientia vivant, ac propterea ad Nos, aut ad officium pœnitentiariæ Nostræ Apostolicæ, ut non semel evenisse novimus, confugere cogantur, occultato (ut moris est) in precibus nomine, fatentes sententiam super professionis nullitate pravis artibus extortam a se fuisse, decepto judice, vel per mendacia in facti expositione adhibita, vel per corruptos testes; ideoque efflagitantes, ut ex gratia et dispensatione Apostolica, facultas manendi in sæculo ipsis indulgeatur.

« Ut autem ordinate procedamus, distinguendum initio est inter regulares illos, qui intra quinquennium a die factæ professionis, de illius nullitate actionem promovent: et eos qui post elapsum quinquennium reclamant. Quod ad priores attinet, celebre est de illis decretum sacræ Tridentinæ synodi, sess. XXV *De regular.*, cap. 19, in hæc verba: « Quicunque regularis « prætendat, se per vim et metum ingres- « sum esse religionem, aut etiam dicat, « ante ætatem debitam professum fuisse, « vel quid simile, velitque habitum dimit- « tere quacunque de causa, aut etiam cum « habitu discedere sine licentia superio- « rum, non audiatur, nisi intra quinquen- « nium tantum a die professionis, et tunc « non aliter nisi causas, quas prætenderit, « deduxerit coram superiore suo et ordi- « nario. » In quo sane decreto, licet in littera, virorum regularium duntaxat mentio fiat, nihilominus etiam feminæ religionem professæ comprehendentur; cum ex regulis juris, masculinum genus etiam femininum includat, ubi una eademque causa pro feminis æque ac pro masculis militat. Quamvis autem decreti verba satis clara sint, variæ tamen quæstiones circa eorum sensum ac vim excitatæ fuerunt.

« Cum etenim ibi sermo duntaxat sit de regulari professo, qui suam professionem nullam fuisse contendat : « Quicunque regularis prætendat, se per vim et metum ingressum fuisse religionem, » etc., nihil vero expresse statuatur de ipsa religione, cujus aliquando interest alicujus alumni sui professionem irritam declarari; ut si quis exempli causa, comperiatur occultum aliquod impedimentum non revelasse, de quo interrogatus fuerat, adjecta declaratione, quod, eo forsan existente et non patefacto, ipsius admissio a religione minime rata habenda foret; hinc dubitatum fuit, an in hujusmodi casu solus superior regularis sine ordinario procedere posset, an vero

etiam in hac facti specie discutienda esset causa coram regulari superiore simul et ordinario loci. Super quo congregatio sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium ad ipsius concilii Tridentini interpretationem ab Apostolica Sede deputatorum constanter decrevit causas hujusmodi super nullitate professionis, tam a regulari professo quam a religione intra quinquennium in judicium deductas, et a superiore regulari, et ab ordinario loci simul cognoscendas esse.

« Cum item quinquennium, intra quod admittitur reclamatio adversus professionem, sancta synodus computandum voluerit a die professionis; cumque potior atque communior causa, quæ pro nullitate professionis adduci solet, in metu consistat; metus autem per totum quinquennium, atque etiam ulterius, aliquando perseveret quæsitum fuit, an, ubi de metu agitur, initium quinquennii desumendum sit ab ipso die professionis emissæ, an vero a die, quo professus liberam reclamandi facultatem habere cœpit. Eadem vero congregatio declaravit, in utroque pariter casu, concessum quinquennii tempus a die emissæ professionis esse computandum.

« Ad idem pariter quinquennium pertinet alia agitata quæstio, an scilicet prædicti ordinarius et superior regularis cognoscere possint causas nullitatis professionis etiam post ipsum quinquennium, ubi nempe professus intra illius decursum reclamavit, sed judicium prosequi deinde neglexerit aut nequiverit. Decretum est autem ab eadem congregatione, coram præfatis judicibus a concilio memoratis agendam esse causam, etiam post elapsum quinquennium, dummodo satis constet eam intra præscriptum tempus a reclamante serio intentatam fuisse.

« De ipsis autem judicibus pro hujusmodi causarum cognitione a sancta synodo designatis, per ea verba, *coram superiore suo et ordinario*, complures similiter motæ sunt quæstiones, quæ majori eorumdem verborum elucidationi causam dederunt. Et primo quæsitum fuit, quisnam censendus esset superior regularis in casu, et ad affectum, de quo agitur; utrum scilicet provinciæ rector, an generalis ordinis moderator; congregatio autem ejusdem concilii interpres definivit, esse superiorem localem, nimirum abbatem vel guardianum, sive priorem, aut alio quocunque nomine nuncupatum præpositum seu rectorem illius monasterii aut cœnobii, in quo reclamans professionem emisit; eum nempe, qui hujusmodi monasterii aut cœnobii regimen exercet, quo tempore causa super nullitate professionis in judicium deducitur. Quæsitum item fuit quisnam monialium proprius superior dicendus sit ad affectum judicandi una cum ordinario de earum professionis nullitate. Responsum fuit quod, si agatur de monialibus ordinario loci immediate subjectis, tunc, cum nullus sit earum superior regularis, solus ordinarius judicat de professione reclamantium intra quinquennium: si vero moniales regularium regimini subsint, tunc hujusmodi causæ judicandæ sunt ab ordinario loci simul, et a superiore regulari; ab eo nimirum, cui concreditum est universum monasterii regimen, non autem a confessario regulari monialium. Dubitatum est etiam, utrum superior regularis jus suum cedere possit ordinario loci, eique permittere, ut in hujusmodi causis solus procedat et judicet; id autem prædicta congregatio fieri posse negavit; permisit tamen superiori regulari, ut si judicium assumere nolit, aut non possit, alium subrogare valeat vel regularem, vel etiam ecclesiasticum sæcularem juris canonici peritum, qui una cum ordinario judicis partes exerceat. Denique quæsitum fuit, si forte ordinarii et superioris regularis judicia inter se discrepantia exstiterint, quodnam ex ipsis prævalere debeat: at in hoc casu responsum fuit causam ipsam ad Apostolicæ Sedis judicium devolutam censeri.

« Cum vero inter capita nullitatis professionem regularem irritantia, unum etiam numeretur, si nempe aliquis professionem emiserit in cœnobio ad novitiorum institutionem minine destinato, in iis tamen locis, in quibus rec. mem. prædecessor noster Clemens Papa VIII, decreta de regularibus a se edita vim habere mandavit; si quis ex hoc capite professionem a se factam intra quinquennium impugnare voluerit, aut etiam, si religio intra idem quinquennium postulaverit alicujus professionem ex hujusmodi capite irritam declarari; decretum exstat a fel. record. Urbano Papa VIII, altero prædecessore Nostro, justis gravibusque de causis, ac de consilio præfatæ congregationis concilii Tridentini interpretis editum die 5 Januarii anni 1636 incipien. *Ad occurrendum*, quo statutum fuit, hujusmodi causas ad eamdem congregationem privative pertinere. Hæc sunt potiora in hoc genere decreta ex regestis prælaudatæ congregationis excerpta, quæ licet alias a prædecessoribus Nostris Romanis Pontificibus Apostolica auctoritate non semel approbata fuerint et confirmata; Nos tamen eadem, præsentium litterarum tenore atque auctoritate simili, novo approbationis et confirmationis Nostræ robore communimus, atque ab omnibus, ad quos spectat, seu respective spectabit, in posterum pro regula haberi, ac plenariæ exsecutioni demandari præcipimus.

« Quibus ita constitutis, firmataque pertinentia causarum, quæ intra quinquennium a die professionis emissæ adversus illius validitatem introducuntur; consequens est, ut et ea indicemus, quæ de ordine ac methodo in hujusmodi judiciis servanda, a majoribus sapienter constituta sunt; tum ea proferamus, quæ Nos ipsi opportuno addenda censuimus, quæque pari auctoritate ac præsentium litterarum vigore, perpetuis futuris temporibus servari volumus et mandamus. Jam de ipsa hujusmodi causarum introductione notum est decretum ejusdem

concilii Tridentini *cit.*, sess. xxv, cap. 19 *De regular.*, « ut si quis antea habitum « sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam « quamcunque causam admittatur, sed ad « monasterium redire cogatur, et tanquam « apostata puniatur; interim vero nullo pri- « vilegio suæ religionis juvetur. » Ex quo sequitur, regularem postulantem judicium fieri de suæ professionis nullitate, ab ipso judicii limine repelli, nisi constet eum in religionis suæ claustris morari, et habitum regularem resumpsisse, si ipsum antea deposuerit.

« De probationibus vero, licet non ignoremus, apud superiores regulares, ordinariosque locorum usu receptum fuisse, in re tanti momenti, judicia sua fundare extrajudicialibus attestationibus, quantumvis juramento firmatis, quæ *ad perpetuam* dicuntur, hoc tamen de cætero usurpari prohibemus; volentes atque districte mandantes, ut ad astruendas probationes in hujusmodi causis necessarias verus et judicialis processus omnino conficiatur; in quo et articuli exhibeantur ex parte illius, qui adversus professionem agit; et interrogatoria dentur ab ea parte, quæ stat pro ipsius professionis validitate; et testes tam super et articulis quam juxta hujusmodi interrogatoria examinentur; utque, hac forma non servata, processus ipse, et sententia dependenter ab eo prolata insanabili nullitatis vitio corruere censeatur; salva etiam dispositione juris communis, quoad alia nullitatis capita, si quæ forte in ipsa processus compilatione intervenerint.

« Sub eadem pœna nullitatis decernimus atque statuimus, ut in hoc judicio citari et audiri debeant tum defensores monasterii seu cœnobii, in quo professus vota religiosa suscepit, tum ipsius professi consanguinei, sive propinqui, sive alii, quibus bona sua donavit aut cessit; uno verbo omnes, quorum interest illius professionem sustineri; in primis autem ii citentur (si superstites fuerint), qui indicati erunt tanquam auctores, aut complices metus eidem incussi, ut votis invitus se obstringeret. Quemadmodum vero in citata constitutione Nostra, quæ incipit *Dei miseratione*, decrevimus, ut in singulis diœcesibus ab ordinario deputari deberet aliquis probitate ac doctrina commendatus, cujus officium esset in causis matrimonialibus in judicio stare pro validitate matrimonii, ita nunc omnibus et singulis locorum ordinariis committimus et mandamus, ut personam aliquam similibus qualitatibus præditam in suis respective diœcesibus eligant, cui *Defensori professionum* munus imponant; utque huic omnia demandata, injuncta et respective applicata esse censeantur, quæcunque Nos in præcitatis litteris de matrimonii defensore statuimus; Nos enim eadem omnia, præsentium tenore, ad hujusmodi professionum defensores expresse extendimus, et respective applicamus, et quoad istos pari modo locum habere decernimus. Id solum peculiariter modo pro defensore professionis in præsentibus statuentes, ut scilicet quidquid pro ipsius honorario aut mercede, sive pro expensis in defensione causæ occurrentibus eidem præstandum esse judex prudenter arbitratus fuerit, id omne ab illis exsolvi debeat, quibus a professo renuntiata fuerunt bona in religionis ingressu dimissa; si vero hi non existant, aut si professus nihil renuntiandum habuerit, ipsa religio, quatenus ex illis sit, quæ temporalia bona possident, ad hujusmodi solutiones teneatur: si autem nec adsint bona renuntiata, nec ordo regularis, de quo agitur, quidquam possideat tunc defensori professionis satisfiat ex pecuniis mulctarum illius tribunalis, in quo causa agitata fuerit, sive alterius, prout in aliis prædictis litteris Nostris de matrimonii defensore statuimus.

« Lata demum sententia a superiore regulari et ab ordinario loci, si ea pro validitate professionis pronuntiata fuerit, neque professus appellationem interponat, causam finitam esse non dubitatur. Si vero professus ad judicem secundæ instantiæ appellaverit, vel etiam ulterius eadem causa retractanda fuerit, in omnibus hisce judiciis volumus similiter defensorem professionis ex officio deputatum intervenire, eodem prorsus modo, quo in citata constitutione decrevimus, defensorem matrimonii, in secunda et ulteriori instantia, judicio semper adesse. Ac sicuti præterea statuimus, hujusmodi defensoris partes esse, a sententia judicis primæ instantiæ pro matrimonii nullitate lata ad ulterioris instantiæ judicem provocare, et formam prosequendi judicium in ulterioribus hujusmodi instantiis præscripsimus; ita porro volumus, ut defensor professionis a sententia in prima instantia pro nullitate professionis edita, appellare omnino debeat, atque in secunda seu ulteriori hujusmodi causarum revisione, eadem omnia volumus observari, quæ pro causis matrimonialibus in eadem constitutione mandavimus.

« Quemadmodum denique legitimas pœnas ibidem constituimus adversus eos qui post unicam obtentam sententiam pro matrimonii nullitate sive pendente appellatione, sive ea per incuriam, aut fraudem defensoris non interposita, ausi fuissent novas nuptias contrahere; atque decrevimus, nemini licere ad altera vota transire, nisi duæ saltem sententiæ conformes pro nullitate prioris matrimonii emanaverint; ita, si quis in ordine regulari professus, post unicam sententiam favore nullitatis professionis pronuntiatam, sive pendente, sive omissa culpabiliter appellatione, e claustris exire, a religione discedere, quodque magis est, habitum regularem abjicere præsumpserit; volumus atque statuimus, omnibus eum pœnis atque censuris a sacris canonibus et a constitutionibus Apostolicis contra apostatas latis atque sancitis subjacere, et obnoxium esse; decernentes pariter, in hujusmodi causis de professionis nullitate, liberum professo non esse a reli-

gione migrare, nisi duas saltem obtinuerit sententias conformes, quibus ab eo emissa professio nulla et irrita declarata fuerit.

« Et primæ quidem instantiæ judices super validitate professionum, quæ intra quinquennium judicialiter impugnantur, ut supra dictum est, superior regularis, simulque ordinarius loci esse debent. Si vero eædem causæ in secunda aut ulteriori instantia sint discutiendæ, statuimus, inhærentes antiquis quibusdam sæpedictæ congregationis cardinalium concilii Tridentini interpretum decretis (quæ pariter tenore præsentium approbamus et confirmamus), ut causæ hujusmodi ad eos judices devolvantur, ad quos de jure aliæ omnes causæ ecclesiasticæ, post sententiam ordinarii, in gradu appellationis respectivæ devolvuntur; ita tamen, ut hi quoque judices, sicuti ordinarius in primâ instantia una cum superiore regulari processit, sic et ipsi procedere et judicare debeant una cum superiore regulari, non quidem illius monasterii, in quo reclamans professus est, sed alterius monasterii ejusdem ordinis in eorum civitate aut diœcesi existentis, vel, eo non exstante, cum superiore vicinioris monasterii ejusdem pariter ordinis, seu cum alia persona ecclesiastica, cui, juxta præmissa, superior ille, ad quem pertinet, suas vices ad hunc affectum delegaverit. Si autem hujusmodi causæ in secunda, aut ulteriori instantia ad Sedem Apostolicam devolvantur, et a prædicta congregatione Concilii, sive ab altera super consultationibus episcoporum et regularium, aut denique ab auditorio Rotæ, ut respective assolet, discutiendæ fuerint, nullus erit locus ad judicandum superiori regulari; qui neque tum ad ferendam sententiam admittitur, cum ab eadem congregatione Concilii, juxta relatum superius Urbani prædecessoris decretum, examinanda fuerit, etiam intra quinquennium, validitas professionis ex eo capite impugnatæ, quod facta fuisse asseratur in monasterio aut cœnobio religiosis tironibus instituendis minime addicto.

« Hactenus de judiciis super nullitate professionis, quæ intra quinquennium a die ipsius professionis emissæ introducuntur : de quibus hoc etiam declarando decernimus, ut quæcunque in superioribus statuta sunt, ea omnia habere et observari debeant etiam in curia S. R. E. cardinalis Nostri et Romani Pontificis pro tempore in Urbe, ejusque districti vicarii in spiritualibus generalis, quoties hujusmodi causas intra idem quinquennium in ipsius tribunali ordinario judicandas esse contingat. Jam vero videndum est de ejusdem generis causis; quæ, post elapsum quinquennium hujusmodi, in judicium adducuntur.

« Porro cum sancta Tridentina synodus, post quinque annos ab emissa professione transactos, omnem aditum ad reclamandum professis interclusum esse sanxisset, per ea aperta verba superius relata : « Non « audiatur, nisi intra quinquennium a die « professionis ; » adeo inhærendum hujusmodi sanctionis litteræ duxerunt majores Nostri, ut sub piæ mem. prædecessore Nostro Gregorio Papa XIII decretum fuerit, ac veluti pro regula statutum, nullius causæ introductionem super nullitate professionis, elapso quinquennio, admittendam esse: etiamsi professio per vim et metum facta diceretur atque probari vellet, hujusmodi vim et metum toto quinquennii tempore permansisse. Verba decreti die 5 Mart. anni 1578 editi, quæ habentur *Decretorum congregationis Concilii*, tom. IX, in-fol. 55, hæc sunt : « Gregorius XIII, ex sententia « congregationis Concilii declaravit, eos qui « per vim et metum se religionem profes- « sos prætenderent, nisi intra quinquen- « nium reclamaverint, eo elapso, non esse « audiendos, tametsi allegarent vim et me- « tum semper durasse. »

« At vero procedentibus temporibus, non sine justis gravibusque causis, ut plane persuasum habemus, inductum fuit, ut admitterentur instantiæ pro *restitutione in integrum adversus lapsum quinquennii.*

« De quibus tamen judicium facere ad Apostolicam Sedem semper privative pertinuit, sive ex parte professi, sive ex parte religionis instantiæ hujusmodi proponerentur, ac licet ipsa reclamatio ob impedimentum per totum quinquennium perseverans dilata fuisse diceretur. Hoc enim remedium restitutionis in integrum extraordinarium in jure vocatur, cujus concedendi facultas judicibus inferioribus competere nequit, non obstante quacunque contraria consuetudine, etiam immemorabili, aut quolibet asserto privilegio ; ut patet ex compluribus in eamdem sententiam decretis ejusdem congregationis Tridentini concilii Interpretis, quæ recensita fuerunt in decreto edito die 24 Septembris, anni 1740, in causa *Sicula restitutionis in integrum*, quod a Nobismetipsis die 28 ejusdem mensis, et anni approbatum, et confirmatum fuit, quodque iterum præsentium tenore approbamus et confirmamus; reservato Nobis et successoribus Nostris Romanis Pontificibus jure concedendi ordinariis et superioribus localibus, in quibusdam peculiaribus casibus, facultatem examinandi etiam causas restitutionis in integrum, ac super ipsis pronuntiandi, antequam ad sententiam ferendam super professionis validitate aut nullitate deveniant; ut non semel ex Apostolicæ Sedis dispensatione factum fuisse non ignoramus

« Hujus autem judicii methodus diversa quondam fuit ab ea quæ in præsenti observatur. Antiquis enim temporibus, visa probabili ratione, seu fumo, ut aiunt, causarum restitutionis in integrum, ea ab Apostolica Sede concedebatur, nimirum facultas indulgebatur reclamantibus adversus professionem, ut, licet elapsum esset quinquennium, nihilominus de illius nullitate coram judicibus competentibus actionem promovere possent; pro cujus judicii in-

structione deinceps a superiore regulari et ab ordinario loci legitimus conficiebatur processus, atque sententia super validitate aut nullitate ferebatur. Quæ sane methodus, si hoc etiam tempore in usu esset, oporteret Nos eorum præcipue, quæ ad hujusmodi judicium consequentia sunt, rationem habere; ac providere, ut unius tantum sententiæ vigore professiones regulares dissolverentur. Sed alius hodierno tempore est ordo, qui in præfatis congregationibus seu tribunalibus Urbis, pro concedenda restitutione in integrum adversus lapsum quinquennii observatur; nam priusquam super eo quidquam decernatur, committitur ordinario loci et superiori regulari, ut processum conficiant; eoque demum transmisso, proponitur dubium super concessione restitutionis in integrum, idque non minus accurate ac severe examinatur, ac si dubium propositum esset super ipsa validitate, aut nullitate professionis. Si autem petita in integrum restitutio concedatur, tunc ordinario et superiori locali committitur, ut sententiam proferant super controversa professionis validitate. Sed quamvis hujusmodi commissionibus plena ipsis relinquatur facultas judicandi sive pro validitate, sive pro nullitate professionis prout ipsis justum visum fuerit; usu tamen compertum est, quod, cum iidem satis noverint, quam diligenti et gravi judicio apud Sedem Apostolicam discussæ fuerint causæ, propter quas restitutio in integrum concessa fuit; viso duntaxat hujusmodi concessionis rescripto, nec ulteriori instituto examine, ad ferendam pro nullitate professionis sententiam ut plurimum sine dubitatione procedunt.

« Accuratum hujusmodi examen causarum restitutionis in integrum ad Romanæ curiæ judices in more positum, non modo non immutare intendimus, verum etiam approbatione Nostra singulis, ad quos pertinet, magnopere commendatum, ab ipsis in posterum observari volumus ac jubemus; hoc tamen addito, ut in commissionibus quæ diriguntur superioribus regularibus et ordinariis locorum pro conficiendis processibus, iisdem, sub pœna nullitatis actuum, injungatur, ut in omnibus procedere debeant cum interventu defensoris professionis; ad quem nimirum pertinebit interrogatoria dare, juxta quæ examinari debebunt testes, aliaque ad officium sibi impositum pertinentia diligentissime præstare.

« Item volumus, ut in ipsa propositione dubii super concessione restitutionis in integrum, tam in præfatis cardinalium congregationibus concilii Tridentini interpretationi, et Episcoporum ac Regularium consultationibus præpositis, quam in auditorio Rotæ, aut in quacunque congregatione peculiariter forsitan deputata, sub simili nullitatis pœna, defensor professionis, ab eo, qui tribunalis caput est, deputatus, expensis eorum, de quibus supra, semper, et in omnibus actibus in judicio stare debeat; neque solum in prima hujusmodi dubii propositione, sed etiam in ulterioribus, quatenus reclamans in prima rejectus, ad novam audientiam admittatur. Denique, ut pro fruendo beneficio restitutionis in integrum, unica favorabilis resolutio nequaquam sufficiat, nisi ea per secundam conformem, iterato causæ examine, auditoque semper defensore professionis, confirmata fuerit; quemadmodum in altera constitutione Nostra, præsentis initio allegata, de causis super nullitate matrimonii constituimus; Nos enim præsentium tenore decernimus, ac sub pœnis adversus apostatas sancitis districte prohibemus, ne quis sub clypeo unicæ resolutionis pro concessione restitutionis in integrum obtentæ, e religiosis claustris migrare, multoque minus habitum regularem deponere audeat seu præsumat: cum ad prædictas pœnas declinandas, et altera resolutio super restitutione in integrum priori consentanea, et sententia super nullitate professionis a superiore regulari, et ab ordinario ferenda, exspectari omnino debeant; nec nisi per hujusmodi sententiam, a prædictis judicibus, præviis duabus resolutionibus pro concessione restitutionis in integrum, legitime latam, judicium absolutum censeri queat.

« Quæ omnia si ita observabuntur, ut a Nobis constituta sunt utque omnibus, ad quos pertinet, ac pertinebit in posterum, sedulo observanda et implenda a Nobis præscribuntur, et enixe inculcantur; profecto non dubitamus, quin multo rariores in posterum futuræ sint instantiæ, et contentiones eorum, qui vel intra quinquennium a die professionis emissæ, vel etiam, eo elapso, susceptum religiosæ vitæ institutum relinquere adnitantur. Ad hoc autem certius obtinendum magnopere contulerit, si a superioribus quoque regularium ordinum in novitiorum admissionibus ea observabuntur, quæ et in eorum constitutionibus et in decretis felicis recordationis Clementis Papæ VIII prædecessoris Nostri statuta sunt, quæque omnia ab ipsis plenissime observari et impleri Nos pariter ipsis præcipimus ac jubemus; tum etiam si ipsi minus facile consensum suum præbebunt, ut admittantur ad professionem tirones, sive qui ætatem quidem a concilio præscriptam compleverint, at non ad eam pertingerint, quæ a constitutionibus ordinis statuta; sive illi, qui licet annum novitiatus expleverint ad normam concilii, adhuc tamen ut ulterius in eo manere deberent, juxta præscriptum suarum peculiarium constitutionum; multoque magis ii, qui nec per integrum annum, sed per octo, aut sex menses duntaxat tirocinium posuerunt; ac demum si ipsi superiores haud se interponent, neque curabunt, ut professi ante legitimam ætatem ad ordines sacros promoveantur. Quæcunque enim sive in sacris canonibus, aut Pontificiis constitutionibus, sive in peculiaribus ordinum statutis, circa præmissa provide constituta sunt, non parum habent momenti ad religiosam vocationem in hominum cordibus stabiliendam, ad cohibendam versatilem ani-

morum aut sola, aut potissima causa est qua professi adducuntur, ut vota, quibus obstricti sunt, irrita declarari cupiant. Neque vero Apostolica Sedes ullas unquam dispensationes in præmissis concedere consuevit, nisi prævio assensu, aut etiam accedentibus precibus superiorum regularium; quibus nempe æquum et necessarium est fidem adhiberi in expositione causarum, quas urgere asserunt pro concedendis dispensationibus, quæ petuntur. Illud autem nullo modo ferri, aut probari potest, quod tamen apud plerosque invaluisse constat, ut scilicet reclamantibus adversus professionem sive intra quinquennium, sive post ejus decursum, superiores ipsi contradictores sese non exhibeant, aut etiam aperte suffragentur, ea falsa nimirum opinione, quod religiosorum virorum societate indignus censendus sit, quicunque ab ea discedere exoptat; quodque ex inutili monacho, utilis fortasse clericus sæcularis existere possit. Nunquam enim licitum est justitiam deserere aut prodere, quæ jubet omni ratione sustineri actum adeo solemnem, et natura sua irrevocabilem, in quo perficiendo, una cum professo, ipsa quoque religio intervenit.

« Ad prædictum finem præterea quam maxime proderit, si et ecclesiastici præsules, et judices, debitas officii sui partes explere non prætermittant.

« Ecclesiarum quidem præsules, si anathemate subjectos declarabunt omnes et singulos, cujuscunque qualitatis, conditionis et dignitatis fuerint, qui virgines, aut viduas, seu alias quascunque mulieres invitas, præterquam in casibus in jure expressis, coegerint ad ingrediendum monasterium, vel ad emittendam professionem; juxta sanctionem sacræ Tridentinæ synodi, sess. xxv, cap. 18, *De regular.*, ubi etiam pares censuræ statuuntur adversus eos qui in hujusmodi factis consilium, auxilium vel favorem dederint; ac omnes similiter, quotquot ausi fuerint compellere viros ad ingrediendam religionem et ad vota profitenda, justis gravibusque pœnis afficient. Judices vero, si, falso ante omnia deposito præjudicio, quo nonnulli arbitrantur latissimam viam, quoad fieri potest, aperiendam esse iis, qui inde migrare cupiunt, ubi invito animo commorantur, ad exactam justitiæ lancem expendent et numerum, et qualitatem testium, qui ad comprobandam nullitatem professionis inducuntur; et vim majorem a minori, metum gravem a levi, debilem a constantiori sexu, interclusam a permissa reclamandi facultate discernent aliasque omnes circumstantias sedulo animadvertent, quæ in hoc toto rerum genere ab auctoribus considerari solent.

« Itaque prædictis omnibus, et singulis gravissime denuntiamus, districteque præcipimus, ut in cunctis, quæ ad eorum officia pertinent, a justitiæ tramite, et a præscriptis sibi legibus ne minimum quidem discedant, ac meminerint omnium, quæcunque gesserint, severissimam sibi rationem tum apud divinum judicem, tum apud homines reddendam fore. Nos vero, si Deo placuerit valetudinem Nobis cum vita servare, non parum operæ conferre intendimus, quo planius atque facilius de causis hujus generis ab ipsis in posterum judicari valeat. Si quidem Nobis propositum est cum consilio selectorum virorum in theologica et canonica facultate præstantium, nonnullas quæstiones accurate examinare ac dirimere, quæ variis scriptorum opinionibus jactatæ, et varias species induentes, juxta diversas occurrentium casuum circumstantias, ancipites atque sollicitos detinere solent judicantium animos; ut Nobismetipsis in minoribus olim constitutis non semel evenisse meminimus, cum pro munere secretarii præfatæ congregationis cardinalium concilii Tridentini interpretum, hujusmodi causas ad regulam juris exigendas præ manibus haberemus, ejusmodi sunt, exempli causa, quæstiones : Utrum professio quamvis initio nulla fuerit, per subsequentes tamen actus convalidetur; quinam sint actus, ex quibus hujusmodi convalidatio seu ratificatio inducatur; et quid momenti habeat ad hunc effectum susceptio sacrorum ordinum *ad titulum religiosæ paupertatis.* Præterea, si quis forte ante legitimam ætatem ignorans professionem emiserit, et in ea ignorantia per plures annos in religione permanserit, seque valide professum existimans, ea omnia, quæ professorum sunt, una cum sociis præstiterit, an hic deinde intelligens, qua ætate vota emiserit, non obstantibus actibus veri professi a se gestis, adhuc præfatæ ignorantiæ præsidio, actionem habeat ad reclamandum adversus professionem a se factam; an vero talis ignorantia nihil eidem suffragetur quo minus professionem initio nullam per subsequentes actus ratam habuisse censeatur. Item, an professus, qui in professionis actu impedimentum aliquod, sive defectum occultavit, de quo interrogatus fuit, addita declaratione ad formam constitutionum, quod scilicet religio ipsum cum hujusmodi defectu aut impedimento forsan occultato admittere non intendebat; an, inquam, talis professus, qui religioni dolum struxit, ejusmodi commodum ex propria fraude desumere possit, ut validitatem suæ professionis ex eo capite impugnare valeat. Denique, an ullam vim habere debeat in foro externo ad suadendam judici nullitatem professionis, quod reclamantes professi asserere sæpe non dubitant, se in proferendis religiosis votis, mentem servasse alienam a proposito se obligandi. Hæc omnia aliaque similia in hujusmodi judiciis frequenter occurrentia, et in utramque partem hactenus disputata, tum Nostro, tum aliorum, quos, ut supra diximus, in consilium advocaturi sumus, diligenti studio, Deo adjuvante, explanare deliberavimus.

« Interim præsentes litteras, cum omnibus et singulis in ipsis decretis, atque statutis, firmas, validas et efficaces existere, ac perpetuo fore, suosque plenarios

et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus, et per omnia plenissime et inviolabiter observari volumus et decernimus. Sicque, et non aliter per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, prædictasque S. R. E. cardinalium congregationes generales et particulares, aliosque ejusdem S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, et S. Sedis nuntios, aliosque quoslibet quacunque præeminentia, auctoritate et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, ubique judicari et definiri debere; ac nullum, irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« Non obstantibus, tam causarum forsan ad hunc diem introductarum pendentia, quas quidem causas, in quibuscunque, statibus et terminis de præsenti reperiantur, juxta superius præscripta omnino tractari, judicari et definiri debere expresse decernimus; quam Nostra et cancellariæ Apostolicæ Regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Apostolicis ac in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis, generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, decretis quoque, et resolutionibus a præfatis cardinalium congregationibus, sive ab auditorio Rotæ prædicto, aut aliis quibuscunque judicibus et tribunalibus, alias forsan, et aliter factis conditis et emanatis, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, privilegiis, exemptionibus et indultiis, etiam in corpore juris clausis et litteris Apostolicis quibusvis personis, collegiis, locis, ordinibus, etiam militaribus, congregationibus, societatibus et institutis, etiam Societatis Jesu, et sancti Joannis Hierosolymitani, aliisve quibuslibet specifica et individua mentione dignis, etiam sub quibuscunque verborum tenoribus et formis, et cum quibusvis etiam clausulis et decretis, etiam derogatoriarum derogatoriis, et irritantibus in genere, vel in specie etiam motu simili, et de Apostolicæ potestatis plenitudine, seu consistorialiter, ac alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, ac pluries confirmatis, approbatis et invocatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et individua mentio, seu quævis alia expressio ad id servanda foret, illorum tenores, formas, causas et occasiones præsentibus pro plene et sufficienter expressis, et exactissime servatis, et specificatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, et ad præmissorum effectum plenissime et amplissime motu pari derogamus, et derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Volumus insuper et eadem auctoritate prædicta mandamus, ut eædem præsentes, et in eis contenta quæcunque ad omnium notitiam facilius deducantur, nec quisquam de iis ignorantiam prætendere valeat, ipsas præsentes, seu earum transumpta, ad valvas ecclesiæ S. Joannis in Laterano, et basilicæ Principis apostolorum de Urbe, nec non cancellariæ Apostolicæ, curiæque generalis Innocentianæ in Monte Citatorio, et in acie campi Floræ, per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicari et affigi, sicque publicatas et affixas, omnes et singulos, quos concernunt, seu concernent, in futurum, perinde afficere et arctare, ac si unicuique illorum personaliter intimatæ et notificatæ fuissent.

« Utque earumdem præsentium transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in judicio quam extra illud, ubique locorum habeatur, quæ ipsis præsentibus haberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

« Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrarum confirmationis, approbationis, voluntatis, mandatorum, statutorum, decretorum, derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

« Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1747, II Nonas Martii, Pontificatus Nostri anno octavo.

« J. card. Passioneus.

« J. Datarius. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(128. De professione ficte emissa, scilicet sine interno consensu profitentis, non incongruum est hic paucis disserere.

(129. Professionem fictam irritam esse, etiamsi nec vis, nec metus gravis intercesserit, communis est sententia, idque, quia obligatio, quam inducit professio, non ex lege oritur, sed ex privata hominis voluntate, adeoque ubi deest voluntas, deesse debet et hæc obligatio. Confer Rotam, *cor. Molin.*, decis. 798, n. 7 et seq.

(130. Estque *ficta* hæc professio irrita non in *foro* tantum *poli*, sed et in *foro fori;* cum necessarius ad professionem consensus nequeat ab Ecclesia suppleri. (131. Nec refragatur textus in cap. *Quod interrogasti*, dist. 27, ubi vidua ficte professa redire fuit coacta ad monasterium, et quidem quamvis matrimonium iniisset. In casu enim illo id ita factum fuit, non quia consensus fuit ab Ecclesia suppletus, sed quia vidua illa nequivit ostendere ex causa justa professionem *ficte* emisisse; imo constitit ex causa *hypocrisis* emissam ab ipsa fuisse professionem. (132. Eademque de ratione in c. *Si quis*, De regular., altera vidua coacta fuit in mo-

nasterio permanere, quia scilicet demonstrare nequivit ex justa causa *ficte* emisisse professionem. Accedit quod in casu hujus *decretalis* ratihabita tacite fuit professio. Consule pariter Rotam, *cor. Molin. dict.*, dec. 798, a n. 9 ad 13.

(133. Quinimo nec is, qui professionem *ficte* ex causa minus justa emittit, obligatur ex vi consensus ab Ecclesia suppleti, sed in pœnam admissæ fraudis permanere in religione tenetur, ut optime inter alios adnotarunt Turrecremat., in dict. c. *Quod interrogasti*, d. dist. 27; Fagnanus, in dict. c. *Si quis*, n. 36, De regul.; Rota, *cor. Molines*, d. decis. 798, n. 15.

(134. Quomodo vero *in foro fori fictio* hæc probari queat, necessarium est hic expendere. Videndum utrum allegetur *fictio* sine ulla causa, an cum causa. Priori casu non est audiendus, qui *ficte* professionem emisisse ait, idque quia nulla allegari potest simulatio sine causa. Posteriori vero casu interest scire, utrum causa sit justa, an minus justa. Si causa non sit justa, etiamsi eam allegans probare posset fictionem, in pœnam permanere in religione tenetur, ut mox dictum est. Si autem causa sit justa, auditur si probare velit *fictionem;* Rot., *cor. Molin.*, d. dec. 798, a num. 26 ad plur. seq. (135. Exemplum causæ justæ poni potest in metu, et quidem qualicunque. Si enim metus esset gravis, opus haud esset probare *fictionem*, sed ipse sufficeret ad professionem invalidandam. At metus qualiscunque præbet justam causam *fictionis;* Rota, *cor. Molin.*, d. dec. 798, n. 29. Et tamen probari debet ex actibus antecedentibus, concomitantibus et subsequentibus professioni contrariis, ut idem supremum tribunal Rotæ, d. dec. 798, n. 30.

(136. Hic vero silentio non est prætereundum, quod supremum tribunal Rotæ, *coram Molines*, dec. 798, examinavit plures actus antecedentes, concomitantes et subsequentes professioni contrarios, qui in specie illa afferebantur ad probandam fictionem, et eos sufficientes haud reputavit. At sciendum est, quod commissa deinde a S. M. Clemente XI, revisione ejus decisionis particulari congregationi quinque S. Romanæ Ecclesiæ cardinalium, nimirum Carpinei, Colloredi, Marescotti, Panciatici et Bichii, fuit ipsa revocata et irrita declarata professio, ut refert Ursaya, *Discept. eccl.*, t. I, part. I, disept. 20, n. 26. Quocirca qui in mox dicta decisione afferuntur actus antecedentes, concomitantes et subsequentes contrarii professioni, pro sufficientibus haberi queunt ad fictionem probandam.

APPENDIX EDITORUM CASINENSIUM.

(1. Haud supervacaneum putamus de professione regulari, quæ sequuntur, adnotare.

(2. Ac primum ad legitimam professionem necessario requiritur legitima ætas, ideo ut professio non obliget, nec valeat fiat ante legitimam ætatem, prout statuitur in cap. *Nullus, ex. de regular. et transeunt. ad relig.* Quæ ætas ex concil. *Trident.*, sess. XXV, cap. 15, *De regular.* est sexdecim annorum completorum.

(3. Porro circa hanc primam conditionem notandum, quod etsi in matrimonio carnali malitia suppleat defectum ætatis, cap. *De illis* 9, et cap. final. *Ex. de despons. impub.*, non tamen id locum habet in matrimonio spirituali, quod contrahitur inter profitentem et religionem, ut ex communi docent Sanchez, lib. V *Mor.*, cap. 5, n. 2; Pirrhing, tit. cit., *De regular. et transeunt. ad relig.*, n. 117, quia nullatenus reperitur statutum ullo jure positivo, sicut in matrimonio carnali. Dicendum igitur, in professione requiri, ut ætas ad illam requisita sit omnino completa. Estque hoc adeo verum, « ut si dies unica, vel etiam hora desit, professio sit invalida. Causa sic statuendi est favor tum religionis, tum novitii, ne hic austeritatibus religionis ante tempus astringatur, prout in terminis Schmalzgrueber, ad cit. tit. *De regular. et transeunt.*, etc., n. 171.

Quæritur : Caius, exhibita ætatis attestatione, qua constat eum in ætate XV annorum esse constitutum, post completam probationem ad normam Trident. bona fide professionem emittit. Temporis cursu, pluribusque annis exactis, occasione perquirendi novam fidem baptismi pro sacris ordinibus suscipiendis, recognoscit priorem fidem, quam exhibuerat ad profitendum in religione, fuisse alteratam et erroneam; quatenus incuria parochi fuit descriptus in libro baptizatorum, utpote natus die ex. q. 7 Augusti 1809, quando revera natus est die 7 Augusti 1810, unde, facto computo ad annum emissæ professionis, deprehenditur, eam edidisse ætate quindecim annorum : nunc oritur dubium an censendus sit saltem tacite professus.

(5. Affirmant plures, inter quos Fagnanus, Ventriglia, Pignatellus, aliique, repetentes pluries fuisse resolutum a sac. congregat. Concil., *ut in Roman.*, 28 Maii 1578, *ibid.*, 18 Januar. 1619, *in Neapolit.*, 3 April. 1621. Quod probant, ex quo Caius post emissam professionem, ad plures annos habitum indistinctum cum professis gestaverit, seque in exercitio actuum ad solos professos spectantium versatus fuerit, propter quod juris præsumptione censetur professionem emissam tacite ratificasse cum nova obligatione permanendi in religione.

(6. « Negativa tamen videtur communior, et in puncto juris verior, ut in terminis tenuit Rota, *in Mediolan. nullitatis professionis*, 3 Martii 1690, *coram Emerix*, pro qua XVIII theologos et XVII juristas cumulat ac recenset sæpius fuisse ab eadem Rota resolutum. Nam ad inducendam tacitam professionem, seu tacitam ratificationem, est necessarium, ut ratificaturus libere consentiat. Siquidem agitur de subjiciendo professum novæ obligationi, contra quam in dubio fieri debet interpretatio. Leg. *Arianus*, ff. *De obligat et act.* Verificari autem non potest de Caio, quod libere consentiat in novam obligationem, cum habeat ignorantiam inculpabilem suæ professionis ortam

ex præcisa incuria parochi. Nihil enim est magis contrarium consensui, quam ignorantia, vel error... Quæ scientia in expresse valide profitente, et in terminis de ratificante et tacite approbante supponitur in cap. *Is, qui ad monaster. de regular.* in 6, § *Qui vero*, ut plenius in littera. » Ita Matthæucci, *Official. cur. Eccles.*, cap. 41, n. 6.

(7. « Ad tollenda equivoca (sic idem Matthæucci, *loc. et n. cit.*), et forte concordandos DD. debet distingui is, qui professionem expressam nullam scienter emisit, ab eo, qui expresse nulliter, sed ignoranter professus est : de primo procedit, quod si post annum ab emissa professione perseveret in religione, deferendo habitum indistinctum cum professis et in actibus se exerceat ad solos professos pertinentes, censeatur per hæc priorem ratificare. Quoniam cum sciat nullitatem professionis, et se per illam ad religionem non obligari, jus optime præsumit, quod in prædictis se occupet animo tribuendi per suum consensum professioni novum valorem... Etenim in eo nulla alia præsumptio locum habet, quam voluntas profitendi. Quæ præsumptio non currit in eo, qui jam emisit professionem, sed nullam. De hoc enim præsumitur, ut habitum gestet, et alia operetur, tanquam semel valide professus, non tanquam iterum professurus, et ad implendam obligationem, quam supponit contractam, non autem ad novam contrahendam.

(8. « Tanto magis, quod non est nostrum divinare, quid ille egisset, si nullitas professionis sibi innotuisset. Quinimo judicandum est, quod et tunc contra validitatem reclamasset, si ei de nullitate constitisset. » Ita prælaudatus Matthæucci, *ibid.*

(9. Et ne iterum ad hanc materiam ratificationis professionis nullæ redeamus, tanquam ad modum regulæ statuendum videtur, ad ratificationem hujusmodi professionis invalidæ requiri; primo, ut ratificans sciat, professionem a se factam, irritam fuisse, quia ignorantis nullus est consensus, et incogniti nulla voluntas. Excipe, nisi expresse apud se statuat, se velle professionem a se emissam, esse validam, etsi forte ab initio valida non fuisset. Secundo, requiritur novus consensus, per quem professio invalide emissa ratificetur, et iterum edatur, cum sit nova professio, adeoque nova intentione, seu voluntate fieri debet. Potest autem hæc ratificatio professionis fieri vel expresse, vel etiam tacite, et ipso facto, permanendo v. g. in habitu regulari, et sub obedientia religiosa, postquam scivit, professionem prius editam, fuisse irritam. Hæc docet Pirrhing, cit. titul. *De regular.*, etc., n. 149, idemque tradunt Azor., Sanchez, Less., Suarez, apud eumdem Pirrhing, *ibi.*, et, teste Reiffenstuel, tit. cit. nu. 215, communis aliorum (102).

(10. Altera conditio requisita ad legitimam professionem est, ut spontanee, seu libera voluntate sit emissa. Textu expresso, cap. 1, titul. sæpe citat. *De regularib.*, etc., adeoque professio facta ex coactione aut metu gravi injuste incusso, ipso jure sit irrita, ut deciditur cap. 1, *Ex de iis quæ vi*, etc. Enimvero per professionem, seu vota religiosa suscipitur novus et immutabilis status, et obligatio ideoque convenit, ut omnino spontanea ac plene libera voluntate suscipiatur.

(11. Porro inter causantia metum gravem ab omnibus numerantur, minæ vel periculum mortis : mutilatio, item cruciatio corporis per carcerem, verbera, inediam, aut similia : item metus amissionis patrimonii, etc. Ita communiter DD. ob satis clara jura. Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 162.

(12. Pariter conveniunt omnes, quod in aliis malis, de quibus ex jure non constat, an sint gravem metum causantia nec ne, recurrendum sit ad arbitrium judicis, arg. l. III, ff. *Ex quibus causis*, etc., ibi : « Sed non sufficit, quolibet terrore adductum fuisse, sed hujus rei disquisitio judicis est : » quod tamen arbitrium adhibendum et attendendum non est circa ea mala quæ de jure pro insufficientibus habentur ad inducendum gravem metum. Sic Reiffenstuel, *l. c.*, n. 163.

(13. Jam vero notabilis atque in praxi frequens est controversia, an et quando metus reverentialis sit gravis, ac consequenter sufficiens ad reddendam invalidam professionem. Nos sententiam Pirrhingii utique amplectimur in hæc sane verba : « Sicut metus reverentialis (ita ille) propter imperium, vel preces parentis, vel superioris per se solus non reddit matrimonium irritum, ita nec professionem. Nisi tamen conscientiæ sint timidæ, vel timor malæ tractationis, vel preces importunæ, seu sæpius repetitæ, vel magna et diuturna offensio ejus, a quo hominis vita aut fortuna pendet, spectata etiam conditione ac dispositione personæ, utrum timida sit, hæc enim si junguntur reverentiæ, quæ superioribus deferri solet, æquivalent metui gravi. » *Loc. cit.*, n. 120. Ita pariter docet Sanchez, *De matrim.*, lib. IV, disputat. 7, per tot., nec non Lessius, Layman, Reiffenstuel, et communissima aliorum.

(14. Quæritur : Lælius propter graves

(102) Præstat hic audire Reiffenstuel in hæc verba : « Infertur, quod etiamsi ab initio nulliter professus, professionem suam juxta laudabilem religiosorum consuetudinem sæpe renovet, et ratificet expresse, vel tacite, portando habitum religiosorum, vel actus eisdem proprios exercendo, etiam cum animo se obligandi ac tacite profitendi; tamen semper adhuc etiam post decem, vel plures annos via extraordinaria restitutionis in integrum reclamare, vel cessante scandali periculo, tuta conscientia discedere ac nubere valeat, si hosce actus fecit ignorans, quod professio prima fuerit invalida, nisi talis ratificans expresse apud se statuat, quod velit modo professionem valide ratificare, etsi ab initio fuisset invalida... Ex quo nonnulli in ratificatione professionis laudabilissime addunt, *etiamsi ab initio ex quacunque causa invalide professus essem*, etc., ad tit. *Ex. de regularib.*, etc., n. 216. »

minas eorum, quibus debetur naturalis reverentia, religionem ingreditur, et, completo anno probationis, absque reclamatione professionem emittit; an ne valide?

℟. Negative: nam durante causa metus, durat metus; præsumiturque semper esse, quandiu vivit ille, qui metum incussit. Ideo, quamvis in actu externo appareat libertas, et fiant positivi actus, qui alias possent ratificationem professionis inferre, vel tacitam inducere, tamen, quia in eos influit causa metus adhuc durans, præsumuntur et ii meticulosi, commentitii, fictitii et simulati, et non sponte eliciti ad effectum professionem ratificandi, aut tacitam inducendi; et ita arguitur, quod professionem emiserit, et in religione permanserit ad effugiendum Patris, vel suorum indignationem, severas minas, inhumanas sævitias vel contumeliosa verba ac similia, quibus protestabantur se velle eum afficere, si e religione egrederetur, et dum ad sæculum rediret, nolle eum recognoscere in filium vel fratrem, nec recipere in domum paternam, aut ei alimenta subministrare. Quarum singula non modo adolescentem, in quo levior metus propter illius imbecillitatem requiritur, verum et virum constantem possent movere et perterrefacere. Matthæucci, *Offic. cur. Eccles.*, cap. 41, n. 15.

(15. Imo, si Lælius hujusmodi, in professionem per vim et metum emissam a principio libere non consenserit, durante eadem causa metus, semper consensus necessarius desideratur, et propterea nec ex lapsu etiam longissimi temporis sustineri potest ejus professio ex ratione tacitæ, aut titulo ratificationis. Matthæucci, *ibidem*, n. 16.

(16. Nec obstat, quod elapso quinquennio ordines sacros susceperit, et actus professionis exercuerit. Nam ad excludendum consensum, quantumcunque quinquennium elapsum fuerit, non obstante ordinum susceptione, vel officiorum exercitio, sat est, ut causa metus existat. Pleniusque excluditur ex querimoniis, reclamationibus, protestationibus, etiam extrajudicialibus, ab ipso tam ante, quam post professionem factis, quibus ostendebat se non habuisse voluntatem profitendi. Quapropter alleganti justum impedimentum reclamandi intra quinquennium, conceditur restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii, prout in una *Anconitana de anno* 1664, fuit concessa, quamvis professus suscepisset sacros ordines in religione, adhuc tamen durante metu. Matthæucci, *l. et n. cit.;* Pignatell., tom. IX, consultat. 173, n. 79.

(17. Hinc *in Policastren. nullitatis professionis*, 17 Augusti 1726, in considerationibus ad rem, quas sac. congreg. Concil. Secretarius, (cujus munere tunc celeberr. Prosper de Lambertinis, postea Bened. XIV fungebatur) EE. PP. subjecit, notare non prætermisit, nempe; quod « susceptio sacrorum ordinum non validat professionem, quando durat causa metus, propter quam professio emissa fuit..... juxta resolutionem sac. congregat. Episc. et Regular. approbatam ab Alexandro VII. — Sic in tom. III *Thesaur. resolut. sacr. congreg. Conc.*, pag. 359 (103).

(103) Juvat, pro applicatione doctrinarum hic supra expositarum, sequentem resolutionem sacr. congr. Conc. integram exhibere, tenoris videlicet — « SAGONEN. NULLITATIS PROFESSIONIS — Frater Dominicus Franciscus de Lama, natus die 8 Julii anno 1691, professionem regularem emisit in religione Minorum Reformatorum S Francisci, die 10 Decembris 1706, quam etiam ratificavit die 8 Decembris 1711. Cumque alias in hac sacra congregatione institerit pro concessione restitutionis in integrum, deprehensum fuit, quod licet nulla esset difficultas quoad nullitatem professionis, utpote emissæ ante decimum sextum annum completum, contra litteram sacri concilii Tridentini, sess. XXV, c. 15, *De regul.*, non ob hoc tamen esse poterat locus restitutioni in integrum, ex quo accesserat ratificatio, cum positiva scientia in ratificante, quod professio erat nulla ratione ætatis, ad terminos textus in cap. *Significatum*, De regularibus.

« Ad removendum obstaculum ratificationis, frater Dominicus probationem assumpsit, quod ratificatio nulla fuerat, utpote emissa propter vim et metum cadentem in constantem virum, sibique incussum a Laurentio fratre, qui, pugione ad pectus admoto, ipsum induxit ad ratificandum.

« Cumque in hujus facti comprobationem allatum fuerit ipsius Laurentii testimonium, qui stimulis conscientiæ, et exhortationibus missionariorum permotus, rem totam aperuit, non obstante, quod, ut ipse inquit, sciret sibi futurum esse præjudicialem egressum fratris Dominici a religione, propter divisionem bonorum paternorum, quam ille post egressum prætendere posset, aliique duo testes superadderentur deponentes de auditu, propositum fuit in congregatione habita die 4 Februarii 1719, consuetum dubium, « an sit concedenda restitutio « in integrum in casu; et responsum fuit, dilata, « et coadjuventur probationes, et episcopus pro- « cedat prout de jure contra Laurentium fratrem « Oratoris. »

In hujus rescripti executionem datæ fuerunt litteræ ad episcopum, et cum in Urbe adessent nonnulli religiosi, qui juxta ordinem sacræ congregationis poterant coadjuvare probationes, die 4 Martii 1719, responsum fuit E.mo Urbis vicario, qui dignetur nomine S. congregationis recipere examen formale testium; examinatisque binis religiosis, tunc commorantibus in conventu S. Francisci ad Ripam, ex quorum dictis resultavit fratrem Dominicum fuisse adactum per vim et metum sibi, ut supra, a fratre illatum, ut ipse frater Dominicus Franciscus factum exponendo sæpius cum ipsis fuerat conquestus, proposita iterum fuit ejus instantia super restitutione in integrum in congregatione habita die 5 Augusti 1719. Sed cum litteræ episcopi Sagonensis adhuc non supervenissent, responsum fuit, *dilata, et dentur litteræ urgentiores*.

Supervenerunt interea litteræ prædicti episcopi, una cum serie actorum ab eodem gestorum. Porro ex illis habetur primo, quod citatus fuit Laurentius, illique fuit assignatus terminus dierum novem, trium pro primâ, trium pro secunda, et trium pro tertia canonica monitione, ad comparendum et deducendam causam, quare non deberet declarari excommunicatus ad violentiam exercitam adversus fratrem Dominicum, ad affectum extorquendi ab eodem ratificationem religiosæ professionis.

Secundo, quod Laurentius intra terminum sibi

(18. Diversimode dicendum, si, cessante causa metus, perseveret sine reclamatione, et pacifice in religione, et in actibus professorum occupetur. Nam tunc negari non potest, quin ex illis concludatur omnis legitima præsumptio animi ad tacitam professionem, vel ad priorem ratificandam; perinde enim in casu esset, ac si metus non præcessisset. Maxime si per annum completum postquam notitiam habuit, quod causa metus defecerit, in eorumdem actum exercitio se occupaverit; quoniam tunc præsumptione juris tacita professio inducitur, ut pluries declaravit sacr. congregat. Concil. quæ 29 Martii, 1578, censuit: « quod ubi professio expressa fuerit nulla; ex quo tamen post expletum annum probationis permanserit in habitu regulari per duos vel tres annos, censeri fecisse tacitam professionem, et dici professum. » Matthæucci, *ibid*, cit. n. 16, dixi per *annum*, tanquam de mente S. C. quæ sæpius declaravit, tacitam professionem a Trid. utique non sublatam, incipere a prima hora post perfectum an. 16, et finire in an. 17. Fagn., c. *Signific.*, De regul., n. 40.

(19. Quæritur: utrum irrita fiat professio, si non professionem emittens, sed eam acceptans ad sic acceptandum compulsus fuit metu gravi injuste incusso? Affirmant Less., Wiest., Donat. Quia professio est contractus ultro, citroque obligatorius: Quia in correlativis, quod dispositum est de uno, dispositum etiam censeri debet de altero illorum, quando eadem est utriusque ratio: quia in matrimonio carnali metus irritum facit contractum, tam quando sponsæ, quam quando sponso is est incussus. Hæc sententia admodum probabilis est ob has rationes; probabilius tamen videtur esse, quod in hoc casu professio non fiat irrita. Neque debet fieri extensio de uno casu vel persona ad aliam, præsertim cum non sit eadem ratio, tum quia vis et metus facile infertur adolescentibus ingredientibus religionem, non item ipsi religioni, vel ejus prælato, nisi in casu valde raro. Ita Pirrhing, *l. c.*, n. 124; Schmalzgrueber, cit. titul. *De regular.*, n. 176, 177.

(20. Quæres quomodo et quando dici possit de metu constare? Ac primo constare de vi illata diceretur ad hunc effectum, nempe invalidationis professionis, quando pater, mater, frater in judicio faterentur professam seu professum coegisse: quia confessio rei spontanea in judicio emissa facit rem notoriam et manifestam, c. *Quæsitum de cohabit. cleric. et mulier.* Non tamen talis cogentis confessio sufficeret sine aliis testibus et præsumptionibus ad annullandam professionem, vel concedendam restitutionem in integrum, ut colligitur ex *resolutionibus S. congregat.*, nempe, *in Hispalen.*, 23 Septembr. 1690, et *in Bononien.*, 26 Septemb. 1694, in quibus fuit denegata restitutio in integrum, non obstante, quod parentes judicialiter fassi fuissent, filios ad habitum religionis suscipiendum et professionem emittendam coegisse; et magis præcise in alia Januen., 30 Junii 1694. Ita Monacellus, *Formul. legal. pract.*, part. III, tit. 1, formul. 32, n. 10, pag. 135.

(21. Jam porro ad proferendum rectum judicium super qualitate metus incussi, et sumendum temperamentum a jure regulatum pro nullitate vel validitate professionis, sequentia attendenda veniunt.

(22. Primo, quod metus non præsumitur, sed ab allegante probari debet, sive per conjecturas et præsumptionem. Monacell., *l. c.*, 12.

(23. Secundo, quod quando pro metu adest juris præsumptio, vel testes pro parte metum passi, inducti deponunt de minis et vi, et sic de actu externo, qui sensu percipitur, corporeo; et econtra testes pro libero consensu inducti deponunt non de actibus

assignatum comparuit, suumque peccatum sequentibus verbis exposuit: « Esso supplicante genuflesso a suoi piedi confessa il fallo da lui commesso nella sua depositione, d'avere esso costituito forzatamente, anche con mano armata, violentato in compagnia di Fra Valentino laico Riformato suo Cugino Carnale (qui jam defunctus, est) il sacerdote Fra Domenico Francesco suo fratello, sino dall'anno 1711 del mese di Dicembre, nel tempo, che detto Frà Domenico Francesco suo fratello era chierico Minorista di detta religione dei Riformati, a dover' esso ratificare nel termine delli cinque anni la professione del suo noviziato, ma questo esso povero oratore fece solo, perche il laico Frà Valentino suo cugino carnale l'indusse a fare questa risoluzione, acciò detto Fra Domenico Francesco suo fratello non si spogliasse dell' Abito di S. Francesco, e ne sarebbe restato diffamato non solo detto Fra Domenico Francesco, ma anche la famiglia d' esso oratore, come altresi perchè di quella poca zenda, ch' esso supplicante avea di quel tempo, se si svestiva di detto abito suo fratello, ne restava povero colla sua famiglia esso supplicante; » et post deductam et allegatam ignorantiam, quod imposita esset excommunicationis pœna adversus eos qui cogunt aliquem ad emittendam professionem regularem sic concludit; « pertanto prostrato a' suoi piedi, o alla santa Sede Apostolica, alli quali ne domanda il perdono, e li supplica perdonarli il suo fallo, e quando fosse caduto in alcuna censura, lo supplica dell'assoluzione di essa, con avere commiserazione di non esser caduto voluntariamente in alcuna offesa contro la sua anima. »

Adduntur depositiones *ad perpetuam* trium aliorum religiosorum, qui die 31 Oct. 1719, retulerunt se pluries audivisse Fr. Domenicum conquerentem de nullitate tam professionis quam ratificationis, quinimo alter ex eisdem subdit, se violentiæ lamentationes intellexisse ab ore Fratris Dominici die immediate sequenti, seque tunc obviam habuisse Laurentium fratrem; « e ripresolo della forza che aveva fatto al detto Fra Domenico Francesco, esso rispose primieramente, che non sapeva quello dicevano, e poi ci confessò il tutto scusandosi, però che ne fu causa il detto Fra Valentino (de quo supra habitus est sermo) mentre lo mandò a chiamare per Uomo a posta, e lo stimolò a ciò fare. »

Hæc sunt in causa, adeoque dignabuntur EE. VV. decernere. « An sit concedenda restitutio in integrum in casu. » *Affirmative.*

« Die 13 Aprilis 1720. Ita in *Thesauro resolut. sacr. congregat. Concil.*, tom. I, pag. 297 et seqq. »

facti, sed de rebus in animo et mente existentibus, magis credendum est duobus testibus de metu, quam mille de libera voluntate deponentibus. Idem, *ibid.*, n. 14.

(24. Tertio, quod metus consideratur gravis non solum ex parte objecti, vel ex parte modi, sed etiam ex parte subjecti, et censebitur mulier constans (* sumpto hoc vocabulo ex jure Romano, ubi dicitur metus gravis, ille cadens in constantem virum*), etiamsi timeat quod non convenit prudenter viro timere; unde aliquis erit gravis et probabilis metus in muliere, qui in viro non erit, et sic minor metus sufficit in muliere, ut dicatur metus cadens in constantem, propter illius imbecillitatem. Rota, *coram Coccin.*, decis. 2207, n. 10. Idem Monacell., *l. c.*, n. 16.

(25. Quarto, quod minæ (dummodo testes sint concordes in illarum qualitate, licet discordes de loco et tempore) probantur per testes singulares. Rota, *coram Euratto*, decis. 205, n. 11, etiamsi sint domestici; Barbosa, vol. 77, n. 56, lib. III, ibi : « Unde (in metus probatione) admittendi sunt testes domestici, cum ad hunc effectum probatio testium domesticorum habeatur efficacior. » Ita pariter Monacellus, *ibid.*, n. 19.

(26. Quinto, quod metus (repetendo superius dicta) semel incussus durat, et durare præsumitur, quandiu durat ejus causa, quamvis in actu externo appareat libertas. Rota, *coram Seraphino*, decis. 166; Barbosa, vol. 17, n. 147 et seqq.; Monacell., *ib.*, n. 21.

(27. Quia porro professio, ut sit valida, spontanea seu libera voluntate emitti debet, cumque, qui errant, consentire non videantur, per satis clara jura (idem dic, ubi dolus adsit), hinc profecto est, quod professio ex errore vel ignorantia, aut dolo circa *substantialia* religionis emissa, sit irrita, et quidem jure naturali; quippe talis error, seu ignorantia omnino tollit consensum *substantialem*. Secus est, si error vel ignorantia sit solum circa accidentalia. Pirrhing, *ib.*, n. 121.

(28. Amplius cum professio libera voluntate fieri debeat, consequens est, quod facta a furioso vel amente, non valeat; textu expresso, cap. *Sicut* 12, titul. citat. *De regular.*, ibi : « Furiosus, seu amens libera voluntate consentire non potest, ideoque professio ab eo edita irrita fuit. »

(29. « Ubi notandum : si quis alienus mente professionem facit, non sufficit ad hoc ut vere professus fiat, si postea ad sanam mentem rediens, et conscius professionis a se emissæ invalide, taceat, vel non contradicat, aut habitum non deponat; sed necesse est ut de novo spontanea voluntate profiteatur, vel tacite, nempe per exercitium actus proprii professorum, distincti ab habitu novitiorum, ex quo præsumi possit de novo tacita professio. . . . . Ratio est, quia talis professio fuit omnino irrita, adeoque perinde est, ac si nunquam facta fuisset, et consequenter non potest, cessante amentia, ratificari, nisi per novam professionem expressam vel tacitam. Verum jure novo (post) conc. Trid. non potest professio ab amente facta ratificari, nisi ante amentiam anno continuo in probatione steterit, et postquam ad sanam mentem rediit denuo expressam professionem faciat, vel tacitam, v. g. per assumptionem habitus proprii professorum, etiam sine gestatione tridui. » Hæc Pirrhing, *loc. cit.*, n. 123.

(30. Quoad vero professionem ficte emissam, sequentia, celebri Donato docente, expendere satis sit.

(31. Quæres igitur : professio ficta emissa, utpote oretenus facta, sed non corde, an sit valida? *Negative* quoad forum poli, ex defectu legitimi consensus, qui est omnino necessarius ad substantiam contractus, quia quoad Deum attenditur animus, non autem opus externum. Secus autem quoad forum contentiosum.... Unde quoties quis suscipit habitum secundum formam canonicam, et promittit servare et vivere secundum illam, licet ficte susceperit, non poterit eum amplius deponere; alias fieret religioni grande præjudicium; hinc juste cogitur in illo perseverare, secus turbaretur regula ecclesiastica. Et sicut in matrimonio carnali Ecclesia judicat secundum actus exteriores, et non secundum actus interiores, qui sibi non possunt innotescere; ita in matrimonio spirituali Ecclesia non judicat de occultis, sed per externa præsumit interna, nam interna per externa declarantur.

(32. Proinde quantumcunque quis non intendat contrahere matrimonium, si tamen exprimat verba contractus matrimonii, si conjuges aliunde sint habiles ad contrahendum, Ecclesia judicat, illud esse verum matrimonium, et cogit illum cum illa habitare, etsi ficte dicat contraxisse, vel ore, et non corde protulisse illa verba, quæ exprimunt consensum contractus matrimonii : ita et in professione, quantumcunque quis non intendat se obligare ad vota religionis; ex quo tamen sponte profitetur, et non protestatur aliquod in contrarium, Ecclesia urget illum servare professionem, quia præsumit solemniter vovisse, et animum habuisse profitendi.

(33. Bene verum est, quod is ficte professus, si voluerit e religione recedere et dicere de nullitate professionis, ob defectum intentionis, et consensus non præstiti, hoc debet per idoneos testes probare, quod est difficillimæ probationis... quia, quæ pendent ex animo, Deus tantum novit; tanto minus, quanto præcessisset protestatio, vel adesset vehementissima præsumptio, nec standum est ejus juramento.

Ita in terminis Donatus, *Prax. regular.*, tom. II, part. IV, tract. 11, q. 12, *De profess. nulla*, n. 1 et seqq.

(34. Quæres si ficte professus non poterit suæ professionis nullitatem probare, et recuset ratificare, an possit fugere, remoto scandalo? D. Thomas 4, *Sent.*, dist. 29, q. unica, art. 3; Sanchez, *De matrim.*, lib. II, disput. 39, num. 11, affirmant quia

coram Domino non est vere professus, et ob id, remoto scandalo et occasione sibi præstita, poterit fugere, nec sic fugiens in foro conscientiæ erit obnoxius apostatarum pœnis. Idem, *loc. c.*, q. 14.

(35. Addunt etiam Sanchez, Layman, aliique, etiam superiorem, si certo credit, subditi professionem invalide fuisse emissam, et postea non ratificatam, posse, cessante scandalo, occulte dimittere talem. Nude tamen asserenti, et etiam jactanti, quod ficte tantum professus sit, nec pro foro interno adhiberi debet fides, nisi, attentis circumstantiis, prudentissimus quisque conjiceret, talem vera loqui; quia non est major ratio, cur tali potius sit tunc credendum, quam antea, dum professionem simulavit. Reiffenstuel, *cit.*, titul. *De regular.*, etc., n. 207.

Hæc potissimum quoad professionem ex supposito ficte emissam attendenda veniunt, quæque idcirco adjecimus, eo quod confusione laborare videantur quæ hic supra in additionibus ex aliena manu congesta sunt.

(36. Quæres adhuc an professio facta cum mala intentione, nempe ut fornicetur vel furetur, valeat necne? Affirmat Glos. et Navar., dummodo profitens intendat esse religiosus; secus autem; quia sicut utile per inutile non vitiatur, ita nec principale per suum accessorium, quæst. 15.

(37. Amplius; quid juris, si nulliter professus dubitet, an non tacite vel expresse ratificaverit professionem, postquam scivit eam esse nullam? Si dubitat ante quinquennium, potest adhuc reclamare; si vero post quinquennium dubitat, tenetur manere, neque potest per viam restitutionis in integrum reclamare. Ratio est quia in dubio recurrendum est ad præsumptionem; hæc autem ante quinquennium stat pro novitio; post quinquennium vero pro religione. Arg. *ex concil. Trident.*, sess. xxv, cap. 19, *De regularibus*. Donatus, aliique apud Reiffenstuel, *l. c.*, n. 212.

(38. Porro is, qui qualitercunque invalide professus est, etsi nequeat in foro externo probare impedimentum irritans professionem, non tamen tenetur illam ratificare, sive bona fide et sine culpa sua, sive mala fide et culpa sua, v. g. ficte sit professus, docet Sanchez, lib. vii, *De matrim.*, disputat. 37, num. 38, 39, et alii communiter. Ratio est quia religiosus status est tam arduus et sublimis perfectionis, ut spontaneum ac liberum consensum requirat, nec ullus invitus, etiamsi ob culpam suam professio fuerit irrita, cogi possit ad illam ratificandam. Et licet voluntatem habuerit profitendi, saltem exterius et apparenter; quia tamen illa voluntas inefficax fuit et nullius effectus ob impedimentum dirimens, vel defectum veri consensus, non potest quis vi illius obligari ad observandum, quod ob talem professionem emisit, nec ad denuo profitendum in foro conscientiæ, et secluso scandalo; quamvis, quia secundum præsumptionem fori externi talis professio habetur pro non invalida, in illo foro cogi possit ad observandum ea, ad quæ verus professus obligatur (104). Sic in terminis Pirrhing, *ad. cit.* tit. *De regular.*, n. 148.

(39. Illud etiam advertas licet, professionem expressam posse fieri sub conditione de præsenti, de præterito et de futuro, dummodo non sit contra substantiam professionis (105). *Communis.* Ratio est quia in jure nec prohibetur, nec irritatur professio sub conditione. Notandum vero quod si conditio sit de præsenti vel de præterito, professio non suspendatur, sed, subsistente conditione, illico valeat; deficiente vero, statim sit nulla, juxta omnes; si vero sit de futuro, suspendatur usque ad ejus adventum; quippe de natura hujus conditionis est, ut actus valorem suspendat, usque ad dict. ejus adventum. Reiffenstuel, *l. c.*, n. 175. *Vide* a nobis fuse dicta in *Append. ad art.* 5, v. MATRIMONIUM, ubi de matrimonio sub conditione, etc., late disseruimus.

(40. Sic emitti potest professio sub hac conditione pendente ex eventu contingenter, sive de futuro, v. g. promitto paupertatem, castitatem et obedientiam perpetuam, si pater meus intra octo dies consenserit; sicut potest sub tali conditione iniri matrimonium. Quare tali casu, impleta conditione, erit valida professio, modo ante conditionis eventum, consensus non fuerit revocatus: deficiente autem conditione, etiam ipsa professio corruit, quia intentio sic profitentis non alia fuit quam dependenter ab illa conditione se obligare. Pirrhing, ad anted. tit. *De regular.*, n. 101. An autem tali casu, eveniente conditione, statim valeat professio sine novo consensu profitentis, et religionis acceptantis; affirmat Sanchez, cui nos subscribimus. *Vide* suprad. nostram appendicem, *De matrim. sub condit.*, n. 24.

(104) Unde « si nulliter professus cognoscit, religionem sibi minus convenientem, aut nimis difficilem, vel ex alia ratione manere non vult, nec hactenus professionem suam ratificavit, non tenetur ratificare professionem, nec manere in religione, sed potest tuta conscientia in occulto discedere, ac etiam nubere, dummodo sine gravi scandalo, aut alio majori incommodo, ac præjudicio abire possit... Ratio est, quia professio religiosa est arduum opus consilii, ad quod nemo tenetur, neque cogi potest invitus. » Reiffenstuel, dict. tit. *De regular.*, etc., n. 206.

(105) Professio facta sub pacto vel conditione illicita, an sit nulla? Cum distinctione resolve; aut conditio, sub qua fit religionis professio, est contraria substantiæ religionis, quæ coalescit ex tribus votis substantialibus, nempe paupertatis, obedientiæ et castitatis, aut non. Si primo modo, certum est quod professio erit nulla: secus autem; prout expresse tenet glos. ex cap. ult. *De condit. apposit.*, ubi dicitur quod si aliqua apponatur conditio in matrimonio contra ejus essentiam, utique erit nullum omnino. Ita a pari, si in professione aliquid apponatur, quod sit contra substantiam religionis, professio erit nulla. Donatus, *Prax. Regul.*, tom. II, par. iv, tract. 11, quæst. 18.

Hæc quidem sunt, quæ specialiter adnotanda duximus : cætera videre est apud auctorem hic supra. Nunc pro materiæ complemento, quæ sequuntur, evolvemus.

(41. Quæritur an professio quoad vinculum dissolvi possit auctoritate Summi Pontificis ? Negat D. Thomas, 2-2, q. 88, art. 11.

Sed dicendum Papam ex juxta et necessaria causa, puta in gravissima necessitate vel causa boni publici, posse dispensare in professione religiosa, vinculum per illam inductum solvendo, ita ut, qui hactenus fuit religiosus, postea non amplius sit, neque amplius votis astringatur. Ita Suarez, *De relig.*, tom. III, lib. VI, cap. 16 et 17, n. 5; Sanchez, *De matrim.*, lib. VIII, disp. 8, n. 7; Pirrhing., *l. c.*, n. 144. Ratio est quia S. Petro ejusque successoribus tradita est a Christo, *Matth.* XVI, universalissima potestas solvendi ; ac proinde quidquid natura sua insolubile non est, vel a Christo non prohibitum est solvi, hoc Papa potest solvere ; atqui professio neutro modo est insolubilis, quia Papa ex communi omnium doctorum sensu potest dispensare in votis simplicibus, ergo etiam in votis solemnibus ; nam solemnitas voti solum constitutione Ecclesiæ est introducta ; quia sæpius in hoc dispensarunt Summi Pontifices, prout videre est apud Baronium ad annum Christi 1041, et Suarez, *cit.*, cap. 17, n. 6 (106). Ita Schmalzgrueber, ad d. tit. *De regul.*, n. 211.

(42. Quæritur amplius an vinculum professionis religiosæ dissolvatur per promotionem ad episcopatum, vel regimen parochialis ecclesiæ? De assumpto ad regimen parochialis ecclesiæ, vel ad aliud beneficium inferius episcopatu extra ordinem, satis clarum est, quod ligatus vinculo professionis suæ maneat ; quia iste nec votis religiosis, nec jugo regulæ liberatur, sed observare istam etiam extra ordinem degens debet in omnibus iis, quæ cum pastorali munere, et laboribus possunt consistere, et quidem sub obligatione ad pœnam, imo, et culpam, si Regula ita obliget : Sanchez, et Pirrhing apud eumdem Schmalzgrueber, *ibid.*, n. 213. De assumpto ad episcopatum, ex sententia D. Thom., 2-2, quæst. 185, art. 8 ; Sanchez, lib. VI *Moral.*, cap. 6, n. 2, sess. *De just. et jur.*, cap. 40, n. 113; Pirrhing, n. 145, aliorumque plurimorum, tenendum professionis vinculum etiam per promotionem ad episcopatum non dissolvi, sed ita assumptum manere obstrictum omnibus tribus votis religiosis. Patet 1. de voto castitatis ; nam hujus voto illum obligatum manere, est extra dubium ; 2. de voto paupertatis, quia talis episcopus non fit dominus bonorum seu reddituum ecclesiasticorum, sed administrator tantum cum hoc solum discrimine, quod ea, quæ acquirit, non amplius acquirat religioni, ut prius, sed ecclesiæ suæ episcopali ; 3. de voto obedientiæ, nam hanc etsi non amplius debeat superioribus regularibus, utpote in altiori dignitatis gradu constitutus, debet tamen illam Summo Pontifici, cui præter obedientiam generalem ab omnibus fidelibus debitam, speciali obedientiæ voto astringitur ; imo, si renuntiet dignitati, simul, et gradui, tenetur redire ad monasterium, et iterum obedire ut prius. Schmalzgrueber, *ibid*, num. 214. *Vide* Lucium nostrum, v. EPISCOPUS, art. 7, num. 1 et seqq. (107).

(106) Papa potest dispensare in votis religiosis... hoc est, potest tollere totum vinculum professionis religiosæ, et hominem religiosum sæcularizare ; ita hodie communior sententia...... Quod hæc potestas particularis (nempe dispensandi in profess. religiosa) contineatur sub generali a Christo data, si non per definitionem, saltem ipso facto declararunt Summi Pontifices, dispensando cum religiosis ad matrimonium ; sicut Benedictus IX, cum Casimiro I, rege Poloniæ, monacho Cluniacensi... Innocentius II, cum Ramiro II, Arragonum rege, abbate et episcopo : Gregorius XIII, cum provinciali Cappucinorum, fratre cardinalis Joyosæ, et alii cum aliis, ut historici memorant ; quorum auctoritas, quam nonnulli in dubium vocant, si non plene probat, saltem multum adjuvat præsentem sententiam. Ita Maschat, *Inst. canonic.*, ad titul. *De regularibus*, etc., § 2, n. 29.

(107) Cabassutius quæstionem hanc in utramque partem pertractans, morem amplius quoad hoc receptum in Gallia recenset : lubet ejus doctrinam integram exhibere. « Utrum religiosus factus episcopus solvatur ipso jure voto paupertatis, ac efficiatur dominus redditu um, possitque condere testamentum, celebris est quæstio. S. Thom., 2-2, q. 185, art. 8, aliique plerique, quos citat et sequitur Sanchez, negant hæc fieri posse ab episcopo religioso citra Papæ rationabilem dispensationem, hoc argumento, quia non laxantur religiosæ professionis vota per sequentem episcopatum, nisi quatenus muneri episcopali, tanquam majori bono obsistunt. Jus enim naturæ prohibet, ne ea, quæ Deo sancte promissa sunt, sine ulla necessitate solvantur..... Atqui administratio bonorum Ecclesiæ, quæ competit episcopo, nihil obstat paupertati religiosæ ac abdicationi dominii.

« Ex opposito, a votis religionis immunem fieri episcopum affirmant Dominicus Soto, lib. II, *De just.*, quæst. 4, art. 2; Vasquez, in part. II, quæst. 96, art. 4, disput. 169, cap. 8, n. 91, et cap. 9, n. 104, ubi asserit monachum factum episcopum, dominium verum habere, et a vinculo paupertatis solvi, atque multo magis a præceptionibus, et abstinentiis in regula præscriptis, quæ ubique non pertinent ad ipsius religionis essentiam, ad quam tamen pertinet paupertas. Huic sententiæ favet can. *Statutum* 18, quæst. 1, diserte dicens : « Monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, et sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi habeat. » Quoad vero jus Gallicanum, vetustissima, et generalis in universo hoc regno consuetudo viget, ut religiosi facti episcopi, nulla in re pristinæ religioni astringantur, nisi ut colorem ordinis in habitu servent. Sunt quippe successionum, aliarumque acquisitionum capaces, dominia et proprietates sibi acquirunt, disponuntque tam inter vivos, quam per ultimas voluntates, pro libito testamenta condunt, et si intestati decedant, successores habent non monasterium, non ecclesiam, sed propinquos. » *Jur. can. theor. et prax.*, lib. I, cap. 24, n. 2.

Sed priori sententiæ communior theologorum inhæret, quam etiam S. Alphonsus de Ligorio tenet, et tuetur *Theolog. moral.*, lib. IV, cap. 1, *De stat.*

Notandum denique quod « vota professionis quoad *accidentalia* dispensative relaxari possunt, maxime per Sedem Apostolicam : sic enim Papa potest religiosum subtrahere actuali obedientiæ suorum superiorum, dispensare cum eo ad condendum Testamentum de rebus per se acquisitis, cum dispositio ista fieri possit nomine Papæ vel monasterii, non vero nomine proprio, et jure dominii. » Maschat, ad tit. *De regular.*, etc., § 2, n. 27. *Vide* amplius Lucium nostrum, v. EPISCOPUS, art. 7.

REGULARES.

ARTICULUS I.

Regulares quoad ea quæ possunt et debent, vel non.

SUMMARIUM.

1. Regulares possunt sine approbatione episcopi, et cum sola approbatione sui prælati regularis audire confessiones illorum sæcularium, qui sunt vere de familia in suis monasteriis, et continui commensales, *remissive.* — 2. Secus vero illorum, qui tantum ipsis regularibus deserviunt, et cum sæcularibus exteris extra monasterium habitant et vivunt, *remissive.* — 3. Quinam sint vere de familia, et qui non, ad hoc ut possint absolvi vel non a dictis regularibus, *remissive.* — 4. Quoad ea quæ concernunt approbationem regularium pro eorum superioribus, *remissive.* — 5. Quoad ea quæ concernunt approbationem confessariorum regularium pro monialibus eis subjectis. — 6. Prælati regulares quibus casibus et censuris possint absolvere suos subditos? *remissive.* — 7. Quid importent absolutiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis? Et quid absolutiones, in articulo mortis dari solitæ moribundis? Et quid absolutiones quæ dantur a prælatis seu præsidibus ante electiones capitulares? *remissive.* — 8. Quoad ea quæ concernunt approbationem et facultatem regularium pro audiendis confessionibus sæcularium, *remissive.* — 9. Regulares simpliciter approbati possunt etiam audire confessiones infirmorum in eorum domibus absque ulla parochorum, vel episcopi licentia : dummodo de tali audita confessione illico certiorent parochum, saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam. — 10. Confessarii regulares a quibus casibus possint absolvere sæculares? *remissive.* — 11. Confessarii regulares quando possint dispensare super impedimento petendi debitum conjugale? *remissive.* — 12. Regulares an et quando teneantur ad solvendas decimas? *remissive.* — 13. Regulares an possint benedicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia? *remissive.* — 14. Regulares utriusque sexus nequeunt esse compatres seu commatres, neque per procuratorem, *remissive.* — 15. Regulares utriusque sexus nequeunt in particulari, neque de licentia ac dispensatione superioris habere peculium, seu aliquid proprium, imo talis licentia, etiamsi esset obtenta ab eorum generalibus, qui dicerent eam posse concedere, non excusaret fratres, et moniales a culpa et pœna imposita a Tridentino. *remissive.* — 16. Regularis deprehensus in morte habere aliquam proprietatem debet cum ipsa subterrari extra monasterium in sterquilinio in signum suæ damnationis æternæ. — 17. Casus de monacho mortuo proprietario et sepulto cum sua pecunia in sterquilinio cum verbis : *Pecunia tua sit tecum in perditione.* — 18. Pro regulari mortuo proprietario non sunt offerenda sacrificia, nec fieri debent orationes, nec ei danda est sepultura cum aliis fratribus in ecclesia seu cœmeterio. — 19. Quinimo regularis canonicus sicuti quilibet alius mortuus proprietarius, non solum in cœmeterio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus fuerit, debet inde exhumari, si sine scandalo id fieri possit. — 20. Admonitio pro regularibus proprietariis, et præsertim pro superioribus, qui proprietatem monachorum decedentium sibi appropriant tanquam spolia. — 21. Quoad ea quæ concernunt regulares apostatas seu fugitivos, *remissive.* — 22. Quoad ea quæ concernunt regulares tanquam incorrigibiles ejiciendos et ejectos, *remissive.* — 23. Religiosus transmissus ad triremes, terminato tempore condemnationis, non est recipiendus inter religiosos suæ provinciæ. — 24. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa recitationem divini officii, *remissive.* — 25. Quoad ea quæ concernunt promotionem regularium ad ordines, *remissive.* — 26. Quoad ea quæ concernunt locutionem regularium cum monialibus, *remissive.* — 27. Quoad ea quæ concernunt regularium præcedentiam, *remissive.* — 28. Quoad ea quæ concernunt regularium prædicationem, *remissive.* — 29. Quoad ea quæ concernunt regulares circa processiones, *remissive.* — 30. Quoad ea quæ concernunt regularium novitiatum, *remissive.* — 31. Quoad ea quæ concernunt regularium professionem, *remissive.* — 32. Quoad ea quæ concernunt regularium privilegia, *remissive.* — 33. Quoad ea quæ concernunt regularium quæstuationem, *remissive.* — 34. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa funera, quartam et sepulturam, *remissive.* — 35. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa Eucharistiam, *remissive.* — 36. Regulares non possunt ministrare laicis sæcularibus infirmis hospitantibus in eorum conventibus sacramenta Eucharistiæ per modum Viatici et Extremæ Unctionis absque episcopi vel parochi licentia, sub pœna excommunicationis. — 37. Regulares erigentes altare portatile, et sacrum

relig., n. 2, quamque nos sequimur. Præstat hic afferre, quæ D. Thomas habet, hoc sane pacto. « Religiosus, qui fit episcopus, sicut non absolvitur a voto continentiæ; ita nec a voto paupertatis, quia nihil habere debet tanquam proprium. Similiter non absolvitur a voto obedientiæ, sed per accidens obedire non tenetur; sicut nec abbas monasterii, qui tamen non est ab obedientiæ voto absolutus. » 2-2, quæst. 88, art. 11, ad 4, et 2-2, quæst. 185, art. 8, sic explicat verba canonis hic supra allati (*Monachus*, etc.), nempe ut paternam hæreditatem vindicet, non quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. « Dicendum (sic ille), quod hoc est per accidens, quod episcopi religiosi obedire prælatis suarum religionum non tenentur, quia scilicet subditi esse desierunt, sicut et ipsi prælati religionum; manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter, ita scilicet, quod si eis legitime aliquis præficeretur, obedire tenerentur, in quantum tenentur obedire statutis regulæ per modum prædictum, et suis superioribus, si quos habeant. Proprium autem nullo modo habere possunt. Non enim paternam hæreditatem vindicant quasi propriam, sed quasi ecclesiæ debitam..... Testamentum autem nullo modo facere potest, quia sola ei dispensatio committitur rerum ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit testamentum valere. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum, sed Apostolica auctoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem. »

facientes in domo privatorum, ut ibidem Viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia ordinarii vel parochi, possunt censuris coerceri, *remissive*.— 38. Regulares omnes tenentur in quacunque alienationis specie tam stabilium quam mobilium pretiosorum, sive translatione dominii, aut creatione censuum, licentiam petere, et obtinere a sac. congreg. Concilii. Imo nequeunt nedum censuario nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. — 39. Et hæc licentia gratis expediri debet. — 40. Regulares non possunt in Sabbato sancto pulsare campanas ante pulsationem in cathedrali vel matrice. — 41. Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato sancto possunt conveniri coram loci ordinario. — 42. Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel ecclesia multum distarent. — 43. Possunt tamen regulares in quibuscunque aliis diebus, etiam Dominicis seu festivis, in suis ecclesiis pulsare campanas, et missas celebrare ante celebrationem missæ, et pulsationem campanæ in ecclesia cathedrali, seu matrice vel parochiali, *remissive*. — 44. Regulares omnes non possunt sine dispensatione Apostolica obtinere ullum beneficium sæculare, et an in tali casu teneantur deferre habitum regularem? *remissive*. — 45. Regulares, sicuti et omnes alii clerici sæculares non possunt aliquos medio voto vel juramento, aut pacto seu promissione inducere, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent sub gravibus pœnis. — 46. Insuper regulares, et omnes alii clerici sæculares inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in eorum ecclesiis, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam. — 47. Regularibus non licet in suis ecclesiis admittere ad celebrandum presbyteros sæculares contra prohibitionem episcopi. — 48. Regulares inter missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi afferuntur, dummodo a perambulationibus per ecclesiam, ac similibus eleemosynarum extorsionibus se abstineant.— 49. Regularium numerus cuique monasterio et conventui præfigendus est. — 50. Plurima alia, quæ concernunt regulares circa conventus seu monasteria, *remissive*. — 51. Regulares cujuscunque ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolicæ sint capellani, superioribus suis subjecti esse debent. — 52. Regularium superiores non cognoscunt causas suorum subditorum ad officium sanctissimæ Inquisitionis spectantes. — 53. Regulares cujuscunque ordinis, quamvis exempti, de hæresi suspecti, puniuntur ab inquisitionibus hæreticæ pravitatis. — 54. Regulares omnes cujusvis ordinis in sancto officio pœnitentiali non possunt promoveri ad ullos gradus, nisi prius obtenta a Sede Apostolica gratia rehabilitationis. — 55. Regulares non possunt in Sabbato sancto benedicere domos sæcularium.—56. Regulares non possunt aggregare suæ regulæ personas in articulo mortis constitutas. — 57. Regulares non possunt constringi ab ordinariis ad interveniendum orationi quadraginta Horarum in cathedrali. — 58. Regulares non debent permittere pauperes mendicare in eorum ecclesiis, quando divina celebrantur officia. — 59. Regulares religionis suppressæ non remanent liberati a votis. — 60. Superiores regulares non possunt apponere interdictum in ecclesiis sibi subjectis. — 61. Regulares professi non possunt ad aliam religionem etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ. Et affertur ad rem novissima constitutio Benedicti XIII.—62. Regulares omnes professi, tam superiores quam subditi, nequeunt condere testamentum. —63. Neque testari possunt ad pias causas. — 64. Imo neque id de licentia prælati seu superioris. — 65. Nec possunt regulares testari, etiamsi ante professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi. — 66. Quinimo regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissam professionem moderari per vim declarationis. — 67. Quoad ea quæ possunt et debent necessario observare regulares circa largitionem munerum, affertur constitutio Clementis VIII cum ejus confirmatione et moderatione facta ab Urbano VIII. — 68. Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum constitutionum, quicunque sint, sive regulares, sive sæculares, in neutro foro absolvi possunt ante factam restitutionem. — 69. Et si munus excedat summam scutorum decem, neque possunt absolvi a summo pœnitentiario.—70 Regulares non possunt uti libellis, nisi servata forma dict. constitutionis Clementis VIII. — 71. Quoad ea quæ concernunt regulares assumptos ad episcopatum. — 72. Assignatur tempus quo a regularibus legendæ sunt variæ constitutiones Apostolicæ, et decreta sacrarum congregationum, sub pœna privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto a superioribus incurrenda.— 73. Regulares utriusque sexus tenentur ad observantiam Regulæ secundum primævam institutionem. — 74. Affertur ratio. — 75. Profitentes profitentur Regulam, non consuetudinem et relaxationem. — 76. Regularibus enim nefas esset reluctari Papæ reformationem indicenti. — 77. Papa potest indicere religiosis etiam strictiorem vitam, quam eorum Regula exigat. — 78. Regularibus renuentibus reformationem indictam recipere, et integre observare, solet Sedes Apostolica interdicere et denegare licentiam recipiendi et admittendi aliquos ad habitum et ad professionem. — 79. Item monasteriis monialium renuentibus reformationem acceptare non conceditur licentia recipiendi puellas ad habitum. — 80. Item nec admittendi ad professionem eas, quæ se ad illam nolunt obligare.— 81. In iis monasteriis, quæ partim illam reformationem recipiunt et partim non, recipi non debent, nisi illæ quæ se volunt reformationi subjicere. — 82. Nec reformatio est credenda statim, sed probanda diu, antequam detur licentia vestiendi. — 83. Quæ professionem emiserunt, antequam introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi, ad n. 84.—85. Afferuntur decreta generalia Clementis VIII, pro reformatione regularium.—86. Regulares tot solum stare debent in monasteriis, quot ali commode possunt per reddituss et eleemosynas eorum. —87. Regularium numerus pro unoquoque conventu præfinitus, et a sacra congregatione approbatus non potest a superioribus augeri, etiam sub prætextu augmenti redituum absque ipsius sacræ congregat. Concilii licentia, sub pœna privationis omnium officiorum, vocisque activæ et passivæ, ac inhabilitatis perpetuæ. — 88 Regularis non potest habere locum in duobus monasteriis. — 89. Cætera, quæ sequuntur usque ad n. 108, satis summarie referuntur.—109. Alia ad rem, *remissive*. — 110. Regularis nequit simul esse parochus et superior sui conventus.—111. Regulares, et præsertim Franciscani quibus cibis uti possint, et debeant in suis jejuniis? ad n. 112. — 113. Regulares nequeunt licite esse patrini, nec in sacramento baptismi, nec confirmationis.—114. Fratribus Minoribus ex vi regulæ est prohibita sola compaternitas, quæ contrahitur in tenendo suscipientem ad sacramentum, non autem in ipsum ministrando. — 115. Adducitur et solvitur objectio. — 116. Fratres Minores legitime electi ad curam animarum, aliique ad id subdelegati, possunt, sicuti et alii regulares, licite baptizare. — 117. Non possunt tamen esse patrini, quamvis aliquando non oriatur scandalum. — 118. Sub dicta prohibitione non comprehenditur regularis quicunque factus episcopus. — 119. Regulares possunt invitare populum ad facienda officia pro animabus purgatorii in suis ecclesiis. — 120. Regulares possunt impediri, ne canant missas in ecclesiis sæcularibus, quamvis

vocati. — 121. Regulares ad ordines promovendi non tenentur exhibere ordinario fidem baptismi ad docendum de legitima ætate, si de ea constet ex litteris obedientialibus sui superioris. —122. Additur ad rem attendenda dispositio Benedicti XIII. —123. Alia ad rem cum *Addit. ex al. manu* ad num. 175.

(1. Regulares possunt sine approbatione episcopi, et cum sola approbatione sui prælati regularis audire confessiones illorum sæcularium, qui sunt vere de familia in suis monasteriis, et continui commensales. *Vide* verb. APPROBATIO PRO CONFESSIONIBUS EXCIPIENDIS, art. 1, n. 64.

(2. Secus vero illorum, qui tantum ipsis regularibus deserviunt, et cum sæcularibus exteris extra monasterium habitant et vivunt. Vide, *ibid.*, n. 65.

(3. Quinam sint vere de familia, et qui non, ad hoc ut possint absolvi, vel non, a dictis regularibus? Vide, *ibid.*, a n. 66 ad 70.

(4. Quoad ea quæ concernunt approbationem regularium pro confessionibus regularium, et respiciunt dependentiam ab eorum superioribus. *Vide* d. verb. APPROBATIO, art. 2 per tot.

(5. Quoad ea quæ concernunt approbationem confessariorum regularium pro monialibus eis subjectis. *Vide* d. verb. APPROBATIO, art. 3, et verb. MONIALES, art. 5.

(6. Prælati regulares a quibus casibus et censuris possint absolvere suos subditos. *Vide* verb. ABSOLUTIO, art. 2, a n. 29 ad 40.

(7. Quid importent absolutiones generales, quas prælati regulares in fine visitationis, et in quibusdam anni solemnitatibus dare consueverunt suis subditis religiosis? Et quid absolutiones in articulo mortis dari solitæ moribundis? Et quid absolutiones, quæ dantur a prælatis seu præsidibus ante electiones capitulares? *Vide* verb. REGULARIS PRÆLATUS, a n. 67 ad 73.

(8. Quoad ea quæ concernunt approbationem et facultatem regularium pro audiendis confessionibus sæcularium. *Vide* verb. APPROBATIO, art. 1, a n. 41 usque in finem, et verb. CONFESSARIUS, art. 4, a n. 6 ad 10.

(9. Regulares simpliciter approbati in diœcesi episcopi approbantis possunt etiam audire confessiones infirmorum in propriis domibus absque ulla parochorum vel ipsius episcopi licentia; at vero tenentur regulares de tali audita confessione eorumdem infirmorum parochum illico certiorem reddere, et hoc potest illis ab episcopo sub pœna suspensionis a facultate audiendi confessiones præcipi; sufficit tamen ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam. Sic expresse statuit Clemens X, in constit. incip. *Superna;* et jam antea declaraverat sac. cong. Episc. et Regul., die 2 Jul. 1606, et *in una Senogallien.*, 22 Jan. 1616, et *in Anconitana*, 6 Octob. 1645.

(10. Confessarii regulares a quibus casibus possint absolvere sæculares? *Vide* verb. ABSOLUTIO, art. 1, a n. 41 ad 47, et Appendicem ad verb. CONFESSARIUS, art. 3.

(11. Confessarii regulares quando possint dispensare super impedimento petendi debitum conjugale? *Vide* verb. MATRIM. QUOAD DEBITUM CONJUGALE, art. 1, a n. 12 usq. in finem.

(12. Regulares an et quando teneantur ad solvendas decimas? *Vide* verb. DECIMÆ, art. 2, a n. 44 usq. in fin.

(13. Regulares an possint benedicere mulieres post partum, et ad purificationem admittere in propria ecclesia? *Vide* verb. BENEDICTIO, art. 3, a n. 13 ad 16 et per tot. ubi multa ad rem.

(14. Regulares utriusque sexus nequeunt esse compatres seu commatres, neque per procuratorem. *Vide* verb. BAPTISMUS, art. 6, num. 41 ad 47, et verb. MONIALES, art. 6, n. 70.

(15. Regulares utriusque sexus nequeunt in particulari, neque de licentia, ac dispensatione superioris habere peculium, seu aliquid proprium; imo talis licentia, etiamsi obtenta ab eorum generalibus, qui dicerent eam posse concedere, non excusaret fratres aut moniales a culpa et pœna a Tridentino imposita. *Vide* verb. LEGATUM, a n. 88 ad 95, et verb. MONIALES, art. 2, a n. 64 usque in fin.

(16. Regularis deprehensus in morte habere aliquam proprietatem debet cum ipsa subterrari extra monasterium in sterquilinio in signum suæ perditionis et damnationis æternæ, quia in peccato mortali decessit; textu expresso in c. *Cum ad monasterium* 6, De statu monachor., ibi : « Quid, si proprietas apud quempiam inventa fuerit in morte? ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur secundum quod beatus Gregorius narrat in Dialogo se fecisse. » (17. Glossa communiter recepta, *ibid.*, verb. *In sterquilinio*. Et ita S. Gregorius narrat se fecisse, lib. IV *Dialogorum*, c. 53, ut innuitur in cap. *Cum monasterium*; et S. Hieronymus, *ad Eustochium, de virginitate*, lit. D, relatus a Joann. Andrea in cit. cap. *Cum ad monasterium*, n. 4, in verb. *Gregorius*, refert de monacho, qui lina texendo centum lucratus illa reliquit in morte, et, habito consilio, quidam dicebant illa esse tribuenda pauperibus, et alii ecclesiæ, alii parentibus, sed decreverunt Patres illa cum eo subterrari cum verbis : *Pecunia tua sit tecum in perditione* (*Act.* VIII, 20), ex quo magnus per totum Ægyptum cunctos terror invasit. (18. Et concordat cap. *Monachi* 2, De statu monach., ibi : « Et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, et digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam, quod etiam de universis religiosis præcipimus observari. » (19. Quinimo regularis canonicus, qui in articulo mortis non resignavit proprium, quod latenter habuerat, non solum in cœmeterio sepeliri non debet, sed si ibi sepultus fuerit, inde debet exhumari, si sine maximo scandalo fieri poterit, textu expresso in cap. *Super quodam* 4, De statu monachor., ibi : « Super quodam canonico regulari, qui

in articulo mortis agens licet a priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare, et sic diem clausit extremum, et fuit inter alios fratres traditus sepulturæ..... Inquisitioni tuæ respondemus, quod ille canonicus, non tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum etiam si sine maximo scandalo potuit fieri, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit in similibus est agendum. » Et in ejus summario expresse dicitur : « Regularis canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri. Et si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest. »

(20. Deh! una semel hoc animadvertant et contremiscant regulares, si qui sint proprietarii, et præsertim superiores ordinum, qui proprietatem monachorum decedentium sibi appropriant tanquam spolia, contra omnia jura, tum communia, tum propria cujusque religionis specialia seu municipalia statuentia, omne id quod ex defunctorum religiosorum expropriatione remanserit, converti debere in utilitatem ecclesiæ seu monasterii. Et id possunt sine beneplacito Apostolico. *Vide* verb. Alienatio, art. 4, n. 39 in fine.

21. Quoad ea quæ concernunt regulares apostatas seu fugitivos. *Vide* verb. Apostasia Apostata per tot, et infra n. 141 et seqq.

(22. Quoad ea quæ concernunt regulares tanquam incorrigibiles ejiciendos et ejectos. *Vide* verb. Ejicere, Ejecti per tot et infra a num. 146 ad n. 155.

(23. Religiosus transmissus ad triremes, terminato tempore condemnationis, non est recipiendus inter religiosos suæ provinciæ, ut *in una Asculana* anni 1711 late, et pluribus adductis solide probat D. Ursaya, tom. I, part. II, discept. 18 per tot. *Vide* ibi, et infra n. 156.

(24. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa recitationem divini officii. *Vide* verb. Officium divinum, art. 3, a n. 52.

(25. Quoad ea quæ concernunt promotionem regularium ad ordines. *Vide* verb. Ordo, art. 3, a n. 51.

(26. Quoad ea quæ concernunt locutionem regularium cum monialibus. *Vide* verb. Moniales, art. 4.

(27. Quoad ea quæ concernunt regularium præcedentiam. *Vide* verb. Præcedentia.

(28. Quoad ea quæ concernunt regularium prædicationem. *Vide* verb. Prædicare, Prædicator.

(29. Quoad ea quæ concernunt regulares circa processiones. *Vide* verb. Processio.

(30. Quoad ea quæ concernunt regularium novitiatum. *Vide* verb. Novitiatus.

(31. Quoad ea quæ concernunt regularium professionem. *Vide* verb. Professio.

(32. Quoad ea quæ concernunt regularium privilegia. *Vide* verb. Oracula vivæ vocis, et verb. Privilegium.

(33. Quoad ea quæ concernunt regularium quæstum. *Vide* verb. Eleemosyna, et verb. Quæstuare.

(34. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa funera, quartam et sepulturam. *Vide* verb. Quarta, et verb. Sepultura.

(35. Quoad ea quæ possunt et debent regulares circa Eucharistiam. *Vide* verb. Eucharistia, et infra art. 3, n. 126.

(36. Regulares non possunt ministrare laicis sæcularibus infirmis hospitantibus in eorum conventibus sacramenta Eucharistiæ per modum Viatici et Extremæ Unctionis absque episcopi vel parochi licentia; et si id faciant, incurrunt censuras inflictas in Clementin. I, *De privileg.*, et possunt per ordinarium per cedulones excommunicati declarari. Sacra. cong. Concil., *in Nullius*, 19 Septembris 1637, *in Cremonensi*, 27 Februarii 1649, *in Ripana*, 3 Februar. 1652, *confirmata in Gerunden.*, 13 Februarii 1694, et *in Neapolitana*, 5 Junii 1700; apud Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 16.

(37. Regulares erigentes altare portatile et sacrum facientes in domo privatorum, ut ibidem Viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia ordinarii vel parochi, possunt censuris coerceri et ligari, ut declaravit sacra congreg. Concil., *in Messanen.*, 20 Septembris 1689; apud Monacell., *loc. cit*, n. 20. *Vide* verb. Oratorium, n. 80.

(38. Regulares omnes tenentur in quacunque alienationis specie, tam stabilium quam mobilium pretiosorum, sive translatione dominii, aut creatione censuum, licentiam petere et obtinere a sacra congregatione Concilii; prout decreto generali mandavit Urbanus VIII, die 7 Septemb. 1624. Imo nequeunt nedum censuario nomine, sed neque ad cambium, vel mutuo accipere pecuniam cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. *Vide* verb. Alienatio, art. 4, n. 30 et 33.

(39. Et hæc licentia gratis ab eadem congregatione expediri debet, siculi in dicto decreto injunctum fuit, cujus observantia denuo demandata fuit ab eadem sacra congregat., sub die 1 Decembr. 1691, his verbis : « Pro omnimoda observantia, et executione decreti, et gratis expediantur res regularium, aliorumque in decreto comprehensorum de licentia hujus sacræ congregationis tantum in scriptis danda juxta formam et tenorem a san. memor. Urban. VIII confirmati, si sanctissimo D. N. placuerit.

« Die 4 Decembris 1691, facta relatione per secretarium, sanctissimus mandavit servandum esse decretum san. mem. Urbani VIII, super hac re editum, et de licentia congregationis Concilii, et gratis juxta ejusdem formam et tenorem.

« R. Pallavicinus S. C. Con. secr. »

Sic apud Monacell., *loc. cit.*, n. 30 et 31.

(40. Regulares non possunt in Sabbato sancto pulsare campanas ante pulsationem in ecclesia cathedrali vel matrice. Leo X, constitut. incip. *Dum intra*, § 12, et sæpe

sæpius declaravit sacra congregat. Rit. *Vide* verb. CAMPANA, a num. 11. (41. Regulares ratione hujusmodi pulsationis in Sabbato sancto posse conveniri coram loci ordinario, decrevit sacra congregat. Concilii, *in Capuana*, 23 Aprilis 1591. (42. Nisi consuetudo in contrarium esset legitima, vel ecclesiæ multum distarent, ex sacra congregat. Episcop. et Regular., *in Surrentina*, 16 Julii 1601, et postea *in Thelesina*, 5 Febr. 1622.

(43. Possunt tamen regulares in quibuscunque aliis diebus, etiam Dominicis, seu festivis in suis ecclesiis pulsare campanas, et missas celebrare ante celebrationem missæ et pulsationem campanæ in ecclesia cathedrali, seu matrice, vel parochiali, nec impediri possunt ab episcopis et parochis. *Vide* verb. CAMPANA, a n. 16 ad 21.

(44. Regulares omnes, quamvis sint canonici Lateranenses, sive Præmonstratenses (108), aut quicunque alii canonici regulares, non possunt sine expressa dispensatione Apostolica obtinere ullum beneficium sæculare, sive curatum, sive simplex, et hujusmodi. *Vide* verb. CONCURSUS, art. 1, a n. 38 ad n. 56, et verb. HABITUS, n. 69.

(45. Regulares, sicuti alii clerici sæculares, non possunt aliquos medio voto, vel juramento, aut pacto, seu promissione inducere, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, et hoc sub virtute sanctæ obedientiæ, et sub interminatione meledictionis æternæ, et sub pœna nullitatis, et obligatione restitutionis, et interdicti ecclesiastici, nisi restituerint, textu expresso in cap. *Animarum* 1, De sepulturis in 6, ibi : « Animarum periculis et scandalis, quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis religiosis et sæcularibus clericis cujuscunque status vel conditionis existant, in virtute S. Obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ districtissime prohibemus, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut apud eorum ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim, si secus actum fuerit, electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, » etc. : sequuntur aliæ pœnæ.

(46. Insuper regulares, et omnes alii clerici sæculares inducentes aliquos, ut supra, ad eligendam sepulturam in eorum ecclesiis, incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, textu expresso in Clementin. *Cupientes* 3, De pœnis, § *Sane*, ibi : « Sane temerarios violatores constitutionis illius, quæ religiosis et clericis sæcularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, similem sententiam (excommunicationis)pœna in dicta constitutione contenta, in suo perdurante robore, incurrere volumus ipso facto ; ab alio, quam a Sede Apostolica, præterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendos, nullis privilegiis, aut statutis cujuscunque tenoris existant, super his valituris. »

(47. Regularibus non licet in suis ecclesiis admittere ad celebrandum presbyteros sæculares contra prohibitionem episcopi. Sacra congreg. Concilii, *in Bononien.*, 2 Junii 1720, et *in Limana*, 29 Januarii 1633. *Vide* verb. MISSA, art. 4, n. 20 et 21.

(48. Regulares inter missarum solemnia possunt recipere ea, quæ sibi offeruntur; dummodo a perambulationibus per ecclesiam, ac similibus eleemosynarum extorsionibus se abstineant. Sacra congregatio Concilii, *in Bononien.*, 2 Junii 1620.

(49. Regularium numerus cuique monasterio et conventui præfigendus est. Paul. V, constitut. 9, incip. *Sanctissimus*.

(50. Plurima alia, quæ concernunt regulares circa conventus seu monasteria. *Vide* verb. CONVENTUS per tot.

(51. Regulares cujuscunque ordinis, etiam Mendicantium, quantumvis Sedis Apostolicæ sint capellani, superioribus suis subjecti esse debent. Gregorius IX, constitut. 6, incip. *Per Romani*.

(52. Regularium superiores non cognoscunt causas suorum subditorum ad officium sanctissimæ Inquisitionis spectantes. Paulus V, constit. 26, incip. *Romanus*.

(53. Regulares cujuscunque ordinis, quantumvis exempti, de hæresi suspecti, puniuntur ab inquisitoribus hæreticæ pravitatis. S. Pius V, constitut. 51, incip. *Pastoris*.

(54. Regulares omnes cujusvis ordinis, religionis et instituti, quibus pro delictis ad sanctæ Inquisitionis officium spectantibus pœnitentiæ genus aliquod impositum fuit (salutaribus pœnitentiis exceptis), eo ipso ad omnes religionis suæ gradus, et officia inhabiles censeantur, et deinceps, etiamsi pœnitentiæ tempus expleverint, vel gratiam receperint, ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac sacra congregatione coram Sanctitate Sua habenda speciali, et expressa rehabilitationis gratia ; alias promotio quælibet nulla sit, et promoventes ipsi privationem suorum officiorum, ac præterea vocis activæ et passivæ ipso facto incurrant, qui restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem sacra congregatione coram Sanctitate Sua habenda, non possint. Sacra congregatio generalis S. R. et universalis Inquisitionis, die 1 Octobris 1626.

(55. Regulares non possunt in Sabbato sancto benedicere domos, cum non possint hoc munus extra conventum suum exercere. Sacra congr. Conc., die 23 Novembris 1629, et *in Bononien.*, 2 Julii 1602.

(56. Regulares non possunt aggregare suæ regulæ personas in articulo mortis constitutas. Sac. cong. Rit., *in Spoletana Terræ de Visso*, 20 Junii 1609, apud Barbos.

(108) Præmonstratenses hac lege, quod attinet ad parochialia beneficia, non tenentur. *Vide* verb. CANONICI REGULARES QUOAD BENEFICIA CURATA, n. 10.

in *Summa Apost. dec.*, verb. *Regularis*, n. 39.

(57. Regulares non possunt constringi ab ordinariis ad interveniendum orationi quadraginta Horarum in cathedrali. Sacr. cong. Episcop. et Regul., *in Salernitana*, 18 Nov. 1581.

(58. Regulares non debent permittere pauperes mendicare in eorum ecclesiis, quando divina celebrantur officia. S. Pius V, constitut. incip. *Cum primum.*

(59. Regulares religionis suppressæ non remanent liberati a votis, sed adhuc his obstricti sunt; adeo ut nec matrimonium, nec testamentum facere, nec in fideicommissis et hæreditatibus succedere, nec acquirere possint, ut respondit sac. cong. Conc., *in Veneta*, 13 Maii 1679, et *in Bononien.*, 25 Augusti 1692.

(60. Superiores regulares non possunt apponere interdictum in ecclesiis sibi subjectis. Sic, partibus auditis et informantibus, declaravit sac. congr. Episcop. et Regul., *in Neapolitana Censurarum*, 21 Junii 1697, contra abbatem S. Petri ad Aram, qui ecclesiam monialium Reginæ cœli sibi subjectam interdicto subjecerat.

(61. Regulares professi non possunt ad aliam religionem, etiam strictiorem transire sine licentia Sedis Apostolicæ. Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 3, n. 18; Donat., *Prax. rerum regular.*, tom. I, part. II, tract. 5, quu. 22, num. 11, et communis aliorum ex praxi et stylo curiæ; et quoad transitum ad alias religiones edita est novissime a Benedicto XIII constitutio incip. *Licet sacra*, quæ ad uberiorem notitiam hic ad litteram datur.

« **BENEDICTUS**, episcopus, etc.

« § 1. Licet sacra Tridentina synodus, ut integritati disciplinæ regularium prospiceret, provido consilio statuerit neminem cujuscunque ordinis prælatum vel superiorem, vigore cujusvis facultatis, aliquem ad habitum et professionem admittere posse, nisi, ut in ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro perpetuo maneat; et licet Pius Papa prædecessor noster constitutionem ediderit, qua omnia privilegia abrogavit quibuscunque ordinis monasteriis, hospitalibus, et locis piis olim concessa excipiendi et retinendi fratres, monachos, canonicos, aliosque, quamvis in ordine mitiori professos, prohibendo, ne illi in posterum ad habitum et professionem regularem admitterentur, etiamsi perpetuo manere et vivere deberent in claustro; nihilominus viri pietate et prudentia conspicui Nobis exposuerunt, se longa experientia didicisse, nosque ipsi, qui, Deo favente, regulare institutum ordinis Prædicatorum in adolescentia professi sumus, et hac ipsa die adhuc profitemur, sæpe longo usu cognovimus, prædictas sanctiones et cautelas pro recta ordinum regularium disciplina adversus calliditatem et malitiam hominum tuenda, parum sufficere; siquidem compluries contigit, et in dies contingere videmus, quospiam, ordinis regularis et claustralis institutum professos, deinde postquam illud apostasia deseruerunt, vel etiam aliquando sine apostasia, peculiares ob causas, ejusmodi transitus facultatem postulare et impetrare consuevisse a propriis superioribus, se privilegium subditis suis regularibus eumdem transitum ad alias religiones concedendi habere jactantibus, vel ejusmodi facultatem sibi dari procurare a sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus legatis, vel ab ejusdem ecclesiæ cardinali majori pœnitentiario, et non raro a Nostræ civitatis Avenionensis vicelegato, vel ab alterutra ex congregationibus venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium negotiis episcoporum et regularium præposita, et sacri concilii Tridentini Interpretum. Quæ facultas transeundi ad profitendam regulam alterius religionis in qua nulla vigeat claustralis et regularis observantia, vel in aliam religionem hospitalariam, aut militarem, vel hospitalariam simul et militarem, ubi etiam vigeat claustralis, et regularis observantia compluribus decretis earumdem congregationum, et optimo statui ordinum regularium maxime opponitur.

« § 2. Quare præcipua sollicitudo nostra erga omnes regularium familias, quas veluti acies castrorum, ad excubias militantis Ecclesiæ ordinatas, magno et vere paterno amore complectimur, Nos monet, ut præsenti constitutione in suo pleno robore et vigore perpetuis temporibus duratura, integriori eorumdem regularium disciplinæ providentes, prædictam corruptelam evellere studeamus; itaque omnibus et singulis regularibus, in quocunque regulari et claustrali ordine professis, transitum ad quemcunque alium ordinem, in quo claustralis et regularis observantia non vigeat, post maturam hac de re habitam deliberationem, motu proprio et ex certa scientia omnino prohibemus; transitum etiam ad quemcunque ordinem hospitalarium vel militarem, vel hospitalarium simul et militarem, etiamsi in hujusmodi ordinibus claustralis et regularis observantia vigeret: ac etiamsi ageretur de apostata vel non apostata, a primævo suo ordine ad ejusmodi alium transire volente pari modo prohibemus. Insuper quibuscunque superioribus regularium, sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus legatis, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardin. Majori pœnitentiario, nuntiis Apostolicæ Sedis, vicelegato Avenionensi, utrique congregationi cardinalium negotiis episcoporum et regularium præpositæ sacrique concilii Tridentini interpretum, per præsentes tollimus, revocamus et abrogamus quæcunque privilegia, auctoritates, facultates et consuetudines, ejusmodi transitum concedendi cuicunque regulari, claustrali, apostatæ, vel non apostatæ quaecunque de causa, quamvis etiam consensus, tam superioris, in cujus ordine antea professus fuerit, quam alterius superioris, in cujus ordine novam professionem

emittere voluerit : Nobis autem, Nostrisque successoribus Romanis Pontificibus pro tempore exstituris similes concessiones penitus reservamus, ita ut in posterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales legati, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis major pœnitentiarius, nuntii Apostolicæ Sedis, vicelegatus Avenionensis, prædictæque congregationes in examine libellorum supplicum, hujusmodi transitus postulantium, hac de re nihil omnino decernere possint, nisi Nostro, vel Romani Pontificis pro tempore exstituri speciali rescripto, ejusmodi libelli supplices ad illos remissi fuerint; quo rescripto etiam obtento, nihilominus transitus facultatem, etiamsi causæ ejus concedendi summæ viderentur, nullo modo concedere valeant, nisi postquam Nobis, et pro tempore exstituro Romano Pontifici, totius rei distincta et accurata relatio facta fuerit, et postquam a Nobis ipsis, vel a Romano Pontifice pro tempore exstituro earumdem causarum pondus approbatum, et transitus facultas concessa fuerit.

« § 3. Eisdem vero præsentibus litteris nostris quoscunque transitus, non observato ad unguem harum tenore, in posterum faciendos, nullos et invalidos fore et esse declaramus; ordinariis locorum concedentes, vel ad illos extendentes eamdem facultatem procedendi in eos, qui deinceps, præsenti constitutione non observata, ad alium ordinem transire ausi fuerint, quam Tridentina synodus ordinariis concessit in regulares, extra monasteria vagantes, et crimina committentes.

« § 4. Decernimus quoque, etc.

« § 6. Quocirca mandamus universis locorum ordinariis, ut, quando, ubi et quoties opus fuerit, easdem præsentes solemniter publicantes, eis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistant non obstantibus constitutionibus, etc.

« § 6. Nulli ergo omnino hominum, etc.

« Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1726, Idibus Februarii, Pontificatus nostri anno secundo.

« P. card. Prodatarius.

« Visa de curia J.

« F. cardin. Oliverius, archiepiscopus Ancyranus.

« L. Martinettus. »

(62. Regulares omnes professi tam superiores quam subditi nequeunt condere testamentum. *Communis*, et certa, per text. in cap. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, q. 3, ibi : « Quia ingredientibus monasterium convertendi gratia, ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est. » Idem habetur authent. *Ingressi*, cod. *De SS. ecclesiis.* Et ratio clara est, quia ob votum obedientiæ et paupertatis omni libertate et proprietate se privant, ita ut nec velle, nec nolle, nec quidquam proprium, de quo disponere possint, amplius habeant. Arg. *Citatis juribus*, juncto capite *Non dicatis* 11, caus. 12, quæst. 1.

(63. Neque regulares testari possunt ad pias causas. *Communis.* Juris enim rationes æque in testamentis ad pias causas, ac in aliis locum habent; adeoque jura indistincte sunt intelligenda, cum ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debeamus, cap. *Quia circa* 22, De privilegiis, et l. *De pretio* 8, ff. *De publiciana in rem actione.* Imo neque de licentia prælati seu superioris. (64. *Communis*, quia ut dicitur in l. *Nemo* 45, ff. *De regul. jur.* « Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet, » et cap. *Nemo potest* 79, De regul. jur. in 6. « Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur; » cum nemo possit dare quod non habet ; l. *Traditio* 20, ff. *De acquirendo rerum dominio*, c. *Daibertum* 1, qu. 7, cap. *Quomodo*, De consecrat., dist. 4, cap. *Quod autem* 5, De jurepatronat. Et expresse declaravit sacra congregatio visitationis Apostolicæ, sub die 19 Januarii 1696, decreto 5, et approbavit congregatio particularis quinque cardinalium, die 25 Julii ejusdem anni *in causa religiosorum S. Spiritus in Saxia de Urbe*, ubi quod dicti religiosi non possunt testamentum condere, neque de licentia præceptoris seu commendatoris domus; apud Monacell., tom. II, titul. 13, formul. 17, n. 13.

(65. Nec possunt regulares testari, etiamsi ante professionem sibi aliquam summam suorum bonorum reservassent cum facultate testandi, quia est actus dominii, pro quo explendo defecit prorsus in eis habilitas, cum sit species novæ ultimæ voluntatis. Passerin., *De statibus homin.*, tom. I, quæst. 186, art. 7, n. 50; Monacell., tom. I, in *Append. Adnotat. ad constitut.* Clement. VIII, *De largitione muner.*, n. 17; Sanchez, et alii passim, arg. *Supracitatis juribus.*

(66. Quinimo regularibus professis neque licet testamentum a se conditum ante emissam professionem moderari per viam declarationis. Sacr. congregat. Concil., 4 August. 1685, lib. xxv *Decret.*, fol. 237; apud Monacell., tom. VI. *Supplement. ad* II tom., n. 277. *Vide* verb. Testamentum, art. 3, n. 36.

(67. Quoad ea quæ possunt et debent necessario observare regulares circa largitionem munerum, datur hic ad litteram.

Constitutio Clementis VIII, De largitione munerum una cum ejus confirmatione facta ab Urbano VIII, sub pœnis privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso jure incurrendis, Januario quoque mense legenda.

« CLEMENS, episcopus, etc.

« Religiosæ congregationes ab insigni sanctitate viris Spiritus sancti afflatu institutæ, tantas Ecclesiæ Dei utilitates omni tempore attulerunt, ut ad eas conservandas et instaurandas Romani Pontifices prædecessores Nostri, magnam jure optimo diligentiam semper adhibuerint : nam cum ea sit rerum humanarum conditio et natura, ut etiam quæ optime fundata et constituta

sunt, partim hominum imbecillitate, et ad malum proclivitate, partim dæmonis astutia, paulatim deficiant, ac nisi cura pervigili sustententur, in deterius prolabantur; idcirco Summorum Pontificum vigilantia magnopere laboravit, ut regularium ordinum disciplina, aut labefactata in pristinum restitueretur, aut salutaribus constitutionibus communita, integra atque incolumis permaneret. Quorum Nos vestigiis pro eodem officii munere insistere, et pastoralem illorum sollicitudinem (quantum possumus), divina adjutrice gratia, cupimus imitari.

« § 1. Quare, ne ex muneribus, quæ a pluribus religiosæ vitæ professoribus ex Christi patrimonio, quibusvis hominibus quavis ex causa sæpe tribuuntur, gravia incommoda et mala, etiam boni specie, existant, præcavere studentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione universis et singulis cujuscunque ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium, bona immobilia et redditus certos ex indulto Apostolico possidentium vel non possidentium, seu cujusvis congregationis societatis et instituti (non tamen militiæ) regularibus personis utriuslibet sexus omnem, et quamcunque largitionem et missionem munerum penitus interdicimus; sub qua prohibitione comprehendi volumus omnia et singula capitula, conventus et congregationes, tam singulorum conventuum, monasteriorum, prioratuum, præpositurarum, præceptoriarum, domorum et locorum, quam provincialia aut generalia cujuslibet provinciæ, sive universi ordinis, societatis aut instituti; eorumque, vel earum camerarios, commissarios, et quoscunque officiales, et singulares personas; ipsos etiam ordinum, congregationum et societatum hujusmodi superiores, quascunque dignitates obtinentes, etiam generales et provinciales, magistros, ministros, et quocunque nomine præfectos, necnon conventuum, monasteriorum, prioratuum, præpositurarum, præceptoriarum, domorum et locorum quorumcunque abbates, priores, præpositos, præceptores, etiam majores guardianos, ministros, rectores atque abbatissas, priorissas et alio quovis titulo præsidentes, tam ipsis regularibus quam locorum ordinariis, seu quibusvis superioribus subjectos utriuslibet sexus ad vitam vel ad tempus deputatos : adeo ut nemo unquam eorum, vel earum directe vel indirecte, palam vel occulte tam communi quam particulari et proprio nomine, etiam sub quovis statuti vel consuetudinis, seu verius corruptelæ, aut alio prætextu, vel quacunque causa, nisi in generali capitulo, aut alia generali congregatione, re mature discussa, unanimi consensu omnium, superiorumque permissu causa approbata fuerit, quidquam tale attentare valeat.

« § 2. Id autem ita absolute et generatim vetitum intelligatur, ut neque omnino fas sit quidquam donare, tam ex fructibus, redditibus et proventibus, collectis vel contributionibus, aut obligationibus, sive eleemosynis, aut subsidiis certis vel incertis, ordinariis seu extraordinariis, mensæ seu massæ communis, vel cujusvis fabricæ et sacristiæ, quorum bona communiter, ut præfertur, administrantur, seu quæ rationibus reddendis sunt obnoxia, quam ex pecuniis etiam, quæ a singulis quovis modo acquisita in commune conferendæ omnino sunt : nec si per viam voluntariæ contributionis in communi congerantur : nec si forsan privatim et nominatim cuilibet religioso a suis superioribus vel a propriis affinibus, propinquis, familiaribus, amicis aut benevolis, vel a piis Christifidelibus, etiam eleemosynæ, aut charitatis, et illius propriæ personæ intuitu attributæ, seu quoquomodo per quemlibet religiosum suo monasterio, domui, aut loco acquisitæ, eique, ut ad libitum de iis disponat, per superiores concessæ fuerint, præterquam leviora esculenta aut poculenta, seu ad devotionem vel religionem pertinentia munuscula communi tantum, nunquam vero particulari nomine (ubi superiori de consensu conventus videbitur) tradenda.

« § 3. Sed et hujusmodi missiones munerum ipsis religiosis utriuslibet sexus, non solum per se, verum etiam per alios tam directe quam indirecte prohibitas declaramus.

« § 4. Neque vero quispiam ab hac generali prohibitione se excusare valeat, etiamsi munera miserit cuivis personæ laicæ vel ecclesiasticæ cujuscunque status, gradus, dignitatis, ordinis vel conditionis, et quavis, non solum mundana et ducali, regia, imperiali, verum etiam ecclesiastica et Pontificali, aut alia majori, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalatus dignitate fulgentibus, etiam proprio loci ordinario, etiam ex causa et occasione benedictionis vel susceptionis monialium, tam sibi subditarum quam non subditarum, aut ipsi etiam alia proprio ordinis vel congregationis protectori, viceprotectori, generali vel principali, aut cujusvis monasterii, prioratus, domus, aut cujuslibet alterius loci regularis superiori, aut alio quocunque officio, munere aut dignitate fulgenti, vel cuicunque etiam simplici et particulari religioso; ita ut inter ipsos quoque religiosos (ne pravo ambitionis impulsu pro consequendis in sua religione gradibus et dignitatibus alter alterius gratiam et benevolentiam aucupetur) quæcunque largitio, aut donatio munerum (nisi rerum minimarum de licentia expressa et in scriptis superiorum) sit penitus interdicta.

« § 5. Insuper prohibemus ne unquam eisdem regularibus liceat ullas pecunias quoquomodo erogare in alicujus etiam benefactoris, aut protectoris, vel ordinarii honorem, etiam occasione transitus, vel primi ingressus, aut ad beneficiorum acceptorum memoriam, gratique animi testificationem, seu pro prædictis personis, quavis auctoritate vel dignitate fulgentibus honorifice, laute et opipare excipiendis, seu pro quibusvis conviviis eisdem, aut cuivis illorum, quacunque occasione, vel

causa exhibendis, vel pro comessationibus, aut compotationibus quibusvis personis, tam ejusdem ordinis, congregationis, monasterii, domus aut loci, quam extraneis largiendis, aut pro exhibendis spectaculis etiam piis intra ecclesias, monasteria et domos sacras, seu pias, vel extra eas, in quibusvis publicis, aut privatis, aut profanis locis, etiam ubi sanctorum, et sanctarum vita, aut res pie gestæ, etiam in memoriam passionis Dominicæ populis spectandæ proponuntur, aut alias in prædictis, sive in quibusvis rebus supervacaneis, ad pompam et ostentationem, aut ad oblectationem, vel paucorum lucrum, et privata commoda quomodolibet pertinentibus, nisi re ipsa pro divino cultu et veris Christi pauperum indigentiis, servato in hoc charitatis ordine et habita necessitatis ratione, de consilio et consensu superiorum sublevandis, aut alias in rebus licitis, et per capitulum generale aut provinciale non prohibitis, vel taxam ibi forsan præscriptam non excedentibus, sumptus hujusmodi fiant.

« § 6. Declarantes tamen, per hæc laudabilem, et Apostolica doctrina, sacrisque canonibus commendatam hospitalitatem, præsertim erga pauperes et peregrinos nequaquam imminui aut prohiberi. Quinimo si qui redditus ad id, vel ex fundatione, vel ex institutis, statutis aut consuetudinibus aliquorum monasteriorum, ordinum, aut regularium hujusmodi locorum, aut ex testatorum vel donantium voluntatibus, sive alias applicati aut donati sunt, eos omnino (ut decet) integre in usus pios hospitalitatis hujusmodi erogandos esse, et præsertim in monasteriis, seu locis desertis, et a laicorum ædibus longius remotis, ubi tamen pauperum, et vere egenorum ratio in primis habeatur.

« § 7. Si quos vero ditiores occasione transitus, sive alias ex devotionis aut necessitatis causa eo divertere contigerit, eos sane deceret refectorio communi cum religiosis, mensaque, et ferculis communibus, nequaquam a cæteris distinctis contentos esse ; verum omnino ipsi regulares in hospitibus hujusmodi potentioribus excipiendis ita se gerant, ut in eis frugalitas et paupertas religiosa prorsus eluceat.

« § 8. Pari etiam ratione districte inhibemus, ne quispiam ex prædictis laicis alias, quam, ut superius dictum est, vel clericus sæcularis vel regularis quocunque honore, præeminentia, nobilitate aut excellentia, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalatus dignitate præditus, etiam protector, viceprotector, loci ordinarius, prælatus, generalis, provincialis, aut monasterii, domus vel loci cujuslibet superior, eorumve affines, propinqui, familiares, aut ministri utriuslibet sexus, quidquam contra hanc superius expressam prohibitionem recipiant.

« § 9. Quod si vel ab aliquo particulari religioso, vel a superiore quopiam generali, provinciali, aut quocunque officio fungente, aut a conventu, capitulo vel congregatione, sive ab universo ordine et religione quidquam receperint, quod acceperint, suum non faciant ; verum, ipso facto, absque aliqua monitione judicis, decreto, sententia aut declaratione, ad illius restitutionem omnino in utroque foro teneantur, adeo ut, restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiæ absolvi possint.

« § 10. Hanc autem restitutionem fieri volumus non privatim ei religioso, qui donavit, sed ei monasterio, domui vel alteri loco, de cujus bonis facta est largitio, vel si non de ejus bonis donatum est, in quo idem religiosus donans professionem emisit, vel si nomine totius capituli, conventus aut congregationis, vel universi ordinis, seu religionis donatio facta exstiterit, pariter communi mensæ, aut massæ, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera restituantur, ita ut, nec qui donavit, nec conventus, capitulum, congregatio, ordo aut religio, cui restitutio facienda est, illam remittere, et iterum condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel ut in pauperes eroget, concedere quoquomodo possit.

« § 11. Quod si quis ex supradictis regularibus utriuslibet sexus, cujuscunque gradus, ordinis, dignitatis, ac ubilibet locorum existentibus, conjunctim cum cæteris, seu divisim nostrarum hujusmodi prohibitionum, statutorum, ordinationum, jussionum, decretorum, mandatorum transgressor fuerit, statuimus, ut omnibus et singulis per eum obtentis dignitatibus, gradibus, muneribus et officiis, eo ipso privatus, ac ad illa, et alia similia, vel dissimilia in futurum obtinenda inhabilis perpetuo, et incapax, ac perpetua infamia et ignominia notatus existat ; et præterea privationem vocis activæ et passivæ, absque ullo superioris decreto aut ministerio, ipso facto incurrat ; nec non ultra hujusmodi pœnas, etiam tanquam contra furti, et Simoniæ criminum reum, tam per viam denuntiationis, accusationis aut querelæ, quam etiam ex officio procedi, et inquiri, condignisque suppliciis affici debeat.

« § 12. Pœnis aliis a jure statutis, ac per alias constitutiones Apostolicas, aut propria cujusvis ordinis, congregationis, monasterii, domus aut loci statuta, vel consuetudines contra personas aliquid præmissorum committentes, forsan decretis, et inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

« § 13. Quocirca universis et singulis modernis, et pro tempore existentibus locorum ordinariis, eorumque vicariis et officialibus, nec non quorumcunque ordinum, prioratuum, monasteriorum et domorum superioribus, etiam generalibus seu provincialibus, cæterisque, ad quos spectat, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, et eorum singuli, quantum ad eos pertinet, curent omni studio, diligentia, auctoritate et vigilantia, præsentem constitutionem firmiter, et inviolate observari, et contra inobedientes, vel transgressores condignis pœnis animadverti ; eosdem inobedientes, nec non

contradictores quoslibet, et rebelles per opportuna juris et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

« § 14. Non obstantibus constitutionibus, etc.

« § 15. Volumus autem, ut præsentes litteræ in valvis Sancti Joannis Lateranen. et Principis apostolorum de Urbe basilicarum, et in acie campi Floræ publicentur, affixis inibi earum exemplis, et dimissis; quodque earum exempla, seu illarum compendia in libris quorumcunque statutorum prædictorum monasteriorum, prioratuum, collegiorum, domorum, ordinum et congregationum (quoad moniales in vernaculum, et vulgarem cujusque regionis sermonem versa), et a loci ordinario, qui id quamprimum fieri curet, subscripta inserantur, et saltem quotannis in capitulis, sive congregationibus cujusque earum alta et intelligibili voce legantur; et nihilominus post sexaginta dies a die publicationis (ut præfertur) in Rom. curia facienda, unumquemque citra montes; ultra montes vero, post quatuor menses perinde arctent et afficiant, ac si cuique personaliter intimatæ, et per eos juratæ fuissent.

« § 16. Quodve earum transumptis, etc.

« Nulli ergo omnino, etc.

« L. card. prodat.

« *M. Vestrius Barbianus.*

« A. De Alexiis. »

Confirmatio et moderatio supradictæ constitutionis.

« URBANUS Papa VIII, etc.

« § 1. Nuper a congregatione nonnullorum Romanæ curiæ prælatorum coram dilecto filio nostro Antonio tituli S. Petri ad Vincula presbytero cardinali S. Onuphrii nuncupato, majori pœnitentiario, ac nostro in Alma urbe provicario in spiritualibus generali et nostro secundum carnem fratre germano a Nobis deputata, emanavit declaratio tenoris subsequentis, videlicet :

« Cum circa interpretationem constitutionis fel. rec. Clementis VIII, sub dat. XIII Kal. Julii, pontificatus sui anno tertio, de largitione munerum regularibus utriusque sexus interdicta, nonnullæ difficultates, et ambiguitates sint exortæ; congregatio specialiter a S. D. N. Urbano divina Providentia Papa VIII, coram eminentissimo cardinali S. Onuphrii majori pœnitentiario, ac Urbis provicario deputata, auctoritate sibi attributa declaravit, et declarat, munera a religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis, benevolentiæ, ejusque conservationis erga ipsam religionem vel conventum, aliisve causis ex sui natura actum virtutis et meriti continentibus, modeste tamen, ac discrete, et dummodo id non fiat nisi de superiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis conventus, si talis consensus de jure, vel ex constitutionibus, seu consuetudinibus cujusque religionis respective, in hujusmodi casibus requiratur; consensum vero conventus in § 2, ejusdem constitutionis ad leviora esculenta, seu ad devotionem et religiositatem pertinentia munuscula largienda, etc., requisitum, intelligi debere de consensu alias de jure requisito, et ubi concurrit ambitionis suspicio, qua cessante, nec in his requiri licentiam superiorum in scriptis in § 4, ejusdem bullæ requisitam, sed sufficere licentiam, etiam oretenus eisdem concessam, declarat; comessationes autem, compotationes et convivia, in excipiendis præsertim benefactoribus, protectoribus, vel ordinariis honorifice et laute; de quibus in § 5 et 6, ejusdem constitutionis, censeri tantummodo prohibita, si decentiæ status regularis adversentur; restitutionem vero receptorum conventibus faciendam, de qua in § 10, ibidem cautum est, intelligi debere de conventibus, ad quos data seu missa de jure pertinent, si id commode fieri potest, alias conventui ejusdem religionis viciniori loco, ubi petita fuit absolutio, restituantur; insuper eadem facultate sibi tributa, omnes qui hucusque adversus supradictæ constitutionis capitula hic moderata largiti fuerunt vel receperunt, a pœnis quibuscunque in eadem constitutione inflictis et incursis posse et debere a propriis confessariis absolvi in foro conscientiæ, etiam non facta prius hujusmodi rerum donatarum seu datarum restitutione; quoad eos, vero qui præter modum prædictum graviori religionis detrimento largiendo vel recipiendo transgressi sunt, sed ob inopiam restituere nequeunt, eadem Sanctitas concedit majori pœnitentiario, ut de præteritis usque ad diem datæ præsentium in foro conscientiæ absolvat, dispenset et condonet, seu absolvi, dispensari et condonari mandet, prout in Domino magis expedire judicaverit.

« § 2. Et ne prædictæ Clementis VIII, constitutionis memoria dilabatur, superiores locales cujuscunque monasterii, conventus, domus ac collegii regularis, sub pœna privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso jure incurrenda, efficere teneantur, ut in perpetuum singulis annis mense Januario, non solum prædicta constitutio (quam in reliquis ejus partibus eadem Sanctitas omnino observari jubet, et quatenus opus sit, innovat (quemcunque prætensum non usum, aut prætensum usum, seu prætensam consuetudinem damnando et irritando), verum etiam hoc decretum in aliqua publica congregatione, vel saltem in publica mensa perlegatur; omnibus tam ecclesiasticis personis, etiam regularibus, quam laicis cujuscunque sint ordinis, conditionis, gradus ac dignitatis, etiam speciali nota dignis, et qui sub generali dispositione non comprehenderentur, prædictam Clementis constitutionem contra præsentis decreti tenorem declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta, super quibus sanctissimus

mandavit expediri breve datum Romæ die decima quinta Septembris 1640.

« § 3. Quapropter, ut præmissa firmius subsistant, et inviolabiliter observentur, quantum cum Domino possumus, providere volentes, motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, declarationem præinsertam cum omnibus, et singulis in ea contentis tenore præsentium perpetuo confirmamus et approbamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, et singulos, tam juris quam facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus, illaque inviolabiliter ab omnibus, ad quos spectat et spectabit in futurum, observari.

« § 4. Sicque, et non aliter, etc.

« § 5. Non obstantibus, etc.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die XVI Octobris 1640, Pontificatus nostri anno decimo octavo.

« M. A. Maraldus. »

(68. Recipientes munera a regularibus contra præscriptum dictarum constitutionum Clementis et Urbani VIII, quicunque sint, sive regulares, sive sæculares, quacunque dignitate vel superioritate præditi, in neutro foro absolvi possunt ante factam restitutionem, ut patet in d. constitutione Clementis VIII, § 9. (69. Et si munus excedat summam scutorum decem, neque possunt absolvi a summo pœnitentiario, prout patet ex novissima const. Innocentii XII, declaratoria facultatis cardinalis pœnitentiarii, emanata tertio Nonas Septembr. 1692, incip. *Romanus Pontifex*, in qua § 17, sic expresse habetur : « Munera a regularibus contra recolend. mem. Clementis Papæ VIII, pariter prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfatæ 1595, tertio decimo Kalendas Julii editam constitutionem ultra valorem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat nec mandet absolvi. Infra vero prædictum valorem, nonnisi facta arbitrio ipsius majoris pœnitentiarii, seu per eum eligendi confessarii eleemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat seu mandet absolvi. » *Vide* infra num. 128.

(70. Regulares non possunt uti libellis, nisi servata forma dictæ constitutionis Clementis VIII; sic declaravit sac. congregat. Episcop., **in** *Florentina*, 21 Julii 1690, *ad relationem claræ mem. cardinalis Petrucci*; apud Monacell., *loc. cit.*, num. 7.

(71. Quoad ea quæ concernunt regulares assumptos ad episcopatum. *Vide* verb. Episcopus, art. 7.

(72. Assignatur tempus, quo a regularibus legendæ sunt variæ constitutiones Apostolicæ, et decreta sacrarum Congregationum sub pœna privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto a superioribus incurrenda, ut notat Lantusca, in *Theatr. Reg.*, verb. *Decreta*, n. 2.

Mense igitur Januario,

Legi debent constitutiones Clementis VIII, incip., ***Religiosæ congregationis***, et Urb. VIII, incip. ***Nuper a congregatione*** de largitione munerum. Sic statuitur in constitut. Urb. VIII, incip. ***Nuper***, **§ 2.**

Kalendis Martii,

Legi debet decretum spectans ad Sanct. Officium Alexandri VII jussu editum incip. *Licet alias*. Sic statuitur in ipsa constitutione, § 5, ubi mandatur, quod legatur una cum aliis decretis et constitutionibus Apostolicis ad S. Officium Inquisitionis adversus hæreticam pravitatem pertinentibus quotannis legi juxta decretum Urbani VIII, incip. *Sanctissimus Dominus*.

Feria sexta post Octavam corporis Christi, et feria secunda post primam Dominicam Adventus; vel infra terminum unius mensis immediate subsequentis, juxta decret. sacræ congregationis Regular. ad instantiam procuratoris generalis congregationis Lateranensis editum die 16 April. 1630 : vel infra terminum decem dierum immediate subsequentium, juxta decretum ejusdem sacræ congregat. Regular. ad instantiam procuratoris generalis ordinis Eremitarum S. Augustini editum die 21 Maii 1638,

Legi debent decreta sacræ congregationis Concilii de celebratione missarum, incip. *Nuper a congregatione*.

Feria sexta post octavam Assumptionis B. M. V. vel per totum residuum mensis Augusti, juxta decretum sacræ congregationis S. Inquisitionis ad instantiam procuratoris generalis congregationis Lateranensis editum die 11 Febr. 1638,

Legi debet sub pœnis privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto incurrendis, atque aliis Suæ Sanctitatis arbitrio infligendis, etc., Decretum sacræ congregationis sancti Officii jussu Urbani VIII editum de observantia constitutionum Apostolicarum ad sanctum officium pertinentium, incip. *Sanctissimus Dominus*.

Diebus a superiore assignandis, bis quotannis,

Legi debent sub pœnis privationis officiorum, et vocis activæ et passivæ, decreta generalia Clementis VIII pro reformatione regularium, incip. *Nullus omnino ;* et decreta sacræ congregationis Concil. Urbani VIII jussu edita de regularibus apostatis et ejectis, incip. *Sacra congregatio*, una cum decreto ejusdem sacræ congregationis Innocentii XII jussu edito, moderatorio, et incorrigibilium respective innovatorio incip. *Instantibus procuratoribus*.

Item bis quotannis diebus a superiore assignandis,

Legi debent decreta Clementis VIII, super receptione, educatione et professione novitiorum, quorum primum, incip. ***Regularis disciplinæ ;*** secundum, incip. ***Sanctissimus in Christo ;*** tertium, item incip. ***San-***

ctissimus in Christo Pater; quartum, item, incip. *Sanctissimus in Christo Pater;* quintum, incip. *Cum ad regularem disciplinam.*

Item in quolibet generali vel provinciali capitulo, congregatione, capitulari congressu, diæta, etc., sub pœnis privationis officii, vocisque activæ et passivæ ipso facto incurrendis,

Legi debet decretum sacræ congregationis S. Officii Urbani VIII jussu editum de observantia constitutionum Apostolicarum et decretorum ad sanctum Officium pertinentium incip. *Sanctissimus Dominus.* Item sub iisdem pœnis legi debet saltem semel singulis annis Kalendis Martii in publica mensa, vel alias in capitulo ad hoc specialiter convocato una cum aliis decretis et constitutionibus Apostolicis ad S. Officium Inquisitionis adversus hæreticam pravitatem quotannis legi solitis, juxta dictum, decretum Urbani VIII, incip. *Sanctissimus Dominus.*

Item sexto quoque mense in conventibus recollectionis et novitiatus pro nostratibus, legi debet decretum Innocentii XI, incip. *Pro meliori novitiorum.*

Item pro nostratibus bis saltem in singulis annis, sub pœna destitutionis superiorum localium ipso facto incurrenda,

Legi debet constitutio pro restituendo ac conservando candore regularis disciplinæ, edita ab Urbano VIII, die 1 Junii 1640, et incip. *Militantis Ecclesiæ.*

(73. Regulares utriusque sexus tenentur ad observantiam regulæ secundum primævam institutionem; textu expresso in concilio Tridentino, sess. XXV, *De regularibus*, n. 1, cap. *Cum causam* 27, De election., cap. *Ad nostram* 4, De appellat., cap. *Super eo* 9, et cap. *Ex part.* 29, De regularibus, cap. *Recolentes* 3, et cap. *Ea quæ* 8, De statu monachor. Quamvis enim controvertant doctores, an si reducatur religio, seu monasterium, ad primum regulæ rigorem, pristinamque severitatem, teneantur regulares inibi professi ad illam reformationem, possintque ad illam servandam compelli : et Oltrad., consil. 96, et aliqui alii tenuerint, non posse præcise compelli; tamen contraria opinio est *communis* per *jura citata*, et eam tenent Innocentius in cit. cap. *Super eo* 9, De regularibus, et ibi Joannes Andreas, Butrius, cardinal. et abbas plene in cap. *Ad nostram* 3, De appellationibus, n. 4; et ibi late Felinus, n. 4 et 5; Decius, n. 5 et 6; Præpositus, n. 9; Butrius, in cap. *Cum causam* 27, De elect., n. 14 et 15, ubi sic expresse dicit : « Non excusantur intrantes religionem collapsam, si ipsam profitentur, licet tempore, quo profitentur, non sit ibi observantia, si regulam ad unguem non servant, et sic videtur quod omnes monachi vadant ad domum diaboli. » Et ibidem Joann. de Anania, n. 4, dicens : « Nota textum (et servent regulam), qui probat, quod non excusatur ille, qui intrat religionem collapsam, in qua regula non servatur ad unguem si illam profitetur, et sic videtur secundum dominum Antonium, quod hodie omnes monachi vadant ad domum diaboli. » Et sequitur Fagnan., *ibid.*, n. 33, et in c. *Ne innitaris* 5, De constitutionibus, n. 326, et in c. *Recolentes* 3, De statu monachorum, a n. 4 ad 7; Donatus, *Prax. rerum regularium*, tom. IV, tract. 15, q. 5 per tot. et alii passim, quam sententiam uti veram et communem amplexa est Rota, decis. 216, part. II, divers. per tot. et præsertim n. 7 et seq., et probavit sac. congreg. Concilii; apud Fagnan., in cit. cap. *Recolentes* 3, De statu monachor., n. 7, ubi censuit posse superiores regularium inducere reformationem juxta ipsorum instituta, si eorum monasteria sint relaxata et regula collapsa, et ad illam omnes obligare, ut colligitur ex cit. cap. 1, sess. XXV, *De regularibus.*

(74. Et ratio est, quia religiosi per professionem renuntiarunt propriæ voluntati, cum non amplius habeant velle, nec nolle, textu expresso, in cap. *Si religiosus* 27, De election. in 6, cap. *Religiosus* 2, De testament. etiam in 6, cap. *Religiosi* 5, De sepulturis, item in 6, cap. *Non dicatis* 11, caus. 11, q. 1, et ut recte dicunt Summa Aston., tit. 47, *De regularibus*, art. 3, in 7, quæst.; Fagnan., *loc. cit.*, n. 6, et alii.

(75. Profitentes profitentur regulam, non consuetudinem et relaxationem, imo ad id expressam faciunt protestationem, adeoque ad regulæ observantiam compelli possunt a superioribus, non obstante contraria consuetudine et inducta relaxatione.

(76. Et tanto magis hoc potest fieri a Summo Pontifice. Regularibus enim nefas esset reluctari Papæ reformationem inducenti; unde miratur, et recte conqueritur Fagnanus, in cit. c. *Ne innitaris* 5, De constitutionibus, n. 326, quod quidam regulares, audita opinione, quam nonnulli auctores probabilem dicunt, quod Summus Pontifex non possit regularibus ad præscriptum Regulæ reformationem indicere præter consuetudinem, quæ in religione vigebat tempore professionis emissæ, ausi sint debitam mandatis Apostolicis obedientiam denegare, cum talis opinio sit manifeste falsa, et contra c. *Cum causam* 27, De elect.; c. *Ad nostram* 3, De appell.; cap. *Super eo* 9, et cap. *Ex part.* 29, De regularibus; c. *Recolentes* 3, et cap. *Ea quæ* 8, De statu monachor., et expresse contra conc. Trid. *cit.*, cap. 1, sess. XXV, *De regularibus*, et contra communem doctorum.

(77. Imo Papa potest indicere religiosis etiam strictiorem vitam, quam regula exigat, ut per doctores in cit. cap. *Super eo* 9, De regularibus, etc. *Ad nostram* 3, De appellat., et Fagnan. expresse in cit. cap. *Recolentes* 3, De statu monachor., n. 7, sicut de facto Bonifacius VIII, indixit universis monialibus clausuram perpetuam, ut in cap. *Periculoso unic.*, De statu regularium in 6, innovato a concilio Trid., in cap. 5, sess. XXIV, *De regularibus.* Et S. Pius V, in constitut. incip. *Decori*, ad eam clausuræ legem astrinxit etiam sanctimoniales illas, quæ ex fundatione religionis seu monaste-

rit ad eam non tenebantur; et Clemens VIII, in decret. De reform. regular., incip. *Nullus omnino*, in pluribus regulares restrinxit ultra præscriptum Regulæ; quod factum est etiam in decretis sacræ congregationis Concilii jussu Urbani VIII, editis de regularibus apostatis et ejectis, incip. *Sacra congregatio*, et in decreto ejusdem sacræ congregationis moderatorio, et incorrigibilium respective innovatorio jussu Innocentii XII edito, et incip. *Instantibus procuratoribus*; neque in his possunt religiosi resistere, quia, ut expresse dicitur in c. *Si religiosus* 27, De electione in 6, Religiosorum arbitrium non ex sua, cum velle vel nolle non habeant, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuerunt, et cujus imperio se subjecerunt, voluntate dependet, ibi: « Si religiosus, cujus arbitrium non ex sua, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, et cujus imperio se subjecit, voluntate dependet, » etc. Et concordat cap. *Religiosus* 2, De testament. in 6, et cap. *Religiosi* 5, De sepultur. eod. in 6, cap. *Non dicatis* 21, caus. 12, q. 1, cum similibus.

(78. Unde regularibus renuentibus reformationem indictam recipere, et integre observare, solet Sedes Apostolica interdicere et denegare licentiam recipiendi et admittendi aliquos ad habitum et professionem, ut patet ex decretis Clementis VIII, citatis *supra* n. 72, § *Item bis quotannis*, et constitut. Innocentii X, incip. *Inter cætera*, et pluribus aliis decretis sacrarum congregationum.

(79. Et quod etiam monasteriis renuentibus reformationem acceptare non concedatur licentia recipiendi puellas ad habitum, statuit sacra congr. Episcop. et Regul., *in Neapolitana*, 25 Maii 1602. (80. Item nec admittendi ad professionem eas, quæ se ad illam nolunt obligare. Ead. sacra congr. Episcop., *in Neapolitana*, 8 Aprilis 1605. (81. Item in iis monasteriis, quæ partim illam reformationem recipiunt, et partim non, recipi non debent nisi illæ, quæ se volunt reformationi subjicere. Ead. sacr. congreg. Episcopor., 17 Aprilis 1702. (82. Nec reformatio est credenda statim, sed probanda diu, antequam detur licentia vestiendi. Ead. sac. congreg. Episcop., *in Capuana*, 17 Novembr. 1602, et 4 Maii 1704, et consimiliter sæpe sæpius alibi. (83. Quæ tamen professionem emiserunt, antequam introduceretur reformatio, hortari debent ad illam acceptandam, sed non cogi. Ead. sacra congr. Episcopor. et Regular., *in Neapolitana*, 5 Martii 1602; apud Nicol., in *Floscul.*, verb. *Reformatio*, n. 10.

(84. Unde Pignatell., tom. VIII, consult. 45, n. 25, sic expresse habet: « In Mediolanensi, licet Regulares Regulam, quam professi sunt, observare teneantur et cogendi sint: nihilominus moniales, quæ non ita exacte eam observant, veluti in jejuniis, in comedendo carnes, gestando indusium lineum, recitandis Horis Matutinis certa hora noctis, sunt tolerandæ, at in monialibus S. Benedicti juxta mentem Gregorii XIII. » Et sequitur D. Cajetanus de Alexandris, in *Confessario monialium*, cap. 1, § 1, q. 4, ubi dicit, quod si moniales tempore professionis limitatam habuerunt intentionem non se amplius obligandi, quam ad illam regulam sic relaxatam, tunc non tenentur reformatam ex post servare, quia actus non obligantur ultra intentionem agentium. L. *Non omnis* 19, ff. *Si certum petatur*. Ita multi apud Sanch., in *Decal.*, l. VI, c. 2, n. 39. Si vero absque ulla expressa limitatione professæ sunt, tenentur Regulam sic reformatam amplecti et observare, quia sponte sua in religione profitentes, se ita Regulæ et vitæ religiosæ subjiciunt, ut paratæ esse debeant, quantum ex se est, ad conservationem ipsius procurandam. Quare si regularis observantia collapsa et relaxata sit, tenentur moniales pati, ut restauretur seu reformetur, et per consequens tenentur etiam regulam sic instauratam seu reformatam observare. Sanchez, *loc. cit.*, aliique plurimi ibi relati; et Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 5, n. 7, dicit expresse quod monialis, quæ vult vivere secundum corruptelas, et abusus monasterii, est in periculo damnationis.

(85. Afferuntur decreta generalia Clementis VIII pro reformatione regularium tam monachorum, quam Mendicantium cujuscunque ordinis, et instituti, quæ, ut dictum est supra sub n. 72, § *Diebus a superiore assignandis*, bis quotannis legi debent sub pœna privationis officiorum, et vocis activæ et passivæ.

« CLEMENS Papa VIII, etc.

« § 1. Nullus omnino, prætextu cujuscunque privilegii vel superioritatis, etiam generalatus, a servitio chori censeatur immunis, nisi pro tempore, quo quis in proprii officii munere actu fuerit occupatus. Cum lectoribus autem et prædicatoribus, superiores, iis tantum diebus, quibus eos legere aut prædicare contigerit, dispensare possint; idem quoque præstare valeant cum ægrotis, et studiorum causa legitime impeditis; in eos vero, qui negligentes aut inobedientes fuerint, salutari pœnitentia superiores animadvertant ad præscriptum regulæ et constitutionum, alimenti etiam, si opus fuerit, subtractione.

« § 2. Lectio sacræ Scripturæ, vel casuum conscientiæ bis in hebdomada, præscriptis diebus, in singulis monasteriis et conventibus habeatur, ad quam fratres omnes conveniant, eaque absoluta, mutua collatione circa explicatam doctrinam sese utiliter exerceant.

« § 3. Quo Trid. concilii decreta de paupertatis voto custodiendo fidelius observentur, præcipitur, ut nullus ex fratribus, etiamsi superior sit, bona immobilia vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro missis, tam in propria Ecclesia, quam ubicunque celebrandis, alio-

ve ipsorum justo labore, et causa, et quocunque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, legata aut donationes fuerint, tanquam propria, aut etiam nomine conventus possidere possit, sed ea omnia statim superiori tradantur, et conventui incorporentur; atque cum cæteris illius bonis, redditibus, pecuniis ac proventibus confundantur, quo communis inde victus et vestitus omnibus suppeditari possit.

« § 4. Neque superioribus, quicunque illi sint, ullo pacto liceat eisdem fratribus, aut eorum alicui bona stabilia etiam ad usumfructum vel usum, administrationem aut commendam, etiam depositi, aut custodiæ nomine concedere.

« § 5. Eorum vero, quæ ad necessitatem concessa erunt, nullus quidquam possideat ut proprium, neque ut proprio utatur.

« § 6. Qui in præmissorum aliquo deliquerit, pœnas, nedum a concilio Trid. præscriptas, sed alias quoque multo graviores superiorum arbitrio imponendas, incurrat.

« § 7. Nulla quorumcunque superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona immobilia vel mobilia, fratres excusare possit, quominus culpæ et pœnæ ab iisdem concilii decretis impositæ, et ipso facto incurrendæ, obnoxii sint, etiamsi superiores asseverent, hujusmodi dispensationes aut licentias concedere posse, quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus.

« § 8. Fratrum vestitus et supellex cellarum ex communi pecunia comparetur, et omnino uniformis sit fratrum, et quorumcunque superiorum, statuique paupertatis, quam professi sunt, conveniat, ita ut nihil superflui admittatur, nihil etiam quod sit necessarium, alicui denegetur.

« § 9. Quæcunque fratrum vestes, sive laneæ, sive lineæ, omnisque alia supellex in aliquem commodum conventus locum deferantur; ibique ab uno vel duobus fratribus huic muneri deputatis diligenter custodiantur, ut inde superioris arbitrio, prout unicuique opus fuerit, subministrari opportune possint.

« § 10. Omnes etiam superiores, quicunque illi sint, eodem vino, eodemque obsonio, sive eadem, ut aiunt, pitantia in communi mensa, prima vel secunda, nisi infirmitatis causa impediti fuerint, vescantur, neque singulare aliquid, quo privatim quisque in cibum utatur, ullo modo afferri possit; si quis ea in re peccaverit, nihil ea die alimenti percipiat, nisi panem et aquam.

« § 11. Superiores omnes, etiam generalis, qui redditus aut præstationes peculiares ratione officiorum habent, eorum accepta et expensa in libro distincto fideliter et diligenter adnotari curent, neque in alios usus, quam ratione officii sui necessarios, quidquam expendant; cum vero contigerit ipsos in aliquo conventu commorari, eam pecuniæ quantitatem in commune conferant, ex qua sibi, et iis qui secum erunt, victus ad præscriptum regulæ et constitutionum, suppeditetur.

« § 12. Nullus ex superioribus locorum administrationem bonorum aut aliarum rerum, dispensationemque pecuniarum et reddituum sui conventus, etiam nomine conventus, per seipsum habere, sive exercere possit, sed universum id onus tribus fratribus ejusdem conventus a generali ita demandetur, ut unus rerum et bonorum, reddituumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat; alter tanquam depositarius pecunias, ac cætera ab illo collecta et exacta fideliter asservet; alius de pecuniis et rebus a depositario acceptis priori, et fratribus ac conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso priore, non secundum proprium affectum, sed juxta charitatis regulam, veluti bonus dispensator, provideat, officiorum hujusmodi confusione penitus interdicta.

« § 13. Cæterum hi tres, tam impensi quam accepti singulis mensibus superiori locali, adhibitis etiam duobus vel tribus fratribus ejusdem conventus probatioribus, rerumque usu peritis, rationem reddant: deinde ipsimet rursus, præsentibus priore, et peritis prædictis, generali vel visitatoribus, cum advenerint; denique ipse generalis, vel visitatores in quolibet proximo capitulo generali, saltem coram tribus judicibus, ab ipso capitulo ad hoc constitutis, illorum omnium, universæque suæ administrationis, tam publicæ quam privatæ rationem reddere teneantur, cujus etiam exemplum authenticum ex actis capituli extrahatur, ad hoc ut ad omne mandatum nostrum, vel Sedis Apostolicæ Romam transmitti possit.

« § 14. In unoquoque conventu fratrum is tantum deinceps constituatur, et in posterum retineatur numerus, qui ex redditibus illius propriis, vel ex communibus consuetis, vel etiam singulorum eleemosynis, aliisve quibuscunque obventionibus in commune, ut præfertur, conferendis, commode possit sustentari; redditus vero, et supradicta omnia in communi loco ac tuto diligenter asserventur.

« § 15. Superioribus autem, ne concilii Trid. aut hæc nostra decreta declarare, interpretari aut relaxare ullo modo possint, omnino interdicimus et prohibemus. Decernentes irritum, etc. Si quis autem contra præsumpserit attentare, sit eo ipso omni gradu officioque privatus, et ad ea perpetuo inhabilis existat.

« § 16. Nullus, nisi actu legat vel prædicet, aliquo sui gradus privilegio gaudeat.

« § 17. Si alicui ex necessaria causa, generalis judicio probanda, socius ex eodem ordine, qui illi ministret, concedendus erit, is, nisi vicesimum quintum agat annum, et qui communi servitio sit deputatus, non concedatur, et, si commode fieri potest, sit laicus conversus.

« § 18. Ut omnis scandalorum, et vagationis occasio tollatur, conventus clausura perpetuo ac diligenter servetur, ac propterea a superiore janitor constituatur, qui diligentia ac morum integritate maxime commen-

detur, is januæ custodiendæ semper assistat, eamque nemini fratrum aperiat, nisi socium, et exeundi licentiam obtinuerit.

« § 19. Nullus a conventu egredi audeat, nisi ex causa, et cum socio, licentiaque singulis vicibus impetrata, aut benedictione accepta a superiore, qui non aliter eam concedat, nisi causa probata, sociumque exituro adjungat, non petentis rogatu, sed arbitrio suo, neque eumdem sæpius : licentiæ vero generales exeundi nulli omnino concedantur.

« § 20. Contravenientes autem pœna gravi, etiam carceris ad superioris arbitrium plectantur, eadem etiam janitor subeat, si sciens exeundi facultatem fecerit.

« § 21. Cum autem quis in conventum revertitur, superiorem iterum adibit benedictionem recepturus, qui a socio itineris rationem, et quid rei actum sit, diligenter perquirat.

« § 22. Nullos fratres Romam venire superiores permittant, nisi prius a generali vel protectore duntaxat licentiam in scriptis impetraverint.

« § 23. Si quis autem sine hujusmodi facultate Romam venire præsumpserit, voce activa et passiva biennio privatus existat, subiturus etiam alias, arbitratu superiorum, infligendas pœnas. Quæ item omnia adversus eos qui supradictos admiserint et receperint, sine ulla exceptione, locum habeant.

« § 24. Habeat superior clavem ita fabrefactam, ut, cum sibi videbitur, cellas omnes reserare possit, et propterea nullus cellam, etiam noctu, ita claudat, quin semper a superiore possit aperiri.

« § 25. In medio dormitorii per totam noctem lampas colluceat.

« § 26. Nullus, etiam superior, cellas, sive in claustro, sive alibi separatas a communi dormitorio habeat, sed unusquisque unica cella, eadem cum cæteris aliorum fratrum conjuncta, nudis omnino parietibus, ac lecto et mensa humilibus, uniformique supellectili, ut præfertur, quemadmodum religiosos decet, contentus sit. Possit tamen generalis alicui ex superioribus conventuum, si eorum muneris et officii necessitatem id exigere cognoverit, alteram etiam cellam concedere.

« § 27. Cellæ sive ædiculæ, quæ extra dormitorium separatim sunt, ad officinas, aut alias ad communem usum et commoditatem conventus redigantur.

« § 28. Singillatim suo quisque lecto cubet, neque ullibi duo eodem lecto dormire possint, qui omnes ad certam formam redigendi erunt.

« § 29. In privatis cellis nulli camini permittantur, sed omnes obstruantur statim, cardinibus etiam e parietibus convulsis, ut res illa non ad tempus facta, sed perpetuo duratura videatur ; cellis tamen generalis, aut alterius superioris, ac prædicatoris exceptis.

« § 30. Conventus fenestræ omnes, quæ in vias publicas, aut in vicinas laicorum ædes prospiciunt, muro ita obstruantur, ut omnino is prospectus impediatur.

« § 31. Valetudinarium in singulis conventibus certo ac salubriori loco constituatur, quod pro loci situ, ac fratrum numero, quoad fieri poterit, commodissimum esse possit, in quo fratres omnes, cum ægrotabunt, curentur, nec inde, nisi recuperata sanitate, abire permittantur; qui vero infirmorum curæ præpositi sunt, omni sedulitate ac charitate, operam suam præstabunt, ac curabunt, ne quid ægrotis omnino desit, quod ad sanitatem recuperandam pertineat.

« § 32. Ineatur ratio, qua, sublatis licentiis, ac facultatibus hactenus quibuscunque concessis, degentes extra conventus claustra, ad ea quamprimum revocentur, nec de cætero, nisi ex gravissima causa, a Sede Apostolica probanda, hujusmodi facultates concedi possint.

« § 33. Nulli in posterum ad habitum aut professionem admittantur, nisi in conventibus per Sedem Apostolicam in qualibet provincia deputandis.

« § 34. Curent superiores, ut constitutio interdicens largitiones munerum, et præscribens hospitalitatis formam ab omnibus in quolibet conventu inviolabiliter observetur.

« § 35. Ut omnis officiorum ambitus occasio præcludatur, caveant omnes a directa vel indirecta vocum seu suffragiorum procuratione, tam pro seipsis quam pro aliis, tum in capitulis locorum, tum in cæteris, præsertim generalibus capitulis, aut congregationibus, seu alibi ; quicunque secus fecerint, præter alias pœnas, et censuras hactenus contra hujusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in pœnam privationis officiorum, quæ obtinent, eo ipso incidant, et ad futura quæcunque pariter inhabiles habeantur; super quo cum eis dispensari a nemine possit, nisi a Nobis, vel successoribus Nostris, et pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur ; porro supradictas omnes pœnas ad complices, ac simpliciter scientes et non revelantes, extendimus.

« § 36. In superiorum et officialium omnium electionibus forma præscripta a sacro concilio Tridentino, et ordinis constitutionibus inviolabiliter servetur, jurentque electores secundum veritatem cujusque conscientiæ, probiores ac magis idoneos se electuros ; ac propterea, priusquam ad electionem deveniatur, in primis, et ante omnia prælegantur constitutiones de qualitate, et requisitis eligendorum ; ad officia, gradus et prælaturas illi præcipue eligantur, qui possint et consueverint regulas ordinis et constitutiones observare, præsertim quæ pertinent ad servitium chori, ac vestitum et victum communem.

« § 37. Eligantur in capitulo generali, vel provinciali aliquot graves, et periti ex fratribus cujuslibet provinciæ, saltem tres, qui admittendos ad prædicationem verbi Dei, vel ad audiendas confessiones, etiam

ipsorum fratrum ac lectores publicos diligenter simul examinent priusquam probentur, et ad hujusmodi ministerium admittantur; horum etiam curæ sit examinare et probare tam quoad doctrinam, quam quoad mores promovendos ad quoscunque ordines, in quo servetur decretum congregationis interpretum sacr. concil. Trid. hac de causa nuper editum et promulgatum.

« § 38. Illud porro superiores omnes in Domino admonemus, ut memores sint rationis quam in novissimo die reddituri sunt pro grege sibi commisso, ac propterea omni studio invigilent, ut, quæ eorumdem ordinum regulis et constitutionibus, de oratione mentali, silentio, jejuniis, capitulo culparum, aliisque spiritualibus exercitiis prudenter ac pie sancita sunt, ea omnia et singula ad unguem observentur, intelligantque super his, veluti fundamentis, omnium religionum ædificia construenda et amplianda esse, quæ ut faciliorem exitum sortiantur, et fructus uberiores in animis fratrum producant, valde opportunum erit, si in quolibet conventu, singulis hebdomadis, habeatur sermo de religiosa disciplina, regularique observantia.

« § 39. Quo vero omnia ordinate peragantur, appendatur tabella in loco conspicuo uniuscujusque conventus, in qua distincte adnotetur, quid singulis horis cujusque diei quilibet frater præstare debeat, ut certo quoque signo præmonitus, majori animi præparatione suo muneri satisfacere possit; quæ ordinis constitutiones his decretis non adversantur, inviolate custodiendæ erunt.

« § 40. Quibus horum decretorum capitibus certa pœna præscripta non est, arbitrio generalis, vel alterius immediati superioris infligatur; ut autem hæc decreta, donec alia, quæ pleniorem reformationem facient, edantur, ac ab omnibus observari possint, districte præcipimus generalibus, ac omnibus aliis quibuscunque superioribus, ad quos hoc spectat, ut curent ac efficiant, ea omnia inter alias eorumdem ordinum constitutiones perpetuo valituras redigi, interdicta omnino eorum singulis facultate illas declarandi, et adversus eas unquam dispensandi; alioquin sciant se in pœnam generalatus, et officiorum privationis ac inhabilitatis perpetuæ ad alia quoque munera ipso facto, et sine ulla exceptione respective incidisse.

« § 41. Ne vero, prætextu dilatæ publicationis, eorum observatio quoquomodo differri possit, aut impediri, volumus ut post illorum publicationem, in conventu vel monasterio cujuslibet ordinis de Urbe factam, generalem, aliosque ordinum superiores, cæterosque fratres præsentes, statim, reliquos vero absentes citra montes, unius mensis, ultra montes, trium mensium spatio, ita arctent, ac si eorum singulis personaliter intimata fuissent.

« § 42. Insuper mandamus quod generales, in singulis conventibus, citra montes, unius mensis; ultra vero montes, trium mensium cursu, decreta supradicta publicari faciant, sub pœna privationis generalatus, aliisque arbitrio nostro imponendis.

« Datum Romæ apud S. Petrum, die 25 mensis Junii 1599.

« § 43. Decretum illud, quo fratres Romam petere cum generalis et protectoris licentia duntaxat permissum est, Sanctitas Sua extendi ad provincialem decrevit, ita ut ipsis ex causa communi totius provinciæ duntaxat facultatem hujusmodi facere valeat, declaravitque pœnam privationis vocis activæ et passivæ contrafacientibus inflictam, Sanctitati Suæ reservatam esse, interdicta omnino eorum superioribus singulis, etiam generali ac protectori facultate illam moderandi ac relaxandi.

« Datum Romæ die 20 Martii 1601. »

(86. Regulares tot solum stare debent in monasteriis, quot ali commode possunt per redditus et eleemosynam eorum. Conc. Trident., sess. xxv, *De regularib.*, cap. 3; Clemens VIII, constitut. 60, incip. *Nullus;* Paul. V, const. 9, incip. *Sanctissimus;* Urban. VIII, constit. 45, incip. *Cum sæpe;* Innocent X, constit. incip. *Inter cætera;* Innocent. XII, constitut. incip. *Nuper a congregatione. Vide* verb. Moniales, artic. 2, a n. 12 ad 62, verb. Novitius, a n. 56 ad 65, verb. Simonia, art. 7, a n. 20 ad 23.

(87. Unde regularium numerus pro unoquoque conventu præfinitus, et a sacra congregatione approbatus, prout necessario debet esse præfinitus et approbatus, uti statuerunt varii Summi Pontifices, et signanter Urbanus VIII, Innocentius X et Innocentius XII, in citatis suis constitutionibus, non potest a superioribus augeri, etiam sub prætextu augmenti redditum absque ipsius sacræ congregationis Concilii licentia, sub pœna privationis officiorum, vocis activæ et passivæ, ac inhabilitatis perpetuæ. Urbanus VIII, constitut. incip. *Cum sæpe contingat;* Innocent. X, const. incip. *Inter cætera;* Innoc. XII, constit. incip. *Nuper a congregatione.*

(88. Regularis non potest habere locum in duobus monasteriis, textu expresso in c. *Ne nimia* 9, De religiosis domibus, ibi : « Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus abbas pluribus monasteriis præsidere. »

(89. Regulares sunt exempti ab oneribus et collectis. S. congreg. Immun., *in Cremonen.*, 11 Jan. 1695, lib. I *Decr.* Val., pag. 166, et 11 Jun. d. a. et lib. pag. 194, *in Aquen.*, 5 Febr. anni d. et lib. pag. 170, et alibi. Exempti quoque sunt ab hospitio seu hospitatione militum, etiam pro bello adversus Turcas. Sic sanctus Pius V, in constitution. incip. *Cum sicut.*

(90. Regulares non tenentur ad onera, impositiones et collectas pro bonis acquisitis, nisi juxta decisionem in Brundusina coram Penia, et decretum editum sub Clemente VIII, anno 1600. Sacr. congreg. Immun., *in una status ecclesiastici*, 9 Novemb. 1632, lib. II *Decret.* Paul., pag. 144, et *in*

Montis Alti, 29 Maii 1629, lib. I *Decr.* Paul., pag. 139.

(91. Regulares Carmelitani non tenentur ad solutionem gabellæ datiariis carnis ex forma constitut. Clementis VIII et Pauli V, non solum pro animalibus natis in eorumdem prædiis, sed nec etiam pro emptis pro usu proprio, cum iste casus non sit expressus in dictis const. et de jure sint exempti. S. cong. Immun., *in Ferrarien.*, 15 Septemb. 1637, lib. III *Decr.* Paul. p. 43.

(92. Regulares gaudere debent exemptione pro vino, quod minutatim vendunt. Sacr. congr. Immun., *in Fav.*, 19 Decembris 1734; lib. II *Decr.* Paul., pag. 212.

(93. Canonici regulares Lateranenses in vim motus proprii Urbani VIII, F. R. tenentur ad solutionem gabellæ carnis, etiam pro animalibus, quæ in propriis domibus et monasteriis mactantur. S. congr. Immun., *in Ravennat.*, 27 Febr. 1646, lib. II *Decret.* Paul., pag. 273.

(94. Fratres Minores S. Francisci de Observantia gaudent, prout cæteri ecclesiastici, tam sæculares quam regulares, exemptionibus pro rebus emptis ab eorum syndico pro victu et vestitu eorumdem. S. cong. Imm., *in Valentina*, 17 Mart. 1658, lib. *Decr.* Rocci, p. 172.

(95. PP. Dominicani sunt exempti a collectis impositis a communitate, tam de jure communi quam ex privilegiis Pontificiis. S. C. Immun., *in Firmana*, 6 Maii 1631, l. II *Decr.* Paul., p. 76.

(96. Regulares sunt exempti a gabella portæ civitatis pro introductione frumenti. Sacr. congreg. Immun., *in Maceraten.*, 31 Aug. 1646, lib. III *Decret.* Paul., p. 290.

(97. Regulares circa libertatem emendi carnes remittuntur ad sacram cong. Boni Regiminis. S. congr. Immun., *in Anconitana*, 5 Mart. 1675, lib. I *Decret.* Altoviti, p. 1078.

(98. PP. Societatis Jesu tenentur pro bonis acquisitis, ad onera, quæ sint certa, realia et invariabilia; et pro aliis vero bonis tenentur ad collectas auctoritate Apostolica impositas cum specifica expressione ecclesiasticorum, dummodo in locis bonorum non adsit consuetudo contraria. Sac. cong. Immun., *in Firmana*, 9 Octobris 1692, lib. II *Decr.* Paul., pag. 8.

(99. An FF. Minimi contra formam privilegiorum possint conveniri ab ordinario aut vicario Apostolico pro reddenda ratione bonorum temporalium ab eis possessorum? Sac. C. respondit hujusmodi fratres uti jure suo. Sac. congr. Immun., *in Bisitian.*, 14 Januar. 1653, lib. V *Decret.* Paul., pag. 5.

(100. Licet regularibus in eorum conventu sito in loco, ubi dominus loci exigit unum pro quindecim ab ecclesiasticis pro coctura panis in furnis sibi competentibus, habere furnum pro eorum usu et venientium sumptibus conventus. Sacr. congr. Immun., *in Maceraten.*, 22 Septemb. 1624, lib. III *Decret.* Altoviti, pag. 87.

(101. Regulares sunt testes idonei ad probandam extractionem et violationem Immunitatis eccles. secutam in eorum Ecclesia. Sacr. congr. Immun., *in Regien.*, 1 Julii 1642, lib. III *Decret.* Paul., pag. 177.

(102. Minor observans S. Francisci potest de licentia em. vicarii urbis in causa civili deponere. Sac. congr. Immun., *in Romana*, 4 Septembris 1640, ibi pag. 129.

(103. Datur facultas episcopo non solum examinandi, sed etiam cogendi regulares ad se subjiciendum examini in causa violatæ Immunitatis. Sac. cong. Immun., *in Aprutina*, 20 Novembr. 1640; lib. III *Decr.* Paul., pag. 135; *in Neapolitana*, 6 Octobris 1643, ibi pag. 211.

(104. Datur facultas episcopo examinandi etiam regulares, dummodo actu et habitu aliunde veritas haberi non possit, ac citra incursum irregularitatis. Sac. congr. Immunit., *in Novarien.*, 27 Julii 1635, lib. II *Decret.* Paul.

(105. Similis facultas conceditur aliquando etiam vicario. Sacr. congr. Immun., *in Tropien.*, 5 Augusti 1639, lib. III *Decret.* Paul., pag. 99.

(106. Regulares dare debent eminentissimo legato, uti delegato Apostolico, notam animalium, quæ per eosdem regulares introducuntur ad effectum mactandi pro servitio religiosorum. Sacr. cong. Immun., *in Tropien.*, 8 Augusti 1639, lib. III *Decret.* Paul., pag. 89.

(107. Scribitur archiepiscopo, ut provideat et ordinet pro suo arbitrio, quod regulares quomodolibet privilegiati non locent appartamenta ordinata ad habitationem religiosorum sæcularibus, ad effectum vitandi abusus et controversias immunitatis eccles. Sacr. congregat. Immun., *in Neapolitana*, 10 Novembris 1676, lib. I *Decr.* Altoviti, pag. 1302.

(108 Qui carceraverant et modico tempore detinuerant regularem, absolvuntur in forma Ecclesiæ arbitrio episcopi. Sac. cong. Immun., *in Litteren.*, 4 Decemb. 1674, lib. I *Decret.* Vall., p. 159.

(109. Alia ad rem; *vide* verb. ALIENATIO, verb. BAPTISMUS, art. 7, verb. BENEDICTIO, verb. CONVENTUS, verb. ECCLESIA, verb. FENESTRÆ, verb. HABITUS, verb. MISSA, verb. ORATORIUM, verb. ORACULA VIVÆ VOCIS, verb PRIVILEGIUM, verb. QUARTA, verb. SEPULTURA, verb. TESTIS, verb. VICARIUS.

(110. Regularis nequit simul esse parochus et superior sui conventus. Sacr. congr. disciplinæ regul., 28 Maii 1715, *Decreto* 6, *in Bullario Clementis XI*. *Vide* verb. PAROCHUS, art. 2, n. 85.

(111. Regulares, sicuti dictum est in verb. JEJUNIUM, art. 1, n. 12, uti possunt ovis et lacticiniis in suis jejuniis, extra tamen tempora ab Ecclesia universaliter prohibita, ut fuit determinatum in capitulo generali PP. Capuccinorum 1596, ac fuit approbatum a sacra congreg. Episcopor. et Regular., *in Cosentina*, 15 Jul. 1606; apud Nicol., in *Flosculis.*, verb. *Capuccini*, n. 9; et apud Pitton., *Constitut. et dec. Pontific. ad Regulares*, tom. III, n. 1672. Quod tamen intelligendum est ex vi propriæ regulæ; quia

alias etiam ipsi in jejuniis uti debent cibis secundum legitimam aliorum consuetudinem, et maxime religiosorum regionis et loci, ubi morantur, cum consuetudo sit optima legum interpres, textu expresso in c. *Dilectus* 8, De consuetudin. L. *Si de interpretatione* 37, ff. *De legibus;* imo ipsa sit altera lex, et pro lege servari debeat; capit. *Dilectis* 4, De arbitris, l. *De quibus* 32, ff. *De legibus*, l. *Scævola* 26, ff. *De aqua et aqua pluvia arcenda;* l. *Et ab antiquis* 31, cod. *De testamentis*, cum similibus. Unde Marchant., in *expositione regulæ Fratrum Minorum*, cap. 3, q. 2, sic expresse concludit : « Jejunia Regulæ servari debent juxta morem patriæ et jejunantium communem formam ; » adducens ad id sententiam IV magistrorum, qui expresse dicunt, « Jejunent ergo, etc., debet intelligi cibo jejunantium secundum consuetudinem hominum, et maxime religiosorum terræ, in qua morantur. » Et opinionem Hugonis de Dina sic habentis : « Ubi a lacticiniis abstineant jejunantes, scandalum est, si nos morem patriæ, etc., violamus. Juxta sanct. canones, mos ecclesiæ sive diœcesis, in qua sumus, est servandus; » et infra : « Debemus ergo in jejuniis secundum morem jejunantium uti. » Hinc Diana, in *Summa*, verb. *Jejunium*, n. 56, adductus a Patre Viva, *in proposit.* 32, *ex damnatis ab Alexandro VIII*, n. 10 in fin., dicit consuetudinem abstinendi a lacticiniis in vigiliis, et quatuor Temporibus in Sicilia videri gravem, et sub mortali receptam, etiam apud regulares; qualis procul dubio est apud Nostrates consuetudo jejunandi in cibis quadragesimalibus diebus Adventus, juxta constitutiones capituli generalis celebrati anno 1500. Interamniæ de mandato Alexandr. VI, cap. 3, art. 2, apud orbem Seraphicis, tom. III *De jejunio*, ubi sic expresse habetur : « Ad hanc autem Quadragesimam jejunandum fratres sunt obligati modo, quo cæteri Christiani ad illam communem obligantur, ut lacticinia in ea comedere nequeant. »

(112. At vero in feriis sextis, aliisque jejunii diebus infra annum extra Quadragesimam et Adventum, teste communi praxi, jejunatur, et jejunandum esse dicimus juxta diversarum provinciarum et regionum probatam consuetudinem per supra adducta jura et dicta etiam sub verb. Jejunium, *loc. cit.*, n. 11, et juxta S. Thomam, 2-2, quæst. 166, art. 8, ad 3, sic expresse dicentem : « In jejunio Quadragesimali interdicuntur universaliter etiam ova et lacticinia, circa quorum abstinentiam in aliis jejuniis diversæ consuetudines existunt apud diversos, quas quisque observare debet secundum morem eorum, inter quos conversatur. » Et sic de jejuniis præscriptis in Regula fratrum Minorum ultra supracitatos sustinent moderni expositores Regulæ, Corduba, Politius, Longus, quos refert, et sequitur Melphi, in *Comm.*, cap. 3, tract. 13, quæst. 1 et 2; Matthæucc., *Cautela confess.*, lib. III, cap. 4, n. 36, ubi ad id allegat Marchant. 4 magistros, Hugonem de Dina, Sanctorum, et Amenum, ac dicit non subsistere opinionem Felicis Potestatis, tom. I, part. III, a n. 2853, asserentis, fratres Minores non teneri in jejuniis Regulæ extra Quadragesimam, hoc est Adventus, et feriæ sextæ abstinere ab ovis et lacticiniis, qui tamen Felix, *loc. cit.*, n. 2856 dicit circa id nolle suum proferre judicium, ibi : « Si autem quid ego sentiam, cupis, judicium ferre nolo : » et infra sub n. 2899, ad consimilem petitionem dicit : « Huic petitioni nolo ego respondere, » quamvis ex rationibus et fundamentis, ibi a n. 2856 ad num. 2875, adductis videatur in dictam sententiam propendere. Concludendum igitur est quod, quamvis cit. statuta, et constitutiones ordinis nostri non obligarent sub culpa mortali, per constitutionem Sixti IV, incip. *Circumspecta*, adductam ab ipso Felice Potestate, *loc. cit.*, n. 2831, et allegatam, ut intellectum suum discurrendi gratia aperiat, *loc. cit.*, n. 2856, 2866, 2870 et 2875, per supra adducta jura, et allegatos doctores, adhuc tenentur Nostrates sub gravi ad observanda jejunia Ecclesiæ, et Regulæ in cibis juxta dictam legitimam aliorum consuetudinem, et maxime religiosorum regionis et loci, ubi morantur; nimis enim mirum esset, quod religiosi majori perfectioni et mortificationi addicti atque obstricti, in suis regulæ jejuniis ad instar illorum Ecclesiæ universalis institutis, ad minorem abstinentiam et mortificationem tenerentur quam sæculares. Quod et dicendum venit de aliis religiosis pro jejuniis sub præcepto eis impositis a suis respective regulis et constitutionibus ; cum de omnibus, cæteris paribus, militet eadem ratio, et ubi militat eadem ratio, eadem etiam militare debeat juris dispositio. L. *Ideo* 27, ff. *De legibus*, l. *Illud* 32, ff. *ad legem Aquil.*, et cap. *Inter corporalia* 2, De translation. episcop., cum similibus.

(113. Regulares utriusque sexus nequeunt licite esse patrini, non solum in sacramento baptismi, per jura allegata et dicta in verb. Baptismus, artic. 7, n. 41 et sequent., sed neque in sacramento confirmationis, propter eamdem rationem ibi a sacris canonibus et conciliis adductam. Ubi enim eadem est ratio, eadem debet esse legis dispositio. L. *Ideo* 27, De leg.; l. *Illud* 32, ff. *ad leg. Aquil.*, cap. *Inter corporalia* 2, De translat. episcop. Cum ratio legis sit anima legis : l. *Cum ratio* 7, ff. *De bonis damnator*. Et tanto magis urget talis prohibitio quoad illos regulares, qui nedum jure communi, sed et jure speciali propriæ regulæ ad id vetantur, ut in specie fratres minores, ex cap. 11 *suæ Regulæ* sic expresse prohibentis : « Nec fiant compatres virorum vel mulierum, ne hac occasione inter fratres vel de fratribus scandalum oriatur : » pro qua prohibita compaternitate ex vi Regulæ venit compaternitas quorumcunque in baptismo et confirmatione, ut recte, citatis aliis Regulæ expositoribus, docet Corduba, in cit. cap. 11 *Regulæ*, qu. 4. Lex enim generaliter loquens, generaliter est intelligenda,

cap. *Si evangelica* 13, dist. 1, cap. *Quia circa* 22, De privileg. l. *Præter* 20, § *Ait prætor*, ff. *De novi operis nuntiat.*, cum similibus : et ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. L. *Non distinguemus* 32, ff. *De recept. arbit.*, l. *De pretio* 8, ff. *De publiciana in rem action.*, l. *Præses* 3, ff. *De officio præsid.*

(114. Compaternitas prohibita fratribus Minoribus ex vi Regulæ, est solum illa, quæ contrahitur in tenendo suscipientem sacramentum, præsertim baptismi, et non ipsum ministrando. Et ratio est quia hæc solum scandalum generare potest, ut in præcepto Regulæ continetur; ubi autem, ut in ministrando sacramentum, cessat causa, et finis legis, nempe occasio scandali, cessat ex vi Regulæ ipsa lex. C. *Cum cessante* 60, De appellat., l. *Cum ancillam* 6, cod. *De condit. ob causam.* Tum quia generaliter et proprie tales compatres dicuntur solum tenentes suscipientem sacramentum, non autem ipsum ministrantes. Et sic expresse declaravit capitulum generale Meclinien., anno 1499, et habetur in Tabul. vic. gen., ibi : « Prohibeatur ne fratres fiant compatres virorum vel mulierum, etc., intelligendum est quoad elevationem de fonte baptismatis, non quoad baptizationem ; » sic refert et tenet Corduba, *loc. cit.*, ubi recte cum aliis ibi allegatis Regulæ expositoribus, docet quod ad tenendum seu levandum de fonte baptismatis prohibetur Fratribus Minoribus, nedum jure communi, sed etiam ex vi Regulæ. Quoad ministrandum vero baptismum prohibetur ipsis, sicuti et omnibus aliis regularibus solum jure ecclesiastico communi, capit. *Placuit* 8, caus. 16, quæst. 1, ibi : « Neque filium de baptismo accipere, neque baptizare ; » et ex vi regulæ prohiberi fratribus solam compaternitatem ex susceptione prolis de sacro baptismatis fonte, tenet expresse Marchant., in cit. cap. 11 *Regulæ quæst. et conclus. unica*, et alii expositores.

(115. Nec valet dicere quod inter casus, ratione quorum Fratres Minores a loco recedere possunt, referunt antiqui expositores, esse, si in ipso loco obligentur fratres ad baptizandos pueros, adeoque eis prohibetur ex vi Regulæ etiam baptismum ministrare. Non valet, inquam, quia iste casus, ut explicat Marchant., *l. c.*, referendus est ad locum, ubi sine Apostolica dispensatione adest cura animarum, et obligatio baptizandi ex officio, non autem ex charitate aut ex vi compaternitatis; ex lege enim charitatis in casu necessitatis articuli mortis probabiliter imminentis puero, si nullus alius, qui legitime posset et vellet ipsum baptizare, nedum alii regulares, sed et ipsi Fratres Minores, non solum licite possent, sed imo tenerentur ipsum baptizare, quia lex charitatis jubet in tali casu providere de remedio ad salutem æternam omnino necessario, quale est baptisma; et contra hoc nullum jus præcipere potest, cum necessitas non habeat, nec recognoscat legem, capit. *Quoniam* 13, caus. 1, quæst. 7, capit. *Sicut* 11, De consecrat., dist. 1, cap. *Omnes* 1, De fer., cap. *Consuluisti* 3, De celebrat. missar, cap. *Concilium* 2, De observant. jejun., cap. *Quod non est licitum* 4, De regul. jur. Et tenent expresse Cordub., *loc. cit.*, cum Hugone et Pisano ibi allegatis, et alii passim ; prohibitio enim de non baptizando intelligi debet extra casum similis necessitatis.

(116. Fratres Minores electi ad curam animarum, aliique ad id subdelegati in conventibus, ubi ex dispensatione Apostolica adest parochia, possunt licite, sicuti et alii regulares similiter electi seu subdelegati, baptizare; quia Summus Pontifex, qui est super jus positivum ecclesiasticum, cap. *Proposuit* 4, De concessione præbendæ, concedendo parochiam, concedere intelligitur omne id quod ad officium parochiale spectat ; concesso enim fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur concessa intelliguntur. Cap. *Præterea* 5, c. *Prudentiam* 21, et cap. *Suspicionis* 39, De officio delegat., l. *Cui jurisdictio* 2, ff. *De jurisdict.*, cum similibus, et ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur, cap. *Ex parte* 27, De decimis, et cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. Cap. *Cui licet* 53, De reg. jur. in 6. l. *Non debet* 21, ff. *De reg. jur.*

(117. Non possunt tamen nec ibi, nec alibi levare de sacro fonte infantes, seu fieri compatres, in tenendo suscipientem sacramentum, etiamsi non oriatur aliquando scandalum, et de hoc constet quia, licet causa, propter quam fit prohibitio, cesset in casu particulari, et quoad aliquem pro tunc, manet tamen in generali, et simpliciter quoad alios, et quoad se, quia leges adaptantur ad ea, quæ ut plurimum contingunt, non autem ad illa, quæ raro accidunt, et ab accidentalibus casibus dependent, ad text. in authent. *Ut sine prohibitione matres*, in l. *Ex his* 4, et in l. *Num ad ea*, ff. *De legibus*, cum similibus. Et ideo simpliciter manet et ipsum præceptum obligans etiam pro tunc, ut est communis regula doctorum in omnibus similibus præceptis ; atque sic debet intelligi caput, quod, cessante causa, cessat effectus præcepti, cap. *Cum cessante* 60, De appellation., quando scilicet causa cessat omnino secundum quid, et simpliciter, ac generaliter, ut explicant Richard., in 4, dist. 4 ; Silvester., verb. *Furtum*, quæst. 15 ; Corduba, *loc. citat.*, et alii, et sic servat praxis, et communis consuetudo, quæ est optima legum interpres, cap. *Dilectus* 8, De consuetud., et l. *Si de interpretatione*, 37, ff. *De legibus.*

(118. Sub dicta prohibitione non comprehenditur regularis quicunque factus episcopus. Sic expresse Glossa communiter recepta in cap. *Statutum* 1, caus. 18, quæst. 1, verb. *Absolvit*, ibi : « Item potest sibi facere commatres, quod prius non licuit, exemplo Gregorii, qui prius monachus factus est, et postea cum esset diaconus cardinalis compater Mauritii imperatoris factus est. » Henno, t. II, tract. *De baptismo*, disp. 5, q. 2, concl. 2, resol. 4, et alii passim. Et ratio

est quia episcopus regularis a die suæ confirmationis et assumptionis ad episcopatum, exceptis votis essentialibus, liberatur ab aliis obligationibus suæ regulæ, ut habetur ex citat. cap. *Statutum* 1, caus. 18, q. 1, et tenent communiter doctores, ut dictum fuit sub verb. EPISCOPUS, art. 7, n. 1 et 2.

(119. Regularibus licet invitare populum ad facienda officia pro animabus purgatorii in eorum Ecclesia. Sacr. cong. Concil., *in Volaterrana*, 16 Mart. 1726, ad 9 dub.

(120. Regulares possunt impediri, quominus in Ecclesia intra limites parœciæ erecta missas canant, licet vocati a prioribus et officialibus laicis dictæ Ecclesiæ. Sac. cong. Concil., *in Valven. seu Sulmonen.*, 10 Mart. 1727, ad 3 dub.

(121. Regulares ad ordines promovendi, præter litteras obedientiales sui superioris, non tenentur exhibere ordinario fidem sui baptismatis ad docendum de legitima ætate, dummodo in litteris obedientialibus exprimatur ætas. Sac. congregatio Concil., *in Brixien.*, 12 Decembris 1733, ad 2 dub.

(122. Additur attendenda ad rem constitutio Benedicti XIII, incip. *Postulat*, edita 7 Martii 1725 in qua interdicitur regularibus omnibus ad dignitates ecclesiasticas promotis, ne aliquid, seu ulla bona extra cœnobia secum asportare audeant; et insuper adimitur superioribus ordinum facultas concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque, sub pœna suspensionis a divinis eo ipso incurrenda, reservata Papæ privative quoad alios; revocanturque prædecessorum Pontificum facultates cuicunque ordini ad id concessæ.

(123. Regulares parochi aut vicarii curati missam parochialem applicare debent pro populo diebus festis, Bened. XIV, constit. 103, incip. *Cum semper*, § 4. (124. Regulares parochi tenentur recipere in propriis ecclesiis et domibus missionarios ab episcopo missos ante visitationem pastoralem. Idem constitut. 109, incip. *Firmandis*.

(125. Regulares superiores parochum regularem corrigere possunt, *ibid.*, § 10. Atque etiam ab animarum cura removere absque consensu episcopi, *ibid.*, § 11. Nullam vero jurisdictionem habent in subditos parochiæ sæculares, *ibid.*, § 12.

(126. Regularis S. Officii consultor nequit a superioribus regularibus sine causa et inconsulta congregatione sacræ inquisitionis a loco removeri. Bened. XIV, constit. incip. *Ad supremum*, § 33. (127. Regularibus missionariis in Angliam ablegatis unus superior est præficiendus, qui eos visitet et corrigat. Idem constitut., incip. *Apostolicum ministerium*, § 19. Elapso sexennio, debent iidem ad regiones catholicas, et proprii Instituti claustra redire; tres menses in eisdem manere, ac quindecim dies spiritualibus exercitiis vacare. *Ibid.*, § 22. Indulgentias suis ordinibus peculiariter concessas publicare prohibentur; dignis enim de causis in Anglia Indulgentiæ regularibus ad communicandum, sive publicandum concessæ suspenduntur, et vicariis Apostolicis delegatur largitio Indulgentiæ quater in anno. *Ibid.*

(128. Accipientes munera a regularibus, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ultra valorem decem scutorum monetæ nequeunt absolvi a summo Pœnitentiario, nisi prius facta restitutione, vel si eam de præsenti nequeant adimplere, cum obligatione eamdem quam primum poterunt faciendi. (129. Qui vero infra prædictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius majoris pœnitentiarii seu confessarii per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit. Idem, constitut. 115, incip. *Pastor bonus*, § 26.

(130. Regulares, quibus a Sancta Sede concessa est facultas impertiendi benedictionem super populum cum indulgentia plenaria, quo ritu id facere debeant? *Vide* tom. I ad verb. BENEDICTIO. (131. Regulares superiores quid præstare debeant in deputandis confessariis extraordinariis pro monialibus sibi subjectis. *Vide* tom. II, verb. CONFESSARIUS.

(132. Regulares quoad ordines recipiendos, *vide* tom. V, verb. ORDINARE, ORDO, art. 3. Regulares quoad reclamandum contra validitatem professionis, vide supra ad verb. REGULARIS PROFESSIO.

(133. Regularibus non conceditur translatio, nisi ad ordines, in quibus viget claustralis et regularis observantia. Idem, tom. II, constitut. 7, incip. *Pontificia*. (134. Regularibus ab ordine laxiore ad strictiorem transferri cupientibus, an et quomodo convenire necesse sit inter utriusque ordinis superiores, in jure cautum non reperitur; (135. sed hodierna praxis est, per quam omnes hujus generis controversiæ, et morarum prolixitates devitantur, ut religiosis viris, qui a laxiori ad strictiorem ordinem transire cupiunt, postquam voluntatis suæ causas coram competentibus Apostolicæ Sedis tribunalibus exposuerint atque probaverint, haud ægre a Romano Pontifice indulgeantur opportunæ facultates, in quibus derogatio super consensu superioris ordinis laxioris includitur. Idem constitut. 25, incip. *Ex quo*.

(136. Regulares quicunque, ne per modicum quidem tempus, nec ulla occasione possunt ad alloquendas moniales sine episcopi licentia accedere sine gravi culpa. Idem, *De synodo diœces.*, lib. VII, cap. 41, n. 7, ex variis Pontificiis constitutionibus, et sacrarum congregationum decretis, quæ congesta habentur apud diœcesanam synodum Pisanam 1708, et in appendic. ad synodum diœcesanam Lucanam habitam ab episcopo Colloredo 1736, et a me jam relata supra, verb. MONIALES, art. 2, a n. 12 ad 21. Vide *ibi*.

(137. Prælati regulares privilegium post concilium Tridentinum habentes, possunt suos subditos ab interstitiorum lege ad ordines suscipiendos dispensare. Idem, *ibid.*

lib. VII, cap. 42, n. 6, ubi refert quod, cum episcopus Mindensis in sua synodali constitutione 8, expresse denuntiasset, se nulli, sive sæcularium, sive regularium ordines collaturum, qui non servasset temporum interstitia a concilio Tridentino præscripta, a quibus, an quempiam absolvendum Ecclesiæ necessitas, aut utilitas, exposceret, id non a prælato regulari, sed a se fore dijudicandum, delata causa ad sacram congregationem Concilii, ipsa sub die 24 Augusti 1686, rescripsit, dictam constitutionem synodalem Mindensem « esse reformandam quoad eos regulares, qui habent privilegium concessum post Tridentinum. » (138. An, quando et quomodo possint, vel non, prælati regulares suos subditos in una diœcesi morantes, dimittere ordinandos in aliam? *Vide* tom. V, verb. Ordo, art. 3, n. 74 et seqq.

(139. Quid præstare debeant regularium superiores ad tollendam ignorantiam laicorum in religionibus professorum, ex præscripto sacr. C. Episcop. et Regul. *Vide*, supra, verb. Doctrina Christiana, n. 15, 16.

(140. Si regularis ante professionem habituali morbo detineatur, nec interrogatus vitium suum denuntiet, nisi post professionem, expelli non potest, nisi aliter declaretur in constitutionibus ejusdem ordinis, uti reipsa declaratum est in constitutionibus PP. Capuccinorum, in quibus religio *ad retinendum* ejusmodi professum *minime velle se esse obligatam exprimit.* An tunc vero professus non dimissus a religione possit sponte abire, etiam illa repugnante, quæstio est adhuc a sacr. congregatione non definita. *De synodo diœces.*, lib. XIII, cap. 11, § 4, nov. edit.

(141. Regulares pro apostatis habentur, si sese nulliter professos contendentes regularem habitum exuunt, et e claustris discedunt, nec unquam audiuntur causam suam defensuri, nisi postquam redierint ad monasterium. Ita ex Trident., sess. XXV, cap. 19, *De regular. Ibidem*, § 13.

(142. Insuper non licet illis, ex inaniter præsumpta necessitate recurrendi ad superiores ordinis, exire extra claustra sine superioris litteris, alioquin apostatarum pœnis per ordinarium loci puniantur. Ex Trident., *loco citat.*, *ibid.*, § 13. Hæc tamen intelligenda sunt quando recurrendi causa non est vera, urgens, et gravioris momenti, *ibid.*, § 14. (143. Vetitum est superioribus regularibus, ne subditis suis facultatem faciant transeundi ad aliam religionem, nisi non dubiis documentis constiterit illis, alterius religionis superiorem paratum esse ad eum recipiendum; atque ita res constitutæ sint, ut transitus iste recta fiat ab una ad aliam religionem. Ita ex decreto sacræ congregationis Concilii ab Urbano VIII approbato. *Ibid.*, § 14.

(144. Transitus iste, etiamsi agatur de apostata transferendo, fieri nequaquam potest ad religionem, in qua regularis observantia non viget; quin nec licet, si religio illa sit militaris aut hospitalaris, excepto ordine Sancti Joannis de Deo. Ita edixit Benedict. XIII, in constitut. incip. *Licet sacra; ibid.*, § 14.

(145. Regularis in claustris non degens, si ab illis abscessit non præobtenta superioris venia, vagaturque, etsi gestet religiosa indumenta, et animum redeundi retineat, debet ab episcopo loci, ubi moratur, in carcerem conjici, et superioribus regularibus consignari, secundum Regulam puniendus, ut ex decreto sac. congregationis Conc. ab Urbano VIII confirmato. *Ibid.* Hæc tamen vera sunt, nisi aliunde constet regularem illum se subtraxisse ab immoderata severitate superioris localis, ut recurrat ad alium superiorem majorem. *Ibid.*

(146. Regulares incorrigibiles expelli possunt ab ordine, quidquid vetera sacr. congregationis decreta olim in contrarium statuerint, ut ex novis decretis ejusdem congregationis Concilii firmatur, *ibid.*, § 16.

(147. Incorrigibilis vero censetur, qui omnibus inustus est improbitatis characteribus in jure canonico ad id designatis. Debet præterea antecedere carceratio sex mensium in pœnitentia et jejunio, ac tandem sententia provincialis ejusdem provinciæ, consultis tamen sex aliis ex eadem provincia religiosis designandis in congregatione provinciali, confirmandisque a superiore generali, cui reservata est facultas iterum retractandi eamdem causam, et priorem sententiam revocandi. Ita ex novissimis decretis sacræ congregationis Concilii, *ibidem*, § 19.

(148. In conficiendis incorrigibilitatis processibus valent illi, qui ad normam regularum et consuetudinum ejusdem ordinis formantur. *Ibid.*

(149. Lata contra ejectos sententia notificanda est episcopo ordinario loci, non ut de illa cognoscat, sed quia illius jurisdictioni inde subest ejectus, ejusque mandatis obsequi debet. Ita ex decretis sacr. congreg., *ibid.*

(150. Ita ejecti non possunt induere habitum religionis, sed clericalem adhibeant necesse est. Manent insuper perpetuo suspensi ab exercitio ordinum in religione susceptorum, nec potest ab ordinariis ea pœna relaxari vel moderari. Ita ex decretis sac. congreg., *ibid.*

(151. Si vero ex litteris testimonialibus ordinarii constiterit, spem evidentem inesse resipiscentiæ, tunc iterum ad ordinem recipiendi sunt. *Ibidem.*

(152. Demum ita ejectus voto castitatis omnimode obstrictus remanet, paupertatis vero, cum quadam moderatione, sicut nec obedientia propria superiori regulari exhibenda ab eo est. Reliqua vero vota in professione ab eo nuncupata, remanent in suspenso. Ita ex DD. *Ibidem.*

(153. Ejectus, si provocare vult ab injustitia sententiæ in se latæ, debet se constituere in carceribus formalibus religionis, ut ex decreto sac. congregat. Concil. lato

die 15 Novembris 1698, constat, *ibid.*, § 31.

(154. Religiosi tamen Societatis Jesu post tria vota simplicia ab illis emissa exacto probationis tempore ab ordine dimissi non comprehenduntur in decretis de apostatis et ejectis, ut ex responso sacr. congr. Concil. *Ibid.*, § 21. Votum castitatis ab aliis emissum, dum permanent in ordine, dirimit matrimonium. Isti, ne celebrare possint, vetantur solummodo, quia carent patrimonio, vel beneficio. *Ibid.*, § 23. Sunt tamen habiles ad beneficia et ministeria ecclesiastica obtinenda. *Ibid.*, § 16. Valent tamen hæc omnia in dimissis ante professionem solemnem. Post illam vero emissam censetur ac alii regulares in ordine ad ejectos. *Ibid.*

(155. Vota castitatis, etc., a religiosis laicis Cisterciensibus emissa solemnia sunt, non simplicia, ut ex decreto peculiaris congregationis habitæ coram Benedicto XIV, die 27 Martii 1747, lato constat, *ibid.*, § 28. *Vide* verb. VOTUM, art. 3, n. 166.

(156. Si religiosus ob crimen aliquod damnatus sit ad triremes ad certum tempus, num, ea absoluta pœna, recipiendus sit iterum a religione, nondum definitum est a sac. congregatione, quamvis consulta desuper fuerit. Hæc tamen sola sententia damnationis ad triremes etiamsi nondum remigaverint, perpetuo illos infames declarat, adeoque irregulares. *Ibid.*, § 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(157. Tametsi plura hoc in articulo ab auctore cumulata sint; nihilo tamen minus, et plura addi possent, vel illustrando tradita ab ipso auctore, vel omissa ab eo supplendo. Angusti vero limites additionum cogunt, ut vix pauca innuamus.

(158. De laico post patratum delictum effecto regulari, quatuor quæri solent. Primum, an valide sit professus? Secundum, an debeat puniri a superiore regulari? Tertium, an sit standum processui confecto a judice laico? Quartum demum, an puniri debeat juxta præsentem statum?

(159. Vide autem de his omnibus controvers. 95 et 97, *Samminiati*, ubi sustinetur valide fuisse professum, et quod ei consectarium est, debere puniri a superiore regulari, stando tamen processui confecto a judice laico, et quidem secundum præsentem statum. Et quod caput est, affertur in casu illo consentanea resolutio sac. congr. Immunitatis, edita 19 Januarii 1677.

(160. De regulari, quando ex necessitate patri, matri, etc., superveniente exire e religione possit, et eis subvenire, non inutilis hic quoque esset inquisitio. At brevitatis gratia consule, qui de ea late agit Rosignol., *De Patr. potest.*, discept. 3, c. 4, n. 31 et sequent.

(161. Pariter brevitatis gratia de regulari, an possit esse testis in testamento, adi Scopp., *ad Merlin.*; *Pignatell.*, consult. 88, n. 28, tom. II; Sanchez, *in Præcept. Decalog.*, lib. VI, cap. 13, fer. per tot.

(162. An possit esse procurator in judicio pro sæculari, de Alexio, observ. 108, *ad Capyc. Latr. consult.*, tom. II; Novar., in *Lucerna Regular.*, verb. Procurator, n. 4 et 5; Roger., *De testament. canon.*, l. I, disp. 2, c. 4, n. 7; Graff., *Decis. aur.*, part. III, c. 26, n. 15.

(163. An possit esse executor testamentarius sine superioris licentia, Capon., *Controvers.*, for. 54, n. 29 et sequent., ubi etiam de Jesuitis, et rursus late discept. 32 fere per tot.; Oliv., *De for. eccles.*, part. III, quæst. 35, n. 8 et seq.; Themud., decis. *Ulysippon.* 62, n. 5, ubi quod Fratres Minores nec cum licentia superioris possunt esse exsecutores testamentarii.

(164. An possit esse arbiter, Sanchez, in *Præcept. Decalog.*, lib. VI, cap. 13, n. 52 et seq., et n. 64, *De fratribus Minoribus*; Scopp., *ad Gratian.*, decis. 64 per tot.

(165. Et quid si electus fuerit ante religionis ingressum? Sanchez, *ubi supra*.

(166. An possit esse tutor, Laurea, *Alleg. fiscal.* 86, n. 2, lib. II; Sanchez, in *Præcept. Decal.*, lib. VI, c. 14, n. 21 et seq.

(167. An possit munus tabellionis exercere, iidem auctores, *ibidem*.

(168. An possit esse depositarius, Sanch., *eodem loco*, n. 17 et seq.

(169. Quid recuperet, ubi exeat e religione, Capon., discept. 201, cap. 1, n. 4, Schettin., *De pact. success.*, part. III, sect. 9, n. 59 et seq.; Rot., *in Anconitan. donationis*, 23 Julii 1773, *cor. bon. mem. Peralt.*

(170. Et quid suppressa religione, Torr., *De pact. futur. success.*, lib. II, c. 25, n. 95; Rot., *in Anconit. seu Senogallien. successionis*, 22 Mart. 1726, *cor. bon. mem. Nunez.*

(171. Et quid si transeat ad religionem capacem, Capon., discept. 64 et 280; Staiban., *Jur.*, resolut. 125 et 126, lib. II; Schettin., *De pact. success.*, part. III, sect. 9, n. 64; Gobb., *Consult.*, decisiv. 12 et 13; Rovit., decis. 10, *ibique* Altimar., *in addit.*

(172. Et quid si promoveatur ad episcopatum, Marant., part. III, respons. 55; Capon., controvers. 22, n. 20, ubi de bonis donatis monasterio; de Marin., *Resolut. quotid.*, c. 185, tom. II; Lucarin., *De episcop. regular.*, part. III, c. 2; Argentr., *ad Consuet. Britann.*, art. 510, gloss. 2, n. 5; Rovit., decis. 10 et 11, *ibique* Altimar., *in addit.*

RESPONSIO AUCTORIS.

(173. De iis omnibus, quæ circa regulares in hisce *Additionibus* proponuntur, jam satis fuit traditum a me in suis propriis respective locis, nempe in verb. FILIUS, in verb. TESTIS, in verb. PROCURATOR, in verb. TESTAMENTUM, in verb. ARBITER, in verb. TUTOR, in verb. DEPOSITARIUS, in verb. CLERICUS, in verb. EPISCOPUS, in verb. NOVITIUS, in verb. REGULARES, in verb. MONIALES, in verb. TRANSLATIO; et sæpe incidenter alibi.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt regularium exemptionem a jurisdictione, vel non, ordinariorum; seu quoad ea, in quibus regulares subduntur, vel non, jurisdictioni ordinariorum.

SUMMARIUM.

1. Exemptio quid sit? — 2. Episcopi in pluribus casibus jurisdictionem habent in regulares, sive ordinariam, sive delegatam. — 3. In quibus habeant in ipsos jurisdictionem ordinariam? — 4. Et in quibus habeant delegatam? — 5. Affertur constitutio Gregorii XV, de exemptorum privilegiis, et subjectione, multa ad rem continens scitu digna. — 6. Afferuntur responsa sacræ congregationis Concilii ad varia dubia super dicta constitutione Gregorii XV exorta. — 7. Afferuntur alia duo dubia super eadem. — 8. Afferuntur variæ resolutiones sacræ congregationis specialiter deputatæ in causa Angelopolitana jurisdictionis vertente inter episcopum et Patres Jesuitas, confirmatæ ab Innocentio X. — 9. Regulares subduntur episcopis quoad causas fidei. — 10. Item subduntur episcopis quoad prædicationem verbi Dei. — 11. Item subduntur episcopis quoad susceptionem ordinum. — 12. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones sacramentales sæcularium. — 13. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrent laicis infirmis etiam hospitantibus in eorum conventibus viaticum, et extremam unctionem absque episcopi vel parochi licentia. — 14. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones monialium episcopis subjectarum. — 15. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt puniri, si violent sigillum sacramentale confessionis. — 16. Item subduntur episcopis, si sollicitent pœnitentes in confessione, vel doceant pœnitentes non teneri ad denuntiandos confessarios sollicitantes. — 17. Item subduntur episcopis quantum ad observanda et evitanda in celebratione missarum, et ab ipsis possunt puniri, si prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committant circa missæ sacrificium. — 18. Item subduntur episcopis, et possunt ab ipsis coerceri, si erigant altare portatile in domo privatorum, ut ibi celebrent, et viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia episcopi vel parochi. — 19. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si celebrent missas in oratoriis privatis domicellorum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica missa in Apostolico Indulto concessa. — 20. Item subduntur episcopis quoad admissionem ad habitum et ad professiones monialium in monasteriis sibi subjectis, et possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati. — 21. Item subduntur episcopis quoad electionem abbatissarum monasteriorum sui ordinis, cui per se vel per alium potest episcopus interesse, si vult. — 22 Item subduntur episcopis, si confessarii monialium monasteriorum intra mœnia civitatis permaneant, et pernoctent in mansione per parietes et per tecta non penitus disjuncta et separata a monasterio. — 23. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si superiores extra necessitatem ingrediantur monasteria monialium sibi subjectarum. — 24. Item, si superiores plus quam semel in anno ex causa visitationis dicta monasteria ingrediantur. — 25. Item, si superior generalis introducat secum in dicta monasteria plus quam duos socios sui ordinis, et superior alius a generali plus quam unum. — 26. Item, si ipse superior visitator, aut ejus socii sumpserint intra clausuram refectionem. — 27. Item, si urgente causa eodem anno pluries ingrediendi septa monasterii, superior fuerit ingressus absque præsentia episcopi diœcesani, vel alterius personæ ecclesiasticæ ad hoc specialiter ab ipso delegatæ. — 28. Item subduntur episcopis regulares quoad locutionem cum monialibus, etiam sibi subjectis, et si sine legitima licentia cum illis loquantur, possunt ab ipsis puniri. — 29. Item subduntur episcopis in iis, quæ concernunt clausuram monialium, etiam sibi subjectarum, et si quoad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri. — 30. Item subduntur episcopis, si immunitatem ecclesiasticam violaverint vel læserint. — 31. Item subduntur episcopis, si offendant ministros, et officiales curiæ episcopalis, et tunc possunt ab eis puniri et carcerari. — 32. Item subduntur episcopis, si interdicta per ipsos promulgata non servent. — 33. Item subduntur episcopis, si in eorum personam delinquant, vel prælatorum jurisdictionem competentem impediant, ne munus suum exsequantur; tunc enim possunt ab eis puniri et legitime coerceri. — 34. Item subduntur episcopis, si censuram canonis: *Si quis suadente* 29, caus. 17, q. 4, vel aliam a jure latam ob notorium delictum incurrerint: tunc enim possunt ab episcopis publice denuntiari excommunicati, ut ab aliis vitentur. — 35. Item subduntur episcopis, si degant et delinquant extra claustra. — 36. Et hoc procedit etiam in regulari existente extra claustra ad erectionem monasterii de licentia sui superioris, nisi in ipsa domo sit regularis observantia, et vivat sub superiore conventualiter. — 37. Regulares degentes in parochialibus monasterio unitis non possunt puniri ab ordinariis, nisi delinquant circa curam animarum et sacramentorum administrationem. — 38. Regulares tamen de licentia suorum superiorum manentes in aliquo membro, seu grangia sui monasterii pro religionis servitio, si ibi delinquant, possunt ab ordinario puniri. — 39. Regularis degens intra claustra, et extra cum scandalo populi delinquens, puniri debet a suo superiore, certiorato de punitione episcopo instante, alias puniri poterit ab ipso episcopo. — 40. Superior regularis ab episcopo admonitus, non puniens, ut supra, talem regularem delinquentem, incurrit ipso facto privationem dignitatis et officii; et si illum impunitum ad alium conventum extra diœcesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab episcopo præfigendum sub pœnis privationis dignitatis, et officii, et inhabilitatis, ac privationis vocis activæ et passivæ ipso facto incurrendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest. — 41. Et si superior ipsum delinquentem revocare prætermiserit, ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab ordinario loci commissi delicti requisitus, tanquam Apostolicæ Sedis delegatus punire eum potest et debet. — 42. Regularis delinquens intra claustra seu in Ecclesia, vel monasterio sui ordinis cum populi scandalo, censetur et reputatur delinquere extra claustra. — 43. Episcopus potest procedere ad summariam informationem de delicto a d. regulari extra claustra commisso. — 44. Regularis extra claustra delinquens non est detinendus in carceribus ab episcopo (nempe in carceribus jurisdictionis episcopalis), donec processus in curia episcopali conficiatur, sed statim remittendus est ad suum superiorem, etiamsi nullam instantiam faceret. — 45. Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest ab episcopo capi per suos ministros, et recta duci ad suum superiorem cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, et de punitione ipsum certiorem faciat. — 46. Superiores, qui ad præscriptum concilii tenentur facere certiores episcopos de punitione regularium extra claustra delinquentium, non satisfaciunt faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed eam facere debent in scriptis. — 47. Regularis, qui sine obedientialibus sui superioris a suo conventu recesserit et repertus fuerit, potest ab ordinariis locorum puniri. — 48. Regulares incedentes per civitatem, et loca sine socio, vel de nocte, aut inde-

eenter vestiti, et sine debita modestia religiosa, possunt ab episcopis in carceribus mancipari, tanquam delinquentes extra claustra, servata tamen forma concilii Tridentini. — 49. Regulares deferentes publice arma, de mandato episcopi possunt carcerari. — 50. Regulares subduntur episcopis quoad expositionem solemnem SS. Sacramenti, *remissive*. — 51. Regulares subduntur episcopis, quantum ad accedendum ad processiones publicas, *remissive*. — 52. Item subduntur episcopis quantum ad componendas controversias super præcedentia in processionibus, *remissive*. — 53. Item subduntur episcopis, quantum ad sacras imagines, et reliquias ponendas et exponendas in suis regularibus ecclesiis. — 54. Item subduntur episcopis quantum ad publicationem indulgentiarum. — 55. Item subduntur episcopis quantum ad erectionem confraternitatum, *remissive*. — 56. Item subduntur episcopis quantum ad susceptam administrationem confraternitatum vel hospitalium. — 57. Item subduntur episcopis quoad confraternitates laicorum in suis regularibus ecclesiis existentes. — 58. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad ea, quæ concernunt curam animarum. — 59. Dummodo eccl. parochialis non sit illius conventus, in quo generalis ordinis habet residentiam ordinariam. — 60. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad accessum ad synodum et conferentiam casuum. — 61. Non possunt tamen episcopi compellere regulares ad accedendum ad conferentias casuum, neque in conventibus suppressis, et postea restitutis, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi. — 62. Item regulares subduntur episcopis quoad renuntiationes et obligationes novitiorum. — 63. Item subjiciuntur episcopis quoad restituendas novitiis abeuntibus ante professionem res omnes, quæ ipsorum erant. — 64. Item subjiciuntur episcopis quoad observandos dies festos legitime præfixos. — 65. Item subjiciuntur episcopis quoad eis præstanda debita obsequia, et baldachinum erigendum in eorum accessu ad ecclesias regulares pro ibi celebrandis Pontificalibus, et hujusmodi. — 66. Moniales tamen regularibus subjectæ non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stratum præparare. — 67. Regulares subjiciuntur episcopis quoad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem monasteriorum monialium etiam regularibus subjectarum. — 68. Item subjiciuntur episcopis, si ab ipsis moniti sepulturas sub altaribus et pradellis in eorum ecclesiis constructas, nolunt, aut differant expurgare, et illas muro obstrui facere et replere, *remissive*. — 69. Item subjiciuntur episcopis et censuris ecclesiasticis possunt coerceri, ne ecclesiastica et sacra paramenta benedicant pro usu aliarum ecclesiarum non suarum. — 70. Item subjiciuntur episcopis quoad exsequendam testatoris voluntatem et reddendam rationem, si illis fuerit commissa executio sive distributio redditum, aliorumque bonorum hæreditatis. — 71. Item subjiciuntur episcopis quoad tenendam lampadem accensam ante altare, in quo est tabernaculum sanctissimi sacramenti. — 72. Item potestatem et jurisdictionem habent episcopi supra regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum sanctitatis opinione vel fama martyrii ex hac vita migrarunt. — 73. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares asserentes Beat. Virg. conceptam esse cum peccato originali. — 74. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares missam celebrantes et confessiones sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad sacrum presbyteratus ordinem. — 75. Regulares subjiciuntur episcopis quoad judices conservatores, etc., *remissive*. — 76. Regulares autem intra claustra degentes et habentes suos conservatores legitime electos in casibus civilibus convenire solum possunt coram dictis conservatoribus, vel coram suis superioribus, non autem coram episcopis. — 77. Regulares subjiciuntur episcopis, si in numero a constitutionibus Apostolicis præscripto in conventu non commorentur, et regularem disciplinam non servent, *remissive*. — 78. Regulares, quamvis ordinarie nequeant ab episcopis censuris coerceri propter amplissima eorum privilegia; tamen in casibus particularibus, in quibus vigore Tridentini, vel constitutionum Apostolicarum datur episcopis facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, possunt ab ipsis censuris coerceri, nisi habeant ad id privilegia sibi concessa vel confirmata post concilium Tridentinum, ad n. 80. — 81. Non posse autem regulares ab episcopis censuris distringi seu coerceri, resolvunt multi, qui afferuntur. — 82. Unde pendente lite super exhibitione privilegii, non potest episcopus regulares turbare in sua possessione exemptionis; et in dubio, an jurisdictio pertineat ad episcopum? recurrendum est pro decisione ad Sedem Apostolicam. — 83. Cæterum, quamvis regulares exempti sint a jurisdictione ordinariorum, et sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur causa, quæ fundat super regulares jurisdictionem, si non ordinariam, saltem delegatam in aliquibus casibus particularibus, tunc enim tenentur comparere, alias poterunt episcopi contra ipsos contumaces censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis censurarum, quod id faciunt tanquam Sedis Apostolicæ delegati. — 84. Concluditur igitur quod, licet regulares exempti sint a jurisdictione episcoporum, non sunt tamen exempti a stricto debito exhibendi eis omne obsequium et reverentiam. — 85. Et ita episcopi jura regularium debent defendere, ipsosque affectu benevolo prosequi, charitative tractare et benigne fovere. — 86. Concilii generalis Viennensis monitum episcopis et regularibus directum in mutuæ debitæ dilectionis argumentum. — 87. Alia ad rem *cum add. ex aliena manu*, ad n. 149.

(1. Exemptio est privilegium, quo persona, aut locus a jurisdictione episcoporum seu ordinariorum liberantur et subtrahuntur, ac Summo Pontifici immediate subjiciuntur. Est in re communis, arg. cap. *Si Papa* 20, De privileg. in 6.

(2. Episcopi seu ordinarii in pluribus casibus jurisdictionem habent in regulares, sive ordinariam, sive delegatam. *Communis*, et clare patebit ex infra dicendis. (3. Jurisdictionem ordinariam in ipsos habent in iis, in quibus jure ordinario, seu ex suo ordinario officio, ex lege, canone vel consuetudine sibi competente possunt contra eos procedere. *Communis*. (4. Jurisdictionem vero delegatam in ipsos habent in iis, in quibus, non jure proprio et ordinario suo officio, sed ex sola demandata sibi auctoritate a Sede Apostolica possunt contra eos procedere, uti cum canones et jura disponunt, ut contra eos auctoritate Apostolica, vel tanquam Sedis Apostolicæ delegati procedant. *Communis*.

(5. Affertur constitutio 18 Gregorii XV, de exemptorum privilegiis et subjectione, multa ad rem continens scitu digna.

« GREGORIUS, episcopus, etc.

« Inscrutabili, etc.

« § 1. Sane Tridentinæ synodi decretis pro-

vide cautum est, nullum presbyterum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari; nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem, quæ gratis detur, obtineat.

« § 2. Nec non, ut in monasteriis, seu domibus virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum sæcularium præter eas, quæ sunt de illorum monasteriorum, seu locorum familia, personæ tam regulares quam sæculares ejusmodi curam exercentes, subsint immediate, in his, quæ ad dictam curam et sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, visitationi et correctioni episcopi, in cujus diœcesi sunt sita. Itemque ut episcopi universi, sub obtestatione divini judicii, et interminatione maledictionis æternæ, in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procurent; inobedientes atque contradictores per censuras ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacunque appellatione postposita, compescentes.

« § 3. Atque ut regulares in ecclesiis suorum ordinum prædicare volentes se coram episcopis præsentare, et ab eis benedictionem petere teneantur; in ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non sunt, nullo modo prædicare possunt sine episcopi licentia; contradicente autem episcopo nulli, etiam in suorum ordinum ecclesiis, prædicare præsumant.

« § 4. Verum quia experientia compertum est ecclesiastici regiminis rationem postulare, ut decretis ejusmodi aliquid adjungatur; matura deliberatione nostra, et ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac generali ac perpetuo valitura constitutione, decernimus, statuimus, declaramus, ut deinceps tam regulares quam sæculares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum sæcularium monasteriis, seu domibus regularibus, aut quibusvis aliis ecclesiis, vel beneficiis, sive sæcularibus incumbentem, exerceant; sive alias ecclesiastica sacramenta, aut unum ex illis ministrent prævia episcopi licentia et approbatione; sive quoquomodo in eorumdem sacramentorum, vel alicujus ex illis administratione de facto absque ulla auctoritate se ingerant; in his, quæ ejusmodi curam seu administrationem concernunt, omnimodæ jurisdictioni, visitationi et correctioni diœcesani episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati, plene in omnibus subjiciantur; ad hæc tam regulares quam sæculares hujusmodi nullis privilegiis, aut exemptionibus tueri se possint, quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, vel circa bonorum administrationem monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum, ab episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato quoties, et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant.

« § 5. Confessariis vero, regulares seu sæculares quomodocunque exempti, tam ordinarii quam extraordinarii, ad confessiones monialium, etiam regularibus subjectarum, audiendas, nullatenus deputari valeant, nisi prius ab episcopo diœcesano idonei judicentur, et approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant; sed et administrantes bona ac ejusmodi monasteria sanctimonialium, ut præfertur, etiam regularibus subjectarum, pertinentia, sive regulares exstiterint, sive sæculares quomodolibet exempti, episcopo loci, adhibitis etiam superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere teneantur, ad idque juris remediis cogi et compelli queant; liceatque episcopo ex rationabili causa superiores regulares admonere, ut ejusmodi confessarios atque administratores amoveant: iisque superioribus id facere detrectantibus aut negligentibus, habeat episcopus facultatem prædictos confessarios, administratores amovendi toties quoties, et quando opus esse judicaverit; ac similiter possit episcopus una cum superioribus regularibus quarumcunque abbatissarum, priorissarum, præfectarum vel præpositarum eorumdem monasteriorum, quocunque nomine appellentur, electionibus per se vel per alium interesse ac præsidere absque ulla tamen ipsorum monasteriorum impensa.

« § 6. Ac demum habeat episcopus, tanquam dictæ Sedis delegatus, auctoritatem coercendi ac puniendi quoscunque exemptos, tam sæculares quam regulares, qui in alienis ecclesiis, aut quæ suorum ordinum non sunt, absque episcopi licentia, et in ecclesiis suis, aut suorum ordinum non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint; ita ut episcopi in suprascriptis casibus, in prænominatas personas, in præmissis omnibus, et singulis, aut circa quoquomodo delinquentes, quoties et quando opus fuerit, etiam extra visitationem, per censuras ecclesiasticas, aliasque pœnas, uti ejusdem Sedis delegati procedere, omnemque jurisdictionem exercere libere et licite valeant.

« § 7. (Et sequitur clausula præservativa una cum aliis derogatoriis.)

« Datum Romæ apud S. Petrum Nonis Feb. 1622, Pontificatus anno secundo; *Bullar.*, tom. IV, p. 98. »

(6. Afferuntur responsa sacræ congreg. Conc. ad varia dubia super dicta constitutione Gregorii XV exorta.

Posita constitutione fel. rec. Gregorii XV, de exemptorum privilegiis, etc. Dubitatur:

« 1. An liceat episcopis visitare altaria regularium ecclesiarum, quibus cura animarum personarum sæcularium non incumbit, aut loca, ubi in eisdem ecclesiis asservatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, vel ubi audiuntur confessiones personarum sæcularium?

« 2. An episcopi possint regularibus præ-

scribere, ut certis tantum in locis, ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum privilegia restringere ac moderari in sacramentis administrandis?

« 3. An facultas episcopis per constitutionem attributa in exemptos, tam sæculares quam regulares, intelligatur etiam tributa in personas nullius diœcesis?

« 4. An eadem facultas competat inferioribus prælatis proprium territorium ac jurisdictionem quasi episcopalem habentibus?

« 5. An per eamdem constitutionem in illis verbis : Possit episcopus una cum superioribus regularibus quarumcunque abbatissarum, etc., electionibus per se vel per alium interesse ac præsidere, jus abbatissas confirmandi episcopis attributum censeatur?

« 6. An confessarii monialium ante dictam constitutionem deputati debeant ab episcopo examinari et approbari?

« 7. An superiores regulares similiter ante ipsius constitutionis publicationem electi seu deputati, alia indigeant episcopi approbatione pro confessionibus sanctimonialium sibi subjectarum audiendis?

« 8. An confessiones, quas audiunt superiores regulares electi, seu deputati, vel confirmati post publicationem et scientiam tenoris dictæ bullæ, non obtenta episcopi approbatione, sint nullæ, atque irritæ, nec ne?

« 9. An regulares generaliter ab episcopo approbati ad confessiones personarum sæcularium audiendas, censeantur etiam approbati ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum?

« 10. An regularis ad audiendas confessiones monialium unius monasterii ab episcopo approbatus, confessiones monialium alterius monasterii audire possit?

« 11. An confessarii regulares extraordinarii semel ab episcopo deputati et approbati ad audiendas monialium confessiones pro una vice infra annum ad præscriptum sacri concilii Tridentini, possint virtute dictæ approbationis pluries tanquam confessarii extraordinarii earumdem confessiones audire absque nova episcopi licentia?

« 12. Cum in eadem constitutione statutum sit, ut liceat episcopo ex rationabili causa superiores regulares admonere, ut moveant confessarios monialium, atque administratores bonorum ad earumdem monialium monasteria pertinentium; iisque superioribus, id facere detrectantibus, habeat episcopus facultatem prædictos confessarios, et administratores amovendi quoties, quando opus esse judicaverit : an ejusmodi causam episcopus superioribus regularibus significare teneatur?

« 13. An eadem constitutio, qua parte supponit episcopi jurisdictioni regulares delinquentes circa personas degentes intra septa monasteriorum monialium, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem earumdem monasteriorum, habeat locum in omnibus delictis, an vero solum in notoriis, cum scandalo populi?

« Sacra congregatio cardinalium concil. Trident. Interpretum censuit, constitut. san. mem. Gregorii XV, De exemptorum privilegiis, nequaquam subjicere regulares exemptos, quibus cura animarum personarum sæcularium non incumbit, episcoporum jurisdictioni in his, quæ sacramentorum administrationem concernunt, nisi cum in sacramentis personis sæcularibus administrandis iidem regulares delinquunt; ac propterea,

« Ad 1 dubium respondit episcopis non licere in vim ejusdem constitutionis visitare altaria ecclesiarum regularium, quibus non incumbit animarum cura personarum sæcularium, nec loca, ubi in iisdem ecclesiis asservatur SS. Eucharistiæ sacramentum, vel ubi confessiones personarum sæcularium audiuntur.

« Ad 2. Hac in parte constitutionem nihil novi juris induxisse, nec ullam novam auctoritatem episcopis in regulares attribuisse, ideoque in vim ipsius constitutionis non posse episcopos regularibus præscribere, ut certis tantum in locis ac temporibus, aut certarum personarum confessiones audiant, vel alias illorum privilegia in sacramentis administrandis restringere aut moderari. Quod si aliunde episcopis hujusmodi facultas competat, illam non fuisse ab eadem constitutione sublatam.

« Ad 3. Censuit ejusmodi facultatem non intelligi tributam episcopis in personam nullius diœcesis.

« Ad 4. Non competere.

« Ad 5. Jus confirmandi abbatissas minime fuisse episcopis per constitutionem attributum.

« Ad 6. Confessarios quidem extraordinarios monialium nullatenus posse post constitutionem illarum confessiones audire, nisi prius ab episcopo diœcesano idonei judicentur et approbentur; ordinarios vero confessarios ante constitutionis publicationem deputatos, posse durante triennio ab eorum deputatione inchoando, pergere in confessionibus sanctimonialium audiendis absque alio examine et approbatione episcopi. Quod si contingat ut illorum facultas a Sede Apostolica ultra triennium prorogetur, tunc debere eos ab episcopo examinari et approbari.

« Ad 7. Superiores regulares electos seu deputatos ante ipsius constitutionis publicationem, quibus alioquin facultas competat audiendi confessiones monialium sibi subjectarum, posse, durante eorum officio, pergere sine alia episcopi approbatione in confessionibus audiendis illarum tantum, quæ sponte ac proprio motu id ab eis petierint; at vero eos, qui post constitutionem eligentur, qui quoquomodo deputabuntur, vel qui in eorum officiis seu dignitatibus, expleto jam tempore a constitutionibus cujuscunque ordinis, vel alias legitime præfinito, ad aliud tempus confirmabuntur, nequaquam posse sanctimonialium confessiones audire, nisi prius a diœcesano episcopo idonei judicati et approbati fuerint.

« Ad 8. Confessiones hujusmodi nullas atque irritas esse.

« Ad 9. Regulares generaliter ab episcopo approbatos ad confessiones personarum sæcularium audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subjectarum; sed egere quoad hoc speciali episcopi approbatione.

« Ad 10. Regularem ad audiendas confessiones monialium unius monasterii ab episcopo approbatum, minime posse audire confessiones monialium alterius monasterii.

« Ad 11. Confessarios extraordinarios semel deputatos atque approbatos ab episcopo ad monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse pluries in vim approbationis ejusmodi illarum confessiones audire; sed ab episcopo toties esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit.

« Ad 12. Non teneri ejusmodi causam significare superioribus regularibus, sed hoc relinqui arbitrio et prudentiæ episcoporum, quorum conscientiam sacra congregatio serio oneravit, ne facultate sibi in hac parte attributa quoquomodo abutantur, ejus rei in stricto Dei judicio rationem reddituri.

« Ad 13. Constitutionem habere locum in omnibus delictis, non autem in notoriis tantum, et cum populi scandalo.

« Quæ sacræ congregationis responsa ad se relata fel. rec. Gregorius XV, et S. D. N. Urban. VIII, in omnibus approbarunt, *Bullar.*, tom. IV, pag. 101 et 102.

« A, card. Cajetanus.

« Prosper Fagnanus sac. cong. Secretarius. »

(7. Afferuntur alia dubia ab eadem sacra congr. declarata, et a SS. D. N. approbata.

« 1. An regularis absque legitima licentia accedens ad monasterium monialium regularibus subjectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum moniali colloquens, a diœcesano episcopo, tanquam Sedis Apostolicæ delegato coerceri et puniri possit?

« Sacra congregatio cardinalium concil. Trident. Interpretum censuit posse. Quam congr. sententiam sanctissimus D. N. Urbanus VIII ad se relatam approbavit.

« 2. An liceat episcopo in vim constitutionis san. memor. Gregor. XV, De exemptor. privilegiis, punire regulares, qui ad abbatissæ electionem procedunt ante tempus ipsi episcopo significatum, aut die electionis eidem nullatenus prænuntiata?

« Sacra congregatio respondit: Regulares ex eadem constitutione ita demum teneri episcopo significare diem electionis abbatissæ, eumque usque ad præfinitum tempus exspectare, si antea ipse expresse declaravit, se uti velle facultate sibi hac in parte attributa, abbatissarumque electionibus, per se vel per alium interesse, ac præsidere; post eam vero declarationem licere episcopo animadvertere in regulares, qui ante tempus significatum, aut die electionis eidem non prænuntiata, ad abbatissæ electionem procedunt; *Bullar.* dict., tom. IV, d. pag. 102.

« Cos. card. De Torres.

« Prosper Fagnanus secretar. »

(8. Afferuntur variæ resolutiones sacræ congregationis specialiter deputatæ *in causa Angelopolitana jurisdictionis* vertente inter episcopum et Patres Jesuitas, confirmatæ ab Innocentio X, const. 29, incip. *Cum sicut accepimus*, ubi referuntur ordine sequenti:

« I. An in casu, quo episcopus præcipiat decreta aliqua concilii Tridentini a regularibus observari et executioni demandari, regulares quicunque, etiam Societatis Jesu, sub prætextu, quod hujusmodi præcepto infringant sua privilegia, possint eligere conservatores? Congregatio respondit: Si episcopus præcipiat regularibus, etiam Societatis Jesu, in illis casibus, in quibus per ipsum concilium, vel constitutiones Apostolicas regulares exempti subjiciuntur jurisdictioni et correctioni episcopi, minime licere ipsis regularibus ob eam causam conservatores eligere.

« II. An quando ordinarius procedit juris ordine servato, adversus regulares exemptos in casibus, in quibus per concil. Trid. vel constitutiones Apostolicas ipsi subjiciuntur, possint conservatores judices assignare? Respondit, ut ad proximum, non posse.

« III. An regularibus, etiam Societatis Jesu, asserentibus se habere privilegia, quominus obediant episcopo in executione decretorum juris communis, conc. Trid. et constitutionum Apostolicarum, ordinarii debeant ipsis adhibere fidem absque exhibitione hujusmodi privilegiorum? Respondit ordinarios non teneri hujusmodi assertioni fidem adhibere absque integrali privilegiorum exhibitione.

« IV. An in casu, quo regulares quicunque, etiam Societatis Jesu, exhibeant aliqua privilegia, et ordinarii judicent ea non suffragari casui, de quo agitur, et ad rem non facere, regulares præfati possint ac debeant provocare ad Summum Pontificem, vel in partibus Indiarum remotissimis, ad metropolitanum, sive ordinarium viciniorem, vel potius possint hoc casu eligere judices conservatores? Respondit, si verba privilegiorum sunt obscura et ambigua, non licere recurrere ad metropolitanum, vel viciniorem episcopum, nec conservatores eligere, sed Summum Pontificem pro interpretatione esse adeundum.

« V. Utrum constitut. felic. record. Gregorii XV, circa conservatores regularium publicata anno 1622, cum declarationibus eminentissimorum sacr. congr. Concil. Interpretum desuper editis, æque afficiat et comprehendat religiosos Societatis Jesu, ac reliquos regulares, ita ut omnia alia præfatæ Societatis privilegia fuerint redacta ad terminos dictæ constitutionis, et sic in posterum debeant ab iis eligi conservatores juxta formam et tenorem præscriptæ constitutionis? Respondit, hujusmodi constitutionem

cum declarationibus, ut præfertur, editis æque afficere religiosos Societatis Jesu, atque aliorum ordinum, et conservatores ad illius præscriptum esse eligendos, non obstantibus quibusvis privilegiis, quippe quæ omnia sunt redacta ad terminos ipsius constitutionis.

« VI. An regulares prædicti gravati ære alieno, vel ad ratiocinia, vel testamentorum exsecutores possint conveniri coram ordinario, si conservatores non nominaverint intra tempus habile ab ordinario præscriptum? Respondit, regulares in causis præfatis coram ordinario loci esse conveniendos, si ad præscriptum constit. san. mem. Gregor. XV conservatores non elegerint, et ipsum electionis documentum intra præfinitum tempus in actis curiæ ipsius ordinarii non exhibuerint, ac dimiserint.

« VII. An dicti regulares, conservatores sive ad jura sive ad privilegia tuenda assumentes, teneantur ante exercitium commissionis præstare cautionem coram ordinario, sive alio judice competente de judicio sisti, et judicatum solvendo, casu, quo in lite, sive causa succubuerint? Respondit, non teneri.

« VIII. An quando episcopi jura, vel decimas cathedralium adversus regulares prædictos dote sua spoliantes ecclesias coram judice competente tuentur, librosque, memorialia et allegationes producunt jus ecclesiarum cathedralium exprimentes et acquisitiones religiosorum aliaque id genus adnumerantes, hujusmodi scriptorum occasione possint regulares nominare conservatores, prætendentes injuriam sibi inferri in referendo immoderatas acquisitiones? Respondit, si episcopi pro tuendis juribus cathedralium ecclesiarum coram judice competenti hujusmodi scripta producant, et regularium immoderatas acquisitiones veraciter et modeste referant, non licere ob eam causam ad conservatores recurrere.

« IX. Utrum regularis quicunque, etiam Societatis Jesu, possit administrare sacramentum pœnitentiæ sæcularibus absque licentia episcopi diœcesani, etiamsi in alia diœcesi ab episcopo approbatus sit? Respondit, etiam societatis Jesu in una diœcesi ab episcopo approbatos ad confessiones personarum sæcularium audiendas, nequaquam posse in alia diœcesi hujusmodi confessiones audire sine approbatione episcopi diœcesani.

« X. An episcopus contra dictos regulares audientes in sua diœcesi confessiones sæcularium absque approbatione, vel concionantes absque licentia episcopi intra et extra proprias ecclesias possit procedere, eos a talibus ministeriis removendo, sive præceptis, et aliis juris remediis coercendo? Respondit, eisdem regularibus, qui confessiones personarum sæcularium audiunt sine approbatione episcopi loci, vel prædicant in ecclesiis sui ordinis, non petita illius benedictione, aut in aliis ecclesiis absque illius licentia, vel in ecclesiis, etiam sui ordinis, ipso contradicente, posse episcopum in vim constit. felic. record. Gregorii XV, quæ incip. *Inscrutabili Dei providentia* tanquam Sedis Apostolicæ delegatum, administrationem sacramenti Pœnitentiæ ac munus prædicationis interdicere, eosque juris remediis coercere ac punire.

« XI. An quando episcopo constat dictas licentias obtentas non fuisse, possit ipse præcipere ut, donec licentiam intra præscriptum tempus exhibeant, a tali ministerio abstineant? et an requirendus sit per episcopum pro his exhibendis provincialis in alia diœcesi, vel longissime existens, vel ipsi regulares confessarii, vel eorum superiores ejusdem diœcesis, in qua prædicta exercentur? Respondit: Posse episcopum sic præcipere, nec pro hujusmodi licentiis requirendum esse provincialem, sed satis esse ipsos religiosos requirere, aut eorum superiores in diœcesi episcopi existentes.

« XII. An si contingat, ut aliquis prædictorum regularium insurgat contra episcopum in propria diœcesi, maledicto, scripto vel dicto, populum scandalizando, possit ab episcopo puniri, et qua animadversione? Et quid, si hujusmodi delinquens transiverit ad aliam diœcesim hoc servandum sit; et qua pœna puniendus sit regularis, qui commorans in una diœcesi spargat famosos libellos contra ordinarium alterius diœcesis? Respondit: si regularis intra claustra degens, extra ea in casibus in dubio expressis, ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, episcopo instante, teneri superiorem regularem, intra tempus ab eo præfigendum, severe illum punire, ac de punitione episcopum certiorem facere; alioquin sic delinquentem ab episcopo puniri posse ad præscriptum concilii *Tridentin.*, cap. 14, sess. XXV *De regul.* Quod si delinquens ad aliam diœcesim migraverit, servandum esse, quod præcipitur in const. san. mem. Clement. VIII, incip. *Suscepti muneris ratio.*

« XIII. An conservatores nominati et electi a regularibus præscriptis ante exercitium suæ jurisdictionis teneantur electionis authenticum documentum exhibere coram ordinario, sub pœna nullitatis actuum? Respondit: Utique teneri.

« XIV. An privilegia, quæ sunt contra jurisdictionem ordinarii, et quibus gaudent, et gaudere prætendunt regulares præfati, debeant episcopis notificari seu insinuari? Respondit: Regulares teneri hujusmodi privilegia episcopo exhibere, si eis uti voluerint.

« XV. An prædia, metallorum fodinæ, sacchari opificinæ a regularibus societatis, vel aliis possessa, vel aliæ domus sæculares, in quibus videlicet unus, vel duo regulares tantum commorantur, gaudeant privilegio collegiorum seu conventuum? Respondit: Non gaudere.

« XVI. Utrum regulares præscripti apothecas quarumcunque mercium, macella, et similia præsertim prope collegia, seu

conventus exercentes possint ab ordinario sub censuris inhiberi, ne hujusmodi exerceant? Respondit: Non posse episcopum hoc prohibere regularibus exemptis: sed, si in præmissis ita notorie delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, servandum esse quod dictum est supra in responsione ad duodecimum.

« XVII. Utrum regulares, etiam Jesuitæ, in suis prædiis, officinis, aliisque suis domibus sæcularibus sitis intra limites parochialium ad se non spectantium, possint administrare sacramentum baptismatis solemnis, matrimonii, extremæ unctionis, et eucharistiæ in festo Paschatis famulis, mercenariis, rusticis, sive aliis id genus hominibus sæcularibus absque ordinarii vel parochi licentia? Respondit: Non posse.

« XVIII. Utrum Patres Societatis in civitate et diœcesi Ang. possint consecrare vasa sacra, altaria, et similia in quibus unctio requiritur? Respondit: Itidem non posse. »

Pro parte vero religiosorum Societatis Jesu proposita fuerunt infra scripta dubia:

« I. An episcopi in partibus Indiarum, possint ex integro totum unum monasterium vel collegium ab audiendis confessionibus suspendere? Respondit: Episcopos Indiarum posse quidem omnibus simul unius monasterii vel collegii confessariis adimere facultatem audiendi confessiones personarum sæcularium, etiam inconsulta sacr. congreg. Episcopor. et Regularium negotiis præposita, cum decretum ab ea editum sub die 20 Novembris 1615, ex intentionis defectu et convenientia morali non extendatur ad regiones illas, tam longe dissitas. Verum ab hac generali suspensione, quæ vix sine scandalo, et animarum pernicie contingere potest, abstinendum esse episcopis, nisi gravissima subsistente causa, super quo S. cong. illorum conscientias graviter voluit oneratas.

« II. An episcopus regularem pro confessionibus semel approbatum sine nova causa suspendere possit ab ipsis confessionibus audiendis? respondit: Regulares, alias libere ab episcopo prævio examine approbatos ad audiendas confessiones personarum sæcularium, ab eodem episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad confessiones ipsas pertinente.

« III. An bulla Pii V, 34 in ordine, tom. II Bullar. concessa, instante et supplicante serenissimo rege catholico, non ad petitionem regularium, sit revocata in bullis Summorum Pontificum, in quibus exemptiones regularium mitigantur? respondit: Agendum cum Sanctissimo an velit declarare, bullam non esse revocatam, illam tamen non suffragari, nisi in locis, ubi est defectus parochorum.

« IV. An episcopus possit cum censuris procedere contra regulares exemptos, si inobedientes fuerint in confessionibus audiendis, vel prædicatione verbi Dei, et hoc vigore concilii Trid. vel per quem canonem? respondit: Posse procedere, non quidem in vim conc. Trident., sed in vim constitut. Gregorii XV, quæ incip.: *Inscrutabili Dei Providentia.*

« V. An licentia audiendi confessiones, et prædicandi, ab episcopo per litteras missivas, an solum per litteras patentes cancellariæ concedi possit? respondit: Posse concedi etiam per litteras missivas, si ita episcopo videbitur.

« VI. An talis licentia oretenus sine scriptis concedi possit; respondit: Ut ad proximum

« VII. An facultas eligendi conservatores concessa Societati a Gregorio XIII, suffragetur illis in locis, in quibus non adsunt judices synodales; respondit: Privilegium Gregorio XIII suffragari, ut Societas non teneatur ex illis eligere conservatores. Dummodo tamen in reliquis servetur forma constit. Gregorii XV hac de re edita.

« VIII. An conservatores Societatis, vicarios generales episcoporum auctoritate Apostolica per sententias, censuras et pœnas ecclesiasticas compellere possint virtute bullæ Gregorii XIII, incip. *Æquum reputamus*, datæ ultima Februarii 1573. Respondit: Posse a manifestis injuriis et violentiis eos compescere etiam censuris et pœnis ecclesiasticis. Datum Romæ die 16 Aprilis 1648. Quapropter, ut præmissa firmius subsistant, et inviolabiliter observentur, Nobis pro parte Joannis episcopi hujusmodi fuit humiliter supplicatum, ut illa, auctoritate Apostolica, confirmare dignaremur. Nos igitur, etc. Decernentes, etc. Sic non aliter, etc. Irritum et inane, etc. Non obstantibus, etc. Romæ 14 Maii 1648. »

(9. Regulares subduntur episcopis quoad causas fidei. Concil. Trid., sess. v *De reform.*, cap. 2, Paulus V, constit. incip. *Romanus Pontifex*; Gregorius XV, constit. incip. *Universi Dominici*, ubi subduntur ipsis episcopis et inquisitoribus.

(10. Item subduntur episcopis quoad prædicationem verbi Dei. Concil. Trid., cit., sess. v *De reform.*, cap. 2, sess. XXIV *De reform.*, cap. 4; Greg. XV, constit. incip. *Inscrutabili*, et Clemens X, constit. incip. *Superna*. *Vide* verb. PRÆDICARE, PRÆDICATIO.

(11. Item subduntur episcopis quantum ad susceptionem ordinum. Concil. Trid., sess. XXIII *De reform.*, cap. 8, 11, 12 et 14. *Vide* verb. ORDO.

(12. Item subduntur episcopis quantum ad audiendas confessiones sacramentales sæcularium. Conc. Trid., sess. XXIII *De reform.*, c. 15; Gregor. XV, *cit.* constit. incip. *Inscrutabili;* Clemens X, *citat.* constit. incip. *Superna. Vide* verb. APPROBATIO, verb. CONFESSARIUS, et verb. RESERVATIO CASUUM.

(13. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt excommunicati declarari, si ministrent laicis infirmis, etiam hospitantibus in eorum conventibus, viaticum et extremam unctionem absque episcopi vel parochi licentia. Clementin. 1, *De privileg.*, et sæpius declaravit sacra congreg. Concilii, et signanter, *in Nullius*, 19 Septemb. 1637, *in Cremon.*, 27 Februarii 1649, *in Ripana*, 3 Februar. 1652, *in Gerunden.*, 13 Februarii 1649, *et in Neapolitana*, 5 Junii 1760.

(14. Item subduntur episcopis quantum

ad audiendas confessiones monialium, etiam sibi subjectarum. Gregorius XV, cit. constit., incip. *Inscrutabili;* Clemens X, cit. constit., incip. *Superna. Vide* verb. Moniales, art. 5, et verb. Jubilæum.

(15. Item subduntur episcopis, et ab ipsis possunt puniri, si violent sigillum sacramentale confessionis, cum isti censeantur delinquere circa administrationem sacramenti pœnitentiæ. Gregor. XV, cit. const. incip. *Inscrutabili.*

(16. Item subduntur episcopis, si sollicitent pœnitentes in confessione, vel doceant, pœnitentes non teneri ad denuntiandos confessarios sollicitantes. Gregorius XV, constit. incip. *Universi.*

(17. Item subduntur episcopis quantum ad observanda in celebratione missarum. Concil. *Trid.*, sess. xxii, *De sacrific. missæ,* in decret. *De evitand. in celebration. miss.*, et sacr. cong. Concil., *in Vercellen.* « An liceret episcopo punire regulares prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committentes circa missæ sacrificium ? Die 21 Martii 1642, respondit, licere episcopo punire regulares committentes prohibita vel indecentia in ecclesiis etiam suorum ordinum, circa missæ sacrificium, » apud Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 1, n. 45.

(18. Item subduntur episcopis, et possunt ab ipsis coerceri, si erigant altare portatile in domo privatorum, ut ibi celebrent, et viaticum ministrent regulari infirmo absque licentia episcopi vel parochi. Sac. cong. Conc., *in Messanen.*, 2 Septem. 1698. *Vide* verb. Oratorium, n. 80.

(19. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si celebrent missas in oratoriis privatis domicellorum diebus exceptis, vel postquam eadem die fuit ibidem jam celebrata unica missa in Apostolico Indulto concessa. Sac. congreg. Concil., *in Neapolitana,* 30 Maii 1699, et expresse Clemens XI, die 15 Decembris 1703; in decreto de celebratione in oratoriis privatis incip. *Quoniam sancta. Vide* verb. Oratorium, n. 5.

(20. Item subduntur episcopis quoad admissionem ad habitum et ad professionem monialium in monasteriis sibi subjectis, et possunt ab illis puniri, si non fuerint prius certiorati. S. C. Conc., *in Limana*, 19 Novemb. 1625; *in Burgen.*, 4 Decemb. 1627; *in Dertonen.*, 16 Decembr. 1646. *Vide* verb. Moniales, art. 1, a n. 68.

(21. Item subduntur episcopis quoad electionem abbatissarum monasteriorum sui ordinis, cui per se vel per alium potest episcopus interesse, si vult. Gregorius XV, in cit. constitut. incipient. *Inscrutabili. Vide* verb. Abbatissa.

(22. Item subduntur episcopis, si confessarii monialium monasteriorum intra mœnia civitatis permaneant et pernoctent in mansione per parietes et per tecta non penitus disjuncta et separata a monasterio. Alexander VII, constitut. incip. *Felici.*

(23. Item subduntur episcopis, et ab ipsis puniri possunt, si superiores extra necessitatem ingrediantur monasteria monialium sibi subjectarum. Gregorius XIII, const. incip. *Dubiis ;* Alexander VII, cit. constit. incip. *Felici.* (24. Item si superiores plus quam semel in anno ex causa visitationis dicta monasteria ingrediantur. Alexander VII, cit. const. *Felici.* (25. Item si superior generalis introducat secum in dicta monasteria plus quam duos socios sui ordinis, et superior alius a generali plus quam unum. Alexander VII, cit. const. *Felici.* (26. Item, si ipse superior visitator, aut ejus socii sumpserint intra clausuram aliquam refectionem. Alexander VII, in cit. constit. *Felici.* (27. Item, si urgente causa eodem anno pluries ingrediendi septa monasterii, superior fuerit ingressus absque præsentia episcopi diœcesani, vel alterius personæ ecclesiasticæ ab ipso ad hoc specialiter delegatæ. Alexander VII, constitut. *Felici. Vide* verb. Moniales, art. 2, a n. 73 ad 78.

(28. Item subduntur episcopis regulares quoad locutionem cum monialibus, etiam sibi subjectis, et si sine legitima licentia cum illis loquantur, possunt ab ipsis puniri. Sacra. cong. Conc., *approbante sanctissimo* in duobus resolutis dubiis allatis supra n. 7. *Vide* verb. Moniales, art. 4, ubi plura alia afferuntur ad id decreta.

(29. Item regulares subduntur episcopis in iis, quæ concernunt clausuram monialium, etiam sibi subjectarum, et si quod ad hanc reperiantur delinquentes, possunt ab ipsis puniri. *Vide* verb. Moniales, art. 3 ubi plura afferuntur decreta ad rem.

(30. Item subduntur episcopis, si immunitatem ecclesiasticam violaverint vel læserint. Sacr. congr. Immun., *in Panormitana,* 3 Februar. 1537; Gregor. XIV, constit. incip. *Ex quo,* ubi cognitio immunitatis demandatur episcopis privative quoad omnes, et novissime, *in Papien.*, 28 Jul. 1556. *Vide* verb. Immunitas, art. 2 per tot., et signanter a n. 134 ad 136.

(31. Item subduntur episcopis, si offendant ministros et officiales curiæ episcopalis, et tunc possunt ab eis puniri et carcerari, ut declaravit et laudavit sac. cong. Episcop. et Regular., *in Theatina,* 26 Martii 1692, referente card. Caraffa.

(32. Item subduntur episcopis, si interdicta per episcopos promulgata non servent. Clementin. 1, *De sentent. excom.* ; concil. *Trid.*, sess. xxv, *De regularib.*, cap. 11, et sacra congreg. Conc., *in Cæsaraugustana Interdicti,* 11 Jun. 1695, in qua declaratum fuit, milites Hierosolymitanos, sicut cæteros regulares, et exemptos, teneri et obligatos esse ad observantiam interdicti per archiepiscopum promulgati, non obstante allegata in contrarium consuetudine immemorabili.

(33. Item subduntur episcopis, si in eorum personas delinquant, vel prælatorum jurisdictionem competentem impediant, ne munus suum exsequantur; tunc enim possunt ab ordinariis puniri, et legitime coerceri, ut declaravit sac. cong. Concilii, et approbavit

Gregorius XIII, apud Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Grave gerimus* 19, De offic. ordinarii, n. 76, per tex. in cap. 1, *De offic. delegat.*, ibi : « Si eos manifeste cognoveris justitiam impedire, » et cap. 1 *De pœnis*, in 6, ibi : « Si hac occasione sua impediatur jurisdictio. »

(34. Item subduntur episcopis, si censuram canonis *Si quis suadente* 29, caus. 17, q. 4, vel aliam a jure latam ob notorium delictum incurrerint ; tunc enim possunt ab episcopis publice denuntiari excommunicati, ut ab aliis vitentur, ut declarasse sacram cong. Concilii refert Fagnan., *loc. cit.*, n. 75, et declaravit eadem sacr. congr. novissime, *in Neapolitana*, 18 April. 1693.

(35. Item subduntur episcopis, si degant et delinquant extra claustra, textu expresso in concilio *Trid.*, sess. VI, *De reform.*, cap. 3, ibi : « Nemo regularis extra claustra degens, etiam sui ordinis privilegii prætextu, tutus censeatur, quo minus si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc a Sede Apostolica delegato secundum canonicas sanctiones visitari, puniri et corrigi valeat. »

(36. Et hoc procedit etiam in regulari existente extra claustra ad erectionem monasterii de sui superioris licentia ; cum licentia operetur solum, ut recte cum aliis notat Sperellus, decis. 38, n. 19, ne committatur apostasia, non vero quin ab ordinario pro excessibus puniri possit, et sic resolvit sacra cong. Concilii cum limitatione, ut infra : « Regularis manens extra claustrum de licentia superioris, etiam in domo destinata ad erectionem monasterii, nisi in dicta domo sit regularis observantia, ut saltem vivat sub superiore conventualiter, potest puniri ab ordinario. » Ita testantur Genuens., in *Prax.*, cap. 59, n. 2 ; Sperell., *loc. cit.*, num 21 ; Fagnan., lib. I *Decretal.*, in cap. *Grave gerimus* 19, De offic. ordinarii, n. 36 ; Barbos., ad d. sess VI, c. 3, n. 1, et alii plures ibi citati.

(37. Regulares degentes in parochialibus monasterio unitis non possunt puniri ab ordinariis, nisi delinquant circa curam animarum et sacramentorum administrationem. Sic in causa canonici regularis Lateranensis respondit sac. cong. Concilii, ut testatur Fagnan., *loc. cit.*, n. 35 ; et sic resolutum fuisse die 3 Februarii 1601 refert Barbosa, *loc. cit*, n. 4, et alii. (38. Et ratio est, quia ipsi censentur degere intra claustra. Regulares tamen de licentia suorum superiorum manentes in aliquo membro, seu grangia sui monasterii pro religionis servitio, si ibi delinquant, possunt ab ordinario puniri. Sic respondit sac. cong. Episc. et Regul., die 27 Junii 1655, ad 6 dubium, in quo quærebatur : « An ipsæ grangiæ et conversi in eis degentes subsint visitationi episcopi ? » Et respondit, ad 6, *subesse*.

(39. Regularis degens intra claustra, et extra cum scandalo populi delinquens, puniri debet a suo superiore, certiorato de punitione episcopo instante ; alias puniri poterit ab ipso episcopo, textu expresso in concil. *Tridentino*, sess. XXV, *De reform.*, cap. 14, ibi : « Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, episcopo instante, a suo superiore intra tempus, ab episcopo præfigendum, severe puniatur : ac de punitione episcopum certiorem faciat, sin minus a suo superiore officio privetur, et delinquens ab episcopo puniri possit. » *Vide* infra, n. 77.

(40. Superior regularis ab episcopo admonitus non puniens, ut supra, talem regularem delinquentem, incurrit ipso facto privationem dignitatis, et officii per eum obtenti ; et si illum impunitum ad alium conventum extra diœcesim transmiserit, tenetur eum revocare intra terminum ab episcopo præfigendum, sub pœnis privationis dignitatis et inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtinenda, ac ulterius privationis vocis activæ et passivæ ipso facto incurrendis, ad quas a solo Romano Pontifice restitui potest. Sic expresse statuit Clemens VIII, constitut. incip. *Suscepti muneris*, in qua prope medium sic habet : « Motu, etc. Omnibus et singulis cujuscunque ordinis, et instituti regularium mendicantium superioribus in virtute sanctæ obedientiæ, et sub indignationis nostræ, ac privationis dignitatum, et officiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrendis pœnis præcipimus et mandamus, ut juxta prædictum decretum quilibet ipsorum regularium, » etc. : ubi tenorem decreti allegat, et infra subjungit : « Cæterum si superior in regularem delinquentem non animadverterit, quinimo si illum impunitum ad alia suorum ordinum loca extra diœcesim, ut præfertur, transmiserit, volumus, et simili motu atque auctoritate decernimus, ut superior, instante episcopo, intra terminum ab episcopo præfigendum, et sub eisdem indignationis nostræ, ac privationis dignitatum et officiorum obtentorum, nec non et sub inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtinenda, ac ulterius privationis activæ et passivæ vocis, ad quas a nemine, præterquam a Nobis et Romano Pontifice pro tempore existente, restitui possit, ipso facto similiter incurrendis pœnis, ipsum regularem delinquentem a loco, ad quem transmissus fuit, revocare, et in quo deliquit, constituere seu sistere teneatur. »

(41. Et insuper addit Pontifex, quod si superior regularis ipsum delinquentem revocare, ut supra, prætermiserit, ordinarius loci, ad quem transmissus fuerit, ab ordinario loci commissi delicti requisitus, vel alias de illius delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, decretum concilii exsequi, et eum punire possit ac debeat, ibi : « Quod si hoc etiam facere prætermiserit, per præsentes similiter statuimus, ut ordinarius loci, ad quem regularis delinquens transmissus fuerit, super præmissis ab ipso ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel de illius delicto informatus, ut præfertur, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, prædictum

concilii decretum omnino exsequi, et in regularem delinquentem severe animadvertere possit et debeat, etc., non obstantibus, » etc.

(42. Regularis delinquens intra claustra, seu in ecclesia, vel monasterio sui ordinis cum populi scandalo, censetur et reputatur delinquere extra claustra; sic decrevisse sacram congreg. Concilii refert Fagnan., *loco cit.*, n. 69, et Sperellus, decis. 38, n. 15; ubi ad litteram refert decretum dictæ sacræ congregationis Concilii, quæ ad dubium: « An regularis delinquens notorie in ecclesia seu monasterio sui ordinis, in quo degit, ita ut populo scandalo sit, dicatur delinquere extra claustra, ut locus sit dispositioni concil., cap. 14 *De regularibus;* censuit delinquere extra claustra, si in ecclesia monasterii delinquit, nisi clausis portis ecclesiæ et solis regularibus in ea existentibus, fuerit commissum delictum. Si vero intra claustra monasterii, vel ecclesiæ interioris delictum sit commissum, ex verbis concilii non videtur procedere dict. cap. 14; quod expresse dicit extra claustra; tamen si scandalum sit notorium populo, ex idoneitate rationis idem videtur. »

(43. Episcopus potest procedere ad summariam informationem de delicto a dicto regulari extra claustra commisso; sic censuit sac. congregat. Concil., apud Donatum, *Prax. rerum regul.*, tom. I, part. II, tract. 1, q. 54, n. 21, quæ ad dubium: « An episcopus, statim habita notitia delictorum, possit capere informationem, et illam ad superiorem delinquentis remittere, ut nequeat de illo delicto ignorantiam præsumere? » respondit, *Posse.*

(44. Quando regularis extra claustra delinquit, cum dubitatum fuerit: « An detinendus sit in carceribus ab episcopo, donec processus in curia episcopali conficiatur, eoque compilato, instante superiore, remittendus sit una cum processu puniendus; vel potius, non exspectata compilatione processus, statim remittendus sit ad superiorem una cum iis probationibus, quæ habentur? » Sacra congregat. respondit: « Statim remittendum esse, etiam posito, quod superior nullam instantiam faceret. » Sic refert Donatus, *loc. cit.*, n. 7; Fagnan., *loc. cit.*, n. 69, et alii plures.

(45. Regularis deprehensus in delicto, ubi timetur de fuga, potest juxta *Tridentin.*, sess. XXV, *De reform.*, cap. 6, ab episcopo capi per suos ministros, et recta duci ad suum superiorem cum instantia, ut intra certum tempus eum puniat, et de punitione ipsum certiorem faciat, juxta *Trid.*, sess. XXV, *De reform.*, cap. 14; Matthæucci, *Officialis curiæ*, cap. ult., sub n. 22 in fine, et de quolibet in casibus a jure permissis firmant Antonell., *De regimin. eccles.*, lib. VII, cap. 18, n. 3; Sperell., decis. 38, n. 13; Piasecius, *Prax. episcop.*, part. II, cap. 3, art. 7, sub n. 23; Panimoll., decis. 84, adnotat. 4, n. 4, et alii passim.

(46. Regulares autem superiores, qui ad præscriptum concilii tenentur facere certiores episcopos de punitione regularium extra claustra delinquentium, non satisfaciunt faciendo verbo hujusmodi certiorationem, sed scriptis facere debent. Sacra congreg. Concil., *in Lucana*, 14 Decemb. 1630, quam referunt Tamburin., *De jure abbat.*, tom. III, disp. 5, quæst. 11, n. 64; Barb., in *Summa Apostolic.*, decis. verb. REGULARIS DELINQUENS, n. 5, et alii.

(47. Regularis, qui sine obedientialibus sui superioris a suo conventu recesserit, et repertus fuerit, potest ab ordinariis locorum puniri, textu expresso in concil. *Trid.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 4, ibi: « Nec licet regularibus a suis conventibus recedere, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab iisdem missi, aut vocati fuerint. Qui vero sine prædicto mandato in scriptis obtento repertus fuerit, ab ordinariis locorum, tanquam desertor sui instituti puniatur. » *Vide* tamen dicta sub verb. APOSTATA.

(48. Regulares incedentes per civitatem, et loca sine socio vel de nocte, aut indecenter vestiti, et sine debita modestia religiosa, possunt per episcopum in carceribus mancipari tanquam delinquentes extra claustra, servata tamen forma concilii *Tridentini*, sess. XXV, cap. 14, *De reform. regular.* Sic sac. congreg. Episcop., *in Andrien.*, 15 Decemb. 1584, et *in Ravennaten.*, 12 Sept. 1594, apud Monacell., tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 13.

(49. Regulares deferentes publice arma, de mandato episcopi possunt carcerari. Sacr. congreg. Concil., *in Turritana*, 3 Februar. 1635; apud Monacell., tom II, tit. 15, formul. 8, n. 43, ubi affert decretum per extensum.

(50. Regulares subduntur episcopis quoad expositionem solemnem SS. sacramenti; cum non possint illud solemniter exponere sine licentia ordinarii, et nisi ex causa publica, ut sæpius declaraverunt sacræ congregationes Episcopor., Concil. et Rituum. *Vide* verb. EUCHARISTIA, n. 57, ubi afferuntur decreta.

(51. Regulares subduntur episcopis quantum ad accedendum ad processiones publicas. *Vide* verb. PROCESSIONES, a n. 13.

(52. Item subduntur episcopis quantum ad componendas controversias super præcedentia in processionibus. Concil. *Trid.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 13. *Vide* verb. PRÆCEDENTIA.

(53. Item subduntur episcopis quantum ad sacras imagines, et reliquias ponendas, et exponendas in suis regularibus ecclesiis, cum id debeat fieri prævia approbatione episcopi. Concil. *Trid.*, sess. XXV, in decreto de invocatione et veneratione, et reliquiis sanctorum, et sacris imaginibus.

(54. Item subduntur episcopis quantum ad publicationem indulgentiarum. Conc. *Trident.*, sess. XXI, cap. 9, *De reform.*, et sacr. congreg. Concil. super d. cap. 9, sess. XXI, *De reform.*, apud Monacell., tom. II, tit. 16, formul. 6, n. 8, ubi refert, quod ita etiam declaravit sac. congreg. Immun., *in Firma-*

na, 13 Junii 1603; lib. III *Decret*. Vallem., pag. 494.

(55. Item subduntur episcopis quantum ad erectionem confraternitatum; ipsas enim nequeunt ulli regulares erigere et instituere, nisi de consensu ordinarii. Clemens VIII, constitut. 125, incip. *Quæcunque*. *Vide* verb. CONFRATERNITAS.

(56. Item subduntur episcopis quantum ad susceptam administrationem confraternitatum vel hospitalium; cum possit episcopus eos cogere ad reddendam rationem administrationis, et culpabiles repertos ad juris præscriptum punire, juxta concil. *Trident.*, sess. XXII, c. 8 et 9, ut expresse declaravit S. C. Concilii, apud Fagnan., *l. c.*, n. 47.

(57. Item subduntur episcopis quoad confraternitates laicorum in suis regularibus ecclesiis existentes, cum possit episcopus eas visitare, et ab ipsarum administratoribus rationem administrationis exigere ad præscriptum cit. cap. 8 et 9 ejusdem sess. XXII. Non potest tamen earum capellas, icones aut altaria visitare, nisi quatenus confratrum administrationem concernunt. Sacr. congreg. Concil., apud Fagnan., *loc. cit.*, n. 48. *Vide* verb. CONFRATERNITAS, et verb. VISITATIO, v. *Addit. Cas.* in fin. h. art.

(58. Item subduntur episcopis regulares parochi seu curati, quoad ea quæ concernunt curam animarum. Concil. *Trid.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 11; Gregorius XV, constitut. incip. *Inscrutabili*. (59. Dummodo ecclesia parochialis non sit illius conventus, in quo generalis ordinis habet residentiam ordinariam, quia ipsa gaudet exemptione a jurisdictione ordinarii; concil. *Trid.*, cit. sess. XXV, *De regularibus*, cap. 11, et sac. congr. Conc., *in Lauden. jurisdictionis*, 1 Decemb. 1691, in qua plene articulo discusso, et partibus informantibus, fuit resolutum, citatam bullam Greg. XV, incip. *Inscrutabili*, non derogasse privilegio cap. 11, sess. XXV, *De regular.*, favore generalium ordinum concesso, apud Monacell., part. I, tit. 6, formul. 20, n. 14.

(60. Item subduntur episcopis regulares parochi quoad accessum ad synodum, et conferentias casuum; si enim ipsi renuant accedere ad synodum et congregationem casuum conscientiæ, possunt ab episcopo compelli juris remediis. Sacr. congreg. Concilii, *in dicta Lauden.*, in responsione ad octavum et nonum, confirmata 20 Septemb. 1692, juxta resoluta *in Justinopolitana*, 24 Septembr. 1639; *in Comen.*, 16 Decemb. 1545, et *in Forosempronien.*, 3 Sept. 1650.

(61. Non possunt tamen episcopi compellere regulares ad accedendum ad conferentias casuum conscientiæ, neque in conventibus suppressis, et postea restitutis, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi. Sic expresse respondit sacra congreg. Episcop. et Regular., ut infra: « Cum conventus suppressi, et postea restituti, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi, sint vigore decreti *Ut in parvis* Innocent. X, subjecti visitationi, correctioni et ordinariæ jurisdictioni ordinariorum locorum, contigit dubitari: An religiosi confessarii, et non parochi in hujusmodi conventibus degentes compelli possint ab eisdem ordinariis, ut accedant ad conferentias casuum conscientiæ? »

* Hoc tamen locum in illis tantum cœnobiis habet in quibus lectio de morum doctrina, et conferentiæ casuum fiunt. *Vide* Epistolam Encyclicam S. congreg. Disciplinæ, n. 123. *

Proposito hoc dubio in sacr. congr. super statu regularium habita in Palatio Vaticano, die 15 Januar. 1682, em. PP. censuerunt ordinarios locorum posse quidem hortari, non autem compellere religiosos confess. non parochos ad accedendum ad conferentiam casuum conscientiæ. »

(62. Item regulares subduntur episcopis quoad renuntiationes et obligationes novitiorum, quæ nullæ decernuntur, nisi fiant cum licentia episcopi, vel ejus vicarii infra duos menses ante professionem. Concil. *Trident.*, sess. XXV, *De regular.*, cap. 16.

(63. Item subjiciuntur episcopis quoad restituendas novitiis abeuntibus ante professionem res omnes, quæ ipsorum erant; et possunt ii, ad quos spectat, ab episcopis per censuras ad id compelli. Concil. *Trident.*, *cit.* sess. XXV, *De regular.*, cap. 16.

(64. Item subjiciuntur episcopis quoad observandos dies festos in diœcesibus legitime præfixos. Concil. *Trident.*, cit. sess. XXV, *De regularibus*, cap. 12. *Vide* verb. FESTA.

(65. Item subjiciuntur episcopis quoad eis præstanda debita obsequia, et baldachinum erigendum in eorum accessu ad ecclesias regulares pro ibi celebrandis Pontificalibus, et hujusmodi. Si enim regulares id renuant, potest episcopus statim absque alia monitione interdictum ecclesiæ indicere et denuntiare. Sacr. congreg. Conc., *in Venefran. Interdicti*, 26 Januarii 1697. *Vide* verb. BALDACHINUM, n. 6, ubi ad id affertur decretum jussu Clementis VIII.

(66. Moniales tamen regularibus subjectæ non tenentur erigere baldachinum episcopo clausuram visitare volenti, sed sufficit stratum præparare. Sac. cong. Conc., 10 Januar. 1686. *Vide* verb. BALDACHINUM, n. 7.

(67. Regulares subjiciuntur episcopis quoad delicta commissa circa personas intra septa, aut circa clausuram, vel bonorum administrationem monasteriorum monialium, etiam regularibus subjectarum. Gregor. XV, constitut. incip. INSCRUTABILI. *Vide* supra n. 5 et 6.

(68. Item subjiciuntur episcopis, si ab ipsis moniti, sepulturas sub altaribus et predellis in eorum ecclesiis constructas nolint aut differant expurgare, et illas muro obstrui facere et replere. *Vide* verb. ALTARE, a n. 78, ubi ad id dantur decreta.

(69. Item subjiciuntur episcopis et censuris ecclesiasticis possunt coerceri, si ecclesiastica et sacra paramenta benedicant pro usu aliarum ecclesiarum, non suarum;

sic expresse sacr. congr. Rit., decreto 18, *ex decretis generalibus emanatis*, 27 Septembr. 1689, et 20 Jul. 1690, *quoad hoc confirmatis et approbatis ab Alexandro VIII*.

(70. Item subjiciuntur episcopis quoad exsequendam testatoris voluntatem et reddendam rationem, si illis fuerit commissa exsecutio, seu distributio reddituum, aliorumque bonorum hæreditatis. Clementina Religiosis, *De testament.*; Fagnan., in cap. *Tua nobis*, De testament., num. 19 et 49; Passerin., *De stat. homin.*, tom. II, qu. 186, ar. 2, num. 121; Sapon., discept. 94, num. 7, ubi dicit conclusionem esse veram, etiamsi testator rationem exigi prohibuisset; Tamburin., *De jure abbat.*, tom. I, disp. 15, q. 7, num. 23; Ventrig., in *Prax.*, part. I, adnot. 48, § *Unico*; n. 116; Monacell., tom. I, adnot. in *Appendic. ad constitut. Gregorii XV*, De exemptor. privileg., num. 3. *Vide* verb. ADMINISTRATIO, ADMINISTRATOR.

(71. Item subjiciuntur episcopis quoad tenendam lampadem accensam ante altare, in quo est tabernaculum SS. Sacramenti: transgressores enim puniri possunt ab episcopis auctoritate sibi delegata a concilio *Tridentino*, in decreto *De evitand. in celebrat. miss.*, sess. XXII. Nec sufficit tenere lampadem accensam in choro, sed tenenda est ante et prope altare tabernaculi SS. Sacramenti, prout sacr. congreg. Rit., die 22 Augusti 1699, respondit generali Capuccinorum, qui dubium proposuerat; Monacell., *loc. cit.*, num. 1 et 3; Matthæucci, *Official. curiæ*, cap. 19, num. 68.

(72. Item potestatem et jurisdictionem habent episcopi supra regulares in spectantibus ad venerationem eorum, qui cum sanctitatis opinione, vel fama martyrii ex hac vita migrarunt. Urbanus VIII, constitut. incip. *Cœlestis Hierusalem*.

(73. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares asserentes beatam Virginem conceptam esse cum peccato originali. Gregorius XV, constitut. incip. *Sanctissimus*.

(74. Item procedere possunt episcopi etiam contra regulares missas celebrantes et confessiones sacramentales excipientes, antequam fuerint promoti ad sacrum presbyteratus ordinem. Clemens VIII, constitut. incip. *Etsi alias;* Urbanus VIII, constitut. incip. *Apostolatus*.

(75. Regulares subjiciuntur episcopis quoad judices conservatores; si enim conservatores non elegerint, aut electis uti ausi fuerint aliter, quam juxta formam præscriptam a Gregorio XV constitut. incip. *Sanctissimus*, ad annum conservator. carere debent, et interea eorum causæ coram locorum ordinariis cognosci et definiri debent. *Vide* verb. CONSERVATORES, art. 2, num. 35.

(76. Regulares autem intra claustra degentes et habentes suos conservatores legitime electos, in causis civilibus conveniri solum possunt coram dictis conservatoribus vel coram suis superioribus, non autem coram ordinariis seu episcopis. Sic pluries decrevit sacr. cong. Concil., et expresse statuit et confirmavit Paulus V, constitut. 34, incip. *Religiosorum*. *Vide* verb. CONSERVATORES per tot., ubi abunde ad rem.

(77. Regulares subjiciuntur episcopis, si in numero a constitutionibus Apostolicis præscripto in conventu non commorentur, et regularem disciplinam non servent. Urban. VIII, constitut. incip. *Cum sæpe contingat;* Innocent. X, constitut. incip. *Instaurandæ*, et decret. incip. *Ut in parvis;* Innocent. XII, constitut. incip. *Nuper*. *Vide* verb. CONVENTUS, art. 2, ubi afferuntur multa ad rem.

(78. Regulares quamvis ordinarie nequeant ab episcopis censuris coerceri propter amplissima eorum privilegia, quibus est eis concessum, ne sine Sedis Apostolicæ auctoritate possint a quopiam excommunicari, suspendi et interdici; tamen in casibus particularibus, in quibus vigore concilii Tridentini vel constitutionum Apostolicarum datur episcopis facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, ab ipsis possunt censuris coerceri, nisi habeant ad id privilegia sibi concessa vel confirmata post concilium Tridentinum. Sic Pignatell., tom. III, consul. 46, a num. 11 et seqq. ad 18, ubi plura refert decreta sacræ congregationis et signanter sub num. 12, ubi refert sacram congregat. Concil., die 17 Julii 1627, negotio mature discusso, respondisse posse episcopos pœnis sibi benevisis, etiam censurarum compellere quoscunque regulares recusantes, etiam monachos, et quomodolibet exemptos, ad processiones publicas et consuetas accedere, atque illis interesse : « Non obstantibus quibuscunque privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabilibus : privilegiis tantum Apostolicis sacro concilio Tridentino posterioribus, minime sublatis : » et sub num. 17 refert, sacr. congreg. Rit., *in Tarentina*, die 3 Maii 1642, ad dubium : « Utrum teneantur Fratres Minores reformati S. Francisci accedere ad processiones Rogationum, et S. Cataldi patroni, et an censuris compelli possint; » respondisse observari debere decreta antiqua sacræ congreg. Concil., scilicet regulares pœnis arbitrariis cogi posse ab episcopo ad interveniendum prædictis processionibus : « Nisi docuerint de Apostolicis privilegiis contrarium disponentibus, quæ sint concilio Tridentino posteriora. »

(79. Et quod episcopi possint contra regulares censuras relaxare in casibus quibus eos impedirent, ne suæ dignitatis insignia et præeminentias haberent, ipsisque debita obsequia in accessu ad suas ecclesias denegarent, statuit sac. congreg. Concil., *in Venefrana Interdicti*, 26 Januar. 1679. Et sacr. Rit. congreg., *in Cameris.*, 21 Februar. 1699, et sæpe alibi in consimilibus casibus.

(80. Et quod in dictis particularibus casibus possint episcopi contra regulares censuras relaxare, non tanquam judices,

sed tanquam juris executores, ut dicunt Lauret. de Franch., part. II, quæst. 30, nu. 1, et Monacell., tom. IV, *supplement. ad tom. II*, n. 355, tenent. Ricc., in *Prax. rer. for. ecclesiast.*, part. II, resolut. 210, n. 1, limit. 2, et collect. 4050; Leo, *Thesaur. for. eccles.*, p. I, cap. 8, n. 18; part. IV, cap. 2, n. 143; Pax Jord., *Elucubrat.*, tom. II, lib. VII, tit. 14, n. 59; Ventrigl., in *Prax.*, part. I, adnotat. 48, § *Unic.*, n. 106; Gallemart., *Collect. in. concil. Trid.*, sess. XV, cap. 13, remiss. verb. *Nota ex Farinacio;* Romaguer., *ad synod Gerund.*, lib. III, tit. 10, cap. 1, n. 10; Monacell., tom. I, tit. 8, formul. 20, n. 26, et tom. III, tit. 3, formul. 6, n. 13; card. de Luca, *De jurisdict.*, discurs. 29, n. 7, et discurs. 104, n. 2, et *in Miscellan.*, disc. 15, n. 8, ubi dicit, quod iste punctus post emanatam constitutionem Gregor. XV, incip. *Inscrutabili*, non mereatur amplius discursum; Passerinus præclarissimæ religionis prædicatorum doctissimus filius *De statu homin.*, tom. III, quæst. 189, art. 10, insp. 10, nu. 769: « Sed ubi episcopis datur facultas coercendi, corrigendi et puniendi regulares, datur etiam facultas eos excommunicandi, et sic. v. gr. dum, sess. XXV, cap. 13, datur episcopis facultas compellendi eos ad processiones, datur etiam facultas eos compellendi per censuras. » Barbosa, in concil. *Trident.*, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 15, n. 19, et *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 78, n. 25, cum pluribus ibi citatis, dicens in finem non semel sic censuisse sacram congreg. Rit, ut *in Ferrarien.*, 27 Jul. 1609, *in Chilensi in Indiis*, 27 Februarii et 15 Maii 1610, et *in Toletana*, 4 Jun. 1615.

(81. Non posse autem regulares ab episcopis censuris distringi, resolvunt multi, quos refert et sequitur Sanchez, *De matrimon.*, lib. V, disp. 35, n. 28; Donatus, *Prax. rerum regul.*, tom. I, tract. 13, qu. 24. Idem tenent Henriquez, in *Summa*, lib. VII, cap. 25, § 7; P. Emmanuel, in *Summa*, tom. I, cap. 74, nu. 4; Villalobos, in *Summa*, tom. II, tract. 35, difficult. 5, n. 17; Portell., in *Addition. ad dub. Regular.*, verb. *Episcopus*, n. 7, et verb. *Processiones*, n. 1; Hieronymus Roderic., in *Compend. qq. regular.*, resolut. 118, n. 1; Scort., in *Bullis select.*, bulla 393, vers. *Si autem;* Laurent. de Peyrinis, tom. I, *in Constitut. sui ordin. Minor.*, *constitut.* 2 *Sixti IV*, n. 60; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 19, q. 7, nu. 7; Diana, part. III, tract. 2, resolut. 76, et dicit decisum, Quaranta, verb. *Præcedentia*, in fine; et sic tenent plurimi alii acriter defendentes, quod episcopi non possint censuris adversus regulares exemptos procedere, ex quo nulla adsit religio, quæ sive per specialem concessionem, sive per communicationem tale privilegium habere non prætendat.

(82. Unde, pendente lite super exhibitione privilegii, non potest episcopus regulares turbare in sua possessione exemptionis, neque in eos poterit suam jurisdictionem exercere, et in dubio an jurisdictio pertineat ad episcopum, non potest episcopus in causa cognoscere, ne sit judex in propria causa, sed examen et decisio sunt de reservatis Sedi Apostolicæ, juxta constitutionem Clementis X, incip. *Superna*, et interim abstinendum esset a censuris, admonitis superioribus, et certiorata sacra congregatione de excessu regularium, ut accidit *in una Forolivien.*, die 6 Mart. 1692, ubi cum Patres Camaldulenses occasione accessus episcopi ad eorum ecclesiam tempore expositionis venerabilis sacramenti, illum nec in ingressu, nec in egressu associare, neque naviculam incensus, ut moris erat (licet a ministro cæremoniarum moniti), ut thurificare posset sanctissimum, porrigere voluissent; et episcopus de his sacram congregationem reddidisset instructam, hæc ad relationem cardin. Petrucci, die 6 Mart. 1692, rescripsit: « PP. Camaldulenses teneri præstare episcopo accedenti ad eorum ecclesiam omnes actus reverentiales, et ad mentem. *Mens est*, quod P. abbas accedat ad episcopum, et exprimat obsequia, tam suo quam religiosorum suorum nomine; » sic refert Monacell., tom. IV *Supplement. ad tom.* III, n. 356.

(83. Cæterum quamvis regulares exempti sint a jurisdictione ordinariorum, et sic non teneantur comparere, dum ab eis citantur; tamen id non procedit, cum in citatione exprimitur causa, quæ fundat super regulares jurisdictionem, si non ordinariam, saltem delegatam, in aliquibus particularibus casibus, ut si citentur ad comparendum et reddendam rationem quare ad processionem non accesserint; tunc enim teneantur comparere, cum ad id assistat episcopis dispositio concilii Tridentini, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 13, eisdem tribuens jus compellendi regulares ad processiones; alias poterunt episcopi contra ipsos contumaces censuras relaxare, declarando ad removendum omne dubium validitatis censurarum, quod id faciunt tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ut sic declarandum esse censuit pluries in similibus sac. congregat. Concilii, apud Fagnan., in cap. *Quoniam*, n. 35, De officio delegati, et in cap. *Nullus*, n. 32, De paroch., et recenter ita faciendum esse respondit eadem sacr. congreg. Concil., *in Meliten.*, 17 Novembr. 1703, ad tertium, apud Monacell., tom. II, titul. 3, formul. 6, n. 5. *Vide* Ursayam, tom. III, part. I, disceptat. 15, et tom. VI, disceptat. 36 per tot., ubi multa adducit ad rem; Donat., *Prax. rer. reg.*, tom. I, tract. 13, quæst. 17; Panimoll., decis. 84, n. 8.

(84. Concludendum igitur est, quod licet regulares exempti sint a jurisdictione episcoporum, non sunt tamen exempti a stricto debito exhibendi eis omne obsequium et reverentiam, quia jus reverentiale eis per exemptionem non fuit ablatum, ut recte dicunt card. de Luca, *De regularibus*, discur. 1, n. 31, et discurs. 64, n. 15; Passerin., *De statib. homin.*, tom. III, qu. 189, art. 13, insp. 10, n. 798; Monacell., tom. III, tit. 3, formul. 6, n. 20, et alii passim, et declara-

vit sacra congr. Episcop., *in Foroliv.*, 6 Martii 1692, et habetur ex constitut. 26 Leonis X, incip. *Dum intra*, in qua § 24 Pontifex ipse sic regulares alloquitur : « Eosdem insuper fratres in virtute sanctæ obedientiæ monemus (hoc est præcipimus), ut eosdem episcopos loco sanctorum apostolorum subrogatos pro debita et nostra, ac Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore et convenienti observantia venerentur. »

(85. Et episcopos sic monet : « Ipsos quoque episcopos hortamur, et per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, charitative tractent, ac benigne foveant, seque illis minime difficiles, aut duros, vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales exhibeant, ac in omnibus prædictis, tanquam in agro Dominico cooperatores eorumque laborum participes, prompta benignitate recipiant, eorumque jura omni cum charitate custodiant atque defendant. » Et Clement. unica *Frequens et assidua*, De excessibus prælatorum, enuntiatis triginta gravaminibus illatis per prælatos, § *Verum*, episcopos non hortatur, sed eis præcipit, « ut viros religiosos exemptos, privilegiatos et non exemptos, mendicantes et non mendicantes charitative tractent et foveant, et sua jura, et privilegia inviolabiliter eis servent. »

(86. Et ibidem § *Verum* sive episcopis, sive regularibus exemptis, et non exemptis in mutuæ debitæ dilectionis argumentum, sensus et voluntas concilii generalis Viennensis per infrascripta præcisa verba exhibetur, ibi : « Verum, quia una est regularium, et sæcularium prælatorum et subditorum, exemptorum et non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium *unus est Dominus, una fides et unum baptisma* (*Ephes.*, IV, 5), decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, et sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint astricti : decet igitur, ut et prælati, et alii tam exempti quam non exempti, suis juribus sint contenti ; et alter in alterius injuriam non prosiliat, seu jacturam. *Hæc in dicta* Clementin. unica, *Frequens et assidua :* De excessibus prælatorum.

(87. Ad dicta supra n. 39, addenda sunt quæ tradit P. Gaudentius de Janua in suo opere ann. 1748 Romæ impresso, *De visitatione*, cap. 4, dubit. 10, num. 46, ibi : « Nihilominus pro regularibus omnibus absque distinctione inter mendicantes et non mendicantes, si intra claustra vivant, quamvis extra claustra quomodolibet delinquant, quod subsint jurisdictioni et punitioni propriorum superiorum privative, nisi, quatenus negligentibus superioribus sontes punire scandalosos, jurisdictio ad episcopos devolvatur, in terminis concil. Tridentini, adest apertus motus proprius Benedicti san. memor. XIII, editus quidem ad dirimendas lites quoad hoc inter Neapolitanum nuntium, et abbatem generalem pro tempore Montis Virginis ; sed et pro omnibus regularibus et episcopis, ut evidens erit legenti ; sic infra :

« BENEDICTUS XIII.

(88. « Motu proprio, etc., exponi nuper Nobis fecit don Gallus Galluccio abbas generalis ordinis Sancti Benedicti congregationis Montis Virginis, quod licet monachi omnes ejusdem ordinis degentes in monasteria, sub obedientia abbatis cum aliis requisitis per concilium Tridentinum statutis, etiamsi deliquerint extra claustra, juxta privilegia ipsis concessa per felic. record. Urbanum IV, prædecessorem nostrum, in litteris Apostolicis expeditis sub datum Idibus Januarii 1264, et dispositionem ejusdem concilii cap. 14, sess. XXV, *De regularibus*, sint prorsus immunes et exempti a jurisdictione nostri in regno Neapolitano reverendissimi nuntii et subjecti privative tantummodo eorum superioribus regularibus, prout ita declaravit cameræ nostræ generalis auditor per sententiam definitivam in contradictorio judicio, promulgatam contra curiam nuntiaturæ, die 27 Novembris 1671, novas nihilominus modernus nuntius excitavit prætentiones procedendi contra eosdem regulares, sic exemptos, vigore facultatum sibi concessarum per fel. record. Clementem PP. VIII, nostrum pariter prædecessorem in litteris Apostolicis in forma brevis expeditis diebus 19 Junii 1592 et 22 Aug. 1601, sub inani etiam supposito, quod hujusmodi facultas ipsi delegata quoque appareat per idem concilium Tridentinum in supra relato cap. 14, ac ex observantia approbata per felic. record. Clementem undecimum nostrum similiter prædecessorem, non attenta remissione hujusmodi controversiæ præcedenter facta ad nostram ejusdem concilii Tridentini congregationem, et alteram particularem specialiter delegatam : subortis proinde variis casibus, et remissa illorum eidem nuntio causa, propterea in eadem congregatione Concilii, nec in altera particulari priori loco, ut supra delegata, discussa, neque proposita exstiterit. Agnoscentes modo ipsi oratores, non leve sibi inferri præjudicium per continuationem jurisdictionis prædicti reverendissimi nuntii in detrimentum eorum exemptionis prædictæ, preces Nobis humiliter porrexerunt, ut pro majori eorum tranquillitate controversiam hujusmodi ad Nos avocare, et privilegia prædicta juxta sensum ejusdem concilii Tridentini, et litterarum Apostolicarum interpretari, ac declarare, et sic ab ulterioribus vexationibus desuper usque modo passis eximere, liberare, et alias opportune, prout juris fuerit, Apostolica auctoritate providere dignaremur. Nosque ut dissensiones et jurgia inter ecclesiasticos, omni celeritate dirimantur, et ad hoc, ut privilegia per Romanos Pontifices concessa, contrario sensu non explicentur, auditis prius per reverendissimum episcopum Himeriensem nostrum modernum auditorem, de speciali nostro mandato, partibus prædictis, earum procurato-

ribus et defensoribus, tam in voce quam in scriptis, visisque et consideratis omnibus, de jure videndis et considerandis, juxta illius sensum Nobis relatum, et cum illius voto, privilegia prædicta, et exemptionem respective declarare, litesque hujusmodi terminare, prout infra decrevimus. Litteras itaque Apostolicas Urbani Papæ IV, favore dictæ congregationis Montis Virginis, et respective Clementis VIII, favore prædicti reverendissimi nuntii, privilegia et facultates in eis aliisque posterioribus litteris etiam Clementis XI, concessas et expressas, dispositionem quoque prædicti concilii Tridentini, in enuntiato cap. 14, et alia quæcunque decreta in præmissis citata, et quomodolibet edita et acta desuper gesta, totumque et integrum statum et merita causæ in eadem congregatione Concilii, altera particulari congregatione, et alio quocunque judice particulari pendentis; rationes itidem utrique parti competentes singulariter præsentibus pro expressis de verbo ad verbum habentes, causam et litem prædictam in statu et terminis, in quibus ad præsens reperitur cum omnibus et singulis illius emergentibus, dependentibus, adnexis et connexis, et cum clausula *Quam et quas*, etc., ad Nos avocantes, illam penitus exstinguimus, et abolemus, ac partibus prædictis perpetuum silentium imponimus. Et auctoritate nostra Apostolica declaramus et decernimus privilegia concessa dicto reverendissimo nuntio in regno Neapolitano per eumdem Clementem VIII, non aliter intelligi posse et debere, quam de facultate procedendi contra « cujusque ordinis regulares exemptos, qui tamen sint devii et errantes, et extra claustra in delicto deprehendantur; » nullam propterea ipsi competiisse, neque competere facultatem procedendi privative, neque cumulative contra « monachos et regulares degentes in conventibus et monasteriis sub obedientia abbatum aliorumque superiorum; » et cum aliis requisitis per concilium Tridentinum præscriptis; respectu enim istorum, « totam jurisdictionem privative spectare ad superiores regulares, etiamsi monachi, sive regulares extra claustra ita notorie deliquerint, ut populo scandalum publice oriatur » juxta dispositionem concilii Tridentini in supra relato capitulo, et in casu negligentiæ superiorum regularium esse locum præfixioni termini, sicut ab episcopo, ita etiam a reverendissimo nuntio, ut, eo transacto, jurisdictio ad ipsum devolvatur, juxta clausulam concilii prædicti. Verba autem illa in primo dicto privilegio Clementis VIII. « Ut iidem regulares sciant, præter eorum superiorum correctionem, nostram etiam animadversionem incursuros » intelligi semper debere de regularibus deviis, et errantibus, et extra claustra vitam degentibus, non obstante quacunque asserta contraria observantia. Litteras Apostolicas proinde ejusdem Urbani IV, et exemptiones ibidem concessas eidem congregationi Montis Virginis, ac sententiam per eumdem cameræ Apostolicæ generalem auditorem in criminalibus latam prædicta die 22 Novembris 1671, in qua pronuntiatum exstitit, reverendissimo nuntio nullum jus competiisse et competere cognoscendi causas civiles, criminales et mistas, prædictorum monachorum congregationis Montis Virginis intra claustra cum requisitis concilii degentium, etiam extra ea delinquentium, et in delicto deprehensorum, esseque privative subjectos eorum superioribus regularibus, juxta exemptionem ipsorum favore concessam in præcitatis litteris Urbani IV, et concilio Tridentino prædicto in omnibus, et per omnia confirmamus, approbamus, convalidamus et renovamus, suumque debitum sortiri effectum, ac omnimode executioni perpetuis futuris temporibus demandari Apostolica auctoritate statuimus. Decernentes præsentibus nostris litteris, licet non admissis, neque in camera nostra registratis, nullo unquam tempore opponi de subreptione, obreptione vel alio quovis vitio aut defectu voluntatis vel intentionis nostræ, etiam ex eo, quod modernus nuntius in regno Neapolitano, ejusque promotor fiscalis, et alii quicunque in præmissis forsitan interesse habentes, vel habere quomodolibet prætendentes, ad hoc vocati, citati vel auditi non fuerint, vel ex alia quavis causa quantumvis valida, legitima, urgenti, et juridica, etiam necessario exprimenda, notari, impugnari, invalidari, ad terminos juris reduci, ac in jus et controversiam revocari, aut adversus illas quodcunque juris, et facti, vel gratiæ remedium impetrari posse; sicque, et non aliter per quoscunque judices ordinarios, commissarios, delegatos, tribunalia, collegia, etiam S. Romanæ Ecclesiæ cardinalium congregationem particularem, ut supra deputatam, a latere legatos, nuntios Apostolicos, causarum Palatii Apostolici auditores, et alios quavis auctoritate fulgentes, semper judicari et definiri debere; sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi et interpretandi facultate; ac ex nunc irritum, et inane, nulliusque roboris, et efficaciæ declarantes quidquid secus super iis, et circa ea quavis auctoritate, etiam a Nobis vel successoribus nostris pro tempore existentibus contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, nec non dictis constitutionibus Clementis VIII, ut supra editis, et quacunque asserta contraria observantia; altera constitutione fel. rec. Pii IV, pariter prædecessoris nostri de registrandis, regula cancellariæ nostræ Apostolicæ de jure quæsito non tollendo, conciliaribus etiam universalibus, et provincialibus, et quibusvis aliis constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, per Nos et Romanos Pontifices prædecessores, sub quibusvis tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, ac insolitis clausulis irritantibus, et aliis decretis in genere et in specie, etiam iteratis vicibus, et motu simili concessis, approbatis, aut innovatis legibus, statutis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel

quavis firmitate alia roboratis, reformationibus, consuetudinibus, cæterisque aliis in contrarium quomodolibet disponentibus; quibus omnibus, et singulis, ac omnibus aliis hic non expressis, de quibus specialis, specifica, expressa, etc., ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, aut quævis alia specificatio habenda, vel aliqua alia forma ad hæc servanda foret, illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis, alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat, harum serie, motu et scientia similibus specialiter et expresse derogamus, ac plene, et sufficienter derogatum esse decernimus et declaramus.

« Datum Romæ, ex nostro Palatio Apostolico Vaticano hac die 16 Martii 1729. »

(89. Sed an in constitutione Clementis XII, incip. *Romanus Pontifex*, VII Kal. April. 1732 (quam ad litteram retulimus supra ad verb. PRIVILEGIUM, art. 3, n. 64) cum aliis recensitis ibi bullis fuerit hic motus proprius Benedicti XIII revocatus, ut concil. Trident. non omnino conformis, dubitari potest.

(90. Insuper facultas puniendi regularem vere degentem, et prævaricantem scandalose extra claustra, competit sane episcopo, ut præmissum est n. 43, verb. *Insuper*, sed cumulative cum superiore ejusdem delinquentis, non privative, quia privativam non exprimit Tridentinum, nec aliud Sedis Apostolicæ decretum, ut advertit Lauretus de Franchis, prima part. Controvers., *in addition.*, n. 117, allegans plurimos; ita quod regularis ipse superior posset causam utique prævenire, et contra captum, sive habitum reum procedere, juxta constitutiones ordinis puniendum. Anacletus Reiffenstuel, cit. n. 115, *De offic. jud. ord.*, sequens Lauretum. Hæc ille expressis verbis.

(91. Regulares curam subditorum sæcularium assumere nequeunt absque consensu et approbatione episcopi. Bened. XIV, tom. I, constitut. 109, incip. *Firmandis*, § 11. (92. Regulares curam animarum exercentes, vel sacramenta quovis titulo administrantes, subsunt in his jurisdictioni, visitationi et correctioni episcoporum. Idem, *ibid.*, § 2 et 3. (93. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata. Idem, *ibid.*, § 12.

(94. Regularis parochus exemptus est a visitatione et correctione episcopi in his quæ pertinent ad observantiam disciplinæ regularis. Idem, *ibid.*, § 7. (95. Non autem in his, quæ spectant ad mores et exemplarem vivendi rationem. Idem, *ibid.*, § 8. (96. Multoque minus in his, quæ pertinent ad ipsius officium parochiale. Idem, *ibid.*, § 9.

(97. Regularis parochi correctio competit tam episcopo quam superiori regulari, cum præponderantia favore episcopi. Idem, *ibid.*, § 10. (98. Ipsius remotio decerni potest tam ab episcopo quam a superiore regulari, absque alterius consensu. Idem, *ibid.*, § 21.

(99. Exempti tamen sunt ab episcopi visitatione et correctione parochi regulares, qui curam exercent in ecclesiis eorum monasteriorum sive locorum, in quibus abbates aut alii superiores regulares jurisdictionem episcopalem et temporalem in parochos et parochianos habent. Idem, *ibid.*, § 12. Nisi episcopus probet ampliorem jurisdictionem ex alio capite sibi acquisitam esse. Idem, *ibid.* Exempti sunt etiam animarum curam gerentes in ecclesiis eorum monasteriorum, in quibus abbates generales seu capita ordinum sedem ordinariam principalem habent. Idem, *ibid.*, § 13. Quod non extenditur ad residentias aliorum præsulum regularium non generalium. Idem, *ibid.*, § 13.

(100. Illa autem dicenda est superioris generalis residentia ad effectum hujusmodi exemptionis, quæ a constitutionibus, vel a consuetudine ordinis præfinitur. Idque tantummodo monasterium, non vero aliud, in quo quacunque de causa superior generalis commoratus fuerit pro ordinaria Sede haberi præcipit, licet ipse generalis ibi actu non resideat. Idem, *ibid.*, § 17. Vel si a constitutionibus, vel consuetudine alicujus ordinis residentia non sit præfinita, illa erit pro residentia ordinaria habenda, quam superior generalis, seu caput ordinis, initio generalatus elegerit. Verum si facta semel hujusmodi electione, eamdem postmodum variare præsumpserit, declarat neque monasterium initio electum, neque alterum, etiamsi cum sua curia eo se transtulerit, privilegia ordinariæ et principalis generalitiæ Sedis habiturum. Idem, *ibid.*, § 18. (101. Hac exemptione non gaudent aliæ parochiæ hujusmodi monasteriis unitæ. Idem, *ibid.*, § 15.

(102. Episcopus pro dictorum exemptorum parochorum remotione potest instare apud superiorem generalem, si cognoverit parochiam non recte administrari, et aliquando etiam debet pro sui officii munere, implorata quoque, quatenus opus sit, Apostolicæ Sedis auctoritate, si nempe generalem prædictum, aut reluctantem, aut parocho plus æquo faventem invenerit. Idem, *ibid.*, § 16. (103. Et in his etiam præservatur majus jus, quod episcopo alias acquisitum fuisse probetur. Idem, *ibidem*, § 19.

(104. In regularium ecclesiis parochialibus episcopus visitare potest illud duntaxat altare, in quo SS. Eucharistiæ sacramentum asservatur, et consequenter sacrum ipsum tabernaculum, fontem baptisterii, si adsit, confessionale parochi, pulpitum ecclesiæ a quo parochus jus habet verbi Dei annuntiandi, sacrarium pariter ecclesiæ ad inspiciendum locum, in quo asservatur sacra supellex pro sacramentis administrandis, sepulcrum et cœmeterium parochiale; turrim campanariam, dummodo in ea sint campanæ ad parochiam proprie spectantes; ac demum præter res supra enuntiatas, omnia sacra vasa, quibus vel particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea, vel aqua baptisterii, vel alia rite benedicta, quæ pro in-

gredientium aspersione ad ecclesiæ fores poni consuevit. Idem, *ibid.*, § 7.

(105. In regularibus ecclesiis, sive parochialibus, sive non, potest episcopus confirmationis sacramentum arbitrio suo ministrare. Idem, *ibid.*, § 6.

(106. Regularis superioris approbatio ad confessiones non suffragatur, ut quis absolvere possit a peccatis et censuris reservatis in vim indulti Apostolici requirentis approbationem ordinarii. Idem, constit. 100 incip. *Apostolica indulta*, § 6. (107. Regularibus non suffragatur indultum Cruciatæ quoad electionem confessarii pro absolutione a censuris et peccatis reservatis. Idem, *ibid.*, § 7.

108. Regulares an exspectare debeant consensum episcopi, ut clericum sæcularem ad habitum suæ religionis admittere possint? In jure pariter cautum non reperitur, quamvis hujusmodi consultatio inter episcopum et superiorem regularem, ut unicuique sua ratio constet, ipseque superior regularis ab episcopo edoceri valeat de idoneitate clerici, nunquam interdicta fuerit, nec ipse Pontifex eam vetare intendat, quin potius illius utilitatem atque opportunitatem agnoscat, resolvens opus non esse ad id nova constitutione. Idem, *ibid.*

(109. Non licet episcopis in synodis derogare privilegiis a Sede Apostolica concessis regularium ordinibus. Benedict. XIV, *De synodo diœcesana*, lib. VII, cap. 41, n. 1, adductis ad id pluribus juribus. (110. Regulares enim sæpe conquesti sunt, episcopos in synodis præcepta et statuta emisisse de regulari observantia, cum verbo *præcipimus;* quapropter sacra congregatio Concilii justam agnoscens regularium querelam, verbum illud *præcipimus*, seu *statuimus* nedum a diœcesanæ, verum etiam a provincialis synodi constitutionibus jussit expungi, et decretum in hunc modum reformari. Intelligant regulares se teneri ad regulæ, quam professi sunt, normam, vitam instituere. Idem, *ib.*, c. 43, n. 1, ex Fagnano, in c. *Quod super his*, n. 25, De majorit. et obedient.

(111. Possunt tamen episcopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati plura sancire quoad regulares. Idem, *ibid.*, n. 3. (112. Et præcipue ea, in quibus subduntur ipsis, juxta allata in hoc art. Et signanter regulares obstringuntur constitutionibus synodalibus in iis, quæ respiciunt curam animarum, administrationem sacramentorum, et jurisdictionem episcopi delegatam. Idem, *ibid.*, l. VIII, cap. 4, n. 5. Ex concil. *Trident.*, sess. XXV, cap. 11, *De regularibus*, et cap. 1, *De privileg.*, in 6. (113. Et ad evitandum scandalum, tenentur etiam aliis constitutionibus, licet non semper sub gravi. Idem, *cit.*, n. 5. (114. Tenentur servare festum indictum et interdictum promulgatum ab episcopo, non tamen jejunium, in synodo, vel extra denuntiatum; (115. nisi alia esset antiqua consuetudo, aut scandalum urgeret. Idem, *ibid.*, n. 7 et 9.

(116. Præmonstratensis ordinis canonici, et moniales sunt a jurisdictione cujuscunque ordinarii exempti, et S. Sedi immediate subjecti. Benedict. XIV, constit. incip. *Super eminenti*, § 1 et seq. (117. Eodem privilegio gaudent monasteria, prioratus, ecclesiæ, prædia, et res quæcunque ad eumdem ordinem pertinentes. Idem, *ibid.* § 5 et 7. (118. Hac tamen exemptione uti non possunt canonici curæ animarum addicti in iis quæ ipsam curam respiciunt. Idem, *ibid.*, § 8.

(119. Regulares sunt ab ordinariorum jurisdictione exempti. Benedict. XIV, constitut. incip. *Apostolicum ministerium*, § 3. (120. Tamen extra diœcesim, ubi promoti sunt, ordinem in alienis ecclesiis exercere non possunt, nisi ordinario, ejusve officialibus testimoniales suorum superiorum exhibeant. Idem, *ibidem*, § 6. Multoque minus licet ipsis sæcularium confessiones audire, nisi approbati fuerint a loci ordinario. Idem, *ib.*, § 7. Nihil obstantibus amplissimis quibuscunque privilegiis, ac etiam consuetudine. Idem, *ib.*, § 7. Et approbare potest ordinarius regulares ad excipiendas sæcularium confessiones indefinite, et cum præfinitione temporis; approbatus autem indefinite sine causa suspendi non potest. Idem, *ibid.*, § 9.

(121. Regulares in iis, quæ curam animarum et administrationem sacramentorum respiciunt, subsunt jurisdictioni et visitationi episcopi; nihilque hac in re ipsorum privilegiis juvantur. Idem, *ibid.*, § 12 et 13. Idque obtinet, sive regularis parochus sit, sive plura, vel unum sacramentum sæcularibus ministret, sive inscio, sive annuente episcopo. Idem, *ibid.*, § 14. Non tamen subjiciuntur in iis quæ regularem observantiam respiciunt; nisi maneant extra claustra, vel publice delinquentes, a superioribus post interpellationem episcopi, non corrigantur. Idem, *ibid.*, § 15. Superior autem regularis potest sibi subditum, non solum in iis quæ sunt regularis observantiæ, sed etiam curæ animarum et administrationis sacramentorum, punire. Idem, *ibid.*, § 17.

(122. Regulares, ob mutatam rerum faciem, in Indiis occidentalibus, non fruuntur amplius privativo jure obtinendi parochias, aliaque officia curata. Benedict. XIV, constit. incip. *Cum alias*, § 2 et sequent. Imo qui iis præpositi sunt, tanquam ad nutum amovibiles, possunt, nulla expressa causa, ab ordinario, æque ac a superiore regulari amoveri. Idem, *ib.* Alia *vide* supra verb. MISSIONARII.

(123. Regulares non parochi sæcularium confessiones excipientes, an conferentiis casuum pro clero sæculari statuti interesse debeant? Ad id juvat adducere, quæ tradit Benedictus XIV, in Appendice ad tomum quartum sui Bullarii, pag. 25 et sequent., ut sequitur :

Lettera circolare della sacra congregazione della disciplina, diretta a' superiori regolari d'Italia, e dell'Isole adjacenti, sopra

il dubbio, se li confessori regolari, non curati, siano obbligati ad intervenire alla conferenza dei casi morali, ordinata dalli vescovi nella loro diocesi.

« § 1. Altre volte è stata esaminata nelle sagre congregazioni l'istanza d'alcuni vescovi di potere astringere li confessori regolari non curati, a dovere intervenire nella conferenza de casi morali, da detti vescovi in certi giorni della settimana destinati, e varie furono le risoluzioni secondo la diversità dei casi, i quali nelle medesime furono proposti. Essendosi poi conosciuto il pregiudizio, che recava all' osservanza della disciplina regolare il dovere assistere alla detta conferenza in quel tempo in cui dovevano i regolari adempire i di loro officij claustrali, e l'abuso, che si era introdotto tra i confessori suddetti, i quali, col pretesto di dovere assistere alla detta conferenza, non volevano indi venire all' altra stabilita dalla S. M. di Clemente VIII, e dalle loro costituzioni dentro i chiostri; per potersi in tanto dare l' opportuno rimedio a questi inconvenienti, molti procuratori generali, specialmente quello dei minori conventuali, hanno stimato cosa necessaria il dover far ricorso in questa S. C. della disciplina, per poterne sentire la finale risoluzione, colla quale si potessero in avvenire togliere tutti i contrasti. Riferitasi perciò questa causa in essa S. cong. dall'eminentiss. sig. Guadagni prefetto dalla medesima sotto il seguente dubbio:

« Se li confessori regolari, non curati siano, o no, obbligati ad intervenire alle conferenze dei casi di coscienza dai vescovi nelle di loro chiese secolari stabilite?

« § 2. Ed essendosi, primo di dare la risposta al dubbio suddetto, considerato che questa materia era stata già magistralmente esaminata, e risoluta a favore delli regolari nella S. C. del concilio nel tempo, in cui la Santità del nostro signore Papa Benedetto XIV, era segretario della medesima, in una causa d'Acquapendente. — *Visitationis Sacrorum Liminum,* 12 Martii 1718, inserita nella notificazione 15. — al § dei confessori regolari, nel tomo V delle notificazioni ed editti della Santità Sua, quando era arcivescovo di Bologna, fù di comun consenso risposto al dubbio suddetto nel dì 19 Maggio del corrente anno 1752.

« *Negative,* et dentur decreta alias in re hac emanata. Scilicet a S. C. Concili in una Aquipendii visitationis sanctorum Liminum, 12 Mart. 1718, et in Forosempron., 11 Maii 1685. Riferita nel Foglio della citata causa d'Acquapendente. Et ex sac. congregat. super statu regularium, in una Maceraten., 16 Januarii 1582. Quali tutte si danno per extensum nel fine della presente lettera.

« § 3. Passò poi essa S. C. nel dare l'opportuno provvedimento sopra l' abuso introdotto in alcuni conventi, nei quali, o per negligenza, o per ignoranza dei decreti suddetti non vi si tiene la lezione della morale, nè vi si fanno le conferenze dei casi, giusta il decreto di Clemente VIII, e delle di loro costituzioni regolari, con ordinare siccome colla presente ordina a tutti i superiori regolari d'Italia, e delle Isole adjacenti, l'esatta e puntuale osservanza del citato decreto di Clemente VIII, e delle di loro costituzioni circa la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi impreteribilmente in tutti i conventi del di loro ordine, tanto in quelli, nelli quali vi è la sufficiente famiglia de' religiosi, quanto nei piccioli conventi, dove però vi sono confessori regolari approvati dai vescovi per ascoltare le confessioni dei secolari. E coll'espressa condizione, che qual' ora dentro i chiostri non venissero eseguiti ad unguem i decreti di Clemente VIII e le costituzioni del di loro ordine, le quali prescrivono la lezione della morale, e la conferenza dei casi di coscienza, da farsi dentro i loro conventi, o monasterj, in detto caso siano tenuti ed obbligati i confessori suddetti regolari ad assistere ed intervenire alla conferenza dei casi stabilita dai vescovi. S' incarica intanto a' detti superiori regolari, di fare eseguire quanto nella presente lettera si contiene, acciò con effetto adempiti i decreti di Clemente VIII, e le costituzioni dei loro rispettivi ordini, le quali hanno prescritta e stabilita la detta lezione di morale, e conferenza di casi, come un punto principale della regolare disciplina dentro i chiostri, e di dover trasmettere la presente lettera in tutti i loro conventi, e monasterj, con farla ivi leggere due volte l'anno, tenerla affissa nel luogo solito, e registrarla nelle loro segretarie, acciò non si possa allegare causa d'ignoranza in contrario. Per esser così, e non altrimenti l' intenzione di Nostro Signore, a cui essendo stata fatta da Monsignor segretario la relazione di tutto il contenuto nella presente lettera, si è benignamente degnato di approvarlo, e di confermarlo.

« Dato dalla nostra solita residenza questo dì 8 Novembre 1752.

« F. G. A. card. Guadagni prefetto.

« F. Solazzi, arcivesc. di Tebe Ségr. »

Decretum sacr. congr. Concilii, in una Aquipendii visitationis Sacrorum Liminum editum 12 Martii 1718.

In relatione status Ecclesiæ de more ab episcopo Aquipendii ad hanc sacram congregationem transmissa, legitur ab eodem institutas fuisse in sua diœcesi conferentias, sive congregationes pro discutiendis casibus conscientiæ, quæ singulo quoque mense coguntur, quibus diligentissime interveniunt omnes parochi et sacerdotes quibus fidelium sacramentales confessiones commissæ sunt, et reliquus ecclesiasticorum cœtus.

In eadem relatione habetur, quatuor esse conventus regularium in civitate Aquipendii, Augustinianorum videlicet, Minorum conventualium, Capuccinorum, et PP. Minorum Observantiæ, et religiosos in iisdem degentes

sæpe sæpius non esse in numero a sanctionibus Apostolicis præscripto.

Rursus in citata legitur relatione, alios quinque esse religiosorum conventus in diœcesi, duos PP. Minorum Observantiæ, alterum in terra Farnesii, ubi pariter existit conventus Capuccinorum : quartus conventus est ille servorum Beatæ Mariæ Virginis, qui est in terra Ischiæ; et postremus est conventus Carmelitarum in oppido Cellularum, qui est episcopali visitationi subjectus.

Tandem in relatione, aliis prætermissis dubiis, quæ specialem non merentur discussionem, proponit episcopus, an regularibus, qui suorum subditorum confessiones audire cupiunt, liberum sibi sit, et licitum, conditionem in concedendis facultatibus injungere, interessendi videlicet menstruis disceptationibus et congregationibus casuum conscientiæ.

Pro parte affirmativa ponderari posse videtur id non esse novum : Clar. etenim mem. card. de Luca in adnotationibus ad concilium Tridentinum, discurs. 2, num. 12, dicit id futurum esse maximopere proficuum, tum, ut episcopus perspectas habeat opiniones omnium suorum confessariorum, tum, ut quantum possibile est, uniformis sit confessariorum doctrina in materia morum, et signanter contractuum, in qua sæpe sæpius theologi dissident a theologis et a canonistis, quibus addi posset, collationem hanc omnium confessariorum, tam sæcularium, quam regularium futuram esse non inutilem pro animorum unione, juxta ea, quæ habentur in actis Ecclesiæ Mediolanensis, tomo I, p. IV, in *Instruct. confess.*, p. 647. Ideo regularium superiores confessarios suos sæpius moneant, et ad hanc animorum unionem in fidelium ædificationem adhortentur, curentque in primis, ut dum in casuum resolutione diversa inter eos et parochos sententia fuerit, prudenter in eos se gerant, ut ad laicorum notitiam id non veniat, sed ad nos pro decisione recurrant.

Negativæ econtra favent opinioni ea, quæ sequuntur. Primo, quod episcopus confessariorum regularium doctrinam perspectam habere potest in examine, quod illorum approbationem præcedit, ad terminos sacri concilii Trid., sess. XXIII, cap. 15, *De reformat.* Secundo, quod in decretis pro reformatione regularium editis a Clemente octavo, præscribitur, quod in singulis monasteriis et conventibus bis in hebdomada habeatur lectio sacræ Scripturæ, vel casuum conscientiæ, ad quam fratres omnes convenire tenentur. Tertio, quod hic in Urbe, in decem et septem conventibus fiunt congregationes casuum conscientiæ, illisque interveniunt parochi tantummodo, et confessarii ex clero sæculari, non vero regulares, in quorum conventibus prædictæ casuum lectiones habentur. Quarto tandem, quod ab hac sacra congregatione die 12 Maii 1685, uti habetur *Lib. Decretorum* 35, fol. 438, prodiit hæc resolutio in quadam causa Forosempron en. Accessus ad congregationem casuum conscientiæ.

Episcopus exponit, in civitate Forosempron. duo adesse regularium cœnobia, unum scilicet Minorum conventualium S. Francisci, alterum vero Barnabitarum, quæ propter exiguum religiosorum numerum inibi degentium, subjecta sunt jurisdictioni ordinarii ex decreto san. mem. Innocentii X, incipiente : *Ut in parvis*, et licet dicti religiosi hujusmodi subjectionem agnoscant atque patiantur, qui tamen ex eis sæcularium confessiones, eodem ordinario approbante, excipiunt, ad congregationem casuum conscientiæ, quæ singulis mensibus habetur, cuique confessarii omnes intersunt, accedere renuunt; quocirca petit declarari, an prædictos confessarios regulares cogere possit ad interessendum præfatæ congregationi casuum conscientiæ? Sacr. congr., etc. respondit, *Negative.* His positis onus erit EE. VV. decernere.

An in casu, de quo agitur, permissum esse valeat episcopo, concedenti sacerdotibus regularibus facultatem audiendi confessiones sæcularium, injungere, ut intersint congregationibus casuum conscientiæ?

Negative, et detur decretum in Forosempron., 12 Maii 1685.

(124. Decretum sac. congregation. super statu regularium in una Macerat., 15 Januarii 1682 editum.

Cum conventus suppressi, et postea restituti, in quibus non degunt de familia duodecim religiosi, sint vigore decreti *Ut in parvis*, fel. rec. Innoc. X, subjecti visitationi, correctioni, et omnimodæ jurisdictioni ordinariorum locorum, contigit dubitari an religiosi confessores, et non parochi, in hujusmodi conventibus degentes, compelli possint ab iisdem ordinariis, ut accedant ad conferentiam casuum conscientiæ?

Proposito hoc dubio, in S. congreg. super statu regularium habita in Palatio Vaticano die 15 Jan. 1682, eminentiss. PP. censuerunt ordinarios locorum posse quidem hortari, non autem compellere prædictos religiosos confessarios, non parochos ad accedendum ad conferentiam casuum conscientiæ.

(125. * Regulares quicunque, etiam exempti, in Indiis Orientalibus agentes, curam animarum exercentes, subsunt prævio examini ordinariorum, et approbationi, nec non visitationi, correctioni et jurisdictioni eorum in iis, quæ ad prædictam curam pertinent. Bened. XIV, tom. II, Bull., const. 1. incip. *Quamvis ad confirmand.*

(126. Regulares, etiam exempti, nequeunt exponere sacramentum eucharistiæ sine velamine in suis ecclesiis, nisi ex causa publica ab ordinario probata. Fas est tamen illis, ex causa etiam privata, sacramentum velatum exponere in tabernaculo aperto, dummodo tamen ab illo non extrahatur; ut ex decreto sacr. cong., *De synodo diœcesan.*, lib. VII, cap. 41, § 4.

(127. Generatim vero jus est episcopis cogere regulares parere sibi circa ea quæ ad majorem cultum hujus ineffabilis myste-

rii, et celebrationis missæ præcipienda censuerint. Quod ex decret. Trident., sess. XXII *De observand. et evitand. in celebrat. missæ* eruitur; *ibid.*, § 5.

(128. Regulares tenentur parere episcopo præcipienti, ne in eorum ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, et inobedientes possunt etiam censuris cogi, ut ex decret. sacr. congregat., die 5 Jul. 1700. *Ibid.*, § eod.

(129. Regulares puniri possunt ab episcopo tanquam Apostolicæ Sedis delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt clausuram monialium etiam exemptarum, et earum, quæ intra monasterii septa degunt. *Ibid.*, § 6.

(130. Regulares non possunt sæcularium confessiones excipere *sine licentia, gratia et beneplacito episcopi*, quæ verba sunt extrav. Bonifacii VIII, in cap. *Super cathedram*, De sepulturis, quod et confirmavit *Trident.*, sess. XXIII, cap. 15, *De reformat.* Sed et fas est episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin et ex parte revocare; contrariamque opinionem Alexander VII, die 20 Januarii 1659, damnavit. *Ibid.*, lib. VII, cap. 42, § 7.

(131. Possunt tamen regulares ab episcopo approbati acciri ad domus sæcularium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petita a parochis ægrotantium licentia, sed de audita ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngrapham, qua parochus certioretur. *Ibid.*, § 8.

(132. Regularibus prælatis non licet monasteria monialium sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causa visitationis; si autem necessitas urgeat, ut sæpius ingrediantur, non possunt nisi cum præsentia episcopi diœcesani, aut alterius ecclesiastici, ab ipso deputati. Ita ex const. Alexandri VII, incip. *Felici. Ibid.*, lib. VII, cap. 41.

(133. Regulares subduntur coercitioni episcopi, si excipiant confessiones sæcularium sine prævia episcopi approbatione, ut ex constit. 10 Clementis X. Item non possunt, inconsulto et non approbante episcopo, audire confessiones monialium sui ordinis etiam exemptarum, ex vi bullæ 18 Gregorii XV, *ibid.*

(134. Regulares nova monasteria, seu domus ne erigant, vetantur, absque Sedis Apostolicæ et episcopi facultate, quamvis Tridentinum, sess. XXV, c. 3, *De regular.*, solius episcopi facultatem exprimat. *Ibid.*, lib. IX, cap. 1, § 9, nov. edit.

(135. Est tamen pro monialibus in ditione Hispanici regis breve Urbani VIII suspensivus ejusdem constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. *Ibid.*, lib. IX, cap. 15.

(136. Ad statum regularem transire possunt presbyteri ecclesiæ, vel diœcesis servitio addicti, invito etiam episcopo proprio; tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illum consulere. Ita in epistola ad card. Quirinum, incip. *Ex quo*, Bull. tom. II, num. 25.

137. Regulares extra monasterium degentes, et clericos regulares quomodocunque exemptos in civilibus causis mercedum et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum a Sede Apostolica in partibus deputatum, coram ordinariis locorum conveniri posse in prima instantia, decernit laudatus Pontifex, in Bulla incip. *Ad militantis*, tom. I Bull., num. 48, § 41.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(138. Agitur in hoc articulo de exemptione, quam vocant *primæ speciei.* At de ea, tum de exemptione *secundæ tertiæque speciei*, jam disseruimus in additione ad verb. ABBAS.

(139. Non incongrue vero hic inquiritur, an hæc *primæ speciei* exemptio acquiri a regularibus possit *communicatione privilegiorum?* Non conveniunt doctores. At prævaluit *affirmativa* opinio, quam inter alios tenent Navar., *Oper.*, tom. II, commentar. 2, *De regular.*, num. 63; Barbos., *De offic. et potest. episcop.*, part. III, allegat. 105, n. 3; card. de Luca, *De jurisd.*, discurs. 28, n. 4; Chokier, *De jurisd. in exempt.*, part. I, q. 17, num. 9; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disput. 15, quæst. 2, n. 3; Roderic., *Quæst. regular.*, quæst. 36, art. 3; Cassaing., *De privileg. regular.*, tract. 1, cap. 3, proposit. 5; Clement., *Concord. pastoral.*, part. I, cap. 4, num. 58.

(140. De casibus, quibus regulares, tametsi exempti, subjiciuntur delegatæ episcopi jurisdictioni, tractat hic auctor. At consule etiam de iis, ubi res postulat, Fagnan., in cap. *Grave*, a num. 37 ad fin. *De offic. ordinar.*; Chokier., *De jurisd. ordinar. in exempt.*, part. II, q. 45; Natalem Alexandr., *In Append.* 1, ad tom. I *Theolog. dogmat. moral.*; S. M. Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 15, num. 4 et plur. seq., tum et maxime Rousseaud de la Combe, in sua *Jurisprudentia canonica*, verb. *Exemptio*, sect. 5 per tot., qui et sect. 6 agit de casibus, quibus capitula exempta subjiciuntur delegatæ pariter episcopi jurisdictioni.

(141. Non sunt inter se concordes doctores, an regulares exempti teneantur episcopo præstare reverentiam. Distinguunt nonnulli inter exemptos illos, quibus ipsi episcopi, juxta facultates, quas olim habebant, exemptionem a sua jurisdictione concesserunt, et exemptos ex privilegiis S. Sedis ab eadem episcoporum jurisdictione. Quoad exemptos primi generis, nemine dissentiente, admittunt teneri eos præstare reverentiam episcopis, perinde ac liberti præstare reverentiam tenentur patronis, a quibus manumissi sunt. At quoad exemptos secundi generis, sunt qui negant teneri ipsos præstare reverentiam episcopis. Felin., in cap. *Cum inter.*, num. 3 et 4, De re judicat., et in cap. *Conquerente*, fere per tot., *De offic. ordin.*; Toudut., *Quæst. benefic.*, cap. 60, num. final.; Roderic., *Quæst. regular.* T., q. 63, art. 9; Fusc., *De visit. eccles.*, lib. II, c. 10, n. 11; Paris., *De resignat. benef.*, lib. III, cap. 11, fere per tot.; Barbos., *De offic. et potest. episcop.*, part. III, alleg. 105, n. 65; Cirin., in *Nex. rer. jurisd.*, c. 6, num. 293; Rot., cor.

Puteo, dec. 114 per tot., *cor. Seraphin.*, dec. 125, num. 19.

(142. Cæterum non recedendum ab opinione quam doctores ab auctore, num. 84, allegati præsidio constitutionis Leonis X, incipientis : *Intra*, tenent, scilicet teneri quoscunque exemptos reverentiam episcopo præstare. Et jure meritoque, cum nil convenientius sit, quam quod et exempti a jurisdictione episcopi, eidem episcopo reverentiam præstent ratione dignitatis. Confer Tamburin., *De jure abbat.*, tom. I, disp. 15, q. 7, n. 45; Borell., in *Addit. ad Bellug.*, in *Specul. princip*, rubric. II, § *Videndum*, litt. F; Campanil., in *Divers. jur.*, part. II, q. 12, n. 13; Rot., *in recent.*, dec. 111, num. 16, p. V, tom. I.

(143. Posita vero hac opinione, non incongrua est quæstio illa : An regulares exempti transeundo ante thronum episcopi teneantur eidem genuflectere, seu potius, caput et humeros inclinare?

(144. Non improbabile videtur, quod teneantur non ad genuflexionem, sed potius ad inclinationem capitis et humerorum; idque quia obligati ad reverentiam teneri nequeunt ad genuflexionem, utpote quæ adorationis species potius est, quam reverentiæ, ut post D. Ambrosium, lib. VI *Hexamer.*, cap. 9, tradunt Alcuin., c. *De Parascev.*; Honor., in *Gemma*, lib. I, cap. 117; Raban., *ibid.*, *De instit. clerical.*, c. 41, optime Gavant., in *Thesaur. sacror. rituum*, part. I, tit. 17; Pasqualig., *De sacrific. miss.*, quæst. 225, num. 5.

(145. Quo fit, ut quoties in *Rubricis missalis ac cæremonialis* mentio occurrit reverentiæ, non genuflexio, sed capitis et humerorum inclinatio intelligatur, ut post Petrum de Ruiz, et alios firmat Piscar., in *Prax. cærem.*, lib. I, sect. 7, c. 4, n. 2, et lib. II, sect. 1, cap. 4 per tot., optime c. 5, n. 7.

(146. Nec obstat *Cæremoniale episcoporum* lib. II, c. 18, in quo habetur : « Beneficiati autem, et cæteri de clero genuflectere debent transeundo tam ante altare, quam ante episcopum. » Impugnari enim nequit, quod ubi cæremoniale expressim præscribit genuflexionem, ea omitti nequeat. At negatur, quod loco citato sub verbis illis : *Et cæteri de clero*, intellexerit de regularibus. Quidquid enim sit, an in hac materia præjudiciali nomine cleri veniant regulares, ex duabus solidis animadversionibus patet mox dictis verbis : *Et cæteri de clero*, non venire regulares.

(147. Prior inde scatet, quod *Cæremoniale* tunc, cum comprehendere intendit regulares, haud utitur verbo generali *clericorum*, sed semper expresse meminit de ipsis regularibus. *Vide* lib. I, cap. 2; lib. II, cap. 33 et cap. 38. Si igitur *Cæremoniale* in loco, de quo disseritur, expresse haud meminit de regularibus, tutissime affirmari potest minime eos comprehendisse, argumento ducto a *discretiva*, quæ æque in legibus, ac in aliis dispositionibus interpretandis locum sibi vindicat.

(148. Altera animadversio promanat ex ipsa materia, de qua eo loci tractat *Cæremoniale*, comprehensioni regularium aperte resistente. Tractat enim inibi *Cæremoniale* de divinis officiis, in quibus canonici beneficiarii, aliique de clero sæculari, non item regulares interveniunt. Qua de re certissima res videtur, quod *Cæremoniale* minime comprehendere intellexerit regulares sub verbis illis : *Et cæteri de clero*, cum nulla melior detur interpretatio verborum, vel obscurorum, vel ambiguorum legis, quam ea quæ desumitur ex *subjecta materia*.

(149. Non ignoro tamen in contrariam ivisse sententiam sacram congregationem particularem in *Cajacen.* Sacram congregationem episcoporum et regularium negotiis præpositam in *Suessana*, tum recentius sacram Rituum congregationem, *in Monopolitana*. At in causis *Cajacensi* et *Suessana* observantia militabat contra regulares. Et in causa *Monopolitan.* regulares sua jura non deduxerunt. Accedit quod obtinuerunt novam audientiam : causa vero nondum fuit proposita.

ADDITIONES CASINENSES.

Ut primo intuitu, atque distinctius quæ in subjecta materia scire vel maxime expedit, lector percipiat, satius putavimus tradita per clar. Natalem Alexandrum *in append.* 1, tom. I *Theolog. dogmatico mor.*, epist. 15, hic per extensum exscribere, cum opportunis ad rem declarationibus et illustrationibus quas in notis adjecimus. Sunt porro hujusmodi.

1. « Regulares confessarii ab episcopo necessario sunt approbandi. Possunt episcopi restringere vel limitare eorum approbationes ad certas personas, necnon ad certa loca et tempora (109) : possunt eas revocare (110), vel confessarios hujusmodi ab audien-

(109) « Hanc porro approbationem (ita Benedictus XIV, *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 16, n. 7), seu licentiam posse ab episcopis concedi regularibus ad certum tempus, et limitari ad certum duntaxat genus personarum, diserte declararunt Clemens X, in sua constit. 10, § 4; Urbanus VIII, in suis Apostolicis litteris in forma Brevis an. 1639, datis in causa moti litigii inter cardinalem Sandovalem, et regulares illius diœcesanos; Innocentius XIII, in sua constitutione super ecclesiastica disciplina in regnis Hispaniarum edita die 13 Maii 1723 et confirmata a Benedicto XIII, die 23 Septemb. 1724, alia constitutione, quæ exstat in Appendice ad concil. Romanum an. 1725, atque opposita doctrina, quam regularium plerique venditabant, proscripta est ab Alexandro VII, qui.... die 30 Januarii 1659, hanc propositionem, « Non possunt « episcopi limitare seu restringere approbationes, « quas regularibus concedunt ad confessiones au« diendas, neque ulla ex parte revocare; » declaravit « falsam, temerariam, scandalosam et erro« neam. » Vide amplius Lucium nostrum, v. APPROBATIO, art. 1, sub n. 62, vers. *Ad ea quæ*, etc.

(110) « Cæterum (sic prælaudatus Bened. XIV, in constitut. incipiente *Apostolicum ministerium*, edita 30 Maii 1753, tom. IV *sui Bullar.*) confessarii munus regularibus deferri potest (ab ordinariis) sine temporis determinatione vel cum limitatione.....

dis confessionibus suspendere ex nova causa ad confessiones pertinente. Approbati sine restrictione a vicario generali episcopi possunt iterum ab ipso episcopo revocari ad examen. Approbati ab episcopo possunt ab ejus successore rursus examinari, et si minus capaces inventi fuerint, rejici. In una diœcesi generatim approbati, confessiones in alia diœcesi audire non possunt absque diœcesani episcopi approbatione. A casibus episcopo reservatis regulares absolvere non possunt, nisi hæc facultas ab illo concessa ipsis fuerit (111). Hæc partim ex Tridentino concilio, partim ex constitutionibus Summorum Pontificum, præsertim ex Clementina, *Dudum*, tit. *Sepulturis*, ex Gregorii XV constitutione, quæ incipit *Inscrutabili*, ex Clementis X diplomate, quod incipit *Superna*, ex decreto Alexandri VII, in causa episcopi Andegavensis, et regularium ejusdem diœcesis, etc. Hic tantum subjiciam sacræ congregationis concilii Tridentini interpretis, et congregationis episcoporum et regularium declarationes quasdam hæc disciplinæ capita spectantes, quas refert vir juris canonici consultissimus Prosper Fagnanus, in cap. *Grave*, ex. *De officio ordinarii*.

« Quæsitum est a sacra congregatione Concilii, 1, an regulares ab ordinario ad confessiones audiendas, prævio examine approbati ad tempus, elapso tempore, tanquam semel approbati, possint, invito ordinario, deinde audire confessiones? Congregatio censuit *Non posse*.

« Quæsitum est 2, an episcopus volens ex nova causa regulares semel ad confessiones audiendas approbatos examinare, teneantur eam patefacere superioribus regularibus; et an de hujusmodi causa constare debeat, vel sit credendum episcopo attestanti hujusmodi causam subesse? » Congregatio Concilii censuit : « Posse episcopum ex nova causa etiamsi de ea non constet in actis, rursum examinare, ac minus repertum idoneum reprobare regularem semel ad audiendas confessiones approbatum, idque ejus arbitrio, quod tamen debebit esse moderatum et discretum, ita ut eo non abutatur. Verum ubi hoc facere voluerit, debere id superioribus regularibus significare, non quidem cum individua expressione causæ; sed tantum se velle ob novam, quæ supervenerit, causam, ad hujusmodi examen procedere. »

« 3. Conquerentibus regularibus S. Dominici Neritonensis, quod cum essent prævio examine approbati ad confessiones sæcularium audiendas a vicario generali episcopi, dum episcopus Romæ degeret, ille ad suam ecclesiam reversus vellet eos rursus pro audiendis confessionibus examini subjicere. Sacr. congregatio Concilii censuit « Posse episcopum rursum examinare confessarios regulares a suo vicario approbatos. »

« 4. Quæsitum est a sacra congregatione Episcoporum et Regularium, an episcopus, qui regulares ad confessiones personarum sæcularium audiendas approbavit, possit eosdem ex nova causa ab iisdem confessionibus audiendis suspendere, aut licentias illis concessas revocare, non obstantibus quibuscunque privilegiis, et qualis hujusmodi causa esse debeat? Sacra congregatio respondit : « Episcopum, quamvis simpliciter, et absque ulla temporis præfinitione approbaverit regulares ad confessiones sæcularium personarum audiendas; posse ta-

Porro hujusmodi facultates ad præstitutum tempus collatas, post elapsum temporis intervallum, jus competit ordinario vel abrogando, vel eas renovando, sacerdotem ad novum examen compellendi. Facultates vero nulla cum temporis limitatione delatæ, non nisi cum ipso officio desinunt, nec suspendi propterea possunt sine nova causa, quæ confessiones directe respiciat. » — Salvo jure, ut infra, episc. successoris.

Et cum in hac materia versemur, illud quoque advertas licet, « Episcopum posse regularibus interdicere auditum confessionum in propriis ædibus, sive cellis, juxta decretum S. cong. emanatum an. 1617, 15 Septembris.—Potest etiam vetare omnibus confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium, sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, ex decr. cong., 18 Decemb. 1694. » Sic D. Alph. de Ligorio, *Theol. mor.* lib. I, *in Append.* 2, De privileg. regular., n. 78.

(111) Quod regulares non possint absolvere a casibus, quos sibi episcopi reservaverint, non obtenta ad id eorumdem facultate, præter Bened. XI et Clementis V declarationes, constanter tenuerunt sacræ congregationes Concilii, et Episcop. et Regular. Summis Pontificibus approbantibus. Porro D. Carolus Borromæus cum petiisset a Sede Apostolica, « An regulares ex privilegiis a Sede Apostolica impetratis, præsertim autem ex eo, quod nominant mare Magnum, possint in his casibus, quos sibi episcopus reservavit, absolvere confitentes? » Sacra congregatio Concilii die 10 Sept. 1571, approbante Gregorio XIII, respondit : « Ex facultatibus per hoc mare Magnum, aliave privilegia concessa, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus sibi ab episcopo reservatis. » Deinde a sacra congregatione Episcoporum et Regularium die 9 Januarii 1601, novum promulgatum fuit decretum, quo iterum decisum est nullam illis facultatem competere absolvendi a casibus, « quos locorum ordinarii hactenus reservarunt, vel in posterum sibi reservabunt. » Amplius eadem sacra congregatio, jubente Paulo V, die 6 Januar. 1617, aliud edidit decretum, quo priora confirmavit, atque ad unguem servari præcepit. Eademque sacra congregatio, præcipiente Urbano VIII, die 18 Nov. 1628, omnia huc usque relata decreta renovavit, ac regulares tam intra quam extra Italiam degentes afficere, et complecti expresse edixit et declaravit. Ad hæc Alexander VII, die 24 Sept. 1665, inter alias, hanc etiam propositionem damnavit : « Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopo reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate. » Et Clemens X, sua constitut. quæ incipit *Superna*, non solum denuo definivit, per mare Magnum, aliave privilegia, nulli regularium, cujuscunque ordinis, instituti, seu societatis, etiam Jesu, factam esse potestatem absolvendi a casibus episcopo reservatis, sed insuper sancivit : « Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo *a casibus episcopo reservatis posse absolvere*. » Ex Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. V, cap. 6 et 7.

men eosdem, si nova causa superveniat, suspendere, ac licentias illis concessas revocare dummodo causa hujusmodi confessiones ipsas concernat. Cæterum si regulares cum scandalo, aut alias inhoneste vivant, vel aliquod delictum committant, propter quod rationabili episcopi judicio videantur a confessionibus suspendendi, in quo ipsius episcopi conscientiam voluit esse oneratam, cum præcipua ministri sacramenti pœnitentiæ qualitas sit integritas vitæ, ac morum honestas : utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere; ac proinde nihil obstare, quo minus ob eam possit episcopus regulares a semetipso approbatos suspendere, aut repellere a confessionibus audiendis. »

« Quæsitum est 5 a congregatione Concilii, an regulares possint personarum sæcularium confessiones audire virtute licentiarum a decessoribus ordinarii illis concessarum, etiam renuente episcopo ordinario pro tempore existente? Sacra congregatio censuit, « Posse quandiu episcopus non prohibuerit. Cæterum esse in facultate episcopi successoris illos rursus examinare, atque interim prohibere. » V. *Scholion* in fin.

« II. Regulares deputari non possunt ad audiendas confessiones monialium, etiam ordinibus suis subjectarum, absque approbatione episcopi (112). Potest episcopus ex legitima causa superiores regulares monere, ut hujusmodi confessarios monialium amoveant; si renuerint aut neglexerint, potest episcopus illos ab audiendis monialium confessionibus amovere. (Ex constitutione Gregorii XV, quæ incipit, *Inscrutabili*) regulares ad audiendas confessiones monialium unius tantum monasterii ab episcopo approbati, audire non possunt confessiones monialium alterius monasterii. Sic respondit sacra congregatio cardinalium concilii Trident. interpretum, ut refert Fagnanus, in cap. *Cum capellas*, Ex. *De privilegiis* (113).

« III. Non licet regularibus, etiam in propriis ecclesiis sanctissimum Eucharistiæ sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab ordinario. Ex causa autem privata possunt ea conditione, ut sanctissimum sacramentum e tabernaculo non extrahatur, et velatum remaneat, ita ut sacra hostia videri non possit. Ita declaravit sacra congregatio Concilii, ut refert Fagnanus in cap. *Grave*, ex. *De officio ordinarii* (114).

« IV. Regulares extra claustra degentes visitari, corrigi et puniri possunt ab episcopo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, non solum in visitatione, ut sancitum est cap. 8 sessionis sextæ concilii Tridentini, *De reformatione*; sed etiam extra visitationem, modo episcopus in diœcesi sua resideat, ut declaravit Pius IV in constitutione de residentia episcoporum (115). Similiter regulares apostatæ, et ejecti ab ordine subsunt episcoporum jurisdictioni, ut declaravit sacra congregatio Concilii interpres.

« V. Regulares etiam intra claustra degentes, qui vel curam animarum personarum sæcularium exercent, vel personis sæcularibus aliquod sacramentum prævia episcopi licentia administrant, aut in alicujus

(112) *Vide* Lucium nostrum, verb. MONIALES, art. 5.

(113) *Vide* v. MONIALES, cit. art. 5.

(114) « Sacra congregatio (ita in terminis decretum quod P. Alex. commemorat) die 27 Augusti 1630 censuit, non licere regularibus, etiam in eorum propriis ecclesiis, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab ordinario; ex causa autem privata posse, dummodo sanctissimum e tabernaculo non extrahatur, et sit velatum, ita ut ipsa sacra hostia videri non possit. » Apud Bened. XIV, *De synodo diœces.*, lib. IX, cap. 15, *n.* 4.

(115) Dicitur regularis degere extra claustrum, vel monasterium, quandocunque non vivit sub superiore conventualiter. Hinc dicitur regularem manere extra monasterium etiamsi degat in aliqua domo ad erectionem monasterii destinata, de licentia sui superioris, si in dicta domo non habeat superiorem, nec vivat juxta institutum regulæ religionis; et comprehendi sub dispositione concil. Trident., cap. 3, sess. VI, *De reformat.*, decisum per sac. congregationem Concilii sub die 24 Maii 1588, refert Riccius, in *Prax. pari*, 3, resolut. 269. — Apud Ventriglia, *Prax. rer. notabil.*, part. I, adnotat. 48, n. 8.

« Si vero religiosus aliquis manserit de superioris licentia sub regulari observantia in aliquo membro, vel grangia sui monasterii pro religionis servitio, et delinquat, non ab ordinario, sed a suo superiore puniri debet secundum formam cap. 14, sess. XXV, *De regular.*, quia cum hujusmodi superior illi possit dare licentiam, sess. XXV, cap. 4, et dicta loca sint membra dependentia a suis monasteriis, censentur eodem jure, et gaudent privilegiis suorum monasteriorum. » Barbosa, *ad concil. Trident.* sess. VI, cap. 3, n. 2.

Eodem modo dicitur manere extra monasterium, si degit in aliquo loco causa docendi doctrinam Christianam; unde « Episcopus potest visitare et corrigere regulares degentes extra claustra occasione docendi doctrinam Christianam, sacr. congregat. Concil., *in Malinen.* de anno 1626, quæ prius *in una Limana*, 10 Junii 1591 declaraverat, id locum non habere in Patribus Societatis Jesu, qui munere docendi doctrinam Christianam funguntur dum tamen habeant illis in locis superiores, qui curam ipsorum gerant, et apud quos se recipiant juxta regulæ institutum viventes. » Barbosa, *Summa Apostolic. decis.* v. *Episcopus quoad regulares*, n. 9.

« Ulterius regularis, qui degit extra claustra de licentia sui superioris, et ab ordinario loci deputatus fuit alicui officio exercendo, et in eo cum scandalo deliquit, ab eodem ordinario puniri potest vigore cit. *Textus*, cap. 3, sess. VI, concil. Trident. ita Aldan., in *Compend.* can. *Resol.*, lib. I, tit. 6, ubi refert ita fuisse decisum 14 Februarii 1585. Qui ulterius addit, fuisse decisum, non posse puniri ab ordinario loci vigore facultatis conc. Trid., *l. cit.*, canonicum regularem, qui jussu sui superioris degit in ædibus parochialis ecclesiæ suæ congregationi unitæ, in qua curam animarum exercet, et sacramenta ministrat: si delictum non concernit curam animarum, nec sacramentorum administrationem. » Ventriglia, *loc. supra cit.*, n. 9.

« Adverte (etiam), quod regularis, qui vagatur, et absque litteris obedientiæ sui superioris per civitatem, seu diœcesim transit, potest ab episcopo detineri, carcerari, et tanquam sui instituti desertor puniri : tenet Riccius, *cit. prax.*, part. III, resolut. 269. » Ventriglia, *ibid.*, n. 10. *Vide* cætera ad rem apud Lucium nostrum, v. REGULARES, art. 2, n. 39 et seqq.

sacramenti administratione de facto absque ulla auctoritate se ingerunt, plene in omnibus subjiciuntur jurisdictioni, visitationi et correctioni episcopi in his, quæ sacramentorum administrationem spectant, cum in aliqua sacri illius ministerii parte delinquunt (ex concilio Tridentino sessione XXV, *De regularibus*, cap. 9, ex constitutione Gregorii XV, quæ incipit, *Inscrutabili;* et ex declaratione sacræ congregationis Concilii).

« VI. Cum regulares delinquunt circa personas degentes intra septa monasteriorum monialium, aut circa earumdem monialium clausuram, aut circa bonorum eorumdem monasteriorum administrationem, nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possunt, quominus ab episcopo loci, tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegato, quoties, et quando opus fuerit, corrigi et puniri valeant (ex laudata Gregorii XV constitutione).

« VII. Regulares administrantes bona ad eadem monasteria sanctimonialium, etiam regularibus subjectarum, pertinentia, quomodolibet exempti, episcopo loci, adhibitis etiam superioribus regularibus, singulis annis rationes administrationis, gratis tamen exigendas, reddere tenentur, ad idque juris remediis cogi et compelli possunt. Liceatque episcopo ex legitima causa admonere superiores regulares, ut eosdem administratores amoveant, iisque negligentibus, datur episcopo facultas eos amovendi quoties, et quando opus esse judicaverit (ex eadem Greg. XV constitutione).

« VIII. Regulares, qui libros de rebus sacris in lucem edunt, vel edi curant sine nomine auctoris, subjiciuntur pœnæ anathematis, a concilio Lateranensi sub Leone X statutæ, et a concilio Tridentino innovatæ sessione IV de editione et usu sacrorum librorum. Iisdemque pœnis illi subjiciuntur, qui scripta communicant vel evulgant, nisi antea examinata, probataque fuerint, ut declaravit sacra congregatio Concilii

« IX. Concilii Tridentini sessione V, *De reformatione*, cap. 1, statutum est, ut in monasteriis monachorum, ubi commode fieri poterit, lectio sacræ Scripturæ habeatur. Qua in re si abbates negligentes fuerint, episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant

« X. Regulares, qui in alienis ecclesiis, aut quæ suorum ordinum non sunt, absque episcopi licentia; et in ecclesiis suis, aut suorum ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint, idem episcopus punire potest. (Ex concilio Tridentino, sessione V, *De reformatione*, cap. 2, ex Gregorii XV constitutione supra laudata et declaratione congregationis Concilii ab Urbano VIII approbata) (116).

« XI Regularibus, qui errores et scandala disseminaverint in populum, cum sacræ prædicationis munus obeunt, vel alias, etiamsi in monasterio sui, vel alterius ordinis conciones habeant, episcopus prædicatione interdicere potest (ex concilio Tridentino, sessione V, *De reformatione*, cap. 2). Possunt etiam episcopi, quo tempore concionandi licentiam dabunt, a regularibus exigere professionem fidei; ut declaravit sacra congregatio Concilii ab archiepiscopo Mediolanensi rogata.

« XII. Regulares promulgare vel proponere populo indulgentias non possunt sine licentia, et approbatione ordinarii (ex concilio Tridentino, sessione XXI, *De reformatione*, cap. 9, et declaratione sacræ congregationis Concilii).

« XIII Concilium Tridentinum, ses XXII, *De observandis et evitandis in celebratione missarum*, statuit, « Neve patiantur episcopi « privatis in domibus, atque omnino extra « ecclesiam, et ad divinum tantum cultum « dedicata oratoria, ab iisdem ordinariis de- « signanda et visitanda, sanctum hoc sacrifi- « cium a sæcularibus, aut regularibus qui- « buscunque peragi. » Quibus verbis sublatum est privilegium ab Honorio III olim concessum fratribus Prædicatoribus et Minoribus celebrandi in altari viatico seu portatili; etiam episcopo non permittente, secundum caput *In his*, ex. *De privilegiis*. Declaravit autem sacra congregatio Concilii, hoc decreto comprehendi etiam regulares quantumvis exemptos, eosque ea omnia, quæ ab ordinariis locorum circa observanda et evitanda in missarum celebratione statuta fuerint, omnino servare teneri, ad idque etiam pœnis et censuris ecclesiasticis ab iisdem ordinariis compelli posse (117).

(116) *Vide* anted. Lucium nostrum, v. PRÆDICARE, nn. 69 et seqq.

(117) *Vide* Lucium nostrum, v. REGULARES, art. 2, n. 23.

« Præterea (sic Bened. XIV) conc. Trident. in (suprad.) decreto sess. XXII, *De observandis et evitandis in celebratione missæ*, postquam plura statuit religiose servanda in celebratione hujus tremendi sacrificii, addidit: « Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, omnibus locorum ordinariis ita proponuntur, ut non solum ea ipsa, sed quæcunque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi a sacrosancta synodo potestate, ac etiam ut delegati Sedis Apostolicæ prohibeant, mandent, corrigant, statuant, atque ad ea inviolate servanda, censuris ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant, non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscunque. Ex quibus verbis (prosequitur Bened. XIV) aperte conficitur, amplam atque indefinitam auctoritatem datam esse episcopis compellendi regulares quoscunque ad plenam et exactam observationem, non tantum eorum, quæ præfato decreto continentur, verum etiam aliorum, quæ ipsimet episcopi ad majorem illius ineffabilis mysterii decorem, et cultum duxerint præcipienda. » *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 15, n. 5.

Hinc *in Vercellensi*, proposito dubio: « An liceret episcopo punire regulares, prohibita vel indecentia in ecclesiis suorum ordinum committentes circa missæ sacrificium: die 21 Mart. 1643, con-

« XIV. Confraternitates laicorum in ecclesiis regularium constitutas episcopus visitare potest, atque ab illarum administratoribus rationes administrationis exigere (ex concilio Tridentino ibidem): non tamen potest earum capellas ibi sitas, aut altaria visitare, nisi quatenus confratrum administrationem spectant, ut respondit sacra congregatio Concilii (118).

« XV. Regulares, qui confraternitatum laicorum vel hospitalium administrationem suscipiunt, cogere potest episcopus ad reddendas rationes administrationis singulis annis, et in eos, quos reos repererit, animadvertere, consuetudinibus et privilegiis quibuscunque in contrarium sublatis, ut statuit concilium Tridentinum, sessione XXII, *De reformatione*, cap. 8 et 9, et ut declaravit sacra congregatio ejusdem concilii interpres.

« XVI. Episcopi regulares ordinandos ad interstitia servanda juxta præscriptum Tridentini concilii sessione XXIII, *De reformatione*, cap. 11, compellere possunt, ut eadem sacra congregatio declaravit (119).

« XVII. Regulares, qui parochialium ecclesiarum, aut aliarum sæcularium, etiam annexarum curam gerunt, synodo diœcesanæ debent interesse : et qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec generalibus capitulis subduntur, compelli possunt ab episcopis, ut ad synodum diœcesanam accedant (ex concilio Tridentino, sessione XXIV, cap. 2) et contumaces privatione vocis activæ et passivæ, aliisque pœnis arbitrariis, etiam excommunicationis, plectere potest episcopus, ut declaravit olim sacra congregatio Concilii, referente Fagnano in cap. *Quod super his*, Ex. *De majoritate et obedientia*.

« XVIII. Numerum monialium, etiam in monasteriis regularibus subjectis, episcopus definire potest, secundum Tridentini concilii decretum sessionis XXV, *De regularibus*, cap. 3, ita tamen, ut adjuncto superiore regulari id agat.

« XIX. Monasteria tam virorum quam mulierum erigi non possunt sine licentia episcopi, in cujus diœcesi erigenda sunt (ex concilio Tridentino loco mox indicato). Clemens VIII, ex sententia sacræ congregationis Episcoporum et Regularium die 26 Augusti 1603 declaravit, locorum ordinarios non posse licentiam ad novos conventus, cujuscunque, etiam Mendicantium ordinis, in civitatibus et locis eorum ordinariæ jurisdictioni subjectis erigendos concedere, nisi vocatis et auditis aliorum in eisdem civitatibus et locis existentium conventuum prioribus seu procuratoribus, et aliis, quorum interest ; et causa cognita, constiterit in eisdem civitatibus, et locis novos hujusmodi erigendos conventus sine aliorum detrimento commode sustentari posse. Si vero ab eorum sententiis in hujusmodi causis ad Sedem Apostolicam appellari contigerit, ipsos ordinarios tandiu erectionem novorum conventuum suspendere debere, quousque ab Apostolica Sede pronuntiatum fuerit. Gregorius XV decrevit, ut deinceps novi conventus non erigantur, nisi in eis duodecim saltem religiosi degere, et ex redditibus et consuetis eleemosynis competenter sustentari valeant. Urbanus VIII decrevit, ut conventus in posterum erigendi, in quibus duodecim religiosi sustentari, atque inhabitare non poterunt, et actu non habitaverint, ordinarii loci visitationi, correctioni atque omnimodæ jurisdictioni subjecti esse intelligantur. Quod decretum Italiam solam non spectare, sed alia etiam regna et provincias, declaravit sacra congregatio Concilii, ut refert Fagnanus in cap. *Non amplius*, Ex. *De institutionibus* (120).

gregatio Concilii respondit licere episcopo punire regulares committentes prohibita vel indecentia etiam in ecclesiis ordinum circa missæ sacrificium. » Apud Monacell. tom. II, tit. 11, form. 1, num. 45, pag. 14.

Hoc pacto « regulares, qui, peracto sacrificio missæ, circumeunt per ecclesiam offerentes astantibus osculum patenæ, possunt ad removendum hunc abusum ab episcopo coerceri vigore decreti Trident., *De evitandis in celeb. missæ*, cum patena nunquam dari debeat populo osculanda, ut pluries declaravit et prohibuit sacra Rituum cong. » Monacellus, tom. I, titul. 6, form. 20, num. 28, pag. 236.

(118) Sacra congreg., etc., inhærendo declarationibus alias factis censuit, confraternitates laicorum in ecclesiis regularium exemptorum institutas, subesse jurisdictioni et visitationi episcopi, illasque ab eo visitari posse, nec non illarum capellas in iisdem ecclesiis regularium existentes, in his tamen, quæ confraternitatum administrationem respiciunt, et si confraternitatibus incumbit onus manutenendi altare, et illius cultum, episcopum posse visitare circa ea, quæ respiciunt ipsam manutentionem, cultum et ornamenta altaris seu capellæ, onera missarum, atque divinorum officiorum ibidem celebrandorum, et circa omnia, quæ ad obligationem eorumdem confratrum relationem habent. » *In Nocerina paganorum*, 13 Junii 1629, apud Bened. XIV, *De synodo diœces.*, lib. XIII, cap. ult. n. 7.

(119) *Vid.* Additiones Casinenses, v. ORDO, art. 2, sub num. 152, nec non constitut. Bened. XIV, *ibid.*, in fin. art. 3, incip. *Impositi Nobis*.

Hic amplius notandum « quod licet nonnulli regulares possint ex privilegio Apostolico promoveri ad ordines diebus festis per annum extra tempora a jure statuta, ut ex largitione Gregor. XIII, const. 77, gaudent PP. Societatis Jesu : Non inde inferri et deduci potest quod cæteri aliorum ordinum, qui cum illis participant de privilegiis possint vigore hujusmodi communicationis recipere ordines extra tempora. Sed debent simile indultum concessum vel confirmatum post concilium Tridentinum exhibere, alias illicite ab episcopo promoverentur. » Barbosa, *Jus eccles.*, lib. I, cap. 25, n. 182; Ventriglia, *Prax.*, part. I, adnot. 44, n. 12; sac. congregat. Concil., *in Senen.*, 11 April. 1699. » Ita Monacellus, *Formul. pract.*, tom. I, tit. 6, formul. 20, n. 46, pag. 237.

(120) Insuper « communis hodie, et in tribunalibus recepta est opinio, non licere regularibus tam intra quam extra Italiam, nova monasteria aut conventus, sive collegia fundare sola episcopi localis auctoritate, sed Apostolicæ Sedis licentiam præterea necessariam esse. Nam si res esset de aliquo simplici hospitio, quod pro regularium iter habentium commodo ædificari vellet, episcopi localis licentia ad id sufficeret, etiam non accedente

« XX. Regulares, qui sine superiorum mandato in scriptis recesserint a conventibus suis, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, et reperti fuerint, ab ordinariis locorum tanquam instituti sui desertores puniri possunt. Illi autem, qui studiorum causa ad universitates mittuntur, in conventibus tantum habitare debent : alioqui in illos animadvertere potest episcopus (ex concilio Tridentino sessione xxv, *De regularibus*, cap. 4).

« XXI. Episcopi in his, quæ pertinent ad clausuram monialium conservandam, aut ubi violata est, restituendam, in monasteriis etiam exemptis, plenam auctoritatem habent, ut Sedis Apostolicæ delegati (ex concilio Tridentino sessione xxv, *De regularibus*, cap. 5). Unde licet episcopo monasteria monialium, etiam regularibus subjectarum, visitare, et singulas moniales absque regularium interventu alloqui : in iis, quæ clausuram spectant, examinare : et clausuram violantibus pœnas infligere, ut declaravit sacra congregatio Concilii, cujus ecce decretum :

« Die 26 Maii anni 1640, sacra congregatio eminentissimorum cardinalium concilii Tridentini interpretum censuit, episcopum Colimbriensem, uti Sedis Apostolicæ delegatum, potuisse quoad clausuram monasteriorum, monialium conventus, et cellas ordinis Cisterciensis regularibus eiusdem ordinis subjectas visitare, etiam assumpto secum vicario generali, et confessario earumdem monialium, monialesque ipsas in iis, quæ ad eamdem clausuram pertinent, examini subjicere : semotis etiam suspicione violatæ clausuræ, et quacunque superiorum regularium negligentia, ipsisque inconsultis et irrequisitis : ac insuper eidem episcopo licuisse rectorem collegii dicti ordinis ex supradicta causa inobedientem declarare in pœnam excommunicationis, ac alias comminatas incurrisse.

« J. cardinalis Pamphilius (121). »

. . . .

« XXV. In monasteriis quibus imminet cura animarum personarum sæcularium, regulares dictæ curæ, etiam pro tempore, et ad nutum amovibiles præfici non possunt, nisi de episcopi consensu, ac prævio examine per eum, aut ejus vicarium faciendo, excepto monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, et exceptis etiam monasteriis seu locis, in quibus abbates generales, aut capita ordinum sedem ordinariam principalem habent, atque aliis monasteriis seu domibus, in quibus abbates, aut alii regularium superiores jurisdictionem episcopalem et temporalem in parochos et parochianos exercent. Ita statuit concilium Tridentinum sessione xxv, *De regular.*, c. 11 (122). »

« XXVI. Censuræ et interdicta ecclesia-

Apostolicæ Sedis auctoritate. » Benedict. XIV, *De synod. diœces.*, lib. IX, cap. 1, n. 8.

(121) *Vide* Appendicem editorum Casinensium sub v. Moniales, post art. 4.

(122) Quid vero juris episcopis in ecclesiis parochialibus regularium, nec non quoad regulares hujusmodi animarum curam gerentes, declaravit Benedictus XIV, in sua constit. incip. *Firmandis*, § 7 et seqq., tenoris sequentis :

« § 7. In exsequenda vero pastorali visitatione ecclesiarum parochialium, quæ a regularibus administrantur, minime quidem licet episcopo omnia ecclesiarum hujusmodi altaria visitare, sed illud duntaxat, in quo sanctissimum Eucharistiæ sacramentum asservatur, et consequenter sacrum ipsum tabernaculum : fontem quoque baptisterii, si adsit ; item confessionale, in quo parochus ad audiendas confessiones residere solet ; pulpitum ecclesiæ, e quo parochus jus habet verbi Dei, juxta præcipuum ministerii sui munus, annuntiandi ; sacrarium pariter ecclesiæ ad inspiciendum locum, in quo asservatur sacra supellex, pro sacramentis tam intra ecclesiam, quam extra illam decenter administrandis ; sepulcrum excipiendis subditorum parochiæ corporibus addictum, cœmeterium parochianorum humandis cadaveribus destinatum ; turrim campanariam, dummodo in ea sint campanæ ad parochiam proprie spectantes ; ac demum præterea supra enuntiata, omnia sacra vasa, quibus vel particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea sive in baptismo, sive in extrema unctione adhibenda, vel aqua baptisterii, vel alia rite benedicta, quæ pro ingredientium aspersione ad ecclesiæ fores poni consuevit.

« § 8. Visitationi locali proxima est ea, quæ personam respicit parochi ; cujus quidem, si regularis sit, agendi rationem in iis quæ spectant ad observationem proprii ipsius regularis instituti, non est episcopi inquirere, cum ad ipsius superiorem regularem privative id pertineat. Licet tamen episcopo, vel potius ipsi specialiter incumbit, ipsius parochi, seu curati, etiam regularis, vitam ac mores scrutari, quatenus ea, quæ extra claustrum prodierint, rectoris animarum exempla plurimum conferre ad populi ædificationem, vel contra eidem obesse maxime possunt, quemadmodum alias eadem concilii Tridentini congregatio sapienter decrevit, et Nos etiam earumdem præsentium tenore decernimus et statuimus.

« § 9. Ad personalem quoque parochi visitationem, proindeque ad episcopi jus et officium pertinet ea occasione examinare, an titulo legitimo parochus etiam regularis animarum curam exerceat, an residentiæ lex ab eo observata fuerit atque observetur ; an ad synodum vocatus, iverit ; an congregationes, seu conferentias super casibus conscientiæ haberi solitas frequentet ; an onera, quæ secum fert animarum cura adimpleverit, ac inter alia, an missam pro populo applicaverit diebus festis de præcepto, an iisdem festis diebus omnia præstiterit, quæ a sacro Tridentino concilio præscripta sunt, populum verbi Dei prædicatione, et pueros in fidei rudimentis, Christianæque doctrinæ præceptis instruendo ; an, statis diebus, excipiendis fidelium confessionibus vacet ; an ægrotantibus, et in extremo vitæ agone laborantibus debita spiritualia subsidia sedulo præstet, et sacramenta Ecclesiæ tempestive conferat ; an pueros et puellas ante susceptionem sacramenti Confirmationis, tum etiam, ante primam eorum communionem, opportunis instructionibus erudierit ; an priusquam fideles ad matrimonia in faciem Ecclesiæ celebranda admittat, debitas inquisitiones adhibuerit, atque adhibeat, quibus tuto deprehendere possit, nullum inter contrahentes impedimentum existere, eosdemque libere matrimonio consentire, ac demum in doctrina Christiana, maxime vero in præcipuis religionis nostræ mysteriis, illos instructos esse ; denique an parochus apud se recte ordinatos retineat libros tum baptizatorum ubi

stica ab ordinariis promulgata, mandante episcopo, a regularibus in eorum ecclesiis publicari atque servari debent (ex concilio Tridentino cap. 12, ejusdem sessionis). Cum autem dubitatum fuisset, an episcopus prohibere posset, ne regulares in ecclesiis suis sacerdotes exteros sæculares divina celebrare permittant, nisi prius ab episcopo, visis litteris commendatitiis, sacerdotes illi admissi fuerint? Sacra congregatio Concilii respondit, posse (123).

« XXVII. Dies etiam festi, quos in diœcesi sua servandos idem episcopus præceperit, ab exemptis omnibus, etiam regularibus, servari debent, ut decernit ibidem Tridentina synodus. Quod quidem decretum sacra congregatio Concilii ita intelligendum declaravit, ut regularium ritus illis diebus festis nihilominus servetur, quoad missas celebrandas, et alia divina officia tam publice quam privatim ab ipsis regularibus in eorum ecclesiis persolvenda (124).

« XXVIII. Sessionis xxv concilii Trident., *De regularibus*, cap. 13, tribuitur episcopis facultas componendi controversias omnes de præcedentia, quæ persæpe maximo cum scandalo oriuntur inter ecclesiasticas personas tam sæculares quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, et deferenda umbella, remota omni appellatione, et non obstantibus quibuscunque.

« XXIX. Statuit ibidem sancta synodus, ut exempti omnes, tam clerici sæculares quam regulares quicunque, etiam monachi, ad publicas processiones ab episcopo vocati, accedere compellantur. Quod fieri posse censuit sacra congregatio, etiam compellendo eos per pœnas vel censuras ecclesiasticas; nec eo casu absolvi posse a suis superioribus, quia sunt excommunicationes ab homine, quarum absolutio petenda est a judicibus, qui eas tulerunt, vel a Summo Pontifice. Excipit tantum sacra synodus a publicarum processionum officio monachos, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt (125).

« XXX. Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo

fons baptismalis adsit in ipsius Ecclesia, tum sacro chrismate confirmatorum, libros etiam matrimoniorum, et status animarum.

« § 10. Uno verbo quidquid episcopus a parocho sæculari exquirere atque exigere solet, ac debet, id omne, regulari observantia unice excepta, a parocho regulari exquirere et exigere potest; atque ubi hunc muneri suo defecisse compererit, opportuna decreta condere et pronuntiare, ac meritas in eumdem pœnas statuere; in quo nihilominus episcopi facultates minime privativæ sunt, sed præsul regularis jus cumulativum cum ipso habet; ita tamen, ut, si aliter a superiore regulari, aliter ab episcopo decerni contingat, hujus, non vero illius, decretis sit standum, prout alias a congregatione Tridentini concilii interprete judicatum fuit, Nosque auctoritate Apostolica probamus, confirmamus atque decernimus. Privativum tamen episcopi jus est in parochianorum mores inquirere, ac si quæ inter ipsos scandala oborta fuerint, auditis proborum ac prudentium virorum sinceris relationibus, de iis cognoscere, eaque opportunis remediis resecare et reformare: nec enim superioribus in hujusmodi sæcularis parochiæ subditos ulla competit jurisdictio

« § 11. Eveniente autem casu, quo vel episcopus, vel superior regularis aliquem ex prædictis parochis ab exercitio curæ removendum, eademque privandum esse judicaverit, quoniam hujusmodi parochis, sine prævia episcopi approbatione ad curam animarum accedere nequaquam licet quamvis a suis superioribus deputati, iidemque ad nutum sint amovibiles; dubitatum propterea fuit, an episcopus posset ad hujusmodi remotionem procedere sine superioris regularis consensu, et an remotionis causas eidem adducere, easque verificare deberet; tum etiam an regularis superior ad similem remotionem, et privationem suo jure deveniens, consensum episcopi exquirere, suasque agendi rationes illi notas atque probatas facere teneretur. Qua de re supradicta congregatio Concilii decrevit, hujusmodi parochos tam ab episcopo quam a superiori regulari, æquo jure, non requisito alterius consensu, ab animarum cura removeri posse, nec unum alteri causas judicii sui aperire, multoque minus probare et verificare debere. Id quod a nobis in omnibus approbatur et confirmatur. » Hæc Bened. XIV, *l. c.*

(123) « Quoniam vero in Tridentino decreto (sess. xxiii, cap. 16) episcopis præcipitur, *ut singuli in suis ecclesiis interdicant, ne cui vago et ignoto sacerdoti missas celebrare liceat*; jure pariter Joseph cardinalis Spinelli archiepiscopus Neapolitanus... sub pœna suspensionis a divinis ipso facto incurrenda, etiam regularibus injunxit, ne quempiam exterum sacerdotem in suis ecclesiis celebrare permittant, sine prævia ordinarii licentia.... Pro sua quippe rerum ecclesiasticarum notitia probe noverat idem cardinalis, prædicti decreti virtute factam esse episcopis facultatem etiam censuris animadvertendi in contumaces et inobedientes regulares. » Bened. XIV, *De synod. diœces.*, lib. ix cap. 15, n. 5.

(124) Quod non teneantur regular. ad officia festorum, decisum refert Barbosa, allegat. 105, n. 34, *De offic. et potest. episc.*; Gavantus, in *Manual. episc.*, v. *Regularium jura sub episcopis*, n. 27. Decretum ut exstat apud Barbosam, *l. c.*, est hujusmodi. « Congregatio Concilii censuit, decretum cap. 12... sess. xxv De regularibus, ita esse intelligendum, ut regularium ritus illis festis semper permaneant quoad missas celebrandas, et cætera divina officia, tam publice quam privatim ab ipsis regularibus in eorum ecclesiis persolvenda, nec circa hæc ab ipsis quoquo modo quidquam contrarium eisdem regularibus præcipi posse. Quod si de facto præceperint, regulares neutiquam ipsis episcopis obedire teneri. »

Porro « regulares omnes etiam exempti subjacent episcopis in festis colendis... et peccant contra præceptum observationis festorum, a qua obligatione non eximuntur regulares, cum nullum, quod viderim, illis sit privilegium concessum, quo in diebus festivis possint in labore suorum monasteriorum operibus servilibus sæculares, et ipsi religiosi occupari; quapropter ut jam licite facere aut permittere possint, petere licentiam, ab episcopo tenentur... sine dicta enim licentia laborantes et prælati permittentes laborare in dictis diebus, peccato sunt irretiti. » Barbosa, *cit.* allegat. 105, n. 33.

(125) *Vide* Appendicem editorum Casinensium sub v. PROCESSIO.

scandalo sit, episcopo instante, a superiore intra tempus ab episcopo præfigendum severe puniatur, ac de punitione episcopum certiorem faciat. Sin minus, a suo superiore officio privetur, et delinquens ab episcopo puniri possit. Ita statuit iisdem verbis concilium Tridentinum sessione xxv, *De regularibus*, cap. 14, idemque decrevit Clemens VIII, constitutione edita 18 Martii 1596, ac insuper statuit, ut si superior sic delinquentem ad aliam diœcesim transmiserit, postulante episcopo intra terminum ab eo præscribendum, ad locum, in quo deliquit, illum revocare teneatur : alioquin ordinarius loci, ad quem regularis delinquens transmissus fuerit, ab ordinario loci, ubi delictum commissum est, rogatus, vel alias de delicto certior factus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus decretum concilii exsequi, et illum punire possit ac debeat. Regularem vero extra claustra delinquere sacra congregatio declaravit, etiam cum in ecclesia monasterii delinquit, nisi clausis januis, et solis regularibus in ea existentibus delictum sit commissum. Cæterum cum extra claustra delinquit, statim remittendum esse ad suum superiorem, una cum inquisitionibus et probationibus, si quæ sint, sacra congregatio declaravit.

« XXXI. Ejusdem sessionis cap. 16 irritæ declarantur renuntiationes, et obligationes quælibet novitiorum, etiam in favorem cujuscunque causæ piæ, nisi fiant cum licentia episcopi, aut ejus vic. gener. infra duos menses ante professionem.

« XXXII. Statuitur ibidem, ut novitiis a monasterio ante professionem abeuntibus, et habitum regularem dimittentibus, omnia restituantur, quæ sua erant. Idque ut recte fiat, episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.

. . . .

« XXXV. Regulares, qui ob notorium delictum in excommunicationem incurrerunt, episcopus publice excommunicatos denuntiare potest, ut ab aliis vitentur; ut declaravit sacra congregatio Concilii.

« XXXVI. Regulares, etiam S. Joannis Hierosolymitani, qui in personam episcoporum delinquunt, ipsorumve jurisdictionem turbant, aut illos impediunt, ne munus suum exsequantur, iidem ordinarii legitime coercere et punire possunt; inciduntque in excommunicationem latam in bulla cœnæ Domini, ut declaravit sacra congregatio Concilii, cujus sententia a Gregorio XIII probata est. »

Hæc in terminis Natalis Alexander, *l. c.*

His addenda, quæ sequuntur.

Ad dubium : « Utrum (episcopis) liceret in regularium ecclesiis, sive parochialibus, sive non parochialibus sacramentum confirmationis administrare; quæ quidem controversia in congregatione Concilii, partibus plenissime auditis, pro episcopis decisa fuit, quemadmodum et nos generaliter, et sine exceptione eamdem definimus. » Sic Benedictus XIV, in constit. incip. *Firmandis*, § 6.

Porro ex hujusmodi Pontificis definitione haud amplius dubio illi locus esse videtur, an scilicet episcopus in regularium ecclesiis possit ordines conferre : quod idem dubium circa sacramentum confirmationis, an nempe in iisdem ecclesiis posset ministrare, versabatur. Cum enim affirmative quoad administrationem sacramenti confirmationis prælaudatus Pontifex definiverit; ita et a pari quoad collationem ordinum tenendum esse, recta interpretandi, intelligendique ratio nos suadet. Vide v. Episcopus, art. 4, n. 23.

An vero decretis synod. diœces. regulares ligentur; dicimus cum Benedicto XIV, quod « regulares, eorum exemptione non obstante, parere coguntur diœcesanæ synodi sanctionibus, in iis, quæ respiciunt curam animarum, aut sacramentorum administrationem, juxta decretum Tridentini, sess. xxv, cap. 11, *De regul.*, atque Apostolicas constitutiones Concilii textum explicantes; decretis pariter subjiciuntur, quæ materiam concernunt, in qua subsunt jurisdictioni delegatæ episcopi... Notat præterea Suarez.. (prosequitur Bened. XIV) aliquando ad evitandum scandalum et fugiendam difformitatem a cæteris diœceseos membris, teneri regulares obtemperare constitutionibus synodalibus, a quibus cæteroquin ratione suæ exemptionis essent soluti; quamvis simul advertat non semper illas transgredientes fieri gravis culpæ reos, sicuti cæteros, qui episcopali juri plene subduntur....... (Verum) « non ab episcopi præcepto, sed a jure naturali jejunare coguntur regulares iis diebus, quos episcopus jussit esse esuriales, si non jejunantes scandalum præbeant aliis. Quocirca a culpa non excusamus eos regulares, qui illis ipsis diebus, quibus tota diœcesis a vetitis cibis abstinet, ut episcopi edicto morem gerat, ad suam ostentandam exemptionem se splendide epulatos, palam et publice glorientur : hæc enim vana ostentatio non potest non afferre audientibus gravem offensionem; præsertim si jejunium fuerit ab episcopo imperatum ex publica causa. » *De synod. diœces.*, lib. xiii, cap. 4, n. 5 et 6.

Quoad ea tandem, quæ habet auctor v. Regulares, art. 2, n. 75 et seqq., an scilicet possint regulares censuris coerceri ab episcopis, in iis, quibus ex Tridentino et Apostolicis constitutionibus episcopali jurisdictioni subduntur, videtur eam fuisse Benedicti XIV mentem, censuris hujusmodi posse distringi. Siquidem lib. ix, cap. 15, num. 5, *De synod. diœces.*, ita concludit : « Atque « generatim loquendo, in his, in quibus a jure « communi, a sacro concilio Tridentino a con« stitutionibus Apostolicis tributa est epi« scopo jurisdictio in regulares, potest illos « etiam per censuras ecclesiasticas compel« lere; » quod totidem verbis ab eadem sacra congregatione rescriptum legimus ad episcopum Nebiensem, die 7 Febr. 1632. Ob eamdem rationem, quia scilicet Trident., sess. xxv, *De invocat. venerat. et reliq. sanct.* decrevit, ne in ulla ecclesia, quomodolibet exempta, ulla exponatur insolita imago, aut nova reliquia

ab episcopo non approbata, minime dubitandum est, quin possit episcopus inobedientes regulares quibuscunque pœnis, etiam censurarum compescere ; quod etiam ex decreto colligitur edito a sacra congregatione Concil., 5 Jun. 1700. »

Sed hæc hactenus, *vid.* amplius Lucium nostrum *cit.*, art. 2, v. REGULARES.

SCHOLION

Ad dicta a Natal. Alexandro hic supra, sub n. 1, ad quæsitum 5, De regularibus confessariis.

« Animadvertendum (hic quidem) est, quod olim ex Clement. *Dudum*, De sepult., regulares approbati absolute semel ab ordinario, non poterant obligari, ut denuo examinarentur. Attamen S. Pius V, in extrav. *Romani Pontificis*, dicit, quod episcopus successor, *pro majori quiete suæ conscientiæ*, posset rursus illos examinare. Sed post Gregorius XIII, in sua bulla *In tanta negotiorum*... ad tollendas lites exortas circa regulares, revocavit omnes declarationes S. Pii V, et præsertim hanc concernentem approbationem confessariorum regularium ; revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod sess. XXIII, cap. 15, nihil aliud exegit quoad regulares, nisi ut approbarentur ab ordinario. Hinc inferunt multi DD. ut Aravius, Dicastillus, Villalobos.... quod regulares approbatos examine ab aliquo episcopo non possit denuo examinare successor. Attamen contrarium tuentur Diana... Lezana, Boss. Bordone, et multi alii ex decreto S. Congregat. (relato a Lezana, et Diana), quo fuit declaratum, quod, non obstante bulla Gregorii XIII, posset episcopus successor examinare approbatos ab antecessore ; et hanc hodiernam esse episcoporum praxim testantur Diana, et ipsi Salmanticenses. Sed probabiliter dicunt (ipsi) Salmanticenses cum Villalobos, quod tam ex constit. S. Pii V, quam ex declaratione S. congr. possit ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos regulares, quos notitiam habet non esse idoneos ; sed non potest edicto generali suspendere omnes confessarios regulares, usque dum denuo examinentur. Cæterum animadvertendum est quod, revocante generaliter ordinario omnes licentias, non comprehenduntur regulares, qui in odiosis non comprehenduntur, nisi exprimantur. Animadvertendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolute, non tamen pro concessis ad tempus, e. g. ad sex menses, ut plerumque fit ; cum certum sit ex bulla Innocentii XIII, *Apostolici ministerii*, confirmata per Bened. XIII, quod confessarii tam sæculares quam regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas et tempus præscriptum, quocunque privilegio non obstante.» Ita D. Alph. de Ligorio, *Theol. moral.*, lib. I. append. 2, *De privileg. regular.*, n. 103. *Vide* fuse tradita in nostris Additionibus hic supra ; item v. APPROBATIO, art. 1.

REGULARIS DELINQUENS, ET QUOAD IMMUNITATEM.

In hac materia sequentia adnotanda veniunt.

(1. Quoad regulares delinquentes extra vel intra claustra. *Vide* art. anteced., a num. 35 ad 39.

(2. Quoad bona regularium decedentium extra claustra. *Vide* verb. EJICERE, EJECTI A RELIGIONE, a. n. 70 ad 73.

(3. Sacerdos regularis professus potest retineri in carceribus religionis ad simplicem tantum correctionem, dummodo extractio ab ecclesia sit facta auctoritate et licentia expressa archiepiscopi. Sacra congregat. Immunitat., *in Mediolanen.*, 6 April. 1644, lib. III *Decretor.* Paul., pag. 224.

(4. Ob extractionem regularis rei epistolæ infamatoriæ ab Ecclesia conventus, in quo moratur, factam de ordine provincialis ad correctionem, et ob id ad domum disciplinæ, non ad carceres formales translati, provincialis et fratres exsecutores non incurrunt excommunicationem. Sacr. congr. Immun., *in Æsina*, 19 April. 1701, lib. III *Decret.* Vallem., p. 347. *Vide* tamen verb. IMMUNITAS, art. 2, num. 136.

(5. Regularis captus in loco immuni pro delicto non excepto in bulla Gregorii XIV gaudere debet immunitate Eccles. Sacra congreg. Immun., *in Fulginaten.*, 9 Mart. 1631, lib. I *Decret.* Paul., pag. 116.

(6. Mandante sanctissimo datur facultas superioribus religionis Theatinorum conficiendi processum contra suum religiosum carceratum in loco immuni usque ad sententiam exclusive. Sacr. congreg. Immun. die 21 Aug. 1706, lib. *Marefuschi.*

(7. Regularis sacerdos de ordine prioris conventus, et commissarii causæ criminalis extractus ab Ecclesia conventus, ad quam confugerat e carceribus ipsius conventus, restituendus est, et injungitur archiepiscopo, ut mandet restitui. Sacr. congr. Immun., *in Neapolitana*, 11 Octobr. 1662, lib. *Decret.* Grimaldi, pag. 209.

(8. Ex gratia sanctissimi, regularis ad triremes juxta condemnationem transmittitur, attenta atrocitate delictorum et instantia religionis. Sacra congreg. Immun., *in Neapolitana*, 7 Aug. 1640, lib. III *Decr.* Paul., pag. 126.

(9. Regularis committens homicidium de nocte in personam sui superioris una cum tribus laicis, et aliis circumstantiis enormibus tradendus est curiæ sæculari, si non est in sacris ordinibus constitutus; secus vero si sit in sacris constitutus. Sacra congreg. Immun., *in una Siciliæ*, 27 Apr. 1632, lib. II *Decr.* Paul., pag. 125.

(10. Regularis propinans venenum suo guardiano condemnatur ad pœnam triremium. Sacr. congreg. Imm., *in una N.*, 26 Sept. 1631, lib. IV *Decr.* Paul., pag. 171.

(11. Regularis conversus, qui in actu apostasiæ furatus fuit scuta mille ab ærario conventus, et minatur suo superiori ac cæteris religiosis, nec non scandalose cohabitat cum concubina, de ordine sanctissimi extrahitur et consignatur suo superiori ad hoc, ut eum retineat in carceribus ad correctionem usque ad novos ordines sacr. congreg. Eadem sacr. congreg. Imm., *in Ariminen.*, 2 Jul. 1636, lib. I *Decr.* Altoviti p. 1062.

(12. Ex gratia speciali sanctissimi permittitur, ut regularis prætensus reus criminis læsæ majestatis carceratus a regiis, retineatur in carceribus laicis, et non restituatur, sicuti oportet; et ad preces proregis, S. cong. particularis desuper congregata injungit D. nuntio ut, prævia absolutione carcerantium, deputet ecclesiasticum ad procedendum in hac causa usque ad sententiam exclusive, cum facultate utendi opera, et assistentia laicorum in confectione processus, qui tamen non se intromittant in actibus judicialibus. Sac. cong. Imm., *in Neapolitana*, 29 Ap. 1677, lib. II *Decret.* Altov., pag. 1381.

(13. Similis gratia conceditur pro eodem delicto contra alium regularem. Saer. cong. Immun., *in Mediolan.*, 26 Apr. 1679, *ibi*, pag. 1752, et 17 Jul. 1677, *ibi* pag. 1419.

(14. Regularis excommunicatus et irregularis scandalose quotidie celebrans sacrum, extrahitur ad correctionem tantum. Sacr. congregat. Immun., *in Urbinaten.*, 10 Aug. 1680, lib. II *Decret.* Altoviti, pag. 2020.

(15. Sacra congregatio censuit, clericos minores provinciæ Hispaniarum, qui occasione capituli provincialis celebrati in oppido Matriti (in quo nuntius præsidebat) recursum habuerunt ad tribunal sæculare, incidisse in excommunicationem contentam in can. 13 Cœnæ, et indigere absolutione, et quatenus postea celebraverint, etiam dispensatione ab irregularitate; nihilominus sacra congregatio, prævia eorum suspensione a voce activa et passiva, censuit posse (quatenus humiliter petatur) ex clementia sanctissimi per litteras in forma brevis concedi eminentiss. urbis vicario facultatem absolvendi, et respective dispensandi accessos ad urbem, et similem facultatem per litteras sacr. congreg. concedi nuntio Hispaniarum cum facultate subdelegandi. Sacra congregat. Immun., *in Toletana*, 16 Jan. 1681, *ibi*, p. 2136.

(16. PP. clerici Minores, qui accesserunt ad urbem ob recursum præfatum, reintegrantur in voce activa et passiva. S. cong. Immun., *in Toletana*, 28 Maii 1681, lib. I *Decr.* Altov., p. 2177.

(17. Provincialis ordinis S. Augustini, qui in exsecutionem ordinis potestatis laicæ privavit quemdam priorem prioratu sui conventus, ac relegavit extra regnum, eo quia dictus prior habuit recursum ad curiam ecclesiasticam contra laicos debitores canonum, de mandato sanctissimi præcipitur generali ordinis, ut statim debeat privari officio provincialatus, voce activa et passiva, inhabilitari in perpetuum ad officia et dignitates, et sub rigorosis pœnis fiat præceptum, ut accedat ad urbem : ordo præfatus d. provincialis deleatur de libro ordinum superiorum, ac si non esset factus, et ne unquam præjudicet dicto priori, et pater generalis injungat omnibus superioribus provinciæ, ut amplius non agnoscant provincialem. Sacr. congreg. Imm., *in Romana*, 10 Febr. 1696, lib. IV *Litterarum* Vallem., p. 31.

(18. Et cum præfatus provincialis accessisset ad urbem, data fuit facultas vicesgerenti eum absolvendi a censuris in aula interiori conventus S. Aug. in præsentia suorum religiosorum tantum. Sacr. cong. Immun., *in Romana*, 14 Mart. 1686, lib. III *Litterarum* Vallem., p. 38.

(19. Regulares theologi, qui consilium dederunt proregi posse cognoscere causam regularis, unde de ordine ejusdem proregis postea jugulatus fuit, inciderunt in excommunicationem et irregularitatem; attamen, annuente sanctissimo, conceditur nuntio Hispaniarum, ut eos absolvat, si petierint, prævia privatione vocis activæ et passivæ. Sacr. congreg. Immun., *in Valent.*, 17 Jul. 1671, lib. II *Decret.* Altov., n. 2229.

(20. Superior regularis una cum suis fratribus recurrens ad tribunalia laica contra resolutum in S. congreg. vocatur ad urbem. S. congreg. Immun., *in Cotronen.*, 19 Dec. 1673, lib. I *Decret.* Altov., pag. 878.

(21. Regulares adeuntes tribunalia laica acriter puniuntur, et prævia renuntiatione desistant a prosecutione causæ cor. laicis. Sac. congreg. Immunit., *in Nuscana*, 26 Apr. 1634, lib. II *Decr.* Paul., pag. 189.

(22. Superior regularis, qui ex licentia sui provincialis permisit fieri recognitionem corporis delicti in conventu per notarium laicum, incidit in excommunicationem, et contra ipsum episcopus bene processit. Sac. congreg. Immun., *in Feretrana*, 22 Septembr. 1671, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 662.

(23. Contra præfatum superiorem denegantem episcopo recognitionem corporis delicti, et ipsam concedentem judici laico episcopus conficiat processum. Sacr. congreg. Immun., *in Feretrana*, 7 Julii 1671, *ibi*, pag. 571.

(24. Contra superiorem Carthusianum, et alios, qui extraxerunt ab Ecclesia matrice fratrem conversum, vicarius Apostolicus procedat prout de jure. Sacr. congregat. Immun., *in Capren.*, 9 Septembris 1679; *Decret.* Altov., p. 473; iidem tamen absolvuntur ad cautelam, reintegrata Ecclesia,

et privatim. *In eadem*, 3 Febr. 1671 *ibi* pag. 618.

(25. Regularis extrahens dolose reum criminis nefandi, et bestialitatis, et dicendo: Veni, et noli timere, et deinde consignans curiæ laicæ, incidit in excommunicationem. Sacr. congreg. Immun., *in Nullius Orbetelli*, 26 Jan. 1679, lib. *Decret.* Martelli, pag. 412.

(26. Superior regularis, et ejus religiosi, qui stipulaverunt transactionem, et alios contractus de solvendis oneribus laicis pro bonis acquisitis ab eorum conventu, accedant ab urbem. Sac. congr. Immun., *in Taurinen.*, 14 Januar. 1699; libr. II *Decretor.* Valleman., pag. 133.

(27. Episcopus potest præcipere et procedere contra regulares ex delegatione particulari habita vi litterarum electionis a sacr. congr. Sac. congr. Immun., *in Ortonen.*, 25 Apr. 1633, lib. II *Decret.* Paul., pag. 189.

(28. Aliquando datur episcopo facultas procedendi contra regulares in causa violatæ immunitatis Eccles. Sacr. congr. Immun., *in Senen.*, 4 Aug. 1639, lib. IV *Decret.* Paul., pag. 81.

(29. Superior regularis recusans extractum remitti in Ecclesia, de ordine S. congr. graviter corripitur a procuratore generali ordinis. Sacr. congr. Immun., *in Aquen.*, 3 Mart. 1654; lib. V *Decr.* Paul., p. 33.

(30. Regulares, qui restiterunt ad recipiendas personas discolas in eorum conventu, non debent ex hoc capite molestari. Sacr. congreg. Immun., *in Florentina*, 31 Aug. 1677, lib. II *Decret.* Altoviti, pag. 1446.

(31. Injungitur episcopo, ut procedat contra regulares, qui restiterunt et impedierunt perquisitionem faciendam ex facultate sacræ congreg. in eorum conventu, et procedat etiam quoad contrabandum receptum in conventu. Sacr. congr. Immun., *in Eugubina*, 17 Sept. 1680, pag. 2049.

(32 Archiepiscopus procedat contra regularem, qui dolosis verbis exire fecit confugitum a loco immuni, ut incideret in manus curiæ. Sacr. congregat. Immun., *in Bononien.*, 23 Jan. 1689, *ibi*, pag. 1913.

(33. Datur facultas, annuente sanctissimo, eminent. legato procedendi, etiam per alium (modo sit clericus) contra regularem indicatum ut mandantem homicidium. Sacr. congreg. Immun., *in Ravenn.*, 20 Febr. 1680, *ibi*, pag. 1915.

(34. Regularem extractum a conventu per cancellarium episcopi ob rixam secutam inter ipsos, episcopus restituat. Sacr. congreg. Immun., *in Fanen.*, 30 Maii 1679, *ibi*, pag. 1767.

(35. Regularis in rixa, et ad propriam defensam occidens regularem ejusdem ordinis, extractus ab ecclesia aliorum regularium gaudet immunitate. Sacra congregat. Immun., *in Melphien.*, 19 Februar. 1669, lib. I *Decret.* Altoviti, pag. 319

(36. Datur facultas extrahendi regularem a quocunque loco immuni, et consignandi suis superioribus, præstita per ipsos obligatione de non puniendo ob inobedientias et delicta commissa, seu prævia obligatione de non irroganda ulla pœna. Sacr. congregat Immun., *in Neapolitana*, 19 Februarii 1704; lib. III *Decret.* Vallem., pag. 559; *in Tiburtina*, 30 Jul. 1696, lib. II *Decret.* Valleman., pag. 34.

(37. Suspenditur ab officio et exercitio ordinum provincialis, qui, invocato auxilio brachii sæcularis, exsequitur regis mandatum relegationis contra aliquos suos religiosos, et declaratur incurrisse in can. 10, bullæ *Cœnæ Domini*, eo quod egit quodammodo partem executoris mandati regii, et causa non cognita se gessit ut privatus, non ut judex. Sac. cong. Immun., *in Ulysiponen.*, 31 Jul. seu 1 Aug. 1691, lib. *Decretor.* Martelli, pag. 752.

(38. Prior conventus S. Aug. eo quia permiserat judici et cancellario curiæ laicæ facere examen in d. conventu, censuras incurrit, a quibus datur facultas vicario generali absolvendi in forma Ecclesiæ consueta, et interim suspenditur ab officio ad arbitrium sacr. congreg. Sac. congreg. Immun., *in Pisauren.*, 26 Mart. 1658; lib. *Decr.* Rocci, p. 80.

(39. Provincialis fratrum S. Joannis Dei, qui extrahi fecerat a domo ecclesiæ parochialis religiosum sacerdotem sui ordinis, attenta reintegratione Ecclesiæ, et prævia obligatione de se abstinendo a similibus, absolvitur privatim ab episcopo. Sacra congregat. Immun., *in Mediolanen.*, 16 Maii 1693, lib. III *Decret.* Vallemani, pag. 491.

(40. Regulares, prævia restitutione, vel deposito ducatorum triginta sex pecuniæ expensæ a canonico in refectione muri ab ipsis destructi, et obligatione de stando juri, et parendo mandatis Ecclesiæ quoad alias prætensiones d. canonici, absolvuntur ab episcopo. Sacra congregat. Immun., *in Baren.*, 4 Jul. 1696, lib. *Decret.* Vallemani, pag. 197.

(41. Religiosus excommunicatus ab archiepiscopo Baren. cum personaliter ad urbem accessisset, absolvitur private cum reincidentia a D. Vicesgerente ex commissione sacr. congreg. Sacra congreg. Immun., *in eadem*, 30 Mart. d. anni, et lib. pag. 18.

(42. Quoad religiosum extractum a vicario capituli, eo quod consilium et auxilium præstitisset mulieri secum adulteræ venenum propinandi marito, sacra congregatio decrevit, quod prævia cassatione et circumscriptione omnium actorum judicialium episcopus Mantuanus procedat nomine sac. congregat. contra quos de jure pro actibus læsivis immunitatis, et jurisdictionis Eccles., in reliquis ad sacram congregationem episcoporum. Sacr. congregat. Immunit., *in Brixien. seu Mantuana*, 31 Augusti 1700, lib. II *Decret.* Vallemani, pag. 310.

(43. In causa Palatini Vilnen. regulares ab episcopo innodantur interdicto et cen-

suris non solum ob contumaciam erga d. episcopum, sed etiam erga mandata sanctissimi. S. congreg. Immun., *in Vilnens.*, 16 Novemb. 1694, lib. I *Decr.* Valleman., pag. 158, et *in Regesto litterarum*, sub die 27 d. mensis.

(44. Insuper auctoritate Apostolica superiores regulares Vilnenses contumaces per D. nuntium, vel generales ordinum, privantur officiis, declarantur inhabiles ad alia in posterum obtinenda, et privantur voce activa et passiva, nisi intra brevem terminum paruerint. Sac. congr. Immun., *ibid.*

(45. Datur facultas episcopo absolvendi regulares pro suo arbitrio, eo quod adimpleverunt imposita pro emendatione transcursuum, imposita pœnitentia publica ; dicti regulares declarati fuere excommunicati a curia episcopali ob contumaciam erga ordines ejusdem curiæ, concernentes defensionem immunitatis et libertatis Eccles. Sacra congr. Immunit., *in Vilnen.*, 25 Mart. 1696, lib. II *Decret.* Vallemani, pag. 211.

(46. Regulares vocati ad urbem ex causa violatæ immunitatis suspendantur per superiores ordinis ab omnibus officiis, et priventur voce activa et passiva, donec pareant. Sacra congregat. Immun., *in Taur.*, 8 Jul. 1698, *ibi*, pag. 192.

(47. Super homicidio Patris N. commisso Tarenti injungitur D. nuntio, ut transmittat processum, et omnes alios actus contra Patrem N. confectos, et construat alium contra eumdem super mala qualitate, et pariter transmittat. Sacra congregat. Immunit., *in Neapolitana*, 9 Februar. 1700, d. lib. pag. 271.

(48. Et cum indicia præfati homicidii P. N. essent contra d. P. N. tum ob commaculatas sanguine vestes, tum ob fugam e monasterio ad ecclesiam Jesuitarum, tum denique ob assuetudinem ad delicta, annuente sanctissimo, asportatur ad ergastulum loco custodiæ. Sac. congr. Immun., *in eadem*, 8 Jun. d. anni, et lib. pag. 295.

(49. Sanctissimus, intercedente em. protectore congregationis Casinensis, benigne annuit, ut tribus monachis suspensis ab exercitio ordinum, et privatis eorum officiis et dignitatibus ob inobservantiam interdicti appositi civitati Mediolanen., pro qua justificarunt, non intercessisse dolum , exnunc removeatur suspensio a divinis, et tempore celebrationis proximi capituli iidem rehabilitentur ad vocem activam et passivam, et ad alia officia, et dignitates; ita tamen ut D. Julius in d. capitulo eligi non possit generalis, neque per quinquennium abbas in monasteriis civit. Mediolanen. et D. Benedictus pariter per quinquennium nequeat obtinere munia et officia publica in dict. monasteriis. Sacr. congr. Immun., *in Mediolanen.*, 7 Januarii 1633, *in Ponentiis archivii Vaticani.*

(50. Episcopus debet tueri regulares contra violatores immunitatis et libertatis ecclesiasticæ. Sacr. congr. Immun., *in Aquen.*, 5 Febr. 1695 ; lib. I *Decret.* Vallem. p. 170, *in Cremonen.*, 11 Jan., pag. 166. Item 11 Junii 1695, pag. 194, et 20 Aug., pag. 210, *in Casalen.*, 25 Sept. 1700 ; lib. II *Decret.* Vall., pag. 315; *in Nullius Guastallæ*, 17 Febr. 1693 ; *in Regien.*, 17 Martii 1694 ; lib. I *Decret.* Vallem., pag. 142.

(51. Insuper episcopus Cremonen. ex commissione sacræ congreg. procedit etiam ad interdictum locale contra communitatem laicalem prætendentem exigere collectas a regularibus. Sac. congreg. Immun., *in Cremonen.*, 19 Julii 1695, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 202.

(52. Episcopus non potest concedere facultatem examinandi regulares. Sac. cong Immun., *in Hyeracen.*, 3 Aprilis 1632, lib. II *Decret.* Paul., pag. 121.

(53. Nec cogere F. F. Capuccinos ad faciendam recognitionem personæ delinquentis. Sacr. congr. Immunit., *in Neritonen.*, 13 Augusti 1629, lib. I *Decret.* Paul., pag. 1.

(54. Verum ex commissione sacræ congreg. potest examinare regulares. Sac. cong. Immun., *in Feretrana*, 12 Julii 1689, lib. *Decret.* Martelli, pag. 492, *in Fanen.*, 30 Jul. seu 1 Augusti 1691, d. lib. pag. 747.

(55. Jussu sanctissimi præcipitur, ut regularis, qui ab episcopo juxta facultates sacræ congreg. extractus fuerat a loco immuni ob vitam dissolutam cum meretricibus, et ob alia scandala, consignetur libere superioribus religionis cum facultate illum retinendi in carceribus eorum arbitrio per tres menses ad correctionem. Sacra congr. Immun., *in Nobana*, 5 Apr. 1661, lib. *Decr.* Rocci, p. 329.

(56. Imo archiepiscopus Mediolanen. etiam auctoritate sacræ congreg. procedit contra abbatem et religiosos, et alios ob recursum ad forum laicale contra collegiales Collegii Borrhomæi. Sacra congreg. Immun., *in Papien.*, 7 Sept. 1668, lib. *Decr.* Martelli, pag. 344.

(57. Injungitur episcopo, ut reintegret guardianum ad confessiones, et ad alia, in quibus illum suspendit ob gesta contra episcopum in defensam immunitatis et libertatis ecclesiasticæ. Sacra cong. Immun., *in Collen.*, 13 Julii 1631, lib. II *Decret.* Paul., pag. 83.

(58. Episcopus non incurrit in excommunicationem per hoc, quod fecerit carcerare regularem prætensum reum copulæ carnalis in proprio conventu subjecto jurisdictioni ejusdem episcopi, uti comprehenso in decreto *Ut in parvis* S. M. Innocentii X et ducere ad carceres episcopales. Sacra congr. Immun., *in una Montis Alti*, 19 Aprilis 1701, lib. III *Decret.* Vallem., pag. 347.

(59. Religiosus apostata sola episcopi auctoritate extractus e conventu restituatur eidem conventui, deinde extrahatur ad formam bullæ, et retineatur in suis carceribus ad correctionem nomine sacræ congr. Sacr. congreg. Immun., *in Brundusina*, 24 Augusti 1694, lib. I *Decr.* Vallem., pag. 141.

(60. Idem gaudet immunitate, sed retineatur ad dispositionem sacræ congreg. Episc.

et Regu.. apud quam fiat recursus. Sacr. congr. Immun., *in eadem* 1 Martii 1695, d. l. pag. 174.

(61. In causa fratris N. ordinis Prædicatorum injungitur episcopo, ut illum consignet suis superioribus, quibus injungat, ut charitative tractent ad correctionem tantum, et non ad punitionem, et invigilet, ut ita exsequantur. Sacr. congregat. Immun., *in Regien.*, 12 Julii 1689, lib. *Decret.* Martelli, pag. 494.

(62. In causa homicidii, de quo indicia sunt contra religiosum, qui etiam in conventum transtulit diversas res occisi ereptas, sanctissimus tribuit episcopo Narnien. facultatem procedendi ad carcerationem d. religiosi etiam in quocunque loco immuni, cum facultate perquirendi res ablatas in locis immunibus. Sacra congreg. Immunit., *in Narnien.*, 2 Decembr. 1693, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 91.

(63. Deinde sanctissimus præcepit eidem episcopo, ut consignet curiæ laicali reos, et acta, resque extractas a locis immunibus, atque præfatum religiosum carceratum. Sacr. congreg. Immunit., *in eadem* 6 et 9 Decembris d. anni, et lib. pag. 92.

(64. In causa Palatini Vilnen. episcopus subdit interdicto et censuris quosdam regulares ob contumaciam, non solum erga episcopum, sed etiam erga mandata sanctissimi. Sacr. congr. Immun., *in Vilnen.*, 16 Nov. 1694, d. lib. pag. 158. At *in Regesto litter.* legitur die 27 Nov., *in eodem* 2 Julii 1695, d. lib, p. 199.

(65. In causa homicidii P. guardiani N. datur episcopo facultas extrahendi e locis immunibus reos ejusdem delicti ad requisitionem commissarii laicalis, cum debita tamen decentia et interventu personæ Eccles. Sacr. congr. Immunit., *in Savanen.*, 8 Januarii 1695, lib. I *Decret.* Valleman., pag. 165.

(66. Religiosus invite directus a suis superioribus ad alium conventum, ob idque confugiens ad ecclesiam, jussu sacræ congr. extrahitur per episcopum, servata forma, et consignatur suis superioribus, cum cautione, ne illum puniant ob dictum confugium. Sacr. congr. Immun., *in Aversana*, 26 Januar. 1695, d. lib., pag. 169.

(67. Deinde habita informatione episcopi super extractione religiosi ab ecclesia, qui subinde consignatus suis superioribus, ab iis conjectus fuit in carcerem, injungitur episcopo, ut faciat illum restitui ecclesiæ. Sacr. congr. Immun., *in Neapolitana*, 19 Aprilis d. anni, et lib. p. 184.

(68. Episcopus mandet restitui belluam exsecutam a ministro laicali, quæ inserviebat monachis N., prævia obligatione ab iisdem facienda de stando juri, et judicatum solvendo. Sacr. cong. Immun., *in Narnien.*, 30 Mart. d. anni, et lib. pag. 180.

(69. Prævia restitutione vel deposito summæ impensæ in reædificatione muri et obligatione de stando juri et parendo mandatis sacræ congregationis super aliis prætensionibus canonicis, episcopus absolvit nonnullos religiosos. Sacr. congr. Immun., *in Baren.*, 2 Jul. d. anni et lib. pag. 197.

(70. Nuntio Apostolico injungitur, ut assistat abbati generali Montis Virginis, ejusque consanguineis, ne vexentur a ministris regiis. Sacr. congr. Immun., *in Nullius Montis Virginis*, 9 Novembris 1693, lib. I *Decret.* Vallemani, p. 85.

(71. Item, ut tueatur priorem et monachos Camaldulenses. Sacr. congreg. Immun., *in Beneventana*, 6 Mart. 1694, d. lib. p. 597.

(72. In causa ejusdem regularis extracti a loco immuni de mandato S. congr. et conjecti in carceres nuntiaturæ. Sacr. cong. Episcop. et Regul. mense Aug. 1683, dedit nuntio facultatem procedendi usque ad sententiam exclusive, frustra prætendentibus regularibus procedere contra supradictum in vim privilegiorum suæ religionis; postea sacr. congr. Immun. decernit, ut, retento in carceribus reo, procedat tribunal nuntiaturæ ad impinguationem processuum, quatenus opus sit, deinde, iis legitimatis, assignet defensiones, et transmittat. Sacr. congreg. Immun., *in Capuana seu Neapolitana*, 12 Jul. 1689, lib. *Decret.* Martelli, pag. 491.

(73. Præterea, quatenus idem regularis pertinaciter respondere nolit sub prætextu, quod fuerit extractus ab ecclesia, datur nuntio facultas illum torquendi solum pro habenda responsione, non vero pro habenda confessione delictorum. Sacr. cong. Immun., *ibid.*

(74. Deinde sac. cong. sic decrevit cum eminent. protectore, ut detrudatur in carcerem formalem alicujus monasterii suæ religionis ad correctionem per triennium, et ultra, arbitrio ejusdem eminent. Sacr. cong. Immun., *in eadem*, 16 Jan. 1691, lib. I. *Decret.* Martelli, pag. 717.

(75. Et cum supplicaret sibi commutari carcerem religionis in aliqua alia religione, vel in carceribus quibuscunque ecclesiasticis sub prætextu timoris contra propriam vitam. Sacr. cong. respondit, « In decisis, et amplius non proponatur. » *In eadem*, 31 Jul. d. anni et lib. pag. 747

(76. Tandem ad preces ejus matris decrepitæ, ejusdem ope indigentis, et habita attestatione correligiosorum super illius emendatione. Sac. cong. rescripsit; « Pro gratia eminent. protectori. » *In eadem*, 23 Sept. 1692, lib. *Decret.* Grimald., pag. 197.

(77. Sacra cong. præcipit nuntio, ut quatenus non adsit alia causa, mandet excarcerari quosdam religiosos detentos in carceribus nuntiaturæ ob recursum ad judices laicos contra N. canonicum, et ob destructionem muri ad eumdem pertinentis. Sacra cong. Immun., *in Baren.*, 9 Febr. 1694, lib. I *Decret.* Vallem., pag. 104 et seq.

(78. Item, ut procedat contra superiores congregationis, non obstante illorum appellatione ad sanctissimum pro liberatione N. canonici suæ congregationis jussu suorum superiorum carcerati per manus laicorum in cœmeterio cathedralis. Sac. congr. Immun., *in Vilnen.*, 11 Jan. 1695, d. lib. pag. 167.

(79. A sanctissimo, ex voto sacræ cong., denuo conceditur D. nuntio facultas prorogandi jurisdictionem usque ad sententiam inclusive judicis eccles. ab eodem nuntio pro fabricando processu jam deputati ex speciali sanctissimi facultate contra regularem prætensum reum criminis læsæ majestatis, et veneficii, et cum reus gauderet immunitate, sanctissimus pro hac vice derogavit bullæ Greg. XIV, attentis circumstantiis facti. Sac. cong. Immun., *in Neapolitana*, 7 Sept. 1734, lib II *Decret*. Pauluc., pag. 199.

(80. Nuntius de ordine sacræ congr. declarat provincialem N. incurrisse in excommunicationem bullæ *Cænæ* ob delictum contra libertatem ecclesiasticam. Sac. cong. Immun., *in Ulyssiponen.*, 31 Jul. seu 1 Aug. 1691, lib. *Decret*. Martelli, pag. 752.

(81. Item superiores Vilnen. contumaces privat officiis, et declarat inhabiles ad alia in posterum obtinenda, et privat etiam voce activa et passiva, nisi intra brevem terminum paruerint circa censuras et interdicta. Sacr. congr. Immun., *in Vilnen.*, 16 Novemb. 1694, lib. I *Decr*. Vall., pag. 158.

(82. Nuntio injungitur, ut mandet charitative tractari religiosum ferris et compedibus detentum in carceribus nuntiaturæ extractum ab ecclesia ob homicidium commissum. S. cong. Immun., *in Neapolit.*, 22 Nov. 1704, lib. III *Decr*. Vallem., pag. 629.

(83. Datur nuntio facultas absolvendi regulares a censuris juxta decretum in Toletana, 16 Januar. 1681. Sac. cong. Immun., *in Ulyssiponen.*, 16 Nov. 1688, lib. *Decret*. Martelli, pag. 373 et seq.

(84. Item datur facultas eosdem dispensandi ab irregularitate, prævia tamen eorum supplicatione eidem nuntio, et renuntiatione recursibus habitis ad tribunal laicum facienda per actum publicum registrandum in actis nuntiaturæ. Sac. congreg. Immun., *ibid*.

(85. Nuntio Hispano datur facultas absolvendi abbatissam, aliasque personas excommunicatas, ob complicitatem carcerationis ministrorum nuntiaturæ. Sac. cong. Imm., *in Toletana*, 19 Februar. 1604, lib. III *Decr*. Vallem., pag. 5 9.

(86. Eidem datur facultas absolvendi clericos regulares ministros infirmorum provinciæ Hispaniarum ob recursum ad potestatem laicam, etiam privatim, cum facultate subdelegandi, prævia tamen obligatione de se abstinendo a similibus. Sacra cong. Immun., *in Toletana*, 17 Mart. 1704, d. lib, p. 565.

(87. Alia ad rem; *vide* verb. IMMUNITAS, art. 1, a n. 133 ad 137, et verb. REGULARES, art. 1, a n. 89 ad 110.

REGULÆ CANCELLARIÆ.

Vide verb. BENEFICIA, *art.* 9 *et* 10 *per tot.*

REGULÆ JURIS CANONICI.

Afferuntur regulæ juris canonici tenoris sequentis.

In 5 decretalium.

Capitulum primum.

Non potest brevius summari. Jo. Chrysostomus.

1. Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

Capitulum secundum.

Dubia in meliorem partem interpretari debent. Beda in homiliis.

2. *Estote misericordes*, etc. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi æstimo, nisi ut ea facta, quæ, dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur; quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*; de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, ut stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates, et similia, de quibus nobis permittitur judicare.

Capitulum tertium.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda. Idem.

3. *Qui scandalizaverit*, etc. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

Capitulum quartum.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum. Idem.

4. Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam et Sabbatum custodiri præceptum est: Machabæi tamen sine culpa sua in Sabbato pugnant, et sic hodie si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

Capitulum quintum.

Illicite factum obligationem non inducit. Gregorius VII.

5. Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

Capitulum sextum.

Tormenta, indiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. Idem Variensi episcopo.

6. Cum in contemplatione, *et infra*. In ipso causæ initio non est a quæstionibus inchoandum.

Capitulum septimum.

Sacrilegus est offendens rem vel personam ecclesiasticam. Stephanus Papa.

7. Quæ multoties; *et infra*: Quidquid in sacratis Deo rebus et episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur, quia sacra sunt, et a quoquam violari non debent.

Capitulum octavum.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur. Augustinus.

8. Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debeat facit, et ideo non facit.

Capitulum nonum

Committens unum peccatum reus est omnium quoad vitam æternam. Idem *Lib. de pœnitent.*

9. Defleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

Capitulum decimum.

Ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum b. D. quoad mysticum, et moralem intellectum. Gregorius in Regesto.

10. Quamvis causæ, et *infra :* Non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et pastor nescit.

Capitulum undecimum.

Pro spiritualibus homagium non præstatur. Lucius III.

11. Indignum est, et a Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

REGULÆ JURIS CANONICI

in 6 Decretalium.

Bonifacius VIII.

1. Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri. *Idem.*

2. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. *Idem.*

3. Sine possessione præscriptio non procedit. *Idem.*

4. Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. *Idem.*

5. Peccati venia non datur nisi correcto. *Idem.*

6. Nemo potest ad impossibile obligari. *Idem*

7. Privilegium personam sequitur : exstinguitur cum persona. *Idem.*

8. Semel malus semper præsumitur malus. *Idem.*

9. Datum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum. *Idem.*

10. Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari. *Idem.*

11. Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori. *Idem.*

12. In judiciis non est acceptio personarum habenda. *Idem.*

13. Ignorantia facti, non juris excusat. *Idem.*

14. Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere. *Idem.*

15. Odia restringi, favores convenit ampliari. *Idem.*

16. Decet concessum a principe beneficium esse mansurum. *Idem.*

17. Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum. *Idem.*

18. Non confirmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. *Idem.*

19. Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. *Idem.*

20. Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur. *Idem.*

21. Quod semel placuit, amplius displicere non potest. *Idem.*

22. Non debet aliquis alterius odio prægravari. *Idem.*

23. Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus. *Idem.*

24. Quod quis mandato facit judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse. *Idem.*

25. Mora sua cuilibet est nociva.

26. Ea, quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt. *Idem.*

27. Scienti et consentienti non fit injuria neque dolus. *Idem.*

28. Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda. *Idem.*

29. Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *Idem.*

30. In obscuris minimum est sequendum. *Idem.*

31. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet. *Idem.*

32. Non licet actori, quod reo licitum non existit. *Idem.*

33. Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum. *Idem.*

34. Generi per speciem derogatur. *Idem.*

35. Plus semper in se continet, quod est minus. *Idem.*

36. Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere. *Idem.*

37. Utile non debet per inutile vitiari. *Idem.*

38. Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus exstitit impugnare. *Idem.*

39. Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo. *Idem.*

40. Pluralis locutio duorum numero est contenta. *Idem.*

41. Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat quod per eum fuerat faciendum. *Idem.*

42. Accessorium naturam sequi congruit principalis. *Idem.*

43. Qui tacet, consentire videtur. *Idem.*

44. Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur. *Idem.*

45. Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit. *Idem.*

46. Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit. *Idem.*

47. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur. *Idem.*

48. Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura. *Idem.*

49. In pœnis benignior est interpretatio facienda. *Idem.*

50. Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. *Idem.*

51. Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum. *Idem.*

52. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. *Idem.*

53. Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. *Idem.*

54. Qui prior est tempore, prior est jure. *Idem.*

55. Qui sentit onus, sentire debet commodum, et econtra. *Idem.*

56. In re communi potior est conditio possidentis. *Idem.*

57. Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda. *Idem.*

58. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. *Idem.*

59. Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem. *Idem.*

60. Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri. *Idem.*

61. Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *Idem.*

62. Nullus ex consilio (dummodo fraudulentum non fuerit) obligatur. *Idem.*

63. Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri. *Idem.*

64. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. *Idem.*

65. In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis. *Idem.*

66. Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac si impleta fuisset. *Idem.*

67. Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit. *Idem.*

68. Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. *Idem.*

69. In malis promissis fidem non expedit observari. *Idem.*

70. In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri. *Idem.*

71. Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum magis admittendus. *Idem.*

72. Qui facit per alium, est perinde ac faciat per se ipsum. *Idem.*

73. Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. *Idem.*

74. Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum. *Idem.*

75. Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat. *Idem.*

76. Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare. *Idem.*

77. Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore. *Idem.*

78. In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa. *Idem.*

79. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur. *Idem.*

80. In toto partem non est dubium contineri. *Idem.*

81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *Idem.*

82. Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere. *Idem.*

83. Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur. *Idem.*

84. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. *Idem.*

85. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur. *Idem.*

86. Damnum, quod quis sua culpa sentit sibi debet, non aliis, imputare. *Idem.*

87. Infamibus portæ non pateant dignitatum. *Idem.*

88. Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem. *Idem.*

Data Romæ apud S. Petrum quinto Nonas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Alia, *vide in additionibus ad hunc art.*

REGULÆ JURIS CIVILIS.

1. Paulus, lib. XVI ad Plautium.

Regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat: Non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure quod est, regula fiat. Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, et, ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio est, quæ simul cum in aliquo vitiata est, perdit officium suum.

2. Ulpianus, lib. I ad Sabinum.

Feminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ sunt, et ideo nec judices esse possunt, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.

3. Ibidem, lib. III ad Sabinum.

Ejus est non nolle, qui potest velle.

4. Idem, lib. VI ad Sabinum.

Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini.

5. Paulus, lib. II ad Sabinum.

In negotiis contrahendis alia causa habita est furiosorum, alia eorum, qui fari possunt, quamvis actum rei non intelligerent; nam furiosus nullum negotium contrahere potest: pupillus omnia, tutore auctore, agere potest.

6. Ulpianus, lib. VII ad Sabinum.

Non vult hæres esse, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

7. Pomponius, lib. III ad Sabinum.

Jus nostrum non patitur, eumdem in paganis et testato, et intestato decessisse, earumque rerum naturaliter inter se pugna est (testatus et intestatus).

8. Idem, lib. IV ad Sabinum.

Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt.

9. Ulpianus, lib. XV ad Sabinum.

Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur.

10. Paulus, lib. III ad Sabinum.

Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda.

11. Pomponius, lib. V ad Sabinum.

Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest.

12. Paulus, lib. III ad Sabinum.

In testamentis plenius voluntates testantium interpretantur.

13. Ulpianus, lib. X ad Sabinum.

Non videtur cepisse, qui per exceptionem (a petitione) removetur.

14. Pomponius, lib. V ad Sabinum.

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.

15. Paulus, lib. IV ad Sabinum.

Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.

16. Ulpianus, lib. XXI ad Sabinum.

Imaginaria venditio non est pretio accedente.

17. Idem, lib. XXIII ad Sabinum.

Cum tempus in testamento adjicitur, credendum est pro hærede adjectum, nisi alia mens fuerit testatoris; sicuti in stipulationibus promissoris gratiâ tempus adjicitur.

18. Pomponius, lib. VI ad Sabinum.

Quæ legata, mortuis nobis, ad hæredem nostrum transeunt, eorum commodum per nos his, quorum in potestate sumus, eodem casu acquirimus, aliter atque quod stipulati sumus: nam et sub conditione stipulantes, omnimodo eis acquirimus, etiamsi liberatis nobis potestate domini conditio existat.

Paulus.

Si filiusfamilias sub conditione stipulatus, emancipatus fuerit, deinde exstiterit conditio, patri actio competit, quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

19. Ulpianus, lib. XXIV ad Sabinum.

Qui cum alio contrahit, vel est, vel debet esse non ignarus conditionis ejus, hæredi autem hoc imputari non potest, cum non sponte cum legatariis contrahit. § 1. Non solet exceptio doli nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur.

20. Pomponius, lib. VII ad Sabinum.

Quoties dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.

21. Ulpianus, lib. XXVI ad Sabinum.

Non debet cui plus licet, quod minus est, non licere.

22. Idem, lib. XXVIII ad Sabinum.

In personam servilem nulla cadit obligatio. § 1. Generaliter probandum est, ubicunque in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.

23. Idem, lib. XXIX ad Sabinum.

Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt, quidam et dolum, et culpam: dolum tantum, depositum, precarium: dolum et culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum: item dotis datio, tutelæ, negotia gesta (in his quidem et diligentia requiritur): societas, et rerum communio, et dolum, et culpam recipit; sed hæc ita, nisi si quid nominatim convenit, vel plus, vel minus, in singulis contractibus: nam hoc servabitur, quod initio convenit; legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Celsus putat, non valere, si convenerit, ne dolus præstetur: hoc enim bonæ fidei judicio contrarium est, et ita utimur. Animalium vero casus, mortes, quæque sine culpa accidunt, fugæ servorum, qui custodiri non solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum a nullo præstantur.

24. Paulus, lib. V ad Sabinum.

Quatenus cujusque intersit, in facto, non in jure consistit.

25. Pomponius, lib. XI ad Sabinum.

Plus cautionis in re est, quam in persona.

26. Ulpianus, lib. XX ad Sabinum.

Qui potest invitis alienare, multo magis et ignorantibus et absentibus potest.

27. Pomponius, lib. XVI ad Sabinum.

Neque ex prætorio, neo ex solemni jure, privatorum conventione quidquam immutandum est; quamvis obligationum causæ pactione possint immutari et ipso jure, et per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus vel lege, vel per prætorem introductus, privatorum pactionibus non infirmatur: nisi tunc, cum inchoatur actio, inter eos convenit.

28. Ulpianus, lib. XXXVI ad Sabinum.

Divus Pius rescripsit, eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere possunt, condemnandos.

29. Paulus, lib. VIII ad Sabinum.

Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

30. Ulpianus, lib. XXXVI ad Sabinum.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

31. Idem, lib. XLII ad Sabinum.

Verum est, neque pacta, neque stipulationes factum posse tollere: quod enim impossibile est, neque pacto, neque stipulatione potest comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere possit.

32. Idem, lib. XLIII ad Sabinum.

Quod attinet ad jus civile, servi pro nullis habentur; non tamen et jure naturali, quia quod ad jus naturale attinet, omnes æquales sunt.

33. Pomponius, lib. XXII ad Sabinum.

In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, lucri facturus est, durior causa est petitoris.

34. Ulpianus, lib. XLV ad Sabinum.

Semper in stipulationibus, et in cæteris contractibus id sequimur, quod actum est: aut si non appareat, quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur. Quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id quod minimum est, redigenda summa est.

35. Idem, lib. XLVIII ad Sabinum.

Nihil tam naturale est quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est; ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur.

36. Pomponius, lib. XXVII ad Sabinum.

Culpa est, immiscere se rei ad se non pertinenti.

37. Ulpianus, lib. LI ad Sabinum.

Nemo, qui condemnare potest, absolvere non potest.

38. Pomponius, lib. XXIX ad Sabinum.

Sicuti pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet : ita nec lucrum facere, si quid ex ea re ad eum pervenisset.

39. Idem, lib. XXXII ad Sabinum.

In omnibus causis pro facto accipitur id, in quo per alium mora est, quominus fiat.

40. Idem, lib. XXXIV ad Sabinum.

Furiosi, vel ejus, cui bonis interdictum sit, nulla voluntas est.

41. Ulpianus, lib. XXVI ad Edictum.

Non debet actori licere, quod reo non permittitur, § 1. In re obscura melius est favere repetitioni quam adventitio lucro.

42. Cajus, lib. IX ad Edictum provinc.

Qui in alterius locum succedunt, justam habent causam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. Fidejussores quoque non minus, quam hæredes, justam ignorantiam possunt allegare. Hæc ita de hærede dicta sunt, si cum eo agatur : non etiam, si agat : nam plane qui agit certus esse debet, cum sit in potestate ejus quando velit, experiri : et ante debet rem diligenter explorare, et tunc ad agendum procedere

43. Ulpianus, lib. XX ad Edictum.

Nemo ex iis, qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediat. § 1. Quoties concurrunt plures actiones ejusdem rei nomine, una tantum quis experiri debet.

44. Idem, lib. XXIX ad Edictum.

Toties in hæredem damus actionem de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur ; non quoties ex suo.

45. Idem, lib. XXX ad Edictum.

Neque pignus, neque depositum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei suæ consistere potest. § 1. Privatorum conventio juri publico non derogat.

46. Cajus, lib. X ad Edictum provinc.

Quod a quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur.

47. Ulpianus, lib XXX ad Edictum.

Consilii non fraudulenti nulla obligatio est : cæterum si dolus, et calliditas intercessit, de dolo actio competit. § 1. Socii mei socius, meus socius non est.

48. Paulus, lib. XXXV ad Edictum.

Quidquid (in) calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit judicium animi fuisse : ideoque brevi reversa uxor, nec divertisse videtur.

49. Ulpianus, lib. XXXV ad Edictum.

Alterius circumventio alii non præbet actionem.

50. Paulus, lib. XXXIX ad Edictum.

Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest.

51. Cajus, lib. XV ad Edictum provinc.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est aliis restituere.

52. Ulpianus, lib. XLIV ad Edictum.

Non defendere videtur, non tantum qui latitat, sed et is, qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem.

53. Paulus, lib. XLII ad Edictum.

Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est.

54. Ulpianus, lib. XLVI ad Edictum.

Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.

55. Cajus, lib. II de testamentis ad Edictum Urbicum.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

56. Idem, lib. III de legatis ad Edictum Urbicum

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt

57. Idem, lib. XVIII ad Edictum provinciale.

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur.

58. Ulpianus, lib. II Disputationum.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari.

59. Idem, lib. III Disputationum.

Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit defunctus constat.

60. Idem, lib. X Disputationum.

Semper, qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. Sed et si quis ratum habuerit, quod gestum est, obstringitur mandati actione.

61. Idem, lib. III Opinion.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.

62. Julianus, lib. VI Digestorum.

Hæreditas nihil aliud est, quam successio in universum jus, quod defunctus habuerit.

63. Idem, lib. XVII Digestorum.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat non videtur moram facere.

64. Idem, lib. XXIX Digestorum.

Ea, quæ raro accidunt, non temere (in) agendis negotiis computantur.

65. Idem, lib. LIV Digestorum.

Ea est natura cavillationis, quam Græci σόφισμα appellant, ut ab evidenter veris per brevissimas mutationes disputatio ad ea, quæ evidenter falsa sunt, perducatur.

66. Idem, lib. LX Digestorum.

Marcellus ait : Desinit debitor esse is, qui nactus est exceptionem justam, nec ab æquitate naturali abhorrentem.

67. Idem, lib. LXXXVII Digestorum.

Quoties idem sermo duas sententias exprimit ; ea potissimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior est.

68. Paulus, lib. sing. de dotis repet.

In omnibus causis id observatur, ut, ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi, deficiente ea, beneficium quoque deficiat ; ubi vero genus actionis id desiderat, ibi, ad quemvis persecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilii.

69. Idem, lib. sing. de assign. libert.

Invito beneficium non datur.

70. Ulpianus, lib I de officio procons.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujusvis alterius coercitionis, ad alium transferre.

71. Idem, lib. II de officio procons.

Omnia quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt.

72. Javolenus, lib. III ex poster. Lab.

Fructus rei est vel pignori dare licere.

73. Quintus Mucius Scævola lib. singul. ὅρων.

Quo tutela redit, eo hæreditas pervenit, nisi cum feminæ hæredes intercedunt. § 1. Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturusve esset, si vixisset. § 2. Vi factum id videtur esse, quod quis, cum prohiberetur, fecit : clam, quod quisque, cum controversiam haberet, habiturumve se putaret, fecit. § 3. Quæ in testamento ita sunt scripta, ut intelligi non possint, perinde sunt, ac si scripta non essent. § 4. Nec paciscendo, nec legem dicendo, nec stipulando quisquam alteri cavere potest.

74. Papinianus, lib. I Quæst.

Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.

75. Idem, lib. III Quæstionum.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

76. Idem, lib. XXIV Quæstionum.

In totum omnia, quæ animi destinatione agenda sunt, nonnisi vera et certa scientia perfici possunt.

77. Idem, lib. XXVIII Quæstionum.

Actus legitimi, qui recipiunt diem vel conditionem, veluti mancipatio, acceptilatio hæreditatis additio, servi optio, datio tutoris, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem : nonnunquam tamen actus suprascripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehensa vitium afferunt : nam si acceptum feratur ei, qui sub conditione promisit, ita demum egisse aliquid acceptilatio intelligitur, si obligationis conditio exstiterit : quæ si verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum.

78. Idem, lib. XXXI Quæstionum.

Generaliter cum de fraude disputatur, non quid habeat actor, sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est.

79. Idem, lib. XXXII Quæstionum.

Fraudis interpretatio semper in jure civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque consideratur.

80. Idem, lib. XXXIII Quæstionum.

In toto jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.

81. Idem, lib. III Responsorum.

Quæ dubitationis tollendæ causa contractibus inseruntur, jus commune non lædunt.

82. Idem, lib. IX Responsorum.

Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur.

83. Idem, lib. II Definitionum.

Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit.

84. Paulus, lib. III Quæstionum.

Cum amplius solutum est, quam debebatur, cujus pars non invenitur, quæ repeti possit, totum esse indebitum intelligitur, manente pristina obligatione. § 1. Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.

85. Idem, lib. VI Quæstionum.

In ambiguis pro dotibus respondere melius est. § 1. Non est novum, ut quæ semel utiliter constituta sunt, durent; licet ille casus exstiterit, a quo initium capere non potuerunt. § 2. Quoties æquitatem desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur, justis decretis res temperanda est.

86. Idem, lib. VII Quæstionum.

*Non solet deterior conditio fieri eorum, qui litem contestati sunt, quam si non essent; sed plerumque melior.

87. Idem, lib. XIII Quæstionum.

Nemo enim in persequendo, deteriorem causam, sed meliorem facit. Denique post litem contestatam hæredi quoque prospicitur, et hæres tenetur ex omnibus causis.

88. Scævola, lib. V Quæstionum.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

89. Paulus, lib. X Quæstionum

Quandiu possit valere testamentum, tandiu legitimus hæres non admittitur.

90. Idem, lib. XV Quæstionum.

In omnibus quidem, maxime tamen in jure, æquitas spectanda est.

91. Idem, lib. XVII Quæstionum.

Quoties duplici jure defertur alicui successio : repudiato novo jure, quod ante defertur, supererit vetus.

92. Scævola, lib. V Responsorum.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus et reus, et fidejussor teneantur.

93. Marcianus, lib. I Fideicommissorum.

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adipisci possessionem rei peculiaris videtur.

94. Ulpianus, lib. II Fideicommiss.

Non solent, quæ abundant, vitiare scripturas.

95. Idem, lib. VI Fideicommiss.

Nemo dubitat, solvendo videri eum, qui defenditur.

96. Marcianus, lib. XII Fideicommiss.

In ambiguis orationibus maxime sententia spectanda (est) ejus, qui eas protulisset.

97. Hermogenianus, lib. III juris Epitomarum.

Ea sola deportationis sententia aufert, quæ ad fiscum perveniunt.

98. Idem, lib. IV juris Epitomarum.

Quoties utriusque causa lucri ratio vertitur, is præferendus est, cuius in lucro causa tempore præcedit.

99. Venulejus, lib. XII Stipulationum.

Non potest improbus videri, qui ignorat, quantum solvere debeat.

100. Cajus, lib. I Regularum.

Omnia, quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt

101. Paulus, lib. sing. de cognit.

Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, et qui sexagesimo et primo die venerit, audiendus est; ita enim imperator Antoninus cum divo Patre suo rescripsit.

102. Ulpianus, lib. I ad Edictum.

Qui vetante prætore fecit, hic adversum Edictum fecisse proprie dicitur. § 1. Ejus est actionem denegare, qui possit et dare.

103. Paulus, lib. I ad Edictum.

Nemo de domo sua extrahi debet.

104. Ulpianus, lib. II ad Edictum.

Si in duabus actionibus alibi summa major, alibi infamia est, præponenda est causa existimationis. Ubi autem æquiparantur famosa judicia, et si summam imparem habent, pro paribus accipienda sunt.

105. Paulus, lib. I ad Edictum.

Ubicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur.

106. Idem, lib. II ad Edictum.

Libertas inæstimabilis res est.

107. Cajus, lib. I ad Edictum provinc.

Cum servo nulla actio est.

108. Paulus, lib. IV ad Edictum.

Fere in omnibus pœnalibus judiciis, et ætati, et imprudentiæ succurritur.

109. Idem, lib. V ad Edictum.

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere (non potest).

110. Idem, lib. 6 ad Edictum.

In eo quod plus sit, semper inest et minus. § 1. Nemo alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi cum satisdatione. § 2. Pupillus pati posse non intelligitur. § 3. Ubi verba conjuncta non sunt, sufficit alterutrum esse factum. § 4. Mulieribus tunc succurrendum est, cum defraudantur, non ut facilius calumnientur.

111. Cajus, lib. II ad Edictum provinc.

Pupillum, qui proximus pubertati sit, capacem esse, et furandi, et injuriæ faciendæ. § 1. In hæredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio, veluti furti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum.

112. Paulus, lib. VIII ad Edictum.

Nihil interest, ipso jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

113. Cajus, lib. III ad Edictum provinc.

In toto et pars continetur.

114. Paulus, lib. IX ad Edictum.

In obscuris inspici solet, quod verisimilius est, aut quod plerumque fieri solet.

115. Idem, lib. X ad Edictum

Si quis obligatione liberatus sit, potest videri accepisse. § 1. Non potest videri accepisse, qui stipulatus potest exceptione submoveri.

116. Ulpianus, lib. II ad Edictum.

Nihil consensui tam contrarium est, qui et bonæ fidei judicia sustinet, quam vis atque metus: quem comprobare, contra bonos mores est. § 1. Non capitur, qui jus publicum sequitur. § 2. Non videntur, qui errant, consentire.

117. Paulus, lib. XII ad Edictum.

Prætor bonorum possessorem hæredis loco in omni causa habet.

118. Ulpianus, lib. XII ad Edictum.

Qui in servitute est, usucapere non potest: nam, cum possideatur, possidere non videtur.

119. Idem, lib. XIII ad Edictum.

Non alienat, qui duntaxat omittit possessionem.

120. Paulus, lib. XII ad Edictum.

Nemo plus commodi hæredi suo relinquit, quam ipse habuit.

121. Paulus, lib. XIII ad Edictum.

Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adversus ea, quæ non facit. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere jussus est.

122. Cajus, lib. V ad Edictum provinc.

Libertas omnibus rebus favorabilior est.

123. Ulpianus, lib. XIV ad Edictum.

Nemo alieno nomine lege agere potest. § 1. Temporaria permutatio jus provinciæ non innovat.

124. Paulus, lib. XVI ad Edictum.

Ubi non voce, sed præsentia opus est, mutus, si intellectum habet, potest videri respondere. Idem in surdo: hic quidem (et) respondere potest. § 1. Furiosus absentis loco est: et ita Pomponius, lib. I Epistolarum scribit.

125. Cajus, lib. V ad Edictum provinc.

Favorabiliores rei potius quam actores habentur.

126. Ulpianus, lib. XV ad Edictum.

Nemo prædo est, qui pretium numeravit. § 1. Locupletior non est factus, qui libertum acquisierit. § 2. Cum de lucro duorum quæratur, melior est causa possidentis.

127. Paulus, lib. XX ad Edictum.

Cum prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit, sufficit, si vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti.

128. Idem, lib. XIX ad Edictum.

In pari causa possessor potior haberi debet. § 1. Hi, qui in universum jus succedunt, hæredis loco habentur.

129. Idem, lib. XXI ad Edictum.

Nihil dolo creditor facit, qui suum recipit. § 1. Cum principalis causa non consistit, ne ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

130. Ulpianus, lib. XVIII ad Edictum.

Nunquam actiones, præsertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam consumit.

131. Paulus, lib. XII ad Edictum.

Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur; quia pro possessione dolus est.

132. Cajus, lib. VII ad Edictum provinc.

Imperitia culpæ adnumeratur.

133. Idem, lib. VIII ad Edictum provinc.

Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest.

134. Ulpianus, lib. XXI ad Edictum.

Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore; sed cum quid de bonis deminuitur. § 1. Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.

135. Idem, lib. XXV ad Edictum.

Ea, quæ dari impossibilia sunt, vel quæ in rerum natura non sunt, pro non adjectis habentur.

136. Paulus, lib. XVIII ad Edictum.

Bona fides tantumdem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.

137. Ulpianus, lib. XXV ad Edictum.

Qui auctore judice comparavit, bonæ fidei possessor est.

138. Paulus, lib. XXVII ad Edictum.

Omnis hæreditas, quamvis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. § 1. Nunquam crescit ex post facto præteriti delicti æstimatio

139. Cajus, lib. ad Edictum Præt. Urb.

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, semel inclusæ judicio salvæ permanent. § 1. Non videtur perfecte cujusque id esse, quod ex casu auferri potest.

140. Ulpianus, lib. LX ad Edictum.

Absentia ejus, qui reipublicæ causa abest, neque ei, neque alii damnosa esse debet.

141. Paulus, lib. LIV ad Edictum.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentia. § 1. Uni duo pro solido hæredes esse non possunt.

142. Idem, lib. LVI ad Edictum.

Qui tacet non utique fatetur; sed tamen verum est, eum non negare.

143. Ulpianus, lib. LXII ad Edictum.

Quod ipsis, qui contraxerunt, obstat; et successoribus eorum obstabit.

144. Paulus, lib. LXII ad Edictum.

Non omne, quod licet, honestum est. § 1. In stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.

145. Ulpianus, lib. LXVI ad Edictum.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt ac consentiunt.

146. Paulus, lib. LXII ad Edictum.

Quod quis, dum servus est, egit, proficere, libero facto, non potest.

147. Cajus, lib. XXIV ad Edictum provinc.

Semper specialia generalibus insunt.

148. Paulus, lib. XVI brevis Edicti.

Cujus effectus omnibus prodest, ejus et partes ad omnes pertinent.

149. Ulpianus, lib. XXXVII ad Edictum.

Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet.

150. Idem, lib. LXVIII ad Edictum.

Parem esse conditionem oportet ejus, qui quid possideat, vel habeat, atque ejus, cujus dolo malo factum sit, quo minus possideret, vel haberet.

151. Paulus, lib. LXIV ad Edictum.

Nemo damnum facit, nisi qui id fecit, quod facere jus non habet.

152. Ulpianus, lib. LIX ad Edictum.

Hoc jure utimur, ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut (in vis) privatæ crimen incidat. § 1. Deficit, et qui mandat. § 2. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. § 3. In contractibus, quibus doli præstatio, vel bona fides inest, hæres in solidum tenetur.

153. Paulus, lib. LXV ad Edictum.

Fere quibuscunque modis obligamur, iisdem in contrarium actis liberamur. cum quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla possessio acquiri, nisi animo et corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum sit.

154. Ulpianus, lib. LXX ad Edictum.

Cum par delictum est duorum, semper oneratur petitor, et melior habetur possessoris causa, sicut fit, cum de dolo excipitur petitoris, neque enim datur talis replicatio petitoris: *Aut si rei quoque in ea re dolo actum sit.* § 1. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipsam non incidit.

155. Paulus, lib. LXV ad Edictum.

Factum cuique suum, non adversario nocere debet. § 1. Non videtur vim facere, qui suo jure utitur, et ordinaria actione experitur. § 2. In pœnalibus causis benignius interpretandum est.

156. Ulpianus, lib. LXX ad Edictum.

Invitus nemo (rem) cogitur defendere. § 1. Cui damus actiones, eidem et exceptionem competere multo magis quis dixerit. § 2. Cum quis in alicujus locum successerit, non est æquum, ei nocere hoc, quod adversus eum nocuit, in cujus locum successit. § 3. Plerumque emptoris eadem causa esse debet circa petendum ac defendendum quæ fuit actoris. § 4. Quod cuique (pro eo) præstatur, invito non tribuitur.

157. Idem, lib. LXXI ad Edictum.

Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel sceleris, in his ignoscitur servis, si vel dominis, vel his, qui vice dominorum sunt (veluti tutoribus et curatoribus) obtemperaverint. § 1. Semper qui dolo fecit, quominus haberet, pro eo habendus est, ac si haberet. § 2. In contractibus successores ex dolo eorum (quibus) successerunt, non tantum in id, quod pervenit, verum etiam in solidum tenentur, hoc est unusquisque pro ea parte, qua hæres est.

158. Cajus, lib. XXVI ad Edict. prov.

Creditor, qui permittit rem venire, pignus dimittit.

159. Paulus, lib. VII ad Edictum.

Ut ex pluribus causis deberi nobis idem potest, ita ex pluribus causis idem potest et nostrum esse.

160. Ulpianus, lib. LXXVI ad Edictum.

Aliud est vendere, aliud vendenti consentire. § 1. Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem. § 2. Absurdum est, plus juris habere (eum) cui legatus sit fundus, quam hæredem, aut ipsum testatorem, si viveret.

161. Idem, lib. LXXVII ad Edictum.

In jure civili receptum est, quoties per eum, cujus interest, conditionem non impleri, fiat quominus impleatur, perinde ha-

beri, ac si impleta conditio fuisset, quod ad libertatem, et legata, et ad hæredum institutiones producitur, quibus exemplis stipulationes quoque committuntur, cum per promissorem factum esset, quo minus stipulator conditioni pareret.

162. Paulus, lib. LXX ad Edictum.

Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi.

163. Ulpianus, lib. LV ad Edictum.

Cujus est donandi, eidem et vendendi, et concedendi jus est.

164. Paulus, lib. V ad Edictum.

Pœnalia judicia semel accepta in hæredes transmitti possunt.

165. Ulpianus, lib. LV ad Edictum.

Cum quis possit alienare, poterit et consentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec si donationis causa consenserit, ratam ejus voluntatem habendam.

166. Paulus, lib. XLVIII ad Edictum.

Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

167. Idem, lib. XLIX ad Edictum.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. § 1. Qui jussu judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere necesse habet.

168. Idem, lib. I ad Plautium.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. § 1. Quod factum est, cum in obscuro sit, ex affectione cujusque capit interpretationem.

169. Idem, lib. II ad Plautium.

Is damnum dat, qui jubet dare; ejus vero nulla culpa est, cui parere necesse sit. § 1. Quod pendet, non est pro eo, quasi sit.

170. Idem, lib. III ad Plautium.

Factum a judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est.

171. Idem, lib. IV ad Plautium.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus est ab alio, quod præstiterit.

172. Idem, lib. V ad Plautium.

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum est. § 1. Ambigua autem intentio ita accipienda est, ut res salva actori sit.

173. Idem, lib. VI ad Plautium.

In condemnatione personarum, quæ in id, quod facere possunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum est, sed et ipsarum ratio habenda est, ne egeant. § 1. Cum verbum *restituas* in lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum est, tamen etiam fructus sunt restituendi. § 2. Unicuique sua mora nocet : quod et in duobus reis promittendi observatur. § 3. Dolo facit, qui petit, quod non redditurus est.

174. Qui potest facere, ut possit conditioni parere, jam posse videtur. § 1. Quod quis, si velit, habere non potest, id repudiare non potest.

175. Idem. lib. XI ad Plautium.

In his, quæ per liberas fieri personas leges desiderant, servus intervenire non potest. § 1. Non debeo melioris conditionis esse, quam auctor meus, a quo jus in me transit.

176. Idem, lib. XIII ad Plautium.

Non est singulis concedendum, quod per magistratum publice possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. § Infinita æstimatio est libertatis et necessitudinis.

177. Idem, lib. XIV ad Plautium.

Qui in jus dominiumve alterius succedit, jure ejus uti debet. § 1. Nemo videtur dolo exsequi, qui ignorat causam, cur non debeat petere.

178. Idem, lib. XV ad Plautium.

Cum principalis causa non consistat, plerumque ne ea quidem, quæ sequuntur, locum habent.

179. Idem, lib. XVI ad Plautium.

In obscura voluntate manumittentis favendum est libertati.

180. Idem, lib XVII ad Plautium.

Quod jussu alterius solvitur, pro eo est, quasi ipsi solutum esset.

181. Idem, lib. I ad Vitellium.

Si nemo subiit hæreditatem, omnis vis testamenti solvitur.

182. Idem, lib. III ad Vitellium.

Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

183. Marcellus, lib. III Digestorum.

Etsi nihil facile mutandum est ex solemnibus, tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.

184. Celsus, lib. VII Digestorum.

Vani timoris justa excusatio non est.

185. Idem, lib. VIII Digestorum.

Impossibilium nulla obligatio est.

186. Idem, lib. XII Digestorum.

Nihil peti potest ante id tempus, quo per rerum naturam persolvi possit. Et cum solvendi tempus obligationi additur, nisi eo præterito, peti non potest.

187. Idem, lib. XVI Digestorum.

Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur sine liberis decessisse.

188. Idem, lib. XVII Digestorum.

Ubi pugnantia inter se in testamento inveniuntur, neutrum ratum esse. § 1. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.

189. Idem, lib. XIII Digestorum.

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate, nisi apposita tutoris auctoritate, creditur; nam quod animi judicio fit, in eo tutoris auctoritas necessaria est.

190. Idem, lib. XXIV Digestorum.

Quod evincitur, in bonis non est.

191. Idem, lib. XXXIII Digestorum.

Neratius consultus, an, quod beneficium dare se quasi viventi Cæsar rescripserat, jam defuncto dedisse existimaretur : respondit, non videri sibi principem, quod ei, quem vivere existimabat, concessisset, defuncto concessisse; quem tamen modum esse beneficii sui vellet, ipsius æstimationem esse.

192. Marcellus, lib. XXIX Digestorum.

Ea, quæ in partes dividi non possunt, solida a singulis hæredibus debentur. § 1. In

re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius est quam tutius.

193. Celsus, lib. xxxviii Digestorum.

Omnia fere jura hæredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus mortis hæredes exstitissent.

194. Modestinus, lib. vi Differentiarum.

Qui per successionem, quamvis longissimam, defuncto hæredes exstiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes existunt.

195. Idem, lib. vii Differentiarum.

Expressa nocent, non expressa non nocent.

196. Idem, lib. viii Regularum.

Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ : et ideo quædam ad hæredem transmittuntur, quæ causæ sunt; quæ personæ sunt ad hæredem non transeunt.

197. Idem, lib. sing. de ritu nuptiarum.

Semper in conjunctionibus non solum quid liceat considerandum est, sed et quid honestum sit.

198. Javolenus, lib. xiii ex Cassio.

Neque in interdicto, neque in cæteris causis pupillo nocere oportet dolum tutoris, sive solvendo est, sive solvendo non est.

199. Idem, lib. vi Epistolarum.

Non potest dolo carere, qui imperio magistratus non paruit.

200. Idem, lib. vii Epistolarum.

Quoties nihil sine captione investigari potest, eligendum est, quod minimum habeat iniquitatis.

201. Idem, lib. x Epistolarum.

Omnia, quæ ex testamento proficiscuntur, ita statum eventus capiunt, si initium quoque sine vitio ceperint.

202. Idem, lib. xi Epistolarum.

Omnis definitio, jure civili, periculosa est; parum est enim, ut non subverti possit.

203. Pomponius, lib. viii ad Quint. Muc.

Quod quis ex culpa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire.

204. Idem, lib. xxviii ad Quint. Muc.

Minus est actionem habere quam rem.

205. Idem, lib. xxxix ad Quint. Muc.

Plerumque fit, ut etiam ea, quæ a nobis abire possint, perinde in eodem statu sint, atque si non essent ejus conditionis, ut abire possent : et ideo quod fisco obligamus, et vindicare interdum, et alienare, et servitutem (in) prædio imponere possumus.

206. Idem, lib. ix ex variis lectionibus.

Jure naturæ æquum est neminem cum alterius detrimento, et injuria fieri locupletiorem.

207. Ulpianus, lib. i ad leg. Jul. et Pap.

Res judicata pro veritate accipitur

208. Paulus, lib. iii Jul. et Pap.

Non potest videri desiisse habere, qui nunquam habuit.

209. Ulpianus, lib. iv ad leg. Jul. et Pap.

Servitutem mortalitati fere comparamus.

210. Lucius Rufinus, lib. ii Reg.

Quæ ab initio inutilis fuit institutio, ex post facto convalescere non potest.

211. Paulus, lib. lix ad Edictum.

Servus reipublicæ causa abesse non potest.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(1. Hoc articulo satis est eos indicare, qui interpretati sunt tum regulas juris canonici, tum regulas juris civilis. Exposuerunt regulas juris canonici inter alios Canisius, Peckius, Nidus, Reiffenstuel, Scorremberg. Optimæ vero sunt prælectiones Joannis Brunemanni in hasce juris canonici regulas.

(2. Regulas juris civilis, ut antiquiores prætereamus, commentariis illustrarunt Calvinus, Revardus, Petrus Faber, Bronchorst, Giphanius, Hœnius, Ludwellus, Wisembachius, Gunzelius, Mullerus, et qui cæteris est præferendus Jacobus Gothofredus.

(3. Ad rectum vero usum regularum juris ob oculos semper habenda sunt verba illa Pauli, in l. i, ff. *De regul. jur.:Non ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat;* tametsi enim maxime justæ regulæ sint, tamen eo usque suo valere momento debent, ut illico quarumlibet causarum, casuumque promiscue decisio exinde peti possit. (4. Sed ea juris pars, materia, articulus, species, subjectum, sic ut dicam, genus tandem proprium liquido teneri debet, sic ut ad suam juris speciem regula restringatur. (5. Et si quando aptanda ea videatur ad propositam aliquam juris quæstionem seu controversiam, illud attendatur, num omnes circumstantiæ qualitates in casu proposito concurrant, ad quem, et cujus causa regula semel confecta fuit. Et hoc est : « Non esse jus sumendum ex regula, sed ex jure quod est, regulam fieri. »

(6. Facilius vero est recte ad præcedens monitum uti regulis juris civilis. Eæ enim, licet seorsim collocatæ sint in ultimo titulo libri ultimi Pandectarum ; tamen desumptæ sunt ex variis jurisconsultorum libris. Ope propterea conjunctionis *Inscriptionum* facile est invenire loca, unde sunt desumptæ, et sic nosse genus proprium cujusque regulæ, sine quo rectus ejus usus fieri nequit. Et hoc modo Jacobus Gothofredus in interpretatione harum regularum cæteros superavit. At regulæ juris canonici non sunt desumptæ ex decretalibus Summorum Pontificum. Quocirca teneri nequit genus proprium ipsarum, quod tanti est momenti in recta applicatione regularum juris

RELIGIO NATURALIS ET REVELATA.

NOVUS ARTICULUS EX ALIENA MANU.

(1. In articulo de pantheismo alterum de religione naturali et revelata promisimus, in quo atheorum ac deistarum errores fu-

sius exponerentur, ac expositi confutarentur. Ut autem lectori satisfaciamus, et apta methodo procedamus, hunc articulum quatuor in capita distribuemus. In primo de utilitate, necessitate ac divinæ religionis origine agemus; in altero naturalem religionem existere adversus atheos et deistas nonnullos demonstrabimus; in tertio de possibilitate, convenientia, necessitate atque existentia divinæ revelationis contra alios deistas tractabimus; et quoniam nulla unquam gens fuit, quæ religionem, quam haberet, Deo non referret acceptam, in quarto capite certos atque perspicuos characteres exponemus, et demonstrabimus, quibus vera religio a falsa secernatur; atque hos in sola Christi religione reperiri, ostendemus.

CAPUT PRIMUM.

De utilitate, necessitate et origine religionis.

(2. Religio Ciceroni a *relegendo*, Lactantio et Augustino a *religando*, aliis vero a *re* et *eligendo* dicta est. Expensis omnibus religionis muneribus, omnes has originationes probat Angelicus doctor; quia actus, quos religio præscribit, frequenter in corde repetendi, ac veluti relegendi sunt; quia per religionem, quodam pietatis vinculo Deo astringimur et religamur; et quia religionis usu, quod negligenter amisimus, iterum eligimus. Religio revelata dicitur ea, quam Deus hominibus per externam revelationem demonstravit. Naturalem vero religionem vocamus illam, quam natura per usum rationis suggerit atque inculcat. Atque hæc ita definiri potest : « Virtus, qua homo ex humanæ et divinæ naturæ consideratione obligatum, ac propensum se sentiat ad debitum Deo honorem, cultumque exhibendum per officia a divina Providentia rectæ rationis usu præscripta, spe præmiorum, metuque alterius vitæ suppliciorum. » Definitio hæc apta, ac satis perspicua videtur, sed clarior fiet, dum in secundo capite singulas ipsius partes demonstrabimus.

Primum caput in duas dividimus partes; in prima parte confutabimus Epicureos, Cardanum, Hobbesium atque Bailium, qui religionem privatis hominibus, ac humano generi noxiam et inimicam esse asseruerunt; atque inter hos Bailius eo devenit, ut eam, ne quidem societati civili, atque reipublicæ utilem esse existimaverit. In altera vero parte de religionis origine agemus contra duplex atheorum genus; eorum scilicet qui cum Sysipho apud Critiam, ut refert Sextus Empiricus, lib VI *Contra physicos*, religionem a callidis legum latoribus excogitatam asserunt, ut efferatos homines metu Numinis in officio continerent; et eorum, qui aiunt, homines ignorantia ductos supremam invisibilem omnium rerum causam primum finxisse, metu deinde perterritos ex insolitis phænomenis terrorem excitantibus, adorare eam et colere cœpisse; atque callidos demum legum latores, præmia pœnasque alterius vitæ continxisse.

Pars prima.

De utilitate ac necessitate religionis.

(3. Ut melius intelligatur, quæ commoda ac bona sint, quæ religio hominibus affert, notandum duximus, hominem in triplici statu considerari posse; nam vel solus concipitur, vel cum hominibus pari auctoritate pollentibus, vel ut principi, sive magistratibus subest. Primus dicitur status solitarius, in quo homo propriæ conservationis, ac solius corporis, animique sui curam gerit; alter est status societatis naturalis, in quo homo natura ipsa duce societatem cum aliis ineat hominibus, in qua sola naturæ dictata sequatur; tertius vero status est societatis civilis, quam homines per conventiones et pacta illa inierunt, quibus se obligarunt ad leges eorum exsequendas, qui civitati vel reipublicæ præsunt ac leges ferunt, aliaque constituunt et jubent, quæ ad commune bonum expedire videantur. Si unus præsit, reipublicæ status monarchicus dicitur; si soli optimates, aristocraticus; si omnes patresfamilias, democraticus; mistus denique, si cura reipublicæ vel penes principem simul sit, et optimates vel penes hos, et populi electos simul, quemadmodum in Anglia ac in Romana olim republica sub regibus fuit. His præmissis, sit

Propositio prima.

Religio singulis hominibus, et naturali eorumdem societati maxime utilis est.

(4. Dem. prima pars. Utile homini est quidquid eum perficit, atque ad beatam vitam agendam ducit. Nam homo, ut res quælibet ad perfectionem tendit et felicitatem maxime expetit; religio vero ad perficiendum hominem, ut beatam vitam agat, plurimum confert : nam religione monemur Deum parentem optimum, beneficentissimum, potentissimum ac infinite sapientem, vitæ, corporisque nostri dominum esse, qui præcipit, ut vitam servemus, eaque adhibeamus quibus perfici corpus, animusque possit, aut virtutum morumque præcepta præscribit, quæ ad ea servanda, tum fiducia ipsius in dubiis et adversis præsidii, tum jucunda bonorum alterius vitæ exspectatione, allicit, atque æternorum suppliciorum metu quodammodo impellit. Quæ cum ita se habeant, quis non videt, religionem per optimi parentis amorem, quem excitat, et per præcepta, quibus nostri conservationem ac virtutem procurare jubet, in perfectionem nos inclinare, per supremum censorem, quem repræsentat, ad eumdem nos incitare, per spem, quam affert supremi illius præsidii in adversis, et æternorum bonorum allicere; ac demum per suppliciorum metum fortius ad perfectionem et virtutem impellere?

Si religio valida hæc virtutum incitamenta præbet; ergo ad beatam vitam agendam maxime utilis est. Nam præter quam quod, Epicuro quoque fatente, sine virtute felices esse non possumus, explorata res est, sola nos virtute affectus regere et moderari ac

eorum cohibere impetus quibus turbamur ac miserrimi sumus: solam virtutem securitatem conscientiæ parere, quæ remorsus, atque internos conscientiæ laniatus excludat, quæque jucundam delectationem afferat, atque hanc solam esse, quæ de omnium hominum approbatione, quam enixe cupimus, securos nos reddit.

(5. Dem. altera pars. Bonum maximum, quod homines in naturali societate exoptant, est pax, ac tranquillitas illa, quæ ex securitate oritur, qua quisque persuasus sit ab aliis hominibus amari, atque ex iis neminem ipsi futurum molestum, sed omnes ad benefaciendum esse paratos. Hæc felicitas est, quam in societate sperare homines possint. Quis vero non videt, ex sola religione bona hæc sperare homines posse? Sola enim hæc est, qua homines sese obligari credunt ad mutuum amorem, et ad aliis non facienda, quæ sibi fieri nolint; idque ex præcepto supremi potentissimi Numinis, quod omnia videt, quodque infallibili auctoritate sua præcepta servantibus immensa bona spondet, violantibus vero æterna demonstrat supplicia. Hæc vero plurimum possunt ad securitatem conciliandam, qua felicitas constat. (6. Tolle religionem in statu naturali, nulla homines se obstringi lege putarent ad alios amandos, pacta servanda, etc., sed quisque sola utilitate ac voluptate moveretur. Ubi tum securitas esset? Quis non metueret, ne homines datam fidem infringerent, ne bona propria subriperent, ac vitæ etiam insidiarentur, dum voluptati aut utili optato bono impedimento esset? Tunc enim homo homini inimicus, ac lupus esset, ut naturalem ipsius statum, sublata religione, descripsit Hobbesius. Ergo sine religione homo in statu naturali quacunque bellua miserior esset, ut est manifestum. Est ergo.

(7. Opponunt duo sophismata. Primum aiunt religionem homini inimicam et noxiam esse, quia summam ei felicitatem adimit in eo positam ut voluptate liberrime fruatur; deinde anxiam alterius vitæ sollicitudinem secum ferre, ac metum superni censoris omnia videntis, et æterna minitantis supplicia; qui metus, cum perpetuo homines cruciet, miserrimos facit. Addit Bailius, nanc ex corrupto, ac malo humanæ naturæ fomite prodire, ideoque nonnisi malam esse posse.

(8. Hæc sunt superborum hominum præcipua adversus totius humani generis persuasionem argumenta, sibilis potius quam responsione digna. Nam, ut incipiam a primo, religio non solum timorem inculcat, sed etiam amorem superni, beneficentissimi Numinis, et summe boni, ac talem amorem, quo solum felices in hac quoque vita esse possumus, ut nos alibi demonstravimus, ac præterea spem affert præsidii in dubiis, adversis, ac jucundam bonorum alterius vitæ exspectationem. Metus vero ille, quo timemus, ne supremo displiceamus Numini, neve ipsius iram subeamus, atque alterius vitæ supplicia, ad illa omnia nos impellit, quæ ad beatam vitam agendam sint necessaria, et ad ea cavenda, quæ noxia sint, quæque privatæ et publicæ felicitati obsint. Itaque si atheis omnibus societas utilis est, quia per leges, metumque pœnarum in officio homines continentur; cur utilis religio non erit, quæ tanta ad felicem in societate vitam incitamenta præbet? Nec turbulentus est metus ex religione ortus, sed cum suavi atque jucunda spe conjunctus, cum ex Deo sit summe sapiente, bono, justo, misericorde, qui infinita sapientia ad benefaciendum utitur, quantum incommutabilis divinæ sapientiæ, atque justitiæ ordo patiatur.

(9. Sollicitudo autem illa, quæ anxios nos facit de vita futura, a vitiis hominem retrahit sibi ac societati noxiis, et ad virtutem incitat, quæ humanæ felicitatis præcipuum instrumentum est. Metus vero, qui hinc oritur, placidus est in probis, justisque viris, atque jucunda bonorum exspectatione temperatus; et in solis improbis turbulentus est, atque excrucians, cum ii laniatus conscientiæ exuere nunquam possint. Sed id pœna peccati est, ac per intimum sensum natura ipsa nos monet, esse quoddam divini supremi opificis instrumentum, quo de malo facto monemur, et ad vitia declinanda, ac virtutes sectandas incitamur.

Corollarium.

(10. Atque hinc patet, officia, quæ religio præscribit, instrumenta quædam esse, quorum usu homo perficitur, atque ad tranquillam vitam agendam ducitur. Quamobrem athei, respuendo religionem, utuntur intellectu ac voluntate sua, contra id quod eorum naturæ utile est, ac bonum, et contra constitutum in natura ordinem faciunt, « cum res quælibet homine inferior utatur iis, quæ sunt ad suum bonum et perfectionem (inquit Raymundus de Sebonde); athei vero intellectu et voluntate ad suum damnum et destructionem utantur. » Ex quo apparet, quam inepte profanus Bailius asserat, probabilius esse religionem esse malam et falsam, quia natura malorum utrorumque fons est. Nam si religio bonum ac verum bonum, cujusmodi virtus est, homini procurat, ergo religionis usu homo in perfectionem tendit; homo ergo, dum natura duce religionem servat ac sequitur res omnes alias, quæ in mundo sunt, imitatur. Quis vero corruptas depravatasque res dicat, quæ certis legibus in debitam perfectionem feruntur?

Scholium.

(11. Facile ex dictis intelligere est, atheorum vitam omnium miserrimam; nam sine religione, qua ad virtutem incitentur, vitiis laxant habenas, quæ pernicies sunt hominum: omnium in se hominum odium atque iram conciliant, tum ob contemptam religionem, quæ omnibus quidpiam divinum habetur, tum quod ab omnibus veluti manifesti inimici jure meritoque reputantur, utpote qui nulla se obstringi lege, ac sola voluptate, et utilitate regi opinantur, ac

deinique nulla bonorum spe, sed sola effreni vitiorum licentia ducti, tot religionis bonis privantur, ac certo damnationis æternæ periculo sese exponunt. Hinc stulti in Scripturis, et a Patribus appellantur, qu. hypothesim amplectuntur, quæ si vera staueretur, nihil aliud afferre ipsis posset, nisi privationem bonorum, quæ commemoravimus, et desperationem; si vero sit falsa, ut revera est, ad æterna illos supplicia trahit. « Doctrina hæc (aiebat auct. Homiliar. quæ Clementi Romano tribuuntur), quamvis fabula esset cum pia sit, vitæ non esset inutilis. Singuli enim dum exspectant futurum erga se Dei cuncta intuentis judicium, ad temperate vivendum majorem impetum capiunt. Quod si vera est doctrina, æterno supplicio liberat eum, qui vitam moderatam traduxit, simulque pro beneficio largitur futura a Deo bona æterna et ineffabilia. »

Propositio secunda.

Religio societati civili utilis est, eaque sublata, illius vinculum ac fundamentum evertitur.

(12. Dem. Civilis societatis vinculum in mutua obligatione situm est inter supremum imperantem et populum, qua hic sese strictum credat ad obsequendum legibus, magistratibus, ac iis, quæ princeps pro bono reipublicæ jubeat, et qua princeps obligatum se credat ad protegendos cives, eorumque securitatem, ac bonum commune procurandum. Religio vero ad hujusmodi fovendam obligationem plurimum confert; nam ii per religionem jurejurando obstringuntur, hoc est, vocando in susceptæ obligationis testem Deum, qui omnia videat, qui officia inde orta adimplere jubeat, quique per præmia, ac æterna supplicia ad omnia præstanda impellat. Hinc optime Cicero : « Quis non videat, inquit, quam multa firmentur jurejurando, quantæ salutis sint fœderum religiones ? Quam multos divini supplicii timor a scelere revocet ? Quam sancta sit civium inter ipsos societas, Deo immortali interposito, tum judice, tum teste ? »

Rursus perfecta respublica esse nequit, nisi boni præmiis invitentur, mali autem pœnis coerceantur, ut Solon apud Ciceronem epist. 15 ad Brutum, Lycurgus, Pythagoras, Anacharsis, ac reliqui sapientes legumlatores tradidere. Religione posita, præsto sunt bonis civibus præmia a potentissimo ac supremo bonorum Domino promissa, ac malis parata supplicia; hac vero sublata, ubi bona sunt, quæ cives omnes, tum palam, tum privatim ad officia præstanda incitent? Ubi supplicia pro delictis, de quibus magistratibus nec constet, nec constare possit? Accedit etiam in recta præmiorum, pœnarumque distributione non tam opus quam operantis animum attendi oportere; voluntas vero hominis soli Deo, quem religio præmiorum largitorem malorumque judicem demonstrat, explorata est. Desunt denique in republica præmia, quæ civibus singulis tribuantur, ut est manifestum. Ergo necessaria religio est, quæ hujusmodi defectus suppleat, quæ optimi censoris omnia intuentis, amore ac præmiorum spe, singulos alliciat, quæque coerceat singulos parati supplicii metu.

(13. Atque hinc altera quoque pars facile patet; nam spes præmii, metusque supplicii affectus sunt, per quos cives ad officia obligantur, ideoque pars saltem vinculi civilis societatis; sublata vero religione, hujusmodi affectus plerumque desunt, ut ex dictis patet. Imo deest etiam persuasio illa, qua summi imperantes, et cives sese obligati credant ad promissa servanda et officia præstanda. Quis enim ad quidpiam sese astringi credat, sine superiore, qui jubeat, qui vetet, quique præmia atque supplicia ostendat, ac dare possit. Qua ratione, sublato Deo, summi imperantes, ac cives mutuo sese obligatos crederent, in iis positi circumstantiis, in quibus sibimetipsis tantum reddendam rationem putarent?

(14. Scio, Bailium confugere ad honestatis et virtutis ideam, quam ex finis societatis consideratione, sibi homines fingant, et qua ad promissa servanda, ac reliqua præstanda societatis officia obstringi se credant. At hæc vera obligatio non est : nam hac ratione homo a se ipso obligaretur per propriam cogitationem, nec quemquam agnosceret, cui reddendam rationem esse, et a quo reprehendi ac puniri posse, putaret. Vera autem obligationis notio duas necessario personas exhibet, quarum altera præcepto, promissis minisque alteram liget. Accedit etiam, quod eadem ratione, qua homo seipsum ligare, solvere quoque semetipsum posset. Quis vero non videat, hanc non obligationem, sed obligationis figmentum esse, nullius societati utilitatis?

(15. Deinde falsum est, religione sublata, homines justi, honestique rationem servare. Liquet id ex impiis Epicuri, Hobbesii, Spinosæque hypothesibus, quibus religione sublata, sola voluptas et utilitas, æqui justique mater constituitur, ut nos in altera parte exponemus. Hinc omnes fere ethnicorum sapientes cum Cicerone, lib. II *De nat. deor.*, prædicant : « Sublata religione, fidem etiam, et societatem humani generis, et unam excellentissimam virtutem, justitiam, tolli necesse est. » Et quidem jure meritoque : nam fingere sibi nequeunt homines honestatis, virtutisque notionem, nisi distinguant inter privatam et publicam utilitatem, inter bonum civitatis et reipublicæ, ac bonum proprium, ut etiam ipse Bailius fateri cogitur. Ubi vero in multitudine hæc distinctio occurrit? Nam major hominum pars ex proprio commodo ac voluptate, non ex publico bono, utilitatem metitur, ut experientia constat. Fac ergo, homines ex utilitate virtutem, ac justitiam existimare, ut Bailius opinatur. Quis impediret, ne homines occulte privatæ utilitatis ac voluptatis causa aliis nocerent? Quis in principibus viris passionis impetum cohiberet? Ubi debita legibus ac magistra-

tibus obedientia esset? Nam subditi, dum testes deessent, nulla obligatione astringi se crederent; ac testes si essent, ii ad verum dicendum se obligatos neutiquam putarent, nec quidquam metuerent ex falsa depositione atque perjurio. Mitto alia, quæ in societate orirentur incommoda, sublata religione, quæ divitiarum, imperii ac voluptate fruendi appetitus compescat; cum hactenus dicta satis superque ostendant præcipuum vinculum esse ac civilis societatis fundamentum; quod ex eo quoque comprobare possemus, quia omnes legumlatores, quorum ex historiis memoria superest, ex religione suis præsidium quæsiere legibus, ut agendo de convenientia et necessitate revelationis ostendemus.

(16. Opponit Bailius, homines ad pacta servanda et ad reliqua civilis societatis officia sine religione obligatos haberi posse; nam ex consideratione finis humanæ societatis, atque ex ipsa rerum convenientia, non secus ac alii homines possunt cognoscere honestum et turpe, justum et injustum, bonum et malum; ad id enim cognoscendum nihil requiritur, nisi attentio ad rerum convenientiam, et fines, ex quibus honesti et turpis, justi et injusti cognitio pendet; si id cognoscere possunt, ergo censere quoque possunt se obligatos esse ad ea præstanda, quæ honesti justique notiones suggerunt, adeoque sine religione vinculum humanæ societatis in illa obligatione positum conservaretur.

(17. Respondeo primum, paucos esse homines, qui ex rerum convenientia atque fine, justi honestique notionem atque obligationem ad obeunda societatis officia, intelligere possint, sublato religionis subsidio. Nam affectus et cupiditates nec lege ulla superioris regulatæ, nec metu supremi censoris et vindicis refrenatæ, rationis lumen in majori hominum parte exstinguerent, aut ita saltem præfocarent, ut præter passionum impetum, nullam aliam legem sentirent; sed cum Aristippo, aliisque atheis uno ore clamarent: « Nil esse natura turpe, si vulgaris, » hoc est ex religione, quæ vulgi magistra est, orta, « solvatur opinio. » Deinde actionum humanarum moralitas sine libertate atque vera obligatione existere nequit; atheorum vero plerique libertatem homini adimunt, et obligationem omnem; cum hæc nonnisi ex superiore jubente atque vetante haberi possit. Dictata ergo rationis, religione sublata, pro consiliis haberi ad summum possent; at ex consilio obligatio illa non oritur, quæ necessarium est humanæ societatis vinculum, cujus scilicet in fractione homines se peccare, ac pœnæ certo sequendæ obnoxios fieri omnino credant.

(18. Sed regerit Bailius, naturam sine religionis præsidio incitamenta præbere apta ad societatis vinculum fovendum atque servandum: honesti enim amorem suggerit, atque laudis magnam cupidinem. Hæc vero tantæ virtutis sunt, ut sine religione ad homines obligandos sufficiant, ut datam fidem, ac reliqua servent officia.

(19. Responsio vero præsto est. Primum, quia vinculum societatis omnes, ac præsertim multitudinem astringere debet; pauci vero homines sunt, quos amor honesti laudisque cupido liget. Deinde laudis gloriæque amori fere semper conjunctus est honoris, divitiarum, ac magnæ potentiæ appetitus, cum hæ res magnam apud plebem gloriam sive existimationem obtineant; hujusmodi vero appetitus honesti amorem facile exstingueret, vel præpediret, dum occasio esset comparandi divitias et auctoritatem, etiam cum magno reipublicæ dispendio. Denique ex illis hypocrisis, non vera virtus oriri posset, quæ a publicis avocat hominem sceleribus, sed privatis laxat habenas. Dum vero post Lucretium fingit amorem gloriæ cohibere hominem posse a privato quoque scelere, quod timeat, ne id in somnis, aut in phrenesi palam ab ipso fiat: purum putumque figmentum, ac desperatæ causæ argumentum est.

(20. At, inquit, quos honesti, gloriæque amor non compescat, nec persuasionem ex religione ortam cohibere posse; ideoque hanc supervacaneam esse. Nam experientia constat, homines in vita instituenda non sequi, sed contemnere passim philosophiæ ac religionis principia. Stoici enim, aliique fatalistæ passim usurpabant exhortationes ad virtutem et bonum libertatis usum, etsi libertatem ipsi negarent. Et Christianorum plerique perverse vivunt, licet religioni firmissime adhæreant.

(21. Resp. atque principio aio, non omnes stoicos homini libertatem ademisse, ac fatalistas, negata quoque libertate, utiles habuisse hortationes, quibus majus virtuti pondus adderetur, quo in virtutem potius, quam in vitia homines traherentur. Deinde principia illa intimo naturæ sensui adversabantur, quo libertatem in nobis experimur: quamobrem mirum esse non potest, quod aliquando non philosophiæ principia, sed intimum sensum sequerentur. Quod spectat ad persuasionem, quæ ex fide Christiana est, atque illius principiis, hæc semper cupiditatibus obsistunt, ac vim exerunt suam. Dum liber sit rationis usus, ostendendo bonum, quod ex virtute est, ac malum quod ex vitio imminet, cohibent illas, et vincunt: dum vero vehementi ac turbida commotione obscuratur rationis vis, et præpeditur, cupiditates quidem in transversum homines abripiunt, sed tunc per internam conscientiam, et remorsus inde sequentes, ratio hominem reprehendit; ex quo apparet, religionis principium perpetuam in homine contra passiones luctam ponere. Contra vero atheismus, cum non aliud bonum sequendum, ac malum vitandum offerat homini, quam quod per sensus offertur, principia illa usurpat et probat, quæ cupiditates et libidines fovent. At principia hæc honestatis amorem destruunt, et laudis gloriæque desiderium ad vitia humanæ societatis quam maxime inimica impellunt. Si ergo in iis, quos religio internis conscientiæ stimulis et metu pœnarum

compescit, tantum potest passionum impetus, ut videant plerumque bona, meliora probent, ac deteriora sequantur, quis credat in atheis vim appetitus principiorum auctoritate roboratam et auctam, non ita passionibus vitiisque indulgere, ut societatis civilis vinculum omnino disrumpat?

(22. Ait vero, atheismum in depravatam vitam homines non ducere; quia athei, quos historia recenset virtutibus ornati exhibentur, ut Diagoras et Theodorus ex Græcis, ex Romanis Cassius et Atticus, atque ex recentioribus Vanninus atque Spinosa. Addit præterea, gentes fuisse,ac etiam nunc reperiri, quæ in privatis familiis sine religione vivant : has vero facilius posse in societate civili sine religione conservari,ubi præter naturæ dictata, atque honestatis amorem, civiles leges haberent.

(23. Resp. Atque nego, atheismum in depravatam vitam, quæ societati civili obsit, homines non inducere. Ii autem, quos ipse affert, paucissimi sunt, ac talis fortasse indolis, quos amor virtutis afficere et movere potuerit, et quos studium declinandi apud multitudinem invidiam, et conciliandi propriæ sectæ existimationem, retrahere a vitiis potuit. Ego vero plura in iis vitia fuisse contendo, quæ religio sustulisset, et quæ data occasione societati quoque noxia fuissent; quis enim a superbia, ab ambitu et a vitiis inde profluentibus illos absolvat?

(24. Quod secundo loco opponitur, falsum omnino est, ut infra ostendemus. Si vero id quoque daremus, non inde sequeretur posse sine religione civilem societatem consistere. A sociali enim in una familia vita, ad vitam civilem nulla consecutio est; ibi enim unius familiæ homines nondum fortasse divisis bonis vivunt, in civili societate innumeri sunt homines gradu, divitiis studiisque divisi, atque ad commoda innumera inhiantes, de quibus privatæ familiæ ne cogitant quidem; hos vero affectus, si religio desit, nemo ita compescet, ut societas diu saltem consistere valeat.

Corollarium.

(25. Si religio tantæ privatis hominibus ac civili societati utilitatis est, ac ad felicem vitam necessaria; ergo non ut res commentitia sed ut bonum quoddam rationali creaturæ concessum exhibetur, quo optatam felicem persequatur. Id sane ex dictis præsumi jure merito posset, sed ut omnia atheorum fundamenta detegamus, ac funditus omnino evertamus, expendamus religionis originem.

Pars altera.
De religionis origine.

(26. Hactenus de utilitate et necessitate; dicendum ergo est de ejusdem origine, quam divinam esse, paucis demonstrabimus. Itaque sit

Propositio prima.

Nulla gens est ex antiqua historia cognita, quæ religione caruerit.

(27. Demonstratur, ac principio veluti res ipsis atheis explorata statuitur, omnes civiles gentes, quas antiquissimæ recensent historiæ, in civili societate positas, religionem aliquam habuisse, scilicet, Hebræos, Chaldæos, Ægyptios, Phœnices, Indos, Persas, Arabes, Getas, Gallos, Germanos, Græcos, Romanos aliosque populos, quorum memoria superest. Id enim adeo persuasum omnibus fuit, ut Plutarchus adversus Colotem Epicureum confidenter scripserit, « Facilius urbem condi sine solo posse puto, quam, opinione de diis penitus sublata, civitatem coire aut constare : » et ut athei finxerint, cum societate civili ortam religionem esse, ac solum apud gentes immanitate efferatas, et extra leges positas, homines sine religione ulla reperiri posse, speraverint.

(28. Sed ne has quidem gentes invenire unquam potuerunt. Nam academicus Cotta apud Ciceronem, lib. I *De natura deorum*, provocavit quidem ad hujusmodi gentes, veluti ad eas, apud quas nulla suspicio deorum esset, sed nominare ac designare nullam potuit; et Cicero ipse tum lib. I *Tusculanarum quæstionum*, cap. 13, tum lib. I *De legibus*, cap. 8, affirmat, adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi Deum colere maluerint, quam nullum. Nec solum Cicero, sed quotquot fuere gentium sapientes palam testati sunt, nullam fuisse unquam gentem, quæ religione careret: ita Plato, *De legibus*, lib. I, cap. 10; ita Aristoteles, *ad Nicomach.*, lib. X, cap. 11; ita Seneca, cap. 117; ita Artemidorus, lib. I, cap. 9; ita Ælianus, *Var. hist.*, lib. II, cap. 13; ita Maximus Tyrius, diss. 1; ita Sextus Empiricus, lib. I *Contra physicos*, cap. 61; ita Dion Chrysostomus nuncupatus; ita denique Julianus, *Epist. ad Heracl.*, ubi hæc habet : « Omnes ante doctrinam numen esse aliquod persuasi sumus, eo respiciendum, ad eum properandum; credoque animos nostros sic se habere ad Deum, ut visu prædita ad lucem. » Iis vero addi quoque potest, Lucretium hanc Epicuro suo laudem tribuere, ut omnium mortalium primus adversus religionem ausus sit aperte pugnare. Itaque antiquis omnibus gentium sapientibus, atque philosophis persuasum omnino fuit, nullam tunc detectam fuisse gentem religionis expertem. Ea autem, quæ Bailius contra opponit, præterquam quod ex iis, quæ diximus in art. *De pantheismo*, facile dissolvuntur, adversus tantam omnium sapientium consensionem, nullius momenti reputanda sunt; tum quod ad impios gentium, quas atheas et sine religione vocant, mores, atheismi nota referri commode possit; tum quod ita appellari a nonnullis consueverint gentes, quæ externo religionis apparatu carerent, qui apud cultos populos vigeret; tum demum quia omnes fere illæ narrationes dubiæ sunt; qui enim ea referunt, vel *fertur*, vel *putatur*, aut *fama est* scribere solent. Quæ quidem expressiones suspicionem, non vero animi persuasionem designant. Ita Mela de Atlantibus, et Strabo de Æthio-

pibus, qui ad torridam habitant, ita et alii de Callaicis seu Lusitanis scribunt; quos tamen religionem habuisse ex aliis monumentis constat.

Propositio secunda.

Gentes omnes hac nostra quoque ætate cognitæ aliquam religionem habent.

(29. Demonstratur. Omnes fatentur, politas omnes nationes, atque in civili societate viventes gentes in Europa, in Asia, in Africa et in America, religionem habere; ac satis obviæ sunt descriptiones ex accuratis virorum relationibus, qui regiones illas perlustraverunt, in quibus harum gentium mores, religiones, sectæ, dogmata, errores superstitionesque exponuntur. De solis quibusdam barbaris controversia movetur, quos Petrus Bailius ex suspectis quibusdam relationibus veluti atheos traducit, ut inde conficiat generalem non esse totius humani generis circa religionem consensionem, ac posse sine religione civilem societatem consistere. At a plurimis gravissimis viris ex omni Europæ parte, accuratissimarum relationum ope Bailii impostura detecta et confutata fuit. Præcipua autem monumenta, quæ cujuscunque cognitæ, etiam silvestris gentis, religionem probant, collegere atque referunt duo illustres ex Dominicana Familia scriptores, silicet, Thomas Vincentius Monilia in præfatione ad opus contra fatalistas, et Jo. Vin. Patuzzi in opere de futuro impiorum statu cap. 9. Nos vero pauca ex iis recensebimus, quæ tamen satis visa sunt ad rem conficiendam. Primum itaque ex Thevenotii relatione Bailius *Cafros* et Hottentotos Africæ populos in regionibus capiti Bonæ Spei finitimis habitantes atheismi accusaverat. At plures fuere accurati viri, qui post Thevenotium regiones illas adiere, et vitæ genus, moresque illorum hominum explorarunt qui uno ore testantur, præter paucos, qui Mahumetanam religionem sequuntur, reliquos unum summum ac supernum Deum agnoscere, eumque magnum ducem vocare, ac lunam, solemque adorare, et plerasque cæremonias habere. Horum testimonia satis obvia sunt in collectionibus, quæ prodiere itinerariorum. Ex iis autem laudare sat erit Petrum Kolben Batavum, qui decem annis in illis regionibus commoratus est, quique illorum hominum lingua comparata, summa cura eorum mores, religionemque scrutatus est: is in descriptione capitis Bonæ Spei Germanice primum edita, ac deinceps Gallice, illorum hominum religionem fusim exponit. Ab Africa ad Americam, sive ad gentes in novo orbe recenter detectas, gradum facimus; in iis regionibus occurrunt 1. Canarienses, quos Columbus religionis expertes exhibuerat, at ex historia, quam habemus hujusmodi insularum subactionis, constat, gentes illas unum Deum nosse, qui præmia virtuti, vitiis vero supplicia in alia quoque vita paraverit. 2. Accusati reperiuntur Caraibæ insularum Antillarum incolæ; de iis autem scribit Roschefaut in eorum historia morali, quod agnoscant alium Deum boni, alium mali principium, atque hunc vocare *Magoba;* et sacerdotes itidem habere quos *Boyex* appellant. 3. Brasilienses, quos ex relatione de Lery etiam Lockius asseruit, nec Deum nosse, nec nomen habuisse, quo Divinitatem exprimerent; sed constat ex Læt., *De orig. gent. Amer.* et Margrav. *De Brasil.*, c. 9, hos Deum summum agnoscere, quem *Tupa* et *Tupana* nominant, eique per sacerdotes sacra facere. 4. Silvestres homines Canada, quos *Hurones, Sauriquosios* et *Armouchicosios* vocant, ex testimonio Sagard et Lescarbot, sine religione prædicantur: adest vero egregium opus P. Josephi Frider. Lafitau Soc. J. de moribus silvestrium Americanorum, in quo illorum religio accurate describitur, et cum simplici primorum terræ habitatorum religione comparatur; et de iis qui in Virginia et Florida sunt, refert dominus Winslow, qui unus ex primis plantatoribus in nova Anglia fuit, didicisse a barbaris, illos agnoscere unum Deum supremum, et alios inferiores; atque ita correxit, quæ antea externa deceptus specie scripserat, scilicet Deum homines illos non agnoscere. Ex istius autem confessione facile intelligere est primos peregrinatores, qui nec sermonem habere poterant cum hominibus, quorum linguam ignorarent, nec adhibito interprete eosdem explorarunt, deceptos ex eo fuisse, quod de religione ex externo templorum, ministrorum rituumque apparatu judicaverint, ac scripserint vel nulla se deprehendisse apud gentes illas religionis indicia vel pauca tantum; ut dixere Le Mair de habitatoribus insularum meridionalium, et Schoulen de iis, qui sunt in insula Jedso prope Japoniam. Atque hæc satis visa sunt ad ostendendum omnes cognitas hac ætate nostra gentes, etiam barbaras atque silvestres supremum Numen spe præmii, metuque supplicii alterius vitæ colere, atque non solum suspectas, sed etiam falsas omnino esse illorum hominum relationes, quas Lockius atque Bailius adhibuere, ut demonstrarent, homines esse, quibus nulla Divinitatis suspicio sit (126).

Propositio tertia.

Religio nec legislatorum, nec privatorum hominum commentum est.

(30. Ut clarior res fiat, nonnulla principio observare necesse est. Primum, aliquando apud scriptores religionis nomine quemcunque cultum generatim significari, quo sensu dicitur, nullam gentem sine religione esse: aliquando vero pro externo apparatu, dogmatibus et doctrina ad Divinitatem pertinente; atque ita Cic. *Orat. pro Fontejo* dixit: « Gentes pro suis religionibus bella suscipiunt, » et alii antiqui

(126) Non omittendum eruditissimum Aloysii Brennæ Romani opus, quod Florentiæ prodiit anno 1773, duobus tomis in 4 comprehensum *De generis humani consensu in agnoscenda Divinitate.*

scriptores aliam Ægypti, aliam Persarum, aliam Græcorum et aliam esse Romanorum religionem dixerunt, et eodem sensu nos aliam Judæorum, aliam Christianorum religionem esse passim affirmamus.

Deinde certum est, religioni, quam natura suggerit, plura addita esse per veram et divinam revelationem apud Judæos, atque Christianos, et per illorum quoque auctoritatem, quibus Deus decernendi ea, quæ ad divinum cultum spectant potestatem fecit: apud gentes vero, primum privatorum superstitione, deinde callidorum quoque legislatorum impostura. Nam constat ex historia, privatos homines etiam antequam magna constituta essent in mundo imperia, varias sibi effingere consuevisse divinitatis species, atque iis et etiam nonnullis Creatoris divinos tribuere cœpisse honores; et ex Diodoro Siculo, lib. I et V, et Ephoro apud Strabonem, lib. X, atque ex aliis scriptoribus apud Suidam antiquos omnes legislatores, quorum memoria superest, populorum credulitate et superstitione abusos ita fuisse, ut commenti sint, a diis, qui in maxima veneratione apud populos essent, se legatos fuisse ad leges, quibus etiam religio præscriberetur, ferendas; sic Amasis et Mnevis, apud Ægyptios leges ab Herma sibi datas commenti sunt; Zoroaster apud Bactrianos, et Zamolxis apud Getas, a dea Vesta; Zathroustes apud Arimaspos, a dæmone, seu bono genio; Rhadamanthus et Minos Cretensium reges, a Jove Cretensi; Triptolemus apud Athenienses, a Cerere, gentilitia dea; Pythagoras et Zaleuchus apud Crotoniatas, et Locrenses a Minerva; Lycurgus apud Lacedæmonios, ab Apolline; Romulus a deo Comso; Numa a nympha Ægeria suas leges sibi traditas gloriabantur.

(31. Præterea constat etiam ex iisdem historicis, atque ex Herodoto legislatores, quos diximus, divinos hominibus nonnullis decrevisse honores, ac in deorum numerum eos retulisse, qui rempublicam fundassent, aut de eadem optime meriti haberentur, et mysteria, quæ Eleusina dicuntur, primum in Ægypto, deinde in aliis quoque regionibus stabiliisse, tum ut ea plebi occultarentur, quorum cognitione religio vilesceret, ut deorum genealogia, vita, mors, etc., tum etiam ut in iis ea religionis capita constituerent, quæ magis ad rempublicam viderentur conferre.

(32. Denique certum quoque est, eos, qui stabilitam per legislatores religionem, ejusque mysteria contemnerent, atheos a gentibus habitos fuisse; hac enim unice de causa, ut nos alias monuimus, Socrates, et Evehemerus, et etiam Judæi, Christianique ab ethnicis atheismi accusati fuerunt; atque hujus generis fuisse antiquorum plerosque, qui athei nominantur, ex eo quod religionem legislatorum commentum assererent, luculentissima Platonis auctoritate comprobamus; is enim lib X *De legibus* de iis verba faciens, qui pro atheis haberentur, hæc scribit: « Deos, o beate vir, primum affirmant, non tantum natura esse, sed arte unice ac legibus institutos; hinc fieri, ut singulis regionibus et populis proprii dii sint, pro diverso eorum, qui leges rogarunt civitatum, ingenio et indole. » Itaque ii, qui primum asseruerunt, religionem esse legislatorum commentum, de sola religione loquebantur, quam callidi hujusmodi homines confixissent, non vero de ea quæ unius supremi Numinis cultum decernat, qui nostri sollicitus sit, qui per præcepta et præmia ad virtutem nos alliciat, et per supplicia etiam alterius vitæ, a vitiis retrahat, cum hanc servandam esse religionem constanter illi crediderint. Vides ergo quo labili fundamento innixi recentiores athei religionem omnem callidorum legislatorum inventum asserant.

(33. Demonstr. modo propositio. Primum quia nullo antiquitatis monumento probant, legislatores, aut alios homines religionem omnem finxisse. Quando enim, et quonam in concilio ad hoc convenere callidi homines ex omnibus terris, ut istud commentum humano generi persuaderent? Qui fieri potuit, ut nemine penitus discrepante, in hujusmodi concilium convenirent omnes cujusque regionis homines, qui ut locis, ita vita ac morum institutis tam immaniter invicem dissident? Et ut in tanta vitæ, morumque diversitate post tot ac tantas rerum mutationes, atque vicissitudines apud omnes omnino gentes, cultas æque, ac barbaras paucorum hominum commentum sartum tectumque semper servaretur? « Opinionum enim commenta delet dies, et naturæ judicia confirmat, » ut optime inquit Cicero, ac ipsa experientia comprobat, qua videmus, linguas, leges, religionis ritus atque alia ab hominum opinione et arbitrio pendentia perpetuæ mutationi atque vicissitudini obnoxia esse.

(34. Deinde cum ex Mose, tum ex aliis antiquis historicis constat, plures gentes in privatis familiis religionem servasse, antequam civilem societatem inirent; ac similes quoque gentes etiam nunc in America reperiuntur, in quibus religio viget, quin quidpiam unquam a legislatoribus acceperint.

(35. Denique falsa omnino probatur hypothesis, quam athei fingunt de conficto ex metu ab ignorantia orto invisibili Numine; tum quia in astruendo supremo Numine, docti indoctique homines conveniunt, ac convenere semper: hypothesis autem illa solum apud indoctos homines locum habere potest; neque apud hos omnes, nam plerique sunt rudes homines, qui ejusmodi timore non afficiuntur, ac plures etiam ob ingenii imbecillitatem, ad id confingendum inepti; Divinitatis autem persuasio omnibus communis est: tum etiam, quia ex hujusmodi terrore confictus Deus, res esse deberet formidolosa, truculenta ac vitæ insidians; id enim ignorantis hominis menti offerunt tonitrua, atque metum, terroremque excitantia phænomena. At religio semper, ac ubique Deum summe sapientem, amabilem, de homine optime meritum, ac spem nobis ingerentem tum præsidii in

adversis, tum etiam æternæ felicissimæ vitæ demonstrat, qualem scilicet indicant universi structura, ac mirabilis rerum ordo, et varietas, ac certus atque determinatus cuique finis (127).

Corollarium.

(36. Si nulla gens cognita sine religione reperitur, incognitas quoque australes, aliasque gentes religionem habere secundum analogiæ regulas jure meritoque argumentamur. Sicut enim ea, quæ aliis omnibus hominibus communia sunt, in hominibus quoque incognitis præsumuntur, ita et religio.

Propositio quarta.

Religio ex Deo est, qui eam primis parentibus indidit, ac per traditionem propagata, et intimo sensu per rationis usum ubique terrarum semper conservata fuit.

(37. Demons. Si religio semper, et ubique ab omnibus ratione utentibus conservata fuit, nonnisi ex Deo communi hominum parente esse potest, cujus consilio stabilita sit, cujusque providentia per traditionem de patre in filium propagata, ac per intimum naturæ sensum excitata et conservata sit. Neque enim alia suppetit via, per quam religio in homines omnes propagari, ac ab omnibus ubique locorum custodiri potuerit. Inditum vero hominibus esse intimum sensum, quo ad supremi Numinis cultum excitentur, ac traditam religionem custodiant, facile patet; nam quod homini etiam invito natura suggerit, id ex intimo naturæ sensu oritur. Hac enim ratione constat, ex intimo naturæ sensu prodire felicitatis amorem, ac propensionem illam, qua ad assentiendum propositioni evidenter cognitæ trahimur. Natura vero etiam invito homini Dei cultum, metumque suggerit et inculcat, dum ex. g. ob improbe facta homines de Deo cæteroquin non cogitantes, ac ipsos quoque atheos damnat, ac metum hinc, atque timorem incutit. Nemo enim est, qui post patratum scelus conscientiæ stimulum non experiatur, ac malum sibi inde imminere non sentiat ac metuat. Hunc autem metum ne atheos quidem ipsos exuere unquam posse, fatetur ipse Bailius; testatur Cotta apud Ciceronem de Epicuro ipso; et ut alios mittam, asserit Seneca per hæc verba: « Mentiuntur, qui dicunt se non sentire Deum esse; nam etsi sibi affirmant interdiu, nocte tamen sibi dubitant. » Quid vero est, quod hanc dubitationem, hunc metum excitat et incutit, nisi intimus naturæ sensus factum improbans, ac Dei reverentiam timoremque incutiens?

(38. Scio, atheos confugere solitos esse ad mundi æternitatem, ut argumenta eludant, quæ a nobis pro astruenda divinæ religionis origine allata sunt. At quis miserum effugium non rideat? Nam mundum a Deo conditum esse, atque initio mundi hominem a Deo formatum fuisse, qui religionem ab eodem accepit, modo a nobis supra indicato, propagatam, tam certum est quam quod maxime. Mundi enim, hominisque creatio, res facti cum sit, nonnisi ex historicis monumentis constare potest, eadem ratione, qua urbium et imperiorum initia comprobantur. At quotquot exstant monumenta, recenter mundum conditum, et hominum ex una a Deo constituta familia exordium demonstrant. Occurrit primum Mosis historia, quæ librorum omnium, qui supersunt, antiquissima est: in hac mundi genesis, et qua ratione cum homo, tum res singulæ formatæ sint, accurate describitur; et ad homines quod spectat, primum usque ad universale diluvium humani generis ex una Adami Evæque familia propagatio recensetur, deinde a diluvio ad Mosis ipsius ætatem ex una, quæ superfuit, Noemi familia. Designantur ibi distincte singulorum patrumfamilias nomina, mores, anni, quos vixerint, ea perspicuitate, ac styli simplicitate, ut omnis omnino imposturæ suspicio excludatur. Accedit etiam, ea quæ hic narrantur de humani generis exordio et propagatione, stabilita historiæ veritate, nota esse debuisse illorum plerisque, quorum gratia Mosis historia conscripta fuit; ut consideranti patriarcharum successionem ex uno Adamo, et annos, quos illos vixisse asseritur, manifestum fiet. Si ergo animadvertamus, veluti divinam ab universa gente Hebræa fuisse tunc susceptam Mosaicam historiam, atque ita deinceps ad ætatem usque nostram conservatam, perspicuum erit, non posse, nisi per summam impudentiam, de illius veritate dubitari.

(39. Deinde circa mundi genesim, hominumque ex una familia propagationem reliqua humani generis monumenta cum Mosis historia consentiunt. Nam omnes nobis cognitæ gentes mundum initium habuisse fatentur; ac nulla unquam gens fuit, quæ nationis suæ exordia, eaque parva, ex una nempe, aut paucis familiis non ostenderet; Ægyptii, testibus Diodoro Siculo, et Laertio; Phœnices, teste Sanchoniathone; Chaldæi, teste Beroso; Persæ denique, Arabes, Assyrii, aliique Orientales, ut ex Homero, Hesiodo, aliisque poetis liquet, qui mundi nativitatem cecinere, ac mundum in tempore a Deo ex rudi indigestaque mole conditum, asseruerunt. Historicis et poetis accedunt etiam philosophi, scilicet Tales, Pythagoras, Anaximander, Plato, aliique; et Aristoteles ipse lib. I *De cœlo*, c. 10, scribit, ante ipsum omnes philosophos recentem mundi nativitatem habuisse, nec veram ipse putavit de mundi æternitate opinionem, ut optime observavit Grotius, sed eam veluti hypothesim adhibuit, quam aptiorem existimavit ad rerum originem explicandam (128). Quamobrem ex ipsa quoque Aristo-

(127) Confer clariss. F. Antonium Valsecchium, *Dei fondamenti della religione, e dei fonti dell' empietà* lib. III, p. I, cap. 12.

(128) Vereor tamen, ut hæc Aristotelis defensio iis probetur, qui Moshemium legerint ad Cudworth, sect. 2, § 6, 7, 20

telis confessione constat, semper et ubique homines credidisse, mundum in tempore conditum. Et sane nullus Ocello Lucano antiquior reperitur philosophus, qui mundum æternum asseruerit, cujus assertio, veluti monstruosum paradoxum, ab universo humano genere explosa fuit.

(40. Sed expendamus reliqua humani generis monumenta. Super quatuor circiter annorum millia nulla humanæ historiæ monumenta supersunt; quæ enim de sua antiquitate et astronomicis observationibus jactabant olim Chaldæi, ac nunc Sinenses, fabulosa et falsa detecta et demonstrata sunt ab Huetio, aliisque eruditis viris, qui de hoc argumento tractarunt. Quotquot præterea exstant monumenta, omnia probant, ex paucis, imo ex una familia propagatos homines esse. Parva in iis occurrunt societatum civilium et imperiorum initia in omnibus mundi partibus; artium, quæ etiam humano generi omnino necessariæ sunt, ut seminandi metendique frumenti, vinum ex uvis exprimendi, ac reliquarum hujus generis : scientiarum, legum civilium, superstitionis, idololatriæ, atque etiam atheismi primi inventores, auctoresque nominatim designantur, ut legere est apud Jaquelotium in opere de existentia Dei, et apud auctorem principiorum religionis naturalis et revelatæ, tom. V, pag. 59. Quis vero fingat homines ex æterno exstitisse sine scientia ulla et sine artibus ad vitæ cultum omnino necessariis, et quin ullum prorsus posteris monumentum reliquerint sui, rerumque ab ipsis gestarum.

(41. Nec male feriatis hominibus confugere licet ad eluviones devastationesque populorum : nam per has, aut omnes, aut unius tantum, vel alterius regionis homines periere. Si omnes, undenam postea humanum genus instauratum ac propagatum est? Qui fieri sine miraculo potuit, ut diluvium E. G. universale, ita omnes homines perderet, et omnia humani generis monumenta deleret, ut nullum prorsus remaneret vestigium, quo humanum genus antiquius indicaretur ætate illa, qua per historias, ac reliqua monumenta demonstratur? Si vero dicat, per eluviones illas aliquos tantum periisse populos, cur superstites homines aliquam saltem antiquarum rerum memoriam, ac aliqua antiquitatis monumenta non conservarunt? Qui fieri potuit, ut ne quidem eluvionum ac depopulationum memoria remanserit? Nullum ergo, nequidem apparens, atheis effugium superest, quo moveri ad dubitandum possint, quin religio communi hominum cujusque ætatis consensione asserta et custodita, ex Deo sit, qui mundum condidit, ac homines, qui Deum semper coluerunt, et colunt, « quasi unde orti sint, recordentur et agnoscant, » ut inquit Cicero. lib. I de legibus.

Corollarium.

(42. Habes ergo ex hucusque demonstratis, religionem a Deo propriis hominibus inditam fuisse; per traditionem deinde, ex patre in filium naturæ sensu ita semper, ac ubique gentium custoditam esse, ut licet pravi efferatique homines naturæ legem plerisque in capitibus depravaverint; licet ignorantia, socordia ac perversa hominum ratiocinatio veram Divinitatis notionem in hominum plerisque corruperit vel deformaverit; licet superstitio, et idololatria externum, internumque cultum turpissime fœdaverit; et licet Epicurei, atheique convellere ex hominum animis studuerint omnem Divinitatis religionisque persuasionem; tamen oblitterari omnino nunquam potuit confusa supremi Numinis notio, nec deleri, aut præfocari intimus ille naturæ sensus, qui colendum, metuendumque prædicat Deum omnia intuentem, ac supplicia alterius vitæ improbis minitantem. Ex quo apparet, depravari utique potuisse per indicatas causas religionem, deleri vero ac convelli ex hominum animis nullo unquam conatu potuisse, ac maluisse homines, falsos deos, quam nullum Deum colere, ut olim aiebat Cicero.

CAPUT SECUNDUM.

De naturalis religionis existentia.

(43. Superiori in capite ostendimus, totum genus humanum adversus atheos pugnare, ac ne quidem atheos ipsos improbo conatu potuisse unquam religionis persuasionem, ac metum supremi Numinis omnino exuere, atque ex eorum cordibus delere. Hoc itaque in capite causam tuemur totius humani generis contra paucos homines, vitiorum fautores, ac manifestos virtutis inimicos, quos vel ipsi humanitatis monstra, ac perniciem humani generis dixerunt, et suppliciis, vel saltem exsilio puniendos censuerunt, ut legere est in Laertio, Plutarcho, aliisque antiquis scriptoribus. Horum hypotheses, quas in articulo de pantheismo descripsimus, refutandas suscipimus. Caput vero dividimus in partes duas : In prima, de Dei existentia, ejusque attributis; in altera vero de ejusdem Dei providentia agemus, qua officia illa homini præscribuntur, quibus naturalis religio constat.

Pars prima.

De Dei existentia et attributis.

(44. Dei existentiam adversus atheos demonstraturi, principio visibilia hujus mundi, et ea quæ facta sunt expendimus, quæ sane Dei existentiam, ac invisibilia ipsius attributa, ita nobis ostendunt, ut omnino inexcusabiles sint, qui Deum ex iis non agnoscant et colant. Ita enim natura comparati sunt homines, ut dum opera vident, quæ rationem, consilium et artem exprimant, illico intelligant ab eo profecta fuisse, qui ratione, consilio et arte polleret. Ubi vero major pulchritudo, quam in ornatu cœlorum? ubi perfectior ordo, quam in universi ac rei cujusque partium dispositione? Ubi major constantia atque ars, quam in motu siderum, quam in plantarum, animantium, hominumque propagatione atque motionibus? Quæ ars mirabilior esse potest illa, quam vel in rei minimæ, ejusque partis structura intuemur? Scimus enim, quidquid artis in homine est, id ex harum structuræ conside-

ratione deductum esse; si ergo, natura ipsa duce, res, quæ artem et sapientiam artificis demonstrant, in sapientis artificis cognitionem nos ducunt, exploratum procul dubio cuique esse debet, visibilia hujus mundi invisibilem ejusdem auctorem rectoremque potentissimum et sapientissimum demonstrare.

(45. Scio, opinari Stratonicos, Epicureosque ordinatum mundi, resque omnes universi ex cæco particularum impetu, aut ex varia atomorum combinatione prodiisse. At permisso possibilem hanc rerum combinationem in sinu materiæ, atque in ejusdem materiæ particulis reperiri; plura adhuc sunt, quæ hujusmodi hypotheseos falsitatem demonstrant. Nam in possibili ex. gr. colorum combinatione, combinatio illa procul dubio reperitur, in qua per egregii pictoris artem, pulcherrima pictura efficitur; et tamen insani universim haberentur homines illi, qui perfectam picturam ex fortuito colorum casu, seu ex fortuita colorum projectione emersisse assererent: nam cum hanc non modo casus, sed ne homines quidem efficere possint, qui certis regulis, et arte instructi non sint, non nisi per summam insaniam fortuito casu elaboratam diceremus: Quis ergo dicat, nisi stultissime, sine infinita sapientis arte, ornatum cœlorum, hominesque, et res alias hujus mundi fieri potuisse? Rursus fingunt Epicurei, ante hanc pulcherrimam rerum combinationem alias infinitas præcessisse. Si ita vero se res haberet, ubi nunc tanta in speciebus animantium, et rerum similitudo? Cur ex hominibus, ex. causa, nullus superfuit, qui unum tantum, vel plures quam duos oculos haberet, aut plures, vel pauciores partes, quæ propagationi speciei non obessent? Annon vident perfectam similitudinem, quæ in omnibus ejusdem speciei individuis reperitur, artem ac sapientiam artificis demonstrare, qui species rerum omnium condiderit, partesque singulis concesserit ad necessarios usus destinatas, tum ob individuorum conservationem, tum ob propagationem speciei.

(46. At hæc levia sunt, et contra infimum illum probabilitatis gradum faciunt, quem athei pro se afferre possunt. Graviora enim suppetunt; nam falsum omnino est, combinationem illam, quæ in universo reperitur, possibilem esse in fortuito particularum materiæ concursu, cæca tantum natura gubernante: etenim in hac universi forma, et rerum varietate, certæ motus ac proportionis regulæ sunt, quas solas sapientia præscribere et decernere possit; ex iis enim sibi comparavit homo quidquid sapientiæ et artis habet, certos autem motus, et proportionis leges in cæca natura, in materia ac in fortuita atomorum combinatione requirere, perinde est ac asserere, hominem, qui omni arte, sapientia, ac etiam ratione destitutus sit, ad perfectam artis normam, exactum opus perficere posse. Denique in hoc universo homo reperitur mente ac ratione præditus; ubi vero in atomis æternis, in vi genitrice illas agitante, aut in immensa materia, quam alii athei fingunt, mentis et rationis causa sufficiens adest? Hæc ergo mundi visibilia non solum sapientissimum et potentissimum Deum ostendunt, sed etiam falsitatis convincunt pantheistarum hypotheses. At clarius demonstratur ex ipsa rerum contingentia.

Nam existit ens necessarium, quod scilicet ex se existit, et non potest non existere. Id evidens est. Evidens enim est, dari plura entia contingentia, quæ nempe aliquando non fuere, ac natura sua indifferentia sunt ad existendum vel non existendum. Nam intimo sensu clare intelligimus, nos aliquando non fuisse, nec amplius existere homines, a quibus progeniti fuimus, eadem evidentia constat: atque ita etiam liquet, alios extra nos positos homines, animantia quæque, plantas, lapides ac res alias hujus universi, vel aliquando non fuisse, vel posse non esse. Porro ea, quæ aliquando non fuere, vel quæ ita exhibentur, ut clare intelligamus posse non esse, ut tellus, sol, astra, cœlum, etc., in semetipsis sufficientem rationem existentiæ suæ non habent, alioquin non possent non existere, atque uti a seipsis existentiam haberent, ita sua virtute conservarentur, ac necessario essent. Accedit etiam, hujusmodi entia, quæ contingentia cum sint, habere debuerunt initium, non posse ex nihilo esse, quia nihil nil potest efficere; neque a semetipsis, tum quia si a semetipsis producta essent, sufficientem rationem in semetipsis haberent existentiæ suæ, qua ut esse, ita et conservari possent, ideoque perire non possent, contra experientiam vel evidentiam, qua illorum contingentia constat; tum etiam quia res eadem secundum eamdem rationem nequit esse causa et effectus, alioquin qua causa sui ipsius, seipsa prior, et qua effectus, seipsa posterior esset, quod evidenter falsum.

(47. Ita evidens est, contingentia omnia ab alia causa producta esse. Age vero? Vel causa hæc a semetipsa et necessario, vel ab alio priori ente procreata fuit. Si primum: En ens necessarium. Si vero dicant, ab alia causa productam esse, atque hanc itidem ab alia in infinitum usque, ne hac quidem in hypothesi ens necessarium excludi potest. Finge hunc in infinitum processum in humana generationis serie, in qua unus ab alio genitus sit homo, quin ad primum parentem humani generis deveniri possit. Hæc infinita esset effectuum series, quorum singuli producti essent; et in qua serie virtus, et sufficiens causa deesset, qua effectus illi existerent: nam singuli homines destituti essent virtute, qua fiant et existant; tum quia ab alio producti exhibentur, ac sunt contingentes, tum etiam quia si in semetipsis sufficientem rationem habuissent existentiæ suæ, virtute hac fieri et conservari potuissent. At evidens est, singulos homines ac res contingentes reliquas virtute carere, qua conserventur; cum, reluctante ipsa eorum natura, pereant. Necesse ergo

est, extra hanc seriem, etiam infinitam, dari aliquod ens, quod a semetipso existat, et quod in se sufficientem rationem, et virtutem habeat existentiæ suæ, et etiam rerum omnium contingentium. Hoc vero est ens necessarium. Neque fingant, contingentia esse individua, collectionem ens necessarium; id enim perinde esset, ac fingere seriem rerum contingentium instar catenæ infinitis constantis annulis, quorum singuli, ac omnes producti essent, atque adeo ab alio dependentes, catena vero ipsa improducta, ac ex se suspensa manens, quin in se sufficientem virtutem haberet, qua subsisteret, et quin sustentaretur ab alio. Evidens vero est, catenam hanc repugnare. Id enim esset fingere ens aliquod infinitæ durationis, quod nec a se, nec ab alio existentiam haberet. Ergo evidens itidem esse debet, repugnare collectionem entium, quorum omnia ac singula producta sint, ac esse non possint, nisi ab alio, ipsorum vero collectio improducta et independens sit. Est ergo evidens existere ens necessarium, quod a se sit, quod in semetipso sufficientem existentiæ suæ, ac rerum omnium contingentium rationem habeat, et causa, et origo sit omnium contingentium. Id adeo verum est, ut nequidem athei in controversiam revocare audeant. Ostendemus paulo infra, materiam inter entia contingentia numerari. Interim per corollaria demonstrare oportet ens necessarium esse Deum mundi auctorem rectoremque.

(48. I. Ex superiori demonstratione liquet, *ens necessarium esse ens a se*, quia ex se, non ab alio est; nec alia opus habet causa, ut existat et conservetur.

(49. II. *Entis necessarii essentia in existentia necessaria, sive a se posita est*. Nam id, quo posito, res est, et, quo sublato, tollitur, quod primum in re concipitur, quodque rem illam ab omni alia secernit, atque attributorum omnium fons est, atque origo, pro rei essentia, sive primario ejus attributo habetur; in ente vero necessario existere, sive existentia a se, vel ut scholæ loquuntur, *asseitas*, id est quo posito, ens necessarium habetur, et, quo sublato, non amplius est, ut est evidens. Rursus *asseitas* est, qua ens ad entis necessarii constitutionem determinatur, et qua a contingenti secernitur: ex hac denique necessaria existentia, veluti ex prima radice atque fonte omnes istius proprietates deducuntur, ut mox apparebit. Existentia ergo necessaria, sive *asseitas*, essentia est entis necessarii. Hinc Deus ut se hominibus ens necessarium esse demonstraret, a Mose rogatus, ut quid ipse esset, exponeret, respondit: *Ego sum, qui sum* (*Exod.* III, 14), hoc est ipsum esse necessarium, ac plenitudinem entis.

(50. III. *Est æternum;* nam quod semper est, ac semper in se habet quidquid ei competere possit, id æternum dicitur; nam ejus duratio, initio et fine caret, ejusque perfectio tota simul, et interminabilis est. Hujusmodi vero ens necessarium est; ejus enim natura ex se ipsa existentiam, et quidquid exigit necessarie possidet; et nec a se ipsa, neque ab alia causa in nihilum redigi, aut imminui quidpiam potest.

(51. IV. *Est prima causa, et fons omnium contingentium;* nam a seipso est, neque causam ullam habet, a qua pendeat: contingentia vero cum nec a nihilo, nec a se ipsis existentiam habere possint, causam existentiæ suæ non aliunde, quam in ente necessario habent.

(52. V. *Ens necessarium habet omnes perfectiones possibiles*. Quotquot enim possibiles sunt perfectiones vel necessariæ sunt, vel contingentes; nil enim in rerum universitate concipi potest possibile, quod non sit aut ens necessarium, aut ens contingens; nam præter ea, quæ natura sua existunt, ac non possunt existere, et ea quæ sunt indifferentia ad existendum, et non existendum, nil superest præter merum nihil. At in ente necessario sunt perfectiones omnes entis necessarii, et quotquot possibiles sunt enti contingenti: de perfectionibus entis necessarii nemo dubitat, cum has absolute naturæ suæ necessitate possideat, qua necessarie sibi vindicat, quidquid habere potest: de contingentibus vero facile patet. Nam vel hæc existunt, vel possibilia sunt: quæcunque existunt, existentiam suam, et quidquid perfectionis habent, ab ipso ente necessario acceperunt; quæ autem possibilia sunt, non aliunde possibilem existentiam, et perfectionem habent, quam ab ente necessario, cujus unice virtute produci possunt.

(53. VI. *Perfectiones entis necessarii infinitæ sunt, et nil imperfectionis admistum habent;* nam in hujusmodi ente perfectiones omnes possibiles continentur entium contingentium. Hæ vero infinitæ sunt; sunt enim infinita cum numero, tum etiam specie contingentia possibilia. Sunt etiam hujusmodi perfectiones illimitatæ; nam per absolutam naturæ necessitatem, qua ens necessarium determinatum est ad existendum, determinat, atque vindicat sibi modo omnium perfectissimo, scilicet respondente existentiæ necessariæ, quidquid ei compossibile sit. Sunt autem ei infinitæ perfectiones possibiles, cum has in eo non repugnare clare intelligamus. Itaque cum causa desit, quæ imminuere illas, ac limitare possit, ac per existentiam determinatæ sint, qua perfectior concipi nequit, nonnisi illimitatæ esse possunt. Est ergo ens necessarium infinitum, et nihil imperfectionis admistum habet, cum imperfectio defectus sit, in eo vero nihil deficiat.

(54. Atque hinc patet perfectiones, quæ dicuntur in scholis simpliciter simplices, cujusmodi sunt illæ, quæ nihil imperfectionis admistum habent, in eo reperiri *formaliter:* eas vero, quibus quidpiam imperfectionis admistum, ut sunt corpora, et ea, quæ natura sua defectibilia sunt, atque ad interitum præproperant, *virtualiter* tantum, et *eminenter;* cum quidquid in hujusmodi rebus perfectionis sit, infinite eminentiori

modo in illo contineatur, ac produci ab illo possit.

(55. VII. *Est etiam immensum*, tum quia absoluta existendi necessitas æque exigit esse ubique, ac alicubi; ergo cum causa desit, quæ unum, vel certum locum determinare queat, necessarie ubique esse debet. Tum etiam, quia hæc ei perfectio possibilis est, cum concipere possimus spatium, sive expansionem immensam; cumque clare intelligamus, in qualibet illius expansionis parte ens aliquod contingens efficere posse. Si autem immensam expansionem concipere possumus, cui ens necessarium præsens sit, jam clare intelligimus, ei omnipræsentiam, sive immensitatem possibilem esse.

(56. VIII. *Est immutabile.* Nam quidquid mutari potest, vel ab externa, vel ab interna causa mutatur; ens vero necessarium cum independens sit, ex externa causa mutationem subire nequit; neque ab interna, cum naturæ necessitate quidquid ei compossibile sit, necessarie possideat. Rursus mutationem experiri nequit ratione existentiæ, quæ ei necessaria est; ratione loci, cum sit immensum; ratione temporis, cum æternum sit, ac omnes temporis differentias complectatur; ac ratione perfectionum, cum natura sua infinitum sit. Est ergo immutabile.

(57. IX. *Est omnipotens.* Nam omnia potest, quæ possibilia sunt, cum nil possibile sit, quod in ente necessario existentiæ ac perfectionis suæ rationem sufficientem non habeat.

(58. X. *Vivit voluntate et intellectu præditum.* Nam hujusmodi perfectiones in entibus contingentibus reperiuntur, in quibus non sunt, nisi quædam entis necessarii participationes. Deinde insunt in eo omnes possibiles perfectiones infinitæ, ut demonstravimus; sunt autem hæ perfectiones ei possibiles, atque modo infinite perfectó in eo reperiri intelligimus

(59. XI. *Est etiam liberum;* tum quod hæc ei perfectio non repugnet; tum quia rerum contingentium natura, atque contingentes leges, quibus earum motus reguntur, ipsius libertatem designant: tum demum quia inter creaturas entis necessarii virtute conditas, homo reperitur, qui perfectionem libertatis habet. Hæc ergo in ente necessario modo infinite perfecto reperiri procul dubio debet.

(60. XII. *Est spirituale et incorporeum.* Etenim intellectu et voluntate præditum est; atque extensum esse non potest: nam est immutabile, et nihil imperfectionis habet; quod vero corporeum, et extensum est, cum ex pluribus coalescat, quæ dividi ac separari, et novas figuras, novosque motus suscipere possunt, immutabile esse non potest, nec defectus, sive imperfectionis expers. Tum quia in partes discerpi posse et mutari imperfectio est, hoc est defectus immutabilitatis, atque perfectæ et constantis perfectionis. Tum etiam quia in corporea et extensa natura desunt cognitio ac perfectiones omnes inde sequentes, ut in philosophia satis demonstratum est. Atque hinc patet, ens necessarium esse substantiam spiritualem infinitam, quam Deum vocamus.

(61. XIII. *Est simplex.* Nam simplex dicitur, quod compositionis est expers. In Deo autem nulla compositio esse potest; etenim immutabilis est, et infinite perfectus; res vero, quæ physice composita sit, cum in partes, ex quibus componitur, dividi possit, mutari potest, et ob divisibilitatem imperfecta est. Deus ergo nec ex mente et corpore conflatus est, ut anthropomorphitæ opinabantur; neque mens est, cui nova accidentia superaddi possint et quæ accidentaria quadam luce affici possit, ut Palamitæ commenti sunt; nec denique extensus Spiritus est, ut Clarckius, aliique arbitrati sunt, qui spatium Dei immensitatem esse asseruerunt; nam quod ita extensum sit, ex pluribus partibus coalescat necesse est, cum nonnisi per has extendi queat. Accedit etiam, quod si divinus Spiritus ita extensus esset, vel quælibet pars ipsius Deus esset, vel non. Si primum, tot dii essent, quot infinitæ illius extensionis partes. Alterum vero dici nequit; nam si hujus Spiritus partes, vita, intellectione et libertate carerent, neque harum collectio iis prædita esse posset. Denique si res ita se haberet, Deus totus ubique non esset, sed pars ejus in sole, exempli grat., in terra, etc., imo pars tantum ipsius in ista rerum universitate reperitur; quo quidem nihil absurdius. Qua autem ratione Deus præsens loco sit, dicemus alibi.

(62. XIV. *Deus unus est.* Nam est ens necessarium, entia vero necessaria plura esse non possunt; nam illud tantum ens necessarium est, quod non possumus cogitare non existens; omnia autem entia, uno excepto, concipere non existentia possumus; si enim novem ex. gr. fingantur, octo inutilia esse facile concipiemus. Deinde est infinite perfectus: plura vero entia infinite perfecta dari non possunt, quia unum perfectione careret, quam alii haberent, ideoque omnibus quidpiam deficeret. Accedit etiam, infinite perfectum immensum esse, ideoque a nulla alia re excludi posse; omnipotens esse, ideoque potentiam experiri non posse contrariam et ipsi æqualem; omniscium denique esse, ideoque ignorare nihil posse. At si plura infinite perfecta essent, unum alterum e loco excludere posset; unius potentia alterius æqualem posset impedire; unus denique vim atque consilia alterius independentis non intelligeret. Si vero dixeris, mendicare unum Deum posse ab alio vim agendi, et scientiam, quam diximus, jam independentiam, et entis necessarii notionem sustulisti. Denique ordo rerum contingentium, qui in hac universitate viget, unius supremi Dei existentiam declarat. Atque hæc de præcipuis Dei attributis. Ut autem adversus atheos res abunde demonstrata maneat, ostendendum suscipimus, materiam non esse ens necessarium

(63. Materia omnes contingentis chara-

cteres habet. Nam potest non existere; id enim clare intelligimus; etenim, vel universum plenum est, vel quidpiam vacui habet. Si quidpiam vacui in universo sit, jam clare intelligimus, ibi materiam non esse, et qua ratione concipimus materiam non existere ibi, eadem spatium omne sine materia esse intelligimus. Si vero vacuum non detur, concipere tamen illud nil vetat; quid enim prohibet, quominus spatium inter aulæ parietes interceptum omni destitutum corpore concipiamus? Si concipere possumus materiam non existere, ergo in idea materiæ idea existentiæ non reperitur, atque existentia necessaria ei non competit. Rursus materia habet omnes modos contingentes, et mutabiles; sunt enim materiæ modi magnitudo, figura, motus, situs, soliditas, inertia, etc., hujusmodi autem proprietates seu modi, contingentes seu mutabiles, sunt, nec aliter concipi possunt, quam ut arbitrarii effectus causæ a materia distinctæ. Tum quia motus illi contrarii materiæ possibiles sunt; tum etiam quia successive eosdem materia induit; quæ quidem mutatio entis necessarii naturæ repugnat. Illos vero a causa arbitraria pendere, tum eorum contingentia ostendit: tum etiam ex eo liquet, quia ab indito materiæ motu ii repeti neutiquam possunt. Materiæ enim neque motus, neque vis motrix essentialis statui potest; tum quia sine motu a nobis concipitur, et veluti res indifferens ad motum, et quietem; tum etiam quia si essentialis materiæ motus esset, nulla ipsius pars quiesceret, imo nequidem quiescere posset; secus ac experientia docet, quæ plura quiescere corpora demonstrat, atque omnibus inditam ostendit vim inertiæ, qua corpus quodcunque status mutationi resistit; tum demum quia motus et leges, quibus materiæ motus regulantur, arbitrarii sunt. Cum non sint ubique uniformes, ut philosophi demonstrant de vi gravitatis, cohæsionis, repulsionis et percussionis disputantes. Quæ cum ita se habeant, ita propositionem demonstramus: quod proprietates non habet entis necessarii, et omnes proprietates exhibet entis contingentis, contingens est; materia vero destituitur proprietatibus entis necessarii a nobis expositis, et per omnes proprietates, quas habet, contingens ostenditur. Ergo.

(64. Dices: ex nihilo nihil existere; ergo, cum materia existat, quæ ex nihilo fieri non potuit, necesse est natura sua existere.

(65. Resp. ex nihilo nihil existere, quin causa præexstiterit, quæ efficere illud potuerit, quod idem est ac dicere, a nihilo nihil effici potest: at si causa præcessit, quæ creare rem potuerit, nihil prohibet asserere rem ex nihilo factam. Nam ens illud cogitans, quod in me, et in quolibet homine est initium procul dubio habuit: perspicue enim intelligo non fuisse semper; e nihilo ergo potentissimæ causæ actione conditum est. Si ens cogitans hac ratione fieri potuit, cur non etiam materia? Deinde ens illud cogitans, quod in me est, voluntate sua efficere motum potest, ac motum sistere, ut quisque intimo sensu cognoscit. Si mens limitata tanta vi pollet, ut novum efficere valeat motum, mens infinite perfecta ac infinita potentia prædita, poterit sane non modo motum, sed ipsam etiam substantiam voluntate sua efficere.

(66. Dices: at intelligere non possumus, quomodo res ex nihilo fiat. Sed nequidem intelligere valeo, qua ratione vis elastica, vel electrica, aut magnetica agat, nec proinde harum virium effectus in controversiam revoco. Imo nec intelligo, quomodo ad nutum voluntatis meæ digitus moveatur unus, ac illico is deinde sistatur, et agitetur alter, et tamen de iis dubitare non possum. Ergo quod intelligere nequeam, qua ratione ex nutu divinæ voluntatis exstiterit ex nihilo materia, in dubium istius creationem revocare non possum; cum hæc per proprietates et affectiones omnes veluti effectus infiniti arbitrii exhibeatur.

Corollarium.

(67. Ex dictis facile patet, falsam esse antiquorum fere omnium philosophorum, atque Hermogenis sententiam de duobus principiis æternis, altero efficiente, altero quod fingeretur; ac falsam itidem esse doctrinam de duobus principiis a Zoroastre apud Orientales traditam, ac per Simonem Magum in Ecclesiam traductam juxta quam duo statuebantur æterna principia, bonorum unum, alterum vero malorum omnium fons et origo. Ii enim omnes malum principium, vel materiam ipsam statuere, at materiam una cum maligna ipsi indita virtute, ex qua maligni spiritus prodierint, ut Manichæorum plerique, atque Priscillianistæ somniarunt. Si materia æterna, increata non est, sed Dei summe boni, ac potentissimi effectus, hujusmodi commenta a fundamentis evertuntur. Sophismata vero, quæ circa malorum originem opponunt, in sequenti parte solvemus.

Pars altera.

De Dei providentia, atque officiis hominis, quibus naturalis religio constat.

(68. Providentiæ nomine rationem intelligimus, qua per apta media finis procuretur. De Dei itaque providentia disputari inquiremus, num certum ob finem res condiderit, ac res singulas certa ratione in suum finem dirigat. Hæc enim inquisitio adeo cum Dei existentia connexa est, ut veteres non dubitaverint confidenter asserere, Epicurum ob negatam Dei providentiam rem sustulisse, ac solum Dei nomen reliquisse. Duplex autem distingui potest regimen, ac rerum cura, physica et moralis; illa iis legibus continentur, quibus res omnes certo ordine dispositæ per quasdam naturæ leges in suum finem diriguntur; moralis vero in cura illa sita est qua creaturæ ratione ac libertate præ-

ditæ ita legibus reguntur, ut indito quodam naturæ sensu, spe præmiorum, pœnarumque metu in certum finem dirigantur, hoc est in optatam felicitatem. Paucis hic expendemus, quæ ad Providentiam ejusque proprietates spectant, et quæ contra ab impiis opponi solent; deinde hominis officia ab hac providentia præscripta designabimus; pœnas denique, atque supplicia ostendemus, quibus ad hujusmodi officia præstanda eosdem impellit.

Propositio I.

Deus providentia sua omnia regit et moderatur.

(69. Dem. Posita infinita perfectione, quam sibi vindicat ens necessarium, evidens est, Deum providentia sua cuncta regere et moderari. Cum enim in entibus contingentibus substantiæ reperiantur ab ipso conditæ, quæ intellectu et sapientia præditæ sunt, qua certos sibi fines præfigunt, et apta ad illorum consecutionem media disponunt, et adhibent, facile patet, hanc perfectionem in Deo sine limitatione ulla reperiri. Rursus Deus operando, modo naturæ suæ conveniente agere debet, alioquin in actionem ipsius cadere imperfectio posset; ergo non potest agere, nisi modo infinitæ sapientiæ suæ respondente; infinite vero sapientis est finem in agendo sibi proponere, ac aptissima ad istius consecutionem media adhibere. Item agere non potest, nisi modo infinitæ suæ bonitati respondente; boni vero opificis est, opus quod fecerit curare. « Quis enim deserat, quod ipse condendum putavit ? Si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse ? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit, non curare, quod feceris, summa inclementia. » inquit Ambrosius, *De off.*, c. 13

Propositio II.

Dei providentia cum sapientia, sanctitate, justitia, bonitate, cæterisque possibilibus perfectionibus moralibus conjuncta est.

(70. Dem. quia hæc perfectio, sive attributum est entis necessarii; omnia vero entis necessarii attributa absoluta necessitate perfectiones omnes illimitatas sibi vindicant, quæ sunt ipsi possibiles. Omnes autem istæ perfectiones cum providentia componi possunt.

Deinde sapientia est cognitio, qua finem elegit, et apta ad illius consecutionem media disponit et adhibet; sanctitas est, quæ in recti bonique amore consistit, quæque mala moralia, cujusmodi sunt peccata atque vitia, omnino excludit; justitia constans voluntas agendi juxta æternas et incommutabiles rationes, et præmia, atque supplicia tribuendi juxta merita atque demerita; bonitas denique constans voluntas est benefaciendi seu communicandi felicitatem creaturis; hæc vero dum non merentibus dona largitur, gratia, dum malis merita tribuit, misericordia; ubi vero malos punire tardat, longanimitas nuncupatur. Atqui hujusmodi perfectiones in Deo insunt; tum quia sine ipsis non esset infinite perfectus; tum etiam quia harum vestigia, ex participatione ab ente necessario, in ipsis creaturis rationalibus reperiuntur. Ergo juxta principia superius stabilita, in Deo infinite perfecto reperiri debent.

(71. Atque hinc sequitur etiam esse Deum infinite veracem, qui nec falli, nec fallere possit. Nam infinite sapiens falli nequit, alioquin infinite perfecta ipsius sapientia non esset; in eo enim, qui decipitur, sapientia deest. Infinite autem bonus nequit fallere; decipere enim alium, malum est, defectus est, ac rectæ rationi dissonum est. At in infinite bonum, malum cadere nequit, alioquin infinite bonus non esset, quia defectum omnem non excluderet; quod ad plenitudinem bonitatis omnino necessarium est.

Propositio III.

Systema divinæ providentiæ incomprehensibile est.

(72. Nam ab æterna, immensa et infinita sapientia stabilitum est, quæ infinite superat limitatæ mentis nostræ captum. Ita enim natura nos comparati sumus, ut quo a præstantiori ingenio atque arte, inventa atque disposita opera sint, eo difficilius comprehendamus : hinc rudes homines præclara humani ingenii inventa, et consilia principum non intelligunt; et a brutis intelligi, quæ ab hominibus fiunt, nullo modo possunt. Deinde systema hujusmodi seriem complectitur omnium temporum, entium omnium, ac omnium eventuum sibi invicem cohærentium, ac sese successive explicantium : res vero omnes, quibus Universus constat, leges, quibus cum omnes, tum singulæ reguntur; mutuæ inter ipsas actiones, et relationes, et quantum singulæ aliis conferunt, cognitum nobis esse non potest, ut experientia constat; ac multo minus successionem, earumque futuros eventus intelligimus. Imo nec minimam rem, vel nos ipsos comprehendimus, cum plura sint, quæ de re qualibet, ac de nobismetipsis ignoramus, quam quæ novimus, ut est evidens. Systema ergo divinæ providentiæ, etc.

(73. Atque in hac ipsa incomprehensibilitate ipsius sapientia elucet. Tum quod id plurimum conferat ad movendos homines ad opera admiranda divinæ providentiæ, ac venerandum supremum opificem, cum homines, quæ obvia sunt, parvi pendere, quæ vero magis recondita videntur, plurimum existimare soleant : tum etiam, quia incertus rerum eventus necessarius videtur ad homines probandos, et ad summarum virtutum exercitium, fidei nempe, spei, fiduciæ et devotæ erga Deum voluntatis, et ad fovendam sollicitudinem felicitatis vitæ futuræ, quæ per spem atque metum a vitiis nos retrahat et ad virtutes incitet.

(74. Si integrum hujus mundi systema compertum nobis non est, sed plures ipsius partes, ac rerum in eodem ordine, varietatem, relationes, usus atque fines ignoramus,

nil nos certi decernere possumus de pulchritudine; de bono, deque perfectione unius; sed cum evidenter nobis constet, a Deo summe sapiente, conditum esse et gubernari, præsumere omnino debemus, ad universi pulchritudinem atque perfectionem spectare ea quoque, quæ superflua vel noxia videantur, quin nos pulchritudinem intelligamus, et quin usus, et commoda ulla inde experiamur. Audi hac de re Augustinum adversus Manichæos disputantem, *Lib. de Gen.*, cap. XVIII : *Cum ista dicunt, non intelligunt quemadmodum omnia pulchra sunt conditori et artifici suo, qui omnibus utitur ad gubernationem universitatis, cui summa lege dominatur. Si enim in alicujus opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat : et si multum est insipiens, superflua putat. Jam vero si in fornacem incautus ceciderit, aut ferramento aliquo acuto, cum id male tractat, se ipsum vulneravit, etiam perniciosa et noxia existimat ibi esse multa. Quorum tamen usum, quoniam novit artifex, insipientiam ejus irridet, et verba inepta non curans officinam suam constanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud artificem hominem non audeant vituperare, quæ ignorant; sed cum ea viderint credant esse necessaria. . . . In hoc autem mundo, cujus conditor et administrator prædicatur Deus, audent multa reprehendere, quorum causas non vident. . . . Quæ omnia unde veniant, non intelligo, nisi a summa mensura, et numero, et ordine, quæ in ipsa Dei sublimitate incommutabili, atque æterna consistunt. . . De superfluis vero quid nobis est quærere? Si tibi displicet, quod non prosunt, placeat, quod non obsunt; quia, etsi domui nostræ non sunt necessaria, eis tamen completur hujus universitatis integritas, quæ multo major est, quam domus nostra, et multo melior : hanc enim multo melius administrat Deus, quam unusquisque nostrum domum suam.*

Solvuntur argumenta contra Dei providentiam ex malis petita.

(75. Hic ad leviora solvenda Epicureorum sophismata, notare sat est, Deum qua omniscium, omnia etiam possibilia cognoscere; qua infinite sapientem, nullum a se conditum opus negligere posse; qua infinite activum atque potentem, omnium curam sine defatigatione gerere; et qua infinite beatum, et sufficientissimum, nullam ex rerum cura pati posse molestiam. Iis itaque missis, reliqua persequamur, quæ ab Epicureis, Manichæis atque Baylio proponuntur. Quæ quidem omnia huc recidunt.

(76. Deus est infinite sapiens, bonus, sanctus et justus; curam ergo rerum universitatis non gerit. Nam si infinite sapiens auctor ac rector mundi esset, nil in eo superflui, monstruosi atque imperfecti occurreret; si infinite bonus, nihil homini noxium haberetur; si infinite sanctus, vitia atque peccata omnino excluderentur, quæ cum sanctitate pugnant; si denique infinite justus, virtutes præmio compensarentur, ac vitiis præsto supplicia essent. In hac autem rerum universitate plura deformia et monstruosa sunt, plura humano generi infensa animantia, desertæ regiones, atque alia plura nullius prorsus usus; plura itidem noxia sunt humano generi, ut infirmitates, dolores, senectus, mors ipsa omnium malorum pessima. Vitia præterea et peccata reperiuntur, et bona probis improbisque æque distribuntur, nec virtuti præmia respondent. Mundus ergo Respublica non est, quam infinite sapiens, bonus, sanctus et justus moderetur et curet.

(77. At hæc facile corruunt, si animadvertamus ignorare nos mundi systema, rerum usus, et fines, ac infiniti opificis artem atque consilia. Nam cum hæc omnia ignoremus, reponere possumus, res quæ nullius nobis usus videntur, usus habere in aliis rebus; quæ monstruosa videntur, ad universi pulchritudinem spectare, ac suos quoque in eodem usus habere; quæ infensa apparent humano generi, ad systematis pulchritudinem necessaria esse, et homines per metum ex illis ortum, ad societatem ineundam, quæ maximum ipsis bonum est, quodammodo impellere, ac alias ignotas nobis utilitates afferre; quæ noxia sunt hominibus, ut dolores, etc., præterquam quod ex revelatione novimus, pœnam peccati esse, haberi posse naturales hominis conditiones, qui cum ex partibus compactus sit, quæ perpetuo motu agitantur, natura sua, ut res aliæ compositæ, ad interitum properat; dolores vero, qui ex infirmitatibus sunt, si ratione finis spectentur, boni, et quodammodo necessarii homini deprehenduntur, cum per hos moneantur, ut noxia caveant, atque ea procurent, quæ ad vitam conservandam sunt necessaria. Ad moralia vero mala quod spectat, ac bonorum in hoc mundo distributionem; fac hominem natura sua liberum esse, sed defectibilem, cum ens contingens sit, et limitatum : fac etiam vitam futuram esse, in qua bonis præmia, improbis vero supplicia parata maneant; quis infinite sapientis consilia, quæ nobis explorata esse non possunt, reprehendat, quod vitia, et mala moralia permittit, quod virtuti in hac vita præmia non respondere videmus : quod demum bona sua non æque omnibus distribuit? Nam si explorata nobis systematis universi consilia forent, perspicue intelligeremus infinitæ sapientiæ ordinem postulare, ut homini natura sua libero, usus libertatis concedatur, ideoque, ut permittantur mala moralia, quæ inde sequuntur; ut præmia atque supplicia in futura vita distribuantur; atque ut nonnullorum bonorum largitio a sola munificentia supremi opificis pendeat. Hæc satis esse videntur ad atheorum extricanda sophismata; sed, ut nil omittamus in Dei providentia comprobanda, per singula malorum genera paucis discurremus.

(78. Tria sunt malorum genera. Alia enim sunt metaphysica, alia physica, alia deni-

que mala moralia : malum metaphysicum in defectu summæ et infinitæ perfectionis; malum physicum in dolore, sive voluptatis defectu ; malum denique morale peccatum est, sive defectus rectitudinis et conformitatis ad legem, quæ in deliberata hominis actione inesse debet. Malum metaphysicum in creaturis necessarium est. Nam creaturæ non possunt esse nisi limitatæ, sunt enim entia contingentia, quorum perfectio limitata est ; solius enim entis necessarii proprium est infinitum esse. Creaturæ ergo esse non possunt nisi limitatæ atque imperfectæ. Imperfectio ergo hæc non Creatori, sed creatæ naturæ tribuenda est, quæ non nisi limitata esse potest. Ergo in systemate rerum contingentium mala metaphysica ex ipsa rerum natura necessaria sunt. Nec sapientiæ id obest auctoris, qui non nisi ex possibilibus contingentibus universum formare poterat. Et conveniens fuit, ut non res omnes æque perfectæ essent tum quod universum constet ex partibus, quæ totius perfectionem habere non possunt ; tum quod in eo res una alterius usui inservire debeat; tum denique quia « in rerum bonarum inæqualitate ipsa est jucunda gradatio, ubi minorum comparatio ampliorum est commendatio, » ut inquit August., *Contra adver. leg. et proph.*, lib. 1, cap. 4.

(79. Mala physica, metaphysici mali consectaria sunt. Nam ex peccato orta sunt, peccatum vero ex limitata et defectibili hominis libertate. Deinde mala hæc veluti media nobis exhibentur, quibus nos Deus a nimio præsentis vitæ, ejusque bonorum amore retrahit, ne æternæ vitæ bona, atque legem contemnamus. Sunt enim, vel præparationes quædam ad virtutem, ne peccemus, vel justæ punitiones, cum peccavimus, ut a peccatis recedamus. Nam animi corporisque doloribus monemur, non hanc, quam nunc veluti peregrini incolimus, sed futuram æternam alterius vitæ nostram patriam esse, ad quam intimo quodam conatu natura tendimus. Nil ergo vetat, quin hæc ab infinite sapiente proficiscantur, sicut a bono medico ingratum sapori pharmacum ; cum bona sint, quibus malis, quæ ex metaphysico oriri possint, cujusmodi moralia sunt, medeamur.

(80. Moralis denique mali fons atque origo in limitata rationalis creaturæ libertate posita est. Nam si creaturæ omnes limitatæ atque imperfectæ propria natura sunt, homo etiam imperfectus ac natura sua limitatus fieri debuit. Si limitata mens, ac ratio hominis est, ideoque defectus, errorisque capax, regula opus habuit, qua tuto et sine erroris periculo optatam felicitatem agnosceret et prosequeretur; ita enim natura sua felicitatem expetit homo, ut velle esse miserum, etiamsi velit, non possit. Si regula hæc homini necessaria est, quæ apta ad felicitatem media, ac tutam viam demonstret, infinite sapiens, qui hominis curam gerit, præscribere hanc eidem debet, alioquin, sapienter cum ipso non ageret, quia media non designaret ad finem necessaria. Hanc ergo regulam præscripsit ; at homo natura sua liber est, atque ita proprietas hæc cum ratione conjungitur, ut tolli ea ab homine non potuerit, quin rationis expers, ideoque non homo esset, ut etiam Basilius, aliique SS. Eccles. Patres observarunt. At libertas limitata et finita esse debuit in creata natura, ut diximus. Deficere ergo a regula potuit, atque errare, tum in fine sibi proponendo, tum in electione mediorum ; quamobrem necessaria quoque pœna fuit, qua in officio a regula præscripto contineretur, et ad resipiscendum post lapsum impelleretur : ideoque hæc etiam ad sapienter regendum hominem præscribenda fuit. At hæc omnia occurrunt in Dei erga hominem providentia. Quid ergo in ea mali occurrit? num quia lex homini data? At dedecet bonitatem et providentiam supremi rectoris, hominem erroris capacem, sine lege esse, qua dirigatur. Num quia libertas? sublata vero ratione, qua sine libertate non consistit hominis natura tollitur. Nec sapientis est, operis, quod faciendum putavit, naturam destruere. Num denique, quia creaturam rationalem fecit? At sine creatura rationali non amplius in mundo Dei imago esset, cui communicando Deus bonitatem suam, beneficium se demonstraret. Accedit etiam, ex horum malorum permissione majora etiam bona Deum eruere, quæ ad systematis divinæ Providentiæ ordinem perfectionemque conferunt, ut pluribus demonstravit S. Augustinus. Hac enim posita, locus est nonnullorum divinorum attributorum manifestationi, longanimitati præsertim, misericordiæ et justitiæ ex parte supremi rectoris. Ex parte vero universi, locus virtuti morali est, quæ sine libertate eligendi bonum vel malum haberi non posset. Quæ cum ita se habeant, perspicuum est, neque ex malis moralibus, neque ex physicis inde sequentibus, quidpiam adversus divinæ providentiæ systema argumentari posse, cum rerum natura attente perpensa, ac rerum cognito fine, nil occurrat, quod cum infinita auctoris rectorisque sapientia optime non cohæreat.

(81. Atque hinc facile patet, neque infirmum Deum esse, qui tollere vel impedire hæc in mundo mala non possit, nec invidum, si non impediat, dum possit. Poterat utique potentia sua, vel donum libertatis homini adimere, vel voluntatem in se liberam a prava electione continere, aut ita auxilio suo flectere, ut in malum declinare non posset ; sed non decuit divinam sapientiam rationalis creaturæ naturam immutare, adimere omnem virtuti locum, atque meritum, et demeritum ex hac rerum universitate excludere, per quæ summa ipsius erga homines beneficentia atque justitia manifestaretur. Mala ergo non sustulit, quia hæc auferre non poterat, nisi simul bona longe plura sustulisset, quæ imperscrutabili ipsius consilio convenientia rerum universitati viderentur. Rursus in dividendis bonis suis nulla lex Deo est præter arbitrium. Si enim ad quidpiam condendum infinita bo-

nitas teneretur, istud esset perfectissimum; perfectissimum autem bonum creatum repugnat; necesse ergo est, ut bonitas infinita in gradu finito perfectionis et felicitatis consistat. Quinam vero est gradus finitus, cui Deus astrictus sit? nullus sane: ergo bonitas quamvis infinita, in quovis gradu perfectionis et felicitatis creaturæ sistere potest, ideoque in eo, qui proprius est homini in præsenti statu et conditione.

(82. His stabilitis principiis, facile ostendere est vanitatem exemplorum, quæ olim a Manichæis et Epicureis, nuper vero a Baylio ad labefactandam divinam providentiam allata fuere, de medico nempe, qui sciat ægrotum, qui vinum jussus sit bibere, statim periturum, si sumat, idque permittat, et de matrefamilias, quæ ne filiæ libertati obsit, permittit hanc in perditorum hominum ludis versari, in quibus pudicitiæ suæ jacturam certo facturam novit. Nam ii non vacarent culpa, quia mortem medicus, mater vero filiæ suæ pudicitiæ jacturam impedire tenetur, et ægrotus sine vino convalescere, et vivere, ut vivere puella potest, quin se ad ludos illos se conferat; at supremus rerum conditor et rector non tenetur usum impedire facultatum, quas ad bonum finem atque felicitatem comparandam creaturis indiderit; non potuit libertatem homini auferre, quin ipsius naturam, aut perderet, aut immutaret; jus plenum habuit constituendi certos in homine perfectionis gradus: tutas præscripsit regulas, quibus homines a malo avocaret, et in felicitatem dirigeret: internum quoque auxilium præbet, quo freti rite illas exsequantur; præmiis atque suppliciis a malo eos retrahit, et ad bonum impellit; ex malorum denique permissione bona illa eruit, quæ supra recensuimus. Atque hæc quoad malorum originem; de præmiorum vero, pœnarumque distributione dicemus infra.

(83. Inquiri hoc in loco posset, quodnam motivum, et quinam finis Deo in rebus condendis fuerit. Sed rem paucis expediemus, explicato discrimine, quod motivum inter atque finem intercedit. Motivum itaque vocamus id, quo Deus movetur et inclinatur ad creandum mundum; finem vero id, quod Deus per conditum mundum obtinere voluerit, sive ad quod omnia opera sua *ad extra* ordinaverit. Hac distinctione posita, facile conciliari invicem possunt dissidentes theologorum hac de re opiniones. Nam Estius, aliique motivum cum fine confundentes, negant Deum finem sibi proposuisse ullum, dum mundum conderet, quod tamen sine infinitate ipsius sapientiæ injuria dici nequit. Itaque Deo extra infinitam libertatem suam nil motivum fuit creandi mundum, scilicet, nec res ipsæ creatæ, nec quidpiam ex istis consurgens. Nam cum independens omnino sit, pendere a creaturis nequit; at si ab iis determinari oporteret ad creandum, penderet ab ipsis, atque in hac determinatione passive se haberet, ageretur enim, et non ageret. Rursus cum sit Deus sibi sufficientissimus, ac nullius indigens, nihil a se diversum expetit, nam rei a se diversæ appetitio indigentiam denotat. Determinari ergo non potuit ab aliquo, quod ex ipsis creaturis expeteret. Denique cum creaturæ ante liberam divinæ voluntatis electionem nihil omnino sint, nil habent, quod movere Deum possit; et si per objectivam repræsentationem movere creaturæ Deum possent, omnes indiscriminatim creaturas possibiles produxisset; nam nulla reddi potest ratio, cur aliquas tantum elegisset, cum omnes æque habeant objectivam illam bonitatem, qua Deus ad creandum motus et determinatus statuitur. Itaque in sola Dei libertate, quærenda causa determinationis est, qua motus sit ad mundum creandum, ut post Augustinum, l. XXVIII *De civ. Dei;* S. Thomas asseruit part. I, qu. 19. Nam cum Deus sit infinite perfectus, et sibi sufficientissimus, non plus ei molestiæ afferre potest voluntas creandi, quam otium. Cum prima causa sit omnino independens, determinatio, ac inclinatio ipsius voluntatis diverso a nobis concipi debet modo, ac determinationes concipiuntur causarum secundarum, in quibus inclinatio et actio a præcedente aliqua passione pendent. In Deo ergo sola infinita libertas causa est, a qua determinatio ad creandum pendet. Hinc præsto responsio est, dum inquirunt, cur prius non creaverit mundum? Cur certo ac determinato spatio res omnes concluserit? Cur non plura produxerit? Cur denique alias creaturis non indiderit dotes? Scilicet, quia noluit.

(84. Finis vero divinarum *ad extra* operationum non deest, cum infinita sapientia non casu, sed proposito fine agere debeat. Is vero nonnisi Dei gloria esse potuit, cum nonnisi propter se ipsum infinitum, et sibi sufficientissimum operetur. Dei autem gloria ex divinorum attributorum exercitatione, ex divinarum perfectionum in creaturis expressione, aliisque consurgit, quæ creaturas rationales ad ipsum glorificandum moveant. Hæc de providentia generatim; agendum nunc est de peculiari cura, quam erga rationales creaturas Deus exercet, etc.

De officiis hominis, quæ ex Dei providentia sequuntur.

(85. Nonnulla præmittimus, quæ vel omnino explorata sunt, vel in philosophia abunde demonstrata statuuntur. Primo hominem a Deo ratione donatum esse, ut intimo sensu novimus. Secundo, inditum ei esse appetitum felicitatis, ut malum et miseriam velle non possit. Tertio, liberum esse ad agendum, et non agendum, ac libertatem nonnisi a summo bono, in quo summa ipsius felicitas posita est, vinci omnino posse. Quarto, errare per rationem posse, rationem regulæ capacem esse, ac posse per libertatem a rationis regula deficere. Quinto, principium rationis et libertatis a corpore distinctum et diversum esse, atque incorporeum, et spirituale; quod quidem tum in philosophia abunde probatum

stabilimus; tum etiam ex his paucis, quia nempe movet corpus, ac corporis partes virtute sua sistit, aut motas dirigit, ac distrahit se a consideratione molestæ alicujus corporis partis impressionis, et ad alia consideranda objecta se ipsum applicat, etiam incorporea atque sublimia, in quorum contemplatione ita quandoque defixum manet ut, quæ in corpore fiunt, ne quidem intelligat. Hæc sane ab organico corpore, fluidisque per hoc discurrentibus omnino istud diversum exhibent. Accedit etiam istud idem principium cogitans concipere commode posse non exigere organicum corpus atque extensum quodcunque; ipso vere existente, quod quidem satis aperte ostendit esse rem a corpore et materia omnino diversam. Cum vero omnes cognitæ per operationes proprietates indivisibile illud esse demonstrent, atque incorporeum, jure meritoque pro spirituali substantia habetur. His præmissis, paucis ostendemus; primum, Deum ab hominibus cultum exigere; deinde præcepta, quibus ii ad certa officia obligantur, præscribere; ac demum, spe præmiorum, ac metu etiam alterius vitæ immortalis suppliciorum ad officia præstanda compellere. Sit itaque

Propositio prima.

Homines Deum colere tenentur.

86. Nota. Cultus nomine actionem intelligimus, quæ intuitu alterius excellentiæ suscipiatur, sive per quam alterius excellentiam testemur. Debitus Deo cultus actio quælibet est, per quam ipsius excellentiam, et prærogativas testificari debemus. Cultus, vel internus est, vel externus; ille internis actibus continetur, quibus amore, fide, spe, aliisque internis mentis actibus bonitatem, aliasque Dei perfectiones testificamur, ac debita reverentia, et honore Deum prosequimur; alter vero, actus illos complectitur quibus exterius hujusmodi venerationem significamus. Externus cultus vel privatus est, quo quisque privatus homo debito Deum honore glorificat; vel publicus, quo scilicet homines cunjunctis votis, publico in loco, ac veluti communi societatis nomine Deum venerantur et colunt.

(87. Dem. ergo propositio. Homo tenetur Deum colere, si ei debeat summum amorem, summam servitutem, summum obsequium. At hæc omnia Deo debet homo; per summam enim Dei sapientiam homo natura sua constitutus est propensus ad amandum bonum sibi propositum, et ad testandum per servitutem, et gratos animi sensus dominium, atque suscepta beneficia, et per obsequium, et cultum præstantissimam intelligentis naturæ excellentiam; nam natura sua ad bonum amandum fertur, ad gratum animum exhibendum ei, a quo beneficia receperit, ad ei serviendum, cujus dominio subsit, atque ad testandum cultu aliquo mirabilem alterius prærogativam et excellentiam. Ergo cum Deus per rationem homini se manifestet, ut summum bonum, summum ab ipso amorem exposcit; cum se ostendat ut supremum Dominum vitæ, functionumque hominis, obsequia illa exigit, per quæ hujusmodi supremum dominium testetur; cum denique infinitam excellentiam suam demonstret, cujus consideratio per admirationem, quæ sequitur in adorationem, homines quodammodo rapit, summum obsequium postulat.

(88. At inquiunt, Deus sibi sufficientissimus est, ideoque nil voluptatis et utilitatis capere ex creaturis potest. Nil ergo ab ipsis exigit.

Etsi Deus sibi sufficientissimus sit, tamen libertate, ac summa sapientia sua rationalem creaturam condidit, atque ita hanc regit, ut hæc ignorare ipsum non possit. Vult ergo, ut ipsum agnoscat, et ut fateatur rerum omnium auctorem rectoremque esse. Quorsum enim sua cura hanc in sui cognitionem duceret, nisi vellet, ut eum agnosceret et fateretur? Deinde per hujusmodi cognitionem se summum bonum esse demonstrat, ac per inditum naturæ sensum hominem monet, summum bonum summe amari oportere. Quorsum vero id, nisi ut ostendat debitum ei esse summum amorem? Rursum per eamdem cognitionem se homini repræsentat, ut supremum Dominum omnium rerum, ac etiam singularum hominis actionum. Cur vero ita se exhibet, nisi ut homo cum in se, tum in omnibus actionibus suis eam servitutem ostendat, quæ supremo ipsius dominio respondeat? Denique eadem cognitione, ut infinite perfectus, ut potentissimus, omniscius et immensus repræsentatur. Intelligi autem nullo modo potest, cur ita se nobis exhibeat, nisi velit, ut cultu et honore ipsius excellentiam prosequamur, ut in dubiis et adversis ad ipsius potentiam confugiamus, atque in ipsa spem omnem præsidii nostri collocemus. Non alios sane divinæ sapientiæ fines fingere possumus.

(89. Præterea religionem, non ut sibi, sed ut nobis bonam atque utilem exigit et imperat. Homo enim natura sua felicitatem expetit, atque hujusmodi desiderium ad felicitatem quoque futuræ immortalis vitæ protenditur, ut infra probabimus. Cum vero errori obnoxius sit, regula ei præscribenda a divina sapientia fuit, qua tuto in hujusmodi felicitatem dirigeretur: neque enim ab infinita sapientia finis proponi potuit homini, quin media ei desgnarentur ad hujusmodi finis consecutionem necessaria. Regula autem hujusmodi officiis continetur, quibus religio constat, ut paulo infra ostendemus.

(90. Non solum internus, et privatus cultus Deo debitus est, sed etiam externus et publicus. Per cultum enim testari quoque debemus supremum Dei dominium atque suscepta beneficia. Ergo cum Dei dominium etiam in corpus nostrum ejusque partes sese extendat, corpus etiam, ejusque actus in Dei obsequium exercere tenemur; id vero fit per externum cultum. Deinde cum beneficia Dei plura experiatur ipsa hominum societas, et cum plura sint dono Dei civili societati concessa, facile patet, etiam ipsam societatem

teneri ad Deum communem creatorem ac bonorum largitorem palam ac publice, et conjunctis votis colendum. Ergo etiam publicus cultus Deo debitus est.

Propositio secunda.

Existit lex naturæ, quæ hominis officia præscribit erga Deum, erga se ipsum et erga alios homines.

(91. Dem. Lex naturæ est ordinatio pro communi hominum bono a recta ratione præscripta per quam a Deo actiones nonnullæ præcipiuntur, aliæ vetantur, propositis præmiis atque suppliciis. Atqui lex hujusmodi existit. Nam homo Dei providentia gubernatur; sicut ergo vita ipsius animalis per mechanicas leges regitur, ita ipsius vita rationalis per leges rationis regulari debet; alioquin actiones creaturæ rationalis divina providentia non regerentur. Atqui leges ad regendas liberas actiones promulgatæ et cognitæ esse debent, alioquin essent inutiles; ergo per usum rationis homini manifestantur, dum homo, cognito fine, nempe felicitate, quam appetit, ad media attendit, quæ pro hac comparanda, ratio ipsi suppeditat. Rem paucis ostendam per singula hominum officia discurrendo. Homo per intimum sensum se infirmum, atque ita imbecillem sentit, ut se ad perfectam beatitudinem comparandam omnino insufficientem agnoscat. Recta autem ratio Deum esse demonstrat infinitum, sapientissimum, beneficentissimum ac potentissimum, qui nostri sollicitus sit, qui juvare nos possit, ac beatos esse velit; atque hunc propitium nobis fieri oportere per amorem, per obsequium, per preces, ac debitum honorem et cultum. Hinc vero patet, qua ratione officia erga Deum media sint a divina Providentia præscripta ad felicitatem comparandam. Rursus homo, dum se ipsum considerat, illico intelligit, se non ab ipso existere, sed Dei actione, eaque conservari atque regi. Ergo cognoscat, necesse est, se non esse vitæ suæ membrorumque Dominum, sed Deum; ideoque non posse, quin in Deum injuriosus sit, se ipsum occidere, ac mutilare, vel ea negligere, quæ ad propriam perfectionem pertinent. Nam quilibet homo considerari debet veluti Dei opus, cujus conservatio atque perfectio, rationi a divina providentia homini concessæ commissa sit. Ita ergo homo erga seipsum se gerere debet, ut quæ ad perficiendum tum corpus, tum animum necessaria sunt, ex divinæ Providentiæ præscripto inquirere ac adhibere debeat. Ad corpus, partium integritas, et bona valetudo; ad animam vero, tum scientia eorum, quæ ad rite vivendum necessaria sunt, tum religionis ac virtutum exercitium pertinent.

(92. Denique homo spectari potest in ordine ad alios homines. Natura sua ad societatem ineundam ferri, negavit nuper impius Hobbesius, qui homines natura invicem inimicos, atque in statu belli positos finxit, et solo metu ne ab aliis perderentur coactos civilem societatem iniisse. Sed putidum commentum facile refellimus, si animadvertamus, inter animantia solum hominem sermone præditum a natura esse, cujus extra societatem nullus est usus, homines ita a natura in lucem mitti ut extra societatem vivere non possint, ac inditum a natura amorem habere, quo se mutuo amant, et ad societatem ineundam trahuntur. Stabilita propensione ad societatem cum aliis ineundam, facile intelligere est, tranquillam ac beatam vitam in societate exoptare. Hoc vero cognito fine, facile principaliores leges intelligimus, quas divina providentia per usum rationis demonstrat, veluti media ad illam felicitatem necessaria. Nam ad id necessarium est, ne homo aliis faciat, quæ sibi fieri non vult, alioquin ita cum ipso alii se gererent, sicque pax et tranquillitas nulla foret. Hinc autem sequitur, pacta servanda, neminem lædendum, damna compensanda, ac suum cuique tribuendum fore. Item mutuus inter homines amor, ac mutua voluntas aliis benefaciendi necessaria est. Existit ergo naturæ lex per rationem promulgata, quod quidem aliis quoque argumentis comprobari adversus atheos posset; scilicet, ex generali omnium consensione; ex sensu justi et iniqui omnium animis a natura insito, et ex ipsa conscientia, quæ vel ipsos improbos ob iniqua scelera damnat, ac recte facta commendat. Sed quæ dicta sunt, satis videntur. Qui plura desiderat, videat Ant. Genuens., t. IV *Metaph.*, et auctorem, *Princ. relig. natur. et revel.*

Propositio tertia.

Vita hominis hujus mortalis conditionis limitibus circumscripta non est, sed præmia, atque supplicia post mortem supersunt a supremo judice tribuenda.

(93. Dem. Omnes cognitæ gentes, etiam extra societatem civilem positæ atque silvestres, futurum hominis statum agnoscunt, et credidere semper, in quo justis præmia, improbis vero a supremo rectore supplicia tribuenda sint, ut ex indubiis monumentis a Cl. Patuzzi demonstratur c. 9, *De fut. impior. statu.* At communis humani generis persuasio non aliunde, quam a natura communi hominum parente oriri potest; et plura sunt, quæ perspicue ostendunt, naturæ vocem esse, quæ in omnibus clamat, futurum Dei judicium esse, quo homini in alia vita præmia, vel supplicia decernenda sint. Homo enim, dum rationis dictata audit, non potest non intelligere, se a Deo legibus gubernari, quibus præmia atque supplicia respondere debeant, ut ex dictis constat. Perspicue autem cognoscit, non ita bona in hac mortali vita distribui, ut virtutes præmio compensentur ac vitia puniantur supplicio: cum scelestos plerumque homines videat bonis abundare, ac voluptatibus, represso etiam quandoque interno conscientiæ stimulo, liberrime frui; justos vero miseros, ac passim eorum miseriam improborum malitia auctam. Hinc vero cognoscat necesse est, futuram superesse vitam, in qua homo supremo gubernatori rationem reddat

suorum operum; et in qua præmia atque supplicia divinæ Sapientiæ legibus respondentia distribuantur; cum, hac sublata, supremum morale Dei in homines imperium divinæ sapientiæ atque justitiæ nullo modo respondeat. Præterea rem ita se habere natura ipsa intimo sensu declarat. Mitto conscientiæ laniatus, qui ex metu futuri Dei judicii improbos homines excruciant. Explorata res est, hominum cuique inditum a natura esse felicitatis amorem. Propria autem experientia compertum nobis est, bonis hujus vitæ desiderium hujusmodi non expleri, sed potius augeri, ut perspicue in philosophia ostenditur. Ergo per hujusmodi amorem ad bonum iis longe præstantius tendimus, quod nonnisi in futura vita obtineri possit. Cum enim amor ille inditus nobis sit a sapientissimo Deo, qui nostri curam gerit, inutilis esse non potest: expleri ergo quandoque debet: non in hac, ergo in futura vita. Quod quidem magis magisque comprobatur ex eo, quod hujusmodi amori quoddam immortalitatis desiderium conjunctum sit longe ab eo diversum, quo corporis conservationem cupimus: istud enim belluis quoque commune est, ac eo magis quam in hominibus vehementius quod iis stupidiores sint, illud vero eo vividius atque ferventius est, quo magis excultus sit animus: quis vero fingat indita a Deo desideria esse, quæ nunquam expleri queant? Hac enim ratione longe præstantior esset cura, quam de belluis habet, quorum appetitibus præsto bona sunt, quibus expleantur.

(94. Denique natura ipsa animi immortalis est; mors enim a nobis nulla alia ratione concipitur, quam per divisionem et separationem partium, quæ ante interitum jungebantur; anima vero spiritualis ac simplex est, ut supra ostendimus; ideoque discerpi in partes nequit; est ergo immortalis. Quam quidem immortalitatem ipsius functiones abunde demonstrant. Per has enim ostenditur, amputatis membris, ac mutato alternis annis corpore, integram et invariatam animam perseverare, animam corpori præesse, atque cogitatione et voluntate inde sequente corporis, partes movere, motasque regere ac longe a corpore diversa vita vivere, quæ in ipsa cogitatione consistit. Atque hinc facile refellimus excogitatam tertio Ecclesiæ sæculo a nonnullis in Arabia hæreticis, ac iterum in Germania elapso sæculo excitatam hæresim, quæ contendit, animas in præsenti sæculo una cum corporibus interire, sive vitam amittere; rursus vero resurrectionis tempore simul cum iisdem corporibus ad resurrectionem redituras. Ii enim ita sentiunt, quod animam sejunctam a corpore cogitare non posse opinentur. Sed consideranti animæ naturam manifestum est, separatam a corpore tum vim cogitandi, tum facultates reliquas expeditas habere. Has enim a corpore non habet; cum corpus cogitandi vim, qua destituitur, ac facultatem libere agendi tribuere non possit, nec corpus animæ necessarium est, ut cogitandi, aliasque facultates exerceat; ad id enim sola cognoscibilis rei repræsentatio necessaria est, res autem cognoscibiles menti per ideas exhiberi possunt, etsi a corpore separata sit. Et sane modus operandi per cogitationem et voluntatem ita proprius ei corpore sejunctæ videtur, ut Deus, qui cogitatione ac voluntate cuncta regit et moderatur, nonnisi ut mens soluta quædam, et libera segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens et movens, teste Cicerone, intelligi a nobis possit.

(95. Nec ullum nobis negotium facessunt Epicureorum sophismata, quibus corpoream atque mortalem animi naturam ostendere conantur, quia corpus movet, et movetur ab illo, ac corporis vicissitudines pati per proprias functiones demonstrat; qua enim ratione a corpore movetur, nisi per cognitionem? Non enim alios in se anima experitur motus, nisi cognitiones atque effectus inde sequentes, corpus vero intelligibile est, atque intelligibiles itidem sunt corporis affectiones et motus. Quid ergo prohibet, quominus substantia cogitans, quæ, quidquid intelligible sit, cognoscere potest, a corpore, ejusque affectionibus intelligibilibus afficiatur? At, inquiunt, intelligere non possumus, qua id ratione fiat. Plura autem sunt, quæ fieri revera videmus, quin tamen modum intelligere valeamus, quo fiant: imo vix ulla est in systemate universi actio, quæ ita a nobis cognoscatur, ut modum, quo fiat, intelligamus. Ergo, cum exploratum nobis sit, substantiam cogitantem corpus intelligere, dubitare non possumus, quin corpus ita illam moveat, ut ipsum cognoscat, licet modum, quo id fiat, ignoremus. Rursus movet mens nostra corpus per voluntatem, non mechanico pulsu, ea scilicet ratione, qua mens suprema voluntate sua omnia regit. Quis vero dicat, ad ita rem movendam opus esse extensione atque mechanico tactu: et non sufficere intimam per cogitationem præsentiam?

(96. Ad animi functiones quod spectat, quæ corporis vicissitudines imitari videntur, præsto responsio est, si animadvertamus, animam partem hominis esse, quæ per organa corporis rerum cognitiones acquirit, et corporis organis utitur, quæ sunt humanarum functionum instrumenta. Hinc enim fit, ut paulatim sibi acquirat ideas, ac, crescente homine, magis ideis abundet, et ut pro qualitate organorum corporis, modo debiliores, modo robustiores animi per hæc explicatæ functiones appareant; ut diversa invicem sunt artificis opera, dum cereo, ligneo, ferreo, ac magis minusve apto atque exquisito instrumento utitur. Nec desunt in hujusmodi functionibus incorruptibilis animi indicia; nam plerumque videmus in debili, sene, ac infirmo, ac viribus debilitato corpore, vividiores ac expeditiores animi functiones, in robusto vero debiles, ac ita stupiditate repressas, ut vix rationis indicia præbeantur, et passim observamus, ortis ex corpore propensionibus animam voluntate obsistere.

97. Hæc vero perspicuum faciunt, animam nostram substantiam spiritualem esse, quæ, destructo corpore, supersit, vivat, præmii atque supplicii sit capax.

(98. Sed sufficiat hæc indicasse, ut constet per summa capita, Deum providentia sua hominem regere, ac leges, et religionem, etiam per usum rationis præscribere, quas spe præmiorum et metu alterius vitæ suppliciorum servare curet. Qui plura cupit, videat auct. citat. *Princip. relig. nat. et revel.* Genuensem, et alios. Interim sit.

Caput Tertium.

De utilitate, convenientia et existentia divinæ revelationis.

(99. Confutavimus supra atheos, et pantheistas, atque etiam deistas, illos, qui naturalem religionem inficiantur. Alii nunc occurrunt impii viri, qui etiam deistæ et naturalistæ audiunt. Ii rationem ac religionem, quæ ratio suggerit, tanti faciunt, ut non solum inutilem Dei revelationem asserant, sed etiam sapientiæ ac summæ Dei bonitati contrariam et repugnantem. Quamobrem præcepta omnia positiva Mosaicæ atque evangelicæ legis, ac omnia, quæ divinæ revelationi referuntur accepta, veluti callidorum hominum commentum atque imposturas respuunt. Ex Anglia hujusmodi elapso sæculo prodiit, ac plures in eadem regione male feriatos homines habuit, qui, editis libris, pro viribus illam tueri conati sunt. Ac inter alios detestandam hanc hæresim propugnarunt Tindal, edito anno 1738 libro, cui titulus est: *Christiana religio mundo æqualis*, dominus Chubb, in opere inscripto: *Religio essentialis homini*, et auctor libri inscripti: *Lesmœurs.* Hos vero plures doctissimi viri confutarunt: ex Anglis Clarkius, Forsterus, aliique plures; ex Gallis Abbadie, et Uttevillus, et doctissimus auctor operis inscripti: *Religionis naturalis et revelatæ principia;* ex Germanis Fabricius, et alii; ex Italis vero Bernardus Maria de Rubeis Dominicanus, Antonius Genuensis, et alii, quibus addimus etiam eruditissimum virum Franciscum Jacquier, qui tom. II *Instit. Philosoph.*, pag. 311, controversiam hanc accurate pertractavit. Nos vero, ut clare procedamus, nonulla prius explicare ducimus. Itaque

(100. Animadvertendum 1° deistas in duplici versari errore: aiunt enim primum, rationem sine revelationis subsidio omnia cognoscere posse, quæ Deus veluti apta ad æternam salutem obtinendam media humano generi designarit; deinde naturæ hominis vires sufficientes esse, ad gratum Deo cultum, atque opera præstanda æternæ felicitatis meritoria. Hic priorem duntaxat errorem refellimus: de superni Dei auxilii necessitate ad vitam æternam consequendam dictum in tract. de Christi gratia, ubi Pelagianos Socinianosque confutavimus: ab illa quoque controversia abstinendum duximus, quæ a Patribus pertractata olim fuit, et agitari universim solet in scholis, scilicet, num homo aliquando potuerit ac etiam nunc possit solo naturalis religionis usu æternam consequi salutem, dum nil ei de revelatione constet. » De hac enim agendum erit, ubi de christianæ fidei necessitate disseretur.

(101. Animadvertendum 2° duplicis esse generis divina intelligibilia, ut optime advertit sanctus Thomas; quædam enim humanæ rationi pervia sunt; quædam vero humanæ rationis vires omnino excedunt. Humanæ rationi pervia sunt intelligibilia, quorum cognitio sumitur ex ipsis creatis mentibus et rebus sensibilibus; hac enim unice via potest mens nostra ad divinarum perfectionum cognitionem assurgere. Dei autem perfectiones, quæ nullam cum nostris mentibus ac sensibilibus rebus connexionem habent, inditas mentibus nostris vires omnino excedunt. Cum Deus omnes perfectiones possibiles habeat, perspicuum est plures sibi vindicare perfectiones, quas limitata mens nostra attingere non valeat. Imo ipsa Dei natura, et ejus attributa, cujusmodi sunt in se, creatæ mentis vires omnino superant; cum ex iis, quæ facta sunt, manifestari, ut sunt in se ipsis, non possint. Quis deinde profunda Dei arcana, divinæ voluntatis decreta, ac bona, per hæc justis hominibus præparata, ex creaturarum consideratione agnoscat? Hæc adeo clara sunt, ut a deistis in controversiam revocari non possint. Inquirendum ergo primo loco erit, « num divinam sapientiam, et bonitatem, ac summam Dei erga homines beneficentiam deceat, nonnullæ ex iis perfectionibus hominibus revelare? »

(102. Animadvertendum 3°, si stabiliatur, Deum esse mundi conditorem ac rectorem sapientissimum et potentissimum, dubitari non posse, quin vel sonos articulatos in aere producere, aut motus in organo auditus excitare, aut signa quædam alia homini conspicienda præbere possit, aut imprimere perceptiones in anima, ut hisce modis hominibus innotescat, quæ Deus revelare ipsis velit. Cum enim perspicuum sit, nullam contradictionem involvere factam superius recensitis modis divinarum perfectionum manifestationem, evidens quoque est, Dei revelationem hoc sensu impossibilem non esse; quod vel ipsi deistæ fatentur. Neque enim de revelationis possibilitate adversus Spinosam et pantheistas primam rerum causam astruentes materiam necessario operantem, instituenda controversia est; nam ita inepti ac ridiculi essemus, perinde ac illi, qui de miraculis adversus Spinosam scribunt; probandum enim adversus istos est, Deum summum existere, qui libere mundum condiderit, ac præscriptis a se legibus regat; ex quo clare sequitur, posse arbitrio suo naturæ leges immutare, ac supra easdem agere. Deistæ itaque, quos refellimus, posse Deum libertate sua quidquid velit hominibus manifestare, fatentur; sed negant id convenire summæ ipsius bonitati atque sapientiæ, et revelationem Deo impossibilem putant, quemadmodum impossibile ei est innocen-

tem perdere. Deus enim non potest agere, quin agendo se infinite sapientem præbeat; hac autem ratione agendo, nil superflui velle potest, alioquin sapienter non ageret, et si bonum exhibere se velit, nil potest ab homine exigere præter id quod, attenta rerum convenientia, atque fine, ratio ipsi concessa agendum vel omittendum suggerat. Si vero alia ratione ageret, nil homini præter Dei arbitrium appareret; Deus ergo instar tyranni exhiberetur, qui solam potentiam et arbitrium ostenderet. En putidum deistarum commentum! Nos vero sequentibus propositionibus delebimus.

Propositio I.

Dei sapientiam, bonitatem ac summam erga homines beneficentiam quam maxime decet nonnulla hominibus revelare et præcipere, quæ humanæ rationis vires attingere propria virtute nequeant.

(103. Dem. Maxime decet Dei sapientiam, bonitatem atque beneficentiam ea hominibus ostendere, quæ hominis desiderium in incommutabile, ac sublimius bonum inclinet; quæ vividius per delectationem sensibilium ad virtutem et honestatem perducant; quæ veriorem Dei cognitionem ingerant, quæque opinionem in hominibus firment, quæ divinam deceat infinitam excellentiam. Quis enim dedecere fingat infinitam Dei bonitatem et sapientiam bonum illud hominibus ostendere, cujus unice possessione beati esse possint; ea manifestare quæ valida sint ad virtutem incitamenta: quæque veriorem Dei cognitionem suppeditent, atque eam de Deo opinionem excitent quæ aptissima sit ad infinitam illius excellentiam concipiendam? At manifestando Deus suas perfectiones, quæ mentis nostræ vires excedant, et ostendendo in horum unica visione atque fruitione inditum nobis beatitudinis desiderium expleri posse, desiderium hominis ad altius bonum assurgit, quam quod experiri in hac vita possit humana fragilitas; homines a sensibilium delectationibus vividius moventur ad excolendam virtutem, quia agnoscunt esse alia bona iis sensibilibus longe meliora, quorum gustu multo suavius delectantur, qui vacant activis vel contemplativis virtutibus; veriorem etiam habent Dei cognitionem, quia tunc solum vere Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus supra id omne, quod de Deo cogitari ab homine possibile est, cum sane naturalem hominis cognitionem divina substantia excedat; denique ex harum perfectionum manifestatione firmatur in homine opinio, quæ divinam deceat infinitam excellentiam, ut perspicuum est. Hæc ex S. Thoma deprompsimus, lib. I *Contra gentes*, cap. 5. Accedit etiam, ut inquit idem S. Doctor, « præsumptionis repressio, quæ est mater erroris. Sunt enim quidam tantum de suo ingenio præsumentes, ut totam naturam divinam se reputent suo intellectu posse metiri: æstimantes scilicet, totum esse verum, quod eis videtur, et falsum, quod eis non videtur. Ut ergo ab hac præsumptione humanus animus liberatus ad modestam veritatis inquisitionem perveniat, necessarium, vel conveniens et utile fuit homini proponi quædam divinitus, quæ omnino intellectum ejus excederent. Quid? Quod rerum nobilissimarum cognitio, quantumcunque imperfecta, maximam perfectionem animæ confert: unde quamvis ea, quæ supra rationem sunt, ratio humana plane capere non possit: tamen multum sibi perfectionis acquirit, si saltem eadem qualitercunque teneat fide. » Hæc ex S. Thoma afferre placuit, ut inde appareat, luculentissimis argumentis fuisse ab Angelico doctore hæresim hanc, antequam nasceretur, confutatam.

(104. Rursus. Dei consilia circa hominis conditionem, sive præsentem, sive præteritam, sive futuram, humanæ rationis vires excedunt; nam ex iis, quæ rationi humanæ obversantur, argumentari non possumus, qua ratione, quibusque exornatus dotibus conditus homo initio a Deo fuerit; num hominum vitio deterior, ac Deo ingrata evaserit humana natura; qua denique ratione reconciliari Deo oporteat, si per peccatum concitaverit Dei in se iram. Ad præsentem conditionem quod spectat, ex iis, quæ agnoscimus, nil est, quod Dei consilia demonstret, circa apta media ad expianda peccata et ad pœnas declinandas, quibus per culpam obnoxii evadimus; et circa cultum externum, qui Deo gratus sit. Denique non potest ratio nostra assequi, quæ Dei consilia sint circa præmia et supplicia vitæ futuræ; in quo hæc consistat, et num nostris viribus sufficientes simus, aut ipsius indigeamus ope, ut bona hæc mereamur; quo denique modo postquam per peccata pœnis etiam vitæ futuræ obnoxii fuimus, ab his subeundis pœnis liberari possimus. Hæc sane rationis usu ex nostri, rerumque contingentium consideratione assequi non possumus: et aliunde constat, hominem quemque scire hæc eadem cupere; atque hujusmodi scientiam necessariam esse, tum ad hujusmodi hominibus desiderium explendum; tum, ut homo propriam cognitionem et vires agnoscat; tum, ut proprius ei finis sit cognitus; tum denique, ut præmia et supplicia parata sciat, et certa illa media, quæ tutam viam ostendant ad declinanda supplicia et æterna præmia comparanda. Decet vero Dei bonitatem, atque sapientiam hæc hominibus revelare, imo necessarium videtur, ut Dei bonitas, atque sapientia in ea, quam de homine gerit, cura resplendeat; quis enim infinita sapientia regi hominem credat, si ignoret, num a prima conditione homines propria culpa exciderint; quinam sit ultimus eorum finis, ac apta ad illum consequendum media: qua ratione post peccatum reconciliari debeat; num mediatore indigeat, ut Deus injuria provocatus placetur, atque alia id generis ad tutam demonstrandam æternæ salutis viam necessaria?

(105. Denique positiva præcepta, quæ scilicet in rerum naturis fundata non sint, cujusmodi sunt præcepta moralia, quæ indifferentia, aut præcipiant, aut vetent, Dei

sapientiam et bonitatem neutiquam dedecent; nam hæc vel ad uniformitatem, ordinem et decentiam spectant externi divini cultus, cujusmodi sunt cæremoniæ sacræ; vel ea præcipiunt, quæ plurimum possunt ad fovendos internos religionis sensus, et promovendam virtutem, et ea vetant, quibus plerumque homines abutuntur, cujusmodi sunt pleraque Judæis, Christianisque indicta præcepta; vel denique in memoriam revocant collata a Deo beneficia, et factas promissiones, quo spectare possunt etiam sacramenta. Decet vero quammaxime divinam sapientiam ea hominibus præscribere, quibus uniformis externus cultus constet, atque decentia, et ordo in ipso habeatur, præsertim cum externus cultus haud facile ab hominibus convenienter ordinari possit, et, si hominum committeretur arbitrio, tot ritus essent, quot homines, et dissidia inter homines circa proprii ritus præstantiam orirentur, quæ illius violandæ charitatis occasionem præberent, quam exercere per actus religionis tenentur. Decet præterea divinam sapientiam ea homini præcipere, quæ ad religionis sensus fovendos, ad virtutis exercitium, et majus Deo conciliandum obsequium plurimum valeant; huc enim morale ipsius in hominem imperium tendit. Ergo si paterfamilias sapienter ea prohibet filio, quibus eum abusurum noverit, ac ea præcipit, quibus filius perfici magis possit; cur hac auctoritate divinam sapientiam privabimus? Præsertim cum memoria beneficiorum ac divinarum promissionum, quæ divinis plerisque præceptis excitatur, validissima sint adversus vitia præsidia, et ad virtutem incitamenta; ac positiva hujusmodi præcepta plurimum possint ad imprimendum animis nostris vividum divinæ auctoritatis sensum. Ex quo apparet, non solum in statu naturæ hominis lapsæ, sed etiam in statu innocentiæ convenientem fuisse divinam revelationem.

(106. Plura opponunt: primum, revelationem eorum, quæ ratio assequi nequit, inutilem esse, cum sine hac revelatione præsto homini sint necessaria præcepta ad rite vitam, religionemque instituendam. Deinde Deum in agendo necessario sequi æternum rerum ordinem, a quo nequit divina sapientia deflectere; ordo vero hujusmodi quædam natura bona esse et jubenda; quædam vero mala ac prohibenda; alia denique indifferentia demonstrat, scilicet, nec jubenda, nec prohibenda. Si ergo Deus positiva homini præcepta imponeret, non hunc sequeretur ordinem, sed arbitrarie et tyrannice ageret; nullum quippe ei, nisi imperandi motivum esset; quod quidem quammaxime Dei bonitatem, sapientiam et justitiam decet. Denique per positiva præcepta hominum felicitatem minui, cum eorum naturalis libertas cohibeatur, in qua magna ex parte eorum felicitas sita est, ac majori peccandi periculo exponantur. Addunt etiam, præcepta hujusmodi a vera virtute homines avocare, cum a præceptis naturalibus eosdem retrahant; atque superstitioni obnoxios efficere, et ad superstitionem per externas cæremonias inclinare.

(107. Resp. et ad primum aio, humano generi rationem non sufficere, ut deistæ opinantur, quemadmodum in sequenti propositione ostendemus. Rursus eadem ratione nos intelligimus, Deum incomprehensibilem hominibus esse, ac plures in se perfectiones complecti, quas ratione attingere non possumus, sicuti cognita esse non possunt Dei circa nostram conditionem consilia, quæ tamen scire natura ipsa impellente cupimus, ac plurimum interest; atque hinc ex nostræ et divinæ naturæ consideratione eruimus, Dei bonitatem atque sapientiam decere, ut ea nobis per revelationem ostendantur, quæ necessaria esse cognoscimus, cum ut tuta nobis ad salutem via pateat, tum ut veriorem, firmioremque de divina excellentia opinionem habeamus.

(108. Ad secundum: triplici modo potest aliquis arbitrarie agere. Primo, dum agit contra æternum rerum ordinem: quo sensu princeps arbitrarie agit, dum contra jus aliquid imperat. II. Dum inconsiderate, et sine consilio agit. Fatemur autem, duplici hac ratione Deum agere non posse. III. Arbitrarie agere idem est ac propria sui arbitrii determinatione agere, dum rerum naturæ regulæ esse nequeant; ut ex. gr. si ex duobus mediis ad finem obtinendum æque aptis, unum præ altero arbitrarie eligamus. Hoc solo consensu arbitrarie Deum agere contendimus, atque arbitrio se determinasse ad creandum mundum, et ad ea disponenda, quibus res in suos fines dirigantur. Cum vero res indifferentes, juxta divinum per rationem præscriptum, conferre plurimum possint ad exercitationem virtutis, ad fovendos pietatis sensus, ad decentiam et uniformitatem cultus externi, et ad conservandam susceptorum beneficiorum memoriam, cujusmodi e. g. fuit Sabbaticus cultus in memoriam creationis rerum, quis arbitrarie Deum agere fingat, si res indifferentes hujusmodi ob fines præcipiat? Accedit etiam, hujusmodi præcepta nova incitamenta esse ad illarum virtutum exercitium, quas naturalis religio imperat.

(109. Ad tertium; facile patet, positiva præcepta coercendo hominum licentiam, non minuere, sed potius augere eorum felicitatem; hæc enim nova virtutum adjumenta sunt, ac mirifice provocant commoda, et veras utilitates hominum; cum bonum promoveant, in quo felicitas hominum consistit: ac licentiam illam cohibeant, quæ vitiorum, et miseriæ mater est. Nec in deteriori conditione homines ponuntur per positiva præcepta, tum quia nova hæc suppeditant virtutis incitamenta, ex quibus plures hominibus utilitates accedere possunt; tum etiam, quia si novis peccatis locus est, est etiam novo merito locus, ac majori præmio, ut adimpleantur. Neque dici potest, positiva præcepta a puriori cultu homines avocare, et ad superstitionem inclinare; nam præceptis hujusmodi verus ac purus Dei cultus præscribitur, et ea vetantur, quæ ad super-

stitionem inducant. Si vero homines iis abutantur, reprehendi hac de causa non possunt : alioquin plura contemnenda essent bona, quibus hominum malitia abutitur.

Propositio II.

Decet quam maxime divinam bonitatem, atque sapientiam per revelationem hominibus promulgare naturalis legis præcepta, et veritates etiam illas, quæ humanæ inquisitionis perviæ reputantur.

(110. Dem. I. Virtutum ac morum præcepta, et religio ad omnes homines pertinent; decet vero Dei bonitatem et sapientiam, ea ratione hæc hominibus exhibere, ut omnibus nota esse possint, cum enim commune hæc sint omnium bonum, exhiberi, ac nota fieri omnibus debent; sola autem exterior revelatio est, quæ hæc omnibus hominibus nota facere possit; nam major hominum pars inepta prorsus est ad omnia cognoscenda virtutum, morum ac naturalis religionis præcepta, ut ipsa experientia constat : decet ergo, etc. Confirmatur argumento ex D. Thoma deprompto, lib. I *Contra gentes*, c. 4; nam si veritates id genus naturali duntaxat rationi inquirendæ relinquerentur, sequeretur, quod « paucis hominibus Dei cognitio inesset. Plurimi propter complexionis indispositionem » minus apti sunt ad sciendum : impediuntur alii « necessitate rei familiaris, » quominus « otio contemplativæ inquisitionis » potiri queant, « ut ad summum fastigium humanæ cognitionis pertingant, Dei scilicet, » ejusque attributorum notitiam. Laborant alii « pigritia, » qua renuunt « magnos » assumere « labores studii, » sine quibus « ad prædictæ veritatis inquisitionem perveniri non potest. » Vel, « illi » præterea, qui « ad ejusdem veritatis cognitionem, aut inventionem pertingerent, » vix « post longum tempus » id assequerentur, tum « propter hujusmodi veritatis profunditatem, » tum propter necessarium multiplicium cognitionum prævium apparatum, tum « propter passionum motus, » quibus anima commota « non est apta ad tam altæ veritatis cognitionem. » Quid ergo? « Remaneret humanum genus in maximis ignorantiæ tenebris : cum Dei cognitio, quæ homines perfectos et bonos facit, nonnisi quibusdam paucis, et his paucis etiam post temporis longitudinem perveniret. »

(111. Neque prætereas, « quod investigationi rationis humanæ plerumque falsitas admiscetur propter debilitatem intellectus in judicando, et phantasmatum permistionem. » Hinc facillime accideret primo, « quod apud multos in dubitatione remanerent ea, quæ sunt verissime demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant, præcipue cum videant, a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri. » Contingeret etiam, « inter multa » scilicet « vera, quæ demonstrantur, immisceri aliquando falsum, quod equidem non demonstratur, sed aliqua probabili, vel sophistica ratione asseritur, quæ interdum demonstratio reputatur. » Quæ S. Thomas asserit, atque ex humanæ naturæ consideratione probat, attendenti ad modum, quo in singulis hominibus ratio adhibetur et explicatur, experientia ipsa omnino comperta esse debent. Ac demonstrari præterea possunt exemplo omnium hominum, qui Dei revelatione caruerunt, et ex ipsa philosophiæ historia. Si enim Hebræam gentem excipias, an non omnes fere homines in idololatriam prolapsi aliquando fuerunt, qui vanis, crudelibus atque etiam obscœnis superstitionibus religionem profanarunt ? Rursus nullam gentem novimus, quæ Mosis aut Christi revelatione instructa non fuerit, in qua plures non deprehendantur errores circa Dei naturam, et attributa, atque morum disciplinam; ut ex eorum theologia, legibus atque exteriori cultu, quorum adhuc vestigia supersunt, intelligere est; et ut demonstratum luculentissime fuit a Patribus, et præsertim ab Eusebio Cæsariensi in sua *Præparatione evangelica*. Ex philosophis gentium, ne unum quidem reperire est, qui de Deo, deque morum præceptis contra recta rationis dictata non erraverit. Mitto Stratonicos et Epicureos, aliosque, qui vel Dei existentiam, vel providentiam inficiati sunt, ac etiam eos, qui, cum Aristippo, naturam non distinguere inter justum et injustum asseruerunt. Chaldæi, Stoici, aliique Deum natura igneum credidere ; alii vel fato astrictum, vel naturæ necessitate agentem, ut Aristoteles; alii cum quodam malo principio mistum in res imperium exercere; alii denique absurdis aliis notionibus, quas Dei habuere cognitionem, miscuerunt. Ac circa morum præcepta erravit Plato, qui omnium sapientissimus habitus est; dum uxorum communionem commendavit; dum vagos concubitus, sive fornicationem permisit, dum denique expositionem infantium probavit, nec Bacchi ebrietatem damnavit. Et ipse Epictetus ethicæ apud gentes facile princeps, incestum, a quo natura abhorret, ac patris, et filiæ, et matris, filiique concubitum permisit; paria omnia peccata asseruit, ac sapientem Deum ipsum antecellere posse. Quamobrem jure meritoque S. Th. ita concludit : « Et ideo oportuit per viam fidei, ipsam veritatem de rebus divinis exhiberi hominibus; ut sic omnes de facili possint divinæ cognitionis participes fieri sine dubitatione et errore. » Ex quo ita rem conficimus. Decet quam maxime Dei bonitatem atque sapientiam ea ratione religionem, et officia homini præscribere, qua unice possint omnes divinæ cognitionis, atque etiam officiorum participes fieri sine dubitatione et errore, id enim perspicuum est. Atqui sola exterior revelatio, qua omnibus Deus rite cognoscendus, et officia hominis explicata proponuntur, sufficiens hominibus in præsenti statu est, ut singulis sine dubitatione, et errore hæc innotescant; ut S. Doctor probavit. Decet ergo, etc.

(112. Accedit etiam, quod ipsa ratio sufficientia in se motiva non habeat, quibus

homines ad debitum præstandum obsequium naturalibus præceptis astringantur. Experientia enim constat, voluptatem, quæ ex virtute est, ac remorsus, qui vitia sequuntur, parum homines plerosque movere, sed necessarium esse ad omnes compescendos, præmia ipsi exterius exhibere ac demonstrare supplicia. Hanc necessitatem novere legislatores omnes, historici, poetæ et oratores; atque hac necessitate ducti iniere homines societates civiles, in quibus per exterius evulgatas leges, ac per præmia et supplicia ad officia homines astringerentur. Insufficiens ergo est humano generi indita hominibus ratio ad officia debita præstanda. Maxime ergo utilis atque conveniens, imo etiam necessaria humano generi est ea revelatio, qua Deus religionem exterius atque leges demonstret, ac per præmia et supplicia ad religionis officia exsequenda compellat. Ergo, etc.

(113. At inquiunt : Lex naturæ, sive ratio, perfecta esse debet; nam homini a Deo indita est, qui est infinite potens, bonus et sapiens, ideoque qui nonnisi perfectam tribuere homini rationem potuit. Si perfecta hæc est, atque ad vitam instituendam ordinata juxta propositum homini finem, præcepta omnia contineat necesse est, quæ ad rite vitam instituendam necessaria sunt, alioquin fini a sapientissimo Domino proposito non responderet.

(114. Resp. ac principio peto, quid nomine perfectæ rationis significent; numquid infinitam atque erroris omnino incapacem? At infinitæ perfectionis ratio hominis capax non est; cum natura sua nonnisi limitata esse possit. Si limitata est, ergo imperfecta; si imperfecta, errare potest. Itaque indita homini ratio errori obnoxia natura sua esse debuit, ac talis naturæ, quæ usu et exercitatione explicaretur et perficeretur, cum ita res omnes limitatæ, quæ in universo sunt, nobis exhibeantur. Si ita concipiatur homo, facile patet, sensuum usu ad rationem exercendam moveri, et determinari oportere, et ad id ita necessarius sensus auditus est, quo moveatur homo per externum sermonem ad rationem explicandam, ut Wolfius confidenter asserat, surdos ex nativitate rationem non exercere, scilicet, adeo exiguus in hujusmodi hominibus experimentis detectus est rationis usus, ut visum acuto philosopho sit, non posse hominem, nisi externo sermone per auditum exerceatur, rationem explicare. Si tanta est inter sensus externos, et præsertim auditum, atque rationis usum connexio, quis non videat, ita hominem esse a Deo constitutum, ut ad ea cognoscenda, quæ rationis usu promulgantur, maxime utilis sit facta per externum sermonem revelatio; imo cum homo ita nobis exhibeatur, facile conjicimus, stabilitum ita esse a divina providentia ordinem, ut hac via institui circa morum religionem, et præcepta, oporteat. Nec dubito, quin, perseverante beatissimo innocentiæ statu, Adamus qui interiori quadam clara revelatione perspicue omnia demonstrata fuerant, filiis ac posteris per externum sermonem proponere, ac inculcare debuisset religionem ac morum præcepta; et quin Deus id significare hominibus voluerit, dum per externum sermonem, præceptum de non comedendo fructu scientiæ boni et mali inculcavit.

(115. Deinde integro homini perfecta sane fuit, ut convenire homini poterat, ratio, quæ cum Dei donis, et gratia munita esset, aptissima esse debuit, ad perfectam vitæ institutionem. Ita sane mentem hominis initio formatam fatemur. Sed ab hujusmodi perfectione natura nostra excidit, ut non unius vel alterius, sed omnium cujusque ætatis hominum experimento constat. In omnibus enim ita imbecillis, infirma, distracta affectibus, passionibus præpedita, et obscurata, atque erroribus obnoxia est, ut ne unum quidem reperire sit hominem, qui sine revelationis subsidio circa Deum, et religionem in manifestum aliquem errorem non inciderit. Naturæ autem ita constitutæ conveniens, utilis atque etiam necessaria revelatio est.

(116. Sed regerunt : Est adhuc Dei voluntas, ut præcepta illa homines servent. Aut ergo commentitia est humanæ naturæ depravatio; aut Dei bonitas culpanda est, quæ ab ægrotantibus, et graviter læsis ea exigit, quæ sani tantum præstare poterant.

(117. Rursus : Simplicia, inquiunt, et obvia, ac omnibus nota sunt religionis principia : hæc enim cognitione existentiæ et perfectionum Dei continentur, et notitia illa, qua honorandum esse, et diligendum cognoscimus optimum rerum omnium parentem, et benevolentia prosequi oportere omnia rationalia entia, cum quibus nobis juris communio est. At hæc omnibus obvia sunt, et facile in præsenti quoque statu cognoscuntur. Ergo commentitia est depravatio, ac necessitas inde deducta, etc.

(118. Ad 1. aiò, commentitiam non esse duplicis status naturæ humanæ distinctionem, integræ scilicet atque depravatæ per peccatum naturæ. Id enim, tum ex ipsa divinæ sapientiæ consideratione conjicimus, ex qua decuisse intelligimus hominem integrum, et iis ornatum præsidiis fieri a Deo debuisse, quibus par esset ad finis consecutionem; tum etiam ex mundi, quam Moses describit, historia, aliisque indubiis religionis monumentis, et ex antiqua traditione, cujus vestigia quædam occurrunt apud antiquas et recentiores gentes. Ætas aurea, quam cecinere poetæ, deorum ætas, quam descripserunt Ægyptii, quid sunt, nisi quædam antiquæ traditionis vestigia de felici integræ naturæ statu, ex quo per culpam homines exciderunt, cujus quidem status a præsenti diversitatem Calanus Indus ex antiqua traditione acceperat, atque ea ratione descripserat, quam refert Strabo l. xv *Georg.*, atque hæc eadem traditio ad nostra usque tempora, servata apud Ottentotos, gentem maxime barbaram, et apud Septentrionales Americæ incolas, ut auctores illi referunt, alias a nobis citati, qui accurate de horum

religione scripserunt. Nec culpandus est Deus, quod ab homine infirmo præstari hæc officia velit, ut in decursu theologiæ abunde probatur.

(119. Nunc vero indicare sat nobis est, propria culpa homines in miseram hanc conditionem venisse; in qua ratio adeo imperfecta est, atque uberioris Dei auxilii, et revelationis maxime indiga. Nec nostrum in præsentia est ostendere quousque pertingere possint laudabiles hominis conatus, quos Deus juvare paratus est. Deinde si Deus peccantes homines ad terram incolendam damnasset, quæ fruges nonnisi maximo labore exercita præberet, cujus laboris homines impatientes vesci potius noxiis herbis eligerent, nonne hæc hominis conditio deterior esset, quam nunc existit? Nonne in summa essent divini auxilii necessitate, ac summum haberetur beneficium, quidquid hujusmodi laborem minueret?

(120. Ad alterum quod attinet, satis utique nobis obvia simplicissima illa principia videntur, qui ea in Christi schola didicimus, quæ rationi rectam viam demonstravit, per quam ad officiorum cognitionem veniat. Sed non ita visa sunt iis, quos cœlestis doctrina non illuminaverit. Omnibus enim perobscura, ac maximis obvoluta difficultatibus cum Cicerone visa est quæstio de natura deorum; ac nemo gentium sapientum fuit, qui circa attributa, ac circa debitum divinæ excellentiæ cultum non erraverit. Nemo præterea, qui ex simplicissimis illis principiis sine maximis erroribus morum præcepta deduxerit, ut nos superius diximus. Rursus ex illis principiis per argumentationem, ac difficilem etiam consectariorum seriem morum præcepta deducenda sunt; constat autem vel ipsos philosophos, si non in principiis, saltem in plerisque consecutionibus errasse : Quis ergo speret, ut ex ipsis universa hominum plebs omnia agnoscere officia possit?

Propositio III.

Revelatio humano generi necessaria est et existit.

(121. Dem. prima pars. Necessarium humano generi est id sine quo omnes homines finem ac media necessaria ad finis consecutionem agnoscere nequeant; homines vero sine revelatione finem ac media, per quæ finem obtineant, cognoscere non possunt, ut ex superius allatis argumentis constat, quibus ostendimus, paucos esse homines, qui solo rationis usu finem, quo natura tendunt, agnoscere valeant, et media, sive præcepta a Deo præscripta ad finis consecutionem necessaria.

(122. Dem. altera pars. Primum, quia Deus sapientissimus ac beneficentissimus est; ergo ita in gubernando homine se gerat necesse est, ut in hac cura, ipsius sapientia atque bonitas resplendeat, alioquin actio prodire ex Deo posset, quæ cum ipsius attributis pugnaret. At si homini cognitio finis, et mediorum, quæ ad finem sunt necessaria, deesset, in horum cura sapientia et bonitas Dei non appareret, cum nec boni, nec sapientis Opificis sit finem velle sine iis, quæ sunt ad obtinendum finem necessaria. Ergo, etc.

(123. Deinde omnium omnino hominum consensione constat necessitas, et existentia revelationis, nam nulla unquam gens culta fuit, quæ religionem, quam haberet, ex divina revelatione susceptam non crederet, et quotquot fuere callidi legumlatores, qui legem et religionem proponere populis voluissent, incipiendo ab Amasi et Mevi apud Ægyptios legumlatoribus, usque ad Mahumetem, omnes finxerunt a supremo aliquo numine revelatam sibi fuisse religionem, quam populis proponere et inculcare contendebant, ut nos in primo capite ostendimus. Undenam vero generalis hæc omnium hominum consensio in exspectanda ex Deo revelatione, quæ religionem demonstret, oriri potuit, nisi ex intimæ conscientiæ sensu, quo se revelationis indigos agnoscerent; et ex persuasione, qua certo crederent, nonnisi ex Deo scire homines posse, qua ratione et quibus officiis coli oporteat, ut ipsi placeamus; atque ex traditione, quam ex majoribus acceperant, quod aliquando Deus hominibus apparuerit, ac eos allocutus fuerit?

(124. Plura contra revelationem opponunt deistæ, quæ fusim in nostro hac de re vulgando opere explicabimus. Hic vero ad ea diluenda notare sufficiat; primum, nos, in astruenda divinæ revelationis necessitate, non excludere rationem ab illa providentia, qua Deus morales hominis actiones moderatur, sed ei subsidium revelationis necessarium asserere, cujus ope vividius dictata rationis excitentur, ac ea homini demonstrentur, quæ melius ostendant, Deum esse supra id omne quod ratione excogitare possibile sit, et quæ divina illa erga hominem consilia patefaciant, quæ homo scire natura sua cupit; et quorum scientia maxime utilis est ad religionem exercendam, nec aliunde, quam a revelatione exspectari potest. Ex quo apparet, nos ita certitudinem, quæ ex auctoritate est, in religionis subsidium vocare, ut eam non excludamus, quæ ex ipsa ratione consurgit. Quamobrem ridiculi omnino sunt deistæ, dum ex eo revelationem respuunt, quia certitudo, quæ ex ratione est, major est illa, quæ auctoritatem sequitur.

(125. Deinde, si Dei providentia homines per externam revelationem regit, ea quoque hominibus præbere debet, quæ ad firmissimum ac ejus divinæ auctoritati respondentem assensum necessaria sunt, et ad intactam servandam semel factam revelationem, atque ad eam ab hominum impostura certissime discernendam. Hæc vero tria in Dei erga homines providentia occurrunt. Nam superna eos fide illustrat, unde omnium firmissimus assensus sequitur, ut proprio nos in loco ostendemus. Eam præterea externæ religioni formam indidit, atque ita hanc per suos ministros regit, ut certi ex ipsius promissionibus simus, semel factam, ac hominibus inculcatam necessa-

riam revelationem, nec deficere, nec immutari unquam posse : denique iis characteribus munitam suam revelationem præbet, quibus perspicue ostenditur, eam a Deo summe bono atque sapiente factam hominibus esse, ac evidentissime secernitur ab omni falsa revelatione, atque impostura, ut ex iis clare constabit, quæ in sequenti capite disputabimus (129).

Caput Quartum.

De characteribus divinæ revelationis; ubi paucis ostenditur, hos dari, atque in sola Christi religione reperiri.

(126. I. Disputationem hanc adversus eosdem, quos in superiori capite refutavimus, deistas, suscipimus. Hi enim dari divinam revelationem negant ac dedecere putant Dei providentiam alia ratione religionem hominibus demonstrare ab ea diversa, per quam unicuique rationali creaturæ ex rerum convenientia et disconvenientia ostenditur, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid injustum, quidve Deo gratum vel ingratum sit; quia sola hæc rerum convenientia et disconvenientia cum proposito homini fine character esse potest divinæ religionis omnibus obvius atque conspicuus; et quia cum Deus sit æque omnibus hominibus Pater, ac æqualem omnium curam gerere debeat, religionem, quam ab hominibus exigat, eodem modo ostendere omnibus ac manifestare debet; per convenientiam vero, ac rerum cum præfixo hominibus fine disconvenientiam æque omnibus religionem proponit et inculcat; secus vero per revelationem, et per characteres revelationi conjunctos, cum ii paucis tantum, non omnibus hominibus, saltem immediate conspicui esse possint; et cum ita manifestata religione, ex fide potius hominum hanc prædicantium, quam ex infallibili Dei auctoritate, astringenda esset major hominum pars ad præstanda religionis officia. Hæc hæresis est impiorum hominum, qui ab elapso sæculo Christianæ, ac omni revelatæ religioni bellum indixerunt; hos vero, ut supra diximus, generalis omnium cujusque ætatis hominum consensus refellit, ac manifestæ impietatis convincit vera humani generis historia, quæ ostendit, I. Deum initio hominem creasse rectum, iis internis donis, eaque revelatione regulatum, ut et clare officia religionis intelligeret, et facile assequi optatam felicitatem posset. II. Hominem illum peccasse, ac peccato suo, cum semetipsum, tum totam, quæ in ipso continebatur, humanitatem, in miseriam illam ejecisse, in qua modo ignorantia, et passionum pondere premimur; atque ob illud peccatum tum ipsum protoparentem, tum posteros Dei inimicos, ac suppliciis dignos evasisse. III. Illa eadem historia demonstrat, Deum, non ex debito, cum nihil homini deceat, sed ex mera liberalitate atque misericordia revelasse hominibus in peccatum lapsis futurum humani generis Redemptorem, per cujus fidem reconciliari Deo, ac salvari possent; atque hanc fidem cum reliquis ad salutem necessariis pluries deinceps per homines divino ac prophetico spiritu incitatos inculcasse. IV. Per Mosem postea Hebrææ genti, quæ unica ab idololatriæ vitio immunis manserat, solemnem fecisse revelationem, quam loquendo multifariam, multisque modis Patribus in prophetis intactam ad promissi usque reparatoris adventum custodivit. V. Denique per Christum Messiam antea prædictum christianam manifestasse religionem, quæ per apostolos et viros sanctos characteribus divinæ legationis munitos universo humano generi promulgata atque inculcata fuit.

(127. II. Hæc ex indubiis monumentis præmittenda duximus, ex quibus nonnulla hic hypothesis loco stabilimus, quæ a theologis luculenter sunt demonstrata. Primo itaque statuimus, Deum nihil debere homini, qui propria culpa necessariam ad propriæ salutis conservationem, notitiam amisit, ac ignorantiæ, et passionibus obnoxius evasit, a quibus in errorem inductus est, sed sola liberalitate, ac misericordia gratias eidem, ac nova auxilia conferre : ex quo inferre possumus, culpandam Dei providentiam non esse, si divina ex. gr. revelatio, qua Abrahamus, qua Jacobus, qua Hebræi omnes per Mosem instructi fuere, gentibus in idololatriam lapsis cum divinis suis characteribus proposita non fuit, et si non omnibus æque cum iisdem conspicuis notis expositum non fuit Evangelium. Cum enim hæc gratiæ sint, quas Deus gratis confert, et cum peccatores homines iis sese indignos reddant, justo Dei judicio privatos illos fuisse hujusmodi beneficiis præsumimus in pœnam peccati. Secundo pro certo habemus, hominem per peccatum, divina exigente justitia, fieri æternæ pœnæ obnoxium, ac sola liberrima Dei gratia liberari; ex quo sequitur, non fieri homini, qui jam peccavit, injuriam, si Dei gratia non erigatur, et non liberetur a peccato, et peccati pœna. Si ergo dicamus idololatris, qui propria culpa amisere lumen per antiquissimam revelationem traditum, qui sprevere alia Dei beneficia, ac Deum per idololatriam dehonorarunt, in peccati pœnam perspicuum revelationis lumen datum non fuisse, quid est, quod in Dei providentia reprehendi possit? Nunquid ex hoc argumentari potest, non esse convenientem revelationem ad consulendum saluti humani generis, aut dari hanc non posse, cum characteribus divina providentia dignis? Imo potius inferendum videtur, dari homines, qui propria culpa, et ob contemptum gratiæ Dei, hoc beneficio priventur, vel qui justo Dei judicio in peccato libere commisso perire debeant. Id sane affirmandum est, necessaria ostendatur humano generi revelatio, si divini ipsius characteres possibiles, et convenientes, ac revera dari demonstrentur. Res vero ita se habet.

(129) Confer Valsecchium, lib. cit., p. II, cap. 5.

(128. III. Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut sese ostendat beneficum, sapientem et justum, debere hominibus per externam revelationem, religionis officia præscribere, atque per idoneos ministros proponere et inculcare. Et si consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, et naturæ legem, qui fuere apud gentes et apud sapientes quoque homines, qui revelatione caruere; si animadvertamus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, et religionis officia assequi possint; si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum, quo cum Deo post peccatum reconcilientur, et convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum; si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem et religionem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, ut sine externo sermone vix, et ne vix quidem rationem explicet et exerceat, ut nos ex Wolfio supra diximus: manifestum erit, I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicent, sed belluarum more vivant, et ut externo indigeant doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum, quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto et convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum partem ineptam esse ad cognoscendum per ratiocinium systema naturalium legum, et religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; imo, cum ne unus quidem ex philosophis etiam, atque sapientibus repertus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem hæc omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiæ, bonitati atque justitiæ consentaneum omnino videtur ut homines per externam revelationem discant, quæ credere de Deo debeant, qua ratione eum colere, et quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad optatam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno ac humani generis constitutioni consentaneo revelata religio proponatur.

(129. IV. Primo itaque, ut religio a Deo revelata certo demonstretur, necesse est hominem, qui se a Deo missum, sive Dei ad homines legatum asserat, prudentia, justitia, morum integritate, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut sese dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstret, se non divitias, non mundi voluptates, non honores ac inanem gloriam quærere, sed solo Dei amore agere, ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam æternam hominum salutem, et Dei gloriam promovendam augendamque. Si hæc præferat argumenta virtutum homo, qui se Dei legatum nominet, operibus suis omnem imposturæ suspicionem excludit. Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent et fingant, atque, ut ii etiam, qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant et evulgent; quamobrem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei legatum dicat, divinæ missionis, sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstret: sive potius, necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta significet, a se missum esse, ac per hunc cœlestem ipsius doctrinam patefieri. Hæc vero signa per miracula exhibentur, et per prophetias eventu comprobatas.

(130. V. Miraculum vocamus effectum singularem, cujus causa, sive ratio sufficiens non reperitur in universali naturalium causarum serie; sive quod in idem recidit, effectus, qui supra naturæ vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fiat. Deistæ, quos refellimus, cum Deum mundi auctorem rectoremque agnoscant, fateantur etiam necesse est, possibilia esse miracula. Si seriem ipse constituit et conservat rerum naturalium, et si leges ipse stabilivit et custodit, quibus res contingentes reguntur, quis dubitet, quin effectum procreare valeat, cujus sufficiens ratio in serie causarum naturalium non contineatur? quin efficere opera possit, quæ creatarum rerum vires superent, et qui agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut demonstrato adversus Spinosam et Pantheistas, existere Deum infinite potentem ac liberum, qui libere hunc mundum condiderit, conservet et regat, superfluum omnino censeamus, de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei bonitati atque sapientiæ per miracula sese supremum mundi rectorem ostendere, qui per suam revelationem hominum ministerio promulgatam, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad æternam felicitatem comparandam. Convenit enim, et necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per ipsos revelationem; id vero cum ante per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiæ, ut hanc ob causam miracula fiant.

(131. VI. Neque dicant, miracula non adeo facile posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus ac perspicuis notis habere non posse. Nam ad cognoscenda vera miracula, opus non est omnes metiri quotquot sunt in natura vires, sed sat est evidenter cognoscere, effectus, qui ad invocationem veri Dei fiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicentur; ideoque fieri non posse, nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertam veritatem. Fac, hominem ex. gr. qui se a Deo missum asserat, invocato Dei nomine, solo vocis suæ

imperio suspensum detinere in aere hominem ex alta turri cadentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium exstinguere, ac cæco homini visum, vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires excedere, ac sola omnipotentis Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera, Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, et qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiam, quæ pro charactere veritatis stabiliri possit.

(132. VII. Miraculis accedunt prophetiæ eventu comprobatæ. Est autem prophetia prædictio rei contingenter futuræ, scilicet quæ nondum evenit, dum prædicta est, et quæ neque ex causis naturalibus, neque ex præsenti rerum constitutione cognosci ullo modo potuit. Perspicuum autem est, hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, per quod valeant illa cognoscere. Ei ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum naturam, quantum ipsa loco et tempore pateat, comprehendit. Hæc vero cognitio soli Deo competit; ergo prophetiæ eventu comprobatæ, nonnisi a Deo esse possunt. Fac ergo hominem, qui se Dei legatum dixit, miraculis ac prophetia eventu comprobata missionem suam, ac revelatam doctrinam comprobasse, annon habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designent?

(133. VIII. Neque his notis contenti sumus. Etsi sciamus, veram prophetiam a solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare, tamen ne ex confictis a cacodæmone prodigiis, aut ex falsis et antiquis impostorum prophetiis, suspicionis umbra saltem apud imperitum vulgum supersit, supra recensitis alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiæ ac reliquis Dei attributis; pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque, cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perficere debet circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiæ cognitionem, et per leges virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectionem nobis commendent, et Dei gloriam, ac hominum felicitatem promoveant. Hac enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiæ consentaneo. Tertio, cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, et posteriores cum prioribus non pugnent. Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

(134. IX. Itaque ii sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei Ecclesia, quæ omnino consentaneæ sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concredidit divinæ revelationis, ac assistentiam illam promisit, quæ necessaria est ad istud semper intactum conservandum. Vide art. nostrum *De Ecclesia.* Interim vero sit

Propositio prima.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam religionem.

(135. Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admistum habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, et ad procurandam veram hominis felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur, tum quod ex historia humana constat, homines proprio studio, ac infirmæ rationis usu hanc assequi non posse; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum et necessarium concipi debet, quo homo ad propositum a divina providentia finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei sapientia stabilitus sit hominis finis, quin ei media manifestaverit ad illius consecutionem necessaria. Accedat huic doctrinæ viri probi, justi et sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriæ, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulget, jam satis habes, quo cœlestem illam ac divinam putes. Fac vero, hunc hominem prophetiis eventu comprobatis revelationem confirmare; ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen invocantis repente v. gr. dividantur fluminis aquæ, et retrorsum etiam impellantur, aut magnum exstinguatur incendium, vel cæco homini visus, aut mortuo vita restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam a Deo traditam esse, ut homo, etsi velit de hoc dubitare, non possit. Nam homo, qui se Dei ad id legatum dicat, statuitur omnino fide dignus, et qui nullam mentiendi causam habeat; doctrina, quam proponit, non ad privatam illius utilitatem, sed ad communem humani generis felicitatem, et ad solam Dei gloriam promovendam ordinata est, atque ita perfecte morum præcepta, religionis officia, Dei attributa, mysteria ad manifestandam Dei præexcellentiam aptissima, ac statum vitæ futuræ repræsentare supponitur, ut vel hac de causa quodam divinitatis charactere insignita demonstretur. Ergo dum a Dei legato, qui missionem suam et doctrinam probet per miracula et prophetias, evulgetur atque explicetur, ita clare

veluti divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratum superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem institui in religionis officiis eos debere, perspicuum est revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes cultæ gentes, ut alias diximus,se revelatam religionem habuisse semper, ac ubique asseruerint,inquirendum nunc est, quænam gens fuerit, in qua vera et divina revelatio facta, et deinceps intacta conservata sit. Incipiemus vero a paganorum religione.

Propositio secunda.

In ethnicorum sive paganorum religione characteres divinæ revelationis desiderantur.

(136. Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest, falsa enim et erronea doctrina a Deo esse non potest, qui nec falli, nec fallere potest. In paganorum vero religione plures errores occurrunt circa Dei naturam, et attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum, et circa ipsa quoque naturalis legis præcepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde legislatores, qui se a Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, a falsis diis manifestatam religionem finxerunt, scilicet Numa a dea Egeria, et alii vel ab Apolline, vel a Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus: et ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabiliendi imperii gratia revelationes illas evulgasse, quæ sane res manifesta præferunt calliditatis et imposturæ indicia. Desunt ergo in paganorum religione divinæ revelationis characteres. Scio eorum scriptores miracula quædam recensere, et oracula deorum, quos ipsi colerent; sed cum in eorum religione character defuerit divinæ legationis, et cum doctrina non solum sine nota fuerit divinæ doctrinæ, sed etiam falsa et erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est defuisse characterem illum divinæ revelationis, qui excludere quoque debet suspicionem, qua dubitare aliquis posset prodigia conficta esse, aut ope cacodæmonis peracta. Imo cum doctrinæ falsæ, et rectæ rationi contrariæ Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque præsumimus, aut non fuisse apud idololatras miracula, aut, quæ pro miraculis habebantur, fuisse maligni spiritus opera, quibus Deus passus est homines deludi in pœnam peccati, quia a vero cultu defecerant. Rursus, quæ narrantur ab ethnicis miracula, velut nulla sufficienti testium fide suffulta rejiciuntur etiam ab eorum scriptoribus, ut videre est apud Livium et Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu et noctu coram uno vel altero, quorum oculis falsa rerum specie facile a callidis viris imponi potuit, vel effectus fuere, qui in admirationem ignaros trahebant, ductio ex. gr. ferri per magnetem, et similia, qua usos fuisse arte ad ostentanda prodigia Simonem Magum, et Apollonium Tyanæum scribunt Julianus multique antiqui Patres. Quod vero ad oracula spectat, Aristoteles, et Cicero, aliique ethnici scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De gentium vero vaticiniis ita scribit Eusebius, l. IV *Præp. evang.*:«Multi vatum,atque aruspicum, non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis in judicio coacti, universam rem suis inventionibus fieri edixerunt; a quibus modos quoque artificii exquisitius patefactos non ignoramus, qui tanquam seductores, et malefici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quæ res adeo claræ sunt, ut neminem lateant.»

Propositio tertia.

In Mahumedana religione divinæ revelationis characteres non insunt.

(137. In Mahumede defuit Dei legati character; is enim diu raptor fuit, ut legitur in ipsius chronico verso ex Arabico, fuit semper mulierosus, ut legitur in Alkorano, *Sura* 42 et seq., ac imperium vi, prædonum ope atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo probitas vitæ fuit, qua se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur et qua ostenderet, se solius Dei gloriam et hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam et imperium quæsiisse? Imo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subjiceret, ut imperium acquireret, ut voluptatibus frueretur, manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso divinæ missionis signa; nullo enim miraculo missionem suam probavit, ut ingenue fatentur nonnulli ipsius sectatores, et ipse quoque testatur in Alkorano ubi sæpe scribit se non missum, ut miracula faceret; quæ vero a nonnullis ipsi tribuuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici potuerint, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorum nulli sunt testes, ut dum aiunt camelum noctu ipsi locutum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lunæ parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam sideri rotunditatem. Præterea tradita ab ipso de Deo, et moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus cum recta ratione pugnat; nam Deum corporeum facit, limitatum ac fato subjectum; polygamiam simultaneam probat; et ut alia mittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam et propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit; scilicet, angelos corporeos esse, et ex igne factos, dæmones vero ex igne venenato, *Sura* 15, item angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorumdem et resurrectionem, etc. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes allicere homines ad virtutem debet, ea in corporis voluptatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrariæ. Quid vero si anachronismos, et putida Alkorani expendamus commenta? *Sura* 36 Ismaelem

cum Isaaco ab Abramo patre sacrificando confundit : *Sura* 19 Eliam Mosi synchronon facit; et *Sura* 3 Mariam Jesu Servatoris matrem Amrami et Aaronis sororem facit : atque in iis et aliis bene multis talem se prophetam exhibet, qui nec præterita scire potuerit. Sed, ut unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, *Sura* 9, scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in cœlum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta

(138. Quæ contra Christianos Mahumedani opponunt, puerilia prorsus sunt, et quæ in tractatibus de Trinitate et incarnatione a nostris theologis explicantur. Quærunt enim, quomodo Deus, qui uxorem non habeat, generare filium potuerit, et huic similia : sed hæc in tractatu, ut dixi, de Trinitate exponuntur. Aiunt etiam, corruptos esse evangeliorum codices, sed in tractatu de sacra Scriptura facile falsitatis convincuntur.

(139. Ostendendum hic esset, in data per Mosem religione divinos characteres fuisse; sed id brevitatis causa omittimus, ac sat ducimus adversus Judæos, atque infideles, et incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperiri.

Propositio quarta.

In Christi religione divinæ revelationis characteres omnino perspicui sunt.

(140. Dem. Christus hujus religionis auctor, I. ea in mundum venit ætate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea a Deo Messiam exspectabant, ac se Messiam illum esse dixit; et cum ipse, tum quotquot deinceps fuere Christiani completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus a pluribus sæculis futurus Messias prænuntiatus fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc exstent libri antiquorum Judaicæ gentis prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur. II. Vir fuit vitæ omnino inculpatæ; nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibiti, qui eum per invidiam Pilato morti damnandum tradiderant, quidpiam contra ipsum deponere potuerunt, ut ex ipsius Pilati confessione constat, quam in illa historia legimus, de cujus fide dubitari nullo modo posse infra probabimus. III. In eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, opera adhibuit sua, inquiens : « Si non vultis mihi credere, operibus credite. » IV. Opera, quæ ad comprobandam divinam ipsius missionem ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentiendi causam habuere, qui illam scribendo et prædicando non alium sibi proposuere finem, quam Dei gloriam et alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, et a mendacio abhorrentibus parata esse credebant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut suppliciis ac crudelissima morte assertionum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere evangelistæ et apostoli, quos mortem crudelissimam subiisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam litteris consignavere, ac palam ubique prædicaverunt. V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est : Christus solo voluntatis suæ nutu aquam in vinum convertit in Canæ Galilææ nuptiis, cæcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quatriduanis et fetentibus, vitam restituit, atque hæc palam, et spectante multitudine, inter quos illi quoque fuerunt, qui eadem scripserunt et prædicaverunt. Rursus prædixit mortem suam, et qua ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute cruci affigeretur; prædixit quoque futuram post triduum corporis resurrectionem et ascensionem in cœlum, et alia bene multa, quæ brevitatis causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædixerat ipse, contigit, et post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac sese videndum exhibuit, et palpandum tum duodecim discipulis simul congregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatos esse voluit resurrectionis suæ, et etiam ascensionis in cœlum; spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta a resurrectione in cœlum ascendit. Quid plura? Promiserat se missurum Spiritum sanctum, qui docturus apostolos et discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam promissionem, datis visibilibus signis, super apostolos ac discipulos stetit, qui rudes ac piscatores homines cum essent, illico cœlesti et divina doctrina instructi loqui cœperunt variis linguis magnalia Dei coram Arabibus, Judæis, Elamitis, Parthis, Romanis, Ægyptiis, quorum quisque illos veluti propria, in qua natus esset, lingua, loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel a multis acceperunt, qui illa viderant; præterea viri hujusmodi, quos in testes delegerat divinæ missionis suæ, miraculorum, resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposuerint, quemadmodum constat ex tota Christianorum historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobarunt, quod vel ipsi Hebræi ac ethnici scriptores testantur, qui arte magica et ope cacodæmonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem susceperunt, tum invicta constantia illorum, qui hanc prædicaverunt; cum nulla alia causa, nisi veritatis, ac Dei amore et spe illorum præmiorum, quæ parata annuntiaverunt solis hominibus virtutem sectantibus, induci potuerint ad tot labores, tormenta, supplicia ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

(141. Nec fingi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa, tum quæ

vulgata a Christo ejusque ministris doctrina malignis hujusmodi spiritibus adversatur; prohibet enim malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, qua mali spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines dæmonum cultum, atque magiam, et coli Deum cœpisse cum illorum detestatione. Sed neque sapientiæ et Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, dæmonis rtibus illudi hominibus ab omni malitia prorsus alienis, et qui ipsum metuerent, cujusmodi fuere primi Christi discipuli, quorum vita omnino inculpata fuit, et qui Dei amore mortem quoque subiere. Hæc urgeri adversus quoque Judæos possunt, et quidem validius : dum enim supra dicta expendantur, palam fit, longe clariores esse in Christi, quam in Mosis religione, divinæ revelationis characteres.

(142. Ostendimus, in Christo characteres fuisse divinæ missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, et ad vulgandam misit revelatam religionem, hujusmodi characteres fuisse. Ii enim apostoli fuere, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec bonorum, nec voluptatibus inclinati, sed solo Dei, et proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac piscatores homines erant, sed in comprobationem divinæ missionis variis linguis loquebantur, divinam et arcanam doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam divini spiritus assistentiam promisit, intactum servatum voluit depositum divinæ revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicemus ? Hæc sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobandam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, et quæ unice ducat ad veram hominis felicitatem procurandam cum præsentis, tum vitæ futuræ. Nil enim in ipsa de Deo indignum atque repugnans asseritur, ut legentibus nostros theologos manifestum fit. Proponuntur sane mysteria humanæ mentis nostræ captum superantia, aptissima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, et ad fovendum in nobis humilitatis exercitium, et debitum enti præstantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis, incomprehensibilis divina natura, per mysterium Incarnationis et Eucharistiæ, incomprehensibilis Dei erga homines amor, et per mysterium prædestinationis et gratiæ, incomprehensibilis ostenditur Dei providentia, nec quidpiam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet, ut summum bonum, cujus unice possessione per claram visionem et fruitionem beati esse possimus, quo quidem nil rectæ rationi conformius esse potest ; nam clare intelligimus beatitudinem nostram non posse consistere in bonis fortunæ, quæ desideriis et timore homines turbant, non in voluptatibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseriæ veluti fontes habentur, fovent et augent, non in virtute et gloria inde secuta, cum hæ humanam superbiam, ac immoderatum sui ipsius amorem foveant, ex quo pars maxima humanæ miseriæ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summo bono et immutabili, ultimus finis hominis stabiliri potest : ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ, si rectam rationem sequi velimus. Atqui id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procuremus, qua ratione conatus superbiæ cohibet, quibus miserrimi homines fiunt, et humilitatem, patientiam, aliasque virtutes fovet ad tranquillam et beatam vitam agendam necessarias. Jubet prælerea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, et amandos quoque inimicos, illisque benefaciendum, a quibus mala recepimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beata vita esse non potest, non solum sub pœna æterni supplicii prohibet aliena rapere, vel aliorum jura lædere, sed etiam desiderare illa, et concupiscere. Quibus si addantur, quæ præscribit de mutuis conjugum officiis, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito parentibus, magistratibus, ac principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum præscribat unicum, quo homines optatam in terris felicitatem habere possint, et ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ veluti merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad inspirandam humilitatem, spem ac fiduciam, sive jucundam exspectationem hominibus, necessarium esse docere internum Dei auxilium, quo ad agendum Dei amore excitentur et adjuventur, atque istud auxilium vere petentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna ac divina haberi potest, quæ Dei præexcellentiam aptissimo ad debitum Deo cultum excitandum, et fovendum modo demonstret, quæ in homine virtutem promoveat, ac cætera ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsum tuto ad ultimum finem, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigat. Hujusmodi est tradita a Christo doctrina ; ergo

Propositio quinta.

Inter varias sectas, quæ inter Christianos vigent, sola Romano-catholica est, quæ revelatæ a Deo religionis characteres retinet.

(143. Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, qua humano generi religionem manifestat, eamdem integram atque intactam conservet. Sicut enim decet divinam Providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constet a

Deo traditam esse, ita decet ita eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam a Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac sartam tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab illis, qui eamdem deinceps amplecti ac servare tenentur. Nam ut illis, ita et istis veluti divina proponi ita debet, ut a falsis secernatur sectis, et ut veluti tutissima æternæ salutis regula agnoscatur. Itaque per certas notas ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quæ divinæ revelationis depositum a Christo acceperit, ac intactum per idoneos ministros, divinæ Providentiæ cura, conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter varias vero Christianorum sectas, quæ invicem dissident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam æternæ salutis regulam, sola Romano-catholica est, quæ notas et characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentia conservatæ. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem, sive ordinationem, suam missionem a Christo factam probant, et quibus divinæ revelationis depositum traditum ea lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, qua ita regantur, ut in deposito fidei custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio episcoporum adest, *quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Christi*, ut legitur in Actis apostolorum ; qui per legitimam ordinationem, non interrupta serie, ab apostolis trahunt originem ; qui acceptam a majoribus religionem plebi proponunt et explicant ; et quibus inerrantiæ privilegium, dum docerent, a Christo promissum fuit, ea ratione, quam in art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim Christiani non a Christo, et ab apostolis missionem suam ostendunt, sed vel a Nestorio, vel ab Eutychete, vel a Calvino, Luthero, aut ab aliis viris e Christi Ecclesiæ communione dejectis. Deinde, fatentibus hæreticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione ; in Ecclesia vero Romana hæc semper viguere atque vigent, ut discurrenti per singula istius historiæ sæcula liquet, præsertim ex actis canonizationis sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana eximiæ sanctitatis viri, quorum vitæ sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiæ curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ Ecclesiæ notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fiet, evidentia morali constare, solam Romanam et catholicam religionem veram esse. Hæc paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus (130).

RELIGIONES REGULARES ET MILITARES.

ARTICULUS I.

Quoad ea quæ concernunt religiones in genere.

SUMMARIUM.

1. Religio unde dicta ; ad num. 3. — 4. Religio seu status religiosus quid sit. — 5. Religiosus seu regularis quid sit. — 6. Religiosus et regularis idem significant et solum differunt, quod ly *religiosus* venit a verbo *religio : regularis* vero a *regula*. — 7. Tria vota, paupertatis scilicet, obedientiæ, et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis; adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. — 8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino : adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat proprie religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis; quamvis ex aliqua gravi causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad sæculum redeundi et nubendi. — 9. Affertur ratio. — 10. Status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante statim ab initio Ecclesiæ fuit susceptus ab ipsis apostolis ac aliis Christi discipulis. — 11. Dicta tria vota potius, quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo. — 12. Ante adventum Christi nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum dd. tribus essentialibus votis. — 13. Quamvis in lege naturæ, et in lege scripta quædam religiosi status vestigia, ac figuræ fuerint; tamen pro tunc nulla fuit vera, et proprie dicta religio cum professione dictorum trium essentialium votorum. — 14. Verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo, et immediate institutus a Christo Domino. — 15. Secundum autem peculiares, et certas vivendi regulas religionis essentiæ superadditas fuerunt a variis perfectis, et sanctis fundatoribus variæ religiones institutæ, et ab Ecclesia approbatæ. — 16. Quamvis dicta tria vota pro essentia status religiosi fuerint a Christo Domino instituta, tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa. — 17. Quamvis omnes religiones conveniant in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem, tamen differunt in accidentibus. — 18. Hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mista — 19. Contemplativa quæ sit. — 20. Activa quæ sit. — 21. Mista quæ sit. — 22. Insuper religiones aliæ sunt clericales, aliæ monachales, aliæ mendicantes, et aliæ militares. — 23. Religiones clericales quæ sint. — 24. Religiones monachales quæ sint. — 25. Religiones mendicantes quæ sint ; ad num. 26. — 27. Religiones militares quæ sint. — 28. Professi in illis religionibus militaribus in quibus præter votum paupertatis et obedientiæ, etiam emittitur perfectum et totale votum castitatis, sunt veri et proprie dicti religiosi. — 29. Professi autem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, quamvis sint, et dici possint

(130) Huc spectat nuperrimum Valsecchii opus *pro catholica religione*.

religiosi cum addito *militares;* non sunt tamen, nec dici possunt absolute et simpliciter, proprie et rigorose *religiosi.* — 30. Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesiæ catholicæ, vigere in ea religiones. — 31. Innocentius III divinam habuit visionem, qua vidit Lateranensem Ecclesiam convulsis fundamentis ruinæ propinquam, et jam labentem seraphici sancti Patris mei Francisci suppositis humeris sustineri. — 32. Hinc in coronatione Papæ tertia collecta seu oratio canitur de S. P. N. Francisco. — 33. Insuper utilissimum ac summe expediens est, quod plures et variæ institutæ sint et vigeant. — 34. Nimia tamen, et excessiva multitudo, et varietas religionum, tanquam confusionis causativa, est vitanda. — 35. Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere omnes sub quatuor principalioribus regulis militant, videlicet S. Basilii, S. Augustini, S. Benedicti, et S. P. N. Francisci, exceptis aliquibus infra assignandis, ad n. 36.

(1. Religio secundum D. Isidorum, lib. x *Etymol.*, cap. 19, dicitur a *relegendo*, ibi : « Religio nominatur a *relegendo*, » quod est verbum compositum ex propositione *re*, et *lego, legis*, et significat semel atque iterum legere ea, quæ sunt Dominici cultus, quia religiosus relegit atque retractat, id est iterum atque iterum legit et tractat ea, quæ ad divinum cultum spectant; quæ enim sunt Dominici cultus, frequenter in corde sunt revolvenda, ut dicit D. Thomas, 2-2, quæst. 81, art. 2, juxta illud *Proverb.* II : *In omnibus viis tuis cogita illum.*

(2. Sanctus autem Augustinus, lib. x *De civitate Dei*, cap. 4, dicit quod religio dicitur *religendo*, ibi : « Religio ex hoc dicta, quod Deum reeligere debemus, quem amiseramus negligenter ; » et est verbum compositum ex præpositione *re*, et *eligo, eligis;* quod significat iterum eligere, quod jam erat electum.

(3. Lactantius Firmianus, lib. IV *Divin. instit.*, cap. 24, dicit quod religio dicitur et derivatur a *religando*, quod est verbum compositum ex præpositione *re*, et *ligo, ligas*, significatque iterum atque iterum ligare id quod semel erat ligatum ; et tenet etiam D. Augustinus, *Lib. de vera religione*, tom. I, cap. ult., ubi post multa alia verba inquit : « Religet nos uni omnipotenti Deo vera religio ; » et amplectitur etiam S. Thomas, 2 2, qu. 82, art. 1, et in *Opuscul.* 19, cap. 1, in princip., ubi dicit : « Nomen igitur religionis, ut Augustinus, *Lib. de vera religione*, innuere videtur, a *religando* sumptum est. »

(4. Religio seu status religiosus « est fidelium ad christianæ charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ obedientiæ, paupertatis et castitatis, stabilis in communi vivendi modus ab Ecclesia approbatus. » Est in re communis.

(5. Religiosus autem, seu regularis « est persona, quæ, emissis tribus votis substantialibus, in aliqua religione ab Ecclesia approbata vivit, ibique abjectis hujus sæculi curis, et perfectionis impedimentis, propriaque abnegata voluntate et carnis oblectamentis, ad id solum incumbit, ut ad perfectionem veniat Deoque perfecte serviat. » Sic in re communis : (6. unde religiosus et regularis idem significant et solum differunt, quod ly *religiosus* venit a verbo *religio* ; *regularis* vero a *regula*, quam quivis regularis profitetur.

(7. Hinc tria dicta vota, paupertatis scilicet, obedientiæ et castitatis perpetuæ sunt omnino de essentia religionis adeo ut sine illis religio aliqua proprie dicta nullatenus consistere possit. S. Thom., 2-2., quæst. 186, art. 1 ; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. I, quæst. 1, art. 4 ; Pellizzar., in *Manual. regular.*, tom. I, tract. 1, cap. 1, quæst. 2 et 3 ; Donatus, *Prax. rerum regular.*, tom. IV, tract. 1, q. 5, et communis, ac certa aliorum : argum. cap. *Cum ad monasterium* 6, De statu monachor., et Extravagant. Joann. XXII, *Quorumdam*, De verbor. signific., § penult.

(8. Tria dicta vota sunt de essentia religionis ex jure divino ; adeo ut nec Papa possit dispensare in sensu composito, quod aliquis sit, et maneat proprie religiosus, et tamen non sit astrictus tribus allegatis votis ; quamvis ex aliqua gravissima causa bonum commune concernente possit dispensando ex religioso facere non religiosum, et ei concedere facultatem ad sæculum redeundi et nubendi. Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, quæst. 1, art. 5, conclus. 1 ; Donatus, *loc. cit.*, qu. 12 et 13 ; Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, tit. 31, n. 12, ubi testatur de communi, per text. in cit. cap. *Cum ad monasterium* 6, De statu monachor., in fine, ubi Innocentius Papa III sic expresse dicit : « Abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere : » et Glossa, *ibid.*, verb. *Abdicatio*, dicit : « Papa non potest dispensare, ut monachus habeat proprium existendo monachus, sed de monacho potest facere non monachum ; » ex quo clare sequitur, quod dicta tria vota non solo jure humano, sed divino requiruntur ad essentiam religionis ; quia si solo jure humano essent ad eam necessaria, Papa in iis sine dubio posset dispensare, cum ipsemet Innocentius Papa III, in cap. *Proposuit* 4, De concessione præbend., expresse dicat : « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare. » *Vide* verb. DISPENSATIO, n. 19 et seq., verb. MATRIMON. QUOAD IMPEDIMENTA, art. 9, n. 1 ad 9.

(9. Et ratio est, quia status religiosus secundum suam substantiam seu essentiam, non ab aliquo puro homine, sed immediate a Christo Domino fuit institutus ; Christus enim ipse homines ad tria illa consilia evangelica est cohortatus, et ad vota perpetua de illis facienda, ut colligitur de paupertate ex *Matthæi* XIX, ibi : *Vade et vende omnia quæ habes*, etc. De castitate ex *Matth.* XIX, ibi : *Sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum.* De obedientia, quæ fit per abnegationem sui et suæ propriæ voluntatis, ex *Matth.* XVI, ibi : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum*, etc., adeoque dici debet esse de jure

divino, non præcipiente, sed consulente, ut docent communiter doctores mox citandi.

(10 Unde talis status religiosus a Christo Domino sic institutus, eo invitante et hortante, statim ab initio Ecclesiæ fuit susceptus ab ipsis apostolis, ac aliis Christi discipulis, qui, emissis dictis tribus votis, veram vitam religiosam duxerunt, verique religiosi exstiterunt, et desumitur clare ex illo *Matth.* xix, ubi postquam Christus requisita ad statum religiosum adolescenti proposuit dicens: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me;* Petrus nomine omnium apostolorum indicavit, hunc statum se una cum omnibus aliis jam assumpsisse, dicendo: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te,* vivendo in obedientia, sine proprio et in castitate; *reliquimus omnia,* id est bona temporalia, quod fit per voluntariam paupertatem, et uxorem quod fit per castitatem, *et secuti sumus te,* per obedientiam. Hinc in *Actib. apostolorum* iv, 32, expresse dicitur: *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Ita docent S. Augustinus, epistol. 89, n. 4; sanctus Hieronymus, in lib. *contra Jovinian.*, et in *Apolog. ad Pammach.*; S. Joan. Chrysostom., l. iii *Contra monast. vitæ vitup.*; S. Thom., 2-2, quæst. 88, art. 4 ad 5; Bellarmin., tom. II *Controvers. de monachis*, lib. ii, cap. 5; Joann. Gerson., alphab. 22, *Serm. de Cœna Domini*; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, qu. 8 et 9; Hieronymus Plati, *De bono statu relig.*, lib. ii, cap 2; Miranda, *loc. cit.*, quæst. 3, art. 1, conclus. 1 et 2; Donat., tom. IV, tract. 1, qu. 7; Suarez, tom. III *De relig.*, l. iii, cap. 2, num. 3; Engel., lib. iii *Decret.*, tit. 31, num. 4; Pirhing, *ibid.*, num 18; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 19, et alii passim.

(11. Dicta tria vota prius quam alia fuerunt constituta pro essentia status religiosi, quia per ea homo perfectius se consecrat et unit Deo: cum enim homo tria principalia habeat, nempe animam, corpus et bona temporalia, hæc omnia per tria illa vota plene Deo consecrantur. Primum, scilicet anima, per obedientiam, qua religiosi voluntas se subjiciendo dispositioni superioris plene Deo consecratur, ita ut religiosus non habeat amplius velle, nec nolle, ut expresse dicitur in cap. *Si religiosus* 21, De election. in 6; cap. *Religiosus* 2, De testament. item in 6, cap. *Religiosi* 5, De sepult., item in 6. Secundum, scilicet corpus, plene consecratur Deo per castitatem, dum per eam omni voluptati carnali propter Deum renuntiatur; tertium, scilicet bona temporalia, plene consecrantur Deo per paupertatem; unde de his tribus votis ad propositum sic loquitur Joann. XXII, in Extravagant., incip. *Quorumdam* 1, De verbor. significat., § penult. circa finem, ibi: « Religio namque perimitur, si a meritoria subditi obedientia subtrahantur; magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiatur illæsa, nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo. »

(12. Ante adventum Christi nulla fuit vera et proprie dicta religio cum dictis tribus essentialibus votis perpetuæ paupertatis, castitatis et obedientiæ. *Communis.* Quamvis enim in ipsa lege naturæ ante diluvium quædam religiosi status vestigia ac figuræ fuerint, ut patet ex illo *Genesis* iv, in fine, ubi de Enos dicitur: *Iste cœpit invocare nomen Domini.* Quod expositores communiter intelligunt de speciali ritu colendi Deum, cum ante ipsum, jam Adam, et justus Abel Deum invocaverint. Et in lege veteri scripta status religiosus fuerit figuratus in Nazaræis, de quibus fit mentio *Numerorum* cap. vi, et in grege illo, seu cuneo prophetarum psallentium Deo, de quibus *I Reg.* x. Unde S. Hieronymus, epist. 4 ad Rusticum ait: «Filii prophetarum, quos monachos in Veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas prope fluenta Jordanis, et turbis urbium derelictis, polenta et herbis agrestibus victitabant.» Et in Elia et Eliseo, de quibus III *Reg.* xvii; III *Reg.* xix et IV *Reg.* i, et in Samuele tanquam eorum principe, de quo Genebrardus (131) *in Chronologia*, et ex ipso Tamburinus, *De jur. abbat.*, tom. I, disp. 2, q. 1, dicit: « Nota, quod Samuel primo instituerit conventus religiosorum jugiter psallentium; » tamen pro tunc nulla fuit vera et proprie dicta religio cum perfectione dictorum trium essentialium votorum, perpetuæ paupertatis, castitatis et obedientiæ, ut tradunt communiter doctores, quia, ut dicit Apostolus ad *Hebræos* vii, 19: *Nihil ad perfectum adduxit lex*, et ad *Galatas* iv, num. 3, dicit, quod tempus veteris legis fuit tempus infantiæ, ibi: *Ita et nos, cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes; at ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*, etc.

(13. * Vide, si libet, dissertationem procemialem ad regulas monasticas e schedis posthumis Lucæ Holstenii præmissam codici Regularum, quas sancti Patres monachis et virginibus sanctimonialibus servandas præscripsere, collecto olim a S. Benedicto Anianensi abbate, tum a Luca Holstenio in tres partes digesto, aucto editoque Romæ 1661, cap. 1*.

(14. Hinc recte concludunt communiter doctores, quod verus et perfectus status religiosus secundum essentiam cum tribus dictis votis fuit primo et immediate institutus a Christo Domino, et eo invitante et hortante, statim ab initio Ecclesiæ ab ipsis apostolis et aliis Christi discipulis fuit susceptus, ut patet ex dictis *supra*, n. 9 et 10.

(15. Secundum autem peculiares et certas vivendi regulas religionis substantiæ

(131) Quam multa levia et commentitia in chronographiæ libros, quos edidit, Genebrardus intulerit, neminem latet.

seu essentiæ superadditas (post jam institutam a Christo Domino religionis, sive religiosi status substantiam) fuerunt a perfectis et sanctis fundatoribus variæ religiones institutæ, et ab Ecclesia approbatæ; ita ut quælibet earum suum specialem habeat fundatorem seu institutorem : quamvis enim Christus religionem, seu statum religiosum instituerit secundum substantiam; tamen accidentalia ejusdem reliquit Ecclesiæ determinanda; sicuti quamvis Christus ipse instituerit sacramenta quoad substantiam, tamen accidentalia eorum reliquit Ecclesiæ determinanda. Sic communis doctorum. (16. Sicuti etiam quamvis dicta tria vota pro substantia seu essentia religionis, seu status fuerint a Christo Domino instituta, ut patet ex antea dictis; tamen eorum solemnitas a sola constitutione Ecclesiæ fuit inventa, textu expresso in cap. *Quod votum unic.*, De voto et voti redemption. in 6, ibi : « Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa, » et expresse declaravit Gregorius XIII, constitut. incip. *Ascendente Domino*, statuendo, quod religiosi præclarissimæ Societatis Jesu, qui, peracto novitiatu, primam professionem emittunt, pro veris habeantur religiosis, non obstante quod non nisi simplicia tunc edant vota et non solemnia emittant, ibi : « Nos considerantes voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiæ inventam esse, triaque hujusmodi societatis vota, tametsi simplicia, ut substantialia religionis vota ab hac Sede fuisse admissa, illaque emittentes in statu religionis vere constitui, » etc., ex quo clare constat, quod votorum solemnitas non fuerit instituta a Christo, sed a sola Ecclesia, et sic quod ipsa Ecclesia possit admittere et approbare ut veram religionem etiam sine votis solemnibus et cum solis simplicibus. Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 31, num. 10 et sequent.; Reiffenstuel., *ibid.*, n. 14; Suarez, tom III *De relig.*, lib. III, cap. 14, n. 9; Donat., tom. IV. tract. 1, quæst. 10: Sanchez, in *Summa*, lib. V, cap. 1, quæst. 2, n. 11; Pellizzar., tom. I, *Manual.*, tract. 1, cap. 1, quæst. 18, n. 26; Rodriguez, tom. I, quæst. 1. art. 4; Henriquez, lib. XII *Summ.*, cap. 5, n. 6, et alii passim.

(17. Unde quamvis omnes religiones, seu ordines conveniant in substantia dictorum votorum, et in fine principali tendendi mediis ipsis votis ad perfectionem; tamen differunt in accidentibus, et præcipue in duobus, nempe primo in fine cujusque religionis proprio ac particulari, ad quem quævis religio instituta est, et secundo in diversis mediis et spiritualibus exercitiis, quibus quælibet utitur, tum ad dicta tria vota substantialia exacte observanda, tum ad suum proprium et particularem finem melius obtinendum. Sanctus Thomas, 2-2, q. 188, art. 1; Suarez, tom. IV, *De relig.*, lib. I, cap. 1, nu. 3; Miranda, tom. I, q. 6, art. 2; Pirrhing., *loc. cit.*, nu. 20; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 21, et alii communiter.

(18. Et hinc religio alia est contemplativa, alia activa et alia mista. *Communis.* (19. *Contemplativa* est, quæ, præter observantiam trium votorum substantialium ex primæva sua institutione, principaliter in contemplatione rerum cœlestium et divinarum se exercet; sicque ad vitam contemplativam potissimum ordinatur. (20. *Activa* est, quæ principaliter ex primæva sua institutione ordinatur ad vitam activam, et opera misericordiæ, et charitatis erga proximum, sive spiritualia, sive corporalia exercenda. (21. *Mista* est, quæ utramque includit, scilicet contemplativam et activam, eo quod ex primæva sua institutione ordinata sit, tam ad contemplationem rerum cœlestium et divinarum, quam ad actionem operum misericordiæ et charitatis erga proximum. Suarez, cit. lib. I, cap. 5, n. 7 et seq.; Pirrhing, *loco cit.*, nu. 1; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 27; Miranda, *loc. cit.*, q. 6, art. 2, et alii communiter.

(22. Insuper religiones, aliæ sunt clericales, aliæ monachales, aliæ mendicantes, et aliæ militares. *Communis.* (23. Religiones clericales sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad ministeria clericorum in divino cultu promovendo, et salute animarum procuranda, et tales sunt religiones canonicorum regularium. Sanctus Thomas, 2-2, q. 189, art. 8, ad 2; Suarez, *cit.* lib. I, c. 7, n. 6: Pirrhing, *loco cit.*, n. 25, et alii passim.

(24. Religiones *monachales* sunt, quæ ex primæva sua institutione principaliter ordinantur ad vitam contemplativam et solitariam. Sanctus Thomas, *loc. cit.*; Suarez, *loc. cit.*; Pirrhing., *loc. cit.*, nu. 21; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 26; Barbosa, lib. I *Jur. ecclesiast. univers.*, cap. 41, n. 15, et alii communiter, argum. cap. *Placuit* 1, caus. 16, quæst. 1, ubi monachus idem significare dicitur, quod *singularis*, ibi : « Monachus enim Græce, Latine singularis dicitur, » cap. *Si cupis* 4, ead. caus. et quæst., ibi : « Si cupis esse, quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus? quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum; » cap. *Placuit* 8, ead. caus. et quæst., ibi : « Sedeat itaque solitarius, et taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit. Agnoscat nomen suum; *monos* enim Græce, Latine est *unus*, *achos* Græce, Latine est *tristis*, inde dicatur *monachus*, id est unus *tristis*. Sedeat ergo tristis et officio suo vacet. » Officium enim monachi est plangere; cap. *Monachus* 4, ead. caus. et quæst., ibi: « Monachus non docentis, sed plangentis habet officium. » Tales monachi vi primævæ suæ institutionis sunt Benedictini, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, et hujusmodi.

(25. Religiones *Mendicantes* sunt, quæ ex primæva sua institutione paupertatem non tantum in particulari, sed etiam in communi observant, nulla penitus bona immobilia possidentes, contentæ iis solis, quæ « vel mendicantur humiliter, vel donantur

liberaliter, vel honesto acquiruntur labore et industria; » arg. cap. *Exiit* 3, De verb. significat. in 6, et Clementina *Exivi* 1, De verbor. significat., et Glossa, in cap. *Cum ex eo unic.*, De excessib. prælator. in 6, verb. *Mendicantes*, ubi expresse dicit : « Hi dicuntur Mendicantes, quibus victum tribuit incerta mendicitas, et qui reditus, aut possessiones ex Regula vel constitutionibus habere non possunt : » Pirrhing., *loc. cit.*, num. 22; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 27; Pellizzar., in *Manual. Regular.*, tract., 1, cap. 3, sect. 1, n. 12, et alii passim. Tales religiones de jure communi approbatæ, sunt quatuor, scilicet religio Prædicatorum (132), Minorum, Eremitarum sancti Augustini, et Carmelitarum, textu expresso, in cap. *Religionum diversitatem* unic., De religiosis domibus in 6.

(26. Dicitur autem notanter *ex primæva sua institutione*, quia ex variis posterioribus concessionibus ac privilegiis apostolicis, et ex ordinatione concilii Tridentini, sess. XXV *De regularibus*, cap. 3, concessum est omnibus religionibus, tam virorum quam mulierum, etiam olim vere Mendicantibus (sola religione Sancti Francisci Minorum de Observantia, et Capuccinorum excepta) bona immobilia, dominiumque rerum habere in communi, ita ut soli dicti Minores de Observantia, et Capuccini, in propria acceptione juris antiqui, Mendicantes sint, ibi : « Concedit sancta synodus omnibus monasteriis et domibus, tam virorum quam mulierum, et Mendicantium, exceptis domibus Fratrum Sancti Francisci Capuccinorum, et eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat; » ita tamen nomen, et amplissima Mendicantium privilegia adhuc retinent, eisque plenissime gaudent religiones prædicatorum, eremitarum sancti Augustini, et Carmelitæ, quibus plures aliæ religiones expost a Sede Apostolica fuerunt annumeratæ, quæ infra distincte adducentur.

(27. Religiones *militares* sunt quæ in primario suæ institutionis fine potissimum ordinantur ad militandum pro defensione religionis Christianæ et Ecclesiæ; et tales sunt ordo Teutonicus, Melitensis, et plures alii apud Barbos., *loc. cit.*, num. 150. Sic Pirrhing, *loc. cit.*, n, 24; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 30; Suarez, tom. IV, lib. I, *De relig.*, cap. 3, n. 4, et alii communiter. (28. Professi in illis religionibus militaribus, in quibus præter votum paupertatis et obedientiæ, etiam emittitur perfectum et totale votum castitatis, qualis est ordo militaris Sancti Joannis Hierosolymitani, seu equitum Melitensium, sunt veri ac proprie dicti religiosi, cum habeant omnia requisita ad essentiam veræ et propriæ religionis, nempe tria vota substantialia, et Pontificis approbationem. *Communis. Vide* verb. HIEROSOLYMITANI EQUITES per tot. (29. Professi autem in illis religionibus militaribus, in quibus non emittuntur omnia dicta tria vota substantialia, nempe perpetuæ paupertatis, castitatis et obedientiæ, quamvis sint et dici possint religiosi cum addito *militares*, non sunt tamen, nec dici possunt absolute et simpliciter, proprie et rigorose religiosi, quia dicta tria vota sunt de essentia religionis proprie dictæ, ex jure divino, ut patet ex dictis *supra* a nu. 8. Sic Rodriguez, tom. I, quæst. 1, art. 6; Miranda, tom. I, quæst. 10, art. 4; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 32, et alii communiter.

(30. Utilissimum semper fuit, et adhuc est Ecclesiæ catholicæ, quod in ea fuerint, et adhuc sint religiones. *Communis*. Nec indiget probatione, cum, teste experientia et fatentibus Pontificiis oraculis, religiosi tum precibus et exemplis, tum doctrinis et laboribus, innumera Ecclesiæ attulerint bona, et ab ea averterint mala, adeo ut merito Christus ipse sanctæ Theresiæ dixerit : « Væ mundo, si religiosi non essent! » (31. Et omnibus nota est famosissima illa visio, quam habuit Innocentius Papa III, qua vidit Lateranensem Ecclesiam (quæ tunc erat sedes Pontificum) convulsis fundamentis, ruinæ propinquam et jam labentem sera-

(132) Ordo Prædicatorum cum primum ab Apostolica Sede confirmatus fuit, bona immobilia possidebat. Constat id ex bulla Confirmationis ejusdem ordinis ab Honorio III, anno 1216, die 22 Decembris data, bullarii ord. Præd., tom. I, pag. 2, in qua hæc habentur : « Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit! sacræ religionis infringat. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et Ecclesiam S. Romani Tolosanen. in qua divino mancipati estis obsequio sub B. Petri, et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo canonicus, qui secundum Deum et B. Augustini Regulam in eadem Ecclesia institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia inpræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis, scilicet locum ipsum, in quo præfata ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis. Villam de Cassenolio cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Mariæ de Lescura, cum omnibus pertinentiis suis. Hospitale Tolosanen. quod dicitur Arnaldi Berardi, cum omnibus pertinentiis suis. Ecclesiam S. Trinitatis de Lobens, cum omnibus pertinentiis suis. » Itaque Cl. Bremondius, not. 7 : « Enimvero, inquit, jam inde a principio ordinis possessiones eidem fuere ad annum usque 1720 quo Fratres « abjecerunt statuto perpetuo possessiones et redditus temporarios... paupertatem Christi Ægyptiorum divitiis præferentes. » Theodoric., lib. IV, cap. 1. Ubi tamen, multorum refrigescente charitate, liberalitas est restricta, legem illam antiquavit Ecclesia. Consulendum diploma, quod incipit. *Obtentu divini*, datum a Clemente IV. die XII Februarii 1276.

phici S. P. mei Francisci suppositis humeris sustineri : « Vere, inquit Pontifex, hic est ille, qui opere ac doctrina, Christi sustentabit Ecclesiam. » Sic in breviario Franciscano, die 5 Octobr., lectione 6. (32. Unde in coronatione Papæ, tertia collecta seu oratio canitur de S. P. N. Francisco; canitur enim prima de Spiritu sancto, ut illuminet, secunda de beata Virgine Maria, ut protegat, tertia de S. P. N. Francisco, ut sicut reparavit Ecclesiam, eamdem sustentet. Ita Kazenberger, in *Supplement. Theologiæ* Sporer, *in prærogativis ordinis nostri seraphici*, n. 10, et alii.

* Secus legimus in opere inscripto, *Sacrarum cæremoniarum sive Rituum ecclesiasticorum libri tres ab Augustino Patricio ordinati, et a Marcello Corcyrensi archiepiscopo primum editi, nunc vero tandem in duos tomos distributi, ac innumeris pene mendis purgati, et commentariis aucti, auctore Josepho Catalano Oratorii S. Hieronymi Charitatis presbytero*, Romæ 1750, lib. I, tit. 2, § 16, tom. I, pag. 115, ubi scribitur : « Deinde (Papa) in voce dicit : *Gloria in excelsis Deo, Pax vobis*, et orationes opportunas, videlicet de die et de Spiritu sancto, et ultimo dicit secretam orationem pro se, quæ habetur in consecratione episcoporum. » Ad quæ Catalanus Commentar., num 7, pag. 116 seqq., hæc habet : « Finita reverentia, surgit Papa sine mitra, ut idem nostrum Cæremoniale inquit, et legit *Introitum*, et *Kyrie eleison*, sustinente librum cardinali episcopo, cum aliis assistentibus; deinde in voce dicit, *Gloria in excelsis Deo, Pax vobis*, et orationes opportunas; etc. Incensato altari, ex præscripto cæremonialis Gregorii X, itemque ordinis Romani, auctore Cajetano, et ms. Piersanctiani codicis, Pontifex demum sedit ad eminentem sedem, et dicit, *Dominus vobiscum*, vel *Pax vobis*, cum *Gloria in excelsis*, ut dies requirit, et postea dicit *Orationem Dominicam* alte, et aliam dicit pro se secrete. Recensetur *Oratio Dominica* in his cæremonialibus, quia scilicet juxta eorum præscriptum ritus ipse consecrationis, benedictionisve novi Pontificis die Dominica peragebatur. Sed audiamus laudatum Burchardum, qui enarrans ritum servatum post electionem Innocentii Papæ VIII, § 209, ita scribit : « Facta reverentia, cardinalium scilicet et prælatorum, ut supra, surgit Pontifex, deposita mitra, et cum assistentibus tantum cardinalibus dicit *Introitum*, et *Kyrie eleison*, cantoribus interim *Kyrie eleison* cantantibus. Missa dicta est de Octava Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis. » Tum vero, § 210, ita subjicit : « Dictis per Pontificem *Introitu* et *Kyrie eleison* cessarunt cantores, et Papa dixit : *Gloria in excelsis Deo*, quod cum assistentibus complevit more solito; tum in dicta sede dixit : *Pax vobis*, et *Orationem de Octava*; qua sub sua conclusione completa, dixit aliam orationem, etiam alta voce dicens : *Oremus. Deus, qui corda fidelium*, etc., quam etiam sub sua conclusione complevit, et ea completa interim, quoad cantores responderent, *Amen*, dixit secrete aliam pro se, stans, ut prius, videlicet : *Adesto supplicationibus nostris Omnipotens Deus, et quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis impleatur effectu. Per Dominum.* » Sed de hac oratione jam supra. * »

(33. Insuper utilissimum, ac summe expediens est, quod plures, et variæ institutæ fuerint, et vigeant in Ecclesia catholica religiones. *Communis*, cum sancto Thoma, 2-2, qu. 183, art. 2, et qu. 188, art. 1 et seq., et patet experientia, et fatentur etiam Pontificia oracula, inter quæ signanter illud Gregorii XIII, merito prolatum in laudem et gloriam præclarissimæ Societatis Jesu in constitut. incip. *Ascendente;* et ad rem facit illud psalm. XLIV, ibi : *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*, ubi per reginam, Ecclesiam; per varietatem autem, qua decoratur, varias religiones, plures interpretes intelligunt, teste Reiffenstuel, lib. III *Decretal.*, titul. 31, n. 58. Tum quia, cum variæ sint inclinationes et propensiones hominum nec sint in omnibus pares vires et habilitates, ex speciali Dei providentia plures ac variæ religiones saluberrime ac sapientissime fuerunt institutæ, ut si una religio alicujus inclinationi, propensioni, viribus ac habilitati non quadraret, alia pro inclinatione et viribus in promptu haberetur : nam in cap. *Quia diversitatem* 5, De concess. præbend., sic expresse dicitur : « Quia diversitatem corporum diversitas sæpe sequitur animorum. » Et juxta illud poetæ :

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Unde Apostolus ad *Corinth.* VII, 20, sic dicit : *Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat*, et *ibid.*, v. 24, subjungit : *Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.*

(34. Nimia tamen et excessiva multitudo, et varietas religionum, tanquam confusionis causativa, est evitanda; unde merito in concilio generali Lateranensi sub Innocentio III, sic fuit statutum, ut expresse refertur in cap. *Ne nimia* 9, De religiosis domibus, ibi : « Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat, sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat; similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam et institutionem accipiat de approbatis; » et concordat omnino cap. *Religionum diversitatem* unic., De religiosis domibus in 6, ibi : « Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret, generale concilium consulta prohibitione vetavit.... repetita constitutione districtius inhibemus, ne aliquis de cætero novum ordinem, aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat. »

(35. Religiones in specie, quamvis plures sint, tamen fere omnes sub quatuor princi-

palioribus regulis, S. Basilii videlicet, S. Augustini, S. Benedicti, et S. P. N. Francisci militant, exceptis aliquibus infra assignandis, quæ in pluribus quatuor præfatis regulis se uniformantes, propria statuta, et peculiares constitutiones pro regulis habent. Barbosa, lib. II *Jur Eccles. univers.*, cap. 41, n. 20; Layman, lib. IV, tract. 5, cap. 2, n. 8; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 25; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 34, et alii communiter.

(36. Quatuor ordines Mendicantium quatuor fluminibus paradisi sunt comparati ab Eugenio IV, constit. incip. *Summa divinæ bonitatis*, allata in Bullario inclyti ordinis prædicatorum, tom. III, p. 12 et seq.

ARTICULUS II.

Quoad primam principaliorem regulam, et militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1. Prima principalior Regula est Sancti Basilii ab eodem sancto instituta. — 2. Olim ab eo tempore, quo in Ecclesia pro monachis, sive religiosis scripto regulæ cœperunt institui, semper dictæ Regulæ consueverunt approbari et confirmari ab episcopis. — 3. Et talis consuetudo duravit usque ad tempus concilii Lateranensis, in quo approbatio et confirmatio religionum fuit reservata soli Romano Pontifici. — 4. Monachi S. Basilii in Provincia Siciliæ, Calabriæ et Apuliæ fuerunt reformati, et eorum constitutiones fuerunt approbatæ ab Eugenio IV. — 5. Basilianorum religioni seu congregationi unitum fuit eremitorium dictum *del Tordon*, et alia similia, et forma gubernandi illa fuit statuta a Gregorio XIII. — 6. Monachi omnes S. Basilii ad unam tantum congregationem fuerunt redacti sub uno abbate generali, et forma gubernii fuit ei præscripta a Gregorio XIII. — 7. Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo monasteria pro reformatis, et recipiendi in eis novitios, et propriæ constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII. — 8. Sub divi Basilii Regula militant ferme omnes monachi Græci et Orientalis Ecclesiæ. — 9. Sub hac Regula militavit aliquando congregatio Armenorum; hodie tamen illam Sancti Augustini observat. — 10. Item sub hac Regula militarunt quandoque Carmelitæ. — 11. Hodie tamen aliam observant, quam una cum Carmelitarum religione approbavit Honorius III. — 12. Carmelitarum Regulam in suo primævo rigore sine ullis moderationibus Apostolicis observat religio Carmelitana Discalceata, quam Regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Gregorius XIII. — 13. Hæc Carmelitana familia Discalceata separata fuit a reliquo corpore ordinis cum proprio generali sibi dato a Clemente VIII. — 14 Carmelitarum Discalceatorum congregatio in Italia separatur ab Hispanica, et eadem retinet privilegia.

(1. Prima igitur principalior regula est S. Basilii ab eodem sancto instituta anno 361, Pontifice Felice II, imperatore Juliano Apostata, ut refert Barbosa, *loc. cit.*, n. 21. Vel circa annum 359, plus minusve (133), ut tradit Miranda, in *Manuali prælatorum*, tom. I, quæst. 4, art. 1. Sanctissimus hic monachorum antiquorum Orientalis Ecclesiæ patriarcha fuit primus, qui monasticum statum (134) reformavit, et ea omnia, quæ ab Antonio Magno, Hilarione, Pachomio, et utroque Macario (135) pro instruendis illius temporis monachis, et religiosis verbo tenus audierat, et sibi fuerant tradita, litteris mandavit, atque quibusdam demptis, aliis vero additis, confecit Regulam, quæ fuit approbata et confirmata ab illius sæculi episcopis, eo modo, quo tunc temporis religionum Regulæ consueverant approbari et confirmari; de quo quamvis nihil reperiatur expressum, sat est, ut id dicere possimus, quod in concilio generali 7 (quod est secundum Nicænum) Regulæ ejusdem fit mentio, tanquam de Regula juris per Ecclesiam approbata et confirmata. Sic Miranda, *loco citato*.

(2. Olim enim ab eo tempore, quo in Ecclesia pro monachis, sive religiosis scripto Regulæ cœperunt institui; semper dictæ Regulæ consueverunt approbari et confirmari ab episcopis, ut tradunt communiter doctores, et signanter Bellarminus, lib. *De monachis*, cap. 4; Miranda, *loco citato*, q. 2, art. 6; Rodriguez, lib. I, *Qq. regul.*, q. 1, art. 1; Pirrhing., l. III *Decretal.*, tit. 31, n. 6; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 9, et desumitur clare ex concil. Chalcedonensi, cap. 4, relat. in cap. *Quidam monachor.* 10, caus. 18, q. 2, ubi expresse habetur, quod nulli erigant monasteria sine auctoritate et licentia episcopi, ibi : « Placuit igitur neminem, aut ædificare aut constituere monasteria, aut oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis episcopi. » (3. Et talis consuetudo duravit usque ad tempus concilii Lateranensis, quod fuit celebratum anno 1215,

(133) Joseph a Puteo in opere, cui titulus: *Dilucidazioni critico-istoriche sulle relazioni degli antichi e moderni scrittori della vita di S. Basilio Magno*, date a luce dal P. D. Giuseppe del Pozzo, maestro di sacra theologia, ed abate generale dell' ordine del medesimo Santo, in Roma 1746, cap. 9, n. 3, pag. 56, annum, quo monasticum ordinem S. Basilius instituit, legesque monachis dedit, annum circiter 362, fuisse censet. Sic enim habet : « L'epoca... fortunata e felice della promulgazione delle sante regole di Basilio, e della fondazione della sua monastica religione fu circa la creazione del mondo 4415, circa l'edificazione di Roma 1115, e circa la comune salute 362. Nella Chiesa universale regnava il Pontefice Liberio, nell'imperio d'Oriente e d'Occidente Giuliano Apostata. Governava la Chiesa d'Alessandria sant'Atanasio, richiamato al governo del suo gregge per esser stato trucidato dalla plebe il crudele Giorgio invasore della medesima. In Antiochia presedeva Paolino discepolo di Eustachio, vescovo di Sebaste. E in Cesarea di Cappadocia occupava quel riguardevole trono l'arcivescovo Dianeo. »

(134) *Vide* sancti Basilii Magni Vitam a Mauriuis ejus operum editoribus perscriptam, cap. 4, n. 5.

(135) In codice Regularum ab Holstenio edito part. I, in qua SS. Patrum orientalium Regulæ ad monachos continentur, Regulæ S. Basilii præeunt Regulæ S. Antonii abbatis, S. Isaiæ abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii, et alterius Macarii, SS. Patrum alia, S. Macarii abbatis Nitriensis, S. Pachomii abbatis Tabennensis, ejusdem, et Theodori epistolæ, S. Orsiesii doctrina monastica, et incerti Regula Orientalis.

cujus concilii fit mentio in cap. *Ne nimia* 9, De religiosis domibus; in cujus summario expresse dicitur : « Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Romani Pontificis; » et quod religionum approbatio et confirmatio fuerit postea reservata soli Romano Pontifici, habetur clarius ex cap. *Religionum diversitatem* unic., De religiosis domibus in 6, et cap. *Quod votum* unic., De voto et voti redemptione, item in 6, ibi : « Per professionem expressam vel tacitam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. »

(4. Monachi S. Basilii in provincia Siciliæ, Calabriæ et Apuliæ fuerunt reformati, et eorum constitutiones fuerunt approbatæ, et forma gubernii seu regiminis circa superiorum electiones cum reliquis fuit eis præscripta ab Eugenio IV, const. 26, incip. *Inter curas*.

(5. Basilianorum religioni seu congregationi unitum fuit eremitorium dictum *del Tordon*, et alia similia, et forma gubernandi illa cum religiosis in eis existentibus fuit statuta a Gregorio XIII, const. 46, incip. *Cogit*.

(6. Monachi omnes S. Basilii ad unam tantum congregationem fuerunt redacti sub uno abbate generali, et forma gubernii fuit ei præscripta a Gregorio XIII, constit. 58, incip. *Benedictus*, et iterum a Clemente VIII, constit. 11, incip. *Quæ ad restituendos*.

(7. Monachi Basiliani obtinuerunt licentiam habendi in Hispania duo monasteria pro Reformatis, et recipiendi in eis novitios; et propriæ constitutiones pro his fuerunt statutæ a Clemente VIII, const. 103, incip. *Altissimi*.

(8. Sub divi Basilii Regula militant ferme omnes monachi Græci et Orientalis Ecclesiæ; et ejusdem Regulæ professores (136) fuerunt inter alios sanctos, etiam S. Ephrem, S. Chrysostomus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Joannes Damascenus, SS. Hieronymus, Pachomius, Hesychius, Cassianus, Heraclides et alii quamplures; fuitque hæc religio primis sæculis celeberrima. Miranda, *loc. cit.*, n. 4, art. 1; Barbosa, *loc. cit.*, a n. 21; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 25, et alii passim.

(9. Sub hac Regula militavit aliquando congregatio Armenorum sic appellata, eo quod ex Armenia in Italiam translata sit, ubi habitum S. Basilii aliquot annos portavit, ejusque Regulam servavit utendo cæremoniis Græcis. At progressu temporis, eo quod videretur insolitus apud Latinos ejus vivendi mos, religiosi Regulam S. Augustini assumpserunt cum habitu parum dissimili ab habitu religiosorum S. Patris Dominici. Et monasterium principale, ac caput hujus congregationis Genuæ situm est, diciturque S. Bartholomæi; (10. unde Armeni per Italiam dici solent Bartholomeitæ (137). Barbosa, *loc. cit.*, n. 2; Tamburin, *De jure abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 3. n. 4 et sequentibus, ubi etiam de monialibus et equitibus S. Basilii.

(11. Item sub hac Regula militarunt quandoque Carmelitæ. Barbosa, *loc. cit.*, n. 24; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 30, et alii (138). Hodie tamen aliam observant, quam una cum Carmelitarum religione approbavit et confirmavit Honorius III, anno 1226, constit. 8, incip. *Ut vivendi*, cui constitutioni inserta est Regula dicti ordinis, de cujus initio, quamvis satis clare non constet, patet tamen de ejusdem approbatione et confirmatione per d. const. 8 Honorii III.

(12. Carmelitarum Regulam in suo primævo rigore sine illis moderationibus Apostolicis observat religio Carmelitana Discalceata : quam Regulam una cum qualitatibus a S. Theresia additis confirmavit Gregorius XIII, 22 Junii 1580, constit. 64, incip. *Pia*. (13. Hæc Carmelitana familia Discalceata separata fuit a reliquo corpore ordinis cum proprio generali sibi dato a Clemente VIII, die 20 Septembris 1593, constitut. 25, incip. *Pastoralis officii*. (14. Carmelitarum hujusmodi Discalceatorum congregatio in Italia separatur ab Hispanica, et e-

(136) Lucas Holstenius in dissert. *cit.*, cap. 3: « Ex hactenus dictis, inquit, de multitudine ubique colentium vitam monasticam in utroque sexu, facile cuipiam vetera ex præsentibus æstimanti persuadebitur fuisse primis illis temporibus diversos, et certo charactere discriminatos monachorum ordines, prout postea institutum, præsertim in Mendicantibus; quorum universæ quamvis late sparsæ familiæ, sub uno peculiari capite certis, et cuique propriis officiis ac legibus Deo militant. Valde fallor, si jam tum primis sex septemve Ecclesiæ sæculis iste usus invaluerat. Certe vestigia mihi quidem non apparent, qui quocunque intueor, uniformem ubique monachatus rationem, et facilem, ac promiscuum invicem transitum, mutuumque commeatum professionum, et cœnobiorum cerno. Orientales monachi quando in Occidentem venerant, cum ibi profitentibus religiosam vitam sine discrimine censebantur : vicissim Occidentales in Oriente; quod cum innumeris exemplis demonstrari possit, unum tantum hic afferam Cassiani, et Germani Gallorum monachorum, qui Ægypti monasteria peragrarunt instituti monastici cognoscendi causa, et animo in patriam referendi haustam inde notitiam disciplinæ, in suum et popularium suorum usum; unde satis apparet, existimasse ipsos unum esse in commune omnium ubique monachorum modum et usum religionis profitendæ. »

(137) Congregatio ista exstincta et suppressa fuit ab Innocentio X, const. *Commissa nobis*, de 29 Octobris, anno 1650, Bullarii Romani edit. Mainardi, tom. VI, part. III, pag. 216 seq.

(138) Non omnes scriptores a quibus Lucius noster accepit, quæ de religionibus regularibus hic et proximis articulis tradit, in illarum origine investiganda diligenter versati sunt, et quæ laudat Romanorum Pontificum diplomata, habuisse præ oculis videtur. Quamobrem lectores monemus, ut illos consulant, qui ordinis cujusque Annales, vel historias accurate scripserunt, quorum catalogum dat Langler de Fresnoy in opere Gallico idiomate perscripto, atque Italice reddito, cui titulus *Metodo per istudiare la storia*, tom. II, cap. 11, et tribus proximis, adeantque Aloysium Guerra in Epitome citat. Constitutionum Romanorum Pontificum, tom. III et IV, in quibus præcipua diplomata ad ordines quosque regulares virorum ac mulierum spectantia recenset.

dem tenet privilegia, quibus gaudet Hispanica congregatio; Clemens VIII, die 13 Novembr. 1600, const. 71, incipient. *In Apostolicæ.*

ARTICULUS III.

Quoad secundam principaliorem regulam, et militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1. Secunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem sancto instituta. — 2. Duo a S. Augustino instituti fuerunt ordines, scilicet eremitarum et canonicorum regularium. — 3. Sub utriusque hujus ordinis Regula plures militarunt, et militant congregationes, et quidem ex Bordono congr. 34 canonicorum regularium, et congr. 18 eremitarum, et inter omnes, comprehensis etiam ordinibus militaribus 97, refert Tamburinus. — 4. *Canonicorum Lateranensium ordo* institutus fuit in primitiva Ecclesia a Christi discipulis, et postea a S. Augustino.— 5. Ordo canonicorum Lateranensium quare sic dictus. — 6. Canonicis Lateranensibus aliquas constitutiones præfixit Sixtus IV, et licet non essent amplius in ecclesia et monasterio Lateranensi, sed in unam congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant.— 7. Canonici Lateran. tenentur portare vestem lineam super habitum. — 8. Isti canonici cum fiunt episcopi, uti possunt habitu, quo alii episcopi, qui sæculares erant presbyteri. — 9. Præfati canonici non sunt cogendi interesse processionibus publicis ultra solitum. — 10. Præcedunt omnes regulares, et vadunt immediate post clerum sæcularem. — 11. Sancti Frigidiani canonicorum Lateranensium congregatio. — 12. Sancti Jacobi de Spatha canonicorum regularium congregatio. — 13. Sancti Rufi canonicorum regularium congregatio. — 14. Portuensium canonicorum regularium congregatio. — 15. Aroasiensis canonicorum regularium congr. — 16. Mortariensis canonicorum regularium congr. — 17. Marbacensis canonicorum regularium congr. — 18. Sancti Quintini Bellovacensis canonicorum regularium congr. — 19. Sancti Laurentii de Plebe martyrum, sive de Ultio canonicorum regularium congr. —20. Sancti Victoris Parisiensis canonicorum regularium congr. — 21. Sancti Sepulcri canonicorum regularium congr. — 22. Sanctæ Mariæ ad Rhenum canonicorum regularium congr. — 23. Sancti Jacobi de Cella Volana canonicorum regularium congr.—24. Sanctæ Crucis Conimbricensis canonicorum regularium congr.—25. Sanctæ Mariæ de Crescentiaco canonicorum regularium congr. — 26. Vallis viridis canonicorum regularium congr. — 27. Sancti Antonii de Vienna canonicorum regularium congr. —28. Præmonstratensium canonicorum regularium congr. — 29. Scholarium canonicorum regularium congr.—30. Cruciferorum canonicorum regularium congr. — 31. Windesimensium canonicorum regularium congreg. — 32. Mussiensium canonicorum regularium congr. — 33. Sancti Demetrii, seu S. M. de Metri canonicorum regularium congr.—34. Sancti Spiritus Venetiarum canonicorum regularium congr. — 35. Frigionaria canonicorum regularium congr.—36. Sancti Petri de Monte Corbulo canonicorum regularium congr. — 37. Sancti Salvatoris canonicorum regularium congr.—38. Sancti Georgii de Alga canonicorum congr. — 39. Sancti Marci canonicorum Mantuanorum congr. — 40. Cruciferorum Sancti Cleti canonicorum regularium congr.—41. Sancti Spiritus in Saxia canonicorum congr. — 42. Eremitarum S. Augustini ordo a quo tempore inceperit. — 43. Sancti Guillelmi eremitarum congr. — 44. Jambonitarum eremitarum congr. — 45 Sancti Hieronymi in Hispania eremitarum congr — 46. Beati Petri de Tisis eremitarum congr. — 47. Illicetana eremitarum S. Augustini de Observantia congr. — 48. Carbonaria S. Augustini eremitarum congr. — 49. Perusina eremitarum S. Augustini congr. — 50. Lombardiæ eremitarum S Augustini congr.— 51. Sanctæ Mariæ Montis Hortonæ eremitarum S. Augustini congr. — 52. Baptistellorum eremitarum S. Augustini congr. — 53. Pollensis, seu dulcita eremitarum S. Augustini congr. — 54. Calabriæ, seu Zampana eremitarum S. Augustini congr. — 55. Dalmata eremitarum S. Augustini congr. — 56. Germanica eremitarum S. Augustini congreg. — 57. Sancti Pauli primi eremitæ congr. S. Augustini Hispanica. — 58. Congregationes variæ eremitarum S. Augustini per Alexandrum IV unitæ. — 59. Eremitarum Discalceatorum S. Augustini congr. — 60. Hæc congregatio eremitarum Discalceatorum divisa est in Hispaniam et Italiam.— 61. In supradictarum omnium congr. S. Augustini formis, et regula reperiuntur etiam propriæ cujusque generalis congreg. sanctimoniales Deo inservientes cum magno devotionis et sanctitatis incremento. — 62. Armenorum, seu modo S. Bartholomæi de Genua congr. — 63. Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum congr. — 64. Beatæ Mariæ de Mercede redemptionis captivorum congr. — 65. Præclarissimus prædicatorum ordo. — 66. Monialium S Patris Dominici ordo. — 67. Tertii ordinis de Pœnitentia S. Patris Dominici congr.—68. Servorum Beatæ Mariæ ordo. — 69. Servorum Beatæ Mariæ Reformatorum congr. — 70. Beatæ Mariæ servorum eremitarum congr. — 71. Tertii ordinis servorum B. Mariæ congr. — 72. Fratrum Pœnitentiæ S. Mariæ Magdalenæ ordo. — 73. Mulierum pœnitentium congr. — 74. Charitatis Fratrum congr.— 75. Jesuatorum S. Hieronymi congr. — 76. Monialium Jesuatarum congr. — 77. Sancti Ambrosii ad Nemus congr. — 78. Apostolorum seu apostolinorum Fratrum congr. — 79. Sancti Hieronymi de Fesulis Fratrum congr. — 80. Hospitalitatis, et infirmis servientium congr. S. Joannis Dei.— 81. Sancti Pauli primi eremitæ congr. Lusitana. — 82. Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum Reformatorum et Discalceatorum congr.—83. Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum congr. Gallica.—84. Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede congr. — 85. Sancti Antonii abbatis in Flandria congr.—86 Alexianorum fratrum congr. — 87. Bonorum hominum congr.—88. Clericorum Hospitalariorum congr.—89. Clericorum vitæ communis congr.—90. Theatinorum clericorum congr. — 91. Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum congr. — 92. Boni Jesu clericorum regularium congr. — 93. Clericorum regularium Somaschæ, seu S. Majoli congr. — 94. Ministrantium infirmis clericorum regularium congregatio.— 95. Minorum clericorum regularium congregatio. — 96. Sub regula S. Augustini militarunt, et adhuc militant etiam plures ordines militares, seu equestres, et in primis equestris ordo S. Lazari. — 97. Equestris ordo Sancti Sepulcri. — 98. Præclarissimus equestris ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis. — 99. Equestris ordo S. Mariæ Teutonicorum. —100. Equestris ordo S. Joannis Acconensis, et S. Thomæ martyris. — 101. Equestris ordo S. Jacobi in Hispania. — 102. Equestris ordo S. Jacobi in Lusitania.—103. Equestris ordo S. Mariæ Gloriosæ apud Italos. — 104. Equestris ordo S. Mariæ de Mercede. — 105. Equestris ordo S. Mariæ de Monte Carmelo apud Gallos.

(1. Secunda principalior Regula est S. Augustini ab eodem sancto instituta circa an-

num Domini 390 (139), existente Summo Pontifice Siricio, et imperatoribus Occidentis Gratiano, Orientis vero Theodosio, *loc. cit.*, n. 88; Reiffenstuel, *loc. cit.*, nu. 37, et alii. (2. Duo a S. Augustino instituti fuerunt ordines, scilicet eremitarum et canonicorum regularium; de anteriori utrius istorum institutione clare non constat, cum eremitæ ex una (140), et canonici ex alia parte acerrime de anterioritate contendant, quorum proinde disputationi negotium relinquitur.

(3. Sub utriusque hujus Regula plures militarunt, et militant congregationes, et quidem,ut ex Bordono refert Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 37. Congregationes xxxiv canonicorum regularium, et congregationes xviii eremitarum, et inter omnes, comprehensis etiam ordinibus militaribus, 97 refert Tamb., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 4, quas juxta ipsius ordinem hic breviter referemus.

(4. *Canonicorum Lateranensium* ordo institutus fuit in primitiva Ecclesia a Christi discipulis. Benedictus XII, constit. 6, incip. *Ad decorem ;* Barbosa, in *Summa Apostolic., decis.*, verb. *Canonici regulares*, n. 2 ; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 4, n. 2, ubi refert præcisa verba dicti Pontificis Benedicti XII, ibi : « Ad religionem canonicorum regularium ordinis S. Augustini a Christi gloriosis discipulis in primitiva Ecclesia sacris Institutionibus stabilitam gerentes præcipuæ charitatis affectum : » et insuper subjungit hoc Eugenii IV testimonium, ibi : « Hujus sancti ordinis et sancti propositi post sanctos apostolos primum in Alexandrina Ecclesia Marcus Petri discipulus fuit institutor et conditor, ac gloriosus doctor Augustinus episcopus divinis Regulis et doctrina decoravit ; » et idem testantur S. Antoninus, in *suo Chronic.*, par. II, tit. 15, § 2, ibi : « Ordo canonicus, non tam a B. Augustino institutus, quam renovatus, ab apostolis in Monte Sion exordium sumpsit ; » Vincentius Bellovacensis, in *Specul. doctrin.*, lib. xix, cap. 16, ibi : « Ordo canonicorum regularium primum ab apostolis, postea a B. Augustino episcopo et doctore eximio reguläriter institutus refloruit ; » et alii.

(5. Ordo canonicorum Lateranensium est sic dictus ab Ecclesia S. Joannis Laterani in Urbe, in qua a S. Leone Magno Pontifice intra annum 440 et 457, collocatos fuisse refert Cæsar Franciotti clericus regularis Sanctæ Mariæ de Luca, in *Historia sacra Lucensi edita anno* 1613, *in Ecclesia S. Frigidiani statim in princip.*, sive ut vult Onuphrius Panvinius *in Volumine proprio de Ecclesia Lateranen.*, lib. I, cap. 3, a S. Gelasio Papa S. Augustini discipulo ab anno 495, et deinde duravit ibi eadem familia per DCCC annos usque ad Pontificatum Bonif. VIII, qui, sublatis canonicis regularibus S. Augustini, introduxit canonicos regulares anno 1300. Barbosa, in *Summa Apost decis.*, verb. *Canonici regulares Lateranenses*, n. 2, et lib. I *Jur. eccles.*, c. 41, n. 101; Carol. Tapia, in Authent. *Ingressi*, cod. *De sacrosanct. Eccles.*, verb. *Monasteria*, cap. 2, n. 3 ; Tambur., *loc. cit.*, n. 2, cum aliis ibi citatis ; et hos canonicos obtinuisse Ecclesiam S. Joannis in Laterano habetur expresse in constit. 2 Paschalis II, incip. *Quanto*, et in const. 1 Anastasii IV, incip. *Potestatem*.

(6. Canonicis Lateranensibus aliquas constitutiones præfixit Sixtus IV, constit. 10, *Cum ad universos ;* et licet amplius non essent in ecclesia et monasterio in Laterano, sed in unam congregationem essent redacti, statuit tamen, ut nomen retineant, eisque plurima privilegia concessit. (7 Canonici Lateranenses tenentur portare vestem lineam super habitum : concil. Senon., in *Decret. morum*, cap. 22. (8. Isti canonici, cum fiunt episcopi, uti possunt habitu, quo alii episcopi, qui sæculares erant presbyteri : Leo X, constitut. 34, incip. *Dudum*. (9. Præfati canonici non sunt cogendi interesse processionibus publicis ultra solitum. Sac. C. Rit., *in causa canonicorum regularium Lateranens.*, 30 Julii 1616. (10. Præcedunt omnes regulares, et vadunt immediate post clerum sæcularem. S. Pius V, const. 116, incip. *Ex ordinum*.

(11. *Sancti Frigidiani canonicorum Lateranensium congregatio* ab anno Domini 495 incepit, cujus auctor fuit sanctus Frigidianus ex canonico Lateranensi a Gelasio primo creatus Lucanæ civitatis episcopus, ubi dictæ congregationi dedit initium, et ab ipso congregatio nomen desumpsit, et exinde ab Alexandro II, sub III Id. Octobris anno 1068, in suo brevi, incip. *Quoties*, fuit approbata et recepta sub patrocinio et tutela Sedis Apostolicæ. Tambur., *loc. cit.*, ubi refert breve per extensum.

(12. *Sancti Jacobi de Spatha canonicorum regularium congregatio* incepit anno Domini 830, a Ramiro rege Legionensi. Et fuit probata et confirmata sub Regula S. Augustini ab Alexandro III, qui nomine clericorum intelligit canonicos ; et refert Pennottus, lib. II, c. 70, vocari tales clericos regulares ab Adriano VI, const. 1, incip. *Dum intra*, et a ClementeVII, const. 32, incip. *Ex Apostolicæ ;* Radesius, in suis *Commentariis*, Tamburin., *loc. cit.*, num. 4 ; Pennottus, *loc. cit.*, et alii.

(13. *Sancti Rufi canonicorum regularium congregatio* incepit circa annum Domini 1000, a quatuor canonicis S. Mariæ Avenionensis, qui Apostolicam vivendi formam ducere cupientes, se collegerunt in quadam

(139) Hoc est anno 388, Romano Pontifice S. Siricio, imperatoribus Orientis Theodosio, Occidentis Valentiniano II. *Vide* Maurinos editores Operum S. Augustini in Vita ejusdem S. Doctoris, lib. III, cap 2.

(140) Eremitarum causam nostra ætate strenue egit Cl. Joannes Laurentius Berti in historica lucubratione, *De rebus gestis S. Augustini*, Venetiis 1756, cap. 22 et seq.

ecclesia civitati propinqua, et ibi reposuerunt reliquias S. Rufi Simonis Cyrænei filii, de quo *Marc.* XIII et *ad Romanos* XVI, et episcopi Avenionensis; unde canonici regulares S. Rufi nuncupari voluerunt, et dictam ecclesiam S. Rufi caput religionis statuerunt, sicut et fuit usque ad annum 1217, donec per hæreticos Albigenses destructo penitus monasterio, canonici Valentiam in Gallia commigrantes ibique novam ecclesiam sub S. Rufi titulo rursus erigentes, illam caput religionis statuerunt, et abbas hujus monasterii, et ecclesiæ, abbas generalis totius congregationis vocatur; et hæc congregatio S. Rufi fuit recepta sub tutela Sedis Apostolicæ anno 1115, a Paschali II, in suo brevi incip. *Religiosis desideriis*, quod refert Tambur., *loc. cit.*, n. 1; Renatus Choppinus, in *Monastico*, lib. II, tit. 1, 29. *Vide* ipsos, *loc. cit.*, ubi plura habent ad rem.

(14. *Portuensium canonicorum regularium congregatio* vel incepit apud Ravennam circa annum Domini 1115 vel 1117, a Petro cive Ravennatensi sacerdote ex familia de Honestis, qui arctioris vitæ peragendæ desiderio incensus, bonis paternis monasterium et ecclesiam in portu Adriatici sinus ædificavit, et S. Mariæ de Portu nuncupavit; unde congregatio ibi incepta canonicorum Portuensium dicta est: Quam congregationem cum certis constitutionibus approbavit Paschalis II in quodam suo brevi dictis canonicis S. Mariæ de Portu directo et relato a Tamburin., *loco cit.*, n. 6, et sub tutela Sedis Apostolicæ recipit Alexander IV, in brevi incip. *Commissæ nobis*, relato a dicto Tambur., *loco cit.*

(15. *Aroasiensis canonicorum regularium congregat.* initium sumpsit circa annum Domini 1097 a duobus piis sacerdotibus Conone et Heldemaro, qui cum aliquando vitam solitariam seu eremiticam duxissent, anno prædicto sub institutione canonica et Regula S. Augustini monasterium S. Nicolai fundaverunt in Aroasia, qui est locus prope oppidum Bapalmæ in Artesia circa fines regni Galliæ in diœcesi Atrebatensi; unde ab hoc monasterio Aroasiæ congregatio Aroasiensis canonicorum regularium nuncupatur. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, part. II, cap. 17; Albert. Miræus, *De origin. canon. regular.*, cap. 10 et 46; Tamburin., *loc. cit.*, n. 7; Barbos., *loc. cit.*, n. 107.

(16. *Mortariensis canonicorum regularium congr.* initium sumpsit circa annum 1083 ab Adamo clerico Mortariensi, qui in suis prædiis monasterium et ecclesiam munificentissimam in honorem S. Crucis ædificavit, et ibi canonici sub regula S. Augustini in congregatione degere cœperunt. Quæ congregatio a S. Gregorio VII recepta fuit sub speciali tutela Sedis Apostolicæ anno 1085, et a Nicolao V, VIII Idus Febr. 1449, unita fuit congregationi canonicorum regularium Lateranensium. Tamburin., *loc. cit.*, n. 56; Augustin. Ticinensis, in *suo Dilucid.*, part. I, præfat. 28.

(17. *Marbacensis canonicorum regularium congr.* initium sumpsit circa annum Domini 1090 vel 1094, a quodam pio viro, Manegaldo nomine, qui auxilio et opibus viri nobilis Burcardi a Gebelvier primum monasterium caput congregationis in oppido Marbæ diœcesis Argentinensis in Alsatia fundavit; unde Marbacensis congregatio nuncupata est. Tamburin., *loc. cit.*, n. 9; Franciscus Guillimanus, in *Histor. de episcop. Argentinensibus, in vita Othonis episcopi* 43; Pennottus, libr. II, cap. 39 et 66.

(18. *Sancti Quintini Belloracensis canonicorum regularium congreg.* instituta est circa annum Domini 1078, a B. Ivone S. Quintini præposito, deinde episcopo Carnotensi ab Urbano II ordinato; Sigebertus Gemblacensis, in *suo Chronic. sub anno* 1078; S. Antoninus, in *sua Histor.*. tit 15, c. 16 in fin.; Tamburin., *loc. cit.*, n. 10, et a.n.

(19. *Sancti Laurentii de Plebe martyrum, sive de Ultio canonicorum regularium congr.* in Delphinatu initium sumpsit circa annum Domini 1050, a venerabili sacerdote Gerardo de oppido Ultio oriundo, qui apud idem oppidum monasterium sub regula S. Augustini ædificavit; unde ab ipso, tanquam capite, d. congregatio nomen desumpsit. Pennottus, lib. I, cap. 58; Tamburin., *loc. cit.*, n. 11.

(20. *Sancti Victoris Parisiensis canonicorum regularium congr.* incepit circa annum 1113, in monasterio S. Victoris prope muros Parisienses ædificato a Ludovico Crasso Galliarum rege, qui deinde ibi tumulatus fuit anno 1137. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, part. II, cap. 19; Marul., in *Ocean. religion.*, lib. I, p. 72 et seq.; Augustin. Ticinens., in *Dilucid.*, part. II, § *Institutio canonici ordinis in civitate Parisiens.*; Tamburin., *loc. cit.*, n. 12; Barbosa, *loc. cit.*, n. 108.

(21. *Sancti Sepulcri canonicorum regularium Hierosolymitana cong.* instituta fuit Hierosolymis sub Regula S. Augustini a piissimo Austrasiorum principe, et sacri belli Hierosolymitani duce Gothifredo, urbe e manibus infidelium erepta: hic enim piissimus princeps voti compos factus, canonicos regulares, quos de partibus Occidentalibus secum adduxerat, collocavit in ecclesia S. Sepulcri Domini Nostri Jesu Christi, a qua congregatio tota in aliis provinciis sub hoc eodem instituto propagata nomen desumpsit et retinuit; et hanc congregationem magnis privilegiis et muneribus auctam sub Sedis Apostolicæ tutela suscepit Cœlestinus II, IV Idus Jan. 1144, in suo brev., inc. *Si mansuetudo*, relat. per extensum a Tamb., *loc. cit.*, n. 13.

(22. *Sanctæ Mariæ ad Rhenum canonicorum regularium congr.* alias Rhenana prope Bononiam tertio ab Urbe milliario apud Rhenum, incepit circa annum Domini 1136, et nomen desumpsit a monasterio Rhenano ibidem constructo: Innocentius II, prædicto anno 1136, VI Kalendas Septembr. constitutiones canonicorum Portuensium per Pa-

schalem II confirmatas canonicis Rhenanis servandas sua auctoritate tradidit, et privilegio Apostolicæ Sedis munivit. Cherubinus Gerardaccius, in *Hist. Bononiens.*, lib. II, p. 56 et 133; Mozzagrunus, lib. IV, fol. 8 et sequent.; Pennottus, in *Hist. tripartit.*, lib. II, cap. 48; Tamburin., *loc. cit.*, n. 24.

* *Vide* opus inscriptum : *Memorie istoriche concernenti le due canoniche di S. Maria di Reno, e di Salvatore insieme unite, Opera di D. Gio. Grisostomo Trombelli, abate di S. Maria di Reno, in Bologna* 1752.

(23. *Sancti Jacobi de Cella Volana canonicorum regularium congr.* incepit anno Domini 1000, in monasterio vetustissimo canonicorum in diœcesi Comaclensi. Pennottus, lib. II *Hist. tripart. regul. canonicorum*, c. 54; Tamb., *loc. cit.*, n. 15.

(24. *Sanctæ Crucis Conimbricensis canonicorum regularium congr.* sic dicta a celebri monasterio S. Crucis in civitate Conimbriæ, incepit circa annum Domini 1131, a don Tello Conimbricensis Ecclesiæ archidiacono, qui una cum aliis piis viris ibidem Regulam S. Augustini professus, gloriosum initium dedit huic congregationi, quæ confirmata fuit ab Innocent. II, anno 1135. Pennot., *cit.*, lib. II, cap. 59 et seq.; Tambur., *loc. cit.*, n. 16; Barbosa, in *Summ. Ap. dec.*, verb. *Canonici regulares Conimbricenses*, et lib. I *Juris Ecclesiast. universal.*, c. 41.

(25. *Sanctæ Mariæ de Crescentiaco canonicorum regularium congr.* incepit anno Domini 1140, in agro Mediolanensi circiter ab Urbe milliario in loco, qui vulgo *Crescenzago* nuncupatur. Ibi enim dominus Otho de Morbiis, Mediolanensis canonicus regularis, cum variis sociis sub Regula S. Augustini in Ecclesia ædificata a quodam nobili et divite Mediolanensi in honorem B. M. V. huic congregationi initium dedit, quæ potissimum floruit sub Urbano III, ex nobilissima Mediolanensi familia de Cribellis, qui eamdem congregationem pluribus privilegiis ornavit, suis bonis paternis multum ditavit, ut apparet ex diplomate ejusdem Pontificis sub VII Kalendas Dec. anno 1186, relat. a Pennot., *cit.* lib. II, cap. 49. Et tandem unita fuit congregationi Lateranensi. Tamb., *loc. cit.*, n. 17; Aug. Ticin., in *suo Diluc. canonic. regul. et Chronic. canonicor. regul.*; Pennot., *loc. cit.*

(26. *Vallis Viridis canonicorum regularium congr.* incepit ante annum 1200 et nomen desumpsit a monasterio in honorem B. M. V. erecto in loco dicto Vallis Viridis in Brabantia prope Bruxellas; nec sàtis constat de præciso anno et auctore. Silvester Marulus, in *Ocean. religion.*, lib. I, p. 38; Pennot., *cit.* lib. II, c. 66; Tambur., *loc. cit.*, n. 18.

(27. *Sancti Antonii de Vienna canonicorum regularium congr.* tempore Bonifac. VIII, sub Regula S. Augustini instituta est circa ann. 1297. Observandum tamen est, quod huic ordini jam antea circa ducentos annos primordia fecerint nobilissimi viri Gasto et Girinus, seu Girondus ejusdem Gastonis filius oriundi ex oppido Motta Viennensis diœcesis in Gallia, quod hodie S. Antonii dicitur a corpore hujus sancti eo allato ex urbe Constantinopolitana per Joachimum Castri Albenciani, et Mottæ dominum. Supradicti viri cum ex periculosissima infirmitate meritis sancti Antonii fuissent liberati, pro salutis obtentæ gratiarum actione, se totos S. Antonii famulatui devoverunt, suaque omnia libentissime obtulerunt, quæ (sicut ab eodem sancto per visionem acceperant) in alendos pauperes igne sacro, sive gehennali, seu epidemiæ morbo tunc in occiduis partibus crudeliter sæviente contactos insumpserunt; quibus alii pii viri sese adjunxerunt, et in similibus sanctis charitatis operibus se exercuerunt sub habitu sæculari, et sine titulo ecclesiastico sub magistrorum seu dominorum regimine per annos ferme ducentos, donec Bonif. VIII eisdem Hospitalaribus (exstinctis magistrorum seu dominorum nominibus) abbatem generalem præfecit; eosque tam abbatem quam alios, in religiosos sub nomine Sancti Augustini instituit constit. incip. *In dispositione*, XV Kalendas Jun. 1297, in qua illis etiam stricte præcepit signum *Tau*, sive potentiam deferre, juxta morem solitum ipsorum Hospitalariorum, quod etiam S. Antonius in visione dederat supradicto Gastoni. Albertus Miræus, *De statu relig. Christ.*, lib. I, cap. 24, et *De origin. monast.*, lib. I, cap. 5; Pennot., *cit.* lib. II, cap. 70; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, p. 53; Tambur., *loc. c.*, n. 10; Barbosa, *cit.* lib. I, cap. 106.

(28. *Præmonstratensium canonicorum regularium congr.* sic dicta a loco *Præmonstrato* in diœcesi Laudunensi in Gallia, instituta fuit a sancto Noberto episcopo, et postea Magdeburgensi Germaniæ primate sub Regula S. Augustini, et instituto canonicorum regularium, anno 1120, et deinde confirmata fuit ab Honorio III, constit. incip. *Honorius episcopus*, sub dat. Kal. Martii 1126, quæ reperitur impressa in statutis ordinis renovatis de anno 1628. Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, pag. 172; Barbosa, *loc. cit.*, n. 109, et in *Sum. Apostol. decis.*, verb. *Canonici regulares Præmonstratenses*; Tamb., *loc. cit.*, n. 20; Paulus Moringia, *De origine religion.*, l. I, c. 57.

(29. *Scholarium canonicorum regularium congr.* instituta est anno 1200, a quibusdam scholaribus Bononiæ studii causa commorantibus prope eamdem civitatem. Jacobus de Vitriaco episc. Tusculanus in *sua Histor. Occid.*, c. 27; Pennottus, *cit.* lib. II, cap. 54; Tamb., *loc. cit.*, n. 211.

(30. *Cruciferorum canonicorum regularium congr.* instituta est a viris quinque religiosis, procurante ac opem ferente Hugone de S. Caro, præclarissimi ordinis prædicatorum cardinali, tunc temporis per Germaniam legato, anno 1246, Pontifice Innocentio IV, a quo dicta congregatio sub Regula S. Augustini confirmata fuit. Monasterium totius congregationis caput situm est in oppido Muitz, seu Huyo in Belgio ad

Mosam fluvium in diœcesi Leodiensi, ubi præfectus congregationis residebat. Renatus Choppin., in suo *Monastic.*, lib. I, tit. 1, § 6, et tit. 2, § 9 et lib. II, tit. 1, § 21; Miræus, in *Orig. Aug.*, lib. I, c. 14; Tambur., *loc. c.*, n. 22; Barb., *cit.*, lib. I, n. 136; Pennot., *cit.*, lib. II, c. 74.

(31. ***Windesimensium canonicorum regular. congr.*** in Belgio, sic dicta a prædio Windesheimo, tertio a Daventria Germaniæ inferioris Urbe lapide ad Isalam fluvium sita, collocato prope Zwolam Trajectensis diœcesis. Illic enim erectum adest monasterium ejusdem nominis sub invocatione B. V. M. a Gerardo Magno, et Joanne Busebrona ædificatum anno 1387. Cui monasterio tanquam capiti totius Windesimensis congregationis in sola Germania inferiori ac tractu Rhenano brevi temporis spatio centum viginti virorum monasteria, et feminarum triginta sese adjunxerunt. Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, par. III, c. 21; Barbosa, in *Summa*, verb. *Canonici regulares Windesimenses*, et cit. lib. I, n. 149; Pennot., *cit.*, lib II *Histor. tripartit.*, c. 62; Tamb., *l. c.*, n. 23.

(32. ***Mussinensium canonicorum regularium cong.***, sic dicta a primo ejus monasterio apud Mussiam in diœcesi Coloniensi, instituta est circa annum Domini 1170, ex Molano, lib. I, *De canonic.*, cap. 14, et deinde anno 1430, unita est congregationi Windesimensi : ut habetur ex *Chronic. Windesimensi.*, cap. 4; Pennot., *cit.* lib. II, cap. 76; Tambur., *loc. cit.*, n. 24.

(33. ***Sancti Demetrii, sive Sanctæ Mariæ de Metri canonicorum regularium congregatio***, sive de pœnitentia martyrum, instituta est in quibusdam Germaniæ et Poloniæ partibus circa annum 1200 temporibus Innocentii III. Hæc congregatio pene desierat, illam tamen in Pauli V Pontificatu renovatam, ac de novo approbatam sub Regula S. August. tradit Nicolaus Crusenius, in *Monastic. Augustin.*, par. III, cap. 1; Tamb., *loc. cit.*, num. 25.

(34. ***Sancti Spiritus Venetiarum canonicorum regularium congregatio***, sic dicta a monasterio Sancti Spiritus, in quo degere cœpit, instituta est circa annum Domini 1424 a quatuor clericis nobilibus Venetis, scilicet D. Andrea Bondimerio, D. Michaele Mauroceno, D. Philippo Paruta et D. Francisco Contareno. Pennot., *cit.* l. II, cap. 54 et 74; Tambur., *loc. cit.*, n. 26. *Hanc suppressit Alexander VIII, const. *Cum sit compertum*, die 28 Aprilis 1656, *Bullar. Rom.*, edit. Mainardi, tom. VI, part. IV.*

(35. ***Frigionaria canonicorum regularium congregatio***, sic dicta a monasterio Sanctæ Mariæ in silva Frigionaria non longe a civitate Lucensi, sic nuncupata a multitudine Frigionum illac se recipientium (sunt Frigiones aves quædam in Italia), instituta est sub Regula Sancti Augustini circa annum Domini 1406 a D. Bartholomæo ex nobilissima Columnensium familia; hæc congregatio ab Eugenio IV jussa est a Frigionaria dici Lateranensis, cum Lateranensium canonicorum fuerit reformatrix. Barbosa, in *Summa Apostolicar. decis.*, verb. *Canonici regulares Frigionariæ;* Paulus Morigia, in *Origin. relig.*, l. I, cap. 8; Pennot., in *Histor. tripart.*, l. III, cap. 7; Tamburin., *loc. cit.*, n. 27; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, p. 6 et seq.

(36. ***Sancti Petri de Monte Corbulo canonicorum regularium congregat.*** sic dicta a primo ejus monasterio sub patrocinio S. Petri in monte Corbulo in agro Florentino, duodecimo a Senis lapide ædificato, instituta est a quodam Petro Regiensi, seu Mediolanensi circa annum 1503, sub Pontificatu Julii II, a quo fuit confirmata. Volaterranus, lib. XII; Trullus, *De canonic. regularibus*, l. X, c. 10; Pennot., l. II, c. 54; Barbosa, *loc. cit.*, verb. *Canonici regulares de monte Corbulo;* Tamburin., *loc. cit.*, num. 28.

(37. ***Sancti Salvatoris canonicorum regularium congreg.*** sic dicta a primo monasterio, quod habuit in silva lacus non longe a Senis, instituta est a venerabili P. Stephano Cioni Senensi, prius ordinis eremitarum S. Augustini, coadjutore Jacobo Andrea Senensi, ejusque item instituti, circa annum 1408. Isti canonici vulgo appellantur *Scopettini* a monasterio, quod initio institutionis habuerunt prope muros Florentiæ sub nomine Sancti Donati episcopi Fesulani; Aldan., in *Compendio canon. resolut.*, l. I, tit. 19, *De relig.*, n. 35; Barbos., *loc. cit.*, verb. *Canonici regul. S. Salvatoris;* Tamburin., *loc. cit.*, num. 30; Morigia, in *Origin. relig.*, l. I, c. 40; Marulus, in *Ocean. relig.*, l. IV, p. 322. *Consulito Trombelli opus indicatum in *Addit.* ad num. 22.*

(38. ***Sancti Georgii de Alga canonicorum congreg.*** sic dicta ab Alga sive Alega, parva insula distante duobus milliaribus a Venetiis, ubi situm est primum hujus familiæ monasterium, instituta est a D. Antonio Corrario episcopo Hostiensi et cardinali Bononiensi, ut patet ex inscriptione facta in ejus sepulcro in Ecclesia majori Alegæ, ibi : « Sepulcrum piissimi Patris D. Antonii Corragii beatæ memor. episcopi Hostiensis, cardinalis Bononiensis, fundatoris hujus congreg. qui obiit anno a Nativitate Domini 1445, die 19 Jan., *orate pro eo semper.* » Sic refert Tamburin., *loc. cit.*, num. 32, qui tamen dicit quod auctores hujus congregationis inceptæ circa annum Domini 1404 fuerunt Antonius Corrarius, et Gabriel Condulmerius nobiles Veneti : Barbosa autem, *loc. cit.*, verb. *Canonici Sancti Georgii de Alga* dicit quod hæc congregatio instituta fuit a D. Antonio Corrario Bononiensi et episcopo Hostiensi anno 1404, et videtur concordare cum supra allata inscriptione sepulcrali. Hanc congregationem approbavit, statuta vivendique formam ei præscripsit Greg. XII, constit. 1, incip. *Illis*, V Kal. Jul. 1406. *Vide* Pennot., *cit.* lib. II, cap. 70; Marulum, in *Ocean. relig.*, l. V, p. 341; Paul. Morigiam, *De origin. relig.*, l. I, c. 44. * Congregationista exstincta fuit a Clemente IX, constitut. *Romanus Pontifex*, die 6

Decembris 1668. *Bullar. Roman.*, edit. cit., tom. VI, part. VI, pag. 304 seq.

(39. *Sancti Marci canonicorum Mantuanorum cong.* circa annum Domini 1194 originem sumpsit a quodam venerabili sacerdote Alberto Spinula, seu alias de Formigola qui, habita potestate a Sede Apostolica erigendi collegium canonicorum regularium secundum ordinem Divi Marci, locum pro monasterio ædificando habuit ab abbate S. Andreæ, et simul ab aliis Mantuanis civibus prædia et redditus pro canonicis sustentandis obtinuit, atque ita suæ congregationi fundamenta posuit. Et fuit approbata et confirmata ab Innocentio III et Gregorio IX const. *Piæ postulatio voluntatis.* Sic refert Tamburin., *loc. cit.*, num.33. At Barbosa, *loc. cit.*, verb. *Canonici regulares Mantuani*, et cit. lib. I *Jur. Eccles. univers.*, c. 41, num. 110, dicit quod hic ordo refertur institutus a S. Marco, sed monasterium Mantuanum fundavit ejus urbis episcopus Henricus anno 1150 Pontifice Eugenio III. Desiit autem hæc congregatio, et eorum monasterium S. Marci a Guillelmo Mantuæ duce concessum fuit monachis Camaldulensibus, obtenta prius a Sede Apostolica facultate, ut refert Tambur., *loc. cit.*

(40. *Cruciferorum Sancti Cleti canonicorum regularium congr.* fertur instituta a B. Cleto Lini successore vel a Ciriaco episcopo tempore Constantini Magni. Hæc congregatio fuit reformata ab Alexandro III, ut fatetur Gregorius XIV, const. 13, incip. *Romanus.* Cæterum approbata fuit ab Urbano VIII, const. incip. *Cum antecessor*, quam refert Tamburin., *loc. cit.*, num. 34; et vivere sub Regula S. Aug. tradit Pennott., in *Histor. tripartit. canon. regul.*, lib. II, cap. 74. * Congregationem istam abolevit Alexander VII, constit. *Vineam Domini. Bullar. Roman.*, edit. cit., tom. VI, part. IV, pag. 101 seqq.*

(41. *Sancti Spiritus in Saxia canonicorum congreg.* sic dicta, vel quia collegium sub tutela et patrocinio sancti Spiritus constructum est sub saxo seu castro Neronis, vel quia Saxones Germaniæ populi ibi olim habitarunt, instituta est ab Innocentio III, anno 1199. Huic enim Pontifici oranti facta est vox de cœlo, dicens: « Innocenti, vade piscatum ad Tiberim fluvium: » re cum S. R. E. cardinalibus communicata, ad Tiberim se contulit, et laxatis retibus, prima vice octuaginta septem, secunda vero trecentos et quadraginta extraxit infantes abortivos ab impiis matribus suffocatos, et in Tiberim projectos. Non defuit piissimo Pontifici remedium divinitus revelatum. Congregatis enim quamplurimis piis hominibus, eos ad curam hospitalis Sancti Spiritus, quod Romæ circa annum 1201 construxit, præfecit. Eorum cura est peregrinos et infirmos suscipere et curare, ac pueros et infantes alere; confirmata fuit hæc congregatio ab ipso Innocentio constitut. 7, incip. *Inter opera pietatis*, XIII Kalend. Jul. 1204. Subsunt hi religiosi jurisdictioni et correctioni præceptoris generalis, qui modo a Summo Pontifice eligitur, et commendator sancti Spiritus nuncupatur.

(42. *Eremitarum Sancti Augustini ordo* a quonam tempore inceperit? Variant historici; quidam enim dicunt incepisse tempore divi Augustini, quos fuse rejicit Pennottus, in *Histor. tripartit. canonicorum regular.*, lib. I fere per totum. Alii in D. Guillelmum Aquitaniæ ducem, et Pictaviensium comitem originem referunt. Alii in B. Joannem Bonum Mantuanum; alii alio modo. Unde decisionem relinquendo proprii ordinis scriptoribus, quasdam congregationes eremitarum S. Augustini referemus.

(43. *Sancti Guillelmi eremitarum congr.* sic dicta a sancto Guillelmo Aquitaniæ duce, et Pictaviensium comite ejus fundatore, incepit circa annum 1156. Hanc congregationem fuisse institutam sub Regula Sancti Benedicti scribunt varii historici, ut videre est apud Tamburin., *loc. cit*, num. 37; Jo. Marquez, *De vera origine eremitarum Sancti Augustini*, cap. 13, § 11; Barbosam, lib. I *Jur. ecclesiast. univers.*, cap. 41, num. 64; qui tamen ibidem dicit verius esse, fuisse institutam sub Regula Sancti Augustini, uti tenent Nauclerus, volum. 2, gen. 40 et 41; Bellarmin., in *Chronol.* in fin. lib. *De scriptorib. Eccles.* sub anno 1241; et alii passim dicentes, talem congregationem vocari communiter Guillelmitarum Ordinis Sancti Augustini.

(44. *Jambonitarum eremitarum congr.* sic dicta, quia incepit a B. Joanne Bono Mantuano apud Cæsenam in loco, qui dicitur Budriolum, paulo ante Innocentium III. S. Antonin., part. III, tit. 24, cap. 13. *Vide* Pennot., *cit.* l. II, cap. 47 et 74; Tamb., *loc. cit.*, num. 58.

(45. *Sancti Hieronymi in Hispania eremitarum congr.* instituta fuit, seu reformata sub Regula S. Augustini, et patrocinio S. Hieronymi a D. Pietro Fernandez nobili Castellano anno 1370, tempore Urbani V. Licet alii alium hujus ordinis faciant auctorem, ut refert Barbosa, lib. I *Jur. Eccles. univers.*, cap. 41, n. 144. Prædictus igitur religiosus vir una cum variis sociis eremiticam, et satis asperam vitam ducens cum eisdem decrevit Eremitarum S. Hieronymi titulum assumere. Unde iisdem sociis in unum collectis ad Ulpianæ locum Toletanæ diœcesis, in quo sacellum S. Bartholomæo apostolo dicatum invenerunt, suo sancto instituto et ordini fundamento fecerunt, ejusque approbationem et confirmationem sub Regula S. Augustini a Gregorio XI obtinuerunt anno 1373, ut refert Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, l. III, p. 202. Hinc prædictum S. Bartholomæi monasterium est constitutum caput hujus congregationis, quæ in Hispaniis plurima satis pulchra habet monasteria, et præcipue celeberrimum illud Sancti Laurentii in Escuriali a Philippo II Hispaniarum rege magnificentissime exstructum. Barbos., *loc. cit.*, num. 144; Tamburin., *loc. cit.*, n. 39; et plures alii apud ipsos.

(46. *Beati Petri de Pisis eremitarum congr.* instituta fuit a nobili viro Pisano Petro

Gambacurta, sub Regula S. Augustini, et patrocinio S. Hieronymi anno Domini 1380. Primum hujus congregationis monasterium, caputque ordinis exstructum est in honorem Sanctissimæ Trinitatis apud Cessanam in territorio Urbini, qui ob aeris amœnitatem, et situs pulchritudinem Monsbellus appellatur. Tambur., *loc. cit.*, n. 40; Barbosa, *loc. citat.*, n. 148; Paul. Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 31, et alii.

(47. *Illicetana eremitarum S. Augustini de Observantia congr.* sic dicta a monasterio de Silva lacus Illiceto a multitudine Illicum nuncupato, initium habuit a magistro Bartholomaeo Veneto, anno Domini 1387. Tamburin., *loc. cit.*, nu. 42; Morigia, *loc. cit.*, cap. 49; Barbosa, *loc. cit.*, n. 94.

(48. *Carbonaria S. Augustini eremitarum cong.* in terra Laboris regni Neapolitani, vulgo Campagna, modo S. Joannis de Neapoli nuncupata, originem habuit a Patre Simone Cremonensi, anno Domini 1399. Tamburin., *loc. cit.*, n. 43; Barbosa, *loc. cit.*, n. 94.

(49. *Perusina eremitarum S. Augustini cong.* alias Sanctæ Mariæ de populo nuncupata, in provincia Umbriæ per aliquot religiosos Augustinianos incepit anno 1424. Tamburin., *loc. cit.*, nu. 44; Barb., *loc. cit*, n. 94.

(50. *Lombardiæ eremitarum S. Augustini congreg.* ortum habuit anno 1444 a Patre Joanne Rocco Papiensi et a Patre Gregorio Cremonensi. Tamburin, *loc. citat.*, n. 45; et Barbosa, *loc. citat.*, num. 94.

(51. *Sanctæ Mariæ montis Hortonæ eremitarum S. Augustini congr.*, quinto ab urbe Patavii milliario, initium habuit a Patre Simone de Camerino, anno 1460; ut scribit Tamburin., *loc. cit.*, n. 46. At Barbosa, *loc. cit.*, n. 64, vocat hanc congregationem montis Othonii, diciturque fuisse institutam in Marchia Anconitana a d. Patre Simone de Camerino dicto anno 1460.

(52. *Baptistellorum eremitarum S. Augustini congr.* seu Januensis, sic nuncupata a quodam Patre Baptista Januensi ejus fundatore, incepit anno Domini 1484. Tamburin., *loc. cit.*, n. 47; Barbosa, *loc. cit.*, n. 94.

(53. *Pollensis seu Dulcita eremitarum S. Augustini cong.* incepit circa ann. 1492, et est sic dicta, quia eam instituit P. Felix Polles. Barb., *loc. cit.*, n. 94; Tamb., *loc. cit.*, n. 48.

(54. *Calabriæ seu Zampana eremitarum S. Augustini congr.* sic dicta, quia fundata fuit a quodam P. Francisco Zampana Calabrensi, incepit anno Domini 1502. Tamburin., *loc. cit.*, nu. 49; Barbos., *loc. citat.*, n. 94; Paul. Morigia, *De histor. relig.*, c. 49.

(55. *Dalmata eremitarum Sancti Augustini cong.* incepit dicto anno 1502; in Dalmatia, in Sclavonia. Barb., *loc. cit.*, n. 50; Morigia, *loc. cit.*

(56. *Germanica eremitarum S. Augustini congreg.* instituta fuit in Germania a quodam P. Andrea de Proles, anno 1514; Tambur., *loc. cit.*, n. 51; Paul Morigia, *loc. cit.*, n. 49.

(57. *Sancti Pauli Primi Eremitæ congr. S. Augustini Hispanica* incepit in Hispania anno Domini 1530; et ibi quamplura habet monasteria, et in Italia prope Velitrensem civitatem habet monasterium satis illustre. Tamburin., *loc. cit.*, n. 52; Morigia, *loc. cit.*, c. 49, sed jam fuerat erecta alia S. Pauli Eremitæ in regno Hungariæ a B. Eusebio Strigoniensi anno 1215; Pontifice Innocentio III, confirmationem præstante fratre Gentili cardinali ex ordine S. Francisci legato Clementis V in Hungaria, anno 1308, *loc. cit.*, numer. 126.

(58. *Congregationes eremitarum S. Augustini*, quæ in generali unione per Alexandrum IV facta per constitutionem 6, incip. *Licet Ecclesiæ*, sub eadem denominatione eremitarum S. Augustini venerunt, ut eas refert Silvester Marulus, in *Oceano religionum*, lib. IV, pag. 284, et Tamb., *loc. cit.*, n. 53, sunt sequentes:

Congr. eremitarum Vallis Hirsuti.

Cong. eremitarum de pœnitentia Jesu Christi.

Cong. eremitarum S. Augustini Turris Palmarum Firmanæ diœcesis.

Cong. eremitarum S. Joannis Boni.

Cong. eremitarum S. Augustini in loco S. Blasii de Brittinis Fanensis diœcesis.

Cong. eremitarum S. Mariæ de Rupe cava Lucensis diœcesis.

Cong. eremitarum Sanctissimæ Trinitatis Centum Cellis in Tuscia.

Cong. eremitarum S. Mariæ de Mureto Pisanæ diœcesis.

Congreg. Sancti Jacobi de Minilio Lucensis diœcesis.

Congreg. eremitarum Sancti Benedicti de monte Faboli.

Congr. eremitarum S. Gulielmi.

(59. *Eremitarum Discalceatorum S. Augustini cong.* admissa et instituta fuit in urbe Roma circa annum Domini 1599, ut patet expresse in const. 63 Clem. VIII, incip. *Decet Romanum Pontificem*, edita die 5 Nov. 1599.

(60. *Hæc congregatio eremitarum Discalceatorum* divisa est in Hispanam et Italam. Constitutiones congregationis approbatæ fuerunt a Paulo V, constit. 2, incip. *Sacri Apostolatus*. Et distincta est Itala in 4 provincias, Romanam, Neapolitanam, Januensem et Siculam: Urban. VIII, constit. 58, *Ad uberes*. Congregatio Hispana, quæ ulterius in quatuor provincias distincta est, confirmata fuit cum propriis constitutionibus a Greg. XV, const. 36, incip. *Ad sacram*.

(61. In supradictarum omnium congregationum Sancti Augustini formis, et Regula reperiuntur etiam propriæ cujusque generalis congregationis sanctimoniales Deo inservientes cum magno devotionis et sanctitatis incremento. Tamburin., *loc. cit.*, n. 55, et alii passim, docetque communis experientia.

(62. *Armenorum*, seu modo *S. Bartholomæi de Genua cong.* a quo primo monasterio in his partibus nuncupatur, ortum habuit in Armenia, temporibus S. Basilii, et deinde ab Armenia, et postea a Græcia, ubi in monte Nigro Fratres hujus congregationis se receperant, a Turcis expulsi, Genuam appulerunt, ibique in monasterio S. Bartholomæi, relicta S. Basilii Regula, illam S. Augustini, et constitutiones S. Patris Dominici amplexati sunt, et secundum prædictam Regulam et constitutionem profitentur. Silvester Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. v, pag. 367; Tamburin., *loc. cit.*, n. 56. * *Vide Adnot.* appositam ad n. 9, art. 2. *

(63. *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum congregat.* instituta est circa annum Domini 1198 a S. Joanne de Matha et S. Felice Valesio ad captivos e manibus Barbarorum redimendos; et eodem anno 1198 fuit approbata ab Innocentio III, constit. 1, incip. *Operante*, et ab eodem confirmata anno 1209, constit. 9, etiam incip. *Operante;* Tamburin., *loc. cit.*, n. 67; Marulus, in *Ocean. Relig.*, lib. III, pag. 194; Pennott., in *Histor. tripartit.*, libr. II, cap. 7.

(64. *Beatæ Mariæ de mercede Redemptionis Captivorum congregatio* instituta fuit circa annum Domini 1218, in regno Aragoniæ a S. Raymundo de Pennafort, a Jacobo Aragonum rege, et a S. Petro Nolasco sic a B. M. V. inspiratis ad liberandos et redimendos captivos, et oppressos a Mauris, tunc fere totam Hispaniam opprimentibus, et confirmata fuit anno 1235, a Greg. IX, const. 9, incip. *Devotionis vestræ.* Tamb., *loc. c.*, n. 58; Barbos., *loc. c.*, n. 127.

* Sunt tamen, qui ordinem istum anno duntaxat 1222 institutum fuisse arbitrantur. Nam quo tempore institutus fuit, S. Raymundus de Pennafort ordini Prædicatorum sese adjunxerat. Ipsum autem anno 1222 nomen in Prædicatorum ordinem dedisse ex veteri mss. Kalendario Barcionensis cœnobii Diagus, lib. II, cap. 9, tradit. Legito S. Raymundi de Pennafort Vitam, Summæ ejusdem edit. Veronensis 1744 præmissam, cap. 2, pag. XXX et seqq.*

(65. *Prædicatorum ordo* institutus est a S. Patre Dominico Hispano canonico regulari S. Augustini, anno Domini 1205, Pontifice Innocentio III, et approbatus et confirmatus fuit solemniter sub regula S. Augustini, et propriis constitutionibus, 11 Kal. Januarii 1216, ab Honorio III, const. 2, incip. *Religiosam vitam;* Tambur., *loc. cit.*, n. 59; Barbosa, *loc. cit.*, n. 117; Miranda, in *Manual. prælatorum*, tom. I, qu. 4, art. 3, et alii passim. **Confer* Annalium ord. Præd., tom. I Romæ anno 1756 impressum, ad ann. 1206 et ad ann. 1216.*

(66. *Monialium S. P. Dominici ordo* sub eadem Regula S. Augustini degens jam per universum totum propagatus, celeberrimus est et floret in dies continuis sanctitatis exemplis. Tamburin., *loc. cit.*, n. 60, et communis experientia.

(67. *Tertii ordinis de Pænitent. S. P. Dominici cong.* cum sua Regula et constitutionibus approbata fuit ab Innocentio VII, anno 1405, const. incip. *Sedis Apostolicæ.** In Annalibus paulo ante indicatis ad an. 1209, nu. 13 et seqq., perspicua monumenta afferuntur, ex quibus evincitur ordinem istum *De militia Christi*, tum *De Pænitentia* appellatum, ab ipso S. Dominico originem ducere*.

(68. *Servorum B. M. ordo* sic dictus, eo quod B. Mariæ Virginis peculiaribus obsequiis addictus sit, institutus fuit sub Regula Sancti Augustini, sub anno Domini 1216, a sex nobilibus viris Florentinis, nempe Bonfilio de Monaldis, Amedeo Bonajuncta, Manetto de Antellis, Alexio Falconerio, Sosteneo de Sosteneis, Uguccione de Uguccionibus, et denuo confirmatus fuit a Benedicto XI, anno 1304, constitution. 1, incip. *Dum levamus.* Ex qua constitutione clare patet hujusmodi ordinem fuisse per Sedem Apostolicam antea confirmatum, sed forsan injuria temporum litteræ confirmationis ante hanc editæ non exstant; Tamburin., *loc. cit.*, n. 62; Barbosa, *loc. cit.*, n. 135; Marulus, in *Ocean. reliq.*, lib. IV, pag. 302 et 303; Morigia, in *Origine relig.*, lib. I, cap. 35*. Consulito opusculum Romæ vulgatum hoc titulo: *Memorie sulla storia del primo secolo dei servi di Maria, e degli Spedalieri di S. Giovanni di Dio*, Madrit., 1780, ex quo disces ordinem servorum B. Virginis, non anno 1216, sed anno 1226 fundatum, atque a B. Benedicto XI, primum auctoritate Apostolica confirmatum*.

(69. *Servorum B. Mariæ Reformatorum congregatio* incepit temporibus Martini IV, circa annum Domini 1285, auctore S. Philippo Benitio, et hanc approbavit, iterumque reformationem indixit Clemens VI, anno 1346, constit. 2, incip. *Regimini;* Urbanus V, anno 1379, constit. 2, incip. *Sacrosancta Romana Ecclesia*, et Pius V, anno 1570, constit. 103, incip. *Postquam.* Tambur., *loco citat.*, n. 64; Barbosa, *loc. cit.*, n. 131, et alii*. Mihi tamen quæ de congregationis hujus auctore, et anno quo incepit, ab his traduntur, commentitia videntur. Nam S. Philippus Benitius anno 1285 ex mortali hac vita ad immortalem migravit, nec quo tempore servorum B. Mariæ ordini præfuit (præfuit autem ex Annalibus ejusdem ordinis ab anno 1267 usque ad extremum vitæ suæ diem), regularis disciplina in ea familia collapsa fuit, ut reformatione opus esset*.

(70. *Beatæ Mariæ servorum Eremitarum congr.* incepit anno 1543, et habet Eremitas in monte Senario tertio tantum lapide a Florentia distante, qui primævi Instituti modum sequentes, die ac nocte Deo laudes persolvunt, et confirmata est hæc congregatio cum præscriptione modi recipiendi novitios ad habitum et professionem, et peculiaribus constitutionibus a Clemente VIII, constit. 8, incip. *Decet;* Barbosa, *loc. cit.*, n. 345; Tambur., *loco cit.*, n. 63, et alii.

(71. *Tertii Ordinis Servorum B. Mariæ congr.* cum sua Regula et constitutionibus confirmata fuit a Martino V, anno 1424, con-

stitut. 15, incip. *Sedis*. Tamburin., *loc cit.*, n. 135, et alii.

(72. *Fratrum Pœnitentiæ Sanctæ Mariæ Magdalenæ ordo* institutus fuit, seu potius renovatus sub Regula Sancti Augustini a quodam Beltramo Gallo in diœcesi Massiliensi sub anno 1277, temporibus Nicolai III. Tambur., *loco cit.*, sub n. 65; Crusenius, in *Monast. Augustin.*, part. III, cap. 5; Barbosa, *loco citat.*, n. 137.

(73. *Mulierum Pœnitentium congregatio* instituta, seu potius renovata fuit ab eodem S. viro Beltramo Gallo, sub eadem Regula S. Augustini, anno 1278, Pontifice Nicolao III, ad refugium mulierum meretricum ad meliorem frugem redeuntium. Tamburin., *loc. cit.*, n. 66; Barbosa, *loc. cit.*, n. 137; Crusen., in *Monastic. Augustin.*, part. III, cap. 5.

(74. *Charitatis Fratrum congregatio* instituta est sub Regula S. Augustini tempore Nicolai IV, an. 1210, a Guidone Janvillano S. Georgii Domino in diœcesi Catalaunensi in Provincia Campaniæ regni Gallicani ad hospitalitatem exercendam, pauperes in domibus suis recipiendos, et charitative alendos. Miræus, lib. v *Histor. monastic.*, cap. 21; Crusen., in *Monast. Augustin.*, part. III, cap. 10; Barbosa, *loc. cit.*, n. 139; Tambur., *loco cit.*, n. 67.

(75. *Jesuatorum S. Hieronymi congregatio* instituta est a S. Joanne Columbano Senensi sub Regula S. Augustini, et tutela, ac patrocinio S. Hieronymi anno 1354, et confirmata fuit a Martino V, constitut. 11, incipient. *Piæ*. Isti religiosi dicti sunt Jesuati, vel quia in ore primorum Patrum hujus ordinis frequens erat dulce nomen Jesu, vel quia in primordio religionis prophetico infantium spiritu fuerint sic appellati. Barbosa, *loc. cit.*, n. 142; Tambur., *loc. cit*, n. 68; Morigia, in *Chronic. Jesuatorum, et de Origin. relig.*, l. I, cap. 38, et alii*. Congregationem istam exstinxit Clemens IX, constit. *Romanus Pontifex*, ad n. 38 indicata.

(76. *Monialium Jesuatarum congregatio* fuit instituta ab eodem S. Joanne Columbano circa annum 1358. Paulus Morigia, *loc. cit.*; Tamburin., *loc. cit.*, num. 69, et alii.

(77. *Sancti Ambrosii ad Nemus congregatio*, sic dicta, quia sub invocatione S. Ambrosii erectum fuit Mediolani primum ejus domicilium in loco extra muros, qui tempore S. Ambrosii nemus erat, in quod ipse sanctus se aliquando ad vacandum divinis contemplationibus recipiebat, instituta fuit sub Regula S. Augustini a tribus nobilibus Mediolanensibus, nempe Alexandro Crivello, Alberto Besotio, et Antonio Petrasancta, circa annum 1375, et confirmata fuit a Gregorio XI, constit. 9, incip. *Cupientibus*; isti religiosi sub una congregatione, cujus caput est dictum monasterium S. Ambrosii ad Nemus, fuerunt redacti ab Eugenio IV, const. 22, incip. *Regimini*, et postea hæc congregatio unita fuit cum congregatione fratrum S. Barnabæ apostoli sub Regula S. Augustini a Sixto V, quam unionem confirmavit Paulus V, constit. 12, incip. *Pastoralis*. Barbosa, *loc. cit.*, num. 154; Tamb., *loco cit.*, n. 70; Morigia, *De relig.*, cap. 41; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, pag. 70. *Urbanus autem VIII suppressit, constit. *Quantum ornamenti*, die 2 Decembris 1643, *Bullar. Rom.* edit. Mainardi, tom. VI, part. II, pag. 402 et seqq., eamque suppressionem ratam habuit, atque ejusdem congregationis monasteria in beneficia sæcularia erexit Innocentius X, constit. *Quoniam nostro*, tom. cit. part. III, pag. 28 et seqq. *

(78. *Apostolorum, seu Apostolinorum Fratrum congregatio* primam originem traxit a S. Barnaba Apostolo, qui cum ab apostolis missus fuisset in Insubriam ad prædicandum Evangelium apud Mediolanum, cujus primus archiepiscopus, seu episcopus creatus fuit, multi homines ejus prædicationibus inflammati se in unum collegerunt, et vitam more apostolorum sub tanto magistro degebant; verum, eo mortuo, dispersi hujusmodi homines in agris, et villis eremitice vivebant; donec horum quidam circa ann. Domini 1484, privilegio Innoc. VIII, sub Regula S. Augustini, emissis tribus votis in communi vivere iterum cœperunt, retento nomine *congregationis Fratrum apostolorum*, seu ut vulgo *Apostolinorum*, ut patet ex constitut. 3 Alexandri VI, incip. *Piæ vitæ*; et deinde hæc congregatio unita fuit cum congregatione S. Ambrosii ad Nemus a Sixto V et Paulo V, const. incip. *Pastoralis*. Tamburin., *loc. cit.*, n. 155; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, c. 47; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. I, pag. 36*. Hujus congregationis idem ac præcedentis, cui unita erat, exitus fuit.

(79. *Sancti Hieronymi de Fesulis Fratrum congregatio*, sic dicta, quod Fesulis antiquissima Tusciæ urbe, cujus nunc vestigia vix exstant, non longe a Florentia inceperit, instituta est sub Regula S. Augustini, circa annum 1460, a Carolo Romena, seu Romensi comite montis Granelli, et fuit approbata ab Innocentio VII et Gregorio XII, constit. incip. *Sacrum*, in qua confirmat bullam Innocentii VII, quæ non fuerat expedita ob mortem ipsius Pontificis, et eam iterum confirmavit expresse sub Regula S. Augustini Eugenius IV, constit. 21, incip. *Super gregem*. Barbosa, *loc. cit.*, n. 72; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, cap. 38 *. Sublata fuit a Clemente IX, constit. *Romanus Pontifex*; quam ad n. 38 indicavimus *.

(80. *Hospitalitatis et infirmis servientium congregatio S. Joannis Dei*, ab eodem sancto instituta est sub Regula S. Augustini anno 1538, et vulgo per Italiam ejusdem religiosi appellantur *Fate ben Fratelli*. Hanc congregationem confirmavit S. Pius V, constit. 143, incip. *Licet ex debito*; et eam confirmavit Clem. VIII, constitut. 44, incip. *Romani Pontificis*; hæc congregatio modo divisa est in duas, scilicet Hispanam et Italam; utraque tamen vivit sub Regula S. Augustini. Tamburin., *loc. cit.*, n. 73; Barbosa, *loc cit.*, n. 161; Marulus, in *Oceano rel.*, lib. v,

pag 430; Pennottus, in *Histor. tripart.*, lib. II, cap. 74. * De ordinis hujus vicibus sæculo 1, vide, si lubet, opusculum citatum ad n. 98 *.

(81. *Sancti Pauli primi Eremitæ congreg. Lusitana* instituta est sub Regula S. Augustini circa annum Domini 1362. Tamburin., *loc. cit.*, n. 74; Pennottus, *cit.*, lib. II, cap. 74, ubi dicit, fuisse jam antea institutam in Ossa rupe quadam satis aspera ejusdem Provinciæ.

(82. *Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum Reformatorum et Discalceatorum congregatio* instituta fuit anno 1599, prout apparet ex constitutione Clementis VIII, incip. *Ad militantis Ecclesiæ regimen*. Tambur., *loc. cit.*, n. 75, et alii.

(83. *Discalceatorum Reformatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum congreg. Gallica* similis Instituti, ac antea dicta, fuit erecta in Gallia auctoritate Gregorii XV et Urbani VIII, ut apparet ex Litteris de ejus ordine datis a cardinali Octavio Bandino ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captivorum protectore, sub die 27 Febr. 1624, incip. *Cum universæ congregationi*, et ex ejusdem Urbani VIII, const. incip. *Alias a nobis*, sub die 28 Februar. 1631, apud Tamburin., *loc. cit.*, n. 76.

(84. *Discalceatorum Reformatorum B. Mariæ de Mercede congregatio* initium habuit circa annum Domini 1613, sollicitante P. Joanne Baptista a Sanctissimo Sacramento; quam reformatam novam congregationem confirmavit Paulus V, const. incip. *Inter omnes*; et hujus reformatæ discalceatæ congregationis Fratres separavit totaliter a calceatis, et item vicarium generalem pro ipsis creavit Gregor. XV, const. incip. *Apostolici muneris sollicitudo*; quod et confirmavit Urbanus VIII, const. incip. *In sede*. Tamburin., *loco cit.*, n. 77, et alii.

(85. *Sancti Antonii abbatis in Flandria congr.* instituta est anno 1615, sub Pontificatu Pauli V, a quo est ei data Regula Sancti Augustini, et ejus unicum monasterium castellettum nuncupatum, subjectum est provinciali Belgico Augustiniano, salvis tamen hujus congregationis particularibus constitutionibus et privilegiis. Tamb., *loc. citat.*, n. 78; Barbosa, *loc. cit.*, n. 165.

(86. *Alexianorum Fratrum congregatio*, sic dicta, eo quod ejus alumni S. Alexium sibi in patronum delegerint, instituta fuit a piis quibusdam viris circa annum Domini 1309. Hos Regulæ S. Augustini addixit Henricus Surdemanus ex familia eremitica S. Augustini, ut refert Crusenius, in *Monast.*, part. III, cap. 11, ubi addit, ab officio sepeliendi mortuos, quod est eorum principale Institutum, vocari *Vespillones*; de cætero sunt simpliciter laici, nullis sacris initiati. Miræus, *De orig. ord. S. August.*, lib. I, cap. 28; Tamb., *loc. cit.*, n. 79; Barb., *loc. cit.*, n. 141.

(87. *Bonorum hominum cong.* sub Regula S. Augustini instituta fuit circa ann. 1257, a quodam Richardo Cornubiæ comite Henrici III regis Angliæ fratre, qui, ædificato monasterio in Villa Bercanstediensi, vicesimo quinto a Londino milliario, ibi cum aliquot bonis hominibus, et religiosis viris Regulam S. Augustini observabat. Tamb., *loc. cit.*, n. 80; Morigia, in *Histor. relig.*, c. 72. * De religiosis ordinibus, qui in Anglia ante impiam Henrici VIII a catholica fide defectionem floruerunt, legantur *Monasticon Anglicanum, sive Pandectæ cænobiorum Benedictinorum, Cluniacensium, Cisterciensium, Carthusianorum a primordiis usque ad eorum dissolutionem, per Rogerium Dodsworth Eborac., Guglielmum Dugdale Warwic. Londini.* 1655, Job. Stevens, *The history of the antiens abbeys monasteries*, etc., London 1722, ac Thomæ Tanner *Notitia monastica*, London 1749 *.

(88. *Clericorum hospitalariorum cong.* instituta fuit circa annum 1300 a P. Augustino Novello cancellario primum Manfredi regis Siciliæ, deinde pœnitentiario, et a secretis et confessionibus Bonifacii VIII, electo in septimum generalem eremitarum S. Augustini, quo munere rejecto, hanc familiam erexit Senis sub Regula S. Augustini, quam congregationem confirmavit idem Bonifacius VIII. Barb., *loco cit.*, n. 140; Tambur., *loc. cit.*, n. 81; Crusen., in *Monast.*, part. III, c. 10.

(89. *Clericorum vitæ communis congr.* sic dicta eo quod ejus alumni in communi vivant apostolorum more, instituta fuit sub Regula S. Augustini anno 1376, a Gerardo Daventriensi ad Isalam fluvium in Germania inferiore, nato in urbe episcopali Daventria archiepiscopi Trajectensis suffraganea. Barb., *loc. cit.*, n. 145; Tamb., *loc. cit.*, n. 82; Morigia, in *Hist. relig.*, c. 59; Marulus, in *Ocean. religion.*, l. III, pag. 197.

(90. *Theatinorum clericorum congr.* instituta est circa annum 1524, sub Regula S. Augustini a Joanne Petro Caraffa Neapolitano, archiepiscopo Theatino, postea Summo Pontifice Paulo IV. Unde ejus clerici dicti sunt Theatini: is enim, resignato in manibus Summi Pontificis episcopatu, una cum S. Cajetano Thienensi, et Bonacio Alexandrino, et D. Paulo consiliario Romano, facta solemni professione, Romæ primo suam congregationem fundarunt, quam confirmavit Clemens VII, constit. incip. *Exponi*; hanc congregationem dictus Joannes Petrus Caraffa univit cum Somaschensi, sed postea ad summum Pontificatum assumptus, et Paulus IV dictus, Theatinorum congregationem a Somaschensi separavit, et pristinum solum institutum servare coegit ut in ejus const. incip. *Aliquot ab hinc annis*. Barb., *loc. cit.*, n. 158 et 160; Tambur., *loc. cit.*, n. 83; Morigia, in *Orig. religion*, lib. I, cap. 76; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. IV, pag. 368.

(91. *Sancti Pauli Decollati, seu Barnabitarum congregat.* sic dicta, quod Sanctum Paulum præcipue elegerit in patronum, instituta est a tribus nobilibus Mediolanensi-

bus, nempe Bartholomæo Ferrario, Jacobo Antonio Morigia, et Antonio Maria Zacharia, anno 1526. Dicuntur hujus insignis ordinis religiosi vulgo *Barnabitæ* a collegio S. Barnabæ apostoli, quod primum Mediolani habuerunt et caput ordinis statuerunt. Hunc insignem ordinem approbavit et confirmavit Clemens VII, constit. 37, incip. *Vota*. Barbosa, *loc. cit.*, n. 159; Tambur., *loc. cit.*, n. 84; Morigia, in *Origine religion.*, lib. I, cap. 66; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. v, pag. 397. * Ab Innocentio X, exstincta perpetuo congregatio ista fuit constit. *Cum sicut*, die 22 Junii 1641, *Bullar. Rom.*, edit. Mainardi, tom. VI, part. III, pag. 221 et seqq. *

(92. *Boni Jesu clericorum regularium congregat.* in civitate Ravennæ instituta fuit circa annum 1526, a quadam virgine Margarita ejusdem civitatis, ministerio duorum sacerdotum ejusdem urbis, domini Leonis et domini Hieronymi, qui primi tunc ordinem professi sunt sub Regula S. Augustini cum propriis constitutionibus. Pennott., in *Histor. tripartit. canonicor. regular.*, lib. II, cap. 74; Marulus, in *Ocean. religion.*, lib. v, pag. 398; Tamb., *loc. cit.*, n. 85: Barb., *loc. cit.*, n. 157.

(93. *Clericorum regularium Somaschæ, seu S. Majoli congregatio*, sic dicta a primo monasterio constructo in Somascha pago inter Mediolanum et Bergomum, et a celebri collegio S. Majoli in civitate Papiæ, instituta fuit a B. Hieronymo Æmiliano (141) patricio Veneto, circa annum 1526, et confirmata fuit a Paulo III, const. incip. *Ex injuncto*; et S. Pius V, sub Regula S. Augustini reposuit, et nomen ipsi congregationi imposuit, nempe clericorum regularium S. Majoli Papiæ, seu Somaschæ, ut in ejus constitut. incip. *Injunctum*; huic congregationi Joannes Petrus Caraffa episcopus Theatinus univit suam congregationem Theatinorum, sed postea ad summum Pontificatum assumptus, et Paulus IV dictus, Theatinorum congregationem a Somaschensi separavit, et pristinum solum institutum servare coegit, ut in ejus constitut. incip. *Aliquot abhinc annis*. Tambur., *loc. cit.*, n. 86; Barbosa, *loc. cit.*, n. 160; Morigia, *De origine religion.*, lib. I, cap. 68; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. v, pag. 394.

(94. *Ministrantium infirmis clericorum regularium congregatio* instituta est a sancto Camillo de Lellis sacerdote Neapolitano, ex oppido Bucianico diœcesis Theatinæ oriundo, egregiæ sanctitatis viro, circa annum 1586, et tunc sub instituto simplicis congregationis eam approbavit Sixtus V, constitut. 15, incip. *Ex omnibus*; et postea sub instituto religionis cum quatuor votis solemnibus, incluso scilicet quarto de perenni ministerio ægrotantibus exhibendo, etiam peste laborantibus, fuit confirmata a Gregorio XV, constitutione 27, incip. *Illius*, et de hac congregatione multa habentur in constitutione 75 Clementis VIII, incip. *Superna*. Barbosa, *loco cit.*, num. 199; Tamburin., *loc. cit.*, num. 87; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. v, pag. 426; Pennott., in *Historia tripart.*, lib. II, cap. 74, ubi asserit alumnos hujus congregationis vivere sub Regula S. August.

(95. *Minorum clericorum regularium congreg.* a VV. August. Adurno Januen. et Francisco, ac Augustino Caraccioli Neapolitanis (142), æque pietate, ac nobilitate conspicuis, æræ vulgaris anno 1588 orta est. Eam illico summus ille, ac vere maximus Pontifex Sixtus V tanta benignitate et studio est complexus, ut nedum Bulla incip. *Sacræ religionis*, instar cæterorum regularium ordinum approbarit, sed ei insuper honoris ergo, et in proprii amoris pignus ac argumentum, *Minoritarum* titulum communicarit; eamdem plurimi, qui Sixto successere, Pontifices confirmatione Apostolica et privilegiis amplissimis ornavere. Gregorius nempe XIV, Bulla incip. *Ut ea quæ ad religionis propagationem*. Et alia incip. *Romanus Pontifex*. Clemens VIII, bulla incip. *Sacræ religionis propagationem*. Paulus V, bulla incip. *Decet Romanum Pontificem*. Et alia incip. *Cum sicuti nobis*. Et ne diutius immoremur, novissime Benedictus XIII, bulla incip. *Sacrosanctum Apostolatus officium*.

Ad tria vota consueta hæc congregatio addit quartum de ecclesiasticis dignitatibus non ambiendis, quæ omnia quotannis renovat in pervigilio Epiphaniæ: et supra consueta cæterorum ordinum munia, tum orandi, tum psallendi, tum concionandi, tum sacramenta fidelibus ministrandi, aliaque in Dei cultum, in Ecclesiæ splendorem, in sui et proximi utilitatem vergentia peragendi, id habet proprium et peculiare, ut perpetuo suos alumnos in orbem singulis horis diei ante sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum orationi mentali per horam velit addictos; qui propterea etiam *semper orantes* populari prænomine nuncupantur.

Plurimos huc usque viros pietate insignes, et doctrina celebres edidit hæc congregatio, quas in Chronico ordinis Romæ edito typis Joannis Francisci Buagni, anno 1710, fuse recenset Pisellus, lib. prim., cap. prim.

(96. Sub Regula S. Augustini militarunt, et adhuc militant etiam plures ordines Militares seu Equestres, et in primis *Equestris ordo Sancti Lazari*, alias de anno 1119 institutus, et a Gregorio IX, qui simul Regulam Sancti Augustini his equitibus servandam tradidit, confirmatus, seu, ut verius videtur, Alexander IV eumdem ordinem sub dicta Regula Sancti Augustini approbavit constitut. 1, incip. *Cum a nobis*. Hic tamen ordo unitus fuit ordini S. Mauritii a Gregorio XIII, constit. incip. *Pro commissa*, quam unionem approbavit etiam Clemens VIII, const. 102, incip. *Decet*.

(141) Hunc inter sanctos ritu solemni Clemens XIII retulit.

(142) Ex his Franciscus Caracciolus beatorum catalogo ascriptus a Clemente XIV fuit.

(97. *Equestris Ordo Sancti Sepulcri* secundum Mennenium in lib. *De symbol. et origin. Equestr. ordinum*, tit. *Ordo Equit. Sancti Sepulcri*, et Patrem Marianum a Malco Minorum de Observantia, part. II, libr. XIII, cap. 4 suæ *Terræ sanctæ illustratæ*, fertur institutus a sancto Jacobo Apostolo primo episcopo sanctæ Civitatis Hierusalem, anno 96 post Nativitatem Christi, et 63 post ejus mortem, ad hoc ut assisterent custodiæ Sanctissimi Sepulcri Domini nostri Jesu Christi. Alii volunt, fundatorem hujus ordinis fuisse invictissimum imperatorem Heraclium, ex quo ipse acquisierit S. Sepulcrum et S. Crucem. Alii dicunt, fundatorem fuisse Constantinum Magnum, ex quo ejus mater S. Helena crucem et monumentum Dominicum reperisset, ibique magnificas ædes construxisset, et custodiam seu curam militibus quibusdam S. Sepulcri nuncupatis demandasset. Alii tenent, fundatorem fuisse Carolum Magnum, ex quo ipse ab Aarone principe Saraceno circa annum Domini 800 dono accepit ecclesias Sanctissimi Sepulcri, Calvarii, Montis Oliveti et civitatis Hierusalem. Alii communius sustinent, fuisse hunc ordinem equestrem S. Sepulcri sub Regula S. Augustini fundatum a Godofredo Bullione primo Hierusalem rege post recuperationem Sanctæ Civitatis, an. 1099. Hic ordo anno 1484 unitus fuit ab Innocent. VIII præclarissimo ordini Equestri tunc Rhodiano, nunc Melitensi. At Alexander VI, anno 1496, considerans, quod Equites Melitenses emittunt votum castitatis, quod non emittunt equites S. Sepulcri, de novo istos ab illis sejunxit ac divisit, concedendo facultatem nostro guardiano Sacri Montis Sion Hierusalem, tanquam commissario Apostolico, creandi equites Sancti Sepulcri, quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X, Clemente VII et Urbano VIII, et in praxi feliciter perseverat, ut videre est apud P. Petrum Antonium de Venetiis, *in Viridario Seraphico historico*, tom. I, part. I, cap. 20, et tom. II, par. VII, c. 8, ubi per extensum dat modum et formam eos creandi et dat formulam litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus Sancti Sepulcri a dicto nostro guardiano Hierusalem in dies conceduntur; sed de his uberius infra, cum de religione Seraphici Patris nostri Francisci.

(98. *Equestris ordo S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis* sub Regula S. Aug. et propriis constitutionibus, quando et a quo fuerit institutus? *Vide* verb. *Hierosolymitani equites* per tot., ubi multa ad rem.

(99. *Equestris ordo S. Mariæ Teutonicorum*, sic dictus, quod sub patrocinio Beatissimæ Virginis a Teutonicis, et pro natione Teutonica institutus sit Hierosolymis sub Regula S. Augustini, an. 1119, a quodam viro nobili Teutonico, cujus nomen apud nullum scriptorem, quem legerit, testatur se invenisse Barbosa, lib. I *Juris ecclesiastic.*, cap. 41, num. 167 et in *Summa Apostolic. decis.*, verb. *Equites S. Mariæ Teutonicorum*; ubi dicit quod dictus ordo fuit primum dicto anno 1119, Calisto II Pontifice, institutus sub sodalitii specie ad recreandos Hierosolymis, et excipiendos peregrinos gentis Germanicæ; deinde vero ad tutandum eosdem ab incursionibus Barbarorum, confirmatus est ordo a Cœlestino III, anno 1192. Barbosa, *loc. cit.*, num. 92; Morigia, *De origine relig.*, libr. IV, c. 3; Marulus, in *Oceano religion.*, lib. III, pag. 212, et alii.

(100. *Equestris ordo S. Joannis Acconensis, et S. Thomæ Martyris* imitatione prædictorum erectus est sub Regula S. Augustini, et protectione S. Thomæ martyris, a quo nomen desumpsit, ut constat ex bullis Summorum Pontificum apud Mennenium, *De Equestr. ordin. symbol. et orig.*, pag. 38, ubi refert hanc inscriptionem, ibi: *Magistro et fratrib. Militiæ Hospitalis S. Thomæ martyris Cantuarien. Acconen.* Item ex bulla Alexandri IV, ibi: *Thomæ magistro et fratribus Hospitalis Sancti Thomæ Martyris Acconen.* Vocantur etiam sancti Joannis Acconensis milites, quia ad exemplum equitum S. Joannis Hierosolymitani, in Accone civitate seu Ptolemaide infirmis inserviebant. Franciscus Mennenius, *loc. cit.*; Tamb, *loc. cit.*, n. 93.

(101. *Equestris ordo Sancti Jacobi in Hispania*, ut tradunt Lucas episcopus Tudensis, Vasæus, Didacus Valera, Ambrosius de Morales, Illescas, in *Histor. Pontif.*, part. I, lib. IV, cap. 81; Fr. Emmanuel, *Qu. regular.*, tom. I, quæst. 5; apud Barb., *cit.*, c. 41, num. 168, et in *Summa Apostolic. decis*, verb. *Equites S. Jacobi de Spatha apud Hispanos*, num. 2 (qui tamen eos non sequitur, sed cum aliis tenet contrarium), dicunt quod institutus fuerit a Ramiro I, Castellæ rege, qui cum parva manu ingentes Maurorum copias vicisset anno 846 ad amnem Clavigium, quem Hispani vocant *Clauyo*, ducente Christianorum copia sancto Jacobo apostolo, quem rex ipse album prementem equum, ac vexillum rubra cruce distinctum manu præferentem ante acies conspicatus est, in tanti protectoris honorem hanc sacram militiam instituit. Alii hujus ordinis originem referunt ad Alphonsum IX, Castellæ regem, qui ensiferis adjutoribus memorabili ad Navas Tolosanas victoria potitus, hujusmodi milites in unum collectos, privatis rebus in commune collatis, equites ad fidei defensionem contra infideles suscipiendam ordinavit. Ipse autem Barbosa, *loc. citat.*, dicit quod equites Sancti Jacobi de Spatha apud Hispanos instituti sunt sub Regula Sancti Augustini a quibusdam Hispanis Legionensibus, et Gallecis, qui, bonis in commune collatis, se, suaque devovere tutandis Christianis a Maurorum incursionibus, iis, maxime, qui ad Sanctum Jacobum Compostellanum peregrinarentur, ope et cura canonicorum regularium Sancti Eligii, cujus cœnobium non longe distat a Compostella. Et hoc anno 1170, Pontifice Alexandro III, Alphonso IX, Castellæ rege. Utcunque sit, certum est hunc ordinem

fuisse approbatum a dicto Alexandro III, constitut. 5, incipient. *Benedictus Deus*, III Nonas Julii 1175.

(102. *Equestris ordo S. Jacobi in Lusitania* eadem habet initia, quæ ordo S. Jacobi in Hispania, et eamdem S. Augustini Regulam profitetur. Et hujus ordinis privilegia habentur in constitutione 32 Gregorii XIII, incip. *Ex Apostolicæ Sedis;* et in constitut. 24 Pauli V, incip. *Majestatis;* in qua concedit, ut Equites S. Jacobi de Spatha regni Portugalliæ contra infideles per quinquennium militantes, ejusdem Militiæ commendas consequi possint. Tambur.,*loc. cit.*, num. 95; Barbos., in *Summa*, verb. *Equites S. Jacobi apud Lusitanos*, et cit. c. 41, n. 169, et alii apud ipsos.

(103. *Equestris ordo S. Mariæ Gloriosæ apud Italos*, ut refert Barb. *cit.*, cap. 41, n. 171, et in *Summa*, verb. *Equites S. Mariæ gloriosæ apud Italos*,qui reponit ipsum inter Militares Regulam S. Augustini observantes, institutus est a P. Bartholomæo de Vicentia ordinis Prædicatorum ejusdem urbis episcopo, anno 1233, Pontifice Gregorio IX, Tamburin. autem, *loc. cit.*, n. 96, cum aliis dicit fuisse institutum temporibus Urbani VI. Cum enim Bononiæ et Mutinæ tunc temporis nobiles quidam viri a publicis oneribus alienati, prædicto Pontifici supplicàssent pro Nova Militia hac instituenda, horum precibus annuit, atque ita novus hic ordo erectus est, et floret maxime Bononiæ et Mutinæ sub nomine S. Mariæ Matris Domini.

(104. *Equestris ordo S. Mariæ de Mercede* institutus fuit a Jacobo I Aragoniæ rege sub Regula S. Augustini, anno 1218 (143), Pontifice Honorio III. Barbosa, *cit.*, c. 41, n. 171, et in *Summa*, verb. *Equites S. Mariæ de Mercede apud Aragonios;* Marulus, in *Oceano relig.* 6, pag. 335, ubi dicit, fuisse exstinctum non sine maximo captivorum fidelium damno. Quem ordinem militasse sub Regula Sancti Benedicti multi contendunt cum Tamburino, *loc. cit.*, q. 5, n. 80.

(105. *Equestris ordo S. Mariæ de monte Carmelo apud Gallos* institutus est a Philiberto Nerestano Gallo sub Regula S. Augustini anno 1607, Pontifice Paulo V, regnante in Gallia Henrico IV, et fuit approbatus a dicto Paulo V, constit. 41, incip. *Romanus.* Barb., *cit.*, cap. 41, n. 173, et alii.

ARTICULUS IV.

Quoad tertiam principaliorem regulam, et militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1. Tertia principalior regula est S. Benedicti, ab eodem sancto instituta. — 2. Specuensis, sive Casinensis, aut Benedictina congregatio. — 3. Sicula congr. — 4. Gallica congr.— 5. Benchorensis congr. in Hibernia. — 6. S. Augustini Santuariensis cong. in Anglia. — 7. Valleclarensis, seu Cirbitana cong. — 8. Lirinensis cong. in Gallia. — 9. Floriacensis congregat. — 10. Ingirviensis, seu Giribenna cong. in Anglia. — 11. Fuldensis cong. in Germania. — 12. Dunstanensis cong. in Anglia.— 13. Cluniacensis cong. in Burgundia.— 14. Camaldulensis cong. — 15. Fontis, seu Montis Coryli congr. — 16. Hirsfeldensis congregatio in Germania. —17. Sanctimonialium Damianitarum cong. — 18. Sanctimonialium Camaldulensium congr. — 19. Vallis Umbrosæ congreg —20. Cong. sanctimonialium Vallis Umbrosæ. — 21. Cavensis cong. — 22. Vivariensis congr. — 23. Sancti Lanfranchi cong. in Anglia.— 24. Sancti Arialdi cong. — 25. Hirsaugiensis cong. — 26. Grandimontensis cong. — 27. Cisterciensis congr. — 28. Fontanensis cong. eremitarum.—29. Fontis Ebraldi cong. — 30. Cayignacensis cong. — 31. Mellicensis cong. — 32. Montis Virginis congr. — 33. Guillelmitarum cong. — 34. Adest et alia Guillelmitarum congregatio in Gallia. — 35. Florensis cong. — 36. Humiliatorum cong. — 37. S. Pauli primi eremitæ cong. — 38. Silvestrina cong. — 39. Vallumbrosellæ cong. in Gallia. — 40. Vallis Caulium cong. — 41. S. Nicolai de Arenis cong.— 42. Cœlestina cong. — 43. Vallis Scholarium cong. — 44. Olivetana cong. — 45. Benedictina congr. Nigrorum in Anglia. — 46. S Burgæ Viduæ, seu Birgittæ congregatio. — 47. Cisterciensis congregatio in regnis Castellæ. — 48. Genuensis congregatio. — 49. Bursfeldensis in Germania congregatio. — 50. Sagiensis cong.—51. S. Bernardi congregatio Cisterciensis in Italia. — 52. Casalis S. Benedicti congregatio. — 53. S. Justinæ de Padua congregatio Casinensis. —54. S. Michaelis de Murano cong. —55. Montis Coronæ cong.— 56. Congregatio eremitarum Camaldulensium — 57. Vallisoletana congregatio S. Benedicti de Observantia. — 58. Lusitana congregatio S. Benedicti. — 59. Ulyssiponensis congregatio S. Benedicti.— 60. Melidensis congregatio S. Benedicti. — 61. Fulliensis B. Mariæ Virginis congregatio.— 62. Cisterciensis congregatio in Hispania. — 63. Cisterciensis congregatio Romana. — 64. Fulliensis congregatio Reformatorum S. Bernardi in Italia. — 65. Congregatio Cisterciensis B. Mariæ Virginis Calabriæ et Lucaniæ.—66. Scotorum congregatio. — 67. Sclavorum congregatio. — 68. Templariorum equitum ordo. — 69. Sancti Salvatoris equitum ordo.— 70. Avisiensium, sive de Avis equitum ordo.— 71. Calatravæ equitum ordo.—72. Gladiferorum equitum ordo. —73. Equitum S. Juliani de Percyro ordo.— 74. Equitum Montis Gaudii ordo. — 75. Ordo equitum de Alfama.—76. Ordo equitum de Ala.— 77. Alcantaræ equitum ordo. —78. Montis Franci equitum, sive equitum de Monfranc ordo.— 79. Truxillensium equitum ordo.— 80. Montesiæ equitum ordo. —81. Equitum Jesu Christi ordo. — 82. Equitum S. Stephani ordo —83. Equitum S. Mauritii, et S. Lazari ordo.—84. Ordo equitum S. Bernardi in Hispania.

(1. Tertia principalior Regula est Sancti Benedicti ab eodem sancto instituta circa annum 500, sub Pontifice Symmacho, ut refert Barbosa lib. I *Juris Eccles. univers.*, cap. 41, num. 35. Vel circa annum 520, ut referunt Miranda, tom. I, quæst. 4, art. 2; Tamburin., *De jur. abbat.*, tom. III. disp. 24, q. 5, n. 3; Brugnol., et alii. * Sive anno 520 adumbrata et concepta, deinde in Casino monte absoluta. Mabillonius Annal. ordinis S. Benedicti lib. II. * Sub hac Regula plures erectæ sunt et militant congregationes,quorum LXXXV adducit Tamburin., *cit.*, disp. 24, q. 5 per tot.; Bordonus et alii.

(2. *Specuensis, sive Casinensis, aut Bene-*

(143) *Vide addit.* ad num. 64.

dictina congregatio est prima dicti ordinis, fundata ab ipso sanctissimo patriarcha Benedicto anno 520, in sacra specu Sublacensi, quo in loco ipse S. Benedictus primis suis discipulis Mauro, Placido, Fausto, et aliis viva Regula exstitit, et postmodum anno 529, ad Casinum montem (divina sic disponente gratia) eadem congregatio translata fuit. Et ideo *Specuensis*, seu *Casinensis*, aut *Benedictina* a scriptoribus appellatur. *Specuensis* quidem a prima S. Benedicti conversionis habitatione in dicta specu: *Casinensis* a traditione Regulæ, quæ in monte Casino divinitus eidem sancto patriarchæ Benedicto data est; *Benedictina* autem ab ipsius sancti nomine. *Casinensis* tamen appellatio est frequentior cum addito alias *Sanctæ Justinæ de Padua*, de qua infra. Tamburin., *loc. cit.*, num. 3; Joann. Trithemius, *De vir. illustribus ord. S. Benedicti*, lib. I, cap. 3; Arnold. Wion., part. I, *Ligni vitæ*, tract. *De nobilissim. Aniciorum familia*, § 10, et part. II, c. 11, et alii.

(3. *Sicula congregatio* instituta fuit circa annum Domini 536, a S. Placido abbate et martyre, uno ex primis S. Benedicti discipulis, et ejus consanguineo, qui postea Messanæ una cum sociis a Manucha Barbaro tyranno martyrio coronatus est die 5 Octobr. anni 541. Tamburin., *loc. cit.*, n. 4; Arnold. Wion., part. II, *Ligni vitæ*, lib. III, pag. 247, et eod. lib., pag. 317, et alii.

(4. *Gallica congregatio* a S. Mauro abbate, uno pariter ex primis sancti Benedicti discipulis, et ejus consanguineo et condiscipulo S. Placidi, instituta fuit in Gallia circa annum Domini 542, in monasterio Glanofoliano; unde et congregatio *Glanofoliana* a primo hoc monasterio, et *Maurina* a Mauro fundatore, et *Gallica* a regione nuncupatur. Tamburin., *loc. cit.*, n. 5; Vincent. Bellovacen., in *Specul. Histor.*, lib. XXI, cap. 67; Trithemius, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti.* lib. III, cap. 2, et alii.

(5. *Benchorensis congregatio in Hibernia* a Sancto Comogello abbate fundata fuit circa annum Domini 570, et Benchorensis appellata est a primi monasterii nomine. Tamburin., *loc. cit.*, n. 6; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11; Carolus Sigon., *De reg. Ital.*, lib. II, sub anno 613 et 614; Petrus Record., *Hist. Mon.*, giornat. 1, De ordine S. Benedicti, et alii.

(6. *Sancti Augustini Cantuariensis congregatio in Anglia* fuit inchoata circa annum 596, a prædicto S. Augustino Cantuariensi archiepiscopo, et est sic nuncupata ab ejus nomine. Dictus S. Augustinus erat Italus Romanus monachus, et præpositus monasterii S. Andreæ ordinis Sancti Benedicti. Unde missus a S. Gregorio Papa I, cum aliquot sociis monachis in Angliam ad illius gentis conversionem, ibidem inchoavit præfatam congregationem, creatus deinde Cantuariensis archiepiscopus. Tamburin., *loc. cit.*, n. 7; Beda, in *Histor. Anglic.*, lib. I, a cap. 21, et lib. II, cap. 2 et 3; Trithemius, lib. IV, cap. 48; Arnoldus Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. II, cap. 20.

(7. *Valleclarensis, seu Sirbitana congregatio* inchoata fuit circa annum Domini 620, a sanctis viris Donato Sirbitano, et Joanne Gotho monasteriorum Vallisclaræ fundatoribus, et est sic nuncupata a loco *Valleclarensi* et a *Sirbitano* principali fundatore. Tamburin., *loc. cit.*, n. 8; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11; Carolus Sigonius, *De regib. Ital.*, lib. II.

(8. *Lirinensis congregatio in Gallia*, sic dicta a celeberrimo monasterio Lirinensi in Insula Lirini prope mare Provinciæ erecto a S. Honorato Nicomediæ regis filio, ac primo illius loci abbate, et deinde Arelatensi archiepiscopo, inchoata fuit circa annum 470, et illius instituta et constitutiones retinuit usque ad annum 641, tempore S. Amandi abbatis qui, relictis constitutionibus primi hujus congregationis fundatoris, Regulam Sancti Benedicti ad amussim in Lirinensi monasterio cum suis monachis observavit. Tamburin., *loc. cit.*, n. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. III, sub die 29 Maii; Petrus Recordatus, giornat. 1, *De cong. S. Benedicti.*

(9. *Floriacensis congregatio* fundata fuit circa annum 951, a quodam Floro comite Theodeberti Francorum regis clarissimo, ab ejus nomine nuncupata est *Floriacensis*, et præcipuum ejus monasterium Floriacense ab eodem in uno e propriis prædiis ædificatum, fuit postea receptum sub protectione Sedis Apostolicæ, ac multis privilegiis et statutis decoratum anno Domini 1063, ab Alexandro II, constitut. incip. *Si in Apostolica Sede.* Tamburin., *loc. cit.*, n. 10; S. Oddo abbas, et Aymo ejusdem monasterii alumni, in *Bibliotheca Floriacensi;* Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. IV, cap. 11; Marcus Antonius Scipio, in lib. *Elog. abbat. montis Cassini in Elogio S. Mauri abbatis.*

(10. *Ingirviensis, seu Giribenna congregatio in Anglia* excitata est circa annum Domini 700 a S. Wilphrido et sancto Benedicto Biscopio, a quo aliquando *Biscopis congregatio* nuncupata est, licet communius *Giribenna* vocetur. Cujus congregationis alumnus fuit venerabilis Beda. Tamburin., *loc. cit.*, n. 11; Raynerus, *Lib. de apost. S. Benedicti in Anglia*, sect. 2, § 2; Joann. Trithemius, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, lib. II, cap. 19; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, c. 11, et lib. III, sub die 12 Jan., et alii.

(11. *Fuldensis cong. in Germania* erecta fuit in Germania circa annum Domini 750 a S. Bonifacio Anglo regii stemmatis primum monacho, deinde archiepiscopo Moguntino, et a monasterio Fuldensi in Buchonia Silva constructo *Fuldensis congregatio* est nuncupata. Tambur., *loc. cit.*, n. 12; Trithemius, *De vir. illustr.*, lib. I, cap. 6, lib. II, cap. 24, et lib. III, cap. 171; Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. III, sub die 5 Jun.

(12. *Dunstanensis congr. in Anglia* initium sumpsit a S. Dunstano abbate circa annum Domini 900, et ab ejus nomine est sic ap-

pellata. Tambur., *loc. cit.*, n. 13; Raynerus, *De apost. S. Benedict.*, lib. III, c. 221, et lib. IV, cap. 100; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. III, sub die 19 Maii.

(13. *Cluniacensis congr. in Burgundia*, sic dicta a primo ejus monasterio *Clunii in Burgundia*, apud civitatem Matisconensem exstructo opera Guillelmi Pii Aquitaniæ ducis, incepit circa annum Domini 910. Primus hujus congregationis abbas fuit S. Berno, qui in prædicto monasterio sexdecim annorum spatio monasticam disciplinam cum pluribus aliis ad amussim observavit, cui defuncto successit S. Oddo, quem Barbosa, lib. I *Jur. Eccles. univers.*, cap. 41, n. 55, et alii dicunt hujus congregationis fundatorem. Tamburin., *loc. cit.*, n. 14; Miranda, in *Manual. prælat.*, t. I, q. 4, art. 2; S. Anton., p. II, tit. 15, c. 13, § 2; Suarez, t. IV, *De rel.*, tr. 9, lib. II, cap. 3, n. 1, et alii.

(14. *Camaldulensis congr.* sic dicta a Valle Camaldula in Tuscia non longe a Florentia inter Appenini juga, instituta fuit a S. Romualdo patritio Ravennate monacho Benedictino, circa annum 967, et approbata fuit ab Alexandro II, constit. 1, incip. *Nulli.* Barbosa, *loc. c.*, n. 46; Tambur., *loc. c.*, n. 15; S. Anton., part. I, tit. 1, c. 15; Silvester Marulus, in *Oceano relig.*, lib. II, c. 22; Suarez, t. IV, *De relig.*, tract. 9, lib. II, c. 3, n. 7, et alii. Ex eadem congregatione prodierunt eremitani montis Coronæ et S. Michaelis de Murano. Et hos Camaldulenses eremitas Montis Coronæ separavit ab illis eremi Camaldulensis, et Sancti Michaelis de Murano Paulus III, constitut. 1, incip. *Rationi.* Barbosa, *loc. cit.*, et alii apud ipsum.

* Annales Camaldulenses ordinis S. Benedicti, quibus plura interseruntur tum cæteras Italico-monasticas res, tum historiam ecclesiasticam, remque diplomaticam illustrantia, D. Joanne Benedicto Mittarelli, et D. Anselmo Costadoni presbyteris et monachis e congregatione Camaldulensi auctoribus, Venetiis 1760, et proximis annis tomis IX, in folio magno ecclesiasticæ ac litterariæ reipublicæ bono prodierunt *.

(15. *Fontis seu montis Coryli cong.* sic appellata a *fonte Corylo* in monte Appenino in radicibus montis prope civitatem Calliensem in statu Urbinaten. instituta fuit a Landulpho monacho Benedictino, circa annum Domini 1008, et postea hæc congregatio unita fuit congregationi Camaldulensi. Tamburin., *loc. cit.*, n. 16; Barbosa, *loc. cit.*, n. 47; August. Fortun., in *Histor. Camaldulensi*, lib. V, a c. 6 usque ad 14, et alii.

(16. *Hirsfeldensis congregat. in Germania* sic dicta ab *Hirsfeldia*, ubi incepit, initium sumpsit anno circiter 1030, sub D. Mengichero abbate, qui aliqua monasteria in Hirsfeldia sub strictiori Regulæ Benedictinæ observantia reformavit. Tamb., *loc. cit.*, n. 27; Trithemius, lib. I, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, cap. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, c. 11.

(17. *Sanctimonialium Damianitarum cong.* sic dicta a monasterio S. Damiani Assisinatis, ubi moniales sub Regula S. Benedicti olim degebant, ut expresse patet ex pluribus privilegiis ordini Damianitarum concessis a diversis Summis Pontificibus, et signanter a Gregor. IX, const. incip. *Religiosam* III Nonas Maii 1235, in qua hæc præcisa verba habentur: « In primis siquidem statuentes ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et Sancti Benedicti Regulam, atque institutionem monialium inclusarum Sancti Damiani Assisinatis in eodem loco institutus esse dignoscitur, » etc. Idem repetit in alia sua constitutione sub dat. Perusii X Kalend. Augusti, et in alia sub dat. Reate IV Kalend. Augusti 1236, et in alia sub dat. Viterbii, XVIII Kalend. Maii 1237. Idem habet Innocent. IV, in sua constit. qua quædam privilegia confirmat abbatiæ monasterii S. Catharinæ Cæsaraugust. sub dat. Lugduni IV Nonas Octobris 1246. Alexander IV, sub dat. Neapoli II Kal. Maii 1255, et sic plures alii. At nunc hujusmodi moniales fere omnes Regulam seraphici Patris N. S. Francisci profitentur, prout est eis a Sancta Sede concessum. Tambur., *loc. cit.*, n. 18, et alii.

(18. *Sanctimonialium Camaldulensium congregatio*, quæ in Italia satis numerosa existit, Regulam S. Benedicti, et instituta monachorum Camaldulensium observat. Tamburin., *loc. cit.*, n. 19, et alii

(19. *Vallis Umbrosæ congr.* sic dicta a *Valle densissimis arboribus consita* prope Florentiam instituta est a S. Joanne Gualberto monacho Benedictino, circa annum 1012, quam primus privilegiis decoravit, confirmavit et sub Sedis Apostolicæ protectione recepit Urbanus II, constit. 1, incip. *Cum universis*; Tamburin., *loc. cit.*, n. 20; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. I, q. 4, art. 2; Marulus, in *Oceano relig*, lib. II, p. 120; Morigia, *De origin. religion.*, libr. I, cap. 15; B. Benignus generalis Vallumbros., libr. I, *suarum Epistol.* 13, et alii.

(20. *Congregatio sanctimonialium Vallis Umbrosæ* plura habet monasteria erecta sub Regula S. Benedicti, et instituto S. Joannis Gualberti. Quorum monasteriorum tres fuerunt principales institutrices, scilicet S. Veridiana Florentina, S. Humilitas Faventina, et B. Berta item Florentina. Tambur., *loc. c.*, n. 21; Eudoxius Locatellus, in *Vita S. Joannis Gualberti*, in fine.

(21. *Cavensis congr.* sic dicta a principali ejus monasterio in Metelliana Cava septimo a Salerno milliario a S. Alferio abbate Sanctæ Trinitatis Cavæ constructo, qui dictæ congregationis institutor fuit, incepit circa annum 1050. Tambur., *loc. cit.*, n. 22; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. VI, cap. 11; Joannes abbas Capuanus, in *Vita prædicti S. Alferii.*

(22. *Vivariensis congreg.* inchoata fuit circa annum 1064 a quibusdam monachis abbatiæ Castellanensis, quapropter a quibusdam *cong. Castellanensis* appellata fuit. Arnold Wion., part. II *Ligni vitæ*, l. V,

c. 11; Tamburin., *loc. cit.*, num. 23, et alii.

(23. *Sancti Lanfranchi congr. in Anglia* fuit erecta in Anglia circa annum 1077, ope prædicti sancti Lanfranchi. Raynerus, *De apostol. Benedict. in Anglia*, sect. 2, § 2 et 3; Tambur., *loc. cit.*, n. 24

(24. *Sancti Arialdi congreg.* ab eodem S. martyre cum sociis suis fuit excitata circa annum 1080, in civitate Mediolanensi, et sub instituto S. Joannis Gualberti diu floruit in Gallia Cisalpina, et post martyrium S. Arialdi et sociorum, a B. Andrea abbate Strumiensi, et discipulo S. Joannis Gualberti moderata fuit, et postmodum congregationi Vallumbrosanæ unita est. Eudoxius Locatellus, in *addit. mss. ad vitam S. Jo. Gualberti, et generalium ejusd. ord. in addit. ad vitam B. Rodulphi II, generalis Vallis Umbrosæ*. Tamburin., *loc. cit.*, n. 25, et alii.

(25. *Hirsaugiensis congr.* sic dicta, quia *in Hirsaugiensi monasterio* apud Germanos valde conspicuo reformata fuit, instituta est circa annum 1080 a S. Guillelmo S. Aurelii abbate in confinibus Suevorum Spirensis diœcesis. Tamburin., *loc. cit.*, n. 26; Trithemius, lib. II *De vir. illust. ordin. S Benedicti*, c. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11.

(26. *Grandimontensis congr.* sic dicta a *monte quodam prægrandi*, ubi principale ejusdem congregationis conditum est monasterium in diœcesi Lemovicensi in Gallia, instituta est circa annum 1080 a S. Stephano Albanensi sub Regula S. Benedicti. Tamb., *loc. cit.*, n. 27; Barbosa, *cit.*, lib. I *Jur. eccles. univers.*, cap. 41, n. 49; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. II, p. 120; Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, q. 4, art. 2, et alii.

(27. *Cisterciensis congr.* sic dicta a *Valle Cistercii*, ubi primum ejus monasterium exstructum est in diœcesi Cabilon. in Burgundia apud Gallos, instituta fuit a S. Roberto abbate circa annum 1098, et confirmata fuit ab Eugenio III, constit. 2, incip. *Sacrosancta*. Tamb., *loc. cit.*, n. 21; Barbosa, *loc. c.*, n. 50; S. Antonin., part. II, tit. 18, c. 12, § 18; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, p. 153; Morigia. *De origin. relig.*, lib. I, cap. 28, et alii.

(28. *Fontanensis congr. Eremitarum* sic dicta *a solitudine Fontanensi*, ubi primum ejusdem congregationis monasterium exstructum est, instituta fuit anno 1120, a B. Richardo monacho Cisterciensi. Tamb., *loc. cit.*, n. 10, et alii apud ipsum.

(29. *Fontis Ebraldi congr.* sic dicta *a celebri Fonte*, juxta quem primum hujus familiæ monasterium ædificatum est in diœcesi Pictaviensi in Gallia, instituta est a Roberto Alesio Parisiensi monacho Benedictino, circa annum 1117. Hujus congregationis monasteria sunt fere duplicia, id est virorum et feminarum solo muro distincta. Præsidet viris et feminis abbatissa electa semper a monialibus. Barbosa, *loc. cit.*, n. 61; Tamburin., *loc. cit.*, n. 30; Claudius Robert., in *Gallia Christ.*, tit. *De abbatiis*, lit. F, verb. *Fons Ebraldi*, et alii.

(30. *Savignacensis congr.* sic dicta a primo ejusdem monasterio *Savignaci* constructo, incepit circa annum 1121, et a B. Serleone Savignacensi abbate unita fuit cum triginta cœnobiis, quæ eo tempore prædictus abbas hujus congregationis generalis gubernabat, universali congregationi Cisterciensi. Tamburin., *loc. cit.*, num. 32; Chrysost. Henriquez, in suo *Menologio*, sub. IV Id. Sep., *in adnot.*; Paulus Longius, in *Chronico Lizitensis Eccles.*, sub. *anno* 1122.

(31. *Mellicensis congreg.* sic dicta a primo ejusdem monasterio *Mellicensi* non longe a Vienna Austriæ constructo, instituta est anno 1122 a don Sigibaldo abbate dicti monasterii, sub Reg. S. Bened. Tamb., *loc. cit.*, n. 31; Trithemius, lib. 1, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, cap. 9; Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. V, cap. 11.

(32. *Montis Virginis congr.* sub Regula S. Benedicti, instituta fuit a S. Guillelmo Vercellensi monacho Benedictino, circa annum 1121, sic dicta *a monte Virgiliano*, in quo olim Virgilius celebratissimus poeta amœnissimum hortum habuit, in quo monte exstructum magnificum monasterium cum ecclesia sub titulo beatissimæ Virginis Constantinopolitanæ, a Balduino imperatore pretiosis reliquiis, ornamentis et privilegiis decorata. Hæc congregatio, quæ regnum Neapolitanum non egreditur, fuit confirmata prius per Joannem episcopum Avellinen. sub anno 1126, et a Roberto sub anno 1133, et a Guillelmo itidem episcopo Avellinen. sub anno 1182, et deinde ab Alexandro III, a Lucio III et a Cœlestino III, ut apparet in hujus ultimi constit. incip. *Religiosam vitam*. Tambur., *loc. cit.*, num. 33; Barbosa, *loc. cit.*, num. 62; Ovidius de Lutiis hujus congregationis monachus, in *relatione Sanctissimæ Virginis B. Mariæ Montis Virginis*, et alii.

(33. *Guillelmitarum congr.* instituta est a S. Guillelmo Vercellensi monacho Benedictino anno 1124, et ab ipso nomen desumpsit. Monasteria totius congregationis dicuntur esse 47, fere omnia per Italiam. Barb., *loc. cit.*, num. 61; Marulus, in *Ocean. rel.*, lib. II, p. 101; Carolus de Tapia, in Authent. *Ingressi*, verb. *Monasteria*, cap. 4, et alii.

(34. Adest et alia *Guillelmitarum congr. in Gallia*, sic dicta a S. Guillelmo Aquitaniæ duce, et Pictaviensium comite ejus fundatore, quæ incepit circa annum 1156, quam fuisse fundatam sub Regula S. Augustini diximus verius esse ex Barbosa et aliis, art. antecedenti, num. 43. At Tambur., *loc. cit.*, num. 30, probat ex multis fuisse fundatam sub Regula S. Benedicti. *Vide Barbosam*, *loc. cit.*, et Tamb., *loc. cit.*

(35. *Florensis congr.* sic dicta a S. Joanne *de Flore*, cœnobio insigni et primaria sede hujus congregationis, instituta est in Calabria propre Cosentiam, anno 1196, a B. Joachimo monacho Cisterciensi, et abbate Coratii; decursu autem temporis unita est con-

gregationi Cisterciensi. Tambur., *loc. c.*, n. 36; Barbosa, *loc. c.*, n. 66; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. II, q. 177, et alii.

(36. ***Humiliatorum congr.*** instituta est a quibusdam nobilibus Mediolanensibus, qui post dirutam patriam a Federico Ænobardo jussi abire exsules in Germaniam, inde humilitate et precibus regressum in Mediolanum iterum sunt adepti, quia vero vestibus albis induti postliminium impetrarunt, eisdem vestibus Deo inservire decreverunt, anno 1196, sub Cœlestino III. Fertur autem a multis institutorem fuisse B. Joannem sacerdotem Comensem, quia ipse inter prædictos nobiles primus erat et præcipuus. Hanc congregationem exstinxit S. Pius V, et Sedi Apostolicæ omnes abbatiæ, præpositurræ, beneficia et omnia bona reservata fuerunt, ut in sua const. 19, incip. ***Quemadmodum sollicitus Pater***, et hoc, ut vindicaret gravem injuriam illatam S. Carolo Borromæo cardinali et archiepiscopo Mediolanensi, et ejusdem congregationis reformatori; cum nescio quis ex Humiliatis aliorum persuasu in eum Sclopetam duabus glandibus plumbeis onustam exoneravit, illæso interim non sine divino miraculo sancto cardinale archiepiscopo, anno 1560, die 26 Octobris. Joannes Petrus Tussanus, in *Vita S. Caroli Borromæi*, lib. II c. 23; Carolus de Tapia, in Authent. *Ingressi*, verb. *Monasteria*, cap. 45; Barbosa, *loc. cit.*, n. 65; Tamburin., *loc. c.*, num. 37; S. Antoninus, part. II, *Histor.*, tit. 25, cap. 22, et alii.

* De istius congregationis origine, vicibus exituque diligentissime agitur in opere tribus in quarto, ut vocant, voluminibus comprehenso, cui titulus : « Vetera Humiliatorum monumenta adnotationibus ac dissertationibus prodromis illustrata, auctore Hieronymo Tiraboschio Soc. Jesu in Braidensi universitate rhetoricæ professore. Mediolani 1766. * »

(37. ***S. Pauli primi eremitæ cong.*** ab Eusebio Strigoniensi, in monasterio S. Jacobi Patachii in regno Hungariæ, fundata est anno Domini 1215. Huic congregationi, quia Paulus Vesprinensis episcopus quædam S. Pauli primi Eremitæ indixit servanda præcepta, cum præscripto tamen S. Benedicti, Regula S. Pauli primi Eremitæ nuncupata est. Arnold. Wion., part. II *Ligni vitæ*, lib. I, cap. 71, citans Trithemium, Tamburin., *l. c.*, n. 38.

* Hunc ordinem monasticum declaravit, ejusque priori generali tribuit, ut exercere posset Pontificalia, atque uti habitu prælatitio, quo utuntur singuli generales aliorum monasticorum ordinum, etiam Romæ, Clemens XIV, constit. ***Romanus Pontifex***, die 13 Julii 1770. *

(38. ***Silvestrina congr.*** instituta est a S. Silvestro Guzzolino nobili Auximensi, monacho Benedictino, anno 1231, ab ejus nomine *Silvestrina* appellata et confirmata fuit ab Innocentio IV, const. 6, incip. ***Religiosam vitam***. Barbosa, *loc. cit.*, n. 67; Tamburin., *loc. c.*, n. 59; S. Antonin., part. II, *Histor.*, tit. 15, c. 23, § 2, et alii.

(39. ***Vallumbrosellæ congr. in Gallia*** excitata est in Gallia a S. Ludovico rege ob eximiam ejus devotionem in S. Joannem Gualbertum, in cujus honorem construxit magnificum monasterium Pope Lutetiam Parisiorum, eidemque alias univit abbatias in quibus institutum monachorum S. Benedicti una cum Vallumbrosanis constitutionibus observatur. Blasius Milanesius, generalis Vallis Umbrosæ, in tract. ***De miraculis et reliquiis S. Joannis Gualberti***; Eudoxius Locatellus, lib. II ***Vitæ S. Joannis Gualberti***, cap. 27; Tamburin., *loc. cit.*, num. 40, et alii.

(40. ***Vallis Caulium congregatio***, dicta Gallice *Val des Choux*, prope Divionem urbem Galliæ in ducatu Burgundiæ, instituta fuit a Viardo quodam monacho Benedictino, anno 1240, sub Greg. IX, a quo fertur confirmatam fuisse. Tamburin., *loc. cit.*, n. 41; Barb., *loc. cit.*, n. 68; Miræus, *De stat. Eccles. catholic.*, l. I, c. 4; Claud. Robert., in *Gallia Christian.*, tit. *De abbat.*, litt. V, et alii.

(41. ***S. Nicolai de Arenis congr.*** in Sicilia, apud Catanam civitatem, incepit circa annum 1300, et deinde anno 1506, cum quinque aliis monasteriis unita est congregationi Casinensi. Wion., part. II *Ligni vitæ*, c. 11; Tamb., *loc. cit.*, n. 47.

(42. ***Cœlestina congr.*** fundata est a sancto Petro Morono, monacho Benedictino (dictus est Moronus a monte Morono regni Neapolitani, quem religiosus incoluit), anno Domini 1274. *Cœlestinorum* autem nomen sortita est, quia ejus fundator S. Petrus, Summus Pontifex electus, Cœlestinus V vocari voluit; et licet ipse Pontificatus honorem dimiserit, ejus tamen congregatio cum honorifico Cœlestinorum nomine remansit. S. Cœlestinus V, constit. 1, incip. ***Etsi cunctos;*** et eamdem congregationem confirmavit, et sub protectione Sanctæ Sedis Apostolicæ recepit Benedictus XI, constitut. incip. ***Religiosam vitam***. Barb., *loc. cit.*, num. 69; Tamb., *loc. cit.*, n. 43; Miranda, in *Manuale prælator.*, tom. I, q. 4, artic. 2; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 36; Marulus, in *Ocean. religion.*, lib. IV, pagin. 309, et alii.

(43. ***Vallis Scholarium congregatio*** Galliæ in Campania instituta est circa annum 1201 a quatuor Lutetianis theologiæ professoribus, nempe Gulielmo, Richardo, Everardo, et Manasse, in abdita Valle Campaniæ Belgicæ, versus Lingonas, quam Lingonensium episcopus anno 1213, et Honorius III Summus Pontifex Nonis Martii 1218 approbarunt et confirmarunt. Hæc congregatio Regulam S. Bened. profitebatur, ut tradit Wion., part. I ***Ligni vitæ***, cap. 71, quamvis modo ex Renat. Choppin., lib. II ***Monastic.***, tit. 1, n. 61, Regulam Sancti Augustini sequatur. Tamb., *loc. cit.*, n. 44, et alii apud ipsum.

(44. ***Olivetana congr.*** sic dicta a monte Olivarum in comitatu Ilcinensi, olim dis-

cesis Aretinæ, nunc vero diœcesis Pientinæ (144) non longe a Senis, ubi primum ejus monasterium est erectum, et dicitur mons Olivetus major, instituta fuit a tribus nobilibus Senensibus, B. Bernardo Ptolemæo philosophiæ professore, Ambrosio Piccolomineo, et Patritio de Patritiis, anno 1319, sub Pontificatu Joannis XXII qui eam approbavit constit. 1, incip. *Cum a Nobis*. Marulus, in *Oceano relig.*, lib. I, c. 37; Tamburin., *loc. cit.*, n. 45; Barbosa, *loc. cit.*, n. 91, et alii.

(45. ***Benedictina congr. Nigrorum in Anglia***, sub anno 1335 veræ et propriæ congregationis formam sumpsit, cum antea sub latiori quodam instituto, quod nec communitatem, nec certa præcepta continebat, vigeret, et creditur fuisse excitata per episcopos illos sanctos Augustinum, Dunstanum et Lanfrancum in Anglia tunc temporis sanctitate insignes. Raynerus, *Lib. de apost. S. Benedict. in Anglia*, sect. 2, § 3, pag. 211 et seq.; Tambur., *loc. cit.*, n. 46.

(46. ***Sanctæ Burgæ Viduæ, sive Birgittæ congr.*** instituta est in Anglia anno 1340, a prædicta S. Burga sive Birgitta Vidua, quæ congregatio in paucis monasteriis dilatata est, et tempore ruinæ et vastationis divini cultus sub Henrico VIII, exstincta est. Trithemius, lib. I *De vir. illustr. ord. S. Bened.*, c. 3; Arnold. Wion., part. I *Lign. vitæ*, cap. 11; Tamb., *loc. cit.*, n. 47.

(47. ***Cisterciensis congreg. in regnis Castellæ*** instituta est anno 1425, a P. Martino de Vargas, nato in regno Castellæ in civitate Xeres de la Frontera, auctoritate Martini V, constitut. incip. *Pia supplicum vota*. Tambur., *loc. cit.*, n. 48; Chrysostom. Henriq., in *Menologio Cisterciens.*, par. II, ubi *De privileg.*, pag. 245 et seq.

(48. ***Genuensis congr.*** quæ et S. Hieronymi de Silvaria a quibusdam nuncupatur, instituta est in Liguria, anno 1415, et postea unita fuit congregationi Casinensi, ut, reticito ejus fundatore, refert Tamburin., *loc. cit.*, n. 48; Arnold. Wion., par. I *Ligni vitæ*, c. 11.

(49. ***Bursfeldensis congr. in Germania*** suum sumpsit initium, et nomen a quodam monasterio exstructo in oppido, quod *Bursfeldia* dicitur, diœcesis Moguntinæ, eo fere tempore, quo Constantiense concilium terminabatur. Trithemius, lib. I, *De vir. illustr. ord. S. Benedicti*, c. 12; Tamburin., *loc. cit.*, n. 49; Barbosa, *loc. cit.*, n. 40.

(50. ***Sagiensis congr.*** sub Regula S. Benedicti cum magna observantia floruit anno 1454. Carolus Fernandez, *Lib. de observant. regul. S. Benedicti ad Sagien. monachos directo*; Arnold. Wion., par. II *Ligni vitæ*, cap. 11; Tamburin., *loc. cit.*, n. 51, ubi fatetur se non reperisse, quo loco aut quo institutore inceperit.

(51. ***Sancti Bernardi congregatio Cisterciensis in Italia*** instituta est circa annum 1497, instante Mediolanensium duce Ludovico Maria Sforcia, ut clare constat ex bulla erectionis Alexandri VI, incip. *Plantatus*. Chrysost. Henriquez, *De privileg. Cisterciens.*, pag. 393 et seq.; Tambur., *loc. cit.*, n. 52.

(52. ***Casalis S. Benedicti congregatio*** incepit, seu potius reformata fuit circa annum 1494, in Gallia Cisalp., ut habetur in c. Leonis X, incip. *Sacrosanctæ*, et nomen desumpsit a monasterio in eo pago fundato. Barbosa, *loc. cit.*, n. 13.

(53. ***Sanctæ Justinæ de Padua congregatio Casinensis***, sic dicta a primo ejus monasterio, et totius familiæ capite, Patavii sub patrocinio S. Justinæ virginis et martyris ejusdem Urbis alumnæ erecto, instituta fuit anno 1410, a F. Ludovico Baldo Benedictino ordinis Cluniacensis, ut scribit Barbosa, *loc. cit.*, n. 74, seu, ut verius scribit Tamburin., *loc. cit.*, n. 54, a D. Ludovico Barbo patritio Veneto, et canonico S. Georgii de Alga. Desiit autem hæc congreg. appellari *S. Justinæ*, anno 1593, quo illi unitum est monasterium Casinense, eo pacto, ut *Casinensis* in posterum vocaretur ob reverentiam archicœnobii Montis Casini, ut habetur ex constitutione Jul. II, incip. *Super cathedram*, ibi: « Nec non congregationem ipsam propter nomen et dignitatem monasterii hujusmodi, quod aliorum monasteriorum dicti ordinis caput est, ut præfertur, de cætero Casinensem, alias S. Justinæ, nuncupari debere. » Tambur., *loc. cit.*, n. 54; Barbosa, *loc. cit.*, n. 74; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. I, pag. 84; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 44, et præ cæteris D. Jacobus Cavaci, in sua *Historia Cœnobii Sanctæ Justinæ* eloquentissime conscripta.

(54. ***S. Michaelis de Murano congregatio*** eremitarum instituta ante tempora Leonis X, ac in multis monasteriis, in quibus vita eremitica sub Regula S. Benedicti, et institutis S. Romualdi abbatis propagata est. Deinde vero a prædicto Leone X redacta fuit hæc congregatio, et unita congregationi eremi Camaldulensis, cui univit etiam eremitas Montis Coronæ, ut patet ex ejus constitut. 2, incip. *Etsi a summo*. Ast tamen Paulus III, constitut. 1, incip. *Rationi*. eremitas Montis Coronæ a Camaldulensibus separavit, et distinctam congregationem constituit. Barbosa, *loc. cit.*, n. 46; Tamb., *loc. cit.*, n. 55, et alii.

(55. ***Montis Coronæ congregatio***, alias Grotana congregatio, instituta fuit circa annum 1520 a Paulo Justiniano patritio Veneto et monacho Camaldulensi. Barbosa, *loc. c.*, n. 46; Tamburin., *loc. c.*, n. 56; Arnold. Wion., part. I *Ligni vitæ*, cap. 30, et alii.

(56. ***Congreg. eremitarum Camaldulensium***, quamvis prius esset eadem cum congregatione cœnobitarum, modo tamen est distincta congregatio, eamque ab illa separavit Paulus III, constit. 1, incip. *Rationi congruit*. Tamburin., *loc. cit.*, n. 57; Barbosa,

(144) Ecclesias Clusinam, et Pientinam simul junxit Clemens XIV, ut narratur in *Append.* adjecta Vitis Pontificum Romanorum ab Antonio Sandinio descriptis, in Clemente XIV, pag. 737, not. 13.

loc. cit., n. 40; Franciscus Petrareha, *De vita solitaria*, tract. 3, lib. I, c. 16, et alii.

(57. *Vallisoletana cong. S. Benedicti de Observantia*, sic dicta a monasterio totius congregationis capite, constructo in civitate Vallisoleti. fundata fuit anno 1520, a Joanne monacho Benedictino, sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Casinensium, alias S. Justinæ, additis tamen aliquibus particularibus. Tamburin., *l. c.*, n. 57; Barbosa, *l. c.*, n. 42, et alii.

(58. *Lusitana cong. S. Benedicti* in regno Portugalliæ, in provincia Interamnensi, non longe a civitate Brachara, incepit in monasterio S. Martini de Tibeas, circa annum 1549. Hæc congregatio habet sub se ultra viginti monasteria virorum, et monialium plura. Tambur., *loc. cit.*, n. 58, ubi dicit se non reperisse hujus congregationis auctorem. Barbosa, *l. c.*, n. 43; et alii.

(59. *Ulyssiponensis congr. S. Benedicti*, sic dicta a nobili et magnifico monasterio in Ulyssiponensi civitate exstructo, fundata fuit anno 1549 a D. Jacobo de Murtia ordinis S. Hieronymi, et S. Nicolai in Portugallia abbate commendatario. Tambur., *l. c.*, n. 59; Arnold. Wion., part. II, *Ligni vitæ*, cap. 11, in fine, et alii.

(60. *Melidensis cong. S. Benedicti*, sic dicta a *Melide* insula juxta Ragusium in Dalmatia, saltem quoad novam reformationem, surrexit circa annum 1560, ope et industria D. Chrysostomi Casinensis monachi, archiepiscopi postea Ragusini. Arnold. Wion., *l. c.*, p. 609; Tamburin., *l. c.*, n. 60.

(61. *Fulliensis B. Mariæ Virginis congregatio*, sic dicta a monasterio suo principali in regno Galliæ apud Tolosam, in quo B. Virginis imago inter folia depicta cernitur, fundata fuit a D. Joanne Bererio, ejus abbatiæ prius commendatario, anno 1583, et confirmata fuit a Sixto V, constitut. incip. *Religiosos viros*. Barbosa, *l. c.*, n. 65; Tamburin., *l. c.*, n. 61, et alii.

(62. *Cisterciensis congregatio* in Aragoniæ, Navarræ, Valentiæ, Catalauniæ et Majoricæ regnis excitata fuit circa annum 1616, promovente Philippo III, Hispaniarum rege Catholico, et Paulo V Pontifice approbante, ut patet ex ejus constitutione, incip. *Pastoralis officii*. Chrysostom. Henriquez, *De privileg. Cisterciens.*, pag. 447; Tamburin., *l. c.*, n. 62.

(63. *Cisterciensis congregatio Romana* circa annum 1623, propriam formam ab aliis Cisterciensium congregationibus distinctam habere cœpit industria D. Vespasiani de Angelis, primi ejusdem congregationis præsidis generalis, et ope eminentissimi cardinalis Ubaldini comprotectoris, ut patet ex constitut. Gregorii XV, incip. *Sacrosancti Apostolatus*, et ex litteris dicti cardinalis Ubaldini relat. a Tamburin., *l. c.*, n. 63.

(64. *Fulliensis cong. Reformatorum S. Bernardi in Italia* particulare hoc nomen sortita est; et ab illa Galliæ separata, approbata est anno 1630, ab Urbano VIII, ut apparet ex ejus constitut. incip. *Ad celeres*, relata a Tamburin., *l. c.*, n. 64.

(65. *Congregatio Cisterciensis B. Mariæ Virginis Calabriæ, et Lucaniæ* excitata est circa annum 1633, a D. Emmanuele de Pelusio vigore bullæ Urbani VIII, incip. *Sacrosancti Apostolatus*, relat. a Tamburin., *l. c.*, n. 65.

(66. *Scotorum congregatio* sub Regula S. Benedicti, a quo fundatore, et quo tempore fuerit instituta, ignoratur, ut ex Alexandro de Roma, *Lib. de feroc. Scotorum*, c. 12, refert Tamburin., *l. c.*, n. 66, et de ipsa scribunt Trithemius, lib. I *De vir. illustr. ordinis S. Benedicti*, c. 3; et Arnold. Wion., part. I *Ligni vitæ*, c. 11.

(67. *Sclavorum cong.* sub Regula S. Benedicti, a quo fundatore, et quo tempore, et loco fuerit instituta, penitus ignoratur, ut fatetur Tambur., *l. c.*, n. 67, et de ea scribunt Trithem., lib. I, cit. c. 3; Arnold. Wion., cit. cap. 11.

(68. Sub Regula S. Benedicti militarunt, et adhuc varii militant ordines Militares seu Equestres, et in primis militavit celebris *Templariorum equitum ordo*, sic dictus a templo Hierosolymitano, prope quod ejus Hospitale primum eorum domicilium est erectum, et institutus fuit circa annum 1118, a novem equitibus Gallis, quorum duo tantum a scriptoribus nominantur, nempe Hugo de Paganis, et Gaufridus a S. Audomaro; et ipsis equitibus data est Regula a S. Bernardo in concilio Trecensi in Gallia celebrato anno 1127, nono post eorum institutionem, ad requisitionem Balduini regis Hierosolymorum, ut apparet ex ejus Epistola ad d. sanctum directa et relata a Tamburin., *l. c.*, n. 70. Talis autem ordo exstinctus est in concilio Viennensi in Delphinatu a Clemente V, constit. 3, incip. *Ad providam*. Tamburin., *l. c.*, n. 70; Marulus, in *Ocean. relig.*, l. III, p. 215; Franciscus Mennenius, *De origine ord. Milit.*, tit. *Templar. equit. ordo*, p. 34; Barbosa, *l. c.*, n. 76 et seq., ubi ad rem *vide ibi* usque ad n. 79 inclusive.

(69. *S. Salvatoris equitum ordo* institutus fuit in Aragonia sub Regula S. Benedicti, et institutis ac legibus Templariorum, ab Alphonso Navarræ et Aragoniæ rege, circa annum 1118. Franciscus Mennenius. *Lib. de origine ord. Militar.*, tit. *Ord. equitum S. Salvatoris*, p. 38; Tamb., *l. c.*, n. 71.

(70. *Avisiensium sive de Avis equitum ordo*, sic dictus ab oppido *Avis* in tractu Transtagnano, triginta millia passuum ab Ebora distante, ubi primarium hujus militiæ domicilium adest, institutus est ab Alphonso Henriquez primo Lusitaniæ rege, an. 1146. Barbosa, *l. c.*, n. 80; Tamburin., *l. c.*, n. 72; Franciscus Mennenius, cit. tit., *Ordo equitum de Avis*, pag. 71, et alii.

(71. *Calatravæ equitum ordo* sub auspiciis Sancii III, Castellæ, et Ferdinandi Legionis, et Gallæciæ regum, anno 1158 erectus est a S. Raymundo Titerii abbate, et Didaco Velasquio Alphonsi regis jam generoso milite, et est sic dictus a *Calatravæ* oppido, ubi primum et præcipuum hujus militiæ domicilium est, et approbatus fuit ab Alexan-

dro III, sub Regula Cisterciensium, constit. 5, incip. *Benedictus*, et ab Innocentio III, const. incip. *Quoties*. Tamburin., *l. c.*, n. 73; Barbosa, *l. c.*, n. 81; Morigia, *De origin. relig.*, lib. IV, cap. 5; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. III, p. 226, et alii.

(72. *Gladiferorum equitum ordo* erectus est circa annum 1164, in Livoniæ regnis a Maynardo Sigibergensi monacho Cisterciensi, et est sic dictus ab ejus insignibus, qui sunt duo gladii forma crucis decussatim positæ rubescentes. Chrysostomus Henriquez, in *Menolog. Cisterciens.* sub Kal. Jun., p. 181; Franciscus Mennenius, *Lib. de origine ord. militar.*, tit. *Gladiferorum ordo*, p. 39; Tamb., *loc. c.*, n. 75. Hic ordo, teste Mennenio, *l. c.*, confirmatus est ab Innocentio III.

(73. *Equitum S. Juliani de Pereyro ordo*, sic dictus a S. Juliani de Pereyro oppido, diœcesis Civitatensis, ubi primum et præcipuum habet domicilium, institutus fuit sub Regula S. Benedicti et institutis Cisterciensium anno 1170 sub auspiciis Ferdinandi II Castellæ, Gallæciæ et Legionis regis, a nobilissimo equite Gomezio Fernando, et confirmatus fuit ab Alexandro III, constitut. incip. *Quoties*. Tambur., *l. c.*, n. 75; Bernard. de Britto, in *Chronic. Cisterciens.*, tom. I, lib. V, c. 3; Tapia, in Authent. *Ingressi ad sacrosanct. Eccles.*, verb. *Monasteria*, c. 42, et alii.

(74. *Equitum Montis Gaudii ordo*, in regno Hierosolymitano, originem habuit circa annum 1180, quo anno sub Regula et constitutionibus Cisterciensium approbatus fuit ab Alexandro III, particulari diplomate, quod, teste Francisco Radesio Calatravæ equite, asservatur in archivio Calatravensi. Chrysostomus Henriquez, in *Menologio Cisterciens.*, p. 38 et p. 276; Tambur., *l. c.* n. 76; Franciscus Mennenius, *De orig. ord. Militar.*, p. 38, et alii.

(75. *Ordo equitum S. Georgii de Alfama*, sic dictus ab Alfama Arce in littore Maris Balearici, in principatu Catalauniæ, diœcesis Dertusen. sita, apud quam erectus fuit sub Regula S. Benedicti et constitutionibus Cistercien. anno 1201, a Petro II, Aragoniæ rege. Tambur., *l. c.*, n. 87; Marulus, in *Octano relig.*, p. 229; Barbosa, *l. c.*, n. 85.

(76. *Ordo equitum S. Michaelis seu de Ala*, sic dictus, quia insigne, seu symbolum et tessera hujus Militiæ est Ala S. Michaelis purpurea intermicantibus radiis aureis supra sinistrum latus, institutus est ab Alfonso I, Lusitanorum rege, anno 1166, apud Alcobaciæ cœnobium Cisterciense in Lusitania, sub Regula Sancti Benedicti, et Institutis Cisterciensium. Bernard. de Brito, *Chronic. Cisterciens.*, tom. I, lib. V, c. 18 et 19; Tamburin., *loc. cit.*, n. 78; Barbos., *loc. cit.*, n. 82, et alii.

(77. *Alcantaræ equitum ordo* apud Hispanos institutus primum fuit in oppido *Pereyro* ad ripam Goæ, sito, sub patrocinio S. Juliani et Regula S. Benedicti cum constitutionibus Cisterciensium, a nobili quodam equite D. Suerio circa annum 1176 vel secundum alios, 1185. Deinde anno 1218, a Nunio Fernandez S. Juliani militum Magistro hujus militiæ domicilium translatum est ad Alcantaram in regno Castellæ ad Tagi fluminis ripam, locum donantibus Martino Fernandez de Quintano duodecimo Calatravæ magistro et equitibus ejusdem ordinis sub quibusdam conditionibus, quas ex Rades de Audrada refert Azorius, *Institut. moral.*, part. I, lib. XIII, cap. 5, quæst. 3, vers. *Sunt item milites Alcantaræ*; unde ab Alcantara, suppresso priori nomine S. Juliani, dicti sunt in posterum *Equites Alcantarenses*. Et hic ordo primo confirmatus fuit a Benedicto XIII antipapa, quem ut verum Pontificem habebat Hispania. Et postea a Julio II, constitut. 16, incip. *Romani*. Barbosa, *loc. cit.*, n. 83; Tambur., *loc. cit.*, n. 79; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. IV, cap. 6; Mennen., *Lib. de orig. milit. Equest.*, tit. *Alcantara*, pag. 45, et alii.

(78. *Montisfranci equitum, sive equitum de Monfranc ordo* surrexit sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Cisterciens. in regno Castellæ circa annum 1221, et est sic dictus a præcipua conventus Sede, quæ fuit in Castro de Monfranc in ipso regno Castellæ. Chrysost. Henriquez, in *Menologio Cisterciens.*, p. 176; Tambur., *loc. cit.*, n. 81; Franciscus Mennenius, *Lib. de origin. Ordin. Milit.*, p. 48, et alii.

(79. *Truxillensium Equitum ordo* sic dictus a civitate *Truxillo* in Hispania, in qua incepit anno 1227, cui Alphonsus rex, diplomate condito, Truxillum cum aliis oppidis et prædiis ditissimis concessit. Chrysostom. Henriquez, in *Menolog. Cisterciens.*, p. 276; Tamburin., *loc. cit.*, n. 82, et alii.

(80. *Montesiæ equitum ordo*, sic dictus a castro *Montesiæ*, ubi primum et præcipuum hujus militiæ domicilium erectum est, institutus est anno 1316, sub Regula S. Benedicti, et constitutionibus Cisterciens., a Jacobo II Aragoniæ et Valentiæ rege, et confirmatus a Joanne XXII Summo Pontifice per ejus bullam datam Avenione IV Idus Junii, Pontificatus sui anno primo, quæ inserta est in principio constitutionum dicti ordinis impressarum Valentiæ de anno 1573. Barbosa, *loc. cit.*, n. 85; Tamburin., *loc. cit.*, n. 33; Marulus, *Ocean. relig.*, lib. III; Morigia, *De origin. relig.*, lib. IV, cap. 4, et alii.

(81. *Equitum Jesu Christi ordo* apud Lusitanos, sub Regula S. Benedicti et constitutionibus Cisterciens. sub Jesu Christi nomine et patrocinio institutus fuit a Dionysio Perioca Lusitaniæ rege, S. Elisabethæ reginæ marito, anno 1319, cui ordini bona omnia, quæ in Lusitania, et Algarbiorum regnis habebant Templarii, sunt applicata, ut vicinorum Saracenorum incursibus resisterent, ut apparet ex litteris Joannis XXII, relatis a Tamburin., *loc. cit.*, nu. 84. Barbosa, *loc. cit.*, nu. 84; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. III, pag. 126; Mennenius, *Lib. de origin. ordin. Milit.*, tit. *Equitum Christi ordo*, et alii.

(82. *Equitum S. Stephani ordo* apud Flo-

rentinos institutus fuit anno 1560, sub Regula Sancti Benedicti, ac nomine sancti Stephani Papæ et martyris, a Cosmo I Mediceo magno Etruriæ duce, ad arcendos Mauros, et Turcas, et piratas a Tyrrheno mari, et confirmatus fuit a Pio IV, constit. incip. *His, qui pro religionis propagatione;* Barbosa, *loc. cit.*, n. 86; Tamburin., *loc. cit.*, n. 85; Morigia, *De orig. relig.* lib. IV, cap. 8, et alii.

(83. *Equitum S. Mauritii ordo* apud Sabaudos institutus sub Regula S. Benedicti anno 1572, a duce Sabaudiæ Emmanuele Philiberto, Emmanuelis regis Lusitaniæ ex filia Catharina nepote ad Sabaudiam ab hæreticis illæsam tutandam et conservandam, deinde totam Italiam, cujus ipsa est claustrum et munimentum, et confirmatus fuit a Greg. XIII, constitut. 6, incip. *Christiani populi.* Auctus est ordo Sancti Mauritii ordine S. Lazari Hierosolymitani, quem ipsi univit Gregor. XIII constitut. incip. *Pro commissa.* Unde appellatur nunc ordo equitum Sancti Mauritii et Sancti Lazari; et ubi primum Tessera ordinis Sancti Lazari erat crux viridis, et ordinis S. Mauritii crux candida, in hac unione decretum est, equitem in posterum, pro insigni suæ militiæ, intra crucem viridem crucem candidam ponere debere, et communia utriusque militiæ privilegia esse: Barbosa, *loco cit.*, n. 87; Tamburin., *loc. cit.*, n. 86; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. III, p. 207; Morigia, *De origin. relig.*, lib. IV, cap. 7; Mennenius, *loco citat.*, tit. *Ordo equitum Sancti Mauritii*, p. 24 et alii.

(84. *Ordo equitum Sancti Bernardi* in Hispania sub Regula Sancti Benedicti exstitit, et militavit usque ad tempora Petri regis Castellæ, qui eum exstinxit: Chrysost. Henriquez, in *Menologio Cisterciens.* sub die 20 August., pag. 270; Jo. Mariana, in sua *Historia de ordinibus S. Bernardi;* Tambur., *loc. cit.*, n. 87. A quo tamen institutore initium sumpserit, non insinuant.

ADDITIO NOVA.

(85. * Quæ in hoc articulo Lucius noster de ordinibus, qui S. Benedicti Regulam profitentur, ex Tamburino aliisque tradidit, exigenda sunt ad scriptores, quorum opera in nostris additionibus indicavimus, præsertim vero ad Annales ordinis S. Benedicti a Mabillonio quam diligentissime scriptos. Maximum quoque lumen istis afferent *Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti in sæculorum classes distributa:* in quibus colligendis et adnotationibus illustrandis Lucas Acherius, Joannes Mabillonius, ac Theodoricus Ruinartius ex S. Mauri congregatione monachi elaborarunt, Gallia Christiana, Italia sacra, aliaque ejusdem generis opera, quæ hic commemorare, cum in eruditorum hominum manibus versentur, supervacaneum esset.

ARTICULUS V.

Quoad quartam principaliorem Regulam, et militantes sub ipsa.

SUMMARIUM.

1. Quarta principalior Regula est S. Patris N. Francisci, Deo sibi revelante, et de verbo ad verbum dictante, ab eodem conscripta, ad num. 2. — 3. Religio Fratrum Minorum incepit anno 1208, et fuit confirmata solo vivæ vocis oraculo ab Innocentio III, anno 1210, et iterum in concilio Lateranensi anno 1215. Et deinde cum propria Regula confirmata fuit ab Honorio III, anno 1223, constit. 5, incip. *Solet annuere.* — 4. Sub Seraphici P. N. S. Fr. Regula militant omnes illi Fratres Minores, qui dictam Regulam sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, alii *Recollecti*, alii *Discalceati*, alii *Reformati.* — 5. Supradicti omnes Fratres Minores degunt sub obedientia unius ejusdemque generalis, serie non interrupta a S. P. N. Francisco in generalatu succedentis. — 6. Unde ipse solus utitur sigillo totius ordinis, et se nominare potest, et nominat *generalem totius ordinis S. Francisci, seu Fratrum Minorum.* — 7. Sub obedientia prædicti ministri generalis totius ordinis degunt etiam variæ provinciæ Fratrum Discalceatorum tertii ordinis, insuper et Conceptionistæ. — 8. Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini. — 9. Patres Capuccini sunt veri Fratres Minores, et Filii S. P. N. Francisci. — 10. Sub eadem Regula S. P. N. Francisci, non in suo rigore, et ad litteram, sed cum certis dispensationibus Apostolicis militant PP. Conventuales. — 11. Ex iis prodierunt Patres, dicti Minores Conventuales reformati. — 12. Ipsis Minoribus Conventualibus reformatis unita fuere loca et bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium. — 13. Sub S. P. N. Francisco militant etiam Moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, quarum Regulam a S. P. N. Francisco institutam approbavit Innoc. IV et deinde moderarunt alii Pontifices. — 14. Item sub S. P. N. Francisco militat Tertius ordo de Pœnitentia ab ipso seraphico P. institutus sub propria Regula confirmata a Nicolao IV. — 15. Hic tertius ordo nedum floret in conjugatis et solutis utriusque sexus in propriis privatis domibus in sæculo degentibus; sed etiam in Fratribus et monialibus in communi intra claustra viventibus, et tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit et approbavit Leo X. — 16. Regularis hic tertius ordo habet generalem ad triennium. — 17. Ex iis tertiariis sunt alii Reformati, qui cœperunt in Gallia anno 1595. — 18. Ab ordine seu religione seraphici P. N. S. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii ordines, seu congregationes Regulares, et signanter præclarus ordo S. Francisci de Paula. — 19. Item congr. Monialium Immaculatæ Conceptionis. — 20. Item congr. monialium Annuntiationis B. Mariæ Virginis. — 21. Item congr. Monialium vulgo Capuccinarum, et quare sic dictæ? — 22. Item reformatio Carmelitarum Discalceatorum. — 23. Insuper ab ordine seu religione S. P. N. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt variæ aliæ congr. regulares et sæculares utriusque sexus, et signanter cong. Demissarum, et alia hominum cong. dicta Sanctæ Crucis. — 24. Item congr. Ursulinarum. — 25. Item congr. B. Petri de Pisis. — 26. Item congr. S. Hieronymi in Hispania. — 27. Item congr. S. Hieronymi de Fesulis. — 28. Secundum aliquos etiam S. Ignatius Loyola fundator Præstantissimæ Societatis Jesu fuit prius professus Tertii Ordinis S. P. N. Francisci. — 29. Item congr. S. Birgittæ. — 30. Item congr. Dominarum oblatarum Turris speculorum in urbe. — 31. Item cong.

Dominorum de Robando in civitate Massiliæ. — 32. Item congr. S. Mariæ Charitatis in Gallia. — 33. Item congr. Convertitarum in Gallia. — 34. Item cong. pauperum infirmorum. — 35. Item congr. monialium S. Joannis Hierosolymitani in Portugallia. — 36. Item celebre monasterium Convertitarum ædificatum Parisiis. — 37. Item Patres Carthusiani introducti fuerunt in civitatem Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis. — 38. Item Hospitale Pietatis in eadem civitate Venetiarum. — 39. Item societas mortis in civitate Mantuæ. — 40. Item Hospitale pro pauperibus infirmis in civitate Bononiæ; societas seu confraternitas disciplinantium in civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spoleti, et alibi. — 41. Item societas seu confraternitas SS. Sacramenti. — 42. Item Hospitale in civitate Veronæ. — 43. Item confraternitates disciplinantium, archiconfraternitas Confalonis, archiconfraternitas sacrorum Stigmatum Seraphici P. N. S. Francisci. — 44. Insuper Montes pietatis. — 45. Etiam ordines Militares et Equestres, vel promoti, vel dependentes sunt ab ordine S. P. N. Francisci, et in primis equestris O. S. Sepulcri. — 46. Affertur formula litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus S. Sepulcri a Patre nostro Guardiano Jerusalem in dies conceduntur. — 47. Assignantur privilegia equitum S. Sepulcri Jerusalem. — 48. Item equitum Militiæ Jesu Christi ordo. — 49. Item equitum Ascensionis Jesu Christi ordo. — 50. Item conceptionis S. Mariæ Virginis equitum ordo. — 51. Ordo noster Seraphicus, ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ, usque in finem sæculorum in sua perfectione, et puritate est duraturus, et a Deo conservandus. — 52. Affertur encomium ei datum a Gregorio IX. — 53. Affertur aliud ei datum a Nicolao III. — 54. Affertur aliud ei datum a Clemente V. — 55. Ad complementum affertur novissima constitutio Benedicti XIII, dirimens controversias de ejus primatu et anterioritate, et confirmans aliam suam constitutionem incip. *Paternæ Sedis*, editam ad favorem Minorum de Observantia pro suis tertiariis.

(1. Quarta principalior Regula est S. P. N. Francisci, qui eam sibi immediate a Deo revelatam, et de verbo ad verbum sibi dictatam et traditam conscripsit, prout non tantum ipsemet S. Pater sæpe est fassus, sed et plures Pontifices contestati sunt, inter quos Gregorius IX, in *Regul. FF. Minor.*, c. 1, et Nicolaus III, arg. c. *Exiit* 3, De verbor. significat. in 6. Quod ipsum etiam ipsemet Christus revelavit S. Birgittæ, lib. VII *Revelationum*, cap. 29, his verbis : « Istius Francisci Regula, quam ipse incepit, non fuit dictata et composita ab ipsius humano intellectu et prudentia, sed a me secundum meam voluntatem : quodlibet ejus verbum, quod in ea scriptum est, de Spiritu sancto est. » Sic Waddingus ad annum 1223, n. 13; Dominicus de Gubernatis, in *Orbe seraphico*, tom. I, lib. I, cap. 9; Reiffenstuel., lib. III *Decretal.*, tit. 31, num. 47, et alii. Unde contristatus aliquando sanctus Pater Franciscus de aliquibus Regulæ transgressionibus, quæ jam suo tempore in ordine irrepserant, a Christo hanc habuit increpationem : « Cur tu, pauper homuncio, turbaris? An ego te super religionem meam pastorem sic constitui, ut me principalem patronum nescias? Hominem simplicem te constitui, ad hoc, ut quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ ascribantur, et quantiscunque fuerit impulsibus paupercula hæc concussa religio, semper salva meo munere manebit. » Waddingus, Gubernat., Reiffenstuel, *loco citat.*, ac in *Chronico ordinis*.

(2. Clarius adhuc et evidentius, plurimisque audientibus expresse revelavit Christus Regulam, et religionem S. Francisci immediate a se fuisse institutam : Dum fratre Elia generali, inito cum aliis consilio, relaxationem Regulæ petente, ac contra nimium rigorem protestante in monte Raynerio ad Christum clara voce, fratre Elia, et aliis præsentibus, dixit Franciscus : « Domine, nonne dixi, hos mihi non credituros? » Ad hæc enim verba illico in nube lucida apparens Christus, spectantibus et audientibus omnibus contra Regulæ rigorem cum Elia generali conquerentibus, sensibili et clara voce ita respondit : « Homuncio, quid turbaris, quasi tuum hoc opus esset? Tune legislator? Tune hujus vitæ præceptor? Nonne hæ tabulæ a me formatæ? tu duntaxat tenue hujus operis instrumentum, et calamus scribentis. Novi ego quid dictaverim. Novi quid velim præcipere, vires humanæ mihi compertæ ; scio quid possunt, et quid ego valeo, et volo præstare subsidium. Volo proinde, ut Regula hæc observetur ad litteram, sine glossa, sine glossa, sine glossa. » Quibus dictis, conversus ad congregatos Franciscus dixit : « Audistis? audistis? » Elias vero, ac cæteri cœlesti voce quidem territi, a proposito tamen suo necdum penitus desistentes rogare cœperunt, ut eisdem, instar aliarum religionum, saltem in communi aliquid possidere liceret : ad quæ Christus a S. Francisco interpellatus, denuo voce clara et sensibili, omnibus audientibus respondit : « Ego pars et hæreditas eorum ero, quamdiu curaverint, ut hanc Regulam observent, et quo major erit eorum numerus, eo major, in eos mea videbitur providentia. » Quod sane divinum promissum mirabiliter adimpleri continua experientia in omnibus quatuor mundi partibus clare cernitur cum, non obstante, quod religio S. Francisci adeo creverit, ut teste Ludovico Granatensi, conc. 2, *De S. P. Francisco*, numerus provinciarum, monasteriorum et fratrum superet omnes religiones et ordines simul sumptos, quod idem Hieronymus Plati S. I, lib. II, c. 22 et 24, *De propagand. relig.*, et alii testantur, veritate in facto testimonium perhibente. Hactenus Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 48.

(3. Incepit autem religio seraphici P. N. S. Francisci, quam Fratrum Minorum appellari voluit, anno 1208, Pontifice Innocentio III, qui eamdem solo tamen vivæ vocis oraculo confirmavit anno 1215. At quia ab ipso Innocentio III, non fuerat scriptis tradita bulla dictæ confirmationis, eamdem scriptis confirmavit anno 1223, ejus successor Honorius III, constitut. 5, incip. *Solet annuere*.

(4. Sub seraphici P. N. S. Francisci religione, ejusque sanctissima divinitus ac-

cepta, et sibi immediate a Christo dictata Regula militant omnes illi Fratres Minores Franciscani, qui dictam Regulam, sine ulla dispensatione ad litteram observant, quorum alii vocantur *Observantes*, scilicet Regulam, desumpto nomine ab observantia Regulæ in suamet puritate. Alii, ut in Gallia et Belgio, vocantur *Recollecti*. Alii, ut in Hispania, et partim in Italia, vocantur *Discalceati*. Alii, ut in Italia et Germania, vocantur *Reformati*.

(5. Supradicti omnes Franciscani, seu Fratres Minores regularis et strictæ Observantiæ degunt sub obedientia unius, ejusdemque generalis, serie non interrupta a S. P. N. Francisco in generalatu succedentis, ut declaravit Leo X, const. 26, incip. *Licet alias*. Unde solus ipse utitur sigillo totius ordinis, et solus ipse se nominare potest, et nominat « Generalem totius ordinis S. Francisci, seu Fratrum Minorum, » ut statuit Leo X, constit. incip. *Ite et vos in vineam meam*, et expresse definivit de mente sanctissimi sacr. Rit. congreg. in Controversia super hoc mota anno 1625, quæ duravit usque ad annum 1631 et resoluta fuit ut infra.

(6. « Cum procurator generalis Fratrum Minorum conventualium S. Francisci sex abhinc annis ægre ferret, ministrum generalem de Observantia in præteritum usum fuisse, et in præsentiarum uti titulo et sigillo cum inscriptione ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, recursum habuit ad sanctissimum, supplicans mandari reformari hujusmodi titulum tanquam non legitime dicto ministro generali de Observantia competentem, et supplicatione per sanctissimum ad hanc sac. Rituum congreg. remissa, eadem sac. congregatio discussionem hujus negotii ad referendum usque de anno 1625 commisit eminentissimo et reverendiss. domino cardinali Muti, coram quo, formato dubio, de consensu ambarum partium : an titulus ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, quo insignitur minister generalis Observantium, sit reformandus ? Utraque parte sæpe sæpius in facto et jure desuper informante et audita, ad relationem ejusdem eminentis. cardinalis Muti causa acerrime in plena congregatione discussa, Sacra Rituum congregatio respondit, nihil innovandum, et ministrum generalem de Observantia legitime usum fuisse, et uti posse titulo et sigillo cum inscriptione ministri generalis totius ordinis FF. Minorum, et ita servari mandavit. Romæ, 22 Martii 1631.

« C. episcop. Portuen. card. Pius. »

In Regesto hujus congreg. fol. 47. *Vide* verb. SIGILLUM, n. 23 et 24, ubi expressius, ad rem.

Hinc est, quod inter generales ordinis Minorum S. Francisci solus generalis ordinis Minorum de Observantia, una cum generalibus aliorum religionum assistit capellæ sanctissimi D. N. Papæ : ideo non immerito utitur titulo ministri generalis totius ordinis. *Vide* d. verb. SIGILLUM, num. 23 et 24.

(7. Sub obedientia prædicti ministri generalis totius ordinis degunt etiam variæ provinciæ Fratrum Discalceatorum tertii ordinis. Insuper et Conceptionistæ novissime florentes præsertim in regno Poloniæ, ut notat P. Petrus Antonius a Venetiis, in *Viridario Seraphico*, tom. I, part. I, cap. 15 in fine.

(8. Sub eadem S. P. N. Francisci Regula in sua primæva puritate militant, eamque exactissime ad litteram observant PP. Capuccini, quorum congregationem confirmavit Clemens VII, constitut. 21, incip. *Religionis zelum*. Et deinde Paulus III, constitut. 11, incip. *Exponi*, statuit quod SS. Capuccinorum nomen et habitum, aliumque similem nulli usurpare liceat. Quod et confirmavit Gregor. XIV, constit. 11, incip. *Beati Francisci*, et Gregorius XV, constit. 15, incip. *Ex injunct.* (9. Patres Capuccini sunt veri Fratres Minores, filii S. P. N. Francisci, trahuntque originem vere ex linea non intermissa dicti S. P. N. Francisci ; Urban. VIII, constit. 68, incip. *Salvatoris*.

(10. Sub eadem Regula P. N. Francisci. non in suo rigore, et ad litteram, sed cum certis dispensationibus apostolicis militant *PP. Conventuales*, qui, sicuti alii regulares, bona immobilia et dominium in communi habere possunt, præsertim post acceptatum ab eis Indultum concilii Tridentini, sess. XXV, *De regularibus*, cap. 3. Non autem ex Indulto ipsis prætenso concesso ab Innoc. IV, anno 1244 seu 1247, XIV Kalend. Septembr., constit. incip. *Quando studiosius*, ut varii falso censuere, et etiam in prima nostra editione *hoc ipso in loco* fuit inadvertenter traditum ; nam duobus primis sæculis Franciscanis nullum privilegium, nulla dispensatio, nulla fuit habita concessio Apostolica, quibus redderetur licitus Fratribus Minoribus usus redituum, possessionum aut bonorum immobilium. Sicque ante annum 1430 fuit illis semper illicitus. Et prima ad id dispensatio fuit ipsis provisionaliter concessa a Martino V, dicto anno 1430, die 23 Augusti constitut. incip. *Ad statum ordinis Minorum*. Et prima concessio succedendi in bonis temporalibus hæreditariis, ac si essent in sæculo, fuit eis facta a Sixto IV, anno 1472, pridie Kalendas Martii constit. incip. *Dum fructus uberes ;* et non ex tam decantata constitut. Clementis IV, incip. *Obtentu divini nominis* edita II Idus Febr. 1265 ; quæ directa fuit tantummodo magistro generali et fratribus ordinis Prædicatorum ; sine ulla mentione ministri generalis; et fratrum ordinis Minorum, ut clare constat ex ipsa authentice extracta ex secreto archivio Vaticani, die 3 Junii 1727, per D. Jacobum Antonium de Pretis præfati archivii custodiæ præfectum, prout fideliter refertur in fine epistolæ quartæ Boni amici ad Filaletem Adiaforum impress. Lucæ per Sebastianum Dominicum Cappuri 1727, et in Apologia pro ordine Fratrum Minorum, tom. I, lib. IV, cap. 4, §

1, novissime anno 1748, impress. Lucæ apud Philippum Maria Benedini. Quæ constitutio fuit specifice confirmata, et de verbo ad verbum relata a Nicolao IV, constit. incip. *Cum olim;* et a Martino V, constitut. incip. *Dudum* cum solo prædicto titulo. Hinc, prævio recessu a traditis *loco supra citato*, sistendum omnimode edico in hic expositis, et nullimode recedendum a laudata eruditissima Apologia pro ordine Fratrum Minorum in tribus tomis ordinatissime distributa, ubi abunde, solide et inconcusse omnia ad evidentiam pro nostratibus de Observantia demonstrantur ac comprobantur.

*In Clementis XIV vita adjecta, part. II, *Vitarum Rom. Pont. Opera*, et studio Antonii Sandinii, edit. Patavinæ 1775, pag. 737: « Monachos Cœlestinos in Gallia et congregationem canonicorum Regularium S. Rufi, petente rege, absolvit. Ibidem minores, observantes dictos, ut etiam in Sabaudia, revocavit ad ordinem Conventualium, quos cum Romæ ad S. Petrum, tum Laureti pœnitentiarios constituit*.»

(11. Ex iis prodierunt Patres dicti Minores Conventuales reformati, quos approbavit, et privilegiis, ac gratiis conventualium non reformatorum frui voluit Sixtus V, constitut. 68, incipient. *Apostolici.* (12. Et ipsis Minoribus Conventualibus reformatis univit loca et bona Fratrum Minorum Discalceatorum per Italiam degentium, et ad eos transire indulsit Sixtus V, constit. 69, incip. *Cum sicuti.*

(13. Sub S. P. N. Francisco militant etiam moniales Clarissæ a S. Clara sic dictæ, ut statuit Urban. IV, constitut. 7, incip. *Beata*, quarum Regulam a S. P. N. Francisco institutam anno 1212, approbavit Innocentius IV, constit. 11, incip. *Solet annuere;* quæ postea, spectata feminarum imbecillitate, moderata fuit a variis Summis Pontificibus, et signanter ab Urbano IV, constit. 7, incip. *Beata*, Eugenio IV, constit. 23, incip. *Ordini*, Leone X, constit. 6, incip. *Cum sicut*, Pio IV, const. 103, incip. *Sedis.*

(14. Item sub S. P. N. Francisco militat tertius ordo de Pœnitentia ab ipso seraphico Patre institutus anno 1221 sub propria Regula, quam confirmavit Nicolaus IV, constitut. 2, incip. *Supra montem.* Hic ordo autem vocatur *Tertius* respectu duorum prius a seraphico S. P. N. Francisco institutorum, scilicet Fratrum Minorum et Pauperum Monialium; tres enim ordines ipse instituit, ut patet ex supra citatis et aliis Pontificiis constitutionibus. Unde Ecclesia Seraphica in tertia antiphona ad laudes officii ipsius S. P. N. Francisci sub die 4 Octobris sic canit: *Tres ordines hic ordinat. Primumque Fratrum nominat Minorum, pauperumque fit dominarum medius. Sed pœnitentium tertius sexum capit utrumque.* Eumque *de pœnitentia* nuncupavit, quia fortassis, ut placet divo Bonaventuræ, sicut pœnitentia est via communis ad cœlum, sic ordo iste cujuscunque status, et sexus, viros et feminas, clericos et laicos, solutos et ligatos seu conjugatos amplectitur, neminem excludit, omnesque hunc ordinem ingredi, illumque profiteri possunt.* Consulatur opusculum hoc titulo impressum : *Dissertationes critico-historicæ, in quarum una seraphicus patriarcha Franciscus tertii ordinis institutor, in altera Indulgentiæ Portiunculæ veritas asseritur, vindicatur, auctore F. Flaminio Annibali de Latera ordinis Minorum Romæ 1784, ex typographia Archangeli Casaletti.**

(15. Hic tertius ordo a seraphico P. N.S. Francisco institutus, nedum sanctitate floruit, et adhuc in dies floret in conjugatis et solutis utriusque sexus in propriis privatis domibus in sæculo degentibus; sed etiam in fratribus et monialibus in communi intra claustra viventibus, et tria substantialia vota solemniter emittentibus, pro quibus Regulam reformavit et approbavit Leo X, constit. 42, incip. *Inter cætera.*

(16. Regularis hic tertius ordo habet generalem ad triennium, quem licet S. Pius V, constit. 53, incip. *Ea est*, exstinxerit, ac universos fratres et sorores tertii ordinis prædicti sub gubernio generalis et provincialium ministrorum ordinis S. P. N. Francisci de Observantia constituerit; Sixtus tamen V, constit. 20, incip. *Romani Pontificis*, ad pristinum usum creandi generalem per triennium, ordinem restituit: voluit tamen hunc generalem electum, intra duos menses a generali de Observantia confirmationem petere. Et postea quomodo hic ordo celebrare debeat capitula, sive generalia, sive provincialia, statuit Clemens VIII, constitut. 33, incip. *Decet.*

(17. Ex iis tertiariis sunt alii reformati, qui cœperunt in Gallia anno 1595, nam exstincta fere memoria regularis Observantiæ tertii ordinis ob hæreticorum pravitatem, et bella civilia inibi quam maxime grassantia, Pater Vincentius Mussart Parisiensis, prædicator regius, eximiæ probitatis vir, una cum P. Francisco Mussart germano suo, accitis etiam aliis religiosis, ac piis viris prædicto anno reformationi hujusmodi auctoritate Clementis VIII; ita strenue operam dare incepit, ut usque ad hæc tempora quam plura antiqua cœnobia restauraverit, ac nova erexerit in diversis Galliæ provinciis : nec non in Burgundia, Lotharingia, et pluribus aliis locis; et isti tertiarii gaudent plurimis privilegiis sibi per diversos Summos Pontifices concessis, et præcipue per Paulum V, constit. incip. *Quæ pro augenda ;* Tamburin., *loc. cit.*, quæst. 6, num. 8 ; Barbosa, *loc. cit.*, num. 178; Hieronym. Roderic., in *Compend. quæst. regular.*, resolut. 136, et late P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario Seraphico*, tom. I, part. I, cap. 13, et alii passim.

(18. Ab ordine seu religione seraphici P. N. S. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt varii alii ordines, seu congregationes regulares, uti, plurimis documentis adductis, refert P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario seraph.*, tom. I, part. I, cap. 18, et signanter præclarus ordo S. Francisci de Paula nati

intercessione Seraphici P. N. S. Francisci, cujus et habitum induit, et Novitius exstitit (145). Dictus auctor, *loc. cit.*, cap. 14.

(19. Item congregatio monialium Immaculatæ Conceptionis instituta a B. Beatrice de Silva, in qua congregatione, sub directione Fratrum Minorum de observantia, floruit venerabilis et celeberrima soror Maria de Agreda; idem, *loc. cit.*, cap. 15. (20. Item congregatio monialium Annuntiationis B. Mariæ Virginis instituta a B. Joanna Valesia Galliæ regina, sub Regula composita a P. Nicolao Gilberti nostri ordinis Franciscani. Idem, *loc. cit.*, cap. 16.

(21. Item congregatio monialium, vulgo Capuccinarum instituta est a V. Maria Longa Neapolitana, sub Regula nostri tertii ordinis, quæ deinde sub gubernio Capuccinorum (unde dictæ sunt Capuccinæ) a tertia Regula transierunt ad primam S. Claræ. Idem, *loc. c.*, cap. 17. (22. Item reformatio Carmelitarum Discalceatarum promota a nostro S. Pietro de Alcantara, totam assistentiam, et curam, et directionem ad id S. Theresiæ præstante. Idem, *loc. cit.*, cap. 18.

(23 Insuper ab ordine seu religione S. P. N. Francisci originem, seu progressum, vel dependentiam habuerunt variæ aliæ congregationes regulares et sæculares, utriusque sexus, uti, documentis adductis, refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis, *loc. cit.*, cap. 19. Et signanter congregatio Dimissarum instituta a venerabili P. Antonio Pagano nostri ordinis de Observantia, in civitate Vicentiæ; et alia hominum congregatio dicta Sanctæ Crucis ab eodem Vener. Patre Antonio fundata. (24. Item congregatio Ursulinarum fundata a Beata Angela de Desenzano, oppido intra Veronam, et Brixiam, religiosa professa tertii ordinis S. P. N. Francisci, approbata a Gregorio XIII, an. 1572, die 24 Novembris. Pro qua congregatione P. Franciscus noster Gonzaga, minister generalis totius ordinis, et deinde episcopus Mantuanus, varias compilavit constitutiones, sub quibus adhuc vivunt cum Regula ab ipsa B. Angela compilata, et a Paulo V approbata; idem, *cit.*, cap. 19. (25. Item congregatio B. Petri de Pisis fundata ab ipso B. Petro de Pisis, et F. Angelo a Corsica, ambobus professis Tertii Ordinis S. P. N. Francisci; idem, *cit.*, cap. 19. (26. Item congregatio S. Hieronymi in Hispania fundata a B. Stopa, dicto etiam Tomasuccio, professo nostri Tertii Ordinis; idem, *cit.*, 27, cap. 19. (27. Item congregatio S. Hieronymi de Fesulis fundata a Carolo sacerdote comite Montis Granelli, una cum Gualterio Marsio, ambobus professis nostri tertii ordinis. Idem, *cit.*, cap. 19. (28. Ubi insuper addit non deesse auctores, qui referant S. Ignatium Loyolam, fundatorem præstantissimæ Societatis Jesu, fuisse prius professum tertii ordinis S. P. N. Francisci, uti inter alios testatur Franciscus Bordonus a Parma, qui fuit generalis tertii ordinis anno 1654, in Historia ejusdem tertii ordinis impressa Parmæ anno 1658, apud Marium Vignolam, ubi sic scribit : « Nonnulli etiam asserunt, S. Ignatium fundatorem sapientissimæ Societatis Jesu fuisse tertii ordinis S. Francisci ex prima institutione, eo quod in ejus vita et bulla canonizationis extensa ab Urbano VIII, § 13, scribitur : Aspera talari tunica indutus, fune præcinctus, nudo capite, baculum manu gestans, etc. Tertii ordinis Franciscani potissimum exteriori signo demonstratur per funis præcinctionem, ut notum est; habuit etiam Franciscanum, » etc. Hæc ille, alia ad rem subdens.

* Verum ex S. Ignatii Vita a Joanne Petro Maffeio, aliisque descripta, Sanctum hunc S. Francisci ordini nunquam nomen dedisse liquet. *Vide* Bollandianos in *Comment.* præv. ad vitam S. Ignatii, § 4, n. 41.

(29. Item congregatio S. Birgittæ, principissæ Nericiæ, fundata ab ipsa S. Birgitta professa tertii ordinis S. P. N. Francisci; idem, *cit.*, cap. 19. (30. Item congregatio Dominarum Oblatarum Turris Speculorum in Urbe, fundata a S. Francisca Romana professa nostri tertii ordinis; idem, *cit.*, cap. 19. (31. Item congregatio Dominorum de Robando, in civitate Marsiliæ fundata a B. Hugone de Digna, doctrina et miraculis claro et celeberrimo concionatore nostri Seraphici ordinis; idem, *cit.*, cap. 19. (32. Item congregatio S. Mariæ charitatis in Gallia, fundata a B. Guido, domino Montis Sancti Georgii, professo nostri tertii ordinis. Idem, *cit.*, cap. 19. (33. Item congregatio Convertitarum in Gallia sub Regula nostri tertii ordinis pœnitentium, fundata a B. Joanne Tisserando doctore Parisiensi, confessore, et intimo consultore Annæ reginæ Franciæ. Idem, *cit.*, cap. 19. (34. Item congregatio Pauperum infirmorum fundata a B. Bernardino de Obregon, Hispano nostri ordinis Franciscani. Idem, *cit.*, cap. 19. (35. Item congregatio monialium Sancti Joannis Hierosolymitani, fundata in Portugallia a Ludovico filio Emmanuelis regis Portugalliæ sub cura et gubernio Fratrum Minorum de Observantia. Idem, *cit.*, cap. 19. (36. Item celebre monasterium Convertitarum ædificatum Parisiis a S. Ludovico IX, rege Francorum, et tertii ordinis S. P. N. Francisci : insignia duo monasteria S. Mariæ Magdalenæ, et S. Mariæ Ægyptiacæ ad eumdem finem ædificata Neapoli a B. regina Sancia, vera filia S. P. N. Francisci, quamvis hodie sub gubernio Fratrum Minorum in ipsis non degant, nisi moniales virgines primæ nobilitatis dicti regni. Alia plura monasteria ad eumdem effectum ædificata variis in locis a S. Bernardino de Senis, S. Jacobo de Marchia, beato Bernardino de Feltria et ab aliis religiosis Minoribus de Observantia. Idem, *cit.*, cap. 19.

(37. Item Patres Carthusiani introducti

(145) *Vide* S. Francisci de Paula Acta apud Bollandianos ad diem 2 Aprilis, eademque ratione, quæ proximis numeris narrantur, ad sincera ac minime dubia monumenta exigi.

fuerunt in civitatem Venetiarum opera nostri Sancti Bernardini de Senis; idem, *cit.*, cap. 19. (38. Item Hospitale Pietatis in eadem civitate Venetiarum, in quo recipiuntur pauperes filii illegitimi, institutum fuit opera PP. Petri de Assisio nostri ordinis Franciscani; idem, *cit.*, cap. 19. (39. Item societas Mortis in civitate Mantuæ, cujus officium est assistere justitiatis, fuit promota et erecta a B. Raimiro Perusino, nostri Franciscani ordinis; idem, *cit.*, cap. 19. (40. Item ab eodem beato Raimiro fundatum fuit Hospitale pro pauperibus infirmis in civitate Bononiæ, ac societas, seu confraternitas disciplinantium erecta in civitatibus Perusiæ, Fulginei, Spoleti, et alibi; idem, *cit.* cap. 19. (41. Item societas seu confraternitas SS. Sacramenti erecta fuit a nostro B. Cherubino de Spoleto, cujus anima fuit ad cœlum sociata a sexaginta sex mille animabus suo medio ad æternam gloriam transactis; idem, *cit.* cap. 19. (42. Item Hospitale in civitate Veronæ erectum fuit opera nostri S. Joannis de Capistrano; idem, *cit.*, cap. 19. (43. Item, plurimis aliis relictis congregationibus et societatibus erectis a sanctis, beatis et piis religiosis ordinis S. P. N. Francisci, solum recensentur confraternitates disciplinantium prius fundatæ a S. Antonio de Padua, et deinde a S. Bernardino de Senis, archiconfraternitas Confalonis a S. Bonaventura Romæ erecta et celeberrima archiconfraternitas Sacrorum Stigmatum seraphici P. N. S. Francisci Romæ erecta, et jam per totum fere orbem extensa; idem, *cit.*, c. 19.

(44. Et insuper Montes Pietatis inventi et erecti fuerunt primo a B. Barnaba ab Interamnia, deinde a B. Marco a Bononia, B. Cherubino a Spoleto, a S. Jacobo de Marchia, a B. Angelo a Clavasio, a B. Bernardino de Feltria, et ab aliis religiosis omnibus nostri ordinis S. P. Francisci; P. Petrus Antonius de Venetiis, in *Viridario seraphico*, tom II, part. VII, cap. 9. Vide *ibi*, ubi multa ad rem.

(45. Nedum supra recensitæ congregationes, societates et confraternitates, et hospitalia, sed etiam ordines militares et equestres, vel promoti, vel dependentes sunt ab ordine S. P. N. Francisci. Et in primis equestris ordo S. Sepulcri, qui licet fundatus longe ante ortum nostræ seraphicæ religionis, ut patet ex dictis *supra* art. 3, n. 97, tamen certum est equites ord. S. Sepulcri a solo nostro P. guardiano Sacri Montis Sion Jerusalem, tanquam commissario seu vicario apostolico, prout ei fuit concessum ab Alexandro VI, anno 1496. *Committens facultatem* (dicit Andreas Favinus apud P. Petrum Antonium de Venetiis, in *Viridario seraphico*, tom. II, part. I, cap. 20) « suo vicario generali guardiano Sancti Sepulcri, qui semper est de ordine Minorum Sancti Francisci de Observantia, conferendi dictum ordinem peregrinis, et venientibus in Terram sanctam. » Quæ concessio fuit iterum confirmata a Summis Pontificibus Leone X, Clemente VII et Urb. VIII, et in praxi gloriosissime perseverat, ut videre est apud Petrum Antonium de Venetiis, *citat. Vir. Seraph.*, tom. I, part I, cap. 20, et pag. 6, cap. 8, ubi per extensum dat formam et modum eos creandi, et tradit formulam litterarum, quæ ipsis novellis creatis equitibus Sancti Sepulcri a d. nostro P. guardiano Jerusalem in dies conceduntur, et est ut sequitur :

(46. «Fr. N. N. ord. Minor. Regul. Observantiæ Provinciæ N., etc., in partibus Orientis commissarius Apostolicus, Terræ Sanctæ custos, et Sacri Montis Sion guardianus et servus universis et singulis præsentes nostras inspecturis, lecturis, et legi audituris, salutem in Domino sempiternam.

« Ex antiquissimis rerum gestarum monumentis didicimus, invictissimos heroes Carolum Magnum imperatorem semper Augustum, sanctumque Ludovicum Gallorum regem, ac alios quam plurimos Christianæ Reipublicæ magnanimos reges et principes, honoris Dei orthodoxæque fidei nedum zelatores, verum etiam strenuissimos defensores, tantum, ut nefariis devictis Saracenis, Jerosolymam expugnare, gloriosique resurgentis Domini Nostri Jesu Christi Mausoleum libere custodire valerent, se, bonaque propria, immortali voto jam præmisso, sponte obligasse et emancipasse; quare inter alias Christianorum principum contra præfatos infideles demandatas expeditiones sub præclaro duce Gottifredo Bullion, trecentorum millium a Sum. Pontif. signatorum militum comparato exercitu, anno denique nonagesimo nono supra millesimum ab Incarnatione Domini, partim cæsis, partim in fugam ejectis hostibus, S. Jerosolymorum urbem, summa cum lætitia ingentique gaudio triumphantes ingressi, unanimi exercitus consensu, præfatum ducem Gottifredum Jerusalem regem proclamarunt, ac Domini Nostri Jesu Christi monumentum ardenti (ut flagrabant) animo in custodiam acceperunt, ibique sacrum ejusdem gloriosissimi sepulcri Equitum ordinem sub certis quibusdam Regulis et constitutionibus fundavere, ac plurimos illustrissimorum virorum milites creavere, quos et quinque rubeis crucibus obsignarunt atque armarunt, decernentes in posterum, ut eas vestibus appositas, tam in bello, quam in regum principumque aulis, ac fidelium quorumcunque cœtibus (ut præfatarum ordinationum vicesimo nono capite liquido constat) deferre tenerentur. Cujus quidem nobilissimi ordinis Christianissimi reges, eximiique magistri, ut erectores, ita et successores fuerunt. Sed proh dolor! Capta iterum ab infidelibus Jerosolyma, cunctisque ab Asia pulsis catholicis, sacer hic equestris SS. Sepulcri ordo, qui tunc ex lege Jerosolymis armari tenebatur, exstinctus pene remansit atque sopitus; donec tandem per devotissimum utriusque Siciliæ regem Robertum, magna cum difficultate maximisque sumptibus, obtenta ab Ægypti soldano, anno Domini

1303, pro seraphicæ religionis familia in prægrandi gloriosissimi sepulcri templo commorandi facultate: Leo postmodum X, Pontifex Maximus, qui præfato ordini satis addictus erat, piisque ejusdem votis summopere ad innovandam, nedum antiquissimi hujus militaris instituti fere abolitam memoriam, verum etiam ad augendam Christifidelium pietatem, eorumque animos pro sanctorum locorum recuperatione excitandos, prædicto Sacri Montis Sion guardiano, ejusque successoribus pro tempore existentibus anno Dominicæ Incarnationis 1518, pridie Nonas Februarii, hujusmodi Milites, et SS. Sepulcri equites, ut olim, creare, ordinare ac instituere sponte concessit atque mandavit; quod quidem tam feliciter exsecutum est, ut dehinc milites quam plurimi creati fuerint, et in dies creentur. In quorum numerum a nobis dignissime relatum esse fidem facimus et attestamur D. N., qui quidem præfati ordinis laurea decorari et insigniri splendoribus summopere cupiens, coram nobis, personaliter comparuit, humiliterque super hujuscemodi re grande sui animi desiderium exposuit, enixeque pro viribus Nos exoravit. Nos igitur piis ejus precibus intenti, justisque supplicationibus inclinati, solerti indagatione circa ea, quæ ad catholicæ fidei puritatem spectant, prius facta, et diligenti inquisitione super his, quæ, ex antiquissimis legibus, in vero Christi milite requirebantur, jam habita, eumque in omnibus idoneum, habilemque repertum præfati Sanctissimæ Resurrectionis Domini Nostri Jesu Christi Sepulcri apostolica auctoritate, qua in hac parte fungimur, militem et equitem juxta morem solemniter in proprio loco ejusdem Sanctissimi Sepulcri creavimus, ac quinque rubeis crucibus insignivimus ac condecoravimus; sicuti per præsentes ita a Nobis armatum, insignitum ac condecoratum nominamus, declaramus et publicamus, cum singulari potestate deferendi eas, tam publice quam privatim, et pro insignibus et vexillis utendi; nec non omnibus et singulis privilegiis, indultis, immunitatibus, gratiis, libertatibus, commoditatibus et prærogativis, quibus cæteri ejusdem equestris ordinis milites gaudent, vel in posterum gaudebunt et potientur. In quorum omnium et singulorum fidem præsentes has litteras manu nostra subscriptas, et sigillo gloriosissimæ resurrectionis Dominicæ munitas ac roboratas expediri mandavimus.

«Dat. Jerosolymis in conventu nostro Sancti Salvatoris anno Domini,» etc.

Privilegia equitum Jerosolymorum.

(47. « In nomine Domini Nostri Jesu Christi. Amen. Universis et singulis præsentes litteras inspecturis, visuris et audituris, nos Fr. Bonifacius de Ragusio ord. Min. Observantiæ professor, sac. conventus montis Sion guardianus, aliorumque locorum terræ Sanctæ Apostolica auctoritate vicarius generalis, nec non prædicator Apostolicus, in Domino salutem.

« Notum sit, quod nobiles et magnifici domini peregrini, qui hoc anno 1553, visitaverunt devotissime Dominicum sepulcrum, et in eo honorifice equites creati fuerunt, Nos suppliciter deprecati sunt, ut ob Jesu Christi memoriam et ejus ordinis reverentiam, eisdem privilegia militum SS. Sepulcri exhiberemus; quarum precibus commoti, ex antiquis chartis et libris a Summis Pontificibus et regibus Christianis privilegia equitibus concessa describi jussisse profitemur, quæ sunt hujusmodi.

« Primo, quod tales milites præcedere debeant reliquos cujuscunque ordinis seu militiæ, exceptis solis, qui *del Toloson d'Oro* vocantur.

« Secundo, item quod ipsi milites possint legitimare eos, qui ex illegitimo matrimonio non sunt nati, et mutare nomen baptismale, et arma, seu stemmata concedere.

« Tertio, item possint notarios creare.

« Quarto, item bona ecclesiastica pro tuenda Christi fide, etsi uxorati sint, possint tenere sine præjudicio Ecclesiæ

« Quinto, item a Vigiliis tempore belli sint exempti, et ab hospitio militum, et nemo ad hoc cogere eos possit.

« Sexto, item ab omnibus gabellis et tributis sint exempti, ubique locorum tam vini quam cervisiæ, et aliorum, etc.

« Septimo, item, quod possint vestiri sericis, holosericis, et hujusmodi vestibus, ut solent alii equites et doctores.

« Octavo, item, quod corpus patibulo suspensum, si in via repererint, exempto gladio præcidere possint, et ut sepulturæ mandetur imperare

« Ideo jure optimo eos dici non immerito, et equites esse, ac valere et gaudere omnibus his privilegiis, sive immunitatibus, prærogativis et præeminentiis, et aliis, quibus cæteri milites, uti ac frui consuevere contestor. In quorum omnium fidem, robur ac testimonium præsentes litteras fieri curavimus, et sigillo Sanctissimi Sepulcri D. N. J. C., nostroque chirographo communiri.

«Datum Jerosolymæ, in conventu S. Salvatoris, anno Dom. 1553

« Loco ✠ Sigilli.

« Fr. Bonifacius, qui supra, manu propria.»

(48. Sic ex aliis refert dictus P. Petrus Antonius de Venetiis, in cit. *Viridario Seraphico*, tom. II, part. VII, cap. 8. *Vide* ipsum, *ibi*, ubi multa tradit ad rem.

Equitum militiæ Jesu Christi ordo institutus fuit a Dionysio rege Lusitaniæ, et marito S. Elisabeth reginæ, opera P. Nostri Stephani Portugallensis, intimi consultoris, et confessarii prædicti regis et archiepiscopi Ulyssiponensis, qui eidem regi persuasit erectionem dicti militaris ordinis, ut ipsi applicaret commendas, quæ alias erant exstincti ordinis equitum templariorium, prout fecit et obtinuit a Joanne XXII, constitut.

incip. *Cum horum bonorum*, in qua et confirmatus fuit talis ordo cum sua Regula et statutis : Dictus P. Petrus Antonius a Venetiis, in citat. *Viridario seraphico*, t. I, cap. 20.

(49. Equitum Ascensionis Jesu Christi ordo institutus fuit etiam opera Franciscanorum in Portugallia, uti legitur in chronicis ejusdem regni prælud. 4, n. 1, et notat Waddingus, tom. I suorum *Annalium ad annum* 1213, num. 14, et refert dict. P. Petrus Antonius, *loco citat.*, cap. 20.

(50. Conceptionis B. Mariæ Virginis equitum ordo, sub Regula S. P. N. Francisci, institutus fuit ann. 1623, a Ferdinando Mantuæ duce, et a Carolo Nivernensium duce, et Adolpho comite ab Althan, et a Joanne Baptista Petrignano Sfortia, et confirmatus fuit ab Urbano VIII, constit. incip. *Imperscrutabilis;* Tambur., *loc. citat.*, quæst. 6, num. 12, ubi refert per extensum dictam Urban. VIII, constitutionem, una cum aliis duabus ejusdem Pontificis ad rem : dictus Antonius de Venetiis, *loc. citat.*, n. 120, ubi dicit primos equites hujus ordinis vocati militiæ Christianæ Immaculatæ Conceptionis Mariæ sub invocatione Sancti Michaelis et Sancti Francisci, novitiatum egisse in conventu Aracœli Romæ Minorum de Observantia, et postea emisisse professionem in manibus dicti Summi Pontificis Urbani VIII cum sequentibus verbis : « Semper tuebor conceptionem Matris Dei Immaculatæ, et in hac re et in omnibus, ejus promovebo gloriam juxta mentem S. R. E. » Qui Summus Pontifex quoad vixit, voluit hujus ordinis esse protector.

(51. Plurima adhuc, et revera non pauca eximia et præclara gesta ordinis Fratrum Minorum possent adduci; sed ne auram captare videamur, ipsa apud dictum P. Petrum Antonium de Venetiis, in suo Viridario seraphico in duobus tomis distincto videnda reliquimus. Et hic solum notare sufficiat, quod ordo noster seraphicus (ut refert Gubernat., in *Orbe seraphico*, lib. III, cap. 1, citans Waddingum ad annum 1213), ex revelatione S. P. N. Francisco facta a Christo Domino in Monte Alverniæ, per totum mundum sit dilatandus, et usque in finem sæculorum in sua perfectione, puritate duraturus, et a Deo conservandus. (52. Unde dixit Gregorius Papa IX, in bulla, quæ exstat in archivio S. Francisci Leyre : « Passim catholicam consolatur Ecclesiam auctus Minorum ordo multitudine, sacerdotio, sanctitate et doctrina excellens. » (53. Et Nicolaus III, in cap. *Exiit* 3, De verborum significat. in 6, loquens de seraphica religione : « Hi sunt, illius Sanctæ Regulæ professores, qui evangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ, et apostolorum ejus sermonibus, actibusque firmantur. Hæc est apud Deum et Patrem munda et immaculata religio, quæ descendens a Patre luminum per ejus Filium exemplariter et verbaliter apostolis tradita, et deinde per Spiritum sanctum B. Francisco, et eum sequentibus inspirata, totius in se continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cætero debet esse molestus, quam Christus stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens institutorem ipsius suæ passionis signis notabiliter insigniri. » (54. Et Clemens V, in Clementina *Exivi de paradiso* 1, De verbor. significat. loquens de Seraphico ordine ait : « Verus noster Salomon in solio Militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter cæteros quemdam fecit a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietius ac securius vacaretur contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaribus, in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fecundis aquis spiritualis gratiæ et doctrinæ. Hic hortus siquidem est Fratrum Minorum sancta religio, quæ muris regularis observantiæ firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei Filius, mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mira universis odorem attrahentis sanctimoniæ circumfundunt : hæc est illa cœlestis vitæ forma, et regula, quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus. »

BENEDICTUS, Papa XIII,

« Dilectis filiis ministro generali totius ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci, nec non generali ministro Fratrum Conventualium ejusdem ordinis.

(55. « Dilecti filii, salutem, etc. Qui pacem loquitur in plebem suam, et super sanctos suos, certam illam avertendæ contentionis viam rationemque discipulis designavit, monitis exemplisque suis eosdem adhortatus ut, qui major esset inter ipsos, fieret sicut minor, ac proinde esse contenderent, non præeminentia et primatu, sed ministrandi ac subjacendi humilitate præcessores. Hæc autem documenta B. Franciscus Seraphici vestri ordinis conditor, et ipse mirabiliter arripuit et expressit, et custodiendæ pacis firmamentum esse voluit alumnis suis, qui modesta ipsa Fratrum Minorum appellatione evangelicam illam cœlestis magistri normam præseferentes, sinceræ charitatis veræque fraternitatis disciplinam, et cultum, per totam Christi ecclesiam latissime propagarunt. Nos igitur, quemadmodum uberes ex religiosissima institutione Dominici Agri proventus largitori Deo, reique catholicæ gratulamur, ita omnem dare operam debemus ne dissidia et lites de loco et dignitate bonam frugem suffocare possint fraternamque concordiam discindere, aut perturbare. Porro cum tres constitutiones ediderimus pro institutione, ac regimine Tertiariorum ejusdem Seraphici ordinis in propriis domibus viventium, primam die 10 Dec. 1725, pro Fratribus Minoribus regular. Observantiæ, quæ incip. *Paterna Sedis Apostolicæ providentia*, alteram die 24 Maii 1726, pro Fratribus Minoribus, qui Capuccini appellantur, quæ incipit : *Ratio Apostolici ministerii;* tertiam

denique die 5 Jul. ejusdem anni pro Fratribus Minoribus conventualibus, quæ incip. *Singularis devotio;* non sine ingenti animi molestia rescivimus, controversias inter antedictas laudati ordinis familias invaluisse de primatu et antiquitate alterius præ altera, de multiplici erectione congregationum tertii ordinis, deque transitu tertiariorum unius congregationis ad aliam, quæ cum religiosæ disciplinæ detrimento, scandala etiam in populis serere possint, et B. P. Francisci spiritum in discipulis ejus exstinguere. Dissensionibus igitur, ac jurgiis aditum obstruere et necessariam regularis disciplinæ pacem et tranquillitatem fovere aut restituere cupientes: motu proprio, ex certa scientia, non ad oblatæ cujusquam petitionis instantiam, in primis omnes et singulas de memoratis causis lites et controversias, utcunque et quacunque instantia super his ortas, agitatas et actu pendentes, coram quibuscunque judicibus ac tribunalibus etiam speciali mentione dignis, quorum nomina pro expressis haberi volumus, ad Nos avocantes, perpetuo silentio imposito, exstinguimus et abolemus. Præterea quascunque indulgentias, indulta, privilegia, prærogativas, favores, exemptiones, libertates, extensiones et concessiones, tam in genere quam in specie in memorata constitutione, quæ incipit *Paterna*, tertiariis fratrum Minorum de Observantia tributas, et per alias superius indicatas, ad tertiarios Fratrum Minorum conventualium et Capuccinorum, eorumque superiores extensas et ampliatas, tenore præsentium confirmamus et approbamus, et quatenus opus sit, ipsis Fratribus Conventualibus, et Capuccinis, eorumque tertiariis, in iis tamen, quæ præfatæ nostræ constitutioni pro Observantium tertiariis editæ non adversantur, et non alias, de novo concedimus : mandantes potissimum, ut quæ in ipsa circa erectionem unius duntaxat congregationis tertiariorum pro unaquaque civitate, aut loco, deque eorum transitu præscripta et sancita sunt, aliis posterioribus nostris non obstantibus, inviolabiliter observentur. Quoniam autem a mente nostra et a proposito memoratæ constitutionis, quæ incip. *Singularis devotio* prorsus alienum erat, ut Fratribus Minoribus regularis Observantiæ, quidquam sui juris aut possessionis erga conventuales detraheremus, aut ipsis Fratribus conventualibus majorem antiquitatem, aut aliam quamcunque prærogativam præ observantibus concederemus, motu pari et scientia similibus, decernimus et declaramus, verba et enuntiationes, quæ antiquitatem et prærogativas ejusmodi respiciunt, nullius roboris, atque eo prorsus modo ac si apposita non essent, de cætero habenda fore et esse. Imo pro totius præfati ordinis tranquillitate et pace perpetuum silentium super hujusmodi controversia imponimus, et pro imposito haberi volumus et mandamus. Ne quis denique Basilicam B. Francisci civitatis Assisiensis, ubi sacrum ejus corpus requiescit, a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris variis privilegiis auctam, ita supra cæteras ejusdem ordinis ecclesias verbis, aut scriptis extollat et efferat, ut debitus honor ac reverentia denegetur Basilicæ B. M. de Portiuncula extra muros ejusdem urbis, in qua constat Seraphicum Patrem institutum suum inchoasse, præcipimus et mandamus ut ambæ basilicæ, diversis licet rationibus, B. M. quidem propter ordinis primordia. Assisiensis vero propter sacrum corpus sanctissimi institutoris, tanquam ordinis matrices ab omnibus Fratribus Minoribus agnoscantur et observentur, prout Romani Pontifices prædecessores nostri asseruerunt et concesserunt. Quascunque autem juris, verborumque solemnitates nostra auctoritate supplentes, et quibusvis in contrarium facientibus amplissime derogantes, quæ vero exprimenda essent, pro expressis habentes, fore confidimus, ut familiis vestris per hoc providentiæ nostræ judicium pristinam, vestroque nomine dignam concordiam partam esse gaudeamus. Vestrum autem erit, ut pari vigilantia, studioque curis nostris obsequentes, indecoram importunamque altercationum, libellorumque licentiam, in eorum auctores districte animadvertentes, inhibeatis. Ac vobis, dilecti filii, paternæ voluntatis pignus Apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

« Datum Romæ, apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 22 Jul. 1728, Pontificatus nostri anno quinto.

« Carolus archiep. EMISSENUS. »

ARTICULUS VI.

Quoad particulares alias religiones et congregationes sub nulla dictarum quatuor principaliorum regularum militantes, sed proprias regulas et constitutiones habentes.

SUMMARIUM.

1. Carthusiensium ordo. — 2. Sancti Hieronymi congr. Itala.— 3. Monialium S. Hieronymi cong.— 4. Carmelitarum ordo. — 5. Carmelitarum Discalceatorum cong. Hispanica.—6. Carmelitanorum Discalceatorum cong. Itala.—7. Monialium Carmelitarum congr.—8. S. Mariæ de monte Carmelo equestris ordo. — 9. Minimorum S. Francisci de Paula ordo. — 10. Clericorum regularium Societ. Jesu ordo.—11. Clericorum regularium de oratorio cong. — 12. Clericorum de oratorio Jesu cong. Gallica. —13. Matris Dei Lucæ Clericor. regular. cong. — 14. Oblatorum S. Ambrosii congr. — 15. Clericorum pauperum Matris Dei scholarium piarum congr. — 16. Monialium visitationis B. M. V. cong. — 17. Monialium Ursulinarum seu virginum, ac viduarum cong. in Gallia. — 18. Monialium B. M. V. cong. in Lotharingia. — 19. Monialium B. Mariæ de Calvario, et S. Scholasticæ cong. in Gallia.—20. Piorum Missionariorum cong. — 21. Missionariorum presbyterorum sæcularium congregatio, et puellarum Charitatis societas. — 22. De multis ordinibus Militaribus nulli particulari regulæ addictis, *remissive.* — 23. Alia ad rem ad num. 28.

(1. Carthusiensium ordo sic dictus a Valle Carthusia, vulgo *Certosa* in diœcesi Gratianopolitana in regno Galliæ; institutus est a

sancto Brunone, nobili cive Urbis Agrippinæ, sub Regula propria, anno 1084, et approbatus, et confirmatus fuit ab Alexandro II, constitut. 7, incip. *Cum vos;* Tambur., *De jur. abbat.*, tom. II, disp. 24, q. 7, n. 1; Barbosa, lib. I *Jur. eccles. univers.*, cap. 41, n. 182; S. Anton., part. II *Histor.*, tit. 15, cap. 22; Miranda, in *Manual. prælator.*, tom. I, q. 4, art. 2; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 27.; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. II, pag. 124, et alii.* Confer opus, cui titulus: *Storia critico-cronologica diplomatica del patriarca S. Brunone, e del suo ordine Cartusiano compilata dal P. D. Benedetto Tromby monaco, e procuratore della Casa di S. Stefano del Bosco nell'ulteriore Calabria, Napoli.* 1773. *

(2. *Sancti Hieronymi congreg. Itala* instituta est temporibus Martini V, a quodam Lupo de Olmeto, sub propria Regula ex scriptis ipsius sancti Hieronymi excerpta; et confirmata est ab eodem Martino V, constitut. incip. *Etsi pro cunctorum.* Tambur., *loc. cit.*, n. 2. Hieronym. Roderic., in *Compend. qq. Regular.*, resolut. 122, num. 17; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. I, pag. 132; Platus, *De bono statu relig.*, lib. II, cap. 22; Miranda, *loco citat.*, quæst. 5, art. 1, et alii.* De hujus congregationis ortu legatur *Lettera intorno la vera, e sicura origine del venerabil ordine de PP. Girolamini, in Roma* 1755.*

(3. *Monialium S. Hieronymi congreg.* militat sub Regula ipsius sanctissimi Patris pro mulieribus specialiter edita, quæ habetur, tom. IX *Operum ejusdem*, pag. 1378. Tambur., *loc. cit.*, n. 3, et alii.

(4. *Carmelitarum ordo*, quem quidam antiquissimum ponunt, temporibus Alexandri III Summi Pontificis circa ann. Domini 1160, initium sumpsit. At quia sine aliqua certa Regula religiosi hujus ordinis tunc vivebant, hinc non dicitur originata hæc religio dicto tempore, sed tempore Honorii III, quando Regulam ab Alberto patriarcha Hierosolymitano acceptam, prædictus Pontifex confirmavit ann. 1226, constit. 8, incip. *Ut vivendi.* Divisus est hic ordo in Conventuales et Observantes; obediunt tamen eidem generali. Tamb., *loc. cit.*, n. 4; S. Anton., part. III, tit. 16, cap. 1, § 8; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. IV, pag. 279; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, cap. 25; Cassan., in *Catalog. glor. mund.*, part. IV, consid. 7, et alii.

(5. *Carmelitarum Discalceatorum congr. Hispanica* sub eadem Regula, in suo primævo rigore, sine ullis Pontificiis moderationibus, instituta est circa annum 1565, a S. Theresia, et approbata fuit a Gregorio XIII, constitut. 64, incip. *Pia consideratione;* Tamb., *loc. cit.*, n. 6; Barbos., *loco cit.*, n. 29; Morigia, *De origin. relig.*, lib. I, cap. 3; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. IV, pag. 279, et alii.

(6. *Carmelitarum Discalceatorum cong. Itala* eadem prorsus erat cum præcedenti, sed eam ab illa separavit Clemens VIII, constitut. 71, incip. *In Apostolicæ.* Tambur., *loc. cit.*, n. 7; Barbosa, *loco citat.*, n. 31; Morigia, *loco citat.;* Marulus, *loco citat.*, et alii.

(7. *Monialium Carmelitarum cong.* instituta, ut supra dictum est, a S. Theresia, divisa est in Hispanam et Italam, uti divisa est congregatio religiosorum Discalceatorum, et vivit quælibet respective sub eadem regula, et forma suæ congr. Tamb., *loc. cit*, n. 8, et alii mox citati.

(8. *Sanctæ Mariæ de Monte Carmelo equestris ordo* institutus est ab Henrico IV, Galliæ rege ad exaltationem S. R. E. ac hæresum exstirpationem, anno 1608 et confirmatus fuit a Paulo V, constitut. incip. *Romanus Pontifex;* Tambur, *loco cit.*, n. 9, et alii.

(9. *Minimorum S. Francisci de Paula ordo* institutus est circa annum 1436 a S. Francisco de Paula (Paula est parva urbs in Calabria regni Neapolitani), et approbatus fuit a Sixto IV, constit. incip. *Sedes Apostolica;* Tamburin., *l. c.*, n. 10; Barbosa, *l. c.*, n. 188; Morigia, *De orig. relig.*, lib. I, c. 49; Marulus, in *Ocean. relig.*, lib. V, p. 360; Miranda, in *Manual. prælat.*, tom. I, q. 4, art. 11, et alii.

(10. *Clericorum regularium Societatis Jesu ordo* institutus fuit circa annum 1534, a S. Ignatio de Loyola, nobili Cantabro, et approbatus fuit a Paulo III, constit. 25, incip. *Regimini*, et iterum a Julio III constit. 9, incip. *Episcopis*, et a Gregor. XIII, const. 89, incip. *Ascendente*, et Gregor. XIV, constitut. 10, incip. *Ecclesia;* Tambur., *loc. c.*, q. 8, n. 1; Barbosa, *loc. cit.*, n. 189; Azorius, *Instit. moral.*, part, I, lib. XIII, cap. 7; Suarez, *De relig.*, t. IV, tract. 2) per tot.; Tapia, in *Authent. Ingressi*, verb. *Monasteria*, cap. 11, n. 8, *De sacrosanct. Eccles.;* Emmanuel, *Qq. regular.*, tom. I, q. art. 4, et q. 56, art. 1; Miranda, *loco cit.*, tom. I, q. 10, et alii passim. * Ordinem istum anno 1773 abolevit Clemens XIV, const. incip. *Dominus;* quem postea Pius VII, restituit anno 1814, constit. incip. *Sollicitudo. Vide* v. *Jesu Societas* *.

(11. *Clericorum Sæcularium de Oratorio congr.* instituta fuit a S. Philippo Nerio Florentino, anno 1550, et confirmata fuit a Gregorio XIII, constit. incip. *Copiosus.* Hujus congregationis alumni statum, et professionem cleri sæcularis retinentes absque ullo regulari voto et vinculo, sub particularibus constitutionibus, et obedientia superiorum simul habitant, et communem vitam degunt et spiritualibus exercitiis animarum saluti incumbunt. Tamb., *l. c.*, q. 8, n. 2; Marulus, in *Oceano relig.*, lib. V, pag. 426; Miræus, in *Libello de congreg. Cleric. in communi viventium*, cap. 10, pag. 85 et c. 11, ubi refert decretum Gregorii XV, in quo decernitur, quod unaquæque domus congregationis Oratorii se ipsam per se regat, nec plures insimul uniri valeant, ordinationes et instituta dictæ congregat. approbavit, et nonnulla Indulta eidem concessit Paulus V, const. 4, incip. *Christifidelium.*

(12. *Clericorum de Oratario Jesu congre-*

gatio Gallica instituta est a Petro de Berullo presbytero Parisino, doctrina et pietate eximio, et postea S. R. E. cardinali; et ad instantiam, et petitionem Mariæ Mediceæ Galliarum reginæ, et Petri Gondii archiepiscopi Parisiensis a Paulo V, confirmata fuit anno 1623; constit. incip. *Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ;* Tambur., *loco cit.*, n. 3; Miræus, in *Libello de congr. clericorum in communi viventium*, capitul. 43, pag. 184; Graveson, in *Histor. Eccles.*, tom. IV, part. II, pag. 581, *primæ impressionis Romanæ.*

(13. *Matris Dei Lucæ clericorum regularium cong.* fuit primitus erecta sub titulo congregationis clericorum sæcularium B. Mariæ Virginis a Venerabili S. Joanne Leonardo e Terra Decimo, diœcesis Lucensis, circa annum 1574, cujus primi discipuli et socii fuerunt tres nobiles Lucenses, scilicet Joannes Baptista Cionius, Cæsar et Julius de Franciottis fratres germani, et Georgius Arrighinus de Ponterotto, diœcesis Lucensis, et confirmata fuit a Clemente VIII, const. incip. *Ex quo.* Et tandem Gregor. XV, de voto sacræ congregationis Episcop. et Regular. hujusmodi congregationem in religionem trium votorum solemnium approbavit, prout ex litteris sub forma brevis die 3 Novemb. 1621, desuper expeditis habetur; Tambur., *loc. cit.*, n. 162. P. Cæsar Franciottus, in lib. *De Vitis sanctorum, quorum corpora in civitate requiescunt:* Josephus Matriarius ejusdem congregationis rector generalis, *in sua Historia miraculosæ Imaginis Beatissimæ Virginis nuncupatæ Sanctæ Mariæ in Porticu.*

(14. *Oblatorum Sancti Ambrosii congr.* instituta est a sancto Carolo Borrhomæo circa annum 1580. In hac congregatione sunt religiosi homines, qui sancto Ambrosio Mediolanensis Ecclesiæ antistiti, ac patrono; ultro, suaque sponte sese obtulerunt sub Obedientia archiepiscopi Mediolanensis pro tempore existentis, et observantia aliquarum constitutionum ad varia munia ecclesiastica pro cujusque captu, ac viribus obeunda, et ad pia et exemplaria opera charitatis exercenda universa: congregationis Oblatorum quasi basis est Ecclesia S. Sepulcri Mediolani; ipsius domus præpositus est quasi secundus superior, cum primarius, et supremus superior sit archiepiscopus Mediolanensis. Tambur., *loco citat.*, n. 5. *Vide Acta et concilia Ecclesiæ Mediolanensis jussu S. Caroli Borrhomæi publicata*, ubi multa de hac pia et præclara congregatione.

(15. *Clericorum pauperum Matris Dei Scholarum piarum congregatio* fuit auctoritate Clementis VIII, fundata circa annum 1596, a Josepho Calasantio (146), alias de Matre Dei, ex clarissima Calasantiorum Familia in regno Aragoniæ adhuc florenti oriundo, et per Paulum V, confirmata die 14 Jan. 1614, constitut. 81, incip. *Inter Pastoralis Officii curas;* et tandem Gregorius XV, die 18 Novembris 1621, constit. 14, incip. *In supremo* hanc congregationem in religionem trium votorum solemnium approbavit. Barbosa, *loc. cit.*, num. 6; Graveson, *loc. cit.*, pag. 582, et alii.

(16. *Monialium visitationis B. M. Virginis congregatio*, sic dicta a munere infirmos et egenos visitandi, quo ad reverentiam mysterii B. Virginis Mariæ visitantis S. Elisabetham, initio fungebantur aliquæ piæ feminæ, fundata fuit a S. Francisco Salesio episcopo Genevensi, qui monialibus hujus ordinis Anessiaci in Sabaudia circa annum 1610. Regularis vitæ normam præscripsit, eisque præfecit *B. Joannam Franciscam Fremiot de Chantal* in Galliis natam, Divione urbe, ducatus Burgundiæ, diœcesis Lingoniensis, quæ nascentem hanc congregationem instar matris ac fundatricis lactavit, aluit, instituit et prorogavit. Et ea Sanctitatis fama in vita, et post mortem adeo claruit venerabilis hæc Dei serva, ut nunc acta de ejus vita, virtutibus ac miraculis in sac. Rit. congregatione examinentur, et spes firma adsit, ut cœlitum albo propediem solemni ritu ascribatur. Et revera novissime, Deo dante, beatorum fastis ascripta est die 23 Novemb. 1751, a Benedicto XIV, constitut. incip. *Cum sextodecimo.*

* Atque a Clemente XIII albo Sanctorum adjecta, ejusdemque festum die duodecimo Kalendas Septembris ab universa Ecclesia Clemens XIV celebrari præcepit. *

(17. *Monialium Ursulinarum, seu Virginum, ac Viduarum congregatio in Gallia*, sub nuncupatione S. Ursulæ, ad erudiendas litteris et bonis moribus puellas, fundata est Parisiis anno 1611 a nobili *Maria L'huillier* domina S. Bobæ, quæ novæ a se institutæ sodalitatis a Paulo V, Summo Pontifice approbationem obtinuit die 23 Septemb. ejusdem anni 1611. Graveson, *loc. cit.*, pag. 586. Non debet tamen hæc congregatio confundi cum congregatione Ursulinarum fundata a B. Angela de Desenzano, de qua satis dictum supra, art. 5, num. 4.

(18. *Monialium B. Mariæ Virginis congr.* ad puellas litteris et pietate imbuendas, fuit fundata a venerabili servo Dei Petro Forrerio, parocho Mattincurii in Lotharingia et canonicorum regularium S. Augustini congregationis S. Salvatoris reformatore. Graveson, *loc. cit.*, pag. 586.

(19. *Monialium Beatæ Mariæ de Calvario et S. Scholasticæ congreg.* instituta fuit ab Antonietta Aureliana Ludovici ducis Longavillani filia, quæ hanc congr. inchoavit in monasterio Pictaviensi in Galliis, ubi sexto post mense pie decessit die 25 April. 1618. Graveson., *loc. cit.*, pag. 580.

(20. *Piorum Missionariorum congr.* instituta fuit circa annum 1621 a Carolo Caraffa Neapol., e nobilissima familia oriundo, et approbata fuit a Gregorio XV, const. incip.

(146) Hunc Benedictus XIV, primum beatorum cultu decoravit, deinde Clemens XIII, inter sanctos solemniter retulit.

Ex quo divina Majestas. Graveson., *loc. cit.*, p. 587.

(21. ***Missionariorum presbyterorum sæcularium congreg. et puellarum Charitatis societas*** instituta est a S. Vincentio a Paulo, circa annum 1626, et approbata ab Urbano VIII, 1632. Graveson., *loc. c.*, pag. 597. Marcus Battaglini Noceræ episcopus, ***in Annalibus sacerdotii et imperii***, anno 1660, n. 35, Ludovicus Abelly Rhutenensis episcopus, ***in ejus Vita Parisiis impressa***, et alii.

(22. De multis militaribus ordinibus nulli particulari regulæ addictis, sed sub propriis constitutionibus equestre institutum profitentibus, *vide* Tamburin., *loc. cit.*, disp. 24, quæsit. 9 per tot., et eruditissimum P. Philippum Bonanni Societatis Jesu, qui egregie scripsit de omnibus religionibus et ordinibus etiam militaribus et insigniis, Franciscum Mennenium, et alios.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(23. Plura addere potuissemus ***in hisce sex articulis***, et in nonnullis auctorem castigare. At ne nimii essemus in re, quæ forte nulli fere usui esse potest, satius existimavimus auctores indicare, qui de origine et variis Regularium speciebus accuratius, quam auctor, disseruerunt.

(24. *Vide* igitur Helyot, in ***Historia ordinum monasticorum, religiosorum ac militarium***. Possunt etiam consuli Philippus Bonanni, ***De hierarchia ecclesiastica;*** Coronelli, in *Catalog. ordin. religios. eorumque indument. iconib. express.*

(25. Franciscus, quoque Florens, jurisconsultus celeberrimus, brevem sed pereruditum composuit de statu Regular. tractatum, quo de origine et variis institutis eremitarum, monachorum, cœnobitarum, anachoretarum, cæterorumque regularium tam in Oriente, quam in Occidente multa delibat.

(26. De originibus monasticis speciatim tractant Dandinus Altaserra, Albertus Miræus, Rodulphus Hospinianus, Creccelius, aliique; Chopini monasticon multa eruditione refertum, sed ut plurimum luce indiget, nec exhaurit ea, quæ ad monasticam disciplinam in universum pertinent.

Additiones novæ.

(27. * Vel inter auctores de originibus monasticis tractantes, ad quorum opera lectores rejiciebantur, numerandus Rodulphus Hospinianus non erat, vel illud adnotandum, ejusdem opus, cui titulus : ***De origine et progressu monachatus ac ordinum monasticorum, equitumque militarium, tam regul. quam sæcularium omnium libri*** VI; calumniis mendaciisque scatere, ac tale prorsus esse, quale ab acerbissimo catholicæ fidei hoste exspectari poterat. *Vide* ven. cardin. Bellarminum, ***De membris Ecclesiæ Militantis***, lib. II.

(28. Ordinum religiosorum catalogum, præter scriptores sive a Lucio nostro, sive ab auctore Addit. indicatos, dat Joannes Dominicus Musantius in Tabulis chronologicis, septima ætate, tabula x, quæ inscribitur *Sacer cœlibatus, ordines religiosi*, et qua ascribere placet, quæ ad sæc. XVIII, hoc est ab anno Christi 1700 ad 1750, leguntur. Sunt autem hujusmodi : « Fratres Bethleemitæ instit. 1687, Mendican. privilegiis ornati 1707. Congreg. piorum operariorum Neapoli pridem in urbem deducta stabilitur 1712. Antiquissimus ordo equestris Aureatus Constantinianus S. Georgii a Francisco Farnesio Parmæ et Placentiæ duce restitutus, approb. Innoc. XII et Clement. XI Equestres ordines S. Ludovici a Ludovico XIV. Aquilæ Albæ ab Augusto II, rege Polon. S. Crucis et Amoris erga proximum, ab Elisabetha imper. Claustrales professi anno 1725 prohibentur a Benedicto XIII, constit. *Licet sacra*, ne transeant ad alios ordines, ubi observantia non vigeat, itemque ad ordines hospital. aut militares. Ordo Scholarum Piarum multis privilegiis ornatur a Clemente XII. Ordinem mistum ex vita contemplativa et activa, sive eremitica, et Apostolica, et a Christi passione nuncupatum, approbat Benedictus XIV, 1748. Ordo equestris S. Georgii martyris confirmatur in Bavaria a Rom. Pontif. et iterum 1741, eodem anno ordo equestris sive militia S Januarii a Carolo utriusque Sic. Reg. instituta. Multa concessa militiæ SS. Mauritii, et Lazari, et aliqua de eadem declarata et sancita const. incip. ***Fructuosa militaris***, ann. 1744. » Ordinibus indicatis adde congregationem a Pio VI, feliciter regnante confirmatam, cujus regulæ constit. incip. ***Injuncti nobis*** approbatæ; ipsaque congregatio in regularem ordinem constit. incip. ***Ex debito*** ab eodem SS. Pontifice erecta atque instituta est. Quas quidem constitutiones ad litteram referre opportunum duximus. Sunt autem hujusmodi :

« PIUS, Papa VI.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Injuncti nobis divinitus pastoralis officii ratio exigit, ut paternam religiosorum virorum Altissimi obsequiis sub laudabili vitæ religiosæ instituto mancipatorum curam gerentes, ipsos in salutari eorum vivendi norma regularique observantia confovere atque conservare satagamus, ac proinde ea, quæ simili consilio, ac pro felici prosperoque illorum regimine et gubernio provide prudenterque facta, atque ordinata esse noscuntur, quo firmiori stabilitate permaneant, Apostolici muniminis præsidio roboremus. Exponi Nobis siquidem nuper fecerunt dilecti filii fratres Pœnitentiæ nuncupati, quod pro felici ipsorum exponentium, et ipsius religionis directione, formatæ seu compilatæ fuerunt nonnullæ constitutiones tenoris, qui sequitur, videlicet (***sequuntur Regulæ***). Cum autem, sicut eadem expositio subjungebat, dicti exponentes, constitutiones hujusmodi, quo firmius subsistant et serventur exactius, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri summopere desiderent; nos specialem ipsis exponentibus gratiam

facere volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis a jure vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, et absolutas fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de nonnullorum venerabilium S. R. E. cardinalium ad ipsas constitutiones examinandas a Nobis specialiter deputatorum consilio, omnes et singulas constitutiones præinsertas auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus et approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes et singulos juris et facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus. Decernentes easdem præsentes litteras et constitutiones præinsertas semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suumque plenarium et integrum effectum sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum, inviolabiliter observari; sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. cardinales, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, illorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis et impressis, et manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, vel procuratoris generalis dicti ordinis munitis, eadem prorsus fides in judicio, ex extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 21 Maii 1784, Pontificatus anno decimo.

« INNOC. card. de comitibus.

« Loco ✠ Sigilli. »

« PIUS, papa VI.

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Ex debito pastoralis officii, quo Ecclesiæ catholicæ per universum terrarum orbem diffusæ regimini divina dispositione præsidemus, congregationes Christifidelium Christum Dominum in paupertate, ac jugi corporum suorum mortificatione, ac pœnitentia proprius sectari suscipientes paterno charitatis affectu prosequimur, felicique illorum statui, ac ut personæ, quæ tam pium vitæ institutum amplexæ sunt, in ea vocatione, qua voca'æ sunt, perseverent usque in finem, opportunis rationibus et favoribus providere studemus, sicut omnibus mature consideratis ad omnipotentis Dei gloriam, et animarum salutem expedire in Domino arbitramur. Siquidem cum Nos hodie per alias nostras in simili forma Brevis expeditas litteras, regulas et constitutiones dilectorum filiorum fratrum Pœnitentiæ nuncup. approbaverimus ac confirmaverimus, iidem fratres, Nobis insuper exponi fecerunt, quod cum ipsi in religiosa eorum congregatione singula, quæ veros et formales decent regulares tum respectu habitus, tum cæterorum operum, ad quæ juxta prædictas constitutiones tenentur, adimpleant, eamdem congregationem in veram et formalem religionem, in qua non vota simplicia, sed expressa et solemnia, sicut in quatuor Mendicantium ordinibus cæterisque approbatis religionibus in posterum ab omnibus perpetuo profiteantur ita ut in posterum dictæ congregationi religionis et ordinis, ipsis vero fratribus illud religiosi, et Regularis nomen respective conveniat, et religio hujusmodi quoad personas, et inservientes quoscunque a jurisdictione ordinarii sub prædictis constitutionibus, ut præfertur, auctoritate nostra Apostolica confirmatis exempta intelligatur, et esse debeat, per Nos erigi et approbari, ac confirmari; gratias et privilegia spiritualia, quæ alias fratribus ordinis Sancti Francisci per Romanos Pontifices prædecessores Nostros fuerunt concessa, ipsis per Nos communicari summopere desiderent; Nos eorumdem exponentium votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes, supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, prædictam congregationem fratrum de Pœnitentia nuncup. in veram religionem cum votis solemnibus ex integro etiam ab iis, qui hactenus vota hujusmodi in eadem congregatione emiserunt, emittendis, ita tamen ut nova vota emittentes prius de inefficacia præcedentium votorum ad constituendum eos veros religiosos certiorentur, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo erigimus et instituimus, gratias et privilegia spiritualia alias, ut præfertur, per Romanos Pontifices prædecessores nostros fratribus ordinis S. Francisci quomodolibet concessa, etiam specifica et individua mentione digna,

et quibus memorati fratres ordinis S. Francisci de præsenti utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, frui, potiri et gaudere possunt, vel poterunt in futurum, ad prædictam congregationem, seu ordinem fratrum de Pœnitentia nuncup. et singulas illorum conventus domos, loca regularia, illorumque superiores, guardianos, prælatos, ac quascunque regulares personas auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus, illaque eis communicamus, concedimus et indulgemus. Decernentes has præsentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis, ad quos spectat et spectabit quomodolibet in futurum plenissime suffragari, ac ab iis respective observari; sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis ac Apostolicis, et in universalibus provincialibusque, et synodalibus conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, nec non congregationis, seu ordinis prædicti etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis illorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter, et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis, etiam impressis, et manu alicujus notarii publici subscriptis; et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, vel procuratoris generalis dicti ordinis munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 21 Maii 1784, Pontificatus nostri anno decimo.

« J. card. de comitibus.

« Loco ✠ Sigilli. »

RELIQUIÆ.

Præstat de reliquiis sequentia adnotare.

(1. Reliquiarum detractio in elevatione corporum servorum Dei prohibetur, sub pœna suspensionis, interdicti et excommunicationis, latæ sententiæ Papæ reservatæ. Bened. XIV, tom. I, constitut. 46, incip. *De congregatione venerabilium*.

(2. Reliquiæ sanctorum in locis, in quibus coluntur, solent præstare validum præsidium ad arcendas calamitates, et succurrendum necessitatibus; Bened. XIV, in Appendice ad tomum IV sui Bullarii, constitut. incip. *Jamdudum*, § 19, ubi adducit exempla. (3. Reliquiæ sanctorum, ut decenti loco statuantur, curæ episcoporum mandatum est a concilio Tridentino. Idem, *ibid.*, constitut. incip. *Soror Imelda*, § 1.

(4. Reliquiis sanctorum, utcunque exiguis, et licet ignoretur nomen proprium sancti, cujus sunt hujusmodi exuviæ, cultus est exhibendus. Idem, *ibid.*, in d. constitut. *Jamdudum*, § 1 et 2. Major tamen est fidelium devotio erga integrum corpus alicujus sancti, si præsertim de ejus proprio nomine constet. Idem, *ibid.*, § 5.

(5. Reliquiæ puerorum, cum notis martyrii repertæ, cultum publicum in Ecclesia obtinuerunt. Bened. XIV, constitut. incip. *Beatus Andreas*, § 20, ubi, ad id varia adducit exempla. (6. Reliquiæ quæcunque ex Assisiensi Basilica, sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ, excepto articulo mortis aliisque gravibus pœnis, extrahi sine Pontificia dispensatione prohibentur. Idem, constitut. incip. *Fidelis Dominus*, § 13.

(6. Alia ad rem. *Vide* verb. Cultus sanctorum.

REMEX.

In hoc articulo sequentia adnotare satis sit.

(1. Christiani captivi in triremibus Turcarum vel hæreticorum ob evitandam mortem sibi alias imminentem, licite remigant contra Catholicos, sarcinas et arma ad bellum necessaria convehunt, propugnacula ædificant, ad rapinas et incendia cum dominis infidelibus cooperantur, sic probabiliter cum Lessio, Sanchez, Suarez, Layman, Diana, Castropalao, Mendo, Busembaum, et aliis, La Croix. lib. II, t. III, c. 2, art. 3, n. 250 et 278.

* Quæstionem istam proponit Daniel Concina, atque ita dirimit in *Theologiæ Christianæ dogmatico-moralis compendio*, lib. III, in *Decal.*, dissert. IV, *De vitiis contr. charit.* cap 3, num. 14: « Disputant in utramque partem theologi. Affirmantem sententiam probabiliorem judico, vero in sensu explicatam. Distinguenda sunt diversa remigandi tempora. Primum cum exploratum captivis Christianis est, in pugna committenda victores Christianos futuros adversus Turcas.

Secundum cum bellum est injustum, imminetque Christianis libertatis, bonorum vitæque jactura. Tertium cum Christianis imminet duntaxat bonorum externorum jactura, remigibus vero captivis vitæ amissio, aut membrorum mutilatio. In primo et tertio casu licite remigare captivos Christianos posse affirmant omnes. De secundo casu theologi disputant : et sententia, quæ gravis culpæ reos captivos remigantes adversus innocentes Christianos damnat, mihi probabilior est. Quoniam nullo jure permissum est suppetias ferre alteri adversus innocentes, quos lædere crimen est. Peccant autem Turcæ bello injusto Christianos occidentes; peccant ergo et Christiani auxilium Turcis præbentes in hac injusta actione. Nec video qua ratione opposita opinio non contineatur in damnatione Innocentii XI. Si nequeunt famuli heros suos cymba pergentes ad constuprandas virgines adjuvare remigando, aut ascendentes per fenestras ad fornicandum, ad occidendum scalas tenere, vel humeris eas sustinere; qua ratione possunt captivi Christiani sua remigatione Turcarum classem impellere ad Christianorum perniciem? Remigatio indifferens est absolute spectata, sicut tenere scalam, et humeris alium sustinere; at, spectatis circumstantiis, noxia est, ut innumeris patet exemplis *. »

(2. Remiges coacti confugientes libere ad Ecclesiam gaudent immunitate et archiepiscopus ab illorum extractione abstineat : Sacr. congr. Immunit., *in Neapolitana*, 27 Augusti 1660, lib. *Decr.* Rocci, p. 281, *in Aquilana*, 10 Maii 1639, lib. III *Decret.* Paul., p. 99; *in Oppiden.*, 21 Mart. 1943, lib. v. *Decr.*, pag. 247. (3. Consequenter nec episcop. sine facultate Apostolica potest eos consignare. Sacr. congr. Immunit., *in Barchinonen.*, 19 Jul. 1661, lib *Decret.* Rocci, p. 347.

(4. Transmissi ad triremes pro reintegratione violatæ immunitatis debent ad locum immunem, a quo fuerunt extracti, remitti. Sacr. congreg. Immun., *in Tropien.*, 1 Sept. 1643, lib. III *Decr.* Paul., p. 209.

(5. Remiges, etiam triremium Sedis Apostolicæ, extracti ab Ecclesia, gaudent immunitate ecclesiastica, et sunt restituendi. Sac. congreg. Immun., *in Viterbien.*, 21 Januar. 1676, lib. I *Decret.* Altov., p. 1201.

(6. Condemnati ad triremes, qui confugerunt ad Ecclesiam ligati iisdem catenis, quas ferebant, extracti a militibus, gaudent immunitate et sunt restituendi. Sacra congregatio Immunitat., *in Neapolitana*, 15 Maii 1685; lib. II *Decretor.* Altov., p. 446.

(7. Licet condemnati ad triremes et milites servientes in triremibus gaudeant immunitate, attamen sanctissimus concedit episcopo facultatem ad annum eos extrahendi etiam cum coactione, et consignandi, prævia obligatione juratoria non puniendi eos, cum comminatione censurarum in casu contraventionis. Sacr. congreg. Immunit., *in Anconitana*, 6 Septembr. 1672, lib. I *Decret.* Altov., p. 728, et Januen., 28 Junii 1658; lib. II *Decret.* Vallem., p. 159.

(8. Pariter conceditur facultas, annuente sanctissimo, ad tempus extrahendi et consignandi condemnatos ad triremes cum solitis clausulis. Sacra congr. Immunit., *in Neapolitana*, 9 Novembris 1660; lib. *Decretor.* Rocci, pag. 296.

(9. Sacerdos ad triremes Pontificias per decennium condemnatus, aufugiens e carceribus, in quibus adhuc detinebatur, et confugiens in Ecclesiam, gaudet immunitate ecclesiastica, quamvis a d. sententia non appellaverit. Sacr. congregat. Immunit., *in Anglonen.*, 22 Jun. 1660; lib. *Decr.* Rocci, p. 260.

(10. Remex coactus confugitus ad Ecclesiam, ex gratia specialissima, facto verbo cum sanctissimo, conceditur remitti ad triremes, ita tamen, ut in aliquo non possit puniri ratione fugæ, et declaretur, ipsum gaudere debere immunitate ecclesiastica. Sac. congr. Immun., *in Neapolitana*, 14 Aug. 1634; lib. II *Decr.* Paul., pag. 198.

(11. Ex gratia speciali mandatur episcopo, ut sibi constito de concludenti probatione delicti, et facta per ipsum desuper declaratione, faciat consignare curiæ sæculari reum die præcedenti a transmissione ad triremes condemnatum, præviis promissionibus et cautelis solitis, et signanter; quod finito tempore condemnationis ad triremes, restituatur eidem Ecclesiæ, a qua fuit extractus. Sacr. congr. Immunit., *in Savonen.*, 21 Novemb. 1635; *ibi*, pag. 239.

(12. Datur facultas, annuente sanctissimo, extrahendi ad formam c. *Inter alia de Immun.*, mancipatos servitio triremium, et consignandi eorum capitaneo cum solitis clausulis. Sac. congr. Immunitat., *in Milevitana*, 5 Jul. 1669, lib. I *Decret.* Altov., pag. 238, *in Taurinen.*, 9 Septembris 1670; *ibid*, pag. 470.

(13. Condemnati ad triremes extracti a laicis gaudent Immunitate, et ideo sunt restituendi Ecclesiæ, et secuta restitutione, pro hac vice tantum datur facultas eos extrahendi et consignandi ministris laicis, dato juramento de non puniendo profuga. Sacr. congr. Immun., *in Taurinen.*, 8 Novembr. 1687; lib. *Decr.* Mart., p. 187.

(14. Remex coactus, extractus sine facultate Apostolica, restituatur, et deinde detur facultas eum extrahendi ad formam. Sacra congreg. Immunit., *in Sutrina*, 17 Jun. 1673, lib. I *Decret.* Altoviti, p. 912, *in Januen.*, 28 Jan. 1698; lib. II *Decr.* Vallem., p. 159.

(15. Mandante sanctissimo, datur nuntio facultas, etiam cum potestate subdelegandi episcopos, ad effectum extrahendi remiges triremis Pontificiæ, qui arripuerunt fugam occasione naufragii, ac confugerunt ad loca immunia. Sacra congreg. Immun., *in Neapolitana*, 9 Nov. 1696; lib. II *Decret.* Vallem., p. 55.

(16. Annuente sanctissimo, conceditur facultas episcopo extrahendi remiges spon-

taneos dictos *di buona voglia* ab ecclesiis et locis immunibus ad formam c. *Inter alia*, De immun., dummodo pro delictis, ob quæ confugerunt, et pro fuga fiat promissio non puniendi. Sacra congregat. Immun., *in Milevitana*, 3 Dec. 1674; lib. I *Decr*. Altov., p. 1035.

(17. Renovantur facultates pro extractione remigum a locis immunibus pro duodecim casibus. Sacra congr. Imm., *in Neapolitana*, 1 Mart. 1692; lib. *Dec*. Grim., p. 94.

(18. Remex coactus de mandato sanctissimi restituitur in alia ab Ecclesia extractionis, deinde extrahitur et consignatur officialibus triremium cum solitis clausulis. Sac. congreg. Immun., *in Viterbien.*, 12 Jan. 1684; lib. *Decret*. Valleman., p. 20.

(18. Ad triremes damnatus, licet non remigaverit, quando delictum, propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, expleto tempore, non est rehabilitandus ad exercitia ordinum. Sacra cong., *in Romana seu Ravellen.*, 6 Jul. 1726.

REPRÆSENTATIONES, AN ET QUÆ FIERI POSSINT IN ECCLESIIS.

Vide verb. ECCLESIA, *art*. 5, *a n*. 49 *ad* 52.

REPUDIUM.

(1. Repudium in Veteri Testamento permissum fuit Judæis ob eorum cordis duritiem. Benedict. XIV, tom. II, constitut. 38, incip. *Apostolici ministerii*. (2. Sed in nova lege gratiæ vetitum est. Idem, *ibid*. (3. Repudii libellum non licet Judæis ad fidem conversis dare uxoribus in judaismo remanentibus. Idem, *ibid*. (4. Repudii libellum, si quis neophytus Rabbinicis superstitionibus inveniatur dedisse uxori recusanti se convertere, in eum tanquam judaizantem animadvertendum esse statuitur. Idem, *ibid*. (5. Si autem id fecerit coram notario et testibus Christianis, minori pœna plectendus erit. Idem, *ibid*.

RESCISSIO AC NULLITAS MATRIMONII.

Seu causarum matrimonialium judicia coram quibus et quo ordine, ac forma sint peragenda.

NOVUS ARTICULUS EDITORUM CASINENSIUM.

SUMMARIUM.

1. Quid Benedictus XIV statuit circa methodum in peragendis judiciis dissolutionis vinculi matrimonialis: affertur ejus constitutio ad rem. — 2. Quinam in hujusmodi matrimonii causis sint judices ex mente Tridentini, sess. XXIV, cap. 20, *De reformat*. ad num. 6. — 7. An abbates et alii inferiores prælati potestate in prædictis causis judicandis polleant, ad num 8.

(1. Quia evenire poterat, ut per vetitum nefas dissolutiones fœderis conjugalis fierent, vel ex præcipiti judicio, vel ex utriusque partis collusione, alterutrius præpotentia et fraude, Benedictus XIV hisce malis obviam ire studens, saluberrimam edidit constitutionem, incip. *Dei miseratione*, circa formam ejusmodi judicii, et quidquid aliud ad rem opus esset. Quippe sanxit, ut publicus matrimoniorum defensor in omnibus et singulis causis debeat validitatem matrimonii ita semper tueri, ut judicium sine eo instructum, et quidquid in actis, eo non citato, fiat, nullius sit momenti. Et quoties in primo gradu sententia pro matrimonio feratur, nequeat unquam ipse appellare; at sententia contra matrimonium prolata, appellationem ex officio suo debeat omnino interponere, quamvis hanc pars expresse abnuat. Interea neutri parti unquam licere post unicam sententiam pro nullitate ac rescissione matrimonii latam, ad secundas nuptias convolare, etiamsi fuerit appellatio neglecta vel omissa intra decem dies vel deserta postmodum sit lapsu fatalium; alias cunctis polygamiæ pœnis canonicis fiant contrahentes obnoxii. Item, ut in secundo gradu judex, non secus quam in primo, defensorem ad id, pariter strenuum, audiat in singulis actis. Si prima sententiæ secunda conformetur, atque ab hac defensor et pars, quæ succubuit, provocare non censuerint, licebit secundas inire nuptias. Secus ubi vel defensor, vel pars iterum appellaverit; tunc enim tertiam oportet conformem sententiam eum exspectare, qui secundas expetit nuptias: cum appellatio executionem perinde unius, atque duarum conformium sentent. executionem jure suspendat. Præterea in rem judicatam nunquam transire sententiam de nullitate matrimonii, sed posse, novis rebus detectis, quandocunque revideri declaravit. Lubet afferre tenorem constitut. memoratæ, prout sequitur:

« BENEDICTUS, episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

« Dei miseratione, cujus judicia incomprehensibilia sunt, et viæ ininvestigabiles, in suprema Ecclesiæ specula immerentes constituti, ut super universum Dominicum gregem excubias sedulo agamus, ad commissum pastoralis officii munus pertinere dignoscimus, subnascentes ex infernalis hostis astutia et hominum malitia abusus, quibus et animarum saluti pernicies, et sacramentis Ecclesiæ injuria infertur, re-

dicitus evellere, et potestatis Nobis desuper traditæ operam interponere, ut et humana cohibeatur temeritas, et veneranda divinæ legis servetur auctoritas.

« § 1. Siquidem matrimonii fœdus a Deo institutum, quod, et quatenus naturæ officium est, pro educandæ prolis studio, aliisque matrimonii bonis servandis, perpetuum et indissolubile esse convenit; et quatenus est catholicæ Ecclesiæ sacramentum, humana præsumptione dissolvi non posse, Salvator ipse ore suo pronuntiavit, dicens: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (*Marc.* x, 9), ad aures Apostolatus nostri pervenit, in quibusdam ecclesiasticis curiis inconsulta nimis judicum facilitate infringi, et temere atque inconsiderate de eorumdem matrimoniorum nullitate latis sententiis, potestatem conjugibus fieri transeundi ad alia vota. Quos sane improvidos judices humanæ naturæ conditione et voce ipsa quodammodo admoneri oportebat, ne tam præcipiti audacia sanctum matrimonii nexum frangerent, quem perpetuum atque indissolubilem primus humani generis parens præmonuit, inquiens: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea;* et illud additum est: *Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.* (*Gen.* II, 23, 24.)

« § 2. Hujusmodi autem abolendæ pravitatis notitia diversis ex partibus Nobis delata est, atque etiam indicata sunt exempla nonnullorum virorum, qui post primam, et secundam, ac tertiam, quam duxerant uxorem, ob nimiam judicum præcipitantiam in nullitate matrimonii declaranda, adhuc primis illis uxoribus superstitibus, ad quartas contrahendas nuptias devenerant; et similiter feminarum, quæ post primum, secundum et tertium maritum, quarto etiam, illis quoque viventibus, se junxerant, non sine pusillorum scandalo et bonorum omnium detestatione, qui sacra matrimonii vincula ita contemni et temere perfringi dolebant. Nos autem, his intellectis, gravi affecti dolore, intimo animo ingemuimus et non prætermisimus Apostolicæ nostræ sollicitudinis partes in Domino adimplere. Siquidem primo Pontificatus nostri anno ad episcopos illarum partium, in quibus prædicta acciderant, plenissimis datis litteris, graviter conquesti sumus de hujusmodi pravitate, quæ in Ecclesia Dei tolerabatur, et ad eam abolendam eorum animos erigere, et pastoralem zelum accendere curavimus, quod etiam egimus cum aliis aliarum regionum episcopis, ubi hujusmodi pravum dirimendorum matrimoniorum usum irrepsisse cognovimus.

« § 3. Verum Nobis responsum est, id sæpe contingere partim ex culpa illorum judicum, quibus, vel in prima instantia, cum causa coram judice ordinario ex aliqua legitima causa cognosci nequit, vel in secunda, cum in partibus nullus adest judex, ad cujus tribunal causa in gradu appellationis devolvatur, vel si adest, justa de causa coram eo disceptari nequit, causæ matrimoniales hujusmodi a Sede Apostolica committuntur; qui vel ob inscitiam, vel ob malam voluntatem proclives sunt ad matrimonia dissolvenda, atque eadem matrimonia, levi vel etiam nullo habito examine, irrita ac invalida declarant; partim etiam ex facto conjugum super nullitate suorum matrimoniorum litigantium; cum frequenter unus tantum eorum, qui dissolutionem matrimonii postulat, in judicio compareat, et sententia, nullo contradicente, secundum sua vota obtenta, ad alias nuptias convolat; vel ambobus conjugibus in judicium venientibus, altero, qui pro matrimonio, altero vero, qui contra agit, sententia de nullitate matrimonii prolata, nullus est, qui ad superiorem judicem appellationem interponat; vel quia litigantes in specie quidem discordes, re vera inter se concordes sunt, et invicem colludentes, contractum matrimonium dissolvi cupiunt; vel quia pars, quæ pro validitate matrimonii stabat, ejusque nullitatem acriter contra adversarium impugnabat, lata a judice sententia contra matrimonium, mutat voluntatem, vel pecunia sibi ad sumptus litis non suppetente vel aliis deficientibus auxiliis ad litigandum necessariis, et inceptum opus, ac causam post primam sententiam deserit; quo fit, ut deinde ambo conjuges, vel unus eorum ad aliud contrahendum matrimonium se conferat.

« § 4. Quod autem ad judices pertinet, quibus extra Romanam curiam pro litigantium commodo causæ matrimoniales committuntur, paterna illa vigilantia, qua de justitia unicuique integre, sapienterque administranda solliciti esse debemus, encyclicis litteris ad venerabiles fratres patriarchas, primates, archiepiscopos et episcopos scriptis vicesima sexta Augusti, anno secundo Pontificatus Nostri, providere curavimus, in quibus ea præscripsimus, quæ sacris canonibus, et concilii Tridentini decretis consona, si diligenter, ut speramus, serventur, in posterum causæ nonnisi personis congrua juris peritia, et necessario probitatis, spectæque fidei munitis præsidio committentur. Insuper ad ea, quæ in iisdem encyclicis litteris constituta sunt, id etiam in præsenti adjungimus. Quod quamvis concilii Tridentini decretum, quo causæ matrimoniales subtractæ fuerunt decani, archidiaconi, et aliorum inferiorum judicio et episcoporum tantum examini et jurisdictioni reservatæ, duntaxat procedat de archidiaconis, decanis aliisque inferioribus, qui in eadem diœcesi constituti, vel privilegio aliquo, vel præscriptione, saltem in visitatione, causarum matrimonialium cognitionem sibi arrogabant; ac idcirco minime obstet commissionibus, quæ, pro iisdem causis matrimonialibus definiendis, a Sede Apostolica alicui eorum in secunda instantia fierent; nihilominus præcipimus ac mandamus iis, ad quos hujusmodi commissionum seu delegationum expediendarum cura pertinet, ut in futurum causarum matrimonialium cognitionem non committant, nisi episcopis, præsertim vicinioribus;

vel si nullus sit episcopus, cui ex legitima causa commode committi possit, tum commissio et delegatio dirigatur uni ex iis, qui secundum ordinem et modum a Nobis præfatis encyclicis litteris præscriptum, pro judice idoneo ab episcopo cum consilio sui capituli nominatus fuerit.

§ 5. Quod vero ad ordinem et seriem judiciorum in causis matrimonialibus, pro debita et congrua earum terminatione, servandam spectat, motu proprio, certa scientia ac matura deliberatione Nostris, deve Apostolicæ potestatis plenitudine, hac Nostra in perpetuum valitura sanctione constituimus, decernimus ac jubemus, ut ab omnibus et singulis locorum ordinariis in suis respective diœcesibus persona aliqua idonea eligatur, et si fieri potest, ex ecclesiastico cœtu, juris scientia pariter et vitæ probitate prædita, quæ matrimoniorum defensor nominabitur, cum facultate tamen eam suspendendi vel removendi, si justa causa adfuerit, et substituendi aliam æque idoneam, et iisdem qualitatibus ornatam; quod etiam fieri poterit, quotiescunque persona ad matrimoniorum defensionem destinata, cum se occasio agendi obtulerit, erit legitime impedita.

§ 6. Ad officium autem defensoris matrimoniorum hujusmodi, ut supra electi, spectabit in judicium venire, quotiescunque contigerit matrimoniales causas super validitate vel nullitate coram legitimo judice disceptari, eumque oportebit in quolibet actu judiciali citari, adesse examini testium, voce et scriptis matrimonii validitatem tueri, eaque omnia deducere, quæ ad matrimonium sustinendum necessaria censebit.

§ 7. Et demum defensoris hujusmodi persona, tanquam pars necessaria ad judicii validitatem et integritatem censeatur, semperque adsit in judicio, sive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, sive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate, in judicium veniant. Defensor autem, cum ei munus hujusmodi committetur, juramentum præstabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescunque contigerit, ut in judicio adesse debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda, rursus idem juramentum præbebit; quæcunque vero, eo non legitime citato aut intimato, in judicio peracta fuerint, nulla, irrita, cassa declaramus, ac, pro nullis, cassis ac irritis haberi volumus perinde ac si citata et intimata non esset ea pars, cujus citari intererat, et quam, juxta legum et canonum præscripta, ad legitimam judicii validitatem, citari aut intimari omnino necessarium erat.

§ 8. Cum igitur coram ordinario, ad quem causas hujusmodi cognoscere pertinet, controversia aliqua proponetur, in qua de matrimonii validitate dubitatur, et existentibus in judicio vel uno ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii, vel ambobus, quorum alter pro validitate, alter vero pro nullitate actionem intendat, defensor matrimonii partes omnes officii sui diligenter adimpleat. Itaque si a judice pro matrimonii validitate judicabitur, et nullus sit, qui appellet, ipse etiam appellatione se abstineat; idque etiam servetur, si a judice secundæ instantiæ pro validitate matrimonii fuerit judicatum, postquam judex primæ instantiæ de illius nullitate sententiam pronuntiaverat; sin autem contra matrimonii validitatem sententia feratur, defensor inter legitima tempora appellabit, adhærens parti, quæ pro validitate agebat; cum autem in judicio nemo unus sit, qui pro matrimonii validitate negotium insistat vel si adsit, lata contra eum sententia, judicium deseruerit, ipse ex officio ad superiorem judicem provocabit.

§ 9. Appellatione a prima sententia pendente, vel etiam nulla ob malitiam vel oscitantiam, vel collusionem defensoris, et partium interposita, si ambo, vel unus ex conjugibus novas nuptias celebrare ausus fuerit, volumus ac decernimus, ut non solum servetur, quæ adversus eos, qui matrimonium contra interdictum Ecclesiæ contrahunt, statuta sunt, præsertim, ut invicem a cohabitatione separentur, quoadusque altera sententia super nullitate emanaverit, a qua intra decem dies non sit appellatum, vel appellatio interposita, deserta deinde fuerit; sed ulterius, ut contrahens, vel contrahentes matrimonium hujusmodi, omnibus pœnis contra polygamos a sacris canonibus et constitutionibus Apostolicis constitutis, omnino subjaceant, quas in eos, quatenus opus sit, motu, scientia ac potestate simili rursus statuimus, decernimus ac renovamus.

§ 10. Posteaquam vero, appellationis beneficio, ad alterum judicem causa in secunda instantia delata fuerit, omnia et singula quæcunque coram judice in prima instantia servanda præfinita fuerunt, etiam coram altero in secunda exacte ac diligenter custodientur, citato in quolibet judicii actu defensore matrimonii, qui voce et scripto matrimonii validitatem strenue ac pro viribus tuebitur. Et si judex in secunda instantia fuit metropolitanus, aut Sedis Apostolicæ nuntius aut episcopus vicinior: matrimonii defensor sit, qui ab ipsis fuerit deputatus, quemadmodum ipsis deputare mandamus, ut quæ a Nobis superius constituta sunt, peragere possit; si autem judex in secunda instantia erit judex commissarius, cui a Sede Apostolica causæ cognitio demandata sit, et qui tribunal et jurisdictionem ordinariam non habeat, et propterea careat defensore matrimonii, volumus, ut illo defensore matrimonii utatur, qui constitutus fuerit ab ordinario, in cujus diœcesi causam cognoscet, etiamsi idem ordinarius sit, qui primam sententiam in eadem causa pronuntiaverit.

« § 11. Instructo autem in hunc modum judicio, si secunda sententia alteri conformis fuerit, hoc est, si in secunda æque ac in prima, nullum ac irritum matrimonium judicatum fuerit, et ab ea pars, vel defensor pro sua conscientia non crediderit ap-

pellandum, vel appellationem interpositam prosequendam minime censuerit, in potestate et arbitrio conjugum sit novas nuptias contrahere; dummodo alicui eorum, ob aliquod impedimentum, vel legitimam causam id vetitum non sit. Potestas tamen post alteram sententiam conformem, ut supra, conjugibus facta, intelligatur et locum habeat, salvo semper, et firmo remanente jure seu privilegio causarum matrimonialium, quæ ob cujuscunque temporis lapsum nunquam transeunt in rem judicatam; sed si nova res, quæ non deducta vel ignorata fuerit, detegatur, resumi possunt, et rursus in judicialem controversiam revocari. Quod si a secunda sententia super nullitate vel altera pars appellaverit, vel hujusmodi sit, ut ei, salva conscientia, defensor matrimonii acquiescendum non putet, vel quia sibi videtur manifeste injusta, vel invalida, vel quia fuerit lata in tertia instantia, et sit revocatoria alterius præcedentis super validitate in secunda instantia emanatæ, volumus, ut, firma remanente utrique conjugi prohibitione ad alias transeundi nuptias, quas si contrahere ausi fuerint, pœnis, ut præfertur, a Nobis constitutis subesse decernimus, causa in tertia vel quarta instantia cognoscatur, servatis diligenter omnibus, quæ a Nobis in prima et secunda instantia demandata fuerunt, nempe, in quolibet judiciali actu, citato et audito defensore matrimonii, qui a judice tertiæ instantiæ deputatus fuerit.

« § 12. Defensor autem matrimonii, quem id munus suum gratis obeundum pro amore Dei, et proximi utilitate, et Ecclesiæ reverentia, in Domino exhortamur, si operam suam sine mercede aut salario aliqua ex causa exhibere recusaverit, ab ipsius causæ judice ei constituatur, et ab ea parte, quæ pro validitate matrimonii agit, si ipsi facultas sit, solvatur; sin minus, a judice primæ, vel secundæ, vel tertiæ instantiæ respective subministrabitur, qui pecunias ex mulctis suorum tribunalium redactas vel redigendas, et in opera pia erogandas, in hujusmodi sumptus insumere poterunt. Cum vero judices causæ erunt judices commissarii, qui neque forum habent, et consequenter neque pecuniam ex mulctis collectam, volumus ac mandamus, ut defensori matrimonii satisfiat ex pecunia mulctarum illius episcopi, in cujus diœcesi judex commissarius, juxta Sedis Apostolicæ mandatum, judicium exercebit.

« § 13. Hactenus quidem quoad causas matrimoniales, quæ extra Romanam curiam pertractantur: quoad causas vero, quæ Romæ disceptandæ sunt, cum earum cognitio in prima instantia ad S. R. E. cardinalem in præfata Urbe, ejusque suburbiis, et districtu vicarium nostrum in spiritualibus pro tempore spectet; mandamus ac jubemus, ut omnia et singula, quæ in aliis causis extra Romanam curiam pertractandis præscripta fuerunt, nempe ut judicium pergatur, citato et audito defensore matrimonii ab eodem cardinali vicario deputato, aliaque, ut supra, omnino serventur. Tum etiam in aliis causis, quæ in prima instantia, ex consensu partium, vel in secunda, per appellationem ad Sedem Apostolicam, omisso medio, interpositam, vel in tertia, Romam deferuntur; quas omnes judicari volumus, vel in congregatione S. R. E. cardinalium super interpretatione et exsecutione concilii Tridentini, vel in causarum Palatii nostri auditorio, dummodo Nobis et Romano Pontifici pro tempore justis ex causis non videatur particularis congregatio S. R. E. cardinalium, vel Romanæ curiæ prælatorum deputanda. Cum autem causa super matrimonii nullitate agitabitur in dicta congregatione S. R. E. cardinalium concilii Tridentini Interpretum, defensor matrimonii a cardinali præfecto ejusdem congregationis, si vero in Palatii nostri auditorio, ab auditore decano præfati tribunalis, si demum in congregatione particulari, a persona ejusdem congregationis digniore deputetur.

« § 14. Unica quidem resolutio pro nullitate matrimonii emanata, si causa in congregatione cardinalium concilii Tridentini interpretum, vel in congregatione particulari deputata cognoscatur, et similiter in Palatii nostri auditorio, unica sententia super eadem nullitate pronuntiata minime sufficiat ad tribuendam liberam conjugibus facultatem novas nuptias contrahendi. Sed, si causa in præfata congregatione cardinalium Tridentini concilii interpretum introducta fuerit, rursus in eadem, ad defensoris matrimonii instantiam, reproponatur; si vero congregationi particulari commissa fuerit, ad petitionem ejusdem defensoris, altera etiam particularis congregatio deputabitur. Si vero in Palatii nostri auditorio judicata sit, a præfato defensore appellatione interposita, ab aliis auditoribus juxta ordinem in gyrum, seu turnum definiatur; si autem causa universo tribunali commissa fuerit, ab omnibus auditoribus rursus examinabitur, nolentes omnino, ut ullo in casu matrimonii vinculum dissolutum censeatur, nisi duo judicata, vel resolutiones, aut sententiæ penitus similes, et conformes, a quibus neque pars, neque defensor matrimonii crediderit appellandum, emanaverint. Quod si secus factum fuerit, et novum initum matrimonium, nostræ voluntatis hujusmodi transgressores pœnis a Nobis, ut supra, statutis submittantur.

« § 15. Et quoniam sæpe apud Sedem Apostolicam preces porrigi solent pro dispensatione matrimonii rati, et non consummati, quæ ut plurimum pro voto consultivo ad congregationem S. R. E. cardinalium concilii interpretum, vel nonnunquam ad aliquam congregationem particularem deputatam, a Romanis Pontificibus pro tempore remitti solent, ut hujusmodi instantiæ ordine ac rite procedant, volumus ac mandamus, ut supplex libellus Nobis, vel Romano Pontifici pro tempore exhibeatur, in quo plena et accurata totius facti species contineatur, causæque omnes in eo exprimantur, quæ ad obtinendam petitam dis-

pensationem conducere posse a supplicante censentur, ut Romanus Pontifex, eo lecto et mature considerato, secum deliberare possit, an petitionem rejiciat, vel ejus examen alicui ex dictis congregationibus committat; a qua posteaquam suum votum consultivum editum fuerit, a secretario ejusdem congregationis totius negotii series exacte Romano Pontifici pro tempore referatur, qui pro sua prudentia judicabit, an congregationis resolutio sit approbanda, vel potius totius causæ examen alteri congregationi, vel tribunali, prout eidem Pontifici videbitur, rursus committendum.

« § 16. Demum volumus ac decernimus, easdem præsentes litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus et per omnia plenissime et inviolabiliter observari. Sicque et non aliter per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores, ac ejusdem S. R. E. cardinales, etiam de latere legatos, et S. Sedis nuntios, aliosve quoslibet quacunque præeminentia et potestate fungentes et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, ubique judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, necnon quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus verborum, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam motu scientiæ et potestatis plenitudine paribus in genere, vel in specie, seu alias quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma in aliis tradita observata eisdem præsentibus pro expressis et insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum, hac vice duntaxat expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

« § 17. Volumus autem ut præsentes litteræ in valvis ecclesiæ Lateranensis, et Principis apostolorum, nec non cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, publicentur et affigantur, sicque publicatæ et affixæ, omnes et singulos, quos illæ concernunt, perinde arctent et afficiant, ac si unicuique eorum nominatim et personaliter intimatæ fuissent; quodque earumdem præsentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides tam in judicio quam extra illud ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« § 18. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti, statuti, constitutionis, prohibitionis, revocationis, annullationis, declarationis, mandati ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

« Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ 1741, 3 Nonas Novembris, Pontificatus nostri anno XI.

« D. card. PASSIONEUS
« X. subdatarius
« *Visa de Curia*
« N. Antonellus.
« Loco ✠ plumbi.
« J. B. EUGENIUS.

« Publicata die 29 ejusdem mensis et anni. »

(2. Judices vero quoad spectat in causis matrimonialibus definiendis, extra controversiam est, id muneris ex Tridentino episcopis competere, neque amplius decanos, archidiaconos, aliosque inferiores ejusmodi jus præsumere posse, quovis privilegio aut consuetudine non obstante. (3. « Ad hæc (verba sunt Trident.) causæ matrimoniales, non decani, archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquantur... non obstantibus privilegiis, indultis, concordiis quæ suos tantum teneant auctores, et aliis consuetudinibus. » Sess. XXIV *De reformat.*, cap. 20.

(4. Quod autem decani, et cæteri hic nominati non possint cognoscere causas matrimoniales, hoc etiam procedit, etsi essent exempti. Gallemart, in cit. sess. XXIV, cap. 20, sub n. 13.

(5. Si vero de vicario generali episcopi sermo sit: « secundum probabiliorem sententiam poterit is vi sui officii, seu vicariatus sibi commissi, absque speciali mandato, causas matrimoniales cognoscere et dijudicare... Est quoque ratio... (quod) neque a jure, neque a Tridentino adimitur vicario potestas cognoscendi causas matrimoniales... Monet tamen recte Pirrhing, hac in re spectandam consuetudinem cujusque diœcesis. » Leurenius, *Vicar. episc.*, quæst. 160, n. 3: « Contraria opinio (sic quoque Ventriglia), nempe, quod vicarius ex sola generali commissione possit cognoscere de causis matrimonialibus, judicatur verior et communis. » *Prax. for. eccles.*, part. II, adnot. 14, n. 25. Ac ita sentiunt Genuensis. Pax Jord., Azorius, aliique innumeri apud Barbosam, in *Trid. cit.* cap. 20, num. 57.

(6. Sede vero episcopali vacante, causas

ejusmodi vicarium capituli cognoscere posse declaravit S. cong. Concilii, 30 Maii 1602. Vide v. VICARIUS CAPITULI, art. 2, n. 20.

(7. An autem abbates, et inferiores prælati dicta potestate polleant causas matrimoniales judicandi? Antequam de hoc responsum demus, lubet hic repetere, quæ sub v. ABBAS, num. 48, de triplicis speciei abbatibus dicta sunt, hoc sane pacto :

Nimirum prima species est eorum qui certo præsunt generi personarum existentium intra septa alicujus Ecclesiæ, monasterii seu conventus cum passiva exemptione a jurisdictione episcopi. Ejusmodi sunt superiores regulares, et nonnulli prælati sæculares, qui una cum ecclesia ejusque ecclesiæ clericis, et administris, quibus præficiuntur, subsunt immediate Romano Pontifici.

Secunda species est prælatorum habentium jurisdictionem activam in clerum et populum certi loci; qui tamen locus est intra episcopi diœcesim, a qua undique circumscribitur. Et hujusmodi prælati improprie tantum, et lato quodam loquendi modo, dicuntur esse *Nullius*.

Tertia species est prælatorum, qui jurisdictionem activam habent in clerum, et populum alicujus loci seu oppidi, aut plurium locorum et oppidorum, quæ omnino avulsa et separata sunt a cujuslibet episcopi diœcesi; quapropter dicuntur constituere quamdam quasi diœcesim, ubi prælatus, iis exceptis, quæ ordinis episcopalis sunt, omnia exercet, quæ cæteroquin ad episcopalem jurisdictionem pertinerent. Hujus generis prælati inter inferiores nobilissimi sunt, et dicuntur vere et proprie *Nullius*, et veris annumerantur ordinariis locorum. — Hæc in terminis apud Benedictum XIV, *De synod. diœc.*, lib. II, cap. 11, n. 1.

Hisce distinctionibus ac declaration. præmissis :

« Si agatur (sic cardinalis Petra) de prælatis *tertiæ speciei nullius*, tunc non per viam præscriptionis, sed per viam comprehensionis in eodem jure vere-nullius, dicuntur habere dictum jus cognoscendi causas matrimoniales, quia habent jurisdictionem in omnibus juribus episcopalibus et dicuntur episcopi in iis, quæ pendent a jurisdictione, etiam dignitatis episcopalis, præter potestatem ordinis. Et declaravit pluries sacra congregatio Concilii cognitionem causarum matrimonialium pertinere ad hujusmodi prælatos vere *nullius*. » *Ad const. Apost. const. 4 Callisti III*, sect. 2, num. 37, tom. V, pag. 58.

« Abbati nullius diœcesis (ita etiam Barbosa) habenti in suos subditos omnem jurisdictionem, compelit cognoscere de causis criminalibus et matrimonialibus suorum subditorum. » *In Trident.*, sess. XXIV, cap. 20, n. 55.

(8. Quantum vero attinet ad prælatos inferiores, *sive primæ, sive secundæ speciei* « declaratum fuit a sacra congregatione Concilii, et hoc jus practitatur, ut non possint dictas causas (matrim.) cognoscere... nisi *dicti prælati* probarent possessionem immemorabilem, ex ea ratione, quia *immemorabilis* supponit privilegium Apostolicum, cum præsumat meliorem titulum de mundo... non (vero) suffragari quadragenariam cum titulo colorato. . . (quippe) concilium sustulit quamcunque consuetudinem, et sic etiam quadragenariam cum titulo colorato; immemorabilem vero non sustulisse tenendum est, quia ista præsumit adesse quemcunque titulum meliorem de mundo, et sic privilegium Apostolicum... Unde sicuti privilegio Apostolico potest acquiri tale jus cognoscendi dictas causas, ita etiam immemorabili. » Cardinalis Petra, *loco citat.*, num. 33 et seqq.

« Hodie (sic pariter Fagnanus) consuetudo inferiorum cognoscendi de causis matrimonialibus sublata est a concilio Tridentino, nisi sit immemorabilis, ut declaravit sacr. congregatio ejusdem concilii interpres. » Ad cap. *Accedentibus*, De excess. prælat., n. 6.

Ac demum Joan. Devoti sic habet : «Criminales et matrimoniales causas subditorum recte judicant prælati, qui quasi diœcesim separatam habent; non item *reliqui prælati inferiores, licet exempti sint*, nisi hoc privilegium obtinuerint vel a Summo Pontifice, vel per præscriptionem, quæ ultra hominum memoriam est.» *Jus canon. univ.*, De officio judicis ordin., § 14.

RESCRIPTUM.

SUMMARIUM.

1. Rescriptum vi nominis quid importet. — 2. Rescriptum quid sit? — 3. Rescriptum dividitur in rescriptum *justitiæ*, et rescriptum *gratiæ*. — 4. Rescriptum *justitiæ* quale sit? — 5. Rescriptum *gratiæ* quale sit? — 6. In Apostolicis rescriptis *justitiæ* apponi solet filum *cannabis*. In rescriptis vero *gratiæ* apponi solet filum *sericum*. — 7. Rescripta tum *justitiæ*, tum *gratiæ* impetrare potest omnis ille, qui non reperitur a jure prohibitus. — 8. Dicta tamen rescripta impetrare prohibentur hæretici.—9. Item rescripta impetrare prohibentur excommunicati excommunicatione majori. — 10. Rescripta impetrata ab excommunicatis ipso jure sunt nulla, nisi in causa ipsius excommunicationis vel appellationis sint impetrata. — 11. Rescripta justitiæ, seu ad lites, sunt præsentanda intra annum postquam impetrans habuerit copiam judic. delegantis. — 12. Rescriptis autem gratiæ et ad beneficia non est certum tempus in jure præfixum, quo præsentari debeant. — 13. Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius uti non postposuerit, tunc enim impetrans interim aliud contrarium rescriptum esset præferendus primo in assecutione beneficii. — 14. Quando autem aliquis debeat dici negligens in præsentandis rescriptis gratiæ, relinquitur arbitrio judicis dijudicandum, inspecta qualitate personæ, loci distantia ac qualitate causæ.— 15. In rescriptis justitiæ attenditur tempus *præ-*

sentatæ. — 16. In rescriptis autem gratiæ attenditur tempus *Datæ*. — 17. Rescripta omnia tum justitiæ, tum gratiæ, sicuti et privilegia, quando verba sunt clara, intelligenda sunt, et interpretanda secundum propriam significationem, et communem usum loquendi. — 18. Rescripta justitiæ, seu ad lites in dubio, si de contraria voluntate rescribentis non constet, intelligi et interpretari debent secundum jus commune. — 19. Præterea rescripta justitiæ, seu ad lites sunt stricte interpretanda, nec ad casum vel personam in rescripto non expressam sunt extendenda. — 20. Rescripta gratiæ quæ nemini præjudicant, sunt generaliter loquendo, late interpretanda. — 21. Rescripta autem interpretata ad beneficia ecclesiastica obtinenda sunt stricte interpretanda. — 22. Adducuntur ad rem exempla valde notanda. — 23. Qualis autem interpretatio facienda sit in rescriptis, quæ habent vim beneficii? *remissive*. — 24. Rescripta gratiæ et ad beneficia, per subreptionem et obreptionem obtenta, sunt ipso jure nulla. — 25. Rescripta autem justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis. — 26. Assignatur ratio hujus discriminis inter rescripta gratiæ et justitiæ. — 27. Rescripta sive justitiæ, sive gratiæ generatim loquendo fiunt subreptitia vel obreptitia duas ob causas, quæ assignantur. — 28. Inter *obreptionem* et *subreptionem* nonnulli ponunt differentiam, quæ assignatur. — 29. Alii autem fere communiter volunt, quod *obreptio* et *subreptio* non differant, sed sint termini synonymi. — 30. Obreptio seu subreptio dolosa vitiat rescriptum in toto. — 31. Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate vitiat rescriptum in totum, si Pontifex vel princeps, cognita veritate, nullo modo dedisset tale rescriptum. — 32. Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate non vitiat substantiam rescripti, si Pontifex vel princeps, alias expressa veritate vel tacita falsitate, adhuc ipsum rescriptum concessisset. — 33. Et hoc etiam locum habet nedum in rescriptis justitiæ, et ad lites, sed etiam in rescriptis gratiæ et ad beneficia. — 34. Error manifestus et gravis latinitatis vitiat rescripta Apostolica. — 35. Non sic autem error levis, ut defectus unius litteræ, vel syllabæ. — 36. Error manifestus et gravis non vitiat testamenta, et alia instrumenta, modo de voluntate disponentis constet. — 37. Error in nomine vel pronomine non vitiat testamentum, aut aliam dispositionem: dummodo constet de corpore, sive de quo senserit testator, aut disponens. — 38. Rescripta Apostolica emanata contra jus commune, de quo mentionem non faciunt, aut contra communem stylum seu praxim curiæ Romanæ præsumuntur falsa et rejici debent. — 39. Rescripta et alia quæcunque instrumenta habentia rasuram in loco suspecto et substantiali, tanquam falsa et invalida rejici possunt et nihil probant. — 40. Rescripta justitiæ seu ad lites, re adhuc integra, exspirant morte concedentis; secus autem, quando res non est amplius integra. — 41. Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor rescripti justitiæ, seu ad lites, et jurisdictio delegata, requiritur et sufficit citatio partis per delegatum ante obitum concedentis seu delegantis facta. — 42. Rescripta gratiæ seu ad beneficia non exspirant morte concedentis, etiamsi res adhuc integra maneat. — 43. Intellige tamen de rescriptis gratiæ jam factæ: secus autem de rescriptis gratiæ faciendæ. — 44. Affertur ratio disparitatis. — 45. Rescriptum gratiæ factæ ad beneplacitum concedentis durat, donec ille illud revocaverit; aut donec ipse concedens moriatur. — 46. Rescriptum gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, non exspirat morte Papæ concedentis. — 47. Rescriptum gratiæ ad beneplacitum personæ et dignitatis, quæ perpetua est, an exspiret morte concedentis? — 48. Rescriptum gratiæ concessæ cum clausula: *Donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum*, et hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente vel successore ipsius revocetur. — 49. Alia ad rem ad num. 65. — Subnect. *Addit. Casinenses pluribus* num. distinctæ.

(1. Rescriptum vi nominis importat omnes responsiones ad quamcunque petitionem scripto datas. Unde in hoc sensu rescriptum idem significat, ac *Responsum scriptum*, quo nimirum rescribitur absenti, et sic etiam scriptæ epistolæ responsoriæ privatorum, rescripta dici possunt. Gregor. Tholosan., lib. I *De rescript.*, n. 4; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 3, § 1; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 2, et alii passim. (2. In proposito autem non de privatorum sed supremorum principum rescriptis est sermo. Et rescriptum sic captum « est responsum a supremo principe ad consultationem, relationem vel supplicationem alterius in scripto datum, » sic dictum, non quasi iterum scribatur, sed quasi responsum scriptum. Colligitur ex l. *Appellandi usus* 1, § 1, ff. *De appellationibus et relationibus*, ad Rubr. De rescriptis, n. 2; Hostiens., *ibid.*; Azorius, part. I, *Institut. moral.*, lib. IV, quæst. 1; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 1; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 2, et alii communiter.

(3. Rescriptum dividitur in rescriptum justitiæ et in rescriptum gratiæ. *Communissima*. (4. Rescriptum *justitiæ* est illud, quod datur ad explicandum seu declarandum jus pro justitia administranda in decisione causarum inter partes. Est in re communis. (5. Rescriptum *gratiæ* est illud, quod ex mera gratia et liberalitate principis datur ad obtinenda beneficia, et alias consimiles gratias. Est in re communis.

(6. In Apostolicis rescriptis *justitiæ* apponi solet filum *cannabis*, in quo plumbum pendet; in rescriptis vero *gratiæ* apponi solet filum *sericum*. Unde in cap. *Quam gravi* 6, De crimine falsi, dicitur, quod, ad deprehensionem falsi, filum bullarum sit diligenter inspiciendum. Engel., lib. I *Decr.*, tit. 3, n. 17; Rebuff., in *Praxi beneficiorum*, in tit. *Differentiæ inter rescripta gratiæ et justitiæ*; et alii passim.

(7. Rescripta tum *justitiæ* tum *gratiæ* impetrare potest omnis ille, qui non reperitur expresse a jure prohibitus. *Communis*, arg. cap. *Jam nunc* 8, caus. 23, q. 1, et cap. *Non indiscrete* 1, de procuratorib. in 6. (8. Dicta tamen rescripta impetrare prohibentur hæretici; l. *Nullus* 2, cod. *De summa Trinitate*. (9. Item rescripta impetrare prohibentur excommunicati excommunicatione majori, c. *Dilectus*,. De rescriptis. (10. Unde rescripta impetrata ab excommunicatis ipso jure sunt nulla, nisi in causa ipsius excommunicationis vel appellationis sint impetrata, textu expresso in c. *Ipso jure* 1, De rescriptis in 6.

(11. Rescripta justitiæ seu ad lites sunt præsentanda intra annum, postquam impetrans habuerit copiam judicis delegati; alio-

quia valet secundum rescriptum ab adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo. *Communis*, textu expresso in cap. *Si autem* 9, et cap. *Plerumque* 23, De rescriptis.

(12. Rescriptis autem gratiæ, et ad beneficia non est tempus in jure præfixum, quo præsentari debeant, cap. *Si autem* 9, De rescriptis, et ibi DD. communiter. (13. Dummodo tamen impetrans per notabilem negligentiam, aut dolum, seu malitiam diutius, seu longius uti non postposuerit, quia si interim aliquis impetraverit aliud contrarium rescriptum, tunc secundus impetrans in assecutione beneficii præferendus esset primo. *Communis* per text. in cap. *Ubi qui gratiam* 12, De rescriptis in 6, ibi : « Cum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari, » et cap. *Si clericus* 11, De præbend. in 6, ibi : « Cum facta ei gratia, per ipsius negligentiam sit extincta. »

(14. Quando autem aliquis debeat dici negligens in præsentandis rescriptis gratiæ, relinquitur arbitrio judicis dijudicandum, inspecta qualitate personæ, et loci distantia, ac qualitate causæ; argum. cap. *Cum sit Romana* 5, De appellat. Glossa, in citat. cap. *Si clericus* 11, De præbend. in 6, in verb. *Negligenter*, per textum notabilem in l. *Continuus*, § *Cum ita*, ff. *De verbor. obligationibus* ; Panormitanus in *cit*. cap. *Si autem* 9, De rescriptis, n. 4; Alexander, lib. I, concil. 19, n. 29; Menochius, *De arbitr. judic.*, cas. 104, n. 4; Engel., lib. I *Decretal.*, tit. 3, n. 23; Reiffenstuel, *ib.*, n. 66, et alii passim.

(15. In rescriptis justitiæ attenditur et inspicitur tempus *præsentatæ*, seu factæ præsentationis. *Communis*, per text. in cap. *Ut debitus* 59, de appell. In his enim rescriptis justitiæ subintelligitur tacita conditio. *Si præsentetur*, arg. c. *Super eo* 12, De appell. ibi : « Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere, cum judices contigerit litteras recepisse. »

(16. In rescriptis autem gratiæ attenditur et inspicitur tempus *datæ*. *Communis*, per text. in c. *Eam te* 7, De rescriptis, ibi : « Quod nullatenus fecisse deberes, si datam litterarum diligentius attendisses; » et concordat cap. *constitutus* 19, juncta Glossa, *ibidem*, verb. *Impetrasse*, De rescriptis, et c. *Eum cui* 7, De præbend. in 6, in cujus summario sic expresse habetur : « In impetratione beneficiorum inspicitur data, non præsentatio vel receptio; » et clare habetur decisum in cap. *Si eo tempore* 9, De rescriptis in 6, ubi Pontifex resolvit, quod virtute rescripti beneficialis non possit conferri beneficium curatum illi, qui tempore *datæ* ipsius rescripti nondum habebat ætatem idoneam ad illud, etiamsi postmodum fuerit effectus legitimæ ætatis, reddita hac ratione : « Cum tempore datæ ipsarum adhuc non esset idoneus, » et in ejus summario expresse dicitur : « In litteris ad beneficia impetratis inspicitur tempus datæ. Unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat.

(17. Rescripta omnia, tum justitiæ, tum gratiæ, sicuti et privilegia, quando verba sunt clara, intelligenda sunt et interpretanda secundum propriam significationem et communem usum loquendi. L. *Licet imperator*, ff. *De legatis* 1, et l. *Ille aut illa*, ff. *De legatis* 3, cap. *Ad audientiam* 12, *de decimis*, c. *Porro*, De privileg.

(18. Rescripta justitiæ, seu ad lites, in dubio, si de contraria voluntate rescribentis non constet, intelligi et interpretari debent secundum jus commune, ita ut ab illo nullimode recedatur, quamvis necessarium foret a verborum proprietate recedere, vel clausulam adjectam transponere, cap. *Cautum* 18, De rescriptis, ubi circa hoc habetur casus et decisio singularis, ut notant, *ib.*, Abbas, n. 1; Felin., n. 9; Fagnan, n. 4; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 3, n. 15; Reiffenstuel, *ibidem*, n. 110, et alii communiter. Et ratio est, quia rescripta justitiæ, seu ad lites, dantur ad juris observantiam. Unde in dubio non censetur Papa seu princeps velle decernere aliquid juri communi contrarium, quia mens principis censetur esse talis qualis de jure esse debet. L. *Ex post facto* 33, ff. *De vulg. pupill. substitut.* Adeoque in tali casu, si ordo, aut constructio verborum aliam explicationem aut sensum non admittat, nisi qui sit contrarius juri communi, potius præsumendum est, per errorem scriptoris verba esse transposita, vel aliter mutata, cujusmodi error veritati obesse non debet. L. *Errore* 7, et l. *Ambiguitates* 24, cod. *De testamentis*.

(19. Præterea rescripta justitiæ, seu ad lites sunt stricte interpretanda, nec ad casum, vel personam in rescripto non expressam sunt extendenda. Glossa communiter recepta in cap. *Nonnulli* 28, verb. *Lites restringendæ*, De rescriptis, c. *Olim* 32, et c. *P. G. De offic. et potest. judic. delegat.*, c. *Quod alicui* 74, De regul. juris in 6; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 17 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 121 ; Felinus, in *cit*. cap. causam 28, *De rescriptis*, n. 8; et alii passim. Et ratio est, quia per rescripta justitiæ seu ad lites detrahitur jurisdictioni judicum ordinariorum, simulque per ea præbetur ansa, et materia litigandi, adeoque merito censeri debent odiosa, cum omnis recessus a jure communi censeatur odiosus. C. *Is qui* 1, et c. *Si quis* 2, De filiis presbyterorum in 6, sicque restringenda et non extendenda. C. *Odia* 15, et cap. *Quæ a jure* 28, De regul. juris in 6.

(20. Rescripta gratiæ, quæ nemini præjudicant, sunt, generaliter loquendo, late interpretanda. *Communis*, textu expresso in l. *Beneficium*, ff. *De constitutionibus princip.*, c. *Cum olim* 16, De verb. signific., cap. *Quia circa* 22, De privileg., cap. *Quamvis* 4, De regul. juris in 6, ibi : « Favores convenit ampliari. »

(21. Rescripta autem impetrata ad beneficia ecclesiastica obtinenda sunt stricte in-

terpretanda et restringenda, quia sunt ambitiosa, seu per ambitionem impetrari solent. *Communis*, textu expresso in *cit.* cap. *Quamvis* 4, De præbend. in 6, ibi : « Quamvis plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda, litteræ tamen super obtinendis beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi. »

(22. Unde ad rem habentur exempla valde notanda cap. *Cui de non sacerdotali* 27, De præbend. in 6, ibi : « Cui de non sacerdotali præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ præbendæ habentur, mandatur integra conferri præbenda, quanquam ille, pro quo scriptum exstitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Item cum injungitur provideri alicui de præbenda certi valoris, etiam illo volente, mandatum non possit adimpleri; non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quam expressos extendi. »

(23. Qualis autem interpretatio facienda sit in rescriptis, quæ habent vim privilegii? *Vide* verb. PRIVILEGIUM, art. 2, a n. 19 ad 28.

(24. Rescripta gratiæ et ad beneficia per subreptionem vel obreptionem obtenta, sunt ipso jure nulla. *Communis*, in c. *Constitutus* 19, et cap. *Ad audientiam* 31, De rescriptis, cap. *Si is* 2, De filiis presbyteror. in 6, ibi : « Talis dispensatio... veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti, » cap. *Si metu* 23, De præbend. in 6, ibi : « Ipsam (gratiam) veluti subreptitiam vires nolumus obtinere. » Clementin. *Si dignitatem* 1, De præbend., ibi : « Gratia hujusmodi velut subreptitia nullius penitus est momenti. »

(25. Rescripta autem justitiæ, seu ad lites per subreptionem etiam dolosam non vitiantur ipso jure sed duntaxat ope exceptionis, id est valida sunt, donec adversarius, contra quem impetrata sunt, de subreptione ipsorum excipiat, et vere subreptitia demonstret. *Communis*, per text. in c. *Si autem* 7, et c. *Plerumque* 22, De rescriptis, ubi habetur, quod si posterius rescriptum ad alios judices impetretur, non facta mentione prioris rescripti, per exceptionem rejici potest, nisi is, qui prius rescriptum impetravit, eo per annum, dolo vel negligentia uti intermittat.

(26. Ratio autem hujus discriminis inter rescripta gratiæ et justitiæ est, quia in rescriptis gratiæ non est pars, quæ possit excipere de subreptione. Unde, cessante provisione hominis, necesse fuit, ut lex ipsa provideret, ipso jure hujusmodi rescripta subreptitie obtenta irritando et cassando, ut sic falsus precator consuleret suæ conscientiæ per cessionem beneficii, ut notat Glossa in cap. *Cum pridem* 10, De renuntiatione, verb. *Sed duntaxat*. At vero in rescriptis justitiæ, seu ad lites, adest pars, cujus interest, quæ potest de eorum subreptione excipere et appellare. Unde stante provisione hominis, non fuit necesse, ut lex provideret per irritationem hujusmodi rescriptorum. Fagnan., in *cit.* cap. *Ad audientiam* 31, *De rescriptis*, n. 37; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 85; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 173, et alii, qui afferunt alias rationes discriminis apud ipsos videndas.

(27. Rescripta sive justitiæ, sive gratiæ, generatim loquendo, duas ob causas fiunt subreptitia seu obreptitia. Primo ob taciturnitatem veritatis ad rem per se, seu intrinsece pertinentis, adeoque necessario exprimendæ. Secundo per expressionem falsitatis itidem per se, et intrinsece ad rem spectantis. C. *Super litteris* 28, De rescriptis, ibi : « Tacita veritate, vel suggesta falsitate. » Et infra : « Falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem. » Et infra : « Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis. » Et colligitur etiam ex l. *Præscriptione* 2, cod. *Si contra jus*, l. *Quidam* 1, cod. *Si nuptiæ ex rescripto*; l. *Si quis obrepserit* 29, ff. *De lege Cornelia de falsis*.

(28. Inter *obreptionem* et *subreptionem* nonnulli volunt adesse hanc differentiam, quod nempe *obreptio* committatur per narrationem seu expressionem falsi, et *subreptio* per taciturnitatem veri necessario exprimendi, vel quando per confusam aut perplexam, seu callidam ejus narrationem occultatur. Sic plures doctores apud Menoch. *De arbitrar. jud.*, cas. 201, num. 9; Sanchez, lib. VIII *De matrim.*, disp. 21, num. 2; Barbosa, in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, num. 3, qui proinde addunt, quod majus est vitium *obreptionis*, quam *subreptionis*, cum gravius sit falsum exprimere, quam verum tacere; quam differentiam semper menti tenendam vult Abbas, in cap. *Cum dilecta* 22, De rescriptis, n. 7.

(29. Alii autem fere communiter volunt, quod *obreptio et subreptio* sint termini synonymi, et indifferenter, ac promiscue illos usurpant, appellando omnia rescripta male impetrata obreptitia vel subreptitia, sive falsum in iis narretur et exprimatur, sive veritas necessario explicanda taceatur. Ita Abbas, in cit. cap. *Cum dilecta* 22, De rescriptis, n. 7; Fagnan., in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, n. 3, cum pluribus ibi citatis; Jason., in cit. l. *Præscriptione* 2, cod. *Si contra jus*, n. 1; Decius in cit. cap. *Super litteris*, n. 1; Menochius, *De arbitrar. Jud.*, cas. 201, n. 10, ubi alios plures allegat; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 86 in fine; Reiffenst., *loc cit.*, n. 155; Sanchez, lib. VIII *De matrimon.*, disp. 21, n. 2, et alii. Et hoc colligitur ex pluribus juribus, tam canonicis quam civilibus, in quibus *obreptio et subreptio* pro synonymis, et idem importantibus accipiuntur; et quidem sic accipiuntur in cap. *Quisquis metu* 79, caus. 11, quæst. 3, ibi : « Uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit, » et idem ipsissimis verbis habetur in cap. *Falsidicus* 1, De crimine falsi, et clarius habetur in cit. cap. *Super litteris* 20, De re-

scriptis, ubi per totum parificantur taciturnitas veri cæteroquin de jure exprimendi, et narratio seu expressio falsi, uti notat Fagnan., *ibid.*, num. 25, cum aliis: et patet ex verbis textus adductis *supra* n. 27. Idem habetur, ex l. *Quidam* 1, cod. *Si nuptiæ ex rescripto*, ubi eadem rescripta modo *obreptione precum*, modo *subreptione precum* impetrari dicuntur, item ex l. *Si quis obrepserit* 29, ff. *De lege Cornelia, de falsis*, ibi: « Si quis obrepserit præsidi (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) perinde punitur, *atque si falsum fecerit.*» Item l. *Præscriptione* 2, cod. *Si contra jus*, ibi: « Sive in juris narratione mendacium reperiatur, sive facti, sive in tacendi fraude; pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione datum judicem cognoscere debere. »

(30. Obreptio seu subreptio dolosa vitiat rescriptum in totum. *Communis* per textum expressum in cap. *Super litteris* 20, De rescriptis ibi: « Qui priori modo (id est per fraudem vel malitiam) falsitatem exprimunt vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur; » et ratio est, quia fraus et dolus nemini patrocinari debent; cap. *Sedes* 5, et cap. *Ex tenore* 16, De rescriptis; cap. *Ex litteris* 2, De dolo et contumacia; cap. *Tuæ* 12, De clericis non resident.; l. *In fundo*, ff. *De rei vindic.*, l. *Cum hi, de transactionibus*, l. *Si legatarius*, cod. *De legatis*, cum similibus.

(31. Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate vitiat rescriptum in totum, si Pontifex vel princeps, cognita veritate, nullo modo dedisset tale rescriptum. *Communis*, per textum expressum in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, ibi: « Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis (ex ignorantia, vel simplicitate) litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa, Nos nullas prorsus litteras dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum. » Unde Felinus, in Summario in cit. cap. *Super litteris* expresse dicit: « Subreptio, si processit ex simplicitate vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis; » arg. leg. *Adigere* 6, § 2, ff. *De jurepatron*, cap. *Cum cessante* 60, De appellat., cum similibus.

(32. Obreptio seu subreptio ex ignorantia vel simplicitate non vitiat substantiam rescripti, si Pontifex vel princeps, alias expressa veritate vel tacita falsitate, adhuc ipsum rescriptum concessisset. *Communis*, per textum expressum, in cit. cap. *Super litteris* 20, De rescriptis, ibi: « Si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita vel expressa, Nos nihilominus (saltem forma communi) litteras dedissemus, delegatus non sequens formam litteris ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa procedat. »

(33. Et hoc locum habere nedum in rescriptis justitiæ, et ad lites, sed etiam in rescriptis gratiæ, et ad beneficia, tenent Abbas, in cit. cap. *Super litteris*, n. 5; Felinus, *ib.*, n. 2, citans Butrium, Imolam, et alios; Fagnan., *ib.*, n. 54 et seq., citans multiplices decisiones Rotæ; Reiffenstuel, lib. I *Decr.*, tit. 3, a n. 161 ad 199, ubi solvit contraria; Engel, *ib.*, n. 12, et alii per text. in cap. *Si eo tempore* 9, De rescriptis in 6, cap. *Si pro clericis;* et cap. *Dudum* 14, § *Nos igitur*, De præbend. in 6.

(34. Error manifestus et gravis latinitatis vitiat rescripta Apostolica. *Communis*, per expressum textum in cap. *Ad audientiam* 11, De rescriptis, ibi: « Quibus litteris, quoniam manifestum continent in constructione peccatum, fidem te nolumus adhibere; » cum enim rescripta Apostolica transeant per multas manus, magnaque maturitate consilii decoquantur sive concipiantur; cap. *Apostolicæ* 4, caus. 35, qu. 9, et *ibi* Gloss., verb. *Decoquantur*, non est verisimile, quod ex tam multis doctis, et cautis officialibus, nullus viderit manifestum et gravem errorem latinitatis, aut si viderit, ipsum reliquerit incorrectum; adeoque stat fundata præsumptio, quod rescriptum adeo vitiosum processerit extra voluntatem Papæ, et ab alio fuerit falsificatum.

(35. Dicitur autem notanter *error manifestus et gravis*, quia error levis, verbi gratia, defectus unius litteræ vel syllabæ non vitiat ipsa rescripta, cum de facili possit etiam plurium oculos subterfugere. *Communis*, textu expresso, in cap. *Ex part.* 11, De fide instrumentorum, ibi: « Quia rescriptum Apostolicum pro eo, quod in hac dictione *spoliarunt*, hæc figura O deerat, asseritur vitiosum; mandamus quatenus, hoc non obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas: » et concordat textus in leg. *Qui habebat* 54, ff. *De manumiss. testament.*, ubi licet testator manumissurus unicum suum servum, vocaverit eum *Cratistum*, cum appellaretur *Cratinus* respondetur *Nihil obesse, quod in syllaba errasset*, in cujus summario Bartolus expresse dicit: « Error in syllaba non nocet. »

(36. Error manifestus et gravis non vitiat testamenta et alia instrumenta, v. g. contractuum, modo de voluntate disponentis constet; l. *Errore*, 7, cod. *De testamentis*, juncto summario, in quo sic expresse habetur: « Error scribentis veritati non nocet, et ideo si apparet de voluntate testatoris, licet per errorem scribentis scripta non fuerit, habetur pro scripta. » Et concordant l. *Qui habebat* 54, ff. *De manumiss. testam.*, et l. *Imperator* 8, ff. *De statu hominum*. Et sic tenent Glossa final. in cit. c. *Ad audientiam* 11, De rescriptis, et ibi Abbas, n. 3: Felin., n. 8; Pirrhing, lib. I, tit. 3, n. 120; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 216, et alii passim. Cum enim hæc non transeant per tam multas manus sicut rescripta Apostolica, sed uni tabellioni ordinarie scribenda committantur, facilius potest irrepere falsa latinitas, aut alius error incorrectus relinqui; adeoque talis error non vitiat testamenta, seu instrumenta, si cæteroquin sufficienter constet de voluntate testantis seu disponentis.

(37. Error in nomine vel pronomine non vitiat testamentum, aut aliam dispositionem; dummodo constet de corpore, sive de quo senserit testator aut disponens. *Communis*, textu expresso in leg. *Si in nomine*, cod. *De testament.*, ibi : « Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit, error hujusmodi nihil officit veritati. »

(38. Rescripta Apostolica emanata contra jus commune, de quo mentionem non faciunt, aut contra communem stylum, seu praxim curiæ Romanæ, præsumuntur falsa, et rejici debent; cap. *Rescripta* 15, causa 25, q. 2, l. *Rescripta* 7, cod. *De precibus imperator. asserend.*, l. ultim. cod. *Si contra jus*. Non enim verisimile est Pontificem, cujus est jura tueri, voluisse jura tot vigiliis excogitata et firmata, uno verbo vel rescripto evertere, cap. *Ecclesia* 57, De election.

(39. Rescripta, et alia quæcunque instrumenta habentia rasuram in loco suspecto et substantiali, tanquam falsa et invalida rejici possunt, et nihil probant. *Communis*, per text. in l. *Licet* 5, De crimine falsi, cap. *Inter dilectos* 6, § *Sed contra*, De fide instrumentor., et cap. *Cum olim* 14, De privileg., et præsertim in cap. *Cum venerabilis* 7, De religiosis domibus, ubi quoddam instrumentum, propter rasuram in loco suspecto, ad faciendam fidem reputatur invalidum, utpote de jure suspectum, ibi : « Prædicto instrumento nullam fidem penitus adhibendam propter superlinearem scripturam et rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet adnotatio temporis recensetur; » et infra: « Quia vero instrumentum prædictum, per quod episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos »

(40. Rescripta justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra, exspirant morte concedentis; secus autem quando res non est amplius integra. *Communis*, ac certa, per text. expressum in cap. *Licet undique* 30, De offic. delegat., ibi : « Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente, uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris exspiravit, non habet solus officium judicandi; si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit demandata, vices suas, et illius poterit adimplere;» et concordat cap. *Relatum* 19; cap. *Gratum* 20, De offic. delegat.; cap. *Quamvis* 6, eod. in 6, et l. *Quia*, ff. *De jurisdict. omnium judic.*, cum similibus.

(41. Ut autem res non sit amplius integra, sicque perpetuetur valor rescripti justitiæ, seu ad lites, et jurisdictio delegata requiritur, et sufficit citatio partis per delegatum ante obitum concedentis, seu delegantis facta. Cap. *Gratum* 20, De offic. delegati, juncto ejus summario, in quo expresse dicitur: « Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetua est ejus jurisdictio; » cap. *Nemini* 10, De offic. legati, ibi : « Nemini dubium esse volumus, quin legatorum Sedis Apostolicæ statuta edicta in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licet eamdem postmodum sint egressi; secus autem, si causas duxerint delegandas aliquibus, cum jurisdictio istorum exspiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit. » Sic tenent Abbas, in citat. cap. *Relatum* 5; Barbos., in cit. cap. *Gratum*, n. 3; Bartol., in l. *More majorum*, num. 13, De jurisdict. omnium jud.; Maranta, in *Speculo aureo*, part. IV, dist. 5, n. 61, ubi dicit hanc esse communem opinionem.

(42. Rescripta gratiæ, seu ad beneficia non exspirant morte concedentis, etiamsi adhuc res integra maneat. *Comm.* textu expresso in c. *Si super gratia* 9, De offic. deleg., et cap. *Si cui* 36, De præbend. in 6. *Vide* verb. GRATIA, ut est gratiosum rescriptum, n. 1.

(43. Intellige tamen de rescriptis gratiæ jam factæ; secus autem de rescriptis gratiæ faciendæ, text. expresso *in cit.* c. *Si cui* 36, De præbend. in 6, § final. *Vide* d. verb. GRATIA, n. 2.

(44. Affertur ratio disparitatis. Vide *ibid.*, num. 3.

(45. Rescriptum gratiæ factæ ad beneplacitum concedentis, durat, donec ille id revocaverit; aut donec ipse concedens moriatur. Vide *ib.*, num. 4 et 5.

(46. Rescriptum gratiæ concessæ ad beneplacitum Sedis Apostolicæ non exspirat morte Papæ concedentis. Vide *ib.*, num. 6.

(47. Rescriptum gratiæ ad beneplacitum personæ et dignitatis, quæ perpetua est, an exspiret morte concedentis? *ib.*, n. 7.

(48 Rescriptum gratiæ concessæ cum clausula : « Donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum, » et hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente vel successore ipsius revocetur. Vide *ib.*, n. 8 usque in finem, ubi multa ad rem.

(49. Quoad ea, quæ concernunt renuntiationem et revocationem rescriptorum. *Vide* verb. PRIVILEGIUM, art. 3 per tot.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(50. Nil frequentius quam quod rescripta subreptitia vel obreptitia sint. At nil incertius, uter probare teneatur, vel subreptionem, vel obreptionem esse commissam; is, qui rescriptum impetravit, an ille, qui vitium hoc opponit. (51. Doctores sane hic mirum in modum variant. *Vide* diversas opiniones apud Strik., *Juridic. dissert.*, volum. 7, disput. 24, c. 3, num. 34 et plur. seq.

(52. Meo autem judicio distinguendum est subreptionem inter ac obreptionem. Qui excipit de subreptione, falsas esse dicit adductas circumstantias, et ita videtur litem negative contestari, adeoque veritatem ille, qui rescriptum impetravit debet probare, maxime si agatur de rescriptis gratiæ, nisi tamen adductæ circumstantiæ præsumptionem veritatis habeant. (53. At qui obre-

ptitium rescriptum contendit, non impugnat adductas circumstantias, sed non omnes, easque essentiales adductas esse, pluresque adduci debuisse, tenet, et in eo suam fundat exceptionem, quod tamen dubium est, adeoque illud docere debet. Bohemer., in *Decret.*, lib. I, tit. 3, § 13; Bruneman., ad l. XI, n. 35, ff. *De interrog. in jur. faciend.*; Van-Esp., *De jur. Pontific.*, consil. 1, § 2 *De rescript.*

(54. At duo præterea distingui debent casus. Aut enim excipiens, indefinite de obreptione excipit, non omnes essentiales circumstantias adductas esse, sine speciali earum mentione, et hoc casu probare ipsi incumbit. (55. Aut vero exprimit circumstantias reticitas, et ita dubitatur tantum, utrum expressæ sint, an vero necessario exprimi debuerint. (56. Prius haud indiget probatione, cum vel ex precibus rescripto adjiciendis, vel ipso rescripto, in quo contenta precum repetuntur, de eo statim constare possit. (57. Posterius probandum omnino, et quidem ab allegante, qui suam in hoc fundat exceptionem. Bohemer., *ubi supra.*

(58. Id vero graviori involutum est difficultate, unde constare queat principem non ita rescripsisse, ubi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non expressa. Id enim omnino ad probationem facit. (59. Si enim princeps nihilominus ita rescripsisset, tametsi hæc, vel illa qualitas fuisset expressa, vel non suppressa, frustra ejus probatio suscipitur.

(60. Tria autem qualitatum genera hinc sunt observanda. Aliæ enim qualitates jam clare et expresse in jure sunt determinatæ, pertinentque ad qualitatem personæ, et hæ exprimi omnino debent. (61. Eo vel maxime si leges harum qualitatum expressionem dedisse videantur pro forma, quæ servari adamussim debet. (62. Aliæ qualitates ex stylo curiæ, vel consuetudine principis dependent, non expressa lege, et hæ eodem modo sunt exprimendæ, cessatque hic arbitrium, quia consuetudine res jam definita est. (63. Aliæ demum qualitates nullo jure sunt determinatæ, quæ si reticitæ sint, arbitrio judicis committendum, quatenus harum reticentia obreptionem inducat. (64. Is autem, pensatis singulis circumstantiis, judicabit, an talis sit qualitas, quæ potuisset retrahere principem a concessione, si illam notam habuisset; confer Strik., *Juridic. dissert.*, volum. 7, disput. 33, cap. 3, 42 et seq.

(65. Reliquum esset, ut dissereretur de indiciis, quibus vera a falsis rescriptis distinguuntur. Sed ne nimius sim, consule, qui de iis accuratissime, et quidem accommodate ad forum agit, Bohemer., in *Decretal.*, lib. I, tit. 3, § 18 et plur. seq. *Vide* etiam, si cupias, qui de ipsis magis ex professo, et majori eruditione tractant, Joan. Mabillon., *De re diplomatic.*; Heineccium, *De sigill.*; Hertium, *De fide diplomat.*, et Jo. Eisenart, *De jur. diplomat.*

ADDITIONES CASINENSES.

Hæc, quæ sequuntur, de rescr. notare expediat.

(66. Ac primum, ut de forma rescriptorum quædam persequamur, illud animadvertendum venit, nempe cum de Pontificiis rescriptis sermo sit, nomen Pontificis, annum Incarnationis et Pontificatus, diem locumque subjiciendum esse, alioquin rescriptum de falsitate suspectum reddi, diserte evincitur ex c. *Eam* 7, De rescript., c. *Inter* 6, De fide instr.; Schmalzgrueber, ad tit. *De rescript.*, § 2, n. 8.

(67. Quoad rescripta beneficialia illud porro attendendum venit, quod aliqua dantur *in forma pauperum*, seu *in forma communi*, quibus mandatur conferri beneficium clerico pauperi; et hæc vocantur *rescripta justitiæ;* quia æquum est clerico provideri de beneficio, si alias cogeretur mendicare. Alia vero dicuntur *Rescripta gratiæ*, quæ ab Apostolica Sede emanant etiam pro clericis non indigentibus; et hæc sunt iterum duplicis generis, videlicet in *forma gratiosa*, et *in forma dignum.*

(68. Quando dantur in *forma gratiosa*, clericus supponitur dignus beneficio, de quo providetur, et tantum datur mandatum ad deputatos exsecutores, ut provisum in possessionem inducant (147).

(69. Quando autem dantur sub forma *dignum*, etsi impetranti aliquando ad beneficium tribuatur jus, provisio tamen de illo non fit Romæ a Pontifice, sed facienda, vel saltem per tituli collationem perficienda committitur diœcesis ordinario, cum mandato, ut, præmisso examine, clerico, pro quo scribitur, si idoneus reperiatur, conferat beneficium. Schmalzgrueber, *ibid.*, n. 10.

(70. Et quia, uti recte notant canonistæ, quando provisio expeditur in forma *dignum*, tunc proprie de beneficio non providet Papa, sed potius ipsi ordinario, vel exsecutori mandat providere, non immerito hujusmodi provisio dici posset *mandatum de providendo*. In hac siquidem provisione remittit supplicantem ad ordinarium, ut supplicanti de beneficio provideat, si modo, prævio examine, eum idoneum repererit, sub hac clausula: « Mandamus, quatenus, si post diligentem examinationem dictum N. ad obtinendum beneficium N. idoneum esse reperies, super quo conscientiam tuam oneramus, eidem N. dictum beneficium au-

(147) Quippe in hoc casu Papa prævie per testimonium ordinarii satis est instructus de capacitate oratoris; adeoque litteræ tunc expediuntur in *forma gratiosa*, id est sine ulla commissione super examine per ordinarium facienda, priusquam provisio obtineatur; sed absolute per Papam fit provisio, et vigore hujus provisionis potest orator capere possessionem beneficii, sine examine prævio, vel litteris provisionis ab ipso ordinario. Quare provisio in hac forma *gratiosa* expedita, est vera et propria dicta provisio Apostolica. Espenius, part. II, sect. 3, tit. 7, c. 1, n. 17, 18.

ctoritate Apostolica conferas. » Apud Espenium, *Jus Eccles. univer.*, part. II, sect. 3, tit. 7, cap. 1, n. 2.

(71. Hinc porro colligas licet, d. supplicantem, ante obtentam ab ordinario collationem, nullum adhuc titulum beneficii habere. Espenius, *l. cit.*, n. 3.

Unde etiam fit, quod si quis obtinuerit provisionem in forma *dignum*, non possit, ante obtentam collationem ab ordinario, suum beneficium alicui resignare, Flaminius Parisius, *De resignat. benef.*, lib. III, q. 1, n. 149.

(72. Jam vero in hujusmodi rescriptis sequentes regulæ servandæ veniunt.

I. Si rescriptum detur *in forma pauperum seu communi*, debet fieri mentio patrimonii; alias erit invalidum, et ratio est, quia per ejusmodi rescripta providetur solum clericis pauperibus; at non potest dici pauper, qui sufficiens habet patrimonium. Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 10

II. Tam in rescriptis *justitiæ*, quam *gratiæ sub forma gratiosa*, debet exprimi illius pro quo rescribitur defectus (si qui adsit), ex quo absque dispensatione redditur incapax; alias, si talis defectus reperiatur, et de hoc non sit facta mentio in rescripto, repellendus est, cum Papa non præsumatur relaxare jus, quando id non exprimit. Idem, *ib.*

III. Tam in rescriptis *gratiæ* quam *justitiæ* (beneficialibus) exprimendum est beneficium ante obtentum, etiam unicum. Venit autem nomine beneficii hoc loco, etiam beneficium tenue, imo et pensio, si in titulum beneficii detur. Idem, *l. c.*

IV. Exprimenda etiam est qualitas beneficii ante obtenti : v. g. an sit dignitas, an residentiam perpetuam exigens, an patronatum, an electivum; quippe Pontifex non censetur velle derogare juri electorum vel patronorum, præsertim laicor. si de his circumstantiis mentionem non faciat. Id., *ib.*

V. Exprimi debet, an sit beneficium Ecclesiæ cathedralis; an sit beneficium regulare, si sæcularis, vel sæculare, si regularis pro eo supplicet; quia regulariter beneficia sæcularia sæcularibus, et regularia regularibus conferri debent. Idem, *ibid.*

VI. Exprimendus etiam valor seu quantitas redituum beneficii juxta praxim et stylum Romanæ curiæ. Idem, *ibid.*

VII. Exprimendus modus, quo vacat beneficium, pro quo supplicatur, an morte, resignatione, etc., inducta vacatio sit : item persona, per cujus obitum e. g. illud vacat, si talis illa sit, ut Papa non credatur provisurus de beneficio, nisi illa rescita. Idem, *l. c.*

VIII. Exprimi debet, si jus ad, vel in beneficio, quod per rescriptum impetratur, competat alteri; quia Papa jus alteri competens tollere, vel ei derogare non creditur, nisi hoc exprimat. Idem, *l. c.*

IX. Exprimendum est, etsi alius sit tantum in possessione colorata, imo si solum sit detentor beneficii per aliquod tempus, nisi aperte sit injustus; quia possessione non notorie injusta dejici nemo sine causæ cognitione assolet. Idem, *ib.*

X. Denique facienda mentio primi rescripti super beneficio ab alio impetrati; proceditque hoc, etsi impetrans mandato illi prius impetrato renuntiavit. Et ratio est, quia si prius mandatum expressum fuisset in supplicatione, verisimiliter Papa posteriores litteras non concessisset. Idem, *l. c.*

(73. Præstat insuper quoad formam rescriptorum sequentia adnotare.

(74. Et quidem quæritur: Quid importat rescriptum *ad instantiam*, et rescriptum *Motu proprio? Ad instantiam* concessum censetur rescriptum, seu gratia, quando ad ejus concessionem princeps inductus est impetrantis precibus ac petitione; præsumitur autem concessa *ad instantiam*, quoties litteris non est expressum, concessionem factam esse *motu proprio*.

(75. Econtra *motu proprio* tunc dicitur concedi gratia, quando ejus concessionem vel non præcessit impetrantis petitio, vel si præcessit, concedens tamen ad concessionem faciendam non est motus petitione, sed potius proprii animi motu et voluntate.

(76. Porro clausulæ istius *motu proprio*, adjectæ rescripto, ea vis est, ut quamvis non tollat obreptionem commissam per narrationem falsi, tollat tamen regulariter subreptionem commissam per reticentiam veri, seu alicujus veritatis de jure, vel stylo curiæ exprimendæ. Hinc validum est rescriptum motu proprio concessum, quando impetrans retienit beneficium tenue; non vero valet, quando beneficium, quod est curatum, dicitur simplex, aut falsus ejus valor exprimitur. Ratio disparitatis est, quia quando tacetur veritas, Pontifex ab illa ad concessionem non movetur; neque sciri potest, an bene informatus de rei veritate, gratiam denegasset; imo cum ea gratia procedat ex mera liberalitate principis, potius præsumi potest quod, etiam veritate cognita, adhuc illam concessurus fuisset. Econtrario, quando causa falsa exprimitur, satis apparet quod concessio ex errore processerit; et cum errantis nullus sit consensus, neque clausula *motu proprio* firmabit gratiam. Schmalzgrueber, *loc. cit*, num. 11.

(77. Tres autem casus excipiendi sunt, in quibus etiam rescriptum *motu proprio* non tollit subreptionem; nempe, 1. quando veritas per reticentiam suppressa respicit jus tertii, cui per rescriptum præjudicatur; quia *motus proprius* jus quæsitum non aufert, nisi id exprimatur. 2. Quando suppressa est inhabilitas personæ, v. g. irregularitas; quia *motus proprius inhabilitatem* non aufert, neque dispensationem inducit super impedimento, nisi aliquid addatur, quo rescribens indicet, se dispensare, vel impedimentum velle tollere. 3. Quando tacetur qualitas beneficio intrinseca, scilicet, quod sit curatum, etc., cum enim pro diversis beneficiis diversa requiratur habilitas,

præsumi non potest, quod Papa per *motum proprium* beneficium quodlibet velit cuivis conferre. Idem, *ib.*

(78. Quoad vero clausulas in rescriptis addi solitas, quatuor maxime enumerantur. Prima, et plus quam consueta est, *si preces veritate nitantur*, quæ eadem est ac illa, *si ita est*, nec non alia, *veris existentibus narratis:* apud Barbosam, *De clausulis*, etc., claus. 154, n. 1. Hæc quidem clausula in omni rescripto ad instantiam partis emanato, etiamsi non apponatur, semper est subintelligenda, textu *clero*, c. 2, h. tit. *De rescript.*

(79. Hujus quidem clausulæ diversa vis est in rescriptis *gratiæ* et *justitiæ;* nam rescriptum *gratiæ*, si res non ita se habeat, ut in supplicatione rescripti dicitur, est ipso jure nullum. Quippe in rescriptis ejusmodi clausula illa inseritur ad demonstrandam intentionem concedentis gratiam, illam non concessuri, si falsa sint, quæ proponuntur in supplicatione. Secus vero se res habet in rescriptis justitiæ, in quibus talis clausula inseritur tantum ad instructionem judicis, quomodo secundum justitiam procedere debeat. Schmalzgrueber, *l. cit.*, n. 12.

(80. Secunda *clausula*, non minus usitata est, *salvo jure alterius*, quæ in omnibus rescriptis, sive gratiæ, sive justitiæ subintelligi saltem debet: et ratio est, quia Papa vel princeps non censetur velle derogare juri alterius, nisi hoc exprimat. Quo fit, ut rescriptum, quod in damnum alterius cedit, nisi in eodem (rescripto) expressum illud sit, ipso jure sit nullum, saltem si sit grave; modicum enim præjudicium æstimari non solet, cap. *Ad aures* 8, h. tit. *De rescript.;* Schmalzgrueber, *ibid.*

(81. Tertia clausula, quæ addi vel subintelligi solet in rescriptis datis ad beneficia assequenda, his verbis proponitur: *Si is, cui datur beneficium ecclesiasticum, dignus sit*, hoc est si impedimentum canonicum nullum habeat. Hæc tacite ipso jure inest collationi beneficii, non tamen facit illam conditionalem proprie; quia actu vel validam eam facit, si fiat digno, vel invalidam, si indigno. Idem, *l. c.*

(82. Quarta clausula additur rescriptis derogatoriis privilegiorum, his verbis concepta, *non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quacunque verborum forma concessis.* Hic nota quod h. clausula privilegiis insertis juri comm. non derogatur, nisi specialis fiat derogatio. Item excipiuntur privilegia, quæ ita concessa sunt, ut per nullam constitutionem revocata censeantur, nisi ipsorum fiat expresse mentio. Excipiuntur 3 privilegia concessa per modum contractus, v. g. in compensationem meritorum, quia in hoc casu jus acquiritur privilegiato; juri autem alicui quæsito derogari, nonnisi ex gravi causa potest; opus igitur erit speciali mentione illorum, ut derogatum illis velle supponi possit. Idem, *ibidem.*

(83. Quantum vero ad rescriptorum interpretationem, sequentes regulæ præ oculis habendæ sunt.

Regula 1. Interpretatio rescriptorum regulariter facienda est secundum propriam, et communi usu, præsertim curiæ, ex qua emanant, receptam significationem verborum; nam in hoc sensu censetur locutus fuisse princeps.

Regula 2. In dubio, quando non constat de contraria voluntate rescribentis, intelligi et explicari debent secundum jus commune. Ratio est, quia non censetur Papa, vel princeps velle decernere aliquid, quod sit juri communi contrarium, nisi expresse ei deroget per clausulam *non obstante tali lege*, etc. Hinc casu, quo ordo aut constructio verborum in rescripto *justitiæ* aliam explicationem, et sensum non admittit, nisi qui contrarius sit juri communi, potius præsumendum est, errore scriptoris verba fuisse transposita, vel aliter mutata.

Regula 3. In rescriptis justitiæ stricta interpretatio fieri debet. Ratio est, quia per illa detrahitur jurisdictioni ordinarii. Hinc de casu vel de persona, ad casum vel personam non sunt extendenda.

Regula 4. Rescripti verba ita interpretanda sunt, ut quam minime præjudicetur aliis eorumque juri quæsito; quia concessiones principis semper sunt intelligendæ, ut nemini noceant, nisi quantum expressum est. Hine porro in rescriptis *justitiæ*, nomine *clericorum* non venit episcopus aut religiosi; nomine *populi*, si is est interdictus, non veniunt clerici.

Regula 5. Dispensationes regulariter stricte interpretari debent. Quippe sunt relaxationes quædam juris communis et contra jus; adeoque strictam patiuntur interpretationem.

Excipitur 1. Si dispensatio concessa sit ex motu proprio, publicæ utilitatis intuitu. 2. Si, extensione non admissa, reddatur inutilis talis dispensatio. 3. Si ea, ad quæ extenditur, sint accessoria, et inseparabiliter connexa concesso. Schmalzgrueber, *l. cit.*, § 4, n. 24 et seqq.

(84. Quoad vero executionem rescriptorum attinet; quæri merito potest, quodnam rescriptum præferendum, et executioni mandandum, quando super una eademque causa duo, vel plura rescripta sunt impetrata? In hoc casu distinctione res resolutionem suscipit; vel enim utrumque rescriptum est speciale, vel utrumque generale, vel unum generale, alterum speciale.

(85. Priori casu, si posterius mentionem fecit prioris sibi contrarii, isti derogatum censebitur per posterius; si mentionem non fecerit, prævalebit prius; et secundum, si sit rescriptum gratiæ, ob subreptionem erit nullum; si vero rescriptum justitiæ, per exceptionem repelli poterit, si intra annum hæc opponatur; nam si post annum, convalescit posterius, et evanescit prius.

(86. Ad alterum casum deveniendo, videndum, an unum ex illis sit magis speciale, an neutrum. Si unum est magis speciale, illud prævalebit. Si vero neutrum sit

speciale magis quam alterum, prius impetratum prævalebit posteriori, nisi hoc munitum sit clausula, qua priori derogetur.

(87. Ad tertium, quando nempe unum est generale, alterum speciale; speciale derogat generali quantum ad ea, quæ in speciali specialiter, et contraria contentis in generali exprimuntur, vel in generali non exprimuntur, licet prioris mentionem non faciat, prout statuitur cap. *Sicut* 1, et cap. *Pastoralis* 14, h. tit. *De rescript.;* Schmalzgrueber, *ibid.*, § 6, n. 35.

(88. Tandem ut de vitiis rescriptorum nonnulla attingamus, illud pro comperto habeto, pluribus modis vitiari, et suspecta reddi posse, nempe: 1, Si emanarunt contra jus commune, non addita clausula derogatoria ejusdem, quippe non est verisimile id a rescribente fieri voluisse; adeo ut tale rescriptum sit saltem suspectum, ne dicamus supposititium; 2, si emanarunt contra consuetudinem legitime præscriptam, et stylum curiæ, et speciali clausula non sint munita; 3, si per illud lædatur jus quæsitum tertio, et rescriptum de eo mentionem non faciat, quia concedens, nisi hoc exprimat, non præsumitur alterius juri per rescriptum suum derogare; 4, si per aliquod rescriptum justitiæ uni vel pluribus certis judicibus committerentur omnia negotia tam præsentia quam futura, cap. *Ad hæc*, h. tit. *De rescript.* Siquidem per ejusmodi rescriptum nimium præjudicaretur potestati judicis ordinarii, quod præjudicium Papa facere non præsumitur; 5, si in rescripto committatur aut mandetur aliquid insolitum, nimis durum, alienum a recta ratione, aut contra publicam utilitatem, cap. *Si quando* 5, h. tit. 6; si rescriptum contineat manifestum et inexcusabile peccatum, vel errorem in latinitate; cum enim ejusmodi rescripta per manus multorum officialium transeant, non est verisimile illos non correxisse vel emendasse errorem, si illud rescriptum emanasset ex curia; 7, si contineat rasuram, lituram, cancellationem in loco suspecto seu parte rescripto substantiali (148). Si careat debita forma aut

(148) Si rasura reperiatur in loco non substantiali, adeoque nec suspecto, rescriptum idcirco non redditur vitiosum, v. g. si adsit rasura in narratione seu præfatione rescripti; idque patet ex cap. *Ex litteris* 3, De fid. instr., ubi, cum quædam litteræ arguerentur falsitatis, eo quod in narratione facti abrasæ fuissent, respondit Pontifex, *quod propter abrasionem illam litteræ judicari falsæ non possunt*. Insuper non vitiatur rescriptum, quando rasura est modica, seu paucarum litterarum non mutantium ordinarium sensum; vel quando ex præcedentibus, ac subsequentibus verbis, aut aliis hujusmodi rescriptis satis apparet, rasuram suspectam non esse, nec aliter scribi debuisse. Cæterum quænam rasura sit modica, et quando sensus rectus percipi valeat, judicis arbitrio relinquitur. Reiffenstuel, ad tit. *De rescript.*, § 9, n. 225 et seqq.

Sed ad majorem rei distinctionem hæc habe. Quando abrasio in litteris Apostolicis facta fuit a cancellario, seu alio ex officialibus curiæ « manifestum est, eam non inducere falsitatem... Nec distinguitur hoc casu, an rasura sit in loco suspecto, quia nihilominus cum apparet facta ab officiali, non reddit falsum rescriptum. »

Si vero « certum est, abrasionem fuisse factam ab impetrante vel utente; (tunc) modica quælibet rasura in litteris Apostolicis, etiamsi sit unius syllabæ, unius litteræ vel puncti, reddit eas falsas, et sic radens est falsarius et excommunicatus... (Unde) hodie præceptum est, ut in litteris D. Papæ nec in magno numero, nec in modico audeat quis manum apponere, etiam litteram unicam, vel dimidiam, vel punctum unicum addendo, cancellando, diminuendo, componendo, aut mutando, exceptis officialibus, quibus hoc permissum est, alioquin manum apponens, ex canone lato in curia, ipso facto sententiam excommunicationis incurrit, quæ non potest per aliquem citra Sedem Apostolicam relaxari, et tales difficillime absolvuntur sine pœna. » Fagnanus, ad cap. *Ex conscientia*, De crimine falsi, n. 6 et seqq.

Excipiunt Nav., *Man.* c. 27, n. 62; Sayr., lib. III, c. 30, n. 11, et alii apud Palao, part. VII, n. 3, si hujusmodi rasura non immutatur sensus litterarum a Papa intentus; nam tunc radentem, ob parvitatem materiæ a pœnis falsariorum excusant. Neque obstat, quod in privilegiis Summo Pœnitentiario concessis, contentum erat, ut posset absolvere ab excommunicatione, quæ ex mutatione verborum incurritur, litteræ sensu non mutato; quia ante Clementem VIII, in hac clausula Bullæ *Cœnæ* addebant Pontifices: *Excommunicamus eos qui mutant punctum aut litteram*, etc., quæ verba postmodum omissa sunt, utpote non inducentia mutationem, quæ falsitatem constituat. Schmalzgrueber, ad tit. *De crim. falsi*, n. 39.

Quæritur amplius hic, an pœnas, ut supra, incurrat etiam is, qui litteras Apost. juxta mentem Papæ corrigit, ut si petita sit dispensatio in impedimento affinitatis, et notarii errore consanguinitas, vel pro diœcesi Eystetensi, Ratisbonensis expressa sit? Quamvis cavendum omnino sit, ne correctio tali casu fiat auctoritate propria, sed potius per notarios et officiales curiæ, casu tamen, quo propria auctoritate est facta, probabiliter pœnæ falsariorum a sic emendante non incurrentur, ut recte Sayr. Reginald. Bonacina, Palao, Diana, Wiestner, Schmier tenent; quia hujusmodi immutatio non est proprie falsificatio, cum falsum tollat, et litteras veras reddat; quod videtur conforme intentioni et concessioni Papæ. Ita in terminis Schmalzgrueber, ad cit. tit. *De crimine falsi*, n. 42 et 43.

Prosequendo hic inserere per Fagnanum tradita. Quando « dubium est, a quo facta fuerit abrasio, (tunc) rasura paucarum litterarum facta in loco non suspecto non reddit litteras falsas, alias secus... quia quando rasura reperitur in loco non suspecto, præsumitur facta per officialem, secus vero si reperiatur in loco suspecto, quia præsumitur facta per impetrantem, seu utentem, et ideo talibus litteris fides non adhibetur. » Fagn., *ib.* num. 14 et 19.

« Prædicta (porro) procedunt, si litteræ Apostolicæ sint redditæ apertæ; secus vero si clausæ, quia tunc non nocet rasura in quocunque loco sit, et est communis conclusio, ut dicit Mar. Soc. qui tamen eam limitat et bene, dummodo character in loco rasuræ non sit ab alio multum difformis, alias secus; præsertim si esset magna, et notabilis rasura, et esset in loco suspecto, nec fiat aliqua mentio intus de correctione; cum eo casu præsumi posset, sigillum esse adulterinum, quod esset falso appositum, vel quod forte aliquo ingenio litteræ essent disigillatæ, et rasura commissa, et postea sigillatæ; sed si intus eadem manu, et forma tincturæ fieret mentio de abrasione, secus esset dicendum. » Idem, *l. c.*, n. 18 et seqq.

solemnitate, quæ in praxi aut stylo curiæ recepta est, v. g. est stylus curiæ Romanæ, ut Pontifex in suis rescriptis patriarchas, archiepiscopos, episcopos, *Fratres;* reges autem, principes, et alios cujuscunque ordinis, sive clericos, sive laicos, *filios* appellet; et cum uni tantum personæ rescribitur, nunquam fit usus numeri pluralis; quæ si in rescripto aliquo neglecta fuerint, illud censebitur falsum. Schmalzgrueber, *loc. cit.*, § 3, n. 13, et § 2, n. 9.

(89. Errores in rescriptis quoad spectat: si irrepserint in nomine vel cognomine, modo de persona constet, rescriptum non vitiatur. Sanchez, *De matrim.*, l. VIII, disp. 21, num. 37, quippe quod conceditur non propter nomen, sed propter personam supplicantis, et qualitates ipsi intrinsecas. Reiffenstuel, ad tit. *De rescript.*, § 9, num. 220.

(90. Error vero diœcesis, quando per rescriptum fit *delegatio causæ*, nempe ordinario diœcesis, vitiat rescriptum, ex cap. *significante* 14, h. tit. quippe in h. casu persona delegati attenditur. Additur vero notanter, *quando per rescriptum fit delegatio causæ.* Nam quando ad præviam supplicationem partis ipsemet Pontifex gratiam concedit, v. g. actualiter cum aliquo dispensando, jam constat de mente concedentis, ac proinde non obest error in nomine vel prænomine diœcesis, modo constet de corpore. Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 221 et seqq.

(91. Item vitiatur rescriptum per subreptionem, vel obreptionem, ut videre est apud Lucium nostrum hic supra, n. 27 et seqq.

(92. Quæres hic, an subsistat rescriptum, in quo ex duabus causis, simul et copulative allegatis, una sit vera, altera falsa? ℞. Probabiliter subsistere, dummodo causa, quæ vere allegata est, sufficiat de jure et stylo curiæ ad impetrandam gratiam rescripto ejusmodi concessam, et altera, quæ falso allegata est, non sit de substantia rescripti, et causa finalis unica. Porro, an aliqua causa finalis sit, an vero impulsiva tantum, si id verbis rescripti non satis constet, arbitrio judicis definiendum erit. Quod si, omnibus consideratis, remaneat dubium, benignius sentiunt, qui tali casu docent, in omnibus litteris gratiosis, ex duabus causis, unam tacitam, vel falso expressam censendam esse potius impulsivam tantum, ex generali principio, quod in dubio præsumendum sit pro valore actus, ubi in nullius præjudicium cedat

(93. Aliud dicendum, quando unica solum causa in rescripto exprimitur, nam hæc, finalis, non impulsiva censeri debet; consequenter, si falsa illa sit, irritum erit rescriptum, quippe concedens, non censetur velle facere gratiam sine aliqua causa vera; ut patet ex clausula apponi solita, *si preces veritate nitantur :* adeoque, non subsistente causa, rescriptum fit irritum. Schmalzgrueber, *loc. cit.*, § 3, n. 18 (149).

(94. Quæres ultimo, an rescripta vitientur per errorem adjectæ qualitatis? ℞. Cum distinctione an talis qualitas sit adjecta per modum *taxationis, vel restrictionis at determinationis*, an per modum *demonstrationis et indicationis* tantum. Priori modo rescriptum corruit; secus si per modum *demonstrationis.* Idem, *ibid.*, n. 19.

Sed hæc satis sunto.

RESERVATIO CASUUM.

SUMMARIUM.

1. Reservatio casuum quid sit? — 2. Casus reservatus quid sit? — 3. Per actum reservationis principaliter, ac directe afficitur solummodo persona confessarii, ejus jurisdictionem arctando ac ligando, et indirecte solum persona ipsius pœnitentis. — 4. Regulares intra diœcesim episcopi approbantis possunt absolvere pœnitentes alterius diœcesis a casibus in diœcesi dictorum pœnitentium reservatis, si non sint reservati in diœcesi in quo confessiones audiunt. — 5. An id possint etiam alii confessarii sacerdotes sæculares? — 6. Certum est dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata. — 7. Sola peccata mortalia graviora et atrociora, externa, certa ac opere consummata reservari solent ac debent. Unde reservatio non est facienda, sicuti excommunicatio major est ferenda pro venialibus aut mortalibus jam confessis. — 8. Potestas reservandi peccata et casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ. — 9. Item in episcopis respectu suarum diœcesum, pro quibus veniunt etiam omnes prælati habentes proprium independens territorium, et jurisdictionem quasi episcopalem. — 10. Item in prælatis regularibus auctoritatem quasi episcopalem habentibus. — 11. Nullatenus tamen possunt casus reservare superiores locales. — 12. Neque parochi in suis parochiis. — 13. Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat nisi propter annexam excommunicationem sibi itidem reservatam. — 14. Aliquoties tamen Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla excommunicatione annexa. — 15. Quinam autem sint casus Papæ reservati? *remissive.* — 16. Qui sint casus ab episcopis sibi reservati? et adducuntur casus reservati in hac Alexandrina diœcesi. — 17. Quinam sint casus, qui reservari possunt a prælatis regularibus pro suis respective subditis; *remissive.* — 18. Casus regulares a Clem. VIII limitati et recensiti sunt tantum undecim. Nec possunt generales pro tota religione sine consensu capituli generalis, nec provinciales pro suis respective provinciis sine consensu capituli provincialis alios ab illis reservare. — 19. Nec tenentur dicti prælati regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solum reservare. — 20. In nostra tamen Seraphica religione sunt omnes undecim reservati, quibus capitulum generale addidit pollutionem voluntarie

(149) « Quæritur, an petitio subreptitia vel obreptitia vitiet dispensationem? ℞. Regula sit, quod tunc dispensatio erit nulla, quando tacetur veritas, quæ de stylo curiæ debebat necessario exprimi, vel allegatur falsum, quod de jure taceri debebat. Alia regula est, si tacetur vel exponitur falso causa tantum impulsiva, valet dispensatio : secus vero si causa esset motiva, ita ut sine ipsa superior minime dispensasset. » Ita D. de Ligorio, *Theol. mor.*, lib. I, *De legib.*, n. 185.

procurationem, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, et inobedientiam contumacem. — 21. Imo casus reservati in nostro Seraphico ordine sunt novemdecim. — 22. Afferuntur dicti casus reservati in nostro ordine. — 23. Provinciales tamen non tenentur omnes dictos casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare, aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint.— 24. Regulares non exempti subjacent casibus ab episcopo reservatis.— 25. Episcopus non debet sibi reservare absolutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest pœnas pecuniarias, aut etiam excommunicationis injungere. — 26. Non debent episcopi sibi reservare absolutionem eorum, qui non solvunt locis piis, id, quod ratione administrationis, vel alia de causa debent, quia hi remediis juris cogendi sunt. — 27. Pœnitentiarii cathedralium non possunt absolvere pœnitentes a casibus episcopo reservatis sine speciali ejus licentia et concessione. — 28. Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. — 29. Neque possunt pœnitentes a censuris et casibus reservatis sibi concessis absolvere, non audita integra confessione sacramentali. — 30. A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive episcopis sive prælatis regularibus, quinam, et a quibus possint absolvere, vel non? *remissive.* — 31. Quando et quomodo urgente necessitate celebrandi seu communicandi, possit pœnitens absolvi ab inferiori confessario a peccatis reservatis habentibus etiam adnexam censuram reservatam? ad num. 34. — 35. Pœnitens habens unicum peccatum reservatum sine ullis aliis, potest absolvi directe a confessario inferiori in articulo mortis. At vero in urgente necessitate celebrandi, seu communicandi, nec directe, nec indirecte; et quid in tali casu sibi consulendum, ad num 36. — 37. Qui confitetur confessario potenti directe absolvere a reservatis, et inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis confessario directe absolvi ab illo reservato oblito. — 38. Qualiter possit absolvi pœnitens, qui cum peccatis non reservatis habet casum reservatum a se ignoratum, et bona fide confitetur confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum casum esse reservatum. — 39. An et quando possit absolvi a confessario inferiori pœnitens habens peccatum reservatum invincibiliter ignoratum esse tale? — 40. Confessarius inferior dubitans, sive dubio juris, sive facti, sive dubio positivo, sive negativo, an peccatum a pœnitente confessum sit reservatum, judicare potest in favorem pœnitentis quod non sit reservatum, et ipsum absolvere. — 41. Adducitur et absolvitur objectio. — 42. An si post confessionem talis peccati dubii, pœnitens certo cognoscat suum peccatum revera fuisse reservatum, teneatur recurrere ad confessarium habentem facultatem in reservata? — 43. An et quando possit absolvi qui obtinuit facultatem, ut absolvatur a reservatis, si post obtentam talem facultatem, iterum committit alia reservata? — 44. Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, incurrunt casus reservatos. — 45. Alia de casibus reservatis, cum *Addit. ex al. manu*, ad num. 58.

1. Reservatio casuum est negatio jurisdictionis ad aliquod peccatum absolvendum. Est in re communis. (2. Hinc casus reservatus est peccatum cujus absolutio non permittitur cuivis simplici et inferiori confessario, sed ea reservatur, et manet penes superiorem illius simplicis et inferioris confessarii, aut penes alterum confessarium a superiore ad id specialiter delegatum. Ita in re communis.

(3. Dicitur autem notanter : *Cujus absolutio non permittitur cuivis simplici et inferiori confessario*, ad denotandum, quod per actum reservationis principaliter ac directe afficitur solummodo persona confessarii, ejus jurisdictionem arctando, ac limitando, et indirecte solum persona ipsius pœnitentis, eo quod a tali confessario ob defectum jurisdictionis a casu reservato absolvi non possit. Sic inter alios recte notat Fagn., in cap. *Omni utriusque sexus* 12, De pœnitentiis et remissionib., n. 78 et seqq.

(4. Hinc pœnitentes confluentes ex alia diœcesi cum peccatis in ea reservatis possunt absolvi a confessario regulari in diœcesi, in qua est approbatus, si in ipsa talia peccata non sint reservata, et tales pœnitentes in fraudem reservationis pro obtinenda absolutione ad eam non confluxerint. Sic expresse Clemens X, constitut. incip. *Superna*, § 6, ibi : « Decernimus et declaramus... posse regularem confessorem in ea diœcesi in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda migrasse. » Posse enim regulares intra diœcesim episcopi approbantis absolvere etiam pœnitentes alterius diœcesis, jam expresse declaraverat sac. cong. Conc., apud Fagn., lib. v *Decret.*, in cap. *Omnis*, De pœnitentiis et remissionib., n. 79, quia ipsi babent jurisdictionem a Papa, ex Clement. *Dudum*, § *Statuimus*, De sepulturis, ut notat Glossa, in cap. 2, *Ante figurationem casus*, De pœnitent. et remissionib. in 6, cujus jurisdictio non restringitur ad limites alicujus territorii, cap. *Cuncta per mundum* 17, caus. 9, q. 3, sed universus orbis est sua diœcesis, c. *Per principalem* 21, ead. caus., et qu. ut cum aliis observat Fagn., *loc. cit.*

(5. An autem possint similiter dicti pœnitentes confluentes ex alia diœcesi sic absolvi a confessario sæculari ? Negant cum aliis Fagnanus, *loc. cit.*, n. 70 ; Sotus, in 4 *Sententiar.*, dist. 18, q. 2, art. 4 ; Medina, lib. I, cap. 10 ; Graffius, lib. IV, cap. 18, n. 56, et alii. At vero affirmat jam communis doctorum sententia cum Cajetano, Henriquez, Suarez, Vasquez, Bonacina, Cabassutio, *Juris canon. theoria et prax.*, lib. III, cap. 12, ubi solidas adducit rationes, ac dicit, quod constans usus, et regula receptissima est in omni causa delicti judicandum esse reum secundum jura ipsius loci, ubi judicatur idem reus. Authentic. *Qua in Provincia*, cod. *Ubi de crimine agi oportet*, cap. *Placuit* 4, caus. 6, qu. 3, cum similibus. Et sic Pontas, verb. *Casus reservati*, casu 12 et 15 ; Felix Potestas, tom. I, part. IV, c. 5, num. 3307 ; Matthæuc., *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 8, n. 5 et 6, et alii passim, ac servat universalis praxis, et consuetudo, quæ est optima legum interpres. L. *Si de consuetudine* 37, ff. *De legib.*, c. *Cum dilectus* 8, De consuetud. Et ratio

est, quia est fere impossibile, quod confessarius possit cognoscere omnes pœnitentes, an sint diœcesani, vel non; et scire omnes et singulos casus reservatos in diœcesibus eorum, qui ad se confessionis gratia confluunt, ad quod teneretur, si eos non posset absolvere. Quod tamen, ut nimium onerosum, ac fere impossibile, nullus episcopus ab iis, quos ad confessiones excipiendas admittit, solet exigere; tum quia in hoc par videtur ratio de confessario sæculari ac de regulari: si ergo id potest regularis, poterit etiam confessarius sæcularis, quia ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio. L. *Ideo* 27, ff. *De legib.*; l. *Illud.* 32, ff. *ad leg. Aquil.*, et cap. *Inter corporalia* 2, De translation. episc. Cum ratio legis sit anima legis; l. *Cum ratio* 7, ff. *De bonis damnator.* Non possunt tamen tales pœnitentes absolvere a dictis casibus reservatis tam confessarii regulares quam sæculares, si consulto, et ex industria veniant ad eos pro obtinenda absolutione in fraudem reservationis a proprio episcopo factæ, ut expresse declarat Clemens X, in d. const. incip. *Superna*, per verba adducta sub n. 4. Fraus enim et dolus nulli patrocinari debent, cap. *Ex litteris* 2, *De dolo et contumacia*, c. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16, De rescript., cap. *Tuæ* 12, De clericis non resident., cap. *Officii* 14, De testam. L. *In fundo* 38, De rei vindicat. L. *Cum*, n. 8, ff. *De transaction.* L. *Si legatarius* 24, cod. *De legatis*, cum similibus.

(6. Certum esse dari in Ecclesia Dei potestatem reservandi aliqua peccata superioribus, a quibus inferiores confessarii absque speciali licentia et facultate extra mortis periculum absolvere non possunt, patet hoc præter continuam praxim, et sensum universalis Ecclesiæ ex verbis Christi *Joann.* xx, 13, ibi : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*, et ex *conc. Trid.*, sess. xiv, cap. 7, ibi : « Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina, non a quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus absolverentur, » etc. *Et infra :* « Extra quem articulum mortis sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant. »

(7. Sola peccata mortalia graviora et atrociora, externa, certa ac opere consummata reservari solent ac debent; unde reservatio non est facienda, sicut neque excommunicatio major non est ferenda pro venialibus aut mortalibus jam confessis. *Communis*, cum Sporer, tom. III, part. III, c. 6, n. 730; Layman, lib. v, tract. 6, cap. 12, n. 3; Herincx, disp. 6, *De pœnitent.*, n. 6 et seqq.; Mastrio, in *Theol. moral.*, disp. 31, q. 9, n. 224. Et ratio est, quia reservatio ab Ecclesia instituta est ad coercenda delicta atrociora et graviora, ut constat ex *conc. Trid.*, sess. x, cap. 7; ibi : « Atrociora quædam et graviora crimina. » Tum quia venialia et mortalia jam confessa sunt materia libera; unde cum non sint necessario confitenda, eorum reservatio esset inutilis.

(8. Potestas reservandi peccata et casus residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ. *Communis*, et certa. (9. Item in episcopis respectu suarum diœcesum, pro quibus veniunt omnes prælati habentes proprium independens territorium et jurisdictionem quasi episcopalem. *Communis*, et certa. Sicque definitum est in *conc. Trid.*, sess. xiv *De sacramento Pœnitentiæ*, canon. 11, ibi : « Si quis dixerit, episcopum non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam; atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit. » (10. Item in prælatis regularibus auctoritatem quasi episcopalem habentibus, uti sunt generales et provinciales. *Communis*, et certa. *Vide* verb. REGULARIS PRÆLATUS, a n. 53 ad 56.

(11. Nullatenus tamen possunt casus reservare superiores locales. *Communis*, et certa. *Vide* dict. verb. REGULARIS PRÆLATUS, a n. 56 ad 59. (12. Item neque casus reservare possunt parochi in suis parochiis, quinimo neque possunt in confessarium sibi eligere sacerdotem non approbatum ab ordinario. *Vide* d. verb. REGULARIS PRÆLATUS, n. 59.

(13. Papa ordinarie nullum peccatum mortale sibi reservat, nisi propter annexam excommunicationem sibi itidem reservatam. *Communis.* (14. Dicitur autem notanter *ordinarie*, quia aliquoties Papa sibi reservat peccatum aliquod absque ulla excommunicatione annexa, ut fecisse Sixtum V, in const. 91, contra male promotos incip. *Sanctum et salutare*, notant Lugo, disp. 20, *De pœnitentia*, sect. 2, n. 27; et Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, dist. 9, q. 1, n. 5, et videri potest, in *Bullario Romano*, const. 91 dicti Pontificis.

* De hac reservatione *vide* Ligorium, l. VI, tract. 4, num. 580.

Nunc autem ex constitut. Benedicti XIV, quæ incipit : *Sacramentum*, certo reservatus est Summo Pontifici sine censura casus, quando quis falso accusat sacerdotem innoxium de sollicitatione apud judices ecclesiasticos, sive per se ipsum, sive procurando, ut per alios calumnia inferatur.

Alium casum addit Ligorius, *loc. cit.*, desumptum ab auctore libri, cui titulus: *Instruzione per li novelli confessori*, part. II, cap. 15, num. 306, nempe, si quis accipiat dona a regularibus utriusque sexus, nisi prius totum restituerit, si dona valeant pluris decem scutorum Romanorum, vel, si valeant minoris saltem partem, ad arbitrium pœnitentiarii. Sed immerito. Nam Clemens VIII, cujus constitutioni, quæ incipit, *Religiosæ*, innixa est hæc doctrina, nihil aliud statuit, nisi ut qui contra interdictum accipiunt dona a regularibus, ad restitutionem teneantur, *adeo ut restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in*

foro conscientiæ absolvi possint. Ubi de reservatione hac seu recursu ad S. Sedem ne verbum quidem. Sed Summus Pontifex solum declarat incapacem absolutionis eum, qui cum restituere teneatur, nondum restituerit, ut videre est apud Thesaurum, *De pœnis ecclesiasticis*, verb. *Munera*, cap. 10, vers. *Quod vero Clemens*. Quam incapacitatem Benedictus XIV, citatus a Ligorio in suo opere, cujus titulus : *Instruzione e pratica per li confessori*, cap. 13, num. 8, confirmat etiam relate ad card. pœnitentiarium, § 26, suæ constit. quæ incipit, *Pastor bonus*, hanc tantum illi facultatem concedens, ut qui infra valorem decem scutorum ejusmodi munera acceperint, eis injuncta arbitrio ipsius majoris pœnitentiarii seu confessarii, per eum eligendi eleemosyna, quæ in beneficium religionis seu conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, absolvere, seu absolvi mandare possit *.

(15. Quinam autem sint casus Papæ reservati? *Vide* verb. Excommunicatio, art. 2, ubi referuntur excommunicationes ipsi reservatæ in bulla Cœnæ, et art. 3, ubi referuntur excommunicationes ipsi reservatæ extra bullam Cœnæ, et art. 4, ubi referuntur excommunicationes nemini reservatæ : et verb. Absolutio, art. 1, ubi referuntur sex casus, dicti Clementini, ex quo de ejusdem mandato fuerint reservati intra Italiam et extra Urbem.

(16. Qui vero sint casus ab episcopis sibi reservati? inspiciendæ sunt tabulæ casuum reservatorum pro qualibet respective diœcesi, et hic sufficiat adducere casus reservatos pro hac Alexandrina diœcesi in synodo celebrata, die 1, 2 et 3 Maii 1723, et sunt sequentes.

Primo, tentantes monialium pudicitiam, aut cum eis quoquomodo, sive factis, sive scripturis, sive verbis quomodocunque conceptis per se, vel per interpositas personas inhonesta perpetrantes.

2. Qui infantes suffocaverint ob non adhibitam diligentiam, et detinentes in lecto infantes, qui nondum annum expleverint, non adhibita debita et necessaria cautela *parvæ*, ut dicitur, *cunæ*.

3. Qui infantes exponunt, vel exponi faciunt, præsertim locis piis, si habent, unde illos alere possunt, nisi eorum locorum damna resarciant.

4. Qui Deum hæreticaliter blasphemaverint, seu maledixerint, aut opprobriosa verba in ipsum, vel sacratissimam Mariam, sanctosque omnes proferre ausi fuerint.

5. Homicidium per se vel per alios perpetrantes, sive quoquomodo auxiliantes et consulentes, et abortum procurantes, si ad hæc sequatur effectus, venenaque hominum mortifera componentes, vendentes, dantes ad malum finem.

6. Stuprantes virgines sub promissione matrimonii.

7. Qui ante contractum matrimonium in facie Ecclesiæ cum sponsa copulam habuerint.

8. Qui sodomiam active vel passive commiserint, aut bestialitatis crimen perpetraverint.

9. Qui in primo vel secundo consanguinitatis gradu aut in primo affinitatis vel cognationis spiritualis incestum commiserint.

10. Qui Hebræis pecunias ad negotiationem dederint ad effectum participandi de eorum usuris.

11. Deponentes falsum, vel verum tacentes in notabile præjudicium alterius coram judice post juramentum præstitum.

12. Qui falsa instrumenta, aut fides falsas in grave damnum proximi confecerint vel subscripserint, ex quibus rei, vel famæ damnum sequatur, et nonnisi refectis damnis absolvantur.

13. Differentes absque legitima causa solvere debita cujuscunque generis erga pia loca et propter quamvis piam causam, non absolvantur, nisi prævia solutione. Monemus propterea confessarios omnes, ut antequam pœnitentes audiant, ab eisdem sciscitentur, an sint debitores piorum locorum, et monasteriorum monialium ex aliqua causa, ad hoc, ut sciant, an sint in statu, ut illis absolutionem impertiri valeant.

14. Componentes et in publico affigentes per se, vel per alios carmina satyrica, vel prosas, libellos famosos (vulgo Pasquinate, o Sonetti), quibus proximi famæ, dignitati seu existimationi detrahatur.

Tandem monemus parochos omnes et confessarium quemlibet, ademptam esse facultatem absolvendi complices in quocunque peccato mortali, et quod unusquisque tenetur habere apud se, et in confessionario sive in loco, ubi confessiones audiri solent, præsentem notam casuum reservatorum, sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus.

(17. Quinam sint casus, qui reservari possunt a prælatis regularibus, nempe generalibus et provincialibus pro suis respective subditis? *Vide* verb. Regularis prælatus, a n. 53 ad 55.

(18. Ubi observa, quod casus regulares a Clemente VIII limitati et ibi recensiti sunt tantum undecim, nec possunt generales pro tota religione, sine consensu capituli generalis, nec provinciales pro suis respective provinciis, sine consensu capituli provincialis alios ab illis reservare. (19. Nec tenentur dicti prælati regulares omnes illos undecim reservare, sed possunt vel omnes, vel aliquos solos reservare, ut *ibi* a Clemente VIII statuitur. (20. In nostra tamen seraphica religione sunt omnes reservati, quibus capitulum generale addidit pollutionem voluntarie procuratam, si forte non contineatur sub lapsu carnis opere consummato, et inobedientiam contumacem, qualis esse declaratur : « Quando quis, trina monitione præmissa facta congruis intervallis, per diem naturalem inobediens perseverat. » Ita habetur in statutis generalibus Leodii impressis, et tradunt Henno,

l. IV, tract. *De pœnitentia*, disp. 8, q. 8, art. 2, concl. 2; Sporer, t. III, p. III, cap. 6, sect. 2, q. 1, n. 716, et alii. (21. Imo, ut habetur in *Compilatione statutorum Sambucæ*, c. 7, § 2 et 3. Casus reservati in nostro seraphico ordine sunt novemdecim, et dicto § 2, sub n. 7, ut nullus ignorantiæ locus sit, statuitur, quod provinciales casuum reservatorum tabellam conficiendam, et in singulis conventibus publicandam curent in hunc, qui sequitur modum.

Tabella casuum, qui generali et provincialibus reservantur.

(22. 1. Nomen Dei, aut Domini Nostri Jesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes.

2. Rebus sacris abutentes.

3. Quidquam in religionis detrimentum extra religionem patefacientes.

4. Discordias patrum vel depositiones prælatorum manifestantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad faciendum inducentes.

6. Falso ac scienter quempiam accusantes, et accusantem revelantes.

7. Falsum testimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. Jurati veritatem negantes, et falsum affirmantes.

9. Ter debite moniti obedire renuentes.

10. Consummatum carnis peccatum quodcunque admittentes.

11. Denarios contra regulam accipientes, tenentes vel asservantes.

12. Rei sacræ vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra ordinem dono dantes.

14. Fratribus vel sæcularibus vendentes, aut quovis modo alienantes.

15. Generalis vel provincialis, aut eorum secretariorum litteras, tum missas, tum accipiendas impedientes, frangentes, falsificantes, aut quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum ordinis, vel cujusvis alterius prælati, aut personæ notabilis falsificantes.

17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, projicientes vel publicantes.

18. Graviter quemquam percutientes, aut contra prælatum machinantes.

19. Carnes comedentes, quando Ecclesiæ vel Regulæ præcepto vetitum fuerit, nisi scriptam facultatem ob necessitatem a superiore antea impetraverint.

(23. Advertendum est tamen, quod provinciales non tenentur omnes dictos casus sibi solis reservare, sed possunt sibi reservare aut omnes, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverint, ut patet ex verbis Clementis VIII, in cit. Decreto relato, sub verb. *Regularis prælatus*, n. 53. Unde, si non omnes, sed solum aliquot sibi reservent, et aliorum absolutionem aliis sibi subditis confessariis duxerint concedendam, expedit, ut in singulis conventibus eorum tabellam ad omnium notitiam publicari et asservari faciant.

(24. Regulares non exempti subjacent casibus ab episcopo reservatis. Silvester, part. I, verb. *Casus reservati*, cas. 2; La Croix, lib. VI, part. II, n. 1645, et alii.

(25. Episcopus non debet sibi reservare absolutionem illorum, qui non communicant in Paschate, sed eis potest pœnas pecuniarias, et etiam excommunicationis injungere, ut declaravit sacra congr. Concil. Nam propositis olim in ea dubiis :

I. « An episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis, ad confessionis et Eucharistiæ sacramenta negligunt accedere, et pœnas cap. *Omnis utriusque sexus*, De pœnitent. et remissionibus contemnunt; possit etiam ad excommunicationem procedere ?

II. « An pro satisfactione pœnas pecuniarias pio loco applicandas injungere ?

III. « An expediat talium absolutionem sibi reservare ?

« Die 28 Jan. 1587 sacr. congr. ad primum censuit *licere ;* nisi forte de proprii sacerdotis consilio ex rationabili causa communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum, posse injungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro hujusmodi excommunicatorum emendatione ; ad tertium, non expedire ; » lib. XVIII *Decret.*, pag. 603 ; apud Monacell., tom. II, tit. 13, formul. 1, *Adnot. ad Decret. communionis quotidianæ*, n. 17.

(26. Nec debet episcopus sibi reservare absolutionem eorum, qui non solvunt locis piis id, quod ratione administrationis, vel alia causa debent, quia hi remediis juris cogendi sunt. Sic sacr. congr. Conc., ***in Castren.***, 3 Febr. 1635, lib. XV *Decret.*, pag. 194 ; apud Monacell., *loc. cit.*, n. 18.

(27. Pœnitentiarii cathedralium non possunt absolvere pœnitentes a casibus episcopo reservatis ; nisi ipsemet episcopus talem specialem facultatem eis concesserit. (28. Nec possunt facultatem sibi concessam aliis delegare. Neque possunt pœnitentes a censuris et casibus reservatis sibi concessis absolvere, non audita integra confessione sacramentali. Sic sacra congr. Concilii, ***in Derthonen.***, 5 Julii 1647, nam propositis in ea sequentibus dubiis :

(29. I. « An canonicus pœnitentiarius Ecclesiæ cathedralis possit absolvere a censuris et casibus, tam a jure episcopo reservatis, quam ab illis, quos episcopus sibi reservavit ?

II. « An pœnitentiarius dispensare possit tempore Quadragesimæ super esu ciborum cum infirmis et cum aliis habentibus attestationem medicorum absque speciali delegatione ab episcopo concedenda ?

III. « An pœnitentiarius facultatem, quam habet absolvendi pœnitentes a casibus sibi concessis, possit alteri confessario delegare, qui absolvat, prout idem pœnitentiarius?

IV. « An pœnitentiarius possit absolvere pœnitentes a censuris et casibus reservatis sibi concessis, non audita integra confessione sacramentali, sed tantummodo ab ipsis casibus reservatis et pro aliis pœnitentes remittere ad alium confessarium?

« Sacra, etc., ad supradicta dubia respondit *negative* in omnibus ; » lib. XVIII *Decret.*, pag. 346, apud Monacell., *loc. cit.*, num. 19.

(30. A casibus reservatis, sive Summo Pontifici, sive episcopis, sive prælatis regularibus quinam, et a quibus absolvere possint, vel non? *Vide* verb. ABSOLVERE, ABSOLUTIO per tot.

(31. Dictis adde, quod, urgente necessitate celebrandi seu communicandi, ad vitandum grave scandalum, et notam infamiæ, non solum potest pœnitens ab inferiori confessario absolvi directe a peccatis non reservatis, et indirecte a reservatis nullam habentibus adnexam censuram reservatam, juxta dicta sub verb. JURISDICTIO, num. 35, et verb. *Pœnitentiæ sacramentum*, art. 2, num. 91, sed etiam id poterit in defectu superioris et confessarii habentis ad id facultatem, quamvis peccata reservata adnexam habeant occultam censuram reservatam, v. g. censuram reservatam excommunicationis ob occultam clerici percussionem, et ipse confessarius inferior neque in tali necessitate possit eum absolvere a tali reservata censura. Sic Layman, lib. V, tract. 6, cap 12, num. 10 cum Henriq., Suarez, Coninch., et aliis ibi citatis, La Croix post Busembaum l. VI, par. 1, num. 1599; Sporer, tom. III, cap. 6, sect. 2, num. 753; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 9, qu. 2, num. 10; Diana, par. III, tract. 4, resol. 104, par. V, tract. 13, resol. 10; Felix Potestas, tom I, part. IV, num. 3123; card. de Lugo, *De eucharistia*, disp. 14, sect. 5, nu. 100 et 102 cum aliis ibi allegatis; Illsung., tract. 6, disp. 6, q. 7, art. 8, § 1, num. 137; Joan. de la Crux, *De excommunicat.*, art. 2, nu. 6; Matthæuc., *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 33, num. 44, lib. II, cap. 35, num. 24 et seq., ac cap. 36, num. 9 et 10, et plurimi alii dicentes, quod sic absolutus in tali necessitate, licet adhuc remaneat excommunicatus, possit licite celebrare aut communicare, cum sit recte dispositus. Et ratio est, quia absolutio a peccatis, et infusio gratiæ potest per accidens haberi remanente censura, cum gratia non sit incompatibilis cum ipsa censura, ut si ex inculpabili ignorantia aut inadvertentia pœnitens censuram non confiteatur; vel confessarius inferior censuræ inscius aut ignarus, aut ex oblivione, seu aliter, eum solum a peccatis absolvat; ergo etiam si in tali casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi pœnitens aliunde dispositus, in defectu superioris, aut confessarii potentis, scienter confiteatur confessario inferiori impotenti absolvere a censura reservata; quia pro tunc pœnitens facit quantum potest, et lex ecclesiastica censuram imponens, non præsumitur obligare cum tanto detrimento

(32. Quamvis enim regulariter, et per se loquendo non possit excommunicatus absolvi a peccatis nondum absolutus ab excommunicatione, per accidens tamen in supradicta et simili necessitate potest absolvi a peccatis nondum absolutus ab excommunicatione reservata occulta. Et ratio est: quia sicuti lex jejunii, et audiendi missam non obligat, cum jejunari et missa audiri non potest sine gravi damno, ita nec lex, quod absolutio excommunicationis occultæ præmittatur absolutioni a peccatis, obligat, quando, vel cum gravi scandalo, et nota infamiæ omittenda esset celebratio, seu communio, vel missa celebranda, et Eucharistia percipienda foret sine absolutione sacramentali; cum omnes istæ sint leges ecclesiasticæ, quæ non obligant cum tanto detrimento. Nec ipse pœnitens in tali necessitate potest prius etiam ab excommunicatione reservata occulta absolvi ab inferiori confessario, cum iste carens potestate ordinaria vel delegata, nequeat ex communi doctorum sententia absolvere nec ab excommunicatione occulta reservata etiam in casu necessitatis, nisi necessitas sit extrema propter periculum mortis, in quo quivis simplex sacerdos in defectu confessarii approbati, juxta dicta sub verb. ABSOLUTIO, art. 1, num. 48 et seq. potest absolvere non solum a peccatis, sed etiam a censuris quomodocunque reservatis a concil. Trid., sess. XIV, *De sacr. Pœnitent.*, cap. 7. Dictum autem fuit notanter ab *excommunicatione occulta*, quia in nostro casu, si excommunicatio sit publica, absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem a peccatis, et non potest in necessitate celebrandi seu communicandi absolvi ab inferiori confessario; quia scandalum non esset, si pœnitens publice excommunicatus non celebraret, aut non communicaret; sed potius si celebraret aut communicaret.

(33. Nec valet objicere, quod si hoc esset, excommunicatio non privaret usu et perceptione sacramentorum, contra expressam prohibitionem in c. *Cum illorum* 22, et cap. *Si quem* 59, De sententia excommun., et similibus. Non valet, inquam, quia citati sacri canones, aliique similes privant utique usu et perceptione sacramentorum per se loquendo, per accidens autem, ut in supradictis casibus necessitatis urgentis, possunt illis non privare. Unde excommunicatus occultus in confessione integre, et cum dolore, ac vero proposito se accusans, in illis casibus reciperet sacramentum et gratiam, sed non perciperet de indulgentiis; extra vero casus urgentis necessitatis, nec celebrare aut communicare posset, sed remaneret sacris privatus sicut antea. Sic Joannes de la Crux, *loc cit.*, num. 6; Matthæuc., *cit.* lib. II, c. 36, num. 10, et alii supracitati.

(34. Nec valet etiam objicere, quod si pœnitens in tali urgente necessitate potest ab inferiori confessario absolvi etiam a reservatis habentibus adnexam censuram reservatam, deberet etiam posse absolvi ab ipsa censura reservata, sicuti potest absolvi pec-

nitens in extrema necessitate articuli mortis. Non valet, inquam, quia magna intervenit differentia inter utramque necessitatem; in extrema enim necessitate articuli seu periculi mortis nulla remanet reservatio, adeo ut quilibet simplex sacerdos, in defectu alterius jam approbati, possit tunc tanquam cum omnimoda facultate approbatus, absolvere pœnitentem a quibusvis peccatis et censuris quomodocunque reservatis, ut expresse statuit conc. *Trid.*, sess. XIV, *De sac. Pœnitent.*, cap. 7. Nec si convalescat, elapsa tali extrema necessitate, tenetur postea iterum confiteri aut comparere coram superiore pro nova absolutione impetranda, quia jam directe et plene absolutus est ab omnibus peccatis et censuris quomodocunque reservatis; et solum tenetur se sistere superiori in casu, quo fuerit irretitus censura reservata, non ut iterum a censura absolvatur, cum jam in tali articulo fuerit pro foro interno ab ipsa directe et plene absolutus, sed duntaxat ut ipsius superioris mandatis pareat, pœnitentiam, vel remedium ab ipso accipiat, et in foro externo satisfactionem exhibeat: ex cap. *De cætero* 11, c. *Ea noscitur* 13, c. *Quo de his* 26, c. *Quamvis* 58, De sent. excommunicat., et ex bulla Cœnæ, § *Cæterum*, juxta dicta in verb. ABSOLUTIO, art. 1, num. 53, 54 et 55. At vero in dicta urgente necessitate celebrandi aut communicandi, remanet adhuc reservatio, ita ut pœnitens in ipsa a confessario inferiore non absolvatur a peccatis reservatis, nisi indirecte, quatenus absolvitur ratione concomitantiæ cum peccatis non reservatis directe absolutis ex vi absolutionis directe cadentis super ipsa peccata non reservata, cum non possit unum peccatum sine alio remitti; nam gratia sanctificans omnia expellit, ut habetur ex concil. Tridentino, sess. XIV, cap. 5. *De sacr. Pœnitentiæ;* et nullimode, nec indirecte, remaneat absolutus a censura reservata; ita ut ad differentiam absoluti in articulo mortis teneatur ipse se sistere superiori aut confessario prædito necessaria facultate, ut ab ipso recipiat absolutionem directe a peccatis reservatis, a quibus fuit tantum indirecte a confessario inferiori absolutus, et a censuris reservatis, a quibus nullo modo fuit absolutus. Neque in tali urgente necessitate absolvi potest a simplici sacerdote nondum ad confessiones excipiendas approbato, sicuti potest absolvi pœnitens in extrema necessitate articuli seu periculi mortis, ut docent Gobat, tract. 7, num. 381; Palaus, tract. 23, p. 15, § 7; Sporer, *loc. cit.*, num. 358, et alii recte dicentes, quod id non permittit usus et consuetudo Ecclesiæ; non enim in tali casu est par nec tanta necessitas, ac in articulo mortis, cum in hoc articulo id solum permittat Ecclesia, et *Trid.* conc., c. sess. XIV, *De sacram. Pœnit.*, c. 7. « Ne hac occasione aliquis peccet ; » quod evenire non potest extra dictum articulum, extra quem concil. ipsum dicit, quod simplices sacerdotes nihil possint. Imo neque in ipso mortis articulo potest simplex sacerdos absolvere, si adsit confessarius approbatus promptus ad confessionem moribundi excipiendam, ut dictum fuit sub verb. ABSOLUTIO, art. 1, num. 51 et 52.

35. Pœnitens in extrema necessitate articuli seu periculi mortis, habens unicum casum reservatum, sine ullis aliis peccatis, sive mortalibus, sive venialibus, potest directe absolvi a simplici sacerdote seu confessario inferiori sine ullo onere comparendi coram superiore seu delegato, si convalescat, nisi habeat adnexam censuram reservatam, juxta superius dicta. At vero in urgente necessitate celebrandi seu communicandi, nec directe, nec indirecte potest absolvi a confessario inferiori : non directe, quia ad id facultatem non habet confessarius inferior; nec indirecte, quia nullum aliud habet, et confitetur peccatum non reservatum, ex cujus absolutionis vi per concomitantiam absolvatur; sed tunc debet sibi consulere, siculi qui non habet copiam confessarii, ut evadat in gratia per contritionem, sicque non præmissa confessione celebret aut communicet. Suarez, disp. 30, sect. 3 ; Layman, *loc. cit.*, cap. 12, num. 11; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 3125; Sporer, *loc. cit.*, num. 757, et, ipso teste, alii moderni passim.

36. Consultius tamen est in tali casu ob difficultatem eliciendi actum contritionis, imo necessarium est, præsertim si velit pœnitens obtinere absolutionem indirectam ab ipso peccato reservato, putans se non esse sufficienter de ipso contritum, confiteri simul cum ipso aliquod peccatum veniale, vel mortale jam antea confessum, ut sic a d. confessario inferiori absolvatur directe ab istis et ratione concomitantiæ ex vi talis absolutionis, indirecte absolvatur ab ipso peccato reservato, alioquin nulla adesset materia idonea absolutioni directæ, nec consequenter indirectæ: et aliunde adimpleret præceptum de præmittenda confessione communioni, ad quod saltem per accidens esset astrictus etiam in tali casu, si putaret se non esse sufficienter contritum de ipso peccato reservato. Sic cum aliis cardinalis de Lugo, *De eucharistia*, disp. 14, sect. 5, num. 98; Gobat, *loc. cit.*, num. 381; Sporer, *loc. cit.*, num. 358; Matthæuc., *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 8, num. 11, et alii, cum semper tamen onere comparendi coram superiore seu confessario ad id facultatem habente, ad obtinendam absolutionem directam, ut supra dictum est.

37. Qui confitetur alicui potenti directe absolvere a reservatis, et inculpabiliter obliviscitur alicujus reservati, potest postea a quovis confessario directe absolvi ab illo reservato oblito. Sic Covarruvias, Coninch., Ledesma, Navarrus, Reginald., Arriaga, Lessius, Tambur., Lugo, Herincx, Gobat, Busemb., et alii XX graves auctores cum Aversa, quæst. 17, sect. 8, et Viva, quæst. 11, art. 4 et 6, aliique complures apud La Croix, lib. VI, part. II, num. 1449 et 1695; Felix Potestas, tom. I, part. IV, n. 3309, cum Mastrio, Poncio, Diana, et com-

muniori doctorum, Matthæuc. *Cautela confessarii*, lib. I, cap. 8, num. 13, testans de communi, sicuti etiam tenet, et de communi testatur card. de Lugo, *De pœnitentia*, disp. 20, sect. 7. num. 85 et seq. Et ratio est, quia jam ablata est reservatio ob intentionem implicitam virtualem seu interpretativam tam pœnitentis quam confessarii, quia pœnitens dum petit absolvi, virtualiter petit in quantum indiget, et confessarius intendit absolvere in quantum vi suæ jurisdictionis potest, et pœnitens indiget, juxta clausulam: *In quantum possum, et tu indiges*. Atqui confessarius potest a peccatis reservatis absolvere, et pœnitens indiget, ac absolvi vult ab omnibus peccatis, etiam reservatis, ergo tollitur omnis reservatio, etiam illius peccati inculpabiliter obliti. Limitant tamen valde probabiliter Gabriel, Angelus, Silvester, Rosella, Bonacina, cum Dicastillo, Suarez, Præposito, et aliis in solo casu, quo absolvens intenderit eam reservationem tollere, quia ut cum aliis dicit Dicastill., *De pœnitent.*, dist. 11, num. 14, non tollitur reservatio, si nulla fiat mentio reservatorum, nec adsit positiva intentio illam tollendi; cum tunc non videatur satisfieri intentioni superioris reservantis, quæ est, ut reservatum directe subjiciatur clavibus, sicque ratione reservationis explicatæ, medicina conveniens imponatur ab illo, qui in reservata habet potestatem.

(38. Pœnitens, qui cum peccatis non reservatis habet casum reservatum a se ignoratum, et bona fide confitetur confessario non habenti facultatem in reservata, nec percipienti illum casum esse reservatum, absolvitur a non reservatis directe, et indirecte a reservato; cum onere tamen, quod, cognita reservatione talis casus, accedat ad confessarium habentem facultatem, ut ab ipso absolvatur directe. Si autem nullum aliud peccatum habeat et confiteatur solum ignoratum reservatum, tunc ab eo nec directe, nec indirecte remanet absolutus, ex defectu jurisdictionis confessarii, et materiæ pœnitentis, super quam cadat absolutio directa; et bona fides excusat quidem ipsum a sacrilegio, non vero quin, cognita reservatione, teneatur illud confiteri confessario habenti facultatem in reservata, juxta dicta supra n. 33 et 34.

(39. Pœnitens habens peccatum per se immediate reservatum sine adnexa censura, quamvis invincibiliter ignoraverit esse reservatum, non potest absolvi a confessario inferiori non habente facultatem in reservata: bene vero potest ab ipso absolvi, si peccatum non ratione sui, sed solum sit reservatum ratione adnexæ excommunicationis invincibiliter ignoratæ. Sic communior et verior doctorum sententia. Et ratio differentiæ est, quia reservatio non est pœna pœnitentis, sed restrictio jurisdictionis confessarii ipsum immediate respiciens, ejusque manus totaliter ligans, itaque sive peccator sciat, peccatum esse reservatum, sive non, semper fit confessarii jurisdictio restricta. Excommunicatio vero est pœna immediate respiciens pœnitentem, quæ ab ignorante inculpabiliter non incurritur, textu expresso in cap. *Si vero* 4, De sent. ex communicat., cap. *Ut animarum* 2, De constit. in 6; l. *Si ignorans* 50, ff. *Locati*, cum similibus; adeoque quamvis committens tale peccatum reservatum ratione excommunicationis ei adnexæ, coram Deo graviter peccet, tamen apud Ecclesiam non ligatur ipsa excommunicatione invincibiliter ignorata: cum ad ipsam incurrendam requiratur contumacia, quæ non adest in invincibiliter ignorante esse tali peccaminosæ actioni adnexam a lege ecclesiastica excommunicationem.

(40. Confessarius non habens facultatem in reservata, dubitans post debitum examen, an peccatum a pœnitente confessum, sit reservatum, sive dubium sit juris, v. g. an sit lex reservans tale peccatum; sive dubium sit facti, v. g. cum scitur quidem tale peccatum, puta homicidium, abortum procuratum, adulterium, et hujusmodi, esse a lege reservatum, sed dubitatur, an fuerit commissum, vel simpliciter, vel secundum circumstantias, seu conditiones, quibus est reservatum, an revera sit homo occisus, an advertenter et deliberate, an ex pharmaco præbito sit revera secutus abortus, an femina cognita, sit ligata vel soluta, sit consanguinea aut affinis, et hujusmodi: in utroque dicto dubio, sive dubium sit positivum, cum scilicet, adsunt rationes probabiles pro utraque parte, sive dubium sit negativum, cum videlicet pro neutra parte adsunt rationes probabiles, potest prudenter judicare in favorem pœnitentis, quod tale peccatum non sit reservatum, et ipsum absolvere; sic communis doctorum in casu dubii positivi, et satis communis in casu dubii negativi, teste Sporer, *loc. cit.*, n. 733, cum Henriquez, Suarez, Sanchez, Bonacina, card. de Lugo, Diana, Tamb. aliisque ibi citatis; Felix Potestas, tom. I, part. IV, c. 5, n. 3311, cum Mastrio, Leandro, Arsdekin, et aliis ibi allegatis; La Croix post Busemb., lib. VI, part. II. n. 1599 in fine, et n. 1604, cum aliis ibi citatis; Gobat, tract. 7, num. 356, cum aliis ibi adductis. Et ratio est, quia res tam odiosa, ut reservatio, non est extendenda ad casus dubios, sed ad solos claros et perspectos, ac certe reservatos, arg. c. *Odia* 15, De regul. jur. in 6. Tum quia semper in dubiis benigniora præferenda sunt l. *Semper* 56, ff. *De regul. juris*, ac in re dubia benigniorem in erpretationem sequi non minus justius quam tutius est. L. *Ea quæ* 192, ff. eod. *De regul. jur.*, et in ambiguis rebus humaniorem sententiam sequi oportet; l. *Si fuerit* 10, ff. *De rebus dubiis*.

(41. Nec valet objicere, quod Clemens VIII, an. 1601, die 9 Jan., prohibuit absolutionem a casibus non solum *clare*, sed etiam *dubie* contentis in bulla Cœnæ, adeoque, etc. Non valet, inquam, quia idem Clemens moderavit illud suum primum decretum per aliud editum die 29 Nov. 1602, in quo ea de re omisit illas particulas *clare vel dubie*

ontentis, quod confirmat nostram senten-
iam de certitudine requisita ad reservatio-
nem, ut cum multis tradit Gobat, *loc. cit.*,
ı. 357; La Croix, *loc. cit.*, n. 1604; Verri-
ell., tract. 8, q. 16, et Felix Potestas, *loc.*
cit., n. 3313, testans de communi.

(42. An autem si post confessionem ejus-
lem peccati dubii apud confessarium ca-
entem potestate in reservata, pœnitens
erto cognoscat suum peccatum revera fuis-
e reservatum, teneatur tunc recurrere ad
abentem facultatem? Negant absolute Go-
at, *loc. cit.*, num 358, et alii apud ipsum,
Mastrius, Leander et Sporer, *loc. cit.*, n.
14, et alii, quia, dicunt ipsi, absolutio non
uit data sub conditione: « Nisi postea con-
tet peccatum esse vere reservatum, » sed
bsolute, atque tanquam sub eo dubio re-
era non reservatum, jam directe absolu-
um et remissum fuit; ex præsumpta enim
oluntate superioris, quandiu peccatum est
lubium, relinquitur jurisdictio, cum non
enseatur velle reservationem in dubio, nisi
xprimat. Affirmant autem absolute alii ci-
ati et secuti a Felice Potestate, *loc. cit.*, n.
312, etsi tale peccatum erat reservatum ra-
ione sui, et non ratione censuræ adnexæ,
enet recte La Croix, *loc. cit.*, n. 1693, ci-
ans etiam card. de Lugo, disp. 20, a n. 20.
Et ratio est, quia sicuti in casu necessitatis,
ut si quis bona fide per inadvertentiam
uisset ab inferiore absolutus, reservatio
on esset sublata, sed teneretur pœnitens,
lapsa necessitate et cognito errore, recur-
ere ad superiorem; ita, et in hoc casu, sic-
ti dictum est supra n. 33, 34 et 35, et sub
erb. Pœnitentiæ sacramentum, art. 2,
ı. 129, de peccato confesso ut dubio, et po-
tea cognito ut certo; quæ sententia affirma-
iva est in praxi tenenda, quamvis sit pro-
abilis etiam prima opinio negativa, ut as-
erit La Croix, *loc. cit.*, n. 1693, allegatis
a, Hurtad., Portel., Sporer, Gobat, Dicastill.
t aliis: ac satis probabilem dicit etiam cum
liis card. de Lugo, *loc. cit.*, n. 22 et seq.

(43. Qui a superiore petit et obtinet licen-
iam, sive per se, sive per confessarium, ut
ossit absolvi a reservatis, si post obten-
am talem facultatem iterum committat alia
eccata reservata, si petitio et confessio fa-
ultatis fuit ad certa reservata jam commissa,
lis licentia non extenditur ad alia postea
ommissa; si vero fuit petita et obtenta fa-
ultas generatim, ut possit absolvi a reser-
atis, tunc facultas extenditur etiam ad po-
teriora reservata post obtentam facultatem
ommissa. Sic Lugo, Tamburin., Stoz., Di-
astill., Gobat, Sporer citati et secuti a la
Croix, *loc. cit.*, num. 1692, ubi cum Sporer,
oc. cit., n. 765, subjungit, quod id verum
st, etiamsi pœnitens ex confidentia illius
ratiæ sæpius peccasset. Et universaliter do-
ent Sanchez, Reginald., Lugo, Bonacina,
eja, Dicastill., Aversa, Navarr., Suarez,
Henriquez, Filliuc., Bossius, Viva, cum ipso,
. *cit.*, n. 1451 et 1692, si quis ideo com-
nittat reservatum, quia jam est jubilæum,
uia hoc peccatum specialiter non reserva-
ur; in similibus tamen, præsertim extra
jubilæum, attente consideranda sunt verba petitionis et concessionis, et judicandum est juxta præsumptam mentem, et verba concedentis, et non aliter.

(44. Pueri usum rationis habentes ante annos pubertatis, nempe ante annum xiv, incurrunt casus reservatos. Card. de Lugo, *De sacrament. Pœnitent.*, disp. 20, n. 10, cum Homobono, Lazario et Florono ibi citatis; Tamburin., tom. II, pag. 40, *De casibus reservatis*, n. 5; Felix Potestas, tom. I, par. iv, n. 3306; La Croix, lib. vi, par. ii, n. 1691; Aversa, et alii apud ipsum, contra Paludanum, Graffium, et alios. Et ratio est, quia reservatio est medicina, qua æque indigent impuberes ac puberes, ipsisque est valde utilis, ut a gravioribus peccatis deterreantur. Nullas autem dicti pueri impuberes incurrunt reservatas censuras, ut tenent ultra citatos doctores, Fagundez, Sa, et alii allegati et secuti a Felice, tom. I, pag. 5, n. 4591, contra Azorium, Vasquez, et alios volentes ipsos impuberes incurrere censuras latas a jure, licet non incurrant latas ab homine. Et ratio nostra est, quia ex c. *Pueris* 1, et c. *Referente* 2, De delictis puerorum, pueri infra annum xiv simpliciter eximuntur a pœnis. Unde ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. Cap. *Quia circa* 22, De privileg., l. *Non distinguemus* 32, ff. *De receptis arbitris*, l. *Præses* 3, ff. *De officio præsidis*, l. *De pretio* 8, ff. *De publiciana in rem action.* Tum quia in pœnis benignior est interpretatio facienda; c. *In pœnis* 49, De regul. jur. in 6, c. *Statutum* 22, De election. in 6, l. *Factum* 155, ff. *De regul. jur.*, l. *Cum quidam* 19, ff. *De liberis et posthumis.*

(45. * Societates quædam, ex vi suorum privilegiorum, non possunt ullo modo in quibusdam anni solemnitatibus eligere sibi confessarium, a quo a casibus episcopo reservatis, sine episcopi licentia absolvantur, ut præter decisiones sacræ congregationis ferunt litteræ Benedicti XIV, incip. *Pias Christifidelium* relatæ in tract. *De synodo diœc.*, l. v, § 9, nov. edit.*

(46. Denique accedentes in fraudem ad aliam diœcesim, ut absolvantur a reservatis suæ diœcesis absolvi non possunt, ex Bulla Clementis X, incip. *Superna.* Ibid.

(47. Canonicus pœnitentiarius vi sui muneris nullam habet facultatem absolvendi peccata episcopo reservata, ut a sacra congregatione Concilii decisum refertur, *ibid.*, § 8.

(48. Ad solum Romanum Pontificem, episcopos et prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato pertinet reservatio casuum ex doctrina concil. Trident. et decisionibus sac. congregationis. *Ibid.*, § 11.

(49. Quanquam reservatio fieri potest extra synodum, multa tamen suadent, ut potius in synodo fiat; ideo præsertim, quia non desunt theologi cum P. Roncaglia tenentes, leges ab episcopo latas extra synodum, eo cessante, cessare, cum ea tantummodo, quæ in synodo fiunt ab episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. *Ibid.*, § 3.

(50. Actus mere internos, nec Summus Pontifex, nec episcopi reservandos sibi unquam censuerunt. *Ibid.*, cap. 5, § 5.

(51. Regulares non solum reservare prohibentur alia crimina, quam quæ in decreto Clementis VIII definiuntur, sed nec possunt alia ab iis diversa crimina illigare censura reservata, ut et firmat Bened. XIV, ex decr. quodam sac. cong. Episc. et Regular. *Ibid.*, § 5.

(52. Alia, *Vide* verb. APPROBATIO, verb. CONFESSARIUS, verb. JUBILÆUM, verb. MONIALES, art. 3, a n. 9 et 23, et art. 5, n. 81; verb. NOVITIUS, verb. REGULARIS PRÆLATUS, verb. REGULARES.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(53. In hoc articulo auctor multa ex laxioribus casuistis excerpsit, quæ ad Christianæ ethices normam nullo modo sustineri posse, censores animadvertunt, quare quæ a num. præsertim 31 usque ad 53 adducuntur, ea non sunt passim admittenda, sed ii consulendi auctores, qui rem exactius tractarunt, ut Antoine, Franzoja, etc. *Vide* quæ diximus in *Additione* ad verb. CONFESSARIUS, art. 1.

RESPONSIO AUCTORIS.

(54. Ast tradita *ibi* a me sunt suffulta et ratione, et auctoritate classicorum auctorum; imo aliquorum, qui sua opera typis tradiderunt Romæ, ut inter alios Matthæuccius noster, in *Cautela confessarii*, editionis Romanæ, cum solitis sine ulla censura revisionibus et approbationibus, ut *ibi* videre est *locis a me citatis*, et iste certe non est laxior casuista. Et Antoine, ad quem theologus lectores amandat, in tract. *De pœnit.* art. 2, *De casibus reservatis*, quæst. 5. « An sacerdos approbatus carens potestate absolvendi a reservatis, possit aliquando directe absolvere a non reservatis, et indirecte a reservatis? ℟. Circa hoc duplex est sententia. Prima, quæ est communis, docet, id posse in duobus casibus. Primo, si pœnitens inculpate oblitus est aliquod reservatum, vel si bona fide illud confiteatur sacerdoti non advertenti esse reservatum.... Unde merito censetur Ecclesiam tunc dare potestatem absolvendi directe a non reservatis, et indirecte a reservatis, cum onere postea reservata confitendi sacerdoti habenti potestatem in illa. Quam sententiam sanctus Carolus tenendam proponit in sua diœcesi, in qua proinde dat hanc potestatem; volunt autem, episcopos censeri eamdem potestatem concedere hoc ipso, quod non contradicunt sententiæ communi id asserenti, quam ignorare nequeunt. Secundo, si sacerdos, habens reservata, nequeat omittere celebrationem sacri sine gravi scandalo, nec adsit confessarius habens potestatem in reservata; quia cum quilibet sibi peccati mortalis conscius teneatur confessionem præmittere communioni: credibile non est Ecclesiam sic instituisse reservationem, ut tunc a peccatis absolvi nequeat, directe quidem a non reservatis, et indirecte a reservatis, malleque eum cum incerta contritione non confessum celebrare, quam confessionem communioni præmittere... Secunda sententia negat, in ullo casu extra mortis periculum posse; quia peccata non reservata remitti nequeunt sine reservato; nam unum mortale sine alio remitti non potest, » etc., et pergit probare argumentis, quibus utuntur patroni secundæ sententiæ. Unde cum clarissimus P. Antoine asserat expresse, quod prima sententia, quæ est illa mea, communis est, et eamdem tenendam in sua diœcesi mandat sanctus Carolus; hinc habes, erudite lector, quid in his sit sentiendum.

Novæ additiones.

(55. *Quæstiones, quas Lucius noster in articulo proponit, accurate versat Seraphinus Maria Maccarinelli ord. Præd. tunc adversus hæreticam pravitatem in civitate ac diœcesi Cremensi inquisitor generalis, deinde sanctæ Romanæ et universalis inquisitionis commissarius generalis, in opere, cui titulus: *Exercitationes theologico-morales in censuras et casus, quorum absolutio in Brixiana Ecclesia jure peculiari episcopo reservatur, Mediolani* 1754. Exercitatione 1, *De reservatione universim*, in qua exercitatione has regulas cap. 1, et tribus proximis statuit: I. Reservatio afficit confessarios, non vero pœnitentes reservatorum casuum, aut censurarum reos. II. Reservatio eos solos et omnes afficit confessarios, qui jurisdictionem habent aut exercent cum dependentia a prælato legem reservationis ferente. III. Reservatio non est vere pœna ecclesiastica, licet aliquam consequenter afferat rationem pœnæ. IV. Reservatio non est sumenda late, metaphorice et improprie, sed stricte et proprie; dummodo tamen non sumatur duntaxat nimium stricte, nimium proprie et præcipue, et in toto rigore. V. Reservatio non est trahenda ad consequentiam. VI. Investigatio finis, sive motivi, quo legislator in lege reservante ferenda motus fuit, utilis quidem interdum esse potest ad legem ipsam rite interpretandam; sed frequentius tamen evadit inutilis, imo vero et aliquando periculosa, et nonnunquam temeraria. VII. Statutum quo episcopi in suis singulis diœcesibus reservationem statuunt (ut apud nos tabula nostra reservatorum) est statutum de se perpetuum, semper duraturum, et vim obligandi habens etiam post mortem ejusdem episcopi reservantis, nisi ab eo, aut illius successore fuerit revocatum. VIII. Omnes et singulæ excommunicationes in tabula nostra latæ sunt excommunicationes majores; omnes et singulæ suspensiones, sunt suspensiones integræ et totales; ambo interdicta, sunt tantummodo personalia. Universim omnes censuræ tabulæ nostræ sunt latæ sententiæ. IX. In reservationibus saltem episcopalibus, reservata censura, non intelligitur reservatus casus sive delictum contra quod censura lata est; nec vicissim reservato casu, intelligitur reservata censura, si qua illi casui adnexa est; nisi legislator reservans aliter in lege reservante sta-

tuerit. X. In reservationibus saltem episcopalibus, præsertim ubi censuræ et casus diversis sub titulis reservantur (ut fit in tabula nostra), contingere potest ut unum, idemque crimen multiplici simul reservationi episcopali subdatur, et aliquando etiam multiplici censuræ. XI. In reservationibus saltem episcopalibus, sublata per legitimam absolutionem censura reservata, vel ea propter aliquam causam excusantem non contracta, nulla superest reservatio; nisi aliunde etiam casus ipse, sive crimen, contra quod censura illa lata est, se solo reservatione teneatur. XII. Quidquid peccatum ita imminuit, ut illud reddat tantum veniale, excusat quoque a censura contra idem peccatum lata. XIII. Impotentia excusat a censura. XIV. Metus gravis excusat a contrahendis censuris. XV. Ignorantia aliquando quidem a contrahenda censura excusat, non tamen semper. XVI. Dubium pœnæ aut facti circa censuram a censura ipsa non excusat, si revera lata lex sit censuram inferens, aut factum sit ejus speciei, quæ sub censuræ pœna prohibetur. XVII. Conscientia erronea non inducit censuram, ubi censura lata non est. XVIII. Sola ætas impubertatis non excusat impuberes a contrahenda censura, præsertim loquendo de censuris latis in tabula nostra reservatorum. XIX. Sola ratio sexus aut status neminem eximit a censuris contrahendis. XX. Existentia subditi extra diœcesim episcopi eumdem subditum ibi peccantem excusat a contrahenda censura, præsertim ex latis in tabula nostra reservatorum. XXI. Extranei, peregrini, vagi, aliique similes homines peccantes intra diœcesim episcopi contrahunt censuras statuto episcopali latas. XXII. Peccata venialia non sunt obnoxia reservationi. XXIII. Peccata mere interna reservationi non subduntur. XXIV. Ne peccata quidem externa reservationi subduntur, quantumvis magna sit interior animi malitia, nisi etiam malitia externi actus tanta sit, ut actus ipse externus mortale peccatum præ se ferat. XXV. Ne exterior quidem mortaliter gravis malitia peccati peccatum ipsum reddit reservatum, nisi ea exterior gravis malitia pertineat ad eam speciem peccati, quæ in lege reservante exprimitur. XXVI. Nullum peccatum quantumvis mortale, externum, etc., reservationi subditum est, nisi *materialiter* simul et *formaliter* sit ejus speciei, quæ in lege reservante exprimitur. XXVII. Reservationi non est obnoxium peccatum, nisi completum sit, et consummatum in ea specie, quæ per legem reservantem exprimitur; dummodo tamen legislator reservationem ferens aliud non præceperit. XXVIII. Nullum peccatum, quantumvis mortale, externum, completum, etc., reservationi subjectum est, nisi in ipso verificentur omnia et singula, quæ in lege reservante exprimuntur. XXIX. Peccata reddi possunt obnoxia reservationi, etiam ratione solius circumstantiæ notabiliter aggravantis; quæ propterea circumstantia in casu reservationis omnino necesse est in confessione manifestanda. XXX. Peccata dubia dubio facti reservatione non comprehenduntur. XXXI. Peccata dubia dubio juris habenda sunt pro vere reservatis. XXXII. Sola ætas impubertatis non excusat impuberes peccantes a reservatione. XXXIII. Sola ratio sexus feminei feminas non eximit a reservatione, nisi quando ab ipsa lege reservante expresse eximuntur. XXXIV. Metus, quantumvis gravis, non excusat a reservatione casuum, nisi quando simul excusat a peccato mortali. XXXV. Nulla omnino ignorantia juris reservantis excusat a reservatione casuum, nisi quando simul excusat a peccato mortali. XXXVI. Ignorantia facti etiam concomitans, dummodo non sit graviter culpabilis, excusat a reservatione in omnibus peccatis. XXXVII. Illicita est, gravissimis suo pœnis vetita, atque etiam invalida absolutio a reservatis, sive casibus, sive censuris attentata a confessario inferiori non habente facultatem in reservata. XXXVIII. Ne in pœnitentiam quidem, sive satisfactionem pro reservatis imponendam, aut a superiori confessario impositam, confessarius inferior potestatem ullam habet, neque eam consequenter imminuere potest aut commutare. XXXIX. Confessarius dubitans de sua jurisdictione in reservata, non potest licite absolutionem ab illis attentare; atque si durante dubio eam attentet, et aliunde revera jurisdictionem in reservata non habeat, absolutio evadet etiam invalida. XL. Nulla necessitas, nullum impedimentum (solo excepto articulo mortis, de quo postea) efficere potest, ut confessarius inferior a reservatis licite aut valide absolvere directe queat. XLI. In articulo mortis, deficiente confessario superiore, quilibet confessarius inferior, eoque etiam deficiente, quilibet sacerdos, etiam censura ligatus, saltem toleratus, licite et valide absolvere potest quemlibet pœnitentem a quibusvis reservatis, sola excepta reservata suspensione. XLII. Confessarius inferior, aut sacerdos simplex in articulo mortis absolvens a peccatis reservatis nihil a pœnitente exigere debet, nisi id, quod alias pro ipsis peccatis debitum esset; absolvens vero a censuris reservatis obligare debet pœnitentem, ut si supervivat, quam primum commode poterit, se præsentet coram confessario superiore, et satisfaciat parti læsæ, si qua læsa fuit. XLIII. Extra mortis articulum a reservatis absolvere potest ipse prælatus reservans; vel ejus successor; vel qui ipsis in jurisdictione superior est; vel demum alius quilibet confessarius ad id delegatus. XLIV. Quamvis confessarii superiores ordinarii possint alios, prout libuerit, confessarios delegare ad absolvendum a reservatis etiam ad universalitatem causarum; nullus tamen confessarius superior quavis ratione delegatus potest alium ad universalitatem causarum subdelegare, nisi id fuerit ipsi a superiore ordinario expresse concessum. XLV. Confessarii superiores delegati delegatione reali ad absolvendum a

reservatis ad universalitatem causarum possunt alios quoque confessarios subdelegare; eos tamen subdelegando duntaxat in particulari, et ad nudum ministerium absolvendi a reservatis. XLVI. Nullus confessarius superior delegatus ad absolvendum a reservatis etiam ad universalitatem causarum, sed delegatione duntaxat personali potest alium quovis modo subdelegare, ne quidem in particulari, et ad nudum ministerium; idemque dicendum de delegato sola delegatione in particulari, et ad nudum ministerium, qui item nullum alium potest quovis modo subdelegare. XLVII. Nullus confessarius quovis modo delegatus ad absolvendum a reservatis censuris episcopalibus licite aut valide potest absolvere a casibus episcopalibus; aut vicissim delegatus ad absolvendum a casibus, absolvere potest a censuris reservatis episcopalibus; nec item delegatus ad absolvendum ab uno casu aut censura absolvere potest ab alio casu aut censura reservatis. XLVIII. Confessarius delegatus ad absolvendum a reservatis, sive casibus, sive censuris (saltem in tabula nostra reservatis) sub hac, aut simili verborum forma: *pro hac vice duntaxat*, absolvere potest pœnitentem, etiamsi post obtentam, nondum tamen exercitam delegationem, in eumdem casum aut censuram relapsus fuerit; dummodo tamen in delegatione aut petitione facultatis certus reservatorum casuum, aut censurarum numerus non fuerit expressus. XLIX. Confessarius delegatus ad absolvendum a reservatis cum præscriptione conditionis ante absolutionem implendæ, non potest nec licite, nec valide absolvere nisi conditione ipsa, quantum fieri potest, prius impleta; delegatus vero cum præscriptione conditionis, quæ non præcipiatur ante absolutionem implenda, valide quidem absolvit, etiamsi nunquam præscriptam illam conditionem adimpleat; ita tamen absolvendo illicite absolvit. L. Nullus confessarius superior, sive ordinarius, sive delegatus absolvere licite aut valide potest a casibus reservatis nisi in sacramentali confessione; a censuris vero reservatis tam ordinarius quam delegatus potest et licite, et valide absolvere etiam extra sacramentalem confessionem, dummodo tamen non fuerit delegato a delegante præscriptum, ut in confessione sacramentali tantum etiam a censuris absolvat, quod apud nos præscribi ut plurimum solet. LI. Confessarius superior, sive ordinarius, sive delegatus, pœnitentem obstrictum reservatis duntaxat censuris ab iis solis absolvere potest, eum remittendo ad alium etiam inferiorem confessarium, ut absolvatur a peccatis, quæ reservata non sunt; et vicissim inferior confessarius eumdem pœnitentem absolvere primum potest a peccatis, quæ reservata non sunt, et subinde eum, ut absolvatur a censuris reservatis (dummodo illæ non sint excommunicationes) remittere ad confessarium superiorem. LII. Confessarius superior non potest pœnitentem reum simul peccatorum mortalium reservatorum, et non reservatorum absolvere a solis reservatis, ipsum remittendo ad inferiorem confessarium, ut absolvatur a non reservatis; nec vicissim potest inferior confessarius eum absolvere a non reservatis, ipsum remittendo ad superiorem, ut absolvatur a reservatis. LIII. Peccator censuris reservatis ligatus si earum confessionem integram faciat apud confessarium quemlibet superiorem, ab eoque a censuris illis absolvatur, revera absolutus manet, tametsi confessio illa fuerit culpa ipsius peccatoris, puta propter defectum contritionis aut propositi, etc., invalida; idemque dicendum de censuris reservatis, quarum ille inculpate oblitus fuerit; saltem loquendo de censuris tabulæ nostræ. LIV. Si peccator reservatorum peccatorum, sive casuum reus confessionem faciat quovis ex capite invalidam coram confessario quolibet superiore, dummodo reservata illa peccata integre confiteatur, et satisfactionem injunctam recipiat, non absolvetur quidem a reservatis illis, sed eorum adhuc reatu tenebitur propter confessionis invaliditatem, sed sublata tamen remanebit eorum reservatio, ita ut possit ab ipsis subinde etiam per confessarium inferiorem absolvi. Contrarium tamen probabilius dico esse sentiendum de peccatore reservatorum casuum reo, qui confessionem etiam validam faciat coram confessario superiore, sed reservatorum casuum etiam inculpate obliviscatur. LV. Tempore jubilæi confessarius quilibet, etiam inferior, modo universim ad confessiones audiendas approbatus sit ab episcopo sive ordinario loci illius, in quo confessio audienda est, potest quoscunque pœnitentes sinceram habentes lucrandi jubilæi intentionem absolvere a quibusvis censuris, sive casibus, ab iis saltem, qui episcopis ipsis, aut locorum ordinariis reservati sunt. »

(56. In explicatione autem Regulæ XI. « Nulla necessitas, nullum impedimentum (solo excepto articulo mortis, de quo postea) efficere potest, ut confessarius inferior a reservatis licite aut valide absolvere directe queat » ubi monuit Regulam hanc totidem fere verbis haberi in decreto 9 Januarii anno 1601, Clementis VIII auctoritate edito, quod integrum dedimus verb. CONFESSARIUS, in *Append.* ad art. 4, n. 6, eamque de absolutione directa acceptam communi consensu a theologis approbari, subdit, ex theologis aliques dissentire si de indirecta absolutione intelligatur. « Directam porro absolutionem, inquit, vocant illam qua confessarius immediate virtute suæ, quam habet jurisdictionis, peccata aut censuras solvit et dimittit. Indirectam absolutionem vocant illam, qua peccatum dimittitur, et censura relaxatur a confessario non immediate ratione jurisdictionis, quam in ea reservata habeat (cum supponatur esse confessarius inferior, hoc est, non habens jurisdictionem in illa reservata), sed mediate, quatenus absolvendo directe ratione suæ jurisdictionis a non reservatis; eaque ab-

solutione gratiam sanctificantem infundendo, per quamdam veluti consequentiam absolvat etiam a reservatis; quia gratia sanctificans in animam pœnitentis infusa omnia peccata expellit, cum gratia sanctificans simul cum peccatis in eadem anima esse nequaquam possit, juxta theologos post S. Thomam, p. III, qu. 86, art.3. »

(57. Hac præmissa directæ atque indirectæ absolutionis notione, theologos indicat, qui confessarium inferiorem in casu necessitatis gravis aut impedimenti, etiam extra articulum mortis, posse pœnitentem absolvere a reservatis, quibusdam conditionibus positis, affirmant; aut contra in nullo penitus casu cujusvis necessitatis vel impedimenti (solo duntaxat excepto articulo mortis) posse confessarium quemlibet inferiorem licite aut valide absolvere a reservatis nec directe nec indirecte contendunt; et momenta, quibus utriusque opinionis patroni nituntur, explicat.

(58. Postremo roganti, quamnam ex istis opinionibus sequendam in praxi consulat, in hæc verba respondet : « Salvo meliori judicio, cui libenter subscribam, in primo ex memoratis casibus, ejus scilicet, qui bona fide confitetur reservatum, quod reservatum esse ignorat (vel, quod idem fere est, reservati obliviscitur) apud confessarium inferiorem, ab eoque non advertente absolvitur; in primo, inquam, hoc casu, me libentius assentiri primæ theologorum opinioni, et judicare, eum absolutione indirecta absolutum remanere etiam a reservato, cum onere tamen se præsentandi coram confessario superiore, ut ab eo directe absolvatur, si forte aliquando in cognitionem veniat reservationis. Ita sentire me cogit præter alia auctoritas gravissima S. Caroli Borrhomæi in doctrina concilii Tridentini interpretanda peritissimi, qui hanc opinionem approbat pro eo casu, et in sua diœcesi Mediolanensi tenendam proponit in instructionibus pro confessariis. Vide dicenda ad Regulam LV. In II vero ex propositis casibus, sacerdotis videlicet urgenti gravi casu celebraturi, aut alterius Eucharistiam necessario sumpturi, nec habentis nisi confessarium inferiorem, cui reservata confiteatur, consulerem esse distinguendum. Aut enim reservata, quibus ille pœnitens teneretur, essent tantummodo peccata, sive proprie casus reservati, aut essent duntaxat censuræ reservatæ. Si essent tantummodo peccata reservata, libentius assentirer secundæ ex descriptis theologorum opinionibus, affirmando eum non posse, ne quidem indirecte absolvi a peccatis reservatis per confessarium illum inferiorem, nec consequenter teneri eidem confessario confiteri reservata, aut non reservata; sed ei consulerem, ut excitata in se, quantum fieri posset, contritione perfecta, missam celebraret aut Eucharistiam sumeret, et subinde quamprimum confiteretur omnia tam reservata quam non reservata confessario superiori, ut ab omnibus directe absolveretur. Mallem enim ipsum sine præmissa confessione et absolutione Eucharistiam percipere, aut missam celebrare, quam absolutionem percipere a confessario inferiori adeo dubiam in eo casu jurisdictionem habente, cohærenter ad Regulam XXXIX. Si vero reservata, quibus sacerdos ille, aut pœnitens teneretur, essent tantum censuræ reservatæ, crederem probabilius et tutius, ipsum teneri ad confitendum integre peccata sua confessario illi inferiori, et posse ab eo absolvi ab ipsis peccatis cum onere se præsentandi quamprimum confessario superiori, ut per eum etiam a censuris reservatis absolvatur. Interim tamen ipsi permitterem, ut missam, urgente gravi necessitate, celebraret vel Eucharistiam perciperet. Urgente enim gravi necessitate magni scandali vitandi, imminentis infamiæ, etc., ut in hoc casu sacerdotis vel pœnitentis illius censuræ ecclesiasticæ non obligant, ut ad Regulam XIV dictum fuit; ergo nec impediunt sacramentorum susceptionem aut celebrationem, sed manent veluti suspensæ, nec quidquam operantur, donec gravis illa necessitas, aut metus scandali, aut infamiæ durant; ergo, ea necessitate durante, potest adhuc sacerdos ille, aut pœnitens sacramentum Pœnitentiæ suscipere a confessario inferiori, sicque a peccatis, quæ non sunt reservata, absolvi, et interim sine ullo piaculo missam celebrare, vel Eucharistiam suscipere. Lege Concinam, tom. X, lib. III, dissert. 2, cap. 1, qu. 9, testantem et approbantem *communiorem* esse *sententiam*, quod, ad declinandum grave detrimentum, possit excommunicatus sacramenta suscipere. Cohærenter ad hactenus dicta ego omnino certum existimo cum gravioribus theologis, confessarium inferiorem, ne ex metu quidem quantumvis gravissimo mortis sibi comminatæ, licite aut valide posse a reservatis absolvere nec directe neque indirecte, sed comminatam sibi mortem potius constanter subire debere, quam absolutionem a reservatis attentare; contra atque Cabrinus resolut. 122 affirmavit. Namque reservatio subtrahit, aut certe ligat in confessario inferiori jurisdictionem, ne ad reservata se extendere queat (ex definitione reservationis), atque adeo confessarius inferior in ordine ad reservata non habet jurisdictionem, qua absolvere queat; atqui sine jurisdictione illicita est, et plane invalida absolutio, ut multoties cum omnibus catholicis dictum fuit : eaque evadit invalida non ex sola lege ecclesiastica, sed ex lege et institutione divina, qua Christus sacramenti Pœnitentiæ auctor instituit, ut sine jurisdictione sacramentum illud non possit valide administrari; ergo quantumvis metus gravis confessario inferiori incutiatur, nunquam poterit quovis modo licite aut valide absolutionem a reservatis attentare, sed obedire potius debebit Christo præcipienti, ne sine jurisdictione absolutionem attentet, quam hominibus mortem comminantibus. »

—

RESIDENTIA, RESIDERE.

SUMMARIUM.

1. Residere in ecclesia vel præbenda quid sit et importet. — 2. Ad residendum non sufficit commorari personaliter, et existere in loco beneficii, sed insuper requiritur, quod beneficiarius personaliter deserviat ecclesiæ in divinis officiis. — 3. Beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare ecclesiasticum ministerium nec potest per alium. — 4. Residentia est duplex, una vera et altera ficta; et quæ sit utraque? — 5. Spectato jure communi omnia beneficia requirunt residentiam. — 6. Ex generali tamen consuetudine beneficia simplicia eam non requirunt, nisi fundator oppositum statuerit, aut statutum, vel legitima consuetudo alicujus particularis Ecclesiæ eam requirant. — 7. Episcopi et parochi tenentur ad residentiam personalem non solum de jure canonico, sed etiam de jure divino. Et episcopi nunc attendere debent novissimam constit. Benedicti XIV. — 8. Beneficia non curata obtinentes tenentur ad residentiam de solo jure canonico, atque ex primæva fundatorum dispositione per sacros canones approbata. — 9. Quoad ea quæ concernunt canonicorum residentiam, et quibus pœnis subjaceant non residendo. — 10. Quoad ea quæ concernunt episcoporum residentiam, et quibus pœnis subjaceant non residendo? ad nu. 30. — 31. Quoad ea quæ concernunt parochorum residentiam, et quibus pœnis subjaceant non residendo? ad nu. 43. — 44. Quid circa residentiam clericorum simplex duntaxat beneficium habentium? Alia ad rem ad num. 56.— Subnect. *Addit. ex aliena manu*, a n. 57 ad 62.

(1. Residere in ecclesia vel præbenda nihil aliud est, et importat, quam commorari in loco beneficii et ecclesiæ in divinis officiis personaliter deservire. Sic in re communis, per text. in c. *Quia nonnulli* 3, De clericis non resident., ibi : « Cum igitur ecclesia vel ecclesiasticorum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, et curam ejus per seipsam valeat exercere ; » cap. *Relatum* 4, eod. tit., ibi : « Cum in Lateranensi concilio statutum sit, ut personæ tali ecclesia, vel beneficium ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, et curam ejus per se valeat exercere ; » c. *Conquerente* 6, eod. tit., ibi : « Vel quod eidem ecclesiæ non deserviat. »

(2. Ex quibus textibus clare patet, quod non sufficit commorari personaliter, et existere in loco beneficii, sed insuper requiritur, quod beneficiarius personaliter deserviat ecclesiæ in divinis officiis. Unde canonicus quamvis personaliter sit præsens in loco ecclesiæ cathedralis, vel collegiatæ, si nunquàm accedat ad chorum et capitulum, non censetur residere, text. expresso, in cap. *Consuetudinem* unic., De clericis non resident. in 6, ibi : « Qualitercunque in civitatibus seu aliis locis, in quibus ipsæ consistunt ecclesiæ, sint præsentes, » et ibi Glossa communiter recepta verb. *Præsentes*, ubi sic expresse habet : « Quid enim prodest præsentia in loco, ex quo divinis non adsunt, propter quæ sunt beneficia constituta? »

(3. Item ex dictis textibus manifeste patet, quod beneficiarius debet per se ipsum personaliter præstare ecclesiasticum ministerium in loco beneficii, et in divinis officiis ipsi Ecclesiæ deservire. In ecclesiasticis enim beneficiis requirentibus residentiam locum non habet regula LX *Juris in* 6. « Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, » quia hæc Regula patitur exceptionem, quoties electa est industria, et fides personæ, cui aliquid committitur, ut patet in cap. *Quoniam* 43, § *Is autem*, De officio judicis delegati, et cap. *Is cui* 12, eod. in 6. Sic autem in beneficiis ecclesiasticis censetur electa industria et fides personæ ad per se ipsam personaliter residendum, et Ecclesiæ in divinis officiis deserviendum. Cap. *Quia nonnulli* 3, c. *Relatum* 4, et c. *Conquerente* 6, De clericis non resident., et cap. *Unic.* eod. in 6, cum similibus.

(4. Residentia est duplex, una *vera* et altera *ficta*. Residentia vera est illa, qua beneficiarius vere ac realiter præsens est in loco beneficii, hujusque onera, seu officia per semetipsum personaliter exercet. Residentia *ficta* est illa, qua beneficiarius ex legitima causa absens habetur ex quadam juris fictione pro præsenti, saltem ad lucrandos fructus grossos, cap. *De cætero* 7, et c. *Ad audientiam* 15, De clericis non residentibus, ubi duo canonici absentes in servitio episcopi hac juris fictione habentur præsentes seu residentes. Vel etiam ad lucrandas distributiones quotidianas, cap. *Consuetudinem* unic., De clericis non residen. in 6, ubi canonici infirmitate, seu justa ac rationabili corporali necessitate, aut evidenti ecclesiæ utilitate impediti, licet absentes, habentur hac juris fictione præsentes seu residentes, concil. Tridentin. sess. XXIV, *De reform.*, c. 8, ubi statuit, quod canonicus pœnitentiarius pro præsente in choro censeatur, dum audit confessiones in ecclesia, ibi : « Qui dum confessiones in ecclesia audiet, inter præsentes in choro censeatur. » Et sic etiam juris fictione censentur residere in suis parochialibus parochi illi, qui ex legitima causa absentes deserviunt suis parochiis per idoneos vicarios. cap. *Exstirpandæ* 30, § *Qui vero*, De præbend.; Barbosa, lib. III *Decretal.*, tit. 5, n. 9; Pirrhing, *ibid.*, num. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 2, et alii passim.

(5. Spectato jure communi, omnia beneficia requirunt residentiam. Abbas, in cit. cap. *Exstirpandæ* 30, § *Qui vero*, num. 30, asserens quod beneficium quamtumcunque minimum de jure communi requirat residentiam ; Fagnan., in cap. *Cum omnes* 6, De constit., num. 14; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 8, et alii communiter, per text. in cap. *Ex par.* 8, et cap. *Inter quatuor* 10, De clericis non resident., c. *Ad hæc* 13, De præbend., ibi : « Cum singula officia in ecclesiis assiduitatem exigant personarum ; » et concordant cap. *Ex gestis* 2, cap. *Clericos* 17, De clericis non resident., cap. *Super inor-*

dinata 35, De præbend., cum similibus. Et quoad beneficia simplicia idipsum desumitur ex cap. *Eleutherius* 1, cap. *Clericus* 4, et cap. *Clerici vero* 5, dist. 91, cap. *Si quis in clerico* 29, caus. 7, quæst. 1, et cap. *Conquerente* 6, De clericis non residentibus, in cujus summario sic expresse habetur : « Qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur. »

(6. Dicitur autem notanter *Spectato jure communi*, quia, ex generali consuetudine totius Ecclesiæ, beneficia simplicia residentiam personalem non requirunt; unde sic beneficiati possunt per alios eisdem deservire, nisi fundatores clare et expresse oppositum statuerint. Abbas in cit. cap. *Cum omnes* 6, De constitutionibus, num. 1; Fagnan., *ibid.*, n. 4 et seq., citans Rotam apud card. Seraphin., decis. 693, num. 5, et alios; Felinus, in cap. *Dilectus* 29, De rescriptis, num. 1 ; Vallensis, lib. III *Decretal.*, tit. 4, num. 3 et 4; Reiffenstuel, *ibid.*, num. 9; Garcias, *De beneficiis*, part. III, c. 2, num. 3 et 11, ac seq.; Zerola, part. I *Praxis episcopal.*, vers. *Beneficium*, § *Ad septimum*, vers. *Octava conclusio*, allegans declarationem sacræ congregationis in hæc verba : « Obtinens beneficium, quod sit simplex, et sine cura animarum, et extra ecclesiam collegiatam, nec personalem residentiam ob aliam causam requirens, non tenetur in eo residere, sed ad inserviendum illi per alium, qui probatus sit ab ordinario : » ubi notanda est illa clausula : *Nec personalem residentiam ob aliam causam requirens*, quæ clare demonstrat, quod licet, spectato jure communi, seu potius generali consuetudine, beneficia simplicia residentiam personalem non requirant ; si tamen fundatores expresse obligaverint sic beneficiatos ad residentiam personalem, vel talis obligatio legitime inducta esset ex statuto vel consuetudine alicujus particularis ecclesiæ, sine ullo dubio tenerentur tales beneficiati personaliter residere, et per semetipsos injuncta ecclesiastica servitia præstare, prout teste Garcia, *De beneficiis*, par. III, cap. 2, n. 11 et 12, pluries resolvit Rota, et signanter *in una Calaguritana beneficii de Navarrete*, 10 Junii 1588, *coram D. Pamphilio*, et *in una Cæsaraugustana Fructuum*, 4 Junii 1660, *coram D. Corduba.*

(7. Episcopi et parochi tenentur ad residentiam personalem, non solum de jure ecclesiastico, seu canonico sed etiam de jure divino et naturali ; colligitur aperte ex conc. Trid., sess. XXII, *De reformat.*, cap. 1, quod tamen noluit explicite definire tanquam dogma fidei. *Vide* verb. EPISCOPUS, art. 3, n. 1 et 2, et verb. PAROCHUS, art. 2, a n. 1 ad 4, ubi afferuntur ad id jura et doctores. Quoad residentiam vero episcoporum attendenda nunc est novissima constitutio Bened. XIV, quæ incip. *Ad universæ Christianæ Reipublicæ statum*, in qua inter alia summe providus Pontifex assignat absentiæ causas et tempora a concilio Trid. permissa, canonica et Pontificia statuta ad id confirmat et innovat. Item pœnas in contravenientes, addita pœna privationis indultorum competentium assistentibus solio Pontificio. Congregationem super residentia, ejusque sessiones in usum reducit. Singulis absentiæ causis opportuna rescripta comparat. An, et quatenus permittendum episcopo, ut a diœcesi absit causa litis ? Quid ratione infirmitatis extra diœcesim contractæ ? Quid ad convalescendum ex morbo in diœcesi contracto ? Quid ratione aeris insalubris ? Quid pro celebrandis conciliis in assembleis et diætis ? Quid pro construendis processibus Apostolicis in causis canonizationum ? assignat. Præceptum de præmissorum observantia, et de onere denuntiandi non residentes imponit. Specialem ad id commissionem nuntio Apostolico Neapoli commoranti injungit. Ac tandem etiam S. R. E. card. præmissis legibus comprehensos expresse declarat.

(8. Beneficia non curata, ut sunt canonicatus, et hujusmodi obtinentes, tenentur ad residentiam solo jure ecclesiastico seu canonico, atque ex primæva fundatorum dispositione per sacros canones approbata. Fagnan., in cap. *Exstirpandæ* 30, § *Qui vero*, De præbend., n. 2; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 4, n. 16; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 14 ; Vallensis, *ibid.*, n. 2 ; Zoesius, *ibid.*, n. 2, et alii communiter; beneficia enim non curata sunt solummodo ab Ecclesia instituta propter cultum divinum, et non propter curam animarum. Unde in istis non urget ratio, quæ urget in beneficiis curatis.

(9. Quo autem ad ea quæ concernunt canonicorum residentiam , et quibus pœnis subjaceant, non residendo ? *Vide* verb. CANONICUS, art. 5 per tot (150).

(10. Quoad ea quæ concernunt episcopo-

(150) Consulere etiam poteris t. VI *Thesauri ecclesiastici* ab Antonio Schmid editi 1777, Nelleri dissertationem *De varietate residentiarum canonicalium*, primum Treviris an. 1759 excusam.

Nota editorum Casinensium.

Extra controversiam est, obtinentes beneficia, nempe dignitates, canonicatus, præbendas vel portiones in cathedralibus, vel collegiatis ecclesiis teneri in eis personaliter residere, nec in absentia fructus præbendarum suarum percipere, suosque facere posse. Cap. *Licet de præbend.*, cap. fin. *De cler. non resident.*

Ampliatur primo hujusmodi conclusio, ut habeat locum, non obstante contraria consuetudine non residendi, aut fructus in absentia percipiendi, cum tali consuetudini sit expresse a Tridentino derogatum, sess. XXIV, cap. 12, *De reformat.*, ubi statuitur, ut obtinentibus in cathedralibus, aut collegiatis ecclesiis dignitates, canonicatus, præbendas aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, vel consuetudinis ultra tres menses ab iisdem Ecclesiis quolibet anno abesse. Quo decreto corrigitur decretalis *cum omnes*. De constit., vi cujus valida hujusmodi consuetudo habebatur. Fagnanus, ad cap. *Licet*, De præbend., etc., num. 31. Quinimo in cathedralibus et collegiatis insignibus eo decreto conciliari sublata est consuetudo etiam immemorabilis vacandi ultra tres menses a servitio chori, ut multoties respondit S. congregat. Concil. Fagna-

rum residentiam, et quibus pœnis subjaceant non residendo? *Vide* verb. Episcopus, art. 3, a n. 1 ad num. 39.

ADDITIONES CASINENSES.

(11. Episcopus residere tenetur in sua ecclesia cathedrali, seu in civitate, in qua ec-

nus, *loc. cit.*, num. 31. De collegiatis vero non insignibus *vid.* v. Insignis, Insignitas, et additiones Casinenses ibi.

(« Verumtamen hæc constitutio (Tridentina) in multis Ecclesiis (præsertim Germaniæ nostræ) non est recepta; nam alicubi tantum medio anno, alicubi tribus tantum mensibus canonici residere coguntur ad lucrandos fructus grossos, teste Garcia, *De benefic.*, part. III, c. 2, num. 330, et Layman, lib. IV, tr. 2, c. 6, num. 2, ubi addit, quod in quibusdam Ecclesiis canonici, qui uno certo die v. g. S. Michaelis resident, et divinis intersunt, totius anni reditus lucrentur. » Ita Pirrhing ad tit. *De cleric. non resident.*. num. 6. Quod idem tradunt Leurenius, *For. benef.*, p. III, cap. 2, quæst. 110, num. 2; Schmalzgrueber, tit. *De cler. non resid.*, num. 8. Cæterum *vide* infra excerpta ex Bened. XIV.)

Hinc pro comperto habe, conc. Trid. *cit.* sess. XXIV, cap. 12 omnino præcipere residentiam in cathedralibus et collegiatis insignibus, ita ut ultra tres menses, aut aliud tempus brevius, juxta constitutiones Ecclesiarum, non liceat canonicis ab illis abesse, fretis quavis consuetudine vel statutis. Ventriglia, *Prax. for. eccles.*, part. I, adnot. 19, § 3, n. 10.

Porro Trident. decretum *De residentia*, uti supra, locum habet etiam in dignitatibus et canonicat. cathedralium Ecclesiarum, quæ nullos habent redditus; nam nihilominus obligant ad personalem residentiam, non obstante contraria consuetudine, ex Fagnan., *loc. cit.*, cap. *Licet*, num. 40, idem dic de canonicatibus collegiatarum insignium, ut a *contrario sensu* patet ex decret. S. cong. Conc. a nobis allato in nostris additionibus sub. v. Insignis, Insignitas.

« Quinimo thesaurarius Eccles. Cosentinæ, cum dignitas thesaurariatus nec fructus aliquos, nec curam haberet, licet sit major post Pontificalem in d. Ecclesia dubitavit, an teneretur residere, stante consuetudine non residendi... Sacra congregatio censuit thesaurarium, licet nullos fructus haberet, teneri ex concilio ad residentiam, quia illa consuetudo non residendi, quæ valet de jure communi, cum nulli sint fructus, sublata est a concilio *in canonicatibus et curatis*.

« Et similiter cum cardinalis... episcopus Auximanus petiisset, an duæ dignitates suæ cathedralis, videlicet archidiaconus et archipresbyter, qui nullos redditus habent, sed solum stallum in choro, teneantur ad residentiam, et ad quod genus residentiæ: die 18 Januarii 1814, responsum est, supradictas dignitates, licet nullos habeant redditus, teneri omnino residere juxta formam a concil. præscriptam. » Fagn. ad c. *Cum omnes*, De const., n. 25 et seqq., *v.* v. Canonicus, art. 5, n. 103.

His adde, ut nec sufficiat residentia in civitate, sed omnino requiratur interessentia divinis officiis, adeo ut contra absentes a choro ultra tres menses procedendum sit ad præscriptum concilii; residentia enim accipienda est cum effectu... ideoque cum esset quæsitum, an verba posita in d. cap. 12. (Concil. Trid.) § *Præterea*, sess. XXIV prohibeant, ne canonici, et alii absint a choro, vel tantum ne absint a civitate, S. congreg. censuit prohibere, ne absint a choro. Et ad consultationem cardinalis S. Praxedis, tunc archiep. Mediol. respondit, puniendos esse, qui absunt a servitio ecclesiæ, licet in civitate, locove, in quibus ipsa ecclesia consistit, sint præsentes, quia verba concilii dicunt *ab iisdem ecclesiis abesse*, non a loco ecclesiæ. Et iterum consulta quomodo essent privandi, qui ultra medietatem anni absunt a servitio ecclesiæ, prætextu quod non discesserint a civitate: Respondit, primo anno privandos esse dimidia parte fructuum, secundo omnibus; tertio, prout sancitum est conc. Trid., cap. 12, sess. XXIV. Hæc in terminis apud Fagnanum, cit. c. *Licet*, num. 41.

Amplius « canonicus, etsi choro intersit, nisi tamen psallat, distributiones quotidianas nequaquam lucratur. S. cong. Concil., April. 1618. » Apud Nicolium, in *Flosc.*, v. Canonicus, n. 16.

Lubet etiam quoad canonicorum residentiam, quæ sequuntur, adnotare.

« Dignitates, et canonici, non obstante, quod velint amittere tertiam partem fructuum præbendarum pro distributionibus applicatam, adhuc ab episcopo compelli possunt ad residendum personaliter, ut declaravit S. congr. Concil... Decretum autem ex libris secretariæ excerptum, sic loquitur: « Congregatio censuit, dignitates in cathedralibus « et collegiatis posse compelli ad residendum per- « sonaliter pœnis præfixis decr. conc. sess. XXIV, « cap. 12, § *Præterea*, non obstante, quod velint « amittere tertiam partem fructuum pro distribu- « tionibus quotidianis applicatam. » Monacellus, *Form. legal. pract.*, tom. I, tit. 2, form. 6, n. 24.

Porro notandum « ut nec aeris intemperies excuset canonicos a residentia ultra tres menses a concilio permissos. Adeoque petentibus canonicis, ut liceret dimidiæ eorum parti per alternas hebdomadas inservire, eo quod cathedralis frigida et humida esset, S. congregat. abnuit, et sanctissimus itidem abnuit. Adverte tamen, quia DD... communiter tenent, beneficiatum excusari a residentia ob aeris intemperiem... sed videntur accipere intemperiem pro aeris corruptione..... quo casu licet eis abscedere, etiam renuente superiore, cum periculum sit in mora. » Fagnanus, ad cap. *Licet*, De præbend. et dignitat., n. 46.

Hinc « Sacra congregat., etc., die 9 Novembris 1650, *in Mediolanen.* censuit canonicis causa pestis absentibus deberi quotidianas distributiones, si pestis grassetur, et petentes soliti sint inservire, et probetur legitima consuetudo, quod distributiones hujusmodi dentur absentibus ex justa causa; quando autem dicatur pestis grassari, ut sit justa causa absentiæ, judicio episcopi esse relinquendum. » Apud Bened. XIV, *Instit. eccles.* 107, § 8, num. 50.

Rursus eadem S. congr. die 16 Maii 1654, in una Turritana censuit, deberi distributiones canonico, qui propter pestem non potuerat in civitatem ingredi, si pestis grassetur, canonicus ipse solitus sit inservire, et adsit Ecclesiæ consuetudo. Imo et noviter provisis de canonicatibus, possessione per legitimum procuratorem capta, si propter pestem ad residentiam prohibeantur accedere, debentur distributiones. *Lucana*, 28 Jul. 1657. Apud Nicolium, in *Flosc.*, v. *Pestis*, n. 2.

Sicuti etiam ob aeris intemperiem tolerari potest, quod matutinum non ab ortu solis, sed per horam integram post solis ortum incipiatur, prout pro tolerantia respondit sac. cong. Concil., in *Troiana*, 14 Feb. et 14 Nov. 1699, favore capituli collegiatæ civitatis Foggiæ; Monacell., tom. I, tit. 5, form. 2, n. 33.

Illud quoque advertas licet, ubi agitur de canonicatibus et dignitatibus in cathedrali vel collegiata, regulam generalem esse de residendi necessitate, « n.si lex fundationis legitime statutæ aliter suadeat, ex Regula sæpius insinuata in materia jurispatronatus, ut in limine fundationis de consensu ordinarii adjici valeant a fundatore conditiones

clesiam suam cathedralem habet, ut decretum fuit conc. Carth. 5, cap. 5, de quo can. *Placuit* 21, caus. 7, q. 1, his verbis : « Placuit, ut nemini sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam ecclesiam in diœcesi constitutam se conferre, nisi,» ut ait

juri contrariæ. » De Luca, in *Tridentinum*, disc. 4, num. 12.

Lubet quoque ad majorem rei claritatem sequentia exscribere ex Bened. XIV, in hæc sane verba : « Tridentina synodus hæc præcipit, cap. 12, sess. « XXIV *De reformat*. Præterea obtinentibus in iisdem « cathedralibus, aut collegiatis dignitates, canoni- « catus, præbendas aut portiones, non liceat vigore « cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres « menses ab iisdem ecclesiis quolibet anno abesse, « salvis nihilominus earum ecclesiarum constitu- « tionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.» Quamvis hæc verba perspicua satis videantur, tamen eo adducta fuit sacra congregatio Concilii, ut falsas quorumdam explicationes compesceret.

« Primo, censuerunt aliqui, fuisse impertitum a Tridentina synodo privilegium universis canonicis, ut tribus mensibus per annum a choro longe abessent, et tamen muneri suo satisfacerent ; nec fuisse abrogatam a concilio consuetudinem immemorabilem, si quæ fuerit, ut canonici plus quam tribus mensibus a choro liberentur ; sed longe diversum est privilegium elargiri canonicis generatim, ut in chorum per tres menses haud conveniant, ac decernere, ne plus quam tres menses sibi desumant ob quodcunque statutum aut consuetudinem ; cum præsertim illud superaddatur, quod minime abrogentur leges et consuetudines, quæ præbendam obtinentibus vacationem a choro breviorem tribus mensibus concedunt : Quapropter S. congreg. Mutinensi episcopo ita respondit 1573, lib. I *Decret*., pag. 168 : « Sacra, etc., censuit, trium « mensium absentiam non concedi canonicis ex « decreto concilii sess. XXIV, cap. 12, si constitu- « tionibus Ecclesiæ servitium totius anni absque « ulla intermissione requiritur. » Insuper Fagnanus hæc testatur cap. *Ad audientiam*, a n. 8 usque ad n. 16, De clericis non residentibus, et cap. *Licet*, num. 48, De præbendis : « Canonicis majori « servitio Ecclesiæ, quam novem mensibus, a- « scriptis, postulantibus ex gratia vacationem trium « mensium, sacra congregatio meo tempore sem- « per abstinuit. » Eadem sac. congregatio anno 1581, l. III *Decret*., pag. 186, in quadam Calaguritana in hunc modum constituit : « Sacra, etc., « censuit, non licere præbendatis vigore cujuscunque « consuetudinis, etiam immemorabilis, ab eorum ec- « clesiis ultra tres menses abesse. » In causa pariter Mirandensi, ubi centum dierum vacationem a choro Sedes Apostolica confirmaverat, sacra congregatio anno 1585, hoc decretum edidit, lib. IV *Decr*., pag. 88 a terg. : « Concordiam a Sede Apostolica con- « firmatam, non esse a concilio sublatam. »

Secundo, quærebatur, utrum juxta concilii decretum, quo vacatio trium mensium a choro solum conceditur, absentes dici queant illi, qui dimisso choro, versantur in civitate seu loco, in quo posita est cathedralis, aut collegiata, cui ascribuntur : responsum fuit, illos existimandos esse tanquam absentes, cum Tridentina synodus absentiam intelligat ab ecclesia, uti constat ex iis verbis : « Ab iisdem ecclesiis abesse. » Anno 1573 ; hoc decretum conditum fuit. Lib. I *Decr*., pag. 3. « Sacra, etc., censuit puniendos esse eos, qui ab- « sunt a servitio Ecclesiæ, licet in civitate, locove, in « quibus est Ecclesia, sint præsentes.» Insuper eodem anno, cum Mutinensis episcopus petiisset, lib. I *Decr*., pag. 178 et seq., an censendi forent absentes : « Qui non absunt ab ecclesia vel a civitate, « sed ab ecclesiæ servitio tot vicibus, ut trium men- « sium præscripta quantitas annuo spatio superetur? » Sacra congregatio respondit : « Istos haberi pro « absentibus. »

« Tertio, ut concilii decretum quidam eluderent, id asseruerunt quod Mutinensis idem episcopus fuse exposuit sacræ congregationi, anno 1573, lib. I *Decret*., pag. 178 et seq. « Qui absunt ultra tres « menses, sed intermissis diebus, ut tamen toto « anni spatio simul collecti, et in unum numerum « redacti trimestre spatium superent, vel potius « trium mensium continuam absentiam adesse « oporteat, quo dato verendum, ne cuivis pateat « aditus ad suam pro libito, et impune deseren- « dam, et fraudandam ecclesiam ; nam singulo tri- « mestri spatio si per duos vel tres dies quis inserviat, nunquam labi patietur tres menses conti- « nuos, et levi negotio illudet ecclesiæ, et a con- « cilii pœnis se eximet. » Responsum fuit his verbis: « Sacra, etc., censuit non oportere, sed satis « esse, quod dies absentiæ, quanquam interpolati, « superent trimestre. » Imo cum in supputanda vacatione trium mensium, quos indulget Tridentina synodus, aut breviori vacatione, si ita decernant peculiares locorum constitutiones, horæ non vero dies numerarentur, S. cong. hanc supputandi rationem improbavit die 17 Junii anno 1594. « In causa « Aquil., lib. VIII *Decret*., pag. 92 a terg.: Sacra, « etc., censuit, ad constituendum servitium novem « mensium non esse colligendas punctaturas, « quasi ii, qui novem partes punctaturarum ex « duodecim, quæ ex servitio totius anni conflantur, « deserviendo tulerint, servitio novem mensium « debito satisfecerint, sed ipsos dies residentiæ, et « servitii, sive continui fuerint, sive interpolati, « numerandos esse, ut numerum compleant dicto- « rum mensium novem. »

« Proscriptis igitur falsis decreti conciliaris explicationibus, sacra congregatio studium et operam contulit, ut quasdam leges faceret, quæ pertinent ad hanc vacationem trium mensium seu breviorem, si peculiares Ecclesiæ ita consueverint: itaque die 12 Julii anno 1631, ita sancitum fuit : *In causa Auximen*., lib. XIV *Decret*., pag. 467 : « Sacra, etc., censuit eminentissimum episcopum « facere debere decretum, in collegiatis ecclesiis « suæ diœcesis, quæ vigore concilii Tridentini « gaudent vacatione trium mensium, canonicos « abesse non posse ultra tertiam partem uno et « eodem tempore, et hujusmodi vacationem con- « tingere non debere tempore Quadragesimæ et « Adventus, neque in amplioribus anni festivi- « tatibus. »

« Insuper anno 1581 ita statuit : « *In causa Abulen*., lib. III *Decret*., pag. 79. An dignitates et « canonici, portionarii, cantores, aut alii officiales « possint abesse a servitio ecclesiæ sine licentia « episcopi? Sacra, etc., censuit non requiri licen- « tiam episcopi, quando dignitates, canonici, aut « portionarii abesse volunt tempore ipsis a concilio « permisso ; non tamen omnes simul abesse posse, « ne ecclesia suo debito servitio destituatur. Quota « autem pars simul possit abesse, relinqui arbitrio « episcopi et capituli. »

« Idem confirmatum est die 12 Martii, anno 1594. *In causa Senen*., lib. VIII *Decr*., pag. 86, et anno pariter 1599. *In causa Vallisolet*., lib. IX *Decr*., pag. 74. Deinde novam consuetudinem, quæ paulatim a canonicis inducebatur, ut vacationis tempore a diœcesi discederent inscio episcopo, hoc decreto improbavit. *In causa Jaderen*., die 9 Maii, anno 1626, lib. XII *Decret*., pag. 253. « Sacra, « etc., tametsi declaraverit, nullam requiri licen- « tiam ad hoc, ut canonici abesse possint in men-

Glossa, « causa visitandi. » Idem constat ex can. 20, *cit.* caus. 7, quæst. 1, his verbis : « Pervenit ad Nos, Pigmenium Amalphitanæ civitatis episcopum in ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diversa loca vagari ; *et infra :* Idcirco hac tibi auctoritate præcipimus, ut supradicto episcopo interminar non desinas, quatenus hoc de cætero facere non præsumat, sed in ecclesia sua sacerdotali more resideat. »

Hinc, Fagnano docente ; « obligatio residendi in cathedrali ecclesia surgit ex dispositione antiquorum canonum, quos Trid. synodus ibi (sess. XXIII, cap. 1) penitus non sustulit, sed tantum moderata est. » Ad c. *Canonum statuta*, n. 101.

(12. Id ipsum probatur a simili; namque abbas in suo monasterio, parochus in loco ecclesiæ parochialis, aliique beneficiati in loco beneficii, ad obeunda rite munera sua residere tenentur. Accedit, quod episcopus sit sponsus ecclesiæ suæ, spiritualis conjugii vinculo obligatus ; unde ecclesiam potius viduatam relinqueret, nisi in ea residentiam figeret. Reiffenstuel, ad tit. *De cleric. non resident.*, n. 29.

(13. Adeoque « in hoc regula generalis (quando ex antiqua consuetudine, vel ex aliqua justa causa (151) ejus limitatio non resultet) assistit capitulo seu civitati, ut scilicet episcopus, pro majori parte anni residere teneatur in cathedrali, ibique tribunal

« sibus a concilio permissis ; censuit tamen, hanc « declarationem non vindicare sibi locum, quoties « canonici abesse volunt extra diœcesim ; ac proinde hoc casu episcopi licentiam esse obtinen- « dam. Cæterum episcopum non debere illam abs- « que rationabili causa negare. » Idem responsum fecit die 22 Januarii, anno 1628. *In causa Terracinen.*, lib. XIII *Decret.*, pag. 380. Recenter idem statuit die 4 Maii, anno 1737, *In causa Castri maris*, in qua disceptatio habita fuit de edicto episcopi, quo ipse caverat, ne absque sua facultate diœcesim canonici relinquerent: Quamobrem sacra congregatio servari mandavit decretum editum in causa Jaderen. die 9 Maii, anno 1626. Neque omitti debet, licere quidem canonicis vacationis præscriptæ tempore chorum dimittere ; id tamen solum suffragari, ut fructus præbendarum accipiant, non autem quotidianas distributiones, nisi forte peculiares ipsorum constitutiones a Sede Apostolica confirmatæ ante synodum Tridentinam, hoc etiam emolumentum ipsis canonicis impertiant. In sess. XXIV, cap. 12 dicitur, « quod obtinentibus digni- « tates aut canonicatus, non liceat vigore cujus- « libet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses « ab iisdem ecclesiis quolibet anno abesse. » Quæritur : « An liceat canonicis, qui haberent consti- « tutiones Sedis Apostolicæ auctoritate factas, aut « confirmatas ante concilium Tridentinum, quæ « concederent illis vacationem duorum mensium, « et quod interim haberentur pro interessentibus, « et lucrarentur distributiones, an hujusmodi con- « stitutiones censeantur revocatæ a concilio Tri- « dentino ? Sacra, etc., respondit abesse licere, « sed non lucrari distributiones quotidianas. Ad « secundum, Constitutiones a Sede Apostolica con- « firmatas non censeri sublatas. » Ita decrevit sacra congregatio, *in causa Bononien.*, et in alia *Pistorien.*, anno 1586, lib. IV *Decret.*, pag. 168 et 212.

« Hæc indicanda putavimus, ut verba concilii Tridentini funditus intelligantur : « Præterea obti- « nentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis, « dignitates, canonicatus, præbendas, aut por- « tiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut « consuetudinis, ultra tres menses ab iisdem ec- « clesiis quolibet anno abesse, salvis nihilominus « earum ecclesiarum constitutionibus, quæ lon- « gius servitii tempus requirunt. » Sed quoniam idem concilium ita rem prosequitur : « Alioquin « privetur unusquisque dimidia parte fructuum, « quos ratione etiam præbendæ ac residentiæ fe- « cit suos ; quod si iterum eadem fuerit usus negli- « gentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem « anno lucratus fuerit : crescente vero contumacia, « contra eos, juxta sacrorum canonum constitu- « tiones, procedatur ; » ideo non alienum putamus afferre, quæ sacra congregatio sancita voluit anno 1573, *in causa Vercellen.*, lib. I *Decret.*, pag. 190 et seq. « Quæritur de forma procedendi contra ca- « nonicos, qui abfuerunt ab ecclesia ultra tres men- « ses, prout cap. 12, sess. XXIV concilii Tridentini : « videlicet, an hujusmodi contumaces, et absentes, « sint prius monendi ad residendum, antequam « puniantur, sicut moneri mandat idem concilium « omnes curatos non residentes, juxta cap. 1, vers. « *Quod si per edictum*, sess. XXIII ? Sacra, etc., « censuit, non esse citandos, aut monendos ad re- « sidendum ; sed si ultra tres menses abfuerint, « tunc citandos ad allegandum, quare non debeant « privari secundum decretum concilii, sess. XXIV, « cap. 12. » Quod si aliquis canonicatu vel beneficio, quibus onus residendi conjungitur, privari debeat, absentia trium annorum prius necessaria est, quibus peractis, ter ille monendus est, et per sex alios menses exspectandus. Deinde ad privationem, licet ipse non compareat, devenitur. Hæc sapienter explicat Fagnanus, cap. *Ex tuæ*, num. 14 et 15, De clericis non residentibus. Hanc legem institutam perpetuo tenuit sacra congregatio, cum nos ipsi secretarii munus ageremus, *in causa Romana canonicatus*, quæ die 3 Decembris anno 1718 proposita fuit.

« Insuper episcopus aliam quoque viam inire potest ad comprimendos ejusmodi contumaces. Quippe sacrum concilium nequaquam abrogavit ea, quæ sancita sunt in cap. *Ex tuæ*, De clericis non residentibus : Fagnanus, *loc. cit.*, num. 35. Quapropter illo triennii spatio permittitur episcopo eosdem pervicaces *a divinis* suspendere, quamvis viam insistere cœperit, quam Tridentina synodus indicavit. Attamen si id faciat, ad privationis sententiam ferendam devenire nequit. Celeberrimum est decretum die 18 Novembris editum anno 1675, *in causa Tarentina*, lib. II *Decret.*, pag. 393 : « Ut « consulatur ecclesiis, quarum servitium detri- « mentum patitur propter absentiam canonicorum « vel beneficiatorum, qui propter redditumm tenui- « tatem residentiæ leges contemnunt, quæritur :

« Primo, an durante triennio præscripto a sacro « concilio, cap. 12, sess. XXIV *De reformatione*, « possit adversus obtinentes in cathedralibus aut « collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, « aut portiones, eosque non residentes, procedi ad « suspensionem, juxta dispositionem capituli : *Ex* « *tuæ*, De clericis non residentibus, et quatenus « affirmative ?

« Secundo, an id possit etiam post inchoatam « viam procedendi a concilio præscriptam ?

« Sacra, etc., ad primum respondit affirmative. « Ad secundum pariter affirmative respondit exclu- « sa privatione. »

Hæc omnia ex Bened. XIV, *Institut. eccles.* 107, § 6.

(151) Excipitur namque, quando vel causa rationabilis, vel specialis diœcesium consuetudo suaserit, ut episc. resideant extra civitatem episco-

erectum habere; cum etenim Sedes Apostolica in erectione illius cathedralis, illum locum opportunum censuerit pro residentia episcopi, et ad quem alii diœcesani accedere debeant, hinc proinde repositum esse non debet in episcopi arbitrio locum immutare, nisi aliqua justa causa accedat, puta insalubritatis aeris, vel depopulationis in toto, sive in notabili parte, adeo ut residentia episcoporum et tribunalis cum debita majestate, vel securitate ibi sequi non valeat, vel ex alia simili causa pro singulorum casuum circumstantiis.

(14. « Adhuc tamen in casibus, in quibus hujus regulæ limitatio admittenda veniat, id practicabile est in aliis anni temporibus, non autem in illis in quibus per decretum Trid., sess. XXIII, cap. 1, specialiter disponitur, ut resideri debeat in cathedrali; ut sunt tempora a Dominica prima Adventus, usque ad Epiphaniam; a die Cinerum ad octavam Paschæ; ac etiam in solemnitatibus Pentecostes, Corporis Christi, et Sancti Titularis ipsius cathedralis, aliave simili magna loci solemnitate (152), in qua pro ejus moribus, scandalosum esset, quod episcopus non esset præsens, quodque a legitimo impedimento non detentus non interveniret.

(15. « Id autem justam præbebit ansam subditis recurrendi ad sacram congregationem, ut episcopum ad hujusmodi residentiam cogat; ac etiam ex antiquorum canonum dispositione habemus, ut præsertim consecratio olei sancti in die Cœnæ Domini in cathedrali præcise fieri debeat. Non tamen id eisdem subditis tribuere potest licentiam non parendi episcopo, qui in alia diœcesis parte resideat . . . . . Regula etenim assistit episcopo, ut in quacunque diœcesis parte residendo, residendi obligationi satisfacere dicatur. » Sic cardinalis de Luca, *Adnot. ad Trid.*, disc. 4, n. 3.

(16. Sed ad majorem rei illustrationem et declarationem, illud animadvertendum, episcopum in pœnam privationis fructuum non incidere (de qua cap. 1, sess. VI *Trident.*), dummodo in diœcesi resideat, nempe in quacunque diœcesis parte, et in quocunque anni tempore, et etiamsi temporibus Adventus, Quadragesimæ, aliisque per *Trident.* d. sess. XXIII, cap. 1, vers. *Admonet* notatis, suam residentiam in cathedrali, sed alibi, modo tamen in ambitu diœcesis, faciat. Audiamus Fagnanum in hæc sane verba : « Verius videtur episcopum in diœcesi, quandocunque residentem, in pœnas concilii non incidere; nam decretum cap. 1, sess. VI, ad hoc, ut episcopi incidant in pœnam privationis quartæ partis fructuum, requirit ut sex mensibus continuis a suis ecclesiis extra suam diœcesim morando abfuerint. Unde ad ejusmodi pœnam satis non est, ut abfuerint a suis ecclesiis tantum, nisi etiam abfuerint extra diœcesim, cum concilium utrumque copulative requirat sub unica verborum structura . . . . Sive igitur episcopi dictis anni temporibus (*Adventus*, etc.) teneantur in cathedrali residere, sive non; absolutum tamen videtur eos non incidere in pœnas non residentium, dummodo resideant in diœcesi. » Ad cap. *Qualiter*, De cleric. non resident., n. 28 et seqq.

(17. Quamvis vero hæc ita se habeant, episcopos tamen ex pastoralis officii debito, teneri residere in cathedrali, temporibus ut supra a Tridentino prænotatis, ita ut secus suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia episcopalia in sua diœcesi eos alio vocent.

(18. « Itaque, sic idem Fagnanus, videtur respondendum episcopos temporibus a Tridentino concilio præscriptis, teneri quidem apud suam cathedralem ecclesiam residere, ita ut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia episcopalia in sua diœcesi eos alio vocent; cæterum non incidere in pœnas a sancta synodo episcopis non residentibus inflictas, dummodo in diœcesi resideant, et hanc sententiam probavit sacra congregatio ejusdem concilii interpres. » *Loc. cit.*, n. 39 (153).

(19. Et revera sacra congregatio Concilii, teste Pignatello, consult. *Canonic.*, t. VII, consult. 64, n. 15 et 16, ita censuit et declaravit his verbis : « Posito decreto concilii Tridentini, cap. 1, sess. VI, et cap. 1, sess. XXIII, An episcopi temporibus præscriptis in d. cap. 1, sess. XXIII, vers. *Eosdem interim admonet*, in Ecclesia sua residere teneantur, an vero satis sit, ut in diœcesi resideant? Sacra congregatio, etc., articulo hujusmodi accurate discusso, censuit episcopos temporibus, ut supra præscriptis, teneri in ecclesia cathedrali residere, nec satis esse ut in diœcesi resideant, ita ut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi episcopalia munia in sua diœcesi eos alio vocent. Cæterum non incidere in pœnas a sancta synodo episcopis non residentibus inflictas, dummodo in diœcesi resideant. » Eademque sacra congregatio, die 3 Septembris 1622, *in una Cassan.*, censuit episcopum, si non accedat ad cathedralem temporibus a concil. præscriptis, licet male faciat,

palem in loco vicino, prout archiepiscopi et electores Colonienses residere solent Bonnæ, Trevirenses Hemmanstainii, vel Confluentiæ, episcopi Constantienses, Marisburgi, Augustani Dilingæ. Schmalzgrueber, ad titul. *De cleric. non resident.*, § 1, n. 10.

(152) Hæc porro apud *Tridentinum*, cit. sess. XXIII, cap. 1, ibi : « Eosdem (episcopos) interim admonet, et in Domino hortatur, ne.... Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi diebus, quibus refici maxime, et in Domino gaudere pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab ecclesia sua cathedrali ullo pacto absint, nisi episcopalia munia in sua diœcesi eos alio vocent. »

(153) « Quia tamen laudata synodus ad præsentiam in his diebus episcopos solum hortatur et monet, *eosdem interim admonet et hortatur* (verba sunt Trid., *l. c.*); ideo, ut bene advertit Palao, part. II, n. 1, non videtur peccaturos mortaliter, si in sua diœcesi residentes, illis temporibus a suis ecclesiis aliquando absint. » Schmalzgrueber, ad tit. *De cleric. non resid.*, n. 18.

non tamen incidere in privationem fructuum impositam a d. concil. contra non residentes. Apud Nicolium, in *Flosc.*, v. Episcopus, n. 39.

(20. Et in *Urgellen. residentiæ*, disceptato ad preces capituli dubio: « An in casu, quo episcopus non resideat in cathedrali temporibus præscriptis a sacro concil. Tridentino, veniat puniendus qua pœna et a quibus in casu, etc.

« Sub die 5 Septemb. 1765 rescriptum fuit: *Dilata et ad mentem;* quæ, ut inquit Scarfantonius, *ad Ceccoper. elucub. canon.*, t. III, addit. 17, n. 7, ubi d. resolutionem refert, probabiliter fuit, episcopum per litteras monendum esse de sua obligatione ad formam ejusdem concilii, non vero alicui pœnæ esse obnoxium. Ita in terminis, in *Thesaur. Resolut. sacræ congr. Concil.*, tom. IX, part. II, pag. 8 et seq.

(21. Atque eadem sacr. congreg., in *Galaguritana, et Calceaten. residentiæ*, ad dubia:

« An episcopus teneatur saltem diebus præscriptis a sacr. conc. Trident., sess. XXIII, *De reformat.*, cap. 1, residere in alterutra ex cathedralibus, ibique sacras functiones explere? et quatenus *affirmative:*

« An, et quibus pœnis subjiciendus sit in casu non residentiæ: » die 3 Septemb. 1740, censuit *teneri* (ad residendum):

Quoad vero secundum dubium, nihil respondit. Cit. *Thesaur. resolut. sac. congregat.*, d. tom. IX, part. II, pag. 16.

(22. Quoad vero legitimæ absentiæ a diœcesi causas, quas videre est sub v. Episcopus, art. 3, concilium Trident. *cit.*, cap. 1, sess. XXIII, statuit causas hujusmodi absentiæ « a Romano Pontifice, aut a metropolitano, vel eo absente, suffraganeo episcopo antiquiori residente, qui idem metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas. » Hinc ex Tridentino, licentia abessendi a diœcesi ex justa ac legit. causa peti potest, vel a Summo Pontifice, vel a metropolitano, vel hoc absente, ab antiquiori suffraganeo. Verum cum constitutio Urbani VIII, incip. *Sancta synodus*, prohibeat ne episcopi a residentia abscedant absque licentia per breve vel litteras missivas: « ergo (Fagnano docente) hac in parte videtur adempta facultas probandi causas absentiæ, quæ ex concilio competebat metropolitano vel suffraganeo antiquiori. » Ad cit. cap. *Qualiter*, De cleric. non resident., num. 12, adeoque solo Romano Pontifici hanc facultatem competere.

(23. Nunc vero post constitut. Benedicti XIV, incip. *Ad universæ*, III Nonas Septemb. 1746, tom. II sui *Bullar.*, const. 18, utique tenendum licentiam ejusmodi, non nisi a Romano Pontifice peti ac impetrari debere. En verba dictæ const., § *Quoniam*, ibi: « Quoniam vero, et certæ quædam causæ adesse possunt, et hujusmodi occasiones incidere, propter quas, prævio Romani Pontificis assensu et approbatione, liceat episcopo e propria ecclesia et diœcesi per aliquod definitum tempus abesse. » Et § *Ut autem*, ibi: « Ut autem episcopi a suis ecclesiis vel diœcesibus licite abesse possint, cum, præter causam canonicam, expressa quoque licentia Romani Pontificis, ut supra diximus, sit necessaria. »

(24. Liceat insuper sequentia ex Fagnano adnotare:

« In S. congregat. super residentia episcoporum habita in Quirinali, die 17 Julii 1657, cui interfuerunt eminentissimi cardinales Ginettus, Meltius et Paulucius, nec non R. P. D. Farnesius, Alterius, Gualterius, Ugulinus, de Vecchis secretarius, et ego, proposita fuerunt ex ordine Sanctissimi infrascripta dubia, videlicet.

« Cum S. concil. Trident., cap. 1, sess. XXIII, *De reformat.*, permittat episcopis ut singulis annis, dummodo æqua ex causa, et absque ullo gregis detrimento fiat, abesse possint a sua diœcesi per duos, aut ad summum, tres menses: quæritur:

« Primo, « an episcopus possit jungere « trimestrem absentiam unius anni cum ab« sentia trimestri sequentis anni, adeo ut « licite abesse valeat a sua Ecclesia per « menses Octobris, Novembris et Decembris « anni, v. g. 1657, et continuare absentiam « per menses Januarii, Februarii et Martii « 1658. »

« Secundo, « an episcopus in casibus in « quibus rationabilem causam habet non « residendi, debeat uti mensibus per sac. « Concil. concessis, et non nisi ipsis con« sumptis, quatenus absentiæ causa duret, « licentiam petere non residendi; an vero « primo licentiam petere, et ad alios usus « reservare bimestre aut trimestre tempus « a concilio concessum: »

« Per bullam san. mem. Urbani VIII, su« per residentia episcoporum, incip. *Sancta* « *synodus*, permittitur, ut episcopi, ad effe« ctum visitandi statutis terminis Sacra B. « Apostolorum limina, abesse possint a « suis ecclesiis per certum tempus (ut ibi « etc.), hinc: »

« Tertio, quæritur, « an episcopus visi« tans sacra limina in fine unius termini, « v. g. in fine unius triennii, possit imme« diate in principio sequentis triennii ite« rum visitare, ac proinde visitationum titulo « abesse a sua Ecclesia per octo continuos « menses: »

« Quarto, quæritur, « an episcopo, qui « antea per multum temporis, v. g. per de« cem continuos annos in sua Ecclesia re« sedit, et vel ab ipsa vacatione per S. con« cilium ex rationabili causa singulis annis « permissa semper se abstinuit, possit ali« quando concedi facultas non residendi « per aliquod tempus, licet non adsit alia « causa ex approbatis ab eodem S. concil. « Tridentino. »

« Ad primum, « S. congregatio respondit « *non posse*, tum quia ejusmodi semestris « absentia complectitur illius temporis spa« tium Dominici Adventus, et Quadrage« simæ, quo ne a sua quidem cathedrali, « nedum a diœcesi, episcopo abesse licet, « ut in concil. Trid., d. cap. 1, sess. XXIII,

« vers. *Eosdem interim admonet;* tum quia « in eo, qui abest sex mensibus continuis, « non verificatur illud verbum *aliquantisper*, « quo utitur concil. in d. c., dum ait : *Quo-« niam autem qui aliquantisper tantum ab-« sunt, ex veterum canonum sententia non « videntur abesse*, cum concilium illud spa-« tium restringat ad duos, vel ad summum « tres menses, et antiqui canones ad unum « vel ad duos; et quatenus verificaretur « illud *aliquantisper*, non tamen verifican-« tur sequentia, videlicet, *quia statim re-« versuri* sunt (d. cap. 23 *Trid.*); nam qui « abest per semestre tempus, utique non « statim est reversurus, cum dictio *statim* « regulariter significet modicum temporis « intervallum . . . . »

« Ad secundum, « S. congregatio consul-« tius putavit nihil generaliter respondere, « sed ubi casus particulares acciderint, « maturius deliberare. »

« Ad tertium respondit « episcopum, qui « Beat. Apostolorum limina visitavit, v. g. « in fine unius triennii, nequaquam posse « immediate in principio sequentis triennii « iterum visitare, ac proinde nec visitatio-« nis titulo per octo continuos menses a « sua Ecclesia abesse. »

« Ad quartum, respondit, « *non posse*, « quam congregationis sententiam S. D. N. « ad se relatam in omnibus approbavit. » Ita apud Fagnanum, ad cap. *Qualiter*, De cleric. non resid. n. 40 et seqq. »

Atque has resolutiones confirmavit quoque Benedictus XIV, in sua præd. constitutione, incip. *Ad universæ*, § *Primum*.

(25. Præstat item quoad absentiam episcoporum ex datis et legitimis causis, nempe ratione alicujus litis, infirmitatis, insalubritatis aeris, etc., sequentia quam maxime notatu digna exscribere ex prælaud. Const. Bened. XIV, *Ad universæ*, ibi :

« Quoniam experiendo cognovimus, quod ad obtinenda indulta commorandi extra diœcesim, infrascriptæ plerumque causæ ab episcopis afferri solent, nimirum aut necessitas assistendi personaliter alicui liti seu controversiæ, in qua ecclesiæ aut cleri sui, vel etiam propriæ familiæ res agatur, quæque in Romana Curia introducta sit, vel alia in Urbe, in qua resideant majora tribunalia, ea de re judicium esse debeat; aut corporalis ægritudo, qua correptus fuerit episcopus, dum extra diœcesim, conciliaribus mensibus utens, morabatur, ita ut ad eamdem diœcesim reverti nequeat; aut adversa valetudo in ipsa diœcesi contracta, ad quam depellendam medici putent necessarium fore, episcopum aerem et solum aliquantisper mutare, aut denique malignitas aeris in diœcesi vigens, quam aliquibus anni mensibus devitari oporteat. Et quoniam nec ulla ex præmissis causis, absque expressa Romani Pontificis approbatione, quemquam ab onere residendi eximere potest; et nisi certis expressis circumstantiis, iisque verificatis, difficile est ad hujusmodi approbationem rite recteque procedere; necessarium Nobis visum est infrascriptas regulas statuere, quas in singulis respective casibus ab iis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, observari mandamus atque præcipimus.

« Si quis igitur in posterum licentiam petierit abscedendi a diœcesi sibi concredita, ut judiciali controversiæ, quæ alibi vertitur, per seipsum intersit, exprimere debebit in precibus tum locum, sive urbem, in qua hujusmodi lis agitatur, tum etiam an ea pertineat ad ipsam oratoris ecclesiam, seu clerum, vel potius ad ipsius familiam. Et quidem, si ad familiam pertineat, absque eo quod secretarius congregationis Pontificem aut cardinalem præfectum adeat, rescribendum ab ipso erit, ut orator ad effectum, de quo in precibus, utatur mensibus a concilio indultis. Quod si eis jam usus fuerit, ulterior ipsi licentia non concedetur. Si vero de ejus ecclesiæ vel cleri rebus agatur, exponi debebunt tum status litis, ejusdemque gravitas, tum causæ, propter quas necessaria creditur in loco judicii oratoris præsentia; tum etiam declarandum, an mensibus conciliaribus usus fuerit. Et quidem, si nondum illis usus sit, rescribendum erit, ut eos in hujusmodi causam impendat. Si vero id amplius episcopo integrum non sit (qua in re nec dolus, nec fraus intercesserit, et alioquin ipsius instantia justa videatur), tantum illi temporis, et non amplius, ad commorandum extra diœcesim tribuatur, quantum judicatum fuerit necessarium esse ad causæ defensores, advocatos et judices de omnibus, quæ ad rem pertinent, sufficienter instruendos. Si enim licentia abessendi a diœcesi usque ad finalem exitum causæ extendi deberet, nemo non videt quam diuturna plerumque foret in hisce casibus episcoporum absentia, et quam facile evenire posset ut pleræque diœceses complurium annorum spatio pastorum præsentia carerent.

« Qui vero licentiam abessendi petierint ratione infirmitatis extra diœcesim contractæ, dum vacatione a concilio indulta uterentur, asserentes ea de causa regressum ad propriam diœcesim sibi prohiberi, exponere debebunt contractæ infirmitatis qualitatem, et super ea testimonium medici juramento firmatum exhibere. Atque ubi petita licentia ipsis indulgeatur, ea semper ad certum ac definitum tempus concedi debebit, adjecta quoque clausula, *si tandiu infirmitas duraverit.*

« Ab iis autem, qui hujusmodi licentiam postulaverint, eo quod aeris mutatione opus sibi esse dicant ad convalescendum ex morbis, quas in suis ecclesiis residendo contraxerunt, exprimendum erit in precibus, quo morbi genere et quam graviter laborent, ac proferendum testimonium medici, qui jurejurando testetur, utile ac necessarium oratori esse, ut in aliam regionem, atque aerem per aliquod tempus se transferat. Nec illud silentio prætereundum, an scilicet orator, antequam morbo

corriperetur, trimestri licentia a concilio permissa usus fuerit; si enim id nondum fecerit, et tempus a concilio indultum sufficiens ipsi non reputetur, poterit eidem concedi, ut per quatuor menses, in quibus tamen conciliares menses comprehendantur, a residentia absens permaneat; at si prædictos conciliares menses, remoto omni dolo et fraude, jam extra diœcesim transegerit, tantum temporis ipsi indulgeatur, quantum ad confirmandam ipsius valetudinem vere necessarium esse prudenter judicabitur.

« Qui tandem licentiam commorandi extra diœcesim postulabit propter malignitatem aeris, quem in sua diœcesi aliquo anni tempore insalubrem esse affirmet, is videat etiam atque etiam quid agat : et quidem pro veritate exponat, quibus anni mensibus perniciosus sit regionis aer: item, an eadem cœli temperies totam comprehendat diœcesim, ita ut nullus intra ejus tractum locus existat, in quo suspectum illud tempus absque salutis detrimento transigere valeat; postremo, an conciliaribus mensibus usus fuerit. Etenim si nondum eos sibi sumpserit, non ægre obtinebit indultum abessendi per quatuor menses (quatenus periculum ab aere tandiu durare censeatur), in quibus tamen tres illi a concilio permissi numerandi erunt. Si autem hujusmodi concilii indulgentia jam usus fuerit, frustra novum indultum prædicta de causa ab Apostolica Sede postulabit, sibique imputare debebit quod, cum sciret certo anni tempore in sua diœcesi aerem insalubrem fore, concessos vacationis menses in tempus illud non reservaverit. In omnibus autem absentiæ indultis, quæ ratione aeris insalubris in posterum concedentur, hanc clausulam adjici volumus : « Dummodo intra diœcesim ali- « quis locus non adsit, in quo aer salubris « sit, et in quo episcopus commorari pos- « sit. »

(29. Episcopus habitare debet in Palatio episcopali, non autem in domo consanguineorum, *Campaniæ*, 8 April. 1603, *Montis alti*, 26 Augusti 1616.

(30. Multo minus habitare cum mulieribus, *Messan.*, 15 Sept. 1618, præsertim in Palatio episcopali, 10 Novemb. eod., apud Nicolium, in *Floscul.*, verb. *Episcopus*, n. 82.

(31. Quoad ea quæ concernunt parochorum residentiam, et quibus pœnis subjaceant non residendo? *Vide* verb. PAROCHUS, art. 2, a n. 1 ad 56.

ADDITIONES CASINENSES.

(32. Quoad residentiam parochorum, ultra dicta sub verb. PAROCHUS, artic. 2 per tot., hæc etiam notasse operæ pretium sit.

(33. « Tolerari potest, quod parochus parochiæ tenuis paucarum animarum non resideat in parochia, quousque per unionem alicujus simplicis beneficii, vel alio modo suppleatur ejus congrua, dummodo accedat illuc ad celebrandum festis diebus, et quando vocabitur sacramentorum administratione. Sacr. congr. Episc., 10 Januar. 1579.

« Si tamen id episcopus nolit tolerare, parochus tenebitur obedire, ut patet ex sequenti decreto: « Cum episcopus Callien- « sis nuper edixerit, ut parochialium eccle- « siarum rectores in suis ecclesiis resi- « deant, petit curatus parochialis Ecclesiæ « S. Angeli, an et ipse teneatur residere, « cum redditus Ecclesiæ sint tenuissimi, « ejus antecessores supra hominum me- « moriam nunquam resederint, ecclesia « ipsa circiter duobus millibus passuum « duntaxat a civitate distet, et sex vel se- « ptem familias tantum habeat, neque ipsi « parochiani quidquam curent de residen- « tia pastoris. » Sacra congregatio Concil. censuit « oratorem non excusari a resi- « dentia ob causas superius expressas; « ideoque oportere ipsum parere edicto « episcopi hac in re edito. » Ita in terminis apud Pignatellum, tom. VII *Consult. canon.*, consultat. 4, nu. 18. Quod idem tradit Schmalzgrueber, ad tit. *De cleric. non resid.*, n. 11.

(34. Quæres utrum infirmitas excuset parochum a residentia? « Duo casus sunt distinguendi. Primus est, cum parochus absens extra locum beneficii in morbum incidit, et hoc primo casu manifestum est eum non teneri redire ad residentiam, et si procederetur contra eum, non fieret illi præjudicium.

« Secundus casus est, cum parochus ægrotat in loco residentiæ, seu intra limites parochiæ suæ; et tunc sacra congregat. Concil. declaravit infirmitatem non excusare parochum a residentia. Sed si infirmitas sit curabilis, et in loco parochialis non sit copia medicorum medicinarumque, posse ab ordinario dari dilationem trium aut quatuor mensium parocho ægroto, ut curari possit in locis vicinioribus et commodioribus; interim tamen per ipsum ordinarium deputato idoneo vicario ad curam dictæ parochialis, cum assignatione congruæ portionis ex ipsius parochialis redditibus. Idem dicendum esset, si parochum infirmum ex medicorum consilio oporteret cœlum mutare ad breve tempus, vel ire ad balnea... Verum (nota), si abscederet sine licentia, non excusaretur. Nam, proposito dubio, an sit liber a culpa et pœna amissionis fructuum, qui veluti per quatuor mensium spatium ex urgenti admodum causa ad curandam valetudinem, morbo gravi instante, a parochiali recessit, et ad hujusmodi absentiam non petiit licentiam ab episcopo, quia bona fide putavit evidentiam causæ satis esse. S. cong. censuit non esse liberum, nisi periculum fuisset in mora, petendi licentiam (154). » Hæc

(154) Et tunc quam primum debet certiorare ordinarium de discessu et necessitate occurrente, ut de causa cognoscat, et det licentiam, nisi in brevi sit reversurus. Insuper S. cong. censuit solam

Fagnanus, ad cap. *Clericos*, De cleric. non resid, n. 9 et seqq.

(35. Eademque S. congregatio declaravit nec causa senectutis excusari parochos a residentia. Fagnanus, *l. c.*, n. 16.

(36. Jam vero « propter aeris intemperiem, parochus aliunde oriundus, de consensu ordinarii potest per quatuor menses habitare alibi, relicto vicario idoneo. » Apud Gavantum, *Manual. episc.*, v. Parochus, n. 26.

(37. Quæres : An inimicitiæ excusent parochum a residentia? ℟. Excusare, si inimicitiæ sint capitales, ita ut ad ecclesiam redire non audeat. Et in hanc sententiam sæpius respondit sac. congr. Conc., quæ in his casibus consuevit dare litteras ad episcopum, ut, si veræ sint et graves inimicitiæ, quæ narrantur, et absque parochi culpa, exortæ, super quibus episcopi conscientia oneratur, dilationem ei det, ut in alio tutiori ac viciniori loco manere possit, durantibus duntaxat inimicitiis, dum tamen non ultra sex menses durent.

(38. Interea autem vicarium idoneum in illa ecclesia constituat episcopus, assignata ei congrua portione ex redditibus Ecclesiæ, et partes etiam suas interponat, et omnem diligentiam adhibeat, ut tuto possit residere parochus. Quod si intra sex menses necdum sedatæ sint inimicitiæ, rescribit episcopo, ut det illi sex mensium prorogationem, repetitis omnibus, quæ in prioribus litteris continebantur, et sine spe ulterioris prorogationis, quæ rarissime conceditur; ac ubi inimicitiæ sunt verisimiliter duraturæ, ut consulatur curæ animarum, inducendus est parochus ad resignandum vel permutandum. Ita in terminis Fagnanus ad cap. *Clericos*, De cleric. non resident., num. 25 et 26.

(39. Porro licentia abessendi in hoc casu, non nisi a Pontifice petenda et impetranda venit, ut ex decreto S. congreg. super negotiis Episcop. et Regul. relato a Pignatello, tom. VII, *Consult. canon.*, consult. 4, n. 16, in hæc verba : « Sacr. cong. super negot. Episc., etc., *in Ariminensi*, episcopo, visitatori Apostolico : I curati sotto pretesto d'inimicizia non ponno assentarsi dalla cura con licenza del vescovo, ma debbono domandarla al Pontefice, o alla congregazione, la quale suole molto bene esaminare le circostanze, e specialmente per qual causa sono contratte le inimicizie, se vi è stata colpa del curato, ed altre diligenze. E quando pure si concede, si fa per breve tempo, e tra le altre condizioni particolari, che stia piu vicino, che puo (con sicurezza) alla cura die 7 Januar. 1578. »

(40. Parochi residere omnino tenentur tempore pestis, secus procedendum contra eos ad privationem beneficii curati. *Vide* verb. Parochus, art. 2, n. 29 et n. 56. *Vide* insuper verb. Pestis, n. 8.

(41. Liceat quoque sequentia afferre ex Benedicto XIV. « Illud ab omnibus indubitanter admittitur (sic ille), quod quicunque curam gerit animarum, ac residendi obligatione tenetur, non potest a designato sibi residentiæ loco recedere, ut pestis periculum effugiat; ideoque sæviente licet peste, et residere debet, et residentiæ non materialis tantum, sed etiam formalis, ut inquiunt, onera adimplere; operando nimirum, et laborando pro spiritualibus et corporalibus concreditæ sibi plebis necessitatibus. Gravissima pestis Mediolanum invasit, dum S. Carolus Borromæus illius civitatis archiepiscopus sedebat. Cum autem sanctus præsul animo forte prospiceret, non neminem fore, qui parum æstimans incumbentem sibi animarum curam, facile consilium cepisset, ut alium in suos vices substitueret, seque a residentiæ loco subtraheret, dubium hoc ad congregationem Concilii definiendum detulit; num scilicet residere teneretur, qui curæ præerat animarum, quamvis urgeret periculum contrahendi pestem, et ex illa occumbendi. Responsum autem fuit *residendi obligationem vel tum vigere*, eaque obstringi non modo parochos, sed et episcopos (155), quibus Pontificia quoque Gregorii XIII accessit approbatio. Unde post ejusmodi rescripta sive resolutiones, aditus locusque amplius relinqui non potest eorum docto-

distantiam loci, etiam cum necessitate discedendi, non excusare parochum, ut possit abesse a sua ecclesia sine licentia in scriptis obtenta, nisi talis necessitas repente se offerat, quæ non patiatur dilationem hujusmodi licentiam petendi, quo casu quam primum de discessu et necessitate ordinarium faciendum certiorem esse, ut de causa cognoscere possit. Garcias, *De benefic.*, p. III, cap. 2, n. 34.

Porro, quoties parochi ob omissam residentiam, partem fructuum amittent, non sunt observanda ab ordinario intervalla præfinita a Tridentino, sess. VI, cap. 1, *De reformat.*, adversus episcopos non residentes (*vide* ibi), quippe sac. congregat. Concil. censuit, quoties ordinarius in pœnam omissæ residentiæ vult subtrahere parochis partem fructuum, quos suos non fecerunt, non teneri observare intervalla, ut supra, in executione facienda super illis fructibus, quos iidem parochi pro rata temporis absentiæ suos non fecerunt. Apud eumdem Garciam, *loc. cit.*, n. 32.

Amplius eadem sacra cong. censuit episcopum debere applicare fructus parochorum non residentium fabricæ ecclesiæ parochialis, aut pauperibus ipsius parochiæ, et si non reperiantur pauperes intra limites parochiæ, restituendi sunt præcise fabricæ ecclesiæ parochialis, etiamsi pro tunc non indigeat. Apud dict. Garc., *loc. cit.*, n. 31.

(155) Hæc porro verba resolutionis sacr. congregat. Concilii : « Die 23 Decembris 1576, sacra congregatio censuit scribendas litteras ad cardinalem S. Praxedis (*nempe S. Carolum Borrom.*) in hanc formam : Parochi tempore pestis teneantur omnino residere in suis ecclesiis parochialibus, et si non resideant, agendum contra eos ex decreto concil. Trid., cap. 1, sess. XXIII, servata forma ibidem.

« Sanctissimus, die 18 Decembris 1576, dixit decretum factum in parochis multo magis debere procedere in episcopis, qui magis obligati sunt; tamen posse episcopos in locis tutioribus manere et inde providere. » Apud Fagnanum, cap. *Clericos*, De clericis non resid., n. 45, 47.

rum opinioni, qui affirmarunt et docuerunt licere ei, qui animarum curam exercet, a residentiæ loco abscedere, modo sacerdotem idoneum adinveniat, qui, accedente episcopi licentia, vices ejus adimpleat. » *De synod. diœces.*, lib. XIII, cap. 19, n. 2.

(42. Quæres, an lis super beneficio excuset parochum a residentia. Respondeo *excusare*. Casus est in cap. *Ex parte* 13, De cler. non resid., ibi : « Si te non absentando in fraudem præpositura tuæ jura fideliter prosequeris, cum per hoc censeri debeas residens. » Fagnanus ad cap. *Clericos*, De cleric. non resid., n. 31.

(43. Quæres iterum an episcopus possit concedere parocho veniam peragendi munus vicarii generalis in aliena diœcesi? « Non posse episcopum dare licentiam parocho, ut possit esse vicarius generalis alicujus episcopi, sed hoc spectare ad Summum Pontificem, ut censuit sacr. congr. Concilii apud Vulp., *In prax. jud.*, cap. 48, n. 66. » Ita Antonellus, *De regimine Eccles. episcop.*, lib. III, cap. 12, n. 17. *Vide* nostram *4 Appendicem* sub v. PAROCHUS.

(44. Parochus non excusatur a residentia, docendo in publica studiorum universitate theologiam, aut jus canonicum. Sacr. cong. Concil., lib. I *Decretor.*, pag. 46, lib. VIII, pag. 129, 140, a tergo, lib. XVI, pag. 292. Apud Giraldi, *Adnot. in Maschat.*, lib. III *Decretalium*, tit. 4, De cleric. non resident., sub num. 3.

Secus vero, si in ipsa civitate, ubi adest parochia, adsit quoque universitas studiorum, quippe tunc poterit bene docere in publica universitate theologiam, etc., ita tamen ut cura animarum nihil detrimenti patiatur. Sacr. congr. apud Sellium. Vide *Additiones nostras*, v. MAGISTER, n. 4, et v. PAROCHUS, art. 2, n. 27.

(45. Obtinentes beneficia simplicia residentiam personalem requirentia, vel ex expressa fundatorum dispositione, vel ex dotatione, vel ex statuto aut legitima consuetudine alicujus particularis ecclesiæ, tenentur per seipsos injuncta sibi ecclesiastica servitia, et onera fideliter præstare et personaliter residere; et si contumaciter id non præstent, cum de ipsis concil. Trid. aliquid speciale non constituerit, procedendum est contra ipsos conformiter ad dispositionem juris communis in cap. *Conquerente* 6, cap. *Ex parte vestra* 8, cap. *Inter quatuor* 10, et cap. *Clericus* 17, De clericis non residentibus.

(46. Episcopi residere tenentur in suis diœcesibus, a quibus non licet ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa. Sic novissime statuit Benedictus XIV, constit. incipiente : *Ubi primum*, et constit. incip. *Gravissimum* (156).

(47. Residentia in propriis diœcesibus inculcatur episcopis Hiberniæ. Idem const. 26, incip. *Grave et permolestum*. (48. Residentia, non mere materialis, sine vigilantia ac pastorali sollicitudine regendi et pascendi suas oves commendatur episcopis; sed residentia vere formalis, verbum Dei voce et exemplo disseminando, a semita justitiæ deflectentes revocando, periclitantibus opem et auxilium deferendo, adversus lupos rapaces, qui in vestimentis ovium sæpe intrant ovile, ut rapiant et mactent (*Matth.* VII, 15), sedulo invigilando, fortiterque se opponendo. (49. Nec sufficit prædicta aliaque munia pastoralia per vicarios et subditos præstare, ut tradit zelantissimus Pontifex, *ibid.*, recte advertens, et serio, quod unicuique episcoporum singulatim ab oraculo divino districte denuntiatur : « Attendite nobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo. » (50. Ipsis igitur episcopis, non alteri pascendi oves præceptum datum est. Ipsismet spiritualis animarum salus innititur, et ipsi illam susceperunt, de ipsis strictissimam rationem reddituri, cum aliquando sanguinem illarum de manibus suis requiret districtus judex. Hæc et multa alia scitu et observatu dignissima summe vigilans zelantissimus Pontifex, *ibid.*

(51. Super dicta episcoporum residentia invigilare jubentur nuntii Apostolici et singuli episcopi. Idem, tom. II, const. 18, incip. *Ad universæ*, in qua iterum præcipit episcopis dictam residentiam; ac congregationem peculiarem super residentia episcoporum jam ab Urbano VIII in Urbe institutam, restaurat, eique certam agendi methodum ad id præscribit, et ad præcavendos abusus assignat, quid præcipiatur episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris, et quid postulantibus dictam licentiam aliis de causis, et qua forma, ac quibus cautelis concedi eis debeat, mandans quod episcopi residentes denuntiare teneantur alios episcopos non residentes. *Vide* hic supra *Addit. Casin.*

(52. Residere debent parochi, aliique animarum pastores inter suas oves; sed num residentiæ sint obstricti jure naturali, ac divino aut ecclesiastico, adhuc controvertitur. Benedict. XIV, *De synodo diœcesana*,

(156) Quod tamen conscientiæ ipsorum episcoporum relinquitur, juxta Trident., sess. XXIII, cap. 1, *De reformatione*, per hæc verba : « Quoniam autem, qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt; sacrosancta synodus vult illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum sive interruptum... nullo pacto debere duos, aut ad summum, tres menses excedere; et haberi rationem, ut id *æqua ex causa* fiat, et absque ullo Parœciæ detrimento, quod, an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit : » nec ulla pro hujusmodi absentia duorum aut trium mensium opus habent licentia, quemadmodum ex ipsius concil. Trident. verbis perspicuum quidem est. Quod idem firmat Benedictus XIV, in *Constit.*, incip. *Ad universæ*; ibi : « Excepto casu trimestris absentiæ a concilio permissæ, pro quo nulla peculiaris requiritur licentia, cum idem concilium episcoporum abscedentium conscientiæ relinquat de æquitate causæ judicium facere. » (*Editores Casinenses.*)

lib. VII, cap. 1, n. 2. (53. Quod neque a concilio Tridentino definitum est. Idem, *ibid.*, n. 3. (54. Licet post illud communior sententia sit, eos teneri jure naturali ac divino. Idem, *ibid.*, n. 6. (55. Residentiæ non satisfacit, qui corpore præsens, animo absens, ovium curam negligit. (56. Bene vero censebitur residentiæ præceptum adimplere, qui, etsi a suis ovibus corpus aliquando subducat, animo tamen iisdem adest, et finem obtinet illas pascendi et regendi, ad quem localis pastoralis præsentia dirigitur. Idem, *ibid.*, n. 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(57. Notabilis est divisio residentiæ in præcisam et causativam. Illa adimpleri nequit per alium, obligatque sub pœna amissionis beneficii; hæc vero potest per alium adimpleri, solumque sub pœna amissionis fructuum obligat, Rigant., *in Comment. ad regul.* 1, § 8, n. 12; Rot., *in Monasterien. parochialis*, 16 Februarii 1748, § 5, *coram illustriss. Migazzi.*

(58. Residentia præcisa non debet necessario esse continua, sed potest esse et discontinua. Dummodo enim non residenti pœna amissionis beneficii sit imposita, residentia dicenda est præcisa, sive sit continua, sive sit discontinua. Leuren., in *For. benefic.*, part. I, sect. 3, cap. 1, quæst. 363 per tot.; Garc., *De benefic.*, part. XI, c. 5, n. 90; Lotter., *De re benefic.*, lib. III, c. 27, n. 3, optime

Rot., in dict. *Monasterien. parochial.*, 16 Februar. 1749, § 5 et sequent., *cor. illustrissimo Migazzi.*

(59. Ex quibus dignosci possit, utrum beneficio imposita sit residentia præcisa, an residentia causativa, recte tradit Rigant., in *Commentar. ad regul. cancellar.*, dict. *Reg.* 1, § 8, a n. 16 ad plur. sequent., (60. ubi illud notabile, quod pœna amissionis fructuum a fundatore expressa in dubio tantum inducit residentiam causativam, non item si aliunde constet voluisse eum residentiæ præcisæ beneficium subjicere. Confer etiam Rotam, *in Vicen. beneficii*, 5 Julii 1751, et plur. sequent., *cor. reverendiss. Corrado.*

(61. Impetratio beneficii, quod sit obnoxium oneri residentiæ causativæ, valida est, vel si nihil dictum sit de residentia, vel si negatum sit habere ipsum onus residentiæ. Rota, *in Fanensi beneficii*, 29 April. 1735, § 8, *cor. bon. mem. Peralta, in Cæsaraugustana beneficii*, 28 Junii 1745, § 7, *cor. reverendiss. Molino*, et in dict. *Vic. beneficii*, 5 Julii 1751, § 12, *cor. reverendiss. Corrado.*

(62. Insigne est discrimen, quod intercedit inter residentiam præcisam a jure impositam, et residentiam præcisam præscriptam ab homine. In illa contra non residentes procedendum est modo ab ipso jure præscripto. In hac servandus haud est modus ille, sed qui per aliquod tempus non resederunt, privari beneficiis possunt. Hericourt., *Oper. posthum.*, tom. I, consult. 33 fere per tot., et signanter, § *A l'égard.*

RESIGNATIO, SEU RENUNTIATIO BENEFICIORUM, ET PERMUTATIO EORUM.

SUMMARIUM.

1. Resignatio seu renuntiatio beneficii quid sit? — 2. Resignatio, renuntiatio et cessio inter se confunduntur, et unum pro alio passim sumitur. — 3. Resignatio beneficii alia est tacita et alia expressa. Resignatio tacita quæ sit? — 4. Afferuntur varia exempla tacitæ resignationis. — 5. Tacita resignatio adhuc magis proprie assignatur. — 6. Resignatio expressa quæ sit? — 7. Resignatio expressa est duplex : una pura seu simplex et absoluta, et alia conditionalis. — 8. Quæ sit resignatio pura? — 9. Et quæ conditionalis? — 10. Resignatio conditionalis fieri solet quinque modis, qui assignantur. — 11. Quilibet clericus beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renuntiare beneficio sibi quæsito in manibus legitimi superioris. — 12. Et hoc procedit, non solum in beneficiariis privatis et clericis inferioribus, sed etiam in majoribus et maximis, ut episcopis et cardinalibus, imo et Summo Pontifice, qui libere potest renuntiare papatui. — 13. De facto ipsi papatui renuntiavit S. Cœlestinus V, et adducitur formula ejus renuntiationis. — 14. Non possunt tamen resignare beneficia clerici intrusi, et alii similes non habentes canonicum titulum. — 15. Item beneficia resignare non possunt clerici qui valide matrimonium contraxerunt. — 16. Item beneficia resignare non possunt clerici, qui religionem aliquam approbatam solemniter professi sunt. — 17. Item clerici, qui ad secundum beneficium cum priore incompatibile promoti sunt, prius resignare non possunt. — 18. Item beneficia resignare non possunt clerici criminosi, qui ob crimen commissum ipso jure privati existunt beneficiis præhabitis. — 19. Item resignare non possunt clerici beneficia illa, ad quorum titulum fuerunt ad sacros ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum titulum fuerint sacris ordinibus initiati, neque talis resignatio admitti potest, nisi constito, quod aliunde commode vivere possint, alias facta resignatio erit nulla. — 20. Item resignare non possunt beneficia clerici infirmi intra viginti dies ante suam mortem. — 21. Et hoc procedit etiam in illis, qui, dum sani erant, resignaverunt, et postea casu quodam, vel superveniente morbo inopinate ante viginti dies decesserunt. — 22. Beneficia jurispatronatus, sive patroni sint laici, sive clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii, neque permutari sine consensu patronorum. — 23. Item beneficia electiva resignari non possunt ad favorem tertii, neque permutari sine consensu illorum, qui jus habent eligendi. — 24. Talis autem resignatio, vel permutatio sine consensu patronorum, vel jus eligendi habentium facta, non est ipso jure irrita, sed irritanda solum ad ipsorum contradictionem, et instantiam; et si eorum consensus post resignationem superveniat, erit valida. — 25. Item resignari nequeunt lite pendente beneficia litigiosa. — 26. Item beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum. — 27. In curia Romana non admittuntur resignationes parochialium ad favorem tertii, præsertim cum reservatione pensionis ipsi resignanti, vel alteri a resignatario præstandæ, nisi exprimatur, per quantum tempus possederit ipse resignans beneficium, et nisi illud possederit per quinque annos, vel circa, aut saltem tres. — 28. Prædicta tamen praxis procedit solum in resignationibus, quæ fiunt, ut supra, in curia Romana in mensibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque reservatione pensionis fiunt in manibus ordinarii. — 29. Justæ et legitimæ causæ, ob quas

potest fieri beneficiorum resignatio, generatim ad duas reduci possunt, scilicet ad utilitatem Ecclesiæ, et salutem propriam; justæ tamen causæ, ob quas episcopus potest resignare episcopatum, in jure assignantur sex contentæ in duobus vulgatis versiculis. — 30. Enumerantur et explicantur dictæ sex causæ. — 31. Assignantur causæ, propter quas possunt episcopi, et alii facultatem habentes simplices beneficiorum resignationes recipere et admittere. — 32. Si resignatio ab ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, ubi constituit. S. Pii V est recepta, est nulla. — 33. Facta resignatione pura et a legitimo superiore admissa, non est amplius locus pœnitentiæ, sed resignans potest compelli etiam invitus ad dimittendam possessionem beneficii resignati. — 34. Ante autem ejus admissionem et ratificationem potest resignans mutare voluntatem, et revocare resignationem. — 35. Qui beneficium resignavit, non obstante sua resignatione, potest redire ad idem beneficium ex novo titulo superveniente. — 36. Resignatio beneficiorum non potest fieri in manibus laici, etiamsi esset patronus, rex vel imperator, nisi ad id habeat privilegium Apostolicum. — 37. Neque resignatio beneficiorum potest fieri propria auctoritate, sed debet fieri assensu, et auctoritate, et in manibus legitimi superioris ecclesiastici habentis potestatem instituendi et destituendi respectu talium beneficiorum. — 38. Hinc resignatio ad favorem tertii, sive cum clausula, *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ. — 39. Unde resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli personæ a resignante nominatæ conferatur beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi ea conditio impleatur, non potest recipi et admitti ab episcopo vel alio collatore Papa inferiore. — 40. Potest tamen episcopus, vel alius collator Papa inferior, per se loquendo, et spectato jure communi, admittere resignationem simpliciter, et sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali resignationi addatur a resignante deprecatio seu recommendatio, ut beneficium resignatum certæ personæ conferatur; nec collatio tali certæ personæ facta ad preces resignantis erit Simoniaca. — 41. Ubi autem est usu recepta constitutio 58 S. Pii V, incip. *Quanta Ecclesiæ*, non currit data conclusio; unde notanter dicitur *per se loquendo et spectato jure communi*. — 42. Neque ibi potest episcopus, aut alius collator Papa inferior conferre beneficia in suis manibus resignata consanguineis vel affinibus, aut familiaribus suis, aut resignantium, sive dimittentium eadem (beneficia). — 43. Prædicta constitutio S. Pii V, de non conferendis beneficiis resignatis consanguineis, affinibus vel familiaribus episcopi collatoris, vel resignantis, seu dimittentis non habet locum in beneficiis de jurepatronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a patronis. — 44. Affertur prædicta constitutio S. Pii V. — 45. Resignatio reciproca triangularis seu quadrangularis non potest admitti ab ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. — 46. Resignatio beneficii conditionalis, quæ fit cum reservatione perpetua certæ pensionis in pecunia vel parte fructuum, non potest admitti a collatore Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice. — 47. Quando autem, quomodo et ex quibus causis possit episcopus, vel alius collator Papa inferior pensionem imponere? *remissive*. — 48. Resignatio beneficii cum reservatione regressus, ingressus vel accessus non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis. — 49. Beneficia reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus ordinarii Papa inferioris, dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuipiam alteri, nisi in manibus Papæ. — 50. Resignatio beneficii facta cum pacto, ut resignatarius solvat expensas factas olim a resignante in assecutione illius beneficii, est Simoniaca: unde non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris. — 51. Resignatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione resignationis, atque expeditiones Bullarum ab utraque parte cæteroquin faciendas, est Simoniaca, nec potest admitti ab ordinario Papa inferiore. — 52. Potest tamen fieri talis conventio, et pactio cum facultate et approbatione Summi Pontificis. — 53. Resignatio beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniaca, Simonia confidentiali expresse damnata a Pio IV et a S. Pio V. — 54. Resignatio beneficii, ut sit licita et valida, debet esse spontanea et libera, non vi aut gravi metu extorta; alias vel ipso jure erit nulla et invalida; vel saltem per judicis officium ad partis petitionem erit rescindenda. — 55. Resignatio beneficii, ut sit licita et valida, debet etiam esse pura et libera ab omni pecunia et omni pactione, seu conventione dandi aliquod temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniaca. — 56. Resignatio pura, seu simplex, et absoluta admitti potest ab episcopo sub justis et certis causis, quæ assignantur. — 57. Permutatio beneficiorum quid sit? — 58. Justa causa faciendi permutationem coram ordinario, eamque admittendi, est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ. — 59. Necessitas vel utilitas non requiritur ex parte utriusque Ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius. — 60. Imo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum beneficiatorum est sufficiens, et justa causa faciendi permutationem coram ordinario. — 61. Permutatio beneficiatorum, ut sit licita et valida, debet fieri auctoritate legitimi superioris. — 62. Hinc permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi superioris, perdunt sua beneficia. — 63. An sic permutantes sint privati suis beneficiis ipso jure vel privandi sint per sententiam? — 64. Legitimus superior qui potest auctoritatem præstare permutationi beneficiorum, est solus Papa quoad beneficia majora et reservata. — 65. Item legitimus superior pro admittenda permutatione beneficiorum, est episcopus loci, in quo sunt beneficia. — 66. Item omnis ordinarius, seu prælatus habens jurisdictionem episcopalem, vel quasi, etiamsi forte dignitatem episcopalem non habeat. — 67. Item vicarius generalis episcopi, vel alterius ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, secus vero, si illam non habeat. — 68. Item capitulum seu vicarius capitularis, sede vacante, ubi beneficiorum collatio spectat communiter ad episcopum et capitulum, et ubi beneficia spectant ad collationem tertii: non autem, si spectent ad collationem episcopi tantum. — 69. Item visitator seu administrator ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. — 70. Si permutantes habeant beneficia in diversis diœcesibus, requiritur utriusque episcopi auctoritas vel utriusque vicarii generalis ad id specialem facultatem habentis; potest tamen unus episcopus vel vicarius totum negotium committere alteri. — 71. Ordinarii possunt permutationes admittere, etiam in mensibus Apostolicis. — 72. Inferior collator, qui nec est episcopus, aut jurisdictionem episcopalem, nec quasi, habet, non potest præstare auctoritatem pro permutatione beneficiorum. — 73. An ordinarii, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare possint, quod recipiens beneficium pinguius solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coæquandos fructus utriusque beneficii? *remissive*. — 74. Quamvis beneficiorum permutatio non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permutare intendentes inter se tractare et convenire de permutatione facienda, si accessura sit auctoritas superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt.

— 75. Beneficia jurispatronatus nequeunt permutari coram ordinario sine consensu patronorum. — 76. Unde, si permutatio fiat sine consensu patronorum, et ipsi reclament, vacat beneficium, potestque a patronis præsentari alius post sententiam de nullitate vacationem inducente. — 77. Si autem sic facta sit permutatio ob ignoratum patronatum, potest sic permutans redire ad beneficium, etiam invito patrono. — 78. Verum si patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa causa, potest episcopus auctoritatem valide præstare sine eorum consensu, si permutatio petatur in magnam Ecclesiæ utilitatem. — 79. Etiamsi permutatio fiat coram Summo Pontifice sine consensu patroni, adhuc esset irrita reclamante patrono, nisi Papa derogaret jurispatronatui. — 80. Permutatio beneficii debet fieri cum altero vero beneficio, nec potest fieri coram ordinario cum pensione. — 81. Ad validitatem resignationum et permutationum beneficiorum requiritur necessario earum publicatio facta juxta formam indictam a Gregorio XIII. — 82. Affertur ad id constitutio ipsius Gregorii XIII. — 83. Quis sit finis hujus constitutionis? — 84. Ex dispositione dictæ constitutionis publicari debent resignationes et permutationes omnium beneficiorum, sive ipsa beneficia sint simplicia sive curata, sive electiva, sive jurispatronatus, sive sæcularia, sive regularia, sive sint reservata, sive non. — 85. Item publicari debent resignationes et permutationes beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, administrationis, pensionis, regressus vel accessus. — 86. Etiamsi resignationes essent nullæ et invalidæ, si alii beneficia eo colore obtinuerint, faciendæ sunt publicationes. — 87. Item publicari debent cessiones et retrocessiones litis beneficialis et jurium quorumcunque. — 88. Publicari tamen non debent beneficia majora consistorialia, quæ in consistorio conferuntur. — 89. Alia vero minora beneficia consistorialia, quæ extra consistorium providentur, uti sunt abbatiæ, etc., publicari debent. — 90. Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes resignatarii, etiam exempti, quamvis sint officiales curiæ Romanæ et cardinales. Item illi, qui impetrant beneficia vacantia ob non factam a resignatariis publicationem. Item secundus resignatarius, quamvis primus publicarit. Item publicatio facienda est ab utroque permutante. — 91. Unius tamen negligentia, et omissio non nocet alteri. — 92. Obtinentes beneficium non resignatum, sed dimissum, non tenentur ad hanc publicationem. — 93. Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes coadjutoriam cum futura successione. — 94. Resignationes et permutationes factæ in curia Romana de beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses, factæ de beneficiis ultra montes, intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus; factæ autem apud ordinarios collatores, etiam cardinales, publicari debent intra tres menses numerandos a die factæ sibi provisionis. — 95. Tale tempus currit etiam contra minorem 14 annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum beneficium, etiam data ignorantia ex parte minoris. — 96. Publicatio in quibus ecclesiis fieri debeat. — 97. Ipsa publicatio quando et quomodo fieri debeat. — 98. Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem litterarum; fieri autem deberet, antequam capiatur possessio. — 99. Publicatio est facienda etiamsi resignatio vel permutatio esset aliunde notoria. — 100. Publicatio fieri potest per procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus. — 101. Item fieri potest per ipsum resignantem. — 102. Ordinarii omnes, etiam cardinales ac legati de Latere, si non admittant vel rejiciant intra mensem resignationes vel permutationes in suis manibus factas, sunt privati ea vice potestate disponendi de ipsis beneficiis, et talis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam. — 103. Resignatarii et permutantes non facientes intra præscriptum tempus, et juxta indictam formam publicationem resignationis vel permutationis, amittunt eo ipso dicta beneficia, et omnia jura ad illa, et redduntur inhabiles ad illa beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragatur regula de annali et triennali : et ipsa beneficia censentur vacare in curia a die resignationis seu permutationis factæ, suntque reservata Papæ ac possunt a quovis impetrari. — 104. Reservationes tamen pensionum, ac fructuum, et aliarum quarumcunque rerum factæ super dictis beneficiis a resignantibus remanent validæ, dummodo resignantes possessionem eorumdem beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint. — 105. Impetrans beneficium sic vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, et omnia alia præstare, quæ prior resignatarius negligens præstare debebat. Et si plures tale beneficium impetraverint, is præ omnibus debet illud beneficium obtinere, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, omniaque alia requisita adimpleverit, quamvis in data sit postremus, et possessio ab alio in publicando negligentiore apprehensa fuerit, vel petita. — 106. Impetrans beneficium vacans ob non factam publicationem a resignatario, tenetur concludenter probare neglectam esse dictam publicationem. — 107. Legitime autem impeditus non dicitur negligens. — 108. Publicatio facta probatur legitime ex instrumento, ubi notarius refert se fecisse dictam publicationem in omnibus, et per omnia juxta formam constitutionis Gregorii XIII. — 109. Non est necessarium litteras provisionis, sive Papæ, sive ordinarii legere de verbo ad verbum, et per extensum, sed sufficit publicare summam dictarum litterarum, et illarum transumptum authenticum exhibere. — 110. Affertur sufficiens summaria formula pro tali facienda publicatione. — 111. Supra allata constitutio Gregoriana quoad resignationes et permutationes beneficiorum coram ordinariis factas, quamvis secundum aliquos non videatur in pluribus locis usu recepta, tamen secundum alios videtur ubique recepta, et sic de facto servat praxis, et de stylo curiæ proceditur ad statutas in ea pœnas contra negligentes. — 112. Quoad resignationes beneficiorum attendenda omnino est novissima constitutio Benedict. XIV, in qua varia statuuntur quæ assignantur. — 113. Alia ad rem, cum *Additionibus ex aliena manu*, ad n. 129.

(1. Resignatio seu renuntiatio beneficii, est spontanea beneficii ecclesiastici dimissio facta coram legitimo superiore eam acceptante. Est in re communis. **(2.** Verba Resignatio, Renuntiatio et Cessio inter se confunduntur, et unum pro alio passim sumitur, ut notant Flaminius Parisius, *De resignatione benefic.*, lib. I, quæst. 1, n. 70; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 9, n. 1; Barbosa, *Juris ecclesiastic. univers.* lib. II, cap. 13, n. 4, et alii communiter, per text. in cap. *Super hoc* 5, cap. *Quod in dubiis* 8, cap. *Nisi cum pridem* 10, § 1, De renuntiatione, cap. *Ex litteris* 10, De excessib. prælat., c. *Susceptum* 6, De rescriptis in 6, et cap. 1, *De renuntiatione in* 6.

(3. Resignatio beneficii, alia est tacita et alia expressa. *Communis.* Resignatio *tacita*

est illa, quæ absque ullo verbo, vel scriptura fit facto aliquo resignationem significante, vel ex dispositione juris eam importante; qui enim facit aliquid, quo posito, ex ipsius juris dispositione beneficium amittitur, seu retineri nequit, idem tacite, seu ipso facto renuntiare censetur, quamvis nec verbo, nec scriptura id exprimat. Sic Rebuffus, in *Praxi de benefic.*, tit. *De tacita renuntiatione*, n. 2; Parisius, *De resignatione benefic.*, lib. I, quæst. 1, n. 9 et seq.; Tholosan., in *Institut. rei benefic.*, cap. 28, n. 4; Azorius, part. II *Institut. moral.*, lib. VII, cap. 19, q. 2; Pirrhing, l. I *Decretal.*, tit. 9, n. 2; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 8 et seq., et alii passim.

(4. Hujus tacitæ resignationis varia a supracitatis doctoribus afferuntur exempla, I. Tacite renuntiare censetur priori beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibili. Cap. *De multa* 28, De præbend. et Extravagant. *Exsecrabilis*, eod. inter communes. II. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus in minoribus constitutus matrimonium contrahens, cum beneficium ecclesiasticum statim ipso jure vacet, cap. 1 et 3, *De cleric. conjugato*. III. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus religionem solemniter profitens; cap. *Beneficium* 4, De regular. in 6. IV. Tacite renuntiare censetur beneficio clericus, qui sit miles vel joculator, quia talis censetur beneficium suum habere pro derelicto, juxta Glossam, in cap. *Ultimo*, verb. *Redierint*, De cleric. non resident.

(5. *Tacita* autem resignatio adhuc magis proprie intervenire censetur, quando jura non inducunt vacationem beneficii, sed solum ex facto beneficiarii apto et ordinato ad renuntiandum, præsumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Sic Barbosa, *Juris ecclesiast. univers.*, lib. III, n. 40 et seq., cum aliis ibi citatis, ubi assignat differentiam inter hanc tacitam resignationem, et aliam supradictam, quæ potius est privatio, quam tacita resignatio; et talis tacitæ resignationis adducit duo exempla; primum quod habetur in cap. *Ex transmissa* 2, De renuntiatione, ubi clericus repetens bona, quæ Ecclesiæ suæ contulerat, ex tali repetitione censetur prædictam Ecclesiam voluisse dimittere, quam proinde repetere non potest. Secundum exemplum in cap. *Ex ore* 3, De his, quæ fiunt a majori parte capituli, ubi litigans super quadam præpositura, ex eo quod collitigatori suo reverentiam alias præposito debitam exhibuerit, juri suo renuntiasse dignoscitur, quia utroque casu ex parte beneficiarii intervenit factum aptum, et ordinatum ad renuntiandum, ex quo lex seu jus talem præsumptionem elicere potuit, et ideo, si non intervenisset, cessabat omnis resignationis præsumptio. Sic etiam Pirrhing, *loc. cit.*, num. 3; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 10, et alii.

(6. Resignatio *expressa* beneficii est illa, quæ fit expressis verbis, aut scriptis voluntatem resignandi aperte declarantibus coram legitimo superiore eam acceptante. *Communis.*

(7. Resignatio expressa est duplex, una pura, seu simplex, et absoluta, et alia conditionalis. *Communis.* (8. Resignatio *pura* est illa, quæ fit sine ulla conditione, modo aut pacto, ut quando quis pure, absolute et simpliciter dimittit beneficium in manibus legitimi superioris, ita ut is possit illud tanquam vacans conferre, cui voluerit; cap. *Ex transmissa* 4, De renuntiatione, cap. *Sollicite* 2, et cap. *Accepta* 3, De restitutione spoliator. (9. Resignatio *conditionalis* est illa, quæ fit sub certa conditione, pacto vel modo. *Communis.*

(10. Resignatio conditionalis fieri solet quinque modis. I. Cum quis resignat beneficium sub hac conditione, ut conferatur certæ determinatæ personæ, et non aliter. Et hæc dicitur *resignatio in favorem tertii*. II. Cum quis resignat quidem beneficium ad alterum transferendum, sed sub conditione seu reservatione, quod fructus ex toto vel ex parte sibi quotannis solvantur; et hæc dicitur *resignatio sub pensione*. III. Cum quis resignat beneficium sub conditione et reservatione regressus, ut, si resignatarius præmoriatur, possit ipse resignans ad beneficium redire. Et hæc dicitur *resignatio cum regressu*. IV. Cum quis resignat beneficium sub conditione et reservatione ingressus seu accessus, ut, si beneficium conferatur puero, qui ante captam possessionem illud cedat alteri sub pacto, ut post absoluta studia, propria auctoritate ipsum recipere possit; et hæc dicitur *resignatio cum ingressu vel accessu*. V. Cum quis beneficium resignat sub conditione, ut alterius beneficium simile vel dissimile sibi conferatur; tunc enim unus beneficium suum cum alterius beneficio commutat, et uterque suo se abdicat, ut alterius beneficium acquirat. Et hæc dicitur *resignatio cum permutatione*.

(11. Quilibet clericus beneficiarius potest, regulariter loquendo, ex justa causa renuntiare beneficia sibi quæsita in manibus legitimi superioris. *Communis*, per text. in cap. *Admonet* 4, cap. *Nisi cum pridem* 10, De renuntiatione, cap. *Quoniam* 1, eod. in 6, cum similibus.

(12. Et hoc procedit non solum in beneficiariis privatis et clericis inferioribus, sed etiam in majoribus et maximis, ut episcopis et cardinalibus, et Summo Pontifice, cum etiam hic possit libere Papatui renuntiare, ut expresse statutum habetur in cap. *Quoniam* 1, De renuntiatione in 6, ibi: « Omnium concordi consilio et assensu, auctoritate Apostolica statuit et decrevit Romanum Pontificem posse libere resignare; » uti de facto libere resignavit S. Cœlestinus Papa V, cujus renuntiationis seu resignationis formulam tradit Carillus, in suis *Annalibus chronolog.*, lib. IV, anno 1294, fol. 373. (13. Et ex ipso Barbosa, lib. I *Juris ecclesiast. universal.*, cap. 2, n. 213, his verbis: « Ego Cœlestinus Papa V, motus ex legitimis causis, id est causa humilitatis, et melioris vitæ, et conscientiæ illæsæ, debi-

litate corporis, defectu scientiæ, et malignitate populi, et infirmitate personæ, et ut præteritæ consolationis vitæ possim reparare quietem, sponte ac libere cedo Papatui, et expresse renuntio loco, et dignitati, oneri et honori, dans plenam et liberam facultatem, exnunc sacro cœtui cardinalium eligendi et providendi duntaxat canonice universali Ecclesiæ de Pastore. »

(14. Non possunt tamen resignare beneficia clerici intrusi, et alii similes non habentes canonicum titulum : isti enim cum non habeant legitimam possessionem beneficiorum, nequeunt illa resignare. Nec juvat, quod illa diu pacifice possederint, quia longa possessio illegitima et injusta non justificat titulum alias invalidum; cap. *Dilecto* 35, De præbend., cap. *Possessor* 2, et cap. *Sine possessione* 3, De regul. juris in 6; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 9, n. 36; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 49, et alii passim.

(15. Item beneficia resignare non possunt clerici qui valide matrimonium contraxerunt, quia per contractum matrimonium beneficia ecclesiastica ipso jure vacant, c. 1 et 3, *De cleric. conjugat.*

(16. Item beneficia resignare non possunt clerici, qui religionem aliquam approbatam solemniter professi sunt, quia per professionem religiosam beneficia statim ipso jure vacant. C. *Beneficium* 4, De regularibus in 6.

(17. Item clerici, qui ad secundum beneficium cum priore incompatibili promoti sunt, prius resignare non possunt, quia per adeptionem secundi beneficii ipso jure vacat primum. Cap. *De multa* 28, De præbend.; Extravagant. *Exsecrabilis*, eod. inter communes; concil. Tridentin., sess. VII, *De reform.*, cap. 4.

(18. Item beneficia resignare non possunt clerici criminosi, qui ob crimen commissum ipso jure privati existunt beneficiis præhabitis, et sunt Simoniaci. Extravagant. *Cum detestabile*, De Simonia, inter communes. Falsificatores litterarum Apostolicarum, c. *Ad falsariorum* 7, De crimine falsi, et hujusmodi.

ADDITIONES CASINENSES.

Quæritur an criminosus beneficium suum resignare alteri possit, quando ob crimen non est privatus ipso jure, sed solum privandus per sententiam? Communis doctrina est, hujusmodi beneficium ante privationis sententiam, non tantum simpliciter, sed etiam in favorem tertii, et ex causa permutationis, renuntiari posse, siquidem, quando sententia ista lata non est, beneficiarius jus adhuc habet in beneficio. Proceditque hoc, quamvis alius beneficium illud jam impetraverit in eventum privationis, et renuntians sciverit ita impetratum esse; utitur enim jure suo, ideoque nullam fraudem censetur committere. Neque necessarium est eo casu, ut fiat mentio criminis, accusationis vel sententiæ privationis ex eo crimine imminentis; quia talem mentionem faciendam esse, neque ex stylo curiæ constat, neque ullo jure cautum reperitur. Schmalzgrueber, ad tit. *De renuntiat.*, n. 10.

Porro, ut de personis resignantibus nonnulla alia persequamur, illud habeto, nempe quod beneficia resignare prohibentur furiosi et mente capti, quippe carentes judicio et consensu, estque resignatio ab ipsis facta in amentia et furore, *ipso jure* nulla, ita ut cum ad sanitatem et rationis usum pervenerint, beneficium sic resignatum repetere valeant, arg. cap. *Super hoc* 5, cit. tit. *De renunt.*; Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 12.

Quod si de clerico minore XXV annis agatur; si is impubes sit, id est XIV annis minor, et beneficium ecclesiasticum ex dispensatione possideat, illud sine auctoritate tutoris, causæ cognitione, et decreto superioris resignare nequit; quippe pupillus sine tutore agere nihil potest. Cap. *Ex ratione* 2, De ætat. et qualit., cap. final. *De judic. in* 6.

Clericus vero, qui minor quidem est XXV annis, major tamen XIV, sine curatoris consensu resignare beneficia potest, quamvis, si per ejusmodi renuntiationem graviter læsus sit, et sit locus restitutioni in integrum. Et etiamsi beneficium ab ipso dimissum, sit alteri collatum, probabilius adhuc in hoc casu minor petere potest restitutionem in integrum, si ejusmodi renuntiatione læsus fuerit. Quippe minoribus generaliter conceditur hujusmodi beneficium restitutionis in integrum, ex quocunque contractu vel actu graviter læsi sint, etiamsi res distracta, et in alium translata fuerit. L. *Si ex causa* 9, l. *Si res pupillaris* 49, ff. *De minorib.*; Schmalzgrueber, *loc. cit.*, n. 14, et ad tit. *De in integr. restitut.*, n. 15, 16.

Insuper ad legitimam renuntiationem beneficiorum requiritur, ut sit spontanea et libera, non vi aut gravi metu extorta; alioquin enim vel ipso jure nulla est et invalida, vel saltem per judicis officium ex titulo *quod metus causa*, rescindenda est. Cap. 2, *Ad aures*, cap. 3, *Ad audientiam de his quæ vi*, etc. Renuntiatio enim a superiore admittenda, seu rata habenda est, si ostensum fuerit, non vi, non metu, nec oppressione peractam fuisse, prout dicitur in cap. *Super hoc* 5, tit. *De renunt.*; ergo a contrario sensu, si ostensum fuerit, per vim, seu violentiam, aut metum injustum, renuntiationem factam fuisse, irrita erit, vel saltem irritanda. Idemque est, si hujusmodi renuntiatio per dolum vel fraudem facta sit, quia dolus et metus sunt paria; et sicut contractus est rescindibilis ob metum, ita etiam ob dolum seu fraudem, cum dolus æque impediat liberum consensum. Pirrhing, ad cit. tit. *De renunt.*, n. 84.

« Ampliatur responsio, ut procedat in cujuscunque beneficii seu dignitatis, etiam maximæ, resignatione, ubi metus interveniat.

« Ampliatur secundo, ut nulla sit in dicto sensu resignatio, a quocunque metus inferatur, sive a laicis, sive ecclesiasticis quibuscunque, puta a cardinalibus, ab episcopis, eorum vicariis, aliisque ordinariis prælatis collatoribus, sive ab extraneis, sive a parentibus.

« Ampliatur tertio, ut procedat, etiamsi

collatio de tali beneficio ex metu resignato, facta jam sit alteri.

« Ampliatur quarto, ut jure reprobetur, infirmetur, et in dicto sensu sit nulla resignatio, etiamsi juramento sit firmata, dum nimirum ex metu juravit quis renuntiare beneficium, vel in resignatione juravit se non repetiturum illud... Ne tamen huic communi conclusioni obstet textus, cap. *Ad aures, de his quæ vi*, etc., ubi dicitur : « Renun-« tiatio facta ad terrorem laicorum (nisi forte « juramento, vel fide interposita sit confir-« mata) non impediat, quominus is, qui re-« nuntiavit Ecclesiæ, ad cujus regimen « prius erat electus, præficiatur eidem ; » ne, inquam, textus ille obstet, dicendum requiri et necessarium esse, ut talis a juramento, superioris auctoritate absolvatur, ad effectum ut possit agere et petere, et redire ad beneficium metu renuntiatum cum juramento. » Leurenius, *Forum benefic.*, part. III, quæst. 702, n. 3 et seqq.

(19. Item resignare non possunt clerici beneficia illa, ad quorum titulum fuerint ad sacros ordines promoti, nisi facta mentione, quod ad illorum titulum fuerunt sacris ordinibus initiati, neque talis resignatio admitti potest, nisi constito, quod aliunde commode vivere possint; alias facta resignatio erit nulla. Concil. Tridentin., sess. XXI *De reform.*, cap. 2; S. Pius V, constit. 58, incip. *Quanta Ecclesiæ*.

(20. Item resignare non possunt beneficia clerici infirmi intra XX dies ante suam mortem. Sic regula 19 *Cancellariæ*, quæ inscribitur *Regula de viginti*, quæ ita : « Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana curia, sive extra illam, aliquod beneficium simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illius commendæ cesserit; seu ipsius beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ; et postea infra viginti dies a die per ipsum resignantem præstandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, et ipsum beneficium quavis auctoritate conferatur, per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare. »

(21. Imo hæc regula de viginti locum habet etiam in illis, qui, dum sani erant, resignaverunt, et postea casu quodam, aut superveniente morbo inopinato intra viginti dies decesserunt. Cochier, *ad regulam* 19 *Cancellariæ de viginti*, n. 16, vers. *Itaque frustra*, id probans ex verbis dictæ regulæ, ibi : « Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ. » Parisius, lib. XII *De resignat. benefic.*, quæst. 6, num. 7, testans de communi ita hodie communiter per hanc regulam practicari; Vivianus, *De jurepatronatus*, l. XIII, c. 10, n. 86; Rota, apud Bichium, decis. 164, n. 14, et alia Rota, *in una Leodiensi beneficii*, 25 Maii 1640, *coram Cerro*, decis. 11, n. 10, asserens ita declarasse Clementem VIII.

(22. Beneficia jurispatronatus, sive patroni sint laici, sive clerici, nequeunt resignari ad favorem tertii, neque permutari sine consensu patronorum, arg. cap. *Monasterium* 33, caus. 16, q. 7; Rota, par. I, recent. decis. 427, n. 1 ; Gonzal., *ad Regul.* 8 *Cancellar.*; Glossa 18, a n. 2, et Glossa 47, n. 20; Gratian., *Disceptat. forens.*, tom. V, cap. 831 ; Barbosa, lib. III *Juris ecclesiast. univers.*, cap. 15, n. 142, cum pluribus ibi citatis ; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 13; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 61; Parisius, lib. II, q. 4, et l. VII, q. 15, n. 8, et alii passim. Ipsorum enim patronorum interest, ne, ipsis neglectis, aliqui instituantur in beneficiis forte ipsis infensi aut inimici.

(23. Item beneficia electiva resignari non possunt in favorem alterius, neque permutari sine consensu illorum qui jus habent eligendi. Cardinal., in Clementin. *Unic.*, n. 18, *De renuntiat.*; Flamin., l. VIII, q. 10, n. 11; Vivian., in *Praxi jurispatronat.*, lib. XIII, c. 10, n. 28; Garcias, par. XI *De beneficiis*, cap. 4, n. 72; Barbosa, *loc. cit.*, n. 145; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 61 ; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 13, et ipso teste, alii communiter.

(24. Talis autem resignatio vel permutatio sine consensu patronorum, vel jus eligendi habentium facta, non est ipso jure irrita, sed irritanda solum ad ipsorum contradictionem et instantiam ; et, si eorum consensus post resignationem superveniat, erit valida. Arg. cap. *Quod sicut* 28, De election., cap. *Cum nos* 3, De his quæ fiunt a prælatis, cum similibus. Lessius, lib. I *De just. et jur.*, cap. 34, n. 193 et 198 ; Azorius, part. I, lib. VII, cap. 25, q. 4 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 62; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 13, et communis aliorum.

(25. Item resignari nequeunt, lite pendente, beneficia litigiosa, quia talis resignatio præsumitur fieri in fraudem collitigantis. Arg. c. 1, *De alienatione judicii mutandi causa facta*, et cap. 2, *Ut lite pendente in* 6. Generaliter enim loquendo alienatio rei litigiosæ, dum lis pendet, fieri prohibetur, et facta non tenet, ut expresse habetur ex toto tit., ff. et eod. *De litigiosis ;* Barbosa, *loc. cit.*, num. 147 ; Parisius, cit. lib. II, q. 3, n. 1 ; Azorius, cit. cap. 25, q. 3 ; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 14 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 55, et alii communiter.

ADDITIONES CASINENSES.

Verum licet beneficium litigiosum, lite pendente, resignari non valeat alicui alteri, sive ex causa permutationis, sive in favorem ejus illud dimittendo, nihilominus alter litigantium bene potest simpliciter cedere illi beneficio ac juri, si quod in eo habet, siquidem per talem cessionem non fit deterior conditio collitigantis, simulque per ipsam totaliter finitur lis. Idem est, si simpliciter renuntietur liti ; quia tunc purgatur vitium litigiosi. Reiffenstuel, ad tit. *De renuntiat.*, n. 57.

Valida etiam est renuntiatio beneficii litigiosi, si hanc fieri contingat, facta expressa mentione litis, sive dein ipsa fiat coram Summo Pontifice, sive coram ordinario :

quanquam ordinarius in tali casu nequeat conferre beneficium, nisi lite jam finita aut exstincta per obitum litigantis jus prætendentis in beneficio, vel derelicta. Idem Reiffenst., *loc. cit.*, n. 58.

(26. Item beneficia unita resignari non possunt, etiam antequam unio sortiatur effectum. Sic, si beneficium a Petro possessum uniatur alicui ecclesiæ, monasterio vel seminario, ut post illius mortem effectum sortiatur, non potest Petrus illud beneficium resignare in alicujus favorem. *Communis;* per text. in concil. Trident., sess. XI *De reform.*, cap. 5 in fine, ibi : « Quæ uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscunque provisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis : » et sess. XXIII, cap. 18, circa medium, ibi : « Nec per resignationem ipsorum beneficiorum uniones et applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint. »

(27. In curia Romana non admittuntur resignationes parochialium ad favorem tertii, præsertim cum reservatione pensionis ipsi resignanti, vel alteri a resignatario præstandæ, nisi exprimatur per quantum tempus possederit ipse resignans tale beneficium, et nisi illud possederit per quinque annos, vel circa aut saltem tres, quamvis antea requirerentur septem vel sex. Garcias, *De beneficiis*, p. XI, c. 3, n. 4 ; Isidorus Masconius, in tract. *De majest. militant. Eccles.*, lib. I, part. III, cap. 2, rub. *De benefic.*, fol. 451 ; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 63 ; Prosper de August., *in addit. ad Quaranta in Sum. Bul.*, § *Resignant. benefic. ult.*, vers. Pyrr. Corrad. *Prax. benefic.*, lib. V, c. 1, n. 14, ubi testatur hunc usum seu stylum Datariæ Apostolicæ exordium habuisse a Gregorio XIV, qui sic servari mandavit, ex eo quod Innocentius IX id antea statuerat, nempe ut accipiens beneficium curatum, vel simile non possit illud renuntiare ad favorem tertii ante triennium.

(28. Prædicta tamen praxis procedit solum in resignationibus, quæ fiunt in curia Romana in manibus Papæ, non autem in illis, quæ pure, seu absque reservatione pensionis fiunt in manibus ordinarii ; de his enim Gregorius XIV nihil de novo statuit. Unde pure et libere, et absque ullo onere possunt similes resignationes fieri in manibus ordinariorum, etiam ante annum possessionis. Pyrr. Corrad., *loc. c.*, num. 20 ; Reiffenstuel, *loc. c.*, num. 65 ; Parisius, lib. III, q. 2 per tot., et alii.

(29. Quamvis justæ et legitimæ causæ, ob quas potest fieri beneficiorum resignatio, generatim ad duas reduci possint, scilicet ad utilitatem Ecclesiæ et salutem propriam, ut dicitur in c. *Quidem* 12, De resignatione, et notant Barbosa, *loc. c.*, num. 89 ; Pirrhing, *loc. c.*, num. 40, et alii ; tamen Innocentius III, in cap. *Nisi cum pridem* 10, De renuntiatione, sex assignat, ob quas potest episcopus resignare episcopatum, quæ omnes continentur in his duobus versiculis ibidem in summario allegatis.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.

(30. Prima igitur causa designata per ly *Debilis*, est debilitas seu infirmitas corporis, ob quam redditur quis impotens ad exsequendum suum officium. Secunda designata per ly *Ignarus*, est ignorantia seu defectus scientiæ necessariæ ad sui officii exsecutionem. Tertia designata per ly *Male conscius*, est conscientia criminis, non quidem cujuslibet, sed illius duntaxat, quod post peractam pœnitentiam impedit exsecutionem sui officii, ex quo irroget infamiam, ipso jure, ut crimen hæresis, Simoniæ, homicidii, et hujusmodi. Quarta designata per ly *Irregularis*, est irregularitas personæ. Quinta designata per ly *Quem mala plebs odit*, est malitia plebis ita moribus, et personæ ipsius prælati adversariæ, ut in ea quidquam amplius proficere non valeat ; sexta designata per ly *Dans scandala*, est grave scandalum, quod aliter sedari non potest. Sic cit. c. *Nisi cum pridem* 10, De renuntiat., et ibi Glossa, et doctores communiter.

(31. Causæ autem, propter quas possunt episcopi, et alii facultatem habentes, simplices beneficiorum resignationes recipere et admittere, assignantur a S. Pio V, in sua constitutione 58, incip. *Quanta Ecclesiæ*, § 3, his verbis : « Posthac episcopi, et alii facultatem habentes eorum duntaxat renuntiationes recipere et admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque ecclesiasticis irretiti, aut nequeant, aut non debeant Ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri. Religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exsequantur. Denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui in constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III, de dimittendis cathedralibus Ecclesiis edita continentur, qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficii residere securi, sed neque horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus valeat ullo modo beneficium, vel officium ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari. »

(32. Hinc ubi dicta S. Pii V constitutio est usu recepta, si resignatio ab ordinariis admittatur absque ulla ex assignatis causis, est nulla ; quia ibi ponitur decretum irritans ; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 56 in fine ; Parisius, lib. V, qu. 6, n. 223 et seq. ; Azorius, part. II, lib. VII, cap. 19, quæst. 5 ; Leurenius, in *Foro beneficiali*, part. III, qu. 415, et alii. Sed testatur Zipæus, in *Analysi de renuntiatione*, n. 1, non esse ubique usu receptam ; et non esse in usu Hispaniæ asserit Garcias, *De benefic.*, part. XI, c. 3, n. 270, et utrum in Germania, edisserit card. de Luca, *De benefic.*, disc. 65 per tot.

(33. Facta resignatione pura, et a legitimo superiore admissa, non est amplius locus pœnitentiæ ; sed resignans potest com-

pelli etiam invitus ad dimittendam possessionem beneficii resignati. *Comm.* textu expresso, in c. *Quidam* 12, De renuntiatione.

(34. Dicitur autem notanter, *Et a legitimo superiore admissa*, quia ante ejus admissionem et ratificationem potest resignans mutare voluntatem et revocare resignationem; tunc enim res adhuc integra existit, et sic est locus pœnitentiæ. Arg. c. *Lecta* 14, De renuntiatione, et cap. *In causis* 30, § *Quia vero*, De election., l. *Si pecuniam*, § 1, ff. *De cond. caus. dat.* Unde si resignans constituisset procuratorem ad faciendam resignationem beneficii coram legitimo superiore, re adhuc integra, potest pœnitere, et mandatum procuratorium revocare. Clement. unic., *De renunt.;* Garcias, p. xi, *De benefic.*, c. 3, n. 227, citans Rotam, dec. 1 in fine, et dec. 3, *De renunt. in antiquis;* Sannig, *De renunt.*, cap. 6, num. 3; Reiff., *loc. c.*, num. 49; Rebuff., in *Praxi benefic.*, tit. *De resignatione condit.*, num. 31, et alii passim.

(35. Qui beneficium resignavit, non obstante sua resignatione, potest redire ad idem beneficium ex novo titulo superveniente, videlicet, si iterum ad illum præsentetur vel eligatur. *Communis*, textu expresso in cap. *Cum inter* 2, De renuntiation., juncta Glossa fin., *ibid.*, et Glossa in cap. *Susceptum*, verb. *Non morte*, De rescript., in 7 (157).

* Cæterum talis, qui denuo ad illud beneficium admittitur, ultimum locum tenere debebit præ aliis; siquidem per præviam renuntiationem amisit omne jus in beneficio, ac proinde etiam prærogativam antiquitatis; ita Layman, et Flam. Parisius post Rotam, *in una Paduana optionis, coram Accorambono*, 29 Novemb. 1557; Reiffenst., ad tit. *De renuntiat.*, n. 42.

(36. Resignatio beneficiorum non potest fieri in manibus laici, etiamsi esset patronus, rex, vel imperator, nisi habeat jus conferendi et recipiendi tales resignationes ex privilegio Apostolico. *Communis*, textu expresso in cap. *Quod in dubiis* 8, De resignatione.

(37. Neque resignatio beneficiorum fieri potest propria auctoritate, sed debet fieri de auctoritate, et assensu, et in manibus legitimi superioris ecclesiastici habentis potestatem instituendi et destituendi respectu talium beneficiorum, *Communis*, per text. in cap. *Non oportet* 18, cap. *Si vero* 23, cap. *Si quis presbyter* 24, caus. 7, q. 1; cap. *Admonet* 4, De renuntiat., et cap. *Illo* 1, et cap. *Inter corporalia* 2, De translation. episcop., cum similibus, juncta Glossa, in Clementin. Unic. *De renuntiation.*, verb. *Manibus.*

(38. Hinc resignatio ad favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, non potest fieri nisi in manibus Papæ; sic Barbosa, *loc. cit.*, num. 58; Pirrhing, *loc. cit.*, num. 77; Reiff., *loc. cit.*, num. 110; Engel., lib. I *Decretal.*, tit. 9, n. 8, citans communem omnium doctrinam, et in praxi observatam, quamvis Covarruvias, Sotus, et alii pauci relati a Garcia, par. xi, *De beneficiis*, cap. 3, n. 153, contrarium senserint. Et ratio est, quia hujusmodi resignatio, vel continet Simoniam juris ecclesiastici, ut docent Glossa, in cap. *Dilecto*, verb. *Resignavit*, De præbend.; Garcias, *loc. citat.*, num. 152, allegans Rotam, decis. 146, l. II, et dec. 921, l. III, *Diversor.*, et decis. 265, p. II et dec. 666, noviss.. Farinn. Rebuff., in *Praxi benefic.*, De renuntiat. conditional., n. 1; Navarr., cap. 23 *Manual.*, n. 107, § *Ad decimum;* Parisius, lib. XIII *De resignat.*, q. 3, num. 12, asserens ita scribere omnes fere doctores, vel saltem aliunde est in jure prohibita, uti expresse eam prohibuit Hilarius Papa in concilio Romano relato, cap. *Plerique* 5, caus. 8, q. 1, et S. Pius V, const. 58, incip. *Quanta Ecclesiæ.* Atqui in Simonia juris ecclesiastici, et in jure canonico solus Papa de plenitudine potestatis dispensare potest, textu expresso in cap. *Proposuit* 4, De concession. præbend., ergo, etc.

(39. Unde resignatio ad favorem tertii, seu sub ea conditione facta, ut soli personæ a resignante nominatæ conferatur beneficium, ita ut non habeat effectum, nisi conditio impleatur, non potest recipi et admitti ab episcopo, vel alio collatore Papa inferiore, Pirrhing, *loc. cit.*, num. 77, ubi testatur de communi et de stylo et usu curiæ Romanæ, et communi consuetudine.

ADDITIONES CASINENSES.

Quæritur an facta renuntiatione beneficii, in *manibus ordinarii* in favorem tertii cum clausula, *non aliter*, possit is eamdem renunt. acceptare et rejecta conditione tanquam turpi conferre beneficium cui voluerit; probabilius est, in dicto casu episcopum non posse ejusmodi conditionem rejicere, ipsamque resignationem simpliciter acceptare. Ratio est quia actus sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum, suspenditur enim ejus valor usque ad eventum conditionis l. *Is cui*, ff. *De act. et obligat.*, l. *Legata*, ff. *De condit. et demonstrat.* Ergo in proposito, si conditio rejiciatur, nulla censetur facta renuntiatio, eo præsertim, quia actus agentium non operatur ultra eorum intentionem. Accedit, quod nullo jure probari potest, in tali casu conditionem haberi pro non adjecta; quinimo conditiones de jure

(157) Hic nota quod parochialem ecclesiam assecutus, quam postea dimisit vel resignavit, non potest eamdem assequi sive novo concursu: « Quia licet semel approbatus ad eamdem ecclesiam, amplius examinari non debeat; ex eo, quod jam illius sufficientia esset nota, quia alias eamdem Ecclesiam gubernavit, illiusque curam mirifice ac solerter exercuit, nihilominus propter hoc non efficitur immunis ab hujusmodi examine per concursum; cum oporteat formam concilii (Trident.) omnino servari; quia ex hoc non deducitur quod, censeatur dignior, ex eo quod alias exercuerit curam animarum, cum hoc solum probet ejus scientiam, non autem quod in concursu veniat præferendus, ut fuit dictum *in una Beneventana parochialis.* » Ita Pirr. Corradus, *Prax. benefic.*, lib. III, cap. 4, n. 5. (*Editores Casinenses.*)

vel facto impossibiles in aliis contractibus (excepto matrimonio), non vitiantur, nec habentur pro non adjectis, sed potius vitiant contractum, ut liquet ex l. *Non solum*, ff. *De action. et obligat.*; Reiffenst., ad tit. *De renunt.*, § 5, n. 120.

Item, quod resignatio in favorem non nisi in manibus Papæ fieri possit « id quoque in beneficiis juris patronatus locum habet, etiamsi ea ad regiam pertineant præsentationem aut collationem (*nempe jure extraordinario*, *et privilegio*, *si de collatione agatur*, *Sedis Apostolicæ vel expresso*, *vel præsumpto*). Quare Sixtus V, die 28 Julii 1587, canonicatum Ecclesiæ Lucerinæ de regio jure patronatus contulit Jo. Mariæ Pallavicino, in cujus favorem Aloysius Vasquez illud renuntiaverat (dummodo ad id regius accederet consensus), annuam sibi pensionem reservans. » Gagliardus, *De benefic.*, cap. 20, n. 9, et cap. 7, n. 22.

(40. Potest tamen episcopus, vel alius collator Papa inferior per se loquendo, et spectato jure communi, admittere resignationem simpliciter, et sine ulla pactione, aut conditione obligatoria factam, licet tali resignationi addatur a resignante deprecatio seu recommendatio, ut beneficium resignatum certæ personæ conferatur; nec collatio tali certæ personæ facta ad preces resignantis erit Simoniaca; quia nihilominus liberum est collatori conferre beneficium cui voluerit (158), neque injuriam facit nominato, si alteri conferat, cum ex ea nominatione, seu precum interpositione non sit jus aliquod acquisitum illi nominato. Covarruvias, l. I *Variar. resolut.*, cap. 5, num. 5; Zoesius, tit. *De Simonia*, num. 74; Tholosanus, in *Institut. rei benefic.*, cap. 8, num. 6; Navarr., in *Manual.*, c. 23, n. 107; Layman., lib. IV *Theol. moral.*, tract. 2, c. 17, n. 6; Engel., lib. I *Decret.*, tit. 9, num. 1; Pirrhing, *ibidem*, num. 76; Reiffenstuel, *ib.*, n. 112 et seqq., et alii: et hoc colligitur ex cap. *Cum universorum* 8, De rerum permutat., et cap. *Ex parte* 13, De offic. delegat., ubi similes resignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint, ut recte observat Reiffenstuel, *loco citat.*

(41. Dicitur autem notanter: « Per se loquendo et spectato jure communi, » quia S. Pius V, constit. 58, incip. *Quanta Ecclesiæ*, id omnino prohibuit præcisis his verbis: « Caveant autem episcopi, et alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores et patroni, tam ecclesiastici quam laici, quicunque sint, ne verbo quidem, aut nutu vel signo futuri in hujusmodi beneficiis et officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione vel hortatu signentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat. » Unde ubi hæc constit. S. Pii V est usu recepta, et viget, non currit data conclusio, quæ dicit solum *per se loquendo et spectato jure communi canonico*, cui nondum inserta est dicta constitut. quæ neque ubique recepta est, ut testantur Zipæus, in *Analysi jur. Pontif.*, tit. *De renuntiat.*, n. 1; Layman, lib. IV *Theolog. moral.*, tract. 2, cap. 17, num. 6; Engel, tit. *De filiis presbyter.*, num. 3; Garcias, *De beneficiis*, par. XI, cap. 3, num. 270; et alii, et jam fuit observatum *supra* n. 31.

(42. Neque ibi potest episcopus aut alius collator Papa inferior beneficia in suis manibus resignata conferre consanguineis, vel affinibus, aut familiaribus suis, aut resignantium, sive dimittentium. Sic expresse S. Pius V, citata constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ*, § *Cæterum*, ibi: « Cæterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi episcopi aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis prædictis, aut suis, aut dimittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere. » Et sic declaravit etiam Gregorius XIII, ex sententia sacræ congregationis Concilii, prout refert Pyrrhus Corrad., *Prax. benefic.*, lib. V, cap. 1. n. 51, his verbis: « Episcopus non potest admittere in parochialibus in suis manibus resignatis consanguineos, vel familiares tam suos quam resignantium ex bulla S. Pii V, an. ejus tertio, Kal. April. S. D. N. Gregor. XIII, ex sententia sacræ congregat. declaravit, et ideo admonendum episcop. ne hujusmodi consanguineos vel familiares admittat ad concursum. » Ventriglia, tom. II, adnot. 4, § 2, n. 10, ubi ex Thusco, Genuensi, Riccio, Garcia, et aliis, notat quod ordinarius non solum non potest conferre beneficia resignata suis, vel, si admissio resignationis ad alterum spectet, admittentis resignationem consanguineis, affinibus et familiaribus; sed nec etiam ipsius resignantis.

(43. Prædicta tamen constitutio S. Pii V de non conferendis beneficiis resignatis consanguineis, affinibus vel familiaribus episcopi collatoris, vel resignantis, aut dimittentis, non habet locum in beneficiis de jurepatronatus, cum ipsa debeant conferri præsentatis a patronis, prout declarasse Gregor. XIII refert Pyrr. Corrad., *loc. cit.*, n. 54; his verbis: « Nos Hieronymus tituli S. Pancratii S. R. E. presbyter cardinalis Matthæius fidem facimus et attestamur, in libris sacr. congregat. Concilii, qui apud nos asservantur, adnotatum esse, quod fel. rec. Greg. XIII declaravit beneficia jurispatronatus non comprehendi in § *Cæterum* contento in constitut. san.

(158) Et revera, post factam resignationem pure ac simpliciter, non obstante, quod preces pro aliquo offerantur, nihilominus episcopus non est astrictus, ut huic conferat beneficium, neque injuriam faciat nominato, si alteri conferat. Cum enim resignatio in favorem tertii sit jure prohibita, non est illi nominato jus aliquod ex ea nominatione, seu precum interpositione acquisitum, ac consequenter nulla eidem injuria irrogatur. Reiffenstuel, ad tit. *De renuntiat.*, § 5, n. 114. (*Editores Casinenses.*)

mem. Pii V, relaxante prohibitionem de non admittendis resignationibus; quo § prohibentur episcopi beneficia eorum manibus resignata, eorum, aut resignantium affinibus, consanguineis vel familiaribus conferre.

« Hieronym. card. MATTHÆIUS. »

ADDITIONES CASINENSES.

Sic etiam si parochia vacaret per obitum, tunc utique ad concursum admitti possunt præfati consanguinei, affines et familiares, et alicui ex ipsis, si quidem dignior fuerit deprehensus, parochialis ecclesia conferetur, ut ex decreto Sixti V, relato a Benedicto XIV, *in synod. diœces.*, lib. XIII, cap. 24, n. 6; in hæc sane verba: « Sanctitas Sua decrevit declarationem congregationis (*quam Lucius noster affert hic supra n. 42*) approbatam a felicis recordationis Gregorio XIII retinendam esse juxta terminos constitutionis piæ memoriæ Pii V, in parochialibus vacantibus per resignationem admissam per episcopum et inferiores collatores; occurrente autem vacatione parochialium per obitum, non esse arcendos a concursu familiares aut consanguineos ipsorum ordinarorium, sed iisdem conditionibus et legibus censendos esse cum aliis concurrentibus ex forma concil. Tridentini, et constitutionis ejusdem Pii V, de provisionibus parochialibus, etc. Quod decretum in congregatione habita die 16 Junii 1589 fuit ab illustrissimis dominis commendatum, et juxta illud in posterum respondendum erit in casibus occurrentibus, etc. »

« Quoties igitur (prosequitur Benedictus XIV, *l. c.*) parœcia per resignationem vacaverit; si eamdem suo, vel resignantis consanguineo, aut familiari conferat episcopus, aperte peccat in litteram Pianæ constitutionis prohibentis, ne beneficia in episcoporum manibus resignata, personis supradictis conferantur; at si eisdem conferat parœciam, quæ per obitum vacaverit, nullatenus Pianam bullam lædit, quippe quæ non nisi de vacationibus per resignationem loquitur. »

Quod idem applica in vacatione beneficii propter sententiam privationis ex crimine, quippe cum dispositio Piana *sit pœnalis*, non est præter dispositum extendenda. Ex Ventriglia, *Prax. for. Eccles.*, part. II, adnot. 5, § 2, n. 13.

« Quæri (hic) potest, an episcopus possit talia beneficia conferre alicui ex familaribus sui vicarii generalis; maxime si comedat cum familiaribus prædicti episcopi: et quidem, quod possit, non est dubitandum ex eo quod familiaritas non contrahitur ex sola commensalitate, sed requiritur, ut adsit animus tam superioris quam famuli, (bene verum, quod), vicarius prædictus nullatenus potest beneficia prædicta conferre familiari episcopi, quia cum eo censetur eadem persona; nam episcopus fraudulenter curaret, ut fieret resignatio in manibus vicarii, ut conferret familiari episcopi, licet ipse vicarius possit conferre suo familiari; quia dicta constitutio prohibet conferri familiaribus collatorum jure proprio conferentium. » Pyrrhus Corradus, *Prax. benefic.*, lib. V, cap. 1, n. 71.

Cæterum, si ordinarii, etiam ignorantes, d. Pianam const. contraveniant, conferendo hujusmodi beneficia sic resignata prædictis personis prohibitis, ligantur pœnis supradictæ constitutionis, et indigent absolutione a Summo Pontifice. Idem Corrad., *l. c.*, n. 70; vers. *Cæterum*.

(44. Cum autem prædicta S. Pii V constitutio sit admodum notabilis quoad resignationes faciendas et admittendas, et teste Pyrrho Corrado, *loc. cit.*, n. 59, maximopere vigeat, juvat hic eam ad omnium commodum per extensum adducere.

« PIUS, episcopus, etc.

« Quanta Ecclesiæ Dei incommoda omni tempore attulerit, et nunc quotidie magis afferat ministrorum in eam ingressio vitiosa, jam late perspiciant, et cum mœrore expendant præsules omnes, et pastores, quando hæc pernicies cæterarum omnium maxima tam multas orbis Ecclesias impie violarit.

« § 1. Quia vero hoc malum cum' in cæteris frequens, tum maxime in beneficiorum ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quod pridem de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoscuntur, certam aliquam rationem tandem injuncti officii nostri partes in prohibenda omnibus interim resignationum hujusmodi receptione paulo severius interposuerimus, omnesque beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decreverimus, nullum per ea in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quam in possessorio ipsis provisis tribuere, quia etiam eos ad illa deinceps obtinenda perpetuo inhabiles fore: collatores vero, alias in illorum dispositione, etiam tanquam devolutionis jure sese interponere non posse, sed de eis, ut vere vacantibus sive per Romanos Pontifices, sive alios collatorum eorumdem superiores, uti præventum esset, libere provideri.

« 2. Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo sanctuarium Domini cupimus illibatum, auctore Domino, persequi, ac simul, quantum in Nobis est, cavere, ne resignationes ipsæ dehinc pro cujusque arbitrio, nullisque, vel certe levibus causis passim et temere admittantur, prohibitionem, et alia prædicta, ac certa omnia nostris super his litteris contenta eatenus relaxamus.

« § 3. Ut posthac episcopi, et alii facultatem habentes eorum duntaxat resignationes recipere et admittere possint, qui aut senio confecti, aut corpore impediti vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu

qui unum aliud, vel quos aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exsequantur, denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui constitutione fel. rec. Innoc. Papæ III, de demittendis cathedralibus ecclesiis, edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficii residere securi; sed nec eorum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium, vel officium ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari; ad hæc beneficiorum et officiorum permutationes admittere, quæ canonicis sanctionibus et Apostolicis constitutionibus permittuntur.

« § 4. Caveant autem episcopi, et alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores et patroni, tam ecclesiastici quam laici, quicunque sint, ne verbo quidem, aut nutu vel signo, futuri hujusmodi beneficiis et officiis successores ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione vel hortatu designentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat.

« § 5. Cæterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi episcopi, aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis, prædictis, aut suis, aut admittentium (159) consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum audeant providere; quod si secus, ac etiam quidquid præter, vel contra formam prædictorum fuerit a quocunque temere attentatum, id totum ex nunc vires, et effectum decernimus non habere.

§ 6. Qui vero contrafecerint, ut in eo, quo deliquerint, punientur, a beneficiorum et officiorum collatione, nec non electione, præsentatione, confirmatione et institutione, prout cui competierit, tandiu suspensi remaneant, donec remissionem a Romano Pontifice meruerint obtinere, et qui talia beneficia', seu officia receperint, eos prædictis pœnis volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi conferre, eligere, præsentare, confirmare vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis quoad personas, quo vero ad capitula et conventus a divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus, quibus etiam nullus alius, quam ipse Romanus Pontifex, sive absolutionis, sive relaxationis gratiam (excepto mortis articulo) valeat impertire, prohibitione et litteris nostris prædictis nihilominus in cæteris omnibus perpetuo valituris.

« § 7. Non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis et litteris Apostolicis generalibus, et specialibus quibuscunque, episcopis, et aliis superioribus, ac inferioribus ecclesiarum prælatis, nec non ecclesiis, monasteriis et capitulis, conventibus, collegiis et universitatibus, eorumque et aliis personis, etiam regia et imperiali majestate præditis, sub quacunque verborum forma et conceptione concessis, per quæ effectus præsentium impediri posset quomodocunque, vel differri, etiamsi de eis, ipsorumque totis tenoribus ad verbum, ac de propriis nominibus eorum, nec non ecclesiis, monasteriis, locis, ordinibus et dignitatibus, de quibus, nec non causis, propter quas illa concessa sunt, specialem et expressam præsentibus fieri oporteret mentionem.

« § 8. Cæterum jubemus, easdem præsentes ad valvas Basilicæ Principis apostolorum de Urbe, et in acie Campi Floræ publicari, et earum exempla affigi; volumusque eas sic publicatas, omnes et singulos perinde afficere et obligare, ac si illis ipsis fuissent singulariter intimatæ.

« § 9. Exemplis quoque prædictis, etiam impressis, manuque notarii publici, et sigillo prælati ecclesiastici, vel ejus curiæ obsignatis, eamdem prorsus fidem adhiberi: quæ ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

« Datum Romæ, apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1568, Kal. Apr. Pontificatus nostri anno tertio. »

(45. Resignatio reciproca triangularis, seu quadrangularis, qua scilicet tres vel quatuor simul resignant sua beneficia ea conditione, sive pacto, ut primus resignet suum beneficium secundo, et secundus suum tertio, et tertius suum quarto, et quartus suum primo, non potest admitti ab ordinariis Papa inferioribus, sed solum ab ipso Papa. Concil. Tridentin., sess. xxv, *De reformat.*, cap. 15, reprobans dictas resignationes reciprocas; Gonzal., *ad regul.* 8 *Cancell.*, Gloss. 14, num. 48; Navarr., *Manual*, c. 24, n. 10; et cons. 43, *De Simonia*; Antonell., *De regimine Ecclesiæ*, lib. III, cap. 11, n. 8; Barbosa, lib. III *Jur. Eccl. univers.*, c. 15,

(159) « Verbum *admittentium* videtur mendose appositum, pro *dimittentium*, et hoc modo restitutum est in codice septimi libri *Decretalium Clement. VIII.* » Ita Fagnanus, ad cap. *Non sine*, De arbitr., num. 45. (Quid nomine septimi libri *Decretalium* hic significetur, *vide* v. Jus. Justitia, n. 33.)

« Deprehenditur sane (sic pariter Benedictus XIV) manifestus typographi error, neque legendum est *admittentium* consanguineis, sed utique *dimittentium consanguineis*. Juvat et illud animadvertere, in septimo *Decretalium* libro, qui sub Pontifice Clemente VIII in publicam lucem emittendus erat,.., insertam S. Pii V bullam, in qua verbo *admittentium*, substitutum legitur *dimittentium*. » *De synod. diœces.*, lib. XIII, cap. 24, n. 2. Adeo ut prælaud. S. Pius V prohibuerit episcopis, aliisque collatoribus, in quorum manibus cujuslibet beneficii resignatio fieret, ne hoc vel illud beneficium, cujus resignationem admisissent, aut suis, aut resignantium, sive *dimittentium* (quod idem importat) consanguineis, affinibus vel familiaribus conferrent; utrisque porro ab hujusmodi beneficiorum consecutione exclusis, nempe tam consanguineis, affinibus, familiaribus ordinariorum seu collatorum, quam consanguineis, affinibus et familiaribus resignantium. Benedictus XIV, *loc. et n. cit.* Cætera vide hic supra sub n. 41 et seqq. (*Editores Casinenses.*)

n. 120; Pirrhing, l. I *Decret.*, tit. 9, n. 83; Reiffenstuel, *ib.*, num. 124; Sanig., *ibid.*, cap. 5, num. 5, et alii passim. Et ratio est, quia talis resignatio fit in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, et simul involvit pactionem quamdam præviam, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus labem semper continet Simoniæ jure ecclesiastico prohibitam; cap. *Quæsitum* 5, De rerum permutat., cum similibus; solus autem Papa de plenitudine suæ potestatis, potest dispensare supra jus ecclesiasticum, et purgare seu tollere talem labem Simoniæ, cap. *Proposuit* 4, De concess. præbend., et faciunt dicta *supra*, n. 38.

(46. Resignatio beneficii conditionalis, quæ fit cum reservatione perpetua certæ pensionis, in pecunia vel parte fructuum, verb. gr. tertia, vel dimidia, non potest admitti ab ordinario Papa inferiore, sed solum ab ipso Summo Pontifice. Parisius, lib. VI *De resignat. benefic.*, q. 7, n. 3, et q. 2, n. 1 et 2; Azorius, part. II, lib. VII, c. 20, quæst. 1, et cap. 21, qu. 7; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 80, ubi testatur de communi: et ratio est, quia talis resignatio est jure communi canonico prohibita, cum beneficia regulariter dividi nequeant; cap. *Majoribus* 8, De præbend., et sine diminutione sint conferenda, cap. unic. *Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*. Beneficium autem dividitur, vel saltem cum diminutione confertur, cum uni pensio, vel fructus ex beneficio dantur, alteri vero jus, et titulus beneficii confertur, adeoque, etc. Tum quia resignare beneficia sua sub reservatione pensionis perpetuæ coram ordinario Papa inferiore est Simonia juris ecclesiastici, ut tradunt Abbas, Covarr., Suarez, Valentia, Bonacina, Castropal. Diana, Barbosa, Leurenius citati et secuti a La Croix, l. IV num. 1056, quia est pactum in materia beneficiaria, per text. in cap. *Quæsitum* 5, De rerum permutat., cap. *Super hoc* 6, De renuntiation., cap. *Matthæus* 23, *de Simonia*, et Extravagant. *Detestabile*, eod. inter communes, cum similibus: Simoniam autem juris ecclesiastici purgare et tollere potest solus Papa, cum ipse solus possit de plenitudine suæ potestatis supra omne jus ecclesiasticum dispensare, cit. cap. *Proposuit* 4, De concess. præbend.

(47. Quandonam autem, quomodo et ex quibus causis possit episcopus pensionem imponere. (*Vide* verb. PENSIO, a num. 14 ad 28.

(48. Resignatio beneficii cum reservatione regressus, ingressus vel accessus non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris, sed solum in manibus ipsius Summi Pontificis. Conc. Trid., sess. XXV. *De reform.*, c. 7; S. Pius V, const. incip. *Romani Pontificis providentia*, et tenet communis doctorum, teste Pirrhing, *loc. cit.*, n. 81. Quid autem sit regressus et ingressus, vel accessus, *vide sub.* n. 10.

(49. Beneficia reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, quamvis possint simpliciter dimitti in manibus ordinarii Papa inferioris, dummodo hic aliis illa non conferat, tamen nequeunt resignari cuipiam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam et favorem tertii, nisi in manibus Papæ. Sic expresse statuit revocando omnes similes licentias et facultates Innoc. IV, constit. incip. *Sicut bonus pastor*, et concordat *Regula tertia cancellariæ*, et tenent doctores communiter.

(50. Resignatio beneficii facta cum pacto, ut resignatarius solvat expensas factas olim a resignante in assecutione illius beneficii, est Simoniaca, unde non potest fieri in manibus ordinarii Papa inferioris. Parisius, lib. XIV *De resignation. beneficiorum*, quæst. 5, n. 1, et ipso teste, communis aliorum; in beneficiis enim ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, cap. *Super eo* 7, De transactionibus, c. ult. *De pactis*; c. *Quæsitum* 4, De rerum permut., cap. *Super hoc* 5, De renuntiat., cap. *Matthæus* 23, De Simonia, cum similibus, super quibus juribus ecclesiasticis solus Papa potest dispensare, ex cit. c. *Proposuit* 4, De concess. præbend. *Vide* verb. TRANSACTIO, n. 17.

(51. Resignatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat omnes expensas factas in admissione resignationis, atque expeditione bullarum ab utraque parte cæteroquin faciendа, est Simoniaca, nec potest admitti ab ordinario Papa inferiore. Sic Parisius, *cit.* quæst. 5, n. 6; Suar., *De relig.*, tr. 3, lib. IV, cap. 34, n. 19; Garcias, part. XI *De benefic.*, c. 3, n. 148; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 78; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 19, et ipso teste, alii communiter per rationem et jura adducta num. anteced. (52. Ipsi tamen doctores hoc limitant, nisi talis conventio et pactio Summo Pontifici declaretur, et ab ipso approbetur, quia cum talis Simonia sit solum ecclesiastica, potest eam Papa purgare, et penitus tollere, cum ipse de plenitudine suæ potestatis possit supra omne jus ecclesiasticum dispensare, ex cit. cap. *Proposuit* 4, De concess. præbend.

(53. Resignatio beneficii facta cum certa confidentia, seu pacto inito, ut resignatarius postea illud suo tempore cedat certo suo consanguineo, vel affini, aut amico, est omnino illicita, nulla, ac Simoniaca, Simonia confidentiali expresse damnata a Pio IV, constit. incip. *Romanum Pontificem*, et a S. Pio V, const. incip. *Intolerabilis*.

(54. Resignatio beneficii, ut sit licita et valida, debet esse spontanea et libera, non vi aut gravi metu extorta, alias vel ipso jure erit nulla et invalida, vel saltem per judicis officium ad partis petitionem erit rescindenda. Parisius, *De resignat. benefic.*, lib. XIII, quæst. 2, n. 8; Garcias, part. XI *De benefic.*, cap. 3, n. 143; Aloysius Riccius, part. II *Praxis resolut.* 483, n. 3, cum Rota ibi citata, et pluribus aliis Abbas, in c. *Ad aures*, n. 8, et c. *Ad audientiam*, n. 1, De his, quæ vi metusve causa fiunt; Azorius, part. II, lib. VII, c. 27, q. 1 et 3; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 84; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 3, et alii passim, per text., in c. *Abbas* 1, c. *Ad aures* 3, et c. *Ad audientiam* 4, De his, quæ vi me-

tusve causa fiunt. *V.* Addit. Cas. sub n. 18.

(55. Resignatio beneficii ut sit licita et valida, debet etiam esse pura et libera ab omni pecunia, et omni pactione seu conventione dandi aliquod temporale intuitu ipsius, aliter est Simoniaca. *Communis* per text. in c. *Super hoc* 6, De renunt., c. *Cum pridem* 4, et c. ult. *De pactis*, c. *Matthæus* 23, et c. *Tua nos* 34, De Simonia, et Extravagant. *Cum detestabile*, eod. inter communes, cum similibus.

(56. Resignatio pura, seu simplex et absoluta admitti potest ab episcopo sub justis et certis causis assignatis a S. Pio V, constit. 58, incip. *Quanta Ecclesiæ*, et adductis *supra* n. 31, ex præcisis suis verbis. Vide *ibi*.

(57. Permutatio beneficiorum est reciproca beneficiorum resignatio facta adinvicem inter permutantes ex justa causa et auctoritate legitimi superioris. Ita in re communis.

(58. Justa causa faciendi dictam permutationem coram ordinario est necessitas vel utilitas Ecclesiæ. *Communis*, per text. in cap. *Quæsitum* 6, De rerum permutat.

(59. Necessitas vel utilitas non requiritur ex parte utriusque ecclesiæ, sed sufficit ex parte unius. Sic communis doctorum quoad necessitatem; et quamvis quoad utilitatem velint aliqui, quod requiratur ex parte utriusque ecclesiæ, tamen opinio communior tenet, sufficere ex parte unius, per text. in cit. c. *Quæsitum* in fine, ibi: « Ut qui uno loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere; » Garcias, *De benefic.*, part. XI, c. 4, n. 46; Ventriglia, tom. II, adnot. 4, § 3, n. 28; Leurenius, par. III, q. 969; La Croix, lib. IV, n. 1101, et alii plures.

(60. Imo non solum utilitas Ecclesiæ, sed etiam utilitas ipsorum beneficiatorum est sufficiens, et justa causa faciendi permutationem coram ordinario. C. *Cum universorum* 8, De rerum permutat., ubi legitur: « Permutatio beneficiorum facta eo quod utilitati utriusque permutantium imminere crederetur, ibi: « Quam utilitati utriusque imminere credebant, » et *ibi* Glossa, verb. *Utilitati*, et Abbas, n. 7; Garcias, *loc. cit.*, cap. 4, n. 47; Barbosa, *loc. cit.*, n. 127; Lambertin., *De jurepatronat.*, par. I, lib. II, q. 6, n. 39; Genuens., in *Praxi*, c. 65, num. 10, vers. *Circa;* Ventriglia, *loc. cit.*, n. 19; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 75, et alii plures contra Parisium, Tuschum, Zerolam, et alios.

(61. Permutatio beneficiorum, ut sit licita et valida, debet fieri auctoritate legitimi superioris; unde si fiat privata auctoritate permutantium, est Simoniaca. *Communis*, per text. in cit. cap. *Quæsitum* 5, De rerum permutat. (62. Hinc permutantes privata sua auctoritate sine consensu legitimi superioris perdunt sua beneficia, cap. *Cum olim* 7, De rerum permutatione, juncto ejus summario, in quo sic expresse habetur: « Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate; » et concordat cap. *Si quis episcopus* 7, quæst. 1, et cap. *Quanto* 3 De translat. episc.

(63. An autem sint privati suis beneficiis,

ipso jure, vel privandi sint per sententiam, variant doctores. Navarrus enim, Lessius Layman, Castropal., Cochier apud Leuren par. IV, qu. 847; Reiffenstuel, *loc. cit.*, num. 86, et alii dicunt eos, qui beneficia permutant propria auctoritate non amittere illa ipso jure, ideoque posse propria auctoritate ad illa redire saltem pro foro conscientiæ, quandiu per sententiam non privantur, uti videtur innui in cit. cap. *Olim* 7, De rerum permut. Garcias autem, par. XI, *De benefic.*, c. 4, n. 59; Barbos., *loc. cit.*, n. 175; Suarez, lib. IV, cap. 57, n. 41; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 19, n. 24; Busembaum, lib. III, part. I, tract. 1, dub. 3, artic. 3, cum aliis ibi citatis, et plures alii probabilius volunt, quod hodie tales permutantes sint ipso jure privati suis beneficiis, simulque excommunicati ante judicis sententiam, juxta Extravagant. *Cum detestabile*, De Simonia, inter communes.

(64. Legitimus superior, qui potest auctoritatem præstare permutationi beneficiorum, est solus Papa quoad beneficia majora et reservata. Beneficia enim reservata, quorum collatio spectat ad solum Papam, prohibentur resignari, et consequenter permutari coram ordinario Papa inferiore. Innocent. IV, constit. incip. *Sicut bonus pastor*, Extravagant. *Exsecrabilis*, § *Quæ omnia*, De præbend., et concordat *Regula tertia Cancellariæ*.

(65. Item legitimus superior pro admittenda permutatione beneficiorum est episcopus loci, in quo sunt beneficia. C. *Quæsitum* 5, De rerum permutat., c. *Unic. de rerum permutat. in* 6, et communis doctorum.

(66. Item omnis ordinarius, seu prælatus habens jurisdictionem episcopalem, vel quasi, etiamsi forte dignitatem episcopalem non habeat, quia hæc facultas competit superiori ratione jurisdictionis, et non ratione dignitatis. Abbas, in cit. cap. *Quæsitum*, n. 4; Garcias, cit. cap. 4, n. 70, cum aliis ibi citatis; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 20; Barbosa, *loc. cit.*, n. 175, cum aliis ibi adductis; Leuren., *loc. cit.*, qu. 852, et alii passim.

(67. Item vicarius generalis episcopi, vel alterius ordinarii, si ad id facultatem specialem habeat, secus vero, si illam non habeat. Garcias *loc. cit.*, cap. 4, n. 74; Azorius, cit. cap. 29, q. 4; Bellamer., par. I, qu. 3; Barbos, *loc. cit.*, n. 177; Leurenius, *loc. cit.*, qu. 480; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 21, ubi dicit hoc esse indubitatum apud omnes.

(68. Item capitulum, seu vicarius capitularis, sede vacante, ubi beneficiorum collatio spectat communiter ad episcopum et capitulum, et ubi beneficia spectant ad collationem tertii. Non autem si spectent ad collationem episcopi tantum. Garcias, *loc. cit.*, n. 75; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 13; Barbosa, *loc. cit.*, n. 176; Leuren., *loc. cit.*, q. 849.

(69. Item visitator seu administrator ecclesiæ vacantis a Papa constitutus. Leuren., *loc. cit.*, q. 850; La Croix, lib. IV, n. 1094; Cochier, et alii passim.

(70. Si permutantes habeant beneficia in

diversis diœcesibus, requiritur utriusque episcopi auctoritas, vel utriusque vicarii generalis ad id specialem facultatem habentis; potest tamen unus episcopus, vel vicarius totum negotium committere alteri. Garc., *loc. cit.*, n. 65; Novar., *Sum. Bull.*, verb. *Beneficior. resignat.*, n. 20; Ventr., *loc. cit.*, n. 22; Leuren., *loc. cit.*, q. 829; La Croix, *loc. cit.*, n. 1095, et alii passim.

(71. Ordinarii possunt permutationes admittere etiam in mensibus Apostolicis seu Papalibus, quia beneficia, quæ vacant per resignationem non reservantur per alternativam, ut excipit *Regula* 8 *Cancellariæ*, et sic censuit sacra congreg. Episcop. sub die 14 Maii 1583; apud Barbosam, *loc. cit.*, n. 174.

(72. Inferior collator, qui nec est episcopus, nec jurisdictionem episcopalem, nec quasi episcopalem, habet, non potest præstare auctoritatem pro permutatione beneficiorum. Garc., *loc. cit.*, n. 68 et seq.; Barbosa, *l. c.*, n. 175, cum aliis ibi citatis; Ventrigl., *loc. cit.*, n. 25, et alii contra Silvestrum et Angelum.

(73. An ordinarii, cessante pacto partium, in permutatione beneficiorum mandare possint, quod recipiens beneficium pinguius solvat aliquam pensionem alteri suo tempore duraturam ad coæquandos fructus utriusque beneficii? *Vide* verb. Pensio, n. 24.

(74. Quamvis beneficiorum permutatio non possit fieri propria auctoritate, possunt tamen permutare intendentes inter se tractare et convenire de permutatione facienda, si accessura sit auctoritas superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt; Abbas, in cit. c. *Quæsitum* 5, De rerum permutat. n. ult.; Rebuff., in *Prax. benefic.*, tit. *De permutat.*, n. 52; Reiffenstuel, lib. I *Decretal.*, tit. 9, n. 102; Pirrhing, lib. III *Decretal.*, tit. 19, n. 21, et alii passim. Et ratio est clara, quia talis prævius tractatus est medium moraliter necessarium ad permutationem faciendam, ne alioquin hanc intendens cæco modo suum beneficium permutare cogatur cum beneficio alterius, ignorans, an alter ad hoc sit paratus; concesso enim fine, scilicet permutatione beneficiorum, censentur etiam concessa media, sine quibus finis commode obtineri nequit, l. *Cui jurisdictio* 2, ff. *De jurisdictione*, ibi : « Cui jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potest; » cap. *Præterea* 5, De offic. judic. deleg., ibi : « Quia ex eo, quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem; » cap. *Suspicionis* 39, eod., ibi : « Cui sicut jurisdictio, sic et cætera, sine quibus explicari non potest, intelliguntur esse commissa. » *Vide* verb. Pensio, n. 27.

(75. Beneficia jurispatronatus nequeunt permutari coram ordinario sine consensu patronorum. Barbosa, *loc. cit.*, n. 182; Moneta, *De commutat. ultim. volunt.*, cap. 10, n. 369; Stephanus Gratian., *Discept. forens.*, cap. 835; Castropal., tract. 13, d. 6, part. III, § 2, n. 4; Garcias, *De benefic.*, part. XII, cap. 3, n. 19; Lotter., *De re benefic.*, lib. II, q. 14, n. 75 et seq.; Ventrig., *loc. cit.*, n. 27; card. de Luca, *De benefic.*, disc. 40 et disc. 49; La Croix, *loc. cit.*, n. 1071; Lambertin., *De jurepatron.*, part. I, lib. II, q. 6; Rota, *in Gerunden. beneficii de Agulana*, 8 Martii 1627, et 21 Feb. 1628. *coram D. Pirovano*, quam citat Barbosa, *loc. cit.*, et sic tenent doctores passim, arg. cap. *Monasterium* 23, caus. 16, q. 7. Ipsorum enim patronorum interest, ne, ipsis neglectis, aliqui instituantur in beneficiis forte ipsis infensi et inimici. Vide *supra* n. 22. (76. Unde si permutatio fiat sine consensu patronorum, et ipsi reclament, vacat beneficium, potestque a patronis præsentari alius post sententiam de nullitate inducente vacationem; Lotter., *De re benefic.*, lib. II, q. 14, n. 75 et seq., et n. 84; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 27; Germinian., Garcias, Selva, Lambertin., card. de Luca, et alii; quos citat et sequitur La Croix, *loc. cit.*, n. 1091.

(77. Si autem sic facta sit permutatio ob ignoratum patronum, potest sic permutans redire ad beneficium, etiam invito patrono, quia nec contempsit, nec ingratus fuit. Rota, *in Gerunden. Permutationis*, 5 Julii 1595, *coram D. Litta*, quam refert Garcias, *De benefic.*, p. XI, cap. 3, sub n. 19; Lotter., *loc. cit.*; Leuren., *loc. cit.*, quæst. 294; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 27; Bellamer., Gamb., Lambertin, et alii citati et secuti a La Croix, *loc. cit.*, n. 1091 (78. Verum si patroni requisiti pro suo consensu illum denegent sine justa causa, potest episcopus auctoritatem valide præstare sine eorum consensu, si permutatio petatur in magnam Ecclesiæ utilitatem, cum in tali casu non censeantur contemni patroni. Felinus, in cap. *Cum accessissent*, n. 30, De const.; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 27; Stephan., Gerosa, Rebuff., Abbas, Covarr., Lambert., Garc., Tondut., Cochier, qui dicunt sic declarasse sacram congregationem, ut refert et sequitur La Croix, *loc. cit.*, n. 1091.

(79. Etiamsi permutatio fiat coram Summo Pontifice sine consensu patroni, adhuc dicit Lotter., *loc. cit.*, fore irritam reclamante patrono, nisi Papa derogaret juripatronatus, quia non aliter censetur consentire. Card. de Luca, *De beneficiis*, discurs. 40, n. 3 et a n. 9, et discurs. 49, n. 5; La Croix, *loc. cit.*, et 1091, et alii.

(80. Permutatio beneficii debet fieri cum altero vero beneficio, nec potest fieri coram ordinario cum pensione. Barbosa, *loc. cit.*, n. 178; Reiffenstuel, lib. I, tit. 9, n. 100; La Croix, *loc. cit.*, n. 184; Leuren., part. III, qu. 821, et alii passim; in jure enim est solum permissum episcopis, ut admittere possint permutationem beneficii cum beneficio: unde non est extendenda hæc facultas ultra proprietatem verborum ad permutationem beneficii cum pensione, arg. c. *Cui de non* 27, De præbend. in 6. Cum enim versemur in materia potius odiosa, quam favorabili, utpote contra dispositionem antiquorum canonum generaliter prohibentium quamlibet pactionem in

beneficiis, nulla est hic facienda extensio, arg. cap. *Odia* 15, De regulis juris in 6.

(81. Ad validitatem resignationum et permutationum beneficiorum requiritur necessario earum publicatio facta juxta formam indictam a Greg. XIII, const. 96, incip. *Humano vix judicio*, quæ, ut ab omnibus in promptu habeatur, hic ad litteram datur.

« GREGORIUS, episcopus, etc.

« Humano vix judicio ita bene quidquam, et providenter sanciri potest, quin usus sæpe aperiat, doceatque, id quod salubre fore credebatur, minus experiendo prodesse, quod in illis constitutionibus, quas ad prohibendas simulatas occultasve beneficiorum ecclesiasticorum resignationes diversi Romani Pontifices multifariam ediderunt, et fel. record. Pius V, prædecessor noster novissime promulgavit, cognoscimus accidisse.

« § 1. Nos hoc malum, prout occasio, necessitasque postulat, coercere volentes, statuimus, ut posthac omnes, et quæcunque resignationes, etiam causa permutationis, ac commendarum, et etiam litteris Apost. non confectis, et possessione non habita, nec non litis et jurium quorumcunque concessiones ac retrocessiones, quæ deinceps de quibuscunque beneficiis ecclesiasticis in nostris, seu rom. Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram notario publico et testibus fient, et a nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, et super eis provisiones, et quæcunque aliæ dispositiones, sive temporales, sive perpetuæ, ut ad hoc mandata Apostolica sub quacunque forma, et quibuscunque etiam S. R. E. card. ac piis locis quocunque privilegio suffultis facta publicari debeant cum litteris Apostol. desuper confectis intra sex menses, si beneficium citra montes fuerit, ultra vero intra novem, a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus numerandos, etiamsi postea concessio gratiæ hujusmodi, ex quavis causa, diversisque subsequentibus datis, ac quotiescunque, et quovis modo reformata et valida reddita fuerit, pluresque et quotquot in alium, vel alios concessiones, ac etiam in ipsummet primum resignantem vel cedentem, retrocessiones, termino prædicto nondum elapso intercesserint, ita ut unicus duntaxat terminus omnibus his successivis cessionibus, ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem hujusmodi facere, cæteraque omnia hic præscripta, intra eumdem terminum præstare teneatur.

« § 2. Ipsa autem publicatio in cathedrali, et in beneficii ecclesia, vel ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat ubique, dum frequens populus ad missarum solemnia convenerit, palam omnibus litteræ Apostolicæ prædictæ, earumque transumptum authenticum exhibeatur, claraque, et intelligibili voce resignatio seu cessio hujusmodi, ac beneficii qualitas et invocatio, nominaque, et cognomina resignantis, seu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est, pronuntientur; ita ut hæc omnia possint ad notitiam omnium ibi existentium verisimiliter pervenire, scriptumque de his omnibus exemplum collatum valvis dictarum ecclesiarum affixum relinquatur. Si vero ecclesia beneficii ruralis sit, aut populo conventuque careat, eo casu in parochiali, intra cujus parochiæ limites beneficium ipsum consistit, et in cathedrali ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali, vel si aditus ad illas, aut utramvis minime sit securus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni publicatio hujusmodi peragatur.

« § 3. Jus quoque, in quem disponi vel mandari de beneficio etiam litigioso vel accedente non possesso, sub quacunque forma contigerit possessionem beneficii intra dictum tempus vigore litterarum Apostolicarum desuper confectarum, nec alias apprehendere debeat, et si propter litem aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem litteras Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, judici seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se vel procuratorem suum legitimum intra idem tempus præsentare, et apud illum, vel illos pro ipsarum litterarum executione instare, et possessionem huiusmodi instanter petere teneatur.

« § 4. Cæterum modus, et forma hic tradita semper, et ubique debeat observari, nec alia, vel æquipollens ullo modo admitti in omnibus hujusmodi resignationibus, cessionibus et retrocessionibus, de quibuscunque ecclesiis, monasteriis, prioratibus, tam virorum quam mulierum, dignitatibus, officiis et beneficiis ecclesiasticis, sæcularibus, et quorumvis ordinum, etiam militarium, regularibus, etiam electivis, et manualibus, ac etiam de jurepatronatus laicorum illustrium, et alias quomodocunque existentibus, sive pacificis, sive in petitorio, sive in possessorio litigiosis, etiam de quibus in consistorio nostro disponi consuevit, seu debet, quæ posthac ex quacunque causa fient, et per Nos, ac prædictos successores, extra tamen dictum consistorium, administrationis, possessionis, fructuum etiam omnium, ac rerum, et jurium quorumcunque; ad prædictorum tamen observationem eum, in quem juris sit cessio beneficii, quod tempore cessionis hujusmodi, et ante illam vigore litterarum Apostolicarum, ut supra, si ad id tenebantur, publicatarum realiter possidebat, nolumus obligari.

« § 5. Quod si quidquam prædictorum omnium fuerit, dictis terminis, ut cuique præscripti sunt, elapsis, omnes dispositiones, et gratiæ resignatorum et cessorum beneficiorum, aut jurium hujusmodi, cum omnibus inde secutis, sive de pacificis, sive de litigiosis, sint irritæ, et inanes, nullaque alia gratia super hujusmodi beneficio, sive jure cesso, iis, quibus concessa fuerit, suf-

fragetur, sed ipsi tales inhabiles et incapaces sint ad hujusmodi beneficia sic resignata et cessa, quandocunque oblinenda, illaque, sive jura ab ipsa statim prima resignatione seu cessione, etiamsi illæ alias nullæ et invalidæ essent, vacavisse et vacare censeantur eo ipso, nec resignantibus seu concedentibus, si postea in sua possessione remanent, constitutiones de annali et triennali possessore, nec præsumptæ, aut tacitæ retrocessiones, etiam propter diuturnam continuatæ possessionis hujusmodi tolerantiam nec omnino aliud jus, vel beneficium ullo tempore suffragetur, sed ipsa beneficia sive jura sic a principio vacantia, a Sede Apostolica prædicta duntaxat impetrari valeant, ac concedi. Illorum vero impetrationes, vel etiam motu proprio concessiones quibuscunque derogationibus suffultæ, nunquam sub clausulis generalibus, aut vacationum modis conditionalibus, vel implicitis comprehendantur, sed specialiter et expresse ob non servatam præsentis constitutionis formam, ac cum declaratione nominum et cognominum resignantis seu cedentis, et gratiam habentis dispositive, et non conditionaliter fieri omnino debeant, et quicunque sic impetrans, aut gratiam, etiam motu simili habens præfinitum cuique casui tempus prædictum a data concessionis gratiæ sibi factæ hujusmodi, ea omnia, quæ cadens a jure prædicto debebat, præstare teneatur, et si pluribus gratiam hujusmodi fieri contigerit, is præ omnibus obtineat, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, omniaque requisita prædicta adimpleverit, quamvis in data sit postremus, et possessio ab alio in publicando negligentiore prius apprehensa fuerit, vel petita. Reservationibus omnibus nominis, administrationis, fructuum etiam omnium, ac pensionum, et aliarum rerum quarumcunque, nec non facultatibus, indultis et aliis concessionibus, tam ipsis resignantibus, seu cedentibus, qui tamen possessionem ab initio re ipsa dimiserint, quam aliis hujusmodi resignationibus, cessionibus a Sede Apostolica factis nihilominus validis, plenumque effectum sortituris.

« § 6. Sed ne in beneficiis super possessione, vel proprietate litigiosis litis prosecutio turbari valeat, vel differri in causis hujusmodi contra cedentem ad ulteriora, etiam ad sententiam definitivam et rem judicatam, ac illius exsecutionem quousque ille, qui gratiam ex resignatione seu cessione, aut ex omissa forma publicationis hujusmodi obtinuit, ad causam per se, vel procuratorem legitimum accesserit, litemque hujusmodi susceperit, eodem modo, et ordine procedi possit, quo potuisset legitime si cessio hujusmodi facta non fuisset; ac quidquid interim sic procedendo decretum, et expeditum fuerit sive cum cedente, sive contra eum, etiam postquam ipse, vel quivis alius incumbentia sibi secundum prædicta præstiterit, non solum circa fructus, sed etiam circa possessionem, et ipsum jus, quod cessum est, valeat omnino, et vim obtineat, illumque ipsum cui gratia facta est, non minus afficiat, quam si, ipso legitime citato, contra eum decretum et expeditum fuisset, nec ipse adversus hæc prætextu non acceptatæ gratiæ, vel etiam illius ignoratæ, aut citationis, vel intimationis vel exsecutioni contra ipsum minime demandatæ, aliave ratione valeat excusari. Possit tamen ipse, etiam si in lite et causa hujusmodi subrogatus non sit, quandocunque ad illius prosecutionem et terminationem venire, et a judice, coram quo causam ipsam etiam ex delegatione pendere contigerit, in illis ipsis statu et terminis, in quibus tunc eam esse repererit, etiam absque rescripto speciali admitti.

« § 7. De beneficiis autem, quæ deinceps in manibus ordinariorum collatorum, etiam cardinalium, etiam indulta et facultates ad hoc ab Apostolica Sede habentium, ac legatorum etiam de Latere, et delegatorum etiam specialium ejusdem Sedis extra Romanam curiam residentium, etiam ex causa permutationis contigerit, ipsi intra mensem negotium universum admissionis, vel rejectionis resignationis hujusmodi, et si per eos facienda erit, provisionis resignati beneficii, juxta Apostolicas et alias canonicas sanctiones omnino absolvant. Et qui sic provisus fuerit, intra tres menses, a die sibi factæ provisionis illam publicet, et possessionem beneficii capiat modo et forma supradictis, alioquin illis elapsis, nulla sit ejus provisio, et beneficium vacare censeatur eo ipso.

« § 8. Ordinariique, et alii prædicti, qui hæc, uti eis præscribuntur, non perfecerint, ea casu potestate disponendi de ipsis beneficiis sint ea vice privati, eorumque dispositio eo ipso ad Sedem Apostolicam devoluta existat, ut aliis idoneis ab ipsa Sede duntaxat modo, et forma prædictis concedantur; decernentes sic per quoscunque judicari debere, nec non irritum, et inane, quidquid secus super his per quoscunque scienter vel ignoranter contigerit attentari.

« § 9. Non obstantibus prædicti Pii V, et aliis omnibus aliorum prædecessorum nostrorum constitutionibus de publicandis resignationibus hujusmodi hactenus editis et reformatis, quas omnes omnino abrogamus. Ita tamen, quod in publicandis illis resignationibus, quæ in manibus nostris hucusque factæ, et a Nobis admissæ sunt, et tempus ad eas publicandas, juxta dicti Pii prædecessoris constitutionem nondum effluxit, constitutio ipsa, quoad eas duntaxat, integre observetur. Nec non resignantium sive cedentium voluntatibus, conditionibus, protestationibus et clausulis in ipsismet resignationibus, cessionibus seu procuratorum constitutionibus, et mandatis, ac alias etiam ad præservationem suorum jurium, et significationem, quod non aliter, nec alio modo resignant seu cedunt appositis, et quacunque verborum vi, formula et multiplicatione expressis, nec non indultis, privilegiis et gratiis Apostolicis, etiam prædictis cardinalibus, ac eorum, et nostris familiaribus continuis commensalibus, nec non littera-

rum Apostolicarum scriptoribus, abbreviatoribus, cæterisque Romanæ curiæ officialibus, et ex quibusvis causis quomodocunque concessis et confirmatis, quæ omnia etiam tollimus et annullamus, cæterisque contrariis quibuscunque

« § 10. Ut autem præsentes amplius innotescant, volumus, ut earum exemplis etiam impressis, notarii publici manu subscriptis, et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides ubique, in judicio, et extra illud adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus si forent exhibitæ vel ostensæ. Mandamusque illis in librum Quinternum appellatum Cancellariæ apostolicæ ad perpetuam rei memoriam de more referri.

« Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1584, Nonis Jan. Pontificatus nostri anno duodecimo. »

(82. Finis autem hujus constitutionis est ut tollantur omnes fraudes et gravia inconvenientia, quæ ex occultis beneficiorum ecclesiasticorum resignationibus, cessionibus et permutationibus in dies oriebantur. (83. Primo, nempe, ut evitentur fictæ resignationes. Secundo, ne resignantes aut permutantes remaneant in beneficiis, et exerceant actus invalidos jurisdictionis, præsertim in sacramentorum administratione cum maximis periculis et incommodis animarum. Tertio, ne occulte resignantes aut permutantes post resignationem et permutationem, fructus, decimas et alia hujusmodi indebite recipiant ex beneficiis jam resignatis et permutatis. Quarto, ne ordinarii collatores beneficiorum defraudentur in suis juribus, nunquam scientes, quis sit verus et legitimus possessor, aut cujus morte vacaturum sit beneficium, et ne alia hujusmodi oriantur non parva incommoda. Sic doctores communiter.

(84. Ex dispositione igitur dictæ constitutionis publicari debent resignationes, et permutationes omnium beneficiorum, sive ipsa beneficia sint simplicia, sive curata, sive electiva, sive jurispatronatus, sive sæcularia, sive reservata, sive non. *Comm.* Estque facienda publicatio in resignatione simplici, seu dimissione beneficii facta in manibus ordinarii. Ventr. Prax., pag. 3, adnot. 5, § 2, num. 80, et dd. alii, *ibid.*

(85. Item publicari debent resignationes et permutationes beneficiorum, etiamsi factæ sint cum reservatione fructuum, administrationis, pensionis, regressus vel accessus. Parisius, lib XI q. 5, n. 1 et seq.; Garcias, *De benefic.*, p. 11, c. 3, n. 273 et seq.; Azorius, part. II, l. VII, c. 24, q. 7; Pirrhing, l. I *Decr.*, tit. 9, q. 106: La Croix, lib. IV, n. 1070, et alii.

(86. Etiamsi resignationes essent nullæ et invalidæ, si alii beneficia eo colore obtinuerint, faciendæ sunt publicationes. Garcias, *loc. cit.*, num 776; Leuren., part. III, quæst. 782; La Croix, *loc. cit.*, n. 1070, et communis aliorum per præcisa verba dictæ constitutionis sub § 5, ibi: « Etiamsi illæ alias nullæ et invalidæ essent. »

(87. Item publicari debent cessiones et retrocessiones litis beneficialis, et jurium quorumcunque; *Communis*, per verba præcisa d. constit. sub § 2, ibi: « Nec non litis et jurium quorumcunque cessiones ac retrocessiones. »

(88. Publicari tamen non debent beneficia majora consistorialia, sive quæ in consistorio conferuntur, uti sunt episcopatus, archiepiscopatus, primatus, patriarchatus; in ipsis enim cessat ratio fraudis, cum in præsentia Papæ conferantur. *Communis.* (89. Alia minora beneficia consistoralia, quæ extra consistorium providentur, uti sunt abbatiæ, prioratus, et hujusmodi, publicari debent. Paris., *l. c.*, q. 3, n. 25; Azorius, *l. cit.*, c. 24, q. 5; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 102, et alii communiter per expressa verba dictæ constitutionis, § 4.

(90. Ad hanc publicationem faciendam tenentur omnes resignatarii etiam exempti, quamvis sint officiales curiæ Romanæ, et cardinales. Item illi, qui impetrant beneficia vacantia ob non factam a resignatariis publicationem. Item secundus resignatarius quamvis primus publicarit. Paris., *loc. cit.*, quæst. 4; Azor., *loc. cit.*, qu. 6; La Croix, *loc. cit.*, num. 1060; Pirrhing, *loc. cit.*, n. 105, et alii communiter. Item publicatio facienda est ab utroque permutante. Leurenius, *l. c.*, quæst. 776; Parisius, Azor, Cochier, quos citat, et sequitur La Croix, *loc. cit.*, n. 1109, contra Navar. Barbosam et Ventrigl. putantes satis esse fieri ab alterutro. (91. Unius tamen negligentia et omissio non nocet alteri. Gonzal., Parisius, Tondut. apud Leuren., *loc. citat.*, q. 871, n. 4, et La Croix, *loc. cit.*, n. 1109, arg. l. *Sancimus* 22, cod. *De pœnis*, ibi: « Peccata igitur suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum; » cap. *Quæsivit* 2, De his quæ fiunt a majori parte capituli, ibi: « Cum peccata suos auctores tenere debeant, » etc., cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, » et cap. *Non debet* 21, De regul. jur. in 6, ibi: « Non debet aliquis alterius odio prægravari. »

(92. Obtinentes beneficium non resignatum, sed pure dimissum, v. g. per assecutionem incompatiblis, non tenentur ad hanc publicationem. Leuren., *loc. cit.*, n. 790; Garc., Barbos., Ventrigl., citati et secuti a La Croix, *loc. cit.*, n. 1070, et alii passim. (93. Item ad hanc publicationem non tenentur obtinentes coadjutoriam cum futura successione. Leuren., *loc. cit.*, q. 762, 767; La Croix, *loc. cit.*, num. 1608, et alii communiter.

(94. Resignationes et permutationes factæ in curia Romana de beneficiis intra montes publicari debent intra sex menses; de beneficiis vero factæ ultra montes, intra novem menses numerandos a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus. *Communis* per expressa verba cit. constitutionis sub § 1. Factæ autem apud ordinarios collatores, etiam cardinales.

publicari debent intra tres menses numerandos a die factæ sibi provisionis. *Communis* per expressa verba citatæ constitutionis sub § 7.

(95. Tale tempus currit etiam contra minorem XIV annorum, cum quo Papa dispensavit ad obtinendum beneficium, etiam data ignorantia ex parte minoris, quia decretum irritans, uti habet dicta constitutio Gregoriana, ligat etiam ignorantes, Parisius, lib. XI, q. 4, n. 62; Prosper de Augustino, in *addit. ad Quarant.*, in *Summa bullar.*, verb. *Beneficiorum resignatio et publicatio*, vers. *Tertio amplia;* La Croix, *l. c.*, num. 1071; Ventrigl., *l. c.*, num. 73; Barbos., *l. c.*, n. 188, ubi dicit, id esse de communi sententia.

(96. Publicatio fieri debet in ecclesia cathedrali, et in beneficii ecclesia, seu ecclesiis, si in pluribus illud sit. Et si ecclesia sit ruralis, aut populo careat, debet fieri in cathedrali et in parochiali, intra cujus limites beneficium consistit. Et si locus bello, peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, debet fieri in cathedrali, et in proxima parochiali; et si aditus ad illas, aut ad utramvis minime sit securus, debet fieri in alia cathedrali viciniori. *Communis*, per verba expressa dictæ constitutionis, § 3.

(97. Ipsa publicatio debet fieri, dum frequens populus ad missarum solemnia convenerit, palam omnibus litteras Apostolicas, earumve transumptum authenticum exhibendo, clara et intelligibili voce pronuntiando resignationem, seu cessionem hujusmodi, ac beneficii qualitatem et invocationem nominaque, et cognomina resignantis, et resignatarii, et exemplar omnium, quæ in publicatione facta sunt, in valvis supradictarum ecclesiarum affixum relinquendo. *Communis* per expressa verba dictæ constitutionis, § 2.

(98. Talis publicatio nequit fieri ante expeditionem litterarum, quia dicta constitutio mandat, publicationem esse faciendam cum litteris ipsis originalibus, vel cum earum transumpto. Sic Rota, *in una Vercellen. canonicatus*, 23 Jan. 1598, *coram D. Corduba* et *in Mediolanen. Beneficii*, 14 April. 1614, *coram card. Sacrato*, et doctores communiter. Fieri autem deberet, antequam capiatur possessio, ut notat La Croix, *loc. cit.*, n. 1072; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 71, et videtur desiderare ipsa bulla, § 3. At ipse Ventriglia testatur, id non servari in praxi.

(99. Publicatio est facienda, etiamsi resignatio vel permutatio esset aliunde notoria, quia cum spectet ad formam, ut patet ex verbis bullæ, § 2: « Quod si quidquam prædictorum omnium omissum fuerit, » non potest per aliquam publicationem æquipollens seu æquivalens adimpleri, nec ab ea recedi potest sub prætextu causæ præexistentis. Leg. *Cum hi* 8, § 11, ff. *De transactionibus;* Lotter., *De re benefic.*, lib. III, quæst. 21, n. 2 et seq.; Gratian., *Discept. forens.*, cap. 596, n. 8 et 9; Leuren., *loc. cit.*, qu. 783; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 78, et alii passim.

(100. Publicatio fieri potest per procuratorem, dummodo speciali mandato sit constitutus, Leurenius, *loc. cit.*, q. 799; La Croix, *loc. cit.*, n. 1077; Parisius, et alii passim.

(101. Item fieri potest etiam per ipsum resignantem. Leurenius, *loc. cit.*, quæst. 800, cum Rota, Lotter., *ibi citatis;* La Croix, *loc. cit.*, n. 1077, et alii.

(102. Ordinarii omnes, etiam cardinales, ac legati, etiam de Latere, si non admittant vel rejiciant intra mensem resignationes vel permutationes in suis manibus factas, sunt privati, ea vice potestate disponendi de ipsis beneficiis, et totalis potestas eo ipso devolvitur ad Sedem Apostolicam, a qua hujusmodi beneficia concedenda erunt aliis idoneis, modo et forma prædictis. Sic expresse dicta constitutio § 7 et 8, et doctores communiter.

(103. Resignatarii et permutantes non facientes intra præscriptum tempus, et juxta indictam formam, publicationem resignationis vel permutationis, amittunt eo ipso dicta beneficia, et omnia jura ad illa, et redduntur inhabiles ad illa beneficia de novo obtinenda, ita ut eis non suffragetur Regula de annali et triennali, et ipsa beneficia censentur vacare in curia a die resignationis seu permutationis factæ, suntque reservata Papæ, ac possunt a quovis impetrari, exprimendo modum talis vacationis, ac nomen et cognomen tam resignantis quam resignatarii. Sic expresse dict. constitutio, § 5, et communis doctorum.

(104. Reservationes tamen pensionum, ac fructuum, et aliarum rerum quarumcunque factæ super dictis beneficiis a resignantibus remanent validæ, dummodo resignantes, in quorum favorem reservationes factæ sunt, possessionem eorumdem beneficiorum ab initio re ipsa dimiserint. Sic expresse dict. constitutio § 5 in fine, et doctores communiter.

(105. Impetrans beneficium sic vacatum ob neglectam publicationem, debet ipsam publicationem facere, et omnia alia præstare, quæ prior resignatarius negligens præstare debebat. Et si plures tale beneficium impetraverint, is præ omnibus debet illud obtinere, qui primus publicationem suæ impetrationis fecerit, et possessionem adeptus fuerit aut petierit, et omnia alia requisita adimpleverit, quamvis in data sit postremus et possessio ab alio in publicando negligentiore prius apprehensa fuerit, vel petita; sic expresse dicta constitutio § 5 circa finem.

(106. Impetrans beneficium vacans ob non factam publicationem a resignatario tenetur concludenter probare, neglectam esse dictam publicationem. Navar., *Summa bullar.*, tit. *De benefic. resignat. public.*, n. 29; Barbosa, *loc. cit.*, n. 199; La Croix, *loc. cit.*, n. 180; Leuren., *loc. cit.*, q. 810; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 86, ubi testatur de communi. (107. Legitime autem impeditus non dicitur negligens, cum legitime impedito non currat tempus; impedimentum enim legitimum excusat a tali publicatione facienda, maxime si impeditus adhibuerit diligentias. Rota, dec. 282, part. II, in noviss., Navar., *Summa*

bullar., part. I, tit. *De benefic. resignat. publ ic.*; Verall., decis. 2, verb. *Impedimentum;* Ventriglia, *loc. cit.*, n. 88; La Croix, *loc. cit.*, n. 179, cum aliis ibi adductis; Leuren., *loc. cit.*, q. 803 et 804, et alii passim.

(108. Publicatio facta probatur legitime ex instrumento, ubi notarius refert, se fecisse dictam publicationem in omnibus, et per omnia juxta formam constitutionis Gregorii XIII. Talis enim relatio sufficit, ut tenuit Rota, in *Coloniensi canonicatus S. Ursulæ*, 26 April. 1627, *coram D. Ubald.*, impressa per Vivian. post *Praxim jurispatronatus*, dec. 52, n. 1; Parisius, lib. II, q. 6, n. 51 et 63; Barbosa. *loc. cit.*, n. 196, et alii.

(109. Et sufficit quod talis publicatio fiat summarie. Non enim necessarium est litteras provisionis sive Papæ, sive ordinarii, legere de verbo ad verbum, et per extensum, sed sufficit publicare summam dictarum litterarum, et illarum transumptum authenticum exhibere. Garcias, *De benefic.*, part. XI, c. 3, n. 290; Parisius, lib. XI, q. 6, n. 41; Ventriglia, *loc. cit.*, n. 66; Barbosa, *loc. cit.*, n. 196, ubi dat sequentem summariam formulam: (110. « Notum sit omnibus, quatenus N. resignat in manibus suæ Sanctitatis beneficium simplex ecclesiæ N. hujus civitatis, seu beneficium curatum loci de N. hujus diœcesis, et de eo facta est gratia N. ut constat ex his bullis seu litteris Apostolicis, aut transumpto authentico, quas in manu habeo. »

(111. Supra allata constitutio Gregoriana quoad resignationes et permutationes beneficiorum coram ordinariis factas secundum aliquos non videtur esse usu recepta in pluribus locis, in quibus nunquam fit publicatio earum. Sic testatur Garcias, part. II, *De benefic.*, c. 3, n. 289, de suis partibus, et signanter de suo episcopatu Abulensi, et Pirrhing, *loc. cit.*, n. 109, et Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 135, id testantur de suis partibus Germaniæ. Flaminius tamen Parisius, lib. II, quæst. 9, n. 7 asserit, ipsam esse ubique receptam. Et Ventriglia, *loc. cit.*, n. 65, dicit, prædictam bullam in hac materia publicationis resignationum hodie practicari. Et de facto sic servat praxis, et de stylo curiæ proceditur ad statutas in ea pœnas contra negligentes, ut sæpius diversis locis vidi.

(112. Quoad resignationes beneficiorum attendenda omnino est novissima dispositio fel. record. Summi Pontificis Benedicti XIV, in const. incip. *In sublimi*; in qua prohibet resignationem beneficiorum factam cum reservatione pensionis, et secreto pacto hanc exstinguendi seu cessandi anticipata quadam summa conventæ pecuniæ. Imo quamvis non intervenisset contemporanee ad resignationem beneficii pactum exstinctionis seu cassationis pensionis reservatæ, vult quod hæc obtineri non possit a Sede Apostolica, nisi post elapsos sex menses computandos a die captæ possessionis beneficii a resignatario, et aliter obtenta debeat judicari ut subreptitia, irrita et nullius roboris; et in ambobus casibus declarat, tam resignantem quam resignatarium totaliter decidisse ab omni jure dicti beneficii, et inhabiles ad quodcunque aliud obtinendum. Insuper ad præcludendum aditum omni fraudi, comprehendit in eadem constitutione cessionem utilitatis fructuum pensionis et exstinctionem ejusdem pensionis factam intra dictos menses resignatario, aut alteri personæ, et etiam ultra dictum tempus, si præcesserit supradictum detestabile pactum.

(113. Resignationes cum reservatione pensionum, et pacto eas cassandi damnatæ et prohibitæ iterum declarantur ab eodem tom. II, const. 10, incip. *Ecclesiastica.* (114. Resignationum fraudes ad eludendam Gregorii XIII constitutionem aperiuntur, nempe eæ sunt; 1. litterarum expeditio nimium protracta præsidio prorogationum et restitutionum ad publicandum. (115. 2. Iteratio *Præsentata* super una resignatione identidem captæ. (116. 3. Possessio et publicatio usque ad obitum resignantis dilata. (117. Idem, *ibid.*, qui, ad occurrendum dictis fraudibus confirmat in primis memoratam Gregor. XIII constitutionem, incip. *Humano vix judicio*, de publicandis intra certum tempus prædictarum resignationum gratiis et de capienda resignatorum beneficiorum possessione. Deinde inhibet notario datariæ, ne recipiat consensum super resignationibus, quoties mandata Procuræ habent datam anteriorem VIII mensibus quoad Citramontanos, vel XII quoad resignantes ultra montes degentes. Item mandat signari supplicationem infra duos menses decurrendos a data rescripti. (118. Item decernit, ne primam quidem prorogationem amplius concedi, nisi docto de litteris expeditis: post primam autem, vel secundam ad summum prorogationem hujusmodi, alias ulteriores prorogationes concedi vetat; in casu impedimenti saltem litteras exsecutoribus vult esse præsentandas, relicta tamen facultate datario concedendi alias prorogationes justificato impedimento usque ad illius remotionem. (119. Tandem statuit pœnas per inobservantiam supradictorum incurrendas, et præsertim, quod ipsæ resignationum gratiæ, cum omnibus inde secutis, nullæ, irritæ, cassæ et inanes sint, et censeantur, perinde ac si nunquam admissæ fuissent. Et injungit datario, et aliis ad quos spectat, ut præsentium observantiam diligenter curent. Idem, *ibid.*

(120. * Beneficii permutatio, quæ fit coram ordinariis, interdum potest esse prohibita a constitut. S. Pii V, incip. *Officium*, in qua admittuntur quidem permutationes istæ, sed quæ sint canonicis sanctionibus consonæ; ex quo fit, ut cum vetitæ sint provisiones beneficii resignati factæ in favorem affinium et familiarium episcopi, sicut etiam resignantis, ita etiam censentur vetitæ permutationes beneficiorum, cum aliquis permutet beneficium suum pingue, et est jam effetæ ætatis cum altero, quod est tenue, et obtinetur, sive a suis, sive ab

episcopi consanguineis, vix enim credi potest ab ista permutatione fraudem abesse, adeoque non est juxta canonicas sanctiones. *De synod. diœces.*, lib. XIII, cap. 24, § 10, nov. edit.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(121. Magna intercedit differentia conc. Trid. inter, et bullam Pianam quoad resignationem beneficii, ad cujus titulum fuit quis ordinatus, factam coram ordinario sine hac mentione. (122. Attento namque concilio Tridentino, irrita erat resignatio, et sic resignans beneficia haud amittebat. (123. At spectata bulla Piana, beneficium vacat, nec potest resignans ad illud redire, sed illud conferre debet non ordinarius, sed Papa, aut alius ordinario superior. Bene vero ordinarius in pœnam tenetur resignantem alere, incurritque præterea suspensionem a collatione beneficiorum. Confer Parisium, *De resignat.*, l. II, q. 6, n. 41 et seq.; Boss., *De ordin. quoad titul. sacr.*, § 12, n. 56.

(124. Quod si agatur de resignatione mox dicti beneficii ita coram Summo Pontifice facta, resignatio erit nulla, minimeque resignans amittet beneficium ad tramites concilii Tridentini; nam bulla Piana nihil innovavit de tali resignatione facta coram Summo Pontifice; Bossius, *ubi supra*.

(125. Num facta dici queat mentio hæc, si facta fuerit per dictionem *Forsan*, vel similem dictionem dubitativam? Sacra congregatio Concilii interpres negativam sententiam tenuit *in Lancianen.*, 9 Februar. 1726. At Rota innixa stylo datariæ affirmative respondit *in Corduben. Præstimonii*, 21 Novemb., 1724, § *Objectum*, et *in confirmatoria*, 18 Martii 1726, § *Ita, coram clar. mem. Corio*, et *in Nuscana canonicatus*, 2 Julii 1755, § *Frustra*, et sequenti, et *in confirmatoria*, 14 Martii 1746, § 6, *coram bon. mem. vicecomite*, ubi sibi objicit mox dictam resolutionem sacræ congregationis concilii interpretis.

(126. Bulla Piana prohibens, ne episcopi conferant beneficia cor. ipsis resignata consanguineis, affinibus et familiaribus, locum sibi non vindicat quoad beneficia, quæ resignantur ex causa permutationis, quippe quia in hac resignationis specie totum operatur consensus permutantium, et ordinarius, recognita actus validitate, suum duntaxat consensum et auctoritatem interponit. Rota, *in Leodien. S. Scholasticæ*, 3 Jul. 1744, § 14, *cor. bon. mem. Matthæio*, et Jul. 1749, § 11, *cor. bon. mem. vic.*

(127. Quoad beneficia jurispatronatus multum interest, utrum resignatio facta sit nullatenus requisito consensu patronorum, an requisito et non obtento consensu hoc. (128. Priori enim casu non est irrita ipso jure resignatio, sed irritanda est, ut firmant doctores allegati ab auctore, num. 24. (129. At posteriori casu irrita ipso jure est resignatio, ut respondit Rot., *in Aurien. parochialis*, 25 Jan 1753, § 8, et *in confirmatoria*, 26 Nov. ejusd. anni 1751, § 4, *cor. eminentiss. Bussio*.

RESOLUTIONES SACRARUM CONGREGATIONUM.

Lubet, quæ sequuntur, expendere.

(1. Resolutiones sacr. congregationum furtive obtentæ, et non expressa facti serie, non attenduntur. Rota, part. XIX, rec. dec. 102, a n. 15; Ursaya, *Miscellan. sac. et profan.* 1, litt. R, n. 94.

(2. Resolutiones sacr. congregationum non attenduntur, quando sunt in terminis diversis. Rota, dec. 1069 in fin., *cor. Emerix Jun.*; Ursaya, *loc. cit.*, n. 96.

(3. Resolutiones sac. congregationum, si non publicentur, attendi non debent. Silveira, opusc. 2, *De declar. card.*, n. 8; Ursaya, *Miscell. sacr. et profan.* 1, litt. R, n. 97.

(4. Resolutiones ultimæ sacr. congregat. prævalent prioribus. Silveira, *l. c.*, nu. 11; Pignat., t. I, consult. 107, n. 14.

(5. Resolutiones sacr. congregationum corruunt, corruente fundamento, sub quo emanarunt. Rota, part. XVII, recent., dec. 274, n. 11; Ursaya, *l. c.*, n. 99.

(6. Resolutiones S. congr. dicuntur constituere rem judicatam. Rota, *in Tarentina Canonicatus*, 11 Dec. 1716, § *Unde, cor. Foscar.*; Ursaya, *l. c.*, n. 100.

(7. Resolutiones sacr. congr. faciunt jus, quando non sunt certis circumstantiis restrictæ. Rota, *in Spoletana Paramentorum super Breve* 12 Jun. 1722, § *Quoniam usus, coram Crispolto*; Ursaya, *Miscell. sacr. et profan.* 1, litt. R, n. 29.

(8. Resolutiones sacr. congr. approbatæ a Papa dicuntur constitutiones Apostolicæ. Card. de Luca, *De regalibus*, disc. 32, n. 5; Ursaya, *Miscellan. sac. et profan.* 1, litt. R, n. 98.

(9. Resolutionibus etiam particularium congregationum deferendum est pro causis similibus, rationibus adductis a Rota, part. IV, tom. II, rec., dec. 215, a n. 5, et *in Placentina cathedralit.*, 22 Jun. 1703 in fin., *cor. Molin.*; Ursaya, *loc. cit.*, n. 101.

(10. Hic advertendum superest, quod illa particula, *Et amplius*, quæ sæpe adducitur in fine dictarum resolutionum, denotat quod omnes eminentissimi cardinales in illis fuerunt concordes, et quod cum materia seu causa de se clare pateat, non sit amplius proponenda. Sic Benedict. XIV, volum. 3, notific. 14.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

SUMMARIUM.

1. Restituere in integrum generatim quid sit? — 2. Restitutio in specie quid sit? — 3. Ut restitutio in integrum concedatur, requiritur: primo, quod

actus ille, vel contractus, seu quasi contractus, ex quo gravis læsio sequitur, de jure fuerit validus. — 4. Secundo, requiritur, quod læsio illa sit gravis, seu magna et notabilis. — 5. Tertio, requiritur, quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate læsi, aut negligentia sui procuratoris ex actu vel contractu cum adversario gesto. — 6. Quarto, requiritur quod restitutio in integrum fiat ex justa causa. — 7. Beneficium restitutionis in integrum conceditur minoribus, si ex contractu vel alio actu notabiliter læsi aut decepti sunt. — 8. Restitutio in integrum conceditur minoribus utriusque sexus etiamsi contractus,exquo notabiliter sunt læsi celebratus sit cum concilio patris, tutoris vel curatoris. — 9. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur ecclesiæ. — 10. Item beneficio restitutionis in integrum gaudent collegia clericorum, monasteria religiosorum, hospitalia auctoritate episcopi fundata, quin et confraternitates et congregationes. — 11. Item beneficio restitutionis in integrum gaudent Respublicæ. — 12. Nomine reipublicæ quæ veniant. — 13. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur minori læso contra minorem lædentem. — 14. Item conceditur Ecclesiæ læsæ contra ecclesiam lædentem. — 15. Adducitur et solvitur instantia. — 16. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam majorennibus, si in ipsis, præter gravem læsionem, interveniat alia justa causa. — 17. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur nedum ipsis principaliter læsis, sed etiam eorum hæredibus, et successoribus universalibus. —18. Restitutio in integrum petenda est coram judice illius contra quem petitur. — 19. Restitutio in integrum petenda est intra quadriennium.—20. Quadriennium istud in restitutione minorum incipit currere a primo die XXVI anni inchoati, et durat usque ad annum XXIX completum. — 21. In restitutione vero minorum, qui veniam ætatis impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia ætatis obtenta et intimata fuit.—22. In restitutione majorum XXV annis quadriennium incipit currere a tempore, quo læsio contigit, si non adsit justa causa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum. —23. In restitutione Ecclesiæ vel reipublicæ, quadriennium incipit currere a tempore factæ læsionis.— 24. Quadriennium petendæ restitutionis incipit currere non a die factæ læsionis, sed a die habitæ scientiæ de læsione. — 25. Adducitur et solvitur instantia. — 26. Tempus quadriennii concessum pro petenda restitutione non currit juste impedito. — 27. Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ, et cognitæ gravis læsionis computandum, dummodo tamen adsit aliqua gravis causa, ob quam superior beneficium restitutionis ei adhuc concedendum arbitretur, secus non. — 28. Assignantur justæ causæ, ob quas potest superior post lapsum quadriennium concedere restitutionem in integrum ecclesiis et aliis locis piis. — 29. Restitutione in integrum petita ordinarie suspenditur exsecutio sententiæ, nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem.—30. Quando autem ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententiæ exsecutionem, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententiæ exsecutio. — 31. Regularis, qui legitime fuit impeditus ad reclamandum contra nullitatem suæ professionis intra quinquennium, allegatis causis dicti sui justi impedimenti potest restitui in integrum ad reclamandum etiam post dictum quinquennium. — 32. Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur, nisi a Summo Pontifice aut a sacra congregatione Concilii, vel Episcoporum et Regularium. — 33. Hinc restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii conceditur moniali reclamanti adversus suam professionem, quando constat de vi metuque, quibus mediantibus emissa fuit.—34. Item restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii datur moniali, quæ ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. — 35. Item restitutioni in integrum locus est, quando monialis professionem per vim et metum emisit non obstante longo lapsu temporis. —36. Item restitutio in integrum concedenda est moniali post quinquennium reclamanti, quando, illo durante reclamare non potuit. — 37. Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum vi propriæ regulæ quolibet anno facta. — 38. Item restitutio in integrum danda est religioso, qui professionem emisit non completo anno XVI suæ ætatis. — 39. Item restitutio in integrum danda est religioso profitenti cum aliquo defectu habituali in religione, cujus constitutiones mandant, ut illi religiosi, qui tacent aliquem essentialem defectum ante emissionem professionis, illo detecto, statim possint ab eorum superioribus dimitti. —40. Restitutioni in integrum locus non est, quando non probatur prætensus metus et vis sibi illata ad professionem emittendam. — 41. Restitutione obtenta a S. C., C. Cæremoniales remanent actus faciendi in curiis episcopalibus. — 42. Alia ad rem ad n. 51.

(1. Restituere in integrum generatim loquendo idem est, ac in pristinum statum reponere, text. expresso, in l. *Cum salutatus* 1, cod. *De sententiam passis*, ibi : « Restituo te in integrum provinciæ tuæ. Ut autem scias, quid sit in integrum restituere? honoribus et ordini tuo, et omnibus cæteris te restituo. » Et concordat l. *Quod si minor* 24, § 4, ff. *De minoribus*, ibi . « Restitutio autem ita facienda est, ut unusquisque in integrum jus suum recipiat. »

(2. Restitutio autem in specie accepta, est extraordinarium juris remedium, quo graviter læsus ex naturali æquitate per officium judicis reducitur seu restituitur in pristinum statum, ac jus, in quo erat ante læsionem. Sic in re communis, l. *Utilitas* 1 cum sequentibus,ff. *De in integrum restitutionibus*, et in cap. *Requisivit* 1, c. *Cum venissent* 2, c. *Auditis* 3 cum sequentibus, *De in integrum restitutione*.

(3. Ut restitutio in integrum concedatur, varia requiruntur : primo enim requiritur, quod actus ille, vel contractus, seu quasi contractus, ex quo gravis læsio sequitur, de jure fuerit validus ; si enim nullus fuerit, aut invalidus ipso jure, non est locus beneficio restitutionis in integrum, quia tunc læsus communi auxilio ac mero jure munitus est, ideoque non debet ei tribui extraordinarium auxilium seu remedium restitutionis in integrum, quod non nisi in subsidium seu defectum remedii ordinarii conceditur. *Communis*, text. expresso in l. *In causæ cognitione* 16, ff. *De minoribus*, ibi : « In causæ cognitione etiam hoc versabitur, num forte alia actio possit competere citra in integrum restitutionem ? Nam si communi auxilio et mero jure munitus sit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium : » Et, *ibid.*, § 3, subjungitur : « Et generaliter probandum est, ubi contractus non valet,

pro certo prætorem se non debere interponere. »

(4. Secundo requiritur, quod læsio illa sit gravis, seu magna, et notabilis juxta arbitrium boni viri seu discreti judicis : si enim modica sit læsio, non conceditur restitutio in integrum. *Communis*, textu expresso in l. *Scio* 4, ff. *De in integrum restitut.*, ibi : « Scio illud a quibusdam observatum, ne propter satis minimam rem vel summam, si majori rei, vel summæ præjudicetur, audiatur is, qui in integrum restitui postulat. » Et concordant l. *Si ex causa judicati* 9, ff. *De minoribus*, et cap. *Ad nostram* 11, De rebus eccles. non alienand., et ibi Glossa communiter recepta verb. *Enorme*, ubi expresse dicit, « quia pro levi damno non datur restitutio, » et in c. *Requisivit* 1, De in integrum restitutione, verb. *Detrimentum magnum*, ubi sic præcise habetur, « nam pro modica causa non datur restitutio. »

(5. Tertio requiritur, quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate læsi, aut negligentia sui procuratoris ex actu vel contractu cum adversario gesto, idque vel manifeste constet, vel saltem in judicio per læsum rite probetur : si enim casu fortuito grave damnum evenerit, videlicet, si res empta incendio periit, vel animal mortuum fuit, non conceditur restitutio in integrum, per expressum textum in l. *Verum*, De dolo 11, § cum sequentibus, ff. *De minoribus*, ubi id pluribus exemplificatur, et concordant cap. *Requisivit* 1, cap. *Cum venissent* 2, c. *Ex litteris* 4, et cap. *Constitutus* 8, De in integrum restitutione, juncta Glossa communiter recepta in cit. cap. *Verum*, De dolo 11, § 3, ff. *De minoribus*.

(6. Quarto requiritur, quod restitutio in integrum fiat ex justa causa. *Communis*, per text. in l. *Utilitas* 1, ff. *De in integrum restitutionibus*, ubi enumerantur causæ generales hujus restitutionis, et dicitur, quod per eam « plurifariam prætor subvenit hominibus, *vel lapsis* (sui facilitate, ut explicat Glossa ibidem) *vel circumscriptis* (adversarii dolo) sive metu, sive calliditate, sive absentia inciderunt in captionem. *Sive*, ut subjungitur, *ibid.*, l. *Sive* 2, ff. eodem, *per status mutationem, aut justum errorem.* Et concordat l. *Hujus edicti* 1, et l. *Hoc edictum* 2, ff. « Ex quibus causis majores viginti quinque annis in integrum restituantur; » et c. *Auditis* 3, De in integrum restitutione, ubi Innocentius III, de ecclesiis læsis loquens ait : « Æquitate pensata, utramque restituimus : » æquitas autem importat justam causam.

(7. Beneficium restitutionis in integrum jure communi conceditur ætate minoribus (id est iis, qui viginti quinque annos nondum compleverunt), si ex contractu vel alio actu notabiliter læsi vel decepti sunt. *Communis*, per textum expressum in l. *Hoc edictum* 1, l. *Denique* 3, l. *Minoribus* 6, ff. *De minoribus* XXV *annis*, ibi : « Minoribus viginti quinque annis subvenitur per in integrum restitutionem : » et cap. *Constitutus* 8, De in integrum restitutione, cum similibus. (8. Restitutio in integrum conceditur minoribus utriusque sexus, etiamsi contractus, ex quo notabiliter sunt læsi, celebratus sit cum consilio patris, tutoris vel curatoris. *Communis*, per text. in l. *Filiusfamilias* 1, cod. *De filiofamilias minore*, l. *Denique* 3, ff. *De minoribus*, l. *Minoribus* 2, cod. *Si tutor vel curator intervenerit*, ibi : « Minoribus annis XXV etiam in his, quæ præsentibus tutoribus vel curatoribus judicio, vel extra judicium gesta fuerint, in integrum restitutionis auxilium superesse, si circumventi sunt, placuit. »

(9. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur Ecclesiæ. *Communis*, textu expresso in cap. *Requisivit* 1, et cap. *Cum venisset* 2, De in integrum restitutione. Cum enim Ecclesia fungatur jure minoris, ut expresse dicitur in cap. *Auditis* 3, De restitut. in integrum, ideo instar minoris natu, debet semper illæsa servari, ut expresse habetur in cit. cap. *Requisivit*, juncta Glossa communiter recepta, *ibid.*, verb. *Jure minoris*.

(10. Item beneficio restitutionis in integrum gaudent collegia clericorum, monasteria religiosorum, hospitalia episcopi auctoritate fundata, quin et confraternitates et congregationes; ad hæc enim omnia extenduntur privilegia ecclesiis concessa, textu expresso in l. *Omnia privilegia* 35, cod. *De episcopis et clericis*, et concordat cap. *Ex litteris* 2, De consuetudine, ubi claustra, ecclesiæ, et quælibet loca religiosa quoad favorabilia æquiparantur, et sic tenet communis doctorum.

(11. Item beneficio restitutionis in integrum gaudent respublicæ, quæ minorum quoque jure fruuntur. *Communis*, per textum expressum in l. *Respublica* 4, cod. « Quibus ex causis minores in integrum restituantur, ibi : « Respublica minorum jure uti solet, ideoque auxilium restitutionis implorare potest ; » et concordat l. *Rempub.* 28, cod. *De jure reipublicæ*, ibi : « Rempublicam ut pupillam extra ordinem juvari moris est. »

(12. Nomine autem reipublicæ veniunt non solum supremæ, quæ superiorem non recognoscunt, sed etiam inferiores communitates, ut civitates, castra, villæ, pagi, si bonorum seu jurium communium administratores habeant. Bartolus, in cit. l. *Respublica* 4, cod. *Quibus ex causis majores* ; Maranta, part. VI *Speculi aurei*, § *De appellatione*, n. 87 ; Abbas, in cit. cap. *Requisivit* 1, De restitution. in integrum, n. 15 ; Molina, tract. 2, *De justit.*, disp. 574, n. 4 ; Pirrhing, lib. I *Decretal.*, tit. 41, n. 15 ; Reiffenstuel, *ibid.*, n. 37, et alii passim ; in istis enim inferioribus militat eadem ratio, quæ in supremis, cum et inferiores regantur per alios, et multos habeant minores, pupillos, viduas et miserabiles personas, sicuti supremæ.

(13. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur minori læso contra minorem lædentem : *Communis*, per text. in l.

Verum 11, § *Item quæritur*. ff. *De minoribus*, et concordat tex. in l. ultim., ff. *Ex quibus causis*. (14. Item conceditur ecclesiæ læsæ contra ecclesiam lædentem. *Communis*, per text. in cap. *Cum venissent*. 2, De restitut. in integrum, et concordat text. in cap. *Auditis* 3, eod.

(15. Nec valet objicere, quod privilegiatus non utitur privilegio contra alium privilegiatum, l. *Assiduis* 12, cod. *Qui priores in pignore*, adeoque unus minor privilegiatus non possit uti hoc privilegio contra alium privilegiatum minorem; nec ulla privilegiata ecclesia contra aliam ecclesiam privilegiatam. Non valet, inquam, quia regula procedit, si utriusque par sit causa; secus autem, si unus certet de lucro captando, et alter de damno vitando; tunc enim is, qui cupit indemnis esse, merito prævalere debet illi, qui ex re aliena lucrum quærit, ut cit. l. *Verum* 11, § final., ff. *De minoribus*, ubi summarium sic habet: « Si sint duo privilegiati pari privilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando: sed si uterque certet de hoc, est potior causa rei; sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentioris præponitur. » Tum quia beneficium restitutionis non conceditur minoribus vel ecclesiis lædentibus, sed læsis; unde minor vel ecclesia lædens non est privilegiata, et consequenter, si res exacte expendatur, non concurrit privilegiatus cum privilegiato. Abbas, in cit. cap. *Auditis* 3, De in integrum restitut., n. 8; Engel., l. I *Decretal.*, tit. 41, n. 6; Reiffenstuel, *loc. c.*, n. 43 et seq., et alii.

(16. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur quandoque etiam majorennibus, id est majoribus XXV annis completis, si graviter læsi sint; at vero in istis, præter gravem læsionem, necesse est aliam justam causam intervenire, v. g. absentiæ reipublicæ causa, detentionis in vinculis, vel hostium potestate, justi erroris, seu probabilis ignorantiæ, vel aliam similem justam causam, ob quam læsus per judicis officium secundum æquitatem restituendus videatur. *Communis*, per textum in toto titulo, ff. *Ex quibus causis majores* XXV *annis in integrum restituantur*, et text. in toto titulo cod. *Quibus ex causis majores in integrum restituantur*, et signanter in l. *Hujus edicti* 1, ff. *Ex quibus causis*, etc., ubi prætor tradit hanc generalem clausulam pro justis causis concedendi restitutionem in integrum majoribus XXV annis, ibi: « Item, si qua alia mihi juxta causa esse videbitur, in integrum restituam. »

(17. Item beneficium restitutionis in integrum conceditur, nedum ipsis principaliter læsis, sed etiam eorum hæredibus et successoribus universalibus, si modo defunctus in ea conditione fuerit, ut si adhuc superstes esset, restitui deberet. *Communis*, per text. in l. *Non solum* 6, ff. *De in integrum restitutionibus*, l. *Minor* 13, § *De minoribus*, ibi: « Non solum autem minoribus, verum successoribus quoque minorum datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi majores. »

(18. Restitutio in integrum petenda est coram judice illius, contra quem petitur. Nam generale est, quod actor forum rei sequatur, cap. *Si clericus* 5 et cap. *Cum sit generale* 8, De foro competent., et in specie de petenda restitutione in integrum habetur ex l. *Quoniam* 2, cod. *Ubi et apud quem cognitio in integrum restit. agitanda*, juncto ejus summario et communi doctorum.

(19. Restitutio in integrum petenda est intra quadriennium. *Communis*, textu expres o in l. *Supervacuam* 7, c. *De temporibus in integrum restitutionis*, et concordat cap. *Ecclesia* 1, De in integrum restitut. in 6.

(20. Quadriennium istud in restitutione minorum (qui non solum toto tempore minorennitatis possunt petere restitutionem in integrum, sed etiam post completam minorennitatem per continuum quadriennium) incipit currere a primo die vicesimi sexti anni inchoati, et durat usque ad annum 29 completum. *Communis*, textu expresso in cit. l. *Supervacuam* 7, cod. *De temporibus in integrum restitutionis*.

(21. In restitutione vero minorum, qui veniam ætatis impetrarunt, quadriennium incipit currere a die, quo venia ætatis obtenta et intimata fuit. *Communis* per text. in l. *Eos qui* 1, cod. *De his, qui veniam ætatis impetrarunt*, l. *Ea quæ* 5, cod. *De temporib. in integrum restitut.*

(22. In restitutione majorum XXV annis quadriennium incipit currere a tempore, quo læsio contigit, quod intellige si non adsit justa causa absentiæ, vel aliud legitimum impedimentum, ut colligitur ex c. l. *Supervacuam*, et docet Glossa, in Clementin. unica, verb. *A tempore*, De in integrum restitution., et Barbosa, *ibid.*, n. 5, citans alios, Pirrhing, *l. cit.*, n. 49; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 62, et alii.

(23. In restitutione ecclesiæ (vel reipublicæ) quadriennium incipit currere a tempore factæ læsionis, id est a tempore celebrati contractus, vel quasi contractus, aut latæ sententiæ, ex qua ecclesia læsa est; cit. Clementin. *Unica*, et ibi Glossa, verb. *A tempore*, De in integrum restitut.; Franc., in cap. *Ecclesia* 1, De in integrum restitut. in 6, n. 2, notabil. 3; Molina, tract. 2 *De justitia*, disp. 574, in princip.; Reiffenst., *loc. cit.*, n. 62, et alii.

(24. Quadriennium petendæ restitutionis incipit currere non a die factæ læsionis, sed a die habitæ scientiæ de læsione. Alexander, consil. 84, n. 3, vol. 1; cardinal. Tuschus, litter. B, conclus. 298, n. 9 et 16; Baldus, in l. *Falsa*, cod. *De fide instrumentor.*; Engel, *loc. cit.*, n. 11; Reiffenstuel, *l. cit.*, n. 63; Sannig., *De restitut. in integrum*, cap. 5, n. 3, aliique plures. (25. Et ratio est, quia alias non satis prospectum esset indemnitati ecclesiarum et minorum, si contra occultas suas læsiones nullum haberent remedium; nam tempore ignorantiæ factæ læsionis nequit læsus se defendere, aut beneficium restitutionis petere: « quia qui nescit, is videtur experiundi potestatem non habere, et verius est ex eo annum numerari,

ex quo cognovit; » ut expresse dicitur in l. *Annus* 6, ff. *De calumniatoribus*. Nec obstat c l. Clementin. unica, *De in integrum restitutione*, in qua dicitur quadriennium istud a die læsionis esse computandum, quod debet intelligi, quando dies læsionis et scientiæ ejus coincidunt, ut ita pro favore ecclesiarum et minorum jura juribus concordentur: Arnoldus Rath., in tract. *De usucapionibus*, cap. 5, assert. 45, ubi dicit, hanc sententiam communiter sustineri, et in praxi receptam esse : Engel, *loc. citat.*, n. 12; Reiffenstuel, *loc. citat.*, n. 63, et alii.

(26. Tempus quadriennii concessum pro petenda restitutione non currit juste impedito : unde si per dolum aut vim adversarii, vel ob aliud justum impedimentum, v. g. ob absentiam reipublicæ causa, non potuit peti restitutio in integrum, debet postea suppleri totum illud tempus, quo duravit illud justum impedimentum, addito ad quadriennium quantum temporis ablatum fuerat; colligitur ex cit. l. *Supervacuam* 7, cod. *De temporibus in integrum restitutionis*, et tenet, *ibidem*, verb. *Supervacuam* Glossa communiter recepta, et Bartolus, *ibidem*, § *Et breviter*; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 50; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 59, testans de communi.

(27. Ecclesia est restituenda in integrum etiam post lapsum quadriennium a die factæ et cognitæ gravis læsionis computandum; dummodo tamen adsit aliqua justa causa, ob quam superior beneficium restitutionis ei adhuc concedendum arbitretur. Secus non. *Communis*, textu expresso, in cap. *Ecclesia* 1, De restitutione in integrum in 6, ibi : « Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum per beneficium restitutionis in integrum postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, et negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda; nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum, aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(28. Causæ autem, ob quas potest superior post lapsum quadriennium concedere restitutionem in integrum ecclesiis et aliis locis piis, sunt sequentes. Primo, si prævaricatio, seu collusio, vel fraus intervenerit, quia scilicet collusum fuit cum prælato vel administratore bonorum Ecclesiæ, vel is fraude circumventus fuit, ne restitutionem intra quadriennium peteret. Citat cap. *Ecclesia* 1, De restitutione in integrum in 6, per adducta verba : « Nisi prævaricationis vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum. » Secundo, si læsio fuerit valde enormis; colligitur ex cap. *Ad Ecclesiam* 21, De rebus Ecclesiæ non alienand., ubi legitur ob enorme damnum ex alienatione passum, concessam fuisse talem restitutionem in integrum cuidam monasterio post quadriennium, imo et decennium, ut putat Hostiensis, *ibidem*, et sic tenent Glossa final. in cit. cap. *Ecclesia*; Abbas, in cap. *Requisivit* 1, De in integrum restitut., n. 2; Covarruv., lib. I *Variar. resol.*, c. 3, n. 11, cum pluribus aliis ibi citatis; Pirrhing., *loc. cit.*, n. 51 : Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 77, et alii passim. Tertio, si propter inculpatam ignorantiam, vel ob aliud justum impedimentum restitutio in integrum peti non potuit intra quadriennium; colligitur ex cit. cap. *Ecclesia* 1, et cap. *Si adversus* 2, De in integrum restitut. in 6, ubi dicitur, quod si Ecclesia intra quadriennium restitutionem in integrum *petere negligenter omittat*, postea amplius admittenda non sit; ergo a contrario sensu, si non ex negligentia, sed propter inculpatam ignorantiam læsionis, vel aliud justum impedimentum, restitutionem non petierit, etiam post quadriennium restituenda erit, cum ex rationabili causa generaliter post quadriennium Ecclesia ad beneficium dictæ restitutionis admittenda sit, ut expresse cavetur in cit. cap. *Ecclesia*, ibi : « Aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum. »

(29. Restitutione in integrum petita, ordinarie suspenditur executio sententiæ, nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem. *Communis*, textu expresso in l. *Postulata* 1, cod. *In integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat*, ibi : « Postulata in integrum restitutione, omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicui juris est, itaque curabit is, ad cujus partes ea res pertinet. »

(30. Dicitur autem notanter : « Nisi præsumptio malitiæ sit contra petentem; » quia quando ex conjecturis præsumi potest, quod restitutio in integrum malitiose petatur solum ad suspendendam sententiæ executionem, tunc non suspenditur, sed fit ipsius sententiæ executio, cum hoc tamen, quod idonea cautio detur restitutionem petenti, quod si in causa prævaluerit, universa cum fructibus medio tempore perceptis, ipsi restituentur. *Communis*, per textum expressum in cap. *Suscitata* 6, De restitutione in integrum.

(31. Regularis, qui legitime fuerit impeditus ad reclamandum contra nullitatem suæ professionis intra quinquennium sibi concessum a concilio Tridentino, sess. XXV, cap. 19, *De regularibus*, allegatis causis dicti sui justi impedimenti, potest restitui in integrum ad reclamandum etiam post dictum quinquennium. *Communis*. (32. Hæc tamen restitutio in integrum non conceditur nisi a Summo Pontifice, vel sacra congregatione Concilii, aut Episcoporum et Regularium, ut docet praxis, et stylus curiæ, et recte observant Barbosa, *in Collectan.* ad d. cap. 19, *concil. Trid.*, n. 9; Fagnan., in cap. *Consuluit*, n. 35, *Qui clerici vel voventes*; Reiffenstuel, *loc. cit.*, n. 91, et alii passim.

(33. Hinc restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii conceditur moniali reclamanti adversus suam professionem, quando constat de vi metuque, quibus me-

diantibus emissa fuit. S. cong. C., *in Bituntina restitut. in integrum*, 9 Septemb. 1713, et *in Januens.*, 23 April. 1715, et *in Lingonen.*, 20 Septembr. ejusdem anni, apud Ursayam, tom. I, p. I, discept. 2 et 4, *in Miscellan.* 1, *sac. et profano*, litt. R, n. 124.

(34. Item restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii datur moniali, quæ ex legitima causa reclamare non potuit intra dictum quinquennium. Sac. congreg. Concil., *in Mantuana restitutionis in integrum*, 7 Decemb. 1715, et 28 Martii 1716, apud Ursayam, tom. II, par. I, discept. 9, et in *Miscell.*, *loc. c*, n. 128.

(35. Item restitutioni in integrum locus est, quando monialis professionem per vim et metum emisit, non obstante longo lapsu temporis. S. cong. C., *in Melevitana nullitatis professionis*, 15 Maii 1723, apud eumdem in Miscellaneo, *loc. cit.*, n. 130.

(36. Item restitutio in integrum concedenda est moniali post quinquennium reclamanti, quando, illo durante, reclamare non potuit. Sac. congr. Conc., *in Pacen.*, 19 Decemb. 1722, apud eumdem tom. V, p. I, discept. 17, et *in Miscellaneo*, *loc. cit.*, n. 121. *V.* Addit. Casin., sub v. *Regularis professio.*

(37. Item restitutio in integrum concedenda est religioso impedito reclamare intra quinquennium, non attenta renovatione votorum et propriæ Regulæ quolibet anno facta. Sacra cong. Conc., *in Melevitana restitutionis in integrum*, 29 Aprilis 1722, apud eumdem, tom. II, par. II, discept. 21, et *in Miscellaneo*, *l. c.*, num. 125. *V.* Add. Cas., *l. c.*

(38. Item restitutio in integrum danda est religioso, qui professionem emisit non completo anno XVI suæ ætatis. Sacr. cong. Conc., *in Neapolitana restitutionis in integrum*, 10 April 1723, apud eumdem, *in Miscellaneo*, *loc. cit.*, n. 127.

(39. Item restitutio in integrum danda est religioso profitenti cum aliquo defectu habituali in religione, cujus constitutiones mandant, ut illi religiosi, qui tacent aliquem essentialem defectum ante emissionem professionis, illo detecto, statim possint ab eorum superioribus dimitti. Sacr. congr. conc., *in Neapolitana restitutionis in integrum*, die 8 Augusti 1716, apud eumdem, *in Miscellaneo*, *loc. cit.*, n. 123. Et *in alia Neapolitana*, 7 Sept. 1718, apud eumdem, tom. III, part. I, discept. 6, n. 77.

(40. Restitutioni in integrum locus non est, quando non probatur prætensus metus et vis sibi illata ad professionem emittendam. Sac. cong., *in Veneta seu Brixiensi restitutionis in integrum*, die 7 Feb. 1721, et 8 Augusti ejusdem anni, apud eumdem tom. V, part. I, discept 12, num. 166. Et *in Neapolitana nullitatis professionis*, 9 Septembr. 1723, apud eumdem in *Miscellaneo*, *loco c.*, n. 129.

(41. Restitutione in integrum obtenta a sacra congregatione Concilii, cæremoniales remanent actus faciendi in curiis episcopalibus. Rota, *in Januensi restitutionis in integrum*, 9 Maii 1702, § *Econverso coram Molines*. Et sac. cong. Concilii, *in Mantuana*, 21 Februar., 1717, apud eumdem, tom. II, part. I, disp. 8, et *in Miscellaneo*, *loc. cit.*, n. 131.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(42. Tametsi jus prætorium induxerit restitutiones in integrum ad corrigendum jus civile; sunt tamen et restitutiones in integrum, quas exemplo juris prætorii proposuit deinde ipsum jus civile. (43. Habes exempla restitutionis in integrum propositæ a jure civili, in l. III, c. *De rescind. vendit.*, ubi læsus ultra dimidium in tantum restituitur, ut vel causa penitus in priorem statum deducatur, vel iniquitas per supplementum justi pretii emendetur. (44. Alterum exemplum occurrit in l. 33, ff. *De re judicat.*, ubi in integrum restitutio conceditur illi, contra quem falsis instrumentis lata est sententia. (45. Reipublicæ demum, et civitatibus auxilium restitutionis in integrum concessum est jure civili in l. 4, c *Ex quib. caus. major.*

(46. Interest vero, an restitutio detur ex jure prætorio, an ex jure civili. Quæ restitutio datur ex jure prætorio, ea temporaria est : quæ vero datur ex jure civili, est perpetua, et sic intra annos triginta intentari poterit; Stryk., in *Us. modern. Pandect.*, lib. IV, titul. 1, § 1, contradicente, licet perperam Bohemer, in *Introduct. in jus digest.*, l. IV, tit. 4, § 14.

(47. Tempus hoc triginta annorum, licet mox adductam, eamque veram rationem ignorent, admittere haud ægre solent doctores in prioribus duobus exemplis, nequaquam vero in tertio exemplo. (48. At si restitutio reipublicæ et civitatibus jure civili concessa est, necessario debet esse perpetua; Stryk., in *Usu modern. Pandect.*, lib. IV, tit. 4, § 17, ubi quod non « obest (sunt ejus verba), quod imperatores Rempublicam minoribus comparaverint : non enim additum, quod præcise tempora minorum observare debeat. »

(49. Jure Pontificio competit etiam restitutio ecclesiis cæterisque piis corporibus jure ecclesiarum fruentibus; c. 1 et 3, *De restit. in integr.* (50. Quin et academiis scholisque vulgo tribuitur; Gales., ad c. 1, num. 85, *De restit. in integr.* *Wiesten. in Decret.*, l. I, tit. 41, n. 25.

(51. De tempore vero, quo restitutio proponi debeat ab ecclesiis, omnes fere conveniunt illud debere esse quadriennium a die cognitæ læsionis, et proinde sentiunt illud non currere durante vita rectoris male administrantis, sed incipere tempore successoris, ut primum scivit actum Ecclesiæ damnosum : Ziegler., *ad Lancellot.*, lib. III, tit. 81, § 3; Bohemer., in *Decretal. dict.*, lib. I, tit. 41, § 9. (52. Cæterum si neque restitutio competit ecclesiis jure prætorio, sed jure Pontificio consentanee ad superius firmata, dicendum est, eam proponi posse non intra breve quatuor annorum tempus, sed intra spatium triginta annorum.

RESTITUTIO.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionis naturam, radices, necessitatem, et obligatos ad ipsam.

SUMMARIUM.

1. Restitutio unde sit dicta? — 2. Restitutio quid sit? — 3. Obligatio restitutionis oritur solum ex violatione justitiæ commutativæ. — 4. Obligatus ex patris testamento distribuere, v. g. mille aureos pauperibus suæ parochiæ juxta cujusque paupertatem, si aliquibus minus dederit, quam requirat eorum paupertas, tenetur compensare. — 5. Prælatus conferens extra concursum beneficium digno, omisso digniori, licet peccet graviter, non tenetur tamen ad restitutionem; at vero si conferat sic in concursu, et peccat graviter, et tenetur ad restitutionem. — 6. Quot et quæ sint radices restitutionis ad n. 7. — 8. Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti. — 9. Non tamen necessitate medii. — 10. Quæ res necessaria sit necessitate medii, et quæ necessitate præcepti.— 11. Ad restitutionem tenentur, non solum qui efficaciter per se influunt physice in damnum alterius, sed etiam qui efficaciter influunt moraliter. — 12. Causæ cooperantes, seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi, communiter enumerantur novem in traditis versiculis comprehensæ. — 13. Causæ comprehensæ sub primis sex nominibus cooperantur positive, tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative. — 14. Per ly *Jussio* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum vel lædendum, qui sive mandet explicite, sive implicite, sive potestatem habeat præcipiendi, sive non, tenetur ad restitutionem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum, ad num. 22. — 23. Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit, persuadet, allicit, instruit, et hujusmodi, et is contrahit obligationem restitutionis pro damno ex hujusmodi consilio reipsa secuto; ad num. 34. — 35. Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum; ad num. 43. — 44. Per ly *Palpo* venit omnis ille, qui laudando, adulando, plaudendo vel exagerando, ut irridendo, vituperando et exprobrando, et consimiliter faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad aliquod damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. — 45. Taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius, graviter peccat, et tenetur ad restitutionem. — 46. Per ly *Recursus* venit omnis ille, qui furem, sicarium aut alium malefactorem hospitio recipiendo, protegendo, instrumenta servando, furta seu prædas emendo, custodiendo, et hujusmodi, præbet securitatem et commoditatem ad perpetrationem operis injusti, sicque efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. — 47. Talem recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. — 48. Per ly *Participans* venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptionis, ad num. 50.— 51. In damnificatione duplex actio intervenire potest. Una injusta per se, et ab intrinseco mala, et qui sic participat cum injuste damnificante in tali actione, inexcusabiliter peccat, et semper tenetur ad restitutionem. — 52. Alia per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala; et qui participat in tali actione voluntarie et libere, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem participet in tali actione coacte, liber est a peccato et ab onere restitutionis. — 53. Assignantur varii, qui sic excusantur a peccato et a debito restitutionis, vel non ad n. 58.—59. Obligati ex justitia ad impediendum alterius damnum non excusantur a gravi culpa et obligatione restitutionis, si non impediant propter periculum gravis damni proprii majoris vel æqualis. — 60. Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex charitate, non tenentur ad restitutionem, etiamsi non impediant ex dolo vel malitia, odio seu vindicta. — 61. Affertur et solvitur objectio, ad num. 62. — 63. Principes, magistratus, gubernatores, prætores ac duces belli, et hujusmodi, si non impediant damna subditorum, tenentur ad restitutionem omnium damnorum sua culpa et negligentia secutorum. — 64. Item ad restitutionem tenentur tutores, curatores, administratores bonorum non impedientes damna pupillis minorennibus, ecclesiis, etc., provenientia. — 65. Item ad restitutionem tenentur advocati et procuratores non impedientes damna suis clientibus obvenientia. — 66. Item ad restitutionem tenentur assessores, canonici, electores, consiliarii, qui vel tacendo vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam constitutionem, injustam et indignam electionem, et hujusmodi. — 67. Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici seu ancillæ, quibus cura seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediant furta, aliaque damna, quæ dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis, seu condomesticis. — 68. Alii famuli seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur ab extraneis. — 69. Non tenentur tamen dicti famuli seu ancillæ ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur a conservis seu condomesticis. — 70. Custodes conducti ad impediendum venationem, piscationem, lignationem agrorum, et vinearum damnificationem, gabellarum defraudationem, et hujusmodi, si non impedierint vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. — 71. Non tenentur tamen dicti custodes ad restituendas pœnas seu mulctas, quas domini accepissent a delinquentibus, si ipsi custodes eos accusassent seu denuntiassent. — 72. Si fur donet alicui partem rei furtivæ, ad hoc ut taceat, tenetur illam domino restituere. — 73. Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur ulli restituere, sed potest retinere. — 74. Confessarius ex ignorantia crassa seu ex malitia, positive deobligans pœnitentem a restitutione, quando tenetur, vel ipsum obligans, quando non tenetur, vel positive suadens, seu docens aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus et usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. — 75. Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative, ad nullam obligatur restitutionem. — 76. Alii tamen sentiunt contrarium, quod et nos admittimus, si ex malitia studio e ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat et restituat. — 77. Confessarius, qui bona fide et absque culpa deobligat pœnitentem a restitutione, cum ad eam tenetur vel obligat, quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur damna causata compensare: cognito tamen errore vel comperta veritate, tenetur pœnitentem admonere. — 78. Testis a judice vocatus et interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi causati. — 79. Si autem testis a judice vocatus et interrogatus fuga, silentio vel tergiversatione declinet, dissimulet, ve-

ritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocenti vel læsæ vel nocenti secuti. — 80. An ficti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas? *remissive.* — 81. An et quando adulteri teneantur restituere damna causata ob sua adulteria? *remissive.* — 82. An et quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? *remissive.* — 83. An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ, seu communitatis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum inde factarum? *remissive.* — 84. An inveniens infantem ante ostium suum, et illum ponens ante ostium alterius, teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? *remissive.* — 85. An et quando emptores et venditores teneantur ad restitutionem? *remissive.* — 86. An et quando possessor bonæ et malæ fidei teneatur ad restitutionem? *remissive.* — 87. An et quando defraudantes gabellas teneantur ad restitutionem? *remissive.*— 88. An et quando pascentes animalia in alienis pascuis, et lignantes in alienis silvis seu nemoribus teneantur ad restitutionem? *remissive.* — 89. An et quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutionem? *remissive.* — 90. An et quando fur ob furta minuta, et alia gravia teneatur ad restitutionem? *remissive.* — 91. An res inventæ vel derelictæ restitui debeant, et quibus? *remissive.* — 92. An et quando beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum, ob non recitationem divini officii? *remissive.* — 93. An et quando canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non factam residentiam? *remissive.* — 94. An et quando facienda sit restitutio pro fama ablata? *remissive.* — 95. Alia ad rem, *remissive.*

(1. Restitutio est sic dicta quasi *rei* in statum pristinum *statutio;* seu quasi alicujus in sua possessione, aut dominio *iterata statutio.* Sic in re communis doctorum. (2. Unde restitutio quantum ad propositum est actus justitiæ commutativæ, quo fit rei alienæ redditio, vel damni injuste illati reparatio. Est in re communis.

(3. Dicitur autem notanter, quod restitutio sit actus *justitiæ commutativæ*, ad denotandum, quod obligatio restitutionis oritur solum ex violatione *justitiæ commutativæ*, in qua servari debet æqualitas rei ad rem, ita ut tantum reddatur aut reparetur, quantum fuit ablatum aut damnificatum; non autem obligatio restitutionis oritur ex violatione *justitiæ distributivæ*, quia tunc alienum nec aufertur, nec læditur, cum supponatur illos, quibus fit bonorum communium distributio, non habere jus ad illa, alias violaretur *justitia commutativa.*

(4. Si enim quis obligatus v. g. patris testamento distribuere mille aureos pauperibus suæ parochiæ juxta cujusque paupertatem, aliquibus minus dederit, quam requireret eorum paupertas, hic peccaret simul, et contra *justitiam distributivam*, et contra *commutativam*, et teneretur satisfacere, non quia læsit *justitiam distributivam*, sed *commutativam*, eo quod quilibet pauper haberet jus ratione testamenti ad portionem suæ inopiæ proportionatam, quia cum condens tale testamentum hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est ac si singulis certam pecuniæ summam assignasset. Sic doctores communiter.

(5. Sic etiam prælatus conferens extra concursum beneficium digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem, quia non violat *justitiam commutativam*, sed solum *distributivam;* si autem conferat in concursu beneficium digno, relicto digniori, et peccat mortaliter, et tenetur ad restitutionem, quia violat *justitiam commutativam;* prælatus enim indicens concursum censetur inire quemdam innominatum contractum, *Do, ut des*, cum clericis concurrentibus; adeoque clericus, qui in concursu prævalet suo competitori, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi detur seu conferatur beneficium, et tale jus est objectum *justitiæ commutativæ*, non autem *distributivæ;* sic etiam est dicendum in aliis similibus casibus, ut recte notant passim doctores.

(6. Radices restitutionis quamvis communiter assignentur tantum duæ, scilicet *ex re accepta* et *ex injusta acceptione*, tamen majoris claritatis gratia quatuor ab aliquibus recte traduntur. Prima, scilicet, *ex re accepta*, secunda, *ex injusta acceptione seu retentione;* tertia, *ex damno injuste illato;* quarta, *ex contractu.* Prima, videlicet, *ex re accepta* seu ex delicto materiali habetur, cum quis rem alterius bona fide accepit vel possedit, et dicitur possessor bonæ fidei, qui statim ac cognoscit rem esse alterius, tenetur restituere, alias incipit esse possessor malæ fidei. Secunda *ex injusta acceptione* seu ex delicto formali habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter domino subripit, et dicitur possessor malæ fidei. Tertia, *ex damno injuste illato* habetur, cum quis per actionem injustam non lucrativam alteri damnum injuste infert, verb. grat. comburendo domum, devastando segetes, et hujusmodi. Quarta, *ex contractu* habetur, cum quis verb. grat. Petrus vendit Paulo equum quem putabat esse suum, erat autem Joannis; si Joannes hunc equum repetat et evincat, tenetur Petrus de evictione, et debet non solum restituere pretium equi, sed etiam compensare damnum quod emersit, et lucrum quod cessavit Paulo occasione illius venditionis; pretium quidem tenetur Petrus restituere *ex re accepta*, sed quod teneatur compensare damna et lucra, non oritur *ex re accepta*, cum nihil acceperit, quod illis correspondeat, nec oritur *ex injusta acceptione*, neque *ex damno injuste illato*, nam Petrus bona fide procedit, ergo oritur *ex contractu*, quia nempe ad hoc se obligat vendens pro securitate ementis. Sic expresse La Croix, lib. III, part. II, n. 18.

(7. Qui ibidem insuper quintam radicem restitutionis poni posse subjungit, nempe *ex lege positiva*, quæ habetur in certis casibus, in quibus jus obligat ad restitutionem, quamvis nec sit *res accepta*, nec *injusta acceptio*, nec *damnum injuste illatum*, nec *contractus.* Jus enim positivum in pluribus statuit, ut quis reparet damnum, quamvis

causatum sit absque omni ejus culpa. Sic institut. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, et l. *Si quadrupes* 1, ff. eodem, statutum est, quod si alicujus animal pauperiem fecerit, id est intulerit damnum alteri, teneatur illius dominus dare illud animal, vel totum damnum reparare. Item institut. *De noxalibus actionibus*; l. *Noxales actiones* 1, cum aliis sequentibus, ff. eodem; l. *Si servi vestri* 2, cod. eodem, sancitum est, quod si mancipium alicujus ex sua propria, et absque culpa domini intulerit damnum, teneatur dominus pro noxa tradere mancipium vel totum damnum reparare. Item l. *Prætor ait* 1, et l. *Hoc edictum* 6, ff. *De his qui effuderint, vel dejecerint*, cautum est, quod si ex domo, vel navi alicujus absque culpa domini aliquid sit effusum, vel projectum, quod nocuit transeunti vel astanti, si non fuit clamatum, ut caveret sibi, teneatur dominus reparare in duplum; et idem est, si aliquid e domo suspensum fuit supra viam, quod nocuit alicui, ut ibidem l. *Si vero* 5, ff. eodem, et sic de aliis similibus, ut videre est in institut., et ff. ad l. *Aquiliam*, et sæpæ alibi.

(8. Restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti. *Communis*; et habetur clare ex variis sacræ Scripturæ locis, quibus indicitur tale præceptum; primo ex illo *Levitici* VI (160): *Qui aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, aut aliquid quidpiam commiserit, omnia integra primum restituat*; secundo, ex illo *Tobiæ* II: *Videte, ne furtivus sit, reddite illum dominis suis, quia non licet nobis edere ex furto aliquid, aut contingere*; tertio, ex illo *Matthæi* XXII: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo*; quarto, ex illo *ad Romanos* VIII: *Reddite omnibus debitum, cui tributum*, etc., *nemini quidquam debeatis*; quinto, ex illo *Ezechielis* XXXIII: *Si dixero impio, Morte morieris, et egerit pœnitentiam de peccato suo, et fecerit judicium, et justitiam, et pignus restituerit, rapinamque reddiderit, et ambulaverit in mandatis vitæ, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet, et non morietur*; ubi, ut vides, ad pœnitentiam et salutem æque necessario præcipitur restitutio ac observantia aliorum præceptorum; et clare patet etiam ex septimo Decalogi præcepto: *Non furtum facies* (*Exod.* XX, 15), in quo cum prohibeatur injusta ablatio rei alienæ, consequenter prohibetur etiam injusta detentio, et præcipitur restitutio, quia ejusdem rationis est furari et detinere rem alienam invito rationabiliter domino, dum reddi potest; unde in cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ex verbis S. Augustini expresse dicitur: « Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest. » Et in cap. *Sæpe contingit* 18, De restitutione spoliatorum, expresse habetur, « quod non multum interesit quoad periculum animæ injuste detinere ae invadere alienum. » Hinc in cap. *Peccatum* 4, De regul. juris in 6, expresse concluditur: « Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. »

(9. Non est tamen restitutio necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis*. Et ratio est, quia ignorans invincibiliter se obligari ad restitutionem, aut factus impotens ad illam potest salvari sine restitutione, ut concedunt omnes ex expressa doctrina sancti Augustini in cit. cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ibi: « Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, sed, ut dixi, cum restitui potest; » ex quo patet, quod restitutionis incapax possit absolvi, et consequenter salvari sine facta restitutione, quod nullimode posset, si restitutio esset necessaria necessitate medii. Sicuti non potest salvari, qui, post commissum peccatum mortale, impotens est ad pœnitentiam, vel per sacramentalem confessionem simul cum attritione, vel per contritionem perfectam simpliciter, ob supervenientem plenam dementiam, vel phrenesim, aut subitaneam mortem. (10. Res enim necessaria ad salutem necessitate medii talis est, ut sine ipsa non possit obtineri salus, etiamsi inculpabiliter omittatur, ut baptismus in re parvulis, pœnitentia lapsis, etc. Res vero necessaria ad salutem necessitate præcepti talis est, ut etiam sine ipsa possit obtineri salus, si sine culpa omittatur, ut sumptio Eucharistiæ, restitutio, etc. * Vide S. Thomam, 2-2., quæst. 62, art. 2. *

(11. Ad restitutionem tenentur non solum illi, qui per se immediate et directe per actionem physicam influunt in damnum alterius, sive actione lucrativa, ut fit in furto et rapina, sive actione non lucrativa, ut fit in combustione, occisione, mutilatione, præcipitatione rerum in flumen, et hujusmodi, sed etiam illi qui solum moraliter, deliberate et efficaciter influunt, alios movendo ad damnum illud inferendum. *Communis*, argum. c. 1, n. 32, *Epist. ad Romanos*; ibi: *Qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*, cap. *Notum sit* 10, caus. 2, quæst. 1, ibi: « Quia facientem et consentientem par pœna constringit; » cap. *Si culpa tua* 9, De injuriis et damno, ubi habetur, quod « qui occasionem damni dat, damnum dedisse videatur, » et l. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *Ad legem Aquiliam*, ibi: « Qui occasionem præstat, damnum fecisse videtur. »

(12. Causæ cooperantes seu influentes moraliter ad injustam damnificationem proximi communiter enumerantur novem in sequentibus versiculis comprehensæ:

(160) Nempe *Levitici* cap. VI, vers. 2 et seqq., ubi: *Anima quæ peccaverit, et contempto domino, negaverit proximo suo depositum, quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit, et inficians insuper pejeraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, convicta delicti reddet.*

Quilibet in solidum reddat prius injuriato.
Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

(13. Causæ contentæ sub primis sex nominibus positive cooperantur ad damnum injustum proximo inferendum; tres vero contentæ sub ultimis tribus nominibus negative, id est omittendo id, quod ex officio atque justitia facere tenebantur; et qui aliquo ex prædictis novem modis deliberate et efficaciter cooperantur ad damnum injustum alterius, non solum incurrunt reatum peccati, sed etiam obligantur ad restitutionem in solidum, seu totum in defectum exsequentis, juxta allatum primum versiculum : unde Innoc. XI, die 2 Martii 1679, merito inter alias damnavit sequentem propositionem 39 in ordine : « Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati. »

(14. Per ly *jussio* venit omnis ille, qui mandatum dat alteri ad damnificandum vel lædendum; unde qui mandat vel jubet, sive explicite, sive implicite, sive potestatem habeat præcipiendi, sive non, tenetur ad restitutionem totius damni, in quod efficaciter influxit ejus mandatum; talis enim est vera et propria causa damni illati, et quidem principalis, et magis influens in damnificationem, quam ipsemet exsecutor seu mandatarius. Sic doctores communiter.

(15. Mandans non solum tenetur ad damnum quod de facto jussit, sed etiam ad illud quod prævidere poterat ex circumstantiis secuturum : hinc si præcepit famulo, ut combureret domum Titii contiguam aliorum domibus, et attentis circumstantiis loci, temporis, venti, incendii et hujusmodi, prævidere poterat et debebat plures domos inde comburendas, tenetur ad omnium damnorum restitutionem. *Communis.*

(16. Mandans, si sit superior, tenetur etiam ad restitutionem damnorum quæ patitur mandatarius ex sua exsecutione, v. g. si propter crimen mulctetur, in exsilium mittatur, et hujusmodi. Jussio enim superioris continet quamdam vim et coactionem moralem respectu subditi, ita ut non tam sponte quam coacte censeatur operari, et talis mandatarius sub illa conditione suscipit mandatum, ut mandans subeat onus oriturum ex exsecutione sui mandati; secus autem si mandans non sit superior, sed mandet alicui vi stipendii, quia tunc mandatarius omnino voluntarie in se periculum assumit, cum ad id ex contractu sit mercede seu stipendio conductus. Sic doctores passim.

(17. Mandans occidi Petrum, licet mandatarius per errorem occidat Paulum, adhuc ipse mandans tenetur ad compensandum totum damnum ex morte Pauli secutum, quia ex ipsius imperio est efficaciter secutum. *Communis.*

(18. Si mandatarius excedat mandatum in damno inferendo, ut si jussus comburere tantum domum, et ipse volens comburat etiam vineas, segetes et hujusmodi, tunc excessum illum non mandans, sed mandatarius excedens compensare tenetur, quia est secutus ex sola malitia mandatarii, et non ex mandantis mandato. *Communis.*

(19. Si mandans mandatum suum ante exsecutionem verbo, scripto vel nuntio vere retractet seu revocet, et revocatio ad notitiam mandatarii perveniat, tunc liber est ab obligatione restituendi, quamvis mandatarius, non obstante tali revocatione, adhuc damnum inferat, quia tunc tale damnum non sequitur ex mandantis mandato, cum fuerit vere revocatum, sed totum sequitur ex mera malitia mandatarii. *Communis.*

(20. Si autem revocatio mandati ante exsecutionem ad notitiam mandatarii non pervenerit, isque exsequatur et damnum inferat, tunc mandans tenetur ipse ad restitutionem, quia, non obstante sua revocatione, adhuc damnum secutum est ex vi sui iniqui mandati. *Communis.* (21. Item tenetur mandans ad restitutionem, quamvis revocatio mandati pervenerit ad notitiam mandatarii, si ipse mandatarius, vel non credens seriam esse revocationem, vel si credita seria, postea invincibiliter illius immemor damnum exsecutus est; quia tunc, non obstante tali revocatione, adhuc damnum vere secutum est ex vi sui iniqui mandati. Sic doctores, etc., passim.

(22. Mandans non eximitur ab obligatione restitutionis, quamvis, si ipse non mandasset damnum inferendum, alius ab ipso tale damnum mandavisset. Quia licet, illo non jubente, adhuc damnum fuisset secutum, cum tamen in tale damnum mandans vere efficaciter influxerit, ipsi tanquam causæ efficaci est imputandum, cum ad causam efficacem sufficiat verus influxus, nec sit necesse, quod sine ipsa damnum non fuisset causatum; per hoc enim, quod licet alius combussisset domum, si ipsam non combussisset Paulus, non tollitur, quod Paulus ipsam non combusserit, si vere eam combussit. Quamvis enim *Matthæi*, xviii, 7, dicatur quod *necesse est ut veniant scandala*, tamen, non obstante tali necessitate, gravis comminatio incurritur contra inducentem scandalum, ibi : *Verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit !*

(23. Per ly *Consilium* venit omnis ille, qui ad damnificationem aliquem consulit persuadet, allicit, instruit, movet, rogat, auxilium præbet, facilitatem et modum ostendit, et hujusmodi; talis enim contrahit obligationem restitutionis pro damno ex ejusmodi consilio vel suasione reipsa secuto, cum sic efficaciter consulens tale damnum, sit vere causa illius. *Communis.*

(24. Consulens ex stipendio et ex officio suo, non solum tenetur de malo consilio ex dolo vel culpa lata, sed etiam ex levi. Inter consulentem enim, et eum qui accipit consilium intercedit contractus quidam in utilitatem utriusque, quandoquidem si consultus recipit commodum ex consilio proveniens, consulens recipit utilitatem stipendii : in contractibus autem, qui cedunt in utilitatem utriusque, oritur obligatio etiam

ex culpa levi, ut tenet communis doctorum per textum in l. *Contractus* 23, ff. *De regulis juris.*

(25. Consulens non ex stipendio, sed quia jurista, theologus, confessarius, si per culpam, negligentiam ac ignorantiam crassam, male consulendo causam præbet damni, ut si obligatum restitutioni deobliget, aut volentem injustum contractum inire male informet, tenetur ad restitutionem damni secuti ratione sui mali consilii ex ignorantia crassa et culpa lata, non tamen ex levi : talis enim consulens culpabiliter præstitit malum consilium, quod fuit causa illius damni secuti : siquidem actiones quæ ex ignorantia crassa procedunt in iis quæ pertinent ad proprium statum et professionem, maxime si sint damnosæ, imputantur ignoranti seu consulenti illas ad culpam, cum ex vi proprii status teneretur scire, et in consulendo seu respondendo errorem, vel negligentiam vitare; adeoque si ex ignorantia crassa, vel culpa lata consuluerit, et ex consilio damnum secutum fuerit, tenebitur ad compensationem seu restitutionem. *Communis*, per textum in cap. *Si culpa tua* 9, De injuriis et damno dato, ibi : « Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata..... aut hæc imperitia tua sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. »

(26. Si autem consulens non sit persona, quæ ratione status vel muneris sui peritiam rei consulendæ profiteatur, non obligatur ex malo consilio, nisi doloso, id est nisi scienter et fraudulenter alterum ignorantem circumveniat. *Communis*, textu expresso in cap. *Nullus* 62, De regul. juris in 6, ibi : « Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur; » et l. *Consilii* 47, ff. *De regul. juris*, ibi : « Consilii non fraudulenti nulla obligatio est. » Quod omnes intelligunt de consilio libere dato ab amico, v. g. non ex officio debito.

(27. Consulens dans consilium falsum et damnificativum, seu nocivum, sine expressione utilitatis inde resultantis, verb. grat. quando consilium dat solum *ad sciendam veritatem*, an aliquis contractus sit illicitus, an talis medicina sit salubris, et hujusmodi? si ante exsecutionem revocet dictum falsum, malum et nocivum consilium, liberatur ab obligatione restitutionis, quamvis damnum adhuc sequatur; tunc enim consulens revocans datum falsum consilium, fatendo se esse deceptum, aufert totum motivum, totamque causam, quam dederat pro damno inferendo; unde, si non obstante tali revocatione, adhuc alter velit agere contra ipsam revocationem, non erit cur ipse consulens obligatus remaneat ex illa actione, cum tunc non consulentis auctoritate et motione, sed sua duntaxat malitia, vel privata sua opinione exsecutor moveatur. *Communis.*

(28. Si autem consulens dederit consilium nocivum, seu damnificativum expressa, seu proposita damnificationis facilitate, utilitate ac securitate, et hujusmodi, tunc licet revocet suum consilium ante exsecutionem, si consultus a tali sibi antea proposita utilitate motus adhuc operetur, et damnum inferat, non liberatur dictus consulens ab obligatione restitutionis; tunc enim illa utilitas, facilitas et securitas, quam proposuit et docuit consulens resultare ex illo opere, prout revera resultat, adhuc pergit movere operantem ad exsecutionem illius operis, non obstante tali revocatione, adeoque cum consilium adhuc maneat causa efficax damni, adhuc consulens manet obligatus ad restitutionem. Sic communior doctorum sententia cum Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 3, num. 21 ; Lessio, lib. II, *De justit. et jur.*, cap. 13, dub. 3, num. 16; Carden., in 2 *Crisi*, dis. 23, num. 135; La Croix, lib. III, par. II, n. 28; Rosignol., *De restitut.* 1, prænot. XII, sect. 2, num. 11 ; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, q. 2, conclus. 2, et aliis pluribus contra Petrum Navarrum, Salonium, Filliucium et alios.

(29. Nec valet dicere, quod sicuti revocatio mandati, serio et sufficienter intimata liberat mandantem ab obligatione restitutionis, ita etiam revocatio consilii debet liberare a tali obligatione consultorem. Non valet, inquam, propter magnam disparitatem, quia mandatarius non agit suo, sed mandantis nomine, et consequenter ubi mandatum revocatum est, non amplius mandans influit in actionem. At vero qui consilium recipit, non agit consultoris nomine, sed suo propter motivum utilitatis, commoditatis vel voluptatis a consulente in opere injusto patrando sibi propositum, verb. gr. propter sibi propositam decoram vindictam in consulto homicidio, propter evitationem infamiæ in consulto abortu, propter utilitatem in consulto facili et commodo furto, et hujusmodi, et ideo quamvis consultus millies dixerit alteri, *nolo ut utaris dicto meo consilio*, cum adhuc perseveret propositum motivum dictæ decoræ vindictæ, evitationis infamiæ utilitatis et commoditatis furti a consultore alterius menti impressum ad hoc reipsa, non obstante tali revocatione, consultor efficaciter influit in opus injustum patrandum, et damnum tertio inferendum, adeoque obligatur adhuc ad restitutionem et compensationem.

(30. Consulens furi efficaciter parato auferre a Joanne C, ut ab eodem auferat solum L, non tenetur ad illam restitutionem, cum directe non concurrat ad damnum inferendum, sed potius præcise ad gravius damnum impediendum, et commodum Joanni afferendum sic utiliter rem ejus gerendo. *Communis.*

(31. Si autem furi efficaciter parato auferre a Joanne C consulat, ut auferat L a Petro de quo non cogitaverat, tenetur resarcire damnum Petro illatum per tale suum consilium, quia licet commodum procuraverit Joanni, fecit tamen cum detrimento Petri, cui tale detrimentum non pervenisset, si ipse sic non consuluisset,

adeoque tenetur ad ejus compensationem. *Communis.*

(32. Si furi efficaciter parato furari alicui indeterminato, consulat quis, ut furetur Titio, tenetur resarcire damnum Titio illatum per tale consilium, cum sit vera causa cur hic determinatus damnificetur.

(33. Si fur determinatus sit furari vel diviti vel pauperi, licitum est consulere ut furetur potius diviti quam pauperi, non determinando ullum divitem in particulari, quia sic non determinatur voluntas furis ad damnum alicujus, sed tantum avertitur a majori peccato et damno, cum, cæteris paribus, majus sit peccatum et damnum furari pauperi quam diviti. Sic communis doctorum.

(34. Item si fur determinatus sit furari vel alicui particulari diviti vel particulari pauperi, v. g. Titio diviti, vel Caio pauperi, et non possit nisi alterutrum impediri, licet consulere, ut furetur Titio diviti et non Caio pauperi, evitando sic majus malum, peccatum et damnum; tunc enim sic consulens directe non cooperatur ad damnum inferendum Titio, sed solum furi explicat veritatem aliquam certam et utilem, scilicet minus peccatum et damnum esse furari ditiori quam egentiori. Ita etiam communior doctorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

*Sed in praxi nullo modo hujusmodi consilia sunt danda, sed absterrendi potius perditi homines a quocunque furto.

RESPONSIO AUCTORIS.

Vere quidem sunt prius absterrendi perditi homines a quocunque furto. Sed quid, si fur, non obstante quocunque terrore sibi incusso, remaneat adhuc obstinate determinatus ad furandum, vel diviti vel pauperi, et nequeat ab alterutro averti, ut clare supponit mea conclusio? Nonne consulens in tali casu, majus malum esse pauperi furari quam diviti, gerit utiliter rem Dei et furis, ipsum furem avertendo a majori offensa Dei? Tunc enim proprie non consulit damnum et peccatum, sed potius imminutionem peccati, et evitationem majoris damni, ad quod fur erat obstinate determinatus. Quamvis enim illicitum sit facere malum, ut eveniant bona, non est tamen illicitum obstinate determinato ad majus malum consulere minus, cum non possit alterum, seu utrumque impediri. Et hujusmodi consilia tanquam licita absque onere restitutionis admittit etiam Antoine, tract. *De justitia et jure*, cap. 4, qu. 7, § 2, resp. 3, quamvis *ibi* præscindendo a circumstantia divitis et pauperis recte dicat: « At tenetur ad restitutionem : si parato majus damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. »

* Ut percipiatur quid doceat Antoine, integra ejus verba describenda sunt. Sic igitur habet : « Qui minus malum consulit ad majus avertendum, non tenetur ad restitutionem, si consulit ut minus damnum eidem inferatur, cui inferendum erat majus. Quia per hoc consilium nullum damnum alteri infert; imo majus impediendo, utiliter rem ejus gerit, et tunc proprie non consulit damnum, sed potius imminutionem damni, seu evitationem majoris damni. At tenetur, si parato majus damnum inferre Paulo, consulat ut minus damnum potius inferat Petro, cui non statuerat inferre. Quia consilio suo est causa injusta damni Petro illati, et injuriam infert Petro; nam quivis innocens habet jus, ne sibi inferatur damnum, etiam ad avertendum majus alterius. Et vero Petrus tam habet jus, ut servetur illæsus a minori illo damno, quam Paulus ut servetur illæsus a majori. Excipe, nisi damnum Petri sit tam leve, ut teneatur ex charitate illud pati ad impediendum majus damnum Pauli, quia tunc non est rationabiliter invitus; » ex his autem non sequitur standum non esse sententiæ censoris theologi aientis in praxi nullo modo hujusmodi consilia esse danda, sed absterrendos potius perditos homines a quocunque furto, quibus verbis respicit ad ea quæ Lucius n. 33 et 34 tradit *.

(35. Per ly *Consensus* venit omnis ille, qui consentiendo efficaciter influit in alterius damnum, *Communis.* (36. Hinc consentiens consensu efficaci in damnum alicui inferendum, sine quo consensu alii non possent vel non vellent tale damnum inferre, tenetur una cum aliis cooperantibus ad restitutionem et compensationem talis injustæ damnificationis. *Communis.*

(37. Consentiens sententiæ iniquæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, si in ipsis requirantur vota seu suffragia omnium, seu plenitudo votorum, tunc omnes tenentur ad compensationem damni ex consensu et voto suo iniquo secuti; in tali enim casu omnes efficaciter causant illud damnum, et consequenter omnes etiam tenentur ad compensationem. *Communis.* (38. Si autem non requirantur omnium vota, seu suffragia, sed solum vota seu suffragia majoris partis, ut passim in similibus currit, tunc postremi consentientes per suum suffragium, postquam sufficiens numerus suffragatus est dictæ iniquæ sententiæ, bello injusto, electioni personæ indignæ, aut minus dignæ, et similibus iniquis et injustis actionibus, non tenentur ad restitutionem, quamvis peccent sic suffragando. Sic Navarrus, in *Manual.*, cap. 87, n. 21; Lessius, lib. II, *De justit. et jur.*, cap. 13, dub. 5, n. 23; Cajetanus, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus;* Rosignolus, *De restitutione* 1, prænot. 12, sect. 3, n. 2; Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 3, n. 13; Petrus a Navarra, lib. III, *De restitut.*, cap. 4, n. 33 et seq. Molina, Vasquez, Layman, et alii passim contra Medinam, Cordubam, et paucos alios : et ratio est, quia dicti postremi consentientes non fuerunt causa damni cum jam ante suam suffragationem et votationem sufficiens, et efficax causa damni fuerit posita.

(39. Si vero dicti postremi consentientes

cognoscere non possint, sed dubitent, an suo, vel priorum suffragantium voto fuerit causata talis iniqua et injusta læsio, ex quo vota fuerint secreta, tunc probabilius teneantur una cum aliis ad compensationem damni pro rata dubii, Petrus a Navarra, lib. VIII, *De restitut.*, cap. 4, n. 38; Rosignol., *loc. cit.*, n. 4; Sporer, *loc. cit.*, nu. 36, et cum aliis congestis Molina, tract. 2, t. II, disp. 736, n. 6; Lugo, disp. 19, sect. 1, n. 21, et alii; et ratio est, quia ipsi dederunt operam injustæ actioni, ex qua consecuta est illa damnificatio seu læsio, adeoque, si cognosci non possit, an ab ipsis potius quam ab aliis suffragantibus completa fuerit illa actio prout damnosa, omnibus ad ratam erit imputanda, et consequenter singuli tenebuntur pro rata parte ad compensationem, cum non sit major ratio de uno quam de alio.

(40. Item probabilius tenentur ad compensationem seu restitutionem postremi consentientes, seu suffragantes post majorem partem, si sperent contradicendo posse sua auctoritate vel gratia a tali iniqua sententia vel indigna, et injusta electione, seu damnosa actione alios revocare seu removere. Sporer, *loc. cit.*, n. 31; Navarr., in *Manual.*, cap. 17, n. 21, vers. *Ex his sequitur;* Lessius, cit. lib. II, cap. 13, dub. 2, n. 24; Rosignol., *loco cit.*, n. 7; Layman, III lib., tract. 2, cap. 5, n. 6; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, quæst. 3, resol. 5, et alii plures. Et ratio est, quia in iis, in quibus statur majori parti suffragantium juxta l. *Quod major* 19, ff. *Ad municipalem*, et cap. *Cum in cunctis* 1, De his, quæ fiunt a majori parte capituli, singuli suffragantes tenentur ex officio proprio et ex justitia nihil non moliri, ut feratur justa sententia, aut fiat electio dignioris, et damnum omne, quod prævident, impedire si possint, adeoque si id possunt, et non præstent, sed potius per suum suffragium concurrant ad illas actiones, ex quibus damnum consurgit, cum sint causæ partiales illius damni, tenentur pro rata parte ad illius compensationem. *

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Si damnum possint impedire, et non præstent, utique tenentur ad compensationem in solidum, non pro rata solum parte.

RESPONSIO AUCTORIS.

At mea conclusio, ut ex n. præced. et seq. potest colligi, supponit, quod possint solum impedire pro sua parte, et non in totum; si enim singulorum concursu sublato, adhuc fieret totum damnum, singuli non tenebuntur ad totum, sed tantum ad partem, quia singuli non posuerunt nequidem moraliter vim causativam totius damni, solummodo autem singuli tenerentur in solidum ad totum, si singulis non concurrentibus damnum non poneretur, quia in tali casu, cum singuli potuissent, et debuissent impedire non dando suum concursum, reipsa singuli essent causa moraliter adæquata totius damni, adeoque tunc singuli tenerentur ad totum in solidum.

(41. Imo aliqui volunt, quod postremi consentientes, si prævideant priores non esse suffragium retractaturos, adeoque indignum esse promovendum, et hujusmodi, non possint suffragari pro indigno, pro iniqua sententia, et hujusmodi, quia, dicunt ipsi, tam postremi suffragantes, quam priores concurrunt ad electionem, seu sententiam iniquam, cum res concludatur, et executioni mandetur non tantum nomine priorum, sed omnium, qui pro illa suffragati sunt. Sic Henno, tom. II, tract. 1, disp. 4, quæst. 3, conclus. 2; Medina Jo., *De restitution.*, quæst. 7, ad quintum; Corduba, in *Summa*, quæst. 191, et alii. Plurimi tamen communius defendunt contrarium. * Verum mihi priorum sententia non modo tutior, sed etiam probabilior videtur *.

(42. Priores ferentes suffragium pro sententia aut electione iniqua, et hujusmodi, peccant graviter, et tenentur ad compensationem seu restitutionem, quamvis certo sciant, alios independenter a suo suffragio talem iniquam sententiam, aut electionem, et hujusmodi esse conclusuros. Sic Sporer, *loc. cit.*, n. 31; Henno, *loc. cit.*, conclus. 1, resolut. 4; Cajetanus, in *Summa*, verb. *Restitutio*, cap. 1, § *Consensus ;* Lessius, *De justit. et jur.*, lib. II, cap. 13, dub. 3, n. 23; Petrus a Navarra, lib. III, *De restitut.*, cap. 4, n. 36; Molina, tract. 2, tom. III, disput. 723, n. 3; Rosignol., *loc. cit.*, n. 6; Lugo, disput. 19, n. 19; Lacroix, lib. III, part. II, n. 35 et 49, cum aliis ibi citatis, et alii plures. Et ratio est, quia ipsi priores de facto influunt ad damnum necdum positum : et quamvis sine suffragio priorum adhuc alii subsequentes conclusissent iniquam sententiam et electionem, et causassent injustam damnificationem, tamen non tollitur, quin ipsi priores, quantum fuit ex se, causam efficacem contulerint iniquæ sententiæ et electionis, seu injustæ damnificationis, et concurrerint positive ad eam læsionem, et licet sine ipsis id fieret, tamen sine ipsis non est factum.

(43. Nolens suffragari in iis circumstantiis, in quibus prævidet defectu sui voti aliquem esse injuste condemnandum, aut indigne promovendum, peccat graviter, et obligatur ad restitutionem, quia cum possit in iis circumstantiis suo voto impedire dictam injustam condemnationem aut indignam promotionem, si ipse suum votum non ferat, censetur concurrere et consentire tali injustæ condemnationi aut indignæ electioni, per text. in cap. *Qui tacet* 43, De regul. juris in 6, ibi : « Qui tacet, consentire videtur, » et concordat l. *Soluto matrimonio* et faciunt dicta *supra* n. 40.

(44. Per ly *Palpo* venit omnis ille qui laudando, adulando, extollendo, plaudendo, commemorando alicujus nobilitatem, generositatem, excellentiam, vires, et hujusmodi, vel exagerando acceptam injuriam, dedecus, et contemptum et hujusmodi, aut irri-

dendo, vituperando, exprobrando alterius ignaviam, vecordiam, pusillanimitatem, et hujusmodi, et consimiliter faciendo, alterum efficaciter incitat et movet ad actionem injustam, vindictam vel quodvis damnum inferendum tertio, quod sine tali palpatione non intulisset. *Communis.*

(45. Hinc taliter palpans, si efficaciter influat in damnificationem alterius tanquam vera causa actionis injustæ, graviter peccat contra justitiam, et tenetur ad compensationem seu restitutionem damni causati per suam iniquam palpationem. *Communis.*

(46. Per ly *recursus*, venit omnis ille, qui furem, sicarium, aut alium malefactorem hospitio recipiendo, defendendo, protegendo, instrumenta servando, furta seu prædas emendo, custodiendo, et hujusmodi, præbet securitatem aut commoditatem ad perpetrationem operis injusti; sicque efficaciter in causa est, ut damnum injuste inferatur, aut injuste illatum non restituatur. *Communis.*

(47. Hinc talem recursum præbentes, si ratione illius recursus, vel receptionis revera damnum sequatur alias non secuturum, peccant graviter contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. Tales enim sunt veræ causæ actionis injustæ, et positive efficaciter cooperantes ad damnum injuste illatum et injuste non compensatum. *Communis* per text. l. *Quo naufragium fit* 3, ff. *De incendio*, § 3, ibi : « Non tantum autem qui rapuit, verum is quoque qui recepit, ex causis suprascriptis tenetur, quia receptores non minus delinquunt, quam aggressores, » et concordat l. *Qui vas* 48, § 1, 2 et 3, ff. *De furtis*; l. *Eos* 14, cod. *De furtis*, cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ubi ex verbis sancti Augustini sic expresse habetur : « Illud vero fidentissime dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne mala ablata restituat, et qui ad se confugientem, quantum honeste potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis et criminis. »

(48. Per ly *participans* venit omnis ille, qui participat in injusta damnificatione proximi, sive ratione rei acceptæ, sive ratione injustæ acceptionis. *Communis.* (49. Participans *ratione rei acceptæ* est, qui partem furti seu prædæ recipit, aut consumit, et hic si mala fide receperit sciens rem esse furtivam, tenetur illam, si adhuc existat, vel æquivalentem, si non amplius existat, restituere, quamvis non sit inde factus ditior; si autem bona fide receperit existimans recepisse a vero domino, tenetur rem adhuc existentem restituere, et si res amplius non existat, solum id, in quo factus est ditior : *Communis.* (50. Participans *ratione injustæ acceptionis*, est qui quocunque auxilio præstito alteri ad damnum inferendum formaliter cooperatur, ut qui ad furtum instrumenta porrigit, scalas defert, claves adulterinas efficit, furem defensionis causa comitatur, excubias agit, portas aperit, aut effringit, prædas et furta asportat, et hujusmodi; item notarius conficiens instrumenta usurarum in gratiam usurarii, vel scribens sententiam aperte iniquam, ex vi cujus facienda sit exsecutio, vel conficiens falsa instrumenta seu testamenta in gratiam hæredum, vel aliorum contra expressam mentem disponentium seu testantium : et quilibet istorum, si per actionem injustam, et ab intrinseco malam, concurrerit, tenetur ad restitutionem juxta modum concursus. Sunt enim de facto efficaces cooperatores ad alterius damnificationem. *Communis.*

(51. Dicitur autem notanter : « Si per actionem injustam, et ab intrinseco malam concurrit; » quia in damnificationem duplex actio intervenire potest. Una scilicet injusta per se et ab intrinseco mala, ut juvare ad ipsam occisionem, vulnerationem, effractionem, ablationem vel asportationem rei alienæ, et qui sic participat cum injuste damnificante in actione injusta per se et ab intrinseco mala, inexcusabiliter peccat et semper tenetur ad restitutionem. *Communis.*

(52. Alia per se indifferens, et non ex natura sua intrinseca, sed solum ex iniqua intentione et applicatione alterius mala, ut scalas ferre, prædam asportare, et hujusmodi, et qui participat in tali actione voluntarie et libere, peccat et tenetur ad restitutionem; si autem participet in tali actione coacte, ut ex gravi metu mortis, mutilationis, atrocis verberationis, aut similis mali, aut ob aliam gravem et justam causam, liber est a peccato et ab onere restitutionis, quia actionem de se indifferentem exercere ad bonum finem per se licitum est, talis autem exercet dictam actionem ad bonum finem, scilicet ad vitam propriam conservandam, et supradicta gravia damna evitanda, adeoque, etc. *Communis.*

NOTA ROMANI THEOLOGI.

*Licet non peccet, non sequitur semper, non teneri eum ad restituendum; nam si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccet, sed restituere eam debet, cum alterius esse deprehendit.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed hic nihil contra meum assertum, nedum enim mihi, sed et lippis et tonsoribus notum est, quod si quis auferat rem quam suam esse existimet, non peccat, sed restituere debet, cum alterius eam esse deprehendit.

(53. Hinc excusantur a peccato et a debito restitutionis rustici, qui, post injustam deprædationem, angariantur a militibus aut prædonibus, ut currus, equos, imo ut se ipses accommodent ad asportanda spolia, gravi enim metu et periculo excusati non inferunt dominis formalem injuriam, cum censeantur in tali casu rationabiliter inviti. Item excusantur a peccato et a debito restitutionis, qui metu mortis, aut alterius gravis mali coacti præbent furibus claves vel instrumenta ad effringendas fores, vel arcas, et hujusmodi; tales enim actiones de se sunt indifferentes, et ex sola furum malitia alium damnificant. Item excusantur a peccato et a debito restitutionis Christiani

captivi, qui metu mortis remigare, arma et sarcinas asportare, propugnacula exstruere coguntur pro Turcis contra Christianos. Tales enim actiones sunt de se indifferentes, et ex sola Turcarum malitia ad Christianorum damnificationem ordinantur. Non excusarentur tamen dicti Christiani etiam metu mortis, si bellica tormenta contra Christianos exploderent, sagittas emitterent, ipsosque occiderent, quia istæ et similes actiones sunt per se, et ab intrinseco malæ propter belli injustitiam, unde nullo fine possunt excusari. *Communis.*

(54. Quid dicendum de officialibus bellicis et militibus, qui injuste concurrunt et cooperantur sive mandato, consilio, consensu, conniventia, aut etiam non obstando ad injustas civitatum et oppidorum exspoliationes, segetum et vinearum devastationes, injustas exactiones, et hujusmodi? *Vide* verb. BELLUM, art. 3 per totum.

(55. Per ly *mutus* venit omnis ille, qui cum posset, et deberet loqui contradicendo, dissuadendo, prohibendo, clamando ante damnum factum ad illud impediendum, tamen non loquitur, non clamat, non contradicit, non scribit, non prohibet. *Communis.*

(56. Per ly *Non obstans* venit omnis ille, qui cum possit et debeat ipso facto damnum impedire, tamen non impedit, non defendit, non repellit, aut alia actione non avertit malum, cum de facto infertur. *Communis.*

(57. Per ly *Non manifestans* venit omnis ille, qui post damnum jam illatum, non denuntiat, seu non revelat damnificantem, vel locum in quo reposita est res ablata. *Communis.*

(58. Mutus, non obstans, non manifestans, si ex justitia, scilicet ex officio vel contractu obligati sint impedire damnum alterius, et non impediunt, cum possunt, tenentur ad damni secuti compensationem seu restitutionem; secus autem si obligati sint solum ex charitate: *Communis.* Et ratio est clara, quia obligatio restituendi oritur solum ex violatione justitiæ, et non ex violatione charitatis; ergo solum illi tenentur ad restitutionem, qui cum possunt, non impediunt alterius damnum, quod tenentur impedire ex justitia, et non illi, qui illud impedire tenentur tantum ex charitate.

(59. Obligati ex justitia ad impediendum alterius damnum excusantur a gravi culpa et ab obligatione restitutionis, si non impediant propter periculum gravis damni proprii majoris, aut æqualis, uti est jactura gravis rei familiaris, famæ vel honoris, et præsertim vitæ. Scot., in 4, dist. 15, q. 4, vers. *Illo de quarto;* Covarr., ad reg. *Peccatum*, 2 part. n. 5, § 3; Adrianus, in 4 *De restit. in communi*, § *Concurrentibus;* Navarr., in *Manual.*, c. 17, num. 18 et num. 135; S. Antoninus, secund. part. tit. 1, c. 12, § 7; Angelus, verb. *Furtum*, § 26; Tambur., lib. VIII, tract. 4, c. 2, § 6, num. 6; Molina, *loc. cit.*, disp. 735, n. 1; Sporer, *loc. cit.*, num. 5; Rosign., *loc. cit.*, n. 6; Henno, *loc. c.*, q. 5, conclus. 1, circa fin. resol., et alii passim; et ratio est, quia ordinarie non assumuntur hæc officia, nec ineuntur hæc pacta impediendi aliorum damna cum tanto onere et periculo damni proprii majoris vel æqualis; nisi quid amplius speciale pactum exposcat, ut in milite tempore belli, et parocho tempore pestis, vel subversionis suarum ovium. Unde recte docet Scotus, cit. distinct. 15, q. 2, quod ad restitutionis onus tria requiruntur. 1° quod possit quis damnum alterius impedire sine gravi vitæ, et honoris, aut rei familiaris nocumento; 2° quod debeat impedire; 3° quod ex justitia.

(60. Obligati ad impediendum alterius damnum solum ex charitate non tenentur ad restitutionem, etiamsi non impediant ex dolo vel malitia, odio seu vindicta; S. Antoninus, part. II, tit. 1, c. 35, § 13; Navarrus, c. 17, num. 18 et nu. 136; Medina Jo., *De restit.*, quæst. 9, vers. *Primus modus;* Petrus a Navarra, lib. III *De restit.*, cap. 4, n. 131; Bartholom. Medina, in sua *Institut.*, lib. I, cap. 14, § 21; Sporer, *loc. cit.*, num. 52; Rosignol., *loc. c.*, n. 6 et alii: et ratio est clara, quia odium non est causa restitutionis, sed injustitia commissa: in tali autem casu nulla est injustitia commissa, quia nulla fuit obligatio impediendi damnum ex justitia, sed solum ex charitate, ut expresse loquitur conclusio, adeoque, etc.

(61. Nec valet objicere textus canonicos, in cap. *Pasce* 21, dist. 86, ibi: « Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti; » cap. *Non inferenda* 7, caus. 23, q. 3, ibi: « Qui enim non repellit a socio, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit, » c. *Sicut dignum* 6, § *Illi etiam*, De homicidio, ibi: « Qui potuit hominem liberare a morte et non liberavit, eum occidit. »

(62. Non valet, inquam, quia relati, et alii similes textus canonici intelligendi sunt quantum ad æqualitatem culpæ, non vero quoad obligationem restituendi, nisi respectu personarum, quæ ex justitia tenebantur ejusmodi mala avertere et impedire; personæ autem, quæ ad id tenentur solum ex charitate, quamvis id omittentes graviter peccent contra charitatem, non tenentur tamen ad ullam restitutionem, cum non peccent contra justitiam.

* Traditam ab auctore doctrinam de illo, qui ex odio non impediat, cum possit, nimirum quod ad restitutionem non teneatur, limitat Cuniliati tract. 9, *De VII Decal. præcepto*, cap. 5, § 14, num. 2, tom. I, pag. 398. « In casu quo qui vult damnum inferre, ex quo noverit odium tuum, confidens te non manifestaturum, impediturum, etc., liberius inferat damnum, quod alioquin, te vidente non inferret, aut longe minus tunc nisi clames, impedias, sine tuo damno manifestes, censeris cooperari, non tanquam mutus, sed ut consentiens in damnum, quod ex odio tuo alii inferunt, alioquin non illaturi: et hinc tenereris ad restitutionem. » *

(63. Principes, magistratus, gubernatores, prætores ac duces belli, si non impediant damna subditorum, tenentur ad resti-

tutionem omnium damnorum sua culpa et negligentia secutorum. *Communis;* ipsi enim obligantur lege justitiæ commutativæ ad impedienda damna subditorum, cum stipendia et reditus recipiant ad hunc effectum tanquam conducti a republica; unde si non impediant damna quæ possunt et debent, non solum violant legem charitatis, sed etiam legem rigorosæ justitiæ, adeoque tenentur ad restitutionem. *Vide* verb. BELLUM, art. 2 et 3.

(64. Item ad restitutionem tenentur tutores, curatores, administratores bonorum non impedientes damna pupillis, minorennibus, ecclesiis, etc., provenientia. *Communis;* ipsi enim ad id tenentur ratione sui officii, eo quod a potestate publica aut consuetudine sic communiter recepta illud onus eorum officio sit annexum.

(65. Item ad restitutionem tenentur advocati et procuratores non impedientes damna suis clientibus obvenientia. *Communis;* ipsi enim ex vi proprii muneris tenentur suorum clientum detrimenta impedire, quantum possunt, cum ad id sint conducti, et mercedem, seu stipendia recipiant. *Vide* verb. ADVOCATUS.

(66. Item ad restitutionem tenentur assessores, canonici electores, consiliarii, qui vel tacendo, vel se absentando, cum possint, non impediunt iniquam constitutionem, iniustam et indignam electionem, et hujusmodi. *Communis.* Ad id enim tenentur isti ratione proprii muneris. *Vide* dicta *supra* n. 43.

(67. Item ad restitutionem tenentur famuli, domestici seu ancillæ, quibus cura seu custodia specialis domus, aut rei familiaris commissa est, si non impediant furta, aliaque damna quæ dominis inferuntur, sive ab extraneis, sive a conservis vel condomesticis. *Communis.* Ipsi enim ex suo officio, adeoque ex justitia tenentur, quantum possunt, talia damna impedire, cum ad id sint conducti, adeoque si non impediant, tenentur ad restitutionem. *Vide* verb. FAMULI.

(68. Alii famuli seu ancillæ, quibus ejusmodi specialis cura non est demandata, tenentur probabilius ad restitutionem, si non impediant damna quæ dominis inferuntur ab extraneis. Lugo, disp. 19, sect. 2, n. 106; Rosignol., *loc. c.*, n. 17; La Croix, l. III, part. III, n. 46; cum Navarr. et aliis ibi citatis, Sporer, *loc. c.*, n. 57, cum Petro a Navarra, Lessio, et aliis ibi citatis; Henno, *loc. c.*, qu. 5, conclus. 2, resol. 4, et alii plures contra Molinam, Azorium, Bonacinam, Rebel., et alios; et ratio nostra est, quia eo ipso, quod in famulatum recipiuntur, censentur obligari ad res dominorum ab injuriis extraneorum defendendas et custodiendas, cum sint mercede conducti ad commodum et utile eorumdem dominorum, adeoque obligantur ad restitutionem, si, cum possint eorum damna impedire, culpabiliter non impediant.

(69. Non tenentur tamen dicti famuli seu ancillæ ad restitutionem, si non impediant damna, quæ dominis inferuntur a conservis vel condomesticis. *Communis;* isti enim cum certa mercede conducuntur a dominis ad suum famulatum, non censentur se obligare ad custodiendas res dominorum contra alios conservos et domesticos, nisi hæc specialis custodia sit eis demandata et conventa. Cum enim omnes in eadem domo cohabitent, nimis difficile est, quod unus servus variis aliis curis distractus possit aliorum conservorum furta præcavere; unde a prudentibus dominis solet unus ex famulis sibi benevisus ad hoc munus custodiæ specialiter deputari, qui ex dictis *supra*, n. 67, tenetur ad restitutionem damnorum sua negligentia domino illatorum, sive ab extraneis, sive a conservis seu condomesticis.

(70. Custodes conducti ad impediendum venationem, piscationem, lignationem, agrorum et vinearum damnificationem, gabellarum defraudationem, et hujusmodi, si non impedierint vel manifestaverint, tenentur ad compensationem damnorum inde directe secutorum. *Communis;* isti enim sunt ad id conducti, unde si in hoc suo munere, ad quod ex justitia obligantur, deficiant, tenentur ad compensationem damnorum suo culpabili defectu dominis illatorum.

(71. Non tenentur tamen dicti custodes ad restituendas pœnas seu mulctas, quas domini accepissent a delinquentibus, si ipsi custodes eos accusassent, seu denuntiassent; talium enim custodum officium non est locupletare dominos ex lucro pœnarum seu mulctarum, sed solum defendere, custodire et servare indemnes res suæ custodiæ commissas, cum initus suus contractus non extendatur ad mulctas procurandas, sed solum ad custodiendas et indemnes servandas res sibi creditas. Lessius, lib. II *De instit. et jure*, cap. 13, dub. 10, n. 73; Navarrus, cap. 25, n. 34; Lugo, disp. 37, n. 102; Silvester, verb. *Restitutio* 2, quæst. 5, dub. 7; Tamb., lib. VIII, tract. 4, cap. 2, § 6, n. 12; Rosignol., *l. c.*, n. 14; Henno, *loc. c.*, qu. 4, conclus. 2; La Croix, *loc. c*, n. 48; Sporer, *loc. c.*, n. 58, aliisque citatis, Diana, part. III, tract. 6, resol. 64, et alii contra Petrum a Navarra, Joannem Medinam, Bartholomæum Medinam, Salonium, et alios.

(72. Si fur donet alicui partem rei furtivæ ad hoc, ut taceat, tenetur illam domino restituere, quia non erat furis, sed ejus, cui furatus est. *Communis.* (73. Si autem fur donet ipsi aliquid de suo, non tenetur restituere illi, cui furatus est, quia sine injustitia potuit tacere, ut supponitur, nec tenetur restituere furi, quia turpe lucrum post opus impletum potest retineri, ut recte docet S. Thomas, 2-2, q. 62, art. 5 ad 2, et communis aliorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Dummodo tamen is tacendo non sit causa influens in furtum.

RESPONSIO AUCTORIS.

At satis ego *ibi* demonstro quod is ta-

cendo non sit causa influens in furtum, dum dico expresse : *quia sine injustitia potuit tacere ;* si enim is tacendo esset causa influens in furtum, jam non posset tacere sine injustitia.

(74. Confessarius ex ignorantia crassa, seu ex malitia positive deobligans pœnitentem a restitutione, quando tenetur, vel ipsum obligans, quando non tenetur, positive suadens seu docens, aliquem contractum esse justum, quando revera est injustus et usurarius, tenetur omnino ad compensationem damni secuti tertio. *Communis ;* in tali enim casu confessarius positive fuit causa efficax, et injusta dicti damni, adeoque tenetur ipsum compensare et reparare. *Vide* dicta *supra* n. 25.

(75. Confessarius non positive deobligans pœnitentem a restitutione, sed solum negative in quantum ex negligentia, sive ignorantia crassa, verecundia vel metu taceat, nec injungit pœnitenti restitutionem faciendam, ad nullam obligatur restitutionem ; confessarius enim ex justitia erga tertium non tenetur admonere, aut positive impedire ejus damnum, sed ad summum ex charitate : læsio autem solius charitatis non obligat ad restitutionem, adeoque, etc. Ita Sporer, *l. c.*, n. 62, cum Valentia, Lessio, Sa, Fabro, Tannero, Layman, ibi citatis, La Croix, l. VI, part. II, n. 1681, cum Suarez, Valentia, Azor. Sanchez, Filliuc., Rebell., Coninch., Malder., Bonacina, Arriaga, Aversa, Busemb. Lugo, Diana ibi citatis, et alii plures apud Moyam t. III ad VII, q. 4, contra Navarrum, Angelum, Rosellam, Molinam, Gabr. Silv. Moyam, et alias volentes confessarium adhuc in tali casu teneri restituere, et consentit Lessius, l. II, c. 13, n. 77, et Rosignol., l. a. n. 18 et seq. si confessarius sit parochus ; quia, dicunt ipsi, ex officio tenetur parochus suos parochianos pœnitentes de tali obligatione admonere, et sic tacendo æquivalenter dicit non teneri restituere, (76. quod maxime valet, si ex malitia studiose ideo taceat, ne pœnitens obligationem sciat et restituat, quia in hoc casu alter habet jus, ne per talem dolum fraudetur. Qua studiosa malitia et dolo interveniente, nec ego ab hac sententia auderem recedere, quia fraus, et dolus, et malitia nemini debent patrocinium impertiri, c. *Ex litteris* 2, De dolo et contumac., c. *Sedes*. 15, et c. *Ex tenore* 16, De clericis non residentibus ; l. *In fundo*, ff. *De rei vindic.*, l. *Cum hi*, ff. *De transact.*, l. *Si legatarius*, cod. *De legatis*, cum similibus, quamvis Sporer, *loc. c.*, cum aliis excuset eum ab onere restitutionis, etiamsi ex malitia non moneat pœnitentem de tali obligatione restituendi.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Assumpto onere audiendi confessionis, videtur teneri ex officio, ac proinde, ex justitia.

RESPONSIO AUCTORIS.

Ast advertendum, quod onus assumptum audiendi confessiones a simplici confessario, est solum assumptum ex charitate et non ex justitia ; debet enim discrimen intercedere onus a confessario parocho assumptum inter et onus assumptum a confessario simplici. Illud parochi obligat ex justitia, quia a parochianis accipit ad id tanquam ex contractu decimas, stipendia seu præbendam parochialem, ob quæ ipse parochus tenetur parochianos instruere ex justitia. Simplex autem confessarius, cum nullum recipiat stipendium, nec ullum inierit ad id contractum cum pœnitentibus, tenetur solum illos instruere ex charitate, propter quam solummodo munus confessarii libere quando voluerit a se exercendum sine ullo onere assumpsit, adeoque, cum nullimode violet in hoc casu justitiam, ad nullam tenetur restitutionem. Sic etiam ultra *ibi* a me allegatos tenet celeberrimus P. Antoine, *De pænit.*, cap. 3, § 10, resp. 3. Videatur etiam ad rem toties laudatus Alphonsus de Ligorio, cap. 15, punct. 6, n. 123.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Si ex officio, tenetur etiam restituere, licet non ex malitia, quia deficeret in officio.

RESPONSIO AUCTORIS.

Ast recurrit præcedens responsio. Tenetur quidem ad restitutionem, si deficiat in officio, ut parochus, assumpto ex justitia, sed non, si deficiat ut simplex confessarius in officio assumpto ex mera charitate.

(77. Confessarius, qui bona fide et absque culpa deobligat pœnitentem a restitutione cum ad eam tenetur, vel obligat quando ad eam non tenetur, per se loquendo non tenetur compensare damna causata, quia ubi culpa non est, neque debet esse pœna, textu expresso in c. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, ibi : « Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit : » cognito tamen errore et comperta veritate, tenetur ex justitia admonere pœnitentem, La Croix, l. III, p. II, n. 362, et lib. VI, part. I, n. 1780; Arragonius, Salonius ibi citati ; et alii.

(78. Testis a judice vocatus et interrogatus de damno ab altero illato, si scienter falsum testimonium dicat cum damno innocentis, tenetur ad compensationem damni ipsi causati. *Communissima ;* talis enim falsum dicendo cum damno tertii peccat contra justitiam, adeoque onus restitutionis incurrit.

(79. Si autem testis a judice vocatus et interrogatus, fuga, silentio vel tergiversatione declinet, dissimulet, veritatem celet, non obligatur ad compensationem damni ex intermissione sui testimonii parti innocenti, vel læsæ, vel nocenti secuti. Sic ex communi docet Molina, *loco cit.*, disp. 739, n. 6; Lessius, *loc. cit.*, cap. 30, dub. 8, n. 57 et seq., aliisque citatis; Layman, lib. III *De justitia*, tract. 2, c. 5, n. 7 in fine; Rosignol., *loc. cit.*, n. 21 et seq.; Sporer, *loc. cit.*, n. 61 ; et alii passim ; et ratio est, quia in tali casu testis dissimulans vel tacens re-

ritatem non peccat contra justitiam commutativam, cum pars læsa vel innocens nullum habeat jus cogendi ipsum ad exprimendam veritatem, sed solum peccat contra charitatem erga innocentem, contra obedientiam, contra superiorem, vel judicem vocantem et interrogantem, et ad summum contra justitiam legalem, contra communitatem, quod nullam inducit obligationem restituendi, cum talis obligatio oriatur solum ex violatione justitiæ commutativæ, ut dictum est *supra* n. 3.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Quoties est legitime inductus, videtur obligari.

RESPONSIO AUCTORIS.

Nequaquam, idque propter solidam rationem *ibi* a me adductam, cum talis testis in dicto casu non violet justitiam, ex cujus solius violatione oritur obligatio restitutionis. Ipse enim testis legitime inductus, non comparendo non constituitur injustus, sed solum inobediens vel contumax, nec citatio illa imponit obligationem justitiæ ad comparendum, sed duntaxat obedientiæ; ex violatione autem obedientiæ præcise, quando non est aliunde obligatio justitiæ, nemo tenetur ad restitutionem, cujus obligatio oritur solum ex violatione justitiæ. Videatur inter alios ad rem celeberrimus Rosignolus, *De restit.*, n. 1, prænot. 12, sect. 7, n. 21 et sequentibus, ubi id efficaciter probat et solvit omnes objectiones.

(80. An ficti pauperes teneantur restituere eleemosynas acceptas. *Vide* verb. Eleemosyna.

(81. An et quomodo adulteri teneantur restituere damna causata ob sua adulteria? *Vide* verb. Adulterium, art. 5.

(82. An et quomodo stupratores teneantur ad restitutionem pro stupro? *V.* v. Stuprum, Stuprator.

(83. An parentes exponentes filios suos, sive legitimos, sive illegitimos in hospitali, vel alio loco ad id deputato, vel in locis, ubi aluntur expensis reipublicæ seu communitatis, vel ad ostium alterius, teneantur ad restitutionem expensarum pro ipsis factarum? *Vide* verb. Parentes, a n. 23 ad 31.

(84. An inveniens infantem ante ostium suum, et illum ponens ante ostium alterius, teneatur ad restitutionem expensarum inde factarum? *Vide* d. verb. Parentes, n. 32.

(85. An et quomodo emptores et venditores teneantur ad restitutionem? *Vide* verb. Contractus emptionis, venditionis per tot., et signanter art. 2, 3 et 5.

(86. An et quando possessor bonæ et malæ fidei teneatur ad restitutionem? *Vide* verb. Possessor bonæ et malæ fidei.

(87. An et quando defraudantes gabellas teneantur ad restitutionem? *Vide* verb. Gabella.

(88. An et quando pascentes animalia in alienis pascuis, vel lignantes in alienis silvis seu nemoribus teneantur ad restitutionem? *Vide* verb. Pascua.

(89. An et quando impediens aliquem a consecutione boni teneatur ad restitutionem? *Vide* verb. Impediens.

(90. An et quando fur ob furta minuta et alia gravia teneatur ad restitutionem? *Vide* verb. Fur.

(91. An res inventæ vel derelictæ restitui debeant et quibus? *Vide* verb. Dominium, art. 3.

(92. An et quomodo beneficiati teneantur ad restitutionem fructuum ob non recitationem divini officii? *Vide* verb. Officium divinum.

(93. An et quando canonici teneantur ad restitutionem fructuum ob non residentiam? *Vide* verb. Canonicus, art. 5.

(94. An et quomodo facienda sit restitutio pro fama ablata? *Vide* verb. Detractio.

(95. Alia ad rem. *Vide* verb. Bellum, art. 2 et 3, verb. Bona, art. 4, verb. Culpa, verb. Damnificatio.

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt restitutionem pro homicidio, vel percussione, seu mutilatione.

SUMMARIUM.

1. Injustus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenetur restituere omnia damna temporalia inde secuta, ad num. 15. — 16. Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu voluntarie consentientem in pugnam, non tenetur ad restitutionem damnorum inde secutorum; ad num. 21. — 22. Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiæ debuit comparere, provocans tenetur compensare damna inde secuta.— 23. Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non tenetur ad compensanda damna ei inde secuta; ad num. 26. — 27. Intendens occidere solummodo feram, et adhibita cautela et diligentia, per errorem ac ignorantiam invincibilem occidit hominem, non tenetur ad ullam restitutionem.—28. Qui certo sciens ibi esse hominem, et credens esse Caium suum inimicum, occidit Titium alioquin non occisurus, tenetur ad restitutionem. — 29. Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis, et voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad ipsum cavendum, non tenetur ad restitutionem; tenetur autem, si prævidit et non cavit. — 30. Vulnerans injuste alium vulnere non læthali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non lethalis, alius morbus seu inflammatio suborta mortem inferat vulnerato. — 31. Si autem vulneratus vulnere non lethali postea perierit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens ex propria negligentia et incuria, seu imperitia medici vel chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus hæredibus pro homicidio. — 32. Occidens hominem, quem certo scit paulo post justa morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. —33. Occidens autem hominem, quem certo scit paulo post injuste occidendum a latrone, mandatario, et hujusmodi, tenetur ad restitutionem.—34. Si Paulus initium, et causa fuit rixæ cum Petro per sola verba contumeliosa, et ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem; ad num. 37. — 38. Si quis a mandatariis requisitus ostendat domum Caii, qui inde

fuit ab illis occisus, si sine coactione et sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem; non tenetur autem, si id fecit coactus, et ratione gravis metus mortis sibi alias indictæ. — 39. Homicida in rigore juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a magistratu capite plectatur. — 40. Practice autem loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione, maxime si hæredes occisi sint nobiles et divites. — 41. Damna secuta ex homicidio sunt compensanda et restituenda solis hæredibus proximis occisi, ad num. 48.

(1. Injustus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenentur restituere omnia damna temporalia inde secuta. *Communis.* Qui enim causam damni dat, damnum dedisse censetur; cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno, l. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *ad legem Aquiliam.*

(2. Hinc injustus et voluntarius homicida, percussor vel mutilator tenetur restituere omnes expensas rationabiliter factas ab occiso non statim mortuo, percusso vel mutilato pro cibis extraordinariis, pro medicis et medicinis, pro linteaminibus, et aliis in curatione necessariis, deductis tamen iis, quæ ipse, si sanus esset, insumpturus fuisset in suo victu ordinario. *Communis* per textum in § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, et in leg. *Cum liberi* 7, ff. *De his qui effuderint, vel dejecerint;* cap. *Si rixati* 1, De injuriis et damno dato.

(3. Item restituere debet lucrum cessans, et damnum emergens ratione occisionis, vulnerationis aut mutilationis, ut si interfectus haberet officium proficuum, beneficium, censum vitalitium, et hujusmodi, si vulneratus vel mutilatus esset opifex, sutor, sartor, et hujusmodi, et pendente curatione seu stante mutilatione, ver. gr. manus, aut pedis, esset inutilis ad consueta sua opera et lucra pro se et sua familia sustentanda. *Communis*, per text. in cit., § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, et in cit. leg. *Cum liberi* 7, ff. *De his, qui effuderint vel dejecerint*, cap. *Si rixati* 1, De injuriis et damno dato.

(4. Item restituere debet damna omnia realia simul per accidens illata in bonis fortunæ vel honoris, ut si latro hominem, vel ejus domum spoliasset, graviter diffamasset, si ejus domum effregisset, aliave damna intulisset, ad hoc ut eum occidere, vulnerare seu mutilare posset. *Communis.*

(5. Restituendæ tamen non sunt expensæ factæ pro funere occisi, quia tales expensæ aliquando faciendæ essent, cum aliquando deberet ille mori; excipe tamen, nisi ratione necis illatæ, v. g. extra patriam in loco alieno majores sumptus fieri oportuisset, tunc enim restituendum erit pro excessu. *Communis* contra Navarrum, in *Manuali*, cap. 15, n. 22, ubi nimis rigide dicit esse restituendas expensas moderatas juxta defuncti qualitatem, quia earum etiam fuit causa occisor.

(6. An autem pro vita, membro, cicatrice sit aliqua facienda restitutio? Variant doctores. Glossa enim, in cap. *Si rixati* 1, De injuriis et damno dato; Lessius, lib. II, cap. 9, dub. 23; Vasquez, *De restitutione*, cap. 2, § 3, dub. 6; Navarr., in *Manual.*, cap. 24, n. 22; Layman, lib. III, tract. 3, part. IV, c. 6, n. 2; Felix Potestas, tom. I, part. II, n. 2103; Sporer, *loco cit.*, n. 221; La Croix, lib. III, part. II, n. 299, cum 44 aliis auctoribus ibi relatis, Lugo, tom. I, disp. 4, sect. 1, n. 5, et ipso teste, recentiores communiter tenent de rigore justitiæ commutativæ nullam faciendam esse restitutionem præcise pro vita, membro vel cicatrice relicta, cum nunquam sit obligatio restituendi in bono diversi generis. Notum est enim, quatuor esse genera seu ordines bonorum. In primo genere sunt bona animæ, sive spiritualia. In secundo sunt bona vitæ et membrorum. In tertio sunt bona famæ et honoris; et in quarto sunt bona externa et temporalia fortunarum.

(7. Unde pro hac sententia affertur inter alias hæc ratio a priori, quia justitia commutativa habet pro objecto formali æqualitatem; respicit enim essentialiter æqualitatem inter jus et jus, inter datum et acceptum; quare ubi hæc æqualitas poni non potest, cessat tota obligatio justitiæ commutativæ et restitutionis. Hæc autem æqualitas nequit poni inter bona diversi generis et ordinis, sive superioris, sive inferioris, cum solum bona ejusdem generis et ordinis, secundum æqualitatem inter se commensurari possint, adeoque præcise pro vita corporali vel membro abscisso nulla fieri debet de rigore justitiæ commutativæ restitutio, neque per bona spiritualia, cum hæc sint diversi generis et altioris ordinis, quam vita corporalis; neque per bona temporalia, cum hæc sint longe inferioris ordinis, quam ipsa vita et integritas corporalis, quæ nullo pretio temporali est æstimabilis; textu expresso in l. *Prætor.* 1, § 5, ff. *De his, qui effuderint vel dejecerint*, ibi : « In homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest, » l. *Cum liberi* 7, ff. eod., ibi : « Liberum corpus nullam recipit æstimationem. » Et concordant l. *Ex hac lege* 3, ff. *Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*, l. *Qua actione* 7, et l. *Liber homo* 13, ff. *ad legem Aquiliam*, cum similibus, in quibus omnibus aperte supponitur præcise pro vita, aut membro hominis liberi non esse aliquid restituendum. Quod, et clare indicat sacra Scriptura *Exodi* XXI, 18, 19, ubi dicitur percussorem fore innocentem, id est liberum, si percussus non moriatur; dummodo operas solvat, ac expensas in medicos restituat, ibi : *Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo, si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, et impensas in medicos restituat.* Sic autem absolute non pronuntiaretur liber, si de jure et in conscientia, ad quam dirigendam potissimum est sacra Scriptura, teneretur etiam dare aliquid pro vulnere vel mutilatione; et concordat text. in cap. *Si rixati* 1, De injuriis

et damno dato, per eadem fere verba, ibi : *Si rixati fuerint homines, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, si jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus, et impensas in medicos restituat :* ubi cum nulla mentio fiat de restitutione pro vulnere, sed pro solis operis, et expensis, significatur non esse talem obligationem. Et hanc sententiam ad longum inter alios defendunt, solvendo etiam contraria, Lugo, *loc. cit.*, a n. 3, et La Croix, *loco cit.*, a n. 299, ibi videndi.

(8. Alii autem, et signanter S. Thomas, 2-2, qu. 63, art. 2, ad 1; Scotus, in 4, dist. 15, qu. 3, n. 6; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 9, dist. 3, qu. 4, n. 54; Cajetanus, Gabriel, Adrian., Major., Angelus, Sotus, Azorius, Beja, Molina, Aloza; Tannerus apud La Croix, *loc. cit.*, n. 299, Silvester, Mercado, Armilla, Arragon., Corduba, Ludovicus Lopez, Covarruv. et Victoria apud card. de Lugo, *loc. cit.*, n. 4, et alii apud ipsos, docent, etiam pro vita, membro vel cicatrice relicta aliquam esse faciendam restitutionem, quamvis in diverso genere et ordine bonorum, quam sententiam vere probabilem dicunt etiam Sporer, *loco citat.*, n. 220; La Croix, *loc. cit.*, n. 299, et alii plures ex citatis pro contraria opinione.

(9. Et ratio hujus sententiæ inter alias est, quia cum non potest reddi æquivalens, debet reddi quod possibile est, ut recte dicit S. Thomas, 2-2., qu. 62, art. 2, ad 1 : « In quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur, quod possibile est.... et ideo quando id quod est ablatum, non est restituibile per aliquod æquale, debet fieri recompensatio, qualis possibilis est, puta cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, considerata conditione utriusque personæ secundum arbitrium boni viri. » Et idem habet in 4, dist. 15, qu. 1, art. 5, q. 2 ad 2. Juxta enim commune scitum, impossibilitas excusat a tanto, non autem a toto, nisi totum sit impossibile; unde qui debet centum, et non potest dare centum, potest autem dare quinquaginta, certe tenetur ad quinquaginta; adeoque licet interfecto non possit pro vita sua reddi æquivalens in eodem genere et ordine, cum id possit solus Deus, qui occidit et vivere facit, debet ei reddi id quod est possibile, quamvis in diverso genere et ordine, maximo aliquid, quod ei utile vel gratum sit, ut sacrificia, preces, eleemosynæ, aliaque suffragia, et consequenter homicida obligatur eo casu ex justitia saltem ad talem restitutionem spiritualem, in quantum in iis potest esse compensatio in commodum occisi.

(10. Tum quia occidens bovem, equum aut canem alienum, ultra peccatum commissum, tenetur ex justitia etiam ad restitutionem, ut fatentur omnes, et tamen bona fortunæ sunt longe inferioris ordinis, quam ipsa vita corporalis; ergo multo magis obligatur ad restitutionem qui occidit vel mutilavit hominem, cum vita et integritas corporalis hominis sint bona altioris ordinis : alias melioris esset conditionis occidens vel mutilans hominem, quam occidens, vel mutilans bovem, vel equum seu canem, cum hic teneatur ad restitutionem, et non teneretur ille. Unde recte dicit Scotus, in 4, dist. 15, qu. 3, n. 6 : « Qui nec tantam restitutionem velit facere, non potest omnino esse immunis a restitutione, sicut quidam fatui faciunt, qui absolvunt homicidas, non eis ostendentes restitutionem necessario incumbentem, quasi facilius possit transire homicida, quam (ut dicam) canicida vel bovicida, quia si quis occidisset bovem proximi sui vel canem, non absolveretur sine restitutione; tenetur ergo ad restitutionem spiritualem æquivalentem vitæ, quam abstulit, sicut potest esse æquivalentia. » Et Scotum videntur sequi S. Antoninus, part. II. *Summæ theol.*, tit. 2, c. 2, ibi : « Quantum ad secundum, scilicet de mutilatione, dicit Scotus, quod pro hujusmodi non est statuta pœna in Ecclesia, nisi pecuniaria, » et S. Bernardinus Senensis, serm. 36, in feria III. *post Dominicam* IV. *Quadragesimæ*, art. 2, cap. 2, ibi : « Talis mutilans (secundum Scotum) obligatur... ad satisfactionem afflictionis illius mutilati; quæ sibi perpetua est, cum vivere sine oculis aut sine manu triste sit, et maxima pœna; propterea tenetur ei ad alia superimpendenda, ex quibus onera et tristitias, quas ex tali læsione incurrit, consolabilius atque levius ferre possit. »

(11. Et ad hæc faciunt textus in sacra Scriptura, *Exodi* XXI, 22, ibi : *Si rixati fuerint viri et percusserit quis mulierem prægnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, et arbitri judicaverint :* ex quibus verbis patet, quod pro vita prolis occisæ debet fieri compositio pecuniæ. Item, *ibidem*, 26 : *Si percusserit quispiam oculum servi sui, aut ancillæ, et luscos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo, quem eruit;* ibi enim statuitur, usum oculi eruti esse libertate compensandum. Concordat etiam textus in jure civili, l. *Prætor ait*, ff. *De his qui effuderint*, § 5, ibi : « Cum liber homo perlit, damni æstimatio non fit in duplum, quia in homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest, sed quinquaginta aureorum condemnatio fit; » ubi, ut sonant allegata verba, homicida propter homicidium condemnatur ad dictam pecuniæ summam solvendam, l. *Prætor edixit* 7, ff. *De injuriis*, § 6, ibi : « Posse hodie de omni injuria, sed et de atroci civiliter agi, imperator rescripsit : » ex quo textu patet dari actionem civilem ad compensandam pecuniis injuriam acceptam. Item *Instit.*, De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, § 1, ibi : « Ob hominem vero liberum occisum quinquaginta aureorum pœna constituitur; » ubi stat clarum, homicidam propter vitam homini injuste ablatam condemnari ad solvendam quinquaginta aureorum pecuniariam summam. Unde plures doctores ex citatis

pro contraria opinione fatentur, pro damno vitæ, mutilationis seu cicatricis, ac pro injuria deberi satisfactionem quamdam signis doloris, et petitione veniæ, et interdum adesse obligationem ad aliquam pecuniariam satisfactionem, præsertim si hæredes occisi sint pauperes, aut pauperes sint ipsi mutilati seu percussi.

(12. Ad citatos tamen textus tum sacræ Scripturæ, tum juris civilis respondere solent patroni contrariæ sententiæ, quod illæ leges sunt pœnales, quibus juste potuit imponi occisori, mutilatori aut percussori mulcta illa in pœnam homicidii, mutilationis aut percussionis; et sic pro occisione, mutilatione aut percussione, etiam præscindendo a damno, potest a judice per justitiam vindicativam imponi pœna dandi pecunias, quas dando satisfiet, non juri, quod ratione damni illati habebat occisus, mutilatus aut percussus, sed juri novo per sententiam judicis acquisito: certum enim est, quod per justitiam vindicativam possit a judice imponi, ut quis pro injuria circa bonum unius generis seu ordinis teneatur præstare aliquid in bonis alterius generis seu ordinis, faciendo ut læsus acquirat jus ad hoc bonum alterius generis seu ordinis : judex enim juste punit delicta per pœnam, quam censet esse convenientem. Unde hæc compensatio non oritur ex justitia commutativa, sed solum ex justitia vindicativa.

(13. Quidquid autem sit in hac tam celebri controversia variis rationibus et auctoritatibus pro utraque opinione suffulta, fatentur tamen, et consulunt omnes utriusque sententiæ doctores quod, sicut judex in foro externo juste imponit mulctam pecuniariam occisori, mutilatori aut percussori offenso, vel ejus hæredibus applicandam, ita confessarius in foro interno seu foro conscientiæ debet imponere occisori, mutilatori aut percussori opera spiritualia, sacrificia, preces, eleemosynas, et hujusmodi animæ occisi seu profectui spirituali mutilati aut percussi applicanda in aliqualem compensationem, sive dein ad id teneantur ex justitia, sive solum ex charitate seu naturali æquitate.

(14. Conveniunt pariter omnes quod, si ex mutilatione, percussione aut cicatrice, sit aliquod damnum secutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex mutilatione seu cicatrice contractam non potest nubere pari, debet illi tale damnum juxta prudentis æstimationem compensari. *Communis*, arg. § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, l. *Cum liberi* 7, ff. *De his, qui effuderint vel dejecerint*, cap. *Si rixati* 1, et cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato; qui enim occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, ut expresse dicitur in cit. cap. *Si culpa ;* et concordat l. *Qui occidit* 40, ff. *ad legem Aquiliam.*

(15. Item conveniunt omnes, quod si occisus vel mutilatus fuerit servus, tunc etiam pro vita et membris facienda sit restitutio, quia servi vita est pretio æstimabilis, ac proinde tantum debet compensari, quanto pluris sine illa mutilatione seu cicatrice venderetur. *Communis*, arg., § 1, *Institut.* De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur, l. *Prætor ait* 1, et l. *Cum liberi* 6, De his qui effuderint.

(16. Occidens injustum invasorem, vel provocantem, seu voluntarie consentientem in pugnam non tenetur ad restitutionem damnorum inde secutorum, quia tales censentur renuntiare juri suo, et alter jus habet faciendi, quod in se est, ad se indemnem et illæsum servandum. Lessius, lib. II, c. 9, dub. 21; Layman, lib. III, tract. 3, part. II, cap. 6, num. 5; Molina, tract. 3, disp. 82; Sporer, *loc. cit.*, num. 116; Stephanus a Sancto Paulo, tit. 4, d. 5, num. 30; La Croix, *loc. cit.*, num. 305, et alii passim.

(17. Si vero quis contra injustum invasorem graviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ, faciendo nempe plus quam necesse sit ad sui defensionem, verb. gr. occidendo, cum solum vulnerando vel mutilando se defendere potuisset, probabilius tenetur ad integram restitutionem totius damni, quia qui damnum injuste infert culpa mortali, tenetur ad integram restitutionem; talis enim graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ in sua defensione, occidendo, cum solum vulnerando se defendere potuisset, damnum homicidii injuste intulit culpa mortali, adeoque obligatur ad integram restitutionem totius damni : ita Navarrus, in *Manual.*, cap. 15, num. 27; Ludovicus Lopez, I par. *Instructoriinovi*, cap. 72; Petrus a Navarra, lib. IV, *De restit.*, c. 5, num. 99; Vasquez, *De restitut.*, cap. 2, § 3, dub. 4; Sanch., lib. III, consil., c. 4, dub. 2; Lessius, lib. II, c. 9, dub. 21; Turrian., disp. 78, dub. 4; Illsung, t. IV, disp. 2, num. 83; Sporer., *l. cit.*, num. 417; Lugo, tom. I, disp. 11, num. 59, ubi dicit, sic tenere alios recentiores passim, La Croix, lib. IV, par. II, n. 305, ubi dicit, sic tenere alios communiter contra Silvestrum, Angelum, Sotum, Ledesmam, Arriagam, Salonium, Cordubam, Rosellam, Molinam, aliosque antiquiores communiter apud Lugo, *loc. cit.*, num. 51, docentes non esse obligationem restituendi tunc integre totum damnum, sed solum partem damni compensandi secundum portionem excessus moderaminis inculpatæ tutelæ prudentis judicio dimetiendam. (18. Et hæc sententia est vere probabilis, quia multo minus peccat, et injuriam facit, qui sic invasus occidit, quam qui sponte, et non invasus. Sic etiam Lessius, cit. cap. 9, dub. 21, n. 135, cum aliis ibi citatis; Bonac., *De restitut.*, disp. 2, qu. ult., sect. 2, punct. 1, num. 3; Sporer, *loc. cit.*, n. 217. (19. Qui insuper, *ibid.*, cum Tamb., lib. VI *Decalog.*, c. 4, § 2, num. 15, probabile judicat, ad nullam omnino teneri restitutionem, quia licet invasus graviter excedendo moderamen inculpatæ tutelæ contra injustum invasorem graviter peccet contra charitatem, non tamen peccat contra justitiam; injustus enim invasor censetur remittere totam obligationem, quia cum

jam sciat injuste invasum omnia mala contra ipsum tentaturum, et hoc non obstante eum adhuc invadat, convincitur, omnino malis illis, seu damnis consentire; scienti enim et volenti seu consentienti non fit injuria, c. *Scienti* 27, De regul. juris in 6, et l. *Nemo* 145, ff. De divers. regul. juris, adeoque ipse sic adhuc injuste invasus, quamvis moderamen inculpatæ tutelæ graviter excedat, non tenetur ad ullam restitutionem, cum nullimode tunc peccet contra justitiam, sed solum contra charitatem : quæ sententia, dicit Spor., *ibid.*, servire potest confessario, ne se et pœnitentem in difficili determinatione hujus restitutionis multum torqueat.

* Ego vero Sporer assentiri minime possum. Etenim qui injustum invasorem occidit, moderamine inculpatæ tutelæ non servato, non modo contra charitatem, sed etiam contra justitiam peccat. Ita Daniel Concina in Christianæ theologiæ dogmatico-moralis compendio lib. IX, dissert. 2, *De restitutione*, cap. 5, n. 4, ubi : « Si provocatus, inquit, ad pugnam occidat provocantem cum inculpatæ tutelæ moderamine, nihil restituere astringitur. Si vero graviter limites moderaminis excessisset, tum pro rata restituere deberet. Si mutuo se provocaverint, nihil restituendum est, quia uterque cessit juri suo. Si unus alterum provocaverit improperando ignaviæ notam, provocatus occisor non tenetur ad restitutionem, inquiunt juniores plures; quia respuere sine dedecore duellum non poterat. Hæc ratio pugnare cum Evangelio mihi videtur. Quare mihi falsa est, nisi me fallant omnia, sequens opinio P. Viva, qui tom. I, p. III, q. 7, a.1, nu. 2, inquit : Quamvis aliquando non fugiendo peccet contra charitatem, si scilicet *sine dispendio honoris* fugere poterat, at non peccat contra justitiam. Ergo non tenetur ad restitutionem. Quid? Peccat Christianus contra charitatem, quando *sine dispendio honoris* mundani fugere nequit, non autem contra justitiam peccat? At hanc doctrinam quis non improbet? Fugam enim arripere tenetur, dum via patet, *cum dispendio honoris*, qui in opinione insanientis mundi situs est. » Concinæ assentitur Cuniliati, cujus hæc sunt tractat. 9, *De VII Decal. præcepto*, cap. 8, § 1, num. 7, tom. I, pag. 442. « Qui per errorem occidit vel mutilat Petrum, volens occidere vel mutilare Paulum, similiter patet, quod cum voluerit occidere primum hominem illum, obnoxius fiat omnibus prædictis restitutionibus. Sicut etiam ille, qui, se defendendo ab injusto aggressore, excessit limites justæ defensionis, occidendo, dum poterat duntaxat illum vulnerare, quia reipse est causa injusta mortis, et damnorum illam consequentium. An autem teneatur fugere, si possit, ne invadentem vulneret, etc.? Absolute loquendo ad id tenetur, ne sit causa injusta damni invasori illati. Si autem qui invaditur sit persona equestris aut militaris, cui magnum dedecus fuga sit allatura, et plerumque totam rationem substentationis sit sublatura; tunc plures dicunt, quod fugere non teneatur, sed possit se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ, fuse explicato tract. 9, cap. 2, § 1. Verum hæc opinio videtur non posse amplius sustineri, post damnatas a Bened. XIV, Theses, quas retulimus in tract. 4, cap. 9, § 5, *De duello.* »

(20. Injuste invasus, licet possit commode, et absque nota, seu infamia fugere injustum invasorem seu aggressorem, si fugere nolit, et ipsum injustum invasorem occidat, servando in reliquis moderamen inculpatæ tutelæ, probabilius non tenetur ad ullam restitutionem, quia in tali casu peccat solum graviter contra charitatem, et nullimode contra justitiam, cum injustus invasor nullum habeat jus, quod obliget injuste invasum ad fugam. Sic Lessius, cit. cap. 9, dub. 21, n. 126; Julius Clarus, *De homicidio*, n. mer. 32; Illsung. *loc. cit.*, n. 86; Layman, *loc. cit.;* Molina, disp. 81, n. 2; Tamburin., *loc. citat.;* Perschacher, *De restitut.*, pag 286; Sporer, *loc. cit.*, n. 217. (21. Ubi ex supracitatis testatur de communi. Et tamen contra Silvestrum, Vasquez, Rodriguez, Bonacinam, La Croix, et card. de Lugo, tom. I, disp. 10, sect. 8, num. 170, et disp. 11, sect. 2, n. 55, qui etiam communem dicit esse hanc suam contrariam sententiam, quæ est revera probabilis, quia tunc solum excusatur occisio invasoris ab injustitia, quando necessaria est ad sui defensionem. In tali autem casu non est necessaria dicta occisio pro sui defensione, cum injuste invasus possit se commode et facile defendere fugiendo absque nota seu infamia ipsum invasorem seu aggressorem, adeoque si non fugiat, sed occidat, tenetur ad restitutionem, quia fuga in his circumstantiis est debita juri invasoris, qui licet passione turbatus se exponat ipsi periculo occisionis; adhuc tamen, si sui occisio non sit necessaria ad invasi defensionem, retinet jus, ne ab ipso privata auctoritate occidatur. * *Vide* Addit. ad num. superiorem *.

(22. Si provocans occidat provocatum, qui metu infamiæ debuit comparere, provocans tenetur compensare damna inde secuta, quia in tali casu provocatus accessit involuntarie, unde non censetur cessisse juri suo, ut adhuc servaretur indemnis, et illæsus. Sanchez, in *Consil.*, lib. I, cap. 4, dub. 10, cum aliis *ibi* citatis; La Croix, *loc. cit.*, n. 305; Salonius, et alii passim.

(23. Committens occultum homicidium, quod postea per errorem alteri imputatur præter sui intentionem, non tenetur ad compensanda damna ei inde secuta. Molina, tom. IV, dist. 86; Lessius, lib. II, cap. 9, dub. 16, n. 111; Lugo, disp. 8, n. 82; La Croix, *loc. cit.*, n. 155, et alii communiter : in eo enim casu homicida non est vere causa nec physica, nec moralis damni, quod innocenti sequitur, sed ignorantia vel malitia aliorum.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Tenetur quidem; quomodocunque enim res accipiatur, homicida est causa saltem

occasionalis damnorum inde secutorum. Idem dicito de deferente cadaver ante domum alterius, n. 26. Et de ebrio, etiamsi ebrietas non fuerit culpabilis, n. 29. Occidens aliquem justa morte mox occidendum, ex justitia teneri videtur ad damna, n. 32. Vere autem tenentur rixantes, expositi n. 36.

RESPONSIO AUCTORIS.

Si omnia in allegatis numeris a me tradita attente perpendantur, solida ratione et auctoritate suffulta reperientur: imo ab aliquibus in laxioribus terminis defenduntur, ut est eruditis compertum. Nec absolute verum est, ut prætendit theologus, quod ad restitutionem teneantur rixantes, expositi sub n. 36, ut videre est n. 37 sequent. in quo patet, quid dicendum ad subjunctam notam theologi sub eodem n. 37. * Atqui mihi, bona Ferraris venia, quæ ab eodem numeris indicatis tradita sunt, nec solida ratione, nec firma auctoritate niti videntur, ut ab ipso proponuntur. Itaque assentior auctoribus additionum ad theol. P. Cuniliati, qui, *loc. cit.*, pag. 443 seq. scribunt: « Observandum... 1, cum Petro Colet, tract. *De just.*, cap. 4, *De restit. in particul.*, art. 2, sect. 1, in resp. ad Q. 10, eum qui interficit hominem paulo post moriturum ex infirmitate, vel juste a judice morti tradendum, non teneri ad restitutionem, nisi pro lucris cessantibus secundum breve illud tempus, quo supervicturus erat, cum occisor non sit tunc causa, nisi modici illius damni. Secus vero sentiendum foret, si ille ab alio injuste necandus erat. In tali casu profecto ad integram astringeretur restitutionem faciendam. Observandum 2 eum, qui aliquem vulneravit, qui paulo post non ob vulnus, sed ob aliam causam ex vulnere nullatenus promanantem e vita excessit, sola, quæ ex vulnere usque ad diem mortis emerserunt, damna resarcire debere; cum horum duntaxat causa exstiterit. Quod si jam vulnerator cum vulnerato de certa summa transegisset, standum esset conventioni, ut quæ in incertum peracta sit. Idem est, si vulnerator a judice ad certam summam condemnatus fuerit. Petrus vulneratus a Paulo vulnere minime lethali, negligentia chirurgi moritur, Paulus damna hæredibus compensare tenetur, non quæ mortem, sed quæ vulnus duntaxat consequuntur. Si tamen Petrus ex accepto vulnere moritur, quia non est inventus chirurgus, qui vulnus sanaret, Paulus vulnerator ad restituenda damna, quæ ex ipsa morte hæredibus obvenerunt, astringitur. »

(24. Excipe tamen, nisi homicida aliquid peculiare fecerit moraliter, efficaciter influens in imputationem faciendam innocenti, ut si, ipso invito, vel inscio, ipsius vestibus se induisset, vel usus fuisset ejus gladio, quem adhuc sanguinolentum reposuisset in ejus vaginam, et per hoc ipse innocens fuerit habitus ut verus homicida: tunc enim supradictus committens sic malitiose homicidium tenetur ad integram restitutionem damni causati ipsi innocenti per talem iniquam et malitiosam fraudem, quia malitia, fraus et dolus nemini debent patrocinium impertiri, cap. *Sedes* 15, et c. *Ex tenore* 16, De rescriptis, cap. *Ex litteris* 2, De dolo et contumacia, cap. *Tuæ* 12, De clericis non resident., l. *In fundo*, ff. *De rei vindicat.*, l. *Cum his*, ff. *De transactionib.*, l. *Si legatarias*, cod. *De legatis*, cum similibus.

(25. Sic per eamdem rationem et eadem jura tenetur ad restitutionem, qui cadaver occisi ponit ante domum, vel sepelit in horto innocentis, ut ipsi imputetur homicidium, et ideo patiatur damnum. Per fraudem enim videtur inducere innocentem ad tale damnum, unde sicuti ex dictis sub verb. IMPEDIENS, qui per fraudem aliquem impedit a consecutione boni, tenetur ad restitutionem et compensationem, ita multo magis qui per fraudem inducit in aliquod damnum. Sanchez, lib. I, *Consil.*, cap. 5, dub. 5, n. 72; Sporer, *loc. cit.*, n. 201; Molina, tom. IV, tract. 2, disp. 86; Rebell., part. I, lib. III, cap. 11; Felix Potestas, tom. I, part. II, n. 2104, et alii passim. (26. Si tamen occisor cadaver occisi longe a domo deferat et reponat juxta domum innocentis, non ex intentione, ut homicidium imputetur innocenti, sed solum ut amoveat a se omne indicium et occasionem inquirendi. Lugo, disput. 8, n. 84; Tamburin., lib. VI, cap. 4, § 1, n. 5; Sporer, *loc. cit.*, et alii dicunt non teneri ad restitutionem, quia non videtur in tali casu moraliter positive influxisse in imputationem, quia illa non est prudens causa, sed occasio levis inquirendi contra talem innocentem, si alia adminicula non occurrant; potuit enim homo alibi vulneratus lethaliter, et longius progressus casu ibi mori, ut non semel in dies accidit.

(27. Intendens occidere solummodo feram, et adhibita debita cautela ac diligentia, per errorem ac ignorantiam invincibilem occidens hominem, quem invincibiliter credidit esse feram, non tenetur ad ullam restitutionem, quia homicidium est ei simpliciter involuntarium saltem negative: secus autem esset, si occisor non adhibuisset debitam cautelam ac diligentiam. *Communis*, textu expresso in cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato.

(28. Qui certo sciens ibi esse hominem, et credens esse Caium suum inimicum occidit Titium alioquin non occisurus, tenetur ad restitutionem, quia licet talis sufficienter caverit occisionem Titii, non tamen cavit, sed omnino voluit occisionem hominis ut sic, cum certus fuerit ibi esse hominem, adeoque occisio illa fuit injusta in hominem quemcunque attigerit, et consequenter injuriosa Titio, et obnoxia restitutioni. *Communis* per text. in l. *Eum qui nocentem* 18, § 3, ibi: « Si injuria mihi fiat ab eo, cum sim ignotus, aut si quis putet me Lucium Titium esse, cum sim Caius Sejus, prævalet quod principale est, injuriam eum mihi facere velle, nam certus ego sum, licet

ille putet me alium esse, quam sim, et ideo injuriarum habeo actionem. »

(29. Ebrius alium occidens, si ebrietas non fuit culpabilis et voluntaria, vel si fuit talis, homicidium tamen non prævidit, seu omnem diligentiam debitam adhibuit ad ipsum cavendum, non tenetur ad restitutionem : tenetur autem, si prævidit, et non cavit. *Communis* per text. in c. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato.

(30. Vulnerans injuste alium vulnere non lethali, ad restitutionem tenetur, si occasione talis vulneris, quamvis de se non lethalis, alius morbus, vel inflammatio suborta mortem inferat vulnerato, quia quod est causa causæ, est etiam causa causati, arg. cap. *Presbyterum* 7, et c. *Ad audientiam* 12, De homicid., l. *Manumissiones* 4, ff. *De justitia et jure.* Sic communis doctorum.

(31. Si autem vulneratus vulnere non lethali postea perierit, non ratione vulneris per se, sed solum per accidens, ex propria negligentia et incuria, seu ex imperitia medici vel chirurgi, vulnerans tenebitur solum ad restitutionem damni causati vivo pro vulnere, non autem ad restitutionem damni causati mortuo, seu ejus hæredibus pro homicidio; cum ipsum homicidium nec indirecte, et in causa voluntarium ipsi imputari possit. *Communis*, textu expresso in l. *Qui occidit* 30, § 4, ff. *ad legem Aquiliam*, ibi : « Si vulneratus . . . non mortifere, negligentia autem perierit, de vulnerato actio erit, non de occiso. »

(32. Occidens hominem quem certo scit paulo post juste morte occidendum, non tenetur ad restitutionem. In tali enim casu non infert ei grave damnum in bonis fortunæ. La Croix, lib. III, part. II, n. 308, cum Navarr., Vasquez, Bonacina ibi citatis, et alii passim. (33. Occidens autem hominem quem certo scit paulo post injuste occidendum a latrone, mandatario et hujusmodi, tenetur ad restitutionem, quia prior occidens intulit ei injuste grave damnum. *Vide* dicta, art. 1, num. 22 et 42.

(34 Si Paulus initium et causa fuit rixæ cum Petro per sola verba contumeliosa, et ideo ab ipso Petro excandescente occidatur, tenetur Petrus ad restitutionem, quia sola verbalis contumelia non dat jus ad occidendum; unde cum talis occisio sit contra justitiam, obligat ad restitutionem. *Communis* cum Molina disp. 81, n. 3; Lessio, lib. II, c. 6, n. 137; Sporer, *loc. cit.*, n. 194. (35. Si autem Petrus verbis contumeliosis affectus a Paulo vellet ipsum Paulum occidere, posset Paulus licite se defendere, et cum moderamine inculpatæ tutelæ ipsum Petrum tanquam jam injustum aggressorem etiam occidere, quando non ei suppetat alius modus se defendendi. Sporer, *loco cit.*; Tambur., lib. VI, c. 4, § 3, num. 17; La Croix, *loco cit.*, num. 300, et alii.

(36. Si duobus rixantibus et strictis gladiis pugnantibus, alii sua sponte accurrant, et horum unus alterum occidat, vel ab altero occidatur : tunc ipsi duo principales rixantes et pugnantes ad nullam tenentur restitutionem cum tale homicidium nullo modo intendant, nec in se, nec in sua causa; sola enim eorum pugna non est causa, nisi valde remota, ut alii accurrant, pugnent vel occidantur, cum ipsi sua sponte accurrerint. *Communis.*

(37. Si autem unus ex duobus rixantibus alios amicos, seu conjunctos in sui adjutorium vocarit et excitarit, et unus ex his postea occidatur, Suarez, *De censuris*, disp. 44, sect. 3, n. 26; Avila, *De censuris*, p. 7, disp. 6, sect. 2, dub. 5, conclus. 4; Navarr., Coninch, Petrus Corucio, Sayrus, Villalobos et Diana apud card. de Lugo, disp. 11, n. 57, videntur supponere esse ipsi excitanti imputandum tale homicidium; dicunt enim evadere irregularem illum, qui consilio, vel aliter induxit Titium ut Caium occidat, si ea occasione Titius occidatur ab ipso Caio, quia per ipsum consilium, seu suasionem fuit causa occisionis et damni. Vasq. tamen in 1, 2, disp. 100, n. 45; Turrian., *De censuris*, lib. IX, disp. 63, dub. 4; Gaspar., Hurtad., disp. 2, *De irregularit. difficult.* 6, n. 2, loquentes de irregularitate tenent contrariam sententiam, quam Lugo, *loco cit.*, n. 58, loquens in terminis de restitutione ob homicidium, dicit esse sibi satis probabilem, idemque docent Tambur. *loc. cit.*, n. 19; La Croix, *loc. cit.*, n. 309, et alii. Et eorum ratio est quia, quamvis sic suadens et excitans peccet contra charitatem, tamen non peccat contra justitiam cum nec vi, nec fraude aut dolo coegerit ipsum occisum ad subeundum tale periculum mortis, sed sola suasione et precatione, cui ipse occisus omnino consensit. Scienti enim et volenti, seu consentienti non fit injuria, cap. *Scienti* 27, De regul. juris in 6, l. *Nemo* 145, ff. *De divers. regul. juris* (161).

(38. Si quis a mandatariis requisitus ostendat domum Caii, qui inde fuit ab illis occisus, si sine coactione, et sine gravi mortis timore id fecit, tenetur ad restitutionem: non tenetur autem, si id fecit coactus, et ratione gravis metus mortis sibi alias indictæ. Diana, part. VI, tract. 1, resol. 63; Tambur., lib. VI, c. 4, § 4, num. 3; Felix Potestas, *loc. cit.*, num. 2108, et alii passim.

(39. Homicida in rigore juris non liberatur ab obligatione restituendi damna temporalia ex homicidio secuta, quamvis a magistratu capite plectatur, seu extremo supplicio afficiatur. Sic tenent innumeri doctores, tum ex antiquis, tum ex recentioribus quos referunt et sequuntur Sanch., l. I Const., c. 4, dub. 6; Mol., disp. 84, n. 8; Lessius, dub. 22; Vasquez, *De rest.*, c. 2, § 3,

Nota Romani theologi.

(161) Videtur hoc casu irregularitatem contrahere, et ad damna teneri; suasor enim delicti et executor, pari pœna puniuntur. Vid. *Ad.* Cas., v. Irreg.

dub. 5; Navarr., c. 15, num. 25; Sporer, *loc. cit.*, num. 236, ubi dicit id tenere doctores communiter; Tamb., *l. cit.*, n. 14; Busemb., lib. III, p. II, *De restitutione*, c. 2, dub. 6, art. 3, n. 10; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 9, q. 7, concl. 2, resol. 3; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 2107, et alii passim. Et ratio est quia homicida per talem capitalem mortem seu extremum supplicium satisfacit quidem justitiæ publicæ et vindicativæ, non autem commutativæ, quam læsit alterum occidendo; unde adhuc remanet facienda restitutio hæredibus proximis occisi, cum damna privata ob publicam punitionem non resarciantur. Tum quia sicuti fur non excusatur ab obligatione restituendi, quamvis capite plectatur, ita nec excusatur homicida ab obligatione restituendi damna injuste illata, cum non minus teneatur restituere homicida pro homicidio, quam fur pro furtis.

(40. Notanter autem dicitur *in rigore juris*, quia practice loquendo excusantur tales homicidæ ab ejusmodi restitutione, eo quod ii, quibus restituendum erat, vel contenti sint talionis pœna illata, vel non curent de tali restitutione, maxime si sint nobiles et divites, et ad eorum instantiam judex ad talem mortem condemnaverit homicidam; isti enim videntur eo ipso omnes alias satisfactiones remittere; tum quia ea damna sunt necessario conjuncta cum morte occisi, suntque magna causa aggravans homicidium. Unde judex in sententia ferenda præsumitur considerasse utrumque, scilicet mortem occisi, et damna consequentia : ideoque lata contra homicidam sententia mortis capitalis, tanquam definitiva totius causæ, nulla facta mentione compensationis vel restitutionis damnorum, censetur una cum morte omnem prorsus obligationem rei absolvisse, et sic non tantum reipublicæ, sed etiam parti læsæ satisfecisse. Sic tenent Sotus, et alii apud Lessium *cit.* dub. 22, n. 119, qui etiam dicit hanc sententiam esse vere probabilem et consentaneam æquitati, et ita fere habere usum, ut hæredes occisi pœnæ talionis censeantur acquiescere, et injuria illa videatur sic esse compensata, et sic etiam docent plures alii citati a Lugo, disp. 11, num. 49; Tamb., *loc. cit.*, § 3, n. 15; noster Marchant., tom. II, tr. 6, tit. 1, quæst. 5, dub. 2; Sporer, *loco cit.*, n. 236; Felix Potestas, *l. c.*, ubi dicit hæredibus occisi divitibus non esse resarcienda damna, quia isti solent esse contenti pœna capitali occisori inflicta, et id insuper docet ipsemet Scotus, in 4, dist. 15, q. 3, secutus ab aliis, quia homicida sufficienter satis fecit tolerando pœnam capitalem.* His subscribit Daniel Concina, licet non generatim. Sic enim habet, *loc. cit.*, num. 3, pag. 33: « Si homicida pœnam lueret talionis, nulli restitutioni obnoxii forent hæredes, quia pœna mortis inflicta, omnia remissa censentur : et ita communis obtinet consuetudo. Si alicubi oppositus rationabilis mos vigeat, servandus est. »

(41. Damna secuta ex homicidio sunt compensanda et restituenda solis hæredibus proximi occisi, scilicet filiis, uxori et parentibus ita damnificatis. Sic communis doctorum cum Lessio, *l. cit.*, cap. 9, dub. 29, n. 155; Sporer., *loc. cit.*, num. 230; La Croix, *loc. c.*, n. 310; Molina, Layman, Marchant, Salonio, Arragonio, Lugo, Corduba, Ledesma, Soto, Angles, et alii passim contra paucos alios. Et ratio est, quia obligatio et finis restitutionis est compensare damna injuste illata alteri in bonis propriis, vel sibi ex justitia debitis; solis autem dictis proximis occisi hæredibus inferuntur injuste ista damna in bonis propriis, et sibi ex justitia debitis, cum eos solos ex justitia in necessitate positos alere teneretur occisus, ex quo adeo stricte sint ipsi conjuncti, ut moraliter una semper persona censeri debeant cum illo; quod non verificatur in aliis hæredibus, eo quod censeantur esse velut extranei se remote habentes, et per accidens damna illa patientes, cum occisus, non ex justitia, sed solum ex charitate ipsos aleret.

(42. Sunt tamen talia damna probabilius compensanda etiam fratribus et sororibus occisi, si ipse occisus eos per sententiam judicis tenebatur alere, quia jam habebant jus ad illa alimenta, quæ ab ipso occiso vigore judicialis sententiæ de justitia accepissent. Ita Lopez I par. *Instructor. novi*, cap. 72; Sanchez, dict. cap. 4, dub. 3, et alii plures.

(43. Item probabilius talia damna compensanda sunt etiam creditoribus occisi, quia occisus strictiori obligatione justitiæ tenebatur suis creditoribus, quam ipsis hæredibus necessariis, cum his alimenta et hæreditas non præstentur, nisi deducto ære alieno; adeoque si homicida tenetur talia damna compensare dictis hæredibus necessariis, a fortiori tenebitur de rigore juris compensare occisi creditoribus. Sic Molina, tract. 3, disp. 83, num. 8; Layman, *loc. cit.*, cap. 6, n. 4; Sporer, *loc. cit.*, num. 230, et multi alii; quamvis Layman, et Sporer, *l. cit.*, notent id in praxi non observari, unde contrarium absolute docent Lessius, *loco cit.*, dub. 26, num. 151; Diana, par. V, tr. 3, resolut. 57, et plures alii apud ipsos.

(44. Item probabilius damna secuta ex homicidio sunt compensanda et restituenda etiam aliis remotis hæredibus et extraneis, imo et pauperibus compensandæ sunt eleemosynæ, quas occisus illis elargiri solebat, si homicida, animo illis nocendi, ipsum occidit. Ita tenent Sotus, Navar., Adrian., Panormit., Roselli, Vasquez, Turrian et alii apud Lugo, dict. disp. 11, num. 74, qui eos sequitur, *ibid.*, num. 77; Busemb., *loc. cit.*, num. 11, cum aliis ibi citatis; Potestas, *loc. cit.*, num. 2106; Illsung., tom. IV, d. 4, num. 74, et alii. Malitia enim, fraus et dolus nemini patrocinari debent, cap. *Ex litteris* 2, De dolo et contumacia, cap. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16, De rescriptis; cap. *Tuæ* 12, De clericis non residentibus, leg. *In fundo*, ff. *De rei vindicat.*, leg. *Cum hi*, ff. *De transactionibus*, l. *Si legatarius*, cod. *De*

legatis, cum similibus. * Quæ hoc, et superiori numero auctor noster ut *probabiliora* docuit, alii ut certa docent. *Vide* Antoine *De justitia et jure*, cap. 2, quæst. 16; Cuniliati, *l.c.*, num. 4 et 5, et alios.*

(45. Obligatio homicidæ ad restituendum pro damnis illatis ex tali homicidio transit ad ejus hæredes juxta vires hæreditatis, quando ipsemet non fecerat. *Communis*. Est enim illud debitum et onus reale, cui hæredes succedunt, sicuti et succedunt hæreditati, cum res transeat cum suo onere, l. *Alienatio*. ff. *Contrah. emption.*, l. *Pompeius*, § *Cum quis*, ff. *De acquir. possess.*, l. *Via constit.*, § *Quicunque*, ff. *De servit. urb. præd.*, l. 1, § fin. et l. seq., ff. *Si serv. vindic.*, l. *Fiscus*, De jure fisci, Clement. *De casibus*.

(46. Si vulneratus ante mortem remittat percussori seu homicidæ omne damnum reale præteritum, præsens et futurum, tunc valde probabile est quod nec ipse homicida, nec in suo defectu ejus hæredes teneantur ad ullam restitutionem faciendam hæredibus etiam necessariis ipsius occisi. Busemb., *loc. cit.*, art. 3; Lessius, *cit.* c. dub. 26, n. 158; Molina, disp. 81, num. 4 et 5; Sanchez *loc. cit.*, dub. 12, num. 5; Salonius, quæst. 63, art. 2, controvers. 9; Henno, *loc. cit.*, qu. 7, conclus. 3, Petes 1, Bannes, aliisque citatis; Diana, part. v, tractat. 4, resol. 58; Tamb., lib. vi, cap. 4, § 10. Et ratio est, quia sicuti moriturus poterat cedere homicidæ alia jura, ita et illa, et consequenter onus restituendi exstinguere; tum quia quidquid debetur illis hæredibus, totum debetur eis dependenter a voluntate morituri, adeoque non fit eis injuria, nisi quatenus fit contra occisi voluntatem, et consequenter si moriturus totum condonavit, nulla contra ejus voluntatem remanet homicidæ, seu ejus hæredibus, obligatio justitiæ de facienda aliqua restitutione.

(47. Contrariam tamen sententiam adhuc tanquam probabiliorem docent Lugo, disp. 11, sect. 3, num. 63; Sporer., *loc. cit.*, num. 235; La Croix, *loco cit.*, n. 310; Illsung., tom. IV, d. 3, num. 88; Fel. Pot., *loc. cit.*, n. 2112; Tanner., qu. 6, dub. 4, et alii. Et ratio est, quia remissio a morituro facta habet quidem locum in damnis præteritis usque ad ejus mortem, at minime in damnis sequentibus; moriturus enim, licet possit remittere totum jus suum quoad compensationem sibi debitam pro damnis sibi illatis ante suam mortem, non potest tamen remittere jus alienum quoad compensationem suis necessariis hæredibus debitam pro damnis eis subsecutis post ejus mortem; hoc enim jus non pertinet ad occisum, sed immediate ad ejus hæredes necessarios, quibus occisus de jure et justitia tenebatur necessaria ad vitæ sustentationem providere et præstare; adeoque cum ex ejus occisione dicti hæredes damnum proprium patiantur, jus proprium acquirunt ad compensationem sibi faciendam ab homicida, et consequenter, non obstante remissione totali et facta a morituro, tenetur homicida, et ejus defectu, ipsius hæredes ad compensanda damna dictis hæredibus subsecuta, cum hæc, ut patet, sint damna propria ipsorum hæredum, et non damna occisi. * Hanc sententiam tanquam unice sequendam tuentur Cuniliati, *loc. cit.*, n. 3, et Concina in compendio theologiæ christianæ lib. ix, *De restitut.*, cap. 5, num. 8, scribens: « Si vulneratus dominus absolutus sit, et antequam decedat, remittat una cum injuria sibi illata, etiam damna resarcienda, liber occisor est a restitutione. Cæterum licet vulneratus astringatur remittere omnem injuriam sibi illatam, et diligere suum vulneratorem, non tamen obligatus est dimittere damna inde emergentia; imo si uxor, si filii, nepotes vel parentes graviter indigerent, peccaret contra charitatem, si cum tanto istorum dispendio et detrimento expensas et damna condonaret. » Confer Antoine, *loc. cit.*, quæst. 13, in not. post responsionem 1. *

(48. Item tenetur homicida compensare damna hæredibus subsecuta, quamvis a supremo principe patrati homicidii plenissimam obtinuerit remissionem, quia princeps præcise intendit condonare injuriam reipublicæ factam, et non damna hæredibus necessariis subsecuta. Henno, *loc. cit.*, Petes 3, et alii passim.

ARTICULUS III.

Quid, cui et quando sit restituendum?

SUMMARIUM.

1. Ex justitia commutativa id et tantum est restituendum, quod et quantum ablatum vel damnificatum est. — 2. Generaliter per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc exstet. — 3. Si eadem res non amplius exstet, facienda est restitutio in æquivalenti. — 4. Quid restituere debeat possessor bonæ vel malæ fidei? *remissive.* — 5. Quid restituere debeat commodatarius? *remissive.* — 6. Quid restituere debeat conductor et locator? *remissive.* — 7. Quid restituere debeat mutuatarius? *remissive.* — 8. Quid restituere debeat emptor et venditor? *remissive.* — 9. Quid restituere debeat emphyteuta? *remissive.* — 10. Quid restituere debeat lusor? *remissive.* — 11. Quid restituendum sit in rerum occupatione, alluvione, specificatione, accessione, confusione, commistione et fructuum perceptione? *remissive.* — 12. Alia ad rem, *remissive.* — 13. Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam jam positam, non sunt de jure naturæ restituenda, ad num. 16. — 17. Promissio seu conventio de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis ac peccaminosa perpetretur, nullam habet neque ante, neque post perpetrationem talis actionis turpis et peccaminosæ, vim obligandi; unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario. Et adducuntur ad id jura canonica, ad n. 23. — 24. Femina recipiens munera ab amasio sibi liberaliter oblata ex cognita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, etsi ipsa nihil mali intendat, cum sic foveat ejus impurum amorem ac desiderium, et spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum aut implicitum intercessit, non tenetur restituere, sed licite retinere potest, ad n. 25. — 26. Accipiens pecuniam a dæmone, si sciat quod dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere; si autem nesciat, spectato jure naturæ, potest ipsam retinere; de jure autem positivo ci-

vili post sententiam judicis applicatur fisco quidquid per artem magicam, aut legibus prohibitam acquiritur. — 27. Accepta per modum pretii pro actione debita ex justitia restitui debent. — 28. Accepta autem per modum gratuitæ et omnino liberæ donationis non sunt restituenda. — 29. Hinc justitiam violant cum onere restitutionis ministri principum, thesaurarii, notarii, tabelliones, et alii similes officiales, qui pro obeundis suis officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a principe seu republica stipendium, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios præferant, ne solutionem aut expeditionem retardent, et hujusmodi. — 30. Item justitiam violant cum onere restitutionis uxores pretium exigentes a maritis, ut debitum conjugale reddant, ne adulterium committant; latrones, ne hominem occidant; depositarii, ut depositum restituant; rerum inventores, ut eas suis dominis restituant : debitores, ut debitum restituant; detractores, ut famam aut honorem ablatum reparent, et alii similes. — 31. Quid autem in specie de judice circa munera recepta? *remissive.* — 32. Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacunque alia virtute præter justitiam, non sunt restituenda ex debito justitiæ. — 33. Potest tamen esse obligatio ea restituendi ex debito alterius virtutis, et afferuntur ad id exempla. — 34. Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito justitiæ, potest tamen obligari ex dispositione juris positivi inhabilitantis ad acquirendum dominium talis pretii, et afferuntur ad id exempla. — 35. Ordinarie loquendo restitutio est facienda ei, a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus hæredi, si sit mortuus, ad nu. 36. — 37. Item furans a molitore farinam, a fullone pannum, a sartore vestem, et hujusmodi, tenetur ipsis, et non dominis restituere : *alia notanda ad num.* 69. — 70. Qui pecuniam vel quamlibet rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, tenetur resarcire totum damnum domino pecuniæ, ad num. 81. — 82. Alia ad rem ad num. 102.

(1. Ex justitia commutativa id et tantum restituendum est, quod et quantum ablatum vel damnificatum est. *Communis*, nec indiget probatione cum clare de se pateat. Generaliter, et per se loquendo restituenda est eadem res in individuo, si adhuc exstet. *Communis*, per text. in l. *Manifesti juris* 17, cod. *De solutionibus;* exstante enim eadem re, cujus dominium verus dominus in alium non transtulit, semper dominus retinet jus in illam, adeoque si non sit contentus alia re ejusdem speciei et bonitatis, est ei restituenda ipsamet res, adhuc exstans in individuo.

(2. Si eadem res in individuo non amplius exstet, facienda est restitutio in æquivalenti, adeo ut tantum restituatur, quantum sufficit ad æqualitatem debiti vel damni illati. *Communis* per text. *In Authen. Hoc nisi*, cod. *De solutionibus.*

(3. Quid restituere debeat possessor bonæ vel malæ fidei? *Vid.* verb. Possessor bonæ et malæ fidei per tot. Ubi etiam de fructibus naturalibus, industrialibus, mistis et civilibus. (4. Item de expensis seu melioramentis necessariis, utilibus et voluptuosis. Item de incremento et decremento rerum.

(5. Quid restituere debeat commodatarius? *Vide* verb. Commodatum.

(6. Quid restituere debeat conductor et locator? *Vide* verb. Locator.

(7. Quid restituere debeat mutuatarius? *Vide* verb. Mutuum. *V.* Addit. Casinenses ibi.

(8. Quid restituere debeat emptor et venditor? *Vide* verb. Contractus emptionis, venditionis.

(9. Quid restituere debeat emphyteuta? *Vide* verb. Contractus emphyteusis.

(10. Quid restituere debeat lusor? *Vide* verb. Ludus?

(11. Quid restituendum sit in rerum occupatione, alluvione, specificatione, accessione, confusione, commistione et fructuum perceptione? *Vide* verb. Dominium, art. 3.

(12. Alia ad rem. *Vide* verb. Bellum, art. 2 et 3, verb. Culpa, verb. Damnificatio, verb. Usura; et notata *supra* art. 1, a n. 80 ad 94.

(13. Accepta ob actionem malam seu peccaminosam jam positam non sunt de jure naturæ restituenda; unde si mulier, etiam uxorata, pro concesso usu sui corporis, et mandatarius pro homicidio patrato pretium acceperit, potest retinere, S. Thomas, 2-2, quæst. 62, art. 5 ad 2; Lessius, lib. II, cap. 14, dub. 8, a n. 52; Lugo, disp. 18, a num. 45; Dicastill., *De restitut. d.* 6, dub. 1; Borghes, *Centur.* 3, cas. 33; S. Antoninus, part. II, tit. 2, c. 6 in princip.; Cuvarruv., *ad regul.* peccatum, part. II, § 2; Angelus, verb. *Restitut.*, § *Turpe;* Rosignolus, *De restitut.* 11, disquisit. 1, § 6, nu. 9 et 10; La Croix, lib. XXX, part. II, n. 289; cum Azorio, Molin., Vasquez ibi citatis, et alii passim, per text. in l. *Idem si ob stuprum* 4, § 3, ff. *De conditione ob turpem vel injustam causam*, ubi habetur : « Meretricem turpiter facere, quod sit meretrix, non turpiter accipere, cum sit meretrix; » unde S. Thomas, 2-2, qu. 31, art. 7, in corpore ait : « Quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, et contra legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra legem; unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest. »

(14. Accepta ob actionem malam, seu peccaminosam necdum positam restitui debent, quia actio non debet poni, adeoque nec retineri potest pretium pro ea ponenda : si autem sit quid mere liberaliter donatum ad alliciendum animum, v. gr. meretricis ad copulam, sive ante, sive post actionem turpem, potest tuta conscientia retineri; paucis solis casibus exceptis; Lugo, *loc. cit.*, n. 49; La Croix, *loc. cit.*, n. 291; Henno., tom. II, tract. 1, *De restitut.*, quæst. 7, conclus. 1, ubi citat communem doctorum per text. in leg. *Affectionis* 5, ff. *De donationibus*, ibi : « Affectionis gratia, neque honestæ, neque inhonestæ donationes sunt prohibitæ; honestæ, erga bene merentes amicos vel necessarios; inhonestæ, erga meretrices; » et concordat lex *Donationes* 31, ff.

eodem. Ubi, ut vides, lex non distinguit, an ad hoc, ut sint validæ tales donationes, debeant fieri ante, vel post actionem turpem; ubi autem lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; cap. *Quia circa* 22, De privil. et leg. *De pretio*, ff. *De publiciana in rem action.* Et ratio conclusionis est, quia potest quilibet rei suæ dominium in alium transferre, ubi per leges non impeditur: nulla autem est assignabilis lex irritans dictam translationem; non quidem lex naturæ, quia, licet ratio naturalis dictet donationes illas esse illicitas, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis, eo quod incitent ad meretricium, vel inchoandum, vel continuandum, non tamen dictat esse invalidas. Nec etiam id dictant leges positivæ, cum leges civiles potius illa confirment, ut patet ex cit. l. *Affectionis* 5, et cit. l. *Donationes in concubinam* 31, De donationibus, et cit. l. *Idem si ob stuprum* 4, § 3, ff. *De condiction. ob turpem vel injustam causam*, adeoque, etc.

(15. Dicitur autem notanter, *Paucis solis casibus exceptis*, quia donata a filiofamilias, pupillo, minorenni et a milite retineri non possunt, quia ipsi per leges inhabilitantur ad donandum, ut patet de filiofamilias in § *Filiusfamilias* 7, ff. *De donationibus*, de pupillo § 6, Institut. *De auctoritate tutorum*, de minorenni, l. *Si curatorem* 3, cod. *De in integrum restitution.*, de milite, l. *Si ancillam* 2, cod. *De donation. inter virum et uxorem*. Pro parvis autem munusculis videtur consuetudinem contrarium induxisse.

(16. Item retineri non possunt donationes, si quæ fierent (quod Deus avertat), ab aliquo religioso suæ conditionis immemore, propter tale infandum commercium. Tales enim donationes essent omnino, nedum illicitæ, sed et invalidæ, adeoque monasterio essent restituendæ, cum religiosus professus nihil possit expendere sine licentia expressa aut tacita superioris, quam in tali casu non haberet, nec posset habere, cum superior, nec totum monasterium possit illam concedere in usus turpes et peccaminosos; nec etiam ex pecuniis suis personalibus ac specialibus laboribus acquisitis, cum quidquid acquirit monachus, acquirat monasterio; cap. *Statutum* 1, caus. 18, quæst. 1, cap. *Abbates* 16, caus. 18, quæst. 2, cap. *Quia ingredientibus* 6, caus. 19, quæst. 3, cap. *In præsentia* 8, De probationibus, cap. *Monachi* 2, De statu monachor., cum similibus.

(17. Promissio seu conventio de danda alicui certa pecuniæ summa, ut aliqua actio turpis et peccaminosa perpetretur, nullam habet neque ante neque post perpetrationem talis actionis turpis et peccaminosæ vim obligandi; unde sic promittens nihil tenetur restituere promissario: colligitur ex pluribus juribus, tum canonicis, tum civilibus; eodem jure canonico habetur in cap. *Pactiones* 8, De pactis, ubi sic expresse statuitur: « Pactiones factæ a vobis.... nullius penitus sunt momenti, quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum; nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis...... de jure vel de facto nullam obligationem inducit, » c. *In malis promissis* 5, caus. 32, q. 5, ubi ex verbis S. Isidori sic præcise habetur: « In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, quod incaute vovisti, ne facias; impia est promissio, quæ scelere adimpletur; » c. *Quæ contra jus* 64, De regul. juris in 6, ibi: « Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi, » cap. *In malis* 69, De regul. juris item in 6, ibi: « In malis promissis fidem non expedit observari. »

(18. Et hoc jure canonico adeo verum est, quod licet talis promissio fuisset etiam juramento firmata, nullam importaret obligationem, ut expresse statuitur in c. *Non est obligatorium* 58, De regul. juris in 6, ibi: « Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum; » et concordant plures textus in quæstione 4, caus. 22, et signanter in cap. *Est etiam* 2, d. quæst. 5, caus. 22, ubi ex verbis S. Ambrosii improbatur Herodes, quod ob servandum juramentum, S. Joannem Baptistam occidi jussisset; unde in ejus summario sic expresse habetur: « Aliquando non expedit promissum servare sacramentum; » c. *Quod David* 3, ead. caus. et quæst., ubi ex verbis S. Augustini laudatur David, quod sicut juraverat, non occiderit Nabal, ibi: « Quod David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit; » et in ejus summario sic dicitur: « Pietas fuit, quod David, Nabal, sicut juraverat, non occiderit; » c. *Juravit David* 4, ead. caus. et q., ubi de eodem verbis ejusdem S. Augustini sic repetitur: « Juravit David temere, sed non implevit jurationem majori pietate ductus. » Et econtra idem sanctus Augustinus, serm. 10, *in novis sermonibus de decollatione sancti Joannis Baptistæ* improbat Herodem, quod impie adimpleat, quod temere juraverat, ibi: « Temere juratur, et impie, quod juratur, impletur; » cap. *Unusquisque* 8, ead. caus. et quæst., in cujus summario de mente sancti Ambrosii sic habetur: « Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est, facere; » cap. *Si aliquid* 16, ead. caus. et quæst., ubi sic summatur decretum Soteris Papæ (162): « Juramentum, quo malum incaute promittitur, non est servandum; » cap. *Actione* 18, ead. caus. et q., ubi sic summatur decretum concilii Eliberitani (163): « Illicitum juramentum non est servandum; » et

(162) Sive Soteri Papæ tributum a Gratiano, quod vetustiores collectores non ex Sotere, sed ex Beda se describere professi sunt. Vide Berardum in Opere cui titulus *Gratiani canones*, etc., part. II, cap. 10, pag. 92 seq.

(163) Vel concilio Eliberitano falso tribuit. Adeundus Berardus, *Oper.* cit. part. II, cap. 2, pag. 30.

sæpe in eadem causa et quæstione in aliis capitulis et summariis consimiliter. Et hoc jure merito, cum juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis, textu expresso in cap. *Quando* 18, De jurejurando, ibi : « Cum juramentum, non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum, » cap. *Inter cætera* 21, caus. 22, quæst. 4, ibi : « Porro juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis. »

(19. Jure civili habetur sensus nostræ conclusionis in pluribus legibus, et signanter in leg. *Generaliter* 26, ff. *De verb. obligationibus*, ibi : « Generaliter novimus turpes stipulationes nullius esse momenti; » l. *Si flagitii* 123, ff. eod., ibi : « Si flagitii faciendi, vel facti causa concepta sit stipulatio, ab initio non valet; » l. *Juris gentium* 7, ff. *De pactis*, ibi : « Si stipulatio sit interposita de his, pro quibus pacisci non licet, servanda non est, sed omnino rescindenda; » l. *Pacta* 6, cod. *De pactis*, ibi : « Pacta, quæ contra leges, constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati juris est; » l. *Ex eo* 4, cod. *De inutilibus stipulationibus*, ibi : « Cum omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sint. »

(20. Suprapositam conclusionem tenent Navarrus, in *Manual.*, cap. 17; Durand., in 3, distinct. 39, qu. 4; Medina, cod. *De restitut.*, quæst. 2 ; Comitolus, lib. III, *Respons. moral.*, quæst 5; Joannes Valerus, in *Differentiis utriusque fori*, verb. *Promissio*, differentia 8, citati a Diana, tom. 1, par. II, tract. 4, *Miscellaneo*, resolut. 40, ubi et ipse hanc sententiam probabilem, et practice tutam reputat; Adrianus, Neessen, Le Droux, et alii quos citat et sequitur Henno, *loc cit.*, quæst. 4, conclus. 1, et sic videtur sentire sanctus Augustinus relatus in cap. *Qui venatoribus* 8, dist. 86, testans non posse meretricibus pecuniam rependi absque gravissimo peccato, cum nempe in pretium perpetrati criminis tribuitur. Et sic tenet Glossa, *ibidem*, verb. *Meretricibus*, et mordicus defendit Pontas, in *Dictionario casuum conscientiæ*, verb. *Promissio*, cas. 8 et 9, ubi in fine casus octavi sic expresse habet : « Repudiandam penitus ergo eorum opinionem censemus, qui tuentur, licet hujusmodi promissiones non obligent ante facinus perpetratum, iisdem tamen obligandi vim adnecti, eo ipso, quod crimen exsecutioni demandatum est; quinimo persuasum prorsus animum habemus abhorrendas penitus, atque habendas esse exsecrationi hujusmodi promissiones et stipulationes, et tanquam nullas esse considerandas, quemadmodum irritæ re ipsa fiunt omnibus cum ecclesiasticis, tum civilibus legibus, ut modo observatum ac probatum est. » Et in fine casus noni sic concludit : « At isti laudatorum auctorum opinioni non possumus subscribere, quando namque quosdam casus sibi fingere amant, in quibus non esse illicitum supponunt, nec promittere, nec dare in pretium turpis alicujus actionis perpetrandæ, falsam omnino hypothesim comminiscuntur, quemadmodum patet ex testimoniis allegatis, quin etiam tanquam certissimum habemus ex eorum opinione fenestram prorsus patefieri ad plurimam nequitiam, quoniam ad audenda quæque et ad perficienda quæ fluunt in luxuriam, inde via redditur expeditior. » Hæc ipse : tum quia datio et acceptio pro re turpi patrata est novum peccatum et approbatio peccati commissi. Qui enim dat vel accipit propter peccatum commissum, videtur de novo approbare, atque in eo complacere, quod utique mortale est; tum etiam quia promissio illa de re turpi patranda fuit nulla, nec ullo modo obligans, utpote peccaminosa, ut patet ex supra adductis juribus: ergo nec est ex obligatione servanda.

(21. Imo supracitati doctores volunt insuper, quod acceptum ob turpem causam ex conventione facta obligante ad operis pravi exsecutionem, sit restituendum. Sic expresse Henno, *loc. cit.*, quæst. 5, conclus. 1, cum Navarr., Adriano, Medina, Neessen, Le Droux, et aliis ibi citatis argum. supra adductis juribus. Et eorum ratio est, quia conventio illa ante operis impletionem est nulla, eo quod non possit esse vinculum iniquitatis, ut concedunt omnes ; ergo etiam nulla est impleto opere, et consequenter acceptum ratione talis conventionis debet restitui; probatur consequentia ex cap. *Non firmatur* 18, De regul. juris in 6, ubi expresse dicitur : « Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit; » atqui ex supra allegatis juribus conventio illa nulla est ante operis impletionem, ergo etiam nulla erit post operis impletionem; tum quia conventio illa, utpote contractus onerosus, debet obligare tam promissarium, quam promittentem; alias si obligaret solum promittentem, esset contractus gratuitus; atqui non obligat promissarium, cum nemo obligari possit ad peccandum; ergo nec obligat promittentem, et consequenter est nulla ex parte utriusque; adeoque acceptum ex tali conventione est restituendum; et sic videtur sensisse etiam sanctus Augustinus, epist. 163, alias 54, *ad Macedonium*, ubi sic expresse habet : » Verumtamen, si justitia sincerius consulatur, justius dicitur advocato: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti: » et paulo post explicatam obligationem advocati in prædicto casu sic ait : « Quis tandem advocatus, aut ex advocato ita vir optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat : Recipe quod mihi, cum tibi male adessem, dedisti, et redde adversario tuo, quod, me agente, inique abstulisti; et tamen quem prioris non rectæ vitæ rectissime pœnitet, etiam hoc facere debet, ut, si ille, qui inique litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem,

ejus tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem. »

(22. Communior tamen doctorum sententia tenet, quod licet promissio facta feminæ pro usu sui corporis sit illicita, promissum, opere completo, sit conferendum; nec femina teneatur receptum ob talem usum turpem sui corporis postea restituere. Sic Lugo, disp. 18, sect. 3, num. 59, quoad primam partem cum Vasquez, Turrian., Soto, Arragonio, Cajetan., Covarruv., Molina, Sanchez ibi citatis, dicens hanc esse communem et veram sententiam, et num. 46, quoad secundam partem cum Lessio, Molina, Cajetan., Alens., Richard., Gabriel., Silvestro, Angelo, Salonio, Silvio, Tannero, Rebel., Villalobos, dicens pariter hanc esse communem et veram sententiam; sic tenet etiam cum pluribus aliis ibi citatis, La Croix, lib. III, p. II, num. 289 et 290; Rosignolus cum aliis ibi citatis, *De restitutione* 11, disput. 1, § 6, num. 2 et 9; Sporer cum multis ibi citatis, tom. II, tract. 5, *In VII et X præcept. Decalog.*, cap. 5, sect. 5, num. 135 et 139; Molina, Sanchez, Lessius, Diana, Tamburin. et plurimi alii. Et ratio primæ partis est, quia ille usus sui corporis, quem femina impudica fornicario concessit, est pretio æstimabilis ratione utilitatis, vel delectationis, respectu fornicarii et ratione periculi, et laboris respectu feminæ concedentis talem turpem usum sui corporis; adeoque si fornicarius pretium promisit, et femina impudica rem pretio æstimabilem et vendibilem, utpote ei commodam vel delectabilem posuit, non est unde ab obligatione solvendi promissum liber evadat; tum quia si fornicarius negare posset pretium pactum pro tali turpi usu sibi concesso seu vendito, negare etiam posset juvenis matrimonium promissum puellæ sub certa promissione matrimonii defloratæ; quod omnes negant, et insuper dicunt posse ad id etiam in foro externo compelli, adeoque, etc. Ratio autem secundæ partis est, quia femina recepit tale pactum pretium concesso, seu vendito usu sui corporis fornicario, qui usus, cum sit commodus et delectabilis fornicario et periculosus ipsi feminæ, dignus est pretio; adeoque talis femina licite retinere potest dictum conventum et receptum pretium, nec tenetur illud restituere, cum non sit receptum contra justitiam, sed potius secundum illam.

(23. Imo meretrix nedum conventum et receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit et retinet, sed etiam omni jure etiam civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a fornicario solvatur. Sanctus Thomas, 2-2, quæst. 62, artic. 5, et plurimis congestis; Lessius, lib. II, cap. 14, dub. 8; Molina tom. I, tract. 2, disp. 24; Diana, part. II, tract. 2, *Miscellan.*, resolut. 40; Spor., *loc. cit.*, num. 136, et ipso teste communis aliorum per text., in l. *Idem* 4, § 3, ff. *De condict. ob turpem vel injustam causam*, ibi: « Sed quod meretrici datur, repeti non potest, ut Labeo et Marcellus scribunt, sed nova ratione, non eo quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere quod sit meretrix; non turpiter accipere, cum sit meretrix; » et ratio est, quia meretrix ita cum fornicario convenit de pretio sibi solvendo pro usu ei concesso, seu vendito sui corporis, ex cap. autem *Contractus* 85, De regul. juris in 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.* Nec pretium illud exigitur et accipitur pro ipso peccato formali; quod, cum nihil sit, neque licite possibile, non est vendibile; sed exigitur et accipitur pro actu ipso materiali, quatenus fornicario utilis et delectabilis est, et meretrici aliquo modo laboriosus et periculosus, qui actus, cum sit quid naturale, et pretio æstimabile, nec alteri gratis debitum, est veluti conductus a fornicario, adeoque pretio solvendus.

(24. Femina recipiens munera sibi ab amasio liberaliter oblata ex cognita ejus libidinosa intentione, quamvis graviter peccet, etsi ipsa nihil mali intendat, cum sic foveat impurum ejus amorem, ac desiderium, et spem copulæ aliquando obtinendæ, tamen si nullum pactum explicitum, aut implicitum intercessit, non tenetur restituere, sed licite retinere potest, quia sunt sibi liberaliter data, et sibi imputare debet nimis credulus amator, quod plus speraverit, quam debuerit. Sporer, *loc. cit.*, num. 141; Lugo, *loc. cit.*, num. 49; Molina tom. III, disp. 735, nu. 3; Rebell., *De justitia*, par. I, lib. III, qu. 7, num. 6; Joannes Valerus, in *Differentiis utriusque fori*, verb. *Restitutio*, differentia 34; Henno, *loc. cit.*, quæst. 6, conclus. in fine, et alii passim. (25. Si autem femina receperit talia munera ex pacto explicito, vel implicito pro usu sui corporis concedendo, quem postea denegat, tenetur restituere, quia peccat contra justitiam retinendo pretium absque concessione usus sui corporis, pro quo solum ab amasio datum est munus, seu pretium. Sic citati doctores et alii passim.

(26. Accipiens pecuniam a dæmone, si sciat quod dæmon eam furatus sit alicui, ut sibi daret, tenetur restituere. Si autem nesciat, spectato jure naturæ, potest ipsam retinere, cum dæmon potuerit eam accipere ex fundo maris, aut aliunde, ubi erat derelicta ad nullius spectans dominium. Sic Diana, part. X, tract. 15, resol. 48; La Croix, lib. III, part. II, num. 292, et alii. De jure autem positivo civili per sententiam judicis debet applicari fisco quidquid per artem magicam aut legibus prohibitam acquiritur. Lugo, tom. I, disp. 6, nu. 112; La Croix, *loc. cit.*, et ipso teste, communis aliorum, per text., in l. *Unica*, cod. *De thesauris*.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

* Casus hic est metaphysicus; nec dæmon furari a Deo permittitur, nec si permittitur, id resciri facile poterit.

RESPONSIO AUCTORIS.

Quomodo potest a theologo dici hic ca-

sus metaphysicus, cum de ipso passim tractent auctores, et de acquisitis per artem magicam disponant leges? Quod certe non fieret, si non supponeretur dæmonem furari quandoque a Deo ob sua justa et inscrutabilia judicia permitti, et hoc permittente, posse resciri.

(27. Accepta per modum pretii pro actione debita ex justitia, restitui debent. *Communissima*. Et ratio est quia tale venditum est invendibile, cum solvens jus habeat ad actionem illam independenter ab omni pretio; et recipiens aliquid per modum pretii pro illa actione vendat id quod non est suum, sed alterius; res enim, quæ ex justitia debetur alicui, perinde est ac si esset illius; unde coactus dare pretium pro ipsa, cogeretur emere rem suam, ut redimeret injustam vexationem; adeoque tale pretium injuste acceptaretur, et consequenter esset restituendum ex debito justitiæ.

(28. Dicitur autem notanter *Accepta per modum pretii*, nam accepta per modum gratuitæ et omnino liberæ donationis non sunt restituenda, cum liceat unicuique per leges non impedito, rei suæ dominium in alium transferre. *Communis*.

(29. Hinc justitiam violant cum onere restitutionis ministri principum, judices, thesaurarii, notarii, tabelliones et alii similes officiales, qui pro obeundis suis officiis, vel ultra taxatum pretium, vel supra constitutum a principe vel republica stipendium, munera exigunt a particularibus, ne vexent, ne alios præferant, ne solutionem, aut expeditionem retardent, et hujusmodi. *Communis*. Dicit tamen Sporer, *loc. cit.*, num. 128, quod supradicti, si a republica conducti sint ad ea munera absque sufficienti stipendio, possint juste mercedem proportionatam exigere usque ad sufficiens stipendium secundum circumstantias personarum, locorum, etc., prudenter judicandum. * Verum hæc opinio ab aliis merito rejicitur, præsertim cum bono communi sit infesta. *

(30. Item justitiam violant cum onere restitutionis uxores pretium exigentes a maritis, ut debitum conjugale reddant, ne adulterium committant; latrones, ne hominem occidant; depositarii, ut depositum restituant; rerum inventores, ut eas suis dominis restituant; debitores, ut debitum restituant; detractores, ut famam aut honorem ablatum reparent, et alii similes. *Communis*.

(31. Quid autem in specie de judice circa munera recepta? *Vide* verb. JUDEX.

(32. Accepta per modum pretii pro actione debita ex quacunque alia virtute præter justitiam, non sunt restituenda ex debito justitiæ, Lugo, disp. 18, sect. 3, num. 67; Sotus, Bannes, Diana, Tamburin., Petschacher citati et secuti a La Croix, lib. III, part. II, num. 265; Sporer, tom. II, tract. 5, *In* VII *et* X *præcept. Decalogi*, num. 132, ubi dicit de hoc non posse dubitari; tunc enim non peccatur contra justitiam, cum nec dando, nec accipiendo alicui fiat injuria, adeoque id quod tunc accipitur, non est restituendum ex debito justitiæ.

(33. Dicitur autem notanter *ex debito justitiæ*, quia, licet non sit in tali casu restituendum ex debito justitiæ, potest tamen esse obligatio restituendi ex debito alterius virtutis; si quis enim, v. g. ex voto debeat Ecclesiæ crucem centum aureorum, et nolit votum adimplere, nisi ab ipsa Ecclesia, vel ab alio accipiat viginti aureos, tunc tenetur restituere danti illos viginti aureos, non quidem ex justitia quam non violavit, sed ex virtute religionis quæ illum obligat ad totum votum adimplendum, et promissum Deo integre reddendum; quod non faceret, nisi restitueret illos viginti aureos; quia illos retinendo non integre donat, sed partim vendit respectu talis pretii accepti, ut dictam crucem Ecclesiæ offerat. Similiter, quia ex virtute religionis tenentur beneficiarii dare superflua in eleemosynam, si aliquid recipiant, ad hoc ut suo debito satisfaciant, tenentur restituere; quia retinendo illud acceptum non satisfaciunt præcepto dandi eleemosynam integre ex omnibus superfluis, et sic de similibus. Econtra tamen, si quis pretium accipiat, ut audiat missam, communicet, et hujusmodi, ad quæ obligatur ex eadem virtute religionis, non tenetur illud receptum pretium restituere; sicuti nec tenetur restituere pretium acceptum, ne se inebriet, ad quod tenetur ex virtute temperantiæ; et ne fornicetur, ad quod tenetur ex virtute castitatis, et hujusmodi: in his enim, et similibus non tenetur neque ex virtute religionis, temperantiæ, aut aliarum virtutum restituere pretium acceptum pro earumdem observantia, quia tale pretium receptum non impedit, quod opus ex ipsis virtutibus debitum ponatur secundum integram suam substantiam, et secundum omnes qualitates debitas; sicuti impedit in primis aliis allatis exemplis de emittente votum donandi crucem centum aureorum Ecclesiæ, et de beneficiariis astrictis dare superflua in eleemosyna; sic recte tradunt Lugo, *loc. cit.*, num. 70; Sporer, *loc. cit.*, num. 132, et alii.

(34. Item licet quis non teneatur ad restitutionem talis recepti pretii ex debito justitiæ, potest tamen obligari ex dispositione juris positivi inhabilitantis ad acquirendum dominium talis pretii; jus enim positivum in pluribus obligat ad restitutionem, et signanter ad restitutionem pretii Simoniace accepti in materia beneficiorum ecclesiasticorum, c. *De hoc* 11, De Simonia. Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti in materia electionum ad dignitates et officia ecclesiastica. Extravagant. *Cum detestabile* 2, De Simonia inter communes. Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti pro ingressu in religionem. Extravagant. *Sane* 1, De Simonia inter communes. Item ad restitutionem pretii Simoniace accepti pro administratione ordinis, aliorumque sacramentorum et sacramentalium; de jure enim divino hæc sunt gratis administranda; *Mat-*

thæi x: *Gratis accepistis, gratis date*; unde si pro tali administratione aliquid accipiatur, est restituendum. Item ad restitutionem pretii accepti ab ecclesiasticis visitatoribus ratione visitationis; ipsi enim graviter peccant, et ad restitutionem tenentur ex speciali dispositione sacrorum canonum, et concilii Tridentini, sess. xxiv, cap. 3, *De reformat.*, et sic de aliis.

(35. Ordinarie loquendo restitutio est facienda ei a quo aliquid injuste acceptum est, vel cui damnum illatum est, si adhuc vivus sit, vel ejus hæredi, si sit mortuus. *Communissima*, nec indiget probatione, cum satis de se clare pateat.

(36. Dicitur notanter *ordinarie loquendo*, quia in pluribus casibus restitutio non est facienda domino, et signanter res accepta a possessore justo et bonæ fidei, est ipsi restituenda, et non domino. Unde si sit accepta res commodata, deposita, oppignorata, locata, et hujusmodi, restituenda est commodatario, oppignoratario, locatario, et hujusmodi, quia, cum isti juste possideant rem, et eam custodiant, vel ipsa utantur, eisdem proprie infertur injuria per ablationem ejusdem rei; cum injuste priventur sua possessione, et usu ejusdem rei; adeoque est eis restituenda, aliter si restituatur domino, et justus possessor patiatur inde aliquod damnum, est de omni interesse indemnizandus. *Communis*.

(37. Item furans a molitore farinam, a fullone pannum, a sartore vestem, et hujusmodi, tenetur ipsis, et non dominis restituere; quia, si restitutio fieret dominis, exponerentur illi periculo amittendi pretium laboris, et insuper periculum esset, ne ob præsumptam incuriam in custodiendis rebus sibi traditis eorum officina desereretur; unde si ex tali restitutione facta dominis eveniret illis aliquod nocumentum, essent ipsi indemnizandi. *Communis*.

(38. Item res ablata a tutoribus vel curatoribus, est ipsis restituenda, et non pupillis, aut minoribus, seu furiosis et amentibus, quia, licet isti sint rei restituendæ domini, secundum jura tamen non habent administrationem. *Communis*, per text. in § *Furiosus* 8, et § *Pupillus* 9, Inst. *De inutilibus stipulationibus*, l. *Obligari* 9, ff. *De auctoritate et consensu tutorum et curatorum*, cum similibus.

(39. Item subripiens a religioso, uxore, filiofamilias, et similibus res in usum ipsis legitime concessas, tenetur ipsismet restituere, non autem monasterio, marito, patri, et hujusmodi, nisi certus sit reddendas esse postea ipsis usuariis, quia usuarii injuste privantur jure, quod legitime habebant ad usum rerum illarum; si autem a religioso, uxore, filiofamilias, et similibus auferatur aliquid, quod non est ipsis legitime concessum in usum seu administrationem, tunc non ipsis est restituendum, sed monasterio, marito, patri, et hujusmodi; aliter si supradictis restituatur, et inutiliter dissipetur, esset obligatio restitutionis. *Communis*.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Quare non etiam monasterio, marito, patri, etc.? id aliquibus non probatur.

RESPONSIO AUCTORIS.

At *ibi* a me est assignata clara ratio, quare et quando debeant dictæ res restitui religioso, uxori, filiofamilias, et hujusmodi, et quando non ipsis, sed monasterio, marito, patri, etc. Videat ibi eruditus lector, et pronuntiet.

(40. Item non est res ablata restituenda domino, quando prævidetur ipsi aut alteri in spiritualibus et temporalibus obfutura; unde non est ei restituendus gladius, si prævideatur ipse, aut alter occidendus; non est ei reddenda clavis adulterina, si prævideatur ea usurus ad furandum, et sic de similibus; sic non est restituenda pecunia domino volenti cum ea corrumpere mulierem, luxuriose vivere, injuste litigare, Simoniam committere, et similia in perniciem spiritualem sui vel alterius perpetrare, sed est differenda ipsi restitutio, donec sint remota talia pericula. *Communis*.

(41. Item non est facienda domino restitutio, quando est multum distans, adeo ut non possit res restituenda ad ipsum transmitti, nisi cum expensis excedentibus, vel adæquantibus valorem ipsius rei: tunc enim exspectanda est commodior restitutionis occasio; quæ si desperetur, est facienda restitutio suis propinquis, si habeat, vel in eorum defectu, pauperibus, nomine quorum veniunt ecclesiæ, hospitalia, monasteria indigentia, celebrationes missarum, et alia similia pia opera. *Communis*.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Exspectanda quidem commodior occasio; et si hæc desperetur, restitutio facienda est omnimode domino rei ablatæ, aut propinquis.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed ego jam tradidi quod, si desperetur commodior occasio, restitutio facienda est suis propinquis, si habeat, et solum in eorum defectu, pauperibus vel locis piis, cum hac tamen advertentia, quod adveniente restituendi domino commodiori occasione, seu ipso comparente, et res adhuc exstent in individuo, debent a pauperibus, vel loco pio restitui; et si fuerint consumptæ, et pauper, seu locus pius inde factus sit ditior, debet restitui id in quo factus est ditior, ut in similibus trado ego *ibi* sub n. 53. Cum quantis autem impensis teneatur fur restituere rem furatam, cum in hoc variæ sint sententiæ auctorum, attendendæ sunt pro certa regula omnes circumstantiæ, nempe quantitas seu valor rei furatæ, paupertas et necessitas tum furis, tum domini rei, distantia seu mutatio locorum, magnitudo damni tam creditoris, quam debitoris formaliter et comparative ad subjectum: an creditor hic et nunc sit, vel non sit rationabiliter invitus circa omissionem vel dilationem restitutionis, et hujusmodi.

(42. Quando non constat de vero domino, seu legitimo rei possessore, facienda est ad ipsum inveniendum diligens inquisitio juxta bonorum qualitatem, id est major, vel minor pro gravitate, vel levitate rei, quia, antequam sit facta talis inquisitio, non debet haberi dominus pro ignoto; hinc si res inventa sit magni valoris, v. g. bursa cum centum aureis, debet fieri inquisitio, non solum in loco, ubi reperta est, sed et in pagis et civitatibus vicinis; imo etiam in remotis, in quibus adest probabilitas ipsum reperiendi, faciendo quod aliquoties promulgetur e cathedra, quod affigatur scheda ad locorum compita id notificans, aut quod imprimatur in novellis publicis; si autem res inventa sit parvi valoris, ut annulus ordinarius, bursa cum paucis nummis, sufficit quod promulgetur in ecclesiis, seu scholis, aut vicis loci rei inventæ. Sic doctores communiter.

(43. Si pro tali inquisitione essent ab inventore rei faciendæ aliquæ expensæ, desumendæ essent ex ipsis domini ignoti bonis, quia jus tum civile, tum canonicum nullum gravamen imponit bonæ fidei possessori; unde possessor bonæ fidei deducere potest expensas factas pro rei conservatione, et pro ignoti domini inquisitione, ut patet ex l. *Possessor*, ff. *De petitione hæreditatis.* Secus autem dicendum est de possessore malæ fidei, ut si quis non ex inventione, sed ex injusta actione haberet aliena bona, tunc enim expensas pro inquisitione domini deberet facere ipsemet injustus possessor et debitor, quia justitia postulat ut nullum incurrat dominus nocumentum propter alterius injustitiam, cum peccata suos debeant tenere auctores; l. *Sancimus* 22, ff. *De pœnis*, cap. *Quæsivit* 2, De his, quæ fiunt a majori parte capituli. Nec debet aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur in cap. *Non debet* 22, De regul. juris in 6, et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise habetur in cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus.

(44. Si dominus reperiatur, tenetur inventor ei restituere. *Communis*, textu expresso in cap. *Si quis* 6, et c. *Multi* 8, caus. 14, n. 5. *Vide* verb. Dominium, art. 3, n. 17.

(45. Si post factam dictam diligentiam non reperiatur dominus, res seu pecuniæ inventæ sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandæ, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventæ ac inopiæ suæ. *Vide* dict. verb. Dominium, a n. 18 ad n. 20. * Consulendi tamen sunt prudentes viri, nec nisi ex eorum sententia aut pars, aut tota bona inventa retinenda sunt, ut monet Concina in Compend. Theol. Christian. lib. IX, dissert. 1, cap. 5, n. 3. Confer Cuniliati tract. 9 *De* VII *Decalog. præcept.*, cap. 2, § 9, num. 4.

(46. Opposita tamen sententia defenditur a plurimis classicis doctoribus. Vide, *ibid.*, n. 20.

(47. Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris, qui primo occupat. Vide, *ibid*, n. 22.

(48. Si res inventa sit de illis quæ nunquam dominum habuerunt, fit primo occupantis. Vide, *ibid.*, num. 23.

(49. Merces, aut quævis alia bona reperta in littore maris aut fluminis post naufragium, non sunt primo capientis aut fisci, sed domino restitui debent. Vide, *ibid.*, n. 24.

(50. Piscantes bona naufraga in mari, tenentur restituere domino, sicuti debent domino restitui ea, quæ eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione, etc., et etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta. Vide, *ibid.*, n. 25.

(51. Habens ex delicto bona incerta, debet restituere locis sacris vel pauperibus, uti de pretio usurario definivit Alexander III, in cap. *Cum tu* 5, De usuris, ibi: « Qui sive ante, sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam quam statuimus in concilio, eas his a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel his non superstitibus, pauperibus erogare. » Si autem iniquus detentor sit ipsemet æque pauper, et egens ac alii pauperes, quibus restituere deberet, aut similiter pauperes consanguineos habeat, licite sibi applicare, aut consanguineis conferre potest etiam propria auctoritate sine præscripto episcopi vel parochi, in toto vel in parte, considerata quantitate bonorum detentorum, et sua vel consanguineorum inopia; dummodo tamen talis inopia sit evidens et certa. Sic La Croix, lib. III, p. II, n. 94, cum S. Thoma, Scoto, Navarr., Gabriel., Medina, Layman, Molina, Vasquez, Sanchez ibi citatis, aliique multi cum Illsung, tom. IV, d. 2, n. 250; Sporer, tom. II. tract. 4, n. 106, ubi dicit, quod ex communi sic docent Molina, disp. 616, et Lessius, lib. II, c. 13, dub. 6. Et ratio est, quia inopia certa et evidens est etiam pro ipso iniquo detentore, vel suis consanguineis sufficiens causa retinendi, cum talis, vel tales non sint deterioris conditionis, quam alii pauperes; insuper Lugo, disp. 20, n. 8; Illsung. *loc. cit.*, n. 191, et alii, addunt iniquum detentorem posse etiam retinere et sibi applicare, si debitis ultra vires gravatus esset, quia tunc re ipsa pauper et inops esset: cavere tamen debet similis injustus debitor, ut recte monent supracitati doctores, ne in propria causa cæco judicio decipiatur, et fraus absit; vix enim sibi retinere poterit, nisi sit adeo evidens ejus necessitas, ac inopia, quæ etiam eum alias a restitutione excusaret: alioquin enim aperiretur via ad furanda aliena sub iniqua spe, quod domino postea non comparente, prætextu inopiæ non teneretur fur ad restitutionem. * *Vide* addit. ad num. 45. *

(52. Si facta debita et sufficienti inquisitione et domino non comperto, habens bona incerta, ipsa distribuerit pauperibus, vel sibi æque pauperi retinuerit, quamvis postea compareat dominus, nec ipse, nec alii pauperes teneri videntur aliquid restituere,

si ipsa bona fide jam consumpserint, nec ex ipsis ditiores sint facti. Sporer, *loc. cit.*, n. 105, et ipso teste, Communis aliorum. (53. Si autem, comparente domino, talia bona necdum sint consumpta, sed adhuc exstent in individuo, debent a paupere vel loco pio, cui fuerunt applicata, restitui; et si fuerint consumpta, et pauper, seu locus pius inde sit factus ditior, debet restitui id in quo factus est ditior : et ratio est, quia prior distributio videtur facta hac conditione, si dominus non comparuerit; alioquin negotium ejus esset male gestum, adeoque, si dominus compareat, sunt ei dicta bona restituenda, cum talis distributio evadat invalida, ex quo actus sub conditione celebratus, conditione non completa, nullum operetur effectum, arg. § *Ex conditionali stipulatione*, Instit. *De verbor. obligatione*; et l. unica, § *Sin autem*, cod. *De caducit. tollend.* Tum quia nemo debet ex re alterius ditescere, cap. *Locupletari* 48, De regul. juris in 6, ibi : « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura.» Ita Lessius, l. II, cap. 14, dub. 7; Molina, disp. 746; Diana, part. XI, tract. 8, resolut. 14; Henno, *l. c.*, q. 4, conclus. 3, resolut. 3; Felix Potestas, *l. c.*, n. 2618; La Croix, *loc. cit.*, n. 95, cum Layman., Castropal., Petschacher ibi citatis, et alii contra Sotum, Henriq., Petrum Navarr., Cajetan., Bonacin., et alios cum Lugo, disp. 31, n. 32, dicentes non esse obligationem restituendi, etiamsi res adhuc exstaret, quia pauper vel locus pius acquisivit dominium, cum ei in eleemosynam erogata fuerit, quando dominus non poterat censeri rationabiliter invitus.

(54. Si ante distributionem non præcessit debita diligentia pro inveniendo domino, et talia bona adhuc existant apud pauperem vel locum pium, hi tenentur illa restituere, et in horum defectu, ille, qui sine dicta debita diligentia distribuit, quia tunc transferri non poterat dominium, cum dominus esset rationabiliter invitus, et qui sic distribuit, injuriam fecit vero domino, injuste privando eum spe recuperandi bona sua; culpa enim sua dominum ignoravit, et ob culpam alterius non debet quis privari suis bonis, cap. *Non debet* 22, De regul. iuris in 6, ibi : « Non debet aliquis alterius odio prægravari, » cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, ibi : « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit : » peccata enim suos debent tenere auctores, l. *Sancimus* 22, De pœnis, cap. *Quæsivit* 2, De his, quæ fiunt a majori parte capituli. *Communis.* (55. Et si dicta bona fuerint in tali casu bona fide consumpta a pauperibus vel loco pio, nec ex eis factus sit ditior, tunc pauper seu locus pius ad nihil tenetur, sed solus ille restituere tenetur, qui sine debita diligentia distribuit, cum ipse solus injuriam fecerit domino sic culpabiliter distribuendo : *Communis* per jura adducta.

(56. In debitis quibuscunque, sive ex delicto, sive ex contractu ex re accepta vel inventa, quando facta inquisitione sufficienti dubitatur, quis ex duobus vel tribus sit rei dominus, non est talis res danda pauperibus, sed proportionate ad dubium inter ipsos dividenda; tunc enim non potest dici simpliciter ignotus dominus, cum cognoscatur unum ex illis esse dominum. Unde si post factam debitam inquisitionem non appareat ratio sufficiens, cur sit potius hic, quam alter, æquitas postulat ut proportionate ad dubium fiat inter ipsos divisio; ipsis autem non sic consentientibus res committenda est arbitrio et auctoritati judicis. *Communis.*

(57. Pro damnis illatis immediate alicui civitati, oppido, communitati, collegio, et hujusmodi, quæ faciunt unum corpus ex multis, restitutio est facienda immediate ipsi communitati, non autem particularibus civibus aut personis, quia læsio facta fuit immediate ipsi communitati, et non particularibus personis; et sic facta restitutione administratoribus talis communitatis, per ipsos providebitur particularibus personis. *Communis.*

(58. Pro damnis illatis immediate particularibus personis, ut in minutis furtis panis, vini, olei, carnis et similium, mensura minori vel statera dolosa, restitutio est facienda ipsis particularibus personis solitis suas frequentare officinas, vendendo deinceps viliori pretio aut meliori pondere, vel mensura, ut sic, quantum fieri potest, compensetur damnum paulatim fundendo, quod paulatim est ablatum. Sporer, *loc. cit.*, n. 117; Henno, *loc. c.*, quæst. 5, conclus. 2, resolut. 2; Tambur., lib. VIII, tract. 4, cap. 1, § 3, n. 19; Busemb., lib. III, part. II, c. 2, dub. 5, n. 2; Molina, et alii passim; Vasquez et Escobar cum paucis aliis exceptis, dicentibus esse probabile quod possit dari pauperibus præsertim ejusdem civitatis. (59. Si autem damna sint illata extraneis omnino ignotis nec solitis suas frequentare officinas, tunc revera restitutio est facienda pauperibus seu aliis piis locis. Henno, *loco citat.*, et alii communiter.

(60. An et quibus restituendi sint thesauri inventi. *Vide* verb. DOMINIUM, art. 3, a n. 27 ad 45.

(61. Capientes animalia in leporariis, vivariis, stagnis, silvis non amplis, et circumdatis, an et quibus restituere teneantur? Vide, *ib.*, n. 8.

(62. Animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta quandiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino comparenti restituenda. Vide, *ibid.*, n. 9.

(63. Feram aut avem lethaliter vulnerans, et eam insequens moraliter certo capturus acquirit ejus dominium, et si ab alio capiatur, est ei restituenda. Vide, *ibid.*, n. 10.

(64. Si vero fera aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, nec tenetur restituere ei, qui eam sic leviter vulneravit. Vide, *ibid.*, n. 11.

(65. Si autem dubium foret, an qui vulneravit, ratione talis vulneris esset captu-

-us, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de æquitate esset dividenda inter vulnerantem et capientem. Vide, *ibid.*, n. 12.

(66. Item si quis animal vagum insequatur, et illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet jus illud capiendi; unde de æquitate esset inter ipsos dividendum. Vide, *ib.*, n. 13.

(67. Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus si piscis adhuc poterat se eripere illis retibus. Vide, *ib.*, n. 14.

(68. Quando apes ex proprio alveario ita evolant, ut illarum reversio vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi sine obligatione restitutionis, etiamsi forent in fundo prioris domini. Vide, *ibidem*, n. 15.

(69. Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; unde si quis inde eas eriperet, teneretur ipsi restituere. Vide, *ib.*, n. 16.

(70. Qui pecuniam, vel quamlibet rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, tenetur resarcire totum damnum domino pecuniæ. Vide, *ib.*, n. 82.

(71. Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente domino pecuniæ, ad nihil tenetur. Vide, *ib.*, n. 83.

(72. Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis vel lucratione, et ita commiscuit cum sua, licet non teneatur eam restituere in individuo, tenetur tamen restituere domino in æquivalente. Vide, *ibid.*, n. 84.

(73. Emens bona fide rem furtivam seu alienam, tenetur eam restituere domino statim, ac rescit esse suam. *V.* verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, n. 1.

(74. Nec talis emens bona fide rem furtivam, restituendo eam domino, potest ab ipso repetere expensum pro ea. *Vide* d. verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, n. 2.

(75. Imo non tantum rem ipsam furtivam, sed et omnes ejusdem rei fructus adhuc exstantes, et quos collegit et consumpsit a tempore cognitæ rei furtivæ, et eos, ex quibus jam antea bona fide perceptis factus est ditior, tenetur emptor in utroque foro restituere domino. Vide, *ibid.*, n. 3.

(76. Emens bona fide rem furtivam probabilius non potest eam reddere furi, si prævideat non esse reddendam domino, etiamsi aliter pretium suum recuperare non possit, sed debet eam restituere domino. Vide, *ib.*, n. 6.

(77. Revera tamen est etiam probabile, quod talis emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum. Vide, *ibid.*, n. 7. * Consulantur quæ ad cit. loc. adnotavimus. Hic autem illud unum addimus, ab eo, qui rem furtivam domino restituerit, monendum furem, ne perseveret in peccato, putans se teneri restituere, vel ne iterum restituat cum suo damno. Ita Antoine, *De justitia et jure*, cap. 5, quæst. 1. *

(78. Emens rem pecunia furtiva, licet acquirat ejus rei dominium, obligatur tamen ad resarciendum omne damnum ac lucrum cessans illi, a quo pecuniam abstulit, tum etiam venditori, casu quo pecunia ab ipso evincatur. Vide, *ibid.*, n. 8.

(79. Venditor autem non acquirit dominium talis pecuniæ furtivæ, sed eam debet comparenti domino restituere, si adhuc in specie exstet; non tenetur vero restituere, si eam jam consumpsit, vel cum propriis nummis ita commiscuit, ut amplius discerni nequeat. Vide, *ib.*, n. 9.

(80. Alia ad rem. *Vide* d. verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 2, 3 et 4, et verbo POSSESSOR BONÆ ET MALÆ FIDEI.

(81. Quibus facienda sit restitutio pro rebus in bello captis et damnis causatis? *Vide* verb. BELLUM, art. 2 et 3.

(82. Bona vacantia, id est quæ relicta sunt a defuncto, qui nec hæredes habuit, nec quidem intra decimum gradum, nec de bonis illis disposuit, quamvis jure naturæ sint primo occupantis, ex quo sint bona derelicta; tamen per l. *Scire* 1, l. *Vacantia* 4, et l. *Si vacantia* 5, c. *De bonis vacantibus et de incorporatione*, devolvuntur ad fiscum, et quidem ad sæcularem, si defunctus fuit laicus, et ad ecclesiasticum, si defunctus fuit clericus; Layman, tr. 5, cap. 6, n. 6; La Croix, lib. III, part. II, n. 104, ubi notat quod Amicus, *De justitia*, disp. 16, n. 6, non putat possessorem ante judicis sententiam teneri hæc bona fisco tradere, nam in eadem lege dicitur intra certum tempus posse præscribere contra fiscum, adeoque supponitur posse retinere bona fide, cum mala fide nunquam præscribatur; ut expresse cavetur in capite *Possessor* 2, De regulis juris in 6, ibi : « Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. »

(83. Restitutio ordinarie facienda est statim ac quis cognoscit se esse rei alienæ debitorem seu injustum detentorem. *Communissima.* (84. Ly autem *Statim* quoad actum internum seu propositum restituendi sumendum est *Mathematice*, id est in eodem puncto, quo quis advertit, se esse rei alienæ debitorem seu injustum detentorem, debet concipere propositum, et habere verum animum restituendi. *Communis.* Et ratio est quia præceptum restitutionis ex natura sua simul (et quidem in sententia Scoti, in dist. 15, qu. 2, ac aliorum communiori) principaliter est negativum, scilicet non retinendi rem alienam, ratione cujus reducitur ad septimum præceptum Decalogi : *Non furaberis* (*Rom.* XIII, 9); præceptum autem negativum ita obligat semper, et pro semper, ut quocunque momento velle oppositum, peccatum sit, adeoque quocunque momento, et consequenter *statim mathematice* tenetur quis nolle retinere alienum, seu quod idem

est, velle restituere vel habere animum restituendi. (85. Ly *Statim* vero quoad actum externum exsecutionis, seu quoad realiter externam exsequendam seu faciendam restitutionem, sumendum est solum *moraliter*, id est quamprimum moraliter et commode quis restituere poterit absque aliquo notabili æquali, vel graviori incommodo proprio quam sit creditori proveniens ex dilata restitutione sui debiti. *Communis*. Et ratio est quia, licet præceptum restitutionis, quatenus negativum est, obliget semper et pro semper non detinere rem alienam, et consequenter quoad actum internum seu propositum, vel voluntatem internam restituendi obliget statim *mathematice*, quatenus tamen simul affirmativum est præcipiens actum externum realiter et effective, seu exsecutive restituendi, obligat quidem semper, sed non pro semper, id est non obligat pro quocunque tempore indivisibili, sed solum pro tempore divisibili, quo, attenta opportunitate loci, temporis et personæ, restitutio moraliter commode fieri potest; nemo enim sanæ mentis potest dicere, quod si quis de nocte in lecto decumbens, seu de die in mensa accumbens recordetur, se teneri ad alicujus rei restitutionem, debeat statim *mathematice*, id est in illo puncto recordationis, a lecto seu mensa surgere, et ad rem illam domino restituendam pergere, quin possit ad opportunum tempus et locum restitutionem illam differre.

(86. Restitutio debitorum ex delicto formali injustæ acceptionis vel damnificationis, facienda est statim moraliter quamprimum absque notabili incommodo fieri potest. *Communis*. Et ratio est quia debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter cum primum commode potest, est iniquus detentor toto tempore dilatæ restitutionis commode factibilis, ergo ne sit iniquus detentor, tenetur restituere statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest.

(87. Hinc si debitor ex delicto, habita opportunitate restituendi, seclusa omni legitima excusatione, non statim *moraliter* restituat, sed differat; et peccat mortaliter, quia est in continua moraliter injusta acceptione seu damnificatione, et insuper tenetur in conscientia restituere domino seu creditori omne interesse lucri cessantis, et damni emergentis ipsi ex illa culpabili sua mora restituendi debita ex delicto. *Communis*. Et ratio est quia dominus seu creditor non solum privatus est injuste ipsa re sua principali, sed etiam passus est injuste illud interesse lucri cessantis et damni emergentis ex culpa debitoris ex delicto; ergo debitor ex delicto, si non restituat statim moraliter quam primum absque notabili incommodo restituere potest, ultra peccatum mortale incurrit etiam onus restituendi creditori omne interesse lucri cessantis et damni emergentis, cum nisi ei restituatur utrumque, non fiat æqualitas justitiæ cum ipso.

(88. Restitutio debitorum ex re accepta tantum a possessore bonæ fidei, facienda est statim *moraliter*, quam primum absque notabili incommodo fieri potest, postquam ipse possessor cognovit rem esse alienam; tunc enim tenetur dictus possessor statim *moraliter*, cum primum commode potest restituere ipsammet rem, si adhuc exstet; vel si non amplius exstet, id in quo ex ipsa factus est ditior. *Communis*. Et ratio est quia, si ulterius rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, voluntarie detineat, cum commode restituere possit, jam de possessore bonæ evadit possessor malæ fidei, culpabiliter damnum inferens creditori seu domino; ergo ne evadat culpabilis possessor malæ fidei, debet statim *moraliter* cum primum commode potest, restituere.

(89. Hinc si talis debitor ex re accepta, seclusa omni legitima excusatione, ad longum tempus voluntarie differat dictam restitutionem cum gravi præjudicio domini seu creditoris rationabiliter inviti de tali dilatione, seu mora restituendi, et graviter peccat, et tenetur restituere ipsi omne interesse lucri cessantis et damni emergentis. *Communis*. Et ratio est quia sic ulterius detinens, rem ipsam, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior, jam extunc fit possessor malæ fidei, et injustus detentor; ergo ratione injustæ detentionis, et moræ graviter culpabilis graviter peccat, et tenetur restituere, nedum ipsam rem adhuc exstantem, seu id in quo ex ipsa factus est ditior, sed etiam omne interesse lucri cessantis et damni emergentis. Ad talem enim restitutionem tenetur injustus detentor et possessor malæ fidei, ut tradunt communiter doctores, et patet ex dictis sub verb. POSSESSOR BONÆ ET MALÆ FIDEI.

(90. Quanta autem requiratur dilatio in tali debitore, ad hoc ut peccet mortaliter, et teneatur sub gravi onere ad omnem dictam restitutionem, pendet a prudentis viri judicio, attentis et bene perpensis variis circumstantiis, videlicet attenta temporis longitudine, restituendi opportunitate, ipsius domini seu creditoris renitentia, et detrimento, et hujusmodi, quæ si prudenter reputentur gravia, gravem inducunt culpam et obligationem restituendi, et si levia, levem inducunt culpam et levem restituendi obligationem. Sic doctores communiter.

(91. Mora illa seu dilatio restituendi in tali debitore ex re accepta tantum, ad hoc, ut inducat culpam et obligationem restituendi domino etiam interesse lucri cessantis et damni emergentis, non est computanda a tempore, quo fuit accepta, sed solum a tempore, quo quis cognovit rem esse alienam, et adhuc ulterius eam invito domino injuste retinuit; ab isto enim solo tempore incepit esse culpabilis et injustus possessor malæ fidei, et non antea, cum supponatur fuisse ab ipso talem rem bona fide et sine ulla culpa acceptam. Possessor autem bonæ fidei pro tempore durantis suæ bonæ fidei ad nihil tenetur, sed ex re accepta et detenta tenetur tantum ab illo tempore, quo cognovit esse alienam, restituere ipsammet

rem, si adhuc exstet, seu id, in quo ex ipsa factus est ditior; si non amplius exstet, et si, durante sua bona fide, eam totaliter consumpsit, nec ex ipsa factus sit ullo modo ditior, ad nihil omnino restituendum tenetur, ut docet communis doctorum.

(92. Item si possessor bonæ fidei etiam a tempore, quo cognovit rem esse alienam aliquanto tempore ob inopiam v. gr. vel impotentiam, non fuit in ulla culpa seu culpabili mora restituendi, et alio tempore fuit in culpa seu culpabili mora restituendi, in tali casu tenebitur solum ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo fuit in culpa; non tamen ad restituendum interesse correspondens illi tempori, quo non fuit in ulla culpa. *Communis.*

(93. Restitutio debitorum ex contractu, facienda est statim *moraliter*, postquam impletum est tempus inter contrahentes præfixum seu conventum. *Communis;* et ratio est quia, ut expresse dicitur in cap. *Contractus* 85, De regul. juris in 6 : « Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur, » adeoque, si inter contrahentes sit tempus præfixum seu conventum, omnino servandum est, quantum sine notabili incommodo fieri potest, idque etiamsi creditor non admoneat debitorem, cum dies præfixa interpellet pro homine, ut expresse habetur in cap. *Potuit* 4, De locato et conducto, ibi : « Non obstante quod ei, ut canonem solveret, non exstet nuntiatum, cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellet; » et concordat l. *Magnum* 12, cod. *De contrahenda emptione.*

(94. Hinc debitor ex contractu, si tempore præfixo elapso, sine ulla legitima causa excusante sit in mora mortaliter culpabili restituendi seu solvendi, et peccat mortaliter et tenetur restituere etiam omne interesse lucri cessantis et damni emergentis ipsi creditori ex tali culpabili mora solvendi. *Communis.* Et ratio est quia tunc debitor illa sua culpabili mora injustum damnum causat creditori; est enim causa, quod patiatur illud grave interesse lucri cessantis et damni emergentis, quia, qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, cap. *Si culpa* 9, De injuriis et damno dato, l. *Qui occidit* 30, § 3, ff. *ad legem Aquiliam*, adeoque si sine legitima causa excusante, ex sua mora mortaliter culpabili restituendi seu solvendi, grave damnum lucri cessantis et damni emergentis inferat creditori, et graviter peccat, et graviter tenetur ad totius dicti damni restitutionem.

(95. Quilibet debitor, sive ex delicto, sive ex re accepta, sive ex contractu potens commode solvere simul totum debitum, non satisfacit suæ obligationi restituendo successive per partes. *Communis* per textum in l. *Tutor* 41, § *Lucius*, ff. *De usuris*, l. *Plane* 3, ff. *Familiæ erciscundæ*. Et ratio est quia debitor in tali casu detinet alienum rationabiliter invito domino, adeoque si commode possit totum simul restituere debitum, et sine; saltem rationabiliter præsumpto consensu creditoris restituat solum successive per partes, peccat contra justitiam graviter vel leviter, prout gravis, vel levis est materia et mora solvendi.

(96. Debitor habens animum continuatum non restituendi, cum commode potest, manet in continuo peccato mortali, si materia restituenda sit gravis. *Communis*, per text. in c. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6, ubi ex verbis S. Augustini sic præcise habetur : « Si res aliena, propter quam peccatum est, reddi possit, et non redditur, pœnitentia non admittitur, sed simulatur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si ut dixi restitui potest. » Et concordat cap. *Cum tu* 5, De usuris, ibi : « Cum juxta verbum beati Augustini non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, » et cap. *Peccatum* 4, De regul. juris in 6, ibi : « Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. »

(97. Imo in hoc voluntario animo non restituendi continuato per longum tempus, seu in hac voluntaria injusta detentione rei alienæ tot committuntur peccata numero distincta, quoties animus, seu voluntas, vel propositum non restituendi formaliter vel virtualiter interrumpitur, aut reassumitur. *Communis.* Vide dicta sub verb. PECCATUM, a num. 29 ad 34, ubi de distinctione numerica peccatorum.

(98. Debitor, qui non vult quam primum commode poterit, restitutionem facere, seu vult solum illam facere per partes, cum possit commode restituere totum simul, seclusa justa causa excusante, non potest a confessario absolvi. *Communis;* et ratio est quia ipse non habet firmum et absolutum propositum evitandi grave peccatum, quale est, ut supra diximus, non restituere statim *moraliter* cum primum commode potest, aut restituere solum per partes, cum commode potest totum simul, adeoque seclusa justa causa excusante, talis debitor non potest absolvi.

(99. Ad absolutionem tamen conferendam non prærequiritur restitutio realis, seu externa et exsecutiva, sed sufficit restitutio mentalis seu interna, id est firmum propositum restituendi cum primum commode poterit. Aliqua enim justa interveniente causa differendi restitutionem, potest debitor interim absolvi cum solo dicto firmo proposito illam faciendi in proximum. *Communis.*

(100. Debitor autem, qui bis, vel ter, aut pluries in aliis confessionibus jussus restituere, non restituit, cum facile et commode potuisset, regulariter non est absolvendus, nisi prius re ipsa restitutionem fecerit. *Communis;* et ratio est quia talis debitor est in voluntario proximo periculo iterum culpabiliter omittendi debitam restitutionem, sicque noviter peccandi, adeoque sicut concubinarius, qui sæpius jussus concubinam ejicere, semper promisit et nunquam ejecit, nequit, nisi vere prius ejiciat, absolvi; ita debitor, qui sæpius jussus restituere, semper promisit, et nunquam restituit, nequit absolvi, nisi prius vere et reali-

ter restituat, si commode possit. (101. Si autem ex nova superveniente causa seu circumstantia non posset pro tunc restituere sine maximo suo incommodo, posset, accedente vero et firmo proposito restituendi cumprimum commode poterit, iterum absolvi, quamvis prius commode potuisset et non restituisset; in tali enim casu haberet justam causam differendi dictam restitutionem, quamvis prius graviter peccaverit non restituendo, quando commode potuit. *Communis.*

(102. Debitor, qui commode potest restitutionem facere in vita, et non vult restituere, nisi in articulo mortis, vel post mortem per suos hæredes, nec debet, nec potest a confessario absolvi. *Communis.* Et ratio est quia talis debitor est simpliciter indispositus ad absolutionem, cum semper sit in actuali continuo peccato, et impœnitens, ut patet ex dictis supra num. 96, per jura ibi allata; semper enim est in actuali continua injusta detentione rei alienæ, cum ex dictis gravem habeat obligationem restituendi statim moraliter, cum primum commode poterit: tum quia moribundus, qui potest, salva fama, commode ipse per se restituere, et onus restitutionis vult suis relinquere hæredibus, ultra quam quod peccat graviter non restituendo statim moraliter, sicut graviter obligatur, exponit cum gravi injuria et damno creditorum dictam restitutionem periculo omissionis, cum ordinarie hæredes sint ipso testatore negligentiores; adeoque cum gravis sit culpa non restituere statim moraliter cum primum commode potest, et etiam grave peccatum sit propriam gravem obligationem in alios transferre sine justa causa, maxime accedente gravi damno aliorum, uti in hoc casu, talis moribundus nequit tanquam indispositus absolvi, nisi ipse per se restituat, si commode, salva sua fama, id possit ante suam mortem. Si autem talis moribundus esset debitor, qui non posset ante suam mortem de per se restituere sine infamia, posset per testamentum aut codicillum tantum, quantum debet, suo creditori legare, aut per confessarium vel aliam probæ fidei personam modo secreto ad suam famam tuendam, debitam facere restitutionem. *Communis.*

ARTICULUS IV.

UBI, QUOMODO, ET QUO ORDINE FACIENDA SIT RESTITUTIO?

SUMMARIUM.

1. Restitutio ex delicto facienda est in loco domini seu creditoris, ubi scilicet is rem suam haberet, si injuste ablata, vel detenta non fuisset, ad n. 8. — 9. Restitutio ex re accepta facienda est in loco, ubi cognoscitur esse aliena. — 10. Et si transferenda sit res ad dominum rei absentem, debet transferri expensis domini. — 11. Possessor bonæ fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere dominum, et eo adinvento, seu cognito, ab ipso per epistolam exquirere, quid de re sua fieri velit, et circa eam facere, prout sibi responsum fuerit; alias si id negligat, tenebitur deinceps restituere propriis expensis, ad n. 12. — 13. Debita ex contractu restitui, aut solvi debent in loco, de quo expresse, vel tacite conventum est inter contrahentes: alia ad rem ad n. 18. — 19. Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, et per tertiam fidelem et secretam personam, et signanter per confessarium, ad evitandam propriam infamiam: cum aliis notandis ad n. 28. — 29. In ordine restitutionis cæteris paribus debita certa præferenda sunt incertis. Alia de ordine restitutionis ad n. 73.

(1. Restitutio ex delicto seu ratione injustæ acceptionis, detentionis vel damnificationis facienda est in loco, in quo dominus, seu creditor rem suam haberet, si ei injuste ablata, detenta vel destructa non fuisset. *Communis;* et ratio est quia obligatus ex delicto rem domino seu creditori restituere, tenetur ita restituere, ut dominum seu creditorem servet omnino indemnem; cum justum non sit, ut quis innocens ex alterius culpa sentiat damnum et pœnam, c. *Cognoscens* 2, De constitutionibus, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, » cap. *Non debet* 22, De regul. juris in 6, ibi: « Non debet aliquis alterius odio prægravari; » atqui dominus seu creditor non servatur omnino indemnis, nisi debitor ex delicto faciat ei restitutionem in loco, in quo rem suam haberet, si injuste ablata, detenta vel destructa non fuisset, quandoquidem teneretur pati damnum translationis cum expensis et incommodis ad ipsam necessariis, ergo, etc.

(2. Hinc, ut dominus seu creditor servetur omnino indemnis, restitutio in tali loco facienda est expensis ipsius debitoris, sive ad alium locum migraverit ipse debitor sive creditor, si rem suam secum asportasset. *Communis;* et ratio est, quia qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media, sicuti, concesso fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur, cap. *Præterea* 5, et c. *Suspicionis* 39, De officio delegati; et l. *Cui jurisdictio* 2, ff. *De jurisdictione;* unde cum debitor ex delicto teneatur res restituere in loco, in quo creditor fuisset eam habiturus seu translaturus, tenetur etiam ad talem locum rem mittere propriis expensis, cum tales expensæ sint medium per se necessarium in talem finem.

(3. An autem, si dominus fuisset rem illam alio transportaturus, possit iniquus debitor detrahere expensas, quas dominus debuisset facere in tali rei suæ transportatione; et sic detrahendo tantum v. gr. retinere de bonis domini, quantum ad ea transferenda necesse fuisset? Variant doctores. Affirmant Sporer, *loc. cit.*, tr. 4, c. 3, sect. 4, n. 156; Henno, *loc. cit.*, tract. 1, qu. 3, conclus. 2; Bonacina cum aliis, quos tacito nomine citat disp. 1, *De restitut.*, q. 5, n. 8, quibus favere videntur Vasquez, c. 10, *De restitut.*, dub. 1, n. 19; Dicast., *De restit.*, d. 11, n. 104, et alii, quia, dicunt ipsi, debitor iniquus solummodo tenetur servare dominum indemnem; adeoque in restituendo potest detrahere ex bonis domini expensas, quas ipse dominus facere debuis-

set in transportatione ipsorum, cum sic adhuc servaretur indemnis, ex quo adhuc tantum recipiat, quantum haberet, si injuriam passus non fuisset; non enim debet dominus ex tali restitutione lucrum reportare; Rebellus autem, *De restit.*, par. I, lib. II, qu. 13, sect. 2, n. 8, et alii negant posse iniquum debitorem tales expensas detrahere ex bonis domini seu creditoris, quia non debet iniquus debitor ex suo delicto lucrum reportare, per text. in cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare; » l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. »

(4. Circa quantas expensas facere debeat debitor ex delicto pro restituenda re aliena in loco, in quo creditor seu dominus illam haberet, si injuste ablata, detenta vel destructa non fuisset? tres sunt doctorum sententiæ. Prima rigidior sententia docet, quod debitor rem alienam restituere cum quantiscunque suis expensis, etiam valde superantibus valorem rei restituendæ et transmittendæ. Sic tenet Cajetanus, Navarr., Medina, Armilla, et alii apud La Croix, *loc. cit.*, num. 365, et apud Lugo, disp. 26, sect. 8, num. 184, quia, dicunt ipsi, dominus seu creditor habet jus ad rem suam, nec justum est ut propter alterius delictum careat ipse sua re; debitor autem debet malitiæ suæ imputare, quod sine tantis expensis, et excessivo damno nequeat restituere.

(5. Secunda benignior sententia defendit debitorem ex delicto non teneri ad restituendum immediate domino seu creditori, si longe majores sint necessario faciendæ expensæ, quam valeat res restituenda; at in tali casu si res sit alicujus momenti, posse differre restitutionem quousque superest spes commodioris occasionis ad restituendum; ablata autem omni spe commodæ occasionis restituendi domino, rem esse restituendam ejus proximis consanguineis vel hæredibus, et in horum defectum pauperibus. Sic S. Thomas (164), 2-2, q. 62, art. 5 ad 3; Scotus, in 4, dist. 15, qu. 2, art. 4, *loc. cit.*, num. 162, cum aliis ibi citatis, et plurimi alii, quos congerunt et sequuntur Molina, disp. 742; Layman, lib. III, *De justitia*, tract. 2, cap. 10, *De restitut.*, num. 4; Lessius, lib. II, cap. 6, dub. 8; Bonacina, disp. 2, *De restitut.*, qu 5; Vasquez, *De restitut.*, cap. 10, dub. 1, num. 27; Tamburin., lib. VIII, tract. 4, cap. 2, § 8, num. 4, et alii, quibus et nos subscribimus; et ratio est quia justitia non adversatur charitati, nec rectæ rationi, cum charitas sit finis omnium virtutum, et recta ratio omnem virtutem dirigat; atqui charitas, et recta ratio dicta quod dominus seu creditor non debeat, nec possit rationabiliter velle restitutionem sibi fieri cum tanto longe majori et intolerabili damno debitoris, scilicet per expensas in triplo, quadruplo, quintuplo et amplius excedentes ipsum debitum: quis enim rectæ rationis dicat justitiam ex se obligare, ut qui unum aureum furatus est, nec potest illud ad dominum mittere, nisi decem, viginti et triginta millia aureorum expendat, adhuc debeat hæc omnia expendere, nisi dominus liberaliter consentiat, quod alio modo restituat, dando proximis ejus consanguineis vel hæredibus, et in horum defectum pauperibus? adeoque, etc.

(6. Si tamen expensæ necessariæ pro facienda restitutione sint tantum semel majus damnum, quam summa restituenda, tunc debitor ex delicto tenetur cum talibus expensis restituere: unde qui furatus est v. g. centum florenos, tenetur ipsos restituere, quamvis pro ipsis restituendis et transmittendis ad dominum deberet expendere alios centum florenos e suis, quia æquum est ut ille potius, qui injuriam fecit, quam ut innocens patiatur damnum æquale centum Florenorum. Sic Vasquez, Lugo, Illsung cum La Croix, *loc. cit.*, n. 368; Spore, *loc. cit.*, n. 161, ubi concludit certum esse apud omnes, quod si debitor ex delicto in expensis faciendis, pro restitutione rei alienæ patiatur solum damnum æquale, vel quasi æquale, aut aliquando majus, quam patiatur dominus ex carentia rei suæ, sine dubio adhuc obligatur ad restituendum.

(7. Tertia sententia media est, et docet quod, quando, omnibus consideratis, debitoris damnum in expensis faciendis superat solum in duplo damnum creditoris, tunc adhuc tenetur debitor ex delicto restituere domino seu creditori immediate. Sic Lugo, *cit.* disp. 20, sect. 8, n. 190; La Croix, *loc. cit.*, n. 368, et alii, quæ sententia, ut dicit Sporer, *loc. cit.*, n. 160, est speculative omnino probabilis, quia, dicunt ipsi, cum debitor sit nocens et creditor innocens, duplo major est ratio, ut patiatur nocens debitor, quam innocens creditor; adeoque, ne patiatur creditor innocens, non solum debet nocens debitor pati in expensis necessariis pro restitutione facienda damnum æquale, sed etiam duplo majus, si tantum sit necessarium pro restitutione facienda immediate ipsi creditori innocenti.

(8. Pro definienda tamen quantitate damni tam creditoris innocentis quam debitoris nocentis seu injusti, non est attendendum damnum utriusque absolute materialiter et

(164) S. Thomas, *loc. cit.*, hæc tantum: « Si ille, cui debet fieri restitutio, sit omnino ignotus, debet homo restituere secundum quod potest, scilicet dando in eleemosynas pro salute ipsius, sive sit mortuus, sive sit vivus: præmissa tamen diligenti inquisitione de persona ejus, cui sit restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille, cui est restitutio facienda, debet restitui hæredi ejus, qui computatur quasi una persona cum ipso. Si vero ille sit multum distans, debet ipsi transmitti, quod ei debetur, et præcipue si sit res magni valoris, et possit commode transmitti; alioquin debet in aliquo loco tuto deponi, ut pro eo conservetur, et domino significari. »

arithmetice, computando scilicet expensas faciendas cum ipso debito, ut si aliter restitutio fieri non possit, tantum debitor teneatur expendere, quantum est debitum, v. g. mille expendere, ut restituat mille debita ex delicto, sed solum formaliter et comparative, attendendo scilicet ad damnum utrivis secuturum, si restitutio fiat, vel non fiat ex circumstantiis personarum magis, vel minus divitum, aut egenorum : fieri enim potest, ut damnum mille florenorum respectu debitoris pauperis sit longe majus quam damnum mille florenorum respectu creditoris divitis, et vice versa, eo quod unus per damnum, seu jacturam florenorum mille sit conjiciendus in miseriorem statum, quam alter per damnum, seu jacturam florenorum decem millium : unde si creditor sit dives, debitor autem sit pauper, non tenetur debitor pauper restituere immediate ipsi creditori diviti, quamvis multo minores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensæ verbi. gr. centum florenorum sint majus damnum debitori pauperi quam creditori diviti damnum, seu jactura totius debiti, verbi gr. mille florenorum. Econtra autem si creditor sit pauper, debitor vero sit dives, debitor dives tenetur restituere immediate ipsi creditori pauperi, quamvis multo majores expensas facere debeat, quam debitum valeat, cum expensæ v. g. mille florenorum sint minus damnum debitori diviti quam creditori pauperi jactura sui crediti solum centum florenorum. Quod est valde in similibus observandum, ut recte observant Lugo, *cit.* disp. 20, num. 188; Illsung, tom. III, d. 4, num. 223; La Croix, *loc. cit.*, num. 373; Sporer, *loc. cit.*, num. 163, et alii.

(9. Restitutio ex re accepta debet fieri in loco, ubi cognoscitur esse aliena; et si transferenda sit res ad dominum rei absentem, debet transferri expensis ipsius domini. *Communis* quoad utramque partem; et ratio primæ partis est, quia nec jus civile, nec canonicum ullam aliam obligationem imponit possessori bonæ fidei, quam restitutionem rei bona fide possessæ, ubi cognoscit esse alienam, adeoque suæ obligationi satisfacit, si eam restituat in loco, ubi cognoscitur esse aliena.

(10. Ratio autem secundæ partis est, quia possessor bonæ fidei debet restituere solum tantum, quantum ex re aliena possidet, ne sine culpa cogatur subire pœnam contra expressum textum in cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, ibi : « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit ; » cogeretur autem plus restituere quam bona fide possideat, et sine culpa subire pœnam, si teneretur rem hactenus bona fide possessam suis expensis mittere ad cognitum dominum. Tum quia possessor bonæ fidei deducere potest expensas, quas fecit pro rei conservatione. L. *Si quis* 2, ff. *De negotiis gestis*, l. *Si quis possessor* 31, § 2 et 3, ff. *De hæreditatis petitione*, cum similibus, ergo, et illas quas fecit pro ejusdem restitutione

(11. Possessor autem bonæ fidei, postquam intellexit rem esse alienam, debet ejusdem inquirere dominum, et, eo cognito, ab ipso per epistolam, vel nuntium exquirere quid de re sua fieri velit. Quod si inquirere dominum negligat, aut, eo cognito, incipiat esse in mora culpabili restituendi, tunc cum eo ipso incipiat esse possessor malæ fidei, adeoque debitor ex delicto, tanquam debitor ex delicto tenebitur deinceps rem domino restituere propriis expensis. *Communis.*

(12. Si facta debita et sufficienti inquisitione pro inveniendo domino, non inveniatur, vel ita distans inveniatur, ut conveniri non possit, aut res ad ipsum transferri non possit sine æquali vel majori sumptu, quam ipsa valeat, tunc si supersit adhuc aliqua spes ipsum inveniendi et conveniendi, et res sit notabilis momenti, debet ipsa res eo usque servari in se, vel si servari non possit in se, saltem in suo pretio, donec affulgeat spes dominum ipsam rem, seu ejus pretium aliquando obtenturum; si autem nulla talis supersit spes, aut res sit parvi momenti, debet dari ejus proximis consanguineis, et in horum defectum pauperibus, et probabiliter poterit etiam sibi retinere ipsemet possessor bonæ fidei, seu dare suis consanguineis, si vere pauperes sint, cum in tali casu sit discurrendum de ipsa re, tanquam de re incerta, et ignoti domini, juxta dicta articulo antecedenti, a num. 51 ad 55.

(13. Debita ex contractu restitui aut solvi debent in loco, de quo expresse vel tacite conventum est inter contrahentes. *Communis*, per text. in cap. *Contractus* 85, De regul. juris in 6, ibi : « Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur ; » et concordat l. *Contractus* 23, ff. *De regul. jur.*, et l. *Alio loco* 1, et l. *Is qui certo loco* 9, ff. *De eo quod certo loco dari oportet*, cum similibus.

(14. Si de loco restitutionis vel solutionis nihil sit expressum in contractu a contrahentibus, tunc solutio seu restitutio facienda est in loco, ubi secundum praxim et consuetudinem regionis solet fieri restitutio seu solutio pro aliis similibus contractibus, quia talis censetur esse tacita conventio inter partes contrahentes. *Communis*, arg. cap. *Cum tanto* 11, De consuetudine, l. *Præses* 1, l. *Consuetudinis* 2, cod. *Quæ sit longa consuetudo.*

(15. Debita ex contractu oneroso sive transferente rei dominium, ut in emptione, mutuo, censu, et hujusmodi, in quibus non eadem res, sed pro una re accepta, altera reddi debet; sive non transferente rei dominium, ut in deposito, commodato, locato, et hujusmodi, in quibus eadem res accepta reddi debet, generaliter loquendo, nisi aliter inter partes sit conventum, restituenda sunt in loco, ubi res tradita et accepta est. *Communis.* Et ratio est, quia attenta contractus justitia, ac contrahentium voluntate, non potest assignari convenientior locus, quam locus in quo factus est contractus; si

enim alium locum contrahentes intendissent, procul dubio id in contractu apposuissent; arg. c. *Inter corporalia* 2, De transl. episcop., § *Sed neque istud;* c. *Ad audientiam* 12, De decimis; c. *Quia circa* 22, De privilegiis.

(16. Debita ex contractu gratuito, v. g. donationis, institutionis testamentariæ, legati, et hujusmodi restituenda seu solvenda sunt in loco, ubi erant res, quando fuerunt donatæ vel relictæ ex testamento, et id sumptibus donatarii; legatarii, et hujusmodi; nisi aliud fuerit dispositum per donatorem, legantem vel testatorem. *Communis;* et ratio est, quia qui alicui rem gratis donat vel legat, non præsumitur, nec se, nec suum hæredem velle ad quid amplius obligare, quam ad rem donatam vel legatam, adeoque nec ipsius hæres tenetur propriis expensis alio illam transmittere ad donatarium vel legatarium, sed tenetur ipse donatarius vel legatarius propriis expensis illam a loco, in quo fuit donata vel legata ad se transferre.

(17. Si pro restitutione facienda, sit res alio transportanda, id fieri debet expensis illius, in cujus gratiam, vel utilitatem potissimum initus est contractus; unde in contractu inito in gratiam et utilitatem solius accipientis, ut in commodato, mutuo gratuito, et hujusmodi, translatio rei ad dominum debet fieri expensis commodatarii, mutuatarii, et hujusmodi; quia æquum non est, quod dominus subeat expensas pro præstando alteri beneficio : si enim dominus rem non commodasset, vel non mutuasset, illam secum transtulisset sine, vel cum paucis expensis; adeoque sine ulla sui expensa debet sibi restitui sua res in loco, ad quem se transtulit, deductis solum illis paucis expensis, si quas fecisset in ea transferenda. In contractu autem inito in gratiam vel utilitatem solius dantis, ut in deposito translatio rei ad dominum debet fieri expensis ipsius domini, quia depositarius favorem ei præstando, non debet inde gravari et damnum pati ex suo præstito beneficio. *Comm.*

(18. Restitutio facienda est tali modo, quo res sufficienter perveniat ad manus domini seu creditoris. *Communis.* Quocunque enim modo res perveniat ad manus domini, adimpletur finis præceptæ restitutionis, et justitiæ commutativæ intendentis æqualitatem, ut scilicet dominus habeat tantum quantum habere debet; adeoque debitor satisfacit obligationi restituendi, si restituat tali modo, quo res perveniat ad manus domini seu creditoris, nihil referens an per se vel per alium restituat; arg. *Qui facit* 72, De regul. juris in 6, ibi : «Qui facit per alium, perinde est ac si faciat per se ipsum.»

(19. Restitutio ex delicto occulto facienda est occulte, et per tertiam fidelem et secretam personam et signanter per confessarium, ad evitandam propriam infamiam : *Communis*, cum S. Thom., 2-2, q. 62, art. 6, ad secundum, ubi expresse dicit, quod « homo, etsi non teneatur crimen suum detegere hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in confessione, et ita per sacerdotem, cui confitetur, potest restitutionem facere rei alienæ; » et Scoto, in 4, dist. 15, qu. 2, n. 34, ubi sic habet : « Quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere, nec per consequens per se ipsum restituere, sed per aliam personam secretam et fidelem, et expedit quod per confessarium, quia sibi est crimen detectum in confessione, et de ejus fidelitate, quod restituat, fidei suæ commissum, satis debet credi. »

(20. Restitutio ex delicto publico seu manifesto, verbi gr. per rapinam et violentiam publicam facienda est nedum per redditionem accepti, sed etiam cum petitione veniæ de tali publica injuria et offensa. Rosign., *De restit.* 11, prænot. 5, num. 5; Petrus a Navarra, lib. IV, cap. 5, num. 53, ubi etiam D. Thomam, 2-2, q. 66, art. 9; Glossam, et Raymundum, in *Summa Confess.*, lib. I, tit. 5, q. 24, et Mercadium, cap. 3. Et ratio est, quia per rapinam et violentiam publicam non solum alicui infertur damnum in rebus, sed etiam ignominia quædam in persona læsa, adeoque nedum fieri debet restitutio per redditionem accepti sed etiam per submissionem et petitionem veniæ, restituendo honorem per illam ignominiam læsum : imo restitutio ex delicto publico est etiam facienda publice ad emendandum scandalum, et offensam aliorum ut contingit in publicis usurariis, qui licet non ex justitia, tenentur tamen ex charitate, et a confessario urgendi sunt ad faciendam restitutionem publice ad tollendum scandalum; si tamen ab ipsis jam esset facta restitutio secrete, non tenerentur iterum ad illam faciendam publice, sed solum ad reparandum publicum scandalum, ostendendo se jam restituisse. Rosignol., *loc. cit.*, num. 5; Bartholomæus Medina, lib. I, *Summæ*, cap 14, § 30; Sporer, *loc. cit.*, cap. 4, sect. 1, num. 3, et alii.

(21. Quicunque debitor, sive ex delicto injustæ acceptionis, sive ex contractu transmittens debitum per personam a creditore delegatam seu designatam, liberatur ab onere ulterioris, seu iteratæ restitutionis, quamvis illa tertia persona non restituerit, seu res quomodocunque perierit. *Communis.* Et ratio est, quia in tali casu res perit creditori et non debitori; eo enim ipso, quo debitor tradidit rem debitam personæ missæ et delegatæ a creditore, transtulit totum dominium ejusdem rei in creditorem cum perinde sit, ac si tradidisset ipsimet creditori, ex quo persona missa, seu delegata eumdem creditorem repræsentet; adeoque quomodocunque post factam consignationem res illa pereat, creditori et non debitori perit, et consequenter liberatur debitor ab onere reiteratæ restitutionis.

(22. Idem est dicendum in casu, quo debitor et creditor communi consensu statuerint aliquod signum ex pacto, quod per omnem personam exhibentem tale signum res debita sit mittenda; tunc enim si aliqua

persona alio tali signo falso exhibito rem sibi traditam non reddat domino, seu res quocunque modo sine culpa debitoris pereat, domino perit, quia vi pacti debitor consignando rem debitam personæ tale signum conventum exhibenti, censetur consignare ipsimet creditori, adeoque liberatur ab onere ulterioris et reiteratæ restitutionis. *Communis.*

(23. Quicunque debitor transmittens inconsulto domino seu creditore rem debitam per personam non satis fidelem seu per viam non satis tutam, si res ipsa aut a nuntio detineatur, aut in itinere a latronibus auferatur, tenetur ad iteratam restitutionem. *Communis.* Et ratio est, quia in tali casu res perit debitori et non creditori; cum enim ex culpa et imprudentia mittentis perierit inconsulto creditore, non debet inde creditor damnificari; arg. cap. *Cognoscentes* 1, De constitutionibus, ibi : « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. »

(24. Debitor ex contractu, seu re accepta transmittens inconsulto creditore rem debitam per personam fidelem habitam, si debitum sit determinatum in individuo, verbi g. hoc vas argenteum, hic equus locatus vel commodatus, hæc res deposita, et hujusmodi, et malitia illius personæ fidelis habitæ, vel quocunque casu ad dominum non perveniat aut pereat, tunc perit ipsi domino, seu creditori et non debitori. Unde debitor liberatur ab onere ulterioris et reiteratæ restitutionis. *Communis.* Et ratio est, quia talis res ita in individuo debita, ut in deposito, commodato, locato et hujusmodi, spectat ad actuale dominium domini; omnis autem res, quæ perit, domino suo perit, adeoque talis debitor sic transmittens dictam rem debitam liberatur ab onere ulterioris et reiteratæ restitutionis, uti de commodato habetur expresse in l. *Argentum* 20, ff. *Commodati*, ibi : « Argentum commodatum, si tam idoneo servo meo tradidissem ad te perferendum, ut non debuerit quis æstimare futurum, ut a quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum non meum, detrimentum, erit, si id mali homines intercepissent. »

(25. Secus autem si debitum ex contractu vel re accepta, non sit determinatum in individuo, sed solum in specie, aut æquivalenti, ut si debitori fuerit mutuata pecunia, mutuatum triticum, venditum vinum, et hujusmodi; tunc enim si debitor inconsulto creditore transmittat tale debitum per personam etiam fidelissimam habitam, si ejus malitia, quocunque casu ad creditorem non perveniat aut pereat, perit debitori, et tenetur iterum restituere. *Communis.* Et ratio est, quia ubi non idem numero, seu in individuo, sed solum idem in genere aut specie reddendum est, ut fit in mutuo, emptione, et hujusmodi, rei transmissæ dominium manet sub dominio debitoris tandiu quousque perveniat secure ad manus creditoris; adeoque si antequam perveniat ad manus ipsius creditoris pereat, perit ipsi debitori, cum omnis res, quæ perit, suo domino pereat, et consequenter talis debitor tenetur iterum restituere.

(26. Hinc ad plene percipiendum, quare, ubi restituendum est idem numero, seu in individuo, res transmissa pereat creditori, et ubi restituendum est solum idem in genere aut specie, res transmissa pereat debitori, pone quod debitor per personam fidelem habitam transmittat creditori equum commodatum, seu vas argenteum apud se depositum, et simul pecuniam ex mutuo, seu ex emptione debitam, si talis persona fidelis habita cum omnibus supradictis aufugiat, aut omnia in itinere perdat, tunc debitor tenetur solum ad iteratam restitutionem pecuniæ, non autem ad iteratam restitutionem equi seu vasis argentei, quia pecuniæ dominium erat adhuc apud ipsum debitorem, dominium autem equi, seu vasis argentei erat adhuc apud creditorem, cum in commodato, deposito, et hujusmodi restituendum sit idem numero, et ideo res commodata, deposita et hujusmodi remaneat semper sub dominio creditoris, et consequenter ipsi tanquam domino pereat, et econtra in mutuo, emptione et hujusmodi restituendum sit solum idem in genere aut specie, et ideo pecunia ex mutuo, seu ex emptione debita remaneat semper, donec secure reddatur sub dominio debitoris, et consequenter ipsi tanquam domino pereat.

(27. An autem debitor ex delicto, seu injusta acceptione teneatur iterum restituere, si res transmissa per personam fidelem habitam, uti per proprium confessarium, quocunque casu domino non reddatur aut pereat? Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima affirmat talem debitorem iterum obligari ad reiteratam restitutionem, sive res sit debita in individuo, et eadem numero, sive solum eadem in genere, aut specie, vel æquivalenti. Sic Molina, tom. III, disp. 754, n. 2, § *Quando per confessarium;* Lugo, tom. I, *De justitia*, disp. 21, sect. 5, a n. 59; Lessius, lib. II, cap. 16, dub. 6, n. 65; cum aliis ibi citatis, Henno, t. II, tract. 1, disp. 2, quæst. 3, conclus. 2; Navarr., Tolet., Rebell., Layman, Faber, Silv. citati, et secuti a Sporer, *loc. cit.*, c. 4, sect. 1, n. 15, ubi dicit esse communem contra paucos, Illsung, tom. IV, d. 3, n. 305; La Croix, lib. III, par. II, n. 364, ubi citat communem, et sic alii plures. Et ratio est, quia in tali debitore ex delicto adhuc remanet radix obligans ad restitutionem, nempe injusta acceptio, nec creditor debet damnum pati ob delictum debitoris, cum non debeat aliquis alterius odio prægravari, ut expresse statuitur in cap. *Non debet* 22, De regul. juris in 6, et rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conveniat, ut præcise dicitur in cap. *Cognoscentes* 2, De constitutionibus, et peccata suos debeant tenere auctores, l. *Sancimus* 22, *ff. De pœnis*, cap. *Quæsivit* 2, De his, quæ fiunt a majori parte capituli. Tum quia, ut debitor ex delicto seu ex injusta acceptione debite restituat, debet po-

nere æqualitatem realem inter injuste acceptum et redditum; sed quandiu res injuste accepta seu ablata non pervenit ad manus domini, non ponitur dicta æqualitas; ergo si antea pereat, talis debitor tenetur ad iteratam restitutionem, ut sic ponat dictam æqualitatem. Tum etiam, quia si res illa injuste accepta periret inter manus debitoris, periret ipsi debitori, ut fatentur omnes; atqui ipsa persona habita fidelis, ut confessarius, gerit in tali casu personam debitoris, ergo, etc. Neque potest dici, quod creditor in tali casu tacite consentiat, quod res sua sibi transmittatur per personam fidelissimam, uti censendus est confessarius, quia licet tacite consentiat quantum ad hoc, quod potius per fidelem, quam per infidelem transmittatur, non tamen tacite consentit quantum ad hoc, quod si res transmissa pereat, sibi pereat, cum non censeatur tacite consentire, nisi sub conditione, quod cum effectu vere et realiter sibi res transmissa reddatur. Et pro hac opinione c. *Significante* 7, De pignoribus, ubi Papa Innocentius III determinat, quod, qui per certum et fidelem nuntium pecuniam debitam creditori remisit, si nuntius perfide egerit, non eximatur ab onere iteratæ restitutionis, et Glossa, *ibid.*, verb. *Certum nuntium*, cum aliis juribus ibi adductis.

(28. Secunda sententia negat talem debitorem in dicto casu amplius ad aliquid obligari. Sic, teste Rosignolo, *De restitutione* 11, prænotione 5, n. 9, sentire videntur sanctus Thomas (165), 2-2, quæst. 62, art. 6, ad. 2; Scotus in 4, dist. 15, art. 4, quæst. 2, § *De quarto*; Gabriel, in 4, dist. ead., q. 2, dub. 2. Imo Felix Potestas, tom. II, part. I, n. 179, dicit id Scotum expresse sentire, *loc. cit.*, per ejus verba supra adducta n. 19, quem, ipso teste, sequuntur Diana, part. II, tr. 17, resolut. 2, et part. X, tract. 16, resolut. 97. Rodriguez, Filliuc., Ceneda, et alii apud Tambur., tom. I, lib. VIII, tract. 4, § 5, n. 7, et apud Dianam, *loc. cit.*, quam sententiam non improbabilem censet etiam Lessius, lib. II, cap. 16, dub. 6, n. 67, et Diana, *loc. cit.*, dicit hanc sententiam esse tutam in praxi, et eam absolute docent Petrus Navarra (mutata priori sententia) Rodriguez, Reginaldus, Filliuc., et alii apud Sporer, *loc. cit.*, n. 19, ubi cum Tamburin., *loc. cit.*, n. 7 in fine, non audet hanc sententiam damnare, et pro ea dat efficacem probationem; et ratio est, quia cum talis debitor eximatur ab onere restitutionis per se ipsum ob periculum infamiæ sibi secuturæ, fideliter et prudenter gerit negotium creditoris transmittendo ipsi rem debitam per confessarium, qui non solum ratione proprii muneris sacerdotalis et judicis spiritualis, quo fungitur, habetur pro fidelissimo et maxime idoneo, sed etiam communi praxi suadente communius eligitur ad tales faciendas occultas restitutiones. Unde creditor ipse non potest esse quoad hoc rationabiliter invitus, et debet saltem implicite consentire, et consequenter sicuti fur et debitor, ad nihil amplius tenetur, cum ex consensu expresso creditoris rem restituendam tradit intermediæ personæ fideli habitæ, quamvis postea quocunque casu ad manus creditoris ipsa res non perveniat, ita ad nihil amplius tenetur, si id faciat ex consensu tacito creditoris, quoniam taciti et expressi consensus eadem est virtus; l. *Cum quid* 3, ff. *De rebus creditis*; cap. *Ex parte* 2, De rescriptis. Tum quia talis debitor fecit quantum in se potuit et debuit; non enim tenebatur restituere cum sui infamia, ut omnes concedunt, cum fama sit bonum superioris ordinis; atqui reiteratam restitutionem non posset facere personaliter sine periculo infamiæ, et si ad evitandam infamiam restitueret per confessarium, recurreret idem periculum, quod res non perveniret ad manus domini, ergo dicendum est, quod talis debitor liberetur ab onere iteratæ restitutionis, cum semel eam fecerit per confessarium reputatum fidelem quamvis ipsius malitia, vel quocunque casu ipsa restitutio ad manus domini non pervenerit. Ad textum autem c. *Significante* 7, De pignoribus, adductum pro prima sententia respondetur, quod ibi non est sermo de pecunia restituenda ex necessitate per interpositam personam ad evitandam infamiam, cum sit ibi conventio de eadem restituenda inter creditorem et debitorem interveniente juramento respectu istius, adeoque nihil officit, cum quoad hoc idem sit dicendum, quod de restitutione palam facienda, et non idem quod de restitutione occulte facienda ad evitandam propriam infamiam. Unde hæc secunda sententia est vere probabilis, et in praxi tuta, quamvis prima sit jam communior, et inter recentiores probabilior.* At si prima est non modo communior, sed etiam probabilior; secunda sententia *vere probabilis* esse non potest. Ex quo illud quoque sequitur, eamdem *tutam* non esse. Et sane qui ratione injuriæ tenetur restituere, tenetur dominum prorsus indemnem servare, et *culpa præcedente, casus etiam fortuitus imputatur*, cap. ult. *De deposit.* *Vide* Antoine, *De justitia et jure*, cap. 5, quæst. 4, resp. 1, et alios.

(29. Ordine restitutionis, cæteris paribus, debita certa præferenda sunt incertis ita ut habens plura debita prius restituere debeat certa debitoribus notis in totum, et postea de reliquo residuo debita incerta, quousque se extendunt facultates. *Communis*, cum S. Antonino, part. III, tit. 2, cap. 3, in princip.; Cajetan., verb. *Restitutio*, cap. 8; Silvestro, verb. *Restitutio* 6, quæst. 6; Lessio, lib. II, cap. 15, dubit. 1; Layman, lib. III, *De justit.*, tract. 2, cap. 11, n. 1; Lugo, disp. 20, sect. 1, n. 3; Navarro, in *Manual.*, cap. 17, n. 47; Sporer, *loc. cit.*, sect. 2, n. 24; aliisque plurimis congestis Vasquez, *Opuscul de restit.*, cap. 11, n. 9. Et

(165) Non aliud cit. loc. S. Thomas docet, quam restitutionem fieri per confessarium posse. *Vide* ejus verba supra n. 19.

ratio est, quia debita certa sunt magis proprie, et specifice debita, quam sint incerta; incerta enim, cum non habeant certum dominum, eroganda sunt vel in Ecclesiam vel in pauperes; atqui Ecclesia et pauperes non habent tantam actionem, et jus ad bona debitoris, quantam habent creditores certi; nam actio pauperum et Ecclesiæ est generica, adeo ut si pauperibus dentur et non Ecclesiæ, non inferatur præjudicium Ecclesiæ, nec econtra inferatur præjudicium pauperibus, si Ecclesiæ dentur, et non ipsis; actio autem creditorum certorum specifica est naturalis et civilis, adeo ut debita certa debeant eis necessario dari, et non aliis, adeoque, etc. (30. Dicitur autem notanter *Cæteris paribus*, quia si bona incerta exstent in sua specie, et non sic bona certa, debent restitui prius incerta, quam certa; bona enim incerta adhuc exstantia, si vero domino restitui non possunt, potius ecclesiæ vel pauperibus tribuenda sunt, quam ut ex ipsis satisfiat aliis certis creditoribus, quia creditoribus certis debitor est solum obligatus ex bonis propriis solvere, non vero ex alienis: bona autem incerta adhuc exstantia in sua specie apud iniquum possessorem, vere sunt aliena, non enim facta sunt propria ipsius, sed manserunt sui veri domini, quamvis ignoretur, adeoque, etc. *Communis*, cum supra citatis.

(31. Debita realia præferenda sunt personalibus in totum; unde cum res aliena adhuc existit in individuo apud debitorem, cujus proinde dominium apud creditorem, seu dominum adhuc manet, ut sunt res commodatæ, depositæ, oppignoratæ, locatæ, res inventæ, bona fide acceptæ, acquisitæ per furtum, et hujusmodi, talia debita certis ac propriis dominis integra restituenda sunt, priusquam reliquis debitis personalibus satisfiat, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfiat. *Communis*, per text. in l. *Deposui* 30, ff. *De pecul.*, l. *Procuratoris* 1, § *Sed si dedi*, ff. *De tribun. act.*, leg. *Cum fundus* 31, ff. *De rebus creditis;* et ratio clara est, quia debitor debet solvere de bonis propriis et non de alienis, cum creditores quantumvis hypothecarii non habeant aliquod jus, nisi in bona propria debitoris, et nullatenus in bona, quæ sunt aliorum; supradicta autem bona, quousque perseverant in individuo apud debitorem, remanent sub dominio proprii domini seu creditoris, adeoque alii creditores nullum jus habent ad illa, et sic integra restituenda sunt certis ac propriis dominis, quamvis nihil omnino superesset, quo aliis creditoribus satisfiat.

(32. Venditor rei præferendus est aliis creditoribus, quando res vendita adhuc exstat apud emptorem, nec transiit in ejus dominium. *Communis;* cum enim res semper clamet ad dominum suum, stat clarum, quod ubi non est translatum dominium, domino proprio sit reddenda præferenter ad alios creditores, cum alii creditores non habeant jus, nisi in bona, quorum dominium habet ipsorum debitor.

(33. An autem venditor rei præferendus sit aliis creditoribus, quando res vendita adhuc exstat apud emptorem, sed jam transiisse videtur in ejus dominium per fidei habitionem ipsius venditoris, qui emptoris fidem secutus est, vel pretium pro soluto habuit, quamvis vere et realiter pretium nondum fuerit persolutum? Duæ sunt contrariæ sententiæ. Prima sententia affirmat, eamque, docent Cajetan, Silvester, Fumus, Medina, Navarrus, Archidiaconus, Bald., et alii, quos refert et sequitur Lessius, lib. II, cap. 15, dubit. 2, n. 11; Rebellus, lib. II, q. 19, n. 2; Bonacina, disp. 1, *De restitut.*, quæst. 8, punct. 2, n. 8; Sporer, *loc. cit.*, n. 28, ubi dicit hanc esse communiorem, et sic plures alii. Et ratio est, quia venditor seu creditor fidem habens pretio promisso, videtur habere tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium. L. *Julianus* 15, § 8, ff. *De actionibus empti*, l. *Hæreditatis* 22, ff. *De hæreditate et actione vendita*, l. *Quod si* 31, § 8, *De ædilitio edicto*, ideoque in re ipsa restituenda, vel ejus pretio solvendo aliis creditoribus præferri debet, tum quia repugnat juri naturæ seu æquitati naturali, quod res a venditore tradita emptori, nondum soluto pretio, et in individuo perseverans, aliis assignetur, et creditor, seu venditor re sua et pretio ejusdem fraudetur in concursu aliorum creditorum anteriorum: tum etiam quia in tali venditione transfertur dominium solum sub tacita conditione pretii solvendi; ergo ubi pretium non solvitur, res ad dominum redit.

(34. Secunda sententia negat, eamque docent Covarruv., lib. I, *Variar. resol.*, c. 7, n. 3; Molina, tom. II, disp. 536; Petrus Navarr., l. IV, *De restit.*, cap. 3, n. 39, et alii quos refert et sequitur Vasquez, c. 11, *De restitut.*, dub. 1, n. 19; Turrian., *De restitut.*, disp. 19, dub. 1, n. 6; Layman., *loc. cit.*, cap. 11, n. 2; Rosignol., *loc. cit.*, nu. 4; Henno, *loc. cit.*, disp. 2, quæst. 1, conclus. 2; Lugo, disp. 20, sect. 2, n. 17, et alii plures. Et ratio est, quia res sic vendita est sub dominio emptoris, non aliter atque res aliæ suæ; neque verum est, ut prætendunt auctores primæ sententiæ, quod talis venditor habeat tacitam hypothecam in re vendita, donec ei solvatur pretium, nisi expresse sit de hoc conventum; sed res sic vendita transit statim in dominium emptoris sine reali onere rem afficiente; jura enim pro prima sententia allata non satis clare loquuntur in terminis suæ conclusionis, sicut claro loquitur pro hac secunda sententia textus in § *Venditæ vero res* 41, Institut. *De rerum divisione*, ubi sic expresse habetur: « Venditæ vero res, et traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quam si is venditori pretium solverit, aut alio modo ei satisfecerit, veluti ex promissione aut pignore dato, quod quanquam cavetur ex lege duodecim tabularum, tamen recte dicitur, et jure gentium, id est jure naturali id effici; sed si is, qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est, statim rem

emptoris fieri. » Nec valet dicere, quod ex hoc textu videatur inferri, quod in ea hypothesi, qua emptor, vel vere, vel fictione juris non satisfecerit, si non ratione hypothecæ, potiori tamen jure dominii creditor, seu venditor sit aliis quoad illam rem præferendus. Non valet, inquam, quia licet id videatur inferri ex primis verbis textus, ex ultimis tamen clare habetur, quod si venditor fidem emptoris sequitur, transfert statim dominium rei venditæ in emptorem, ibi : « Sed si is, qui vendiderit, fidem emptoris secutus est, dicendum est, statim rem emptoris fieri. » Tum quia emptor ante solutum pretium potest rem alteri vendere, sicque absolute dominium transferre, quod certe non posset, si ipsemet absolutum dominium non haberet, adeoque, etc. Unde hæc secunda sententia negativa est æque probabilis, ac prima sententia affirmativa, ut recte concludit Sporer, *loc. cit.*, n. 28.

* Hanc quæstionem tractans Antoine, *loc. citat.*, quæst. 5, resp. 1, scribit : « Res in rigore justitiæ credito vendita exstans apud debitorem non videtur reddi debere venditori præ aliis creditoribus, si is aliunde non habeat jus prælationis. Ita multi, præsertim jurisperiti, qui apud Covarruviam asserunt, hanc esse communem sententiam. Quia res vendita non est amplius venditoris, secuta traditione et habita fide de pretio ejus, nam tunc translatum est ejus dominium; neque manet illi obnoxia jure hypothecæ; nulla enim inducitur hypotheca, nisi vel ex conventione, vel jure positivo, et nulla ex hoc utroque capite reperitur inducta. Et vero si illa res ab emptore alteri revendita esset, hic haberet dominium in eam omnino liberum. Tamen res venditæ, quæ adhuc exstant apud emptorem, possunt et debent ex quadam æquitate reddi venditori. Ita indicarunt multæ supremæ curiæ in Gallia, et colligitur ex l. *Procuratoris*, § *De tributis*, quod intellige nisi obstet consuetudo loci *. »

(35. Debita ex delicto, v. g. ex furto, rapina, usura, contractu fraudulento, et hujusmodi, non sunt præferenda debitis ex contractu justo, si amplius non exstent in sua specie, sed sunt æqualiter solvenda. Ita Lugo, disp. num. 36, cum Silvestro, Petro Navarra, Molina, Vasquez, Lessio, Bannes, Arragon., Azorio, Turrian., Reginald., Bonacina ibi citatis; Rosignol., *loc. cit.*, prænot. 8, num. 6; Henno, *loc. cit.*, quæst. 1, conclus. 3; Sporer, *loc. cit.*, num. 40, ubi dicit hanc sententiam jam esse communem; Herincx, *De justitia*, d. 6, num. 101; Illsung, titul. 4, d. 3, num. 214; La Croix, lib. III, part. II, num. 379, ubi, plurimis citatis, dicit sic sentire alios communiter contra paucos alios, inter quos affertur S. Thomas, opusc. 73, cap. 18; sanctus Antoninus, Rebell. et alii dicentes, debita ex delicto prius esse restituenda, quam debita ex contractu, et inter debita ex dilecto, prius quæ ex graviori delicto, quam quæ ex minus gravi, et sic prius quæ ex rapina, quam quæ ex furto, deinde prius quæ ex furto, quam quæ ex usuris, et sic de aliis, quamvis tamen quoad S. Thomam Silvius, quem refert et sequitur Henno, *loc. cit.*, conclus. 3, dicat opusculum illud non esse ipsius S. Thomæ, cum in editione Romana habeatur litteris distinctis (166).

(36. Unde ratio nostræ conclusionis est, quia talis prælatio nec ex jure positivo, nec ex jure naturæ colligi potest : non ex jure positivo, cum jus positivum nullibi distinguat inter debita ex delicto, et debita ex contractu justo; ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus : cap. *Quia circa* 22, De privileg., et l. *De pretio*, ff. *De Publiciana in rem actione*. Non etiam ex jure naturæ, nam de jure naturæ debitum unum non fortius obligat, quam aliud, ex quo utriusque generis debita æqualiter sunt ex justitia; tum quia si debitor requisitus, et a creditore habente jus ex contractu justo, alteri solverit prius petenti, non solum juste et licite solvit, sed etiam hoc præstare tenetur per textum in l. *Pupillus*, ff. *Quæ in fraudem creditorum*, ubi dicitur quod diligentia posterioris creditoris facit eum potiorem, sicuti hypotheca, vel privilegium, et hoc habetur etiam ex l. *Quod autem* 6, § 7, ff. eod., ibi : « Sciendum, Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona debitoris possideantur (id est, explicat Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 15, dub. 5, num. 41, cum aliis communiter, antequam auctoritate judicis ab aliis occupentur) quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit; » atqui hæc non possent verificari, si ex necessitate deberent prius solvi debita ex delicto, quam debita ex contractu justo, ergo, etc.

(37. Nec obest id, quod afferunt adversarii, nempe quod creditor habens jus ex delicto debitoris sit magis invitus sibi debitum suum, seu rem injuste ablatam non reddi, quam debitor habens jus ex justo contractu, cum ipse voluntarie rem suam alienaverit. Non obest, inquam, quia licet creditor habens jus ex delicto debitoris sit forte magis invitus ex parte subjecti, obligatio tamen justitiæ non oritur ex illa majori vel minori repugnantia, quam creditor ex parte subjecti habet, sed ex illa, quæ in objecto fundatur. Justitia enim quantum ad restituendum non respicit alterius, scilicet creditoris, animum, magis ne an minus invitus sit, sed solum respicit alterius jus, et quantum ipsi debeatur. Utrique autem creditori, scilicet et creditori ex contractu justo et creditori ex delicto debetur res sua simpliciter. Unde inter debita ex delicto et debita ex contractu justo nullus ordo prælationis ex

(166) Ita plane : consulito Cl. Jo. Franc. Bernardum Mariam de Rubeis, *De gestis ac scriptis S. Thomæ*, dissert. 20, cap. 5, ubi Opusculum illud post Echardum et Barbavarium S. Thomæ fetum esse negat.

genere suo in restitutione est de necessitate servandus.

(38. Debita hypothecata, sive realia, præferenda sunt debitis non hypothecatis seu personalibus, quamvis hæc fuissent anteriora. *Communis*, textu expresso in l. *Eos, qui* 9, cod. *Qui potiores in pignore*, ibi : « Eos, qui receperunt pignora cum in rem actionem habeant, privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat; » per hypothecatum enim debitum non solum debitor, seu persona ipsa, sed etiam res ipsius est obligata, et quasi inchoative facta est creditoris : per debitum autem non hypothecatum solum ipsius debitoris persona, et non ipsius res est obligata : adeoque debita hypothecata præferenda sunt debitis non hypothecatis.

(39. Inter creditores hypothecarios illi sunt præferendi, ordinarie loquendo, qui sunt priores. *Communis*, per textus in cap. *Qui prior* 54, De reg. juris in 6, ibi : « Qui prior est tempore, prior est jure, » et concordat l. *Quoties* 98, ff. *De reg. juris;* et habetur expresse ex l. 2, 4, 5, 6, 7 et 8, cod. *Qui potiores in pignore*. (40. Et hoc verum est, sive hypotheca sit tacita, sive expressa, sive generalis, sive specialis : Henno, *loc. cit.*, q. 2, conclus. 2; Vasquez, *Opusc. de pignoribus et hypothecis*, cap. 5, n. 6; Lugo, citat. disp. 2, a n. 41, ubi, pluribus citatis, dicit sic sentire doctores communiter contra paucos; ratio enim posterior non potest tollere jus alteri jam prius acquisitum. (41. Quænam autem sit hypotheca tacita, quæ expressa, quæ generalis et quæ specialis? *V.* verb. HYPOTHECA, n. 7 et 8.

(42. Dicitur autem notanter *ordinarie loquendo*, quia in jure excipiuntur certi casus, in quibus ex privilegio hypothecæ quædam posteriores præferuntur seu anteponuntur prioribus non privilegiatis, quia ut dicitur, in c. *Privilegia* 32, ff. *De rebus auctoritate judicis possidendis :* « Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa.»

(43. Primo igitur præferendi et solvendi sunt sumptus funeris ante alia credita habentia anteriorem hypothecam. *Communis*, per text. in l. *Scimus* 22, § 9, c. *De jure deliberandi*, l. *Et si quis* 4, et l. *Impensa funeris* 44, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*, ibi : « Impensa funeris semper ex hæreditate deducitur, quæ etiam omne creditum solet præcedere, cum bona solvendo non sint. »

(44. Pro sumptibus autem funeris venit quidquid ratione corporis erogandum est. *Communis*, textu expresso in l. *Funeris sumptus* 36, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*.

(45. Sumptus funeris præferuntur etiam tacitæ hypothecæ anteriori, quam habet mulier pro dote : Joannes Angelus Bossius, *De dote*, c. 18, num. 87, vers. *Communis vero sententia;* Negusantius, *De pignore* 2, membr. part. v, n. 28; Gomez, ad l. 30, *Tauri*, vers. *Item;* Angelus de Aret., *Inst. de Leg. Falcid.*, § final. in 1, not.; Amator Rodrig., *De concursu creditor.*, p. I, art. 3, n. 2; Rosignol., contract. 11 *De pignore et hypotheca*, prænot. 5, sect. 5, n. 56, et alii, per text. in cit. l. *Scimus* 22, § 9, cod. *De jure deliberand.*, l. *Et si quis* 14, et l. *Impensæ funeris* 45, ff. *De religiosis et sumptibus funerum*, ubi dicitur, quod *impensa funeris omne creditum solet præcedere.* Ly autem *Omne* nihil excludit, cap. *Solitæ* 6, § *Nobis, de major. et obedient.*, ibi : « Nihil excipiens qui dixit quodcunque, » et Glossa, *ibid.*, verb. *Quodcunque : Qui dicit omnia, nihil excipit ;* et concordat cap. *Si Romanorum* 1, d. 19, l. *Præses* 3, ff. *De officio præsidis*, l. *A procuratore* 13, c. *Mandati*.

(46. Imo sumptus consueti et moderati funeris probabilius præferendi sunt cuicunque hypothecæ anteriori expressæ, et etiam ex causa dotis; sic sentire videntur Gomez, ad l. 30. *Tauri*, Jacob., Cancerius, *Variar. resolut.*, tom. I, cap. 9, n. 9; Antonius Piccardus, in § *Cum autem ratio*, Instit. de leg. *Falcid.;* Amator Rodriguez, *De concursu creditorum*, part. I, art. 3, n. 4, vers. *Cæterum contrariam sententiam*, et expresse Rosignolus, *loc. cit.*, n. 4, a quibus non videtur dissentire Joannes Angelus Bossius, *De dote*, cap. 18, n. 87, et alii contra Negusantium, *loco citat.*, membr. 2, par. v, n. 28, et alios; et ratio est, quia naturalis pietas pro præstandis spiritualibus obsequiis erga defunctorum corpora, ipsa natura impellente, prævalere debet omni juri positivo, adeoque sumptus moderati et consueti funeris probabilius præferendi sunt cuicunque hypothecæ anteriori etiam expressæ, et etiam ex causa dotis.

(47. Secundo, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvenda sunt debita tempore ultimæ infirmitatis apud pharmacopolas, medicos et chirurgos contracta. *Communis*, per text. in l. *In restituenda* 4, c. *De petitione hæreditatis*, l. *Legatum* 3, cod. *De religiosis et sumptibus funerum;* et ratio ex æquitate et pietate consurgit, ne scilicet infirmi variis gravati debitis defectu medicinalium, et medicorum necessario mori debeant, ex quo pharmacopolæ, medici et chirurgi, si hanc non haberent prælationem, auxilium et remedia eis denegarent prævidendo se non esse solvendos.

(48. Dicitur autem notanter *Tempore ultimæ infirmitatis*, quia debita in aliis anterioribus infirmitatibus contracta cum dictis pharmacopolis, medicis et chirurgis non gaudent privilegio ullo prælationis ; ipsi enim sibi imputare debent, quod satisfactionem sibi inde debitam non prius exegerint. *Communis*.

(49. Tertio, ante alia credita habentia anteriorem similem hypothecam solvendæ sunt expensæ factæ pro confectione inventarii, vel pro aperitione et insinuatione testamenti, vel pro aliis necessariis causis hæreditatis. *Communis*, per textum, in l. *Sancimus* 32, § 9, cod. *De jure deliberandi*, tales enim expensæ sunt ita necessariæ, ut sine ipsis nequeat adiri hæreditas, neque ab ipsis anterioribus creditoribus, adeoque

cum sint factæ etiam ad commodum ipsorum, debent præferri, arg. l. *Hujus* 6, ff. *Qui potiores in pignore.*

(50. Quarto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro re hypothecata conservanda et reparanda; sic enim mutuans præferendus est omnibus aliis habentibus in eadem re hypothecam qualemcunque: l. *Interdum* 5, ff. *Qui potiores in pignore,* et l. *Creditor* 25, ff. *De creditis et si certum petatur;* et ratio efficax assignatur in l. *Hujus* 6, ff. *Qui potiores in pignore,* ibi: « Hujus enim pecunia salvam fecit totius pignoris causam. »

(51. Quinto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro vectura mercium et conductione ædium, in quibus asservarentur; tunc enim ipsæ merces manent hypothecatæ mutuanti eum omnimoda prælatione ad alios creditores hypothecarios; leg. *Hujus* 6, ff. *Qui potiores in pignore.*

(52. Sexto, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia mutuata pro constructione, seu emptione domus, seu alterius rei cum pacto expresso, quod talis domus, seu alia res maneat sibi hypothecata, l. *Quamvis* 17, cod. *De pignoribus,* l. *Licet* 7, codic. *Qui potiores in pignore.*

(53. Septimo, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data a tutore nomine pupilli, seu impuberis ad emptionem prædii, domus, et hujusmodi, etiamsi non paciscatur in hypothecam, et hoc ex speciali privilegio status pupillaris, l. *Idemque est* 7, ff. *Qui potiores in pignore,* ubi in titulo sic loquitur: « In re empta per tutorem pecunia pupilli præfertur pupilli anterioribus creditoribus, quatenus ex ejus pecunia sit solutum. »

(54. Octavo, ante alia credita habentia anteriorem hypothecam solvenda est pecunia data pro causa militiæ, nempe pro sustentatione in castris, pro emptione armorum, equorum, et hujusmodi, reservata sibi per instrumentum a testibus subscriptum hypotheca novella 97, cap. 4.

(55. Nono, ante alios creditores habentes specialem vel generalem hypothecam anteriorem in bonis eorum, qui cum fisco contraxerunt, et in bonis ejusdem officialium et administratorum, præferendus est fiscus quoad alia bona, quæ fuerunt ab ipsis acquisita post obligationem cum eodem fisco contractam, textu expresso, in l. *Si quis* 28, ff. *De jure fisci,* ibi: « Si quis mihi obligaverat, quæ habet, habiturusve esset, cum fisco contraxerit; sciendum est in re postea acquisita fiscum potiorem esse debere, Papinianum respondisse, quod et constitutum est; prævenit enim causam pignoris fiscus. »

(56. Decimo, ante alios creditores habentes anteriorem tacitam hypothecam in bonis mariti solvenda est dos uxoris, bona enim mariti sunt ita obligata suæ uxori, ejusque filiis descendentibus ex eodem matrimonio, ut dicta uxor, dictique ejus filii, ac descendentes præferantur creditoribus habentibus tacitam hypothecam, l. *Assiduis* 12, cod. *Qui potiores in pignore;* et concordat l. *Unic. de rei uxoriæ action.*

(57. Quamvis autem uxor habeat jus, seu privilegium prælationis ante creditores habentes anteriorem hypothecam tacitam, non tamen illud habet ante creditores habentes anteriorem hypothecam expressam; licet enim stando in severo rigore juris videretur hoc privilegium prælationis competere uxoribus etiam quoad habentes anteriorem hypothecam expressam ex novella 91, cap. 1, novella 97, cap. 3 et 4, novella 109, cap. 1. Glossa tamen communiter recepta in cit. l. *Assiduis* 12, cod. *Qui potiores in pignore,* et ibi Bartolus, Alexander, consil. 18, in causa mota n. 6 vel 8; Negusantius, membr. 4, par. II, n. 98; Faber; l. 8; cod., tit. 9, des. 16; Fontanella, claus. 4, gloss. 8, part. VII, n. 69; Petrus Barbosa, par. VI, n. 4; Rosignol., controv. 11, *De pignor. et hypothec. prænot.* 5, sect. 4, n. 32, et alii passim, tenent, absolute tale privilegium prælationis non extendi ad anteriorem hypothecam expressam. Hinc Joannes Angelus Bossius, tract. *De dote,* cap. 18, n. 45, asserit ita in praxi servari, et ab ea nec in consulendo, nec in judicando esse recedendum; durius enim esset, quod creditores anteriotate matrimonii supervenientes perderent jus, quod ex conventione seu hypotheca expressa anteriore habebant in bona mariti; ubi vero talis adesset consuetudo, quod uxores gauderent privilegio prælationis etiam quoad anteriorem hypothecam expressam, esset servanda, cum videretur inniti citatis juribus.

(58. Inter fiscum autem et uxorem ratione dotis quoad prælationem regulariter servatur prioritas et posterioritas temporis, textu expresso in l. *Quamvis* 2, cod. *De privilegio fisci,* ibi: « Quamvis ex causa dotis vir quondam tuus tibi sit condemnatus, tamen si priusquam res ejus tibi obligarentur, cum fisco contraxit, jus fisci causam tuam prævenit. Quod si post bonorum ejus obligationem rationibus meis cœpit esse obligatus, in ejus bona cessat privilegium fisci. »

(59. Undecimo, ante alios creditores habentes anteriorem hypothecam locator quoad invecta, et illata bona mobilia a conductore in domum conductam est absolute præferendus pro pensione conventa; locator enim ex speciali privilegio locationis dicitur pro pensione conventa possidere invecta et illata in domum suam a conductore; l. *Possessio* 1, § 21, ff. *De acquirenda possession.,* l. *Qui pignoris* 46, ff. eodem, l. *Pomponius* 2, ff. *In quibus causis pignus, vel hypotheca tacite contrahatur.* De jure autem melior est conditio possidentis, c. *Ad aures* 6, De præscriptionibus, c. *Quod autem* 5, De jurepatronatus, c. *In pari* 65, De regul. juris in 6, l. *Nemo* 126, § 2, et l. *In pari causa* 128. ff. *De regul. juris,* adeoque, etc.

(60. Duodecimo, creditores instrumentarii

hypothecarii, quamvis posteriores, præferuntur aliis creditoribus hypothecariis anterioribus habentibus solum privatam scripturam sui crediti, nisi a tribus fide dignis, et ab ipsis contrahentibus sit subscripta, text. expresso in l. *Scripturas* 11, cod. *Qui potiores in pignore habeantur*, ibi : « Si autem jus pignoris vel hypothecæ ex hujusmodi instrumentis vindicare quis sibi contenderit, eum, qui instrumentis publice confectis nititur, præponi decernimus, etiamsi posterior is contineatur, nisi forte probatæ, atque integræ opinionis trium, vel amplius virorum subscriptione eisdem idiochiris contineantur, tunc enim quasi publice confecta accipiuntur. »

(61. Generaliter loquendo solutio seu restitutio est facienda prius creditoribus hypothecariis, quamvis posterioribus, quam creditoribus solum chirographariis, licet anterioribus; l. *Eos qui* 6, c. *Qui potiores in pignore*, l. *Creditor* 13, § 1, eodem, cum similibus.

(62. Post creditores hypothecarios, solutio seu restitutio est facienda prius creditoribus chirographariis seu personalibus privilegiatis, quam creditoribus non privilegiatis seu mere personalibus. *Communis.*

(63. Inter creditores autem chirographarios seu personales privilegiatos numerantur sequentes. 1. Respublica creditrix : l. *Bonis venditis* 38, ff. *De rebus auctoritate judicis possidendis seu de privilegiis creditorum*, ibi : « Respublica creditrix omnibus chirographariis creditoribus præfertur. » 2. Sponsa defuturo pro repetitione dotis traditæ sponso non secuto matrimonio; leg. *Quæsitum* 17, ff. eodem, § *Si sponsa*, ibi : « Si sponsa dedit dotem, et nuptiis renuntiatum est, tametsi ipsa dotem condicit, tamen æquum est hanc ad privilegium admitti, licet nullum matrimonium contractum est. » 3. Deponens pecuniam ad nummularium publicum seu depositarium a republica constitutum, nullo inde percepto lucro; l. *Si ventri* 24, ff. eodem, § 2, ibi : « In bonis mensularii vendentis post privilegia potiorem eorum causam esse placuit, qui pecunias ad mensam fidem publicam secuti deposuerunt; sed enim qui depositis nummis usuras a mensulariis acceperunt, a cæteris creditoribus non separantur, et merito, aliud est enim credere, et aliud deponere. » 4. Mutuans in solutionem creditoris personalis privilegiati; cit. l. *Si ventri*, § 3, ibi : « Eorum ratio prior est, quorum pecunia ad creditores privilegiatos pervenit, » etc. 5. Pupillus contra debitorem ex amicitia gerentem ejus negotia, leg. *Si negotium* 23, ff. eodem, ibi : « Si negotium impuberis aliquis ex officio amicitiæ gesserit, debet, bonis ejus venditis, privilegium pupillo conservari. »

(64. Post creditores chirographarios seu personales privilegiatos restitutio seu solutio facienda est creditoribus chirographariis, seu mere personalibus nullum privilegium prælationis habentibus. *Communis.*

(65. Et quidem sunt prius ipsis restituenda seu solvenda in totum debita ex contractu oneroso, ut ex emptione, mutuo, locato, censu, et hujusmodi, quam debita ex contractu gratuito tantum, ut ex promissione, donatione, legato, et hujusmodi. *Communis.* Nec indiget probatione.

(66. Tota difficultas est, an inter debita mere personalia, paria, et ejusdem generis, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, nec ex contractu oneroso vel gratuito diversa, solvenda, seu restituenda sint prius debita tempore priora, quam debita tempore posteriora ? Plurimi enim, et gravissimi doctores partem affirmativam tuentur. Sic S. Thomas, opuscul. 83, c. 8 (167); Gabriel, in 4, dist. 15, qu. 2, art. 3, dub. 6 ; Joannes Medina, quæst. 2, *De restitutione*, § *Quintum dictum;* Major, in 4, dist. 15, quæst. 50 ; Suarez, in *Opusculo de Justitia*, sect. 3, n. 7 ; Valentia, *De restitutione*, quæst. 6, punct. 10 ; Toletus, lib. VI *Summæ*, cap. 25 ; Viguerius, in *Institut.*, cap. 5, § *Primo* Salonius, quæst. 62, art. 8 ad finem ; Emmanuel Sa, verb. *Restitutio*, n. 61 ; Rebellus, part. I *De oblig. justitiæ*, lib. II, quæst. 19, n. 11 ; Bartholomæus Medina, in sua *Instructione*, § 33 ad finem ; Lugo, disp. 20, sect. 7, § 2, n. 149 et seq., et alii per text. in c. *Qui prior est tempore, potior est jure*, per quam Regulam dicunt a jure canonico esse in hoc correctum jus civile infra citandum aliter sentiens.

(67. Partem autem negativam sustinent Baldus, in l. *Pro debito* 6, cod. *De bonis auctoritate judicis possidendis ;* S. Antoninus, 2-2, part. II, tom. II, cap. 7, § 3; Navarr., in *Manuali*, cap. 17, n. 51 ; Angelus, verb. *Restitutio* 2, n. 16, versus finem, Vasquez, *De restitutione*, cap. 11, dub. 2, n. 49 ; Turrian., disp. 19, dub. 4, n. 4 ; Silvester, verb. *Restitutio* 6, quæst. 5 ; Molina, tom. II, disp. 536, § *Quando creditores ;* Lessius, l. 2, cap. 15, dub. 6, n. 44 ; Layman, l. tertio *De justitia*, tract. 2, cap. 11, n. 6 ; Azorius, Reginaldus, Bannes et Arragonius, quos refert et sequitur Bonacina, disp. 1. *De restitutione*, quæst. 8, punct. 2, n. 18 et 19 ; Reiffenstuel., lib. II *Decret.*, tit. 23, n. 92 ; Gailus, observat. 25, n. 13 ; Pontas, verb. *Debitum*, casu 12 et 17 ; Sporer, tom. II, tract. 4, cap. 4, sect. 2, n. 43, ubi dicit hanc sententiam esse communem, et eam tenere recentiores communiter fatetur Lugo, *loc. cit.*, vocans ipsam procul dubio probabilissimam, quamvis ipse sequatur sententiam contrariam, et sic plures alii.

(68. Et quidem pars negativa satis communis expresse supponitur, et habetur in l. *Privilegia* 32, ff. *De rebus auctoritate judicis possidend.*, ibi : « Privilegia non ex tempore æstimantur, sed ex causa, et si ejusdem tituli fuerint, concurrunt, licet diversitates temporis in his fuerint ; » l. *Sciendum* 1, § 2, ff. *De separationibus*, quam legem pro hac sententia adducit S. Antoninus, *loc. c.*, l. *Si hominem* 7, § 3, ff. *Depositi*, ibi : « Item quæ-

(167) *Vide* num. 35.

ritur utrum ordo spectetur eorum, qui deposuerant; an vero simul omnium depositariorum ratio habeatur? Et constat simul admittendos; hoc enim rescripto principali significatur: » l. *Pro debito* 6, cod. *De bonis auctoritate judicis possidend.*, ibi: « Æquali portione pro rata debiti quantitate omnibus creditoribus consuli potest. »

(69. Nec hæc jura civilia videntur esse correcta a jure canonico per citatam regulam 54, *Juris in* 6, *Qui prior est tempore, potior est jure*; quia talis regula locum habet solum inter illos, qui habent jus ad eamdem rem determinatam sibi ex pacto obligatam, ut in venditione ejusdem rei absque traditione pluribus facta, prior emptor præferri debet posteriori, sic in locatione ejusdem domus, primus conductor præferri debet posteriori habenti parem hypothecam; et sic de aliis similibus, quia prior creditor verbi gr. prior emptor, seu prior conductor, et hujusmodi, jus habet ad determinatam rem emptam, conductam, et hujusmodi, quæ cum esset ei debita, non potuit alteri vendi seu locari, quia venditor seu locator non potuit se obligare, ad id, quod sine peccato implere non poterat, adeoque merito jus prioris præferri debet juri posterioris: non sic autem in debitis mere personalibus, quia cum in istis prior creditor ad nullam rem determinatam jus habeat, sed solum sicuti quilibet alius posterior creditor indifferenter jus habet ad petendum suum debitum, ideo debitor potuit valide se obligare secundo creditori, quia promisit id quod sine peccato servare poterat; supponitur enim, quod tempore contractus potens fuerit utrique satisfacere; adeoque si debitor ad inopiam vergat, nec sit amplius potens omnibus creditoribus personalibus satisfacere in totum, debet omnibus satisfacere pro parte rata secundum proportionem debitorum, et facultatem ipsius debitoris, dividendo in partes majores, et minores proportionaliter respondentes debitis ipsis majoribus et minoribus, ita ut qualis est proportio debiti ad debitum, quoad quantitatem, talis sit proportio ejus quod quisque accipit, ad id, quod alii accipiunt, nulla habita ratione, utrum tempore priora vel posteriora sint talia debita, cum jus prioris creditoris personalis præjudicare non possit juri posterioris ad exigendum suum debitum mere personale, quia creditores debitorum mere personalium habent æquale jus in personam debitoris immediate, et in ejus bona mediate et indeterminate tantum, adeoque debitor debet creditoribus mere personalibus æqualiter satisfacere pro rata parte secundum proportionem debitorum, et facultatem ipsius, ita ut cui plus ab ipso debetur, plus attribuatur, cum æquitas postulet ut ille majorem partem accipiat, qui majorem partem debet perdere, nulla interim habita ratione ad anterioritatem, vel posterioritatem temporis creditorum; et hæc pro secunda sententia negativa, quamvis sit vere probabilis, et æquitati satis consona etiam prima sententia affirmativa; unde dicerem, quod in similibus casibus recurrendum esset ad leges, aut consuetudines locales legitime introductas.

(70. Certum est autem apud omnes utriusque sententiæ doctores, inter creditores mere personales posse aliis præferri illum, qui prius debitum in judicio petit, sententiamque judicis ad id obtinuit; talis enim creditor vigilando et juridice exigendo meliorem suam conditionem fecit; jus enim civile vigilantibus scriptum est, et ideo vigilantiæ et diligentiæ prius postulantis præferentia ascribitur per text. in l. *Quod autem* 6, § 7, ff. *Quæ in fraudem creditorum*, ibi: « Sciendum, Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona creditoris possideantur (id est, ut explicat Lessius, lib. *De justitia et jure*, cap. 15, dubit. 5, n. 41, cum aliis communiter, antequam auctoritate judicis ab aliis occupentur), quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum, sibi enim vigilavit, » l. *Pupillus* 24, ff. eod., ibi: « Vigilavi, meliorem meam conditionem feci, jus civile vigilantibus scriptum est, ideo quoque non revocatur id, quod percepi. »

(71. Imo per dictos textus probabilius est, quod aliis debitoribus mere personalibus possit præferri etiam ille, qui prius petit debitum suum extra judicium, quamvis sit tempore posterior; sua enim diligentia, et vigilantia facit ipsum inter creditores jure potiorem, sicut hypotheca aut privilegium, quia, ut dicit textus in cit. l. *Pupillus*, « Jus civile vigilantibus scriptum est; » ita Navar., in *Manual.*, cap. 17, n. 52; Busemb., lib. III, part. II, tract. 5, cap. 2, dub. 7, art. 2, vers. *Quæres*, n. 2, cum Silvestro, Bonac., ibi citatis, Illsung, t. IV, n. 219; Henno, tom. II, tr. 1, d. 2, q. 2, concl. 3, ubi testatur de praxi communi, Sporer, *l. c.*, n. 45; Layman, et alii, quibus adhærere videtur La Croix, lib. III, part. II, n. 404. Contra Molin. Vasquez, Castrop., Lugo dicentes, posse talem creditorem aliis præferri solum, quando ad id intervenit sententia judicis.

(72. Non potest autem debitor sciens se non habere unde possit solvere omnibus, præferre aliis creditoribus aliquem suum amicum seu familiarem non petentem. *Commun.* Et ratio est, quia cum ille suus amicus seu familiaris non sit aliis potior in jure, ita nec debet esse aliis potior in solutione, cum sola amicitia seu familiaritas non sit legitimus hujus prælationis titulus, jusque exigat, ut si non sufficiant debitoris bona ad solutionem omnium creditorum, inter illos eadem bona proportionaliter dividantur, prout fert lex vel legitima consuetudo; unde debitor contrafaciens teneretur omne damnum, quod per hoc aliis inferret, resarcire, si ad pinguiorem fortunam perveniret.

(73. An pauper creditor hoc solo titulo, quia pauper est, præferri debeat creditori diviti, si debita personalia sint paria? Variant doctores. Sententiam affirmativam te-

nent sanctus Thomas (168), *Opusc.* 73. c. 18 : Silvester, Layman, Joann. Medina, Sa, Rebellus, et alii, quorum sententiam Lessius dicit esse probabilem, et Illsung valde probabilem : et istorum ratio est, quia pauper, si non ei solvatur longe gravius patitur damnum, quam dives, cum, multo plus indigeat, adeoque cum prius recedendum sit a graviori damno, prius restituendum est pauperi quam diviti. Sententiam autem negativam sustinent Azorius, Vasquez, Lessius, Turrianus, Lugo, Illsung, Castropal. Bonacina, et alii passim cum La Croix, *loc. cit.*, n. 406 ; Henno, *loco cit.*, quæst. 1, conclus. 5, ubi testatur de communi contra paucos, Suarez, *loco cit.*, n. 46, et plurimi alii. Et ratio est, quia, cæteris paribus, creditor pauper hoc solo titulo, quia pauper est, nullo jure, neque naturali, neque positivo gaudet hac prælatione, et creditor dives habet æquale jus, ac habeat creditor pauper ad rem suam, adeoque in solutione sunt æquiparandi ; per accidens enim est, quod ex parte creditoris pauperis sit majus damnum, seu nocumentum : fateor tamen, quod præferendus esset creditor pauper, si reperiretur in maxima seu gravi necessitate, in quantum necessarium esset ad subveniendum dictæ ejus necessitati ; at non ex justitia, sed solum ex charitate, qua tenemur quibuslibet in simili necessitate succurrere ; et in hoc conciliari possunt doctores utriusque sententiæ.

ARTICULUS V.

Quoad ea quæ concernunt causas excusantes, vel non excusantes a restitutione, ut, vel differri, vel omnino omitti possit.

SUMMARIUM.

1. Causæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant licite differi possit, generaliter sunt tres et assignantur, ad n. 25. — 26. Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generaliter sunt quatuor, quæ enumerantur, ad n. 59. — 60. An ingressus et professio religionis liberet debitorem ab obligatione restituendi debita antea contracta ? Tres sunt doctorum sententiæ. Prima sententia absolute affirmat. — 61. Secunda sententia probabilior absolute negat. — 62. Tertia sententia media est. — 64. Affertur probatio secundæ probabilioris sententiæ. — 64. Affertur adhuc alia probatio. — 65. Adducitur et solvitur prima objectio. — 66. Adducitur et solvitur secunda objectio. — 67. Adducitur et solvitur tertia objectio. — 68. Si debitor religionem fuerit ingressus et professus, et aliqua bona ad religionem attulerit, tenetur omnino religio solvere prædicta debita juxta vires allatorum bonorum. — 69. Si autem debitor nulla bona ad religionem attulit, religio ex hoc capite ad nihil tenetur. — 70. Si vero post ingressum, et professionem, et occasione ejus monasterium acquireret aliqua bona, tunc monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis. — 71. Item tenetur monasterium solvere dicta debita prius contracta ex iis, quæ religiosus monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, et hujusmodi, deductis talem expensis. — 72. Hinc religiosus debitor, si salva ordinis Regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui et conditioni præsenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum ; dummodo per hoc non negligatur divinum obsequium. — 73. Religiosus debitor excusatur, si superior neget ei licentiam ad id laborandi, nec tunc tenetur egredi e religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem beneficii, parochiæ et hujusmodi. — 74. Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi religioso debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitis gravatum admisit ; secus autem si ignoratis ejus debitis, ad habitum et professionem admisit. — 75. Excommunicatio creditoris vel debitoris non excusat a restitutione facienda. — 76. An si debitor morte plectatur, excusentur ejus hæredes a restitutione damni causati per delictum, ob quod fuit ultimo supplicio punitus ? *remissive.* — 77. Addit. ex alien. manu.

(1. Causæ excusantes a restitutione, ut quandiu durant, licite differri possit, generaliter sunt istæ tres, scilicet ignorantia, damnum creditori ipsi, vel tertio secuturum ex restitutione et impotentia ipsius debitoris. Sic in re communis.

(2. Ignorantia tunc excusat pro restitutione differenda, quando est inculpabilis, et cum bona fide conjuncta, sive sit ignorantia juris, sive sit ignorantia facti ; durante enim tali ignorantia debitor excusatur a restitutione facienda, cum pro tunc sit possessor bonæ fidei, ut expresse dicit S. Aug., *Lib. de fide et operibus*, cap 7, ibi : « Bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum. »

(3. Quando autem, et quid teneatur restituere possessor bonæ fidei ? *Vide* verb. POSSESSOR BONÆ ET MALÆ FIDEI,

(4. Quænam vero sit ignorantia juris et ignorantia facti. *Vide* verb. IGNORANTIA.

(5. Damnum creditori ipsi vel tertio secuturum ex restitutione excusat pro restitutione differenda, quando prævidetur ipsi creditori, vel alteri in spiritualibus aut temporalibus obfutura ; unde non esset restituenda pecunia creditori, si prævideretur ipsam fore expondendam ad corrumpendam mulierem, ad luxuriose vivendum, ad Simonias committendas, ad se inebriandum et hujusmodi. Item non esset creditori restituendus gladius, si prævideretur ipse, aut alter occidendus. Non esset ei reddenda clavis adulterina, si prævideretur ea usurus ad furandum, et hujusmodi ; quia tunc cooperaretur ad malum, adeoque esset ipsi differenda restitutio, donec essent remota talia pericula. *Communis.*

(6. Impotentia ipsius debitoris excusat pro restitutione differenda, quando debitor habet veram impotentiam physicam pro tunc restituendi, nempe quando nihil penitus pro tunc habet, unde solvat seu restituat ; quia impossibilium nulla est obligatio, et ad impossibile nemo tenetur, textu expresso, in l. *Impossibilium* 185, ff. *De reg. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, De reg. juris in 6, ibi : « Nemo potest ad impossibile obligari. » Unde S. Augustinus relatus in cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, quæst. 6. sic expresse dicit : « Non

(168) *Vide* num. 35.

remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, sed ut dixi, cum restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse male vivendo, nec aliud habet, unde restituat. Huic certe non possumus dicere : Redde quod abstulisti. »

(7. Imo non solum debitor excusatur pro restitutione differenda, quando habet dictam impotentiam physicam, sed etiam quando habet impotentiam moralem, nempe, quando non potest restituere, nisi cum suo notabili et majori detrimento, quam patiatur creditor ex restitutionis dilatione, ut cum non potest restituere sine damno vel periculo salutis animæ, corporis, famæ, libertatis, sine mutatione status honesti et juste acquisiti, et sine longe majori suo damno in bonis temporalibus, quam sit damnum creditoris ex restitutionis dilatione. Sic in re communis.

(8. Hinc potest debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine damno seu periculo salutis animæ, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem, cogeretur mediis illicitis propriam, et suorum sustentationem procurare, v. gr. se et filios latrones efficiendo, uxorem et filias prostituendo, et hujusmodi. *Communis.* Et ratio est, quia cum restitutio fieri debeat ad ponendam æqualitatem, non est facienda cum jactura boni altioris seu superioris ordinis, ut est salus animæ respectu aliorum temporalium bonorum cum sic non poneretur æqualitas.

(9. Item potest debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine damno vitæ seu sanitatis corporalis, ut si omnibus suis bonis traditis in restitutionem, fame esset periturus, morbos gravissimos defectu comparandæ medicinæ toleraturus, et hujusmodi. *Communis* propter eamdem rationem ; vita enim et sanitas corporalis est bonum superioris ordinis, quam sint bona fortunæ creditori debita.

(10. Item potest debitor differre restitutionem, si ipsam non possit statim facere sine jactura famæ vel libertatis, ut si pro nunc restitutione facienda veniret in suspicionem gravis occulti criminis, indeque esset inevitabiliter diffamandus, aut ad comparandum pretium pro restituendo deberet se vendere, sicque propriam libertatem perdere. *Communis* propter eamdem rationem; fama enim, et libertas est bonum superioris ordinis, quam sint bona externa temporalia creditoribus restituenda.

(11. Item potest debitor differre restitutionem si ob ipsam statim faciendam deberet notabiliter cadere a statu suo honesto et juste acquisito. *Communis ;* debitor enim in tali casu reperitur in gravi necessitate, qua proinde durante, creditor non potest rationabiliter velle sibi debitum solvi cum tanta proximi jactura, cum talis notabilis mutatio status sui honesti et juste acquisiti non posset fieri sine infamia et gravi dedecore debitoris, et suæ familiæ ; unde, licet debita contraxerit, et in tali necessitate reperiatur ex propriis delictis verbi gr. quia luxuriose et sumptuose vixit, lusit et hujusmodi, tunc ne notabiliter cadat a suo honesto et juste acquisito statu, potest restitutionem differre, si res aliena in individuo non exstet; nam si adhuc in individuo exstaret, tenetur statim eam restituere, ut notant communiter doctores.

(12. Quamvis tamen debitor ob restitutionem faciendam non teneatur notabiliter cadere a suo honesto et juste acquisito statu, verbi gr. non teneatur nobilis dimittere omnes quadrigas, vendere totam pretiosam supellectilem, omnes pretiosas suæ conditioni competentes vestes, et hujusmodi, nec tenetur artem mechanicam, aut actiones suo statui indecentes exercere, tenetur tamen mensæ abundantiam, vestium superfluitatem, quadrigarum, equorum et famulorum multitudinem ad honestam mediocritatem reducere. Item tenetur a ludis et conviviis, a superfluis dispendiosis itineribus aliisque superfluis expensis abstinere, et statum suum quoad pompam et splendoris apparatum moderare; unde debitores hæc non facientes nequeunt a confessariis absolvi, cum sic nimis injuste alienum detineant, non curantes modo præfato paulatim restituere ; nimis enim irrationabile, intolerabile, injustumque est, quod debitis obstricti ex mercatorum et operariorum sudore et sanguine luxurientur, pompose vestiantur, delicate nutriantur, et hujusmodi. Sic communiter doctores, serio quoad hæc monentes et debitores et confessarios, ut sibi caveant.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

In praxi tamen expendendæ sunt serio circumstantiæ, quia debitor præsertim, luxuriose vivendo, non debet ex aliena re commodum recipere cum illius detrimento.

RESPONSIO AUCTORIS.

Satis a me sunt, et serio expensæ circumstantiæ, ut patet *ibi*, et sub *num. sequ.*, ubi post multa adducta contra tales debitores advertenda, ita concludo : « Sic communiter doctores, serio quoad hoc monentes et debitores et confessarios, ut sibi caveant. »

(13. Debitor qui notabilem statum sibi comparavit injuste, verbi gr. mercator, aut alius, qui statum splendidum vel nobilem sibi acquisivit ex usuris, furtis, rapinis, et hujusmodi, non potest restitutionem differre, ne notabiliter cadat a tali statu, sed tenetur restituere etiam cum totali jactura talis status injuste de alieno acquisiti, cum hoc non sit de suo statu cadere, sed ab eo, qui non erat suus, ad suum descendere, nec minor sit iniquitas ex alienis statum conservare, quam ex alienis illum sibi comparare : hinc nihil habens, nisi injuste acquisita, tenetur totum restituere, quantum citra extremam necessitatem carere potest, etiam usque ad mendicitatem, nisi periculum infamiæ excuset. *Communis* per text. in cap. *Cum tu* 5, De usuris ; ubi Pontifex expresse mandat, quod usurarii etiam sub pœna excommunicationis compellan-

tur ad restitutionem, et ob id debeant vendi etiam eorum domus ac possessiones ex usuris acquisitæ.

(14. Sicuti debitor, qui injuste sibi comparavit talem statum, ita etiam ejus hæres malæ fidei v. gr. filius usurarii vel mercatoris injusti, qui mala fide cœpit possidere bona injuste acquisita a suo patre, tenetur restituere etiam cum mutatione talis status relicti, et inique acquisiti a suo patre, cum talis possessio malæ fidei nihil ipsi suffragetur, et mala fides possessoris defuncti noceat etiam immediato hæredi vivo, arg. leg. ult. cod. *Communia*, De usucapionibus, l. *Cum hæres*, ff. *De diversis et temporalibus præscriptionibus*, et § *Diutina*, Institut. *De usucapionibus*. (15. Si autem talis hæres bona fide possidere cœpit, et exinde cognoscat talem statum fuisse a suo patre injuste acquisitum ex bonis alienis; tunc non tenetur notabiliter cadere a tali statu bona fide accepto ob restitutionem statim faciendam, sed poterit differre sicuti supra n.11 et 12, dictum est de debitore, qui statum suum honeste et juste acquisivit. Sic cum aliis Tamb., lib. VIII, tract. 4, cap. 1, § 9, n. 5; Sporer, *loc. cit.*, n. 68, et alii passim.

(16. Debitor potest etiam differre restitutionem, si ob ipsam statim faciendam deberet pati in propriis bonis temporalibus aliquod notabile, et majus damnum, quam patiatur creditor ex dilatione restitutionis, v. gr. si debitor non possit statim restituere debitum, nisi vendat domum, villam, et hujusmodi multo minoris, quam valeant, et aliunde affulgeat spes faciendi postea ipsam restitutionem commodius, et sine tanto detrimento. Tunc enim creditor non potest esse rationabiliter invitus pro tali sibi dilata restitutione ob dictum justum finem. *Communis*.

(17. Si debitor et creditor reperiantur in æquali necessitate gravi, ut si ex dilata restitutione æquale damnum emergat creditori, tunc debitor tenetur restituere. *Communis*, teste La Croix, lib. III, part. II, n. 430; et ratio est, quia in pari causa potior est conditio creditoris habentis strictum jus ad exigendum sibi debitum, quam debitoris non habentis strictum jus, sed solum licentiam charitatis ad debiti restitutionem differendam; quod verius est, ubi debitum contractum est ex delicto, cum ratio dictet potius favendum esse innocenti quam nocenti; iniquum enim est, quod debitor ex sua malitia commodum reportet contra innocentem pari necessitate gravatum; arg. cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, ibi : « Ne videatur de sua malitia commodum reportare, » l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. jur.*, § 1, ibi : « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. »

(18. Quando debitor et creditor reperiuntur in æquali necessitate extrema, si debitor prius in dictam extremam necessitatem inciderit, non tenetur restituere creditori postea similem extremam necessitatem incurrenti, quia debitor in puncto extremæ necessitatis prius acquisivit dominium rei necessariæ jure poli; tum quia si debitor prius reperiretur in extrema necessitate, creditor, quamvis non esset talis, teneretur eidem subvenire; ergo a fortiori ipso debitore existente prius in extrema necessitate, non potest creditor ab eodem creditum exigere. *Communis*.

(19. Econtra si creditor prius inciderit in extremam necessitatem, tenetur debitor statim restituere ipsi creditori rem suam duplici jure, nempe et jure dominii ad illam rem, et jure poli ob dictam extremam necessitatem; tum quia si debitor, quamvis nihil deberet creditori, teneretur eidem in extrema necessitate subvenire, quando ipse non esset in illa constitutus; ergo a fortiori tenetur eidem restituere rem suam, si prius ipse creditor inciderit in extremam necessitatem. *Communis*.

(20. Item si creditor conjectus sit in illam extremam necessitatem per subtractionem illius rei, cujus est creditor, tenetur debitor illam statim restituere, quamvis etiam ipse in tali necessitate extrema reperiatur, quia non licet in extrema necessitate rem alienam usurpare, quando dominus est in pari extrema necessitate, cum in pari causa necessitatis melior sit conditio possidentis per text. in cap. *Ad aures* 6, De præscriptionibus, cap. *Quod autem* 3, De jurepatronatus, cap. *In pari* 65, De regul. juris in 6, l. *Nemo* 126, § 2, et l. in pari causa 128, ff. *De regul. juris*, adeoque, etc. Ita Scotus, in 4, dist. 15, quæst. 2, art. 5; Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 16, dub. 1, n. 13; Silvester, verb. *Restitutio* 5, et alii communiter, teste Lugo, disp. 21, n. 4.

(21. Quando debitor et creditor simul, et eodem tempore incidunt in parem necessitatem extremam, tunc debitor tenetur restituere, saltem si debitor habeat in specie rem creditoris, neque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius creditoris. Ita Scotus, in 4, dist. 15, quæst. 2, art. 4; Richardus, Paludanus aliique gravissimi doctores, præsertim antiqui, Vasquez, cap. 1, *De eleemosyna*, dub. 9; Lugo, disp. 21, n. 4; Reiffenstuel, *Theol. moral.*, tract. 9, dist. 5, quæst. 1, n. 11, et dist. 6, num. 105; Henno, tom. II, tract. 1, disp. 5, quæst. 1, conclus. 3, et alii plures contra plures alios præsertim recentiores fere communius tenentes vere probabiliter contrarium : et ratio nostræ conclusionis est, quia in tali casu creditor, seu dominus illius rei nunquam cecidit ab ejus dominio; ante necessitatem enim habuit rei dominium, et in puncto necessitatis acquirit novum jus poli ad illam rem. Unde duplici jure res illa ei debetur, primo propter rei dominium a quo nunquam cecidit, et secundo propter æqualem necessitatem extremam; adeoque debitor in eo casu rem injuste detinet et restituere tenetur; tum quia, quando, quis est dominus, et alter extraneus respectu rei hic et nunc extreme sibi necessariæ, dominus præferendus est extraneo; in nostro autem casu creditor est vere dominus dictæ rei, cum nunquam ab illius dominio ciciderit, et debitor

est extraneus, cum illius rei dominium nunquam habuerit, adeoque, etc. Tum etiam quia si teneret sententia adversariorum, reus reportaret commodum ex suo delicto, cum, patrato furto, esset domino præferendus, et illo secluso, postponendus: hoc autem nequit dici, quia iniquum nimis est, quod debitor nocens ex sua malitia commodum reportet contra creditorem innocentem pari extrema necessitate gravatum; arg. cap. *Intelleximus* 7, De judiciis, ibi: « Ne videatur de sua malitia commodum reportare; » l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, ibi: « Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. »

(22. Nec valet objicere, quod in extrema necessitate omnia sint communia, et ideo debitor in illa constitutus possit tuta conscientia rem illam alienam sibi extreme necessariam retinere et consumere, cum ratione talis extremæ necessitatis sit jam facta communis, et non sit plus alterius, quam sui. Non valet, inquam, quia licet in extrema necessitate sint omnia communia, quando cum alterius necessitate non concurrit per extrema necessitas domini; secus tamen quando concurrit: in tali casu dominus seu creditor duplex habet jus ad illam rem, nempe et jus extremæ necessitatis æqualis ad illam debitoris, et jus domini illius rei, quod non habet debitor, adeoque, etc.

(23. Nec valet instare, quod melior est conditio possidentis, adeoque cum debitor possideat, præferri debet creditori non possidenti. Non valet, inquam, quia licet sit melior conditio possidentis, ubi dominus est dubius et possessor est malæ fidei; secus tamen, ubi possessor est malæ fidei, et dominus est certus, ut in nostro casu, cum jus dominii prævaleat juri possessionis etiam justæ et a fortiori injustæ.

(24. Nec etiam valet urgere, quod quisque tenetur magis servare vitam propriam, quam alienam, adeoque debitor habens in extrema necessitate rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel domini rei potest servari, non tenetur rem illam restituere domino ad servandam ejus vitam, si inde necessario perdat suam. Non valet, inquam, quia licet quisque teneatur magis servare vitam propriam, quam alienam mediis licitis; secus tamen mediis illicitis, uti est privare dominum re sua ipso totaliter invito; sicut enim v. g. reus juste condemnatus ad mortem non potest ad servandam propriam vitam carnificem occidere, quia carnificis mors est injusta, et rei justa, ita nec injustus debitor habens rem alienam, media qua una sola vita, vel sua, vel domini rei potest servari, non potest rem illam adhibere ad servandam propriam vitam, si exinde necessario perdatur vita domini ipsius rei, quia conservatio vitæ domini rei, media ipsa sua re est justa et conservatio vitæ talis debitoris, media dicta re non sua, est injusta: concurrente enim pari extrema necessitate domini seu creditoris, non licet alteri rem ipsius usurpare aut retinere, quamvis reperiatur in extrema necessitate, quia in concursu paris extremæ necessitatis res domini non fit communis alteri; quamvis extra talem concursum in extrema necessitate omnia sint communia, ut dictum est *supra*, n. 22.

(25. Notanter autem *supra* n. 21, fuit dictum: « Saltem si debitor habeat adhuc in specie rem creditoris, sicque talis res restituenda maneat adhuc sub dominio ipsius creditoris; » quia si res illa fuisset jam a debitore consumpta, sicque non amplius maneret sub dominio ipsius creditoris, videtur quod præferendus esset in tali casu debitor, quia tunc non possideret alienum, sed proprium, cum solo onere restitutionis, ubi opportunitas aderit. Et forte pro illo casu intelligendi sunt plurimi auctores contrariæ sententiæ, ut notat Henno, *loc. c.*, in fine, et alii.

(26. Causæ omnino excusantes a restitutione, ut etiam omitti possit, generatim sunt quatuor, scilicet interitus rei in specie debitæ sine ulla culpa debitoris bonæ fidei: remissio creditoris expressa, vel tacita; compensatio facta, et auctoritas superior. Est in re communis.

(27. Prima igitur causa omnino excusans a restitutione est interitus rei in specie debitæ sine ulla culpa debitoris bonæ fidei; quomodocunque enim pereat res in specie, seu potius philosophice loquendo, in individuo, debite sine ulla culpa debitoris bonæ fidei, debitor bonæ fidei liberatur ab omni onere restitutionis, si ex ipsa nihilo factus sit ditior: *Communis*, per text. in cap. *Cognoscentes* 22, De constitutionibus, ibi: « Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. » Cum enim sine ulla culpa debitoris bonæ fidei contra justitiam, res illa perierit, non est caput unde oriatur aliqua obligatio restitutionis.

(28. Dicitur autem notanter: « Si ex ipsa in nihilo factus sit ditior, » quia si possessor seu debitor bonæ fidei advertat ex ipsa re aliena se in aliquo factum esse ditiorem, debet id restituere domino. *Communis*, per text. in leg. *Item veniunt* 20, § 6, ff. *De hæreditatis petitione*, ubi expresse dicitur: « Eos autem, qui justas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condemnandos, » scilicet ad restitutionem. Ubi Glossa ait: « Hanc esse optimam regulam, qua nulla verior in jure, ut bonæ fidei possessor ad id tantum, quod ad se provenerit, teneatur. » Et ratio est, quia, sicuti possessor seu debitor bonæ fidei deberet reddere seu restituere ipsam rem, seu partem ejus, si exstaret, ita loco ipsius absumptæ restituere tenetur id, in quo ex ipsa factus est ditior, quia æquum non est aliquem divitem fieri ex alieno, textu expresso in cap. *Locupletari* 49, De regul. juris in 6, ibi: « Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. »

(29. Secunda causa omnino excusans a restitutione est remissio creditoris expressa

vel tacita; dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones. *Communis.* Et ratio est, quia restitutio fieri debetur, ne dominus injuriam patiatur; libere autem seu condonans non patiatur injuriam, c. *Scienti et consentienti* 27, De regul. juris in 6, et l. *Nemo* 145, ff. *De regu. juris*, et unusquisque potest libere juri suo renuntiare, textu expresso in cap. *Si de terra* 6, De privileg., l. *Si quis in conscribendo* 29, cod. *De pactis*, adeoque, etc.

(30. Tacita remissio fieri censetur a creditore, si instrumentum debiti laceret, aut ante solutionem voluntarie et libere ultro ipsum reddat debitori; tunc enim censetur id facere animo totaliter condonandi, nisi ex indiciis et circumstantiis aliud constet. *Communis.* (31. Item tacita remissio præsumitur in creditore sufficiens ad liberandum debitorem ab onere restitutionis, si ipse debitor putet, quod si per se vel per alios manifestaret debitum suum creditori, seu ipsum rogaret, talis creditor liberaliter condonaret vel nollet obligare (169) ad restitutionem. Burghaber, centur. 3, cas. 85; La Croix, lib. III, part. II, n. 462; cum Reginald. Sa, Lessio, et aliis ibi citatis; Discatill. d. 1, n. 113; Lugo, disp. 21, sect. 4, n. 53 et 54, cum S. Antonino, Rosella, Silvestro, Angles, Tabiena, Arragonio, Sayro, et aliis ibi citatis, qui addunt non teneri restituere, qui accipit rem non petitam, quam si petiisset, dominus dedisset. Et ratio est, quia tunc adest voluntas præsumpta domini sufficiens, ut retentio non fiat illo quoad substantiam invito; si tamen debitor dubitet an creditor, seu dominus, si sciret, esset remissurus? tenetur petere, ut remittat, vel restituere, quia dominus est in possessione.

(32. Fuit dictum supra n. 28: « Dummodo tamen talis remissio habeat requisitas conditiones; » quia ut remissio omnino excuset a restitutione, requiruntur tres conditiones. *Communis.* (33. Et quidem prima conditio requisita est, ut remissio debiti fiat libere, et sine vi vel fraude, seu dolo; remissio enim est species donationis, quæ essentialiter debet esse liberalis et gratuita, et liberæ, et nullo modo coactæ voluntatis. Unde invalida est debiti remissio quacunque vi, aut fraude, seu dolo extorta; ut si debitor præpotens extorqueat a creditore partialem debiti remissionem ei dicendo, seu minando, quod si non remittat partem, perdet totum; si debitor dolose simulet se impotentem restituere, aut fingat se pauperiorem, quam sit, seu alia fraudulenta vel violenta via partialem debiti remittens remissionem obtineat, alias non obtenturus, ex quo creditor, secluso illo metu perdendi totum, non fuisset partem illam remissurus, tunc talis debitor non liberatur ab onere restitutionis; quia dicta remissio non est creditori voluntaria et juridice libera; tum quia partem sine onere debitam cogitur acceptare cum onere; scilicet non exigendi totum, quod utique creditor voluisset exigere, si simili vi, fraude vel dolo ad ipsam involuntariam partialem debiti remissionem non fuisset inductus. Hinc securi non sunt in conscientia mercatores illi seu alii debitores, qui, prætextu impotentiæ solvendi totum, concordias exigunt a creditoribus, qui metu amittendi totum debitum, partem remittunt, et solam partem recipiunt, cum revera debitores totum, seu plura possent solvere, et id totum, quod superest, sibi retineant ex alienis; adeoque in conscientia remanent semper obligati ad restitutionem, cum remissio illa fraude vel dolo extorta nulla sit: Lugo, *cit.* disp. 21, sect. 4, n. 46; Sporer, *loc. cit.*, c. 4, sect. 4, n. 84; Dicastill., d. 10, n. 102; La Croix, *loc. cit.*, n. 457, et alii passim.

(34. Conditio secunda requisita est, ut remissio non fiat in casibus a jure exceptis: varii enim casus excipiuntur in jure, in quibus non potest fieri debiti remissio, et si fiat, est nulla. Ac primo, nulla est remissio facta judici ecclesiastico, qui ultra id, quod sibi jure permissum est, aliud recipit, cap. *Statum* 11, § 7 *De rescriptis in* 6. Secundo, nulla est remissio facta episcopis ratione illius, quod ultra sumptus ad sustentationem necessarios receperunt in visitatione ecclesiarum, cap. *Exigit* 2, De censibus in 6. Tertio, nulla est remissio pecuniæ ratione officii extortæ ab inquisitoribus hæreticæ pravitatis. Clementin. *Nolentis* 2, De hæreticis. Quarto, nulla est remissio distributionum facta canonicis absentibus a residentia. Conc. Trid., sess. XXIV, *De reform.*, cap. 12. Supradictæ enim factæ remissiones, et aliæ consimiles nihil suffragantur, unde, ipsis non obstantibus, tenentur supradicti adhuc ad integram respective restitutionem.

(35. Conditio tertia requisita est, ut remissio seu condonatio fiat a potente condonare, defectu cujus nulla est condonatio debiti facta a filiofamilias, impubere, pu-

(169) In edit. Rom. hæc adnotatio legitur: «Quisque posset a restitutione excusari; nam facile est sibi persuadere conniventiam creditoris: » Hinc multis sententia illorum, qui ad remissionem seu condonationem debiti satis esse virtualem domini voluntatem existimant, minime probatur. Ex his est Petrus Colet, qui in *Institutionibus Theologicis* tract. *De justitia et jure*, cap. 3, art. 5, tom III, pag. 123. « Sufficitne, inquit, ad condonationem virtualis domini voluntas? Affirmant plures modo ex conjecturis vere probabilibus de eadem voluntate constet: unde a restituendo eximunt tum filiosfamilias, qui aliquid non ita magni momenti furantur parentibus, quibus sunt charissimi; tum ut plurimum famulos, et dominorum amicos qui pocuienta et esculenta arripiunt, sibi concedenda, si postulare auderent. Hæc doctrina videtur mihi plena periculi, et in praxi admodum dubia; certe non idem est, *condonassem*, et *condono:* itaque vel petenda est condonatio, vel restituendum, nisi res tam levis sit momenti, ut ex quodam usu condonata censeatur. Profecto præsumpta dominorum voluntas innumera quotidie furta parit: sic capitanei, qui milites vix LX habent, ex præsumpta regis voluntate pro militibus centum stipendium accipiunt. »

pillo, religioso, et hujusmodi. Item nulla est remissio seu condonatio facta debitoribus de creditis domini, ab uxore de creditis mariti, a fratre de creditis sororis, ab exactore vectigalium, de creditis principis, et hujusmodi; omnis enim talis et similis remissio seu condonatio debiti non liberat debitorem ab onere adhuc integre restituendi, nisi sit facta ex consensu remittere potentis.

(36. Tertia causa omnino excusans a restitutione est compensatio facta; dummodo tamen interveniant conditiones requisitæ ad legitimam compensationem. *Communis.* Compensatio enim solutionis instar censetur in jure, l. *Si debitor* 4, ff. *Qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur*, ibi: « Dicendum est, perinde haberi debere, ac si priori creditori pecunia soluta esset; nec enim interesse solverit an pensaverit, » id est, an compensaverit? l. *Ideo compensatio* 3, ff. *De compensationibus*, ibi: « Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere. » (37. Quænam autem sint conditiones requisitæ ad legitimam et justam compensationem? *Vide* verb. COMPENSATIO.

(38. Quarta causa omnino excusans a restitutione generaliter est auctoritas superior, seu dispositio superioris potestatis, per quam debitor ab obligatione restituendi seu solvendi omnino liberatur. *Communis.*

(39. Et quidem primo debitor liberatur omnino ab onere restituendi seu solvendi per legem præscriptionis, quia publica auctoritate dominium rei alienæ ab antiquo domino ad possessorem bonæ fidei, et legitimi temporis ita plene transfertur, ut deinceps debitor, etiam cognito domino, ab obligatione restituendi remaneat penitus liber etiam in foro conscientiæ. *Communis* per jura tum civilia, tum canonica adducta sub verb. PRÆSCRIPTIO, a n. 7 ad 9. Vide *ibi* per tot, ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

In utroque hoc casu consultius existimo benignam hanc opinionem abjicere.

RESPONSIO AUCTORIS.

At non solum non est abjicienda hæc opinio, ut benigna, sed omnino est tenenda, ut recta, vera et justissima. Legitima enim præscriptio est valida et licita nedum in foro externo, sed etiam in foro interno, seu conscientiæ, ut tradunt communiter juristæ, canonistæ et moralistæ per jura tum civilia, tum canonica a me adducta sub verb. PRÆSCRIPTIO, a n. 6 ad 9. Vide *ibi* per tot., ubi abunde de omnibus ad legitimam præscriptionem pertinentibus, et ubi leges civiles leguntur ad id canonizatæ per leges canonicas.

(40. Secundo, debitor liberatur omnino ab onere restituendi seu solvendi per justam sententiam judicis, et ad id afferuntur gravia exempla, ut si quis per judicis sententiam cogatur resarcire alteri damnum sine culpa gravi theologica ei causatum, ad quod resarciendum ante sententiam in conscientia non tenebatur, tunc qui id accipit, restituere non tenetur, quia legis et sententiæ juridicæ auctoritate id accipit; et legis et judicis auctoritate justis de causis ob bonum commune transferri potest dominium unius in alterum. Item si judex secundum allegata et probata juste, sed reipsa injuste aliquem privet suo beneficio, et conferat alteri, qui bona fide illud accipit, hic alter, quamvis postea cognoscat illum injuste privatum fuisse, non tenetur dimittere, vel aliquid restituere, quia illud accepit a potente legitime conferre, et propter bonum commune aufertur vere ab eo qui prius habebat, et adjudicatur alteri. Item si judex in pœnam injuriæ alteri illatæ, et ex præsumptione vera imponat alicui mulctam pecuniariam ipsi alteri injuriato solvendam, potest ille injuriatus, cui debetur mulcta, non solvere aliud debitum ei, a quo mulctam illam habere debet, et a fortiori non tenetur mulctam sic acceptam restituere, quia per justam sententiam judicis res sua facta est. Sic Lugo, disp. 21, num. 553; Lessius, lib. II, c. 7, dubit. 8; Sporer, *loc. cit.*, n. 91; La Croix, *loc. cit.*, n. 471, et alii passim.

(41. Huc spectat compositio Summi Pontificis, qua Papa debitori indulget, ut major quantitas debiti incerti, id est cujus dominus ignoratur, mutetur in minorem, statim ad pias causas restituendam, reliquum autem sibi retineat. Et talis compositio facta cum Pontifice super debitis incertis liberat debitorem ab onere restitutionis. Lessius, lib. II *De justit. et jur.*, cap. 16, num. 83; Medina, *De reb. restituen.*, quæst. 3, caus. 631, vers. *Verum si alia motiva;* Lugo, disp. 6, n. 150, et disp. 24, a n. 91; Rosignol., *De restitut.* 3, prænot. 9, n. 1; La Croix, *loc. cit.*, n. 410; Sporer, *loc. cit.*, n. 93; Molina, disp. 748. Et ratio est, quia debita incerta ex communiori et tutiori theologorum consensu sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicanda; cap. *Cum tu* 5, De usuris, et patet ex dictis sub verb. DOMINIUM, a n. 18 ad 20; adeoque cum talia debita incerta debeantur pauperibus solum de jure positivo, ut pluribus probat Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 13, dubit. 6, n. 36 et seq., et alii communius, et Pontifex sit supra quodcunque jus positivum, cap. *Proposui* 4, De concession. præbend., ibi: « Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare, » poterit Pontifex facta compositione dispensare, ne illa pauperibus distribuantur, sed possint a debitoribus retineri absque onere restitutionis: tum quia Papa habet jus indirecte in res temporales, quando id necesse est ad bonum spirituale, ut fuse demonstrant Diana, tom. I, post part. XX, resolut. 5 et seq.; Moya, tom. I, tract. 6, d. 3, quæst. 3, et alii passim, et patet de bonis, quæ relicta sunt religionibus secundum se incapacibus dominii, quæ quoad dominium transeunt ad Romanum Ponti-

ficem tanquam caput universalis Ecclesiæ, ut expresse de bonis relictis fratribus Minoribus definitum est in cap. *Exiit* 3, § *Ad hæc*, De verbor. signific. in 6, adeoque, etc.

(42. Quamvis Papa non concedat de facto talem compositionem super bonis certis, ubi scilicet certus est eorum dominus, loquendo tamen de possibili, talis legitima causa intervenire posset, ut eam compositionem concederet, et consequenter debitorem liberaret ab onere restitutionis. Lessius, lib. II *De justit. et jure*, cap. 16, dub. 11, num. 83; Medina, *De reb. restit.*, quæst. 3, caus. 11; Silvester, verb. *Restitutio* 7, quæst. 2, dist. 5; Lugo, cit. disp. 21, n. 96; Rosignol., *loc. cit.*, n. 3; Dicastill., d. 10, n. 175, et plurimi alii; et ratio est, quia sicut leges civiles propter bonum publicum media præscriptione legitima auferunt dominium a vero domino, et concedunt illud possessori bonæ fidei post legitimum possessionis tempus, ut patet ex dictis sub verb. POSSESSOR BONÆ FIDEI, et verb. PRÆSCRIPTIO, ita posset lex ecclesiastica propter bonum spirituale commune idem facere contra certum dominum vel creditorem, et hoc præsertim contra creditores hæreticos, quorum debitoribus potest Papa dictam compensationem concedere, quia cum hæreticorum bona per leges applicari debeant fisco, c. *Vergentis* 10, De hæreticis, c. *Cum secundum* 19, De hæreticis in 6, et authentic. *Gazaros*, cod. *De hæreticis*, licet nunc ob impotentiam non applicentur, poterit Pontifex optimo jure eorum debitoribus condonare debita, imposita eis aliqua compositione ob causam piam. Ita etiam si aliqui creditores graviter et enormiter deliquerint, poterit Pontifex in pœnam delicti eosdem privare juribus suis, et postea cum debitoribus súper illis bonis certis componere.

(43. Dictam compositionem concedere non possunt episcopi, neque pro debitis incertis. Sic Lugo, cit. disp. 21, n. 107; Molina, disp. 748, n. 7; Turrian., disp. 41, dub. 2, n. 12; Illsung. tom. IV, d. 3, n. 297; La Croix, *loc. cit.*, n. 413; Rodriguez, Silvester, Corduba, et alii plures, sic docente etiam communi praxi; episcopi enim nec habent jus altum in res temporales, nec potestatem indirectam disponendi de rebus temporalibus subditorum, quæ soli Romano Pontifici competit; arg. Clementin. *Contingit* 2, De religiosis domibus, ibi : » Cum ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva Sedis Apostolicæ auctoritate) converti. » Henriquez tamen, Villalob., Trullench. et Diana apud Lugo, *loc. cit.*, n. 106, tenent contrarium.

(44. Debitor solvens creditori sui creditoris ex rationabili causa, si debita sint ejusdem rationis, nec sit alius creditor præferendus, liberatur in conscientia ab alia restitutione facienda. Molina, tom. III, d. 741; Henno, tom. II, tract. I, disp. 3, qu. 4, conclus. 2; Angelus, verb. *Solutio*, n. 13; Silvester, verb. *Solutio*, n. 4; Sporer, *loc. cit.*, n. 79, et alii communiter. Et ratio est, quia tali modo adhuc servatur æqualitas, ut nimirum quilibet habeat quantum habere debet; nec debitoris creditor debet vel potest esse rationabiliter invitus, quod ex rationabili causa ipsum præveniendo solvat ejus creditori, quia ratione talis rationabilis causæ censetur creditor ratam habere dictam solutionem, adeoque debitorem liberari ab alia restitutione facienda, ac si eidem creditori solvisset, per text. in l. *Invito* 12, cod. *De solutionibus*, ibi : « Quod si hoc, vel mandante vel ratum habente eo, fecerit, non minus liberationem consequitur, quam si eidem creditori solvisset. »

(45. Imo debitor solvens creditori sui creditoris ex rationabili causa, non solum liberatur ab alia restitutione facienda in conscientia seu foro interno, sed etiam in foro externo, quando debita sunt æque privilegiata, procedunt ex eadem causa, suntque ejusdem rationis; ut si conduxi domum a Joanne, qui eam conduxerat a Francisco, satisfacio in utroque foro dando solutionem Francisco, l. *Utrum præsente* 27, ff. *De pecunia constituta;* et concordat l. *Si liber homo* 36, ff. *De negotiis gestis*. Sic tenent Rosignol., *De restitut.* 3, prænot. 4, n. 2; Lessius, lib. II *De justit. et jur.*, cap. 16, dubit. 5, n. 60; Angelus, verb. *Restitutio*, n. 13; Medina, *Cod. de reb. restitut.*, quæst. 8, caus. 5; Silvester, verb. *Solutio*, n. 4; Lugo, disp. 21, n. 146; Molina, Henno et Sporer, *locis citatis*, et alii passim. (46. Quinimo Rosignolus, Silvester, Angelus, Medina, Lessius, *locis citatis*, et alii docent, talem debitorem liberari ab alia restitutione in foro interno et externo, etiamsi debita procedant ex diversa causa, quia dicunt, sicut debita proveniunt ex diversa causa, dummodo sint æqualia in quantitate, merito adinvicem compensantur; Bartolus tamen in l. *Solutum*, ff. *De pignoratitia actione* contrarium sentit pro foro externo, quando debita sunt ex diversa causa.

(47. Debitor autem solvens creditori creditoris absque ulla rationabili causa et invito rationabilitér suo immediato creditore, non liberatur in foro externo ab alia restitutione facienda, textu expresso in l. *Invito* 12, cod. *De solutionibus*, ibi : « Invito vel ignorante creditore, qui solvit alii, se non liberat obligatione. » (48. Et id jure merito statutum est pro foro externo contentioso ad evitandas lites, quæ inde nascerentur. Pro foro tamen interno conscientiæ, quamvis talis restitutio facta creditori creditoris absque rationabili causa, et invito rationabiliter immediato creditore sit illicita, ut de se patet, nihilominus est valida, dummodo inde nullum damnum, aut præjudicium patiatur creditor immediatus. In tali enim casu debitor nullum damnum infert creditori immediato, cum per hoc liberetur a restitutione, quam debuisset ipsemet facere tali suo creditori. Unde cum debitor restituendo creditori creditoris æquivalenter censeatur restituere ipsi immediato creditori, liberatur in foro conscientiæ ab alia restitutione facienda. Henno, *loc. cit.*, et alii passim.

(49. Per cessionem bonorum suorum, et jurium liberatur quidem debitor in foro externo a pœna carceris; at non liberatur in foro interno conscientiæ ab onere restitutionis, nisi sit vere impotens : *Communis*, per text. in l. *Qui bonis cesserint* 1, cod. *Qui bonis cedere possint*, ibi : « Qui bonis cesserint, nisi solidum creditor receperit, non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium eis prodest, ne judicati detrahantur in carcerem. »

(50. Hinc si bonis cedens deveniat postea ad pinguiorem fortunam, tenebitur ad integram restitutionem, tam in foro interno quam in foro externo. Colligitur expresse ex c. *Odoardus* 3, De solutionibus, l. *Cum et filiifamilias* 7, cod. *Qui bonis cedere possunt*, l. *Is qui* 4, ff. *De cessione bonorum;* et § *Cum eo* 40, Institut. *De actionibus*, ibi : « Cum eo quoque, qui creditoribus suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, quod idoneum emolumentum habeat, ex integro in id, quod facere potest, creditores experiuntur, inhumanum enim erat spoliatum fortunis suis in solidum damnari. » Et ratio est, quia tota ratio privilegii cessionis bonorum ducta est ab impotentia debitoris, per illam enim cessionem non intelligitur debitum exstinctum, sed sopitum adeoque cum deveniendo ad pinguiorem fortunam cesset impotentia debitoris, tenebitur ipse debitor tunc ad integram restitutionem, cum, cessante causa, cesset effectus : cap. *Cum cessante* 6, De appellat., et cessante ratione, et causa legis, cesset ipsa lex, l. *Adigere* 6, § 2, ff. *De jur. patron.* Unde in cit. cap. *Odoardus* 3, De solutionibus, obligatur sic bonis cedens ad præstandam cautionem de integre solvendo, si devenerit ad pinguiorem fortunam.

(51. Imo sic bonis cedens tenetur in conscientia et in foro externo compelli potest quantum conditio seu status personæ permittit ad faciendum totum id, quod facere potest, et ad laborandum et acquirendum, unde solvat integre. Sic teste Sporer, *l. c.*, n 96, habet communis, et solida sententia cum Sanchez, Molin. aliisque citatis, Layman, cit. c. 12, n. 5; Lugo, tom. II, *De justitia*, disp. 22, sect. 3; Tambur., lib. VIII, tract. 4, c. 1, § 9, n. 10, et idem tenet Henno, *loc. cit.*, tract. 1, disp. 5, q. 3, conclus. 1, et alii per text. in cit. l. *Is qui* 4, ff. *De cessione bonorum*, ibi : « Is, qui bonis cessit, si quid postea acquisierit, in quantum facere potest, convenitur, » et cit. § *Cum eo* 40, Institut. *De actionibus*, per verba adducta numero antecedenti, ibi : « Ex integro in id quod facere potest, creditores experiuntur. » Si enim debitor laborando juxta conditionem et statum suum acquirere possit, unde integre solvat, et ad id tenetur, cum obligatus ad finem obligetur etiam adhibere media saltem ordinaria ad illum finem necessaria; nisi enim hoc dicatur, ansa daretur fraudulentis cessionibus bonorum in maximum damnum creditorum, et præjudicium totius reipublicæ

(52. Cedens bonis si venerit in pinguiorem fortunam, tenetur, quantum potest, ad integram restitutionem, etiamsi bonis cesserit in loco publico cum quibusdam actibus ignominiosis a lege statutis : ignominia enim illa non exstinguit obligationem naturalem solvendi debita, cum per ipsam nullum creditoris damnum resarciatur, sed est pœna propter culpam præsumptam contrahentis debita supra suas vires, et ad terrendos alios, ne prodigalitate et negligentia ad similem statum deveniant : sic Covarruvias 2, *Variar. resolut.*, c. 1, n. 6; Lessius, *De justitia et jure*, cap. 16, dub. 3, n. 49; Molina, disp. 572, § *Quamvis qui bonis ;* Filliucius, tom. III, tract. 32, cap. 5, n. 153; Turrian., disp. 17, dub. 2, n. 2; Rosignol., *loc. cit.*, prænot. 3, n. 7; Bonacina, disp. 1, *De restit.*, qu. ultima, punct. 1, n. 38; Lugo, cit. disp. 22, sect. 2, n. 40, et, ipso teste, alii communiter.

(53. Qui omnibus bonis cessit, si post cessionem aliquid acquisierit, non potest in foro externo de eo conveniri, nisi prius extractis pro sua, suorumque sustentatione necessariis secundum decentiam sui status et conditionis. Est enim hoc privilegium ei concessum a jure, quod si post cessionem omnium bonorum aliqua alia bona acquisierit, non possit spoliari omnibus iis bonis, sed solum conveniri in quantum commode facere possit; et relicta ei congrua sui et suorum sustentatione secundum suum statum et conditionem. Sic l. *Is qui* 4, § *Sabinus*, et l. *Qui bonis*, 6, ff. *De cessione bonorum ;* l. *Ex contractu* 3, cod. *De bonis auctoritate judicis possidendis ;* et § *Cum eo* 4, Institut. *De actionibus*. Et hoc locum habet etiam in foro conscientiæ, cum sit privilegium a jure concessum, et contractus juxta leges sint celebrati, adeoque justi etiam in foro conscientiæ. *Communis*.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Privilegium est pro foro externo, pro interno autem quandocunque quis potest, restituere debet domino rem alienam.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed si attendantur et concurrant omnia tradita a me a cit. n. 53 ad 57, inclusive, facile percipietur, *ibi* adducta locum habere etiam in foro conscientiæ, ratione impotentiæ ortæ infortuniis sine sua culpa incursis ; jura enim nedum civilia, sed et canonica benigne consulunt infortuniis debitorum, quos calamitates, naufragium, bellum, aliusve malus eventus sine sua culpa depressit ; cap. *Cum percussio* 2, caus. 7, q. 1, cap. *Ex parte* 5, De cleric. ægrot., cum similibus. Qua tamen impotentia cessante, tenebitur ad restitutionem, cum revera pro foro interno, quandocunque quis potest, restituere debeat domino rem alienam.

(54. Ex bonis autem acquisitis ante cessionem, de rigore juris non relinquitur debitori congrua sustentatio, sed ad evitandas fraudulentas cessiones cogitur debitor in foro externo omnibus omnino bonis cedere,

nihilo penitus sibi retento, ut patet ex citatis legibus: nec attendendus est Lessius, qui *cit.* c. 16, dub. 3, n. 49, dicit, etiam ex jure colligi quod debitor possit etiam ex bonis ante cessionem habitis congruam sustentationem reservare, cum in l. *Qui bonis* 7, De cessione bonorum, dicatur expresse: « Nec etiam fraudandus est alimentis quotidianis. » Non, inquam, attendendus est, quia dicta verba immerito ad hoc propositum adducta sunt, cum in dicta lege, ut clarissime legenti patet, expresse sermo sit, de eo, qui alia bona acquisivit post jam factam cessionem, ut recte ex ipsis clarissimis textus verbis observat Lugo, *cit.* disp. 21, sect. 2, n. 37, et alii passim. Unde merito tenent doctores communiter, quod debitor ex contractu, qui bonis cessit, possit quidem de rigore juris sibi retinere necessaria ad sui, suorumque sustentationem secundum suum statum, et conditionem ex bonis acquisitis post cessionem factam, non autem ex bonis habitis ante cessionem: sic clarissima citata jura loquuntur.

(55. Quamvis autem non possit debitor ex bonis habitis ante cessionem sibi retinere congruam sustentationem in foro externo et de rigore juris, potest tamen id facere in foro conscientiæ; omnes enim doctores concedunt, quod debitor ex infortunio cedens bonis possit de bonis etiam antea habitis licite occultare et retinere quantum satis est ut parce vivat secundum suum statum juste acquisitum; quisquis enim jus habet ad propria alimenta, quibus carens est vere in gravi necessitate constitutus, adeoque in foro conscientiæ potest retinere ex bonis etiam ante cessionem habitis necessaria ad tenuem suam sustentationem juxta suum statum juste acquisitum, cum ad ipsum statum juste acquisitum conservandum possit debitor differre restitutionem, donec commode ipsam facere possit, absque eo quod notabiliter cadat ab ipso, ut ex communi fuit dictum supra n. 11 et 12.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Potestne quis furari, ut provideat suæ honestæ in posterum sustentationi? Hæc nonnisi in gravissima necessitate pro quotidiana sustentatione permittitur, tunc enim omnia sunt communia.

RESPONSIO AUCTORIS.

Theologus noster hic, bona venia, canit extra chorum: ego enim loquor non de bonis furatis, sed de juste et licite acquisitis, et quidem de ipsis solummodo tantum occultare, et retinere quantum sat est, ut parce vivat secundum suum statum acquisitum. Et sic expresse declaro infra n. 57, dicens: « Quæ huc usque dicta sunt de debitore respectu beneficii cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de debitore ex contractu, quem licet honeste viventem, aut licite negotiantem sine sua culpa, adversa fortuna depressit; non autem de debitore ex delicto, » etc. *Vide* ibi.

(56. Hinc debitore defuncto, ejusque bonis non sufficientibus ad solvenda omnia debita, ejus uxor, et filii possunt in foro conscientiæ ob adductam rationem tantum occulte detrahere et retinere, quantum eis sufficiat ad vitam suam et statum honeste et parce conservandum. Et si in judicio requirantur, possunt cum æquivocatione congrua jurare se nihil occultasse seu subtraxisse, intelligendo: «Nihil ipsis non debitum jure naturali,» et sic ob eamdem rationem non incurrunt excommunicationem forte latam contra dicta bona occultantes, ut pluribus citatis docent Diana, p. 5, tract. 14, resolut. 57; Tamburin., lib. VIII, tract. 4, cap. 1, § 9, n. 9; Sporer, *loc. cit.*, n. 98, et alii.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Duo hic sunt improbanda; et detractio bonorum in fraudem creditorum, et æquivocatio, seu restrictio mentalis in judicio; utraque enim assertio est falsa.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed quantum ad occultam detractionem bonorum pro tanto solummodo, quantum eis sufficiat ad vitam suam, et statum honeste, et parce conservandum, intelligendo de debitis ex licito contractu, et non ex delicto contractis, mea assertio non est falsa, sed vera per solida fundamenta, et jura tum civilia, tum canonica mox supra adducta. Quantum autem ad æquivocationem seu restrictionem mentalem, pro tali casu non esse falsam meam assertionem, sed veram et licitam, satis et abunde id tradidi ego in verb. ACCUSATUS, a n. 10 ad 43, et in verb. JURAMENTUM, a n. 13 ad 26, ubi n. 23, assero quod id etiam clare constat ex celebri responsione ab omnibus ut licita admissa, prout data a S. Athanasio eludente satellites Juliani eum ad necem quærentes, et a S. P. N. Francisco, qui cum a ministris justitiæ esset requisitus: « An illac transiisset quidam homicida? » positis intra manicas manibus respondit: « Isthac non transivit, » intelligens non transiisse per suas manicas, et sic plenam et veram responsionem ex verbis, et illa actione externa componens. Videatur ad rem Scotus, in 4, dist. 15, quæst. 4, art. 3; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 6, quæst. 2, art. 3, et disp. 11, qu. 9, art. 2, cum pluribus aliis ibi citatis.

*Ex duabus opinionibus, pro quibus in hac responsione auctor certat, secunda nec vera est, nec licita, ut Lucius asserit, neque ab iis, quæ affert, exemplis, ullum pro eo argumentum duci potest, ut illa expendenti patet, ac demonstratum est ab Orsi in operibus adversus Catanei opinionem editis, quæ in Addit. ad verb. JURAMENTUM, art. 1, indicavimus. De prima autem consulantur, ubi res postulat, theologi, qui accuratius quæstionem illam tractarunt. * V. *Addit. Cas.*, sub v. JURAMENTUM.

(57. Quæ hucusque dicta sunt de debitore respectu beneficii cessionis bonorum, intelligenda solum sunt de debitore ex contractu, quem licet honeste viventem, aut licite negotiantem sine sua culpa adversa fortuna depressit: non autem de debitore ex de-

licto, qui ex aliorum bonis plura congessit et prodegit, sciens non fore solvendo: imo nec etiam de debitore ex contractu, qui sua culpa v. g. ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, et hujusmodi factus est impotens ad solvendum. Sic contra Loper. Guttierez, Covarruviam, et paucos alios docet communior doctorum cum Molina, tom. II, disp. 582, § *His ita constitutis*; Lugo, cit. disp. 21, sect. 3. n. 43; Layman, cit. c. 12, n. 5; Sporer, *loco cit.*, n. 68; La Croix, lib. III, part. II, n. 439; Henno, *loc. cit.*, tract. 1, disp. 5, qu. 4, conclus. 3; Medina, cod. *De reb. rest.*, quæst. 3, vers. *Tertia causa;* Rosignol., *De rest.* III, prænot. 2, num. 2, et alii passim, per text. in l. *Si fraudatur* 25 in fine, ff. *Quæ in fraudem creditorum*, cum similibus: Jura enim benigne consulunt infortuniis debitorum, quos calamitas, naufragium, aliusque malus eventus sine sua culpa depressit, non autem malitiæ injustorum debitorum, qui ex aliorum bonis plura congesserunt, et ex crapula, prodigalitate, studiosa dissipatione, vita luxuriosa, et hujusmodi, facti sunt impotentes ad solvendum, cum non sit credibile, quod jura velint beneficium cessionis concedere illis, qui potius pœnæ severitatem merentur: hinc caveant tales injusti debitores, seu falliti, et banchæ ruptores, qui ut se eximant ab onere creditorum, se decoctos simulant cum marsupio, ut vulgo dicitur *Dietro le spalle;* isti enim merito possunt in carcerem conjici, donec integre persolvant, et si non sic detrudantur in carcerem temporalem, detrudentur sine dubio in carcerem æternalem.

(58. Debitor illius, qui bonis cessit, tenetur suum debitum manifestare et solvere officialibus justitiæ, ut inde restituatur creditoribus secundum æquitatem, non enim tutus est in conscientia, nisi debitum solvat: Sylvius, in *Resolut. cas.*, par. II, verb. *Restitutio*, cas. 3 et alii communiter.

(59. Quamvis debitor principalis bonis cesserit, adhuc ejus fidejussor tenetur ad integram solutionem pro ipso; cessio enim prodest solum debitori et non fidejussori, qui ideo datur, ut solvat ipse, cum non est solvendo debitor principalis. *Communis*, textu expresso in § *Exceptiones* 4, instit. *De replicationibus*, cum similibus.

(60. An ingressus ac professio religionis liberet debitorem ab obligatione restituendi seu solvendi debita antea contracta, sive ex contractu, sive ex delicto? Tres sunt doctorum sententiæ. Prima absolute affirmat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus, quibus nunc solvendo non est, facta cessione bonorum, quæ habet, possit statim licite religionem ingredi, licet manendo in sæculo lucrari, et creditoribus satisfacere posset. Sic S. Thomas (170), 2-2, qu. 189, art. 6, ad 3; S. Antoninus, part. II, tit. 11, cap. 2, § 1, et part. III, tit. 15, cap. 2, § 3; Paludan., in 4, dist. 36, qu. 3, art. 2, conclus. 7; Cajetanus, in 2-2, quæst. 189, art. 6; Silvester, verb. *Religio* 2, q. 4; Angelus, *ibid.*, n. 6; Rosella, Tabiena, Armilla, Viguerius, Aragonius, Pedrazza, et alii apud Sanchez, in *Decalog.*, lib. IV, cap. 19, n. 7.

(61. Secunda sententia, quam uti probabiliorem sequor, absolute negat, quia absolute tenet, quod debitis obstrictus non possit licite religionem ingredi, si possit manens in sæculo, licet per longum tempus, creditoribus satisfacere. Sic Joannes Gerson., parte II tractatus: « An liceat gravato debitis intrare religionem? » Alphabeto 39, littera X et V, ubi refert multos doctores Parisienses ita sensisse, Gabriel in 4, q. 1,

(170) S. Thomas, *loc cit.* « Ille qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud prætermittere facultate existente; et ideo si aliquis sit obligatus, ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licite prætermittere, ut religionem ingrediatur. Si tamen debeat aliquam pecuniam, et non habeat unde reddatur, tenetur facere quod potest, ut scilicet cedat bonis suis creditori. Propter pecuniam autem persona liberi hominis secundum jura civilia non obligatur, sed solum res, quia persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ: unde licite potest, exhibitis rebus suis, religionem intrare; nec tenetur in sæculo remanere, ut procuret unde debitum solvat. » Jam vero, postrema hæc S. Thomæ verba accurate expendit Cl. Sylvius supra cit. art. et in quo sensu sint intelligenda, luculenter exponit. Asserit in primis, apud B. Thomam constare, quod qui habet debita, non possit eorum solutionem sibi possibilem prætermittere, ut religionem ingrediatur. Dicit enim quod « ille qui est obligatus ad aliquid certum, non potest illud prætermittere, facultate existente: » tum addit: « ideo si aliquis sit obligatus ut alicui rationem ponat, vel ut certum debitum reddat, non potest hoc licite prætermittere, ut religionem ingrediatur. » Accedit, B. Thomam non diffiteri illud Apostoli *ad Rom.* XIII: *Reddite omnibus debita*, esse juris naturæ. Quod si quispiam, subdit, non possit omnibus suis debitis nunc satisfacere, possit autem postea, si in sæculo maneat, debet manere, et creditoribus, quantum potest, satisfacere: cum æquitas non ferat, ut religionem amplectatur cum damno aliorum. Si vero tantis sit oneratus, ut illis exsolvendis, neque tunc sufficiat, neque verisimilis spes appareat, quod aliquando sufficiet, vel omnia solvere, vel eorum partem notabiliter majorem, quam nunc possit, quamvis in sæculo maneret; tunc (quod attinet ad jus naturæ) licebit ei religionem ingredi, bona fide cedendo suis omnibus bonis in utilitatem creditorum; quandoquidem sive maneat in sæculo, sive non maneat, plenior solutio sit ei impossibilis; nemo autem possit ad impossibile obligari, juxta regulam 6 juris in 6. Et secundam hæc intelligendus est S. Thomas, ut verborum ejus hic sit sensus: propter pecuniam persona liberi hominis secundum jura civilia non obligatur, ita nimirum, ut propter debitum pecuniarium possit aut vendi, aut in servitutem rapi, sed solum res. Unde licite potest, exhibitis rebus suis, religionem intrare, nec tenetur in sæculo remanere, ut procuret, unde debitum reddat; quando videlicet neque habet bona, ex quibus possit integrum debitum solvere, neque verisimile est, quod haberet, quamvis in sæculo maneret, operamque daret illis conquirendis. Dixi *quod attinet ad jus naturæ*, quia jure positivo inhibitum est, ne gravati ære alieno recipiantur in aliquam religionem. Hucusque præcitatus Sylvius. Ita in Addit. ad Theolog. Moralem P. Cuniliati tract. 9, *De VII Decal. præcepto*, cap. 5, § 18, n. 2, tom. II, pag. 408 seq.

art. 5, dub. 2, corollar. 2; Medina, cod. *De restitutione*, qu. 2, caus. 8; Valentia, 2-2, q. 6, punct. 6; Castropal., tract. 16, d. 1, punct. 7, § 4; Angles. et Carbon. apud Sanchez, *l. c.*, n. 7, aliisque congestis, Molina, tom. III, disp. 785; Sporer, *loc. c.*, n. 200, cum Layman, et aliis ibi citatis; Henno, *loc. cit.*, tract. 1, disp. 5, quæst. 5, conclus. 1, ubi dicit, hanc sententiam fuisse approbatam a Sixto V et Gregorio XIV, ut videre est apud Emmanuelem Sa.

(62. Tertia sententia media est, quæ tenet, quod si debitis obstrictus speret brevi tempore manendo in sæculo, v. g. uno vel altero anno, posse debita in toto vel in majori parte solvere, tunc non possit licite statim ingredi religionem, sed debeat eousque differre ingressum; secus autem, si deberet ad longum tempus exspectare; tunc enim, facta cessione bonorum, posset statim ingredi: sic Lessius, lib. II, cap. 16, dubit. 8; Azorius, tom. I, lib. XII, cap. 1, qu. 5; Ludovicus Lopez, in *Instructione*, p. I, cap. 29; Navarrus, comment 1, *De regularibus*, num. 8; Navarra, lib. *De restitut.*, cap. 4, difficult. ultima, num. 78 et 79; Lugo, disp. 21, sect. 6, num. 76; Diana, tom. II, tract. 2, *De dubiis regul.*, resolut. 41, et aliis citatis; Sanchez, in *Decalog.*, lib. IV, cap. 29, num. 8; Dicastill., d. 10, a num. 129, et cum aliis La Croix, *loco cit.*, n. 441.

(63. Probatur igitur primo secunda sententia, quam, ut dixi, probabiliorem censeo, quia, non sunt facienda mala, ut eveniant bona; argum. cap. *Super eo* 4, De usuris, et cap. *Ex tuarum* 2, De sortilegiis, et concedunt omnes etiam adversarii: atqui prætermittere debita malum est, cum adversetur legi naturali, ergo debitor, antequam debita solvat, nequit licite ingredi religionem, cum ingressus religionis sit solum consilii, et obligatio solvendi debita sit præcepti juris naturalis.

(64. Probatur secundo. Servus perpetuus, seu mancipium non potest religionem ingredi, domino contradicente, eo quod debeat ipsi operam suam, et prælati recipientes subjacent excommunicationi, textu expresso, in cap. *Qui vere* 12, caus. 16, qu. 1, ibi: « Neminem servorum suscipi in monasterium, ut sit cum eis monachus, nisi cum domini proprii licentia. Prætereuntem vero hæc decernimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur; » ergo nec debitor religionem ingredi potest, contradicentibus creditoribus, eo quod debeat ipsis pecuniam, aut æquivalens. Item gravati, seu obligati ratiociniis, priusquam se iis expedierint, nequeunt licite ingredi religionem, nec a superioribus ad ipsam recipi, textu expresso in cap. *Legem* 1, dist. 53, ibi: « Qui militiæ, vel ratiociniis sunt publicis obligati.... Quod si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius a ratiociniis absoluti fuerint, » et docet late S. Raymund, in *Summa*, lib. III, tit. *De curial. et obligat. ad ratiocin.*, § 4, vers. *Sequitur ut videamus;* Silvester, verb. *Religio* 2, quæst. 6. Imo Sixtus V, constit. incip. *Cum de omnibus*, expresse prohibuit, ne debitis gravati, et ratiociniis obligati, antequam debita solverint, et a ratiociniis se expedierint, possint religionem ingredi, et ad ipsam a superioribus admitti sub pœna nullitatis admissionis, professionis, et sub pœna privationis vocis activæ et passivæ, et omnium officiorum, et dignitatum, et perpetuæ inhabilitatis ad illa, et alia quæcunque respectu superiorum illos ad habitum et professionem admittentium. Et quamvis Clemens VIII, constit. incip. *In suprema* talem nullitatem professionis sustulerit, tamen prohibitionem, et pœnas non sustulit; et sic quamvis tales debitores valide, illicite tamen ad habitum et professionem admittuntur, adeoque, etc.

(65. Unde relictis brevitatis gratia aliis satis efficacibus rationibus et probationibus solum adducuntur et solvuntur potissimæ adversariorum rationes, et objectiones. Primo igitur objiciunt, quod homo liber propter debita non obligatur quoad personam, sed tantum quoad bona, adeoque inferunt, quod cedendo bonis, persona libera maneat, ut possit amplecti quemcunque statum, et præsertim perfectissimum religionis. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens; homo liber propter debita non obligatur quoad ipsam personam in se, ita ut propter debita solvenda deberet se ipsum vendere, vel se creditori in servitutem tradere, conceditur antecedens, quia hoc jura vetant: non obligatur quoad personam in ordine ad bona sua, ita ut si de facto non habeat, unde solvat, non teneatur pro posse pecuniam acquirere, unde solvat, et non se reddere impotentem ad id acquirendum, uti in nostro casu fieret per ingressum, et professionem in religione: negatur absolute antecedens, et id, quod sequitur, quia id juri naturali repugnat, cum solutio debitorum sit juris et justitiæ naturalis, ad quod jus adimplendum nequit quis se mere voluntarie reddere impotentem ingrediendo et profitendo religionem absque necessitate; cum religionis ingressus, et professio non sit præcepti, sed meri consilii et libertatis, et solutio debitorum sit præcepti et necessitatis.

(66. Secundo objiciunt, quod nemo tenetur solvere debitum cum detrimento boni sui majoris seu altioris ordinis, adeoque cum bonum status religiosi sit majus, et altioris ordinis, quam bonum pecuniarum creditoribus debitarum, sequitur, quod non teneatur abstinere a statu religioso, ut debita solvat. Sed ad id respondetur distinguendo antecedens, si illius majus bonum sit necessarium ex præcepto, conceditur antecedens, si solum sit utile ex consilio, ut in casu nostro est ingressus et professio religionis, negatur antecedens, et id, quod sequitur: imo voluntaria omissio ingressus, et professionis religionis non ita præjudicat saluti æternæ, sicuti præjudicat voluntaria omissio solutionis debitorum; quia ingressus, et professio religionis est solum de consilio, et sine

statu religioso etiam voluntarie omisso non desunt sæcularibus viæ ad salutem æternam securæ; at solutio debitorum est de præcepto legis naturalis, et sine ipsa solutione voluntarie, cum possit commode fieri, omissa, non patet via ad salutem æternam secura: quia non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; cap. *Si res aliena* 1, caus. 14, qu. 6, cap. *Cum tu* 5, De usuris, c. *Peccatum* 4, De regul. juris in 6, adeoque, etc.

(67. Tertio objiciunt quod, sicuti sponsus, imo maritus matrimonio rato tantum, non obstante obligatione sponsalium vel matrimonii rati, religionem licite et sancte ingredi potest, ita a pari etiam debitor non obstante obligatione solvendi debita: sed ad id respondetur negando consequentiam et paritatem, quia sponsi et conjugis matrimonii tantum rati obligatio ex traditione Ecclesiæ est solum conditionata, id est: « Nisi voluero fieri religiosus seu religiosa, » et talis conditio in neutrius injuriam cedit, cum in ea utraque pars æquali jure gaudeat, et uterque sponsus, invito altero, religionem ingredi et profiteri possit; obligatio autem debitoris, sive ex contractu, sive ex delicto, est omnino absoluta, cum nullo jure possit censeri inesse talem conditionem: « Debita solvam; nisi voluero fieri religiosus vel religiosa; » et dato etiam, et non concesso, quod talis conditio posset censeri inesse, quia cederet in solum præjudicium creditorum, non valeret, adeoque, etc.

(68. Unde si debitor religionem fuerit ingressus et professus, cum ejus professio jam sit valida ex cit. constitut. Clementis VIII, incip. *In suprema*, si alia bona ad religionem attulerit, tenetur omnino religio solvere prædicta debita juxta vires allatorum bonorum. *Communis*, per text. in cap. *Si qua mulier* 9, caus. 19, quæst. 3, et l. *Deo nobis* 56, § 1, cod. *De episcop. et clericis*: bonorum enim successor astringitur debitis ejus, cui successit; cap. *In litteris* 5, De raptoribus, quia qui sentit commodum, sentire debet et incommodum; l. *Si merces* 25, § 6, ff. *Locati*, cap. *Qui sentit* 55, De regul. jur. in 6, cum similibus.

(69. Si autem debitor nulla bona ad religionem attulerit, quia nihil habebat, religio ex hoc capite ad nihil tenetur, quia religio seu monasterium se habet ut hæres; hæres autem non tenetur ultra vires hæreditatis, præsertim si hæreditatem adierit cum beneficio legis et inventarii: Julius Clarus, in § fin., quæst. 35, n. 45; Donatus, *Prax. rer. Regularium*, tom. II, tract. 3, qu. 12; Sporer, *loc. cit.*, n. 106, et alii communiter.

(70. Si vero post ingressum et professionem, occasione ejus monasterium acquireret aliqua bona v. gr. per successionem hæreditariam, per legatum, donationem, et hujusmodi, tunc monasterium teneretur ex illis satisfacere pro debitis prius contractis; argum. cit. cap. *Si qua mulier* 9, caus. 19, q. 3, l. *Deo nobis* 56, § 1, cod. *De episcop. et clericis*; Donat, *loc. cit.*, n. 14; Sporer, *loc. cit.*, n. 105; Sanchez, lib. VII *Decalog.*, tom. II, c. 31, n. 4; Lugo, *loc. cit.*, n. 79, et alii passim; bona enim religiosi, vel jura ad ea, quæ obveniunt, ita transeunt in monasterium media persona religiosi, ut transeant cum onere, quo ea habuisset religiosus; habuissent autem annexum onus restituendi, si mansissent in potestate et dispositione religiosi; adeoque monasterium tenetur ex illis satisfacere pro debitis prius ab ipso religioso contractis; cum qui sentit commodum sentire debeat et incommodum; l. *Si merces* 2, § 6, ff. *Locati*, cap. *Qui sentit* 55, De regul. juris in 6. (71. Item propter eamdem rationem tenetur monasterium solvere dicta debita prius contracta ex eis, quæ religiosus monasterio acquirit docendo, concionando, laborando, et hujusmodi, deductis tamen expensis: Sanchez, *loc. cit.*, n. 4; Lugo, *loc. cit.*, n. 79; La Croix, *loc. cit.*, n. 447.

(72. Hinc religiosus debitor, si salva ordinis regula, possit artificio aliquo, vel manuum labore aliquid lucrari, tenetur sic laborare operibus suo statui et conditioni præsenti convenientibus, ut pretium laboris impendat ad solutionem suorum debitorum; dummodo per hoc non negligatur divinum obsequium; c. *Clericus*, dist. 91, deductis tamen expensis, ne sit onerosus monasterio c. *De lapsis* 5, caus. 16, q. 6. S. Raymundus, l. sui *Sum.*, in titul. *De curialibus et obligatis ad ratiocinia*, § 5, vers. *Pone aliquem*, Sporer, *loc. cit.*, n. 106; Lugo, *loc. cit.*, n. 81; Henno, *loc. cit.*, disp. 5, qu. 5, concl. 2, cum aliis ibi citatis; La Croix, *loc. cit.*, n. 448, cum Navarr. Medina, et aliis ibi citatis; Layman, *cit.* c. 12, n. 5, et alii contra alios.

(73. Religiosus debitor excusatur, si superior neget ei licentiam ad id laborandi; nec tunc tenetur egredi e religione, quamvis sit spes probabilis sic satisfaciendi, v. g. per provisionem beneficii, parochiæ, et hujusmodi, ut tenet probabilior et communior sententia cum La Croix, *loc. cit.*, n. 449; Lugo, *loc. cit.*, n. 107, et aliis contra alios.

(74. Superior autem tenetur concedere licentiam honeste laborandi religioso debitori, ut sic possit sua debita solvere, si scienter debitis gravatum ad religionem admisit, quia extunc censetur sibi illam obligationem imposuisse; secus autem si, ignoratis ejus debitis, ex quo ea occultasset vel negasset, ad habitum et professionem admisit; tunc enim non teneretur talem licentiam concedere ex justitia, quia superior nihil debet creditoribus, et potest pro libito de religioso, tanquam totaliter suo, disponere, abstrahendo, an opera, quibus ipsum applicat, impediant solutionem necne. Imo si subditus ex laboritio occulto, sine licentia saltem præsumpta superioris, satisfaceret creditoribus, fur esset, et latro, cum restitueret ex alieno, quia quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio; cap. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1, c. *Abbates* 16, caus. 18, quæst. 2, cap. *Quia ingredientibus* 7, caus. 19, qu. 3, cap. *In præsentia* 8, De probationibus; si autem superior possit concedere talem licentiam sine ulla inde-

centia, et incommodo religionis, videtur ad id teneri ex charitate, ne creditor careat suo debito : Henno, *loc. cit.*, conclus. 2; La Croix, *loc. cit.*, n. 450, cum aliis ibi citatis.

(75. Excommunicatio creditoris vel debitoris non excusat a restitutione facienda. *Communis* contra paucos; et quidem non excusat excommunicatio creditoris, quia licet negetur ei actio judicialiter petendi, cap. *Pia* 1, De exceptionibus in 6, tamen permittitur privatim petere, nec prohibetur communicare cum aliis, si id exigat necessitas, vel magna utilitas, ut patet ex c. *Quoniam multos* 103, caus. 11, q. 3, sicut enim potest ipse libere communicare cum domesticis suis; cit. c. *Quoniam multos*, c. *Inter alia* 31, et c. *Si vere* 24, De sent. excomm., ita etiam communicare potest cum suis debitoribus, et ideo in cit. cap. *Si vere*, permittitur ipsi absolvere contractus inchoatos. Nec etiam excusat a restitutione facienda excommunicatio ipsius debitoris, textu expresso in cit. c. *Si vere*. Excommunicatus cogi potest comparere in judicio per procuratorem, ne videatur de sua malitia commodum reportare; c. *Intelleximus* 7, De judiciis, l. *Non fraudantur* 134, ff. *De regul. juris*, § 1, adeoque, etc.

(76. An si debitor morte plectatur, excusentur ejus hæredes a restitutione damni causati per delictum, ob quod fuit ultimo supplicio punitus? *Vide* supra art. 2, n. 39 et 40.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(77. Agit auctor licet caute legendus in quinque hisce articulis de *materia restitutionis* accommodate magis ad *forum poli*, quam ad *forum fori*, ut aiunt. At si cupias, qui de hac ipsa materia utiliter ad forum fori agat, consule opus *De eo quod interest*, quod nomine *Gaspari Manzii*, et *Friderici Martini* Ingolstadii anno 1705, typis Francisci Straus evulgavit Philippus Jacobus Krazer. Totam enim materiam hoc in libro adeo solide tractatam invenies, ut nihil fere ad ipsam spectans desiderare possis.

APPENDIX

SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETA

PRO REBUS NOTATU DIGNIS JUXTA SERIEM VOCUM HUJUS SEXTI TOMI DIGESTA.

P

PAROCHUS DOMICILII VEL QUASI DOMICILII PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO (171).

(171) *Domicilium* inter, et *quasi domicilium* id discriminis intercedit, quod ad acquirendum *domicilium* requiritur factum habitationis cum animo in tali loco perpetuo manendi; et acquiritur ipso primo habitationis die, l. 20, ff. *ad municipalem*.

Ad acquirendum vero *quasi domicilium*, necessarium est factum habitationis simul cum intentione eo in loco manendi per majorem vel saltem dimidiam anni partem. Porro quasi domicilium cum supradicta intentione acquiritur jam spatio unius mensis, quod sane spatium satis est pro contrahendo ibidem matrimonio, nempe coram parocho loci, uti compertum habemus ex Benedicto XIV, constitut. incip. *Paucis abhinc*, 19 Mart. 1758, ibi : « Post hæc necessarium fore censemus non nihil adjungere, ut in propatulo sit, quidnam requiratur ad quasi domicilium adipiscendum. Verum hac in re non alio pacto responderi potest, nisi quod antequam matrimonium contrahatur, *spatio saltem unius mensis* ille, qui contrahit matrimonium, habitaverit in loco, ubi matrimonium celebratur. » Quod si matrimonium ante mensem fuerit contractum, decrevit S. Congr. *hoc de novo referendum esse in congregatione*.

Jam vero gubernatores, judices, medici, scholares valide contrahunt in locis, ubi ad tempus habitant. An vero idem tenendum sit de educandis in aliquo monasterio degentibus, nec non de famulis et ancillis, ita ut valide contrahant matrimonium coram parocho Eccl. parochialis intra cujus limites situm est monasterium, etc.? Affirmat, Scavino, *Theol. Moral.*, tom. III, tr. 12, d. 3, cap. 2, art. 5, q. 2, n. 2, citans ad id decretum S. C., 19 Decemb. 1748.

At animadvertas oportet, hujusmodi decretum, in *Thesaur. Resolut. præd.* S. C. minime exstare; et quod magis est, ultima sessio pro illo anno peracta fuit 14 Decembris, nulla deinceps alio edito decreto; quinimo ultimum decretum die, ut supra, 14 Decemb. a præf. S. congreg. emissum opinioni auctoris refragari sane videtur, prout videre est in antecl. Thesaur., tom. XVI, pag. 46, et tom. XVII, pag. 67. Quæ cum ita sint, nulla ratio adest, cur a traditis (contra id quod Scavinus tenet) per Benedictum XIV, *Instit. Eccles.* 33, nu. 16, quæque inserta sunt sub v. MATRIMONIUM, art. 9, n. 116, et v. MONIALIS, artic. 1, sub n. 151 et seqq., recedere debeamus.

Porro puellæ expositæ, quæ sunt in *hospitiis*,

PENSIO (172).

PRÆBENDA THEOLOGALIS ET POENITENTIALIS.

Canonicatus theologalis et pœnitentialis provisio fienda eo plane modo, quo paroch. ecclesiæ conferuntur.

SACRÆ CONGREGATIONIS CONCIL. DECRETUM.

« AVERSANA CANONICATUS THEOLOGALIS ET POENITENTIARII (173). In cathedrali ecclesia Aversana alterutra ex præbendis theologali vel pœnitentiaria, ubi vacare contingit, concursus indicitur ad formam constitutionis san. mem. Benedicti XIII, quæ incipit *Pastoralis;* et examinatores, perpensis singulorum concurrentium moribus, scientia, aliisque dotibus, referre solent episcopo quot et quo gradu probandos, quosque reprobandos ipsi judicaverint. Quoniam vero nonnulli examinatores vacantem præbendam ei omnino ab episcopo conferendam esse putant, in quem major collatus fuerit suffragiorum numerus, ideo hodiernus episcopus Xaverius Durini, qui examinatorum sententiam sanctioni juris minus consonam existimat, sibique arbitratur, jus esse eum eligendi, quem inter approbatos in formali concursu magis idoneum ipse judicat, quin examinatorum opinionem sequi teneatur, hujus sacri ordinis oraculum sibi exquirendum censuit, ut firmissima et certa sibi suisque successoribus hac super re innotescat regula.

« Rationum momenta, quibus innituntur iidem examinatores, quos episcopus, ut mandatis hujus sacræ congregationis obsequeretur, audivit, complectitur in suo voto promotor fiscalis, inquiens : « Promotor « fiscalis curiæ, Aversanæ diœcesis, permo- « tus claris verbis constitutionis Benedicti « XIII, quibus jubet in concursu canonica- « tus theologalis et pœnitentiarii in eccle- « siis cathedralibus et collegiatis vacantem « præbendam magis idoneo in formali con- « cursu ab examinatoribus renuntiato con- « ferendam esse, putat electionem personæ « in specie ad ipsos examinatores pertinere « et ita rescripsit S. congregatio in Saler- « nitana canonicatus pœnitentiarii, 1 Se- « ptembris 1753, ac traditur apud Ferrar. « Bibliot. verb. CANONICATUS, art. 9 ; in ad- « ditionibus ex aliena manu num. 123, ibi : « Et quod majorem animadversionem me- « retur, electio personæ post dictam con- « stitutionem non amplius pertinet ad epi- « scopum, sed ad ipsos examinatores, ut « resolvit S. congregatio Concilii inter- « pres in Salernitana, 1 Septemb.' 1753. »

« At vero contrariam prorsus sententiam esse tenendam cuilibet memoratam Benedicti XIII, constitutionem legenti facile liquet. Pontifex enim sermonem habens de præbenda theologali, nedum ait eam conferendam esse magis idoneo in formali concursu ab examinatoribus renuntiato, sed insuper confestim addidit, *eo plane modo, quo parochiales ecclesiæ conferuntur*. Hanc eamdem legem servari jussit in collatione præbendæ pœnitentiariæ, cum § *Postremo* decreverit: « Quæcunque hactenus de præ- « benda theologali, et S. Scripturæ lectione « sancivimus, extendimus etiam, ac adamus- « sim observari volumus (congrua tamen « congruis referendo) quoad institutionem « canonici pœnitentiarii... ejusque concur- « sum deputationem, » etc. Ex his plane intelligitur, eidem in conferenda præbenda theologali vel pœnitentiaria inhærendum esse regulæ, quam ex juris dispositione servari oportet in conferendis parœciis.

« Jam vero examinatores, peracto examine concurrentium ad parochiales ecclesias, renuntiare quidem debent quodcunque idoneos judicaverint, ætate, moribus, doctrina, prudentia, et aliis rebus ad vacantem ecclesiam gubernandam opportunis, ut sanxit *Trid. syn.*, sess. XXIV, cap. 18, *De reform.*, ac monet. Bened. XIV, *De syn. diœces.*, lib. IV, cap. 8, n. 3 et seq., sed judicium de majori habilitate, seu supra cæteros approbatos præstantia, ad solum spectat episcopum, veluti luculenter demonstrant illa Tridentini verba, « ex hisque (nempe approbatis ab examinatoribus) episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit ; » et declarat Benedictus XIV, in encyclica *Cum illud*, § 11, diei 14 Decembris 1742, ita edisserens : « Absoluto examine, ut cuicunque satis compertum est, fit tantummodo potestas examinatoribus renuntiandi quotquot regendæ Ecclesiæ idoneos judicaverint, reservata uni episcopo electione dignioris. » Quamobrem etsi episcopus eligere nequeat, quem examinatores reprobarunt, attamen eum ex approbatis præferre potest, quem

contrahere debent matrim. coram parocho loci illius : idem ex antiqua consuetudine tenendum de puellis, quæ vivunt in *Conservatoriis*, a quibus aluntur atque dotantur.

Exteri carceribus detenti non possunt ibi contrahere, si custodiæ tantum causa ibi detineantur. At possunt, si ibi in pœnam sit carcer ad debitum tempus assignatus. Infirmi extranei, extra casum præcisæ necessitatis, non possunt contrahere coram parocho, in cujus loco hospitale situm est. At possunt ex decr. S. C. 1622, si ibi jam domicilium vel quasi domicilium contraxerint. Hæc apud Scavinum. l. c. *Vide* v. MATRIMONIUM, art. 6, n. 90 et seqq.

(172) Quoties beneficium est gravatum pensione, et detur casus, ali debere etiam patronum egenum, tunc si redditus non sufficiant pro hujusmodi pensione, et alimentis præstandis, illa posthabita, patronum potius esse alendum DD. apud Pitonium rite opinantur : « Alimenta patres ni præferri debere pensioni, ea ratione quod alimenta sunt anteriora, tanquam ab initio fundationis beneficii seu ecclesiæ, obligatio orta. » Sic apud Pitonium, *De controversiis patron.*, allegat. 44, n. 47.

(173) Lubet hic per extensum afferre decretum S. C. Conc. cujus dispositionem inseruimus in nostris additionibus, sub. v. PRÆBENDA THEOLOGALIS, etc.

digniorem ipse in Domino existimaverit, posthabitis illis, qui majorem suffragiorum numerum, aut etiam cuncta ab examinatoribus retulerunt suffragia, S. congregatio in Assisien. parochialis, 27 Novembris 1773, *in Perusina parochialis*, 28 Julii 1781, et *in Hortana parochiæ*, 28 Martii 1801, § *Huic*, quia nemini magis, quam episcopo innotescere possunt mores ac merita concurrentium. Barbos., *De offic. et potest. episc.*, part. v, alleg. 60, n. 101; Rot., *cor. Ansaldo*, decis. 269, n. 6; S. congregatio, *in Perusina*, 28 Julii 1781, § *Allegat. jus.*

« Igitur si electio dignioris inter approbatos ad parochiales ecclesias pertinet ad episcopum, non autem ad examinatores; si præbenda theologalis et pœnitentiaria eodem conferenda est modo quo conferuntur parœciæ, patet, ad examinatores quidem, absoluto examine super doctrina, moribus, ætate, aliisque dotibus necessariis ad munus canonici theologi vel pœnitentiarii rite obeundum, spectare jus renuntiandi quot et quo gradu idoneos judicaverint; sed jus eligendi digniorem inter approbatos in formali concursu unius episcopi esse proprium. Ita sane docet *Rigant. ad regul.* 1, cancell., § 10, n. 31, et monet S. congreg., *in Pinnen. canonicatus theologalis*, 28 Februarii 1751, § *Episcopus*, et *in Terracinen. seu Setina*, 5 Septembris 1818, § *Post.* Quinimo tantum abest, ut electio canonici pœnitentiarii ac theologi tribui possit examinatoribus, et denegari episcopis, ut ab hac sacra congregatione pluries definitum fuerit, ad episcopum spectare electionem dignioris inter plures approbatos in concursu, quamvis ageretur de præbendis jurispatronatus ecclesiastici, ideoque ex juris dispositione jus eligendi magis idoneum ipsi patrono foret reservatum. Hujus rei præstant exempla *in Cremonen. erectionis præbendæ theologalis*, 15 Martii 1727, *relata in Pinnen. canonicatus theologalis*, 25 Aprilis 1761, § *Nec in Majoricen. canonicatus theologalis*, 15 Decembris 1753, atque *in cit. Pinnen.*, in qua disceptato dubio : « An electio ad canonicatum theologalem fieri possit a capitulo favore sibi magis benevisi inter approbatos in concursu, « seu potius præelectio et approbatio in « eodem concursu et collatio privative spectet ad episcopum in casu, » etc., responsum prodiit « præelectionem et collationem « spectare ad episcopum, præsentationem « vero spectare ad capitulum, et amplius. »

« Ex his plane elici posse videtur, juri minus consentaneam esse opinionem auctoris in *additionibus ad Ferrar.*, *loc. supra cit.*, aientis electionem personæ ad præbendam pœnitentiariam spectare ad examinatores. Præterquam enim in præfata *Salernitana canonicatus pœnitentiarii*, 21 Julii 1753, quæstio minime vertebatur inter episcopum et examinatores, sed inter episcopum et capitulum, cuinam illorum jus esset eligendi pœnitentiarium; illud quoque accedit, quod cum S. congregatio responsum dederit, electionem esse faciendam ab archiepiscopo, satis aperte innuit, ipsi liberum esse eum inter approbatos eligere, quem digniorem existimaret, quin relationem examinatorum sequi cogeretur; secus judicium ordinarii haud electionis, sed vix approbationis nomen mereretur, et injuria coram hoc sacro ordine pluries certatum fuisset, an constaret *de mala examinatorum relatione et de irrationabili judicio episcopi*, cum potius disceptari oportuisset de irrationabili judicio examinatorum. Hujusmodi dubiorum formulæ passim occurrunt, ac præsertim in *Urbanien. præbendæ theologalis*, 23 Junii 1764, *in Pinnen. theologalis*, 20 Septembris 1760, et *in Terracinen. seu Setina præbendæ theologalis*, 3 Septembris 1818.

« Hinc quæritur :

An episcopus polleat jure eum eligendi ad præbendam theologalem et pœnitentiariam, quem ipse inter approbatos in formali concursu digniorem judicaverit; seu potius illum eligere teneatur, quem magis idoneum in eodem concursu examinatores renuntiaverint in casu, etc.

« *Affirmative* ad primam partem, *negative* ad secundam.

« 22 Novembris 1829.

« E. De Gregorio præfectus.

« J. A Sala secret. »

Ita in terminis in *Thesauro resolutionum sac. congregationis Concil.* sub die et anno notat.

PRÆCEDENTIA (174).

De præeminentia ecclesiarum collegiat. supra parochos,

SACRÆ CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

Dubiis tribus per parochum S. Petri Terræ Silvalungæ porrectis, sic respondendum censuit S. Rit. C. :

« Ad 1. Canonicos collegiatæ capitulariter convenientes in ecclesia parochiali S. Petri, occasione festivitatum, aut funeralium, ha-

(174) In materia præcedentiæ pro regula habendum, illos præcedere debere, qui *in quasi possessione* præcedendi reperiuntur (distingue inter *possessionem*, et *quasi* possessionem; illa namque locum habet in rebus corporalibus, quæ apprehendi, et detineri possunt: *quasi possessio* autem spectat incorporalia, uti sunt servitutes, jus eligendi, decimandi, præcedendi, etc., quippe hæc, et alia hujusmodi non possideri, sed *quasi possideri* dicuntur; quamvis hæc distinctio non semper observetur, et rebus incorporalibus *possessio* quoque attribuatur): quod si de hujusmodi *quasi possessione* non constet, præcedentiam competere iis, qui sunt antiquiores in loco controversiæ. Hæc quidem ex constitut. Gregori XIII, incip. *Exposcit*; ibi : « Qui *in quasi possessione præcedentiæ*, ac juris præcedendi, sunt, ii (quibuscunque reclamationibus, protestationibus, appellationibus, et aliis subterfugiis prorsus remotis, et cessantibus, et postpositis) præcedere debeant... Quando vero non probatur, aut non constet *de quasi possessione* præcedentiæ hujusmodi... qui (sunt) antiquiores in loco controversiæ... præcedere debeant. » Et quamvis d. constitutio pro regularibus et confraternitatibus edita fuerit, atta-

bere debere præcedentiam super omnes alios, præter celebrantem solemniter aut officium facientem.

« Ad 2. Missas solemnes in parochiali spectare ad parochum seu rectorem.

« Ad 3. Officium super cadaveribus peragi debere ab ipso rectore in sua parochiali, etiam quando interveniat capitulum collegiatæ. Eadem S. C., 21 Junii 1637, *Pientina*. Apud *Manuale ecclesiastic.*, edit. Neapol., *De præeminentiis*, n. 685. »

Super eadem materia.

ALIUD PRÆD. S. C. R. DECRETUM.

Capitulo et canonicis collegiatæ ecclesiæ S. Jacobi *de Bene*, diœcesis Montis Regalis, petentibus declarari; primo : « An parochus et clerus ecclesiæ parochiali matrici addicti, sint præferendi capitulo et canonicis collegiatæ? » R. « Capitulum et canonicos collegiatæ parocho matricis ecclesiæ in omnibus præferendos esse... » et ita servari mandavit sac. R. cong., 5 Augusti 1657, *Montis Regalis*. Apud citat. *Manual. de præeminentiis*, n. 688.

Super eadem re.

AFFERTUR NOVISS. DECRET. PRÆF. CONG.

Syracusana. An capitulo collegiatæ ecclesiæ civitatis Augustæ aliquod jus competat in parochiali ecclesia S. Sebastiani civitatis ipsius; adeo ut parochus ipse S. Sebastiani in ecclesiasticis functionibus et parochialibus muniis explendis sit aliqua ratione eidem capitulo subjectus?

2. An eidem capitulo collegialiter incedenti in generalibus processionibus præce-

men tanquam norma pro omni casu et specie in foro ecclesiastico attenditur. Audiamus clariss. Piescium in hæc verba : « Controversias de præcedentia... etiam inter sæculares clericos quosvis exortas componere... pertinet ad episcopum. Quis autem modus in eis componendis tenendus sit, declaravit Gregorius XIII, constit. sua incip. *Exposcit.* » *Prax. episcop.*, par. II, cap. 3, num. 48, pag. 196.

Sic quoque Nicolius, in *Flosc.*, v. *Præced.*: « Generaliter (inquit) qui sunt *in quasi possessione* præcedendi, præcedent; ubi vero non constat de *quasi possessione*, præcedunt ii, qui sunt antiquiores in loco controversiæ, ut ex Gregorii XIII, constit. *Exposcit*, et sac. congregat. » Item Panimolle : « Præcedere debent (sunt ejus verba)... qui in *quasi possessione* præcedentiæ, ac jure præcedendi reperiuntur, quibuscunque reclamationibus, protestationibus, etc., prorsus remotis, et omnino postpositis, juxta expressam dispositionem *const.* Gregor. XIII, et *manutentionem* competere existenti *in possessione*, vel *quasi*. » *For. eccles. decis.*, part. I, decis. 1, n. 1 et 2. Atque ad id allegat auctoritatem Rotæ Rom., decis. 903, *coram Buratto*, decis. 419, n. 1 et 2, part. IX, tom II. *Rot. recent. ibid.*

« Jam vero in quasi possessione præcedentiæ constitui eum, qui fecit plures actus, sciente et patiente eo, de cujus præjudicio agitur » tenet ead. Rota., decis. 242, n. 12, part. XVI. Rot. recent. V. *Præcedentia.*— Imo « Actum, quamvis unicum, tribuere quasi possessionem manutenibilem in materia præcedentiæ. » Decis. 230, n. 14, part. XI, decis. 148, n. 8, part. XIV. Rot. recent., *ib.*, modo actus ille non sit æquivocus, decis. 230, num. 32, p. XI, *ibid.* Atque ut rite id intelligatur, nempe quoad comparandam possessionem servitutis affirmativæ, cujus generis sunt jus electionis, jus decimandi, præcedentiæ, etc., distinctione res definienda venit, quippe considerandi sunt actus, quibus hujusmodi jus, vel servitus exercetur. Nam si tales sunt, qui vix unquam alicui conceduntur, ex gratia, v. g. ut extraneus et qui non est de collegio, habeat vocem activam inter capitulares, tunc unus actus sufficit ad acquirendam quasi possessionem juris eligendi, prout desumitur ex cap. *Cum de beneficio* 5, De præbend. in 6, l. *Ait prætor* 1, § *Quæsitum* 21, ff. *De aqua quotid.*, Schmalzgrueber, ad tit. *De caus. possess.*, n. 12.

Si vero sunt actus, qui ex amicitia, et gratia alteri concedi solent, sed raro, et non frequenter, ut ire in fundum alterius, pomum decerpere, aucupium exercere, etc., et tunc non sufficit unus actus, sed plures requiruntur, arg. l. *Prætor*, ff. *De itin. actuq. privat.*, ut verisimiliter constet, utentem non ratione amicitiæ, sed jure suo illos actus exercuisse. Schmalzgrueber, *loc. cit.*

Cumque actus præcedendi, limitative, et quantum ad propositum nostrum spectat, talis sit, qui vix unquam alicui ex gratia concedi videatur, optimo sane calculo definivit Rota hic supra, unicum actum in materia præcedentiæ satis esse pro tribuenda possessione manutenibili.

Quoad vero attinet ad modum probandi hujusmodi possessionem *præcedentiæ*, illud utique exploratum habe, probationem in subjecta materia per testes rite fieri posse, prout ex compacto tenent doctores. « Esse in *quasi possessione* præcedendi probatur ex depositionibus plurimorum testium firmiter deponentium de actu subsequendi in incessu processionali, etc... qui testes cum sint de eodem loco, et deponant de visu, optime probant. » Sic Panimolle, *loc.cit.*, n. 3, quæ quidem est mens Rotæ, decis. 42, n. 4, part. IV, decis. 69, nu. 47, vers. *Iisque testibus*, decis. 237, num. 7, decis. 370, num. 7, part. VII, recent. Apud. d. Panimolle, ib.

Et ut habet Pignatellus : « Accedentibus attestationibus hominum fide dignorum, concludenter probatur *possessio antiqua præcedendi*, quæ satis est pro obtinenda manutentione in *quasi possessione* præcedendi, pro qua sufficiunt (nota) *leves probationes*, ac semiplenæ, ut sæpius firmavit Rota. » Tom. IX, *Consult. canonic.*, consultat. 185, n. 1.

Illud amplius notandum, quod talis est vis *consuetudinis* et *observantiæ* in materia præcedentiæ, ut omnino attendenda sit, etsi juri communi repugnaret, uti declaravit S. cong. Rit. et sæpius firmavit Rota : « Talis est observantia (sic cardinalis de Luca), qualem attendendam esse, quamvis in aliquo adversaretur constitutioni Gregorii XIII, firmatum fuit ex S. R. congregationis decreto, de anno 1493, approbato per Clementem VIII, » *De præeminentiis*, disc. 25, nu. 6. Audiamus etiam Ricciam, *Collect. decis*, part. IV, collect. 1069, ubi sic habet : « In præcedentiis debet attendi *consuetudo* loci... quod adeo verum est, ut procedat, etiamsi *consuetudo repugnaret juri communi*, ut dictum fuit in Rota, *in una Meliten. præcedentiæ*, 10 Junii 1577.

Pari modo Barbosa : « In materia præcedentiæ (ait) servanda est consuetudo... (et) hoc etiam procedere, quamvis consuetudo hujusmodi repugnaret juri communi. » *De offic. et potest. episc.*, allegat. 78, n. 36 : « Adeo ut vigore *consuetudinis*, possessio, quamvis esset contra jus, sit manutenibilis : « verba sunt Panimollis, *cit. Prax.*, decis. 1, n. 2.

Porro « per decennium induci consuetudinem in hac materia, etiam contrariam juri, nec interruptam per reclamationem, in qua quis succubuit » decrevit Rota, decis. 24, n. 1 et 3, part. IV, tom. II, et decis. 99, n. 10 et seqq., part. XIX, tom. I. — Rot. Recent., v. Præcedentia.

dentia competat super parochum ecclesiæ S. Sebastiani.

(3. Cui debeatur præcedentia in incessu per vias occasione associandi funus, an capitulo collegiatæ collegialiter intervenienti, vel parocho ipsius defuncti?

(4. An in funeribus et processionibus unica est erigenda crux capituli collegiatæ in casu, ita ut omnes associantes funus, ac etiam parochus S. Sebastiani sub hac ipsa unica cruce incedere debeant?

Et eminentiss. et reverendiss. Patres sacris ritibus præpositi, omnibus mature consideratis, riteque libratis, rescribendum censuere juxta votum magistri cæremoniarum, ad 1, *Negative;* ad 2, *Affirmative* juxta alia decreta; ad 3, Capitulo collegiatæ, dummodo sit vel a parocho, vel ab hæredibus defuncti invitatum; ad 4, Unicam, ipsamque collegiatæ juxta generale decretum diei 2 Julii 1661.

Atque ita rescripserunt, et in civitate Augustæ, Syracusanæ diœcesis, servari mandarunt die 17 Junii 1843. — Ita in terminis in tertia appendice Decret. authent. cong. S. Rit., *edit. Romæ Typis S. congr. de propaganda fide* 1849. *Vide* insuper v. PAROCHUS, artic. 2, sub n. 65.

PRÆDICARE, PRÆDICATOR.

Benedictio a concionaturo quando omittatur.

SACRÆ CONG. RIT. DECRETUM.

Ad dubium propositum in S. R. C. pro parte illustriss. D. cardinalis Acquaviva, civitatis Neapolit. archiepiscopi; an scilicet conveniat, ut quando aliquis episcopus in eadem civitate Neapolitana, ipso illustriss. D. cardinali archiepiscopo præsente sermonem vel concionem habuerit, antequam pulpitum vel ambonem ascendat, petat ab ipso archiepiscopo benedictionem, sicut cæteri concionatores non episcopi facere solent?

Eadem S. Rit. congr. respondit: ob supremum ordinem et dignitatem episcopalem non convenire, ut episcopus concionaturus *ab ordinario*, etiam cardinali, benedictionem petat: et ita censuit, et declaravit die 28 Aprilis 1607 Neapolitana. — Apud cit. *Manual.*, edit. Neapol., *De præeminentiis*, n. 612.

PROCESSIO.

De processionibus, quæ per confraternitates peraguntur.

SACR. CONGREGAT. RIT. DECRETUM.

Capellanus confraternitatis non potest suo arbitrio sine expressa licentia episcopi processiones facere. Sacr. congregat. Rit., *in Melit. Galatii*, 4 Martii 1606. Apud Barbosam, *Summa Apostolic. decis.*, v. *Capellanus*, n. 9.

Super eadem materia.

SACR. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

In processionibus peragendis extra ambitum ecclesiarum, in expositione Eucharistiæ, benedictione solemni super populum, aliisque similibus, quoties interveniat licentia ordinariorum, parochus non potest se opponere, ne a capellanis, et officialibus confraternitatum fiant; quia animarum cura et populi directio principaliter incumbit episcopo, qui est parochus parochorum. Sac. congregat. Concilii, in *Savonen.*, 12 Febr. 1689. Apud Monacell., *Form. legal. pract.*, tom. II, titul. 13, form. 1, n. 86, pag. 29 et 30.

De processionibus, quæ fiunt per parochos.

SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Parochus sine licentia episcopi non potest facere processiones extraordinarias. Sac. congreg. Concil., *in Savonen*, 12 Febr. 1636, in qua amplius fuit dictum, non sufficere licentiam vicarii foranei. Apud Monacell., *loc. et n. cit.*

PROTONOTARIUS.

De protonotariis participantibus et extra participantibus speciatim agitur.

« PIUS Papa IX,

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Quamvis peculiares facultates, ac privilegia nonnullis personis seu collegiis ad eorum remuneranda merita, vel dignitatem amplificandam ex Romanorum munificentia Pontificum concessa atque attributa sint, ea tamen moderanda censemus, et vero etiam abroganda, cum minus opportuna temporibus ac bono publico minus consentanea deprehendamus. Antiquissimum porro est in hac Romana Ecclesia collegium septem notariorum a S. Clemente I prædecessore nostro ad consignanda litteris, posterisque martyrum gesta institutorum, qui postmodum ob muneris præstantiam protonotarii dicti sunt, et pluribus, singularibusque privilegiis decorati. Ipsis quidem fel. mem. Sixtus V prædecessor noster nedum antiqua privilegia confirmavit, verum nova etiam, atque ampliora largitus est per Apostolicas suas sub plumbo datas litteras IX Februarii anni 1586. Cum vero idem collegium protonotariorum ob præteritas rerum vices ad paucos redactum, pene exstinctum esset, paternas ad illud curas convertens recol. mem. Gregorius XVI, decessor noster, per suam constitutionem VI Idus Februar. anni 1838, editam, ipsum ad pristinum septenarium numerum, veteremque splendorem restituit. Jam vero singularia inter privilegia memoratis comprehensa litteris Sixti PP. V. aliqua Nos esse animadvertentes, quæ neque præsenti temporum conditioni, neque publicæ rei bono convenire compertum sit; idcirco alia ex iis moderanda, seu quibusdam subjicienda conditionibus, alia vero penitus abroganda existimavimus.

« Et quidem privilegium promovendi ad gradum doctoratus in utroque jure ex commemoratis Sixti V litteris collegio protonotariorum impertitum jamdiu moderatus est, ac coarctavit fel. mem. Benedict. XIV,

per Apostolicas suas sub plumbo datas litteras IV Kal. Septemb., an. 1744, quibus definivit edixitque, licere protonotariis Apostolicis, quatuor duntaxat personis in singulos annos, eisque non absentibus, sed realiter in Urbe præsentibus doctoralem lauream in utroque jure deferre, prævio tamen diligenti ac severo examine per ipsosmet protonotarios personaliter ac collegialiter instituendo, juxta Apostolicas in forma brevis litteras Urbani VIII, die 5 Septemb. an. 1629 evulgatas; quem postea personarum numerum idem Benedictus XIV, in ipsis illis supra memoratis litteris ampliavit in benevolentiæ et honoris testimonium erga protonotariorum collegium; ipsis quippe concessit, ut in posterum non quatuor tantum singulis annis, verum sex personas in Urbe tamen præsentes doctoris laurea in alterutro, sive utroque jure decorare possent, servata forma, ac conditionibus inibi præscriptis et explicatis.

« Nos igitur commune bonum præ oculis habentes, motu proprio, certa scientia, ac matura deliberatione nostra, supra memoratis Apostolicis litteris tum Sixti V, Urbani VIII, Benedicti XIV et Gregorii XVI prædecessorum nostrorum, quatenus opus est, et in iis duntaxat, quæ constitutioni huic nostræ adversantur, derogantes, protonotariis Apostolicis de numero participantium vulgo appellatis privilegium deferendi doctoris gradum, seu lauream in theologia, et in alterutro, vel utroque jure ratum habemus ac confirmamus, servatis tamen conditionibus infra explicandis; in philosophia vero, in medicina aliisque artibus, seu scientiis ac facultatibus omnino tollimus atque abolemus. Volumus autem atque mandamus, ut quatuor duntaxat personis in facultate theologica, ac quatuor itidem in alterutro vel utroque jure in Urbe tamen præsentibus, doctoris gradum deferre valeant, utque de hujusmodi personis doctoris gradum petentibus antea ad Nos, nostrosque in Apostol. Sede successores referre debeant, secus concessio doctoralis laureæ nulla atque irrita sit.

« Præcipimus etiam, quod jam a Benedicto XIV prædecessore Nostro præscriptum est, ut si dictus numerus personarum ad gradum doctoris promovendarum uno anno quavis de causa non sit completus, minime absolvi et compleri possit annis subsequentibus. Jubemus præterea, ut ad instituendum candidatorum examen protonotarii conveniant numero saltem quinque; quod si, aliquibus eorum impeditis, hujusmodi numerum pertingere nequeant, ad illum explendum archigymnasii Romani professores asciscant, denique ut in hujusmodi examine omnia servare debeant, quæ de periclitanda scientia promovendorum ad gradum doctoralem præscripta sunt per Leonem XII prædecessorem nostrum in sua constitutione *Quod divina sapientia*. Si secus fecerint, concessionem doctoralis laureæ irritam declaramus.

« Volumus insuper atque mandamus, ut de laureis collatis certiorem faciant quolibet anno congregationem S. R. E. cardinalium studiis moderandis præpositam, utque ad normam præfatæ constitutionis Benedicti XIV, nota rogitus promotionum, descriptis promotorum nominibus, et cognominibus infra mensem a die cujuslibet promotionis computandum, ad archivium urbanum per secretarium collegii ejusdem, vel per ipsos promotos deferatur, ac postquam ejusmodi nota ad archivium prædictum delata sit, promotus ad lauream doctoralem pro legitime promoto haberi debeat ad quosvis juris effectus; alias doctoratus nullus sit, atque irritus, nec promoto ulla ratione suffragetur.

« In exercendo autem privilegio, quo iidem protonotarii gaudent ex memorata Sixti V constitutione, unum scilicet protonotarium quotannis creandi absque tamen exemptionibus et privilegiis, hoc est mere titularem, volumus ac jubemus, ut in posterum, nisi consultis antea Nobis, Nostrisque in Apostolica Sede successoribus, neminem ad hujusmodi honorem et gradum promovere possint et valeant. Facultatem vero notarios seu tabelliones publicos creandi dictis protonotariis prorsus adimimus. Præterea omnino tollimus atque abrogamus privilegium juxta antedictam Sixti V constitutionem protonotariis eisdem attributum, spurios scilicet, aliosque ex quovis illicito concubitu procreatos legitimandi ad successionem quorumcunque bonorum sive ex testamento sive ab intestato, eosque idoneos declarandi, ad quosvis honores, dignitates et officia, sive publica, sive privata exercenda prout fusius hac super re in memoratis Sixti PP. V litteris continetur. Item irritum esse volumus, planeque abrogamus alterum privilegium, ut tam protonotarii Apostolici ipsi, quam eorum consanguinei, affines et familiares, sive in Urbe, sive in tota ecclesiastica ditione, arma prohibita absque speciali permissu, et licentia deferre possint et valeant.

« Quoniam vero consueverunt Romani Pontifices, præter septem protonotarios vulgo participantes appellatos, aliis etiam ecclesiasticis viris hujusmodi honorem deferre, ita tamen, ut licet de participantium numero minime sint, ad eorum instar censeantur, idcirco ut majus inter eos discrimen exstet, volumus ac mandamus, ut septem protonotarii participantes a locorum ordinariis, eorumque jurisdictione liberi atque exempti, Nobisque, et Apostolicæ Sedi immediate subjecti maneant, juxta Sixti PP. V concessionem; alii vero protonotarii ad instar participantium, sive ad hunc honorem jam electi, sive in posterum eligendi, locorum ordinariis juxta communis juris regulas subjecti omnino sint, ac censeantur, quemadmodum ipsos tenore præsentium ordinariorum jurisdictioni plane subjicimus, ac proinde sine illorum assensu nunquam poterunt Pontificalia exercere. Insuper protonotariis participantibus privilegium altaris portatilis ratum habemus ac confirmamus, ea tamen lege ac conditione, ut illud in alienæ habitationis domibus erigere nunquam possint, nisi ipsi occasione itineris

seu hospitii gratia in iisdem domibus diversentur; utque missa, quam super idem altare portatile decenti semper in loco erigendum diebus etiam solemnioribus vel per se celebraverint, vel per alium sacerdotem sæcularem seu regularem rite probatum celebrare fecerint, tum protonotariis ipsis, eorumque consanguineis, et affinibus cohabitantibus, tum personis eorum famulatui seu comitatui addictis, nunquam vero aliis personis, in ecclesiastici præcepti implementum suffragetur.

« Protonotariis vero ad instar participantium, qui jam creati sint, vel in posterum creabuntur, idem altaris portatilis privilegium tollimus, eisque duntaxat concedimus indultum privati oratorii ab ordinario visitandi atque approbandi, in quo diebus etiam solemnioribus in consanguineorum et affinium secum cohabitantium, nec non famulorum suorum præsentia, missam vel per se celebrare, vel per quemcunque sacerdotem sæcularem, vel cujusvis ordinis regularem rite probatum celebrare facere libere possint et valeant.

« Hæc nos statuimus, decernimus atque

mandamus, non obstantibus nostra, et cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, nec non superius memoratis Sixti V, Urbani VIII, Benedicti XIV et Gregorii XVI, prædecessorum Nostrorum litteris, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis speciali licet mentione dignis, necnon præfati collegii protonotariorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis; quibus omnibus, et singulis illorum tenores præsentibus pro plene et sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

« Datum Romæ, apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die IX Februarii, an. 1853, Pontificatus nostri an. VII. »

« A. card. LAMBRUSCHINI. »

REGULARES QUOAD ADMISSIONEM NOVITIORUM.

S. Congregationis Episcop.ⁱ et Regular. Decretum ex oraculo Sanctissimi.

Sanctissimus dominus noster Pius Papa IX, a primo sui Pontificatus exordio, impenso studio cupiens regularem ordinum religiosorum disciplinam redintegrare, specialem congregationem deputavit nuncupatam *Super statu Regularium*, cujus munus in eo situm esset, ut mala, quæ forte obrepsissent, expenderet, et remedia iisdem medendis apta Sanctitati Suæ proponeret. Ad eamdem Pater sanctus nominavit eminentissimos ac reverendissimos dominos S. R. C. cardinales Lambruschini, Ostini, Castracane, Patrizi, Polidori, Bianchi, Orioli, Gizzi, cum R. P. D. Andrea canonico Bizzarri a secretis.

Porro sacra congregatio inter præcipua capita, ad quæ cogitationem, curamque suam convertit, ut finem a Sanctitate Sua propositum facilius assequeretur, in primis illud probe vidit, nihil potius, et antiquius in eo suscepto munere esse spectandum, quam exquisitissimam ac diligentissimam novitiorum admissionem, eorumdemque in scientiis, in iisque præsertim, quæ ad religionem pertinent, solertem et assiduam institutionem.

Id ipsum recognovit, approbavitque sacratissimus princeps, qui in Encyclicis litteris diei 17 Junii 1847, incip. *Ubi primum*, ad omnes supremos moderatores, abbates, provinciales, aliosque superiores regularium ordinum pro monastica disciplina restauranda conscriptis sub § *At vos*, hisce verbis dilectos filios admonebat : « Cum autem ex diligenti tironum admissione atque optima illorum institutione totius cujusque sacræ familiæ status, decorque plane pendeat, vos summopere hortamur, ut eorum, qui religiosæ vestræ familiæ nomen daturi sunt indolem, ingenium, mores antea accurate exploretis, ac sedulo investigetis, quo consilio, quo spiritu, qua ratione ad regularem vitam ineundam ipsi ducantur. Ac postquam noveritis, illos in religiosa vita amplectenda nihil aliud spectare, nisi Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, ac propriam, et aliorum salutem, in id potissimum omni diligentia, cura et industria incumbite, ut tirocinii tempore ex proprii ordinis legibus pie sancteque ab optimis magistris educentur, et ad omnem virtutem, atque ad instar regularis vitæ institutum quam optime informentur. Et quoniam præcipua atque illustris Regularium ordinum laus semper fuit litterarum studia excolere, fovere ac tot eruditis doctis, laboriosisque operibus humanarum divinarumque rerum scientiam illustrare idcirco vos summopere excitamus, monemus, ut juxta vestri ordinis leges maxima cum solertia rectam studiorum rationem promovere, et omnia conari velitis, ut religiosi vestri alumni in humaniores litteras ac severiores disciplinas, præsertim sacras addiscendas, constanter incumbant, quo ipsi optimis, sanisque doctrinis apprime exculti, et proprii muneris partes, et sacra ministeria religiose, sapienterque obire valeant. »

Sacra congregatio, re mature discussa in conventibus, quos subinde habuit, non pauca providenda curavit, quæ in duobus decretis comprehenduntur, ut sequitur :

DECRETUM PRIMUM

Sacræ congregationis super statu Regularium auctoritate sanctissimi domini nostri Pii Papæ IX, editum de testimonialibus, ordinariorum litteris requirendis in receptione illorum, qui ad habitum religiosum admitti postulant.

DECRETUM.

Romani Pontifices pro eorum pastorali cura, qua semper regularium familiarum bono et splendori prospicere non omiserunt, illud superioribus pro viribus commendarunt, ut antequam ad religiosum habitum postulantes reciperent, de illorum vita, moribus, cæterisque dotibus et qualitatibus sedulo inquirerent, ne indignis ad religiosas familias, non sine maximo illarum detrimento, ostium adaperirent. Verum quamlibet moderatores ordinum diligentiam adhibeant in informationibus exquirendis, in gravi tamen ut plurimum versantur periculo deceptionis, nisi a locorum antistitibus testimonium exquirant circa eorum qualitates, qui ad habitum religiosum admitti postulant: ordinarii enim vi pastoralis officii oves suas præ cæteris agnoscere possunt, et sæpe sæpius ea manifestare impedimenta, quæ alios latent. Hæc animadvertens Sanctissimus D. N. Pius PP. IX, audito voto S. R. C. cardinalium hujus sacræ congregationis super statu Regularium, attentisque postulationibus nonnullorum episcoporum, præsenti decreto ubique locorum perpetuis futuris temporibus servando, hæc, quæ sequuntur, Apostolica auctoritate statuit atque decernit.

I. In quocunque ordine, congregatione, societate, instituto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota solemnia sive simplicia, et licet agatur de ordinibus, congregationibus, societatibus, institutis, monasteriis ac domibus, quæ ex peculiari privilegio, etiam in corpore juris clauso, vel alio quovis titulo in decretis generalibus non comprehenduntur, nisi de ipsis specialis, individua et expressa mentio fiat, nemo ad habitum admittatur absque testimonialibus litteris tum ordinarii originis, tum etiam ordinarii loci, in quo postulans post expletum decimum quintum annum ætatis suæ, ultra annum moratus fuerit.

II. Ordinarii in præfatis litteris testimonialibus postquam diligenter exquisiverint etiam per secretas informationes de postulantis qualitatibus referre debeant de ejus natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, educatione, scientia; an sit inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretitus, ære alieno gravatus, vel reddendæ alicujus administrationis rationi obnoxius. Et sciant ordinarii, eorum conscientiam super veritate expositorum oneratam remanere, nec ipsis unquam liberum esse hujusmodi testimoniales litteras denegare; in eisdem tamen super præmissis singulis articulis ea tantum testari debere, quæ ipsi ex conscientia affirmare posse in Domino judicaverint.

III. Omnibus et singulis superioribus regularibus, aliisque religiosis, ad quos spectat, cujuscunque gradus sint et instituti, licet exempti et privilegiati, ac de necessitate exprimendi, etiam in virtute sanctæ obedientiæ, hujus decreti observantia districte præcipitur; et qui contra hujus decreti tenorem aliquem ad habitum religiosum receperit, pœnam privationis omnium officiorum, vocisque activæ, et perpetuæ inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda eo ipso incurrat, a qua non nisi ab Apostolica Sede poterit dispensari.

IV. Vi cujuscunque privilegii, facultatis, indulti, dispensationis, approbationis regularum et constitutionum etiam in forma specifica, quam ab Apostolica Sede aliquis ordo, institutum, superior religiosus consequeretur, nunquam huic decreto derogatum esse censeatur, nisi ei expresse, et nominatim derogetur, licet in concessione derogatoriæ generales quantumvis amplæ apponantur. Quod si alicui instituto expresse et nominatim dispensatio super eodem decreto aliquando concedi contigerit, aliis minime extendi poterit vi cujuscunque privilegii et communicationis privilegiorum.

V. Quolibet anno die prima Januarii in publica mensa hoc decretum legatur, sub pœna privationis officii, ac vocis activæ et passivæ a superioribus ipso facto incurrenda.

Ne autem hujus decreti observantia aliqua ratione, titulo, prætextu impediatur, Sanctitas Sua quibuscunque in contrarium facientibus constitutionibus, regulis et statutis cujusvis ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus, etiam in forma specifica ab Apostolica Sede approbatis, necnon cuilibet privilegio licet in corpore juris clauso, ac Apostolicis constitutionibus ac decretis confirmato, ac expressa, individua, speciali et specialissima mentione digno, aliisque contrariis quibuscunque prorsus derogat, et derogatum esse declarat.

Datum Romæ ex sacra congregatione super statu Regularium die 25 Januarii 1848.

Andreas, *can. Bizzarri*,
a secretis.

Die 6 Febr. 1848, prædictum decretum affixum et publicatum.

Joseph Cherubini mag. curs.

Decretum alterum sacræ congregationis super statu Regularium auctoritate sanctissimi domini nostri Pii Papæ IX editum de receptione novitiorum ad habitum et professionem.

DECRETUM.

Regulari disciplinæ instaurandæ ubi collapsa fuerit, vel servandæ ubi vigeat, nihil magis conducit, quam in admittendis novitiis ad habitum, et ad professionem maximam curam adhibere, ut ii tantum recipiantur, qui superna vocatione ducti, morum honestate, cæterisque dotibus præditi religionem ingrediantur, cupientes Deo inservire, mundi pericula evitare, et spirituali proximorum saluti qua exemplo, qua opere ad præscriptum instituti, quod profitentur, consulere. Ex novitiis enim religionis bonum vel malum prorsus pendet; quandoquidem hi sint religionum semina, hi sunt novi palmites Dei vineam novellantes; sed si semina, si no-

vitiæ vites infectæ sint, non nisi fructus mali colligi possunt. Quapropter Romani Pontifices, et præsertim Sixtus V (175), Clemens VIII (176), Innocentius X (177) et Innocentius XII (178) saluberrima edidere decreta, quibus leges in admittendis noviitiis servandæ constituebantur. Cum igitur sanctissimus dominus noster Pius PP. IX ab ipsis Pontificatus sui primordiis pastoralis vigilantiæ studia convertenda esse duxerit ad religiosarum familiarum disciplinam totis viribus promovendam, prædecessorum suorum vestigia sectando certam stabilemque legem constituendam esse existimavit, quæ in admittendis novitiis ad habitum et professionem servari omnino deberet. Re igitur demandata S. R. E. cardinalibus hujus S. congregationis de statu Regularium a Sanctitate Sua institutæ, eminentissimis Patribus, universa rei ratione sedulo diligenterque perpensa, necessarium visum est, in admissione novitiorum ad habitum et professionem partes concedendas esse nedum inferioribus prælatis et superioribus generalibus, verum etiam nonnullis aliis religiosis viris probatæ vitæ, regularis disciplinæ zelo ferventibus, consilio et gravitate præstantibus, ut eorum, qui religiosæ familiæ nomen daturi sunt, indolem, ingenium, mores, cæterasque necessarias dotes accurate explorent et sedulo investigent, quo consilio, quo spiritu, qua ratione ad regularem vitam ineundam ducantur, et eos tantum probent, quos secundum Deum idoneos esse revera constiterit. Sententiæ S. Congregationis sanctissimus in Christo Pater inhærens ea, quæ sequuntur pro Italia et Insulis adjacentibus hoc perpetuis futuris temporibus valituro decreto Apostolica auctoritate statuit atque decernit.

PARS PRIMA DECRETI.

De lege servanda in probandis iis, qui ad habitum religiosum admitti postulant.

Art. I. Qui duplici scrutinio juxta modum inferius exprimendum probatus non fuerit ad habitum, nullo prorsus modo admittatur in quocunque ordine, congregatione, societate, instituto, monasterio, domo, sive in iis emittantur vota solemnia, sive simplicia; et licet agatur de ordinibus, congregationibus, societatibus, institutis, monasteriis et domibus, quæ ex peculiari privilegio etiam in corpore juris clauso vel alio quovis titulo, in decretis generalibus non comprehenduntur, nisi de ipsis specialis, individua et expresse mentio fiat.

Art. II. In qualibet provincia habeantur octo examinatores, scilicet provincialis, et septem alii religiosi probatæ vitæ, prudentia, gravitate ac zelo disciplinæ regularis præditi, a capitulo seu congregatione provinciali per secreta suffragia eligendi, ita tamen ut si in provincia sint definitores vel consultores, vel assistentes, vel alii, quocunque appellentur nomine, consiliarii provinciales, duo ex ipsis in examinatores deligantur. Examinatores in præfato munere usque ad novum provinciale capitulum seu congregationem perdurabunt.

Art. III. Cum aliquis ad habitum recipi postulaverit, provincialis omnia exquirat documenta, et requisita ad præscriptum SS. canonum, constitutionum Apostolicarum, decretorum S. congregationum ac statutorum ordinis, et diligenter inquirat circa illius qualitates, utrum nempe ab omni defectu et impedimento immunis sit, et necessariis dotibus præditus, religioso statui idoneus, ac etiam in amore perfectioris vitæ, et Deo liberius in religione serviendi, seu potius levitate aut necessitate, vel alio inordinato fine ductus admitti postulet. Deinde omnia præ'ata documenta et informationes tradat saltem tribus ex provincialibus examinatoribus, exclusis iis, qui postulanti sint consanguinei vel affines, ut eas absque ullo partium studio serio perpendant. Indicto examinis die, provincialis cum delectis ab ipso examinatoribus conveniet, et postquam ipse, et alii examinatores juraverint ad sancta Dei Evangelia, *se quacunque humana affectione postposita, munus exsecuturos*, postulantem examinent, eoque ab examinis loco dimisso, ejus documenta, qualitates et requisita, aliaque, quæ superius notata sunt, serio expendant, et deinceps per secreta suffragia judicent, an dignus sit, qui approbetur, super quibus omnibus provincialis et aliorum examinatorum conscientia graviter onerata remaneat. Is autem probatus duntaxat intelligatur, qui saltem unum suffragium supra medietatem obtinuerit. Si postulans præfato scrutinio probatus fuerit, examen et scrutinium scripto fideliter exaratum provincialis, et unusquisque ex examinatoribus manu propria subscribet, declarando etiam sese omnia requisita a SS. canonibus, constitutionibus et decretis Apostolicis, et regulis, et statutis respectivi ordinis præscripta debito modo examinasse; hujusmodi vero relationem examinis et scrutinii et respectivam declarationem jurejurando confirment. Quibus peractis, provincialis præfatam relationem, et declarationem una cum authenticis documentis ad superiorem generalem, vel ad procuratorem generalem, prout inferius in art. 11 explicabitur, transmittet. Ne autem hujus decreti exsecutio differatur usque ad celebrationem proximi capituli, vel congregationis generalis, interim examinatores provinciales eligantur per secreta suffragia a provinciali, una cum suis definitoribus, vel assistentibus, vel aliis consiliariis provincialibus; et si hujusmodi definitores, assistentes, consiliarii in aliquo ordine desint, electio fiat a provinciali una cum quatuor religiosis graduatis, vel gravioribus, si graduati desint, ejusdem provinciæ ab eodem provinciali deputandis.

(175) Const. *Cum omnibus* anni 1587.
(176) Dec. incip. *Sanctissimus in Christo Pater*, diei 19 Maii 1602.

(177) Instr. *Ad propagandam*, diei 5 Nov. 1651.
(178) Decr. *Sanctissimus in Christo Pater*, diei 18 Julii 1695.

Art. IV. In ordinibus aliisque institutis, in quibus provinciales non existunt, vel provincialia capitula, seu congregationes non celebrantur, examinatores pro unaquaque domo novitiatus eligentur juxta superius præscriptam methodum a capitulo, diæta, seu congregatione generali, et superior ejusdem domus loco provincialis habeatur, cujus erit convocare examinatores, et alia peragere, quæ in art. III statuta sunt. Verum cum hoc in casu ob pauciorem religiosorum numerum contingere possit, ut septem examinatores eligi minime valeant, examinatores numero minores, non tamen citra quatuor, eligi poterunt. Si autem hujusmodi capitula, diætæ et congregationes generales statim non convocentur, interim electio examinatorum fiat juxta modum in art. V designandum.

Art. V. Si institutum constet aliquo tantum separato monasterio, conventu vel domo, nec in congregationem erectum sit, et capitulum, diætam, congregationem generalem minime habeat, examinatores per secreta suffragia a superiore et capitularibus ejusdem monasterii, conventus vel domus eligantur; et quoad eorum numerum serventur, quæ in art. IV definita sunt, ac in officio ad triennium perdurent.

Art. VI. Præter memoratos examinatores provinciales, in quolibet ordine, congregatione, societate, instituto alii septem examinatores generales constituantur, qui tamen ad quatuor reduci poterunt in iis ordinibus et institutis, in quibus, ob pauciorem numerum religiosorum, septem haberi nequeant. Hi ex gravioribus et prudentioribus religiosis viris probatæ vitæ, ac zelo regularis disciplinæ præditis per secreta suffragia in capitulo, diæta vel congregatione generali eligentur, ita tamen ut si agatur de ordine, in quo sint definitores, assistentes, consultores, visitatores vel alii consiliarii generales, duo ex ipsis in examinatores deputentur. Examinatores generales in officio usque ad futurum capitulum diætam vel congregationem generalem perdurabunt. Superior generalis erit præses cum suffragio in consilio examinatorum; et procurator generalis, uti examinator natus, præter electos habendus erit.

Art. VII. Examinatores generales in intervallo, quod intercedet a data hujus decreti usque ad celebrationem proximi capituli, diætæ vel congregationis generalis, eligantur per secreta suffragia a superiore generali una cum saltem tribus religiosis graduatis seu gravioribus ordinis ab eodem superiori generali deputandis et deligendis ex definitoribus, visitatoribus, assistentibus vel consultoribus generalibus, si adsint.

Art. VIII. Si agatur de instituto, quod constituatur ex aliquo tantum separato monasterio, conventu, domo, nec in congregationem erecto, et præter localem, alius major superior non habeatur. Superior localis probum et idoneum deputet religiosum, ut primum scrutinium, de quo in art. III, perficiat cum examinatoribus electis juxta art. V; et ipse superior localis cum iis capitularibus ejusdem domus, qui locum in eodem primo scrutinio non habuerunt, secundum scrutinium in art. X, præscribendum exsequetur.

Art. IX. Quod vero attinet ad ordines et instituta, quæ licet in congregationem et societatem erecta sint, tamen in iis capitula, diætæ et congregationes generales vel non celebrantur vel raro convocantur, in iisdem ordinibus et institutis auctoritas, quæ capitulis, diætis et congregationibus generalibus circa electionem examinatorum superius attributa est, conceditur superiori generali cum definitoribus, visitatoribus, assistentibus, consultoribus, aliisque, quocunque nomine appellentur, consiliariis generalibus, ita tamen, ut si definitores, assistentes, aliique consiliarii generales, non sint saltem quatuor, superior generalis alios graves et idoneos religiosos eis adjungat ad enuntiatum saltem numerum constituendum; quæ religiosorum deputatio, potiori ratione fieri debeat, si in ordine et instituto definitores, assistentes, aliique consiliarii generales non reperiuntur. Quibus in casibus electio examinatorum fiat per secreta suffragia, quolibet triennio, nec electores teneantur duos definitores, assistentes vel alios consiliarios generales inter examinatores adnumerare.

Art. X. Cum autem superior generalis relationem examinis et scrutinii, ac enuntiatam superius declarationem cum authenticis documentis ad præscriptum art. III receperit, ipse omnia accurate percurrat, ac per singulas partes expendat, per secretas etiam inquisitiones sedulo investigando, num tenor hujus decreti servatus fuerit, et an adversus candidatum et primum scrutinium aliqua exceptio inveniatur. Quibus peractis, superior generalis præfatam relationem, declarationem et documenta, ac requisita tradat procuratori generali, et saltem aliis duobus examinatoribus generalibus, qui cum candidato nullo consanguinitatis vel affinitatis vinculo conjuncti sint; et quatenus procurator generalis non adsit, tribus saltem examinatoribus generalibus, ut omnia perpendant juxta modum in art. III designatum. Postea vero indicto die conveniant, et præstito tam a superiore generali, quam a procuratore generali, et cæteris examinatoribus, ut supra, juramento, reque mature perpensa, per secreta suffragia definiant, an approbatio facta in primo scrutinio confirmanda sit, vel revocanda, super quibus omnibus conscientia superioris generalis, et examinatorum graviter onerata remaneat. Tunc autem approbatio confirmata intelligatur, quando ejus favore saltem unum suffragium supra medietatem habeatur.

Art. XI. Si superior generalis Romæ non resideat, acta, de quibus, in art. III ad procuratorem generalem Romæ morantem transmittenda sunt (valde enim expedire visum est, secundum scrutinium Romæ fieri), dummodo tamen idem procurator tres saltem examinatores generales Romæ ha-

beat, vel eos ad urbem commode vocare possit. Quo in casu quoad præmissa omnia vices superioris generalis gerat. Quod si examinatores generales nec Romæ degant, nec commode vocari possint, eadem acta ad superiorem generalem, etsi alibi moretur, transmittantur, ut ea peragat, quæ in art. III statuta sunt.

Art. XII. Superior generalis, sive ipse, sive procurator generalis secundo scrutinio præfuerit, poterit candidatum ex justis et rationabilibus causis rejicere, licet fuerit ab examinatoribus in utroque scrutinio probatus; nunquam vero admittere eum, qui fuerit ab examinatoribus reprobatus.

Art. XIII. Ut vero candidatus definitive ad habitum recipiatur, præter præscriptam legem et formam, cui omnis omnino sese conformare debeat, servanda etiam erunt, quæ a constitutionibus et statutis respectivi ordinis circa receptionem ad habitum ulterius præscribuntur, in ea tamen parte duntaxat, quæ huic decreto non opponitur.

Art. XIV. Superiores quolibet semestri ad hanc sacram congregationem super statu regularium summarie referant, de singulis novitiis ad habitum receptis, de uniuscujusque ætate, patria aliisque qualitatibus, et respectivis documentis, nec non de actis confectis pro receptione, deque observatione hujus decreti.

PARS SECUNDA DECRETI.

De lege servanda in admittendis novitiis ad professionem.

Art. I. Quicunque ex religiosis et novitiis alicujus ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus, de quibus part. I *Dec.*, art. I, cognoverit novitium sui instituti aliquo impedimento, vel gravi defectu præpeditum esse ad religiosum statum ritę assumendum, impedimentum ipsum, et defectum superiori conventus novitiatus, vel provinciali, vel superiori generali manifestare teneatur: superiores vero denuntiantis nomen secretum retineant.

Art. II. Prope terminum cujusque trimestris novitiatus magister novitiorum provinciali de agendi ratione cujusque novitii scripto referat.

Art. III. Duobus mensibus ante professionem, provincialis, sive per se, sive per alium idoneum religiosum sibi benevisum, novitii voluntatem diligenter exploret, an coactus, an seductus sit, quo spiritu ad statum religiosum ductus, an sciat quid agat, an obligationes status religiosi et regulæ agnoscat: secreto audiat tum magistrum novitiorum, tum novitios, necnon religiosos, etiam conversos conventus, seu domus novitiatus circa novitium ad professionem admittendum. Quo facto, capitulum conventuale ejusdem conventus, seu domus convocet, ut capitulares per secreta suffragia declarent, an novitius ad professionem admitti possit. Deinceps omnium actorum, et resultantium relationem scripto exaratam propria manu subscribat, quin tamen eos, qui secreto deposuerint, ullo modo in aliquod discrimen adducat.

Art. IV. Hujusmodi relationem provincialis tribus saltem examinator provincialibus communicet, et condicto die convocet præfatos examinatores, et novitiorum magistrum, et præstito ab omnibus superius enuntiato juramento, magister novitiorum referat de novitii agendi ratione in novitiatu servata, de ejus libertate, vocatione et idoneitate ad statum religiosum, et declaret utrum ipse in domino existimet, novitium ad professionem tuto admitti posse. Si vero magister novitiorum vel ratione distantiæ vel alia legitima causa ad locum scrutinii commode accedere nequeat, transmittat super præmissis relationem in scriptis, illamque juramento confirmet, et propria manu subscribat. Provincialis deinceps, et examinatores per secreta suffragia definiant, an novitius necessariis dotibus præditus sit, ut ad professionem tuto admitti possit, super quo eorum conscientia graviter onerata remaneat.

Art. V. Si novitius probatus fuerit, provincialis de omnibus instructum reddat superiorem generalem, qui ulterioribus informationibus, quatenus necessarium judicaverit, requisitis, approbationem revocet vel confirmet, prout in domino judicaverit, quin tamen unquam permittere possit professionem novitii, qui ab examinatoribus provincialibus reprobatus fuerit.

Art. VII. In iis institutis, in quibus provinciales non existunt, sint illorum loco ad effectum, de quo agitur, superiores domus novitiatus.

Art. VIII. Si quid ulterius exigant constitutiones et regulæ alicujus ordinis et instituti in admittendis novitiis ad professionem, id servandum etiam erit in ea duntaxat parte, quæ tenori hujus decreti minime contraria sit.

Ut autem suprascriptum decretum quoad utramque ejus partem exsecutioni omnino demandetur, Sanctitas Sua omnibus, ad quos spectat, etiam in virtute sanctæ obedientiæ, districte præcipit plenam illius observantiam; et quemlibet superiorem, cujuscunque gradus sit, et instituti quantumvis exempti, et privilegiati etiam de necessitate exprimendi, qui non servata hujus decreti forma, novitium ad habitum vel professionem receperit, pœnæ ipso facto incurrendæ privationis omnium officiorum, vocisque activæ et passivæ, et perpetuæ inhabilitatis ad alia in posterum plane subjicit, a qua nonnisi ab Apostolica Sede poterit dispensari. Mandat etiam singulis superioribus, idem decretum quolibet anno in omnibus monasteriis, conventibus, collegiis et domibus die prima Januarii, et Dominica prima Julii in publica mensa legi, sub pœna privationis officii, ac vocis activæ et passivæ ipso facto incurrenda. Decernit insuper, vi cujuscunque privilegii, facultatis, indulti, dispensationis, approbationis regularum et constitutionum, etiam in forma specifica, quam ab Apostolica Sede aliquis ordo, institutum, superior, religiosus con-

sequeretur, nunquam huic decreto derogatum esse censeri, nisi ei expresse et nominatim derogetur, licet in concessione derogatoriæ generales quantumvis amplæ apponantur : quod si alicui instituto expresse et nominatim dispensatio super eodem decreto aliquando concedi contigerit, aliis minime extendi posse vi cujuscunque privilegii, et communicationis privilegiorum. Tandem Sanctitas Sua, ne hujus decreti observantia aliqua ratione, titulo, prætextu impediatur, quibuscunque in contrarium facientibus constitutionibus, regulis et statutis cujuscunque ordinis, congregationis, societatis, instituti, monasterii, domus etiam in forma specifica ab Apostolica Sede approbatis, necnon cuilibet privilegio licet in corpore juris clauso, et Apostolicis constitutionibus, ac decretis confirmato, ac expressa, individua speciali et specialissima mentione digno, aliisque contrariis quibuscunque, Apostolica auctoritate prorsus derogat, et derogatum esse declarat.

Datum Romæ ex sacra congregatione super statu regul., die 25 Januar. 1848.

Andreas can. Bizzarri,
a secretis.

Die 6 Febr. 1848, prædictum decretum affixum, et public.

Joseph Cherubini, mag. cursorum.

Post edita hujusmodi decreta aliquæ, ut sæpissime fit, exortæ sunt dubitationes, quæ in consultationem apud sacram congregationem super statu regularium delatæ, iis, quæ sequuntur, declarationibus causam dederunt.

Declarationes a sanctissimo D. N. Pio PP. IX, approbatæ ad decreta incipien. *Romani Pontificis*, et *Regulari disciplinæ*, a sacra congregatione super statu regularium edita die 25 Januar. 1848.

Declarationes super decreto *Romani Pontificis*, ubique locorum servando.

1. An sufficiant testimoniales datæ ab ordinariis per litteras privatas?

Resp. *Affirmative.*

2. Utrum sufficiant testimoniales, in quibus ordinarii non testantur in specie de iis omnibus, quæ in decreto *Romani Pontificis* præscribuntur, sed duntaxat in genere referunt de qualitatibus postulantis?

Resp. *Affirmative*, sed a superioribus regularibus serventur alia de jure servanda ad singulas qualitates postulantium cognoscendas.

3. Quid agendum, si ordinarii respondeant, se postulantes non agnoscere?

Resp. Posse postulantes admitti ad habitum et novitiatum, si ordinarius a superiore requisitus expresse respondeat sese circa qualitates postulantis informare non posse, quia illum non agnoscit, dummodo tamen testimonialium defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem suppleatur, et serventur alia de jure servanda; et postulantes antequam ad habitum admittantur, maneant saltem per tres menses in conventu, ibique diligenter probentur.

4. Utrum superiores admittere possint ad habitum sui ordinis postulantem absque litteris testimonialibus ordinarii, quando hic affirmat non posse eas dare, quia prohibitus ab auctoritate civili?

Resp. Sufficere testimonium ab ordinario datum etiam per privatas et secretas epistolas; sed si ordinarius a superiore requisitus testimoniales ob expositam superius causam quovis modo dare renuat, posse postulantem admitti, supplendo testimonialium defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem.

5. Utrum superiores possint ad habitum ipsum admittere milites, de quibus ordinarii affirmant se non posse in Gallia informare, cum nullos delegatos in exercitu habeant, nec parochi ullam de his notitiam habere possint?

Resp. *Affirmative*, si ordinarius a superiore requisitus respondeat, se informare ob dictam rationem non posse, dummodo testimonialium defectui per aliam accuratam informationem, et fide dignam relationem suppleatur, ac serventur alia de jure servanda; et insuper postulantes antequam admittantur ad habitum, saltem per tres menses, maneant in conventu, ibique diligenter probentur.

6. Quid agendum sit, quando ordinarii nolunt dare litteras testimoniales, non aliam ob causam, nisi quia opponuntur ingressui postulantis in religionem?

Resp. Ordinarios, prout in art. II Decreti *Romani Pontificis* præscribitur, non posse testimoniales litteras denegare; si tamen eas dare recusent, recurrendum erit ad S. congregationem super statu regularium.

7. Utrum in iis ordinibus, in quibus præter conversos laicos, habentur donati, seu oblati, testimoniales exigendæ sint ante susceptionem habitus donatorum et oblatorum, vel potius conversorum?

Resp. Ante susceptionem habitus donatorum et oblatorum.

8. An sit nulla susceptio habitus sine litteris testimonialibus?

Resp. Susceptionem habitus esse illicitam, non tamen invalidam : testimoniales litteras omissas in receptione ad habitum quamprimum obtinendas esse, alias novitii ad professionem licite admitti minime poterunt.

9. Utrum sit invalida professio, si fiat omissis testimonialibus litteris?

Resp. Non esse invalidam, sed illicitam.

Declarationes super decreto *Regulari disciplinæ*, in Italia et insulis adjacentibus servando.

1. Si superior generalis alicujus ordinis, in quo provinciales non habentur, sit eodem tempore superior conventus, seu domus novitiatus, quomodo se gerere debeat superior ipse in perficiendo primo scrutinio?

Resp. Superior generalis deputet ad effectum, de quo agitur, probum et idoneum religiosum, ut una cum præscriptis examinatoribus primum scrutinium perficiat.

2. Si aut per obitum, aut per renuntiationem, aut alia quacunque causa, numerus examinatorum provincialium, vel gene-

ralium in parte, vel etiam totaliter deficiat, nec tempus celebrationis capituli vel diætæ advenerit, quomodo ad eorumdem examinatorum electionem procedendum erit.

Resp. Servetur methodus in decreto *Regulari disciplinæ* (art. III et IV in fin., et art. VII), præscripta pro electione examinatorum, qui eligendi erant statim post latum idem decretum, et ante celebrationem proximi futuri capituli vel diætæ; et examinatores sic electi in officio perdurent usque ad celebrationem proximi capituli vel diætæ. Quæ methodus etiam servetur quando ex S. Sedis dispensatione capitula vel diætæ non celebrantur, et electio superiorum per decretum S. Sedis, vel per schedas fiat.

3. In aliquibus institutis capitula provincialia ordinarie celebrantur prope finem triennii, et in præparationem capituli generalis, quin in ipsis eligatur superior provincialis. Quomodo hoc in casu ad electionem examinatorum provincialium procedendum erit?

Resp. Examinatores provinciales eligendi erunt a capitulo provinciali, licet illud celebretur in fine triennii, et duntaxat in præparationem capituli generalis. Quod si aliqua vice capitulum provinciale non convocetur, electio ad consultam provincialem ad hunc effectum convocandam spectabit.

4. An ad officium examinatorum, sive generalium, sive provincialium ita duo definitores, vel assistentes, vel consultores generales, seu provinciales eligi debeant, ut alii examinatores ex reliquis definitoribus, assistentibus, consultoribus eligi nequeant?

Resp. *Negative.*

5. Utrum in ordinibus et congregationibus, quæ licet habeant capitula provincialia, tamen religiosorum inopia laborant, eligendi sint septem examinatores, vel quatuor tantum sufficiant?

Resp. *Negative* ad primam partem : *affirmative* ad secundam. Ut vero omnis ambigendi causa, quæ ex erronea decreti interpretatione originem habeat, auferatur, sciant omnes, ad quos pertinet, in ordinibus tam amplis, quam exiguis sufficere tres examinatores generales, præter superiorem provincialem, ad primum scrutinium, et tres examinatores generales, præter superiorem generalem, ad secundum scrutinium peragendum; et alios examinatores ad opportunitatem et commoditatem eligendos esse.

6. In articulo III Decreti *Regulari disciplinæ* præscribitur, ut postulantes accedere debeant ad locum primi scrutinii, ut ab examinatoribus provincialibus personali examini subjiciantur. Sæpe sæpius accidit, ut hujusmodi examen personale absque notabili incommodo postulantium fieri nequeat, sive ob expensas, sive ob loci distantiam. Quapropter nonnulli superiores regulares expostularunt, quomodo in hujusmodi casibus sese gerere debeant?

Resp. Provincialis (et in institutis, in quibus provincialis non existit, is qui ejus partes juxta decretum adimplere debet) cum tribus examinatoribus, ad peragendum examen personale postulantium, quando vel ob loci distantiam, vel ob aliam rationabilem causam postulantem ab accessu personali dispensare judicaverint, possint deputare religiosum sui ordinis, quem idoneum revera existimaverint, si examen fiat in loco, ubi conventus ordinis reperitur; secus aliquam personam ecclesiasticam sive ex clero sæculari, sive ex clero regulari, dummodo episcopus loci, vel ejus vicarius generalis eam idoneam judicaverit, transmissa examinatori deputato instructione circa ea, super quibus postulans examinandus erit (179). Verum religiosus vel alia persona ad examen perficiendum deputata transmittere teneatur relationem examinis ab ipso subscriptam, juramento firmatam, quo *profiteatur sese fideliter munus suum adimplevisse, quacunque humana affectione postposita.* Quibus peractis, provincialis dictam relationem tribus examinatoribus exhibere debeat, ut scrutinium, de quo in eodem articulo III decreti, in reliquis perficiatur, et cætera omnia, quæ in decretis præscribuntur, omnino serventur.

7. Nonnulli examinatores nimis anxii sunt in præstando juramento, quo declarare debent *se omnia requisita a sacris canonibus, constitutionibus et decretis Apostolicis* præscripta, *debito modo examinasse*, cum non omnes tuto scire possint, quænam sint omnia hujusmodi requisita : expostularunt propterea, ut a sacra congregatione super præmissis instructio detur, qua tuto procedi possit.

Resp. Juramentum quoad requisita, et examen qualitatum referri duntaxat ad requisita, et qualitates expresse, et speciatim præscriptas in const. Sixti V, incip. *Cum de hominibus*, cum moderatione Greg. XIV, et in decreto Clem. VIII, cui initium *Cum ad regularem disciplinam*, necnon in regulis et constitutionibus respectivi ordinis seu instituti. Et juramento satisfieri, si ea moralis diligentia adhibeatur quæ a viris probis, et timoratæ conscientiæ adhiberi solet.

8. An decretum *Regulari disciplinæ* vim habeat in Sabaudia.

Resp. *Affirmative.*

Datum Romæ ex S. congregatione super statu Regularium die 1 Maii 1851.

Andreas Bizzarri,

Protonotarius Apostolicus a secretis.

APPENDIX.

Ut omnes expedite agnoscere valeant qualitates in recipiendis novitiis a Sixto V et a Clem. VIII expresse et speciatim præscriptas, de quibus agitur in responsione ad dub. 7. (Declar. super decret. *Regulari disciplinæ*), referuntur articuli const. Sixti V, cum moderatione Greg. XIV et Clem. VIII, qui receptionem novitiorum respiciunt. Additur etiam ad commoditatem examina-

(179) In appendice legitur instructio ad commoditatem examinatorum.

torum instructio nunc primum concinnata, cui sese conformare poterunt in examine personali eorum, qui ad habitum admitti postulant.

Articuli const. Sixti V, incip. *Cum de omnibus ecclesiasticis ordinibus*, edit. an. 1587, Kal. Dec. ann. III Pontificatus.

« Hac nostra in perpetuum valitura constitutione districte interdicimus, ne illegitimi procreati ex incestu, aut ex sacrilegio (quorum scilicet parentes consanguinitate vel affinitate intra tertium gradum invicem conjuncti fuerint, vel quorum alteruter parens castitatem Deo voverat, etiam Apostolica, imperiali vel regia, aut quovis alia auctoritate legitimati, aut natalibus restituti) ad aliquam quorumcunque ordinum, etiam Mendicantium, et non Mendicantium Fratrum, monachorum, eremitarum vel canonicorum, aut clericorum regularium congregationum, aut hospitalium religionem, neque ad habitum, neque ad professionem regularem, recipi vel admitti quoquo modo possint... Sed ne iis, qui humilitatis spiritu, Deo et religioni servire, et pœnitentiam agere intra monasteria, vel domos regulares cupiunt, ad sanctum hujusmodi propositum via penitus præcludatur, permittimus, ut præfati illegitimi ex dictis incestu aut sacrilegio geniti ad habitum conversorum seu famulorum in monasteriis, vel domibus regularibus ad servitia ministeria, viliora obsequia, humiles functiones, atque abjecta servitia admitti possint; ea tamen conditione, ut ad habitum religiosorum vel ad professionem, quam religiosi emittere solent, emittendam, nec non ad omnes non modo sacros, sed etiam minores ordines, vel ad clericalem characterem, denique ad cuncta ecclesiastica officia et functiones, et ad ascendendum ad altiores gradus sint eis portæ perpetuo clausæ et obseratæ.

« Quoad vero reliquos non ex incestu præfato vel sacrilegio, sed quovis alio minus legitimo toro natos, spurios, vel naturales etiam, ut præfertur, vel alias legitimatos, qui, ob meliorem vitæ frugem, religionem ingredi cupiunt, statuimus et ordinamus, eos ad religionem admitti non posse aut debere, nisi prius illorum vita et moribus cognitis et circumstantiis universis, quæ circa idoneitatem personæ attendendæ erunt, consideratis, ac de religionis zelo, pietate, integritate et doctrina fide dignis testimoniis adeo commendati fuerint, adeo bonam indolem et specimen virtutis præseferant, ac tot merita eis suffragentur, ut defectum natalium suppleant, eorumque receptio universæ religionis commodo et utilitati profutura videatur. Et super hoc in generali vel provinciali capitulo matura deliberatione habita, generalis vel provincialis, superioris, ac definitorum unanimi consensu approbati... exstiterint. Et tamen hi sic recepti, ad gradus, honores et dignitates sui ordinis obtinendas perpetuo inhabiles, et illorum incapaces remaneant, nisi super hoc fuerit auctoritate Apostolica cum eis specialiter dispensatum.

« Cæterum quoniam sæpe se vitia ingerunt, et se esse virtutes mentiuntur... auctoritate Apostolica, et tenore præsentium etiam perpetuo statuimus et ordinamus, juvenes aut viros adultos, majores sexdecim annis, non aliter in aliquam religionem recipi posse, nec debere, nisi prius de eorum parentibus, patria, deque anteacta vita et moribus diligenter inquiratur, et ex accurata informatione et fide digna relatione compertum, et exploratum sit, eos neque aliquorum criminum, qualia sunt homicidia, furta, latrocinia, vel alia similia, aut graviora, reos vel suspectos existere, ut propterea damnati sint, aut ne damnentur, formident; neque ingenti ære alieno supra vires facultatum suarum gravatos, vel reddendis ratiociniis ita obnoxios, ut ex ejusmodi causa lis, vel molestia iis jam illata, vel timendum sit, ne inferatur. Nisi denique constet, ipsos non humana aliqua ratione, sed tantum devotionis et pietatis favore vitam religiosam sponte, et ex animo elegisse... Omnes autem, et quoscunque, ut dictum est, criminosos vel suspectos, ut etiam diximus, vel rationibus reddendis obligatos ad religionem perpetuo inhabiles declaramus. »

Constitutio Sixti V, anni 1585, XII Kal. Nov. incip. *Ad Romanum spectat Pontificem*, qua nonnulla dubia super præcedenti constitutione declarantur.

DUBIUM I.

Utrum constitutio, ubi de illegitime genitis loquitur, comprehendat etiam eos, qui postea per subsequens matrimonium fuerunt legitimati?

Resp. *Negative* quoad eos, qui nati sunt ex parentibus, inter quos tempore quo geniti sunt matrimonium rite consistere poterat.

DUBIUM IV.

Quid intelligatur sub nomine dignitatum, honorum et graduum, a quibus præfati illegitimi excluduntur?

Resp. Appellatione dignitatum, etc., debere intelligi præpositatus, abbatiatus, prioratus, guardianatus, custodiatus, provincialium et generalium superiorum officia, et alia his similia cum honore et superioratu conjuncta. Ab officiis autem onerosis lectoris, confessarii, studiorum, et sacræ theologiæ magistri, regentis, prædicatoris, etc., imo etiam a voce activa, a sacris ordinibus suscipiendis, ipsorumque ministerio ipsos illegitimos, dummodo ex sacrilegio vel incestu geniti non sint, nequaquam arcemus.

Moderatio præfatæ constitutionis facta a Gregorio XIV quoad illegitimos per const. incipien. *Circumspecta Pontificis providentia*, edit. die 15 Mart. 1591.

« Nos igitur ea, quæ docuit experientia salubriter fuisse constituta, confirmare, quæ vero moderatione aliqua indigere, moderari volentes, ac dictarum constitutionum, et inde secutorum quorumcunque tenores etiam veriores, præsentibus pro expressis habentes... prædictas constitutiones in ea

parte, qua cavetur, ne illegitimi ex certo inibi expresse damnato toro vel complexu ad quamcunque religionem, neque ad habitum, aut professionem regularem, sed tantum ad habitum conversorum aut famulorum in monasteriis, aliisque locis regularium servientium admittantur: et si post dictam constitutionem professionem emitterent, voluit illam nullius esse momenti, auctoritate Apostolica, tenore præsentium ad terminos juris reducimus et moderamur. Volentes iisdem constitutionibus, eos, qui quovis modo illegitimi procreati fuerint, ad habitum et professionem regularem admitti posse, quemadmodum admitti poterant, si supradictæ constitutiones editæ non fuissent (180).

« Ita tamen, ut cum de recipiendis quomodocunque illegitime natis ad habitum et professionem ordinum quorumcunque agatur, ii, ad quos hujusmodi receptio spectat, præter alia, de quibus ex dictarum constitutionum præcepto, circa quoscunque etiam legitimos disquirere debent, diligenter eorum vitam et mores inquirant, et ita demum recipiant, si tamen bonam indolem, et virtutis specimen præseferant, ac tot eis merita suffragentur, ut natalium suppleant defectum, eorumque receptio religionis commodo et utilitati profutura videatur. Et super hoc ipso ii, ad quos, ut dictum est, pertinet hujusmodi receptio, matura deliberatione habita, ita censuerint et judicaverint, dummodo tamen filius illegitimus in religione, in qua pater, sive ante, sive post nativitatem dicti filii professus fuerit, ipso patre vivente, non admittatur, quod expresse prohibemus (181). »

Instructiones super receptione et educatione novitiorum... jussu Clement. VIII, editæ die 19 Martii 1603.

Cum ad regularem disciplinam, etc. (*Vide* Ferraris, verbo Novitius, ubi per totum referuntur instructiones prædictæ.) Cæterum, qui articuli in Appendice ex jussu sacræ congregationis super statu regularium additi sunt, incipiunt a principio, et ad paragraphum quintum inclusivum desinunt.

Instructio pro examine personali eorum, qui ad habitum admitti postulant, sive examen ipsum fiat ab examinatoribus provincialibus juxta art. 3 primæ partis decreti *Regulari disciplinæ*, sive ab examinatore deputato juxta declarationem ad dubium VI ejusdem decreti.

1. Examinatores provinciales, seu examinator deputatus interrogent postulantem de ejus nomine, parentibus, patria et ætate. Diligenter postulantis voluntatem explorent, et præsertim, an coactus, an seductus sit, et quo spiritu, quo consilio, qua ratione ad statum religiosum ducatur, et utrum aliquam cognitionem habeat obligationis votorum, quæ deinceps emittere debet.

2. Si recipiendus uti clericus religionem ingredi postulet, inquirant examinatores vel examinator, an eam litterarum scientiam calleat, aut illius addiscendæ spem indubiam præseferat ut minores, et suis temporibus majores ordines, juxta decreta sacr. conc. Tridentini suscipere valeat. Quod si agatur de admittendis ad habitum conversorum, an saltem præcipua doctrinæ Christianæ capita noverint. Quoad omnes vero, et præsertim relate ad postulantes provectioris ætatis, examinatores vel examinator sagacius, sed prudenter curent odorari, si recte de catholica doctrina sentiant, prout conditio cujusque personæ postulet.

3. Exquirant a postulante, utrum ejus parentes, vel alter eorum adhuc vivat, quam artem et professionem exerceant, vel exercuerint, et an adeo pauperes sint, ut filii subsidio indigeant.

4. Exquirant etiam a postulante ejus conditionem et statum, an habeat in sæculo media sufficientis sustentationis; si sit ære alieno gravatus; an et quam artem et professionem exerceat; an alicui religioso instituto nomen dederit, vel saltem uti novitius illius habitum induerit, vel eremitarum habitum susceperit; utrum fuerit inquisitus, aliqua nota, infamia et irregularitate irretitus, gravi morbo affectus.

5. Videant, an postulans notabili deformitate laboret; utrum aliquod signum valde infirmæ valetudinis vel fatuitatem præseferat: cætera exquirant, quæ in respectivis constitutionibus ab admittendis ad habitum in eorum personali examine exquirenda præscribuntur.

6. Verum licet ex hujusmodi personali examine, si diligenter fiat, plura agnosci possint, et in scrutinio, de quo in art. 3 primæ partis decreti *Regulari disciplinæ*, de eorum personali examine ratio omnino habenda sit, tamen, præter illud, a provinciali exquirenda sunt documenta et informationes, prout in eodem art. 3 præscribitur, et reliqua omnia perficienda, quæ in enuntiatis decretis cum suis declarationibus decernuntur.

REGULARES QUOAD VISITATIONEM PARAMENTORUM ALTARIUM, ETC.

Ordinariis locorum non competit regularium paramenta, etc., visitare.

SACRÆ CONGREGATIONIS CONCILII DECRETUM.

Congregatio Concilii censuit episcopos aut alios locorum ordinarios, vigore cujusvis decreti ejusdem concilii Trident. nullam habere facultatem quovis tempore in monasteriis, domibus et ecclesiis regularium exemptorum, quibus non imminet cura ani-

(180) Gregorius XIV restituit privilegia religionibus olim concessa legitimandi etiam ad honores, gradus et dignitates; legi tamen scrutinii non derogavit, sed eam tantum pro aliquibus casibus declaravit.

(181) Clemens VIII, in const. *In suprema Ecclesiæ*, ann. 1602, die 2 Apr. præfatæ Sixtinæ constitutioni derogavit quoad pœnam nullitatis professionum. Sed decrevit, firmam remanere formam scrutinii, et pœnas contra superiores latas. *Vide* D. Thesaurum, *De pœnis ecclesiasticis*, verbo Criminosi, et Illegitimi, et integrum textum earumdem constitutionum.

marum personarum sæcularium, visitandi sacristias, paramenta, vasa sacra, altaria, et cætera hujusmodi, aut etiam tabernaculum seu pyxidem, in qua sanctissimum Eucharistiæ sacramentum asservatur. — Apud Quaranta, *Summa Bullarii*, verb. *Privilegia regularium*, pag. 406.

REGULARES QUOAD ELECTIONEM SUPERIORUM.

SACRÆ CONGREGATIONIS EPISCOP. ET REGULAR. DECRETUM.

Pater minister generalis totius ordinis Minorum S. Francisci cum animadverterit in capitula præsertim provincialia abusus aliquot, ut sibi videbantur, contra decretum sacri concilii Tridentini sess. XXV, cap. 6, *De regularibus*, et constitutiones ordinis irrepsisse, atque agnoscens, quantum intersit secundum præscriptam formam electiones celebrari, hanc sacram congregationem negotiis et consultationibus episcoporum et regularium præpositam rogavit, ut decem quæstiones, seu dubia, quæ sequuntur, declararet, videlicet :

1. An nomine absentium, quorum suffragia in electionibus supplenda non sunt ex Tridentini concilii decreto, illi quoque intelligendi sint, qui vita functi fuerint?

2. An secuta post ultimam congregationem intermediam morte alicujus guardiani, præses a ministro provinciali conventui administrando suffectus, habeat vocem in primo capitulo provinciali?

3. An provincialis et definitorium possint ante celebrationem capituli eumdem præsidem conventus, vel alium religiosum in guardianum eligere, et an post hujusmodi electionem, ejusque publicationem novus guardianus jus ferendi suffragium in capitulo provinciali consequatur?

4. Licebitne definitorio, vel immediate ante vel in actu capituli, substituere religiosum idoneum in locum alicujus guardiani, qui vocem activam vel passivam amiserit?

5. Si quis ex definitoribus actualibus sit etiam cœnobii guardianus, poteritne duplex suffragium ferre? et si guardianatu se abdicaverit, poteritne alter substitui, ne ejus vox in capitulo desit?

6. In iis provinciis, ubi parvi conventus, vel cœnobia exstant, quæ hospitia appellari solent, poteritne minister provincialis decernere, ut præses hujus, vel illius parvi cœnobii jus suffragii habeat?

7. Ubi statuta peculiaria vigent, quæ lectoribus jubilatis numerariis jus ferendi suffragii in electione ministri provincialis, et definitorum provincialium tribuunt, si quis ex hujusmodi lectoribus sit etiam guardianus, poteritne lector simpliciter jubilatus ei substitui cum jure suffragii?

8. Si guardianus a civili potestate suo munere interdicatur, quo se abdicare nolit, poteritne alter ejus vices supplere? Et si idem apud legitimos superiores munus suum sponte dimiserit, poteritne alter in ejus locum eligi, ut suffragium ferat?

9. Quonam sensu intelligenda sunt illa decreti verba *ad effectum electionis faciendæ*, utrum nempe ad ipsum tantummodo actum electionis, an vero etiam ad electores ante capituli celebrationem constitutos pertineant?

10. An consuetudo aut præscriptio possit efficere, ut ratæ et validæ sint electiones, quæ contra formam decreti Tridentini factæ fuerint?

Itaque S. congregatio in plenario auditorio die 11 Martii 1836, referente eminentissimo cardinali Polidorio, respondit.

Ad 1. *Affirmative.*

Ad 2. *Negative.*

Ad III. Ad quodlibet fraudis discrimen avertendum, non eligantur guardiani post festum S. Francisci, sed per præsides regimini conventuum, ubi opus fuerit, rite consulatur juxta constitutiones ordinis.

Ad 4. *Negative.*

Ad 5. *Negative* in omnibus ad utramque partem.

Ad 6. *Negative.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Negative* ad primam partem; ad secundam provisum in tertio.

Ad 9. *Affirmative* quoad utramque partem, quatenus verba concilii tum ad actum electionis, tum ad electiones ita referenda sint, ut nec mere titulares, nec alii, qui vicem absentium suppleant ad effectum electionis faciendæ constitui possint.

Ad 10. *Negative*, et supplicandum Sanctissimum pro sanatione ad cautelam prætensarum electionum, quæ contra formam decreti Tridentini factæ fuerint.

Et facta de præmissis relatione sanctissimo domino Nostro Gregorio XVI, in audientia diei 25 Martii 1836, Sanctitas Sua responsiones et declarationes sacræ congregationis approbavit et confirmavit, et præsens decretum constitutionibus Minorum S. Francisci tam Observantium quam Reformatorum adjungi jussit, sanando ad cautelam electiones, quæ usque adhuc aliter peractæ fuerint, de quibus proinde nullo unquam tempore dubia, et quæstiones excitari posse districte prohibuit.

I. A. card. Sala præfectus.

J. Patriarcha Constin. secretarius.

FINIS TOMI SEXTI.

Parisiis. — Ex Typis J.-P. MIGNE.

